

631.

Na osnovu Amandmana VIII stav 2 tačka 3 na Ustav Crne Gore, člana 16a stav 1 Zakona o Sudskom savjetu i sudijama („Službeni list CG” br. 11/15, 28/15, 42/18, 60/24 i 92/25) i člana 40 Poslovnika Skupštine Crne Gore („Službeni list RCG“, br. 51/06, 66/06 i „Službeni list CG“, br. 88/09, 80/10, 39/11, 25/12, 49/13, 32/14, 42/15, 52/17, 17/18, 47/19, 112/20, 129/20, 65/21, 48/24 i 80/24) Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu raspisuje

J A V N I P O Z I V

ZA IZBOR ČETIRI ČLANA SUDSKOG SAVJETA IZ REDA UGLEDNIH PRAVNIKA

Shodno članu 16 stav 1 Zakona o Sudskom savjetu i sudijama, za člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika **može biti birano** lice koje:

- ima najmanje 40 godina života;
- ima 15 godina radnog iskustva kao advokat, notar, profesor pravnih nauka ili na drugim pravnim poslovima i uživa lični i profesionalni ugled;
- nije osuđivano za krivična djela koja čine sudije nedostojnim za vršenje sudijske funkcije u skladu sa ovim zakonom.

Shodno članu 16 stav 2 član Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika ne može biti lice koje je:

1) bračni ili vanbračni supružnik, odnosno partner u zajednici života lica istog pola ili srodnik poslanika, člana Vlade i predsjednika Crne Gore ili lica koje bira, imenuje ili postavlja Predsjednik Crne Gore, Skupština ili Vlada u pravoj liniji bez obzira na stepen srodstva, a u pobočnoj liniji do drugog stepena srodstva ili srodnik po tazbini do prvog stepena;

2) u posljednjih pet godina bilo funkcioner političke partije visokog nivoa (predsjednik partije, član predsjedništva, zamjenik predsjednika partije, odnosno člana predsjedništva, član izvršnog ili glavnog odbora, član savjeta partije i drugi funkcioner partije) ili neposredno birano na izborima ili obavljalo funkciju člana Vlade;

3) vršilo sudijsku ili tužilačku funkciju u posljednjih osam godina.

Uz prijavu koja sadrži: **ime i prezime, adresu stanovanja, kratku biografiju, e-mail adresu i kontakt telefon**, kandidati dostavljaju:

- ovjerenu fotokopiju biometrijske lične karte ili uvjerenje o državljanstvu;
- ovjerenu kopiju diplome ili uvjerenje o završenom nivou i vrsti obrazovanja;
- dokaz o potrebnom radnom iskustvu;
- ovjerena izjava o ispunjenosti uslova iz člana 16 stav 2 Zakona o sudskom savjetu i sudijama;
- ljekarsko uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti; i
- druge dokaze.

Napomena: Uvjerenje nadležnog ministarstva da lice nije osuđivano za krivična djela koja čine sudije nedostojnim za vršenje sudijske funkcije pribaviće se po službenoj dužnosti.

Prijave na Javni poziv sa kompletnom dokumentacijom dostavljaju se u zatvorenoj koverti pisarnici Skupštine Crne Gore ili putem pošte, na adresu:

Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu Skupštine Crne Gore, Podgorica, Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 10, sa naznakom:

„Za Javni poziv za izbor četiri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika”.

Rok za prijavljivanje kandidata je 15 dana od dana objavljivanja javnog poziva.

Lista prijavljenih kandidata biće objavljena na internet stranici Skupštine Crne Gore i dostupna javnosti najmanje deset dana od dana objavljivanja.

Napomena: Neblagovremene i nepotpune prijave neće se razmatrati.

Broj: 00-63-3/26-19

Podgorica, 12. marta 2026. godine

Skupština Crne Gore,
Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu
Zamjenik predsjednika Odbora
Zoran Mikić, s.r.

632.

Na osnovu člana 140 stav 1 Zakona o uređenju prostora („Službeni list CG”, broj 19/25), a u vezi člana 22 st. 2 i 9 Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata („Službeni list CG”, br. 64/17, 44/18, 63/18, 82/20, 86/22 i 4/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 12. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

**O PRESTANKU VAŽENJA ODLUKE O ODREĐIVANJU RUKOVODIOCA IZRADE
PROSTORNO- URBANISTIČKOG PLANA OPŠTINE BUDVA I VISINI NAKNADE ZA
RUKOVODIOCA I STRUČNI TIM ZA IZRADU PROSTORNO-URBANISTIČKOG
PLANA**

1. Odluka o određivanju rukovodioca izrade Prostorno-urbanističkog plana Opštine Budva i visini naknade za rukovodioca i stručni tim za izradu Prostorno-urbanističkog plana („Službeni list CG”, broj 82/21) prestaje da važi.
2. Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore”.

Broj: 11-011/26-293/3

Podgorica, 12. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

633.

Na osnovu člana 12 st. 2 i 3 Uredbe o Vladi Crne Gore („Službeni list CG”, br. 80/08, 14/17, 28/18, 63/22 i 121/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 19. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENAMA ODLUKE O OBRAZOVANJU RADNE GRUPE ZA IZRADU PROGRAMA MEĐUNARODNE RAZVOJNE SARADNJE I MEĐUNARODNE HUMANITARNE POMOĆI ZA PERIOD 2026-2029. GODINE

Član 1

U nazivu Odluke o obrazovanju radne grupe za izradu Programa međunarodne razvojne saradnje i međunarodne humanitarne pomoći za period 2026-2029. godine („Službeni list CG“, broj 59/25) riječ „izradu” zamjenjuje se riječju „sprovođenje“, a riječi: „2026-2029. godine” zamjenjuju se riječima: „2026-2028. godine“.

Član 2

Član 1 mijenja se i glasi:

„Obrazuje se Radna grupa za sprovođenje Programa međunarodne razvojne saradnje i međunarodne humanitarne pomoći za period 2026-2028. godine (u daljem tekstu: Radna grupa), u sastavu:

- 1) Radovan Bogojević, predstavnik Ministarstva vanjskih poslova, predsjednik,
- 2) Ana Vukadinović, predstavnica Ministarstva vanjskih poslova, članica,
- 3) Jelena Raspopović, predstavnica Ministarstva energetike i rudarstva, članica,
- 4) Milica Kočalo, predstavnica Ministarstva finansija, članica,
- 5) Snežana Đurković, predstavnica Ministarstva pomorstva, članica,
- 6) Milica Bečić, predstavnica Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore, članica,
- 7) Milica Jovićević, predstavnica Ministarstva javne uprave, članica,
- 8) Danijela Kapa, predstavnica Ministarstva saobraćaja, članica,
- 9) Balša Ćulafić, predstavnik Privredne komore Crne Gore, član,
- 10) Mira Radunović, predstavnica Centralne banke Crne Gore, članica,
- 11) Amina Bajrović Kuč, predstavnica Ministarstva evropskih poslova, članica,
- 12) Milica Radojičić, predstavnica Zajednice opština Crne Gore, članica,
- 13) Jasmin Lukačević, predstavnik Ministarstva dijaspore, član,
- 14) Miloš Karadžić, predstavnik Ministarstva odbrane, član,
- 15) Nataša Uskoković, predstavnica Crvenog krsta Crne Gore, članica,
- 16) Milena Smolović, predstavnica Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, članica,
- 17) Anita Bilafer, predstavnica Ministarstva socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, članica,
- 18) Vladimir Radović, predstavnik Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, član,
- 19) Valentina Bodven, predstavnica Ministarstva pravde, članica,
- 20) Milena Ivanović Zvicer, predstavnica Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, članica,
- 21) Milodarka Vukašinović, predstavnica Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, članica,
- 22) Mirjana Bojić, predstavnica Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, članica,
- 23) mr Ksenija Aranitović, predstavnica Ministarstva ekonomskog razvoja, članica,
- 24) Milan Leković, predstavnik Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, član,
- 25) Dušanka Vuković, predstavnica Ministarstva kulture i medija, članica,
- 26) Jelena Mugoša, predstavnica Ministarstva turizma, članica,
- 27) Darko Stojanović, predstavnik Ministarstva sporta i mladih, član,

- 28) Semra Martinović, predstavnik Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, članica,
- 29) Bojana Bukilić, predstavnik Ministarstva regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama, članica,
- 30) Zorica Marković, predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova, članica,
- 31) Jelena Marković, predstavnik Uprave za statistiku, članica,
- 32) Mirjana Đuranović, predstavnik Ministarstva zdravlja, članica,
- 33) Luka Mugoša, predstavnik Ministarstva javnih radova, član,
- 34) Ana Ražnatović, predstavnik Ministarstva vanjskih poslova, sekretarka.“

Član 3

U članu 3 stav 1 tačka 1 mijenja se i glasi:

„1) sprovođenje Programa međunarodne razvojne saradnje i međunarodne humanitarne pomoći za period 2026-2028. godine;“.

Član 4

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-446

Podgorica, 19. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

634.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG”, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 17 – EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 17 – Ekonomska i monetarna unija („Službeni list CG”, br. 13/24 i 32/25) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 17 – Ekonomska i monetarna unija (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šef Pregovaračke radne grupe

Miloš Mišković, generalni direktor u Ministarstvu finansija;

2. zamjenica šefa Pregovaračke radne grupe

Lidija Beratović, direktorica direkcije u Centralnoj banci Crne Gore;

3. članovi:

1) Milena Milović, savjetnica predsjednika Vlade Crne Gore,

2) Bojana Bošković, državna sekretarka u Ministarstvu evropskih poslova,

3) Bojan Paunović, generalni direktor u Ministarstvu finansija,

4) Dragan Darmanović, generalni direktor u Ministarstvu finansija,

5) Ivana Radojičić, načelnica u Ministarstvu finansija,

6) Marija Uljarević, načelnica u Ministarstvu finansija,

7) Ana Banović, načelnica u Ministarstvu finansija,

8) Katarina Živković, načelnica u Ministarstvu finansija,

9) Anja Čarapić, samostalna savjetnica u Ministarstvu finansija,

10) Anja Kadić, saradnica u Ministarstvu finansija,

11) Tijana Knežević, predstavnica Skupštine Crne Gore,

12) Aleksandar Nikčević, načelnik u Ministarstvu evropskih poslova,

13) Snežana Bogojević, samostalna savjetnica u Upravi za statistiku,

14) Ivana Šaranović Jovičević, pomoćnica direktora Agencije za nadzor osiguranja,

15) Željko Drinčić, predsjednik Komisije za tržište kapitala Crne Gore,

16) Dragana Bjelobrković Vukčević, savjetnica guvernerke Centralne banke Crne Gore,

17) Vesko Lekić, direktor Trezora u Centralnoj banci Crne Gore,

18) Miljan Šestović, direktor Sektora za istraživanje i analize u Privrednoj komori Crne Gore,

19) Mirza Mulešković, predstavnik Unije poslodavaca Crne Gore.”

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-624/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

635.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 21 – TRANS-EVROPSKE MREŽE

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 21 – Trans-evropske mreže („Službeni list CG“, br. 13/24 i 32/25) u članu 1 stav 1 tačka 1 mijenja se i glasi:

„1. šefica Pregovaračke radne grupe

Bojana Laković, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu saobraćaja;”;

U tački 3, podtač. 5, 7, 8, 9 i 10 mijenjaju se i glase:

„5) Stefan Milanović, samostalni savjetnik u Ministarstvu pomorstva,

7) Kristina Mihailović, načelnica u Ministarstvu energetike i rudarstva,

8) Zorana Sekulić, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu energetike i rudarstva,

9) Nikolina Goranović, samostalna savjetnica u Ministarstvu energetike i rudarstva,

10) Amina Bajrović Kuč, načelnica u Ministarstvu evropskih poslova,”.

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-628

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr Milojko Spajić, s.r.

636.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 30 – VANJSKI ODNOSI

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 30 – Vanjski odnosi („Službeni list CG“, br. 18/24 i 88/25) u članu 1 stav 1 tačka 2 podtač. 2, 9, 10, 18, 21 i 22 mijenjaju se i glase:

„2) Rajko Vuksanović, carinski inspektor u Upravi carina,
9) Zorica Marković, načelnica u Ministarstvu unutrašnjih poslova,
10) Špiro Medigović, rukovodilac odjeljenja u Ministarstvu ekonomskog razvoja,
18) Jelena Davidović, načelnica u Ministarstvu finansija,
21) Ana Ražnatović, direktorica direkcije u Ministarstvu vanjskih poslova,
22) Zoran Dabetić, državni sekretar u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,“.

Poslije podtačke 22 dodaju se dvije nove podtačke koje glase:

„22a) Milena Smolović, samostalna savjetnica u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,

22b) Marko Savković, načelnik u Ministarstvu ekonomskog razvoja,“.

Podtačka 25 mijenja se i glasi:

„25) Dejana Backović, savjetnica u Ministarstvu vanjskih poslova,“.

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-629/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

637.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG”, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 31 – VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i obrambena politika („Službeni list CG”, broj 18/24) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šef Pregovaračke radne grupe
amb. Ivan Ivanišević, v.d. generalnog direktora u Ministarstvu vanjskih poslova;
2. zamjenica šefa Pregovaračke radne grupe
Dragana Šćepanović, direktorica direkcije u Ministarstvu vanjskih poslova;
3. članovi:
 - 1) Amina Bajrović – Kuč, načelnica u Ministarstvu evropskih poslova,
 - 2) Valentina Bodven, samostalna savjetnica u Ministarstvu pravde,
 - 3) Tamara Đurović, šefica odsjeka u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,
 - 4) Jelena Lalević, samostalna savjetnica u Ministarstvu odbrane,
 - 5) Iva Lakićević, samostalna savjetnica u Skupštini Crne Gore,
 - 6) Mirjana Ljumović, načelnica u Upravi za nekretnine,
 - 7) Zorica Marković, načelnica u Ministarstvu unutrašnjih poslova,
 - 8) Špiro Medigović, rukovodilac odjeljenja u Ministarstvu ekonomskog razvoja,
 - 9) Nina Šćekić, samostalna savjetnica u Ministarstvu ekonomskog razvoja,
 - 10) Dragan Krivokapić, direktor direkcije u Ministarstvu vanjskih poslova,
 - 11) Andrea Popović, predstavnik NVO „Mreža za evropske politike – MASTER.”

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-630/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić, s.r.**

638.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 18 – STATISTIKA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 18 – Statistika („Službeni list CG“, br. 13/24 i 88/25) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 18 – Statistika (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šef Pregovaračke radne grupe

Miroslav Pejović, direktor Uprave za statistiku;

2. zamjenica šefa Pregovaračke radne grupe

Majda Savićević, načelnica u Upravi za statistiku;

3. članovi:

1) Nataša Vojinović, v.d. pomoćnice direktora Uprave za statistiku,

2) Snežana Remiković, pomoćnica direktora Uprave za statistiku,

3) Branka Šušić Radovanović, v.d. pomoćnice direktora Uprave za statistiku,

4) Ernad Kolić, v.d. pomoćnika direktora Uprave za statistiku,

5) Branka Raičević, pomoćnica direktora Uprave za statistiku,

6) Miloš Mišković, generalni direktor u Ministarstvu finansija,

7) Marica Melović, generalna direktorica u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija,

8) Aleksandar Nikčević, načelnik u Ministarstvu evropskih poslova,

9) Biljana Sotiroski, samostalna savjetnica u Ministarstvu turizma,

10) Sanja Turković, predstavnik Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,

11) Petar Gazivoda, načelnik u Upravi carina,

12) Marijana Nedović Vuković, predstavnik Instituta za javno zdravlje Crne Gore,

13) Nataša Terzić, predstavnik Instituta za javno zdravlje Crne Gore,

14) Aleksandra Nikčević, direktorica direkcije u Centralnoj banci Crne Gore,

15) Miljan Šestović, direktor sektora u Privrednoj komori Crne Gore,

16) Ivana Vujović, predstavnik NVO „Juventas“,

17) Anita Stjepčević, predstavnik NVO „Centar za ženska prava“. ”

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore”.

Broj: 11-011/26-632/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

639.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU
O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA
PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ
UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA
PREGOVARAČKO POGLAVLJE 7 - PRAVO
INTELEKTUALNE SVOJINE

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 7 – Pravo intelektualne svojine („Službeni list CG“, broj 13/24) u članu 1 stav 1 tačka 3 podtač. 2, 3, 5 i 8 mijenjaju se i glase:

- „2) Draško Leković, samostalni policijski inspektor u Upravi policije,
- 3) Slađana Vukotić Kankaraš, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu,
- 5) Jovana Mitrović, samostalna savjetnica u Direktoratu za kivično i građansko zakonodavstvo u Ministarstvu pravde,
- 8) Snežana Grujić, sutkinja Privrednog suda Crne Gore,“ .

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-633/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

640.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU
O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA
PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ
UNIJI ZA OBLAST PRAVNE
TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE
29 – CARINSKA UNIJA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 29 – Carinska unija („Službeni list CG“, br. 18/24 i 88/25) u članu 1 stav 1 tačka 3 podtačka 19 mijenja se glasi:

„19) Emira Mustagrudić, samostalna carinska savjetnica u Sektoru za carinski sistem i procedure u Upravi carina,“.

Na kraju tačke 22 tačka se zamjenjuje zarezom i dodaje nova tačka koja glasi:

„23) Milena Aćimić Remiković, predstavnica Ministarstva vanjskih poslova.“.

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-634/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

641.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 9 – FINANSIJSKE USLUGE

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 9 – Finansijske usluge („Službeni list CG“, br. 13/24 i 32/25) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 9 – Finansijske usluge (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šefica Pregovaračke radne grupe

Aleksandra Popović, generalna direktorica u Ministarstvu finansija;

2. zamjenica šefice Pregovaračke radne grupe

Marija Burić Labudović, šefica Odsjeka za evropske integracije u Centralnoj banci Crne Gore;

3. članovi:

1) Jelena Davidović, načelnica u Ministarstvu finansija,

2) Branko Barjaktarović, direktor Agencije za nadzor osiguranja,

3) Vuk Mandić, glavni koordinator u Agenciji za nadzor osiguranja,

4) Sanja Radusinović, načelnica u Komisiji za tržište kapitala Crne Gore,

5) Ilda Pepić, samostalna savjetnica u Komisiji za tržište kapitala,

6) Stevan Vukčević, sekretar Fonda za zaštitu depozita,

7) Nataša Đoković, portfolio menadžerka u Fondu za zaštitu depozita,

8) Nikola Bašanović, koordinator Sektora za kontrolu u Centralnoj banci Crne Gore,

9) Ivana Joličić, šefica odjeljenja u Centralnoj banci Crne Gore,

10) Aleksandar Nikčević, načelnik u Ministarstvu evropskih poslova,

11) Miljan Šestović, direktor Sektora za istraživanje i analize u Privrednoj komori Crne Gore,

12) Marko Vojinović, predstavnik Centralnog klirinško depozitarnog društva AD Podgorica.“

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-636/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore

Predsjednik,

mr **Milojko Spajić**, s.r.

642.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 14 – SAOBRAĆAJNA POLITIKA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 14 – Saobraćajna politika („Službeni list CG“, br. 13/24 i 32/25) u članu 1 stav 1 tačka 3 podtač. 5, 11 i 16 mijenjaju se i glase:

„5) Sanja Čarapić, načelnica u Ministarstvu saobraćaja,

11) Goran Idrizović, v.d. generalnog direktora u Ministarstvu pomorstva,

16) Amina Bajrović Kuč, načelnica u Ministarstvu evropskih poslova,”.

Poslije podtačke 16 dodaje se nova podtačka koja glasi:

„16a) Stefan Milanović, samostalni savjetnik u Ministarstvu pomorstva,”.

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-638/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore

Predsjednik,

mr **Milojko Spajić**, s.r.

643.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 25 – NAUKA I ISTRAŽIVANJE

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 25 – Nauka i istraživanje („Službeni list CG“, br. 18/24 i 32/25) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 25 – Nauka i istraživanje (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šefica Pregovaračke radne grupe

Marica Melović, generalna direktorica u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija;

2. članovi:

1) Savica Vujičić, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija,

2) Smilja Kažić - Vujačić, načelnica u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija,

3) Aleksandra Mugoša, samostalna savjetnica u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija,

4) Aleksandra Marković – Vuković, samostalna savjetnica u Ministarstvu finansija,

5) Vanja Banović, samostalna savjetnica u Ministarstvu evropskih poslova,

6) Dragan Dubak, načelnik u Upravi za statistiku,

7) dr Goran Popivoda, predstavnik Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta Crne Gore,

8) mr Bojana Mališić, predstavnica Univerziteta Donja Gorica,

9) dr Mladen Perazić, direktor sektora u Privrednoj komori Crne Gore,

10) Dragana Drakulović, predstavnica Instituta za biologiju mora,

11) prof. dr Dijana Đurović, savjetnica izvršnog direktora u Centru za ekotoksikološka ispitivanja,

12) Predrag Raković, predstavnik Unije poslodavaca Crne Gore,

13) Valentina Radulović, izvršna direktorica Naučno-tehnološkog parka Crne Gore,

14) Katarina Lalović, v.d. izvršne direktorice Fonda za inovacije Crne Gore,

15) Vanja Zorić Šundić, pomoćnica izvršnog direktora u Inovaciono preduzetničkom centru „Tehnopolis“ - Nikšić.“

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-644/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

644.

Na osnovu člana 12 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 23 – PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 23 – Pravosuđe i temeljna prava („Službeni list CG“, br. 10/24 i 32/25) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 23 – Pravosuđe i temeljna prava (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šefica Pregovaračke radne grupe

Jelena Grdinić, generalna direktorica u Ministarstvu pravde;

2. zamjenik šefice Pregovaračke radne grupe

Vanja Dabižinović, samostalni savjetnik u Ministarstvu evropskih poslova;

3. članovi:

1) Momir Jauković, generalni direktor u Ministarstvu pravde,

2) Jasna Jovović, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu pravde,

3) Stevan Brajušković, generalni direktor u Ministarstvu pravde,

4) Gazmend Cuca, v.d. sekretara Ministarstva ljudskih i manjinskih prava,

5) Semra Martinović, samostalna savjetnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava,

6) Irena Rakočević, generalna direktorica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava,

7) Biljana Pejović, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava,

8) Sokolj Beganaj, načelnik u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava,

9) Amela Orahovac, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije,

10) Svetlana Bajčeta, samostalna savjetnica u Ministarstvu finansija,

11) Aleksandra Džankić, koordinatorka u direkciji u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

12) Bojana Delić, načelnica u Ministarstvu regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama,

13) Nina Milović, načelnica u Ministarstvu zdravlja,

14) Jasna Sekulić, samostalna savjetnica u Ministarstvu zdravlja,

15) Marija Mrvaljević, samostalna savjetnica u Ministarstvu javne uprave,

16) Vukašin Pudar, samostalni savjetnik u Ministarstvu kulture i medija,

17) Milanka Otović, načelnica u Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine,

18) Branko Vuković, savjetnik u Kabinetu potpredsjednika Vlade za politički sistem, pravosuđe i antikorupciju,

19) Teodora Gorović, policijska inspektorka u Upravi policije,

20) Aleksandar Savković, načelnik u Upravi carina,

21) Marija Madžgalj, savjetnica direktora Agencije za sprečavanje korupcije,

22) Andrija Jovanović, ovlašteno lice za vođenje upravnih postupaka u Agenciji za sprečavanje korupcije,

23) Zoran Vujičić, član Savjeta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama,

24) Biljana Božić, rukovoditeljka i glavna kontrolorka u Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama,

25) Tatjana Radović Todorović, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore,

26) Martina Drinčić, samostalna savjetnica u Skupštini Crne Gore,

27) Nevenka Popović, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore,

28) Ksenija Jovičević Korać, sekretarka Vrhovnog suda Crne Gore,

29) Miroslava Raičević, načelnica u Sekretarijatu Sudskog savjeta,

30) Sanja Konatar, članica Sudskog savjeta i sutkinja Višeg suda u Bijelom Polju,

31) Jelena Đaletić, državna tužiteljka u Vrhovnom državnom tužilaštvu,

32) Hermin Šabotić, sekretar Sekretarijata Tužilačkog savjeta,

33) Sanja Radulović, član Tužilačkog savjeta,

34) Iva Đurović, finansijska analitičarka u Specijalnom državnom tužilaštvu,

35) Maša Adžić, direktorica Sekretarijata Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu,

36) Maja Golović Vojinović, izvršna direktorica Centra za alternativno rješavanje sporova,

37) Ivana Nedović, sekretarka Zajednice opština Crne Gore,

38) Nevenka Vuksanović, predstavnica NVO „Centar za demokratiju i ljudska prava - CEDEM”,

39) Jelena Čolaković, predstavnica NVO „Juventas”, i

40) Maja Raičević, predstavnica NVO „Centar za ženska prava”.”

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore”.

Broj: 11-011/26-653/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore

Predsjednik,

mr **Milojko Spajić**, s.r.

645.

Na osnovu člana 12 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 24 – PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost („Službeni list CG“, br. 10/24 i 32/25) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šefica Pregovaračke radne grupe

Jovana Mijović, sekretarka Ministarstva unutrašnjih poslova;

2. zamjenica šefice Pregovaračke grupe

Vesna Moračanić, načelnica u Ministarstvu unutrašnjih poslova;

3. članovi:

1) Tijana Šuković, generalna direktorica u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

2) Aleksandar Vukčević, načelnik u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

3) Miloš Talović, šef odsjeka u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

4) Dragan Dašić, v.d. generalnog direktora u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

5) Dejan Žarković, šef biroa u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

6) Irena Vuković, samostalna savjetnica u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

7) Sonja Bigović-Perišić, načelnica u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

8) Ljuban Tmušić, načelnik u Ministarstvu unutrašnjih poslova,

9) Nataša Čuković, samostalna savjetnica u Ministarstvu pravde,

10) Džana Kajević, načelnica u Ministarstvu pravde,

11) Hajdana Radulović, samostalna savjetnica u Ministarstvu pravde,

12) Pavle Vojinović, ataše u Ministarstvu vanjskih poslova,

13) Sandra Pestorić, načelnica u Ministarstvu zdravlja,

14) Sofija Kastratović, samostalna savjetnica u Ministarstvu zdravlja,

15) Tamara Đurović, šefica odsjeka u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,

16) Svetlana Rajković, načelnica u Ministarstvu evropskih poslova,

17) Anđela Kaluđerović Vuković, samostalna savjetnica u Ministarstvu evropskih poslova,

18) Nikola Lakić, samostalni savjetnik u Ministarstvu evropskih poslova,

19) Teodora Čarapić, viša policijska inspektorka u Upravi policije,

20) Sanda Vučić, glavna policijska savjetnica u Upravi policije,

21) Slavko Vojinović, glavni policijski inspektor u Upravi policije,

22) Dejan Bojić, glavni policijski inspektor u Upravi policije,

23) Olivera Vukadinović, viša policijska inspektorka I klase u Upravi policije,

24) Marko Stanković, glavni policijski inspektor u Upravi policije,

- 25) Zorana Babić, policijska službenica u Upravi policije,
- 26) Koča Đurišić, direktor Uprave za državnu imovinu,
- 27) Dejan Marković, načelnik u Upravi carina,
- 28) Milena Milošević, samostalna savjetnica u Upravi za nekretnine,
- 29) Milena Seka Žižić, sutkinja Vrhovnog suda Crne Gore,
- 30) Bojana Bandović, savjetnica u Vrhovnom sudu Crne Gore,
- 31) Maja Raspopović, sekretarka Vrhovnog državnog tužilaštva,
- 32) Jovanka Krunić, stručna saradnica u Specijalnom državnom tužilaštvu,
- 33) Milena Vujović, predstavnik NVO „Građanska alijansa“, i
- 34) Jovan Bojović, predstavnik NVO „Juventas“.

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-668/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

646.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 8 – KONKURENCIJA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 8 – Konkurencija („Službeni list CG“, broj 18/24) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 8 – Konkurencija (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šef Pregovaračke radne grupe

Nebojša Jovović, direktor Agencije za zaštitu konkurencije;

2. zamjenica šefa Pregovaračke radne grupe

Jasna Vujović, generalna direktorica u Ministarstvu ekonomskog razvoja;

3. članovi:

1) Danko Dragović, generalni direktor u Ministarstvu finansija,

2) Sabina Metdonaj, načelnica u Ministarstvu finansija,

3) Enis Huremović, pomoćnik direktora Agencije za zaštitu konkurencije,

4) Siniša Milačić, načelnik u Agenciji za zaštitu konkurencije;

5) Andrijana Čanović, šefica odsjeka u Ministarstvu evropskih poslova,

6) Željko Tomović, samostalni savjetnik u Ministarstvu ekonomskog razvoja,

7) Mirsad Spahić, načelnik u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede,

8) Maja Živaljević, sutkinja Višeg suda za prekršaje,

9) Ivan Kovačević, sudija Privrednog suda,

10) Nina Radunović, sutkinja Višeg suda u Podgorici,

11) Jelena Dragičević, samostalna savjetnica u Ministarstvu pravde,

12) Slavica Pavlović, predstavnica Privredne komore Crne Gore,

13) Milica Muhadinović, predstavnica Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore,

14) Nikolina Tomović, predstavnica Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore,

15) Slobodan Mikavica, predsjednik Unije poslodavaca Crne Gore,

16) Lidija Pejović, predstavnica Unije slobodnih sindikata Crne Gore,

17) Milanka Janićić, predstavnica Zajednice opština Crne Gore.“

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-669/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić, s.r.**

647.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 16 – POREZI

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 16 - Porezi („Službeni list CG“, br. 18/24 i 88/25) u članu 1 stav 1 tačka 3 podtačka 7 briše se.

Podtačka 23 mijenja se i glasi:

„23) Žana Đukić, predstavnica Zajednice opština Crne Gore,“.

Dosadašnje podtač. 8 do 25 postaju podtač. 7 do 24.

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-670/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore

Predsjednik,

mr **Milojko Spajić**, s.r.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG”, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O IZMJENI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 22 – REGIONALNA POLITIKA I KOORDINACIJA STRUKTURNIH INSTRUMENATA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata („Službeni list CG”, br. 13/24 i 88/25) član 1 mijenja se i glasi:

„Ovom odlukom obrazuje se Pregovaračka radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata (u daljem tekstu: Pregovaračka radna grupa), u sastavu:

1. šef Pregovaračke radne grupe
Bojan Vujović, generalni direktor u Ministarstvu evropskih poslova;
2. zamjenica šefa Pregovaračke radne grupe
Irena Bošković, načelnica direkcije u Ministarstvu evropskih poslova;
3. članovi:
 - 1) Velibor Damjanović, generalni direktor u Ministarstvu finansija,
 - 2) Žana Jovanović, načelnica direkcije u Ministarstvu finansija,
 - 3) Sanja Bečanović, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu finansija,
 - 4) Jelena Jovetić, generalna direktorica u Ministarstvu finansija,
 - 5) Nataša Kovačević, načelnica direkcije u Ministarstvu finansija,
 - 6) Dragana Nedić, samostalna savjetnica u Ministarstvu finansija,
 - 7) Milica Rahović, samostalna savjetnica u Ministarstvu finansija,
 - 8) Antonio Krcalović, samostalni savjetnik u Ministarstvu finansija,
 - 9) Anja Belojević, samostalna savjetnica u Ministarstvu saobraćaja,
 - 10) Aferdita Dukaj, samostalna savjetnica u Ministarstvu ekonomskog razvoja,
 - 11) Emina Mujević Kara, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije,
 - 12) Ivana Šućur, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga,
 - 13) Ana Barović, samostalna savjetnica u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,
 - 14) Bojana Kalezić, načelnica direkcije u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,
 - 15) Dragana Živković, samostalna savjetnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava,
 - 16) Marko Lubarda, samostalni savjetnik u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede,
 - 17) Savica Vujičić, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija,
 - 18) Milodarka Vukašinović, samostalna savjetnica u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija,
 - 19) Milica Abramović Radivojkov, načelnica direkcije u Ministarstvu evropskih poslova,

- 20) Marko Dragaš, načelnik direkcije u Ministarstvu evropskih poslova,
- 21) Mitar Đurović, šef odsjeka u Ministarstvu evropskih poslova,
- 22) Arta Lika, šefica odsjeka u Ministarstvu evropskih poslova,
- 23) Anita Beriša, samostalna savjetnica u Ministarstvu evropskih poslova,
- 24) Jasna Bulatović, načelnica direkcije u Ministarstvu evropskih poslova,
- 25) Nada Pejović, načelnica direkcije u Ministarstvu evropskih poslova,
- 26) Stana Gačević, rukovoditeljka odjeljenja u Revizorskom tijelu,
- 27) Simona Bošković, sekretarka odbora u Zajednici opština Crne Gore,
- 28) Milena Strugar, načelnica direkcije u Ministarstvu regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama,
- 29) Irena Perić, šefica sektora u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore,
- 30) Milena Popović Glavatović, samostalna savjetnica u Ministarstvu javne uprave,
- 31) Enis Huremović, zamjenik direktora Agencije za zaštitu konkurencije,
- 32) Ana Cmiljanić, direktorica sektora u Razvojnoj banci Crne Gore,
- 33) Saša Ivanović, menadžer programa u Fondu za inovacije Crne Gore,
- 34) Filip Vujović, načelnik direkcije u Ministarstvu javnih radova,
- 35) Snežana Remiković, pomoćnica direktora Uprave za statistiku,
- 36) Igor Milošević, predstavnik NVO „Asocijacija za demokratski prosperitet – ZID”,
- 37) Andrea Popović, predstavnica NVO „Mreža za evropske politike - MASTER”.”

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-671/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

649.

Na osnovu člana 12 stav 1 Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji („Službeni list CG“, broj 112/23), Vlada Crne Gore, na sjednici od 26. februara 2026. godine, donijela je

ODLUKU

O DOPUNI ODLUKE O OBRAZOVANJU PREGOVARAČKE RADNE GRUPE ZA PRIPREMU I VOĐENJE PREGOVORA O PRISTUPANJU CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI ZA OBLAST PRAVNE TEKOVINE EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSI NA PREGOVARAČKO POGLAVLJE 28 – ZAŠTITA POTROŠAČA I ZDRAVLJA

Član 1

U Odluci o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 28 – Zaštita potrošača i zdravlja („Službeni list CG“, br. 13/24 i 88/25) u članu 1 stav 1 tačka 3 poslije podtačke 13 dodaje se nova podtačka koja glasi:

„13a) Ljubinka Vojinović, predstavnik Regulatorne agencije za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti,“.

Član 2

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 11-011/26-672/2

Podgorica, 26. februara 2026. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

650.

Na osnovu člana 69 stav 9 i člana 226 stav 3 Zakona o elektronskim komunikacijama („Službeni list Crne Gore“, broj 100/24), Ministarstvo ekonomskog razvoja donijelo je

ODLUKU

O UTVRĐIVANJU IZNOSA I NAČINA PLAĆANJA JEDNOKRATNE NAKNADE ZA PRODUŽENJE VAŽENJA ODOBRENJA ZA KORIŠĆENJE RADIO-FREKVENCIJSKOG SPEKTRA U OPSEZIMA 694-790 MHz I 3400-3800 MHz

Član 1

Ovom odlukom utvrđuje se iznos i način plaćanja jednokratne naknade za produženje važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencijskog spektra u opsezima 694-790 MHz i 3400-3800 MHz.

Član 2

Iznos jednokratne naknade za produženje važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencijskog spektra iz opsega 700 MHz i 3,6 GHz za dodatnih pet godina (od 2038. do 2043. godine) po operatorima utvrđuje se kako slijedi u Tabeli 1.

Tabela 1. Iznosi jednokratne naknade za produženje po operatorima

Opseg	Broj jediničnih blokova	Ukupna širina blokova [MHz]	Iznos naknade
Crnogorski Telekom			
700 MHz	2	2x10	706.000,00 €
3,6 GHz	14	140	632.800,00 €
Ukupni iznos naknade			1.338.800,00 €
One Crna Gora			
700 MHz	2	2x10	706.000,00 €
3,6 GHz	14	140	632.800,00 €
Ukupni znos naknade			1.338.800,00 €
Mtel			
700 MHz	2	2x10	706.000,00 €
3,6 GHz	12	120	542.400,00 €
Ukupni znos naknade			1.248.400,00 €

Član 3

Jednokratna naknada iz člana 2 ove odluke plaća se u ratama, i to dinamikom plaćanja datoj u Tabeli 2.

Tabela 2. Dinamika plaćanja naknade u ratama

Godina	Iznos rate		
	Crnogorski Telekom	One Crna Gora	Mtel
2026.	267.760,00 €	267.760,00 €	249.680,00 €
2027.	267.760,00 €	267.760,00 €	249.680,00 €
2028.	267.760,00 €	267.760,00 €	249.680,00 €
2029.	267.760,00 €	267.760,00 €	249.680,00 €

2030.	267.760,00 €	267.760,00 €	249.680,00 €
Ukupno	1.338.800,00 €	1.338.800,00 €	1.248.400,00 €

Prva rata dospijeva na naplatu prije izdavanja dodatnog odobrenja za korišćenje radio-frekvencija, a svaka naredna rata dospijeva na naplatu godišnje, na dan koji će biti utvrđen rješenjem o produženju važenja odobrenja.

Član 4

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore”.

Broj: 11-350/25-5443/5

U Podgorici, 10. marta 2026. godine

Ministar,
Nik Gjelošhaj, s.r.

Na osnovu člana 172 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Službeni list CG", broj 100/24), Ministarstvo ekonomskog razvoja, uz saglasnost Ministarstva unutrašnjih poslova i Agencije za nacionalnu bezbjednost, donijelo je

P R A V I L N I K O TEHNIČKIM I ORGANIZACIONIM USLOVIMA KOJI OMOGUĆAVAJU PRESRIJETANJE KOMUNIKACIJA

Predmet

Član 1

Ovim pravilnikom propisuju se tehnički i organizacioni uslovi koji omogućavaju presrijetanje komunikacija.

Značenje izraza

Član 2

Izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1) **primopredajni interfejs** je interfejs koji omogućava uslove za presrijetanje komunikacija po nalogu nadležnog državnog organa;
- 2) **pristupna tačka za presrijetanje komunikacija** je fizička tačka u mreži operatora preko koje nadležni državni organ vrši presrijetanje komunikacija
- 3) **presrijetana komunikacija** je komunikacija koju nadziru nadležni državni organi i koja je odobrena u skladu sa zakonom;
- 4) **rezultati presrijetanja komunikacija** su podaci o presrijetanoj komunikaciji i sadržaj te komunikacije;
- 5) **presrijetanje komunikacija** je postupak prikupljanja sadržaja i podataka o presrijetanoj komunikaciji;
- 6) **sadržaj presrijetane komunikacije** su informacije, koje su razmijenili dva ili više korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga ili informacije koje su nastale prilikom korišćenja javnih elektronskih komunikacionih mreža;
- 7) **podaci o presrijetanoj komunikaciji** su signalizacije i druge informacije, koje su neophodne radi ostvarivanja i izvođenja javnog komunikacionog servisa vezanog na presrijetanu komunikaciju;
- 8) **predmet nadzora presrijetanja komunikacija** su korisnik javnih elektronskih komunikacionih mreža i parametri uređaja preko kojih korisnik ostvaruje komunikaciju;
- 9) **jedinstveni broj ćelije (Cel ID)** je jedinstveni identifikator ćelije u mobilnoj mreži;
- 10) **geografski sistem za pozicioniranje ili satelitsko pozicioniranje (GPS koordinate)** su tačne geografske koordinate koje označavaju lokaciju na osnovu satelitskog sistema za pozicioniranje;
- 11) **tehnologija slanja tačne lokacije hitnim sluzbama (AML)** je automatski sistem za slanje tačne lokacije prilikom biranja servisnih brojeva, npr 122;
- 12) **vremensko podesavanje signala u mrezi mobilnog operatora (TIME ADVANCE)** je vremenski odziv između terminalne opreme i ćelije;
- 13) **azimut** je horizontalni ugao između sjevera i posmatranog pravca, izražen u stepenima (0–360°).

Presrijetanje komunikacija

Član 3

Operatori, radi obezbjeđivanja tehničkih uslova za presrijetanje komunikacija, o svom trošku treba da ugrade i održavaju odgovarajuću opremu i programsku podršku u svojim mrežama i prenosnim linkovima, obezbjeđivanjem komunikacionih vodova do prostorija državnog organa nadležnog za presrijetanje komunikacija (u daljem tekstu: nadležni organ), obezbjeđivanjem uslova za trajan i direktan pristup objektima, komunikacionim vodovima i opremi i uslovima za samostalno vršenje presrijetanja komunikacija upotrebom odgovarajućih primopredajnih interfejsa.

Oprema, prenosni vodovi i podaci o presrijetanim komunikacijama treba da budu na teritoriji Crne Gore.

Presrijetanje komunikacija vrši se na način da lica koja su predmet presrijetanja kao i lica sa kojima su u komunikaciji, ne mogu da znaju za presrijetanje komunikacija.

Upotrebom uređaja i opreme za presrijetanje komunikacija treba da se utiče na funkcionalnost sistema ili kvalitet presrijetanih komunikacija i drugih javnih elektronskih komunikacionih usluga.

Operator treba da odredi lica zaposlena odnosno angažovana kod operatora koja mogu ostvarivati uvid u podatke vezane za presrijetanje komunikacija samo radi održavanja funkcije presrijetanja komunikacija, uz prethodnu saglasnost organa državne uprave nadležnog za unutrašnje poslove i Agenciju za nacionalnu bezbjednost.

Lica iz stava 5 ovog člana treba da posjeduju dozvolu za pristup tajnim podacima, do nivoa tajno.

U slučaju promjene lica iz stava 5 ovog člana, operator o toj promjeni treba da odmah obavjesti organ državne uprave nadležan za unutrašnje poslove i Agenciju za nacionalnu bezbjednost.

Dostavljanje podataka koji su rezultat presrijetanja komunikacija

Član 4

Operator nadležnim organima iz člana 3 stav 5 ovog pravilnika, za svaku presrijetanu komunikaciju, pored sadržaja presrijetane komunikacije treba da dostavi i:

1) podatke o zadržanim podacima u skladu sa propisom kojim se uređuju kategorije zadržanih podataka;

2) podatke o lokaciji i aktivnostima predmeta nadzora, u slučajevima kad ostvaruje, i ne ostvaruje komunikaciju;

3) najtačniji raspoloživi podatak o lokaciji predmeta nadzora (ID ćelije, GPS koordinate ukoliko su dostupne, AML podaci ako su dostupni, fizička lokacija, vrijeme provedeno na ćeliji, kao i drugi raspoloživi podaci koji mogu da ukažu na lokaciju, azimut, vremenski odziv između terminalne opreme i ćelije – Time advance) ako je predmet nadzora u mobilnim javnim komunikacionim mrežama;

4) razloge tehničke prirode za prekidanje veze u komunikaciji predmeta nadzora ili razloge zbog kojih veza sa predmetom nadzora nije uspostavljena;

5) minimum dva podatka o vremenskom toku svake presrijetane komunikacije, i to:

- datum i vrijeme početka presrijetane komunikacije, i u slučaju neuspjelih poziva;
- datum i vrijeme kraja presrijetane komunikacije;
- trajanje presrijetane komunikacije, ili, ako se nadzirana komunikacija ne prenosi po fizičkim ili logičkim kanalima, datum i vrijeme kada je presrijetana komunikacija isporučena ili primljena.

Podatke iz stava 1 ovog člana operator pruža i kad je predmet nadzora u komunikaciji sa više učesnika.

Ako operator u svojoj javnoj komunikacionoj mreži zbog tehničkih razloga nije u mogućnosti da organu državne uprave nadležnom za unutrašnje poslove i Agenciji za nacionalnu bezbjednost dostavi rezultate presrijetanja, o tome odmah treba da obavjesti iste i Agenciju za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (u daljem tekstu: Agencija).

Veza između sadržaja presrijetane komunikacije i povezanih podataka o presrijetanoj komunikaciji treba da bude jednoznačna.

Čuvanje podataka za presrijetanje komunikacija

Član 5

Radi zaštite podataka i informacija o opremi koja se koristi za presrijetanje komunikacija, operator obezbjeđuje administrativne i tehničke uslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje tajnost podataka.

Pristupna tačka i/ili primopredajni interfejs

Član 6

Pristupna tačka i/ili primopredajni interfejs treba da omogućiti da:

- se nadležnom organu obezbijede rezultati presrijetanja tokom cijelog postupka presrijetanja komunikacija;
- kvalitet komunikacija na pristupnoj tački i/ili primopredajnom interfejsu ne bude slabiji od kvaliteta odgovarajuće presrijetane komunikacije;
- se za prenos i predaju rezultata presrijetanja koriste dostupni i upotrebljivi prenosni putevi i prenosni protokoli;
- se kod javno dostupnih elektronskih komunikacionih mreža i javno dostupnih elektronskih komunikacionih usluga primjenjuju crnogorski i međunarodni standardi;
- se kod mreža i usluga kod kojih se ne primjenjuju standardi iz alineje 4 ovog stava, primjenjuju standardi ili specifikacije, koji su prihvaćeni od evropskih organizacija za standardizaciju, ako takvi standardi ili specifikacije ne postoje, pristupnu tačku i/ili primopredajni interfejs ili drugu opremu, odobrava Agencija.

Operator obezbjeđuje da rezultati presrijetanja na pristupnoj tački i/ili primopredajnom interfejsu budu nekodirani i nekompresovani, ako u svojoj javnoj komunikacionoj mreži vrši kodiranje ili kompresiju sadržaja komunikacija

Ako operator vrši izmjene u mreži koje mogu uticati na nesmetan rad postojećeg sistema za presrijetanje komunikacija, treba da o tome obavijesti organe nadležne za presrijetanje komunikacija odmah nakon odluke o izboru novog dobavljača opreme, a najmanje 12 mjeseci prije planirane izmjene.

Prestanak važenja

Član 7

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o tehničkim i organizacionim uslovima za presrijetanje komunikacija ("Službeni list CG", broj 58/14).

Stupanje na snagu

Član 8

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 11-350/25-4780/9

Podgorica, 10. marta 2026. godine

Ministar,
Nik Gjelošhaj, s.r.

652.

Na osnovu člana 106 stav 6 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Službeni list CG", broj 100/24), Ministarstvo ekonomskog razvoja, uz saglasnost organa državne uprave nadležnih za unutrašnje poslove, socijalno staranje i zdravlje, donijelo je

PRAVILNIK
O BLIŽEM NAČINU KORIŠĆENJA I NAČINU I USLOVIMA DODJELE BROJEVA IZ
NUMERIČKOG OPSEGA 116

Član 1

Ovim pravilnikom propisuje se bliži način korišćenja i način i uslovi dodjele harmonizovanih evropskih brojeva iz numeričkog opsega 116.

Član 2

- (1) Subjekt koji, putem dodijeljenog broja iz numeričkog opsega 116, pruža uslugu u skladu sa namjenom tog broja (u daljem tekstu: pružalac usluge), treba da predmetni broj koristi isključivo za pružanje informacija, pomoći, podrške i obavješćavanja građana u vezi sa uslugom za koju je broj namijenjen.
- (2) Pružalac usluge može biti neprofitna organizacija, udruženje, fondacija, organ državne uprave ili javna ustanova čija je djelatnost vezana za pružanje usluge.
- (3) Opis usluga za do sada harmonizovane numeracije iz opsega 116 je dat u sljedećoj tabeli:

BROJ	NAMJENA	OPIS USLUGE
116000	Kontakt centar za nestalu djecu	- prijava nestanka djeteta; - pružanje podrške roditeljima, odnosno zakonskim zastupnicima nestalog djeteta.
116006	Kontakt centar za pomoć žrtvama kriminala	- pružanje emocionalne podrške žrtvama kriminala; - informisanje o njihovim pravima i načinu ostvarivanja tih prava, naročito prava na sudsku zaštitu, prava na naknadu i osiguranje; - informisanje o nadležnim organizacijama i službama; - pružanje podrške u pronalaženju drugih vidova pomoći.
116016	Kontakt centar za pomoć žrtvama nasilja nad ženama	- pružanje pomoći i podrške ženama žrtvama nasilja; - informisanje o njihovim pravima i načinu ostvarivanja tih prava, naročito prava na sudsku zaštitu, prava na naknadu i osiguranje; - informisanje o nadležnim organizacijama i službama;

		- pružanje podrške u pronalaženju drugih vidova pomoći.
116111	Kontakt centar za pomoć djeci	- omogućavanje djeci da saopšte svoje probleme i strahove; - pružanje podrške i pomoći djeci kojoj je potrebna dodatna zaštita i pažnja.
116117	Kontakt centar za medicinske savjete	- usmjeravanje i povezivanje pozivaoca sa stručnim medicinskim osobljem, u skladu sa njegovim potrebama koje su hitne prirode, ali nijesu opasne po život, naročito izvan redovnog radnog vremena i neradnim danima
116123	Kontakt centar za emocionalnu podršku	- pružanje emocionalne podrške građanima koji su usamljeni, nalaze se u stanju psihološke krize ili razmišljaju o samoubistvu.
116666	Kontakt centar za pomoć žrtvama trgovine ljudima	- prijava slučajeva trgovine ljudima; - prosleđivanje informacija nadležnim organima; - pružanje pomoći u istrazi; - pružanje podrške žrtvama trgovine ljudima.

Član 3

Uz zahtjev za dodjelu broja iz numeričkog opsega 116 operator Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (u daljem tekstu: Agencija) treba da dostavi:

- saglasnost nadležnog organa državne uprave iz člana 4 ovog pravilnika koju je pribavio pružalac usluge, i

- zajedničku pisanu izjavu operatora i pružaoca usluge da će, po izdavanju odobrenja, zaključiti ugovor kojim će uređuju međusobna prava i obaveze u vezi sa realizacijom i pružanjem usluge u skladu sa ovim pravilnikom.

Član 4

(1) Pružalac usluge saglasnost za pružanje usluge pribavlja od nadležnog organa državne uprave, i to za:

- 1) broj 116000 - od organa državne uprave nadležnih za unutrašnje poslove, zdravlje i socijalno staranje;
- 2) broj 116006 - od organa državne uprave nadležnih za unutrašnje poslove, zdravlje i socijalno staranje;
- 3) broj 116016 – od organa državne uprave nadležnih za unutrašnje poslove, zdravlje i socijalno staranje;
- 4) broj 116111 - od organa državne uprave nadležnih za unutrašnje poslove, zdravlje i socijalno staranje;
- 5) broj 116117 - od organa državne uprave nadležnog za zdravlje;
- 6) broj 116123 - od organa državne uprave nadležnih za zdravlje i socijalno staranje;
- 7) broj 116666 - od organa državne uprave nadležnih za unutrašnje poslove, zdravlje i socijalno staranje.

(2) Radi pribavljanja saglasnosti is stava 1 ovog člana, pružalac usluge nadležnim organima državne uprave podnosi pisani zahtjev koji minimalno sadrži:

- 1) naziv i sjedište pružaoca usluge;
- 2) traženi broj i opis usluge koju želi da pruža;
- 3) broj zaposlenih i njihove kvalifikacije, opis poslova, iskustava i aktivnosti vezane za traženu ili sličnu uslugu i/ili zakonska ovlašćenja za pružanje usluge;

(3) Uz zahtjev iz stava 2 ovog člana prilažu se:

- 1) izvod iz registra u koji je pružalac usluge upisan;
- 2) dokaz da se osnivač, odnosno odgovorno lice, pružaoca usluge ne nalazi u registru kažnjivanih lica;

Član 5

Agencija operatoru koji je podnio zahtjev odobrenjem dodjeljuje pravo korišćenja traženog broja iz numeričkog opsega 116 na period od pet godina, uz obavezu da predmetni broj koristi isključivo za potrebe pružaoca usluge koji je pribavio saglasnost iz člana 4 ovog pravilnika.

Član 6

Pružalac usluge i operator treba da dodijeljene brojeve iz numeričkog opsega 116 koriste u skladu sa sljedećim uslovima:

- 1) da je samo jedan broj je predviđen za određenu uslugu i isti se ne može koristiti u druge svrhe;
- 2) da određenu uslugu može pružati samo jedan pružalac usluge;
- 3) da usluga treba da bude dostupna svim korisnicima, bez obaveze prethodne registracije;
- 4) usluga treba da bude stalno dostupna - 24h dnevno, sedam dana u nedjelji;
- 5) da su pozivi prema brojevima iz opsega 116 besplatni za krajnje korisnike, pri čemu naknadu za te pozive operatoru plaća pružalac usluge, u skladu sa zaključenim ugovorom;
- 6) pružalac usluge treba da u javnosti promoviše dostupnost usluge i namjenu dodijeljenog broja.

Član 7

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o načinu korišćenja i načinu i uslovima dodjele brojeva iz numeričkog opsega 116 ("Službeni list CG", broj 15/14).

Član 8

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 11-350/25-4780/11

Podgorica, 10. marta 2026. godine

Ministar,
Nik Gjelošhaj, s.r.

653.

Na osnovu člana 20 stav 6, člana 21 stav 4, člana 29 stav 4 i člana 34 stav 3 Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja* („Službeni list CG“, br. 43/16, 67/19, 69/25 i 12/26), Ministarstvo zdravlja donijelo je

**PRAVILNIK
O IZMJENI I DOPUNAMA
PRAVILNIKA O OBIMU I VRSTI PODATAKA I
INFORMACIJA, NAČINU I USLOVIMA ZA PROCJENU PODOBNOSTI I ODABIRU
DAVAOCA, OBIMU I VRSTI LABORATORIJSKIH TESTIRANJA, KAO I NAČINU
PRAĆENJA ZDRAVSTVENOG STANJA ŽIVOG DAVAOCA ORGANA***

Član 1

U Pravilniku o obimu i vrsti podataka i informacija, načinu i uslovima za procjenu podobnosti i odabiru davaoca, obimu i vrsti laboratorijskih testiranja, kao i načinu praćenja zdravstvenog stanja živog davaoca organa* („Službeni list CG“, br. 17/26 i 29/26) član 2 briše se.

Član 2

U članu 3 stav 1 poslije riječi „radi“ dodaju se riječi: „karakterizacije organa i davaoca i“.

Član 3

U članu 4 stav 2 poslije riječi „procedurama“ briše se tačka i dodaju riječi: „za provjeru izvršenja karakterizacije organa i davaoca.“.

Član 4

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

* U ovaj pravilnik prenesena je Direktiva 2010/53/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 7. jula 2010. godine o standardima kvaliteta i bezbjednosti ljudskih organa za transplantaciju

Broj: 4-040/1221/3

Podgorica, 11. marta 2026. godine

Ministar,
dr Vojislav Šimun, s.r.

654.

Na osnovu člana 41 stav 4 Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti („Službeni list CG“, broj 51/25), Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija donijelo je

PRAVILNIK O BLIŽIM USLOVIMA I KRITERIJUMIMA ZA DODJELU STATUSA CENTRA IZVRSNOSTI

Član 1

Ovim pravilnikom propisuju se bliži uslovi i kriterijumi za dodjelu statusa centra izvrsnosti.

Član 2

Izrazi koji se u ovom pravilniku koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

Član 3

Organ državne uprave nadležan za poslove nauke (u daljem tekstu: Ministarstvo) dodjeljuje status centra izvrsnosti u skladu sa Zakonom o naučnoistraživačkoj djelatnosti (u daljem tekstu: Zakon), na osnovu predloženog projekta i ocjene projekta.

Ocjenjivanje projekta iz stava 1 ovog člana vrše nezavisni eksperti sa Liste nezavisnih eksperata, koju obrazuje Ministarstvo u skladu sa zakonom.

Član 4

Pored kriterijuma propisanih Zakonom, predloženi projekat ocjenjuje se i na osnovu sljedećih kriterijuma:

1) naučna izvrsnost predloženog projekta, odnosno njegov potencijal da značajno unaprijedi postojeće naučne ili tehnološke paradigme, kao i kvalitet i izvodljivost istraživačkog plana, uključujući jasno definisane ciljeve, metodologiju, faze sprovođenja, interdisciplinarnost, inovativnost i međunarodnu saradnju;

2) očekivani rezultati i njihov uticaj na privredu i društvo, uključujući transfer znanja, primjenu rezultata, kao i održivost i dugoročno korišćenje istraživačkih rezultata;

3) naučna produktivnost i međunarodna prepoznatljivost istraživačkog tima, uključujući kapacitet tima za realizaciju planiranih aktivnosti;

4) doprinos razvoju mladih naučnika i istraživača i izgradnji nove generacije izvrsnih naučnika i istraživača;

5) učestvovanje u nacionalnim i međunarodnim programima, kao i plan privlačenja međunarodnog finansiranja; i

6) kapacitet i organizaciona spremnost naučnoistraživačke ustanove, organizacione jedinice ili naučnoistraživačkog tima, uključujući opremljenost i dostupnost istraživačke infrastrukture (uključujući kapitalnu opremu gdje je primjenjivo) i plan njenog unapređenja, obezbijeđenu administrativnu podršku, jasnu organizaciju rada i upravljanja, kao i operativnu nezavisnost u donošenju i sprovođenju odluka u skladu sa projektnim predlogom.

Član 5

Predloženi projekat na osnovu kojeg se može dodijeliti status centra izvrsnosti treba da sadrži najmanje sljedeće elemente:

1) predmet istraživanja, ciljeve i istraživačka pitanja;

2) prikaz stanja u oblasti, sa relevantnim referencama;

3) metodologiju i plan rada (faze, radne cjeline i očekivani naučni rezultati po fazama);

4) planirano trajanje projekta u okviru perioda od tri do pet godina, sa planom aktivnosti po vremenskim periodima;

5) plan upravljanja projektom (upravljačka struktura, odgovornosti, mehanizmi donošenja odluka i upravljanje rizicima);

6) opis naučnoistraživačkog tima sa imenovanim rukovodiocem projekta, ulogama članova i priloženim biografijama (CV);

7) plan razvoja mladih naučnika i istraživača sa mjerljivim ishodima;

8) plan budućeg učešća u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim programima i projektima, kao i plan privlačenja međunarodnog finansiranja (ciljani evropski i drugi međunarodni fondovi, plan prijave i partnerstva);

9) plan uticaja i iskorišćavanja rezultata (transfer znanja, primjena rezultata, diseminacija, ciljne grupe/korisnici i održivost nakon završetka projekta); i

10) plan korišćenja i unapređenja istraživačke infrastrukture i institucionalnih kapaciteta (raspoloživost i pristup opremi/resursima, administrativna/projektna podrška, organizaciona spremnost i operativna nezavisnost u sprovođenju projekta).

Član 6

Javni poziv za dodjelu statusa centra izvrsnosti Ministarstvo objavljuje na svojoj internet stranici.

Ministarstvo objavljuje javni poziv za dodjelu statusa centra izvrsnosti i o njemu odlučuje istovremeno sa objavljivanjem i donošenjem odluke po osnovu javnog konkursa za finansiranje, odnosno sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti u skladu sa Zakonom.

Javni poziv iz stava 1 ovog člana naročito sadrži:

1) rok za podnošenje prijave;

2) popis obavezne dokumentacije;

3) administrativne kriterijume (da li je projekat podnesen od strane licencirane naučnoistraživačke ustanove, da li je podnesena obavezna dokumentacija, da li je podnesen u predviđenom roku i sl.);

4) naznaku kriterijuma za ocjenjivanje predloženog projekta, u skladu sa zakonom i ovim pravilnikom;

5) način vrednovanja, način ocjenjivanja kriterijuma i način izračunavanja konačne ocjene;

6) način podnošenja prijave;

7) rokove za odlučivanje;

8) način utvrđivanja rang liste;

9) način objavljivanja odluka.

Član 7

Kriterijumi za ocjenjivanje predloženog projekta vrednuju se ocjenom od jedan do pet (1–5), pri čemu ocjena predstavlja brojčani pokazatelj stepena ispunjenosti kriterijuma.

Skala ocjena iz stava 1 ovog člana tumači se na sljedeći način:

1) ocjena 1 dodjeljuje se kad kriterijum nije ispunjen ili je ispunjen u zanemarljivom dijelu;

2) ocjena 2 dodjeljuje se kad su ispunjeni pojedini elementi kriterijuma, ali nedostaje najmanje jedan ključni element;

3) ocjena 3 dodjeljuje se kad je ispunjena većina elemenata kriterijuma, ali nedostaje najmanje jedan manje važan element;

4) ocjena 4 dodjeljuje se kad je kriterijum u potpunosti ispunjen, uz naročito visok kvalitet u jednom elementu;

5) ocjena 5 dodjeljuje se kad je kriterijum u potpunosti ispunjen, uz naročito visok kvalitet u više elemenata.

Za svaku dodijeljenu ocjenu sačinjava se pisano obrazloženje.

Ocjenjivanje predloženog projekta vrši se u skladu sa principima nezavisnosti, nepristrasnosti, objektivnosti, preciznosti i konzistentnosti.

Podnosilac prijave ima pravo uvida u obrazloženje dodijeljenih ocjena, u skladu sa pravilima javnog poziva i propisima kojima se uređuju povjerljivost podataka i zaštita podataka o ličnosti.

Član 8

Na osnovu rang liste predloženih projekata koju sačinjava nakon dobijanja ocjena od strane nezavisnih eksperata, Ministarstvo donosi odluku o dodjeli statusa centra izvrsnosti.

Odluka iz stava 1 ovog člana objavljuje se na internet stranici Ministarstva.

Član 9

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o uslovima za odobravanje i način korišćenja sredstava iz budžeta Crne Gore za realizaciju programa centara izvrsnosti („Službeni list CG“, broj 60/17).

Član 10

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 12/2-633/26-2174/1

Podgorica, 10. marta 2026. godine

Ministarka,
prof. dr **Andela Jakšić - Stojanović**, s.r.

Na osnovu člana 2 stav 3 Uredbe o bližim uslovima za dodjelu državne pomoći ("Službeni list CG", broj 158/25) Ministarstvo finansija donijelo je

PRAVILNIK O LISTI PRAVILA DRŽAVNE POMOĆI

Čan 1

Listu pravila utvrđenih regulativama, odlukama, smjernicama i sopštenjima Evropske Komisije, aktima Evropskog Savjeta i Evropskog Parlamenta, kao i praksom Evropskog suda, koje se primjenjuju na državnu pomoć čine:

- 1) horizontalna pravila:
 - a) Prilog 1.1. – Konsolidovani tekst: Regulativa Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. godine o proglašenju određenih kategorija pomoći usklađenih sa unutrašnjim tržištem u primjeni čl. 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (02014R0651-20230701);
 - b) Prilog 1.2. – Saopštenje Komisije - Okvir za državnu pomoć za istraživanje i razvoj i inovacije ((2022/C 414/01), SL C 414, 28.10.2022, str. 1–38);
 - c) Prilog 1.3. – Saopštenje Komisije - Smjernice za određene mjere državne pomoći povezane sa sistemom trgovanja emisije gasova sa efektom staklene bašte nakon 2021. godine, ((2020/C 317/04), SL C 317, 25.9.2020, str. 5–19);
 - d) Prilog 1.4. – Saopštenje Komisije – Okvir za mjere državne pomoći za podršku čistom industrijskom dogovoru (CISAF), (SL C C/2025/3602, 4.7.2025);
 - e) Prilog 1.5. – Saopštenje komisije - Smjernice o državnoj pomoći za klimu, zaštitu životne sredine i energiju za 2022, ((2022/C 80/01), SL C 80/01, 18.2.2022, str.1);
 - f) Prilog 1.6. – Preporuka Komisije od 6. maja 2003. godine o definiciji MSP (prijavljeno pod brojem dokumenta C (2003) 1422; (SL L 124, 20.5.2003, str. 36–41);
 - g) Prilog 1.7. – Saopštenje Komisije – Kriterijumi za ocjenu usklađenosti državne pomoći za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju i radnika sa invaliditetom koja podliježe individualnoj prijavi, (SL C 188, 11.8.2009, str.6-10);
 - h) Prilog 1.8. – Saopštenje Komisije – Kriterijumi za ocjenu usklađenosti državne pomoći za obuku koja podliježe individualnoj prijavi, (SL C 188, 11.8.2009, str.1-5);
 - i) Prilog 1.9. – Saopštenje Komisije - Smjernice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u poteškoćama, ((2014/C 249/01), SL C 249, 31.7.2014, str. 1-28);
 - j) Prilog 1.10. – Odluka Komisije od 20. decembra 2011. godine o primjeni člana 106 stav 2 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na državne pomoći u obliku naknade za pružanje javnih usluga koje se dodjeljuju određenim privrednim društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od ekonomskog interesa, ((2012/21/EU), SL L 7, 11.1.2012. str.3-10);
 - k) Prilog 1.11. – Saopštenje Komisije - Okvir Evropske unije za državnu pomoć u obliku naknada za javne usluge, ((2012/C 8/03), SL C 8, 11.1.2012, str. 15-22);
- 2) regionalna pravila:
 - a) Prilog 2.1. – Smjernice za regionalnu državnu pomoć 2022-2027, ((52021XC0429(01) SL C 153, 29.4.2021, str. 1-46);
- 3) sektorska pravila:
 - a) Prilog 3.1. – Saopštenje Komisije (EU) o primjeni pravila državne pomoći od 1. avgusta 2013. godine za podršku mjerama u korist banaka u kontekstu finansijske krize („Bankarska saopštenja“), ((2013/C 216/01), SL C 216, 30.7.2013, str. 1-15);

- b) Prilog 3.2. – Saopštenje Komisije o postupanju sa umanjenom imovinom u bankarskom sektoru Zajednice, ((2009/C 72/01), SL C 72, 26.3.2009, str. 1-22);
- c) Prilog 3.3. – Saopštenje Komisije o povratku održivosti i ocjeni mjera restrukturiranja u finansijskom sektoru u aktuelnoj krizi u skladu sa pravilima o državnoj pomoći, ((2009/C 195/04), SL C 195, 19.8.2009, str. 9-20);
- d) Prilog 3.4. – Saopštenje Komisije – dokapitalizacija finansijskih institucija u aktuelnoj finansijskoj krizi: ograničavanje pomoći na neophodni minimum i zaštitne mjere protiv nepotrebnog narušavanja konkurencije, ((2009/C 10/03), SL C 10, 15.1.2009, str. 2-10);
- e) Prilog 3.5. – Regulativa (EU) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. o uslugama javnog željezničkog i drumskog prevoza putnika i stavljanju van snage Regulativa Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i (EEZ) br. 1107/70), (SL L 315, 3.12.2007, str. 1-13);
- f) Prilog 3.6. – Regulativa Savjeta (EU) 2022/2586 od 19. decembra 2022. godine o primjeni čl. 93, 107 i 108 Ugovora o funkcioniranju Evropske unije na određene kategorije državne pomoći u sektoru željezničkog, unutrašnjeg pomorskog i multimodalnog saobraćaja, (SL L 338, 30.12.2022, str. 35–39);
- g) Prilog 3.7. – Saopštenje Komisije - Smjernice Komisije o državnoj pomoći za privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja, ((2008/C 184/07), SL C 184, 22.7.2008, str. 13-31);
- h) Prilog 3.8. – Saopštenje Komisije o interpretativnim smjernicama u pogledu Regulative (EZ) br 1370/2007 o uslugama javnog željezničkog i drumskog prevoza, ((2014/C 92/01), SL C 92, 29.3.2014, str. 1-21);
- i) Prilog 3.9. – Saopštenje Komisije C (2004)43 - Smjernice Evropske zajednice za državnu pomoć pomorskom saobraćaju, ((2004/C 13/03), OJ C 13, 17.1.2004, str. 3-12; (C/2017/2328), SL C 120, 13.4.2017, str.10-11);
- j) Prilog 3.10. – Saopštenje Komisije o pružanju smjernica za državnu pomoć u skladu sa finansiranjem Zajednice za pokretanja autoputeva mora, ((2008/C 317/08), SL C 317, 12.12.2008, str. 10-12);
- k) Prilog 3.11. – Saopštenje Komisije kojim se daje uputstvo u vezi sa primjenom pravila državne pomoći kompanijama za upravljanje brodovima, ((2009/C 132/06), SL C 132, 11.6.2009, str. 6-9);
- l) Prilog 3.12. – Saopštenje Komisije - Smjernice za državnu pomoć aerodromima i avio prevoznicima, ((2014/C 99/03), SL C 99, 4.4.2014, str. 3-34);
- m) Prilog 3.13. – Saopštenje Komisije o državnoj pomoći za filmove i drugim audiovizuelnim djelima, ((2013/C 332/01), SL C 332, 15.11.2013, str. 1-11);
- n) Prilog 3.14. – Odluka Savjeta od 10. decembra 2010. godine o državnoj pomoći za olakšavanje zatvaranja nekonkurentnih rudnika uglja, ((2010/787/EU), SL L 336, 21.12.2010, str.24-29);
- o) Prilog 3.15. – Saopštenje Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za javne radiodifuzne usluge, ((2009/C257/01), SL C 257, 27.10.2009, str. 1-14);
- p) Prilog 3.16. – Saopštenje Komisije o primjeni pravila konkurencije na poštanski sektor i procjeni određenih državnih mjera koje se odnose na poštanske usluge, ((98/C 39/02), SL C 39, 6.2.1998, str. 2-18);
- 4) državne pomoći koje se dodjeljuju u formi posebnih instrumenata pomoći:
 - a) Prilog 4.1. – Saopštenje Komisije o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o Evropskoj zajednici na području državnih pomoći u obliku garancija ((2008/C 155/02), SL C 155, 20.6.2008, str. 10–22);
 - b) Prilog 4.2. – Saopštenje Komisije o elementima državne pomoći kod prodaje zemljišta i zgrada od strane organa državne uprave, ((97/C 209/03), SL C 209, 10.7.1997, str. 3-5);
 - c) Prilog 4.3. – Saopštenje Komisije državama članicama o primjeni čl 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na kratkoročno osiguranje izvoznih kredita;
 - d) Prilog 4.4. – Saopštenje Komisije - Smjernice o državnoj pomoći za podsticanje ulaganja za finansiranje rizika ((2021/C 508/01), SL C 508, 16.12.2021, str. 1–36);
 - e) Prilog 4.5. – Saopštenje Komisije o reviziji metode za određivanje referentnih i diskontnih stopa, ((2008 / C 14/02), SL C 14, 19.1.2008, str. 6 -9);
- 5) druga pravila za državne pomoći, a naročito za pomoć male vrijednosti (de minimis pomoć) i pomoć za sanaciju štete uzrokovane prirodnim katastrofama, kriznim situacijama ili drugim događajima van uticaja

učesnika na tržištu, a koje imaju značajan uticaj na ekonomske tokove, uključujući i privremene okvire koje utvrđuje Evropska komisija.

- a) Prilog 5.1. – Saopštenje Komisije (EU) o pojmu državne pomoći iz člana 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije – ((2016/C 262/01); SL C 262, 19.7.2016, pp. 1–50);
- b) Prilog 5.2. – Saopštenje Komisije C (2003) 4582 od 1. decembra 2003. godine o profesionalnoj tajni u odlukama o državnoj pomoći (SL C 297, 09.12.2003, str. 6-9);
- c) Prilog 5.3. – Saopštenje Komisije o određivanju primjenjivih pravila za procjenu nezakonite državne pomoći (SL C 119, 22.5.2002, str. 22–22);
- d) Prilog 5.4. – Saopštenje Komisije o sprovođenju pravila o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova ((2021/C 305/01), SL C 305, 30.7.2021, str. 1–28);
- e) Prilog 5.5. – Saopštenje Komisije – kriterijumi za analizu usklađenosti državne pomoći za podsticanje realizacije važnih projekata od zajedničkog evropskog interesa sa unutrašnjim tržištem((2021/C 528/02), SL C 528, 30.12.2021, str. 10–18);
- f) Prilog 5.6. – Saopštenje Komisije – Kodeks najboljih praksi za sprovođenje postupaka kontrole državne pomoći ((C/2025/2810), SL C, 13.6.2025);
- g) Prilog 5.7. – Saopštenje Komisije o smjernicama EU za primjenu pravila o državnoj pomoći u odnosu na brzi razvoj širokopojsnih mreža, ((2013/C 25/01), SL C 25, 26.1.2013, str. 1–26).

Član 2

Postupci započeti do dana stupanja na snagu ovog pravilnika okončaće se u skladu sa Pravilnikom o Listi pravila državne pomoći ("Službeni list CG", br. 35/14, 2/15, 38/15, 20/16, 33/20, 38/20, 53/20, 98/20, 130/20, 107/21, 131/21, 15/22, 52/22, 34/23, 57/23, 115/23, 26/24 i 41/25).

Član 3

Prilozi 1.1. do 5.7. čine sastavni dio ovog pravilnika.

Prilozi 1.1. do 5.7. objavljuju se samo u elektronskom izdanju „Službenog lista Crne Gore“.

Član 4

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o listi pravila državne pomoći ("Službeni list CG", broj 35/14, 2/15, 38/15, 20/16, 33/20, 38/20, 53/20, 98/20, 130/20, 44/21, 107/21, 131/21, 15/22, 52/22, 34/23, 57/23, 115/23, 26/24 i 41/25).

Član 5

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 14/2-03-424/26-4905/3

Podgorica, 9. marta 2026. godine

Ministar,
mr **Novica Vuković**, s.r.

REGULATIVA KOMISIJE (EU) br. 651/2014

od 17. juna 2014. godine

o proglašavanju određenih kategorija pomoći usklađenih sa unutrašnjim tržištem u primjeni čl. 107 i 108 Ugovora

(Tekst značajan za EEP)

SADRŽAJ

POGLAVLJE I – Opšte odredbe

POGLAVLJE II – Praćenje

POGLAVLJE III – Posebne odredbe za različite kategorije pomoći

Odjeljak 1 – Regionalna pomoć

Odjeljak 2 – Pomoć za MSP-ove

Odjeljak 2a – Pomoć za evropsku teritorijalnu saradnju

Odjeljak 3 – Pomoć za pristup finansiranju za MSP-ove

Odjeljak 4 – Pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije

Odjeljak 5 – Pomoć za usavršavanje

Odjeljak 6 – Pomoć za radnike u nepovoljnom položaju i radnike sa invaliditetom

Odjeljak 7 – Pomoć za zaštitu životne sredine

Odjeljak 8 – Pomoć za nadoknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim katastrofama

Odjeljak 9 – Socijalna pomoć za prevoz stanovnika udaljenih regiona

Odjeljak 10 – Pomoć za širokopojasnu infrastrukturu

Odjeljak 11 – Pomoć za kulturu i očuvanje baštine

Odjeljak 12 – Pomoć za sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu

Odjeljak 13 – Pomoć za lokalnu infrastrukturu

Odjeljak 14 – Pomoć za regionalne aerodrome

Odjeljak 15 – Pomoć za luke

Odjeljak 16 – Pomoć uključena u finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima iz InvestEU fonda

POGLAVLJE IV – Završne odredbe

POGLAVLJE I

Opšte odredbe

Član 1

Područje primjene

1. Ova regulativa primjenjuje se na sljedeće kategorije pomoći:

- (a) regionalnu pomoć;
- (b) pomoć za MSP-ove u obliku investicione pomoći, operativne pomoći i pomoći za pristup finansiranju za MSP-ove;
- (c) pomoć za zaštitu životne sredine;
- (d) pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije;
- (e) pomoć za usavršavanje;
- (f) pomoć za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju i radnika sa invaliditetom;
- (g) pomoć za nadoknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim katastrofama;
- (h) socijalnu pomoć za prevoz stanovnika udaljenih regiona;
- (i) pomoć za širokopojasnu infrastrukturu;
- (j) pomoć za kulturu i očuvanje baštine;
- (k) pomoć za sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu; i
- (l) pomoć za lokalnu infrastrukturu;
- (m) pomoć za regionalne aerodrome;
- (n) pomoć za luke;
- (o) pomoć za projekte evropske teritorijalne saradnje; i
- (p) pomoć za finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima iz InvestEU fonda.

2. Ova regulativa ne primjenjuje se na:

- (a) šeme iz odjeljaka 1 (osim člana 15), 2 (osim člana 19 tač. (c) i (d)), 3, 4, 7 (osim člana 44) i 10 Poglavlja III ove regulative, ako prosječni godišnji budžet za državnu pomoć po državi članici prelazi 150 miliona EUR, prvih šest mjeseci nakon njihovog stupanja na snagu, kao i pomoć koja se sprovodi u obliku finansijskih proizvoda iz odjeljka 16 Poglavlja III, ako prosječni godišnji budžet za državnu pomoć po državi članici prelazi 200 miliona EUR, prvih šest mjeseci nakon njihovog stupanja na snagu. Kada je riječ o pomoći iz odjeljka 16 Poglavlja III ove regulative, pri utvrđivanju da li je prosječni godišnji budžet namijenjen toj državi članici za državnu pomoć za određeni finansijski proizvod veći od 200 miliona EUR, u obzir se uzimaju samo doprinosi države članice garancijama EU u odjeljku „države članice” iz člana 9 stava 1 tačke (b) Regulative (EU) 2021/523 Evropskog parlamenta i Savjeta¹, koji su namijenjeni za konkretni finansijski proizvod. Nakon što ocijeni odgovarajući plan evaluacije koji joj je država članica prijavila u roku od 20 radnih dana od stupanja šeme na snagu, Komisija može odlučiti da se ova regulativa primjenjuje na bilo koju od tih šema i tokom dužeg perioda. Ako je Komisija za takve šeme već produžila primjenu ove regulative na period nakon prvih šest mjeseci, države članice mogu odlučiti da produže period primjene tih šema do isteka perioda primjene ove regulative, pod uslovom da je predmetna država članica dostavila izvještaj o evaluaciji u skladu sa planom evaluacije koji je Komisija odobrila.

¹ Regulativa (EU) 2021/523 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. marta 2021. o uspostavljanju programa InvestEU i o izmjenama i dopunama Regulative (EU) 2015/1017 (SL L 107, 26.3.2021, str. 30).

- (b) eventualne izmjene šeme iz člana 1 stav 2 tačka (a), osim izmjena koje ne mogu uticati na usklađenost šeme pomoći u skladu sa ovom regulativom ili ne mogu bitno uticati na sadržaj odobrenog plana evaluacije;
- (c) pomoć za djelatnosti povezane sa izvozom u treće zemlje ili države članice, odnosno pomoć direktno povezanu sa izvezenim količinama, uspostavljanjem i radom distributivne mreže ili drugim tekućim troškovima povezanim sa izvoznom djelatnošću;
- (d) pomoć uslovljenu time da se prednost daje upotrebi domaće robe u odnosu na uvezenu robu.

3. Ova regulativa ne primjenjuje se na:

- (a) pomoć koja se dodjeljuje u sektoru ribarstva i akvakulture, kako su obuhvaćeni Regulativom (EU) br. 1379/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta², osim:
 - pomoći za usavršavanje;
 - pomoć za pristup finansiranju za MSP-ove;
 - pomoći u oblasti istraživanja i razvoja;
 - pomoći za inovacije za MSP-ove;
 - pomoć za radnike u nepovoljnom položaju i radnike sa invaliditetom;
 - regionalna pomoć u najudaljenijim regionima;
 - regionalne šeme operativne pomoći;
 - pomoć za projekte lokalnog razvoja koje vodi zajednica („CLLD“);
 - pomoć za projekte evropske teritorijalne saradnje;
 - od 1. jula 2023. godine pomoć u vidu smanjenja poreza na životnu sredinu u skladu sa članom 15 stav 1 tačka (f) i članom 15 stav 3 Direktive Savjeta 2003/96/EC³;
 - pomoć uključenu u finansijske proizvode koji se potpomažu iz InvestEU fonda, osim za djelatnosti navedene u članu 1 stavu 1 Regulative Komisije (EU) br. 717/2014⁴;
 - za pomoć mikro preduzećima u vidu javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotom iz člana 19c;
 - za pomoć MSP-a u vidu privremenih javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotom proizvedenom iz prirodnog gasa ili električne energije kako bi se ublažio uticaj povećanja cijena nakon vojne agresije Rusije na Ukrajinu iz člana 19d;
- (b) pomoć koja se dodjeljuje u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje, sa izuzetkom regionalne investicione pomoći u najudaljenijim regionima, regionalne šeme operativne pomoći, pomoći za konsultantske usluge u korist MSP-a, pomoći za finansiranje rizika, pomoći za istraživanje i razvoj, pomoći za inovacije za MSP-a, pomoći za zaštitu životne sredine, pomoći za usavršavanje, pomoći za radnike u nepovoljnom položaju i radnike sa invaliditetom, pomoći pomoći za projekte lokalnog razvoja koje vodi zajednica („CLLD“), pomoći za projekte Evropske teritorijalne saradnje, pomoći za finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima iz InvestEU fonda, pomoći mikro preduzećima u vidu javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotom iz člana 19 tačka c i pomoći MSP-a u vidu privremenih

² Regulativa (EU) br. 1379/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2013. godine o zajedničkom uređenju tržišta za proizvode ribarstva i akvakulture, izmjeni regulativa Savjeta (EZ) br. 1184/2006 i (EZ) br. 1224/2009 i o prestanku važenja Regulative Savjeta (EZ) br. 104/2000 (SL L 354, 28.12.2013, str. 1).

³ Direktiva Savjeta 2003/96/EC od 27. oktobra 2003. godine o restrukturiranju okvira Zajednice za oporezivanje energetskih proizvoda i električne energije (SL L 283, 31.10.2003, str. 51).

⁴ Regulativa Komisije (EU) br. 717/2014 od 27. juna 2014. godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na pomoć de minimis u sektoru ribarstva i akvakulture (SL L 190, 28.6.2014., str 45).

javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotom proizvedenom iz prirodnog gasa ili električne energije kako bi se ublažio uticaj povećanja cijena nakon vojne agresije Rusije na Ukrajinu iz člana 19d;

- (c) pomoć koja se dodjeljuje u sektoru prerade i plasmana poljoprivrednih proizvoda, u sljedećim slučajevima:
 - i. ako se iznos pomoći određuje na osnovu cijene ili količine tih proizvoda kupljenih od primarnih proizvođača ili stavljenih na tržište od strane zainteresovanih privrednih društava; ili
 - ii. ako je pomoć uslovljena time da se djelimično ili potpuno prenese na primarne proizvođače;
- (d) pomoć za lakše zatvaranje nekonkurentnih rudnika uglja, kako je obuhvaćena Odlukom Savjeta br. 2010/787⁵;
- (e) kategorije regionalne pomoći kako je navedeno u članu 13.

Ako privredna društva istovremeno djeluju u isključenim sektorima iz podstava 1 tač. (a), (b) ili (c) i u sektorima koji su obuhvaćeni područjem primjene ove regulative, ova regulativa primjenjuje se samo na pomoć dodijeljenu u vezi sa tim drugim sektorima ili djelatnostima u okviru ove Regulative, ukoliko države članice obezbijede, na odgovarajući način, kao na primjer razdvajanjem djelatnosti ili troškova, da djelatnosti iz isključenih sektora ne koriste pomoć dodijeljenu u skladu sa ovom regulativom.

4. Ova regulativa ne primjenjuje se na:

- (a) šeme pomoći kojima nije izričito isključeno plaćanje individualne pomoći u korist privrednog društva koje je predmet neizmirenog naloga za povraćaj sredstava na osnovu prethodne odluke Komisije kojom se pomoć proglašava nezakonitom i neusklađenom sa unutrašnjim tržištem, sa izuzetkom šema pomoći za nadoknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim katastrofama i šema pomoći obuhvaćene članom 19b, odjeljkom 2a i odjeljkom 16 iz Poglavlja III;
- (b) ad hoc pomoć u korist privrednog društva iz tačke (a);
- (c) pomoć privrednim društvima u poteškoćama, sa izuzetkom šema pomoći za nadoknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim katastrofama, šema pomoći za novoosnovane kompanije, šema regionalne operativne pomoći, šema pomoći obuhvaćene članom 19b, pomoći MSP-a na osnovu člana 56f i pomoć finansijskim posrednicima na osnovu čl. 16, 21, 22 i 39 i odjeljka 16 Poglavlja III, ako se privredna društva u poteškoćama dovode u povlašćen položaj u odnosu na druga privredna društva. Međutim, odstupajući od toga, ova regulativa se primjenjuje na privredna društva koja nijesu bila u poteškoćama na dan 31. decembra 2019, ali su u periodu od 1. januara 2020. do 31. decembra 2021. postala privredna društva u poteškoćama.

5. Ova Regulativa ne primjenjuje se na mjere državne pomoći koje same po sebi, s obzirom na uslove koji su s njima povezani ili s obzirom na način njihovog finansiranja, dovode do inherentnog kršenja zakonodavstva Unije, a naročito na:

- (a) mjere pomoći kod kojih je dodjela pomoći uslovljena obavezom korisnika da ima sjedište u određenoj državi članici ili da tu ima većinu poslovnih jedinica, međutim, dozvoljen je zahtjev da ima sjedište ili filijalu u državi članici koja dodjeljuje pomoć u trenutku isplate pomoći;

⁵ Odluka Savjeta 2010/787/EU od 10. decembra 2010. godine o državnoj pomoći za lakše zatvaranja nekonkurentnih rudnika uglja (SL L 336, 21.12.2010, str. 24)

- (b) mjere pomoći kod kojih je dodjela pomoći uslovljena obavezom korisnika da upotrebljava robu ili usluge domaće proizvodnje;
 - (c) mjere pomoći kojima se korisnicima ograničava mogućnost da koriste rezultate istraživanja, razvoja i inovacija u drugim državama članicama.
6. Poglavlje III, Odjeljak 7, ove Regulative ne primjenjuje se na mjere državne pomoći za proizvodnju nuklearne energije.

Član 2

Definicije

Za potrebe ove Regulative primjenjuju se sljedeće definicije:

1. „pomoć” je svaka mjera koja ispunjava sve kriterijume navedene u članu 107 stav 1 Ugovora;
2. „mala i srednja preduzeća” ili „MSP” su privredna društva koja ispunjavaju kriterijume navedene u Prilogu I;
3. „radnik sa invaliditetom” je svako lice:
 - (a) koje je u skladu sa domaćim pravom priznato kao radnik sa invaliditetom; ili
 - (b) koje ima trajno fizičko, mentalno, intelektualno ili senzorno oštećenje koje u interakciji sa raznim barijerama može otežati puno i efektivno učešće tog lica u radnom okruženju ravnopravno sa ostalim radnicima;
4. „radnik u nepovoljnom položaju” je svako lice:
 - i. koje nije imalo redovno plaćeno zaposlenje tokom prethodnih 6 mjeseci; ili
 - ii. koje ima između 15 i 24 godine života; ili
 - iii. koje nije steklo viši stepen srednjeg obrazovanja ili stručnu kvalifikaciju (Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja 3) ili koje je završilo redovno obrazovanje prije manje od dvije godine, a još uvijek nije dobilo prvo redovno plaćeno zaposlenje; ili
 - iv. koje je starije od 50 godina; ili
 - v. koje živi kao samac sa jednim ili više izdržavanih lica; ili
 - vi. koje radi u sektoru ili struci u državi članici u kojima je neravnoteža između polova najmanje 25 % veća od prosječne neravnoteže između polova u svim privrednim sektorima u toj državi članici, a pripada toj manje zastupljenoj rodnoj grupi; ili
 - vii. koje pripada etničkoj manjini u državi članici i potreban mu je razvoj jezičkog profila, stručnog usavršavanja ili profila radnog iskustva da bi poboljšalo svoje izgleda za dobijanje stalnog zaposlenju;
5. „prevoz” je prevoz putnika u vazdušnom, pomorskom, drumskom i željezničkom saobraćaju ili unutrašnjim plovnim putevima ili usluge komercijalnog prevoza robe;
6. „troškovi prevoza” su troškovi komercijalnog prevoza koje su korisnici stvarno platili po putovanju, a obuhvataju:
 - (a) troškove prevoza robe, manipulativne troškove i troškove privremenog skladištenja ukoliko su ti troškovi povezani sa putovanjem;
 - (b) troškove osiguranja robe;
 - (c) poreze, dažbine ili naknade koje se primjenjuju na robu, a prema potrebi i na nosivost, i na mjestu porijekla i na mjestu odredišta; i
 - (d) troškove nadzora sigurnosti i zaštite, doplate za povećane troškove goriva;
7. „udaljeni regioni” su najudaljeniji regioni, Malta, Kipar, Seuta i Melilja, ostrva koja su dio teritorije države članice i rijetko naseljena područja;

8. „plasman poljoprivrednih proizvoda” je držanje ili izlaganje u cilju prodaje, nuđenje na prodaju, isporuka ili bilo koji drugi način stavljanja na tržište, osim prve prodaje od strane primarnog proizvođača preprodavcima ili prerađivačima i svake aktivnosti kojom se proizvod priprema za takvu prvu prodaju; prodaja krajnjim potrošačima koju obavlja primarni proizvođač smatra se plasmanom ako se odvija u zasebnim za to predviđenim prostorijama;
9. „primarna poljoprivredna proizvodnja” je proizvodnja proizvoda ratarstva ili stočarstva navedenih u Prilogu I Ugovora bez obavljanja dodatnih postupaka koji bi promijenili prirodu tih proizvoda;
10. „prerada poljoprivrednih proizvoda” je svaki postupak na poljoprivrednom proizvodu čiji je rezultat proizvod koji je i sâm poljoprivredni proizvod, osim aktivnosti na poljoprivrednim gazdinstvima koje su neophodne da se životinjski ili biljni proizvodi pripreme za prvu prodaju;
11. „poljoprivredni proizvod” su proizvodi navedeni u Prilogu I Ugovora, osim proizvoda ribarstva i akvakulture navedenih u Prilogu I Regulative (EU) br. 1379/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2013. godine;
12. „najudaljeniji regioni” su regioni nevedeni u članu 349 Ugovora. U skladu sa Odlukom Evropskog savjeta 2010/718/EU, od 1. januara 2012. godine Sveti Bartolomej prestao je da bude najudaljeniji region. U skladu sa Odlukom Evropskog savjeta 2012/419/EU, od 1. januara 2014. godine Majot je postao najudaljeniji region;
13. „ugalj” je visokokvalitetni, srednjekvalitetni i niskokvalitetni ugalj kategorije A i B u smislu međunarodnog sistema kodifikacije uglja koji je utvrdila Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu i koji je objašnjen u odluci Savjeta od 10. decembra 2010. godine o državnoj pomoći za lakše zatvaranje nekonkurentnih rudnika uglja⁶;
14. „individualna pomoć” je:
 - i. ad hoc pomoć i
 - ii. pomoć dodijeljena pojedinačnim korisnicima na osnovu šeme pomoći;
15. „šema pomoći” je svaki akt na osnovu kojeg se može, bez potrebe za daljim sprovođenjem mjera, dodijeliti individualna pomoć privrednim društvima koja su utvrđena u aktu na uopšten i apstraktan način, kao i svaki akt na osnovu kojeg se pomoć koja nije povezana sa određenim projektom može dodijeliti jednom privrednom društvu ili više njih na neodređeni period i/ili u neodređenom iznosu;
16. „plan evaluacije” je dokument koji sadrži najmanje sljedeće minimalne elemente: ciljeve šeme pomoći koja je predmet evaluacije, pitanja za evaluaciju, pokazatelje rezultata, predviđenu metodologiju za sprovođenje evaluacije, zahtjeve u pogledu prikupljanja podataka, predloženi vremenski okvir evaluacije, uključujući i datum podnošenja završnog izvještaja o evaluaciji, opis nezavisnog tijela koje sprovodi evaluaciju ili kriterijume koji će se primjenjivati za njegov izbor i načine kojima se obezbjeđuje javnost evaluacije;
17. „ad hoc pomoć” je pomoć koja nije dodijeljena na osnovu šeme pomoći;
18. „privredno društvo u poteškoćama” je privredno društvo za koje važi najmanje jedna od sljedećih okolnosti:
 - (a) U slučaju društva sa ograničenom odgovornošću (osim MSP-a koje postoji manje od tri godine ili, za potrebe ostvarivanja prava na pomoć za finansiranje rizika, MSP-a koje ispunjava uslov iz člana 21 stav 3 tačka (b) i uslove za ulaganja za finansiranje rizika na osnovu sveobuhvatne analize (due diligence) koju je sproveo izabrani finansijski posrednik), ako je više od polovine njegovog upisanog osnovnog kapitala izgubljeno zbog akumuliranih gubitaka. To se događa kada se

⁶ SL L 336, 21.12.2010, str. 24.

odbijanjem akumuliranih gubitaka od rezervi (i svih drugih elemenata koji se generalno smatraju dijelom sopstvenih sredstava društva) dobije negativan kumulativni iznos koji prelazi polovinu upisanog osnovnog kapitala. Za potrebe ove odredbe „društvo sa ograničenom odgovornošću” odnosi se naročito na vrste društava navedene u Prilogu I Direktive 2013/34/EU Evropskog parlamenta i Savjeta⁷, a „osnovni kapital” obuhvata, u zavisnosti od slučaja, sve premije na akcije;

- (b) U slučaju privrednog društva u kojem barem neki članovi imaju neograničenu odgovornost za dug društva (osim MSP-a koje postoji manje od tri godine ili, za potrebe ostvarivanja prava na pomoć za finansiranje rizika, MSP-a koje ispunjava uslov iz člana 21 stav 3 tačka (b) i uslove za ulaganja za finansiranje rizika na osnovu sveobuhvatne analize (due diligence) koju je sproveo izabrani finansijski posrednik), ako je više od polovine njegovog kapitala prikazanog u finansijskim iskazima društva izgubljeno zbog akumuliranih gubitaka. Za potrebe ove odredbe „društvo u kojem barem neki članovi imaju neograničenu odgovornost za dug društva” odnosi se naročito na vrste društava navedene u Prilogu II Direktive Savjeta 2013/34/EU.
 - (c) Ako je privredno društvo predmet opšteg stečajnog postupka ili ispunjava kriterijume u skladu sa domaćim pravom da se protiv njega na zahtjev svih povjerilaca pokrene opšti stečajni postupak;
 - (d) Ako je privredno društvo primilo pomoć za spašavanje, a još nije vratilo zajam ili okončalo garanciju, ili je primilo pomoć za restrukturiranje, a još uvijek je predmet plana restrukturiranja;
 - (e) U slučaju privrednog društva koje nije MSP, ako je tokom posljednje dvije godine:
 - (1) odnos knjigovodstvenog duga prema kapitalu privrednog društva bio veći od 7,5 i
 - (2) koeficijent pokrića kamata privrednog društva, izračunat na osnovu EBITDA bio niži od 1,0;
19. „obaveze teritorijalne potrošnje” su obaveze koje organ koji dodjeljuje pomoć nameće korisnicima da potroše minimalni iznos i/ili sprovedu minimalni obim proizvodne djelatnosti na određenoj teritoriji;
20. „usklađeni iznos pomoći” je maksimalni dozvoljeni iznos pomoći za veliki investicioni projekat, izračunat po sljedećoj formuli:

$$\text{usklađeni iznos pomoći} = R \times (A + 0,50 \times B + 0 \times C)$$

pri čemu je: R maksimalni intenzitet pomoći koji se primjenjuje u predmetnom području, isključujući uvećani intenzitet pomoći za MSP-ove; A je dio opravdanih troškova u iznosu od 55 miliona EUR, B je dio opravdanih troškova između 55 miliona EUR i 110 miliona EUR, a C je dio opravdanih troškova koji prelazi 110 miliona EUR;

- 21. „povratni avans” je zajam za projekat koji se otplaćuje u jednoj ili više rata, a uslovi njegove otplate zavise od rezultata projekta;
 - 22. „bruto ekvivalent pomoći” je iznos pomoći ako je korisniku dodijeljena u obliku bespovratnih sredstava, prije svakog odbitka poreza ili drugih dažbina;
 - 23. „početak radova” je prvi od sljedećih događaja: početak građevinskih radova povezanih sa ulaganjem ili prva zakonski obavezujuća obaveza da se naruči oprema ili bilo koja druga obaveza zbog koje ulaganje nije moguće opozvati. Kupovina zemljišta i pripremni radovi kao što je pribavljanje dozvola i obavljanje studija izvodljivosti ne smatraju se početkom radova. Kod preuzimanja, „početak radova” je trenutak sticanja imovine koja je direktno povezana sa preuzetom poslovnom jedinicom;
24. „velika preduzeća” su privredna društva koja ne ispunjavaju kriterijume navedene u Prilogu I;

⁷ Direktiva 2013/34/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. juna 2013. godine o godišnjim finansijskim izvještajima, konsolidovanim finansijskim izvještajima i srodnim izvještajima za određene vrste privrednih društava, o izmjeni Direktive 2006/43/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta i o prestanku važenja direktiva Savjeta 78/660/EEZ i 83/349/EEZ.

25. „šema koja je sljedbenik poreske šeme” je šema u obliku poreskih olakšica koja je izmijenjena verzija prethodno postojeće fiskalne šeme u obliku poreskih olakšica i koja je zamjenjuje;
26. „intenzitet pomoći” je bruto iznos pomoći izražen kao procenat opravdanih troškova, prije odbitka poreza ili drugih dažbina;
27. „potpomognuta područja” su područja utvrđena na mapi regionalne pomoći koja je odobrena u skladu sa primjenom člana 107 stav 3 tač. (a) i (c) Ugovora i koja je na snazi u vrijeme dodjele pomoći.
28. „datum dodjele pomoći” je datum na koji je na osnovu važećeg domaćeg pravnog režima korisniku dodijeljeno zakonsko pravo da primi pomoć;
29. „materijalna imovina” je imovina koja se sastoji od zemljišta, zgrada i postrojenja, mašina i opreme;
30. „nematerijalna imovina” je imovina koja nema fizički ili finansijski oblik, kao što su patent, licence, tehnološko znanje i iskustvo ili druga vrsta intelektualne svojine;
31. „trošak zarada” je ukupni iznos koji korisnik pomoći treba stvarno da plati u vezi sa predmetnim zaposlenjem, a koji bruto zarade prije plaćanja poreza i obaveznih doprinosa kao što su doprinosi za socijalno osiguranje, troškovi dječije i roditeljske njege tokom određenog vremenskog perioda;
32. „neto povećanje broja zaposlenih” je neto povećanje broja zaposlenih u predmetnoj poslovnoj jedinici u odnosu na prosječan broj tokom određenog vremenskog perioda, nakon odbijanja svih zatvorenih radnih mjesta od broja radnih mjesta koja su otvorena tokom tog perioda. Broj lica zaposlenih na puno radno vrijeme, sa skraćenim radnim vremenom i sezonski zaposlenih lica mora se uzeti u obzir prema njihovim radnim jedinicama godišnje;
33. „namjenska infrastruktura” je infrastruktura izgrađena za privredna društva koja je moguće prethodno (ex-ante) utvrditi i koja je prilagođena potrebama tih privrednih društava;
34. „finansijski posrednik” je svaka finansijska institucija, bez obzira na njen oblik i vlasničku strukturu, uključujući fondove fondova, privatne investicione fondove, javne investicione fondove, banke, mikro-finansijske institucije i društva za garancije;
35. „putovanje” je kretanje robe iz mjesta porijekla do mjesta odredišta, uključujući sve međudionice i međuetape u predmetnoj državi članici ili van nje, obavljeno upotrebom jednog ili više prevoznih sredstava;
36. „fer stopa prinosa” je očekivana stopa prinosa koja odgovara diskontnoj stopi usklađenoj za rizik koja odražava nivo rizika povezanog sa projektom i prirodu i iznos kapitala koji privatni investitori planiraju da ulože;
37. „ukupno finansiranje” je ukupni iznos ulaganja u prihvatljivo privredno društvo ili projekat u skladu sa Odjeljkom 3 ili članom 16 ili 39 ove Regulative, isključujući potpuno privatna ulaganja koja se vrše po tržišnim uslovima i van područja primjene odgovarajuće mjere državne pomoći;
38. „konkurentan tenderski postupak” je nediskriminatorni postupak prikupljanja ponuda kojim se predviđa učešće dovoljnog broja privrednih društava i kojim se pomoć dodjeljuje na osnovu početne ponude koju je ponuđač dostavio ili na osnovu aukcijske cijene. Osim toga, budžet ili obim u vezi sa postupkom prikupljanja ponuda je pravno obavezujuće ograničenje, tako da ne mogu svi učesnici u postupku dobiti pomoć;
39. „operativna dobit” je razlika između diskontovanih prihoda i diskontovanih operativnih troškova tokom ekonomskog vijeka trajanja ulaganja, pri čemu je ova razlika pozitivna. Operativni troškovi obuhvataju troškove kao što su troškovi osoblja, materijala, ugovorenih usluga, saopštenje, energije, održavanja, zakupa i administrativni troškovi, ali ne uključuju troškove amortizacije i troškove finansiranja ukoliko su ti troškovi uključeni u pomoć za ulaganje. Diskontovanje prihoda i operativnih troškova korišćenjem odgovarajuće diskontne stope omogućava ostvarivanje razumne dobiti.

- 39 a. „po tržišnim uslovima“ znači da se uslovi transakcije između ugovornih strana ne razlikuju od onih koji bi bili utvrđeni između nezavisnih privrednih društava i da ne sadrže elemente nedopuštenog dogovaranja. Za svaku transakciju koja je rezultat otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog postupka smatra se da je u skladu sa načelom transakcije po tržišnim uslovima;
- 39 b. „pisani“ znači svaki oblik pisanog dokumenta, uključujući elektronske dokumente, pod uslovom da su takvi elektronski dokumenti priznati kao ekvivalenti u skladu sa važećim administrativnim postupcima i zakonodavstvom u predmetnoj državi članici;

Definicije koje se primjenjuju na regionalnu pomoć

41. „regionalna pomoć za ulaganje“ je regionalna pomoć dodijeljena za početno ulaganje ili početno ulaganje u korist nove privredne djelatnosti;
42. „regionalna operativna pomoć“ je pomoć za smanjenje operativnih troškova određenog privrednog društva, uključujući kategorije troškova kao što su troškovi osoblja, materijala, ugovorenih usluga, saopštenje, energije, održavanja, zakupa i administrativne troškove, ali ne uključuje troškove amortizacije i troškove finansiranja ukoliko su ti troškovi uključeni u opravdane troškove prilikom dodjele pomoći za ulaganje;
43. „sektor čelika“ podrazumijeva sve djelatnosti povezane sa proizvodnjom jednog ili više sljedećih proizvoda:
- (a) sirovo gvožđe i legure gvožđa:

sirovo gvožđe za proizvodnju čelika, sirovo gvožđe za livnice i drugo sirovo gvožđe, liveno gvožđe u ogledalu i feromangan sa visokim sadržajem ugljenika, bez drugih legura gvožđa;
 - (b) sirovi i polugotovi proizvodi od gvožđa, običnog čelika ili specijalnog čelika:

tečni čelik liven ili neliven u blokovima, uključujući i blokove za kovanje poluproizvoda: sirovo gvožđe za patiniranje, ploče i gredice; limene šipke i šipke od bijelog lima; vruće valjani široki koturovi, izuzev proizvodnje tečnog čelika za livenje u malim i srednjim livnicama;
 - (c) vruće valjani gotovi proizvodi od gvožđa, običnog ili specijalnog čelika:

šine, željeznički pragovi, šinske veznice, podnožne grede, teški profili od 80 mm i više, valjani ploče, šipke i profili debljine manje od 80 mm i daske tanje od 150 mm, žičane šipke, okrugle i četvrtaste cijevi, vruće valjani obruči i trake (uključujući trake za cijevi), vruće valjani lim (prevučeni i neprevučeni), ploče i lim debljine 3 mm i više, univerzalne ploče debljine 150 mm i više, osim žice i žičanih proizvoda, svijetlih šipki i gvozdenih odlivaka;
 - (d) hladno valjani gotovi proizvodi:

bijeli lim, mat lim, crni lim, pocinkovani lim, drugi prevučeni limovi, hladno valjani limovi, elektro limovi i trake namijenjene proizvodnji bijelog lima, hladno valjane ploče, u koturovima i u trakama;
 - (e) cijevi:

sve bešavne čelične cijevi, varene čelične cijevi prečnika od preko 406,4 mm;
- 43 a. „lignit“ znači niskokalorični ugalj B ili orto-lignit I niskokalorični kategorije B ili meta-lignit ugalj kako je definisano u Međunarodnom sistemu kodifikacije za ugalj koji je sastavila Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu;

45. „sektor saobraćaja” je prevoz putnika u vazdušnom, pomorskom, drumskom ili željezničkom saobraćaju i unutrašnjim plovnim putevima ili usluge komercijalnog prevoza robe; tačnije, „sektor saobraćaja” podrazumijeva sljedeće djelatnosti prema statističkoj klasifikaciji ekonomskih djelatnosti (NACE Rev. 2), utvrđene Regulativom (EZ) br.1893/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta⁸:
- (a) NACE 49: Kopneni saobraćaj i cjevovodni transport; osim NACE 49.32 Taksi prevoz, 49.39 Rad žičara, ski žičara i vučnica, ako nijesu dio gradskog ili prigradskog tranzitnog sistema 49.42 Usluge selidbe, 49.5 Cjevovodni transport;
 - (b) NACE 50: Vodeni saobraćaj;
 - (c) NACE 51: Vazdušni saobraćaj, osim NACE 51.22 Svemirski transport;
46. „šema namijenjena ograničenom broju specifičnih sektora privredne djelatnosti” je šema kojom su obuhvaćene djelatnosti razvrstane u manje od pet grupa (četvorocifreni numerički kod) statističke klasifikacije NACE Rev. 2;
47. „turističke djelatnosti” su sljedeće djelatnosti prema klasifikaciji NACE Rev. 2:
- (a) NACE 55: Smještaj;
 - (b) NACE 56: Djelatnosti pripremanja i posluživanja hrane i pića;
 - (c) NACE 79: Djelatnost putničkih agencija, tur-operatora, usluge rezervacije i prateće aktivnosti;
 - (d) NACE 90: Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti;
 - (e) NACE 91: Djelatnost biblioteka, arhiva, muzeja i ostale kulturne djelatnosti;
 - (f) NACE 93: Sportske, zabavne i rekreativne djelatnosti;
- 47 a. „završetak ulaganja” označava trenutak kada državni organi smatraju da je investicija završena ili, u nedostatku takve odluke, tri godine nakon početka radova na projektu;
48. „rijetko naseljena područja” su NUTS2 regioni sa manje od osam stanovnika po km² ili NUTS 3 regioni sa manje od 12,5 stanovnika po km² ili područja koja Komisija priznaje kao takva na osnovu pojedinačnih odluka o mapama regionalnih pomoći koje su na snazi u trenutku kad je pomoć dodijeljena;
- 48 a. „vrlo rijetko naseljena područja” su NUTS2 regioni sa manje od osam stanovnika po km² ili područja koja Komisija priznaje kao takva na osnovu pojedinačnih odluka o mapama regionalne pomoći koje su na snazi u trenutku kad je pomoć dodijeljena;
49. „početno ulaganje” je:
- (a) ulaganje u materijalnu i nematerijalnu imovinu koje je povezano sa jednim od sljedećega:
 - osnivanjem nove poslovne jedinice;
 - proširenjem kapaciteta postojeće poslovne jedinice;
 - diverzifikacijom proizvodnje poslovne jedinice na proizvode ili usluge koje prethodno nije proizvodila ili
 - bitnom promjenom u cjelokupnom proizvodnom procesu proizvoda ili usluga na koje se odnosi ulaganje u poslovnu jedinicu; ili
 - (b) sticanje imovine koja pripada poslovnoj jedinici koja je zatvorena ili bi bila zatvorena da nije bila kupljena. Samo se sticanje udjela u privrednom društvu ne smatra početnim ulaganjem;

Dakle, zamjena ulaganja stoga ne predstavlja početno ulaganje.

⁸ Regulativa (EC) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006. godine o utvrđivanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Rev. 2 i izmjeni Regulative Savjeta (EEC) br. 3037/90 kao i određeni regulative EC o posebnim statističkim područjima (SL L 393, 30.12.2006., str. 1.).

50. „ista ili slična djelatnost” je djelatnost koja je obuhvaćena istom grupom (četvorocifreni numerički kod) statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Rev. 2;
51. „početno ulaganje u korist nove privredne djelatnosti” je:
- (a) ulaganje u materijalnu i nematerijalnu imovinu koje je povezano sa jednim od sljedećega:
 - osnivanjem nove poslovne jedinice;
 - diverzifikacijom djelatnosti poslovne jedinice, pod uslovom da nova djelatnost nije ista ili slična djelatnosti koja se prethodno obavljala u poslovnoj jedinici; ili
 - (b) sticanje imovine koja pripada poslovnoj jedinici koja je zatvorena ili bi bila zatvorena da nije bila kupljena, pod uslovom da nova djelatnost koja će se obavljati upotrebeom stečene imovine nije ista ili slična djelatnosti koja se obavlja u toj poslovnoj jedinici prije sticanja;

Samo se stjecanje udjela u privrednom društvu ne smatra početnim ulaganjem kojim se pokreće nova privredna djelatnost;

52. „veliki investicioni projekat” je početno ulaganje sa opravdanim troškovima koji prelaze 50 miliona EUR, obračunato po cijenama i deviznom kursu na datum dodjele pomoći;
53. „mjesto odredišta” je mjesto iskrcaja robe;
54. „mjesto porijekla” je mjesto ukrcaja robe koja se prevozi;
55. „područja prihvatljiva za operativnu pomoć” su najudaljeniji regioni iz člana 349 Ugovora, rijetko naseljena područja ili vrlo rijetko naseljena područja;
56. „prevozno sredstvo” je sredstvo u željezničkom saobraćaju, prevozu robe u drumskom saobraćaju, prevozu unutrašnjim plovim putevima, pomorskom saobraćaju, vazdušnom saobraćaju ili kombinovanom saobraćaju;
57. „fond za urbani razvoj”(„UDF”) je specijalizovani instrument ulaganja osnovan za potrebe ulaganja u projekte urbanog razvoja na osnovu mjere pomoći za urbani razvoj. Fondovima za urbani razvoj upravlja menadžer fonda za urbani razvoj;
58. „menadžer fonda za urbani razvoj” je profesionalno društvo za upravljanje sa statusom pravnog lica koje bira i vrši ulaganja u prihvatljive projekte urbanog razvoja;
59. „projekat urbanog razvoja”(„UDP”) je projekat ulaganja koji ima potencijal da podrži sprovođenje intervencija predviđenih integrisanim pristupom održivom urbanom razvoju i doprinese ostvarivanju ciljeva koji su u njemu utvrđeni, uključujući projekte sa internom stopom prinosa koja možda nije dovoljna za privlačenje finansiranja na isključivo komercijalnoj osnovi. Projekat urbanog razvoja može se organizovati kao zaseban blok finansiranja u okviru pravnih struktura privatnog investitora - korisnika ili kao zaseban pravni subjekt, npr. subjekt posebne namjene;
60. „integrisana strategija održivog urbanog razvoja” je strategija koju je formalno predložio i odobrio nadležni lokalni organ ili agencija javnog sektora, utvrđena za određeno urbano geografsko područje i za dati period, kojom se utvrđuju integrisane mjere za rješavanje ekonomskih, ekoloških, klimatskih, demografskih i socijalnih izazova sa kojima se suočavaju urbana područja;
61. „doprinos u naturi” je doprinos u zemljištu ili nekretninama ukoliko zemljište ili nekretnina čini dio projekta urbanog razvoja;
- 61 a. „premještanje” znači transfer iste ili slične djelatnosti ili njenog dijela iz poslovnog objekta u jednoj ugovornoj strani Sporazuma o EEP-u (početni objekat) u objekat u kojem se ulaganje odvija u drugoj ugovornoj strani Sporazuma o EEP-u (objekat kojem je dodijeljena pomoć). Prenos postoji ako proizvod ili usluga u početnim objektima i u objektima kojima je dodijeljena pomoć služi barem dijelom za iste potrebe i ispunjava zahtjeve ili potrebe iste vrste korisnika, a radna mjesta se gube u istoj ili sličnoj djelatnosti u jednom od početnih objekata korisnika u EEP-u;

Definicije za pomoć za MSP-ove

62. „radna mjesta neposredno otvorena projektom ulaganja” su radna mjesta povezana sa djelatnošću na koju se ulaganje odnosi, uključujući radna mjesta otvorena nakon povećanja stope iskorišćenosti kapaciteta stvorenih ulaganjem;

Definicije za pomoć za pristup finansiranju za MSP-a

66. „ulaganje u kvazi-vlasnički kapital” je vrsta finansiranja koja se svrstava između vlasničkog kapitala i duga, rizičnija je od starijeg duga i manje rizična od osnovnog kapitala, čiji se prinos za vlasnika pretežno zasniva na dobiti ili gubicima predmetnog ciljnog privrednog društva koji nijesu obezbijeđeni u slučaju neispunjavanja obaveza. Ulaganja u kvazi-vlasnički kapital mogu se strukturirati kao dug, neobezbijeđen i podređen, uključujući mezanin dug, koji se u nekim slučajevima može se konvertovati u vlasnički kapital, ili kao povlašćeni vlasnički kapital;
67. „garancija” je u smislu odjeljaka 1, 3 i 7 Regulative, pisana obaveza preuzimanja odgovornosti za sve ili dio novonastalih zajmovnih transakcija trećeg lica kao što su dužnički instrumenti ili instrumenti zakupa, kao i instrumenti kvazi-vlasničkog kapitala;
68. „stopa garancije” je procenat gubitka koji snosi javni investitor za svaku transakciju prihvatljivu na osnovu određene mjere državne pomoći;
69. „izlazak” je likvidacija udjela koju sprovodi finansijski posrednik ili investitor, uključujući trgovačku prodaju, otpis, otplatu udjela/zajmova, prodaju drugom finansijskom posredniku ili drugom investitoru, prodaju finansijskoj instituciji i prodaju javnom ponudom, uključujući inicijalnu javnu ponudu (IPO);
70. „finansijska donacija” je nadokandivo javno ulaganje dodijeljeno finansijskom posredniku za potrebe ulaganja u okviru rizične finansijske mjere, gdje se svi prihodi od toga vraćaju javnom investitoru;
71. „rizična finansijska ulaganja” su ulaganja u vlasnički i kvazi-vlasnički kapital, zajmovi uključujući lizing, garancije ili kombinacija ovih instrumenata, namijenjeni prihvatljivim privrednim društvima za potrebe novih ulaganja;
72. „nezavisni privatni investitor” je investitor koji je privatn i nezavisan kako je definisano u ovoj klauzuli. „Privatni” investitori su investitori, bez obzira na njihovu vlasničku strukturu, koji imaju isključivo komercijalni interes, koriste sopstvene resurse i snose puni rizik svog ulaganja, uključujući posebno: kreditne institucije koje ulažu na sopstveni rizik i sopstvenim sredstvima, privatni fondovi i fondacije, porodične kancelarije i „poslovni anđeli”, korporativni investitori, osiguravajuća društva, penzioni fondovi, akademske institucije, kao i fizička lica koja obavljaju ili ne obavljaju privrednu djelatnost. Evropska investiciona banka, Evropski investicioni fond, međunarodna finansijska institucija u kojoj je država članica akcionar, ili pravno lice koje obavlja finansijsku djelatnost na profesionalnoj osnovi i ovlašćeno je za obavljanje razvojnih i promotivnih aktivnosti od strane države članice ili entiteta države članice na centralnom, regionalnom ili lokalnom nivou (nacionalna promotivna banka ili druga promotivna institucija), ne smatraju se privatnim investitorima za potrebe ove definicije. „Nezavisni” investitor je investitor koji nije akcionar kvalifikovanog subjekta u koji ulaže. U kontekstu naknadnih ulaganja, investitor ostaje „nezavisan” ako se smatrao nezavisnim investitorom u prethodnom krugu ulaganja. Prilikom osnivanja novog društva svi privatni investitori, uključujući i osnivače tog novog društva, smatraju se nezavisnim od tog društva;

73. „fizičko lice” u smislu čl. 21a i 23 je lice koje nije pravno lice i nije privredno društvo u smislu člana 107 stav 1 Ugovora;
74. „ulaganje u vlasnički kapital” je obezbjeđivanje kapitala privrednom društvu, direktnim ili indirektnim ulaganjem, u zamjenu za vlasništvo nad odgovarajućim udjelom tog privrednog društva;
75. „prva komercijalna prodaja” je prva prodaja koju privredno društvo izvrši na tržištu proizvoda ili usluga, osim ograničenih prodaja radi testiranja tržišta;
76. „MSP koje nije na berzi” je MSP koje nije kotirano na zvaničnoj listi berze, osim za alternativne platforme za trgovanje;
77. „naknadno ulaganje” je dodatno ulaganje za finansiranje rizika koje se vrši u privredno društvo nakon najmanje jednog prethodnog kruga ulaganja za finansiranje rizika;
78. „zamjenski kapital” je kupovina postojećih udjela u privrednom društvu od prethodnog investitora ili akcionara;
79. „ovlašćeni subjekt” je Evropska investiciona banka i Evropski investicioni fond, međunarodna finansijska institucija u kojoj je država članica vlasnik udjela, ili pravno lice koje obavlja finansijske aktivnosti na profesionalnoj osnovi i ovlašćeno je za obavljanje razvojnih i promotivnih aktivnosti od strane države članice ili entiteta države članice na centralnom, regionalnom ili lokalnom nivou (nacionalna promotivna banka ili druga promotivna institucija). Ovlašćeni subjekat može se izabrati ili direktno imenovati u skladu sa odredbama Direktive 2004/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta ⁹ ili u skladu sa članom 38 stav 4 tačka (b) podtačka (iii) Regulative (EU) br.1303/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁰ ili člana 59 stav 3 Regulative (EU) 2021/1060 Evropskog parlamenta i Savjeta¹¹, šta god je primjenljivo;
80. „inovaciono preduzeće” označava preduzeće koje ispunjava jedno od sljedećih uslova:
- (a) koje može dokazati, na osnovu evaluacije koju je sproveo spoljni stručnjak, da će u predvidljivoj budućnosti razviti proizvode, usluge ili procese koji su novi ili bitno poboljšani u poređenju sa posljednjim dostignućima u predmetnoj grani industrije, a koji sa sobom nose rizik tehnološkog ili industrijskog neuspjeha;
 - (b) čiji troškovi istraživanja i razvoja predstavljaju najmanje 10 % njegovih ukupnih operativnih troškova u najmanje jednoj od tri godine koje prethode dodjeli pomoći ili, u slučaju novoosnovanog preduzeća bez ikakve finansijske istorije, u reviziji njegovog tekućeg fiskalnog perioda koju je ovjerio spoljni revizor;
 - (c) u periodu od tri godine koje su prethodile dodjeli pomoći: (i) dobio je oznaku kvaliteta „pečat izvrsnosti” od strane Evropskog savjeta za inovacije u skladu sa Programom rada Horizont 2020 za

⁹ Direktiva 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014. godine o javnim nabavkama i stavljanju van snage Direktive 2004/18/EC (SL L 94, 28.3.2014, str. 65).

¹⁰ Regulativa (EU) br. 1303/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta kojom se utvrđuju zajedničke odredbe o Evropskom fondu za regionalni razvoj, Evropskom socijalnom fondu, Kohezionom fondu, Evropskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj i Evropskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i utvrđivanje opštih odredbi o Evropskom fondu za regionalni razvoj, Evropskom socijalnom fondu, Kohezionom fondu i Evropskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i stavljanju van snage Regulative Savjeta (EC) br. 1083/2006 (SL L 347, 20.12.2013., str.320).

¹¹ Regulativa (EU) 2021/1060 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. juna 2021. godine kojom se utvrđuju zajedničke odredbe o Evropskom fondu za regionalni razvoj, Evropskom socijalnom fondu Plus, Kohezionom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Evropskom Fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu i finansijska pravila za njih i za Fond za azil, migraciju i integraciju, Fond za unutrašnju bezbjednost i Instrument za finansijsku podršku za upravljanje granicama i viznu politiku (SL L 231, 30.6.2021, str. 159)

period 2018-2020. usvojenim Odlukom Komisije o sprovođenju C(2017)7124¹², ili u skladu sa članom 2 stav 23 i članom 15 stav 2 Regulative (EU) 2021/695 Evropskog parlamenta i Savjeta¹³; ili (ii) je primio investiciju od strane fonda Evropskog savjeta za inovacije, kao što je ulaganje u kontekstu programa Akcelerator kako je navedeno u članu 48 stav 7 Regulative (EU) 2021/695;

(d) u periodu od tri godine koje prethode dodjeli pomoći: (i) učestvovao je u bilo kojoj aktivnosti svemirske inicijative Komisije „CASSINI“ (kao što su poslovni akcelerator ili mjera za uspostavljanje kontakata¹⁴ ili (i) su mu dodijeljena ulaganja iz instrumenata za finansiranje početne faze i razvoja inicijative CASSINI, ili iz Pilot inicijative fonda vlasničkog kapitala za svemir; ili (iii) mu je dodijeljena nagrada CASSINI; ili (iv) mu je odobreno finansiranje u skladu sa Regulativom (EU) 2021/695 u oblasti istraživanja svemira, što je rezultirano stvaranjem novog preduzeća; ili (v) mu je odobreno finansiranje kao korisniku istraživačko-razvojnih aktivnosti u okviru Evropskog fonda za odbranu u skladu sa Regulativom (EU) 2021/697 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁵; ili (vi) mu je odobreno finansiranje u okviru Evropskog programa za razvoj odbrambene industrije u skladu sa Regulativom (EU) 2018/1092 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁶;

81. „alternativna platforma za trgovanje“ je multilateralni sistem trgovanja u skladu sa članom 4 stav 1 tačka 22 Direktive 2014/65/EU Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁷, na kojoj većinu finansijskih instrumenata prihvaćenih za trgovanje izdaju MSP-ovi;

82. „zajam“ je sporazum kojim se zajmodavac obavezuje da zajmoprimcu stavi na raspolaganje dogovoreni iznos novca na dogovoreni period i na osnovu kojeg je zajmoprimac dužan da otplati taj iznos u dogovorenom roku. Može biti u obliku zajma ili drugog instrumenata finansiranja, uključujući zakup, čija je dominantna odlika da zajmodavcu obezbjeđuje minimalni prinos. Refinansiranje postojećih zajmova nije prihvatljiv zajam.

Definicije za pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije

83. „organizacija za istraživanje i širenje znanja“ je subjekt (kao što su univerziteti, istraživački instituti, agencije za prenos tehnologije, posrednici za inovacije, fizička lica ili virtuelni kolaborativni subjekti usmjereni na istraživanje), bez obzira na njegov pravni status (organizovan na osnovu javnog ili privatnog prava) odnosno način finansiranja, čiji je prvenstveni cilj da nezavisno sprovodi fundamentalno istraživanje, industrijsko istraživanje ili eksperimentalni razvoj ili da upozna širu javnost sa rezultatima tih djelatnosti, putem predavanja, objavljivanja ili prenosa znanja. Ukoliko takav

¹² Odluka Komisije o sprovođenju C(2017)7124 od 27. oktobra 2017. godine o usvajanju programa rada za period 2018-2020. u okviru Posebnog programa za implementaciju Horizont 2020 – Okvirnog programa za istraživanje i inovacije (2014-2020) i o finansiranju programa rada za 2018. godinu.

¹³ Regulativa (EU) 2021/695 Evropskog parlamenta i Savjeta od 28. aprila 2021. godine kojom se uspostavlja Horizont Evropa – Okvirni program za istraživanje i inovacije, utvrđuju njegova pravila za učešće i širenje i stavlja van snage Regulativa (EU) br. 1290/2013 i (EU) br. 1291/2013 (SL L 170, 12.5.2021., str. 1).

¹⁴ Inicijativa CASSINI, koja je prvi put najavljena u „Strategiji za MSP-a i održivu i digitalnu Europu“, (COM(2020) 103 final od 10. marta 2020.), skup je konkretnih mjera čiji je cilj, među ostalim, olakšavanje pristupa rizičnom kapitalu za MSP-a koja posluju u području svemirskih tehnologija radi finansiranja njihovog širenja.

¹⁵ Regulativa (EU) 2021/697 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2021. godine o osnivanju Evropskog fonda za odbranu i stavljanju izvan snage Regulative (EU) 2018/1092 (SL L 170, 12.5.2021., str. 149.).

¹⁶ Regulativa (EU) 2018/1092 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. jula 2018. godine o osnivanju Evropskog programa za razvoj odbrambene industrije radi podrške konkurentnosti i inovacionim kapacitetima odbrambene industrije Unije (SL L 200, 7.8.2018., str. 30.).

¹⁷ Direktiva 2014/65/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. maja 2014. godine o tržištima finansijskih instrumenata i o izmjenama i dopunama Direktive 2011/61/EU (Sl. list br. 173, 12.06.2014., str. 349).

subjekt obavlja i privredne djelatnosti, finansiranje, troškovi i prihodi tih privrednih djelatnosti moraju se knjižiti odvojeno. Privredna društva koja mogu imati odlučujući uticaj na takav subjekt, na primjer u svojstvu vlasnika udjela ili članova, nemaju povlašćeni pristup rezultatima istraživanja koje subjekt proizvede;

84. „fundamentalno istraživanje” je eksperimentalni ili teorijski rad koji se obavlja prvenstveno kako bi se stekla nova znanja o osnovnim načelama pojava i vidljivih činjenica, bez ikakve direktne tržišne primjene ili upotrebe;
85. „industrijsko istraživanje” je planirano istraživanje ili kritički pregled u cilju sticanja novih znanja i vještina za razvoj novih proizvoda, procesa ili usluga odnosno za postizanje bitnog poboljšanja postojećih proizvoda, procesa ili usluga, uključujući digitalne proizvode, procese ili usluge, u bilo kojoj oblasti, tehnologiji, industriji ili sektoru (uključujući, ali ne ograničavajući se na, digitalnu industriju i tehnologiju, kao što su super-računari, kvantne tehnologije, blockchain tehnologija, vještačka inteligencija, sajber bezbjednost, velike količine podataka i tehnologiju oblaka).

Industrijsko istraživanje obuhvata stvaranje sastavnih djelova složenih sistema i može uključivati izradu prototipova u laboratorijskom okruženju ili u okruženju sa simuliranim interfejsima za postojeće sisteme kao i stvaranje pilot-linija ako je to neophodno za industrijsko istraživanje, posebno za validaciju široko primijenjene tehnologije;

86. „eksperimentalni razvoj” je sticanje, kombinovanje, oblikovanje i upotreba postojećih naučnih, tehnoloških, poslovnih i drugih relevantnih znanja i vještina u cilju razvoja novih ili poboljšanih proizvoda, procesa ili usluga. To može uključivati i, na primjer, djelatnosti u cilju konceptualnog definisanja, planiranja i dokumentovanja novih proizvoda, procesa ili usluga;

Eksperimentalni razvoj može obuhvatati izradu prototipova, demonstraciju, pilot-projekte, ispitivanje i validaciju novih ili poboljšanih proizvoda, procesa ili usluga u okruženju koje odražava operative uslove iz stvarnog života ako je osnovni cilj ostvarenje daljih tehničkih poboljšanja proizvoda, procesa ili usluga koji nijesu u velikoj mjeri ustaljeni. To može uključivati i razvoj tržišno upotrebljivog prototipa ili pilotprojekta koji je nužno konačni tržišni proizvod, a preskupo ga je proizvesti da bi se upotrebljavao samo u svrhu demonstracije i validacije.

Eksperimentalni razvoj ne uključuje redovne ili periodične izmjene postojećih proizvoda, proizvodnih linija, proizvodnih procesa, usluga i drugih tekućih aktivnosti, čak i ako te izmjene mogu podrazumijevati poboljšanja;

87. „studija izvodljivosti” je evaluacija i analiza potencijala projekta, čiji je cilj da podrži proces donošenja odluka objektivnim i racionalnim otkrivanjem njegovih snaga i slabosti, mogućnosti i prijetnji, kao i da utvrdi resurse potrebne za njegovo sprovođenje i konačno njegove izgleda da bude uspješan;
88. „troškovi osoblja” su troškovi istraživača, tehničara i drugog pomoćnog osoblja u obimu u kojem su zaposleni na odgovarajućem projektu ili djelatnosti;
90. „djelotvorna saradnja” je saradnja između najmanje dvije nezavisne strane u cilju razmjene znanja ili tehnologije odnosno ostvarivanja zajedničkog cilja na osnovu podjele rada, pri čemu strane zajednički utvrđuju obim projekta saradnje, doprinose njegovom sprovođenju i dijele njegove rizike i rezultate. Jedna ili više strana može snositi cjelokupne troškove projekta i tako smanjiti finansijski rizik projekta za druge strane. Ugovoreno istraživanje i pružanje usluga istraživanja ne smatraju se oblicima saradnje;

- 90 a. „prijava koje se ne odnose na odbranu“ za potrebe člana 25e odnosi se na aplikacije u proizvodima koji nijesu proizvodi koji se odnose na odbranu koji su navedeni u Prilogu Direktive 2009/43/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁸;
91. „istraživačka infrastruktura“ su objekti, resursi i s tim povezane usluge koje naučna zajednica upotrebljava za vršenje istraživanja u svojim odnosnim oblastima i obuhvata naučnu opremu ili komplete instrumenata, resurse koji se zasnivaju na znanju kao što su zbirke, arhive ili strukturisani naučni podaci, infrastrukture koje se zasnivaju na informaciono-komunikacionoj tehnologiji, kao što su Grid infrastruktura, računarska, softverska i komunikaciona infrastruktura, kao i sva druga sredstva jedinstvene prirode koja su bitna za vršenje istraživanja. Takve infrastrukture mogu biti „na jednom mjestu“ ili „raspršene“ (organizovana mreža resursa) u skladu sa članom 2 tačka (a) Regulative Savjeta (EZ) br. 723/2009 od 25. juna 2009. godine o pravnom okviru Zajednice za Konzorcijum evropskih istraživačkih infrastrukture (ERIC)¹⁹;
92. „inovativni klasteri“ su strukture ili organizovane grupe nezavisnih strana (kao što su inovativna novoosnovana privredna društva, mala, srednja i velika preduzeća, kao i organizacije za istraživanje i širenje znanja, istraživačke infrastrukture, infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje, centri za digitalne inovacije, neprofitne organizacije i drugi povezani privredni subjekti) osnovani radi podsticanja inovacione djelatnosti kao i nove načine saradnje putem digitalnih sredstava, promocijom, zajedničkim korišćenjem objekata i razmjenom znanja i iskustva, kao i efikasnim doprinosom prenosu znanja, umrežavanju, širenju informacija i saradnji među privrednim društvima i drugim organizacijama u klasteru. Centar za digitalne inovacije (uključujući Evropski centar za digitalne inovacije koji se finansiraju u okviru Programa digitalne Evrope kojim se centralno upravlja, uspostavljenog u skladu sa Regulativom (EU) 2021/694 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁰, su subjekti čiji je cilj podsticanje široke primjene digitalnih tehnologija kao što je vještačka inteligencija, tehnologija u oblaku, računovodstvo na ivici mreže i računovodstvo visokih performansi i sajber bezbjednost u industriju (posebno u MSP) i organizacijama u javnom sektoru. Centri za digitalne inovacije mogu se sami po sebi smatrati inovativnim klasterom za potrebe ove Regulative.
93. „visokokvalifikovano osoblje“ je osoblje sa diplomom tercijarnog obrazovanja i najmanje pet godina odgovarajućeg profesionalnog iskustva, koje može uključivati i doktorsko obrazovanje;
94. „savjetodavne usluge u oblasti inovacija“ su konsultantske usluge, pomoć ili usavršavanje u oblastima prenosa znanja, sticanja, zaštite i iskorišćavanja nematerijalne imovine, primjene standarda i propisa koji ih obuhvataju, kao i konsultantske usluge, pomoć ili obuke o uvođenju ili upotrebi inovativne tehnologije i rešenja (uključujući digitalne tehnologije i rešenja);
95. „usluge podrške za inovacije“ su obezbjeđivanje kancelarijskog prostora, banaka podataka, biblioteka, istraživanja tržišta, laboratorija, označavanje kvaliteta, ispitivanje, eksperimentisanje i sertifikacija za potrebe razvoja efikasnijih proizvoda, procesa ili usluga, ili druge povezane usluge, uključujući one usluge koje pružaju organizacije za istraživanje i širenje znanja, istraživačke infrastrukture, infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje ili inovacijski klasteri, u svrhu razvoja efikasnijeg i ili tehnološki naprednijeg proizvoda, procesa ili usluga, uključujući primjenu inovativnih tehnologija i rješenja (uključujući digitalne tehnologije i rješenja);

¹⁸ Direktiva 2009/43/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 06.maja 2009. kojom se pojednostavljaju uslovi i odredbe prenosa proizvoda koji se odnose na odbranu unutar Zajednice (Sl.list br.146, 10.06.2009.,str.1).

¹⁹ Sl.list br.206, 08.08.2009.,str.1.

²⁰ Regulativa (EU) 2021/694 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29.aprila 2021. o uspostavljanju programa Digitalna Evropa, kao i o stavljanju van snage Odluke (EU) 2015/2240 (Sl.list br.166, 11.05.2021.,str.1).

96. „inovacije u organizaciji” predstavljaju sprovođenje nove organizacione metode na nivou privrednog društva (na nivou grupe u određenom industrijskom sektoru u EEP-u) organizaciji radnog mjesta ili spoljnim odnosima, na primjer upotrebom novih ili inovativnih digitalnih tehnologija. Iz ove definicije su isključene promjene koje se zasnivaju na organizacionim metodama koje privredno društvo već primjenjuje, promjene upravljačke strategije, spajanja i pripajanja, prestanak upotrebe procesa, jednostavna kapitalna zamjena ili proširenje, promjene nastale isključivo kao posljedica promjene cijena faktora, prilagođavanje, lokalizacija, redovne, sezonske i druge ciklične promjene, kao i trgovanje novim ili bitno poboljšanim proizvodima;
97. „inovacije procesa” predstavljaju sprovođenje nove ili znatno poboljšane metode proizvodnje ili isporuke, uključujući bitne promjene u tehnikama, opremi ili softveru (na nivou grupe u datom industrijskom sektoru u EEP-u), uključujući, na primjer korišćenje novih ili inovativnih digitalnih tehnologija ili rješenja. Iz ove definicije su isključene manje izmjene ili poboljšanja, povećanja proizvodnih kapaciteta ili kapaciteta usluga dodavanjem proizvodnih ili logističkih sistema vrlo sličnih onima koji se već koriste, prestanak upotrebe procesa, jednostavna kapitalna zamjena ili proširenje, promjene nastale isključivo kao posljedica promjene cijena faktora, prilagođavanje, lokalizacija, redovne, sezonske i druge ciklične promjene, kao i trgovanje novim ili znatno poboljšanim proizvodima;
98. „upućivanje na rad” je privremeno zapošljavanje osoblja od strane korisnika sa pravom osoblja da se vrati kod prethodnog poslodavca;
- 98 a. „infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje” označava objekte, opremu, kapacitete i resurse, kao što su testne platforme, pilot linije, demonstracioni objekti, objekti za testiranje ili „žive laboratorije” i povezane usluge podrške, koje prvenstveno koriste privredna društva, posebno MSP-a koja traže podršku za testiranje i eksperimentisanje, u cilju razvoja novih ili poboljšanih proizvoda, procesa i usluga, kao i za testiranje i unapređenje tehnologija i postizanje napretka kroz industrijska istraživanja i eksperimentalni razvoj. Pristup infrastrukturama za testiranje i eksperimentisanje koje se javno finansiraju biće otvoren za više korisnika i biće obezbijeđen na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi i pod tržišnim uslovima. Infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje su ponekad poznate i kao tehnološke infrastrukture²¹.

Definicije za pomoć za radnike u nepovoljnom položaju i radnike sa invaliditetom

99. „radnik u izuzetno nepovoljnom položaju” je svako lice:
- (a) nije bilo u redovnom plaćenom radnom odnosu najmanje 24 meseca; ili
 - (b) nije bilo u redovnom plaćenom radnom odnosu najmanje 12 mjeseci, a pripada jednoj od kategorija od (b) do (g) navedenih u definiciji „radnik u nepovoljnom položaju”;
100. „zaštićeno zapošljavanje” je zapošljavanje u privrednom društvu u kome radnici sa invaliditetom čine najmanje 30 % zaposlenih;

Definicije koje se primjenjuju na pomoć za zaštitu životne sredine

101. „zaštita životne sredine” označava svaku radnju ili aktivnost osmišljenu da smanji ili spriječi zagađenje, negativne uticaje na životnu sredinu ili drugu štetu na fizičku sredinu (uključujući vazduh, vodu i zemljište), ekosisteme ili prirodne resurse nastale ljudskim aktivnostima, uključujući i ublažavanje klimatskih promjena u cilju smanjenja rizika od takve štete ili koja vodi efikasnijoj

²¹ Vidjeti radni dokument službe Komisija „Tehnološke infrastrukture”, SWD (2019) 158 final, 08.04.2019.

upotrebi prirodnih resursa, uključujući mjere štednje energije i korišćenje obnovljivih izvora energije, kao i druge tehnike za smanjenje emisija gasova staklene bašte i drugih zagađivača, i prelazak na modele cirkularne ekonomije, kako bi se smanjila upotreba primarnih materijala i povećala efikasnost. Takođe, definicija pokriva akcije koje jačaju sposobnost prilagođavanja i minimiziranja sposobnosti ranjivosti na klimatske promjene;

102. „standard Unije” je:

- (a) obavezni standard Unije kojim se određuju nivoi koje pojedinačna privredna društva moraju da dostignu u pogledu zaštite životne sredine, isključujući standarde ili ciljeve postavljene na nivou Unije koji su obavezujući za države članice, ali ne i za pojedinačna privredna društva; ili
- (b) obaveza na osnovu Direktive 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Savjeta²² da se koriste najbolje dostupne tehnike (BAT) i da se obezbijedi da nivoi emisija zagađujućih materija ne prelaze nivoe koji bi se postigli uz primjenu BAT-a; u slučaju da su nivoi emisija povezani sa BAT-om utvrđeni u aktima za sprovođenje donesenim na osnovu Direktive 2010/75/EU ili prema drugim primjenljivim direktivama, ti nivoi će se primjenjivati za potrebe ove Regulative; ako su ti nivoi izraženi kao raspon, primjenjivaće se granična vrednost koja je prvi put postignuta sa BAT za predmetno privredno društvo;

102 a. „infrastruktura za punjenje” označava fiksnu ili mobilnu infrastrukturu koja snabdijeva drumska vozila, mobilnu opremu za terminalsko rukovanje ili mobilnu opremu za zemaljske usluge električnom energijom;

102 b. „infrastruktura za dopunu goriva” označava fiksnu ili mobilnu infrastrukturu koja snabdijeva drumska vozila, mobilnu opremu za terminalsko rukovanje ili mobilnu opremu za zemaljske usluge vodonikom;

102 c. „vodonik iz obnovljivih izvora” znači vodonik proizveden iz obnovljive energije u skladu sa metodologijama utvrđenim za obnovljiva tečna i gasovita goriva nebiološkog porijekla namijenjena za upotrebu u transportu u Direktivi (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta²³.

102 d. „obnovljiva električna energija” je električna energija proizvedena iz obnovljivih izvora, kako je definisano u članu 2, stav 1 Direktive 2018/2001/EU;

102 e. „pametno punjenje” označava operaciju električnog punjenja u kojoj se količina struje koja se dovodi do akumulatorske baterije prilagođava u realnom vremenu, na osnovu informacija dobijenih putem elektronskih saopštenja;

102 f. „čisto vozilo” znači:

- a) kada je riječ o lakim druskim vozilima: čisto vozilo kako je definisano u članu 4 stav 4 tačka 1 Direktive 2009/33/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta²⁴;
- b) kada je riječ o teškim druskim vozilima:
 - do 31.decembra 2025. godine, teška vozila sa niskim emisijama, kako je definisano u članu 3 stav 12 Regulative (EU) 2019/1242 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁵;

²² SL L 24, 29.1.2008, str. 8.

²³ Direktiva (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora (SL L 328, 21.12.2018, str. 82.).

²⁴ Direktiva 2009/33/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23.aprila 2009. godine o promociji čistih druskim transportnih vozila u podršci mobilnosti sa niskim emisijama (Sl.list br.120,15.05.2009.,str.5.)

²⁵ Regulativa (EU) 2019/1242 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20.juna 2019. kojima se utvrđuju emisijske norme CO2 za nova teška vozila i izmjena Reagulative (EZ) br.595/2009 i (EU) 2018/956 Evropskog parlamenta i Savjeta i Direktive Savjeta 96/53/EZ (Sl.list br.198, 25.07.2019.,str.202.).

- do 31. decembra 2025. godine, čisto vozilo kako je definisano u članu 4 stav 4 tačka (b) Direktive 2009/33/EC i koje nije obuhvaćeno područjem primjene Regulative (EU) 2019/1242;
 - c) kada je riječ o plovilima unutrašnjeg saobraćaja:
 - plovilo unutrašnjeg saobraćaja za prevoz putnika koje ima hibridni motor ili motor sa dva goriva koje za svoj uobičajni rad, najmanje 50% svoje energije dobija od goriva sa nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi) ili punjenjem iz električne mreže;
 - plovilo unutrašnjeg saobraćaja za prevoz robe sa direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi) po tonskom kilometru (g CO₂/tkm) izračunate (ili procijenjene u slučaju novih plovila) korišćenjem operativnog pokazatelja energetske efikasnosti (EEOI) Međunarodne pomorske organizacije, koje su 50% niže od prosječne referentne vrijednosti za emisije CO₂, utvrđene za teška vozila (podgrupa vozila 5-LH) u skladu sa članom 11 Regulative (EU) 2019/1242;
 - d) kada je riječ o pomorskim plovilima:
 - plovilo za pomorski i obalni prevoz putnika i robe za lučke potrebe ili za pomoćne aktivnosti koji (i) imaju hibridni motor ili motor sa dva goriva koji najmanje 25% energije dobija iz goriva sa nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi) ili punjenjem iz električne mreže za redovan rad na moru i u lukama, ili (ii) ima postignutu vrijednost indeksa projektovanja energetske efikasnosti (EEDI) Međunarodne pomorske organizacije koja je 10% niža od zahtjeva za EEDI koji se primjenjuju od 01. aprila 2022. godine i može da plovi koristeći goriva sa nultom direktnom (izduvnom) emisijom CO₂ ili goriva iz obnovljivih izvora;
 - plovilo za pomorski i obalni prevoz robe koje se upotrebljava isključivo za pružanje usluga obalnog prevoza i prevoza na kratkim udaljenostima, u svrhu promjene vrste prevoza sa kopnenog na morski i sa direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi), izračunatim primjenom EEDI-ja, koje su 50% niže od prosječne referentne vrijednosti za emisije CO₂ utvrđene za teška vozila (podgrupa vozila 5-LH) u skladu sa članom 11 Regulative (EU) 2019/1242;
 - e) kada je riječ o željezničkom voznom parku: željeznička vozila sa nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi) kada saobraćaju po pruzi sa neophodnom infrastrukturuom i korišćenjem konvencionalnih motora ako takva infrastruktura nije dostupna (bimodalni pogon);
- 102 g. „vozilo sa nultom emisijom“ znači:
- a) kada je riječ o vozilima na dva, tri i četiri točka: vozilo koje je obuhvaćeno Regulativom (EU) br.168/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁶ sa nultom emisijom CO₂ iz izduvne cijevi, koje se izračunavaju u skladu sa zahtjevima utvrđenim članom 24 i Prilogom V te Regulative;
 - b) kada je riječ o lakim drumskim vozilima: vozilo kategorije M1, M2 ili N1 sa nultom emisijom CO₂ iz izduvne cijevi, kako je utvrđeno u skladu sa postavljenim zahtjevima iz Regulative Komisije (EU) 2017/1151²⁷;
 - c) kada je riječ o teškim drumskim vozilima: teška vozila sa nultim emisijama kako je definisano članom 4 stav 5 Direktive 2009/33/EZ;

²⁶ Regulativa (EU) br.168/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. januara 2013. godine o odobrenju i tržišnom nadzoru vozila na dva, tri četiri točka (Sl.list br.60, 02.03.2013., str.52.).

²⁷ Regulativa Komisije (EU) 2017/1151 od 01. juna 2017. godine kojom se dopunjava Regulativa (EZ) br.715/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta o homologaciji tipa motornih vozila u pogledu emisija iz lakih putničkih i komercijalnih vozila (Euro 5 i Euro 6) i o pristupu informacijama o popravci i održavanju vozila (Sl.list br.175, 07.07.2017., str.1.).

- d) kada je riječ o plovilima unutrašnjeg saobraćaja: plovila unutrašnjeg saobraćaja za prevoz putnika ili robe sa nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi);
 - e) kada je riječ o pomorskim plovilima za prevoz putnika i robe za lučke potrebe ili za pomoćne aktivnosti sa nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi);
 - f) kada je riječ željezničkim vozilima: željeznička vozila sa nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvnih cijevi);
- 102 h. „vozilo“ znači bilo što od sljedećeg:
- a) drumsko vozilo kategorije: M1, M2, N1, M3, N2, N3 ili L;
 - b) plovilo unutrašnjeg saobraćaja ili plovilo za pomorski i obalni prevoz putnika ili robe;
 - c) željeznička vozila;
 - d) avioni;
- 102 i. „mobilna oprema za zemaljske usluge“ označava mobilnu opremu koja se upotrebljava u uslužnim djelatnostima za potrebe vazdušnog i pomorskog saobraćaja;
- 102 j. „mobilna terminalna oprema“ označava mobilnu opremu koja se koristi za utovar, istovar i pretovar robe i intermodalnih utovarnih jedinica, kao i za kretanje tereta unutar područja terminala;
103. „energetska efikasnost“ označava energetska efikasnost kako je definisano u članu 2 stav 4 Direktive 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Savjeta²⁸;
- 103 a. „primarna energija“ označava energiju iz obnovljivih i neobnovljivih izvora koji nijesu pretrpjeli nikakve procese konverzije ili transformacije;
- 103 c. „digitalizacija“ znači uvođenje tehnologija na kojima se zasniva rad elektronskih uređaja i/ili sistema koje omogućavaju povećanje funkcionalnosti proizvoda, razvoj internet usluga, modernizaciju procesa ili prelazak na modele poslovanja koji se zasnivaju na proizvodnji robe i pružanju usluga bez posrednika, čime se na kraju ostvaruje transformativni učinak;
- 103 d. „spremnost za pametne tehnologije“ znači sposobnost zgrada (ili samostalnih stambenih jedinica) da prilagode svoje funkcionisanje potrebama stanara, uključujući poboljšanje njihove energetske efikasnosti i ukupnih preformansi i da prilagode svoje funkcionisanje kao reakciju na signale iz mreže;
- 103 e. „malo privredno društvo srednje tržišne kapitalizacije“ znači malo privredno društvo koji nije MSP i čiji broj zaposlenih ne prelazi 499, izračunato u skladu s članovima od 3 do 6 Priloga I, čiji godišnji prihod ne prelazi 100 miliona EUR ili čiji godišnji bilans stanja ne prelazi 86 miliona EUR; više subjekata smatra se jednim privrednim društvom ako je ispunjen bilo koji od uslova navedenih u članu 3 stav 3 Priloga I. Za potrebe primjene člana 56e stav 10 i člana 56f, malo privredno društvo srednje tržišne kapitalizacije znači privredno društvo koje nije MSP i zapošljava do 499 zaposlenih;
- 103 f. „ušteta energije“ znači uštedu energije kako je definisano u članu 2 stav 5 Direktive 2012/27/EU;
104. „projekat energetske efikasnosti“ je projekat ulaganja kojim se povećava energetska efikasnost zgrade;
105. „fond za energetska efikasnost (EEF)“ je specijalizovani instrument ulaganja osnovan za potrebe ulaganja u projekte energetske efikasnosti usmjerene na poboljšanje energetske efikasnosti zgrada. Fondom za energetska efikasnost upravlja menadžer fonda za energetska efikasnost;
106. „menadžer fonda za energetska efikasnost“ je profesionalno društvo za upravljanje sa statusom pravnog lica, koje bira i vrši ulaganja u prihvatljive projekte energetske efikasnosti;

²⁸ Direktiva 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2012. godine o energetska efikasnosti, o izmjenama i dopunama Direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju van snage Direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (Sl. list br. 315, 14. 11. 2012., str. 1.).

107. „visokoeffikasna kogeneracija“ je kogeneracija koja odgovara definiciji visokoeffikasne kogeneracije iz člana 2 stav 34 Direktive 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2012. godine o energetskej efikasnosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i o stavljanju van snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ²⁹;
108. „kogeneracija“ ili „kombinovana proizvodnja toplotne i električne energije“ ili „CHP“ je kogeneracija kako je definisano u članu 2 stav 30 Direktive 2012/27/EU;
- 108 a. „kogeneracija zasnovana na obnovljivim izvorima energije“ znači kogeneracija u kojoj se kao sirovina za proizvodnju toplotne i električne energije koristi 100 % energija iz obnovljivih izvora;
- 108 b. „toplotna pumpa“ označava mašinu, uređaj ili instalaciju koja prenosi toplotu iz prirodnog okruženja kao što su vazduh, voda ili zemljište, do zgrada ili industrijskih objekata tako što preokreće prirodni tok toplote na način da teče od niže temperature prema višoj. Kod reverzibilnih toplotnih pumpi takođe može doći do prenosa toplote iz zgrada u prirodno okruženje;
109. „energija iz obnovljivih izvora energije“ ili „obnovljiva energija“ je energija koju proizvode postrojenja koja koriste samo obnovljive izvore energije kako je definisano u članu 2 stav 1 Direktive (EU) 2018/2001, kao i odgovarajući udio energije, proizvedene iz obnovljivih izvora energije u hibridnim postrojenjima koja koriste i konvencionalne izvore energije, mjerene kaloričnom vrijednošću, koja uključuje obnovljivu električnu energiju koja se koristi za punjenje sistema za skladištenje koji su spojeni iza brojila (instaliranih zajedno sa energetskeom instalacijom ili instaliranih kao dodatak postrojenju za električnu energiju), ali isključuje električnu energiju proizvedenu kao rezultat sistema za skladištenje;
- 109 a. „zajednica obnovljive energije“ znači zajednica obnovljive energije kako je definisano u članu 2 stav 16 Direktive (EU) 2018/2001;
114. „inovativna tehnologija“ označava novu i nedavno kvalifikovanu tehnologiju u poređenju sa najsavremenijom tehnologijom u industriji, koja nosi rizik tehnološkog ili industrijskog neuspjeha i ne predstavlja optimizaciju ili poboljšanje postojeće tehnologije;
- 114 a. „demonstracioni projekat“ znači demonstracioni projekat kako je definisano u članu 2 stav 24 Regulative (EU) 2019/943 Evropskog parlamenta i Savjeta³⁰;
- 114 b. „ugovor za naknadu razlike“ označava instrument pomoći koji daje pravo korisniku na isplatu jednaku razlici između fiksne „izvršne“ cijene i referentne cijene, kao što je tržišna cijena, po jedinici proizvodnje;
115. „balansiranje“ za električnu energiju znači balansiranje kako je definisano u članu 4 stav 10 Regulative (EU) 2019/943;
116. „standardna odgovornost za balansiranje“ znači nediskriminatorne odgovornosti za balansiranje u pogledu svih tehnologija tako da nijedan proizvođač nije izuzet od odgovornosti za balansiranje kako je predviđeno članom 5 Regulative (EU) 2019/943;
- 116 a. „balansno odgovorna strana (BRP)“ znači balansno odgovorna strana kako je definisano u članu 2 stav 14 Regulative (EU) 2019/943;
117. „biomasa“ je biološki razgradiva frakcija proizvoda, otpada i ostataka biološkog porijekla kako je definisano u članu 2 stav 24 Direktive (EU) 2018/2001;
- 117 a. „biogoriva“ su biogoriva kako je definisano u članu 2 stav 33 Direktive (EU) 2018/2001;
- 117 b. „biogas“ znači biogas kako je definisano u članu 2 stav 28 Direktive (EU) 2018/2001;

²⁹ SL L 315, 14.11.2012, str. 1.

³⁰ Regulativa (EU) 2019/943 Evropskog parlamenta i Savjeta od 05. juna 2019. godine o unutrašnjem tržištu električne energije (SL L158, 14.06.2019, str.54.).

- 117 c. „tečna goriva od biomase“ označavaju tečna goriva od biomase kako je definisano u članu 2 stav 32 Direktive (EU) 2018/2001;
- 117 d. „goriva od biomase“ označavaju goriva od biomase kako je definisano u članu 2 stav 27 Direktive (EU) 2018/2001;
118. „nedostatak finansijskih sredstava“ označava neto dodatne troškove utvrđene na osnovu razlike između ekonomskih prihoda i troškova (uključujući investicione i operativne troškove) projekta kojem je dodijeljena pomoć i ekonomskih prihoda i troškova alternativnog projekta koje bi korisnik pomoći najverovatnije imao da mu nije odobrena pomoć. Kako bi se utvrdio nedostatak finansijskih sredstava, država članica treba da kvantifikuje — za stvarni scenario i za vjerovatan uporedni scenario — sve glavne troškove i prihode, procenjeni ponderisani prosečni trošak kapitala korisnika („WACC“) u cilju diskontovanja budućih novčanih tokova, kao i neto sadašnju vrednost (NPV) prema stvarnom i uporednom scenariju tokom trajanja projekta. Uobičajeni neto dodatni troškovi mogu se izračunati kao razlika između NPV za stvarni scenario i vjerovatan uporedni scenario tokom trajanja referentnog projekta;
119. „porez ili parafiskalni namet za zaštitu životne sredine“ je porez ili namet koji se primjenjuje na posebnu poresku osnovicu, proizvode ili usluge koja ima jasan negativan efekat na životnu sredinu ili koji za cilj ima oporezivanje određenih djelatnosti, proizvoda ili usluga na način da se troškovi zaštite životne sredine mogu uključiti u njihovu cijenu i/ili da se proizvođači i potrošači usmjere na djelatnosti koje više poštuju životnu sredinu;
120. „najniži nivo oporezivanja u Uniji“ je najniži nivo oporezivanja koji je predviđen zakonodavstvom Unije; za energente i električnu energiju taj najniži nivo oporezivanja određen je u Prilogu I Direktive Savjeta 2003/96/EZ od 27. oktobra 2003. godine o restrukturiranju okvira Zajednice za oporezivanje energenata i električne energije³¹;
- 121 a. „saniranje štete – remdijacija“ označava aktivnosti za upravljanja životnom sredinom, kao što su uklanjanje ili detoksikacija zagađenih materija ili viška hranljivih materija iz zemlje i vode, koje imaju za cilj uklanjanje izvora zagađivanja;
- 121 b. „oporavak – rehabilitacija“ označava aktivnosti upravljanja životnom sredinom koje imaju cilj da se ponovo uspostavi nivo funkcionisanja ekosistema na zagađenim lokacijama, radi obnavljanja i kontinuiranog pružanja usluga ekosistema, a ne bioraznolikost i cjelovitost određenog prirodnog ili poluprirodnog referentnog ekosistema;
- 121 c. „ekosistem“ znači ekosistem kako je definisano u članu 2 stav 13 Regulative (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta³²;
- 121 d. „bioznalikost“ znači bioraznolikost kako je definisano u članu 2 stav 15 Regulative (EU) 2020/852;
122. „načelo zagađivač plaća“ ili „JPP“ znači da troškove mjera koje su usmjerene na rješavanje zagađenja treba da snosi zagađivač koji prouzrokuje zagađenje;
123. „zagađenje“ označava štetu koju je prouzrokovao zagađivač direktno ili indirektno nanoseći štetu životnoj sredini, odnosno stvarajući uslove koji vode fizičkom oštećenju okoline ili prirodnog bogatstva;
- 123 a. „zagađivač“ označava zagađivača kako je definisano u članu 2 stav 10 Regulative (EU) 2020/852;
- 123 b. „zagađenje“ označava zagađenje kako je definisano u članu 3 stav 2 Direktive 2010/75/EU;

³¹ SL L 283, 31.10.2003, str. 51.

³² Regulativa (EU) br.2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18.juna 2020. godine o uspostavljanju okvira za omogućavanje održivog ulaganja i o izmjenama i dopunama Regulative (EU) 2019/2088 (SL L 198, 22.06.2020.,str.13.).

- 123 c. „ekološki prihvatljivo rešenje” znači djelovanje za zaštitu, očuvanje, obnovu, održivo korišćenje i upravljanje prirodnim ili modifikovanim kopnenim, slatkovodnim, obalnim i morskim ekosistemima koji se bave društvenim, ekonomskim i ekološkim izazovima na efikasan i prilagodljiv način, uz istovremeno poboljšanje dobrobiti ljudi, pružanja usluga ekosistema, otpornosti i koristi od bioraznolikosti;
- 123 d. „obnavljanje” znači postupak pomaganja u obnavljanju ekosistema kao sredstva za očuvanje bioraznolikosti i povećanja njegove otpornosti, posebno u odnosu na klimatske promjene. Obnova ekosistema obuhvata mjere koje se preduzimaju za poboljšanje stanja ekosistema i stvaranje ili ponovno uspostavljanje ekosistema kada je njegovo stanje nepopravljivo oštećeno, kao i povećanje otpornosti ekosistema i prilagođavanje klimatskim promjenama;
124. „energetski efikasno centralno grijanje i hlađenje” znači efikasno centralno grijanje i hlađenje kako je definisano u članu 2 stav 4 Direktive 2012/27/EU;
- 124 a. „centralno grijanje” i „centralno hlađenje” znači centralno grijanje ili centralno hlađenje kako je definisano u članu 2 stav 19 Direktive 2010/31/EU;
- 124 b. „sistemi centralnog grijanja i hlađenja” su objekti za proizvodnju energije za grijanje i/ili hlađenje, mreža za skladištenje i distribuciju toplotne energije, uključujući i primarnu (prenosnu) i sekundarnu mrežu cjevovoda za snabdijevanje energijom za grijanje ili hlađenje potrošačima. Upućivanje na centralno grijanje treba tumačiti kako sistem centralnog grijanja i/ili hlađenja u zavisnosti od toga da li mreže snabdijevaju energiju za grijanje i hlađenje zajedno ili odvojeno;
125. „zagađivač” je lice koje direktno ili indirektno nanosi štetu životnoj sredini ili stvara uslove koji dovode do takve štete;
126. „ponovna upotreba” označava ponovnu upotrebu kako je definisano u članu 36 stav 13 Direktive 2008/98/EC Evropskog parlamenta i Savjeta³³;
127. „priprema za ponovnu upotrebu” označava pripremu za ponovnu upotrebu kako je definisano u članu 3 stav 16 Direktive 2008/98/EC;
128. „recikliranje” označava recikliranje kako je definisano u članu 3 stav 17 Direktive 2008/98/EC;
- 128 a. „efikasnost resursa” označava smanjenje količine inputa potrebnih za proizvodnju jedinice outputa ili zamjena primarnih inputa sekundarnim inputima;
- 128 b. „otpad” označava otpad kako je definisano u članu 3 stav 1 Direktive 2008/98/EC;
- 128 c. „otpadna toplota” označava otpadnu toplotu kako je definisano u članu 3 stav 9 Direktive (EU) 2018/2001;
- 128 d. „obrada” označava obradu kako je definisano u članu 3 stav 14 Direktive 2008/98/EC kao i obrada drugih proizvoda, materijala ili supstanci;
- 128 e. „oporavak” označava oporavak kako je definisano u članu 3 stav 15 Direktive 2008/98/EC kao i oporavak drugih proizvoda, materijala ili supstanci;
- 128 f. „odlaganje” označava odlaganje kako je definisano u članu 3 stav 19 Direktive 2008/98/EC;
- 128 g. „ostali proizvodi, materijali ili supstance” označavaju materijale, proizvode i supstance osim otpada, uključujući i nus proizvode iz člana 5 Direktive 2008/98/EC, ostatke poljoprivrede i šumarstva, otpadne vode, kišnice i oticanje vode, minerale, hranljive materije, zaostale gasove iz proizvodnih procesa i suvišne proizvode, djelove i materijale;
- 128 h. „suvišni proizvodi, djelovi i materijali” označavaju proizvode, djelovi ili materijali koji više nijesu potrebni ili korisni njihovom vlasniku, ali su pogodni za ponovnu upotrebu;

³³ Direktiva 2008/98/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 19. novembra 2008. o otpadu i stavljanju van snage određenih direktiva (SL L 312, 22.11.2008., str. 3.).

128 i. „odvojeno sakupljanje“ znači odvojeno sakupljanje kako je definisano u članu 3 stav 11 Direktive 2008/98/EC;

130. „energetska infrastruktura“ je svaka fizička oprema ili postrojenje koji se nalazi u Uniji ili povezuje Uniju sa jednom ili više trećih zemalja, a koje spada pod jednu od sljedećih kategorija:

(a) električna energija:

- i. prenosni i distributivni sistemi gdje „prenos“ označava transport električne energije na kopnu i na moru međusobno povezanim sistemom vrlo visokog i visokog napona radi njene isporuke krajnjim kupcima ili distributerima, ali ne uključuje snabdijevanje, a „distribucija“ znači prenos električne energije na kopnu kao i na moru visokonaponskim, srednjenaponskim i niskonaponskim distributivnim sistemima radi njene isporuke kupcima, ali ne uključuje snabdijevanje;
- ii. svaka oprema ili postrojenje koji su neophodni da bi sistemi iz podtačke (i) funkcionisali na siguran, bezbjedan i efikasan način, uključujući sisteme zaštite, praćenja i kontrole na svim naponskim nivoima i trafostanicama;
- iii. potpuno integrisane mrežne komponente, kako je definisano u članu 2 tačka 51 Direktive (EU) 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta³⁴;
- iv. pametne električne mreže, odnose se na sisteme i komponente koji integrišu informacione i komunikacione tehnologije, putem operativnih digitalnih platformi, sistema nadzora i senzorskih tehnologija kako na nivou prenosa tako i nivou distribucije radi sigurnije, efikasnije i inteligentnije mreže za prenos i distribuciju električne energije, povećanog kapaciteta za integraciju novih oblika proizvodnje, skladištenja i potrošnje, kao i lakšeg uspostavljanja novih poslovnih modela i tržišnih struktura; i
- v. električne mreže van obale obuhvataju svaku opremu ili postrojenje infrastrukture za prenos ili distribuciju električne energije kako je definisano u podtački (i), koja ima dvostruku funkcionalnost: međusobno povezivanje i prenos ili distribucija električne energije van obale iz obnovljivih izvora sa lokacije za proizvodnju na moru u dvije zemlje ili više njih. To uključuje i pametne mreže i svu opremu ili postrojenja na moru koja su važna za zaštićen, siguran i efikasan rad, uključujući sisteme zaštite, praćenja i nadzora, te potrebne trafostanice ako takođe osiguravaju interoperabilnost tehnologije, uključujući usklađenost između različitih tehnologija;

(b) gas (prirodni gas, biogas – uključujući biometan – i/ili gas nebiološkog porikla iz obnovljivih izvora):

- i. prenosni i distributivni cjevovodi za transport gasa koji čine dio mreže, isključujući cjevovode visokog pritiska koji se koriste za uzvodnu (upstream) distribuciju prirodnog gasa;
- ii. podzemni skladišni objekti koji su povezani sa cjevovodima pod visokim pritiskom iz tačke (i);
- iii. postrojenja za prijem, skladištenje i ponovnu gasifikaciju ili dekompresiju tečnog ili komprimovanog gasa;
- iv. svaka oprema ili postrojenje koji su neophodni da bi sistem funkcionisao na siguran, bezbjedan i efikasan način ili kako bi se omogućio dvosmjerni kapacitet, uključujući kompresorske stanice;
- v. pametne gasne mreže, odnosno svaka oprema ili postrojenje u nastavku čiji je cilj omogućavanje i olakšavanje integracije gasova iz obnovljivih izvora ili gasova sa niskim

³⁴ Direktiva (EU) 2019/944 Evropskog palamenta i Savjeta od 05.juna 2019. godine o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i o izmjenama i dopunama Direktive 2012/27/EU (SL L 158, 14.06.2019., str.125.)

sadržajem ugljenika (uključujući vodonik ili gasove nebiološkog porijekla) u mrežu: digitalni sistemi i komponente koji integrišu informacione i komunikacione tehnologije, kontrolne sisteme i senzorske tehnologije kako bi se omogućilo interaktivno i inteligentno praćenje, mjerenje, kontrola kvaliteta i upravljanje proizvodnjom, prenosom, distribucijom i potrošnjom gasa unutar gasne mreže. Nadalje, pametne mreže mogu takođe uključivati i opremu kojom se omogućavaju obrnuti tokovi od distribucije ka nivou prenosa i povezane potrebne modernizacije na postojeću mrežu;

(c) vodonik:

- i. prenosni cjevovodi za transposrt vodonika pod visokim pritiskom, kao i distributivni cjevovodi za lokalnu distribuciju vodonika, koji omogućavaju pristup većem broju korisnika mreže na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi;
- ii. postrojenja za skladištenje, obuhvataju postrojenja koji se koriste za skladištenje vodonika visokog stepena čistoće, uključujući dio terminala za vodonik koji se upotrebljava za skladištenje, ali isključujući dio koji se upotrebljava za proizvodnju, i uključujući postrojenja namijenjena isključivo za operatore mreže vodonika za obavljanje svoje funkcije. Postrojenja za skladištenje vodonika uključuju podzemna skladišta priključena na cjevovode za transport vodonika pod visokim pritiskom iz podtačke (i);
- iii. postrojenja za otpremu, prijem, skladištenje i regasifikaciju ili dekompresiju vodonika ili vodonika sadržanog u drugim hemijskim supstancama sa ciljem ubrizgavanja u gasnu mrežu ili mrežu posebno projektovanu za vodonik;
- iv. terminali, koji obuhvataju postrojenja koja se koriste za transformaciju tečnog vodonika u gasoviti vodonik radi ubrizgavanja u mrežu za vodonik. Terminali uključuju pomoćnu opremu i privremeno skladište neophodno za proces transformacije i naknadno ubrizgavanje u mrežu za vodonik, ali ne uključuju djelove terminala vodonika koji se koriste za skladištenje;
- v. interkonektori, označavaju mrežu za vodonik (ili njen dio) koja prelazi ili obuhvata granicu između država članica ili se nalazi između države članice i treće zemlje do teritorije države članice ili teritorijalnog mora te države članice;
- vi. svaka oprema ili instalacija koja je neophodna kako bi sistem vodonika radio na siguran, zaštićen i efikasan način ili kako bi se omogućili dvosmjerni kapaciteti, uključujući kompresorske objekte;

Bilo koja od sredstava navedenih u podtačkama (i) do (vi) mogu biti stvorena kroz novu izgradnju ili kroz konverziju postrojenja za prirodni gas u postrojenja za vodonik, ili kroz kombinaciju ova dva. Sredstva navedena u podtačkama (i) do (vi) otvorena za pristup trećim stranama kvalifikovaće se kao energetska infrastruktura;

(d) ugljen - dioksid:

- i. cjevovodi, osim onih u mreži za prenos proizvodnog gasa, koji se koriste za transport ugljen - dioksida iz više izvora, odnosno, industrijska postrojenja (uključujući elektrane) koje proizvode ugljen – dioksid sagorijevanjem ili drugim hemijskim reakcijama koje uključuju fosilna ili nefosilna jedinjenja koja sadrže ugljenik, sa ciljem trajnog geološkog skladištenja ugljen -

- dioksida u skladu sa članom 3 Direktive 2009/31/EC Evropskog parlamenta i Savjeta³⁵ ili u svrhu korišćenja ugljen - dioksida kao sirovine ili za povećanje prinosa bioloških procesa;
- ii. postrojenja za tečenje i međuskladištenje ugljen-dioksida u cilju njegovog transporta ili skladištenja. Ovo ne uključuje infrastrukturu u okviru geološke formacije koja se koristi za trajno geološko skladištenje ugljen-dioksida u skladu sa članom 3 Direktive 2009/31/EC i povezane kopnene objekte i postrojenja za ubrizgavanje;
 - iii. bilo koja opremu ili instalacije koja je neophodna za pravilan, siguran i efikasan rad predmetnog sistema, uključujući sisteme zaštite, nadzora i kontrole. Ovo može uključivati specijalizovana mobilna sredstva za transport i skladištenje ugljen-dioksida, pod uslovom da takva mobilna sredstva ispunjavaju definiciju čistog vozila;

Sredstva navedena u podtačkama (i), (ii) i (iii) kojima treća lica imaju pristup su kvalifikovana da se definišu kao energetska infrastruktura;

- e) infrastruktura koja se koristi za prenos ili distribuciju toplotne energije u obliku pare, tople vode ili rashlađenih tečnosti od više proizvođača ili potrošača, na osnovu korišćenja obnovljive energije ili otpadne toplote iz industrijskih primjena;
- f) Projekti od zajedničkog interesa, kako je definisano u članu 2 stav 4 Regulative (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta³⁶ i projekti od zajedničkog interesa iz člana 171 Ugovora;
- g) ostale kategorije infrastrukture koje omogućavaju fizičko ili bežično povezivanje proizvođača i potrošača energije iz obnovljivih izvora ili energije proizvedene bez emisija ugljenika sa više pristupnih i izlaznih tačaka i koje su otvorene za pristup trećim stranama koje ne pripadaju vlasnicima infrastrukture ili menadžerima privrednih društava;

Sredstva navedena u podtačkama (a) do (g) koja su izgrađena za jednog korisnika ili malu grupu ex ante identifikovanih korisnika i prilagođena njihovim potrebama („namjenska infrastruktura“) neće se kvalifikovati kao energetska infrastruktura;

- 130 a. „operator distributivnog sistema“ (ODS) označava operatora distributivnog sistema kako je definisano u članu 2 tačka 29 Direktive (EU) 2019/944;
- 130 b. „operator prenosnog sistema“ (OPS) označava operatora prenosnog sistema kako je definisano u članu 2 tačka 35 Direktive (EU) 2019/944;
- 130 c. „skladištenje električne energije“ znači odlaganje krajnje upotrebe električne energije za trenutak kasnije od onoga kada je proizvedena ili pretvaranje električne energije u oblik energije koji se može skladištiti, skladištenje te energije i naknadno pretvaranje takve energije u električnu energiju;
- 130 d. „skladištenje toplotne energije“ znači odlaganje krajnje upotrebe toplotne energije za trenutak kasnije od onoga kada je proizvedena ili pretvaranje električne ili toplotne energije u oblik energije koji se može skladištiti, skladištenje te energije i, po potrebi, naknadno pretvaranje ili ponovno pretvaranje te energije u toplotnu energiju za krajnju upotrebu (tj. grejanje ili hlađenje);

³⁵ Direktiva 2009/31/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. aprila 2009. godine o geološkom skladištenju ugljen - dioksida i o izmjeni Direktive Savjeta 85/337/EEC, Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 2000/60/EC, 2001/80/EC, 2004/35/EC, 2006/12/EC, 2008/1/EC i Regulative (EC) br. 1013/2006 (SL L 140, 5.6.2009., str. 114.).

³⁶ Regulativa (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. aprila 2013. godine o smjernicama za transevropsku energetska infrastrukturu (SL L 115, 25.4.2013, str. 39).

131. „zakonodavstvo o unutrašnjem energetskom tržištu” obuhvata Direktivu (EU) 2019/944, Direktivu 2009/73/EC Evropskog parlamenta i Savjeta³⁷, Regulativu (EU) br. 2019/943 i Regulativu (EC) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta³⁸;
- 131 a. „hvatanje i skladištenje ugljenika” ili „CCS” označava skup tehnologija koje omogućavaju da se uhvati CO₂ koji emituju industrijska postrojenja, uključujući emisije svojstvene proizvodnim procesima, ili njegovo hvatanje direktno iz okolnog vazduha, njegov transport do mjesta skladištenja ili njegovo ubrizgavanje u odgovarajuće podzemne geološke formacije za potrebe trajnog skladištenja;
- 131 b. „hvatanje i korišćenje ugljenika” ili „CCU” označava skup tehnologija koje omogućavaju da se uhvati CO₂ koji emituju industrijska postrojenja, uključujući emisije svojstvene proizvodnim procesima, ili njegovo hvatanje direktno iz okolnog vazduha i transport do mjesta potrošnje CO₂ ili mjesta korišćenja radi potpunog iskorišćavanja tog CO₂;

Definicije koje se primjenjuju na socijalnu pomoć za prevoz stanovnika udaljenih regiona

132. „uobičajeno boravište” je mjesto na kome fizičko lice živi najmanje 185 dana godišnje svake kalendarske godine zbog ličnih i profesionalnih veza; u slučaju lica čije su profesionalne veze na mjestu koje se razlikuje od mjesta njegovih ličnih veza i koje živi u dvije ili više država članica, njegovo uobičajeno boravište smatra se mjestom njegovih ličnih veza ako se tamo redovno vraća; ako lice žive u državi članici kako bi obavio posao ograničenog trajanja, njegovo mjesto boravišta i dalje se smatra mjestom njegovih ličnih veza, bez obzira na to da li se tamo vraća za vrijeme obavljanja navedenog posla; studiranje ili školovanje u drugoj državi članici ne predstavlja prenos uobičajenog boravišta; „uobičajeno boravište” može imati i značenje koje je utvrđeno nacionalnim zakonima država članica;

Definicije za pomoć za širokopojasnu infrastrukturu

-
135. „kanali” su podzemne cijevi ili kanali koji se upotrebljavaju za postavljanje (optičkih, bakarnih ili koaksijalnih) kablova širokopojasne mreže;
136. „fizičko razdvajanje” obezbjeđuje pristup pristupnoj mreži krajnjeg korisnika i omogućava direktan prenos preko nje do sopstvenih prenosnih sistema konkurenata;
137. „širokopojasna infrastruktura” je širokopojasna mreža bez aktivnih komponenti, koja obuhvata fizičku infrastrukturu, uključujući kanale, stubove, jarbole, neiskorišćena optička vlakna, razvodne kutije i kablove (uključujući neiskorišćena optička vlakna i bakarne kablove);
- 137 a. „prenosna mreža” označava dio širokopojasne mreže koji povezuje pristupnu mrežu sa mrežom okosnicom i koji ne obezbjeđuje direktan pristup krajnjim korisnicima. To je dio mreže u kojem se objedinjuje promet krajnjih korisnika;
- 137 b. „mrežna okosnica” označava osnovnu mrežu koja povezuje prenosne mreže iz različitih područja ili regiona;
- 137 c. „pristupna mreža” označava segment širokopojasne mreže koji povezuje prenosnu mrežu sa prostorima ili uređajima krajnjeg korisnika;

³⁷ Direktiva 2009/73/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula 2009. godine o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog gasa i stavljanju van snage Direktive 2003/55/EC (SL L 211, 14.8.2009, str. 94).

³⁸ Regulativa (EC) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. jula 2009. godine o uslovima za pristup mreži za prenos prirodnog gasa i stavljanju van snage Regulative (EC) br. 1775/2005 (SL L 211, 14.8.2009. 36).

-
139. „veleprodajni pristup” je pristup kojim se operatoru omogućava da koristi kapacitete drugog operatora. S obzirom na trenutni tehnološki razvoj, veleprodajni pristup uključuje najmanje sljedeće pristupne proizvode: (i) za mreže FTTC – pristup širokopojasnoj infrastrukturi, razdavajanje i pristup toku bitova (bitstream pristup); (ii) z kablovske mreže – pristup širokopojasnoj infrastrukturi i pristup aktivnim uslugama; (iii) za fiksne bežične mreže – pristup širokopojasnoj infrastrukturi i pristup aktivnim uslugama; (iv) za mobilne mreže: pristup širokopojasnoj infrastrukturi i pristup aktivnim uslugama (najmanje roving); (v) za satelitske platforme – pristup aktivnim uslugama; (vi) za prenosne mreže - pristup širokopojasnoj infrastrukturi i pristup aktivnim uslugama;
- 139 a. „objekti kojima je dostupna mogućnost pristupa” su objekti krajnjeg korisnika u kojima operater na zahtjev krajnjeg korisnika i u roku od četiri nedjelje od datuma podnošenja zahtjeva može da pruži širokopojasne usluge (bez obzira na to jesu li ti objekti povezani s mrežom ili nijesu). Cijena koja se naplaćuje za pružanje širokopojasnih usluga u objektima krajnjih korisnika u ovom slučaju ne smije biti veća od uobičajne naknade za priključak, što znači da ne smije uključivati nikakve dodatne ili vanredne troškove u odnosu na uobičajnu poslovnu praksu i ni u kom slučaju ne smije prekoračiti uobičajnu cijenu u predmetnoj državi članici. Tu cijenu mora da odredi nadležni nacionalni organ;
- 139 b. „socio-ekonomski pokretači” označavaju subjekte koji svojom misijom, prirodom ili lokacijom mogu direktno ili indirektno donijeti veliku socio-ekonomsku korist građanima, poslovnim i lokalnim zajednicama koje se nalaze na njihovoj okolnoj teritoriji ili području njihovog uticaja, a to su, između ostalog, javni organi vlasti, javni ili privatni subjekti kojima je povjereno pružanje usluga od opšteg interesa ili usluga od opšteg ekonomskog interesa kako je utvrđeno u članu 106 stav 2 Ugovora, kao i preduzeća koja intenzivno koriste digitalne tehnologije;
- 139 c. „koridor 5G” označava saobraćajni sistem, put, željeznicu ili unutrašnji plovni put u potpunosti pokriven infrastrukturom za digitalno povezivanje, a posebno 5G sistemima, kojima se omogućava neprekidno pružanje sinergijskih digitalnih usluga, kako je to definisano u Regulativi (EU) 2021/1153 Evropskog parlamenta i Savjeta³⁹, kao što su povezana i automatizovana mobilnost, slične usluge pametne mobilnosti za željezničku ili digitalnu povezanost duž unutrašnjih plovni puteva;
- 139 d. „vrijeme naponskog opterećenja” znači određeno vrijeme u toku dana sa tipičnim trajanjem od jednog sata, kada je mreža obično pod najvećim opterećenjem;
- 139 e. „uslovi za vrijeme naponskog opterećenja” označavaju uslove pod kojima se očekuje da će mreža funkcionisati u „vrijeme naponskog opterećenja”;
- 139 f. „relevantni vremenski horizont” označava period za provjeru planiranih privatnih investicija koji odgovara vremenskom okviru koji je država članica predvidjela za uvođenje planirane mreže koju finansira država, a koji traje od trenutka objavljivanja javne rasprave o planiranoj državnoj intervenciji do puštanja mreže u rad (na pr. do početka pružanja veleprodajnih/ili maloprodajnih usluga na mreži koju finansira država). Relevantni vremenski horizont ne može biti kraći od dvije godine;

Definicije za pomoć za kulturu i očuvanje baštine

140. „zahtjevna audiovizuelna djela” su djela koja su kao takva odredile države članice na osnovu prethodno utvrđenih kriterijuma prilikom uspostavljanja šema ili dodjele pomoći i mogu uključivati

³⁹ Regulativa (EU) 2021/1153 Evropskog parlamenta i Savjeta od 7. jula 2021. godine o uspostavljanju instrumenta za povezivanje Evrope i stavljanju van snage Regulativa (EU) br. 1316/2013 i (EU) br. 283/2014 (SL L 249, 14.7.2021, str. 38.)

filmove čija je jedina izvorna verzija na jeziku države članice sa ograničenom teritorijom, stanovništvom ili jezičkim područjem, kratke filmove, prvi i drugi film režisera, dokumentarne filmove ili niskobudžetske filmove ili druga komercijalno zahtjevna djela;

141. „Lista Odbora za razvojnu pomoć OECD-a” podrazumijeva sve zemlje i teritorije koje imaju pravo da prime zvaničnu razvojnu pomoć i koje su unijete na listu koju je sastavila Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD);
142. „razumna dobit” određuje se u odnosu na tipičnu dobit za dati sektor. U svakom slučaju, razumno će se smatrati stopa prinosa na kapital koja ne prelazi odgovarajuću svop stopu uvećanu za premiju od 100 baznih poena.

Definicije za pomoć za sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu

143. „profesionalni sport” je bavljenje sportom u obliku plaćenog zaposlenja ili usluge, bez obzira na to da li je između profesionalnog sportiste i odgovarajuće sportske organizacije zaključen formalni ugovor o radu, pri čemu nakanda prelazi trošak učešća i predstavlja značajan dio prihoda sportiste. Putni troškovi i troškovi smještaja prilikom učešća na sportskom događaju ne smatraju se naknadom u smislu ove Regulative.

Definicije pomoći za regionalne aerodrome

144. „aerodromska infrastruktura” označava infrastrukturu i opremu preko kojih aerodrom pruža aerodromske usluge avio-kompanijama i različitim pružaocima usluga, uključujući piste, terminale, platforme, rulne staze, centralizovanu infrastrukturu za usluge zemaljskog opsluživanja i ostale objekte koji direktno podržavaju aerodromske usluge, isključujući infrastrukturu i opremu koja je prije svega potrebna za obavljanje nevazduhoplovnih djelatnosti;
145. „aviokompanija” označava svaku avio-kompaniju sa važećom radnom licencom koju je izdala država članica ili članica Evropskog zajedničkog vazdušnog prostora u skladu sa Regulativom (EC) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴⁰;
146. „aerodrom” je subjekt ili grupa subjekata koji obavljaju ekonomsku djelatnost pružanja aerodromskih usluga avio-kompanijama;
147. „aerodromske usluge” označavaju usluge koje aerodrom ili bilo koja njegova podružnica pružaju avio-kompanijama u svrhu osiguranja upravljanja avionima od slijetanja do polijetanja, kao i putnika i robe, kako bi se avio-kompanijama omogućilo pružanje usluga vazdušnog saobraćaja, uključujući pružanje usluga zemaljskog opsluživanja i centralizovane infrastrukture za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja;
148. „prosječni godišnji putnički saobraćaj” označava vrijednost koja se utvrđuje na osnovu dolaznog i odlaznog putničkog saobraćaja tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je pomoć dodijeljena;
149. „centralizovana infrastruktura za usluge zemaljskog opsluživanja” označava infrastrukturu kojom obično upravlja rukovodilac aerodroma, a na raspolaganju je različitim pružaocima usluga zemaljskog opsluživanja koji su aktivni na aerodromu u zamjenu za naknadu, osim opreme koja je u vlasništvu ili kojom upravljaju pružaoci usluga zemaljskog opsluživanja;
150. „brzi voz” je voz koji može dostići brzinu veću od 200 km/h;

⁴⁰ Regulativa (EC) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. septembra 2008. godine o zajedničkim pravilima za obavljanje vazdušnih usluga u Zajednici (SL L 293, 31.10.2008, str. 3.).

151. „usluge zemaljskog opsluživanja” su usluge koje se pružaju korisnicima aerodroma na aerodromima kako je opisano u Prilogu Direktivi 96/67/EC⁴¹;
152. „nevazduhoplovne djelatnosti” označavaju komercijalne usluge koje se pružaju avio-kompanijama ili drugim korisnicima aerodroma, kao što su pomoćne usluge za putnike, špeditere ili druge pružaoce usluga, iznajmljivanje kancelarija i prodavnica, automobilskih parkinga i hotela;
153. „regionalni aerodrom” je aerodrom sa prosječnim godišnjim putničkim prometom do 3 miliona putnika;

Definicije pomoći za luke

154. „luka” je prostor kopna i vode sastavljen od takve infrastrukture i opreme kojom se omogućava prijem plovniha objekata, njihov utovar i istovar, skladištenje robe, prijem i isporuka te robe i ukrcaj i iskrcaj putnika, posade i drugih lica i svaka druga infrastruktura neophodne za prevoznike unutar luke;
155. „pomorska luka” je luka, koja je prvenstveno namijenjena za prijem morskih plovila;
156. „luka unutrašnjih plovniha puteva” označava luku koja nije pomorska luka, za prijem plovila na unutrašnjim plovniha putevima;
157. „lučka infrastruktura” označava infrastrukturu i objekte za pružanje lučkih usluga u vezi sa transportom, npr. pristaništa koji se koriste za privez brodova, obalni zidovi, lukobrani i plutajuće pontonske rampe u područjima plime, unutrašnji bazeni, nasipanje i melioracija zemljišta, infrastruktura za sakupljanje brodskog otpada i ostataka robe i infrastruktura za električnu energiju i gorivo u lukama preko koje snabdijevaju vozila, mobilnu terminalnu opremu i mobilnu opremu za zemaljske usluge električnom energijom, vodonikom, amonijakom i metanolom;
158. „lučka suprastruktura” označava površinske objekta (kao što je skladište), fiksnu opremu (kao što su skladišta i zgrade terminala) kao i mobilnu opremu (kao što su dizalice) smještene u luci za pružanje lučkih usluga povezaniha sa prevozom;
159. „pristupna infrastruktura” označava bilo koju vrstu infrastrukture koja je neophodna da bi se korisnicima obezbijedio pristup i ulazak kopnom, morem ili rijekom u luku, kao što su drumske saobraćajnice, željezničke saobraćajnice, kanali i brane;
160. „jaružanje” znači uklanjanje taloga sa dna plovnog puta za pristup luci ili u luci;

-
162. „plovila” označavaju plutajuću morską strukturu, bez obzira jesu li samohodne ili ne, sa jednim ili više deplasmanskih trupa na površini;
163. „morska plovila” označavaju plovila, osim onih što plove isključivo ili unutrašnjim plovniha putevima ili plovniha putevima unutar ili u neposrednoj blizini zaštićenih voda;
164. „plovila unutrašnjih plovniha puteva” označavaju plovila namijenjena isključivo ili uglavnom za plovidbu unutrašnjim plovniha putevima ili plovniha putevima unutar ili u neposrednoj blizini zaštićenih voda;

⁴¹ Direktiva Savjeta 96/67/EC od 15. oktobra 1996.godine o pristupu tržištu usluga zemaljskog opsluživanja na aerodromima Zajednice (SL L 272, 25.10.1996, str. 36.).

165. „infrastruktura za sakupljanje brodskog otpada i ostataka robe” označava fiksne, plutajuće ili pokretne lučke objekte koji mogu da prime brodski otpad ili ostatke robe kako je definisano Direktivom 2000/59/EC Evropskog parlamenta i Savjeta⁴².

Definicije pomoći uključene u finansijske proizvode koji su potpomognuti iz InvestEU fonda (izrazi definisani pod drugim naslovima iz ovoga člana imaju isto značenje kako je utvrđeno u tim naslovima i za pomoć uključenu u finansijske proizvode koji su potpomognuti iz InvestEU fonda)

166. „InvestEU fond”, „garancija EU”, „finansijski proizvod”, „nacionalne razvojne banke ili institucije” i „partner za implementaciju” imaju značenje utvrđeno u članu 2 Regulative (EU) 2021/523;

167. „finansijski posrednik” za potrebe odjeljka 16 označava finansijskog posrednika u smislu tačke 34, isključujući partnera za implementaciju;

168. „komercijalni finansijski posrednik” označava finansijskog posrednika koji posluje sa ciljem ostvarivanja dobiti i u potpunosti na svoj rizik, bez javne garancije, pri čemu se nacionalne razvojne banke ili institucije ne smatraju komercijalnim finansijskim posrednicima;

169. „gradski čvor TEN-T” ima značenje utvrđeno u članu 3 tački (p) Regulative (EU) br. 1315/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴³;

170. „novi učesnik” označava željezničko privredno društvo u smislu člana 3 stava 1 Direktive 2012/34/EU Evropskog parlamenta i Savjeta⁴⁴ koje ispunjava sljedeće uslove:

(a) dobilo je dozvolu za relevantni tržišni segment u skladu sa članom 17 stav 3 Direktive 2012/34/EU manje od dvadeset godina prije dodjele pomoći;

(b) nije povezano u smislu člana 3 stava 3 Priloga I ove Regulative sa željezničkim privrednim društvom koje je dobilo dozvolu u smislu člana 3 stava 14 Direktive 2012/34/EU prije 1. januara 2010;

171. „gradski prevoz” označava prevoz unutar grada ili aglomeracije i njegovih zona putovanja;

172. „ekosistem”, „biodiverzitet” i „dobro stanje ekosistema” imaju značenje određeno u članu 2 Regulative (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴⁵;

Član 3

Uslovi za izuzeće

Šeme pomoći, individualna pomoć dodijeljena na osnovu šema pomoći i ad hoc pomoć usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 st. 2 ili 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da takva pomoć ispunjava sve uslove propisane u Poglavlju I ove Regulative, kao i posebne uslove za odgovarajuću kategoriju pomoći propisane u Poglavlju III ove Regulative.

⁴² Direktiva 2000/59/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 27. novembra 2000. godine o lučkim objektima za prihvatanje brodskog otpada i ostataka robe (SL L 332, 28.12.2000, str. 81.).

⁴³ Regulativa (EU) br. 1315/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2013. godine o smjernicama Unije za razvoj transevropske saobraćajne mreže i stavljanju van snage Odluke br. 661/2010/EU (SL L 348, 20.12.2013, str. 1.).

⁴⁴ Direktiva 2012/34/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 21. novembra 2012. godine o uspostavljanju jedinstvenog Evropskog željezničkog prostora (SL L 343, 14.12.2012, str. 32.).

⁴⁵ Regulativa (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. juna 2020. o uspostavljanju okvira za omogućavanje održivog ulaganja i izmjeni Regulative (EU) 2019/2088 (SL L 198, 22.6.2020, str. 13.).

Član 4

Pragovi za prijavu

1. Ova regulativa ne primjenjuje se na pomoć koja prelazi sljedeće pragove:

- (a) za regionalnu pomoć za ulaganje: za ulaganje sa prihvatljivim troškovima u iznosu od 110 miliona EUR ili više, iznosi pomoći po privrednom društvu po projektu ulaganja, kao što je navedeno u nastavku:
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 10%: 8,25 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 15%: 12,38 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 20%: 16,5 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 25%: 20,63 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 30%: 24,75 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 35%: 28,88 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 40%: 33 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 50%: 41,25 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 60%: 49,5 miliona EUR;
 - u slučajevima maksimalnog inteziteta regionalne pomoći od 70%: 57,75 miliona EUR;
- (b) za regionalnu pomoć za urbani razvoj: 22 miliona EUR kako je utvrđeno u članu 16 stav 3;
- (c) za pomoć za ulaganje za MSP-a: 8,25 miliona EUR po privrednom društvu po projektu ulaganja;
- (d) za pomoć za konsultantske usluge u korist MSP-a: 2,2 miliona EUR po privrednom društvu, po projektu;
- (e) za pomoć MSP-ovima za učešće na sajmovima: 2,2 miliona EUR po privrednom društvu, po godini;
- (ea) za pomoć mikropreduzećima u obliku javnih intervencija koje se odnose na snabdijevanje električnom energijom, gasom ili toplotom iz člana 19c: 200 000 EUR po korisniku u kalendarskoj godini. Za mikropreduzeća koja se bave primarnom poljoprivrednom proizvodnjom to ograničenje iznosi 25 000 EUR po korisniku u kalendarskoj godini, a za mikropreduzeća koja se bave ribarstvom i akvakulturom ograničenje iznosi 30 000 EUR po korisniku u kalendarskoj godini;
- (eb) za pomoć malim i srednjim preduzećima u vidu privremenih javnih intervencijama koje se odnose na snabdijevanje električnom energijom, gasom ili toplotom proizvedenom iz prirodnog gasa ili električne energije, kako bi se ublažio uticaj povećanja cijena nakon ruske ratne agresije na Ukrajinu iz člana 19d: 2 miliona EUR po korisniku u kalendarskoj godini. Za mala i srednja preduzeća koja se bave primarnom poljoprivrednom proizvodnjom to ograničenje iznosi 250 000 EUR po korisniku u kalendarskoj godini, a za mala i srednja preduzeća koja posluju u oblasti ribarstva i akvakulture 300 000 EUR po korisniku u kalendarskoj godini. Pomoć koja se dodjeljuje preduzećima koja se bave preradom i prometom poljoprivrednih proizvoda uslovljena je time da se djelimično ili u potpunosti ne prenosi na primarne proizvođače;
- (f) za pomoć privrednim društvima koja učestvuju u projektima evropske teritorijalne saradnje: za pomoć u skladu sa članom 20: 2,2 miliona EUR po privrednom društvu po projektu; za pomoć u skladu sa članom 20a: iznosi utvrđeni članom 20a stav 2 po privrednom društvu, po projektu;
- (g) za pomoć za rizično finansiranje: 16,5 miliona EUR po prihvatljivom privrednom društvu kako je utvrđeno u članu 21 stav 8 i člani 21a stav 2;
- (h) za pomoć za novoosnovana privredna društva: iznosi po privrednom društvu utvrđeni u članu 22 st. 3, 4, 5 i 7;
- (i) za pomoć za istraživanje i razvoj;

- i. ako je projekat pretežno fundamentalno istraživanje: 55 miliona EUR po privrednom društvu po projektu; to je slučaj ako više od polovine opravdanih troškova projekta nastaje kroz djelatnosti obuhvaćene kategorijom fundamentalnog istraživanja;
 - ii. ako je projekat pretežno industrijsko istraživanje: 35 miliona EUR po privrednom društvu po projektu; to je slučaj ako više od polovine opravdanih troškova projekta nastaje kroz djelatnosti obuhvaćene kategorijom industrijskog istraživanja ili kategorijama industrijskog istraživanja i fundamentalnog istraživanja zajedno;
 - iii. ako je projekat pretežno eksperimentalni razvoj: 25 miliona EUR po privrednom društvu, po projektu; to je slučaj ako više od polovine opravdanih troškova projekta nastaje kroz djelatnosti obuhvaćene kategorijom eksperimentalnog razvoja;
 - iv. ako je riječ o projektu koji je projekat EUREKA ili se sprovodi u okviru zajedničkog privrednog društva osnovanog na osnovu člana 185 ili člana 187 Ugovora, ili ako ispunjava uslove iz člana 25 stav 6 tačka (d), iznosi iz tačaka (i) do (iii) udvostručuju se;
 - v. ako se pomoć za projekte istraživanja i razvoja dodjeljuje u obliku povratnih avansa koji se, ukoliko ne postoji prihvaćena metodologija za izračunavanje njihovog bruto ekvivalenta pomoći, izražavaju kao procenat opravdanih troškova, a mjerom je predviđeno da se u slučaju uspješnog rezultata projekta, na osnovu razumne i promišljene pretpostavke, avansi vraćaju uz kamatnu stopu koja je barem jednaka diskontnoj stopi koja važi u trenutku dodjele pomoći, iznosi iz tač. (i) do (iv) povećavaju se za 50 %;
 - vi. za pomoć za studije izvodljivosti u pripremi istraživačkih djelatnosti: 8,25 miliona EUR po studiji;
 - vii. za pomoć MSP-a za projekte istraživanja i razvoja kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti” i koji se implementiraju u skladu s članom 25a, iznos iz člana 25a;
 - viii. za pomoć za Marija Sklodovska-Kiri akcije i aktivnosti u okviru Provjere koncepta European Research Council (ERC) sprovedene u skladu sa članom 25b, iznosi iz člana 25b;
 - ix. za pomoć povezanu sa sufinansiranim projektima istraživanja i razvoja koji se implementiraju u skladu sa članom 25c, iznosi iz člana 25c.;
 - x. za pomoć za aktivnosti udruživanja, iznosi iz člana 25d;
 - xi. za pomoć uključenu u sufinansiranje projekata podržanih u okviru Evropskog odbrambenog fonda ili Evropskog programa za razvoj odbrambene industrije u skladu sa članom 25e: 80 miliona EUR po privrednom društvu, po projektu;
- (j) za pomoć za ulaganje u istraživačke infrastrukture: 35 miliona EUR po infrastrukturi;
- (ja) za pomoć za ulaganje u infrastukture za testiranje i eksperimentisanje: 25 miliona EUR po infrastrukturi;
- (k) za pomoć za inovativne klastere: 10 miliona EUR po klasteru;
- (l) za pomoć za inovacije za MSP-a: 10 miliona EUR po privrednom društvu po projektu;
- (m) za pomoć za inovacije procesa i organizacione inovacije; 12,5 miliona EUR po privrednom društvu po projektu;
- (n) za pomoć za usavršavanje: 3 miliona EUR po projektu usavršavanja;
- (o) za pomoć za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju: 5,5 miliona EUR po privrednom društvu godišnje;
- (p) za pomoć za zapošljavanje radnika sa invaliditetom u obliku subvencija zarada: 11 miliona EUR po privrednom društvu godišnje;

- (q) za pomoć za naknadu dodatnih troškova zapošljavanja radnika sa invaliditetom: 11 miliona EUR po privrednom društvu godišnje;
- (r) za pomoć za naknadu troškova pomoći koja se pruža radnicima u nepovoljnom položaju: 5,5 miliona EUR po privrednom društvu godišnje;
- (s) za pomoć za ulaganje u zaštitu životne sredine, osim ako nije drugačije navedeno: 30 miliona EUR po privrednom društvu po projektu ulaganja;
- (sa) za pomoć za namjensku infrastrukturu i skladište iz člana 36 stav 4: 25 miliona EUR po projektu;
- (sb) za pomoć za ulaganje u infrastrukturu za punjenje ili snabdijevanje gorivom iz člana 36a st. (1) i (2): 30 miliona EUR po privrednom društvu po projektu, a u slučaju šema, prosječan godišnji budžet od 300 miliona EUR;
- (sc) za pomoć za ulaganje za kombinovana poboljšanja energetske i ekološke performansi zgrada iz člana 38a stav 7 i člana 39 stav 2a: 30 miliona EUR po privrednom društvu po projektu;
- (sd) za pomoć za olakšavanje sklapanje ugovora o energetske performansi iz člana 38b: 30 miliona EUR ukupnog nominalnog preostalog iznosa finansiranja po korisniku;
- (se) za pomoć za ulaganje u projekte energetske efikasnosti u zgradama u obliku finansijskih instrumenata: iznosi navedeni u članu 39 stav 5;
- (sf) za pomoć u obliku smanjenja poreza ili naknada za zaštitu životne sredine iz člana 44a: 50 miliona EUR po šemi godišnje;

-
- (v) za operativnu pomoć za promociju električne energije iz obnovljivih izvora kako je navedeno u članu 42 i operativnu pomoć za promociju energije i vodonika iz obnovljivih izvora u malim projektima i za promociju zajednica obnovljivih izvora energije iz člana 43: 30 miliona EUR po privrednom društvu po projektu; ukupni budžeti svih šema prema članu 42 i ukupni budžeti svih šema prema članu 43 ne bi trebalo da prelaze 300 miliona EUR godišnje;
 - (w) za pomoć za sisteme centralnog grijanja i/ili hlađenja, kako je navedeno u članu 46: 50 miliona EUR po privrednom društvu po projektu ulaganja;
 - (x) za pomoć za energetske infrastrukturu, kako je navedeno u članu 48: 70 miliona EUR po privrednom društvu po projektu ulaganja;
 - (y) za pomoć za uvođenje fiksnih širokopojsnih mreža koja se dodjeljuje u obliku bespovratnih sredstava: 100 miliona EUR ukupnih troškova po projektu; za pomoć za fiksnu širokopojsnu infrastrukturu koja se dodjeljuje u obliku finansijskog instrumenta, nominalni iznos ukupnog finansiranja dodijeljenog bilo kojem krajnjem korisniku po projektu ne smije biti veći od 150 miliona EUR;
 - (ga) za pomoć za uvođenje 4G ili 5G mobilnih mreža koja se dodjeljuje u obliku bespovratnih sredstava: 100 miliona EUR ukupnih troškova po projektu; za pomoć za 4G ili 5G mobilne mreže koje se dodjeljuju u obliku finansijskog instrumenta, nominalni iznos ukupnog finansiranja dodijeljenog bilo kojem krajnjem korisniku po projektu ne smije biti veći od 150 miliona EUR;
 - (yb) za pomoć određenim projektima od zajedničkog interesa u području Transevropske infrastrukture za digitalno povezivanje koja se finansira u skladu sa Regulativom (EU) 2021/1153 Evropskog parlamenta i Savjeta ili kojima je dodijeljena oznaka „pečat izvrsnosti” u skladu sa tom Regulativom, koje se dodjeljuju u obliku bespovratnih sredstava: 100 miliona EUR ukupnih troškova po projektu; za pomoć za određene projekte od zajedničkog interesa u području Transevropskih infrastruktura koje se dodjeljuju u obliku finansijskog instrumenta, nominalni iznos ukupnog finansiranja dodijeljenog bilo kojem krajnjem korisniku po projektu ne smije biti veći od 150 miliona EUR;

- (yc) za pomoć u obliku šema sa vaučerima za povezivanje: ukupni budžet za državnu pomoć tokom 24 mjeseca za sve šeme vaučera za povezivanje u državi članici ne smije biti veći od 50 miliona EUR (ukupni iznos koji uključuje nacionalne, regionalne ili lokalne šeme vaučera);
- (yd) za pomoć za postavljanje prenosnih mreža koje se dodjeljuju u obliku bespovratnih sredstava: 100 miliona EUR ukupnih troškova po projektu; za pomoć za postavljanje prenosnih mreža koje se dodjeljuju u obliku finansijskog instrumenta nominalni iznos ukupnog finansiranja dodjeljenog bilo kom krajnjem korisniku po projektu ne smije biti veći od 150 miliona EUR;
- (z) za pomoć za ulaganje u kulturu i očuvanje baštine: 165 miliona EUR po projektu; za operativnu pomoć za kulturu i očuvanje baštine: 82,5 miliona EUR po privrednom društvu godišnje;
- (aa) za šeme pomoći za audiovizuelna djela: 55 miliona EUR po šemi godišnje;
- (bb) za pomoć za ulaganje u sportske i višenamjenske rekreativne infrastrukture: 33 miliona EUR ili ukupni troškovi koji prelaze 110 miliona EUR po projektu; za operativnu pomoć za sportsku infrastrukturu: 2,2 miliona EUR po infrastrukturi godišnje;
- (cc) za pomoć za ulaganje u lokalne infrastrukture: 11 miliona EUR ili ukupni troškovi koji prelaze 22 miliona EUR za istu infrastrukturu;
- (dd) za pomoć za ulaganje u regionalne aerodrome: intenziteti pomoći i iznosi pomoći utvrđeni u članu 56a;
- (ee) za pomoć za ulaganje u morske luke: opravdani troškovi od 143 miliona EUR po projektu (ili 165 miliona EUR po projektu ulaganja u morsku luku uključenu u plan rada koridora osnovne mreže kako je navedeno u članu 47 Regulative (EU) br. 1315/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴⁶); što se tiče jaružanja, projekat se definiše kao sva jaružanja koja su sprovedena u jednoj kalendarskoj godini;
- (ff) za pomoć za ulaganje u luke unutrašnjih plovnih puteva: opravdani troškovi od 44 miliona EUR po projektu (ili 55 miliona EUR po projektu ulaganja u luke unutrašnjih plovnih puteva uključene u plan rada koridora osnovne mreže kako je navedeno u članu 47 Regulative (EU) br. 1315/2013); što se tiče jaružanja, projekat se definiše kao sva jaružanja koja su sprovedena u jednoj kalendarskoj godini;
- (gg) za pomoć uključenu u finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima iz InvestEU fonda: iznosi utvrđeni u poglavlju III odjeljak 16; i
- (hh) za pomoć MSP-a za troškove koji su nastali učešćem u projektima lokalnog razvoja („CLLD”) vođenim od strane zajednice: za pomoć u skladu sa članom 19a: 2 miliona EUR po privrednom društvu po projektu; za pomoć u skladu sa članom 19b: iznosi utvrđeni u članu 19b stav 2 po projektu.
2. Pragovi utvrđeni ili navedeni u stavu 1 ne smiju se izbjegavati vještačkim razdvajanjem šema ili projekata pomoći.

Član 5

Transparentnost pomoći

1. Ova regulativa se primjenjuje isključivo na pomoć za koju je moguće unaprijed precizno izračunati bruto ekvivalent pomoći bez potrebe za sprovođenjem procjene rizika („transparentna pomoć”).
2. Sljedeće kategorije pomoći smatraju se transparentnim:
 - (a) pomoć u obliku bespovratnih sredstava i subvencija kamatne stope;
 - (b) pomoć u obliku zajmova ako je bruto ekvivalent pomoći izračunat na osnovu referentne stope koja važi u trenutku dodjele pomoći;

⁴⁶ Regulativa (EU) br. 1315/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2013. godine o smjernicama Unije za razvoj trans – evropske saobraćajne mreže i stavljanju van snage Odluke br. 661/2010/EU (SL L 348, 20.12.2013, str. 1.).

- (c) pomoć u obliku garancija:
- i. ako je bruto ekvivalent pomoći izračunat na osnovu godišnjih minimalnih premija osiguranja navedenih u Saopštenju Komisije; ili
 - ii. ako je, prije sprovođenja mjere, metodologija za izračunavanje bruto ekvivalenta pomoći garancije odobrena na osnovu Saopštenja Komisije o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o EZ na državnu pomoć u obliku garancija⁴⁷, ili bilo kog naknadnog saopštenja nakon što je Komisija primila obavještenje o ovoj metodologiji u skladu sa tada važećom regulativom Komisije u oblasti državne pomoći, a odobrena metodologija izričito se odnosi na predmetnu vrstu garancije i osnovne transakcije za koju je izdata, u smislu primjene ove regulative;
- (d) pomoć u obliku poreskih olakšica ako mjera predviđa gornju granicu koja obezbjeđuje da se ne prekorači primjenjivi prag;
- (e) pomoć za regionalni urbani razvoj ako su ispunjeni uslovi iz člana 16;
- (ea) pomoć za privredna društva za njihovo učešće u projektima Evropske teritorijalne saradnje u skladu s članom 20a ako je njome predviđena gornja granica koja obezbjeđuje da se ne prekorači primjenjivi prag utvrđen u članu 20a;
- (f) pomoć u obliku mjera finansiranja rizika ako su ispunjeni uslovi iz člana 21 i 21a;
- (g) pomoć za novoosnovana privredna društva ako su ispunjeni uslovi iz člana 22;
- (ga) pomoć za MSP-a u obliku smanjenih naknada za pristup ili besplatnog pristupa savjetodavnim uslugama za inovacije i uslugama podrške inovacijama, kako je definisano u članu 2, st. 94 i 95, respektivno, koje nude, na primjer, organizacije za istraživanje i širenje znanja, istraživačke infrastrukture, infrastrukturu za testiranje i eksperimentisanje ili klastere inovacija zasnovane na šemi pomoći pod uslovom da su ispunjeni sledeći uslovi:
- i. korist koja se sastoji u smanjenim naknadama ili stečenom besplatnom pristupu može se kvantifikovati i dokazati;
 - ii. potpuni ili djelimični popusti na cijenu usluga i pravila u skladu sa kojima se MSP-a mogu da apliciraju za popuste, budu odabrani za popuste i kojima se popusti mogu odobriti su javno dostupni (putem web sajtova ili na drugi odgovarajući način) pre nego što pružalac usluga počne da nudi popuste;
 - iii. pružalac usluga će voditi evidenciju o iznosima pomoći dodijeljene svakom MSP-u u obliku popusta na cijene kako bi se uvjerio da se poštuju gornje granice navedene u članu 28 st. 3 i 4. Takva evidencija će se čuvati 10 godina od datuma kada je pružalac usluga dodijelio posljednju pomoć;
- (h) pomoć za projekte energetske efikasnosti ako su ispunjeni uslovi iz člana 39;
- (i) pomoć u obliku premija koje se dodaju na tržišnu cijenu ako su ispunjeni uslovi iz člana 42;
- (j) pomoć u obliku povrtanih avansa ako ukupan nominalni iznos povrtanog avansa ne prelazi pragove koji se primjenjuju na osnovu ove Regulative ili ako je, prije sprovođenja mjere, metodologija za izračunavanje bruto ekvivalenta pomoći povrtanog avansa prihvaćena nakon prijave te metodologije Komisiji;
- (k) pomoć u obliku prodaje ili zakupa materijalne imovine ispod tržišne cijene ako je vrijednost utvrđena ili nezavisnim stručnim vještačenjem prije te transakcije ili pozivanjem na javno dostupne, redovno ažurirane i opšte prihvaćene referentne vrijednosti;

⁴⁷ SL C 155, 20.6.2008, str. 10.

- (l) pomoć uključena u finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima iz InvestEU fonda, ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u poglavlju III odjeljku 16;
- (m) pomoć mikro preduzećima u vidu javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotom ako su ispunjeni uslovi iz člana 19c;
- (n) pomoć MSP-a u vidu privremenih javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotom proizvedenom iz prirodnog gasa ili električne energije kako bi se ublažio uticaj povećanja cijena nakon vojne agresije Rusije na Ukrajinu iz člana 19d.

Član 6

Podsticajni efekat

1. Ova regulativa primjenjuje se isključivo na pomoć koja ima podsticajni efekat.
2. Smatra se da pomoć ima podsticajni efekat ako je korisnik predmetnoj državi članici podnio pisani zahtjev za pomoć prije početka rada na projektu ili djelatnosti. Zahtjev za pomoć mora da sadrži najmanje sljedeće informacije:
 - (a) naziv i veličinu privrednog društva;
 - (b) opis projekta, uključujući datume njegovog početka i završetka;
 - (c) lokaciju projekta;
 - (d) listu troškova projekta;
 - (e) vrstu pomoći (bespovratna sredstva, zajam, garancija, povratni avans, dokapitalizacija ili drugo) i iznos javnog finansiranja potrebnog za projekat.
3. Smatra se da ad hoc pomoć za velika preduzeća ima podsticajni efekat ako je, uz obezbjeđivanje ispunjenosti uslova iz stava 2, država članica prije dodjele predmetne pomoći provjerila da se dokumentacijom koju je pripremio korisnik potvrđuje da će pomoć dovesti do jednog ili više sljedećih rezultata:
 - (a) za regionalnu investicionu pomoć: da je sproveden projekat koji bez pomoći ne bi bio sproveden u predmetnom području ili ne bi bio dovoljno profitabilan za korisnika u predmetnom području;
 - (b) u svim ostalim slučajevima, da postoji
 - značajno povećanje obima projekta/djelatnosti kao rezultat pomoći, ili
 - značajno povećanje ukupnog iznosa koji je korisnik potrošio na projekat/djelatnost kao rezultat pomoći, ili
 - značajno povećanje brzine završetka predmetnog projekta/djelatnosti.
4. Odstupanjem od st. 2 i 3, smatra se da mjere u obliku poreskih olakšica imaju podsticajni efekat ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
 - (a) mjerom se uspostavlja pravo na pomoć u skladu sa objektivnim kriterijumima i bez dalje primjene diskrecionog prava države članice; i
 - (b) mjera je donijeta i stupila je na snagu prije početka rada na projektu ili djelatnosti kojima je dodijeljena pomoć, osim u slučaju naknadnih poreskih šema ako je djelatnost već bila obuhvaćena prethodnim šemama u obliku poreskih olakšica.
5. Odstupajući od st. 2, 3 i 4, za sljedeće kategorije pomoći ne zahtijeva se da imaju podsticajni efekat ili se ne smatra da imaju podsticajni efekat:
 - (a) regionalna operativna pomoć i pomoć za regionalni urbani razvoj ako su ispunjeni relevantni uslovi iz čl. 15 i 16;
 - (b) pomoć za pristup finansiranju za MSP-ove, ako su ispunjeni relevantni uslovi iz čl. 21, 21a i 22;

- (c) pomoć za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju u obliku subvencija zarada i pomoć za zapošljavanje radnika sa invaliditetom u obliku subvencija zarada ako su ispunjeni relevantni uslovi iz člana 32 odnosno člana 33;
- (d) pomoć za naknadu dodatnih troškova zapošljavanja radnika sa invaliditetom i pomoć za naknadu troškova pomoći pružene radnicima u nepovoljnom položaju, ako su ispunjeni uslovi iz čl. 34 i 35;
- (e) pomoć u obliku smanjenja poreza za zaštitu životne sredine u skladu sa Direktivom 2003/96/EZ ako su ispunjeni uslovi iz člana 44 ove Regulative;
- (f) pomoć za nadoknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim nepogodama ako su ispunjeni uslovi iz člana 50;
- (g) socijalna pomoć za prevoz stanovnika udaljenih regiona ako su ispunjeni uslovi iz člana 51;
- (h) pomoć za kulturu i očuvanje kulturne baštine ako su ispunjeni uslovi iz člana 53.
- (i) pomoć za privredna društva koja učestvuju u projektima evropske teritorijalne saradnje, ako su ispunjeni relevantni uslovi iz čl. 20 ili 20a;
- (j) pomoć za projekte istraživanja i razvoja kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti“, Marija Sklodovska-Kiri akcije i aktivnosti u okviru Provjere koncepta ERC-a kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti“, pomoć uključena u sufinansirane projekte i sufinansirane aktivnosti udruživanja, ako su ispunjeni relevantni uslovi utvrđeni u čl. 25a, 25b, 25c ili 25d.;
- (k) pomoć uključena u finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima iz InvestEU fonda, ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u poglavlju III, odjeljak 16;
- (l) pomoć za MSP-ove koja učestvuju u projektima lokalnog razvoja („CLLD“) koje vodi zajednica ili imaju koristi od tih projekata ako su ispunjeni relevantni uslovi iz čl. 19a ili 19b;
- (m) pomoć za sanaciju štete po životnu sredinu i oporavak prirodnih staništa i ekosistema kada su troškovi sanacije ili oporavka veći od povećanja vrijednosti zemljišta ili imovine i ako su ispunjeni uslovi iz člana 45;
- (n) pomoć za zaštitu biodiverziteta i implementaciju ekološki prihvatljivih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i ublažavanje njihovih posljedica kada su ispunjeni uslovi iz člana 45;
- (o) pomoć za promociju energije iz obnovljivih izvora energije u skladu sa čl. 41, 42 i 43 kada se pomoć dodjeljuje automatski u skladu sa objektivnim i nediskriminatornim kriterijumima i bez dalje primjene diskrecionog prava od strane države članice i mjera je usvojena i stupila je na snagu prije početka rada na projektu ili djelatnosti za koje je dodijeljena pomoć;
- (p) pomoć mikropreduzećima u vidu javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotom, pod uslovima navedenim u članu 19c;
- (q) pomoć MSP-a u obliku privremenih javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotom proizvedenom iz prirodnog gasa ili električne energije da bi se ublažio uticaj povećanja cijena nakon vojne agresije Rusije na Ukrajinu, pod uslovima navedenim u članu 19d.

Član 7

Intenzitet pomoći i opravdani troškovi

1. Svi iznosi koji se upotrebljavaju za izračunavanje intenziteta pomoći i opravdanih troškova treba da budu iznosi prije odbitka poreza ili drugih dažbina. Porez na dodatu vrijednost naplaćen na opravdane troškove ili rashode, koji se vraća u skladu sa važećim nacionalnim poreskim zakonom, ne uzima se u obzir prilikom izračunavanja inteziteta pomoći i opravdanih troškova. Opravdani troškovi treba da budu potkrijepljeni pisanim dokazima koji treba da budu jasni, konkretni i ažurirani. Iznosi opravdanih

troškova mogu se izračunati u skladu sa pojednostavljenim mogućnostima finansiranja, pod uslovom da se aktivnost barem djelimično finansira iz fonda Unije koji dozvoljava korišćenje pojednostavljene mogućnosti finansiranja u skladu sa relevantnom odredbom o izuzeću. U tom slučaju se primjenjuju pojednostavljene mogućnosti finansiranja predviđene relevantnim pravilima za upravljanje fondom Unije. Pored toga, za projekte koji se sprovode u skladu sa Planovima oporovaka i otpornosti koje je odobrio Savjet u skladu Regulativom (EU) 2021/241 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴⁸, iznosi opravdanih troškova mogu se takođe izračunati u skladu sa pojednostavljenim mogućnostima finansiranja, pod uslovom da se koriste pojednostavljene mogućnosti finansiranja definisane u Regulativi (EU) br. 1303/2013 ili Regulativi (EU) 2021/1060. Pored toga, za pomoć prema članovima 25a i 25b, indirektni troškovi se mogu izračunati u skladu sa pravilima utvrđenim u odgovarajućem stavu 3 čl. 25a i 25b.

2. Ako se pomoć ne dodjeljuje u obliku bespovratnih sredstava, iznos pomoći jednak je bruto ekvivalentu pomoći.
3. Buduća pomoć, uključujući pomoć koja se isplaćuje u više rata će se diskontovati na njenu vrijednost u trenutku dodjele. Opravdane troškove treba diskontovati na njihovu vrijednost u trenutku dodjele pomoći. Kamatna stopa koju treba primijeniti prilikom diskontovanja je diskontna stopa koja se primjenjuje u trenutku dodjele pomoći.

-
5. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku povratnih avansa koji se, ukoliko ne postoji prihvaćena metodologija za izračunavanje njihovog bruto ekvivalenta pomoći, izražavaju kao procenat opravdanih troškova, a mjerom se predviđa da se u slučaju uspješnog rezultata projekta, koji je definisan na osnovu razumne i pažljive pretpostavke, avansi vraćaju uz kamatnu stopu koja je barem jednaka diskontnoj stopi koja važi u trenutku dodjele pomoći, maksimalni intenziteti pomoći iz Poglavlja III mogu se povećati za 10 procentnih poena.
 6. Ako se regionalna pomoć dodjeljuje u obliku povratnih avansa, maksimalni intenziteti pomoći utvrđeni mapom regionalne pomoći koja je na snazi u trenutku dodjele pomoći ne smiju se povećavati.

Član 8

Kumulacija

1. Prilikom utvrđivanja da li se poštuju pragovi za prijavu iz člana 4 i maksimalni intenziteti pomoći iz Poglavlja III, u obzir se uzima ukupni iznos državne pomoći za djelatnost, projekat ili privredno društvo kojima je dodijeljena pomoć.
2. Ako se finansijska sredstva Unije kojim centralno upravljaju institucije, agencije, zajednička privredna društva ili drugi organi Unije, a koji nijesu direktno ili indirektno pod kontrolom države članice, kombinuju sa državnom pomoći, za potrebe utvrđivanja da li se poštuju pragovi za prijavu i maksimalni intenziteti pomoći ili maksimalni iznosi pomoći, u obzir se uzima samo ta državna pomoć, pod uslovom da ukupan iznos javnih finansijskih sredstava dodijeljenih u vezi sa istim opravdanim troškovima ne prelazi najpovoljniju stopu finansiranja utvrđenu važećim propisima zakonodavstva Unije. Izuzetno od toga, ukupno javno finansiranje projekata koje podržava Evropski odbrambeni fond može dostići do ukupnih opravdanih troškova projekta, bez obzira na maksimalnu stopu finansiranja koja se

⁴⁸Regulativa (EU) 2021/241 Evropskog parlamenta i Savjeta od 12. februara 2021. godine o uspostavljanju instrumenta za oporavak i otpornost (SL L57, 18.02.2021., str.17).

primenjuje u okviru ovog fonda, pod uslovom da se poštuju pragovi za prijavu i maksimalni intenziteti pomoći ili maksimalni iznosi pomoći prema ovoj Regulativi.

3. Pomoć čije je opravdanje troškove moguće utvrditi, a koja se izuzima na osnovu ove regulative može se kumulirati:
 - (a) sa bilo kojom drugom državnom pomoći, pod uslovom da se te mjere odnose na različite opravdane troškove koje je moguće utvrditi;
 - (b) sa bilo kojom drugom državnom pomoći u vezi sa istim opravdanim troškovima, bilo da se oni djelimično ili potpuno preklapaju, samo ako se takvom kumulacijom ne prelazi najviši intenzitet pomoći ili iznos pomoći koji se primjenjuje na tu pomoć na osnovu ove Regulative.

Finansiranje koje se krajnjim korisnicima dodjeljuje uz pomoć iz InvestEU fonda obuhvaćeno Poglavljem III Odjeljak 16 i troškovi koje ono pokriva se ne uzimaju u obzir za utvrđivanje usklađenosti sa odredbama o kumulaciji utvrđenim u prvoj rečenici ove tačke. Umjesto toga, iznos relevantan za utvrđivanje usklađenosti sa odredbama o kumulaciji iz prve rečenice ove tačke izračunava se na sljedeći način. Prvo, nominalni iznos finansiranja potpomognutog od strane InvestEU fonda oduzima se od ukupnih opravdanih troškova projekta čime se dobijaju ukupni preostali opravdani troškovi; zatim se maksimalna pomoć računa primjenom relevantnog najvišeg intenziteta pomoći ili iznosa pomoći samo na ukupne preostale opravdane troškove.

U slučajevima članova za koje je prag za prijavu izražen kao maksimalni iznos pomoći, nominalni iznos finansiranja koje se krajnjim korisnicima dodjeljuje uz pomoć iz InvestEU fonda ne uzima se u obzir ni za utvrđivanje jesu li se poštovali pragovi za prijavu iz člana 4.

Alternativno, za starije zajmove ili garancije za starije zajmove koji se finansiraju sredstvima iz InvestEU fonda u skladu sa Poglavljem III Odjeljak 16, bruto ekvivalent pomoći uključen u takve zajmove ili garancije koji se dodjeljuju krajnjim korisnicima može se izračunati i u skladu sa članom 5 stavom 2 tačke (b) ili (c). Taj bruto ekvivalent pomoći može se koristiti za osiguranje, u skladu sa prvom rečenicom ove tačke, da kumulacija sa bilo kojom drugom pomoći za iste opravdane troškove koje je moguće utvrditi, ne pređe najviši intenzitet pomoći ili iznos pomoći koji se primjenjuje na pomoć u skladu sa ovom Regulativom ili relevantni prag za prijavu u skladu sa ovom Regulativom.

4. Pomoć bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi, a koji se izuzimaju na osnovu čl. 19b, 20a, 21, 21a, 22 ili 23 i člana 56e stav 5 tačka (a) podtačke ii, iii, ili iv, člana 56e stav 10 i člana 56f može se kumulirati sa bilo kojom drugom državnom pomoći sa opravdanim troškovima koje je moguće utvrditi. Pomoć bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi može se kumulirati sa bilo kojom drugom državnom pomoći bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi do najvišeg relevantnog ukupnog praga za finansiranje utvrđenog u odnosu na posebne okolnosti svakog pojedinog slučaja na osnovu ove ili druge regulative ili odluke o opštem grupnom izuzeću koju je donijela Komisija. Pomoć bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi, a koji se izuzimaju na osnovu ove Regulative mogu se kumulirati sa bilo kojom drugom državnom pomoći bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi, koja se daje za otklanjanje ozbiljnih poremećaja u privredi države članice u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (b) Ugovora koji je odlukom odobrila Komisija. Pomoć bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi izuzeti prema članu 56e stav 5 tačka (a) podtačke ii, iii ili (iv), član 56e stav 10 i član 56f može se kumulirati sa bilo kojom drugom državnom pomoći bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi, a koja se izuzima na osnovu istih članova.

5. Državna pomoć koja se izuzima na osnovu ove Regulative ne kumulira se sa pomoći de minimis u odnosu na iste opravdane troškove ako bi takva kumulacija dovela do toga da određeni intenzitet pomoći pređe intenzitete pomoći iz Poglavlja III ove Regulative.
6. Odstupanjem od stava 3 tačka (b), pomoć u korist radnika sa invaliditetom, kako je utvrđeno u čl. 33 i 34, može se kumulirati sa ostalim pomoćima izuzetim na osnovu ove Regulative u vezi sa istim opravdanim troškovima koji prelaze najviši primjenjivi prag na osnovu ove Regulative, pod uslovom da takva kumulacija ne dovede do intenziteta pomoći koji prelazi 100% relevantnih troškova za period tokom kojeg su predmetni radnici zaposleni.
7. Izuzetno od st. 1 do 6, prilikom određivanja poštuju li se gornje granice za regionalnu operativnu pomoć u najudaljenijim regionima, kako je navedeno u članu 15 stav 4, u obzir se uzima samo regionalna operativna pomoć u najudaljenijim regionima koja se sprovodi u skladu sa ovom Regulativom.

Član 9

Objavljivanje i informacije

1. Predmetna država članica će obezbijediti da putem modula Komisije za transparentnu dodjelu pomoći⁴⁹ ili na sveobuhvatnoj internet stranici o državnoj pomoći, na nacionalnom ili regionalnom nivou, bude objavljeno sljedeće:
 - (a) sažetak informacija iz člana 11 u standardizovanom formatu utvrđenom u Prilogu II ili link koji omogućava pristup tom sažetku;
 - (b) cjelokupan tekst svake mjere pomoći iz člana 11 ili link koji omogućava pristup cjelokupnom tekstu;
 - (c) informacije iz Priloga III o dodjeli svake individualne pomoći koja prelazi 100 000 EUR, ili za pomoć koja se odnosi na finansijske proizvode koji se finansiraju iz fonda InvestEU u skladu sa Odjeljkom 16 o dodjeli svake individualne pomoći koja prelazi 500 000 EUR, ili za korisnike koji se bave primarnom poljoprivrednom proizvodnjom ili u sektoru ribarstva i akvakulture, osim onih na koje se primjenjuje Odjeljak 2a, o dodjeli svake individualne pomoći koja prelazi 10 000 EUR.

U pogledu pomoći dodijeljene za projekte Evropske teritorijalne saradnje iz člana 20, informacije iz ovog stava objavljuju se na internet stranici države članice u kojoj se nalazi predmetni organ upravljanja, kako je utvrđeno članom 21 Regulative (EU) br. 1299/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta⁵⁰ ili članom 45 Regulative (EU) 2021/1059 Evropskog parlamenta i Savjeta⁵¹, u zavisnosti od toga šta se primjenjuje. Isto tako, države članice koje učestvuju u projektu mogu odlučiti da svaka od njih na svojoj internet stranici pruži informacije o mjerama pomoći na svojoj teritoriji.

⁴⁹ Javno pretraživanje baze podataka o transparentnosti državne pomoći dostupno je na sljedećoj web stranici: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=en>.

⁵⁰ Regulativa (EU) br. 1299/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. decembra 2013. godine o posebnim odredbama za pomoć iz Evropskog fonda za regionalni razvoj cilju „Evropske teritorijalne saradnje”(SL L 347, 20.12.2013, str. 259.)

⁵¹ Regulativa (EU) 2021/1059 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. juna 2021. godine o posebnim odredbama za cilj „Evropska teritorijalne saradnje (Interreg)” koji se potpomaže iz Evropskog fonda za regionalni razvoj i iz instrumenata spoljnog finansiranja (SL L 231, 30.6.2021, str. 94.).

Obaveze objavljivanja utvrđene u prvom podstavu ne primjenjuju se na pomoć koja se dodjeljuje projektima Evropske teritorijalne saradnje iz člana 20a kao ni na projekte lokalnog razvoja koje vodi zajednica („CLLD”) u skladu sa članom 19b.

2. Za šeme u obliku poreskih olakšica i za šeme obuhvaćene čl. 16, 21a i 22⁵², uslovi utvrđeni u stavu 1 tačka (c) ovog člana smatraju se ispunjenim ako država članica objavi tražene informacije o iznosima individualne pomoći u sljedećim rasponima (u milionima EUR):

0,01 – 0,1 (samo za ribarstvo i akvakulturu kao i primarnu poljoprivrednu proizvodnju);

0,1 – 0,5;

0,5 – 1;

1 – 2;

2 – 5;

5 – 10;

10 – 30; i

30 i više.

3. Za šeme iz člana 51 ove regulative, obaveze objavljivanja utvrđene u ovom članu ne primjenjuju se na krajnje potrošače.

- 3 a. Ako je država članica upotrijebila finansijski instrument u okviru InvestEU fonda koji se odnosi na države članice ili ga je upotrijebila nacionalna razvojna banka koja djeluje kao partner u implementaciji ili kao finansijski posrednik u okviru InvestEU fonda, država članica i dalje ostaje u obavezi da osigura objavljivanje informacija kako je utvrđeno u stavu 1 prvi podstav, tačka (c). Međutim, ta obaveza se smatra ispunjenom ako partner u implementaciji dostavi Komisiji informacije utvrđene u stavu 1 prvi podstav tačka (c) najkasnije do 30. juna one godine koja slijedi nakon finansijske godine u kojoj je pomoć dodijeljena i ako sporazum o garanciji koji su potpisali Komisija i partner u implementaciji predviđa zahtjev da se Komisiji dostave informacije iz stava 1, prvi podstav, tačka (c).

4. Informacije iz stava 1 tačka (c) biće organizovane i dostupne na standardizovan način opisan u Prilogu III i omogućiće efikasne funkcije pretraživanja i preuzimanja podataka. Informacije iz stava 1 objavljuju se u roku od 6 mjeseci od dana dodjele pomoći ili, za pomoć u obliku poreskih olakšica, u roku od 1 godine od datuma kada se poreska prijava mora podnijeti i dostupne su najmanje 10 godina od dana dodjele pomoći. Za pomoć u obliku poreskih olakšica, ako ne postoji formalni zahtjev za godišnju prijavu, 31. decembar godine za koju je pomoć dodijeljena smatraće se datumom dodjele za potrebe ovog stava.

5. Komisija na svojoj internet stranici objavljuje:

(a) linkove ka internet stranicama o državnoj pomoći iz stava 1 ovog člana;

(b) sažetak informacija iz člana 11.

6. Države članice usklađuju se sa odredbama ovog člana najkasnije dvije godine nakon stupanja na snagu ove regulative.

⁵² Za šeme u skladu sa čl. 16, 21a i 22 ove Regulative od zahtjeva za objavljivanjem informacija o svakoj individualnoj dodjeli koja prelazi 100 000 EUR može se odustati u slučaju MSP-a koja nijesu izvršili ni jednu komercijalnu prodaju ni na kojem tržištu.

POGLAVLJE II PRAĆENJE

Član 10

Ukidanje pogodnosti grupnog izuzeća

Ako država članica dodijeli pomoć koja je navodno izuzeta od obaveze prijavljivanja na osnovu ove regulative a da nijesu ispunjeni uslovi utvrđeni u Poglavljima I do III, Komisija može, nakon što je predmetnoj državi članici dala mogućnost da se izjasni, donijeti odluku u kojoj se navodi da se sve ili neke buduće mjere pomoći koje donese predmetna država članica, a koje bi inače ispunjavale zahtjeve iz ove regulative, moraju prijaviti Komisiji u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora. Mjere koje treba prijaviti mogu se ograničiti na mjere kojima se dodjeljuju određene vrste pomoći ili u korist određenih korisnika ili na mjere pomoći koje su donijeli određeni organi predmetne države članica.

Član 11

Izvjешćavanje

1. Države članice ili, u slučaju pomoći dodijeljene za projekte evropske teritorijalne saradnje u smislu člana 20, država članica u kojoj se nalazi organ upravljanja, kako je utvrđeno članom 21 Regulative (EU) br. 1299/2013 ili članom 45 Regulative (EU) 2021/1059, u zavisnosti od toga šta se primjenjuje, Komisiji dostavljaju:
 - (a) preko elektronskog sistema obavješćavanja Komisije, sažetak informacija o svakoj mjeri pomoći koja je izuzeta na osnovu ove regulative, u standardizovanom formatu utvrđenom u Prilogu II zajedno sa linkom koji omogućava pristup cjelokupnom tekstu mjere pomoći, uključujući i njene izmjene i dopune, u roku od 20 radnih dana od njenog stupanja na snagu; i
 - (b) godišnji izvješćaj, iz Regulative Komisije (EU) br. 794/2004⁵³ u elektronskom obliku, o primjeni ove Regulative, koji sadrži informacije navedene u toj Regulativi, za svaku cijelu godinu ili svaki dio godine tokom kojeg se ova Regulativa primjenjuje. Ako država članica koristi finansijske instrumente u okviru fonda InvestEU koji se odnosi na države članice ili ga koristi nacionalna razvojna banka koja djeluje kao partner u implementaciji ili kao finansijski posrednik u okviru InvestEU fonda, ta obaveza države članice se smatra ispunjenom ako partner u implementaciji dostavlja Komisiji godišnje izvješćaje u skladu sa relevantnim zahtjevima o izvješćavanju utvrđenim sporazumom o garanciji koji su potpisali Komisija i partner u implementaciji.

Prvi podstav se ne primjenjuje na pomoć koja se dodjeljuje projektima Evropske teritorijalne saradnje iz člana 20a kao ni na projekte lokalnog razvoja koje vodi zajednica („CLLD”) u skladu sa članom 19b.
2. Ako zbog produženja perioda primjene ove regulative do 31. decembra 2023. Regulativom Komisije (EU) br. 2020/972⁵⁴ država članica odluči da produži mjere za koje je Komisiji dostavljen sažetak informacija u skladu sa stavom 1 ovog člana, ta država članica dužna je da ažurira sažetak informacija

⁵³ Regulativa Komisije (Eu) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine o primjeni Regulative Savjeta (EU) 2015/1589 o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 140, 30.04.2004. str.1)

⁵⁴ Regulativa Komisije (EU) 2020/972 od 2. jula 2020. godine o izmjeni Regulative (EU) br. 1407/2013 u pogledu njenog produženja i o izmjeni Regulative (EU) br. 651/2014 u pogledu njenog produženja i odgovarajućih prilagođavanja (SL L 215, 7.7.2020, str. 3.)

u vezi sa produženjem tih mjera i da o ažuriranju obavijesti Komisiju u roku od 20 radnih dana od dana stupanja na snagu akta kojim produžava predmetnu mjeru.

Član 12

Praćenje

1. Kako bi se Komisiji omogućilo praćenje pomoći koja je izuzeta od obaveze prijavljivanja na osnovu ove Regulative, države članice ili, u slučaju pomoći dodijeljene za projekte evropske teritorijalne saradnje iz člana 20, država članica u kojoj se nalazi organ upravljanja, vodi detaljnu evidenciju sa informacijama i pratećom dokumentacijom koje su potrebne da bi se utvrdilo da su ispunjeni svi uslovi iz ove Regulative. Ta se evidencija čuva 10 godina od datuma dodjele *ad hoc* pomoći ili posljednje dodjele pomoći na osnovu šeme.
Prvi podstav se ne primjenjuje na pomoć koja se dodjeljuje projektima Evropske teritorijalne saradnje iz člana 20a kao ni na projekte operativne grupe Evropskog partnerstva za inovacije („EIP”) za produktivnost i održivost u poljoprivredi, ni na projekte lokalnog razvoja koje vodi zajednica („CLLD”) u skladu sa članom 19b.
2. U slučaju šema pomoći u okviru kojih se pomoć dodjeljuje automatski na osnovu poreskih prijava korisnika i gdje se ne sprovodi prethodna kontrola ispunjenosti svih uslova usklađenosti za svakog korisnika, države članice redovno provjeravaju, makar naknadno i na osnovu uzorka, jesu li ispunjeni svi uslovi usklađenosti i donose potrebne zaključke. Države članice vode detaljnu evidenciju o kontrolama najmanje 10 godina od datuma kontrola.
3. Od svake države članice Komisija može da zahtijeva sve informacije i prateću dokumentaciju koje Komisija smatra potrebnima za praćenje primjene ove Regulative, uključujući informacije iz st. 1 i 2. Predmetna država članica u roku od 20 radnih dana, ili dužem roku koji se može odrediti u zahtjevu, Komisiji dostavlja sve informacije i prateću dokumentaciju.

POGLAVLJE III

POSEBNE ODREDBE ZA RAZLIČITE KATEGORIJE POMOĆI

ODJELJAK 1

Regionalna pomoć

Pododjeljak A

Regionalna pomoć za ulaganje i operativna pomoć

Član 13

Područje primjene regionalne pomoći

Ovaj odjeljak ne primjenjuje se:

- (a) na pomoć u sektoru čelika, lignita i uglja;
- (b) na pomoć u sektoru saobraćaja i povezanoj infrastrukturi i na pomoć za proizvodnju, skladištenje i distribuciju energije i za energetske infrastrukturu, osim regionalne pomoći za ulaganje u najudaljenijim regionima i regionalne operativne šeme pomoći; i pomoć u sektoru širokopojskih mreža osim za regionalne šeme operativne pomoći;
- (c) na regionalnu pomoć u obliku šema usmjerenih na ograničen broj posebnih sektora privrednih djelatnosti; šeme koje se odnose na turističke djelatnosti ili preradu i stavljanje na tržište

poljoprivrednih proizvoda ne smatraju se šemama usmjerenim na posebne sektore privrednih djelatnosti;

- (d) na regionalnu operativnu pomoć dodijeljenu privrednim društvima čije su glavne djelatnosti obuhvaćene sektorom K „Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja” klasifikacije NACE Rev. 2 ili privrednim društvima koja obavljaju djelatnosti unutar grupe, a čije su glavne djelatnosti obuhvaćene grupama 70.10 „Upravljanje ekonomskim subjektom” ili 70.22 „Konsultantske aktivnosti u vezi sa poslovanjem i ostalim upravljanjem” klasifikacije NACE Rev. 2.

Član 14

Regionalna pomoć za ulaganje

1. Mjere regionalne pomoći za ulaganje usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se dodjeljuje u potpomognutim područjima.
3. U potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačke (a) Ugovora može se dodijeliti pomoć za bilo koji oblik početnog ulaganja, bez obzira na veličinu korisnika. U potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora pomoć se može dodijeliti MSP-a za bilo koji oblik početnog ulaganja, a velikim preduzećima isključivo za početno ulaganje kojim se stvara nova privredna djelatnost u predmetnom području.
4. Opravdani troškovi uključuju jednu ili više od sledećih kategorija:
 - (a) troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu;
 - (b) procijenjeni troškovi zarada koji proizilaze iz otvaranja radnih mjesta zbog početnog ulaganja, izračunati za period od dvije godine; ili
 - (c) kombinacija tačaka (a) i (b), pod uslovom da ne prelazi iznos iz tačke (a) ili iznos iz tačke (b), zavisno od toga koji je veći.
5. Ulaganje ostaje u potpomognutom području tokom najmanje pet godina nakon završetka ulaganja, odnosno najmanje tri godine nakon završetka ulaganja u slučaju MSP-ova. To ne sprečava zamjenu postrojenja ili opreme koji su u tom periodu zastarjeli ili se pokvarili, pod uslovom da privredna djelatnost ostane u predmetnom području u minimalnom periodu.
6. Stečena imovina mora biti nova, osim za MSP-ove i za preuzimanje poslovne jedinice. Troškovi povezani sa zakupom materijalne imovine mogu se uzeti u obzir pod sljedećim uslovima:
 - (a) za zemljišta i zgrade zakup se mora nastaviti najmanje pet godina nakon očekivanog datuma završetka projekta ulaganja za velika privredna društva, odnosno tri godine u slučaju MSP-ova;
 - (b) za postrojenja ili mašine zakup mora biti u obliku finansijskog lizinga i sadržati obavezu korisnika pomoći da kupi sredstvo po isteku perioda zakupa.

U slučaju početnog ulaganja iz člana 2 tačka 49 (b) ili tačka 51 (b) uzimaju se u obzir isključivo troškovi kupovine imovine od trećih lica koja nijesu povezana sa kupcem. Međutim, ako malo preduzeće preuzme član porodice prvobitnog vlasnika, ili jedan ili više zaposlenih, ne važi uslov da se imovina otkupi od trećih lica koja nijesu povezana sa kupcem. Transakcija se obavlja po tržišnim uslovima. Ukoliko je sticanje imovine poslovnog objekta praćeno dodatnim ulaganjem koje ispunjava uslove za regionalnu pomoć, opravdane troškove ove dodatne investicije treba dodati troškovima kupovine imovine poslovnog objekta. Ako je pomoć dodeljena za nabavku imovine prije same kupovine, troškovi ove imovine se odbijaju od opravdanih troškova u vezi sa nabavkom poslovnog objekta.

7. Za pomoć dodijeljenu velikim preduzećima za suštinsku promjenu u proizvodnom procesu opravdani troškovi moraju da budu veći od amortizacije sredstava koja je povezana sa djelatnošću koja će se modernizovati, tokom prethodne tri fiskalne godine. Za pomoć dodijeljenu velikim preduzećima ili MSP-a za diverzifikaciju postojeće poslovne jedinice opravdani troškovi moraju za najmanje 200 % biti veći od knjigovodstvene vrijednosti imovine koja se ponovno upotrebljava, uknjižene u fiskalnoj godini koja prethodi početku radova.
8. Nematerijalna imovina prihvatljiva je za obračun troškova ulaganja ako ispunjava sljedeće uslove:
 - (a) mora se upotrebljavati isključivo u poslovnom objektu koji prima pomoć;
 - (b) mora se voditi kao imovina koja se amortizuje;
 - (c) mora biti kupljena po tržišnim uslovima od trećih lica koja nijesu povezana sa kupcem; i
 - (d) mora biti uključena u imovinu privrednog društva koje prima pomoć i ostati povezana sa projektom za koji se dodjeljuje pomoć tokom najmanje pet godina ili tri godine u slučaju MSP-a.

Za velika preduzeća troškovi nematerijalne imovine opravdani su isključivo do granice od 50 % ukupnih opravdanih troškova ulaganja za početno ulaganje. Za MSP-a je opravdano 100% troškova nematerijalne imovine.

9. Ako se opravdani troškovi obračunavaju u odnosu na procijenjene troškove zarada iz stava 4 tačka (b), moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:
 - (a) projekat ulaganja dovodi do neto povećanja broja zaposlenih u predmetnoj poslovnoj jedinici u odnosu na prosjek za proteklih 12 mjeseci, nakon što se od broja otvorenih radnih mjesta oduzmu sva radna mjesta izgubljena tokom tog perioda, izraženo u godišnjim jedinicama rada;
 - (b) svako radno mjesto popunjeno je u periodu od tri godine od završetka radova; i
 - (c) svako radno mjesto otvoreno ulaganjem ostaje u predmetnom području u periodu od najmanje pet godina od dana kada je prvi put popunjeno, odnosno tri godine u slučaju MSP-a, osim ako je radno mjesto izgubljeno u periodu od 1. januara 2020. i 30. juna 2021. godine.

-
12. Intenzitet pomoći ne prelazi maksimalni intenzitet pomoći utvrđen u mapi regionalne pomoći koja je na snazi u trenutku kada se pomoć dodjeljuje u predmetnom području. Ako se intenzitet pomoći izračunava na osnovu stava 4 tačka (c), maksimalni intenzitet pomoći ne smije da prelazi najpovoljniji iznos koji proizilazi iz primjene tog intenziteta na osnovu troškova ulaganja ili troškova zarada. Za velike investicione projekte iznos pomoći ne može biti veći od usklađenog iznosa pomoći izračunatog u skladu sa mehanizmom iz člana 2 tačka 20;
 13. Svako početno ulaganje u vezi sa istom ili sličnom aktivnošću koju je pokrenuo isti korisnik (na nivou grupe) u periodu od tri godine od datuma početka radova na drugom ulaganju kojem je dodijeljena pomoć u istom regionu na nivou 3 Nomenklature teritorijalnih jedinica za statistiku smatraće se dijelom jedinstvenog projekta ulaganja. Ako je takav jedinstveni projekat ulaganja veliki investicioni projekat, ukupan iznos pomoći za jedinstveni projekat ulaganja ne prelazi usklađeni iznos pomoći za velike investicione projekte.
 14. Korisnik pomoći je dužan da obezbijedi finansijski doprinos u visini od najmanje 25 % opravdanih troškova, iz sopstvenih izvora ili putem eksternog finansiranja, u obliku koji ne uključuje javnu pomoć. Zahtjev za sopstveni doprinos od 25% ne primenjuje se na investicionu pomoć dodijeljenu za ulaganja

u najudaljenijim regionima, ukoliko je manji doprinos potreban da bi se u potpunosti ispunio maksimalni intenzitet pomoći.

15. Za početno ulaganje povezano sa projektima evropske teritorijalne saradnje obuhvaćene Regulativom (EU) br. 1299/2013 ili Regulativom (EU) 2021/1059 intenzitet pomoći za područje u kojem se vrši početno ulaganje primjenjuje se na sve korisnike koji učestvuju u projektu. Ako se početno ulaganje nalazi u dva ili više potpomognutih područja, maksimalni intenzitet pomoći je onaj koji se primjenjuje u potpomognutom području u kojem je nastao najveći iznos opravdanih troškova. U potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove za pomoć na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, ova odredba primjenjuje se na velika preduzeće isključivo ako se početno ulaganje odnosi na novu privrednu djelatnost.
16. Korisnik mora potvrditi da u dvije godine prije podnošenja zahtjeva za pomoć nije izvršio premještanje objekta u kojem će se odvijati početno ulaganje za koje se traži pomoć i da se obavezuje da to neće učiniti u periodu od najviše dvije godine nakon završetka početnog ulaganja za koje se traži pomoć. Kad je riječ o obavezama preuzetima prije 31. decembra 2019, gubitak radnih mjesta u istoj ili sličnoj djelatnosti u jednom od početnih objekata korisnika u Evropskom ekonomskom prostoru, do kojeg dođe u periodu od 1. januara 2020. do 30. juna 2021. godine, ne smatra se prenosom u smislu člana 2 tačka 61a ove Regulative.
17. U sektoru ribarstva i akvakulture pomoć se ne dodjeljuje privrednim društvima koja su počinila jedan ili više prekršaja iz člana 10 stav 1 tač. (a) do (d) i člana 10 stav 3 Regulative (EU) br. 508/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta⁵⁵ i za aktivnosti iz člana 11 te regulative.

Član 15

Regionalna operativna pomoć

1. Šeme regionalne operativne pomoći u najudaljenijim regionima, rijetko naseljenim područjima i vrlo rijetko naseljenim područjima usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. U rijetko naseljenim područjima, šemama regionalne operativne pomoći nadoknađuju se dodatni troškovi prevoza robe proizvedene u područjima koja ispunjavaju uslove za operativnu pomoć, kao i dodatni troškovi prevoza robe koja se u tim područjima dalje prerađuju pod sljedećim uslovima:
 - (a) pomoć se može objektivno unaprijed kvantifikovati na osnovu fiksnog iznosa ili odnosa tone po kilometru ili neke druge relevantne jedinice;
 - (b) ti dodatni troškovi prevoza obračunavaju se na osnovu putovanja robe unutar državnih granica predmetne države članice upotrebom prevoznog sredstva kojim se proizvodi najniži trošak za korisnika. Država članica može nametnuti ekološke standarde koje treba da ispuni odabrani način prevoza, a ako su takvi standardi nametnuti korisniku, obračun dodatnih troškova prevoza može se zasnivati na najnižim troškovima za ispunjavanje tih ekoloških standarda.

Intenzitet pomoći ne prelazi 100 % opravdanih dodatnih troškova utvrđenih u ovom članu.

3. U vrlo rijetko naseljenim područjima, šeme regionalne operativne pomoći sprečavaju ili smanjuju depopulaciju pod sljedećim uslovima:

⁵⁵ Regulativa (EU) br. 508/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. maja 2014. o Evropskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i stavljanju van snage regulativa Savjeta (EZ) br. 2328/2003, (EZ) br. 861/2006, (EZ) br. 1198/2006, (EZ) br. 791/2007 i Regulative (EU) br. 1255/2011 Evropskog parlamenta i Savjeta (SL L 149, 20.5.2014, str. 1.).

- (a) da korisnici imaju privrednu djelatnost u predmetnom području;
 - (b) da godišnji iznos pomoći po korisniku na osnovu svih šema operativne pomoći ne prelazi 20 % godišnjih troškova radne koje korisnik ima u predmetnom području.
4. U najudaljenijim regionima šemama operativne pomoći moraju se kompenzovati dodatni operativni troškovi nastali kao direktna posljedica jednog ili više trajnih nedostataka iz člana 349 Ugovora, ako korisnici svoju ekonomsku djelatnost obavljaju u najudaljenijim regijama pod uslovom da godišnji iznos pomoći u svim šemama operativne pomoći koje se sprovode u skladu sa ovom Regulativom, po korisniku ne prelazi jedan od sljedećih procenata:
- (a) 35 % bruto dodate vrijednosti koju korisnik godišnje ostvari u predmetnom najudaljenijem regionu;
 - (b) 40% godišnjih troškova rada koje korisnik ima u predmetnom najudaljenijem regionu;
 - (c) 30% godišnjeg prometa koji je korisnik ostvario u predmetnom najudaljenijem regionu.

Pododjeljak B

Pomoć za urbani razvoj

Član 16

Regionalna pomoć za urbani razvoj

1. Regionalna pomoć za urbani razvoj usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Projekti urbanog razvoja moraju ispunjavati sljedeće kriterijume:
 - (a) sprovode se preko fondova za urbani razvoj u potpomognutim područjima;
 - (b) sufinansiraju su iz evropskih strukturnih i investicionih fondova;
 - (c) podržavaju sprovođenje „integrisane strategije održivog urbanog razvoja”.
3. Ukupno ulaganje u projekat urbanog razvoja u okviru bilo koje mjere pomoći za urbani razvoj ne prelazi 22 miliona EUR.
4. Opravdani troškovi su ukupni troškovi projekta urbanog razvoja ako su u skladu sa čl. 37 i 65 Regulative (EU) br. 1303/2013 ili čl. 67 i 68 Regulative (EU) 2021/1060, u zavisnosti od toga šta se primjenjuje.
5. Pomoć koju dodjeljuje fond za urbani razvoj za prihvatljive projekte urbanog razvoja može biti u obliku vlasničkog kapitala, kvazivlasničkog kapitala, zajmova, garancija ili njihove kombinacije.
6. Pomoć za urbani razvoj podstiče dodatna ulaganja nezavisnih privatnih investitora, kako je definisano u članu 2 tačka 73, na nivou fondova za urbani razvoj ili projekata urbanog razvoja kako bi se dostigao ukupni iznos od najmanje 20 % ukupnog finansiranja predviđenog za projekat urbanog razvoja.
7. Privatni i javni investitori mogu za realizaciju projekta urbanog razvoja dati novčani doprinos, doprinos u naturi ili njihovu kombinaciju. Doprinos u naturi uzima se u obzir prema njegovoj tržišnoj vrijednosti, koju potvrdi nezavisni kvalifikovani stručnjak ili propisno ovlašćeni službeni organ.
8. Mjere urbanog razvoja moraju da ispunjavaju sljedeće uslove:
 - (a) menadžeri fondova za urbani razvoj biraju se na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva, u skladu sa važećim pravom Unije i domaćim pravom. Naročito ne smije biti diskriminacije između menadžera fondova za urbani razvoj na osnovu mjesta njihovog sjedišta ili osnivanja u određenoj državi članici. Od menadžera fondova za urbani razvoj može se zahtijevati da ispunjavaju prethodno utvrđene kriterijume koji su objektivno opravdani prirodom ulaganja;

- (b) nezavisni privatni investitori biraju se na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva u skladu sa važećim pravom Unije i domaćim pravom, čiji je cilj uspostavljanje odgovarajućih modaliteta podjele rizika i nagrade pri čemu se, za ulaganja koja nijesu garancije, prednost daje asimetričnoj podjeli dobiti u odnosu na zaštitu od gubitaka. Ako se privatni investitori ne biraju na osnovu takvog poziva, fer stopu prinosa za privatne investitore utvrđuje nezavisni stručnjak izabran na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva;
 - (c) u slučaju asimetrične podjele gubitaka između javnih i privatnih investitora prvi gubitak koji preuzima javni investitor ograničava se na 25 % ukupnog ulaganja;
 - (d) u slučaju garancija privatnim investitorima u projektima urbanog razvoja stopa garancije ograničava se na 80 %, a ukupni gubici koje preuzima država članica ograničavaju se na 25 % osnovnog portfelja obuhvaćenog garancijom;
 - (e) investitorima je dozvoljeno da budu zastupljeni u organima upravljanja fonda za urbani razvoj, kao što su nadzorni odbor ili savjetodavni odbor;
 - (f) fond za urbani razvoj osniva se u skladu sa važećim zakonodavstvom. Država članica predviđa postupak sveobuhvatne analize (due diligence) kako bi se obezbijedila tržišno opravdana investiciona strategija za sprovođenje mjere pomoći za urbani razvoj.
9. Fondovima za urbani razvoj upravlja se na komercijalnoj osnovi i njima se obezbjeđuje donošenje odluka o finansiranju koje su usmjerene na sticanje dobiti. Smatra se da je prethodni uslov ispunjen ako menadžeri fondova za urbani razvoj ispunjavaju sljedeće uslove:
- (a) menadžeri fondova za urbani razvoj imaju zakonsku ili ugovornu obavezu da djeluju sa pažnjom profesionalnog menadžera u dobroj vjeri i izbjegavajući sukob interesa; primjenjuju se najbolja praksa i regulatorni nadzor;
 - (b) naknada menadžera fondova za urbani razvoj u skladu je sa tržišnom praksom. Ovaj uslov smatra se ispunjenim ako je menadžer izabran na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva koji se zasniva na objektivnim kriterijumima povezanim sa iskustvom, stručnošću, kao i operativnim i finansijskim kapacitetom;
 - (c) menadžeri fondova za urbani razvoj primaju naknadu koja je povezana sa rezultatima ili učestvuju u rizicima ulaganja zajedničkim ulaganjem sopstvenih sredstava kako bi se obezbijedilo da se njegovi interesi trajno usklađeni sa interesima javnih investitora;
 - (d) menadžeri fondova za urbani razvoj utvrđuju investicionu strategiju, kriterijume i predloženi vremenski raspored ulaganja u projekte urbanog razvoja, utvrđujući time prethodnu finansijsku održivost i očekivani uticaj na urbani razvoj;
 - (e) za svako ulaganje u vlasnički i kvazivlasnički kapital postoji jasna i realna izlazna strategija.
10. Ako fond za urbani razvoj pruža zajmove ili garancije za projekte urbanog razvoja, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:
- (a) u slučaju zajmova, prilikom izračunavanja maksimalnog iznosa ulaganja za potrebe stava 3 ovog člana uzima se u obzir nominalni iznos zajma;
 - (b) u slučaju garancija, prilikom izračunavanja maksimalnog iznosa ulaganja za potrebe stava 3 ovog člana uzima se u obzir nominalni iznos osnovnog zajma.
11. Država članica može sprovođenje mjere pomoći za urbani razvoj povjeriti određenom ovlašćenom subjektu.

ODJELJAK 2
Pomoć za MSP-a

Član 17
Pomoć za ulaganje za MSP-a

1. Pomoć za ulaganje za MSP-a koja posluje na teritoriji Unije ili van nje usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi uključuju jednu ili više od sljedećih kategorija:
 - (a) troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu; uključujući jednokratne troškove koji se ne mogu amortizovati i koji su direktno povezani sa ulaganjem i njegovim početnim sprovođenjem;
 - (b) procijenjeni troškovi zarada za radna mjesta neposredno otvorena projektom ulaganja, izračunati za period od dvije godine.
 - (c) kombinacija dijela troškova navedenih u tačkama (a) i (b), ali najviše do iznosa iz tačaka (a) ili (b), zavisno od toga koji je iznos veći.
3. Kako bi se smatralo opravdanim troškom u smislu ovog člana, ulaganje mora biti:
 - (a) ulaganje u materijalnu i nematerijalnu imovinu u vezi sa osnivanjem nove poslovne jedinice, širenjem postojeće poslovne jedinice, diverzifikacijom proizvodnje poslovne jedinice na proizvode koje prethodno nije proizvodila ili usluge koje prethodno nije pružala ili promjena u cjelokupnom proizvodnom procesu proizvoda ili cjelokupnog pružanja usluga na koje se odnosi ulaganje u poslovnu jedinicu;
 - (b) sticanje imovine koja pripada poslovnoj jedinici koja se zatvorila ili bi bila zatvorena da nije kupljena. Samo po sebi, sticanje akcija poslovne jedinice ne smatra se kao ulaganje. Transakcija će se odvijati pod tržišnim uslovima. U načelu, uzimaju se u obzir samo troškovi kupovine imovine od trećih lica koja nijesu povezana sa kupcem. Međutim, ako član porodice prvobitnog vlasnika, ili jedan ili više zaposlenih, preuzme malo preduzeće, ukida se uslov kupovine imovine od trećih lica koja nijesu povezana sa kupcem.

Zamjensko ulaganje stoga ne predstavlja ulaganje u smislu ovog stava.

- 3 a. Troškovi povezani sa zakupom materijalne imovine mogu se uzeti u obzir pod sljedećim uslovima:
 - (a) za zemljište i zgrade, zakup se mora nastaviti barem tri godine nakon očekivanog datuma završetka investicije;
 - (b) za postrojenja i mašine, zakup mora imati oblik finansijskog lizinga koji sadrži obavezu korisnika pomoći da kupi sredstvo nakon isteka ugovora o zakupu;
4. Nematerijalna imovina mora ispunjavati sve sljedeće uslove:
 - (a) upotrebljava se isključivo u poslovnoj jedinici koja prima pomoć;
 - (b) vodi se kao imovina koja se amortizuje;
 - (c) kupljena je po tržišnim uslovima od trećih lica koja nijesu povezana sa kupcem;
 - (d) uključena je u imovinu privrednog društva koje prima pomoć najmanje tri godine.
5. Radna mjesta direktno otvorena projektom ulaganja moraju ispunjavati sljedeće uslove:
 - (a) radna mjesta otvaraju se u roku od tri godine od završetka ulaganja;
 - (b) postoji neto povećanje broja zaposlenih u predmetnoj poslovnoj jedinici u odnosu na prosjek za prethodnih 12 mjeseci;

- (c) radna mjesta sačuvana su tokom perioda od najmanje tri godine od dana kada su prvi put popunjena.
6. Intenzitet pomoći ne prelazi:
- (a) 20 % opravdanih troškova u slučaju malih preduzeća;
 - (b) 10 % opravdanih troškova u slučaju srednjih preduzeća.

Član 18

Pomoć za konsultantske usluge u korist MSP-a

1. Pomoć za konsultantske usluge u korist MSP-a usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i Poglavlju I.
2. Intenzitet pomoći ne prelazi 50 % opravdanih troškova.
3. Opravdani troškovi su troškovi konsultantskih usluga koje pružaju spoljni konsultanti.
4. Predmetne usluge nijesu stalna ili periodična djelatnost niti su povezane sa uobičajenim troškovima poslovanja privrednog društva, kao što su uobičajene usluge poreskog savjetovanja, redovne pravne usluge ili oglašavanje.

Član 19

Pomoć MSP-ima za učešće na sajmovima

1. Pomoć MSP-ima za učešće na sajmovima usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i Poglavlju I.
2. Opravdani troškovi su troškovi nastali za zakup, postavljanje i vođenje štanda prilikom učešća privrednog društva na bilo kom sajmu ili izložbi.
3. Intenzitet pomoći ne prelazi 50 % opravdanih troškova.

Član 19a

Pomoć za troškove MSP-ima koji učestvuju u projektima lokalnog razvoja („CLLD”) koje vodi zajednica

1. Pomoć za troškove MSP-ova koji učestvuju u projektima u okviru CLLD-a, koje vodi zajednica obuhvaćene Regulativom (EU) br. 1303/2013 ili Regulativom (EU) 2021/1060 usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Sljedeći troškovi utvrđeni u članu 35 stav 1 Regulative (EU) br. 1303/2013 ili članu 34 stav 1 Regulative (EU) 2021/1060, u zavisnosti od toga šta se primjenjuje, opravdani su za projekte u okviru CLLD-a:
 - (a) troškovi pomoći za pripremu, izgradnju kapaciteta, usavršavanje i umrežavanje sa ciljem pripreme i sprovođenja strategije CLLD-a;
 - (b) realizacija odobrenih aktivnosti;
 - (c) priprema i realizacija aktivnosti saradnje grupe;
 - (d) tekući troškovi povezani sa upravljanjem implementacije CLLD strategije;
 - (e) vođenje CLLD strategije kako bi se između zainteresovanih strana olakšala razmjena informacija i promovisanje strategije i pomoći potencijalnim korisnicima u pripremi aktivnosti i izradi prijave.
3. Intenzitet pomoći ne smije prelaziti maksimalne stope podrške predviđene posebnim propisima Fonda koji podržavaju CLLD.

Član 19b

Ograničeni iznosi pomoći MSP-ima koji imaju koristi od projekata u okviru lokalnog razvoja koje vodi zajednica („CLLD”)

1. Pomoć za privredna društva koja učestvuju u projektima CLLD ili imaju koristi od tih projekata, kako je navedeno u članu 19a stav 1 usklađena je sa unutarnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Ukupni iznos pomoći iz ovog člana koji se dodjeljuje po projektu ne može biti veći od 200 000 EUR.

Član 19c

Pomoć mikropreduzećima u obliku javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotnom energijom

1. Pomoć mikropreduzećima u obliku javnih intervencija koje se odnose na snabdijevanje električnom energijom, gasom ili toplotnom energijom usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijave prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I. Ovaj član primjenjuje se na:
 - (a) javne intervencije u određivanju cijena kojima se smanjuju cijene koje dobavljači primjenjuju na mikropreduzeća po jedinici električne energije, gasa ili toplotne energije;
 - (b) plaćanja mikropreduzećima, bilo direktno ili preko dobavljača, po jedinici potrošnje električne energije, gasa ili toplotne energije kojima se nadoknađuje dio troškova te potrošnje.
2. Mjere iz stava 1:
 - (a) ne stvara se diskriminacija ni između dobavljača ni između mikropreduzeća;
 - (b) predviđaju da svi dobavljači imaju pravo da podnose ponude za snabdijevanje mikropreduzećima električnom energijom, gasom ili toplotnom energijom po istom osnovu;
 - (c) predviđaju mehanizam koji, kada se dodjeljuje preko dobavljača, obezbjeđuje da se pomoć prenese u najvećoj mogućoj mjeri do krajnjeg korisnika; i
 - (d) dovode do cijene koja je iznad troškova, na nivou na kome može doći do efektivne cjenovne konkurencije.
3. Iznos pomoći jednak je odobrenom plaćanju ili, u slučaju javnih intervencija u određivanju cijena, ne prelazi razliku između tržišne cijene koja bi se morala platiti za ukupnu potrošnju električne energije, gasa i/ili toplotne energije od strane korisnika i cijene koja se plaća za ovu potrošnju nakon javne intervencije.

Član 19d

Pomoć za MSP-ima u obliku privremenih javnih intervencija koje se odnose na snabdijevanje električnom energijom, gasom ili toplotnom energijom proizvedenom iz prirodnog gasa ili električne energije kako bi se ublažio uticaj povećanja cijena nakon ruske ratne agresije na Ukrajinu

1. Pomoć MSP-ima u obliku javnih intervencija koje se odnose na snabdijevanje električnom energijom, gasom ili toplotnom energijom, ukoliko je proizvedena od prirodnog gasa ili električne energije, usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijave iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I. Ovaj član primjenjuje se na:

- (a) javne intervencije u određivanju cena kojima se smanjuju cijene koje primjenjuju dobavljači po jedinici električne energije, gasa ili toplotne energije;
 - (b) plaćanja odobrena MSP-ima, bilo direktno ili preko dobavljača, po jedinici potrošnje električne energije, gasa ili toplotne energije kojima se nadoknađuje dio troškova te potrošnje.
2. Mjere iz stava 1:
- (a) ograničene su na najviše 70% potrošnje električne energije, gasa ili toplotne energije korisnika proizvedene od prirodnog gasa ili električne energije tokom perioda obuhvaćenog mjerom pomoći;
 - (b) ne stvara se diskriminacija ni između dobavljača ni između MSP-a;
 - (c) predviđaju naknadu dobavljačima ako javna intervencija od njih zahteva da snabdijevaju po nižim cijenama;
 - (d) predviđaju da svi dobavljači imaju pravo da podnose ponude za snabdijevanje električnom energijom, gasom ili toplotnom energijom po istom osnovu;
 - (e) predviđaju mehanizam koji, kada se dodjeljuje preko dobavljača, obezbjeđuje da se pomoć prenese u najvećoj mogućoj mjeri do krajnjeg korisnika; i
 - (f) dovode do prosječne jedinične cijene snabdijevanja krajnjih kupaca u predmetnoj državi članici u periodu od 1. januara do 31. decembra 2021. godine koja je najmanje jednaka prosječnoj cijeni po jedinici električne energije, gasa ili toplotne energije.
3. Plaćanja dobavljačima za snabdijevanje MSP-a nametnuta kao rezultat javnih intervencija za određivanje cijena ispod troškova dobavljača usklađena su sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da:
- (a) javna intervencija u određivanju cijena ispunjava uslove iz stava 2; i
 - (b) plaćanje naknade ne prelazi razliku između cijene koju je dobavljač mogao da očekuje pri primjeni tržišnih cijena snabdijevanja bez intervencije i cijene utvrđene ispod troškova javne intervencije.
4. Ovaj član se primenjuje na pomoć dodijeljenu za troškove električne energije, gasa ili toplotne energije koja se troši tokom perioda u kome su javne intervencije u određivanju cijena u korist MSP-a koje dobijaju snabdijevanje gasom, električnom energijom ili toplotnom energijom izričito dozvoljene u skladu sa podzakonskim aktima na osnovu člana 122 Ugovora. Pomoć se dodjeljuje najkasnije 12 mjeseci nakon isteka ovog perioda.
5. Iznos pomoći jednak je plaćanju MSP ili dobavljaču ili, u slučaju javnih intervencija u određivanju cena, ne prelazi razliku između tržišne cijene koju korisnik treba da plati za ukupnu potrošnju energije i cijene koje treba platiti za ovu potrošnju nakon javne intervencije.

ODJELJAK 2A

Pomoć za evropsku teritorijalnu saradnju

Član 20

Pomoć za troškove privrednih društava koja učestvuju u projektima evropske teritorijalne saradnje

1. Pomoć za troškove privrednih društava koja učestvuju u projektima evropske teritorijalne saradnje obuhvaćenim Regulativom (EZ) br. 1299/2013 ili Regulativom (EU) 2021/1059 usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.

2. U mjeri u kojoj su povezani sa projektom saradnje, sljedeći troškovi, koji imaju značenje koje im je pripisano u Delegiranoj Regulativi Komisije (EU) br. 481/2014⁵⁶ ili čl. 38 do 44 Regulative (EU) 2021/1059, u zavisnosti od toga šta se primjenjuje, su opravdani troškovi:
 1. troškovi osoblja;
 2. kancelarijski i administrativni troškovi;
 3. putni troškovi i troškovi smještaja;
 4. troškovi eksternih stručnjaka i usluga;
 5. troškovi opreme;
 6. troškovi infrastrukture i radova.
3. Intenzitet pomoći ne prelazi maksimalnu stopu sufinansiranja predviđenu Regulativom (EU) br. 1303/2013 ili Regulativom (EU) 2021/1060 i/ili Regulativom (EU) 2021/1059, u zavisnosti od toga šta se primjenjuje.

Član 20a

Ograničeni iznosi pomoći privrednim društvima za učešće u projektima evropske teritorijalne saradnje

1. Pomoć privrednim društvima za njihovo učešće u projektima evropske teritorijalne saradnje koju obuhvata Regulativa (EU) br. 1299/2013 ili Regulativa (EU) 2021/1059 usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi koji su utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Ukupni iznos pomoći iz ovog člana koja se dodjeljuje privrednom društvu po projektu ne smije prelaziti 22 000 EUR.

ODJELJAK 3

Pomoć za pristup finansiranju za MSP-a

Član 21

Pomoć za rizično finansiranje

1. Šeme pomoći za rizična finansiranja u korist MSP-a usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Države članice, bilo direktno ili preko ovlašćenog subjekta, sprovode mjeru rizičnog finansiranja preko jednog ili više finansijskih posrednika. Države članice ili ovlašćeni subjekti daju javni doprinos finansijskim posrednicima u skladu sa stavovima 9 do 13; a finansijski posrednici, u skladu sa stavovima 14 do 17, sprovode rizična finansijska ulaganja u prihvatljiva privredna društva koja ispunjavaju uslove iz stava 3, u skladu sa zahtjevima iz stavova 4-8. Ni države članice ni ovlašćeni subjekti ne ulažu direktno u prihvatljiva privredna društva bez učešća finansijskog posrednika.
3. Prihvatljiva privredna društva su privredna društva koja su u vrijeme početnog rizičnog finansijskog ulaganja MSP-a koja se ne kotiraju na berzi i ispunjavaju najmanje jedan od sljedećih uslova:
 - (a) ne posluju ni na kojem tržištu;
 - (b) posluju na bilo kom tržištu:
 - i. manje od deset godina nakon registracije; ili

⁵⁶ Delegirana regulativa Komisije (EU) br. 481/2014 od 4. marta 2014. godine o dopuni Regulative (EU) br. 1299/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta u vezi sa posebnim pravilima o opravdanosti izdataka za programe saradnje (SL L 138, 13.5.2014, str. 45.).

- ii. manje od sedam godina od njihove prve komercijalne prodaje.

Kada je jedan od perioda prihvatljivosti iz tačaka (i) i (ii) primijenjen na dato privredno društvo, samo taj period se može primijenjivati i na bilo koju naknadnu pomoć za rizično finansiranje za isto privredno društvo. Za privredna društva koja su stekli drugo privredno društvo ili su nastali spajanjem, period prihvatljivosti koji se primjenjuje obuhvata i poslovanje stečenog privrednog subjekta, odnosno spojenih privrednih društava, osim za takva stečena ili spojena privredna društva čiji promet iznosi manje od 10% prometa privrednih društava sticaoca u finansijskoj godini koja prethodi pripajanju ili, u slučaju privrednih društava nastalih spajanjem, manje od 10% ukupnog prometa koji su privredna društva koja se spajaju imala u finansijskoj godini koja je prethodila spajanju. Što se tiče perioda prihvatljivosti iz tačke (i), ako je primjenjivo, za privredna društva koja ne podliježu obavezi registracije, period prihvatljivosti počinje ili od trenutka kada privredno društvo započne svoju privrednu djelatnost ili od trenutka kada postane obveznik poreza u pogledu njegove privredne djelatnosti, zavisno od toga koja od ove dvije situacije se prva dogodi;

- (c) potrebno im je početno ulaganje koje, na osnovu poslovnog plana izrađenog za novu privrednu djelatnost, prelazi 50 % njihovog prosječnog godišnjeg prometa u prethodnih pet godina. Izuzetno od prve rečenice, ovaj prag će biti ograničen na 30% u odnosu na sljedeća ulaganja koja se smatraju početnim ulaganjima u novu privrednu djelatnost:
 - i. ulaganja koja značajno poboljšavaju ekološki učinak djelatnosti u skladu sa članom 36 stav 2;
 - ii. druga ekološki održiva ulaganja kako je definisano u članu 2 stav 1 Regulative (EU) 2020/852;
 - iii. ulaganja usmjerena na povećanje kapaciteta za ekstrakciju, odvajanje, rafiniranje, obradu ili recikliranje sirovina od izuzetnog značaja navedenih u Prilogu IV.
- 4. Pomoć za rizično finansiranje može obuhvatati i naknadna ulaganja u prihvatljiva privredna društva i nakon perioda prihvatljivosti iz stava 3 tačke (b) ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:
 - (a) nije prekoračen ukupan iznos rizičnog finansiranja iz stava 8;
 - (b) mogućnost naknadnih ulaganja predviđena je prvobitnim poslovnim planom;
 - (c) privredno društvo koje prima naknadna ulaganja nije se povezalo, u smislu člana 3 stav 3 Priloga I sa drugim privrednim društvom osim finansijskog posrednika ili nezavisnog privatnog investitora koji u okviru mjere obezbjeđuje rizično finansiranje, osim ako novi subjekt ispunjava uslove iz definicije o MSP-ima.
- 5. Na nivou prihvatljivih privrednih društava pomoć za rizično finansiranje može biti u obliku ulaganja u vlasnički kapital ili kvazivlasnički kapital, zajmova, garancija ili kombinacije navedenog.
- 6. U slučaju pružanja garancije, garancija ne smije prelaziti 80 % iznosa osnovnog zajma dodijeljenog prihvatljivom privrednom društvu.
- 7. Za ulaganja u rizično finansiranje u obliku vlasničkog kapitala i kvazivlasničkog kapitala u prihvatljiva privredna društva mjerom finansiranja rizika može se pružiti podrška za zamjenski kapital isključivo ako se zamjenski kapital kombinuje sa novim kapitalom koji predstavlja najmanje 50 % svakog ciklusa ulaganja u prihvatljiva privredna društva.
- 8. Ukupni neizmireni iznos ulaganja u rizično finansiranje iz stava 5 ne prelazi 16,5 miliona EUR po prihvatljivom privrednom društvu u okviru bilo koje mjere finansiranja rizika. Da bi se izračunao ovaj maksimalni iznos ulaganja za rizično finansiranje, uzima se u obzir sljedeće:
 - (a) u slučaju zajmova i kvazi-vlasničkih ulaganja strukturiranih kao dug, nominalni neotplaćeni iznos instrumenta;
 - (b) u slučaju garancija, nominalni neotplaćeni iznos osnovnog zajma.
- 9. Javni doprinos koji se daje finansijskim posrednicima može imati jedan od sljedećih oblika:

- (a) učešće u kapitalu ili kvazi-vlasničkom kapitalu, ili finansijska subvencija za obezbeđivanje ulaganja u rizično finansiranje direktno ili indirektno prihvatljivim preduzećima;
 - (b) zajmovi radi direktnog ili indirektnog obezbjeđivanja ulaganja u rizično finansiranje prihvatljivim privrednim društvima;
 - (c) garancije za pokrivanje gubitaka od ulaganja u rizično finansiranje direktno ili indirektno prihvatljivim privrednim društvima.
10. Dogovori o podjeli rizika i nagrade između države članice (ili njezinog ovlašćenog subjekta) s jedne strane i privatnih investitora, finansijskih posrednika ili menadžera fondova s druge strane moraju biti adekvatni i u skladu sa sljedećim uslovima:
- (a) kad je riječ o pomoći za rizično finansiranje u oblicima koji nijesu garancije, prednost se daje prinosima s pravom prvenstva od dobiti (asimetrična podjela dobiti ili podsticaji na ostvarenje dobiti) u odnosu nad zaštitom od potencijalnih gubitaka (zaštita od pada vrijednosti ulaganja);
 - (b) u slučaju asimetrične podjele gubitaka između javnih i privatnih investitora prvi gubitak koji snosi javni investitor biće ograničen na 25 % ulaganja u rizično finansiranje;
 - (c) za pomoć za rizično finansiranje u obliku garancija, iznos garancije se ograničava na 80 %, a ukupni gubici koje snosi država članica na najviše 25 % osnovnog portfelja obuhvaćenog garancijom. Besplatno se mogu pružiti samo garancije kojima se pokrivaju očekivani gubici osnovnog portfelja obuhvaćenog garancijom. Ako je garancijom obuhvaćeno pokriće neočekivanih gubitaka, finansijski posrednik za dio garancije koji pokriva neočekivane gubitke plaća premiju garancije u skladu s tržišnim uslovima.
11. Ako javni doprinos koji je dodijeljen finansijskom posredniku ima oblik vlasničkog i kvazivlasničkog kapitala iz stava 9 tačka (a), najviše 30 % ukupnih kapitalnih ulaganja i neiskorištenog odobrenog kapitala finansijskog posrednika može se upotrebljavati u svrhe upravljanja likvidnošću.
12. Za mjere rizičnog finansiranja koje imaju za cilj da obezbijede ulaganja za rizično finansiranje u obliku vlasničkih, kvazi-vlasničkih kapitala ili zajmova prihvatljivim privrednim društvima, javni doprinos koji se daje finansijskom posredniku mora privući dodatno finansiranje od nezavisnih privatnih investitora na nivou finansijskih posrednika ili prihvatljivih privrednih društava kako bi se dostigla ukupna stopa privatnog učešća koja odgovara sljedećim najmanjim pragovima:
- (a) 10 % ulaganja u rizično finansiranje obezbijeđenih prihvatljivim privrednim društvima iz stava 3 tačka (a);
 - (b) 40 % ulaganja u rizično finansiranje obezbijeđenih prihvatljivim privrednim društvima iz stava 3 tačka (b);
 - (c) 60 % ulaganja u rizično finansiranje obezbijeđenih prihvatljivim privrednim društvima iz stava 3 tačka (c) i za naknadna ulaganja u rizično finansiranje u prihvatljiva privredna društva nakon perioda prihvatljivosti iz stava 3 tačka (b).

Finansijska sredstva koja obezbeđuju nezavisni privatni investitori koji imaju koristi od pomoći za rizično finansiranje u obliku poreskih podsticaja u skladu sa članom 21a neće se uzeti u obzir u cilju dostizanja ukupne stope privatnog učešća utvrđene u prvom podstavu ovog stava.

Stope privatnog učešća navedene u prvom podstavku, tačkama (b) i (c), smanjuju se na 20 % kad je riječ o tački (b) i 30 % kad je riječ o tački (c) za ulaganja: sprovedena u potpomognutim područjima određenima u odobrenoj mapi regionalne pomoći koja je na snazi u trenutku pružanja ulaganja u rizično finansiranje u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora; koja primaju podršku na osnovu plana za oporavak i otpornost države članice koji je odobrio Savjet; ili koja primaju podršku iz Evropskog fonda za obranu u

skladu sa Regulativom (EU) 2021/697 ili u okviru Svemirskog programa Unije u skladu sa Regulativom (EU) 2021/696 Europskog parlamenta i Savjeta⁵⁷; ili koja primaju podršku iz fondova Unije koji se sprovode u okviru podijeljenog upravljanja obuhvaćenog Regulativom (EU) 1303/2013, Regulativom (EU) 2021/1060 ili Regulativom (EU) 2021/2115 Europskog parlamenta i Savjeta⁵⁸.

13. Ako se mjera rizičnog finansiranja sprovodi preko finansijskog posrednika i usmjerena je na prihvatljiva privredna društva u različitim fazama razvoja kako je navedeno u st. 3 i 4, finansijski posrednik treba da dostigne stopu privatnog učešća koja odgovara najmanje ponderisanom prosjeku koji se zasniva na obimu pojedinačnih ulaganja u osnovni portfelj i koji proizilazi iz primjene minimalnih stopa učešća na takva ulaganja kako je navedeno u stavu 12, osim ako se potrebno učešće nezavisnih privatnih investitora ne ostvaruje na nivou prihvatljivih privrednih društava.
14. Finansijski posrednici i menadžeri fondova biraju se putem otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog postupka u skladu sa važećim zakonima Unije i nacionalnim zakonima. Države članice mogu zahtijevati da prihvatljivi finansijski posrednici i menadžeri fondova ispune unaprijed definisane kriterijume koji su objektivno opravdani prirodom ulaganja. Postupak se zasniva na objektivnim kriterijumima povezanim sa iskustvom, stručnošću kao i operativnom i finansijskom sposobnošću i ispunjava sljedeće kumulativne uslove:
 - (a) osigurava da su prihvatljivi finansijski posrednici i menadžeri fondova uspostavljeni u skladu sa važećim zakonima;
 - (b) ne dozvoljava diskriminaciju između finansijskih posrednika i menadžera fondova na osnovu mjesta njihovog osnivanja ili registracije bez obzira na državu članicu;
 - (c) ima za cilj da uvede adekvatne uslove za podjelu rizika i nagrada, kako je navedeno u stavu 10, i odluke usmjerene na profit, kao što je navedeno u stavu 15.
15. Mjere rizičnog finansiranja će obezbjediti da finansijski posrednici koji primaju javni doprinos donose odluke usmjerene na dobit kada prihvatljivim privrednim društvima obezbjeđuju rizična finansijska ulaganja. Smatra se da je ta obaveza ispunjena ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:
 - (a) država članica ili subjekt kome je povjereno sprovođenje mjere, obezbjeđuje sprovođenje postupka sveobuhvatne analize (due diligence) kako bi se obezbijedila tržišno opravdana strategija ulaganja za potrebe sprovođenja mjera rizičnog finansiranja, uključujući odgovarajuću politiku diverzifikacije rizika usmjerenu na postizanje ekonomske održivosti i efikasnih razmjera u odnosu na veličinu i teritorijalni obuhvat predmetnog investicionog portfelja;
 - (b) rizična finansijska ulaganja koja se dodjeljuju prihvatljivim privrednim društvima zasnovana su na održivom poslovnom planu, koji sadrži detalje o razvoju proizvoda, prodaje i profitabilnosti, čime se uspostavlja ex ante finansijska održivost;
 - (c) za svako ulaganje u vlasnički ili kvazi-vlasnički kapital postoji jasna i realna izlazna strategija.

⁵⁷ Regulativa (EU) 2021/696 Evropskog parlamenta i Savjeta od 28. aprila 2021. godine o uspostavljanju Svemirskog programa Unije i Agencije Evropske unije za svemirski program i stavljanju van snage Regulativa (EU) br. 912/2010, (EU) br. 1285/ 2013. i (EU) br. 377/2014 i Odluke br. 541/2014/EU (SL L 170, 12.5.2021., str. 69).

⁵⁸ Regulativa (EU) 2021/2115 Evropskog parlamenta i Savjeta od 2. decembra 2021. godine kojom se utvrđuju pravila o podršci strateškim planovima koje će izraditi države članice u okviru zajedničke poljoprivredne politike (CAP Strateški planovi) i koje se finansiraju iz Evropskog fonda za poljoprivredne garancije i Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj i stavljanju van snage Regulative (EU) br.1305/2013 i (EU) br. 1307/2013 (SL L 435, 6.12.2021., str. 1).

16. Finansijskim posrednicima upravlja se na komercijalnoj osnovi. Smatra se da je taj uslov ispunjen ako finansijski posrednik i, zavisno od vrste rizičnog finansiranja, menadžer fonda, ispunjavaju sljedeće kumulativne uslove:
- (a) imaju zakonsku ili ugovornu obavezu da djeluju sa pažnjom profesionalnog menadžera u dobroj vjeri i izbjegavajući sukob interesa; primjenjuju se najbolja praksa i regulatorni nadzor;
 - (b) njihova naknada u skladu je sa tržišnom praksom. Taj uslov smatra se ispunjenim ako je menadžer ili finansijski posrednik odabran na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva za izbor u skladu sa stavom 14;
 - (c) primaju naknadu koja je povezana sa rezultatima ili učestvuju u rizicima ulaganja zajedničkim ulaganjem sopstvenih sredstava kako bi se obezbijedilo da se njihovi interesi trajno poklapaju sa interesima države članice ili njenog ovlašćenog subjekta;
 - (d) utvrđuju investicionu strategiju, kriterijume i predloženi vremenski raspored ulaganja;
 - (e) investitorima je dopušteno da budu zastupljeni u organima upravljanja investicionog fonda, kao što su nadzorni odbor ili savjetodavni odbor.
17. U sklopu mjere rizičnog finansiranja kojom se prihvatljivim privrednim društvima pružaju garancije, zajmovi ili se pružaju kvazivlasnička ulaganja strukturirana kao dug prihvatljivih privrednih društava, finansijski posrednik preuzima ulaganja u rizična finansiranja u prihvatljiva privredna društva koja bez pomoći ne bi bila sprovedena ili bi bila sprovedena na ograničen ili drukčiji način. Finansijski posrednik mora biti u mogućnosti da dokaže da primjenjuje mehanizam koji osigurava da se sve prednosti u najvećoj mogućoj mjeri prenose na prihvatljiva privredna društva u obliku većeg obima finansiranja, rizičnijih portfelja, nižih zahtjeva za kolateral, nižih premija za garancije ili nižih kamatnih stopa.
18. Mjere rizičnog finansiranja koje obezbjeđuju ulaganja u rizično finansiranje za MSP-a koji ne ispunjavaju uslove iz stava 3 usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:
- (a) na nivou MSP-ova pomoć ispunjava uslove utvrđene u Regulativi Komisije (EU) br. 1407/2013⁵⁹, Regulativi Komisije (EU) br. 1408/2013⁶⁰ ili Regulativi (EU) br. 717/2014; i
 - (b) ispunjeni su svi uslovi iz ovog člana, osim uslova iz st. 3, 4, 8, 12 i/ili 13; i
 - (c) za mjere rizičnog finansiranja kojima se prihvatljivim privrednim društvima obezbjeđuju ulaganja u vlasnički ili kvazivlasnički kapital ili zajmove, mjerom se podstiče dodatno finansiranje koje obezbjeđuju nezavisni privatni investitori na nivou finansijskih posrednika ili MSP-ova kako bi se dostigla ukupna stopa privatnog učešća koja odgovara najmanje 60 % finansiranja rizika obezbijeđenog MSP-ovima.

Stopa privatnog učešća navedena u prvom podstavku tačka (c) smanjuje se na 30 % za ulaganja: sprovedena u potpomognutim područjima koja su određena u odobrenoj mapi regionalne pomoći koja je na snazi u trenutku pružanja rizičnog finansijskog ulaganja u skladu sa člankom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora; koja primaju pomoć na osnovu plana za oporavak i otpornost države članice odobrenog od strane Savjeta Evropske unije; ili koja primaju pomoć iz Evropskog fonda za obranu u skladu sa Regulativom (EU) 2021/697, ili u okviru Svemirskog programa Unije u skladu sa Regulativom (EU)

⁵⁹ Regulativa Komisije (EU) br.1407/2013 od 18. decembra 2013. godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na pomoć de minimis (SL L 352, 24.12.2013., str.1).

⁶⁰ Regulativa Komisije (EU) br.1408/2013 od 18. decembra 2013. godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na pomoć de minimus u sektoru poljoprivrede (SL L 352, 24.12.2013., str.9).

2021/696 ili fondova EU-a koji se sprovode u okviru zajedničkog upravljanja obuhvaćenih Regulativom (EU) 1303/2013, Regulativom (EU) 2021/1060, ili Regulativom (EU) 2021/2115.

Član 21a

Pomoć za rizično finansiranje MSP u obliku poreskih podsticaja za privatne investitore koji su fizička lica

1. Šeme pomoći za rizično finansiranje u korist MSP u obliku poreskih podsticaja nezavisnim privatnim investitorima koji su fizička lica koja direktno ili indirektno obezbjeđuju rizično finansiranje prihvatljivim privrednim društvima, biće usklađene sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i biće izuzete od obaveze prijavljivanja prema članu 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi navedeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Prihvatljiva privredna društva su ona koja ispunjavaju kriterijume utvrđene u članu 21 stav 3. Ukupna ulaganja u rizična finansiranja, predviđena prema članu 21 i prema ovom članu, za svako prihvatljivo privredno društvo ne smije da prelazi maksimalni iznos utvrđen u članu 21 stav 8.
3. Kada nezavisni privatni investitor pruža rizično finansiranje indirektno preko finansijskog posrednika, prihvatljivo ulaganje će imati oblik sticanja dionica ili udjela u finansijskom posredniku, čime se prihvatljivim privrednim društvima pružaju rizična finansijska ulaganja u skladu sa članom 21 st. 5 do 8. Za usluge koje pruža finansijski posrednik ili njegovi menadžeri ne može se dodijeliti nikakav poreski podsticaj.
4. Kada nezavisni privatni investitor pruža rizično finansiranje direktno prihvatljivom privrednom društvu, prihvatljivim ulaganjem smatra se samo sticanje novoemitovanih redovnih dionica sa punim rizikom koje izdaje prihvatljivo privredno društvo. Te dionice čuvaju se najmanje tri godine. Zamjenski kapital pokriva se samo pod uslovima navedenim u članu 21 stav 7. Kad je riječ o mogućim oblicima poreskih podsticaja, gubici nastali prilikom prodaje dionica mogu se odbiti od poreza na dobit. U slučaju poreskih olakšica na dividende, svaka dividenda primljena po osnovu kvalifikovanih dionica može biti (u potpunosti ili djelimično) oslobođena poreza na dobit. Svaka dobit ostvarena prodajom kvalifikovanih dionica može biti (potpuno ili djelimično) oslobođena poreza na kapitalnu dobit ili se poreska obaveza u vezi s tom dobiti može odgoditi ako se reinvestira u nove kvalifikovane dionice u roku od jedne godine.
5. Kada nezavisni privatni investitor pruža rizično finansiranje direktno prihvatljivom privrednom društvu, kako bi se osiguralo adekvatno učešće nezavisnog privatnog investitora, u skladu sa članom 21 stav 12, poreska olakšica, koja se računa kao kumulativna maksimalna poreska olakšica na osnovu svih poreskih podsticaja zajedno, ne smije preći sljedeće maksimalne pragove:
 - (a) 50% prihvatljivih ulaganja koje je izvršio nezavisni privatni investitor u prihvatljiva privredna društva iz člana 21 stav 3 tačka (a);
 - (b) 35% prihvatljivih ulaganja koje je izvršio nezavisni privatni investitor u prihvatljiva privredna društva iz člana 21 stav 3 tačka (b);
 - (c) 20% prihvatljivih ulaganja koje je izvršio nezavisni privatni investitor u prihvatljiva privredna društva iz člana 21 stav 3 tačka (c) ili za naknadna prihvatljiva ulaganja u prihvatljiva privredna društva nakon perioda prihvatljivosti iz člana 21 stav 3 tačka (b).

Pragovi poreskih olakšica za direktne investicije navedene u prvom podstavu mogu se povećati do 65% pod tačkom (a), do 50% pod tačkom (b) i do 35% pod tačkom (c) za ulaganja koja su: sprovedena u potpomognutim područjima koja su određena u odobrenoj mapi regionalne pomoći koja je na snazi u trenutku pružanja rizičnog finansijskog ulaganja u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora; ili

koja primaju pomoć na osnovu plana za oporavak i otpornost države članice odobrenog od strane Savjeta Europske unije; ili koja primaju pomoć iz Europskog fonda za obranu u skladu sa Regulativom (EU) 2021/697, ili u okviru Svemirskog programa Unije u skladu sa Regulativom (EU) 2021/696 ili fondova EU-a koji se sprovode u okviru zajedničkog upravljanja obuhvaćenih Regulativom (EU) 1303/2013, Regulativom (EU) 2021/1060, ili Regulativom (EU) 2021/2115.

6. Kada nezavisni privatni investitor pruža rizično finansiranje indirektno preko finansijskog posrednika, u skladu sa članom 21 stav 12, koja se računa kao kumulativna maksimalna poreska olakšica na osnovu svih poreskih podsticaja zajedno, ne smije preći 30% prihvatljivog ulaganja koju je izvršio nezavisni privatni investitor u prihvatljivo privredno društvo iz člana 21 stav 3. Ovaj prag poreske olakšice može se povećati do 50% za ulaganja koja su: sprovedena u potpomognutim područjima koja su određena u odobrenoj mapi regionalne pomoći koja je na snazi u trenutku pružanja rizičnog finansijskog ulaganja u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora; ili koja primaju pomoć na osnovu plana za oporavak i otpornost države članice odobrenog od strane Savjeta Europske unije; ili koja primaju pomoć iz Europskog fonda za obranu u skladu sa Regulativom (EU) 2021/697, ili u okviru Svemirskog programa Unije u skladu sa Regulativom (EU) 2021/696 ili fondova EU-a koji se sprovode u okviru zajedničkog upravljanja obuhvaćenih Regulativom (EU) 1303/2013, Regulativom (EU) 2021/1060, ili Regulativom (EU) 2021/2115.

Član 22

Pomoć za novoosnovana privredna društva

1. Šeme pomoći za novoosnovana privredna društva biće usklađene sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i biće izuzete od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Prihvatljiva privredna društva su mala preduzeća koja nijesu kotirana na berzi u roku od pet godina nakon registracije, a koja ispunjavaju sljedeće kumulativne uslove:
 - (a) nijesu preuzeli djelatnost drugog privrednog društva, osim ako promet preuzete djelatnosti ne čini manje od 10% prometa prihvatljivog privrednog društva u finansijskoj godini koja prethodi pružimanju;
 - (b) još nijesu raspodijelila dobit;
 - (c) nijesu stekli drugo privredno društvo niti su osnovana spajanjem, osim ako promet stečenog privrednog društva ne čini manje od 10% prometa prihvatljivog privrednog društva u finansijskoj godini koja prethodi sticanju ili ako je promet privrednog društva koji je nastao spajanjem manji od 10% zajedničkog prometa dva privredna društva koja se spajaju u finansijskoj godini koja je prethodila spajanju.

Za prihvatljiva privredna društva koja nijesu predmet obavezne registracije može se smatrati da petogodišnji period prihvatljivosti počinje od trenutka kada privredno društvo započne svoju privrednu djelatnost ili od trenutka kada postane obveznik poreza na svoju privrednu djelatnost, u zavisnosti od toga što nastupi ranije.

Izuzimajući tačku (c) iz prvog podstava, privredna društva koja su nastala spajanjem privrednih društava koja su prihvatljiva za pomoć na osnovu ovog člana se takođe smatraju prihvatljivim privrednim društvima do pet godina od datuma registracije najstarijeg preduzeća koje je učestvovalo u spajanju.

3. Pomoć za novoosnovana privredna društva ima oblik:

- (a) zajmova sa kamatnim stopama koje nijesu u skladu sa tržišnim uslovima, u trajanju od deset godina i u nominalnom iznosu od najviše 1,1 milion EUR odnosno 1,65 miliona EUR za privredna društva osnovana u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora ili 2,2 miliona EUR za privredna društva osnovana u potpomognutim područjima koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora. Za zajmove u trajanju od 5 do 10 godina maksimalni iznosi mogu se korigovati tako što se prethodno navedeni iznosi pomnože sa količnikom perioda od 10 godina i stvarnog trajanja zajma. Za zajmove kraće od 5 godina maksimalni iznos jednak je iznosu za zajmove za period 5 godina;
 - (b) garancije sa premijama koje nijesu u skladu sa tržišnim uslovima, u trajanju od 10 godina i sa iznosom obuhvaćenim garancijom od najviše 1,65 miliona EUR odnosno 2,48 miliona EUR za privredna društva osnovana u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, ili 3,3 miliona EUR za privredna društva osnovana u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora. Za garancije u trajanju od 5 do 10 godina maksimalni iznosi obuhvaćeni garancijom mogu se uskladiti tako što se prethodno navedeni iznosi pomnože sa količnikom perioda od 10 godina i stvarnog trajanja garancije. Za garancije kraće od 5 godina maksimalni iznos obuhvaćen garancijom jednak je iznosu za garancije za period 5 godina. Garancija ne smije da prelazi 80 % iznosa osnovnog zajma.
 - (c) bespovratnih sredstava, uključujući ulaganja u vlasnički ili kvazivlasnički kapital, smanjenja kamatnih stopa i premije za garanciju čiji iznos bruto ekvivalenta pomoći ne prelazi 0,5 miliona EUR, ili 0,75 miliona EUR za privredna društva osnovana u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora ili 1 milion EUR za privredna društva osnovana u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora.
 - (d) poreske olakšice za prihvatljiva privredna društva čiji bruto ekvivalent bespovratnih sredstava ne prelazi 0,5 miliona EUR ili 0,75 miliona EUR za privredna društva osnovana u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, ili 1 milion EUR za privredna društva osnovana u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora.
- 4. Korisnik može primiti podršku kombinacijom instrumenata pomoći iz stava 3 ovog člana, pod uslovom da se udio iznosa dodijeljenog jednim instrumentom pomoći, izračunat na osnovu maksimalnog iznosa pomoći dozvoljenog za taj instrument uzima u obzir za određivanje preostalog udjela maksimalnog iznosa pomoći dozvoljenog za ostale instrumente koji su sastavni dio tog kombinovanog instrumenta.
 - 5. Za mala inovatorska preduzeća maksimalni iznosi utvrđeni u stavu 3 mogu se udvostručiti.
 - 6. Kada se šema pomoći za novoosnovana privredna društva sprovodi preko jednog ili više finansijskih posrednika, primjenjuju se uslovi koji se primjenjuju na finansijske posrednike iz člana 21 st. 10, 14, 15, 16 i 17.
 - 7. Pored iznosa navedenih u stavovima 3, 4 i 5, šeme pomoći za novoosnovana privredna društva mogu imati oblik prenosa intelektualne svojine (IP) ili dodjele srodnih prava pristupa, besplatno ili ispod tržišne vrednosti. Prenos ili dodjelu vrši organizacija za istraživanje i širenje znanja u smislu člana 2 stav 83, koja je razvila relevantni IP kroz sopstvenu nezavisnu ili zajedničku aktivnost istraživanja i razvoja, prihvatljivom privrednom društvu u smislu stava 2. Prilikom prenosa ili dodjele ispunjeni su svi sljedeći uvjeti:
 - (a) svrha prenosa IP-a ili dodjele srodnih prava pristupa je stavljanje novog proizvoda ili usluge na tržište; i

(b) vrijednost IP-a određuje se prema njegovoj tržišnoj cijeni ako je ona utvrđena u skladu s jednom od sljedećih metoda:

- i. iznos je utvrđen kroz otvoren, transparentan i nediskriminatoran konkursni postupak;
- ii. u ocjeni nezavisnog stručnjaka potvrđuje se da je iznos najmanje jednak tržišnoj cijeni;
- iii. u slučajevima kada prihvatljivo privredno društvo ima pravo preče kupovine u pogledu intelektualne svojine stvorene u saradnji sa organizacijom za istraživanje i širenje znanja, kada organizacija za istraživanje i širenje znanja ostvaruje relevantno pravo da traži ekonomski povoljnije ponude od trećih strana, tako da prihvatljivo privredno društvo koje učestvuje u saradnji mora u skladu sa tim prilagoditi svoju ponudu.

Vrijednost bilo kojeg finansijskog ili nefinansijskog doprinosa prihvatljivog privrednog društva troškovima aktivnosti organizacije za istraživanje i širenje znanja koje su dovele do predmetnog IP-a može se oduzeti od vrijednosti IP iz ove tačke.

- c) iznos pomoći za prenos IP-a ili dodjelu srodnih prava pristupa na osnovu ovog stava ne prelazi 1 milion EUR. Iznos pomoći odgovara vrijednosti IP-a iz tačke (b), umanjenoj za odbitak prethodno naveden u posljednjoj rečenici tačke (b) i umanjenoj za svaku naknadu koju korisnik plaća za taj IP. Vrijednost IP-a iz tačke (b) može premašiti 1 milion EUR i u tom slučaju takav dodatni iznos može pokriti prihvatljivo privredno društvo sopstvenim sredstvima ili drugim sredstvima.

Član 23

Pomoć alternativnim platformama za trgovanje specijalizovanim za MSP-ove

1. Pomoć alternativnim platformama za trgovanje specijalizovanim za MSP-ove usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Ako platformom upravlja malo preduzeće, mjera pomoći može biti u obliku pomoći za novoosnovana privredna društva društvu koje upravlja platformom, u kojem slučaju se primjenjuju uslovi iz člana 22.

Mjera pomoći može biti u obliku poreskih podsticaja nezavisnim privatnim investitorima koji su fizička lica u vezi sa njihovim ulaganjima za rizično finansiranje koja su preko alternativne platforme za trgovanje izvršena u prihvatljiva privredna društva u skladu sa uslovima iz člana 21 st. 2 i 5.

Član 24

Pomoć za troškove izviđanja

1. Pomoć za troškove izviđanja usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi su:
 - (a) troškovi početnog pregleda i službene sveobuhvatne analize (*due diligence*) koju menadžeri finansijskih posrednika ili investitori sprovode da bi identifikovali prihvatljiva privredna društva u skladu sa čl. 21, 21a i 22.

- (b) troškovi za investiciono istraživanje, kako je definisano u članu 36 stav 1 Delegirane Regulative Komisije (EU) 2017/565⁶¹, u pojedinačno prihvatljivo privredno društvo u skladu s čl. 21, 21a i 22, pod uslovom da je ovo istraživanje javno objavljeno, i, ako je dostavljeno klijentima pružaoca investicionog istraživanja prije javne objave, objavljuje se javno u istom obliku i najkasnije u roku od tri mjeseca nakon što je prvi put dostavljeno klijentima.
3. Investiciona istraživanja iz stava 2 tačka (b) ovog člana ispunjavaju uslove propisane članovima 36 i 37 Delegirane Regulative (EU) 2017/565.
4. Intenzitet pomoći ne prelazi 50 % opravdanih troškova.

ODJELJAK 4

Pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije

Član 25

Pomoć za projekte istraživanja i razvoja

1. Pomoć za projekte istraživanja i razvoja, uključujući projekte istraživanja i razvoja koji su dobili oznaku kvaliteta „pečat izvrsnosti” u okviru programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa i sufinansirani projekti istraživanja i razvoja i, gdje je to primjenjivo, pomoć za sufinansirane aktivnosti udruživanja usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Dio projekta istraživanja i razvoja kojem je dodijeljena pomoć u potpunosti spada pod jednu ili više sljedećih kategorija:
 - (a) fundamentalna istraživanja;
 - (b) industrijska istraživanja;
 - (c) eksperimentalni razvoj;
 - (d) studije izvodljivosti.
3. Opravdani troškovi projekata istraživanja i razvoja raspoređuju se u posebnu kategoriju istraživanja i razvoja i predstavljaju sljedeće troškove:
 - (a) troškovi osoblja: istraživači, tehničari i ostalo pomoćno osoblje u mjeri u kojoj su zaposleni na projektu;
 - (b) troškovi instrumenata i opreme, u obimu i za period u kojem se koriste za projekt. Ako se ti instrumenti i oprema ne koriste za projekat tokom čitavog njihovog vijeka trajanja, opravdanim troškovima smatraju se samo troškovi amortizacije, izračunati u skladu sa opšteprihvaćenim računovodstvenim načelama, koji odgovaraju trajanju projekta;
 - (c) troškovi zgrada i zemljišta, u obimu i za period u kojem se koriste za projekt. Za zgrade se opravdanim troškovima smatraju samo troškovi amortizacije, izračunati u skladu sa opšteprihvaćenim računovodstvenim načelama, koji odgovaraju trajanju projekta. Za zemljište, opravdani troškovi su troškovi komercijalnog prenosa i stvarni kapitalni troškovi;
 - (d) troškovi istraživanja koje se sprovodi na osnovu ugovora, znanja i патената koji su kupljeni ili je za njih pribavljena licenca od trećih strana po uslovima „van dohvata ruke”, kao i troškovi konsultantskih i drugih odgovarajućih usluga koje se koriste isključivo za projekat;

⁶¹ Delegirana Regulativa Komisije (EU) 2017/565 od 25. aprila 2016. godine o dopuni Direktive 2014/65/EU Europskog parlamenta i Savjeta u vezi sa organizacionom zahtjevima i uslovima poslovanja investicionih društava i izrazima definisanim za potrebe te Direktive (SL L 87, 31.3.2017., str. 1.).

(e) dodatni režijski troškovi i drugi troškovi poslovanja, uključujući troškove materijala, zaliha i sličnih proizvoda, nastali neposredno kao rezultat projekta; ; ne dovodeći u pitanje član 7 stav 1 treću rečenicu, takvi troškovi projekta istraživanja i razvoja mogu se izračunati i na osnovu pojednostavnjenog pristupa troškovima u obliku paušalne stope do 20 %, koja se primjenjuje na ukupne opravdane troškove projekta istraživanja i razvoja iz tačaka od (a) do (d). U tom slučaju troškovi projekta istraživanja i razvoja koji se koriste za obračun indirektnih troškova utvrđuju se na osnovu uobičajenih računovodstvenih praksi i obuhvataju samo opravdane troškove projekata istraživanja i razvoja iz tačaka od (a) do (d). .

4. Opravdani troškovi za studije izvodljivosti su troškovi studije.
5. Intenzitet pomoći za svakog korisnika ne prelazi:
 - (a) 100 % opravdanih troškova za fundamentalno istraživanje;
 - (b) 50 % opravdanih troškova za industrijsko istraživanje;
 - (c) 25 % opravdanih troškova za eksperimentalni razvoj;
 - (d) 50 % opravdanih troškova za studije izvodljivosti.
6. Intenziteti pomoći za industrijska istraživanja i eksperimentalni razvoj mogu se povećati do maksimalnog intenziteta pomoći od 80 % opravdanih troškova u skladu sa tačkama od (a) do (d), gdje se tačke (b), (c) i (d) ne smiju međusobno kombinovati:
 - (a) za 10 procentnih poena za srednja preduzeća i za 20 procentnih poena za mala preduzeća;
 - (b) za 15 procentnih poena ako je ispunjen jedan od sljedećih uslova:
 - i. projekat uključuje efektivnu saradnju:
 - između privrednih društava od kojih je najmanje jedno MSP, ili se sprovodi u najmanje dvije države članice ili u jednoj državi članici i državi koja je ugovorna strana Sporazuma o EEP, a nijedno privredno društvo samo ne snosi više od 70 % opravdanih troškova; ili
 - između privrednog društva i jedne ili više organizacija za istraživanje i širenje znanja, pri čemu ta organizacija/organizacije snose najmanje 10 % opravdanih troškova i imaju pravo da objavljuju svoje rezultate istraživanja;
 - ii. rezultati projekta saopštavaju se širokom krugu na konferencijama, objavljivanjem, kroz registre sa slobodnim pristupom, ili besplatnim računarskim programima i računarskim programima sa otvorenim kodom;
 - iii. korisnik se obavezuje da će pravovremeno staviti na raspolaganje licence za rezultate istraživanja potpomognutih projekata istraživanja i razvoja, koji su zaštićeni pravima intelektualne svojine po tržišnoj cijeni i na neisključivoj i nediskriminatornoj osnovi kako bi ih zainteresovane strane u EEP mogle koristiti;
 - iv. projekat istraživanja i razvoja se sprovodi u potpomognutom području koje ispunjava uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora;
 - c) za 5 procentnih poena ako se projekat istraživanja i razvoja sprovodi u potpomognutom području koje ispunjava uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora;
 - d) za 25 procentnih poena ako je projekat istraživanja i razvoja:
 - i. država članica na osnovu otvorenog poziva odabrala da bude dio projekta koji su zajednički osmislile najmanje tri države članice ili ugovorne strane Sporazuma o EEP-u; i
 - ii. uključuje efikasnu saradnju između privrednih društava u najmanje dvije države članice ili ugovorne strane Sporazuma o EEP-u kada je korisnik MSP, ili u najmanje tri države članice ili ugovorne strane Sporazuma o EEP-u kada je korisnik veliko preduzeće; i
 - iii. ako je ispunjen barem jedan od dva sljedeća uslova:

- rezultati projekta istraživanja i razvoja saopštavaju se širokom krugu na konferencijama, objavljivanjem, kroz registre sa slobodnim pristupom, ili besplatnim računarskim programima i računarskim programima sa otvorenim kodom u najmanje tri države članice ili ugovorne strane Sporazuma o EEP-u; ili
 - korisnik se obavezuje da će pravovremeno staviti na raspolaganje licence za rezultate istraživanja potpomognutih projekata istraživanja i razvoja, koji su zaštićeni pravima intelektualne svojine po tržišnoj cijeni i na neisključivoj i nediskriminatornoj osnovi kako bi ih zainteresovane strane u EEP mogle koristiti.
7. Intenziteti pomoći za studije izvodljivosti mogu se uvećati za 10 procentnih poena za srednja preduzeća i 20 procentnih poena za mala preduzeća.

Član 25a

Pomoć za projekte kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti”

1. Pomoć za MSP-ove za projekte istraživanja i razvoja i za studije izvodljivosti kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti” u okviru programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Prihvatljive aktivnosti projekta istraživanja i razvoja ili studije izvodljivosti za koje je dodijeljena pomoć biće one koje su kao takve definisane pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa, isključujući aktivnosti koje prevazilaze aktivnosti eksperimentalnog razvoja.
3. Kategorije, maksimalni iznosi i metode izračunavanja opravdanih troškova projekta istraživanja i razvoja ili studije izvodljivosti za koje je dodijeljena pomoć biće oni koji su definisani pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa.
4. Maksimalni iznos pomoći ne prelazi 2,5 miliona EUR po MSP-ove po projektu istraživanja i razvoja ili studiji izvodljivosti.
5. Ukupno javno finansiranje projekta istraživanja i razvoja ili studije izvodljivosti ne prelazi stopu finansiranja utvrđenu za taj projekt istraživanja i razvoja ili studiju izvodljivosti u okviru pravila programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa.

Član 25b

Pomoć za Marija Sklodovska – Kiri aktivnosti i aktivnosti u okviru Provjere koncepta ERC-a

1. Pomoć za Marija Sklodovska – Kiri aktivnosti i aktivnosti u okviru Provjere koncepta ERC-a kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti” u okviru programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa susklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi koji su utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Prihvatljive aktivnosti su one koje su kao takve definisane pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa.
3. Kategorije, maksimalni iznosi i metode izračunavanja opravdanih troškova aktivnosti za koju je dodijeljena pomoć su oni koji su kao takvi definisani pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa.
4. Ukupno javno finansiranje aktivnosti ne prelazi maksimalni iznos pomoći predviđen programom Horizont 2020 ili programom Horizont Evropa.

Član 25c

Pomoć uključena u sufinansirane projekte istraživanja i razvoja

1. Pomoć dodijeljena sufinansiranom projektu istraživanja i razvoja ili studiji izvodljivosti (uključujući projekte istraživanja i razvoja implementirane u okviru evropskog institucionalizovanog partnerstva na osnovu člana 185 ili člana 187 Ugovora ili mjere sufinansirane programom, kako je definisano pravilima programa Horizont Evropa) koje sprovode najmanje tri države članice ili dvije države članice i najmanje jedna pridružena zemlja, a biraju se na osnovu procjene i rangiranja koje sprovode nezavisni stručnjaci na osnovu transnacionalnih poziva u skladu sa pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa, usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi koji su utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Prihvatljive aktivnosti projekta istraživanja i razvoja ili studije izvodljivosti za koje je dodijeljena pomoć su one koje su kao takve definisane pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa, isključujući aktivnosti koje prevazilaze aktivnosti eksperimentalnog razvoja.
3. Kategorije, maksimalni iznosi i metode izračunavanja opravdanih troškova su oni koji su kao takvi definisani pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa.
4. Ukupna javna finansijska sredstva ne smiju prelaziti stopu finansiranja utvrđenu za taj projekat istraživanja i razvoja ili studiju izvodljivosti nakon izbora, rangiranja i evaluacije u skladu sa pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa.
5. Finansijska sredstva dodijeljena iz programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa pokrivaju najmanje 30 % ukupnih opravdanih troškova aktivnosti istraživanja i razvoja ili inovativnih aktivnosti kako je definisano u okviru programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa.

Član 25d

Pomoć za aktivnosti udruživanja

1. Pomoć koja se dodjeljuje sufinansiranim aktivnostima udruživanja koje uključuju najmanje dvije države članice i koje se biraju na osnovu evaluacije i rangiranja koje sprovode nezavisni stručnjaci na osnovu transnacionalnih poziva u skladu sa pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi koji su utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Prihvatljive aktivnosti u okviru sufinansiranih aktivnosti udruživanja su one koje su kao takve definisane pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa. Isključene su aktivnosti koje izlaze iz okvira aktivnosti eksperimentalnog razvoja.
3. Kategorije, maksimalni iznosi i metode izračunavanja opravdanih troškova su oni koji su kao takvi definisani pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa. Pored toga opravdani su i troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu povezanu sa projektom.
4. Ukupno javno finansiranje ne smije da prelazi stopu finansiranja utvrđenu za tu aktivnost udruživanja nakon izbora, rangiranja i evaluacije u skladu sa pravilima programa Horizont 2020 ili programa Horizont Evropa. Osim toga, za ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu povezanu sa projektom, pomoć ne smije da prelazi 70 % troškova ulaganja.
5. Kad je riječ o pomoći za ulaganje u infrastrukture na osnovu aktivnosti udruživanja, primjenjuju se sljedeći dodatni uslovi:

- (a) ako se infrastrukturom obavljaju i privredne i neprivredne djelatnosti, finansiranje, troškovi i prihodi svake vrste djelatnosti se knjiže posebno na osnovu dosljedno primjenjenih i objektivno opravdanih načela troškovnog računovodstva;
- (b) cijena primjene ili korišćenja infrastrukture odgovara tržišnoj cijeni;
- (c) pristup infrastrukturi je otvoren za više korisnika i odobrava se na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi. Privrednim društvima koja su finansirala najmanje 10 % troškova ulaganja u infrastrukturu može se odobriti povlašćeni pristup pod povoljnijim uslovima. Kako bi se izbjegla prekomjerna naknada, takav pristup će biti proporcionalan doprinosu privrednog društva u troškovima ulaganja, a uslovi povlašćenog pristupa su javni;
- (d) ako se za infrastrukturu dobiju javna finansijska sredstva i za privredne i neprivredne djelatnosti, države članice uspostavljaju mehanizam praćenja i povrata sredstava kako bi se osiguralo da zbog povećanja udjela ekonomskih djelatnosti u odnosu na situaciju predviđenu u vrijeme dodjele pomoći ne prelazi primjenjivi intenzitet pomoći.

Član 25e

Pomoć uključena u sufinansiranje projekata koje podržava Evropski fond za odbranu ili Evropski program industrijskog razvoja u području odbrane

1. Pomoć koja se dodjeljuje za sufinansiranje projekta istraživanja i razvoja koji se finansira iz Evropskog fonda za odbranu ili Evropskog programa industrijskog razvoja u području odbrane i koji je ocijenjen, rangiran i odabran u skladu sa pravilima Evropskog fonda za odbranu ili Evropskog programa industrijskog razvoja u području odbrane usklađena je sa unutarnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obveze prijave prema članu 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uvjeti utvrđeni u ovom članu i Poglavlju I.
2. Opravdani troškovi potpomognutog projekta su oni za koje se utvrdi da su opravdani u skladu sa pravilima Evropskog fonda za odbranu ili Evropskog programa industrijskog razvoja u području odbrane.
3. Ukupno javno finansiranje može iznositi do 100 % opravdanih troškova projekta, što znači da se troškovi projekta koji nijesu pokriveni sredstvima Unije mogu pokriti državnom pomoći.
4. U slučaju da intenzitet pomoći koju je primio korisnik premašuje maksimalni intenzitet pomoći koju je korisnik mogao primiti u skladu sa članom 25 st. 5, 6 i 7, korisnik mora davaocu pomoći platiti tržišnu cijenu za korišćenje prava intelektualne svojine za primjene koje se ne odnose na odbranu ili prototipova koji proizlaze iz projekta. U svakom slučaju, maksimalni iznos koji se isplaćuje davaocu pomoći za tu upotrebu ne smije premašiti razliku između pomoći koju je primio korisnik i maksimalnog iznosa pomoći koji je korisnik mogao primiti primjenom maksimalnog intenziteta pomoći odobrenog za tog korisnika u skladu sa članom 25 st. 5, 6 i 7.

Član 26

Pomoć za ulaganje u istraživačke infrastrukture

1. Pomoć za izgradnju ili modernizaciju istraživačkih infrastrukture koje obavljaju privredne djelatnosti usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi koji su utvrđeni u ovom članu i Poglavlju I.

2. Ako istraživačka infrastruktura obavlja i privredne i neprivredne djelatnosti, finansiranje, troškovi i prihodi svake pojedine vrste djelatnosti knjiže se odvojeno na osnovu dosljedno primijenjenih i objektivno opravdanih načela troškovnog računovodstva.
3. Cijena koja se naplaćuje za upravljanje infrastrukturom ili korišćenje infrastrukture odgovara tržišnoj cijeni.
4. Pristup infrastrukturi otvoren je za više korisnika i odobrava se na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi. Privrednim društvima koja su finansirala najmanje 10 % troškova ulaganja u infrastrukturu može se odobriti povlašćeni pristup pod povoljnijim uslovima. Da bi se izbjegla prekomjerna naknada, taj pristup proporcionalan je doprinosu privrednog društva troškovima ulaganja, a uslovi povlašćenog pristupa su javno dostupni.
5. Opravdani troškovi su troškovi ulaganja u nematerijalnu i materijalnu imovinu.
6. Intenzitet pomoći ne prelazi 50 % opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati do 60 % pod uslovom da najmanje dvije države članice osiguraju javno finansiranje ili za istraživačku infrastrukturu koja je evaluirana i odabrana na nivou Unije.
7. Ako istraživačka infrastruktura primi javno finansiranje i za privredne i za neprivredne djelatnosti, države članice uspostavljaju mehanizam praćenja i povraćaja sredstava kako bi se obezbijedilo da se ne prekorači primjenjivi intenzitet pomoći zbog povećanja udjela privrednih djelatnosti u odnosu na situaciju predviđenu u vrijeme dodjele pomoći.

Član 26a

Pomoć za ulaganje u infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje

1. Pomoć za izgradnju ili modernizaciju infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi koji su utvrđeni u ovom članu i Poglavlju I.
2. U nedostatku tržišne cijene, cijena koja se naplaćuje za rad ili korišćenje infrastrukture mora odgovarati tržišnoj cijeni ili održavati njihove troškove rada uvećane za razumnu maržu.
3. Pristup infrastrukturi otvoren je za više korisnika i pruža se na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi. Privrednim društvima koja su finansirala najmanje 10% troškova ulaganja u infrastrukturu, može se odobriti povlašćeni pristup uz povoljnije uslove. Da bi se izbjegla prekomjerne naknade, ovaj pristup je proporcionalan doprinosu privrednog društva u troškovima ulaganja, a uslovi povlašćenog pristupa su javno dostupni.
4. Opravdani troškovi su troškovi ulaganja u nematerijalnu i materijalnu imovinu.
5. Intenzitet pomoći ne prelazi 25% opravdanih troškova.
6. Intenzitet pomoći može se povećati do maksimalnog intenziteta pomoći od 40%, 50% i 60% opravdanih troškova ulaganja, respektivno, za velika, srednja i mala preduzeća kao što slijedi:
 - a) za 10 procentnih poena za srednja preduzeća i 20 procentnih poena za mala preduzeća;
 - b) za dodatnih 10 procentnih poena za prekogranične infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje za koje najmanje dvije države članice osiguravaju javno finansiranje ili za infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje koje su evaluirane i odabrane na nivou Unije;
 - c) za dodatnih 5 procentnih poena za infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje od kojih se najmanje 80% godišnjih kapaciteta dodjeljuje MSP-ovima.

Član 27

Pomoć za inovativne klastere

1. Pomoć za inovativne klastere usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi koji su utvrđeni u ovom članu i Poglavlju I.
2. Pomoć za ulaganje može se dodijeliti vlasniku inovativnog klastera. Operatoru inovativnog klastera može se dodijeliti operativna pomoć. U slučaju da operater nije vlasnik, operater može imati pravni subjektivitet ili biti udruženje privrednih društava bez posebnog pravnog subjektiviteta. U svim slučajevima, svako privredno društvo mora voditi odvojene računovodstvene evidencije troškova i prihoda za svaku aktivnost (vlasništvo, poslovanje i upotreba klastera) u skladu sa važećim računovodstvenim standardima.
3. Pristup prostorima, objektima i djelatnostima klastera otvoren je za više korisnika i odobrava se na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi. Privrednim društvima koja su finansirala najmanje 10 % troškova ulaganja u inovativni klaster može se odobriti povlašćeni pristup pod povoljnijim uslovima. Da bi se izbjegla prekomjerna naknada, taj pristup proporcionalan je doprinosu privrednog društva troškovima ulaganja, a uslovi povlašćenog pristupa su javno dostupni.
4. Naknade za korišćenje objekata klastera i učešće u njegovim djelatnostima moraju odgovarati tržišnoj cijeni ili odražavati stvarne troškove uključujući razumnu maržu.
5. Pomoć za ulaganje može se dodijeliti za izgradnju ili modernizaciju inovativnih klastera. Opravdani troškovi su troškovi ulaganja u nematerijalnu i materijalnu imovinu.
6. Intenzitet pomoći za ulaganje u inovativne klastere ne prelazi 50 % opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za inovativne klastere koji se nalaze u područjima koja primaju pomoć i ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora i za 5 procentnih poena za inovativne klastere koji se nalaze u područjima koja primaju pomoć i ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
7. Za poslovanje inovativnih klastera može se dodijeliti operativna pomoć. Period pomoći ne prelazi deset godina.
8. Opravdanim troškovima operativne pomoći za inovativne klastere smatraju se troškovi osoblja i administrativni troškovi (uključujući režijske troškove) koji se odnose:
 - (a) na podsticanje klastera da bi se olakšala saradnja, razmjena informacija i pružanje ili usmjeravanje usluga poslovne podrške koje su specijalizovane i prilagođene korisnicima;
 - (b) na promovisanje klastera kako bi se povećalo učešće novih privrednih društava ili organizacija i povećala prepoznatljivost;
 - (c) na upravljanje objektima klastera; na organizaciju programa obuke, radionica i konferencija kako bi se podržala razmjena znanja, umrežavanje i transnacionalna saradnja.
9. Intenzitet operativne pomoći ne prelazi 50 % ukupnih opravdanih troškova tokom perioda u kojem se pomoć dodjeljuje.

Član 28

Pomoć za inovacije za MSP-ove

1. Pomoć za inovacije za MSP-ove usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi su sljedeći:

- (a) troškovi dobijanja, potvrđivanja i odbrane patenata i ostale nematerijalne imovine;
 - (b) troškovi upućivanja visokokvalifikovanog osoblja iz organizacije za istraživanje i širenje znanja ili velikog preduzeća na rad na djelatnostima istraživanja, razvoja i inovacija na novootvorenom radnom mjestu u okviru korisnika, pod uslovom da se time ne zamjenjuje drugo osoblje;
 - (c) troškovi konsultantskih usluga i usluga podrške za inovacije, uključujući usluge koje pružaju organizacije za istraživanje i širenje znanja, istraživačke infrastrukture, infrastrukture za testiranje i eksperimentiranje ili inovativni klasteri.
- 3. Intenzitet pomoći ne prelazi 50 % opravdanih troškova.
 - 4. U posebnom slučaju pomoći za konsultantske usluge i usluge podrške za inovacije, intenzitet pomoći može se povećati do 100 % opravdanih troškova, pod uslovom da ukupni iznos pomoći za konsultantske usluge i usluge podrške za inovacije ne prelazi 220 000 EUR po privrednom društvu za bilo koji period od tri godine.

Član 29

Pomoć za inovacije procesa i inovacije u organizaciji

- 1. Pomoć za inovacije procesa i inovacije u organizaciji usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
- 2. Pomoć velikim privrednim društvima usklađena je samo ako ta privredna društva efikasno sarađuju sa MSP-ovima u djelatnosti koja prima pomoć, a MSP-ovi sa kojima sarađuju snose najmanje 30 % ukupnih opravdanih troškova.
- 3. Opravdani troškovi su sljedeći:
 - (a) troškovi osoblja;
 - (b) troškovi instrumenata, opreme, zgrada i zemljišta, u obimu i za period u kojem se koriste za projekt;
 - (c) troškovi istraživanja koje se sprovodi na osnovu ugovora, znanja i patenata koji su kupljeni ili je za njih pribavljena licenca od trećih strana po tržišnim uslovima;
 - (d) dodatni režijski troškovi i drugi troškovi poslovanja, uključujući troškove materijala, potrošne robe i sličnih proizvoda, nastali neposredno kao rezultat projekta.
- 4. Intenzitet pomoći ne prelazi 15 % opravdanih troškova za velika privredna društva i 50 % opravdanih troškova za MSP-ove.

Član 30

Pomoć za istraživanje i razvoj u sektoru ribarstva i akvakulture

- 1. Pomoć za istraživanje i razvoj u sektoru ribarstva i akvakulture usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
- 2. Projekat koji prima pomoć u interesu je svih privrednih društava u određenom sektoru ili podsektoru.
- 3. Prije datuma početka projekta koji prima pomoć na internetu se objavljuju sljedeće informacije:
 - (a) da će se projekat koji prima pomoć sprovesti;
 - (b) ciljevi projekta koji prima pomoć;
 - (c) približni datum objavljivanja očekivanih rezultata projekta koji prima pomoć i mjesto objavljivanja na internetu;

- (d) napomena da će rezultati projekta koji prima pomoć biti besplatno dostupni svim privrednim društvima koja djeluju u određenom sektoru ili podsektoru.
4. Rezultati projekta koji prima pomoć dostupni su na internetu od datuma završetka projekta koji prima pomoć ili od datuma kada se informacije o tim rezultatima daju članovima bilo koje određene organizacije, zavisno od toga koji datum nastupi prije. Rezultati ostaju dostupni na internetu najmanje 5 godina od datuma završetka projekta koji prima pomoć.
 5. Pomoć se dodjeljuje neposredno organizaciji za istraživanje i širenje znanja i ne uključuje neposrednu dodjelu pomoći koja nije povezana sa istraživanjem privrednom društvu koje proizvodi, prerađuje ili stavlja na tržište proizvode ribarstva i akvakulture.
 6. Opravdani troškovi su troškovi utvrđeni u članu 25 stav 3.
 7. Intenzitet pomoći ne prelazi 100 % opravdanih troškova.

ODJELJAK 5

Pomoć za usavršavanje

Član 31

Pomoć za usavršavanje

1. Pomoć za usavršavanje usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se ne dodjeljuje za usavršavanje koje privredna društva sprovode da bi ispunila obavezne nacionalne standarde o usavršavanju.
3. Opravdani troškovi su sljedeći:
 - (a) troškovi predavača, za sate tokom kojih predavači učestvuju u usavršavanju;
 - (b) operativni troškovi predavača i polaznika usavršavanja koji su neposredno povezani sa projektom usavršavanja, kao što su putni troškovi, troškovi smještaja, troškovi materijala i potrošne robe neposredno povezani sa projektom, amortizacija sredstava i opreme u obimu u kojem se koriste isključivo za projekat usavršavanja.
 - (c) troškovi konsultantskih usluga u vezi sa projektom usavršavanja;
 - (d) troškovi službenika polaznika usavršavanja i opšti posredni troškovi (administrativni troškovi, zakup, režijski troškovi) za sate koje polaznici usavršavanja provedu na usavršavanju.
4. Intenzitet pomoći ne prelazi 50 % opravdanih troškova. Može se povećati do maksimalnog intenziteta pomoći od 70 % opravdanih troškova, kako slijedi:
 - (a) za 10 procentnih poena ako se usavršavanje sprovodi za radnike sa invaliditetom ili radnike u nepovoljnom položaju;
 - (b) za 10 procentnih poena ako se pomoć dodjeljuje srednjim preduzećima i za 20 procentnih poena ako se pomoć dodjeljuje malim preduzećima.
5. Ako se pomoć dodjeljuje u sektoru pomorskog saobraćaja, intenzitet pomoći može se povećati do 100 % opravdanih troškova, ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
 - (a) polaznici usavršavanja nijesu aktivni članovi posade, već pomoćni članovi posade; i
 - (b) usavršavanje se sprovodi na brodovima koji su upisani u registre Unije.

ODJELJAK 6

Pomoć za radnike u nepovoljnom položaju i radnike sa invaliditetom

Član 32

Pomoć za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju u obliku subvencija zarada

1. Šeme pomoći za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi su troškovi zarada u periodu od najviše 12 mjeseci nakon zaposlenja radnika u nepovoljnom položaju. Ako je dotični radnik u ozbiljno nepovoljnom položaju, opravdani troškovi su troškovi zarada u periodu od najviše 24 mjeseca nakon zapošljavanja.
3. Ako zapošljavanje ne predstavlja neto povećanje broja zaposlenih u dotičnom privrednom društvu u odnosu na prosjek za proteklih dvanaest mjeseci, radno mjesto ili radna mjesta postaju upražnjena zbog dobrovoljnog odlaska, invalidnosti, penzionisanja po osnovu starosti, dobrovoljnog skraćenja radnog vremena ili zakonitog otkaza zbog povrede radne obaveze, a ne kao posljedica tehnološkog viška.
4. Osim u slučaju zakonitog otkaza zbog povrede radne obaveze, radnici u nepovoljnom položaju imaju pravo na neprekidno zaposlenje najmanje na period propisan odgovarajućim domaćim zakonodavstvom ili kolektivnim ugovorima kojima se uređuju ugovori o radu.
5. Ukoliko je period zaposlenja kraći od 12 mjeseci, ili 24 mjeseca u slučaju radnika u ozbiljno nepovoljnom položaju, pomoć se shodno tome proporcionalno smanjuje.
6. Intenzitet pomoći ne prelazi 50 % opravdanih troškova.

Član 33

Pomoć za zapošljavanje radnika sa invaliditetom u obliku subvencija zarada

1. Pomoć za zapošljavanje radnika sa invaliditetom usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi su troškovi zarada za period tokom kojeg je zaposlen radnik sa invaliditetom.
3. Ako zapošljavanje ne predstavlja neto povećanje broja zaposlenih u dotičnom privrednom društvu u odnosu na prosjek za proteklih dvanaest mjeseci, radno mjesto ili radna mjesta postaju upražnjena zbog dobrovoljnog odlaska, invalidnosti, penzionisanja po osnovu starosti, dobrovoljnog skraćenja radnog vremena ili zakonitog otkaza zbog povrede radne obaveze, a ne kao posljedica tehnološkog viška.
4. Osim u slučaju zakonitog otkaza zbog povrede radne obaveze, radnici sa invaliditetom imaju pravo na neprekidno zaposlenje najmanje na period propisan predmetnim domaćim zakonodavstvom ili kolektivnim ugovorima koji su pravno obavezujući za privredno društvo i kojima se uređuju ugovori o radu.
5. Intenzitet pomoći ne prelazi 75 % opravdanih troškova.

Član 34

Pomoć za nadoknadu dodatnih troškova zapošljavanja radnika sa invaliditetom

1. Pomoć za nadoknadu dodatnih troškova zapošljavanja radnika sa invaliditetom usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi su sljedeći:
 - (a) troškovi prilagođavanja prostorija;
 - (b) troškovi zapošljavanja osoblja isključivo za vrijeme provedeno u pružanju pomoći radnicima sa invaliditetom i u obučavanju tog osoblja za pružanje pomoći radnicima sa invaliditetom;
 - (c) troškovi prilagođavanja ili nabavke opreme, odnosno nabavke i validacije softvera koji koriste radnici sa invaliditetom, uključujući prilagođenu ili pomoćnu tehnološku opremu, koji predstavljaju dodatne troškove u odnosu na troškove koje bi korisnik imao da je zaposlio radnike koji nijesu radnici sa invaliditetom;
 - (d) troškovi neposredno povezani sa prevozom radnika sa invaliditetom na radno mjesto i sa djelatnostima povezanim sa radom;
 - (e) troškovi zarada za sate koje je radnik sa invaliditetom proveo na rehabilitaciji;
 - (f) ukoliko korisnik obezbjeđuje zaštićeno zapošljavanje, troškovi izgradnje, ugradnje ili modernizacije proizvodnih jedinica dotičnog privrednog društva, kao i svi troškovi administracije i prevoza, ukoliko ti troškovi neposredno proizilaze iz zapošljavanja radnika sa invaliditetom.
3. Intenzitet pomoći ne prelazi 100 % opravdanih troškova.

Član 35

Pomoć za nadoknadu troškova pomoći pružene radnicima u nepovoljnom položaju

1. Pomoć za nadoknadu troškova pomoći pružene radnicima u nepovoljnom položaju usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi su troškovi:
 - (a) zapošljavanja osoblja isključivo za vrijeme provedeno u pružanju pomoći radnicima u nepovoljnom položaju tokom perioda od najviše 12 mjeseci nakon zapošljavanja radnika u nepovoljnom položaju ili tokom perioda od najviše 24 mjeseca nakon zapošljavanja radnika u ozbiljno nepovoljnom položaju;
 - (b) obučavanja tog osoblja za pružanje pomoći radnicima u nepovoljnom položaju.
3. Pružena pomoć sastoji se od mjera podrške radnicima u nepovoljnom položaju prilikom njihovog razvijanja samostalnosti i njegovog prilagođavanja na radno okruženje, pri čemu se radniku pomaže oko socijalnih i administrativnih postupaka, prilikom saopštenje sa poslodavcem i prilikom upravljanja sukobima.
4. Intenzitet pomoći ne prelazi 50 % opravdanih troškova.

ODJELJAK 7

Pomoć za zaštitu životne sredine

Član 36

Pomoć za ulaganje za zaštitu životne sredine, uključujući dekarbonizaciju

1. Pomoć za ulaganje za zaštitu životne sredine, uključujući pomoć za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
- 1 a. Ovaj član se ne primjenjuje na mjere za koje su utvrđena posebna pravila u članovima 36a, 36b i 38 do 48. Ovaj član se ne primjenjuje ni na ulaganja u opremu, mašine i objekte za industrijsku proizvodnju koji koriste fosilna goriva, uključujući i one koji upotrebljavaju prirodni gas. Time se ne dovodi u pitanje mogućnost dodjele pomoći za ugradnju dodatnih komponenti kojima se poboljšava nivo zaštite životne sredine postojeće opreme, mašina i industrijskih proizvodnih objekata, u kom slučaju ulaganje neće rezultirati niti proširenjem proizvodnih kapaciteta niti većom potrošnjom fosilnih goriva.
- 1 b. Ovaj član se primjenjuje i na ulaganja u opremu i mašine koje upotrebljavaju vodonik, kao i infrastrukturu za prenos vodonika u mjeri u kojoj se vodonik koji se koristi ili prenosi kvalifikuje kao obnovljivi vodonik. Primjenjuje se i na ulaganja u opremu i mašine koji upotrebljavaju goriva dobijena iz vodonika čiji je energetski sadržaj dobijen iz obnovljivih izvora osim biomase i koji su proizvedeni u skladu s metodologijama utvrđenim za obnovljiva tečna i gasovita transportna goriva koja nijesu biološkog porijekla u Direktivi (EU) 2018/2001 i njenim implementacionim ili delegiranim aktima.

Ovaj član se primjenjuje i na pomoć za ulaganja u postrojenja, opremu i mašine koji proizvode ili upotrebljavaju vodonik koji se proizvodi iz električne energije, a koji se ne smatra vodonikom iz obnovljivih izvora kao i namjensku infrastrukturu iz člana 2 tačka 130, posljednja rečenica, za njegov transport, u mjeri u kojoj se može dokazati da se proizvedenim, upotrijebljenim ili prevezenim vodonikom na bazi električne energije postiže smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte tokom životnog ciklusa od najmanje 70 % u odnosu na uporedno fosilno gorivo od 94 g CO₂eg/MJ. Kako bi se utvrdilo smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte tokom životnog ciklusa u skladu sa ovim podstavom, emisije gasova sa efektom staklene bašte povezane sa proizvodnjom električne energije koja se koristi za proizvodnju vodonika određuje granična proizvodna jedinica u zoni ponude u kojoj se nalazi elektrolizator u periodima poravnanja neravnoteže, kada elektrolizator troši električnu energiju iz mreže.

U slučajevima navedenim u prvom i drugom podstavu tokom cijelog trajanja ulaganja smije se upotrebljavati, prevoziti ili, prema potrebi, proizvoditi samo vodonik koji ispunjava uslove navedene u tim podstavovima. Obaveza u tom smislu se izjavljuje pred državom članicom.

2. Ulaganje mora ispunjavati jedan od sljedećih uslova:
 - (a) njime se omogućava realizacija projekta koji dovodi do povećanja nivoa zaštite životne sredine koja proizilazi iz djelatnosti korisnika, mimo važećih standarda Unije, bez obzira na postojanje obaveznih nacionalnih standarda koji su strožiji od standarda Unije; za projekte koji su povezani ili uključuju namjensku infrastrukturu iz člana 2 tačka 130, posljednja rečenica, za vodonik u smislu stava 1b, za otpadnu toplotu ili CO₂ ili za projekte koji uključuju priključenje na energetsku infrastrukturu za vodonik u smislu stava 1b, otpadne toplote ili CO₂, povećanje zaštite životne sredine može biti posljedica djelatnosti drugog subjekta uključenog u infrastrukturni lanac; ili;

- (b) njime se omogućava realizacija projekta koji dovodi do povećanju nivoa zaštite životne sredine koja proizilazi iz djelatnosti korisnika u nedostatku standarda Unije; za projekte koji su povezani ili uključuju namjensku infrastrukturu iz člana 2 tačka 130, posljednja rečenica, za vodonik u smislu stava 1b, za otpadnu toplotu ili CO₂ ili za projekte koji uključuju priključenje na energetske infrastrukturu za vodonik u smislu stava 1b, otpadne toplote ili CO₂, povećanje zaštite životne sredine može biti posljedica djelatnosti drugog subjekta uključenog u infrastrukturni lanac; ili
- (c) njime se omogućava realizacija projekta koji dovodi do povećanja nivoa zaštite životne sredine koja proizilazi iz djelatnosti korisnika u skladu sa standardima Unije koji su usvojeni, ali još nisu na snazi; za projekte koji su povezani ili uključuju namjensku infrastrukturu iz člana 2 tačka 130, posljednja rečenica, za vodonik u smislu stava 1b, za otpadnu toplotu ili CO₂ ili za projekte koji uključuju priključenje na energetske infrastrukturu za vodonik u smislu stava 1b, otpadne toplote ili CO₂, povećanje zaštite životne sredine može biti posljedica djelatnosti drugog subjekta uključenog u infrastrukturni lanac.

2 a. Ulaganja u hvatanje i transport CO₂ ispunjavaju sljedeće kumulativne uslove:

- (a) hvatanje i/ili transport CO₂, uključujući pojedinačne elemente lanca hvatanja i skladištenja ili hvatanja i korišćenja vodonika, biće integrisani u kompletan lanac hvatanja i skladištenja vodonika i/ili hvatanja i korišćenja vodonika;
- (b) neto sadašnja vrijednost projekta ulaganja tokom njegovog životnog vijeka biće negativna. Za potrebe izračunavanja neto sadašnje vrijednosti projekta u obzir će se uzeti izbjegnuti troškovi emisije CO₂;
- (c) opravdani troškovi biće isključivo dodatni troškovi ulaganja koji proističu iz hvatanja CO₂ iz postrojenja koja emituje CO₂ (industrijska postrojenja ili elektrana) ili direktno iz atmosferskog vazduha, kao i iz privremenog skladišta i transporta uhvaćenih emisija CO₂.

2 b. Kada pomoć ima za cilj smanjenje ili izbjegavanje direktnih emisija, pomoć ne smije samo da premjesti predmetne emisije iz jednog sektora u drugi, nego mora dovesti do ukupnog smanjenja ciljanih emisija; konkretno, kada je cilj pomoći smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, pomoć ne smije samo da premjesti ove emisije iz jednog sektora u drugi već mora dovesti do njihovog ukupnog smanjenja.

3. Pomoć se ne dodjeljuje ukoliko se ulaganja preduzimaju kako bi se obezbijedilo da privredna društva samo poštuju standarde Unije koji su na snazi. Pomoć koja omogućava privrednim društvima da se pridržavaju standarda Unije koji su usvojeni, ali još uvijek nisu na snazi, može se dodijeliti u skladu sa ovim članom pod uslovom da ulaganje, za koje se pomoć dodjeljuje, bude sprovedeno i završeno najmanje 18 mjeseci prije datuma stupanja na snagu ove norme.

4. Opravdani troškovi su dodatni troškovi ulaganja koji se utvrđuju upoređivanjem troškova ulaganja sa troškovima uporednog scenarija koji bi se realizovao da pomoć nije dodijeljena, kako slijedi:

- (a) ako se uporedni scenario sastoji od ulaganja koje je manje ekološki prihvatljivo i koje odgovara uobičajenoj poslovnoj praksi u sektoru ili za datu djelatnost, opravdani troškovi predstavljaju razliku između troškova ulaganja za koje se dodjeljuje pomoć i troškova ulaganja koje je manje ekološki prihvatljivo;
- (b) ako se uporedni scenario sastoji od izvršenja istog ulaganja u kasnijoj fazi, opravdani troškovi su razlika između troškova ulaganja za koje se dodjeljuje državna pomoć i neto sadašnje vrijednosti troškova kasnijeg ulaganja, diskontovanih do trenutka kada će se potpomognuto ulaganje izvršiti;
- (c) ako se uporedni scenario sastoji u održavanju postojećih postrojenja i opreme u radu, opravdani troškovi će se sastojati od razlike između troškova ulaganja za koju se dodjeljuje državna pomoć i

neto sadašnje vrednosti ulaganja u održavanje, popravku i modernizaciju postojećih postrojenja i opreme, diskontovanih do trenutka kada će se potpomognuto ulaganje izvršiti;

- (d) u slučaju opreme koja je predmet ugovora o lizingu, opravdani troškovi će se sastojati od razlike u neto sadašnjoj vrijednosti između lizinga opreme za koju je dodijeljena državna pomoć i lizinga manje ekološki prihvatljive opreme koja bi se iznajmljivala bez pomoći; troškovi lizinga ne uključuju troškove koji se odnose na rad opreme ili postrojenja (troškove goriva, osiguranja, održavanja, drugog potrošnog materijala), bez obzira na to da li su dio ugovora o lizingu.

U svim situacijama navedenim u prvom podstavu, tačkama od (a) do (d), uporedni scenario će odgovarati ulaganju sa uporedivim izlaznim kapacitetom i životnim vijekom koje je u skladu sa standardima Unije koji su već na snazi. Uporedni scenario će biti vjerodostojan u odnosu na zakonske zahtjeve, tržišne uslove i podsticaje koji prozilaze iz sistema Evropske unije za trgovinu emisijama (EU ETS).

Kada se ulaganje za koje se dodjeljuje državna pomoć sastoji od ugradnje dodatne komponente na već postojeći objekat, za koji ne postoji uporedno ulaganje koje je manje ekološki prihvatljivo, opravdani troškovi će biti ukupni troškovi ulaganja.

Kada se ulaganje za koje se dodjeljuje državna pomoć sastoji u izgradnji namjenske infrastrukture iz člana 2, tačka 130, posljednja rečenica, za vodonik u smislu stava 1b, otpadnu toplotu ili CO₂, koje je neophodno da bi se omogućilo povećanje nivoa zaštite životne sredine iz st. 2 i 2a, opravdani troškovi su ukupni troškovi ulaganja. Troškovi izgradnje ili modernizacije skladišnih objekata, sa izuzetkom skladišta za obnovljivi vodonik i vodonik iz stava 1b, drugi podstav, nijesu opravdani.

Troškovi koji nijesu neposredno povezani sa dostizanjem višeg nivoa zaštite životne sredine nijesu opravdani.

5. Intenzitet pomoći ne prelazi 40 % opravdanih troškova. Kada ulaganja, sa izuzetkom onih koji se oslanjaju na upotrebu biomase, rezultira 100 % smanjenjem direktnih emisija gasova sa efektom staklene bašte, intenzitet pomoći može dostići 50 %.
6. U slučaju ulaganja koje se odnose na hvatanje i skladištenje vodonika (CCS) i/ili hvatanje i korišćenje vodonika (CCU), intenzitet pomoći ne prelazi 30 % opravdanih troškova.
7. Intenzitet pomoći može se povećati za 10 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje srednjim privrednim društvima i za 20 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje malim privrednim društvima.
8. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u područjima koja primaju pomoć i ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora i za 5 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u područjima koja primaju pomoć i ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
9. Intenzitet pomoći može dostići 100% troškova ulaganja ako se pomoć dodjeljuje u okviru konkurentskog tenderskog postupka, koji uz uslove navedene u članu 2 tačka 38 ispunjava sve sljedeće uslove:
 - (a) dodjela pomoći se zasniva na objektivnim, jasnim, transparentnim i nediskriminatorskim kriterijumima prihvatljivosti i odabira, unaprijed definisanim i objavljenim najmanje šest nedjelja prije roka za podnošenje zahtjeva, kako bi se omogućila efektivna konkurencija;

- (b) tokom implementacije šeme, u slučaju tenderske procedure u kojoj svi ponuđači dobijaju pomoć, dizajn navedenog postupka se prilagođava kako bi se uspostavila efektivna konkurencija u narednim tenderskim postupcima, na primjer, smanjenjem budžeta ili obima;
 - (c) naknadna prilagođavanja rezultata tenderskog postupka (kao što su naknadni pregovori o rezultatima postupka) nijesu dozvoljena;
 - (d) najmanje 70% ukupnih kriterijuma odabira koji se koriste za rangiranje ponuda i na kraju za dodjelu pomoći u okviru konkurentskog tenderskog postupka definišu se u smislu pomoći u odnosu na doprinos projekta ekološkim ciljevima mjere, na primjer pomoć koja se traži po jedinici zaštite životne sredine koju treba isporučiti.
10. Kao alternativa st. 4 do 9, iznos pomoći ne smije prelaziti razliku između troškova ulaganja koji su direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa zaštite životne sredine i operativne dobiti ulaganja. Operativna dobit se odbija od opravdanih troškova unaprijed, na osnovu realnih projekcija i naknadno se potvrđuje putem mehanizma povrata sredstava.
11. Izuzetno od stava 4, prvi podstav, tačke (a) do (d) i stavovi 9 i 10, opravdani troškovi se mogu utvrditi bez identifikacije uporednog scenarija i bez sprovođenja konkurentskog tenderskog postupka. U tom slučaju, opravdani troškovi će biti troškovi ulaganja koji su direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa zaštite životne sredine, a primjenljivi intenziteti pomoći i bonusi navedeni u stavovima od 5 do 8 se smanjuju za 50 %.

Član 36a

Pomoć za ulaganje u infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom

1. Pomoć za ulaganje u infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom biće usklađena sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzeta je od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi navedeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Ovaj član pokriva samo pomoć dodijeljenu za postavljanje infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva koje snabdijevaju vozila, mobilnu terminalnu opremu ili mobilnu opremu za zemaljsko rukovanje električnom energijom ili vodonikom. Za infrastrukturu za snabdijevanje vodonikom kojoj je odobrena podrška, država članica preuzima obavezu od korisnika da će najkasnije do 31. decembra 2035. godine infrastruktura za snabdijevanje vodonikom isporučivati vodonik isključivo iz obnovljivih izvora. Ovaj član se ne primjenjuje na pomoć za ulaganja koja se odnose na infrastrukturu za punjenje ili dopunu goriva u lukama.
3. Opravdani troškovi su troškovi izgradnje, postavljanja, modernizacije ili proširenja infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva. To može uključivati troškove same infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva, postavljanje ili modernizaciju električnih ili drugih komponenti, uključujući energetske transformatore koji su potrebni za povezivanje infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva na mrežu ili na lokalnu jedinicu za proizvodnju ili skladištenje električne energije ili vodonika, kao i prateću tehničku opremu, troškove građevinskih radova, adaptacije zemljišta ili puta, troškove ugradnje i troškove dobijanja odgovarajućih dozvola.
Opravdani troškovi mogu obuhvatati i troškove ulaganja za proizvodnju obnovljive električne energije ili vodonika iz obnovljivih izvora na licu mjesta, kao i troškove ulaganja skladištenih jedinica za skladištenje obnovljive električne energije iz obnovljivih izvora ili vodonika iz obnovljivih izvora. Nominalni proizvodni kapacitet postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora ili vodonika iz obnovljivih izvora na licu mjesta ne smije prelaziti maksimalnu nominalnu snagu ili kapacitet za punjenje goriva infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva na koju je priključeno.

4. Pomoć, prema ovom članu, biće dodijeljena u okviru konkurentskog tenderskog postupka koji uz uslove navedene u članu 2 tačka 38 ispunjava sve sljedeće uslove:
 - (a) dodjela pomoći se zasniva na objektivnim, jasnim, transparentnim i nediskriminatorskim kriterijumima prihvatljivosti i odabira, unaprijed definisanim i objavljenim najmanje šest nedjelja prije roka za podnošenje zahtjeva, kako bi se omogućila efektivna konkurencija;
 - (b) tokom implementacije šeme, u slučaju tenderske procedure u kojoj svi ponuđači dobijaju pomoć, dizajn navedenog postupka se prilagođava kako bi se uspostavila efektivna konkurencija u narednim tenderskim postupcima, na primjer, smanjenjem budžeta ili obima;
 - (c) naknadna prilagođavanja rezultata tenderskog postupka (kao što su naknadni pregovori o rezultatima postupka) nijesu dozvoljena;
 - (d) najmanje 70% ukupnih kriterijuma odabira koji se koriste za rangiranje ponuda i na kraju za dodjelu pomoći u okviru konkurentskog tenderskog postupka definišu se u smislu pomoći u odnosu na doprinos projekta ekološkim ciljevima mjere, na primjer pomoć koja se traži po jedinici zaštite životne sredine koju treba isporučiti.
5. Ako se pomoć dodjeljuje u okviru konkurentskog tenderskog postupka koji je u skladu sa uslovima iz stava 4, intenzitet pomoći može dostići do 100 % opravdanih troškova.
6. Izuzetno od stava 4, pomoć se može dodijeliti bez konkurentskog postupka kada se dodjeljuje na osnovu šeme pomoći. U tom slučaju, intenzitet pomoći ne prelazi 20 % opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za srednja preduzeća i za 30 procentnih poena za mala preduzeća. Intenzitet pomoći se može povećati i za 15 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u potpomognutim područjima utvrđenim u odobroj mapi regionalne pomoći koja je na snazi u vrijeme dodjele pomoći u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora ili za 5 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u potpomognutim područjima utvrđenim u odobroj mapi regionalne pomoći koja je na snazi u vrijeme dodjele pomoći u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
7. Pomoć koja se dodjeljuje bilo kojem privrednom društvu ne smije da pređe 40 % ukupnog budžeta predmetne šeme.
8. Kada je infrastruktura za punjenje ili dopunu goriva otvorena za pristup korisnicima koji nijesu korisnici pomoći, pomoć se dodjeljuje samo za izgradnju, ugradnju, modernizaciju ili proširenje javno dostupne infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva kojom se korisnicima pruža nediskriminatorski pristup, između ostalog u pogledu tarifa, autentifikacije i načina plaćanja i drugih uslova korišćenja. Naknade za korišćenje infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva koje se naplaćuju korisnicima koji nijesu korisnici pomoći odgovaraju tržišnim cijenama.
9. Operateri infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva koji nude ili dozvoljavaju plaćanje na osnovu ugovora na svojoj infrastrukturi ne smiju praviti diskriminaciju između pružaoca usluga mobilnosti, na primjer primjenom preferencijalnih uslova pristupa ili kroz diferencijaciju cijena bez objektivnog opravdanja.
10. Neophodnost pomoći za ulaganje u infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom iste kategorije kao ona koja će biti podržana kroz pomoć (na primjer, za infrastrukturu za punjenje: normalne ili velike snaga) biće verifikovana putem prethodno otvorene javne rasprave ili nezavisne studije tržišta, koji nijesu stariji od 1 godine u trenutku stupanja na snagu mjere pomoći. Posebno će se utvrditi da se takva ulaganja vjerovatno neće desiti pod komercijalnim uslovima u roku od 3 godine od stupanja na snagu mjere pomoći.

Obaveza sprovođenja prethodne otvorene javne rasprave ili nezavisne studije tržišta utvrđena u prvom podstavu ne primjenjuje se na pomoć za izgradnju, ugradnju, modernizaciju ili proširenje infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom koja nije dostupna javnosti.

11. Izuzetno od stava 10, neophodnost pomoći za infrastrukturu za punjenje ili dopunu goriva može se pretpostaviti za drumska vozila u područjima u kojima vozila koja pokreće isključivo električna energija (za infrastrukturu za punjenje) ili u kojima vozila koja berem djelimično pokreće vodonik (za infrastrukturu za punjenje goriva) predstavljaju manje od 3% ukupnog broja vozila iste kategorije registrovanih u predmetnoj državi članici. U smislu ovog stava, smatra se da putnička i laka komercijalna vozila spadaju u istu kategoriju vozila.
12. Svaka koncesija ili drugo povjeravanje trećoj strani za upravljanje podržanom infrastrukturom za punjenje ili dopunu goriva biće dodijeljena na konkurentnoj, transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi, uzimajući u obzir primjenljiva pravila nabavke.
13. Ako se pomoć dodjeljuje za uvođenje nove infrastrukture za punjenje koja omogućava prenos električne energije sa izlaznom snagom manjom ili jednakom 22 kW, infrastruktura mora biti u stanju da podrži funkcije pametnog punjenja.

Član 36b

Pomoć za ulaganje za nabavku čistih vozila ili vozila sa nultom emisijom i za modernizaciju vozila

1. Pomoć za ulaganje za nabavku čistih vozila ili vozila sa nultom emisijom za drumski, željeznički, unutrašnji vodeni i pomorski transport i za modernizaciju vozila osim aviona da bi se kvalifikovala kao čista vozila ili kao vozila sa nultim emisijama biće usklađena sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i biće izuzeti od prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Pomoć se dodjeljuje za kupovinu ili zakup u trajanju od najmanje 12 mjeseci čistih vozila koja barem djelomično pokreće električna energija ili vodonik ili vozila sa nultim emisijama i za modernizaciju vozila koja im omogućava da se kvalifikuju kao čista vozila ili vozila sa nultom emisijom..
3. Opravnani troškovi će biti sljedeći:
 - (a) za ulaganje koje se sastoji od kupovine čistih vozila ili vozila sa nultom emisijom, dodatni troškovi kupovine čistih vozila ili vozila sa nultom emisijom. Oni se izračunavaju kao razlika između troškova ulaganja za kupovinu čistog vozila ili vozila sa nultom emisijom i troškova ulaganja za kupovinu vozila iste kategorije koje je u skladu sa važećim standardima Unije koje su već na snazi i koje bi bilo nabavljeno bez pomoći;
 - (b) za ulaganje koje se sastoje od iznajmljivanja čistih vozila ili vozila sa nultom emisijom, dodatni troškovi iznajmljivanja čistog vozila ili vozila sa nultom emisijom. Oni se izračunavaju kao razlika između neto sadašnje vrijednosti zakupa čistog vozila ili vozila sa nultom emisijom i neto sadašnje vrijednosti zakupa vozila iste kategorije koje je u skladu sa važećim standardima Unije koji su već na snazi i koje bi bilo iznajmljeno bez pomoći. Za potrebe utvrđivanja opravdanih troškova, operativni troškovi vezani za rad vozila, uključujući troškove energije, troškove osiguranja i troškove održavanja, neće se uzeti u obzir, bez obzira da li su uključeni u ugovor o zakupu;
 - (c) za ulaganje koje se sastoje u modernizaciju vozila koja im omogućavaju da se kvalifikuju kao čista vozila ili vozila sa nultom emisijom, troškovi vezani za ulaganja u modernizaciju.
4. Pomoć, prema ovom članu, biće dodijeljena u okviru konkurentskog tenderskog postupka koji uz uslove navedene u članu 2 tačka 38 ispunjava sve sljedeće uslove:

- (a) dodjela pomoći se zasniva na objektivnim, jasnim, transparentnim i nediskriminatorskim kriterijumima prihvatljivosti i odabira, unaprijed definisanim i objavljenim najmanje šest nedjelja prije roka za podnošenje zahtjeva, kako bi se omogućila efektivna konkurencija;
 - (b) tokom implementacije šeme, u slučaju tenderske procedure u kojoj svi ponuđači dobijaju pomoć, dizajn navedenog postupka se prilagođava kako bi se uspostavila efektivna konkurencija u narednim tenderskim postupcima, na primjer, smanjenjem budžeta ili obima;
 - (c) naknadna prilagođavanja rezultata tenderskog postupka (kao što su naknadni pregovori o rezultatima postupka) nijesu dozvoljena;
 - (d) najmanje 70% ukupnih kriterijuma odabira koji se koriste za rangiranje ponuda i na kraju za dodjelu pomoći u okviru konkurentskog tenderskog postupka definišu se u smislu pomoći u odnosu na doprinos projekta ekološkim ciljevima mjere, na primjer pomoć koja se traži po čistom vozilu ili vozilu sa nultom emisijom.
5. Ako se pomoć dodjeljuje u okviru konkurentskog tenderskog postupka u skladu sa uslovima iz stava 4, intenzitet pomoći ne prelazi:
- (a) 100 % opravdanih troškova za kupovinu ili zakup vozila sa nultom emisijom ili modernizaciju vozila koja im omogućavaju da se kvalifikuju kao vozila sa nultom emisijom;
 - (b) 80 % opravdanih troškova za kupovinu ili zakup čistih vozila ili za modernizaciju vozila koja im omogućava da se kvalifikuju kao čista vozila.
6. Izuzetno od stava 4, pomoć se može dodijeliti bez konkurentskog postupka kada se dodjeljuje na osnovu šeme pomoći. U tom slučaju, intenzitet pomoći ne prelazi 20 % opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 10 procentnih poena za vozila sa nultom emisijom i za 20 procentnih poena za srednja preduzeća ili za 30 procentnih poena za mala preduzeća.
7. Izuzetno od stava 4., pomoć se može dodijeliti bez konkurentskog postupka kada se dodjeljuje za privredna društva kojima je dodijeljen ugovor o javnim uslugama za pružanje usluga javnog prevoza putnika kopnom, željeznicom ili vodom nakon otvorenog, transparentan i nediskriminatorskog javnog konkursa isključivo u vezi sa nabavkom čistih vozila ili vozila sa nultom emisijom koja se koriste za pružanje usluga javnog prevoza putnika koje su predmet ugovora o javnim uslugama.
- U tom slučaju, intenzitet pomoći ne prelazi 40 % opravdanih troška. Intenzitet pomoći može se povećati za 10 procentnih poena za vozila sa nultom emisijom.

Član 38

Pomoć za ulaganja u mjere energetske efikasnosti koja nisu za zgrade

1. Pomoć za ulaganje kojom se privrednim društvima omogućava postizanje energetske efikasnosti usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
 2. Pomoć se ne dodjeljuje na osnovu ovog člana za ulaganja preduzeta radi usklađivanja sa standardima Unije koji su usvojeni i koji su na snazi. Pomoć se može dodijeliti u skladu sa ovim članom za ulaganja koja se preduzimaju radi usklađivanja sa standardima Unije koji su usvojeni, ali još uvijek nijesu na snazi, pod uslovom da je ulaganje sprovedeno i završeno najmanje 18 mjeseci prije stupanja standarda na snagu.
- 2 a. Ovaj član se ne primjenjuje na pomoć za kogeneraciju i pomoć za centralno grijanje i/ili hlađenje.
- 2 b. Pomoć za ugradnju energetske opreme koja koristi fosilna goriva, uključujući prirodni gas, nije izuzeta prema ovom članu od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora.

3. Opravdani troškovi su dodatni troškovi ulaganja neophodni za dostizanje višeg nivoa energetske efikasnosti. Oni se utvrđuju upoređivanjem troškova ulaganja sa onima iz uporednog scenarija do kojeg bi došlo da pomoć nije dodijeljena, kako slijedi:
- (a) kada se uporedni scenario sastoji od ulaganja za postizanje manje energetske efikasnosti koja odgovara uobičajenoj poslovnoj praksi u sektoru ili za datu djelatnost, opravdani troškovi se sastoje od razlike između troškova ulaganja za koje se dodjeljuje državna pomoć i troškova ulaganja za postizanje manje energetske efikasnosti;
 - (b) kada se uporedni scenario sastoji od izvođenja istog ulaganja u kasnijem trenutku, opravdani troškovi se sastoje od razlike između troškova ulaganja za koje se dodjeljuje državna pomoć i neto sadašnje vrijednosti troškova kasnijeg ulaganja, diskontovanih do trenutka kada će se izvršiti ulaganje za koje je dodijeljena pomoć;
 - (c) kada se uporedni scenario sastoji u održavanju postojećih postrojenja i opreme u radu, opravdani troškovi se sastoje od razlike između troškova ulaganja za koje se dodjeljuje državna pomoć i neto sadašnje vrijednosti ulaganja u održavanje, popravku i modernizaciju postojećeg postrojenja i opreme, diskontovanih do trenutka kada će se izvršiti ulaganje za koje je dodijeljena pomoć;
 - (d) u slučaju opreme koja je predmet ugovora o zakupu, opravdani troškovi se sastoje u razlici u neto sadašnjoj vrijednosti između zakupa opreme za koju se dodjeljuje državna pomoć i zakupa manje energetske opreme koja bi bila iznajmljena bez pomoći; troškovi zakupa ne uključuju troškove koji se odnose na rad opreme ili postrojenja (troškove goriva, osiguranja, održavanja, drugog potrošnog materijala), bez obzira da li su dio ugovora o zakupu.

U svim situacijama navedenim u prvom podstavu, uporedni scenario odgovara ulaganju sa uporedivim izlaznim kapacitetom i životnim vijekom koje je u skladu sa standardima Unije koji su već na snazi. Uporedni scenario je vjerodostojan u smislu zakonskih zahtjeva, tržišnih uslova i podsticaja koje generiše sistem EU za trgovinu emisijama (EU ETS).

Kada se ulaganje sastoji od jasno prepoznatljivog ulaganja koje je isključivo usmjereno na poboljšanje energetske efikasnosti, za koju ne postoji ništa manje energetske efikasno uporedno ulaganje, opravdani troškovi će biti ukupni troškovi ulaganja.

Troškovi koji nijesu direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa energetske efikasnosti nijesu opravdani.

- 4. Intenzitet pomoći ne prelazi 30 % opravdanih troškova.
- 5. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje malim privrednim društvima i za 10 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje srednjim privrednim društvima.
- 6. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u područjima koja primaju pomoć i ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora i za 5 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u područjima koja primaju pomoć i ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
- 7. Intenzitet pomoći može dostići 100 % ukupnih troškova ulaganja kada se pomoć dodjeljuje u okviru konkurentnog tenderskog postupka koji uz uslove navedene u članu 2 tačka 38 ispunjava sve sljedeće uslove:

- (a) dodjela pomoći se zasniva na objektivnim, jasnim, transparentnim i nediskriminatorskim kriterijumima prihvatljivosti i odabira, unaprijed definisanim i objavljenim najmanje šest nedjelja prije roka za podnošenje zahtjeva, kako bi se omogućila efektivna konkurencija;
 - (b) tokom implementacije šeme, u slučaju tenderske procedure u kojoj svi ponuđači dobijaju pomoć, dizajn navedenog postupka se prilagođava kako bi se uspostavila efektivna konkurencija u narednim tenderskim postupcima, na primjer, smanjenjem budžeta ili obima;
 - (c) naknadna prilagođavanja rezultata tenderskog postupka (kao što su naknadni pregovori o rezultatima postupka) nijesu dozvoljena;
 - (d) najmanje 70% ukupnih kriterijuma odabira koji se koriste za rangiranje ponuda i na kraju za dodjelu pomoći u okviru konkurentskog tenderskog postupka definišu se u smislu pomoći u odnosu na doprinos projekta ekološkim ciljevima mjere, na primjer pomoć koja se traži po jedinici uštede energije ili postignute energetske efikasnosti. Ti kriterijumi ne smiju činiti manje od 70 % pondera svih kriterijuma odabira.
8. Odstupajući od stava 3, tačaka (a) do (d) i stava 7, opravdani troškovi se mogu utvrditi bez identifikacije uporednog scenarija i bez konkurentskog tenderskog postupka. U tom slučaju, opravdani troškovi su ukupni troškovi ulaganja koji su direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa energetske efikasnosti, a primjenljivi intenziteti pomoći i bonusi navedeni u stavovima 4, 5 i 6 se smanjuju za 50 %.

Član 38a

Pomoć za ulaganje u projekte energetske efikasnosti zgrada

1. Pomoć za ulaganje u projekte energetske efikasnosti zgrada usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se prema ovom članu ne dodjeljuje za ulaganja preduzeta radi usklađivanja sa standardima Unije koji su usvojeni i koji su na snazi.
3. Pomoć se prema ovom članu može dodijeliti za ulaganja preduzeta radi usklađivanja sa standardima Unije koji su usvojeni, ali još nisu na snazi. Ako su relevantni standardi Unije minimalni standardi energetske efikasnosti, pomoć se mora dodijeliti prije nego što standardi postanu obavezni za predmetno privredno društvo. U tom slučaju, država članica mora osigurati da korisnici dostave detaljan plan i vremenski raspored obnove koji pokazuju da je potpomognuta obnova barem dovoljna da osigura usklađenost s minimalnim standardima u pogledu energetske efikasnosti. Ako se relevantni standardi Unije razlikuju od minimalnih standarda energetske efikasnosti, ulaganje se mora sprovesti i završiti najmanje 18 mjeseci prije stupanja standarda Unije na snagu.
4. Ovaj član se ne primjenjuje na pomoć za kogeneraciju i pomoć za centralno grijanje i/ili hlađenje.
5. Opravdani troškovi su ukupni troškovi ulaganja. Troškovi koji nijesu direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa energetske efikasnosti u zgradi neće biti opravdani.
6. Pomoć će podstaknuti poboljšanje energetske efikasnosti zgrade mjerene primarnom energijom od najmanje: (i) 20 % u odnosu na stanje prije ulaganja u slučaju obnove postojećih zgrada, ili (ii) 10 % u odnosu na stanje prije ulaganja u slučaju mjera obnove koje se odnose na ugradnju ili zamjenu samo jedne vrste građevinskih elemenata kako je definisano u članu 2 stav 9 Direktive 2010/31/EU i kada tako ciljane mjere obnove ne predstavljaju više od 30 % dijela budžeta šeme namijenjene mjerama energetske efikasnosti, ili (iii) 10 % u odnosu na prag postavljen za gotovo nulte energetske zahtjeve za zgrade u nacionalnim mjerama kojima se transponuje Direktiva 2010/31 /EU u slučaju novih zgrada.

Početna potražnja za primarnom energijom i procijenjeno poboljšanje utvrđuju se pozivanjem na sertifikat o energetske efikasnosti kako je definisano u članu 2 stav 12 Direktive 2010/31/EU.

7. Pomoć dodijeljena za poboljšanje energetske efikasnosti zgrade može se kombinovati sa pomoći za bilo koju ili sve od sljedećih mjera:
 - (a) ugradnju integrisane opreme na lokaciji koja proizvodi električnu energiju, grijanje ili hlađenje iz obnovljivih izvora energije, uključujući, ali ne ograničavajući se na solarne panele i toplotne pumpe;
 - (b) ugradnju opreme za skladištenje energije koju proizvodi postrojenje za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na lokaciji. Oprema za skladištenje treba da apsorbira najmanje 75% svoje energije iz direktno povezanih postrojenja za proizvodnju obnovljive energije, na godišnjem nivou;
 - (c) priključivanje na energetske efikasne sisteme centralnog grijanja i/ili hlađenja i prateću opremu;
 - (d) izgradnju i ugradnju infrastrukture za punjenje za korišćenje od strane korisnika zgrade i prateće infrastrukture, kao što su kanali, gdje se parking prostor nalazi unutar zgrade ili u neposrednoj blizini zgrade;
 - (e) ugradnju opreme za digitalizaciju zgrade, posebno za povećanje njene spremnosti za inteligentno upravljanje, uključujući pasivno interno ožičenje ili strukturisano kabliranje za mreže podataka, kao dodatni dio širokopojasne infrastrukture na posjedu kojem zgrada pripada, ali isključujući ožičenje ili kabliranje za mreže podataka van posjeda;
 - (f) ulaganja u zelene krovove i opremu za skladištenje i korišćenje kišnice.

U slučaju bilo kakvih kombinovanih radova, koji su navedeni u tačkama (a) do (f), cjelokupni trošak ulaganja u različita postrojenja i opremu predstavlja opravdane troškove. Troškovi koji nisu direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa energetske ili ekološke efikasnosti nisu opravdani.

8. Pomoć se može dodijeliti ili vlasniku(cima) zgrade ili zakupcu(ima), u zavisnosti od toga ko je naručilac mjere energetske efikasnosti.
9. Pomoć se može dodijeliti i za poboljšanje energetske efikasnosti opreme za grijanje ili hlađenje u zgradi.
10. Pomoć za ugradnju energetske opreme koja koristi fosilna goriva, uključujući prirodni gas, ne izuzima se prema ovom članu od obaveze za prijavljivanje iz člana 108 stav 3 Ugovora.
11. Intenzitet pomoći ne prelazi 30 % opravdanih troškova.
12. Izuzetno od stava 11, kada se ulaganje sastoji u ugradnji ili zamjeni samo jedne vrste građevinskih elementa kako je definisano u članu 2 stav 9 Direktive 2010/31/EU, intenzitet pomoći ne prelazi 25%.
13. Izuzetno od st. 11 i 12, kada se pomoć za ulaganje u zgrade preduzete da bi se uskladile sa minimalnim standardima energetske efikasnosti koji se kvalifikuju kao standardi Unije dodjeljuje manje od 18 mjeseci prije nego što standardi Unije stupe na snagu, intenzitet pomoći ne smije biti veći od 15 % opravdanih troškova kada se ulaganje sastoji od ugradnje ili zamjene samo jedne vrste građevinskih elementa kako je definisano u članu 2 stav 9 Direktive 2010/31/EU i 20 % u svim ostalim slučajevima.
14. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć dodijeljenu malim privrednim društvima i za 10 procentnih poena za pomoć dodijeljenu srednjim privrednim društvima.
15. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za ulaganje koje se nalaze u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3, tačka (a) Ugovora i za 5 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
16. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za pomoć dodijeljenu za poboljšanje energetske efikasnosti postojećih zgrada, gdje pomoć izaziva poboljšanje energetske efikasnosti

zgrade izmjereno primarnom energijom za najmanje 40 % u odnosu na stanje prije ulaganja. Ovo povećanje intenziteta pomoći se ne primjenjuje tamo gdje ulaganje ne poboljšava energetske efikasnosti zgrade iznad nivoa koji nameću minimalni standardi energetske efikasnosti koji se kvalifikuju kao standardi Unije koji stupaju na snagu u roku kraćem od 18 mjeseci od trenutka kada je ulaganje sprovedeno i završeno.

Član 38b

Pomoć za olakšavanje ugovaranja energetske efikasnosti

1. Pomoć za olakšavanje ugovaranja energetske efikasnosti usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se može dodijeliti prema ovom članu za olakšavanje ugovaranja energetske efikasnosti u smislu člana 2 stav 27 Direktive 2012/27/EU.
3. Pravo na pomoć prema ovom članu imaju MSP-a i mala preduzeća srednje tržišne kapitalizacije, koji sprovode mjere za poboljšanje energetske efikasnosti i koji su krajnji korisnici pomoći.
4. Pomoć će biti u obliku višeg zajma ili garancije davaocu koji sprovodi mjere za poboljšanje energetske efikasnosti prema ugovoru o energetske efikasnosti, ili će se sastojati od finansijskog proizvoda koji ima za cilj finansiranje pružaoca (na primjer, faktoring ili forfeting).
5. Trajanje zajma ili garancije davaocu koji provodi mjere za poboljšanje energetske efikasnosti ne smije biti dže od 10 godina.
6. Kada je pomoć u vidu višeg zajma, iznos zajedničkog ulaganja komercijalnih kreditnih institucija koje nude reprogram duga ne može biti manji od 30 % vrijednosti portfelja ugovora o energetske efikasnosti u vezi sa kojim se odobrava zajam, a iznos koji vraća davalac koji sprovodi mjera energetske efikasnosti je najmanje jednak nominalnoj vrijednosti zajma.
7. Kada je pomoć u obliku garancije, garancija ne smije prelaziti 80% glavnice osnovnog zajma, a gubitke snose proporcionalno i pod istim uslovima kreditna institucija i država. Garantovani iznos će se proporcionalno smanjiti, na način da garancija nikada ne pokriva više od 80% neotplaćenog zajma.
8. Nominalni iznos ukupnog preostalog finansiranja predviđenog po korisniku ne prelazi 30 miliona EUR.

Član 39

Pomoć za ulaganje u projekte energetske efikasnosti zgrada u vidu finansijskih instrumenata

1. Pomoć za ulaganje u projekte energetske efikasnosti zgrada usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Prihvatljivi projekti za dodjelu pomoći u skladu sa ovim članom su ulaganja za poboljšanje energetske efikasnosti zgrada.
 - 2 a. Pomoć dodijeljena za poboljšanje energetske efikasnosti zgrade može se kombinovati sa pomoći za bilo koju ili sve od sljedećih mjera:
 - (a) ugradnju integrisane opreme na lokaciji koja proizvodi električnu energiju, grijanje ili hlađenje iz obnovljivih izvora energije, uključujući, ali ne ograničavajući se na solarne panele i toplotne pumpe;
 - (b) ugradnju opreme za skladištenje energije koju proizvodi postrojenje za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na lokaciji. Oprema za skladištenje treba da apsorbuje najmanje 75% svoje energije iz direktno povezanih postrojenja za proizvodnju obnovljive energije, na godišnjem nivou;

- (c) priključivanje na energetske efikasan sistem centralnog grijanja i/ili hlađenja i prateću opremu;
 - (d) izgradnju i ugradnju infrastrukture za punjenje za korišćenje od strane korisnika zgrade i prateće infrastrukture, kao što su kanali, gdje se parking prostor nalazi unutar zgrade ili u neposrednoj blizini zgrade;
 - (e) ugradnju opreme za digitalizaciju zgrade, posebno za povećanje njene spremnosti za inteligentno upravljanje. Prihvatljiva ulaganja mogu uključivati intervencije ograničene na pasivno interno ožičenje ili strukturisano kabliranje za mreže podataka, kao dodatni dio širokopojasne infrastrukture na posjedu kojem zgrada pripada, ali isključujući ožičenje ili kabliranje za mreže podataka van posjeda;
 - (f) ulaganja u zelene krovove i opremu za skladištenje i korištenje kišnice.
3. Opravdani troškovi su ukupni troškovi projekta energetske efikasnosti, osim za zgrade iz stava 2a, pri čemu će opravdani troškovi biti ukupni troškovi projekta energetske efikasnosti, kao i troškovi ulaganja za različite dijelove opreme sa popisa u stavu 2a.
 4. Pomoć se dodjeljuje u obliku donacije, vlasničkog kapitala, garancije ili zajma fondu za energetske efikasnost ili drugom finansijskom posredniku, koji će je u najvećoj mogućoj mjeri prenijeti krajnjim korisnicima koji su vlasnici ili zakupci zgrade, u obliku većeg obima finansiranja, nižih zahtjeva za dodatne garancije, nižih premija garancija ili nižih kamatnih stopa.
 5. Fond za energetske efikasnost ili drugi finansijski posrednik odobrava zajmove ili garancije prihvatljivim projektima energetske efikasnosti. Nominalna vrijednost zajma ili iznos obuhvaćen garancijom ne prelazi 25 miliona EUR po projektu na nivou krajnjih korisnika, osim u slučaju kombinovanog ulaganja iz stava 2a u kojem ne prelazi 30 miliona EUR. Garancija ne bi smjela da pređe 80 % osnovnog zajma.
 6. Vlasnici zgrade fondu za energetske efikasnost ili drugom finansijskom posredniku otplaćuju iznos koji odgovara najmanje nominalnoj vrijednosti zajma.
 7. Pomoć za energetske efikasnost podstiče dodatno ulaganje nezavisnih privatnih investitora kako je definisano u članu 2 tačka 72 od najmanje 30 % ukupnog finansiranja predviđenog za projekat energetske efikasnosti. Ako pomoć obezbjeđuje fond za energetske efikasnost, privatno ulaganje može se podstaci na nivou fonda za energetske efikasnost i/ili na nivou projekata energetske efikasnosti da bi se dostigao ukupni iznos od najmanje 30 % ukupnog finansiranja predviđenog za projekat energetske efikasnosti.
 8. Države članice mogu osnovati fondove za energetske efikasnost i/ili mogu upotrijebiti finansijske posrednike prilikom pružanja pomoći za energetske efikasnost. U tom slučaju moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:
 - (a) menadžeri finansijskih posrednika, kao i menadžeri fondova za energetske efikasnost biraju se na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva, u skladu sa važećim pravom Unije i domaćim pravom. Naročito ne smije biti diskriminacije na osnovu mjesta njihovog sjedišta ili osnivanja u određenoj državi članici. Od finansijskih posrednika i menadžera fondova za energetske efikasnost može se zahtijevati da ispunjavaju prethodno utvrđene kriterijume koji su objektivno opravdani prirodom ulaganja;
 - (b) nezavisni privatni investitori biraju se na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva u skladu sa važećim pravom Unije i domaćim pravom, čiji je cilj uspostavljanje odgovarajućih sporazuma o podjeli rizika i nagrade pri čemu se, za ulaganja koja nijesu garancije, prednost daje asimetričnoj podjeli dobiti u odnosu na zaštitu od gubitaka. Ako se privatni

- investitori ne biraju takvim pozivom, fer stopu prinosa za privatne investitore utvrđuje nezavisni stručnjak izabran na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva;
- (c) u slučaju asimetrične podjele gubitaka između javnih i privatnih investitora prvi gubitak koji preuzima javni investitor ograničava se na 25 % ukupnog ulaganja;
 - (d) u slučaju garancija, stopa garancije ograničava se na 80 %, a ukupni gubici koje preuzima država članica ograničavaju se na 25 % osnovnog portfelja obuhvaćenog garancijom. Besplatno se mogu pružiti samo garancije kojima se pokrivaju očekivani gubici osnovnog portfelja obuhvaćenog garancijom. Ako je garancijom obuhvaćeno pokriva neočekivanih gubitaka, finansijski posrednik za dio garancije koji pokriva neočekivane gubitke plaća premiju za garanciju u skladu sa tržišnim uslovima;
 - (e) investitorima je dopušteno da budu zastupljeni u organima upravljanja fonda za energetske efikasnost ili finansijskog posrednika, kao što su nadzorni odbor ili savjetodavni odbor;
 - (f) fond za energetske efikasnost ili finansijski posrednik osnivaju se u skladu sa važećim zakonodavstvom, a država članica će obezbijediti postupak sveobuhvatne analize (due diligence) kako bi se potvrdilo da će se tržišno opravdana investiciona strategija primijeniti za sprovođenje mjere pomoći za energetske efikasnost.
9. Finansijskim posrednicima, uključujući fondove za energetske efikasnost, upravlja se na komercijalnoj osnovi i njima se obezbjeđuje donošenje odluka o finansiranju koje su usmjerene na sticanje dobiti. Smatra se da je prethodni uslov ispunjen ako finansijski posrednik i, zavisno od slučaja, menadžeri fonda za energetske efikasnost, ispunjavaju sljedeće uslove:
- (a) imaju zakonsku ili ugovornu obavezu da djeluju sa pažnjom profesionalnog menadžera u dobroj vjeri i izbjegavajući sukob interesa; primjenjuju se najbolja praksa i regulatorni nadzor;
 - (b) njihova naknada u skladu je sa tržišnom praksom. Ovaj zahtjev smatra se ispunjenim ako je menadžer izabran na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog poziva koji se zasniva na objektivnim kriterijumima povezanim sa iskustvom, stručnošću, i operativnim i finansijskim kapacitetom;
 - (c) primaju naknadu koja je povezana sa rezultatima ili učestvuju u rizicima ulaganja zajedničkim investiranjem sopstvenih sredstava kako bi se obezbijedilo da se njihovi interesi trajno poklapaju sa interesima javnog investitora;
 - (d) utvrđuju investicionu strategiju, kriterijume i predloženi vremenski raspored ulaganja u projekte energetske efikasnosti, utvrđujući time prethodnu finansijsku održivost i očekivani uticaj na energetske efikasnost;
 - (e) postoji jasna i realna izlazna strategija za javna sredstva uložena u fond za energetske efikasnost ili dodijeljena finansijskom posredniku, čime se tržištu omogućava da finansira projekte energetske efikasnosti kada tržište na to bude spremno.
10. Pomoć se prema ovom članu ne dodjeljuje za ulaganja preduzeta radi usklađivanja sa standardima Unije koji su usvojeni i koji su na snazi.
11. Pomoć se prema ovom članu može dodijeliti za ulaganja preduzeta radi usklađivanja sa standardima Unije koji su usvojeni, ali još nisu na snazi. Ako su relevantni standardi Unije minimalni standardi energetske efikasnosti, pomoć se mora dodijeliti prije nego što standardi postanu obavezni za predmetno privredno društvo. U tom slučaju, država članica mora osigurati da korisnici dostave detaljan plan i vremenski raspored obnove koji pokazuju da je potpomognuta obnova barem dovoljna da osigura usklađenost s minimalnim standardima u pogledu energetske efikasnosti. Ako se relevantni

standardi Unije razlikuju od minimalnih standarda energetske efikasnosti, ulaganje se mora sprovesti i završiti najmanje 18 mjeseci prije stupanja standarda Unije na snagu.

12. Pomoć se može dodijeliti i za poboljšanje energetske efikasnosti opreme za grijanje ili hlađenje u zgradi.
13. Pomoć za ugradnju energetske opreme koja koristi fosilna goriva, uključujući prirodni gas, ne izuzima se prema ovom članu od obaveze za prijavljivanje iz člana 108 stav 3 Ugovora.
14. Država članica može povjeriti sprovođenje mjere ovlašćenom subjektu.

Član 41

Pomoć za ulaganje za promovisanje energije iz obnovljivih izvora, obnovljivog vodonika i visokoefikasne kogeneracije

1. Pomoć za ulaganje za promovisanje energije iz obnovljivih izvora energije, obnovljivog vodonika i visokoefikasne kogeneracije usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
- 1 a. Pomoć za ulaganje za projekte skladištenja električne energije prema ovom članu izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo u onoj mjeri u kojoj se dodjeljuje kombinovanim projektima obnovljivih izvora i skladišta ("iza brojila"), gdje su oba elementa komponente jednog ulaganja ili gdje je skladište povezano sa postojećim postrojenjima za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Komponenta za skladištenje treba da apsorbuje najmanje 75 % svoje energije iz direktno povezanih postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, na godišnjem nivou. Sve komponente ulaganja (proizvodnja i skladištenje) smatraju se jedinstvenim integrisanim projektom za provjeru usklađenosti sa pragovima navedenim u članu 4. Ista pravila se primjenjuju i skladištenje toplotne energija čiji su objekti direktno povezani sa postrojenjem za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora.
2. Pomoć za ulaganje u proizvodnju i skladištenje biogoriva, tečnih goriva od biomase, biogasa (uključujući biometan) i goriva od biomase izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo ako su potpomognuta goriva u skladu sa kriterijumima održivosti i smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte iz Direktive (EU) 2018/2001 i njenih implementacionih ili delegiranih akata i ako su proizvedena od sirovina navedenih u Prilogu IX te Direktive. Komponenta za skladištenje treba da apsorbuje najmanje 75 % svog sadržaja goriva iz direktno povezanih postrojenja za proizvodnju biogoriva, tečnih goriva od biomase, biogasa (uključujući biometan) i goriva od biomase, na godišnjem nivou. Sve komponente ulaganja (proizvodnja i skladištenje) smatraju se jedinstvenim integrisanim projektom za provjeru usklađenosti sa pragovima navedenim u članu 4 ove Regulative.
3. Pomoć za ulaganje za proizvodnju vodonika izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo za postrojenja koja proizvode isključivo vodonik iz obnovljivih izvora. Za projekte vodonika iz obnovljivih izvora koji se sastoje od elektrolizera i jedne ili više jedinica za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora iza jedne tačke priključka na mrežu, kapacitet elektrolizera ne smije prelaziti kombinovani kapacitet jedinica za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Pomoć za ulaganje može obuhvatati namjensku infrastrukturu za prenos ili distribuciju vodonika iz obnovljivih izvora, kao i objekte za skladištenje vodonika iz obnovljivih izvora.

4. Pomoć za ulaganje u visokoefikasnu kogeneraciju izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo u mjeri u kojoj osiguravaju ukupnu uštedu primarne energije u poređenju sa odvojenom proizvodnjom toplotne i električne energije kako je predviđeno Direktivom 2012/27/EU ili bilo kojim naknadnim zakonodavstvom koje u cijelosti ili djelimično zamjenjuje ovaj akt. Pomoć za ulaganje u projekte skladištenja električne i toplotne energije direktno povezane sa visokoefikasnom kogeneracijom na osnovu obnovljivih izvora izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora pod uslovima navedenim u stavu 1a ovog člana.
 - 4 a. Pomoć za ulaganje u visokoefikasnu kogeneraciju izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo ako se ne odnosi na kogeneraciona postrojenja koja rade na fosilna goriva, sa izuzetkom prirodnog gasa gdje je usklađenost sa klimatskim ciljevima za 2030. i 2050. obezbijedena u skladu sa odjeljkom 4.30 Priloga 1 Delegirane Regulative Komisije (EU) 2021/2139⁶².
 5. Pomoć za ulaganje se dodjeljuje za novougrađene ili obnovljene kapacitete. Iznos pomoći je nezavisan od rezultata.
 6. Opravdani troškovi su ukupni troškovi ulaganja.
 7. Intenzitet pomoći ne prelazi:
 - (a) 45% opravdanih troškova za ulaganja u proizvodnju obnovljivih izvora energije, uključujući toplotne pumpe u skladu sa Prilogom VII Direktive 2018/2001, obnovljivi vodonik i visokoefikasnu kogeneraciju zasnovanu na obnovljivim izvorima energije;
 - (b) 30% opravdanih troškova za bilo koje drugo ulaganje obuhvaćeno ovim članom.
 8. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje malim privrednim društvima i za 10 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje srednjim privrednim društvima.
-
10. Intenzitet pomoći može dostići 100 % ukupnih troškova ulaganja kada se pomoć dodjeljuje u okviru konkurentskog tenderskog postupka koji uz uslove navedene u članu 2 tačka 38 ispunjava sve sljedeće uslove:
 - (a) dodjela pomoći se zasniva na objektivnim, jasnim, transparentnim i nediskriminatorskim kriterijumima prihvatljivosti i odabira, unaprijed definisanim i objavljenim najmanje šest nedjelja prije roka za podnošenje zahtjeva, kako bi se omogućila efektivna konkurencija;
 - (b) tokom implementacije šeme, u slučaju tenderske procedure u kojoj svi ponuđači dobijaju pomoć, dizajn navedenog postupka se prilagođava kako bi se uspostavila efektivna konkurencija u narednim tenderskim postupcima, na primjer, smanjenjem budžeta ili obima;
 - (c) naknadna prilagođavanja rezultata tenderskog postupka (kao što su naknadni pregovori o rezultatima postupka) nijesu dozvoljena;
 - (d) najmanje 70% ukupnih kriterijuma odabira koji se koriste za rangiranje ponuda i na kraju za dodjelu pomoći u okviru konkurentskog tenderskog postupka definišu se u smislu pomoći po jedinici energetske kapaciteta iz obnovljivih izvora ili visoke efikasnosti-kogeneracije.

⁶² Delegirana Regulativa Komisije (EU) 2021/2139 od 4. juna 2021. godine o dopuni Regulative (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savijeta utvrđivanjem tehničkih kriterijuma provjere na osnovu kojih se određuje pod kojim se uslovima smatra da ekonomska djelatnost značajno doprinosi ublažavanju klimatskih promjena ili prilagođavanju klimatskim promjenama i da li ta ekonomska djelatnost ne uzrokuje značajnu štetu nekom od drugih ciljeva zaštite životne sredine (SL L 442, 9.12.2021, str. 1.).

Član 42

Operativna pomoć za promovisanje električne energije iz obnovljivih izvora

1. Operativna pomoć za promovisanje električne energije iz obnovljivih izvora energije, sa izuzetkom električne energije proizvedene iz vodonika iz obnovljivih izvora, usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se dodjeljuje u okviru konkurentskog tenderskog postupka koji uz uslove navedene u članu 2 tačka 38 ispunjava sve sljedeće uslove:
 - (a) dodjela pomoći se zasniva na objektivnim, jasnim, transparentnim i nediskriminatorskim kriterijumima prihvatljivosti i odabira, unaprijed definisanim i objavljenim najmanje šest nedjelja prije roka za podnošenje zahtjeva, kako bi se omogućila efektivna konkurencija;
 - (b) tokom implementacije šeme, u slučaju tenderske procedure u kojoj svi ponuđači dobijaju pomoć, dizajn navedenog postupka se prilagođava kako bi se uspostavila efektivna konkurencija u narednim tenderskim postupcima, na primjer, smanjenjem budžeta ili obima;
 - (c) naknadna prilagođavanja rezultata tenderskog postupka (kao što su naknadni pregovori o rezultatima postupka) nijesu dozvoljena;
 - (d) najmanje 70% ukupnih kriterijuma odabira koji se koriste za rangiranje ponuda i na kraju za dodjelu pomoći u okviru konkurentskog tenderskog postupka definišu se u smislu pomoći po jedinici proizvodnje električne energije ili kapaciteta iz obnovljivih izvora.

Konkurentski tenderski postupak otvoren je za sve proizvođače koji proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora energije na nediskriminatorskoj osnovi.

3. Konkurentski tenderski postupak može se ograničiti na posebne tehnologije:
 - (a) ako je mjera posebno usmjerena na podršku demonstracionim projektima;
 - (b) ako je mjera je usmjerena ne samo na dekarbonizaciju, već i na probleme vezane za kvalitet vazduha ili druge vrste zagađenja;
 - (c) ako je država članica utvrdila razloge za očekivanje da prihvatljivi sektori ili inovativne tehnologije imaju potencijal da dugoročno daju važan i isplativ doprinos zaštiti životne sredine i dubokoj dekarbonizaciji;
 - (d) ako je mjera neophodna da bi se postigla neophodna diverzifikacija kako bi se spriječilo produbljivanje problema vezanih za stabilnost mreže;
 - (e) ako se može očekivati da će selektivniji pristup dovesti do nižih troškova postizanja zaštite životne sredine (na primjer kroz smanjene troškove integracije sistema kao rezultat diversifikacije među ostalim u različite obnovljive izvore energije, što može uključivati i optimizaciju potrošnje i/ili skladištenja), i/ili rezultirati u manjem narušavanju konkurencije.

Države članice sprovode detaljnu ocjenu primjenljivosti takvih uslova i o tome izvještavaju Komisiju na način opisan u članu 11 stav 1 tačka (a).

4. Ako je konkurentski tenderski postupak ograničen na jednu ili više inovativnih tehnologija, pomoć koja se dodjeljuje tim tehnologijama ne smije premašiti 5 % ukupnog planiranog novog kapaciteta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora godišnje.
5. Pomoć se dodjeljuje u obliku premije koja se dodaje na tržišnu cijenu ili u obliku ugovora za naknadu razlike pri čemu proizvođači svoju električnu energiju prodaju neposredno na tržištu.
6. Korisnici pomoći prodaju svoju električnu energiju direktno na tržištu i od njih se traži da se pridržavaju standardnih odgovornosti za balansiranje. Korisnici mogu u svoje ime prenijeti odgovornosti za

balansiranje drugim privrednim društvima, kao što su agregatori. Nadalje, pomoć se ne dodjeljuje za periode kada su cijene negativne. Radi izbjegavanja sumnje, ovo se primjenjuje od trenutka kada cijene postanu negativne.

7. Mala postrojenja električne energije iz obnovljivih izvora mogu imati koristi od pomoći u vidu direktne podrške cijenama koja pokriva pune troškove rada i izuzeća od obaveze prodaje električne energije proizvedene na tržištu, u skladu sa članom 4 stav 3 Direktive (EU) 2018/2001. Postrojenja će se smatrati malim za potrebe ovog stava ako je njihov kapacitet ispod primjenljivog praga prema članu 5 stav 2, tačka (b) ili članu 5 stav 4 Regulative (EU) 2019/943.
11. Pomoć se dodjeljuje samo tokom trajanja projekta.

Član 43

Operativna pomoć za promovisanje energije iz obnovljivih izvora i vodonika iz obnovljivih izvora u malim postrojenjima i zajednicama energije iz obnovljivih izvora

1. Operativna pomoć za promovisanje energije iz obnovljivih izvora energije i vodonika iz obnovljivih izvora u malim postrojenjima i zajednicama energije iz obnovljivih izvora, sa izuzetkom električne energije proizvedene iz vodonika iz obnovljivih izvora usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Za potrebe ovog člana mali projekti su definisani na sljedeći način:
 - i. za proizvodnju ili skladištenje električne energije – projekti sa instaliranim kapacitetom manjim ili jednakim 1 MW;
 - ii. za potrošnju električne energije – projekti sa maksimalnom potražnjom manjom ili jednakom 1 MW;
 - iii. za tehnologije proizvodnje toplotne energije i gasa – projekti sa instaliranim kapacitetom manjim ili jednakim 1 MW ili ekvivalentan;
 - iv. za proizvodnju vodonika iz obnovljivih izvora – projekti sa instaliranim kapacitetom manjim ili jednakim 3 MW ili ekvivalentan;
 - v. za proizvodnju biogoriva, tečnih goriva od biomase, biogasa (uključujući biometan) i goriva od biomase – projekti sa instaliranim kapacitetom manjim ili jednakim 50.000 tona godišnje;
 - vi. za projekte koji su u 100% vlasništvu MSP-a i demonstracione projekte – projekte sa instaliranim kapacitetom ili maksimalnom potražnjom manjom ili jednakom 6 MW;
 - vii. za projekte koji su u 100% vlasništvu mikro ili malih preduzeća samo za proizvodnju energije vjetra – projekti sa instaliranim kapacitetom manjim ili jednakim 18 MW.
- 2 a. Pomoć zajednicama energije iz obnovljivih izvora izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo za projekte sa instaliranim kapacitetom ili maksimalnom potražnjom manjom ili jednakom 6 MW iz svih obnovljivih izvora osim energije vjetra, za koju se pomoć dodjeljuje postrojenjima sa instaliranim kapacitetom manjim ili jednakim 18 MW.
- 2 b. Operativna pomoć za proizvodnju vodonika izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo za postrojenja koja proizvode vodonik isključivo iz obnovljivih izvora.
3. Operativna pomoć za ulaganje u proizvodnju biogoriva, tečnih goriva od biomase, biogasa (uključujući biometan) i goriva od biomase izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo ako su potpomognuta goriva u skladu sa kriterijumima održivosti i smanjenja emisija gasova sa

efektom staklene bašte iz Direktive (EU) 2018/2001 i njenih implementacionih ili delegiranih akata i ako su proizvedena od sirovina navedenih u Prilogu IX te Direktive.

-
5. Pomoć je ograničena na minimum potreban za realizaciju potpomognutog projekta ili djelatnosti. Samtra se da je ovaj uslov ispunjen ako pomoć odgovara neto dodatnim troškovima („manjak finansijskih sredstava”) potrebnima za ostvarenje cilja mjere pomoći, u poređenju sa uporednim scenariom u kojem nema pomoći. Detaljna procjena neto dodatnog troška nije potrebna ako se iznosi pomoći utvrđuju u okviru konkurentnskog tenderskog postupka jer iz ovog drugog proizlazi pouzdana procjena minimalne pomoći koju traže potencijalni korisnici.
 6. Pomoć se dodjeljuje samo tokom trajanja projekta.
 7. Pomoć se dodjeljuje u obliku premije koja se dodaje na tržišnu cijenu ili u obliku ugovora za naknadu razlike pri čemu proizvođači svoju električnu energiju prodaju neposredno na tržištu.
 8. Korisnici pomoći se dužni da se pridržavaju standardnih odgovornosti za balansiranje. Korisnici mogu u svoje ime prenijeti odgovornosti za balansiranje drugim privrednim društvima, kao što su agregatori. Nadalje, pomoć se ne dodjeljuje za periode kada su cijene negativne. Radi izbjegavanja sumnje, ovo se primjenjuje od trenutka kada cijene postanu negativne.
 9. Mala postrojenja električne energije iz obnovljivih izvora mogu imati koristi od pomoći u vidu direktne podrške cijenama koja pokriva pune troškove rada i izuzeća od obaveze prodaje električne energije proizvedene na tržištu, u skladu sa članom 4 stav 3 Direktive (EU) 2018/2001. Postrojenja će se smatrati malim za potrebe ovog stava ako je njihov kapacitet ispod primjenljivog praga prema članu 5 stav 2, tačka (b) ili članu 5 stav 4 Regulative (EU) 2019/943.

Član 44

Pomoć u obliku smanjenja poreza u skladu sa Direktivom 2003/96/EZ

1. Šeme pomoći u obliku smanjenja poreza koje ispunjavaju uslove Direktive Savjeta 2003/96/EZ usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Korisnici smanjenja poreza biraju se na osnovu transparentnih i objektivnih kriterijuma.
3. Korisnici smanjenja poreza plaćaju najmanje minimalni nivo poreza utvrđenu Prilogu I Direktive 2003/96/EZ, osim za smanjenja:
 - (a) dodijeljena na osnovu člana 15 stav 1 tačka (a) Direktive 2003/96/EZ za oporezive proizvode koji se koriste u fiskalnoj kontroli u pilot projektima za tehnološki razvoj proizvoda koji su ekološki prihvatljivi ili proizvoda iz obnovljivih izvora energije;
 - (b) dodijeljena na osnovu člana 15 stav 1 tačka (b) prva, druga, četvrta i peta alineja Direktive Savjeta 2003/96/EZ za električnu energiju (i) dobijenu iz sunca, vjetra, valova, plime ili iz geotermalnih izvora, (ii) hidrauličkog porijekla proizvedenu u hidroelektranama, (iii) proizvedenu od metana koji emituju napušteni rudnici uglja i (iv) proizvedenu od gorivnih ćelija;
 - (c) dodijeljena na osnovu člana 15 stav 1 tačka (b) treća alineja Direktive Savjeta 2003/96/EZ za električnu energiju proizvedenu iz biomase ili proizvoda proizvedenih iz biomase, ukoliko ta biomasa ispunjava kriterijume održivosti i smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte iz Direktive (EU) 2018/2001 i njenim implementacionim ili delegiranim aktima;

- (d) dodijeljena na osnovu člana 15 stav 1 tačka (d) Direktive 2003/96/EZ za električnu energiju proizvedenu iz kogeneracije, pod uslovom da je kogeneracija visoko efikasna kogeneracija kako je definisano u članu 2 stav 34 Direktive 2012/27/EU;
 - (e) dodijeljena na osnovu člana 15 stav 1 tačka (l) Direktive 2003/96/EZ za proizvode obuhvaćene oznakom CN 2705 koji se koriste za grijanje;
 - (f) dodijeljena na osnovu člana 16 stav 1 Direktive 2003/96/EZ.
4. Šeme pomoći u obliku smanjenja poreza zasnivaju se na smanjenju važeće stope poreza ili na plaćanju fiksnog iznosa naknade ili na kombinaciji tih mehanizama.
 5. Porezna smanjenja odobrena na osnovu člana 16 stav 1 Direktive 2003/96/EZ izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo ako su potpomognuta goriva u skladu sa kriterijumima održivosti i smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte iz Direktive (EU) 2018/2001 i njenih implementacionih ili delegiranih akata i ako su proizvedena od sirovina navedenih u Prilogu IX te Direktive.

Član 44a

Pomoć u obliku smanjenja poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta

1. Šeme pomoći u obliku smanjenja poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I. Ovaj član se ne primjenjuje na smanjenja poreza ili nameta na energente i električnu energiju, definisana u članu 2 Direktive 2003/96/EZ.
2. Pomoć u obliku smanjenja poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta usklađene su samo ako smanjenje omogućava postizanje višeg stepena zaštite životne sredine uključivanjem u područje primjene poreza za zaštitu životne sredine ili nameta privrednih društava koja bez smanjenja ne bi bila u mogućnosti da obavljaju svoje ekonomske djelatnosti.
3. Pravo na pomoć imaju samo ona privredna društva koja bez smanjenja ne bi bila u mogućnosti da obavljaju svoje ekonomske djelatnosti. U smislu ovog člana, takvima se smatraju privredna društva čiji bi se troškovi proizvodnje znatno povećali zbog poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta bez smanjenja i koji to povećanje ne mogu prenijeti na kupce. Povećanje troškova proizvodnje izračunava se kao udio bruto dodane vrijednosti za svaki sektor ili kategoriju korisnika.
4. Korisnici se biraju na osnovu transparentnih, nediskriminatornih i objektivnih kriterijuma. Pomoć se dodjeljuje na isti način svim kvalifikovanim privrednim društvima koja posluju u istom sektoru ekonomske djelatnosti, a koja su u istoj ili sličnoj činjeničnoj situaciji u pogledu ciljeva mjere pomoći.
5. Bruto ekvivalent bespovratnih sredstava pomoći ne prelazi 80 % nominalne stope poreza ili nameta.
6. Šeme pomoći u obliku smanjenja poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta zasnivaju se na smanjenju važeće stope poreza ili na plaćanju fiksnog iznosa naknade ili na kombinaciji tih mehanizama.

Član 45

Pomoć za ulaganja za sanaciju ekološke štete, oporavak prirodnih staništa i ekosistema, zaštitu ili obnovu biodiverziteta i implementaciju prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje

1. Pomoć za ulaganja za sanaciju ekološke štete, oporavak prirodnih staništa i ekosistema, zaštitu ili obnovu biodiverziteta i implementaciju prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama

i njihovo ublažavanje usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.

2. Pomoć iz ovog člana može se dodijeliti za sljedeće aktivnosti:
 - (a) sanacija ekološke štete, uključujući štetu po kvalitet zemljišta, površinskih ili podzemnih voda ili morskog okruženja;
 - (b) sanacija prirodnih staništa i ekosistema iz degradiranog stanja;
 - (c) zaštita ili obnova biodiverziteta ili ekosistema kako bi se doprinijelo postizanju dobrog stanja ekosistema ili zaštiti ekosistema koji su već u dobrom stanju;
 - (d) implementacija prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovom ublažavanju.
3. Ovaj član se ne primjenjuje na pomoć za nadoknadu štete prouzrokovane prirodnim katastrofama, kao što su potresi, lavine, klizišta, poplave, tornada, uragani, vulkanske erupcije i šumski požari prirodnog porijekla.
4. Ovaj član se takođe ne primjenjuje na pomoć za sanaciju ili oporavak nakon zatvaranja elektrana i rudarskih ili eksploatacionih aktivnosti.
5. Ne dovodeći u pitanje Direktivu 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta⁶³ ili druga relevantna pravila Unije o odgovornosti za štetu po životnu sredinu, kada je subjekt ili privredno društvo odgovorno za štetu po životnu sredinu prema zakonu koji se primjenjuje u svakoj državi članici identifikovano, taj subjekt ili privredno društvo će finansirati radove neophodne za sprječavanje i otklanjanje degradacije i zagađenja životne sredine u skladu sa načelom „zagađivač plaća“, a nikakva pomoć neće biti dodijeljena za radove za koje bi subjekt ili privredno društvo zakonski bili obavezni da sprovedu. Država članica će preduzeti sve neophodne mjere, uključujući pravne radnje, da identifikuje odgovorno lice ili privredno društvo u porijeklu ekološke štete i učini da snosi relevantne troškove. Kada se subjekt ili privredno društvo koje je odgovorno prema važećem zakonu ne može identifikovati ili natjerati da snosi troškove sanacije ekološke štete koju je prouzrokovalo, posebno zato što je odgovorno privredno društvo prestalo pravno da postoji i nijedno drugo privredno društvo se ne može smatrati njegovim pravnim ili ekonomskim nasljednikom, ili kada ne postoji dovoljna finansijska sigurnost da se podmire troškovi sanacije, pomoć se može dodijeliti kao podrška radovima na sanaciji ili oporavku. Pomoć se ne dodjeljuje za sprovođenje kompenzacionih mjera navedenih u članu 6 stav 4 Direktive Savjeta 92/43/EEZ⁶⁴. Pomoć se može dodijeliti prema ovom članu za pokrivanje dodatnih troškova neophodnih za povećanje obima ili ambicije tih mjera, mimo zakonskih obaveza iz člana 6 stav 4 Direktive 92/43/EEZ.
6. Za ulaganja u sanaciju štete po životnu sredinu ili sanaciju prirodnih staništa i ekosistema, opravdani troškovi su troškovi nastali za radove na sanaciji ili oporavku, umanjeni za povećanje vrijednosti zemljišta ili imovine.
7. Procjenu povećanja vrijednosti zemljišta ili imovine nastalog sanacijom ili oporavkom vrši nezavisni kvalifikovani stručnjak.
8. Za ulaganja u zaštitu ili obnovu biodiverziteta i implementaciju prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovom ublažavanju, opravdani troškovi su ukupni troškovi radova koji

⁶³ Direktiva 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 21. aprila 2004. godine o ekološkoj odgovornosti u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete po životnu sredinu (SL L 143, 30.4.2004., str. 56.)

⁶⁴ Direktiva Savjeta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. godine o očuvanju prirodnih staništa i divlje flore i faune (SL L 206, 22.7.1992., str. 7.).

rezultiraju doprinosom zaštiti ili obnavljanju biodiverziteta ili implementacijom prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovom ublažavanju.

9. Intenzitet pomoći ne prelazi:

(a) 100 % opravdanih troškova za ulaganja u sanaciju ekoloških šteta ili opravak prirodnih staništa i ekosistema;

(b) 70 % opravdanih troškova za ulaganja u zaštitu ili obnovu biodiverziteta i prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovom ublažavanju.

10. Intenzitet pomoći za ulaganja u zaštitu ili obnovu biodiverziteta i implementaciju prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovom ublažavanju može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje malim privrednim društvima i za 10 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje srednjim privrednim društvima.

Član 46

Pomoć za ulaganje u energetske efikasno centralno grijanje i hlađenje

1. Pomoć za ulaganje za ugradnju, proširenje ili modernizaciju energetske efikasne sistema centralnog grijanja i/ili hlađenja, što uključuje ugradnju, proširenje ili modernizaciju postrojenja za proizvodnju grijanja ili hlađenja i/ili rješenja za skladištenje toplotne energije i/ili distributivnu mrežu usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se dodjeljuje samo za izgradnju, proširenje ili modernizaciju sistema centralnog grijanja i/ili hlađenja koji su energetske efikasni ili će to postati u skladu sa članom 2 tačka 41 Direktive 2012/27/EU. Ako sistem još uvijek nije postao u potpunosti energetske efikasan kao rezultat podržanih radova na distributivnoj mreži, dodatne modernizacije potrebne da bi se ispunili uslovi za uvrštavanje u definiciju energetske efikasne centralnog grijanja i/ili hlađenja za postrojenja za proizvodnju grijanja i/ili hlađenja koja su predmet pomoći, započinju u roku od 3 godine od početka podržanih radova na distributivnoj mreži.
3. Pomoć se može dodijeliti za proizvodnju energije na bazi obnovljivih izvora, uključujući toplotne pumpe u skladu sa Prilogom VII Direktive (EU) 2018/2001, otpadnu toplotu ili visokoefikasnu kogeneraciju, kao i rješenja za skladištenje toplotne energije. Pomoć za proizvodnju energije na bazi otpada može se zasnivati ili na otpadu koji odgovara definiciji obnovljivih izvora energije ili otpadu koji se koristi za gorivo u postrojenjima koji odgovaraju definiciji visoke efikasne kogeneracije. Otpad koji se koristi kao ulazno gorivo ne smije da zaobiđe načelo hijerarhije otpada kako je definisano u članu 4 tačka 1 Direktive 2008/98/EZ.
4. Pomoć se ne dodjeljuje za izgradnju ili modernizaciju proizvodnih objekata na bazi fosilnih goriva, osim prirodnog gasa. Pomoć za izgradnju ili modernizaciju proizvodnih objekata zasnovanih na prirodnom gasu može se dodijeliti samo ako je obezbijeđena usklađenost sa klimatskim ciljevima za 2030. i 2050. u skladu sa Prilogom 1, odjeljak 4.30 Delegirane Regulative (EU) 2021/2139.
5. Pomoć za modernizaciju skladišnih i distributivnih mreža koje prenose grijanje i hlađenje proizvedeno na bazi fosilnih goriva može se dodijeliti samo ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
 - (a) distributivna mreža je ili postaje pogodna za prenos grijanja ili hlađenja proizvedenog iz obnovljivih izvora energije i/ili otpadne toplote;
 - (b) modernizacija ne rezultira povećanjem proizvodnje energije iz fosilnih goriva, osim u slučaju prirodnog gasa. U slučaju modernizacije skladišta ili distributivne mreže za grijanje i hlađenje proizvedeno iz prirodnog gasa, ukoliko modernizacija rezultira povećanom proizvodnjom energije

iz prirodnog gasa, ta proizvodna postrojenja moraju biti usklađena sa klimatskim ciljevima za 2030. i 2050. godinu, u skladu sa Prilogom 1, odjeljak 4.31, Delegirane Regulativom (EU) 2021/2139.

6. Opravdani troškovi su troškovi ulaganja koji se odnose na izgradnju ili modernizaciju energetske efikasne sistema centralnog grijanja i/ili hlađenja.
7. Intenzitet pomoći ne prelazi 30 % opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje malim privrednim društvima i za 10 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje srednjim privrednim društvima.
8. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za ulaganja koje koriste samo obnovljive izvore energije, otpadnu toplotu ili kombinaciju ovo dvoje, uključujući kogeneraciju iz obnovljivih izvora.
9. Kao alternativa stavu 7, intenzitet pomoći može dostići do 100 % manjka finansijskih sredstava. Pomoć je ograničena na minimum koji je potreban za sprovođenje potpomognutog projekta ili djelatnosti. Ovaj uslov je ispunjen ako pomoć odgovara manjku finansijskih sredstava kako je utvrđeno u članu 2 tačka 118. Detaljna procjena neto dodatnog troška nije potrebna ako su iznosi pomoći utvrđeni u okviru konkurentskog tenderskog postupka jer iz njega proizlazi pouzdana procjena minimalne pomoći koju traže potencijalni korisnici.

Član 47

Pomoć za ulaganje u efikasnu upotrebu resursa i za podršku tranziciji ka cirkularnoj ekonomiji

1. Pomoć za ulaganje u efikasnu upotrebu resursa i cirkularnost usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se dodjeljuje za sljedeće vrste ulaganja:
 - (a) ulaganja koja poboljšavaju efikasnost resursa kroz jedno ili oba od sljedećeg:
 - i. neto smanjenje resursa utrošenih u proizvodnji date količine proizvoda u poređenju sa već postojećim proizvodnim procesom koji koristi korisnik ili sa alternativnim projektima ili aktivnostima navedenim u stavu 7. Potrošeni resursi obuhvataju sve utrošene materijalne resurse, sa izuzetkom energije, a smanjenje se utvrđuje mjerenjem ili procjenom potrošnje prije i poslije sprovođenja mjere pomoći, uzimajući u obzir svako prilagođavanje spoljašnjim uslovima koji mogu uticati na potrošnju resursa;
 - ii. zamjena primarnih sa sekundarnim (ponovno korišćenim ili oporavljenim, uključujući reciklirane) sirovinama;
 - (b) ulaganja za prevenciju i smanjenje nastajanja otpada, pripremu za ponovnu upotrebu, dekontaminaciju i recikliranje otpada koji proizvede korisnik ili ulaganja za pripremu za ponovnu upotrebu, dekontaminaciju i recikliranje otpada koji stvaraju treća lica, a koji inače ne bi bio iskorišćen, ili bi se zbrinuo ili obradio na osnovu postupka obrade koja se nalazi na nižem nivou u redoslijedu prioriteta hijerarhije otpada iz člana 4 stav 1 Direktive 2008/98/EZ ili na efikasan način ili bi dovelo bi do nižeg kvaliteta reciklažnog proizvoda;
 - (c) ulaganja za sakupljanje, sortiranje, dekontaminaciju, prethodnu obradu i obradu drugih proizvoda, materijala ili supstanci koje je proizveo korisnik ili treća lica, a koji bi inače bili neiskorišćeni ili bi se koristili na manje efikasan način;
 - (d) ulaganja u odvojeno sakupljanje i sortiranje otpada u cilju njegove pripreme za ponovnu upotrebu ili reciklažu.

3. Pomoć za aktivnosti odlaganje i recikliranja otpada za proizvodnju energije ne izuzimaju se na osnovu ovog članka od obveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora.
4. Pomoć ne oslobađa privredna društva koja stvaraju otpad od bilo kakvih troškova ili obaveza u vezi sa obradom otpada za koji su odgovorni prema zakonu Unije ili nacionalnom pravu, uključujući pravo u okviru šeme proširene odgovornosti proizvođača, niti od troškova koji bi se trebali smatrati redovnim troškovima za privredno društvo.
5. Pomoć ne smije da podstakne stvaranje otpada ili povećanu upotrebu resursa.
6. Ulaganja povezana sa tehnologijama koje čine već profitabilnu poslovnu praksu u cijeloj Uniji na osnovu ovog člana ne izuzimaju se od obveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora.
7. Opravdani troškovi su dodatni troškovi ulaganja utvrđeni upoređivanjem ukupnih troškova ulaganja projekta sa troškovima projekta ili aktivnosti koji su manje pogodni za životnu sredinu, a koji odgovaraju jednom od sljedećeg:
 - (a) uporedni scenario koji se sastoji od uporedivog ulaganja koje bi se pouzdano realizovalo u novom ili već postojećem proizvodnom procesu bez pomoći i kojim se ne postiže isti nivo efikasnosti resursa;
 - (b) uporedni scenario koji se sastoji od obrade otpada na osnovu postupka obrade koji se nalazi na nižem nivou u redoslijedu prioriteta u hijerarhiji otpada iz člana 4 stav 1 Direktive 2008/98/EC ili obrade otpada, drugih proizvoda, materijala ili supstance na manje efikasan način;
 - (c) suprotan scenario koji se sastoji od uporedivog ulaganja u konvencionalni proizvodni proces koji koristi primarnu sirovinu, ako je dobijeni sekundarni (ponovo upotrijebljen ili recikliran) proizvod tehnički i ekonomski zamjenljiv sa primarnim proizvodom.

U svim situacijama navedenim u prvom podstavu, tačke (a) i (c), uporedni scenario odgovara ulaganju sa uporedivim izlaznim kapacitetom i životnim vijekom koje je u skladu sa standardima Unije koji su već na snazi. Uporedni scenario je vjerodostojan s obzirom na pravne zahtjeve, tržišne uslove i podsticaja.

Kada se ulaganje sastoji od ugradnje dodatne komponente na već postojeći objekat, za koji ne postoji manje ekološki prihvatljiv ekvivalent ili kada podnosilac zahtjeva za pomoć može da dokaže da bez pomoći ne bi došlo do ulaganja, opravdani troškovi su ukupni troškovi ulaganja.

8. Intenzitet pomoći ne prelazi 40 % opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje malim privrednim društvima i za 10 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje srednjim privrednim društvima.
9. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora i za 5 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
10. Pomoć se ne dodjeljuje prema ovom članu za ulaganja koja se sprovode radi usklađivanja sa standardima Unije koji su usvojeni i koji su na snazi. Pomoć se može dodijeliti u skladu s ovim članom za ulaganja koja se preduzimaju radi usklađivanja sa standardima Unije koji su usvojeni, ali još nisu na snazi, pod uslovom da se ulaganje sprovede i završi najmanje 18 mjeseci prije datuma stupanja standarda na snagu.

Član 48

Pomoć za ulaganje u energetska infrastrukturu

1. Pomoć za ulaganje u izgradnju ili modernizaciju energetske infrastrukture usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć za energetska infrastrukturu koja je djelimično ili u potpunosti izuzeta od pristupa treće strane ili regulisanja tarifa u skladu sa zakonodavstvom o unutrašnjem energetskom tržištu neće biti izuzeta prema ovom članu od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora.
3. Pomoć za ulaganje u projekte skladištenja električne energije i gasa nije izuzeta od obaveze prijavljivanja prema ovom članu.
4. Pomoć za gasnu infrastrukturu izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora samo ako je predmetna infrastruktura namenjena za korišćenje vodonika i/ili gasova iz obnovljivih izvora ili se koristi za transport više od 50 % vodonika i gasova iz obnovljivih izvora.
5. Opravdani troškovi su troškovi ulaganja.
6. Intenzitet pomoći može dostići do 100 % manjka finansijskih sredstava. Pomoć je ograničena na minimum koji je potreban za sprovođenje potpomognutog projekta ili djelatnosti. Ovaj uslov je ispunjen ako pomoć odgovara manjku finansijskih sredstava kako je utvrđeno u članu 2 tačka 118. Detaljna procjena neto dodatnog troška nije potrebna ako su iznosi pomoći utvrđeni u okviru konkurentskog tenderskog postupka jer iz njega proizlazi pouzdana procjena minimalne pomoći koju traže potencijalni korisnici.

Član 49

Pomoć za studije i konsultantske usluge o zaštiti životne sredine i energetskim pitanjima

1. Pomoć za studije ili konsultantske usluge, uključujući energetske revizije, direktno povezane sa ulaganjima koja ispunjavaju uslove za pomoć prema ovom odjeljku usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Kada se cjelokupna studija ili konsultantska usluga odnosi na ulaganja koja su prihvatljiva za pomoć prema ovom Odjeljku, opravdani troškovi su troškovi studije ili konsultantske usluge. Kada se samo dio studije ili konsultantske usluge odnosi na ulaganja koja su prihvatljiva za pomoć prema ovom Odjeljku, opravdani troškovi su troškovi dijela studije ili konsultantske usluge koji se odnosi na ta ulaganja.
 - 2 a. Pomoć se dodjeljuje bez obzira na to da li su rezultati studije ili konsultantske usluge praćeni ulaganjem koje je prihvatljivo za pomoć prema ovom Odjeljku.
3. Intenzitet pomoći ne prelazi 60 % opravdanih troškova.
4. Intenzitet pomoći može se uvećati za 20 procentnih poena za studije koje se obavljaju za mala privredna društva i za 10 procentnih poena za studije koje se obavljaju za srednja privredna društva.
5. Pomoć se ne dodjeljuje za energetske preglede koji se sprovode radi usklađivanja sa Direktivom 2012/27/EU, osim ako se energetski pregled obavlja pored obaveznog energetskog pregleda u skladu sa tom direktivom.

ODJELJAK 8

Pomoć za nadoknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim katastrofama

Član 50

Šeme pomoći za nadoknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim katastrofama

1. Šeme pomoći za nadoknadu štete prouzrokovane zemljotresima, sniježnim lavinama, klizištima, poplavama, tornadima, uraganima, vulkanskim erupcijama i šumskim požarima prirodnog porijekla usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 2 tačka (b) Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se dodjeljuje uz sljedeće uslove:
 - (a) nadležni javni organi države članice zvanično su priznali prirodu događaja kao prirodnu katastrofu;
 - i
 - (b) postoji neposredna uzročna veza između prirodne katastrofe i štete koju je pretrpjelo pogođeno privredno društvo.
3. Šeme pomoći koje se odnose na određenu prirodnu katastrofu treba donijeti u roku od tri godine od nastanka događaja. Pomoć na osnovu takvih šema odobrava se u roku od četiri godine od nastanka događaja.
4. Opravdani troškovi su troškovi koji nastanu zbog štete koja je neposredna posljedica prirodne katastrofe, prema procjeni nezavisnog stručnjaka kojeg je priznao nadležni nacionalni organ ili osiguravajuće društvo. Ta šteta može obuhvatati materijalnu štetu na imovini kao što su zgrade, oprema, mašine ili zalihe i gubitak prihoda zbog potpunog ili djelimičnog prekida djelatnosti u periodu koji nije duži od šest mjeseci od nastanka katastrofe. Izračunavanje materijalne štete zasniva se na troškovima popravke ili ekonomskoj vrijednosti koju je pogođena imovina imala prije katastrofe. Ne prelazi troškove popravke ili smanjenje fer tržišne vrijednosti koje je prouzrokovano katastrofom, to jeste razliku između vrijednosti imovine neposredno prije i neposredno nakon nastupanja katastrofe. Gubitak prihoda izračunava se na osnovu finansijskih podataka pogođenog privrednog društva (dobit prije kamata i poreza (EBIT), amortizacija i troškovi rada, koji se odnose samo na poslovnu jedinicu pogođenu prirodnom katastrofom) poređenjem finansijskih podataka za šest mjeseci prije nastupanja katastrofe sa prosjekom tri godine izabrane između pet godina koje su prethodile nastupanju katastrofe (isključujući dvije godine u kojima je ostvaren najbolji i naslabiji finansijski rezultat), i izračunava se za isti šestomjesečni period u godini. Šteta se izračunava na nivou pojedinačnog korisnika.
5. Pomoć i sve druge uplate primljene kao nadoknada štete, uključujući plaćanja na osnovu polisa osiguranja, ne prelaze 100 % opravdanih troškova.

ODJELJAK 9

Socijalna pomoć za prevoz stanovnika udaljenih regiona

Član 51

Socijalna pomoć za prevoz stanovnika udaljenih regiona

1. Pomoć za prevoz putnika u vazdušnom i pomorskom saobraćaju usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 2 tačka (a) Ugovora I izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć moraju u potpunosti koristiti krajnji korisnici koji imaju uobičajeno boravište u udaljenim regionima.
3. Pomoć se odobrava za prevoz putnika na relaciji koja povezuje aerodrom ili luku u udaljenom regionu sa drugim aerodromom ili lukom u Evropskom ekonomskom prostoru.
4. Pomoć se odobrava bez diskriminacije u pogledu identiteta prevoznika ili vrste usluge i bez ograničenja u pogledu precizne relacije do udaljenog regiona ili iz njega.
5. Opravdane troškove čini cijena povratne karte iz udaljenog regiona ili do njega, uključujući sve poreze i dažbine koje prevoznik naplaćuje potrošaču.
6. Intenzitet pomoći ne prelazi 100 % opravdanih troškova.

ODJELJAK 10

Pomoć za širokopojasnu infrastrukturu

Član 52

Pomoć za širokopojasnu infrastrukturu

1. Pomoć za ulaganje u razvoj širokopojasne mreže usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi su svi troškovi izgradnje, upravljanja i rada fiksne širokopojasne mreže. Maksimalni iznos pomoći za projekat utvrđuje se na osnovu procesa konkurentnog odabira kako je navedeno u stavu 6 tačka (a). Kada se ulaganje sprovodi u skladu sa stavkom 6 tačka (b) bez procesa konkurentnog odabira, iznos pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i operativne dobiti ulaganja. Operativna dobit će se odbiti od opravdanih troškova unaprijed na osnovu razumnih projekcija i biće potvrđena naknadno mehanizmom povrata sredstava. Za razumno predviđanje mjere potrebno je uzeti u obzir sve troškove i sve prihode za koje se očekuje da će nastati tokom ekonomskog vijeka trajanja ulaganja.
3. Sljedeće alternativne vrste ulaganja su prihvatljive:
 - (a) uvođenje fiksne širokopojasne mreže za povezivanje domaćinstava i socio-ekonomskih pokretača u područjima u kojima ne postoji mreža koja može da obezbijedi brzine preuzimanja od najmanje 100 Mbps u uslovima vršnog opterećenja (granične brzine) ili se ona pouzdano planira uvesti unutar relevantnog vremenskog horizonta. Ovo će biti potvrđeno mapiranjem i javnom raspravom u skladu sa stavom 4.
 - (b) uvođenje fiksne širokopojasne mreže za povezivanje socio-ekonomskih pokretača u područjima u kojima postoji samo jedna mreža koja može da obezbijedi brzine preuzimanja od najmanje 100 Mbps, ali manje od 300 Mbps u uslovima vršnog opterećenja (granične brzine) ili se ona pouzdano planira uvesti unutar relevantnog vremenskog horizonta. Ovo će biti potvrđeno mapiranjem i javnom raspravom u skladu sa stavom 5.

4. Područja u kojima postoji barem jedna mreža koja se može modernizovati kako bi se obezbijedila brzina preuzimanja od najmanje 1 Gbps u uslovima vršnog opterećenja nisu prihvatljiva za intervencije iz stava 3 tačke (a) i (b). Smatra se da se mreža može modernizovati kako bi se osigurala brzina preuzimanja od najmanje 1 Gbps u uslovima vršnog opterećenja ako se ta brzina može postići uz marginalno ulaganje, kao što je modernizacija aktivne opreme, bez značajnih ulaganja u širokopojasnu infrastrukturu.
5. Mapiranje i javne rasprave iz stava 3 moraju da ispune sve sljedeće uslove:
 - (a) mapiranje će identifikovati geografske ciljna područja predviđene da budu pokrivene javnom intervencijom i uzimaće u obzir sve postojeće fiksne širokopojanse mreže. Mapiranje se vrši:
 - (i) za fiksne mreže, na nivou adrese za objekte kojima je dostupna mogućnost pristupa i
 - (ii) za fiksne bežične pristupne mreže, na nivou adrese za objekte kojima je dostupna mogućnost pristupa ili na osnovu mreža od najviše 100 x100 metara.

Ako uvođenje mreže uključuje istvremeno i uvođenje pristupne mreže i ograničeno uvođenje potrebne pomoćne prenosne mreže kako bi se omogućilo funkcionisanje pristupne mreže, mapiranje prenosnih mreža nije potrebno.

Svi elementi metodologije i osnovni tehnički kriterijumi koji se upotrebljavaju za mapiranje ciljnih područja moraju biti javno dostupni. Mapiranje se uvijek potvrđuje putem javnih rasprava;

- (b) javnu raspravu sprovodi nadležni organ javne vlasti objavljivanjem glavnih karakteristika planirane mjere i liste geografskih ciljnih područja identifikovanih u postupku mapiranja u skladu sa tačkom (a). Ove informacije moraju biti dostupne na odgovarajućoj internet stranici na regionalnom i nacionalnom nivou. U okviru javne rasprave pozivaju se zainteresovane strane da dostave komentare na mjeru i da dostave potkrijepljene informacije u skladu sa tačkom (a) u vezi sa svojim mrežama koje mogu pouzdano da obezbijede granične brzine navedene u stavu 3, a koje su prisutne ili se pouzdano planira da se uvedu unutar relevantnog vremenskog horizonta. Javne rasprave traju najmanje 30 dana.
6. Projekat kojem se dodjeljuje pomoć donosi značajno poboljšanje (bitnu promjenu) u poređenju sa mrežama koje su prisutne ili se njihovo uvođenje pouzdano planira unutar relevantnog vremenskog horizonta, kako je utvrđeno mapiranjem i javnim raspravama sprovednim u skladu sa stavom 5. Pouzdano planirane mreže uzimaju se u obzir u procjeni značajnih promjena samo ako bi same po sebi osigurale slične radne karakteristike kao planirana mreža koju finansira država u ciljnim područjima unutar relevantnog vremenskog horizonta. Značajna promjena se dešava ako se kao rezultat subvencionisane intervencije preduzme značajno novo ulaganje u širokopojasnu mrežu i subvencionisana mreža donese značajne nove mogućnosti na tržište u pogledu dostupnosti, kapaciteta, brzine i konkurentnosti usluge širokopojasne mreže u odnosu na postojeće ili pouzdano planirane mreže u relevantnom vremenskom horizontu. Projekat uključi više od 70 % ulaganja u širokopojasnu infrastrukturu. U svakom slučaju, prihvatljiva intervencija iz stava 3 mora postići najmanje sljedeća poboljšanja:
 - (a) za intervencije iz stava 3 tačka (a), mreža koju finansira država mora najmanje utrostručiti brzinu preuzimanja u odnosu na postojeće mreže (ciljnu brzinu);
 - (b) za intervencije iz stava 3 tačka (b), mreža koju finansira država će najmanje utrostručiti brzinu preuzimanja u odnosu na postojeće mreže i obezbijediti brzinu preuzimanja od najmanje 1 Gbps u uslovima vršnog opterećenja (ciljna brzina).
7. Pomoć se dodjeljuje na sljedeći način:

- (a) pomoć se dodjeljuje na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentnog postupka izbora u skladu sa načelama pravila javnih nabavki i uz poštovanje načela tehnološke neutralnosti, na osnovu ekonomski najpovoljnije ponude;
 - (b) kada se pomoć dodjeljuje bez konkurentnog postupka odabira organa javne vlasti za postavljanje i upravljanje, direktno ili preko internog subjekta, fiksne širokopojasne mreže, javni organ ili interni subjekat, u zavisnosti od slučaja, će pružati samo veleprodajne usluge koristeći subvencionisanu mrežu. Svaka koncesija ili drugo povjeravanje trećem licu za izgradnju ili upravljanje mrežom dodijeliće se putem otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentnog postupka odabira, u skladu sa načelama pravila javnih nabavki i uz poštovanje načela tehnološke neutralnosti, na osnovu ekonomski najpovoljnije ponude.
8. Subvencionisana mreže će ponuditi veleprodajni pristup, u skladu sa članom 2 tačka (139), pod pravičnim i nediskriminatornim uslovima. Odstupajući od toga, intervencije prihvatljive prema stavu 3 tačka (a) mogu ponuditi virtuelno odvojeni pristup umjesto fizičkog razdvojenog pristupa ako je proizvod za pristup virtuelnom razdvajanju unaprijed odobren od strane nacionalnog regulatornog tijela ili drugog nadležnog tijela. Aktivni veleprodajni pristup odobrava se na period od najmanje 10 godina od početka rada mreže, a veleprodajni pristup širokopojasnoj infrastrukturi odobrava se za cijeli vijek trajanja predmetnih elemenata. Pristup zasnovan na virtuelnom odvojenom pristupu mora biti odobren na vremenski period koji je jednak životnom vijeku infrastrukture koja je zamijenjena virtuelnim odvojenim pristupom. Isti uslovi pristupa važe za cjelokupnu subvencionisanu mrežu, uključujući i dijelove mreže u kojima se koristi postojeća infrastruktura. Obaveze pristupa će se sprovoditi bez obzira na bilo kakvu promjenu u vlasništvu, upravljanju ili funkcionisanju subvencionisane mreže. Mreža omogućava pristup za najmanje tri subjekta koji traže pristup i stavlja im na raspolaganje najmanje 50% kapaciteta. Kako bi veleprodajni pristup bio efikasan i kako bi se subjektima koji traže pristup omogućilo pružanje usluga, veleprodajni pristup se takođe odobrava i dijelovima mreže koji nisu finansirani od strane države ili koje korisnik pomoći možda nije postavio, na primjer odobravanjem pristupa aktivnoj opremi čak i ako se finansira samo širokopojasna infrastruktura.
9. Cijena veleprodajnog pristupa se zasniva na jednom od sljedećih mjerila i načela određivanja cijena:
- a) prosječne objavljene veleprodajne cijene koje preovladavaju u drugim uporedivim i konkurentnijim područjima države članice ili (ii) u nedostatku takvih objavljenih cijena, regulisane cijene koje je već odredilo ili odobrilo nacionalno regulatorno tijelo za dotična tržišta i usluge; ili
 - b) regulisane cijene koje su već utvrđene ili odobrene od strane nacionalnog regulatornog organa za predmetna tržišta i usluge; ili
 - c) troškovna orijentacija ili metodologija propisana u skladu sa sektorskim regulatornim okvirom.

Ne dovodeći u pitanje nadležnosti nacionalnog regulatornog organa u okviru regulatornog okvira, nacionalni regulatorni organ će biti konsultovan o proizvodima za veleprodajni pristup, uslovima i odredbama za pristup, uključujući cijene, kao i o sporovima u vezi sa primjenom ovog člana.

10. Države članice će uspostaviti mehanizam za praćenje i povrat ako iznos pomoći dodijeljene projektu prelazi 10 miliona EUR.
11. Da bi pomoć ostala proporcionalna i da ne bi dovela do prekomjerne naknade ili unakrsnog subvencionisanja djelatnosti koje nisu potpomognute, korisnik pomoći razdvaja račune kako bi sredstva korišćena za uvođenje i rad mreže koju finansira država odvojio od drugih sredstava kojima raspolaže.

Član 52a
Pomoć za 4G i 5G mobilne mreže

1. Pomoć za uspostavljanje 4G i 5G mobilne mreže usklađena je sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Opravdani troškovi su svi troškovi za izgradnju, upravljanje i rad pasivnih i aktivnih komponenti mobilne mreže. Maksimalni iznos pomoći za projekat utvrđuje se na osnovu procesa konkurentnog odabira kako je navedeno u stavu 7 tačka (a). Kada se investicija sprovodi u skladu sa stavom 7 tačka (b), bez procesa konkurentnog odabira, iznos pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i operativne dobiti investicije. Operativna dobit se oduzima od opravdanih troškova unaprijed na osnovu razumnih projekcija i naknadno se provjerava putem mehanizma povrata sredstava. Da bi mjera bila realno predviđena, potrebno je uzeti u obzir sve troškove i sve prihode za koje se očekuje da će nastati tokom cijelog ekonomskog vijeka trajanja investicije.
3. Uvođenje mobilnih mreža 5G predviđeno je u područjima u kojima mobilne mreže 4G i 5G ne postoje ili se ne planiraju pouzdano postaviti u relevantnom vremenskom horizontu. Uvođenje mobilnih mreža 4G predviđeno je u područjima u kojima mobilne mreže 3G, 4G ili 5G ne postoje ili se ne planiraju pouzdano postaviti u relevantnom vremenskom horizontu. Usklađenost sa ovim zahtjevima provjerava se mapiranjem i javnim raspravama u skladu sa članom 4.
4. Mapiranje i javne rasprave iz stava 3 moraju ispuniti sve sljedeće zahtjeve:
 - (a) mapiranje će jasno identifikovati ciljna geografska područja za koje je predviđeno da budu pokrivene javnom intervencijom i uzimaju se u obzir sve postojeće mobilne mreže. Mapiranje se vrši na osnovu mreža maksimalnih dimenzija 100 x 100 metara. Svi elementi metodologije i relevantni tehnički kriterijumi koji se koriste za mapiranje ciljnih područja moraju biti javno dostupni. Mapiranje se uvijek potvrđuje putem javnih rasprava;

Ako uvođenje mreže uključuje istovremeno i uvođenje pristupne mreže i ograničeno uvođenje potrebne pomoćne prenosne mreže kako bi se omogućilo funkcionisanje pristupne mreže, mapiranje prenosnih mreža nije potrebno.

- (b) javnu raspravu sprovodi nadležni javni organ objavljivanjem glavnih karakteristika planirane mjere i liste ciljnih geografskih područja identifikovanih postupkom mapiranja u skladu sa tačkom (a). Te informacije treba da budu dostupne na javno dostupnoj web stranici na regionalnom i nacionalnom nivou. Javnom raspravom se pozivaju zainteresovane strane da dostave komentare na planiranu mjeru i obrazložene informacije u skladu sa tačkom (a) u vezi sa svojim mobilnim mrežama sa karakteristikama navedenim u stavu 3 koje postoje ili je pouzdano planirano da budu postavljene u ciljnom području u relevantnom vremenskom horizontu. Javne rasprave traju najmanje 30 dana.
5. Infrastruktura za koju je pomoć dodijeljena neće se uzeti u obzir za ispunjavanje obaveza pokrivanja operatera mobilnih mreža koje proizilaze iz uslova vezanih za prava korišćenja radiofrekvencijskog spektra 4G i 5G.
6. Intervencija će donijeti značajno poboljšanje (naglu promjenu) u poređenju sa postojećim mobilnim ili mrežama čije se uvođenje pouzdano planira u relevantnom vremenskom horizontu, kako je utvrđeno mapiranjem i javnim konsultacijama sprovedenim u skladu sa stavom 4. Pouzdano planirane mreže će se uzeti u obzir za procjenu nagle promjene samo ako bi same po sebi pružile slične karakteristike kao planirana mreža koju finansira država u ciljanim područjima u relevantnom

vremenskom horizontu. Nagla promjena se dešava ako se kao rezultat subvencionisane intervencije preduzme značajno novo ulaganje u mobilnu mrežu i ako subvencionisana mreža donese značajne nove mogućnosti na tržište u smislu dostupnosti mobilnih usluga, kapaciteta, brzina i konkurencije u poređenju sa postojećim ili pouzdano planiranim mrežama u relevantnom vremenskom horizontu. Intervencija će uključivati više od 50% ulaganja u širokopojasnu infrastrukturu.

7. Pomoć se dodjeljuje kako slijedi:
 - (a) pomoć će se dodjeljivati na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentskog postupka selekcije u skladu sa načelama pravila javnih nabavki i uz poštovanje načela neutralnosti tehnologije, na osnovu ekonomski najpovoljnije ponude;
 - (b) kada se pomoć dodjeljuje bez konkurentskog postupka selekcije javnom organu koji će direktno ili preko unutrašnjeg subjekta postavljati i upravljati mobilnom mrežom, javni organ ili unutrašnji subjekt, u zavisnosti od slučaja, pruža samo veleprodajne usluge koristeći subvencionisanu mrežu. Svaka koncesija ili drugo povjeravanje trećem licu za izgradnju ili upravljanje mrežom dodijeliće se putem otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentskog procesa selekcije, u skladu sa načelama pravila javnih nabavki i uz poštovanje načela tehnološke neutralnosti, na osnovu ekonomski najpovoljnije ponude.
8. Rad subvencionisane mreže nudi veleprodajni pristup, u skladu sa članom 2 tačka (139), pod pravičnim i nediskriminatornim uslovima. Aktivni veleprodajni pristup biće odobren na najmanje deset godina od početka rada mreže, a veleprodajni pristup širokopojasnoj infrastrukturi obezbjeđuje se tokom cijelog životnog vijeka predmetnih elemenata. Isti uslovi pristupa važe za cijelu subvencionisanu mrežu, uključujući i djelove te mreže u kojima je korišćena postojeća infrastruktura. Obaveze pristupa će se sprovoditi bez obzira na bilo kakvu promjenu u vlasništvu, upravljanju ili funkcionisanju subvencionisane mreže. Kako bi veleprodajni pristup bio efikasan i kako bi se subjektima koji traže pristup omogućilo pružanje usluga, veleprodajni pristup se odobrava i dijelovima mreže koje nije finansirala država ili koje korisnik pomoći možda nije implementirao, kao što je odobravanje pristupa aktivnoj opremi čak i ako je obezbijeđeno samo finansiranje širokopojasne infrastrukture.
9. Veleprodajna cijena pristupa zasniva se na jednom od sljedećih mjerila i načela određivanja cijena:
 - (a) prosječne objavljene veleprodajne cijene koje preovladavaju u drugim uporedivim, konkurentnijim oblastima države članice;
 - (b) regulisane cijene koje je već odredilo ili odobrilo nacionalno regulatorno tijelo za dotična tržišta i usluge; ili
 - (c) troškovna orijentacija i metodologijapropisanom u skladu sa sektorskim regulatornim okvirom.

Ne dovodeći u pitanje nadležnosti nacionalnog regulatornog tijela u okviru regulatornog okvira, nacionalno regulatorno tijelo će biti konsultovano o uslovima i odredbama za pristup, uključujući cijene, kao i o sporovima u vezi sa primjenom ovog člana.

10. Države članice će uspostaviti mehanizam za praćenje i povrat ako iznos pomoći dodijeljen projektu prelazi 10 miliona EUR.
11. Korišćenje javno finansirane 4G ili 5G mobilne mreže za pružanje usluga fiksnog bežičnog pristupa dozvoljeno je samo u područjima u kojima ne postoji mreža koja može da obezbijedi brzinu preuzimanja od najmanje 100 Mbps u uslovijna vršnog opterećenja (granične brzine) ili se ona pouzdano planira uvesti unutar relevantnog vremenskog horizonta, ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:
 - (a) mapiranje i javna rasprava takođe uzimaju u obzir postojeće ili pouzdano planirane fiksne širokopojasne mreže utvrđene u skladu sa članom 52 stav (5);

- (b) podržana mreža 4G ili 5G s fiksnim bežičnim pristupom mora barem utrostručiti brzinu preuzimanja u odnosu na postojeće ili pouzdano planirane mreže (ciljna brzina) u skladu s članom 52 stav 5.

Član 52b

Pomoć za projekte od zajedničkog interesa u oblasti transevropske infrastrukture za digitalno povezivanje

1. Pomoć za projekte od zajedničkog interesa u oblasti transevropske infrastrukture digitalnog povezivanja koji se financiraju u skladu sa Regulativom (EU) 2021/1153 ili kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti” u skladu sa tom Regulativom biće usklađena sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav (3) Ugovora i biće izuzeti od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav (3) Ugovora pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i Poglavlju I.
2. Projekti moraju da ispunjavaju kumulativne opšte uslove usklađenosti utvrđene u stavu 3. Oni, osim toga, spadaju u jednu od kategorija prihvatljivih projekata utvrđenih u stavu 4 i moraju da ispunjavaju sve specifične uslove usklađenosti za relevantnu kategoriju koja je propisana u tom stavu. Samo projekti koji se odnose isključivo na elemente i subjekte navedene u svakoj relevantnoj kategoriji u stavu 4 ulaze u područje primjene izuzeća iz stava 1.
3. Opšti kumulativni uslovi usklađenosti su sljedeći:
 - (a) korisnik pomoći mora da obezbijedi finansijski doprinos od najmanje 25% opravdanih troškova iz sopstvenih sredstava ili putem spoljnog finansiranja koje ne sadrži nikakvu javnu finansijsku podršku. Kada je doprinos korisnika od 25% obezbijeđen putem spoljnog finansiranja preko investicione platforme koja kombinuje različite izvore finansiranja, uslov iz prethodne rečenice da spoljno finansiranje ne smije da sadrži nikakvu javnu finansijsku podršku zamjenjuje se uslovom da platforma uključuje 30% privatnih investicija;
 - (b) za pomoć su opravdani samo troškovi koji su prihvatljivi investicioni troškovi prema Regulativi (EU) 2021/1153 za postavljanje infrastrukture;
 - (c) projekat mora biti izabran u skladu sa Regulativom (EU) 2021/1153 na jedan od sljedećih načina:
 - i. od nezavisnog finansijskog posrednika kojeg imenuje Komisija na osnovu zajednički dogovorenih smjernica za ulaganje;
 - ii. od strane Komisije putem konkurentnog procesa nadmetanja zasnovanog na jasnim, transparentnim i nediskriminatornim kriterijumima;
 - iii. od strane nezavisnih stručnjaka koje imenuje Komisija;
 - (d) projekat mora da obezbijedi mogućnosti povezivanja koje prevazilaze zahtjeve koji se odnose na bilo koje postojeće zakonske obaveze, kao npr. one vezane za pravo na korišćenje radiofrekventnog spektra;
 - (e) projektom se mora osigurati otvoren veleprodajni pristup trećim stranama, uključujući izdvajanje pod pravičnim, razumnim i nediskriminatornim uslovima u skladu s članom 52 stavovima 7 i 8 ili, prema potrebi, članom 52a stavovima 8 i 9;
4. Kategorije prihvatljivih projekata i specifični kumulativni uslovi usklađenosti koji se primjenjuju na njih biće sljedeće:
 - (a) ulaganja u postavljanje prekogranične dionice 5G koridora duž saobraćajnog koridora identifikovanog u smjernicama za transevropsku saobraćajnu mrežu kako je navedeno u Regulativi (EU) br. 1315/2013 (TEN-T koridori) koje ispunjavaju sljedeći specifični kumulativni uslovi:

- i. projekat se sastoji od prekogranične dionice 5G koridora koji prelazi granicu između dvije ili više država članica, ili prelazi granicu najmanje jedne države članice i najmanje jedne zemlje Evropskog ekonomskog prostora;
 - ii. ukupne prekogranične dionice 5G koridora koje se nalaze u državi članici ne smiju da predstavljaju više od 15% ukupne dužine 5G koridora duž transevropske saobraćajne glavne mreže u toj državi članici koji nijesu obuhvaćeni bilo kojim postojećem zakonskim obavezama, kao što su one vezane za pravo na korišćenje radiofrekventnog spektra. Izuzetno, ako država članica potpomaže postavljanje prekograničnih 5G koridora duž svoje transevropske saobraćajne sveobuhvatne mreže, ukupne prekogranične dionice 5G koridora koje se nalaze u toj državi članici neće predstavljati više od 15% ukupne dužine koridora 5G duž transevropske transportne sveobuhvatne mreže u toj državi članici koji nijesu obuhvaćeni nikakvim postojećim zakonskim obavezama, kao što su one vezane za pravo na korišćenje radiofrekventnog spektra;
 - iii. projekat obezbjeđuje značajnu novu investiciju u mobilnu mrežu 5G prilagođenu za povezane i automatizovane usluge mobilnosti koje prevazilaze marginalne investicije koje se odnose samo na modernizaciju aktivnih elemenata mreže;
 - iv. projekat potpomaže postavljanje nove pasivne infrastrukture samo ako se postojeća pasivna infrastruktura ne može ponovo koristiti;
- (b) ulaganja u postavljanje prekograničnog dijela panevropske terabitne glavne mreže koja podržava ciljeve Evropskog zajedničkog preduzeća za računarstvo visokih performansi povezivanjem određenih računarskih objekata, superračunarskih objekata i infrastrukture podataka koje ispunjavaju sljedeće specifične kumulativne uslove:
- i. projekat će primijeniti ili nabaviti sredstva za povezivanje, uključujući neosporna prava korišćenja, optički talasovod ili opremu, za izgradnju prekogranične dionice panevropske glavne mreže koja omogućava interkonekciju sa neograničenom vezom od najmanje 1 Tbps, najmanje dva računarska postrojenja, superkompjuterska postrojenja ili infrastrukture podataka koji su: (1) subjekti domaćini Evropskog zajedničkog preduzeća za računarstvo visokih performansi osnovanog u skladu sa Regulativom Savjeta (EU) 2018/1488⁶⁵, ili su istraživačke infrastrukture i druge računarske i infrastrukture podataka koje podržavaju istraživačke vodeće kompanije i misije utvrđene Regulativom (EU) 2021/695 Evropskog parlamenta i Savjeta⁶⁶ i Regulativom Savjeta (EZ) br. 723/2009 koje doprinose ciljevima Evropsko zajedničko preduzeće za računarstvo visokih performansi; i (2) nalaze se u najmanje dvije države članice ili u najmanje jednoj državi članici i najmanje jednoj članici Evropskog istraživačkog prostora;
 - ii. projekat osigurava značajnu novu investiciju u glavnu mrežu koja prevazilazi marginalne investicije, kao što su investicije koje se odnose samo na modernizaciju softvera ili licenciranje;
 - iii. nabavka sredstava za povezivanje se vrši putem javnih nabavki;

⁶⁵ Regulativa Savjeta (EU) 2018/1488 od 28. septembra 2018. o osnivanju Evropskog zajedničkog preduzeća za računarstvo visokih performansi (SL L 252, 8.10.2018, str. 1.).

⁶⁶ Regulativa (EU) 2021/695 Evropskog parlamenta i Savjeta od 28. aprila 2021. o uspostavljanju Okvirnog programa za istraživanja i inovacije Horizont Evropa, o utvrđivanju pravila za učešće i širenje rezultata te o stavljanju van snage regulativa (EU) br. 1290/2013 i (EU) br. 1291/2013 (SL L 170, 12.5.2021, str. 1.).”;

- iv. projekat podržava postavljanje nove pasivne infrastrukture samo ako se postojeća pasivna infrastruktura ne može ponovo koristiti;
- (c) ulaganja u razvoj prekogranične dionice glavne mreže koja povezuje infrastrukture u oblaku određenih socioekonomskih pokretača koji ispunjavaju sljedeće specifične kumulativne uslove:
- i. projekat međusobno povezuje infrastrukture u oblaku socioekonomskih pokretača koji su javne uprave ili javna ili privatna lica kojima je povjereno funkcionisanje usluga od opšteg interesa ili usluga od opšteg ekonomskog interesa u smislu člana 106 (2) Ugovora;
 - ii. projekat se sastoji od prekograničnog dijela postavljanja novih prekograničnih glavnih mreža ili značajne modernizacije postojećih koji (1) prelazi granicu između dvije ili više država članica; ili (2) prelazi granicu između najmanje jedne države članice i najmanje jedne zemlje Evropskog ekonomskog prostora;
 - iii. projekat obuhvata najmanje dva prihvatljiva socioekonomska pokretača pod tačkom (i), od kojih svaki djeluje u drugoj državi članici ili u jednoj državi članici i jednoj zemlji Evropskog ekonomskog prostora;
 - iv. projekat obezbjeđuje značajnu novu investiciju u glavnu mrežu koja prevazilazi marginalne investicije, kao što su investicije vezane samo za modernizaciju softvera ili licenciranje. Projekat će biti u stanju da pouzdano obezbijedi simetrične brzine preuzimanja i otpremanja od najmanje višestrukih 10 Gbps;
 - v. projekat podržava postavljanje nove pasivne infrastrukture samo ako se postojeća pasivna infrastruktura ne može ponovo koristiti;
- (d) ulaganja u postavljanje podmorske kablovske mreže koja ispunjava sljedeće specifične kumulativne uslove:
- i. projekat se sastoji od prekogranične dionice podmorske kablovske mreže koja (1) prelazi granicu između dvije ili više država članica; ili (2) pređe granicu najmanje jedne države članice i najmanje jedne zemlje Evropskog ekonomskog prostora. Alternativno, subjekat koji prima pomoć će samo osigurati pružanje veleprodajnih usluga, a podržana infrastruktura će poboljšati povezanost evropskih najudaljenijih regiona, prekomorskih teritorija ili ostrvskih regiona, čak i unutar jedne države članice;
 - ii. projekat se ne smije odnositi na rute koje već opslužuju najmanje dvije postojeće ili pouzdano planirane glavne infrastrukture;
 - iii. projekat osigurava značajnu novu investiciju u mrežu podmorskih kablova, postavljanjem novog podmorskog kabla ili povezivanjem na postojeći podmorski kabl, rješavanjem problema preopširnosti i prevazilaženjem marginalnih ulaganja. Projekat treba da bude u stanju da pouzdano obezbijedi simetrične brzine preuzimanja i otpremanja od najmanje 1 Gbps;
 - iv. projekat podržava postavljanje nove pasivne infrastrukture samo ako se postojeća pasivna infrastruktura ne može ponovo koristiti.

Član 52c

Vaučeri za povezivanje

1. Pomoć u obliku šeme vaučera za povezivanje za potrošače kako bi se olakšao rad na daljinu, online obrazovanje, usluge obuke ili za MSP-ove biće usklađena sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora i biće izuzeta od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi navedeni u ovom članu i u Poglavlju I.

2. Trajanje šema vaučera ne smije biti duže od 3 godine. Važenje vaučera za krajnje korisnike ne može biti duže od 2 godine.
3. Sljedeće kategorije šema vaučera su prihvatljive:
 - (a) vaučeri dostupni potrošačima i MSP-ima za pretplatu na novu uslugu širokopojasnog pristupa internetu ili modernizaciju trenutne pretplate na uslugu koja obezbjeđuje brzinu preuzimanja od najmanje 30 Mbps u uslovima vršnog opterećenja, pod uslovom da svi pružaoci elektronskih komunikacionih usluga koji omogućavaju brzinu preuzimanja od najmanje 30 Mbps u uslovima vršnog opterećenja ispunjavaju uslove za ovu šemu. Vaučeri se neće dodjeljivati za promjenu pružaoca usluge koji omogućava iste brzine koje su već dostupne u okviru postojeće pretplate ili za modernizacije postojeće pretplate od najmanje 30 Mbs u uslovima vršnog opterećenja;
 - (b) vaučeri dostupni MSP-ovima za pretplatu na novu uslugu širokopojasnog pristupa internetu ili modernizaciju trenutne pretplate na uslugu koja omogućava brzinu preuzimanja od najmanje 100 Mbps u uslovima vršnog opterećenja, pod uslovom da svi pružaoci elektronskih komunikacionih usluga koji omogućavaju brzinu preuzimanja od najmanje 100 Mbps u uslovima vršnog opterećenja ispunjavaju za ovu šemu. Vaučeri se neće dodjeljivati za promjenu pružaoca usluge koji omogućava iste brzine koje su već dostupne u okviru postojeće pretplate ili za modernizacije postojeće pretplate od najmanje 100 Mbs u uslovima vršnog opterećenja.
4. Vaučeri pokrivaju do 50% opravdanih troškova. Opravdani troškovi su troškovi mjesečne naknade, standardni troškovi postavljanja i terminalne opreme potrebne krajnjim korisnicima da bi mogli koristiti širokopojasne usluge brzinama iz stava 3. Troškovi za unutrašnje ožičenje i ograničeno postavljanje na privatnom posjedu krajnjih korisnika ili na javnom posjedu u neposrednoj blizini privatnog posjeda krajnjih korisnika takođe su prihvatljivi u mjeri u kojoj su neophodni za pružanje usluga ili kao pomoć za pružanje usluge. Vaučer isplaćuju javna tijela direktno krajnjim korisnicima ili direktno pružaocu usluga kojeg odaberu krajnji korisnici.
5. Vaučeri se neće dodjeljivati za područja na kojima ne postoji mreža koja pruža prihvatljive usluge navedene u stavu 3. Države članice moraju sprovesti javnu raspravu objavljivanjem glavnih karakteristika šeme i popisa ciljnih geografskih područja na javno dostupnim web stranicama na regionalnom i nacionalnom nivou. U okviru javne rasprave zainteresirane strane pozivaju se da daju komentare na nacrt mjere i dostave obrazložene informacije o postojećim mrežama koje mogu pouzdano osigurati brzinu navedenu u stavku 3. Javna rasprava traje najmanje 30 dana.
6. Vaučeri moraju biti tehnološki neutralni. Šeme moraju osigurati jednak tretman svih mogućih pružalaca usluga i ponuditi krajnjim korisnicima najširi mogući izbor pružalaca usluga, bez obzira na tehnologije koje se upotrebljavaju. U tu svrhu, države članice moraju uspostaviti online registar svih prihvatljivih pružalaca usluga ili implementirati ekvivalentnu alternativnu metodu kako bi osigurale otvorenost, transparentnost i nediskriminatornu prirodu državne intervencije. Krajnjim korisnicima omogućava se pristup tim informacijama o svim privrednim društvima koja mogu pružati prihvatljive usluge. Sva privredna društva koja mogu pružati prihvatljive usluge imaju pravo, na zahtjev, da budu uključena u online registar ili na bilo koju alternativnu lokaciju koju odabere država članica.
7. Kako bi se smanjili poremećaji na tržištu, države članice će sprovesti procjenu tržišta identifikujući prihvatljive pružaoce usluga prisutne u tom području i prikupljajući informacije za izračunavanje njihovog tržišnog udjela, korištenja prihvatljivih usluga i njihovih cijena. Pomoć će se dodijeliti samo ako se procjenom tržišta utvrdi da je šema dovoljno široko osmišljena kako ne bi neopravdano koristila ograničenom broju pružaoca usluga i da ne dovodi do jačanja (lokalne) tržišne moći određenih pružalaca usluga.

8. U slučajevima kada je pružalac širokopojasnih usluga vertikalno integrisan i ima maloprodajni udio na tržištu iznad 25 %, da bi bio prihvatljiv, mora da ponudi na odgovarajućem tržištu veleprodajnog pristupa veleprodajne proizvode pristupa na osnovu kojih će svi koji traže pristup moći da pruži prihvatljive usluge brzinom navedenom u stavu 3, pod otvorenim, transparentnim i nediskriminatornim uslovima.

Veleprodajna cijena pristupa se utvrđuje na osnovu jednog od sljedećih kriterijuma i načela određivanja cijena:

- (a) prosječne objavljene veleprodajne cijene koje preovladavaju u drugim uporedivim, konkurentnijim područjima države članice;
- (b) regulisane cijene koje je već odredilo ili odobrilo nacionalno regulatorno tijelo za dotična tržišta i usluge;
- (c) cijene će biti u skladu sa troškovnom orijentacijom ili metodologijom propisanom u skladu sa sektorskim regulatornim okvirom.

Ne dovodeći u pitanje nadležnosti nacionalnog regulatornog tijela u okviru regulatornog okvira, nacionalno regulatorno tijelo će se konsultovati o veleprodajnim proizvodima pristupa, uslovima pristupa, uključujući cijene, kao i o sporovima u vezi sa primjenom ovog člana.

Član 52d

Pomoć za prenosne mreže

1. Pomoć za uspostavljanje prenosne mreže biće usklađena sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora i biće izuzeta od zahtjeva od prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi navedeni u ovom člana i u poglavlju I.
2. Opravdani troškovi su svi troškovi izgradnje, upravljanja i rada prenosne mreže. Maksimalni iznos pomoći za projekat utvrđuje se na osnovu procesa konkurentnog odabira kako je navedeno u stavu 6 tačka (a). Kada se ulaganje sprovodi u skladu sa stavom 6 tačka (b), bez procesa konkurentnog odabira, iznos pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i normalne operativne dobiti ulaganja. Operativna dobit će se odbiti od opravdanih troškova unaprijed (ex ante) na osnovu razumnih projekcija i biće potvrđena naknadno (ex post) mehanizmom povrata sredstava. Za razumno predviđanje mjere potrebno je uzeti u obzir sve troškove i sve prihode za koje se očekuje da će nastati tokom ekonomskog vijeka trajanja ulaganja.
3. Postavljanje prenosne mreže sprovodi se u područjima gdje ne postoji prenosne mreže zasnovane na optičkim kablovima ili drugim tehnologijama koje mogu da obezbijede isti nivo efikasnosti i pouzdanosti kao optički kablovi koji postoje ili se pouzdano planiraju postaviti u relevantnom vremenskom periodu. Ovo će biti potvrđeno mapiranjem i javnim konsultacijama u skladu sa stavom 4.
4. Mapiranje i javne konsultacije u svrhu stava 3 moraju kumulativno ispunjavati sljedeće zahtjeve:
 - (a) mapiranjem se moraju identifikovati ciljna područja za državnu intervenciju u vezi sa prenosnim mrežama i uzimaju se u obzir sve postojeće prenosne mreže. Svi elementi metodologije i osnovni tehnički kriterijumi koji se koriste za mapiranje ciljnih područja moraju biti javno dostupni. Mapiranje će uvijek biti potvrđeno putem javne rasprave;
 - (b) javnu raspravu sprovodi nadležni državni organ putem objavljivanja glavnih karakteristika planirane državne intervencije i popisa područja identifikovanih u mapiranju u skladu sa tačkom (a). Te informacije moraju biti dostupne na javno dostupnoj web stranici na regionalnom i nacionalnom nivou. Javna rasprava poziva zainteresovane strane da dostave komentare o

planiranoj državnoj intervenciji i da dostave potkrijepljene informacije u skladu sa tačkom (a) u vezi sa postojećim prenosnim mrežama ili mrežama za koje se pouzdano planira da budu implementirane u relevantnom vremenskom periodu. Javna rasprava traje najmanje 30 dana.

5. Intervencija će donijeti značajno poboljšanje (značajnu promjenu) u poređenju sa postojećim prenosnim mrežama ili mrežama za koje se pouzdano planira da budu implementirane u relevantnom vremenskom periodu, kao što je utvrđeno mapiranjem i javnim raspravama sprovedenim u skladu sa stavom 4. Pouzdano planirane mreže uzimaju se u obzir pri procjeni značajne promjene samo ako bi same po sebi, obezbijedili sličan efekat kao i mreža koju finansira država u ciljnim područjima u okviru relevantnog vremenskog perioda. Do značajne promjene dolazi ako subvencionisana intervencija rezultira značajnim novim ulaganjima u prenosnu mrežu, a subvencionisana prenosna mreža se zasniva na optičkim kablovima ili drugim tehnologijama koje mogu da obezbijede isti nivo efikasnosti kao optički kablovi, za razliku postojećih ili pouzdano planiranih mreža u relevantnom vremenskom periodu. Intervencija mora uključiti više od 70 % ulaganja u širokopojasnu infrastrukturu.
6. Pomoć se dodjeljuje na sljedeći način:
 - (a) pomoć se dodjeljuje na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentnog procesa odabira u skladu sa načelima pravila javnih nabavki i uz poštovanje načela tehnološke neutralnosti, na osnovu ekonomski najpovoljnije ponude;
 - (b) kada se pomoć dodjeljuje bez konkurentnog procesa odabira javnom organu za implementaciju i upravljanje prenosnom mrežom, direktno ili preko internog subjekta, javni organ ili interni subjekt, u zavisnosti od slučaja, obezbijediće samo veleprodajne usluge preko subvencionisane mreže. Svaka koncesija ili drugo povjerenje trećoj strani za izgradnju ili upravljanje mrežom dodjeljuje se na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentnog procesa odabira, u skladu sa načelima pravila javnih nabavki i poštujući načelo tehnološke neutralnosti, na osnovu ekonomski najpovoljnije ponude.
7. Rad subvencionisane mreže nudi veleprodajni pristup, kako je definisano u članu 2 tačka (139), pod pravičnim i nediskriminatornim uslovima kako za fiksne tako i za mobilne mreže. Aktivni veleprodajni pristup odobrava se na najmanje 10 godina od početka rada mreže, a veleprodajni pristup širokopojasnoj infrastrukturi odobrava se za cijeli vijek trajanja predmetnih elemenata. Isti uslovi pristupa važe za cijelu mrežu, uključujući i djelove mreže u kojima se koristi postojeća infrastruktura. Obaveze pristupa sprovodi se bez obzira na bilo kakvu promjenu u vlasništvu, upravljanju ili funkcionisanju mreže. Mreža koju finansira država će pokriti sve fiksne i mobilne mreže u ciljnim područjima intervencije u vezi sa prenosnim mrežama i staviće na raspolaganju najmanje 50% kapaciteta subjektima koji traže pristup. Da bi veleprodajni pristup bio efikasan i da bi se tražiocima pristupa omogućilo pružanje usluga, veleprodajni pristup će se odobriti i djelovima mreže koji nisu finansirani od strane države ili koje korisnik pomoći možda nije implementirao, kao npr. odobravanje pristupa aktivnoj opremi čak i ako je obezbijeđeno samo finansirne širokopojasne infrastrukture.
8. Veleprodajna cijena pristupa se utvrđuje na osnovu jednog od sljedećih kriterijuma i načela određivanja cijena:
 - (a) prosječne objavljene veleprodajne cijene koje preovladavaju u drugim uporedivim, konkurentnijim područjima države članice;
 - (b) regulisane cijene koje je već odredilo ili odobrilo nacionalno regulatorno tijelo za dotična tržišta i usluge; ili
 - (c) cijene će biti u skladu sa troškovnom orijentacijom ili metodologijom propisanom u skladu sa sektorskim regulatornim okvirom.

Ne dovodeći u pitanje nadležnosti nacionalnog regulatornog tijela u okviru regulatornog okvira, nacionalno regulatorno tijelo će se konsultovati o veleprodajnim proizvodima pristupa, uslovima pristupa, uključujući cijene, kao i o sporovima u vezi sa primjenom ovog člana.

9. Države članice će uspostaviti mehanizam za kontrolu i povrat dodijeljenih sredstava ako iznos pomoći za određeni projekat prelazi 10 miliona eura.
10. Kako bi se osiguralo da pomoć ostane proporcionalna i da ne dovede do prekomjerne naknade ili unakrsnog subvencionisanja aktivnosti koje nisu potpomognute, korisnik pomoći mora osigurati računovodstveno odvajanje između sredstava koja se koriste za implementaciju i rad mreže koju finansira država i od ostalih sredstava kojima raspolaže.

ODJELJAK 11

Pomoć za kulturu i očuvanje baštine

Član 53

Pomoć za kulturu i očuvanje baštine

1. Pomoć za kulturu i očuvanje baštine usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć se dodjeljuje za sljedeće kulturne namjene i djelatnosti:
 - (a) muzeje, arhive, biblioteke, umjetničke i kulturne centre ili prostore, pozorišta, bioskope, operске dvorane, koncertne dvorane, druge organizacije koje priređuju nastupe uživo, ustanove filmske baštine i druge slične umjetničke i kulturne infrastrukture, organizacije i ustanove;
 - (b) materijalnu baštinu, uključujući sve oblike pokretne ili nepokretne kulturne baštine i arheološka nalazišta, spomenike, istorijske lokalitete i zgrade; prirodnu baštinu povezanu sa kulturnom baštinom ili formalno priznatu kao kulturna ili prirodna baština od strane nadležnih javnih organa države članice;
 - (c) nematerijalnu baštinu u svakom obliku, uključujući narodne običaje i zanate;
 - (d) umjetničke ili kulturne događaje i nastupe, festivale, izložbe i druge slične kulturne djelatnosti;
 - (e) djelatnosti kulturnog i umjetničkog obrazovanja, kao i podsticanje razumijevanja važnosti zaštite i promovisanja različitosti kulturnih izraza obrazovnim programima i programima jačanja svijesti javnosti, kao i upotrebom novih tehnologija;
 - (f) pisanje, uređivanje, produkciju, distribuciju, digitalizaciju i objavljivanje muzičkih i književnih djela, uključujući prevode.
3. Pomoć može biti u sljedećem obliku:
 - (a) pomoć za ulaganje, uključujući pomoć za izgradnju ili modernizaciju kulturne infrastrukture;
 - (b) operativna pomoć.
4. Za pomoć za ulaganje opravdani troškovi su troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu uključujući:
 - (a) troškove izgradnje, modernizacije, sticanja, očuvanja ili poboljšanja infrastrukture, ako se najmanje 80 % vremenskog ili prostornog kapaciteta godišnje upotrebljava za kulturne namjene;
 - (b) troškove sticanja, uključujući zakup, prenos vlasništva ili fizičko premještanje kulturne baštine;
 - (c) troškove zaštite, očuvanja, restauracije i sanacije materijalne i nematerijalne kulturne baštine, uključujući dodatne troškove za pohranjivanje u odgovarajućim uslovima, posebne alate, materijale, kao i troškove dokumentacije, istraživanja, digitalizacije i objavljivanja;

- (d) troškove za poboljšanje dostupnosti kulturne baštine javnosti, uključujući troškove digitalizacije i drugih novih tehnologija, troškove za poboljšanje dostupnosti za lica sa posebnim potrebama (naročito rampe i liftove za lica sa invaliditetom, uputstva na Brajevom pismu i muzejske eksponate koji se mogu dodirnuti) i za podsticanje kulturne različitosti koje se odnosi na izlaganja, programe i posjetioce;
 - (e) troškove za kulturne projekte i djelatnosti, programe saradnje i razmjene, kao i bespovratna sredstva, uključujući troškove postupaka izbora, troškove promocije i troškove nastale neposredno kao posljedica projekta.
5. Za operativnu pomoć opravdani troškovi su sljedeći:
- (a) troškovi ustanove kulture ili lokacije baštine povezani sa stalnim ili periodičnim djelatnostima, uključujući izložbe, nastupe i događaje, kao i slične kulturne djelatnosti koje se odvijaju u redovnom toku poslovanja;
 - (b) troškovi djelatnosti kulturnog i umjetničkog obrazovanja, kao i podsticanja razumijevanja važnosti zaštite i promovisanja različitosti kulturnih izraza obrazovnim programima i programima jačanja svijesti javnosti, kao i upotrebom novih tehnologija;
 - (c) troškovi poboljšanja pristupa javnosti ustanovama kulture ili lokacijama baštine i njihovim djelatnostima uključujući troškove digitalizacije i upotrebe novih tehnologija, kao i troškove poboljšanja pristupa za lica sa invaliditetom;
 - (d) troškovi poslovanja neposredno povezani sa kulturnim projektom ili djelatnošću, kao što su najam ili zakup nekretnina i mjesta gdje se održavaju kulturni događaji, putni troškovi, troškovi materijala i potrošne robe neposredno povezanih sa kulturnim projektom ili djelatnošću, arhitektonskih struktura za izložbe i pozornice, zajma, zakupa i amortizacije alata, softvera i opreme, troškovi prava pristupa djelima zaštićenim autorskim pravom i drugom sadržaju zaštićenom srodnim pravima intelektualne svojine, troškovi promocije i troškovi koji su nastali neposredno kao posljedica projekta ili djelatnosti; troškovi amortizacije i troškovi finansiranja opravdani su samo ako nijesu bili uključeni u pomoć za ulaganje;
 - (e) troškovi osoblja koje radi za ustanovu kulture ili lokaciju baštine ili za projekt;
 - (f) troškovi savjetodavnih usluga i usluga podrške koje pružaju spoljni konsultanti i pružaoci usluga, a koji nastaju neposredno kao posljedica projekta.
6. Za pomoć za ulaganje, iznos pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i operativne dobiti ulaganja. Operativna dobit oduzima se unaprijed od opravdanih troškova, na osnovu realnih predviđanja, ili kroz mehanizam povraćaja sredstava. Operator infrastrukture može da zadrži opravdanu dobit tokom odgovarajućeg perioda.
7. Za operativnu pomoć, iznos pomoći ne prelazi iznos koji je nužan za pokriće operativnih gubitaka i opravdane dobiti tokom odgovarajućeg perioda. To se obezbjeđuje unaprijed, na osnovu realnih projekcija, ili kroz mehanizam povraćaja sredstava.
8. Za pomoć koja ne prelazi 2,2 miliona EUR, pored metode iz st. 6 i 7, maksimalni iznos pomoći može se utvrditi u visini od 80 % opravdanih troškova.
9. Za djelatnosti definisane u stavu 2 tačka (f), maksimalni iznos pomoći ne prelazi ni razliku između opravdanih troškova i diskontovanih prihoda projekta niti 70 % opravdanih troškova. Prihodi se oduzimaju unaprijed od opravdanih troškova ili kroz mehanizam povraćaja sredstava. Opravdani troškovi su troškovi objavljivanja muzičkih i književnih djela, uključujući autorske honorare (troškovi autorskih prava), honorare prevodilaca, honorare urednika, ostale uredničke troškove (lektura,

korektura, redaktura), troškove preloma i pripreme za štampu, kao i troškove štampanja ili objavljivanja u elektronskom obliku.

10. Pomoć za štampu i časopise, bez obzira na to da li se objavljuju u štampanom ili elektronskom obliku, nije opravdana na osnovu ovog člana.

Član 54

Šeme pomoći za audiovizuelna djela

1. Šeme pomoći za pisanje scenarija, razvoj, produkciju, distribuciju i promociju audiovizuelnih djela usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzimaju se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Pomoć podržava kulturni proizvod. Da bi se izbjegle očigledne greške prilikom određivanja nekog proizvoda kao kulturnog proizvoda, svaka država članica uspostavlja djelotvorne postupke, kao što je izbor prijedloga koji vrši jedno ili više lica kojima je povjeren izbor ili provjera u skladu sa prethodno utvrđenom listom kulturnih kriterijuma.
3. Pomoć može biti u sljedećem obliku:
 - (a) pomoć za produkciju audiovizuelnih djela;
 - (b) pomoć za pretprodukciju; i
 - (c) pomoć za distribuciju.
4. Ako država članica zahtijeva da pomoć bude predmet obaveze teritorijalizacije potrošnje, šemama pomoći za produkciju audiovizuelnih djela može se ili:
 - (a) zahtijevati da do 160 % pomoći dodijeljene za produkciju određenog audiovizuelnog djela bude potrošeno na teritoriji države članice koja dodjeljuje pomoć; ili
 - (b) izračunati pomoć dodijeljenu za produkciju određenog audiovizuelnog djela kao procenat izdataka za produkcijske djelatnosti u državi članici koja dodjeljuje pomoć, što je tipično u slučaju šema pomoći u obliku poreskih podsticaja.

U oba slučaja, maksimalni izdaci koji su predmet obaveze teritorijalizacije potrošnje ni u kom slučaju ne prelaze 80 % ukupnog budžeta produkcije. Osim toga, ukoliko država članica zahtijeva najniži nivo produkcijske djelatnosti na dotičnoj teritoriji kako bi projekti bili prihvatljivi za pomoć, taj nivo ne prelazi 50 % ukupnog budžeta produkcije.

5. Opravdani troškovi su sljedeći:
 - (a) za pomoć za produkciju: ukupni troškovi produkcije audiovizuelnih djela uključujući troškove poboljšanja pristupa za lica sa invaliditetom;
 - (b) za pomoć za pretprodukciju: troškovi pisanja scenarija i razvoj audiovizuelnih djela;
 - (c) za pomoć za distribuciju: troškovi distribucije i promocije audiovizuelnih djela.
6. Intenzitet pomoći za produkciju audiovizuelnih djela ne prelazi 50 % opravdanih troškova.
7. Intenzitet pomoći može se povećati kako slijedi:
 - (a) do 60 % opravdanih troškova za prekogranične produkcije koje finansira više država članica i u koje su uključeni producenti iz više država članica;
 - (b) do 100 % opravdanih troškova za zahtjevna audiovizuelna djela i koprodukcije u koje su uključene zemlje sa liste Odbora za razvojnu pomoć OECD-a.
8. Intenzitet pomoći za pretprodukciju ne prelazi 100 % opravdanih troškova. Ako iz datog scenarija ili projekta nastane audiovizuelno djelo kao što je film, troškovi pretprodukcije uključuju se u ukupni budžet i uzimaju se u obzir prilikom izračunavanja intenziteta pomoći. Intenzitet pomoći za distribuciju jednak je intenzitetu pomoći za produkciju.

9. Pomoć nije ograničena na određene produkcijske djelatnosti ili pojedine djelove vrednosnog lanca produkcije. Pomoć za infrastrukturu filmskog studija nije opravdana na osnovu ovog člana.
10. Pomoć nije ograničena isključivo na državljane i od korisnika se ne zahtijeva da imaju status privrednog društva osnovanog u skladu sa domaćim privrednim pravom.

ODJELJAK 12

Pomoć za sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu

Član 55

Pomoć za sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu

1. Pomoć za sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Sportsku infrastrukturu ne koristi samo jedan profesionalni sportski korisnik. Ostali profesionalni ili neprofesionalni sportski korisnici koriste sportsku infrastrukturu najmanje 20 % vremenskog kapaciteta godišnje. Ukoliko infrastrukturu istovremeno koristi više korisnika, izračunavaju se odgovarajući udjeli korišćenja vremenskog kapaciteta.
3. Višenamjenska rekreativna infrastruktura sastoji se od višenamjenskih objekata za rekreaciju u kojima se naročito nude kulturne i rekreativne usluge, sa izuzetkom zabavnih parkova i hotelskih objekata.
4. Pristup sportskoj ili višenamjenskoj rekreativnoj infrastrukturi otvoren je za više korisnika i omogućava se na transparentan i nediskriminatoran način. Privrednim društvima koja su finansirala najmanje 30 % troškova ulaganja u infrastrukturu može se odobriti povlašćeni pristup pod povoljnijim uslovima, ukoliko su ti uslovi javno dostupni.
5. Ako sportsku infrastrukturu koriste profesionalni sportski klubovi, države članice obezbjeđuju da uslovi određivanja cijena za korišćenje infrastrukture budu javno dostupni.
6. Svaka koncesija ili drugi oblik povjeravanja trećem licu da izgradi, modernizuje i/ili upravlja sportskom ili višenamjenskom rekreativnom infrastrukturom dodjeljuje se na otvorenoj, transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi poštujući važeće propise o nabavkama.
7. Pomoć može biti u obliku:
 - (a) pomoći za ulaganje, uključujući pomoć za izgradnju ili modernizaciju sportske i višenamjenske rekreativne infrastrukture;
 - (b) operativne pomoći za sportsku infrastrukturu.
8. Za pomoć za ulaganje u sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu opravdani troškovi su troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu.
9. Za operativnu pomoć za sportsku infrastrukturu opravdani troškovi su operativni troškovi pružanja usluga infrastrukture. Ti operativni troškovi obuhvataju troškove kao što su troškovi osoblja, materijala, ugovorenih usluga, saopštenje, energije, održavanja, zakupa, administrativni troškovi itd., ali isključuju troškove amortizacije i troškove finansiranja ukoliko su ti troškovi uključeni u pomoć za ulaganje.
10. Za pomoć za ulaganje u sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu, iznos pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i operativne dobiti ulaganja. Operativna dobit oduzima se unaprijed od opravdanih troškova, na osnovu realnih projekcija, ili kroz mehanizam povraćaja sredstava.

11. Za operativnu pomoć za sportsku infrastrukturu, iznos pomoći ne prelazi operativne gubitke tokom odgovarajućeg perioda. To se obezbjeđuje unaprijed, na osnovu realnih projekcija, ili kroz mehanizam povraćaja sredstava.
12. Za pomoć koja ne prelazi 2,2 milion EUR, pored metode iz st. 10 i 11, maksimalni iznos pomoći može se utvrditi u visini od 80 % opravdanih troškova.

ODJELJAK 13

Pomoć za lokalnu infrastrukturu

Član 56

Pomoć za ulaganje u lokalnu infrastrukturu

1. Finansiranje za izgradnju ili modernizaciju lokalne infrastrukture tj. infrastrukture koja na lokalnom nivou doprinosi unapređenju poslovnog i potrošačkog ambijenta, kao i modernizaciji i razvoju industrijske baze, usklađeno je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ako su ispunjeni uslovi iz ovog člana i Poglavlja I.
2. Ovaj član ne primjenjuje se na pomoć za infrastrukture koje su obuhvaćene drugim odjeljcima Poglavlja III ove regulative, osim odjeljka 1 – Regionalna pomoć. Ovaj član ne primjenjuje se ni na aerodromsku i lučku infrastrukturu.
3. Infrastruktura je dostupna zainteresovanim korisnicima na otvorenoj, transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi. Cijena koja se naplaćuje za korišćenje ili prodaju infrastrukture odgovara tržišnoj cijeni.
4. Svaka koncesija ili drugi oblik povjeravanja trećem licu da upravlja infrastrukturom dodjeljuje se na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi poštujući važeće propise o nabavkama.
5. Opravdani troškovi su troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu.
6. Iznos pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i operativne dobiti ulaganja. Operativna dobit oduzima se unaprijed od opravdanih troškova, na osnovu realnih projekcija, ili kroz mehanizam povraćaja sredstava.
7. Namjenska infrastruktura ne izuzima se na osnovu ovog člana.

ODJELJAK 14

Pomoć za regionalne aerodrome

Član 56a

Pomoć za regionalne aerodrome

1. Pomoć za ulaganja u aerodrom usklađena je sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u stavovima 3 do 14 ovog člana i u Poglavlju I.
2. Operativna pomoć za aerodrom je usklađena sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzuma se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u stavovima 3, 4, 10 i 15 do 18 ovog člana i u Poglavlju I.
3. Aerodrom je otvoren za sve potencijalne korisnike. U slučaju fizičkog ograničenja kapaciteta, dodjela će se vršiti na osnovu relevantnih, objektivnih, transparentnih i nediskriminatornih kriterijuma.
4. Pomoć se ne dodjeljuje za izmeštanje postojećih aerodroma ili za stvaranje novog putničkog aerodroma, uključujući pretvaranje postojećeg aerodroma u putnički aerodrom.

5. Predmetna investicija ne prelazi ono što je neophodno za srednjoročni očekivani saobraćaj na osnovu razumnih prognoza saobraćaja.
6. Pomoć za ulaganje se ne dodjeljuje aerodromu koji se nalazi u krugu od 100 kilometara ili 60 minuta vožnje automobilom, autobusom, vozom ili brzim vozom od postojećeg aerodroma sa kojeg se obavlja redovni vazdušni saobraćaj, u smislu člana 2 stav 16 Regulative (EZ) br. 1008/2008.
7. Stavovi 5 i 6 ne primjenjuju se na aerodrome sa prosječnim godišnjim prometom putnika do 200 000 putnika tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je pomoć stvarno dodijeljena, ako se ne očekuje da će investiciona pomoć dovesti do povećanja aerodroma prosječan godišnji promet putnika na preko 200 000 putnika u roku od dvije finansijske godine nakon dodjele pomoći. Investiciona pomoć dodijeljena takvim aerodromima mora biti u skladu ili sa stavom 11 ili sa stavovima 13 i 14.
8. Stav 6 se ne primjenjuje kada se pomoć za ulaganja dodjeljuje aerodromu koji se nalazi u krugu od 100 kilometara od postojećih aerodroma sa kojih se obavljaju redovni vazdušni prevozi, u smislu člana 2 stav Regulative (EZ) br. 1008/2008, pod uslovom da ruta između svakog od ovih drugih postojećih aerodroma i aerodroma koji prima pomoć nužno uključuje ili ukupno vrijeme putovanja pomorskim prevozom od najmanje 90 minuta ili vazdušni prevoz.
9. Pomoć za ulaganja se ne dodjeljuje aerodromima sa prosječnim godišnjim prometom putnika većim od tri miliona putnika tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je pomoć stvarno dodijeljena. Ne očekuje se da će investiciona pomoć dovesti do toga da aerodrom poveća svoj prosječni godišnji promet na više od tri miliona putnika u roku od dvije finansijske godine nakon dodjele pomoći.
10. Pomoć se ne dodjeljuje aerodromima sa prosječnim godišnjim transportom robe većim od 200 000 tona tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je pomoć stvarno dodijeljena. Ne očekuje se da će pomoć dovesti do toga da aerodrom poveća svoj prosječan godišnji transport robe na preko 200 000 tona u roku od dvije finansijske godine nakon dodjele pomoći.
11. Iznos investicione pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i operativne dobiti investicije. Operativna dobit će se odbiti od opravdanih troškova unaprijed, na osnovu razumnih projekcija, ili putem mehanizma povraćaja.
12. Opravdani troškovi su troškovi koji se odnose na ulaganja u aerodromsku infrastrukturu, uključujući troškove planiranja.
13. Iznos pomoći za ulaganja ne prelazi:
 - (a) 50 % opravdanih troškova za aerodrome sa prosječnim godišnjim prometom putnika od jednog do tri miliona putnika tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je pomoć stvarno dodijeljena;
 - (b) 75 % opravdanih troškova za aerodrome sa prosječnim godišnjim prometom putnika do milion putnika tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je pomoć stvarno dodijeljena.
14. Maksimalni intenzitet pomoći iz stava 13 može se povećati za 20 procentnih poena za aerodrome koji se nalaze u udaljenim regionima.
15. Operativna pomoć se ne dodjeljuje aerodromima sa prosječnim godišnjim prometom putnika većim od 200 000 putnika tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je pomoć stvarno dodijeljena.
16. Iznos operativne pomoći ne smije biti veći od onoga što je neophodno za pokrivanje operativnih gubitaka i opravdane dobiti tokom relevantnog perioda. Pomoć se dodjeljuje ili unaprijed u formi

fiksnih periodičnih rata, koje se ne povećavaju tokom perioda za koji se pomoć dodjeljuje, ili u obliku iznosa naknadno definisanih na osnovu uočenih gubitaka iz poslovanja.

17. Operativna pomoć se ne isplaćuje za bilo koju kalendarsku godinu u kojoj godišnji putnički promet aerodroma prelazi 200 000 putnika.
18. Dodjeljivanje operativne pomoći ne smije biti uslovljeno sklapanjem aranžmana sa određenim avio-kompanijama u vezi sa aerodromskim taksama, marketinškim plaćanjima ili drugim finansijskim aspektima poslovanja avio-kompanija na dotičnom aerodromu.

ODJELJAK 15

Pomoć za luke

Član 56b

Pomoć za pomorske luke

1. Pomoć za pomorske luke je usklađena sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
- 1 a. Pomoć prema ovom članu neće se dodijeliti za izgradnju, ugradnju ili modernizaciju infrastrukture za punjenje plovila gorivom koja koriste fosilna goriva, kao što su dizel, prirodni plin u plinovitom obliku (komprimirani prirodni plin - CNG) i ukapljenom obliku (ukapljeni prirodni plin - LNG) i ukapljeni naftni plin (LPG).
2. Opravdani troškovi su troškovi, uključujući troškove planiranja, za:
 - (a) ulaganja za izgradnju, zamjenu ili modernizaciju lučke infrastrukture;
 - (b) ulaganja za izgradnju, zamjenu ili modernizaciju pristupne infrastrukture;
 - (c) jaružanje.
- 2 a. Za pomoć u vezi sa punjenjem i izgradnjom infrastrukture za snabdijevanje električnom energijom, vodonikom, amonijakom i metanolom, opravdani troškovi su troškovi za izgradnju, ugradnju, modernizaciju ili proširenje infrastrukture za punjenje ili snabdijevanje. Ovi troškovi mogu uključivati troškove same infrastrukture za punjenje ili snabdijevanje i prateću tehničku opremu, uključujući fiksne, mobilne i plutajuće objekte, za ugradnju ili modernizaciju električnih ili drugih komponenti, uključujući električne kablove i energetske transformatore, koji su potrebni za povezivanje infrastrukture za punjenje ili snabdijevanje na mrežu ili na lokalnu jedinicu za proizvodnju ili skladištenje električne energije ili vodonika, kao i građevinske radove, prilagođavanje zemljišta ili puta, troškove instalacije i troškove za dobijanje odgovarajućih dozvola.

Opravdani troškovi mogu pokriti i troškove ulaganja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora ili vodonika iz obnovljivih izvora na licu mjesta i troškove ulaganja u jedinice povezane sa skladištenjem električne energije iz obnovljivih izvora ili vodonika iz obnovljivih izvora. Nominalni proizvodni kapacitet postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora ili vodonika iz obnovljivih izvora na licu mjesta ne smije prelaziti maksimalnu nominalnu snagu ili kapacitet punjenja gorivom infrastrukture za punjenje ili snabdijevanje na koju je postrojenje priključeno.
3. Troškovi koji se odnose na djelatnosti koje se ne odnose na transport, uključujući pogone industrijske proizvodnje aktivne u luci, kancelarije ili prodavnice, kao i za modernizaciju luke, nisu opravdani troškovi.
4. Iznos pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i operativne dobiti od ulaganja ili jaružanja. Operativna dobit se unaprijed odbija od opravdanih troškova, na osnovu razumnih projekcija, ili putem mehanizma povrata sredstava.

5. Intenzitet pomoći po ulaganju iz stava 2 tačke (a) ne prelazi:
 - (a) 100% opravdanih troškova kada su ukupni opravdani troškovi projekta do 22 miliona EUR;
 - (b) 80% opravdanih troškova kada su ukupni opravdani troškovi projekta iznad 22 miliona EUR i do 55 miliona EUR;
 - (c) 60 % opravdanih troškova kada su ukupni opravdani troškovi projekta iznad 55 miliona EUR i do iznosa utvrđenog u članu 4 stav 1 tačka (ee).

Intenzitet pomoći ne prelazi 100 % opravdanih troškova utvrđenih u stavu 2 tačke (b) i (c) do iznosa utvrđenog u članu 4 stav 1 tačka (ee).

6. Intenzitet pomoći utvrđen u tačkama (b) i (c) prvog podstava stava 5 može se povećati za 10 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora i za 5 procentnih poena za ulaganja koja se nalaze u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stava 3 tačka (c) Ugovora.
7. Svaka koncesija ili drugo povjeravanje trećoj strani za izgradnju, modernizaciju, upravljanje ili iznajmljivanje lučke infrastrukture koja je potpomognuta biće dodijeljena na konkurentnoj, transparentnoj, nediskriminatornoj i bezuslovnoj osnovi.
8. Lučka infrastruktura koja je potpomognuta biće dostupna zainteresovanim korisnicima na ravnopravnoj i nediskriminatornoj osnovi pod tržišnim uslovima.
- 8 a. U slučajevima kada se pomoć dodjeljuje za izgradnju, instalaciju ili modernizaciju infrastrukture za punjenje vodonikom, korisnik se obavezuje da će, najkasnije do 31. decembra 2035. godine, potpomognuta infrastruktura koristiti samo vodonik iz obnovljivih izvora. U slučajevima kada se pomoć dodjeljuje za izgradnju, instalaciju ili modernizaciju infrastrukture za punjenje amonijakom ili metanolom, korisnik se obavezuje da će, najkasnije do 31. decembra 2035. godine, potpomognuta infrastruktura koristiti samo amonijak i metanol čiji se energetska sadržaj dobija iz obnovljivih izvora koji nisu biomasa i koji se proizvode u skladu s metodologijama utvrđenim za obnovljiva tečna i gasovita transportna goriva nebiološkog porijekla u Direktivi (EU) 2018/2001 i njenim sprovedbenim ili delegiranim aktima.
9. Za pomoć koja ne prelazi 5,5 miliona EUR, maksimalni iznos pomoći može se odrediti na 80% opravdanih troškova, kao alternativa primjeni metode iz stavova 4, 5 i 6.

Član 56c

Pomoć za unutrašnje luke

1. Pomoć za unutrašnje luke je usklađena sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i izuzima se od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stava 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom članu i u Poglavlju I.
2. Opravdani troškovi su troškovi, uključujući troškove planiranja, za:
 - (a) ulaganja za izgradnju, zamjenu ili modernizaciju lučke infrastrukture;
 - (b) ulaganja za izgradnju, zamjenu ili modernizaciju pristupne infrastrukture;
 - (c) jaružanje.
- 2 a. Za pomoć u vezi sa punjenjem i izgradnjom infrastrukture za snabdijevanje električnom energijom, vodonikom, amonijakom i metanolom, opravdani troškovi su troškovi za izgradnju, ugradnju, modernizaciju ili proširenje infrastrukture za punjenje ili snabdijevanje. Ovi troškovi mogu uključivati troškove same infrastrukture za punjenje ili snabdijevanje i prateću tehničku opremu, uključujući fiksne, mobilne i plutajuće objekte, za ugradnju ili modernizaciju električnih ili drugih komponenti, uključujući električne kablove i energetske transformatore, koji su potrebni za povezivanje

infrastrukture za punjenje ili snabdijevanje na mrežu ili na lokalnu jedinicu za proizvodnju ili skladištenje električne energije ili vodonika, kao i građevinske radove, prilagođavanje zemljišta ili puta, troškove instalacije i troškove za dobijanje odgovarajućih dozvola.

Opravedani troškovi mogu pokriti i troškove ulaganja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora ili vodonika iz obnovljivih izvora na licu mjesta i troškove ulaganja u jedinice povezane sa skladištenjem električne energije iz obnovljivih izvora ili vodonika iz obnovljivih izvora. Nominalni proizvodni kapacitet postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora ili vodonika iz obnovljivih izvora na licu mjesta ne smije prelaziti maksimalnu nominalnu snagu ili kapacitet punjenja gorivom infrastrukture za punjenje ili snabdijevanje na koju je postrojenje priključeno.

3. Troškovi koji se odnose na djelatnosti koje se ne odnose na transport, uključujući pogone industrijske proizvodnje aktivne u luci, kancelarije ili prodavnice, kao i za modernizaciju luke nisu opravdani troškovi.
4. Iznos pomoći ne prelazi razliku između opravdanih troškova i operativne dobiti od ulaganja ili jaružanja. Operativna dobit se unaprijed odbija od opravdanih troškova, na osnovu razumnih projekcija, ili putem mehanizma povrata sredstava.
5. Maksimalni intenzitet pomoći ne prelazi 100 % opravdanih troškova do iznosa utvrđenog u članu 4 stav 1 tačka (ff).
6. Svaka koncesija ili drugo povjeravanje trećoj strani za izgradnju, modernizaciju, upravljanje ili iznajmljivanje lučke infrastrukture koja je potpomognuta biće dodijeljena na konkurentnoj, transparentnoj, nediskriminatornoj i bezuslovnoj osnovi.
7. Lučka infrastruktura koja je potpomognuta biće dostupna zainteresovanim korisnicima na ravnopravnoj i nediskriminatornoj osnovi pod tržišnim uslovima.
- 7 a. U slučajevima kada se pomoć dodjeljuje za izgradnju, instalaciju ili modernizaciju infrastrukture za punjenje vodikom, korisnik se obavezuje da će, najkasnije do 31. decembra 2035. godine, potpomognuta infrastruktura koristiti samo vodikom iz obnovljivih izvora. U slučajevima kada se pomoć dodjeljuje za izgradnju, instalaciju ili modernizaciju infrastrukture za punjenje amonijakom ili metanolom, korisnik se obavezuje da će, najkasnije do 31. decembra 2035. godine, potpomognuta infrastruktura koristiti samo amonijak i metanol čiji se energetska sadržaj dobija iz obnovljivih izvora koji nisu biomasa i koji se proizvode u skladu s metodologijama utvrđenim za obnovljiva tečna i gasovita transportna goriva nebiološkog porijekla u Direktivi (EU) 2018/2001 i njenim sprovedbenim ili delegiranim aktima.
8. Za pomoć koja ne prelazi 2,2 miliona EUR, maksimalni iznos pomoći može se odrediti na 80% opravdanih troškova, kao alternativa primjeni metode iz stavova 4 i 5.

ODJELJAK 16

Pomoć uključena u finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima InvestEU fonda

Član 56d

Područje primjene i zajednički uslovi

1. Ovaj odjeljak se primjenjuje na pomoć uključenu u finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima fonda InvestEU, koji pruža pomoć implementacionim partnerima, finansijskim posrednicima ili krajnjim korisnicima.
2. Pomoć će biti usklađena sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 Ugovora i biće izuzeta od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u Poglavlju I, ovog člana i člana 56e ili člana 56f su ispunjeni.

3. Pomoć treba da bude u skladu sa svim primjenjivim uslovima navedenim u Regulativi (EU) 2021/523 i smjernicama o ulaganju InvestEU koje su utvrđene u Prilogu Delegirane regulative Komisije (EU) 2021/1078⁶⁷.
4. Maksimalni pragovi navedeni u članovima 56e i 56f primjenjuju se na ukupno preostalo finansiranje, u mjeri u kojoj to finansiranje, obezbijeđeno u okviru bilo kog finansijskog proizvoda podržanog od InvestEU fonda, sadrži pomoć. Maksimalni pragovi se primjenjuju:
 - (a) po projektu u slučaju pomoći sa opravdanim troškovima koje je moguće utvrditi, a koje se obuhvaćene članom 56e st. 2, 3 i 4, članom 56e stav 5, tačka (a) podtačka (i) i članom 56e st. 6, 7, 8 i 9; članom 56e stavom 8 tačke (a) i (b) i članovima 56e stavom 9;
 - (b) po krajnjem korisniku u slučaju pomoći bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi, a koje su obuhvaćene članom 56e stav 5, tačka (a) podtačk. (ii), (iii) i (iv), članom 56e stav 10 i članom 56f.
5. Pomoć se ne dodjeljuje u obliku refinansiranja ili garancija za postojeće portfelje finansijskih posrednika.

Član 56e

Uslovi za pomoć uključenu u finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima InvestEU fonda

1. Pomoć krajnjem korisniku u okviru finansijskog proizvoda koji se finansira sredstvima InvestEU fonda mora da:
 - (a) ispunjava uslove navedene u jednom od stavova 2 do 9; i
 - (b) kada je riječ o finansiranju u obliku zajmova krajnjem korisniku, ima kamatnu stopu koja odgovara najmanje osnovnoj stopi referentne stope koja se primjenjuje u vrijeme odobravanja kredita.
2. Pomoć za projekte od zajedničkog interesa u oblasti infrastrukture transevropske digitalne povezanosti finansirane u skladu sa Regulativom (EU) 2021/1153 Evropskog parlamenta i Savjeta ili kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti” u skladu sa tom Regulativom biće dodijeljena samo projektima koji ispunjavaju sve opšte i specifične uslove usklađenosti predviđene članom 52b. Nominalni iznos ukupnog finansiranja bilo kojeg krajnjeg korisnika po projektu iz fonda InvestEU ne može biti veći od 150 miliona EUR.
3. Pomoć za ulaganja u fiksne širokopojasne mreže i pomoć za postavljanje 4G i 5G mobilnih mreža za povezivanje samo određenih prihvatljivih pokretača socio-ekonomskog razvoja mora ispunjavati sljedeće uslove:
 - (a) pomoć se dodjeljuje samo projektima koji ispunjavaju sve uslove usklađenosti iz čl. 52 i 52a, osim ako nije drugačije naznačeno u tačkama (c) i (d) ovog stava;
 - (b) nominalni iznos ukupnog finansiranja bilo kojeg krajnjeg korisnika po projektu iz fonda InvestEU ne može biti veći od 150 miliona EUR;
 - (c) projekat povezuje samo pokretače socio-ekonomskog razvoja koji su javne uprave ili javni ili privatni subjekti kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg interesa ili usluga od opšteg ekonomskog interesa u smislu člana 106 stav 2 Ugovora. Projekti koji uključuju elemente ili subjekte koji nijesu navedeni u ovoj tački su isključeni;
 - (d) odstupajući od člana 52 stav 4, identifikovani tržišni neuspjeh mora biti verifikovan ili dostupnim odgovarajućim mapiranjem ili, kada takvo mapiranje nije dostupno, javnom raspravom, kako slijedi:

⁶⁷ Delegirana regulativa Komisije (EU) 2021/1078 od 14. aprila 2021. o dopuni Regulative (EU) 2021/523 Evropskog parlamenta i Savjeta utvrđivanjem smjernica za ulaganja za fond InvestEU (SL L 234, 2.7.2021, str. 18.).

- i. mapiranje se može smatrati odgovarajućim ako nije starije od 18 mjeseci. Mapiranje mora jasno identifikovati pokretače socio-ekonomskog razvoja za koje se predviđa da će biti obuhvaćeni državnom intervencijom i mora uključivati sve mreže koje, u uslovima vršnog opterećenja, pružaju brzine preuzimanja od najmanje 100 Mbps ali manje od 300 Mbps (granične brzine) koje postoje ili se pouzdano planiraju uvesti u relevantnom vremenskom horizontu, a koje prolaze kroz objekte prihvatljivog pokretača socio-ekonomskog razvoja utvrđenog u tački (c). Mapiranje sprovodi nadležni javni organ. Mapiranje se sprovodi (1) za isključivo fiksne mreže na nivou adrese za objekte kojima je dostupna mogućnost pristupa; (2) za fiksne bežične pristupne mreže na nivou adrese za objekte kojima je dostupna mogućnost pristupa ili na osnovu mreža od najviše 100 x 100 metara; (3) za mobilne mreže na osnovu mreža od najviše 100 x 100 metara. Svi elementi metodologije i osnovni tehnički kriterijumi korišteni za mapiranje ciljnih područja moraju biti javno dostupni. Radi podsticanja sinergija i pojednostavljenja za javnu upravu, geografsko istraživanje sprovedeno u skladu s članom 22 Direktive (EU) 2018/1972 može se smatrati odgovarajućim mapiranjem u smislu ove tačke, pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovoj tački;
 - ii. javnu raspravu sprovedi nadležni javni organ objavljivanjem glavnih karakteristika planirane državne intervencije na javno dostupnoj internet stranici na regionalnom i nacionalnom nivou. Javnom raspravom se pozivaju zainteresovane strane da dostave komentare o planiranoj državnoj intervenciji i da dostave potkrijepljene informacije u vezi sa mrežama koje mogu pouzdano da obezbijede brzine preuzimanja od najmanje 100 Mbps, ali manje od 300 Mbps preuzimanja u uslovima vršnog opterećenja (granične brzine) koje su na snazi ili se pouzdano planiraju uvesti u relevantnom vremenskom horizontu i koje povezuju s mrežom objekte prihvatljivih pokretača socio-ekonomskog razvoja kako je navedeno u tački (c) i određene u skladu s podtačkom (i), na osnovu informacija: (1) za isključivo fiksne mreže, na nivou adrese za objekte kojima je dostupna mogućnost pristupa; (2) za fiksne bežične pristupne mreže, na nivou adrese za objekte kojima je dostupna mogućnost pristupa ili na osnovu mreža od najviše 100 x 100 metara; (3) za mobilne mreže na osnovu mreža od najviše 100 x 100 metara. Javne rasprave traju najmanje 30 dana.
4. Pomoć za proizvodnju energije i energetska infrastrukturu ispunjava sljedeće uslove:
 - (a) pomoć se dodjeljuje samo za ulaganja u energetska infrastrukturu koja ne isključuje pristup trećoj strani, tarifno uređenje i izdvajanje, na osnovu zakonodavstva unutrašnjeg energetskog tržišta za sljedeće kategorije projekata:
 - i. što se tiče plinske infrastrukture, projekti uvršteni u postojeći popis projekata od zajedničkog interesa Unije iz Priloga VII Regulative (EU) br. 347/2013;
 - ii. svi projekti koji se odnose na elektroenergetsku infrastrukturu, infrastrukturu za vodonik i infrastrukturu za ugljen-dioksid.
 - (b) pomoć za ulaganje za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije mora da ispunjava sljedeće uslove:
 - i. pomoć se dodjeljuje samo za nova postrojenja, koja su izabrana na konkurentnoj, transparentnoj, objektivnoj i nediskriminatornoj osnovi u skladu sa članom 41 stav 10;
 - ii. pomoć se može dodijeliti za kombinovane projekte skladištenja energije iz obnovljivih izvora, električne energije i toplotne energije, pod uslovom da su ispunjeni uslovi iz člana 41 stav 1 a;

- iii. pomoć se može dodijeliti kombinovanim projektima za skladištenje biogoriva, tečnih biogoriva, biogasa (uključujući biometan) i goriva od biomase, ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u članu 41 stav 1a;
 - iv. u slučaju postrojenja koja proizvode obnovljivi vodonik, pomoć se dodjeljuje samo za postrojenja pod uslovom da su ispunjeni uslovi iz člana 41 stav 3;
 - v. u slučaju postrojenja koja proizvode biogoriva, pomoć se dodjeljuje samo za postrojenja koja proizvode biogoriva u skladu sa kriterijima održivosti i uštede emisija sa efektom staklene bašte iz člana 29 Direktive (EU) 2018/2001 i njenih sprovedbenih ili delegiranih akata i koja su napravljena od sirovina navedenih u Prilogu IX te Direktive.
- (c) Nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog bilo kojem krajnjem korisniku po projektu iz tačke (a) uz pomoć iz InvestEU fonda ne prelazi 150 miliona EUR. Nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog bilo kojem krajnjem korisniku po projektu iz tačke (b) uz pomoć iz InvestEU fonda ne prelazi 75 miliona EUR.
5. Pomoć za infrastrukturu i aktivnosti društvenog, obrazovnog, kulturnog i prirodnog nasljeđa mora da ispunjava sljedeće uslove:
- (a) nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog bilo kom krajnjem korisniku uz pomoć iz InvestEU fonda ne prelazi:
 - (i) 110 miliona EUR po projektu za ulaganja u infrastrukturu koja se koristi za pružanje socijalnih usluga i za obrazovanje; 165 miliona EUR po projektu za svrhe očuvanja kulture i nasljeđa i aktivnosti navedene u članu 53(2), uključujući prirodno nasljeđe;
 - (ii) 33 miliona EUR za aktivnosti koje se odnose na socijalne usluge;
 - (iii) 82.5 miliona EUR za aktivnosti vezane za kulturu i očuvanje baštine; i
 - (iv) 5.5 miliona EUR za obrazovanje i obuku.
 - (b) pomoć se ne dodjeljuje za obuku koja ima za cilj ispunjavanje obaveznih nacionalnih zahtjeva za obuku.
6. Pomoć za saobraćaj i saobraćajnu infrastrukturu mora da ispunjava sljedeće uslove:
- (a) pomoć za infrastrukturu, osim za luke, biće obezbijeđena samo za sljedeće projekte:
 - (i) projektima od zajedničkog interesa kako je definisano u članu 3 tačka (a) Regulative (EU) br. 1315/2013, osim za projekte koji se tiču lučke ili aerodromske infrastrukture;
 - (ii) povezivanju sa gradskim čvorovima transevropske saobraćajne mreže;
 - (iii) voznom parku samo za pružanje usluga željezničkog prevoza koje nijesu obuhvaćene ugovorom o javnim uslugama u smislu Regulative (EZ) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta⁶⁸, pod uslovom da je korisnik novi učesnik;
 - (iv) gradskom prevozu;
 - (v) infrastrukturi za dopunjavanje ili dopunu goriva koja snabdijeva vozila električnom energijom ili vodonikom. Za potpomognutu infrastrukturu za punjenje vodonikom korisnik se obavezuje da će, najkasnije do 31. decembra 2035. godine, koristiti samo vodonik iz obnovljivih izvora. Ovaj stav se ne odnosi na pomoć za ulaganja koja se odnose na infrastrukturu za punjenje ili dopunu goriva u lukama.
 - (b) pomoć za projekte lučke infrastrukture mora biti u skladu sa sljedećim zahtjevima:

⁶⁸ Regulativa (EZ) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. o uslugama javnog željezničkog i drumskog prevoza putnika i stavljanju van snage regulativa Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i (EEZ) br. 1107/70 (SL L 315, 3.12.2007, str. 1.).

- (i) pomoć se može obezbijediti samo za ulaganja u pristupnu infrastrukturu i lučku infrastrukturu koje su dostupne zainteresovanim korisnicima na ravnopravnoj i nediskriminatornoj osnovi pod tržišnim uslovima;
 - (ii) svaka koncesija ili drugo povjeravanje trećoj strani za izgradnju, modernizaciju, upravljanje ili iznajmljivanje potpomognute lučke infrastrukture će se dodijeliti na konkurentnoj, transparentnoj, nediskriminatornoj i bezuslovnoj osnovi;
 - (iii) pomoć se ne dodjeljuje za ulaganja u lučke superstrukture;
 - (iv) U slučajevima kada se pomoć dodjeljuje za izgradnju, instalaciju ili modernizaciju infrastrukture za punjenje vodonikom, korisnik se obavezuje da će, najkasnije do 31. decembra 2035. godine, potpomognuta infrastruktura koristiti samo vodikom iz obnovljivih izvora. U slučajevima kada se pomoć dodjeljuje za izgradnju, instalaciju ili modernizaciju infrastrukture za punjenje amonijakom ili metanolom, korisnik se obavezuje da će, najkasnije do 31. decembra 2035. godine, potpomognuta infrastruktura koristiti samo amonijak i metanol čiji se energetska sadržaj dobija iz obnovljivih izvora koji nisu biomasa i koji se proizvode u skladu s metodologijama utvrđenim za obnovljiva tečna i gasovita transportna goriva nebiološkog porijekla u Direktivi (EU) 2018/2001 i njenim sprovedbenim ili delegiranim aktima.
- (c) nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog u skladu sa tačkama (a) ili (b) bilo kom krajnjem korisniku po projektu uz pomoć iz InvestEU fonda ne prelazi 165 miliona EUR.
7. Pomoć za drugu infrastrukturu mora biti u skladu sa sljedećim uslovima:
- (a) pomoć se pruža samo za sljedeće projekte:
 - (i) ulaganja u infrastrukturu vodosnabdijevanja i otpadnih voda za širu javnost;
 - (ii) ulaganje u reciklažu otpada i pripremu za ponovnu upotrebu u skladu sa članom 47 stavovima 1 do 6 i stavom 10;
 - (iii) ulaganje u istraživačku infrastrukturu;
 - (iv) ulaganje u izgradnju ili modernizaciju objekata inovacionih klastera;
 - (v) ulaganje u infrastrukturu za testiranje i eksperimentiranje.
 - (b) nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog bilo kojem krajnjem korisniku po projektu uz pomoć InvestEU fonda ne prelazi 110 miliona EUR.
8. Pomoć za zaštitu životne sredine, uključujući zaštitu klime, mora da ispunjava sljedeće uslove:
- (a) pomoć se dodjeljuje samo za sljedeće projekte:
 - i. ulaganja koja omogućavaju privrednim društvima da saniraju ili spriječe štetu nanесenu fizičkom okruženju (uključujući klimatske promjene) ili prirodnim resursima koja je nastala zbog djelatnosti korisnika ili djelatnosti drugog subjekta koji učestvuje u istom projektu, pod uslovom da se (i) ulaganja ne odnose na opremu, mašine ili industrijski proizvodne pogone koji koriste fosilna goriva, uključujući prirodni gas, bez obzira na mogućnost dadojele pomoći za ugradnju dodatnih komponenti koje poboljšavaju nivo zaštite životne sredine postojeće opreme, mašina i industrijskih proizvodnih pogona, u kom slučaju se troškovi ulaganja ne odnose se na postrojenja koje emituju CO₂; i (ii) u slučaju ulaganja u opremu, mašine i industrijske proizvodne pogone koji koriste vodonik, korisnik se obavezuje da će koristiti isključivo vodonik iz obnovljivih izvora tokom trajanja ulaganja. Pomoć prema ovoj tački neće se dodijeliti za ulaganja preduzeta da bi se uskladile sa standardima Unije koji su usvojeni, osim ako je ulaganje sprovedeno i završeno najmanje 18 mjeseci prije stupanja na snagu standarda;

- ii. mjerama za poboljšanje energetske efikasnosti zgrade ili privrednog društva, pod uslovom da se ulaganja ne odnose na opremu, mašine ili industrijsku proizvodnju koja koristi fosilna goriva, uključujući prirodni gas. Pomoć se, prema ovoj tački, neće dodjeljivati za ulaganja preduzeta u skladu sa standardima Unije koji su usvojeni, osim ako je ulaganje sprovedeno i završeno najmanje 18 mjeseci prije stupanja standarda na snagu. Odstupajući od ove tačke, pomoć se može dodijeliti u skladu sa ovom tačkom za ulaganja u zgrade preduzete radi ispunjavanja minimalnih standarda energetske efikasnosti koji ispunjavaju kriterije za standarde Unije, pod uslovom da se pomoć dodjeljuje prije nego što standardi postanu obavezni za predmetno privredno društvo;
 - iii. sanacija zagađenih lokacija, ukoliko nije identifikovano nijedno pravno ili fizičko lice odgovorno za štetu po životnu sredinu prema važećem zakonu u skladu sa načelom „zagađivač plaća“ kako je navedeno u članu 45 stav 3;
 - iv. studije zaštite životne sredine;
 - v. unapređenje i obnavljanje biodiverziteta i ekosistema kada ta aktivnost doprinosi zaštiti, očuvanju ili obnavljanju biodiverziteta i postizanju dobrog stanja ekosistema, ili zaštiti ekosistema koji su već u dobrom stanju;
 - vi. pomoć za ulaganja u nabavku čistih vozila koja se barem djelimično pokreću električnom energijom ili vodonikom, ili za vozila sa nultim emisijama za drumski, željeznički, rečni i pomorski saobraćaj, kao i za naknadnu ugradnju vozila da bi se kvalifikovala kao čista vozila ili kao vozila sa nultom emisijom;
- (b) ne dovodeći u pitanje tačku (a), pomoć dodijeljena za poboljšanje energetske efikasnosti zgrade može se kombinovati sa pomoći za bilo koju ili sve od sljedećih mjera:
- i. ugradnje integrisane opreme na licu mjesta koja proizvodi električnu energiju, grijanje ili hlađenje iz obnovljivih izvora energije, uključujući ali ne ograničavajući se na fotonaponske panele i toplotne pumpe;
 - ii. ugradnje opreme za skladištenje energije koju proizvede postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na licu mjesta;
 - iii. priključak na energetski efikasan sistem centralnog grijanja i/ili hlađenja i prateću opremu;
 - iv. izgradnju i ugradnju infrastrukture za punjenje koju koriste stanari zgrade, kao i prateću infrastrukturu, kao što su kanali, gdje se objekti za parkiranje automobila nalaze unutar zgrade ili su fizički u blizini zgrade;
 - v. ugradnja opreme za digitalizaciju zgrade, posebno za povećanje njene spremnosti za pametne tehnologije, uključujući pasivno ožičenje u kući ili strukturirano kabliranje za mreže podataka i pomoćni dio širokopojasne infrastrukture na posjedu kojem zgrada pripada, ali isključujući ožičenje ili kabliranje za mreže podataka van posjeda;
 - vi. ulaganja u zelene krovove i opremu za zadržavanje i korišćenje kišnice.
- Mjera pomoći ne podržava postavljanje energetske opreme koja koristi fosilna goriva, uključujući prirodni gas.
- Pomoć se može dodijeliti ili vlasnik/vlasnicima zgrade ili stanaru/stanarima, u zavisnosti od toga ko dobija finansiranje za projekat;
- (c) nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog bilo kom krajnjem korisniku po projektu iz tačke (a) uz pomoć iz InvestEU fonda ne može biti veći od 50 miliona EUR;

- (d) nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog po projektu iz tačke (b) uz pomoć iz InvestEU fonda ne prelazi 50 miliona EUR po krajnjem korisniku i zgradi;
 - (e) pomoć za mjere kojima se poboljšava energetska efikasnost može odnositi i na olakšavanje sklapanja ugovora o energetske efikasnosti pod sljedećim kumulativnim uslovima:
 - i. podrška se pruža MSP-ovima ili malim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije koja su pružaoci mjera za poboljšanje energetske efikasnosti i koja su krajnji korisnici pomoći;
 - ii. pomoć se dodjeljuje za sklapanje ugovora o energetske efikasnosti u smislu člana 2 stav 27 Direktive 2012/27/EU;
 - iii. pomoć je u obliku prioritenog zajma ili garancije davaocu mjera za poboljšanje energetske efikasnosti na osnovu ugovora o energetske efikasnosti, ili se sastoji od finansijskog proizvoda koji za cilj ima refinansiranje predmetnog pružaoca usluge (npr. faktoring, forfeting);
 - iv. nominalni iznos ukupnog presotalog finansiranja obezbijeđenog korisniku u skladu s ovom tačkom ne prelazi 30 miliona EUR.
9. Pomoć za istraživanje, razvoj, inovacije i digitalizaciju ispunjava sljedeće uslove:
- (a) pomoć se može dodijeliti za:
 - i. osnovno istraživanje;
 - ii. industrijsko istraživanje;
 - iii. eksperimentalni razvoj;
 - iv. inovacije procesa ili organizacione inovacije za MSP;
 - v. savjetodavne usluge za inovacije i usluge podrške inovacijama za MSP;
 - vi. digitalizaciju za MSP;
 - (b) za projekte koji su obuhvaćeni tačkom (a) podtačkama (i), (ii) i (iii), nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog bilo kojem krajnjem korisniku po projektu uz pomoć iz InvestEU fonda ne prelazi 75 miliona EUR. Za projekte koji su obuhvaćeni tačkom (a) podtačkama (iv), (v) i (vi), nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog bilo kojem krajnjem korisniku po projektu uz pomoć iz InvestEU fonda ne prelazi 30 miliona EUR.
10. MSP ili, gdje je primjenljivo, mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije mogu, pored kategorija pomoći predviđenih u stavovima 2 do 9, takođe dobiti pomoć u obliku finansiranja iz InvestEU fonda pod uslovom da su ispunjeni odgovarajući uslovi:
- (a) nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog po krajnjem korisniku u okviru podrške InvestEU fonda ne prelazi 16,5 miliona EUR i dodjeljuje se:
 - i. MSP koja nisu kotirana na berzi i još ne posluju ni na jednom tržištu ili posluju manje od 10 godina od datuma registracije ili manje od 7 godina nakon prve komercijalne prodaje; ako je na neko privredno društvo primijenjen period poslovanja kraći od 10 godina od datuma registracije ili manje od 7 godina od prve komercijalne prodaje, samo se taj period može primijeniti i na bilo koju naknadnu pomoć prema ovom članu za isto preduzeće. Za privredna društva koja su stekla drugo privredno društvo ili koja su nastala spajanjem, primijenjeni period prihvatljivosti će obuhvatiti i aktivnosti stečenog privrednog društva ili spojenih privrednih društava, osim za stečena ili spojena privredna društva čiji promet iznosi manje od 10% prometa privrednog društva koje vrši sticanje u fiskalnoj godini koja prethodi akviziciji ili, u slučaju privrednih društava nastalih spajanjem, manje od 10% ukupnog prometa privrednih društava koja se spajaju u fiskalnoj godini koja prethodi spajanju. Kada je riječ o periodu prihvatljivosti povezanom s registracijom, ako postoji, za prihvatljiva privredna društva koja

ne podliježu registraciji, smatra se da desetogodišnji period prihvatljivosti počinje ili od datuma kada preduzeće započne svoju ekonomsku djelatnost ili od datuma kada postane poreski obveznik u vezi sa svojom ekonomskom djelatnošću zavisno od toga što nastupi ranije. Finansiranje u okviru podrške InvestEU fond može obuhvatiti i naknadna ulaganja u MSP koja nisu kotirana na berzi nakon perioda prihvatljivosti navedenog u ovoj tački, pod uslovom da su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi: (1) nominalni iznos ukupnog finansiranja iz tačke (a) nije prekoračen, (2) mogućnost naknadnih ulaganja predviđena je u početnom poslovnom planu i (3) krajnji korisnik koji prima naknadna ulaganja nije postao „povezano preduzeće“ u smislu člana 3 stav 3 Priloga I s drugim privrednim društvom koje nije finansijski posrednik ili nezavisni privatni investitor koji obezbjeđuje finansiranje u okviru podrške InvestEU fond, osim ako novi subjekt nije MSP;

- ii. MSP-ovima koja nisu kotirana na berzi a koja započinju novu ekonomsku djelatnost, gdje početno ulaganje mora biti veće od 50% prosječnog godišnjeg prometa u prethodnih 5 godina. Odstupajući od prve rečenice, sljedeća ulaganja smatraju se ulaganjima u nove ekonomske djelatnosti, pod uslovom da s tim povezano početno ulaganje, na osnovu finansijskog i ekonomskog plana, prelazi 30% prosječnog godišnjeg prometa u prethodnih 5 godina: (1) ulaganja koja značajno poboljšavaju ekološke performanse aktivnosti iznad obaveznih standarda Unije u skladu sa članom 36 stav 2 ove Regulative, (2) druga ekološki održiva ulaganja kako su definisana u članu 2 stav 1 Regulative (EU) 2020/852, i (3) ulaganja usmjerena na povećanje kapaciteta za ekstrakciju, odvajanje, rafiniranje, preradu ili recikliranje kritične sirovine kako je navedeno u Prilogu IV. Ekološki održiva priroda ulaganja mora se dokazati u skladu sa članom 3 Regulative (EU) 2020/852, uključujući načelo “nenanošenja značajne štete” ili putem drugih uporedivih metodologija, uključujući, ali ne ograničavajući se na provjeru održivosti za InvestEU fond. Što se tiče mjera koje su identične mjerama u okviru Planova za oporavak i otpornost koje je odobrio Savjet, smatra se da je njihova usklađenost s načelom “nenanošenja značajne štete” ispunjena jer je već provjerena;
 - iii. MSP-ovima i malim preduzećima sa srednjom tržišnom kapitalizacijom koja su inovativna preduzeća kako je definisano u članu 2 tačka (80);
- (b) nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog po krajnjem korisniku u okviru podrške InvestEU fonda ne prelazi 16,5 miliona EUR i obezbjeđuje se MSP-ovima ili malim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije čije se glavne aktivnosti nalaze u potpomognutim područjima pod uslovom da se finansiranje ne koristi za premještanje djelatnosti kako je definisano u članu 2, tački (61a);
 - (c) nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijeđenog po krajnjem korisniku u okviru podrške InvestEU fonda ne prelazi 2,2 miliona EUR i obezbjeđuje se MSP-ovima ili malim privrednim društvima sa srednje tržišne kapitalizacije.

Član 56f

Uslovi za pomoć uključenu u posredničke komercijalno orijentisane finansijske proizvode koji se finansiraju sredstvima iz InvestEU fonda

1. Finansiranje krajnjim korisnicima će obezbijediti komercijalni finansijski posrednici koji se biraju na otvoren, transparentan i nediskriminatoran način na osnovu objektivnih kriterijuma.
2. Komercijalni finansijski posrednik koji obezbjeđuje finansiranje krajnjem korisniku zadržava minimalnu izloženost riziku od 20% svake finansijske transakcije.

3. Nominalni iznos ukupnog finansiranja obezbijedenog svakom krajnjem korisniku preko komercijalnog finansijskog posrednika ne prelazi 8,25 miliona EUR.

POGLAVLJE IV **Završne odredbe**

Član 57 **Stavljanje van snage**

Regulativa (EZ) br. 800/2008 stavlja se van snage.

Član 58 **Prelazne odredbe**

1. Ova Regulativa se primjenjuje na pojedinačnu pomoć dodijeljenu prije stupanja na snagu odgovarajućih odredbi ove Regulative ako pomoć ispunjava sve uslove propisane ovom Regulativom, sa izuzetkom člana 9.
2. Svaku pomoć koja nije izuzeta od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stava 3 Ugovora na osnovu ove Regulative ili drugih regulativa usvojenih u skladu sa članom 1 Regulative (EZ) br. 994/98 koje su prethodno bile na snazi, Komisija procjenjuje u skladu sa odgovarajućim okvirima, smjernicama, saopštenjima i obavještenjima.
3. Svaka individualna pomoć dodijeljena prije 1. januara 2015. na osnovu bilo koje regulative donijete u skladu sa članom 1 Regulative (EZ) br. 994/98 koja je bila na snazi u vrijeme dodjele pomoći biće usklađena sa unutrašnjim tržištem i izuzeta od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stava 3 Ugovora, sa izuzetkom regionalne pomoći. Šeme pomoći za rizični kapital za MSP-ove koje su uspostavljene prije 1. jula 2014. i izuzete od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora na osnovu Regulative (EZ) br. 800/2008, ostaće izuzete i spojive sa unutrašnjim tržištem do raskida sporazuma o finansiranju, pod uslovom da je obaveza javnog finansiranja privatnog investicionog fonda koji prima pomoć, na osnovu takvog sporazuma, preuzeta prije 1. januara 2015. godine i da su ostali uslovi za izuzeće ispunjeni.
- 3 a. Svaka individualna pomoć dodijeljena od 1. jula 2014. godine do (datum stupanja na snagu ovih izmjena) u skladu sa odredbama ove Regulative koja se primjenjuje u trenutku dodjele pomoći je usklađena sa unutrašnjim tržištem i izuzeta od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora. Svaka individualna pomoć dodijeljena prije 1. jula 2014. godine u skladu sa odredbama ove Regulative, sa izuzetkom člana 9, kako se primjenjuje prije ili poslije 10. jula 2017. godine, prije ili poslije 3. avgusta 2021. godine ili prije ili poslije (datum stupanja na snagu ovih izmjena), biće usklađena sa unutrašnjim tržištem i izuzeta od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora.
4. Na kraju perioda važenja ove Regulative, sve šeme pomoći koje su izuzete od obaveze prijavljivanja u skladu sa ovom Regulativom ostaće izuzete tokom perioda prilagođavanja od šest mjeseci. Izuzeće pomoći za finansiranje rizika na osnovu člana 21 stav 9 tačka a prestaje da važi na kraju perioda navedenog u sporazumu o finansiranju, pod uslovom da je obaveza javnog finansiranja privatnog investicionog fonda koji prima pomoć izvršena na osnovu takvog sporazuma u roku od 6 mjeseci prije isteka perioda važenja ove Regulative i pod uslovom da su ispunjeni svi ostali uslovi za izuzeće.
5. U slučaju izmjena ove Regulative, svaka šema pomoći izuzeta na osnovu ove Regulative, kako je primjenjivo u vrijeme stupanja na snagu šeme, ostaje izuzeta tokom perioda prilagođavanja od šest mjeseci.

Član 59

Ova regulativa stupa na snagu 1. jula 2014.

Primjenjuje se do 31. decembra 2026. godine.

Ova regulativa je u cjelosti obavezujuća i direktno se primjenjuje u svim državama članicama.

PRILOG I

DEFINICIJA MSP

Član 1

Preduzeće

Preduzeće je svaki subjekat koji se bavi privrednom djelatnošću, bez obzira na njegov pravni oblik. To uključuje, naročito, samozaposlena lica i porodične privredno društvo koji se bave zanatstvom ili drugim djelatnostima, kao i partnerstva ili udruženja koja se redovno bave privrednom djelatnošću.

Član 2

Broj zaposlenih i finansijski pragovi kojima se određuju kategorije preduzeća

1. Kategoriju mikro, malih i srednjih preduzeća (MSP) čine preduzeća koja imaju manje od 250 zaposlenih i godišnji promet koji ne prelazi 50 miliona EUR i/ili ukupni godišnji bilans stanja koji ne prelazi 43 miliona EUR.
2. U okviru kategorije MSP, malo preduzeće definiše se kao preduzeće koje ima manje od 50 zaposlenih i čiji godišnji promet i/ili ukupni godišnji bilans stanja ne prelazi 10 miliona EUR.
3. U okviru kategorije MSP, mikro preduzeće definiše se kao preduzeće koje ima manje od 10 zaposlenih i čiji godišnji promet i/ili ukupni godišnji bilans stanja ne prelazi 2 miliona EUR.

Član 3

Vrste preduzeća koja se uzimaju u obzir prilikom izračunavanja broja zaposlenih i finansijskih iznosa

1. „Nezavisno preduzeće” je svako preduzeće koje nije klasifikovano kao partnersko preduzeće u smislu stava 2 niti kao povezano preduzeće u smislu stava 3.
2. „Partnerska preduzeća” su sva preduzeća koja nijesu klasifikovana kao povezana preduzeća u smislu stava 3 i između kojih postoji sljedeći odnos: jedno preduzeće (preduzeće koje je više u vlasničkom nizu) posjeduje, samo ili zajedno sa jednim ili više povezanih preduzeća u smislu stava 3, 25 % ili više kapitala ili glasačkih prava drugog preduzeća (preduzeće koje je niže u vlasničkom nizu).

Međutim, preduzeće se može svrstati u nezavisna društva, odnosno u preduzeća koja nemaju partnerska preduzeća, čak i ako su sljedeći investitori dostigli ili premašili prag od 25 %, ukoliko ti investitori nijesu, u smislu stava 3, pojedinačno ili zajednički povezani sa odnosnim preduzećem:

- (a) javna investiciona društva, društva rizičnog kapitala, pojedinci ili grupe pojedinaca čija je redovna djelatnost ulaganje rizičnog kapitala koji ulažu vlasnički kapital u privredna društva koja nijesu uvrštena na berzu (poslovni anđeli), ukoliko je ukupno ulaganje tih poslovnih anđela u isto preduzeće manje od 1 250 000 EUR;
 - (b) univerziteti ili neprofitni istraživački centri;
 - (c) institucionalni investitori, uključujući fondove za regionalni razvoj;
 - (d) samostalni lokalni organi sa godišnjim budžetom manjim od 10 miliona EUR i sa manje od 5 000 stanovnika.
3. „Povezana preduzeća” su preduzeća među kojima postoji jedan od sljedećih odnosa:
 - (a) jedno preduzeće ima većinu glasačkih prava vlasnika udjela ili članova u drugom preduzeću;
 - (b) jedno preduzeće ima pravo da imenuje ili razriješi većinu članova upravnog, upravljačkog ili nadzornog organa drugog preduzeća;
 - (c) preduzeće ima pravo da vrši dominantan uticaj na drugo preduzeće na osnovu ugovora zaključenog sa tim preduzećem ili na osnovu odredbe njegovog osnivačkog akta ili statuta;

- (d) preduzeće, koje je vlasnik udjela ili član drugog preduzeća, samo kontroliše, na osnovu sporazuma sa drugim vlasnicima udjela ili članovima tog preduzeća, većinu glasačkih prava vlasnika udjela ili članova u tom preduzeću.

Pretpostavka je da dominantan uticaj ne postoji ukoliko se investitori iz stava 2 podstav 2 ne uključuju neposredno ili posredno u upravljanje odnosnim preduzećem, ne dovodeći u pitanje svoja prava kao vlasnika udjela.

Povezanim preduzećima smatraju se i preduzeća između kojih postoji bilo koji od odnosa iz podstava 1 preko jednog ili više drugih preduzeća, ili bilo kojeg od investitora iz stava 2.

Povezanim preduzećima smatraju se i preduzeća između kojih postoji jedan od tih odnosa preko fizičkog lica ili grupe fizičkih lica koja djeluju zajedno ukoliko obavljaju svoju djelatnost ili dio svoje djelatnosti na istom relevantnom tržištu ili susjednim tržištima.

„Susjednim tržištem” smatra se tržište proizvoda ili usluga koje se nalazi neposredno uzlazno ili silazno u odnosu na relevantno tržište.

4. Osim u slučajevima iz stava 2 podstav 2, preduzeće se ne može smatrati MSP-om ukoliko jedan ili više organa javne vlasti zajedno ili pojedinačno, neposredno ili posredno kontroliše 25 % ili više kapitala ili glasačkih prava.
5. Preduzeća mogu dati izjavu o svom statusu nezavisnog preduzeća, partnerskog preduzeća ili povezanog preduzeća, uključujući podatke o pragovima iz člana 2. Ta izjava može se dati čak i ako je kapital raspoređen na način da je nemoguće tačno odrediti ko ga posjeduje, u kojem slučaju preduzeće može u dobroj vjeri izjaviti da može legitimno pretpostaviti da jedno preduzeće ili više međusobno povezanih preduzeća ne posjeduje 25 % kapitala ili više od 25 % kapitala u dotičnom preduzeću. Davanje takvih izjava ne utiče na mogućnost provjere ili ispitivanja u skladu sa domaćim propisima ili pravilima Unije.

Član 4

Podaci koji se koriste za utvrđivanje broja zaposlenih i finansijskih iznosa i referentni period

1. Podaci u pogledu broja zaposlenih i finansijskih iznosa su podaci koji se odnose na posljednji odobreni računovodstveni period i izračunavaju se na godišnjem nivou. Navedeni podaci uzimaju se u obzir od datuma zaključenja finansijskih izvještaja. Iznos koji se koristi kao visina prometa izračunava se bez poreza na dodatu vrijednost (PDV) i drugih indirektnih poreza.
2. Ako na datum zaključenja finansijskih izvještaja preduzeće utvrdi da je, na godišnjem nivou, prekoračilo prag broja zaposlenih ili finansijske pragove iz člana 2 ili palo ispod tih pragova, to neće dovesti do gubitka ili sticanja statusa srednjeg, malog ili mikro preduzeća, osim ako ti pragovi nijesu prekoračeni tokom dva uzastopna računovodstvena perioda.
3. U slučaju novoosnovanih preduzeća čiji finansijski izvještaji još uvijek nijesu odobreni, primjenjuju se podaci koji se izводе iz procjene *bona fide* koja je obavljena u toku finansijske godine.

Član 5

Broj zaposlenih

Broj zaposlenih odgovara broju godišnjih jedinica rada, to jest broju zaposlenih na puno radno vrijeme koji su radili u dotičnom preduzeću ili u njegovo ime, tokom cijele posmatrane referentne godine. Rad lica koja

nijesu radila cijelu godinu, rad lica koja su radila skraćeno radno vrijeme, bez obzira na trajanje, i rad sezonskih radnika računa se kao dio godišnjih jedinica rada. Osoblje čine:

- (a) zaposleni;
- (b) lica koja rade za podređeno preduzeće, a smatraju se zaposlenim po domaćem pravu;
- (c) vlasnici-upravnici;
- (d) partneri koji se redovno uključuju u djelatnost preduzeća i koji imaju koristi od finansijskih prednosti preduzeća.

Pripravnici ili studenti uključeni u stručno usavršavanje na osnovu ugovora o obavljanju pripravničkog staža ili ugovora o stručnom usavršavanju ne ubrajaju se u zaposlene. Trajanje porodijskog ili roditeljskog odsustva se ne računa.

Član 6

Utvrđivanje podataka o preduzeću

1. U slučaju nezavisnog preduzeća, podaci, uključujući broj zaposlenih, utvrđuju se isključivo na osnovu finansijskih izvještaja tog preduzeća.
2. Podaci, uključujući broj zaposlenih, preduzeća koje ima partnerska preduzeća ili povezana preduzeća utvrđuju se na osnovu finansijskih izvještaja i drugih podataka društva, odnosno, ukoliko postoje, konsolidovanih finansijskih izvještaja preduzeća ili konsolidovanih finansijskih izvještaja u koje je preduzeće uključeno konsolidacijom.

Podacima iz podstava 1 dodaju se podaci svakog partnerskog preduzeća dotičnog preduzeća koje je neposredno iznad ili ispod njega u vlasničkom nizu. Zbir je proporcionalan procentualnom udjelu u kapitalu ili glasačkim pravima (zavisno od toga što je veće). U slučaju unakrsnog vlasništva važi veći procenat.

Podacima iz podst. 1 i 2 dodaje se 100 % podataka svakog preduzeća koje je neposredno ili posredno povezano sa predmetnim preduzećem ukoliko ti podaci već nijesu uključeni konsolidacijom finansijskih izvještaja.

3. Radi primjene stava 2 podaci partnerskih preduzeća dotičnog preduzeća izvode se iz njihovih finansijskih izvještaja i njihovih drugih podataka, i to konsolidovanih ako postoje. Tim podacima dodaje se 100 % podataka preduzeća koja su povezana sa tim partnerskim preduzećima, osim ukoliko podaci iz njihovih finansijskih izvještaja već nijesu uključeni konsolidacijom.

Radi primjene istog stava 2 podaci preduzeća koja su povezana sa predmetnim preduzećem izvode se iz njihovih finansijskih izvještaja i njihovih drugih podataka, i to konsolidovanih ako postoje. Tim podacima proporcionalno se dodaju podaci svakog mogućeg partnerskog preduzeća tog povezanog preduzeća, koje je neposredno iznad ili ispod njega u vlasničkom nizu, osim ukoliko ti podaci već nijesu uključeni u konsolidovane finansijske izvještaje u procentu koji je najmanje proporcionalan procentu utvrđenom na osnovu stava 2 podstav 2.

4. Ukoliko u konsolidovanim finansijskim izvještajima nema podataka o zaposlenima za dato preduzeće, broj zaposlenih izračunava se proporcionalnim sabiranjem podataka njegovih partnerskih preduzeća i dodavanjem podataka privrednih društava sa kojima je dato preduzeće povezano.
- 5.

PRILOG II
INFORMACIJE O DRŽAVNOJ POMOĆI KOJA SE IZUZIMA NA OSNOVU USLOVA OVE REGULATIVE

DIO I

dostaviti elektronskom aplikacijom koju je Komisija uspostavila u skladu sa članom 11

Referentna oznaka pomoći	(popunjava Komisija)	
Država članica		
Referentni broj države članice		
Region	Naziv regiona (NUTS (1))	Status regionalne pomoći (2)
Davalac pomoći	Naziv	
	Poštanska adresa Internet adresa	
Naziv mjere pomoći		
Nacionalni pravni osnov (Poziv na odgovarajuću nacionalnu službenu publikaciju)		
Internet link na cjelokupni tekst mjere pomoći		
Vrsta mjere	☐ Šema	

	☐ <i>Ad hoc</i> pomoć	Ime/naziv korisnika i grupa (3) kojoj pripada
Izmjena postojeće šeme pomoći ili <i>ad hoc</i> pomoći		Referentna oznaka pomoći koju dodjeljuje Komisija
	☐ Produženje	
	☐ Izmjena	
Trajanje (4)	☐ Šema	dd. mm. gggg. do dd. mm. gggg.
Datum dodjele (5)	☐ <i>Ad hoc</i> pomoć	dd. mm. gggg.
Predmetni privredni sektor/sektori	☐ Svi privredni sektori imaju pravo da prime pomoć	
	☐ Ograničena na određene sektore: navedite na nivou grane NACE (6)	
Vrsta korisnika	☐ MSP	
	☐ Velika privredna društva	
Budžet	Ukupni godišnji iznos budžeta planiran na osnovu šeme (7)	Nacionalna valuta (puni iznosi)
	Ukupni iznos <i>ad hoc</i> pomoći dodijeljene	Nacionalna valuta (puni iznosi)

	privrednom društvu (8)		
	☐ Za garancije (9)	Nacionalna valuta (puni iznosi)	
Instrument pomoći	☐ Bespovratna sredstva / subvencija kamatnih stopa		
	☐ Zajam / otplativi predujmovi		
	☐ Garancija (po potrebi sa pozivom na odluku Komisije (10))		
	☐ Poreska olakšica ili poresko oslobođenje		
	☐ Obezbjedivanje finansiranja rizika		
	☐ Drugo (navedite) Navedi kojoj bi opštoj kategoriji od dolje navedenih najbolje odgovarao u smislu efekta/funkcije: ☐ Bespovratna sredstva ☐ Zajam ☐ Garancija ☐ Poreska olakšica ☐ Obezbjedivanje finansiranja rizika		
☐ Ako se sufinansira iz fondova EU	Naziv fonda/fondova EU:	Iznos finansiranja (po fondu EU)	Nacionalna valuta(puni iznosi)

			

(1) NUTS - Nomenklatura teritorijalnih jedinica za statistiku. Region se uobičajeno utvrđuje na nivou 2.

(2) Član 107 stav 3 tačka (a) UFEU (status „A“), član 107 stav 3 tačka (c) UFEU (status „C“), područja koja ne primaju pomoć, tj. područja koja nemaju pravo na regionalnu pomoć (status „N“).

(3) U smislu pravila o konkurenciji iz Ugovora i u smislu ove regulative privredno društvo je svaki subjekt koji obavlja privrednu djelatnost, bez obzira na njegov pravni status i način finansiranja. Sud je odlučio da subjekte koji su pod kontrolom (po pravnom ili de facto osnovu) istog subjekta treba smatrati jednim privrednim društvom.

(4) Period tokom kojeg se davalac pomoći može obavezati da dodijeli pomoć.

(5) Određen u skladu sa članom 2 tačka (27) Regulative.

(6) NACE Rev. 2 - Statistička klasifikacija ekonomskih djelatnosti u Evropskoj zajednici. Sektor se uobičajeno utvrđuje na nivou grane.

(7) U slučaju šeme pomoći: navesti godišnji ukupni iznos budžeta planiran na osnovu šeme ili procijenjeni poreski gubitak po godini za sve instrumente pomoći koje ta šema sadrži.

(8) U slučaju dodjele ad hoc pomoći: navesti ukupni iznos pomoći / poreskog gubitka.

(9) Za garancije navesti (maksimalni) iznos zajmova obuhvaćenih garancijom.

(10) Po potrebi, poziv na odluku Komisije o odobrenju metodologije izračunavanja bruto ekvivalenta pomoći, u skladu sa članom 5 stav 2 tačka (c) Regulative.

DIO II

dostaviti elektronskom aplikacijom koju je Komisija uspostavila u skladu sa članom 11

Navedite na osnovu koje se odredbe regulative o opštem grupnom izuzeću sprovodi mjera pomoći.

Primarni cilj - Opšti ciljevi (lista)	Ciljevi (lista)	Maksimalni intenzitet pomoći u % ili maksimalni godišnji iznos pomoći u nacionalnoj valuti (u punim iznosima)	MSP – bonusi (ako je primjenjivo) u %
Regionalna pomoć - pomoć za ulaganje (1) (čl. 14)	☐ Šema	...%	...%
	☐ Ad hoc pomoć	...%	...%

Regionalna pomoć – operativna pomoć (čl. 15)	☐ U rijetko naseljenim područjima (čl. 15 st. 2)	...%	...%
	☐ U vrlo rijetko naseljenim područjima (čl. 15 st. 3)	...%	...%
	☐ U najudaljenijim regijama (čl. 15 st. 4)	...%	...%
Regionalna pomoć za urbani razvoj (čl. 16)		...nacionalna valuta	...%
Primarni cilj - Opšti ciljevi (lista)	Ciljevi (lista)	Maksimalni intenzitet pomoći u % ili maksimalni godišnji iznos pomoći u nacionalnoj valuti (u punim iznosima)	MSP - bonusi u %
Pomoć za MSP (čl. 17- 19b)	☐ Pomoć za ulaganja za MSP-ove (čl. 17)	...%	...%
	☐ Pomoć za konsultantske usluge u korist MSP-ova (čl. 18)	...%	...%

	☐ Pomoć MSP-ovima za učešće na sajmovima (čl. 19)	...%	...%
	☐ Pomoć za troškove MSP koja učestvuju u projektima lokalnog razvoja („CLLD“) koje vodi zajednica (čl. 19a)	...%	...%
	☐ Ograničeni iznosi MSP – ovima koja imaju koristi od projekta u okviru lokalnog razvoja koji vodi zajednica („CLLD“) (čl. 19b) (2)	...nacionalna valuta	...%
	☐ Pomoć mikropreduzećima u obliku javnih intervencija u vezi sa snabdijevanjem električnom energijom, gasom ili toplotnom energijom (čl.19c)	...%	...%
	☐ Pomoć za MSP-ima u obliku privremenih javnih intervencija koje se odnose na snabdijevanje električnom energijom, gasom ili toplotnom energijom proizvedenom iz prirodnog gasa ili električne energije kako bi se ublažio uticaj povećanja cijena nakon ruske ratne agresije na Ukrajinu (čl. 19d)	...%	...%
Pomoć za evropsku teritorijalnu saradnju (čl. 20 – 20a)	☐ Pomoć za troškove privrednih društava koja učestvuju u projektima evropske teritorijalne saradnje (čl. 20)	...%	...%
		...nacionalna valuta	...%

	☐ Ograničeni iznosi pomoći privrednim društvima za učešće u projektima evropske teritorijalne saradnje (čl. 20a) (3)			
Pomoć za pristup finansiranju za MSP-ove (čl. 21–22)	☐ Pomoć za finansiranje rizika (čl. 21)		...nacionalna valuta	N/A
	☐ Pomoć za rizično finansiranje MSP u obliku poreskih podsticaja za privatne investitore koji su fizička lica (čl. 21a)		...nacionalna valuta	N/A
	☐ Pomoć za novoosnovana privredna društva (čl. 22)		...nacionalna valuta	N/A
☐ Pomoć MSP-ovima – Pomoć za alternativne trgovinske platforme specijalizovane za MSP-ove (čl. 23)			...nacionalna valuta	N/A
☐ Pomoć MSP-ovima – Pomoć za troškove izviđanja (čl. 24)			...%	N/A
Pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije (čl. 25 – 30)	Pomoć za projekte istraživanja i razvoja- (čl. 25)	☐ Temeljno istraživanje (čl. 25 st. 2 tačka(a))	...%	...%
		☐ Industrijsko istraživanje (čl. 25. st. 2 tačka (b))	...%	...%
		☐ Eksperimentalni razvoj (čl. 25. st. 2 tačka (c))	...%	...%

		☐ Studije izvodljivosti (čl. 25. st. 2 tačka (d))	...%	...%
		☐ Pomoć za projekte kojima je dodijeljena oznaka kvaliteta „pečat izvrsnosti” (čl. 25.a)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć za Marija Sklodovska-Kiri akcije i aktivnosti provjere koncepta Evropskog istraživačkog savjeta (čl. 25.b)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć uključena u sufinansirane projekte istraživanja i razvoja (čl. 25c)	...%	...%
		☐ Pomoć za aktivnosti udruživanja (čl. 25d)	...%	...%
		☐ Pomoć uključena u sufinansiranje projekata koje podržava Evropski fond za odbranu ili Evropski program industrijskog razvoja u području odbrane (čl. 25e)	...%	...%
		☐ Pomoć za ulaganje u istraživačku infrastrukturu (čl. 26)	...%	...%

	☐ Pomoć za ulaganje u infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje (čl. 26a)	...%	...%
	☐ Pomoć za inovativne klastere (čl. 27)	...%	...%
	☐ Pomoć za inovacije za MSP (čl. 28)	...%	...%
	☐ Potpore za inovacije procesa i organizacije poslovanja (čl. 29.)	...%	...%
	☐ Pomoć za istraživanje i razvoj u sektoru ribarstva i akvakulture (čl. 30)	...%	...%
☐ Pomoć za usavršavanje (čl. 31)		...%	...%
Pomoć za radnike u nepovoljnom položaju i radnike sa invaliditetom (čl. 32–35)	☐ Pomoć za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju u obliku subvencija zarada (čl. 32)	...%	...%
	☐ Pomoć za zapošljavanje radnika sa invaliditetom u obliku subvencija zarada (čl. 33)	...%	...%
		...%	...%

	☐ Pomoć za nadoknadu dodatnih troškova zapošljavanja radnika sa invaliditetom (čl. 34)		
	☐ Pomoć za nadoknadu troškova pomoći pružene radnicima u nepovoljnom položaju (čl. 35)	...%	...%
Pomoć za zaštitu životne sredine (čl. 36–49)	☐ Pomoć za ulaganje za zaštitu životne sredine, uključujući dekarbonizaciju (čl. 36)	...%	...%
	☐ Pomoć za ulaganje u infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom (čl. 36a)	...%	...%
	☐ Pomoć za ulaganje za nabavku čistih vozila ili vozila sa nultom emisijom i za modernizaciju vozila (čl. 36b)	...%	...%
	☐ Pomoć za ulaganja u mjere energetske efikasnosti koja nisu za zgrade (čl. 38)	...%	...%
	☐ Pomoć za ulaganje u projekte energetske efikasnosti zgrada (čl. 38a)	...%	...%
	☐ Pomoć za olakšavanje ugovaranja energetske efikasnosti (čl. 38b)	...nacionalna valuta	N/A

	☐ Pomoć za ulaganje u projekte energetske efikasnosti zgrada u obliku finansijskih instrumenata (čl. 39.)	...nacionalna valuta	N/A
	☐ Pomoć za ulaganje za promovisanje energije iz obnovljivih izvora, obnovljivog vodonika i visokoefikasne kogeneracije (čl. 41)	...%	...%
	☐ Operativna pomoć za promovisanje električne energije iz obnovljivih izvora (čl. 42)	...%	...%
	☐ Operativna pomoć za promovisanje energije iz obnovljivih izvora i vodonika iz obnovljivih izvora u malim postrojenjima i zajednicama energije iz obnovljivih izvora (čl. 43)	...%	...%
	☐ Pomoć u obliku smanjenja poreza u skladu sa Direktivom 2003/96/EZ (čl. 44)	...%	N/A
	☐ Pomoć u obliku smanjenja poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta (čl. 44a)	...%	N/A
	☐ Pomoć za ulaganja za sanaciju ekološke štete, oporavak prirodnih staništa i ekosistema, zaštitu ili obnovu biodiverziteta i implementaciju prirodnih	...%	...%

	rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje (čl. 45)		
	☐ Pomoć za ulaganje u energetske efikasno centralno grijanje i hlađenje (čl. 46)	...%	...%
	☐ Pomoć za ulaganje u efikasnu upotrebu resursa i za podršku tranziciji ka cirkularnoj ekonomiji (čl. 47)	...%	...%
	☐ Pomoć za ulaganje u energetske infrastrukturu (čl. 48)	...%	...%
	☐ Pomoć za studije i konsultantske usluge o zaštiti životne sredine i energetske pitanjima (čl. 49)	...%	...%
☐ Šeme pomoći za nadoknadu štete prouzrokovane određenim prirodnim katastrofama (čl. 50)	Maksimalni intenzitet pomoći	...%	...%
	Vrsta prirodne katastrofe	☐ zemljotres ☐ sniježna lavina ☐ klizište ☐ poplava ☐ tornado ☐ uragan ☐ vulkanska erupcija ☐ šumski požar	

	Datum nastupanja prirodne katastrofe	dd. mm. gggg. do dd. mm. gggg.	
☐ Socijalna pomoć za prevoz stanovnika udaljenih regiona (čl. 51)		...%	...%
☐ Pomoć za širokopojasnu infrastrukturu (čl. 52)		...nacionalna valuta	...%
☐ Pomoć za mobilne mreže 4G i 5G (čl. 52a)		...nacionalna valuta	...%
☐ Pomoć za projekte od zajedničkog interesa u području transevropske infrastrukture za digitalno povezivanje (čl. 52b)		...%	...%
☐ Vaučeri za povezivost (čl. 52c)		...nacionalna valuta	...%
☐ Pomoć za prenosne mreže (čl. 52d)		...%	...%
☐ Pomoć za kulturu i očuvanje baštine (čl. 53)		...%	...%
☐ Šeme pomoći za audiovizuelna djela (čl. 54)			

			...%	...%
		☐ Pomoć za sportsku i višenamjensku rekreativnu infrastrukturu (čl. 55)	...%	...%
		☐ Pomoć za ulaganje u lokalnu infrastrukturu (čl. 56)	...%	...%
		☐ Pomoć za regionalne aerodrome (čl. 56a)	...%	...%
		☐ Pomoć za luke (čl. 56b)	...%	...%
		☐ Pomoć za luke unutrašnjih plovnih puteva (čl. 56c)	...%	...%
Pomoć uključena u finansijske proizvode koji se financiraju sredstvima iz InvestEU fonda (čl. 596d–56f)	Čl. 56e	☐ Pomoć za projekte od zajedničkog interesa u području transevropskih infrastrukture za digitalno povezivanje koji se financiraju u skladu s Regulativom (EU) 2021/1153 ili kojem je dodijeljena oznaka „pečat izvrsnosti” u skladu s tom Regulativom (čl. 56e st. 2)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć za ulaganja u fiksne širokopojasne mreže i pomoć za postavljanje 4G i 5G mobilnih mreža za povezivanje samo određenih	...nacionalna valuta	...%

		prihvatljivih pokretača socio-ekonomskog razvoja (čl. 56e st. 3)		
		☐ Pomoć za proizvodnju energije i energetske infrastrukturu (čl. 56e st. 4)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć za socijalnu, obrazovnu i kulturnu infrastrukturu i djelatnosti, kao i za infrastrukturu i djelatnosti za očuvanje prirodne baštine (čl. 56e st. 5)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć za saobraćaj i saobraćajnu infrastrukturu (čl. 56e st. 6)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć za druge infrastrukture (čl. 56e st. 7)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć za zaštitu životne sredine, uključujući zaštitu klime (čl. 56e st. 8)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć za istraživanje, razvoj, inovacije i digitalizaciju (čl. 56e st. 9)	...nacionalna valuta	...%
		☐ Pomoć u obliku finansiranja koje je potpomognuto iz InvestEU fonda dodijeljena MSP-ovima ili malim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije (čl. 56e st. 10)	...nacionalna valuta	...%
	☐ Pomoć uključena u posredničke, komercijalno orijentisane finansijske proizvode koji su potpomognuti sredstvima iz InvestEU fonda (čl. 56f)		...nacionalna valuta	...%
(1) U slučaju <i>ad hoc</i> regionalne pomoći kojom se dopunjava pomoć dodijeljena na osnovu šeme ili šema pomoći, navedite i intenzitet pomoći dodijeljen na osnovu šeme i intenzitet <i>ad hoc</i> pomoći. (2) U skladu sa članom 11 stavom 1 izveštavanje o pomoći dodijeljenoj u skladu sa članom 19b nije obavezno. Stoga je izveštavanje o takvoj pomoći fakultativno.				

(3) U skladu sa članom 11 stavom 1 izvještavanje o pomoći dodijeljenoj u skladu sa članom 20a nije obavezno. Stoga je izvještavanje o takvoj pomoći samo fakultativno.

PRILOG III

Odredbe o objavljivanju informacija u skladu sa članom 9 stav 1

Države članice uspostavljaju svoje sveobuhvatne internet stranice o državnoj pomoći na kojima se objavljuju informacije iz člana 9 stav 1 na način da se omogući jednostavan pristup informacijama. Informacije se objavljuju u formatu tabelarne obrade podataka, koji omogućava pretraživanje, izdvajanje i jednostavno objavljivanje podataka na internetu, na primjer u formatu CSV ili XML. Pristup internet stranici mora biti omogućen svim zainteresovanim stranama bez ograničenja. Za pristup internet stranici ne zahtijeva se prethodna registracija korisnika.

Objavljuju se sljedeće informacije o individualnim dodjelama u skladu sa članom 9 stav 1 tačka (c):

- Ime/naziv korisnika
- Oznaka korisnika
- Vrsta preduzeća (MSP/veliko preduzeće) u vrijeme dodjele pomoći
- Region u kojem se korisnik nalazi, na nivou NUTS II⁶⁹
- Sektor djelatnosti na nivou grane NACE⁷⁰
- Element pomoći, izražen kao pun iznos u nacionalnoj valuti ⁷¹
- Instrument pomoći⁷² (bespovratna sredstva/subvencija kamatnih stopa, zajam/otplativi predujam/povratna sredstva, garancija, poreska olakšica ili poresko izuzeće, finansiranje rizika, drugo (navedite))
- Datum dodjele
- Cilj pomoći
- Davalac pomoći
- Za šeme iz čl. 16 i 21, naziv ovlašćenog subjekta i nazivi izabranih finansijskih posrednika
- Naziv mjere pomoći⁷³

⁶⁹ NUTS — Nomenklatura teritorijalnih jedinica za statistiku. Regija je obično navedena na nivou 2.

⁷⁰ Regulativa (EZ) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006. godine o uspostavljanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Revizija 2 i izmjeni Regulative Savjeta (EEZ) br. 3037/90, kao i određenih Regulativa EZ o specifičnim statističkim područjima (SL L 393, 30.12.2006., str. 1).

⁷¹ Bruto ekvivalent bespovratnih sredstava ili, za mjere iz članova 16, 21, 22 ili 39 ove Regulative, iznos investicije. ◀ Za operativnu pomoć može se dodijeliti godišnji iznos pomoći po korisniku. Za fiskalne šeme i šeme iz člana 16 (regionalna pomoć za urbani razvoj) i člana 21 (pomoć za rizično finansiranje), ovaj iznos se može dodijeliti u tranšama utvrđenim u članu 9 stav 2 ove Regulative.

⁷² Ako se pomoć dodjeljuje putem nekoliko instrumenata pomoći, iznos pomoći se navodi po instrumentu.

⁷³ Kako je propisano od strane Komisije u okviru elektronskog postupka iz člana 11 ove Regulative.

PRILOG IV

Kritične sirovine iz člana 21 stav 3 tačka (c) i člana 56e stav 10 tačka(a) podtačka (ii)

Sljedeće sirovine smatraju se kritičnim sirovinama iz člana 21 stav 3 tačka (c) i člana 56e stav 10 tačka(a) podtačka (ii):

- a) Antimon
- b) Arsen
- c) Boksit
- d) Barit
- e) Berilijum
- f) Bizmut
- g) Bor
- h) Kobalt
- i) Koksni ugalj
- j) Bakar
- k) Feldspat
- l) Fluor
- m) Galijum
- n) Germanijum
- o) Hafnijum
- p) Helijum
- q) Teški rijetki zemni metali
- r) Laki rijetki zemni metali
- s) Litijum
- t) Magnezijum
- u) Mangan
- v) Grafit u prirodnom stanju
- w) Nikl - za baterije
- x) Niobijum
- y) Fosfatna stijena
- z) Fosfor
- aa) Metali platinske grupe
- bb) Skandijum
- cc) Metal silicijuma
- dd) Stroncij
- ee) Tantal
- ff) Titanijum
- gg) Volfram
- hh) Vanadij

SAOPŠTENJE KOMISIJE

Okvir za državnu pomoć za istraživanje i razvoj i inovacije

(2022/C 414/01)

UVOD

1. Kako bi se spriječilo da državne subvencije naruše konkurenciju na unutrašnjem tržištu i utiču na trgovinu između država članica na način koji je suprotan zajedničkom interesu, članom 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (u daljem tekstu: Ugovor) utvrđuje se načelo prema kojem je državna pomoć zabranjena. Međutim, u određenim slučajevima državna pomoć može da bude usklađena sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 st. 2 i 3 Ugovora.
2. Ovaj okvir pruža smjernice na osnovu procjene usklađenosti koju je sprovedla Komisija u vezi sa pomoći za promovisanje istraživanja, razvoja i inovacija (u daljem tekstu: „R&D&I“) prema članu 107 stav 3 tačka (c) Ugovora. Prema članu 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, mjera pomoći može se proglasiti usklađenom sa unutrašnjim tržištem pod uslovom da su ispunjena dva uslova, pozitivan i negativan. Pozitivan uslov zahtijeva da pomoć mora da omogući razvoj ekonomske djelatnosti. Negativan uslov zahtijeva da pomoć ne smije negativno da utiče na uslove trgovanja u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu.
3. Iako je opšte prihvaćeno da konkurentna tržišta imaju tendenciju da donesu efikasne rezultate u smislu cijena, proizvodnje i korišćenja resursa, u prisustvu tržišnih neuspjeha¹ intervencija države može biti neophodna kako bi se olakšao ili podstakao razvoj određenih ekonomskih aktivnosti koje se bez pomoći ne bi razvile ili se ne bi razvijale istim tempom ili pod istim uslovima, a na taj način se doprinosi pametnom, održivom i inkluzivnom rastu. U kontekstu R&D&I, tržišni nedostaci mogu nastati, na primjer, zato što učesnici na tržištu ne uzimaju nužno ili barem spontano u obzir šire pozitivne efekte za evropsku privredu, smatraju postizanje pozitivnog ekonomskog rezultata pretjerano rizičnim, pa bi se stoga, u nedostatku državne pomoći, uključili u nivo aktivnosti istraživanja i razvoja koja je sa stanovišta društva preniska. Isto tako, u nedostatku državne pomoći, projekti R&D&I mogu trpjeti zbog nedovoljnih finansijakih sredstava, asimetričnih informacija, ili od problema koordinacije među firmama.
4. Stoga, državna pomoć može biti neophodna za jačanje aktivnosti R&D&I u situaciji kada tržište ne uspije samo da postigne efikasne rezultate, čime se olakšava razvoj određenih ekonomskih aktivnosti. Okvir R&D&I se primenjuje na sve tehnologije², industrije i sektore kako bi se osiguralo da pravila ne određuju unaprijed koji putevi istraživanja bi doveli do novih rešenja za proizvode, procese i usluge i da ne narušavaju podsticaje učesnika na tržištu da razvijaju inovativna tehnološka rešenja čak i u

¹ Pojam „tržišni neuspjeh“ odnosi se na situacije u kojima tržišta, prepuštena sami sebi, vjerovatno neće proizvesti efikasne rezultate.

² Između ostalog, pravila imaju za cilj da podrže istraživanje, razvoj i inovacije za aktivnosti digitalizacije, koje se za potrebe ovog okvira shvataju kao uvođenje inovativnih tehnologija koje se sprovode elektronskim uređajima i/ili sistemima koji omogućavaju povećanje funkcionalnosti proizvoda, razvijaju onlajn usluge, modernizuju procesa ili prelaze na poslovne modele koji se zasnivaju na disintermedijaciji proizvodnje roba i pružanja usluga, što na kraju stvara transformativni uticaj. U okviru ovog okvira, istraživanje, razvoj i inovacije za aktivnosti digitalizacije su prihvatljivi za državnu pomoć osim ako ne predstavljaju čistu zamjenu investicija, u kom slučaju su neophodnost i podsticajni efekat pomoći upitni.

prisustvu visokog rizika. Pored toga, podrška koja se pruža u okviru okvira za istraživanje, razvoj i inovacije takođe može doprinijeti održivom oporavku nakon ozbiljnih ekonomskih poremaćaja i podržati napore za jačanje socijalne i ekonomske otpornosti Unije. Pored toga, pomoć za podršku R&D&I će verovatno imati širi pozitivan uticaj od pojedinačnih beneficija za korisnike kojima se pruža pomoć.

5. Državna pomoć za R&D&I može, na primjer, dovesti do pozitivnih efekata kako je definisano u ciljevima ili strategijama Unije, kao što su između ostalog Evropski zeleni plan³, Digitalna strategija⁴, Digitalna decenija⁵ i Evropska strategija za podatke⁶, nova industrijska strategija za Evropu⁷ i njeno ažuriranje⁸, sljedeća generacija EU⁹, Evropska zdravstvena unija¹⁰, novi evropski istraživački prostor za istraživanje i inovacije¹¹, nova akcioni plan o kružnoj ekonomiji¹² ili cilj Unije da postane klimatski neutralna do 2050, između ostalog. U Evropskom zelenom planu, Komisija naglašava da su „nove tehnologije, održiva rešenja i razorne inovacije od ključne važnosti za postizanje ciljeva Evropskog zelenog plana“.
6. U nedavno usvojenom Saopštenju o EIP-u istraživanje i inovacije se identifikuju kao ključni pokretači za podsticanje oporavka Evrope, ubrzavajući zelenu i digitalnu tranziciju. Cilj Saopštenja je povećanje efikasnosti, izvrsnosti i uticaja evropskog sistema istraživanja i inovacija i podrška inovacijama. U tu svrhu, Komisija je predložila da države članice ponovno potvrde cilj ulaganja EU u istraživanje i razvoj od 3 % BDP-a¹³ i da ga ažuriraju kako bi se uzeli u obzir novi prioriteti EU, uključujući novi cilj EU za javna izdvajanja od 1,25 % BDP-a, koji države članice treba da ostvare do 2030. godine na način koji koordinira EU, kako bi privikla i stimulisala privatne investicije.

³ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Evropski zeleni plan“ (COM(2019) 640 final, 11. decembar 2019).

⁴ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Izgradnja digitalne budućnosti Evrope“, (COM(2020) 67 final, 19. februar 2020).

⁵ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Digitalni kompas 2030: evropska mapa puta za digitalnu deceniju“, (COM(2021), 118 final, 9. mart 2021).

⁶ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Evropska strategija za podatke“, (COM(2020) 66 final, 19. februar 2020).

⁷ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Nova industrijska strategija za Evropu“, (COM(2020) 102 final, 10. mart 2020).

⁸ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Ažuriranje nove industrijske strategije 2020: Izgradnja jačeg jedinstvenog tržišta za oporavak Evrope“, (COM(2021)) 350 final, 5. maj 2021).

⁹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Evropa na djelu: oporavak i priprema za sljedeću generaciju“, (COM(2020) 456 final, 27. maj 2020).

¹⁰ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Izgradnja Evropske zdravstvene unije – pripravnost i otpornost“, (COM(2020)724 final, 11. novembar 2020).

¹¹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Novi EIP za istraživanje i inovacije“, (COM(2020) 628 final, 30. septembar 2020).

¹² Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Novi akcioni plan o kružnoj ekonomiji za čistiju i konkurentniju Evropu“ (COM(2020) 98 finale, 11. mart 2020).

¹³ Ovaj cilj je odobren u zaključcima Savjeta (Konkurentnost) od 1. decembra 2020.

7. Prema Saopštenju o izgradnji digitalne budućnosti Evrope i Evropskoj strategiji za podatke, potrebno je da se „osigura da digitalna rješenja pomognu Evropi u vlastitom pristupu ka digitalnoj transformaciji, pristupu koji djeluje u interesu građana poštujući evropske vrijednosti”.
8. Novom industrijskom strategijom za Evropu utvrđuje se da su Evropi potrebna „istraživanja i tehnologije, kao i snažno jedinstveno tržište koje ruši prepreke i smanjuje birokratiju”. U njoj se prepoznaje da će „povećanje ulaganja u istraživanje i inovacije, uvođenje i unapređivanje infrastrukture doprinijeti razvoju novih proizvodnih procesa i otvaranju radnih mjesta”.

1. Područje primjene i definicije

1.1. Područje primjene

9. Načela postavljeni u ovom okviru primenjuju se na državnu pomoć za istraživanje, razvoj i inovaciju u svim sektorima na koje se primjenjuje Ugovor¹⁴. Stoga se ovaj okvir primjenjuje i na one sektore koji podliježu posebnim pravilima Unije o državnoj pomoći, osim ako tim pravilima nije propisano drukčije.
10. Finansijska sredstva Unije kojim centralno upravljaju institucije, agencije, zajednička privredna društva ili drugi organi Unije i koja nisu direktno ili indirektno pod kontrolom država članica¹⁵ ne predstavljaju državnu pomoć. Kada se ova finansijska sredstva Unije kombinuju sa državnom pomoći, prilikom određivanja da li se poštuju pragovi za prijavu i maksimalni intenziteti pomoći ili će, u kontekstu ovog okvira, biti predmet ocjene usklađenosti, u obzir će se uzeti samo ta državna pomoć.
11. Pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije privrednim društvima u poteškoćama, kako je definisano za potrebe ovog okvira u Smjernicama Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u poteškoćama¹⁶, kako su izmijenjene ili zamijenjene, isključena je iz djelokruga primjene ovog okvira.
12. Prilikom procjene pomoći za istraživanje, razvoj i inovacije u korist korisnika koji je predmet neizmirenog naloga za povraćaj sredstava nakon prethodne odluke Komisije kojom je pomoć proglašava nezakonitom i neusklađenom sa unutrašnjim tržištem, Komisija će uzeti u obzir iznos pomoći koji je potrebno vratiti¹⁷.

1.2. Mjere pomoći koje su obuhvaćene ovim okvirom

13. Komisija je utvrdila niz mjera istraživanja, razvoja i inovacija za koje državna pomoć, pod određenim uslovima, može biti usklađena sa unutrašnjim tržištem:
 - (a) *pomoć za projekte istraživanja i razvoja*, u kojima je dio projekta istraživanja za koji se prima pomoć obuhvaćen kategorijama fundamentalnog istraživanja i primijenjenog istraživanja, pri čemu se primijenjeno istraživanje može podijeliti na industrijsko istraživanje i eksperimentalni razvoj¹⁸. Takva pomoć uglavnom je usmjerena na tržišni neuspjeh povezan sa pozitivnim spoljnim efektima (prelivanje znanja), ali može se odnositi i na tržišni neuspjeh uzrokovan nepotpunim ili asimetričnim informacijama ili (uglavnom u okviru projekata saradnje) neuspješnom koordinacijom;

¹⁴ Ovaj se okvir ne primjenjuje na povlašćene poreske režime za patente.

¹⁵ Uključujući sredstva obezbijeđena u okviru programa Horizont Evropa ili Digitalna Evropa.

¹⁶ Saopštenje Komisije, „Smjernice Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u teškoćama” (SL C 244, 1.10.2004., str. 2).

¹⁷ Vidjeti presudu Prvostepenog suda od 13. septembra 1995.godine, TWD *Textilwerke Deggendorf GmbH* protiv Komisije, spojeni predmeti T-244/93 i T-486/93, ECLI:EU:T:1995:160.

¹⁸ Komisija smatra da je korisno zadržati različite kategorije aktivnosti istraživanja i razvoja, nezavisno od činjenice da te aktivnosti više slijede interaktivni nego linearni model.

- (b) *pomoć za studije izvodljivosti* povezane sa projektima istraživanja i razvoja, koja je namijenjena otklanjanju tržišnih neuspjeha povezanih prvenstveno sa nepotpunim i asimetričnim informacijama;
- (c) *pomoć za izgradnju i nadgradnju istraživačkih infrastruktura*, kojom se uglavnom rješava tržišni neuspjeh uzrokovan problemima u koordinaciji. Visokokvalitetne istraživačke infrastrukture sve su potrebnije za revolucionarna istraživanja jer privlače talentovane stručnjake iz cijelog svijeta, a neophodne su na primjer za informaciono-komunikacione tehnologije, kao i ključne generičke tehnologije¹⁹. Visoki početni troškovi ulaganja za nabavku najsavremenijih naučnih objekata i opreme koja se koristi za istraživačke aktivnosti u ranoj fazi, pretežno od strane naučne zajednice, često onemogućavaju pronalaženje potrebnih finansijskih sredstava na tržištu;
- (d) *pomoć za izgradnju i nadogradnju infrastruktura za testiranje i eksperimentiranje* uglavnom se odnose na tržišni neuspjeh koji proizlazi iz nepotpunih i asimetričnih informacija ili nedostatka koordinacije. Izgradnja ili nadogradnja najsavremenije infrastrukture za testiranje i eksperimentiranje uključuje visoke početne troškove ulaganja, što zajedno sa neizvjesnom bazom korisnika može otežati pristup finansiranju. Pristup infrastruktura za testiranje i eksperimentiranje koje se javno finansiraju mora se omogućiti većem broju korisnika na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi i u skladu sa tržišnim uslovima. Kako bi se korisnicima olakšao pristup infrastrukturi za testiranje i eksperimentiranje, njihove se korisničke naknade mogu smanjiti u skladu sa drugim odredbama ovoga Okvira ili Regulative (EU) br. 651/2014²⁰ ili Regulative o *de minimis* pomoći²¹;
- (e) *pomoć za inovacione aktivnosti*, koja je uglavnom usmjerena na tržišne nedostatke povezane sa pozitivnim spoljnim efektima (prelivanje znanja), problemima u koordinaciji i, u manjoj mjeri, asimetričnim informacijama. U slučaju malih i srednjih privrednih društava (MSP) takva pomoć za inovacije može se dodjeljivati za pribavljanje, potvrđivanje i odbranu патената i druge nematerijalne imovine, za upućivanje visokokvalifikovanog osoblja na rad i za korišćenje savjetodavnih usluga i usluga podrške za inovacije, na primjer usluge koje pružaju organizacije za istraživanje i širenje znanja, istraživačke infrastrukture, infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje ili klasteri inovacija;
- (f) *pomoć za inovacije procesa i organizacije poslovanja*, koje su uglavnom usmjerene na tržišne nedostatke povezane sa pozitivnim spoljnim efektima (prelivanje znanja), problemima u koordinaciji i, u manjoj mjeri, asimetričnim informacijama. Ove mjere pomoći mogu se dodijeliti uglavnom MSP-a. Pomoć velikim privrednim društvima biće usklađena samo ako oni efikasno surađuju sa barem jednim MSP-em u aktivnostima kojima je dodijeljena pomoć;
- (g) *pomoć za inovativne klasterne*, koja je usmjerena na rješavanje tržišnih neuspjeha koji su povezani sa problemima u koordinaciji koji sprečavaju razvoj klastera ili ograničavaju interakciju i protok znanja unutar klastera i između klastera. Državna pomoć mogla bi da doprinese rješavanju tog problema, prvo, tako što će podržati ulaganje u otvorene i zajedničke infrastrukture za inovativne klasterne, i, drugo, tako što će podržati rad klastera u cilju jačanja saradnje, umrežavanja i učenja. Država članica trebala bi propisno opravdati operativnu pomoć za klasterne, posebno ako traje duže od deset godina. Naknade koje se naplaćuju za korišćenje objekata inovativnog klastera i za

¹⁹ Ključne generičke tehnologije definisane su i utvrđene u Saopštenju Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomsko-socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Evropska strategija za ključne generičke tehnologije – most prema rastu i novim radnim mjestima”, COM(2012) 341 konačna verzija, 26.6.2012.

²⁰ Regulativa Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. godine o proglašenju određenih kategorija pomoći usklađenih sa unutrašnjim tržištem u primjeni članova 107 i 108 Ugovora (SL L 187, 26.6.2014, str. 1).

²¹ Regulativa Komisije (EU) br. 1407/2013 od 18. decembra 2013. godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na *de minimis* pomoć (SL L 352, 24.12.2013, str. 1).

učešće u aktivnostima inovativnog klastera moraju odgovarati tržišnoj cijeni ili odražavati njihove troškove (uključujući razumnu maržu). Kako bi se olakšao pristup objektima inovativnog klastera ili učešće u aktivnostima inovativnog klastera, pristup se može ponuditi po sniženim cijenama u skladu sa drugim odredbama ovog okvira ili Regulative (EU) br. 651/2014²² ili sa pravilima Regulative o de minimis pomoći²³ koja se primenjuju na korisnike usluga koje pruža inovativni klaster.

14. Države članice moraju da prijave pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, osim mjera koje ispunjavaju uslove propisane Regulative o grupnom izuzeću koju je Komisija donijela u skladu sa članom 1 Regulative Savjeta (EU) br. 2015/1588²⁴.
15. Ovim okvirom utvrđeni su kriterijumi usklađenosti za šeme pomoći i individualnu pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije za koje važi obaveza prijavljivanja i koje treba procijeniti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.²⁵

1.3. Definicije

16. Za potrebe ovog okvira primjenjuju se sljedeće definicije:

- (a) „*ad hoc* pomoć” je pomoć koja nije dodijeljena na osnovu šeme pomoći;
- (b) „pomoć” je svaka mjera koja ispunjava kriterijume iz člana 107 stav 1 Ugovora;
- (c) „intenzitet pomoći” je bruto iznos pomoći izražen kao procenat opravdanih troškova, prije odbitka poreza ili drugih dažbina. Ako se pomoć ne dodjeljuje u obliku bespovratnog sredstva, iznos pomoći jednak je ekvivalentu bespovratnog sredstva. Pomoć koja se isplaćuje u više rata diskontuje se na njenu vrijednost na dan dodjele. Kamatna stopa koja se koristi za tu svrhu je diskontna stopa²⁶ koja važi na dan dodjele. Intenzitet pomoći izračunava se pojedinačno za svakog korisnika pomoći;
- (d) „šema pomoći” je svaki akt na osnovu kojeg se može, bez potrebe za daljim mjerama za sprovođenje, dodijeliti individualna pomoć privrednim društvima koja su utvrđena u aktu na uopšten i apstraktan način, kao i svaki akt na osnovu kojeg se pomoć koja nije povezana sa određenim projektom može dodijeliti jednom privrednom društvu ili više njih;
- (e) „primijenjeno istraživanje” je industrijsko istraživanje, eksperimentalni razvoj ili njihova kombinacija;
- (f) „van dohvata ruke” znači da se uslovi transakcije između ugovornih strana ne razlikuju od onih koji bi bili utvrđeni između nezavisnih privrednih društava i ne sadrže nijedan element nedozvoljenog dogovaranja. Za svaku transakciju koja proizilazi iz otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog postupka smatra se da ispunjava načelo „van dohvata ruke”;
- (g) „datum dodjele pomoći” je datum na koji je na osnovu važećeg domaćeg pravnog režima korisniku dodijeljeno zakonsko pravo da primi pomoć;

²² Regulativa Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. godine o proglašenju određenih kategorija pomoći usklađenih sa unutrašnjim tržištem u primjeni članova 107 i 108 Ugovora (SL L 187, 26.6.2014, str. 1).

²³ Regulativa Komisije (EU) br. 1407/2013 od 18. decembra 2013. godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na de minimis pomoć (SL L 352, 24.12.2013, str. 1).

²⁴ Regulativa Savjeta (EU) br. 2015/1588 od 13. jula 2015. godine o primjeni čl. 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na određene kategorije horizontalne državne pomoći (SL L 248, 24.9.2015, str. 1), sa izmjenama i dopunama Regulative Savjeta (EU) 2018/1911 od 26. novembra 2018. Godine.(SL L 311, 7.12.2018, str. 8).

²⁵ Kriteriji za analizu usklađenosti sa unutrašnjim tržištem državne pomoći za promovisanje izvršenja važnih projekata od zajedničkog evropskog interesa, uključujući pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije, procijenjene na osnovu člana 107 stav 3 tačke (b) Ugovora, utvrđeni su u posebnoj Saopštenju Komisije.

²⁶ Vidjeti Saopštenje Komisije o reviziji metode utvrđivanja referentnih i diskontnih stopa (SL C 14, 19.1.2008., str. 6.).

- (h) „efikasna saradnja” je saradnja između najmanje dvije nezavisne strane u cilju razmjene znanja ili tehnologije, odnosno ostvarivanja zajedničkog cilja na osnovu podjele rada, pri čemu strane zajednički utvrđuju obim projekta saradnje, doprinose njegovom sprovođenju i dijele njegove rizike i rezultate. Jedna ili više strana može snositi cjelokupne troškove projekta i tako smanjiti finansijski rizik projekta za druge strane. Ugovoreno istraživanje i pružanje usluga istraživanja ne smatraju se oblicima saradnje;
- (i) „plan evaluacije” je dokument koji obuhvata jednu ili više šema pomoći i koji sadrži najmanje sljedeće elemente: ciljeve koji se vrednuju, pitanja za evaluaciju, indikatore rezultata, predviđeni metod za sprovođenje evaluacije, zahtjeve za prikupljanje podataka, predloženi vremenski okvir za evaluaciju, uključujući datum podnošenja privremenih i konačnih izveštaja o evaluaciji, opis nezavisnog organa koje će izvršiti evaluaciju ili kriterijume koji će se koristiti za njegov izbor i načine na koje će se evaluacija učiniti javno dostupnom;
- (j) „ekskluzivni razvoj” je javna nabavka usluga istraživanja i razvoja od koje sve koristi stiče isključivo organ naručilac ili subjekt naručilac i koje može koristiti za obavljanje sopstvenih poslova pod uslovom da za njih plati punu naknadu;
- (k) „eksperimentalni razvoj” je sticanje, kombinovanje, oblikovanje i upotreba postojećih naučnih, tehnoloških, poslovnih i drugih relevantnih znanja i vještina u cilju razvoja novih ili poboljšanih proizvoda, procesa ili usluga, uključujući digitalne proizvode, procese ili usluge u bilo kojoj oblasti, tehnologiji, industriji ili sektoru (uključujući, ali ne ograničavajući se na digitalne industrije i tehnologije, kao što su na primjer super-računari, kvantne tehnologije, blockchain tehnologija, vještačka inteligencija, sajber bezbjednost, velike podatke i tehnologije računarstva u oblaku ili računarstva na ivici). To može uključivati i, na primjer, aktivnosti u cilju konceptualnog definisanja, planiranja i dokumentovanja novih proizvoda, procesa ili usluga. Eksperimentalni razvoj može obuhvatati izradu prototipova, demonstraciju, pilot-projekte, testiranje i validaciju novih ili poboljšanih proizvoda, procesa ili usluga u okruženju koje odražava realne uslove iz stvarnog života gdje je osnovni cilj ostvarenje daljih tehničkih poboljšanja proizvoda, procesa ili usluga koji nisu u velikoj mjeri ustaljeni. To može uključivati i razvoj tržišno upotrebljivog prototipa ili pilot-projekta koji je nužno konačni tržišni proizvod, a preskupo ga je proizvesti da bi se upotrebljavao samo u svrhu demonstracije i validacije. Eksperimentalni razvoj ne uključuje redovne ili periodične izmjene postojećih proizvoda, proizvodnih linija, proizvodnih procesa, usluga i drugih tekućih aktivnosti, čak i ako te izmjene mogu podrazumijevati poboljšanja;
- (l) „studija izvodljivosti” je evaluacija i analiza potencijala projekta, čiji je cilj da podrži proces donošenja odluka objektivnim i racionalnim otkrivanjem njegovih snaga i slabosti, mogućnosti i prijetnji (SWOT), kao i da utvrdi resurse potrebne za njegovo sprovođenje i konačno njegove izgleda da bude uspješan;
- (m) „potpuna alokacija” znači da istraživačka organizacija, istraživačka infrastruktura ili javni kupac uživaju sve ekonomske koristi od prava intelektualne svojine zadržavanjem prava da njima neograničeno raspolazu, naročito pravom vlasništva i pravom na licencu. To može biti i slučaj kada istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura (odnosno, javni kupac) odluči da zaključi dalje ugovore u vezi sa tim pravima, uključujući i davanje licence za ista partneru u saradnji (odnosno, privrednim društvima);
- (n) „fundamentalno istraživanje” je eksperimentalni ili teorijski rad koji se prvenstveno obavlja kako bi se stekla nova znanja o osnovnim uzrocima fenomena i vidljivih činjenica, bez predviđene direktne tržišne primjene ili upotrebe;
- (o) „bruto ekvivalent bespovratnih sredstava” je iznos pomoći ako je pomoć korisniku dodijeljena u obliku bespovratnih sredstava, prije svakog odbitka poreza ili drugih dažbina;
- (p) „visokokvalifikovano osoblje” je osoblje sa diplomom tercijarnog obrazovanja i najmanje pet godina odgovarajućeg profesionalnog iskustva, koje može uključivati i doktorsko obrazovanje;

- (q) „individualna pomoć” je pomoć dodijeljena određenom privrednom društvu i uključuje *ad hoc* pomoć i pomoć dodijeljenu na osnovu šeme pomoći;
- (r) „industrijsko istraživanje” je planirano istraživanje ili kritički pregled u cilju sticanja novih znanja i vještina za razvoj novih proizvoda, procesa ili usluga odnosno za postizanje značajnog poboljšanja postojećih proizvoda, procesa ili usluga, uključujući digitalne proizvode, procese ili usluge u bilo kojoj oblasti, tehnologiji, industriji ili sektoru (uključujući, ali ne ograničavajući se na digitalne industrije i tehnologije, kao što su na primjer super-računari, kvantne tehnologije, blockchain tehnologija, vještačka inteligencija, sajber bezbjednost, velike podatke i tehnologije računarstva u oblaku). Industrijsko istraživanje obuhvata stvaranje sastavnih djelova složenih sistema i može uključivati izradu prototipova u laboratorijskom okruženju ili u okruženju sa simuliranim interfejsima postojećih sistema, kao i pilot-linijama, ako je to neophodno za industrijsko istraživanje, a naročito za validaciju generičke tehnologije;
- (s) „savjetodavne usluge za inovacije” su konsultantske usluge, pomoć ili obuka u oblastima prenosa znanja, sticanja, zaštite ili eksploatacije nematerijalnih dobara ili primjene standarda i propisa koji ih obuhvataju, kao i konsultantske usluge, pomoć ili obuka o uvođenju ili upotrebi inovativnih tehnologija i rješenja (uključujući digitalne tehnologije i rješenja);
- (t) „inovativni klasteri” su strukture ili organizovane grupe nezavisnih strana (kao što su inovativna novoosnovana privredna društva, mala, srednja i velika privredna društva, kao i organizacije za istraživanje i širenje znanja, istraživačke infrastrukture, infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje, centri za digitalne inovacije, nprofitne organizacije i drugi povezani privredni subjekti) osnovanih da podstiču inovativne djelatnosti i nove načine saradnje, kao što su digitalni načini, zajedničko korišćenje i/ili promocija zajedničkog korišćenja objekata i razmjene znanja i stručnosti, kao i efikasnim doprinosom prenosu znanja, umrežavanju, širenju informacija i saradnji među privrednim društvima i drugim organizacijama u klasteru²⁷;
- (u) „usluge podrške inovacijama” znači pružanje kancelarijskog prostora, banaka podataka, usluga računarstva u oblaku i usluga skladištenja podataka, biblioteka, istraživanja tržišta, laboratorija, obilježavanja kvaliteta, testiranja, eksperimentisanja i sertifikacije ili drugih srodnih usluga, uključujući one usluge koje pružaju organizacije za istraživanje i širenje znanja, istraživačke infrastrukture, infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje ili inovativni klasteri, u cilju razvoja efikasnijih ili tehnološki naprednijih proizvoda, procesa ili usluga, uključujući primjenu inovativnih tehnologija i rešenja (uključujući digitalne tehnologije i rešenja);
- (v) „nematerijalna imovina” je imovina koja nema fizički ili finansijski oblik, kao što su patent, licence, tehnološko znanje i iskustvo ili druga vrsta intelektualne svojine;
- (w) „prenos znanja” je svaki proces čiji je cilj sticanje, prikupljanje i razmjena eksplicitnog i prećutnog znanja, uključujući vještine i sposobnosti kao u privrednim tako i neprivrednim djelatnostima, kao što su istraživačka saradnja, konsalting, licenciranje, osnivanje novih privrednih društava, objavljivanje i mobilnost istraživača i drugog osoblja uključenog u te aktivnosti. Pored naučnog i tehnološkog znanja, prenos znanja uključuje i druge vrste znanja, kao što su znanje o upotrebi standarda i propisa koji ih sadrže, kao i o uslovima u stvarnim radnim okruženjima i metodama za inovaciju u organizaciji, kao i upravljanje znanjem koje se odnosi na utvrđivanje, sticanje, zaštitu, odbranu i iskorišćavanje nematerijalne imovine;

²⁷ Centri za digitalne inovacije (uključujući i evropske centre za digitalne inovacije podržane u okviru programa Digitalna Evropa sa centralnim upravljanjem), čiji je cilj da podstaknu široku primjenu digitalnih tehnologija kao što su, između ostalih, vještačka inteligencija, računarstvo visokih performansi i sajber bezbjednost u industriji (posebno u MSP-ima) i organizacijama javnog sektora, mogu se sami po sebi smatrati inovativnim klasterom u smislu ovog okvira, u zavisnosti od posebnih ciljeva kojima se teži ili aktivnosti/funkcionalnosti koje nudi Centar za digitalne inovacije.

- (x) „velika privredna društva” su privredna društva koja nijesu obuhvaćena definicijom malih i srednjih privrednih društava;
- (y) „neto dodatni troškovi” predstavljaju razliku između očekivanih neto sadašnjih vrijednosti projekta ili djelatnosti kojima je dodijeljena pomoć i održivog hipotetičkog ulaganja koje bi korisnik izvršio da nije bilo pomoći;
- (z) „inovacija u organizaciji”²⁸ predstavlja implementaciju nove organizacione metode na nivou privrednog društva (na nivou grupe u datom industrijskom sektoru u EEP), organizacije radnog mjesta ili spoljnih odnosa, uključujući, na primjer korišćenje nove ili inovativne digitalne tehnologije. Iz ove definicije isključene su promjene koje se zasnivaju na organizacionim metodama koje privredno društvo već primjenjuje, promjene upravljačke strategije, spajanja i akvizicije, prestanak upotrebe procesa, jednostavna kapitalna zamjena ili proširenje, promjene nastale isključivo kao posljedica promjene cijena faktora, prilagođavanje, lokalizacija, redovne, sezonske i druge ciklične promjene, kao i trgovanje novim ili značajno unaprijeđenim proizvodima
- (aa) „troškovi osoblja” su troškovi istraživača, tehničara i drugog pomoćnog osoblja u mjeri u kojoj su zaposleni na odgovarajućem projektu ili djelatnosti;
- (bb) „predkomercijalna nabavka” je javna nabavka usluga istraživanja i razvoja kada organ naručilac ili subjekt naručilac ne zadržava sve rezultate i koristi od ugovora isključivo za sebe da bi ih koristio u sopstvenim poslovima, već ih dijeli sa pružaocima pod tržišnim uslovima. Ugovor, čiji predmet spada pod jednu ili više kategorija istraživanja i razvoja utvrđenih u ovom okviru, mora biti vremenski ograničen i može uključivati razvoj prototipova ili ograničenih količina prvih proizvoda ili usluga u obliku probne serije. Kupovina komercijalnih količina proizvoda ili usluga ne smije biti predmet istog ugovora;
- (cc) „inovacija procesa”²⁹ predstavlja implementaciju nove ili znatno poboljšane metode proizvodnje ili isporuke (uključujući značajne promjene u tehnikama, opremi ili softveru) na nivou privrednog društva (na nivou grupe u datom industrijskom sektoru u EEP) uključujući, na primjer korišćenje novih ili inovativnih digitalnih tehnologija ili rješenja. Iz ove definicije isključene su manje izmjene ili poboljšanja, povećanja proizvodnih ili uslužnih kapaciteta dodavanjem proizvodnih ili logističkih sistema koji su veoma slični onima koji se već koriste, prestanak upotrebe procesa, jednostavna kapitalna zamjena ili proširenje, promjene nastale isključivo kao posljedica promjene cijena faktora, prilagođavanje, lokalizacija, redovne, sezonske i druge ciklične promjene, kao i trgovanje novim ili znatno unaprijeđenim proizvodima;
- (dd) „projekat istraživanja i razvoja” je operacija koja uključuje aktivnosti koje obuhvataju jednu ili više kategorija istraživanja i razvoja definisanih u ovom okviru, a namijenjena je obavljanju nedjeljivog zadatka precizne ekonomske, naučne ili tehničke prirode sa jasno prethodno definisanim ciljevima. Projekat istraživanja i razvoja može se sastojati od nekoliko radnih paketa, aktivnosti ili usluga i uključuje jasne ciljeve, aktivnosti koji će se sprovoditi radi ostvarivanja tih ciljeva (uključujući njihove očekivane troškove) i konkretne rezultate za utvrđivanje ishoda tih aktivnosti i njihovo upoređivanje sa odgovarajućim ciljevima. Kada se dva ili više projekata istraživanja i razvoja ne mogu jasno razdvojiti jedan od drugog, a naročito kada nije vjerovatno da ti projekti svaki posebno mogu ostvariti tehnološki uspjeh, smatraju se jednim projektom;
- (ee) „avans koji se vraća” je zajam za projekat koji se isplaćuje u jednoj ili više rata, a uslovi njegovog vraćanja zavise od rezultata projekta;

²⁸ Inovacija u organizaciji može takođe uključiti socijalnu inovaciju pod uslovom da su aktivnosti socijalne inovacije obuhvaćene definicijom.

²⁹ Inovacija procesa može takođe uključiti socijalnu inovaciju pod uslovom da su aktivnosti socijalne inovacije obuhvaćene definicijom.

- (ff) „organizacija za istraživanje i širenje znanja” ili „istraživačka organizacija” je subjekt (kao što su univerziteti ili istraživački instituti, agencije za prenos tehnologije, posrednici za inovacije, fizička lica ili virtualni saradnički subjekti usmjereni na istraživanje), bez obzira na njegov pravni status (organizovan na osnovu javnog ili privatnog prava) odnosno način finansiranja, čiji je primarni cilj da nezavisno sprovodi fundamentalno istraživanje, industrijsko istraživanje ili eksperimentalni razvoj ili da detaljno širi rezultate tih aktivnosti, putem predavanja, objavljivanja ili prenosa znanja. Ukoliko takav subjekt obavlja i privredne djelatnosti, finansiranje, troškovi i prihodi tih privrednih djelatnosti moraju se knjižiti odvojeno. Privredna društva koja mogu imati odlučujući uticaj na takav subjekt, na primjer u svojstvu akcionara ili članova, ne smiju imati povlašćeni pristup rezultatima istraživanja koje subjekt proizvede;
- (gg) „istraživačka infrastruktura” su objekti, resursi i sa tim povezane usluge koje naučna zajednica upotrebljava za sprovođenje naučnih istraživanja u svojim oblastima i obuhvata naučnu opremu ili skup instrumenata, resurse koji se zasnivaju na znanju kao što su zbirke, arhivi ili strukturisani naučni podaci, omogućavajući informacije i infrastrukture koje se zasnivaju na komunikacionim tehnologijama, kao što su mreža, računarska, softverska i komunikaciona infrastruktura, kao i sva druga sredstva jedinstvene prirode koja su neophodna za sprovođenje istraživanja. Takve infrastrukture mogu biti „na jednom mjestu” ili „distribuirane” (organizovana mreža resursa)³⁰;
- (hh) „upućivanje na rad” je privremeno zapošljavanje osoblja od strane korisnika sa pravom osoblja da se vrati kod prethodnog poslodavca;
- (ii) „mala i srednja privredna društva” ili „MSP”, „mala privredna društva” i „srednja privredna društva” su privredna društva koja ispunjavaju kriterijume propisane u Preporuci Komisije o definiciji mikro, malih i srednjih privrednih društava³¹;
- (jj) „početak radova” ili „početak projekta” je početak aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija ili prvi sporazum između korisnika i izvođača da se sprovede projekat, zavisno od toga šta je prvo. Pripremni radovi kao što su pribavljanje dozvola i sprovođenje studija izvodljivosti ne smatraju se početkom radova;
- (kk) „materijalna imovina” označava imovinu koja se sastoji od zemljišta, zgrada i postrojenja, mašina i opreme;
- (ll) „infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje”³² označava objekte, opremu, kapacitete i resurse, kao što su testne stanice, pilot linije, demonstratori, objekti za testiranje ili žive laboratorije, i povezane usluge podrške koje uglavnom koriste preduzeća, posebno MSP, koja traže podršku za testiranje i eksperimentisanje, u cilju razvoja novih ili unaprijeđenih proizvoda, procesa i usluga, kao i sa ciljem testiranja i unaprijeđenja tehnologije i ostvarivanja napretka kroz industrijska istraživanja i eksperimentalni razvoj. Pristup infrastrukturama za testiranje i eksperimentisanje koje se javno finansiraju otvoren je za više korisnika i mora biti odobren na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi u skladu sa tržišnim uslovima.

2. Državna pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora

17. U načelu svaka mjera koja ispunjava kriterijume iz člana 107 stav 1 Ugovora predstavlja državnu pomoć. Dok se u posebnom sopštenju Komisije o pojmu državne pomoći pojašnjava šta Komisija uopšteno podrazumijeva pod pojmom državne pomoći, u ovom odjeljku razmatraju se situacije do

³⁰ Vidjeti član 2 stav (a) Regulative Savjeta (EZ) br. 723/2009 od 25. juna 2009. godine o pravnom okviru Zajednice za Konzorcijum evropskih istraživačkih infrastruktura (ERIC) (SL L 206, 8.8.2009, str. 1).

³¹ Preporuka Komisije od 6. maja 2003. godine o definiciji mikro, malih i srednjih privrednih društava (SL L 124, 20.5.2003, str. 36).

³² Infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje takođe mogu biti poznate pod pojmom tehnološke infrastrukture, vidjeti Radni dokument osoblja Komisije, „Tehnološke infrastrukture”, SVD(2019) 158 final, 8. april 2019.

kojih obično dolazi u oblasti aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija, ne dovodeći u pitanje tumačenje Suda pravde Evropske unije.

2.1. Organizacije za istraživanje i širenje znanja i istraživačke infrastrukture kao primaoci državne pomoći

18. Organizacije za istraživanje i širenje znanja (u daljem tekstu: istraživačke organizacije) i istraživačke infrastrukture primaoci su državne pomoći ako njihovo javno finansiranje ispunjava sve uslove iz člana 107 stav 1 Ugovora. U skladu sa sopštenjem Komisije³³ o pojmu državne pomoći, i u skladu sa sudskom praksom Suda pravde, korisnik mora da se kvalifikuje kao privredno društvo, ali ta kvalifikacija ne zavisi od njegovog pravnog statusa, odnosno od toga da li je organizovan u skladu sa javnim ili privatnim pravom, ili od njegove ekonomske prirode, odnosno od toga nastoji li da ostvari dobit ili ne. Ono što je odlučujuće za ispunjavanje kvalifikacija iz definicije privrednog društva jeste činjenica da li obavlja privrednu djelatnost koja se sastoji od ponude proizvoda ili usluga na određenom tržištu³⁴.

2.1.1. Javno finansiranje neprivrednih djelatnosti

19. Ukoliko isti subjekt obavlja i privredne i neprivredne djelatnosti, javno finansiranje neprivrednih djelatnosti neće biti obuhvaćeno članom 107 stav 1 Ugovora, ako se dvije vrste djelatnosti i njihovi troškovi, finansiranje i prihodi mogu jasno odvojiti kako bi se efikasno spriječilo unakrsno subvencionisanje privredne djelatnosti. Kao dokaz o pravilnom raspoređivanju troškova, finansiranja i prihoda mogu služiti godišnji finansijski izvještaji odgovarajućeg subjekta.

20. Komisija smatra da su sljedeće djelatnosti po pravilu neprivredne:

(a) osnovne djelatnosti istraživačkih organizacija i istraživačkih infrastrukture, naročito:

- i. obrazovanje u cilju većeg broja kvalifikovanih ljudskih resursa. U skladu sa sudskom praksom³⁵ i praksom donošenja odluka Komisije³⁶, a kako je objašnjeno u Saopštenju o pojmu državne pomoći i Saopštenju o uslugama od opšteg ekonomskog interesa³⁷, javno obrazovanje organizovano u okviru nacionalnog obrazovnog sistema, koje se uglavnom ili u potpunosti finansirana od strane države i pod nadzorom je države smatra se neprivrednom djelatnošću³⁸;
- ii. nezavisno istraživanje i razvoj za više znanja i bolje razumijevanje, uključujući saradnju u oblasti istraživanja i razvoja pri čemu istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura efikasno sarađuju³⁹;

³³ Evropska komisija, „Saopštenje Komisije o pojmu državne pomoći kako je navedeno u članu 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije“ (SL C 262, 19.7.2016, str. 1).

³⁴ Vidjeti presudu Suda pravde od 16. juna 1987. godine, Komisija protiv Italije, C-118/85, ECLI:EU:C:1987:283, stav 7; Presuda Suda pravde od 18. juna 1998. godine, Komisija protiv Italije, C-35/96, ECLI:EU:C:1998:303, stav 36; Presuda Suda pravde od 19. februara 2002. godine, Vouters, C-309/99, ECLI:EU:C:2002:98, stav 46.

³⁵ Videti presudu Suda pravde od 27. septembra 1988. godine, Humble i Edel, C-263/86, ECLI:EU:C:1988:451, st. 9-10, 15-18; Presuda Suda pravde od 7. decembra 1993. godine, Virth, C-109/92, ECLI:EU:C:1993:916, stav 15.

³⁶ Vidjeti na primjer predmete NN54/2006, *Přerov logistics College*, i N 343/2008, *Individualna pomoć visokoj školi u mjestu Nyíregyháza za razvoj Centra znanja u regionu Partium*.

³⁷ Vidjeti st. 26 - 29 Saopštenja Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći na nakandu koja se dodjeljuje za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL C 8, 11.1.2012, str. 4).

³⁸ Obuka radne snage, u smislu pravila državne pomoći za pomoć za usavršavanje, ne ispunjava uslove za neprivrednu osnovnu djelatnost istraživačkih organizacija.

³⁹ Pružanje usluga istraživanja i razvoja, kao i istraživanje i razvoj koji se obavljaju u ime privrednih društava, ne smatraju se za nezavisno istraživanje i razvoj.

- iii. široko širenje rezultata istraživanja pod neisključivim i nediskriminatornim uslovima, na primjer putem nastave, baza podataka otvorenog pristupa, javnih publikacija ili računarskim programima sa otvorenim kodom;
 - (b) djelatnosti prenosa znanja, ako ih sprovodi istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura (uključujući njihova odjeljenja ili filijale) ili se sprovode zajedno sa drugim takvim subjektima ili u ime drugih takvih subjekata, pri čemu se sva dobit od takvih djelatnosti ponovno ulaže u osnovne djelatnosti istraživačke organizacije ili istraživačke infrastrukture. Neprivredna priroda tih djelatnosti ne dovodi se u pitanje ugovaranjem pružanja odgovarajućih usluga trećim licima putem otvorenih tendera.
21. Ukoliko se istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura koristi i za privredne i za neprivredne djelatnosti, na javno finansiranje primjenjuju se pravila o državnoj pomoći samo u obimu u kojem se njime pokrivaju troškovi povezani sa privrednim djelatnostima⁴⁰. Ukoliko se istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura koristi gotovo isključivo za neprivrednu djelatnost, njeno finansiranje može biti u potpunosti isključeno iz područja primjene pravila o državnoj pomoći⁴¹, pod uslovom da je ekonomska upotreba isključivo sporedne prirode, to jeste da odgovara djelatnosti koja je direktno povezana sa radom istraživačke organizacije ili istraživačke infrastrukture i neophodna za taj rad, ili je neodvojivo povezana sa njenom glavnom neekonomskom upotrebom, i ograničenog je obima. Za potrebe ovog okvira, Komisija smatra da je to slučaj ako privredne djelatnosti upotrebljavaju potpuno iste inpute (npr. materijal, oprema, rad i osnovna sredstva) kao i neprivredne djelatnosti, a kapacitet koji se svake godine dodjeljuje tim privrednim djelatnostima ne prelazi 20 % ukupnog godišnjeg kapaciteta predmetnog subjekta.

2.1.2. Javno finansiranje privrednih djelatnosti istraživačkih organizacija i istraživačkih infrastruktura

22. Ne dovodeći u pitanje tačku 21, ako se istraživačke organizacije ili istraživačke infrastrukture upotrebljavaju za obavljanje privrednih djelatnosti, kao što je iznajmljivanje opreme ili laboratorija privrednim društvima, pružanje usluga privrednim društvima ili sprovođenje ugovorenog istraživanja, javno finansiranje tih privrednih djelatnosti generalno se smatra državnom pomoći.
23. Međutim, Komisija neće smatrati istraživačku organizaciju ili istraživačku infrastrukturu korisnikom državne pomoći ako djeluje samo kao posrednik koji prenosi na krajnje primaoce cjelokupno javno finansiranje i svaku prednost stečenu takvim finansiranjem. To je generalno slučaj kada:
- (a) javno finansiranje i svaka prednost stečena takvim finansiranjem mogu da se izmjere i dokažu i kada postoji odgovarajući mehanizam kojim se obezbjeđuje da se u potpunosti prenesu na krajnje primaoce, na primjer kroz snižene cijene; i
 - (b) posredniku se ne dodjeljuje nikakva dodatna prednost jer se bira na osnovu otvorenog tenderskog postupka ili jer je javno finansiranje dostupno svim subjektima koji ispunjavaju potrebne objektivne uslove, tako da kupci, kao krajnji primaoci, imaju pravo da dobiju ekvivalentne usluge od bilo kojeg odgovarajućeg posrednika.

⁴⁰ Kada se istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura finansira i iz javnih i iz privatnih izvora, Komisija smatra da je to slučaj ako javno finansiranje dodijeljeno predmetnom subjektu za određeni računovodstveni period premašuje troškove neprivrednih djelatnosti nastale u tom periodu.

⁴¹ Budući da istraživačka zajednica obavljanjem pomoćnih privrednih djelatnosti omogućava poboljšanje i unaprjeđenje stručnosti i znanja koja se mogu upotrebljavati za obavljanje primarnih privrednih djelatnosti istraživačkih organizacija ili istraživačkih infrastruktura u korist društva u cjelini.

24. Ako su ispunjeni uslovi iz tačke 23, pravila o državnoj pomoći primjenjuju se na nivou krajnjih primaoca.

2.2. Indirektna državna pomoć privrednim društvima kroz javno finansirane organizacije za istraživanje i širenje znanja i istraživačke infrastrukture

25. Na pitanje da li mogu i pod kojim uslovima privredna društva ostvariti prednost u smislu člana 107 stav 1 Ugovora u slučaju ugovorenog istraživanja ili istraživačkih usluga koje pruža istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura, kao i u slučajevima saradnje sa istraživačkom organizacijom ili istraživačkom infrastrukturom, mora se odgovoriti u skladu sa opštim načelama o državnoj pomoći. U tu svrhu, kako je objašnjeno u Saopštenju o pojmu državne pomoći, može biti naročito potrebno ocijeniti može li se ponašanje istraživačke organizacije ili istraživačke infrastrukture pripisati državi.⁴²

2.2.1. Istraživanje u ime privrednih društava (ugovorena istraživanje ili usluge istraživanja)

26. Ako se istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura koriste za obavljanje ugovorenog istraživanja ili pružanje usluge istraživanja privrednom društvu, koje po pravilu određuje uslove ugovora, posjeduje rezultate istraživačkih aktivnosti i snosi rizik neuspjeha, državna pomoć se obično neće prenijeti na privredno društvo ako istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura primi odgovarajuću naknadu za svoje usluge, naročito ako je ispunjen jedan od sljedećih uslova:

- (a) istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura pruža svoju uslugu istraživanja ili ugovoreno istraživanje po tržišnoj cijeni⁴³;
- (b) ako nema tržišne cijene, istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura pruža svoju uslugu istraživanja ili ugovoreno istraživanje po cijeni koja:
 - odražava ukupne troškove usluge i po pravilu uključuje maržu utvrđenu pozivanjem na marže koje obično primjenjuju privredna društva koja djeluju u sektoru predmetnih usluga, ili
 - je rezultat pregovora po uslovima 'van dohvata ruke' u kojima istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura, u svojstvu pružaoca usluga, pregovara kako bi pribavila maksimalnu ekonomsku korist u trenutku zaključivanja ugovora i pokriva barem svoje marginalne troškove.

27. Ako vlasništvo nad pravima intelektualne svojine ili prava pristupa pravima intelektualne svojine (PIS) zadržava istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura, njihova tržišna vrijednost može se oduzeti od cijene koja se plaća za predmetne usluge.

2.2.2. Saradnja sa privrednim društvima

28. Smatra se da se projekat sprovodi efikasnom saradnjom gdje najmanje dvije nezavisne strane nastoje da ostvare zajednički cilj na osnovu podjele rada i zajednički utvrđuju njegov obim, učestvuju u njegovoj izradi, doprinose njegovom sprovođenju i dijele njegove finansijske, tehnološke, naučne i druge rizike, kao i rezultate. Jedna strana ili više njih može da snosi cjelokupne troškove projekta i na taj način smanji finansijski rizik projekta za druge strane. Uslovi i odredbe projekta saradnje, posebno u pogledu doprinosa njegovim troškovima, podjeli rizika i rezultata, širenja rezultata, kao i pristupa

⁴² Vidjeti presudu Suda pravde od 16. maja 2002., *Francuska protiv Komisije*, C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stav 24.

⁴³ Kada istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura pruža određenu uslugu istraživanja ili obavlja ugovoreno istraživanje prvi put u ime određenog privrednog društva, probno i u tačno određenom vremenskom periodu, Komisija obično naplaćenu cijenu smatra tržišnom cijenom, kada su usluga istraživanja ili ugovoreno istraživanje jedinstveni i kada se može dokazati da za njih ne postoji tržište.

pravima intelektualne svojine i pravilima za njihovu dodjelu, moraju se dogovoriti prije početka projekta⁴⁴. Ugovoreno istraživanje i pružanje usluga istraživanja ne smatraju se oblicima saradnje.

29. U slučaju projekata saradnje koje zajednički sprovode privredna društva i istraživačke organizacije ili istraživačke infrastrukture, Komisija smatra da se uključenim privrednim društvima ne dodjeljuje indirektna državna pomoć preko navedenih subjekata zbog povoljnih uslova saradnje⁴⁵ ukoliko je ispunjen jedan od sljedećih uslova:

- (a) uključena privredna društva snose cjelokupne troškove projekta; ili
- (b) rezultati saradnje iz kojih ne proizilaze prava intelektualne svojine mogu se široko širiti, a sva prava intelektualne svojine koja proizilaze iz aktivnosti istraživačkih organizacija ili istraživačkih infrastrukture u potpunosti se dodjeljuju tim subjektima; ili
- (c) sva prava intelektualne svojine koja proizilaze iz projekta, kao i s tim povezana prava pristupa dodjeljuju se različitim partnerima u saradnji na način koji adekvatno odražava njihove radne pakete, doprinose i relevantne interese; ili
- (d) istraživačke organizacije ili istraživačke infrastrukture dobijaju naknadu koja je ekvivalentna tržišnoj cijeni za prava intelektualne svojine koja proizilaze iz njihovih aktivnosti i koja se prenose na uključena privredna društva ili za koja se uključenim privrednim društvima dodjeljuju prava pristupa. Apsolutni iznos vrijednosti svakog doprinosa, kako finansijskog tako i nefinansijskog, privrednih društava koja učestvuju u troškovima aktivnosti istraživačkih organizacija ili istraživačkih infrastrukture iz kojih su proizašla odnosna prava intelektualne svojine, može se oduzeti od te naknade.

30. Za potrebe tačke 29 podtačka (d) Komisija smatra da je primljena naknada ekvivalentna tržišnoj cijeni ako omogućava predmetnim istraživačkim organizacijama ili istraživačkim infrastrukturama da uživaju punu ekonomsku korist od tih prava, ukoliko je ispunjen jedan od sljedećih uslova:

- (a) iznos naknade utvrđen je na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentnog postupka prodaje; ili
- (b) nezavisna stručna ocjena potvrđuje da je iznos naknade najmanje jednak tržišnoj cijeni; ili
- (c) istraživačka organizacija ili istraživačka infrastruktura, kao prodavac, može dokazati da je o naknadi efikasno pregovarala, po uslovima 'van dohvata ruke', kako bi pribavila maksimalnu ekonomsku korist u trenutku zaključivanja ugovora, pri čemu je imala u vidu svoje zakonom propisane ciljeve; ili
- (d) u slučajevima kada je ugovorom o saradnji predviđeno da uključeno privredno društvo ima pravo preče kupovine koje se odnosi na prava intelektualne svojine koja su ostvarile uključene istraživačke organizacije ili istraživačke infrastrukture, kada ti subjekti imaju recipročno pravo da traže ekonomski povoljnije ponude od trećih strana tako da uključeno privredno društvo svoju ponudu mora da prilagodi u skladu sa tim.

31. Ako nije ispunjen nijedan od uslova iz tačke 29, ukupna vrijednost doprinosa istraživačkih organizacija ili istraživačkih infrastrukture projektu smatraće se prednošću za uključena privredna društva, na koju se primjenjuju pravila o državnoj pomoći.

⁴⁴To ne uključuje konačne sporazume o tržišnoj vrijednosti iz projekta proizašlih prava intelektualne svojine i vrijednosti doprinosa projektu.

⁴⁵Uključujući u obliku ugovora o prenosu materijala, kada istraživačka organizacija ili infrastruktura prenosi materijalna sredstva privrednom društvu za sopstvene istraživačke i razvojne aktivnosti primaoca.

2.3. Javna nabavka usluga istraživanja i razvoja

32. Javni kupci mogu nabaviti usluge istraživanja i razvoja od privrednih društava putem ekskluzivnog razvoja i postupaka predkomercijalne nabavke⁴⁶.
33. Ukoliko se otvoreni tenderski postupak javne nabavke sprovodi u skladu sa važećim direktivama⁴⁷, Komisija uopšteno smatra da privrednim društvima koja pružaju odgovarajuće usluge nije dodijeljena državna pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora⁴⁸.
34. U svim drugim slučajevima, uključujući predkomercijalnu nabavku, Komisija smatra da privrednim društvima nije dodijeljena državna pomoć kada cijena plaćena za predmetne usluge u potpunosti odražava tržišnu vrijednost koristi koje je dobio javni kupac i rizike koje su preuzeli uključeni pružaoci, naročito kada su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
- (a) postupak izbora je otvoren, transparentan i nediskriminatoran i zasniva se na objektivnim kriterijumima izbora i dodjele koji su utvrđeni prije postupka dostavljanja ponuda;
 - (b) predviđene ugovorne odredbe u kojima su opisana sva prava i obaveze ugovornih strana, uključujući i prava intelektualne svojine, stavljene su na raspolaganje svim zainteresovanim ponuđačima prije postupka dostavljanja ponuda;
 - (c) nijednom od pružalaca koji učestvuju u nabavci nabavkom nije dat povlašćeni tretman prilikom dobavljanja komercijalnih količina konačnih proizvoda ili usluga javnom kupcu u datoj državi članici⁴⁹;
 - (d) ispunjen je jedan od sledećih uslova:
 - svi rezultati iz kojih ne proizilaze prava intelektualne svojine mogu se široko širiti, na primjer objavljivanjem, podučavanjem ili doprinosom tijelima za standardizaciju na način koji drugim privrednim društvima omogućava da ih reprodukuju, a sva prava intelektualne svojine u cjelosti se dodjeljuju javnom kupcu, ili
 - svaki pružalac usluga kojem se dodjeljuju rezultati iz kojih proizilaze prava intelektualne svojine dužan je javnom kupcu besplatno da omogući neograničen pristup tim rezultatima, i da omogući pristup trećim stranama, npr. putem neekskluzivnih licenci, po tržišnim uslovima.

⁴⁶ V. Saopštenje i s tim povezani radni dokument službe Komisije – Saopštenje Komisije, „Predkomercijalna nabavka: podsticanje inovacija u cilju obezbjeđivanja održivih viskokvalitetnih javnih usluga u Evropi”, COM(2007) 799 konačna verzija, 14.12.2007.

⁴⁷V. član 27 Direktive 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014. godine o javnoj nabavci i prestanku važenja Direktive 2004/18/EZ (SL L 94, 28.3.2014, str. 65) i član 45 Direktive 2014/25/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014. godine o nabavci od strane subjekata koji obavljaju djelatnost u sektoru voda, energetike, saobraćaja i poštanskih usluga i prestanku važenja Direktive 2004/17/EZ (SL L 94, 28.3.2014, str. 243). Isto tako, Komisija će i u slučaju ograničenog postupka u smislu člana 28 Direktive 2014/24/EU odnosno člana 46 Direktive 2014/25/EU smatrati da privrednim društvima nije dodijeljena državna pomoć osim ako su zainteresovani pružaoci bez valjanih razloga bili spriječeni da učestvuju u tenderskom postupku.

⁴⁸To je slučaj i kada javni kupci nabavljaju inovativna rješenja koja su rezultat prethodne nabavke istraživanja i razvoja, ili proizvode i usluge koji nijesu rezultat istraživanja i razvoja, a koje treba izvesti na novou koji zahtijeva inovaciju proizvoda, procesa ili organizacije.

⁴⁹Ne dovodeći u pitanje postupke koji obuhvataju razvoj i naknadnu kupovinu jedinstvenih ili specijalizovanih proizvoda ili usluga.

35. Ako uslovi iz tačke 34 nisu ispunjeni, države članice mogu da se oslone na pojedinačnu ocjenu uslova ugovora između javnog kupca i privrednog društva, ne dovodeći u pitanje njegovu opštu obavezu prijavljivanja pomoći za istraživanje, razvoj i inovacije u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora.

3. Procjena usklađenosti pomoći za istraživanje i razvoj

36. Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, Komisija može smatrati da je državna pomoć usklađena sa unutrašnjim tržištem kako bi se olakšao razvoj određenih ekonomskih djelatnosti u Evropskoj uniji, ako takva pomoć ne utiče negativno na uslove trgovanja u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu.

37. Komisija u ovom odjeljku pojašnjava kako će primjenjivati načela prilikom ocjene usklađenosti i, ako je primjenljivo, utvrđuje posebne uslove za šeme pomoći i dodatne uslove za individualne pomoći, koje su predmet obaveze prijavljivanja⁵⁰.

38. Kako bi ocijenila da li se državna pomoć za R&D&I može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, Komisija će utvrditi da li mjera pomoći olakšava razvoj određene ekonomske djelatnosti i da li negativno utiče na uslove trgovanja u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu.

39. Kako bi sprovela ocjenu iz tačke 39, Komisija će razmotriti sljedeće aspekte:

(a) Prvi uslov: R&D&I pomoć olakšava razvoj ekonomske djelatnosti

- (i) utvrđivanje ekonomske djelatnosti (odjeljak 3.1.1);
- (ii) podsticajni efekat: procjena da li pomoć mijenja ponašanje dotičnog privrednog društva odnosno privrednih društava na način da se takvo privredno društvo odnosno privredna društva bave dodatnom djelatnošću kojom se ne bi bavili bez pomoći ili kojom bi se bavili na ograničen ili drugačiji način, odnosno na drugoj lokaciji (odjeljak 3.1.2);
- (iii) pomoć nije u suprotnosti sa relevantnim odredbama i načelima prava EU (odjeljak 3.1.3).

(b) Drugi uslov: R&D&I pomoć ne smije neopravdano narušiti uslove trgovine na način koji je u suprotnosti sa zajedničkim interesom

- (i) *potreba za intervencijom države*: mjera državne pomoći mora dovesti do znatnog poboljšanja koje tržište samo ne može da ostvari, na primjer otklanjanjem tržišnog neuspjeha ili rješavanjem problema u pogledu jednakosti ili kohezije gdje je to moguće (odjeljak 3.2.1);
- (ii) *primjerenost mjere pomoći*: predložena mjera pomoći mora da bude odgovarajući instrument politike namijenjen olakšavanju razvoja ekonomske djelatnosti (odjeljak 3.2.2);
- (iii) *proporcionalnost pomoći (pomoć mora biti svedena na minimum)*: iznos i intenzitet pomoći moraju biti ograničeni na minimum koji je neophodan za podsticanje dodatnih ulaganja ili dodatne aktivnosti dotičnog(ih) privrednih društava (odjeljak 3.2.3);
- (iv) *transparentnost pomoći*: Države članice, Komisija, privredni subjekti i zainteresovane strane moraju imati jednostavan pristup svim aktima i relevantnim informacijama o pomoći dodeljenoj u skladu sa tim aktima (odjeljak 3.2.4).
- (v) *negativni efekti koje R&D&I pomoć može imati na konkurenciju i trgovinu između država članica* moraju se svesti na najmanju moguću mjeru ili izbjeći (odjeljak 3.2.5);
- (vi) *razmatranje pozitivnih i negativnih efekata pomoći* (odjeljak 3.2.6).

3.1. Prvi uslov: R&D&I pomoć olakšava razvoj ekonomske djelatnosti

⁵⁰ Uslovi usklađenosti utvrđeni u Regulativi o grupnom izuzeću i dalje se u potpunosti primjenjuju na sve druge slučajeve individualne pomoći, uključujući slučajeve kada je takva pomoć dodijeljena na osnovu šeme pomoći za koju važi obaveza prijavljivanja.

3.1.1. Utvrđivanje ekonomske djelatnosti

40. Komisija će na osnovu informacija koje je dostavila država članica ocijeniti koja će ekonomska djelatnost biti obuhvaćena prijavljenom mjerom.

3.1.2. Podsticajni efekat

3.1.2.1. Opšti uslovi

41. Pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem samo ukoliko ima podsticajni efekat. Komisija smatra da pomoć bez podsticajnog efekta ne olakšava razvoj ekonomske djelatnosti.
42. Podsticajni efekat nastaje kada pomoć promijeni ponašanje privrednog društva na način da se ono bavi dodatnim djelatnostima kojima se inače ne bi bavili bez pomoći ili kojima bi se bavili na ograničen ili drugačiji način. Pomoć, međutim, ne smije da subvencionira troškove djelatnosti koje bi privredno društvo inače imalo i ne smije da nadoknađuje uobičajeni poslovni rizik ekonomske djelatnosti⁵¹.
43. Komisija smatra da pomoć ne predstavlja podsticaj za korisnika kada je rad na predmetnoj aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija⁵² već započeo prije nego što je korisnik nacionalnim organima podnio zahtjev za pomoć⁵³. Ako početak radova nastupi prije nego što korisnik nacionalnim organima podnese zahtjev za pomoć, projekat neće biti prihvatljiv za pomoć.
44. Zahtjev za pomoć mora sadržati barem naziv i veličinu podnosioca zahtjeva, opis projekta, uključujući njegovu lokaciju i datume početka i završetka, iznos javne podrške koja je potrebna za sprovođenje projekta, kao i listu prihvatljivih troškova.
45. Komisija na osnovu evaluacionih studija⁵⁴ koje su dostavile države članice može smatrati da fiskalne mjere, u obimu u kom predstavljaju državnu pomoć, imaju podsticajni efekat time što stimulišu veću potrošnju privrednih društava za istraživanje, razvoj i inovacije.

3.1.2.2. Dodatni uslovi za individualnu pomoć

46. U slučaju individualne pomoći koju treba prijaviti države članice moraju da dokažu Komisiji da pomoć ima podsticajni efekat i stoga moraju da pruže jasne dokaze da pomoć ima pozitivan uticaj na odluku privrednog društva da se bavi aktivnostima istraživanja, razvoja i inovacija kojima se inače ne bi bavilo. Kako bi se Komisiji omogućilo da sprovede sveobuhvatnu ocjenu predmetne mjere pomoći, predmetna država članica mora da dostavi ne samo informacije o projektu kojem je pružena pomoć, već i, u mjeri u kojoj je to moguće, sveobuhvatan opis onoga što bi se dogodilo ili bi se moglo razumno očekivati da će se dogoditi da pomoć nije primljena, odnosno hipotetički scenario. Hipotetički scenario

⁵¹ Vidjeti presudu Suda pravde, *HGA i ostali protiv Komisije*, spojeni predmeti C-630/11 P do C-633/11 P, ECLI:EU:C:2013:387

⁵² Ako se zahtjev za pomoć odnosi na projekat istraživanja i razvoja, to ne isključuje mogućnost da je potencijalni korisnik već sproveo studije izvodljivosti koje nijesu obuhvaćene zahtjevom za pomoć.

⁵³ U slučaju pomoći za projekte ili aktivnosti koji se odvijaju u uzastopnim fazama koje mogu biti predmet odvojenih postupaka dodjele pomoći, to znači da početak radova ne smije nastupiti prije prvog zahtjeva za pomoć. U slučaju pomoći koja se dodjeljuje u okviru automatske šeme fiskalne pomoći, to znači da takva šema mora da bude donijeta i da je stupila na snagu prije početka ikakvog rada na projektu ili aktivnosti koji primaju pomoć.

⁵⁴ Iako to možda nije moguće obaviti prethodno za novouvedene mjere, od država članica se očekuje da dostave evaluacione studije o podsticajnom efektu sopstvenih fiskalnih šema pomoći (tako da bi planirane ili predviđene metodologije za naknadnu evaluaciju obično trebalo da budu dio izrade takvih mjera). Ukoliko nijesu obavljene nikakve evaluacione studije, podsticajni efekat fiskalnih šema pomoći može se pretpostaviti samo za inkrementalne mjere.

može se sastojati od odsustva alternativnog projekta ili od jasno definisanog i dovoljno predvidljivog alternativnog projekta koji korisnik razmatra u okviru svog internog donošenja odluka i može se odnositi na alternativni projekat koji se u potpunosti ili djelimično sprovodi izvan Unije.

47. Komisija će u svojoj analizi uzeti sljedeće mjere:

- (a) opis predviđene promjene: treba precizno opisati promjenu u ponašanju za koju se očekuje da će proisteći kao rezultat državne pomoći, odnosno da li je pokrenut novi projekat ili je povećana veličina, obim ili brzina sprovođenja projekta;
- (b) analiza suprotnih dejstava: promjena ponašanja mora se utvrditi poređenjem očekivanog ishoda i nivoa planirane aktivnosti u slučaju dodijeljene pomoći i bez nje. Razlika između ta dva scenarija pokazuje uticaj mjere pomoći i njen podsticajni efekat;
- (c) nivo profitabilnosti: tamo gdje projekat ili ulaganje, sami po sebi, ne bi bili profitabilni za neko privredno društvo, ali bi imali značajnu korist za društvo, veća je vjerovatnoća da pomoć ima podsticajni efekat;
- (d) iznos ulaganja i vremenski okvir novčanih tokova: visoka početna ulaganja, nizak nivo novčanih tokova koje je moguće ostvariti i znatan dio novčanih tokova koji nastaje u dalekoj budućnosti ili na vrlo nesiguran način, smatraće se pozitivnim elementima prilikom ocjenjivanja podsticajnog efekta;
- (e) nivo rizika: prilikom procjene rizika naročito će se uzeti u obzir nepovratnost ulaganja, vjerovatnoća komercijalnog neuspjeha, rizik da će projekat biti manje produktivan od očekivanog, rizik da će se sprovođenjem projekta ugroziti druge aktivnosti korisnika pomoći i rizik da će troškovi projekta ugroziti njegovu finansijsku održivost.

48. Države članice se posebno ozivaju da se oslone na dokumente uprave, procjene rizika, finansijske izvještaje, interne poslovne planove, stručna mišljenja i druge studije koje se odnose na projekat koji se ocjenjuje. Dokumenti koji sadrže informacije o predviđanjima tražnje, predviđanjima troškova, finansijskim predviđanjima, dokumenti koji se podnose investicionom odboru i u kojima su detaljno opisani različiti scenariji ulaganja ili dokumenti koji se dostavljaju finansijskim institucijama mogli bi da pomognu državama članicama prilikom dokazivanja podsticajnog efekta.

49. Kako bi se obezbijedilo da je podsticajni efekat utvrđen na objektivnoj osnovi, Komisija u svojoj ocjeni može uporediti podatke koji se odnose na privredno društvo sa podacima koji se odnose na sektor u kojem korisnik pomoći djeluje. Države članice bi naročito trebalo, kada je to moguće, da dostave podatke koji se odnose na odgovarajući sektor i koji dokazuju da su hipotetički scenario korisnika, njegov zahtijevani nivo profitabilnosti i očekivani novčani tokovi razumni.

50. U tom kontekstu nivo profitabilnosti može se ocjenjivati primjenom metodologija za koje se može dokazati da ih privredno društvo korisnik pomoći primjenjuje ili koje su ustaljene u datom sektoru, a koje mogu uključivati metode za evaluaciju neto sadašnje vrijednosti projekta (NPV)⁵⁵, interne stope prinosa (IRR)⁵⁶ ili prosječnog prinosa na uložena sredstva (ROCE).

51. Nadalje, u slučaju investicione podrške za prekogranične aktivnosti istraživanja i razvoja, istraživačku infrastrukturu, infrastrukturu za testiranje i eksperimentisanje, kao i inovacione klastere, Komisija će razmotriti ulaganja koja olakšavaju prekograničnu saradnju ili koja finansira više od jedne države

⁵⁵ Neto sadašnja vrijednost projekta je razlika između pozitivnih i negativnih novčanih tokova u periodu trajanja ulaganja, diskontovana na njihovu trenutnu vrijednost (koristeći ponderisanu prosječnu cijenu kapitala).

⁵⁶ Interna stopa prinosa (IRR) ne zasniva se na računovodstvenom dobitku u datoj godini, već uzima u obzir i prilive budućih novčanih tokova koje investitor očekuje da primi u cijelom periodu trajanja ulaganja. Definiše se kao diskontna stopa za koju je neto sadašnja vrijednost priliva novčanih tokova jednaka nuli.

članice, kao element koji može ojačati podsticajni efekat pomoći. U takvim slučajevima se sa velikom vjerovatnoćom može pretpostaviti da pomoć podstiče aktivnosti R&D&I koje su veće ili imaju šire područje primjene, odnosno da pomoć olakšava njihovu bržu implementaciju, ili da se ukupni troškovi projekta povećavaju (vidi tačku 142 u nastavku) zbog povećanih aktivnosti, u poređenju sa projektom koji ima za cilj zadovoljavanje samo nacionalnih potreba.

52. Prema tome, pomoć se neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem kada se može pretpostaviti da se ista aktivnost može obavljati i da bi se obavljala i bez dodjele pomoći.

3.1.3. Bez kršenja relevantnog prava Unije

53. Ako mjera državne pomoći, uslovi koji su sa njom povezani, uključujući način njenog finansiranja kada je način finansiranja sastavni dio te mjere, ili aktivnosti koje finansira, predstavljaju kršenje relevantnog prava Unije, pomoć se ne može proglasiti usklađenom sa unutrašnjim tržištem⁵⁷.
54. Prilikom ocjene usklađenosti bilo koje individualne pomoći sa unutrašnjim tržištem, Komisija će posebno uzeti u obzir sve postupke zbog povrede čl. 101 ili 102 Ugovora koji se mogu odnositi na korisnika pomoći i koji mogu biti relevantni za njenu ocjenu prema članu 107 stav 3 Ugovora⁵⁸.

3.2. Drugi uslov: R&D&I pomoć ne smije neopravdano narušiti uslove trgovine na način koji je u suprotnosti sa zajedničkim interesom

55. U skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, pomoć za olakšavanje razvoja određenih ekonomskih djelatnosti ili određenih ekonomskih oblasti može se proglasiti usklađenom, ali samo „ako takva pomoć ne utiče negativno na uslove trgovine u mjeri u kojoj bi to bilo u suprotnosti sa zajedničkim interesom”.
56. Ocjena negativnih efekata na unutrašnje tržište podrazumijeva složene ekonomske i socijalne ocjene. Ovaj odjeljak utvrđuje način korišćenja diskrecionog prava Komisije prilikom vršenja ocjene u skladu sa drugim uslovom za ocjenu usklađenosti iz tačke 39, podtačka (b).
57. Po svojoj prirodi svaka mjera pomoći dovodi do narušavanja konkurencije i utiče na trgovinu između država članica. Međutim, da bi se utvrdilo da li su narušavajući efekti pomoći ograničeni na najmanju moguću mjeru, Komisija će provjeriti da li je pomoć neophodna, odgovarajuća, proporcionalna i transparentna.
58. Komisija će zatim ocijeniti negativni efekat predmetne pomoći za R&D&I na konkurenciju i uslove trgovine. Tačnije, pomoć u oblasti R&D&I može izazvati specifične poremećaje na tržištu proizvoda i efekte na lokaciju. Komisija će tada uporediti pozitivne efekte pomoći sa njenim negativnim efektima na konkurenciju i trgovinu. Kada su pozitivni efekti veći od negativnih, Komisija će pomoć proglasiti usklađenom.

3.2.1. Potreba za intervencijom države

59. Mjera državne pomoći mora biti usmjerena na situaciju u kojoj pomoć može da dovede do materijalnog razvoja koji tržište ne može samo da obezbijedi, na primjer otklanjanjem tržišnog neuspjeha koji utiče na aktivnost R&D&I ili ulaganja u R&D&I.

⁵⁷ Vidjeti, na primjer, presudu Suda pravde od 19. septembra 2000, Njemačka protiv Komisije, C-156/98, ECLI:EU:C:2000:467, tačka 78; Presuda Suda pravde od 22. decembra 2008, Societe Regie Netvorks protiv Rone-Alpi Burgonja, C-333/07, ECLI:EU:C:2008:764, tačke 94-116; Presuda Suda pravde od 22. septembra 2020, Austrija protiv Komisije, C-594/18 P, ECLI:EU:C:2020:742, tačka 44; Presuda Suda pravde od 14. oktobra 2010, Nuova Agricast protiv Komisije, C-67/09 P, ECLI:EU:C:2010:607, tačka 51.

⁵⁸ Vidjeti presudu Suda pravde od 15. juna 1993, Matra protiv Komisije, C-225/91, ECLI:EU:C:1993:239, tačka 42.

3.2.1.1. Opšti uslovi

60. Državna pomoć može biti potrebna da bi se povećali R&D&I u situaciji kada tržište samo ne može da ostvari efikasniji rezultat. Da bi se ocijenilo da li je državna pomoć efikasna u ostvarivanju planiranih ciljeva, prvo je neophodno identifikovati problem koji treba riješiti. Državna pomoć trebalo bi da bude usmjerena na situacije u kojima pomoć može da dovede do značajnog poboljšanja koje tržište samo ne može da ostvari. Države članice trebalo bi da objasne na koji način se mjerom pomoći može efikasno ublažiti tržišni nedostaci koji sprečavaju da tržište samo sprovede aktivnosti R&D&I ili ulaganja u R&D&I.
61. R&D&I odvijaju se kroz niz aktivnosti, koje se obično obavljaju u prethodnoj fazi proizvodnog procesa u odnosu na više tržišta proizvoda i koje koriste raspoložive kapacitete za razvoj novih ili poboljšanih proizvoda, usluga i procesa na tim ili na potpuno novim tržištima proizvoda, čime podstiču ekonomski rast, doprinose teritorijalnoj i socijalnoj koheziji ili podržavaju opšte interese potrošača. Međutim, imajući u vidu raspoložive kapacitete R&D&I, tržišni nedostaci mogu onemogućavati da se ostvari optimalni rezultat i da dovedu do neefikasnog ishoda iz sljedećih razloga:
- (a) pozitivni eksterni efekti ili prelijevanje znanja: R&D&I često stvaraju koristi za društvo u vidu pozitivnih efekata prelijevanja, na primjer prelijevanje znanja ili poboljšanih mogućnosti za druge privredne subjekte da razviju komplementarne proizvode i usluge. Međutim, ukoliko bi se prepustili tržištu, određeni broj projekata bi mogao, iz perspektive privatnog sektora, imati neprivačnu stopu prinosa, iako bi ti isti projekti bili korisni za društvo, jer privredna društva koja teže stvaranju profita ne mogu u dovoljnoj mjeri ostvariti korist od svojih aktivnosti kada odlučuju o tome u kojoj mjeri će se baviti R&D&I. Državna pomoć stoga može doprinijeti implementaciji projekata kojima se ostvaruje ukupna društvena ili ekonomska korist a koji se inače ne bi ostvarili. Međutim, niti su sve koristi od aktivnosti R&D&I eksterni efekti, niti samo postojanje eksternih efekata automatski znači da je državna pomoć usklađena sa unutrašnjim tržištem. Uopšteno govoreći, potrošači su spremni da plate za direktnu korist od novih proizvoda i usluga, dok privredna društva mogu da ostvare koristi od svojih ulaganja putem drugih postojećih instrumenata, kao što je pravo intelektualne svojine. U nekim slučajevima, međutim, ta sredstva nisu savršena i ostavljaju tržišni neuspjeh koji se može otkloniti pomoću državne pomoći. Na primjer, kao što se često tvrdi za fundamentalna istraživanja, ponekad je teško drugima onemogućiti pristup rezultatima nekih aktivnosti, koje stoga mogu imati karakter javnog dobra. S druge strane, konkretnije znanje u vezi sa proizvodnjom često može biti dobro zaštićeno, na primjer putem patenata, što omogućava pronalazaču da ostvari veći prinos od pronalaska;
 - (b) nepotpune i asimetrične informacije: R&D&I aktivnosti karakteriše visok stepen neizvjesnosti. U određenim okolnostima, zbog nepotpunih i asimetričnih informacija, privatni investitori nerado finansiraju vrijedne projekte, a visokokvalifikovano osoblje nije upoznato sa mogućnostima zapošljavanja u inovativnim privrednim društvima. To može dovesti do neodgovarajuće raspodjele ljudskih i finansijskih resursa tako da se projekti koji bi mogli biti vrijedni za društvo ili ekonomiju ne mogu sprovesti.
U određenim slučajevima, nepotpune i asimetrične informacije mogu i onemogućavati pristup finansiranju. Međutim, nepotpune informacije i prisustvo rizika ne opravdavaju automatski potrebu za državnom pomoći. Ukoliko se privatni projekti sa nižim povraćajem od ulaganja ne finansiraju, to takođe može biti i znak efikasnosti tržišta. Pored toga, rizik je dio svake poslovne aktivnosti i sam po sebi nije tržišni neuspjeh. Međutim, u kontekstu asimetričnih informacija, rizik može pogoršati problem sa finansiranjem;
 - (c) nedostaci u koordinaciji i umrežavanju: sposobnost privrednih društava za međusobnu koordinaciju ili Saopštenje u cilju sprovođenja R&D&I može biti narušena iz raznih razloga,

uključujući poteškoće u koordinaciji velikog broja partnera koji učestvuju u saradnji ako neki od njih imaju drugačije interese, probleme u izradi ugovora i poteškoće u koordinaciji saradnje zbog na primjer dijeljenja osjetljivih informacija.

3.2.1.2. Dodatni uslovi za individualnu pomoć

62. Iako određeni tržišni nedostaci mogu ugroziti ukupan nivo R&D&I, ti tržišni nedostaci ne utiču na sva privredna društva i sektore privrede u jednakoj mjeri. Zbog toga bi države članice, za individualnu pomoć koju treba prijaviti, morale da dostave adekvatne informacije o tome da li pomoć rješava opšti tržišni neuspjeh u vezi sa R&D&I ili poseban tržišni neuspjeh koji se odnosi, na primjer, na određeni sektor ili oblast poslovanja.
63. Komisija će uzeti u obzir sljedeće elemente:
 - (a) prelijevanje znanja: predviđeni nivo širenja znanja; specifičnost nastalog znanja; dostupnost zaštite prava intelektualne svojine; stepen komplementarnosti sa drugim proizvodima i uslugama;
 - (b) nepotpune i asimetrične informacije: nivo rizika i složenosti aktivnosti R&D&I; potreba za spoljnim finansiranjem; karakteristike korisnika pomoći u pogledu pristupa spoljnom finansiranju;
 - (c) nedostaci u koordinaciji: broj privrednih društava uključenih u saradnju; intenzitet saradnje; različiti interesi među partnerima koji sarađuju; problemi prilikom izrade ugovora; problemi u koordinaciji saradnje.
64. U svojoj analizi navodnog tržišnog neuspjeha koji sprečava da se mjerom pomoći pokrenu aktivnosti R&D&I, Komisija će posebno uzeti u obzir sva dostupna sektorska poređenja i druge studije, koje treba da dostavi predmetna država članica.
65. Prilikom prijavljivanja pomoći za ulaganje ili operativne pomoći za klastere, države članice moraju da obezbijede informacije o planiranoj ili očekivanoj specijalizaciji inovativnog klastera, postojećem regionalnom potencijalu i prisustvu klastera sa sličnim namjenama u Uniji. Države članice bi, takođe, trebale prema potrebi da objasne kako klaster može imati pozitivan efekat na tehnološki napredak i digitalnu transformaciju privrede Unije. Ako je inovativni klaster koji prima pomoć Centar za digitalne inovacije, Komisija može smatrati da takav pozitivan efekat postoji. Komisija će u svojoj analizi razmotriti da li bi se saradnjom koja bi se podstakla aktivnostima inovativnog klastera moglo, između ostalog, skratiti vrijeme potrebno od stvaranja novog znanja do njegovog prenošenja u inovativne primjene. To može, između ostalog, uključivati nove proizvode, usluge, procese ili rešenja, takođe zasnovana na digitalnim tehnologijama, ili doprinijeti transformaciji privrede Unije u skladu sa Zelenim planom i Saopštenjem o digitalnoj Evropi.
66. Kada obavještavaju o investicionoj pomoći za infrastrukturu za testiranje i eksperimentisanje, države članice moraju da dostave detaljne i precizne informacije o svojoj planiranoj ili očekivanoj specijalizaciji, njenim najsavremenijim karakteristikama i ulozi koju bi infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje mogla imati u olakšavanju digitalne i ekološke tranzicije privrede Unije na regionalnom ili nacionalnom nivou ili na nivou EU. Države članice takođe treba da dostave informacije o tome da li u Uniji postoje slične infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje, bez obzira na to da li su javno finansirane ili ne. Pored toga, države članice treba da obezbijede informacije o korisničkom profilu kao što su veličina, sektor i druge relevantne informacije. U svojoj procjeni, Komisija će razmotriti u kojoj mjeri će infrastrukturni kapacitet biti dodijeljen uslugama koje se pružaju MSP-a, pružajući na taj način mogućnosti MSP-a da poboljšaju efikasnost svojih proizvodnih procesa i njihovu sposobnost da inoviraju svoje proizvode i poslovne modele, što se postiže posebno pristupom digitalnim tehnologijama.

67. U vezi sa državnom pomoći koja se dodeljuje za projekte ili aktivnosti koje takođe finansira Unija, bilo direktno ili indirektno (odnosno Komisija, njene izvršne agencije, zajednička privredna društva osnovana na osnovu čl. 185. i 187. Ugovora, ili bilo koja druga tijela koja su nadležna za sprovođenje ako finansijska sredstva Unije nisu direktno ili indirektno pod kontrolom država članica), Komisija će smatrati da je utvrđena potreba za državnom intervencijom.
68. S druge strane, kada se državna pomoć dodeljuje za projekte ili aktivnosti koji su, u pogledu svog tehnološkog sadržaja, nivoa rizika i veličine, slični onima koji se već realizuju u Uniji pod tržišnim uslovima, Komisija će u načelu pretpostaviti da nema tržišnog neuspjeha i zahtijevati dodatne dokaze i obrazloženje potrebe za državnom intervencijom. Konkretno, u slučaju infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje i inovativnih klastera, države članice moraju dokazati da javna podrška neće dovesti do dupliranja usluga koje već nude postojeće strukture koje djeluju unutar Unije, što bi moglo rezultirati neiskorišćenim kapacitetima i dovesti u pitanje ekonomsku isplativost ulaganja za koje je dodijeljena pomoć.

3.2.2. Primjerenost mjere pomoći

69. Predložena mjera pomoći mora biti odgovarajući instrument politike namijenjen postizanju planiranog cilja, odnosno ne bi trebalo da postoji instrument politike pomoći koji je bolje postavljen, koji manje narušava konkurenciju i koji može da postigne iste rezultate.

3.2.2.1. Primjerenost u odnosu na alternativne instrumente politike

70. Državna pomoć nije jedini instrument politike koji je dostupan državama članicama za podsticanje aktivnosti R&D&I. Važno je imati na umu da mogu postojati i drugi, bolje postavljeni instrumenti, kao što su mjere na strani potražnje koje uključuju propise, javne nabavke ili standardizaciju, kao i povećanje finansiranja javnog istraživanja i obrazovanja i opšte fiskalne mjere. Primjerenost instrumenta politike u određenom slučaju obično je povezana sa prirodom problema koji se rješava. Na primjer, smanjenje tržišnih barijera može biti primjerenije od državne pomoći za rješavanje poteškoća koje ima novi učesnik na tržištu da iskoristi odgovarajuće rezultate R&D&I. Povećano ulaganje u obrazovanje može biti primjerenije za rješavanje nedostatka kvalifikovanog osoblja nego dodeljivanje državne pomoći.
71. Pomoć za R&D&I se može odobriti kao izuzetak od opšte zabrane državne pomoći, kada je neophodna za obavljanje predmetnih aktivnosti R&D&I. Važan element u tom pogledu je, stoga, da li se i u kojoj mjeri pomoć za R&D&I može smatrati odgovarajućim instrumentom za povećanje aktivnosti R&D&I, s obzirom na to da se sa drugm instrumentma koji u manjem obimu narušavaju konkurenciju mogu ostvariti isti rezultati.
72. U svojoj analizi usklađenosti, Komisija će posebno uzeti u obzir svaku ocjenu uticaja predložene mjere koju je sprovedla predmetna država članica. Mjere za koje su države članice razmotrile i druge moguće instrumente i za koje su prednosti upotrebe selektivnog instrumenta, kao što je državna pomoć, utvrđene i dostavljene Komisiji, smatraju se odgovarajućim instrumentom.
73. U vezi sa državnom pomoći koja se dodeljuje za projekte ili aktivnosti koje takođe finansira Unija, bilo direktno ili indirektno (odnosno Komisija, njene izvršne agencije, zajednička privredna društva osnovana na osnovu čl. 185. i 187. Ugovora, ili bilo koja druga tijela koja su nadležna za sprovođenje ako finansijska sredstva Unije nisu direktno ili indirektno pod kontrolom država članica), Komisija će smatrati da je utvrđena primjerenost mjere pomoći. Države članice trebalo bi da dokažu da bi državna pomoć za ocijenjeni projekat ili aktivnost stvorila sinergiju sa bilo kojim finansiranjem ili sufinansiranjem u okviru programa Unije.

3.2.2.2. Primjerenost u odnosu na različite instrumente pomoći

74. Državna pomoć za R&D&I može se dodijeliti u različitim oblicima. Države članice bi stoga trebalo da obezbijede da se pomoć dodjeljuje u obliku koji će vjerovatno prouzrokovati najmanje narušavanje konkurencije i trgovine. U tom smislu, ako se pomoć dodeljuje u oblicima koji pružaju direktnu novčanu korist (kao što su direktna bespovratna sredstva, oslobađanja od plaćanja poreza ili smanjenja poreza ili drugih obaveznih davanja, ili pribavljanje zemljišta, proizvoda ili usluga po povoljnim cijenama), predmetna država članica mora da uključi analizu drugih mogućnosti i objasni zašto ili kako su drugi potencijalno manje narušavajući oblici pomoći kao što su povratni avansi ili oblici pomoći koji se zasnivaju na dužničkim instrumentima ili instrumentima vlasničkog kapitala (kao što su državne garancije, kupovina vlasničkih udjela ili drugi oblici pribavljanja duga ili kapitala pod povoljnim uslovima), manje primjereni.
75. Izbor instrumenta pomoći treba da vršiti na osnovu tržišnog neuspjeha koji se njime nastoji riješiti. Na primjer, ako se osnovni tržišni neuspjeh sastoji od problema pristupa finansiranju spolnog duga zbog asimetričnih informacija, države članice bi obično trebalo da dodijele pomoć u obliku podrške likvidnosti, kao što su zajam ili garancija, a ne bespovratna sredstva. Ako je pored toga neophodno da se privrednom društvu obezbijedi određen stepen podjele rizika, kao instrument pomoći, obično, bi trebalo izabrati povratni avans. Naročito, ako se pomoć dodeljuje u obliku koji nije podrška likvidnosti ili povratni avans za djelatnosti koje su blizu tržištu, države članice moraju da opravdaju primjerenost izabranog instrumenta za otklanjanje konkretnog tržišnog neuspjeha. Za šeme pomoći kojima se sprovode ciljevi i prioriteti operativnih programa, instrument finansiranja koji je odabran u tim programima u načelu se smatra primjerenim instrumentom.

3.2.3. Proporcionalnost pomoći

3.2.3.1. Opšti uslovi

76. Da bi se bilo koja pomoć za R&D&I smatrala proporcionalnom, njen iznos mora biti ograničen na najmanji iznos potreban za sprovođenje aktivnosti kojoj se pruža pomoć.

3.2.3.1.1. Maksimalni intenziteti pomoći

77. Kako bi se obezbijedilo da je nivo pomoći proporcionalan tržišnim nedostacima za čije je rješavanje namijenjena, a koji ometaju sprovođenje aktivnosti R&D&I koje će pokrenuti predmetna mjera pomoći, pomoć se mora utvrditi u odnosu na unaprijed utvrđene opravdane troškove i ograničiti na određeni udio tih opravdanih troškova („intenzitet pomoći“). Intenzitet pomoći mora se utvrditi pojedinačno za svakog korisnika pomoći, uključujući i slučajeve kada se radi o projektu saradnje.
78. Da bi se obezbijedila predvidljivost i ravnopravni uslovi, Komisija primenjuje maksimalne intenzitete pomoći za pomoć u R&D&I, koji se utvrđuju na osnovu tri kriterijuma: (i) blizina pomoći tržištu, kao indirektni pokazatelj njenih očekivanih negativnih efekta i potrebe za pomoći, uzimajući u obzir potencijalne veće prihode koji se mogu očekivati od aktivnosti kojima se pruža pomoć; (ii) veličina korisnika kao indirektni pokazatelj ozbiljnih poteškoća sa kojima se obično suočavaju manja privredna društva prilikom finansiranja rizičnih projekata; i (iii) ozbiljnost tržišnog neuspjeha, kao što su očekivani spoljni efekti u smislu širenja znanja. Iz tog razloga bi intenziteti pomoći generalno trebalo da budu niži za aktivnosti vezane za razvoj i inovacije nego za istraživačke aktivnosti. Ova se razmatranja slično primjenjuju na intenzitet pomoći za infrastrukturu za testiranje i eksperimentisanje, koja po definiciji, pruža pretežno usluge privrednim društvima za aktivnosti istraživanja i razvoja koje su bliže tržištu.
79. Opravdani troškovi za svaku mjeru pomoći obuhvaćenu ovim okvirom navedeni su u Prilogu I. Ukoliko projekat istraživanja i razvoja obuhvata različite zadatke, svaki prihvatljiv zadatak mora biti u okviru

kategorija fundamentalnog istraživanja, industrijskog istraživanja ili eksperimentalnog razvoja⁵⁹. Prilikom klasifikacije različitih djelatnosti prema odgovarajućoj kategoriji⁶⁰, Komisija će se pozvati na sopstvenu praksu, kao i na konkretne primjere i objašnjenja iz priručnika Frascati OECD-a⁶¹.

80. Opravdani troškovi R&D&I treba da budu potkrijepljeni najnovijim dostupnim dokumentiranim dokazima koji moraju biti jasni i konkretni. Dodatni režijski i drugi operativni troškovi, uključujući troškove materijala, zaliha i sličnih proizvoda, koji nastaju direktno kao rezultat projekta, mogu se alternativno izračunati na osnovu pojednostavljenog pristupa troškovima u obliku paušalne stope do 20 % koja se primjenjuje na ukupne opravdane direktne troškove za projekte R&D navedene u Prilogu I, tačke (a) do (d) i tačka (g) za projekte R&D u području zdravstva. U ovom slučaju, troškovi projekta R&D koji se koriste za izračunavanje indirektnih troškova utvrđuju se na osnovu uobičajenih računovodstvenih praksi i obuhvataju samo opravdane troškove projekta R&D navedene u Prilogu I, tačke (a) do (d) i tačka (g) za projekte R&D u području zdravstva. Za projekte koji se sufinansiraju u okviru programa Horizon Europe, države članice mogu koristiti pojednostavljenu metodologiju troškova Horizon Europe za izračunavanje indirektnih troškova projekta R&D.
81. Maksimalni intenziteti pomoći koji se generalno primjenjuju na sve prihvatljive mjere R&D&I su navedeni u Prilogu II⁶². Osim ako nije drugačije navedeno u okviru, Komisija će pri ocjeni kategorija mjera koje je potrebno prijaviti uzimati u obzir sve intenzitete pomoći koji se primjenjuju na mjere R&D&I u skladu sa Opštom regulativom o grupnom izuzeću.
82. U slučaju državne pomoći za projekat koji se sprovodi u saradnji između istraživačkih organizacija i privrednih društava, kombinacija direktne javne podrške i doprinosa istraživačkih organizacija istom projektu, ako ti doprinosi predstavljaju pomoć, ne smije preći važeće intenzitete pomoći za svako privredno društvo koje je korisnik pomoći.

3.2.3.1.2. Povratni avansi

83. Ako država članica dodijeli povratni avans koji se kvalifikuje kao državna pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora, primjenjuju se pravila utvrđena u ovom odjeljku.
84. Ako država članica može da dokaže, na osnovu validne metodologije koja se zasniva na dovoljnim podacima koji se mogu provjeriti, da je moguće izračunati bruto ekvivalent bespovratnih sredstava povratnog avansa, ona može šemi pomoći i sa njom povezanu metodologiju da prijavi Komisiji. Ako Komisija prihvati metodologiju i šemu pomoći ocijeni usklađenom, pomoć se može dodijeliti na osnovu bruto ekvivalenta bespovratnih sredstava povratnog avansa, do visine intenziteta pomoći utvrđene u Prilogu II.

⁵⁹ Ova kvalifikacija ne mora nužno da slijedi hronološki pristup, odnosno da se vremenom redom kreće od fundamentalnog istraživanja prema aktivnostima koje su bliže tržištu. Shodno tome, Komisija može određen zadatak koji se obavlja u kasnoj fazi projekta da klasifikuje kao industrijsko istraživanje, a da aktivnost koja se odvijala u nekoj ranijoj fazi projekta odredi kao eksperimentalni razvoj odnosno da utvrdi da ta aktivnost uopšte nije istraživanje.

⁶⁰ Zbog praktičnosti i osim ako se dokaže da, u pojedinim slučajevima, treba koristiti drugačiju ljestvicu, može se smatrati da različite kategorije istraživanja i razvoja odgovaraju Nivou Tehnološke Spremnosti 1 (fundamentalno istraživanje), 2–4 (industrijsko istraživanje) i 5–8 (eksperimentalni razvoj) – vidjeti Saopštenje Komisije: „Evropska strategija za ključne generičke tehnologije – most prema rastu i novim radnim mjestima”, COM(2012) 341 konačna verzija od 26.juna 2012. Godine.

⁶¹ OECD Frascati priručnik 2015: Smjernice za prikupljanje i izvještavanje podataka o istraživanju i eksperimentalnom razvoju, sa izmjenama ili dopunama.

⁶² Ne dovodeći u pitanje posebne odredbe koje se primjenjuju na pomoć za istraživanje i razvoj u sektorima poljoprivrede i ribarstva, kako je propisano regulativom o grupnom izuzeću.

85. U svim drugih slučajevima povratni avans izražava se kao procenat opravdanih troškova i može preći važeće maksimalne intenzitete pomoći za 10 procentnih poena ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
- (a) u slučaju uspješnog ishoda, mjerom se mora predvidjeti da se avans vraća po kamatnoj stopi koja nije manja od diskontne stope koja proizilazi iz primjene Saopštenja Komisije o reviziji metode za utvrđivanje referentnih i diskontnih stopa⁶³;
 - (b) u slučaju da uspješnost prevazilazi ishod koji je definisan kao uspješan, predmetna država članica trebalo bi da zatraži isplatu iznosa koji je viši od iznosa otplate avansa uključujući kamatu prema važećoj diskontnoj stopi;
 - (c) u slučaju neuspjeha projekta avans ne mora da bude vraćen u cjelosti. U slučaju djelimičnog uspjeha otplata mora da bude srazmjerna stepenu ostvarenog uspjeha.
86. Da bi Komisija mogla da ocijeni određenu mjeru, ona mora sadržati detaljne odredbe o vraćanju u slučaju uspješnosti projekta, kojima se jasno definiše šta će se smatrati uspješnim ishodom na osnovu razumne i oprezne pretpostavke.

3.2.3.1.3. Fiskalne mjere

87. U mjeri u kojoj predstavlja državnu pomoć, intenzitet pomoći fiskalne mjere može se izračunati ili na osnovu pojedinačnih projekata ili, na nivou privrednog društva, kao odnos između ukupne poreske olakšice i zbira svih opravdanih troškova R&D&I koji su nastali u periodu koji nije duži od tri uzastopne fiskalne godine. U ovom drugom slučaju, fiskalna mjera se može primijeniti bez razlike na sve prihvatljive aktivnosti, ali ne smije da pređe važeći intenzitet pomoći za eksperimentalni razvoj⁶⁴.

3.2.3.1.4. Kumulacija pomoći

88. Pomoć se može dodeljivati istovremeno u okviru više šema pomoći ili kumulirati sa ad hoc pomoći, pod uslovom da ukupan iznos državne pomoći za aktivnost ili projekat ne prelazi gornje granice pomoći utvrđene u ovom okviru. Kao što je navedeno u tački 10, finansijska sredstva Unije kojima centralno upravljaju institucije, agencije, zajednička privredna društva ili drugi organi Unije, a koje nisu direktno ili indirektno pod kontrolom država članica, ne predstavlja državnu pomoć i ne bi ih trebalo uzimati u obzir. Ako se takva finansijska sredstva Unije kombinuju sa državnom pomoći, ukupan iznos javnog finansiranja koji se dodeljuje za iste opravdane troškove, međutim, ne smije da pređe najpovoljniju stopu finansiranja utvrđenu važećim propisima Unije.
89. Infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje koje sufinansiraju sredstva Unije, agencije, zajednička privredna društva ili druga organi Unije, mogu imati koristi od javne podrške do 100% opravdanih troškova ulaganja, pod uslovom da je potreban iznos ukupnog javnog finansiranja (tj. državna pomoć i drugi izvori javnog finansiranja) za projekat prikazan na osnovu vjerodostojne ocjene nedostataka u finansiranju kako bi se osiguralo da ukupan iznos javnog finansiranja ne dovede do prekomjerne nadoknade⁶⁵.
90. Kada su izdaci koji su opravdani za pomoć za R&D&I potencijalno u potpunosti ili djelimično opravdani i za pomoć u druge svrhe, za dio koji se preklapa važiće najpovoljnija gornja granica iz bilo kojih važećih pravila.
91. Pomoć za R&D&I ne smije se kumulirati sa podrškom *de minimis* u odnosu na iste opravdane troškove ako bi to dovelo do intenziteta pomoći koji bi premašivao granice iz ovog okvira.

⁶³ Saopštenje Komisije o reviziji metode utvrđivanja referentnih i diskontnih stopa (SL C 14, 19.1.2008, str. 6).

⁶⁴ U protivnom, kada fiskalna mjera pomoći razlikuje različite kategorije istraživanja i razvoja, odgovarajući intenziteti pomoći ne smiju se premašiti.

⁶⁵ Kao zaštitna mjera može se primijeniti mehanizam povrata sredstava.

3.2.3.2. Dodatni uslovi za individualnu pomoć

92. Za individualnu pomoć koju treba prijaviti, da bi se obezbijedila proporcionalnost nije dovoljna samo usklađenost sa nizom unaprijed definisanih maksimalnih intenziteta pomoći.
93. Kao opšte pravilo, a da bi utvrdila da li je pomoć proporcionalna, Komisija provjerava prelazili li iznos pomoći najmanji iznos potreban da bi projekat koji je dobio pomoć bio dovoljno profitabilan, na primjer tako što će omogućiti postizanje interne stope prinosa koja odgovara standardnoj ili minimalnoj stopi prinosa za određeni sektor ili određeno privredno društvo. U ovu svrhu se mogu koristiti i uobičajene stope prinosa koje korisnik zahteva u drugim R&D&I projektima, troškovi kapitala u cjelini ili prinosi koji se uobičajeni u datom sektoru. Svi relevantni očekivani troškovi i koristi moraju se uzeti u obzir tokom za vrijeme trajanja projekta, uključujući troškove i prihode koji proizilaze iz rezultata aktivnosti R&D&I.
94. Ako se dokaže, na primjer na osnovu internih dokumenata privrednog društva, da se korisnik pomoći suočava sa jasnim izborom između sprovođenja projekta za koji bi primio pomoć ili sprovođenja alternativnog projekta bez pomoći, smatraće se da je pomoć ograničena na minimum samo ukoliko iznos pomoći ne prelazi neto dodatne troškove sprovođenja predmetnih aktivnosti u poređenju sa hipotetičkim projektom koji bi se sproveo u odsustvu pomoći. Da bi utvrdila neto dodatne troškove, Komisija će uporediti očekivane neto sadašnje vrijednosti ulaganja u projekat koji prima pomoć i hipotetički projekat, uzimajući u obzir vjerovatnoću pojave različitih poslovnih scenarija⁶⁶.
95. Kada se pomoć dodjeljuje za projekte istraživanja i razvoja ili za izgradnju ili nadgradnju istraživačkih infrastruktura ili za izgradnju ili nadogradnju infrastrukture za ispitivanje i eksperimentisanje i kada Komisija može da utvrdi, na osnovu metodologije utvrđene u tač. 93 ili 94, da je pomoć strogo ograničena na najmanji potreban iznos, mogu se dozvoliti viši maksimalni intenziteti pomoći od onih propisanih u Prilogu II, i to do nivoa navedenih u sljedećoj tabeli:

	Malo preduzeće	Srednje preduzeće	Veliko preduzeće
Pomoć za R&D projekte			
Fundamentalno istraživanje	100%	100%	100%-
Primijenjena istraživanja	80%	70%	60%
- koja se sprovode u efektivnoj saradnji između privrednih društava (za velika prekogranična preduzeća ili saradnja sa najmanje jednim MSP preduzećem), ili između privrednih društava i istraživačke organizacije, ili	90%	80%	70%

⁶⁶ U posebnom slučaju, kada pomoć omogućava samo povećanje brzine sprovođenja projekta, poređenje bi trebalo uglavnom da odražava različite vremenske rokove u smislu novčanih tokova i odloženog ulaska na tržište.

- koja uključuju široku diseminaciju rezultata, ili			
- pod uslovom da se projekat R&D sprovodi u podržanim regionima koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora, ili	90% ili 85%	80% ili 75%	70% ili 65%
- pod uslovom da se projekat R&D projekat sprovodi u podržanim regionima koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora			
Pomoć za izgradnju i unapređenje istraživačke infrastrukture	60%		
- pod uslovom da najmanje dvije države članice obezbijede javno finansiranje, ili	70%		
- za istraživačke infrastrukture procijenjene i odabrane na nivou EU			
Pomoć za izgradnju i unapređenje infrastrukture za testiranje i eksperimentiranje	55%	45%	35%
- pod uslovom da najmanje dvije države članice obezbijede javno finansiranje, ili	65%	55%	45%
- za infrastrukture za testiranje i eksperimentisanje procijenjene i odabrane na nivou EU (koje pokrivaju sufinansiranje ili scenario tipa „pečat izvrsnosti“), i/ili			
- pod uslovom da infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje pruža usluge prvenstveno MSP (najmanje 80% njenog kapaciteta je opredijeljeno za ovu svrhu)	70% (65+5) ili 60% (55+5)	60% (55+5) ili 50% (45+5)	50% (45+5) ili 40% (35+5)

96. Da bi dokazale da je pomoć ograničena na najmanji potreban iznos, države članice moraju da objasne na koji način je utvrđen iznos pomoći. Dokumentacija i proračuni koji se koriste za analizu podsticajnog efekta mogu se koristiti za ocjenu proporcionalnosti pomoći. Ukoliko se utvrđena potreba za pomoći odnosi uglavnom na poteškoće u privlačenju dužničkog finansiranja na tržištu, a ne na nedostatak

profitabilnosti, posebno primjeren način da se obezbijedi da je dodijeljena pomoć najmanja potrebna, može biti pružanje pomoći u obliku zajam, garancija ili povratnog avansa umjesto u bespovratnom obliku, kao što su bespovratna sredstva.

97. Kada postoji više potencijalnih kandidata za sprovođenje aktivnosti za koju se pruža pomoć, veća je vjerovatnoća da će se ispuniti uslov proporcionalnosti ukoliko se pomoć dodjeljuje na osnovu transparentnih, objektivnih i nediskriminatornih kriterijuma.
98. Da bi se otklonili stvarni ili potencijalni, direktni ili indirektni poremećaji međunarodne trgovine, mogu se odobriti jači intenziteti od onih koji su načelno dozvoljeni ovim okvirom ako su, direktno ili indirektno, konkurenti koji se nalaze van Unije, za slične projekte primili pomoć u prethodne tri godine ili će primiti pomoć ekvivalentnog intenziteta. Međutim, kada postoji vjerovatnoća da će, imajući u vidu posebnu prirodu predmetnog sektora, do poremećaja međunarodne trgovine doći nakon više od tri godine, referentni period se može produžiti u skladu sa tim. Ako je to moguće, predmetna država članica mora dostaviti Komisiji dovoljno informacija kako bi joj omogućila da ocijeni situaciju, a posebno u pogledu potrebu da se uzme u obzir konkurentna prednost koju uživa konkurent iz treće zemlje. U slučaju da Komisija nema dokaze u vezi sa dodijeljenom ili predloženom pomoći, svoju odluku može donijeti i na osnovu posrednih dokaza.
99. Prilikom prikupljanja dokaza Komisija može koristiti svoja istražna ovlašćenja⁶⁷.

3.2.4. Transparentnost

100. Države članice na platformi Evropske komisije „modul za transparentnu dodjelu”⁶⁸ ili na sveobuhvatnoj veb stranici o državnoj pomoći, na nacionalnom i regionalnom nivou moraju da objave:

- (a) pun tekst odluke o dodjeli individualne pomoći ili odobrene šeme pomoći i odredbe za njenu primjenu, ili link na taj tekst;
- (b) sljedeće informacije o svakoj individualnoj pomoći dodeljenoj ad hoc ili u okviru šeme pomoći odobrene na osnovu ovog okvira i koja prelazi 100 000 EUR:
 - Naziv pojedinačnih korisnika⁶⁹:
 - ime,
 - identifikator korisnika pomoći.
 - Vrsta privrednih društava korisnika u trenutku dodjele pomoći:
 - MSP,
 - Veliko privredno društvo.
 - Region u kojem se korisnik nalazi na nivou NUTS II ili nižem

⁶⁷ Vidjeti član 25 Regulative Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (OJ L 248, 24.9.2015, str. 9).

⁶⁸ “Javna pretraga transparentnosti državne pomoći”, dostupna je na sljedećoj veb stranici: <https://vebgate.ec.europa.eu/competition/transparenci/public?lang=en>.

⁶⁹ Sa izuzetkom poslovnih tajni i drugih poverljivih informacija u propisno opravdanim slučajevima i uz saglasnost Komisije (Saopštenje Komisije od 1. decembra 2003. o profesionalnoj tajni u odlukama o državnoj pomoći, C(2003) 4582 (OJ C 297, 9.12.2003., str. 6).

- Glavni privredni sektor u kojem korisnik obavlja svoje djelatnosti (na nivou grane NACE)⁷⁰
- Element pomoći i, ako je različit, nominalni iznos pomoći, izražen u punom iznosu u nacionalnoj valuti⁷¹
- Instrument pomoći⁷²:
 - bespovratna sredstva/subvencija za kamatne stope/otpis duga,
 - zajam/povratni avansi/povratna pomoć,
 - jemstvo,
 - poreska olakšica ili oslobađanje od poreza,
 - rizično finansiranje,
 - drugo (navedite).
- Datum dodjele i datum objavljivanja
- Cilj pomoći
- Naziv davaoca pomoći
- Prema potrebi, naziv zaduženog subjekta i imena odabranih finansijskih posrednika
- Referenta oznaka mjere pomoći⁷³.

101. Države članice moraju da organizuju svoje sveobuhvatne internet stranice o državnoj pomoći, kao što je navedeno u tački 100, tako da omogućavaju jednostavan pristup informacijama. Informacije se objavljuju u obliku tabele u otvorenom mašinski čitljivom formatu koji omogućava da se podaci efikasno pretražuju, preuzimaju, preuzimaju i lako objavljuju na internet stranici, na primjer u CSV ili XML formatu. Široj javnosti mora biti dozvoljen pristup Web stranici, bez ograničenja, uključujući i prethodnu registraciju korisnika.

102. Za šeme u obliku poreskih olakšica, smatraće se da su uslovi navedeni u tački 100 podtačka (b) ispunjeni ako države članice objave potrebne informacije o pojedinačnim iznosima pomoći u sljedećim rasponima (u milionima EUR): [0,1 -0,5]; [0,5-1]; [1-2]; [2-5]; [5-10]; [10-30]; [30-60]; [60-100]; [100-250]; i [250 i više].

103. Informacije iz tačke 100 podtačka (b) moraju se objaviti u roku od šest mjeseci od datuma dodjele pomoći, ili, za pomoć u vidu poreskih olakšica, u roku od godine dana od dana dospijeca poreske prijave⁷⁴. Za pomoć koja je nezakonita, ali se naknadno utvrdi da je usklađena, države članice moraju objaviti ove informacije u roku od šest mjeseci od datuma odluke Komisije kojom se pomoć proglašava usklađenom. Da bi se omogućila primjena pravila o državnoj pomoći u skladu sa

⁷⁰ Regulativa (EZ) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006. godine o uspostavljanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Rev. 2 i izmjenama i dopunama Regulative (EEZ) br. 3037/90 Savjeta, kao i nekih propisa EZ koji se odnose na posebne statističke oblasti (OJ L 393, 30.12.2006, str. 1).

⁷¹ Bruto ekvivalent pomoći ili, ako je primjenjivo, iznos ulaganja. Za operative pomoći može se navesti godišnji iznos pomoći po korisniku. Za fiskalne šeme ovaj se iznos može odobriti u okviru ograničenja navedenih u tački 143. Iznos koji se objavljuje je maksimalna dozvoljena poreska olakšica, a ne iznos koji se oduzima svake godine (npr. u kontekstu poreskog kredita objavljuje se maksimalni dozvoljeni poreski kredit, a ne stvarni iznos koji može zavisiti od oporezivog prihoda i varirati svake godine).

⁷² Ako se pomoć dodjeljuje u okviru više instrumenata pomoći, iznos pomoći navodi se po instrumentu.

⁷³ Koju je utvrdila Komisija u elektronskom postupku iz tačke 21.

⁷⁴ Ako ne postoji formalni zahtjev za godišnju prijavu, za potrebe unosa kao datum dodjele pomoći će se uzeti 31. decembar godine za koju je pomoć dodijeljena.

Ugovorom, informacije moraju biti dostupne najmanje deset godina od datuma kada je pomoć dodijeljena.

104. Komisija će na svojim internet stranicama objaviti link za internet stranice o državnoj pomoći iz tačke 101.

3.2.5. *Provjera da li su specifični negativni efekti pomoći za R&D&I na konkurenciju i uslove trgovine svedeni na najmanju moguću mjeru ili izbjegnuti*

3.2.5.1. *Opšte napomene*

105. Komisija će utvrditi tržišta na koje pomoć utiče, uzimajući u obzir informacije koje je država članica dostavila za predmetna tržišta proizvoda, odnosno tržišta na koja utiče promjena u ponašanju korisnika pomoći. Ako je određena inovativna aktivnost u oblasti R&D&I povezana s više različitih budućih tržišta proizvoda, uticaj državne pomoći će se razmatrati u odnosu na sva predmetna tržišta. Komisija će takođe utvrditi i pogođeno geografsko tržište, koje odgovara području na kojem posluju privredna društva s tržišta proizvoda na koje utiče pomoć i za koje su uslovi konkurencije dovoljno homogeni i jasno se razlikuju od susjednih područja.

106. Komisija će dodatno ocijeniti narušavanje konkurencije na osnovu predvidivog uticaja pomoći za R&D&I na konkurenciju između privrednih društava na predmetnim tržištima proizvoda i geografskim tržištima⁷⁵, na koje bi pomoć mogla negativno uticati, uzimajući u obzir i informacije koje su države članice dostavile o konkurentima i kupcima ili potrošačima na koje to utiče. Pri tome, Komisija prema potrebi može utvrditi i konkurentne interakcije (zamjene i dopune, uključujući i uzvodna ili nizvodna tržišta) gde je veća vjerovatnoća da će doći do poremećaja izazvanih mjerom pomoći.

107. Pomoć, generalno, omogućava korisniku pomoći da stekne konkurentsku prednost, između ostalog, (i) smanjenjem troškova proizvodnje; ili (ii) povećanim proizvodnim kapacitetom; ili (iii) razvojem novih proizvoda. Komisija smatra da će negativni uticaj pomoći prvo djelovati na konkurente. Iz tog razloga, Komisija bi prvo trebalo da se usredsredi na utvrđivanje stvarnih ili potencijalnih konkurenata korisnika pomoći na koje bi pomoć mogla negativno da utiče.

108. Komisija prepoznaje dva glavna potencijalna oblika narušavanja konkurencije i trgovine između država članica koje uzrokuje pomoć u R&D&I, odnosno narušavanja tržišta proizvoda i efekte lokacije. Obje vrste narušavanja mogu dovesti do neefikasnosti u raspodjeli sredstava, narušavajući ekonomske performanse unutrašnjeg tržišta, kao i do problema raspodjele, u smislu da pomoć utiče na raspodjelu privrednih aktivnosti između regiona.

109. Kada je riječ o narušavanju na tržištima proizvoda, državna pomoć za R&D&I može imati uticaj na konkurenciju u inovativnim procesima i na tržištima proizvoda na kojima se eksploatišu rezultati aktivnosti R&D&I.

3.2.5.1.1. *Efekti na tržišta proizvoda*

110. Državna pomoć za R&D&I može da ometa konkurenciju u inovativnim procesima i tržištima proizvoda na tri načina, tačnije narušavanjem konkurentskog procesa ulaska i izlaska, narušavanjem dinamičnih podsticaja za ulaganja i stvaranjem ili održavanjem tržišne moći.

(a) *Narušavanje konkurentskih procesa ulaska i izlaska*

111. Pomoć za R&D&I može spriječiti tržišni mehanizam da nagradi najefikasnije proizvođače i izvrši pritisak na najmanje efikasne proizvođače da poboljšaju svoj učinak, restrukturiraju ili napuste tržište.

⁷⁵ Ova analiza može, prema potrebi, da se odnosi na tržište inputa i tržište outputa.

Ovo bi moglo dovesti do situacije da, zbog dodijeljene pomoći, konkurenti koji bi inače mogli da ostanu, budu prinuđeni da napuste tržišta, ili da uopšte nikada ne uđu. Slično tome, državna pomoć može da spriječi neefikasne firme da napuste tržište ili ih čak podstaći da uđu na tržište i dobiju tržišni udio od inače efikasnijih konkurenata. Stoga, ako nije pravilno ciljana, pomoć za R&D&I može podržati neefikasna privredna društva i dovesti do tržišnih struktura u kojima veliki broj aktera radi znatno ispod nivoa efikasnosti. Dugoročno, miješanje u konkurentne procese ulaska i izlaska može ugušiti inovacije i usporiti poboljšanje produktivnosti u cijelom sektoru.

(b) *Narušavanje dinamičnih podsticaja*

112. Pomoć za R&D&I može narušiti dinamične podsticaje za ulaganje konkurenata korisnika pomoći. Kada privredno društvo dobije pomoć, vjerovatnoća njegovih uspješnih aktivnosti R&D&I generalno se povećava, što dovodi do povećanog prisustva na relevantnim tržištima proizvoda u budućnosti. To povećano prisustvo može dovesti do toga da konkurenti smanje obim svojih prvobitnih investicionih planova (efekat istiskivanja sa tržišta).
113. Nadalje, prisustvo pomoći može dovesti do toga da potencijalni korisnici budu previše samouvjereni ili da preuzmu više rizika. Dugoročni efekat na ukupni učinak sektora će u tom slučaju vjerovatno biti negativan. Stoga, ako nije pravilno usmjerena, pomoć za R&D&I može da podrži neefikasna privredna društva i na taj način da dovede do tržišnih struktura u kojima veliki broj učesnika na tržištu posluje znatno ispod nivoa efikasnosti.

(c) *Stvaranje ili održavanje tržišne moći*

114. Pomoć za R&D&I takođe može imati negativne efekte u smislu povećanja ili održavanja stepena tržišne moći na tržištima proizvoda. Tržišna moć je sposobnost da se utiče na tržišne cijene, proizvodnju, raznovrsnost ili kvalitet proizvoda i usluga ili druge parametre konkurencije u značajnom vremenskom periodu, a na štetu potrošača. Čak i kada pomoć ne jača tržišnu moć direktno, ona to može učiniti indirektno, obeshrabrujući ekspanziju postojećih konkurenata, podstičući njihov izlazak sa tržišta ili obeshrabrujući ulazak novih konkurenata.

3.2.5.1.2. Efekti na trgovinu i izbor lokacije

115. Državna pomoć za R&D&I takođe može da izazove narušavanje konkurencije i kada utiču na izbor lokacije. Ova narušavanja mogu da se pojave širom država članica kada se firme takmiče preko granica ili razmatraju različite lokacije. Pomoć usmjerena na premještanje djelatnosti u drugi region unutar unutrašnjeg tržišta ne može direktno da dovede do narušavanja na tržištu proizvoda, ali može da dovede do premještanja djelatnosti ili ulaganja iz jednog regiona u drugi.

3.2.5.1.3. Očigledni negativni efekti

116. U načelu, mjera pomoći i kontekst u kome se primjenjuje treba da se analiziraju kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri se može smatrati da ima efekat narušavanja. Međutim, mogu se utvrditi određene situacije u kojima negativni efekti očigledno prevazilaze sve pozitivne efekte, što znači da se pomoć ne može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
117. Konkretno, u skladu sa opštim načelama Ugovora, državna pomoć se ne može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem ako je mjera pomoći diskriminatorna u mjeri koja nije opravdana njenom prirodom državne pomoći. Kao što je objašnjeno u odjeljku 3.1.3, Komisija stoga neće odobriti nijednu mjeru ako takva mjera ili uslovi koji su sa njom povezani podrazumijevaju kršenje relevantnog

prava Unije⁷⁶. Ovo se posebno odnosi na mjere pomoći u kojima je dodjela pomoći uslovljena obavezom da korisnik ima svoje centralno sjedište u određenoj državi članici (ili da u toj državi članici ima većinu poslovnih jedinica) ili da koristi nacionalne proizvode ili usluge, kao i za mjere pomoći koje ograničavaju mogućnost korisnika da koristi rezultate R&D&I u drugim državama članicama⁷⁷.

3.2.5.2. Šeme pomoći

118. Da bi bile usklađene sa unutrašnjim tržištem, šeme pomoći koje se moraju prijaviti ne smiju da dovedu do značajnog narušavanja konkurencije i trgovine. Konkretno, čak i kada se narušavanja mogu smatrati ograničenim na individualnom nivou (pod uslovom da je pomoć neophodna i proporcionalna za postizanje zajedničkog cilja), na kumulativnoj osnovi šeme pomoći mogu i dalje dovesti do visokog nivoa narušavanja. Takva narušavanja mogu, na primjer, biti rezultat pomoći koja negativno utiče na dinamične podsticaje konkurencije za inovacije. U slučaju šeme koja je usmjerena na određene sektore, rizik od te vrste narušavanja je još izraženiji.

119. Ne dovodeći u pitanje tačku 145, države članice stoga moraju pokazati da će svi negativni efekti biti ograničeni na minimum uzimajući u obzir, na primjer, veličinu dotičnih projekata, pojedinačne i kumulativne iznose pomoći, broj očekivanih korisnika, kao i karakteristike ciljanih sektora. Da bi se omogućilo Komisiji da procijeni moguće negativne efekte šema pomoći koje je potrebno prijaviti, države članice mogu da podnesu bilo koju procjenu uticaja, kao i naknadne evaluacije koje su sprovedene za slične prethodne šeme.

3.2.5.3. Dodatni uslovi za individualnu pomoć

3.2.5.3.1. *Narušavanja na tržištima proizvoda*

120. Za individualnu pomoć koju treba prijaviti, kako bi se omogućilo Komisiji da utvrdi i ocijeni potencijalno narušavanje konkurencije i trgovine, države članice treba da obezbijede informacije o (i) predmetnim tržištima proizvoda, odnosno tržištima na koja utiče promjena ponašanja korisnika pomoći; i o (ii) konkurentima i kupcima ili potrošačima na koje to utiče.

121. Prilikom ocjenjivanja negativnih efekata mjere pomoći, Komisija svoju analizu narušavanja konkurencije usmjerava na očekivani uticaj pomoći za R&D&I na konkurenciju između privrednih društava na predmetnim tržištima proizvoda. Komisija veći značaj pridaje rizicima za konkurenciju i trgovinu koji će se pojaviti u bliskoj budućnosti i koji će se vrlo vjerovatno ostvariti.

122. U mjeri u kojoj će određena inovativna djelatnost biti povezana sa više različitih budućih tržišta proizvoda, uticaj državne pomoći će se posmatrati na svim predmetnim tržištima. U određenim slučajevima na tehnološkim tržištima trguje se rezultatima aktivnosti R&D&I, na primjer u obliku prava intelektualne svojine, putem licenciranja patenata ili trgovine. U tim slučajevima Komisija može da razmatra i uticaj pomoći na konkurenciju na tehnološkim tržištima.

123. Komisija će koristiti različite kriterijume da ocijeni potencijalno narušavanje konkurencije, odnosno narušavanje dinamičnih podsticaja, stvaranje ili održavanje tržišne moći i održavanje neefikasnih tržišnih struktura.

(a) *Narušavanje dinamičnih podsticaja*

124. U svojoj analizi mogućeg narušavanja dinamičnih podsticaja, Komisija razmatra sljedeće elemente:

⁷⁶ Presuda Suda pravde od 22. marta 1977., *Iannelli & Volpi SpA protiv Ditta Paolo Meroni* (C-74/76, ECLI:EU:C:1977:51).

⁷⁷ Presuda Suda pravde od 10. marta 2005., *Laboratoires Fournier SA protiv Direction des vérifications nationales et internationales* (C-39/04, ECLI:EU:C:2005:161).

- (i) *Rast tržišta*: što se više očekuje da će tržište rasti u budućnosti, manja je vjerojatnoća da će pomoć negativno uticati na podsticaje konkurenata, s obzirom na to da postoje brojne mogućnosti za razvoj profitabilnog poslovanja;
- (ii) *Iznos pomoći*: mjere pomoći koje uključuju značajne iznose pomoći vjerovatno će dovesti i do značajnih efekata istiskivanja sa tržišta. Značaj iznosa pomoći će se mjeriti uglavnom u odnosu na iznos koji su glavni učesnici na tržištu potrošili na slične projekte;
- (iii) *Blizina tržištu/kategorija pomoći*: što je mjera pomoći više usmjerena na djelatnosti koje se nalaze u blizini tržišta, veća je vjerojatnoća da će dovesti do značajnih efekata istiskivanja sa tržišta;
- (iv) *Otvoreni proces selekcije*: kada se pomoć dodjeljuje na osnov transparentnih, objektivnih i nediskriminatornih kriterijuma, Komisija će imati povoljniji stav;
- (v) *Barijere izlasku sa tržišta*: veća je vjerojatnoća da će konkurenti održati ili čak povećati svoje investicione planove kada su barijere izlasku na tržišta u inovacionom procesu velike. To može biti slučaj kada je veliki dio prethodnih ulaganja konkurenata vezan za neki određeni tok R&D&I;
- (vi) *Podsticaji za takmičenje za buduća tržišta*: pomoć za R&D&I može imati za posljedicu situaciju u kojoj konkurenti privrednog društva koje je korisnik pomoći odustanu od takmičenja za buduće tržište na kojem „pobjednik uzima sve”, s obzirom na to da prednost koju pruža pomoć, u smislu stepena tehnološkog napretka, privreda obima, mrežnih efekata ili vremena, smanjuje njihovu mogućnost da potencijalno uspješno uđu na to buduće tržište;
- (vii) *Diferencijacija proizvoda i intenzitet konkurencije*: kada su inovacije proizvoda više usmjerene na razvoj različitih proizvoda, koje se na primjer odnose na različite robne marke, standarde, tehnologije ili grupe potrošača, manje je vjerovatno da će to uticati na konkurente. Isto važi i za situaciju kada na tržištu postoji veliki broj efikasnih konkurenata.

(b) Stvaranje ili održavanje tržišne moći

125. Komisija se uglavnom bavi onim mjerama R&D&I koje omogućavaju korisniku pomoći da ojača svoju tržišnu moć na postojećim tržištima proizvoda ili da je prenese na buduća tržišta proizvoda. Stoga je malo vjerovatno da će Komisija, sa stanovišta konkurencije, tržišnu moć smatrati problematičnom, u slučajevima kada korisnik pomoći ima tržišni udio ispod 25 % i na tržištima gdje je tržišna koncentracija, mjerena Herfindal-Hiršmanovim indeksom (HHI) ispod 2 000.

126. U svojoj analizi tržišne moći, Komisija razmatra sljedeće elemente:

- (i) *Tržišna moć korisnika pomoći i tržišna struktura*: tamo gdje primalac pomoći već ima dominantan položaj na tržištu proizvoda, mjerom pomoći se može ojačati taj dominantan položaj daljim slabljenjem konkurentskog pritiska koje konkurenti mogu izvršiti na privredno društvo primaoca pomoći. Slično tome, mjere državne pomoći mogu imati značajan uticaj na oligopolističkim tržištima na kojima posluje samo nekoliko učesnika;
- (ii) *Nivo barijera za ulazak na tržište*: u oblasti R&D&I mogu postojati značajne barijere za ulazak novih učesnika. Te barijere uključuju pravne barijere za ulazak (posebno u vezi sa pravima intelektualne svojine), ekonomije obima, barijere pristupu mrežama i infrastrukturi i druge strateške barijere za ulazak na tržište ili širenje na njemu;
- (iii) *Moć kupca*: tržišna moć privrednog društva može biti ograničena i tržišnom pozicijom kupaca. Prisustvo jakih kupaca može poslužiti kao kontra argument zaključku o snažnoj tržišnoj poziciji ukoliko je vjerovatno da će kupci nastojati da drže dovoljan nivo konkurencije na tržištu;
- (iv) *Postupak selekcije*: mjere pomoći koje omogućavaju privrednim društvima sa snažnom tržišnom pozicijom da utiču na postupak selekcije, na primjer tako što imaju pravo da preporučuju privredna društva u postupku selekcije ili da utiču na tok istraživanja na način kojim se neopravdano zanemaruju alternativni putevi, mogle bi prouzrokovati zabrinutost Komisije.

(c) Održavanje neefikasnih tržišnih struktura

127. U svojoj analizi tržišnih struktura, Komisija razmatra da li se pomoć dodeljuje na tržištima koja imaju višak kapaciteta ili u sektorima u opadanju. Međutim, državna pomoć u situacijama kada tržište raste ili kada je vjerovatno da će državna pomoć za R&D&I promijeniti opštu dinamiku rasta, a posebno otisak emisija gasova staklene bašte u sektoru (u skladu sa saopštenjima o Evropskim zelenom planu i Evropskoj digitalnoj strategiji), posebno kao rezultat uvođenja novih tehnologija, na primjer za postizanje dekarbonizacije ili digitalizacije proizvodnje, ili oboje, bez povećanja kapaciteta, vjerovatno neće izazvati zabrinutost.

3.2.5.3.2. Efekti na izbor lokacije

128. Konkretno, kada se pomoć za R&D&I nalazi blizu tržišta, može doći do toga da neka područja imaju koristi od povoljnijih uslova u pogledu naknadne proizvodnje, naročito zbog relativno nižih troškova proizvodnje kao rezultat pomoći ili zbog viših nivoa aktivnosti R&D&I koje se sprovode kroz pomoć. Ovo može dovesti do toga da se privredna društva odluče da prenesu svoje poslovanje na ta područja.

129. Efekti na izbor lokacije mogu biti važni i za istraživačku infrastrukturu i infrastrukturu za testiranje i eksperimentisanje. Ako se pomoć uglavnom koristi za privlačenje infrastrukture u određeni region na štetu drugog, pomoć neće doprinijeti podsticanju daljih aktivnosti R&D&I u Uniji.

130. U svojoj analizi individualne pomoći koju treba prijaviti, Komisija će shodno tome uzeti u obzir sve dokaze o tome da je korisnik pomoći razmatrao alternativne lokacije.

131. Isto tako, pomoć koja samo dovodi do promjene lokacije aktivnosti R&D&I na unutrašnjem tržištu bez promjene prirode, veličine ili obima projekta neće se smatrati usklađenom.

3.2.6. Razmatranje pozitivnih i negativnih efekata pomoći

132. Komisija ocjenjuje da li utvrđeni negativni efekti mjere pomoći na konkurenciju i uslove trgovanja nadmašuju pozitivne efekte planirane pomoći.

3.2.6.1. Utvrđivanje pozitivnih efekata koje treba uzeti u obzir

133. Postoji korelacija između ekonomskog rasta i ulaganja u R&D&I. Aktivnostima R&D&I povećava se produktivnost i podstiče ekonomski razvoj. Stoga je R&D&I važan faktor za privredna društva Unije da obezbijede ekonomski razvoj kroz razvoj novih proizvoda, tehnologija, usluga ili proizvodnih procesa odnosno oboje.

134. Ulaganja u R&D&I su od velikog značaja za razvoj svih sektora privrede, jer su snažno povezana sa produktivnošću.

135. Kao prvi korak testa ravnoteže, Komisija će ocijeniti pozitivne efekte pomoći na privrednu djelatnost za koju je dodijeljena pomoć, uzimajući u obzir aktivnost R&D&I koja je pokrenuta predmetnom mjerom pomoći, ili veličinu, obim ili brzinu projekat R&D&I koji će biti poboljšan mjerom pomoći.

136. Pored toga, Komisija može ocijeniti i da li pomoć donosi šire pozitivne efekte u vezi sa R&D&I. Ako takvi širi pozitivni efekti odražavaju ciljeve koji su sadržani u politikama Unije, kao što su Nova ERA za istraživanje i inovacije, Evropski zeleni plan, Evropska digitalna strategija i Nova industrijska strategija za evropske saopštenje, onda se može smatrati da pomoć za R&D&I usklađena sa takvim politikama Unije ima tako šire pozitivne efekte.

137. Komisija priznaje da su potrebna i privatna i javna ulaganja da bi se podržale i ubrzale aktivnosti R&D&I u području kritičnih tehnologija, čijim bi se uvođenjem na tržištu, olakšale digitalna transformacija industrije Unije i prelazak Unije na ekonomiju sa nultom ili niskom emisijom ugljenika, kao i na kružnu ekonomijusa nultom stopom zagađenja gdje je prirodni kapital zaštićen. Komisija ima pozitivan stav

kada su aktivnosti R&D&I koje podržavaju države članice u skladu sa Regulativom (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta⁷⁸, što predstavlja jednu od mogućih metodologija za utvrđivanje aktivnosti R&D&I za tehnologije, proizvode ili druga rješenja za ekološki održive ekonomske djelatnosti.

138. Države članice koje razmatraju dodjelu državne pomoći za R&D&I, moraju jasno definisati cilj koji nastoje da ostavre, a posebno objasniti kako mjera namerava da promoviše R&D&I. Za mjere koje se sufinansiraju iz evropskih strukturnih i investicionih fondova, države članice se mogu osloniti na obrazloženje u relevantnim operativnim programima.
139. Komisija ima pozitivan stav o mjerama pomoći koje su sastavni dio sveobuhvatnog programa ili akcionog plana za stimulisanje aktivnosti R&D&I ili strategija pametne specijalizacije, a praćene su strogim ocjenama sličnih prethodnih mjera pomoći kojima je dokazana njihova efikasnost.
140. Komisija će smatrati da su pozitivni efekti državne pomoći utvrđeni kada se ona dodjeljuje za projekte ili aktivnosti koje direktno ili indirektno finansira Unija, odnosno Komisija, njene izvršne agencije, zajednička privredna društva osnovana na osnovu čl. 185 i 187 Ugovora, ili bilo koja druga tijela koja su nadležna za sprovođenje ako finansijska sredstva Unije nisu direktno ili indirektno pod kontrolom država članica.

3.2.6.1.1. Dodatna razmatranja za individualnu pomoć

141. Kako bi dokazale da individualna pomoć koja podliježe obavezi prijavljivanja („individualna pomoć koja se mora prijaviti“) doprinosi poboljšanju aktivnosti R&D&I, države članice mogu koristiti sljedeće indikatore, zajedno sa drugim relevantnim kvantitativnim ili kvalitativnim elementima:
 - (a) *povećanje veličine projekta*: povećanje ukupnih troškova projekta (bez smanjenja troškova korisnika pomoći u poređenju sa situacijom bez pomoći); povećanje broja ljudi zaposlenih na aktivnostima R&D&I;
 - (b) *povećanje obima projekta*: povećanje broja očekivanih rezultata projekta; povećanje nivoa ambicioznosti projekta što se dokazuje većim brojem partnera na projektu; povećanje prekograničnih aktivnosti R&D&I; veća verovatnoća naučnog ili tehnološkog otkrića ili veći rizik od neuspjeha (što je povezano sa dugoročnom prirodom projekta i neizvesnošću u pogledu njegovih rezultata);
 - (c) *povećanje brzine projekta*: završetak projekta zahtjeva manje vremena u poređenju sa vremenom koje je potrebno za završetak istog projekta koji se izvodi bez pomoći;
 - (d) *povećanje ukupnog iznosa potrošenih sredstava*: povećanje ukupne potrošnje za R&D&I od strane korisnika pomoći, u apsolutnom iznosu ili kao udio u prometu; promjene u budžetu određenom za projekat (bez odgovarajućeg smanjenja budžeta dodijeljenog drugim projektima).
142. Kako bi zaključila da pomoć doprinosi povećanju nivoa R&D&I u Uniji, Komisija će uzeti u obzir ne samo neto povećanje R&D&I-ja koje sprovodi privredno društvo, već i doprinos pomoći ukupnom povećanju potrošnje za R&D&I u predmetnom sektoru, povećanje prekograničnih aktivnosti R&D&I unutar Unije, kao i poboljšanje situacije u Uniji u vezi sa R&D&I u međunarodnom kontekstu. Zauzima se pozitivan stav u pogledu mjera pomoći za koje je predviđena javno dostupna *ex post* evaluacija pozitivnih efekata.

⁷⁸ Regulativa (EU) 2020/852 od 18. juna 2020. godine o uspostavljanju okvira za olakšavanje održivog ulaganja i izmjeni Regulative (EU) 2019/2088 (SL L 198, 22.6.2020, str. 13).

3.2.6.2. Poređenje pozitivnih i negativnih efekata pomoći

143. Konačno, Komisija će uporediti utvrđene negativne efekte mjere pomoći u smislu narušavanja konkurencije i uticaja na trgovinu između država članica (vidjeti odeljke od 3.2.1 do 3.2.5) sa pozitivnim efektima planirane pomoći (vidjeti odjeljak 3.2.6.1) na razvoj ekonomskih djelatnosti i privrede ili društva Unije, ili oboje, i donijeti zaključak o usklađenosti mjere pomoći sa unutrašnjim tržištem samo ako su pozitivni efekti veći od negativnih.
144. Ako se predloženom mjerom pomoći ne uklanja jasno utvrđen tržišni neuspjeh na odgovarajući i proporcionalan način, negativni efekti narušavanja konkurencije obično će biti veći od pozitivnih efekata mjere pa će Komisija vjerovatno zaključiti da je predložena mjera neusklađena.
145. Ukupna ravnoteža određenih kategorija šema pomoći može dodatno biti predmet naknadne (*ex post*) evaluacije kao što je navedeno u Odjeljku 4. U takvim slučajevima Komisija može ograničiti trajanje tih šema na četiri godine ili kraće uz mogućnost podnošenja ponovne prijave o njihovom produženju nakon toga.

4. EVALUACIJA

146. Kako bi se dodatno ograničilo narušavanje konkurencije i trgovine, Komisija može zahtijevati da šeme pomoći iz tačke 147. budu predmet naknadne evaluacije. Evaluacije će se sprovoditi za šeme u kojima je potencijalno narušavanje konkurencije i trgovine posebno veliko, odnosno za šeme u kojima postoji rizik od značajnog ograničavanja ili narušavanja konkurencije ako se njihovo sprovođenje blagovremeno ne preispita.
147. Naknadna evaluacija može biti potrebna za šeme sa velikim budžetima pomoći ili koje sadrže nove karakteristike, ili u slučajevima gdje su predviđene značajne tržišne, tehnološke ili regulativne promjene. U svakom slučaju, evaluacija će biti potrebna za šeme čiji je budžet državne pomoći ili obračunati rashodi veći od 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom njihovog ukupnog trajanja, tj. ukupnog trajanja predmetne šeme i svih prethodnih šema kojima je obuhvaćen sličan cilj i geografsko područje, počevši od 1. januara 2022. godine. S obzirom na ciljeve evaluacije i da bi se izbjeglo nesrazmjerno opterećenje za države članice, naknadne evaluacije su potrebne samo za šeme pomoći čije ukupno trajanje prelazi tri godine, počev od 1. januara 2022. godine.
148. Od zahtjeva za naknadnu evaluaciju može se odstupiti za šeme pomoći koje su direktan sljedbenik šeme koja pokriva sličan cilj i slično geografsko područje i za koju je sprovedena evaluacija, pa je za nju dostavljen konačni izvještaj o evaluaciji u skladu sa planom evaluacije koji je odobrila Komisija u kojem nisu utvrđeni negativni nalazi. Kada konačni izvještaj o evaluaciji šeme nije u skladu sa odobrenim planom evaluacije, ta šema se mora odmah suspendovati.
149. Cilj evaluacije treba da bude da se provjeri jesu li ostvarene pretpostavke i uslovi na kojima se zasniva usklađenost šeme, posebno u pogledu neophodnosti i efikasnosti mjere pomoći s obzirom na njene opšte i specifične ciljeve. Takođe bi trebalo da procijeniti uticaj šeme na konkurenciju i trgovinu.
150. Za šeme pomoći koje podliježu zahtjevu za evaluaciju u skladu sa tačkom 147. države članice moraju da dostave nacrt plana evaluacije, koji će biti sastavni dio Komisijine procjene šeme, kako slijedi:
- (a) zajedno sa šemom pomoći, ako je budžet za državnu pomoć šeme veći od 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom njenog ukupnog trajanja;
 - (b) u roku od 30 radnih dana od bilo koje značajne promjene koja povećava budžet šeme na iznos veći od 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom ukupnog trajanja šeme;
 - (c) u roku od 30 radnih dana nakon evidentiranja u službenoj računovodstvenoj evidenciji rashoda u okviru šeme u iznosu većem od 150 miliona EUR u bilo kojoj godini.

151. Nacrt plana evaluacije mora biti u skladu sa zajedničkim metodološkim načelama Komisije⁷⁹. Države članice moraju objaviti plan evaluacije koji je odobrila Komisija.
152. Naknadnu evaluaciju mora da sprovede stručnjak nezavisan od davaoca pomoći na osnovu plana evaluacije. Svaka evaluacija mora da uključi najmanje jedan privremeni i jedan završni izvještaj o evaluaciji. Države članice moraju da objave oba izveštaja.
153. Konačni izveštaj o evaluaciji mora blagovremeno da se dostavi Komisiji kako bi se procijenilo eventualno produženje šeme pomoći, a najkasnije devet mjeseci prije isteka šeme. Ovaj period se može skratiti za šeme kod kojih je zahtev za evaluaciju pokrenut u posljednje dvije godine od njihove primjene. Tačno područje primjene i uslovi svake evaluacije utvrđuju se u odluci kojom se odobrava šema pomoći. U slučaju prijave naknadnih mjera pomoći sa sličnim ciljem mora se opisati način na koji se rezultati ove evaluacije uzimaju u obzir.

5. IZVJEŠTAVANJE I PRAĆENJE

154. U skladu sa Regulativom Savjeta (EC) br. 2015/1589⁸⁰ i Regulativom Komisije (EC) br. 794/2004⁸¹ države članice moraju da podnose godišnje izveštaje Komisiji.
155. Države članice moraju da vode detaljnu evidenciju o svim mjerama pomoći. Takva evidencija mora da sadrži sve informacije neophodne da se utvrdi da su ispunjeni uslovi u vezi sa prihvatljivim troškovima i maksimalnim intenzitetima pomoći. Ta evidencija mora da se čuva deset godina od datuma dodjele pomoći i mora se na zahtjev dostaviti Komisiji.

6. PRIMJENA

156. Komisija će načela i smjernice navedene u ovom Saopštenju primjenjivati za ocjenu usklađenosti svih prijavljenih pomoći za R&D&I u vezi sa kojima je pozvana da donese odluku nakon 19. oktobra 2022. godine. Nezakonita pomoć za R&D&I ocjenjuje se u skladu sa pravilima koja se primenjuju na dan kada je pomoć dodeljena.
157. U skladu sa članom 108 stav 1 Ugovora, Komisija predlaže državama članicama da prema potrebi izmijene svoje postojeće šeme pomoći za R&D&I kako bi obezbijedile usklađenost sa ovim okvirom najkasnije 6 mjeseci od stupanja na snagu ovog okvira.
158. Države članice se pozivaju da daju svoj eksplicitni i bezuslovni pristanak na odgovarajuće mjere iz tačke 157. u roku od dva mjeseca od datuma objavljivanja ovog okvira u *Službenom listu Evropske unije*. Ako ne dobije nikakav odgovor od država članica, Komisija će smatrati da se predmetna država članica ne slaže sa predloženim mjerama.

7. REVIZIJA

159. Komisija može odlučiti da revidira ili izmijeni ovaj okvir u bilo kom trenutku ako je to neophodno iz razloga povezanih sa politikom konkurencije ili da bi se uzele u obzir druge politike Unije i međunarodne obaveze ili iz bilo kog drugog opravdanog razloga.

⁷⁹ Radni dokument službi Komisije, Zajednička metodologija za evaluaciju državne pomoći, Brisel, 28. maja 2014. godine, SWD(2014) 179 final ili bilo koja kasnija revidirana verzija.

⁸⁰ Regulativa Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 248, 24.9.2015, str. 9).

⁸¹ Regulativa Komisije (EC) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine o primjeni Regulative Savjeta (EC) br. 659/1999 o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EC (SL L 140, 30.4.2004, str. 1) .

PRILOG I

Prihvatljivi troškovi

Pomoć za R&D projekte	(a) Troškovi osoblja: istraživača, tehničara i drugog pomoćnog osoblja u mjeri u kojoj su zaposleni na projektu. (b) Troškovi za instrumente i opremu, u mjeri u kojoj se upotrebljavaju za projekt i za period korišćenja u projektu. Ukoliko se ti instrumenti i oprema ne upotrebljavaju za projekt tijekom njihovog čitavog vijeka trajanja, prihvatljivim troškovima, obračunatim na osnovu dobre računovodstvene prakse, smatraju se samo troškovi amortizacije nastali u periodu trajanja projekta. (c) Troškovi zgrada i zemljišta, u obimu u kojem se koriste za projekat i za period korišćenja u projektu. U pogledu zgrada, prihvatljivim troškovima smatraju se samo troškovi amortizacije koji odgovaraju vremenu trajanja projekta, obračunati na osnovu dobre računovodstvene prakse. Za zemljište, prihvatljivi troškovi su troškovi komercijalnog prenosa ili stvarni kapitalni troškovi. (d) Troškovi istraživanja koje se sprovodi na osnovu ugovora, troškovi znanja i патената koji su kupljeni ili je za njih pribavljena licenca od trećih strana po uslovima 'van dohvata ruke', kao i troškovi konsultantskih i ekvivalentnih usluga koje se koriste isključivo za projekat. (e) Dodatni režijski troškovi koji su nastali direktno kao rezultat projekta. (f) Ostali operativni troškovi, uključujući troškove materijala, zaliha i sličnih proizvoda koji su nastali direktno kao rezultat projekta. (g) Posebno za R&D projekte relevantne/u vezi sa zdravljem¹⁵⁵: svi troškovi neophodni za R&D projekat tokom njegovog trajanja, između ostalog, troškovi osoblja, troškovi za digitalnu

¹⁵⁵ Istraživanje relevantno/vezano za zdravlje obuhvata istraživanje vakcina, medicinskih proizvoda i tretmana, medicinskih uređaja, bolničke i medicinske opreme, dezinfekcionih sredstava i zaštitne odjeće i opreme, kao i relevantnih inovativnih procesa za efikasnu proizvodnju potrebnih proizvoda.

	i računarsku opremu, za dijagnostičke alate, za alate za prikupljanje i obradu podataka, za usluge istraživanja i razvoja, za pretklinička i klinička ispitivanja (faze ispitivanja I-IV); ispitivanja faze IV su prihvatljiva sve dok dozvoljavaju dalji naučni ili tehnološki napredak.
Pomoć za studije izvodljivosti	Troškovi studija.
Pomoć za izgradnju i nadogradnju istraživačkih infrastruktura	Troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu.
Pomoć za izgradnju i nadogradnju infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje	roškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu.
Pomoć za inovacije za MSP	(a) Troškovi za dobijanje, potvrđivanje i odbranu patenata i druge nematerijalne imovine. (b) Troškovi upućivanja visokokvalifikovanog osoblja iz organizacije za istraživanje i širenje znanja ili velikog privrednog društva na rad na aktivnostima R&D&I na novootvorenom radnom mjestu kod korisnika pod uslovom da se time ne zamjenjuje drugo osoblje. (c) Troškovi savjetodavnih usluga i usluga podrške za inovacije.

Pomoć za inovacije procesa i organizacije poslovanja	(a) Troškovi osoblja u mjeri u kojoj je zaposleno na projektu. (b) Troškovi za instrumente i opremu, u mjeri u kojoj se upotrebljavaju za projekt i za period korišćenja u projektu. Ukoliko se ti instrumenti i oprema ne upotrebljavaju za projekt tijekom njihovog čitavog vijeka trajanja, prihvatljivim troškovima, obračunatim na osnovu dobre računovodstvene prakse, smatraju se samo troškovi amortizacije nastali u periodu trajanja projekta. (c) Troškovi zgrada i zemljišta, u obimu u kojem se koriste za projekat i za period korišćenja u projektu. U pogledu zgrada, prihvatljivim troškovima smatraju se samo troškovi amortizacije koji odgovaraju vremenu trajanja projekta, obračunati na osnovu dobre računovodstvene prakse. Za zemljište, prihvatljivi troškovi su troškovi komercijalnog prenosa ili stvarni kapitalni troškovi. (d) Troškovi istraživanja koje se sprovodi na osnovu ugovora, troškovi znanja i патената koji su kupljeni ili je za njih pribavljena licenca od trećih strana po uslovima 'van dohvata ruke', kao i troškovi konsultantskih i ekvivalentnih usluga koje se koriste isključivo za projekat. (e) Dodatni režijski troškovi koji su nastali direktno kao rezultat projekta. (f) Ostali operativni troškovi, uključujući troškove materijala, zaliha i sličnih proizvoda koji su nastali direktno kao rezultat projekta.
Pomoć za inovativne klastere	
Pomoć za ulaganja	Troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu.
Operativna pomoć	Troškovi osoblja i administrativni troškovi (uključujući režijske troškove) koji se odnose na: (a) podsticanje klastera da bi se korisnicima olakšala saradnja, razmjena informacija i pružanje ili usmjeravanje specijalizovanih i prilagođenih usluga poslovne podrške;

	(b) promovisanje klastera radi povećanja učešća novih privrednih društava ili organizacija i povećanja vidljivosti; (c) upravljanje objektima klastera; i (d) organizovanje programa obuke, radionica i konferencija kako bi se podržala razmjena znanja, umrežavanje i transnacionalna saradnja.

PRILOG II
Maksimalni inteziteti pomoći

	Malo preduzeće	Srednje preduzeće	Veliko preduzeće
Pomoć za R&D projekte			
Fundamentalno istraživanje	100%	100%	100%
Industrijsko istraživanje	70%	60%	50%
- koja se sprovode u efektivnoj saradnji između privrednih društava (za velika prekogranična preduzeća ili saradnja sa najmanje jednim MSP preduzećem), ili između privrednih društava i istraživačke organizacije, ili - koja uključuju široku diseminaciju rezultata, ili	80%	75%	65%
- pod uslovom da se projekat R&D sprovodi u podržanim regionima koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora, ili - pod uslovom da se projekat R&D projekat sprovodi u podržanim regionima koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora	75% ili 80%	65% ili 75%	55% ili 65%
Eksperimentalni razvoj	45%	35%	25%
- koja se sprovode u efektivnoj saradnji između privrednih društava (za velika prekogranična preduzeća ili saradnja sa najmanje jednim MSP preduzećem), ili između privrednih društava i istraživačke organizacije, ili - koja uključuju široku diseminaciju rezultata, ili	60%	50%	40%
- pod uslovom da se projekat R&D sprovodi u podržanim regionima koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora, ili	50% ili 60%	40% ili 50%	30% ili 40%

- pod uslovom da se projekat R&D projekat sprovodi u podržanim regionima koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora			
Pomoć za studije izvodljivosti	70%	60%	50%
- u regionima koji primaju pomoć i koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, - u regionima koji primaju pomoć i koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora	75% ili 80%	65% ili 75%	55% ili 65%
Pomoć za izgradnju i nadogradnju istraživačkih infrastruktura	50%	50%	50%
- pod uslovom da najmanje dve države članice obezbijede javno finansiranje, ili - za istraživačke infrastrukture ocijenjene i odabrane na nivou EU	60%	60%	60%
Pomoć za izgradnju i nadogradnju infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje	45%	35%	25%
- pod uslovom da najmanje dve države članice obezbijede javno finansiranje, ili je infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje ocijenjena i odabrana na nivou EU, i/ili	55%	45%	35%
- pod uslovom da infrastruktura za testiranje i eksperimentisanje pruža usluge prvenstveno MSP-a (najmanje 80% njenog kapaciteta je opredijeljeno za ovu svrhu)	60 % (55 + 5) ili 50 % (45 + 5)	50 % (45 + 5) ili 40 % (35 + 5)	40 % (35 + 5) ili 30 % (25 + 5)
Pomoć za inovacije za MSP	50%	50%	-
Pomoć za inovacije procesa i organizacije poslovanja - pomoć za velika privredna društva zavisi od efikasne saradnje sa najmanje jednim MSP-em	50%	50%	15%

Pomoć za inovativne klastere			
Pomoć za ulaganje	50%	50%	50%
- u regionima koji primaju pomoć i koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, - u regionima koji primaju pomoć i koji ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora	55 % ili 65 %	55 % ili 65 %	55 % ili 65 %
Operativna pomoć	50%	50%	50%

**SAOPŠTENJE KOMISIJE – Smjernice za određene mjere državne pomoći povezane sa sistemom
trgovanja emisije gasova sa efektom staklene bašte nakon 2021. godine**

(2020/C 317/04)

UVOD

1. Kako bi se spriječilo da državna pomoć naruši konkurenciju na unutrašnjem tržištu i utiče na trgovinu između država članica na način koji je suprotan zajedničkom interesu, član 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije („Ugovor”) propisuje načelo prema kome je državna pomoć zabranjena, osim ako ne spada u kategorije izuzetaka navedenih u članu 107 stav 2 Ugovora ili ako je Komisija ocijeni usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora. čl. 42 i 93, član 106 stav 2 i član 108 st. 2 i 4 Ugovora takođe predviđaju uslove pod kojima se državna pomoć može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
2. Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, Komisija može smatrati da je državna pomoć za olakšavanje razvoja određenih ekonomskih aktivnosti usklađena sa unutrašnjim tržištem, ako takva pomoć ne utiče negativno na uslove trgovanja u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu.
3. Direktivom 2003/87/EC Evropskog parlamenta i Savjeta¹ uspostavljen je sistem za trgovinu emisijom gasova sa efektom staklene bašte unutar Unije (u daljem tekstu „EU ETS”), u cilju promovisanja smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte na isplativ i ekonomski efikasan način. Direktiva 2003/87/EC je izmijenjena 2018. godine² kako bi se EU ETS poboljšao i proširio za period 2021-2030.
4. Komisija je 11. decembra 2019. godine objavila Saopštenje o Evropskom zelenom dogovoru³, u kojem su navedene politike za postizanje klimatske neutralnosti u Evropi do 2050. i za rješavanje drugih ekoloških problema. Kako bi se ostvario Evropski zeleni dogovor, postoji potreba da se preispitaju politike za snabdijevanje čistom energijom u cijeloj privredi, uključujući industriju, proizvodnju i potrošnju, infrastrukturu velikih razmjera, transport, hranu i poljoprivredu, građevinarstvo, kao i oporezivanje i socijalna davanja.
5. Sve dok mnogi međunarodni partneri ne budu dijelili iste ambicije kao Unija, postoji rizik od curenja ugljenika, bilo zato što se proizvodnja prenosi iz Unije u druge zemlje sa manjim ambicijama za smanjenje emisija ili zato što se proizvodi iz Unije zamjenjuju uvozom sa višim nivoima emisije ugljenika. Ako se ovaj rizik ostvari, neće doći do smanjenja globalnih emisija, a to će spriječiti napore Unije i njenih industrija da se ispune globalni klimatski ciljevi utvrđeni Pariskim sporazumom⁴, koji je usvojen 12. decembra 2015. godine, na 21. zasijedanju Konferencije potpisnica Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama („Pariski sporazum”).

¹ Direktiva 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. oktobra 2003. godine o uspostavljanju sistema za trgovinu emisijom jedinica gasova sa efektom staklene bašte unutar Unije i o izmjeni Direktive Savjeta 96/61/EZ (SL L 275, 25.10.2003, str.32).

² Direktiva (EU) 2018/410 Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. marta 2018. godine o izmjeni Direktive 2003/87/EZ radi poboljšanja ekonomičnog smanjenja emisija i ulaganja sa niskim sadržajem ugljenika, i Odluka (EU) 2015/1814 (SL L 76, 19.3.2018, str.3).

³ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona, Evropski zeleni dogovor, COM (2019) 640 final.

⁴ SL L 282, 19.10.2016, str. 4.

6. Primarni cilj kontrole državne pomoći u kontekstu implementacije EU ETS-a je da se osigura da pozitivni efekti pomoći nadmašuju njene negativne efekte u smislu narušavanja konkurencije na unutrašnjem tržištu. Državna pomoć mora biti neophodna za postizanje ekološkog cilja EU ETS-a (neophodnost pomoći) i mora biti ograničena na najmanji iznos potreban za postizanje tražene zaštite životne sredine (proporcionalnost pomoći) bez stvaranja nepotrebnog narušavanja konkurencije i trgovine na unutrašnjem tržištu.
7. U ovim Smjernicama, Komisija utvrđuje uslove pod kojima se mjere pomoći u kontekstu EU ETS-a mogu smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem prema članu 107 stav 3 tačka (c) Ugovora. Nakon pregleda i eventualne revizije svih instrumenata politike koji se odnose na klimu (posebno Direktive 2003/87/EC) radi dodatnog smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte do 2030. godine, u skladu sa Planom za klimatske ciljeve, i inicijative za stvaranje Mehanizama za podešavanje granice ugljenika, Komisija će provjeriti da li je potrebna bilo kakva revizija ili prilagođavanje ovih Smjernica kako bi se postigla usklađenost sa ciljem klimatske neutralnosti i doprinijelo postizanju tog cilja uz poštovanje jednakih uslova.⁵
8. U ovim Smjernicama uzimaju se u obzir i specifičnosti evropskih malih i srednjih preduzeća (MSP-a), u skladu sa Strategijom za MSP za održivu i digitalnu Evropu.⁶

1. PODRUČJE PRIMJENE I DEFINICIJE

1.1. Područje primjene

9. Načela utvrđena u ovim Smjernicama primjenjuju se samo na posebne mjere pomoći utvrđene u članu 10a stav 6 i članu 10b Direktive 2003/87/EZ.
10. Pomoć se ne može dodijeliti preduzećima u teškoćama u smislu Smjernica o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje preduzeća u teškoćama.⁷
11. Prilikom procjene pomoći u korist privrednog društva koje nije izvršilo nalog za povraćaj sredstava nakon prethodne odluke Komisije kojom se pomoć proglašava nezakonitom i neusklađenom sa unutrašnjim tržištem, Komisija će uzeti u obzir iznos pomoći koji još treba da se vrati.⁸ U praksi Komisija procjenjuje kumulativni efekat obje mjere pomoći i može obustaviti isplatu nove pomoći dok se ne izvrši nalog za povraćaj sredstava.

1.2. Mjere pomoći obuhvaćene ovim Smjernicama

1.2.1. *Pomoć za nadokandu povećanja cijena električne energije koja je rezultat uključivanja troškova emisija gasova sa efektom staklene bašte zbog EU ETS-a (obično se nazivaju „indirektni troškovi emisije”)*

12. U skladu sa članom 10a stav 6 Direktive 2003/87/EZ države članice treba da usvoje finansijske mjere u korist sektora ili podsektora koji su izloženi stvarnom riziku od curenja ugljenika zbog značajnih indirektnih troškova stvarno nastalih zbog troškova emisije gasova sa efektom staklene bašte ugrađenih u cijene električne energije, pod uslovom da su takve finansijske mjere u skladu sa pravilima

⁵Vidjeti zaključke koje je usvojio Evropski savjet na sastanku 12. decembra 2019.

⁶Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona, Strategija MSP za održivu i digitalnu Evropu, COM (2020) 103 final.

⁷Smjernice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u teškoćama (SL C 249, 31.7.2014, str. 1).

⁸U tom smislu vidjeti spojene predmete T-244/93 i T-486/93, TWD Textilwerke Deggendorf GmbH protiv Komisije ECLI: EU: T:1995:160 i Saopštenje Komisije - U pravcu efikasnog sprovođenja odluka Komisije kojima se državama članicama nalaže da povrate nezakonitu i neusklađenu državnu pomoć (SL C 272, 15.11.2007, str. 4).

o državnoj pomoći, a naročito u smislu da se njima ne uzrokuje neopravdano narušavanje tržišne konkurencije na unutarašnjem tržištu.

1.2.2. Pomoć povezana sa mogućnošću prelazne besplatne alokacije emisijih jedinica za modernizaciju energetskog sektora

13. U skladu sa članom 10c Direktive 2003/87/EZ države članice koje ispunjavaju određene uslove koji se odnose na nivo BDP-a po stanovniku u odnosu na prosjek Unije mogu odstupati od načela utvrđenog u drugom podstavu člana 10a stav 1 Direktive 2003/87/EZ, prema kojem se ne smije vršiti besplatna alokacija emisijih jedinica ni za kakve oblike proizvodnje električne energije. Te države članice mogu obezbijediti prelaznu besplatnu alokaciju emisijih jedinica postrojenjima za proizvodnju električne energije radi modernizacije, diversifikacije i održive transformacije energetskog sektora.
14. Kako je već utvrđeno u brojnim odlukama Komisije⁹, dodjela prelaznih besplatnih emisijih jedinica energetskom sektoru uključuje državnu pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora jer se dodjelom besplatnih emisijih jedinica, države članice odriču prihoda i daju selektivnu prednost subjektima u energetskom sektoru. Ti se subjekti mogu takmičiti sa subjektima u energetskom sektoru u drugim državama članicama, što može narušiti ili prijetiti da će narušiti tržišnu konkurenciju i utiče na trgovinu na unutrašnjem tržištu.

1.3. Definicije

15. Za potrebe ovih Smjernica primjenjuju se sljedeće definicije:

- 1) „pomoć” označava svaku mjeru koja ispunjava sve kriterijume utvrđene u članu 107 stav 1 Ugovora;
- 2) „period dodjele pomoći” označava jednu ili više godina u periodu 2021-2030. Ako država članica želi da dodjeli pomoć koja odgovara kraćem periodu, trebalo bi da uzme kao referencu poslovnu godinu korisnika i da dodjeli pomoć na godišnjoj osnovi;
- 3) „curenje ugljenika” znači mogućnost povećanja globalnih emisija gasova sa efektom staklene bašte kada kompanije prebace proizvodnju van Unije jer ne mogu da prenesu povećanje troškova izazvano EU ETS na svoje kupce bez značajnog gubitka tržišnog udjela;
- 4) „maksimalni intezitet pomoći” znači ukupan iznos pomoći izražen kao procenat prihvatljivih troškova;
- 5) „samoprodukcija” označava proizvodnju električne energije od strane postrojenja koje se ne kvalifikuje kao „generator električne energije” u smislu člana 3 tačka (u) Direktive 2003/87/EZ;
- 6) „korisnik” znači privredno društvo koje prima pomoć;
- 7) „emisijih jedinica Evropske unije” (EUA) znači prenosivo pravo na emisiju jedne tone ekvivalenta CO₂ tokom određenog perioda;
- 8) „bruto dodata vrijednost (BDV)” znači bruto dodata vrijednost po troškovima proizvodnih faktora, to jest BDV po tržišnim cijenama umanjena za sve indirektno poreze i uvećana za sve subvencije.
- 9) „terminalska cijena emisijih jedinica Evropske unije”, u eurima, znači jednostavan prosjek dnevnih jednogodišnjih terminalskih cijena emisijih jedinica Evropske unije (zaključna cijena) za isporuku u decembru godine za koju se pomoć dodjeljuje, kako je zabilježeno na određenoj berzi za

⁹ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije SA.34385 – Bugarska – Dodjela besplatnih emisijih jedinica sa efektom staklene bašte u skladu sa članom 10c Direktive 2003/87/EZ u zamjenu za ulaganja u postrojenja za proizvodnju električne energije i energetsku infrastrukturu (SL C 63, 20.2.2015, str. 1.); Odluku Komisije SA.34674 – Poljska – Besplatne emisije jedinice proizvođačima električne energije u skladu s članom 10.c Direktive 2003/87/EZ (SL C 24, 23.1.2015, str. 1.).

emisione jedinice ugljenika u EU-i od 1. januara do 31. decembra godine koja prethodi godini za koju se pomoć dodjeljuje.¹⁰

- 10) „faktor emisije CO₂”, izražen u tCO₂/MWh, znači ponderisani prosjek intenziteta CO₂ pri proizvodnji električne energije iz fosilnih goriva u različitim geografskim područjima. Ponder odražava kombinaciju proizvodnje iz fosilnih goriva u datom geografskom području. Faktor CO₂ dobija se podjelom podataka o emisijama u ekvivalentu CO₂ za energetski sektor sa bruto proizvodnjom električne energije zasnovane na fosilnim gorivima u TWh. Za potrebe ovih Smjernica¹¹, područja su definisana kao geografske područja (a) koje se sastoje od podržišta povezanih preko berzi električne energije; ili (b) u okviru kojih nisu utvrđena zagušenja i, u oba slučaja, na kojima su cijene po satu za dan unaprijed na berzama za električnu energiju na predmetnim područjima iskazane sa odstupanjem od najviše 1 % cijene u eurima (na osnovu dnevnih deviznih kurseva ECB-e) u značajnom broju svih sati u određenoj godini. Ovakva regionalna diferencijacija odražava značaj elektrana na fosilna goriva za utvrđivanje konačne cijene na veleprodajnom tržištu i njihovu ulogu kao marginalnih elektrana na listi ekonomskog prvenstva. Sama činjenica da se električnom energijom trguje između dvije države članice ne znači da one automatski čine nadnacionalni region. S obzirom na nedostatak relevantnih podataka na podnacionalnom nivou, geografska područja obuhvataju cijelu teritoriju jedne ili više država članica. Na osnovu toga mogu se identifikovati sljedeća geografska područja: Španija i Portugal; Litvanija, Letonija i Estonija; Njemačka i Luksemburg; Bugarska i Rumunija kao i sve ostale države članice pojedinačno. Odgovarajući maksimalni regionalni faktori CO₂, koji se primjenjuju kao maksimalne vrijednosti kada država članica koja podnosi prijavu nije sprovedla procjenu faktora emisije CO₂ u skladu sa tačkom (11) u nastavku, navedeni su u Prilogu III. Država članica može zatražiti od komisije da izračuna factor emisije CO₂ na osnovu podataka dostupnih u 2026. godini i može prijaviti dobijeni faktor emisije CO₂ kao izmjenu svoje šeme. Ažurirani faktor emisije CO₂ nema uticaja na faktore emisije CO₂ drugih država članica navedenih u Prilogu III. Da bi se obezbijedilo jednako postupanje sa izvorima električne energije i izbjegle moguće zloupotrebe, isti faktor emisije CO₂ primjenjuje se na sve izvore snabdijevanja električnom energijom (samoproizvodnja, ugovori o snabdijevanju električnom energijom ili snabdijevanje iz mreže) i na sve korisnike pomoći u predmetnoj državi članici; Ako je maksimalni regionalni faktor emisije CO₂ naveden u Prilogu III najmanje 15% niži od maksimalnog regionalnog faktora emisije CO₂ koji je prethodno bio naveden u tom Prilogu ili od odobrenog tržišno zasnovanog faktora prije 1. januara 2026. godine, predmetne države članice mogu prijaviti prelazni period za prelazak sa prethodno primjenjivanog maksimalnog regionalnog faktora emisije CO₂ na ažurirani maksimalni regionalni faktor emisije CO₂ u skladu sa ovim Smjernicama za godinu t, počev od 2026. godine, u jednakim godišnjim razmacima smanjenja. Ažurirani maksimalni regionalni faktor emisije CO₂ naveden u Prilogu III primjenjivaće se najkasnije za godinu t = 2030.
- 11) „faktor emisije CO₂ zasnovan na tržištu”, izražen u tCO₂/MWh. Države članice koje namjeravaju da odobre nadoknadu indirektnih troškova, mogu pri prijavi relevantne šeme da zahtijevaju da se primjenjivi faktor emisije CO₂ utvrdi na osnovu studije sadržaja CO₂ za tehnologiju na osnovu koje se određuje marža na tržištu električne energije. U takvoj prijavi faktora emisije CO₂ zasnovanog na tržištu mora se dokazati prikladnost odabranog faktora emisije CO₂ zasnovanog na tržištu

¹⁰ Na primjer, kada je riječ o pomoći dodijeljenoj za 2023. godinu to je jednostavan prosjek zaključne cijene emisijonih jedinica Evropske unije iz decembra 2023, koji je zabilježen od 1. januara 2022. godine do 31. decembra 2022. godine na određenoj berzi za emisije jedinice ugljenika u EU.

¹¹ Ove Smjernice ne smatraju se zakonodavnim instrumentima i stoga ih Zajednički odbor EEP-a ne mora uključiti u Sporazum o EEP-u. Nadzorni organ EFTA-e je odgovoran za utvrđivanje relevantnih pravila koja se primjenjuju na države EFTA-e, što uključuje metodologiju za utvrđivanje faktora emisije CO₂.

primjenom modela električnog sistema kojim se simulira formiranje cijene i zabilježenih podataka o tehnologiji na osnovu koje se određuje marža za cijelu godinu t-1 (uključujući sate tokom kojih se marža određivala na osnovu uvoza). Ovaj izvještaj se mora podnijeti nacionalnom regulatornom tijelu na odobrenje i dostaviti Komisiji ako se mjera državne pomoći prijavljuje Komisiji na osnovu člana 108 stav 3 Ugovora. Komisija procjenjuje prikladnost studije i dobijenog faktora emisije CO₂ zasnovanog na tržištu u okviru analize usklađenosti koju sprovodi u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora i ovim Smjernicama;

- 12) „stvarna proizvodnja”, u tonama po godini, znači stvarna proizvodnja postrojenja u godini t, utvrđena naknadno (*ex post*) u godini t+1;
- 13) „stvarna potrošnja električne energije”, izražena u MWh, znači stvarna potrošnja električne energije u postrojenju (uključujući potrošnju električne energije za proizvodnju eksternalizovanih proizvoda koji ispunavanju uslove za pomoć) u godini t, utvrđena naknadno (*ex post*) u godini t + 1;
- 14) „referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije”, izraženo u MWh/toni proizvodnje i definisano na osmocičnom nivou Prodcom¹², znači potrošnju električne energije za određeni proizvod po toni proizvodnje koja je postignuta najefikasnijim metodama proizvodnje za predmetni proizvod. Ažuriranje referentne vrijednosti za efikasnost potrošnje električne energije mora da bude u skladu sa članom 10a stav 2 Direktive 2003/87/EC. Za proizvode u prihvatljivim sektorima, za koje je u odjeljku 2 Priloga I Delegirane regulative Komisije (EU) 2019/331¹³, utvrđena zamjenjivost između goriva i električne energije, referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije utvrđuju se unutar istih granica sistema, pri čemu se za određivanje iznosa pomoći u obzir uzima samo udio električne energije. Odgovarajuća referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije za proizvode obuhvaćene prihvatljivim sektorima navedena su u Prilogu II ovih Smjernica;
- 15) „referentna vrijednost potrošnje električne energije” znači 80 procenata stvarne potrošnje električne energije koja se određuje odlukom Komisije zajedno sa referentnim vrijednostima efikasnosti potrošnje električne energije. Odgovara prosječnom naporu smanjenja koji je određen primjenom referentnih vrijednosti efikasnosti potrošnje električne energije (referentna potrošnja električne energije/prosječna potrošnja električne energije). Primjenjuje se na sve proizvode koji su obuhvaćeni prihvatljivim sektorima, ali za koje nije definisana referentna vrijednost efikasnosti potrošnje električne energije.

Referentna vrijednost efikasnosti potrošnje smanjuje se (počev od godine t = 2022) za 1,09% na godišnjem nivou, u skladu sa formulom utvrđenom u Prilogu II pod naslovom “Ažurirane referentne vrijednosti efikasnosti za određene proizvode navedene u Prilogu I.”

2. ZAJEDNIČKA NAČELA OCJENJIVANJA

16. Kako bi ocijenila može li se prijavljena mjera pomoći smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, Komisija generalno analizira da li način na koji je mjera osmišljena obezbjeđuje da pozitivan efekat pomoći na postizanje cilja od zajedničkog interesa premašuje njene potencijalne negativne efekte na trgovinu i konkurenciju.

¹²Prodcom lista je evropska lista proizvoda iz rudarske i proizvodne industrije: https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM&StrGroupCode=CLASSIFIC&StrLanguageCode=EN&IntFamilyCode=&TxtSearch=prodcom&IntCurrentPage=1

¹³ Delegirana regulativa Komisije (EU) 2019/331 od 19. decembra 2018. o utvrđivanju prelaznih pravila na nivou Unije za usklađenu besplatnu dodjelu emisijih jedinica na osnovu člana 10a Direktive 2003/87/EC Evropskog parlamenta i Savjeta (SL L 59, 27.2.2019, str. 8.).

17. U Saopštenju o modernizaciji državne pomoći od 8. maja 2012. godine¹⁴ poziva se na utvrđivanje i definisanje zajedničkih načela koji se primjenjuju na procjenu usklađenosti svih mjera pomoći koje sprovodi Komisija. Komisija će stoga smatrati da je mjera pomoći u skladu sa Ugovorom samo ako ispunjava svaki od sljedećih kriterijuma: mora doprinositi cilju od zajedničkog interesa u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora; mora biti usmjerena na situaciju u kojoj pomoć može da dovede do ključnog poboljšanja koje tržište ne može samo da ostvari, na primjer otklanjanjem tržišnog neuspjeha ili rješavanjem pitanja pravičnosti ili kohezije; mora biti odgovarajući instrument politike za postizanje cilja od zajedničkog interesa; mora promijeniti ponašanje predmetnih privrednih društava na način da se počnu baviti dodatnom djelatnošću, kojom se ne bi bavili bez pomoći ili bi se njome bavili na ograničen ili drugačiji način ili na drugoj lokaciji; iznos i intenzitet pomoći moraju biti ograničeni na najmanji potreban iznos; negativni efekti pomoći moraju biti dovoljno ograničeni; države članice, Komisija, privredni subjekti i javnost moraju imati jednostavan pristup svim relevantnim aktima i važnim informacijama o pomoći koja se dodeljuje na osnovu njih.
18. U odjeljcima 3.1. i 3.2. objašnjava se kako se ovi opšti kriterijumi prenose u posebne zahtjeve u pogledu usklađenosti, koje je potrebno ispuniti za potrebe mjera pomoći obuhvaćenih ovim Smjernicama.

3. OCJENJIVANJE USKLAĐENOSTI NA OSNOVU ČLANA 107 STAV 3 TAČKA (C) UGOVORA

3.1. Pomoć privrednim društvima u sektorima za koje se smatra da su izloženi stvarnom riziku od curenja ugljenika zbog značajnih indirektnih troškova koji su stvarno nastali zbog troškova emisije gasova sa efektom staklene bašte uključenih u cijene električne energije (pomoć za indirektne troškove emisije)

19. Pomoć za indirektne troškove emisije smatraće se usklađenom sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora ako su ispunjeni uslovi navedeni u nastavku.
20. Cilj ove vrste pomoći je da spriječi značajan rizik od curenja ugljenika, posebno zbog troškova emisionih jedinica Europske unije koji se prenose na cijene električne energije koje snosi korisnik ako se njegovi konkurenti iz trećih zemalja ne suočavaju sa sličnim troškovima u svojim cijenama električne energije i ako korisnik nije u mogućnosti da te troškove prenese na cijene proizvoda, a da pritom ne izgubi značajan tržišni udio. U nedostatku obavezujućeg međunarodnog sporazuma o smanjenju emisije gasova sa efektom staklene bašte, suzbijanje rizika od curenja ugljenika pomažući korisnicima da smanje svoju izloženost ovom riziku služi ekološkom cilju, budući da pomoć ima za cilj izbjegavanje povećanja globalnih emisija sa efektom staklene bašte zbog pomjeranja proizvodnje izvan Unije.
21. Kako bi se ograničio rizik od narušavanja konkurencije na unutrašnjem tržištu, pomoć mora biti ograničena na sektore koji su izloženi stvarnom riziku od curenja ugljenika zbog značajnih indirektnih troškova koji su zapravo nastali kao posljedica prenosa troškova emisije gasova sa efektom staklene bašte u cijene električne energije. Za potrebe ovih Smjernica, smatra se da stvarni rizik od curenja ugljenika postoji samo ako je korisnik aktivan u nekom od sektora navedenih u Prilogu I. Sektor ili podsektor koji nije naveden u Prilogu I, ali ispunjava kriterijume za uključivanje u taj prilog¹⁵, takođe se može smatrati prihvatljivim, pod uslovom da države članice to dokažu podacima koji su reprezentativni za sektor ili podsektor na nivou Unije, koje je verifikovao nezavisni stručnjak i koji se zasnivaju na vremenskom periodu od najmanje tri posljednje godine za koje su podaci dostupni. Ako

¹⁴ COM/2012/0209 final.

¹⁵ Ovi kriterijumi su intenzitet trgovine veći od 20% i intenzitet troškova indirektno emisije veći od 0,32 kg CO₂/EUR, što rezultira indikatorom indirektnog curenja ugljenika većim od 0,064. Metodologija je detaljnije opisana u radnom dokumentu osoblja Komisije SWD (2020) 190 final.

države članice namjeravaju da prošire svoje odgovarajuće šeme kako bi uključile bilo koji novi sektor ili podsektor, dužne su da svaku takvu izmjenu prijave Komisiji. Države članice mogu u svojim šemama predvidjeti obavezu da u budućnosti uključe sve dodatne sektore ili podsektore čija je prihvatljivost dokazana od strane druge države članice i odobrena od strane Komisije, i da obavijeste Komisiju o svakom takvom uključivanju.

22. Ako države članice odluče dodijeliti pomoć samo za određene sektore navedene u Prilogu I, izbor sektora mora biti napravljen na osnovu objektivnih, nediskriminatornih i transparentnih kriterijuma.
23. U okviru prihvatljivog sektora, države članice moraju da osiguraju da se izbor korisnika vrši na osnovu objektivnih, nediskriminatornih i transparentnih kriterijuma i da se pomoć u načelu dodjeljuje na isti način za sve konkurente koji djeluju u istom sektoru, ako nalaze se u sličnom činjeničnom stanju.
24. Za potrebe nadoknade indirektnih troškova u vezi sa ETS-om, državna pomoć se smatra odgovarajućim instrumentom bez obzira na oblik u kome je dodijeljena. U tom kontekstu, nadoknada u obliku direktnih bespovratnih sredstava se smatra odgovarajućim instrumentom.
25. Pomoć je usklađena sa unutrašnjim tržištem samo ako ima podsticajni efekat. Da bi pomoć imala podsticajni efekat i zaista spriječila curenje ugljenika, ona se mora prijaviti i isplatiti korisniku u godini u kojoj su troškovi nastali ili u narednoj godini.
26. Ako se pomoć plaća u godini u kojoj su troškovi nastali, potrebno je uspostaviti mehanizam naknadnog usklađivanja plaćanja kako bi se povraćaj svake prekomjerne isplate pomoći izvršio prije 1. jula naredne godine.
27. Pomoć je proporcionalna i njen negativan efekat na konkurenciju i trgovinu je dovoljno ograničen ako ne prelazi 80 % nastalih indirektnih troškova emisije za sektore navedene u Tabeli 1 Priloga I, odnosno 75% za sektore navedene u Tabeli 2 Priloga I ili za sve druge sektore koji se smatraju prihvatljivim u skladu sa postupkom iz tačke 21. Referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije obezbjeđuje da pomoć za neefikasne proizvodne procese ostane ograničena i da se zadrži podsticaj za širenje energetske najefikasnijih tehnologija.
28. Najveći iznos pomoći koja se plaća po postrojenju za proizvodnju proizvoda iz sektora navedenih u Prilogu I mora se izračunati prema sljedećoj formuli:
 - (a) ako se na proizvode koje korisnik proizvodi primjenjuju referentne vrijednosti za efikasnost potrošnje električne energije navedene u Prilogu II, najveći iznos pomoći koji se isplaćuje po postrojenju za troškove nastale u godini t iznosi:

$$A_{max_t} = A_i \times C_t \times P_{t-1} \times E \times AO_t$$

U ovoj formuli, A_i je intenzitet pomoći, izražen kao udio (npr. 0,75); C_t je primjenjivi faktor emisije CO₂ ili faktor emisije CO₂ zasnovan na tržištu (tCO₂/MWh) (u godini t); P_{t-1} je terminska cijena emisijih jedinica Evropske unije u godini t-1 (EUR/tCO₂); E je primjenjivo referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije za određeni proizvod definisan u Prilogu II; a AO_t je stvarna proizvodnja u godini t. Ovi pojmovi su definisani u odjeljku 1.3.;

- (b) ako se na proizvode koje proizvodi korisnik ne primjenjuju referentne vrijednosti za efikasnost potrošnje električne energije navedena u Prilogu II, najveći iznos pomoći koja se isplaćuje po postrojenju za troškove nastale u godini t iznosi:

$$A_{max_t} = A_i \times C_t \times P_{t-1} \times EF \times AEC_t$$

U ovoj formuli, A_i je intenzitet pomoći, izražen kao decimalni razlomak (npr. 0,75); C_t je primjenjivi faktor emisije CO₂ ili tržišni faktor emisije CO₂ (tCO₂/MWh) (u godini t); P_{t-1} je terminska cijena

emisionih jedinica Evropske unije u godini t-1 (EUR/tCO₂); EF je promjenjiva referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije kako je definisana u tački 15 podtačka 15; a AEC je stvarna potrošnja električne energije (MVh) u godini t.

29. Ako postrojenje proizvodi proizvode na koje se primjenjuje referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije navedeno u Prilogu II i proizvode na koje se primjenjuje referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije, potrošnja električne energije za svaki proizvod mora se raspodijeliti prema odgovarajućoj tonaži proizvodnje svakog proizvoda.
30. Ako postrojenje proizvodi proizvode koji ispunjavaju uslove za pomoć (to jest spadaju u prihvatljive sektore navedene u Prilogu I) i proizvode koji ne ispunjavaju uslove za pomoć, najveći iznos pomoći koja se isplaćuje mora se izračunati samo za proizvode koji ispunjavaju uslove za pomoć.
31. S obzirom na to da se može dogoditi da intenzitet pomoći od 80 % za određene sektore navedene u Tabeli 1 Priloga I, odnosno 75% za određene sektore navedene u Tabeli 2 Priloga I ili za sve druge sektore koji se smatraju prihvatljivim u skladu sa postupkom iz tačke 21 ne bude dovoljan kako bi se obezbijedila odgovarajuća zaštita od rizika od curenja ugljenika, kada je potrebno, države članice mogu ograničiti iznos indirektnih troškova koje bi privredno društvo trebalo platiti na 1,5% bruto dodate vrijednosti predmetnog privrednog društva u godini t. Bruto dodata vrijednost privrednog društva mora se izračunati kao promet uvećan za kapitalizovanu proizvodnju i ostale poslovne prihode, uvećan ili umanjen za promjene na zalihama robe, umanjen za nabavku robe i usluga (u koje nisu uključeni troškovi zaposlenih), umanjen za ostale poreze na proizvode koji su povezani sa prometom, ali se ne mogu odbiti, umanjen za carine i poreze povezane sa proizvodnjom. Alternativno, može se izračunati i iz bruto poslovnog viška dodavanjem troškova zaposlenih. Prihodi i rashodi koji se u poslovnim knjigama vode kao finansijski ili vanredni isključeni su iz dodate vrijednosti. Dodata vrijednost prema troškovima proizvodnih faktora izračunava se na bruto nivou, pošto se ispravke vrijednosti (kao što je amortizacija) ne oduzimaju.¹⁶
32. Ako države članice odluče da ograniče iznos indirektnih troškova koji bi privredno društvo trebalo da plati na 1,5% bruto dodate vrijednosti, to se ograničenje mora primjenjivati na sva prihvatljiva privredna društva u relevantnom sektoru. Ako države članice odluče da primjenjuju ograničenje od 1,5% bruto dodate vrijednosti samo na neke od sektora navedenih u Prilogu I, izbor sektora mora biti napravljen na osnovu objektivnih, nediskriminatornih i transparentnih kriterijuma.
33. Pomoć se može kumulirati:
 - (a) sa svim drugim državnim pomoćima povezanim sa drugim prihvatljivim troškovima koje je moguće utvrditi,
 - (b) sa svim drugim državnim pomoćima povezanim sa istim prihvatljivim troškovima, koji se djelimično ili potpuno preklapaju, i sa svim drugim državnim pomoćima bez prihvatljivih troškova koje je moguće utvrditi, samo ako takvo kumuliranje ne dovodi do prekoračenja najvećeg intenziteta pomoći ili iznosa pomoći koji se primjenjuje na pomoć u skladu sa ovim odjeljkom.
34. Finansijska sredstva Unije kojima centralizovano upravlja Komisija, a koja nijesu direktno ili indirektno pod kontrolom države članice, ne predstavljaju državnu pomoć. Ako se takva finansijska sredstva Unije kombinuju sa državnom pomoći, samo se ova druga uzima u obzir za utvrđivanje da li se poštuju pragovi za prijavu i najveći intenziteti pomoći, ali pod uslovom da ukupan iznos dodijeljenih državnih

¹⁶ Oznaka 12 15 0 u okviru pravnog okvira utvrđenog Regulativom (EU) br. 295/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. marta 2008. godine o strukturnoj poslovnoj statistici (SL L 97, 9.4.2008, str. 13).

finansijskih sredstava u odnosu na iste prihvatljive troškove ne prelazi najvišu stopu finansiranja utvrđenu u važećim propisima zakonodavstva Unije.

35. Pomoć se ne smije kumulirati sa de minimis pomoći u pogledu istih prihvatljivih troškova ako bi takva kumulacija dovela do intenziteta pomoći koji premašuje intenzitet utvrđen u ovom odjeljku.
36. Trajanje šema pomoći na osnovu kojih se dodjeljuje pomoć ne smije biti duže od perioda primjene ovih Smjernica (2021-2030).

3.2. Pomoć u vezi sa mogućnošću prelaznih besplatnih emisijih jedinica za modernizaciju proizvodnje električne energije

37. Državna pomoć u vezi sa mogućnošću prelaznih besplatnih emisijih jedinica za modernizaciju proizvodnje električne energije u skladu sa članom 10c Direktive 2003/87/EZ usklađene su sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora pod uslovom da su ispunjeni uslovi navedeni u nastavku.
38. Cilj pomoći mora biti modernizacija, diversifikacija i održiva transformacija energetskog sektora. Ulaganja kojima se dodjeljuje pomoć moraju biti usklađena sa tranzicijom na sigurnu i održivu ekonomiju sa niskim emisijama ugljenika, ciljevima okvira klimatske i energetske politike Unije do 2030. godine, Evropskim zelenim dogovorom i dugoročnim ciljevima izraženim u Pariskom sporazumu.
39. Ako je zbog ulaganja došlo do povećanja kapaciteta za proizvodnju električne energije, dotični operator mora dokazati i da je do početka upotrebe dodatnog kapaciteta, on sam ili drugi povezani operator povukao odgovarajuću količinu emisijski intenzivnijih kapaciteta za proizvodnju električne energije.
40. Pomoć je usklađena sa unutrašnjim tržištem samo ako ima podsticajni efekat. Podsticajni efekat nastaje kada pomoć podstakne korisnika da promijeni svoje ponašanje, do čega ne bi došlo bez pomoći. Pomoć ne smije da subvencionira troškove aktivnosti koje bi privredno društvo ionako snosilo niti smije da nadoknađuje uobičajeni poslovni rizik ekonomske aktivnosti.
41. Prilikom prijema zahtjeva za pomoć, organ koji dodjeljuje pomoć mora da provjeri da li će pomoć imati traženi podsticajni efekat.
42. Pomoć se operatorima može isplaćivati u obliku emisijih jedinica samo ako se dokaže da je ulaganje koje je odabrano u skladu sa pravilima procesa nadmetanja, sprovedeno.
43. Za projekte koji obuhvataju ukupan iznos ulaganja veći od 12,5 miliona EUR, pomoć se može dodijeliti samo na osnovu procesa nadmetanja, koji se sprovodi u jednom ili više krugova između 2021. i 2030. godine. U tom postupku nadmetanja obavezno je sljedeće:
 - (a) pridržavati se načela transparentnosti, nediskriminacije, jednakog tretmana i dobrog finansijskog upravljanja;
 - (b) osigurati da su prihvatljive samo prijave projekata kojima se doprinosi raznovrsnosti kombinacija energije i izvora snabdijevanja, neophodnom restrukturiranju, unapređenju životne sredine i rekonstrukciji infrastrukture, čistim tehnologijama, kao što su tehnologije u području obnovljive energije, ili modernizaciji sektora proizvodnje energije, kao što je efikasano i održivo centralno grijanje, kao i sektora prenosa i distribucije energije;
 - (c) za rangiranje projekata definisati jasne, objektivne, transparentne i nediskriminatorne kriterijume odabira, kako bi se osiguralo da se biraju samo oni projekti:

- (i) kojima se na osnovu analize troškova i koristi osigurava pozitivna neto dobit u smislu smanjenja emisija i ostvaruju unaprijed utvrđena značajna smanjenja emisija CO₂, uzimajući u obzir veličinu projekata;
 - (ii) koji su komplementarni, kojima se jasno odgovara na potrebu za obnovom i modernizacijom i koji ne doprinose tržišnom rastu potražnje za energijom;
 - (iii) kojima se ostvaruje najbolja vrijednost za novac;
 - (iv) koji ne doprinose finansijskoj održivosti proizvodnje električne energije koja uključuje visoki intenzitet emisija niti se takva finansijska održivost poboljšava i kojima se sa intenzivnim emisijama ne povećava zavisnost od fosilnih goriva.
44. Za projekte za koje je ukupan iznos ulaganja manji od 12,5 miliona EUR, pomoć se može dodijeliti bez procesa nadmetanja. U ovom slučaju, izbor projekata mora biti zasnovan na objektivnim i transparentnim kriterijumima. Rezultati procesa selekcije moraju se objaviti kako bi javnost mogla dostaviti komentare. Ako se u okviru istog postrojenja sprovodi više od jednog ulaganja, ta ulaganja se moraju procijeniti kao cjelina kako bi se utvrdilo da li je prag od 12,5 miliona EUR prekoračen, osim ako su ta ulaganja nezavisno jedna o drugima, tehnički ili finansijski održiva.
45. Komisija će smatrati da je pomoć proporcionalna ako intenzitet pomoći ne prelazi 70 % relevantnih troškova ulaganja. Svi iznosi koji se upotrebljavaju moraju biti iznosi prije odbitaka poreza ili drugih dadžbina. Ako se pomoć ne dodjeljuje u obliku bespovratnih sredstava, iznos pomoći mora biti ekvivalentan vrijednosti bespovratnih sredstava. Pomoć koje se isplaćuju u nekoliko rata mora se izračunati kao ukupna neto sadašnja vrijednost u trenutku odobravanja prve rate na osnovu relevantne referentne stope Komisije za diskontovanje vrijednosti tokom vremena. Intenzitet pomoći se obračunava po korisniku.
46. Pomoć ne smije negativno da utiče na uslove trgovanja u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu, posebno ako su usmjerene na ograničen broj korisnika ili ako je vjerovatno da će pomoć ojačati tržišni položaj korisnika (na nivou grupe).
47. Pomoć se može kumulirati sa:
- (a) svim drugim državnim pomoćima u vezi sa različitim opravdanim troškovima koji se mogu identifikovati;
 - (b) svim drugim državnim pomoćima u vezi sa istim opravdanim troškovima, koji se djelimično ili potpuno preklapaju, i sa svim drugim državnim pomoćima bez opravdanih troškova koje je moguće identifikovati, samo ako takva kumulacija ne dovodi do prekoračenja najvećeg intenziteta pomoći ili iznosa pomoći koji se primjenjuje na ovu pomoć u okviru ovog odjeljka.
48. Pomoć se može dodijeliti istovremeno u okviru nekoliko šema pomoći ili kumulirati sa *ad hoc* pomoći, pod uslovom da ukupan iznos državne pomoći za aktivnost ili projekat ne prelazi gornje granice pomoći utvrđene u ovom odjeljku. Finansijska sredstva Unije kojima centralizovano upravlja Komisija, a koja nijesu direktno ili indirektno pod nadzorom države članice, ne predstavljaju državnu pomoć. Ako se takva finansijska sredstva Unije kombinuju sa državnom pomoći, samo se ova druga uzima u obzir kad se utvrđuje da li se poštuju pragovi za prijavu i najveći intenziteti pomoći, pod uslovom da ukupan iznos dodijeljenih državnih finansijskih sredstava u odnosu na iste prihvatljive troškove ne prelazi najvišu stopu finansiranja utvrđenu u važećim propisima zakonodavstva Unije.
49. Pomoć se ne smije kumulirati sa de minimis pomoći u pogledu istih prihvatljivih troškova ako bi takva kumulacija dovela do intenziteta pomoći koji premašuje intenzitet utvrđen u ovom odjeljku.

50. Trajanje šema pomoći na osnovu kojih se dodjeljuje pomoć ne smije biti duže od perioda primjene ovih Smjernica (2021-2030).

4. EVALUACIJA

51. Radi dodatnog ograničavanja narušavanja konkurencije, Komisija može zatražiti naknadnu (*ex post*) evaluaciju određenih šema pomoći. Evaluacija će morati da se sprovede za šeme u kojima je mogućnost narušavanja konkurencije posebno velika, to jest, kod kojih postoji rizik od značajnog ograničavanja ili narušavanja konkurencije ako se njihova primjena ne revidira u odgovarajućem roku.
52. S obzirom na ciljeve evaluacije, i kako se države članice i projekti koji primaju manje pomoći ne bi neproporcionalno opteretili, evaluacija je potrebna samo za šeme pomoći sa velikim budžetima pomoći, koje sadrži nove karakteristike ili kojima su predviđene značajne tržišne, tehnološke ili regulatorne promjene. Evaluaciju mora sprovesti stručnjak nezavisan od organa koji dodjeljuje pomoć na osnovu zajedničke metodologije koju je utvrdila Komisija. Evaluacija se mora objaviti. Država članica mora, zajedno sa šemom pomoći, dostaviti i nacrt plana evaluacije, koji će biti sastavni dio Komisijine procjene šeme.
53. Evaluacija se mora blagovremeno dostaviti Komisiji kako bi se omogućila procjena mogućeg produženja šeme pomoći, a u svakom slučaju po njenom završetku. Tačno područje primjene i pravila/zahtjevi u vezi sa svakom evaluacijom utvrđuju se u odluci kojom se odobrava šema pomoći. U svim naknadnim mjerama pomoći sa sličnim ciljem u obzir se moraju uzeti rezultati evaluacije.

5. ENERGETSKA REVIZIJA I SISTEMI UPRAVLJANJA

54. Za pomoć obuhvaćenu Odjeljkom 3.1. države članice se obavezuju će provjeriti da li korisnik ispunjava obvezu da sprovede energetska reviziju u smislu člana 8. Direktive 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁷, nezavisno od toga da li je sprovedena kao samostalna energetska revizija ili u okviru sertifikovanog Sistema upravljanja energijom ili Sistema upravljanja životnom sredinom, na primjer, šema EU za ekološko upravljanje i reviziju (EMAS)¹⁸.
55. Države članice se, takođe, obavezuju da će pratiti hoće li korisnici na koje se primjenjuje obaveza sprovođenja energetske revizije u skladu sa članom 8 stav 4 Direktive 2012/27/EU preduzeti sljedeće:
- (a) sprovesti preporuke iz revizorskog izvještaja, u mjeri u kojoj period povraćaja relevantnih ulaganja ne prelazi tri godine ili period povraćaja iz člana 10a stav 1 podstav 3 Direktive 2003/87/EC, u zavisnosti od toga koji je duži, i pod uslovom da su troškovi njihovih ulaganja srazmjerni; ili
 - (b) smanjiti emisije ugljen-dioksida i ostalih komponenti baziranih na ugljeniku svoje potrošnje električne energije tako da se barem 30 % te potrošnje pokriva iz izvora bez emisija ugljenika; ili
 - (c) uložiti značajan dio od najmanje 50 % iznosa pomoći u projekte koji dovode do značajnog smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte iz postrojenja i to znatno ispod primjenjive referentne vrijednosti koje se upotrebljava za besplatnu dodjelu u okviru Sistema za trgovinu emisijama u EU; ili
 - (d) uložiti najmanje 50 % iznosa pomoći u novu ili modernizovanu imovinu za koju se može kvantifikovano dokazati da daje dodatni doprinos smanjenju troškova elektroenergetskog

¹⁷ Direktiva 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2012. godine o energetske efikasnosti, izmjenama i dopunama direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju van snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (SL L 315, 14.11.2012., str. 1).

¹⁸ Regulativa (EU) br. 1221/2009 o dobrovoljnom učešću organizacija u u šemi Zajednice za ekološko upravljanje i revizija (EMAS) (SL L 342, 22.12.2009, str. 1).

sistema, uzimajući u obzir tržišne i sistemske potrebe u toj državi članici, bez izazivanja povećanja potrošnje fosilnih goriva. Prihvatljive aktivnosti ulaganja mogu, na primjer, uključivati razvoj kapaciteta za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, rješenja za skladištenje energije, mjere za povećanje fleksibilnosti na strani potražnje, unapređenja energetske efikasnosti koja utiču na potražnju za električnom energijom, kao i razvoj elektrolizatora za proizvodnju vodonika iz obnovljivih izvora ili niskougljeničnog vodonika. Ulaganja usmjerena na elektrifikaciju takođe su prihvatljiva. Države članice mogu utvrditi uži popis prihvatljivih ulaganja, ali ulaganja za povećanje fleksibilnosti na strani potražnje moraju biti prihvatljiva.

6. TRANSPARENTNOST

56. Države članice moraju osigurati da se na Komisijinoj platformi „modul za transparentnu dodjelu” (engl. Transparency Award Module)¹⁹ i na sveobuhvatnoj internet stranici državne pomoći na nacionalnom ili regionalnom nivou objavljuju sljedeće informacije:

- (a) kompletan tekst odobrene šeme pomoći ili odluke o dodjeli pojedinačne pomoći i njenih implementacionih odredbi ili link ka tom tekstu;
- (b) naziv organa koji daje pomoć ili više njih;
- (c) naziv i identifikator svakog korisnika, uz izuzetak poslovnih tajni i drugih povjerljivih informacija u propisno opravdanim slučajevima i uz odobrenje Komisije u skladu sa Saopštenjem Komisije o poslovnim tajnama u odlukama o državnoj pomoći²⁰;
- (d) instrument pomoći²¹, element pomoći i, ako se razlikuje, nominalni iznos pomoći dodijeljen svakom korisniku, izražen kao puni iznos u nacionalnoj valuti²²;
- (e) datum dodjele²³ i datum objavljivanja;
- (f) vrsta privrednog društva (malo ili srednje preduzeće/veliko privredno društvo);
- (g) regija u kojoj se korisnik nalazi (na nivou NUTS II ili niže);
- (h) glavni privredni sektor u kojem korisnik ima svoje aktivnosti (na nivou NACE grupe);
- (i) cilj pomoći.

57. Takav uslov se primjenjuje u odnosu na pojedinačnu pomoć koja prelazi 500 000 EUR.

58. Te se informacije moraju objaviti nakon donošenja odluke o dodjeli pomoći, moraju se čuvati najmanje deset godina i moraju biti dostupne javnosti bez ograničenja.²⁴

¹⁹ <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=en>

²⁰ C (2003) 4582 (SL C 297, 9.12.2003, str. 6).

²¹ Bespovratna sredstva/subvencija kamatnih stopa; zajam/povratni avansi/povratna bespovratna sredstva; jemstvo; poreska pogodnost ili oslobađanje od poreza; rizično finansiranje; drugo (navesti). Ako se pomoć dodjeljuje pomoću više instrumenata pomoći, iznos pomoći mora se navesti po instrumentu.

²² Bruto ekvivalent bespovratnog sredstva. Za operativnu pomoć može se navesti godišnji iznos pomoći po korisniku.

²³ Datum kada je korisniku dodijeljeno zakonsko pravo na primanje pomoći u skladu sa važećim nacionalnim pravnim režimom.

²⁴ Te se informacije objavljuju u roku od šest mjeseci od dana dodjele pomoći. U slučaju nezakonite pomoći, države članice su obvezne te informacije objaviti naknadno, i to u roku od šest mjeseci od datuma odluke Komisije. Informacije moraju biti dostupne u formatu koji omogućuje pretraživanje, preuzimanje i jednostavno objavljivanje podataka na internetu, npr. u formatu CSV ili XML.

7. IZVJEŠTAVANJE I PRAĆENJE

59. U skladu sa Regulativom Savjeta (EU) 2015/1589²⁵ i Regulativom Komisije (EZ) br. 794/2004²⁶, države članice moraju da podnose godišnje izvještaje Komisiji.
60. Osim zahtjeva utvrđenog u tim regulativama, države članice u svoje godišnje izvještaje moraju uključiti sljedeće informacije koristeći standardni obrazac Komisije:
- (a) naziv svakog korisnika i postrojenja u njegovom vlasništvu za koje je dodijeljena pomoć;
 - (b) sektori djelatnosti svakog korisnika (označeni četvorocifreni kod NACE);
 - (c) godina za koju se pomoć dodjeljuje i godina u kojoj se pomoć isplaćuje;
 - (d) stvarna proizvodnja za svako postrojenje za koje je dodijeljena pomoć u odgovarajućem sektoru;
 - (e) stvarna potrošnja električne energije za svako postrojenje za koje je dodijeljena pomoć (ako je pomoć dodijeljena primjenom primjenjive referentne vrijednosti za efikasnost potrošnje električne energije);
 - (f) terminska cijena emisijih jedinica Evropske unije upotrijebljena za izračunavanje iznosa pomoći po korisniku;
 - (g) intenzitet pomoći;
 - (h) nacionalni faktor emisije CO₂.
61. Države članice moraju osigurati vođenje detaljne evidencije o svim mjerama povezanim sa dodjelom pomoći. Takva evidencija mora da sadrži sve informacije neophodne da se utvrdi, ako je primjenjivo, da li se poštuju uslovi u vezi sa prihvatljivim troškovima i najvećem dozvoljenom intenzitetu pomoći. Ta evidencija mora se čuvati deset godina od datuma kada je pomoć dodijeljena i mora se dostaviti Komisiji na zahtjevu.
62. U bilo kojoj godini u kojoj budžet šeme pomoći iz odjeljka 3.1 premašuje 25% prihoda ostvarenih prodajom emisijih jedinica, predmetna država članica mora objaviti izvještaj u kojem se navode razlozi za prekoračenje tog iznosa, u skladu sa članom 10a stav 6 Direktive 2003/87/EC. Izvještaj mora da sadrži relevantne informacije o cijenama električne energije za velike industrijske potrošače koji imaju koristi od šeme, ne dovodeći u pitanje zahtjeve u vezi sa zaštitom povjerljivih informacija. Izvještaj takođe mora da sadrži informacije o tome da li su razmotrene druge mjere za održivo smanjenje indirektnih troškova ugljenika u srednjoročnom i dugoročnom periodu.
63. Proizvođači električne energije i mrežni operatori koji imaju koristi od pomoći obuhvaćene odjeljkom 3.2 moraju do 28. februara svake godine da informišu o implementaciji svojih odabranih ulaganja, uključujući besplatne alokacije emisijih jedinica i nastalih investicionih rashoda i vrste ulaganja kojima je pomoć data.

8. PERIOD PRIMJENE I REVIZIJA

64. Ovim Smjernicama zamjenjuju se od 1. januara 2021. Smjernice o određenim mjerama državne pomoći u kontekstu šeme trgovanja emisijim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte nakon 2012. objavljene 5. juna 2012.²⁷.

²⁵ SL L 248, 24.9.2015, str. 9.

²⁶ SL L 140, 30.4.2004, str. 1.

²⁷ SL C 158, 5.6.2012, str. 4.

65. Komisija će primjenjivati načela navedene u ovim Smjernicama od 1. januara 2021. do 31. decembra 2030. godine.
66. Komisija će načela navedene u ovim Smjernicama primjenjivati na sve prijavljene mjere pomoći u pogledu kojih je pozvana da donese odluku, od 1. januara 2021. godine, čak i kada su projekti prijavljeni prije tog datuma. Nezakonita pomoć će se procjenjivati u skladu sa pravilima koja su bila na snazi na dan kada je pomoć dodijeljena u skladu sa Saopštenjem Komisije o utvrđivanju važećih pravila za procjenu nezakonite državne pomoći.²⁸
67. U periodu od 1. januara 2026. godine do 31. decembra 2030. godine primjenjivaće se ažurirani faktori emisije CO₂ i geografska područja. Tokom 2026. godine, Komisija će dopuniti ove Smjernice referentnim vrijednostima za efikasnost potrošnje električne energije koje obuhvataju sektore koji su dodati na izmijenjenu listu prihvatljivih sektora u Prilogu I, i prilagoditi ih radi rješavanja preklapanja između pomoći dodijeljene na osnovu ovih Smjernica i obaveze predaje sertifikata u skladu sa Regulativom (EU) 2023/956 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁹ o indirektnim troškovima emisije³⁰ u vezi sa proizvodnjom đubriva i azotnih jedinjenja i eksploatacije ruda gvožđa. Shodno tome, države članice su dužne da, gdje je to potrebno, izmijene svoje odgovarajuće šeme kako bi ih uskladile sa izmijenjenim Smjernicama.
68. Komisija može odlučiti da preispita ili prilagodi ove Smjernice u bilo kojem trenutku ako je to neophodno iz razloga povezanih sa politikom konkurencije ili kako bi se uzele u obzir druge politike Unije, međunarodne obaveze ili bitne promjene na tržištu. Države članice će možda morati da prilagode svoje šeme kako bi ih uskladile sa prilagođenim smjernicama.
69. U skladu sa članom 108 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije Komisija državama članicama predlaže sljedeće odgovarajuće mjere:
- (a) države članice, gdje je to potrebno, najkasnije do 30. juna 2026. godine izmijene postojeće šeme pomoći kako bi ih uskladile sa ovim izmijenjenim Smjernicama;
 - (b) države članice daju svoju izričitu i безусловnu saglasnost na odgovarajuće mjere predložene u tački (a) u roku od dva mjeseca od dana objavljivanja izmjena ovih Smjernica u Službenom listu Evropske unije. U slučaju da izostane bilo kakav odgovor, Komisija će smatrati da predmetna država članica ne prihvata predložene mjere.“

²⁸ SL C 119, 22.5.2002, str. 22.

²⁹ Regulativa (EU) 2023/956 Evropskog parlamenta i Savjeta od 10. maja 2023. godine o uspostavljanju mehanizma prilagođavanja ugljenika na granicama (OJ L 130, 16.5.2023, str. 52, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/956/oj>).

³⁰ Ovo je slučaj kada su takvi proizvodi navedeni u Prilogu I te Regulative, ali nisu navedeni u Prilogu II iste Regulative.

PRILOG I

Sektori za koje se smatra da su izloženi stvarnom riziku od curenja ugljenika zbog indirektnih troškova emisije

Tabela 1.

	Kod NACE ³¹	Opis
1.	14.11	Proizvodnja kožne odjeće
2.	24.42	Proizvodnja aluminijske
3.	20.13	Proizvodnja ostalih neorganskih osnovnih hemikalija
4.	24.43	Proizvodnja olova, cinka i kalaja
5.	17.11	Proizvodnja celuloze
6.	17.12	Proizvodnja papira i kartona
7.	24.10	Proizvodnja sirovog gvožđa, čelika i ferolegura
8.	19.20	Proizvodnja rafiniranih naftnih proizvoda
9.	24.44	Proizvodnja bakra
10.	24.45	Proizvodnja ostalih obojenih metala
11.		Sljedeći podsektori u okviru sektora plastike (20.16):
	20.16.40.15	Polietilen-glikoli i drugi polietarski alkoholi, u primarnim oblicima
12.		Sve kategorije proizvoda u sektoru livenja gvožđa (24.51)
13.		Sljedeći podsektori u okviru sektora staklenih vlakana (23.14)
	23.14.12.10	Prostirke od staklenih vlakana
	23.14.12.30	Tanki listovi (voile) od staklenih vlakana

³¹ Ukoliko je statistička klasifikacija određene ekonomske djelatnosti u NACE kodu izmijenjena najnovijom izmjenom NACE-a (Delegirana Regulativa Komisije (EU) 2023/137 od 10. oktobra 2022. godine o izmjeni Regulative (EC) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Revizija 2 (SL L 19, 20.1.2023, str. 5, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2023/137/oj), države članice mogu odlučiti da primjenjuju ili izmijenjenu klasifikaciju ili da se oslone na klasifikaciju koja je bila na snazi u trenutku donošenja Smjernica.

14.		Sljedeći podsektori u okviru sektora industrijskih gasova (20.11.):
	20.11.11.50	Vodonik
	20.11.12.90	Neorganska jedinjenja kiseonika nemetala

Tabela 2.

	Kod NACE ³²	Opis
1.	07.29	Vađenje ruda obojenih metala
2.	07.10	Vađenje ruda gvožđa
3.	20.17	Proizvodnja sintetičkog kaučuka u primarnim oblicima
4.	20.60	Proizvodnja vještačkih vlakana
5.	20.16	Proizvodnja plastike u primarnim oblicima
6.	13.10	Priprema i predenje tekstilnih vlakana
7.	23.31	Proizvodnja keramičkih pločica i ploča
8.	20.12	Proizvodnja boja i pigmenata
9.	13.95	Proizvodnja netkanog tekstila i proizvoda od netkanog tekstila, osim odjeće
10.	23.14	Proizvodnja staklenih vlakana ³³
11.	27.20	Proizvodnja baterija i akumulatora
12.	20.14	Proizvodnja ostalih organskih osnovnih hemikalija
13.	20.15	Proizvodnja đubriva i azotnih jedinjenja
14.	10.41	Proizvodnja ulja i masti
15.	11.06	Proizvodnja slada
16.	16.21	Proizvodnja furnirskih ploča i ostalih ploča na bazi drveta
17.	23.11	Proizvodnja ravnog stakla
18.	23.13	Proizvodnja šupljeg stakla
19.	24.31	Hladno vučenje šipki
20.	24.34	Hladno vučenje žice
21.		Sljedeći podsektor u okviru sektora ostalih hemijskih proizvoda, koji nisu drugdje razvrstani (n.e.c.), (20.59):

³² Vidjeti fusnotu 31.

³³ Ovo se odnosi na sektor, osim podsektora koji su već obuhvaćeni Tabelom 1.

	Kod NACE ³²	Opis
	20.59.56.70	Smejše alkilbenzena i alkilnaftalena, osim onih iz tarifnog broja HS 2707 ili 2902
22.		Sljedeći podsektor u okviru sektora ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, n.e.c. (23.99):
	23.99.19.10	Troskasta vuna, kamena vuna i slične mineralne vune (isključujući staklenu vunu) i njihove mješavine, u rasutom stanju, u pločama ili rolnama

PRILOG II

Referentne vrijednosti za efikasnost potrošnje električne energije i godišnje stope smanjenja za proizvode navedene u Prilogu I

- *Referentne vrijednosti za efikasnost potrošnje električne energije za proizvode navedene u Prilogu I za koje je utvrđena zamjenjivost goriva i električne energije:*

Proizvodi za koje je utvrđena zamjenjivost goriva i električne energije u odjeljku 2 Priloga I Delegirane regulative (EU) 2019/331.

U Prilogu I Delegirane regulative (EU) 2019/331 za određene je proizvode utvrđena zamjenjivost između goriva i električne energije. Za te proizvode nije primjereno utvrditi referentnu vrijednost na osnovu MWh/t proizvoda. Umjesto toga, polazne osnove predstavljaju specifične krive emisija gasova sa efektom staklene bašte, izvedene za direktne emisije. Za te proizvode referentne vrijednosti za proizvode utvrđene su na osnovu zbira direktnih emisija (iz energetskih i procesnih emisija) i indirektnih emisija koje nastaju korištenjem zamjenjivog dijela električne energije.

U tim se slučajevima faktor „E” u formuli za izračunavanje najvećeg iznosa pomoći iz tačke 28 podtačka (a) ovih Smjernica zamjenjuje sljedećim izrazom kojim se referentna vrijednost proizvoda utvrđena Delegiranom regulativom (EU) 2019/331 pretvara u referentnu vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije, na osnovu prosječnog evropskog faktora emisije CO₂ od 0,376 tCO₂/MWh:

Postojeća referentna vrijednost za proizvod iz odjeljka 2 Priloga I Regulative 2021/447 (u tCO₂/t) × udio relevantnih indirektnih emisija tokom referentnog perioda (%) / 0,376 (tCO₂/MWh).

Vrijednost referentnih vrijednosti za efikasnost za proizvode za koje je utvrđena zamjenjivost goriva i električne energije, koja se primjenjuje u periodu 2021.–2025. godine navedene su u Regulativi (EU) 2021/447 od 12. marta 2021. godine o utvrđivanju revidiranih referentnih vrijednosti za besplatnu dodjelu emisijskih jedinica za period od 2021. do 2025. godine, u skladu sa članom 10a stav 2 Direktive 2003/87/EC Evropskog parlamenta i Savjeta.

- *Referentne vrijednosti za efikasnost za proizvode u Prilogu I koji nisu navedenu u Tabeli 1 ovog Priloga*

Rezervna referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije kako je definisana u tački 15 podtočka 15 ovih Smjernica primjenjuje se na sve prihvatljive proizvode navedene u Prilogu I za koje nije definisana referentna vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije.

- *Ažurirane referentne vrijednosti za efikasnost za određene proizvode navedene u Prilogu I*

U Tabeli 1 navode se referentne vrijednosti koje bi se trebale upotrebljavati kao polazna tačka za utvrđivanje referentne vrijednosti koje se primjenjuje za određenu godinu, uzimajući u obzir odgovarajuću godišnju stopu smanjenja.

Tom se godišnjom stopom smanjenja određuje za koliko će se referentne vrijednosti svake godine automatski smanjivati. Ako u Tabeli 1 nije drugačije navedeno, sve referentne vrijednosti za efikasnost (uključujući „rezervnu referentnu vrijednost za efikasnost potrošnje električne energije”) svake se godine (počev od godine t = 2022) smanjuju za 1,09 % u skladu sa sljedećom formulom:

referentna vrijednost za efikasnost koje se primjenjuje u godini (t) = referentna vrijednost za 2021. * (1 + godišnja stopa smanjenja)^(godina t – 2021)

Tabela 1: Referentne vrijednosti za efikasnost potrošnje električne energije za određene proizvode navedene u Prilogu I

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
17.11	Hemijska drvena celuloza	0.904	MWh/t 90 % sdt	Tona hemijske drvene celuloze	1.09	Hemijska drvena celuloza, rastvorljive vrste	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa proizvodnjom hemijske celuloze, uključujući sušenje, pranje i prosijavanje, kao i izbjeljivanje	17.11.11.00	Hemijska drvena celuloza, rastvorljive vrste
17.11	Hemijska drvena celuloza	0.329	MWh/t 90 % sdt	Tona hemijske drvene celuloze	1.09	Hemijska drvena celuloza, soda ili sulfat, osim rastvorljivih vrsta		17.11.12.00	Hemijska drvena celuloza, soda ili sulfat, osim rastvorljivih vrsta
17.11	Hemijska drvena celuloza	0.443	MWh/t 90 % sdt	Tona hemijske drvene celuloze	1.09	Hemijska drvena celuloza, sulfitna, osim rastvorljivih vrsta		17.11.13.00	Hemijska drvena celuloza, sulfitna, osim rastvorljivih vrsta

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
17.11	Poluhemijska a drvna celuloza	0.443	MWh/t 90 % sdt	Tona poluhemijske drvne celuloze	1.09	Poluhemijska drvna celuloza		17.11.14.00	Mehanička drvna celuloza (drvenjača); poluhemijska drvna celuloza; celuloza od drugih vlaknastih celuloznih materijala, osim drveta
17.11	Mehanička celuloza	Rezervni pristup			1.09	Mehanička celuloza	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa proizvodnjom mehaničke celuloze, uključujući obradu drveta, rafinaciju, pranje, izbjeljivanje i povrat toplote		
17.11	Reciklirani papir	0.260	MWh/t 90 % sdt	Tona recikliranog papira	1.09	Reciklirani papir	Svi procesi direktno ili indirektno		

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
17.11	Reciklirani papir bez mastila	0.390	MWh/t 90 % sdt	Tona recikliranog papira bez mastila	1.09	Reciklirani papir bez mastila	povezani sa proizvodnjom recikliranog papira, uključujući zgušnjavanje i disperziju i izbjeljivanje		
17.12	Novinski papir	0.801	MWh/t proizvoda	Tona novinskog papira	1.09	Novinski papir	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa proizvodnjom papira,	17.12.11.00	Novinski papir
17.12	Nepremazan i fini papir	0.645	MWh/t proizvoda	Tona nepremazano g finog papira	1.09	Nepremazani fini papir	uključujući rafinaciju, presovanje i termičko sušenje	17.12.12.00 17.12.13.00 17.12.14.10 17.12.14.35 17.12.14.39 17.12.14.50 17.12.14.70	Nepremazani fini papir

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
17.12	Premazani fini papir	0.538	MWh/t proizvoda	Tona premazanog finog papira	1.09	Premazani fini papir		17.12.73.35 17.12.73.37 17.12.73.60 17.12.73.75 17.12.73.79 17.12.76.00	Premazani fini papir
17.12	Papirne maramice	0.925	MWh/t proizvoda	Tona papirnih maramica	1.09	Papirne maramice		17.12.20.30 17.12.20.55 17.12.20.57 17.12.20.90	Papirne maramice
17.12	Testliner i fluting	0.260	MWh/t proizvoda	Tona papira	1.09	Testliner i fluting		17.12.33.00 17.12.34.00 17.12.35.20 17.12.35.40	Testliner i fluting

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
17.12	Nepremazani karton	0.268	MWh/t proizvoda	Tona kartona	1.09	Nepremazani karton		17.12.31.00 17.12.32.00 17.12.42.60 17.12.42.80 17.12.51.10 17.12.59.10	Nepremazani karton
17.12	Premazani karton	0.403	MWh/t proizvoda	Tona kartona	1.09	Premazani karton		17.12.75.00 17.12.77.55 17.12.77.59 17.12.78.20 17.12.78.50 17.12.79.53 17.12.79.55	Premazani karton
20.13	Sumporna kiselina	0.056	MWh/t proizvoda	Tona sumporne kiseline	1.09	Sumporna kiselina; oleum	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa proizvodnjom	20.13.24.34	Sumporna kiselina; oleum

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
							m sumporne kiseline		
20.13	Hlor	1.846	MWh/t proizvoda	Tona hlora	1,09	Hlor	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa jedinicom za elektrolizu, uključujući pomoćne uređaje	20.13.21.11	Hlor
20.13	Silicijum	11.87	MWh/t proizvoda	Tona silicijuma	1.09	Silicijum. Osim silicijuma koji sadrži po težini najmanje 99,99% silicijuma	Svi procesi direktno ili indirektno povezani s proizvodnjom silicijuma	20.13.21.70	Silicijum. Osim silicijuma koji sadrži po težini najmanje 99,99 % silicijuma

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
20.13	Silicijum	60	MWh/t proizvoda	Tona silicijuma	1,09	Silicijum koji sadrži po težini najmanje 99,99% silicijuma	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa peći, uključujući pomoćne uređaje	20.13.21.60	Silicijum koji sadrži po težini najmanje 99,99 % silicijuma
20.13	Silicijum karbid	6.2	MWh/t proizvoda	Tona silicijum karbida	1.09	Silicijum. Silicijum karbidi, nezavisno od toga da li su hemijski definisani.	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa proizvodnjom silicijum karbida	20.13.64.10	Silicijum. Silicijum karbidi, nezavisno od toga da li su hemijski definisani.
24.10	Osnovni kiseonički čelik	0.03385	MWh/t proizvoda	Tona sirovog (livenog) čelika	0.60	Sirovi čelik: nelegirani čelik proizveden drugim postupcima koji nisu elektropeći	Sekundarna metalurgija, prethodno zagrijavanje vatrostalnih materijala, pomoćna i livačka	24.10.T1.22	Sirovi čelik: nelegirani čelik proizveden drugim postupcima koji nisu elektropeći

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
24.10						Sirovi čelik: legirani čelik osim nerđajućeg čelika proizvedeno g drugim postupcima koji nisu elektropeći	postrojenja do faze razdvajanja proizvoda od sirovog čelika	24.10.T1.32	Sirovi čelik: legirani čelik osim nerđajućeg čelika proizvedenog drugim postupcima koji nisu elektropeći
24.10						Sirovi čelik: nerđajući čelik i čelik otporan na toplotu proizveden drugim postupcima koji nisu elektropeći		24.12.T1.42	Sirovi čelik: nerđajući čelik i čelik otporan na toplotu proizveden drugim postupcima koji nisu elektropeći
24.10	Feromangan	2.2	MWh/t proizvoda	Feromangan koji sadrži više od 2%	2.03	Feromangan koji sadrži više od 2%		24.10.12.10	Feromangan koji sadrži više od 2%

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
				ugljenika po težini		ugljenika, sa granulacije od 5 mm ili manje i sa sadržajem mangana većim od 65% po težini			ugljenika, sa granulacije od 5 mm ili manje i sa sadržajem mangana većim od 65% po težini
24.10				Feromangan koji sadrži više od 2% ugljenika po težini		Ostali feromangan koji sadrži više od 2 % ugljenika po težini (osim feromangana sa granulacijom od 5 mm ili manje i sadržajem mangana većim od		24.10.12.20	Ostali feromangan koji sadrži više od 2 % ugljenika po težini (osim feromangana sa granulacijom od 5 mm ili manje i sadržajem mangana većim od

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
						65% po težini)			65% po težini)
24.10	Feromangan	1.4	MWh/t proizvoda	Feromangan koji sadrži 2 % ili manje ugljenika po težini	1.09	Ostali feromangan koji sadrži 2 % ili manje ugljenika po težini		24.10.12.25	Ostali feromangan koji sadrži 2 % ili manje ugljenika po težini
24.10	Ferosilicijum	8.54	MWh/t proizvoda	Ferosilicijum koji sadrži više od 55 % silicijuma po težini	1.09	Ferosilicijum koji sadrži više od 55 % silicijuma po težini		24.10.12.35	Ferosilicijum koji sadrži više od 55 % silicijuma po težini

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
24.10	Ferosilicijum	Rezervni pristup			1.09			24.10.12.36	Ferosilicijum koji sadrži 55 % ili manje silicijuma po težini, i 4 % ili više, ali ne više od 10 %, magnezijuma
24.10	Feronikl	9.28	MWh/t proizvoda	Feronikl	1.09	Feronikl		24.10.12.40	Feronikl
24.10	Ferosiliko- mangan	3.419	MWh/t proizvoda	Ferosiliko- mangan	1.12	Ferosiliko- mangan		24.10.12.45	Ferosiliko- mangan
24.42	Primarni aluminijum	13.90	MWh/t proizvoda	Sirovi nelegirani aluminijum	0.25	Sirovi nelegirani aluminijum dobijen elektrolizom	Sirovi nelegirani aluminijum dobijen elektrolizom , uključujući jedinice za kontrolu proizvodnje,	24.42.11.30	Sirovi nelegirani aluminijum (isključujući prah i luskice)
								24.42.11.53	Aluminijumsk e legure u

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
							pomoćne processe i livaonice. Uključuje i postrojenja za proizvodnju anoda (pretpečenje) . Ako se anode dobivaju iz samostalnog postrojenja u EU, to postrojenje ne bi trebalo dobijati naknadu. Za anode proizvedene van EU može se primijeniti korekcija.		sirovom obliku (isključujući prah i ljuskice)
								24.42.11.54	Neobrađene aluminijumsk e legure (isključujući prah i ljuskice)

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
24.42	Alumina (rafinisanje)	0.20	MWh/t proizvoda	Alumina	1.11		Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa proizvodnjom alumine	24.42.12.00	Alumina, isključujući vještačkii korund
24.43	Elektroliza cinka	3.994	MWh/t proizvoda	Cink	0.01	Primarni cink	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa jedinicom za elektrolizu cinka, uključujući pomoćne uređaje	24.43.12.30	Cink, sirov, nelegiran (isključujući cinkov prah i ljuskice)
								24.43.12.50	Legure cink u sirovom obliku (isključujući cinkov prah i ljuskice)

NACE 4	Referentna vrijednost za proizvod	Referentna vrijednost u 2021. godini	Jedinica referentne vrijednosti	Proizvodna jedinica	Godišnja stopa smanjenja [%]	Definicija proizvoda	Procesi obuhvaćeni referentnom vrijednošću za proizvod	Relevantni Prodcom kod	Opis
24.44	Sirovi rafinisani bakar	0.31	MWh/t proizvoda	Bakarne katode	1.09	Bakarne katode	Svi procesi direktno ili indirektno povezani sa elektrolitički m procesom rafinacije, uključujući prema potrebi livenje anoda na licu mjesta	24.44.13.30	Nelegirani rafinisani bakar u sirovom obliku (isključujući valjane, ekstrudirane ili kovane, sinterovane proizvode)

PRILOG III

Najveći regionalni faktori emisija CO₂ na različitim geografskim područjima (tCO₂/MWh)

Geografsko područje	Primjenjivi faktor emisije CO ₂
Španija, Portugal	0.47
Litvanija, Letonija i Estonija	0.76
Njemačka, Luksemburg	0.73
Bugarska, Rumunija	0.91
Belgija	0.37
Češka	0.89
Danska	0.54
Irska	0.44
Grčka	0.58
Francuska	0.43
Hrvatska	0.51
Italija	0.44
Kipar	0.72
Mađarska	0.50
Malta	0.40
Holandija	0.44
Austrija	0.33
Poljska	0.78
Slovenija	0.75
Slovačka	0.58

Geografsko područje	Primjenjivi faktor emisije CO ₂
Finska	0.62
Švedska	0.60

- Komisija će primjenjivati načela utvrđene u ovom Saopštenju od 22. decembra 2025. godine. Komisija će primjenjivati načela utvrđene u tačkama 17 i 27 od 1. januara 2026. godine. Države članice mogu se pozivati na Prilog I i tačke 27 i 31 kako su izmenjene za troškove nastale od 1. januara 2025. godine.

SAOPŠTENJE KOMISIJE

Okvir za mjere državne pomoći u cilju podrške Sporazumu o čistoj industriji

(Okvir državne pomoći u vezi sa Sporazumom o čistoj industriji)

(C/2025/3602)

1. UVOD

- (1) Komisija je 26. februara 2025. godine usvojila Saopštenje o Sporazumu o čistoj industriji: Zajednička mapa puta za konkurentnost i dekarbonizaciju (Sporazum o čistoj industriji)¹. Ovo saopštenje je da proprtani materijal Sporazuma o čistoj industriji koje objašnjava kako države članice mogu da osmisle mjere državne pomoći, u cilju postizanja ciljeva povezanih sa Sprazumom o čistoj industriji.
- (2) Sporazum o čistoj industriji utvrđuje djelatnosti za poboljšanje pristupa priuštljivoj energiji, povećanje tražnje i ponude proizvoda čiste tehnologije, otključavanje javnih i privatnih investicija, jačanje cirkularne ekonomije, razvoj međunarodnih partnerstava i obezbjeđivanje vještina i kvalitetnih radnih mjesta za socijalnu pravdu. Sporazum pruža sveobuhvatnu strategiju rasta za konkurentnu, održivu i dekarbonizovanu industriju u Uniji, nudeći mogućnosti za investitore i doprinoseći socijalnoj ravnoteži i pravednosti u svim regionima. Sporazum o čistoj industriji predstavlja posvećenost ubrzanju dekarbonizacije, reindustrijalizacije i inovacija i to istovremeno i širom kontinenta, uz jačanje otpornosti Evrope. Sporazum nudi evropskoj industriji bolju poslovnu pregovaračku poziciju za velika klimatska neutralna ulaganja u energetski intenzivne industrije i čiste tehnologije. Naglašava potrebu za otključavanjem investicija kako bi se omogućili dovoljni proizvodni kapaciteti u Uniji, stvorila vodeća tržišta za čiste tehnologije, smanjile visoke cijene energije, obezbjedili pravi uslovi za rast, konkurenciju i vodeća globala privredna društva, i riješili problemi uzrokovani stranim subvencijama.

1.1. Potreba za podsticanjem ulaganja u Evropi

- (3) Kako bi se postigli ciljevi Sporazuma o čistoj industriji potrebna su značajna ulaganja. Zbog toga će biti potrebno plasirati sredstva, uglavnom iz privatnih izvora, ali samo gdje je to potrebno, trebalo bi i iskoristiti ili dopuniti javnim sredstvima.
- (4) Kako je navedeno u Saopštenju o Sporazumu o čistoj industriji, ulaganja su potrebna kako bi se i dalje ubrzala primjena obnovljivih izvora energije, dekarbonizovala industrija i obezbjedili dovoljni proizvodni kapaciteti za čiste tehnologije. Ovo Saopštenje utvrđuje kriterijume koje će Komisija primjenjivati prilikom procjene mjera državne pomoći koje države članice namjeravaju da sprovede kako bi doprinjele ostvarivanju ovih ciljeva. Omogućava duži horizont planiranja za države članice kao i predvidljivost i investicionu sigurnost za privredna društva, bez nepotrebnog narušavanja konkurencije i trgovine, uz očuvanje ciljeva kohezije.
- (5) Potreba za povećanjem evropskih proizvodnih kapaciteta za tehnologije sa neto nultom emisijom i njihove ključne komponente je takođe prepoznata u Zakonu o industriji sa neto nultom emisijom

¹ COM (2025) 85 finalno.

(NZIA)², koji već rješava neke od prepreka za povećanje proizvodnje u Evropi. Države članice se podstiču da ubrzaju prihvatljiva ulaganja u proizvodnju čistih tehnologija tako što će ih prepoznati kao strateške projekte sa neto nultom emisijom u skladu sa uslovima navedenim u NZIA. Iako će NZIA povećati konkurentnost sektora sa tehnologijom sa neto nultom emisijom, privući investicije i poboljšati pristup tržištu za čiste tehnologije u EU, nekim ulaganjima u čiste tehnologije može biti potrebna dodatna podrška kako bi se obezbjedilo povećanje kapaciteta u Uniji, čime se omogućava ubrzanje prelaska na neto nultu emisiju i povećanje evropske održivosti u ovoj oblasti. U tom smislu, ovo Saopštenje utvrđuje uslove pod kojima se može pružiti dodatna javna podrška projektima koji poboljšavaju održivost uz minimalno narušavanje konkurencije.

- (6) Dodatno, kako bi podržale tražnju i stimulisale primjenu proizvoda čiste tehnologije, države članice mogu uvesti poreske podsticaje u obliku ubrzane amortizacije, uključujući trenutno priznavanje troškova, za sticanje imovine čiste tehnologije neophodnih za prelazak na ekonomiju sa neto nultom emisijom. Mjere koje nijesu osmišljene da se selektivno primjenjuju na određenom privrednom društvu ili sektoru i koje su “u skladu sa” ili “de fakto” otvorene za sve stvarne i potencijalne operatere smatraju se opštim i zbog toga ne predstavljaju državnu pomoć³. Ovo se odnosi i na proizvode koji nijesu obuhvaćeni ovim Saopštenjem. Međutim, tamo gdje su podsticaji za nabavku proizvoda čiste tehnologije selektivni i zbog toga uključuju državnu pomoć, Komisija će smatrati takvu pomoć usklađenom sa unutrašnjim tržištem na osnovu uslova navedenih u ovom Saopštenju.
- (7) Privlačenje privatnih investicija putem finansijskih instrumenata je od glavnog značaja. Na primjer, države članice mogu investirati zajedno sa privatnim investitorima pod tržišnim uslovima⁴. Istovremeno, neke grupe privatnih investitora, kao što su penzioni fondovi i osiguravajuća društva, ostaju nesklone riziku uprkos svojoj ukupnoj kreditnoj sposobnosti. Ovo saopštenje zbog toga, takođe, utvrđuje uslove pod kojima države članice mogu dodatno podsticati slične privatne investitore kroz šeme za smanjenje rizika za ulaganje u određene portfolije projekata. Ove šeme treba da obezbijede dodatni efekat, što znači da smanjenjem rizika povezanih sa investicijama privlače privatne investitore koji inače ne bi investirali u istu vrstu projekata. Da bi se obezbjedilo da se pomoć što više moguće prenese na predmetne projekte, ove šeme bi trebalo da ograniče pomoć investitorima na neophodni minimum. Države članice, takođe, mogu razmotriti sprovođenje takvih šema osnivanjem posebnog sektora u okviru programa InvestEU. Partneri u sprovođenju InvestEU i njihovi privatni investitori mogu zajedno investirati u takve šeme, pod uslovom da nijedan partner u sprovođenju ili privatni investor nema koristi od dvostruke garancije države članice i drugih javnih izvora (uključujući sredstva EU) za istu investiciju.

² Regulativa (EU) 2024/1735 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024.godine o uspostavljanju okvira mjera za jačanje evropskog proizvodnog ekosistema u oblasti tehnologija sa neto nultom emisijom (SL C, 2024/1735, 28.6.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1735/oj>).

³ Vidjeti Saopštenje Komisije o pojmu državne pomoći kako je navedeno u članu 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL C 262, 19.7.2016, str. 1) (Saopštenje o pojmu pomoći), odjeljak 5.

⁴ Ako javni organ investira po tržišnim uslovima (na primjer po načelu pari passu sa privatnim investitorima ili kada se usklađenost sa tržištem utvrđuje na osnovu drugih instrumenata kao što je benčmarking), instrumenti se ne smatraju državnom pomoću u smislu člana 107 stav 1 Ugovora. Vidjeti Saopštenje o pojmu pomoći, odjeljak 4.2.3.

1.2. Neophodno pojednostavljenje za specifične mjere koje obezbijavaju ubrzana i dovoljna ulaganja

- (8) Pravila Unije o državnoj pomoći doprinose spriječavanju raspodjele unutrašnjeg tržišta i očuvanju jednakih uslova za sve. Integritet unutrašnjeg tržišta je važan kako bi se oduprijelo spoljnim pritiscima i izbjegla trka u subvencijama između država članica na štetu stabilnosti unutar Unije.
- (9) Utvrđivanjem uslova za usklađenosti mjera za razvoj ekonomskih djelatnosti putem investicija, ovo Saopštenje dopunjuje već postojeće smjernice o državnoj pomoći, koje već sadrže mogućnost da države članice podrže mnoge akcije predložene u Sporazumu o čistoj industriji.
- (10) Druge mjere za podršku Sporazumu o čistoj industriji, kao što je pomoć za promociju cirkularne ekonomije i bioekonomije, mogu se dodjeliti bez prethodnog prijavljivanja u skladu sa Regulativom o opštem grupnom izuzeću⁵ ili prijaviti u skladu sa odjeljkom 4.4 Smjernica o državnoj pomoći za klimu, zaštitu životne sredine i energetiku (CEEPG)⁶, iako ne spadaju u djelokrug ovog Saopštenja. Komisija podstiče države članice da u potpunosti iskoriste postojeće mogućnosti za postizanje opštih ciljeva Sporazuma o čistoj industriji i razmatraće takve slučajeve kao prioritet.
- (11) Pojednostavljeni uslovi usklađenosti u ovom Saopštenju u poređenju sa drugim postojećim smjernicama za državnu pomoć, opravdani su potrebom da se dopuste i ubrzaju određene investicije i djelatnosti. Instrumenti koje pruža ovo Saopštenje dopunjuju postojeća pravila državne pomoći koja su ostala na snazi, posebno CEEPG, Smjernice za regionalnu pomoć (RAG)⁷ ili Regulativu o opštim grupnim izuzećima. Mjere koje ne ispunjavaju pojednostavljene kriterijume utvrđene u ovom Saopštenju biće procijenjene prema drugim pravilima državne pomoći. Pomoć za nove investitore koji ulažu u određene najsavremenije dekarbonizovane tehnologije je moguća u skladu sa odjeljcima 4 i 6 ovog Saopštenja. Druga podrška za nove investitore je takođe moguća u skladu sa drugim postojećim pravilima državne pomoći koja se i dalje primjenjuju (kao što su CEEPG, RAG, kao što su pomoć za pokretanje poslovanja i pomoć za finansiranje rizika, i Regulativa o opštim grupnim izuzećima). Komisija podstiče države članice da u potpunosti iskoriste sva raspoloživa pravila o državnoj pomoći i da izaberu odgovarajuća pravila državne pomoći prilagođena prirodi i strukturi svojih mjera. Ovo se posebno odnosi na mjere dekarbonizacije i energetske efikasnosti koje uključuju grinfild investicije od strane novih učesnika, koje će biti procenjene na osnovu dostupnih odredbi CEEPG-a kako bi se obezbjedilo da se sprječe specifični rizici, posebno oni koji se odnose na prekomjerne kapacitete i druge poremećaje tržišta. S obzirom na strateški značaj podrške konkurentnim proizvođačima, uključujući nove učesnike, da podstaknu dekarbonizaciju kroz inovacije, Komisija će ispitati ove slučajeve kao prioritetno pitanje u cilju donošenja odluke u roku od 6 nedelja od predate prijave.
- (12) Uslovi usklađenosti navedeni u ovom Saopštenju zasnivaju se na praksi i relevantnom iskustvu koje Komisija ima, uključujući i iskustvo primjene Privremenog okvira za krizu i tranziciju („TCTF“), koji će biti zamjenjen ovim Saopštenjem⁸.

⁵ Regulativa Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. godine, kojom se određene kategorije pomoći proglašavaju usklađenim sa unutrašnjim tržištem primjenom članova 107 i 108 Ugovora (SL C 187, 26.6.2014, str. 1) („Regulativa o opštem grupnom izuzeću“).

⁶ Smjernice o državnoj pomoći za klimu, zaštitu životne sredine i energetiku od 2022. godine (SL C 80, 18.2.2022, str. 1).

⁷ Smjernice o regionalnoj državnoj pomoći (SL C 153, 29.4.2021, str. 1).

⁸ Saopštenje Komisije „Privremeni okvir za mjere državne pomoći u krizi i tranziciji za podršku ekonomiji nakon ruske agresije protiv Ukrajine“ (SL C 101, 17.3.2023, str. 3), koje je izmjenjeno Saopštenjima Komisije C (2023)8045 (SL C,

(13) Iako u potpunosti priznaje pravo država članica da određuju svoj energetska miks, Komisija će blagovremeno sprovesti procjenu slučajeva dodjeljenja državne pomoći za proizvodnju nuklearne energije, uključujući male i napredne modularne reaktore, kako bi se obezbjedila pravna sigurnost za takvu pomoć, u skladu sa Ugovorom⁹ ili važećim smjernicama, uz puno poštovanje tehnološke neutralnosti.

(14) U skladu sa Sporazumom o čistoj industriji i kako je najavljeno u akcionom planu za evropski Industrijski automobilska sektor¹⁰: *„Komisija će, u saradnji sa državama članicama i industrijom, predložiti uslove za strane investicije u automobilska sektor kako bi se dodatno povećala njihova dodata vrijednost u EU. [...] Jedno od prioriteta područja u tom pogledu biće lanac snabdijevanja baterijama. U radu na stranim investicijama, Komisija i države članice će obezbjediti da se strane direktne investicije koriste za stvaranje dodatne vrijednosti u Evropi, posebno gdje je uključeno javno finansiranje, i zahtjevaće jasne uslove kako bi se prevazišao jaz u znanju i stručnost za proizvodnju, uključujući i efikasne mehanizme za prenos intelektualna svojina i vještina, kao i za zapošljavanje osoblja u EU i za lokalna lance snabdijevanja”.*

2. DEFINICIJE

(15) U ovom Saopštenju se slijedeće definicije primenjuju:

- (a) „Potpomognuti region” je region koji je identifikovan na mapi regionalne pomoći koji je odobren od strane Komisije primjenom člana 107 stav 3 tačke (a) ili (c) Ugovora, koji je na snazi u vrijeme dodjele pomoći;
- (b) „mehanizam za razvoj kapaciteta” je mehanizam kapaciteta koji je definisan u tački (22) člana 2 Regulativa (EU) 2019/943 Evropskog parlamenta i Savjeta¹¹;
- (c) „mehanizam povraćaja” je mehanizam koji je osmišljen na način da generiše dodatni profit koji nije bio predviđen prilikom utvrđivanja iznosa pomoći putem kojim država članica dobija odgovarajući dio dodatnih prihoda generisanih projektom koji je finansiran pomoću;
- (d) „konkurentni postupak tendera” je postupak tendera koji ispunjava svaki od slijedećih uslova: (i) otvoren je, jasan, transparentan i nediskriminatoran, zasnovan na objektivnim kriterijumima koji su unaprijed definisani u skladu sa ciljem pomoći i održavanje minimalnog rizika od strateškog licitiranja; (ii) sa najmanje 70% ukupnih kriterijuma za izbor koji se koriste za rangiranje ponuda definisanih kao pomoć po jedinici zaštite životne sredine (kao što je pomoć po jedinici proizvedene referentne energije ili instaliranog kapaciteta ili pružena fleksibilna usluga u skladu sa Odjeljkom 4, ili eura po toni uštedenog CO2 ili jedinici uštedene energije u skladu sa Odjeljkom 5); (iii)

C/1188, 21.11.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1188/oj>) i C (2024)3123 (SL C, C/3113, 2.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/3113/oj>). Ovaj Privremeni okvir za mjere državne pomoći u krizi i tranziciji zamjenio je Privremeni okvir za državnu pomoć u krizi usvojen 28. oktobra 2022. (SL C 426, 9.11.2022, str. 1) („Privremeni okvir za državnu pomoć u krizi”), koji je već zamjenio prethodni Privremeni okvir za državnu pomoć u krizi usvojen 23. marta 2022. (JSL C 1311, 24.3.2022, str. 1), kako je izmenjen 20. jula 2022. (SL C 280, 21.7.2022, str. 1). Privremeni okvir za državnu pomoć u krizi je prekinut sa primjenom od 9. marta 2023. godine.

⁹ Vidjeti na primjer odluke koje je Komisija usvojila u slučajevima SA.58207 — Češka Republika, podrška za Dukovani II (SL C, 2025/429, 12.3.2025, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2025/429/oj>); i SA.106107 — Belgija, produženje radnog vijeka dva nuklearna reaktora (nije objavljeno).

¹⁰ Saopštenje Komisije o akcionom planu za evropski industrijski automobilska sektor (COM (2025) 95 finalno), 5.3.2025.

¹¹ Regulativa (EU) 2019/943 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. godine o unutrašnjem tržištu električne energije (SL C 158, 14.6.2019, str. 54) („Regulativa o električnoj energiji”).

kriterijumi su objavljeni dovoljno unaprijed¹², odnosno prije roka za podnošenje prijave kako bi se stvorili uslovi za efikasnu konkurenciju; (iv) budžet ili obim povezan sa postupkom tendera je obavezujuće ograničenje, tj. može se očekivati da neće svi podnosioci zahtjeva dobiti pomoć¹³; (v) iznos pomoći se određuje na osnovu početne ponude ili kliring cijene; da bi se utvrdili troškovi projekta, svaka državna pomoć ili finansiranje iz centralno upravljačkih fondova EU dodijeljenih istom projektu mora se uračunati radi rangiranja ponuda; i (vi) naknadna prilagođavanja rezultata tenderskog postupka (kao što su naknadni pregovori o rezultatima prijave ili uvođenje kvota) nijesu dozvoljena, jer takva prilagođavanja mogu potkopati efikasnost ishoda postupka;

- (e) „ovlašćeni subjekat“ je Evropska investiciona banka, Evropski investicioni fond, međunarodna finansijska institucija u kojoj je država članica akcionar ili pravno lice koje obavlja finansijske djelatnosti na profesionalnoj osnovi i kome je povjereno sprovođenje razvojnih i promotivnih djelatnosti od strane države članice ili subjekte države članice na centralnom, regionalnom ili lokalnom nivou (nacionalna promotivna banka ili druga promotivna institucija). Ovlašćeni organ može biti izabran ili direktno imenovan u skladu sa odredbama Direktive 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁴ ili u skladu sa tačkom (iii) člana 38 stav 4 tačka (b) Regulative (EU) br. 1303/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁵ ili članom 59 stav (3) Regulative (EU) 2021/1060 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁶, ukoliko je primjenljivo;
- (f) „potpuno obnovljiva električna energija“ je potpuno obnovljiva električna energija u smislu pravila utvrđenih Delegiranom regulativom Komisije (EU) 2023/1184 od 10. februara 2023. godine, kojom se dopunjuje Direktiva (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta uspostavljanjem metodologije Unije za utvrđivanje detaljnih pravila za proizvodnju obnovljivih tečnih i gasovitih transportnih goriva, nebiološkog porijekla¹⁷; „finansijski jaz“ predstavlja razliku između neto sadašnje vrijednosti („NSV“) projekta (stvarni scenario), uzimajući u obzir sve očekivane buduće pozitivne i negativne novčane tokove, uključujući poreze¹⁸ generisane investicijom tokom cijelog njenog trajanja, i terminalne vrijednosti diskontovane korišćenjem ponderisane prosječne cijene kapitala korisnika i NSV svih očekivanih novčanih tokova povezanih sa uporednom investicijom (uporedni scenario);

¹² Komisija smatra da je to najmanje 6 nedjelja unaprijed, osim ako se kraći period ne može opravdati na osnovu specifičnih okolnosti dodijeljenje pomoći.

¹³ Budžet ili obim mora biti pripremljen na način da obezbijedi da postupak tendera bude konkurentan. Država članica mora pokazati vjerovatnoću da će ponuđeni budžet ili obim biti niži od potencijalne ponude za projekte. To se može učiniti pozivanjem na prošle uporedive konkurentne postupke tendera, tehnološke ciljeve u nacionalnom planu za energiju i klimu ili uvođenjem zaštitnog mehanizma u slučaju pojavljivanja rizika od nedovoljnog broja ponuđača na tenderima gdje je planirano nekoliko konkurentskih postupaka tendera za mjeru. U slučaju ponovljenih slučajeva nedovoljnog broja ponuđača u konkurentskim postupcima tendera, država članica mora uvesti korektivne mjere za iste ili za sve buduće šeme o kojima je obavještena Komisija za istu tehnologiju ili projekte.

¹⁴ SL C 94, 28.3.2014, str. 65.

¹⁵ SL C 347, 20.12.2013, str. 320.

¹⁶ SL C 231, 30.6.2021, str. 159.

¹⁷ Direktiva (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine, o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora (SL C 328, 21.12.2018, str. 82).

¹⁸ Moraju se uzeti u obzir svi relevantni troškovi i koristi, uključujući na primjer administrativne i transportne troškove, troškove obuke i razlike u platama za koje nije primljena pomoć. Međutim, ako se alternativna lokacija nalazi u EEP, subvencije dodijeljene na toj lokaciji ne mogu se uzeti u obzir.

- (g) „bruto ekvivalent granta“ je diskontovani iznos pomoći ukoliko bi bila dodijeljena korisniku u obliku granta, prije oporezivanja ili drugih troškova, obračunat na dan dodjele pomoći na osnovu referentne kamatne stope koja se primenjuje na taj datum¹⁹;
- (h) „nacionalni regulatorni organ“ ili NRA je regulatorni organ koji je odredila svaka država članica u skladu sa članom 57 stav 1 Direktive (EU) 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁰;
- (i) „preseljenje“ je prenos iste ili slične djelatnosti ili njenog dijela iz privrednog društva u jedno od ugovornih strana Sporazuma o EEP (prvobitno privredno društvo) u privredno društvo u kojem se sprovodi investicija koje dobija pomoć na teritoriji druge ugovorne strane Sporazuma o EEP (potpomognuto provredno društvo). Prenos se dešava ako proizvod ili usluga u originalnom i u potpomognutom privrednom društvu teži barem djelimično istim ciljevima i zadovoljava tražnju ili potrebe iste vrste kupaca i dovodi do gubitka radnih mjesta u istoj ili sličnoj djelatnosti u jednom od prvobitnih preduzeća korisnika pomoći u EEP.
- (j) „mala i srednja preduzeća“ ili MSP su privredna društva koja ispunjavaju uslove utvrđene u Preporuci Komisije o definiciji mikro, malih i srednjih preduzeća²¹;
- (k) „početak projektnih radova“ je prvi od slijedećih događaja: početak građevinskih radova vezanih za investiciju, ili prva pravno obavezujuća obaveza naručivanja opreme ili bilo koja druga obaveza koja čini investiciju nepovratnom. Kupovina zemljišta i pripremne djelatnosti, kao što su dobijanje dozvola i sprovođenje studija izvodljivosti, ne smatraju se početkom projektnih radova;
- (l) „Strateška rezerva“ je mehanizam za obezbjeđivanje kapaciteta za proizvodnju električne energije, pri čemu se određeni kapaciteti električne energije, kao što su proizvodnja, skladištenje ili potreba za tražnjom, drže van tržišta električne energije i raspoređuju se samo u određenim okolnostima;
- (m) „Privatni investitori“ su investitori koji, bez obzira na svoju vlasničku strukturu, teže isključivo ka komercijalnom interesu, koriste sopstvene resurse i snose puni rizik sa svojim ulaganjem, a posebno uključuju: kreditne institucije koje ulažu na sopstveni rizik iz sopstvenih sredstava, privatne zadužbine i fondacije, porodične kancelarije i poslovne anđele, korporativninvestitore, fondove rizičnog kapitala, osiguravajuća društva, penzione fondove, akademske institucije, kao i fizička lica koja obavljaju ekonomsku djelatnost ili ne. Pravno lice koje obavlja finansijske djelatnosti na profesionalnoj osnovi, a kome je država članica ili subjekt države članice na centralnom, regionalnom ili lokalnom nivou dao mandat za obavljanje razvojnih ili promotivnih djelatnosti (nacionalna promotivna banka ili druga promotivna institucija), neće se smatrati privatnim investitorom u svrhu ove definicije;
- (n) „kvazi-kapital investicija“ je vrsta finansiranja koja se nalazi između kapitala i duga, sa većim rizikom od seniorskog duga i nižim rizik od osnovnog kapitala, pri čemu se povraćaj nosioca pretežno zasniva na dobiti ili gubicima osnovnog ciljnog privrednog društva, a koja je neobezbijedena u slučaju neizvršenja obaveza; kvazi-kapital investicije mogu biti strukturirane

¹⁹ Referentna kamatna stopa koja se koristi kao diskontna stopa jednaka je osnovnoj kamatnoj stopi uvećanoj za fiksnu maržu od 100 baznih poena. Pogledati Saopštenje Komisije o reviziji metode za određivanje referentne i diskontne stope (SL C 14, 19.1.2008, str. 6).

²⁰ Direktiva (EU) 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. godine o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i o izmjeni Direktive 2012/27/EU (ponovo objavljenja) (SL C 158, 14.6.2019, str. 125).

²¹ SL L 124, 20.5.2003, str. 36.

kao dug, neobezbijeđene i subordinirane, uključujući mezaninski dug, a u nekim slučajevima konvertibilne u kapital ili kao preferencijalni kapital;

3. PROCJENA USKLAĐENOSTI NA OSNOVU ČLANA 107 STAV 3 TAČKA (c) UGOVORA O FUNKCIONISANJU EVROPSKE UNIJE: OPŠTI NAČELA

(16) Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (Ugovor), Komisija može smatrati pomoć za olakšavanje razvoja određenih ekonomskih djelatnosti ili određenih ekonomskih područja (pozitivan uslov) usklađenom sa unutrašnjim tržištem, pod uslovom da takva pomoć ne utiče negativno na uslove trgovanja u mjeri suprotnoj zajedničkom interesu (negativan uslov).

3.1. Pozitivan uslov: pomoć olakšava razvoj ekonomske djelatnosti

(17) Što se tiče pozitivnog uslova da pomoć olakšava razvoj određenih ekonomskih djelatnosti ili regiona, Komisija smatra da pomoć u okviru ovog Saopštenja ima za cilj da podstakne investicije i djelatnosti u određenim sektorima koje doprinose ostvarivanju ciljeva navedenih u Saopštenju o Sporazumu čiste industrije, čime se olakšava razvoj specifičnih ekonomskih djelatnosti, naime onih koje spadaju u djelokrug relevantnih odjeljaka ovog Saopštenja.

(18) Državna pomoć mora imati podsticajni efekat, što znači da podstiče korisnika da sprovede investiciju ili aktivnost koju ne bi sproveo, ili bi je sproveo na ograničen ili drugačiji način bez pomoći. Osim ako nije drugačije naznačeno u ovom Saopštenju, podsticajni efekat se pretpostavlja kada radovi na projektu ili djelatnosti počnu tek nakon što korisnik podnese pisani zahtjev za pomoć nadležnim organima²². Međutim, pomoć se može smatrati podsticajnim efektom iako je početak radova održan prije podnošenja zahtjeva za pomoć, kada su ispunjena dva kumulativna kriterijuma: (i) pomoć se dodjeljuje automatski u skladu sa objektivnim i nediskriminatornim kriterijumima i bez daljeg vršenja diskrecionog prava države članice, i (ii) mjera je usvojena i na snazi je prije nego što su započeli radovi na projektu ili djelatnosti koji dobijaju pomoć, osim u slučaju naknadnih fiskalnih šema, gdje je aktivnost već bila obuhvaćena prethodnim šemama u obliku poreskih olakšica. Pomoć privatnim investitorima u skladu sa odjeljkom 8 može se smatrati podsticajnim efektom kada podstiče privatne investitore da obezbjeđe finansiranje portfolija potencijalno održivih prihvatljivih projekata iznad nivoa finansiranja koji bi bili obezbjeđeni u odsustvu takve pomoći ili da preuzmu dodatni rizik, ili oboje. Za šeme podrške za fleksibilnost koja nije zasnovana na fosilnim gorivima i mehanizme kapaciteta, postoji podsticajni efekat pod uslovom da su ispunjeni uslovi detaljno opisani u pododjeljcima 4.3 i 4.4, bez obzira na bilo kakav početak radova²³.

(19) Za investicije i mjere navedene u ovom Saopštenju, Komisija pretpostavlja da bi u odsustvu pomoći korisnici nastavili svoje djelatnosti bez ikakvih promjena, pod uslovom da to ne dovede do kršenja prava Unije. Ova pretpostavka se ne primjenjuje na situacije u kojima je potrebno predstaviti specifičan uporedni scenario na osnovu uslova u relevantnim odjeljcima ovog Saopštenja. Pomoć

²² Zahtjev za pomoć može imati različite oblike, uključujući, na primjer, podnošenje ponude u konkurentskom postupku tendera. Svaki zahtjev mora da sadrži najmanje ime podnosioca zahtjeva, opis projekta ili djelatnosti, uključujući lokaciju gdje se sprovodi, ako je relevantno, i iznos pomoći potreban za sprovođenje projekta ili djelatnosti. Radi izbjegavanja sumnje, takav zahtjev za pomoć može prethoditi ovom saopštenju.

²³ Da bi se očuvala efikasnost funkcionisanja tržišta električne energije, takve mjere pomoći trebalo bi da se dodjeljuju putem konkurentnog postupka tendera koji treba da obezbjedi da pomoć ima podsticajni efekat.

dodijeljena za investicije koje samo obezbijeduju usklađenost sa standardima Unije²⁴ koji su na snazi u vrijeme dodjele pomoći nema podsticajni efekat.

- (20) Ako projekat ili aktivnost koja dobija pomoć ili mjeru pomoći, ili uslovi koji su uz njih povezani, uključujući metodu finansiranja tamo gdje je on sastavni dio mjere, dovedu do kršenja važećeg prava Unije, pomoć se ne može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
- (21) Prilikom osmišljavanja mjera državne pomoći, države članice moraju da se pridržavaju relevantnih odredbi prava EU, posebno onih usmjerenih na jačanje održivosti ekonomije EU. Zakonom o industriji sa neto nultim emisijama (NZIA), Unija identifikuje i predlaže mjere za rješavanje tržišnih neuspjeha u pogledu međusobno povezanih pitanja održivosti i dekarbonizacije. Materijalni obim ovog Saopštenja o investicijama u proizvodne kapacitete čistih tehnologija je zbog toga postavljen kao potpuno usklađen sa NZIA i omogućava mjere i šeme državne pomoći da budu u skladu sa uslovima NZIA, uključujući podršku proizvodnji. Dodatno, države članice se snažno podstiču da uključe dodatne uslove za postizanje ciljeva održivosti, posebno u cilju jačanja evropskog lanca vrijednosti čistih tehnologija, doprinoseći postizanju cilja od 40% koji je postavio NZIA, u mjeri u kojoj takvi uslovi ne krše pravo Unije, uključujući međunarodne obaveze Unije, ili nisu u suprotnosti sa specifičnijim uslovima u ovom Saopštenju. Države članice bi posebno mogle da uzmu u obzir zahtjeve za održivost u instrumentima finansiranja EU, kao što je Fond za inovacije. U okviru ovih ograničenja, države članice se snažno podstiču da uključe evropske kriterijume preferencija kada koriste konkurentne postupke tendera ili druge oblike dodjele pomoći, gdje je to primjenljivo. Ovi kriterijumi treba da ostanu transparentni, objavljeni prije objavljivanja poziva za podnošenje predloga i proporcionalni kako bi se obezbijedila efikasna konkurencija, a istovremeno podržao razvoj i održivost evropskih lanaca vrijednosti.
- (22) Slično tome, države članice se takođe snažno podstiču da dodaju uslove kako bi se postigli širi ciljevi socijalne i ekološke politike. Komisija je spremna da podrži države članice u razvoju uslova povezanih sa socijalnim ciljevima. Države članice se podstiču da razvijaju takve uslove zajedno sa socijalnim partnerima. Podržavajući razvoj ekonomskih djelatnosti i doprinoseći ciljevima tranzicije za čistu energiju, ovo Saopštenje pruža državama članicama alate koji će doprinjeti stvaranju kvalitetnih radnih mjesta i njihovoj održivosti, kao i ciljevima neto nulte emisije.
- (23) U slučajevima kada države članice postavljaju uslove za dodjelu pomoći, bez obzira da li proizilaze iz prava EU ili ne, nepoštovanje tih uslova može dovesti do povraćaja pomoći od strane organa koji je dodjelio pomoć. Države članice se podstiču da predvide promjene koje proizilaze iz prelaska na ekonomiju sa neto nultom emisijom i da promovišu pravedne rezultate na tržištu rada, kao što su pravedna plata, pristojni uslovi rada, obuka i pravedan prelazak sa jednog posla na drugi. Države članice se takođe podstiču, da uzmu u obzir razmatranja poreske solidarnosti i mogu isključiti iz mjera državne pomoći subjekte koji koriste poreske rajeve kako bi izbjegli svoj pravedni udio u porezima u društvu²⁵.
- (24) Komisija napominje značaj cirkularnosti i bioekonomije u postizanju dekarbonizacije, smanjenju zavisnosti i povećanju ekonomske konkurentnosti. Države članice se podstiču da obezbijede da projekti

²⁴ „Standard Unije“ je standard Unije u smislu tačke 19(89) Smjernica o državnoj pomoći za klimu, zaštitu životne sredine i energetiku iz 2022. godine

²⁵ Vidjeti Preporuku Komisije (EU) 2020/1039 od 14. jula 2020. o uslovljavanju primanja finansijske podrške od strane privrednih društava u Uniji odsustvom veza sa nekooperativnim jurisdikcijama (SL C 227, 16.7.2020, str. 76).

i djelatnosti podržani državnom pomoći u okviru ovog Saopštenja u najvećoj mogućoj mjeri doprinose cirkularnoj ekonomiji.

3.2. Negativni uslov: pomoć ne može neopravdano uticati na uslove trgovine u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu

- (25) Po pitanju drugog (negativnog) uslova iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, kako bi se obezbjedilo da pomoć ne utiče neopravdano na uslove trgovanja u mjeri suprotnoj zajedničkom interesu, Komisija procjenjuje neophodnost, prikladnost i srazmjernost pomoći, provjerava da li se izbjegavaju neopravdani negativni efekti na konkurenciju i trgovinu i da li se ispunjavaju uslovi praćenja i izvještavanja iz odjeljka 9.
- (26) Svaka pomoć mora biti neophodna, što znači da se mora dodijeliti u slučajevima kada može dovesti do značajnog razvoja tržišta koje ono samo ne može da ostvari, na primjer, rješavanjem tržišnog neuspjeha povezanih sa projektima za koje se pomoć dodjeljuje. S obzirom na potrebu da se ubrzaju prihvatljive investicije i djelatnosti u skladu sa ovim Saopštenjem, Komisija smatra da tržište samo ne bi bilo u stanju da u dovoljnoj mjeri obezbjedi neophodan nivo investicija ili djelatnosti u vremenskim okvirima potrebnim za postizanje čiste, pravedne i konkurentne tranzicije. Komisija, zbog toga smatra da su mjere koje spadaju u okviru ovog Saopštenja i ispunjavaju sve uslove u odgovarajućim odjeljcima neophodne.
- (27) U Saopštenju o Sporazumu o čistoj industriji, Komisija priznaje da finansijska pomoć može biti neophodna za podsticanje neophodnih dodatnih investicija i da drugi instrumenti politike sami po sebi nijesu dovoljni za postizanje ciljeva. Komisija, zbog toga, u načelu, smatra da je državna pomoć u okviru ovog Saopštenja, odgovarajuća mjera za podsticanje investicija i djelatnosti koje ispunjavaju uslove za pomoć, pod uslovom da su ispunjeni svi važeći uslovi u relevantnim odjeljcima. Dodatno, izbor instrumenta pomoći treba da bude srazmjernan cilju koji se mjerom pomoći želi postići i da vjerovatno rezultira najmanjim narušavanjem trgovine i konkurencije. Pod uslovom da države članice ispunjavaju uslove ovog Saopštenja, Komisija smatra da je i instrument pomoći odgovarajući.
- (28) Pomoć u skladu sa ovim Saopštenjem u načelu neće biti dodijeljena privrednim društvima u teškoćama kako bi se obezbjedilo da samo održiva privredna društva dobijaju pomoć²⁶. Međutim, Komisija smatra da posebne zaštitne mjere svojstvene strukturi investicionih fondova u Odjeljku 8, koje uključuju posebno usklađivanje finansijskih podsticaja za menadžera fonda i značajna privatna suinvesticije, teže istom cilju i predstavljaju odgovarajući alternativni mehanizam za formalnu isključenost privrednih društava u teškoćama iz projekata koji ispunjavaju uslove za investicije u skladu sa ovim Odjeljkom.
- (29) Pomoć se smatra srazmjernom, kada je iznos dodijeljene pomoći svakom pojedinačnom korisniku ograničen na minimum koji je neophodan za sprovođenje projekta ili djelatnosti za koja se pruža pomoć. Srazmjernost je obično obezbjeđena ako se iznosi pomoći određuju putem konkurentnog tenderskog postupka, jer on pruža pouzdanu procjenu minimalne pomoći koju zahtjevaju potencijalni korisnici. Komisija smatra da je korišćenje konkurentnih postupaka tendera posebno prikladno za mjere usmjerene na veliki broj dovoljno uporedivih projekata, na primjer u oblasti proizvodnje obnovljivih izvora energije za veće projekte koji koriste zrele tehnologije. Tamo gdje konkurentni

²⁶ U smislu Smjernica o državnoj pomoći za spasavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u teškoćama (SL C 249, 31.7.2014, str. 1).

postupci tendera nijesu prikladni, uključujući i s obzirom na potrebu za ubrzanjem specifičnih investicija navedenih u tački (4), relevantni odjeljci ovog Saopštenja dozvoljavaju državama članicama da administrativno odrede iznos pomoći na osnovu maksimalnih intenziteta pomoći ili na osnovu finansijskog jaza u skladu sa specifičnim uslovima utvrđenim u odgovarajućem odjeljku. Tamo gdje se iznos pomoći izračunava na osnovu finansijskog jaza, scenariji koji se koriste u ovom proračunu moraju biti zasnovani na realnim pretpostavkama kao dio vjerodostojnog poslovnog plana. Kada se kontrafaktualni scenario sastoji od toga da korisnik ne obavlja nijednu aktivnost ili obavlja svoju aktivnost bez promjena, neto sadašnja vrjednost (NSV) kontrafaktualnog scenarija odgovara nuli, a finansijski jaz se može aproksimirati kao negativna NSV investicije u stvarnom scenariju. Svaki odjeljak ovog Saopštenja navodi specifična primjenljiva ograničenja pomoći koja će Komisija smatrati srazmjernim.

- (30) Dodatno, rizici od poremećaja tržišta povećavaju se sa ukupnim iznosom dodijeljene državne pomoći. Ovo je naročito slučaj kada se pomoć dodjeljuje bez konkurentskog postupka tendera. Iz tog razloga, iznos pomoći za stvaranje novih proizvodnih kapaciteta je ograničen po projektu, dok je za projekte dekarbonizacije, pomoć iznad određenih pragova zahtjeva pojedinačnu procjenu finansijskog jaza od strane Komisije.
- (31) Osim ako nije drugačije predviđeno u određenim odjeljcima, pomoć u skladu sa ovim Saopštenjem može se dodijeliti u bilo kom obliku, uključujući direktne grantove, poreske olakšice ⁽²⁷⁾, uključujući poreske kredite i ubranu amortizaciju, subvencije za kamatne stope na nove kredite ili garancije za nove kredite. Kada se pomoć dodjeljuje u obliku koji nije grant, iznos pomoći se izražava u bruto ekvivalentu granta, a nominalni iznos poreske olakšice ili nominalni iznos osnovnog finansijskog instrumenta, kao što je novi kredit ili garancija, ne smije biti veći od prihvatljivih troškova (gdje je primjenljivo).
- (32) Za izračunavanje bruto ekvivalenta granta javnih garancija, države članice mogu koristiti premije zaštićenih područja utvrđene u Saopštenju Komisije o državnoj pomoći u obliku garancija²⁸ („Saopštenje o garanciji“) ili metodologiju koju je Komisija usvojila prije njene primjene na osnovu Saopštenja o garanciji i pod uslovom da se ova metodologija eksplicitno odnosi na vrstu garancije i vrstu predmetne transakcije u kontekstu primjene ovog Saopštenja. Da bi se olakšalo dodjeljivanje pomoći isključivo u obliku kredita ili garancija malim i srednjim privrednim društvima ili velikim privrednim društvima sa najmanje ocjenom B (ili ekvivalentom), umjesto izračunavanja bruto ekvivalenta granta, države članice mogu da odaberu da primjene slijedeći pojednostavljeni pristup za pomoć dodijeljenu na osnovu intenziteta pomoći i za pomoć dodijeljenu na osnovu intenziteta pomoći i gornjih granica pomoći:
- (a) za kredite: nominalni iznos kredita ne prelazi dvostruki iznos dobijen primjenljivim maksimalnim intenzitetom pomoći i, gdje je primjenljivo, maksimalnim iznosom pomoći;

²⁷ Pomoć se ne može odnositi na smanjenje poreza ili naknada koje odražavaju osnovne troškove obezbijedivanja energije ili povezanih usluga (npr. mrežne naknade ili naknade za mehanizme finansiranja za obezbijedivanje kapaciteta za proizvodnju električne energije).

²⁸ Saopštenje Komisije o primjeni članova 87 i 88 Ugovora o EZ na državnu pomoć u obliku garancija (SL C 155, 20.6.2008, str. 10).

- (b) za garancije: nominalni iznos garancije ne prelazi trostruki iznos dobijen primjenljivim maksimalnim intenzitetom pomoći i, gdje je primjenljivo, maksimalnim iznosom pomoći i, sa izuzetkom garancija predviđenih u odeljku 6.1, garancija ne prelazi 80% predmetnog kredita;

U oba slučaja, nominalni iznos (relevantnog) kredita ne smije preći 100% prihvatljivih troškova i da podliježe dodatnim uslovima u skladu sa relevantnim odjeljkom.

(33) Prema Saopštenju, prilikom procjene pomoći u korist korisnika koji je predmet neizmirenog naloga za povraćaj nakon što je prethodnom odlukom Komisije državna pomoć proglašena nezakonitom i neusklađenom sa unutrašnjim tržištem, Komisija će uzeti u obzir iznos pomoći koji još nije vraćen²⁹.

(34) Kada države članice odluče da pruže pomoć u obliku garancija ili kredita, koji se odobravaju preko kreditnih institucija i drugih finansijskih institucija kao finansijskih posrednika, a kako bi se obezbijedilo da se pružena pomoć direktno prenosi u najvećoj mogućoj mjeri³⁰ krajnjim korisnicima, poštovaće se slijedeći uslovi³¹:

- (a) ako se garancije daju kreditnim institucijama i drugim finansijskim institucijama kao finansijskim posrednicima, ti finansijski posrednici treba da u najvećoj mogućoj mjeri, prenesu na krajnje korisnike prednosti koje proizilaze iz javnih garancija. Finansijski posrednik mora biti u stanju da dokaže da primjenjuje mehanizam koji obezbjeđuje da se prednosti u najvećoj mogućoj mjeri prenose na krajnje korisnike u obliku većeg obima finansiranja, rizičnih portfolija, nižih zahtjeva za kolateral, nižih premija garancije ili nižih kamatnih stopa nego što bi to bio slučaj bez takvih javnih garancija;
- (b) ako se krediti daju kreditnim institucijama i drugim finansijskim institucijama kao finansijskim posrednicima, ti finansijski posrednici treba da u najvećoj mogućoj mjeri, da prenesu na krajnje korisnike prednosti koje proizilaze iz subvencionisanih kamatnih stopa na kredite. Finansijski posrednik mora biti u stanju da dokaže da primjenjuje mehanizam koji obezbjeđuje da se prednosti, u najvećoj mogućoj mjeri, prenose na krajnje korisnike, bez uslovljavanja pružanja subvencionisanih kredita refinansiranjem postojećih kredita, u skladu sa ovim Saopštenjem.

(35) Na osnovu relevantnog iskustva i sa obzirom na ciljeve koje teže da se ostvare mjerama obuhvaćenim ovim Saopštenjem, Komisija smatra da ove mjere neće dovesti do jasnog negativnog uticaja na konkurenciju i trgovinu, pod uslovom da ispunjavaju sve uslove u odgovarajućim odjeljcima.

(36) Pomoć dodijeljena u skladu sa ovim Saopštenjem ne smije biti uslovljena preseljenjem, jer bi takvi uslovi bili štetni za unutrašnje tržište.

²⁹ Vidjeti Presudu Prvostepenog suda od 13. septembra 1995. godine, TWD Textilwerke Deggendorf GmbH protiv Komisije, spojeni slučajevi T-244/93 i T-486/93, ECLI:EU: T:1995:160.

³⁰ Pomoć koju države članice dodjeljuju privrednim društvima u skladu sa ovim Saopštenjem, a koja prolazi kroz kreditne institucije u ulozi finansijskih posrednika, mora direktno koristiti tim privrednim društvima. Međutim, ona može dati indirektnu prednost finansijskim posrednicima. Međutim, uz poštovanje zaštitnih mjera utvrđenih u odijeljku (34)(a) i (b), takva indirektna pomoć nije namjenjena očuvanju ili obnavljanju održivosti, likvidnosti ili solventnosti kreditnih institucija. Takva pomoć se zbog toga neće kvalifikovati kao vanredna javna finansijska podrška prema Direktivi 2014/59/EU Evropskog parlamenta i Savjeta (Direktiva o oporavku i restrukturiranju banaka — BRRD) ili prema Regulativi (EU) br. 806/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta (Regulativa o jedinstvenom mehanizmu za restrukturiranje — SRM) i neće se procjenjivati prema pravilima državne pomoći koja se primjenjuju na bankarski sektor.

³¹ Za pomoć koja se pruža u skladu sa Odijeljkom 8, ovaj uslov podliježe posebnim uslovima u tom Odijeljku.

(37) Kao posljednji korak, u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, Komisija mora da uravnoteži negativne uticaje mjere pomoći na konkurenciju i uslove trgovine sa pozitivnim efektima planirane pomoći na podržane ekonomske djelatnosti, uključujući njen doprinos čistoj, pravednoj i konkurentnoj tranziciji i ciljeve Sporazuma o čistoj industriji. Pod uslovom da mjere obuhvaćene ovim Saopštenjem ispunjavaju sve uslove u odgovarajućim odjeljcima, Komisija će utvrditi da pozitivni efekti planirane pomoći nadmašuju negativne efekte na konkurenciju i uslove trgovine.

3.3. Kumulacija sa drugom državnom pomoći i kombinacija sa centralno upravljanim fondovima EU

(38) Osim ako nije drugačije utvrđeno u ovom Saopštenju:

- (a) pomoć prema ovom Saopštenju, može se kumulirati sa bilo kojom drugom državnom pomoći ili *de minimis* pomoći ili kombinovati sa centralno upravljanim fondovima EU, ukoliko se te mjere odnose na različite identifikovane troškove;
- (b) pomoć prema ovom Saopštenju, može se kumulirati sa bilo kojom drugom državnom pomoći ili *de minimis* pomoći ili kombinovati sa centralno upravljanim fondovima EU, u vezi sa istim identifikovanim troškovima, djelimično ili potpuno preklapajućim, pod uslovom da takva kumulacija ne rezultira prekoračenjem najvećeg inteziteta pomoći ili iznosa koji se primjenjuje pod bilo kojim relevantnim uslovima;
- (c) pomoć prema ovom Saopštenju, može se kumulirati sa bilo kojom drugom državnom pomoći bez identifikovanih troškova³².

4. POMOĆ U UBRZANJU PRIMJENE ČISTE ENERGIJE I PODRŠKE TROŠKOVA ELEKTRIČNE ENERGIJE U SKLADU SA CILJEVIMA SPORAZUMA O ČISTOJ INDUSTRIJI

(39) Pored dostupnih postojećih opcija prema članu 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, uključujući i u okviru CEEPG-a, Sporazum o čistoj industriji prepoznaje potrebu za ubrzanjem primjene obnovljivih i niskougleničnih izvora energije, čime se doprinosi ukupnoj globalnoj konkurentnosti, smanjuje zavisnost od uvoza fosilnih goriva, ubrzava energetska tranzicija i postižu niže i stabilnije cijene energije.

(40) Sporazum o čistoj industriji prepoznaje centralnu ulogu obnovljivih goriva nebiološkog porijekla³³, kao što je vodonik iz obnovljivih izvora, u dekarbonizaciji energetskog sistema EU. U skladu sa Strategijom EU za vodonik, Unija je dala prioritet korišćenju vodonika iz obnovljivih izvora, uglavnom proizvedenog vjetroelektrana ili solarne energije. Da bi se podržalo stvaranje tržišta vodonika, Direktiva (EU) 2018/2001 uključuje obavezujuće ciljeve za korišćenje vodonika iz obnovljivih izvora u industriji i transportu do 2030. godine.

(41) Proizvodnja vodonika iz obnovljivih izvora ima će važnu ulogu u balansiranju mreže i povezivanju sektora. Tokom perioda prekomjerne proizvodnje iz obnovljivih izvora, proizvodnja vodonika može da obezbjedi fleksibilnu tražnju koja stabilizuje mrežu. Međutim, proizvodnja i korišćenje vodonika iz obnovljivih izvora je sporija nego što je se očekivalo.

(42) Sporazum o čistoj industriji zbog toga prepoznaje da će goriva sa niskim sadržajem ugljenika, kao što je vodonik sa niskim sadržajem ugljenika, da doprinesu brzom smanjenju emisija i da podrže tranziciju

³² Državna pomoć bez identifikovanih prihvatljivih troškova obuhvata državnu pomoć izuzetu na osnovu članova 19b, 20a, 21, 21a, 22 ili 23, člana 56e(5)(a)(ii), (iii) ili (iv), člana 56e (10) i člana 56f Opšte regulative o grupnim izuzećima.

³³ Kako je definisano u članu 2, tački 36 Direktive (EU) 2018/2001.

kupaca iz Unije u sektorima koje je teško dekarbonizovati, gdje nisu dostupne energetske ili isplativije opcije. To uključuje sektor transporta, gdje Regulatorna o vazduhoplovstvu ReFuelEU³⁴ i Regulatorna o pomorstvu ReFuelEU³⁵ uvode specifične ciljeve za održiva goriva za vazduhoplovstvo i brodove, naime biogoriva, obnovljiva goriva nebiološkog porijekla i goriva sa niskim sadržajem ugljenika koja mogu doprinjeti smanjenju emisija iz transporta ovih prevoznika.

- (43) Od 2030. godine pa nadalje, obnovljiva goriva nebiološkog porijekla proizvođače se kada su postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora u funkciji ili kada proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora premašuje tražnju sistema. Zbog toga, ona obezbjeđuju efikasnije korišćenje postojećih kapaciteta za proizvodnju obnovljive energije, pružajući rješenje za skladištenje i sprečavajući ograničenja. Ovu dodatnu uslugu za elektroenergetski sistem mogle bi da podrže države članice, što bi dovelo do većeg intenziteta pomoći za obnovljiva goriva nebiološkog porijekla, uz potpuno priznavanje da će i ona i vodonik sa niskim sadržajem ugljenika (za koji će metodologija biti definisana u predstojećem delegiranom aktu) igrati ulogu u postizanju ukupnih ciljeva dekarbonizacije.
- (44) Fleksibilna proizvodnja goriva sa niskim sadržajem ugljenika može smanjiti troškove rada energetskog sistema i olakšati integraciju jeftinijih i čistijih izvora energije. U skladu sa Akcionim planom za pristupačnu energiju³⁶, neophodno je održati podsticaje za fleksibilnost u cjelom sistemu, smanjiti volatilnost i doprinjeti nižim i stabilnijim cjenama električne energije.
- (45) Za razliku od obnovljivih goriva nebiološkog porijekla, niskougljenična goriva mogu se proizvoditi iz fosilnih goriva ili iz električne energije koja nije definisana kao obnovljiva. Zbog toga je prikladno da javna podrška ne stavlja obnovljiva goriva nebiološkog porijekla i niskougljenična goriva u ravnopravan položaj, i da priznaje veći doprinos koji će obnovljiva goriva nebiološkog porijekla dati dekarbonizaciji i upravljanju troškovima sistema.
- (46) U tom kontekstu, neophodno je olakšati investicije kako bi se ubrzala i proširila dostupnost čiste energije na isplativ način, uz istovremeno uvažavanje da je prioritet Unije razvoj vodonika iz obnovljivih izvora, proizvedenog uglavnom korišćenjem vjetroelektrana i solarne energije, kao i uvođenje zaštitnih mjera kako bi se obezbjedilo da goriva sa niskim sadržajem ugljenika ne dovode do povećanja troškova sistema.
- (47) Povećanje udjela varijabilnih obnovljivih izvora energije u energetskom sistemu može dovesti do veće varijabilnosti u obrascima proizvodnje energije. Istovremeno, raspoređivanje fleksibilnih izvora i mehanizama za obezbjeđivanje kapaciteta za proizvodnju električne energije može zbog toga biti neophodno, kako bi se obezbjedilo da sve veći broj dekarbonizovanih elektroenergetskih sistema ostanu bezbjedni i da obezbjeđuju pristupačnu energiju.

³⁴ Regulatorna (EU) 2023/2405 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. oktobra 2023. godine o obezbjeđivanju jednakih uslova za održivi vazdušni saobraćaj (inicijativa ReFuelEU — Sektor vazduhoplovstva) (SL C 2023/2405, 31.10.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2405/oj>).

³⁵ Regulatorna (EU) 2023/1805 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. septembra 2023. o korišćenju obnovljivih i niskougljeničnih goriva u pomorskom saobraćaju i o izmjeni Direktive 2009/16/EZ (SL C 234, 22.9.2023, str. 48).

³⁶ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona: Akcioni plan za pristupačnu energiju: Otključavanje prave vrijednosti naše energetske unije radi obezbjeđivanja pristupačne, efikasno proizvedene i čiste energije za sve Evropljane (COM/2025/79 finalno).

4.1. Šeme pomoći za ubrzanje primjene energije iz obnovljivih izvora

(48) Komisija će smatrati usklađenost sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, pod uslovom da su u skladu sa ovim odjeljkom i odjeljkom 3, mjere pomoći koje podržavaju:

- (a) investicije za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora kako je definisano u tački (1) člana 2 Direktive (EU) 2018/2001, uključujući proizvodnju obnovljivih goriva nebiološkog porijekla, ali isključujući proizvodnju električne energije iz obnovljivih goriva nebiološkog porijekla;
- (b) investicije u skladištenje obnovljivih goriva nebiološkog porijekla, biogoriva, biotečnosti, biogasa (uključujući biometan) i gasovitih i čvrstih biomasa goriva koja skladište isključivo energiju koja spada u djelokrug ovog odjeljka;
- (c) investicije u skladištenje električne energije³⁷ i skladištenje toplotne energije³⁸.

(49) Kada se pomoć dodjeljuje za podršku skladištenju električne energije, države članice moraju ili da dokažu da imaju odstupanja od relevantnog prava Unije ili da potvrde da:

- (a) odgovor na potražnju i skladištenje energije, bez obzira na nivo napona na koji su sredstva povezana, mogu:
 - i) prodavati i kupovati električnu energiju na tržištima za dan unaprijed i unutar dana;
 - ii) učestvovati u bilo kojoj pomoćnoj usluzi za kontrolu frekvencije i osim kontrole frekvencije gdje bi potrebna usluga mogla biti obezbijeđena odgovorom na potražnju i/ili skladištenjem;
 - iii) učestvovati u tržišno zasnovanom redispječerskom raspoređivanju i/ili se kvalifikovati za pružanje usluga upravljanja operaterima prenosnog sistema (TSO) i/ili operaterima distributivnog sistema (DSO).
- (b) pružaoci usluga agregacije, uključujući nezavisne pružaoce usluga agregacije, mogu učestvovati na tržištima i uslugama navedenim u tački (a).

(50) U odsustvu potrebne potvrde u tački 49, mjere podrške za skladištenje električne energije u skladu sa ovim odjeljkom mogu se odobriti samo za maksimalni period od 2 godine. Države članice mogu zahtijevati novo odobrenje tek nakon što se sva tržišna poboljšanja sprovedu. Dodatno, države članice se pozivaju da uzmu u obzir nalaze o tržišnim neuspjesima u svojoj procjeni potreba za fleksibilnošću u smislu člana 19e Regulative o električnoj energiji, kada postanu dostupni, u svakoj naknadnoj odluci o uspostavljanju šeme investicione pomoći za skladištenje električne energije. U svakom slučaju, mjere podrške za skladištenje električne energije u skladu sa ovim odjeljkom ne mogu se odobriti za period duži od 5 godina.

(51) Kada se pomoć dodjeljuje za proizvodnju obnovljivih goriva nebiološkog porijekla, države članice moraju da obezbijede da se podržana goriva proizvode iz obnovljivih izvora energije u skladu sa

³⁷ „Skladištenje električne energije“ je odlaganje konačne upotrebe električne energije do perioda kasnijeg od perioda njene proizvodnje, ili pretvaranje električne energije u oblik energije koji se može skladištiti, skladištenje te energije i njeno naknadno pretvaranje unazad u električnu energiju.

³⁸ „Skladištenje toplote“ je odlaganje konačne upotrebe toplotne energije do kasnijeg perioda od njene proizvodnje, ili pretvaranje električne energije ili toplotne energije u oblik energije koji se može skladištiti, skladištenje te energije i, ako je to prikladno, njeno naknadno pretvaranje ili ponovno pretvaranje u toplotnu energiju za konačnu upotrebu (tj. za grijanje ili hlađenje).

metodologijama utvrđenim u Direktivi (EU) 2018/2001 i njenim implementacionim ili delegiranim aktima³⁹.

- (52) Kada se pomoć dodjeljuje za proizvodnju biogoriva, biotečnosti, biogasa (uključujući biometan) i gasovitih i čvrstih biomasa goriva, države članice moraju da obezbijede da podržana goriva ispunjavaju kriterijume održivosti i uštede emisije gasova staklene bašte utvrđeni u Direktivi (EU) 2018/2001 i njenim sprovedbenim ili delegiranim aktima.
- (53) Pomoć se može dodijeliti poštujući novoinstalirane ili modernizovane kapacitet⁴⁰. U slučaju modernizovanih kapaciteta, samo dodatni troškovi povezani sa modernizovanim kapacitetom ispunjavaju uslove za pomoć.
- (54) Sa izuzetkom energije vjetroelektrana, hidroenergije, uključujući pumpno-akumulacione elektrane, i instalacije za proizvodnju obnovljivih goriva nebiološkog porijekla, podržani projekti moraju biti završeni i operativni u roku od 48 mjeseci od datuma dodjele pomoći. Šema treba da uključuje efikasan sistem kazni u slučaju da se ovaj rok ne ispoštuje⁴¹.
- (55) Pomoć mora biti dodijeljena na osnovu šeme sa procenjenom kapacitetom i budžetom. Šeme mogu biti ograničene na jednu ili više tehnologija obuhvaćenih tačkom (48), ali ne mogu da uključuju ograničenja prihvatljivosti, koja bi dovela do nesrazmjernog narušavanja konkurencije. Šeme ne mogu biti diskriminatorne, uključujući i dodjelu licenci, ovlašćenja ili koncesija ukoliko je to potrebno. U slučaju da države članice uvedu minimalnu veličinu potrebnu za učešće u šemama u skladu sa ovim odjeljkom, ona ne smije preći 1 MW smanjenog kapaciteta i agregacija mora biti dozvoljena.
- (56) Država članica mora da obezbijedi poštovanje načela nenanošenja značajne štete.

4.1.1. Šeme investicione pomoći

- (57) Investiciona pomoć za ubrzanje korišćenja energije iz obnovljivih izvora može se dodijeliti za investicije opisane u tački (48), tačke (a) do (c).
- (58) Pomoć se može dodijeliti putem konkurentnog tenderskog postupka⁴² ili administrativno.
- (59) Konkurentni tenderski postupak je potreban kada se pomoć dodjeljuje za investicije u proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora, sa izuzetkom pomoći za demonstracione projekte⁴³ i male projekte koji su definisani na sljedeći način:

³⁹ Investicije za proizvodnju goriva sa niskim sadržajem ugljenika zajedno sa obnovljivim gorivima nebiološkog porijekla mogu biti obuhvaćene ovim odjeljkom ako udio proizvedenih goriva sa niskim sadržajem ugljenika ne prelazi 20% ukupne proizvodnje.

⁴⁰ „Modernizacija“ je renoviranje elektrana za proizvodnju obnovljive energije i instalacija za skladištenje obnovljive energije, uključujući potpunu ili djelimičnu zamjenu instalacija ili operativnih sistema i postrojenja, u svrhu zamjene proizvodnih kapaciteta ili poboljšanja efikasnosti ili kapaciteta instalacije

⁴¹ Kazne se mogu oprostiti u slučajevima kada je kašnjenje posljedica faktora koji su van kontrole korisnika pomoći i nijesu se mogli razumno predvidjeti u vrijeme podnošenja zahtjeva za pomoć.

⁴² Konkurentni tenderski postupak trebalo bi, u načelu, da bude otvoren za sve prihvatljive korisnike. Međutim, postupak tendera može biti ograničen na jednu ili više specifičnih kategorija korisnika, u kojem se dostavljaju dokazi koji pokazuju da se nivoi ponuda koji se očekuje da će različite kategorije korisnika ponuditi, razlikuju za više od 10%; u takvom slučaju, mogu se koristiti odvojeni konkurentni tenderski postupci kako bi se omogućilo kategorijama korisnika sa sličnim troškovima da se međusobno nadmeću.

⁴³ Kako je definisano u članu 2, tački 24 Pravilnika o električnoj energiji.

- (a) projekti sa instaliranim kapacitetom jednakim ili manjim od 1 MW; ili
- (b) projekti sa instaliranim kapacitetom jednakim ili manjim od 6 MW, ako je 100% njih u vlasništvu MSP i/ili zajednica obnovljive energije ⁽⁴⁴⁾ i/ili građanskih energetske zajednice ⁽⁴⁵⁾; ili
- (c) samo za proizvodnju u vjetroelektranama, projekti sa instaliranim kapacitetom jednakim ili manjim od 18 MW, ako je 100% njih u vlasništvu malih i mikro preduzeća i/ili zajednica obnovljive energije i/ili građanskih energetske zajednice.

(60) Prihvatljivi troškovi su ukupni investicioni troškovi.

(61) Kada se za dodjelu pomoći koristi konkurentski tenderski postupak, nivo pomoći mora odgovarati ishodu konkurentskog postupka licitiranja i ne smije preći 100% ukupnih prihvatljivih troškova projekata kojima se dodjeljuje pomoć.

(62) Kada se pomoć dodjeljuje administrativnim putem, iznos pomoći mora se utvrditi na osnovu podataka o prihvatljivim troškovima svakog projekta koji dobija pomoć i ne smije preći 45% tih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć dodijeljenu malim privrednim društvima i za 10 procentnih poena za pomoć dodijeljenu srednjim privrednim društvima.

(63) Pomoć u skladu sa ovim odjeljkom može se kumulirati sa pomoći u skladu sa odjeljkom 4.1.2 ovog Saopštenja, samo ako prijavljena šema pomoći predviđa ovu mogućnost u vrijeme početne prijave.

4.1.2. Šeme direktne podrške cijenama

(64) Šeme direktne podrške cijenama⁴⁶ mogu pokrivati investicije kako je opisano u tački (48), tačkama (a) i (b).

(65) Države članice mogu da obezbjede direktnu podršku cijenama koristeći različite instrumente, uključujući ugovore o razlici i preferencijalne premije.

(66) Odstupajući od tačke (65), pomoć za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora mora biti u obliku dvosmjernih ugovora o razlici⁴⁷ osmišljenih u skladu sa načelama člana 19d stav 2 Regulative o električnoj energiji. Trajanje ugovora ne smije biti duže od 25 godina nakon početka rada podržanog postrojenja⁴⁸.

(67) Pomoć se može dodijeliti putem konkurentskog tenderskog postupka⁴⁹ ili administrativnim putem.

⁴⁴ Kako je definisano u članu 2, tački 16 Direktive (EU) 2018/2001.

⁴⁵ Kako je definisano u članu 2, tački 11 Direktive (EU) 2019/944.

⁴⁶ Šeme direktne podrške cijenama podstiču raspoređivanje investicija u proizvodnju i skladištenje energije tako što korisnicima pomoći pružaju fiksnu ili varijabilnu novčanu isplatu koja direktno zavisi od količine proizvedene i/ili skladištene energije, što se može utvrditi na osnovu stvarne ili referentne proizvodnje.

⁴⁷ Dvosmjerni ugovor o razlici u cijeni je ugovor između operatera postrojenja za proizvodnju električne energije i druge strane, obično javnog subjekta, koji obezbjeđuje i zaštitu minimalne naknade i ograničenje viška naknade. Svrha ugovora je očuvanje podsticaja za postrojenje za proizvodnju električne energije da posluje i efikasno učestvuje na energetske tržištima.

⁴⁸ Isplate podrške po ugovoru moraju biti ograničene na 25 godina, ali države članice mogu slobodno da zahtjevaju od postrojenja da nastave da isplaćuju sredstva po ugovorima sve dok mehanizam podrške funkcioniše.

⁴⁹ Vidjeti fusnotu 42.

- (68) Konkurentni tenderski postupak je potreban kada se pomoć dodjeljuje za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora, sa izuzetkom pomoći za demonstracione projekte i male projekte kako je definisano u tački (59).
- (69) Prihvatljivi troškovi su očekivani neto troškovi izračunati uzimajući u obzir sve glavne troškove i prihode nastale tokom trajanja projekta i svaku već primljenu pomoć, diskontovanu po ponderisanoj prosječnoj cijeni kapitala.
- (70) Kada se za dodjelu pomoći koristi konkurentski postupak licitiranja, nivo pomoći mora odgovarati ishodu konkurentskog tenderskog postupka i ne smije preći 100% ukupnih prihvatljivih troškova projekata kojima se dodjeljuje pomoć.
- (71) Kada se pomoć dodjeljuje administrativno, nivo pomoći mora odrediti nadležni regulatorni organ kako bi se pokrili prihvatljivi troškovi⁵⁰. Kada se pomoć dodjeljuje administrativno za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora, nacionalni regulatorni organ mora odrediti nivo pomoći.
- (72) Pomoć mora biti osmišljena tako, da spriječi svako nepotrebno narušavanje efikasnog funkcionisanja tržišta i da očuva efikasne operativne podsticaje i cjenovne signale. Posebno, korisnici ne bi trebalo da budu podstaknuti da ponude svoju proizvod po vrijednosti ispod svojih graničnih troškova i ne bi trebalo da primaju pomoć tokom perioda kada je tržišna vrijednost te proizvodnje negativna⁵¹.

4.2. Šeme pomoći za ubrzanje korišćenja goriva sa niskim sadržajem ugljenika

- (73) Pored postojećih opcija dostupnih prema članu 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, uključujući i prema CEEPG-u, Komisija će razmatrati usklađenost sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, pod uslovom da su u skladu sa ovim odjeljkom i odjeljkom 3, mjere pomoći koje podržavaju:
- (a) investicije za proizvodnju goriva sa niskim sadržajem ugljenika kako je definisano u tački (13) člana 2 Direktive (EU) 2024/1788⁵², uključujući reciklirana ugljenična goriva kako je definisano u tački (35) člana 2 Direktive (EU) 2018/2001, vodonik sa niskim sadržajem ugljenika i sintetička gasovita i tečna goriva čiji je energetska sadržaj dobijen iz vodonika sa niskim sadržajem ugljenika;
 - (b) investicije za proizvodnju i obnovljivih goriva nebiološkog porijekla i goriva sa niskim sadržajem ugljenika koja ne spadaju u djelokrug Odjeljka 4.1;
 - (c) investicije u skladišta goriva sa niskim sadržajem ugljenika koja skladište isključivo goriva sa niskim sadržajem ugljenika ili kombinaciju goriva sa niskim sadržajem ugljenika i obnovljivih goriva nebiološkog porijekla.

⁵⁰ Na primjer, kada se pomoć dodjeljuje u obliku dvosmjernih ugovora o razlici, nadležni nezavisni regulatorni organ mora da odredi cijenu izvršenja koja pokriva prihvatljive troškove.

⁵¹ Mala postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora i demonstracionih projekata mogu imati koristi od direktne cjenovne podrške koja pokriva pune operativne troškove, bez potrebe da postrojenja prodaju električnu energiju koju proizvode na tržištu, u skladu sa izuzećem predviđenim članom 4(3) Direktive (EU) 2018/2001. Postrojenja će se smatrati malim ako je njihov kapacitet ispod važećeg praga utvrđenog u članu 5 Regulative o električnoj energiji. Demonstracioni projekti su definisani u članu 2(24) Regulative o električnoj energiji.

⁵² Direktiva (EU) 2024/1788 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. juna 2024. godine o zajedničkim pravilima za unutrašnja tržišta gasa iz obnovljivih izvora, prirodnog gasa i vodonika, kojom se mjenja Direktiva (EU) 2023/1791 i stavlja van snage Direktiva 2009/73/EZ (prerađena) (SL C, 2024/1788, 15.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1788/oj>).

- (74) Da bi bile prihvatljive u skladu sa ovim odjeljkom, mjere pomoći moraju biti otvorene i za obnovljiva goriva nebiološkog porijekla. Da bi se obezbjedilo da obnovljiva goriva nebiološkog porijekla dobiju podršku, minimalni udio od 30% budžeta ovih mjera mora biti rezervisan za investicije u obnovljiva goriva nebiološkog porijekla obuhvaćena odjeljkom 4.1.⁵³.
- (75) Kada se pomoć dodjeljuje za proizvodnju obnovljivih goriva nebiološkog porijekla, države članice moraju da obezbijede da se podržana goriva proizvode iz obnovljivih izvora energije u skladu sa metodologijama utvrđenim u Direktivi (EU) 2018/2001 i njenim implementacionim ili delegiranim aktima.
- (76) Kada se pomoć dodjeljuje za proizvodnju goriva sa niskim sadržajem ugljenika, države članice moraju da obezbijede da podržana goriva ispunjavaju prag uštede emisije gasova staklene bašte od 70% u poređenju sa referentnom vrijednosti za fosilna goriva u skladu sa metodologijama utvrđenim u Direktivi (EU) 2024/1788 i njenim implementacionim ili delegiranim aktima.
- (77) Pomoć se može dodijeliti samo za novoinstalirane kapacitete.
- (78) Projekti skladištenja koji su podržani u skladu sa tačkom (73)(c) moraju biti završeni i operativni u roku od 48 mjeseci od datuma dodjele pomoći. Šema treba da uključuje efikasan sistem kazni u slučaju da se ovaj rok ne poštuje⁵⁴.
- (79) Pomoć mora biti dodijeljena na osnovu šeme sa procenjenim kapacitetom i budžetom. Šeme mogu biti ograničene na jednu ili više tehnologija obuhvaćenih tačkom (73), ali ne smiju da uključuju ograničenja prihvatljivosti koja bi dovela do nesrazmjernog narušavanja konkurencije. Šeme ne smiju biti diskriminatorne, uključujući i dodjelu licenci, ovlašćenja ili koncesija gdje je to potrebno. U slučaju da države članice uvedu minimalnu veličinu potrebnu za učešće u šemama u skladu sa ovim odjeljkom, ona ne smije preći 1 MW smanjenog kapaciteta i agregacija mora biti dozvoljena.
- (80) Države članice mogu isključiti iz djelokruga šeme investicije u proizvodnju goriva sa niskim sadržajem ugljenika iz fosilnih goriva, a da se to ne smatra vještačkim ograničenjem djelokruga šeme. U slučaju šema koje uključuju investicije za proizvodnju goriva sa niskim sadržajem ugljenika iz fosilnih goriva, države članice mogu rezervisati minimalni udio budžeta šeme za goriva sa niskim sadržajem ugljenika koja smanjuju rizik od zavisnosti od fosilnih goriva.
- (81) Država članica mora da obezbijedi poštovanje načela „nenanošenja značajne štete“.

4.2.1. Šeme investicione pomoći

- (82) Pomoć se može dodijeliti putem konkurentskog postupka tendera⁵⁵ ili administrativnim putem.
- (83) Prihvatljivi troškovi su ukupni investicioni troškovi.
- (84) Kada se za dodjelu pomoći koristi konkurentski tenderski postupak, nivo pomoći mora odgovarati ishodu konkurentskog tenderskog postupka i ne smije preći 100% ukupnih prihvatljivih troškova projekata kojima se dodjeljuje pomoć.

⁵³ Takođe vidjeti fusnotu 39.

⁵⁴ Kazne se mogu oprostiti u slučajevima kada je kašnjenje posljedica faktora koji su van kontrole korisnika pomoći i nijesu se mogli razumno predvidjeti u vrijeme podnošenja zahtjeva za pomoć.

⁵⁵ Vidjeti fusnotu 42.

(85) Kada se pomoć dodjeljuje administrativnim putem, iznos pomoći mora se utvrditi na osnovu podataka o prihvatljivim troškovima svakog projekta koji dobija pomoć i ne smije preći 20% tih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć dodijeljenu malim privrednim društvima i za 10 procentnih poena za pomoć dodijeljenu srednjim privrednim društvima.

(86) Pomoć u skladu sa ovim odjeljkom može se kumulirati sa pomoći u skladu sa odjeljkom 4.1.2 ovog Saopštenja samo ako prijavljena šema pomoći predviđa ovu mogućnost u vrijeme početne prijave.

4.2.2. Šeme direktne podrške cjenama

(87) Države članice mogu pružiti podršku koristeći različite instrumente, uključujući ugovore o razlici i preferencijalne premije.

(88) Pomoć mora biti dodijeljena putem konkurentskog tenderskog postupka⁵⁶.

(89) Prihvatljivi troškovi su očekivani neto troškovi izračunati uzimajući u obzir sve glavne troškove i prihode nastale tokom trajanja projekta i svaku već primljenu pomoć, diskontovanu po ponderisanoj prosečnoj cjeni kapitala.

(90) Nivo pomoći mora odgovarati rezultatu konkurentskog tenderskog postupka i ne smije preći 100% ukupnih prihvatljivih troškova podržanih projekata.

(91) Pomoć mora biti osmišljena na način da sprječi svako nepotrebno narušavanje efikasnog funkcionisanja tržišta i da očuva efikasne operativne podsticaje i cjenovne signale. Korisnici ne smiju biti podstaknuti da ponude svoju proizvode po vijednosti ispod svojih graničnih troškova i ne smiju primati pomoć tokom perioda kada je tržišna vrjednost te proizvodnje negativna.

(92) Pomoć ne bi trebalo da se isplaćuje za proizvodnju goriva sa niskim sadržajem ugljenika (ili obnovljivih goriva nebiološkog porijekla, gdje je to primjenljivo) od električne energije dobijene iz mreže tokom više od 80% sati (ili tržišnih jedinica) svake godine⁵⁷.

4.3. Pomoć za šeme fleksibilnosti koje nisu zasnovane na fosilnim gorivima

(93) Komisija će smatrati pomoć za promociju fleksibilnosti u proizvodnji električne energije iz nefosilnih goriva⁵⁸ navedenu u čl. 19g i 19h Regulative o električnoj energiji usklađenom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora u skladu sa ovim Saopštenjem⁵⁹, pod uslovom da su ispunjeni uslovi opisani u odjeljku 3 i u ovom pododjeljku.

(94) Mjera bi trebalo da bude osmišljena tako da podrži nove investicije u fleksibilnost nefosilnih goriva. Nove investicije uključuju, na primjer:

- (a) investicije za izgradnju novih fleksibilnih kapaciteta. Premještanje korišćenih fleksibilnih kapaciteta sa jedne lokacije na drugu ne može se smatrati novom investicijom; ili

⁵⁶ Vidjeti fusnotu 42.

⁵⁷ Kada se ovaj prag prekorači, pomoć se neće isplaćivati za procenat količine proizvedenih goriva sa niskim sadržajem ugljenika koji je jednak procentu sati koji prelaze ovaj prag.

⁵⁸ Fleksibilnost nefosilnih goriva, kao što su odgovor na potražnju i skladištenje, koja se ne oslanja na upotrebu fosilnih goriva kao primarnog izvora energije i doprinosi zadovoljavanju potreba za fleksibilnošću električne energije.

⁵⁹ Ovo ne utiče na procjenu drugih mjera fleksibilnosti u okviru CEEPG-a.

- (b) investicije za povećanje fleksibilnosti ili instaliranog kapaciteta postojećeg postrojenja. Samo povećani nivo fleksibilnosti u poređenju sa nivoom fleksibilnosti prije investicije može se smatrati dodatnom fleksibilnošću koju pruža nova investicija; ili
 - (c) investicije za produženje životnog ciklusa postojećih kapaciteta. Samo životni ciklus koji je produžen u poređenju sa životnim ciklusom prije investicije može se smatrati dodatnom fleksibilnošću koju pruža nova investicija; ili
 - (d) investicije za promjenu primarnog izvora energije fleksibilnog proizvodnog objekta sa fosilnih na nefosilne sirovine. Samo količina kapaciteta za koju je primarni izvor energije postao nefosilni u poređenju sa primarnim izvorima prije investicije može se smatrati dodatnom fleksibilnošću koju pruža nova investicija. U takvim slučajevima, nacionalni regulatorni organ treba da provjeri da li je preostali kapacitet fosilnih goriva isplativ bez pomoći i da li postoji unakrsno subvencionisanje proizvodnje fosilnih goriva.
- (95) Dodatno, tamo gdje se smatra neophodnim kako se ne bi ugrožila ekonomska isplativost postojećih kapaciteta, države članice mogu proširiti obim pravila prihvatljivosti kako bi obuhvatile širi spektar opcija fleksibilnosti koje nijesu fosilna goriva, a koje doprinose zadovoljavanju potrebe za fleksibilnošću koja je nedavno bila predmet ulaganja.
- (96) Mjera će biti otvorena za nefosilne tehnologije koje mogu da obezbjede usluge fleksibilnosti, a barem skladištenje električne energije i odgovor na potražnju. Šeme ne smiju da uključuju nikakva vještačka ograničenja ili diskriminaciju (uključujući i dodjelu licenci, dozvola ili koncesija, gdje je to potrebno). Mjera može da uključuje samo dodatne tehničke zahtjeve na osnovu identifikovanih potreba sistema u skladu sa tačkom (103). Minimalna veličina potrebna za učešće ne smije da pređe 1 MW smanjenog kapaciteta ili više od 1 sata minimalnog vremena isporuke i mora da omogućiti agregaciju.
- (97) Pomoć u skladu sa ovim odjeljkom mora biti dodijeljena na osnovu šeme sa procenjenim obimom kapaciteta i budžetom.
- (98) Države članice moraju ili dokažu da imaju odstupanja od relevantnog prava Unije ili potvrditi da:
- (a) Sve tehnologije fleksibilnosti koje nijesu zasnovane na fosilnim gorivima, uključujući odgovor na tražnju i skladištenje energije, bez obzira na nivo napona na koji su sredstva povezana, imaju mogućnost da:
 - i) da prodaje i kupuje električnu energiju na tržištima za dan unaprijed i u toku dana;
 - ii) da učestvuje u bilo kojoj pomoćnoj usluzi za kontrolu frekvencije, a osim kontrole frekvencije, gdje bi se potrebna usluga mogla pružiti putem odgovora na potražnju i/ili skladištenja;
 - iii) da učestvuju u tržišno zasnovanom redispečerskom poslovanju i/ili da ispune uslove za pružanje usluga za upravljanje Operaterima Prenosnog Sistema (OPS) i/ili operaterima distributivnog sistema (ODS);
 - (b) Pružaoci usluga agregacije, uključujući i nezavisne pružaoce usluga agregacije, mogu učestvovati na tržištima i uslugama navedenim u tački (a).
- U odsustvu takve potvrde, mjere iz ovog odjeljka mogu se odobriti samo za maksimalni period od 2 godine. Države članice mogu zatražiti novo odobrenje nakon što se sva takva tržišna poboljšanja sprovedu.

- (99) Države članice moraju potvrditi da će sve mjere ublažavanja identifikovane u procjeni potreba za fleksibilnošću u skladu sa članom 19e stav 2 tačka (c) Regulative o električnoj energiji biti sprovedene u roku od 2 godine od objavljivanja izveštaja navedenog u članu 19e stav 1 Regulative o električnoj energiji.
- (100) Ako se u predmetnoj državi članici primjenjuje mehanizam kapaciteta, dizajn tog mehanizma treba da bude otvoren za učešće fleksibilnosti u vezi sa nefosilnim gorivima, kao što su odgovor na potražnju i skladištenje energije, u tom mehanizmu kapaciteta. Dodatno, mehanizam kapaciteta i mjere fleksibilnosti u vezi sa nefosilnim gorivima treba da budu koordinisane na jedan od slijedećih načina kako bi se izbjeglo stvaranje tržišnih barijera i prekomjerne naknade:
- (a) kapaciteti za proizvodnju električne energije treba da se kupuju zajednički⁶⁰; ili
 - (b) države članice mogu uključiti zahtjeve za fleksibilnost za nefosilna goriva, kako je identifikovano u procjeni potreba za fleksibilnošću, u svoje mehanizme za obezbjeđivanje kapaciteta za proizvodnju električne energije, na primjer zahtjev za minimalnu količinu fleksibilnog kapaciteta za nefosilna goriva koji pruža kratkoročne usluge odgovora na tražnju; ili
 - (c) resursi treba da budu koncentrisani samo u jednoj mjeri, bilo u šemi fleksibilnosti za nefosilna goriva ili u mehanizmu proizvodnih kapaciteta. Ciljana tražnja u svakoj mjeri treba da se prilagodi kako bi se uzelo u obzir učešće u drugoj mjeri.
- (101) Ciljna tražnja koja će se prodavati na aukciji trebalo bi da se odredi u skladu sa izveštajem usvojenim prema evropskoj metodologiji i vodećim kriterijumima uvedenim u članu 19e Regulative o električnoj energiji, s obzirom na potrebu da se ekonomski postigne sigurnost i pouzdanost snabdjevanja i dekarbonizacija elektroenergetskog sistema.
- (102) Dok se takva metodologija i smjernice ne razviju, ciljana tražnja ne bi trebalo da pređe privremeni indikativni nacionalni cilj fleksibilnosti opisan u članu 19f Regulative o električnoj energiji. U slučaju da ciljana potražnja nije zasnovana na evropskoj metodologiji i vodećim kriterijumima uvedenim u članu 19e Regulative o električnoj energiji, nacionalni regulatorni organ mora da potvrdi da ciljana tražnja za javne nabavke⁶¹ pokazuje:
- (a) potrebe za fleksibilnošću, pod pretpostavkom da su tržišna poboljšanja opisana u tačkama (98) i (99) sprovedena; i
 - (b) očekivanu tržišna investicija, uzimajući u obzir poboljšanje tržišta navedeno u tački (a).

⁶⁰ To znači da nacionalne vlasti treba da postave cilj i za potrebe fleksibilnosti i za potrebe mehanizama kapaciteta koji će se nabavljati putem iste zajednički optimizovane aukcije. Učesnici će doprinjeti i potrebama fleksibilnosti i za potrebama mehanizma kapaciteta i ponudiće zajedničku cijenu za pružanje obje usluge ili skup ponuda. Metodologija izbora će biti takva da minimizira ukupne troškove zadovoljavanja i potreba fleksibilnosti i potreba mehanizma kapaciteta, tj. nijedan alternativni izbor korisnika ne može zadovoljiti i potrebe fleksibilnosti i potrebe mehanizma kapaciteta po nižoj cijeni.

⁶¹ Ova količina fleksibilnosti može se zasnivati ili na indikativnom nacionalnom cilju fleksibilnosti za nefosilna goriva kako je definisano u članu 19f Regulative o električnoj energiji ili na privremenim indikativnim nacionalnim ciljevima, sve dok član 19f Regulative o električnoj energiji to dozvoljava.

- (103) Tehnički uslovi (kao što su zahtjevi za prethodnu kvalifikaciju⁶², obaveze ponuđača u pogledu raspoloživosti ili isporuke), kao i fleksibilna jedinica usluge koja se koristi za rangiranje ponuda, moraju biti jasno opravdani na osnovu specifičnih potreba utvrđenih u procjeni potreba opisanoj u tački (101).
- (104) Pomoć se dodjeljuje u obliku ugovora kojima se obezbjeđuju direktni grantovi u zamjenu za raspoložive fleksibilne kapacitete koje podržavaju investicije navedene u tačkama (94) i (95). U slučaju višegodišnjih ugovora, trajanje ugovora mora biti srazmjerno nivou investicija potrebnih za ispunjenje obaveza iz ugovora i ni u kom slučaju ne smije biti duže od perioda amortizacije investicije.
- (105) Iznos pomoći se određuje kroz konkurentski postupak licitiranja, pri čemu se ponude rangiraju samo prema cjeni ponude po jedinici raspoloživog fleksibilnog kapaciteta godišnje, a podrška se pruža prema klirinškoj cjeni po jedinici raspoloživog fleksibilnog kapaciteta godišnje.
- (106) Ugovor treba da opiše metodologije koje se primjenjuju za provjeru dostupnosti podržane fleksibilnosti i za izračunavanje odgovarajućih odvratajućih sankcija u slučaju nedostupnosti ili prijevremenog raskida ugovora. Svi korisnici moraju biti aktivirani (isporuka ili testiranje) najmanje jednom godišnje uz obavještenje ≤ 24 sata. Kazna za nedostupnost mora biti ista za sve tehnologije i svaki korisnik koji je dostupan manje od 50% tokom godišnjeg perioda mora biti podložan periodičnoj finansijskoj kazni od najmanje svojih odgovarajućih prihoda od fleksibilnosti tokom tog godišnjeg perioda.
- (107) NRA mora da potvrdi da zahtjevi za dostupnost i kazne u ugovoru o dostupnosti neće stvoriti neopravdane poremećaje u funkcionisanju tržišta električne energije⁶³. Posebno će korisnici biti podstaknuti da efikasno učestvuju na tržištima električne energije i da budu izloženi fluktuacijama cijena i tržišnim rizicima tokom cjelog životnog vijeka imovine.
- (108) Država članica na koju se mjera odnosi mora potvrditi da mjera omogućava prekogranično učešće resursa koji mogu obezbijediti zahtijevane tehničke performanse, ukoliko analiza troškova i koristi pokaže pozitivan rezultat
- (109) Da bi se obezbijedili efikasni podsticaji za prilagođavanje tražnje cijenovnim signalima, potrošači koji doprinose potrebi za fleksibilnošću trebalo bi da doprinesu troškovima mjere na osnovu svoje potrošnje tokom najmanje 1% i najviše do 5% sati najveće cijene⁶⁴ (ili perioda jedinstvenog tržišta)

⁶² Preferencije lokacije, minimalna brzina pokretanja i/ili spuštanja i minimalno trajanje aktivacije trebalo bi da se rješe pomoću faktora smanjenja proizvodnje. Smanjenje proizvodnje je prilagođavanje instaliranog kapaciteta resursa kapaciteta kako bi se utvrdio njegov doprinos potrebi za fleksibilnošću (što odražava različite doprinose različitih tehnologija identifikovanoj potrebi). Ovaj proračun će se zasnivati na podacima koji se koriste za identifikaciju potrebe za fleksibilnošću, ažuriraće se najmanje svake 2 godine i odobriće ga nacionalni regulatorni organ. Faktori smanjenja proizvodnje treba da se izračunaju za svaki resurs koji je sposoban da kontinuirano obezbjeđuje svoju proizvodnju najmanje 1 sat.

⁶³ Način na koji mjera može uticati na formiranje tržišnih cijena (u poređenju sa uporedivom situacijom bez mjere pomoći) i svaki uticaj na postojeće resurse gdje je mjera ograničena samo na nove investicije, kao i na strane resurse gdje je mjera ograničena samo na nacionalne resurse, ne bi spadao u obim „neopravdanog narušavanja konkurencije“.

⁶⁴ Cijena će biti ili cijena za dan unapred, cijena u realnom vremenu pri zatvaranju veleprodajnog tržišta ili cijena poravnanja neravnoteže. Da bi se izbjeglo dvostruko računanje, tamo gdje resursi za odgovor na tražnju i resursi iza

svake godine ili, alternativno, tokom najmanje 1% i najviše do 20% sati (ili perioda jedinstvenog tržišta) svake godine kada je potreba za fleksibilnošću vjerovatnija (na primjer, na osnovu očekivanih obrazaca rasterećenja)⁶⁵. Ako se primenjuju tehnički kriterijumi vezani za lokaciju, dodatni troškovi sprovođenja ovih kriterijuma trebalo bi da se raspodijele potrošačima električne energije na relevantnim lokacijama. Komisija smatra da se ovaj doprinos može smatrati proporcionalnim kada je najmanje jednak 90% troškova mjere. Naknade se mogu naplaćivati od strana odgovornih za balansiranje (kao što su dobavljači).

(110) Mjera se odobrava na period koji ne može biti duži od 5 godina.

4.4. Pomoć za mehanizme kapaciteta u skladu sa ciljnim modela

(111) Komisija će smatrati pomoć za mehanizme kapaciteta navedene u čl. 21 i 22 Regulative o električnoj energiji usklađenom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni slijedeći uslovi, kao i uslovi iz Odjeljka 3:

(a) Mjera ispunjava sve kriterijume za stratešku rezervu ili tržišni model mehanizma za obezbjeđivanje kapaciteta za proizvodnju električne energije, kako je navedeno u Prilogu I;

(b) Mjera se odobrava na period koji ne može biti duži od 10 godina.

4.5. Privremene mjere ublažavanja cijena električne energije za potrošače koji intenzivno koriste električnu energiju

4.5.1. Prelazak na niske troškove električne energije

(112) Mjere navedene u Sporazumu za čistu industriju transformisaće ekonomiju Unije u skladu sa ambicioznim klimatskim ciljevima EU. Dok se dekarbonizacija elektroenergetskog sistema Unije u potpunosti ne pretvori u niže cijene električne energije, industrije unutar Unije će se nastaviti suočavati sa višim troškovima u poređenju sa konkurentima u jurisdikcijama sa manje ambicioznim klimatskim politikama.

(113) Ova situacija predstavlja posebne izazove za sektore koji su posebno izloženi međunarodnoj trgovini i koji u velikoj mjeri zavise od električne energije za stvaranje vrijednosti. Visoke cijene električne energije povećavaju rizik da će ovi sektori premjestiti proizvodnju van Unije, na lokacije gdje ne postoje propisi o zaštiti životne sredine ili gdje su ciljevi zaštite životne sredine manje ambiciozni. Dodatno, visoki troškovi električne energije mogu obeshrabrati elektrifikaciju proizvodnih procesa, što je neophodno za uspješnu dekarbonizaciju ekonomije Unije. Da bi se ublažili ovi rizici i negativni uticaji na životnu sredinu, države članice mogu odobriti privremeno olakšanje cijena električne energije kompanija koje posluju u relevantnim ekonomskim sektorima.

4.5.2. Područje primjene i prihvatljivost

(114) Komisija će razmatrati usklađenost sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora pomoć u obliku privremenog oslobađanja od cijena električne energije za djelatnosti u

brojila direktno učestvuju u šemi fleksibilnosti za nefosilna goriva, oni će takođe biti podložni takvim naknadama za električnu energiju koja nije potrošena u skladu sa obavezama isporuke u okviru šeme fleksibilnosti.

⁶⁵ Da bi se izbjeglo dvostruko računanje, tamo gdje resursi za odgovor na potražnju i resursi iza brojila direktno učestvuju u šemi fleksibilnosti za nefosilna goriva, oni bi takođe trebalo da budu podložni takvim naknadama za električnu energiju koja nije potrošena u skladu sa obavezama snabdijevanja u šemi fleksibilnosti.

sektorima gdje su ovi rizici posebno visoki. Da bi se postigao trajan efekat, korisnici su dužni da izvrše investicije koje doprinose ekološkoj tranziciji i podržavaju troškove energetskog sistema na srednji i dugi rok (na primjer, zamjenom fosilnih goriva energijom iz obnovljivih izvora).

- (115) Države članice mogu odobriti smanjenje veleprodajne cijene električne energije za određeni dio potrošnje električne energije, bez obzira na izvor snabdijevanja električnom energijom (sopstvena proizvodnja, ugovori o snabdijevanju električnom energijom ili snabdijevanje mrežom). Ovaj odjeljak se ne bavi smanjenjem naknada za finansiranje podrške za obnovljive izvore energije ili kombinovanu proizvodnju toplote i električne energije, što ostaje u okviru Odjeljka 4.11 CEEPG-a.
- (116) Rizik na sektorskom nivou od preseljenja djelatnosti van Unije na lokacije gdje nisu na snazi mjere zaštite životne sredine ili gdje su ciljevi zaštite životne sredine manje ambiciozni zavisi u velikoj mjeri od energetskog intenziteta predmetnog sektora i njegove otvorenosti za međunarodnu trgovinu. Shodno tome, pomoć se može dodijeliti samo privrednim društvima u sektorima gdje su ovi rizici značajni. Ovo se odnosi na sektore navedene u Prilogu 1 CEEPG-a⁶⁶ za koje multiplikator njihovog trgovinskog i električnog intenziteta na nivou Unije dostiže najmanje 2% i čiji je trgovinski i električni intenzitet na nivou Unije najmanje 5% za svaki indikator.
- (117) Sektor ili podsektor koji ispunjava kriterijume prihvatljivosti iz tačke (116), ali nije uključen u listu navedenu u toj tački, takođe će se smatrati prihvatljivim, pod uslovom da države članice to dokažu podacima koji su reprezentativni za sektor ili podsektor na nivou Unije, koje je verifikovao nezavisni stručnjak i koji su zasnovani na periodu od najmanje tri posljednje godine za koje su podaci dostupni.
- (118) Pomoć će biti dodijeljena na osnovu budžetski zasnovane šeme. Države članice mogu ograničiti šemu pomoći na određene ekonomske sektore u zavisnosti od njihove izloženosti troškovima električne energije ili na sektore od posebnog značaja za ekonomiju ili za bezbjednost i održivost unutrašnjeg tržišta. Međutim, sva takva ograničenja moraju biti osmišljena opštije i ne smiju dovesti do vještačkog ograničavanja potencijalnih korisnika. U okviru prihvatljivog sektora, države članice moraju obezbijediti da se izbor korisnika vrši na osnovu objektivnih, nediskriminatornih i transparentnih kriterijuma i da se, u načelu, pomoć dodjeljuje na isti način svim konkurentima u istom sektoru ako se nalaze u sličnoj činjeničnoj situaciji.

4.5.3. Podsticajni efekat i proporcionalnost

- (119) Pomoć je usklađena sa unutrašnjim tržištem samo ako ima podsticajni efekat. Da bi imala podsticajni efekat i da bi se efikasno spriječili rizici opisani u odjeljku 4.5.1, za pomoć se mora podnijeti zahtjev i ona se mora isplatiti korisniku u godini u kojoj su rashodi nastali ili u narednoj godini.
- (120) Komisija će smatrati da je pomoć srazmjerna za korisnike u sektorima iz tačaka (116) i (117) ako pokriva najviše 50% smanjenja prosječne godišnje veleprodajne tržišne cijene u tržišnoj oblasti na koju je korisnik povezan za najviše 50% njegove godišnje potrošnje električne energije. Ukupna godišnja potrošnja električne energije može se mjeriti ili u godini u kojoj su nastali prihvatljivi

⁶⁶ U mjeri u kojoj je statistička klasifikacija određene ekonomske djelatnosti u NACE kodu bila pogođena najnovijom izmjenom NACE (Delegirana regulativa Komisije (EU) 2023/137, OJ L 19, 20.1.2023, str. 5), države članice mogu da odluče da koriste izmjenjenu klasifikaciju ili da se pozivaju na klasifikaciju koja je na snazi u vrijeme usvajanja CEEPG-a.

troškovi ili u prethodnoj godini. Komisija takođe, smatra da bi pomoć bila srazmjerna, takva smanjenja ne bi trebalo da dovedu do smanjenja cijene manje od 50 evra/MWh za prihvatljivu potrošnju.

4.5.4. Doprinosa dekarbonizaciji

- (121) Prilikom uspostavljanja šema, države članice moraju da identifikuju vrste investicija za koje se može mjerljivo pokazati da dodatno doprinose smanjenju troškova elektroenergetskog sistema, odražavajući potrebe tržišta i sistema u toj državi članici, a da to ne dovede do povećanja potrošnje fosilnih goriva. Korisnici pomoći moraju biti obavezni da izdvoje najmanje 50% iznosa pomoći u okviru ove mjere za ulaganja u nova ili modernizovana sredstva. Prihvatljive investicione djelatnosti mogu uključivati, na primjer, razvoj kapaciteta za proizvodnju obnovljivih izvora energije, rješenja za skladištenje energije, mjere fleksibilnosti na strani tražnje, poboljšanja energetske efikasnosti koja utiču na tražnju za električnom energijom i razvoj elektrolizera za proizvodnju vodonika iz obnovljivih izvora ili vodonika sa niskim sadržajem ugljenika. Investicije usmjerene na elektrifikaciju su takođe prihvatljive. Države članice mogu uspostaviti ograničeniji spisak prihvatljivih investicija, ali investicije za povećanje fleksibilnosti na strani tražnje moraju biti prihvatljive.
- (122) Ova ulaganja ne smiju imati koristi od drugih mjera pomoći. Prihvatljiva investiciona aktivnost mora početi sa radom u roku od 48 mjeseci od dodjele pomoći u skladu sa ovim odjeljkom, osim ako korisnik može da dokaže državi članici da je duži period prikladan iz tehničkih razloga. Pojedinačna ulaganja mogu pokrivati pomoć primljenu tokom nekoliko godina. Ulaganja se mogu obavljati u prostorijama korisnika ili delegirati trećim licima. U ovom drugom slučaju, korisnik ostaje odgovoran za efikasnu implementaciju ulaganja.
- (123) Država članica može da odobri dodatnu podršku do 10% iznosa dodijeljenog u skladu sa tačkom (120). Korisnici moraju da izdvoje najmanje 75% ove dodatne podrške za investicije koje su navedene u tački (121). Države članice mogu da odobre ovu dodatnu podršku samo kada korisnik može da dokaže da je najmanje 80% ukupne investicije potrošeno na investicije za povećanje fleksibilnosti tražnje, uključujući rezervno snabdijevanje iz nefosilnih izvora.
- (124) Država članica mora da provjeri ove zahtjeve za svakog korisnika i da objavi godišnje izveštaje o investicionim mjerama sprovedenim u skladu sa ovim odjeljkom.

4.5.5. Kumulacija

- (125) Pored opštih pravila kumulacije iz odjeljka 3.3, pomoć prema ovom odjeljku može se kumulirati sa bilo kojom drugom državnom pomoći ili de minimis pomoći, ili kombinovati sa centralno upravljanim fondovima EU, u vezi sa istim prihvatljivim troškovima (tj. veleprodajnom cjenom električne energije, uključujući indirektne troškove koji nastaju zbog troškova emisije gasova staklene bašte prenetih u cijene električne energije), djelimično ili potpuno preklapajući se, pod uslovom da takva kumulacija ne dovodi do toga da pomoć pređe najviši intenzitet podrške ili iznos koji se primjenjuje pod bilo kojim relevantnim uslovom. Kada se kumulira sa pomoći koja kompenzuje indirektne troškove emisije u skladu sa Smjernicama Komisije o određenim mjerama državne pomoći u kontekstu sistema za trgovinu dozvolama za emisiju gasova staklene bašte

nakon 2021. godine ⁶⁷, kombinovani iznos pomoći ne smije preći najviši iznos koji se primenjuje prema bilo kojoj od dve smjernice.

4.5.6. Trajanje

- (126) Pomoć u skladu sa ovim odjeljkom može se dodjeliti korisnicima u maksimalnom periodu od tri godine. Isplate se ne smiju vršiti nakon 31. decembra 2030. godine.

5. POMOĆ ZA DEKARBONIZACIJU INDUSTRIJE

- (127) Pored postojećih mogućnosti koje su dostupne, u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, uključujući i prema CEEPG-om, Komisija će smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, pomoć za investizije koje značajno doprinose smanjenju emisije gasova staklene baste iz industrijskih djelatnosti radi ostvarivanja klimatskih djelatnosti radi ostvarivanja klimatskih ambicija Unije ili dovode do značajnog smanjenja potrošnje energije u industrijskim djelatnostima kroz poboljšanje energetske efikasnosti, pod uslovom da su ispunjeni uslovi iz odjeljka 3 i ovog odjeljka.
- (128) Poboljšanje materijalne efikasnosti takođe može smanjiti emisije gasova staklene bašte koje nastaju usljed industrijskih djelatnosti. Ekološke koristi od materijalne efikasnosti prevazilaze samo smanjenje emisije gasova staklene bašte. Stoga je podrška materijalnoj efikasnosti, cirkularnoj ekonomiji i bioekonomiji obihvaćena posebnim odjeljkom u CEEPG-u (odjeljak 4.4 CEEPG-a). Projekti biogasa i biometana koji su osmišljeni za koproizvodnju digestata, koji se potom prerađuje u biohranljive hranljive materije ili proizvode za đubrenje (kao što su bio-đubriva), takođe mogu već biti podržani u skladu sa postojećim pravilima državne pomoći. Konkretno, odjeljak 4.4 CEEPG-a pruža pravnu osnovu, uključujući valorizaciju bio-ostataka i zamjenu primarnih sekundarnim sirovinama. Komisija će takve slučajeve tretirati kao prioritet. Investicije koje podržavaju cirkularnu ekonomiju takođe mogu biti podržane bez prethodne najave u skladu sa Opštom regulativom o grupnim izuzećima.

5.1. Područje primjene i opšti uslovi

- (129) Ovaj odjeljak se generalno odnosi na investicije koje smanjuju emisije gasova sa efektom staklene baste ili poboljšavaju energetska efikasnost industrijskih djelatnosti. Za potrebe ovog odjeljka, industrijske djelatnosti se definišu kao djelatnosti koje se obavljaju u industrijskim postrojenjima⁶⁸ koje uključuju proizvodnju materijalnih dobara velikih razmjera za finalnu ili međupotrošnju.
- (130) Ovaj odjeljak se ne primjenjuje na:
- (a) Državna pomoć za primarnu proizvodnju poljoprivrednih proizvoda i primarnu proizvodnju proizvoda ribarstva i akvakulture⁶⁹;

⁶⁷ SL C 317, 25.9.2020, str. 5.

⁶⁸ Ovo može da uključi i rudarske instalacije, sa izuzetkom instalacija koje se koriste za ekstrakciju energetskih proizvoda.

⁶⁹ "Primarna proizvodnja poljoprivrednih proizvoda" znači proizvodnju proizvoda zemljišta i stočarstva koji su navedeni u Prilogu I Ugovora, a koji ne zahtijevaju nikakve dalje operacije koje mijenjaju prirodu takvih proizvoda. "Primarna proizvodnja proizvoda ribarstva i akvakulture", znači sve radnje koje se odnose na ribolov, uzgoj ili kultivaciju vodenih organizama, kao i djelatnosti na farmi ili na brodu koje su neophodne za pripremu životinje ili biljke za prvu prodaju, uključujući rezanje, filetiranje ili zamrzavanje, kao i prvu prodaju preprodavcima ili prerađivačima.

- (b) Državna pomoć za proizvodnju, transport i skladištenje energije bez uticaja na tačke (131) i (132)⁷⁰;
 - (c) Državna pomoć za nove investicije u industrijsku proizvodnju, uključujući investicije navedene u tački (131), strukturno zasnovane na fosilnim gorivima. Izuzetno, investicije zasnovane na prirodnom gasu mogu biti obuhvaćene ovim odjeljkom, pod uslovom da ispunjavaju dodatne uslove u pododjeljku 5.2.4.
- (131) Iako je podrška proizvodnji energije kao takva obuhvaćena odjeljkom 4 ovog Saopštenja, takve djelatnosti mogu izuzetno biti obuhvaćene i ovim odjeljkom 5, pod uslovom da:
- (a) je dio investicije koja smanjuje emisiju gasova staklene baste ili poboljšava energetska efikasnost industrijskih djelatnosti kako je predviđeno u tački (139);
 - (b) se energija proizvodi iz obnovljivih izvora⁷¹. Za proizvodnju toplote ili kombinovane proizvodnje toplote i električne energije, takođe se može koristiti prirodni gas pod dodatnim uslovima navedenim u pododjeljku 5.2.4. Proizvodnja goriva sa niskim sadržajem ugljenika kako je navedeno u tački (73) podtačka (a) takođe može biti obuhvaćena;
 - (c) se energija proizvodi ili na lokaciji gdje se odvija industrijska aktivnost, ili u industrijskom parku⁷² gdje se obavlja industrijska aktivnost, pod uslovom da se energija isporučuje industrijskom korisniku putem ograničene mreže, bez tranzita kroz javnu mrežu; i
 - (d) ili (i) se proizvedena energija koristi najmanje 80% u industrijskim djelatnostima na lokaciji projekta⁷³, ili (ii) u slučaju investicija u visokoefikasnu kogeneraciju, korisnik u potpunosti koristi proizvedenu toplotu⁷⁴.
- (132) Ovaj odjeljak se primjenjuje na pomoć za investicije u pomoćnu infrastrukturu za skladištenje energije ili transport, pod uslovom da investicija čini sastavni dio investicije iz tačke (139) ili tačke (131) i:
- (a) u slučaju skladištenja, infrastruktura se nalazi na lokaciji projekta i dimenzionisana je prema potrebama te investicije;
 - (b) u slučaju transporta, infrastruktura se ili nalazi na lokaciji projekta ili isključivo povezuje tu lokaciju sa otvorenom infrastrukturom kojoj je omogućen pristup trećih strana u skladu sa pravnim okvirom koji se primjenjuje na unutrašnje tržište energije.
- (133) Pomoć u okviru ovog odjeljka biće dodijeljena na osnovu šeme sa procijenjenim budžetom. Države članice moraju da pružaju procjenu ukupnih direktnih emisija gasova staklene baste koje treba uštedeti ili ukupnih ušteda energije koje treba postići kroz šemu. Pomoć u okviru ovog odjeljka

⁷⁰ Ovaj odjeljak obuhvata investiranja u industrijske djelatnosti rafinerija koje su namijenjene proizvodnji petrohemijskih proizvoda koji se ne koriste kao goriva za grijanje ili motorni transport.

⁷¹ Kao što je navedeno u tački (48) (a), što uključuje proizvodnju RFNBO-a.

⁷² Industrijski park odgovara geografski ograničenoj industrijskoj lokaciji na kojoj se određene komunalne usluge pružaju grupi privrednih društava.

⁷³ Ova procjena mora se zasnivati na vjerodostojnim *ex ante* simulacijama u pogledu očekivane proizvodnje i potražnje energije.

⁷⁴ U situaciji navedenoj u tački (c), energija se mora koristiti najmanje 80 % u industrijskim djelatnostima unutar industrijskog parka, ili se toplota mora u potpunosti koristiti unutar industrijskog parka u slučaju investiranja u proizvodnju toplote putem visokoučinkovite kogeneracije.

može se dodijeliti samo u obliku direktnih grantova, otplativih avansa, kredita, garancija ili poreskih olakšica⁷⁵.

- (134) Šeme procijenjene u skladu sa ovim odjeljkom trebalo bi u načelu da pokrivaju sve sektore koji mogu doprinijeti cilju navedenom u tački (127). Države članice koje žele da ograniče prihvatljivost šeme na određene sektore moraju (i) opravdati takvu ograničenu prihvatljivost na osnovu objektivnih razmatranja; i (ii) pokazati da ograničena prihvatljivost šeme i dalje doprinosi ispunjavanju klimatskih ciljeva EU i nacionalnih ciljeva i ne isključuje neopravdano klimatski i ekološki prihvatljivija rješenja.
- (135) Kao zaštitna odredba i bez ugrožavanja mogućnosti država članica da pruže alternativna obrazloženja, Komisija će pretpostaviti da je ograničavanje prihvatljivosti šeme opravdano u svrhu tačke (134) ako šema pokriva sve stacionirane instalacije navedene u poglavlju III Direktive o sistemu emisije gasova (ETS)⁷⁶.
- (136) Da bi se osiguralo da se projekti realizuju blagovremeno i da se ostvare očekivane emisije gasova staklene baste ili uštede energije, države članice moraju da obezbijede da:
- (a) instalacija ili oprema koja će se finansirati iz pomoći u funkciji u roku od 60 mjeseci od datuma dodjele; i
 - (b) projekat, nakon što nova instalacija ili oprema finansirana iz pomoći bude u potpunosti operativna⁷⁷, projekat postiže direktno smanjenje emisije gasova staklene baste ili uštede energije koja odgovara najmanje 80% procijenjenih smanjenja ili ušteda.
- (137) Šeme moraju da uključuju efikasan system sankcija u slučaju da bilo koji od uslova iz tačke (136) nije ispunjen⁷⁸.
- (138) Država članica mora dokazati da pomoć ne finansira povećanje ukupnog proizvodnog kapaciteta korisnika. Ovo ne utiče na:
- (a) privremeno povećanje proizvodnih kapaciteta tokom prelaznog perioda prije nego što nova instalacija ili oprema finansirana iz pomoći bude u potpunosti operativna, a postojeća oprema još nije u potpunosti dekomisionirana; ili
 - (b) ograničeno povećanje kapaciteta koje je rezultat tehničke nžnosti i ne prelazi 15% u poređenju sa situacijom prije investicije finansirane pomoći.

⁷⁵ Drugi oblici pomoći, naime direktna podrška za smanjenje emisije ugljenika, kao što je pomoć u obliku (ugljeničnih) ugovora o razlici i premija za otkup energije, kao i sertifikati koji se mogu trgovati, isključeni su ovim odjeljkom. Pomoć u tim oblicima ili drugi oblici direktne podrške za smanjenje emisije ugljenika biće procijenjeni u skladu sa CEEPG-om.

⁷⁶ Direktiva 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. oktobra 2003.godine o uspostavljanju sistema trgovine dozovola za emisiju gasova staklene baste unutar Unije i o izmjeni Direktive Savjeta 96/61/EZ.

⁷⁷ Ovo je posebno slučaj u roku od dvije godine nakon puštanja u rad.

⁷⁸ Kazne se mogu ukinuti u slučajevima kada je neispunjavanje uslova posljedica faktora van kontrole korisnika pomoći i koji se nisu mogli razumno predvidjeti u trenutku podnošenja zahtjeva za pomoć.

5.2. Minimalni efekti dekarbonizacije ili energetske efikasnosti

5.2.1. Zajednički zahtjevi

- (139) Investicije koje smanjuju emisije gasova staklene bašte iz instalacija ili poboljšavaju energetska efikasnost industrijskih djelatnosti navedenih u tačkama (129) do (132) su prihvatljive, bez obzira na korišćeno tehnološko rješenje, pod uslovom da:
- (a) ostvari smanjenje direktnih emisija gasova staklene bašte koje proizilaze iz predmetne djelatnosti, (i) što se ne bi desilo bez pomoći, uzimajući u obzir mjere politike i mehanizme uvedene za otklanjanje istog tržišnog neuspjeha, uključujući Sistem trgovine emisijama Unije (ETS), i (ii) što je u skladu sa ciljevima Zapada EU o klimi⁷⁹; ili
 - (b) ostvari smanjenje potrošnje energije dotične djelatnosti po jedinici proizvoda u poređenju sa situacijom bez pomoći⁸⁰ i imati period povrata ulaganja od 5 godina ili više. Smanjenje potrošnje energije po jedinici proizvoda mora biti jednako najmanje 10% za već dekarbonizovane procese i najmanje 20% u svim ostalim slučajevima⁸¹.
- (140) Kao “odredba sigurne luke” i bez predrasuda prema državama članicama koje pružaju alternativna obrazloženja, Komisija će pretpostaviti da je pomoć dodijeljena za investicije u dekarbonizaciju u skladu sa tačkom (139) (a), ako šema sadrži sljedeće zahtjeve:
- (a) u vezi sa investicijama koje smanjuju emisije gasova staklene bašte iz postojećih instalacija:
 - (i) investicija smanjuje emisije gasova staklene bašte postojećeg postrojenja za najmanje 40% i, za postrojenja navedena u poglavlju III Direktive o sistemu trgovanja emisijama (⁸²), spušta ih ispod prosječnih emisija 10% najefikasnijih postrojenja, kako bi utvrđeno implementacionim propisom koji je na snazi u vrijeme objavljivanja šeme za uspostavljanje referentnih vrijednosti u skladu sa članom 10a Direktive 2003/87/EZ (“najefikasnija postrojenja”); ili
 - (ii) investicija smanjuje emisiju gasova staklene bašte tehničke jedinice (⁸³) unutar postojeće investicije za najmanje 90% i ne ograničava upotrebu fosilnih gasova.

⁷⁹ Za investicije koje sprovode kompanije koje otkrivaju planove korporativne tranzicije, ovo uključuje zahtjev da investicija mora biti u skladu sa planom korporativne tranzicije kako je navedeno u Direktivi o izvještavanju o korporativnoj održivosti (Direktiva (EU) 2022/2464 od 14. decembra 2022. godine).

⁸⁰ Nivo uštede energije mora se izračunati na osnovu konačne potrošnje energije opreme(a).

⁸¹ Investicije koje uključuju promjene izvora ili energetskog nosača, na primjer prelazak sa uglja na gas, smatraju se projektima dekarbonizacije i podliježu zahtjevima za dekarbonizaciju, a ne zahtjevima za energetska efikasnost.

⁸² Za potrebe ove tačke, emisija gasova staklene bašte instalacije moraju se mjeriti na nivou relevantne industrijske podinstalacije sa referentnom vrijednosti poroizvoda u okviru Sistema za trgovanje emisijama (ETC), kako je definisano u članu 2 (2) Delegirane regulative Komisije (EU) 2019/331 od 19. decembra 2018. godine kojom se utvrđuju prelazna pravila za harmonizovanu besplatnu raspodjelu dozvola za emisiju na nivou cijele Unije u skladu sa članom 10a Direktive 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta (SL C 59, 27.2.2019, str.8). Da bi se osigurala uporedivost projekata, država članica mora razviti zajedničku metodologiju za izračunavanje ušteda emisija gasova staklene bašte za djelatnosti koje nisu obuhvaćene ETC-om.

⁸³ U okviru Odjeljka 4.4, Smjernica Komisije o tumačenju Priloga I Direktive ETS-a, objavljenog 18.3.2010. godine, dostupnog na: https://climate.ec.europa.eu/system/files/2016-11/guidance_interpretation_en.pdf. Za sektore koji nisu obuhvaćeni ETS-om, koncept se može primijeniti po analogiji.

- (b) u vezi sa investicijama koje smanjuju emisije gasova staklene baste novih instalacija koje zamjenjuju postojeće instalacije, investicija osigurava da su emisije gasova staklene baste instalacije najmanje 10% ispod najefikasnijih instalacija ili uporedive referentne vrijednosti koje nisu one navedene u poglavlju III Direktive o sistemu trgovanja emisijama.
- (141) Projekti moraju dovesti do ukupnog smanjenja emisije gasova staklene bašte. Ne smiju dovesti do isključivog premještanja emisije gasova staklene bašte iz relevantnog industrijskog sektora u energetske sektor ili sa jedne industrijske lokacije na drugu.
- (142) Da bi se pokazalo da emisije nisu pomjerene, države članice moraju da dokažu da indirektna emisije gasova staklene baste povezane sa podobnim projektima ne nadoknađuju u potpunosti direktna smanjena emisija gasova staklene baste postignuta investicijom, tako da neto uštede emisija ostanu značajne. Države članice mogu da dokažu kroz dizajn šeme ili na osnovu simulacija procjenjivih smanjenja emisija gasova staklene baste i procjenjenih indirektnih emisija za referentni projekat, koristeći utvrđene metodologije. Za električnu energiju, to se takođe može ukazati pokazivanjem (i) da se očekivano povećanje potražnje za električnom energijom koje proizilazi iz šeme, može u potpunosti pokriti povećanjem ponude električne energije iz obnovljivih izvora ili niskougljenične električne energije, kako je projektovano u najnovijem Nacionalno planu za energiju i klimu ("NECP") dotične države članice ili ažuriranim planovima za povećanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora ili niskougljenične električne energije usvojenim nakon posljednjeg ažuriranja NECP-a, i (ii) da korisnici ostaju izloženi signalima cijena električne energije i da šema sadrži dovoljno podsticaja za fleksibilna rješenja.
- (143) Kao "odredba sigurne luke" i bez predrasuda prema državama članicama koje pružaju alternativna obrazloženja, Komisija će pretpostaviti da su uslovi iz tačke (142) ispunjeni u sljedećim scenarijima:
- (a) indirektna emisije povezane sa upotrebom vodonika u skladu sa uslovima navedenim u tački (146);
 - (b) indirektna emisije povezane sa projektima fleksibilne elektrifikacije⁸⁴ uključujući upotrebu toplotnih pumpi, čija konačna energetska proizvodnja značajno prevazilazi primarni energetski ulaz potreban prema metodologiji u Prilogu VII Direktive 2018/2001; ili
 - (c) indirektna emisije povezane sa upotrebom biogoriva, biotečnosti, biogasa (uključujući biometan) i goriva od biomase u skladu sa uslovima navedenim u tački (145).
- (144) Države članice moraju da obezbijede da pomoć za dekarbonizaciju neopravdano istiskuje investicije u čistije alternative koje su već dostupne na tržištu ili da stvara zavisnost od određenih tehnologija, ometajući širi razvoj tržišta za čistija rješenja i njihovo usvajanje. Države članice stoga ne smiju neopravdano ograničavati tehnološki obim šema. Posebno za dekarbonizaciju industrijske toplote ispod 500°C, ne smiju isključivati klimatski i ekološki najprihvatljivije tehnologije, tj. Obnovljivu toplotu koja nije zasnovana na biomasi, fleksibilnu elektrifikaciju i ponovnu upotrebu otpadne toplote.

⁸⁴ Investicije u elektrifikaciju mogu se smatrati fleksibilnim, na primjer ako se potrošnja električne energije može prilagoditi na osnovu cjenovnih signala ili kada se investicije kombinuju sa zahtjevima za instalaciju fleksibilnih rješenja, kao što je skladištenje energije.

5.2.2. Dodatni zahtjevi za podršku biogorivima, bodoniku ili gorivima dobijenim iz vodonika

- (145) Za šeme pomoći iz investicija koje se u potpunosti ili djelimično oslanjaju na upotrebu biogoriva, biotečnosti, biogasa (uključujući biometan) i gasovitih i čvrstih biomasa goriva, države članice će propisati uslove kojima se zahtijeva da ta goriva budu u skladu sa kriterijumima održivosti i uštede emisije gasova staklene baste utvrđenim u Direktivi (EU) 2018/2001 i njenim sprovodeći ili delegiranim aktima.
- (146) Za šeme pomoći koje pokrivaju investicije koje se u potpunosti ili djelimično oslanjaju na upotrebu vodonika ili goriva dobijenih iz vodonika, države članice moraju da propišu uslove kojima se osigurava da su vodonik ili goriva dobijena iz vodonika koja se koriste u projektima ili obnovljiva goriva nebiološkog porijekla ili goriva sa niskim sadržajem ugljenika⁸⁵. Ova goriva se takođe mogu kombinovati sa vodonikom proizvedenim iz biomase koji ispunjava kriterijume održivosti i uštede emisije gasova staklene baste utvrđene Direktivom (EU) 2018/2001 i njenim implementacionim ili delegiranim aktima.

5.2.3. Dodatni zahtjevi za podršku projektima hvatanja ugljenika

- (147) Za šeme pomoći koj pokrivaju i investicije za raspoređivanje opree za hvatanje ugljenika⁸⁶, države članice moraju da obezbijede da će projekti koji pokrivaju investicije u opremu za hvatanje ugljenika, nakon puštanja u rad, rezultirati izbjegavanjem direktnih emisija gasova staklene baste, uzimajući u obzir cio lanac hvatanja i skladištenja ugljenika (CCS) ili hvatanja i korišćenja ugljenika (CCU).
- (148) Kao “odredba o sigurnoj luci”, i bez predrasuda prema državama članicama koje pružaju alternativna obrazloženja, Komisija će pretpostaviti usklađivanje sa tačkom (147) ako šema predviđa da su podobni samo projekti koji:
- (a) se tiču instalacije opreme za hvatanje ugljenika u mjeri u kojoj se zarobljeni CO₂ prilikom puštanja u rad (i) koristi na takav način da je postao trajno hemijski vezan u proizvodu tako da ne ulazi u atmosferu pri normalnoj upotrebi, uključujući bilo koju normalnu aktivnost koja se odvija nakon završetka životnog vijeka proizvoda, ili (ii) koristi za proizvodnju sintetičkih goriva u skladu sa važećim zakonodavstvom UE; i/ili
 - (b) se odnose na ugradnju opreme za hvatanje ugljenika radi njegovog trajnog geološkog skladištenja, kroz lanac hvatanja i skladištenja ugljenika na lokacijama dozvoljenim u skladu sa Direktivom 2009/31/EZ⁸⁷, uključujući i lokacije priznate kao strateški projekti skladištenja CO₂ sa neto nultom emisijom u skladu sa NZIA.

⁸⁵ Goriva sa niskim sadržajem ugljenika kako je definisano u članu 2 stav 13 Direktive (EU) 2024/1788 Evropskog parlamenta i Savjeta od 13.juna 2024. o zajedničkim pravilima za unutrašnja tržišta obnovljivog gasa, prirodnog gasa i vodonika i njenim sprovođenjem ili delegiranim aktima.

⁸⁶ Investicije u transportne, skladišne i korišćene objekte nisu obuhvaćene ovim odjeljkom. Izuzetno, povezivanje infrastrukture (na mrežu) može biti obuhvaćeno ovim odjeljkom pod uslovom da je u skladu sa tačkom (132).

⁸⁷ Direktiva 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23.aprila 2009.godine o geološkom skladištenju ugljen-dioksida i kojom se mijenja Direktiva Savjeta 85/337/EEZ, directive Evropskog parlamenta i Savjeta 2000/60/EZ, 2001/80/EZ, 2004/35/EZ, 2006/12/EZ, 2008/1/EZ i Regulativa (EZ) br.1013/2006.

5.2.4. Dodatni zahtjevi za podršku projektima koji se oslanjaju na prirodni gas

- (149) U skladu sa načelama navedenim u tačkama (130) i (144), šeme mogu samo izuzetno podsticati nova ulaganja zasnovana na prirodnom gasu kao sredstvo za smanjenje emisija ili povećanje energetske efikasnosti. Ova ulaganja obihvaćena su ovim odjeljkom isključivo ako država članica dokaže: (i) da ne postoji tehnološki zrela alternative prirodnom gasu, (ii) da alternative prirodnom gasu još nijesu izvodljive zbog nedovoljne dostupnosti ili infrastructure, ili (iii) da će se dekarbonizacija sprovodi fazno. U svim ovim slučajevima, države članice moraju zahtijevati da korisnici dostave vjerodostojan i detaljan plan kojim se pokazuje kako će se prirodni gas postepeno ukinuti najkasnije do 2040.godine; država članica mora obezbijediti da se ovo postepeno ukidanje sprovede.
- (150) Odstupajući od tačaka (139) (b) i (140) (a) (i) i (b), ulaganja koja se u velikoj mjeri zasnivaju na prirodnom gasu kao sredstvo za dekarbonizaciju industrijske toplote moraju, po puštanju u rad, ostvariti smanjenje direktnih emisija gasova sa efektom staklene baste od najmanje 70% ili smanjenje potrošnje energije po jedinici proizvodnje od najmanje 40%⁸⁸.
- (151) Izuzeci koji omogućavaju ograničeno povećanje kapaciteta, utvrđeni u pod (a) i (b) tačke (139), ne primjenjuju se na ulaganja zasnovana na prirodnom gasu, osim ako je ulaganje u skladu sa najboljim raspoloživim tehnikama kako su definisane Direktivom 2010/75/EU⁸⁹.

5.3. Primjenjiva ograničenja državne pomoći

- (152) Prilikom planiranja šeme pomoći u okviru ovog odjeljka, radi obezbjeđivanja proporcionalnosti pomoći, država članica mora izabrati jednu od alternativnih metodologija opisanih u pododjeljcima 5.3.1, 5.3.2 ili 5.3.3.
- (153) U slučajevima kada pojedinačni iznosi pomoći u okviru odjeljka 5.3.1 prelaze 200 milina eura, iznos pomoći mora biti utvrđen u skladu sa pododjeljkom 5.3.2.

5.3.1. Intenzitet pomoći

- (154) Za iznose pomoći⁹⁰ do 200 miliona eura, maksimalni iznos pomoći u okviru šeme pomoći može se utvrditi na osnovu prihvatljivih troškova ulaganja, odnosno ukupnih investicionih troškova koji su direktno povezani sa ostvarivanjem ušteda emisija gasova sa efektom staklene baste ili povećanjem energetske efikasnosti, kao i maksimalnog inteziteta pomoći. Maksimalni intenzitet pomoći predstavlja aproksimaciju dodatnih ekoloških troškova primjene odgovarajućih tehnoloških rješenja za dekarbonizaciju. Maksimalni intenzitet pomoći ne smije biti veći od:
- (a) 60% za investicije koje omogućavaju korišćenje vodonika ili goriva izvedenih iz vodonika, kada je udio RFNBO-a⁹¹ pomenut u tački (146) namjanje 40%;

⁸⁸ Ovi ciljevi se mogu postići kombinovanjem prirodnog gasa sa drugim rješenjima za dekarbonizaciju. Podsjeća se da se investicije koje uključuju promjenu izvora ili energetskog nosača smatraju projektima dekarbonizacije i podliježu zahtjevima za dekarbonizaciju, a ne za energetske efikasnost (vidjeti fusnotu 81).

⁸⁹ Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. novembra 2010. godine o industrijskim emisijama (SL C 334, 17.12.2010, str.17).

⁹⁰ Iznosi pomoći na osnovu ove tačke izračunavaju se na osnovu ekvivalenta bruto bespovratne pomoći.

⁹¹ Kada prelazak na upotrebu vodonika podrazumijeva pretvaranje drugih proizvodnih procesa na istoj lokaciji, intenzitet pomoći od 60% primjenjuje se i na te dodatne investicije.

- (b) 45% za investicije u proizvodnji obnovljive energije⁹², skladištenje energije⁹³, ulaganja u fleksibilnu elektrifikaciju pomenutu u tački (143) podtačka (b), ulaganja u opremu za hvatanja ugljenika koja je u skladu sa tačkom (147);
 - (c) 35% za investicije koje omogućavaju korišćenje goriva sa niskim sadržajem ugljenika navedenih u tački (146);
 - (d) 20% za investicije u proizvodnju goriva sa niskim sadržajem ugljenika navedenih u tački (146);
 - (e) 30% za sve ostale tehnologije.
- (155) Za investicije koje obavljaju mala preduzeća, intenziteti pomoći iz tačke (154) mogu se povećati za 10 procentnih poena, a za investicije koje obavljaju srednja preduzeća, intenziteti pomoći mogu se povećati za 5 procentnih poena.

5.3.2. Finansijski jaz

- (156) Države članice mogu odlučiti da maksimalni iznosi pomoći u okviru šeme pomoći odrede finansijski jaz prihvatljivu investiciju. Podnosioci zahtjeva u okviru šemu moraju biti obavezni da koriste zajednički obrazac za izračunavanje finansijskog jaza. Države članice moraju da uspostave metodologiju koju će pratiti kako bi provjerile da li su projekcije novčanog toka, na kojima se zasnivaju proračuni neto sadašnje vrijednosti, pouzdane i u skladu sa projektom dekarbonizacije. Jedinstveni obrazac trebalo bi da bude u skladu sa načelama i glavnim karakteristikama modela koji će objaviti Komisije.
- (157) Kada pomoć izračunata na osnovu finansijskog jaza projekta prelazi najviši iznos od 200 miliona eura ili 10% bužeta šeme po privrednom društvu po projektu, finansijski jaz mora procijeniti Komisija nakon posebnog prijavljivanja.
- (158) Kada države članice utvrde iznos pomoći na osnovu tačke (156) i taj iznos pomoći prelazi 30 miliona eura po privrednom društvu po projektu, mora se uspostaviti mehanizam za povraćaj sredstava koji osigurava da država članica dobije odgovarajući dio svih dodatnih viškova generisanih projektom koji dobija pomoć, na osnovu poređenja projektovanog poslovnog plana sa stvarnim novčanim tokovima projekta. Mehanizam za povraćaj sredstava mora da sadrži sve sljedeće karakteristike:
- (a) Obračun sproveden u okviru mehanizma za povraćaj sredstava mora se provjeriti na osnovu odvojenog računovodstva za podržani projekat, koje verifikuje nezavisni revizor;
 - (b) Mehanizam za povraćaj sredstava mora se primjenjivati tokom trajanja finansijskih projekcija na kojima se zasniva procjena finansijskog jaza i mora uključivati konačnu vrijednost projekta na kraju planskog perioda na osnovu standardnih ekonomskih metodologija⁹⁴; i
 - (c) Mehanizam za povraćaj mora uključivati podsticaje za korisnike da minimiziraju svoje troškove i efikasno sprovedu projekat tokom vremena, dok udio viška koji se vraća državi mora da ostane značajan.

⁹² Kao što je navedeno u tački (48) (a), što uključuje proizvodnju obnovljivih goriva nebiološkog porijekla.

⁹³ U mjeri u kojoj je u skladu sa tačkom (132).

⁹⁴ U svrhu ove tačke, mehanizam povraćaja sredstava (*the claw-back*) može se primjenjivati prvi put 5 godina, a posljednji put 10 godina nakon puštanja projekta u rad, pod uslovom da se pri konačnoj primjeni mehanizma povraćaja sredstava uzme u obzir terminalna vrijednost projekta.

5.3.3. Konkurentno nadmetanje

- (159) Kao alternativa tačkama (154) i (156), države članice mogu takođe odlučiti da maksimalni iznos pomoći u okviru šeme pomoći utvrde putem postupka konkurentnog nadmetanja, koji ispunjava sljedećim dodatnim uslovima:
- (a) Konkurentni postupak nadmetanja mora biti otvoren za sve prihvatljive projekte koji ispunjavaju uslove u okviru šeme i koji pružaju isti doprinos ekološkim ciljevima mjere tj. doprinos izbjegavanju emisije gasova staklene baste ili doprinos poboljšanju energetske efikasnosti;
 - (b) Tehnološki specifične kategorije se ne smiju primjenjivati, osim ako su neophodne da bi se izbjeglo da tehnologije sa višim troškovima smanjenja emisija, ali i sa visokim potencijalom za dekarbonizaciju, budu *de facto* isključene;
 - (c) Potencijalna ograničenja ponuda, radi ograničavanja maksimalne ponude pojedinačnih ponuđača u određenim kategorijama i grupama (korpama), moraju biti opravdana pozivanjem na proračune finansijskog jaza za referentne projekte⁹⁵.

6. POMOĆ ZA OBEZBJEĐIVANJE DOVOLJNOG PROIZVODNOG KAPACITETA U ČISTIM TEHNOLOGIJAMA

- (160) Pod uslovom da su ispunjeni uslovi iz odjeljka 3 i ovog odjeljka, Komisija će smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, na osnovu člana 107 (3) (c) Ugovora, državnu pomoć dodijeljenu za podsticanje investicionih projekata kojima se povećavaju proizvodni kapaciteti za:
- (a) proizvodnju, uključujući i proizvodnju sekundarnih sirovina, finalnih proizvoda navedenih u Prilogu II; i/ili
 - (b) proizvodnju, uključujući i proizvodnju sekundarnih sirovina, glavnih specifičnih komponenti navedenih u Prilogu II; i/ili
 - (c) proizvodnju novih ili recikliranih povezanih kritičnih sirovina neophodnih za proizvodnju finalnih proizvoda ili glavnih specifičnih komponenti definisanih u tačkama (a) i (b).

Takva pomoć može značajano doprinijeti ostvarivanju cilja otpornosti od 40% u okviru NZIA-e, zajedno sa drugim politikama za razvoj povoljnog poslovnog okruženja za takve investicije u proizvodnju čistih tehnologija.

- (161) Ovo ne utiče na mogućnost država članica da uspostave šeme pomoći namijenjene podršci investicijama koje unapređuju cirkularnu ekonomiju (na pr. priprema za ponovnu upotrebu, reciklaža itd.), u skladu sa odjeljkom 4.4 CEEPG-a, do maksimalnog iznosa pomoći predviđenog u tom odjeljku. Komisija će takve slučajeve tretirati kao prioritetne. Ovo uključuje podršku investicijama koje omogućavaju zamjenu primarnih sekundarnim sirovinama. Investicije koje podržavaju cirkularnu ekonomiju takođe mogu biti podržane bez prethodne najave u skladu sa Opštom Regulativom o grupnom izuzeću.
- (162) Pod normalnim tržišnim uslovima, proizvođači čistih tehnologija trebalo bi da budu u mogućnosti da pokriju svoje operativne troškove bez dodatne javne podrške, posebno tamo gdje su njihovi investicioni troškovi već subvencionisani. Operativna pomoć ima potencijal da naruši konkurenciju u posebno velikoj mjeri, jer može direktno smanjiti troškove robe ili usluga koje se pružaju na tržištu i održati na tržištu operatere koji dugoročno gube novac. Međutim, proizvođači

⁹⁵ "Referentni projekat" znači primjer projekta koji je reprezentovan za prosječan projekat u kategoriji prihvatljivih korisnika za šemu pomoći.

čistih tehnologija, poput proizvođača baterija, mogu se suočiti sa nelojalnom globalnom konkurencijom, neočekivanim prekoračenjem troškova ili neizvjesnostima u pogledu buduće potražnje, na primjer, ali ne samo tokom perioda postepenog povećanja proizvodnje (*ramp-up period*), što je inherentno njihovom poslovanju. U takvim okolnostima, države članice mogu obezbijediti finansiranje, uključujući i u obliku instrumenata kapitala i kvazi-kapitala, pod tržišnim uslovima zajedno sa privatnim operaterima (vidjeti tačku (7)), pod istim uslovima u pogledu rizika i nagrada (*pari passu*). Ovo finansiranje može da pokrije investicione potrebe, ali i operativne troškove.

6.1. Šeme investicione pomoći

- (163) Države članice mogu da obezbijede pomoć za investicione projekte koji spadaju u djelokrug tačke (160).
- (164) Pomoć za investicione projekte navedene u tački (163) može se obezbijediti na osnovu šeme sa procijenjenim budžetom, pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom pododjeljku i u odjeljku 3.
- (165) Korisnici moraju da podnesu zahtjev za pomoć prije početka radai moraju da dostave potrebne informacije navedene u Prilogu III ovog Saopštenja državi članici.
- (166) Prihvatljivi troškovi investicionog projekta koji podržava pomoć su svi investicioni troškovi u materijalnom (kao što su zemljište, zgrade, postojenja, oprema, mašine) i nematerijalnoj imovini (kao što su patentna prava, licence, know-how ili druga intelektualna svojina) potrebnoj za proizvodnju ili oporavak robe navedene u tački (160). Nematerijalna imovina mora: i) ostati povezana sa dotičnim područjem i ne smije se prenositi na druga područja; ii) preventivno se koristi u relevantnom proizvodnom pogonu koji prima pomoć; iii) biti amortizujuća; iv) biti kupljena pod tržišnim uslovima od trećih lica koja nisu povezana sa kupcem; v) biti uključena u imovinu privrednog društva koje prima pomoć; i vi) ostati povezana sa projektom za koji se pomoć dodjeljuje najmanje pet godina (ili tri godine za SMEs).
- (167) Kada se investicioni projekat odvija van područja koja dobijaju pomoć, intenzitet pomoći ne može preći 15% prihvatljivih troškova, a iznos pomoći⁹⁶ ne može preći 150 miliona eura po projektu. Kada se investicioni projekat odvija u području koje dobija pomoć u skladu sa članom 107 stav 3, tačka (c) Ugovora, intenzitet pomoći ne može preći 20% prihvatljivih troškova, a iznos pomoći ne može preći 200 miliona eura po projektu. Kada se investicioni projekat odvija u području koje dobija pomoć u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora, intenzitet pomoći ne može preći 35% prihvatljivih troškova, a iznos pomoći ne može preći 350 miliona eura po projektu⁹⁷.
- (168) Za investicije koje obavljaju mala preduzeća, intenzitet pomoći navedeni u tački (167) mogu se dodatno povećati za 20 procentnih poena, a za investicije koje obavljaju srednja preduzeća, intenziteti pomoći mogu se povećati za 10 procentnih poena.

⁹⁶ Iznosi pomoći u skladu sa ovom tačkom se izračunavaju na osnovu ekvivalenta bruto bespovratne pomoći.

⁹⁷ Države članice moraju da obezbijede da se ovi maksimalni iznosi pomoći ne zaobilaze vještačkom podjelom projekata kojima se pruža pomoć.

- (169) Kako bi se obezbijedila održivost investicije, država članica mora da obezbijedi da korisnik pomoći obezbijedi finansijski doprinos od najmanje 25% prihvatljivih troškova, kroz sopstvena sredstva ili spoljno finansiranje, u obliku koji je oslobođen bilo kakve javne podrške⁹⁸.
- (170) Korisnik pomoći se mora obavezati da će zadržati investiciju u dotičnom području u minimalnom periodu od pet godina, ili tri godine za mala i srednja preduzeća, nakon završetka projekta, sa ciljem stvaranja trajnih kvalitetnih radnih mjesta u Evropskoj uniji. Takva obaveza ne bi trebala da spriječi zamjenu postrojenja ili opreme koja je zastarjela ili se pokvarila u ovom periodu, pod uslovom da se ekonomska aktivnost zadrži u dotičnom području tokom minimalnog perioda. Međutim, nikakva dodatna pomoć ne može se dodijeliti u skladu sa ovim Saopštenjem u svrhu zamjene takvih postrojenja ili opreme. Nepoštovanje ove obaveze moglo bi dovesti do toga da davalac pomoći zahtijeva povraćaj dodijeljene pomoći.
- (171) Prije dodjele pomoći i na osnovu informacija koje je korisnik dostavio, kako je navedeno u Prilogu III ovog Saopštenja, organ koji dodjeljuje pomoć mora da provjeri konkretne rizike da investicija neće biti realizovana unutar EEP⁹⁹.
- (172) Pomoć se ne može obezbijediti za olakšavanje preseljenja proizvodnih djelatnosti unutar EEP, posebno da bi se priječilo da pomoć izazove gubitak radnih mjesta. U tu svrhu, korisnik mora:
- (a) potvrditi da u dvije godine koje, prethode podnošenju zahtijeva za pomoć nije izvršio preseljenje u poslovni objekat u kome će se izvršiti investicija koja dobija pomoć;
 - (b) obavezati se da neće izvršiti takvo preseljenje u period od dvije godine nakon završetka investicije. Nepoštovanje ove obaveze moglo bi dovesti do toga da davalac pomoći vrati dodijeljenu pomoć.

6.2. Ad hoc pomoć (jednokratna pomoć)

- (173) Komisija može da odobri pojedinačno prijavljenu pomoć za investicione projekte koji spadaju u obim definisan u tački (160), pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u ovom odjeljku, u tačkama (165) i (170) i u odjeljku 3.
- (174) Iznos pomoći ne može biti veći od nižeg od sljedećeg: (i) iznosa subvencije¹⁰⁰ koji bi korisnik mogao da primi za ekvivalentnu investiciju u trećoj zemlji van EEP; i (ii) minimalnog iznosa potrebnog da se korisnik pomoći podstakne da izvrši investiciju u dotičnom području EEP, a ne na alternativnoj lokaciji van EEP (finansijski jaz)¹⁰¹. Korisnik mora da dokaže da se bez pomoći planirana investicija ne bi odvijala u EEP¹⁰². Komisija smatra da je dodatna zaštitna mjera u obliku mehanizama za

⁹⁸ To nije slučaj, na primjer, za subvencionisane kredite, javne kredite za akcijski kapital ili javna učešća koja ne ispunjavaju načelo tržišnog investitora, državne garancije koje sadrže elemente pomoći ili javnu podršku dodijeljenu u okviru sw minimis pravila. Finansiranje od strane EIB i/ili EIF-a (na sopstveni rizik i z sopstvenih sredstava) za investicioni projekat, do 12,5% prihvatljivih troškova, biće prihvaćeno kao finansijski doprinos u svrhu tačke (169).

⁹⁹ Za projekte kojima je dodijeljen "Pečat suvereniteta" iz člana 4 Regulative (EU) 2024/795 u okviru Fonda za inovacije (vidjeti fusnotu 106), takva verifikacija nije potrebna.

¹⁰⁰ Prijavljena pomoć subvencija (u bilo kom obliku) koju bi korisnik mogao dokazati da primi u nadzoru treće zemlje van EEP, biće upoređene sa diskontovanim iznosima.

¹⁰¹ U načelu, malo je vjerovatno da će Komisija smatrati usklađenim sa članom 107 (3) (c) Ugovora iznose pomoći koji prelaze troškove kapitalnih ulaganja neophodnih za lociranje projekta u dotičnom području, s obzirom na to da je malo vjerovatno da će takva pomoć imati podsticajni efekat.

¹⁰² Relevantni dokumentarni dokazi koji potkrepljuju kontrafaktični scenario iz Priloga III ovog saopštenja moraju biti vjerodostojni, odnosno autentični i relevantni za faktore odlučivanja koji su preovladavali u trenutku donošenja odluke korisnika pomoći u vezi sa investicijama. Države članice se pozivaju da se oslone na autentične i zvanične

povraćaj sredstava potrebna na tržištima za povećanim rizikom od buduće nestabilnosti tržišta kako bi se osigurala pravedna raspodjela dodatnih dobitaka koji nisu bili predviđeni u obavještajnoj analizi finansijskog jaza.

- (175) Kada se investicija odvija van područja koja dobijaju pomoć, država članica mora dokazati da se investicija ne bi mogla efikasno sprovesti u području koja dobija pomoć i da je stoga razumno da korisnik pomoći ne locira investiciju u takva područja koja dobijaju pomoć.
- (176) Ukoliko se za investiciju razmatra nekoliko lokacija unutar EEP, i ako bi se državna pomoć u skladu sa ovim pododjeljkom dodijelila kako bi se investicija privukla u područja sa intenzitetom regionalne pomoći, kako je navedeno na važećoj mapi regionalne pomoći, koji je niži nego u alternativnim područjima EEP koja se razmatraju (ili u području koje nije podržano), to bi predstavljalo negativan efekat na konkurenciju i trgovinu koji vjerovatno neće biti nadoknađen bilo kakvim pozitivnim efektom. U slučajevima kada se na razmatranim lokacijama u EEP primjenjuje isti intenzitet regionalne pomoći, korisnik mora da dokaže da je lokacija izabrana na osnovu objektivnih kriterijuma, bez obzira na državnu pomoć. Nasuprot tome, ne postoji takav očigledan negativan efekat na konkurenciju i trgovinu kada korisnik može da dokaže da se investicija inače ne bi odvijala u takvim alternativnim područjima EEP, već bi umjesto toga bila preusmjerena u treću zemlju van EEP.
- (177) Korisnik mora da se obaveže da će za proizvodnju robe definisane u tački (160) koristiti najnoviju komercijalnu dostupnu najsavremeniju proizvodnu tehnologiju sa stanovišta emisija u životnu sredinu.
- (178) Država članica treba da pokaže da će, sa dodatnim proizvodnim kapacitetom stvorenim investicijom koja dobija pomoć, korisnik pomoći doprinijeti jačanju evropske autonomije rješavanjem postojećeg jaza između ponude i potražnje unutar Unije, ne istisnuti proizvodne kapacitete koji već postoje ili će biti izgrađeni.
- (179) Prilikom procjene državne pomoći u skladu sa ovim pododjeljkom, Komisija će zahtijevati sve potrebne informacije kako bi razmotrila da li je vjerovatno da će državna pomoć dovesti do značajnog gubitka radnih mjesta na postojećim lokacijama unutar EEP. U toj situaciji, i ako investicija omogućava korisniku pomoći da preseli djelatnost u ciljano područje, ako postoji uzročna veza između pomoći i presjelenja, to predstavlja negativan efekat na konkurenciju i trgovinu koji je malo vjerovatno da će biti nadoknađen bilo kakvim pozitivnim efektom.

6.3. Pomoć za podršku potražnji za opremom za čiste tehnologije u obliku ubrzane amortizacije

- (180) Komisija će smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem, na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora šeme koje predviđaju državnu pomoć u obliku ubrzane amortizacije dodijeljene za podsticanje nabavke ili zakupa opreme za čiste tehnologije, pod uslovom da su ispunjeni uslovi iz ovog podčlana i člana 3.

dokumente odbora, procjene rizika (uključujući procjenu rizika specifičnih za lokaciju), finansijske izvještaje, interne poslovne planove, stručna mišljenja i druge studije koje se odnose na predmetni investicioni projekat. Navedeni dokumenti moraju biti **savremeni u odnosu na proces donošenja odluke** o ulaganju ili njegovoj lokaciji. Dokumenti koji sadrže informacije o projekcijama potražnje, procjenama troškova, finansijskim projekcijama, dokumenti podneseni investicionom odboru koji razrađuju investicione scenarije, kao i dokumenti dostavljeni finansijskim institucijama, takođe mogu biti od pomoći u tom pogledu.

- (181) Pomoć mora biti dodijeljena u obliku šema pomoći koje se sastoje od ubrzane amortizacije, do potpunog i trenutnog priznavanja troškova¹⁰³ nastalih za sticanje ili iznajmljivanje prihvatljive imovine.
- (182) Prihvatljiva imovina su svi finalni proizvodi kako je navedeno u tački (106) podtačka (a).
- (183) Prihvatljiva sredstva moraju ispunjavati svaki od sledećih uslova:
- (a) biti nova;
 - (b) prvenstveno se koristiti za djelatnosti korisnika i ostati povezana sa tim djelatnostima najmanje pet godina (ili tri godine za SME)¹⁰⁴;
 - (c) biti predmet amortizacije;
 - (d) biti kupljena ili iznajmljena pod tržišnim uslovima;
 - (e) biti uključena u imovinu korisnika.
- (184) Sticanje ili zakup prihvatljive imovine mora se obaviti, a ubrzana amortizacija mora početi najkasnije do datuma isteka ovog Saopštenja, kako je definisano u tački (216).
- (185) Tačka (38) (a) i (b) se ne primjenjuju na pomoć u skladu sa ovim pododjeljkom. Pomoć u obliku ubrzane amortizacije može se pružati pored bilo koje druge državne pomoći ili podrške iz centralno upravljanih fondova EU, u vezi sa istim prihvatljivim troškovima, bez potrebe za izračunavanjem njenog ekvivalenta bespovratnih sredstava.

7. ŠEME ZA PODRŠKU KONKURENTNIM PROJEKTIMA INOVACIONOG FONDA

- (186) Pored odjeljaka 4.1, 4.2, 5.1 do 5.3 i 6.1, ovaj odjeljak sadrži posebne uslove usklađenosti za šeme koje podržavaju investicije koje su pozitivno ocijenjene u okviru Fonda za inovacije (¹⁰⁵). Ukoliko, u skladu sa ovim idjeljkom i odjeljkom 3, Komisija će smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, mjere pomoći za podršku investicijama za proizvodnju i skladištenje čiste energije navedene u tačkama (48) i (73), investicije za smanjenje emisija gasova staklene bašte iz industrijskih djelatnosti navedenih u tačkama 128 do 132 i investicije koje stvaraju dodatne proizvodne kapacitete koji spadaju u okvir tačke (160) za projekte koji su bili uspješni i evaluaciji Fonda za inovacije i kojima je dodijeljen "Pečat suvereniteta" iz člana 4 Regulative (EU) 2024/765¹⁰⁶.
- (187) U vezi sa investicijama u proizvodnji i skladištenje obnovljive energijama, navedenim u tački (48) i procijenjenim u skladu sa ovim odjeljkom, primjenjuju se tačke (48) do (52).

¹⁰³ Nije dozvoljeno trenutno priznavanje kao rashoda imovine koja se može amortizovati tokom perioda dužeg od 15 godina.

¹⁰⁴ Međutim, za sredstva sa normalnim periodom amortizacije kraćim od pet godina, minimalni period korišćenja se smanjuje na tri godine.

¹⁰⁵ Fond za inovacije uspostavljen članom 10a (8) Direktive 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. oktobra 2003. godine o uspostavljanju šeme za trgovanje dozvolama za emisiju gasova staklene baste u Uniji i o izmjeni Direktive Savjeta 96/61/EZ (Sl C 275, 25.10.2003, str.32).

¹⁰⁶ Regulativa (EU) 2024/795 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. februara 2024. godine o uspostavljanju Strateške tehnološke platforme za Evrope (STEP). Ovaj pečat se dodjeljuje svim projektima Fonda za inovacije koji su ocijenjeni u okviru Fonda za inovacije i koji ispunjavaju minimalne zahtjeve kvaliteta, utvrđene u relevantnom pozivu za podnošenje predloga u skladu sa Delegiranom regulativom Komisije (EU) 2019/856 od 26. februara 2019. godine kojom se dopunjuje Direktiva 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta u vezi sa funkcionisanjem Fonda za inovacije (Sl C 140, 28.5.2019, str.6).

- (188) U vezi sa investicijama u proizvodnji i skladištenju goriva sa niskim sadržajem ugljenika navedenih u tački (73) i procijenjenih u skladu sa ovim odjeljkom, primjenjuju se tačke (75) i (76).
- (189) U vezi sa investicijama koje manjuju emisije gasova staklene baste iz industrijskih djelatnosti navedenih u tačkama (129) do (132) i procijenjenih u skladu sa ovim odjeljkom, primjenjuju se tačke (138), (141) do (143) i (145) do (151).
- (190) U vezi sa investicijama koje stvaraju dodatne proizvodne kapacitete za proizvode koji spadaju u okviru tačke (160) i procjenjuju se u skladu sa ovim odjeljkom, primjenjuju se tačke (165), (166), (169), (170) i (172).
- (191) Pomoć mora biti dodijeljena na osnovu šeme sa procijenjenim budžetom.
- (192) Države članice mogu uspostaviti šeme koje pokrivaju jednu ili obje sljedeće kategorije projekata:
- (a) projekti koji su bili uspješni u evaluaciji Fonda za inovacije i kojima je dodijeljen Pečat suvereniteta ali koji nisu izabrani za finansiranje u skladu sa Delegiranom regulativom Komisije (EU) 2019/856;
 - (b) projekti koji su bili uspješni u evaluaciji Fonda za inovacije i kojima je dodijeljen Pečat suvereniteta, i koji su izabrani za finansiranje u skladu sa Delegiranom regulativom Komisije (EU) 2019/856.
- (193) Šeme moraju biti otvorene za sve projekte koji ispunjavaju uslove navedene u ovom odjeljku i koji spadaju u jednu ili obje kategorije navedene u tački (192) (a) i (b). Države članice mogu ograničiti obim takvih šema samo na proizvodnju čiste energije, industrijsku dekarbonizaciju ili proizvodnju čistih tehnologija. One u načelu, ne mogu dalje ograničiti šemu na određeni sektor ili određenu tehnologiju. Države članice koje žele da ograniče prihvatljivost šeme na određene sektore ii tehnologije, moraju (i) opravdati takvu ograničenu prihvatljivost na osnovu objektivnih razmatranja i (ii) pokazati da šema ne isključuje neopravdano klimatski i ekološki prihvatljivija rješenja.
- (194) Šeme mogu pokrivati projekte koji proizilaze iz jednog ili više predstojećih poziva za podnošenje predloga. Kada šema pokriva projekte koji proističu iz više od jednog predstojećeg poziva za predloge u skladu sa Delegiranom regulativom Komisije (EU) 2019/856, država članica može ili da dodijeli godišnji budžet po pozivu Fonda za inovacije ili da rezerviše podršku za određeni procenat projekata koji su bili uspješni u evaluaciji Fonda za inovacije i kojima je dodijeljen Pečat suvereniteta iz svakog poziva. Prilikom dodijele pomoći projektima koji ispunjavaju uslove u okviru šeme, države članice moraju da se pridržavaju rangiranja utvrđenog za izbor projekata nakon poziva za predloge u skladu sa Delegiranom regulativom Komisije (EU) 2019/856.
- (195) Pomoć se može dodijeliti isključivo u obliku direktnih grantova, povratnih avansa, kredita, garancija ili poreskih olakšica.
- (196) Prilikom uspostavljanja šeme pomoći u okviru ovog odjeljka, država članica je dužna da: (i) za investicije u proizvodnji i skladištenje čiste energije iz tačaka (187) i (188), kao i za investicije kojima se smanjuje emisije gasova staklene bašte iz industrijskih djelatnosti iz tačke (189), izabрати jednu od alternativnih metodologija za utvrđivanje iznosa pomoći opisanog u tačkama (154) do (158); (ii) za investicije koje stvaraju dodatne proizvodne kapacitete navedene u tački (190), osigurati da se poštuju maksimalni intenziteti pomoći i maksimalni iznosi pomoći kako je utvrđeno u tačkama (167) i (168).

- (197) Za projekte iz tačke (192) (a), kao alternativnu tačke (196), države članice mogu takođe utvrditi iznos pomoći za investicije koje smanjuju emisije gasova sa efektom staklene bašte iz industrijskih djelatnosti, kao i za investicije u proizvodnju i skladištenje čiste energije, u skladu sa metodom izračunavanja maksimalnog iznosa finansiranja kako je utvrđena Delegiranom uregulativom (EU) 2019/856, uz dopunu efikasnim mehanizmom povraćaja sredstava (*claw-back*), uključujući karakteristike utvrđene u tački (199).
- (198) Za investicije kojima se stvara dodatni proizvodni kapacitet za proizvode koji spadaju u okviru tačke (160), pod uslovom da je stepen inovativnosti projekta u okviru Inovacionog fonda ocijenjen kao snažan, i do maksimalnih gornjih granica pomoći kako su utvrđene u tački (200), kao alternativa tački (196), države članice mogu takođe utvrditi iznos pomoći u skladu sa metodom izračunavanja maksimalnog iznosa finansiranja kako je utvrđeno Delegiranom regulativom (EU) 2019/856, uz dopunu efikasnim mehanizmom povraćaja sredstava (*claw-back*), uključujući karakteristike utvrđene u tački (199).
- (199) Mehanizam povraćaja sredstava (*claw-back*) mora obuhvatati sve sljedeće karakteristike:
- (a) Mehanizam povraćaja sredstava (*claw-back*) mora se baviti pojavom dodatnih dobitaka, uspostavljanjem i vraćanjem viška tako što će utvrditi i povratiti višak prihoda projekta u mjeri u kojoj interna stopa povrata (IRR) podržanih projekata premašuje ponderisani prosječni trošak kapitala (WACC), prihvaćen u skladu sa metodom kako je utvrđena Delegiranom regulativom (EU) 2019/856;
 - (b) Mehanizam povraćaja sredstava (*claw-back*) primjenjuje se prvi put najmanje 5 godina, a posljednji put najmanje 10 godina nakon puštanja projekta u rad, kako je definisano u važećem pozivu u okviru Inovacionog fonda;
 - (c) Obračun koji se sprovodi u okviru mehanizma povraćaja sredstava (*claw-back*) mora se provjeriti na osnovu odvojenog računovodstva pomenutog projekta, koje verifikuje nezavisni revizor;
 - (d) U konačnoj primjeni mehanizma povraćaja sredstava (*claw-back*), mora se uzeti u obzir terminalna vrijednost projekta.
 - (e) Mehanizam povraćaja sredstava (*claw-back*) mora biti osmišljen na način da zadrži podsticaje za korisnike pomoći da minimiziraju svoje troškove i da tokom vremena sprovedu projekat na najefikasniji način, sa učešćem države, utvrđenim na najmanje 70 % viška.
- (200) Za primjenu tačke (198), gdje se investicioni projekat odvija van područja koja dobijaju pomoć, intenzitet pomoći ne može preći 25 % prihvatljivih troškova, a iznos pomoći ne može preći 150 miliona EUR po projektu. Kada se investicioni projekat odvija u području koje dobija pomoć u skladu sa članom 107 (3) (c) Ugovora, intenzitet pomoći ne može preći 40 % prihvatljivih troškova, a iznos pomoći ne može preći 200 miliona EUR po projektu. Kada se investicioni projekat odvija u području koje dobija pomoć u skladu sa članom 107 (3) (a) Ugovora, intenzitet pomoći ne može preći 55 % prihvatljivih troškova, a iznos pomoći ne može preći 350 miliona EUR po projektu ⁽¹⁰⁷⁾. Za investicije koje obavljaju mala preduzeća, navedeni intenziteti pomoći mogu se dodatno povećati za 20 procentnih poena, a za investicije koje obavljaju srednja preduzeća, ti intenziteti pomoći mogu se dodatno povećati za 10 procentnih poena.

¹⁰⁷ Države članice moraju obezbijediti da se ovi maksimalni iznosi pomoći ne zaobilaze vještačkim razdvajanjem projekata kojima se pruža pomoć.

8. POMOĆ ZA SMANJENJE RIZIKA PRIVATNIH INVESTICIJA POVEZANIH SA CILJEVIMA DOGOVORA O ČISTOJ INDUSTRIJI

- (201) Pored mjera opisanih u odjeljcima 4 do 7, države članice mogu odlučiti da podstaknu privatne investitore da ulažu u projekte¹⁰⁸ u okviru odjeljaka 4.1, 4.2, 4.3, 5 i 6¹⁰⁹, kao i u energetske infrastrukturu u okviru zakonskog monopola ili infrastrukturu kojom se upravlja pod prirodnim monopolom¹¹⁰, kao i u projekti koji podržavaju cirkularnu ekonomiju¹¹¹.
- (202) Komisija će, na osnovu člana 107 stav (3) tačka (c) Ugovora, smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem šeme pomoći za smanjenje rizika privatnih investicija u portfelje prihvatljivih projekata, pod uslovom da su ispunjeni uslovi usklađenosti utvrđeni u ovom odjeljku i u odjeljku 3.
- (203) Pomoć se dodjeljuje na osnovu šeme za podsticanje privatnih investitora da ulažu u portfelje prihvatljivih projekata u okviru ovog odjeljka, kako je definisano u tački (201).
- (204) Pomoć se dodjeljuje u obliku vlasničkog kapitala, kredita (uključujući subordinisane kredite) i/ili garancija, datih namjenskom fondu ili društvu posebne namjene (SPV) koje će držati portfelj prihvatljivih projekata. Cilj pomoći je postizanje podsticaja za rizik i/ili prinos privatnim investitorima da ulažu u taj fond ili SPV, kao što je u obliku garancija sa kontra-garancijom za prvi gubitak ili kapitalnih investicija sa različitim klasama akcija, pri čemu se prinosi od ulaganja najprije raspoređuju klasi akcija privatnih investitora, a iznad unaprijed definisanog nivoa prinosa i klasi udjela države članice. Trajanje kredita ili garancije za dužničke instrumente ne smije biti duže od dvadeset godina ukupno, a u slučaju garancija ni u kom slučaju ne smije biti duže od dospeljeće osnovnog dužničkog instrumenta. Mobilizacija garancije je ugovorno povezano sa specifičnim uslovima, koji mogu ići do obaveznog proglašenja stečaja privrednog društva ili bilo kog sličnog postupka. Ovi uslovi moraju biti dogovoreni između strana kada se garancija prvi put dodjeljuje. U slučaju garancija datih za kapitalne i/ili kvazikapitalne investicije portfelja, prihvatljivi gubici mogu biti pokriveni garancijom, samo u trenutku kada se fond ili SPV ugasi i kada se sva ulaganja iz portfelja prodaju pod tržišnim uslovima.
- (205) Investicije iz fonda ili SPV-a u prihvatljive projekte mogu imati oblik novoemitovanog kapitala, kvazi kapitala, kredita (uključujući subordinisane kredite), drugih dužničkih instrumenata i garancija. Maksimalni nominalni iznos investicije po pojedinačnom projektu ne može biti veći od 250 miliona EUR. Investicija u pojedinačni projekat ne smije činiti više od 25 % ukupnog finansiranja fonda ili SPV-a prilikom zaključavanja. Pomoć dodijeljena u skladu sa ovim odjeljkom može se kumulirati sa pomoći dodijeljenom u skladu sa drugim odjeljcima ovog Saopštenja, kao i sa bilo kojom drugom državnom pomoći za isti projekat.
- (206) Države članice sprovode šeme pomoći iz ovog odjeljka preko finansijskog posrednika ili preko povjerenog subjekta. Naknada finansijskog posrednika ili povjerenog subjekta mora biti u skladu

¹⁰⁸ Alternativno, investicija se može izvršiti u privredna društva, pod uslovom da je planirani iznos investicije prihvatljivog projekta veći od 80% prosječnog godišnjeg prometa privrednog društva u prethodnih pet godina i da je to privredno društvo MSP. Kada je privredno društvo novoosnovano preduzeće koje nema pet zatvorenih godišnjih računa, prosječan promet će se izračunati na osnovu trajanja postojanja privrednog društva u trenutku podnošenja zahtjeva za pomoć od strane privrednog društva.

¹⁰⁹ Kategorije projekata koje spadaju u djelokrug ovog odjeljka su one koje su identifikovane: za odjeljak 4.1: u tačkama (48) (a) do (c), (51) i (52); za odjeljak 4.2: u tački (73) (a) i (b); za odjeljak 4.3: u tački (94) (a) do (d); za odjeljak 5: u tačkama (129) do (132) i tačkama (138) do (140) (a) i (b); i za odjeljak b: u tački (160) (a) do (c).

¹¹⁰ Kao što je navedeno u tačkama (373) do (375) CEEPG-a.

¹¹¹ Ovo se odnosi na projekte u okviru tačke (220) CEEPG-a, isključujući projekte tipa navedenog u tačkama (222-224) CEEPG-a.

sa tržišnom praksom. Smatra se da je ovaj uslov ispunjen kada su finansijski posrednici izabrani putem otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog postupka izbora. Finansijski posrednici moraju dijeliti dio investicionih rizika, bilo kroz dovoljno značajno sufinansiranje sopstvenim sredstvima ili dobijanjem značajne naknade povezane sa uspjehom (performansama), kako bi se obezbijedilo da su njihovi interesi trajno usklađeni sa interesima države članice.

- (207) Države članice, ili njihov povjereni subjekt, moraju se obavezati da sprovedu odgovarajući postupak dubinske analize (due diligence) radi obezbjeđivanja zdrave investicione strategije, koju finansijski posrednik definiše u okviru granica mandata države članice, za investicioni portfelj iz tačke (204), uz odgovarajuću politiku diversifikacije rizika usmjerenu na postizanje ekonomske održivosti i pružanje dugoročnih investicionih mogućnosti za privatne investitore. Finansijski posrednik ili povjereni ovlašćeni subjekat odgovoran je za sprovođenje ove strategije i za izbor prihvatljivih projekata i investitora. Za svako investiranje u kvazi-vlasnički kapital, izbor mora, između ostalog, biti zasnovan na jasnom i realističnom scenariju izlaska iz ulaganja. U slučaju vlasničkog investiranja, ciljni prinos na portfolio investiciju koji određuje raspodjelu prinosa (kako je navedeno u tački (209) (b)) oređiće finansijski posrednik ili povjereni subjekt. Finansijski posrednik ili povjereni subjekt mora obezbijediti da finansiranje koje se obezbjeđuje investicionim projektima ne prelazi troškove tih projekata, uzimajući u obzir i druga već obezbijeđena finansiranja iz bilo kojih izvora.
- (208) Komisija smatra da je pomoć privatnim investitorima ograničena na neophodni minimum kada se privatni investitori biraju za ulaganja u portfelj putem otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog postupka izbora, koji se sprovodi u skladu sa važećim pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom, kojim se jasno utvrđuju ciljevi javne politike koji se nastoje ostvariti predmetnim ulaganjem i koji je usmjeren na uspostavljanje odgovarajućih aranžmana za podjelu rizika i prinosa.
- (209) Ukoliko privatni investitori nijesu izabrani putem otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog postupka izbora, Komisija smatra da je pomoć privatnim investitorima ograničena na neophodni minimum u sljedećim slučajevima:
- (a) to se tiče pomoći u obliku (subordinisanih) zajmova i garancija za portfelj projekata, kada se pomoć investitoru pruža u obliku zaštite prvog gubitka u iznosu ne većem od 20 % ugovorno definisanih gubitaka i kada se rizik koji preuzima država ogleda u premiji koja je manja od 25 % u odnosu na odgovarajuću tržišno usklađenu naknadu. Navedena naknada mora biti procijenjena uzimajući u obzir rizičnost krajnjih korisnika, vrste obuhvaćenih instrumenata i trajanje odobrene zaštite.
 - (b) Što se tiče pomoći u obliku vlasničkog investiranja u portfelj projekata, kada je svaka preferencijalna raspodjela prinosa od investicija prema klasama udjela koje drže privatni investitori ograničena na fiksnu stopu prinosa koja nije viša od ciljanog prinosa na portfeljsko investiranje i kada klase udjela koje drže ti privatni investitori čine više od 75 % ukupnog obima portfelja. Najmanje 75 % prinosa od ulaganja iznad fiksne stope prinosa usmjerava se ka klasi udjela u vlasništvu države članice, dok se preostali prinosi od ulaganja iznad fiksne stope prinosa, u iznosu od najviše 25 %, usmjeravaju ka klasama udjela koje drže privatni investitori.
- (210) Prilikom podnošenja zahtjeva za dodjelu pomoći u okviru šeme uspostavljene u skladu sa ovim odjeljkom, privatni investitori dužni su da povjerenom subjektu ili finansijskom posredniku dostave svoju investicionu strategiju, uključujući: (i) profil rizika/prinosa koji predviđaju za svoju investiciju, i (ii) mjere zaštite koje su uspostavili radi izbjegavanja bilo kakvog potencijalnog sukoba

interesa (naročito u pogledu investiranja u projekte društava u kojima investitor(i) već imaju značajan udio ili prethodnu izloženost). Privatni investitori ne smiju imati korist od bilo kakve druge državne pomoći za svoju investiciju u fond ili posebno namjensko društvo (SPV).

- (211) Imajući u vidu funkcionalne mjere zaštite sadržane u ovom odjeljku, a naročito u tačkama (204), (206) i (207), kojima se obezbjeđuje da će podrška biti dodijeljena isključivo održivim projektima, formalno isključenje privrednog društva u teškoćama iz tačke (28) ne primjenjuje se na pomoć dodijeljenu u okviru ovog odjeljka.

9. TRANSPARENTNOST, PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE

- (212) Države članice moraju objaviti relevantne informacije o svakoj pojedinačnoj pomoći iznad 100.000 EUR¹¹² dodijeljenoj u skladu sa ovim Saopštenjem na sveobuhvatnoj web stranici o državnoj pomoći ili IT alat Komisije¹¹³ u roku od 6 mjeseci od njene dodjele ili, za pomoć u obliku poreske olakšice, u roku od 1 godine od datuma dospijeca poreske prijave.
- (213) Države članice moraju da podnose godišnje izvještaje Komisiji¹¹⁴.
- (214) Države članice moraju da obezbijede da se vode detaljni zapisi o dodjeli pomoći predviđene ovim Saopštenjem. Takvi zapisi, koji moraju da sadrže sve informacije neophodne za utvrđivanje da su ispunjeni neophodni uslovi, moraju se čuvati 10 godina od dodjele pomoći i dostaviti Komisiji na zahtjev.
- (215) Komisija može zahtijevati dodatne informacije u vezi sa dodijeljenom pomoći, posebno radi provjere da li su ispunjeni uslovi utvrđeni u odluci Komisije kojom se odobrava mjera pomoći.

10. ZAVRŠNE ODREDBE

- (216) Komisija primjenjuje ovo Saopštenje od 25. juna 2025.godine. Komisija primjenjuje ovo Saopštenje na sve mjere prijavljene od dana njegovog usvajanja, kao i na mjere prijavljene prije tog datuma, uključujući i mjere prijavljene u okviru TCTF-a. Komisija će primjenjivati ovo Saopštenje do 31. decembra 2030.godine.
- (217) U skladu sa Saopštenjem Komisije o utvrđivanju važećih pravila za ocjenu nezakonite državne pomoći¹¹⁵, Komisija će primjenjivati ovo Saopštenje na neprijavljenu pomoć ukoliko je pomoć dodijeljena 25. juna 2025. godine ili nakon tog datuma, dok će se u svim ostalim slučajevima primjenjivati pravila koja su bila na snazi u trenutku dodjele pomoći.
- (218) Ovo Saopštenje zamjenjuje TCTF, koji se stavlja van snage sa danom usvajanja ovog Saopštenja.

¹¹² Pozivajući se na informacije zahtijevane u Prilogu III Regulative Komisije (EU) br.651/2014 od 17.juna 2014. i Prilogu III Regulative Komisije (EU) br.702/2014. Za povratne avanse, garancije, zajmove, subordinirane zajmove i druge oblike, nominalna vrijednost osnovnog instrumenta biće unijeta po korisniku. Za poreske i platne olakšice, iznos individualne pomoći može se navesti u rasponima.

¹¹³ Javna pretraga transparentnosti državne pomoći omogućava pristup podacima o pojedinačnim dodjelama državne pomoći koje dostavljaju države članice u skladu sa evropskim zahtjevima transparentnosti za državnu pomoć i može se naći na: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=en>.

¹¹⁴ Regulativa Komisije (EZ) br.794/2004 od 21.aprila 2004.godine kojom se sprovodi Regulativa Savjeta (EZ) br.659/1999 kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ (SL C 140, 30.4.2004, str.1).

¹¹⁵ SL C 119, 22.5.2002, str.22.

PRILOG I

CILJNI MODELI ZA MEHANIZME OBEZBJEĐIVANJE KAPACITETA ZA PROIZVODNJU ELEKTRIČNE ENERGIJE

Da bi se omogućila brza procjena i odobrenje prijava država članica o mehanizmima kapaciteta u skladu sa pravom Unije, ovaj prilog navodi relevantne kriterijume za procjenu usklađenosti prema ovom Saopštenju za dva specifična ciljana modela mehanizama kapaciteta: strateška rezerva i mehanizam centralnog kupca na nivou tržišta. Kriterijumi koji se odnose na model mehanizma kapaciteta na nivou tržišta označeni su sa „MW“, dok su kriterijumi koji se odnose na model strateške rezerve označeni sa „SR“. Kada su ovi kriterijumi ispunjeni, mehanizmi kapaciteta mogu se smatrati usklađenim sa članom 107 stav 3 tačka (c), Ugovora, kao i sa svim relevantnim odredbama utvrđenim u članovima 20 do 27 Regulative o električnoj energiji.

U slučaju da neki od ovih kriterijuma nisu ispunjeni, na primjer, kada države članice žele da se oslone na procjene adekvatnosti nacionalnih resursa, koje u nekim slučajevima mogu pružiti precizniju osnovu za procjenu potrebe za mehanizmima kapaciteta i njihove proporcionalne veličine, relevantne mjere će možda morati da se procjene u okviru odjeljka 4.8 CEEPG-a. Kriterijumi navedeni u ovom prilogu će se razmatrati kakko bi se ubrzala takva procjena: u okviru bilo koje procjene mehanizama kapaciteta u skladu sa CEEPG-om, usklađenost se može pretpostaviti za sve specifične aspekte strateške rezerve ili tržišno centralizovanog mehanizma kupca koji ispunjavaju kriterijume navedene u nastavku.

Zahtjev	Područje primjene	Opis		
Neophodnost pomoći, podsticajni efekat i usklađenost sa čl. 20 stav 1, 21 stav 1, 21 stav 4, 22 stav 1 podstav (c) i 23 Regulative o električnoj energiji				
1.	SR, MW	a) Najnovija dostupna Evropska procjena adekvatnosti resursa (ERAA)¹, centralni referentni scenariji odobreni od strane Agencije Evropske unije za saradnju regulatora energije (ACER), moraju predstavljati osnovu za utvrđivanje potrebe za mehanizmom kapaciteta. Standard pouzdanosti, izračunat kao odnos troška nove ulazne jedinice (CONE)/ vrijednosti izgubljene električne energije (VOLL)², ne smije biti ispunjen u dotičnoj državi članici barem od prvog perioda isporuke (vidi kriterijum 18 ispod) u periodu odobrenja; i b) Svi parametri izračunati za procjenu dostupnosti, uključujući i sve faktore smanjenja kapaciteta (de-rating), moraju biti u skladu sa pretpostavkama i rezultatima ERAA-e³.		☐

¹ "Procjena adekvatnosti evropskih resursa (ERAA)" odnosi se na procjenu adekvatnosti evropskih resursa opisanu u članu 23. Regulative o električnoj energiji i u metodologiji ACER-a za procjenu adekvatnosti evropskih resursa od 2.oktobra 2020.godine.

² "Standard pouzdanosti" predstavlja standard pouzdanosti kako je definisano u članu 2 tački 2 Priloga I Odluke ACER-a od 2.oktobra 2020.godine o metodologiji za izračunavanje vrijednosti izgubljenog opterećenja, troškova novog ulaska i standarda pouzdanosti; "Troškovi novog ulaska (CONE)" znači troškove novog ulaska kako su definisani u članu 2 tačka 2 Priloga I Odluke ACER-a od 2.oktobra 2020.godine o metodologiji za izračunavanje vrijednosti izgubljenog opterećenja, troškova novog ulaska i standarda pouzdanosti. "Vrijednost izgubljenog opterećenja (VOLL)" predstavlja vrijednost izgubljenog opterećenja kako je definisano u članu 2 tački 9 Pravilnika o električnoj energiji. VOLL i CONE treba da budu brojeve koje je ACER obezbijedio, kako je predviđeno u Izvještaju Komisije od 3.marta 2025.godine o procjeni mogućnostiracionalizacije i pojednostavljivanja procesa primjene mehanizama kapaciteta, kada bude dostupan. U međuvremenu, trebalo bi da se izračunaju prema Odluci ACER-a od 2.oktobra 2020. o Metodologiji za ozračunavanje vrijednosti izgubljene snage, troškova novog ulaska i standard pouzdanosti.

³ Umanjenje kapaciteta je prilagođavanje instaliranog kapaciteta kapacitetskog resursa kako bi se identifikovao njegov doprinos potrebi za adekvatnošću (uzimajući u obzir različite tehničke karakteristike i različitu pouzdanost različitih tehnologija u različitim zonama licitiranja). Faktori smanjenja kapaciteta koji se koriste treba da budu oni koje je objavio ACER/ENTSO-E kao rezultat Evropske procjene adekvatnosti resursa za relevantnu zonu licitiranja, kada budu dostupni. U međuvremenu, oni moraju odgovarati odnosu između: i) dostupnosti date tehnologije u svakoj zoni licitiranja tokom situacija oskudice i ii) instaliranog kapaciteta date tehnologije (ovaj proračun će se zasnivat na najnovijem dostupnom ERAA i ažuriraće se najmanje svake 2 godine). Faktori smanjenja kapaciteta moraju se izračunati za svaki resurs koji je u stanju da isporučuje svoju snagu kontinuirano tokom najmanje jednog sata.

Tržišni neuspjeh i primjerenost pomoći, kao i usklađenost sa članovima 20 st.3-8 i 21 stav 3 Regulative o električnoj energiji				
2.	SR, MW	Država članica mora dobiti mišljenje Evropske komisije nakon što je podnijela svoj plan reforme tržišta. Ako su u mišljenju Komisije date preporuke, država članica mora ili objaviti ažurirani plan reforme tržišta za sprovođenje svih preporuka ili se obavezati da će objaviti takav plan u roku od 3 mjeseca od dana usvajanja odluke o državnoj pomoći.		☐
3.	MW	Država članica mora potvrditi da je procijenila da li je strateška rezerva sposobna da riješi problem adekvatnosti resursa.		☐
Prihvatljivost i usklađenost sa članovima 22 stav 1 ,22 stav 4 i 26 Regulative o električnoj energiji				
4.	SR, MW	U skladu sa tačkom 28, mehanizam kapaciteta ne smije biti otvoren za privredna društva u teškoćama. U skladu sa tačkom 36, učešće ne smije biti uslovljeno premještanjem, a svaki neizmiren nalog za povraćaj sredstava biće uzet u obzir u skladu sa tačkom 33.		☐
5.	SR, MW	Mehanizam kapaciteta mora biti otvoren za sve tehnologije, korisnike i projekte koji ispunjavaju transparentne, objektivne i nediskriminatorne tehničke i ekološke zahtjeve. Drugi kriterijumi nisu uključeni. Minimalna veličina potrebna za učešće ne smije biti veća od 1MW, smanjene snage ili veća od 1 sata minimalnog trajanja isporuke, pri čemu mora biti omogućeno sabiranje.		☐
6.	SR, MW	Korisnici moraju ispunjavati ograničenja emisija CO2 utvrđene Regulativom o električnoj energiji. Država članica može primijeniti strožije ograničenje emisije CO2, izračunate u skladu sa metodologijom ACER-a.		☐
7.	SR, MW	Država članica potvrđuje da su faktori smanjenja snage utvrđeni u skladu sa kriterijumom 1. Množenjem relevantnog faktora smanjenja snage instaliranim kapacitetom jedne jedinice dobija se podrazumijevana vrijednost kapaciteta (u MW) koja ispunjava uslove za učešće u mehanizmu kapaciteta. Pojedinačnim dobavljačima kapaciteta je dozvoljeno da odstupaju od podrazumijevanog faktora smanjenja snage za predmetnu tehnologiju (do najmanje 15% standardnog		☐

		faktora smanjenja snage te tehnologije). U ovom slučaju, dobavljači kapaciteta moraju se suočiti sa rizikom od kazni povezanih sa njihovim prilagođenim faktorom smanjene snage.		
8.	MW	Mehanizam kapaciteta mora biti otvoren za prekogranično učešće u skladu sa metodologijom ACER-a ⁽⁴⁾ . Maksimalni ulazni kapacitet mora biti utvrđen na osnovu pravila ACER-a.		☐
Proporcionalnost pomoći i usklađenost sa članom 22 st.1 i 3 Regulative o električnoj energiji				
9.	SR, MW	Maksimalna⁵ ciljna potražnje koja se stavlja na aukciju, treba da se izračunava na osnovu rezultata centralnog referentnog scenarija ERAA, tako da se dostigne standard pouzdanosti, utvrđen kako je opisano u kriterijumu 1. Kriva potražnje treba da bude postavljena tako da se potražnja proporcionalno smanjuje ukoliko cijene u konkurentskom postupku nadmetanja premaše CONE, koji se koristi za izračunavanje standarda pouzdanosti. Mogu se uvesti ograničenja ponuda (bip caps). Ukoliko se koriste ograničenja ponuda, one moraju: a) Biti utvrđene na nivou koji izbjegava neefikasno rano zatvaranje postojeće imovine na osnovu detaljne procjene troškova i prihoda po referentnom projektu; b) Biti praćene postupkom kojim pojedinačni resursi mogu pred nadležnim regulatornim organom (NRA) opravdati izuzeće od ograničenja cijena, na osnovu svojih specifičnih troškova.		☐
10.	MW	Jedan glavni konkurentski postupak licitiranja za 75-90% ⁶ procijenjene cijene potražnje za period isporuke treba da se sprovede 4-6 godina prije perioda isporuke. Dodatni (korektivni) konkurentski postupci limitiranja mogu se		☐

⁴ Vidjeti odluku ACER-a: "Tehničke specifikacije za prekogranično učešće u mehanizmima kapaciteta".

⁵ Države članice mogu slobodno da nabave manju količinu.

⁶ Ako prekogranični kapacitet nije prihvatljiv za učešće na glavnim aukcijama najmanje 10% procijenjene količine potrebne za period isporuke plus maksimalni ulazni kapacitet mora biti zatraženo na prilagođavajućim aukcijama.

		organizovati bliže periodu isporuke, uzimajući u obzir potrebno vrijeme za razvoj odgovora potražnje i skladištenja energije.		
11.	SR	Konkurentski postupci licitiranja treba da se sprovede najkasnije godinu dana prije početka perioda isporuke.		☐
12.	SR,MW	Sva pravila učešća i zahtjevi konkurentskog postupka licitiranja, moraju biti objavljeni najmanje 6 nedjelja prije roka za podnošenje ponuda.		☐
13.	SR	Korisnici pomoći moraju biti identifikovani putem konkurentskog postupka licitiranja, pri čemu se ponude rangiraju isključivo na osnovu njihove cijene po smanjenoj jedinici raspoloživog kapaciteta godišnje, a podrška se isplaćuje ili prema početnoj (ponuđenoj) cijeni ili prema cijeni poravnanja (clearing price).		☐
14.	MW	Korisnici pomoći moraju biti identifikovani putem konkurentskog postupka licitiranja, pri čemu se ponude rangiraju isključivo na osnovu njihove cijene po smanjenoj jedinici raspoloživog kapaciteta na godišnjem nivou, a podrška se isplaćuje prema cijeni poravnanja (clearing price) ⁷ .		☐
15.	MW	Korisnicima pomoći mora biti dozvoljeno da prodaju svoj sporazum o kapacitetu drugom pružaocu kapaciteta, najkasnije 2 mjeseca prije početka perioda isporuke.		☐
16.	SR	Sporazumi o kapacitetu moraju trajati godinu dana.		☐
17.	MW	Sporazumi o kapacitetu moraju generalno pokrivati jedan vremenski okvir. Tamo gdje korisnici preduzimaju kapitalno investiranje, mogu se ponuditi sporazumi o kapacitetu, dužeg trajanja. Za svakih 25.000 eura/smanjeni MW, može se ponuditi dodatna godina trajanja ugovora ⁸ .		☐

⁷ Ako su uključeni zahtjevi za fleksibilnost (vidjeti kriterijum 22), skuplji resursi mogu se odabrati ispred jeftinijih resursa ako je to neophodno za ispunjavanje zahtjeva, a za resurse koji ispunjavaju zahtjev za fleksibilnost utvrđuje se posebna cijena poravnanja.

⁸ Na primjer, korisnicima koji investiraju 50.000eura/MW mogu se ponuditi ugovori u trajanju od 2 godine; korisnicima koji investiraju 150.000eura/MW mogu se ponuditi ugovori u trajanju do 6 godina, itd.

		Proizvodna postrojenja električne energije koja koriste fosilna goriva, nikada ne smiju dodijeliti sporazum o kapacitetu sa trajanjem dužim od 15 godina. U državama članicama u kojima tri najveća proizvođača električne energije na teritoriji obuhvaćenoj mehanizmom kapaciteta, kontrolišu (direktno ili indirektno, pojedinačno ili zajednički) najmanje 75% domaće instalirane smanjene snage u godini u kojoj se sprovodi konkurentski postupak licitiranja, sporazum o kapacitetu moraju biti dostupni u trajanju od najmanje 10 godina, za projekte koji premašuju CAPEX prag kapitalnih ulaganja od 375.000 eura/smanjenoj snazi.		
18.	SR, MW	Period isporuke mora biti jedan fiksni period, u trajanju od najviše jedne godine, koji obuhvata period od 01. novembra godine Y do 31. oktobra Y + 1.		☐
19.	SR, MW	Svi korisnici pomoći moraju biti aktivirani (isporuka ili testiranje) najmanje jednom tokom svakog perioda isporuke, uz obavještenje koje ne prelazi 24 sata.		☐
20.	SR, MW	Korisnici pomoći moraju snositi kazne za nedostupnost svaki put kada nisu dostupni tokom perioda isporu⁹ ili testiranja. Plaćanje za nedostupnost mora biti isto za sve tehnologije. Korisnik čija je dostupnost manja od 50 % u periodima isporuke unutar jednog perioda isporuke mora biti izložen kazni u iznosu od najmanje ukupnih prihoda od kapaciteta za taj period isporuke. Korisnici ne smiju biti kažnjeni zbog nedostatka dostupnosti van perioda isporuke. Korisnici moraju platiti kazne za nedostupnost za preostali period trajanja sporazuma o kapacitetu ako prijevremeno izađu iz tog sporazuma o kapacitetu¹⁰.		☐

⁹ Period isporuke je period unutar prozora isporuke u kojem ugovoreni resursi koraju biti dostupni, ili se suočavaju sa kaznama. Za strateške rezerve, pogledati kriterijum 27 u ovoj tabeli. Zamehanizam kapaciteta na nivou cijelog tržišta, on može obuhvatiti cio prozor isporuke ili samo njegov dio.

¹⁰ Osim ako nisu u mogućnosti da prenesu svoj ugovor o kapacitetu na drugog dobavljača kapaciteta na sekundarnom tržištu. Za višegodišnje ugovore o kapacitetu, kazne za nedostupnost mogu biti ograničene na 4 godine Od dobavljača kapaciteta može se zahtijevati obezbjeđenje.

21.	MW	Pristup u vezi sa učešćem korisnika u pomoćnim (ancillary) uslugama tokom perioda isporuke treba da bude u skladu sa metodologijom procjene adekvatnosti koja se koristi za utvrđivanje potrebe za mjerom i njenog obima. Za pomoćne usluge koje se u procjeni adekvatnosti smatraju doprinosom adekvatnosti sistema, korisnicima mora biti dozvoljeno da te usluge nude paralelno sa svojom kapacitetskom obavezom, pri čemu će se, ukoliko su dostupni za pružanje usluge, istovremeno smatrati dostupnim i za potrebe mehanizma kapaciteta. Za pomoćne usluge koje se u procjeni adekvatnosti ne smatraju doprinosom adekvatnosti sistema, države članice mogu da izaberu ili da isključe korisnike koji prodaju te usluge iz učešća u mehanizmu kapaciteta, ili da dozvole dobrovoljno učešće i u pružanju usluge i u mehanizmu kapaciteta, ali uz rizik izricanja kazni u okviru mehanizma kapaciteta za resurse koji nijesu dostupni u periodu isporuke zbog isporuke usluge.		<input data-bbox="1791 256 1822 289" type="checkbox"/>

22.	MW	Ukoliko država članica primjenjuje i mehanizam kapaciteta i mjeru fleksibilnosti, ili već ima uspostavljenu mjeru fleksibilnosti, radi izbjegavanja tržišnih prepreka i/ili rizika od prekomjerne naknade: a) kapacitet treba zajednički nabavljati¹¹; ili b) države članice mogu u svoje mehanizme kapaciteta uključiti zahtjeve za nefosilnu fleksibilnost identifikovane u procjeni potreba za fleksibilnošću (u skladu sa članom 19e stav 2 tačka (c) Regulative o električnoj energiji), na primjer zahtjevajući minimalnu obimom nefosilnog fleksibilnog kapaciteta koji pruža kratkoročne usluge povećanja proizvodnje; ili c) resursi moraju izabrati učešće samo u jednoj mjeri, bilo u šemi podrške za nefosilnu fleksibilnost goriva ili u mehanizmu kapaciteta. Ciljna potražnja u svakoj mjeri treba da se prilagodi kako bi se uzelo u obzir učešće u drugoj mjeri.		☐
23.	SR	Profit jedinica koje učestvuju u strateškoj rezervi mora biti isti, bez obzira na to da li su aktivirane/poslate ili ne.		☐

¹¹ To znači da nacionalni organi treba da postave cilj kako za potrebe fleksibilnosti, tako i za potrebe kapacitetskog mehanizma koje se nabavljaju u okviru iste kooptimizovane aukcije. Učesnici daju svoj doprinos i za potrebe fleksibilnosti i kapacitetski mehanizam i nude ukupnu cijenu za pružanje obje usluge, ili skup (meni) ponuda. Metodologija izbora treba da bude takva da minimizira ukupne troškove ispunjavanja i potreba fleksibilnosti i potreba kapacitetskog mehanizma, odnosno da ne postoji alternativni izbor korisnika kojim bi se istovremeno zadovoljile potrebe fleksibilnosti i potreba kapacitetskog mehanizma, tj nijedan alternativni izbor korisnika ne može da zadovolji i potrebe fleksibilnosti i potrebe kapacitetskog mehanizma po nižoj cijeni.

24.	SR, MW	Pomoć istom kapacitetskom resursu iz više od jedne mjere pomoći može se kumulirati, sve dok se izbjegava prekomjerna naknada. Ukoliko država članica dozvoli da se pomoć u okviru mehanizma kapaciteta kumulira sa pomoći u okviru drugih mjera, metod koji se koristi za ispunjavanje ovog zahtjeva mora biti jasno utvrđen u javno dostupnom dokumentu, na primjer u pravilima mehanizma kapaciteta i/ili u pravilima drugih šema.		☐
25.	SR	Najmanje 90% svih troškova mehanizma kapaciteta koji nijesu pokriveni putem naknada za neuravnoteženost, raspoređenih u skladu sa članom 22 stav 2 Regulative o električnoj energiji, mora se raspodijeliti na potrošače na osnovu njihove potrošnje tokom najmanje 1% i najviše 5% sati sa najvišim cijenama (ili tržišnih vremenskih jedinica) u toku svake godine (ili svakog perioda isporuke) ¹² . Naknade se mogu obračunavati subjektima odgovornim za balansiranje (kao što su dobavljači).		☐
26.	MW	Najmanje 90% svih troškova mehanizma kapaciteta, moraju se raspodijeliti na potrošače na osnovu njihove potrošnje tokom najmanje 1%, a najviše 5% sati sa najvišim cijenama (ili tržišnih vremenskih jedinica) u toku svake godine (ili svakog perioda isporuke) ¹³ . Naknade se mogu naplaćivati od strane odgovornih za balansiranje (kao što su dobavljači).		☐
Izbjegavanje neopravdanog narušavanja konkurencije i trgovine i usklađenost sa Regulativom o električnoj energiji član 22 st. 1 i 2				
27.	SR	Država članica mora potvrditi da mehanizam kapaciteta ispunjava zahtjeve iz člana 22 stav 2 Regulative o električnoj energiji. Ovim se ujedno definiše i period isporuke.		☐

¹² Cijena se odnosi ili na cijenu za dan unaprijed ili na cijenu bližu cijeni veleprodajnog tržišta u realnom vremenu ili na cijenu poravnanja neravnoteže. Da bi se izbjeglo dvostruko računanje, tamo gdje odgovor na potražnju i resurse iza brojala direktno učestvuju u kapacitetski mehanizam, oni takođe moraju biti podložni takvim naknadama za svu električnu energiju koja nije potrošena u skladu sa obavezama isporuke.

¹³ Cijena se odnosi ili na cijenu za dan unaprijed ili na cijenu bližu cijeni veleprodajnog tržišta u realnom vremenu ili na cijenu poravnanja neravnoteže. Da bi se izbjeglo dvostruko računanje, tamo gdje odgovor na potražnju i resurse iza brojala direktno učestvuju u kapacitetski mehanizam, oni takođe moraju biti podložni takvim naknadama za svu električnu energiju koja nije potrošena u skladu sa obavezama isporuke.

28.	SR	Dostupnost se izračunava kao vrijednost jednaka isporučenoj snazi ¹⁴ .		☐
29.	MW	Dostupnost se izračunava kao zbir: i) isporučene snage; i ii) dostupnosti ponuđene na tržištima dan-unaprijed, unutar-dnevnim i/ili tržištima balansiranja, koja nijesu rezultirale aktiviranjem ¹⁵¹⁶ .		☐

¹⁴ Za odgovor na potražnju: snaga nije potrošna.

¹⁵ Kada se povjeri dostupnost, kapacitet nije nužno aktiviran, jer aktivaciju kapaciteta moraju voditi signali cijena sa tržišta energije. Jedini izuzetak od toga su zahtjevi za testiranje kapaciteta koje tržište nikada ne aktivira.

¹⁶ Države članice moraju izbjegavati svako dvostruko računanje kada je isti kapacitet dostupan za nekoliko tržišnih vremenskih okvira (na pr. dan unaprijed, unutar dana i balansiranje).

PRILOG II

SPISAK FINALNIH PROIZVODA NETO-NULTE TEHNOLOGIJE I NJIHOVIH GLAVNIH SPECIFIČNIJ KOMPONENTI ZA POTREBE ODJELJKA 6

	Potkategorije tehnologija sa neto-nultim emisijama	Finalni proizvodi	Glavne specifične komponente
Solarne tehnologije	Fotonaponske (PV)tehnologije	- Solarni fotonaponski (PV)sistemi	- Polisilicijum kvaliteta za fotonaponske (PV) sisteme - Silicijumski ingoti kvaliteta za PV ili ekvivalent¹ - PV pločice ili ekvivalent - PV ćelije ili ekvivalent - Solarno staklo - PV moduli - PV invertori - PV sistemi za praćenje (trackeri) i njihove specifične montažne konstrukcije

¹ Izraz „ekvivalent” obuhvata slične proizvodne faze ili ključne omogućavajuće tehnologije koje su potrebne za tankoslojne, organske, tandemske ili druge fotonaponske tehnologije

	Solarne termoelektrične tehnologije	- Postrojenja za koncentrisanu solarnu energiju (CSP)	- CSP reflektori - CSP sistemi za praćenje i njihove specifične montažne konstrukcije - CSP prijemnici (tačkasti ili linijski)
	Solarne termalne tehnologije	- Solarni termalni sistemi	- Solarni termalni kolektori (uključujući ravne pločaste kolektore, kolektore sa vakumskim cijevima, koncentracione sisteme i vazdušne kolektore) - Solarni termalni apsorberi - Solarno staklo - Solarni termalni sistemi za praćenje i njihove specifične montažne konstrukcije
	Ostale solarne tehnologije	- Fotonaponski termalni kolektori (PVT)	
Tehnologije vjetroenergije na kopnu i tehnologije	Tehnologije vjetroenergije na kopnu	- Vjetroturbine na kopnu	- Gondole (sklop) - Glavčine rotora

iz obnovljivih izvora energije na moru			-Glavni, osovinski i nagibni ležajevi - Direktni pogonski sklopovi (uključujući generator) i/ili pogonski sklopovi sa mjenjačem (uključujući generator) - Permanentni magneti vjetroturbina - Mjenjači vjetroturbina - Lopatice - Tornjevi
	Tehnologije vjetroelektrana na moru	-Vjetroturbine na moru	- Gondole (sklop) - Glavčine rotora - Glavni, osovinski i nagibni ležajevi - Direktni pogonski sklopovi (uključujući generator) i/ili pogonski sklopovi sa mjenjačem (uključujući generator) - Permanentni magneti vjetroturbina - Mjenjači vjetroturbina - Lopatice - Tornjevi - Plutajuće platforme

	Ostale tehnologije na moru iz obnovljivih izvora energije	- Tehnologije za energije morskih struja - Tehnologije za energiju talasa	
Tehnologije baterija i skladištenja energije	Tehnologije baterija	- Baterije ²	- Kompleti baterija - Baterijski moduli - Baterijski članci - Aktivni katodni materijali - Aktivni anodni materijali - Elektroliti - Separatori - Strujni kolektori (uključujući tanke bakarne, aluminijumske, niklne i ugljenične folije)

² Baterije, u smislu člana 3 st.13, 14 i 15 Regulative (EU) 2023/1542 Evropskog parlamenta i Savjeta od 12. jula 2023. godine o baterijama i otpadnim baterijama.

			- Sistem za upravljanja baterijom (BMS) - Sistemi za termalno upravljanje baterijom (BTMS)
Tehnologije toplotnih pumpi i geotermalne energije	Tehnologije toplotnih gasova	- Toplotne pumpe	- Toplotne pumpe - Četvorosmjerni ventili - Spiralni kompresori (Scroll compressors)/rotacioni kompresori za toplotne pumpe
	Tehnologije geotermalne energije	- Geotermalne elektrane - Geotermalni sistemi za direktnu upotrebu	
Tehnologija vodonika	Elektrolizeri	- Alkalni elektrolizeri (AEL)	-Stekovi -Separatori (dijafragme ili membrane prilagođene za elektrolizu vode) - Bipolarne ploče i krajnje ploče - Elektrode
		- Elektrolizeri sa membranom za protonsku razmjenu (PEMEL)	- Stekovi - sklopovi membranskih elektroda (troslojni)/membrane obložene katalizatorom - porozni transportni slojevi/slojevi za difuziju gasa - Biolarne ploče i krajnje poloče

		- Elektrolizeri sa anjonskom izmjenom (AEMEL)	- Stekovi - Sklopovi membranskih elektroda (troslojni)/membrane obložene katalizatorom - Porozni transportni slojevi/slojevi za difuziju gasa - Bipolarne ploče i krajnje ploče
		- Elektrolizeri čvrstih oksida (SOEL)	- Stekovi - Elektrolit i elektrode - Zaptivke za visoke temperature/zaptivke - Međusobne spojnice/mreže i završne ploče
	Vodonikove gorivne ćelije	- Gorivne ćelije sa membranom za protonsku razmjenu (PEMFC)	- Stekovi - Sklopovi membranskih elektroda (troslojni)/membrane obložene katalizatorom - Porozni transportni slojevi/slojevi za difuziju gasa - Bipolarne ploče i krajnje ploče
		- Gorivne ćelije na čvrsti oksid (SOFC)	- Stekovi - Elektroliti i elektrode - Dihtunzi za visoke temperature/spojnice - Međusobne spojnice/mreže i završne ploče

	Druge tehnologije vodonika	- Mreže za prenos i distribuciju vodonika	- Kompresori vodonika - Stanice za punjenje vodonikom - Cjevovodi za prenos i distribuciju vodonika
		- Postrojenja za skladištenje vodonika	- Rezervoari za skladištenje vodonika u vozilu - Stacionirani rezervoari za skladištenje vodonika
		- Postrojenja za konverziju i izdvajanje vodonika	- Razlagači amonijaka
Održive tehnologije biogasa i biometana	Održive tehnologije biogasne	Održiva biogasna postrojenja	Anaerobni reaktori/fermentacioni rezervoari

	Solarne termalne električne tehnologije	Postrojenja za koncentrisanu solarnu energiju (CPS)	
CCS tehnologije	Tehnologija hvatanja ugljenika	- Apsorciono hvatanje - Membranske tehnologije - Hvatanje pomoću čvrstih ciklusa - Kriogeno hvatanje - Direktno hvatanje iz vazduha	- CO2 kompresori
	Tehnologija skladištenja ugljenika		

Tehnologije elektrenergetske mreže	Tehnologije elektroenergetske mreže	- Kopnene trafostanice - Trafostanice na moru	- Kablovi i vodovi za prenos i distribuciju električne energije, i kablovi koji povezuju neto-nulte tehnologije sa električnom mrežom (nadzemni vodovi, podzemni i podmorski kablovi, uključujući HVDC i HVAC sisteme). - Razvodno postrojenje - Strujni prekidači - Zaštitni releji - Energetski transformatori - Rastavljači - Sistemi sabirnica - Električni ormari - Trafostanice na moru - Invertori - Konvertori (pretvarači)

		- Prenos i distribucija električne energije	- Tornjevi za orenos i distribuciju električne energije - Električni provodnici (uključujući napredne provodnike i visokotemperaturne supravodnike) - Izolatori
		- Kablovi, vodovi i pripadajući pribor za prenos i distribuciju električne energije, i kablovi koji povezuju tehnologije sa neto-nultom emisijom na električnu mrežu (nadzemni vodovi, podzemni i podmorski kablovi, uključujući HVDC i HVAC)	- kablovi i vodovi za prenos i distribuciju električne energije, i kablovi koji povezhz neto-nulte tehnologije sa električnom mrežom (nadzemni vodovi, podzemni i podmorski kablovi, uključujući HVDC i HVAC) - Električni provodnici (uključujući napredne provodnike i visokotemperaturne superprovodnike) - Izolatori
		- Transformatori snage	- Energetski transformatori - Jezgra transformatora - Namotaji transformatora - Prekidači odvoda transformatora

	- Električne tehnologije punjenja za transport	- Oprema za snabdijevanje električnim vozilima - Električni putni sistem³ - Oprema za snabdijevanje električnom energijom sa obale - Nadzemni kontaktni vodovi - Oprema za snabdijevanje električnom energijom vazdušnog transporta	- Oprema za napajanje električnih vozila - Oprema za napajanje električnom energijom sa obale - Oprema za napajanje električnom energijom za vazdušni transport
	- Tehnologije za digitalizaciju mreže i druge tehnologije elektroenergetske mreže	- Oprema i komponente energetske elektronike visokog i srednjeg napona (uključujući DC tehnologiju) - Tehnologije fleksibilnog sistema prenosa naizmjenične struje (FACTS) - Pametna brojila/napredna	- Oprema i komponente energetske elektronike visokog i srednjeg napona (uključujući DC tehnologiju) - Tehnologije fleksibilnog sistema prenosa naizmjenične struje (FACTS) - Pametna brojila/napredna infrastruktura za mjerenje i upravljanje

³ Izraz „električni putni sistemi“ (dinamičko punjenje) označava opremu instaliranu duž saobraćajnica koja omogućava napajanje vozila električnom energijom tokom kretanja. Ovaj finalni proizvod uključuje provodne i induktivne sisteme punjenja

		infrastruktura za mjerjenje i upravljanje	
Energetske tehnologije nuklearne fisije	Energetske tehnologije nuklearne fisije	Nuklearne elektrane fisione	- Gorivni elementi - Reaktorski sudovi - Primarni cjevovodi i ventili - Parne turbine - Generatori pare - Bezbjedonosni sistemi - Sistemi za praćenjem instrumentaciju i upravljanje
	Tehnologije nuklearnog gorivnog ciklusa	- Ciklusi nuklearnog goriva	- Centrifuge - Sistemi za rukovanje gasova i kontrolu protoka - Oprema za hemijsku preradu - Oprema za vitrifikaciju otpada

			- Boce, kontejneri i burad za transport, skladištenje i odlaganje - Teška voda - Bezbjedonosni sistemi - Sistemi za praćenje, instrumentaciju i kontrolu
Održive alternativne tehnologije goriva	Održive alternativne tehnologije goriva	- Održiva alternativna goriva	- Termohemijski, elektrohemijski, hemijski i biohemijski/biološki reaktori za pretvaranje biomase, recikliranih ugljenilnih goriva u bio-međuproizvode i/ili sintetički gas - Reaktori i jedinice za posttretman za pretvaranje bio-međuproizvoda i/ili sitetičkih gasova i recikliranih ugljeničnih goriva u održiva alternativna goriva
Hidroenergetske tehnologije	Hidroenergetske tehnologije	- Sistemi hidroturbina	- Rotori hidroturbina - Distributeri sa umjerenim lopaticama

Druge tehnologije obnovljivih izvora energije	Osmotske energetske tehnologije		
	Tehnologije ambijentalne energije, osim toplotnih pumpi		
	Tehnologije biomase	- Mlinovi za pelete - Prese za briketiranje	- Mlinovi za pelete - Komore za briketiranje i sabijanje
	Tehnologije deponijskog gasa		

	Tehnologije za prečišćavanje otpadnih voda postrojenja gasova		
	Druge tehnologije obnovljivih izvora energije		
Tehnologije energetske efikasnosti povezane sa energetske sistemom	Tehnologije energetske efikasnosti povezane sa energetske sistemom	- Sistemi za upravljanje energijom (EMS) - Sistemi za automatizaciju zgrada (BAS) - Automatizovani odgovor na potražnju (ADR)	- EMS - BAS - ADR - Pogoni sa promjenljivom brzinom - ORC turbine

		- Pogoni sa promjenljivom brzinom - Energetski sistemi sa organskim Rankinovicim ciklusom (ORC)	
	Tehnologije toplotne i hladne mreže	- Cjevovodi distributivnog sistema za grijanje i hlađenje	
	Ostale tehnologije energetske efikasnosti vezane za sistem		
Obnovljiva goriva nebiološkog porijekla	Tehnologije obnovljivih goriva nebiološkog porijekla (RFNBO)	- RFNBO postrojenje	- Reaktori za pretvaranje H₂ i CO₂ ili N₂ u sintetički gas ili alkohole - Reaktori za pretvaranje sintetičkog gasa ili alkohola u RFNBO

Biotehnološka klimatska i energetska rješenja	Biotehnološka klimatska i energetska rješenja	- Mikroorganizmi i mikrobn slojevi (uključujući ali ne ograničavajući se na bakterije, kvasce, mikroalge, gljivice i arheje) koji se koriste za prethodnu obradu i pretvaranje sirovine u biogoriva, goriva od recikliranog ugljenika i obnovljiva goriva, biohemikalije i hemikalije od recikliranog ugljenika, biopolimere, materijale i proizvode na bazi biohemikalije - Enzimi (uključujući, ali ne ograničavajući se na amilazu i celulozu) koji se koriste za prethodnu obradu i pretvaranje sirovine u biogoriva, hemikalije na bazi bihemikalije, materijale i proizvode na bazi biohemikalije, materijale i proizvode na bazi biohemikalije, ili se koriste za katalizaciju	- Mikroorganizmi i mikrobn slojevi (uključujući ali ne ograničavajući se na bakterije, kvasce, mikroalge, gljivice i arheje) koji se koriste za prethodnu obradu i pretvaranje sirovine u biogoriva, goriva od recikliranog ugljenika i obnovljiva goriva, biohemikalije i hemikalije od recikliranog ugljenika, biopolimere, materijale i proizvode na bazi biohemikalije - Enzimi (uključujući, ali ne ograničavajući se na amilazu i celulozu) koji se koriste za prethodnu obradu i pretvaranje sirovine u biogoriva, hemikalije na bazi bihemikalije, materijale i proizvode na bazi biohemikalije, ili se koriste za katalizaciju reakcija u hemijskim procesima - Biopolimeri

		reakcija u hemijskim procesima - Biopolimeri	
Transformativne industrijske tehnologije za dekarbonizaciju	Transformativne industrijske tehnologije za dekarbonizaciju	- Električne lučne peći - Reaktori za direktno redukovano gvožđe spremni za vodonik - Potopljene lučne peći - Peći sa otvorenim kupatilima sa zgurom - Fleš kalcinatori - Industrijski električni kotlovi - Industrijski indukcionni grijači/peći⁴ - Industrijski infacrveni grijači/peći - Industrijski mikrotalasni grijači/peći	- Grafitne ili ugljenične elektrode za električne peći - Fleš kalcinatori - Industrijski električni kotlovi - Industrijski indukcionni grijači/peći - Industrijski indukcionni kalemovi - Industrijski infacrveni grijači/peći - Industrijski infracrveni emiteri - Industrijski mikrotalasni grijači/peći - Industrijski magnetroni - Industrijski radio-talasni grijači/peći - Generatori radiofrekvencija - Industrijski otpornički grijači/peći - Molidbenske elektrode za električne peći

⁴ Izraz „grijač“ obuhvata primjene pri niskim (do 200 °C) i srednjim (200–500 °C) temperaturama, dok se izraz „peć“ odnosi na primjene pri visokim (500–1 000 °C) i veoma visokim (iznad 1 000 °C) temperaturama

		- Industrijski radiotalasni grijači/peći - Industrijski otpornički grijači/peći	
Tehnologije transporta i korišćenja CO2	Tehnologije transporta CO2	- Infrastruktura za transport CO2	- CO2 kompresori
	Tehnologije korišćenja CO2	- Termohemijska upotreba - Elektrohemijska upotreba	- CO2 elektrolizeri
Vjetroelektrane i električne pogonske tehnologije za transport	Tehnologije pogona vjetra	- Fletnerovi rotori - Usisna jedra - Vučni zmajevi - Kruta i polukruta jedra sa krilima	- Transportni pogonski električni motori - Permanentni magneti transportnih elektromotora - Transportni baterijski paketi - transportne gorivne ćelije - Transportni invertori - Visokonaponske jedinice za distribuciju napajanja elektičnog pogona

			- Punjači u vozilu - rezervoari za skladištenje vodonika u vozilu
	Tehnologije električnog pogona	- Električni pogonski sistemi za drumski i terenski transport - Električni pogonski sistemi za željeznički transport - Električni pogonski sistemi za vodni transport - Električni pogonski sistemi za vazdušni transport	
Druge nuklearne tehnologije	Druge nuklearne tehnologije (kao što su tehnologije nuklearne fuzije)		

PRILOG III

Informacije koje treba da budu uključene u obrazac zahtjeva za pomoć u skladu sa odjeljcima 6.1 i 6.2, kao i investicioni projekti koji stvaraju dodatne proizvodne kapacitete u skladu sa odjeljkom 7.

i. Informacije o korisniku pomoći:

- Naziv, registrovana adresa glavnog sjedišta, glavni sektor djelatnosti (NACE kod).
- Izjava da privredno društvo nije u teškoćama, kako je definisano u smjernicama za spašavanje i restrukturiranje.
- Za pomoć dodijeljenu u okviru šeme iz odjeljka 6.1 i 7: izjava o nepresjelnju i obaveze navedene u tački (172).

ii. Informacije o investiciji koja će biti podržana:

- Kratak opis investicije.
- Kratak opis očekivanih pozitivnih efekata za dotično područje (naprimjer, broj stvorenih ili sačuvanih radnih mjesta, djelatnosti istraživanja, razvoja i inovacija, obuka, stvaranje klastera i mogući doprinos projekta zelenoj i digitalnoj tranziciji regionalne ekonomije).
- Važeći pravni osnov (nacionalni, EU ili oba).
- Planirani početak radova i završetak investicije.
- Lokacija (e) investicije.

iii. Informacije o finansiranju investicije:

- Troškovi investicija i drugi povezani troškovi.
- Ukupni prihvatljivi troškovi.
- Iznos pomoći potreban za sprovođenje investicije u dotičnom području.
- Intenzitet pomoći.
- Za mjere iz odjeljka 6.2: Analiza finansijskog nedostatka, uključujući poslovi plan i proračune neto sadašnje vrijednosti za činjenični i kontrafaktualni scenario, sa procijenjenim troškovima investicija, operativnim troškovima, prihodima i terminalnom vrijednošću u oba scenarija (u Excel formatu), sa pratećim dokazima.

iv. Informacije o potrebi za pomoći i njenom očekivanom uticaju:

- Kratko obajšnjenje potrebe za pomoći i njenog uticaja na investicionu odluku ili odluku o lokaciji. Ovo mora da sadrži objašnjenje alternativne investicije ili odluke o lokaciji ako pomoć nije dodijeljena;
- Za mjere iz odjeljka 6.2, korisnik mora da pruži: (i) dokaz o subvencijama koje bi vjerodostojno primio u van nadležnosti EE-a za sličan projekat uključen u kontrafaktualni scenario; (ii) dokaz da se bez pomoći planirana investicija ne bi odvijala u EEP; i (iii) dokaz da pomoć stvara kontra-kohezione efekte u smislu tačaka 175 i 176.

SAOPŠTENJE KOMISIJE

Smjernice o državnoj pomoći za klimu, zaštitu životne sredine i energiju za 2022.

(2022/C 80/01)

1. UVOD

1. Komisija je Evropski zeleni plan postavila kao glavni politički prioritet, sa ciljem transformacije Unije u pravedno i prosperitetno društvo sa modernom, resursno efikasnom i konkurentnom ekonomijom, u kojoj 2050. godine neće biti neto emisija gasova staklene bašte i gdje je ekonomski rast odvojen od korišćenja resursa, a da niko ne ostavlja za sobom. Klimatske ambicije Komisije ojačane su 2019. godine Saopštenjem o Evropskom zelenom planu¹, kojim se postavlja cilj da nema neto emisija gasova staklene bašte do 2050. Kako bi naša ekonomija i društvo krenuli pravičnim, zelenim i prosperitetnim putem ka postizanju klimatske neutralnosti do 2050. godine, Komisija je takođe predložila smanjenje neto emisija gasova staklene bašte za najmanje 55% do 2030. u poređenju sa nivoima iz 1990. godine². Ti ambiciozni ciljevi su sadržani u Evropskom zakonu o klimi³.
2. Paket zakonskih prijedloga „Spremni za 55%“ podržava postizanje tih ciljeva⁴ i usmjerava Uniju na put klimatske neutralnosti do 2050. godine.
3. Ostvarivanje ciljeva klimatske neutralnosti, prilagođavanja klimatskim promjenama, efikasne upotrebe resursa i energije i načela „energetska efikasnost na prvom mjestu“, kružnosti, nulte stope zagađivanja i oporavka biodiverziteta kao i praćenje te zelene tranzicije zahtijevaće veliki trud i adekvatnu podršku. Za ostvarivanje ciljeva utvrđenih u Saopštenju o Evropskom zelenom planu biće potrebna znatna ulaganja, između ostalog u obnovljive izvore energije. Komisija je procijenila da će za ostvarivanje nedavno povećanih klimatskih, energetske i transportnih ciljeva za 2030. biti potrebna dodatna godišnja ulaganja u iznosu od 390 milijardi EUR u poređenju sa nivoima u periodu 2011–2020⁵, uz dodatnih 130 milijardi EUR godišnje za druge prethodno procijenjene ekološke ciljeve⁶. Značaj ovog investicionog izazova zahtijeva mobilizaciju i privatnog sektora i javnih sredstava na isplativ način. To će uticati na sve sektore, a time i na ekonomiju Unije u cjelini.
4. Politika konkurencije, a naročito pravila o državnoj pomoći, ima važnu ulogu u omogućavanju i podršci Uniji u ispunjavanju ciljeva politike Zelenog plana. Saopštenje o Evropskom zelenom planu izričito

¹Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Evropski zeleni plan“, COM(2019) 640 final.

² Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Pojačavanje klimatskih ambicija Evrope za 2030. Ulaganje u klimatski neutralnu budućnost za dobrobit naših građana“, COM(2020) 562 final.

³ Regulativa (EU) 2021/1119 Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. juna 2021. o uspostavljanju okvira za postizanje klimatske neutralnosti i o izmjeni regulativa (EZ) br. 401/2009 i (EU) 2018/1999 (OJ L 243, 9.7.2021, str. 1).

⁴ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Spremni za 55 %: ostvarivanje klimatskog cilja EU-a za 2030. na putu ka klimatskoj neutralnosti“, COM(2021) 550 final.

⁵https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/amendment-renewable-energy-directive-2030-climate-target-with-annexes_en.pdf

⁶Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskoj centralnoj banci, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Ekonomija EU nakon pandemije bolesti COVID-19: implikacije za ekonomsko upravljanje“, COM(2021) 662 final.

navodi da će pravila o državnoj pomoći biti revidirana kako bi se uzeli u obzir ti ciljevi politike, da bi se podržao isplativ i pravedan prelazak na klimatsku neutralnost i da bi se olakšalo postepeno ukidanje fosilnih goriva, a u isto vrijeme obezbijedili jednakih uslovi na unutrašnjem tržištu. Ove Smjernice odražavaju tu reviziju.

5. Da bi se spriječilo da državna pomoć naruši ili prijeti da naruši konkurenciju na unutrašnjem tržištu i utiče na trgovinu između država članica, u članu 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije propisan je načelo da je državna pomoć zabranjena. U određenim slučajevima, međutim, takva pomoć može biti usklađena sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 st. 2 i 3 Ugovora.
6. Države članice moraju da prijave državnu pomoć u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, osim mjera koje ispunjavaju uslove propisane Regulativom o opštem grupnom izuzeću koju je Komisija donijela u skladu s članom 1 Regulative Savjeta (EU) 2015/1588⁷.
7. U ovim Smjernicama navodi se kako će Komisija ocijeniti usklađenost mjera zaštite životne sredine, uključujući zaštitu klime, i mjera pomoći za energiju koje podliježu obavezi prijavljivanja u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora. Svako pozivanje na „zaštitu životne” u ovim Smjernicama trebalo bi shvatiti kao pozivanje na zaštitu životne sredine, uključujući zaštitu klime.
8. Prema članu 107 stav 3 tačka (c) Ugovora mjera pomoći može se proglasiti usklađenom s unutrašnjim tržištem ako su ispunjena dva uslova, jedan pozitivan i jedan negativan. Pozitivni uslov je da pomoć mora da olakša razvoj određene privredne djelatnosti. Negativni uslov je da pomoć ne smije negativno uticati na uslove trgovanja u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno opštem interesu.
9. Opšte je prihvaćeno da konkurentna tržišta imaju tendenciju da donesu efikasne rezultate u smislu cijena, proizvodnje i korišćenja resursa. Međutim, intervencija države može biti neophodna kako bi se olakšao razvoj određenih privrednih djelatnosti koje se ili uopšte ne bi razvijale ili se ne bi razvijale istom brzinom odnosno pod istim uslovima da nema pomoći. Intervencija na taj način doprinosi pametnom, održivom i uključivom rastu.
10. U kontekstu zaštite životne sredine, spoljašnji efekti na životnu sredinu, nepotpune informacije i poteškoće u koordinaciji znače da učesnici na tržištu prilikom donošenja odluka o potrošnji, ulaganju i proizvodnji možda neće u potpunosti uzeti u obzir troškove i koristi porivredne djelatnosti, uprkos regulatornim intervencijama. Ti tržišni neuspjesi, odnosno situacije u kojima tržišta, ako su prepuštena sama sebi, vjerovatno neće proizvesti efikasne rezultate, ne dovode do optimalne dobrobiti potrošača i društva u cjelini, što rezultira nedovoljnim nivoima zaštite životne sredine u vezi sa privrednim djelatnostima koje se obavljaju bez državne podrške.
11. Organi vlasti država članica treba da obezbijede da mjera pomoći, s njom povezani uslovi i procedure za njeno donošenje i djelatnost za koju se daje podrška ne budu u suprotnosti s pravom Unije u području zaštite životne sredine. Organi vlasti država članica isto bi tako trebalo da obezbijede da zainteresovana javnost ima priliku da bude konsultovana prilikom donošenja odluka o pomoći. Konačno, pojedincima i organizacijama treba dati priliku da, iznošenjem dokaza o nepoštovanju propisa Unije u području zaštite životne sredine, pred nacionalnim sudovima osporavaju pomoć ili mjere za sprovođenje pomoći⁸.

⁷ Regulativa Savjeta (EU) 2015/1588 od 13. jula 2015. o primjeni čl. 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na određene kategorije horizontalne državne pomoći (OJ L 248, 24.9.2015, str. 1) .

⁸ Vidjeti Saopštenje Komisije o pristupu pravosuđu po pitanjima životne sredine (OJ C 275, 18.8.2017, str. 1) u vezi sa sprovođenjem Arhuške konvencije o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristupu pravosuđu po pitanjima životne sredine na nacionalnom nivou.

2. PODRUČJE PRIMJENE I DEFINICIJE

2.1. Područje primjene

12. Ove Smjernice se primjenjuju na državnu pomoć dodijeljenu da bi se olakšao razvoj privrednih djelatnosti na način kojim se poboljšava zaštita životne sredine i na djelatnosti u energetsom sektoru koje uređuje Ugovor, ukoliko su te mjere pomoći obuhvaćene odjeljkom 2.2 ovih Smjernica. Smjernice se stoga primjenjuju i na one sektore za koje važe posebna pravila Unije o državnoj pomoći osim ako je u tim posebnim pravilima Unije navedeno drugačije ili sadrže odredbe o pomoći za zaštitu životne sredine ili pomoći u energetsom sektoru koje se primjenjuju na istu mjeru, a u tom slučaju prednost imaju posebna sektorska pravila. Ove Smjernice imaju prednost u odnosu na tačku 17 podtačka (b) Smjernica o vazduhoplovstvu⁹ u vezi sa mjerama pomoći za zaštitu životne sredine u korist velikih aerodroma sa brojem putnika više od preko 5 miliona godišnje.
13. Ove Smjernice se ne primjenjuju na:
- a) dizajniranje i proizvodnju proizvoda, mašina, opreme ili prevoznih sredstava prihvatljivih za životnu sredinu u cilju rada uz potrošnju manje količine prirodnih resursa, kao i na mjere koje se preduzimaju u postrojenjima ili drugim proizvodnim jedinicama radi poboljšanja sigurnosti ili higijene¹⁰;
 - b) državnu pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije za koju važe pravila iz Okvira za državnu pomoć za istraživanje i razvoj i inovacije¹¹;
 - c) državnu pomoć koja je obuhvaćena pravilima o državnoj pomoći u sektoru poljoprivrede i šumarstva¹² ili u sektoru ribarstva i akvakulture¹³;
 - d) državnu pomoć za nuklearnu energiju.
14. Pomoć za zaštitu životne sredine i energiju ne može se dodijeliti privrednim društvima u poteškoćama kako je definisano u Smjernicama Komisije o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u poteškoćama.¹⁴
15. Prilikom ocjenjivanja pomoći u korist privrednog društva koje je predmet neizmirenog naloga za povraćaj nakon prethodne odluke Komisije kojom se pomoć proglašava nezakonitom i neusklađenom sa unutrašnjim tržištem, Komisija će u obzir uzeti iznos pomoći koji je potrebno vratiti¹⁵.

⁹ Saopštenje Komisije – Smjernice o državnoj pomoći aerodromima i avio-prevoznicima (OJ C 99, 4.4.2014, str. 3).

¹⁰ Pomoć za zaštitu životne sredine generalno manje narušava konkurenciju i efikasnija je ako se dodijeli potrošaču/korisniku proizvoda prihvatljivih za životnu sredinu umjesto proizvođaču tog proizvoda. Time se ne dovodi u pitanje mogućnost država članica da dodjeljuju pomoć za zaštitu životne sredine privrednim društvima kako bi povećali nivo zaštite okoliša u okviru svojih proizvodnih djelatnosti.

¹¹ Saopštenje Komisije – Okvir za državnu pomoć za istraživanje i razvoj (OJ C 198, 27.6.2014, str. 1).

¹² Smjernice Evropske unije za državnu pomoć u sektoru poljoprivrede i šumarstva i u ruralnim područjima za period 2014–2020 (OJ C 204, 1.7.2014, str. 1).

¹³ Saopštenje Komisije, Smjernice za ispitivanje državne pomoći u sektoru ribarstva i akvakulture (OJ C 217, 2.7.2015, str. 1).

¹⁴ Saopštenje Komisije – Smernice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u poteškoćama (OJ C 249, 31.7.2014, str. 1).

¹⁵ V. presudu Prvostepenog suda od 13. septembra 1995, TWD protiv Komisije, T-244/93 i T-486/93, ECLI:EU:T:1995:160, tačku 56. V. i Saopštenje Komisije, Saopštenje Komisije o povraćaju nezakonite i neusklađene državne pomoći (OJ C 247, 23.7.2019, str. 1).

2.2. Mjere pomoći obuhvaćene Smjernicama

16. Komisija je utvrdila više mjera za zaštitu životne sredine i energiju za koje državna pomoć pod određenim uslovima može da bude spojiva sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora:
- a) pomoć za smanjenje i uklanjanje emisija gasova staklene bašte, uključujući pomoć za energiju iz obnovljivih izvora i energetske efikasnosti;
 - b) pomoć za poboljšanje energetske i ekološke efikasnosti zgrada;
 - c) pomoć za nabavku i lizing čistih vozila (koja se koriste za vazdušni, drumski, željeznički, unutrašnji vodeni i pomorski transport) i čiste mobilne opreme za usluge i za naknadno opremanje vozila i mobilne opreme za usluge;
 - d) pomoć za postavljanje infrastrukture za punjenje i dopunu goriva za čista vozila;
 - e) pomoć za efikasnu upotrebu resursa i za podršku za prelazak na kružnu ekonomiju;
 - f) pomoć za prevenciju ili smanjenje zagađivanja koje nije uzrokovano gasovima staklene bašte;
 - g) pomoć za sanaciju štete po životnu sredinu, rehabilitaciju prirodnih staništa i ekosistema, zaštitu ili obnovu biodiverziteta i sprovođenje prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje;
 - h) pomoć u obliku smanjenja poreza i parafiskalnih davanja;
 - i) pomoć za sigurnost snadbijevanja električnom energijom;
 - j) pomoć za energetske infrastrukture;
 - k) pomoć za centralno grijanje i hlađenje;
 - l) pomoć u vidu smanjenja poreza na električnu energiju za velike potrošače energije;
 - m) pomoć za zatvaranje elektrana koje upotrebljavaju uglj, treset ili uljni škrljac i obustavu rudarskih djelatnosti koje se odnose na eksploataciju uglja, treseta ili uljnih škrljaca;
 - n) pomoć za studije ili konsultantske usluge o pitanjima koja se odnose na klimu, zaštitu životne sredine i energije.

2.3. Struktura Smjernica

17. U Poglavlju 3 navedeni su kriterijumi usklađenosti koji se generalno primenjuju na različite kategorije pomoći obuhvaćene ovim Smjernicama. Odjeljak 3.2.1.3.1 o kumulaciji primjenjuje se na sve kategorije pomoći obuhvaćene ovim Smjernicama. U Poglavlju 4 navode se specifični kriterijumi usklađenosti koji se primjenjuju na mjere pomoći obuhvaćene različitim odjeljcima tog poglavlja. Kriterijumi usklađenosti iz Poglavlja 3 se primjenjuju ako u posebnim odjeljcima u Poglavlju 4 nisu utvrđene konkretnije odredbe.
18. Uslovi navedeni u ovim Smjernicama primjenjuju se na šeme pomoći i individualnu pomoć, bilo da su zasnovane na šemi pomoći ili se dodjeljuju *ad hoc*, osim ako nije drugačije naznačeno.

2.4. Definicije

19. Za potrebe ovih Smjernica primjenjuju se sljedeće definicije:
- 1) „*ad hoc* pomoć” je pomoć koja nije dodijeljena na osnovu šeme pomoći;
 - 2) „intenzitet pomoći” je bruto iznos pomoći izražen kao procenat opravdanih troškova. Svi iznosi koji se upotrebljavaju moraju da budu iznosi prije bilo kog odbitka poreza ili drugih dažbina. Ako se pomoć ne dodjeljuje u obliku bespovratnih sredstava, iznos pomoći mora da bude izražen kao ekvivalent bespovratnih sredstava. Pomoć koja se isplaćuje u više rata mora se izračunati kao vrijednost u trenutku njene dodjele. Kamatna stopa koja se primjenjuje za diskontovanje i

izračunavanje iznosa pomoći u povoljnim zajmovima¹⁶ mora da bude referentna stopa na snazi u vrijeme dodjele. Intenzitet pomoći izračunava se po korisniku;

- 3) „područja koja primaju pomoć” su područja koja su u vrijeme dodjele pomoći označena u odobrenoj mapi regionalne pomoći u skladu sa članom 107 stav 3 tač. (a) i (c) Ugovora;
- 4) „balansiranje” za električnu energiju znači balansiranje kako je definisano u članu 2 tačka (10) Regulative (EU) 2019/943 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁷;
- 5) „balansno odgovorna strana (BOS)” znači balansno odgovorna strana kako je definisano u članu 2 tačka (14) Regulative (EU) 2019/943;
- 6) „biodiverzitet” znači biodiverzitet kako je definisano u članu 2 tačka (15) Regulative (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁸;
- 7) „biogoriva” označavaju biogoriva kako je definisano u članu 2 tačka (33) Direktive (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁹;
- 8) „biogas” znači biogas kako je definisano u članu 2 tačka (28) Direktive (EU) 2018/2001;
- 9) „biotečnosti” su tečnosti od biomase definisane u članu 2 tačka (32) Direktive (EU) 2018/2001;
- 10) „biomasa” je biološki razgradiva frakcija proizvoda, otpada i ostataka biološkog porijekla kako je definisano u članu 2 tačka 24 Direktive (EU) 2018/2001;
- 11) „goriva od biomase” označavaju goriva od biomase kako je definisano u članu 2 tačka (27) Direktive (EU) 2018/2001;
- 12) „mehanizam za razvoj kapaciteta” znači mehanizam za razvoj kapaciteta kako je definisano u članu 2 tačka 22 Regulative (EU) 2019/943;
- 13) „tehnologija za hvatanje i skladištenje ugljenika” ili „CCS” je skup tehnologija za hvatanje ugljen-dioksida (CO₂) koji ispuštaju industrijska postrojenja, uključujući emisije svojstvene proizvodnim procesima, ili za njegovo hvatanje direktno iz ambijentalnog vazduha, da bi se transportovao do odgovarajuće skladišne lokacije i ubrizgao u odgovarajuće podzemne geološke formacije radi trajnog skladištenja;
- 14) „tehnologija za hvatanje i korišćenje ugljenika” ili „CCU” je skup tehnologija za hvatanje CO₂ koji ispuštaju industrijska postrojenja, uključujući emisije svojstvene proizvodnim procesima, ili za njegovo hvatanje direktno iz ambijentalnog vazduha i njegov prevoz do lokacije potrošnje ili potpunog iskorištavanja CO₂;
- 15) „uklanjanje CO₂” označava antropogene aktivnosti koje uklanjaju CO₂ iz atmosfere i trajno ga skladište u geološkim, kopnenim ili okeanskim rezervoarima ili u proizvodima. Uključuje postojeće i potencijalno antropogeno poboljšanje bioloških ili geohemijskih ponora i direktno hvatanje i skladištenje vazduha, ali isključuje prirodnu apsorpciju CO₂ koja nije direktno uzrokovano ljudskim aktivnostima;

¹⁶ Zajam čija je kamatna stopa ispod tržišne.

¹⁷ Regulativa (EU) 2019/943 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o unutrašnjem tržištu električne energije (OJ L 158, 14.6.2019, str. 54).

¹⁸ Regulativa (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. juna 2020. o uspostavljanju okvira za omogućavanje održivog ulaganja i o izmjenama i dopunama Regulative (EU) 2019/2088 (OJ L 198, 22.6.2020, str. 13).

¹⁹ Direktiva (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora (OJ L 328, 21.12.2018, str. 82).

- 16) „šema obaveza dobavljača“ označava šemu u kojoj se stvara vrijednost za obezbjeđivanje dobara ili usluga sertifikovanjem te robe ili usluga i nametanjem obaveze dobavljačima ili potrošačima da kupuju sertifikate;
- 17) „čista mobilna oprema za zemaljske usluge“ znači mobilna oprema koja se upotrebljava u uslužnim djelatnostima u vezi sa vazdušnim ili pomorskim transportom, a koja ima nultu direktnu (izduvnu) emisiju CO₂;
- 18) „čista mobilna oprema za usluge“ znači čista mobilna terminalna oprema i čista mobilna oprema za zemaljske usluge;
- 19) „čista mobilna terminalna oprema“ znači mobilna oprema koja se upotrebljava za utovar, istovar i pretovar robe i intermodalnih utovarnih jedinica kao i za prevoz tereta unutar terminala, koja ima nultu direktnu (izduvnu) emisiju CO₂ ili, ako ne postoje alternativna rješenja za nultu direktnu (izduvnu) emisiju CO₂, koja ima znatno niže direktne (izduvne) emisije CO₂ od konvencionalne terminalne opreme;
- 20) „čisto vozilo“ znači:
- a) za vozila na dva i tri točka i četvorocikle:
 - (i) vozilo obuhvaćeno područjem primjene Regulative (EU) br. 168/2013 sa nultim emisijama CO₂ iz izduvne cijevi, izračunatima u skladu sa zahtjevima iz člana 24 i Priloga V te regulative;
 - b) za laka drumska vozila:
 - (i) vozilo kategorije M1, M2 ili N1 koje ima nultu emisiju CO₂ iz izduvne cijevi, kako je utvrđeno u skladu sa Regulativom Komisije (EU) 2017/1151²⁰;
 - (ii) čisto vozilo kako je definisano u članu 4, tačka (4) podtačka (a) Direktive 2009/33/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta²¹;
 - c) za teška drumska vozila:
 - (i) teško vozilo sa nultom emisijom kao što je definisano u članu 4 stav 5 Direktive 2009/33/EC;
 - (ii) do 31. decembra 2025, teško vozilo sa niskim emisijama kako je definisano u članu 3, stav 12 Regulative (EU) 2019/1242 Evropskog parlamenta i Savjeta²²;
 - (iii) do 31. decembra 2025. čisto vozilo kako je definisano u članu 4, stav 4 tačka b Direktive 2009/33/EC i koje nije obuhvaćeno područjem primjene Regulative (EU) 2019/1242;
 - d) za plovila unutrašnjih plovnih puteva:

²⁰Regulativa Komisije (EU) 2017/1151 od 1. juna 2017. kojom se dopunjava Regulativa (EZ) br. 715/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta o homologaciji tipa motornih vozila u pogledu emisija iz lakih putničkih i komercijalnih vozila (Euro 5 i Euro 6) i o pristupu informacijama o popravci i održavanju vozila (OJ L 175, 7.7.2017, str. 1).

²¹Direktiva 2009/33/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. aprila 2009. o promociji čistih drumskih transportnih vozila s ciljem podrške mobilnosti sa niskim emisijama (OJ L 120, 15.5.2009, str. 5).

²²Regulativa (EU) 2019/1242 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. juna 2019. kojom se utvrđuju emisijski standardi CO₂ za nova teška vozila i menjaju regulative (EZ) br. 595/2009 i (EU) 2018/956 Evropskog parlamenta i Savjeta i Direktive Savjeta 96/53/EC (OJ L 198, 25.7.2019, str. 202).

- (i) plovilo unutrašnjih plovnih puteva za prevoz putnika ili tereta sa nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi);
- (ii) plovilo unutrašnjih plovnih puteva za prevoz putnika, koje ima hibridni motor ili motor sa dvostrukim gorivom i koje za svoj uobičajni rad dobija najmanje 50% energije iz goriva sa nultom direktnom (izduvnom) emisijom CO₂ ili koristi električnu energiju;
- (iii) plovilo unutrašnjih plovnih puteva za prevoz tereta koje ima direktne (izduvne) emisije CO₂ po tonskom kilometru (gCO₂ /tkm), izračunate (ili procijenjene u slučaju novih plovila) primjenom operativnog indikatora energetske efikasnosti (EEOI) Međunarodne pomorske organizacije, koje su 50 % niže od prosječne referentne vrijednosti za emisije CO₂ koje su utvrđene za teška vozila (podgrupa vozila 5-LH) u skladu sa članom 11 Regulative (EU) 2019/1242;

Prilikom procjene je li plovilo čisto vozilo, Komisija će u obzir uzeti razvoj u predmetnom sektoru, uključujući pozivanje na kriterijume tehničke provjere na osnovu kojih se može utvrditi da određena djelatnost značajno doprinosi ublažavanju klimatskih promjena, kako je navedeno u relevantnom delegiranom aktu u skladu sa Regulativom (EU) 2020/852;

e) za pomorska plovila:

- (i) plovilo za pomorski i obalni prevoz putnika ili tereta, za lučke operacije ili pomoćne djelatnosti sa nultom direktnom (izduvnom) emisijom CO₂ ; ili
- (ii) plovilo za pomorski i obalni prevoz putnika ili tereta, za lučke operacije ili pomoćne djelatnosti koje ima hibridni motor ili motor sa dvostrukim gorivom i koje za svoj uobičajeni rad na moru ili u lukama crpi najmanje 25 % energije iz goriva sa nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi) ili upotrebljava električnu energiju odnosno plovilo čiji je indeks energetske efikasnosti (EEDI) Međunarodne pomorske organizacije 10 % niži od zahtjeva u pogledu EEDI-ja koji se primjenjuju od 1. aprila 2022. godine i koje može ploviti koristeći goriva s nultim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi) ili goriva iz obnovljivih izvora; ili
- (iii) pomorski i obalni brod za prevoz tereta koji se koristi isključivo za obavljanje obalnih i kratkih pomorskih usluga dizajniran da omogući modalnu promjenu tereta koji se trenutno prevozi kopnom na more i koji ima direktne (izduvne) emisije CO₂, izračunate pomoću EEDI , koji su 50 % niži od prosječne referentne vrijednosti emisije CO₂ definisane za teška vozila (podgrupa vozila 5-LH) u skladu sa članom 11 Regulative 2019/1242;

Prilikom procjene je li plovilo čisto vozilo Komisija će u obzir uzeti razvoj u predmetnom sektoru, uključujući pozivanje na kriterijume tehničke provjere na osnovu kojih se može utvrditi da određena djelatnost značajno doprinosi ublažavanju klimatskih promjena, kako je navedeno u relevantnom delegiranom aktu u skladu sa Regulativom (EU) 2020/852;

f) za željeznička vozna sredstva:

- (i) željeznička vozna sredstva sa nultim direktnim (izduvnim) emisijama CO₂;
- (ii) željeznička vozna sredstva sa nultim direktnim izduvnim emisijama CO₂ iz izduvne cijevi kad se koristi na pruzi sa neophodnom infrastrukturom i koriste konvencionalni motor kada takva infrastruktura nije dostupna (bimodalni pogon);

g) za avione:

- (i) avion sa nultim direktnim (izduvnim) emisijama CO₂;

- (ii) avion sa značajno poboljšanim ekološkim performansama u poređenju sa avionom iste poletne mase koja odgovara alternativni široko dostupnoj na tržištu;
- 21) „kogeneracija” ili kombinovana proizvodnja toplote i električne energije je kogeneracija kako je definisano u članu 2 tačka 30 Direktive (EU) 2012/27 Evropskog parlamenta i Savjeta²³;
- 22) „kontaminirana lokacija” znači lokacija na kojoj je potvrđena prisutnost materijala ili supstanci prouzrokovanih ljudskom aktivnošću do te mjere da predstavljaju značajan rizik za zdravlje ljudi ili za životnu sredinu uzimajući u obzir trenutnu i odobrenu buduću upotrebu zemljišta, morskog dna ili rijeka;
- 23) „demonstracioni projekat” je demonstracioni projekat kako je definisano u članu 2 tačka 24 Regulative (EU) 2019/943 ;
- 24) „digitalizacija” znači usvajanje tehnologija na kojima se zasniva rad elektronskih uređaja i/ili sistema koji omogućavaju povećanje funkcionalnosti proizvoda, razvoj internet usluga, modernizaciju procesa ili prelazak na modele poslovanja koji se zasnivaju na proizvodnji robe i pružanju usluga bez posrednika, čime se na kraju ostvaruje transformativno dejstvo;
- 25) „odlaganje” znači odlaganje kako je definisano u članu 3 tačka 19 Direktive 2008/98/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta²⁴;
- 26) „operator distributivnog sistema” (ODS) je operatora distributivnog sistema kako je definisano u članu 2, tačka 29 Direktive (EU) 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁵;
- 27) „centralno grijanje” ili „centralno hlađenje” znači centralno grijanje ili hlađenje kako je definisano u članu 2, tačka 19 Direktive (EU) 2010/31 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁶;
- 28) „sistemi centralnog grijanja i/ili hlađenja” su objekti za proizvodnju grijanja i/ili hlađenja, toplotna akumulacija i distributivna mreža, koja se sastoji od primarne prenosne i sekundarne mreže cjevovoda, za snabdijevanje potrošača grijanjem ili hlađenjem. Upućivanje na centralno grijanje treba tumačiti kao sistem centralnog grijanja i/ili hlađenja, u zavisnosti od toga da li mreže snabdijevaju grijanje ili hlađenje zajedno ili odvojeno;
- 29) „eko-inovacija” su svi oblici inovativnih aktivnosti, uključujući nove proizvodne procese, nove proizvode ili usluge i nove metode upravljanja i poslovanja koje dovode do značajnog poboljšanja zaštite životne sredine i značajnog smanjenja uticaja zagađenja na životnu sredinu. Za potrebe ove definicije, sljedeće se ne smatra inovacijama:
- a) djelatnosti koje dovode samo do manjih promjena ili poboljšanja zaštite životne sredine;
 - b) povećanje proizvodnih ili uslužnih kapaciteta uvođenjem proizvodnih ili logističkih sistema koji su veoma slični onima koji se već upotrebljavaju;

²³ Direktiva 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2012. godine o energetske efikasnosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i prestanku važenja direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (OJ L 315, 14.11.2012, str. 1).

²⁴ Direktiva 2008/98/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 19. novembra 2008. o otpadu i stavljanju van snage određenih direktiva (OJ L 312, 22.11.2008, str. 3).

²⁵ Direktiva 2019/944/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i o izmjenama i dopunama Direktive 2012/27/EU (OJ L 158, 14.6.2019, str. 125).

²⁶ Direktiva 2010/31/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 19. maja 2010. o energetskim karakteristikama zgrada (OJ L 153, 18.6.2010, str. 13).

- c) promjene u poslovnoj praksi, organizaciji radnog mjesta ili vanjskim odnosima koje se zasnivaju na organizacionim metodama koje privredno društvo već primjenjuje;
 - d) promjene upravljačke strategije;
 - e) spajanja i pripajanja;
 - f) prestanak upotrebe nekog procesa;
 - g) jednostavna kapitalna zamjena ili proširenje;
 - h) promjene nastale isključivo kao posljedica promjene cijena faktora, prilagođavanja, redovne sezone i druge ciklične promjene;
 - i) trgovina novim ili značajno poboljšanim proizvodima;
- 30) „ekosistem“ znači ekosistem kako je definisano u članu 2 tačka 13 Regulative (EU) 2020/852;
- 31) „energetska efikasnost“ označava energetska efikasnost kako je definisano u članu 2 tačka 4 Direktive 2012/27/EU;
- 32) „skladištenje energije“ znači skladištenje energije u elektroenergetskom sistemu, kako je definisano u članu 2 tačka 59 Direktive (EU) 2019/944;
- 33) „postrojenje za skladištenje energije“ znači objekat za skladištenje energije u elektroenergetskom sistemu, kako je definisano u članu 2 tačka 60 Direktive (EU) 2019/944;
- 34) „efikasno centralno grijanje i hlađenje“ znači efikasno centralno grijanje i hlađenje kako je definisano u članu 2 tačka 41 Direktive 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Savjeta;
- 35) „energija iz obnovljivih izvora“ je energija koju proizvode postrojenja koja koriste samo obnovljive izvore energije kako je definisano u članu 2 tačka 1 Direktive (EU) 2018/2001, kao i udio, izražen u kalorijskoj vrijednosti, energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije u hibridnim postrojenjima koja takođe koriste konvencionalne izvore energije i uključuje električnu energiju iz obnovljivih izvora koja se koristi za punjenje sistema za skladištenje koji su povezani iza brojila (ugrađenih zajedno ili kao dodatak postrojenju za obnovljivu energiju), ali isključuje električnu energiju proizvedenu kao rezultat sistema za skladištenje;
- 36) „energetska infrastruktura“²⁷ označava svaku fizičku opremu ili objekat koji se nalazi unutar Unije ili povezuje Uniju sa jednom ili više trećih zemalja i koji spada u sljedeće kategorije:
- a) za električnu energiju:
 - (i) sistemi za prenos i distribuciju, pri čemu „prenos“ znači prenos električne energije na kopnu i na moru međusobno povezanim sistemom vrlo visokog i visokog napona u cilju njene isporuke krajnjim kupcima ili distributerima, ali ne obuhvata snabdijevanje, a „distribucija“ znači prenos električne energije na kopnu i na moru distribucionim sistemima visokog, srednjeg i niskog napona u cilju njene isporuke kupcima, ali ne obuhvata snabdijevanje;
 - (ii) svaka oprema ili postrojenje koje je važno da bi sistemi iz podtačke (I) funkcionisali na zaštićen, siguran i efikasan način, uključujući sisteme zaštite, praćenja i kontrole na svim naponskim nivoima i trafostanice;

²⁷ Projekti koji su izgrađeni za jednog korisnika ili malu grupu korisnika indetifikovanih unaprijed (ex ante) i prilagođeni njihovim potrebama („namjenska infrastruktura“) ne kvalifikuju se kao energetska infrastruktura.

- (iii) potpuno integrisane mrežne komponente kako je definisano u članu 2 tačka 51 Direktive (EU) 2019/944;
 - (iv) pametne elektroenergetske mreže, što bi značilo sistemi i komponente koje integrišu informacione i komunikacione tehnologije uz pomoć operativnih digitalnih platformi, kontrolnih sistema i senzorskih tehnologija kako na nivou prenosa tako i na nivou distribucije s ciljem sigurnije, efikasnije i inteligentnije mreže za prenos i distribuciju električne energije, povećanog kapaciteta za integraciju novih oblika proizvodnje, skladištenja i potrošnje i lakšeg uspostavljanja novih poslovnih modela i tržišnih struktura;
 - (v) ofšor elektroenergetske mreže, što znači svaka oprema ili postrojenje infrastrukture za prenos ili distribuciju električne energije kako je definisano u podtački (i), koje ima dvostruku funkcionalnost: međusobnu povezanost i prenos ili distribucija energije iz obnovljivih izvora na moru iz odobalnih lokacija za proizvodnju u dvije ili više zemalja. To uključuje i pametne mreže i svu opremu ili postrojenja na moru koja su važna za zaštićen, siguran i efikasan rad, uključujući sisteme zaštite, praćenja i nadzora te potrebne trafostanice ako osiguravaju interoperabilnost tehnologije, uključujući usklađenost sučelja različitih tehnologija;
- b) za gas (prirodni gas, biogas – uključujući biometan – i/ili obnovljivi gas nebiološkog porijekla):
- (i) gasovodi za prenos i distribuciju prirodnog gasa koji su dio mreže, isključujući gasovode pod visokim pritiskom koji se upotrebljavaju za uzvodnu (upstream) distribuciju prirodnog gasa;
 - (ii) podzemni skladišni objekti koji su povezani sa gasovodima pod visokim pritiskom iz tačke (i);
 - (iii) objekti za prihvatanje, skladištenje, regasifikaciju ili dekompresiju tečnog ili komprimovanog prirodnog gasa;
 - (iv) svaka oprema ili postrojenje koji su neophodni da bi sistem funkcionisao na siguran, bezbjedan i efikasan način ili kako bi se omogućio dvosmjerni kapacitet, uključujući kompresorske stanice;
 - (v) pametne gasne mreže, što znači bilo koja sljedeća oprema ili postrojenje čiji je cilj da omogući i olakša integraciju gasova iz obnovljivih izvora i niskougljeničnih gasova (uključujući vodonik ili gasove nebiološkog porijekla) u mrežu: digitalni sistemi i komponente koji integrišu informacione i komunikacione tehnologije, kontrolne sisteme i senzorne tehnologije kako bi omogućili interaktivno i inteligentno praćenje, mjerenje, kontrolu kvaliteta i upravljanje proizvodnjom, prenosom, distribucijom i potrošnjom gasa u okviru gasne mreže. Takođe, pametne mreže mogu uključivati i opremu koja omogućava protoke u suprotnom smjeru, od nivoa distribucije do nivoa prenosa, i povezane neophodne nadogradnje postojeće mreže;
- c) za vodonik²⁸:

²⁸Sva oprema i sistemi za vodonik koji su navedeni u podtačkama od (i) do (vi) može biti ili novoizgrađena oprema ili može biti riječ o opremi za prirodni gas prenamijenjenoj u opremu za vodonik („prenamijenjena oprema”) odnosno o kombinaciji tih dviju opcija. Oprema i sistemi za vodonik navedeni u podtačkama od (i) do (vi) koji podliježu pristupu trećih osoba smatraju se energetsom infrastrukturom;

- (i) cjevovodi za prenos vodonika pod pritiskom i cjevovodi za lokalnu distribuciju vodonika koji omogućavaju pristup većem broju korisnika mreže na transparentnoj i nediskriminatorskoj osnovi;
 - (ii) objekti za skladištenje, što znači objekti koji se upotrebljavaju za skladištenje vodonika visokog stepena čistoće, uključujući dio terminala za vodonik koji se upotrebljava za skladištenje, ali bez dijela koji se upotrebljava za proizvodnju, i uključujući objekte koji su namijenjeni isključivo operatorima mreže vodonika u vršenju svojih funkcija. Objekti za skladištenje vodonika uključuju podzemna skladišta povezana sa cjevovodima za prenos ili distribuciju vodonika pod visokim pritiskom iz podtačke (i);
 - (iii) postrojenja za isporuku, prihvatanje, regasifikaciju ili dekompresiju vodonika ili vodonika sadržanog u drugim hemijskim supstancama sa ciljem ubrizgavanja vodonika u mrežu za gas za vodonik;
 - (iv) terminali, što znači postrojenja za transformaciju tečnog vodonika u gasoviti vodonik za potrebe ubrizgavanja u vodoničnu mrežu. Terminali uključuju pomoćnu opremu i privremeno skladištenje potrebno za proces transformacije i kasnije ubrizgavanje u vodoničnu mrežu, ali ne uključuje nijedan dio terminala za vodonik koji se upotrebljava za skladištenje;
 - (v) interkonektori, što znači vodonična mreža (ili njen dio) koja prelazi granicu između država članica ili se nalazi između države članice i treće zemlje do teritorije države članice ili teritorijalnog mora te države članice;
 - (vi) svaka oprema ili postrojenje potrebno za bezbjedno, sigurno i efikasno funkcionisanje vodoničnog sistema ili za omogućavanje dvosmjernog kapaciteta, uključujući kompresorske stanice;
- d) za ugljen – dioksid²⁹:
- (i) cjevovodi, osim mreža proizvodnih cjevovoda, koji se upotrebljavaju za prenos ugljen – dioksida iz više od jednog izvora, tj. industrijskog postrojenja (uključujući elektrane) koja proizvode ugljen – dioksid sagorjevanjem ili drugim hemijskim reakcijama koje obuhvataju fosilna ili nefosilna jedinjenja koja sadrže ugljen – dioksid za potrebe trajnog geološkog skladištenja ugljen – dioksida u skladu sa članom 3 Direktive 2009/31/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta³⁰ ili u svrhu korišćenja ugljen – dioksida kao sirovine ili za povećanje prinosa bioloških procesa;
 - (ii) postrojenja za likvefakciju i skladištenje ugljen – dioksida u cilju njegovog prevoza ili skladištenja;
 - (iii) infrastruktura u okviru geološke formacije koja se upotrebljava za trajno geološko skladištenje ugljen – dioksida u skladu sa članom 3 Direktive 2009/31/EZ i povezani površinski objekti i postrojenja za ubrizgavanje;
 - (iv) svaka oprema ili postrojenje potrebno za bezbjedno, sigurno i efikasno funkcionisanje predmetnog sistema, uključujući sisteme zaštite, praćenja i kontrole. To može uključivati

²⁹ Oprema i sistemi za ugljen-dioksid navedeni u podtačkama od (i) do (vi) koji podliježu pristupu trećih osoba smatraju se energetskom infrastrukturom;

³⁰ Direktiva 2009/31/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. aprila 2009. o geološkom skladištenju ugljen-dioksida i izmjeni Direktive Savjeta 85/337/EEC, Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 2000/60/EC, 2001/80/ EC, 2004/35/EC, 2006/12/EC, 2008/1/EC i Regulativa (EZ) br. 1013/2006 (OJ L 140, 5.6.2009, str. 114).

posebnu mobilnu opremu za prevoz i skladištenje ugljen – dioksida ako ta mobilna oprema odgovara definiciji čistog vozila;

- e) infrastruktura za prenos ili distribuciju toplotne energije u obliku pare, vruće vode ili rashladnih tečnosti od većeg broja proizvođača/korisnika na osnovu korišćenja energije iz obnovljivih izvora ili otpadne toplote iz industrijskih primjena;
- f) projekti od zajedničkog interesa kako je definisano u tački 4 Regulative (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta³¹ i projekti od zajedničkog interesa iz člana 171 Ugovora;
- g) ostale kategorije infrastrukture koja omogućava fizičko ili bežično povezivanje proizvođača i potrošača energije iz obnovljivih izvora ili energije proizvedene bez emisija ugljenika sa više pristupnih i izlaznih tačaka i koja je otvorena za pristup trećim stranama koje nisu povezane sa privrednim društvima koja su vlasnici/ rukovodioci infrastrukture.

37) „energetske performanse“ označavaju energetske performanse zgrade kako je definisano u članu 2, tačka 4 Direktive 2010/31/EU;

38) „ušteta energije“ znači ušteta energije kako je definisano u članu 2, tačka 5 Direktive 2012/27/EU;

39) „zaštita životne sredine“ označava svaku radnju ili aktivnost osmišljenu da smanji ili spriječi zagađenje, negativne uticaje na životnu sredinu ili drugu štetu nanесenu fizičkom okruženju (uključujući vazduh, vodu i zemljište), ekosistemima ili prirodnim resursima nastalu usljed ljudske aktivnosti, uključujući ublažavanje klimatskih promjena, smanjiti rizik od takve štete, zaštititi i obnoviti biodiverzitet ili dovesti do efikasnijeg korišćenja prirodnih resursa, uključujući mjere uštede energije i korišćenje obnovljivih izvora energije i drugih tehnika za smanjenje emisije gasova staklene bašte i drugih zagađivača, kao i prelazak na modele kružne ekonomije kako bi se smanjila upotreba primarnih materijala i povećala efikasnost. Takođe obuhvata mjere kojima se jača sposobnost prilagođavanja i smanjuje osjetljivost na uticaje klimatskih promjena;

40) „porez ili parafiskalna davanja na zaštitu životne sredine “ je porez koji se primjenjuje na posebnu poresku osnovicu, proizvode ili usluge koje imaju jasan negativan efekat na životnu sredinu ili koji za cilj ima oporezivanje određenih djelatnosti, roba ili usluga na način da se troškovi zaštite životne sredine mogu uključiti u njihovu cijenu ili da se proizvođači i potrošači usmjere na djelatnosti koje su prihvatljive za životnu sredinu;

41) „plan evaluacije“ znači dokument koji obuhvata jednu ili više šema pomoći i koji sadrži barem sljedeće elemente:

- a) ciljeve koji će se procijeniti;
- b) pitanja za evaluaciju;
- c) indikatore rezultata;
- d) predviđeni metod za sprovođenje evaluacije;
- e) zahtjeve za prikupljanje podataka;

³¹Regulativa (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. aprila 2013. o smjernicama za transevropsku energetska infrastrukturu i stavljanju van snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjenama i dopunama Regulativa (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (OJ L 115, 25.4.2013, str. 39).

- f) predloženo vrijeme za evaluaciju, uključujući datum podnošenja privremenih i konačnih izvještaja o evaluaciji ;
 - g) opis nezavisnog tijela koje će sprovesti evaluaciju ili kriterijume koji će se koristiti za njegov izbor i načine na koje će evaluacija biti javno dostupna;
- 42) „šema proširene odgovornosti proizvođača“ znači šema proširene odgovornosti proizvođača kako je definisano u članu 2 tačka 21 Direktive 2008/98/EZ;
- 43) „proizvođač“ je privredno društvo koje proizvodi električnu energiju u komercijalne svrhe;
- 44) „gas staklene bašte“ označava svaki gas koji doprinosi efektu staklene bašte apsorpcijom infracrvenog zračenja, uključujući ugljen – dioksid, metan, azot – oksid i fluorisane gasove kao što su fluorouglenici;
- 45) „visokoefikasna kogeneracija“ je kogeneracija koja odgovara definiciji visokoefikasne kogeneracije iz člana 2 stav 34 Direktive 2012/27/EU;
- 46) „operater vodonične mreže“ označava fizičko ili pravno lice koje obavlja poslove transporta vodonika mrežom i odgovorno je za rad, njeno održavanje i, ako je potrebno, razvoj vodonične mreže u datoj oblasti i, gdje je primenljivo, razvoj njenih interkonekcija sa drugim vodoničnim mrežama, i za obezbjeđivanje dugoročne sposobnosti sistema da ispunji opravdane zahtjeve za transport vodonika;
- 47) „odstupanje“ znači odstupanje kako je definisano u članu 2 tačka 8 Regulative Komisije (EU) 2017/2195;
- 48) „poravnanje odstupanja“ znači poravnanje odstupanja kako je definisano u članu 2 tačka 9 Regulative Komisije (EU) 2017/2195;
- 49) „period poravnanja odstupanja“ znači period poravnanja odstupanja kako je definisano u članu 2 tačka 15 Regulative (EU) 2019/943;
- 50) „individualna pomoć“ znači *ad hoc* pomoć i dodijeljena pomoć koja se mora prijaviti na osnovu šeme pomoći;
- 51) „šema pomoći zasnovana na mogućnosti prekida“ znači mjera za osiguranje snabdijevanja električnom energijom osmišljena kako bi se obezbijedila stabilna frekvencija u elektroenergetskom sistemu ili riješili kratkoročni problemi u snabdijevanju električnom energijom, između ostalog prekidanjem opterećenja;
- 52) „mikropreduzeće“, znači preduzeće koje ispunjava uslove za mikropreduzeća utvrđene u Preporuci Komisije u vezi sa definicijom mikro, malih i srednjih preduzeća³²;
- 53) „prirodno rješenje“ znači rješenje koje je inspirisano i podržano prirodom, koje je isplativo, istovremeno pruža ekološke, društvene i ekonomske koristi i pomaže u izgradnji otpornosti, i koje donosi sve raznovrsnija prirodna rješenja i rješenja sa prirodnim karakteristikama i procese u gradove, kopnenu i morsku životnu sredinu, kroz lokalno prilagođene, resursno efikasne i sistemske intervencije;

³² Preporuka Komisije od 6. maja 2003. godine o definiciji mikro, malih i srednjih preduzeća (OJ L 124, 20.5.2003, str. 36).

- 54) „mjera za slučaj zagušenja mreže“ znači mjera za sigurnost snabdijevanja električnom energijom koja je osmišljena kako bi se nadoknadio nedostatak na mreži za prenos ili distribuciju električne energije;
- 55) „zagađujuća materija“ znači zagađivač kako je definisano u članu 2 tačka 10 Regulative (EU) 2020/852;
- 56) „zagađivač“ znači zagađivač kako je definisano u Prilogu, tačka 3 Preporuke Savjeta 75/436/Euratom, EZUČ, EEZ³³;
- 57) „zagađenje“ znači zagađenje kako je definisano u članu 3 tačka 2 Direktive 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Savjeta³⁴;
- 58) „načelo, zagađivač plaća“ podrazumijeva da troškove mjera koje su usmjerene na zagađenje treba da snosi zagađivač koji prouzrokuje zagađenje;
- 59) „priprema za ponovnu upotrebu“ znači priprema za ponovnu upotrebu kako je definisano u članu 3 tačka 16 Direktive 2008/98/EZ;
- 60) „infrastruktura za punjenje“ znači fiksna ili mobilna infrastruktura kojom se električnom energijom snabdijevaju čista vozila ili čista mobilna oprema za pružanje usluga;
- 61) „povraćaj“ znači povraćaj kako je definisano u članu 3 tačka 15 Direktive 2008/98/EZ;
- 62) „recikliranje“ znači recikliranje kako je definisano u članu 3 tačka 17 Direktive 2008/98/EZ;
- 63) „referentni projekat“ znači primjer projekta koji je reprezentativan za prosječni projekat u kategoriji korisnika koji ispunjavaju uslove za šemu pomoći;
- 64) „infrastruktura za dopunu goriva“ znači fiksna ili mobilna infrastruktura koja omogućava snabdijevanje vodonikom, prirodnim gasom, u gasovitom obliku (komprimovani prirodni gas (KPG)) i u tečnom obliku (tečni prirodni gas (TPG)), biogasom i biogorivom, uključujući napredna biogoriva ili sintetičkim gorivima proizvedenim iz obnovljivih izvora ili energije sa niskim sadržajem ugljenika;
- 65) „sanacija“ znači mjere upravljanja životnom sredinomsa ciljem ponovnog uspostavljanja nivoa funkcionisanja ekosistema na lokacijama sa degradiranim stanjem životne sredine, čiji je cilj obnova i kontinuirano pružanje usluga ekosistema, a ne biodiverzitet i integritet određenog prirodnog ili poluprirodnog referentnog ekosistema;
- 66) „remedijacija“ znači mjere upravljanja životnom sredinom, kao što je uklanjanje ili detoksifikacija zagađujućih materija ili viška hranljivih materija iz tla i vode, koje imaju za cilj uklanjanje izvora degradacije životne sredine;
- 67) „električna energija iz obnovljivih izvora“ znači električna energija proizvedena iz obnovljivih izvora, kako je definisano u članu 2 tačka 1 Direktive (EU) 2018/2001;
- 68) „zajednica obnovljive energije“ znači zajednica obnovljive energije kako je definisano u članu 2 tačka 16 Direktive (EU) 2018/2001;

³³ Preporuka Savjeta od 3. marta 1975. o raspodjeli troškova i djelovanju javnih organa vlasti u vezi sa pitanjima zaštite životne sredine (Sl.list L 194, 25.7.1975, str. 1).

³⁴ Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. novembra 2010. o industrijskim emisijama (integrisano sprečavanje i kontrola zagađenja) (OJ L 334, 17.12.2010, str. 17).

- 69) „obnovljiva energija“ znači energija iz obnovljivih izvora ili obnovljiva energija kako je definisano u članu 2 tačka 1 Direktive (EU) 2018/2001;
- 70) „vodonik iz obnovljivih izvora“ označava vodonik proizveden iz obnovljive energije u skladu sa metodologijama utvrđenim za obnovljiva tečna i gasovita goriva nebiološkog porijekla namijenjena za upotrebu u saobraćaju, u Direktivi (EU) 2018/2001;
- 71) „obnovljiva tečna i gasovita goriva nebiološkog porekla namijenjena upotrebi u saobraćaju“ znači obnovljiva tečna i gasovita goriva nebiološkog porekla namijenjena upotrebi u saobraćaju kako je definisano u članu 2 tačka 36 Direktive (EU) 2018/2001;
- 72) „adekvatnost resursa“ je nivo proizvedenog kapaciteta koji se smatra dovoljnim da se ispuni nivo potražnje u državi članici u bilo kojem datom periodu, na osnovu korišćenja konvencionalnog statističkog indikatora koji koriste organizacije za koje institucije Unije priznaju da imaju ključnu ulogu u stvaranju jedinstvenog tržišta električne energije, kao što je npr. Evropska mreža operatora prenosnih sistema za električnu energiju (ENTSO-E);
- 73) „efikasnost resursa“ znači smanjenje količine ulaznih resursa potrebnih za proizvodnju jedinice proizvodnje ili zamjena primarnih ulaznih resursa sekundarnim;
- 74) „obnova“ znači proces pomoći oporavku ekosistema kao sredstvo za očuvanje biodiverziteta i povećanje otpornosti ekosistema, posebno na klimatske promjene. Obnova ekosistema obuhvata mjere preduzete za poboljšanje stanja ekosistema i ponovno stvaranje ili ponovno uspostavljanje ekosistema u kojem je to stanje izgubljeno i poboljšanje otpornosti ekosistema i prilagođavanje na klimatske promjene;
- 75) „ponovna upotreba“ znači ponovna upotreba kako je definisano u članu 3 tačka 13 Direktive 2008/98/EZ i uključuje svaki postupak kojim se proizvodi ili komponente koji nisu otpad ponovo koriste u druge svrhe osim onih za koje su namijenjeni;
- 76) „malo preduzeće“ znači privredno društvo koje ispunjava uslove utvrđene za mala preduzeća u Preporuci Komisije u vezi sa definicijom mikro, malih i srednjih preduzeća;
- 77) „malo i srednje preduzeće“ (MSP) znači privredno društvo koje ispunjava uslove utvrđene u Preporuci Komisije u vezi sa definicijom mikro, malih i srednjih preduzeća;
- 78) „malo preduzeće srednje tržišne kapitalizacije“ znači privredno društvo koje nije MSP i čiji broj zaposlenih ne prelazi 499, izračunato u skladu sa čl. 3 do 6 Priloga I Regulative Komisije (EU) br. 651/2014³⁵, i čiji godišnji promet ne prelazi 100 miliona EUR ili čiji godišnji bilans ne prelazi 86 miliona EUR. Više subjekata će se smatrati jednim privrednim društvom ako je ispunjen bilo koji od uslova navedenih u članu 3 tačka 3 Priloga I Regulative (EU) br. 651/2014;
- 79) „pametno punjenje“ znači punjenje tokom kojeg se intenzitet električne energije koja se isporučuje bateriji prilagođava u realnom vremenu, na osnovu informacija primljenih putem elektronske saopštenje;
- 80) „spremnost za pametne tehnologije“ znači sposobnost zgrada ili građevinskih jedinica da prilagode svoj rad potrebama korisnika, uključujući optimizaciju energetske efikasnosti i ukupnih performansi, i da prilagode svoj rad kao odgovor na signale iz mreže;

³⁵Regulativa Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći usklađenim sa unutarnjim tržištem u primjeni čl. 107 i 108 Ugovora (OJ L 187, 26.6.2014, str. 1).

- 81) „standardna odgovornost za odstupanja“ znači nediskriminatorska odgovornost za odstupanja u svim tehnologijama tako da nijedan proizvođač nije oslobođen te odgovornosti kako je utvrđeno u članu 5 Regulative (EU) 2019/943;
- 82) „početak radova“ znači prva čvrsta obaveza (na primjer, naručivanje opreme ili početak izgradnje) koja čini investiciju nepovratnom. Kupovina zemljišta i pripremni radovi kao što su dobijanje dozvola i sprovođenje preliminarnih studija izvodljivosti ne smatraju se početkom radova. Za preuzimanja, „početak radova“ znači trenutak sticanja sredstava koja su direktno povezana sa stečenom poslovnom jedinicom;
- 83) „strateška rezerva“ znači mehanizam za razvoj kapaciteta u kojem se kapacitet električne energije, kao što je proizvodnja, skladištenje ili upravljanje potrošnjom, čuva van tržišta električne energije i šalje samo u određenim okolnostima;
- 84) „ukupni troškovi vlasništva“ znači ukupni troškovi nabavke i posjedovanja vozila tokom njegovog vijeka trajanja, uključujući troškove nabavke ili lizinga vozila, troškove goriva, troškove održavanja i popravke, troškove osiguranja, finansijske troškove i poreze;
- 85) „operater prenosnog sistema“ (OPS) označava operatora prenosnog sistema kako je definisano u članu 2 tačka 35 Direktive (EU) 2019/944;
- 86) „vozilo“ znači bilo šta od sljedećeg:
- a) drumsko vozilo kategorije M1, M2, N1, M3, N2, N3 ili L;
 - b) unutrašnji ili morski i obalni brod za prevoz putnika ili tereta;
 - c) željeznička vozna sredstva;
 - d) avion;
- 87) „obrada“ znači obrada kako je definisano u članu 3 tačka 14 Direktive 2008/98/EZ;
- 88) „najniži nivo oporezivanja u Uniji“ znači najniži nivo oporezivanja predviđen pravom Unije; za energente i električnu energiju, to znači minimalni nivo oporezivanja utvrđen u Prilogu I Direktive Savjeta 2003/96/EC³⁶;
- 89) „standard Unije“ znači:
- a) obavezni standard Unije kojim se utvrđuju nivoi koje pojedinačna privredna društva moraju da dostignu u pogledu zaštite životne sredine, isključujući standarde ili ciljeve utvrđene na nivou Unije koji su obavezujući za države članice, ali ne i za pojedinačna privredna društva;
 - b) obaveza na osnovu Direktive 2010/75/EU²² da se koriste najbolje dostupne tehnike (NDT) i obezbijedi da nivoi emisija zagađujućih materija nisu viši nego što bi bili uz primjenu najboljih dostupnih tehnika; u slučajevima kada su nivoi emisija povezani sa najboljim dostupnim tehnikama³⁷ utvrđeni u aktima za sprovođenje donijetim na osnovu Direktive 2010/75/EU ili drugih primjenjivih direktiva, ti nivoi će se primjenjivati za svrhe ovih smjernica; ako su ti nivoi i izraženi kao raspon, primjenjivaće se granica postizanja najboljih dostupnih tehnika za predmetno privredno društvo;

³⁶Direktiva Savjeta 2003/96/EZ od 27. oktobra 2003. o restrukturiranju sistema Zajednice za oporezivanje energenata i električne energije (OJ L 283, 31.10.2003, str. 51).

³⁷To može uključivati povezane nivoe emisija, povezane nivoe energetske efikasnosti ili povezane niveoeфикаsnosti u zaštiti životne sredine.

90) „otpad“ znači otpad kako je definisano u članu 3 tačka 1 Direktive 2008/98/EZ;

91) „otpadna toplota“ znači otpadna toplota kako je definisano u članu 2 tačka 9 Direktive (EU) 2018/2001.

3. OCJENA USKLAĐENOSTI NA OSNOVU ČLANA 107 STAV 3 TAČKA (C) UGOVORA

20. U skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora u ovim Smjernicama su utvrđeni kriterijumi usklađenosti mjera pomoći za zaštitu životne sredine, uključujući zaštitu klime, i energetske ciljeve, koji podliježu obavezi prijavljivanja u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora.

21. Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, Komisija može smatrati da je pomoć za olakšavanje razvoja određenih privrednih djelatnosti u Uniji (pozitivni uslov) usklađena sa unutrašnjim tržištem ako takva pomoć ne utiče negativno na tržišne uslove u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu (negativni uslov).

22. Prilikom procjene da li se zaštita životne sredine i energetska pomoć mogu smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem prema članu 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, Komisija će analizirati sljedeće aspekte:

a) što se tiče prvog (pozitivnog) uslova da pomoć olakšava razvoj privredne djelatnosti:

(i) identifikaciju privredne djelatnosti koju mjera olakšava, njenih pozitivnih efekata na društvo u cjelini i, gdje je primjenjivo, njenog značaja za određene politike Unije (vidjeti odjeljak 3.1.1);

(ii) podsticajni efekat pomoći (vidjeti odjeljak 3.1.2);

(iii) odsustvo povrede bilo koje relevantne odredbe prava Unije (vidjeti odjeljak 3.1.3).

b) kad je riječ o drugom (negativnom) uslovu da pomoć ne utiče neopravdano na tržišne uslove u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu:

(i) potreba za državnom intervencijom (vidjeti odjeljak 3.2.1.1);

(ii) prikladnost pomoći (vidjeti odjeljak 3.2.1.2);

(iii) proporcionalnost pomoći (pomoć ograničena na minimum neophodan za postizanje svog cilja) uključujući kumulaciju (vidjeti odjeljak 3.2.1.3);

(iv) transparentnost pomoći (vidjeti odjeljak 3.2.1.4);

(v) izbjegavanje neopravdanih negativnih efekata pomoći na konkurenciju i trgovinu (vidjeti odjeljak 3.2.2);

(vi) odmjeraivanje pozitivnih i negativnih efekata pomoći (vidjeti odjeljak 3.3)

3.1. Pozitivni uslov: pomoć mora olakšavati razvoj privredne djelatnosti

3.1.1. Identifikacija privredne djelatnosti koju mjera olakšava, njenih pozitivnih efekata na društvo u cjelini, i gdje je primjenjivo, njene važnosti za specifične politike Unije

23. Prilikom prijavljivanja pomoći, države članice moraju da identifikuju privredne djelatnosti koje će pomoć olakšati i način na koji se pomaže razvoj tih djelatnosti.

24. Pomoć za sprečavanje ili smanjenje negativnih efekata privrednih djelatnosti na klimu ili životnu sredinu može olakšati razvoj privrednih djelatnosti povećanjem održivosti predmetne privredne djelatnosti. Pomoć takođe može da obezbijedi da se djelatnosti u budućnosti bez stvaranja neproporcionalne štete za životnu sredinu i podržavanjem razvoja novih privrednih djelatnosti i usluga (podrška razvoju tzv. „zelene ekonomije“).

25. Države članice takođe moraju da opišu hoće li i kako pomoć doprinijeti postizanju ciljeva klimatske politike, politike zaštite životne sredine i energetske politike Unije i, konkretnije, očekivane koristi od pomoći u smislu njenog materijalnog doprinosa zaštiti životne sredine, uključujući ublažavanje klimatskih promjena, ili efikasnom funkcionisanju unutrašnjeg energetskog tržišta.

3.1.2. Podsticajni efekat

26. Može se smatrati da pomoć olakšava privrednu djelatnost samo ako ima podsticajni efekat. Podsticajni efekat je prisutan kada pomoć podstiče korisnika da promijeni svoje ponašanje odnosno da se uključi u dodatnu privrednu djelatnost ili privrednu djelatnost koja je prihvatljivija za životnu sredinu, a koju bez pomoći ne bi obavljao ili bi je obavljao na ograničen ili drugačiji način.
27. Pomoć ne smije da finansira troškove djelatnosti koju bi korisnik pomoći na bilo koji način obavljao i ne smije da nadoknađuje uobičajeni poslovni rizik privredne djelatnosti.³⁸
28. Dokazivanje efekta podsticaja podrazumijeva identifikaciju stvarnog scenarija i hipotetičkog scenarija bez pomoći³⁹. Komisija će to ispitati na osnovu mjerenja iz odjeljka 3.2.1.3.
29. Komisija smatra da pomoć nema podsticajni efekat na korisnika u slučajevima kada je početak radova na projektu ili djelatnosti započet prije nego što je korisnik domaćim organima vlasti podnio pisani zahtjev za dodjelu pomoći. U slučaju da korisnik počne da sprovodi projekat prije nego što podnese zahtjev za pomoć, svaka pomoć dodijeljena za taj projekat se, u načelu, neće smatrati usklađenom sa unutarnjim tržištem.
30. Zahtjev za pomoć može imati različite oblike, uključujući na primjer ponudu u konkurentnom postupku prikupljanja ponuda. Svaki zahtjev mora da sadrži barem ime podnosioca prijave, opis projekta ili djelatnosti, uključujući njihovu lokaciju i iznos pomoći koja je potrebna za njihovo sprovođenje.
31. U određenim izuzetnim slučajevima, pomoć može da ima podsticajni efekat čak i za projekte koji su započeti prije podnošenja zahtjeva za pomoć. Posebno se smatra da pomoć ima podsticajni efekat u sljedećim situacijama:
- a) ako se pomoć dodjeljuje automatski u skladu sa objektivnim i nediskriminatornim kriterijumima i bez dalje primjene diskrecionog prava države članice, a mjera je donesena i stupila je na snagu prije početka rada na projektu ili djelatnosti kojoj je dodijeljena pomoć, osim u slučaju šema koji su nasljednici poreskih programa ako je djelatnost bila obuhvaćena prethodnim šemama u vidu poreskih olakšica;
 - b) ako su domaći organi vlasti prije početka radova objavili saopštenje o svojoj namjeri da uvedu predloženu mjeru pomoći pod uslovom da Komisija odobri mjeru u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora. To saopštenje mora biti dostupno na javnim internet stranicama ili drugim javno dostupnim medijima sa relativno širokim i jednostavnim pristupom i u njoj se mora jasno navesti

³⁸Vidjeti presudu Suda od 13. juna 2013, HGA i drugi/Komisija, C-630/11 P do C-633/11 P, ECLI:EU:C:2013:387, tačka 104.

³⁹Taj scenario mora biti vjerodostojan, originalan i povezan sa faktorima donošenja odluka koji su preovladali u trenutku kad korisnik pomoći donosi odluku o projektu. Države članice su pozvane da se oslanjaju na zvanična dokumenta odbora, procjene rizika, finansijske izvještaje, interne poslovne planove, stručna mišljenja i druge studije u vezi sa projektom koji se ocjenjuje. Za dokazivanje efekta podsticaja državama članicama mogu pomoći dokumenti koji sadrže informacije o predviđenoj potražnji, predviđenim troškovima i finansijskim predviđanjima, dokumenti koji se dostavljaju investicionom odboru u kojima se razrađuju različiti scenariji ulaganja/operacija ili dokumenti koji se dostavljaju finansijskim institucijama. Ti dokumenti moraju biti istovremeni sa periodom u kojem se donosila odluka o ulaganju/operaciji.

vrsta projekata koje država članica predlaže kao opravdane i trenutak od kojeg država članica namjerava da takve projekte smatra opravdanim. Predložena opravdanost ne smije biti neumjereno ograničena. Korisnik prije početka radova mora obavijestiti davaoca pomoći da se predložena mjera pomoći smatra uslovom za donošenje odluka o ulaganju. Ako se država članica oslanja na takvo saopštenje kako bi dokazala podsticajni efekat, u okviru svoje prijave državne pomoći mora da dostavi kopiju saopštenja i link ka internet stranici na kojima je objavljena, odnosno odgovarajući dokaz o njenoj dostupnosti za javnost;

- c) u slučaju operativne pomoći koja je dodijeljena postojećim postrojenjima za ekološki prihvatljivu proizvodnju ako ne postoji „početak radova” jer nema značajnih novih ulaganja. U ovim slučajevima se podsticajni efekat može dokazati promjenom u radu postrojenja na način koji je prihvatljiv za životnu sredinu, umjesto prelaska na alternativni jeftiniji način rada koji je manje ekološki prihvatljiv.

- 32. Komisija smatra da pomoć dodijeljena za pokrivanje troškova prilagođavanja budućim standardima Unije, u načelu, nema podsticajni efekat. Po pravilu, samo pomoć koja omogućava prevazilaženje standarda Unije može imati podsticajni efekat. Međutim, slučajevima kada je relevantni standard već donijet, ali još nije na snazi, pomoć može imati podsticajni efekat ako se njome podstiče realizacija ulaganja i završi najmanje 18 mjeseci prije nego što standard stupi na snagu, osim ako je u odjeljcima od 4.1. do 4.13 drugačije navedeno. Kako se države članice ne bi obeshrabrile da uspostave obavezne nacionalne standarde koje su stroži ili ambiciozniji od odgovarajućih standarda Unije, mjere pomoći mogu imati podsticajni efekat bez obzira na prisustvo takvih domaćih standarda. Isto važi i za pomoć koja se dodjeljuje kad postoje obvezni domaći standardi koji su donešeni u nedostatku standarda Unije.

3.1.3. *Nepostojanje povrede bilo koje relevantne odredbe prava Unije*

- 33. Ako djelatnost koja se podržava, ili mjera pomoći ili s njom povezani uslovi, uključujući način njenog finansiranja kada je sastavni dio mjere, dovode do kršenja relevantnog prava Unije, pomoć se ne može proglasiti usklađenom sa unutrašnjim tržištem. Ovo može biti slučaj, na primjer, kada pomoć podliježe odredbama kojima se direktno ili indirektno uslovljava porijeklo proizvoda ili opreme, kao što su zahtjevi da korisnik kupuje domaće proizvode.

3.2. *Negativan uslov: mjera pomoći ne smije neopravdano da utiče na uslove trgovine u mjeri koja je suprotna opštem interesu*

3.2.1. *Smanjivanje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru*

3.2.1.1. *Neophodnost pomoći*

- 34. Predložena mjera državne pomoći mora biti usmjerena na situaciju u kojoj može da dovede do značajnog razvoja koji tržište ne može ostvariti samo, na primjer otklanjanjem tržišnih neuspjeha u vezi sa projektima ili djelatnostima za koje se pomoć dodjeljuje. Iako je opšteprihvaćeno da konkurentna tržišta obično dovode do efikasnih rezultata u smislu razvoja privrednih djelatnosti, cijena, proizvodnje i korišćenja resursa, u slučaju tržišnih neuspjeha, javna intervencija u vidu državne pomoći može poboljšati efikasno funkcionisanje tržišta i na taj način doprinijeti razvoju privredne djelatnosti u mjeri u kojoj tržište ne uspije samostalno da postigne efikasan rezultat. Država članica treba da identifikuje tržišne neuspjehe koji sprečavaju postizanje zadovoljavajućeg nivoa zaštite životne sredine ili efikasno unutrašnje energetske tržište. Glavni tržišni neuspjesi u vezi sa zaštitom životne sredine i energijom koji mogu spriječiti optimalan ishod i dovesti do neefikasnog ishoda su:

- a) negativni spoljni efekti: najčešći su za mjere pomoći za zaštitu životne sredine i pojavljuju se kad zagađenju nije određena ispravna cijena, tj. kada predmetno privredno društvo ne snosi sve

troškove zagađenja. U tom slučaju privredna društva koja djeluju u sopstvenom interesu nemaju dovoljno podsticaja da uzmu u obzir negativne spoljne efekte koji proizilaze iz njihove privredne djelatnosti niti prilikom donošenja odluka o određenoj tehnologiji proizvodnje niti prilikom donošenja odluka o nivou proizvodnje. Drugim riječima, troškovi proizvodnje koje snosi privredno društvo manji su od troškova koje snosi društvo. Stoga privredna društva obično nemaju dovoljno podsticaja da smanje nivo zagađenja koji prouzrokuju ili da preduzmu pojedinačne mjere za zaštitu životne sredine;

- b) pozitivni spoljni efekti: činjenica da će osim investitora dio koristi od ulaganja imati i učesnici na tržištu dovešće do nedovoljnih ulaganja privrednih društava. Pozitivni spoljni efekti mogu da se pojave, na primjer, u slučaju ulaganja u eko-inovacije, stabilnost sistema, nove i inovativne obnovljive tehnologije i inovativne mjere za prilagođavanje potražnji ili u slučaju energetskih infrastruktura ili mjera sigurnosti snabdijevanja električnom energijom od kojih imaju koristi mnoge države članice ili veći broj potrošača.
 - c) asimetrične informacije: obično se pojavljuju na tržištima na kojima postoji nepodudarnost između informacija dostupnih jednoj strani tržišta i informacija dostupnih drugoj strani tržišta. To bi, na primjer, moglo da se pojavi kada spoljni finansijski investitori nemaju sve informacije o vjerovatnim prinosima i rizicima projekta. Mogu se pojaviti i kod saradnje u oblasti prekogranične infrastrukture kada jedna strana ima manje informacija u odnosu na drugu stranu. Iako rizik ili nesigurnost sami po sebi ne dovode do tržišnog neuspjeha, problem asimetričnih informacija povezan je sa stepenom takvog rizika i nesigurnosti. I jedno i drugo obično su veći za ulaganja u zaštitu životne sredine sa tipično dužim periodom amortizacije. To bi moglo da poveća usmjerenost na kratkoročna ulaganja koja bi mogli da otežaju finansijski uslovi za takva ulaganja, naročito za MSP;
 - d) nedostaci u koordinaciji: mogu spriječiti razvoj projekta ili njegovo efikasno osmišljavanje zbog različitih interesa i motivacija investitora (tzv. podijeljene motivacije), troškova ugovaranja, nesigurnosti ishoda saradnje i mrežnih efekata, npr. neprekidno snabdijevanje električnom energijom. Mogu se na primjer pojaviti u odnosu između vlasnika zgrade i zakupca u pogledu primjene energetski efikasnih rješenja. Probleme u koordinaciji mogu dodatno da pogoršaju problemi sa informacijama, a naročito oni koji se odnose na asimetrične informacije. Problemi u koordinaciji mogu proistići i iz potrebe da se dostigne određena kritična masa prije nego što postane komercijalno privlačno pokrenuti projekt koji bi mogao da predstavlja posebno važan aspekt u (prekograničnim) infrastrukturnim projektima.
35. Samo postojanje tržišnih neuspjeha u određenom kontekstu nije dovoljno opravdanje za intervenciju države. Naročito mogu da budu već utvrđene druge politike i mjere radi rješavanja nekih utvrđenih tržišnih neuspjeha. Primjeri za to su sektorski propisi, obavezni standardi u pogledu zagađenja, mehanizmi utvrđivanja cijena kao što su sistem Unije za trgovanje emisijama (ETS) i porezi na ugljenik. Dodatne mjere, uključujući državnu pomoć, mogu biti usmjerene samo na preostali tržišni neuspjeh, tj. tržišni neuspjeh koji se ne rješava tim drugim politikama i mjerama. Važno je i pokazati na koji način se državnom pomoći jačaju druge utvrđene politike i mjere kojima je cilj da otklone isti tržišni neuspjeh. Stoga je opravdanost potrebe za državnom pomoći manja ako je u suprotnosti sa drugim politikama koje su usmjerene na isti tržišni neuspjeh.
36. Komisija će smatrati da je pomoć potrebna ako država članica dokaže da je pomoć efikasno usmjerena na preostali tržišni neuspjeh, uzimajući u obzir i sve druge politike i mjere koje su već na snazi radi ispravljanja nekih od utvrđenih tržišnih neuspjeha.

37. Kada se državna pomoć dodjeljuje za projekte ili aktivnosti koji su, u pogledu svog tehnološkog sadržaja, nivoa rizika i veličine, slični onima koji se već sprovode u Uniji pod tržišnim uslovima, Komisija će, u načelu, pretpostaviti da nema tržišnog neuspjeha i zahtijevaće dodatne dokaze da se pokaže potreba za državnom pomoći.
38. Da bi pokazala neophodnost pomoći, država članica mora pokazati da projekat, ili u slučaju šema, referentni projekat, ne bi bio sproveden bez pomoći. Komisija će to ocijeniti na osnovu mjerenja iz odjeljka 3.2.1.3 ili specifične analize zasnovane na dokazima koju je podnela država članica i kojom se dokazuje neophodnost pomoći.

3.2.1.2. Primjerenost

39. Predložena mjera pomoći mora da bude odgovarajući instrument politike za postizanje predmetnog cilja pomoći, to jest ne smije da postoji instrument politike i pomoći koji manje narušava tržišnu konkurenciju, a kojim se mogu ostvariti isti rezultati.

3.2.1.2.1. Primjerenost u pogledu drugih instrumenata politike

40. Državna pomoć nije jedini instrument politike dostupan državama članicama za podsticanje viših nivoa zaštite životne sredine ili za obezbjeđivanje efikasnog unutrašnjeg energetskeg tržišta. Na raspolaganju su i drugi, primjereniji instrumenti, kao što su tržišni instrumenti ili mjere koji se zasnivaju na potražnji, a uključuju propise, usklađenost sa načelom „energetska efikasnost na prvom mjestu”⁴⁰, javne nabavke ili standardizaciju, kao i povećanje finansiranja javne infrastrukture i opšte fiskalne mjere. Meki instrumenti, kao što su dobrovoljne eko-oznake i širenje tehnologija prihvatljivih za životnu sredinu, isto tako mogu da imaju važnu ulogu u ostvarivanju višeg nivoa zaštite životne sredine⁴¹.
41. Različite mjere za otklanjanje istog tržišnog neuspjeha mogu uzajamno da djeluju suprotno. To je slučaj ako je uspostavljen poseban efikasan mehanizam koji se zasniva na tržištu koji je namijenjen rješavanju isključivo problema spoljnih efekata, kao što je na primjer Evropski sistem trgovine emisijama gasova sa efektom staklene bašte (EU ETS). Dodatna mjera podrške za rješavanje istog tržišnog neuspjeha mogla bi da naruši efikasnost mehanizma koji se zasniva na tržištu. Stoga, kada

⁴⁰ U skladu sa tim načelom, države članice prilikom planiranja i donošenja politika i odluka o ulaganju u području energije, treba da, u najvećoj mogućoj mjeri vode računa o alternativnim isplativim mjerama energetske efikasnosti kako bi potražnju za energijom i snabdijevanje energijom učinile efikasnijim, a posebno uz pomoć isplativo efikasne uštede energije u krajnjoj potrošnji, inicijativa za upravljanje potražnjom i efikasniju konverziju, prenos i distribuciju energije, a da se i dalje ostvaruju ciljevi tih odluka. Vidjeti Regulativu (EU) 2018/1999 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. o upravljanju energetsom unijom i klimatskim akcijama, o izmjenama i dopunama regulativa (EZ) br. 663/2009 i (EZ) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta, direktiva 94/22/EZ, 98/70/EZ, 2009/31/EZ, 2009/73/EZ, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Evropskog parlamenta i Savjeta, direktiva Savjeta 2009/119/EZ i (EU) 2015/652 i stavljanja van snage Regulative (EU) br. 525/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta (OJ L 328, 21.12.2018, str.1).

⁴¹ Upotreba ekoloških oznaka i deklaracija na proizvodima može biti još jedan način na koji se potrošačima/korisnicima omogućava da donose informisane odluke o kupovini i povećava potražnja za ekološki prihvatljivim proizvodima. Ako su dobro osmišljene, prepoznatljive, razumljive, pouzdane i ako ih relevantni potrošači opažaju, pouzdane ekološke oznake i istinite tvrdnje o zaštiti životne sredine mogu biti moćan alat za usmjeravanje i oblikovanje ponašanja (potrošača) prema ekološki prihvatljivim izborima. Korišćenje pouzdanog sistema označavanja/sertifikacije sa jasnim kriterijumima koji podliježe spoljnoj provjeri (od treće strane) biće jedan od najefikasnijih načina na koji firme mogu potrošačima i zainteresovanim stranama pokazati da ispunjavaju visoke standarde zaštite životne sredine. U tom kontekstu Komisija ne uključuje posebna pravila o pomoći za dizajniranje i proizvodnju proizvoda prihvatljivih za zaštitu životne sredine u područje primjene ovih smjernica.

šema pomoći ima za cilj rješavanje preostalih tržišnih neuspjeha, šema pomoći mora biti osmišljena na takav način da ne ugrožava efikasnost mehanizma koji se zasniva na tržištu.

42. Poštovanjem načela „zagađivač plaća” u propisima o zaštiti životne sredine u načelu se obezbjeđuje otklanjanje tržišnog neuspjeha povezanog sa negativnim spoljnim efektima. Stoga državna pomoć nije odgovarajući instrument i ne može se dodijeliti ukoliko se korisnik pomoći može smatrati odgovornim za zagađenje u skladu sa postojećim pravom Unije ili domaćim pravom.

3.2.1.2.2. Primjerenost u odnosu na druge instrumente pomoći

43. Državna pomoć za zaštitu životne sredine i energiju može se dodijeliti u različitim oblicima. Međutim, država članica trebalo bi da obezbijedi da se pomoć dodjeljuje u obliku koji će vjerovatno prouzrokovati najmanje narušavanje trgovine i konkurencije.
44. U tom pogledu, država članica mora da dokaže zašto su drugi potencijalno manje narušavajući oblici pomoći kao što su otplativi avansi u odnosu na direktna bespovratna sredstva; poreski krediti u odnosu na smanjenje poreza; oblici pomoći koji se zasnivaju na finansijskim instrumentima, kao što su dužnički instrumenti u odnosu na instrumente vlasničkog kapitala, uključujući, na primjer, zajmove sa niskim kamatama ili subvencionisane kamatne stope, državne garancije ili alternativni oblici dodjeljivanja kapitala pod povoljnim uslovima.
45. Izbor instrumenta pomoći trebalo bi da bude u skladu sa tržišnim neuspjehom koji mjera pomoći ima za cilj da riješi. Otplativi avans, naročito kada su stvarni prihodi nesigurni, na primjer u slučaju mjera uštede energije, može da predstavlja odgovarajući instrument.
46. Država članica mora da dokaže da su pomoć i njen oblik primjereni za ostvarivanje cilja mjere na koji je pomoć usmjerena.

3.2.1.3. Proporcionalnost

47. Pomoć se smatra proporcionalnom ako je iznos pomoći po korisniku ograničen na minimum potreban za izvođenje projekta ili obavljanje djelatnosti kojima se pruža pomoć.
48. Kao opšti načelo, pomoć će se smatrati ograničenom na najmanju potrebnu za sprovođenje projekta ili obavljanje djelatnosti kojoj je dodijeljena pomoć ako odgovara neto dodatnim troškovima („manjak finansijskih sredstava”) potrebnim za ostvarivanje cilja mjere pomoći u poređenju sa obrnutim hipotetičkim scenarijem bez pomoći. Neto dodatni troškovi utvrđuju se na osnovu razlike između ekonomskih koristi i troškova (uključujući ulaganje i poslovanje) projekta kojem je dodijeljena pomoć i koristi i troškova alternativnog projekta ulaganja koji bi korisnik pomoći pouzdano sproveo ako ne bi primilo pomoć.
49. Detaljna ocjena neto dodatnog troška neće biti potrebna ako se iznosi pomoći određuju u konkurentnom postupku nadmetanja, jer iz njega proizlazi pouzdana procjena minimalne pomoći koju traže potencijalni korisnici⁴². Stoga Komisija smatra da je proporcionalnost pomoći obezbijeđena ako su ispunjeni sljedeći kriterijumi:
- a) proces nadmetanja je konkurentan, odnosno: otvoren je, jasan, transparentan i nediskriminatorski, zasnovan na objektivnim kriterijumima, definisanim prethodno (*ex ante*) u

⁴²Međutim, u slučaju da postoji mogućnost „ponude sa nultim subvencijama”, države članice treba da objasne kako će se obezbijediti proporcionalnost. Ponude sa nultim subvencijama mogu nastati na primjer zato što se predviđa da će tržišni prihodi rasti tokom vremena i/ili zato što uspješni ponuđači dobijaju ustupke ili druge beneficije, ali i zaštitu cijena. Treba izbjegavati najniže ili gornje granice cijena koje ograničavaju postupak konkurencije i ugrožavaju proporcionalnost, čak i ako su jednake nuli.

skladu sa ciljem mjere i svođenjem strateškog rizika dostavljanja ponuda na najnižu moguću mjeru;

- b) kriterijumi su objavljeni dovoljno rano prije roka za podnošenje prijave da bi se omogućila efektivna konkurencija⁴³;
- c) obračun ili količina koji se odnose na konkurentni postupak su obavezujuće ograničenje u smislu da se može očekivati da neće svi ponuđači dobiti pomoć, da je očekivani broj ponuđača dovoljan da osigura efikasnu konkurenciju, i da se konkurentni postupci sa premalim brojem ponuda tokom sprovođenja programa ili, ako to nije moguće, čim je to primjereno ispravljaju kako bi se ponovno uspostavilo efikasna tržišna konkurencija u budućim konkurentnim postupcima;
- d) izbegavaju se naknadna (*ex post*) prilagođavanja ishoda konkurentnog postupka (kao što su naknadni pregovori o rezultatima ponude ili racioniranje) jer mogu ugroziti efikasnost ishoda postupka.

50. Kriterijumi za izbor koji se koriste za rangiranje ponuda i, u krajnjoj liniji, za dodjelu pomoći u okviru konkurentnog postupka trebalo bi po pravilu da stave doprinos glavnim ciljevima mjere u direktnu ili indirektnu vezu sa iznosom pomoći koji je zatražio podnosilac zahtjeva. To se na primjer može izraziti u obliku pomoći po jedinici zaštite životne sredine ili pomoći po jedinici energije⁴⁴. Takođe se mogu uključiti i drugi kriterijumi odabira koji nisu direktno ili indirektno povezani sa glavnim ciljevima mjere. U takvim slučajevima ovi drugi kriterijumi ne smiju činiti više od 30 % pondera svih kriterijuma za izbor. Država članica mora da navede razloge za predloženi pristup i osigura da je on primjeren cilju koji se želi postići.

51. Ako se pomoć ne dodjeljuje u okviru konkurentnog postupka, neto dodatni trošak mora se utvrditi upoređivanjem profitabilnosti stvarnog i obrnutog, hipotetičkog scenarija. Kako bi se utvrdio nedostatak finansijskih sredstava u takvim slučajevima, za stvarni scenario i vjerodostojan obrnuti hipotetički scenario država članica mora dostaviti mjerenje svih glavnih troškova i prihoda, procijenjeni ponderisani prosječni trošak kapitala (WACC) korisnika za diskontovanje budućih novčanih tokova i neto sadašnju vrijednost (NPV) za stvarni i hipotetički scenario tokom trajanja projekta. Komisija će provjeriti je li taj hipotetički scenario realističan⁴⁵. Država članica mora navesti razloge za pretpostavke na kojima se temelji svaki aspekt mjerenja i objasniti i obrazložiti sve primijenjene metodologije. Uobičajeni neto dodatni trošak može se procijeniti kao razlika između neto sadašnje vrijednosti za stvarni scenario i za hipotetički scenario tokom trajanja referentnog projekta.

52. Hipotetički scenario može se sastojati u tome da korisnik ne obavlja djelatnost ili ne sprovodi ulaganje, odnosno da nastavlja poslovanje bez promjena. Ako dokazi potvrđuju da je ovo najvjerojatniji

⁴³ Obično je dovoljno šest nedjelja. Za posebno složene ili nove postupke taj period će možda morati da bude duži. U opravdanim slučajevima, na primjer u slučaju jednostavnih ili redovnih/ponovljenih postupaka, može biti primjeren kraći period.

⁴⁴ Prilikom ocjene jedinica zaštite životne sredine, države članice mogu, na primjer, da razviju metodologiju koja uzima u obzir emisije ili druge oblike zagađenja u različitim fazama privredne djelatnosti za koju se dodjeljuje pomoć, trajanje realizacije projekta ili troškove integracije sistema. Prilikom analize doprinosa glavnim ciljevima u odnosu na zatraženi iznos pomoći, države članice mogu, na primjer, da odmjere različite objektivne kriterijume i na osnovu iznosa pomoći po jedinici ponderisanog prosjeka objektivnih kriterijuma ili među ograničenim rasponom ponuda sa najnižim iznosom pomoći po jedinici objektivnih kriterijuma odabirati projekte sa najvećim brojem bodova na osnovu objektivnih kriterijuma. Parametri svakog takvog pristupa moraju se prilagoditi kako bi se osiguralo da tenderski postupak ostane nediskriminatorski i stvarno konkurentan i da odražava ekonomsku vrijednost.

⁴⁵ Hipotetički scenario u kojem se kao alternativni scenario ulaganja/djelovanja predlaže dugoročni nastavak postojećih ekološki neodrživih djelatnosti neće se smatrati realističnim.

hipotetički scenario, neto dodatni trošak može se približno odrediti na osnovu neto sadašnje vrijednosti projekta u stvarnom scenariju bez pomoći tokom trajanja projekta (čime se implicitno pretpostavlja da je neto sadašnja vrijednost hipotetičkog scenarija jednaka nuli)⁴⁶. To se posebno može odnositi na infrastrukturne projekte.

53. Za slučajeve individualne pomoći i šeme namijenjene vrlo ograničenom broju korisnika obračuni i predviđanja iz tačke 51 treba da budu predstavljene na nivou detaljnog poslovnog plana projekta, a za šeme pomoći na osnovu jedne ili više referentnih projekata. Slično, ako se primjenjuje tačka 52, prateći dokazi moraju biti predstavljeni na nivou detaljnog poslovnog plana projekta, a za šeme pomoći na osnovu jednog ili više referentnih projekata.
54. U određenim okolnostima, može biti teško u potpunosti utvrditi koristi i troškove za korisnika, i stoga izmjeriti neto sadašnju vrijednost u stvarnim i hipotetičkim scenarijima. U tim slučajevima mogu se primijeniti alternativni pristupi, kako je detaljno opisano u poglavlju 4 za posebne vrste pomoći. U tim slučajevima, pomoć se može smatrati proporcionalnom ako njen iznos ne prelazi maksimalni intenzitet pomoći.
55. Ako se ne primjenjuje konkurentni tenderski postupak, a buduća kretanja troškova i prihoda uključuju visok stepen neizvjesnosti i postoji jaka asimetrija informacija, od države članice može se zahtijevati da uvede modele naknade koji nisu u potpunosti *ex ante*. Umjesto toga, ti će modeli biti kombinacija *ex ante* i *ex post* modela ili će se njima uvesti *ex post* mehanizmi za povrat prekomjernih sredstava odnosno mehanizmi praćenja troškova, pri čemu se zadržavaju podsticaji za korisnike kako bi vremenom smanjili svoje troškove i razvili svoje poslovanje na efikasniji način.

3.2.1.3.1. Kumulacija pomoći

56. Pomoć se može dodijeliti istovremeno na osnovu više šema pomoći ili kumulirati sa *ad hoc* ili *de minimis* pomoći za iste opravdane troškove, pod uslovom da ukupni iznos državne pomoći za djelatnost ili projekat ne dovede do prekomjerne naknade ili ne prelazi granice utvrđene gornjim granicama pomoći koje su dozvoljene u skladu sa ovim smjernicama. Ako država članica dozvoli da se pomoć u okviru jedne mjere kumulira sa pomoći u okviru drugih mjera, onda mora da navede, za svaku mjeru, metod koji se koristi za obezbjeđivanje usklađenosti sa uslovima navedenim u ovoj tački.
57. Finansijska sredstva Unije kojima se upravlja na centralnom nivou, a koja nisu direktno ili indirektno pod kontrolom države članice ne predstavljaju državnu pomoć. Kada se takva finansijska sredstva Unije kombinuju sa državnom pomoći, mora se obezbijediti da ukupan iznos javnog finansiranja dodijeljenog u odnosu na iste prihvatljive troškove ne dovede do prekomjerene naknade.
58. Kako bi se smanjili negativni efekti tako što će se konkurentima osigurati pristup relevantnim informacijama o podržanim djelatnostima, predmetna država članica mora osigurati da se na modulu Komisije za transparentnu dodjelu⁴⁷ ili na sveobuhvatnoj internet stranici o državnoj pomoći na državnom ili regionalnom nivou objavi sljedeće:

⁴⁶Ako alternativni projekat ne postoji, Komisija će provjeriti da iznos pomoći ne prelazi minimalni iznos koji je neophodan da bi projekat kojem je dodijeljena pomoć bio dovoljno profitabilan, na primjer tako što će se omogućiti postizanje interne stope prinosa koja odgovara određenoj referentnoj vrijednosti ili zahtijevanoj stopi sektora ili kompanije. U tu svrhu se takođe mogu upotrijebiti i uobičajene stope povrata koje korisnik zahtijeva u okviru drugih sličnih projekata ulaganja, njegov trošak kapitala u cjelini ili vrijednosti prinosa koje se obično bilježe u predmetnoj industriji. Svi relevantni očekivani troškovi i koristi moraju se uzeti u obzir za vrijeme cjelokupnog trajanja projekta.

⁴⁷Javno pretraživanje baze podataka o transparentnosti državne pomoći, dostupno na: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=en>.

- a) puni tekst odluke o dodjeli odobrene šeme pomoći ili individualne pomoći, kao i njene odredbe o sprovođenju, ili link na taj tekst;
- b) informacije o svakoj pojedinačnoj pomoći koja je dodijeljena *ad hoc* ili u okviru šeme pomoći koja je odobrena na osnovu ovih Smjernica i koja prelazi 100 000 EUR⁴⁸.

59. Države članice moraju da organizuju svoje sveobuhvatne internet stranice o državnoj pomoći, na kojima se objavljuju zahtijevane informacije iz ovog odjeljka, na način koji omogućava jednostavan pristup informacijama. Informacije se moraju objaviti u obliku tabele podataka koja nije zaštićena autorskim pravima, koja omogućava efikasno pretraživanje, izdvajanje, preuzimanje i jednostavno dijeljenje podataka na internetu, na primjer u CSV ili XML formatu. Javnost mora imati neograničen pristup internet stranici. Za pristup internet stranici nije potrebna prethodna registracija korisnika.

60. Za šeme u obliku poreskih ili parafiskalnih olakšica, uslovi navedeni u tački 58 podtačka (b) će se smatrati ispunjenim ako države članice objave potrebne informacije o iznosima individualne pomoći u sljedećim rasponima (u milionima EUR):

0,1 – 0,5;

0,5 – 1;

1 – 2;

2 – 5;

5 – 10;

10 – 30;

30 – 60;

60 – 100;

100 – 250;

250 i više.

61. Informacije iz tačke 58 podtačka (b) moraju se objaviti u roku od šest mjeseci od datuma dodjele pomoći ili, za pomoć u obliku poreskih olakšica, u roku od godine dana od roka za podnošenje poreske prijave⁴⁹. U slučaju nezakonite, ali usklađene pomoći, od država članica će se tražiti da obezbijede naknadno objavljivanje tih informacija u roku od šest mjeseci od datuma odluke Komisije kojom se pomoć proglašava usklađenom. Da bi se omogućila primjena pravila o državnoj pomoći u skladu sa Ugovorom, informacije moraju biti dostupne najmanje 10 godina od datuma dodjele pomoći.

62. Komisija će na svojoj internet stranici objaviti linkove ka internet stranicama o državnoj pomoći iz tačke 59.

⁴⁸ Na propisno obrazloženi zahtjev države članice od tog se zahtjeva može odstupiti ako bi potpuna detaljna objava narušila konkurenciju u narednim postupcima dodjele, na primjer tako što bi se omogućilo strateško dostavljanje ponuda.

⁴⁹ Ako nema formalnog zahtjeva u pogledu godišnje prijave, za potrebe unosa, datumom dodjele smatraće se 31. decembar one godine u kojoj je pomoć dodijeljena.

3.2.2. Sprečavanje neopravdanih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

63. Članom 107 stav 3tačka (c) Ugovora Komisiji se dozvoljava da proglasi usklađenom pomoć za olakšavanje razvoja određenih privrednih djelatnosti ili određenih privrednih područja, ali samo „ako takva pomoć ne utiče negativno na uslove trgovine u određenoj mjeri suprotno opštem interesu”.
64. Za primjenu ovog negativnog uslova, prvo je neophodno procijeniti narušavajući efekat predmetne pomoći na uslove trgovine. Čak i ako je nepohodna, primjerena, proporcionalna i transparentna, svaka mjera pomoći, po svojoj prirodi, će narušiti ili prijeti da će narušiti konkurenciju i utiče na trgovinu između država članica, jer jača konkurentski položaj korisnika.
65. Pomoć za potrebe zaštite životne sredine po svojoj prirodi obično prednost daje proizvodima i tehnologijama prihvatljivim za životnu sredinu na štetu drugih koji više zagađuju, ali taj se efekat pomoći, u načelu, neće smatrati neopravdanim narušavanjem konkurencije jer ispravlja tržišne neuspjehe zbog kojih je pomoć neophodna. Osim toga, pomoć za klimatski prihvatljive proizvode i tehnologije pogoduju postizanju ciljeva Evropskog zakona o klimi za 2030. i 2050. godinu. Pri tom će Komisija razmotriti naročito narušavajuće efekte na konkurente čije je poslovanje, iako nisu primili pomoć, isto prihvatljivo za životnu sredinu.
66. Komisija smatra da šeme otvorene za širi krug potencijalnih korisnika manje narušavaju ili će vjerovatno manje narušavati konkurenciju od pomoći usmjerene samo na ograničen broj određenih korisnika, naročito ako područje primjene mjere pomoći uključuje sve konkurente koji su spremni da pruže istu uslugu, proizvod ili korist.
67. Državna pomoć za ostvarivanje ciljeva zaštite životne sredine i energetske ciljeva može imati neželjeni efekat ugrožavanja tržišnog nagrađivanja najefikasnijih i najinovativnijih proizvođača i podstiče za najmanje efikasne proizvođače da se poboljšaju, restrukturiraju ili izađu sa tržišta. To takođe može dovesti i do stvaranja neefikasnih prepreka za ulazak efikasnijih ili inovativnijih potencijalnih konkurenata na tržište. Dugoročno, takvo narušavanje može kočiti inovacije, efikasnost i uvođenje čistijih tehnologija. Ti narušavajući efekti mogu biti posebno važni ako se pomoć dodjeljuje projektima koji pružaju ograničenu prelaznu korist, ali dugoročno onemogućavaju čistije tehnologije, uključujući one potrebne za postizanje srednjoročnih i dugoročnih klimatskih ciljeva sadržanih u Evropskom zakonu o klimi. To se, na primjer, može odnositi na pomoć određenim djelatnostima u kojima se upotrebljavaju fosilna goriva i koje omogućavaju trenutno smanjenje emisija gasova staklene bašte, ali dugoročno dovode do sporijeg smanjenja emisija. Ako su sve ostale okolnosti jednake, što je ulaganje za koje je dodijeljena pomoć bliže relevantnom ciljnom datumu, to je vjerovatnije da bi moguće obeshrabrivanje uvođenja čistijih tehnologija moglo nadmašiti prelazne koristi ulaganja. Komisija će stoga u svojoj procjeni uzeti u obzir te moguće kratkoročne i dugoročne negativne efekte na konkurenciju i trgovinu.
68. Pomoć može da ima narušavajuće efekte i ukoliko jača ili održava znatnu tržišnu moć korisnika. Čak i kada pomoć ne jača veliku tržišnu moć neposredno, može je jačati posredno obeshrabrivanjem širenja postojećih konkurenata, podsticanjem njihovog izlaska sa tržišta ili obeshrabrivanjem ulaska novih konkurenata na tržište. To naročito treba uzeti u obzir ako je mjera pomoći usmjerena na ograničen broj određenih korisnika ili kad su postojeći korisnici stekli tržišnu snagu prije liberalizacije tržišta, kao što je ponekad slučaj na energetskim tržištima. Isto važi i za postupke konkurentnog nadmetanja na tržištima u nastajanju kad postoji rizik da će ponude učesnika sa jakim položajem na tržištu biti uspješne u većini slučajeva i time spriječiti značajan ulazak novih učesnika na tržište.
69. Osim narušavanja tržišta proizvoda, pomoć može da utiče i na trgovinu i izbor lokacije. Takvo narušavanje može da se pojavi u više država članica, kada se privredna društva nadmeću na

prekograničnoj osnovi ili kada razmišljaju o različitim lokacijama za ulaganja. Pomoć namijenjena očuvanju privredne djelatnosti u jednom regionu ili privlačenju djelatnosti iz drugih regiona na unutrašnjem tržištu ne mora neposredno da dovede do narušavanja tržišta proizvoda, ali može da prouzrokuje preseljenje djelatnosti ili ulaganja iz jednog regiona u drugi bez ikakvog neto efekta na zaštitu životne sredine. Na primjer, pomoć za ostvarivanje ciljeva zaštite životne sredine i energetske ciljeva kojom se samo promijenilo mjesto gdje se obavlja privredna djelatnost bez poboljšanja postojećeg nivoa zaštite životne sredine u državama članicama neće se smatrati usklađenom s unutarnjim tržištem.

70. Komisija će odobriti mjere u skladu sa ovim Smjernicama na period od najviše 10 godina, koje u nekim slučajevima može biti dodatno ograničeno (v. tačku 76). Ako određena država članica želi da produži trajanje mjere nakon isteka tog maksimalnog perioda, može je ponovno prijaviti. To znači da bi se pomoć na osnovu odobrenih mjera mogla dodijeliti unutar perioda od najviše 10 godina od datuma objave odluke Komisije kojom se državna pomoć proglašava usklađenom.

3.3. Razmatranje pozitivnih efekata pomoći u odnosu na negativne efekte na konkurenciju i trgovinu

71. Komisija će na kraju uporediti utvrđene negativne efekte mjere pomoći na konkurenciju i uslove trgovine sa pozitivnim efektima planirane pomoći na podržane privredne djelatnosti, uključujući njen doprinos zaštiti životne sredine i ciljevima energetske politike i, konkretno, prelasku na ekološki održive djelatnosti i postizanju pravno obavezujućih ciljeva u skladu sa Evropskim zakonom o klimi i energetskim i klimatskim ciljevima Unije do 2030. godine.
72. U tom poređenju Komisija će posebnu pažnju obratiti na član 3 Regulative (EU) 2020/852, uključujući načelo „ne nanosi značajnu štetu”⁵⁰, ili druge uporedive metodologije. Nadalje, u okviru procjene negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu Komisija će prema potrebi uzeti u obzir negativne spoljne efekte djelatnosti za koju je dodijeljena pomoć ako takvi spoljni efekti negativno utiču na konkurenciju i trgovinu među državama članicama u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu stvaranjem ili pogoršanjem tržišne neefikasnosti, uključujući posebno one spoljne efekte koji mogu ometati postizanje klimatskih ciljeva utvrđenih pravom Unije⁵¹.
73. Komisija će mjeru pomoći smatrati usklađenom sa unutarnjim tržištem samo ako pozitivni efekti nadmašuju negativne efekte. U slučajevima kada se jasno utvrđeni tržišni neuspjeh ne ispravi na primjeren i proporcionalan način predloženom mjerom pomoći, na primjer zbog prelazne prirode koristi i dugoročnog narušavanja koje mjera uzrokuje kako je utvrđeno u tački 67, negativni efekti narušavanja konkurencije će težiti da nadmaše pozitivne efekte mjere. Komisija će stoga vjerovatno zaključiti da je predložena mjera pomoći neusklađena.
74. Mjere koje direktno ili indirektno obuhvataju pomoć za fosilna goriva, a posebno fosilna goriva koja najviše zagađuju, vjerovatno neće imati pozitivne efekte na životnu sredinu i često dovode do važnih negativnih efekata jer mogu povećati negativne spoljne efekte na životnu sredinu na tržištu. Isto važi za mjere koje uključuju nova ulaganja u prirodni gas ako se ne dokaže da nema efekta zavisnosti⁵². To

⁵⁰Za mjere koje su identične mjerama u okviru planova za oporavak i otpornost koje je odobrio Savjet smatra se da su usklađene sa načelom „ne nanosi značajnu štetu” jer je to već provjereno.

⁵¹To bi takođe mogao biti slučaj i kada pomoć narušava funkcionisanje privrednih instrumenata uspostavljenih za internalizaciju takvih negativnih spoljnih efekata (na primjer uticajem na cjenovne signale sistema Unije za trgovanje emisijama ili sličnog instrumenta).

⁵²Na primjer, ova metoda može biti zasnovana na nacionalnom planu dekarbonizacije sa obavezujućim ciljevima i/ili može uključivati obaveze korisnika da primjeni tehnologije dekarbonizacije kao što su hvatanje, skladištenje i upotreba ugljenika, da zamijeni prirodni gas obnovljivim ili niskougljeničnim gasom ili da zatvori postrojenje u roku koji je u skladu s klimatskim ciljevima Unije. Da bi se ostvarili klimatski ciljevi Unije za 2030. i 2050. godinu, mora

će u načelu onemogućiti pozitivan rezultat balansiranja za takve mjere, kako je dodatno objašnjeno u Poglavlju 4.

75. Komisija će generalno blagonaklono gledati na karakteristike mjera koje države članice predlože kako bi MSP-ovima i zajednicama obnovljive energije, ako postoje, olakšale učešće u konkurentnim postupcima nadmetanja ako pozitivni efekti obezbjeđivanja učešća i prihvatanja nadmašuju moguće narušavajuće efekte.
76. Dodatni faktori koje je potrebno uzeti u obzir prilikom utvrđivanja ukupnog bilansa određenih kategorija šema pomoći u određenim slučajevima su sljedeći:
- a) zahtjev naknadne (*ex post*) evaluacije opisan u Poglavlju 5; u takvim slučajevima Komisija može ograničiti trajanje šeme (obično na četiri godine ili kraće) uz mogućnost da se nakon toga podnese nova prijava za njihovo produženje;
 - b) u nedostatku konkurentnog postupka nadmetanja, zahtjev individualne prijave projekata pomoći određene veličine ili sa određenim obilježjima;
 - c) zahtjev da mjere pomoći podliježu vremenskom ograničenju.

4. KATEGORIJE POMOĆI

4.1. Pomoć za smanjenje i uklanjanje emisija gasova staklene bašte, uključujući pomoć za energiju iz obnovljivih izvora i energetske efikasnost

4.1.1. Obrazloženje

77. Unija je Evropskim zakonom o klimi postavila obavezujuće i ambiciozne ciljeve smanjenja emisija gasova staklene bašte za 2030. i 2050. godinu. U Regulativi (EU) 2018/1999 utvrdila je svoje klimatske i energetske ciljeve za 2030, a u Direktivi o energetske efikasnosti obavezujuće ciljeve povećanja energetske efikasnosti do 2030. Državna pomoć može biti neophodna kako bi se doprinijelo ostvarivanju tih ciljeva Unije i povezanih nacionalnih doprinosa.

4.1.2. Područje primjene i djelatnosti za koje se dodjeljuje pomoć

78. U odjeljku 4.1 utvrđena su pravila usklađenosti mjera za energiju iz obnovljivih izvora, uključujući pomoć za proizvodnju obnovljive energije ili sintetička goriva dobijena iz obnovljivih izvora energije. Utvrđena su i pravila usklađenosti mjera pomoći koje uključuju širok raspon drugih tehnologija koje su u prvom redu usmjerene na smanjenje emisija gasova staklene bašte⁵³.

4.1.2.1. Pomoć za energiju iz obnovljivih izvora

79. U ovom odjeljku utvrđena su pravila usklađenosti za mjere kojima se potpomažu sve vrste obnovljive energije.

80. Pomoć za biogoriva, biotečnosti, biogas (uključujući biometan) i goriva iz biomase mogu se odobriti samo ako goriva za koja je dodijeljena pomoć ispunjavaju kriterijume održivosti i uštede emisija gasova staklene bašte iz Direktive (EU) 2018/2001 i njenih implementacionih ili delegiranih akata.

postojati jasan silazni trend za sva fosilna goriva, uključujući prirodni gas. U procjeni uticaja koju je Komisija izradila za plan za postizanje klimatskog cilja do 2030. objašnjava se da će do 2050. „nesmanjena upotreba prirodnog gasa postati neusklađena sa ciljem klimatske neutralnosti i da se njegova upotreba [mora] smanjiti za 66–71 % u odnosu na 2015. godinu” (SWD(2020) 176 final).

⁵³To obuhvata i *brownfield* i *greenfield* ulaganja.

81. Pomoć za proizvodnju energije iz otpada može se smatrati usklađenom na osnovu ovog odjeljka ako su ograničene na otpad koji odgovara definiciji obnovljivih izvora energije.
82. Na osnovu ovog odjeljka može se ocijeniti pomoć za proizvodnju vodonika iz obnovljivih izvora⁵⁴.

4.1.2.2. Druga pomoć za smanjenje i uklanjanje emisija gasova staklene bašte i energetske efikasnost

83. Sve tehnologije koje doprinose smanjenju emisija gasova staklene bašte, su u načelu opravdane, uključujući pomoć za proizvodnju energije sa niskim sadržajem ugljenika ili sintetička goriva dobijena iz izvora energije sa niskim sadržajem ugljenika, pomoć za energetske efikasnost, uključujući visokoefikasnu kogeneraciju, pomoć za hvatanje, skladištenje i upotrebu ugljenika (CCS/CCU), pomoć za upravljanje potrošnjom i skladištenje energije ako to smanjuje emisije i pomoć za smanjenje ili izbjegavanje emisija nastalih iz industrijskih procesa, uključujući obradu sirovina. Obuhvaćena je i pomoć za uklanjanje gasova sa efektom staklene bašte iz životne sredine. Ovaj odjeljak se ne primjenjuje na mjere čiji primarni cilj nije smanjenje ili uklanjanje emisija gasova staklene bašte. Ako se mjerom doprinosi i smanjenju emisija gasova staklene bašte i sprečavanju ili smanjenju zagađenja koje nije prouzrokovano gasovima staklene bašte, usklađenost mjere će se procjenjivati na osnovu ovog odjeljka ili odjeljka 4.5, u zavisnosti od toga koji od ta dva cilja je dominantan.
84. Ovaj odjeljak obuhvata i namjenske infrastrukturne projekte (uključujući projekte za vodonik i druge gasove sa niskim sadržajem ugljenika i ugljen – dioksid za skladištenje/upotrebu) koji nisu obuhvaćeni definicijom energetske infrastrukture kao i projekte koji obuhvataju namjensku ili energetske infrastrukturu, ili obje, u kombinaciji sa proizvodnjom ili potrošnjom/upotrebom.
85. Ako pomoć olakšava ulaganja za poboljšanje energetske performansi industrijskih djelatnosti, ovaj odjeljak primjenjuje se i na pomoć za MSP i mala preduzeća srednje tržišne kapitalizacije koji su pružaoci mjera za poboljšanje energetske performansi da bi se olakšalo sklapanje ugovora o energetskim performansama u smislu člana 2 tačka 27 Direktive 2012/27/EU.
86. Pomoć za proizvodnju energije iz otpada može se smatrati usklađenom na osnovu ovog odjeljka ako su ograničene na otpad kojim se pune postrojenja koja odgovaraju definiciji visokoefikasne kogeneracije.
87. Na osnovu ovog odjeljka može se ocijeniti pomoć za proizvodnju vodonika sa niskim sadržajem ugljenika.
88. Na osnovu ovog odjeljka može se ocijeniti i pomoć za elektrifikaciju na osnovu obnovljive električne energije i/ili električne energije sa niskim sadržajem ugljenika, uključujući pomoć za grijanje i industrijske procese.

4.1.3. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

4.1.3.1. Neophodnost pomoći

89. Tačke od 34 do 37 ne primjenjuju se na mjere za smanjenje emisija gasova staklene bašte. Država članica mora da utvrdi mjere politike za smanjenje emisija gasova staklene bašte koje su već na snazi. Međutim, iako sistem Unije za trgovanje emisijama i povezanim politikama i mjerama internaliziraju neke troškove emisija gasova staklene bašte, ti troškovi možda još uvijek nisu u potpunosti internalizovani.

⁵⁴To uključuje elektrolizatore priključene na mrežu koji su sklopili ugovore o kupovini energije iz obnovljivih izvora sa ekonomskim operaterima koji proizvode obnovljivu električnu energiju i ispunjavaju uslove utvrđene u Delegiranoj regulativi Komisije donesenoj u skladu sa članom 27 stav 3 Direktive (EU) 2018/2001.

90. Država članica treba da pokaže da je pomoć potrebna za predložene aktivnosti u skladu sa zahtjevima iz tačke 38, uzimajući u obzir hipotetičku situaciju⁵⁵ i relevantne troškove i prihode, uključujući one povezane sa ETS sistemom i povezanim politikama i mjerama utvrđenim u tački 89. Ako su buduća kretanja na tržištu koja se odnose na veliki dio ekonomske opravdanosti ulaganja (na primjer u slučaju ulaganja u obnovljive izvore energije u okviru kojih prihodi od električne energije nisu povezani sa ulaznim troškovima) vrlo neizvjesna, možda će biti potrebna pomoć u obliku određene zagarantovane naknade da bi se ograničila izloženost negativnim scenarijima i time osigurala privatna ulaganja. U takvim bi slučajevima za obezbjeđivanje proporcionalnosti možda bila potrebna ograničenja profitabilnosti i/ili povrata sredstava povezanih sa mogućim pozitivnim scenarijima.
91. Ako država članica pokaže da postoji potreba za pomoći u skladu sa tačkom 90, Komisija pretpostavlja da i dalje postoji preostali tržišni neuspjeh koji se može riješiti kroz pomoć za dekarbonizaciju, osim ako nema dokaze o suprotnom.
92. Za šeme koji traju duže od tri godine, država članica mora da potvrdi da će ažurirati svoju analizu relevantnih troškova i prihoda najmanje svake tri godine odnosno, za šeme u okviru kojih se sredstva dodjeljuju rjeđe, prije dodjele pomoći kako bi pomoć i dalje bila neophodna za svaku opravdanu kategoriju korisnika. Ako pomoć više nije neophodna za određenu kategoriju korisnika, tu kategoriju bi trebalo ukloniti prije dalje dodjele pomoći⁵⁶.

4.1.3.2. Primjerenost

93. Odjeljak 3.2.1.2 ne primjenjuje se na mjere za smanjenje emisija gasova staklene bašte. Komisija pretpostavlja da državna pomoć može, u načelu biti odgovarajuća mjera za postizanje ciljeva dekarbonizacije s obzirom na to da drugi instrumenti politike obično nisu dovoljni za postizanje tih ciljeva, pod uslovom da su ispunjeni svi drugi uslovi usklađenosti. S obzirom na obim i hitnost izazova dekarbonizacije mogu se koristiti različiti instrumenti, uključujući direktna bespovratna sredstva.
94. Pomoć za olakšavanje ugovaranja energetske performansi iz tačke 85 mogu biti samo u jednom od sljedećih oblika:
- a) zajam ili jemstvo pružaocu mjera za poboljšanje energetske performansi na osnovu ugovora o energetskom učinku;
 - b) finansijski proizvod namijenjen za refinansiranje odgovarajućeg pružaoca mjera (na primjer faktoring ili forfaiting).

4.1.3.3. Opravdanost

95. Može se očekivati da će, u poređenju sa mjerama otvorenim za sve konkurentne djelatnosti, mjere dekarbonizacije usmjerene na određene djelatnosti koje konkurišu drugim nesubvencionisanim djelatnostima dovesti do većeg narušavanja konkurencije. Stoga, država članica treba da navede razloge za mjere koje ne obuhvataju sve konkurentne tehnologije i projekte, na primjer sve projekte koji se sprovode na tržištu električne energije ili sva privredna društva koja proizvode zamjenjive proizvode i koja su tehnički sposobna da efikasno doprinesu smanjenju emisija gasova sa efektom

⁵⁵ Hipotetički scenario se odnosi na djelatnost koju bi korisnik obavljao bez pomoći. U nekim slučajevima dekarbonizacije to bi moglo da uključuje ulaganje u alternativno rješenje koje je manje prihvatljivo za životnu sredinu. U drugim slučajevima možda ne bi bilo ulaganja ili bi se ono bilo odloženo, a moglo bi na primjer uključivati operativne odluke koje bi imale manju korist za životnu sredinu, kao što je nastavak rada postojećih objekata na lokaciji i/ili kupovina energije.

⁵⁶Ovo ne bi uticalo na pravo na već dodijeljenu pomoć (npr. na osnovu desetogodišnjeg ugovora).

staklene bašte⁵⁷. Ti razlozi bi trebalo da se zasnivaju na objektivnim razmatranjima povezanim, na primjer, sa efikasnošću, troškovima ili drugim relevantnim okolnostima. Takvi razlozi mogu se prema potrebi oslanjati na dokaze koji su prikupljeni tokom javnih konsultacija iz odjeljka 4.1.3.4, gdje je primjenljivo.

96. Komisija će ocijeniti navedene razloge i, na primjer, smatrati da ograničena opravdanost ne dovodi do neopravdanog narušavanja konkurencije u sljedećim slučajevima:
- a) ako je mjera usmjerena na određeni sektorski ili tehnološki cilj utvrđen u pravu Unije⁵⁸, kao što je obnovljiva energija ili šema energetske efikasnosti⁵⁹;
 - b) ako je mjera posebno usmjerena na pružanje pomoći demonstracionim projektima;
 - c) ako je mjera usmjerena na dekarbonizaciju, ali i na kvalitet vazduha ili drugo zagađenje;
 - d) ako država članica utvrdi razloge za očekivanje da prihvatljivi sektori ili inovativne tehnologije mogu ostvariti značajan i isplativ doprinos zaštiti životne sredine i korjenitoj dekarbonizaciji;
 - e) ako je potrebna mjera za postizanje diverzifikacije neophodne da bi se izbjeglo pogoršavanje problema povezanih sa stabilnošću mreže⁶⁰;
 - f) ako se može očekivati da će selektivniji pristup dovesti do nižih troškova postizanja zaštite životne sredine (na primjer kroz smanjene integracije sistema kao rezultat diverzifikacije, između ostalih različite obnovljive izvore energije, koji bi mogli uključivati i upravljanje potrošnjom i/ili skladištenje) i/ili dovesti do manjeg narušavanja konkurencije;
 - g) ako je nakon otvorenog poziva odabran projekt kao dio velikog integrisanog prekograničnog projekta koji je zajednički osmislilo nekoliko država članica i koji za cilj ima važan doprinos zaštiti životne sredine u zajedničkom interesu Unije, ako se u okviru projekta ili primjenjuje inovativna tehnologija koja proizlazi iz aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija korisnika ili drugog subjekta, dok god korisnik stekne prava na upotrebu rezultata prethodnih aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija, ili ako je među prvim korisnicima neke inovativne tehnologije u svom sektoru.

⁵⁷Komisija generalno neće zahtijevati da mjere budu otvorene na prekograničnom nivou, iako to može pomoći u ublažavanju zabrinutosti u pogledu konkurencije.

⁵⁸ Kao što je vodonik iz obnovljivih izvora ako je to primjenljivo.

⁵⁹ U takvom slučaju opravdanost treba da bude ograničena samo u skladu sa relevantnim definicijama ako su dostupne u sektorskom zakonodavstvu. Na primjer, šema pomoći namijenjena ispunjavanju glavnog cilja Unije u pogledu obnovljive energije treba da bude otvorena za sve tehnologije koje odgovaraju definiciji „obnovljivih izvora energije” iz Direktive (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. o promovisanju korišćenja energije iz obnovljivih izvora (OJ L 328, 21.12.2018, str. 8), dok bi šema namijenjena ispunjavanju podcilja Unije trebalo da bude otvorena za sve tehnologije koje mogu doprinijeti ispunjavanju tog podcilja. Države članice, međutim, mogu i dodatno ograničiti područje primjene svojih mjera pomoći, između ostalog na posebne vrste obnovljivih izvora energije, na osnovu drugih objektivnih kriterijuma kao što su oni navedeni u tački 96 podtačkama od (b) do (g).

⁶⁰U slučaju koji uključuje regionalnu podršku država članica treba da dokaže da pomoćne usluge i pravila o preusmjeravanju omogućavaju efikasno uključivanje obnovljivih izvora energije, skladištenje i upravljanje potrošnjom, prema potrebi, i nagrađivanje odluka o lokaciji i tehnologiji koji podržavaju stabilnost mreže u skladu sa Regulativom (EU) 2019/943 i Direktivom (EU) 2019/944. Ako država članica utvrdi problem sa sigurnošću snabdijevanja na lokalnom nivou koji se ne može riješiti u srednjoročnom periodu (npr. u roku od pet do deset godina) poboljšanjima modela tržišta ili dovoljnim jačanjem mreže, trebalo bi osmisliti i ocijeniti mjeru za rješavanje tog problema u skladu sa odjeljkom 4.8.

97. Države članice moraju redovno revidirati pravila o opravdanosti, kao i sva sa njima povezana pravila, kako bi osigurale da razlozi kojima se opravdava ograničenja opravdanost i dalje važe tokom trajanja svake šeme, to jest, kako bi osigurale da se sva ograničenja opravdanosti i dalje mogu opravdati kada se razviju nove tehnologije ili pristupi ili kada više podataka bude dostupno.

4.1.3.4. Javne konsultacije

98. Odjeljak 4.1.3.4 primjenjuje se od 1. jula 2023. godine.

99. Prije prijavljivanja pomoći, osim u opravdanim izuzetnim okolnostima, države članice moraju se javno konsultovati o uticaju na konkurenciju i proporcionalnosti mjera koje se prijavljuju u skladu sa ovim odjeljkom. Obaveza konsultovanja ne primjenjuje se na izmjene već odobrenih mjera kojima se ne mijenja njihovo područje primjene ili opravdanost odnosno kojima se njihovo trajanje ne produžava na period duži od 10 godina od objave prvobitne odluke Komisije o usklađenosti pomoći, kao ni na slučajeve iz tačke 100. Kako bi se utvrdilo je li mjera opravdana uzimajući u obzir kriterijume iz ovih Smjernica, potrebno je sprovesti javne konsultacije kako je navedeno u nastavku⁶¹:

- a) za mjere u okviru kojih procijenjena prosječna godišnja pomoć koja se dodjeljuje iznosi najmanje 150 miliona EUR godišnje, javno konsultovanje u trajanju od najmanje šest nedjelja koje obuhvata:
 - i) opravdanost;
 - ii) metodu i procjenu subvencije po toni izbjegnutih emisija ekvivalenta CO₂⁶² (po projektu ili referentnom projektu);
 - iii) predloženu upotrebu i obim konkurentnih postupaka i sve predložene izuzetke;
 - iv) glavne parametre za postupak dodjele pomoći⁶³, uključujući omogućavanje konkurencije između različitih tipova korisnika⁶⁴;
 - v) glavne pretpostavke na kojima se zasniva mjerenje upotrijebljeno za demonstriranje podsticajnog efekta, neophodnosti i proporcionalnosti;
 - vi) ako se mogu podržati nova ulaganja u proizvodnju ili industrijsku proizvodnju koje se zasnivaju na prirodnom gasu, predložene zaštitne mjere kako bi se osigurala usklađenost sa klimatskim ciljevima Unije (v. tačku 129);
- b) za mjere u okviru kojih procijenjena prosječna godišnja pomoć koja se dodjeljuje iznosi manje od 150 miliona EUR godišnje, javno konsultovanje u trajanju od najmanje četiri nedjelje koje obuhvata:
 - i) opravdanost;
 - ii) predloženu upotrebu i obim konkurentnih postupaka i sve predložene izuzetke;

⁶¹Države članice mogu se povodom tih zahtjeva osloniti na postojeće nacionalne procese konsultacija. Sve dok su konsultacijama obuhvaćene tačke navedene u ovim Smjernicama i one traju koliko je potrebno, nema potrebe za zasebnim savjetovanjem. Zasebne konsultacije ne moraju biti potrebne u slučajevima iz tačke 96 podtačka (g).

⁶²Ekvivalent CO₂ (CO₂ e) mjerna je jedinica koja se koristi za poređenje emisija različitih gasova staklene bašte na osnovu njihovog potencijala globalnog zagrijavanja, pretvaranjem količina drugih gasova u ekvivalentnu količinu ugljen - dioksida sa istim potencijalom globalnog zagrijavanja.

⁶³Na primjer, vrijeme između konkurentnog postupka i perioda isporuke, pravila za podnošenje ponude, pravila o određivanju cijena.

⁶⁴Na primjer u slučaju različitog trajanja ugovora, različitih metodologija za izračunavanje iznosa prihvatljivog kapaciteta/proizvodnje različitih tehnologija, različitih metodologija za izračunavanje ili plaćanje subvencija.

- iii) ako se mogu podržati nova ulaganja u proizvodnju ili industrijsku proizvodnju koje se zasnivaju na prirodnom gasu, predložene zaštitne mjere kako bi se osigurala usklađenost sa klimatskim ciljevima Unije (v. tačku 129);
100. Javne konsultacije nisu potrebne za mjere koje su obuhvaćene tačkom 99 podtačka (b) ako se primjenjuju konkurentni postupci nadmetanja, a mjera ne podržava ulaganja u proizvodnju energije, proizvodnju ili druge djelatnosti djelatnosti na bazi fosilnih goriva.
101. Upitnici za konsultovanje moraju biti objavljeni na javnoj internet stranici. Države članice moraju objaviti odgovor na konsultacije u kojem se sumiraju i komentarišu primljene informacije. U odgovoru bi trebalo objasniti kako su mogući negativni efekti na konkurenciju svedeni na najmanju moguću mjeru područjem primjene ili prihvatljivošću predložene mjere. Države članice moraju navesti link ka svom odgovoru na konsultacije kao dio prijavljivanja mjera pomoći u skladu sa ovim odjeljkom.
102. U izuzetnim i opravdanim slučajevima Komisija može razmotriti alternativne metode konsultovanja pod uslovom da se pri (daljem) sprovođenju pomoći uzmu u obzir stavovi zainteresiranih strana. U takvim slučajevima alternativne metode možda će morati da se kombinuju sa korektivnim mjerama kako bi se mogući narušavajući efekti mjere sveli na najmanju moguću mjeru.

4.1.3.5. Proporcionalnost

103. Pomoć za smanjenje emisija gasova staklene bašte bi uopšteno trebalo dodjeljivati putem konkurentnog postupka kako je opisano u tačkama 49 i 50 kako bi se ciljevi mjere⁶⁵ mogli postići na proporcionalan način kojim se narušavanje konkurencije i trgovine svodi na najmanju moguću mjeru. Budžet ili obim koji su povezani sa procesom nadmetanja obavezujuće su ograničenje jer se može očekivati da neće svi ponuđači dobiti pomoć, da je očekivani broj ponuđača dovoljan da se obezbijedi efikasna konkurencija i da se koriguju postupci nadmetanja sa premalim brojem ponuda tokom sprovođenja šema ili, ako to nije moguće, čim je to primjereno ispravljaju kako bi se ponovno uspostavila efikasna konkurencija u budućim postupcima nadmetanja⁶⁶.
104. Postupak nadmetanja bi, u načelu, trebalo da bude otvoren za sve korisnike koji ispunjavaju uslove kako bi se omogućila isplativa dodjela pomoći i smanjilo narušavanje konkurencije. Međutim, postupak nadmetanja bi se mogao ograničiti na jednu ili više posebnih kategorija korisnika ako su obezbijeđeni dokazi, uključujući sve relevantne dokaze prikupljene u okviru javnog konsultovanja, iz kojih je na primjer vidljivo sljedeće:
- a) jedan postupak otvoren za sve korisnike koji ispunjavaju uslove doveo bi do rezultata koji nije optimalan ili ne bi omogućio postizanje ciljeva mjere; to opravdanje se može odnositi na kriterijume iz tačke 96;
 - b) postoji značajno odstupanje između nivoa ponuda koje se očekuju od različitih kategorija korisnika (to bi uopšteno bio slučaj ako se očekivani nivoi konkurentnih ponuda, utvrđeni analizom koja se zahtijeva tačkom 90, razlikuju za više od 10 %); u tom se slučaju mogu koristiti zasebni postupci

⁶⁵Na primjer, postizanje ciljeva država članica po pitanju dekarbonizacije.

⁶⁶Takvo obavezujuće ograničenje može se postići na različite komplementarne načine, uključujući mjere za ublažavanje mogućih ograničenja na strani ponude, prilagođavanje obima kako bi odražavao vjerovatnu raspoloživu količinu u određenom trenutku i/ili izmjenu drugih karakteristika postupka nadmetanja (na primjer kriterijumi opravdanosti za učešće), kako bi se cilj mjere (na primjer, ciljevi država članica po pitanju dekarbonizacije) postigao na proporcionalan način kojim se narušavanje konkurencije i trgovine svodi na najmanju moguću mjeru. Dok god osiguravaju proporcionalnost i konkurentnost, države članice u obzir mogu uzeti i legitimna očekivanja ulagača.

konkurentnog nadmetanja tako da se kategorije korisnika sa sličnim troškovima međusobno nadmeću.

105. Ako se država članica oslanja na izuzeća iz tačke 104 podtačka (b) za šemu koja će trajati duže od tri godine, u okviru analize koja se zahtijeva tačkom 92 trebalo bi razmotriti i mogu li se ta izuzeća i dalje primjenjivati. Tačnije, države članice moraju potvrditi da će se takve šeme vremenom prilagođavati kako bi tehnologije za koje bi ponude trebalo da se razlikuju za manje od 10% bile predmet istog konkurentnog postupka nadmetanja. Isto tako, država članica može da organizuje posebne konkurse ako iz ažurirane analize u skladu sa tačkom 92 proizlazi da troškovi odstupaju do te tačke da je razlika u ponudama veća od 10%.
106. Ako analiza koja se zahtijeva u skladu sa tačkom 90 pokaže da bi mogla postojati značajna razlika između nivoa ponuda koje se očekuju od različitih kategorija korisnika, države članice treba da razmotre rizik od prekomjerne naknade za jeftinije tehnologije. Komisija će i to uzeti u obzir u svojoj procjeni. Tamo gdje je prikladno, možda će biti potrebno uvesti gornje granice za ponude kako bi se ograničila najviša ponuda pojedinačnih ponuđača u određenim kategorijama. Eventualne gornje granice za ponude treba obrazložiti s obzirom na kvantifikaciju za referentne projekte iz tačaka 51, 52 i 53.
107. Izuzeci od zahtjeva da se pomoć dodijeli i da se nivo pomoći određuje u okviru konkurentnog postupka nadmetanja mogu biti opravdani ako su dostavljeni dokazi, uključujući dokaze prikupljene u okviru javnog konsultovanja, za jedno od sljedećeg:
- a) nema dovoljno potencijalne ponude ili potencijalnih ponuđača da bi se obezbijedila konkurencija; u tom slučaju, država članica prema potrebi mora dokazati da nije moguće povećati konkurenciju smanjenjem budžeta ili olakšavanjem učešća u postupku nadmetanja (na primjer utvrđivanjem dodatnog zemljišta za razvoj ili prilagođavanjem pretkvalifikacionih zahtjeva);
 - b) korisnici su mali projekti definisani kako slijedi:
 - (i) za projekte proizvodnje ili skladištenja električne energije – projekti instaliranog kapaciteta od 1 MW ili manje;
 - (ii) za potrošnju električne energije – projekti sa maksimalnom potražnjom od 1 MW ili manje;
 - (iii) za tehnologije proizvodnje toplinske energije i gasa – projekti instaliranog kapaciteta od 1 MW ili manje odnosno ekvivalentnog kapaciteta;
 - (iv) za projekte koji su u stopostotnom vlasništvu MSP-a ili projekte zajednice obnovljive energije instaliranog kapaciteta ili maksimalne potražnje od 6 MW ili manje;
 - (v) za projekte koji su u stopostotnom vlasništvu malih i mikropreduzeća ili zajednica obnovljive energije samo za proizvodnju energije iz vjetra koji imaju instalirani kapacitet od 18 MW ili manje;
 - (vi) za mjere energetske efikasnosti koje ne uključuju proizvodnju energije u korist MSP-a, gdje korisnici primaju manje od 300 000 EUR po projektu.
 - c) pojedinačni projekti ispunjavaju sljedeća dva uslova:
 - (i) projekt je odabran nakon otvorenog poziva kao dio velikog integrisanog prekograničnog projekta koji je zajednički osmislilo nekoliko država članica i koji ima za cilj da da značajan doprinos zaštiti životne sredine u zajedničkom interesu Unije;
 - (ii) u okviru projekta se ili primjenjuje inovativna tehnologija koja proizlazi iz aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija korisnika ili drugog subjekta, dok god korisnik stekne prava na

upotrebu rezultata prethodnih aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija, ili je među prvim korisnicima neke inovativne tehnologije u svom sektoru.

108. Kako bi utvrdile iznos pomoći i dodijelile pomoć, države članice mogu koristiti i konkurentne šeme sertifikata ili obaveza dobavljača pod sljedećim uslovima:

- a) potražnja utvrđena u okviru šeme niža je od potencijalne ponude;
- b) iznos otkupa ili kazne koji se odnosi na potrošača ili dobavljača koji nije kupio potreban broj sertifikata (odnosno cijena koja odgovara najvišem iznosu koji bi bio plaćen za pomoć) utvrđen je na dovoljno visokom nivou da bi se podstaklo poštovanje obaveze. Međutim, iznos penala treba zasnovati na kvantifikaciji iz tačaka 51, 52 i 53 kako bi se izbjeglo da pretjerano visoki nivo dovede do prekomjerne naknade;
- c) ako šeme uključuju pomoć za biogoriva, tečna biogoriva i goriva iz biomase, države članice, kako bi izbjegle prekomjernu naknadu, moraju uzeti u obzir informacije o već primljenoj pomoći iz dokumentacije o sistemu bilansa mase prema članu 30 Direktive (EU) 2018/2001.

109. Države članice mogu osmisliti i šeme pomoći koje su usmjerene na dekarbonizaciju ili energetske efikasnost u obliku smanjenja poreza ili parafiskalnih davanja, kao što su davanja kojima se finansiraju ciljevi politike zaštite životne sredine. Sprovođenje konkurentnog postupka nadmetanja nije obavezna za takve šeme. Međutim, takva pomoć se, u načelu, mora dodijeliti na isti način svim privrednim društvima koja ispunjavaju uslove, koja posluju u istom sektoru privredne djelatnosti i koji su u istoj ili sličnoj stvarnoj situaciji s obzirom na ciljeve mjere pomoći. Država članica koja prijavljuje pomoć mora da uspostavi godišnji mehanizam praćenja kako bi provjerila je li pomoć i dalje potrebna. Ovaj odjeljak ne obuhvata smanjenja poreza ili nameta, koji odražavaju osnovne troškove pružanja energije ili povezanih usluga. Na primjer, smanjenja mrežnih naknada ili naknada za finansiranje mehanizama za razvoj kapaciteta nisu obuhvaćena ovim odjeljkom.

110. Ako se smanjenjem poreza ili parafiskalnih davanja smanjuju periodični operativni troškovi, iznos pomoći ne smije prelaziti razliku između troškova projekta ili djelatnosti koja je prihvatljiva za životnu sredinu i hipotetičkog scenarija koji je manje prihvatljiv za životnu sredinu. Ako projekat ili djelatnost koja je prihvatljivija za životnu sredinu može dovesti do potencijalnih ušteda troškova ili dodatnih prihoda, oni se moraju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja proporcionalnosti pomoći.

111. Prilikom kreiranja šema pomoći, države članice moraju uzeti u obzir informacije o već primljenoj pomoći iz dokumentacije o sistemu bilansa mase prema članu 30 Direktive (EU) 2018/2001.

112. Ako se u okviru mjera pomoći dodjeljuju koncesije ili druge prednosti, kao što je pravo korišćenja zemljišta, morskog dna ili rijeka odnosno pravo povezivanja na infrastrukturu, države članice moraju da obezbijede da se te koncesije dodjeljuju na osnovu objektivnih i transparentnih kriterijuma povezanih sa ciljevima mjere (v. tačku 50).

113. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku nadređenog zajma pružaocu mjera za poboljšanje energetskog učinka na osnovu ugovora o energetskom učinku, kreditnim instrumentima bi trebalo da se obezbijedi značajna stopa sufinansiranja komercijalnih pružaoca usluga finansiranja zaduživanjem. Pretpostavlja se da je to slučaj ako ta stopa nije niža od 30 % vrijednosti osnovnog portfelja ugovora o energetskom učinku pružaoca. Iznos koji otplaćuje pružalac mjera za poboljšanje energetskog učinka mora biti barem jednak nominalnom iznosu zajma. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku garancija, javna garancija ne smije prelaziti 80 % glavnice osnovnog zajma, a gubitke moraju proporcionalno i pod istim uslovima snositi kreditna institucija i država. Garantovani iznos mora da se smanji proporcionalno na način da garancija nikad ne pokriva više od 80 % neotplaćenog zajma. Javni zajam

ili garancija davaocu mjera za poboljšanje energetskeg učinka mora biti ograničeno na najviše 10 godina.

4.1.4. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju, trgovinu i balansiranje

114. Sa izuzetkom tačke 70, odjeljci 3.2.2 i 3.3 ne primenjuju se na mjere za smanjenje emisija gasova staklene bašte.
115. Ova tačka se primjenjuje od 1. jula 2023. Subvencija po toni izbjegnutih emisija ekvivalenta CO₂ mora biti procijenjena za svaki projekat ili, u slučaju šema, svaki referentni projekat i moraju se dostaviti pretpostavke i metodologija za to izračunavanje. U mjeri u kojoj je to moguće, tom bi procjenom trebalo utvrditi koliko su se neto emisije iz tih djelatnosti smanjile, uzimajući u obzir emisije nastale ili smanjene tokom životnog ciklusa. Osim toga, trebalo bi razmotriti kratkoročne i dugoročne interakcije sa svim drugim relevantnim politikama ili mjerama, uključujući ETS Unije. Da bi se omogućilo poređenje troškova različitih mjera za zaštitu životne sredine, metodologija bi, u načelu, trebalo da bude slična za sve mjere koje promoviše država članica⁶⁷.
116. Kako bi se ostvarili pozitivni efekti na životnu sredinu u vezi sa dekarbonizacijom, pomoć ne smije samo da premješta emisije iz jednog sektora u drugi, već se njima mora postići ukupno smanjenje emisija gasova staklene bašte.
117. Kako bi se izbjegao rizik od dvostrukih subvencija i osigurala provjera smanjenja emisija gasova staklene bašte, pomoć za dekarbonizaciju industrijskih djelatnosti mora da smanji emisije koje direktno proizlaze iz te industrijske djelatnosti. Pomoć za poboljšanje energetske efikasnosti industrijskih djelatnosti mora poboljšati energetske efikasnosti djelatnosti korisnika.
118. Izuzetno od zahtjeva iz posljednje rečenice tačke 117, za poboljšanja energetske efikasnosti industrijskih djelatnosti može se upotrijebiti pomoć dodijeljena za olakšavanje sklapanja ugovora o energetskim performansama.
119. Ako pomoć za olakšavanje sklapanja ugovora o energetskim performansama nije dodijeljena kao rezultat konkurentnog postupka nadmetanja, državna pomoć se mora, u načelu, dodijeliti na isti način svim privrednim društvima koja ispunjavaju uslove, koja posluju u istom sektoru privredne djelatnosti i koji su u istoj ili sličnoj stvarnoj situaciji u pogledu ciljeva mjere pomoći.
120. Kako bi se izbjeglo da se budžetska sredstva dodjeljuju projektima koji se ne realizuju, čime bi se mogao blokirati ulazak novih subjekata na tržište, države članice moraju dokazati da će biti preduzete razumne mjere kako bi se osiguralo da će projekti kojima je dodijeljena pomoć biti zaista razvijeni, na primjer postavljanjem jasnih rokova za realizaciju projekta, provjerom izvodljivosti projekta u okviru pretkvalifikacije za dobijanje pomoći, zahtijevanjem da učesnici plaćaju dodatna jamstva ili praćenjem razvoja i izgradnje projekta. Međutim, države članice mogu odobriti veću fleksibilnost u vezi sa pretkvalifikacionim zahtjevima za projekte koje su razvili MSP-a ili zajednice obnovljive

⁶⁷Načeloi za izračunavanje smanjenja emisija gasova staklene bašte koji se primjenjuju za Inovacioni fond EU predstavljaju korisnu referentnu tačku i dostupni su na:

https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/innovfund/wp-call/2021/call-annex_c_innovfund-lsc-2021_en.pdf.

Međutim, ako se električna energija upotrebljava kao ulazni resurs, u upotrijebljenoj metodologiji moraju se uzeti u obzir emisije nastale proizvodnjom te električne energije. Države članice mogu da upotrijebe subvencije po toni izbjegnutih emisija ekvivalenta CO₂ kao kriterijum za odabir u okviru svojih mjera pomoći, ali nisu u obavezi da to učine.

energije ili koji su u njihovom stopostotnom vlasništvu kako bi se smanjile prepreke za njihovo učešće⁶⁸.

121. Pomoć za dekarbonizaciju može imati različite oblike, uključujući bespovratna sredstva dodijeljena unaprijed i ugovore za tekuće isplate pomoći, kao što su ugovori za naknadu razlike⁶⁹. Pomoć koja pokriva troškove koji su uglavnom povezani sa poslovanjem, a ne sa ulaganjem, trebalo bi koristiti samo ako država članica dokaže da to dovodi do operativnih odluka koje su prihvatljivije za životnu sredinu.
122. Ako je pomoć prvenstveno potrebna za pokrivanje kratkoročnih troškova koji mogu biti varijabilni, kao što su troškovi za gorivo iz biomase ili troškovi ulazne električne energije, i isplaćuje se u periodima dužim od jedne godine, države članice treba da potvrde da će se troškovi proizvodnje na kojima se zasniva iznos pomoći pratiti i da će se iznos pomoći ažurirati najmanje jednom godišnje.
123. Pomoć mora biti osmišljena tako da se spriječi svako neopravdano narušavanje efikasnog funkcionisanja tržišta, a posebno da očuva efikasne poslovne podsticaje i cjenovne signale. Na primjer, korisnici treba da ostanu izloženi varijacijama cijena i tržišnom riziku ako se time ne ugrožava ostvarivanje cilja pomoći. Konkretno, korisnike ne bi trebalo podsticati da svoju proizvodnju nude po cijenama koje su niže od svojih graničnih troškova i ne smiju primati pomoć za proizvodnju u periodima u kojima je tržišna vrijednost te proizvodnje negativna⁷⁰.
124. Komisija će izvršiti procjenu na osnovu svakog zasebnog slučaja za mjere koje uključuju namjenske infrastrukturne projekte. U svojoj procjeni Komisija će, između ostalog, razmotriti veličinu infrastrukture u odnosu na relevantno tržište, efekat na vjerovatnoću dodatnih tržišnih ulaganja, mjeru u kojoj je infrastruktura prvobitno namijenjena pojedinačnom korisniku ili grupi korisnika i pitanje postoji li vjerodostojan plan ili čvrsta obaveza za povezivanje na širu mrežu, trajanje svih odstupanja ili izuzeća od zakonodavstva unutrašnjeg tržišta, strukturu relevantnog tržišta i položaj korisnika na tom tržištu.
125. Na primjer, ako infrastruktura prvobitno povezuje samo ograničen broj korisnika, efekat narušavanja može se ublažiti ako je dio plana razvoj šire mreže Unije na osnovu sljedećih kriterijuma:
 - a) računovodstvo za infrastrukturu treba da bude odvojeno od svih drugih djelatnosti, a troškovi pristupa i korišćenja treba da budu transparentni;

⁶⁸Osim toga, kako je navedeno u tački 75, Komisija će generalno podržati druge uslove koje države članice predlože kako bi se olakšalo učešće MSP-ima i zajednicama obnovljive energije u konkurentnim postupcima nadmetanja, pod uslovom da pozitivni efekti obezbjeđivanja učešća i prihvatanja nadmašuju moguće narušavajuće efekte.

⁶⁹ Ugovori za naknade razlike daju korisniku pravo na isplatu koja je jednaka razlici između fiksne „izvršne” cijene i referentne cijene, kao što je tržišna cijena, po jedinici proizvodnje. Posljednjih godina koriste se za mjere za proizvodnju električne energije, ali bi takođe mogli da uključuju referentnu cijenu povezanu sa ETS-om, odnosno ugovore za naknadu razlike u odnosu na ugljenik. Takvi ugovori o naknadi razlike u odnosu na ugljenik mogu biti korisno sredstvo za uvođenje inovativnih tehnologija koje će možda biti neophodne za dekarbonizaciju industrije. Ugovori za naknadu razlike mogu uključivati i povrate korisnika poreskim obveznicima ili potrošačima za periode u kojima referentna cijena prelazi izvršnu cijenu.

⁷⁰Mala postrojenja za proizvodnju obnovljive električne energije mogu imati korist od direktne zaštite cijena koja pokriva sve troškove rada i od njih se ne zahtijeva da prodaju električnu energiju na tržištu, u skladu sa izuzećem iz člana 4 stav 3 Direktive (EU) 2018/2001. Postrojenja će se smatrati malim postrojenjima ako je njihov kapacitet ispod primjenjivog praga iz člana 5 Regulative (EU) 2019/943.

- b) ako se time ne ugrožava ostvarivanje cilja pomoći, pomoć bi trebalo da podliježe obavezama otvaranja infrastrukture⁷¹ trećim stranama po fer, razumnim i nediskriminatorskim uslovima (uključujući javne pozive na podnošenje zahtjeva za priključenje pod jednakim uslovima);
 - c) prednost koju ostvaruju korisnici dok ne dođe do takvog šireg razvoja možda će se morati nadoknaditi, na primjer doprinosom daljem proširenju mreže;
 - d) prednost koju ostvaruju namjenski korisnici možda treba da bude ograničena i/ili podijeljena sa drugim učesnicima.
126. Kako bi se izbjeglo podrivanje cilja mjere ili drugih ciljeva Unije u području zaštite životne sredine, ne smiju se davati podsticaji za proizvodnju energije koja bi zamijenila manje zagađujuće oblike energije. Na primjer, ako se pomaže kogeneracija na osnovu neobnovljivih izvora ili proizvodnja energije iz biomase, ti projekti, koliko god je to moguće, ne smiju da dobijaju podsticaj za proizvodnju električne ili toplotne energije u vrijeme kad bi to značilo ograničavanje obnovljivih izvora energije koji ne zagađuju vazduh.
127. Pomoć za dekarbonizaciju može neopravdano narušiti konkurenciju ako se njome potiskuju ulaganja u čistija alternativna rješenja koja su već dostupna na tržištu ili ako se stvara zavisnost od određenih tehnologija, čime se ometaju širi razvoj tržišta za čistija rješenja i njihovo korišćenje. Komisija će stoga potvrditi i da mjera pomoći ne podstiče niti produžava potrošnju fosilnih goriva i energije⁷², čime bi se otežao razvoj čistijih alternativnih rješenja i značajno smanjila ukupna korist tog ulaganja za životnu sredinu. Države članice treba da objasne kako namjeravaju da izbjegnu taj rizik, uključujući mogućnost preuzimanja obaveze upotrebe uglavnom obnovljivih ili goriva sa niskim sadržajem ugljenika ili postupnog ukidanja fosilnih goriva.
128. Komisija smatra da određene mjere pomoći imaju negativne efekte na konkurenciju i trgovinu za koje je malo vjerovatno da će biti nadoknađeni. Konkretno, određene mjere pomoći mogu pogoršati tržišne neuspjehe stvarajući neefikasnost na štetu potrošača i društvene dobrobiti. Na primjer, mjerama kojima se podstiču nova ulaganja u proizvodnju energije ili industrijsku proizvodnju na bazi fosilnih goriva koja najviše zagađuju, kao što su ugalj, dizel, lignit, nafta, treset i uljni škrljci, povećavaju se negativni spoljni efekti na životnu sredinu na tržištu. S obzirom na neusklađenost tih goriva s klimatskim ciljevima Unije neće se smatrati da te mjere imaju pozitivne efekte na životnu sredinu.
129. Slično tome, u poređenju sa alternativnim ulaganjima, mjere kojima se podstiču nova ulaganja u proizvodnju energije ili industrijsku proizvodnju na bazi prirodnog gasa mogle bi kratkoročno da smanje emisije gasova staklene bašte i drugih zagađivača, ali dugoročno da pogoršaju negativne spoljne uticaje na životnu sredinu. Da bi se za ulaganja u prirodni gas moglo smatrati da imaju pozitivne efekte na životnu sredinu, države članice moraju da objasne kako će osigurati da se ulaganjem doprinosi postizanju klimatskog cilja Unije do 2030. godine i cilja klimatske neutralnosti do 2050. Države članice, naročito, moraju da objasne kako će se izbjeći zavisnost od proizvodnje energije iz gasa ili opreme za proizvodnju na gas. Na primjer, ta se metoda može zasnivati na nacionalnom planu dekarbonizacije sa obavezujućim ciljevima i/ili može uključivati obaveze korisnika da primijeni tehnologije dekarbonizacije kao što su hvatanje, skladištenje i upotreba ugljenika (CCS/CCU), da zamijeni prirodni gas obnovljivim odnosno gasom sa niskim nivoima ugljenika ili da zatvori postrojenje u roku koji je u skladu sa klimatskim ciljevima Unije. Obaveze bi trebalo da

⁷¹Ovo se odnosi na listu imovine iz tačke 19 podtačka 36.

⁷²Uključujući goriva sa niskim sadržajem ugljenika iz neobnovljivih izvora i nosioce energije koji ne emituju izduvne cijevi, ali nastaju u procesu sa visokim emisijama ugljenika.

uključuju jednu ili više vjerodostojnu ključnu etapu u smanjenju emisija kako bi se postigla klimatska neutralnost do 2050. godine.

130. Proizvodnja biogoriva iz kultura za proizvodnju hrane i stočne hrane može povećati potražnju za zemljištem i dovesti do proširenja poljoprivrednog zemljišta na područja sa visokim zalihama ugljenika kao što su šume, močvarna zemljišta i tresetišta, što bi uzrokovalo dodatne emisije gasova staklene bašte. Zbog toga se Direktivom (EU) 2018/2001 ograničava količina biogoriva, tečnih biogoriva i goriva iz biomase proizvedenih iz kultura za proizvodnju hrane i stočne hrane za koja se smatra da doprinose ciljevima u pogledu obnovljive energije. Komisija smatra da određene mjere pomoći mogu pojačati indirektni negativni spoljni uticaji. Komisija će stoga u načelu smatrati da državna pomoć za biogoriva, tekuća biogoriva, biogas i goriva iz biomase koje prelaze gornje granice kojima se utvrđuje njihova prihvatljivost za obračun konačne bruto potrošnje energije iz obnovljivih izvora u predmetnoj državi članici u skladu sa članom 26 Direktive (EU) 2018/2001 vjerovatno neće proizvesti pozitivne efekte koji nadmašuju negativne efekte mjere.
131. Ako se utvrde rizici od dodatnog narušavanja konkurencije ili ako su mjere posebno nove ili složene, Komisija može da nametne uslove kao što je utvrđeno u tački 76.
132. Za individualne mjere pomoći ili šeme pomoći koje su namijenjene posebno ograničenom broju korisnika ili već postojećem korisniku, države članice bi trebalo, osim toga, da dokažu da predložena mjera pomoći neće dovesti do narušavanja konkurencije, na primjer povećanjem tržišne moći. Čak i kad pomoć direktno ne uvećava tržišnu moć, indirektno može dovesti do toga odvrćanjem postojećih konkurenata od širenja, podsticanjem njihovog izlaska s tržišta ili odvrćanjem novih konkurenata od ulaska na tržište. Prilikom ocjenjivanja negativnih efekata tih mjera pomoći Komisija će svoju analizu usmjeriti na predvidljivi efekat koji bi pomoć mogla imati na konkurenciju između privrednih društava na predmetnom tržištu proizvoda i prema potrebi na uzlaznim i silaznim tržištima, kao i na rizik od prekomjernih kapaciteta. Komisija će ocijeniti i moguće negativne efekte na trgovinu, uključujući rizik od trke za subvencije među državama članicama, do koje posebno može doći s obzirom na odabir lokacije.
133. Ako se pomoć dodjeljuje bez konkurentnog postupka nadmetanja i mjera koristi posebno ograničenom broju korisnika ili postojećem korisniku, Komisija može od države članice tražiti da se pobrine za to da korisnik širi znanje i iskustvo stečeno kao rezultat projekta za koji je dodijeljena pomoć kako bi se ubrzalo uvođenje uspješno demonstriranih tehnologija.
134. Ako su ispunjeni svi ostali uslovi usklađenosti, Komisija će u pravilu zaključiti da je bilans za mjere dekarbonizacije pozitivan (odnosno da pozitivni efekti nadjačaju narušavanje unutrašnjeg tržišta) s obzirom na njihov doprinos ublažavanju klimatskih promjena, utvrđenom kao ekološki cilj u Regulativi (EU) 2020/852 i/ili s obzirom na njihov doprinos ispunjavanju energetske i klimatske ciljeva Unije, pod uslovom da ne postoje očigledne indikacije neusklađenosti s načelom „ne nanosi značajnu štetu”⁷³. Ako prethodno navedena pretpostavka nije primjenjiva, Komisija će ocijeniti da li, generalno gledajući, pozitivni efekti (uključujući usklađenost sa tačkama u odjeljku 4.1.4 i svim obavezama u vezi sa tačkom 129) nadjačavaju negativne efekte na unutrašnjem tržištu.

⁷³Za mjere koje su identične mjerama u okviru planova za oporavak i otpornost koje je odobrio Savjet smatra se da su usklađene s načelom „ne nanosi značajnu štetu” jer je to već provjereno.

4.2. Pomoć za poboljšanje energetske performansi zgrada i njihove efikasnosti u zaštiti životne sredine

4.2.1. *Opravdanost pomoći*

135. Mjere koje su usmjerene ka poboljšanju energetske performansi zgrada i njihove efikasnosti u zaštiti životne sredine nastoje da suzbiju negativne spoljne uticaje stvaranjem pojedinačnih podsticaja za postizanje ciljeva uštede energije i smanjenja emisija gasova staklene bašte i zagađivača vazduha. Pored opštih tržišnih neuspjeha utvrđenih u Poglavlju 3, u oblasti energetske performansi zgrada i njihove efikasnosti u zaštiti životne sredine mogu se pojaviti i posebni tržišni neuspjesi. Na primjer, kad se razmatra obnova zgrada, korist od mjera energetske performansi i efikasnosti u zaštiti životne sredine obično ne ostvaruje samo vlasnik zgrade, koji u načelu snosi troškove obnove, već i stanari. Komisija stoga smatra da bi državna pomoć mogla biti potrebna za promovisanje ulaganja usmjerenih na poboljšanje energetske performansi zgrada i njihove efikasnosti u zaštiti životne sredine.

4.2.2. *Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju*

136. Pomoć se može dodijeliti za poboljšanje energetske efikasnosti zgrada.

137. Ta pomoć se može kombinovati sa pomoći za bilo koju ili sve od sljedećih mjera:

- a) postavljanje integrisanih postrojenja za proizvodnju električne energije, grijanja ili hlađenja iz obnovljivih izvora na lokaciji;
- b) postavljanje opreme za skladištenje energije proizvedene u postrojenjima za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora na lokaciji;
- c) izgradnju i postavljanje infrastrukture za punjenje za korisnike zgrade i prateće infrastrukture, kao što je postavljanje kablova, ako se parking nalazi u zgradi ili neposredno uz zgradu;
- d) ugradnju opreme za digitalizaciju sistema upravljanja životnom sredinom i energijom zgrade, naročito za povećanje njene spremnosti za pametne tehnologije, uključujući pasivno interno ožičenje ili strukturisano postavljanje kablova za mreže podataka i pomoćni dio pasivne mreže na posjedu na kojem se zgrada nalazi, ali isključujući ožičenje ili kablove za mreže podataka van posjeda;
- e) ostala ulaganja kojima se poboljšavaju energetske performanse zgrade ili njena efikasnost u zaštiti životne sredine, uključujući ulaganja u zelene krovove i opremu za skupljanje kišnice.

138. Pomoć se može dodijeliti i za poboljšanje energetske performansi opreme za grijanje ili hlađenje u zgradi. Pomoć za opremu za grijanje ili hlađenje koja je neposredno povezana sa sistemima centralnog grijanja i hlađenja biće procijenjena na osnovu uslova koji se primjenjuju na pomoć za centralno grijanje i hlađenje utvrđene u odjeljku 4.10. Pomoć za poboljšanje energetske efikasnosti proizvodnih procesa i opreme za proizvodnju energije koja se upotrebljava za pogon mašina biće procijenjena na osnovu uslova koji se primjenjuju na pomoć za smanjenje i uklanjanje emisija gasova staklene bašte iz odjeljka 4.1.

139. Pomoć mora da izazove:

- a) u slučaju obnove postojećih zgrada, poboljšanja energetske performansi koje dovode do smanjenja potražnje za primarnom energijom za najmanje 20% u poređenju sa stanjem prije ulaganja ili, ako je poboljšanje dio postupne obnove, smanjenja potražnje za primarnom energijom za najmanje 30% u poređenju sa stanjem prije ulaganja, u periodu od pet godina;

- b) u slučaju mjera za obnovu koje se odnose na ugradnju ili zamjenu samo jedne vrste dijela zgrade⁷⁴ u smislu člana 2 tačka 9 Direktive 2010/31/EZ, smanjenje potražnje za primarnom energijom za najmanje 10% u poređenju sa stanjem prije ulaganja, pod uslovom da država članica dokaže da mjera na nivou šeme ukupno ima značajan efekat na smanjenje potražnje za primarnom energijom;
- c) u slučaju novih zgrada, poboljšanja energetske performansi koje dovode do smanjenja potražnje za primarnom energijom za najmanje 10% u poređenju sa pragom utvrđenim za zahtjeve za zgrade gotovo nulte energije u nacionalnim mjerama za sprovođenje Direktive 2010/31/EU.

140. Pomoć za poboljšanje energetske performansi zgrada može se dodijeliti i MSP-a i malim preduzećima srednje tržišne kapitalizacije koji su pružaoci mjera za poboljšanje energetske performansi radi lakšeg sklapanja ugovora o energetskim performansama u smislu člana 2 tačka 27 Direktive 2012/27/EU.

4.2.3. Podsticajni efekat

141. Zahtjevi navedeni u tačkama 142. i 143. primjenjuju se pored onih navedenih u odjeljku 3.1.2.

142. Komisija smatra da, u načelu, pomoć projektima sa periodom povrata⁷⁵ kraćim od pet godina, nema podsticajni efekat. Međutim, država članica može dostaviti dokaze koji pokazuju da je pomoć potrebna kao podsticaj za promjenu ponašanja, čak i u slučaju projekata s kraćim periodom povrata.

143. Ako se na osnovu prava Unije za privredna društva utvrde minimalni standardi u pogledu energetske performansi koji se smatraju standardima Unije, smatraće se da pomoć za sva potrebna ulaganja koja privrednim društvima omogućava da zadovolje te standarde ima podsticajni efekat, pod uslovom da je pomoć dodijeljena prije no što su zahtjevi postali obavezujući za predmetno privredno društvo⁷⁶. Država članica mora osigurati da korisnici dostave detaljan plan i vremenski raspored obnove iz kojeg je vidljivo da je obnova za koju je dodijeljena pomoć dovoljna barem da se zgrada uskladi sa tim minimalnim standardima u pogledu energetske performansi.

4.2.4. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

4.2.4.1. Primjerenost

144. Zahtjev naveden u tački 144 primjenjuje se pored onih navedenih u odjeljku 3.2.1.2.

145. Pomoć za olakšavanje sklapanja ugovora o energetskim performansama mogu biti u obliku zajma ili garancije pružaocu mjera za poboljšanje energetske performansi u okviru ugovora o energetskim performansama ili se sastojati od finansijskog proizvoda namijenjenog finansiranju pružaoca mjera (na primjer faktoring ili forfaiting).

4.2.4.2. Proporcionalnost

146. Opravdani troškovi su troškovi ulaganja koji su direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa energetske performansi ili efikasnosti u zaštiti životne sredine.

⁷⁴Takve investicije bi, na primjer, mogle da imaju za cilj zamjenu prozora ili bojlera u zgradi ili da se fokusiraju na izolaciju zidova.

⁷⁵Period povrata je vrijeme koja je potrebno da se povrate troškovi investicije (bez pomoći).

⁷⁶Ovo se primjenjuje kad god se pomoć dodjeljuje privrednim društvima kako bi im se omogućilo da ispune minimalne standarde u pogledu energetske performansi koje se smatraju standardima Unije prije nego što postanu obavezne za predmetno privredno društvo, bez obzira na postojanje ranijih standarda Unije koji su već na snazi.

147. Intenzitet pomoći ne smije prelaziti 30% opravdanih troškova za mjere iz tačke 139 podtačke (a) i (c). Za mjere navedene u tački 139 podtačka (b) intenzitet pomoći ne smije prelaziti 25%. Ako je manje od 18 mjeseci prije stupanja standarda Unije na snagu dodijeljena pomoć za ulaganja koja privrednim društvima omogućavaju da zadovolje minimalne standarde u pogledu energetske performansi koje se smatraju standardima Unije, intenziteti pomoći ne smiju prelaziti 20% opravdanih troškova za mjere navedene u tački 139 podtačkama (a) i (c), ili 15% opravdanih troškova za mjere navedene u tački 139 podtačka (b).
148. Što se tiče pomoći koje se dodjeljuju za poboljšanje energetske performansi postojećih zgrada, intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena ako poboljšanja energetske performansi dovode do smanjenja potražnje za primarnom energijom za najmanje 40%. Međutim, ovo povećanje intenziteta pomoći ne primjenjuje se ako se projektom, iako dovodi do smanjenja potražnje za primarnom energijom za najmanje 40%, ne poboljšaju energetske performanse zgrade u mjeri u kojoj bi se prešao nivo koji je utvrđen u okviru minimalnih standarda u pogledu energetske performansi koje se smatraju standardima Unije, a koji stupaju na snagu za manje od 18 mjeseci.
149. Intenzitet pomoći može se povećati za 20 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje malim pravnim licima ili za 10 procentnih poena za pomoć koja se dodjeljuje srednjim pravnim licima.
150. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za ulaganja u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora ili za 5 procentnih poena za ulaganja u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
151. U zavisnosti od specifičnih karakteristika mjere, država članica može na osnovu analize finansijskog jaza utvrđene u tač. 48, 51 i 52 dokazati i da je potreban veći iznos pomoći. Iznos pomoći ne smije prelaziti manjak finansijskih sredstava kako je utvrđeno u tač. 51 i 52. Ako je manje od 18 mjeseci prije stupanja standarda Unije na snagu dodijeljena pomoć za ulaganja koja privrednim društvima omogućava da zadovolje minimalne standarde u pogledu energetske performansi koje se smatraju standardima Unije, maksimalni iznos pomoći ne smije prelaziti 70% finansijskog jaza.
152. Ako se pomoć dodjeljuje na osnovu konkurentnog postupka nadmetanja koji je sproveden u skladu sa kriterijumima utvrđenim u tač. 49 i 50, iznos pomoći smatra se proporcionalnim. Ako je manje od 18 mjeseci prije stupanja standarda Unije na snagu odobrena pomoć za ulaganja koja privrednim društvima omogućava da zadovolje minimalne standarde u pogledu energetske performansi koje se smatraju standardima Unije, država članica mora pronaći odgovarajuće rješenje za rizik od prekomjerne naknade, na primjer uvođenjem gornjih granica za ponude.
153. Pomoć koja je dodijeljena u obliku finansijskih instrumenata ne podliježe maksimalnim intenzitetima pomoći utvrđenim u tač. od 147 do 151. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku garancije, garancija ne bi trebalo da prelazi 80% osnovnog zajma. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku zajma, vlasnici zgrade fondu za energetske performanse ili obnovljivu energiju ili drugom finansijskom posredniku otplaćuju iznos koji mora biti barem jednak nominalnoj vrijednosti zajma.

4.2.4.3. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju, trgovinu i balansiranje

154. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tač. od 155 do 157.
155. Pomoć za ulaganja u opremu koja koristi prirodni gas u cilju poboljšanja energetske efikasnosti zgrada mogu kratkoročno dovesti do smanjenja potražnje za energijom, ali dugoročno pogoršati negativne spoljne uticaje na životnu sredinu u poređenju sa alternativnim ulaganjima. Pomoć za ugradnju opreme koja koristi prirodni gas može neopravdano da naruši konkurenciju ako se njome potiskuju ulaganja u čistija alternativna rješenja koja su već dostupna na tržištu ili ako se stvara zavisnost od određenih tehnologija, čime se koči razvoj tržišta čistijih tehnologija i njihova upotreba. Malo je

vjerovatno da će pozitivni efekti mjera koje stvaraju takve efekte potiskivanja ili zavisnosti prevagnuti u odnosu na njihove negativne efekte na konkurenciju. U okviru svoje ocjene Komisija će razmotriti da li oprema koja koristi prirodni gas zamjenjuje energetska oprema koja koristi fosilna goriva koja najviše zagađuju, kao što su nafta i uglj.

156. Alternative za energetska oprema koja koristi fosilna goriva koja zagađuju, kao što su nafta i uglj, već su dostupne na tržištu. U tom kontekstu, smatra se da pomoć za postavljanje energetska efikasne energetske opreme koja koristi takva goriva nema pozitivne efekte kao pomoć za postavljanje opreme koja upotrebljava čistiju energiju. Prvo, neznatno poboljšanje u pogledu smanjenja potražnje za energijom poništava se većim emisijama ugljenika povezanim sa upotrebom fosilnih goriva. Drugo, dodjela pomoći za postavljanje energetske opreme koja koristi čvrsta ili tečna fosilna goriva uključuje značajan rizik od stvaranja zavisnosti od tehnologija koje se zasnivaju na fosilnim gorivima i od potiskivanja ulaganja u čistija i inovativnija alternativna rješenja dostupna na tržištu preusmjeravanjem potražnje sa energetske opreme koja ne upotrebljava čvrsta ili tečna fosilna goriva. To bi odvrátilo i od daljeg razvoja tržišta tehnologija koje se ne zasnivaju na fosilnim gorivima. Komisija stoga smatra da je malo vjerovatno da će se nadoknaditi negativni efekti pomoći za energetska oprema koja koristi čvrsta ili tečna fosilna goriva na konkurenciju.
157. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku donacije, vlasničkog kapitala, garancije ili zajma fondu za energetska efikasnost ili obnovljivu energiju ili drugom finansijskom posredniku, Komisija će provjeriti da li su uspostavljeni uslovi koji obezbjeđuju da fond za energetska efikasnost ili obnovljivu energiju ili drugi finansijski posrednici ne ostvaruju nikakvu neopravdanu prednost i da za potrebe sprovođenja mjere pomoći za energetske performanse primjenjuju tržišno razumnu strategiju ulaganja. Naročito moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:
- a) finansijski posrednici ili menadžeri fondova moraju biti izabrani putem otvorenog, transparentnog i nediskriminatorskog postupka, koji se sprovodi u skladu sa važećim pravom Unije i domaćim pravom;
 - b) uspostavljeni su uslovi koji obezbjeđuju da se finansijskim posrednicima, uključujući fondove za energetska efikasnost ili obnovljivu energiju, upravlja na komercijalnoj osnovi i da su odluke o finansiranju usmjerene ka sticanju dobiti;
 - c) menadžeri fonda za energetska efikasnost ili obnovljivu energiju ili drugi finansijski posrednici u najvećoj mogućoj mjeri prednost prenose na krajnje korisnike (vlasnike ili stanare zgrada) u obliku većeg obima finansiranja, nižih zahtjeva u pogledu dodatnih garancija, nižih zahtjeva za kolateralom ili nižih kamatnih stopa.

4.3. Pomoć za čistu mobilnost

158. U odjeljcima 4.3.1 i 4.3.2 utvrđeni su uslovi pod kojima državna pomoć za određena ulaganja za smanjenje ili izbjegavanje emisija CO₂ i drugih zagađivača u sektorima vazdušnog, drumskog, željezničkog, vodenog i pomorskog saobraćaja mogu olakšati razvoj privredne djelatnosti na način koji je prihvatljiv za životnu sredinu, bez štetnog uticaja na uslove trgovine u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu Unije.
159. Područjem primjene ovih smjernica nije obuhvaćena pomoć za ulaganja u laka i teška drumska vozila koja upotrebljavaju gas (naročito TPG i KPG i biogas) i u relevantnu infrastrukturu za punjenje gorivom u drumskom saobraćaju, osim infrastrukture za TPG samo za punjenje gorivom teških drumskih vozila. S obzirom na trenuti stepen razvoja tržišta, očekuje se da će te tehnologije imati znatno manju mogućnost doprinosa ublažavanju klimatskih promjena i smanjenju zagađivanja vazduha u poređenju sa čistijim i inovativnijim alternativama i stoga se očekuje da će neopravdano narušiti

konkurenciju potiskivanjem ulaganja u te čistije alternative i stvaranjem zavisnosti od rješenja za mobilnost koja nisu u skladu sa ciljevima za 2030. i 2050. godinu.

4.3.1. Pomoć za kupovinu i lizing čistih vozila i čiste mobilne opreme za usluge i za naknadno opremanje vozila i mobilne opreme za usluge

4.3.1.1. Opravdanost pomoći

160. Kako bi se do 2050. godine postigao pravno obavezujući cilj Unije u pogledu klimatske neutralnosti, u Saopštenju o evropskom zelenom planu utvrđen je cilj da se emisije iz saobraćaja smanje za najmanje 90% do 2050. godinu u odnosu na nivoe iz 1990. godine. U Saopštenju o strategiji za održivu i pametnu mobilnost⁷⁷ utvrđen je put ka postizanju tog cilja dekarbonizacijom pojedinačnih vrsta prevoza i cijelog prevoznog lanca⁷⁸.

161. Iako postojeće politike mogu pružiti podsticaje za upotrebu čistih vozila određivanjem obavezujućih ciljeva za emisije CO₂ za novi vozni park drumskih vozila proizvođača⁷⁹, internalizacijom spoljnih efekata na klimu i životnu sredinu⁸⁰ ili povećanjem potražnje za vozilima u okviru javne nabavke⁸¹, one možda neće biti dovoljne da se u potpunosti isprave tržišni neuspjesi koji utiču na predmetni sektor. Uprkos postojećim politikama i dalje mogu postojati određene tržišne prepreke i tržišni neuspjesi, uključujući cjenovnu pristupačnost čistih vozila u poređenju sa konvencionalnim vozilima, ograničenu dostupnost infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva i spoljne uticaje na životnu sredinu. Države članice stoga mogu dodijeliti pomoć za ispravljanje tih preostalih tržišnih neuspjeha i podržati razvoj sektora čiste mobilnosti.

4.3.1.2. Područje primjene i djelatnosti za koje se dodjeljuje pomoć

162. Pomoć se može dodijeliti za kupovinu i lizing novih ili korišćenih čistih vozila i za kupovinu i lizing čiste mobilne opreme za usluge.

163. Pomoć se mogu dodijeliti i za retrofiting (naknadno opremanje), izmjenu ili adaptaciju vozila ili mobilne opreme za usluge u sljedećim slučajevima:

- a) ako im to omogućava da se kvalifikuju kao čista vozila ili čista mobilna oprema za usluge; ili
- b) ako je to potrebno da bi se plovilima i avionima omogućilo da koriste ili povećaju udio biogoriva i sintetičkih goriva, uključujući obnovljiva tečna ili gasovita goriva nebiološkog porijekla namijenjena upotrebi u saobraćaju, uz fosilna goriva ili kao alternativa njima; ili
- c) ako je neophodno dozvoliti plovilima da koriste pogon na vjetar.

⁷⁷Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Odboru regija „Strategija za održivu i pametnu mobilnost: usmjeravanje evropskog saobraćaja ka budućnosti”, COM(2020) 789 final.

⁷⁸Saopštenje uključuje nastojanje da se do 2030. godine upotrebljava najmanje 30 miliona automobila sa nultim emisijama i 80 000 kamiona sa nultim emisijama i da do 2050. gotovo svi automobili, kombiji, autobusi i nova teška vozila budu vozila sa nultim emisijama.

⁷⁹Regulativa (EU) 2019/1242 i Regulativa (EU) 2019/631 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. aprila 2019. o utvrđivanju standardnih vrijednosti emisija CO₂ za nove lične automobile i za nova laka ekonomska vozila i o stavljanju van snage regulativa (EZ) br. 443/2009 i (EU) br. 510/2011 (OJ L 111, 25.4.2019, str. 13).

⁸⁰ Na primjer Direktivom 1999/62/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. juna 1999. o naknadama koje se naplaćuju za korišćenje određenih infrastruktura za teška teretna vozila (OJ L 187, 20.7.1999, str. 42) i sistemom Unije za trgovanje emisijama.

⁸¹ Na primjer Direktivom 2009/33/EZ.

4.3.1.3. Podsticajni efekat

164. Uz uslove utvrđene u odjeljku 3.1.2 primjenjuju se i uslovi utvrđeni u tač. od 165. do 169.
165. Država članica mora da dostavi vjerodostojan hipotetički scenario bez pomoći. Hipotetički scenario odgovara ulaganju istog kapaciteta, trajanja i prema potrebi drugih relevantnih tehničkih karakteristika kao u slučaju ulaganja koje je prihvatljivo za životnu sredinu. Ako se ulaganje odnosi na nabavku ili lizing čistih vozila ili čiste mobilne opreme za usluge, hipotetički scenario uglavnom obuhvata nabavku ili lizing vozila ili mobilne opreme za usluge iste kategorije i istog kapaciteta, koji prema potrebi ispunjavaju barem standarde Unije, bez pomoći.
166. Hipotetički scenario može se odnositi na održavanje postojećeg vozila ili mobilne opreme za usluge u funkciji tokom perioda koji odgovara trajanju ulaganja koje je prihvatljivo za životnu sredinu. U tom slučaju treba uzeti u obzir diskontovane troškovi održavanja, popravke i modernizacije u tom periodu.
167. U drugim se slučajevima hipotetički scenario može sastojati od kasnije zamjene vozila ili mobilne opreme za usluge, pri čemu bi u tom slučaju u obzir trebalo uzeti diskontovanu vrijednost vozila ili mobilne opreme za usluge, a razliku u ekonomskom vijeku trajanja predmetne opreme bi trebalo izjednačiti. Taj pristup može biti posebno važan za vozila koja imaju duži ekonomski vijek trajanja, kao što su plovila, željeznička vozila ili avioni.
168. U slučaju vozila ili mobilne opreme za usluge koji podliježu ugovorima o lizingu, diskontovanu vrijednost lizinga čistih vozila ili mobilne opreme za usluge trebalo bi uporediti sa diskontovanom vrijednošću lizinga vozila ili mobilne opreme za usluge koji su manje prihvatljivi za životnu sredinu, a koji bi se upotrebljavali da nema pomoći.
169. Ako ulaganje obuhvata dodavanje opreme postojećem vozilu ili mobilnoj opremi za usluge kako bi se unaprijedile njihove performanse u zaštiti životne sredine (na primjer naknadnim postavljanjem sistema za kontrolu zagađenja), prihvatljivi troškovi mogu se sastojati od ukupnih troškova ulaganja.

4.3.1.4. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

4.3.1.4.1. Primjerenost

170. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.1.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tački 171.
171. Prilikom provjere primjerenosti alternativnih instrumenata politike trebalo bi uzeti u obzir potencijal za druge vrste intervencija kojima se podstiče razvoj tržišta čiste mobilnosti, osim državne pomoći, i njihov očekivani uticaj u poređenju sa uticajem predložene mjere. Takve druge vrste intervencija mogu obuhvatati uvođenje opštih mjera za promovisanje čistih vozila, kao što su programi ekoloških bonusa, programi podsticaja za zamjenu starih vozila ili uspostavljanje zona sa niskim emisijama u predmetnoj državi članici.

4.3.1.4.2. Proporcionalnost

172. Pomoć ne smije prelaziti troškove potrebne da bi se olakšao razvoj predmetne privredne djelatnosti na način kojim se povećava nivo zaštite životne sredine (odnosno prelaskom sa konvencionalnih na čista vozila i čistu mobilnu opremu za usluge) u poređenju sa hipotetičkim scenariom bez pomoći. Državna pomoć može se smatrati proporcionalnom ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u tač. od 173 do 181.
173. Kao opšte pravilo, pomoć se mora dodijeliti na osnovu konkurentnog postupka nadmetanja, koji se sprovodi u skladu sa kriterijumima utvrđenima u tač. 49 i 50.
174. Ako su u konkurentni postupak nadmetanja uključeni drugi kriterijumi osim iznosa pomoći koji je zatražio podnosilac zahtjeva, primjenjuje se tačka 50. Kriterijumi za odabir mogu se na primjer

odnositi na očekivane koristi ulaganja za životnu sredinu u pogledu smanjenja ekvivalenta CO₂ ili drugih zagađivača tokom njegovog trajanja. U takvim slučajevima, kako bi se olakšalo utvrđivanje koristi za životnu sredinu, država članica može od podnosioca zahtjeva da zatraži da u svojim ponudama navedu očekivani nivo smanjenja emisija koja proizlazi iz ulaganja, u poređenju sa nivoom emisija uporedivog vozila koje ispunjava standarde Unije, gdje je to moguće. Kriterijumi za zaštitu životne sredine koji se upotrebljavaju u konkurentnom postupku nadmetanja mogu uključivati i aspekte životnog ciklusa, kao što je uticaj upravljanja proizvodom na kraju životnog vijeka na životnu sredinu.

175. Konkurentni postupak nadmetanja treba osmisлити na način da podnosiocima zahtjeva preostanu dovoljni podsticaji za dostavljanje ponuda za projekte povezane sa nabavkom vozila sa nultim emisijama, koja su generalno skuplja od alternativa koje su manje prihvatljive za životnu sredinu, ako su takva vozila dostupna za tu vrstu prevoza. Pritom treba osigurati da primjenom kriterijuma za odabir ti projekti ne budu stavljeni u nepovoljan položaj u odnosu na druga čista vozila koja se ne smatraju vozilima sa nultim emisijama. Na primjer, kriterijumi zaštite životne sredine mogu imati oblik premija zahvaljujući kojima se veći broj bodova može dodijeliti projektima koji donose koristi za životnu sredinu uz one koje proizlaze iz uslova opravdanosti ili primarnog cilja mjere. Možda će biti potrebno uvesti gornje granice za ponude kako bi se ograničila najviša ponuda pojedinačnih ponuđača u određenim kategorijama. Eventualne gornje granice za ponude treba obrazložiti s obzirom na mjerenje za referentne projekte iz tač. 51, 52 i 53.
176. Odstupajući od tač. od 173 do 175, pomoć se može dodijeliti bez konkurentnog postupka nadmetanja u sljedećim slučajevima:
- a) ako očekivani broj učesnika nije dovoljan za efikasnu konkurenciju ili izbjegavanje strateškog dostavljanja ponuda;
 - b) ako država članica pruži odgovarajuće opravdanje da konkurentan postupak nadmetanja, kako je opisan u tač. 49 i 50, nije primjeren da bi se osigurala proporcionalnost pomoći i da se upotrebom alternativnih metoda iz tač. od 177 do 180. ne bi povećao rizik od neopravdanog narušavanja konkurencije⁸², u zavisnosti od karakteristika mjere ili sektora odnosno vrsta prevoza o kojima je riječ; ili
 - c) ako se dodjeljuje za nabavku ili lizing vozila koja će upotrebljavati privredna društva u sektoru javnog kopnenog, željezničkog ili vodenog prevoza putnika.
177. U slučajevima iz tačke 176 pomoć se može smatrati proporcionalnom ako ne prelazi 40% opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 10 procentnih poena za vozila s nultim emisijama i za 10 procentnih poena za srednja privredna društva ili za 20 postotnih bodova za mala privredna društva.
178. Opravdani troškovi su neto dodatni troškovi ulaganja. Oni se izračunavaju kao razlika između ukupnog troška vlasništva čistog vozila predviđenog za nabavku ili lizing s jedne strane te pomoći i ukupnog troška vlasništva u hipotetičkom scenariju s druge strane. Troškovi koji nisu direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa zaštite životne sredine nisu prihvatljivi.
179. Kad je riječ o retrofitingu vozila ili mobilne opreme za usluge, u skladu sa tačkom 169, opravdani troškovi mogu biti ukupni troškovi naknadnog retrofitinga, pod uslovom da u hipotetičkom scenariju

⁸² To se može dokazati dodjeljivanjem pomoći na transparentan i nediskriminatorni način ida su potencijalne zainteresovane strane dovoljno obaviještene o području primjene mjere i potencijalnim uslovima pomoći.

vozila ili mobilna oprema za usluge zadrže isti ekonomski vijek trajanja koji bi imali bez naknadnog retrofitinga.

180. U zavisnosti od specifičnih karakteristika mjere, država članica može na osnovu analize finansijskog jaza utvrđene u tač. 48, 51 i 52 dokazati i da je potreban veći iznos pomoći. U tom slučaju, država članica mora da sprovede naknadu kontrolu kako bi provjerila iznesene pretpostavke o nivou potrebne pomoći i uspostavila mehanizam za povrat prekomjernih sredstava kako je utvrđeno u tački 55. Izнос pomoći ne smije da pređe finansijski jaz kako je utvrđeno u tač. 51 i 52.
181. U slučaju individualne pomoći, iznos pomoći mora biti određen na osnovu analize finansijskog jaza, kako je utvrđeno u tač. 48, 51 i 52. U tim slučajevima, država članica mora izvršiti naknadnu kontrolu kako bi provjerila iznesene pretpostavke o nivou potrebne pomoći i uspostavila mehanizam za povraćaj prekomjernih sredstava kako je utvrđeno u tački 55.

4.3.1.5. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju, trgovinu i balansiranje

182. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tač. od 183 do 189.
183. Komisija smatra da pomoć za ulaganja u vozila i mobilnu opremu za usluge koja koristi prirodni gas mogu kratkoročno dovesti do smanjenja emisija gasova staklene bašte i drugih zagađivača, ali dugoročno pogoršati negativne spoljne uticaje na životnu sredinu u poređenju sa alternativnim ulaganjima. Pomoć za nabavku vozila i mobilne opreme za usluge koja koristi prirodni gas može neopravdano narušiti konkurenciju ako se njima potiskuju ulaganja u čistija alternativna rješenja, koja su već dostupna na tržištu ili ako se stvara zavisnost od određenih tehnologija, čime se koče razvoj tržišta za čistija rješenja i njihova upotreba. Stoga Komisija u tim slučajevima smatra da je malo vjerovatno da će se nadoknaditi negativni efekti pomoći za vozila i mobilnu opremu za usluge koja koristi prirodni gas.
184. Međutim, može se smatrati da pomoć za nabavku ili lizing vozila za vođeni saobraćaj i mobilne opreme za usluge koje koriste TPG i KPG ne stvaraju dugoročne efekte zavisnosti ili ne dovode do postiskivanja ulaganja u čistije tehnologije ako država članica dokaže da čistija alternativna rješenja nisu dostupna na tržištu i da se ne očekuje da će uskoro biti dostupna⁸³.
185. Alternative vozilima koja upotrebljavaju fosilna goriva koja najviše zagađuju, kao što su dizel, benzin ili tečni naftni gas, već su dostupne na tržištu za upotrebu u sektorima drumskog, vodenog i željezničkog saobraćaja. Dodjela pomoći za takva vozila sa sobom nosi znatan rizik od stvaranja zavisnosti od konvencionalnih tehnologija i od potiskivanja ulaganja u čistija alternativna rješenja koja su dostupna na tržištu preusmjeravanjem potražnje sa vozila koja su prihvatljivija za životnu sredinu. To bi odvratilo i od daljeg razvoja tržišta tehnologija na bazi fosilnih goriva. U tom se kontekstu smatra da pomoć za nabavku ili lizing tih vozila, uključujući prema potrebi vozila nove generacije koja prevazilaze standarde Unije, ne donosi iste pozitivne efekte kao pomoć za nabavku ili lizing čistih vozila sa nižim direktnim emisijama CO₂ (iz izduvne cijevi). Komisija stoga smatra da je malo vjerovatno da će se nadoknaditi negativni efekti pomoći za vozila koja upotrebljavaju fosilna goriva koja najviše zagađuju, kao što su dizel, benzin ili tečni naftni gas.
186. Ne očekuje se da će avioni sa nultim emisijama, bilo da ih pokreće električna energija ili vodonik, uskoro postati dostupni na tržištu. Komisija stoga smatra da bi se negativni efekti državne pomoći za čiste avione osim aviona sa nultim emisijama mogli nadoknaditi njihovim pozitivnim efektima na

⁸³ Za takvu procjenu Komisija će generalno razmatrati period od dvije do pet godina nakon prijavljivanja ili sprovođenja mjere pomoći, u zavisnosti od sektora i vrsta prevoza o kojima je riječ. Svoju ocjenu zasnivaće na nezavisnim studijama tržišta koje je dostavila država članica ili na bilo kojim drugim odgovarajućim dokazima.

uvođenje ili ubrzanje uvođenja na tržište novih, efikasnijih aviona koji su znatno prihvatljiviji za životnu sredinu, u skladu sa planom za postizanje klimatske neutralnosti i bez stvaranja zavisnosti od određenih tehnologija i potiskivanja ulaganja u čistije alternative.

187. Kako bi se u području vazdušnog saobraćaja, prema potrebi, ublažili posebno narušavajući efekti pomoći, između ostalog uzimajući u obzir položaj korisnika na tržištu, ili povećali pozitivni efekti mjera, Komisija može zahtijevati da korisnik stavi i van upotrebe ekvivalentan broj aviona koji su manje prihvatljivi za životnu sredinu slične poletne mase kao avioni kupljeni ili zakupljeni sredstvima državne pomoći.
188. Prilikom procjene narušavanja konkurencije zbog pomoći za nabavku ili lizing vozila ili mobilne opreme za usluge Komisija će razmotriti da li bi stavljanje u upotrebu novih vozila dovelo do novih ili pogoršalo postojeće tržišne neuspjehe, kao što je višak kapaciteta u predmetnom sektoru.
189. Da bi se riješio problem očekivanih većih narušavajućih efekata mjera kojima se odobrava ciljana pomoć individualnom korisniku ili ograničenom broju određenih korisnika bez konkurentnog postupka nadmetanja⁸⁴, država članica mora adekvatno obrazložiti način na koji je mjera osmišljena i dokazati da su veći rizici od narušavanja konkurencije uzeti u obzir na odgovarajući način⁸⁵.

4.3.2. Pomoć za uspostavljanje infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva

4.3.2.1. Opravdanost pomoći

190. Sveobuhvatna mreža infrastrukture za punjenje i dopunu goriva potrebna je kako bi se omogućila široka upotreba čistih vozila i prelazak na mobilnost sa nultim emisijama. Naime, ograničena dostupnost infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva je ključna prepreka uvođenju čistih vozila na tržište. Osim toga, infrastruktura za punjenje i dopunu goriva nije ravnomjerno raspoređena između država članica. Sve dok je udio čistih vozila koja se upotrebljavaju ograničen, samo tržište možda neće moći da obezbijedi potrebnu infrastrukturu za punjenje i dopunu goriva.
191. Direktivom 2014/94/EU Evropskog parlamenta i Savjeta⁸⁶ uspostavlja se zajednički okvir mjera za uspostavljanje infrastrukture za alternativna goriva za saobraćaj u Uniji i utvrđuje se okvir zajedničkih mjera za uspostavljanje takve infrastrukture. Osim toga, drugim politikama kojima se promoviše upotreba čistih vozila već se mogu dati signali za ulaganja u uspostavljanje infrastrukture za punjenje i dopunu goriva. Međutim, te politike same po sebi možda nisu dovoljne da se u potpunosti isprave utvrđeni tržišni neuspjesi. Stoga, države članice mogu dodijeliti pomoć za ispravljanje tih preostalih tržišnih neuspjeha i uspostavljanje infrastrukture za punjenje i dopunu goriva.

4.3.2.2. Područje primjene i djelatnosti za koje se dodjeljuje pomoć

192. Pomoć se može dodijeliti za izgradnju, postavljanje, nadogradnju ili proširenje infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva.
193. Projekti mogu uključivati i instalacije za operacije pametnog punjenja i za proizvodnju obnovljive električne energije ili obnovljivog odnosno vodonika sa niskim udjelom ugljenika na lokaciji, povezana s infrastrukturom za punjenje ili dopunu goriva direktnom vezom, kao i objekte za skladištenje

⁸⁴ Vidjeti tačku 66.

⁸⁵ Ovo može uključiti izbjegavanje prekomjerne nakande potvrđivanjem da pomoć ne prelazi neto dodatne troškove, što se dokazuje upoređivanjem jaza u finansiranju u stvarnom i hipotetičkom scenariju, i da će država članica uvesti naknadni mehanizam praćenja kako bi provjerila pretpostavke o potrebnom nivou pomoći, zajedno sa mehanizmom za povraćaj prekomjernih sredstava.

⁸⁶ Direktiva 2014/94/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 22. oktobra 2014. o uspostavljanju infrastrukture za alternativna goriva (OJ 307, 28.10.2014, str. 1).

električne energije ili obnovljivog odnosno vodonika sa niskim udjelom ugljenika koji se isporučuju kao goriva namijenjena upotrebi u saobraćaju na lokaciji. Nominalni proizvodni kapacitet postrojenja za proizvodnju električne energije ili vodonika na lokaciji treba da bude proporcionalan izlaznoj snazi ili kapacitetu dopune goriva infrastrukture za punjenje ili dopunu goriva na koju je priključeno.

4.3.2.3. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

4.3.2.3.1. Neophodnost pomoći

194. Država članica mora da potvrdi neophodnost pomoći za podsticanje uspostavljanja infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom iste kategorije kao infrastruktura koja bi se uvela uz državnu pomoć⁸⁷ na osnovu prethodno otvorenih javnih konsultacija, nezavisne studije tržišta ili drugih primjerenih dokaza kako je utvrđeno u odjeljku 3.2.1.1. Tačnije, država članica mora dokazati da je malo vjerovatno da će se slična infrastruktura uskoro razviti pod komercijalnim uslovima⁸⁸ i, gdje je to primjenjivo mora uzeti u obzir uticaj sistema trgovanja emisijama.

195. Prilikom ocjenjivanja neophodnosti pomoći za uspostavljanje infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom koja je otvorena za pristup drugim korisnicima uz korisnike pomoći, uključujući javno dostupnu infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom, može se uzeti u obzir nivo prodora na tržište čistih vozila koja bi se služila tom infrastrukturom i obim saobraćaja u predmetnom regionu.

4.3.2.3.2. Primjerenost

196. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.1.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tački 197.

197. Prilikom provjere primjerenosti alternativnih instrumenata politike trebalo bi uzeti u obzir potencijal za nove regulatorne intervencije kojima se stimuliše prelazak na čistu mobilnost i njihov očekivani uticaj u poređenju sa uticajem predložene mjere.

4.3.2.3.3. Proporcionalnost

198. Pomoć ne smije prelaziti trošak koji je neophodan da bi se olakšao razvoj predmetne privredne djelatnosti na način kojim se povećava nivo zaštite životne sredine. Pomoć se može smatrati proporcionalnom ako su ispunjeni uslovi utvrđeni u tač. od 199 do 204.

199. Pomoć se mora dodijeliti na osnovu konkurentnog postupka nadmetanja koji se sprovodi u skladu sa kriterijumima iz tač. 49 i 50. Konkurentni postupak nadmetanja mora biti osmišljen na način da pruža dovoljno podsticaja za podnosiocima zahtjeva da daju ponudu za projekte koji se odnose na infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom koja isporučuje samo obnovljivu električnu energiju ili vodonik. Primjena kriterijuma za dodjelu ne smije dovesti do toga da se projekti koji se odnose na infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom koja isporučuje samo obnovljivu električnu energiju ili vodonik stavljaju u nepovoljan položaj u odnosu na projekte koji se odnose na infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom koja isporučuje i električnu energiju ili vodonik s višim emisijama CO₂ u poređenju sa električnom energijom iz obnovljivih izvora ili vodonikom odnosno električnu energiju ili vodonik koji nisu obnovljivi. Možda će biti potrebno uvesti gornje granice za ponude kako bi se ograničila najviša ponuda pojedinačnih ponuđača u određenim kategorijama. Eventualne gornje granice za ponude treba obrazložiti s obzirom na mjerenje za referentne projekte iz tač. 51, 52 i 53.

⁸⁷ Na primjer, za infrastrukturu za punjenje, normalne ili visoke snage.

⁸⁸ Za potrebe takve procjene Komisija će generalno razmotriti očekuje li se uspostavljanje infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom pod komercijalnim uslovima u roku koji je relevantan s obzirom na trajanje mjere. Svoju ocjenu će zasnovati na rezultatima prethodnih javnih konsultacija, nezavisnih studija tržišta koje je dostavila država članica ili na bilo kojim drugim odgovarajućim dokazima.

200. Odstupajući od tačke 199, pomoć se može dodijeliti na osnovu drugih metoda osim konkurentnog postupka nadmetanja u sljedećim slučajevima:

- a) ako očekivani broj učesnika nije dovoljan za efikasnu konkurentnost ili izbjegavanje strateškog dostavljanja ponuda;
- b) ako se ne može organizovati konkurentni postupak nadmetanja utvrđen u tač. 49 i 50;
- c) ako se pomoć dodjeljuje za infrastrukturu za punjenje ili dopunu goriva koju će isključivo ili prije svega upotrebljavati privredna društva u sektoru javnog kopnenog, željezničkog ili vodenog prevoza putnika⁸⁹;
- d) ako se pomoć dodjeljuje za infrastrukturu za punjenje ili dopunu goriva koju će isključivo ili prije svega upotrebljavati korisnik pomoći koja nije dostupna javnosti⁹⁰, uz odgovarajuće obrazloženje predmetne države članice; ili
- e) ako se pomoć dodjeljuje za infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom namijenjenu određenim vrstama vozila čiji su stopa prodora na relevantno tržište (za relevantni tip vozila) u predmetnoj državi članici ili obim saobraćaja u predmetnim regionima vrlo ograničeni⁹¹.

201. U slučajevima navedenim u tački 200 iznos pomoći može se odrediti na osnovu analize manjka finansijskih sredstava kako je utvrđeno u tač. 48, 51 i 52. Država članica mora da sprovede naknadno *ex post* praćenje kako bi provjerila iznesene pretpostavke o nivou potrebne pomoći i uspostavila mehanizam za povraćaj prekomjernih sredstava kako je utvrđeno u tački 55.

202. Kao alternativa tački 201, pomoć se može smatrati proporcionalnom ako ne prelazi 30% opravdanih troškova ili, ako infrastruktura za punjenje ili dopunu gorivom isporučuje samo obnovljivu električnu energiju ili vodonik iz obnovljivih izvora, 40% opravdanih troškova. Intenzitet pomoći može se povećati za 10 procentnih poena za srednja privredna društva ili 20 procentnih poena za mala privredna društva. Intenzitet pomoći se može povećati za 15 procentnih poena za ulaganja u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora ili za 5 procentnih poena za ulaganja u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.

203. U tim slučajevima opravdani troškovi obuhvataju sve troškove ulaganja u izgradnju, postavljanje, nadogradnju ili proširenje infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom. Oni, na primjer, mogu uključivati troškove:

- a) infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom i povezane tehničke opreme;
- b) postavljanja ili nadogradnje električnih ili drugih komponenti, uključujući električne kablove i strujne transformatore, potrebnih da bi se infrastruktura za punjenje ili dopunu gorivom priključila na mrežu ili na lokalnu jedinicu za proizvodnju ili skladištenje električne energije ili vodonika i da bi infrastruktura za punjenje bila pripremljena za pametne tehnologije;

⁸⁹ Infrastruktura za punjenje ili dopunu gorivom koju će prije svega koristiti privredna društva u sektoru javnog drumskog, željezničkog ili vodenog prevoza putnika može dodatno biti otvorena i za zaposlene, spoljne izvođače radova ili dobavljače tih privrednih društava.

⁹⁰ Infrastruktura za punjenje ili dopunu gorivom koju će prije svega upotrebljavati korisnik pomoći može dodatno biti otvorena i za zaposlene, spoljne izvođače radova ili dobavljače korisnika pomoći.

⁹¹ Na primjer mjera pomoći usmjerena ka ulaganju u stanice za dopunu vodonikom namijenjene teškim vozilima u teretnim terminalima i logističkim centrima u državi članici u kojoj je tržišni udio teških vozila na vodonik manji od 2%.

- c) građevinskih radova, adaptacije zemljišta ili puteva, troškove postavljanja i troškove dobijanja odgovarajućih dozvola.

204. Ako projekat uključuje proizvodnju obnovljive električne energije ili obnovljivog, odnosno vodonika sa niskim udjelom ugljenika ili skladištenje električne energije ili obnovljivog odnosno vodonika sa niskim udjelom ugljenika na lokaciji, opravdani troškovi mogu uključivati troškove ulaganja u jedinice za proizvodnju ili objekte za skladištenje.

4.3.2.4. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju, trgovinu i balansiranje

205. Zahtjevi navedeni u tač. 206 do 216 primenjuju se pored onih navedenih u odjeljku 3.2.2.

206. Nova infrastruktura za punjenje koja omogućava prenos električne energije izlazne snage do 22 kW mora biti u mogućnosti da podrži funkcionalnosti pametnog punjenja. Time bi se osigurala optimizacija postupaka punjenja i upravljanje njima na način koji ne izaziva zagušenje i u potpunosti koristi dostupnost obnovljive električne energije i niske cijene električne energije u sistemu.

207. Da bi se izbjeglo udvostručavanje infrastrukture i iskoristila sredstva koja još nisu dostigla kraj svog ekonomskog vijeka trajanja, države članice u slučaju infrastrukture za snabdijevanje sintetičkim gorivima za vodeni i vazdušni prevoz, uključujući obnovljiva tečna i gasovita goriva nebiološkog porijekla namijenjena za korišćenje u saobraćaju, ili biogorivima⁹² moraju potkrijepiti potrebu za novom infrastrukturom, uzimajući u obzir tehničke karakteristike goriva koje će se isporučivati preko te infrastrukture. U slučaju „drop-in”⁹³ sintetičkih goriva ili biogoriva države članice moraju razmotriti u kojoj se mjeri postojeća infrastruktura može iskoristiti za snabdijevanje tim gorivima.

208. Pomoć za izgradnju, postavljanje, nadogradnju ili proširenje infrastrukture za dopunu gorivom može neopravdano da narušiti konkurenciju ako se njima istiskuju ulaganja u čistija alternativna rješenja koja su već dostupna na tržištu ili ako se stvara zavisnost od određenih tehnologija, čime se otežava razvoj tržišta za čistije tehnologije i njihovu upotrebu. Stoga, u tim slučajevima, Komisija smatra da nije vjerovatno da će se nadoknaditi negativni efekti na konkurenciju koji proizlaze iz pomoći za infrastrukturu za snabdijevanje gorivima na bazi prirodnog gasa.

209. Imajući u vidu trenutni stepen razvoja tržišta za čiste tehnologije mobilnosti u sektoru vodenog saobraćaja, može se smatrati da pomoć za izgradnju, postavljanje, nadogradnju ili proširenje infrastrukture za dopunu komprimovanim i tečnim prirodnim gasom za vodeni saobraćaj ne stvaraju dugoročne efekte zavisnosti i ne dovode do istiskivanja ulaganja u čistije tehnologije ako država članica dokaže da čistija alternativna rješenja nisu dostupna na tržištu i da se ne očekuje da će biti dostupna u kratkom roku⁹⁴ i ako bi se infrastruktura koristila za pokretanje prelaska na goriva sa niskim udjelom ugljenika. Prilikom ocjenjivanja takve pomoći Komisija će uzeti u obzir da li ulaganje čini dio vjerodostojnog puta dekarbonizacije i da li pomoć doprinosi postizanju ciljeva utvrđenih u zakonodavstvu Unije o uvođenju infrastrukture za alternativna goriva.

210. U oblasti drumskog prevoza vozila sa nultim emisijama već su realna opcija, posebno kad je riječ o lakim teretnim vozilima. Očekuje se i da će teška vozila sa nultim emisijama uskoro postati šire dostupna na tržištu. Stoga će pomoć za infrastrukturu za dopunu teških vozila gorivima na bazi tečnog prirodnog gasa dodijeljena nakon 2025. godine vjerovatno imati negativne efekte na konkurenciju za

⁹² To uključuje održiva avionska goriva.

⁹³ „Drop-in” goriva se odnose na goriva koja su funkcijom ekvivalentna fosilnim gorivima koja se trenutno koriste i u potpunosti usklađena sa infrastrukturom za distribuciju i uređajima i motorima na vozilima.

⁹⁴ Za takvu procjenu Komisija će generalno uzeti u razmatranje period od dvije do pet godina nakon prijave ili sprovođenja mjere pomoći. Svoju procjenu će zasnivati na nezavisnim studijama tržišta koje je dostavila država članica ili na bilo kojim drugim odgovarajućim dokazima.

koje je malo vjerovatno da će biti nadoknađeni bilo kakvim pozitivnim efektima. Prilikom ocjenjivanja pomoći za infrastrukturu za dopunu teških vozila Komisija će uzeti u obzir da li ona doprinosi postizanju ciljeva utvrđenih zakonodavstvom Unije o uspostavljanju infrastrukture za alternativna goriva.

211. Alternative fosilnim gorivima već su dostupne na tržištu za upotrebu u sektoru drumskog prevoza, određenim djelovima sektora vodenog prevoza i sektoru željezničkog prevoza. U tom kontekstu, smatra se da pomoć za uspostavljanje infrastrukture za dopunu gorivima proizvedenih iz fosilnih izvora energije, uključujući vodonik proizveden iz fosilnih goriva⁹⁵, nemaju iste pozitivne efekte kao pomoć za uspostavljanje infrastrukture za dopunu nefosilnim ili gorivima sa niskim udjelom ugljenika. Prvo, ostvarena smanjenja emisija CO₂ u sektoru prevoza će se vjerovatno poništiti daljim emisijama CO₂ povezanih sa proizvodnjom i upotrebom fosilnih goriva, posebno ako se one efikasno ne hvataju i skladište. Drugo, dodjela pomoći za infrastrukturu za snabdijevanje vodonikom koja isporučuje fosilna goriva koja nisu niskougljenična može sa sobom nositi rizik od stvaranja zavisnosti od određenih tehnologija proizvodnje, čime se istiskuju ulaganja u čistija alternativna rješenja preusmjeravanjem potražnje s proizvodnih procesa koji ne uključuju fosilne izvore energije ili koji su niskougljični. Time bi se ujedno odvratilo od razvoja tržišta čistih nefosilnih tehnologija za mobilnost s nultom stopom emisija i tržišta proizvodnje nefosilnih goriva i energije. Komisija stoga smatra da je malo vjerovatno da će se nadoknaditi negativni efekti pomoći za infrastrukturu za snabdijevanje fosilnim gorivima, kao što je vodonik proizveden iz fosilnih goriva, ako se gasovi staklene bašte koji se emituju tokom proizvodnje vodonikane hvataju efikasno i ako nema pouzdanog plana za snabdijevanje i korišćenje obnovljivih ili goriva sa niskim sadržajem ugljenika u srednjeročnom periodu.
212. Stoga se može smatrati da pomoć za infrastrukturu za snabdijevanje vodonikom koja ne isporučuje isključivo obnovljivi ili vodonik sa niskim sadržajem ugljenika ne stvaraju dugoročne efekte zavisnosti ili ne dovode do istiskivanja ulaganja u čistije tehnologije ako država članica dokaže da ima pouzdan plan za postupno ukidanje vodonika koji nije obnovljiv i sa niskim sadržajem ugljenika u infrastrukturi za dopunu gorivom do 2035. godine.
213. Ako se ne uspostave odgovarajući mehanizmi zaštite, pomoć može dovesti do stvaranja ili jačanja položaja tržišne moći, što može spriječiti ili narušiti efikasnu konkurentnost na tržištima u nastajanju ili u razvoju. Država članica stoga mora da osigura da mjera pomoći sadrži odgovarajuće mehanizme zaštite kao odgovor na taj rizik. Ti mehanizmi zaštite mogu na primjer uključivati određivanje maksimalnog procenta budžeta za mjeru koji se može dodijeliti jednom privrednom društvu.
214. Komisija će prema potrebi ocijeniti da li su uspostavljeni dovoljni mehanizmi zaštite kako bi se osiguralo da operatori infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom koji nude ili omogućavaju plaćanja na osnovu ugovora ne vrše neopravdanu diskriminaciju među pružaocima usluga mobilnosti, na primjer neopravdanim pružanjem povlašćenog pristupa uz povoljnije uslove ili neopravdanim razlikovanjem cijena. Ako nisu uspostavljene takvi mehanizmi zaštite, Komisija smatra da bi mjera vjerovatno dovela do neopravdanih negativnih efekata na konkurentnost na tržištu usluga mobilnosti.
215. Svaka koncesija ili druga ovlaštenja trećih osoba za upravljanje infrastrukturom za punjenje ili dopunu gorivom moraju se dodijeliti na konkurentnoj, transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi, prema potrebi uzimajući u obzir pravila Unije o javnim nabavkama.

⁹⁵ Vidjeti Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Strategija za vodonik za klimatski neutralnu Evropu”, COM(2020) 301 final, str. 3.

216. Ako se pomoć dodjeljuje za izgradnju, postavljanje, nadogradnju ili proširenje infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom koja je otvorena za pristup drugim korisnicima uz korisnike pomoći, uključujući javno dostupnu infrastrukturu za punjenje ili dopunu gorivom, ona mora biti dostupna javnosti, a korisnicima mora biti omogućen nediskriminatorni pristup, između ostalog u pogledu tarifa, metoda autentifikacije i plaćanja i drugih uslova korišćenja, prema potrebi. Osim toga, država članica mora da obezbijedi da naknade koje se naplaćuju drugim korisnicima uz korisnike pomoći za korišćenje infrastrukture za punjenje ili dopunu gorivom odgovaraju tržišnim cijenama.

4.4. Pomoć za efikasnu upotrebu resursa i podršku prelasku na kružnu ekonomiju

4.4.1. *Opravdanost pomoći*

217. Akcioni plan kružne ekonomije („CEAP”)⁹⁶ sadrži program usmjeren na budućnost koji za cilj ima ubrzanje prelaska Unije na kružnu ekonomiju kao dio korjenitih promjena koje se promovišu u Saopštenju o evropskom zelenom planu. Akcioni plan kružne ekonomije promoviše procese kružne ekonomije, podstiče održivu potrošnju i proizvodnju i ima za cilj da osigura sprečavanje nastanka otpada i što duže zadržavanje upotrijebljenih resursa u ekonomiji Unije. Ti ciljevi su takođe preduslov za postizanje cilja klimatske neutralnosti Unije do 2050. godine i čistije i održivije ekonomije.

218. U Akcionom planu kružne ekonomije se posebno spominje potreba da se uzmu u obzir ciljevi povezani sakružnom ekonomijom u kontekstu revizije smjernica za državnu pomoć u oblasti životne sredine i energetike. U tom pogledu finansijska podrška u obliku državne pomoći, u kombinaciji sa širokim, jasnim i dosljednim pravilima, može imati ključnu ulogu u podržavanju kružnosti u proizvodnim procesima kao dio šire transformacije industrije Unije prema klimatskoj neutralnosti i dugoročnoj konkurentnosti. Može imati ključnu ulogu i u stvaranju funkcionalnog tržišta Unije za sekundarne sirovine, čime će se smanjiti pritisak na prirodne resurse, stvoriti održivi rast i radna mjesta i ojačati otpornost.

219. U Akcionom planu kružne ekonomije se nadalje prepoznaje sve veća važnost bioloških resursa kao ključnog doprinosa ekonomiji EU. U skladu sa strategijom EU za bioekonomiju⁹⁷, bioekonomija doprinosi ostvarivanju ciljeva evropskog zelenog plana jer doprinosi ekonomiji bez ugljenika, poboljšava ekološku, ekonomsku i društvenu održivost i promoviše zeleni rast. Finansijska podrška u obliku državne pomoći može imati ključnu ulogu u podržavanju sprovođenja održivih bioekonomskih praksi, kao što je podrška za održivu proizvodnju materijala i proizvoda na biološkoj osnovi, koji mogu doprinijeti postizanju klimatske neutralnosti, a koji ne bi sami uspjeli na tržištu.

4.4.2. *Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju*

220. Pomoć iz ovog odjeljka se može dodijeliti za sljedeće vrste ulaganja:

- a) ulaganja usmjerena ka poboljšanju efikasnosti resursa na bilo koji od sljedećih načina:
 - i) neto smanjenjem resursa utrošenih u okviru iste količine proizvodnje⁹⁸;

⁹⁶Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Novi akcioni plan za kružne ekonomiju – Za čistiju i konkurentniju Evropu”, COM(2020) 98 final.

⁹⁷Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Održiva bioekonomija za Evropu: Jačanje veze između ekonomije, društva i životne sredine”, COM(2018)673 final i SWD(2018)431.

⁹⁸Utrošeni resursi mogu uključivati sve utrošene materijalne resurse osim energije. Smanjenje se može odrediti mjerenjem ili procjenom potrošnje prije i nakon sprovođenja mjere pomoći, uključujući svako prilagođavanje zbog spoljnih uslova koji mogu uticati na trošenje resursa.

- ii) zamjenom primarnih sirovina sekundarnim (ponovno upotrijebljenim ili recikliranim) ili obnovljenim sirovinama; ili
 - iii) zamjenom sirovina iz fosilnih izvora biosirovinama;
 - b) ulaganja u smanjenje, prevenciju, pripremu za ponovnu upotrebu, obnavljanje materijala, dekontaminaciju i reciklažu otpada⁹⁹ koji je proizveo korisnik;
 - c) ulaganja u pripremu za ponovnu upotrebu, obnavljanje materijala, dekontaminaciju i reciklažu otpada preoizvedenog od strane trećih lica i koji bi se inače zbrinuo ili obradio u postupku obrade koji se nalazi niže u redoslijedu prioriteta hijerarhije otpada¹⁰⁰ ili na manje resursno efikasan način odnosno koji bi doveo do slabijeg kvaliteta recikliranja;
 - d) ulaganja u smanjenje, prevenciju, pripremu za ponovnu upotrebu, obnavljanje materijala, dekontaminaciju i reciklažu drugih proizvoda, materijala ili supstanci¹⁰¹ koje je proizveo korisnik ili treće lice, koji se ne smatraju nužno otpadom i koji bi inače bili neiskorišteni, odloženi ili obnovljeni na manje resursno efikasan način, koji bi se smatrali otpadom osim ako se ponovno koriste ili bi doveli do slabijeg kvaliteta recikliranja;
 - e) ulaganja u odvojeno sakupljanje¹⁰² i sortiranje otpada ili drugih proizvoda, materijala ili supstanci u cilju pripreme za ponovnu upotrebu ili reciklažu.
221. Pod određenim uslovima pomoć za pokrivanje operativnih troškova može se dodijeliti za odvojeno sakupljanje i sortiranje otpada u pogledu posebnih tokova otpada ili vrsta otpada (vidjeti tačku 247).
222. Pomoć koja se odnosi na obnavljanje preostale toplote iz proizvodnih procesa ili pomoć koja se odnosi na hvatanje i skladištenje ugljenika biće ocijenjena u skladu sa uslovima koji se primjenjuju na pomoć za smanjenje emisija gasova staklene bašte iz odjeljka 4.1.
223. Pomoć za proizvodnju biogoriva, tečnih biogoriva, biogasa i goriva iz biomase iz otpada biće ocijenjena u skladu sa uslovima koji se primjenjuju na pomoć za smanjenje emisija gasova staklene bašte navedenim u odjeljku 4.1.
224. Pomoć za proizvodnju energije iz otpada biće ocijenjena u skladu sa uslovima koji se primjenjuju na pomoć za smanjenje emisija gasova staklene bašte navedenim u odjeljku 4.1. Ako se odnosi na ulaganja u sisteme centralnog grijanja i hlađenja ili njihov rad, pomoć za proizvodnju energije ili toplote iz otpada biće ocijenjena u skladu sa uslovima koji se primjenjuju na pomoć za centralno grijanje ili hlađenje navedenim u odjeljku 4.10.

4.4.3. Podsticajni efekat

225. Uz zahtjeve navedene u odjeljku 3.1.2. primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tač. od 226 do 233.

⁹⁹Vidjeti definicije ponovne upotrebe, obnavljanja, pripreme za ponovnu upotrebu, recikliranja i otpada u tački 19 podtačkama (59), (61), (62), (75) i (90).

¹⁰⁰Hijerarhiju otpada čine: (a) prevencija, (b) priprema za ponovnu upotrebu, (c) reciklaža, (d) drugi postupci obnove, na primjer energetska obnova, i (e) odlaganje. Vidjeti član 4 stav 1 Direktive 2008/98/EZ.

¹⁰¹Drugi proizvodi, materijali ili supstance mogu uključivati nusproizvode (iz člana 5 Direktive 2008/98/EZ), ostatke iz poljoprivrede, akvakulture, ribarstva i šumarstva, otpadne vode, kišnicu i oticanje, minerale, rudarski otpad, hranjive materije, rezidualne gasove iz proizvodnih procesa, suvišne proizvode, djelove i materijale itd. Suvišni proizvodi, djelovi i materijali su proizvodi, djelovi ili materijali koji više nisu potrebni ili korisni svom nosiocu, ali su pogodni za ponovnu upotrebu.

¹⁰²Vidjeti definiciju „odvojenog sakupljanja” u članu 3 tačka 11 Direktive 2008/98/EZ.

226. Hipotetički scenario koji država članica utvrđuje na osnovu zahtjeva iz tačke 28 uglavnom će odgovarati ulaganju istog kapaciteta, trajanja i prema potrebi drugih relevantnih tehničkih karakteristika kao u slučaju ulaganja koje je prihvatljivo za životnu sredinu.
227. Hipotetički scenario može se sastojati i od održavanja postojećih instalacija ili opreme u funkciji tokom perioda koji odgovara trajanju ulaganja prihvatljivog za životnu sredinu. U tom slučaju bi trebalo uzeti u obzir snižene troškove održavanja, popravke i modernizacije u tom periodu.
228. U određenim slučajevima hipotetički scenario se može sastojati od kasnije zamjene instalacija ili opreme, pri čemu u tom slučaju u obzir treba uzeti diskontovanu vrijednost instalacija i opreme, a razliku u ekonomskom vijeku trajanja instalacija ili opreme treba izjednačiti.
229. U slučaju opreme koja je predmet ugovora o lizingu, diskontovanu vrijednost lizinga opreme prihvatljive za životnu sredinu treba uporediti sa diskontovanom vrijednošću lizinga opreme koja je manje prihvatljiva za životnu sredinu, a koja bi se koristila da nema pomoći.
230. Ako se ulaganje sastoji od dodavanja instalacija ili opreme postojećim instalacijama ili opremi, opravdani troškovi će se sastojati od ukupnih troškova ulaganja.
231. Komisija smatra da pomoć projektima sa periodom povraćaja koji je kraći od pet godina u načelu nemaju podsticajni efekat. Međutim, država članica može da dostavi dokaze o tome da je pomoć neophodna kako bi podstakla promjenu ponašanja, čak i u slučaju projekata s kraćim periodom povraćaja.
232. Za pomoć za ulaganja koja privrednim društvima samo omogućava da se usklade sa obaveznim standardima Unije koje su već na snazi neće se smatrati da imaju podsticajni efekat (vidjeti tačku 32). Kako je objašnjeno u tački 32, može se smatrati da pomoć ima podsticajni efekat ako privrednom društvu omogućava da poveća svoj nivo zaštite životne sredine u skladu sa obaveznim nacionalnim standardima koji su stroži od standarda Unije ili su donesene jer standardi Unije nisu postojali.
233. Smatraće se da pomoć za prilagođavanje donesenim standardima Unije koji još nisu stupili na snagu imaju podsticajni efekat ako se ulaganje sprovede i završi najmanje 18 mjeseci prije nego što standardi Unije stupe na snagu.

4.4.4. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

4.4.4.1. Neophodnost pomoći

234. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.1.1 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tačkama 235 i 236.
235. Ulaganje mora preći utvrđenu poslovnu praksu koja se uopšteno primjenjuje u cijeloj Uniji i za različite tehnologije.¹⁰³
236. U slučaju pomoći za odvojeno sakupljanje i razvrstavanje otpada ili drugih proizvoda, materijala ili supstanci država članica mora da dokaže da takvo odvojeno sakupljanje i razvrstavanje nije dovoljno razvijeno u toj državi članici¹⁰⁴. Ako se dodjeljuje pomoć za pokrivanje operativnih troškova, država članica mora da dokaže da je takva pomoć potrebna u prelaznom periodu kako bi se olakšao razvoj djelatnosti povezanih sa odvojenim sakupljanjem i razvrstavanjem otpada. Država članica mora uzeti

¹⁰³ Iz tehnološke perspektive ulaganje bi trebalo dovesti do veće mogućnosti recikliranja ili do većeg kvaliteta recikliranog materijala u poređenju sa uobičajenom praksom.

¹⁰⁴ Ako država članica dostavi odgovarajuće dokaze, može se uzeti u obzir i posebna situacija na nivou regiona o kojima je riječ.

u obzir sve obaveze privrednih društava u okviru šema proširene odgovornosti proizvođača, koje je možda sprovela u skladu sa članom 8 Direktive 2008/98/EZ.

4.4.4.2. Primjerenost

237. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.1.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tački 238.

238. U skladu sa načelom „zagađivač plaća”¹⁰⁵ privredna društva koja proizvode otpad ne bi smjela da budu oslobođena troškova obrade otpada. Stoga pomoć ne bi trebalo da služi tome da se privredna društva koja proizvode otpad oslobode bilo kojih troškova ili obaveza povezanih sa obradom otpada koje snose u skladu sa pravom Unije ili nacionalnim pravom, između ostalog u okviru šema proširene odgovornosti proizvođača. Osim toga, pomoć ne bi trebalo da služi tome da se privredna društva oslobode troškova koje bi trebalo smatrati uobičajenim troškovima privrednog društva.

4.4.4.3. Proporcionalnost

239. Opravdani troškovi su dodatni troškovi ulaganja utvrđeni poređenjem ukupnih troškova ulaganja projekta sa troškovima projekta ili aktivnosti koja je manje prihvatljiva za životnu sredinu, a može obuhvatati jedno od sljedećeg:

- a) uporedivo ulaganje kako je opisano u tački 226 koje bi se vjerodostojno ostvarilo bez pomoći i kojim se ne postiže istinivo efikasna upotreba resursa;
- b) obrada otpada u postupku obrade koji se nalazi niže u redoslijedu prioriteta hijerarhije otpada ili na manje resursno efikasan način;
- c) konvencionalni proizvodni proces koji se odnosi na primarnu sirovinu ili proizvod ako je ponovno korišćen ili recikliran (sekundarni) proizvod tehnički i ekonomski zamjenljiv primarnom sirovinom ili proizvodom;
- d) bilo koji drugi hipotetički scenario koji se zasniva na opravdanim pretpostavkama.

240. Ako bi se proizvod, supstanca ili materijal smatrali otpadom ako se ponovno ne iskoriste, a ne postoji zakonska obaveza da se taj proizvod, supstanca ili materijal zbrinu ili obrade na drugi način, opravdani troškovi mogu odgovarati ulaganju potrebnom za obnovu predmetnog proizvoda, supstance ili materijala.

241. Intenzitet pomoći ne smije prelaziti 40% opravdanih troškova.

242. Intenzitet pomoći se može povećati za 10 procentnih poena za srednja privredna društva ili 20 procentnih poena za mala privredna društva.

243. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za ulaganja u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora ili za 5 procentnih poena za ulaganja u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.

244. Intenzitet pomoći može se povećati za 10 procentnih poena za djelatnosti ekoloških inovacija ako se ispune sljedeći kumulativni uslovi:

- a) djelatnost ekoloških inovacija mora biti nova ili značajno poboljšana u poređenju sa vrhunskom tehnologijom u toj industriji u Uniji¹⁰⁶;

¹⁰⁵ Vidjeti definiciju u tački 19 podtačka (58).

¹⁰⁶ Taj novitet bi države članice mogle na primjer da dokažu na osnovu preciznog opisa inovacije i tržišnih uslova za njeno uvođenje ili širenje, upoređujući je sa postupcima ili organizacionim tehnikama koji se smatraju vrhunskom tehnologijom i koje generalno upotrebljavaju druga privredna društva u istoj industriji.

- b) očekivana korist za životnu sredinu mora biti značajno veća od poboljšanja koje proizlazi iz opšteg razvoja vrhunske tehnologije u uporedivim djelatnostima¹⁰⁷;
- c) inovativni karakter djelatnosti uključuje jasan stepen rizika u tehnološkom, tržišnom ili finansijskom smislu, koji je viši od rizika koji se uopšteno pripisuje uporedivim neinovativnim djelatnostima¹⁰⁸.

245. Odstupajući od tač. od 241 do 244, država članica može na osnovu analize manjka finansijskih sredstava utvrđene u tač. 48, 51 i 52 dokazati i da je potreban veći intenzitet pomoći. U tom slučaju država članica mora da sprovede *ex post* praćenje kako bi provjerila iznesene pretpostavke o nivou potrebne pomoći i uspostavila mehanizam za povrat prekomjernih sredstava kako je utvrđeno u tački 55. Iznos pomoći ne smije da pređe manjak finansijskih sredstava kako je utvrđeno u tač. 51 i 52.

246. Ako se pomoć dodjeljuje na osnovu konkurentnog postupka nadmetanja koji je sproveden u skladu sa kriterijumima utvrđenim u tač. 49 i 50, iznos pomoći se smatra proporcionalnim.

247. Pomoć može da pokrije operativne troškove ako se odnose na odvojeno sakupljanje i razvrstavanje otpada ili drugih proizvoda, materijala ili supstanci u pogledu posebnih tokova otpada ili vrsta otpada radi pripreme za ponovnu upotrebu ili recikliranje, a u tom slučaju moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- a) pomoć se mora dodijeliti na osnovu konkurentnog postupka nadmetanja koji je sproveden u skladu sa kriterijumima iz tač. 49 i 50 koji na nediskriminatornoj osnovi mora biti otvoren svim subjektima koji pružaju usluge odvojenog sakupljanja i razvrstavanja;
- b) ako postoji visok stepen nesigurnosti u pogledu budućeg razvoja operativnih troškova tokom trajanja mjere, konkurentni postupak može uključivati pravila kojima se pomoć ograničava u određenim dobro utvrđenim okolnostima ako su ta pravila i okolnosti utvrđeni *ex ante*;
- c) svaka pomoć za ulaganje dodijeljena postrojenju koje se koristi za odvojeno sakupljanje i razvrstavanje otpada u pogledu posebnih tokova otpada ili vrsta otpada mora se oduzeti od operativne pomoći dodijeljene istom postrojenju ako oba oblika pomoći pokrivaju iste opravdane troškove;
- d) pomoć se može dodijeliti za period od najviše pet godina.

248. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tač. od 249 do 252.

4.4.5. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

249. Pomoć ne smije da podstiče stvaranje otpada ili povećano korišćenje resursa.

¹⁰⁷ Ako se za poređenje ekološki inovativnih djelatnosti sa standardnim, neinovativnim djelatnostima mogu upotrebljavati kvantitativni parametri, „znatno viši” znači da bi granično poboljšanje koje se očekuje od ekološki inovativnih djelatnosti u pogledu smanjenog ekološkog rizika ili zagađenja ili poboljšane efikasnosti u potrošnji energije ili resursa trebalo biti najmanje dvostruko više od graničnog poboljšanja koje se očekuje od opšteg razvoja uporedivih neinovativnih djelatnosti. Ako predloženi pristup nije primjeren za određeni slučaj ili ako nije moguće kvantitativno poređenje, zahtjev za državnu pomoć bi trebalo da sadrži detaljan opis metode koja se koristi za procjenu tog kriterijuma i kojom se osigurava standard koji je uporediv sa standardom predložene metode.

¹⁰⁸ Taj rizik država članica može na primjer dokazati u obliku troškova u odnosu na promet privrednog društva, vremena potrebnog za razvoj, očekivane dobiti od djelatnosti ekoloških inovacija u poređenju sa troškovima i vjerovatnoći neuspjeha.

250. Pomoć ne smije samo da poveća potražnju za otpadom ili drugim materijalima i resursima koji su namijenjeni ponovnoj upotrebi, recikliranju ili obnovi, a da se pritom ne poveća sakupljanje tih materijala.
251. Prilikom procjene efekata pomoći na tržište Komisija će uzeti u obzir moguće efekte pomoći na funkcionisanje tržišta primarnih i sekundarnih materijala koji se odnose na predmetne proizvode.
252. Tačnije, prilikom procjene uticaja koji na tržište ima pomoć za operativne troškove povezane sa odvojenim sakupljanjem i razvrstavanjem otpada ili drugih proizvoda, materijala ili supstanci u pogledu posebnih tokova otpada ili vrsta otpada radi pripreme za ponovnu upotrebu ili recikliranje Komisija će uzeti u obzir potencijalne interakcije sa šemama proširene odgovornosti proizvođača u predmetnoj državi članici.

4.5. Pomoć za sprečavanje ili smanjenje zagađenja koje nije uzrokovano gasovima staklene bašte

4.5.1. *Opravdanost pomoći*

253. Cilj Saopštenja o evropskom zelenom planu da se postigne nulta stopa zagađenja za netoksičnu životnu sredinu treba da osigura da se do 2050. godine zagađenje smanji na nivoe koji više nisu štetni za ljude i prirodne ekosisteme i koji ne prelaze granice sa kojima naša planeta može da se nosi, stvarajući tako netoksičnu životnu sredinu u skladu s UN-ovim Programom održivog razvoja do 2030.¹⁰⁹ i dugoročnim ciljevima Osmog akcionog programa za životnu sredinu¹¹⁰. Unija je utvrdila specifične ciljeve za smanjenje nivoa zagađenja, kao što su ciljevi za čistiji vazduh¹¹¹ i nulto zagađenje vodnih tijela¹¹² i za smanjenje buke, upotrebe i ispuštanja zabrinjavajućih materija, plastičnog otpada i zagađenja mikroplastikom i otpada¹¹³, kao i ciljeve u pogledu viška hranjivih materija i đubriva, opasnih pesticida i supstanci koje uzrokuju antimikrobnu rezistenciju¹¹⁴.

¹⁰⁹ UN-ov Program održivog razvoja do 2030. godine dostupan je na:

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

¹¹⁰ Predlog odluke Evropskog parlamenta i Savjeta o Opštem programu djelovanja Unije za životnu sredinu do 2030. godine, COM(2020) 652 final.

¹¹¹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Program čistog vazduha za Evropu“, COM(2013) 918 final. Vidjeti i Direktivu 2004/107/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. decembra 2004. godine o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i polikličkim aromatičnim ugljovodicima u vazduhu (OJ L 23, 26.1.2005, str. 3.) i Direktivu 2008/50/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 21. maja 2008. godine o kvalitetu vazduha i čistijem vazduhu za Evropu (OJ L 152, 11.6.2008, str. 1.) za prizemni ozon, lebdeće čestice, azotne okside, opasne teške metale i niz drugih zagađujućih materija. Vidjeti i Direktivu (EU) 2016/2284 Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. decembra 2016. godine o smanjenju nacionalnih emisija određenih atmosferskih zagađujućih materija, o izmjeni Direktive 2003/35/EZ i stavljanju van snage Direktive 2001/81/EZ (OJ L 344, 17.12.2016, str. 1.) za najvažnije prekogranične zagađujuće supstance u vazduhu: sumpor-diokside, azotne okside, amonijak, nemetanska isparavajuća organska jedinjenja i lebdeće čestice.

¹¹² Direktivom 2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2000. godine o uspostavljanju okvira za djelovanje Zajednice u oblasti politike voda (OJ L 327, 22.12.2000, str. 1.) zahtijeva se dobro hemijsko stanje za sva tijela površinske i podzemne vode osim ako se primjenjuju izuzeća.

¹¹³ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Put prema zdravoj planeti za sve. Akcioni plan EU: Prema postizanju nulte stope zagađenja vazduha, vode i zemljišta“, COM(2021) 400 final.

¹¹⁴ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Strategija „od polja do stola“ za pravedan, zdrav i ekološki prihvatljiv prehrambeni sistem“, COM(2020) 381 final.

254. Finansijskom podrškom u obliku državne pomoći može se značajno doprinijeti ekološkom cilju koji se odnosi na smanjenje zagađenja koje nije uzrokovano gasovima staklene bašte.

4.5.2. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

255. Pomoć za sprečavanje ili smanjenje zagađenja koje nije uzrokovano gasovima staklene bašte mogu se dodijeliti za ulaganja koja privrednim društvima omogućava da prevaziđu standarde Unije za zaštitu životne sredine, povećaju nivo zaštite životne sredine, ako ne postoje standardi Unije ili da se usklade sa standardima Unije koji su doneseni, ali još nisu na snazi.

256. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku dozvola za emisije gasova staklene bašte¹¹⁵, mjera pomoći mora se osmisлити na način da se zagađenje spriječi ili smanji na niže nivoe od nivoa predviđenih standardima Unije koji su obavezni za predmetna privredna društva.

257. Pomoć mora biti usmjerena na sprečavanje ili smanjenje zagađenja koje je direktno povezano sa djelatnostima samog korisnika.

258. Pomoć ne smije samo premješтati zagađenje iz jednog sektora u drugi ili s jednog ekološkog medija na drugi (npr. iz vazduha u vodu). Ako je pomoć usmjerena na smanjenje zagađenja, ona mora da postigne sveukupno smanjenje zagađenja.

259. Odjeljak 4.5. ne primjenjuje se na mjere pomoći obuhvaćene područjem primjene odjeljka 4.1. Ako mjera doprinosi i sprečavanju ili smanjenju emisija gasova staklene bašte i sprečavanju ili smanjenju zagađenja koje nije uzrokovano emisijama gasova staklene bašte, usklađenost mjere će se ocijeniti na osnovu odjeljka 4.1 ili na osnovu ovog odjeljka, u zavisnosti od toga koji od ta dva cilja prevladava¹¹⁶.

4.5.3. Podsticajni efekat

260. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.1.2. primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tač. 261 i 262.

261. Smatra se da pomoć ima podsticajni efekat ako omogućava privrednom društvu da spriječi ili smanji zagađenje ako ne postoje standardi Unije ili da pređe nivoe koje se zahtijevaju standardima Unije koji su već na snazi. Kako je objašnjeno u tački 32, može se smatrati i da pomoć ima podsticajni efekat ako omogućava privrednom društvu da spriječi ili smanji zagađenje u skladu sa obaveznim nacionalnim standardima koji su strožiji od standarda Unije ili su doneseni jer standardi Unije nisu postojali.

262. Smatraće se da pomoć za prilagođavanje donesenim standardima Unije koje još nisu stupile na snagu imaju podsticajni efekat ako se ulaganje sprovede i završi najmanje 18 mjeseci prije nego što standardi Unije stupe na snagu.

4.5.4. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

4.5.4.1. Neophodnost pomoći

263. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.1.1 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tački 264.

¹¹⁵Dozvole za emisije gasova staklene bašte mogu uključivati državnu pomoć, posebno ako države članice odobravaju dozvole i emisije jedinice ispod njihove tržišne vrijednosti.

¹¹⁶Da bi odredila koji od dva cilja preovladava, Komisija može zatražiti od države članice da obezbijedi poređenje očekivanih rezultata mjere u smislu sprečavanja ili smanjenja emisija gasova staklene bašte i drugih zagađujućih materija na osnovu vjerodostojnih i detaljnih mjerenja.

264. Za pomoć u obliku dozvola za emisije gasova staklene bašte¹¹⁷ država članica mora da dokaže da su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

- a) prodaja na licitaciji dovodi do znatnog povećanja troškova proizvodnje za svaki sektor ili kategoriju pojedinačnih korisnika;
- b) značajno povećanje proizvodnih troškova ne može se prenijeti na kupce bez značajnih smanjenja prihoda od prodaje¹¹⁸;
- c) pojedinačna privredna društva u sektoru nemaju mogućnost smanjivanja nivoa emisija kako bi se cijena sertifikata smanjila na nivo koji je prihvatljiv za ta privredna društva. Nemogućnost smanjenja potrošnje može se dokazati poređenjem podataka o nivoima emisija s onima koji proizilaze iz najefikasnije tehnike u Evropskom ekonomskom prostoru. Najveća korist koju privredna društva koja postignu najefikasniju tehniku mogu ostvariti emisijom je jedinica u okviru sistema trgovanja dozvolama koja odgovara povećanju troškova proizvodnje i koja se ne može prenijeti kupcima. Sva privredna društva sa slabijom efikasnošću u zaštiti životne sredine ostvaruju manju emisiju jedinica, srazmjerno svojoj efikasnosti u zaštiti životne sredine.

4.5.4.2. Proporcionalnost

265. Opravdani troškovi su dodatni troškovi ulaganja koji su direktno povezani sa postizanjem višeg nivoa zaštite životne sredine.

266. Dodatni troškovi ulaganja sastoje se od razlike između troškova ulaganja za koje je dodijeljena pomoć i troškova ulaganja u hipotetičkom scenariju kako je opisano u tač. od 226 do 230. Ako se projekat sastoji od ranog prilagođavanja standardima Unije koje još nisu na snazi, hipotetički scenario u načelu bi trebalo biti onaj koji je opisan u tački 228.

267. Intenzitet pomoći ne smije prelaziti 40% opravdanih troškova.

268. Intenzitet pomoći se može povećati za 10 procentnih poena za srednja privredna društva ili 20 procentnih poena za mala privredna društva.

269. Intenzitet pomoći može se povećati za 15 procentnih poena za ulaganja u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačke (a) Ugovora ili za 5 procentnih poena za ulaganja u potpomognutim područjima koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.

270. Intenzitet pomoći može se povećati za 10 procentnih poena za djelatnosti ekoloških inovacija pod uslovom da su ispunjeni uslovi utvrđeni u tački 244 podtačkama od (a) do (c).

271. Odstupajući od tač. od 267 do 270, država članica može na osnovu analize manjka finansijskih sredstava utvrđene u tač. 48, 51 i 52 dokazati i da je potreban veći iznos pomoći. U tom slučaju država članica mora da sprovede naknadno (*ex post*) praćenje kako bi provjerila iznesene pretpostavke o nivou potrebne pomoći i uspostavila mehanizam za povraćaj prekomjernih sredstava kako je utvrđeno u tački 55. Izнос pomoći ne smije prelaziti manjak finansijskih sredstava kako je utvrđeno u tačkama 51 i 52.

272. Ako se pomoć dodjeljuje na osnovu konkurentnog postupka nadmetanja koji je sproveden u skladu sa kriterijumima utvrđenima u tačkama 49 i 50, iznos pomoći smatra se proporcionalnim.

¹¹⁷ Dozvole za emisije gasova staklene bašte mogu uključivati državnu pomoć, posebno ako države članice odobravaju dozvole i emisije jedinice ispod njihove tržišne vrijednosti.

¹¹⁸ Analiza se, među ostalim faktorima, može sprovesti na osnovu procjena elastičnosti cijene proizvoda u predmetnom sektoru, kao i procjena izgubljenih prihoda od prodaje i njihovog uticaja na profitabilnost korisnika.

273. Za pomoć u obliku dozvola za emisije gasova staklene bašte Komisija će potvrditi i sljedeće:

- a) raspodjela se sprovodi na transparentan način, na osnovu objektivnih kriterijuma i podataka iz najkvalitetnijih dostupnih izvora; i
- b) ukupni iznos dozvola za emisije gasova staklene bašte ili emisijih jedinica dodijeljenih svakom privrednom društvu po cijeni ispod tržišne vrijednosti nije veći od njihovih očekivanih potreba, procijenjenih na osnovu slučaja u kojem ne postoji sistem trgovanja emisijama.

4.5.5. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

274. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tački 275.

275. Za pomoć u obliku dozvola za emisije gasova staklene bašte Komisija će potvrditi i sljedeće:

- a) izbor korisnika pomoći se zasniva na objektivnim i transparentnim kriterijumima, a pomoć se u načelu dodjeljuje na isti način svim konkurentima u istom sektoru ako se nalaze u sličnoj stvranoj situaciji;
- b) metodologija dodjele ne favorizuje određena privredna društva¹¹⁹ ili određene sektore ako to nije opravdano logikom zaštite životne sredine u samom sistemu ili ako su takva pravila potrebna radi dosljednosti s drugim politikama zaštite životne sredine;
- c) novi učesnici na tržištu ne dobijaju dozvole ili emisijne jedinice po povoljnijim uslovima od postojećih privrednih društava koja posluju na tim istim tržištima;
- d) ako se veće emisijne jedinice dodjeljuju postojećim postrojenjima u poređenju sa novim učesnicima, to ne dovodi do stvaranja neopravdanih prepreka za ulazak na tržište.

4.6. Pomoć za remedijaciju štete u životnoj sredini, oporavak prirodnih staništa i ekosistema, zaštitu ili obnovu biodiverziteta i sprovođenje prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje

4.6.1. Opravdanost pomoći

276. Strategija za biodiverzitet do 2030. godine¹²⁰ ima za cilj zaštitu prirode, poništavanje efekata degradacije ekosistema i usmjeravanje biodiverziteta Unije na put oporavka do 2030. Strategijom kao ključnim dijelom Saopštenja o evropskom zelenom planu postavljaju se ambiciozni ciljevi i obaveze za 2030. za postizanje zdravih i otpornih ekosistema.

277. Finansijska podrška u obliku državne pomoći može na nekoliko načina značajno doprinijeti ekološkom cilju koji se odnosi na zaštitu i obnovu biodiverziteta i ekosistema, između ostalog pružanjem podsticaja za otklanjanje štete na zagađenim lokacijama, oporavak degradiranih prirodnih staništa i ekosistema ili ulaganje u zaštitu ekosistema.

278. Strategija EU za prilagođavanje klimatskim promjenama¹²¹ ima za cilj da podstakne ulaganja u prirodna rješenja za adaptaciju¹²² s obzirom na to da bi njihova implementacija u velikoj mjeri

¹¹⁹ Na primjer novim učesnicima na tržištu ili, sa druge strane, postojećim privrednim društvima ili postrojenjima.

¹²⁰ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Strategija EU za biodiverzitet do 2030. Vraćanje prirode u naše živote”, COM(2020) 380 final.

¹²¹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona „Stvaranje Evrope otporne na klimatske promjene – nova strategija EU za prilagođavanje klimatskim promjenama”, COM(2021) 82 final.

¹²² <https://www.eea.europa.eu/publications/nature-based-solutions-in-europe/>.

povećala otpornost na klimatske promjene i doprinijela višestrukim ciljevima evropskog zelenog plana.

4.6.2. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

279. U ovom odjeljku utvrđena su pravila usklađenosti za mjere pomoći za sanaciju štete po životnu sredinu, oporavak prirodnih staništa i ekosistema, zaštitu ili obnovu biodiverziteta i sprovođenje prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje.

280. Ovaj se odjeljak ne primjenjuje na:

- a) pomoć za sanaciju ili oporavak nakon zatvaranja elektrana i obustave rudarskih djelatnosti odnosno djelatnosti vađenja ako je ta pomoć obuhvaćena odjeljkom 4.12¹²³;
- b) pomoć za nadoknadu štete uzrokovane prirodnim katastrofama kao što su zemljotresi, lavine, klizišta, poplave, tornada, uragani, vulkanske erupcije i šumski požari prirodnog porijekla.

281. Pomoć iz ovog odjeljka može se dodijeliti za sljedeće djelatnosti:

- a) sanaciju štete po životnu sredinu, uključujući štetu nanесenu kvalitetu tla, površinskim odnosno podzemnim vodama ili morskoj životnoj sredini;
- b) oporavak prirodnih staništa i ekosistema iz degradiranog stanja;
- c) zaštitu ili obnovu biodiverziteta ili ekosistema kako bi se doprinijelo postizanju dobrog stanja ekosistema odnosno zaštiti ekosistema koji su već u dobrom stanju;
- d) sprovođenje prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje.

282. Ovaj odjeljak se ne primjenjuje na mjere pomoći obuhvaćene područjem primjene odjeljka 4.1. Ako mjera doprinosi i smanjenju emisija gasova staklene bašte i remedijaciji štete u životnoj sredini, oporavku prirodnih staništa i ekosistema, zaštiti ili obnovi biodiverziteta i sprovođenja prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje, usklađenost mjere će se ocijeniti na osnovu odjeljka 4.1 ili ovog odjeljka, u zavisnosti od toga koji od ta dva cilja preovladava¹²⁴.

4.6.3. Podsticajni efekat

283. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.1.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tačkama od 284 do 287.

284. Ne dovodeći u pitanje Direktivu 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta ili druge relevantne propise Unije¹²⁵, može se smatrati da pomoć za remedijaciju štete po životnu sredinu, oporavak prirodnih staništa i ekosistema, zaštitu ili obnovu biodiverziteta i sprovođenje prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje imaju podsticajni efekat samo ako se

¹²³ Na primjer, odjeljak 4.6 može obuhvatati pomoć za ponovno uspostavljanje tresetišta koja nije povezana s pomoći za prijevremenu obustavu djelatnosti vađenja treseta ili s pomoći za vanredne troškove povezane s tim djelatnostima.

¹²⁴ Da bi odredila koji je od dva cilja preovladava, Komisija može zatražiti od države članice da obezbijedi poređenje očekivanih rezultata mjere u smislu sprečavanja ili smanjenja emisija gasova staklene bašte i remedijacije štete po životnu sredinu, oporavka prirodnih staništa i ekosistema, zaštite ili obnove biodiverziteta i sprovođenja prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje, prema potrebi na osnovu vjerodostojnih i detaljnih mjerenja.

¹²⁵ Direktiva 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 21. aprila 2004. godine o odgovornosti za životnu sredinu u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete po životnu sredinu (OJ L 143, 30.4.2004, str. 56). Vidjeti i Saopštenje Komisije – Smjernice kojima se osigurava zajednički dogovor o pojmu „šteta po životnu sredinu” kako je definisano u članu 2 Direktive 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o odgovornosti za životnu sredinu u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete po životnu sredinu (OJ C 118, 7.4.2021, str. 1).

subjekat ili privredno društvo koje je prouzrokovalo štetu po životnu sredinu ne može utvrditi ili smatrati zakonski odgovornim za finansiranje potrebnih radova za sprečavanje i ispravljanje štete po životnu sredinu u skladu sa načelom „zagađivač plaća”.

285. Država članica mora da dokaže da su sprovedene sve potrebne mjere, uključujući pravne radnje, da bi se identifikovao odgovorni subjekat ili privredno društvo koje je prouzrokovalo štetu po životnu sredinu i da bi ono bilo obavezno da snosi odgovarajuće troškove. Ako se odgovorni subjekat ili privredno društvo ne može utvrditi ili obavezati na snošenje troškova u skladu sa važećim zakonom, može se dodijeliti pomoć za cjelokupne radove na remedijaciji ili oporavku te će se smatrati da ima podsticajni efekat. Komisija može smatrati da se privredno društvo ne može obavezati na snošenje troškova remedijacije štete po životnu sredinu koju je prouzrokovalo kad više pravno ne postoji i nijedno se drugo privredno društvo ne može smatrati njegovim pravnim ili privrednim nasljednikom¹²⁶ ili ako nema na raspolaganju dovoljno finansijsko obezbjeđenje za pokrivanje troškova remedijacije.
286. Pomoć dodijeljena za sprovođenje kompenzacionih mjera iz člana 6 stav 4 Direktive Savjeta 92/43/EEZ¹²⁷ nemaju podsticajni efekat. Za pomoć za pokrivanje dodatnih troškova potrebnih za povećanje područja primjene ili cilja tih mjera na nivo koji prelazi pravne obaveze iz člana 6 stav 4 i direktive može se smatrati da imaju podsticajni efekat.
287. Za pomoć za remedijaciju štete po životnu sredinu i oporavak prirodnih staništa i ekosistema će se smatrati da imaju podsticajni efekat ako troškovi remedijacije ili oporavka prelaze povećanje vrijednosti zemljišta (vidjeti tačku 288).

4.6.4. Proporcionalnost

288. Za ulaganja u remedijaciju štete po životnu sredinu ili oporavak prirodnih staništa i ekosistema opravdani troškovi su troškovi nastali u okviru radova na remedijaciji ili oporavku, umanjeni za povećanje vrijednosti zemljišta ili imovine. Procjenu povećanja vrijednosti zemljišta ili imovine koje proizlazi iz remedijacije ili oporavka mora sprovesti nezavisni kvalifikovani stručnjak.
289. Za ulaganja u zaštitu ili obnovu biodiverziteta i u implementaciju prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje opravdani troškovi ukupni su troškovi radova kojima se doprinosi zaštiti ili obnovi biodiverziteta ili koji dovode do sprovođenja prirodnih rješenja za prilagođavanje klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje.
290. Ako se pomoć dodjeljuje za implementaciju prirodnih rješenja u zgradama koje imaju energetske certifikat, države članice bi trebalo da dokažu da ta ulaganja ne sprječavaju sprovođenje mjera energetske efikasnosti koje su preporučene u sertifikatu o energetske karakteristikama.
291. Intenzitet pomoći može obuhvatiti do 100% opravdanih troškova.

4.7. Pomoć u obliku smanjenja poreza ili parafiskalnih nameta

292. Odjeljak 4.7 obuhvata pomoć za zaštitu životne sredine u obliku smanjenja poreza ili parafiskalnih nameta. Strukturiran je u dva pododjeljka, od kojih se svaki zasniva na posebnoj logici. U odjeljku 4.7.1 riječ je o porezima ili nametima kojima se sankcionišu ponašanja štetna po životnu sredinu i stoga im je cilj da privredna društva i potrošače usmjere prema ekološki prihvatljivijim odlukama. Prema odjeljku 4.7.2 države članice mogu, ali ne moraju, ciljanim smanjenjem poreza ili nameta da

¹²⁶Vidjeti Odluku Komisije C(2012) 558 final od 17. oktobra 2012. u predmetu SA.33496 (2011/N) – Austrija – Einzelfall, Altlast, DECON Umwelttechnik GmbH, uvodne izjave od 65 do 69 (OJ C 14, 17.1.2013, str. 1).

¹²⁷Direktiva Savjeta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (OJ L 206, 22.7.1992, str. 7).

podstaknu privredna društva da promijene ili prilagode svoje ponašanje tako da učestvuju u projektima ili aktivnostima koji su prihvatljiviji za životnu sredinu.

4.7.1. Pomoć u obliku smanjenja poreza za zaštitu životne sredine i parafiskalnih nameta

4.7.1.1. Opravdanost pomoći

293. Porezi za zaštitu životne sredine ili parafiskalni nameti uvode se kako bi se internalizovali eksterni troškovi ponašanja koje je štetno po životnu sredinu, odnosno kako bi se naplaćivanjem odvratilo od takvog ponašanja i povećao nivo zaštite životne sredine. Porezi za zaštitu životne sredine i parafiskalni nameti bi u načelu trebalo da odražavaju ukupne troškove za društvo (eksterne troškove) pa bi u skladu sa tim iznos poreza ili parafiskalnih nameta koji se plaća po jedinici emisija, drugih zagađujućih materija ili potrošenih resursa trebalo da bude jednak za sva privredna društva koja su odgovorna za ponašanje koje je štetno za životnu sredinu. Iako bi smanjenja poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta mogla negativno uticati na cilj zaštite životne sredine, mogla bi ipak biti potrebna ako bi korisnici u suprotnom bili u toliko nepovoljnom konkurentnom položaju da uopšte ne bi bilo izvodljivo uvesti porez za zaštitu životne sredine ili parafiskalne namete.

294. Ako se porezi za zaštitu životne sredine ili parafiskalni nameti ne bi mogli sprovesti bez ugrožavanja privrednih djelatnosti određenih privrednih društava, odobravanjem povoljnijeg postupanja prema nekim privrednim društvima može se omogućiti postizanje višeg opšteg nivoa doprinosa za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta. U skladu s tim, u nekim se okolnostima smanjenjima poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta može indirektno doprinijeti višem nivou zaštite životne sredine. Međutim, ne bi se smio narušiti sveukupni cilj poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta, a to je odvratanje od ponašanja kojim se šteti zaštiti životne sredine, i/ili povećati cijena takvog ponašanja ako ne postoje zadovoljavajuća alternativna rješenja.

4.7.1.2. Područje primjene i djelatnosti za koje se dodjeljuje pomoć

295. Komisija će smatrati da se pomoć u obliku smanjenja poreza ili nameta može dodijeliti ako država članica dokaže da su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

- a) smanjenja su usmjerena na privredna društva na koje porez za zaštitu životne sredine ili nameti najviše utiču i koja bez smanjenja ne bi mogla da obavljaju svoje ekonomske aktivnosti na održiv način;
- b) nivo zaštite životne sredine koji se zapravo postiže smanjenjem viši je od nivoa koji bi bio ostvaren bez primjene tih smanjenja.

296. Kako bi dokazala da su oba uslova iz tačke 295 ispunjena, država članica mora Komisiji dostaviti sljedeće informacije:

- a) opis sektora ili kategorija korisnika koji ispunjavaju uslove za smanjenja;
- b) popis najvećih korisnika u svakom sektoru o kojem je riječ, njihov promet, tržišni udio, visinu poreske osnovice i udio poreza za zaštitu životne sredine ili davanja u njihovoj dobiti prije oporezivanja sa smanjenjem ili bez njega;
- c) opis situacije u kojoj se ti korisnici nalaze i objašnjenje zašto ne bi mogli platiti standardnu stopu poreza za zaštitu životne sredine ili nameta;
- d) objašnjenje načina na koji smanjeni porez ili nameti zapravo mogu da doprinesu povećanju nivoa zaštite životne sredine u odnosu na nivo zaštite životne sredine koja bi se postigla bez smanjenja (na primjer upoređivanjem standardne stope koja bi se primijenila sa smanjenjem ili bez njega,

ukupnog broja privrednih društava koja bi podlijezala porezu ili nametima ili drugih pokazatelja koji odražavaju stvarne promjene u ponašanju koje je štetno po životnu sredinu).

4.7.1.3. Svođenje narušavanja konkurencije na najmanju moguću mjeru

297. Ako su porezi za zaštitu životne sredine usklađeni, Komisija može primijeniti pojednostavljeni pristup kako bi ocijenila neophodnost i proporcionalnost pomoći. U kontekstu Direktive 2003/96/EZ Komisija može primijeniti pojednostavljeni pristup za smanjenja poreza poštujući najniži nivo oporezivanja u Uniji utvrđen u tačkama 298 i 299.

298. Komisija će smatrati da je pomoć u obliku smanjenja usklađenih poreza neophodna i proporcionalna ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

- a) korisnici plaćaju barem minimalni nivo oporezivanja u Uniji koji je određen primjelijvom direktivom;
- b) izbor korisnika se zasniva na objektivnim i transparentnim kriterijumima;
- c) pomoć se u načelu dodjeljuje na isti način svim privrednim društvima u istom sektoru ako su u sličnoj stvarnoj situaciji;
- d) država članica sprovodi prethodno otvoreno javno savjetovanje, u okviru kojeg su tačno opisani sektori koji ispunjavaju uslove za smanjenje i naveden je popis najvećih korisnika za svaki sektor, kako bi provjerila neophodnost pomoći za indirektan doprinos višem nivou zaštite životne sredine.

299. Države članice mogu dodijeliti pomoć u obliku smanjenja poreske stope ili kao fiksni iznos godišnje naknade (povraćaj poreza) odnosno kao kombinaciju te dvije mogućnosti. Prednost pristupa koji uključuje povraćaj poreza je taj što privredna društva ostaju izložena cjenovnim signalima poreza za zaštitu životne sredine. Iznos povraćaja poreza trebalo bi izračunati na osnovu istorijskih podataka, tj. nivoa proizvodnje i potrošnje ili zagađenja zabilježenog za to privredno društvo u datoj baznoj godini. Nivo povraćaja poreza ne smije prelaziti najmanji iznos oporezivanja u Uniji koji bi inače dospio za plaćanje za baznu godinu.

300. Ako porezi za zaštitu životne sredine nisu usklađeni ili korisnici plaćaju manje od najmanjeg nivoa usklađenog poreza u Uniji kad je to dopušteno primjenljivom direktivom, potrebna je detaljna ocjena neophodnosti i proporcionalnosti pomoći kako je utvrđeno u odjeljcima od 4.7.1.3.1 do 4.7.1.3.3.

4.7.1.3.1. Neophodnost pomoći

301. Uz zahtjeve iz odjeljka 3.2.1.1 primjenjuju se i zahtjevi iz tačaka 302 i 303.

302. Komisija će smatrati da je pomoć neophodna ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

- a) izbor korisnika se zasniva na objektivnim i transparentnim kriterijumima, a pomoć se dodjeljuje na isti način svim privrednim društvima koja ispunjavaju uslove, koja posluju u istom sektoru privredne djelatnosti i koja su u istoj ili sličnoj stvarnoj situaciji u pogledu ciljeva mjere pomoći;
- b) porez za zaštitu životne sredine ili parafiskalni nameti bez smanjenja doveli bi do značajnog povećanja troškova proizvodnje izračunatih kao udio bruto dodate vrijednosti za svaki sektor ili kategoriju korisnika;
- c) znatno povećanje troškova proizvodnje ne bi se moglo prenijeti na kupce bez značajnog smanjenja obima prodaje.

303. Za smanjenja poreza za biogoriva, tečna biogoriva i goriva iz biomase država članica mora uspostaviti mehanizam za provjeru da li je mjera i dalje neophodna, primjenjujući uslove neophodnosti iz odjeljka 4.1.3.1, i da preduzme odgovarajuće mjere, kao što su ukidanje izuzeća ili smanjenje nivoa pomoći.

4.7.1.3.2. Primjerenost

304. Uz zahtjeve iz odjeljka 3.2.1.2 primjenjuju se i zahtjevi iz tač. 305 i 306.

305. Komisija će odobriti šeme pomoći za periode od najviše 10 godina, nakon čega država članica može ponovo prijaviti mjeru ako ponovo ocijeni primjerenost predmetne mjere pomoći.

306. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku povraćaja poreza, iznos povraćaja poreza trebalo bi izračunati na osnovu istorijskih podataka, odnosno nivoa proizvodnje i potrošnje ili zagađenja zabilježenih za to privredno društvo u određenoj referentnoj godini.

4.7.1.3.3. Proporcionalnost

307. Odjeljak 3.2.1.3 se ne primjenjuje na pomoć u obliku smanjenja poreza za zaštitu životne sredine i parafiskalnih nameta.

308. Komisija će smatrati da je pomoć proporcionalna ako je ispunjen barem jedan od sljedećih uslova:

- a) svaki korisnik pomoći plaća najmanje 20% nominalnog iznosa poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta koje bi taj korisnik inače morao platiti bez smanjenja;
- b) smanjenje poreza ili nameta ne prelazi 100% nacionalnog poreza za zaštitu životne sredine ili parafiskalnih nameta i uslovljeno je sklapanjem sporazuma između države članice i korisnika ili udruženja korisnika kojima se korisnici ili udruženja korisnika obavezuju da će ostvariti ciljeve zaštite životne sredine koji imaju isti efekat kao da su korisnici ili udruženja korisnika platili najmanje 20% nacionalnog poreza ili nameta. Ti sporazumi ili obaveze mogu se između ostalog odnositi na smanjenje potrošnje energije, smanjenje emisija i drugih zagađujućih materija ili bilo koju drugu mjeru zaštite životne sredine.

309. Takvi sporazumi moraju ispunjavati sljedeće kumulativne uslove:

- a) država članica pregovara o sadržaju sporazuma i određuje ciljeve i rokove za njihovo ostvarivanje;
- b) država članica osigurava nezavisno i redovno praćenje obaveza iz sporazuma;
- c) sporazumi se periodično preispituju s obzirom na tehnološki i drugi razvoj i njima se propisuju efikasne kazne u slučaju neispunjavanja obaveza.

4.7.2. Pomoć za zaštitu životne sredine u obliku smanjenja poreza ili parafiskalnih nameta

4.7.2.1. Obrazloženje pomoći

310. Države članice mogu razmotriti mogućnost da smanjenjem poreza ili parafiskalnih nameta podstaknu privredna društva na projekte ili djelatnosti kojima se povećava nivo zaštite životne sredine. Ako je cilj tog smanjenja podsticanje korisnika na sprovođenje projekata ili obavljanje djelatnosti koji dovode do manjeg zagađenja ili potrošnje resursa, Komisija će ocijeniti mjere s obzirom na zahtjeve utvrđene u odjeljku 4.7.2.

4.7.2.2. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

311. Ovaj odjeljak obuhvata pomoć za projekte i djelatnosti prihvatljive za životnu sredinu koja je obuhvaćena područjem primjene odjeljaka od 4.2 do 4.6 i imaju oblik smanjenja poreza ili parafiskalnih nameta.

312. Ako je glavni cilj smanjenja poreza ili davanja dekarbonizacija, primjenjuje se odjeljak 4.1.

313. Ovaj odjeljak ne obuhvata smanjenja poreza ili nameta, koja odražavaju osnovne troškove pružanja energije ili povezanih usluga. Na primjer, smanjenja mrežnih naknada ili naknada za finansiranje

mehanizama za razvoj kapaciteta nisu obuhvaćena odjeljkom 4.7.2. Ovaj odjeljak ne obuhvata smanjenja naknada za potrošnju električne energije kojima se finansira cilj energetske politike.

4.7.2.3. Podsticajni efekat

314. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.1.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tač. 315 i 316.

315. Država članica mora za svaki prihvatljivi projekat ili referentni projekt za kategoriju korisnika Komisiji na procjenu dostaviti mjerenje kako je utvrđeno u tački 51 ili ekvivalentne podatke u kojima se upoređuje profitabilnost referentnog projekta ili djelatnosti sa smanjenjem poreza ili parafiskalnih nameta i bez njega i dokazuje da smanjenje podstiče ostvarivanje projekta ili djelatnosti prihvatljive za životnu sredinu.

316. Smatra se da pomoć za projekte koji započinju prije podnošenja zahtjeva za pomoć ima podsticajni efekat ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

- a) mjerom se uspostavlja pravo na pomoć u skladu sa objektivnim i nediskriminatorskim kriterijumima i bez dalje primjene diskrecionog prava države članice;
- b) mjera je donesena i stupila je na snagu prije početka rada na projektu ili djelatnosti kojoj je dodijeljena pomoć, osim u slučaju šema koje su nasljednici poreskih šema ako je djelatnost bila obuhvaćena prethodnim šemama u obliku poreskih ili parafiskalnih pogodnosti.

4.7.2.4. Proporcionalnost

317. Odjeljak 3.2.1.3. ne primjenjuje se na pomoć za zaštitu životne sredine u obliku smanjenja poreza ili parafiskalnih nameta.

318. Pomoć ne smije preći uobičajenu stopu ili iznos poreza ili nameta koji bi se inače primjenjivali.

319. Ako je smanjenje poreza ili parafiskalnih nameta povezano s troškovima ulaganja, pomoć će se smatrati proporcionalnom ako ne prelazi intenzitete pomoći i maksimalne iznose pomoći iz odjeljaka od 4.2 do 4.6. Ako iz tih odjeljaka proizlazi zahtjev za sprovođenjem konkurentnog postupka nadmetanja, taj se zahtjev ne primjenjuje na pomoć dodijeljenu u obliku smanjenja poreza ili parafiskalnih nameta.

320. Ako se smanjenjem poreza ili parafiskalnih nameta smanjuju periodični operativni troškovi, iznos pomoći ne smije prelaziti razliku između operativnih troškova projekta ili djelatnosti koja je prihvatljiva za životnu sredinu i hipotetičkog scenarija koji je manje prihvatljiv za životnu sredinu. Ako projekat ili djelatnost koja je prihvatljivija za životnu sredinu može dovesti do potencijalnih ušteda troškova ili dodatnih prihoda, oni se moraju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja proporcionalnosti pomoći.

4.7.2.5. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

321. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.2.2 primjenjuju se i zahtjevi utvrđeni u tač. od 322 do 324.

322. Državna pomoć mora se dodijeliti na isti način svim privrednim društvima koja ispunjavaju uslove, koja posluju u istom sektoru privredne djelatnosti i koja su u istoj ili sličnoj stvarnoj situaciji s obzirom na ciljeve mjere pomoći.

323. Država članica mora osigurati da će pomoć i dalje biti neophodna u slučaju šema koje traju duže od tri godine i mora ocijeniti te šeme barem svake tri godine.

324. Ako se porez ili parafiskalni nameti odnose na projekte obuhvaćene:

- a) odjeljkom 4.2, primjenjuju se tač. od 154 do 156;

- b) odjeljkom 4.3.1, primjenjuju se tač. od 183 do 188;
- c) odjeljkom 4.3.2, primjenjuju se tač. od 206 do 216.

4.8. Pomoć za sigurnost snabdijevanja električnom energijom

4.8.1. Obrazloženje pomoći

325. Tržišni i regulatorni nedostaci mogu značiti da cjenovni signali ne pružaju efikasne podsticaje za ulaganja, što, na primjer, dovodi do neodgovarajuće kombinacije resursa u proizvodnji električne energije, nedovoljnih kapaciteta, nedovoljne fleksibilnosti ili neprimjerene lokacije. Osim toga, značajna transformacija u sektoru električne energije zbog tehnoloških i klimatskih promjena donosi nove izazove za osiguravanje snabdijevanja električnom energijom. Iako bi sve integrisanije tržište električne energije trebalo omogućiti razmjenu električne energije na nivou EU, čime će se ublažiti problemi u sigurnosti snabdijevanja na nacionalnom nivou, čak se i na spojenim tržištima može dogoditi da sigurnost snabdijevanja nije zagarantovana u svakom trenutku u nekim državama članicama ili regionima. Zbog toga države članice mogu razmotriti uvođenje mjera kako bi se osigurao određeni nivo sigurnosti snabdijevanja električnom energijom.

4.8.2. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

326. Ovaj odjeljak obuhvata pravila usklađenosti za mjere pomoći usmjerene na povećanje sigurnosti snabdijevanja električnom energijom. To uključuje mehanizme za razvoj kapaciteta i druge mjere za rješavanje dugoročnih i kratkoročnih problema u sigurnosti snabdijevanja nastalih zbog tržišnih neuspjeha koji sprječavaju dovoljna ulaganja u kapacitete za proizvodnju, skladištenje ili upravljanje potrošnjom električne energije, međupovezanost i mjere za slučaj zagušenja mreže kojima se nastoje riješiti nedostaci mreža za prenos i distribuciju električne energije¹²⁸.

327. Takve mjere mogu biti osmišljene i kao pomoć ciljevima zaštite životne sredine, na primjer isključivanjem kapaciteta ili mjera koji uzrokuju veća zagađenja kako bi se prednost u postupku odabira dala kapacitetu koji je korisniji za životnu sredinu.

328. U okviru svoje prijave države članice treba da utvrde privredne djelatnosti koje će se razviti kao rezultat pomoći. Pomoć za povećanje sigurnosti snabdijevanja električnom energijom direktno olakšavaju razvoj privrednih djelatnosti povezanih sa proizvodnjom, skladištenjem i upravljanjem potrošnjom električne energije, uključujući nova ulaganja i efikasnu obnovu i održavanje postojeće imovine. Njima se ujedno može indirektno podržati širok raspon privrednih djelatnosti koje se oslanjaju na ulaznu električnu energiju, uključujući elektrifikaciju sistema grijanja i prevoznih sistema.

4.8.3. Podsticajni efekat

329. Primjenjuju se pravila o podsticajnom efektu iz tač. 29, 30, 31 i 32.

4.8.4. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

4.8.4.1. Neophodnost

330. Odjeljak 3.2.1.1 ne primjenjuje se na mjere za sigurnost snabdijevanja električnom energijom.

¹²⁸ Ovaj odjeljak ne obuhvata pomoćne usluge, uključujući mjere planova za obranu sisitema u skladu saRegulativom Komisije (EU) 2017/2196 u cilju osiguravanja operativne sigurnosti, koje pružaju operatori prenosnog ili distribucionog sistema u okviru nediskriminatornog, konkurentnog postupka nadmetanja otvorenog za sve resurse koji mogu doprinijeti ispunjavanju utvrđenog zahtjeva za operativnu sigurnost bez uplitanja države u pružanje i finansiranje usluge.

331. Priroda i uzroci problema sigurnosti snabdijevanja električnom energijom, a time i potrebe za državnom pomoći kako bi se osiguralo snabdijevanje električnom energijom, moraju se na odgovarajući način analizirati i izmjeriti, uključujući vrijeme i mjesto na kojem se problem očekuje, prema potrebi s obzirom na standard pouzdanosti kako je definisano u članu 25 Regulative (EU) 2019/943. Za mjere za slučaj zagušenja mreže države članice treba da dostave analizu (nakon savjetovanja sa nadležnim nacionalnim regulatornim tijelom i uzimajući u obzir njegovo stajalište) u kojoj se utvrđuje i analizom troškova i koristi opravdava nivo sigurnosti snabdijevanja koja se nastoji postići predloženom mjerom. Za sve mjere za sigurnost snabdijevanja trebalo bi opisati odgovarajuću mjernu jedinicu i navesti metodu njenog obračuna, uz upućivanje na sve relevantne zahtjeve u sektorskom zakonodavstvu.
332. Utvrđivanje problema u sigurnosti snabdijevanja električnom energijom prema potrebi bi trebalo biti u skladu sa najnovijom dostupnom analizom koju je sproveo ENTSO-E za električnu energiju u skladu sa zakonodavstvom o unutrašnjem energetskom tržištu, a posebno:
- a) kad je riječ o mjerama usmjerenim na adekvatnost resursa, s evropskim procjenama adekvatnosti resursa iz člana 23 Regulative (EU) 2019/943;
 - b) kad je riječ o mjerama za slučaj zagušenja mreže, sa izvještajima o strukturnim zagušenjima i drugim velikim fizičkim zagušenjima između i unutar zona trgovanja iz člana 14 tačke 2 Regulative (EU) 2019/943.
333. Države članice mogu se osloniti i na nacionalne procjene adekvatnosti resursa kako bi dokazale potrebu za mehanizmima za razvoj kapaciteta u mjeri u kojoj je to dopušteno članom 24 Regulative (EU) 2019/943. Za druge mjere za sigurnost snabdijevanja, uključujući mjere za slučaj zagušenja mreže, države članice mogu se osloniti i na nacionalnu procjenu neophodnosti predložene intervencije. Nacionalne procjene iz ove tačke trebalo bi odobriti ili pregledati nadležno nacionalno regulatorno tijelo.
334. Mjere povezane sa rizikom od elektroenergetskih kriza trebalo bi utvrditi u nacionalnom planu pripravnosti na rizike iz člana 11 Regulative (EU) 2019/941¹²⁹.
335. Države članice koje predlažu uvođenje nekoliko mjera usmjerenih na sigurnost snabdijevanja električnom energijom moraju jasno objasniti međusobno djelovanje tih mjera radi osiguravanja ukupne efikasnosti troškova kombinovanih mjera za sigurnost snabdijevanja, na primjer tako što će pojasniti kako se mehanizmima za razvoj kapaciteta postiže (ali ne prelazi) standard pouzdanosti iz tačke 331.
336. Moraju se utvrditi regulatorni ili tržišni neuspjesi, kao i svi ostali problemi koji sprečavaju postizanje dovoljnog nivoa sigurnosti snabdijevanja električnom energijom (i prema potrebi zaštite životne sredine) bez intervencije.
337. Moraju se utvrditi i postojeće mjere koje su već usmjerene na tržište ili regulatorne nedostatke odnosno druge probleme utvrđene u tački 336.
338. Države članice moraju obrazložiti zašto se od tržišta ne može očekivati sigurnost snabdijevanja električnom energijom bez državne pomoći, uzimajući u obzir reforme i poboljšanja tržišta koje države članice planiraju da sprovedu, kao i tehnološki razvoj.
339. U svojoj procjeni Komisija će uzeti u obzir sljedeće elemente koje države članice treba da dostave:

¹²⁹Regulativa (EU) 2019/941 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o pripravnosti na rizike u sektoru električne energije (Regulativa o pripravnosti na rizike) (OJ L 158, 14.6.2019, str. 1).

- a) procjenu uticaja varijabilne proizvodnje, uključujući proizvodnju iz susjednih sistema;
- b) procjenu uticaja učestvovanja potrošnje i skladištenja, uključujući opis mjera za podsticanje upravljanja potrošnjom;
- c) procjenu stvarnog ili mogućeg postojanja interkonektora i velike infrastrukture za unutrašnju prenosnu mrežu, uključujući opis projekata koji se grade ili planiraju;
- d) procjenu svih ostalih elemenata koji bi mogli izazvati ili pogoršati problem u sigurnosti snabdijevanja električnom energijom, kao što su gornje granice veleprodajnih cijena ili drugi regulatorni ili tržišni neuspjesi. Ako se to zahtijeva Regulativom (EU) 2019/943, za plan sprovođenja iz člana 20 stav 3 te Regulative mora se pribaviti mišljenje Komisije prije nego što se pomoć može dodijeliti. Plan sprovođenja i mišljenje će se uzeti u obzir u ocjeni neophodnosti; i
- e) sav relevantni sadržaj akcionih planova na osnovu člana 15 Regulative (EU) 2019/943.

4.8.4.2. Primjerenost

340. Odjeljak 3.2.1.2. ne primjenjuje se na mjere za sigurnost snabdijevanja električnom energijom.

341. Države članice bi trebalo prvenstveno da razmotre alternativne načine postizanja sigurnosti snabdijevanja električnom energijom, a posebno efikasniji model tržišta električne energije koji može ublažiti tržišne neuspjehe koji ugrožavaju sigurnost snabdijevanja električnom energijom. Na primjer, trebalo bi poboljšati funkcionisanje obračuna odstupanja u snabdijevanju električnom energijom i integraciju promjenjive proizvodnje, podsticati i integrisati upravljanje potrošnjom i skladištenje, omogućiti efikasne cjenovne signale, ukloniti prepreke prekograničnoj trgovini i poboljšati infrastrukturu, uključujući interkonekcije. Pomoć se može smatrati primjerenom za mjere za sigurnost snabdijevanja ako je, uprkos već sprovedenim ili planiranim odgovarajućim i proporcionalnim poboljšanjima modela tržišta¹³⁰ i ulaganjima u imovinu mreže, sigurnost snabdijevanja i dalje upitna.

342. Za mjere za slučaj zagušenja mreže države članice bi dodatno trebalo da objasne kako se efikasnost mjera za preusmjeravanje poboljšava u skladu sa članom 13 Regulative (EU) 2019/943.

4.8.4.3. Prihvatljivost

343. Mjera pomoći treba da bude otvorena svim korisnicima ili projektima koji su tehnički u mogućnosti da efikasno doprinesu ostvarivanju cilja sigurnosti snabdijevanja. To uključuje proizvodnju, skladištenje i upravljanje potrošnjom i objedinjavanje malih jedinica tih oblika kapaciteta u veće blokove.

344. Ograničenja učestvovanja u mjerama za sigurnost snabdijevanja čiji je cilj sprečavanje da te mjere ugrožavaju zaštitu životne sredine smatraju se primjerenima (vidjeti tač. 368 i 369.).

345. Države članice se podstiču na uvođenje dodatnih kriterijuma ili karakteristika u mjere za sigurnost snabdijevanja radi promovisanja učestvovanja zelenijih tehnologija (ili smanjenja učestvovanja tehnologija koje zagađuju) potrebnih za pomoć za ostvarivanje ciljeva Unije u području zaštite životne sredine. Ti dodatni kriterijumi ili karakteristike moraju biti objektivni, transparentni i nediskriminatorni u odnosu na jasno utvrđene ciljeve zaštite životne sredine i ne smiju dovesti do prekomjerne naknade korisnicima.

346. Ako je to tehnički izvodljivo, mjere za sigurnost snabdijevanja električnom energijom moraju biti otvorene za direktno prekogranično učestvovanje pružaoca kapaciteta smještenih u drugoj državi

¹³⁰Uzimajući u obzir Regulativu (EU) 2019/943 i Direktivu (EU) 2019/944.

članici¹³¹. Države članice moraju osigurati da strani kapacitet koji može da pruži tehničke karakteristike ekvivalentne kao i domaći kapaciteti ima priliku da učestvuje u istom konkurentskom postupku kao i domaći kapacitet. Države članice mogu zahtijevati da se strani kapacitet nalazi u državi članici koja ima direktnu mrežnu vezu sa državom članicom koja primjenjuje mjeru. Prema potrebi se moraju poštovati i relevantna pravila utvrđena u članu 26 Regulative (EU) 2019/943.

4.8.4.4. Javne konsultacije

347. Odjeljak 4.8.4.4 primjenjuje se od 1. jula 2023. godine.

348. Prije prijave pomoći, osim u opravdanim izuzetnim okolnostima, države članice moraju da sprovedu javne konsultacije o proporcionalnosti i efektima na konkurenciju mjera koje se prijavljuju u skladu sa ovim odjeljkom. Obaveza konsultovanja se ne primjenjuje na izmjene već odobrenih mjera kojima se ne mijenja njihovo područje primjene ili prihvatljivost odnosno kojima se njihovo trajanje ne produžava na period duži od 10 godina od datuma prvobitne odluke, kao ni na slučajeve iz tačke 349. Kako bi se utvrdilo je li mjera opravdana uzimajući u obzir kriterijume iz ovih Smjernica, potrebno je sprovedi javne konsultacije kako je navedeno u nastavku¹³²:

- a) za mjere u okviru kojih procijenjena prosječna godišnja pomoć koja se dodjeljuje iznosi najmanje 100 miliona EUR godišnje, javne konsultacije u trajanju od najmanje šest sedmica koje obuhvata sljedeće teme:
 - i) prihvatljivost;
 - ii) predloženu upotrebu i opseg konkurentnih postupaka nadmetanja i sve predložene izuzetke;
 - iii) glavne parametre za postupak dodjele pomoći¹³³, uključujući omogućavanje konkurencije među različitim vrstama korisnika¹³⁴;
 - iv) metodologiju raspodjele troškova mjere na potrošače;
 - v) ako se ne primjenjuje konkurentni postupak nadmetanja, pretpostavke i podaci na kojima se zasniva mjerenje primijenjeno za dokazivanje proporcionalnosti pomoći, uključujući troškove, prihode, operativne pretpostavke i životni vijek i WACC; i
 - vi) ako se mogu podržati nova ulaganja u proizvodnju koja se zasniva na prirodnom gasu, predložene zaštitne mjere kako bi se osigurala dosljednost s klimatskim ciljevima Unije.
- b) za mjere u okviru kojih procijenjena prosječna godišnja pomoć koja je dodijeljena iznosi manje od 100 miliona EUR godišnje, javne konsultacije u trajanju od najmanje četiri nedjelje koje obuhvata sljedeće teme:
 - i) prihvatljivost;
 - ii) predloženu upotrebu i obim konkurentnih postupaka nadmetanja i sve predložene izuzetke;
 - iii) metodologiju raspodjele troškova mjere na potrošače; i

¹³¹Tehnička izvodljivost pretpostavlja se za mehanizme za razvoj kapaciteta, za koje se zahtijeva prekogranična saradnja na osnovu Regulative (EU) 2019/943.

¹³² Države članice mogu se u pogledu tih zahtjeva osloniti na postojeće nacionalne postupke konsultovanja. Sve dok su konsultacijama obuhvaćene sve navedene tačke, nema potrebe za zasebnim konsultovanjem.

¹³³ Na primjer vrijeme između postupka nadmetanja i perioda isporuke, pravila za podnošenje ponude, pravila o određivanju cijena.

¹³⁴ Na primjer u slučaju različitog trajanja ugovora, različitih metodologija za obračun iznosa prihvatljivog kapaciteta/proizvodnje različitih tehnologija, različitih metodologija za obračun ili plaćanje subvencija.

- iv) ako se mogu podržati nova ulaganja u proizvodnju koja se zasniva na prirodnom gasu, predložene zaštitne mjere kako bi se osigurala dosljednost sa klimatskim ciljevima Unije.

349. Javno savjetovanje nije potrebno za mjere obuhvaćene tačkom 348 podtačka (b) ako se primjenjuju konkurentni postupci nadmetanja, a mjerom se ne podržavaju ulaganja u proizvodnju energije na bazi fosilnih goriva.
350. Upitnici za konsultacije moraju se objaviti na javnim internet stranicama. Države članice moraju objaviti odgovor na konsultacije u kojem se sažimaju i komentarišu primljeni odgovori. U odgovoru bi trebalo objasniti kako su mogući efekti na konkurenciju svedeni na najmanju moguću mjeru područjem primjene ili prihvatljivošću predložene mjere. Države članice u okviru prijave mjera pomoći u skladu sa ovim odjeljkom moraju navesti vezu ka svom odgovoru na konsultacije.
351. U izuzetnim i opravdanim slučajevima Komisija može razmotriti alternativne metode konsultacija pod uslovom da se pri (daljem) sprovođenju pomoći uzmu u obzir stavovi zainteresovanih strana. U takvim slučajevima konsultacije će se možda morati kombinovati sa korektivnim mjerama kako bi se mogući narušavajući efekti mjere sveli na najmanju moguću mjeru.

4.8.4.5. Proporcionalnost

352. Uz zahtjeve iz tač. 49, 50, 51, 52, 53 i 55 primjenjuju se i zahtjevi iz tač. 353, 354, 355, 356 i 357.
353. Potražnja u okviru mjera za sigurnost snabdijevanja bi trebalo da se utvrdi na osnovu standarda pouzdanosti ili analize troškova i koristi iz tačke 331 i analize resursa potrebnih za osiguravanje odgovarajućeg nivoa sigurnosti snabdijevanja iz tač. 332, 333 i 334. Analiza na osnovu koje se određuje nivo potražnje ne smije biti starija od 12 mjeseci u trenutku određivanja nivoa potražnje.
354. Vrijeme između dodjele pomoći i roka do kojeg se projekti moraju ostvariti trebalo bi da omogućí efikasnu konkurenciju među različitim prihvatljivim projektima.
355. Izuzeća od zahtjeva za dodjelu pomoći i utvrđivanje nivoa pomoći u okviru konkurentnog postupka nadmetanja mogu se opravdati samo u sljedećim slučajevima:
- a) ako su dostavljeni dokazi, uključujući prema potrebi dokaze prikupljene u okviru javnih konsultacija, za to da potencijalno učestvovanje u tom postupku nadmetanja vjerovatno neće biti dovoljno da bi se osigurala konkurencija; ili
 - b) samo u slučaju mjera za slučaj zagušenja mreže, ako država članica dostavi analizu (nakon konsultacija i uzimajući u obzir stav nadležnog nacionalnog regulatornog tijela) na osnovu dokaza, uključujući prema potrebi i dokaze prikupljene u okviru javnih konsultacija, za to da bi nadmetanje bilo manje isplativo, na primjer zbog strateškog dostavljanja ponuda ili narušavanja tržišta.
356. Korisnici mjera za sigurnost snabdijevanja bi trebalo da dobiju efikasne podsticaje za doprinos sigurnosti snabdijevanja u periodu isporuke. Ti podsticaji bi uopšteno trebalo da se odnose na vrijednost neisporučene energije¹³⁵. Na primjer, ako korisnik nije dostupan, trebalo bi da mu se odredi kazna povezana sa vrijednošću neisporučene energije. Osim u slučaju mjera za slučaj zagušenja mreže, ta bi kazna uopšteno trebalo da proizilazi iz cijena na osnovu obračuna odstupanja u snabdijevanju električnom energijom kako bi se izbjeglo narušavanje funkcionisanja tržišta.
357. Države članice mogu sprovoditi i konkurentne šeme sertifikata/obaveza dobavljača pod sljedećim uslovima:
- a) potražnja utvrđena u okviru šema niža je od potencijalne ponude; i

¹³⁵ Kako je određeno u skladu s članom 11 Regulative (EU) 2019/943.

- b) iznos otkupa/kazne koji se primjenjuje na potrošača/dobavljača koji nije kupio potreban broj sertifikata (tj. cijena koja odgovara najvišem iznosu koji će se isplatiti korisnicima) određen je na nivo kojim se onemogućava prekomjerna naknada korisnicima.

4.8.5. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju, trgovinu i balansiranje

358. Osim tačke 70, odjeljak 3.2.2 ne primjenjuje se na mjere za sigurnost snabdijevanja električnom energijom.
359. Pomoć mora biti osmišljena tako da se održi efikasno funkcionisanje tržišta i očuvaju efikasni poslovni podsticaji i cjenovni signali.
360. Ne smije se podsticati proizvodnja energije koja bi istisnula oblike energije koji manje zagađuju.
361. Zahtjevi iz tač. 359 i 360 uopšteno će biti ispunjeni ako se mjerom plaća kapacitet (EUR po megavatu (MW)), a ne proizvodnja električne energije (EUR/MWh). Ako se plaćanje izvršava po MWh, potrebna je dodatna pažnja kako bi se izbjegli štetni efekti na tržište i kako se ne bi istisnuli izvori proizvodnje koji manje zagađuju.
362. Mjere za sigurnost snabdijevanja moraju ispunjavati sve primjenjive uslove osmišljavanja iz člana 22 Regulative (EU) 2019/943¹³⁶.
363. Za strateške rezerve i druge mjere usmjerene na adekvatnost resursa, uključujući šeme upravljanja potrošnjom, u okviru kojih se kapacitet drži van tržišta primjenjuju se sljedeći kumulativni zahtjevi kako bi se osiguralo da se neće narušiti formiranje tržišnih cijena:
- a) resursi u okviru mjere preusmjeravaju se samo ako je vjerovatno da će operatori prenosnih sistema iscrpiti svoje balansne resurse kako bi se uspostavila ravnoteža između ponude i potražnje¹³⁷;
 - b) tokom perioda obračuna odstupanja u kojima se preusmjeravaju resursi u okviru mjere, odstupanja na tržištu namiruju se barem po vrijednosti neisporučene energije ili po vrijednosti koja je veća od unutardnevnog ograničenja tehničkih cijena¹³⁸, u zavisnosti od toga šta je veće;
 - c) uspješnost mjere nakon preusmjeravanja pripisuje se subjektima odgovornim za odstupanje u okviru mehanizma obračuna odstupanja;
 - d) resursi ne primaju naknadu s veleprodajnog tržišta električne energije ili tržišta balansa;
 - e) resursi u okviru mjere čuvaju se van energetske tržišta barem tokom ugovornog perioda.
364. Za mjere za slučaj zagušenja mreže, ako se resursi čuvaju van tržišta, ti resursi ne mogu primiti naknadu sa veleprodajnog tržišta električne energije ili balansnog tržišta i stoga se moraju čuvati van energetske tržišta barem tokom ugovornog perioda.
365. Za mehanizme za razvoj kapaciteta koji nisu strateške rezerve države članice moraju osigurati sljedeće:

¹³⁶ Za mjere uključene u plan pripravnosti na rizike iz Regulative (EU) 2019/941 vidjeti i član 12 stav 1 te regulative.

¹³⁷ Tim se zahtjevom ne dovodi u pitanje aktiviranje resursa prije stvarnog preusmjeravanja kako bi se poštovala ograničenja gradijenta i operativni zahtjevi resursa. Uspješnost strateške rezerve tokom aktivacije ne smije se pripisati uravnotežujućim grupacijama na veleprodajnim tržištima i ne smije mijenjati njihova odstupanja.

¹³⁸ Kako je navedeno u članu 10 stav 1 Regulative (EU) 2019/943.

- a) da se mjerom osigurava da cijena koja se plaća za dostupnost automatski teži nuli ako se očekuje da će nivo isporučenog kapaciteta biti primjeren za ispunjavanje nivoa kapaciteta koji se potražuje;
- b) da se u okviru mjere naknada isplaćuje samo za dostupnost participirajućih resursa i garantuje da naknada ne utiče na odluke pružaoca kapaciteta o tome hoće li proizvoditi električnu energiju; i
- c) da se mjerom omogućava prenosivost obaveza u pogledu kapaciteta među prihvatljivim pružiocima kapaciteta.

366. Mjere za sigurnost snabdijevanja električnom energijom ne bi smjele:

- a) nepotrebno narušiti tržište ni ograničiti prekozonsku trgovinu;
- b) smanjivati podsticaje za ulaganje u interkonekcijske kapacitete, na primjer smanjenjem prihoda od zagušenja za postojeće ili nove interkonekcijske vodove;
- c) ugroziti tržišno povezivanje, uključujući unutardnevna i balansna tržišta;
- d) ugroziti odluke o ulaganju u kapacitet koje su prethodile mjeri.

367. Kako se ne bi ugrozili podsticaji za upravljanje potrošnjom i pogoršali tržišni neuspjesi koji dovode do potrebe za mjerama sigurnosti snabdijevanja i kako bi intervencija u pogledu sigurnosti snabdijevanja bila što manja, troškove mjere za sigurnost snabdijevanja trebali bi snositi učesnici na tržištu koji doprinose potrebi za mjerom. To se na primjer može postići raspodjelom troškova mjere za sigurnost snabdijevanja među potrošačima električne energije u periodima najveće potražnje za električnom energijom ili raspodjelom troškova mjere za slučaj zagušenja mreže među potrošačima u regiji u kojoj se bilježi oskudica u periodima preusmjeravanja kapaciteta u okviru mjere. No takva raspodjela troškova možda neće biti potrebna ako država članica dostavi analizu na osnovu dokaza, uključujući dokaze prikupljene u okviru javnih konsultacija, da bi se takvom raspodjelom troškova ugrozila isplativost mjere ili bi dovela do znatnog narušavanja tržišta koje bi jasno dovelo u pitanje moguće prednosti takve raspodjele troškova.

368. Komisija smatra da određene mjere pomoći imaju negativne efekte na konkurenciju i trgovinu za koje nije vjerovatno da će se nadoknaditi. Tačnije, određene mjere pomoći mogu pogoršati tržišne neuspjehe i stvoriti neefikasnosti na štetu dobrobiti potrošača i društvene dobrobiti. Na primjer, mjerama, uključujući mjere za slučaj zagušenja mreže i šeme upravljanje potrošnje, u okviru kojih se ne poštuje prag emisija primjenjiv na mehanizme za razvoj kapaciteta utvrđen u članu 22 Regulative (EU) 2019/943 i kojima se mogu podsticati nova ulaganja u energiju koja se bazira na fosilnim gorivima koja najviše zagađuju, kao što su ugalj, dizel, lignit, nafta, treset i uljni škriljac, povećavaju se negativni spoljni efekti na životnu sredinu na tržištu.

369. Mjere kojima se podstiču nova ulaganja u proizvodnju energije na osnovu prirodnog gasa mogu doprinijeti sigurnosti snabdijevanja električnom energijom, ali dugoročno mogu pogoršati negativne spoljne efekte na životnu sredinu u poređenju sa alternativnim ulaganjima u tehnologije bez emisija. Kako bi Komisija mogla provjeriti mogu li se negativni efekti takvih mjera nadoknaditi pozitivnim efektima u testu ravnoteže, države članice bi trebalo da objasne kako će osigurati da se takvim ulaganjem doprinosi postizanju klimatskog cilja Unije do 2030. Godine i cilja klimatske neutralnosti do 2050. Tačnije, države članice moraju objasniti kako će se izbjeći zavisnost od te proizvodnje energije iz gasa. Na primjer, to može uključivati obaveze korisnika da sprovodi tehnologije dekarbonizacije kao što su hvatanje, skladištenje i upotreba ugljenika, da zamijeni prirodni gas obnovljivim odnosno niskougljeničnim gasom ili da zatvori postrojenje u roku koji je u skladu s klimatskim ciljevima Unije.

370. Za pojedinačne mjere pomoći ili šeme pomoći namijenjene samo posebno ograničenom broju korisnika ili već pozicioniranom korisniku države članice trebale bi osim toga dokazati da predložena mjera pomoći neće dovesti do povećanja tržišne snage.

4.9. Pomoć za energetska infrastrukturu

4.9.1. Obrazloženje pomoći

371. Kako bi se ostvarili klimatski ciljevi Unije, biće potrebna značajna ulaganja i nadogradnja energetske infrastrukture. Moderna energetska infrastruktura ključna je za integrisano energetska tržište koje ostvaruje klimatske ciljeve i pritom garantuje sigurno snabdijevanje u Uniji. Odgovarajuća energetska infrastruktura je neophodan element efikasnog energetskeg tržišta. Poboljšanjem energetske infrastrukture povećavaju se stabilnost sistema, adekvatnost resursa, integracija različitih izvora energije i snabdijevanje energijom u nedovoljno razvijenim mrežama.

372. Ako tržišni operatori ne mogu osigurati potrebnu infrastrukturu, državna pomoć može biti potrebna kako bi se savladali tržišni neuspjesi i zadovoljile velike infrastrukturne potrebe Unije. Jedan od tržišnih neuspjeha koji se mogu pojaviti u području energetske infrastrukture odnosi se na probleme u koordinaciji. Različiti interesi ulagača i nesigurnost ishoda saradnje i mrežnih efekata mogu spriječiti razvoj projekta ili njegovo efikasno oblikovanje. S druge strane, energetska infrastruktura može proizvesti znatne pozitivne spoljne efekte, pri čemu mogu nastati asimetrični troškovi i koristi infrastrukture za različite tržišne učesnike i države članice. Komisija stoga smatra da pomoć energetskej infrastrukturi može biti korisna za unutrašnje tržište jer doprinose ispravljanju tih tržišnih neuspjeha. To se posebno odnosi na infrastrukturne projekte s prekograničnim efektom, kao što su projekti od zajedničkog interesa kako su definisani u članu 2 tački 4 Regulative (EZ) br. 347/2013.

373. U skladu sa Saopštenjem o pojmu pomoći¹³⁹, pomoć energetskej infrastrukturi u okviru pravnog monopola ne podliježe pravilima o državnoj pomoći. U energetskom sektoru to je posebno važno za one države članice u kojima su izgradnja i rad određenih infrastruktura zakonom isključivo rezervisani za operatora prenosnog sistema ili operatora distributivnog sistema.

374. Komisija smatra da postoji pravni monopol koji isključuje narušavanje konkurencije ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

- a) izgradnja i rad infrastrukture podliježu pravnom monopolu uspostavljenom u skladu s pravom Unije; to je slučaj kad je operator prenosnog sistema/operator distribucijskog sistema u pravnom smislu jedini subjekat koji je ovlašten za određenu vrstu ulaganja ili djelatnosti i nijedan drugi subjekat ne može upravljati alternativnom mrežom¹⁴⁰;

¹³⁹ Vidjeti Saopštenje Komisije o pojmu državne pomoći iz člana 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL C 262, 19.7.2016, str. 1). Budući da je pojam državne pomoći objektivni pravni koncept koji je direktno definisan u Ugovoru (presuda Suda od 22. decembra 2008, *British Aggregates protiv Komisije*, C-487/06 P, ECLI:EU:C:2008:757, tačka 111), stavovima iznesenim u tač. od 373 do 375 ne dovodi se u pitanje tumačenje pojma državne pomoći koje su iznijeli sudovi Unije (presuda Suda od 21. jula 2011, *Alcoa Trasformazioni protiv Komisije*, C-194/09 P, ECLI:EU:C:2011:497, tačka 125) – primarna referenca za tumačenje Ugovora uvijek je sudska praksa sudova Unije.

¹⁴⁰ Pravni monopol postoji ako je određena usluga zakonom ili regulatornim mjerama rezervisana za isključivog pružaoca usluga na određenom geografskom području (ili unutar jedne države članice), uz jasnu zabranu bilo kojem drugom subjektu da pruža tu uslugu (čak ni kako bi zadovoljio moguću preostalu potražnju određenih grupa kupaca). Ali sama činjenica da je pružanje javne usluge povjereno određenom privrednom društvu ne znači da to privredno društvo ima pravni monopol.

- b) pravni monopol ne isključuje samo konkurenciju na tržištu nego i za tržište, u smislu da isključuje svaku mogućnost konkurencije u okviru kojeg bi neki subjekat mogao postati isključivi operator predmetne infrastrukture;
- c) usluga ne učestvuje u konkurenciji s drugim uslugama;
- d) ako operator energetske infrastrukture djeluje na drugom tržištu (geografskom tržištu ili tržištu proizvoda) otvorenom za konkurenciju, unakrsno subvencionisanje je isključeno; u tu svrhu potrebno je koristiti se odvojenim računima, pravilno raspodijeliti troškove i prihode i pobrinuti se da se javno finansiranje osigurano za uslugu koja je predmet pravnog monopola ne može upotrijebiti za druge djelatnosti. Kad je riječ o infrastrukturi za električnu energiju i gas, s obzirom na to da se članom 56 Direktive (EU) 2019/944 i članom 31 Direktive 2009/73/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od vertikalno integrisanih subjekata zahtijeva da vode odvojene račune za svaku od svojih djelatnosti, taj će zahtjev najvjerojatnije biti ispunjen.

375. Slično tomu, Komisija smatra da državna pomoć nije uključena u ulaganja ako se energetskom infrastrukturuom upravlja kao „prirodnim monopolom”, za koji se smatra da postoji ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

- a) infrastruktura nema direktnu konkurenciju, što je slučaj kada se energetska infrastruktura ne može ekonomski replicirati i u koju stoga nije uključen nijedan operator osim operatora prenosnog sistema/operatora distributivnog sistema;
- b) alternativno finansiranje u okviru mrežne infrastrukture, uz finansiranje mreže, neznatno je u predmetnom sektoru i državi članici;
- c) infrastruktura nije osmišljena tako da selektivno u povoljniji položaj stavlja određenog privrednog društva ili sektor, već da koristi društvu u cjelini.
- d) države članice moraju osigurati i da se finansijska sredstva osigurana za izgradnju i/ili rad infrastrukture energetske mreže ne mogu upotrebljavati za unakrsno subvencionisanje ili indirektno subvencionisanje drugih privrednih djelatnosti. Za infrastrukturu za električnu energiju i gas vidjeti tačku 374.

4.9.2. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

376. Odjeljak 4.9. primjenjuje se na pomoć za ulaganja u izgradnju ili nadogradnju energetske infrastrukture kako je definisano u tački 19 podtačka 36¹⁴¹. Prihvatljiva ulaganja mogu obuhvatati digitalizaciju, unapređenje energetske infrastrukture, npr. kako bi se omogućila integracija obnovljive ili niskougljenične energije, i nadogradnju radi jačanja otpornosti na klimatske promjene. Operativne troškove u načelu bi trebalo da snose korisnici mreže, pa pomoć za te troškove uglavnom ne bi trebalo da bude potrebna. U izuzetnim okolnostima kad država članica dokaže da se operativni troškovi ne mogu nadoknaditi od korisnika mreže i da operativna pomoć nije povezana s nepovratnim troškovima, nego dovodi do promjene u ponašanju koja omogućava ostvarivanje ciljeva sigurnosti snabdijevanja ili zaštite životne sredine, operativna pomoć za infrastrukturu može se smatrati usklađenom. Ako projekt nije izuzet iz kontrole državne pomoći (vidjeti tač. 374 i 375), Komisija će ga ocijeniti kako je utvrđeno u ovom odjeljku.

¹⁴¹ Ovaj odjeljak ne primjenjuje se na projekte koji uključuju namjensku infrastrukturu i/ili drugu energetska infrastrukturu u kombinaciji s djelatnostima proizvodnje i/ili potrošnje.

377. Odjeljak 4.9 će se primjenjivati i na postrojenja za skladištenje energije do 31. decembra 2023. koja su priključena na prenosne ili distributivne vodove (samostalna postrojenja za skladištenje električne energije¹⁴² nezavisno od nivoa napona¹⁴³.

4.9.3. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

378. Odjeljci 3.2.1.1 i 3.2.1.2 ne primjenjuju se na pomoć za energetska infrastrukturu.

379. Energetska infrastruktura obično se finansira korisničkim tarifama. Za mnoge kategorije infrastrukture se te tarife regulišu kako bi se osigurao potreban nivo ulaganja i pritom očuvala prava korisnika, u njima se odražavaju troškovi i određuju se bez intervencije države.

380. Dodjela državne pomoći način je prevladavanja tržišnih neuspjeha koji se ne mogu u potpunosti ispraviti obaveznim korisničkim tarifama. Stoga se, kako bi se dokazala potreba za državnom pomoći, primjenjuju sljedeća načela:

- a) Komisija smatra da su za projekte od zajedničkog interesa kako su definisani u članu 2 tačka 4 Regulative (EU) br. 347/2013, koji u potpunosti podliježu zakonodavstvu o unutrašnjem energetskom tržištu, tržišni neuspjesi u smislu problema u koordinaciji takvi da finansiranje tarifama možda nije dovoljno i može se dodijeliti državna pomoć;
- b) za projekte od zajedničkog interesa koji su djelimično ili u potpunosti izuzeti iz zakonodavstva o unutrašnjem energetskom tržištu i za ostale infrastrukturne kategorije Komisija će na nivou pojedinog slučaja ocijeniti potrebu za državnom pomoći. U svojoj će ocjeni Komisija razmotriti sljedeće faktore: i. u kojoj mjeri tržišni neuspjeh dovodi do osiguravanja potrebne infrastrukture koja je ispod optimalnog nivoa; ii. u kojoj je mjeri infrastruktura otvorena za pristup trećim licima i podliježe regulaciji tarifa; i iii. u kojoj mjeri projekat doprinosi sigurnosti snabdijevanja energijom u Uniji ili ostvarivanju ciljeva Unije u pogledu klimatske neutralnosti. U slučaju infrastrukture koju dijele Unija i treća zemlja za potrebe ocjene usklađenosti s pravilima unutrašnjeg tržišta mogu se uzeti u obzir i drugi faktori ako se projekt ne nalazi na popisu projekata od zajedničkog interesa¹⁴⁴;
- c) u slučaju postrojenja za skladištenje električne energije Komisija može zahtijevati da država članica dokaže određene tržišne neuspjehe u razvoju postrojenja za pružanje sličnih usluga.

381. Proporcionalnost će se ocijeniti na osnovu načela manjka finansijskih sredstava kako je utvrđeno u tač. 48, 51 i 52. Kad je riječ o pomoći za infrastrukturu kako je objašnjeno u tački 52, pretpostavlja se da je hipotetički scenario situacija u kojoj se projekat ne bi sproveo. Uvođenje mehanizama za praćenje i povrat prekomjernih sredstava može biti potrebno ako postoji rizik od nepredviđene dobiti, npr. kad je iznos pomoći blizu najvećeg dopuštenog iznosa, a da se pritom zadrže podsticaji za korisnike da smanje svoje troškove i s vremenom razviju svoje poslovanje na efikasniji način.

¹⁴² Razlikuju se od postrojenja za skladištenje povezanih „iza brojila“.

¹⁴³ Pomoć skladištenju energije može se prema potrebi ocijeniti i na osnovu odjeljaka 4.1, 4.2, 4.3 i 4.8. Skladišna sredstva odabrana kao projekti od zajedničkog interesa u skladu s primjenjivim zakonodavstvom TEN-E prihvatljiva su kao energetska infrastruktura na osnovu ovog odjeljka, a pomoć bi se ocijenila na osnovu odjeljka 4.9. Odjeljak 4.9. obuhvata i pomoć skladišnim sredstvima koja su „u vlasništvu ili pod kontrolom“ operatora prenosnog ili distributivnog sistema u skladu s članovima 54 i/ili 36 Direktive 2019/944.

¹⁴⁴ Tačnije, Komisija će razmotriti i posjeduju li uključene treće zemlje visok nivo regulatorne usklađenosti i podržavaju li opšte ciljeve politike Unije, posebno u odnosu na dobro funkcionisanje unutrašnjeg energetskog tržišta, sigurnost snabdijevanja energijom na osnovu saradnje i solidarnosti, energetski sistem usmjeren na dekarbonizaciju u skladu sa Pariškim sporazumom i klimatskim ciljevima Unije i sprečavanje isticanja ugljenika.

4.9.4. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu i uravnoteženje

382. Odjeljak 3.2.2 ne primjenjuje se na energetska infrastrukturu. Prilikom analize uticaja državne pomoći za energetska infrastrukturu na konkurenciju pristup Komisije biće sljedeći:

- a) s obzirom na postojeće uslove na osnovu zakonodavstva o unutrašnjem energetska tržištu usmjerene na jačanje konkurencije Komisija će uopšteno smatrati da pomoć za energetska infrastrukturu koje u potpunosti podliježu propisima o unutrašnjem tržištu nemaju neopravdane narušavajuće efekte¹⁴⁵;
- b) za infrastrukturne projekte koji su u cijelosti ili djelimično izuzeti iz zakonodavstva o unutrašnjem energetska tržištu Komisija će na pojedinačnoj osnovi procijeniti moguće narušavanje konkurencije, posebno uzimajući u obzir stepen pristupa trećih lica infrastrukturi kojoj je dodijeljena pomoć, pristup alternativnoj infrastrukturi, istiskivanje privatnih ulaganja i konkurentni položaj korisnika (ili više njih). Za infrastrukturu koja je u cijelosti izuzeta iz zakonodavstva o unutrašnjem energetska tržištu negativni efekti narušavanja konkurencije smatraju se posebno ozbiljnima;
- c) uz pristupe navedene u tačkama (a) i (b) Komisija smatra da u slučaju ulaganja u infrastrukturu za prirodni gas države članice moraju dokazati postojanje sljedećih pozitivnih efekata koji mogu poništiti negativne efekte na konkurenciju: i. je li infrastruktura spremna za upotrebu vodonika i vodi li ka povećanoj upotrebi obnovljivih gasova ili, ako to nije slučaj, zašto nije moguće osmisлити projekat na način da bude spreman za upotrebu vodonika i kako se projektom ne stvara efekat zavisnosti od upotrebe prirodnog gasa; i ii. kako ulaganje doprinosi postizanju klimatskog cilja Unije do 2030. i cilja klimatske neutralnosti do 2050.
- d) U slučaju pomoći postrojenjima za skladištenje električne energije i drugim projektima od zajedničkog interesa koji ne podliježu zakonodavstvu o unutrašnjem tržištu Komisija će posebno ocijeniti rizike od narušavanja konkurencije koji mogu nastati na povezanim tržištima usluga i drugim energetskim tržištima.

4.10. Pomoć za centralno grijanje i hlađenje

4.10.1. Obrazloženje pomoći

383. Izgradnjom ili nadogradnjom sistema centralnog grijanja i hlađenja može se pozitivno doprinijeti zaštiti životne sredine povećanjem energetske efikasnosti i održivosti sistema za koji se dodjeljuje pomoć. Sektorskim zakonodavstvom o promovisanju obnovljive energije (Direktiva 2018/2001/EU) od država članica izričito se zahtijeva da preduzmu neophodne korake radi razvoja efikasne infrastrukture za centralno grijanje i hlađenje usmjerene na promovisanje grijanja i hlađenja iz obnovljivih izvora energije¹⁴⁶.

¹⁴⁵ Za infrastrukturu koju dijele jedna država članica i jedna ili više trećih zemalja: – za dio koji se nalazi na području Unije projekti će morati biti u skladu s direktivama 2009/73/EZ i (EU) 2019/944; – projekti uključenih trećih zemalja moraću da posjeduju visok nivo regulatorne usklađenosti i podržaću opšte ciljeve politike Unije, posebno kako bi se osigurali dobro funkcionisanje unutrašnjeg energetskog tržišta, sigurnost snabdijevanja energijom na osnovu saradnje i solidarnosti i energetski sistem usmjeren na dekarbonizaciju u skladu s Pariškim sporazumom i klimatskim ciljevima Unije, a posebno na sprečavanje isticanja ugljika.

¹⁴⁶ U članu 20 Direktive (EU) 2018/2001 navedeno je da „države članice, kada je to relevantno, preduzimaju potrebne mjere za razvoj infrastrukture za centralno grijanje i hlađenje koja će se prilagođavati razvoju grijanja i hlađenja iz velikih pogona na biomasu, solarnu energiju, energiju iz životne sredine i pogona na geotermalnu energiju i iz otpadne toplote i hladnoće”.

384. Ali ekološki spoljni efekti povezani s radom sistema centralnog grijanja i hlađenja mogu dovesti do neefikasnog nedovoljnog ulaganja u izgradnju i nadogradnju tih sistema. Državna pomoć može doprinijeti ispravljanju tog tržišnog neuspjeha podsticanjem dodatnih efikasnih ulaganja ili podržavanjem vanrednih operativnih troškova zbog potrebe za promovisanjem ekološkog aspekta sistema centralnog grijanja.

4.10.2. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

385. Pomoć koja je ograničena na mreže za distribuciju centralnog grijanja u određenim se okolnostima može smatrati infrastrukturnom mjerom koja ne utiče na konkurenciju i trgovinu te se na nju ne primjenjuje kontrola državne pomoći. To je posebno slučaj kad se mrežama za centralno grijanje upravlja na isti način kao i drugom energetsom infrastrukturom, odnosno odvojeno od proizvodnje toplotne energije, uz pristup trećih strana i regulirane tarife.

386. U takvim okolnostima, ako se mrežama za distribuciju centralnog grijanja upravlja u okviru prirodnog i/ili pravnog monopola, primjenjuju se uslovi iz tač. 374 i 375.¹⁴⁷

387. Ako projekat nije izuzet iz kontrole državne pomoći (vidjeti tačku 385¹⁴⁸), Komisija će ga ocijeniti kako je utvrđeno u ovom odjeljku.

388. Ovaj odjeljak primjenjuje se na pomoć za izgradnju, nadogradnju ili rad postrojenja za proizvodnju i skladištenje grijanja ili hlađenja i/ili distribucione mreže.

389. Takve mjere pomoći obično obuhvataju izgradnju, nadogradnju i rad proizvodne jedinice koja će upotrebljavati obnovljivu energiju¹⁴⁹, otpadnu toplotu ili visokoefikasnu kogeneraciju, uključujući rješenja za skladištenje toplote, ili nadogradnju distribucijske mreže kako bi se smanjili gubici i povećala efikasnost, između ostalog uz pomoć pametnih i digitalnih rješenja¹⁵⁰. Pomoć za proizvodnju energije iz otpada može se smatrati usklađenom na osnovu ovog odjeljka ako su ograničene na otpad koji odgovara definiciji obnovljivih izvora energije ili otpad kojim se pune postrojenja koja odgovaraju definiciji visokoefikasne kogeneracije.

390. Ako je pomoć odobrena za nadogradnju sistema centralnog grijanja i hlađenja koji u toj fazi ne odgovara standardu efikasnog centralnog grijanja i hlađenja¹⁵¹, država članica mora se obavezati da

¹⁴⁷ Kako bi distribuciona mreža zaista radila kao postrojenje otvoreno za korisnike, obično bi se u skladu sa Saopštenjem o planu ulaganja za održivu Evropu (vidjeti odjeljak 4.3.3 Saopštenja Komisije o planu ulaganja za održivu Evropu – prilog Saopštenju o evropskom zelenom planu – od 14.1.2020, COM(2020) 21 final) i analogijom s pravilima unutrašnjeg tržišta za energetske sektor, a posebno sektor gasa ili električne energije, trebala primjenjivati posebna pravila (kojima se zahtijevaju pristup trećih lica, razdvajanje i regulisane tarife), koja se ne odnose samo na „odvojeno računovodstvo”.

¹⁴⁸ Iako u slučajevima prirodnog i/ili pravnog monopola pomoć za infrastrukturu za distribuciju centralnog grijanja nije obuhvaćena pravilima o državnoj pomoći (pod određenim uslovima), svaka pomoć djelatnosti proizvodnje centralnog grijanja i dalje bi podlijevala pravilima o državnoj pomoći.

¹⁴⁹ Količina energije uhvaćene toplotnim pumpama koja se smatra energijom iz obnovljivih izvora računa se u skladu s Prilogom VII Direktivi 2018/2001/EU. Osim toga, kad se upotrebljava električna energija, može se smatrati potpuno obnovljivom po analogiji s metodama iz Direktive 2018/2001/EU i delegiranih akata ili drugim ekvivalentnim metodama kojima se osigurava da je sva iskorištena električna energija dobijena iz obnovljivih izvora, pod uslovom da se izbjegnu dvostruko računanje obnovljive energije i prekomjerna nakanda. Pomoć za nova ulaganja, nadogradnji ili radu ni u kojem slučaju ne smije biti povezana s postrojenjima za sagorijevanje koja upotrebljavaju druga goriva osim energije iz obnovljivih izvora ili otpadne toplote.

¹⁵⁰ Može se obuhvatiti i oprema za grijanje i hlađenje, uključujući opremu za skladištenje toplotne energije, u prostorima kupca kako je navedeno u tački 138 kad je povezana sa sistemima centralnog grijanja ili hlađenja.

¹⁵¹ Vidjeti član 2 tačku 41 Direktive 2012/27/EU.

će korisnik pomoći početi s radovima da bi ispunio taj standard u roku od tri godine nakon radova na nadogradnji.

4.10.3. Neophodnost i primjerenost

391. Odjeljci 3.2.1.1. i 3.2.1.2. ne primjenjuju se na pomoć za centralno grijanje ili hlađenje. Komisija smatra da državna pomoć može doprinijeti ispravljanju tržišnih neuspjeha podsticanjem troškova ulaganja potrebnih za stvaranje, proširenje ili nadogradnju energetski efikasnih sistema centralnog grijanja i hlađenja.

392. Operativne troškove u načelu bi trebalo da plaćaju potrošači toplotne energije, pa pomoć za te troškove uglavnom ne bi trebala biti potrebna. Ako država članica dokaže da se operativni troškovi ne mogu prenijeti na potrošače toplotne energije bez ugrožavanja zaštite životne sredine, operativna pomoć za proizvodnju toplotne energije može se smatrati usklađenom ako neto dodatni operativni troškovi (u poređenju s hipotetičkim scenarijem) doprinose ostvarivanju koristi za životnu sredinu (kao što je smanjenje nivoa CO₂ i drugih zagađenja u poređenju s alternativnim rješenjima za grijanje¹⁵²). To bi na primjer bio slučaj ako postoje dokazi za to da bi, da nema operativne pomoći, potrošači toplotne energije namijenjene domaćinstvima (ili drugi subjekti koji ne obavljaju privredne djelatnosti) počeli da upotrebljavaju izvore toplotne energije koji više zagađuju¹⁵³ ili da bi bez pomoći dugoročna održivost sistema centralnog grijanja bila ugrožena u korist rješenja za grijanje koja više zagađuju. Za operativnu pomoć postrojenjima za proizvodnju centralnog grijanja primjenjuju se tač. 122 i 126.

393. Osim toga, državna pomoć za stvaranje efikasnih sistema centralnog grijanja i hlađenja koji kao ulazno gorivo upotrebljavaju otpad mogu pozitivno doprinijeti zaštiti životne sredine pod uslovom da ne zaobilaze načelo hijerarhije otpada¹⁵⁴.

4.10.4. Proporcionalnost mjere pomoći

394. Proporcionalnost će se ocijeniti na osnovu načela manjka finansijskih sredstava kako je utvrđeno u tač. 48, 51 i 52.

395. Za izgradnju, nadogradnju i rad distributivnih mreža kako je utvrđeno u tački 52 hipotetički scenario bio bi situacija u kojoj se projekt ne bi proveo.

396. Odjeljak 3.2.2 ne primjenjuje se na pomoć za centralno grijanje ili hlađenje. Komisija smatra da pomoć za nadogradnju, izgradnju ili rad sistema centralnog grijanja i hlađenja na fosilna goriva koja najviše zagađuju, kao što su ugalj, lignit, nafta i dizel, ima negativne posljedice za konkurenciju i trgovinu za koje nije vjerovatno da će se nadoknaditi osim ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

- a) pomoć je ograničena na ulaganja u distributivnu mrežu;
- b) distributivna mreža već omogućava prenos grijanja ili hlađenja proizvedenog iz obnovljivih izvora energije, otpadne toplote ili ugljenično neutralnih izvora;

¹⁵² U tom kontekstu države članice posebno moraju dokazati da su u potpomognutim sistemima centralnog grijanja uspostavljene potrebne mjere za povećanje efikasnosti i smanjenje CO₂ i drugih izvora zagađenja kao i gubitaka u mreži.

¹⁵³ Potrošači toplotne energije koji su privredna društva koja obavljaju privredne djelatnosti moraju u svakom slučaju u cjelini platiti svoje troškove toplotne energije, barem u iznosu jednakom svojem najjeftinijem alternativnom izvoru toplotne energije, kako bi izbjegli narušavanje konkurencije na drugim tržištima.

¹⁵⁴ Hijerarhiju otpada čine: (a) sprečavanje; (b) priprema za ponovnu upotrebu; (c) recikliranje, (d) drugi postupci obnove, na primjer energetska obnova, i (e) zbrinjavanje. Vidjeti član 4 stav 1 Direktive 2008/98/EZ.

- c) pomoć ne dovodi do povećane proizvodnje energije iz fosilnih goriva koja najviše zagađuju (na primjer priključivanjem dodatnih kupaca na mrežu)¹⁵⁵;
- d) postoji jasan vremenski okvir koji uključuje čvrste obaveze povezane s prestankom upotrebe fosilnih goriva koja najviše zagađuju i u skladu je sa klimatskim ciljem Unije do 2030. i ciljem klimatske neutralnosti Unije do 2050.¹⁵⁶

397. Mjere kojima se podstiču nova ulaganja u sredstva za proizvodnju energije na osnovu prirodnog gasa ili upravljanje njima mogu u području izgradnje, nadogradnje ili rada postrojenja za proizvodnju centralnog grijanja kratkoročno smanjiti emisije gasova staklene bašte, ali dugoročno pogoršati negativne spoljne efekte na životnu sredinu u poređenju sa alternativnim ulaganjima ili hipotetičkim scenarijima. Da bi se za ta ulaganja u prirodni gas ili rad na osnovu njega moglo smatrati da imaju pozitivne efekte na zaštitu životne sredine, države članice moraju objasniti kako će osigurati da pomoć doprinosi postizanju klimatskog cilja Unije do 2030. i cilja klimatske neutralnosti do 2050. i, posebno, kako će se izbjeći zavisnost od proizvodnje energije iz gasa i kako se ne istiskuju ulaganja u čišća alternativna rješenja koja su već dostupna na tržištu, čime bi se kočili razvoj tržišta za čišće tehnologije i njihova upotreba. Na primjer, to može uključivati obaveze korisnika da upotrebljava tehnologije hvatanja, skladištenja i upotrebe ugljenika, da zamijeni prirodni gas obnovljivim odnosno niskougljeničnim gasom ili da zatvori postrojenje u roku koji je u skladu s klimatskim ciljevima Unije.

398. Prilikom analize efekta državne pomoći za sisteme centralnog grijanja i hlađenja na konkurenciju Komisija će u okviru procjene uporediti prednosti projekta u smislu energetske efikasnosti i održivosti¹⁵⁷ s negativnim efektima na konkurenciju, a posebno s mogućim negativnim efektom na alternativne tehnologije ili pružaoce usluga i mreža grijanja i hlađenja. U tom će kontekstu Komisija uzeti u obzir je li sistem centralnog grijanja otvoren odnosno može li biti otvoren za pristup trećim licima¹⁵⁸ i jesu li moguća održiva alternativna rješenja za grijanje¹⁵⁹.

4.11. Pomoć u obliku smanjenja naknada za električnu energiju za velike potrošače energije

4.11.1. Obrazloženje pomoći

399. Transformacija privrede Unije u skladu sa Saopštenjem o evropskom zelenom planu djelimično se finansira iz naknada za potrošnju električne energije. Ostvarivanje zelenog plana zahtijeva da države članice uspostave ambiciozne politike dekarbonizacije kako bi se znatno smanjile emisije gasova staklene bašte Unije do 2030. i postigla klimatska neutralnost do 2050. U tom smislu vjerovatno je da će države članice takve politike i dalje finansirati iz naknada te je stoga moguće da se te naknade povećaju. Finansiranje pomoći za dekarbonizaciju naknadama samo po sebi nije namijenjeno uklanjanju negativnih spoljnih efekata. Te naknade stoga nisu davanja za zaštitu životne sredine za potrebe ovih Smjernica i odjeljak 4.7.1. ne primjenjuje se na te naknade.

¹⁵⁵ Države članice moraju dokazati da su preduzete mjere za dodavanje održivih izvora toplotne energije u sistem kako bi se ispunile potrebe dodatnih kupaca.

¹⁵⁶ Države članice trebale bi, na primjer, dokazati da su predmetni sistemi centralnog grijanja dio nacionalnog odnosno lokalnog plana dekarbonizacije ili dio integriranih nacionalnih energetskih i klimatskih planova u skladu s Prilogom I Regulativi (EU) 2018/1999 o potrebi za izgradnjom nove infrastrukture za centralno grijanje i hlađenje iz obnovljivih izvora kako bi se ostvario cilj Unije postavljen u članu 3 stav 1 Direktive (EU) 2018/2001 i obavezati se na prestanak upotrebe fosilnih goriva u skladu s prelaznim i konačnim ciljevima klimatske neutralnosti do 2050.

¹⁵⁷ S obzirom na njihov doprinos ublažavanju klimatskih promjena, utvrđenom kao cilj zaštite životne sredine u Regulativi (EU) 2020/852, sve dok ne postoje očite naznake neusklađenosti s načelom „ne nanosi bitnu štetu”.

¹⁵⁸ Vidjeti i član 24 Direktive 2018/2001/EU.

¹⁵⁹ Vidjeti i član 18 stav 5 i član 24 Direktive 2018/2001/EU.

400. Za određene privredne sektore koji su posebno izloženi međunarodnoj trgovini i koji se pri stvaranju vrijednosti uveliko oslanjaju na električnu energiju obaveza plaćanja punog iznosa naknada za potrošnju električne energije kojima se financiraju ciljevi energetske politike i politike zaštite životne sredine može povećati rizik od seljenja djelatnosti u tim sektorima izvan Unije na lokacije na kojima ekološka disciplina ne postoji ili je manje ambiciozna. Osim toga, takve naknade povećavaju trošak električne energije u poređenju s troškom direktnih emisija koji proizlazi iz upotrebe drugih izvora energije i stoga mogu odvratiti od elektrifikacije proizvodnih procesa, što je ključno za uspješnu dekarbonizaciju privrede Unije. Kako bi ublažile te rizike i negativne efekte po životnu sredinu, države članice mogu privrednim društvima koja posluju u predmetnim privrednim sektorima odobriti smanjenja takvih naknada.
401. U ovom se odjeljku utvrđuju kriterijumi koje će Komisija primjenjivati prilikom procjene razvoja privredne djelatnosti, podsticajnog efekta, neophodnosti, primjerenosti i proporcionalnosti smanjenja naknada za električnu energiju za određene velike potrošače energije i njihovih efekata na konkurenciju. Kriterijumi usklađenosti iz poglavlja 3 primjenjuju se samo ako u odjeljku 4.11 ne postoje posebna pravila.
402. Komisija je primijenila odgovarajuće mjere kako bi utvrdila sektore koji su posebno izloženi rizicima navedenim u tački 400 i uvela je zahtjeve u pogledu proporcionalnosti uzimajući u obzir da bi se, ako su smanjenja naknada prevelika ili se odobre prevelikom broju potrošača električne energije, moglo ugroziti ukupno finansiranje pomoći za energiju iz obnovljivih izvora i znatno narušiti konkurencija i trgovina.

4.11.2. Područje primjene: naknade za koje se mogu odobriti smanjenja

403. Države članice mogu odobriti smanjenja naknada za potrošnju električne energije kojima se financiraju ciljevi energetske politike i politike zaštite životne sredine. To uključuje naknade za finansiranje pomoći za obnovljive izvore energije ili za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije i naknade kojima se financiraju socijalne tarife ili cijene energije u izolovanim regijama. Odjeljkom 4.11 nisu obuhvaćene naknade koje odražavaju dio troškova snabdijevanja predmetnih korisnika električnom energijom. Na primjer, izuzeća od mrežnih naknada ili naknada za finansiranje mehanizama za razvoj kapaciteta nisu obuhvaćena ovim odjeljkom. Ovim odjeljkom nisu obuhvaćene ni naknade za potrošnju drugih oblika energije, posebno prirodnog gasa.
404. Odluke privrednih društava o lokaciji i povezani negativni efekti po životnu sredinu zavise od ukupnog finansijskog efekta naknada za koje se mogu odobriti smanjenja. Države članice koje žele da uvedu mjeru koja se procjenjuje u skladu sa ovim odjeljkom stoga moraju sva takva smanjenja uključiti u jedinstvenu šemu i u okviru prijave obavijestiti Komisiju o kumulativnom efektu svih prihvatljivih naknada i svih predloženih smanjenja. Ako država članica u kasnijoj fazi odluči da uvede dodatna smanjenja naknada obuhvaćenih ovim odjeljkom, moraće da prijavi izmjenu postojeće šeme.

4.11.3. Svođenje narušavanja konkurencije i trgovine na najmanju moguću mjeru

4.11.3.1. Prihvatljivost

405. U slučaju naknada iz odjeljka 4.11.2 rizik od seljenja djelatnosti sektora van Evropske unije na lokacije na kojima ekološka disciplina na postoji ili je manje ambiciozna uveliko zavisi od električnog intenziteta predmetnog sektora i njegove otvorenosti međunarodnoj trgovini. U skladu s tim pomoć se može dodijeliti samo privrednim društvima iz sljedećih sektora:
- a) sektora izloženih znatnom riziku, čiji proizvod intenziteta trgovine i električnog intenziteta na nivou Unije iznosi najmanje 2% i čiji intenzitet trgovine i električni intenzitet na nivou Unije iznosi najmanje 5% za svaki pokazatelj;

- b) sektora izloženih riziku, čiji proizvod intenziteta trgovine i električnog intenziteta na nivou Unije iznosi najmanje 0,6% i čiji intenzitet trgovine iznosi najmanje 4%, a električni intenzitet iznosi najmanje 5% na nivou Unije.

Sektori koji ispunjavaju te kriterijume prihvatljivosti navedeni su u Prilogu I.

406. I sektori ili podsektori¹⁶⁰ koji nisu uključeni u Prilog I smatraće se prihvatljivim ako ispunjavaju kriterijume prihvatljivosti iz tačke 405 i ako države članice to dokažu dostavljanjem podataka koji su reprezentativni za sektor ili podsektor na nivou Unije¹⁶¹, a koje je provjerio nezavisni stručnjak i zasnivaju se na periodu od najmanje tri uzastopne godine koje počinje najranije 2013.
407. Ako država članica dodijeli pomoć samo podgrupi korisnika koji ispunjavaju uslove ili dodijeli različite nivoe smanjenja različitim kategorijama korisnika koji ispunjavaju uslove i pripadaju istoj kategoriji iz tačke 405 podtačke (a) ili (b), mora dokazati da se ta odluka donosi na osnovu objektivnih, nediskriminatornih i transparentnih kriterijuma i da se pomoć u načelu dodjeljuje na isti način za sve prihvatljive korisnike u istom sektoru ako su u sličnoj činjeničnoj situaciji.

4.11.3.2. Proporcionalnost mjere pomoći

408. Komisija će pomoć smatrati proporcionalnom ako korisnici u sektorima iz tačke 405 podtačke (a) odnosno (b) plaćaju najmanje 15% odnosno 25% troškova nastalih zbog naknada za električnu energiju koje država članica uključi u svoju šemu. Komisija smatra i da, kako bi pomoć bila proporcionalna, ta smanjenja ne smiju dovesti do toga da te naknade iznose manje od 0,5 EUR/MWh.
409. Ali vlastiti doprinosi na osnovu tačke 408 mogli bi da prekorače ono što posebno izložena privredna društva mogu snositi. Stoga države članice umjesto toga mogu da ograniče dodatne troškove koji proizlaze iz naknada za električnu energiju na 0,5% bruto dodate vrijednosti (BDV) privrednih društava u sektorima iz tačke 405 podtačke (a) i na 1% BDV-a privrednih društava u sektorima iz tačke 405 podtačka (b). Komisija smatra i da, kako bi pomoć bila proporcionalna, ta smanjenja ne smiju dovesti do toga da te naknade iznose manje od 0,5 EUR/MWh.
410. Komisija će smatrati da je pomoć proporcionalna ako se primjena većih intenziteta pomoći iz tač. 408 i 409 proširi na privredna društva u sektorima iz tačke 405 podtačka (b), pod uslovom da predmetna privredna društva smanje ugljenični otisak svoje potrošnje električne energije. U tu svrhu korisnici će pokriti najmanje 50% svoje potrošnje električne energije iz izvora bez emisija ugljenika, od čega će se najmanje 10% pokriti terminskim instrumentom kao što je ugovor o kupovini energije ili će se najmanje 5% pokriti proizvodnjom na lokaciji ili blizu lokacije.
411. Za potrebe tačke 409 BDV privrednog društva je bruto dodata vrijednost prema troškovima proizvodnih faktora, odnosno BDV po tržišnim cijenama umanjen za sve indirektno poreze i uvećan za sve subvencije. Bruto dodata vrijednost prema troškovima proizvodnih faktora može se izračunati iz prometa, uvećanog za kapitalizovanu proizvodnju, uvećanog za druge operative prihode, uvećanog ili umanjenog za promjene zaliha, umanjenog za nabavku robe i usluga¹⁶², umanjenog za druge poreze na proizvode koji su povezani s prometom, ali ih nije moguće odbiti, i umanjenog za obaveze i poreze povezane s proizvodnjom. BDV prema troškovima proizvodnih faktora može se izračunati i iz bruto operativnog viška dodavanjem troškova osoblja. Prihodi i rashodi koji se u računima privrednih društava klasifikuju kao finansijski ili vanredni isključeni su iz dodate vrijednosti.

¹⁶⁰ Prema definiciji iz statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti u Evropskoj zajednici (NACE Rev. 2), do nivoa raščlanjivanja koji nije viši od osam cifara (nivo „PRODCOM”).

¹⁶¹ Na primjer podaci koji obuhvataju značajan postotak bruto dodate vrijednosti predmetnog sektora ili podsektora na nivou EU.

¹⁶² U „robu i usluge” nisu uključeni troškovi osoblja.

Dodata vrijednost prema troškovima proizvodnih faktora računa se na bruto nivou jer se vrijednosna usklađivanja (kao što je amortizacija) ne oduzimaju¹⁶³.

412. Za potrebe tačke 411. upotrebljava se aritmetička sredina za posljednje tri godine za koje su dostupni podaci o BDV-u.

4.11.3.3. Oblik državne pomoći

413. Države članice pomoć mogu dodijeliti u obliku smanjenja naknada, kao fiksni iznos godišnje naknade (povraćaj) ili kao kombinaciju tih dviju mogućnosti¹⁶⁴. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku smanjenja naknada, potrebno je uspostaviti *ex post* mehanizam praćenja kako bi se osigurao povraćaj svakog prekomjernog plaćanja pomoći prije 1. jula sljedeće godine. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku povraćaja, on se mora izračunati na osnovu zabilježenih nivoa potrošnje električne energije i prema potrebi bruto dodate vrijednosti u periodu tokom kojeg su se primjenjivale prihvatljive naknade.

4.11.3.4. Energetske revizije i sistemi upravljanja energijom

414. Za pomoć dodijeljenu na osnovu odjeljka 4.11. država članica mora se obavezati da će provjeriti ispunjava li korisnik svoju obavezu provođenja energetske revizije u smislu člana 8 Direktive 2012/27/EU. On se može sprovesti kao samostalni energetski pregled ili u okviru sertifikovanog sistema upravljanja energijom odnosno sistema upravljanja životnom sredinom, kako je navedeno u članu 8 Direktive o energetske efikasnosti.

415. Država članica mora se obavezati i da će pratiti hoće li korisnici koji su obavezni da sprovedu energetski pregled u skladu sa članom 8 stav 4 Direktive 2012/27/EU preduzeti nešto od sljedećeg:

- a) sprovesti preporuke iz izvještaja o pregledu na način da period povraćaja odgovarajućih ulaganja ne prelazi tri godine i da su troškovi njihovih ulaganja proporcionalni;
- b) smanjiti ugljenični otisak svoje potrošnje električne energije tako da se barem 30% te potrošnje pokriva iz izvora bez emisija ugljenika;
- c) uložiti znatan udio od najmanje 50% iznosa pomoći u projekte koji dovode do znatnog smanjenja emisije gasova staklene bašte iz postrojenja; ulaganje bi prema potrebi trebalo dovesti do smanjenja na znatno niži nivo od odgovarajuće referentne vrijednosti koja se upotrebljava za besplatnu dodjelu emisijskih jedinica u okviru sistema Unije za trgovanje emisijama.

4.11.3.5. Prelazna pravila

416. Da bi se izbjegle narušavajuće promjene opterećenja naknada za pojedina privredna društva koja ne ispunjavaju uslove prihvatljivosti utvrđene u odjeljku 4.11, države članice mogu za ta privredna društva utvrditi prelazni plan. Prelazni plan biće ograničen na privredna društva koja ispunjavaju sljedeća dva kumulativna kriterijuma:

- a) barem su u jednoj od dvije godine prije prilagođavanja u skladu sa tačkom 468 podtačka (a) primili pomoć u obliku smanjenih naknada u okviru nacionalne šeme pomoći koja je proglašena

¹⁶³ Oznaka 12 15 0 u pravnom okviru uspostavljenom Regulativom Savjeta (EZ, Euratom) br. 58/97 od 20. decembra 1996. o strukturno - poslovnim statistikama (OJ L 014, 17.1.1997, str. 1).

¹⁶⁴ Prednost je upotrebe fiksnih godišnjih naknada (povraćaja) ta da se privredna društva koja primaju pomoć suočavaju s istim povećanjem graničnog troška električne energije (tj. s istim povećanjem troška električne energije za svaki dodatni potrošeni MWh), čime se ograničava moguće narušavanje konkurencije u tom sektoru.

usklađenom na osnovu odjeljka 3.7.2 Smjernica o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energiju za period 2014 – 2020¹⁶⁵;

- b) za vrijeme dodjeljivanja pomoći u skladu sa tačkom 416 podtačka (a) ispunjavali su kriterijume prihvatljivosti iz odjeljka 3.7.2 Smjernica o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energiju za period 2014 –2020.

417. Taj prelazni plan podrazumijevaće postupno i potpuno prilagođavanje uslovima koji proizlaze iz primjene kriterijuma prihvatljivosti i proporcionalnosti utvrđenih u odjeljku 4.11 koju treba dovršiti do 2028. prema sljedećem rasporedu:

- a) za naknade koje se primjenjuju do 2026. godine predmetna privredna društva plaćaju najmanje 35% troškova proizašlih iz naknada za električnu energiju koje država članica uključi u svoju šemu odnosno iznos koji odgovara iznosu od 1,5% njihovog BDV-a;
- b) za naknade koje se primjenjuju za 2027. godinu predmetna privredna društva plaćaju najmanje 55% troškova proizašlih iz naknada za električnu energiju koje država članica uključi u svoju šemu odnosno iznos koji odgovara iznosu od 2,5% njihovog BDV-a.
- c) za naknade koje se primjenjuju za 2028. godinu predmetna privredna društva plaćaju najmanje 80% troškova proizašlih iz naknada za električnu energiju koje država članica uključi u svoju šemu odnosno iznos koji odgovara iznosu od 3,5% njihovog BDV-a.

418. Prelazni plan može omogućiti da se intenziteti pomoći iz tačke 417 podtačka (a) primjenjuju za cijeli prelazni period pod uslovom da predmetna privredna društva smanje ugljenični otisak svoje potrošnje električne energije. U tu svrhu korisnici će pokriti najmanje 50% svoje potrošnje električne energije iz izvora bez emisija ugljenika, od čega će se najmanje 10% pokriti terminskim instrumentom kao što je ugovor o kupovini energije ili će se najmanje 5% pokriti proizvodnjom na lokaciji ili blizu lokacije.

419. Komisija smatra da se neprijavljena pomoć dodijeljena u obliku smanjenih naknada za električnu energiju za velike potrošače energije u periodu prije objave ovih Smjernica može proglasiti usklađenom sa unutrašnjim tržištem pod sljedećim kumulativnim uslovima:

- a) da je pomoć bila neophodna za razvoj privrednih djelatnosti koje obavljaju korisnici;
- b) da je izbjegnuto pretjerano narušavanje konkurencije.

4.12. Pomoć za zatvaranje elektrana u kojima se upotrebljava ugalj, treset ili uljni škriljac i obustavu rudarskih djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta ili uljnog škriljca

420. Preusmjeravanje s proizvodnje električne energije iz uglja, treseta i uljnog škriljca jedan je od najvažnijih pokretača dekarbonizacije u energetsom sektoru Unije. U odjeljcima 4.12.1 i 4.12.2 navedena su pravila usklađenosti koja se primjenjuju na dvije vrste mjera koje države članice mogu preduzeti kako bi podržale zatvaranje elektrana u kojima se spaljuju ugalj (uključujući kameni ugalj i lignit), treset ili uljni škriljac i obustavu rudarskih djelatnosti povezanih s tim gorivima (zajedno se nazivaju „djelatnosti povezane sa eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca”).

421. U odjeljcima 4.12.1 i 4.12.2 utvrđeni su kriterijumi koje će Komisija primjenjivati prilikom procjene podsticajnog efekta, neophodnosti, primjerenosti, proporcionalnosti i efekata na konkurenciju i

¹⁶⁵Saopštenje Komisije – Smjernice o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energiju za period 2014–2020. (OJ C 200, 28.6.2014).

trgovinu. Kriterijumi usklađenosti iz poglavlja 3 primjenjuju se samo na one kriterijume za koje u odjeljcima 4.12.1 i 4.12.2 ne postoje posebna pravila.

422. Poseban je izazov ubrzanje energetske tranzicije u državama članicama sa vrlo malim dohotkom po stanovniku. Da bi se postupnim ukidanjem izvora energije koji najviše zagađuju podržala zelena tranzicija u najpogođenijim regijama, države članice možda će morati da kombinuju postupno ukidanje djelatnosti povezanih s ugljem, tresetom ili uljnim škrljcem sa paralelnim ulaganjem u proizvodnju koja je prihvatljivija za životnu sredinu, kao što je proizvodnja na osnovu prirodnog gasa. Komisija izuzetno može do 31. decembra 2023. svoju procjenu tih ulaganja u državama članicama čiji realni BDP po stanovniku po tržišnim cijenama u EUR blizu iznosi do 35% prosjeka Unije za 2019. temeljiti na kriterijumima koji odstupaju od ovih Smjernica. Projekti obuhvaćeni ovom tačkom:

- a) moraju obuhvatati istovremeno zatvaranje elektrana u kojima se upotrebljava ugalj, treset ili uljni škrljac koje imaju barem jednak kapacitet kao nova proizvodnja finansirana ulaganjem, najkasnije do 2026.;
- b) moraju se odnositi na države članice koje nemaju mehanizam za razvoj kapaciteta i koje se obavezuju da sprovedu potrebne reforme tržišta kako bi se ubuduće mogla zagarantovati sigurnost snabdijevanja električnom energijom bez primjene individualnih mjera pomoći; i
- c) moraju biti dio vjerodostojne i ambiciozne strategije dekarbonizacije, kojom se među ostalim sprečava stvaranje neupotrebjljive imovine s obzirom na ciljeve do 2030. i 2050. (vidjeti tačku 129).

4.12.1. Pomoć za prijevremeno zatvaranje profitabilnih djelatnosti povezanih sa vađenjem uglja, treseta i škrljaca

4.12.1.1. Obrazloženje pomoći

423. Preusmjeravanje s djelatnosti povezanih sa ugljem, tresetom i uljnim škrljcem uglavnom je podstaknuto regulacijom, tržišnim silama kao što su efekti cijena ugljenika i konkurentnim obnovljivim izvorima energije sa niskim graničnim troškovima.

424. Države članice mogu odlučiti da će ubrzati tu tranziciju podstaknutu tržištem tako što će zabraniti proizvodnju električne energije iz tih goriva od određenog datuma. Ta zabrana može dovesti do situacija u kojima se profitabilne djelatnosti povezane s ugljem, tresetom i uljnim škrljcem moraju obustaviti prije kraja njihovog ekonomskog roka trajanja i stoga mogu prouzrokovati izgublenu dobit. Države članice mogu odobriti naknadu van sudskih postupaka kako bi osigurale pravnu sigurnost i predvidljivost i time olakšale zelenu tranziciju.

4.12.1.2. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

425. U ovom su odjeljku utvrđena pravila usklađenosti za mjere preduzete kako bi se ubrzala obustava profitabilnih djelatnosti povezanih sa ugljem, tresetom i uljnim škrljcem i isplatila naknada pogođenim privrednim društvima. Ta se naknada obično računa na osnovu izgubljene dobiti privrednog društva nastale zbog prijevremene obustave djelatnosti. Može pokrivati i dodatne troškove privrednih društava koji na primjer proizlaze iz dodatnih socijalnih troškova i troškova zaštite životne sredine ako su direktno uzrokovani prijevremenom obustavom profitabilnih djelatnosti. U dodatne se troškove ne mogu ubrojiti troškovi koji bi nastali i u hipotetičkom scenariju.

426. Mjere obuhvaćene ovim odjeljkom mogu olakšati razvoj određenih privrednih djelatnosti ili područja. Na primjer, takve mjere mogu stvoriti prostor za razvoj drugih djelatnosti proizvodnje električne energije u skladu sa zelenim planom kako bi se nadoknadilo smanjenje kapaciteta proizvodnje električne energije uzrokovano prijevremenom obustavom. Bez mjere te se djelatnosti

možda ne bi toliko razvile. Osim toga, predvidljivost i pravna sigurnost uvedene takvim mjerama mogu olakšati naloženu obustavu djelatnosti povezanih s ugljem, tresetom i uljnim škrljcem.

4.12.1.3. Podsticajni efekat

427. Mjera treba da podstakne promjenu ekonomskog ponašanja subjekata koji obustave svoje djelatnosti povezane sa ugljem, tresetom i uljnim škrljcem prije kraja njihovog ekonomskog roka trajanja. Kako bi utvrdila je li to slučaj, Komisija će uporediti stvarni scenario (tj. efekte mjere) s hipotetičkim scenariom (tj. scenariom bez mjere). Mjera ne bi trebalo da dovede do zaobilaženja pravila koja se primjenjuju na mjere za sigurnost snabdijevanja.

4.12.1.4. Neophodnost i primjerenost

428. Komisija smatra da postoji potreba za mjerom ako država članica može dokazati da je mjera usmjerena na situaciju u kojoj može donijeti bitno poboljšanje koje tržište ne može ostvariti samo. Na primjer tako da omogući ukidanje postrojenja za proizvodnju električne energije iz uglja, treseta i uljnog škrljca i time pridonese razvoju privredne djelatnosti proizvodnje električne energije iz alternativnih izvora do kojeg ne bi u toj mjeri došlo bez mjere. U tom smislu Komisija može isto tako razmotriti bi li tržište samo ostvarilo usporedivo smanjenje emisija CO₂ bez mjere ili da li mjera znatno pridonosi pravnoj sigurnosti i predvidljivosti kojih ne bi bilo bez mjere, kao i da li se mjerom olakšava zelena tranzicija.

429. Nadalje, država članica treba dokazati da je mjera odgovarajući instrument politike za postizanje predviđenog cilja odnosno ne smiju postojati instrument politike i pomoći s kojim se mogu ostvariti isti rezultati, a koji manje narušavaju tržišnu konkurenciju. Na primjer, mjera je odgovarajuća ako je dobro usmjerena ka tome da pridonese razvoju proizvodnje električne energije iz alternativnih izvora bez znatnog uticaja na funkcionisanje tržišta električne energije i zapošljavanje, i da osigura predvidljivost obustave te ujedno pridonese cilju smanjenja emisija CO₂.

4.12.1.5. Proporcionalnost

430. Pomoć se u načelu mora dodijeliti u okviru konkurentnog postupka nadmetanja na osnovu jasnih, transparentnih i nediskriminatornih kriterijuma, u skladu sa odjeljkom 3.2.1.3¹⁶⁶. Taj se zahtjev ne primjenjuje ako država članica dokaže da konkurentni postupak nadmetanja vjerovatno neće biti konkurentan iz objektivnih razloga. To na primjer može biti slučaj ako je broj potencijalnih učesnika ograničen, pod uslovom da to nije posljedica diskriminatornih kriterijuma prihvatljivosti.

431. Ako je pomoć dodijeljena u okviru konkurentnog postupka nadmetanja, Komisija pretpostavlja da je proporcionalna i ograničena na najniži potrebni nivo.

432. Ako nije sproveden konkurentni postupak nadmetanja, Komisija će ocijeniti proporcionalnost na nivou pojedinačnog slučaja kako bi potvrdila da je naknada ograničena na najniži potrebni nivo. U tom kontekstu Komisija će detaljno analizirati pretpostavke koje je država članica primijenila za utvrđivanje izgubljene dobiti i dodatnih troškova na osnovu kojih je izračunata naknada za prijevremenu obustavu poređenjem očekivane profitabilnosti u stvarnom i hipotetičkom scenariju. Hipotetički scenario bi trebalo da se temelji na opravdanim pretpostavkama i realnim kretanjima na tržištu i trebalo bi da odražava predviđene prihode i troškove svakog predmetnog subjekta, pri čemu se uzimaju u obzir moguće direktne funkcionalne veze između subjekata.

¹⁶⁶ Zahtjev od 30% utvrđen u tački 50 ne primjenjuje se na postupke nadmetanja iz odjeljka 4.12. Države članice mogu razmotriti primjenu dodatnih kriterijuma kao što su koristi za životnu sredinu koje se žele postići.

433. Ako se djelatnosti povezane s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca obustave više od tri godine nakon dodjele naknade, država članica mora uvesti mehanizam za ažuriranje obračuna naknade na osnovu najnovijih pretpostavki ako ne može dokazati zašto upotreba takvog mehanizma nije opravdana zbog izuzetnih okolnosti u navedenom predmetu.

4.12.1.6. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

434. Država članica mora utvrditi i izmjeriti očekivane koristi mjere za životnu sredinu, ako je moguće u smislu pomoći po toni izbjegnute emisije ekvivalenta CO₂. Osim toga, Komisija će dati pozitivnu ocjenu ako mjere uključuju dobrovoljno poništavanje emisijih jedinica CO₂ na nacionalnom nivou.

435. Važno je osmisliti mjere na način da se bilo kakvo narušavanje konkurencije ograniči na najmanju moguću mjeru. Ako se pomoć dodjeljuje u okviru konkurentnog postupka nadmetanja otvorenog svim operatorima djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca na nediskriminatornoj osnovi, Komisija će pretpostaviti da pomoć ima ograničene efekte narušavanja konkurencije i trgovine. U nedostatku konkurentnog postupka nadmetanja Komisija će procijeniti efekte pomoći na konkurenciju i trgovinu na osnovu načina na koji je mjera osmišljena i njenog efekta na relevantno tržište.

4.12.2. Pomoć za vanredne troškove obustave nekonkurentnih djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca

4.12.2.1. Obrazloženje pomoći

436. Obustavom nekonkurentnih djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca mogu nastati znatni socijalni troškovi i troškovi zaštite životne sredine na nivou elektrana i rudarskih djelatnosti. Države članice mogu odlučiti da pokriju takve vanredne troškove kako bi ublažile socijalne i regionalne posljedice obustave.

4.12.2.2. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

437. U ovom odjeljku utvrđena su pravila usklađenosti za mjere koje su preduzete da bi se pokrili vanredni troškovi nastali obustavljanjem djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca.

438. Mjere obuhvaćene ovim odjeljkom mogu olakšati socijalnu, ekološku i sigurnosnu tranziciju predmetnog područja.

439. Ovaj se odjeljak primjenjuje ako mjera nije obuhvaćena Odlukom Savjeta od 10. decembra 2010. godine o državnoj pomoći za zatvaranje nekonkurentnih rudnika uglja¹⁶⁷.

4.12.2.3. Neophodnost i primjerenost

440. Komisija će smatrati da je pomoć za pokrivanje vanrednih troškova neophodna i primjerena ako može pomoći ublažavanje socijalne i ekološke posljedice obustavljanja nekonkurentnih djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca u predmetnoj regiji i državi članici.

4.12.2.4. Podsticajni efekat i proporcionalnost

441. Državna pomoć za vanredne troškove mogu se iskoristiti samo kako bi se pokrili troškovi nastali obustavljanjem djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca.

¹⁶⁷Odluka Savjeta od 10. decembra 2010. o državnoj pomoći za olakšavanje zatvaranja nekonkurentnih rudnika uglja (OJ L 336, 21.12.2010, str. 24)

442. Kategorije obuhvaćenih prihvatljivih troškova definisane su u Prilogu II. Troškovi koji proizlaze iz neusklađenosti s propisima o zaštiti životne sredine i troškovi povezani s trenutnom proizvodnjom nisu prihvatljivi.
443. Ne dovodeći u pitanje Direktivu 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁶⁸ ili druge relevantne propise Unije¹⁶⁹, može se smatrati da pomoć za pokrivanje vanrednih troškova zaštite životne sredine imaju podsticajni efekat samo ako se subjekat ili privredno društvo koje je prouzrokovalo štetu po životnu sredinu ne može utvrditi ili smatrati zakonski odgovornim za finansiranje potrebnih radova za sprječavanje i ispravljanje štete po životnu sredinu u skladu sa načelom „zagađivač plaća”.
444. Država članica mora dokazati da su sprovedene sve potrebne mjere, uključujući pravne radnje, da bi se odgovorni subjekt ili privredno društvo koje je prouzrokovalo štetu po životnu sredinu utvrdio i da bi se obavezalo na snošenje odgovarajućih troškova. Ako se odgovorni subjekat ili privredno društvo u skladu s primjenjivim pravom ne može utvrditi ili obavezati na snošenje troškova, može se dodijeliti pomoć za cjelokupne radove na remedijaciji ili oporavku pa će se smatrati da ima podsticajni efekat. Komisija može smatrati da se privredno društvo ne može obavezati na snošenje troškova remedijacije štete po životnu sredinu koju je prouzrokovalo kad više pravno ne postoji i nijedno se drugo privredno društvo ne može smatrati njegovim pravnim ili ekonomskim sljedbenikom¹⁷⁰ ili ako nema na raspolaganju dovoljne finansijske garancije za pokrivanje troškova remedijacije.
445. Iznos pomoći mora biti ograničen na pokrivanje vanrednih troškova korisnika i ne smije prelaziti stvarno nastale troškove. Komisija će od države članice zahtijevati da jasno i odvojeno utvrdi iznos pomoći za svaku kategoriju prihvatljivih troškova kako je detaljno opisano u Prilogu II. Ako država članica takve troškove pokriva na osnovu procjena, prije nego što oni stvarno nastanu za korisnika, mora sprovesti *ex post* provjeru nastalih troškova na osnovu detaljnih izvještaja koje je korisnik dostavio davaocu pomoći, uključujući račune ili potvrde o nastalim vanrednim troškovima, i u skladu s tim ispraviti odobrene iznose.

4.12.2.5. Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

446. Ako je pomoć ograničena na pokrivanje vanrednih troškova korisnika, Komisija smatra da ona ima ograničene efekte narušavanja konkurencije i trgovine.
447. Primljenu pomoć za vanredne troškove trebalo bi prikazati u bilansu uspjeha korisnika kao posebnu stavku prihoda koja se razlikuje od prometa. Ako korisnik nastavlja trgovati ili poslovati nakon obustavljanja odgovarajućih djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca, mora voditi precizne i odvojene račune za te djelatnosti. Dodijeljenom pomoći mora se upravljati tako da se ona ne može prenijeti na druge privredne djelatnosti istog privrednog društva.

¹⁶⁸Direktiva 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 21. aprila 2004. o odgovornosti za životnu sredinu u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete po životnu sredinu (OJL 143, 30.4.2004, str. 56).

¹⁶⁹Vidjeti i Saopštenje Komisije Smjernice kojima se osigurava zajednički dogovor o pojmu „šteta po životnu sredinu” kako je definisano u članu 2 Direktive 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o odgovornosti za životnu sredinu u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete po životnu sredinu 2021/C 118/01 (OJ C 118, 7.4.2021, str. 1).

¹⁷⁰Vidjeti Odluku Komisije C(2012) 558 final od 17. oktobra 2012. u predmetu SA.33496 (2011/N) – Austrija – Einzelfall, Altlast, DECON Umwelttechnik GmbH, uvodne izjave od 65 do 69. (OJ C 14, 17.1.2013, str. 1).

4.13. Pomoć za studije ili konsultantske usluge o pitanjima koja se odnose na klimu, zaštitu životne sredine i energiju

4.13.1. Područje primjene i djelatnosti koje se podržavaju

448. Ovaj se odjeljak primjenjuje na pomoć za studije ili konsultantske usluge o pitanjima koja se odnose na klimu, zaštitu životne sredine i energije direktno povezane s projektima ili djelatnostima obuhvaćenima ovim Smjernicama. Pomoć se može dodijeliti nezavisno od toga sprovodi li se nakon studije ili konsultantske usluge ulaganje obuhvaćeno ovim Smjernicama.

449. Studija ili konsultantska usluga ne smije se sprovoditi ili pružati na kontinuiranoj ili redovnoj osnovi niti se smije odnositi na uobičajene operativne troškove privrednog društva.

4.13.2. Podsticajni efekat

450. Uz zahtjeve utvrđene u odjeljku 3.1.2 primjenjuje se i zahtjev utvrđen u tački 451.

451. Može se smatrati da pomoć za energetske preglede koji se zahtijevaju Direktivom 2012/27/EU imaju podsticajni efekat samo ako se energetski pregled sprovodi uz obavezni energetski pregled na osnovu te direktive.

4.13.3. Proporcionalnost

452. Prihvatljivi troškovi su troškovi studije ili konsultantskih usluga koji se odnose na projekte ili djelatnosti obuhvaćene ovim Smjernicama. Ako se samo dio studije ili konsultantske usluge odnosi na ulaganja obuhvaćena ovim Smjernicama, prihvatljivi troškovi su troškovi dijelova studije ili konsultantske usluge koji se odnose na ta ulaganja.

453. Intenzitet pomoći ne smije prelaziti 60% prihvatljivih troškova.

454. Intenzitet pomoći može se uvećati za 20 procentnih poena za studije ili konsultantske usluge u korist malih privrednih društava i za 10 procentnih poena za studije ili konsultantske usluge u korist srednjih privrednih društava.

5. EVALUACIJA

455. Da bi dodatno osigurala da je narušavanje konkurencije i trgovine ograničeno, Komisija može zahtijevati *ex post* evaluaciju šema pomoći koje treba prijaviti. Evaluacije bi trebalo sprovoditi za šeme u kojima je mogućnost narušavanja konkurencije i trgovine posebno velika, odnosno za šeme u kojima postoji rizik od značajnog ograničavanja ili narušavanja konkurencije ako se njihovo sprovođenje ne preispita pravovremeno.

456. *Ex post* evaluacija će se zahtijevati za šeme sa velikim budžetom za pomoć ili s novim karakteristikama ili ako su predviđene značajne tržišne, tehnološke ili regulatorne promjene. U svakom slučaju *ex post* evaluacija će se zahtijevati za šeme čiji budžet za državnu pomoć ili obračunati rashodi prelaze 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom ukupnog trajanja šeme. Ukupno trajanje šema uključuje kombinovano trajanje šema i svih prethodnih šema koji obuhvataju sličan cilj i geografsko područje, počevši od 1. januara 2022. S obzirom na ciljeve evaluacije i kako se državama članicama i manjim projektima pomoći ne bi nametnulo neproporcionalno opterećenje, zahtjev u pogledu *ex post* evaluacije primjenjuje se samo za šeme pomoći čije ukupno trajanje prelaze tri godine, počevši od 1. januara 2022.

457. Od zahtjeva u pogledu *ex post* evaluacije može se odstupiti u slučaju šema pomoći koji su direktni sljedbenici šeme koji obuhvataju sličan cilj i geografsko područje i koji su bili predmet evaluacije, za koje je podnesen završni izvještaj o evaluaciji u skladu sa planom evaluacije koji je odobrila Komisija

i koji nisu rezultirali nikakvim negativnim nalazima. Šema čiji završni izvještaj o evaluaciji nije u skladu sa odobrenim planom evaluacije mora se odmah obustaviti.

458. *Ex post* evaluacijom trebalo bi provjeriti jesu li ostvarene pretpostavke i uslovi za usklađenost šeme, a naročito neophodnost i efikasnost mjere pomoći s obzirom na opšte i posebne ciljeve, pa bi trebalo dobiti uvid u efekat šeme na konkurenciju i trgovinu.
459. Država članica mora dostaviti nacrt plana evaluacije, koji će biti sastavni dio Komisijine procjene šeme, kako slijedi:
- a) zajedno s šemom pomoći ako njegov budžet za državnu pomoć prelazi 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom ukupnog trajanja šeme; ili
 - b) u roku od 30 radnih dana nakon značajne izmjene kojom se budžet šeme povećava na više od 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom ukupnog trajanja šeme; ili
 - c) za šeme koje nisu u kategoriji (a) odnosno (b), u roku od 30 radnih dana nakon što su u službenoj računovodstvenoj dokumentaciji uknjiženi rashodi veći od 150 miliona EUR u prethodnoj godini.
460. Nacrt plana evaluacije mora biti u skladu sa zajedničkim metodološkim načelama Komisije¹⁷¹. Plan evaluacije koji je odobrila Komisija mora se objaviti.
461. *Ex post* evaluaciju mora sprovesti stručnjak nezavisan od davaoca pomoći na osnovu plana evaluacije. Za svaku evaluaciju mora se sastaviti barem jedan privremeni i jedan završni izvještaj o evaluaciji. Oba se izvještaja moraju objaviti.
462. Usklađenost šema pomoći koje su isključene iz područja primjene Regulative o grupnom izuzeću isključivo zbog velikog budžeta Komisija će ocijeniti isključivo na osnovu plana evaluacije.
463. Završni izvještaj o evaluaciji mora se pravovremeno dostaviti Komisiji kako bi se omogućila ocjena mogućeg produženja šeme pomoći, i to najkasnije devet mjeseci prije njegovog isteka. Taj rok mogao bi se skratiti za šeme u čijem se slučaju zahtjev u pogledu evaluacije aktivira u posljednje dvije godine sprovođenja. Precizan obim i način sprođenja svake evaluacije utvrđuju se u odluci o odobrenju šeme pomoći. U slučaju naknadnih mjera pomoći sa sličnim ciljem mora se navesti kako su rezultati evaluacije uzeti u obzir.

6. IZVJEŠTAVANJE I PRAĆENJE

464. U skladu s Regulativom Savjeta (EU) 2015/1589¹⁷² i Regulativom Komisije (EZ) br. 794/2004¹⁷³ države članice moraju Komisiji podnositi godišnje izvještaje.
465. Države članice moraju voditi detaljnu evidenciju o svim mjerama pomoći. Ta evidencija mora sadržati sve informacije koje su potrebne kako bi se utvrdilo da su ispunjeni uslovi povezani s prihvatljivim troškovima i maksimalnim intenzitetima pomoći. Ta se evidencija mora voditi 10 godina od datuma dodjele pomoći i mora se dostaviti Komisiji na zahtjev.

¹⁷¹ Radni dokument službi Komisije, Zajednička metodologija za evaluaciju državne pomoći, 28.5.2014, SWD(2014) 179 final.

¹⁷²Regulativa Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (OJ L 248, 24.9.2015, str. 9).

¹⁷³Regulativa Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. o sprovođenju Regulative Savjeta (EZ) br. 659/1999 o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ (OJ L 140, 30.4.2004, str. 1).

7. PRIMJENJIVOST

466. Komisija će primjenjivati ove Smjernice za ocjenu usklađenosti svih pomoći za klimu, zaštitu životne sredine i energiju koje treba prijaviti i koje su dodijeljene ili se namjeravaju dodijeliti od 27. januara 2022. godine. Nezakonita pomoć biće ocijenjena u skladu s pravilima koja su primjenjiva na dan dodjele pomoći.
467. Ove Smjernice zamjenjuju Smjernice o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energiju za period 2014– 2020.¹⁷⁴
468. Komisija predlaže sljedeće odgovarajuće mjere državama članicama na osnovu člana 108 stav 1 Ugovora:
- a) države članice izmjenjuju prema potrebi postojeće šeme pomoći za zaštitu životne sredine i energiju kako bi ih uskladile s ovim Smjernicama najkasnije do 31. decembra 2023;
 - b) države članice daju svoju izričitu i безусловnu saglasnost s odgovarajućim mjerama predloženima u tački 468 podtačka (a) u roku od dva mjeseca od dana objave ovih Smjernica u Službenom listu Evropske unije. U slučaju da ne dobije nikakav odgovor, Komisija će pretpostaviti da predmetna država članica nije saglasna s predloženim mjerama.

8. REVIZIJA

469. Komisija namjerava da sprovede evaluaciju ovih Smjernica počevši od 31. decembra 2027. kako bi ispitala njihovu djelotvornost, efikasnost, relevantnost, usklađenost i dodatnu vrijednost.
470. Komisija može u svakom trenutku odlučiti preispitati ili izmijeniti ove Smjernice ako je to potrebno iz razloga povezanih s politikom konkurencije, kako bi u obzir uzela druge politike Unije i međunarodne obaveze ili iz bilo kojeg drugog opravdanog razlog

¹⁷⁴ Saopštenje Komisije, Smjernice o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energiju za period 2014–2020. (OJ C 200, 28.6.2014, str. 1).

PRILOG 1

Popis prihvatljivih sektora u okviru odjeljka 4.11.

Sektori izloženi značajnom riziku kako je navedeno u odjeljku 4.11.3.1.	
Oznaka NACE	Opis
0510	Vađenje kamenog uglja
0620	Vađenje prirodnog gasa
0710	Vađenje željeznih ruda
0729	Vađenje ostalih ruda obojenih metala
0811	Vađenje ukrasnoga kamena i kamena za gradnju, krečnjaka, gipsa, krede i škriljca
0891	Vađenje minerala za hemikalije i đubriva
0893	Vađenje soli
0899	Vađenje ostalih ruda i kamena, d. n.
1020	Prerada i konzerviranje riba, rakova i školjki
1031	Prerada i konzerviranje krompira
1032	Proizvodnja sokova od voća i povrća
1039	Ostala prerada i konzerviranje voća i povrća
1041	Proizvodnja ulja i masti
1062	Proizvodnja skroba i skrobnih proizvoda
1081	Proizvodnja šećera
1086	Proizvodnja homogenizovanih pripreme prehrambenih proizvoda i dijetetske hrane
1104	Proizvodnja ostalih nedestilovanih fermentisanih pića
1106	Proizvodnja slada
1310	Priprema i pređenje tekstilnih vlakana
1320	Tkanje tekstila

1330	Dovršavanje tekstila
1391	Proizvodnja trikotaže
1393	Proizvodnja tepiha i sagova
1394	Proizvodnja kanapa, užadi, mreža i proizvoda od njih
1395	Proizvodnja netkanog tekstila i artikala izrađenih od netkanog tekstila, osim odjeće
1396	Proizvodnja ostaloga tehničkog i industrijskog tekstila
1411	Proizvodnja kožne odjeće
1431	Proizvodnja čarapa i hulahopki
1511	Tretman i obrada kože; dorada i bojenje krzna
1610	Siječenje i blanjanje drva
1621	Proizvodnja furnira i ostalih ploča od drva
1622	Proizvodnja sastavljenog parketa
1629	Proizvodnja ostalih proizvoda od drva; proizvodnja artikala od pluta, slame i pletarskih materijala
1711	Proizvodnja celuloze
1712	Proizvodnja papira i kartona
1722	Proizvodnja robe za domaćinstvo i higijenu kao i toaletnih potrepština od papira
1724	Proizvodnja zidnih tapeta
1920	Proizvodnja rafiniranih naftnih proizvoda
2011	Proizvodnja industrijskih gasova
2012	Proizvodnja boja i pigmenata
2013	Proizvodnja drugih neorganskih osnovnih hemikalija
2014	Proizvodnja drugih organskih osnovnih hemikalija
2015	Proizvodnja azotnih jedinjenja i đubriva
2016	Proizvodnja plastičnih masa u primarnom obliku

2017	Proizvodnja sintetske gume u primarnim oblicima
2059	Proizvodnja ostalih hemijskih proizvoda, d. n.
2060	Proizvodnja sintetičkih vlakana
2110	Proizvodnja osnovnih farmaceutske proizvoda
2211	Proizvodnja spoljnih i unutrašnjih guma za vozila; protekovanje spoljnih guma
2219	Proizvodnja ostalih proizvoda od gume
2221	Proizvodnja ploča, listova, cijevi i profila od plastike
2222	Proizvodnja ambalaže od plastike
2229	Proizvodnja ostalih proizvoda od plastike
2311	Proizvodnja ravnog stakla
2312	Oblikovanje i obrada ravnog stakla
2313	Proizvodnja šupljeg stakla
2314	Proizvodnja staklenih vlakana
2319	Proizvodnja i obrada ostalog stakla uključujući i tehničku robu od stakla
2320	Proizvodnja vatrostalnih proizvoda
2331	Proizvodnja keramičkih pločica i obloga
2342	Proizvodnja sanitarne keramike
2343	Proizvodnja keramičkih izolatora i izolacijskih elemenata
2344	Proizvodnja ostalih tehničkih proizvoda od keramike
2349	Proizvodnja ostalih proizvoda od keramike
2351	Proizvodnja cementa
2391	Proizvodnja brusnih proizvoda
2399	Proizvodnja ostalih nemetalnih proizvoda, d.n.
2410	Proizvodnja sirovog željeza i čelika i željeznih legura

2420	Proizvodnja čeličnih cijevi i pribora
2431	Hladno vučenje šipki
2432	Hladno valjanje uskih vrpca
2434	Hladno vučenje žice
2442	Proizvodnja aluminijske
2443	Proizvodnja olova, cinka, kalaja
2444	Proizvodnja bakra
2445	Proizvodnja ostalih obojenih metala
2446	Prerada nuklearnog goriva
2451	Lijevanje željeza
2550	Kovanje, presovanje, štancanje i valjanje metala; metalurgija praha
2561	Obrada i prevlačenje metala
2571	Proizvodnja sječiva
2593	Proizvodnja proizvoda od žice, lanaca i opruga
2594	Izrada spojnih elemenata
2611	Proizvodnja elektronskih komponenti
2720	Proizvodnja baterija i akumulatora
2731	Proizvodnja kablova od optičkih vlakana
2732	Proizvodnja ostalih elektroničkih i električnih žica i kablova
2790	Proizvodnja ostale električne opreme
2815	Proizvodnja ležajeva, prenosnika i prenosnih i pogonskih elemenata
3091	Proizvodnja motocikala
3099	Proizvodnja ostale transportne opreme d.n.

Sektori pod rizikom kako je navedeno u odeljku 4.11.3.1

Oznaka NACE	Opis
1011	Proizvodnja i prerada mesa
1012	Proizvodnja i prerada živinskog mesa
1042	Proizvodnja margarina i sličnih jestivih masti
1051	Djelatnosti mljekara i proizvođača sira
1061	Proizvodnja mlinarskih proizvoda
1072	Proizvodnja dvopeka i kekisa; proizvodnja trajnih peciva i sličnih proizvoda i kolača
1073	Proizvodnja makarona, njoka, kuskusa i slične tjestenine
1082	Proizvodnja kakaa, čokoladnih i bombonskih proizvoda
1085	Proizvodnja gotove hrane i jela
1089	Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda, d.n.
1091	Proizvodnja stočne hrane
1092	Proizvodnja hrane za kućne ljubimce
1107	Proizvodnja osvježavajućih napitaka; proizvodnja mineralne vode i drugih flaširanih voda
1723	Proizvodnja kancelarijskog materijala od papira
1729	Proizvodnja ostalih proizvoda od papira i kartona
2051	Proizvodnja eksploziva
2052	Proizvodnja ljepila
2332	Proizvodnja opeke, crijepa i ostalih proizvoda od pečene gline za građevinarstvo
2352	Proizvodnja kreča i gipsa
2365	Proizvodnja fibro-cementa
2452	Lijevanje čelika
2453	Lijevanje lakih metala
2591	Proizvodnja čeličnih bačvi i sličnih posuda

2592	Proizvodnja ambalaže od lakih metala
2932	Proizvodnja ostalih dijelova i pribora za motorna vozila

PRILOG 2

Definicija troškova iz odjeljka 4.12.2

1. Troškovi privrednih društava koja zatvaraju ili su zatvorila djelatnosti na bazi uglja, treseta i uljnog škriljca

Isključivo sljedeće kategorije troškova, i to samo ako proizlaze iz zatvaranja djelatnosti na bazi uglja, treseta i uljnog škriljca:

- (a) trošak plaćanja socijalnih naknada koje proizilaze iz penzionisanja radnika prije nego što navrše zakonske godine penzionisanja;
- (b) ostali vanredni izdaci za radnike koji su izgubili ili će izgubiti radna mjesta;
- (c) isplata penzija i naknada van obaveznog sistema osiguranja radnicima koji su izgubili ili će izgubiti radna mjesta i radnicima koji imaju pravo na takva plaćanja prije zatvaranja;
- (d) troškovi koje su privredna društva snosila za prekvalifikaciju radnika kako bi im se pomoglo da pronađu nova radna mjesta van industrije uglja, treseta i uljnog škriljca, posebno troškovi obuke;
- (e) snabdijevanje besplatnim ugljem, tresetom i uljnim škriljcem radnika koji su izgubili ili će izgubiti radna mjesta i radnicima koji imaju pravo na takvo snabdijevanje prije zatvaranja, odnosno novčani ekvivalent;
- (f) preostali troškovi proizašli iz upravnih, zakonskih ili poreskih odredaba specifičnih za industriju uglja, treseta i uljnog škriljca;
- (g) dodatni podzemni sigurnosni radovi koji se sprovode zbog zatvaranja djelatnosti povezanih s ugljem, tresetom i uljnim škriljcem;
- (h) štete usljed rudarske djelatnosti, pod uslovom da su nastale usled eksploatacije uglja, treseta i uljnih škriljaca koje su zatvorene ili su u postupku zatvaranja;
- (i) svi opravdani troškovi povezani sa sanacijom bivših elektrana i rudarskih djelatnosti, uključujući:
 - preostale troškove proizašle iz doprinosa koji se plaćaju tijelima odgovornima za vodosnabdijevanje i uklanjanje otpadnih voda;
 - druge preostale troškove proizašle iz vodosnabdijevanja i uklanjanja otpadnih voda;
- (j) preostale troškove za pokriće zdravstvenog osiguranja bivših radnika;
- (k) troškove povezane s otkazivanjem ili izmjenom važećih ugovora (najviše u vrijednosti šestomjesečne proizvodnje);
- (l) vanredna inherentna amortizacija pod uslovom da proizlazi iz zatvaranja djelatnosti povezanih s ugljem, tresetom i uljnim škriljcem;
- (m) troškove rekultivisanja površine.

Povećanje vrijednosti zemljišta mora se oduzeti od prihvatljivih troškova za troškovne kategorije iz tač. (g), (h), (i) i (m).

2. Troškovi nekoliko privrednih društava

Isključivo sljedeće kategorije troškova:

- (a) povećanje doprinosa, van zakonskog sistema osiguranja, za pokriće troškova socijalnog osiguranja kao rezultat pada broja osiguranika zbog zatvaranja djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca;
- (b) izdaci za vodosnabdijevanje i uklanjanje otpadnih voda proizašli iz zatvaranja djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca;
- (c) povećanje doprinosa tijelima odgovornim za vodosnabdijevanje i uklanjanje otpadnih voda, pod uslovom da je to povećanje rezultat smanjenja proizvodnje koja podliježe nametima, zbog zatvaranja djelatnosti povezanih s eksploatacijom uglja, treseta i uljnog škriljca.

**Preporuka Komisije od 6. maja 2003. godine o definiciji mikro, malih i srednjih preduzeća
(prijavljena pod brojem dokumenta C (2003) 1422)**

**(Tekst značajan za EEP)
(2003/361/EC)**

KOMISIJA EVROPSKIH ZAJEDNICA,

Imajući u vidu Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, a posebno član 211, stav 2,

S obzirom na sljedeće:

- (1) U izvještaju koji je podnjet Savjetu 1992. godine, na zahtjev Savjeta za "Industriju", održanog 28. maja 1990. godine, Komisija je predložila ograničavanje mnogih definicija malih i srednjih preduzeća koje se koriste na nivou Zajednice. Preporuka Komisije 96/280/EC od 3. aprila 1996. godine, o definiciji malih i srednjih preduzeća¹ zasnivala se na ideji da postojanje različitih definicija na nivou Zajednice i na nacionalnom nivou može dovesti do nedosljednosti. Prateći logiku jedinstvenog tržišta bez unutrašnjih granica, oporavak preduzeća trebalo bi da se zasniva na skupu zajedničkih pravila. Sprovođenje takvog pristupa još je potrebnije imajući u vidu široku interakciju između nacionalnih i mjera Zajednice za pomoć mikro, malim i srednjim preduzećima (MSP), na primjer u vezi sa Strukturnim fondovima ili istraživanjem. To znači da se moraju izbjegavati situacije u kojima Zajednica usmjerava svoje djelovanje na jednu kategoriju MSP, a države članice na drugu. Dodatno, smatralo se da bi primjena iste definicije od strane Komisije, država članica, Evropske investicione banke (EIB) i Evropskog investicionog fonda (EIF) poboljšala usklađenost i efikasnost politika usmjerenih na MSP i time ograničila rizik od narušavanja konkurencije.
- (2) Preporuka 96/280/EC je široko primjenjena u državama članicama, a definicija sadržana u njenom Prilogu preuzeta je u Regulativi Komisije (EC) br. 70/2001 od 12. januara 2001. godine o primjeni članova 87. i 88. Ugovora o Evropskoj Uniji na državnu pomoć malim i srednjim preduzećima². Pored potrebe da se Preporuka 96/280/EC prilagodi ekonomskim kretanjima, u skladu sa članom 2. njenog Priloga, mora se uzeti u obzir niz poteškoća u tumačenju koje su se pojavile u njenoj primjeni, kao i primjedbe dobijene od preduzeća. S obzirom na broj izmjena koje je sada potrebno izvršiti u Preporuci 96/280/EC, i radi jasnoće, primjereno je da se Preporuka zamijeni.
- (3) Takođe treba jasno naglasiti da, u skladu sa čl. 48, 81 i 82 Ugovora, kako ih je tumačio Sud pravde Evropskih zajednica, preduzeće treba smatrati svakim subjektom, bez obzira na njegov pravni oblik, koje obavlja privrednu djelatnost, uključujući naročito subjekte koji se bave zanatskom djelatnošću i drugim djelatnostima na individualnoj ili porodičnoj osnovi, ortačka društva ili udruženja koja redovno obavljaju privrednu djelatnost.

¹ SL L 107, 30.4.1996, str. 4.

² SL L 10, 13.1.2001, str. 33

- (4) Kriterijum za broj zaposlenih („kriterijum broja osoblja“) ostaje nesumnjivo jedan od najvažnijih i mora se poštovati kao glavni kriterijum; uvođenje finansijskog kriterijuma ipak je neophodan dodatak kako bi se obuhvatila stvarna veličina i učinak preduzeća, kao i njegov položaj u odnosu na konkurente. Međutim, ne bi bilo poželjno koristiti promet kao jedini finansijski kriterijum, naročito zato što preduzeća u sektoru trgovine i distribucije po svojoj prirodi imaju veće iznose prometa od onih u proizvodnom sektoru. Zbog toga kriterijum prometa treba kombinovati sa kriterijumom bilansne sume, kriterijumom koji pokazuje ukupno bogatstvo preduzeća, uz mogućnost da bilo koji od ova dva kriterijuma mogu biti prekoračeni.
- (5) Gornja granica prometa odnosi se na preduzeća koja se bave veoma različitim vrstama privrednih aktivnosti. Da se ne bi pretjerano ograničila korisnost primjene definicije, ona treba da se ažurira kako bi uzela u obzir promjene u cjenama i produktivnosti.
- (6) Što se tiče gornje granice za ukupnu bilansnu sumu, u nedostatku bilo kakvog novog elementa, opravdano je zadržati pristup prema kojem se gornje granice prometa podvrgavaju koeficijentu zasnovanom na statističkom odnosu između ta dva pokazatelja. Statistički trend zahtijeva veće povećanje gornje granice prometa. Budući da se trend razlikuje u zavisnosti od veličine preduzeća, takođe je prikladno prilagoditi koeficijent kako bi se ekonomski trend što tačnije odrazio i kako mikropreduzeća i mala preduzeća ne bi bila stavljena u nepovoljniji položaj u odnosu na srednja preduzeća. Ovaj koeficijent je veoma blizu vrijednosti 1 u slučaju mikropreduzeća i malih preduzeća. Radi pojednostavljenja, zbog toga se mora odabrati jedinstvena vrijednost za te kategorije za gornju granicu prometa i gornju granicu ukupne bilansne sume.
- (7) Kao u Preporuci 96/280/EZ, finansijske gornje granice i granice broja zaposlenih predstavljaju maksimalne limite, a države članice, EIB i EIF mogu utvrditi niže granice od onih koje važe na nivou Zajednice ukoliko žele da svoje mjere usmjere ka određenoj kategoriji MSP. U cilju administrativnog pojednostavljenja, države članice, EIB i EIF mogu koristiti samo jedan kriterijum – broj zaposlenih – za sprovođenje nekih svojih politika. Međutim, ovo se ne primjenjuje na različita pravila iz oblasti prava konkurencije, gdje se finansijski kriterijumi takođe moraju koristiti i poštovati.
- (8) Nakon usvajanja Evropske povelje za mala preduzeća od strane Evropskog savjeta u Santa Maria da Feira u junu 2000. godine, mikropreduzeća – kategorija malih preduzeća koja je od posebnog značaja za razvoj preduzetništva i otvaranje radnih mjesta – takođe treba da budu preciznije definisana.
- (9) Radi boljeg razumijevanja stvarnog ekonomskog položaja MSP i radi uklanjanja iz te kategorije grupa preduzeća čija ekonomska snaga može premašiti snagu stvarnih MSP, neophodno je napraviti razliku između različitih vrsta preduzeća, u zavisnosti od toga da li su autonomna, da li imaju udjele koji ne podrazumijevaju kontrolni položaj (ortačka preduzeća), ili da li su povezana sa drugim preduzećima. Trenutna granica utvrđena u Preporuci 96/280/EZ, od 25 % udjela ispod koje se preduzeće smatra autonomnim, ostaje na snazi.
- (10) U cilju podsticanja osnivanja preduzeća, vlasničkog finansiranja MSP, kao i ruralnog i lokalnog razvoja, preduzeća se mogu smatrati autonomnim uprkos udjelu od 25 % ili više od strane određenih kategorija investitora koji imaju pozitivan uticaj na finansiranje i osnivanje preduzeća. Međutim, uslovi za ove investitore do sada nijesu bili precizno definisani. Posebno treba istaći slučaj „poslovnih anđela“ (pojedinaца ili grupa poјedinaca koji se redovno bave ulaganjem rizičnog kapitala), jer – u poređenju sa drugim investitorima rizičnog kapitala – njihova sposobnost da daju relevantne savjete novim

privredna društvama ima izuzetnu vrijednost. Njihova ulaganja u vlasnički kapital takođe dopunjuju aktivnosti kompanija rizičnog kapitala, budući da obezbjeđuju manje iznose u ranijoj fazi životnog ciklusa preduzeća.

- (11) Radi pojednostavljenja stvari, posebno za države članice i preduzeća, pri definisanju povezanih preduzeća treba koristiti uslove utvrđene u članu 1 Direktive Savjeta 83/349/EEZ od 13. juna 1983. godine, zasnovane na članu 54 stav 3 tačka (g) Ugovora o konsolidovanim računima³, kako je posljednji put izmijenjena Direktivom 2001/65/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta⁴, u onoj mjeri u kojoj su ti uslovi prikladni za svrhe ove Preporuke. Radi jačanja podsticaja za ulaganje u vlasničko finansiranje MSP, uvedena je pretpostavka odsustva dominantnog uticaja na predmetno preduzeće, u skladu sa kriterijumima iz člana 5 stav 3 Direktive Savjeta 78/660/EEZ od 25. jula 1978. godine, zasnovane na članu 54 stav 3 tačka (g) Ugovora o godišnjim računima određenih vrsta kompanija⁵, kako je posljednji put izmijenjena Direktivom 2001/65/EZ.
- (12) U odgovarajućim slučajevima treba uzeti u obzir i odnose između preduzeća koji se ostvaruju preko fizičkih lica, kako bi se obezbijedilo da od pogodnosti koje mala i srednja preduzeća (MSP) imaju na osnovu različitih pravila ili mjera u njihovu korist zaista koriste samo ona preduzeća kojima su te pogodnosti stvarno potrebne. Da bi se ispitivanje ovih situacija svelo na najniži minimum, uzimanje u obzir takvih odnosa je ograničeno na relevantno tržište ili na susjedna tržišta – uz napomenu da se pozivaju, kada je potrebno, na definiciju „relevantnih tržišta“ iz Saopštenja Komisije o definiciji relevantnog tržišta za potrebe prava konkurencije Zajednice⁶.
- (13) Kako bi se izbjegle proizvoljne razlike između različitih javnih tijela jedne države članice, i imajući u vidu potrebu za pravnom sigurnošću, smatra se neophodnim potvrditi da se preduzeće u kojem javno tijelo kontroliše 25 % ili više kapitala ili glasačkih prava ne smatra MSP.
- (14) Radi smanjenja administrativnog opterećenja za preduzeća, i radi pojednostavljenja i ubrzanja administrativnog postupanja u slučajevima kada je potrebno utvrditi status MSP, prikladno je omogućiti preduzećima da koriste svečane izjave za potvrđivanje određenih svojih karakteristika.
- (15) Neophodno je detaljno utvrditi broja zaposlenih za potrebe definisanja MSP. Radi podsticanja razvoja stručnog obrazovanja i kombinovanih kurseva, poželjno je da se pri obračunu broja zaposlenih ne uzimaju u obzir pripravnici i studenti sa ugovorom o stručnom osposobljavanju. Isto tako, periodi porodijskog ili roditeljskog odsustva ne treba da se računaju.
- (16) Različite vrste preduzeća definisane prema njihovom odnosu sa drugim preduzećima odgovaraju objektivno različitim stepenima integracije. Stoga je primjereno primijeniti posebne postupke na svaku od tih vrsta preduzeća prilikom obračuna pokazatelja koji predstavljaju njihove aktivnosti i ekonomsku snagu,

OVIM PREPORUČUJE

³ SL L 193, 18.7.1983, str. 1.

⁴ SL L 283, 27.10.2001, str. 28.

⁵ SL L 222, 14.8.1978, str. 11.

⁶ SL C 372, 9.12.1997, str. 5.

Član 1

1. Ova Preporuka odnosi se na definiciju mikro, malih i srednjih preduzeća koja se koristi u politikama Zajednice koje se primjenjuju unutar Zajednice i Evropskog ekonomskog prostora.
2. Države članice, Evropska investiciona banka (EIB) i Evropski investicioni fond (EIF), pozivaju se:
 - (a) da se pridržavaju Glave I Priloga u svojim programima namijenjenim srednjim, malim ili mikropreduzećima;
 - (b) da preduzmu neophodne korake radi korišćenja klasifikacija veličine preduzeća utvrđenih u članu 7 Priloga, naročito kada je riječ o praćenju njihove upotrebe finansijskih instrumenata Zajednice.

Član 2

Gornje granice prikazane u članu 2 Priloga treba smatrati maksimalnim vrijednostima. Države članice, EIB i EIF mogu utvrditi niže gornje granice. Prilikom sprovođenja određenih svojih politika, one takođe mogu odlučiti da primjenjuju samo kriterijum za broj zaposlenih, osim u oblastima koje su uređene različitim pravilima o državnoj pomoći.

Član 3

Ova Preporuka zamjenjuje Preporuku 96/280/EC počev od 1. januara 2005. godine.

Član 4

Ova Preporuka je upućena državama članicama, EIB i EIF.

Od njih se traži da obavijeste Komisiju do 31. decembra 2004. godine o svim mjerama koje su preduzeli na osnovu nje, a najkasnije do 30. septembra 2005. godine, da obavijeste o prvim rezultatima njene primjene.

PRILOG

GLAVA 1

DEFINICIJA MIKRO, MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA KOJU JE USVOJILA KOMISIJA

Član 1

Preduzeće

Preduzećem se smatra svaki subjekt koji obavlja ekonomsku djelatnost, bez obzira na njegov pravni oblik. To naročito obuhvata samozaposlena lica i porodična preduzeća koja se bave zanatskim ili drugim djelatnostima, kao i ortačka društva ili udruženja koja redovno obavljaju ekonomsku djelatnost.

Član 2

Broj zaposlenih i finansijske gornje granice koje određuju kategorije preduzeća

1. Kategoriju mikro, malih i srednjih preduzeća (MSP) čine preduzeća koja zapošljavaju manje od 250 lica i koja imaju godišnji promet koji ne prelazi 50 miliona EUR i/ili čija ukupna godišnja aktiva bilansa stanja ne prelazi 43 miliona EUR.
2. U okviru kategorije MSP, malo preduzeće se definiše kao preduzeće koje zapošljava manje od 50 lica i čiji godišnji promet i/ili ukupna godišnja aktiva bilansa stanja ne prelazi 10 miliona EUR.
3. U okviru kategorije MSP, mikropreduzeće se definiše kao preduzeće koje zapošljava manje od 10 lica i čiji godišnji promet i/ili ukupna godišnja aktiva bilansa stanja ne prelazi 2 miliona EUR.

Član 3

1. „Autonomno preduzeće“ je svako preduzeće koje se ne klasifikuje kao partnersko preduzeće u smislu stava 2, niti kao povezano preduzeće u smislu stava 3.
2. „Partnerska preduzeća“ su sva preduzeća koja se ne klasifikuju kao povezana preduzeća u smislu stava 3, i između kojih postoji sljedeći odnos: jedno preduzeće (preduzeće koje ima udio) posjeduje, samostalno ili zajedno sa jednim ili više povezanih preduzeća u smislu stava 3, 25% ili više kapitala ili glasačkih prava u drugom preduzeću (preduzeće u kojem se ima udio).

Međutim, preduzeće se može smatrati autonomnim, odnosno takvim da nema partnerska preduzeća, čak i ako je ovaj prag od 25 % dostignut ili premašen od strane slijedećih investitora, pod uslovom da ti investitori nijesu povezani, u smislu stava 3, bilo pojedinačno ili zajednički sa predmetnim preduzećem:

- (a) javne investicione korporacije, društva rizičnog kapitala, fizička lica ili grupe fizičkih lica koja se redovno bave ulaganjem rizičnog kapitala i ulažu vlasnički kapital u nekotirana preduzeća („poslovni anđeli“), pod uslovom da ukupna ulaganja tih poslovnih anđela u isto preduzeće iznose manje od 1.250.000 EUR;
 - (b) univerziteti ili neprofitni istraživački centri;
 - (c) institucionalni investitori, uključujući regionalne razvojne fondove;
 - (d) autonomne jedinice lokalne samouprave čiji je godišnji budžet manji od 10 miliona EUR i koje imaju manje od 5.000 stanovnika.
3. „Povezana preduzeća“ su preduzeća koja imaju bilo koji od slijedećih međusobnih odnosa:
 - (a) jedno preduzeće ima većinu glasačkih prava akcionara ili članova u drugom preduzeću;

- (b) jedno preduzeće ima pravo da imenuje ili razriješi većinu članova upravnog, rukovodećeg ili nadzornog organa drugog preduzeća;
- (c) jedno preduzeće ima pravo da vrši dominantan uticaj nad drugim preduzećem na osnovu ugovora zaključenog sa tim preduzećem ili na osnovu odredbe u njegovom osnivačkom aktu ili statutu;
- (d) jedno preduzeće, koje je akcionar ili član drugog preduzeća, samo kontroliše, na osnovu sporazuma sa drugim akcionarima ili članovima tog preduzeća, većinu glasačkih prava akcionara ili članova u tom preduzeću.

Pretpostavlja se da ne postoji dominantan uticaj ukoliko investitori navedeni u drugom podstavu stava 2 ne učestvuju, direktno ili indirektno, u upravljanju predmetnim preduzećem, ne dovodeći u pitanje njihova prava kao vlasnika udjela.

Preduzeća koja imaju bilo koji od odnosa opisanih u prvom podstavu preko jednog ili više drugih preduzeća, ili bilo kojeg od investitora pomenutih u stavu 2, takođe se smatraju povezanim preduzećima.

Preduzeća koja imaju jedan ili više takvih odnosa preko fizičkog lica ili grupe fizičkih lica koja posluju zajednički takođe se smatraju povezanim preduzećima, ako obavljaju svoju djelatnost ili dio svoje djelatnosti na istom relevantnom tržištu ili na susjednim tržištima.

„Susjedno tržište“ smatra se tržištem proizvoda ili usluge koje se nalazi neposredno uzvodno ili nizvodno u odnosu na relevantno tržište.

- 4. Osim u slučajevima utvrđenim u stavu 2, drugom podstavu, preduzeće se ne može smatrati MSP-om ako 25 % ili više kapitala ili glasačkih prava direktno ili indirektno kontroliše, zajednički ili pojedinačno, jedno ili više javnih tijela.
- 5. Preduzeća mogu podnijeti izjavu o statusu kao autonomnog, partnerskog ili povezanog preduzeća, uključujući podatke u vezi sa pragovima utvrđenim u članu 2. Izjava se može podnijeti čak i ako je kapital raspodjeljen na takav način da nije moguće tačno utvrditi ko ga posjeduje, u kom slučaju preduzeće može u dobroj vjeri izjaviti da može legitimno pretpostaviti da jedno preduzeće ili zajednički povezana preduzeća ne posjeduju 25% ili više kapitala. Takve izjave se podnose bez dovođenja u pitanje provjere i istrage koje su predviđene nacionalnim pravilima ili pravilima Zajednice.

Član 4

Podaci koji se koriste za broj zaposlenih, finansijske iznose i referentni period

- 1. Podaci koji se primjenjuju na broj zaposlenih i finansijske iznose odnose se na posljednji odobreni obračunski period i izračunavaju se na godišnjem nivou. Uzimaju se u obzir od dana zatvaranja poslovnih knjiga. Iznos koji se uzima u obzir za promet obračunava se bez poreza na dodatu vrjednost (PDV) i drugih indirektnih poreza.
- 2. Kada, na dan zatvaranja poslovnih knjiga, preduzeće utvrdi da je na godišnjem nivou premašilo ili palo ispod praga broja zaposlenih ili finansijskih pragova navedenih u članu 2, to neće rezultirati gubitkom ili sticanjem statusa srednjeg, malog ili mikropreduzeća, osim ako su ti pragovi premašeni tokom dva uzastopna obračunska perioda.
- 3. U slučaju novoosnovanih preduzeća čiji računi još nijesu odobreni, podaci koji se primjenjuju izvode se iz procjene sačinjene u dobroj vjeri tokom finansijske godine.

Član 5

Broj zaposlenih

Broj zaposlenih odgovara broju godišnjih radnih jedinica (GRJ), odnosno broju lica koja su radila puno radno vrijeme u predmetnom preduzeću ili za njegov račun tokom cijele posmatrane referentne godine. Rad lica koja nisu radila tokom cijele godine, rad lica koja su radila sa skraćenim radnim vremenom, bez obzira na njegovo trajanje, kao i rad sezonskih radnika, računa se kao razmjerni dio godišnje radne jedinice (GRJ). Zaposleno osoblje obuhvata:

- (a) zaposlene;
- (b) lica koja rade za preduzeće, koja su mu podređena i koja se prema nacionalnom pravu smatraju zaposlenima;
- (c) vlasnike-menadžere;
- (d) partnere (ortake) koji obavljaju redovnu djelatnost u preduzeću i imaju finansijske koristi od preduzeća.

Pripravnici ili studenti uključeni u stručno osposobljavanje na osnovu pripravnčkog ugovora ili ugovora o stručnom osposobljavanju ne ubrajaju se u zaposlene. Trajanje porodiljskog ili roditeljskog odsustva se ne računa.

Član 6

Utvrđivanje podataka o preduzeću

1. U slučaju autonomnog preduzeća, podaci, uključujući broj zaposlenih, utvrđuju se isključivo na osnovu računa tog preduzeća.
2. Podaci, uključujući broj zaposlenih, za preduzeće koje ima partnerska ili povezana preduzeća utvrđuju se na osnovu računa i drugih podataka tog preduzeća ili, ukoliko postoje, na osnovu konsolidovanih računa preduzeća, odnosno konsolidovanih računa u koje je to preduzeće uključeno putem konsolidacije.

Na podatke iz prvog podstava dodaju se podaci svakog partnerskog preduzeća koje neposredno ima učešće u predmetnom preduzeću ili u kojem predmetno preduzeće ima učešće. Agregacija se vrši proporcionalno procentualnom udjelu u kapitalu ili glasačkim pravima (uzima se veći procenat). U slučaju međusobnih vlasničkih udjela, primenjuje se veći procenat.

Na podatke iz prvog i drugog podstava dodaje se 100 % podataka svakog preduzeća koje je direktno ili indirektno povezano sa predmetnim preduzećem, ukoliko ti podaci već nijesu uključeni putem konsolidacije u račune.

3. Za primjenu stava 2, podaci partnerskih preduzeća predmetnog preduzeća izvode se iz njihovih računa i drugih podataka, ako postoje konsolidovanih. Na te podatke dodaje se 100 % podataka preduzeća koja su povezana sa tim partnerskim preduzećima, osim ako njihovi podaci već nijesu uključeni putem konsolidacije.

Za primjenu istog stava 2, podaci preduzeća koja su povezana sa predmetnim preduzećem izvode se iz njihovih računa i drugih podataka, ako postoje konsolidovanih. Na te podatke dodaju se, proporcionalno, podaci svakog mogućeg partnerskog preduzeća tog povezanog preduzeća koje neposredno ima učešće u njemu ili u kojem ono ima učešće, osim ako ti podaci već nijesu uključeni u konsolidovane račune sa procentom koji je najmanje proporcionalan procentu utvrđenom u drugom podstavu stava 2.

4. Kada se u konsolidovanim računima ne pojavljuju podaci o zaposlenima za određeno preduzeće, broj zaposlenih se izračunava proporcionalnom agregacijom podataka njegovih ortačkih preduzeća i dodavanjem podataka preduzeća sa kojima je predmetno preduzeće povezano.

GLAVA II

RAZNE ODREDBE

Član 7

Statistika

Komisija će preduzeti neophodne mjere kako bi statističke podatke koje izrađuje prikazala u skladu sa slijedećim kategorijama veličine preduzeća:

- (a) od 0 do 1 lica;
- (b) od 2 do 9 lica;
- (c) od 10 do 49 lica;
- (d) od 50 do 249 lica.

Član 8

Upućivanja

1. Svaka zakonodavna mjera Zajednice ili svaki program Zajednice koji se mijenja ili usvaja, a u kojem se pojavljuje izraz „MSP“, „mikropreduzeće“, „malo preduzeće“ ili „srednje preduzeće“, ili bilo koji sličan izraz, treba da se poziva na definiciju sadržanu u ovoj Preporuci.
2. Kao prelazna mjera, aktuelni programi Zajednice koji koriste definiciju MSP iz Preporuke 96/280/EZ nastaviće da se sprovode u korist preduzeća koja su se smatrala MSP u vrijeme kada su ti programi usvojeni. Pravno obavezujuće obaveze koje je Komisija preuzela na osnovu takvih programa ostaće nepromijenjene.

Ne dovodeći u pitanje prvi podstav, svaka izmjena definicije MSP u okviru programa može se izvršiti samo usvajanjem definicije sadržane u ovoj Preporuci u skladu sa stavom 1.

Član 9

Revizija

Na osnovu pregleda primjene definicije sadržane u ovoj Preporuci, koji treba da se izradi do 31. marta 2006. godine, i uzimajući u obzir sve izmjene člana 1 Direktive 83/349/EEZ o definiciji povezanih preduzeća u smislu te Direktive, Komisija će, ukoliko je potrebno, prilagoditi definiciju sadržanu u ovoj Preporuci, a naročito pragove za promet i bilans stanja, kako bi se uzelo u obzir iskustvo i ekonomski razvoj u Zajednici.

Saopštenje Komisije

Kriterijumi za ocjenu usklađenosti državne pomoći za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju i radnika sa invaliditetom koji podliježu individualnoj prijavi

(2009/C 188/02)

1. UVOD

1. Promovisanje zapošljavanja i socijalne kohezije je osnovni cilj ekonomske i socijalne politike Unije i njenih država članica. Nezaposlenost, a posebno strukturna nezaposlenost, i dalje je značajan problem u nekim djelovima Unije, pri čemu određene kategorije radnika i dalje imaju poteškoća pri ulasku na tržište rada. Državna pomoć u obliku subvencija za plate, gdje „subvencije za plate“ označavaju ukupan iznos koji korisnik pomoći stvarno plaća u predmetnim poslovima, a koji obuhvata: (a) bruto naknadu prije oporezivanja; (b) obavezne troškova kao što su doprinosi za socijalno osiguranje; i (c) troškove brige o djeci i roditeljstvu („subvencije za plate“), može pružiti dodatne podsticaje privrednim društvima da povećaju stopu zaposlenosti radnika u nepovoljnom položaju i radnika sa invaliditetom. Zbog toga, cilj pomoći je da podstakne zapošljavanje ciljanih kategorija radnika.
2. Ovo Saopštenje pruža smjernice o kriterijumima koje će Komisija primjenjivati za procjenu državne pomoći u obliku subvencija za plate, koja podliježe pojedinačnoj prijavi u skladu sa članom 6 stav 1 tačka (h) i (i) Regulative Komisije (EC) br. 800/2008 od 6. avgusta 2008. godine kojom se određene kategorije pomoći proglašavaju usklađenim sa zajedničkim tržištem pri primjeni čl. 87 i 88 Ugovora (Regulativa o opštem grupnom izuzeću)¹. Cilj ovih smjernica je da obrazloženje Komisije treba da bude transparentno i da stvori predvidljivost i pravnu sigurnost.
3. Ove smjernice se primjenjuju na državnu pomoć u obliku subvencija za plate za radnike u nepovoljnom položaju, radnike u teškom položaju ili radnike sa invaliditetom, kako je navedeno u članu 2 st. 18, 19 i 20 Regulative (EC) br. 800/2008. Svaka pojedinačna mjera, bilo da je dodeljena ad hoc ili na osnovu šeme, spadaće u djelokrug ovih smjernica tamo gdje njen ekvivalent granta prelazi 5 miliona eura po privrednom društvu godišnje za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju i radnika u teškom položaju (u daljem tekstu „radnici u nepovoljnom položaju“) i 10 miliona eura po privrednom društvu godišnje za zapošljavanje radnika sa invaliditetom.²
4. Kriterijumi utvrđeni u ovim smjernicama neće se primijenjivati mehanički. Procjena Komisije i vrsta informacija koje može zahtijevati, biće srazmjerne riziku od narušavanja konkurencije. Obim analize zavisice od prirode slučaja.

¹ SL L 214, 9.8.2008 r., str. 3.

² Zbog svoje specifične prirode, pojedinačne mjere koje se primjenjuju na nadoknadu dodatnih troškova povezanih sa zapošljavanjem radnika sa invaliditetom i dodatnih troškova koje snose društvena privredna društva čiji ekvivalent granta prelazi 10 miliona eura po privrednom društvu godišnje biće procijenjene na osnovu člana 87(3)(c) Ugovora o osnivanju Evropske unije. Za ad hoc pomoć za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju ispod 5 miliona eura i za ad hoc pomoć velikim privrednim društvima za zapošljavanje radnika sa invaliditetom ispod 10 miliona eura, Komisija će primijenjivati mutatis mutandis načeloe opisane u ovim smjernicama, ali na manje detaljan način.

2. POZITIVNI UTICAJI POMOĆI

2.1. Postojanje cilja od zajedničkog interesa

5. Određene kategorije radnika imaju posebne poteškoće u pronalaženju zaposlenja jer ih poslodavci smatraju manje produktivnim ili imaju predrasude prema njima. Ova percipirana ili stvarna niža produktivnost može biti posljedica nedostatka skorijeg radnog iskustva (na primjer, mladi radnici ili dugoročno nezaposleni) ili trajnog invaliditeta. Zbog svoje percipirane ili stvarne niže produktivnosti, radnici su u riziku da budu isključeni sa tržišta rada, osim ako se poslodavcima ne ponudi nadoknada za njihovo zapošljavanje.
6. Sa društvene perspektive, poželjno je da sve kategorije radnika budu integrisane u tržište rada. To podrazumijeva da se dio domaćeg prihoda može preraspodijeliti u korist kategorija radnika pogođenih mjerama. Državna pomoć može pomoći radnicima u nepovoljnom položaju i radnicima sa invaliditetom da uđu ili ostanu na tržištu rada i to pokrivanjem dodatnih troškova koji proizilaze iz njihove percipirane ili stvarne smanjene produktivnosti.
7. Države članice moraju dokazati da je pomoć usmjerena ka ostvarivanju predmetnog cilja od zajedničkog interesa. U svojoj analizi, Komisija će uzeti u obzir, između ostalog, slijedeće elemente:
 - (a) broj i kategorije radnika na koje se mjera odnosi;
 - (b) stope zaposlenosti među kategorijama radnika na koje se mjera odnosi na nacionalnom i/ili regionalnom nivou i u predmetnom privrednom društvu/društvima;
 - (c) stope nezaposlenosti među kategorijama radnika na koje se mjera odnosi na nacionalnom i/ili regionalnom nivou;
 - (d) posebno marginalizovane podgrupe unutar širih kategorija radnika sa invaliditetom i radnika u nepovoljnom položaju

2.2. Državna pomoć kao odgovarajući instrument politike

8. Državna pomoć u obliku subvencija za plate nije jedini instrument politike koji države članice mogu koristiti za promociju zapošljavanja radnika u nepovoljnom položaju i radnika sa invaliditetom. U stvari, države članice mogu koristiti opšte mjere kao što su smanjenje oporezivanja rada i socijalnih troškova, povećanje ulaganja u obrazovanje i obuku, mjere vođenja i savjetovanja, podrška i obuka za nezaposlene i poboljšanja radnog prava.
9. Mjere za koje su države članice razmotrile druge opcije politike i za koje su utvrđene prednosti korišćenja selektivnog instrumenta, kao što je državna pomoć određenom privrednom društvu, smatraće se odgovarajućim instrumentom. Komisija će posebno uzeti u obzir svaku procjenu uticaja predložene mjere koju je pripremila država članica.

2.3. Podsticajni efekat i neophodnost pomoći

10. Državna pomoć za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju i invalida mora motivisati korisnika pomoći da promjeni svoje ponašanje na takav način da pomoć rezultira neto povećanjem broja radnika u nepovoljnom položaju i invalida u predmetnom privrednom društvu. Novozaposleni radnici u nepovoljnom položaju i invalidi mogu da zauzmu samo novootvorena radna mjesta ili mjesta koja su upražnjena zbog dobrovoljnog odlaska, invaliditeta, starosne penzije, dobrovoljnog smanjenja radnog vremena ili zakonitog otkaza zbog nedoličnog ponašanja. Radna mjesta koja su nepopunjena kao rezultat otpuštanja ne mogu popuniti radnici u nepovoljnom položaju ili invalidi za koje su

dodijeljene subvencije. Državna pomoć se zbog toga ne može koristiti za zamjenu radnika za koje privredno društvo više ne prima subvencije i koji su zbog toga otpušteni.

11. Države članice moraju Komisiji dokazati postojanje podsticajnog efekta i neophodnost pomoći. Prvo, korisnik mora da podnese zahtjev za pomoć predmetnoj državi članici prije nego što su zaposlene kategorije radnika na koje se mjere odnose. Drugo, država članica mora da dokaže da je pomoć isplaćena radniku u nepovoljnom položaju ili radniku sa invaliditetom u privrednom društvu u kojem takav radnik ne bi bio zaposlen u odsustvu pomoći.
12. U svojoj analizi, Komisija će uzeti u obzir, između ostalog, sljedeće elemente:
 - (a) interne dokumente korisnika pomoći o troškovima rada u vezi sa kategorijama radnika na koje se mjere odnose u dva scenarija: sa pomoći i bez pomoći;
 - (b) postojeće ili istekle subvencije za plate u predmetnom privrednom društvu: kategorije i broj radnika za koje su subvencije dodijeljene;
 - (c) godišnji promet kategorija radnika na koje se mjera odnosi.

2.4. Proporcionalnost pomoći

13. Država članica mora dokazati da je pomoć neophodna i da je iznos pomoći ograničen na minimum koji je neophodan za postizanje cilja pomoći.

Države članice će pružiti dokaze da iznos pomoći ne prelazi neto dodatne troškove zapošljavanja kategorija radnika na koje se mjere odnose u poređenju sa troškovima zapošljavanja radnika koji nijesu u nepovoljnom položaju ili sa invaliditetom³.

U svakom slučaju, podsticaji pomoći ne smije preći nivoe utvrđene u članovima 40⁴ i 41⁵ Regulative (EZ) br. 800/2008. Prihvatljivi troškovi na koje se primenjuju podsticaji pomoći koji se izračunavaju u skladu sa članovima 40⁶ i 41⁷ Regulative (EZ) br. 800/2008.

3. NEGATIVNI UTICAJI POMOĆI

14. Ako je pomoć srazmjerna cilju za koji je dodijeljena, negativni uticaji pomoći će vjerovatno biti ograničeni i analiza negativnih uticaja možda neće biti potrebna. Međutim, u nekim slučajevima, čak i kada je pomoć srazmjerna i neophodna privrednom društvu da poveća neto zaposlenost kategorija radnika na koje se mjere odnose, pomoć može izazvati promjenu u ponašanju korisnika pomoći koja značajno narušava konkurenciju. U takvim slučajevima, Komisija će sprovesti analizu narušavanja

³Prilikom određivanja neto dodatnih troškova, uzimaju se u obzir troškovi povezani sa zapošljavanjem ciljanih kategorija radnika u nepovoljnom položaju ili radnika sa invaliditetom (npr. koji proizilaze iz smanjene produktivnosti) i koristi koje korisnik dobija od zapošljavanja takvih radnika (npr. koje proizilaze iz poboljšanog imidža privrednog društva).

⁴Dinamika pomoći za radnike u nepovoljnom položaju ne smije preći 50% prihvatljivih troškova.

⁵Dinamika pomoći za radnike sa invaliditetom ne smije preći 75% prihvatljivih troškova.

⁶Za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju, prihvatljivi troškovi su troškovi zarade za maksimalni period od 12 mjeseci nakon zapošljavanja. Međutim, ako je predmetni radnik ozbiljno neprihvatljiv radnik, prihvatljivi troškovi su troškovi zarade za maksimalni period od 24 mjeseca nakon zapošljavanja.

⁷Za zapošljavanje radnika sa invaliditetom, opravdani troškovi su troškovi zarade za cijeli period zaposlenja radnika sa invaliditetom, bez obzira na njegovo trajanje.

konkurencije. Veličina poremećaja izazvanog pomoći može varirati u zavisnosti od karakteristika pomoći i tržišta na kojem je pomoć dodijeljena⁸.

15. Karakteristike pomoći koje mogu odrediti vjerovatnoću i obim narušavanja konkurencije su slijedeće:
- (a) selektivnost;
 - (b) iznos pomoći;
 - (c) ponavljanje i trajanje pomoći;
 - (d) uticaj pomoći na troškove privrednog društva.
16. Na primjer, može se očekivati da će šema pomoći koja se koristi za podsticanje privrednih društava u državi članici da zapošljavaju više radnika u nepovoljnom položaju ili radnika sa invaliditetom imati drugačiji uticaj na tržište od velikog iznosa pomoći koja se dodjeljuje ad hoc privrednom društvu, sa ciljem da se tom istom omogući povećanje broja određenih kategorija zaposlenih. Poslednja opcija može dovesti do značajnijeg narušavanja konkurencije, jer se smanjuje konkurentnost korisnika pomoći. Narušenost će biti još veća ako troškovi rada u privrednom društvu korisnika pomoći predstavljaju značajan dio njegovih ukupnih troškova.
17. Prilikom procjene karakteristika tržišta, koje mogu pružiti mnogo tačniju sliku mogućeg uticaja dodijeljene pomoći, Komisija će uzeti u obzir, između ostalog:
- (a) strukturu tržišta;
 - (b) karakteristike sektora ili industrije;
 - (c) situaciju na nacionalnom/regionalnom tržištu rada.
18. Struktura tržišta će se procjenjivati na osnovu koncentracije tržišta, veličine privrednog društva⁹, značaja različitosti proizvoda¹⁰ i prepreka za ulazak i izlazak. Tržišni udjeli i stepen koncentracije biće izračunati nakon što se definiše relevantno tržište. Generalno, što je manje privredno društvo, to je njihov tržišni udio veći i manja je konkurencija među njima. ¹¹Tamo gdje je pogođeno tržište koncentrisano i ima visoke prepreke za ulazak¹² i korisnik pomoći je značajan igrač na tom tržištu, veća je vjerovatnoća da će konkurenti biti primorani da promjene svoje ponašanje kao odgovor na dodijeljenu pomoć, na primjer odlaganjem ili otkazivanjem uvođenja novog proizvoda ili tehnologije ili potpunim izlaskom sa tržišta.
19. Komisija će takođe uzeti u obzir karakteristike sektora, kao što su prisustvo prekomjernih kapaciteta, rasta¹³, razvitka ili opadanja tržišta u sektorima. Na primjer, prisustvo prekomjernih kapaciteta ili razvijenih tržišta u datom sektoru može povećati rizik da će pomoć dovesti do neefikasnosti i premještanja proizvodnje među privrednim društvima koja nemaju radnike za koje su subvencije dodjeljene.

⁸ Pomoć može uticati na više od jednog tržišta, jer uticaj pomoći ne mora biti ograničen na tržišta na kojima korisnik pomoći posluje, već se može proširiti i na druga tržišta, na primjer tržišta koja snabdijevaju proizvodnju.

⁹ Veličina privrednog društva može se izraziti kao tržišni udio, kao i promet i/ili broj radnih mjesta.

¹⁰ Što je niži stepen različitosti proizvoda, to je veći efekat pomoći na profit konkurenata.

¹¹ Međutim, neka tržišta su konkurentna, iako imaju mali broj privrednih društava.

¹² Međutim, u nekim slučajevima, pružanje pomoći ponekad pomaže u prevazilaženju prepreka za ulazak i omogućava novim privrednim društvima da uđu na tržište.

¹³ Prisustvo tržišta u razvoju obično ublažava uticaj pomoći na konkurente.

20. Konačno, mjera će biti analizirana u kontekstu situacije na tržištu rada, tj. stope nezaposlenosti i zaposlenosti, nivoa plata i radnog prava.
21. Subvencije za plate mogu u nekim slučajevima dovesti do oblika narušavanja konkurencije koje su navedene u paragrafima 22 do 27.

Efekat supstitucije i zamjene

22. Efekat supstitucije odnosi se na situaciju u kojoj su poslovi dati određenim kategorijama radnika jednostavno zamjenjuju poslove za druge kategorije. Subvencije za plate usmjerene na određeni podskup radnika dijeli radnu snagu na subvencionisane i nesubvencionisane radnike i može motivisati privredna društva da nesubvencionisane radnike zamjene subvencionisanim radnicima. To je zato što se relativni troškovi plata subvencionisanih i nesubvencionisanih radnika mjenjaju¹⁴.
23. Zbog toga što privredna društva koje zapošljavaju subvencionisane radnike i firme koje zapošljavaju nesubvencionisane radnike konkurišu na istim tržištima za robu ili usluge, subvencije za plate mogu doprinijeti gubitku radnih mjesta u drugim djelovima ekonomije. Slična situacija nastaje kada privredno društvo koje zapošljava subvencionisane radnike poveća svoju proizvodnju, ali i time pomjera proizvodnju iz privrednih društava koje ne zapošljavaju subvencionisane radnike, može da rezultira time da pomoć istiskuje nesubvencionisana radna mesta.

Ulazak i izlazak na tržište

24. Troškovi zapošljavanja osoblja dio su uobičajenih operativnih troškova svakog privrednog društva. Zbog toga je posebno važno, da pomoć pozitivno utiče na nivo zaposlenosti, a ne samo da omogućava privrednim društvima da smanje troškove koje bi inače morala da snose. Na primjer, subvencije za plate smanjuju trenutne troškove proizvodnje i time bi učinile ulazak na tržište atraktivnijim i omogućile bi privrednim društvima koja bi inače imala male izgleda za komercijalni uspjeh da uđu na tržište ili da plasiraju nove proizvode na štetu efikasnijih konkurenata.
25. Dostupnost državne pomoći takođe može uticati na odluku privrednog društva da izađe sa tržišta na kojem već posluje. Subvencionisane plate mogu smanjiti gubitke i omogućiti privrednom društvu da duže ostane na tržištu, što može dovesti do toga da druga, efikasnija privredna društva koje ne dobijaju pomoć budu prinuđena da izađu sa tržišta umjesto privrednog društva koja dobijaju pomoć.

Investicioni podsticaji

26. Na tržištima gdje se pružaju subvencije za plate, privredna društva nijesu motivisana da budu konkrentna i mogu smanjiti nivoe investicija, kao i napore da povećaju efikasnost poslovanja i inovacije. Može doći do kašnjenja u uvođenju novih, manje radno intenzivnih tehnologija od strane korisnika pomoći zbog promjene relativnih troškova metoda proizvodnje koje zahtjevaju više radne snage i tehnoloških ulaganja. Proizvođači konkurentskih ili komplementarnih proizvoda takođe mogu smanjiti ili odložiti neophodna ulaganja. Kao rezultat toga, ukupni nivo ulaganja u industriji će se smanjiti.

¹⁴ Ovaj efekat supstitucije zavisi od elastičnosti tražnje za radnom snagom, kako za radnike koji su subvencionisani, tako i za radnike koji nijesu subvencionisani.

Uticaj na trgovinske tokove

27. Kao rezultat pružanja subvencija za plate u datoj regiji, određene teritorije mogu imati koristi od povoljnijih uslova proizvodnje. To može izazvati pomjeranje trgovinskih tokova u korist područja gdje se takva pomoć dodjeljuje.

4. POREĐENJE I DONOŠENJE ODLUKA

28. Završna faza analize je procjena u kojoj mjeri pozitivni uticaji pomoći nadmašuju negativne uticaje. Ova procjena se sprovodi odvojeno za svaku pojedinačnu mjeru. Da bi se uporedili pozitivni i negativni uticaji, Komisija će ih procjeniti i napraviti sveobuhvatnu procjenu njihovog uticaja na proizvođače i potrošače na svakom pogođenom tržištu. Ako kvantitativni podaci nijesu dostupni, Komisija će koristiti kvalitativne podatke za potrebe procjene.
29. Komisija će vjerovatno usvojiti pozitivniji stav i prihvatiti veći stepen narušavanja konkurencije ako je pomoć neophodna i dobro ciljana za postizanje željenog cilja, a istovremeno je ograničena po iznosu na neto dodatne troškove naknade smanjene produktivnosti kategorija radnika na koje mjera utiče.

Saopštenje Komisije

Kriterijumi za ocjenu usklađenosti državne pomoći za obuku koja podliježe individualnoj prijavi

(2009/C 188/01)

1. UVOD

1. Evropski savjet u Lisabonu u martu 2000. godine postavio je strateški cilj da Evropska unija postane najkonkurentnija i najdinamičnija ekonomija zasnovana na znanju u svijetu. Lisabonski zaključci ističu centralnu ulogu obrazovanja i obuke kao osnovnih alata za povećanje ljudskog kapitala i jačanje njegovog uticaja na rast, produktivnost i zapošljavanje. Obuka generalno ima pozitivne eksterne uticaje za društvo u cjelini, jer povećava broj kvalifikovanih radnika koja privredna društva mogu da zaposle, povećava konkurentnost ekonomije i podstiče društvo zasnovano na znanju i koje je spremno da usvoji inovativniji put razvoja.
2. Međutim, privredna društva mogu da obezbijede nivo obuke koja nije na optimalnom društvenom nivou ako zaposleni mogu slobodno da promjene poslodavce i ako druga privredna društva mogu imati koristi od zapošljavanja radnika koje su oni obučili. Ovo se posebno odnosi na obuku usmjerenu na vještine koje se mogu prenositi između privrednih društava. Državna pomoć može pomoći u stvaranju dodatnih podsticaja za poslodavce da obezbijede obuku na nivou koja je društveno prihvatljiva.
3. Ovo saopštenje utvrđuje smjernice o kriterijumima koje će Komisija primjenjivati prilikom procjene mjera državne pomoći za obuku. Cilj ovih smjernica je da obrazloženje Komisije bude transparentno i da se stvori predvidljivost i pravna sigurnost. U skladu sa članom 6 stav 1 tačka (g) Regulative Komisije (EC) br. 800/2008 od 6. avgusta 2008. godine kojom se određene kategorije pomoći proglašavaju usklađenom sa zajedničkim tržištem primjenom čl. 87 i 88 Ugovora (Regulativa o opštem grupnom izuzeću)¹, svaka pojedinačna pomoć za obuku, bez obzira da li je dodijeljena ad hoc ili na osnovu šeme, nalazi će u dijelokrugu ovih smjernica tamo gde njen ekvivalent granta prelazi 2 miliona eura po projektu obuke.
4. Navedeni kriterijumi u smjernicama neće se primjenjivati mehanički. Nivo procjene Komisije i vrsta informacija koje su joj potrebne biće srazmjerni riziku od narušavanja konkurencije. Obim analize zavisi od prirode slučaja.

2. POZITIVNI EFEKTI POMOĆI

2.1. Postojanje tržišnog neuspjeha

5. Kvalifikovani radnici doprinose povećanju produktivnosti i konkurentnosti privrednih društava. Međutim, u nekim slučajevima, poslodavci i zaposleni nedovoljno ulažu u obuku iz različitih razloga. Zaposleni mogu ograničiti svoja ulaganja u obuku ako nijesu spremni da rizikuju, pate od nedostatka

¹ SL L 214, 9.8.2008, str. 3. Za ad hoc pomoć za obuku velikim privrednim društvima koja ne prelazi prag iznosa od 2 miliona EUR, Komisija će primjenjivati mutatis mutandis načeloe opisane u ovom Saopštenju, ali na manje detaljan način.

finansijskih sredstava ili imaju poteškoća da budućim poslodavcima predstave nivo znanja koji su stekli.

6. Privredna društva mogu da se uzdrže od organizovanja obuke za svoje radne snage na nivou koji bi bio optimalan za društvo u cjelini. To se može desiti zbog tržišnog neuspjeha povezanog sa pozitivnim eksternim uticajima obuke i teškoća u prisvajanju prihoda ukoliko zaposleni mogu slobodno da promjene poslodavca. Privredna društva mogu manje ulagati u obuku ako su zabrinuta da će, nakon obuke, zaposleni otići prije nego što privredno društvo povрати svoju investiciju. Privredna društva mogu biti neraspoložena da obezbijede obuku na zadovoljavajućem nivou svojim radnicima, osim ako se obuka brzo ne isplati ili je prilično specifična za potrebe predmetnog privrednog društva, ili osim ako ugovorne klauzule mogu da spriječe obučenog zaposlenog da napusti privredno društvo prije nego što se troškovi obuke amortizuju ili (dio) troškova obuke nadoknadi.
7. Ulaganja u obuku mogu biti nedovoljna čak i kada privredno društvo može u potpunosti da povрати svoju investiciju, ali koristi koje dobija od takve investicije su manje od koristi za društvo u cjelini. Takvi pozitivni eksterni uticaji mogu nastati posebno ako obuka poboljša prenosive vještine; odnosno, vještine koje mogu koristiti razna druga privredna društva. U suprotnom, specifična obuka dovodi do povećanja produktivnosti samo u određenim privrednim društvima i privredna društva koja mogu lako da izvuku korist². Zbog toga, potencijal eksternih pozitivnih uticaja od specifične obuke nije toliko izražen kao kod onih od opšte obuke.
8. Tamo gdje obuka radnika u nepovoljnom položaju ili sa invaliditetom³ podrazumjeva veće troškove i neizvjesne koristi za privredna društva, privredna društva mogu biti motivisane da obezbijede ograničenu obuku za ove grupe radnika. Istovremeno, obuka radnika u nepovoljnom položaju ili sa invaliditetom obično generiše pozitivne eksterne efekte za društvo u cjelini⁴.
9. Države članice će dokazati postojanje tržišnog neuspjeha koji opravdava dodjelu pomoći. U svojoj analizi, Komisija će, između ostalog, procijeniti slijedeće elemente:
 1. Priroda obuke: da li je specifična ili opšta u smislu člana 38 Regulative (EC) br. 800/2008; jedan projekat obuke može da sadrži i opšte i specifične elemente; opšta obuka generiše više pozitivnih eksternih uticaja;
 2. Mogućnost da vještine stečene obukom koriste druga privredna društva; što je ova mogućnost veća, veća je i vjerovatnoća pozitivnih eksternih uticaja; pretpostavlja se da je obuka proizvela vještine koje mogu koristiti različita privredna društva, gdje na primjer:
 - (a) obuku zajednički organizuju nekoliko nezavisnih privrednih društava ili gdje radnici iz različitih privrednih društava mogu imati koristi od obuke;
 - (b) obuka je sertifikovana, što vodi do priznate diplome ili je potvrđena od strane javnih organa ili institucija;

² Ali privredna društva mogu garantovati ostvarivanje eksternih uticaja od opšte obuke uključivanjem posebnih uslova u ugovorima, prema kojima obučeni zaposleni moraju ostati zaposleni u relevantnom privrednom društvu na određeni period nakon što je obuka završena.

³Definicija radnika u nepovoljnom položaju i radnika sa invaliditetom definisana je u članu 2 Regulative (EC) br. 800/2008.

⁴ Na primjer, društvo će cijeniti višu obuku koja se pruža mladim i niskokvalifikovanim radnicima nego privredno društvo zbog percipirane ili stvarne niže produktivnosti.

- (c) obuka je namenjena kategorijama zaposlenih koje karakteriše velika fluktuacija u privrednom društvu ili u relevantnom sektoru;
 - (d) obuka može biti korisna zaposlenom van njegovog/njenog trenutnog posla (budući radni angažmani sa drugim privrednim društvom, društveni život, blagostanje itd.).
3. Učesnici obuke: uključivanje radnika u nepovoljnom položaju ili sa invaliditetom može povećati pozitivne eksterne uticaje obuke.

2.2. Državna pomoć kao odgovarajući instrument politike

10. Državna pomoć nije jedini instrument politike koji države članice mogu koristiti za promociju obuke. Glavni dio obuke se obezbjeđuje se kroz obrazovne sisteme (npr. univerziteti, škole, stručno osposobljavanje koje pružaju ili podržavaju državni organi). Obuku mogu pohađati i pojedinci, sa ili bez podrške svojih poslodavaca.
11. Kada su države članice razmotrile druge opcije politike i kada su identifikovane prednosti korišćenja selektivnog instrumenta, kao što je državna pomoć određenom privrednom društvu, predmetne mjere će se smatrati odgovarajućim instrumentom. Komisija će posebno uzeti u obzir svaku procjenu uticaja predložene mjere koju je pripremila država članica.

2.3. Podsticajni efekat i neophodnost pomoći

12. Državna pomoć za obuku mora motivisati korisnika pomoći da promjeni svoje ponašanje na način kojim bi pružio više i/ili kvalitetnijih obuka u poređenju sa situacijom kada pomoć nije dodijeljena. Ako se ne postigne traženi nivo povećanja obima ili kvaliteta planiranih aktivnosti obuke, smatraće se da pomoć nema podsticajni efekat.
13. Postojanje podsticajnog efekta utvrđuje se pomoću uporedne analize nivoa obuke planiranih u slučajevima sa i bez pomoći. Većina poslodavaca smatra da je neophodno obučavati svoje zaposlene kako bi obezbijedili normalno funkcionisanje svojih privrednih društava. Ne može se pretpostaviti da je državna pomoć za obuku neophodna u svim slučajevima, posebno za specifičnu obuku.
14. Države članice moraju Komisiji dokazati postojanje podsticajnog efekta i potrebe za pomoći. Prvo, korisnik je morao da podnese zahtjev za pomoć predmetnoj državi članici prije početka projekta obuke. Drugo, država članica mora da dokaže da državna pomoć dovodi do povećanja obima, kvaliteta, obima ili broja ciljanih učesnika u projektu obuke u poređenju sa situacijom u kojoj pomoć nije dodijeljena. Dodatni obim obuke koji se nudi kao rezultat pomoći može se dokazati, na primjer, povećanim brojem sati ili kurseva obuke, povećanim brojem učesnika kao rezultat prelaska sa obuke specifične za privredno društvo na opštu obuku ili povećanim učešćem određenih kategorija radnika u nepovoljnom položaju ili radnika sa invaliditetom.
15. U svojoj analizi, Komisija će, između ostalog, procijeniti slijedeće elemente:
- (a) interna dokumenta korisnika pomoći o troškovima obuke, budžetima, učesnicima, sadržaju i planiranju obuke u dva scenarija: obuka sa ili bez pomoći;
 - (b) postojanje zakonske obaveze poslodavaca da obezbijede određenu vrstu obuke (npr. u oblasti bezbjednosti): ako takva obaveza postoji, Komisija će generalno zaključiti da nema podsticajnog efekta;
 - (c) koliko je predloženi projekat realan, na primjer pozivanjem i upoređivanjem budžeta za obuku iz prethodnih godina;

- (d) veza između programa obuke i ekonomskih djelatnosti korisnika pomoći: što je takva veza bliža, manja je vjerojatnoća da postoji podsticajni efekat. Na primjer, obuka u vezi sa uvođenjem nove tehnologije u određenom sektoru vjerovatno neće imati podsticajni efekat, jer privredna društva nemaju drugog izbora nego da obučavaju svoje zaposlene sa novim uvedenim tehnologijama.

2.4. Proporcionalnost pomoći

16. Država članica mora dokazati da je pomoć neophodna i da iznos pomoći bude ograničen na minimum za postizanje cilja pomoći.

Opravdani troškovi moraju biti izračunati u skladu sa članom 39 Regulative (EC) br. 800/2008 i ograničeni na troškove koji proizilaze iz aktivnosti obuke koje ne bi bile realizovane bez pomoći.

Države članice moraju pružiti dokaze da iznos pomoći ne prelazi preko dijela opravdanih troškova koje privredno društvo ne može da obezbijedi⁵. U svakom slučaju, dinamika pomoći ne smije preći nivoa predviđene članom 39 Regulative (EC) br. 800/2008 i biće primenjena na opravdane troškove⁶.

3. NEGATIVNI EFEKTI POMOĆI

17. Ako je pomoć srazmjerna postizanju cilja za koji je dodijeljena, negativni uticaji pomoći su generalno ograničeni i analiza negativnih uticaja možda i neće biti potrebna⁷. Međutim, u nekim slučajevima, čak i kada je pomoć srazmjerna i neophodna privrednom društvu da poveća broj pruženih obuka, ona može izazvati promjenu u ponašanju korisnik pomoći koja značajno narušava konkurenciju. U takvim slučajevima, Komisija će sprovesti temeljnu analizu narušavanja konkurencije. Veličina narušavanja konkurencije izazvana pomoću može varirati u zavisnosti od karakteristika pomoći i tržišta na kojem je pomoć dodijeljena⁸.

18. Karakteristike pomoći koje mogu odrediti vjerovatnoću i obim narušavanja konkurencije su slijedeće:

- (a) selektivnost;
- (b) iznos pomoći;
- (c) ponavljanje i trajanje pomoći;
- (d) uticaj pomoći na troškove privrednog društva.

19. Na primjer, može se očekivati da će šema obuke koja se koristi za podsticanje privrednih društava u državi članici da preduzme više aktivnosti kako bi se ukupni broj obuka povećao na odgovarajući nivo imati drugačiji efekat na tržište od velike količine pomoći dodijeljene privrednom društvu kako bi se tom privrednom društvu omogućilo da poveća broj obuka. Poslednji scenario može dovesti do

⁵ To predstavlja dio dodatnih troškova obuke koje privredno društvo ne može da nadoknadi direktnim korišćenjem vještina koje su njegovi zaposleni stekli tokom obuke.

⁶ Takođe, vidjeti aktuelnu sudsku praksu, na primjer C 35/2007, Pomoć za obuku za Volvo Cars u Gentu, Odluka Komisije 2008/948/EZ od 23. jula 2008. o državnoj pomoći koju je Njemačka sprovela za DHL i aerodrom Lajpcig/Hale (OJ L 346, 23.12.2008, str. 1), Odluka Komisije 2007/612/EZ od 4. aprila 2007. o državnoj pomoći C 14/06 koju Belgija planira da sprovede u korist General Motors Belgium u Antverpenu (OJ L 243, 18.9.2007, str. 71)

⁷ Ako tržište rada pravilno funkcioniše, zaposleni bi u svakom slučaju mogli da dobiju veću naknadu za stečene poboljšane vještine kao rezultat obuke koju su dobili i da iskoriste pozitivne eksterne uticaje obuke.

⁸ Pomoć može uticati na više od jednog tržišta, jer uticaj pomoći ne mora biti ograničen samo na tržišta na kojima korisnik pomoći posluje, već se može proširiti i na druga tržišta, kao što su tržišta inputa.

značajnijeg narušavanja konkurencije, jer se smanjuje konkurentnost korisnika pomoći⁹. Narušavanje će biti još veće ako troškovi obuke privrednog društva korisnika pomoći predstavljaju značajan dio ukupnih troškova.

20. Prilikom procjene karakteristika tržišta, koje mogu pružiti mnogo tačniju sliku mogućeg uticaja dodijeljene pomoći, Komisija će, između ostalog, uzeti u obzir:
- (a) strukturu tržišta; i
 - (b) karakteristike sektora ili industrije.
21. Struktura tržišta će se procijenjivati na osnovu koncentracije tržišta, veličine privrednog društva¹⁰, značaja diferencijacije proizvoda¹¹ i prepreka za ulazak i izlazak. Tržišni udjeli i stepen koncentracije biće izračunati nakon što se definiše relevantno tržište. Generalno, što je manje privredno društvo, to je njihov tržišni udio veći i manja je konkurencija među njima¹². Tamo gdje je pogođeno tržište koncentrisano i ima visoke prepreke za ulazak¹³ i korisnik pomoći je značajan igrač na tom tržištu, veća je vjerovatnoća da će konkurenti biti primorani da promjene svoje ponašanje kao odgovor na dodijeljenu pomoć.
22. Prilikom procjene karakteristika sektora, Komisija će uzeti u obzir, između ostalog, značaj obučених zaposlenih za privredna društva, postojanje prekomjernih kapaciteta, da li tržišta u sektorima rastu, razvijaju ili propadaju, finansijske strategije konkurenata za obuku (državna pomoć, zaposleni, poslodavci). Na primjer, pružanje pomoći za obuku u sektoru koji propada, može povećati rizik od narušavanja konkurencije tako što će neefikasno privredno društvo ostati na tržištu.
23. U nekim specifičnim slučajevima, obuka može dovesti do narušavanja konkurencije u smislu ulaska i izlaska sa tržišta, uticaja na trgovinske tokove i povlačenje investicija za obuku.

Ulazak i izlazak sa tržišta

24. Privredna društva na konkurentnom tržištu prodaju proizvode koji su profitabilni. Promjenom troškova, državna pomoć mijenja profitabilnost i zbog toga može uticati na odluku privrednih društava da li će ponuditi proizvod ili ne. Na primjer, državna pomoć koja smanjuje trenutne troškove proizvodnje, kao što su troškovi obuke zaposlenih, učinila bi ulazak na tržište atraktivnijim i omogućila bi privrednim društvima koja bi inače imala male izgledе za komercijalni uspjeh da uđu na tržište ili uvedu nove proizvode na štetu efikasnijih konkurenata.
25. Dostupnost državne pomoći takođe može uticati na odluku privrednog društva da napusti tržište na kojem je već aktivno. Državna pomoć za obuku može smanjiti gubitke i omogućiti privrednom društvu da ostane na tržištu duže vrijeme, što može značiti da su druga, efikasnija privredna društva koje ne dobijaju pomoć primorane da povuku svoje proizvode sa tržišta.

⁹ Međutim, treba napomenuti da pomoć za obuku dodeljena cjelom sektoru u jednoj državi članici može dovesti do poremećaja trgovine između država članica.

¹⁰ Veličina privrednog društva može se izraziti kao tržišni udio, kao i promet i/ili broj radnih mjesta.

¹¹ Što je niži stepen diferencijacije proizvoda, to je veći efekat pomoći na profit konkurenata.

¹² Međutim, važno je napomenuti da su neka tržišta konkurentna, iako njima upravlja mali broj privrednih društava.

¹³ Međutim, treba napomenuti da u nekim slučajevima pružanje pomoći pomaže u prevazilaženju prepreka za ulazak i omogućava novim privrednim društvima da uđu na tržište.

Uticaj na trgovinske tokove

26. Kao rezultat pružanja državne pomoći za obuku, određene teritorije mogu imati koristi od povoljnijih uslova proizvodnje. To može dovesti do preusmjeravanja trgovinskih tokova ka područjima gdje se takva pomoć pruža.

Povlačenje investicija za obuku

27. Privredna društva su motivisana da ulažu u obuku svojih zaposlenih kako bi ostale konkurentne i povećale svoj profit. Iznos investicija za obuku za koju je svako privredno društvo spremno da uloži, takođe zavisi od iznosa investicija koje su izvršili njeni konkurenti. Privredna društva koja primaju državne subvencije mogu smanjiti sopstvena ulaganja. S druge strane, ako pomoć podstiče korisnika pomoći da više investira, konkurenti mogu reagovati smanjenjem svojih troškova za obuku. U cilju postizanja istog cilja, korisnici pomoći ili njihovi konkurenti imaju različite iznose troškova u prisustvu i odsustvu pomoći, njihova privatna ulaganja za obuku zaposlenih su povučena iz pomoći.

4. POREĐENJE I DONOŠENJE ODLUKA

28. Završna faza analize je procjena u kojoj mjeri pozitivni uticaji pomoći premašuju negativne uticaji. Ova procjena se sprovodi posebno za svaku mjeru. Da bi se uporedili pozitivni i negativni efekti, Komisija će ih procjeniti i napraviti sveobuhvatnu procjenu njihovog uticaja na proizvođače i potrošače na svakom pogođenom tržištu. Ako kvantitativni podaci nijesu dostupni, Komisija će koristiti kvalitativne podatke za potrebe procjene.
29. Komisija će vjerovatnije zauzeti pozitivniji stav i prihvatiti veći stepen narušavanja konkurencije, ukoliko je pomoć neophodna, dobro ciljana i srazmjerna prema određenom privrednom društvu kako bi se povećale aktivnosti obuke i ako društvo ima veće koristi od dodatne obuke koja se pruža nego korisnik pomoći.

Saopštenje Komisije

Smjernice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u poteškoćama

(2014/C 249/01)

1. UVOD

1. Komisija u ovim smjernicama utvrđuje uslove pod kojim se državna pomoć za spašavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u poteškoćama može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.
2. Komisija je 1994. godine usvojila svoje prve Smjernice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje preduzeća u poteškoćama¹. Komisija je 1997. godine dodala posebna pravila za poljoprivredu². Izmijenjena verzija smjernica usvojena je 1999. godine³. Komisija je 2004. godine usvojila nove smjernice⁴, čije je važenje prvo produženo do 9. oktobra 2012. godine⁵, a nakon toga do njihove zamjene novim pravilima⁶ u skladu sa programom reformi utvrđenim u Saopštenju Komisije od 8. maja 2012. godine o modernizaciji državne pomoći EU⁷.
3. U tom Saopštenju Komisija je objavila tri cilja modernizacije kontrole državne pomoći:
 - (a) podsticati održiv, pametan i inkluzivan rast na konkurentnom unutrašnjem tržištu;
 - (b) usmjeriti prethodne (*ex ante*) provjere koje vrši Komisija na slučajeve koji najviše utiču na unutrašnje tržište uz jačanje saradnje sa državama članicama prilikom sprovođenja pravila o državnoj pomoći;
 - (c) pojednostaviti pravila i obezbijediti brže donošenje odluka.
4. Komisija je naročito pozvala na zajednički pristup prilikom revizije različitih smjernica i okvira na osnovu jačanja unutrašnjeg tržišta, podsticanja veće efikasnosti u javnoj potrošnji kroz veći doprinos državne pomoći ciljevima od zajedničkog interesa i veće provjeravanje podsticajnog efekta, svođenja pomoći na minimum i izbjegavanja potencijalnih negativnih efekata pomoći na konkurenciju i trgovinu.
5. Komisija je revidirala smjernice za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u poteškoćama na osnovu iskustva koje je stekla u primjeni postojećih pravila i u skladu sa prethodno navedenim

¹ Smjernice Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u poteškoćama (SL C 368, 23.12.1994, str. 12).

² Smjernice Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u poteškoćama (SL C 283, 19.9.1997, str. 2).

³ Smjernice Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje preduzeća u poteškoćama (SL C 288, 9.10.1999, str. 2).

⁴ Smjernice Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje preduzeća u poteškoćama (SL C 244, 1.10.2004, str. 2).

⁵ Saopštenje Komisije o produženju primjene Smjernica Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u poteškoćama (SL C 156, 9.7.2009, str. 3).

⁶ Saopštenje Komisije o produženju primjene Smjernica Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u poteškoćama od 1. oktobra 2004. (SL C 296, 2.10.2012, str. 3).

⁷ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomsko-socijalnom komitetu i Komitetu regiona o modernizaciji državne pomoći EU (SAM), COM(2012) 209 konačna verzija.

zajedničkim pristupom. U toj se reviziji vodilo računa i o strategiji Evropa 2020 koju je usvojila Komisija⁸ i činjenici da bi negativni efekti državne pomoći mogli nepovoljno djelovati na potrebu povećanja produktivnosti i rasta, očuvanja jednakih mogućnosti za privredna društva i suzbijanja nacionalnog protekcionizma.

6. Pomoć za spašavanje i restrukturiranje ubrajaju se među vrste državne pomoći kojima se najviše narušava konkurencija. Opšte je poznato da uspješni sektori privrede bilježe rast produktivnosti ne zbog toga što se povećava produktivnost svih privrednih društava prisutnih na tržištu, već zato što efikasnija i tehnološki naprednija privredna društva rastu na račun onih koja su manje efikasna ili imaju zastarjele proizvode. Izlaskom sa tržišta manje efikasnih privrednih društava omogućava se rast njihovih efikasnijih konkurenata a sredstva se vraćaju na tržište gdje se mogu primijeniti u produktivnije svrhe. Pomoć za spašavanje i restrukturiranje mogu znatno usporiti privredni rast u predmetnim sektorima zbog njihovog uticaja na taj proces.
7. Ako su djelovi privrednog društva koje u problemima, u biti, i dalje održivi, privredno društvo bi moglo da sprovede restrukturiranje koje dovodi do njegovog napuštanja određenih djelatnosti koje strukturno ostvaruju gubitke i koje omogućava da se preostale djelatnosti reorganizuju na osnovi koja nudi razumne izgleda za dugoročnu održivost. Takvo bi restrukturiranje po pravilu trebalo da bude moguće bez državne pomoći, na osnovu sporazuma sa povjeriocima, ili putem stečajnog postupka ili postupaka reorganizacije. Savremeno zakonodavstvo o insolventnosti trebalo bi da omogući opstanak održivih privrednih društava, da doprinese očuvanju radna mjesta, kao i da omogući dobavljačima da zadrže svoje kupce, a vlasnicima da zadrže vrijednost u održivim privrednim društvima⁹. Stečajni postupak, takođe, može vratiti održivo privredno društvo na tržište na način da ga preuzme treća strana kao privredno društvo koje nastavlja da posluje ili da preuzme njegova različita proizvodna sredstva.
8. Iz toga proizlazi da bi trebalo da privredna društva imaju pravo na državnu pomoć samo ako su iscrpila sve tržišne mogućnosti i ako je takva pomoć potrebna da bi se ostvario precizno definisan cilj od zajedničkog interesa. Privredna društva bi trebalo da mogu da prime pomoć u skladu sa ovim smjernicama samo jednom u periodu od deset godina (načelo jednokratnosti pomoći).
9. Dodatnu zabrinutost uzrokuje moralni hazard koji stvaraju državne pomoći. Privredna društva koja očekuju da bi mogla biti spašena kada se nađu u poteškoćama mogu se upustiti u pretjerano rizične i neodržive poslovne strategije. Osim toga, izgledi da će određeno privredno društvo dobiti pomoć za spašavanje i restrukturiranje mogu vještački smanjiti njegov trošak kapitala, čime mu se omogućava da stekne neopravdanu konkurentnu prednost na tržištu.
10. Državna pomoć za spašavanje i restrukturiranje privrednog društva u poteškoćama može i narušiti unutrašnje tržište prebacivanjem nepravednog dijela tereta strukturnih prilagođavanja i pratećih socijalnih i ekonomskih problema na druge države članice. To je samo po sebi nepoželjno i moglo bi pokrenuti nepotrebnu trku za subvencijama među državama članicama. Takva bi pomoć mogla dovesti i do stvaranja ulaznih barijera i narušavanja podsticaja za prekogranične djelatnosti, što je suprotno ciljevima unutrašnjeg tržišta.
11. Stoga je važno obezbijediti da se pomoć odobrava samo pod uslovima kojima se ublažavaju njeni

⁸ Saopštenje Komisije: EVROPA 2020. – Strategija za pametan, održiv i inkluzivan rast, COM(2010) 2020 konačna verzija.

⁹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu i Evropskom ekonomsko-socijalnom komitetu: Novi evropski pristup poslovnem neuspjehu i insolventnosti, COM(2012) 742 konačna verzija. V. takođe Preporuku Komisije od 12. marta 2014. godine o novom pristupu poslovnem neuspjehu i insolventnosti, C(2014) 1500 konačna verzija, a naročito uvodnu izjavu 12.

potencijalni štetni efekti i podstiče djelotvornost javne potrošnje. U pogledu pomoći za restrukturiranje, zahtjevi ponovnog uspostavljanja održivosti, sopstvenog doprinosa i mjera kojima se ograničava narušavanje konkurencije dokazali su svoju vrijednost u smislu ublažavanja potencijalnih štetnih efekata takve pomoći. Ti se zahtjevi i dalje primjenjuju u okviru ovih smjernica, prilagođeni po potrebi kako bi se u obzir uzela nedavna iskustva Komisije. Pojam raspodjele tereta uveden je, između ostalog, kako bi se bolje riješio problem moralnog hazarda. U slučaju pomoći za spašavanje i privremene podrške za restrukturiranje, potencijalni štetni efekti ublažavaju se ograničenjem trajanja i vrste pomoći.

12. Ako je pomoć u obliku pomoći za likvidnost za koju je ograničen iznos i trajanje, njeni potencijalni štetni efekti znatno su ublaženi, čime se omogućava da bude odobrena po manje strogim uslovima. Iako bi se takva pomoć u načelu mogla upotrijebiti za podršku cijelom postupku restrukturiranja, ograničenje trajanja pomoći za spašavanje na šest mjeseci znači da se to rijetko dešava; umjesto toga, nakon pomoći za spašavanje obično slijedi pomoć za restrukturiranje.
13. Kako bi se podstakla primjena vrsta pomoći kojima se u manjoj mjeri narušava konkurencija, u ovim smjernicama uvodi se novi koncept „privremene podrške za restrukturiranje”. Kao i pomoć za spašavanje, privremena podrška za restrukturiranje može se pružiti samo u obliku pomoći za likvidnost koja je ograničena u iznosu i trajanju. Međutim, kako bi se omogućilo da se njome podrži cijeli proces restrukturiranja, najduže trajanje privremene podrške za restrukturiranje utvrđeno je na 18 mjeseci. Privremena podrška za restrukturiranje može se dodijeliti samo malim i srednjim prirednim društvima¹⁰ i manjim privrednim društvima u državnom vlasništvu¹¹, koja se u smislu pristupa likvidnosti suočavaju sa većim izazovima nego velika privredna društva.
14. Kada je pomoć pružaocima usluga od opšteg ekonomskog interesa u poteškoćama obuhvaćena ovim smjernicama, ocjenu bi trebalo obaviti u skladu sa standardnim načelima smjernica. Posebna primjena tih načela ipak bi trebalo po potrebi da se prilagodi kako bi se u obzir uzela posebna priroda usluga od opšteg ekonomskog interesa, a naročito potreba da se obezbijedi kontinuitet pružanja usluga u skladu sa članom 106 stav 2 Ugovora.
15. Akcionim planom Komisije za konkurentnu i održivu industriju čelika u Evropi¹² (u daljem tekstu: Akcioni plan za industriju čelika) utvrđuje se niz mjera čiji je cilj podsticanje jakog i konkurentnog sektora čelika. Akcionim planom za industriju čelika utvrđuju se i oblasti u kojima je privrednim društvima u sektoru čelika dostupna državna pomoć u skladu sa pravilima o državnoj pomoći. Međutim, državna pomoć za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u sektoru čelika nije opravdana u trenutnim uslovima prekomjerne proizvodnje na evropskim i svjetskim tržištima¹³. Sektor čelika trebalo bi stoga izuzeti iz područja primjene ovih smjernica.
16. Odlukom Savjeta 2010/787/EU¹⁴ utvrđuju se uslovi pod kojim se operativna pomoć, socijalna pomoć

¹⁰ U ovim smjernicama izrazi „MSP”, „malo privredno društvo” i „srednje privredno društvo” imaju značenja koja su utvrđena u Preporuci Komisije 2003/361/EZ od 6. maja 2003. godine o definiciji mikro, malih i srednjih privrednih društava (SL L 124, 20.5.2003, str. 36), a „veliko privredno društvo” je svako privredno društvo koje nije MSP

¹¹ U ovim smjernicama da bi se izbjegla diskriminacija između javnog i privatnog vlasništva privrednih društava, „manja privredna društva u državnom vlasništvu” su privredne jedinice koje mogu samostalno da odlučuju, koje bi se mogle smatrati malim ili srednjim privrednim društvima u skladu sa Preporukom 2003/361/EZ da 25% ili više kapitala ili glasačkih prava neposredno ili posredno ne kontroliše, zajedno ili pojedinačno, jedan ili više javnih organa.

¹² Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomsko-socijalnom komitetu i Komitetu regiona: Akcioni plan za konkurentnu i održivu industriju čelika u Evropi, COM(2013) 407.

¹³ Akcioni plan za industriju čelika, str. 3

¹⁴ Odluka Savjeta 2010/787/EU od 10. decembra 2010. godine o državnoj pomoći za lakše zatvaranje nekonkurentnih rudnika uglja (SL L 336, 21.12.2010, str. 24).

i pomoć za zaštitu životne sredine može dodijeliti nekonkurentnoj proizvodnji u sektoru uglja do 2027. godine¹⁵. Važeća pravila EU zasnivaju se na prethodnim sektorskim pravilima, koja su se primjenjivala od 2002. do 2010. godine¹⁶ i od 1993. do 2002. godine¹⁷, a kojima je olakšano restrukturiranje nekonkurentnih privrednih društava aktivnih u sektoru uglja. Zbog svega navedenog, a imajući u vidu stalnu potrebu da se obezbjeđuje pomoć za strukturno prilagođavanje proizvodnje uglja u Uniji, sadašnja pravila stroža su od prethodnih i zahtijevaju trajni prekid proizvodnje i prodaje u oblasti proizvodnje uglja za koju se prima pomoć, kao i konačno zatvaranje nekonkurentnih proizvodnih jedinica najkasnije do 31. decembra 2018. godine. Primjenjujući ta pravila, nekoliko država članica donijelo je i sprovodi planove čiji je cilj konačno zatvaranje rudnika uglja u poteškoćama kojima upravljaju privredna društva iz ovog sektora¹⁸. Sektor uglja trebalo bi stoga izuzeti iz područja primjene ovih smjernica.

17. Iskustvo Komisije u pogledu spašavanja i restrukturiranja finansijskih institucija tokom finansijske i ekonomske krize pokazalo je da imajući u vidu posebne karakteristike finansijskih institucija i finansijskih tržišta mogu biti korisna posebna pravila za finansijski sektor. Privredna društva za koja važe posebna pravila za finansijski sektor stoga su izuzeta iz područja primjene ovih smjernica.

2. PODRUČJE PRIMJENE SMJERNICA

2.1. Sektorsko područje primjene

18. Komisija će ove smjernice primjenjivati na pomoć svim privrednim društvima u poteškoćama, osim na privredna društva koja posluju u sektoru uglja¹⁹ ili sektoru čelika²⁰ i privredna društva za koja važe posebna pravila za finansijske institucije²¹, ne dovodeći u pitanje posebna pravila koja se odnose na privredna društva u poteškoćama u određenom sektoru²². Komisija će ove smjernice primjenjivati na sektor ribarstva i akvakulture, pri čemu će se poštovati posebna pravila utvrđena Smjernicama za ispitivanje državne pomoći za ribarstvo i akvakulturu²³, i na poljoprivredni sektor, uključujući i sektor primarne poljoprivredne proizvodnje²⁴.

2.2. Materijalno područje primjene: značenje „privrednog društva u poteškoćama”

19. Država članica koja predlaže da se u skladu sa ovim smjernicama dodijeli pomoć nekom privrednom društvu mora dokazati na osnovu objektivnih kriterijuma da je dotično privredno društvo u poteškoćama u smislu ovog odjeljka, što podliježe posebnim odredbama o pomoći za spašavanje i

¹⁵ SL L 336, 21.12.2010, str. 24.

¹⁶ Regulativa Savjeta (EZ) br. 1407/2002 od 23. jula 2002. godine o državnoj pomoći industriji uglja (SL L 205, 2.8.2002, str. 1).

¹⁷ Odluka Komisije br. 3632/93/EZUČ od 28. decembra 1993. godine o utvrđivanju pravila Zajednice o državnoj pomoći industriji uglja (SL L 329, 30.12.1993, str. 12).

¹⁸ V. odluke Komisije u predmetima N 175/2010 – Slovenija, SA.33013 – Poljska, N 708/2007 – Njemačka, SA.33033 – Rumunija i SA.33861 – Mađarska.

¹⁹ Kako je utvrđeno u Odluci 2010/787/EU

²⁰ Kako je utvrđeno u Prilogu IV Saopštenja Komisije: Smjernice za regionalnu državnu pomoć za period 2014-2020. (SL C 209, 23.7.2013, str. 1).

²¹ Saopštenje Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za mjere podrške u korist banaka u kontekstu finansijske krize počevši od 1. avgusta 2013. („Saopštenje o bankarstvu”) (SL C 216, 30.7.2013, str. 1).

²² Posebna pravila te vrste postoje i za sektor prevoza tereta u željezničkom saobraćaju – v. Smjernice Zajednice o državnoj pomoći za privredna društva u željezničkom sektoru (SL C 184, 22.7.2008, str. 13)

²³ Smjernice za ispitivanje državne pomoći za ribarstvo i akvakulturu (SL C 84, 3.4.2008, str. 10).

²⁴ U ovim smjernicama „primarna poljoprivredna proizvodnja” je proizvodnja proizvoda ratarstva ili stočarstva navedenih u Prilogu I Ugovora, bez obavljanja dodatnih radnji kojima bi se promijenila priroda tih proizvoda.

privremenoj podršci za restrukturiranje iz tačke 29.

20. U ovim smjernicama smatra se da je privredno društvo u poteškoćama ako je bez intervencije države gotovo siguran prestanak njegovog poslovanja u kratkoročnom ili dugoročnom periodu. Stoga se smatra da je privredno društvo u poteškoćama ako je ispunjen najmanje jedan od sljedećih uslova:
- (a) U slučaju društva sa ograničenom odgovornošću²⁵ ako je više od polovine njegovog upisanog osnovnog kapitala²⁶ izgubljeno zbog akumuliranih gubitaka. To se događa kada se odbijanjem akumuliranih gubitaka od rezervi i svih drugih elemenata koji se generalno smatraju dijelom sopstvenih sredstava društva) dobije negativan kumulativni iznos koji prelazi polovinu upisanog osnovnog kapitala.
 - (b) U slučaju društva u kojem barem neki članovi imaju neograničenu odgovornost za dug društva²⁷: ako je više od polovine njegovog kapitala prikazanog u finansijskim izvještajima društva izgubljeno zbog akumuliranih gubitaka.
 - (c) Ako je privredno društvo predmet opšteg postupka zbog insolventnosti ili ispunjava kriterijume u skladu sa domaćim pravom da se protiv njega na zahtjev povjerilaca pokrene opšti postupak zbog insolventnosti.
 - (d) U slučaju privrednog društva koje nije MSP ako je tokom posljednje dvije godine:
 - i. odnos knjigovodstvenog duga prema kapitalu privrednog društva bio veći od 7,5 i
 - ii. EBITDA koeficijent pokriva kamata privrednog društva bio niži od 1,0.
21. Novoosnovano privredno društvo ne može dobiti pomoć na osnovu ovih smjernica čak i ako je njegov početni finansijski položaj nesiguran. To je, na primjer, slučaj ako je novo privredno društvo nastalo likvidacijom prethodnog privrednog društva ili je samo preuzelo imovinu tog privrednog društva. Privredno društvo se u načelu smatra novoosnovanim tokom prve tri godine od početka poslovanja u relevantnom području djelatnosti. Tek po isteku tog perioda privredno društvo može dobiti pomoć na osnovu ovih smjernica ukoliko:
- (a) ispunjava uslove za privredno društvo u poteškoćama u smislu ovih smjernica i
 - (b) nije dio veće poslovne grupe²⁸, osim pod uslovima utvrđenim u tački 22.
22. Privredno društvo koje pripada većoj poslovnoj grupi ili ga je ta grupa preuzela ne može po pravilu dobiti pomoć na osnovu ovih smjernica, osim ako se može dokazati da je uzrok poteškoća u samom društvu i nisu rezultat arbitrarnog preraspoređivanja troškova unutar grupe, kao i da su poteškoće preteške da bi ih grupa mogla sama riješiti. Ako privredno društvo u poteškoćama osnuje društvo kći, smatra se da društvo kći i društvo koje ga kontroliše zajedno čine grupu i mogu primiti državnu pomoć pod uslovima iz ove tačke.
23. S obzirom na to da je ugrožen njegov opstanak, privredno društvo u poteškoćama ne može se smatrati odgovarajućim sredstvom za podsticanje drugih ciljeva javne politike sve dok se ne obezbijedi njegova

²⁵ To se naročito odnosi na vrste društava navedene u Prilogu I Direktive 2013/34/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. juna 2013. godine o godišnjim finansijskim iskazima, konsolidovanim finansijskim iskazima i srodnim izvještajima za određene vrste privrednih društava, o izmjeni Direktive 2006/43/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta i o prestanku važenja direktiva Savjeta 78/660/EEZ i 83/349/EEZ (SL L 182, 29.6.2013, str. 19)

²⁶ Kada je to odgovarajuće, „osnovni kapital” obuhvata svaku emisiju premiju;

²⁷ To se naročito odnosi na vrste društava navedene u Prilogu II Direktive 2013/34/EU.

²⁸ Da bi se utvrdilo da li je društvo nezavisno ili je dio grupe, u obzir se uzimaju kriterijumi iz Priloga I Preporuke 2003/361/EZ.

održivost. Iz tog razloga, Komisija smatra da pomoć privrednim društvima u poteškoćama može doprinijeti razvoju privrednih djelatnosti a da pritom nema štetan uticaj na trgovinu u mjeri u kojoj je to suprotno zajedničkom interesu samo ukoliko su ispunjeni uslovi iz ovih smjernica, čak i ako je takva pomoć dodijeljena u skladu sa već odobrenom šemom.

24. Stoga je brojnim regulativama i saopštenjima u oblasti državne pomoći i drugim oblastima utvrđena zabrana primanja pomoći za privredna društva u poteškoćama. Za potrebe tih regulativa i saopštenja, ukoliko u njima nije drukčije utvrđeno:
- (a) „privredna društva u poteškoćama” ili „preduzeća u poteškoćama” podrazumijevaju privredna društva u poteškoćama u smislu tačke 20 ovih smjernica i
 - (b) ne smatra se da je malo ili srednje privredno društvo koje postoji manje od tri godine u poteškoćama osim ako ispunjava uslove iz tačke 20 podtačka (c).

2.3. Pomoć za spašavanje, pomoć za restrukturiranje i privremena podrška za restrukturiranje

25. Ove smjernice odnose se na tri vrste pomoći: pomoć za spašavanje, pomoć za restrukturiranje i privremena podrška za restrukturiranje.
26. Pomoć za spašavanje je po prirodi hitna i privremena pomoć. Njen primarni cilj je da omogući opstanak posrnulog privrednog društva u kratkom periodu koji je potreban da se izradi plan restrukturiranja ili likvidacije. Opšte načelo je da pomoć za spašavanje omogućava privremenu podršku privrednom društvu koje se suočava sa ozbiljnim pogoršanjem svog finansijskog položaja, što uključuje ozbiljnu krizu likvidnosti ili tehničku insolventnost. Takva privremena podrška trebalo bi da mu omogući vrijeme za analizu okolnosti koje su dovele do poteškoća i za razvoj odgovarajućeg plana za rješavanje tih poteškoća.
27. Pomoć za restrukturiranje često uključuje trajniju pomoć i njome se mora ponovo uspostaviti dugoročna održivost korisnika na osnovu izvodljivog, koherentnog i dalekosežnog plana restrukturiranja, omogućavajući istovremeno adekvatan sopstveni doprinos i raspodjelu tereta i ograničavajući potencijalno narušavanje konkurencije.
28. Privremena podrška za restrukturiranje je pomoć za likvidnost namijenjena da se njome pruži podrška restrukturiranju privrednog društva obezbjeđivanjem uslova koji su korisniku potrebni da osmisli i sprovede odgovarajuće mjere za ponovno uspostavljanje dugoročne održivosti. Privremena podrška za restrukturiranje može se dodijeliti samo malim i srednjim privrednim društvima i manjim privrednim društvima u državnom vlasništvu.
29. Odstupanjem od tačke 19, pomoć za spašavanje, a u slučaju MSP i malih privrednih društava u državnom vlasništvu i privremena podrška za restrukturiranje, može se dodijeliti i privrednim društvima koja nisu u poteškoćama u smislu tačke 20, ali koja se zbog izuzetnih i nepredviđenih okolnosti suočavaju sa ozbiljnom potrebom za likvidnošću.

2.4. Pomoć za pokrivanje socijalnih troškova restrukturiranja

30. Restrukturiranje po pravilu podrazumijeva smanjenje ili napuštanje djelatnosti pogođenih poteškoćama. Smanjivanje ili napuštanje djelatnosti često je potrebno radi racionalizacije i efikasnosti i nije povezano sa smanjenjem kapaciteta koje se može zahtijevati kao uslov za dobijanje pomoći. Takve mjere po pravilu dovode do smanjenja radne snage korisnika, nezavisno od razloga za te mjere.
31. Radno zakonodavstvo država članica može uključivati opšte sisteme socijalnog osiguranja na osnovu kojih se višku zaposlenih direktno isplaćuju određene naknade. Takvi se sistemi ne smatraju državnom pomoći u smislu člana 107 stav 1 Ugovora.

32. Pored takvih naknada socijalnog osiguranja za zaposlene, opštim sistemima socijalnog osiguranja često se predviđa da država pokrije troškove naknada koje privredno društvo dodjeljuje višku radnika a koje prelaze njegove zakonske ili ugovorne obaveze. Ako su takvi sistemi bez sektorskih ograničenja generalno dostupni svakom radniku koji ispunjava prethodno utvrđene uslove za automatsko sticanje prava, ne smatra se da ti sistemi uključuju pomoć iz člana 107 stav 1 za privredna društva koja sprovode restrukturiranje. Ukoliko se pak sistemi upotrebljavaju za podršku restrukturiranju u određenim industrijama, mogu uključivati pomoć zbog selektivnog načina na koji seupotrebljavaju²⁹.
33. Obaveze samog privrednog društva na osnovu radnog zakonodavstva ili kolektivnih ugovora sa sindikatima u okviru kojih mora da obezbijedi određene naknade višku radnika, kao što su otpremnine ili mjere za povećanje njihove zapošljivosti, dio su uobičajenih troškova poslovanja koje privredno društvo mora pokriti iz sopstvenih izvora. Zbog toga se svaki doprinos države za te troškove mora smatrati za pomoć. To važi nezavisno od toga da li se plaćanja vrše direktno privrednom društvu ili zaposlenima preko državne agencije.
34. Komisija nema *a priori* prigovor na takvu pomoć ako se dodjeljuje privrednom društvu u poteškoćama jer donosi ekonomske koristi koje prelaze interese dotičnog privrednog društva, čime se omogućavaju strukturalne promjene i smanjuju problemi.
35. Osim što pruža neposrednu finansijsku podršku, takva se pomoć u načelu dodjeljuje u vezi sa određenim programom restrukturiranja za osposobljavanje, savjetovanje i praktičnu pomoć pri pronalaženju drugog zaposlenja, pomoć prilikom premještanja kao i stručnog osposobljavanja i pomoć za zaposlene koji žele da pokrenu novi posao. Budući da se takvim mjerama kojima se povećava zapošljivost viška radnika doprinosi ostvarivanju cilja smanjivanja socijalnih problema, Komisija dosledno ima pozitivan stav prema takvoj pomoći ako se dodjeljuje privrednim društvima u poteškoćama.

3. USKLAĐENOST SA UNUTRAŠNjim TRŽIŠTEM

36. Okolnosti u kojima se državna pomoć privrednim društvima u poteškoćama može odobriti kao usklađena sa unutrašnjim tržištem utvrđeni su članom 107 st. 2 i 3 Ugovora. Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Komisija je ovlašćena da odobri „pomoć za olakšavanje razvoja određenih privrednih djelatnosti [...] kada takva pomoć ne utiče negativno na uslove trgovanja u obimu koji bi bio suprotan zajedničkom interesu”. To naročito važi kada je pomoć potrebna da se otklone razlike prouzrokovane tržišnim neuspjesima ili da se obezbijedi ekonomska i socijalna kohezija.
37. Mjere pomoći u korist velikih privrednih društava moraju se pojedinačno prijaviti Komisiji. Pod određenim uslovima Komisija može odobriti šeme za manje iznose pomoći malim i srednjim privrednim društvima i manjim privrednim društvima u državnom vlasništvu: ti uslovi utvrđeni su u Poglavlju 6³⁰.
38. Prilikom ocjenjivanja da li se prijavljena pomoć može proglasiti usklađenom sa unutrašnjim tržištem, Komisija razmatra da li je ispunjen svaki od sljedećih uslova:

²⁹ U svojoj presudi u predmetu C-241/94 Francuska protiv Komisije [1996] Recueil I-4551, (Kimberly Clark Sopalin), Sud pravde je potvrdio da sistem finansiranja na diskrecionoj osnovi koji primjenjuju francuski nadležni organi, u okviru Nacionalnog fonda za zapošljavanje, može određena privredna društva staviti u povoljniji položaj u odnosu na druge i da je zbog toga riječ o pomoći u smislu člana 107 stav 1 Ugovora. Presuda Suda nije dovela u pitanje zaključak Komisije da je pomoć bila usklađena sa unutrašnjim tržištem.

³⁰ Da bi se izbjegle nedoumice: time se države članice ne sprečavaju da pojedinačno prijave pomoć dodijeljenu MSP i manjim privrednim društvima u državnom vlasništvu. U takvim slučajevima Komisija će ocijeniti pomoć na osnovu načeloa utvrđenih u ovim smjernicama.

- (a) doprinos precizno definisanom cilju od zajedničkog interesa: mjera državne pomoći mora biti usmjerena na cilj od zajedničkog interesa u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora (odjeljak 3.1.).
 - (b) potreba za intervencijom države: mjera državne pomoći mora biti usmjerena na situaciju u kojoj pomoć može da donese bitno poboljšanje koje tržište samo ne može da ostvari, na primjer otklanjanjem tržišnog neuspjeha ili rješavanjem problema u pogledu jednakosti ili kohezije (odjeljak 3.2.).
 - (c) primjerenost mjere pomoći: mjera pomoći neće se smatrati usklađenom ukoliko se isti cilj može ostvariti nekom drugom mjerom, kojom se u manjoj mjeri narušava konkurencija (odjeljak 3.3.).
 - (d) podsticajni efekat: mora se dokazati da bi se bez pomoći restrukturiranje, prodaja ili likvidacija korisnika sprovela na način kojim se ne bi ostvario cilj od zajedničkog interesa (odjeljak 3.4.).
 - (e) proporcionalnost pomoći (pomoć svedena na minimum): pomoć ne smije premašiti najmanji iznos potreban za ostvarenje cilja od zajedničkog interesa (odjeljak 3.5.).
 - (f) izbjegavanje neprimjerenih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu između država članica: negativni efekti pomoći moraju biti dovoljno ograničeni, tako da opšti rezultat mjere bude pozitivan (odjeljak 3.6.).
 - (g) transparentnost pomoći: države članice, Komisija, privredni subjekti i javnost moraju imati jednostavan pristup svim relevantnim aktima i bitnim informacijama o dodijeljenoj pomoći (odjeljak 3.7.).
39. Ako nije ispunjen bilo koji od prethodno navedenih kriterijuma, pomoć se neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
40. Opšti rezultat određenih kategorija šema može nadalje biti predmet zahtjeva naknadne (*ex post*) evaluacije kako je opisano u tač. 118, 119 i 120 ovih smjernica.
41. Pored toga, ukoliko je mjera pomoći ili s njom povezani uslovi (uključujući način njenog finansiranja kada je način finansiranja sastavni dio mjere pomoći) neodvojivo povezana sa povredom prava Unije, pomoć se ne može proglasiti usklađenom sa unutrašnjim tržištem³¹.
42. U ovom poglavlju Komisija utvrđuje uslove na osnovu kojih ocjenjuje svaki od kriterijuma iz tačke 38.

3.1. Doprinos cilju od zajedničkog interesa

43. S obzirom na važnost izlaska sa tržišta za proces rasta produktivnosti, samo sprečavanje izlaska privrednog društva sa tržišta ne predstavlja dovoljno opravdanje za dodjelu pomoći. Trebalo bi pružiti jasne dokaze da je pomoć namijenjena za ostvarivanje cilja od zajedničkog interesa, tj. da joj je cilj da spriječi socijalne probleme ili riješi tržišni neuspjeh (odjeljak 3.1.1.) ponovnim uspostavljanjem dugoročne održivosti privrednog društva (odjeljak 3.1.2.).

3.1.1. Dokazivanje socijalnih problema ili tržišnog neuspjeha

44. Države članice moraju dokazati da bi neuspjeh korisnika vjerovatno uzrokovao ozbiljne socijalne probleme ili ozbiljan tržišni neuspjeh, pri čemu naročito moraju prikazati da:
- (a) stopa nezaposlenosti u odnosnom regionu/regionima (na nivou NUTS II):
 - i. veća je od prosjeka Unije, postojana i prate je poteškoće prilikom otvaranja novih radnih

³¹ V. na primjer predmet C-156/98 Njemačka protiv Komisije [2000] Recueil I-6857, tačka 78 i predmet C-333/07 Régie Networks protiv Rhone Alpes Bourgogne [2008] Recueil I-10807, tač. 94-116.

mjesta u odnosnom regionu/regionima ili

- ii. veća je od nacionalnog prosjeka, postojana i prate je poteškoće prilikom otvaranja novih radnih mjesta u odnosnom regionu/regionima;
- (b) postoji rizik od prekida pružanja važne usluge koju je teško nadomjestiti i koju nijedan konkurent ne bi mogao lako preuzeti (npr. nacionalni pružalac infrastrukture);
- (c) izlazak sa tržišta privrednog društva koje ima važnu sistemsku ulogu u određenom regionu ili sektoru imao bi potencijalne negativne posljedice (na primjer, dobavljač važnih inputa);
- (d) postoji rizik od prekida kontinuiteta pružanja usluga od opšteg ekonomskog interesa;
- (e) neuspjeh ili negativni podsticaji kreditnih tržišta doveli bi do stečaja inače održivog privrednog društva;
- (f) izlazak sa tržišta dotičnog privrednog društva doveo bi do nepovratnog gubitka važnog tehničkog znanja odnosno stručnosti ili
- (g) pojavile bi se slične situacije ozbiljnih problema koje odnosna država članica valjano potkrijepi.

3.1.2. Plan restrukturiranja i ponovno uspostavljanje dugoročne održivosti

45. Pomoć za restrukturiranje u smislu ovih smjernica ne može se ograničiti na finansijsku pomoć za pokriće ranijih gubitaka a da se pritom ne rješavaju uzroci tih gubitaka. Komisija će stoga u slučaju pomoći za restrukturiranje zahtijevati da predmetna država članica dostavi izvodljiv, koherentan i dalekosežan plan restrukturiranja za ponovno uspostavljanje dugoročne održivosti korisnika³². Restrukturiranje može uključivati jedan ili više sljedećih elemenata: reorganizaciju i racionalizaciju djelatnosti korisnika na efikasnijoj osnovi, što obično uključuje napuštanje djelatnosti koje ostvaruju gubitke, restrukturiranje postojećih djelatnosti koje ponovo mogu postati konkurentne i, po mogućnosti, diverzifikaciju u pravcu novih i održivih djelatnosti. To po pravilu uključuje i finansijsko restrukturiranje u obliku ubrizgavanja kapitala od strane novih ili postojećih akcionara i smanjenje duga od strane postojećih povjerilaca.
46. Dodjela pomoći mora se stoga usloviti sprovođenjem plana restrukturiranja koji Komisija mora da odobri u svim slučajevima *ad hoc* pomoći.
47. Planom restrukturiranja mora se ponovno uspostaviti dugoročna održivost korisnika u razumnom roku i na osnovu realnih pretpostavki o budućim uslovima poslovanja koji bi trebalo da isključuju svaku dodatnu državnu pomoć koja nije obuhvaćena planom restrukturiranja. Period restrukturiranja trebalo bi da bude što kraći. Plan restrukturiranja mora se sa svim relevantnim pojedinostima dostaviti Komisiji i mora naročito sadržati podatke navedene u ovom odjeljku (3.1.2.).
48. U planu restrukturiranja moraju se opisati uzroci poteškoća korisnika i njegove slabosti, kao i navesti na koji način će se predloženim mjerama restrukturiranja otkloniti osnovni problemi korisnika.
49. Plan restrukturiranja mora da sadrži informacije o poslovnom modelu korisnika, iz kojih se može vidjeti na koji način će plan doprinijeti dugoročnoj održivosti korisnika. To bi naročito trebalo da uključuje informacije o organizacionoj strukturi korisnika, finansiranju, korporativnom upravljanju i svim drugim relevantnim aspektima. U planu restrukturiranja trebalo bi ocijeniti da li su se poteškoće korisnika mogle izbjeći odgovarajućom i blagovremenom reakcijom uprave i, ukoliko je tako, trebalo bi dokazati da su izvršene odgovarajuće promjene u upravljanju. Ako poteškoće korisnika proizilaze iz nedostataka njegovog poslovnog modela ili sistema korporativnog upravljanja, zahtijevaće se

³² Indikativni model plana restrukturiranja utvrđen je u Prilogu II.

odgovarajuće promjene.

50. Očekivane rezultate planiranog restrukturiranja trebalo bi prikazati u obliku osnovnog scenarija kao i u obliku pesimističnog (ili najgoreg mogućeg) scenarija. Za te potrebe u planu restrukturiranja trebalo bi, između ostalog, uzeti u obzir trenutno stanje i buduće mogućnosti ponude i tražnje na relevantnom proizvodnom tržištu kao i glavne činioce troškova industrije, što treba da odražava pretpostavke osnovnog i najgoreg scenarija, kao i konkretne prednosti i slabosti korisnika. Pretpostavke bi trebalo uporediti sa odgovarajućim mjerilima na nivou sektora i trebalo bi ih, po potrebi, prilagoditi kako bi bile usklađene sa okolnostima svojstvenim određenoj državi i sektoru. Korisnik treba da obezbijedi istraživanje tržišta i analizu osjetljivosti kojima se utvrđuju najvažniji parametri uspješnosti korisnika i glavni faktori predviđenih rizika.
51. Ponovno uspostavljanje održivosti korisnika trebalo bi da se prvenstveno zasniva na unutrašnjim mjerama, što bi naročito podrazumijevalo napuštanje djelatnosti koje bi i dalje srednjoročno uzrokovalle strukturne gubitke. Ponovno uspostavljanje održivosti ne smije da zavisi od optimističkih pretpostavki o spoljnim činiocima kao što su kolebanje cijena, tražnja ili ponuda ograničenih resursa niti se može povezivati sa tim da korisnik postiže bolje rezultate od tržišta i svojih konkurenata ili da ulazi ili se širi u nove djelatnosti u kojima nema iskustva niti dokazane rezultate (osim ukoliko je to opravdano i potrebno iz razloga diverzifikacije i održivosti).
52. Dugoročna održivost postiže se ukoliko privredno društvo može da obezbijedi odgovarajući predviđeni prinos na kapital nakon što je pokrilo sve svoje troškove uključujući amortizaciju i finansijske troškove. Restrukturirano privredno društvo trebalo bi da bude sposobno da se samostalno nadmeće na tržištu.

3.2. Potreba za intervencijom države

53. Države članice koje namjeravaju da dodijele pomoć za restrukturiranje moraju dostaviti poređenje sa vjerodostojnim alternativnim scenarijem koji ne uključuje državnu pomoć, i tim poređenjem pokazati da se odgovarajući cilj ili ciljevi iz odjeljka 3.1.1. ne bi ostvarili ili bi se ostvarili u manjoj mjeri u slučaju tog alternativnog scenarija. Takvi scenariji mogu, na primjer, da uključuju reorganizaciju duga, prodaju imovine, prikupljanje privatnog kapitala, prodaju konkurentima ili podjelu preduzeća, što bi se sprovelo pokretanjem postupka u slučaju insolventnosti, postupkom reorganizacije ili na neki drugi način.

3.3. Primjerenost

54. Države članice trebalo bi da obezbijede da se pomoć dodjeljuje u obliku koji omogućava da se cilj ostvari na način kojim se u najmanjoj mjeri narušava konkurencija. U slučaju privrednih društava u poteškoćama to se može postići na način da se obezbijedi da je vrsta dodijeljene pomoći primjerena za rješavanje poteškoća korisnika i da se za nju zahtijeva odgovarajuća naknada. U ovom se odjeljku utvrđuju zahtjevi koji se moraju ispuniti kako bi se dokazalo da je mjera pomoći primjerena.

3.3.1. Pomoć za spašavanje

55. Da bi Komisija odobrila pomoć za spašavanje, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:
- (a) mora se sastojati od privremene podrške za likvidnost u obliku garancija za zajam ili zajmova;
 - (b) finansijski troškovi zajma ili u slučaju garancija za zajam ukupni finansijski troškovi zajma obezbijeđenog garancijom, uključujući kamatnu stopu zajma i premiju za garanciju, moraju biti u skladu sa tačkom 56;
 - (c) osim ako je drukčije utvrđeno u dolje navedenoj tački (d), svaki zajam mora se otplatiti i svaka

garancija mora prestati da važi najkasnije šest mjeseci nakon isplate prve rate korisniku;

- (d) države članice moraju se obavezati da će Komisiji, najkasnije šest mjeseci nakon odobravanja mjere pomoći za spašavanje ili u slučaju pomoći koja nije prijavljena najkasnije šest mjeseci nakon isplate prve rate korisniku, dostaviti:
- i. dokaz da je zajam u cjelosti otplaćen i/ili da je garancija istekla; ili
 - ii. plan restrukturiranja iz odjeljka 3.1.2., ukoliko korisnik ispunjava uslove za privredno društvo u poteškoćama (a ne da se samo suočava sa ozbiljnom potrebom za likvidnošću u okolnostima predviđenim u tački 29 ovog dokumenta); nakon dostavljanja plana restrukturiranja, odobrenje pomoći za spašavanje automatski se produžava sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o planu restrukturiranja, osim ukoliko Komisija odluči da takvo produženje nije opravdano ili da ga treba ograničiti vremenski ili u području primjene; kada se utvrdi i počne sprovoditi plan restrukturiranja za koji je zatražena pomoć, sva dodatna pomoć smatra se da predstavlja pomoć za restrukturiranje; ili
 - iii. plan likvidacije u kojem su obrazloženi koraci koji vode ka likvidaciji korisnika u razumnom vremenskom roku bez dodatne pomoći.
- (e) Pomoć za spašavanje ne smije se koristiti za finansiranje strukturnih mjera kao što je preuzimanje značajnih poslovnih jedinica ili imovine, osim ukoliko su potrebne za opstanak korisnika tokom perioda spašavanja.

56. Visina naknade koju je korisnik obavezan da plati za pomoć za spašavanje trebalo bi da odražava osnovnu kreditnu sposobnost korisnika, ne uzimajući u obzir trenutne efekte poteškoća sa likvidnošću i državne podrške, i trebalo bi da pruži podsticaj korisniku da što prije otplati pomoć. Komisija će stoga zahtijevati da naknada bude utvrđena po stopi koja nije niža od referentne stope utvrđene u Saopštenju o referentnoj stopi³³ za oslabljena privredna društva sa uobičajenim stepenom kolateralizacije (trenutno jednogodišnja stopa IBOR uvećana za 400 baznih poena)³⁴ i da se poveća za najmanje 50 baznih poena za pomoć za spašavanje čije se odobrenje produžava u skladu sa tačkom 55 podtačka (d) ii.

57. Ukoliko postoje dokazi da stopa utvrđena u tački 56 nije primjereno mjerilo, na primjer ako se znatno razlikuje od tržišne cijene sličnih instrumenata koje je korisnik nedavno izdao, Komisija može na odgovarajući način prilagoditi zahtijevanu visinu naknade.

3.3.2. Pomoć za restrukturiranje

58. Države članice slobodno biraju oblik pomoći za restrukturiranje. Međutim, pritom moraju obezbijediti da je odabrani instrument primjeren za svrhu za koju je namijenjen. Države članice trebalo bi naročito da ocijene da li se problemi korisnika odnose na likvidnost ili solventnost i da odaberu odgovarajuće instrumente za rješavanje utvrđenih problema. Na primjer, u slučaju problema sa solventnošću primjereno rješenje moglo bi biti povećanje imovine dokapitalizacijom, dok bi u situaciji u kojoj se problemi uglavnom odnose na likvidnost, mogla biti dovoljna pomoć u obliku zajma ili garancija za zajam.

3.4. Podsticajni efekat

59. Države članice koje namjeravaju da dodijele pomoć za restrukturiranje moraju dokazati da bi bez pomoći došlo do restrukturiranja, prodaje ili likvidacije korisnika na način kojim se ne bi ostvario cilj

³³ Saopštenje Komisije o reviziji metode utvrđivanja referentnih i diskontnih stopa (SL C 14, 19.1.2008, str. 6).

³⁴ Da bi se izbjegle nedoumice: napomena o naknadi pomoći za spašavanje u tabeli o kreditnim maržama sadržanoj u tom saopštenju ne primjenjuje se na pomoć koja se ocjenjuje na osnovu ovih smjernica.

od zajedničkog interesa utvrđen u odjeljku 3.1.1. Ti dokazi mogu biti dio analize predstavljene u skladu sa tačkom 53.

3.5. Proporcionalnost pomoći/pomoć svedena na minimum

3.5.1. Pomoć za spašavanje

60. Pomoć za spašavanje mora biti ograničena na iznos koji je potreban da korisnik može i dalje da posluje tokom šest mjeseci. Prilikom utvrđivanja tog iznosa u obzir se uzima rezultat dobijen formulom iz Priloga I. Svaka pomoć koja je veća od iznosa dobijenog tim izračunavanjem odobriće se samo ako je propisno opravdana planom likvidnosti kojim se utvrđuju potrebe korisnika u pogledu likvidnosti tokom narednih šest mjeseci.

3.5.2. Pomoć za restrukturiranje

61. Iznos i intenzitet pomoći za restrukturiranje treba ograničiti na strogi minimum koji, imajući u vidu postojeća finansijska sredstva korisnika, njegovih akcionara ili poslovne grupe kojoj pripada, omogućava da se sprovede restrukturiranje. Mora se naročito obezbijediti dovoljan nivo sopstvenog doprinosa troškovima restrukturiranja i raspodjele tereta, kako je detaljnije utvrđeno u ovom odjeljku (3.5.2.). Pri takvom ocjenjivanju u obzir se uzima svaka prethodno dodijeljena pomoć za spašavanje.

3.5.2.1. Sopstveni doprinos

62. Za troškove restrukturiranja zahtijeva se znatan doprinos³⁵ iz sopstvenih sredstava korisnika pomoći, njegovih akcionara ili povjerilaca ili poslovne grupe kojoj pripada ili novih ulagača. Takav sopstveni doprinos trebalo bi u smislu efekata na solventnost ili likvidnost korisnika po pravilu da bude uporediv sa dodijeljenom pomoći. Ako na primjer pomoć koja će se dodijeliti jača vlasnički kapital korisnika, sopstveni doprinos trebalo bi na sličan način da sadrži mjere kojima se jača vlasnički kapital, kao što su prikupljanje svježeg vlasničkog kapitala od postojećih akcionara, otpis postojećeg duga i kapitalnih obveznica ili konverzija postojećeg duga u kapital, ili prikupljanje novog spoljnog kapitala po tržišnim uslovima. Komisija će prilikom ocjenjivanja potrebnog obima mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije u skladu sa tačkom 90 uzeti u obzir u kojoj mjeri sopstveni doprinos ima efekat uporediv sa dodijeljenom pomoći.

63. Doprinosi moraju biti konkretni, tj. stvarni, isključujući očekivane buduće dobiti kao što je novčani tok, i moraju biti što veći. Doprinos države ili javnog preduzeća može se uzeti u obzir samo ukoliko ne uključuje pomoć. To bi mogao biti slučaj, naročito, ukoliko doprinos obezbjeđuje subjekt koji je nezavisan od organa koji dodjeljuje pomoć (kao što je banka u vlasništvu države ili javno holding društvo) i koji donosi odluku o ulaganju na osnovu sopstvenih komercijalnih interesa³⁶.

64. Sopstveni doprinos obično se smatra adekvatnim ako iznosi najmanje 50% troškova restrukturiranja. U izuzetnim okolnostima i u slučajevima posebnih problema, koje država članica mora dokazati, Komisija može prihvatiti doprinos koji je manji od 50% troškova restrukturiranja, pod uslovom da je iznos tog doprinosa i dalje znatan.

3.5.2.2. Raspodjela tereta

65. Ako se državna podrška dodjeljuje u obliku kojim se jača vlasnički kapital korisnika, na primjer kada država dodjeljuje bespovratna sredstva, ubrizgava kapital ili otpisuje dug, dejstvo toga može biti da se akcionari i podređeni povjerioci štite od posljedica sopstvene odluke da izvrše

³⁵ Ovaj doprinos ne smije da uključuje nikakvu pomoć. To nije slučaj ako, na primjer, zajam podrazumijeva subvencionisanu kamatnu stopu ili su za njega izdate državne garancije koje sadrže elemente pomoći.

³⁶ V. na primjer Odluku Komisije u predmetu SA.32698 Air Åland.

ulaganje u korisnika. To može stvoriti moralni hazard i narušiti tržišnu disciplinu. Iz tog razloga pomoć za pokrivanje gubitaka treba dodjeljivati samo pod uslovima koji uključuju odgovarajuću raspodjelu tereta između postojećih ulagača.

66. Odgovarajuća raspodjela tereta po pravilu znači da postojeći akcionari, i po potrebi, podređeni povjerioci moraju u potpunosti preuzeti gubitke. Podređeni povjerioci trebalo bi da doprinesu preuzimanju gubitaka ili konverzijom u kapital ili otpisom glavnice odgovarajućih instrumenata. Stoga bi do intervencije države trebalo da dođe tek nakon što se svi gubici uzmu u obzir i pripišu se postojećim akcionarima i imaocima podređenog duga³⁷. U svakom slučaju tokom perioda restrukturiranja trebalo bi spriječiti novčane odlive korisnika prema imaocima vlasničkog kapitala ili podređenog duga u mjeri u kojoj je to zakonski moguće, osim ako bi to nesrazmjerno uticalo na one koji su ubrizgali svježi kapital.
67. Odgovarajuća raspodjela tereta znači i da bi svaku državnu pomoć kojom se jača vlasnički kapital korisnika trebalo dodjeljivati pod uslovima koji državi obezbjeđuju razumni udio u budućem prihodnom povećanju vrijednosti korisnika, imajući u vidu iznos ubrizganog državnog kapitala u poređenju sa preostalim iznosom kapitala društva nakon što se uzmu u obzir gubici.
68. Komisija može odobriti izuzeća od potpunog sprovođenja mjera iz tačke 66 ako bi te mjere inače dovele do nesrazmjernih rezultata. Takve situacije mogle bi uključivati slučajeve u kojima je iznos pomoći neznatan u odnosu na sopstveni doprinos ili u kojima odnosna država članica dokaže da bi podređeni povjerioci u ekonomskom smislu primili manje nego u redovnom postupku zbog insolventnosti da nije dodijeljena državna pomoć.
69. Komisija neće sistemski od imalaca nadređenog duga tražiti doprinos za poboljšanje stanja vlasničkog kapitala korisnika. Međutim, Komisija može smatrati da je takav doprinos osnova za smanjenje potrebnog obima mjera kojima se ograničava narušavanje konkurencije u skladu sa tačkom 90.

3.6. Negativni efekti

3.6.1. Načelo jednokratnosti pomoći

70. Kako bi se smanjili moralni hazard, podsticaji za prekomjerno preuzimanje rizika i potencijalno narušavanje konkurencije, pomoć privrednim društvima u poteškoćama treba dodjeljivati samo za jedan postupak restrukturiranja. To se naziva načelom jednokratnosti pomoći. Ukoliko je privrednom društvu koje je već primilo pomoć u skladu sa ovim smjernicama potrebna dodatna takva pomoć, to pokazuje da se poteškoće privrednog društva ponavljaju ili da nisu riješene na odgovarajući način kada je prethodno dodijeljena pomoć. Višekratne intervencije države vjerovatno će uzrokovati probleme moralnog hazarda i narušavanja konkurencije koji su suprotni zajedničkom interesu.
71. Ako je planirana pomoć za spašavanje ili restrukturiranje prijavljena Komisiji, država članica mora navesti da li je dotično privredno društvo već prethodno primilo pomoć za spašavanje, pomoć za restrukturiranje ili privremenu podršku za restrukturiranje, uključujući svaku takvu pomoć dodijeljenu prije stupanja na snagu ovih smjernica i neprijavljenu pomoć³⁸. U tom slučaju i ako je prošlo manje od deset godina³⁹ od dodjele pomoći, završetka perioda restrukturiranja

³⁷ Zbog toga se u trenutku pružanja pomoći mora utvrditi bilans stanja privrednog društva.

³⁸ U pogledu neprijavljene pomoći Komisija će u svojoj ocjeni uzeti u obzir mogućnost da se ta pomoć mogla proglasiti usklađenom sa unutrašnjim tržištem kao druga pomoć koja nije pomoć za spašavanje ili restrukturiranje.

³⁹ Pet godina u slučaju sektora primarne poljoprivredne proizvodnje.

ili prekida sprovođenja plana restrukturiranja (zavisno od toga koji je od tih događaja bio zadnji), Komisija neće odobriti dodatnu pomoć u skladu sa ovim smjernicama.

72. Izuzeća od tog pravila dozvoljena su u sljedećim slučajevima:

- (a) ako se pomoć za restrukturiranje dodjeljuje nakon pomoći za spašavanje kao dio jedinstvenog postupka restrukturiranja;
- (b) ako su pomoć za spašavanje ili privremena podrška za restrukturiranje dodijeljene u skladu sa ovim smjernicama a nakon te pomoći nije uslijedila pomoć za restrukturiranje, ako:
 - i. se u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovim smjernicama razumno moglo smatrati da će korisnik biti održiv u dugoročnom periodu i
 - ii. nova pomoć za spašavanje ili restrukturiranje bude potrebna nakon najmanje pet godina zbog nepredvidljivih okolnosti⁴⁰ za koje korisnik nije odgovaran;
- (c) u izuzetnim i nepredvidljivim okolnostima za koje korisnik nije odgovoran.

73. Bilo koja promjena u vlasničkoj strukturi korisnika do koje dođe nakon dodjele pomoći ili bilo koji sudski ili upravni postupak čiji je učinak saniranje bilansa, smanjenje obaveza ili otpis prethodnih dugova, ni na koji način ne utiče na primjenu načela jednokratnosti pomoći ako je riječ o istom privrednom društvu koje nastavlja poslovanje.

74. Ako je pomoć za spašavanje, pomoć za restrukturiranje ili privremenu podršku za restrukturiranje dobila poslovna grupa, Komisija po pravilu ne odobrava dodatnu pomoć za spašavanje ili restrukturiranje za samu grupu ili neke od subjekata koji pripadaju grupi osim ako je proteklo deset godina od dodjele pomoći, završetka perioda restrukturiranja ili prekida sprovođenja plana restrukturiranja, zavisno od toga koji je događaj bio zadnji. Ako je subjekt koji pripada poslovnoj grupi primio pomoć za spašavanje, pomoć za restrukturiranje ili privremenu podršku za restrukturiranje, grupa kao cjelina kao i drugi subjekti u grupi mogu dobiti pomoć za spašavanje ili restrukturiranje (pod uslovom da su ispunjene ostale odredbe ovih smjernica), sa izuzetkom korisnika kojem je ranije dodijeljena pomoć. Države članice moraju dokazati da se pomoć neće prenositi sa grupe ili sa drugih subjekata iz grupe na korisnika kojem je ranije dodijeljena pomoć.

75. Ako privredno društvo preuzme imovinu drugog privrednog društva, a naročito privrednog društva koje je bilo predmet jednog od postupaka iz tačke 73 ili postupka zbog insolventnosti pokrenutog na osnovu domaćeg prava i koje je već dobilo pomoć za spašavanje ili restrukturiranje ili privremenu podršku za restrukturiranje, za kupca ne važi načelo jednokratnosti pomoći, pod uslovom da ne postoji ekonomski kontinuitet između starog privrednog društva i kupca⁴¹.

3.6.2. Mjere kojima se ograničava narušavanje konkurencije

76. Prilikom dodjele pomoći za restrukturiranje moraju se preduzeti mjere kojima se ograničava narušavanje konkurencije kako bi se štetni efekti na uslove trgovanja sveli na najmanju moguću mjeru i kako bi pozitivni efekti premašili štetne. Komisija ocjenjuje odgovarajući oblik i obim takvih mjera u skladu sa ovim odjeljkom (3.6.2.).

⁴⁰ Nepredvidljiva okolnost je okolnost koju uprava korisnika ni na koji način nije mogla predvidjeti u trenutku izrade plana restrukturiranja i koja nije nastala zbog nemara ili grešaka uprave korisnika ili odluka grupe kojoj pripada.

⁴¹ V. spojene predmete C-328/99 i C-399/00 Italija i SIM 2 Multimedia protiv Komisije [2003] Recueil I-4035; spojene predmete T-415/05, T-416/05 i T- 423/05 Grčka i drugi protiv Komisije [2010] Recueil II-4749; predmet T-123/09 Ryanair protiv Komisije, nije još objavljeno (Evropski sud pravde potvrdio u žalbenom postupku u predmetu C-287/12 P, nije još objavljeno).

3.6.2.1. Priroda i oblik mjera kojima se ograničava narušavanje konkurencije

77. Ne dovodeći u pitanje tačku 84, mjere kojima se ograničava narušavanje konkurencije po pravilu su strukturne mjere. Ako je potrebno rješavati probleme narušavanja konkurencije u pojedinim slučajevima, Komisija može prihvatiti mjere ponašanja osim onih utvrđenih u tački 84 ili mjere za otvaranje tržišta umjesto nekih ili svih strukturnih mjera koje bi se inače zahtijevale.

Strukturne mjere – prodaja imovine i smanjenje poslovnih aktivnosti

78. Na osnovu ocjene u skladu sa kriterijumima za odmjeravanje mjera kojima se ograničava narušavanje konkurencije (utvrđene u odjeljku 3.6.2.2.), od privrednih društava koja koriste pomoć za restrukturiranje može se zatražiti da prodaju imovinu ili smanje kapacitet ili prisustvo na tržištu. Takve mjere trebalo bi sprovesti naročito na tržištu ili tržištima na kojima će privredno društvo imati značajan tržišni položaj nakon restrukturiranja, a naročito na onima na kojima postoji znatan višak kapaciteta. Prodaju imovine radi ograničavanja narušavanja konkurencije trebalo bi sprovesti bez neopravdanog odlaganja, uzimajući u obzir vrstu imovine koja se prodaje i sve prepreke njenoj prodaji⁴², a u svakom slučaju prije kraja sprovođenja plana restrukturiranja. Prodaja imovine, otpis dugova i napuštanje djelatnosti koje ostvaruju gubitke, koji bi u svakom slučaju bili potrebni da bi se ponovo uspostavila održivost, u načelu se ne smatraju dovoljnim za rješavanje narušavanja konkurencije, s obzirom na načela utvrđena u odjeljku 3.6.2.2.

79. Da bi se takvim mjerama osnažila konkurencija i doprinijelo unutrašnjem tržištu, trebalo bi da podržavaju ulazak na tržište novih konkurenata, širenje postojećih malih konkurenata ili prekograničnu djelatnost. Trebalo bi izbjegavati povlačenje na nacionalna tržišta i fragmentaciju unutrašnjeg tržišta.

80. Mjerama kojima se ograničava narušavanje konkurencije ne bi trebalo pogoršavati strukturu tržišta. Strukturne mjere bi stoga u načelu trebalo da budu u obliku prodaje imovine u skladu sa konceptom nastavka poslovanja održivih samostalnih preduzeća koja bi, ukoliko bi ih vodio odgovarajući kupac, dugoročno mogla uspješno da se nadmeću na tržištu. U slučaju da takav subjekt nije dostupan, korisnik bi mogao da izdvoji i naknadno da proda postojeću i na odgovarajući način finansiranu djelatnost, stvarajući tako novi i održivi subjekt koji bi trebalo da može da se nadmeće na tržištu. Strukturne mjere koje se sprovode samo u obliku prodaje imovine i ne uključuju stvaranje održivog subjekta koji može da se nadmeće na tržištu manje su uspješne u očuvanju konkurencije i stoga se odobravaju samo u izuzetnim slučajevima kada odnosna država članica dokaže da nijedan drugi oblik strukturnih mjera ne bi bio izvodljiv ili da bi se drugim strukturnim mjerama ozbiljno ugrozila ekonomska održivost privrednog društva.

81. Korisnik bi trebalo da olakša prodaju imovine, na primjer odvajanjem aktivnosti i saglasnošću da neće vrbovati klijente prodatog dijela preduzeća.

82. Ako se ispostavi da bi moglo biti teško pronaći kupca za imovinu koju korisnik predlaže da proda, korisnik mora, čim sazna za takve poteškoće, da odredi druge oblike prodaje ili mjere koje treba preduzeti u vezi sa predmetnim tržištem ili tržištima ako ne uspije prva prodaja imovine.

Mjere ponašanja

83. Cilj mjera ponašanja je da se obezbijedi da se pomoć koristi samo za finansiranje ponovnog uspostavljanja dugoročne održivosti i da se ne zloupotrebljava kako bi se produžili ozbiljni i trajni

⁴² Na primjer, moguća je prodaja portfelja ili individualne imovine, i trebalo bi je stoga sprovesti u znatno kraćem roku od prodaje preduzeća koje nastavlja da posluje, naročito kada to preduzeće treba prije toga izdvojiti iz većeg subjekta.

poremećaji strukture tržišta ili kako bi se korisnik zaštitio od zdrave konkurencije.

84. Sljedeće mjere ponašanja moraju se primjenjivati u svim slučajevima da bi se izbjeglo slabljenje dejstva strukturnih mjera i po pravilu bi ih trebalo sprovoditi u isto vrijeme kada i plan restrukturiranja:
- (a) od korisnika treba zahtijevati da se tokom restrukturiranja suzdrže od sticanja akcija u privrednim društvima, osim kada je to nužno da bi se obezbijedila dugoročna održivost korisnika. Time se nastoji obezbijediti da se pomoć koristi za ponovno uspostavljanje održivosti, a ne za finansiranje ulaganja ili širenje prisustva korisnika na postojećim ili novim tržištima. Nakon prijavljivanja, Komisija može svako takvo sticanje odobriti kao dio plana restrukturiranja;
 - (b) od korisnika treba zahtijevati da prilikom stavljanja na tržište svojih proizvoda i usluga ne razglase državnu pomoć kao konkurentnu prednost.
85. U izuzetnim okolnostima od korisnika će se možda morati zahtijevati da se suzdrže od poslovnog ponašanja čiji je cilj brzi rast njihovog tržišnog udjela koji se odnosi na posebne proizvode ili geografska tržišta nuđenjem uslova (na primjer u pogledu cijena ili drugih komercijalnih uslova) koje konkurenti koji ne primaju državnu pomoć ne mogu ponuditi. Takva će se ograničenja primjenjivati samo ukoliko se nijednom drugom strukturnom mjerom ili mjerom ponašanja ne može na odgovarajući način riješiti utvrđeno narušavanje konkurencije i ako se takvom mjerom samom po sebi ne ograničava konkurencija na predmetnom tržištu. Za potrebe primjene takvog zahtjeva, Komisija će uporediti uslove koje nudi korisnik sa uslovima koje nude vjerodostojni konkurenti sa znatnim tržišnim udjelom.

Mjere za otvaranje tržišta

86. U okviru svoje opšte ocjene Komisija će razmotriti moguće obaveze država članica u vezi sa mjerama koje donosi sama država članica ili korisnik, a kojima je cilj da podstaknu otvorenija, zdravija i konkurentnija tržišta, kao na primjer podržavanjem ulaska na tržište ili izlaska sa tržišta. To bi naročito moglo uključivati mjere kojima se za druge subjekte u Uniji u skladu sa pravom Unije otvaraju određena tržišta koja su neposredno ili posredno povezana sa djelatnostima korisnika. Takve inicijative mogu zamijeniti druge mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije koje bi se inače zahtijevale od korisnika.

3.6.2.2. Odmjeravanje mjera kojima se ograničava narušavanje konkurencije

87. Mjerama kojima se ograničava narušavanje konkurencije trebalo bi da se rješavaju i problemi moralnog hazarda i moguća narušavanja tržišta na kojima korisnik posluje. Obim tih mjera zavisice od nekoliko činilaca, kao što su naročito: obim i priroda pomoći i uslovi i okolnosti pod kojima je pomoć dodijeljena; veličina⁴³ i relativna važnost korisnika na tržištu i karakteristike predmetnog tržišta; i obim preostalih problema moralnog hazarda nakon primjene mjera sopstvenog doprinosa i raspodjele tereta.
88. Komisija će naročito razmotriti obim, kada je to primjereno na osnovu približnih vrijednosti, i prirodu pomoći kako u apsolutnim vrijednostima tako i u odnosu na imovinu korisnika i veličinu cjelokupnog tržišta.
89. Komisija će ocijeniti veličinu i relativnu važnost korisnika na njegovom tržištu ili tržištima i prije i poslije restrukturiranja, kako bi procijenila vjerovatne efekte pomoći na ta tržišta u odnosu na vjerovatni

⁴³ U tom smislu Komisija može uzeti u obzir i da li je korisnik srednje ili veliko privredno društvo.

ishod u slučaju izostanka državne pomoći. Mjere se prilagođavaju karakteristikama⁴⁴ tržišta kako bi se obezbijedilo očuvanje efikasne konkurencije.

90. Što se tiče zabrinutosti u pogledu moralnog hazarda, Komisija će ocjenjivati i stepen sopstvenog doprinosa i raspodjele tereta. Stepovima sopstvenog doprinosa i raspodjele tereta koji su viši od onih koji su propisani odjeljkom 3.5.2., može se ograničavanjem iznosa pomoći i moralnog hazarda, smanjiti potrebni obim mjera kojima se ograničava narušavanje konkurencije.
91. Budući da se aktivnostima restrukturiranja može narušiti unutrašnje tržište, mjere kojima se ograničava narušavanje konkurencije i koje pomažu da se obezbijedi da nacionalna tržišta ostanu otvorena i konkurentna razmatraće se na pozitivan način.
92. Mjere kojima se ograničava narušavanje konkurencije ne bi trebalo da ugrožavaju izgleda za ponovno uspostavljanje održivosti korisnika, što može biti slučaj ako je sprovođenje mjere vrlo skupo ili ako bi se, u izuzetnim slučajevima koje odnosna država članica valjano potkrijepi, tom mjerom smanjila aktivnost korisnika do te mjere da bi bilo ugroženo ponovno uspostavljanje njegove održivosti, niti bi takve mjere trebalo sprovoditi na štetu potrošača i konkurencije.
93. Pomoć za pokriće socijalnih troškova restrukturiranja koji su opisani u tač. 32 do 35 mora biti jasno određena u planu restrukturiranja jer se pomoć za socijalne mjere isključivo u korist viška zaposlenih ne uzima u obzir prilikom utvrđivanja obima mjera kojima se ograničava narušavanje konkurencije. U zajedničkom interesu Komisija će obezbijediti da su, u okviru plana restrukturiranja, socijalni efekti restrukturiranja u državama članicama, osim države članice koja pomoć dodjeljuje, što manji.

3.6.3. Primaoci prethodne nezakonite pomoći

94. Ako je privrednom društvu u poteškoćama prethodno dodijeljena nezakonita pomoć u odnosu na koju je Komisija donijela negativnu odluku koja sadrži nalog za povraćaj, i ako povraćaj nije izvršen što je suprotno članu 14 Regulative Savjeta (EZ) br. 659/1999⁴⁵, prilikom ocjenjivanja bilo koje pomoći koja se u skladu sa ovim smjernicama dodjeljuje istom privrednom društvu u obzir će se uzeti, kao prvo, kumulativni efekat stare i nove pomoći i, kao drugo, činjenica da stara pomoć nije vraćena⁴⁶.

3.6.4. Posebni uslovi za odobravanje pomoći

95. Komisija može utvrditi uslove i obaveze koje smatra potrebnim da se obezbijedi da pomoć ne narušava konkurenciju u obimu koji bi bio suprotan zajedničkom interesu, ukoliko se odnosna država članica nije obavezala da će donijeti takve odredbe. Komisija od države članice može, na primjer, da zahtijeva da sama preduzme određene mjere, da utvrdi određene obaveze korisnika ili da se suzdrži od dodjele drugih vrsta pomoći korisniku tokom perioda restrukturiranja.

3.7. Transparentnost

96. Države članice obezbjeđuju da se na sveobuhvatnoj internet stranici o državnoj pomoći, na nacionalnom ili regionalnom nivou, objave sljedeće informacije:
 - cjelokupan tekst odobrene šeme pomoći ili odluke o dodjeli individualne pomoći i njenih odredaba o sprovođenju, ili link na taj tekst,

⁴⁴ U obzir se naročito mogu uzeti nivoi koncentracije, ograničenja kapaciteta, nivo profitabilnosti i prepreke ulasku i širenju.

⁴⁵ Regulativa Savjeta (EZ) br. 659/1999 od 22. marta 1999. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ (SL L 83, 27.3.1999, str. 1).

⁴⁶ Predmet C-355/95 P, Textilwerke Deggendorf protiv Komisije i drugih [1997] Recueil I-2549.

- identitet organa koji dodjeljuje(u) pomoć,
- identitet pojedinih korisnika, oblik i iznos pomoći dodijeljene svakom korisniku, datum dodjele, vrsta privrednog društva (MSP/veliko privredno društvo), region u kojem se korisnik nalazi (na nivou NUTS II) i glavni privredni sektor u kojem korisnik djeluje (na nivou grane NACE)⁴⁷.

Od takvog se zahtjeva može odustati prilikom dodjele individualne pomoći u visini manjoj od 500 000 EUR (60 000 EUR za korisnike koji djeluju u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje). Za šeme u obliku poreske olakšice, informacije o iznosima individualne pomoći⁴⁸ mogu se dati u sljedećim rasponima (u milionima EUR): [0,06 – 0,5] (za korisnike koji djeluju u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje); [0,5 – 1]; [1 – 2]; [2 – 5]; [5 – 10]; [10 – 30]; [30 i više].

Te informacije moraju se objaviti nakon donošenja odluke o dodjeli pomoći, moraju se čuvati najmanje 10 godina i moraju biti dostupne široj javnosti bez ograničenja⁴⁹. Od država članica neće se zahtijevati da navedene informacije objave prije 1. jula 2016. godine⁵⁰.

4. POMOĆ ZA RESTRUKTURIRANJE U POTPOMOGNUTIM PODRUČJIMA

97. Ekonomska i socijalna kohezija primarni su cilj Evropske unije na osnovu člana 174 Ugovora, a na osnovu člana 175 zahtijeva se da druge politike doprinose tom cilju⁵¹. Komisija stoga uzima u obzir potrebe regionalnog razvoja prilikom ocjenjivanja pomoći za restrukturiranje u potpomognutim područjima. Međutim, činjenica da posrnulo privredno društvo ima sjedište na potpomognutom području ne opravdava popustljiv pristup pomoći za restrukturiranje: srednjoročno i dugoročno vještački opstanak privrednih društava ne pomaže regionu. Nadalje, za pospješivanje regionalnog razvoja najkorisnije je za sam region da koristi sopstvena sredstva na način da brzo razvija djelatnosti koje su održive i trajne. Konačno, narušavanje konkurencije mora se svesti na minimum, čak i u slučaju pomoći privrednim društvima u potpomognutim područjima. U tom kontekstu treba uzeti u obzir moguće štetne efekte „prelivanja” koji se mogu pojaviti u predmetnom području i u drugim potpomognutim područjima.

98. Prema tome kriterijumi iz Poglavlja 3 primjenjuju se isto tako i na potpomognuta područja, čak i ako se uzmu u obzir potrebe regionalnog razvoja. Međutim, ako nije drukčije predviđeno pravilima o državnoj pomoći u određenom sektoru, Komisija i u potpomognutim područjima primjenjuje odredbe iz odjeljka 3.6.2. o mjerama za ograničavanje narušavanja konkurencije na način da se ograniče negativni sistemski uticaji na region. To bi naročito moglo uključivati manje stroge zahtjeve u smislu

⁴⁷ Uz izuzetak poslovnih tajni i drugih povjerljivih informacija u propisno opravdanim slučajevima i za koje je potrebna saglasnost Komisije (Saopštenje Komisije o profesionalnoj tajni u odlukama o državnoj pomoći, C(2003) 4582, SL C 297, 9.12.2003, str. 6).

⁴⁸ Iznos koji se objavljuje je maksimalni dozvoljeni iznos poreske olakšice, a ne iznos koje se odbija svake godine (npr. u kontekstu poreskog odbitka, objavljuje se maksimalni dozvoljeni iznos poreskog odbitka, a ne stvarni iznos koji može zavisiti od oporezivih prihoda i svake se godine razlikovati).

⁴⁹ Te se informacije objavljuju u roku od šest mjeseci od datuma dodjele (ili za pomoć u obliku poreske olakšice u roku od jedne godine od datuma poreske prijave). U slučaju nezakonite pomoći države članice obavezne su da obezbijede naknadno objavljivanje tih informacija u roku od šest mjeseci od datuma odluke Komisije. Informacije su dostupne u formatu koji omogućava pretraživanje, izdvajanje i jednostavno objavljivanje podataka na internetu, na primjer u formatu CSV ili XML.

⁵⁰ Ne zahtijeva se objavljivanje informacija o pomoći dodijeljenoj prije 1. jula 2016, a u slučaju fiskalne pomoći, objavljivanje informacija o pomoći zatraženoj ili dodijeljenoj prije 1. jula 2016.

⁵¹ Članom 175 Ugovora predviđeno je, između ostalog, da „prilikom utvrđivanja i sprovođenja politika i djelovanja Unije, kao i uspostavljanja unutrašnjeg tržišta, vodi se računa o ciljevima iz člana 174, čime se doprinosi njihovom ostvarivanju”.

smanjivanja kapaciteta ili prisustva na tržištu. U takvim slučajevima pravi se razlika između područja koja mogu dobiti regionalnu pomoć na osnovu člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora i područja koja mogu dobiti pomoć na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) kako bi se u obzir uzela veća ozbiljnost regionalnih problema sa kojima se suočavaju ova prva područja. Ako to iziskuju posebne okolnosti u potpomognutim područjima, na primjer ako se korisnik zbog svoje lokacije na području koje prima pomoć suočava sa posebnim poteškoćama prilikom prikupljanja novog finansiranja na tržištu, Komisija može odobriti doprinos koji je manji od 50 % troškova restrukturiranja za potrebe tačke 64.

5. POMOĆ PRUŽAOCIMA USLUGA OD OPŠTEG EKONOMSKOG INTERESA U POTEŠKOĆAMA

99. Prilikom ocjenjivanja državne pomoći pružaocima usluga od opšteg ekonomskog interesa u poteškoćama Komisija uzima u obzir posebnu prirodu usluga od opšteg ekonomskog interesa, a naročito potrebu da se obezbijedi kontinuitet pružanja usluga u skladu sa članom 106 stav 2 Ugovora.
100. Pružaoci usluga od opšteg ekonomskog interesa mogu zatražiti državnu pomoć da bi mogli da nastave da pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa pod uslovima koji su u skladu sa njihovom dugoročnom održivošću. Za potrebe tačke 47 ponovno uspostavljanje dugoročne održivosti može se stoga zasnivati naročito na pretpostavci da će svaka državna pomoć koja ispunjava uslove usklađenosti iz Okvira o uslugama od opšteg ekonomskog interesa⁵², Odluke o uslugama od opšteg ekonomskog interesa⁵³, Regulative (EZ) br. 1370/2007 Parlamenta i Savjeta⁵⁴, Regulative (EZ) br. 1008/2008 Parlamenta i Savjeta⁵⁵ i Smjernica za vazduhoplovni sektor⁵⁶ ili Regulative Savjeta (EEZ) br. 3577/92⁵⁷ i Smjernica za pomorski saobraćaj⁵⁸ i dalje biti dostupna tokom cijelog perioda trajanja povjerenih obaveza preuzetih prije ili tokom postupka restrukturiranja.
101. Prilikom ocjenjivanja pomoći pružaocima usluga od opšteg ekonomskog interesa koji su u poteškoćama na osnovu ovih smjernica, Komisija uzima u obzir svaku državnu pomoć koju je primio dotični pružalac, uključujući i svaku naknadu za obaveze pružanja javne usluge. Međutim, budući da pružaoci usluga od opšteg ekonomskog interesa veliki dio svojih redovnih prihoda mogu ostvarivati iz kompenzacija za javne usluge, ukupni iznos pomoći utvrđene na ovaj način može biti veoma veliki u odnosu na veličinu korisnika i tako se državi mogu pripisati nesrazmjerno veliki troškovi u vezi sa restrukturiranjem korisnika. Prilikom utvrđivanja sopstvenog doprinosa iz odjeljka 3.5.2.1. Komisija će stoga zanemariti svaku naknadu za javnu uslugu koja ispunjava zahtjeve usklađenosti iz Okvira o uslugama od opšteg ekonomskog interesa, Odluke o uslugama od opšteg ekonomskog interesa ili Regulative (EZ) br. 1370/2007 ili Regulative (EZ) br. 1008/2008 i Smjernica

⁵² Saopštenje Komisije — Okvir Evropske unije za državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge (2011) (SL C 8, 11.1.2012, str. 15).

⁵³ Odluka Komisije 2012/21/EU od 20. decembra 2011. godine o primjeni člana 106 stav 2 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge koje se dodjeljuju određenim privrednim društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 7, 11.1.2012, str. 3).

⁵⁴ Regulativa (EZ) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. godine o uslugama javnog prevoza putnika u željezničkom i drumskom saobraćaju i prestanku važenja regulativa Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i 1107/70 (SL L 315, 3.12.2007, str. 1).

⁵⁵ Regulativa (EZ) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. septembra 2008. godine o zajedničkim pravilima za obavljanje vazdušnog prevoza u Zajednici (SL L 293, 31.10.2008, str. 3), čl. 16, 17 i 18.

⁵⁶ Saopštenje Komisije: Smjernice o državnoj pomoći aerodromima i vazdušnim prevoznici (SL C 99, 4.4.2014, str. 3).

⁵⁷ Regulativa Savjeta (EEZ) br. 3577/92 od 7. decembra o primjeni načela slobode pružanja usluga u pomorskom saobraćaju između država članica (SL L 364 od 12.12.1992, str. 7).

⁵⁸ Saopštenje Komisije C(2004) 43 — Smjernice Zajednice o državnoj pomoći za pomorski saobraćaj (SL C 13, 17.1.2004, str. 3).

za vazduhoplovni sektor ili Regulative Savjeta (EEZ) br. 3577/92 i Smjernica za pomorski saobraćaj.

102. Ukoliko je imovina potrebna za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, moguće je da nije izvodljivo zahtijevati prodaju te imovine mjerama kojima se ograničava narušavanje konkurencija za potrebe odjeljka 3.6.2. U takvim slučajevima Komisija može zahtijevati preduzimanje alternativnih mjera kako bi se obezbijedilo da se konkurencija ne narušava u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu, naročito što bržim uvođenjem poštene konkurencije u vezi sa predmetnim uslugama od opšteg ekonomskog interesa.
103. Ukoliko pružalac usluga od opšteg ekonomskog interesa ne može da ispuni uslove iz ovih smjernica, predmetna pomoć ne može se smatrati usklađenom. Međutim, u takvim slučajevima Komisija može odobriti isplatu pomoći koja je potrebna da se obezbijedi kontinuitet pružanja usluga od opšteg ekonomskog interesa dok se pružanje te usluge ne povjeri novom pružaocu. Komisija će odobriti pomoć samo ako odnosna država članica objektivno dokaže da je pomoć strogo ograničena na iznos i trajanje koji su potrebni da se pružanje usluge povjeri novom pružaocu.

6. ŠEME POMOĆI ZA MANJE IZNOSE POMOĆI I KORISNIKE

6.1. Opšti uslovi

104. Ako države članice žele da dodijele pomoć u skladu sa ovim smjernicama malim i srednjim privrednim društvima ili manjim privrednim društvima u državnom vlasništvu, takva pomoć bi po pravilu trebalo da se dodjeljuje u okviru šema. Primjena šema pomaže da se ograniči narušavanje konkurencije povezano sa moralnim hazardom tako što se državi članici omogućava da prethodno jasno utvrdi uslove pod kojima može odlučiti da dodijeli pomoć privrednim društvima u poteškoćama.
105. Šemama se mora utvrditi najveći iznos pomoći koji se može dodijeliti jednom privrednom društvu u okviru postupka dodjeljivanja pomoći za spašavanje, pomoći za restrukturiranje ili privremene podrške za restrukturiranje, uključujući i slučajeve kada se plan izmijeni. Najveći ukupni iznos pomoći dodijeljene jednom privrednom društvu ne smije biti veći od 10 miliona EUR, uključujući i pomoć pribavljenu iz drugih izvora ili u okviru drugih šema.
106. Iako će se usklađenost tih šema u načelu ocjenjivati na osnovu uslova iz poglavlja 3, 4 i 5, prikladno je u određenim aspektima predvidjeti pojednostavljene uslove kako bi se državama članicama omogućilo da primjenjuju te uslove bez daljeg pozivanja na Komisiju i kako bi se smanjilo opterećenje MSP i manjih privrednih društava u državnom vlasništvu u pogledu pružanja potrebnih informacija. S obzirom da su u pitanju mali iznosi pomoći i mali korisnici, Komisija smatra da je mogućnost znatnog narušavanja konkurencije u tim slučajevima ograničenija. Stoga se odredbe poglavlja 3, 4 i 5 primjenjuju na takve šeme *mutatis mutandis*, osim ako je drukčije predviđeno u odjeljcima 6.2., 6.3., 6.4. i 6.5. Ovo poglavlje sadrži i odredbe o privremenoj podršci za restrukturiranje, kao i o trajanju i evaluaciji šema.

6.2. Cilj od zajedničkog interesa

107. Iako je malo vjerovatno da će neuspjeh pojedinačnog MSP-a⁵⁹ uzrokovati socijalne probleme ili tržišni neuspjeh koji se zahtijeva u smislu tačke 44, postoji veća zabrinutost da bi se mogla uništiti vrijednost MSP u slučaju kada se MSP-ima koji imaju potencijal za restrukturiranje kako bi ponovo uspostavili svoju dugoročnu održivost uskrati ta mogućnost zbog problema sa likvidnošću. Stoga je u pogledu dodjele pomoći u okviru šema dovoljno da država članica utvrdi da bi neuspjeh korisnika vjerovatno uzrokovao socijalne probleme ili tržišni neuspjeh, a naročito da bi:

⁵⁹ U Poglavlju 6 „MSP” uključuje manja privredna društva u državnom vlasništvu.

- (a) izlazak sa tržišta inovatorskog MSP-a ili MSP-a sa velikim potencijalom rasta uzrokovao moguće negativne posljedice;
- (b) izlazak sa tržišta privrednog društva sa snažnim vezama sa drugim lokalnim ili regionalnim privrednim društvima, a naročito drugim MSP-ima, uzrokovao moguće negativne posljedice;
- (c) neuspjeh ili negativni podsticaji kreditnih tržišta gurnuli u stečaj inače održivo privredno društvo ili
- (d) bi se pojavile slične situacije sa problemima koje korisnik valjano potkrijepi.

108. Odstupanjem od tačke 50, korisnici u okviru šema nisu obavezni da dostave tržišnu analizu.

6.3. Primjerenost

109. Smatra se da je zahtjev iz tačke 55 podtačka (d) ispunjen ako je pomoć za spašavanje dodijeljena za period koji nije duži od šest mjeseci, a tokom kojeg se mora izraditi analiza položaja korisnika. Prije isteka tog perioda:

- (a) država članica mora odobriti plan restrukturiranja ili plan likvidacije ili
- (b) korisnik mora dostaviti pojednostavljeni plan restrukturiranja u skladu sa tačkom 115 ili
- (c) zajam mora biti otplaćen ili garancija mora prestati da važi.

110. Odstupanjem od tačke 57, države članice nisu obavezne da ocijene da li je naknada utvrđena u skladu sa tačkom 56 odgovarajuće mjerilo.

6.4. Proporcionalnost pomoći/pomoć svedena na minimum

111. Odstupanjem od tačke 64, države članice mogu smatrati da je sopstveni doprinos adekvatan ukoliko iznosi najmanje 40% troškova restrukturiranja u slučaju srednjih privrednih društava ili 25 % troškova restrukturiranja u slučaju malih privrednih društava.

6.5. Negativni efekti

112. Država članica koja namjerava da dodijeli pomoć za spašavanje, pomoć za restrukturiranje ili privremenu podršku za restrukturiranje mora da provjeri da li se poštuje načelo jedнократности pomoći iz odjeljka 3.6.1. U tu svrhu država članica mora da utvrdi da li je dotično privredno društvo već prethodno primilo pomoć za spašavanje, pomoć za restrukturiranje ili privremenu podršku za restrukturiranje, uključujući svaku takvu pomoć dodijeljenu prije stupanja na snagu ovih smjernica i svaku neprijavljenu pomoć. U tom slučaju i ako je proteklo manje od deset godina⁶⁰ od dodjele pomoći za spašavanje ili privremene podrške za restrukturiranje, završetka perioda restrukturiranja ili prekida sprovođenja plana restrukturiranja (zavisno od toga koji je događaj bio zadnji), ne smije se odobriti dodatna pomoć za spašavanje, pomoć za restrukturiranje ili privremena podrška za restrukturiranje, osim:

- (a) ukoliko se privremena podrška za restrukturiranje dodjeljuje nakon pomoći za spašavanje kao dio jedinstvenog postupka restrukturiranja;
- (b) ukoliko se pomoć za restrukturiranje dodjeljuje nakon pomoći za spašavanje ili privremene podrške za restrukturiranje kao dio jedinstvenog postupka restrukturiranja;
- (c) ukoliko su pomoć za spašavanje ili privremena podrška za restrukturiranje dodijeljene u skladu sa ovim smjernicama, a nakon te pomoći nije dodijeljena pomoć za restrukturiranje, ako:
 - i. se u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovim smjernicama razumno moglo smatrati da će

⁶⁰ Pet godina u slučaju sektora primarne poljoprivredne proizvodnje.

korisnik dugoročno biti održiv i

- ii. nova pomoć za spašavanje ili restrukturiranje ili privremena podrška za restrukturiranje bude potrebna nakon najmanje pet godina zbog nepredvidljivih okolnosti za koje korisnik nije odgovoran;

(d) u izuzetnim i nepredvidljivim okolnostima za koje korisnik nije odgovoran.

113. Mjere kojima se ograničava narušavanje konkurencije vjerovatno će imati nesrazmjeran uticaj na mala privredna društva, naročito zbog opterećenja u pogledu sprovođenja tih mjera. Odstupanjem od tačke 76, države članice stoga nisu obavezne da zahtijevaju te mjere od malih privrednih društava, osim ukoliko je pravilima o državnoj pomoći u određenom sektoru predviđeno drukčije. Međutim, mala privredna društva po pravilu ne bi trebalo da povećavaju svoje kapacitete tokom perioda restrukturiranja. Privremena podrška za restrukturiranje.

6.6. Privremena podrška za restrukturiranje

114. U određenim slučajevima privredno društvo možda može dovršiti restrukturiranje, a da mu pritom nije potrebna pomoć za restrukturiranje, pod uslovom da može da pribavi podršku za likvidnost koja traje duže nego što je utvrđeno uslovima pomoći za spašavanje. Države članice mogu uspostaviti šeme kojima se omogućava pomoć za likvidnost za period duži od šest mjeseci (koja se naziva „privremena podrška za restrukturiranje”) pod uslovima navedenim u daljem tekstu.

115. Privremena podrška za restrukturiranje mora ispunjavati sljedeće uslove:

- (a) Podrška se mora sastojati od pomoći u obliku garancija za zajam ili zajma.
- (b) Finansijski troškovi zajma ili u slučaju garancija za zajam ukupni finansijski troškovi zajma obezbijeđenog garancijom, uključujući kamatnu stopu zajma i premiju za garanciju, moraju biti u skladu sa tačkom 116.
- (c) Privremena podrška za restrukturiranje mora biti u skladu sa odredbama Poglavlja 3 ovih smjernica, kako su izmijenjene ovim poglavljem.
- (d) Privremena podrška za restrukturiranje može se dodijeliti na period koji nije duži od 18 mjeseci, pri čemu taj period ne uključuje period pomoći za spašavanje koji mu je neposredno prethodio. Prije isteka tog perioda:
 - i. država članica mora odobriti plan restrukturiranja kako je predviđeno tačkom 55 podtačka (d)(ii) ovih smjernica ili plan likvidacije ili
 - ii. zajam se mora otplatiti ili garancija mora prestati da važi.
- (e) Najkasnije šest mjeseci nakon isplate prve rate korisniku, pri čemu taj period ne uključuje period pomoći za spašavanje koji mu je neposredno prethodio, država članica mora odobriti pojednostavljeni plan restrukturiranja. Taj plan ne mora da sadrži sve elemente utvrđene u tač. 47 do 52, ali se u njemu ipak moraju navesti mjere koje korisnik mora preduzeti kako bi ponovo uspostavio dugoročnu održivost bez podrške države.

116. Visina naknade za privremenu podršku za restrukturiranje utvrđuje se po stopi koja nije niža od referentne stope utvrđene u Saopštenju Komisije o reviziji metode utvrđivanja referentnih i diskontnih stopa za oslabljena privredna društva sa uobičajenim stepenom kolateralizacije (trenutno jednogodišnja stopa IBOR uvećana za 400 baznih poena)⁶¹. Kako bi se obezbijedili podsticaji za izlazak

⁶¹ Da bi se izbjegle nedoumice: napomena o naknadi pomoći za spašavanje u tabeli o kreditnim maržama sadržanoj u tom saopštenju ne primjenjuje se na pomoć koja se ocjenjuje na osnovu ovih smjernica.

sa tržišta, stopu bi trebalo povećati za najmanje 50 baznih poena nakon što protekne 12 mjeseci od isplate prve rate korisniku (ne uključujući period pomoći za spašavanje koji je neposredno prethodio tom periodu).

117. Privremena podrška za restrukturiranje mora biti ograničena na iznos koji je potreban da korisnik može i dalje da posluje tokom 18 mjeseci; prilikom utvrđivanja tog iznosa treba uzeti u obzir rezultat dobijen formulom iz Priloga I; svaka pomoć koja je veća od tako izračunatog iznosa može se dodijeliti samo ako je propisno opravdana planom likvidnosti kojim se utvrđuju potrebe korisnika u pogledu likvidnosti tokom narednih 18 mjeseci.

6.7. Trajanje i evaluacija

118. Komisija može zahtijevati od država članica da ograniče trajanje određenih šema (po pravilu na četiri godine ili manje) i da sprovedu evaluaciju tih šema.
119. Evaluacija će se zahtijevati za šeme za koje je rizik od narušavanja konkurencije naročito visok, tj. šeme za koje postoji rizik od znatnog ograničavanja konkurencije ako se njihovo sprovođenje ne preispita na vrijeme.
120. S obzirom na ciljeve i da se državama članicama ne bi nametnula nesrazmjerna opterećenja u vezi sa manjim projektima pomoći, ovo važi samo za šeme pomoći sa velikim budžetima ili novim karakteristikama, ili kada se očekuju znatne tržišne, tehnološke ili regulatorne promjene. Evaluaciju mora na osnovu zajedničke metodologije⁶² sprovesti stručnjak nezavisan od organa koji je dodijelio državnu pomoć i mora se objaviti. Evaluacija se mora blagovremeno dostaviti Komisiji kako bi mogla ocijeniti moguće produženje šeme pomoći a u svakom slučaju po isteku šeme. Tačan obim i način evaluacije biće utvrđen odlukom o odobravanju mjere pomoći. Rezultati evaluacije moraju se uzeti u obzir prilikom svake naknadne mjere pomoći sa sličnim ciljem.

7. POSTUPCI

7.1. Ubrzani postupak za pomoć za spašavanje

121. Komisija će učiniti sve što je u njenoj moći da donese odluku u roku od mjesec dana u pogledu pomoći za spašavanje koja ispunjava sve uslove iz Poglavlja 3 i sljedeće kumulativne zahtjeve:
- (a) pomoć za spašavanje ograničena je na iznos dobijen formulom iz Priloga I i ne prelazi 10 miliona EUR;
 - (b) pomoć se ne dodjeljuje u situacijama navedenim u tački 72 podtač. (b) ili (c).

7.2. Postupci u vezi sa planovima restrukturiranja

7.2.1. Sprovođenje plana restrukturiranja

122. Korisnik mora u potpunosti sprovesti plan restrukturiranja i mora ispuniti sve druge obaveze utvrđene u odluci Komisije o odobrenju pomoći. Komisija svako nesprovođenje plana ili neispunjenje drugih obaveza smatra zloupotrebom pomoći, ne dovodeći u pitanje član 23 Regulative (EZ) br. 659/1999 ili mogućnost pokretanja postupka pred Sudom pravde u skladu sa članom 108 stav 2 podstav 2 Ugovora.
123. Ako se restrukturiranje odvija tokom nekoliko godina i uključuje znatne iznose pomoći, Komisija može zahtijevati da se isplata pomoći za restrukturiranje podijeli na rate i može isplatu svake rate usloviti:
- (a) potvrdom prije svake isplate o zadovoljavajućem sprovođenju svake faze plana restrukturiranja u

⁶² Takvu zajedničku metodologiju može utvrditi Komisija (v. napomenu 34).

skladu sa planiranim rokovima ili

- (b) svojim odobrenjem prije svake isplate, nakon provjere da se plan sprovodi na zadovoljavajući način.

7.2.2. Izmjene plana restrukturiranja

124. Ako je pomoć za restrukturiranje bila odobrena, odnosno država članica može tokom perioda restrukturiranja zatražiti od Komisije da se saglasi sa izmjenama plana restrukturiranja i iznosom pomoći. Komisija može dozvoliti takve izmjene ukoliko ispunjavaju sljedeće uslove:

- (a) iz izmijenjenog plana mora i dalje biti očigledno da će se održivost ponovo uspostaviti u razumnom roku;
- (b) ako se povećaju troškovi restrukturiranja, u skladu sa tim mora se povećati i sopstveni doprinos;
- (c) ako se poveća iznos pomoći, mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije moraju biti obimnije od prvobitno utvrđenih mjera;
- (d) ako je obim predloženih mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije manji od prvobitno utvrđenih mjera, iznos pomoći mora se u skladu sa tim smanjiti;
- (e) novi rokovi za sprovođenje mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije mogu se odložiti u odnosu na prvobitno utvrđene rokove samo iz razloga koji su van kontrole korisnika ili države članice: ako to nije slučaj, iznos pomoći mora se u skladu sa tim smanjiti.

125. Ako su uslovi koje je utvrdila Komisija ili obaveze koje je preuzela država članica manje strogi, iznos pomoći mora se u skladu sa tim smanjiti ili se moraju utvrditi drugi uslovi.

126. Ako dotična država članica izmijeni odobreni plan restrukturiranja a da o tome valjano ne obavijesti Komisiju, ili ako korisnik odstupi od odobrenog plana restrukturiranja, Komisija će pokrenuti postupak na osnovu člana 108 stav 2 Ugovora, kako je predviđeno članom 16 Regulative (EZ) br. 659/1999 (zloupotreba pomoći), ne dovodeći u pitanje član 23 Regulative (EZ) br. 659/1999 i mogućnost pokretanja postupka pred Sudom pravde na osnovu člana 108 stav 2 podstav 2 Ugovora.

7.2.3. Potreba obavješćavanja Komisije o svakoj pomoći dodijeljenoj korisniku tokom perioda restrukturiranja

127. Ako se pomoć za restrukturiranje ispituje na osnovu ovih smjernica, dodjela svake druge pomoći tokom perioda restrukturiranja, čak i u skladu sa već odobrenom šemom, može uticati na ocjenu Komisije o potrebnom obimu mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije.

128. Stoga se u prijavama pomoći za restrukturiranje mora navesti svaka planirana dodjela druge pomoći korisniku tokom perioda restrukturiranja, osim ako je obuhvaćena pravilom *de minimis* ili regulativama o izuzeću. Komisija takvu pomoć uzima u obzir prilikom ocjenjivanja pomoći za restrukturiranje.

129. Svaka pomoć koja je stvarno dodijeljena tokom perioda restrukturiranja, uključujući pomoć dodijeljenu u skladu sa odobrenom šemom, mora se pojedinačno prijaviti Komisiji ako ona o toj pomoći nije obaviještena u trenutku donošenja odluke o pomoći za restrukturiranje.

130. Komisija obezbjeđuje da se dodjelom pomoći u okviru odobrenih šema ne mogu zaobići zahtjevi iz ovih smjernica.

8. IZVJEŠTAVANJE I PRAĆENJE

131. U skladu sa Regulativom (EZ) br. 659/1999 i Regulativom Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila

2004. godine⁶³ države članice Komisiji moraju dostavljati godišnje izvještaje. Ti godišnji izvještaji objavljuju se na internet stranici Komisije.

132. Prilikom donošenja odluke u skladu sa ovim smjernicama Komisija može uvesti dodatne obaveze izvještavanja o dodijeljenoj pomoći kako bi provjerila da li se poštuje odluka kojom se odobrava mjera pomoći. U određenim slučajevima Komisija može zahtijevati imenovanje povjerenika za praćenje, povjerenika za prodaju imovine ili oboje kako bi se obezbijedilo poštovanje svih uslova i obaveza u vezi sa odobravanjem pomoći.

9. ODGOVARAJUĆE MJERE IZ ČLANA 108 STAV 1 UFEU

133. U skladu sa članom 108 stav 1 Komisija predlaže da države članice po potrebi a najkasnije do 1. februara 2015. godine izmijene svoje postojeće šeme pomoći kako bi ih uskladile sa ovim smjernicama. Komisija će odobrenje svake buduće šeme usloviti ispunjavanjem tih odredaba.
134. Države članice pozivaju se da daju svoju izričitu i безусловnu saglasnost na odgovarajuće mjere predložene u tački 133 u roku od dva mjeseca od dana objavljivanja ovih smjernica u „Službenom listu Evropske unije“. Ukoliko ne primi odgovor od bilo koje države članice, Komisija će pretpostaviti da dotična država članica nije saglasna sa predloženim mjerama.

10. DATUM PRIMJENE I TRAJANJE

135. Komisija će ove smjernice primjenjivati od 1. avgusta 2014. do 31. decembra 2025. godine.
136. Prijave koje Komisija evidentira prije 1. avgusta 2014. godine ispitaće se u skladu sa kriterijumima koji su na snazi u trenutku prijave.
137. Komisija će na osnovu ovih smjernica provjeriti usklađenost sa unutrašnjim tržištem pomoći za spašavanje ili restrukturiranje koja je dodijeljena bez njenog odobrenja i stoga u suprotnosti sa članom 108 stav 3 Ugovora ukoliko je dio pomoći ili sva pomoć dodijeljena nakon objavljivanja ovih smjernica u „Službenom listu Evropske unije“.
138. U svim drugim slučajevima pomoć će biti ispitana na osnovu smjernica koje su se primjenjivale u trenutku dodjele pomoći.
139. Ne dovodeći u pitanje odredbe iz tač. 136, 137 i 138, Komisija će od 1. avgusta 2014. godine primjenjivati odredbe Poglavlja 5 prilikom ispitivanja pomoći pružaocima usluga od opšteg ekonomskog interesa u poteškoćama, bez obzira na to kada je ta pomoć prijavljena ili dodijeljena.
140. Kada na osnovu stava 9 Okvira o pružanju usluga od opšteg ekonomskog interesa Komisija na osnovu ovih smjernica ispituje bilo koju pomoć koja je pružaocu usluga od opšteg ekonomskog interesa u poteškoćama dodijeljena prije 31. januara 2012. godine, ona tu pomoć smatra usklađenom sa unutrašnjim tržištem ako je u skladu sa odredbama Okvira o uslugama od opšteg ekonomskog interesa, uz izuzetak st. 9, 14, 19, 20, 24, 39 i 60.

⁶³ Regulativa Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine o sprovođenju Regulative Savjeta (EZ) br. 659/1999 o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ (SL L 140, 30.4.2004, str. 1)

PRILOG I

Formula¹ za izračunavanje najvećeg iznosa pomoći za spašavanje ili privremene podrške za restrukturiranje za šestomjesečni period

*

$$\frac{EBIT_t + depreciation_t - (working\ capital_t - working\ capital_{t-1})}{2}$$

Formula se zasniva na rezultatima poslovanja korisnika (EBIT, dobit prije kamata i poreza) ostvarenim u godini prije dodjele/prijave pomoći (označeno sa „t”). Tom iznosu ponovo se dodaje amortizacija. Od ukupnog iznosa se zatim moraju oduzeti promjene obrtnog kapitala. Promjene obrtnog kapitala izračunavaju se kao promjena u razlici između tekuće imovine i tekućih obaveza² za posljednje zaključene računovodstvene periode. Isto tako potrebno je jasno navesti sva rezervisanja na nivou rezultata poslovanja, a rezultat ne bi smio da uključuje takva rezervisanja.

Cilj formule je da se procijeni negativni novčani tok iz poslovanja korisnika u godini koja prethodi zahtjevu za pomoć (ili prije dodjele pomoći u slučaju neprijavljene pomoći). Polovina tog iznosa trebalo bi da bude dovoljna za opstanak poslovanja korisnika u šestomjesečnom periodu. Stoga se za potrebe tačke 60 rezultat dobijen formulom mora podijeliti sa dva. Za potrebe tačke 117 rezultat dobijen formulom mora se pomnožiti sa 1,5.

Ova formula može se primijeniti samo ako je dobijeni rezultat negativan iznos. Ako je dobijeni rezultat pozitivan, potrebno je dostaviti detaljno objašnjenje kojim se dokazuje da je korisnik privredno društvo u poteškoćama kako je utvrđeno u tački 20. Primjer:

Dobit prije kamata i poreza (u milionima EUR)	(12)	
Amortizacija (u milionima EUR)	2	
Bilans stanja (u milionima EUR)	31. decembar, t	31. decembar, t-1
<i>Tekuća imovina</i>		
Gotovina ili gotovinski ekvivalenti	10	5
Potraživanja	30	20
Zalihe	50	45
Unaprijed plaćeni troškovi	20	10
Ostala tekuća imovina	20	20
Ukupna tekuća imovina	130	100
<i>Tekuće obaveze</i>		
Obaveze prema dobavljačima i povjeriocima	20	25
Akumulirani troškovi	15	10
Odloženi prihodi	5	5
Ukupne tekuće obaveze	40	40
Obrtni kapital	90	60
Promjena obrtnog kapitala	30	

¹ EBIT-u se mora ponovo dodati amortizacija u istom periodu i promjene obrtnog kapitala tokom dvogodišnjeg perioda (godina prije zahtjeva i prethodna godina) podijeljeno sa dva kako bi se odredio iznos za šest mjeseci.

*

$$\frac{EBIT_t + amortizacija_t - (obrotni\ kapital_t - obrtni\ kapital_{t-1})}{2}$$

² Tekuća imovina: likvidna sredstva, potraživanja (obaveze clijenata i dužnika), ostala tekuća imovina i unaprijed plaćeni troškovi, zalihe. Tekuće obaveze: finansijski dug, obaveze prema dobavljačima i povjeriocima i ostale tekuće obaveze, odloženi prihodi, ostale akumulirane obaveze, poreske obaveze.

$[-12 + 2 - 30]/2 = -20$ miliona EUR.

Budući da je rezultat dobijen formulom veći od 10 miliona EUR, ne može se upotrijebiti ubrzani postupak iz tačke 121. Ako pored toga, u ovom primjeru, iznos pomoći za spašavanje prelazi 20 miliona EUR ili iznos privremene podrške za restrukturiranje prelazi 60 miliona EUR, iznos pomoći mora se propisno opravdati dostavljanjem plana likvidnosti u kojem se navode potrebe korisnika u pogledu likvidnosti.

PRILOG II

Indikativni model plana restrukturiranja

Ovim prilogom utvrđuje se indikativni sadržaj plana restrukturiranja da bi države članice i Komisija mogle što efikasnije da pripremaju i pregledaju planove restrukturiranja.

Informacijama navedenim u nastavku ne dovode se u pitanje detaljniji zahtjevi iz smjernica u pogledu sadržaja plana restrukturiranja i drugih pitanja koje odnosna država članica mora da dokaže.

1. Opis korisnika
2. Opis tržišta na kojem ili na kojima korisnik posluje
3. Dokazivanje socijalnih problema koje pomoć ima za cilj da spriječi ili tržišnog neuspjeha koji ima za cilj da riješi, poređenje sa vjerodostojnim alternativnim scenarijem koji ne uključuje državnu pomoć pri čemu to poređenje dokazuje na koji način se takav cilj ili ciljevi ne bi ostvarili ili bi se ostvarili u manjoj mjeri u slučaju alternativnog scenarija
4. Opis uzroka poteškoća korisnika (uključujući ocjenu uloge svih nedostataka korisnikovog poslovnog modela ili sistema korporativnog upravljanja u nastajanju tih poteškoća i obima u kom su se te poteškoće mogle izbjeći odgovarajućom i blagovremenom reakcijom uprave) i SWOT analiza
5. Opis mogućih planova za rješavanje korisnikovih problema i poređenje tih planova u smislu potrebnog iznosa državne pomoći i očekivanih rezultata tih planova
6. Opis intervencije države, cjeloviti podaci o svakoj državnoj mjeri (uključujući oblik, iznos i naknadu za svaku mjeru) i dokazi da su izabrani instrumenti državne pomoći odgovarajući za probleme za čije rješavanje su namijenjeni
7. Opis postupka sprovođenja odabranog plana čiji je cilj ponovno uspostavljanje dugoročne održivosti korisnika u razumnom roku (u načelu ne duže od tri godine), uključujući i vremenski raspored mjera i obračun troškova svake mjere
8. Poslovni plan kojim se utvrđuju finansijske projekcije za narednih pet godina i kojim se dokazuje ponovno uspostavljanje dugoročne održivosti
9. Dokazivanje ponovnog uspostavljanja održivosti na osnovu osnovnog i pesimističnog scenarija, prikaz korišćenih pretpostavki i njihova opravdanost na osnovu ispitivanja tržišta i analiza osjetljivosti
10. Predloženi sopstveni doprinos i mjere raspodjele tereta
11. Predložene mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije.“

ODLUKA KOMISIJE

od 20. decembra 2011. godine

o primjeni člana 106 stav 2 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na državne pomoći u obliku naknade za pružanje javnih usluga koje se dodjeljuju određenim privrednim društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa

(prijavljena pod brojem dokumenta C(2011) 9380)

(2012/21/EU)

EVROPSKA KOMISIJA,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcionisanju Evropske unije, a posebno njegov član 106 stav 3,
budući da:

- (1) Član 14 Ugovora nalaže Uniji, ne dovodeći u pitanje članove 93, 106 i 107 Ugovora, da koristi svoja ovlašćenja kako bi osigurala da se usluge od opšteg ekonomskog interesa obavljaju u skladu sa načelama i uslovima koje im omogućavaju ispunjavanje njihovih ciljeva.
- (2) Kako bi se određene usluge od opšteg ekonomskog interesa obavljale u skladu sa načelama i pod uslovima koji im omogućavaju ispunjenje njihovih ciljeva, može se ukazati potreba za finansijskom pomoći države, kojom bi se pokrio dio ili svi specifični troškovi koji proizlaze iz obaveze pružanja javne usluge. U skladu sa članom 345 Ugovora, kako ga tumači Sud Evropske unije, nije važno obavljaju li te usluge od opšteg ekonomskog interesa javni ili privatni privredna društva.
- (3) U vezi sa tim, član 106 stav 2 Ugovora navodi da su privredna društva kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, ili oni koji imaju karakteristike monopola koji ostvaruje prihod, podložni pravilima sadržanim u Ugovoru, naročito pravilima o tržišnoj konkurenciji, ako primjena tih pravila, pravno ili činjenično, ne sprečava obavljanje zadataka koji su im povjereni. Navedeno ne smije uticati na razvoj trgovine u mjeri u kojoj bi to bilo u suprotnosti sa interesima Unije.
- (4) U presudi u predmetu Altmark¹ Sud je odlučio da naknada za obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa ne predstavlja državnu pomoć u smislu člana 107 Ugovora, pod uslovom da su istovremeno (kumulativno) ispunjena četiri kriterijuma. *Prvo*, privrednom društvu koji prima naknadu, moraju biti povjerene obaveze pružanja javnih usluga, i te obaveze moraju biti jasno određene. *Drugo*, parametri na osnovu kojih se izračunava naknada, moraju biti utvrđeni unaprijed, na objektivan i transparentan način. *Treće*, naknada ne smije da premaši iznos neophodan za pokrivanje svih ili dijela troškova koji su nastali prilikom izvršenja obaveze javne usluge, uzimajući u obzir relevantne prihode i razumnu dobit. *Konačno*, ako u konkretnom slučaju privredno društvo kojem je povjereno izvršenje obaveze pružanja javne usluge, nije izabran na osnovu postupka otvorenog tendera, koji bi omogućio izbor ponuđača koji bi takve usluge mogao da pruži po najpovoljnijim uslovima za društvo, visina potrebne naknade određuje se na osnovu analize troškova koje bi imao tipičan privredno društvo, kojim se dobro upravlja i koji ima odgovarajuća potrebna sredstva.

¹ Predmet C-280/00 Altmark Trans and Regierungspräsidium Magdeburg protiv Nahverkehrsgesellschaft Atmark [2003] Izvještaj Evropskog suda I-7747.

- (5) Kada navedeni kriterijumi nijesu ispunjeni, a ispunjeni su opšti uslovi za primjenu člana 107 stav 1 Ugovora, naknada za javnu uslugu predstavlja državnu pomoć koja je podložna članovima 93, 106, 107 i 108 Ugovora.
- (6) Osim ove Odluke, za primjenu pravila o državnim pomoćima na naknadu koja se dodjeljuje za obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa važna su tri instrumenta:
- (a) novo Saopštenje o primjeni pravila o državnim pomoćima Evropske unije na naknadu koja se dodjeljuje za obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa² koja objašnjava primjenu pravila iz člana 107 Ugovora i kriterijume koji su utvrđeni presudom u slučaju Altmark na takvu naknadu;
 - (b) nova Regulativa, koju Komisija namjerava da donese, o primjeni članova 107 i 108 Ugovora na pomoći male vrijednosti (*de minimis*) za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa – uključujući iznos naknade, po kojima se neće smatrati da naknada za obavljanje javne usluge ispunjava sve kriterijume iz člana 107 stav 1;
 - (c) revidirani Okvir za državne pomoći u obliku naknade za obavljanje javne usluge³ koji detaljno navodi kako će Komisija da analizira slučajeve koji nisu obuhvaćeni ovom Odlukom, i koji će s toga morati da se prijave Komisiji.
- (7) Odlukom Komisije 2005/842/EZ od 28. novembra 2005. godine o primjeni člana 86 stav 2 Ugovora o EZ-u na državne pomoći u obliku naknade za obavljanje javne usluge koja se dodjeljuje određenim privredna društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa⁴, utvrđuje se značenje i obim izuzetka na osnovu člana 106 stava 2 Ugovora, kao i pravila kojima se omogućuje uspješno praćenje ispunjenja kriterijuma koji su utvrđeni u toj odredbi. Ovom Odlukom zamjenjuje se Odluka 2005/842/EZ i utvrđuju uslovi po kojima državna pomoć, u obliku naknade za obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa, ne podliježe obavezi prethodne prijave iz člana 108 stav 3 Ugovora, budući da se može smatrati usklađenom sa članom 106 stavom 2 Ugovora.
- (8) Takva pomoć se može smatrati usklađenom samo ako se dodjeljuje kako bi se osiguralo pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, kako se na to poziva član 106 stav 2 Ugovora. Iz sudske prakse proizlazi da, u odsustvu sektorskih pravila na nivou Unije u tom području, države članice imaju visok stepen diskrecionog prava pri utvrđivanju koje bi usluge mogle da se svrstaju među usluge od opšteg ekonomskog interesa. Stoga je zadatak Komisije da se pobrine da ne nastanu očigledne greške pri definisanju usluga od opšteg ekonomskog interesa.
- (9) Pod uslovom da je ispunjen niz kriterijuma, ograničeni iznosi naknade koja se daje privredna društvima kojima je povjereno obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa, ne utiču na razvoj trgovine i tržišnu konkurenciju u mjeri u kojoj bi to bilo u suprotnosti s interesima Unije. S tim u vezi, pojedinačna prijava državne pomoći neće biti potrebna za naknadu čiji je iznos manji od određenog godišnjeg iznosa naknade, pod uslovom da su ispunjeni zahtjevi iz ove Odluke.
- (10) Uzimajući u obzir razvoj trgovine unutar Unije na području pružanja usluga od opšteg ekonomskog interesa, koje se, na primjer, ogledaju na snažnom razvoju multinacionalnih pružaoca usluga u nizu sektora koji su od velikog značaja za razvoj unutrašnjeg tržišta, trebalo bi odrediti nižu granicu iznosa naknade koju je moguće izuzeti od obaveze prijave u skladu sa ovom Odlukom, za razliku od slučaja sa Odlukom 2005/842/EZ, kada je omogućeno da se taj iznos izračuna kao godišnji prosjek u vremenskom periodu u kojem je predmetna obaveza povjerena.
- (11) Bolnice i privredna društva koji su ovlašćeni za pružanje socijalnih usluga, a kojima su povjereni zadaci koji se odnose na usluge od opšteg ekonomskog interesa, imaju specifične karakteristike koje je potrebno uzeti u obzir. Posebno treba uvažiti činjenicu da, u postojećim ekonomskim uslovima i s

² Slučaj C-280/00 Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg protiv Nahverkehrsgesellschaft Altmark [2003] ECR I-7747.

³ SL C 8, 11.1.2012, str. 15.

⁴ SL L 312, 29.11.2005, str. 67

obzirom na trenutni stepen razvoja unutrašnjeg tržišta, socijalnim uslugama može biti potreban veći iznos pomoći od onog koji je utvrđen ovom Odlukom, kako bi se nadoknadili troškovi obavljanja javne usluge. Veći iznos naknade za socijalne usluge, dakle, ne stvara nužno veći rizik za tržišnu konkurenciju. Iz tog razloga, privredna društva kojima je povjereno pružanje obavljanje socijalnih usluga, uključujući one koji pružaju usluge stambenog zbrinjavanja za socijalno ugrožene građane ili socijalne grupe koje se nalaze u nepovoljnijem položaju, koji zbog ograničene platežne moći do stambenog prostora ne mogu doći po tržišnim uslovima, treba takođe da uživaju pravo izuzetka od obaveze prijave koja je predviđena ovom Odlukom, čak i kada primaju viši iznos naknade od definisanog praga iznosa naknade koji je utvrđen ovom Odlukom. Isto treba primjenjivati i na bolnice koje pružaju medicinsku pomoć uključujući, kad je to potrebno, usluge hitne medicinske pomoći i povezane pomoćne usluge koje su neposredno povezane s njihovom osnovnom djelatnosti, naročito u području istraživanja. Kako bi ostvarile pravo na izuzeće od prijave, socijalne usluge treba da budu jasno definisane kao usluge koje ispunjavaju socijalne potrebe u odnosu na zdravstvenu i dugoročnu zaštitu, zaštitu djece, pristup i ponovno uključivanje na tržište rada, socijalne stanove, kao i pomoć za socijalno ugrožene grupe i njihovu socijalnu inkluziju.

- (12) Efekat na trgovinu i tržišnu konkurenciju određene mjere kojom se osigurava naknada, ne zavisi samo od prosječnog iznosa naknade koji se prima godišnje i sektoru koji je prima, nego i od ukupnog trajanja perioda u kojem je zadatak za obavljanje javne usluge povjeren. Osim u slučaju ako je duži period opravdan zbog potrebe za značajnim ulaganjima, na primjer, u području socijalnog stanovanja, primjena ove Odluke trebalo bi da se ograniči na period ovlašćenja od najviše 10 godina.
- (13) Kako bi mogao da se primjenjuje član 106 stav 2 Ugovora, privredno društvo mora da bude izričito ovlašten od strane države članice za obavljanje određene usluge od opšteg ekonomskog interesa.
- (14) Kako bi se osiguralo ispunjenje uslova navedenih u članu 106 stav 2 Ugovora, neophodno je da se utvrde precizniji uslovi koji je potrebno da budu ispunjeni u odnosu na povjeravanje pružanja usluga od opšteg ekonomskog interesa. Iznos naknade može se pravilno izračunati i provjeriti samo ako su obaveze koje su povjerene privrednom društvu u pogledu javnih usluga i sve obaveze povjerene državi jasno definisane jednim ili više zakonskih akata nadležnih državnih organa predmetne države članice. Vrsta instrumenta može da se razlikuje od države članice do države članice, ali instrument mora da sadrži najmanje: privredno društvoe kojima je povjerena javna usluga, precizni sadržaj i trajanje dodijeljenih obaveza, kao i ako je potrebno, državno područje (opseg) na koje se odnosi ispunjavanje obaveza javne usluge koje su im povjerene, dodjelu bilo kakvih ekskluzivnih ili posebnih prava, kao i opis mehanizma dodjele naknade i parametre za određivanje naknade, kao i parametre izbjegavanje prekomjerne naknade i njen mogući povraćaj. U cilju osiguranja transparentnosti u odnosu na primjenu ove Odluke, akt o povjeravanju mora da sadrži i poziv na ovu Odluku.
- (15) Kako bi se izbjeglo neopravdano narušavanje tržišne konkurencije naknada ne bi smjela da prelazi iznos koji je neophodan za pokriće neto troškova koje ima privredno društvo u obavljanju usluge, uključujući i razumnu dobit.
- (16) Iznos naknade koji je viši od onoga koliko je neophodno kako bi se pokrili neto troškovi koje ima određeni privredno društvo pri obavljanju javne usluge nije neophodan za obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa, i prema tome predstavlja nezakonitu državnu pomoć koja treba da bude vraćena državi. Naknada koja je dodijeljena za obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa, ali se od strane predmetnog privredno društva stvarno koristi za poslovanje na nekom drugom tržištu u svrhu koja nije navedena aktom o povjeravanju, nije neophodna za obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa pa na osnovu toga može takođe da predstavlja nezakonitu pomoć koju treba vratiti.
- (17) Opravdani neto troškovi izračunavaju se kao razlika između troškova koji su nastali u obavljanju usluge od opšteg ekonomskog interesa i prihoda zarađenog od usluge od opšteg ekonomskog interesa, ili pak, kao razlika između neto troškova obavljanja usluge od opšteg ekonomskog interesa i neto

troškova ili dobiti od obavljanja usluge koja nije obuhvaćena uslugom od opšteg ekonomskog interesa. Naročito, ako se zbog obaveze obavljanja javne usluge smanjuje prihod (na primjer, zbog regulisanih tarifa), ali pri tom to ne utiče na troškove, neto troškove nastale izvršavanjem obaveze pružanja javne usluge moguće je utvrditi na osnovu umanjenog prihoda. Sa ciljem da se izbjegne neopravdano narušavanja tržišne konkurencije, sve prihode nastale iz usluge od opšteg ekonomskog interesa, drugim riječima, sve prihode koje pružalac usluge ne bi ostvario da mu ta obaveza nije povjerena, treba uzeti u obzir u svrhu računanja iznosa naknade. Ako su predmetnom privrednom društvu dodijeljena posebna ili ekskluzivna prava koja se odnose na djelatnosti koje nisu usluge od opšteg ekonomskog interesa, a za koje se dodjeljuje pomoć, i te djelatnosti ostvaruju dobit veću od razumne dobiti, ili ako privredno društvo uživa druge koristi koje mu dodjeljuje država, isti se, bez obzira na njihovo razvrstavanje u skladu sa članom 107 Ugovora, ubrajaju u prihod predmetnog privredno društva.

- (18) Razumna dobit određuje se kao stopa prinosa na kapital uzimajući u obzir stepen rizika ili nepostojanje rizika. Pojam „stopa prinosa na kapital” ovdje znači internu stopu rentabilnosti privredno društva koju on ostvaruje na uloženi kapital za cijeli period ovlašćenja.
- (19) Dobit koja ne prelazi zbir relevantne stope kamatne zamjene plus 100 baznih poena, ne smatra se nerazumnom dobiti. U ovom kontekstu relevantna stopa kamatne zamjene posmatra se kao primjerena stopa prinosa za nerizična ulaganja. Premija od 100 baznih poena služi, između ostalog, kao naknada za rizik likvidnosti u odnosu na kapital koji je vezan za obavljanje usluge za period trajanja akta o ovlašćenju.
- (20) U slučajevima u kojima privredno društvo kojem je povjereno obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa ne snosi značajan nivo poslovnog rizika, na primjer zbog toga što su troškovi koji nastaju obavljanjem usluge od opšteg ekonomskog interesa u potpunosti pokriveni naknadom, dobit koja prelazi referentno mjerilo zbira relevantne kamatne zamjene plus 100 baznih poena, ne smatra se razumnom dobiti.
- (21) Kada, u posebnim okolnostima, nije svrsishodno koristiti stopu prinosa na kapital, države članice trebalo bi da imaju mogućnost da se oslone na druge pokazatelje nivoa dobiti kako bi utvrdile razumnu dobit, kao što je to je prosječna stopa prinosa na sopstveni kapital, prinos na imovinu ili prinos od prodaje.
- (22) Pri određivanju šta čini razumnu dobit, države članice treba da imaju mogućnost uvođenja podsticajnih kriterijuma koji se odnose posebno na kvalitet pruženih usluga i povećanje efikasnosti proizvodnje. Povećanje efikasnosti proizvodnje ne bi smjelo da smanji kvalitet pružene usluge. Na primjer, države članice treba da imaju mogućnost da u aktu o povjeravanju odrede ciljeve povećanja efikasnosti, pri čemu će visina naknade zavisiti od obima ispunjenja tih ciljeva. Akt o povjeravanju može da odredi da ukoliko privredno društvo ne ostvari ciljeve, naknada bude smanjena primjenjujući metodu računanja koja je navedena u aktu o povjeravanju, a ako privredno društvo te ciljeve prelazi, naknada bude povećana primjenjujući metodu računanja navedenu u aktu o povjeravanju. Sve premije povezane sa povećanjem proizvodne efikasnosti moraju da budu utvrđene na nivou koji će da omogući uravnoteženu podjelu koristi nastale iz efikasnosti između privredno društva i države članice i/ili korisnika.
- (23) Član 93 Ugovora predstavlja *lex specialis* u odnosu na član 106 stav 2 Ugovora. U njemu se utvrđuju pravila koja se primjenjuju na naknade za obavljanje javnih usluga u sektoru drumskog saobraćaja. Član 93 tumači Regulativa Savjeta (EEZ) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. godine o uslugama javnog putničkog prevoza u željezničkom i drumskom saobraćajuu kojom se van snage stavljaju Regulative Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i br. 1107/70⁵ o utvrđivanju pravila koja se primjenjuju na naknadu za obaveze pružanja javnih usluga u javnom putničkom saobraćaju. Njegova

⁵ SL L 315, 3.12.2007., str. 1

primjena na putnički saobraćaj unutrašnjim vodama diskreciono je pravo država članica. Regulativom (EC) br. 1370/2007, izuzima se od prijave svaka naknada u sektoru drumskog saobraćaja koja ispunjava uslove iz te Regulative, na osnovu člana 108 stav 3 Ugovora. U skladu s presudom u predmetu Altmark, naknada u sektoru drumskog saobraćaja koja nije usklađena sa odredbama člana 93 Ugovora, ne smatra se usklađenom sa Ugovorom na osnovu člana 106 stav 2 Ugovora, ili na osnovu bilo koje odredbe iz Ugovora. Prema tome, ova Odluka se ne primjenjuje na sektor drumskog saobraćaja.

- (24) Za razliku od drumskog saobraćaja, sektori pomorskog i vazdušnog saobraćaja podložni su članu 106 stav 2 Ugovora. Određena pravila koja se primjenjuju na naknade za obavljanje javne usluge u sektorima vazdušnog i pomorskog saobraćaja nalaze se u Regulativi (EC) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. aprila 2008. godine o zajedničkim pravilima za obavljanje usluga u vazdušnom saobraćaju u Zajednici⁶ i u Regulativi Savjeta (EEZ) br. 3577/92 od 7. decembra 1992. godine o primjeni načela slobode pružanja usluga u pomorskom saobraćaju između država članica (pomorska kabotaža)⁷. Međutim, za razliku od Regulative (EC) br. 1370/2007, ove Regulative se ne odnose na usklađenost bilo kojeg mogućeg elementa državne pomoći, niti uređuju izuzetke od obaveze prijave na osnovu člana 108 stav 3 Ugovora. Ova Odluka stoga treba da se primjenjuje na naknade za obavljanje javnih usluga u sektorima vazdušnog i pomorskog saobraćaja pod uslovom da su, uz ispunjenje kriterijuma utvrđenih ovom Odlukom, takve naknade usklađene sa posebnim sektorskim propisima sadržanim u Regulativama (EZ) br. 1008/2008 i (EEZ) br. 3577/92, kada je to primjenjivo.
- (25) U posebnim slučajevima, naknade za obavljanje javne usluge namijenjene vazdušnoj ili pomorskoj povezanosti sa ostrvima, i za aerodrome i pomorske luke koji predstavljaju usluge od opšteg ekonomskog interesa u skladu sa članom 106 stav 2 Ugovora, trebalo bi da se utvrde pragovi koji se zasnivaju na prosječnom godišnjem broju putnika, budući da takvo računanje tačnije odražava ekonomsku realnost tih djelatnosti i njihov značaj kao usluga od opšteg ekonomskog interesa.
- (26) Izuzeće od obaveze prethodne prijave za određene usluge od opšteg ekonomskog interesa ne isključuje mogućnost da države članice prijave određeni projekat koji sadrži državne pomoći. U slučaju takve prijave, ili u slučaju da Komisija ocjenjuje usklađenost određene mjere pomoći na osnovu zahtjeva ili po službenoj dužnosti (*ex officio*), Komisija će da ocijeni jesu li ispunjeni uslovi iz ove Odluke. Ako to nije slučaj, mjera će se ocjenjivati u skladu sa načelama sadržanim u Saopštenju Komisije o okviru za državne pomoći u obliku naknade za javne usluge.
- (27) Ova Odluka treba da se primjenjuje ne dovodeći u pitanje odredbe Direktive Komisije 2006/111/EZ od 16. novembra 2006. godine o transparentnosti finansijskih odnosa između država članica i javnih preduzeća kao i o finansijskoj transparentnosti unutar određenih privredno društva⁸.
- (28) Ovu Odluku treba primjenjivati ne dovodeći u pitanje odredbe Unije u području konkurencije, posebno člana 101 i 102 Ugovora.
- (29) Ovu Odluku treba primjenjivati ne dovodeći u pitanje odredbe Unije u području javnih nabavki.
- (30) Ovu Odluku treba primjenjivati ne dovodeći u pitanje strožije odredbe koje se odnose na obaveze pružanja javnih usluga koje su sadržane u zakonodavstvu Unije za posebne sektore.
- (31) Potrebno je utvrditi prelazne odredbe za individualne pomoći koje su dodijeljene prije stupanja na snagu ove Odluke. Šeme pomoći koje su stupile na snagu u skladu sa Odlukom 2005/842/EZ prije stupanja na snagu ove Odluke, treba da budu usklađene sa unutrašnjim tržištem i izuzete od obaveze prijave u periodu od sljedeće 2 godine. Pomoći koje su stupile na snagu prije stupanja na snagu ove Odluke, koje nisu dodijeljene u skladu sa Odlukom 2005/842/EZ, ali ispunjavaju uslove utvrđene ovom Odlukom, smatraju se usklađenim sa unutrašnjim tržištem i izuzete su od obaveze prijave.

⁶ SL L 293, 31.10.2008., str. 3.

⁷ SL L 364, 12.12.1992., str. 7.

⁸ SL L 318, 17.11.2006., str. 17.

(32)Komisija namjerava ponovno da se ispita ovu Odluku 5 godina nakon njenog stupanja na snagu,

DONIJELA JE OVU ODLUKU:

Član 1

Predmet

Ovom Odlukom utvrđuju se uslovi pod kojima se dodjeljuje državna pomoć u obliku naknade za obavljanje javne usluge određenim privredna društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, smatra usklađenom sa unutrašnjim tržištem i izuzima od obaveze prijave utvrđene u članu 108 stav 3 Ugovora.

Član 2

Područje primjene

1. Ova Odluka se primjenjuje na državne pomoći u obliku naknade za obavljanje javne usluge koja se dodjeljuje privredna društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, kako je navedeno u članu 106 stav 2 Ugovora, a koje su obuhvaćene jednom od sljedećih kategorija:
 - (a) naknada koja ne prelazi godišnji iznos od 15 miliona EUR za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa u svim područjima, osim saobraćaja i saobraćajne infrastrukture;

Ako iznos naknade varira u toku perioda u kojem je povjereno obavljanje javne usluge, godišnji iznos računa se kao prosjek godišnjih iznosa naknade za koje se očekuje da će se ostvariti u toku perioda u kojem je povjerena javna usluga;
 - (b) naknada za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa od strane bolnica koje pružaju medicinsku pomoć, uključujući, kada je to potrebno, usluge hitne medicinske pomoći; obavljanje povezanih pomoćnih usluga koje su neposredno povezane sa njihovim osnovnim djelatnostima, naročito u području istraživanja, međutim, ne sprečava primjenu ovog stava;
 - (c) naknada za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa sa ciljem ispunjavanja socijalnih potreba koje se odnose na zdravstvenu i dugoročnu zaštitu, zaštitu djece, pristup i ponovno uključivanje na tržište rada, socijalnu stanogradnju, kao i socijalnu uključenost socijalno ranjivih kategorija stanovništva;
 - (d) naknada za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa za vazdušno ili pomorsko povezivanje sa ostrvima na kojima prosječni godišnji saobraćaj u periodu od dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je povjereno obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa ne prelazi 300 000 putnika;
 - (e) naknada za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa za aerodrome i luke u kojima prosječni godišnji saobraćaj u periodu od dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj je povjereno obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa ne prelazi 200 000 putnika u slučaju aerodroma, i 300 000 putnika u slučaju luka.
2. Ova Odluka primjenjuje se samo u slučaju kada period u kojemu je privrednom društvu povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa ne prelazi 10 godina. U slučajevima kada period ovlašćenja prelazi 10 godina, ova Odluka se primjenjuje samo kada davalac usluge mora da izvrši značajna ulaganja koja se moraju amortizovati u dužem vremenskom periodu u skladu s opštevažećim računovodstvenim načelama.

3. Ako za vrijeme trajanja perioda povjeravanja usluge prestanu biti ispunjeni uslovi za primjenu ove Odluke, pomoć se mora prijaviti u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora.
4. U području vazdušnog i pomorskog saobraćaja, ova Odluka se primjenjuje samo na državne pomoći u obliku naknade za javne usluge koja se dodjeljuje privredna društvama kojima ja povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa u skladu sa članom 106 stav 2 Ugovora, i, ako je svrsishodno, u skladu sa Regulativom (EZ) br. 1008/2008 odnosno Regulativom (EEZ) br. 3577/92.
5. Ova Odluka se ne primjenjuje na državne pomoći u obliku naknade za obavljanje javne usluge koja se dodjeljuje privredna društvama u području drumskog saobraćaja.

Član 3

Usklađenost i izuzeće od prijave

Državne pomoći u obliku naknade za obavljanje javnih usluga koje ispunjavaju uslove utvrđene u ovoj Odluci, usklađene su sa unutrašnjim tržištem i izuzimaju se od obaveze prethodne prijave predviđene članom 108 stavom 3 Ugovora, pod uslovom da su istovremeno usklađene i sa uslovima koji proizlaze iz Ugovora ili iz sektorskog zakonodavstva Unije.

Član 4

Ovlašćenje

Obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa povjerava se predmetnom privrednom društvu na osnovu jednog ili više pravnih akata, o čijem obliku može da odluči svaka država članica. Taj akt ili akti moraju da sadrže, naročito:

- (a) sadržaj i trajanje obaveza pružanja javne usluge;
- (b) privredno društva i, kada je relevantno, određeno državno područje (opseg);
- (c) vrstu svih ekskluzivnih ili posebnih prava koja su tom privrednom društvu dodijeljena od strane nadležnog organa;
- (d) opis mehanizma naknade i parametre za izračunavanje, kontrolu i reviziju naknade;
- (e) mjere za izbjegavanje i povraćaj moguće prekomjerne naknade; i
- (f) pozivanje na ovu Odluku.

Član 5

Naknada

1. Iznos naknade ne smije da pređe iznos koji je neophodan za pokrivanje neto troškova koji su nastali prilikom izvršavanja obaveze pružanja javnih usluga, uključujući razumnu dobit.
2. Neto troškovi mogu da se računaju kao razlika između troškova kako su utvrđeni u stavu 3 i prihoda utvrđenih u stavu 4. Takođe, mogu da se računaju i kao razlika između neto troškova privredno društva za poslovanje sa obavezom pružanja javne usluge i neto troškova ili dobiti istog privredno društva za poslovanje bez obaveze pružanja javne usluge.
3. Troškovi koje je potrebno uzeti u obzir uključuju sve troškove koji su nastali od obavljanja usluge od opšteg ekonomskog interesa. Oni se računaju na osnovu opšteprihvaćenih računovodstvenih načela kako slijedi:
 - (a) ako su djelatnosti predmetnog privrednog društva ograničene na usluge od opšteg ekonomskog interesa, mogu se uzeti u obzir svi njegovi troškovi;
 - (b) ako privredno društvo ujedno obavlja djelatnosti koje nijesu obuhvaćene uslugama od opšteg ekonomskog interesa, u obzir se uzimaju samo troškovi povezani sa uslugama od opšteg ekonomskog interesa;

- (c) troškovi razvrstani za usluge od opšteg ekonomskog interesa mogu da uključe sve direktne troškove nastale pri pružanju usluge od opšteg ekonomskog interesa, kao i odgovarajući udio u troškovima koji su zajednički i uslugama od opšteg ekonomskog interesa i drugim djelatnostima;
- (d) troškovi povezani s ulaganjima, posebno za infrastrukturu, mogu se uzeti u obzir ako su takva ulaganja neophodna za obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa.
4. Prihod koji je potrebno uzeti u obzir mora da uključi najmanje čitav prihod ostvaren od obavljanja usluga od opšteg ekonomskog interesa, nezavisno o tome da li je prihod ocijenjen kao državna pomoć u smislu člana 107 Ugovora. Ako predmetno privredno društvo ima posebna ili ekskluzivna prava povezana sa drugim djelatnostima koje nisu usluge od opšteg ekonomskog interesa za koje se dodjeljuju pomoć, a koje stvaraju dobit koja prelazi razumnu dobit, ili donose korist privrednom društvu od drugih prednosti koje mu dodjeljuje država, one moraju da se uključe u njegov prihod, bez obzira na to kako se klasifikuju u smislu člana 107 Ugovora. Predmetna država članica može da odluči da se dobit koja se ostvaruje iz drugih djelatnosti koje su van obima usluge od opšteg ekonomskog interesa, dodijeli u cijelosti ili djelimično za finansiranje usluge od opšteg ekonomskog interesa.
 5. U smislu ove Odluke „razumna dobit” znači stopu prinosa na kapital koju bi za cijeli period trajanja akta o povjeravanju zahtijevao tipično privredno društvo koji razmišlja o tome da li bi obavljao uslugu od opšteg ekonomskog interesa, uzimajući u obzir pripadajući rizik. Stopa prinosa na kapital ovdje znači internu stopu rentabilnosti privrednog društva za cijeli period trajanja ovlašćenja, odnosno internu stopu prinosa na uloženi kapital. Stepenn rizika zavisi od predmetnog sektora, vrsti usluge i karakteristikama naknade.
 6. Pri određivanju šta predstavlja razumnu dobit, države članice mogu da uvedu podsticajne kriterijume koji se posebno odnose na kvalitet pružene usluge, kao i na povećanje proizvodne efikasnosti. Povećanje efikasnosti ne smije da smanji kvalitet pružene usluge. Sve premije povezane sa povećanjem proizvodne efikasnosti moraju da budu utvrđene na nivou koji će da omogući uravnoteženu podjelu koristi nastale iz povećanja efikasnosti između privrednog društva i države članice i/ili korisnika.
 7. U svrhu ove Odluke, stopa prinosa na kapital koja ne prelazi zbir relevantne stope kamatne zamjene plus 100 baznih poena, smatra se razumnom u svakom slučaju. Relevantna stopa kamatne zamjene odgovara stopi kamatne zamjene čije dospijeće i valuta odgovaraju dužini perioda i valuti akta o povjeravanju. Kada pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa nije povezano sa značajnim komercijalnim ili ugovornim rizikom, naročito kada se neto troškovi nastali pružanjem usluga od opšteg ekonomskog interesa uglavnom naknadno (*ex post*) nadoknađuju u potpunosti, razumna dobit ne smije da prelazi zbir relevantne stope kamatne zamjene plus premije od 100 baznih poena.
 8. Kada, zbog posebnih okolnosti, ne treba da se koristi stopa prinosa na kapital, države članice mogu da se koriste i drugim pokazateljima ostvarivanja dobiti osim stope prinosa na kapital kako bi odredile koji bi iznos razumne dobiti trebao da bude, kao što su: prosječni prinos na sopstveni kapital, prinos na imovinu ili prinos od prodaje. „Prinos” znači dobit prije odbitka kamata i poreza u predmetnoj godini. Prosječni prinos računa se pomoću diskontnog faktora za vrijeme trajanja ugovora, kako je uređeno Saopštenjem Komisije o reviziji metode za utvrđivanje referentnih kamatnih stopa i diskontnih stopa⁹. Bez obzira na to koji je pokazatelj izabran, država članica mora da bude u mogućnosti da Komisiji, na njen zahtjev, dostavi dokaze da dobit ne prelazi dobit koju bi očekivalo prosječno privredno društvo koji razmišlja o tome bi li obavljao uslugu, na primjer, dostavom podataka o prinosima koji su ostvareni na osnovu sličnih vrsta ugovora po tržišnim uslovima.
 9. Kada privredno društvo obavlja djelatnosti koje su i u okviru i van obima usluga od opšteg ekonomskog interesa, na knjigovodstvenim računima mora odvojeno da prikaže troškove i prihode povezane sa uslugom od opšteg ekonomskog interesa i one povezane sa drugim uslugama, kao i parametre za

⁹ SL C 14, 19.1.2008., str. 6.

razvrstavanje troškova i prihoda. Troškovi povezani sa djelatnostima van obima usluga od opšteg ekonomskog interesa moraju da pokriju sve direktne troškove, odgovarajući udio u zajedničkim troškovima, kao i odgovarajući prinos na kapital. U odnosu na te troškove naknada ne može da bude dodijeljena.

10. Države članice će od privrednog društva zahtijevati povraćaj svake primljene prekomjerne naknade.

Član 6

Kontrola prekomjerne naknade

1. Države članice osiguravaju da naknada koja se dodjeljuje za obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa ispunjava uslove utvrđene u ovoj Odluci, a naročito da privredno društvo ne prima naknadu koja bi bila veća od iznosa koji je utvrđen u skladu s članom 5. Na zahtjev Komisije, o tome i dostavljaju dokaze. Države članice su dužne da sprovode redovne provjere, ili osiguravaju da se takve provjere sprovode, najmanje svake 3 godine za vrijeme trajanja ovlašćenja i na kraju tog perioda.
2. Kad privredno društvo primi naknadu koja je veća od iznosa koji je utvrđen u skladu s članom 5, država članica mora da zahtijeva od privrednog društva da vrati iznos prekomjerne naknade koji je primio. Parametri za računanje naknade ponovno se definišu za budući period. Kad iznos prekomjerne naknade ne prelazi 10% iznosa prosječne godišnje naknade, takva prekomjerna naknada može da se prenese u sljedeći period i oduzme od iznosa naknade koji je potrebno isplatiti za taj period.

Član 7

Transparentnost

U slučaju naknada koje su veće od 15 miliona EUR, a koje su odobrene privrednom društvu koje obavlja i djelatnosti koje nisu obuhvaćene uslugama od opšteg ekonomskog interesa, države članice objavljuju sljedeće informacije na internetu ili u drugim odgovarajućim sredstvima informisanja:

- (a) akt o povjeravanju ili njegov rezime koji sadrži elemente navedene u članu 4;
- (b) godišnje iznose pomoći koje su dodijeljene navedenom privrednom društvu.

Član 8

Raspoloživost informacija

Države članice dužne su za period povjeravanja i najmanje 10 godina od završetka tog perioda, ažuriraju sve potrebne informacije kao bi se utvrdilo da li je odobrena naknada u skladu sa ovom Odlukom.

Po pisanom zahtjevu Komisije, države članice dužne su da dostave Komisiji sve informacije koje Komisija smatra potrebnima kako bi se utvrdilo jesu li propisi koji su na snazi u odnosu na definisanje naknada u skladu sa ovom Odlukom.

Član 9

Izvještaj

Svake dvije godine, svaka država članica dužna je da podnese Komisiji izvještaj o sprovođenju ove Odluke. Izvještaj mora da sadrži detaljan pregled uslova primjene ove Odluke za različite kategorije usluga iz člana 2 stav 1, uključujući:

- (a) opis primjene ove Odluke na usluge koje su obuhvaćene njenim područjem primjene, uključujući interne djelatnosti;
- (b) ukupan iznos pomoći koje su dodijeljene u skladu sa ovom Odlukom, raščlanjenih po ekonomskim sektorima korisnika;
- (c) napomenu o tome da li je kod određene vrste usluge primjena ove Odluke dovela do teškoća ili su uloženi prigovori trećih strana;

i

- (d) sve druge informacije koje se odnose na primjenu ove Odluke koje zatraži Komisija i koje je potrebno navesti blagovremeno prije dostavljanja izvještaja.

Prvi izvještaj se dostavlja do 30. juna 2014. godine.

Član 10

Prelazne odredbe

Ova Odluka se primjenjuje na individualne i šeme državne pomoći kako slijedi:

- (a) svaka šema pomoći koja je stupila na snagu prije stupanja na snagu ove Odluke, a koja je bila usklađena sa unutrašnjim tržištem i izuzeta od obaveze prijavljivanja u skladu sa Odlukom 2005/842/EZ, i dalje će biti usklađena sa unutrašnjim tržištem i izuzeta od obaveze prijavljivanja za period od 2 godine;
- (b) svaka pomoć koja je stupila na snagu prije stupanja na snagu ove Odluke, a nije bila usklađena sa unutrašnjim tržištem, niti je bila izuzeta od obaveze prijavljivanja u skladu sa Odlukom 2005/842/EZ, ali ispunjava uslove utvrđene ovom Odlukom, smatraće se usklađenom sa unutrašnjim tržištem i izuzetom od obaveze prethodne prijave.

Član 11

Stavljanje van snage

Ovom Odlukom stavlja se van snage Odluka 2005/842/EZ.

Član 12

Stupanje na snagu

Ova Odluka stupa na snagu 31. januara 2012. godine

Član 13

Primaoci

Ova je Odluka upućena državama članicama.

Saopštenje Komisije

Okvir Evropske unije za državnu pomoć u obliku naknada za javne usluge (2011)

(Tekst značajan za EEP)

(2012/C 8/03)

1. SVRHA I PODRUČJE PRIMJENE

1. Za pružanje određene usluge od opšteg ekonomskog interesa (SGEI) da bi funkcionisale na osnovu načela i pod uslovima koji im omogućavaju da ispune svoje misije, finansijska podrška javnih organa može biti neophodna kada prihodi ostvareni pružanjem usluge ne omogućavaju pokriće troškova koji proizlaze iz obaveze javne usluge.
2. Iz sudske prakse Suda pravde Evropske unije¹ proizilazi da naknada za javne usluge ne predstavlja državnu pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije ukoliko ispunjava određeni broj uslova². Član 108 se ne primjenjuje ako su ovi uslovi ispunjeni.
3. Kada naknada za javnu uslugu ne ispunjava te uslove, i ukoliko su ispunjeni opšti kriterijumi za primjenu člana 107 stav 1 Ugovora, takva naknada predstavlja državnu pomoć i podliježe članovima 106, 107 i 108 Ugovora.
4. U svom Saopštenju o primjeni pravila EU o državnoj pomoći na naknadu dodijeljenu za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa³, Komisija je pojasnila uslove pod kojima se naknada za javnu uslugu smatra državnom pomoći. Osim toga, u svojoj Regulativi o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na *de minimis* pomoć dodijeljenu privrednim društvima koja pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa⁴, Komisija će utvrditi uslove pod kojima se mali iznosi naknade za javnu uslugu smatraju takvim da ne utiču na trgovinu između država članica i/ili da ne narušavaju niti prijete da naruše konkurenciju. U tim okolnostima, naknada nije obuhvaćena članom 107 stav 1 Ugovora i shodno tome ne podliježe postupku prijavljivanja predviđenom članom 108 stav 3 Ugovora.
5. Član 106 stav 2 Ugovora predstavlja pravni osnov za ocjenu usklađenosti državne pomoći za usluge od opšteg ekonomskog interesa. On propisuje da privredna društva kojima je povjereno obavljanje UOEI ili koja imaju karakter monopola koji ostvaruje prihode podliježu pravilima sadržanim u Ugovoru,

¹Presude u predmetu C-280/00 Altmark Trans GmbH i Regierungspräsidium Magdeburg protiv Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH ("Altmark") [2003] ECR I-7747 i priloženi predmeti, C-34/01 do C-38/01 Enirisorse SpA protiv Ministero delle Finanze [2003] ECR I-14243.

² U presudi Altmark, Sud pravde je utvrdio da naknada za javnu uslugu ne predstavlja državnu pomoć ako su ispunjena četiri kumulativna kriterijuma: prvo, privredno društvo - korisnik mora zaista imati obaveze javne usluge i te obaveze moraju biti jasno definisane; drugo, parametri na osnovu kojih se obračunava naknada moraju biti unaprijed utvrđeni na objektivan i transparentan način; treće, naknada ne može preći ono što je neophodno da pokrije sve ili dio troškova nastalih u izvršenju obaveza javne usluge, uzimajući u obzir relevantne prihode i razumnu dobit; i konačno, kada privredno društvo koje treba da izvršava obaveze javne usluge nije izabrano kroz postupak javne nabavke koji omogućava izbor ponuđača koji može pružiti usluge uz najniži trošak za zajednicu, nivo potrebne naknade mora se utvrditi na osnovu analize troškova koje bi tipično, dobro vođeno privredno društvo, adekvatno opremljeno relevantnim sredstvima, imalo.

³ Vidjeti stranu 23 ovog Službenog lista.

⁴ Vidi stranu 4 ovog Službenog lista

naročito pravilima konkurencije. Međutim, član 106 stav 2 Ugovora predviđa izuzetak od pravila sadržanih u Ugovoru ukoliko bi primjena pravila konkurencije ometala, pravno ili faktički, izvršenje povjerenih zadataka. Ovaj izuzetak se primjenjuje samo ako razvoj trgovine nije pogođen u mjeri koja bi bila suprotna interesima Unije.

6. Odluka Komisije 2012/21/EU⁵ o primjeni člana 106 stav 2 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na državnu pomoć u obliku naknade za javnu uslugu dodijeljenu određenim privrednim društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa⁶ utvrđuje uslove pod kojima se određene vrste naknada za javnu uslugu smatraju usklađenim sa unutrašnjim tržištem u smislu člana 106 stav 2 Ugovora i izuzimaju od zahtjeva prethodnog prijavljivanja u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora.
7. Načela utvrđeni u ovom Saopštenju primjenjuju se na naknadu za javne usluge samo ukoliko ona predstavlja državnu pomoć koja nije obuhvaćena Odlukom 2012/21/EU. Takva naknada podliježe obavezi prethodne prijave u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora. Ovo Saopštenje utvrđuje uslove pod kojima se takva državna pomoć može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 106 stav 2 Ugovora. Ono zamjenjuje Okvir Zajednice za državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge⁷.
8. Načela utvrđeni u ovom Saopštenju primjenjuju se na naknadu za javne usluge u oblasti vazdušnog i pomorskog saobraćaja, ne dovodeći u pitanje strože posebne odredbe sadržane u sektorskom zakonodavstvu Unije. Ne primjenjuju se na sektor kopnenog saobraćaja niti na sektor javnih radio-difuznih usluga koji je obuhvaćen Saopštenjem Komisije o primjeni pravila državne pomoći na javne radio-difuzne usluge⁸.
9. Pomoć pružaocima usluga od opšteg ekonomskog interesa u teškoćama ocjenjivaće se u skladu sa Smjernicama Zajednice o državnoj pomoći za spasavanje i restrukturiranje privrednih društava u teškoćama.⁹
10. Načela navedeni u ovom Saopštenju primjenjuju se ne dovodeći u pitanje:
 - (a) zahtjeve propisane pravom Unije u oblasti konkurencije (naročito čl. 101 i 102 Ugovora);
 - (b) zahtjeve propisane pravom Unije u oblasti javnih nabavki;
 - (c) odredbe Direktive Komisije 2006/111/EC od 16. novembra 2006. o transparentnosti finansijskih odnosa između država članica i javnih preduzeća, kao i o finansijskoj transparentnosti u okviru određenih privrednih društava¹⁰;
 - (d) dodatne zahtjeve koji proizlaze iz Ugovora ili iz sektorskog zakonodavstva Unije.

2. USLOVI KOJI UREĐUJU USKLAĐENOST NAKNADE ZA JAVNE USLUGE KOJA PREDSTAVLJA DRŽAVNU

⁵ SL L 7, 11.1.2012., str.3

⁶ SL L 7, 11.1.2012

⁷ SL C 297, 29.11.2005, str. 4.

⁸ SL C 257, 27.10.2009, str. 1.

⁹ SL C 244, 1.10.2004, str. 2.

¹⁰ SL L 318, 17.11.2006, str. 17

POMOĆ

2.1. Opšte odredbe

11. U sadašnjoj fazi razvoja unutrašnjeg tržišta, državna pomoć koja je nije obuhvaćena Odlukom 2012/21/EU može se proglasiti usklađenom sa članom 106 stav 2 Ugovora ako je neophodna za obavljanje predmetne usluge od opšteg ekonomskog interesa i ako ne utiče na razvoj trgovine u mjeri koja bi bila suprotna interesima Unije. Uslovi iz odjeljaka 2.2 do 2.10 moraju biti ispunjeni kako bi se postigla ta ravnoteža.

2.2. Opšte usluge od ekonomskog interesa navedenim u članu 106 Ugovora

12. Pomoć se mora odobriti za pravilno definisanu uslugu od opšteg ekonomskog interesa u smislu člana 106 stav 2 Ugovora.
13. U svom Saopštenju o primjeni pravila državne pomoći Evropske unije za naknade dodijeljene za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, Komisija je dala smjernice o zahtjevima koji se odnose na definicije usluge od opšteg ekonomskog interesa. Posebno, države članice ne mogu nametati određene obaveze pružanja javnih usluga uslugama koje se već pružaju ili koje privredna društva koja posluju pod normalnim tržišnim uslovima mogu pružiti na zadovoljavajući način i pod uslovima (kao što su cijena, objektivne karakteristike kvaliteta, kontinuitet i pristup uslugama), koji su u skladu sa javnim interesom na način na koji je to definisala država. Što se tiče pitanja da li se usluga može obezbijediti na tržištu, procjena Komisije je ograničena na provjeru da li je definicija države članice zbog očigledne greške postala nevažeća, osim ukoliko odredbe zakona Unije propisuju stroži standard.
14. Za potrebe primjene načela navedenih u ovom Saopštenju, države članice treba da pokažu da su pravilno razmotrile potrebe javne usluge koje se podržavaju putem javne konsultacije ili drugih odgovarajućih instrumenata radi uzimanja u obzir interesa korisnika i pružalaca usluga. Ovo se ne primjenjuje kada je jasno da nova konsultacija ne bi donijela značajnu dodatnu vrijednost u odnosu na nedavno sprovedene konsultacije.

2.3. Potreba za aktom o povjeravanju kojim se utvrđuju obaveze po javnim uslugama i metode za izračunavanje naknade

15. Odgovornost za obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SGEI) mora biti povjerena predmetnom privrednom društvu putem jednog ili više akata, čiju formu može odrediti svaka država članica. Izraz „država članica” obuhvata centralne, regionalne i lokalne organe.
16. Akt ili akti moraju sadržati, naročito:
 - (a) sadržaj i trajanje obaveza obavljanja javne usluge;
 - (b) privredno društvo i, gdje je primjenjivo, teritoriju na kojoj se obavlja javna usluga o kojoj je riječ;
 - (c) prirodu bilo kojih ekskluzivnih ili posebnih prava dodijeljenih privrednom društvu od strane nadležnog organa koji dodjeljuje;
 - (d) opis mehanizma naknade i parametre za obračun, praćenje i reviziju naknade; i
 - (e) načine za sprečavanje i povraćaj svake prekomjerne naknade.

2.4. Trajanje perioda povjeravanja dužnosti

17. Trajanje perioda povjeravanja dužnosti treba da se opravda pozivanjem na objektivne kriterijume, kao što je potreba da se amortizuju neprenosiva osnovna sredstva. U načelu, trajanje perioda povjeravanja dužnosti ne treba da prelazi period koji je potreban za amortizaciju najznačajnijih sredstava koja su potrebna za pružanje SGEI.

2.5. Usklađenost sa Direktivom 2006/111/EK

18. Pomoć će se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 106 stav 2 Ugovora samo ako privredno društvo, gdje je to primjenjivo, poštuje Direktivu 2006/111/EC¹¹. Pomoć koja nije usklađena sa tom Direktivom smatra se takvom da utiče na razvoj trgovine u mjeri koja bi bila suprotna interesu Unije u smislu člana 106 stav 2 Ugovora.

2.6. Usklađenost sa pravilima Unije u pogledu javnih nabavki

19. Pomoć će se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 106 stav 2 Ugovora samo ako je nadležni organ, prilikom povjeravanja pružanja usluge predmetnom privrednom društvu, poštovao ili se obavezuje da će poštovati primjenjiva pravila Unije u oblasti javnih nabavki. Ovo uključuje sve zahtjeve transparentnosti, jednakog tretmana i nediskriminacije koji direktno proizlaze iz Ugovora i, gdje je primjenjivo, iz sekundarnog prava Unije. Pomoć koja nije usklađena sa takvim pravilima i zahtjevima smatra se takvom da utiče na razvoj trgovine u mjeri koja bi bila suprotna interesima Unije u smislu člana 106 stav 2 Ugovora.

2.7. Odsustvo diskriminacije

20. Kada organ povjeri pružanje iste usluge od opšteg interesa (SGEI) ne jednom već više privrednih društava, naknada treba da se obračuna na osnovu iste metode za svako privredno društvo.

2.8. Iznos naknade

21. Iznos naknade ne smije preći ono što je neophodno da pokrije neto trošak¹² izvršenja obaveza javne usluge, uključujući razumnu dobit.
22. Iznos naknade može se utvrditi na osnovu očekivanih troškova i prihoda, ili troškova i prihoda koji su stvarno nastali, ili kombinacije ta dva, u zavisnosti od podsticaja efikasnosti koje država članica želi da obezbijedi od samog početka, u skladu sa tačkama 40 i 41.
23. Kada se naknada zasniva, u cjelini ili djelimično, na očekivanim troškovima i prihodima, oni moraju biti navedeni u aktu o povjeravanju dužnosti. Moraju se zasnivati na vjerodostojnim i vidljivim parametrima u vezi sa ekonomskim okruženjem u kojem se SGEI pruža. Gdje je to moguće, moraju se osloniti na ekspertizu sektorskih regulatora ili drugih subjekata nezavisnih od privrednog društva. Države članice moraju naznačiti izvore na kojima se ova očekivanja zasnivaju¹³. Procjena troškova mora odražavati očekivanja u pogledu povećanja efikasnosti koje pružalac SGEI ostvaruje tokom trajanja povjeravanja dužnosti.

Neto trošak neophodan za obavljanje obaveza javne usluge

24. Neto trošak neophodan, ili za koji se očekuje da bude neophodan, za obavljanje obaveza javne usluge treba da se izračuna metodologijom neto izbjegnuto troška kada je to zahtijevano pravom Unije ili nacionalnim pravom, i u drugim slučajevima kada je to moguće.

Metodologija neto izbjegnuto troška

25. Prema metodologiji neto izbjegnuto troška, neto trošak neophodan, ili za koji se očekuje da bude neophodan, za izvršenje obaveza javne usluge izračunava se kao razlika između neto troška za pružaoca da posluje uz obavezu pružanja javne usluge i neto troška ili dobiti za istog pružaoca da posluje bez te obaveze. Posebnu pažnju treba posvetiti pravilnoj procjeni troškova koje se očekuje da

¹¹ Direktiva 2006/111/EC o transparentnosti finansijskih odnosa između država članica i javnih preduzeća, kao i o finansijskoj transparentnosti unutar određenih privrednih društava.

¹² U ovom kontekstu, neto trošak znači neto trošak utvrđen u tački 25 ili troškovi umanjeni za prihode kada se metodologija neto izbjegnuto troška ne može primijeniti.

¹³ Javni izvori informacija, nivoi troškova koje je pružalac SGEI imao u prošlosti, nivoi troškova konkurenata, poslovni planovi, industrijski izvještaji itd.

pružalac izbjegne i prihoda koje se očekuje da ne ostvari u odsustvu obaveze pružanja javne usluge. Obračun neto troška treba da procijeni koristi za pružaoca SGEl, uključujući i nematerijalne koristi koliko je moguće,.

26. Prilog IV Direktive 2002/22/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 7. marta 2002. godine o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika u vezi sa elektronskim komunikacionim mrežama i uslugama¹⁴, i Prilog I Direktive 97/67/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. decembra 1997. godine o zajedničkim pravilima za razvoj unutrašnjeg tržišta poštanskih usluga Zajednice i poboljšanja kvaliteta usluga¹⁵, sadrže detaljnija uputstva o primjeni metodologije neto izbjegnutih troškova.
27. Iako Komisija smatra da je ova metodologija neto izbjegnutih troškova najtačnija metoda za određivanje troška obaveze pružanja javnih usluga, mogu postojati slučajevi kada upotreba te metodologije nije izvodljiva ili relevantna. U takvim slučajevima, uz odgovarajuće obrazloženje, Komisija može da prihvati alternativne metode za izračunavanje neto troškova neophodne za izvršenje obaveza po javnim uslugama, kao što je metodologija zasnovana na raspodjeli troškova.

Metodologija zasnovana na raspodjeli troškova

28. Prema metodologiji raspodjele troškova, neto trošak neophodan za izvršenje obaveza za obavljanje usluge od opšteg interesa može se izračunati kao razlika između troškova i prihoda za određenog pružaoca koji ispunjava obaveze za obavljanje usluge od opšteg interesa, kako je navedeno i procijenjeno u aktu o povjeravanju dužnosti.
29. Troškovi koji se uzimaju u obzir uključuju sve troškove neophodne za obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa.
30. Kada su aktivnosti predmetnog privrednog društva ograničene na SGEl, svi njegovi troškovi mogu se uzeti u obzir.
31. Kada privredno društvo obavlja i aktivnosti koje SGEl ne obuhvata, troškovi koji se uzimaju u obzir mogu obuhvatiti sve direktne troškove neophodne za izvršenje obaveza za obavljanje usluge od opšteg interesa i odgovarajuće doprinose za indirektne troškove koji su zajednički i za SGEl i za druge aktivnosti. Troškovi povezani sa aktivnostima koje SGEl ne obuhvata moraju da uključe sve direktne troškove i odgovarajuće doprinose za zajedničke troškove. Za utvrđivanje odgovarajućeg doprinosa za zajedničke troškove, tržišne cijene za korišćenje resursa, gdje su dostupne, mogu se koristiti kao referentne¹⁶. U odsustvu takvih tržišnih cijena, odgovarajući doprinos za zajedničke troškove može se odrediti upućivanjem na nivo razumne dobiti¹⁷ koji se očekuje da privredno društvo ostvari na aktivnostima koje SGEl ne obuhvata ili drugim prikladnijim metodologijama.

Prihodi

32. Prihod koji se uzima u obzir mora da uključi najmanje ukupan prihod ostvaren od pružanja usluga od opšteg ekonomskog interesa, kao što je navedeno u aktu o povjeravanju dužnosti, i prekomjernu dobit ostvarenu od posebnih ili ekskluzivnih prava čak i ako je povezana sa drugim aktivnostima kako je predviđeno u tački 45, bez obzira na to da li se ta prekomjerna dobit kvalifikuje kao državna pomoć u

¹⁴ SL L 108, 24.4.2002, str. 51

¹⁵ SL L 15, 21.1.1998, str. 14.

¹⁶ U predmetu Chronopost (spojeni predmeti C-83/01 P, C-93/01 P i C-94/01 P Chronopost SA [2003] ECR I-6993), Evropski sud pravde se pozvao na „normalne tržišne uslove”: „U odsustvu bilo kakve mogućnosti da se situacija La Poste uporedi sa situacijom privatne grupe privrednih društava koja ne posluje u rezervisanom sektoru, ‘normalni tržišni uslovi’, koji su nužno hipotetički, moraju se procijeniti upućivanjem na objektivne i provjerljive elemente koji su dostupni”.

¹⁷ Razumna dobit ocjenjuje se iz ex ante perspektive (na osnovu očekivanih, a ne ostvarenih profita) kako se ne bi uklonili podsticaji privrednom društvu da ostvaruje povećanje efikasnosti pri obavljanju aktivnosti van SGEl.

smislu člana 107 stav 1 Ugovora.

Razumna dobit

33. Razumna dobit znači stopu prinosa na kapital¹⁸ koju bi zahtijevalo tipično privredno društvo kada razmatra da li da pruža uslugu od opšteg ekonomskog interesa tokom cijelog trajanja akta o povjeravanju dužnosti, uzimajući u obzir nivo rizika. Nivo rizika zavisi od sektora, vrste usluge i karakteristika mehanizma naknade.
34. Kada je to propisno opravdano, mogu se koristiti indikatori nivoa dobiti različiti od stope prinosa na kapital za određivanje razumne dobiti, kao što su prosječan prinos na sopstveni kapital¹⁹ tokom perioda povjeravanja dužnosti, prinos na angažovani kapital, prinos na aktivu ili prihod od prodaje.
35. Koji god indikator da se izabere, država članica mora Komisiji dostaviti dokaz da očekivana dobit ne prelazi onu koja bi se očekivala od tipičnog privrednog društva koje razmatra pružanje usluge, na primjer upućivanjem na prinose ostvarene na sličnim ugovorima koji su dodijeljeni pod konkurentnim uslovima.
36. Stopa prinosa na kapital koja ne prelazi relevantnu swap stopu²⁰ uvećanu za premiju od 100 baznih poena²¹ smatra se razumnom u svakom slučaju. Relevantna swap stopa je swap stopa čija ročnost i valuta odgovaraju trajanju i valuti akta o povjeravanju dužnosti.
37. Kada je pružanje SGEI povezano sa značajnim komercijalnim ili ugovornim rizikom, na primjer zato što naknada ima oblik fiksnog paušalnog iznosa koja pokriva očekivane neto troškove i razumnu dobit, a privredno društvo posluje u konkurentnom okruženju, razumna dobit ne smije preći nivo koji odgovara stopi prinosa na kapital, a koji je proporcionalan stepenu rizika. Ta stopa treba, gdje je moguće, da se odredi upućivanjem na stopu prinosa na kapital koji je ostvaren na sličnim ugovorima o javnim uslugama dodijeljenim u konkurentnim uslovima (npr. putem tendera). Kada to nije moguće, mogu se koristiti i druge metode za utvrđivanje prinosa na kapital, uz obrazloženje²².
38. Kada pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa nije povezano sa značajnim komercijalnim ili ugovornim rizikom, na primjer kada se neto trošak koji je nastao prilikom pružanja usluge od opšteg ekonomskog interesa u suštini naknadno u potpunosti nadoknađuje, razumna dobit ne smije preći nivo koji odgovara nivou iz tačke 36. Takav mehanizam naknade ne pruža podsticaje efikasnosti pružaocu javne usluge. Stoga je njegova upotreba strogo ograničena na slučajeve kada država članica može opravdati da nije izvodljivo ili prikladno uzeti u obzir proizvodnu efikasnost i dizajnirati ugovor

¹⁸ Stopa prinosa na kapital ovdje je definisana kao interna stopa prinosa (IRR) koju privredno društvo ostvaruje na uloženi kapital tokom trajanja projekta, odnosno IRR na novčane tokove iz ugovora.

¹⁹ U bilo kojoj godini, računovodstvena mjera prinosa na sopstveni kapital (ROE) definiše se kao odnos između dobiti prije kamata i poreza (EBIT) i kapitala (equity) u toj godini. Prosječni godišnji prinos treba izračunati tokom trajanja povjeravanja primjenom kao diskontnog faktora ili troška kapitala privrednog društva ili stope utvrđene u Saopštenju Komisije o referentnoj stopi, u zavisnosti od toga što je prikladnije.

²⁰ Swap stopa je ekvivalent dugoročne ročnosti međubankarske ponuđene stope (IBOR stope). Koristi se na finansijskim tržištima kao referentna stopa za utvrđivanje stope finansiranja.

²¹ Premija od 100 baznih poena služi, između ostalog, da nadoknadi rizik likvidnosti povezan s tim što pružalac SGEI koji ulaže kapital u ugovor o SGEI obavezuje taj kapital za trajanje akta o povjeravanju dužnosti i neće moći da proda svoj udio jednako brzo i uz jednako niske troškove kao što je to slučaj kod široko rasprostranjenog i likvidnog bezrizičnog sredstva.

²² Na primjer, poređenjem prinosa sa ponderisanim prosječnim troškom kapitala (WACC) privrednog društva u odnosu na predmetnu aktivnost, ili sa prosječnim prinosom na kapital u sektoru u posljednjim godinama, uzimajući u obzir da li istorijski podaci mogu biti prikladni za buduće (forward-looking) potrebe.

koji daje podsticaje za postizanje efikasne dobiti.

Podsticaji efikasnosti

39. Pri dizajniranju metode naknade, države članice moraju uvesti podsticaje za efikasno pružanje SGEI visokog standarda, osim u slučaju ako mogu propisno opravdati da to nije izvodljivo ili prikladno.
40. Podsticaji efikasnosti mogu se dizajnirati na različite načine kako bi najbolje odgovarali specifičnostima svakog slučaja ili sektora. Na primjer, države članice mogu unaprijed definisati fiksni nivo naknade koji predviđa i uključuje dobitke na povećanju efikasnosti koje se može očekivati da privredno društvo ostvari tokom trajanja akta o povjeravanju dužnosti.
41. Alternativno, države članice mogu definisati ciljeve proizvodne efikasnosti u aktu o povjeravanju dužnosti tako da nivo naknade zavisi od stepena u kojem su ciljevi ispunjeni. Ako privredno društvo ne ispuni ciljeve, naknada treba da se smanji prema metodi izračunavanja navedenom u aktu o povjeravanju dužnosti. Suprotno tome, ako privredno društvo premaši ciljeve, naknada treba da se poveća prema metodi navedenom u aktu o povjeravanju dužnosti. Nagrade povezane sa povećanjem efikasnosti treba postaviti na nivo koji omogućava ravnomjernu raspodjelu tih dobitaka između privrednog društva i države članice i/ili korisnika.
42. Svaki takav mehanizam za podsticanje poboljšanja efikasnosti mora se zasnivati na objektivnim i mjerljivim kriterijumima utvrđenim u aktu o povjeravanju dužnosti i mora biti predmet transparentne naknadne procjene koju sprovodi subjekt nezavisan od pružaoca SGEI.
43. Povećanje efikasnosti treba da se postigne bez obzira na kvalitet pruženih usluga i trebalo bi da zadovolji standarde propisane zakonodavstvom Unije.

Odredbe koje se primenjuju na privredna društva koja obavljaju i aktivnosti koje SGEI ne obuhvata ili koja pružaju nekoliko SGEI

44. Kada privredno društvo obavlja aktivnosti i unutar i van opsega SGEI, interno računovodstvo mora odvojeno prikazivati troškove i prihode povezane sa SGEI i one povezane sa drugim uslugama, u skladu sa načelama utvrđenim u tački 31. Kada je privrednom društvu povjereno obavljanje nekoliko SGEI zato što je nadležni organ koji dodjeljuje različit ili je priroda SGEI različita, interno računovodstvo mora omogućiti provjeru da li je došlo do prekomjerne naknade na nivou svake SGEI.
45. Ako predmetno privredno društvo ima posebna ili ekskluzivna prava povezana sa aktivnostima, osim SGEI za koju se dodjeljuje pomoć, a ta prava ostvaraju dobit koja prelazi razumnu dobit, ili ima druge prednosti dodijeljene od strane države, to se mora uzeti u obzir, bez obzira na njihovu kvalifikaciju u smislu člana 107 stav 1 Ugovora, i dodati prihodu privrednog društva. Razumna dobit na aktivnostima za koje privredno društvo ima posebna ili ekskluzivna prava mora se procijeniti ex ante, u smislu rizika odnosno odsustva rizika, koji snosi predmetno privredno društvo. Ta procjena mora takođe uzeti u obzir podsticaje efikasnosti koje je država članica uvela u vezi sa pružanjem predmetnih usluga.
46. Država članica može da odluči da se dobit ostvarena iz drugih aktivnosti koje SGEI ne obuhvata, naročito aktivnosti koje se oslanjaju na infrastrukturu neophodnu za pružanje SGEI, u cjelini ili djelimično alocira na finansiranje SGEI.

Prekomjerna naknada

47. Prekomjerna naknada znači naknadu koju privredno društvo dobija u iznosu koji prelazi iznos pomoći definisan u tački 21 za cjelokupno trajanje ugovora. Kako je navedeno u tačkama 39 do 42, višak, koji proizlazi iz većeg povećanja efikasnosti od očekivane, privredno društvo može zadržati kao dodatnu

razumnu dobit kako je određeno u aktu o povjeravanju dužnosti²³.

48. Pošto prekomjerna naknada nije neophodna za obavljanje SGEI, ona predstavlja neusklađenu državnu pomoć.
49. Države članice moraju obezbijediti da naknada dodijeljena za obavljanje SGEI ispunjava zahtjeve propisane u ovom Saopštenju i naročito da privredna društva ne primaju naknadu koja prelazi iznos utvrđen u skladu sa zahtjevima iz ovog odjeljka. One moraju na zahtjev Komisije dostaviti dokaze. Moraju sprovoditi redovne provjere, ili obezbijediti da se takve provjere sprovode, na kraju perioda povjeravanja dužnosti i u svakom slučaju u razmacima ne dužim od tri godine. Za pomoć dodijeljenu sredstvima koja nijesu postupak javne nabavke uz objavu²⁴, provjere se obično sprovode najmanje svake dvije godine.
50. Kada je država članica unaprijed definisala fiksni nivo naknade koji adekvatno predviđa i uključuje povećanje efikasnosti koje se može očekivati da pružalac javne usluge ostvari tokom perioda povjeravanja dužnosti, na osnovu pravilne raspodjele troškova, prihoda i razumnih očekivanja kako je opisano u ovom odjeljku, provjera prekomjerne naknade se u načelu svodi na provjeru da li je nivo dobiti na koji pružalac usluga ima pravo u skladu sa aktom o povjeravanju dužnosti zaista razuman iz ex ante perspektive.

2.9. Dodatni zahtjevi koji mogu biti potrebni kako bi se osiguralo da razvoj trgovine nije ugrožen u mjeri koja bi bila suprotna interesima Unije

51. Zahtjevi propisani u odjeljacima 2.1 do 2.8 obično su dovoljni da obezbijede da pomoć ne narušava konkurenciju na način koji bi bio suprotan interesima Unije.
52. Međutim, moguće je da u nekim izuzetnim okolnostima ozbiljna narušavanja konkurencije na unutrašnjem tržištu ostanu neriješena i da pomoć utiče na trgovinu u mjeri koja bi bila suprotna interesima Unije.
53. U tom slučaju, Komisija je dužna da ispita da li takva narušavanja mogu da se ublaže zahtijevanjem uslova ili traženjem obaveza od države članice.
54. Ozbiljna narušavanja konkurencije koja bi bila suprotna interesima Unije očekuju se samo u izuzetnim okolnostima. Komisija će ograničiti pažnju na ona narušavanja gdje pomoć ima značajne negativne efekte na druge države članice i funkcionisanje unutrašnjeg tržišta, na primjer zato što privrednim društvima u važnim sektorima ekonomije uskraćuje mogućnost da dostignu obim poslovanja neophodan za efikasno funkcionisanje.
55. Takva narušavanja mogu nastati, na primjer, kada povjeravanje dužnosti ili ima trajanje koje se ne može opravdati objektivnim kriterijumima (kao što je potreba da se amortizuju neprenosive osnovna sredstva) ili kada objedinjuje niz zadataka (koji su tipično predmet odvojenih povjeravanja dužnosti bez gubitka društvene koristi i bez dodatnih troškova u pogledu efikasnosti i efektivnosti u pružanju usluga). U tom slučaju, Komisija bi ispitala da li se ista javna usluga može jednako dobro pružiti na manje narušen način, na primjer putem više ograničenog povjeravanja dužnosti u pogledu trajanja ili opsega ili kroz pojedinačna povjeravanja dužnosti.
56. Još jedna situacija u kojoj je potrebna detaljnija procjena jeste kada država članica povjeri pružaocu javne usluge, bez konkurentnog postupka izbora, zadatak pružanja SGEI na tržištu koje nije

²³ Slično tome, deficit koji proistekne iz povećanja efikasnosti nižih od očekivanih treba djelimično da snosi privredno društvo kada je to predviđeno u aktu o povjeravanju dužnosti.

²⁴ Kao što je pomoć dodijeljena u vezi sa „in-house” ugovorima, koncesijama bez konkurentne dodjele, postupcima javne nabavke bez prethodne objave.

rezervisano, gdje se već pružaju vrlo slične usluge ili se može očekivati da će se pružati u bliskoj budućnosti u odsustvu SGEI. Negativni efekti na razvoj trgovine mogu biti izraženiji kada se SGEI nudi po cijeni nižoj od troškova bilo kog stvarnog ili potencijalnog pružaoca usluga, tako da dovodi do zatvaranja tržišta. Komisija, uz puno poštovanje široke slobode države članice da sama definiše SGEI, može zahtijevati izmjene, na primjer u raspodjeli pomoći, kada razumno pokaže da je moguće pružiti istu SGEI pod jednakim uslovima za korisnike, na manje narušavajući način i po nižoj cijeni za državu.

57. Pojačana kontrola je opravdana i kada je povjeravanje obaveze pružanja usluge povezano sa posebnim ili ekskluzivnim pravima koja ozbiljno ograničavaju konkurenciju na unutrašnjem tržištu u mjeri suprotnoj interesu Unije. Iako primarni put za razmatranje takvog slučaja ostaje član 106 stav 1 Ugovora, državna pomoć se ne može smatrati usklađenom ako ekskluzivno pravo obezbjeđuje prednosti koje se ne mogu pravilno ocijeniti, kvantifikovati ili obuhvatiti u skladu sa metodologijama za obračunavanje neto troškova SGEI opisanih u odjeljku 2.8.
58. Komisija će takođe obratiti pažnju na situacije u kojima pomoć omogućava privrednom društvu da finansira stvaranje ili korišćenje infrastrukture koja nije primjenjiva i koja mu omogućava da zatvori tržište na kojem se SGEI pruža ili povezana relevantna tržišta. Ako je to slučaj, može biti prikladno zahtijevati da konkurenti dobiju pravičan i nediskriminatoran pristup infrastrukturi pod odgovarajućim uslovima.
59. Ako su narušavanja konkurencije posljedica toga što povjeravanje dužnosti ometa efikasnu implementaciju ili sprovođenje zakonodavstva Unije usmjerenog na očuvanje pravilnog funkcionisanja unutrašnjeg tržišta, Komisija je dužna da ispita da li se javna usluga može jednako dobro pružiti na manje narušen način, na primjer potpunom implementacijom sektorskog zakonodavstva Unije.

2.10. Transparentnost

60. Za svaku naknadu za SGEI koju ovo Saopštenje obuhvata, predmetna država članica mora objaviti sljedeće informacije na internetu ili na drugi odgovarajući način:
- (a) rezultate javne konsultacije ili drugih odgovarajućih instrumenata iz tačke 14;
 - (b) sadržaj i trajanje obaveza javne usluge;
 - (c) privredno društvo i, gdje je primjenjivo, teritoriju na kojoj se obavlja javna usluga o kojoj je riječ;
 - (d) iznose pomoći dodijeljene privrednom društvu na godišnjem nivou.

2.11. Pomoć koja ispunjava uslove iz člana 2 stav 1 Odluke 2012/21/EU

61. Načela navedeni u tačkama 14, 19, 20, 24, 39, 51 do 59 i 60 (a) se ne primjenjuju za pomoć koja ispunjava uslove iz člana 2 stav 1 Odluke 2012/21/EU.

3. IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJA

62. Države članice su dužne da svake dvije godine dostave izvještaj Komisiji o poštovanju ovog Saopštenja. Izvještaji moraju dati pregled primjene ovog Saopštenja na različite sektore pružalaca usluga, uključujući:
- (a) opis primjene načela iz ovog Saopštenja na usluge koje potpadaju pod njegov opseg, uključujući „in-house” aktivnosti;
 - (b) ukupan iznos pomoći dodijeljene privrednim društvima koja potpadaju pod opseg ovog Saopštenja, uz razlaganje po ekonomskom sektoru korisnika;
 - (c) naznaku da li je, za određenu vrstu usluge, primjena načela iz ovog Saopštenja dovela do poteškoća ili pritužbi trećih strana; i
 - (d) bilo koju drugu informaciju o primjeni načela iz ovog Saopštenja koju Komisija zahtijeva i koju će

blagovremeno precizirati prije podnošenja izvještaja.

Prvi izvještaj se podnosi do 30. juna 2014.

63. Osim toga, u skladu sa zahtjevima Regulative Savjeta (EC) br. 659/1999 od 22. marta 1999. godine kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EU²⁵ (sada član 108 Ugovora) i Regulativom Komisije (EC) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine o sprovođenju Regulative Savjeta (EC) br. 659/1999 kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EU²⁶, države članice moraju Komisiji dostavljati godišnje izvještaje o pomoći dodijeljenoj nakon odluke Komisije zasnovane na ovom Saopštenju.

64. Izveštaji se objavljuju na internet stranici Komisije.

65. Komisija namjerava da izvrši reviziju ovog Saopštenja do 31. januara 2017. godine.

4. USLOVI I OBAVEZE VEZANE ZA ODLUKE KOMISIJE

66. U skladu sa članom 7 stav 4 Regulative (EC) br. 659/1999, Komisija može uz pozitivnu odluku priložiti uslove pod kojima se pomoć može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, i utvrditi obaveze kako bi se omogućilo praćenja poštovanja odluke. U oblasti SGEI, uslovi i obaveze mogu biti potrebni naročito radi obezbjeđenja da pomoć dodijeljena privrednim društvima ne dovede do prkomjernog narušavanja konkurencije i trgovine na unutrašnjem tržištu. U tom kontekstu, periodični izvještaji ili druge obaveze mogu biti neophodni, s obzirom na specifične situacije svake usluge od opšteg ekonomskog interesa.

5. PRIMJENA

67. Komisija će primjenjivati odredbe ovog Saopštenja od 31. januara 2012. godine.

68. Komisija će primjenjivati načela iz ovog Saopštenja na sve projekte pomoći koji su joj prijavljeni i donijeće odluku o tim projektima u skladu sa tim načelama, čak i ako su projekti prijavljeni prije 31. januara 2012. godine.

69. Komisija će primjenjivati načela iz ovog Saopštenja na nezakonitu pomoć o kojoj donese odluku nakon 31. januara 2012. godine, čak i ako je pomoć dodijeljena prije tog datuma. Međutim, kada je pomoć dodijeljena prije 31. januara 2012, načela iz tačaka 14, 19, 20, 24, 39 i 60 ne primjenjuju se.

6. ODGOVARAJUĆE MJERE

70. Komisija predlaže kao odgovarajuće mjere u smislu člana 108 stav 1 Ugovora da države članice objave listu postojećih šema pomoći u vezi sa naknadom za javne usluge koje treba uskladiti sa ovim Saopštenjem do 31. januara 2013. godine, i da te šeme pomoći usklade sa ovim Saopštenjem do 31. januara 2014.

71. Države članice treba da potvrde Komisiji do 29. februara 2012. godine da su saglasne sa predloženim odgovarajućim mjerama. U odsustvu bilo kakvog odgovora, Komisija će smatrati da predmetna država članica nije saglasna.

²⁵ SL L 83, 27.3.1999, str. 1.

²⁶ SL L 140, 30.4.2004, str. 1

SAOPŠTENJE EVROPSKE KOMISIJE O SMJERNICAMA ZA REGIONALNU DRŽAVNU POMOĆ

C(2021) 2594

1. UVOD

1. Komisija može smatrati sljedeće vrste državne pomoći usklađenim sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 tačke (a) i (c) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije:
 - a) pomoć za unapređenje ekonomskog razvoja područja u kojima je životni standard izuzetno nizak ili u kojima postoji nedovoljna zaposlenost i za unapređenje razvoja regiona iz člana 349 Ugovora;
 - i
 - b) državna pomoć za unapređenje razvoja određenih ekonomskih područja u Evropskoj uniji.¹
 Ove vrste državne pomoći poznate su kao regionalna pomoć.
2. U ovim Smjernicama se utvrđuju uslovi pod kojima se regionalna pomoć može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem i utvrđuju kriterijumi za određivanje područja koja ispunjavaju uslove usklađenosti iz člana 107 stav 3 tačke (a) i (c) Ugovora.
3. Primarni cilj kontrole državne pomoći u oblasti regionalne pomoći je da osigura da pomoć za regionalni razvoj i teritorijalnu koheziju² nema pretjerano veliki negativan uticaj na tržišne uslove između država članica³. Na taj način se naročito sprečavaju takmičenja za subvencije do kojih može doći kada države članice pokušavaju da privuku ili zadrže privredna društva u manje razvijenim područjima Unije, a efekti regionalne pomoći na trgovinu i konkurenciju se svode na neophodni minimum.
4. Cilj geografskog razvoja i teritorijalne kohezije razlikuje regionalnu pomoć od drugih oblika pomoći, kao što je pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije, zapošljavanje, usavršavanje, energetiku ili zaštitu životne sredine, koje imaju drugačije ciljeve od zajedničkog interesa u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora. U nekim okolnostima se za te druge vrste pomoći mogu dozvoliti veći intenziteti pomoći ako se dodjeljuju privrednim društvima osnovanim u manje razvijenim područjima, zbog posebnih poteškoća sa kojima se suočavaju u tim područjima⁴.
5. Regionalna pomoć može biti efikasna samo ako se koristi umjereno i proporcionalno i ako je usmjerena na najnerazvijenija područja Unije⁵. Konkretno, dozvoljene gornje granice pomoći naročito treba da odražavaju relativnu težinu problema koji utiču na razvoj datih regiona. Prednosti pomoći u smislu razvoja manje razvijenog regiona moraju da budu veće od narušavanja konkurencije i trgovine koje imaju za posljedicu⁶. Značaj koji se pripisuje pozitivnim efektima pomoći može da zavisi od

¹ Područja koja ostvaruju pravo na regionalnu pomoć u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora, i koja se obično navode kao područja „a”, često su u najnepovoljnijem položaju u Evropskoj uniji u smislu ekonomskog razvoja. Područja koja ostvaruju pravo na pomoć u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, koja se navode kao područja „c”, su takođe u nepovoljnom položaju, ali u manjoj mjeri.

² U skladu sa članom 174 stavovi 1 i 2 Ugovora „U cilju unapređenja svog sveukupnog skladnog razvoja Unija razvija i sprovodi aktivnosti koje vode jačanju njene ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. Unija naročito nastoji da smanji razlike u stepenu razvoja između različitih regiona i zaostalost regiona u najnepovoljnijem položaju.”

³ Za potrebe ovih Smjernica Komisijino upućivanje na „države članice” uključuje područje Sjeverne Irske kako je ugovoreno u okviru „Protokola o Irskoj/Sjevernoj Irskoj” priloženog Sporazumu o povlačenju Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske iz Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju.

⁴ Regionalni dodaci pomoći dodijeljenim u te svrhe stoga se ne smatraju regionalnom pomoći.

⁵ Svaka država članica može da odredi ova područja na mapi regionalne pomoći na osnovu uslova iz Odjeljka 7.

⁶ Vidjeti presudu od 17. septembra 1980, Philip Morris Holland BV / Komisija Evropskih zajednica, predmet 730/79, EU:C:1980:209, tačka 17, i presudu od 14. januara 1997, Španija / Komisija, C-169/95, EU:C:1997:10, tačka 20.

predmetnog odstupanja prema članu 107 stav 3 Ugovora, što znači da se za područja u najnepovoljnijem položaju, a koja su obuhvaćena članom 107 stav 3 tačka (a) može prihvatiti veće narušavanje konkurencije nego za područja iz člana 107 stav 3 tačka (c)⁷. Pored toga, regionalna pomoć može biti efikasna u podsticanju ekonomskog razvoja manje razvijenih područja samo ako se dodjeljuje kako bi se podstakla dodatna ulaganja ili ekonomska aktivnost u tim područjima. U nekim vrlo ograničenim i jasno definisanim slučajevima, prepreke sa kojima se ta područja suočavaju prilikom privlačenja ili održavanja privrednih aktivnosti mogu biti toliko ozbiljne ili trajne da sama pomoć za ulaganja možda neće biti dovoljna da omogući razvoj tih područja. U tom slučaju, regionalna pomoć za ulaganja može se dopuniti regionalnom operativnom pomoći.

6. Komisija je 2019. godine pokrenula evaluaciju okvira za regionalnu pomoć kako bi utvrdila jesu li smjernice za regionalnu državnu pomoć i dalje primjerene svojoj svrsi. Rezultati⁸ su pokazali da pravila u načelu dobro funkcioniraju, ali su potrebna određena poboljšanja kako bi se uzela u obzir ekonomska kretanja. Osim toga, pri procjeni efekta regionalne pomoći Komisija može da uzme u obzir „Evropski zeleni plan”⁹, „novu industrijsku strategiju za Evropu”¹⁰ i „izgradnju digitalne budućnosti Evrope”¹¹, zbog čega su potrebne određene izmjene pravila. Trenutno se u tom kontekstu sprovodi revizija i drugih pravila o državnoj pomoći, a Komisija posebnu pažnju posvećuje oblasti primjene pojedinih tematskih smjernica i mogućnostima kombinovanja različitih vrsta pomoći za isto ulaganje. Na primjer, pomoć za početna ulaganja za nove ekološki prihvatljive tehnologije koje doprinose dekarbonizaciji proizvodnih procesa u industriji, uključujući energetske intenzivne grane industrije kao što je čelik, može se, u zavisnosti od njenih karakteristika, ocijeniti na osnovu pravila o državnoj pomoći za istraživanje, razvoj i inovacije ili za zaštitu životne sredine i energetiku. Regionalna pomoć se može kombinovati i sa drugim vrstama pomoći. Na primjer, regionalna pomoć se može u okviru određenog projekta ulaganja kombinovati sa pomoći u skladu sa pravilima o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energetiku ako se tim projektom istovremeno olakšava razvoj nerazvijenog područja i povećava nivo zaštite životne sredine tako da su ulaganje ili njegov dio prihvatljivi za pomoć na osnovu jednih i drugih tematskih pravila i usklađeni su sa odredbama obje grupe pravila. Na taj način države članice mogu na optimalan način da podstiču ostvarivanje oba cilja i da istovremeno izbjegnu pretjerane naknade. Komisija je takođe uključila posebne odredbe u ove Smjernice kako bi olakšala pomoć u kontekstu Fonda za pravednu tranziciju (FPT) u skladu sa načelima kohezije. FPT je jedan od stubova mehanizma za pravednu tranziciju koji se sprovodi u okviru kohezivne politike¹² kako bi se doprinijelo otklanjanju socijalnih, ekonomskih i ekoloških posljedica koje bi mogle nastati u kontekstu ostvarivanja ambicioznog cilja tranzicije prema klimatski neutralnoj Uniji do 2050. Cilj FPT-a je ublažavanje negativnih efekata klimatske tranzicije pružanjem pomoći najugroženijim područjima i radnicima i pospješivanje uravnotežene socio-ekonomske tranzicije.
7. U kontekstu ekonomskih poremećaja uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19 Komisija je uspostavila preciznije usmjerene instrumente, kao što je Privremeni okvir za mjere državne pomoći¹³. Pandemija može u nekim područjima imati dugotrajnije posljedice nego u drugima. U ovom trenutku se još ne mogu predvidjeti njene posljedice u srednjoročnom i dugoročnom periodu, niti se mogu utvrditi područja koja će biti posebno pogođena. Komisija stoga planira da 2023. godine sprovede

⁷ Vidjeti presudu od 12. decembra 1996, AUFFASS i AKT / Komisija T-380/94, EU:T:1996:195, tačka 54.

⁸ Vidjeti radni dokument službi Komisije o rezultatima provjere primjerenosti od 30. oktobra 2020. – SWD(2020) 257 final.

⁹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona od 11. decembra 2019. – COM(2019) 640 final.

¹⁰ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona od 10. marta 2020. – COM(2020) 102 final.

¹¹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona od 19. marta 2020. – COM(2020) 67 final.

¹² Predlog Regulative Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju Fonda za pravičnu tranziciju, COM(2020) 22 final.

¹³ SL C 91I, 20.3.2020, str. 1–9.

srednjeročni pregled mapa regionalne pomoći uzimajući u obzir najnovije dostupne statističke podatke.

2. PODRUČJE PRIMJENE I ZNAČENJE IZRAZA

2.1. Područje primjene regionalne pomoći

9. Uslovi usklađenosti utvrđeni u ovim Smjernicama se primjenjuju kako na šeme regionalne pomoći koje se prijavljuju, tako i na individualne pomoći koje je potrebno prijaviti.
10. Ovim Smjernicama nije obuhvaćena državna pomoć za sektor čelika¹⁴, lignita¹⁵ i uglja¹⁶.
11. Komisija će načela utvrđene u ovim Smjernicama primjenjivati na regionalnu pomoć u svim ostalim sektorima privredne djelatnosti, osim u sektorima na koje se primjenjuju posebna pravila o državnoj pomoći, posebno u ribarstvu i akvakulturi¹⁷, poljoprivredi¹⁸, saobraćaju¹⁹, širokopojasnoj mreži²⁰ i energetici²¹, osim ako se državna pomoć u tim sektorima dodjeljuje u okviru šema horizontalnih regionalnih operativnih pomoći.
12. Komisija će načela utvrđene u ovim Smjernicama primjenjivati na preradu poljoprivrednih proizvoda u nepoljoprivredne proizvode i njihovo stavljanje u promet i na mjere pomoći kojima se podržavaju djelatnosti koje nijesu obuhvaćene područjem primjene člana 42 Ugovora, ali se sufinansiraju iz Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR)²² ili su odobreni kao dodatno nacionalno finansiranje uz takve sufinansirane mjere, osim ako je sektorskim pravilima drugačije određeno.
13. Regionalna ograničenja u smislu ulaganja ili održavanja privredne djelatnosti u manje razvijenim područjima manje utiču na velika privredna društva nego na mala i srednja privredna društva (MSP – ovi). Prvo, velika privredna društva mogu lakše da prikupe kapital i da se zaduže na globalnim tržištima pa su u manjoj mjeri ograničena slabijom ponudom finansijskih usluga u manje razvijenim područjima. Drugo, ulaganja velikih privrednih društava mogu da proizvedu ekonomiju obima koja smanjuje početne troškove specifične za lokaciju i u velikoj mjeri nijesu vezana za područje u kojem se vrši ulaganje. Treće, velika privredna društva koja planiraju ulaganja obično imaju značajnu pregovaračku moć u pregovorima sa javnim organima što može dovesti do dodjeljivanja pomoći koja nije potrebna

¹⁴ Kako je definisano u Prilogu VI.

¹⁵ „Lignit” znači niskorazredni C ili ortolignit i niskorazredni B ili metalignit kako je definisano međunarodnim sistemom kodifikacije uglja koji je utvrdila Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu.

¹⁶ „Ugalj” znači visokokvalitetni, srednjekvalitetni i niskokvalitetni ugalj kategorije A i B kako je definisano međunarodnim sistemom kodifikacije uglja koji je utvrdila Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu i koji je objašnjen u Odluci Savjeta od 10. decembra 2010. o državnoj pomoći za zatvaranje nekonkurentnih rudnika uglja (SL L 336, 21.12.2010, str. 24–29.).

¹⁷ U skladu s Regulativom (EU) br. 1379/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2013. o zajedničkom uređenju tržišta proizvodima ribarstva i akvakulture, izmjeni Regulativa Savjeta (EZ) br. 1184/2006 i (EZ) br. 1224/2009 i stavljanju van snage Regulative Savjeta (EZ) br. 104/2000 (SL L 354, 28.12.2013, str. 1.)

¹⁸ Na državnu pomoć za primarnu proizvodnju, preradu i stavljanje na tržište poljoprivrednih proizvoda čiji su rezultat poljoprivredni proizvodi iz Priloga I Ugovora i za šumarstvo primjenjuju se pravila utvrđena u Smjernicama za državnu pomoć poljoprivrednom sektoru (SL C 204, 1.7.2014, str. 1–97.).

¹⁹ Saobraćaj znači prevoz putnika u vazdušnom, pomorskom, drumskom i željezničkom saobraćaju ili unutrašnjim plovitim putevima ili usluge prevoza tereta za najam ili naknadu. Saobraćajna infrastruktura obuhvaćena posebnim smjernicama, kao što su aerodromi, je takođe isključena iz ovih Smjernica (vidjeti Saopštenje Komisije – Smjernice o državnoj pomoći aerodromima i avio – prevoznicima, SL C 99, 4.4.2014, str. 3.).

²⁰ Smjernice Unije za primjenu pravila o državnoj pomoći u odnosu na brzi razvoj širokopojasnih mreža (SL C 25, 26.1.2013, str. 1.).

²¹ Komisija će ocjenjivati usklađenost državne pomoći sa energetskektorom na temelju Smjernica o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energetiku za period 2014–2020. (SL C 200, 28.6.2014, str. 1–55.).

²² U skladu sa Regulativom (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. decembra 2013. o pomoći za ruralni razvoj iz Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), SL L 347, 20.12.2013.

ili opravdana. Na kraju, velika privredna društva češće imaju značajnu ulogu na predmetnom tržištu i shodno tome ulaganje za koje se dodjeljuje pomoć može da naruši konkurenciju i trgovinu na unutrašnjem tržištu.

14. S obzirom na to da regionalna pomoć za ulaganja velikim privrednim društvima vjerovatno neće imati podsticajni efekat, ne može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, osim ako se dodjeljuje za početna ulaganja kojima se pokreću nove privredne djelatnosti na tim područjima „c” u skladu sa kriterijumima utvrđenim u ovim Smjernicama.

Međutim, u područjima koja su najteže pogođena klimatskom tranzicijom, strukturne prednosti koje su dostupne velikim privrednim društvima možda neće biti dovoljne da se postigne nivo ulaganja neophodan da se osigura uravnotežena socio-ekonomska tranzicija i ponudi dovoljno mogućnosti zapošljavanja da se kompenzuju gubici radnih mjesta nastali zbog obustave privrednih djelatnosti podstaknute tranzicijom. Stoga se, odstupajući²³ od prve rečenice ove tačke, i regionalna pomoć za velika privredna društva može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa kriterijumima iz ovih Smjernica ako se dodjeljuju za diverzifikaciju proizvodnje poslovne jedinice na proizvode koje prije nije proizvodila ili za osnovnu promjenu sveukupnog proizvodnog procesa proizvoda na koje se odnosi ulaganje u poslovnu jedinicu, pod uslovom: 1. da se odnose na početno ulaganje na području utvrđenom za sufinansiranu pomoć iz FPT – u koje se nalazi u području „c” čiji je BDP po stanovniku manji od 100 % prosjeka za EU-27; 2. da su ulaganje i korisnik identifikovani za pomoć u teritorijalnom planu države članice za pravednu tranziciju²⁴ koji je odobrila Komisija; i 3. da je državna pomoć za ulaganje pokrivena iz FPT – u u maksimalnom dozvoljenom iznosu.

15. Regionalna pomoć namijenjena smanjenju tekućih rashoda privrednog društva predstavlja operativnu pomoć. Operativna pomoć se može smatrati usklađenom samo ako se može dokazati da je neophodna za razvoj područja, na primjer ako za cilj ima smanjenje određene posebne poteškoće sa kojom se suočavaju mala i srednja privredna društva (MSP) na područjima koja su u najnepovoljnijem položaju (u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora), ili ako se njome nadoknađuju dodatni troškovi obavljanja privredne djelatnosti u najudaljenijim regionima ili ako se njome sprečava ili smanjuje pad broja stanovnika u rijetko i veoma rijetko naseljenim područjima.
16. Ovim Smjernicama nije obuhvaćena operativna pomoć koja se dodjeljuje privrednim društvima čija glavna djelatnost spada u sektor K, „Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja”, statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Revizija 2²⁵ ili privrednim društvima koja obavljaju djelatnosti unutar grupe i čija glavna djelatnost spada u grupu 70.10. „Upravljanje privrednim subjektom” ili 70.22. „Konsultantske aktivnosti u vezi sa poslovanjem i ostalim upravljanjem” klasifikacije NACE Revizija 2.
17. Regionalna pomoć se ne može dodijeliti privrednim društvima u poteškoćama, kako su za potrebe ovih Smjernica definisani u Smjernicama o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u poteškoćama²⁶.
18. Prilikom ocjenjivanja regionalne pomoći koja se dodjeljuje privrednom društvu koje nije izvršilo nalog

²³ Ovo odstupanje će se primjenjivati samo ako se donese regulativa u skladu sa predlogom Komisije iz bilješke 12. i biće privremeno i ograničeno na period trajanja FPT-u.

²⁴ U teritorijalnom planu za pravednu tranziciju treba dokazati da su ulaganja u ta privredna društva neophodna kako bi se nadoknadio gubitak radnih mjesta zbog tranzicije koji se ne može nadoknaditi otvaranjem radnih mjesta u MSP – ima.

²⁵ Regulativa (EZ) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006. o utvrđivanju statističke klasifikacije privrednih djelatnosti NACE Revizija 2 i izmjeni Regulative Savjeta (EEZ) br. 3037/90 kao i određenih regulativa EZ o posebnim statističkim domenima (SL L 393, 30.12.2006, str. 1.).

²⁶ Smjernice o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u poteškoćama, SL C 249, 31.7.2014, str.1–28. Kako je objašnjeno u tački 23. tih smjernica, budući da je ugrožen njegov opstanak, privredno društvo u poteškoćama se ne može smatrati odgovarajućim instrumentom za promovisanje drugih ciljeva javne politike sve dok se ne osigura njegova održivost.

za povraćaj na osnovu prethodne odluke Komisije kojom je određena pomoć proglašena nezakonitom i neusklađenom sa unutrašnjim tržištem Komisija će uzeti u obzir iznos pomoći koji još nije vraćen²⁷.

2.2. Značenje izraza

19. Za potrebe ovih Smjernica, upotrebljavaju se sljedeća značenja izraza:

- 1) „područja „a” su područja označena na mapi regionalne pomoći u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora, a „područja „c” su područja označena na mapi regionalne pomoći u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora;
- 2) „*ad hoc* pomoć” je pomoć koja nije dodijeljena na osnovu šeme;
- 3) „usklađeni iznos pomoći” je maksimalni dozvoljeni iznos pomoći za velike investicione projekte izračunat prema sljedećoj formuli:
3.1. usklađeni iznos pomoći = $R \times (A + 0,50 \times B + 0,34 \times C)$;
3.2. gdje je R maksimalni intenzitet pomoći koji se primjenjuje u datom području, izuzev uvećanog intenziteta pomoći za MSP-a, A je dio opravdanih troškova koji odgovara iznosu od 50 miliona EUR, B je dio opravdanih troškova između 50 miliona EUR i 100 miliona EUR, a C je dio opravdanih troškova iznad 100 miliona EUR;
- 4) „intenzitet pomoći” je bruto ekvivalent bespovratnih sredstava izražen kao postotak opravdanih troškova;
- 5) „nerazvijeno područje” je područje „a” ili područje „c”;
- 6) „završetak ulaganja” je trenutak u kojem nacionalna tijela smatraju da je ulaganje završeno ili tri godine nakon početka radova, u zavisnosti od toga šta prije nastupi;
- 7) „datum dodjeljivanja pomoći” je datum kada je korisnik pomoći stekao zakonsko pravo na primanje pomoći na osnovu važećih nacionalnih propisa;
- 8) „EU-27” označava svih 27 država članica (bez Sjeverne Irske);
- 9) „plan evaluacije” je dokument koji obuhvata jedan ili više šema pomoći, a sadrži najmanje sljedeće minimalne aspekte: ciljeve koji će se evaluirati, evaluaciona pitanja, indikatore rezultata, predviđenu metodu za sprovođenje evaluacije, zahtjeve u pogledu prikupljanja podataka, predloženi vremenski okvir evaluacije, uključujući datum podnošenja privremenog i završnog izvještaja o evaluaciji, opis nezavisnog tijelakoje će sprovesti evaluaciju ili kriterijume koji će se primjenjivati za njegov izbor i načine na koje će evaluacija biti javno dostupna;
- 10) „bruto ekvivalent pomoći” označava diskontovani iznos pomoći ekvivalentan onom koji bi iznosio da je korisniku pomoć dodijeljena u obliku bespovratnog sredstva, prije poreza ili drugih naknada, izračunata u trenutku dodjele pomoći ili u trenutku prijave pomoći Komisiji, u zavisnosti od toga šta prije nastupi, na osnovu referentne kamatne stope koja je važeća na taj datum;
- 11) „šema horizontalne regionalne operativne pomoći” je akt na osnovu kojeg se individualna operativna pomoć može dodijeliti privrednim društvima koja su definisana u aktuna uopšten i apstraktan način bez dodatnih mjera sprovođenja; Za potrebe ove definicije šema sektorske pomoći ne može se smatrati šemom horizontalne regionalne operativne pomoći;
- 12) „individualna pomoć” je *ad hoc* pomoć ili pomoć dodijeljena pojedinačnim korisnicima na osnovu šeme pomoći;
- 13) „početno ulaganje” je:
 - a) ulaganje u materijalnu i nematerijalnu imovinu u vezi sa:

²⁷ Vidjeti presudu od 13. septembra 1995, TWD Textilwerke Deggendorf GmbH / Komisija Evropskih zajednica, spojeni predmeti T-244/93 i T-486/93, EU:T:1995:160, tačka 56.

- osnivanjem nove poslovne jedinice,
 - proširenjem kapaciteta postojeće poslovne jedinice,
 - diverzifikacijom proizvodnje poslovne jedinice na proizvode²⁸ koji se prethodno nijesu proizvodili, ili
 - bitnom promjenom cjelokupnog proizvodnog procesa postojeće poslovne jedinice; ili
- b) sticanje imovine koja pripada poslovnoj jedinici koja je zatvorena ili bi bila zatvorena da nije kupljena. Samo sticanje akcija u privrednom društvu ne smatra se početnim ulaganjem. Zamjensko ulaganje, dakle, ne predstavlja početno ulaganje.
- 14) „početno ulaganje kojim se pokreće nova privredna djelatnost” je:
- a) ulaganje u materijalnu i nematerijalnu imovinu u vezi sa:
 - osnivanjem nove poslovne jedinice, ili
 - diverzifikacijom djelatnosti poslovne jedinice pod uslovom da nova djelatnost nije ista ili slična djelatnosti koja se prethodno obavljala u poslovnoj jedinici; ili
 - b) sticanje imovine koja pripada poslovnoj jedinici koja se zatvorila ili bi bila zatvorena da nije kupljena, pod uslovom da nova djelatnost koja će se obavljati upotrebom stečene imovine nije ista ili slična djelatnosti koja se obavljala u poslovnoj jedinici prije sticanja; Samo sticanje akcija u privrednom društvu ne smatra se početnim ulaganjem kojim se pokreće nova privredna djelatnost.
- 15) „nematerijalna imovina” je imovina koja nema fizički ili finansijski oblik, na primjer patenti, licence, znanje i iskustvo ili druga vrsta intelektualnog vlasništva;
- 16) „otvaranje radnih mjesta” je neto povećanje broja zaposlenih u datoj poslovnoj jedinici u odnosu na prosjek tokom prethodnih 12 mjeseci, nakon što se od broja otvorenih radnih mjesta oduzmu sva radna mjesta izgubljena u navedenom periodu, izraženo u godišnjim jedinicama rada;
- 17) „velika privredna društva” su privredna društva koja ne ispunjavaju uslove za MSP-a u skladu sa tačkom 28;
- 18) „veliki investicioni projekat” je početno ulaganje čiji su opravdani troškovi veći od 50 miliona EUR;
- 19) „maksimalni intenzitet pomoći” je intenzitet pomoći prikazan na mapi regionalne pomoći iz pododjeljka 7.4., uključujući povećani intenzitet pomoći za MSP-a;
- 20) „broj zaposlenih” je broj godišnjih jedinica rada, odnosno broj lica zaposlenih sa punim radnim vremenom u jednoj godini; pri čemu se lica sa nepunim radnim vremenom ili sezonski radnici računaju kao djelovi godišnjih jedinica rada;
- 21) „najudaljeniji regioni” su regioni iz člana 349 Ugovora²⁹;
- 22) „operativna pomoć” je pomoć koja za cilj ima smanjenje tekućih rashoda privrednog društva, uključujući kategorije kao što su troškovi zaposlenih, materijala, ugovorenih usluga, saopštenja, energije, održavanja, zakupnina i administracije, ali isključujući troškove amortizacije i troškove finansiranja ako su oni uključeni u opravdane troškove pri dodjeli regionalne pomoći za ulaganje;
- 23) „mapa regionalne pomoći” je lista područja koja je država članica odredila u skladu sa uslovima iz ovih Smjernica, koju je odobrila Komisija;
- 24) „premještanje” je prenos iste ili slične djelatnosti ili njenog dijela sa poslovne jedinice jedne ugovorne strane Ugovora o Evropskom Ekonomskom Prostoru (EEP) (početna poslovna jedinica)

²⁸ Pojam proizvoda obuhvata i usluge u kontekstu ovih Smjernica.

²⁹ Trenutno: Gvadelupe, Francuska Gvajana, Martinik, Majot, Reunion, Sveti Martin, Azorska ostrva, Madeira i Kanarska ostrva (SL C 202, 7.6.2016, str. 195.). Sveti Martin nije uključen u NUTS 2021.

na poslovnu jedinicu u kojoj je ulaganje odobreno u drugoj ugovornoj strani Ugovora o EEP-u (poslovna jedinica kojoj je pomoć dodijeljena). Prenos postoji ako proizvod u početnoj poslovnoj jedinici i u poslovnoj jedinici kojoj je dodijeljena pomoć služi barem dijelom istoj namjeni i ispunjava zahtjeve ili potrebe iste vrste korisnika, a radna mjesta se gube u istoj ili sličnoj djelatnosti u jednoj od početnih poslovnih jedinica korisnika pomoći u EEP-u;

- 25) „ista ili slična djelatnost” je djelatnost koja spada u istu grupu (četvorocifreni numerički kod) statističke klasifikacije privrednih djelatnosti NACE Rev. 2;
- 26) „šema sektorske pomoći” je šema kojom su obuhvaćene djelatnosti razvrstane u manje od pet klasa (četvorocifreni numerički kod) statističke klasifikacije privrednih djelatnosti NACE Rev. 2;
- 27) „individualni investicioni projekat” je svako početno ulaganje povezano sa istom ili sličnom djelatnošću koje je započeo korisnik pomoći na nivou grupe u periodu od tri godine od datuma početka radova na drugom ulaganju za koje je dodijeljena pomoć u istom regionu na nivou NUTS 3³⁰;
- 28) „mala i srednja privredna društva” su privredna društva koja ispunjavaju uslove iz Preporuke Komisije od 6. maja 2003. godine o definiciji mikro, malih i srednjih privrednih društava³¹;
- 29) „početak radova” je početak građevinskih radova povezanih sa ulaganjem ili prva pravno obavezujuća obaveza da se naruči oprema ili bilo koja druga obaveza zbog koje ulaganje nije moguće opozvati, u zavisnosti od toga šta prije nastupi. Kupovina zemljišta i pripremni radovi, kao što je pribavljanje dozvola i obavljanje prethodnih studija izvodljivosti se ne smatraju početkom radova. U slučaju preuzimanja „početak radova” je datum sticanja imovine koja je neposredno povezana sa stečenom poslovnom jedinicom;
- 30) „rijetko naseljena područja” su područja koja je označila predmetna država članica u skladu sa tačkom 169;
- 31) „materijalna imovina” je imovina kao što su zemljišta, zgrade, postrojenja, mehanizacija i oprema;
- 32) „veoma rijetko naseljena područja” su regioni na nivou NUTS 2 sa manje od osam stanovnika po kvadratnom kilometru ili dijelovi regiona na nivou NUTS 2 koje je označila predmetna država članica u skladu sa tačkom 169;
- 33) „troškovi zarada” označavaju ukupni iznos koji korisnik pomoći stvarno treba da plati u vezi sa predmetnim zaposlenjem, koji obuhvata bruto zarade prije plaćanja poreza i obaveznih doprinosa, kao što su doprinosi za socijalno osiguranje i troškovi dječije i roditeljske njege u određenom vremenskom periodu.

3. REGIONALNA POMOĆ KOJU TREBA PRIJAVITI

- 20. U načelu, države članice moraju da prijave regionalnu pomoć u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, izuzev mjera koje ispunjavaju uslove koji su utvrđeni Regulativom o opštem grupnom izuzeću koju je Komisija usvojila u skladu sa članom 1 Regulative Savjeta (EU) 2015/1588³².

³⁰ Regulativa (EZ) br. 1059/2003 Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju zajedničkog razvrstavanja prostornih jedinica za statistiku (NUTS) kako je izmijenjena Delegiranom regulativom Komisije 2019/1755 od 8. avgusta 2019. (SL L 270, 24.10.2019.). Podaci koji se koriste u ovim Smjernicama se zasnivaju na toj nomenklaturi NUTS 2021.

³¹ Preporuka Komisije od 6. maja 2003. o definiciji mikro, malih i srednjih privrednih društava (SL L 124, 20.5.2003, str. 36.).

³² Regulativa Savjeta (EU) 2015/1588 od 13. jula 2015. o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na određene kategorije horizontalne državne pomoći (SL L 248, 24.9.2015, str. 1.).

21. Komisija će primjenjivati ove Smjernice na prijavljene šeme državne pomoći i individualnu pomoć.
22. Individualna pomoć odobrena u okviru prijavljene šeme ostaje predmet obaveze prijavljivanja u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, ako pomoć iz svih izvora pređe prag za prijavljivanje utvrđen u Regulativi o opštem grupnom izuzeću³³ („General Block Exemption Regulation - GBER“) za regionalnu pomoć za ulaganje.
23. Individualna pomoć koja se dodjeljuje u okviru prijavljene šeme mora se prijaviti u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, osim u sljedećim slučajevima:
 - a) ako je korisnik potvrdio da u periodu od dvije godine prije podnošenja zahtjeva za pomoć nije obavio premještanje u poslovnu jedinicu u kojoj će se sprovesti početno ulaganje za koje se dodjeljuje pomoć; i
 - b) ako se korisnik obavezao da neće obaviti takvo premještanje tokom perioda od dvije godine nakon završetka početnog ulaganja.

4. OPRAVDANI TROŠKOVI

4.1. Pomoć za ulaganje

24. Opravdani troškovi su sljedeći:
 - 1) troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu; ili
 - 2) procijenjeni troškovi zarada koji proizilaze iz otvaranja radnih mjesta zbog početnog ulaganja, izračunati na period od dvije godine; ili
 - 3) kombinacija dijela troškova iz podtačaka 1 i 2, pod uslovom da ne prelazi iznos iz podtačke 1 ili 2 u zavisnosti od toga koji je veći.
25. Ako se opravdani troškovi utvrđuju na osnovu troškova ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu, opravdani su samo troškovi imovine koji su dio početnog ulaganja u poslovnu jedinicu korisnika pomoći koja se nalazi na ciljanom nerazvijenom području.
26. Odstupajući od uslova nevedenih u tački 25, alati dobavljača³⁴ mogu se uključiti u opravdane troškove privrednog društva koje ih je nabavilo (ili proizvelo) ako se koriste tokom cjelokupnog minimalnog perioda održavanja od pet godina za velika privredna društva, ili tri godine za MSP-a, za postupak obrade ili sklapanja koji obavlja korisnik pomoći i koji je direktno povezan sa proizvodnim procesom zasnovanim na početnom ulaganju korisnika pomoći. Ovo odstupanje se primjenjuje pod uslovom da se poslovna jedinica dobavljača nalazi u nerazvijenom području, da dobavljač sam ne prima regionalnu pomoć za ulaganje ili pomoć za ulaganje za MSP-a u skladu sa članom 17 GBER-a za predmetne alate i da intenzitet pomoći ne prelezi relevantni maksimalni intenzitet pomoći koji se primjenjuje na lokaciju poslovne jedinice dobavljača. Svako prilagođavanje intenziteta pomoći za velike investicione projekte takođe se primjenjuje i na pomoć izračunatu za troškove alata dobavljača, za koje se smatra da čine dio ukupnih investicionih troškova početnog ulaganja.

³³ Regulativa Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći koje su usklađene sa unutrašnjim tržištem u primjeni članova 107 i 108 Ugovora (SL L 187, 26.6.2014, str. 1.).

³⁴ Alati dobavljača su mehanizacija, alati ili oprema i povezani softver koje je nabavilo (ili samo proizvelo) privredno društvo (na nivou grupe), a koji nijesu namijenjeni za upotrebu u vlastitim prostorima (na nivou grupe), već se stavljaju na raspolaganje izabranim dobavljačima za proizvodnju proizvoda koji se proizvode u dobavljačevim prostorijama i koji će se koristiti kao međuproizvodi za proizvodni proces privrednog društva. Alati dobavljača ostaju vlasništvo privrednog društva koje ih je kupilo, ali se stavljaju na raspolaganje dobavljaču za obavljanje zadataka i pod uslovima koji su definisani u ugovoru o nabavci ili sličnom sporazumu. Povezani su sa strogo definisanim postupcima obrade ili sklapanja koji se obavljaju u prostoru ili prostorijama privrednog društva (na nivou grupe) i mogu da podliježu obavezi vraćanja vlasniku nakon izvršenja narudžbe ili po isteku ili raskidu okvirnog ugovora.

4.1.1. *Opravidani troškovi izračunati na osnovu troškova ulaganja*

27. Stečena imovina mora biti nova, osim za mala i srednja privredna društva ili u sličaju sticanja poslovne jedinice³⁵.
28. Za mala i srednja privredna društva opravdanim troškovima može se smatrati i do 50 % troškova pripremnih studija ili konsultantskih troškova povezanih sa ulaganjem.
29. Kod pomoći dodijeljene za temeljnu promjenu u proizvodnom procesu, opravdani troškovi moraju da budu veći od amortizacije imovine koja je povezana sa djelatnošću koju treba modernizovati, u prethodne tri fiskalne godine.
30. Kod pomoći dodijeljene za diverzifikaciju postojeće poslovne jedinice, opravdani troškovi moraju za najmanje 200 % da budu veći od knjigovodstvene vrijednosti imovine koja se ponovo upotrebljava, koja je bila evidentirana u fiskalnoj godini prije početka radova.
31. Troškovi povezani sa zakupom materijalne imovine mogu se uzeti u obzir pod sljedećim uslovima:
 - 1) za zemljišta i zgrade, zakup se mora nastaviti najmanje pet godina nakon očekivanog datuma završetka ulaganja za velika privredna društva i tri godine za mala i srednja privredna društva;
 - 2) za postrojenja ili mehanizaciju, zakup mora biti u formi finansijskog lizinga i mora sadržati obavezu korisnika pomoći da po isteku perioda zakupa kupi tu imovinu.
32. U slučaju početnog ulaganja iz tačke 19 podtačke 13 podpodtačke (b) ili tačke 19 podtačke 14 podpodtačke (b), načelno treba uzeti u obzir samo troškove kupovine imovine od trećih lica koja nijesu povezana sa kupcem. Međutim, ako mala privredna društva preuzme član porodice prvobitnog vlasnika ili zaposleni, ne primjenjuje se uslov kupovine imovine od trećeg lica koje nije povezano sa kupcem. Transakcija se mora izvršiti pod tržišnim uslovima. Ukoliko sticanje imovine poslovne jedinice prati dodatno ulaganje koje ispunjava uslove za regionalnu pomoć, opravdane troškove tog dodatnog ulaganja treba dodati troškovima sticanja imovine poslovne jedinice.
33. Kod velikih privrednih društava troškovi nematerijalne imovine su opravdani samo do 50 % ukupnih opravdanih troškova ulaganja za početno ulaganje. Kod malih i srednjih privrednih društava opravdano je 100 % troškova nematerijalne imovine.
34. Nematerijalna imovina koja se može uzeti u obzir za izračunavanje troškova ulaganja mora ostati vezana za predmetno područje i ne smije se vršiti transfer iste u druge regione. U tu svrhu nematerijalna imovina mora da ispunjava sljedeće uslove:
 - 1) mora se koristiti isključivo u poslovnoj jedinici koja prima pomoć;
 - 2) mora biti takva da se može amortizovati;
 - 3) mora biti kupljena pod tržišnim uslovima od trećih lica koja nijesu povezana sa kupcem;
 - 4) mora biti uključena u imovinu privrednog društva koje prima pomoć i mora najmanje pet godina ostati vezana za projekat za koji se pomoć dodjeljuje (tri godine za mala i srednja privredna društva).

4.1.2. *Opravidani troškovi izračunati na osnovu troškova zarada*

35. Regionalna pomoć se može izračunati i na osnovu procijenjenih troškova zarada koji nastaju otvaranjem radnih mjesta kao posljedica početnog ulaganja. Pomoć može da nadokandi samo troškove zarada koje se odnose na otvaranje novih radnih mjesta, izračunate za period od dvije godine, a intenzitet pomoći koji se tako dobije ne smije da bude veći od intenziteta pomoći koji se primjenjuje u području o kojem je riječ.
36. Ako se opravdani troškovi izračunavaju na osnovu procijenjenih troškova zarada kako je navedeno u

³⁵ Definisano u tački 19 podtačke 13 i 14.

tački 35, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) projekat ulaganja mora dovesti do otvaranja radnih mjesta;
- 2) svako radno mjesto mora biti popunjeno u roku od tri godine od završetka ulaganja;
- 3) svako radno mjesto koje je otvoreno zahvaljujući ulaganju mora se zadržati na predmetnom području najmanje pet godina od datuma kad je radno mjesto prvi put popunjeno ili, u slučaju malih i privrednih društava, tri godine.

4.2. Operativna pomoć

37. Opravdani troškovi za šeme operativne pomoći moraju biti unaprijed definisani troškovi koji se mogu u potpunosti pripisati problemima za čije rješavanje je pomoć namijenjena, kako je pokazala država članica.
38. U najudaljenijim regionima šeme operativne pomoći mogu da nadoknade operativne troškove koji su nastali u tim regionima kao neposredna posljedica jednog ili više trajnih ograničenja navedenih u članu 349 Ugovora. Ti dodatni troškovi se moraju kvantifikovati i uporediti sa troškovima sličnih privrednih društava koja su osnovana u drugim regionima predmetne države članice.

5. Ocjena usklađenosti regionalne pomoći

39. Komisija će mjeru regionalne pomoći smatrati usklađenom sa članom 107 stav 3 Ugovora samo ako pomoć doprinosi regionalnom razvoju i koheziji. Cilj pomoći mora biti unapređenje ekonomskog razvoja područja „a” ili olakšavanje razvoja područja „c” (Odjeljak 5.1) i mora da ispuni sve sljedeće kriterijume:
 - 1) podsticajni efekat: pomoć mora da promijeni ponašanje predmetnih privrednih društava na način da se počnu baviti dodatnom djelatnošću kojom se ne bi bavili bez pomoći ili bi se njome bavili na ograničen ili drugačiji način ili na drugoj lokaciji; (Odjeljak 5.2)
 - 2) potreba za intervencijom države: mjera državne pomoći mora biti usmjerena na situaciju u kojoj pomoć može da donese bitno poboljšanje koje tržište ne može samo da ostvari, na primjer otklanjanjem slabosti tržišta ili rješavanjem problema u pogledu jednakosti ili kohezije; (Odjeljak 5.3)
 - 3) adekvatnost mjere pomoći: predložena mjera pomoći mora da bude adekvatan instrument politike za ostvarivanje cilja od zajedničkog interesa; (Odjeljak 5.4)
 - 4) proporcionalnost pomoći (pomoć svedena na minimum): iznos pomoći se mora ograničiti na minimum koji je potreban da se podstaknu dodatna ulaganja ili djelatnosti u predmetnom području; (Odjeljak 5.5)
 - 5) izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu između država članica: pozitivni efekti pomoći moraju biti veći od negativnih efekata pomoći na konkurenciju i trgovinu; (Odjeljak 5.6)
 - 6) transparentnost pomoći: države članice, Komisija, privredni subjekti i javnost moraju imati jednostavan pristup svim relevantnim aktima i informacijama o pomoći koja je dodijeljena (Odjeljak 5.7).
40. Opšti rezultati određenih kategorija šema takođe mogu biti predmet zahtjeva *ex post* evaluacije kako je opisano u Odjeljku 6 ovih Smjernica. U takvim slučajevima Komisija može da ograniči trajanje tih šema (obično na četiri godine ili kraće) uz mogućnost da se naknadno ponovo obavijeste o njihovom produženju.
41. Ukoliko su mjera državne pomoći, sa njom povezani uslovi (uključujući način njenog finansiranja kada je on sastavni dio mjere) ili djelatnost koja se finansira, neodvojivo povezani sa povredom relevantne odredbe prava Unije, pomoć se ne može proglasiti usklađenom sa unutrašnjim

tržištem³⁶.

5.1. Doprinos regionalnom razvoju i teritorijalnoj koheziji

42. Primarni cilj regionalne pomoći je privredni razvoj područja Evropske unije koja su u nepovoljnom položaju. Unapređenjem i olakšavanjem održivog razvoja nerazvijenih područja pomoć doprinosi politici teritorijalne kohezije EU, čiji je cilj da poboljša ekonomsku i socijalnu koheziju smanjivanjem razlika u razvijenosti različitih regiona.

5.1.1. Šeme pomoći za ulaganje

43. Šeme regionalnih pomoći treba da budu sastavni dio strategije regionalnog razvoja sa jasno definisanim ciljevima.
44. Države članice moraju da dokažu da je šema usklađena sa strategijom razvoja predmetnog područja i da doprinosi njenom sprovođenju. U tu svrhu države članice se mogu osloniti na evaluacije prethodnih šema državne pomoći, procjene uticaja koje su obavili organi koji dodjeljuju pomoć ili na stručna mišljenja. Da bi se obezbijedilo da šema pomoći doprinosi razvojnoj strategiji, ona mora da uključuje sistem koji će omogućiti organima koji dodjeljuju pomoć da odrede prioritete i da izaberu projekte ulaganja koji su usklađeni sa ciljevima šeme (na primjer na osnovu formalnog sistema bodovanja).
45. Šeme regionalne pomoći se mogu uspostaviti u područjima „a” kako bi se podržala početna ulaganja malih i srednjih privrednih društava ili velikih privrednih društava. U područjima „c” šeme se mogu uspostaviti da bi se podržala početna ulaganja malih i srednjih privrednih društava i početna ulaganja za potrebe nove djelatnosti velikih privrednih društava.
46. Prilikom dodjeljivanja pomoći pojedinačnim investicionim projektom na osnovu šeme, organ koji dodjeljuje pomoć mora da potvrdi da će izabrani projekat doprinijeti ostvarivanju cilja šeme, a time i razvojnoj strategiji predmetnog područja. U tu svrhu, države članice se mogu osloniti na informacije koje je podnosilac zahtjeva za pomoć naveo u zahtjevu, a u kojima se opisuju pozitivni efekti ulaganja na razvoj predmetnog područja³⁷.
47. Da bi se obezbijedilo da ulaganje stvarno i na održiv način doprinosi razvoju predmetnog područja, ulaganje se mora održati u predmetnom području najmanje pet godina, odnosno tri godine za mala i srednja privredna društva, po završetku ulaganja.³⁸
48. Da bi se obezbijedila održivost ulaganja, država članica se mora postarati da korisnik obezbijedi finansijski doprinos od najmanje 25 %³⁹ opravdanih troškova iz sopstvenih sredstava ili spoljnim finansiranjem, u obliku koji ne uključuje nikakvu javnu finansijsku pomoć⁴⁰.
49. Da bi se spriječilo da mjere državne pomoći dovedu do štete po životnu sredinu, države članice moraju obezbijediti i usklađenost sa propisima EU o životnoj sredini, uključujući naročito potrebu da se izvrši procjena uticaja na životnu sredinu, kada je to propisano zakonom, i da se obezbijede sve odgovarajuće dozvole.

³⁶ Vidjeti presude Suda od 19. septembra 2000, Njemačka / Komisija, C-156/98, EU:C:2000:467, tačka 78, i od 22. decembra 2008., Régie Networks / Rhone Alpes Bourgogne, C-333/07, EU:C:2008:764, tačke od 94 do 116.

³⁷ Vidjeti Prilog VII.

³⁸ Obaveza očuvanja ulaganja u predmetnom području najmanje pet godina (tri godine za mala i srednja privredna društva) ne bi trebalo da spriječi zamjenu postrojenja ili opreme koja je zastarjela ili se pokvarila u tom periodu, pod uslovom da se privredna djelatnost zadrži u predmetnom području za navedeni najkraći period. Regionalna pomoć se ne može, međutim, dodijeliti da se zamijeni to postrojenje ili oprema.

³⁹ Zahtjev 25 % sopstvenog doprinosa iz tačke 48 ne primjenjuje se na pomoć za ulaganja koja je odobrena za ulaganja u najudaljenije regione ako je potreban niži doprinos da bi se u potpunosti iskoristio maksimalni intenzitet pomoći.

⁴⁰ Ovo ne važi za, na primjer, subvencionisane zajmove, javne zajmove za vlasnički kapital ili javna učešća koja ne ispunjavaju načelo investitora, državne garancije koje sadrže elemente pomoći ili javnu pomoć koja je dodijeljena u skladu sa pravilom de minimis.

5.1.2. Prijavljena individualna pomoć za ulaganja

50. Za dokazivanje regionalnog doprinosa individualne pomoći za ulaganja, države članice mogu koristiti različite pokazatelje, kao što su pokazatelji navedeni u nastavku, a koji mogu biti direktni (npr. otvaranje direktnih radnih mjesta) i indirektni (npr. inovacije na lokalnom nivou):
- 1) Broj direktnih radnih mjesta koja su otvorena ulaganjem važan je pokazatelj doprinosa regionalnom razvoju i teritorijalnoj koheziji. Osim toga, treba uzeti u obzir i kvalitet otvorenih radnih mjesta i potreban nivo vještina.
 - 2) U lokalnoj mreži (pod)dobavljača može se otvoriti još veći broj novih radnih mjesta, čime se omogućava bolje integrisanje ulaganja u predmetni region i obezbjeđuju širi efekti preliivanja. Iz tog razloga treba uzeti u obzir i broj indirektno otvorenih radnih mjesta kao jedan od pokazatelja.
 - 3) Ako se korisnik pomoći obaveže da će preduzeti opširne aktivnosti osposobljavanja kako bi poboljšao vještine (opšte i posebne) svoje radne snage, to će se smatrati faktorom koji doprinosi regionalnom razvoju i teritorijalnoj koheziji. Naglasak treba staviti i na obezbjeđivanje obavljanja pripravnčkog staža ili stažiranja, naročito za mlade ljude i na obuku kojom se unapređuje znanje i zapošljavanje radnika van tog privrednog društva.
 - 4) Eksterna ekonomija obima ili druge koristi sa stanovišta regionalnog razvoja mogu nastati kao posljedica blizine (efekat klastera). Povezivanje privrednih društava iz iste privredne grane omogućava pojedinim pogonima veću specijalizaciju, što dovodi do veće efikasnosti. Međutim, značaj ovog pokazatelja u utvrđivanju doprinosa regionalnom razvoju i teritorijalnoj koheziji zavisi od stepena razvoja klastera.
 - 5) Ulaganja predstavljaju tehničko znanje i mogu biti izvor značajnog prenosa tehnologije (prelivanje znanja). U slučaju ulaganja u tehnološki intenzivne grane, prenos tehnologije u predmetni region je vjerovatniji. U tom smislu, nivo i specifičnost širenja znanja su važni.
 - 6) Može se uzeti u obzir i doprinos projekata sposobnosti regiona da, kroz inovacije na lokalnom nivou, stvori novu tehnologiju. U vezi sa tim pozitivno se može ocijeniti saradnja sa lokalnim istraživačkim organizacijama i organizacijama za širenje znanja, poput univerziteta ili istraživačkih instituta.
 - 7) Trajanje ulaganja i eventualna buduća dodatna ulaganja znak su trajnog angažmana privrednog društva u predmetnom regionu.
51. Države članice mogu i da se pozovu na poslovni plan korisnika pomoći koji bi mogao da pruži informacije o broju radnih mjesta koja treba da budu otvorena, zaradama koje treba da budu isplaćene (povećanje imovnog stanja domaćinstva kao efekat preliivanja), obimu nabavke od lokalnih proizvođača i prometu ostvarenom ulaganjem od kojeg region može imati koristi kroz dodatne poreske prihode.
52. Na individualnu pomoć za ulaganje koja se mora prijaviti primjenjuju se zahtjevi utvrđeni u tačkama od 47 do 49.
53. Za *ad hoc* pomoć⁴¹ države članice moraju da dokažu, uz zahtjeve iz stavova 50 do 52, da je projekat usklađen sa razvojnom strategijom predmetnog područja i da doprinosi njenoj implementaciji.

⁴¹ *Ad hoc* pomoć je predmet istih zahtjeva kao i individualna pomoć odobrena na osnovu šeme, osim ukoliko nije drukčije navedeno.

5.1.3. Šeme operativne pomoći

54. Šeme operativne pomoći će podstaknuti razvoj manje razvijenih područja samo ukoliko su izazovi sa kojima suočavaju ova područja unaprijed jasno identifikovani. Prepreke prilikom privlačenja ili održavanja privredne djelatnosti mogu biti toliko ozbiljne ili trajne da sama pomoć za ulaganja nije dovoljna da omogući razvoj tih područja.
55. Što se tiče pomoći za smanjenje određenih specifičnih poteškoća sa kojima se suočavaju mala i srednja privredna društva na područjima „a” države članice moraju da dokažu postojanje i značaj tih specifičnih poteškoća i moraju da dokažu da je šema operativne pomoći zaista potrebna, jer se te specifične poteškoće ne mogu prevazići kroz pomoć za ulaganje.
56. Što se tiče operativne pomoći za nadoknađivanje određenih dodatnih troškova u najudaljenijim regionima, trajne slabosti koje ozbiljno otežavaju razvoj najudaljenijih regiona predviđene su članom 349 Ugovora i obuhvataju udaljenost, ostrvski položaj, malu površinu, nepovoljnu topografiju i klimu i ekonomsku zavisnost od malog broja proizvoda. Predmetna država članica mora ipak da odredi posebne dodatne troškove povezane sa tim trajnim slabostima koji se pokrili šemom operativne pomoći.
57. Što se tiče operativne pomoći za sprečavanje ili smanjenje opadanja broja stanovnika u veoma rijetko naseljenim područjima, predmetna država članica mora da dokaže rizik od opadanja broja stanovnika relevantnog područja ukoliko ne bude dodijeljena operativna pomoć.

5.2. Podsticajni efekat

5.2.1. Pomoć za ulaganje

58. Regionalna pomoć se može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem samo ukoliko ima podsticajni efekat. Smatra se da državna pomoć ima podsticajni efekat kada promijeni ponašanje privrednog društva na način da obavlja dodatnu djelatnost koja doprinosi razvoju određenog područja, a koju ne bi obavljao u slučaju da pomoć nije odobrena ili bi je obavljao na ograničen ili drugačiji način ili na drugoj lokaciji. Pomoć ne smije da subvencionira troškove djelatnosti koje bi privredno društvo svakako obavljalo i ne smije da nadokandi uobičajeni poslovni rizik privredne djelatnosti.
59. Podsticajni efekat se može dokazati na dva načina:
 - 1) pomoć podstiče donošenje pozitivne odluke o ulaganju u predmetnom području, jer u suprotnom, ulaganje ne bi bilo dovoljno profitabilno za korisnika pomoći bilo gdje u EEP-u⁴² (*scenario 1, odluka o ulaganju*); ili
 - 2) pomoć podstiče odluku da se planirano ulaganje izvrši u predmetnom području, a ne negdje drugo jer se njome nadoknađuju neto nedostaci i troškovi ulaganja na lokaciji u predmetnom području (*scenario 2, odluka o lokaciji*).
60. Ukoliko pomoć ne promijeni ponašanje korisnika pomoći stimulisanjem (dodatnog) početnog ulaganja u predmetno područje, može se smatrati da bi se isto ulaganje izvršilo u tom regionu i bez pomoći. Takvoj pomoći nedostaje podsticajni efekat zaostvarivanje cilja regionalnog razvoja i teritorijalne kohezije i ne može se odobriti kao usklađena sa unutrašnjim tržištem u skladu sa ovim Smjernicama.
61. Za regionalnu pomoć dodijeljenu kroz fondove kohezije politike ili Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) u regionima „a” za ulaganja potrebna da se ostvare standardi utvrđeni pravom Evropske Unije, može se smatrati da pomoć ima podsticajni efekat, ukoliko bez pomoći ulaganje u datom području ne bi bilo dovoljno profitabilno za korisnika pomoći, što bi dovelo do zatvaranja postojeće poslovne jedinice u tom području.

⁴² Takva ulaganja mogu stvoriti uslove koji omogućavaju dalja ulaganja koja su održiva bez dodatne pomoći.

5.2.1.1. Šeme pomoći za ulaganje

62. Radovi na individualnom ulaganju mogu da počnu tek nakon podnošenja zahtjeva za pomoć.
63. Ukoliko radovi počnu prije podnošenja zahtjeva za pomoć, svaka pomoć dodijeljena u vezi sa tim individualnim ulaganjem neće se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
64. Države članice moraju da podnesu standardni obrazac zahtjeva za pomoć koji sadrži barem sve informacije iz Priloga VII. U zahtjevu, mala i srednja privredna društva i velika privredna društva moraju da objasne šta bi se dogodilo u slučaju da im se ne dodijeli pomoć i da navedu koji bi se od scenarija opisanih u tački 59 primjenjivao.
65. Pored toga, velika privredna društva moraju da podnesu dokumentovane dokaze kojima se potkrepljuje suprotan scenario opisan u obrascu zahtjeva. Mala i srednja privredna društva nemaju takvu obavezu u slučaju pomoći po šemi za koju se ne mora podnositi prijava.
66. Organ koji dodjeljuje pomoć mora da provjeri vjerodostojnost suprotnog scenarija i da potvrdi da regionalna pomoć ima potrebni podsticajni efekat koji odgovara jednom od scenarija opisanih u tački 59. Suprotan scenario je vjerodostojan ako je istinit i ako se odnosi na faktore važne za donošenje odluke u trenutku kada korisnik pomoći donosi odluku o ulaganju.

5.2.1.2. Individualna pomoć za ulaganja koja se mora prijaviti

67. Uz zahtjeve iz tačaka 62 do 66, za individualnu pomoć koja se mora prijaviti, država članica mora da dostavi jasne dokaze da pomoć ima uticaj na odluku o ulaganju ili na izbor lokacije⁴³. Da bi se omogućila sveobuhvatna procjena, država članica mora da dostavi ne samo informacije o projektu već i sveobuhvatni opis suprotnog scenarija po kojem podnosilac zahtjeva ne prima pomoć od bilo kog javnog organa u EEP-u.
68. U *scenariju 1*, država članica mogla bi da dokaže da pomoć ima podsticajni efekat dostavljanjem dokumentacije privrednog društva koja prikazuje da ulaganje bez pomoći ne bi bilo dovoljno profitabilno.
69. U *scenariju 2*, država članica mogla bi da dokaže da pomoć ima podsticajni efekat dostavljanjem dokumentacije privrednog društva koja prikazuje da je izvršeno poređenje troškova i koristi od ulaganja u predmetnom području sa onima koji bi nastali na alternativnom području ili područjima. Komisija provjerava da li takva poređenja imaju realnu osnovu.
70. Države članice se naročito pozivaju da se koriste originalnim i zvaničnim dokumentima upravnih odbora, procjenama rizika (uključujući procjenu rizika specifičnu za lokaciju), finansijske izvještaje, interne poslovne planove, mišljenja stručnjaka i druge studije povezane sa investicionim projektom koji se ocjenjuje. Ti dokumenti moraju biti ažurirani u vrijeme postupka donošenja odluke o ulaganju ili njegovoj lokaciji. Da bi se pokazao uticaj podsticaja, državama članicama mogu da pomognu dokumenta koja sadrže informacije o predviđanjima tražnje, predviđanjima troškova i finansijskim predviđanjima, dokumenta koja su dostavljena Komitetu za ulaganja koja opisuju scenarije ulaganja ili dokumenta dostavljena finansijskim institucijama.
71. U ovom kontekstu, a naročito u *scenariju 1*, stepen profitabilnosti može se ocijeniti primjenom metodologija koje su standardna praksa u određenoj privrednoj grani o kojoj je riječ, i koje mogu uključivati metode za ocjenjivanje neto sadašnje vrijednosti (eng. *Net Present Value*, NPV)⁴⁴, interne stope prinosa (eng. *Internal Rate of Return*, IRR)⁴⁵ ili prosječnog prinosa na uloženi kapital (eng. *Return On Capital Employed*, ROCE). Profitabilnost projekta treba da se uporedi sa uobičajnim stopama

⁴³ Suprotni scenariji opisani su u tački 64.

⁴⁴ Neto sadašnja vrijednost projekta je razlika između pozitivnih i negativnih gotovinskih tokova u periodu trajanja ulaganja, diskontovana na njihovu trenutnu vrijednost (obično primjenom troškova kapitala).

⁴⁵ Interna stopa prinosa ne zasniva se na računovodstvenom dobitku u datoj godini, već uzima u obzir i prilive budućih novčanih tokova koje investitor očekuje da primi u cijelom periodu trajanja ulaganja. Definiše se kao diskontna stopa za koju je neto sadašnja vrijednost priliva gotovinskih tokova jednaka nuli.

prinosa koje korisnik primjenjuje na drugim sličnim investicionim projektima. Ukoliko te stope nijesu dostupne, profitabilnost projekta mora se uporediti sa troškom kapitala korisnika u cjelini ili sa stopama prinosa koje su uobičajne u datom privrednom sektoru.

72. Ukoliko pomoć ne promijeni ponašanje korisnika pomoći podsticanjem (dodatnih) ulaganja u predmetno područje, nema pozitivnog efekta za taj region. Iz tog razloga, pomoć se neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem ukoliko se pokaže da bi se ista ulaganja izvršila u tom području čak i bez dodjele pomoći.

5.2.2. Šeme operativne pomoći

73. Za šeme operativne pomoći, smatra se da pomoć ima podsticajni efekat ukoliko bi bez pomoći nivo ekonomske aktivnosti u predmetnom području vjerovatno bio znatno smanjen zbog problema za čije rješavanje je pomoć namijenjena.
74. Komisija će stoga smatrati da operativna pomoć pruža podsticaj dodatnim ekonomskim aktivnostima u datom području, ukoliko država članica dokaže postojanje i značajnu prirodu tih problema u datom području (vidjeti tačke 54 do 57).

5.3. Potreba za državnom intervencijom

75. Kako bi se ocijenilo da li je državna pomoć neophodna za ostvarivanje cilja regionalnog razvoja i teritorijalne kohezije, potrebno je prvo utvrditi problem. Državna pomoć treba da bude usmjerena na situacije u kojima pomoć može dovesti do materijalnog poboljšanja koje tržište ne može da ostvari. To je naročito važno u kontekstu oskudnih javnih resursa.
76. Mjere državne pomoći pod određenim uslovima mogu da isprave tržišne neuspjehe i time doprinesu efikasnom funkcionisanju tržišta i da podstaknu konkurentnost. Ako tržišta ostvaruju efikasne rezultate, ali se ti rezultati ne smatraju zadovoljavajućim sa stanovišta pravičnosti ili kohezije, državna pomoć se može iskoristiti za postizanje poželjnijeg i pravičnijeg tržišnog rezultata.
77. Ukoliko se radi o pomoći koja se dodjeljuje za razvoj područja uključenih u mapu regionalne pomoći u skladu sa pravilima iz odjeljka 7 ovih Smjernica, Komisija smatra da na tim područjima tržište bez državne intervencije ne ostvaruje rezultate koji omogućavaju dovoljan nivo ekonomskog razvoja regiona i teritorijalne kohezije. Iz tog razloga se pomoć koja se dodjeljuje na tim područjima smatra potrebnom.

5.4. Primjerenost regionalne pomoći

78. Prijavljena mjera pomoći mora da bude prikladan instrument politike za ostvarivanje predmetnog cilja politike. Mjera pomoći neće se smatrati usklađenom ukoliko se isti pozitivni doprinos regionalnom razvoju i teritorijalnoj koheziji može ostaviti drugim manje narušavajućim instrumentima politike ili drugim manje narušavajućim vrstama instrumenata pomoći.

5.4.1. Primjerenost u poređenju sa drugim instrumentima politike

5.4.1.1. Šeme pomoći za ulaganje

79. Regionalna pomoć za ulaganja nije jedini instrument politike koji je dostupan državama članicama za podsticanje ulaganja i otvaranje novih radnih mjesta u manje razvijenim regionima. Države članice mogu koristiti i druge mjere, kao što su razvoj infrastrukture, unapređenje kvaliteta obrazovanja i osposobljavanja ili unapređenje poslovnog ambijenta.
80. Prilikom prijavljivanja šeme pomoći za ulaganje države članice moraju navesti zašto je regionalna pomoć primjeren instrument za podsticanje razvoja predmetnog područja.
81. Ukoliko država članica odluči da uspostavi sektorsku šemu pomoći, mora dokazati prednosti takvog instrumenta u odnosu na multisektorsku šemu ili druge opcije politike.
82. Komisija će naročito uzeti u obzir sve procjene uticaja predložene šeme pomoći koje dostavi država članica. Isto tako, prilikom ocjenjivanja primjerenosti predložene šeme mogu se uzeti u obzir rezultati

naknadnih evaluacija opisanih u Odjeljku 6.

83. Za *ad hoc* pomoć, država članica mora da dokaže da takva pomoć može bolje da doprinese razvoju predmetnog područja u odnosu na pomoć u okviru šeme ili drugih vrsta mjera.

5.4.1.2. Šeme operativne pomoći

84. Država članica mora da dokaže da je pomoć primjerena za ostvarivanje cilja šeme za probleme za čije rješavanje je pomoć namijenjena. Da bi dokazala da je pomoć primjerena, država članica može prethodno da izračuna iznos pomoći kao fiksni iznos koji pokriva očekivane dodatne troškove u datom periodu, kako bi se podstakla privredna društva da ograniče troškove i da vremenom razvijaju svoje poslovanje na efikasniji način⁴⁶.

5.4.2. Primjerenost u poređenju sa različitim instrumentima pomoći

85. Regionalna pomoć može se dodijeliti u različitim oblicima. Države članice, međutim, treba da obezbijede da se pomoć dodjeljuje u obliku koji će imati najmanji uticaj na narušavanje trgovine i konkurencije. Ukoliko se pomoć dodjeljuje u oblicima koji obezbjeđuju direktnu novčanu korist (na primjer direktna bespovratna sredstva, oslobođenja od plaćanja poreza, doprinosa za socijalno osiguranje ili drugih obaveznih doprinosa ili njihovo smanjenje, stavljanje na raspolaganje zemljišta, robe ili usluga po povoljnim cijenama), država članica mora da dokaže zbog čega drugi, potencijalno, manje narušavajući oblici pomoći, kao što su avansna plaćanja koja treba otplatiti ili oblici pomoći koji se zasnivaju na dužničkim ili vlasničkim instrumentima (na primjer zajmovi sa niskom kamatnom stopom ili subvencionisane kamate, državne garancije, kupovina akcija ili drugi način ulaganja kapitala pod povoljnim uslovima) nijesu primjereni.
86. Prilikom ocjenjivanja primjerenosti predloženog instrumenta pomoći mogu se uzeti u obzir rezultati prethodnih evaluacija opisanih u Odjeljku 6.

5.5. Proporcionalnost iznosa pomoći (ograničavanje pomoći na potreban minimum)

5.5.1. Pomoć za ulaganje

87. Iznos regionalne pomoći mora se ograničiti na minimum potreban za podsticanje dodatnih ulaganja ili djelatnosti u datom području.
88. Da bi se obezbijedila predvidljivost i jednaki uslovi, Komisija primjenjuje maksimalne intenzitete pomoći⁴⁷ za pomoć za ulaganja.
89. Za početni investicioni projekat, davalac pomoći mora da izračuna maksimalni intenzitet pomoći i maksimalni iznos pomoći⁴⁸ (prilagođeni iznos pomoći⁴⁹ i s tim povezani smanjeni intenzitet pomoći za velike investicione projekte) prilikom dodjele pomoći ili prijavljivanja pomoći Komisiji, u zavisnosti od toga šta prije nastupi.
90. Budući da veliki investicioni projekti mogu dovesti do većeg narušavanja konkurencije i trgovine, za te projekte iznos pomoći ne smije da pređe prilagođeni iznos pomoći.
91. Ako je početno ulaganje dio pojedinačnog investicionog projekta i taj pojedinični investicioni projekta je veliki investicioni projekt, iznos pomoći za pojedinačni investicioni projekat ne smije da pređe prilagođeni iznos pomoći. Devizni kurs i diskontna stopa koji se primjenjuju za potrebe ovog pravila su oni koji se primjenjuju na datum dodjele pomoći za prvi projekat u pojedinačnom investicionom

⁴⁶ Međutim, kada je buduća dinamika rashoda i prihoda okružena visokim stepenom neizvjesnosti i postoji snažna asimetrija informacija, javni organ bi možda trebalo da usvoji modele naknade koji nijesu u potpunosti prethodni ili naknadni, već su više kombinacija prethodnog i naknadnog modela naknade (na primjer, korišćenje mehanizma za vraćanje sredstava da bi se omogućilo dijeljenje nepredviđenih dobitaka).

⁴⁷ Vidjeti odjeljak 7.4. o mapi regionalne pomoći.

⁴⁸ Izraženo kao bruto ekvivalent bespovratnog sredstva.

⁴⁹ Idem.

projektu.

92. Maksimalni intenziteti pomoći imaju dvostruku namjenu.
93. Prvo, za šeme koje treba prijaviti maksimalni intenziteti pomoći pružaju sigurnost za mala i srednja privredna društva: sve dok je intenzitet pomoći ispod dozvoljenog maksimuma, pomoć se smatra proporcionalnom.
94. Drugo, u svim ostalim slučajevima, maksimalni intenziteti pomoći koriste se kao gornja granica u kontekstu pristupa neto dodatnih troškova opisanih u tačkama 95 do 97.
95. Po opštem pravilu, Komisija će smatrati da je individualna pomoć koju treba prijaviti ograničena na minimum, ukoliko iznos pomoći odgovara neto dodatnim troškovima ulaganja u datom području u odnosu na suprotni scenario da nema pomoći⁵⁰, pri čemu se maksimalni intenziteti pomoći primjenjuju kao gornja granica. Isto tako, u slučaju pomoći za ulaganja koja se dodjeljuje velikim privrednim društvima u okviru šema koje treba prijaviti, države članice moraju da obezbijede da je iznos pomoći ograničen na minimum na osnovu pristupa „neto dodatnih troškova”, pri čemu se maksimalni intenziteti pomoći primjenjuju kao gornja granica.
96. Kod situacija po *scenariju 1* (odluke o ulaganju) iznos pomoći stoga ne bi trebalo da pređe minimum koji je potreban da bi projekat bio dovoljno profitabilan, na primjer za povećanje njegove interne stope prinosa (IRR) iznad uobičajnih stopa prinosa koje primjenjuje dato privredno društvo u drugim sličnim investicionim projektima ili, ukoliko je dostupno, za povećanje njegove interne stope prinosa iznad troška kapitala korisnika u cjelini ili iznad stopa povrata koje su uobičajene u datom privrednom sektoru.
97. Kod situacija po *scenariju 2* (podsticaji za izbor lokacije) iznos pomoći ne bi trebalo da pređe razliku između neto sadašnje vrijednosti ulaganja na ciljnom području i neto sadašnje vrijednosti na alternativnoj lokaciji. Moraju se uzeti u obzir svi relevantni troškovi i koristi, uključujući, na primjer, administrativne troškove, troškove prevoza, troškove obuke koje ne pokriva pomoć za obuku i razlike u zaradama. Ukoliko je, međutim, alternativna lokacija u EEP-u, subvencije odobrene na toj lokaciji ne mogu se uzeti u obzir.
98. Obračuni koji se koriste za analizu efekata podsticaja mogu se koristiti i za procjenu da li je pomoć proporcionalna. Država članica mora da dokaže proporcionalnost uz pomoć dokumentacije kao što je ona navedena u tački 70.
99. Pomoć za ulaganja može se dodijeliti istovremeno u okviru nekoliko šema regionalne pomoći ili kumulirati sa *ad hoc* pomoći, pod uslovom da ukupna pomoć iz svih izvora ne prelazi maksimalni dozvoljeni intenzitet pomoći po projektu, koji unaprijed mora izračunati prvi organ koji dodjeljuje pomoć. Svaka druga državna pomoć koja se odnosi na iste opravdane troškove, bilo da se oni djelimično ili potpuno preklapaju, može se kumulirati samo ako se tim kumuliranjem ne prelazi maksimalni intenzitet pomoći ili iznos pomoći koji se primjenjuje na tu pomoć na osnovu posebnih pravila za tu vrstu pomoći. Provjera kumulacije pomoći mora se sprovesti i kada se pomoć dodjeljuje i kada se isplaćuje⁵¹. Ako država članica dozvoli da se državna pomoć u okviru jedne šeme kumulira sa državnim pomoći u okviru drugih šema, ona mora za svaku šemu da navede metodu za obezbjeđivanje usklađenosti sa uslovima navedenim u ovoj tački.
100. Za početna ulaganja koja su povezana sa projektima evropske teritorijalne saradnje (ETC) koji ispunjavaju kriterijume iz *Regulative* o posebnim odredbama za cilj „Evropske teritorijalne

⁵⁰ Prilikom poređenja suprotnih scenarija pomoć se mora diskontovati primjenom istog faktora kao odgovarajući scenario ulaganja i suprotni scenario.

⁵¹ Zahtjev da prvi organ za dodjelu pomoći mora unaprijed izračunati maksimalni dozvoljeni intenzitet pomoći po projektu ne primjenjuje se kada se pomoć dodjeljuje putem automatskih šema pomoći u obliku poreskih olakšica. U tom slučaju kumulativne provjere u načelu nijesu moguće kada je pomoć dodijeljena i trebalo bi da se sprovedu kada je pomoć isplaćena.

saradnje" (Interreg)⁵², intenzitet pomoći koji se primjenjuje na područje u kojem se nalazi početno ulaganje primjenjuje se na sve korisnike koji učestvuju u projektu. Ukoliko se početno ulaganje nalazi u dva ili više područja koja primaju pomoć, maksimalni intenzitet pomoći za početno ulaganje biće onaj koji se primjenjuje na području koje prima pomoć u kojem nastaje najveći dio opravdanih troškova. Početna ulaganja koja sprovode velika privredna društva u područjima „c” mogu dobiti regionalnu pomoć u okviru projekata ETC samo ukoliko predstavljaju početna ulaganja kojima se pokreće nova privredna djelatnost.

5.5.2. Šeme operativne pomoći

101. Države članice moraju da dokažu da je nivo pomoći proporcionalan problemima za čije rješavanje je pomoć namijenjena.

102. Moraju biti ispunjeni, naročito, sljedeći uslovi:

- 1) pomoć se mora izračunati u odnosu na unaprijed definisani skup opravdanih troškova koji se u potpunosti mogu pripisati problemima za čije rješavanje je pomoć namijenjena, kako je dokazala država članica;
- 2) pomoć mora biti ograničena na određeni dio tog unaprijed definisanog skupa opravdanih troškova i ne smije da pređe te troškove;
- 3) iznos pomoći po korisniku pomoći mora biti proporcionalan obimu problema sa kojima se stvarno suočava svaki korisnik.

103. Što se tiče pomoći za smanjenje određenih posebnih poteškoća sa kojima se suočavaju mala i srednja privredna društva na područjima „a”, nivo pomoći se mora postepeno smanjivati tokom trajanja šeme⁵³. To se ne odnosi na šeme za sprečavanje smanjenja broja stanovnika u rijetkim i veoma rijetko naseljenim područjima i na šeme kojima se nadoknađuju dodatni operativni troškovi koji nastaju u najudaljenijim regionima kao direktna posljedica jednog ili više trajnih ograničenja iz člana 349 Ugovora.

5.6. Izbjegavanje neprimjerenih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

104. Da bi pomoć bila usklađena, negativni efekti mjere pomoći u smislu narušavanja konkurencije i uticaja na trgovinu između država članica moraju biti ograničeni i ne smiju da pređu pozitivne efekata pomoći u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu.

5.6.1. Opšta razmatranja

105. Prilikom poređenja pozitivnih efekata pomoći (Odjeljak 5.1.) i njenih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu Komisija može, gdje je relevantno, uzeti u obzir i činjenicu da pomoć uz doprinos regionalnom razvoju i koheziji ima i druge pozitivne efekte. To na primjer može biti slučaj ako se utvrdi da početno ulaganje, pored otvaranja lokalnih radnih mjesta, uvođenja novih djelatnosti i/ili generisanja lokalnih prihoda, znatno doprinosi digitalnoj tranziciji ili tranziciji na ekološki održive aktivnosti, uključujući aktivnosti sa niskim emisijama ugljenika, klimatski neutralne aktivnosti ili aktivnosti otporne na klimatske promjene. Komisija će obratiti posebnu pažnju na član 3 Regulative Evropske Unije o taksonomiji (EU) 2020/852⁵⁴, uključujući načelo nenanošenja bitne štete ili druge uporedive metode. Nadalje, Komisija u okviru procjene negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

⁵² Regulativa (EU) br. 1299/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. decembra 2013. o posebnim odredbama za pomoć iz Evropskog fonda za regionalni razvoj za podršku cilju „Evropske teritorijalne saradnje” (SL L 347, 20.12.2013., str. 259.) ili regulativa koja sadrži posebne odredbe za podršku cilju „Evropske teritorijalne saradnje” (Interreg) koja se odnosi na programski period 2021 – 2027, u zavisnosti od toga šta se primjenjuje na predmetno početno ulaganje.

⁵³ I onda kad se šeme operativne pomoći primenjuju za proširenje postojećih mjera pomoći.

⁵⁴ Regulativa (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. juna 2020. o uspostavljanju okvira za olakšavanje održivih ulaganja i izmjeni Regulative (EU) 2019/2088, SL L 198, 22.6.2020, str. 13–43.

može, gdje je to relevantno, uzeti u obzir negativne spoljne efekte aktivnosti za koju se dodjeljuje pomoć ako takvi spoljni efekti negativno utiču na konkurenciju i trgovinu između država članica u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu jer stvaraju ili pogoršavaju tržišne neefikasnosti⁵⁵.

106. Kada je riječ o negativnim efektima, regionalna pomoć može prouzrokovati dvije osnovne vrste potencijalnog narušavanja konkurencije i trgovine. To su narušavanje tržišta proizvoda i lokacijski efekti. Obje vrste narušavanja mogu dovesti do neefikasnosti prilikom alokacije sredstava (koje narušavaju ekonomsku uspješnost unutrašnjeg tržišta) i problema u vezi sa raspodjelom (raspodjela privredne djelatnosti po regionima).
107. Jedan od potencijalno štetnih efekata državne pomoći je da onemogućava tržištu da ostvari efikasne rezultate nagrađivanjem najefikasnijih proizvođača i vršenjem pritiska na najmanje efikasne da se poboljšaju, restrukturiraju ili napuste tržište. Državna pomoć koja dovodi do značajnog proširenja kapaciteta na neefikasnom tržištu može neopravdano da naruši konkurenciju jer stvaranjem ili održavanjem prekomjernog kapaciteta može doći do smanjenja profitnih marži, smanjenja investicija konkurenata ili čak izlaska konkurenata sa tržišta. Ovo može dovesti do situacije u kojoj bi konkurenti, koji bi inače mogli da ostanu na tržištu, bili prisiljeni da napuste tržište. Osim toga, može se spriječiti i ulazak privrednih društava na tržište ili njihovo širenje na tržištu i da oslabi podsticaje konkurenata na inovacije. Ovo može za rezultat da ima neefikasne tržišne strukture koje su dugoročno štetne i za potrošače. Pored toga, raspoloživost pomoći može kod potencijalnih korisnika podstaći pasivno ili neopravdano rizično ponašanje. Iz tog razloga je vjerovatno da će pomoć imati negativan dugoročni efekat na ukupnu uspješnost predmetnog sektora.
108. Pomoć može da ima i narušavajuće efekte u smislu povećanja ili održavanja značajne tržišne moći za korisnika pomoći. Čak i ukoliko pomoć direktno ne jača značajnu tržišnu moć, to može učiniti indirektno tako što destimuliše širenje postojećih konkurenta koji zbog toga napuštaju tržište ili tako što destimulišu nove konkurente od ulaska na tržište.
109. Pored narušavanja tržišta proizvoda, regionalna pomoć po svojoj prirodi utiče i na lokaciju privredne djelatnosti. Ukoliko jedno područje privlači investicije zbog pomoći, neko drugo područje gubi tu priliku. Ti negativni efekti u područjima na koje je pomoć negativno uticala mogu se osjetiti kroz gubitak privredne djelatnosti i gubitak radnih mjesta, uključujući poslove i na nivou podizvođača. Negativni efekti mogu se osjetiti i kroz gubitak pozitivnih spoljnih efekata (na primjer efekat klastera, prelijevanje znanja, obrazovanje i obuka).
110. Geografska specifičnost regionalne pomoći razlikuje je od drugih oblika horizontalne pomoći. Posebna karakteristika regionalne pomoći je da ona ima za cilj da utiče na izbor investitora o lokaciji investicionog projekta. Kada regionalna pomoć nadoknađuje dodatne troškove koji proizilaze iz regionalnih ograničenja i podržava dodatna ulaganja u područjima koja primaju pomoć, a pri tome ih ne odvlači od drugih, jednako ili manje razvijenih područja koja primaju pomoć, ona doprinosi ne samo razvoju regiona, već i koheziji i u krajnjem slučaju koristi čitavoj Evropskoj Uniji. Potencijalni negativni lokacijski efekti regionalne pomoći već su u određenoj mjeri ograničeni mapama regionalne pomoći koje definišu područja u kojima se regionalna pomoć može odobriti, u skladu sa ciljevima regionalnog ekonomskog razvoja i kohezije politike, kao i maksimalnim dozvoljenim intenzitetima pomoći. Međutim, da bi se procijenio stvarni uticaj pomoći na razvoj područja i teritorijalnu koheziju i dalje je važno da se razumije šta bi se desilo u slučaju da nema pomoći.

5.6.2. Očigledni negativni efekti na konkurenciju i trgovinu

111. Komisija identifikuje niz situacija u kojima su negativni efekti regionalne pomoći za ulaganja, očigledno, veći od pozitivnih efekata, što znači da se pomoć ne može proglasiti usklađenom sa

⁵⁵ To bi mogao biti slučaj i ako pomoć narušava funkcionisanje ekonomskih instrumenata uspostavljenih radi internalizacije takvih negativnih spoljnih efekata (na primjer uticanjem na cjenovne signale sistema Unije za trgovanje emisijama ili sličan instrument).

unutrašnjim tržištem.

5.6.2.1. Stvaranje viška kapaciteta na tržištu koje je u apsolutnom padu

112. Kako je istaknuto u tački 107, kako bi procijenila negativne efekte pomoći, Komisija uzima u obzir dodatni proizvodni kapacitet koji se stvara projektom kada tržište ostvaruje slabe rezultate.
113. Ukoliko državna pomoć omogući ulaganja kojima se povećava proizvodni kapacitet na tržištu, postoji rizik da će to imati negativan uticaj na proizvodnju ili ulaganja u drugim područjima EEP-a. Ovo je posebno vjerovatno ako je povećanje kapaciteta veće od rasta tržišta ili se odvija na tržištu na kojem već postoji višak kapaciteta.
114. Dakle, ako ulaganje dovodi do stvaranja ili povećanja viška kapaciteta na tržištu koje je strukturno u apsolutnom padu (tržište se smanjuje)⁵⁶, Komisija smatra da pomoć ima negativan efekat koji vjerovatno neće biti kompenzovan nijednim pozitivnim efektom. To se naročito odnosi na situacije iz scenarija 1 (odluke o ulaganju).
115. U slučajevima po scenariju 2 (odluke o lokaciji), u kojima bi se ulaganje svakako ostvarilo na istom ili na drugom geografskom tržištu, ali je prodaja usmjerena na isto geografsko tržište, pomoć ima uticaj samo na odluku o lokaciji, pod uslovom da je ograničena na minimum potreban da se kompenzuju nedostaci lokacije kao i pod uslovom da se njome korisniku pomoći ne obezbjeđuje dodatna likvidnost. U tom slučaju, ulaganjem bi se stvorio dodatni kapacitet na datom geografskom tržištu bez obzira na pomoć. Iz tog razloga bi mogući rezultati u smislu viška kapaciteta, u načelu, bili isti bez obzira na pomoć. Međutim, ako se alternativna lokacija ulaganja nalazi na drugom geografskom tržištu, a pomoć dovodi do stvaranja viška kapaciteta na tržištu koje je strukturno u apsolutnom padu, primjenjuju se zaključci iz tačke 114.

5.6.2.2. Efekti smanjenja kohezije

116. Kako je navedeno u tačkama 109 i 110, Komisija pri procjeni negativnih efekata pomoći mora da uzme u obzir efekte na lokaciju privredne djelatnosti.
117. U slučajevima po scenariju 2 (odluke o lokaciji), ukoliko bi se bez pomoći ulaganje izvršilo u regionu koje ima veći ili isti intenzitet regionalne pomoći⁵⁷ kao ciljni region, riječ je o negativnom efektu koji se vjerovatno neće kompenzovati nijednim pozitivnim efektom jer je to u suprotnosti sa samom svrhom regionalne pomoći.

5.6.2.3. Premještanje

118. Prilikom procjene mjera koje treba prijaviti, Komisija će zahtijevati sve potrebne informacije kako bi razmotrila da li će državna pomoć prouzrokovati gubitak radnih mjesta na postojećim lokacijama unutar EEP. U tom slučaju, ako ulaganje omogućava korisniku pomoći da premjesti djelatnost na ciljno područje i ako postoji uzročna veza između pomoći i premještanja, riječ je o negativnom efektu koji se vjerovatno neće kompenzovati nijednim pozitivnim efektom.

5.6.3. Šeme pomoći za ulaganja

119. Šeme pomoći za ulaganja ne smiju da dovedu do značajnog narušavanja konkurencije i trgovine. Čak i ukoliko se narušavanje može smatrati ograničenim na individualnom nivou (pod uslovom da su ispunjeni svi uslovi za pomoć za ulaganja), na kumulativnoj osnovi šeme ipak mogu dovesti do visokih nivoa narušavanja. Takva narušavanja mogu uticati na tržišta proizvoda stvaranjem ili pogoršavanjem stanja prekomjernog kapaciteta ili stvaranjem, povećanjem ili održavanjem velike tržišne moći nekih primalaca na način koji negativno utiče na dinamičke podsticaje. Pomoć dostupna u okviru šema može dovesti i do značajnog gubitka privredne djelatnosti u drugim područjima EEP-a. U slučaju šeme koja se koncentriše na određene sektore, rizik od takvih narušavanja još je izraženiji.

⁵⁶ Komisija će to procijeniti u smislu na obima i vrijednosti i uzeće u obzir poslovni ciklus.

⁵⁷ Kako bi se to provjerilo, treba koristiti standardnu gornju granicu pomoći koja se primjenjuje u područjima „c” koja se graniče sa područjima „a”, bez obzira na uvećane intenzitete pomoći u skladu sa stavom 184.

120. Iz tog razloga, države članice moraju da dokažu da će ovi negativni efekti biti svedeni na minimum uzimajući u obzir, na primjer, veličinu projekata, pojedinačne i kumulativne iznose pomoći, očekivane korisnike kao i karakteristike ciljnih sektora. Da bi omogućili Komisiji da procijeni vjerovatne negativne efekte, države članice mogu da dostavi sve procjene uticaja kojima raspolažu, kao i naknadne evaluacije koje su sprovedene za slične prethodne šeme.
121. Prilikom dodjeljivanja pomoći u okviru šeme individualnim projektima, organ koji dodjeljuje pomoć mora da provjeri i potvrdi da pomoć ne prouzrokuje očigledne negativne efekte, opisane u tačkama 111 do 118. Ova provjera može se zasnivati na informacijama dobijenim od korisnika pomoći prilikom podnošenju zahtjeva za pomoć i na izjavi iz standardnog obrasca zahtjeva za pomoć, koje treba da sadrže alternativnu lokaciju u slučaju da se ne dodijeli pomoć.

5.6.4. Prijavljena individualna pomoć za ulaganja

122. Prilikom procjenjivanja negativnih efekata individualne pomoći, Komisija razlikuje dva suprotna scenarija opisana u tačkama 96 i 97.

5.6.4.1. Situacije iz scenarija 1 (odluka o ulaganju)

123. U situacijama iz scenarija 1, Komisija poseban naglasak stavlja na negativne efekte povezane sa povećanjem prekomjernog kapaciteta na opadajućim tržištima, sprječavanjem izlaska sa tržišta i konceptom značajne tržišne moći. Ovi negativni efekti opisani su u tačkama 124 do 133 ovih Smjernica i moraju se kompenzovati pozitivnim efektima pomoći. Međutim, ukoliko se utvrdi da bi pomoć prouzrokovala očigledne negativne efekte opisane u tački 114, pomoć vjerovatno neće biti kompenzovana nijednim pozitivnim efektom i ne može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
124. Da bi se utvrdilo i procijenilo potencijalno narušavanje konkurencije i trgovine, države članice Komisiji treba da dostave dokaze koji će joj omogućiti da identifikuje relevantna tržišta proizvoda o kojima je riječ (tj. proizvode na koje utiče promjena ponašanja korisnika pomoći) i pogođene konkurente i kupce/potrošače. Predmetni proizvod uglavnom je proizvod koji je obuhvaćen projektom ulaganja⁵⁸. Ako se projekat odnosi na međuproizvod i značajan dio proizvodnje se ne prodaje na tom tržištu, predmetni proizvod može biti proizvod na daljem tržištu. Relevantno tržište proizvoda uključuje predmetni proizvod i proizvode koje potrošač (s obzirom na njihove karakteristike, cijenu ili namjenu) ili proizvođač (s obzirom na fleksibilnost proizvodnih kapaciteta) smatraju zamjenskim proizvodima.
125. Komisija će za procjenu ovih potencijalnih narušavanja koristiti različite kriterijume, kao što su tržišna struktura datog proizvoda, uspješnost tržišta (opadanje ili rast tržišta), postupak izbora korisnika pomoći, barijere za ulazak i izlazak sa tržišta, diferencijacija proizvoda.
126. Sistemsko oslanjanje privrednog društva na državnu pomoć može da ukaže da privredno društvo nije sposobno da se samo izbori sa konkurencijom ili da uživa neopravdane prednosti u odnosu na svoje konkurente.
127. Komisija razlikuje dva glavna izvora potencijalnih negativnih efekata na tržišta proizvoda:
- 1) slučajevi proširenja kapaciteta koji prouzrokuju ili pogoršavaju postojeće stanje prekomjernog kapaciteta, naročito na opadajućem tržištu; i
 - 2) slučajevi kada korisnik pomoći ima značajnu tržišnu moć.
128. Da bi Komisija procijenila da li pomoć služi stvaranju ili održavanju neefikasne tržišne strukture, uzeće u obzir dodatne proizvodne kapacitete stvorene projektom, kao i da li je riječ o tržištu koje ostvaruje slabe rezultate.
129. Ukoliko predmetno tržište raste, uglavnom je manje razloga za zabrinutost da pomoć može negativno

⁵⁸ Za projekte ulaganja koji uključuju proizvodnju više različitih proizvoda treba ocijeniti svaki proizvod.

uticati na dinamičke podsticaje ili da će neopravdano otežati izlazak ili ulazak na tržište.

130. Potreban je veći oprez kada su tržišta u padu. Komisija razlikuje slučajeve, kod kojih, dugoročno gledano, relevantno tržište opada u strukturnom smislu (tj. opada) i slučajeve kod kojih relevantno tržište relativno opada (tj. još uvijek raste, ali ne prelazi referentnu stopu rasta).
131. Slabo funkcionisanje tržišta se obično mjeri u odnosu na bruto domaći proizvod (BDP) EEP-a u periodu od tri godine prije početka projekta (referentna stopa). Mogu se mjeriti i na osnovu predviđenih stopa rasta za sledećih tri do pet godina. Pokazatelji mogu uključivati očekivani budući rast predmetnog tržišta, očekivane stope iskorištenosti kapaciteta koje iz njega proizlaze kao i vjerovatni uticaj povećanja kapaciteta na konkurente u smislu cijena i profitnih marži.
132. U nekim slučajevima procjena rasta tržišta proizvoda u EEP-u možda nije odgovarajuća za procjenu svih efekata pomoći naročito ukoliko je geografsko tržište globalno. U takvim slučajevima, Komisija će razmotriti efekat pomoći na predmetne tržišne strukture, a naročito njen potencijal da istisne proizvođače iz EEP-a.
133. Da bi procijenila da li postoji značajna tržišna moć, Komisija će uzeti u obzir položaj korisnika pomoći u određenom periodu prije primanja pomoći i njegov očekivani tržišni položaj nakon završetka ulaganja. Komisija će uzeti u obzir tržišne udjele korisnika pomoći, kao i tržišne udjele njegovih konkurenata i druge relevantne faktore. Na primjer, procijenice strukturu tržišta posmatrajući tržišnu koncentraciju, potencijalne barijere za ulazak⁵⁹, kupovnu moć⁶⁰ i barijere za širenje ili izlazak sa tržišta.

5.6.4.2. Situacije iz scenarija 2 (odluka o lokaciji)

134. Ako analiza suprotnog scenarija ukazuje da bi bez pomoći ulaganje bilo izvršeno na drugoj lokaciji (scenario 2) koja pripada istom geografskom tržištu za predmetni proizvod i ukoliko je pomoć proporcionalna, ishodi, u smislu prekomjernog kapaciteta i značajne tržišne moći, bili bi vjerovatno, u načelu, isti bez obzira na pomoć. U takvim slučajevima, pozitivni efekti pomoći će vjerovatno biti veći od ograničenih negativnih efekata na konkurenciju. Međutim, ukoliko je alternativna lokacija u EEP-u, Komisiju naročito zanimaju negativni efekti vezani za lokaciju. Stoga, ukoliko pomoć dovede do očiglednih negativnih efekata opisanih u tačkama 117 i 118., vjerovatno neće biti kompezovana nijednim pozitivnim efektima pa se iz tog razloga pomoć vjerovatno neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.

5.6.5. Šeme operativne pomoći

135. Ukoliko je pomoć potrebna i proporcionalna da se ostvari doprinos regionalnom razvoju i teritorijalnoj koheziji kako je opisano u pododjeljku 5.1.3., negativni efekti pomoći na konkurenciju i trgovinu između država članica će vjerovatno biti kompenzovani pozitivnim efektima. Međutim, u nekim slučajevima, pomoć može dovesti do promjena u strukturi tržišta ili u karakteristikama sektora ili industrije, koje bi mogle značajno da naruše konkurenciju kroz barijere za ulazak ili izlaska sa tržišta, efekte zamjene ili kroz preusmjeravanje trgovinskih tokova. U tim slučajevima, identifikovani negativni efekti vjerovatno neće biti kompenzovani nijednim pozitivnim efektom.

5.7. Transparentnost

136. Države članice moraju da objave sljedeće informacije putem modula Evropske komisije za

⁵⁹ Ove barijere ulasku na tržište uključuju pravne barijere (naročito prava intelektualne svojine), ekonomije obima i barijere pristupu mrežama i infrastrukturi. Ukoliko se pomoć odnosi na tržište u kome je korisnik pomoći uhodan, moguće barijere ulasku na tržište mogu da ojačaju eventualnu veliku tržišnu moć koju ima korisnik pomoći pa tako i eventualne negativne efekte te tržišne moći.

⁶⁰ Kada su na tržištu prisutni kupci velike kupovne moći, manje je vjerovatno da korisnik pomoći može povećati cijene za takve kupce.

transparentnost⁶¹ ili na sveobuhvatnoj internet stranici o državnoj pomoći, na nacionalnom ili regionalnom nivou:

- 1) cijeli tekst odluke o dodjeli individualne pomoći ili odobrene šeme pomoći, uključujući njene odredbe za sprovođenje, ili link do tog teksta;
- 2) informacije o dodjeli svake individualne pomoći koja prelazi 100 000 EUR, u formatu iz Priloga VIII.

137. Za pomoć koja je dodijeljena za projekte evropske teritorijalne saradnje (ETC), informacije iz tačke 136 se moraju objaviti na internet stranici države članice u kojoj se nalazi predmetni organ upravljanja⁶². Međutim, države članice koje učestvuju u projektu mogu, umjesto toga, da odluče da svaka od njih pruži informacije o mjerama pomoći na svojoj teritoriji na odgovarajućim internet stranicama.

138. Države članice svoje sveobuhvatne internet stranice o državnoj pomoći, kako je navedeno u tački 136, moraju da organizuju tako da informacije budu lako dostupne. Informacije moraju biti objavljene u obliku tabele sa podacima koji nijesu zaštićeni autorskim pravima, a koja omogućava efikasno pretraživanje, izdvajanje, preuzimanje i jednostavno objavljivanje na internetu, na primjer u CSV ili XML formatu. Široj javnosti mora biti omogućeno da pristupi toj internet stranici bez ikakvih ograničenja, uključujući prethodnu registraciju korisnika.

139. Za šeme u obliku poreskih olakšica uslovi navedeni u tački 136 podtačka 2 će se smatrati ispunjenim, ukoliko država članica objavi tražene informacije o individualnim iznosima pomoći u sljedećim rasponima (u milionima EUR):

0,1–0,5;
0,5–1;
1–2;
2–5;
5–10;
10–30;
30–60;
60–100;
100–250; i
250 i više.

140. Informacije iz tačke 136 podtačka 2 se moraju objaviti u roku od šest mjeseci od datuma dodjeljivanja pomoći ili, za pomoć u obliku poreskih olakšica, u roku od godinu dana od roka za podnošenje poreske prijave⁶³. Ako je riječ o nezakonitoj pomoći za koju je naknadno utvrđeno da je usklađena, država članica tu informaciju mora da objavi u roku od šest mjeseci od datuma odluke kojom Komisija pomoć proglašava usklađenom. Da bi se omogućilo sprovođenje pravila o državnoj pomoći u skladu sa Ugovorom, informacije moraju biti dostupne najmanje 10 godina od datuma dodjeljivanja pomoći.

141. Komisija će na svojim internet stranicama objaviti link ka internet stranici o državnoj pomoći iz tačke 136.

6. EVALUACIJA

142. Kako bi se dodatno ograničilo narušavanje tržišne konkurencije i trgovine, Komisija može zahtijevati da se šeme pomoći iz tačke 143 podvrgnu naknadnoj evaluaciji. Evaluacija će se sprovoditi za šeme u kojima je mogućnost narušavanja tržišne konkurencije i trgovine posebno velika, tj. u kojima postoji

⁶¹ Stranica za javno pretraživanje baze podataka „Transparentnost državne pomoći” dostupna je na sljedećoj adresi: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=hr>.

⁶² Kako je definisano u članu 21 Regulative (EZ) br. 1299/2013.

⁶³ Ako ne postoji formalni zahtjev za godišnju prijavu, za potrebe unosa, datumom dodjeljivanja smatraće se 31. decembar one godine u kojoj je dodijeljena pomoć.

rizik od znatnog ograničavanja ili narušavanja tržišne konkurencije ako se primjena ne preispita pravovremeno.

143. Naknadna evaluacija može se zahtijevati za šeme sa velikim budžetom za pomoć ili sa novim funkcijama ili kada su predviđene znatne tržišne, tehnološke ili regulatorne promjene. Evaluacija će u svakom slučaju biti obavezna za šeme čiji budžet državne pomoći ili obračunati rashodi prelaze 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom ukupnog trajanja šeme, tj. ukupnog trajanja predmetne šeme i svih prethodnih šema kojima je obuhvaćen sličan cilj i geografsko područje, počevši od 1. januara 2022. godine. S obzirom na ciljeve evaluacije, kako bi se izbjeglo nesrazmjerno opterećenje za države članice, naknadne evaluacije obavezne su samo za šeme pomoći čije je ukupno trajanje duže od tri godine, počevši od 1. januara 2022. godine.
144. Od zahtjeva za naknadnu evaluaciju može se odustati u slučaju šeme pomoći koja je neposredni nasljednik šeme koja obuhvata sličan cilj i geografsko područje i koji je bio predmet evaluacije te je za njega podnesen konačni izvještaj o evaluaciji u skladu sa planom evaluacije koji je odobrila Komisija i nije rezultirao nikakvim negativnim nalazima. Ako konačni izvještaj o evaluaciji šeme nije u skladu sa odobrenim planom evaluacije, šema se mora odmah suspendovati.
145. Cilj evaluacije treba da bude provjera jesu li ostvarene pretpostavke i uslovi za usklađenost šema, a posebno neophodnost i efikasnost mjere podrške s obzirom na njene opšte i posebne ciljeve. U okviru evaluacije treba procijeniti i uticaj šeme na tržišnu konkurenciju i trgovinu.
146. Za šeme pomoći koji podliježu evaluaciji u skladu sa tačkom 143 države članice moraju da dostave nacrt plana evaluacije, koji će biti sastavni dio Komisijine ocjene šema, i to:
- 1) zajedno sa šemom pomoći, ako budžet šeme državne pomoći prelazi 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom ukupnog trajanja šeme;
 - 2) u roku od 30 radnih dana nakon značajne promjene kojom se budžet šema povećava na više od 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom ukupnog trajanja šeme;
 - 3) u roku od 30 radnih dana nakon što su u službenoj računovodstvenoj dokumentaciji proknjiženi rashodi u okviru šeme veći od 150 miliona EUR u bilo kojoj godini.
147. Nacrt plana evaluacije mora biti u skladu sa zajedničkim metodološkim načelama Komisije ⁶⁴. Države članice moraju objaviti plan evaluacije koji je odobrila Komisija.
148. Naknadnu evaluaciju mora izvršiti stručnjak nezavisan od davaoca pomoći na osnovu plana evaluacije. Za svaku evaluaciju mora se sastaviti barem jedan privremeni izvještaj o evaluaciji i jedan završni izvještaj o evaluaciji. Države članice moraju objaviti oba izvještaja.
149. Konačni izvještaj o evaluaciji mora se Komisiji dostaviti na vrijeme radi procjene mogućeg produženja šeme pomoći, a najkasnije devet mjeseci prije njegovog isteka. Taj rok se može skratiti za šeme na koje se zahtjev za evaluaciju počeo primjenjivati u zadnje dvije godine implementacije. Tačan obim i postupak svake evaluacije utvrđuju se u odluci o odobrenju šema pomoći. Pri prijavi naknadnih mjera pomoći sa sličnim ciljem mora se opisati kako su rezultati evaluacije uzeti u obzir.

7. MAPA REGIONALNE POMOĆI

150. U ovom odjeljku Komisija utvrđuje kriterijume za određivanje područja koja ispunjavaju uslove iz člana 107 stav 3 tačke (a) i (c) Ugovora. Područja koja ispunjavaju te uslove i koja države članice žele odrediti kao područja „a” ili „c” ⁶⁵ moraju se označiti na mapi regionalne pomoći, koja se mora

⁶⁴ Radni dokument službi Komisije – Zajednička metodologija za evaluaciju državnih pomoći, Brisel, 28.5.2014, SWD(2014) 179 final, ili metodologija koja je zamjenjuje.

⁶⁵ Rijetko i veoma rijetko naseljena područja takođe treba označiti na mapi regionalne pomoći.

dostaviti Komisiji i koju Komisija mora odobriti prije nego što se započne sa dodjelom pomoći privrednim društvima koji se nalaze na tim područjima.

151. Na mapama se moraju navesti i maksimalni intenziteti pomoći koji se primjenjuju na tim područjima tokom perioda važenja odobrene mape.
152. Da bi pomoć zadržala efekat podsticaja u slučaju kada su zahtjevi za pomoć za diskrecione mjere pomoći podneseni prije početka perioda važenja mape, „iznos pomoći koji se smatra neophodnim” utvrđen u prvobitnom zahtjevu za pomoć ne smije se retroaktivno mijenjati nakon početka radova na projektu kako bi se opravdao veći intenzitet pomoći koji bi mogao da bude dostupan u skladu sa ovim Smjernicama.
153. Za automatske šeme pomoći u obliku poreskih olakšica maksimalni intenziteti pomoći dostupni na osnovu ovih Smjernica mogu se primjenjivati samo na projekte započete na datum početka primjene povećanja relevantnog maksimalnog intenziteta pomoći na osnovu relevantnih nacionalnih pravila ili nakon tog datuma. Za projekte započete prije tog datuma primjenjuje se maksimalni intenzitet pomoći odobren u okviru prethodne mape regionalne pomoći.

7.1. Udio stanovništva na područjima prihvatljivim za regionalne pomoći

154. Budući da se dodjelom regionalne državne pomoći odstupa od opšte zabrane državnih pomoći propisane u članu 107 stav 1 Ugovora, Komisija smatra da ukupno stanovništvo područja „a” i „c” u EU-27 mora biti manje od stanovništva područja koja nijesu obuhvaćena mapom regionalne pomoći. Prema tome, ukupno stanovništvo područja obuhvaćenih mapom regionalne pomoći trebalo bi biti manje od 50 % stanovništva EU-27.
155. U Smjernicama za regionalnu pomoć za period od 2014–2020 godine⁶⁶ ukupni udio stanovništva obuhvaćenog područjima „a” i „c” bio je određen na 47 % stanovništva EU-28. S obzirom na povlačenje Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske iz EU-a, Komisija smatra da je ukupni udio stanovništva za EU-27 primjereno povećati na 48 %.
156. Prema tome, ukupni maksimalni udio stanovništva područja „a” i „c” treba odrediti na 48 % stanovništva EU-27.⁶⁷

7.2. Odstupanje u članu 107 stav 3 tačka (a)

157. U članu 107 stav 3 tački (a) Ugovora propisano je da se „pomoć za unapređenje ekonomskog razvoja područja na kojima je životni standard izuzetno nizak ili na kojima postoji velika nedovoljna zaposlenost, te regioni iz člana 349 s obzirom na njihovo strukturno, ekonomsko i socijalno stanje” mogu se smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem. Sud Evropske unije smatra da „upotreba riječi ‚izuzetno’ i ‚velika’ u članu 107 stav 3 tački (a) pokazuje da se izuzeće tiče samo područja gdje je ekonomska situacija izuzetno nepovoljna u odnosu na [Uniju] kao cjelinu”⁶⁸.
158. Komisija smatra da su uslovi iz člana 107 stav 3 tačka (a) Ugovora ispunjeni u regionima na nivou NUTS 2 koje imaju BDP po stanovniku manji ili jednak 75 % prosjeka EU-27⁶⁹.
159. Prema tome, države članice mogu odrediti sljedeća područja kao područja „a”:

- 1) regioni na nivou NUTS 2 čiji je BDP po stanovniku u standardima kupovne moći⁷⁰ manji ili jednak

⁶⁶ SL C 209, 23.7.2013, str. 1.

⁶⁷ Ta se gornja granica utvrđuje na osnovu Eurostatovih podataka o stanovništvu za 2018. Ta će gornja granica odgovarati udjelu od 48,00 % za EU-27 u 2020.– (Evropska unija – 27 država članica (od 2020.)).

⁶⁸ Presuda od 14. oktobra 1987, Njemačka / Komisija, predmet 248/84, EU:C:1987:437, tačka 19; presuda od 14. januara 1997, Španija / Komisija C-169/95, EU:C:1997:10, tačka 15 i presuda od 7. marta 2002, Italija / Komisija, C-310/99, EU:C:2002:143, tačka 77.

⁶⁹ Na regione sa BDP-om po stanovniku manjim od 75 % prosjeka EU-27 upućuje se u Saopštenju Komisije o načinu primjene člana 92 stav 3 tačaka (a) i (c) na regionalne pomoći (SL C 212, 12.8.1988, str. 2).

⁷⁰ U svim daljnjim upućivanjima na BDP po stanovniku, BDP se mjeri u standardima kupovne moći.

75 % prosjeka za EU-27 (na osnovu prosjeka za posljednje tri godine za koje su dostupni podaci Eurostata⁷¹);

2) najudaljeniji regioni.

160. Prihvatljiva područja „a” po državama članicama utvrđena su u Prilogu I. Neka od tih područja „a” na nivou NUTS 3 smatraju se i slabo naseljenim područjima u skladu sa tačkom 166 podtačka 2.

7.3. Odstupanje u članu 107 stav 3 tačka (c)

161. U članu 107 stav 3 tačka (c) Ugovora propisano je da se „pomoć za olakšavanje razvoja određenih ekonomskih djelatnosti ili određenih ekonomskih područja ako takva pomoć ne utiču negativno na uslove trgovine u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu” može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem. Sud Evropske unije smatra da se „izuzećem” iz člana 107 stav 3 tačka (c) [...] omogućava razvoj određenih područja bez primjene ekonomskih uslova iz člana 107 stav 3 tačka (a), pod uslovom da takva pomoć „ne utiče negativno na uslove trgovine u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu. Tom se odredbom Komisiji daje ovlašćenje da odobri pomoć čiji je cilj podsticanje ekonomskog razvoja područja države članice koja su u nepovoljnom položaju u odnosu na nacionalni prosjek”⁷².

162. Maksimalni udio stanovništva za područja „c” u EU-27 („udio „c””) dobija se oduzimanjem stanovništva prihvatljivih područja „a” u EU-27 od ukupnog maksimalnog udjela stanovništva utvrđenog u tački 156.

163. Dvije su kategorije područja „c”:

- 1) područja koja ispunjavaju određene postavljene uslove i koja država članica stoga može odrediti kao područja „c” bez dodatnog obrazloženja („unaprijed definirana područja „c””);
- 2) područja koja država članica može po vlastitom nahođenju odrediti kao područja „c” pod uslovom da dokaže da ona ispunjavaju određene socio-ekonomske kriterijume („područja „c” koja nijesu unaprijed definisana”).

7.3.1. Unaprijed definisana područja „c”

7.3.1.1. Posebna raspodjela udjela „c” za unaprijed definisana područja „c”

164. Komisija smatra da države članice moraju imati dovoljan udio „c” da bi kao područja „c” mogla odrediti područja koja su na mapi regionalne pomoći u periodu 2017–2020⁷³ bila područja „a”, ali više ne ispunjavaju uslove za područja „a”.

165. Komisija takođe smatra da države članice moraju imati dovoljan udio „c” da bi kao područja „c” mogle odrediti područja sa niskom gustom naseljenosti.

166. Unaprijed definisanim područjima „c” smatraju se sljedeća područja:

- 1) bivša područja „a”: regioni na nivou NUTS 2 određene kao područja „a” u periodu 2017-2020;
- 2) slabo naseljena područja: regioni na nivou NUTS 2 sa manje od 8 stanovnika po kvadratnom kilometru ili regioni na nivou NUTS 3 sa manje od 12,5 stanovnika po kvadratnom kilometru (na osnovu Eurostatovih podataka o gustini naseljenosti za 2018).

167. Posebna raspodjela unaprijed definisanih udjela „c” po državama članicama utvrđena je u Prilogu I.

⁷¹ Podaci obuhvataju period 2016–2018. U svim daljnjim upućivanjima na BDP po stanovniku u odnosu na prosjek za EU-27 podaci se zasnivaju na prosjeku regionalnih podataka Eurostata za period 2016–2018. (ažurirano 23.3.2020).

⁷² Njemačka / Komisija, predmet 248/84, op. cit, tačka 19.

⁷³ Popis područja „a” izmijenjen je 2016. Vidjeti Saopštenje Komisije o izmjeni Priloga I u Smjernicama za regionalnu pomoć za period od 2014–2020.) (preispitivanje mape regionalne pomoći u sredini perioda) (SL C 231, 25.6.2016, str. 1.).

Ta se raspodjela stanovništva može koristiti samo za određivanje unaprijed definisanih područja „c”.

7.3.1.2. Određivanje unaprijed definisanih područja „c”

168. Države članice mogu kao područja „c” odrediti unaprijed definisana područja „c” iz tačke 166.

169. Kada je riječ o slabo naseljenim područjima, države članice bi u načelu trebalo da odrede regione na nivou NUTS 2 sa manje od 8 stanovnika po kvadratnom kilometru ili regioni na nivou NUTS 3 sa manje od 12,5 stanovnika po kvadratnom kilometru. Međutim, države članice mogu da odrede djelove regiona na nivou NUTS 3 sa manje od 12,5 stanovnika po kvadratnom kilometru ili druga susjedna područja koja se nalaze pored tih regiona na nivou NUTS 3 pod uslovom da ta područja imaju manje od 12,5 stanovnika po kvadratnom kilometru. Kada je riječ o veoma slabo naseljenim područjima, države članice mogu da odrede regione na nivou NUTS 2 sa manje od 8 stanovnika po kvadratnom kilometru ili druga manja susjedna područja koja se nalaze pored tih regiona na nivou NUTS 2 pod uslovom da ta područja imaju manje od 8 stanovnika po kvadratnom kilometru i da ukupno stanovništvo veoma slabo naseljenih područja i slabo naseljenih područja ne prelaze posebnu raspodjelu „c” iz tačke 167.

7.3.2. Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana

7.3.2.1. Metoda raspodjele udjela „c” koji nijesu unaprijed definisani među državama članicama

170. Maksimalni udio za područja „c” u EU-27 koja nijesu unaprijed definisana dobija se oduzimanjem stanovništva prihvatljivih područja „a” i unaprijed definisanih područja „c” od ukupnog maksimalnog udjela utvrđenog u tački 156. Udio „c” koji nije unaprijed definisan raspodjeljuje se na države EU-27 primjenom metode utvrđene u Prilogu III.

7.3.2.2. Zaštitni mehanizam i minimalni udio stanovništva

171. Kako bi se osigurao kontinuitet u mapama regionalne pomoći i svim državama članicama pružio minimalni prostor djelovanja, Komisija smatra da nijedna država članica ne bi smjela izgubiti više od 30 % svog ukupnog udjela u odnosu na period 2017–2020, te da sve države članice treba da imaju minimalni udio stanovništva.

172. Prema tome, odstupajući od ukupnog maksimalnog udjela utvrđenog u tački 156, udio „c” za svaku državu članicu povećava se koliko je potrebno:

- 1) da se ukupni udio „a” i „c” svake predmetne države članice ne smanji za više od 30 % u odnosu na period 2017–2020⁷⁴;
- 2) da udio stanovništva za svaku državu članicu iznosi barem 7,5 % njenog ukupnog stanovništva⁷⁵.

173. Udio „c” koji nije unaprijed definisan po državama članicama, uključujući zaštitni mehanizam i minimalni udio stanovništva, utvrđen je u prilogima I i II.

7.3.2.3. Određivanje područja „c” koja nijesu unaprijed definisana

174. Komisija smatra da kriterijumi koje države članice koriste za određivanje područja „c” treba da odražavaju različite situacije u kojima dodjela regionalne pomoći može biti opravdana. Kriterijumi stoga treba da se odnose na socio-ekonomske, geografske ili strukturne probleme koji su često prisutni na područjima „c” pa treba da pruže dovoljno jamstvo da dodjela regionalne državne pomoći neće uticati na uslove trgovine u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu.

175. Prema tome, države članice mogu područja „c” koja nijesu unaprijed definisana odrediti kao područja „c” na osnovu sljedećih kriterijuma:

⁷⁴ Taj aspekt zaštitnog mehanizma primjenjuje se na Njemačku, Irsku, Maltu i Sloveniju.

⁷⁵ Taj se minimalni udio stanovništva primjenjuje na Dansku i Luksemburg.

- 1) 1. kriterijum: susjedna područja sa najmanje 100 000 stanovnika⁷⁶. Ona moraju biti smještena u regionima na nivou NUTS 2 ili NUTS 3:
 - (I) čiji je BDP po stanovniku manji ili jednak prosjeku za EU-27; ili
 - (II) u kojima je stopa nezaposlenosti jednaka ili veća od 115 % nacionalnog prosjeka⁷⁷.
- 2) 2. kriterijum: regioni na nivou NUTS 3 sa manje od 100 000 stanovnika:
 - (I) čiji je BDP po stanovniku manji ili jednak prosjeku za EU-27; ili
 - (II) u kojima je stopa nezaposlenosti jednaka ili veća od 115 % nacionalnog prosjeka.
- 3) 3. kriterijum: ostrva ili susjedna područja obilježena sličnom geografskom izolacijom (npr. poluostrva ili planinska područja):
 - (I) čiji je BDP po stanovniku manji ili jednak prosjeku za EU-27⁷⁸; ili
 - (II) u kojima je stopa nezaposlenosti jednaka ili veća od 115 % nacionalnog prosjeka⁷⁹;
 - (III) koja imaju manje od 5 000 stanovnika.
- 4) 4. kriterijum: regioni na nivou NUTS 3 ili dijelovi regiona na nivou NUTS 3 koji čine susjedna područja, koji se nalaze pored područja „a” ili dijele kopnenu granicu sa zemljom van Evropskog ekonomskog prostora EEP-a ili Evropskog udruženja slobodne trgovine (EFTA);
- 5) 5. kriterijum: susjedna područja sa najmanje 50 000 stanovnika⁸⁰ koja prolaze kroz velike strukturne promjene ili bilježe ozbiljan relativni pad, pod uslovom da ta područja nijesu smještena u regionima na nivou NUTS 3 ili na susjednim područjima koji ispunjavaju uslove za prethodno definisana područja ili uslove navedene u kriterijumima od 1 do 4.⁸¹
- 6) Za potrebe primjene kriterijuma iz tačke 175, pojam susjednih područja odnosi se na cijele lokalne administrativne jedinice (LAU)⁸² ili na grupu LAU⁸³. Smatra se da grupa LAU-a čini susjedno područje ako svako područje u grupi dijeli administrativnu granicu sa nekim drugim područjem u

⁷⁶ Taj se prag smanjuje na 50 000 stanovnika za države članice čiji je udio „c” koji nije unaprijed definisan manji od milion stanovnika i na 10 000 stanovnika za države članice koje imaju manje od milion stanovnika.

⁷⁷ Obračuni za nezaposlenost treba da se zasnivaju na regionalnim podacima koje objavljuje nacionalni zavod za statistiku, uzimajući u obzir prosjek za posljednje tri godine za koje su ti podaci dostupni (u trenutku dostave mape regionalne pomoći). Ako u ovim Smjernicama nije drugačije navedeno, stopa nezaposlenosti u odnosu na nacionalni prosjek izračunava se na osnovu tih podataka.

⁷⁸ Kako bi izračunale imaju li takva ostrva ili susjedna područja BDP po stanovniku manji ili jednak prosjeku za EU-27, države članice mogu da koriste podatke svog nacionalnog zavoda za statistiku ili podatke iz drugih priznatih izvora.

⁷⁹ Kako bi izračunale imaju li takva ostrva ili susjedna područja stopu nezaposlenosti na nivou od 115 % nacionalnog prosjeka ili veću, države članice mogu da koriste podatke svog nacionalnog zavoda za statistiku ili podatke iz drugih priznatih izvora.

⁸⁰ Taj se prag smanjuje na 25 000 stanovnika za države članice čiji je udio „c” koji nije unaprijed definisan manji od milion stanovnika, na 10 000 stanovnika za države članice koje imaju manje od milion stanovnika odnosno na 5 000 stanovnika za ostrva ili susjedna područja obilježena sličnom geografskom izolacijom.

⁸¹ Za potrebe primjene 5. kriterijuma države članice moraju da dokažu da područje prolazi kroz velike strukturne promjene ili bilježi ozbiljan relativni pad upoređujući predmetna područja sa situacijom na drugim područjima u istoj državi članici ili u drugim državama članicama na osnovu socio-ekonomskih pokazatelja koji se odnose na strukturne poslovne statistike, tržište rada, račune domaćinstava, obrazovanje i druge slične pokazatelje. U tu svrhu države članice mogu koristiti podatke svog nacionalnog zavoda za statistiku ili podatke iz drugih priznatih izvora. To obrazloženje nije potrebno za područja koja su utvrđena za pomoć iz Fonda za pravednu tranziciju - FPT u teritorijalnom planu države članice za pravednu tranziciju koji je odobrila Komisija jer se smatra da je strukturna promjena dokazana u okviru plana za pravednu tranziciju.

⁸² Lokalne administrativne jedinice (LAU) definisane su u Prilogu III Regulative (EZ) br. 1059/2003 Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju zajedničke klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (NUTS) sa izmjenama i dopunama Delegirane regulative Komisije 2019/1755 od 8. avgusta 2019. (SL L 270, 24.10.2019.).

⁸³ Država članica može ipak odrediti dijelove LAU-a, pod uslovom da je broj stanovnika predmetnog LAU-a veći od minimalnog broja stanovnika za susjedna područja u skladu sa 1. ili 5. kriterijumom (uključujući smanjene pragove stanovništva za te kriterijume) i da broj stanovnika predmetnih dijelova tog LAU-a iznosi barem 50 % minimalnog broja stanovnika koji je predviđen u skladu sa kriterijumom koji se primjenjuje.

grupi⁸⁴.

176. Usklađenost sa dopuštenim udjelom stanovništva za svaku državu članicu ocijeniće se na osnovu najnovijih podataka o ukupnom rezidentnom stanovništvu predmetnih područja koje je objavio nacionalni zavod za statistiku.

7.4. Maksimalni intenziteti pomoći koji se primjenjuju na regionalnu pomoć za ulaganje

177. Komisija smatra da se maksimalnim intenzitetima pomoći koji se primjenjuju na regionalne pomoći za ulaganje moraju uzeti u obzir priroda i obim nejednakosti u stepenu razvoja među različitim područjima EU. Intenziteti pomoći stoga treba da budu veći na područjima „a” nego na područjima „c”.

7.4.1. Maksimalni intenziteti pomoći na područjima „a”

178. Intenzitet pomoći za velika privredna društva na područjima „a” ne smije preći:

- 1) 50 % u regionima na nivou NUTS 2 čiji je BDP po stanovniku manji ili jednak 55 % prosjeka za EU-27;
- 2) 40 % u regionima na nivou NUTS 2 čiji je BDP po stanovniku veći od 55 % i manji ili jednak 65 % prosjeka za EU-27;
- 3) 30 % u regionima na nivou NUTS 2 čiji je BDP po stanovniku veći od 65 % prosjeka za EU-27.

179. Intenziteti pomoći utvrđeni u tački 179 mogu se povećati za najviše 20 procentnih bodova u najudaljenijim regionima čiji je BDP po stanovniku manji ili jednak 75 % prosjeka za EU-27 ili za najviše 10 procentnih bodova u ostalim najudaljenijim regionima.

180. Intenziteti pomoći utvrđeni u tački 179 mogu se povećati i na područjima iz odjeljaka 7.4.4. i 7.4.5. tako da intenzitet pomoći za velika preduzeća na predmetnom području ne prelazi 70 %.

7.4.2. Maksimalni intenziteti pomoći na područjima „c”

181. Intenzitet pomoći za velika privredna društva ne smije preći:

- 1) 20 % u slabo naseljenim područjima i na područjima (regioni na nivou NUTS 3 ili njihovi dijelovi) koja dijele kopnenu granicu sa zemljom izvan EEP-a ili EFTA-e;
- 2) 15 % na bivšim područjima „a”;
- 3) 10 % na područjima „c” koja nijesu unaprijed definisana čiji je BDP po stanovniku veći od 100 % prosjeka za EU-27 i čija je stopa nezaposlenosti manja od 100 % prosjeka za EU-27;
- 4) 15 % na ostalim područjima „c” koja nijesu unaprijed definisana;

182. Na bivšim područjima „a” intenzitet pomoći od 15 % utvrđen u tački 182 podtačka 2 može se povećati za najviše 5 procentnih bodova do 31. decembra 2024. godine.

183. Ako je područje „c” u blizini područja „a”, intenziteti pomoći utvrđeni u tački 182 u regionima na nivou NUTS 3 ili njihovim djelovima unutar tog područja „c” koje je u blizini područja „a” mogu se povećati prema potrebi tako da razlika u intenzitetu pomoći između ta dva područja ne bude veća od 15 procentnih bodova.

184. Intenziteti pomoći utvrđeni u tački 182 mogu se povećati i na područjima iz odjeljka 7.4.5.

7.4.3. Povećani intenziteti pomoći za mala i srednja privredna društva - MSP

185. Intenziteti pomoći utvrđeni u pododjeljcima 7.4.1. i 7.4.2. mogu se povećati za najviše 20 procentnih

⁸⁴ U slučaju ostrva administrativne granice uključuju pomorske granice sa drugim administrativnim jedinicama predmetne države članice.

bodova za mala privredna društva ili za najviše 10 procentnih bodova za srednja pprivredna društva⁸⁵.

7.4.4. Povećani intenziteti pomoći za područja koja su utvrđena za pomoć iz FPT-u⁸⁶

186. Maksimalni intenziteti pomoći utvrđeni u pododjeljku 7.4.1. mogu se povećati za 10 procentnih bodova za područja koja su utvrđena za pomoć iz FPT-u u teritorijalnom planu države članice za pravednu tranziciju koji je odobrila Komisija pod uslovom da se ta područja nalaze na potpomognutim područjima u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (a) Ugovora⁸⁷.

7.4.5. Povećani intenziteti pomoći za regione suočene sa gubitkom stanovništva

187. Maksimalni intenziteti pomoći utvrđeni u pododjeljku 7.4.1. mogu se povećati za 10 procentnih bodova, a maksimalni intenziteti pomoći utvrđeni u pododjeljku 7.4.2. mogu se povećati za 5 procentnih bodova za regione na nivou NUTS 3 koje su u periodu 2009–2018⁸⁸ izgubile više od 10 % stanovništva.

7.5. Prijava mape regionalne pomoći i njeno ocjenjivanje

188. Nakon objave ovih Smjernica u Službenom listu Evropske unije svaka država članica treba Komisiji da prijavi jedinstvenu mapu regionalne pomoći koja se primjenjuje od 1. januara 2022. godine do 31. decembra 2027. godine. Svaka prijava treba da sadrži informacije navedene u Prilogu V.

189. Komisija će ispitati mapu regionalne pomoći svake države članice i, ako karta ispunjava uslove utvrđene u ovim Smjernicama, donijeće odluku o njenom odobrenju. Sve mape regionalne pomoći objaviće se u Službenom listu i biće sastavni dio ovih Smjernica.

7.6. Izmjene

7.6.1. Rezervni udio stanovništva

190. Država članica može na vlastitu inicijativu da odluči da uspostavi rezervni udio stanovništva, koji se sastoji od razlike između maksimalnog udjela stanovništva za tu državu članicu koji joj je dodijelila Komisija⁸⁹ i udjela koji je iskoristila za područja „a” i „c” određena na mapi regionalne pomoći.

191. Ako država članica odluči da uspostavi takav rezervni udio, ona ga u svakom trenutku može upotrijebiti za dodavanje novih područja „c” na svoju mapu regionalne pomoći sve dok ne dostigne nacionalni maksimalni udio. U tu svrhu država članica može koristiti najnovije socio-ekonomske podatke Eurostata ili nacionalnog zavoda za statistiku ili podatke iz drugih priznatih izvora. Broj stanovnika predmetnih područja „c” treba da se izračuna na osnovu podataka o stanovništvu koji su korišteni prilikom izrade početne mape.

192. Država članica mora obavijestiti Komisiju o svojoj namjeri da iskoristi svoj rezervni udio stanovništva za dodavanje novih područja „c” svaki put prije nego što izvrši takvu izmjenu.

7.6.2. Preispitivanje u sredini perioda

193. Preispitivanje mape regionalne pomoći u sredini perioda sprovede se 2023. godine uzimajući u obzir ažurirane statističke podatke. Komisija će do juna 2023. godine pružiti detaljne informacije o tom preispitivanju na sredini perioda.

⁸⁵ Povećani intenziteti pomoći za MSP-a neće se primjenjivati na pomoći dodijeljene za velike projekte ulaganja.

⁸⁶ Ovaj odjeljak primjenjuje se samo ako se donese regulativa u skladu sa predlogom Komisije iz bilješke 12.

⁸⁷ Mape regionalne pomoći mogu se ažurirati na toj osnovi ako područja još nijesu poznata u trenutku donošenja mape.

⁸⁸ Vidjeti Prilog IV

⁸⁹ Vidjeti Prilog I

8. IZMJENA SMJERNICA ZA REGIONALNU POMOĆ ZA PERIOD OD 2014– 2020. GODINE

194. Država članica u svoju prijavu iz tačke 189 može uključiti izmjenu mape regionalne pomoći za period od 2014–2021⁹⁰ kako bi područja prihvatljiva za pomoć na osnovu Smjernica za regionalnu pomoć za period od 2014 – 2020. godine zamijenila područjima prihvatljivim za pomoć u mapi koju će Komisija odobriti u skladu sa tačkom 190 ovih Smjernica. Revidirana mapa regionalne pomoći važiće od datuma donošenja odluke Komisije o prijavljenoj izmjeni mape regionalne pomoći za period od 2014–2021. godine do 31. decembra 2021. U toj će se odluci navesti i maksimalni intenziteti pomoći koji se primjenjuju na područjima prihvatljivim za pomoć na osnovu izmijenjene mape regionalne pomoći za period od 2014–2021. godine, koji odgovaraju maksimalnim intenzitetima pomoći utvrđenim u Smjernicama za regionalnu pomoć za period od 2014–2020. godine. Izmijenjena mapa će biti sastavni dio Smjernica za regionalnu pomoć za period od 2014–2020. godine, u skladu sa tačkom 179 tih Smjernica.

195. Smjernice za regionalnu pomoć za period 2014– 2020. godine mijenjaju se kako slijedi:

1) Tačka 20 podtačka (r) zamjenjuje se sljedećim:

„mapa regionalne pomoći” znači popis područja koja je država članica odredila u skladu sa uslovima iz ovih Smjernica ili iz Smjernica za regionalnu državnu pomoć koja se primjenjuju od 1. januara 2022. godine, koji je odobrila Komisija;”

2) Iza tačke 185 dodaje se sljedeća tačka 185.a:

„5.6.3. Izmjena na osnovu Smjernica za regionalnu državnu pomoć koje se primjenjuju od 1. januara 2022. godine.

185.a Država članica može zatražiti izmjenu svoje mape regionalne pomoći u skladu sa odjeljkom 7.6. Smjernica za regionalnu državnu pomoć koje se primjenjuju od 1. januara 2022. godine.”

9. PRIMJENJIVOST PRAVILA O REGIONALNOJ POMOĆI

196. Komisija će primjenjivati načela utvrđena u ovim Smjernicama pri ocjenjivanju usklađenosti svih regionalnih pomoći koje se moraju prijaviti, a koje se dodjeljuju ili se namjeravaju dodijeliti nakon 31. decembra 2021. godine.

197. Prijave šema regionalne pomoći ili mjera pomoći koje će se dodijeliti nakon 31. decembra 2021. godine ne mogu se smatrati potpunima dok Komisija ne donese odluku o odobrenju mape regionalne pomoći za predmetnu državu članicu u skladu sa postupkom opisanim u pododjeljku 7.5.

198. Implementacija ovih Smjernica dovešće do određenih promjena u pravilima koja se primjenjuju na regionalnu pomoć u EU. Stoga je potrebno preispitati kontinuiranu opravdanost i efikasnost svih postojećih⁹¹ šema regionalne pomoći koji će se nastaviti i nakon 2021. godine, uključujući šeme pomoći za investicije i šeme operativnih pomoći.

⁹⁰ Mapa regionalne pomoći koju je Komisija odobrila u skladu sa Smjernicama za regionalnu pomoć za period 2014–2020. godine koja se primjenjuje u periodu od 1. aprila 2014. do 31. decembra 2021. godine

⁹¹ Mjere pomoći koje se sprovode na osnovu Regulative o opštem grupnom izuzeću na smatraju se postojećim šemama pomoći. Šeme pomoći koji se sprovode suprotno članu 108 stavu 3 Ugovora ne smatraju se postojećim šemama pomoći, osim ako se smatraju postojećom pomoći u skladu sa članom 17 stavom 3 Regulative Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 248, 24.9.2015, str. 9–29).

199. Iz ovih razloga, Komisija predlaže državama članicama sljedeće odgovarajuće mjere, u skladu sa članom 108 stav 1 Ugovora:

- 1) države članice moraju ograničiti primjenu svih postojećih šema regionalne pomoći na pomoć čija se dodjela planira najkasnije do 31. decembra 2021. godine;
- 2) države članice moraju da izmijene ostale postojeće šeme horizontalne pomoći u kojima se pruža poseban tretman pomoći za projekte u područjima u kojima se pruža pomoć kako bi osigurale da pomoć dodijeljena nakon 31. decembra 2021. godine budu u skladu sa mapom regionalne pomoći koja se primjenjuje na datum dodjele pomoći;
- 3) države članice treba da potvrde prihvatanje mjera predloženih u tačkama 1) i 2) u roku od mjesec dana od dana objavljivanja ovih Smjernica u Službenom listu.

10. IZVJEŠTAVANJE I PRAĆENJE

200. U skladu sa Regulativom Savjeta (EU) 2015/1589⁹² i Regulativom Komisije (EZ) br. 794/2004⁹³ države članice moraju Komisiji podnositi godišnje izvještaje.

201. Države članice moraju da vode detaljnu evidenciju o svim mjerama pomoći. Ta evidencija mora da sadrži sve informacije koje su potrebne kako bi se utvrdilo da su ispunjeni uslovi u pogledu prihvatljivih troškova i maksimalnih intenziteta pomoći. Države članice tu evidenciju moraju da čuvaju 10 godina od datuma dodjele pomoći i moraju je dostaviti Komisiji na zahtjev.

11. REVIZIJA

202. Komisija može u bilo kojem trenutku da odluči da izmijeni ove Smjernice ukoliko bi to bilo potrebno iz razloga povezanih sa politikom tržišne konkurencije ili kako bi se uzele u obzir druge politike EU i međunarodne obaveze ili zbog bilo kojeg drugog opravdanog razloga.

⁹² Regulativa Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. godine o utvrđivanju detaljnih pravila primjene člana 108 Ugovora o funkcioniranju Evropske unije (SL L 248, 24.9.2015, str. 9–29).

⁹³ Regulativa Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine za sprovođenje Regulative Savjeta (EZ) br. 659/1999 o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ-i (SL L 140, 30.4.2004, str. 1.).

PRILOG 1 - Obuhvaćenost stanovništva regionalnom pomoći po državama članicama za period 2022-2027. godine

Belgija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku ¹	Procenat stanovništva države članice ²
Područja „a”	BE34 Prov. Luxembourg (BE)	73,00	2,50%
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	23,33%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	25,83%

Bugarska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	BG31 Северозападен / Severozapaden	31,67	10,66%
	BG32 Северен централен / Severen tsentralen	34,33	11,24%
	BG33 Североизточен / Severoiztochen	40,33	13,26%
	BG34 Югоизточен / Yugoiztochen	43,00	14,74%
	BG42 Южен централен / Yuzhen tsentralen	35,00	20,13%
Unaprijed definisana područja „c” (ranija područja „a”)	BG41 Югозападен / Yugozapaden	81,33	29,97%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine			100,00%

¹ Mjereno u standardima kupovne moći, trogodišnji prosjek za period 2016 – 2018. godine (EU-27 = 100) (ažurirano 23.3.2020).

² Na osnovu Eurostatovih podataka o stanovništvu za 2018. godinu.

Češka	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	CZ04 Severozápad	63,67	10,50%
	CZ05 Severovýchod	75,00	14,22%
	CZ07 Střední Morava	73,33	11,43%
	CZ08 Moravskoslezsko	74,33	11,33%
Unaprijed definisana područja „c” (ranija područja „a”)	CZ02 Střední Čechy	82,67	12,81%
	CZ03 Jihozápad	78,00	11,52%
	CZ06 Jihovýchod	82,67	15,94%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	87,76%

Danska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	7,50%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	7,50%

Njemačka	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	18,10%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	18,10%

Estonija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Unaprijed definisana područja „c” (ranija područja „a”)	EE00 Eesti	79,33	100,00%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	100,00%

Irska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	35,90%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	35,90%

Grčka	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	EL41 Βόρειο Αιγαίο / Voreio Aigaio	49,00	2,01%
	EL42 Νότιο Αιγαίο / Notio Aigaio	73,67	3,19%

Grčka	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
	EL43 Κρήτη / Kriti	58,33	5,91%
	EL51 Ανατολική Μακεδονία, Θράκη / Anatoliki Makedonia, Thraki	47,67	5,59%
	EL52 Κεντρική Μακεδονία / Kentriki Makedonia	53,67	17,47%
	EL53 Δυτική Μακεδονία / Dytiki Makedonia	59,67	2,50%
	EL54 Ήπειρος / Ipeiros	48,67	3,11%
	EL61 Θεσσαλία / Thessalia	52,67	6,71%
	EL62 Ιόνια Νησιά / Ionia Nisia	63,33	1,90%
	EL63 Δυτική Ελλάδα / Dytiki Elláda [EL643 Ευρυτανία / Evrytania, rijetko naseljeno područje]	50,33	6,12%
	EL64 Στερεά Ελλάδα / Sterea Elláda	62,33	5,18%
	EL65 Πελοπόννησος / Peloponnisos	56,67	5,36%
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	—	—	17,28%

Grčka	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	82,34%

Španija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	ES42 Castilla-La Mancha [ES423 Cuenca, rijetko naseljeno područje]	72,33	4,35%
	ES43 Extremadura	66,67	2,28%
	ES61 Andalucía	68,33	17,99%
	ES63 Ciudad de Ceuta	72,67	0,18%
	ES64 Ciudad de Melilla	67,00	0,18%
	ES70 Canarias	75,00	4,68%
Unaprijed definisana područja „c” (ranija područja „a”)	ES62 Región de Murcia	76,67	3,17%
Unaprijed definisana područja „c” (rijetko naseljena područja)	ES242 Teruel	–	0,29%
	ES417 Soria	–	0,19%

Španija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	32,99%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	66,29%

Francuska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	FRY1 Guadeloupe	73,00	0,63%
	FRY2 Martinique	77,00	0,55%
	FRY3 Guyane	50,33	0,42%
	FRY4 La Réunion	70,00	1,28%
	FRY5 Mayotte	32,67:	0,40%
	Saint-Martin*	:	:
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	28,68%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	31,95%

Saint-Martin* je najudaljeniji region, ali nije uključen u nomenklaturu NUTS 2021. Francuska za izračunavanje maksimalnog intenziteta pomoći može koristiti podatke svog nacionalnog zavoda za statistiku ili podatke iz drugih priznatih izvora.

Hrvatska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	HR02 Panonska Hrvatska	41,58	27,02%
	HR03 Jadranska Hrvatska, [HR032 Ličko-senjska županija, rijetko naseljeno područje]	60,33	33,48%
	HR06 Sjeverna Hrvatska	48,43	20,04%
Unaprijed definisana područja „c” (ranija područja „a”)	HR05 Grad Zagreb	109,24	19,46%
Ukupni udio stanovništva 2022. – 2027. godine	–	–	100,00%

Italija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	ITF2 Molise	69,33	0,51%
	ITF3 Campania	62,67	9,62%
	ITF4 Puglia	63,33	6,68%
	ITF5 Basilicata	74,67	0,94%

Italija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
	ITF6 Calabria	57,33	3,23%
	ITG1 Sicilia	59,67	8,30%
	ITG2 Sardegna	70,33	2,72%
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	9,99%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	41,99%

Kipar	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	49,46%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	49,46%

Letonija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	LV00 Latvia [LV008 Vidzeme, rijetko naseljeno područje]	67,00	100,00%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	100,00%

Litvanija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	LT02 Vidurio ir vakarų Lietuvos regionas	65,00	71,16%
Unaprijed definisana područja „c” (ranija područja „a”)	LT01 Sostinės regionas	113,67	28,84%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	100,00%

Luksemburg	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	7,50%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	7,50%

Mađarska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	HU12 Pest	55,00	13,00%
	HU21 Közép-Dunántúl	65,33	10,80%
	HU22 Nyugat-Dunántúl	72,67	10,10%

Mađarska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
	HU23 Dél-Dunántúl	47,33	9,03%
	HU31 Észak - Magyarország	47,67	11,57%
	HU32 Észak-Alföld	44,33	14,89%
	HU33 Dél-Alföld	50,00	12,69%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	82,09%

Malta	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	70,00%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	70,00%

Holandija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	8,98%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	8,98%

Austrija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	22,42%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	22,42%

Poljska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	PL21 Małopolskie	63,67	8,84%
	PL22 Śląskie	72,33	11,82%
	PL42 Zachodniopomorskie	58,33	4,43%
	PL43 Lubuskie	58,00	2,64%
	PL52 Opolskie	55,33	2,57%
	PL61 Kujawsko-Pomorskie	56,33	5,41%
	PL62 Warmińsko-Mazurskie	49,00	3,73%
	PL63 Pomorskie	67,67	6,06%
	PL71 Łódzkie	65,00	6,43%

Poljska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
	PL72 Świętokrzyskie	50,00	3,24%
	PL81 Lubelski	47,67	5,52%
	PL82 Podkarpackie	49,33	5,54%
	PL84 Podlaskie	49,67	3,08%
	PL92 Mazowiecki regionalny	59,33	6,12%
Unaprijed definisana područja „c” (ranija područja „a”)	PL41 Wielkopolskie	75,67	9,09%
	PL51 Dolnośląskie	77,00	7,55%
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	0,82%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	92,90%

Portugalija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	PT11 Norte	65,67	34,76%
	PT16 Centro (PT)	67,33	21,63%

Portugalija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
	PT18 Alentejo	72,67	6,89%
	PT20 Região Autónoma dos Açores	69,00	2,37%
	PT30 Região Autónoma da Madeira	76,00	2,47%
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	2,11%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	70,23%

Rumunija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	RO11 Nord-Vest	58,33	13,13%
	RO12 Centru	60,00	11,93%
	RO21 Nord-Est	39,67	16,48%
	RO22 Sud-Est	52,67	12,37%
	RO31 Sud – Muntenia	49,33	15,14%
	RO41 Sud-Vest Oltenia	46,67	9,96%

Rumunija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
	RO42 Vest	66,00	9,15%
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	1,19%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	89,34%

Slovenija	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	SI03 Vzhodna Slovenija	70,67	52,71%
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	17,29%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	70,00%

Slovačka	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Područja „a”	SK02 Západné Slovensko	66,67	33,55%
	SK03 Stredné Slovensko	58,00	24,60%
	SK04 Východné Slovensko	52,00	29,82%

Slovačka	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	87,97%

Finska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Unaprijed definisana područja „c“ (rijetko naseljena područja)	FI1D1 Etelä-Savo	–	2,67%
	FI1D2 Pohjois-Savo	–	4,46%
	FI1D3 Pohjois-Karjala	–	2,95%
	FI1D5 Keski-Pohjanmaa	–	1,24%
	FI1D7 Lappi	–	3,24%
	FI1D8 Kainuu	–	1,34%
	FI1D9 Pohjois-Pohjanmaa	–	7,43%
Područja „c“ koja nijesu unaprijed definisana	–	–	3,52%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	26,86%

Švedska	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice
Unaprijed definisana područja „c“ (rijetko naseljena područja)	SE312 Dalarnas län	–	2,81%
	SE321 Västernorrlands län	–	2,42%
	SE322 Jämtlands län	–	1,27%
	SE331 Västerbottens län	–	2,63%
	SE332 Norrbottens län	–	2,48%
Područja „c“ koja nijesu unaprijed definisana	–	–	9,98%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	21,60%

PRILOG II - Obuhvaćenost stanovništva u područjima koja ispunjavaju uslove za regionalnu pomoć za Sjevernu Irsku

Sjeverna Irska*	Regioni NUTS	BDP po stanovniku	Procenat stanovništva države članice ³
Područja „c” koja nijesu unaprijed definisana	–	–	100,00%
Ukupni udio stanovništva 2022 – 2027. godine	–	–	100,00%

* Ove Smjernice primjenjuju se i na Sjevernu Irsku kako je dogovoreno u okviru Protokola o Irskoj/Sjevernoj Irskoj priloženog Sporazumu o povlačenju (Sporazum o povlačenju Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske iz Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju, SL L 29, 31.1.2020, str. 7–187.).

³ Kako bi se obezbijedio kontinuitet u mapi regionalne pomoći Sjeverne Irske s obzirom na strukturni uticaj povlačenja Ujedinjenog Kraljevstva iz Evropske unije, Sjeverna Irska bi trebalo posebno da zadrži svoj postojeći udio (100 %).

PRILOG III - Metoda koju treba primjenjivati za alokaciju obuhvaćenosti stanovništva u područjima „c“ koja nijesu prethodno definisana, među državama članicama

Komisija će utvrditi obuhvaćenost stanovništva u područjima „c“ koja nijesu prethodno definisana za svaku pojedinačnu državu članicu o kojoj je riječ primjenom sljedeće metode:

- 1) Za svaku državu članicu, Komisija će identifikovati regione NUTS 3 u predmetnoj državi članici koji se ne nalaze ni u jednom od sljedećih područja:
 - područja „a“ koja ostvaruju pravo na pomoć, navedena u Prilogu I,
 - ranija područja „a“ navedena u Prilogu I,
 - rijetko naseljena područja navedena u Prilogu I.
- 2) U regionima NUTS 3 koji su identifikovani u tački 1, Komisija će odrediti one koji imaju:
 - BDP po stanovniku⁴ manji od ili jednak pragu razlike u nacionalnom BDP po stanovniku⁵, ili
 - stopu nezaposlenosti⁶ veću od ili jednaku pragu razlike u nacionalnoj nezaposlenosti⁷, ili veću od ili jednaku 150% nacionalnog prosjeka, ili
 - BDP po stanovniku manji od ili jednak 90% prosjeka EU-27, ili
 - stopu nezaposlenosti veću od ili jednaku 125% prosjeka EU-27.
- 3) Raspodjela obuhvaćenosti stanovništva u područjima „c“ koja nijesu prethodno definisana za pojedinačnu državu članicu i (A_i) utvrđuje se po sljedećoj formuli (izraženoj kao procenat stanovništva za EU-27): $A_i = p_i / P \times 100$, pri čemu je:
 - p_i - stanovništvo⁸ regiona NUTS 3 u državi članici i identifikovanih u tački 2.
 - P - suma stanovništva regiona NUTS 3 u EU-27 identifikovanih u tački 2.

⁴ Svi podaci o BDP po stanovniku iz ovog priloga zasnivaju se na prosjeku zadnje tri godine za koje su dostupni podaci Eurostata, tj. period od 2016 - 2018. godine za BDP po stanovniku.

⁵ Prag razlike u nacionalnom BDP po stanovniku za državu članicu i (TG_i) utvrđuje se prema sljedećoj formuli (izraženoj kao procenat nacionalnog BDP po stanovniku): $(TG)_i = 85 \times ((1 + 100 / g_i) / 2)$, gdje je g_i BDP po stanovniku države članice i , izražen kao procenat prosjeka za EU-27.

⁶ Svi podaci o nezaposlenosti iz ovog priloga zasnivaju se na prosjeku zadnje tri godine za koje su dostupni podaci Eurostata, tj. period od 2017 - 2019. godine. Međutim, ovi podaci ne sadrže informacije na nivou NUTS 3 pa se zato koriste podaci o nezaposlenosti za region NUTS 2 u kojem se nalaze ti regioni NUTS 3.

⁷ Prag razlike u nacionalnoj stopi nezaposlenosti za državu članicu i (TU_i) utvrđuje se prema sljedećoj formuli (izraženoj kao procenat nacionalne stope nezaposlenosti): $(TU)_i = 115 \times ((1 + 100 / u_i) / 2)$, gdje je u_i nacionalna stopa nezaposlenosti države članice i , izražena kao procenat prosjeka za EU-27.

⁸ Podaci o stanovništvu za regione NUTS 3 zasnivaju se na podacima o stanovništvu koje koristi Eurostat za izračunavanje regionalnog BDP po stanovniku za 2018. godinu.

PRILOG IV - Metoda za identifikovanje nerazvijenih područja koja se suočavaju sa gubitkom stanovništva, kako je navedeno u odeljku 7.4.5.

U skladu sa tačkom 188 države članice mogu utvrditi područja suočena sa gubitkom stanovništva na sljedeći način:

- države članice moraju da identifikuju nerazvijena područja u regionima NUTS 3 u skladu sa članom 107 stav 3 tačke (a) i (c) Ugovora,
- moraju se koristiti podaci Eurostata o gustini naseljenosti za period od 2009 - 2018. godine zasnovani na najnovijoj dostupnoj NUTS klasifikaciji,
- države članice moraju da dokažu gubitak stanovništva veći od 10 % u periodu od 2009 - 2018. godine,
- ako se klasifikacija NUTS promijenila u poslednjih 10 godina, države članice moraju da koriste podatke o gustini naseljenosti za najduži period za koji su dostupne.

Države članice tako utvrđena područja moraju uključiti u prijavu iz tačke 189.

PRILOG V - Informacije koje se dostavljaju prilikom prijavljivanja mape regionalne pomoći

- (1) Države članice moraju da dostave informacije za svaku od sljedećih kategorija područja koja predlažu za određivanje, ukoliko je potrebno:
 - područja „a”,
 - ranija područja „a”,
 - rijetko naseljena područja,
 - veoma rijetko naseljena područja;
 - područja koja su određena za pomoć iz Fonda za pravednu tranziciju iz odjeljka 7.4.4.,
 - nerazvijena područja koja se suočavaju sa gubitkom stanovništva iz odjeljka 7.4.5.,
 - područja „c” koja nijesu unaprijed definisana, određena na osnovu Kriterijuma 1,
 - područja „c” koja nijesu unaprijed definisana, određena na osnovu Kriterijuma 2,
 - područja „c” koja nijesu unaprijed definisana, određena na osnovu Kriterijuma 3,
 - područja „c” koja nijesu unaprijed definisana, određena na osnovu Kriterijuma 4,
 - područja „c” koja nijesu unaprijed definisana, određena na osnovu Kriterijuma 5.
- (2) U okviru svake kategorije države članice moraju za svako predloženo područje dostaviti sljedeće informacije:
 - identifikacija područja (korišćenjem koda regiona NUTS 2 ili NUTS 3 za predmetno područje, koda LAU za područja koja predstavljaju susjedno područje ili druge zvanične oznake predmetnih administrativnih jedinica),
 - predloženi intenzitet pomoći u području za period 2022 – 2027 ili, u slučaju ranijih područja „a”, za periode 2022 – 2024 i 2025 – 2027 (navodeći svako povećanje intenziteta pomoći kako je navedeno u tačkama 180, 181, 183 ili 184, 185 i 186, prema potrebi),
 - ukupno rezidentno stanovništvo područja, kako je navedeno u tački 177.
- (3) Za utvrđivanje rijetko i veoma rijetko naseljenih područja države članice moraju da dostave odgovarajuće dokaze da su ispunjeni primjenjivi uslovi iz tačke 169.
- (4) Za područja koja nijesu unaprijed definisana koja se određuju na osnovu kriterijuma 1-5, države članice moraju da dostave odgovarajuće dokaze da su ispunjeni svi primjenjivi uslovi iz tačaka 175, 176 i 177.

PRILOG VI - Definicija sektora čelika

Za potrebe ovih Smjernica „sektor čelika” podrazumijeva djelatnosti povezane sa proizvodnjom jednog ili više sljedećih proizvoda:

- (a) sirovo gvožđe i legure gvožđa: sirovo gvožđe za proizvodnju čelika, sirovo gvožđe za livnice i drugo sirovo gvožđe, manganovo ogledalasto gvožđe i visokouglenični feromangan, bez drugih legura gvožđa;
- (b) sirovi i polugotovi proizvodi od gvožđa, običnog čelika ili specijalnog čelika: tečni čelik liven ili neliven u ingote, uključujući ingote za kovanje poluproizvoda: kovano gvožđe, rešetke i oplata; limene šipke i šipke od bijelog lima; vruće valjani široki koturovi, izuzev proizvodnje tečnog čelika za izlivke iz malih i srednjih livnica;
- (c) toplo valjani gotovi proizvodi od gvožđa, običnog ili specijalnog čelika: šine, pragovi, šinske veznice, grejne ploče, grede, teški profili od 80 mm i više, pobijači lima, šipke i profili manji od 80 mm i ploče manje od 150 mm, žičane šipke, okrugli i kvadratni dijelovi za cijevi, toplo valjani obruči i trake (uključujući trake za cijevi), toplo valjani lim (prevučeni i neprevučeni), ploče i lim debljine 3 mm i više, univerzalne ploče debljine 150 mm i više, izuzev žice i žičanih proizvoda, sjajnih šipki i odlivaka od gvožđa;
- (d) hladno valjani gotovi proizvodi: bijeli lim, mat lim, crni lim, pocinkovani lim, drugi prevučeni limovi, hladno valjani limovi, elektro limovi i trake namijenjene proizvodnji bijelog lima, hladno valjani limovi u koturovima i trakama;
- (e) cijevi: sve bešavne čelične cijevi, varene čelične cijevi prečnika od preko 406,4 mm.

PRILOG VII - Informacije koje treba da sadrži obrazac zahtjeva za regionalnu pomoć za investicije

1. Informacije o korisniku pomoći:

- Ime, prijavljena adresa glavnog sjedišta, glavni sektor djelatnosti (NACE kod).
- Izjava da privredno društvo nije u poteškoćama, kako je definisano u Smjernicama za sanaciju i restrukturiranje.
- Izjava u kojoj se navodi pomoć (*de minimis* i državna pomoć) koja je već primljena za druga ulaganja u prethodne tri godine u istom regionu NUTS 3 u kojem će biti izvršeno novo ulaganje. Izjava u kojoj se navodi regionalna pomoć koja je primljena ili treba da bude primljena od drugih organa koji daju pomoć.
- Izjava u kojoj je navedeno da li je korisnik ugasio istu ili sličnu djelatnost u EEP u periodu od dvije godine prije datuma predmetnog zahtjeva.
- Izjava u kojoj je navedeno da li u trenutku podnošenja zahtjeva za pomoć korisnik ima namjeru da zatvori takvu djelatnost u roku od dvije godine nakon završetka ulaganja koje bi se subvencionisalo.
- Za pomoć koja se dodjeljuje u okviru šema: izjava i preuzimanje obaveze u pogledu nepremještanja.

2. Informacije o projektima koje su predmet pomoći:

- Kratak opis projekta.
- Kratak opis očekivanih pozitivnih efekata za predmetno područje (npr. broj otvorenih ili sačuvanih radnih mjesta, aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija, osposobljavanje, stvaranje klastera i mogući doprinos projekta zelenoj⁹ i digitalnoj tranziciji regionalne ekonomije).
- Primjenjivi pravni osnov (na nacionalnom nivou, nivou EU ili oboje).
- Planirani datum početka i datum završetka projekta.
- Lokacija(e) projekta.

3. Informacije o finansiranju projekta:

- Troškovi ulaganja i drugi povezani troškovi, analiza troškova i koristi za prijavljenu mjeru pomoći.
- Ukupni opravdani troškovi.
- Iznos pomoći potreban za izvođenje projekta.
- Intenzitet pomoći.

4. Informacije o neophodnosti pomoći i njenom očekivanom uticaju:

- Kratko obrazloženje neophodnosti pomoći i njenog uticaja na odluku o ulaganju ili odluku o lokaciji; Ono treba da sadrži obrazloženje odluke o alternativnom ulaganju ili lokaciji ako se ne dodijeli pomoć.
- Izjava da ne postoji neopozivi sporazum između korisnika pomoći i izvođača radova.

⁹ Uključujući, prema potrebi, informacije o tome da li je ulaganje ekološki održivo u smislu Regulative o taksonomiji EU-a 2020/852, SL L 198, 22.6.2020, str. 13–43., ili drugih uporedivih metodologija.

PRILOG VIII - Informacije iz tačke 136

Informacije o dodjeljivanju individualne pomoći iz tačke 136 podtačka 2 Smjernica moraju da sadrže sljedeće podatke:

- Podaci o korisniku individualne pomoći¹⁰
 - ime
 - identifikaciona oznaka korisnika
- Vrsta korisnika pomoći u trenutku podnošenja zahtjeva:
 - MSP
 - veliko privredno društvo
- Region u kojem se nalazi korisnik pomoći, na nivou NUTS 2 ili nižem
- Glavni sektor ili djelatnost korisnika pomoći za predmetnu pomoć, određen na nivou grupe NACE (trocifreni numerički kod)¹¹
- Element pomoći izražen u potpunosti u nacionalnoj valuti
- Ako se razlikuje od elementa pomoći, nominalni iznos pomoći izražen u potpunosti u nacionalnoj valuti¹²
- Instrument pomoći¹³:
 - bespovratna sredstva/subvencija za kamatne stope/otpis duga
 - zajam/avans/bespovratna sredstva koja se mogu nadoknaditi
 - garancije
 - poreska olakšica ili oslobođenje od poreza
 - rizično finansiranje
 - drugo (navedite)
- Datum dodjele i datum objave
- Cilj pomoći
- Podaci o davaocu pomoći
- Prema potrebi, ime ovlašćenog subjekta i imena odabranih finansijskih posrednika
- Referentna oznaka mjere pomoći¹⁴.

¹⁰ Uz izuzetak poslovnih tajni i drugih povjerljivih informacija u posebno opravdanim slučajevima i uz odobrenje Komisije (Saopštenja Komisije od 1.12.2003. o profesionalnim tajnama u odlukama o državnoj pomoći, C(2003) 4582 (SL C 297, 9.12.2003, str. 6.)).

¹¹ Regulativa (EZ) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006. o određivanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Revision 2 i izmjeni Regulative Savjeta (EEZ) br. 3037/90 kao i određenih regulativa EZ o posebnim statističkim područjima (SL L 393, 30.12.2006, str. 1.).

¹² Bruto ekvivalent bespovratnog sredstva ili, prema potrebi, iznos ulaganja. Za operativnu pomoć može se navesti godišnji iznos pomoći po korisniku pomoći. Za poreske programe taj se iznos može navesti u rasponima određenim u tački 139. Objavljuje se maksimalni dopušteni iznos poreske olakšice, a ne iznos koji se odbija svake godine (npr. u kontekstu poreskog odbitka mora se objaviti maksimalni dopušteni iznos poreskog odbitka, a ne stvarni iznos, koji može da zavisi od oporezivog prihoda i svake godine bude drugačiji).

¹³ Ako se pomoć dodjeljuje primjenom više instrumenata pomoći, iznos pomoći se mora navesti po instrumentima.

¹⁴ Kako je utvrdila Komisija u postupku prijave iz odjeljka 3.

Saopštenje Komisije (EU) o primjeni pravila državne pomoći od 1. avgusta 2013. godine za podršku mjerama u korist banaka u kontekstu finansijske krize („Bankarska saopštenja“)

(2013/C 216/01)

1. UVOD

1. Od početka finansijske krize Komisija je donijela šest saopštenja („Saopštenje o kriznim situacijama”)¹. U njima se nalaze detaljna uputstva o kriterijumima za usklađivanje državne pomoći s načelama unutrašnjeg tržišta u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (b) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije za finansijski sektor tokom finansijske krize.
2. Saopštenjima o kriznim situacijama obezbjeđuje se sveobuhvatan okvir za koordinirano djelovanje za podršku finansijskom sektoru kako bi se osigurala finansijska stabilnost i istovremeno smanjilo narušavanje konkurencije između banaka i u državama članicama na jedinstvenom tržištu. Njima se jasno definišu uslovi za pristup državnoj pomoći i zahtjevi koje je potrebno zadovoljiti kako bi ta pomoć bila u skladu s načelama unutrašnjeg tržišta s obzirom na načela o državnoj pomoći navedenih u Ugovoru. Uz pomoć saopštenja o kriznim situacijama, pravila o državnoj pomoći kojima je uređena javna pomoć finansijskom sektoru po potrebi se redovno dopunjuju kako bi se prilagodila razvoju krize. Nedavni događaji zahtijevaju dalju dopunu saopštenja o kriznim situacijama.

Pravna osnova

3. Saopštenje o kriznim situacijama, kao i sve pojedinačne odluke o mjerama i programima pomoći u okviru ovih saopštenja, donesene su na temelju člana 107 stav 3 tačka (b) Ugovora, koji izuzetno dopušta korišćenje pomoći u cilju rješavanja ozbiljnih poremećaja u ekonomiji neke države članice.
4. Od početka krize preduzete su značajne aktivnosti namijenjene rješavanju teškoća u finansijskom sektoru. Zbog razvoja krize bilo je potrebno prilagođavanje nekih odredbi obuhvaćenih okvirom za državnu pomoć namijenjenih spašavanju i restrukturiranju preduzeća u poteškoćama, a, istovremeno u izuzetnim slučajevima nije isključena mogućnost pristupa značajnoj javnoj podršci. Bez obzira na izuzetno raspoređivanje fiskalnih i monetarnih sredstava koja su pomogla da se izbjegne dalje pogoršanje krize, ekonomski je oporavak u cijeloj Evropskoj uniji i dalje vrlo krhak i neujednačen. U nekim se državama članicama finansijski sektori suočavaju s dodatnim izazovima u pristupu finansiranju na određeno vrijeme i kvalitetima aktive, što proizlazi iz ekonomske recesije i javnog ili privatnog razduživanja. Pritisak na finansijskim tržištima i rizik od šireg negativnog učinka preliivanja i dalje su prisutni.

¹ Saopštenja o primjeni pravila o državnoj pomoći na mjere vezane za finansijske institucije u vezi s tekućom finansijskom krizom („Saopštenja o bankarstvu iz 2008.”) (SL C 270, 25.10.2008., str. 8.); Saopštenja o dokapitalizaciji finansijskih institucija u trenutnoj finansijskoj krizi: ograničenje pomoći na najmanju potrebnu mjeru i mehanizmi osiguranja protiv pretjeranih narušavanja konkurencije („Saopštenja o dokapitalizaciji”) (SL C 10, 15.1.2009., str. 2.); Saopštenja Komisije o postupanju s imovinom umanjene vrijednosti u finansijskom sektoru Zajednice („Saopštenja o postupanju s imovinom umanjene vrijednosti”) (SL C 72, 26.3.2009., str. 1.); Saopštenja o povratu održivosti i ocjeni mjera restrukturiranja finansijskog sektora u trenutnoj krizi prema pravilima o državnoj pomoći („Saopštenja o restrukturiranju”) (SL C 195, 19.8.2009., str. 9.); Saopštenja Komisije o primjeni, počevši od 1. januara 2011. godine, pravila o državnoj pomoći za podsticajne mjere u korist banaka u kontekstu finansijske krize („Saopštenja o produženju iz 2010.”) (SL C 329, 7.12.2010., str. 7.) i Saopštenja Komisije o primjeni, počevši od 1. januara 2012. godine, pravila o državnoj pomoći na podsticajne mjere u korist banaka u kontekstu finansijske krize („Saopštenja o produženju iz 2011.”) (SL C 356, 6.12.2011., str. 7.).

5. Stalne napetosti na tržištima državnog duga snažno ilustriraju dalju nestabilnost finansijskih tržišta. Visok nivo povezanosti i međuzavisnosti unutar finansijskog sektora u Uniji i dalje izaziva zabrinutost zbog zaraze tržišta. Velika nestabilnost finansijskih tržišta i neizvjesnost u ekonomskim izgledima te povezani trajni rizik od ozbiljnih poremećaja u ekonomijama država članica opravdavaju održavanje sigurnosne mreže u obliku mogućnosti da države članice odobre podsticajne mjere u vezi sa krizom na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) Ugovora u odnosu na finansijski sektor.
6. U tim okolnostima trajnog pritiska na finansijskim tržištima i s obzirom na rizik od šireg negativnog učinka preliivanja, Komisija smatra da su uslovi za primjenu člana 107 stav 3 tačka (b) Ugovora u odnosu na državnu pomoć u finansijskom sektoru i dalje ispunjeni. Međutim, primjena tog izuzeća moguća je samo dok postoji i krizna situacija koja uzrokuje zaista izuzetne okolnosti u kojima je cjelokupna finansijska stabilnost u opasnosti.

Finansijska stabilnost kao glavni cilj

7. Kao odgovor na finansijsku krizu i u skladu s saopštenjama o kriznim situacijama, glavni cilj Komisije je finansijska stabilnost, uz istovremeno osiguravanje da državna pomoć i narušavanje konkurencije između banaka i širom država članica ostanu na minimalnom nivou. Finansijska stabilnost podrazumijeva potrebu za sprječavanjem velikih negativnih učinaka preliivanja na ostatak bankarskog sistema koji bi mogli proizaći iz propasti kreditne institucije, kao i potrebu za osiguravanjem kontinuiranog, odgovarajućeg kreditiranja realne ekonomije od strane bankarskog sektora u cjelini. U ovom Saopštenju finansijska stabilnost je i dalje od centralne važnosti za Komisiju pri procjeni državne pomoći finansijskom sektoru. Komisija sprovodi svoju procjenu uzimajući u obzir razvoj krize iz akutnog problema na nivou sistema u bitne ekonomske poteškoće u djelovima Unije s razmjerno visokim rizikom od fragmentacije jedinstvenog tržišta.
8. Glavni cilj se ne odražava samo u mogućnost da banke u poteškoćama po potrebi imaju pristup državnoj pomoći za finansijsku stabilnost, već i u načinu procjenjivanja planova za restrukturiranje. S obzirom na to, potrebno je naglasiti kako finansijsku stabilnost nije moguće osigurati bez zdravog finansijskog sektora. Stoga je planove za povećanje kapitala potrebno procijeniti u uskoj saradnji s nadležnim nadzornim tijelom s ciljem osiguravanja ponovnog postizanja održivosti u razumnom roku te na čvrstim i trajnim osnovama; u suprotnom, instituciju koja propada treba propisno postupno zatvoriti.
9. Pri primjeni pravila o državnoj pomoći na pojedine slučajeve, Komisija ipak vodi računa o makroekonomskom okruženju koje utiče na održivost banaka i na potrebu da realna ekonomija dotične države članice i dalje ima pristup dobijanju kredita kod zdravih banaka. Komisija će u svojoj procjeni planova restrukturiranja banaka i dalje voditi računa o specifičnostima svake pojedine institucije i države članice. Posebno će sprovesti procjenu mjera dugoročne održivosti banaka kada potreba za državnom pomoći proizlazi iz krize državnih dugova, a nije posljedica prekomjernog preuzimanja rizika² te će u svojoj procjeni izraziti potrebu za održavanjem ujednačenih uslova nadmetanja na cjelokupnom jedinstvenom tržištu, posebno imajući u vidu razvoj podjele obaveza u Uniji.
10. Osim toga, kada je potrebno restrukturirati velike djelove finansijskog sektora države članice, Komisija nastoji da ima koordinirani pristup u svojoj procjeni planova restrukturiranja pojedinih banaka kako bi osigurala djelovanje na nivou sistema. Konkretno, Komisija je preduzela te mjere za one države članice koje se nalaze u programu ekonomskog prilagođavanja. Komisija time treba da uzme u obzir posebno ukupne učinke restrukturiranja pojedinih institucija na nivou sistema (na primjer u odnosu na strukturu tržišta) i na ekonomiju u cjelini, posebno u vezi s primjerenim kreditiranjem realne ekonomije na čvrstim i održivim osnovama.

² Vidjeti Saopštenje o produženju iz 2011., tačka 14.

11. Dalje, u svojoj procjeni podjele obaveza i mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije, Komisija razmatra izvodljivost predloženih mjera, uključujući smanjenje investicija i njihov učinak na strukturu tržišta i ulazne barijere. Istovremeno, Komisija mora da osigura da rješenja smišljena u određenom slučaju ili državi članici budu usklađena s ciljem sprječavanja većih asimetrija u državama članicama koje bi mogle dodatno rascjepkati jedinstveno tržište i izazvati finansijsku nestabilnost, te time spriječiti oporavak unutar Unije.

Razvoj regulatornog okvira i potreba za revizijom Saopštenja o kriznim situacijama

12. Unija je od početka krize preduzela niz institucionalnih i regulatornih promjena usmjerenih na jačanje otpornosti finansijskog sektora i uspješnije sprječavanje bankarskih kriza, upravljanje njima i njihovo rješavanje. Evropski savjet pristao je da preduzme dalje inicijative kako bi Ekonomsku i monetarnu uniju postavio na čvršće uporište stvaranjem bankarske unije, počevši od jedinstvenog nadzornog mehanizma (eng. *Single supervisory mechanism/SSM*) i jedinstvenog mehanizma rješavanja za kreditne institucije osnovane u državama članicama koje su uključene u jedinstveni nadzorni mehanizam. Države članice takođe su odlučile da pokrenu stabilizacijski mehanizam kojim članice i njihove banke mogu primiti finansijska sredstva u slučaju potrebe.
13. Te mjere neminovno podrazumijevaju određeni stepen postepenog uvođenja, na primjer kako bi se omogućilo da propisi stupe na snagu ili da se formiraju fondovi za rješavanje. Neke od njih i dalje su ograničene na eurozonu. U međuvremenu su sve veće razlike u ekonomskom oporavku u cijeloj Uniji, potreba za smanjenjem i konsolidacijom javnog i privatnog duga te osjetljivi segmenti finansijskog sektora doveli do trajne napetosti na finansijskim tržištima, te rascjepkanosti uz sve veće poremećaje na jedinstvenom tržištu. Stoga integritet jedinstvenog tržišta treba da bude dodatno zaštićen i uz pomoć pojačanog sistema državne pomoći. Prilagođavanjem Saopštenja o kriznim situacijama moguće je obezbijediti osiguravanje nesmetanog prelaza na budući sistem prema prijedlogu Komisije kroz Direktivu o oporavku i rezoluciji kreditnih institucija³ („Bank Recovery and Resolution Directive/BRRD“) kroz pružanje veće jasnoće na tržištima. Prilagođenim Saopštenjama o kriznim situacijama takođe se može osigurati odlučnije restrukturiranje i snažnija podjela obaveza za sve banke koje primaju državnu pomoć na cjelokupnom jedinstvenom tržištu.
14. U nekim je slučajevima vršenje kontrole državne pomoći za finansijski sektor povezano i s nadležnošću nadzornih tijela u državama članicama. Na primjer, u nekim slučajevima nadzorna tijela mogu zahtijevati prilagođavanje u slučajevima kao što su korporativno upravljanje i prakse nagrađivanja koje su često navedene u planovima restrukturiranja za banke koje koriste državnu pomoć. U takvim slučajevima je važna koordinacija između Komisije i nadležnih nadzornih tijela, uz potpuno očuvanje isključive nadležnosti Komisije nad kontrolom državne pomoći. S obzirom na regulatorni i nadzorni sistem u razvoju u Uniji, a posebno u eurozoni, Komisija će kao i do sada blisko sarađivati s nadzornim tijelima kako bi osigurala olakšano međusobno djelovanje različitih uloga i obaveza svih uključenih tijela.

Podjela obaveza

15. U saopštenjama o kriznim situacijama izričito se napominje da su načela kontrole državne pomoći na snazi čak i tokom krize. Konkretno, kako bi se ograničilo narušavanje konkurencije između banaka i širom država članica na jedinstvenom tržištu te kako bi se rješavao moralni hazard, podršku treba ograničiti na potreban minimum, a korisnik podrške treba da pruži odgovarajući vlastiti doprinos troškovima restrukturiranja. Banka i njeni vlasnici kapitala trebaju vlastitim sredstvima da doprinesu

³ Prijedlog za Direktivu Evropskog parlamenta i Savjeta kojom se utvrđuje okvir za oporavak i rješavanje kreditnih institucija i investicionih društava od 6. juna 2012., COM(2012) 0280 konačna verzija.

restrukturiranju što je više moguće⁴. Državna pomoć treba da se dodijeli ulagačima u banku pod uslovima koji predstavljaju propisnu podjelu obaveza.

16. Od početka krize Komisija je pri ispitivanju usklađenosti podrške bankama zahtijevala barem minimalan stepen podjele obaveza u odnosu na iznos podrške koju su banke primile, posebno apsorpiranjem gubitka uz pomoć raspoloživog kapitala i plaćanjem primjerenih naknada za državne intervencije. Dalje, kako bi spriječio odliv sredstava, uvela je pravila za ponovni otkup hibridnih instrumenata te za zabranu isplate doznaka i dividendi. Međutim, Komisija nije odredila *ex ante* prag za vlastite doprinose ili bilo kakve dalje zahtjeve.⁵
17. U prvim fazama krize, države članice obično nisu prelazile minimalne zahtjeve propisane pravilima o državnoj pomoći s obzirom na podjelu obaveza *ex ante*, a povjerioci nisu bili obavezni da doprinesu spašavanju kreditnih institucija zbog finansijske stabilnosti.
18. Međutim, kriza državnih dugova jasno je dala do znanja da takva politika ne može dugoročno da osigura finansijsku stabilnost, posebno kada je riječ o državama članicama u kojima su troškovi programa spašavanja banaka znatno smanjili njihov fiskalni položaj. Zaista, za neke države članice minimalni uslovi prema pravilima o državnoj pomoći nisu bili dovoljni te su uvođenjem novih pravnih okvira morale da nametnu strožije *ex ante* uslove za podjelu obaveza. Takav razvoj situacije doveo je do različitih pristupa podjeli obaveza u mnogim državama članicama, odnosno pristupe koji su se ograničili na minimalne uslove prema pravilima o državnoj pomoći i one koji su zadovoljili više uslova, zahtijevajući od investitora ili povjerilaca sanaciju vlastitim sredstvima. Takve razlike u pristupu podjeli obaveza između država članica dovele su do različitih troškova finansiranja među bankama, zavisno od opažene vjerovatnoće sanacije vlastitim sredstvima kao funkcije fiskalne snage neke države članice. Te su razlike prijetnja integritetu jedinstvenog tržišta i opasnost od potkopavanja poštenog nadmetanja koje kontrola državne pomoći želi zaštititi.
19. U svjetlu navedenog razvoja situacije potrebno je povećati minimalne zahtjeve za podjelu obaveza. Prije nego se bankama odobri bilo kakva pomoć za restrukturiranje, bez obzira na to je li riječ o dokapitalizaciji ili mjeri za imovinu umanjene vrijednosti, potrebno je iscrpiti sve mjere za stvaranje kapitala, uključujući konverziju podređenog duga, pod uslovom da se poštuju temeljna prava i da finansijska stabilnost nije ugrožena. Budući da je bilo kakva pomoć za restrukturiranje potrebna kako bi se spriječila moguća neprimjerena propast banke, treba poštovati mjere za raspodjelu obaveza kako bi pomoć bila svedena na minimum bez obzira na početnu solventnost banke. Stoga, prije odobravanja pomoći za restrukturiranje banaka država članica mora osigurati da akcionari banke i vlasnici podređenog kapitala dogovore potreban doprinos ili da utvrde potreban pravni okvir za dobijanje takvog doprinosa.
20. U načelu, primjena mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije zavisi od stepena podjele obaveza, a takođe uzima u obzir razvoj nivoa podjele obaveza potpomognutih banaka u cijeloj Uniji. Ako su sva ostala pitanja od jednake važnosti, poboljšana podjela obaveza podrazumijeva manju potrebu za mjerama usmjerenim na rješavanje narušavanja konkurencije. U svakom slučaju, mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije treba usmjeriti na način da se što je više moguće postigne situacija na tržištu koja bi se ostvarila da je korisnik pomoći izašao s tržišta bez pomoći.

Efikasan postupak restrukturiranja i dalja modernizacija okvira

21. Iako je potrebno zadržati određene strukture za pomoć bankama za rješavanje previranja koja i dalje postoje na finansijskim tržištima, određene postupke i uslove treba poboljšati i dodatno razviti. Takođe, potrebno je nastaviti proces usklađivanja pravnog okvira s razvojem tržišta, koje je započelo

⁴ Vidi npr. Saopštenje o restrukturiranju, tačka 22.

⁵ Ibid, tačka 24.

u junu 2010. godine s povećanjem naknade za garanciju⁶ te se nastavilo s Saopštenjem o produženju iz 2010. godine.⁷

22. Saopštenjem o bankarstvu iz 2008. godine omogućeno je da države članice sprovedu plan spašavanja istovremeno ne isključujući dostupnost *ad hoc* intervencija. S obzirom na razmjere krize i opšte narušavanje povjerenja unutar cjelokupnog finansijskog sektora EU, uz, između ostalog, nestajanje međubankarskog tržišta, Komisija je odlučila da odobri sve potrebne mjere koje su preduzele države članice kako bi se osigurala stabilnost finansijskog sistema, uključujući mjere spašavanja i planove dokapitalizacije. Privremeno odobrenje pomoći za spašavanje u obliku garancija, kao i dokapitalizacije i mjera za imovinu umanjene vrijednosti, rezultirali su izbjegavanjem panike i vraćanjem povjerenja na tržištu.
23. Međutim, u promijenjenim tržišnim uslovima postoji manja potreba za strukturnim mjerama spašavanja odobrenim isključivo na osnovu preliminarne procjene koja se temelji na pretpostavci da gotovo sve banke moraju biti spašene i koja odlaže dubinsku procjenu plana restrukturiranja u kasniju fazu. Iako je takav pristup pomogao da spriječi nepopravljivi raspad finansijskog sektora u cjelini, naponi pojedinih korisnika restrukturiranja često su zaostajali. Kasno djelovanje kod rješavanja problema banaka u nekim slučajevima je rezultiralo većim konačnim obračunom za poreske obveznike. Ovom Saopštenjem uspostavlja se načelo prema kojem će dokapitalizacija i mjere za imovinu umanjene vrijednosti biti dopušteni onda kada se banci odobri plan restrukturiranja. Ovaj pristup osigurava da se iznos pomoći preciznije odredi, da su izvori problema banaka već utvrđeni i rješavani u ranoj fazi, te da je finansijska stabilnost osigurana. Garantni programi i dalje će biti dostupni kako bi bankama osigurali likvidnost. Međutim, takvi programi mogu da posluže jedino kao sredstvo pružanja likvidnosti bankama bez manjka kapitala kako je definisano od strane nadležnog nadzornog tijela⁸.
24. Ovom Saopštenjem utvrđuju se potrebna prilagođavanja parametara za usklađenost državne pomoći bankama vezane za krizu od 1. avgusta 2013. Konkretno, ova Saopštenja:
- (a) zamjenjuje Saopštenje o bankarstvu iz 2008, i daje smjernice o kriterijumima usklađenosti za podršku likvidnosti;
 - (b) prilagođava i dopunjuje Saopštenje o dokapitalizaciji i imovini umanjene vrijednosti;
 - (c) dopunjuje Saopštenje o restrukturiranju dajući detaljnija uputstva za podjelu obaveza od strane akcionara i podređenih povjerilaca;
 - (d) uspostavlja načelo da nije moguće odobriti dokapitalizaciju ili mjeru zaštite imovine bez prethodnog odobrenja plana restrukturiranja te predlaže postupak za dobijanje trajnog odobrenja takvih mjera;
 - (e) daje smjernice o uslovima usklađenosti za pomoć za likvidaciju.

⁶ Vidi radni dokument Generalnog direktorata za konkurenciju od 30. aprila 2010. „Primjena pravila o državnoj pomoći za programe garancija vlade koji obuhvataju dug banke koji se izdaju nakon 30. juna 2010.“.

⁷ Ta Saopštenja određuje zahtjeve za podnošenje plana restrukturiranja za sve banke koje koriste državnu pomoć u obliku kapitala ili mjera za imovinu umanjene vrijednosti, nezavisno od iznosa pomoći.

⁸ „Nadležno nadzorno tijelo“ označava bilo koje državno nadležno tijelo koje država članica odredi u skladu sa Direktivom 2006/48/EZ Evropskoga parlamenta i Savjeta od 14. juna 2006. koja se odnosi na osnivanje i poslovanje kreditnih institucija (preoblikovano) (SL L 177, 30.6.2006., str. 1.) ili Evropsku centralnu banku u svojim zadacima nadziranja kako je određeno članom 1 predloga Komisije za Regulativu Savjeta prebacujući određene zadatke na Evropsku centralnu banku koji se odnose na politike za bonitetni nadzor kreditnih institucija za kreditne institucije osnovane u državi članici koja učestvuje u jedinstvenom nadzornom mehanizmu.

2. PODRUČJE PRIMJENE

25. Komisija će primijeniti sva načela navedena u ovom Saopštenju i svim saopštenjama o kriznim situacijama⁹ na „kreditne institucije” (navedene i kao „banke”)¹⁰. Kreditne institucije pokazuju visok stepen međusobne povezanosti u kojoj nekontrolisani neuspjeh neke kreditne institucije može imati snažan negativan uticaj na finansijski sistem u cjelini. Kreditne institucije podložne su iznenadnim gubicima povjerenja koji mogu imati značajne posljedice za njihovu likvidnost i solventnost. Nevolja jedne kompleksne ustanove može dovesti do sistemskog stresa u finansijskom sektoru, što može imati snažan negativan uticaj na ekonomiju u cjelini, na primjer kroz ulogu kreditnih institucija u kreditiranju realne ekonomije, čime se može ugroziti finansijska stabilnost.
26. Komisija će primijeniti načela navedena u ovom Saopštenju i svim saopštenjama o kriznim situacijama gdje je to potrebno *mutatis mutandis* na osiguravajuća društva na osnovu člana 6. Direktive 73/239/EEZ¹¹, člana 4. Direktive 2002/83/EZ¹² ili člana 1. stava (b) Direktive 98/78/EZ¹³.
27. Sve pomoći za takve institucije uključene u državi članici, uključujući i podružnice tih institucija, čije je djelovanje u državi članici značajno, biće ispitane prema ovom Saopštenju.

3. DOKAPITALIZACIJA I MJERE ZA IMOVINU UMANJENJE VRIJEDNOSTI

28. Dokapitalizacija i mjere za imovinu umanjene vrijednosti uključujući garancije imovine obično se odobravaju za pokriće manjka kapitala. „Manjak kapitala” se za potrebe ove Saopštenje odnosi na manjak kapitala koji je ustanovljen tokom dokapitalizacije, testiranja opterećenja, procjene kvalitete sredstava ili ekvivalentne vježbe na nivou Unije, eurozone ili na nacionalnom nivou, gdje je nadležno nadzorno tijelo potvrdilo primjenu. Takva javna pomoć obično je trajne prirode i nije je moguće lako poništiti.
29. S obzirom na neopozivost takvih mjera u praksi i fiskalne posljedice za države članice koje daju odobrenja, a s obzirom na praksu Komisije u odlučivanju tokom krize, Komisija ih u načelu može odobriti samo jednom kada država članica o kojoj je riječ dokaže da su sve mjere za ograničavanje takve pomoći na potreban minimum iskorišćene u najvećoj mogućoj mjeri. U tu svrhu, države članice se pozivaju da podnesu plan za povećanje kapitala, prije ili prilikom dostavljanja plana restrukturiranja. Plan za povećanje kapitala treba posebno da sadrži mjere za povećanje kapitala od strane banke i potencijalne mjere za podjelu obaveza od strane akcionara i podređenih povjerioca banke.
30. Plan za povećanje kapitala, zajedno s temeljnom procjenom kvaliteta imovine banke i dalekovidnom procjenom adekvatnosti kapitala, treba da omogući državi članici, zajedno s Komisijom i nadležnim nadzornim tijelom, da tačno utvrdi (preostali) kapitalni manjak banke koji državna pomoć pokriva. Svaki preostali manjak kapitala koji treba da se pokrije državnom pomoći zahtijeva dostavljanje plana restrukturiranja.

⁹ Vidjeti napomenu br. 1.

¹⁰ Kao što je definisano u članu 4. stavu 1. Direktive 2006/48/EZ Evropskoga parlamenta i Savjeta od 14. juna 2006. koja se odnosi na osnivanje i poslovanje kreditnih institucija (preoblikovano).

¹¹ Prva Direktiva Savjeta 73/239/EEZ od 24. jula 1973. o koordinaciji zakona, propisa i administrativnih odredbi koji se odnose na osnivanje i obavljanje djelatnosti direktnog osiguranja izuzevši životna osiguranja (SL L 228, 16.8.1973., str. 3.).

¹² Direktiva 2002/83/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. novembra 2002. o životnom osiguranju (SL L 345, 19.12.2002., str. 1.).

¹³ Direktiva 98/78/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 27. oktobra 1998. o dodatnom nadzoru nad osiguravajućim društvima u grupi osiguranja (SL L 330, 5.12.1998., str. 1.).

31. Plan restrukturiranja koji uključuje pomoć za restrukturiranje, uz izuzetak zahtjeva o povećanju kapitala i podjeli obaveza koji moraju biti uključeni u plan za povećanje kapitala kao što je navedeno u tačkama 32. do 34. i koji je podnesen prije ili u sklopu plana restrukturiranja, nastaviće da se ocjenjuje na osnovu Saopštenje o restrukturiranju.

3.1 Rješavanje manjka kapitala – Pretprijava i prijava pomoći za restrukturiranje

32. Čim se utvrdi manjak kapitala koji će vjerojatno dovesti do zahtjeva za državnu pomoć, potrebno je sprovesti sve mjere za smanjenje troškova uklanjanja manjka za države članice. U tu svrhu, države članice se pozivaju da se obrate Komisiji prije prijave. Tokom dobrovoljnog stupanja u kontakt tokom pretprijave, Komisija će ponuditi svoju pomoć u osiguravanju usklađenosti pomoći za restrukturiranje, a posebno u sprovođenju zahtjeva za podjelu obaveza u skladu s pravilima o državnoj pomoći. Osnova za pretprijavu će biti plan za povećanje kapitala utvrđen od strane države članice i banke, te će biti potvrđena od strane nadležnog nadzornog tijela. Ona treba:
- (a) da navede mjere za povećanje kapitala koje će banka preduzeti i (potencijalne) mjere za podjelu obaveza za akcionare i podređene povjerioce;
 - (b) da sadrži mjere zaštite sprječavajući odliv sredstava banke što bi se, na primjer, moglo dogoditi kada banka kupuje udio u drugim preduzećima ili prilikom plaćanja dividendi ili doznaka.
33. Država članica treba da dostavi detaljnu metodologiju i ulazne podatke korišćene za utvrđivanje manjka kapitala ovjerene od strane nadležnog nadzornog tijela. Metodologiju treba predstaviti na temelju poslovnog segmenta.
34. Nakon podnošenja plana za povećanje kapitala i uključivanja rezultata procjene kvaliteta imovine banke i dalekovidne procjene adekvatnosti kapitala, država članica mora da odredi preostali manjak kapitala koji mora pokriti državna pomoć. Komisija će ponuditi državi članici da razmotri plan restrukturiranja prije slanja prijave. Nakon što je postignut dogovor o planu restrukturiranja, država članica može službeno da pošalje prijavu o planu restrukturiranja. Komisija će odobriti dokapitalizaciju ili mjeru za imovinu umanjene vrijednosti kao pomoć za restrukturiranje tek nakon što se postignu dogovor o planu restrukturiranja.

3.1.1. Mjere banke za povećanje kapitala

35. U planu za povećanje kapitala potvrđenom od nadležnog nadzornog tijela, korisnik mora utvrditi i, koliko je to moguće, bez ugrožavanja održivosti, preduzeti sve mjere za povećanje kapitala koje je moguće sprovesti. Takve mjere trebaju posebno da uključuju:
- (a) pitanja prava;
 - (b) dobrovoljnu konverziju sredstava podređenog duga u kapital na osnovu inicijative vezane za rizik;
 - (c) izvršenje odgovornog upravljanja koje bi u načelu trebalo stvoriti 100 % kapitala ako manjak kapitala nije moguće savladati u potpunosti pa je stoga državna pomoć potrebna;
 - (d) prodaju imovine i portfelja u svrhu stvaranja kapitala;
 - (e) sekuritizaciju portfelja kako bi se stvorio kapital iz sporednih djelatnosti;
 - (f) zadržavanje zarade;
 - (g) ostale mjere sa svrhom smanjenja potreba za kapitalom.
36. Ako su utvrđene mjere za povećanje kapitala u planu navedene kao mjere koje nije moguće sprovesti u roku od šest mjeseci od dana podnošenja tog plana, Komisija će konsultovati nadležno nadzorno tijelo kako bi procijenila treba li predložene mjere uzeti u obzir kao mjere za povećanje kapitala.
37. Trebao bi da postoji podsticaj za uprave banaka da preduzmu dalekosežno restrukturiranje u dobrim vremenima, i time smanje potrebu za državnom pomoći. Prema tome, ako je traženje državne pomoći razumno bilo moguće izbjeći kroz odgovarajuće i pravovremeno djelovanje uprave, svaki subjekt koji se oslanja na državnu pomoć za restrukturiranje ili primjereno postupno zatvaranje trebao bi normalno da zamijeni glavnog izvršnog direktora banke, kao i druge članove odbora ako je potrebno.

38. Iz istih razloga, takvi subjekti trebaju da primjenjuju strogu politiku dodjeljivanja naknada članovima izvršnog odbora. To zahtijeva određivanje gornje granice za naknadu na platu zajedno s podsticajima članovima izvršnog odbora kako bi se osiguralo da banka sprovodi svoj plan restrukturiranja prema održivim, dugoročnim ciljevima kompanije. Stoga, banka koja prima državnu pomoć u obliku dokapitalizacije ili mjera za imovinu umanjene vrijednosti treba da ograniči ukupnu naknadu za osoblje, uključujući članove uprave i višeg menadžmenta, na odgovarajući nivo. Ta bi granica na ukupne naknade trebala da obuhvata sve moguće fiksne i varijabilne komponente i penzje, te biti u skladu s članovima 93. i 94. Direktive EU o kapitalnim zahtjevima (eng. *Capital Requirements Directive*/DKZ IV).¹⁴

Ukupna naknada svakog pojedinca ne bi trebalo da bude 15 puta veća od nacionalne prosječne plate u državi članici u kojoj je korisnik osnovan¹⁵ li 10 puta veća od prosječne plate zaposlenih u banci korisniku.

Ograničenja na naknadu moraju se primjenjivati do kraja perioda restrukturiranja ili dok banka ne otplati državnu pomoć, bez obzira na redoslijed događaja.

39. Svaka banka koja prima državnu pomoć u obliku dokapitalizacije ili mjera za imovinu umanjene vrijednosti u načelu ne smije isplaćivati otpremninu u iznosu većem od iznosa propisanog zakonom ili ugovorom.

3.1.2. Podjela obaveza od strane akcionara i podređenih povjerilaca

40. Državna pomoć može da stvori moralni hazard i naruši disciplinu na tržištu. Kako bi se smanjio moralni hazard, pomoć treba odobriti jedino pod uslovima koji uključuju odgovarajuću podjelu obaveza od strane postojećih ulagača.
41. Adekvatna podjela obaveza obično će obuhvatati, nakon što se gubici prvo ponište temeljnim kapitalom, doprinose vlasnika hibridnog kapitala i vlasnika podređenog duga. Vlasnici hibridnog kapitala i podređenog duga moraju u najvećoj mjeri pridonijeti smanjenju manjka kapitala. Takvi doprinosi mogu biti u obliku pretvaranja u kategoriju Common Equity Tier 1 (Zajednički akcijski kapital nivo 1)¹⁶ ili u obliku otpisa glavnice instrumenata. U svakom slučaju, prenos sredstava od korisnika na vlasnike takvih hartija od vrijednosti mora se spriječiti do mjere dopuštene zakonom.
42. Komisija neće zahtijevati doprinos od vlasnika nadređenog duga (posebno iz osiguranih depozita, neosiguranih depozita, obveznica i svih drugih nadređenih dugova) kao obvezni dio podjele obaveza prema pravilima o državnoj pomoći nezavisno radi li se o konverziji u kapital ili otpisu sredstava.
43. Ako se koeficijent kapitala banke koja je utvrdila manjak kapitala i dalje nalazi iznad regulatornog minimuma EU, banka bi sama trebala da je u mogućnosti da vrati kapitalni položaj, posebno pomoću mjera za povećanje kapitala navedenih u tački 35. Ako ne postoje druge mogućnosti, uključujući bilo koje druge nadzorne mjere, kao što su rane intervencije ili druge korektivne mjere za prevazilaženje manjka, što potvrđuje nadležno nadzorno tijelo ili tijelo nadležno za rješavanje, zatim podređeni dug treba pretvoriti u vlasnički kapital, u načelu prije nego se odobri državna pomoć.
44. U slučajevima gdje banka više ne zadovoljava minimalne regulatorne kapitalne zahtjeve, dug se mora pretvoriti ili otpisati, u načelu, prije nego što se odobri državna pomoć. Državna pomoć ne smije biti

¹⁴ Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta o pristupanju djelatnostima kreditnih institucija i investicionih društava kojom se mijenja i dopunjuje Direktiva 2002/87/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o dodatnom nadzoru kreditnih institucija, osiguravajućih društava i investicionih društava u finansijskom konglomeratu, (SL L 176, 27.6.2013., str. 338).

¹⁵ Kao što je OECD objavio na svojoj internet stranici pod Prosječna godišnja plata u stalnim iznosima za zadnju dostupnu godinu, <http://stats.oecd.org/Index.aspx>

¹⁶ Kao što je definisano članom 26 Regulative Evropskog parlamenta i Savjeta o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investiciona društva (SL L 176, 27.6.2013., str. 1.).

odobrena prije nego što vlasnički kapital, hibridni kapital i podređeni dug u cijelosti ne pridonese nadoknađivanju gubitka.

45. Moguće je napraviti izuzetak među zahtjevima u tačkama 43. i 44. kada bi sprovođenje takvih mjera ugrozilo finansijsku stabilnost ili dovelo do nerazmjernih rezultata. Ovaj izuzetak bi mogao da obuhvati slučajeve u kojima je iznos pomoći koja će biti primljena mala u odnosu na rizikom ponderisanu aktivu banke i manjak kapitala je značajno smanjen posebno kroz mjere povećanja kapitala kao što je navedeno u tački 35. Nerazmjerni rezultati ili rizik za finansijsku stabilnost takođe je moguće rješavati ponovnim razmatranjem slijeda mjera radi rješavanja manjka kapitala.
46. U kontekstu sprovođenja tački 43. i 44. treba se pridržavati načela prema kojem se "nijedan povjerilac ne smije naći u gore položaju"¹⁷. Prema tome, podređeni povjerioci u ekonomskom smislu ne bi trebali da dobiju manje od onoga koliko bi njihova sredstva vrijedjela da nije odobrena državna pomoć.

3.1.3. Sprječavanje odliva sredstava prije donošenja odluke o restrukturiranju

47. Kako bi se pomoć ograničila na potrebni minimum, treba spriječiti odliv sredstava u najranijoj mogućoj fazi. Stoga, od trenutka kada su potrebe za kapitalom postale poznate ili je banka s time trebala biti upoznata, Komisija smatra da banka treba da preduzme sve potrebne mjere kako bi zadržala svoja sredstva. Konkretno, od tog trenutka, institucije koje su utvrdile ili su trebale da utvrde svoje potrebe za kapitalom:
- (a) ne smiju platiti dividende na dionice ili doznake na hibridne instrumente kapitala (ili bilo koja druga sredstva za koje je isplata kupona diskreciona);
 - (b) ne smiju otkupiti svoje vlastite dionice ili pozvati hibridne instrumente kapitala na uplatu za vrijeme trajanja perioda restrukturiranja bez prethodnog odobrenja od strane Komisije;
 - (c) ne smiju otkupiti hibridne instrumente kapitala, osim ako takva mjera, možda u kombinaciji s drugima, omogućuje da institucija u potpunosti pokrije svoj kapitalni manjak, a dogodi se dovoljno blizu trenutnog tržišnog nivoa¹⁸ i ne iznosi više od 10 % iznad tržišne cijene; svaki otkup zahtijeva prethodnu saglasnost Komisije;
 - (d) ne smiju vršiti nikakve transakcije za upravljanje kapitalom bez prethodnog odobrenja Komisije;
 - (e) ne smiju učestvovati u agresivnim poslovnim aktivnostima;
 - (f) ne smiju kupiti udio u bilo kojem preduzeću, bez obzira radi li se prenosu imovine ili akcija. Taj zahtjev ne obuhvata: (i) akvizicije tokom redovnog bankarskog poslovanja u upravljanju postojećim potraživanjima prema propalim kompanijama, i (ii) sticanje uloga u preduzećima pod uslovom da je plaćena otkupna cijena manja od 0,01 % od zadnje dostupne veličine bilansa te institucije u tom trenutku i da su ukupne otkupne cijene isplaćene za sva takva sticanja od tog trenutka do kraja perioda restrukturiranja manje od 0,025% od zadnje dostupne veličine bilansa u tom trenutku; (iii) kupovinu posla, nakon pribavljanja odobrenja Komisije, ako je, u izuzetnim okolnostima, potrebno vratiti finansijsku stabilnost ili da bi se osiguralo učinkovita konkurencija;
 - (g) moraju se suzdržati od reklamiranja koje se odnosi na državnu pomoć i od upotrebe agresivnih poslovnih strategija koje se ne bi dogodile bez podrške države članice.

¹⁷ To se primjera radi može postići osnivanjem holding društva. Vlasništvo banke će biti zabilježeno u aktivu holding društva, dok vlasnički kapital, hibridi i podređeni dug koji postoji u banci prije primanja državne pomoći čine pasivu holdinga s istom nadređenom strukturom koja je postojala u banci prije intervencije.

¹⁸ Na primjer, ako do otkupa dođe za vrijeme dvocifrenog popusta u procentnim poenima nominalne vrijednosti od tržišne cijene (ili, u nedostatku tržišta, zamjena tržišne cijene) za stvaranje dobiti, ili ako je otkup dio razmjene čime se kreditnoj instituciji daje kvalitetniji kapital koji će smanjiti manjak.

48. Budući da treba osigurati da je pomoć ograničena na potreban minimum, ako banka preduzme radnje koje nijesu u skladu sa zahtjevima navedenima u tački 47. u trenutku kada je dobro vođenom preduzeću potreba za dodatnim kapitalom trebala da bude očigledna, Komisija će, u cilju uspostavljanja potrebnih mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije, iznosu pomoći dodati iznos jednak odlivu sredstava.

3.1.4. Pokrivanje preostalog manjka kapitala uz pomoć restrukturiranja

49. Ako i nakon implementacije mjera za povećanje kapitala i podjelu obaveza manjak kapitala ostane, u načelu ga je moguće pokriti javnom dokapitalizacijom, mjerama za imovinu umanjene vrijednosti ili kombinacijom ovo dvoje. Kako bi takva pomoć bila usklađena, Komisiji treba dostaviti plan restrukturiranja koji mora biti u skladu s relevantnim djelovima saopštenja o kriznim situacijama.

3.2. Pomoć za spašavanje u obliku dokapitalizacije i mjera za imovinu umanjeње vrijednosti

50. Kada Komisija počne da primjenjuje načela iz ove Saopštenje, država članica će morati da obavijestiti Evropsku komisiju o planu restrukturiranja i dobije odobrenje za državnu pomoć prije sprovođenja dokapitalizacije ili preduzimanja mjera za imovinu umanjene vrijednosti. Međutim, za takve mjere Komisija izuzetno može na privremenoj osnovi da odobri dodjeljivanje pomoći od strane države članice kao pomoć za spašavanje prije nego je plan restrukturiranja odobren, ako su takve mjere potrebne za očuvanje finansijske stabilnosti. Ako se država članica pozove na klauzulu o finansijskoj stabilnosti, Komisija će od nadležnog nadzornog tijela zatražiti *ex ante* analizu kojom potvrđuje da postoji trenutni (ne potencijalni) manjak kapitala, čime bi nadzorno tijelo bilo primorano da smjesta povuče bankarsku licencu institucije ako takve mjere nisu preduzete. Osim toga, takva analiza će morati da pokaže da uz pomoć privatnog kapitala nije moguće izbjeći izuzetan rizik za finansijsku stabilnost u dovoljno kratkom vremenskom periodu, ili uz pomoć bilo koje druge, manje nametljive privremene mjere, kao što je državna garancija.
51. Komisija mora biti obaviještena o svakoj mjeri spašavanja prema tački 50. Kako bi dobila privremeno odobrenje Komisije, takva mjera mora biti u skladu s propisima koji uređuju naknadu i podjelu obaveza takvih mjera navedenih u Saopštenju o dokapitalizaciji, u Saopštenju o produženju iz 2011. godine i, prema potrebi, u Saopštenju o postupanju s imovinom umanjene vrijednosti.
52. Štaviše, pomoć za spašavanje u obliku dokapitalizacije i mjera za imovinu umanjeње vrijednosti ne smije da spriječi usklađivanje sa zahtjevima podjele obaveza iz ove Saopštenje. Prema tome, ili treba sprovesti potrebne mjere za podjelu obaveza u okviru pomoći za spašavanje, ili dokapitalizaciju ili mjere za imovinu umanjene vrijednosti treba rasporediti na način koji omogućava sprovođenje mjera podjele obaveza *ex post*. Takvo *ex post* sprovođenje može se postići, na primjer, dokapitalizacijom akcija u obliku koji je nadređen postojećem kapitalu i instrumentima podređenog duga, dok je usklađen s primjenjivim regulatornim i nadzornim okvirom.
53. Nakon odobrenja pomoći za spašavanje, država članica mora dostaviti plan restrukturiranja u skladu s Saopštenjem o restrukturiranju u roku od dva mjeseca od dana donošenja odluke kojom se odobrava privremena pomoć. Procjena plana restrukturiranja će biti sprovedena na osnovu Saopštenje o restrukturiranju te će se uzeti u obzir načela podjele obaveza opisana u ovom Saopštenju.

3.3. Programi za dokapitalizaciju i restrukturiranje malih institucija

54. Pomoć malim bankama ima manji uticaj na konkurenciju od pomoći dodijeljenih većim bankama. Radi toga i radi osiguravanja proporcionalnog upravnog postupanja, prikladno je omogućiti jednostavniji postupak u odnosu na male banke istovremeno osiguravajući da se narušavanje konkurencije svede na minimum. S tim u vezi, Komisija je spremna da odobri programe za dokapitalizaciju i restrukturiranje malih institucija u kojima takvi programi imaju jasnu nadležnost i ograničeni su na period od šest mjeseci, pod uslovom da poštuju načela iz Saopštenja o kriznim situacijama, a posebno

zahtjeve podjele obaveza ove Saopštenje. Primjena takvog programa mora biti dodatno ograničena na banke s ukupnim bilansom od maksimalno 100 miliona EUR. Zbir bilansa banaka koje primaju pomoć u okviru programa ne smije prelaziti 1,5 % ukupne aktive koju banke drže na domaćem tržištu u državi članici o kojoj je riječ.

55. Komisija će procijeniti svaki program kako bi provjerila postiže li svoj cilj i sprovodi li se ispravno. U tom smislu, država članica mora nakon odobrenja programa da preda izvještaj o korišćenju programa na polugodišnjoj osnovi.

4. GARANCIJE I PODRŠKA LIKVIDNOSTI IZVAN OBEZBJEĐIVANJA LIKVIDNOSTI OD STRANE CENTRALNE BANKE

56. Podrška likvidnosti i garancije za obaveze privremeno stabilizuju pasivu u bilansu banke. Stoga, za razliku od dokapitalizacije ili mjera za imovinu umanjenje vrijednosti kojima u načelu prije dodjeljivanja moraju da prethode prijave o planu restrukturiranja od strane države članice o kojoj je riječ i odobrenje Komisije, Komisija može prihvatiti da države članice prijave garancije i da dopuste podršku likvidnosti nakon odobrenja na privremenoj osnovi kao pomoć za spašavanje prije nego se odobri plan restrukturiranja.
57. Komisiju je moguće obavijestiti o pojedinačnim garancijama i podrškama likvidnosti; osim toga, Komisija može takođe odobriti programe kojima se osiguravaju mjere likvidnosti za period od najviše šest mjeseci.
58. Takvi programi moraju biti ograničeni na banke koje nemaju manjak kapitala. Kada banka s manjkom kapitala hitno treba likvidnost, Komisiju treba obavijestiti pojedinačno¹⁹. U takvim okolnostima Komisija će primijeniti postupak naveden u tačkama 32. do 34. *mutatis mutandis*, uključujući uslove za plan restrukturiranja ili postupnog zatvaranja, osim ako se pomoć ne nadoknadi u roku od dva mjeseca.
59. Kako bi ih Komisija odobrila, garancije i podrška likvidnosti moraju zadovoljavati sljedeće uslove:
- (a) garancije mogu biti odobrene samo za nova izdavanja nadređenog duga kreditnih institucija (podređeni dug nije uključen);
 - (b) garancije mogu biti odobrena samo za dužničke instrumente s dospeljećem od tri mjeseca do pet godina (odnosno maksimalno sedam godina u slučaju pokrivenih obveznica). Garancije s dospeljećem dužim od tri godine moraju, osim u opravdanim slučajevima, biti ograničene na jednu trećinu od nepodmirenih garancija odobrenih za pojedine banke;
 - (c) minimalni nivo naknade državnih garancija mora biti u skladu s formulom navedenom u Saopštenju o produženju iz 2011. godine;
 - (d) plan restrukturiranja treba dostaviti Komisiji u roku od dva mjeseca za bilo koju kreditnu instituciju s odobrenim garancijama na nove obaveze ili na obnovljene obaveze za koje, u trenutku odobravanja nove garancije, ukupne nepodmirene garantovane obaveze (uključujući garancije usklađene prije dana donošenja te odluke) prelaze i odnos od 5 % ukupnih obaveza i ukupan iznos od 500 miliona EUR;
 - (e) za bilo koju kreditnu instituciju koja uzrokuje pozivanje na garanciju, treba dostaviti pojedinačni plan restrukturiranja ili plan postupnog zatvaranja u roku od dva mjeseca od dana aktiviranja garancije;
 - (f) primaoci garancija i podrške likvidnosti moraju se suzdržati od reklamiranja koje se odnosi na državnu pomoć i od upotrebljavanja agresivnih poslovnih strategija koje bez podrške države članice ne bi bilo moguće.

¹⁹ Banke koje su već primile pomoć za spašavanje na dan stupanja na snagu ove Saopštenje, ali još uvijek nisu dobile konačno odobrenje za pomoć za restrukturiranje, mogu primati podršku u okviru programa likvidnosti bez pojedinačne prijave.

60. Za program garancija i podrške likvidnosti, treba ispuniti sljedeće dodatne kriterijume:
- (a) program mora biti ograničen na banke bez manjka kapitala kao što je nadležno nadzorno tijelo potvrdilo u skladu s tačkom 28;
 - (b) garancije s dospijanjem dužim od tri godine moraju biti ograničene na jednu trećinu od ukupnog broja odobrenih garancija pojedinoj banci;
 - (c) države članice moraju Komisiji podnositi izvještaje na tromjesečnom nivou o: (i) poslovanju programa, (ii) pitanjima zajamčenog duga i (iii) stvarnim naplaćenim naknadama;
 - (d) države članice moraju dopuniti svoje izvještaje o radu programa dostupnim ažuriranim podacima o troškovima uporedivih izdavanja nezajamčenog duga (priroda, količina, ocjena, valuta).
61. U izuzetnim slučajevima garancije mogu biti odobrene pokrivanjem izloženosti Evropske investicione banke prema bankama s ciljem vraćanja kreditiranja realne ekonomije u zemljama s ozbiljno lošim uslovima zaduživanja u odnosu na prosjek Unije. Prilikom procjene takvih mjera Komisija će posebno ispitati imaju li banke pretjeranu korist koja bi primjera radi mogla poslužiti za razvoj ostalih poslovnih djelatnosti tih banaka. Takve garancije mogu obuhvatiti period od maksimalno sedam godina. Ako ih Komisija odobri, takve garancije ne podrazumijevaju obavezu banke da predstavi plan restrukturiranja.

5. OSIGURANJE LIKVIDNOSTI OD STRANE CENTRALNE BANKE I INTERVENCIJA PROGRAMA OSIGURANJA DEPOZITA I FONDOVA ZA RJEŠAVANJE

62. Redovna djelovanja centralnih banaka koje se odnose na monetarnu politiku, kao što su operacije na otvorenom tržištu i stalne olakšice, ne spadaju u djelokrug pravila o državnoj pomoći. Namjenska podrška određenoj kreditnoj instituciji (obično se nazivaju „hitne pomoći za likvidnost”) može predstavljati pomoć, osim ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi²⁰:
- (a) kreditna institucija privremeno je nelikvidna, ali solventna u trenutku pružanja likvidnosti što se javlja u izuzetnim okolnostima i nije dio većeg paketa pomoći;
 - (b) ustanova je u potpunosti osigurana kolateralom na koju se primijenjuju odgovarajući rezovi u funkciji kvaliteta i tržišne vrijednosti;
 - (c) centralna banka korisniku naplaćuje zateznu kamatnu stopu;
 - (d) mjera je preduzeta na inicijativu centralne banke i nije posebno potpomognuta protiv-garancijom države.
63. Intervencije fonda za osiguranje depozita za refundiranje ulagačima u skladu s obavezama država članica pod Direktivom 94/19/EZ o sistemu osiguranja depozita²¹ ne predstavljaju državnu pomoć²². Međutim, korišćenje tih ili sličnih fondova radi pomoći u restrukturiranju kreditnih institucija može predstavljati državnu pomoć. Iako sredstva u pitanju možda proizlaze iz privatnog sektora, ona mogu predstavljati pomoć toj mjeri da potpadaju pod kontrolu države i da se odluka o upotrebi fondova može pripisati državi²³. Komisija će procijeniti usklađenost državne pomoći u obliku takvih intervencija u skladu sa ovom Saopštenjem.
64. Državna pomoć u obliku intervencija fonda za rješavanje će biti ocijenjena na osnovu ove Saopštenje kako bi se mogla procijeniti njena usklađenost s unutrašnjim tržištem.

²⁰ U takvim slučajevima, mjere će biti procijenjene naknadno u okviru plana restrukturiranja.

²¹ Direktiva 94/19/EZ Savjeta i Evropskog parlamenta o sistemu osiguranja depozita (SL L 135, 31.5.1994., str. 5.).

²² Vidi prema analogiji predmet br. T-351/02 *Deutsche Bahn protiv Komisije* [2006] ECR II-1047 i predmet C-460/07 *Puffer* [2009] ECR I-3251, stav 70.

²³ Vidjeti danski program likvidacije (SL C 312, 17.11.2010., str. 5.).

6. POSEBNA RAZMATRANJA S OBZIROM NA PODRŠKU LIKVIDNOSTI

6.1. Opšta načela

65. Države članice trebaju da podstiču izlazak neodrživih učesnika, omogućujući pritom da se postupak izlaska obavi na pravilan način kako bi se očuvala finansijska stabilnost. Urednu likvidaciju kreditne institucije u poteškoćama uvijek treba razmotriti kada se institucija ne može vjerodostojno vratiti dugoročnoj održivosti.
66. Komisija priznaje da, s obzirom na specifičnosti kreditnih institucija i u nedostatku mehanizma koji omogućuje rješavanje problema kreditnih institucija bez prijetnje finansijskoj stabilnosti, možda neće biti moguće likvidirati kreditnu instituciju običnim stečajnim postupkom. Iz tog razloga, državne mjere za podršku likvidacije posrnutih kreditnih institucija mogu se smatrati usklađenom pomoći, koja mora biti u skladu sa zahtjevima jasno navedenima u tački 44.
67. Cilj uredne likvidacije mora biti prestanak djelovanja kreditne institucije koja propada u ograničenom vremenskom periodu. Taj cilj podrazumijeva da nije dopušteno preduzeti novi posao treće strane. Međutim, ovo ne sprječava izvršavanje postojećeg poslovanja ako se time smanjuju troškovi likvidacije. Štoviše, likvidacija mora biti što je više moguće usmjerena prema prodaji djelova poslovnih aktivnosti ili imovine putem konkurentskog procesa. Uredan postupak likvidacije zahtijeva da postupak bilo koje prodaje imovine pridonese troškovima likvidacije.
68. Države članice mogu odabrati niz alata za organizaciju likvidacije neuspjelih kreditnih institucija. Sve mjere državne pomoći sprovedene radi podrške takvoj likvidaciji moraju biti u skladu s načelama navedenima u tačkama 69. do 82.

6.2. Uslovi za odobrenje pomoći za likvidaciju

69. Države članice moraju dostaviti plan za urednu likvidaciju kreditne institucije.
70. Komisija će procijeniti usklađenost mjera za pomoć koje treba sprovesti s ciljem rješavanja problema kreditnih institucija na isti način, *mutatis mutandis*, kako je navedeno u djelovima 2., 3. i 4. Saopštenje o restrukturiranju za pomoć restrukturiranja.
71. Posebna priroda uredne likvidacije daje povoda razmatranjima u tačkama 72. do 78.

6.2.1. Ograničenje troškova likvidacije

72. Države članice treba da dokažu da pomoć omogućava kreditnoj instituciji učinkovitu likvidaciju na uredan način, dok ograničava iznos pomoći na potreban minimum kako ne bi imala dugove tokom likvidacije u smislu cilja koji se želi ostvariti i u skladu s uslovima podjele obaveza ove Saopštenje.

6.2.2. Ograničenje narušavanja konkurencije

73. Kako bi se izbjeglo nepotrebno narušavanje konkurencije, faza likvidacije trebala bi biti strogo ograničena na period koji je potreban za urednu likvidaciju.
74. Dokle god kreditna institucija korisnica nastavlja s radom, ne smije se aktivno takmičiti na tržištu ili se baviti novim aktivnostima. Njen rad u načelu mora biti ograničen na nastavljavanje i dovršavanje poslova na čekanju za postojeće klijente. Svaka nova aktivnost s postojećim klijentima mora biti ograničena na promjenu uslova postojećih ugovora i restrukturiranje postojećih kredita, pod uslovom da će te izmjene poboljšati neto vrijednost pojedine imovine.
75. Potrebno je osmisлити politiku određivanja cijene kreditne institucije koja će se postepeno zatvoriti kako bi se postaknuli klijenti da pronađu atraktivnije alternative.
76. Kada je bankarska licenca potrebna, primjera radi za okrnjenu banku ili privremenu instituciju stvorenu isključivo u svrhu uredne likvidacije kreditne institucije („banka za premošćavanje”), trebala bi biti ograničena na aktivnosti potrebne isključivo za likvidaciju. Nadležno nadzorno tijelo treba povući bankarske licence što je prije moguće.

6.2.3. Podjela obaveza

77. U kontekstu uredne likvidacije, treba voditi računa o smanjivanju moralnog hazarda, posebno sprječavanjem davanja dodatne pomoći u korist akcionara i podređenih vlasnika dugova. Dakle, potraživanja akcionara i podređenih vlasnika dugova ne smiju se prenijeti na ekonomsku aktivnost koja se nastavlja.
78. Potrebno je pridržavati se djelova 3.1.2 i 3.1.3 *mutatis mutandis*.

6.3. Prodaja kreditne institucije tokom urednog postupka likvidacije

79. Prodaja kreditne institucije tokom urednog stečajnog postupka može se smatrati državnom pomoći za kupca, osim ako je prodaja organizovana putem javnog i bezuslovnog tendera a imovina je prodana najboljem ponuđaču. Takav tender treba, gdje je to prikladno, da omogući prodaju djelova institucije različitim ponuđačima.
80. Konkretno, kod utvrđivanja da li postoji pomoć za kupca kreditne institucije ili njenih djelova, Komisija će ispitati je li:
- (a) postupak prodaje javan, bezuslovan i nediskriminišući;
 - (b) odvijanje prodaje prema tržišnim uslovima;
 - (c) kreditna institucija ili vlada, zavisno od odabrane strukture, povećala prodajnu cijenu za uključenu imovinu i obaveze.
81. Kada Komisija ustanovi da postoji pomoć za kupca, Komisija će procijeniti usklađenost te pomoći zasebno.
82. Ako se pomoć dodjeljuje ekonomskoj djelatnosti na prodaju (za razliku od kupca te djelatnosti), usklađenost takve pomoći će biti predmet pojedinačnog ispitivanja na osnovu ove Saopštenje. Ako postupak likvidacije podrazumijeva prodaju ekonomskog subjekta koji ima značajan udio na tržištu, Komisija će procijeniti potrebu za mjerama kako bi ograničila narušavanje konkurencije koju je prouzrokovala pomoć dodijeljena tom ekonomskom subjektu te će provjeriti održivost subjekta koji proizlazi iz prodaje. U svojoj procjeni održivosti, Komisija će uzeti u obzir veličinu i moć kupca u odnosu na veličinu i moć kupljene poslovne djelatnosti.

6.4. Uslovi za odobrenje programa uredne likvidacije

83. Sprovođenje programa od strane država članica za rješavanje problema kreditnih institucija može uključivati mogućnost dodjele pomoći kako bi se osigurala uredna likvidacija kreditnih institucija u poteškoćama, istovremeno ograničavajući negativne učinke prelivanja na sektor i na ekonomiju u cjelini.
84. Komisija smatra da je moguće odobriti program za likvidaciju kreditne institucije ograničene veličine²⁴, pod uslovom da je dobro osmišljen kako bi se osigurala usklađenost sa zahtjevima podjele obaveza od strane akcionara i vlasnika podređenog duga iz tačke 44. te uklonio moralni hazard kao i ostali problemi vezani za konkurenciju.
85. Usklađenost takvih programa ocjenjivaće se u kontekstu uslova navedenih u tački 3. prilikom prijave Komisiji šeme, a države članice moraju s tim u vezi pružiti detaljne informacije o postupku i uslovima za intervencije u korist institucija korisnika.
86. Budući da stepen narušenosti konkurencije može biti različit zavisno od prirode institucije korisnika i njenog položaja na tržištu, možda će biti potrebna pojedinačna procjena kako bi se osiguralo da proces ne uzrokuje nepotrebno narušavanje konkurencije. Stoga treba izvijestiti o pojedinim mjerama

²⁴ Vidjeti npr. N 407/10, *danski program likvidacije za banke* (SL C 312, 17.11.2010., str. 7.).

pomoći u okviru odobrenog programa u korist kreditne institucije s ukupnom aktivom od više od 3 miliona EUR radi odobrenja.

6.5. Nadgledanje sprovođenja

87. Države članice moraju osigurati redovno izvještavanje, barem na jednogodišnjoj osnovi, o radu bilo kojeg odobrenog programa na osnovu člana 6.4. Ti izvještaji moraju da pruže informacije za svaku kreditnu instituciju koja se likvidira na osnovu člana 6.4.
88. Kako bi se Komisiji omogućilo nadgledanje napretka postupka uredne likvidacije i njegovog učinka na konkurenciju, države članice moraju podnositi redovne izvještaje (minimum jednom godišnje) u razvoju postupka likvidacije svake banke u likvidaciji i konačno izvještaje na kraju postupka. U nekim slučajevima, povjereniku nadgledanja, povjereniku za smanjenje investicija ili obojici može biti dodijeljen zadatak da osigura ispunjavanje uslova i obaveza koji čine osnov za odobrenje pomoći.

7. DATUM PRIMJENE I TRAJANJE

89. Komisija će početi da primjenjuje načela iz ove Saopštenje 1. avgusta 2013.
90. Saopštenja prijavljena Komisiji prije 1. avgusta 2013. će biti ispitana u skladu s kriterijumima koji su na snazi u trenutku prijave.
91. Komisija će ispitati usklađenost s unutrašnjim tržištem svake pomoći odobrene bez njenog ovlašćenja koja stoga predstavlja povredu člana 108. stava 3. Ugovora na osnovu ovog Saopštenje ako je dio ili cjelokupna pomoć dodijeljena nakon objave Saopštenje u *Službenom listu Evropske unije*.
92. U svim drugim slučajevima sprovesti će se ispitivanje na osnovu Saopštenje o kriznim situacijama koja je na snazi u trenutku kada je pomoć odobrena.
93. Komisija će pregledati ovo Saopštenje u slučaju potrebe, posebno kako bi razmotrila promjene u tržišnim uslovima ili u regulatornom okruženju koji mogu uticati na pravila koja ona donosi.
94. Saopštenja o bankarstvu iz 2008. prestaje važiti od 31. jula 2013.
95. Brišu se tačke 47. i Dodatak 5. iz Saopštenja o postupanju s imovinom umanjene vrijednosti.
96. Saopštenje o restrukturiranju izmijenjena je kako slijedi:
U tački 4. prva rečenica zamijenjena je sljedećom: „Ako je finansijska institucija primila državnu pomoć, država članica treba da dostavi plan restrukturiranja kako bi potvrdila ili ponovno uspostavila dugoročnu održivost pojedinih banki bez oslanjanja na državnu pomoć.”
Briše se napomena br. 4. koja se odnosi na tačku 4.
Treća alineja tačke 7. zamijenjena je sljedećom: „Komisija će primijeniti osnovno načelo prikladne podjele obaveza između država članica i banaka korisnica uzimajući u obzir cjelokupnu situaciju finansijskog sektora.”
Briše se tačka 8.
U napomeni br. 1. koja se odnosi na tačku 21. prva je rečenica zamijenjena sljedećom: „Vidjeti dio 6. Saopštenje o bankarstvu iz 2013. godine”.
Tačka 25. zamijenjena je sljedećom: „Svako odstupanje od odgovarajuće podjele obaveza *ex ante* što se izuzetno može odobriti prije nego je plan restrukturiranja odobren radi finansijske stabilnosti, mora se nadoknaditi daljim doprinosom u kasnijoj fazi restrukturiranja, primjera radi u obliku klauzule o povratu prekomjerne naknade i/ili dalekosežnijim restrukturiranjem, uključujući dodatne mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije.”

Saopštenje Komisije o postupanju sa umanjenom imovinom u lokalnim bankarskim sektorima

(2009/C 72/01)

1. UVOD

1. Od sredine 2007. godine, funkcionisanje tržišta za veleprodajnih kredita je ozbiljno narušeno. Rezultat je umanjene likvidnosti u bankarskom sektoru i odbojnost banaka da pozajmljuju sredstva jedna drugoj u smislu šire ekonomije. Kako se nedostatak na kreditnim tržištima pojačavao tokom poslednjih osamnaest mjeseci, finansijska kriza se intenzivirala i globalna ekonomija je ušla u tešku recesiju.
2. Teško je zamisliti rješenje finansijske krize i oporavak globalne ekonomije bez obezbijeđenja stabilnosti u bankarskom sektoru i širem finansijskom sistemu. Tek tada će se povjerenje investitora vratiti, a banke nastaviti sa svojim normalnim kreditnim ponašanjem. U skladu s tim, članice su uvele mjere za podršku stabilnosti svojih bankarskih sektora i podršku kreditiranju, posebno kroz uključivanje novog kapitala uz korišćenje javnih sredstava i pružanje garancija vlade za zaduživanje banaka. Ove mjere su najavljene u oktobru 2008. godine i postepeno su se sprovodile tokom proteklih mjeseci.
3. U posljednje vrijeme, nekoliko država članica je najavilo svoju namjeru da dopune postojeće mjere podrške kroz pružanjem neke vrste olakšice za umanjenu imovinu banke. Te najave, paralelno sa sličnom inicijativom u Sjedinjenim Američkim Državama, pokrenule su širu debatu unutar Zajednice o prednostima olakšica za aktive kao mjere podrške vlade za banke. U tom kontekstu, ova komunikacija je pripremljena od strane Komisije, u konsultaciji sa Evropskom centralnom bankom (ECB), i zasniva se na preporuke izdate 5. februara 2009. godine od strane Eurosistema (vidi Prilog I).
4. Ovo saopštenje se kcentriše na problematiku koju treba da razmatraju države članice a koja se odnosi razmatranje, dizajniranje i sprovođenje mjera za rasterećenje imovine. Na opštem nivou, ti problemi uključuju opravdanost rasterećenje imovine kao mjera za zaštitu finansijske stabilnosti i podršku bankarskim kreditima, dugoročne aspekte održivosti bankarskog sektora i budžetske održivosti koji trebaju trebaju biti uključeni prilikom razmatranja mjera za rasterećenje imovine, kao i potreba za zajedničkim i koordinisanim pristupom Zajednice za rasterećenje sredstava, pogotovo kako bi se obezbjedila uravnotežanost uslova na tržištu. U okviru ovakvog pristupa Zajednici, ovo Saopštenje, takođe, pruža preciznije smjernice o primjeni pravila državne pomoći za rasterećenje imovine, sa naglaskom na pitanja kao što su (i) zahtjevi za transparentnost i objavljivanje; (ii) djeljenje opterećenja između Države, akcionara i povjerilaca; (iii) usklađivanje podsticaja za primaoca sa ciljevima javne politike; (iv) načela za stvaranje mjera rasterećenja imovine u smislu kvalifikacije, vrijednovanja i upravljanja umanjenom imovinom, i (v) odnos između rasterećenja imovine, drugih mjera državne podrške i restrukturiranja banaka.

2. RASTEREĆENJE IMOVINE KAO MJERA ZA OČUVANJE FINANSIJSKE STABILNOSTI I PODRŠKU BANKARSKOM KREDITIRANJU

5. Prioritetni ciljevi paketa pomoći članica države koje su objavljene u oktobru 2008. godine, su očuvanje finansijske stabilnosti i podrška snadbijevanju kreditima stvarne ekonomije. Previše je rano da se

donesu konačni zaključci o efikasnosti paketa, ali je očigledno da je sprečeni rizik od finansijskog kolapsa i unaprijeđeno funkcionisanje važnih međubankarskih tržišta. S druge strane, razvoj u kreditiranju stvarne ekonomije od trenutka objavljivanja paketa bila je nepovoljna, imajući u vidu da su nedavne statistike pokazuju naglo usporavanje rasta kredita ¹. U mnogim državama članicama, sve češće se izvještava da je privrednim društvima uskraćen pristup bankarskom kreditima, a čini se da smanjenje za kreditiranje veći od onoga što se može opravdati cikličnim razlozima.

6. Ključni razlog za nedovoljan obim kreditiranja je nesigurnost u procjeni i lokacijom umanjene imovine, što predstavlja glavni razlog problema u bankarskom sektoru od početka krize. Nesigurnost oko procjene sredstava nije samo nastavila da ugrožava povjerenje u bankarski sektor, već je i oslabila efekat mjera podrške vlade koje su stupile na snagu u oktobru 2008. godine. Na primjer, dokapitalizacija banaka je obezbjedila zaštitu od umanjenja imovine, ali banke koje su izdvojile rezerve za potencijalna buduća umanjenja imovine su apsorbivale velik dio kapitalne reserve. Banke su već preduzele korake kako bi se riješile problem umanjene imovine. Zabilježeni su značajni odbitci u vrijednosti imovine ², preduzete su mjere za ograničavanje preostalih gubitaka pomoću prekvalifikacije imovine unutar njihovih bilansa stanja, a postepeno je i odvojen dodatni kapital kako bi se ojačali njihovi solventni položaji. Međutim, problem nije riješen u dovoljnoj mjeri, a neočekivana prisutnost ekonomskog pada sada sugerije dalju i opsežniju degradaciju kreditnog kvaliteta bankarske imovine.
7. Rasterećenje imovine bi direktno riješilo pitanje neizvesnosti sa kvalitetom bilansa stanja banaka, i čime bi se obnovilo povjerenja u sektor. Takođe, ovo bi moglo pomoći u izbjegavanju rizika od ponovljenih dokapitalizacija banaka, jer se obim umanjene imovine povećava uslijed pogoršane situacije u stvarnoj ekonomiji. Po tom kontekstu, nekoliko država članica aktivno razmatra rasterećenje za umanjenu bankarsku imovinu kao dopunu drugim mjerama u sprovođenju strategije koja je dogovorena na sastanku šefova država i vlada u oktobru 2008. godine.

3. RAZMATRANJE U DUGOROČNOM PERIODU: ODRŽIVOST BANKARSKOG SEKTORA I ODRŽIVOST JAVNIH FINANSIJA

8. Mjere pomoći za rasterećenje imovine moraju biti osmišljene i sprovedene na način kojim se naefikasnije postižu trenutni ciljevi zaštite finansijske stabilnosti i podrške bankarskom kreditiranju. Važno pitanje koje treba razmotriti u ovom kontekstu je obezbijedjenje adekvatnog učešća u mjerama sa imovinom postavljanjem odgovarajuće cijene i uslova, kao i putem obaveznog učešća ako se to smatra neophodnim. Međutim, prioritet u osmišljavanju i sprovođenju mjera pomoći u vezi sa

¹ Iako zvanični podaci u eurozoni pokazuju da bankarsko kreditiranje privrednih društava ostaje otporno, osnovni trend slabi i mjesečna stopa rasta kredita vidljivo se usporila pred kraj 2008. godine. U decembru 2008. godine, bankarski krediti privatnom sektoru (kreditni nefinansijskim korporacijama, isključujući vlade) pali su za 0,4% u poređenju sa novembrom.

² Od sredine 2007. godine, ukupan pad vrijednosti imovine iznosio je 1.063 milijarde američkih dolara, od čega su američke banke prijavile 737,6 milijardi američkih dolara, a evropske banke 293,7 milijardi američkih dolara. Od drugog, Švajcarska je prijavila 68 milijardi američkih dolara. Uprkos obimu već objavljenih padova, MMF trenutno procjenjuje da će ukupni gubici banaka uslijed otpisa imovine verovatno dostići 2.200 milijardi američkih dolara. Ova procjena se zasniva na globalnim ulaganjima kolateralne imovine američkog porijekla, hipotekama i potrošačkim kreditima i korporativnom dugu, i stalno raste od početka krize. Neki tržišni komentatori veruju da bi ukupni gubici mogli biti mnogo veći. Nuriel Rubini, na primer, koji je snažno osporio zvanične procjene kao preniske, smatra da bi samo u SAD ukupni gubici mogli dostići 3.600 milijardi američkih dolara.

imovinom ne treba da bude ograničen samo na ove trenutne ciljeve. Esencijalno je da se takođe uzmu u obzir dugoročna razmatranja.

9. Ako se mjere za rasterećenje imovine ne preduzimaju na način koji bi obezbijedio zaštitu od ozbiljnih nedostataka konkurencije među bankama (kako unutar država članica, tako i na prekograničnom nivou) u skladu sa pravilima o državnoj pomoći iz Ugovora o osnivanju Evropske unije, uključujući, po potrebi, restrukturiranje primaoca pomoći, i kao ishod će biti strukturno slabiji bankarski sektor Zajednice sa negativnim posljedicama po produktivni potencijal šire ekonomije. Pored toga, to bi moglo dovesti do stalne potreba za vladinim intervencijama u sektoru, što podrazumjeva postepeno sve veće opterećenje javnih finansija. Takvi rizici su ozbiljni, s obzirom na stepen u kojem su države vjerovatno bile izložene njima. Da bi se ograničilo rizik od takvih dugoročnih šteta, intervencija vlade u bankarskom sektoru treba da bude pravilno usmjerena i praćena zaštitnim mjerama kojima se usklađuju podsticaji banaka sa ciljevima javne politike. Mjere za rasterećenje imovine treba da budu dio sveukupnog napora da se obnovi održivost bankarskog sektora i da se zasnivaju na neophodnom restrukturiranju. Potreba za restrukturiranjem bankarskog sektora u zamjenu za vladinu podršku dalje se razmatra u kontekstu pravila o državnoj pomoći u odeljcima 5 i 6.
10. Tokom razmatranja dizajna i sprovođenja mjera za rasterećenje imovine, od velike je važnosti da države članice uzmu u obzir budžetski kontekst. Procjene ukupnog očekivanog pada vrijednosti imovine ukazuju na to da b trenutni budžetski troškovi kao i nepredvidljivi budžetski troškovi za rasterećenje imovine mogli biti značajan, kako u apsolutnim vrijednostima, tako i u odnosu na bruto domaći proizvod (BDP) država članicama. Vladina podrška kroz rasterećenja imovine (kao i druge mjere) ne bi trebala biti toliko visoka da izazove zabrinutost o održivosti javnih finansija, kao što su prekomjerno zaduženja ili problemi sa finansiranjem. Takva razmatranja posebno su važna u trenutnom kontekstu širenja budžetskog deficita, rasta javnog duga i izazova za emisiju državnih obveznica.
11. Tačnije, budžetska situacija/pozicija zemalja članica biće važan faktor u izboru pristupa upravljanju imovinom koja podliježe olakšicama, a to su kupovina imovine, osiguranje imovine, zamjena imovine ili hibridni oblik sličnog aranžmana³. Implikacije za budžetsku stabilnost vjerovatno se neće značajno razlikovati od drugih pristupa rasterećenja imovine, s obzirom na to da finansijska tržišta vjerovatno neće uzimati u obzir potencijalne gubitke na sličan način⁴. Međutim, pristup zasnovan na bezuslovnoj kupovini obezvrijeđenja (umanjene) imovine, imao bi neposredni uticaj na budžetske odnose i javne finansije. Iako je izbor pristupa upravljanja obezvrijeđenom imovinom odgovornost svake države članice, mogli bi se uzeti u obzir i hibridni pristupi u kojima je obezvrijeđena imovina odvojena od bilansa stanja banaka u posebnom entitetu (bilo unutar ili izvan banaka) koji na neki način koristi od državne garancije. Ovakav pristup je privlačan jer pruža mnoge koristi pristupa kupovini imovine i sa stanovišta obnavljanja povjerenja u bankarski sistem, dok istovremeno ograničava trenutni uticaj na budžet.

³ Ovi dogovori su detaljnije razmatrani u Prilogu II.

⁴ Kupovina imovine od strane vlada možda neće podrazumijevati visoke budžetske troškove na duži rok ako se značajan dio stečene imovine može naknadno prodati uz profit (vidjeti primjere u Sjedinjenim Državama i Švedskoj u Prilogu II). Međutim, to podrazumijeva direktne budžetske troškove koji mogu povećati bruto javni dug i bruto potrebe vlada za finansiranjem. Pristup zasnovan na zamjeni državnog duga za umanjenju imovinu može se koristiti za rješavanje operativnih problema povezanih sa emisijom, ali neće izbjeći uticaj na budžetske koeficijente ili na ponudu državnog duga na tržištu.

12. U kontekstu ograničenih fiskalnih resursa, može biti prikladno usmjeriti mjere za rasterećenje imovine na ograničen broj banaka od sistemskog značaja. Za neke države članice, rasterećenje imovine za banke može biti ozbiljno ograničeno, zbog njihovih postojećih budžetskih ograničenja i/ili veličine bilansa stanja njihovih banaka u odnosu na GDP.

4. POTREBA ZA ZAJEDNIČKIM I KOORDINIRANIM PRISTUPOM ZAJEDNICE

13. Prilikom razmatranja određenih oblika mjera za olakšanje imovine, treba uzeti u obzir potrebu za usklađivanjem neposrednih ciljeva finansijske stabilnosti i međubankarskog kreditiranja sa potrebom da se izbjegne dugoročna šteta za bankarski sektor u Zajednici, za jedinstveno tržište i za širu ekonomiju. To se može najefikasnije postići zajedničkim i koordinisanim pristupom Zajednice, sa slijedećim sveobuhvatnim ciljevima.
- (a) jačanje povjerenja na tržištu pokazivanjem sposobnosti za efikasan odgovor na krizu na nivou zajednice i stvaranje uslova za pozitivne efekte među državama članicama i na drugim finansijskim tržištima;
 - (b) ograničavanje negativnih efekata među državama članicama, kada uvođenje mjera za rasterećenje imovine od strane nekih država članica dovodi do pritiska na druge države članice da slijede njihov primjer čime se rizikuje trka za subvencijama između država članica;
 - (c) zaštita jedinstvenog tržišta finansijskih usluga, obezbijedivanjem dosljednosti u mjerama za rasterećenje imovine koje su uvele države članice i suprotstavljanjem finansijskom protekcionizmu;
 - (d) obezbijedivanje usklađenosti sa zahtjevima kontrole državne pomoći i svim drugim pravnim zahtjevima dodatnim obezbijedivanjem dosljednosti mjera za rasterećenje imovine, i minimiziranjem konkurentnih uticaja i moralnog rizika.
14. Koordinacija među državama članicama bila bi neophodna samo na opštem nivou i mogla bi se postići uz zadržavanje dovoljne fleksibilnosti za prilagođavanje mjera specifičnim situacijama pojedinačnih banaka. U odsustvu dovoljnih koordinacija ex ante procjene, mnogi od tih ciljeva biće ispunjeni samo dodatnim zahtjevima za kontrolu državne pomoći nakon sprovedene procedure. Zajedničke smjernice o osnovnim karakteristikama mjera pomoći bi, zbog toga, pomogle da se minimizira potreba za ispravkama i prilagođavanjima kao rezultat procjene prema pravilima o državnoj pomoći. Takve smjernice su date u narednim odeljcima.

5. SMJERNICE O PRIMJENI PRAVILA DRŽAVNE POMOĆI NA OLAKŠICE ZA RASTEREĆENJE IMOVINE

15. U suštini, odgovornost banaka je da procjeni rizik imovine koju stiču i da osiguraju da su u stanju da apsorbuju gubitke povezane sa njom⁵. Međutim, mjere o rasterećenju imovine mogu se smatrati kao podrška finansijskoj stabilnosti. Javne mjere rasterećenja imovine predstavljaju državnu pomoć u onoj mjeri u kojoj oslobađaju banku primaoca od (ili nadoknađuju) obaveze za registracijom gubitka ili skupljanja rezervi za mogući gubitak na sopstvenim umanjenim sredstvima i/ili izdvoji regulatorni kapital za druge namjene. Ovo bi posebno bio slučaj kada se umanjena imovina kupuje ili osigurava

⁵ Banke obično drže raznovrsnu imovinu, uključujući: gotovinu, finansijsku imovinu (državne zapise, dužničke hartije od vrijednosti, hartije od vrijednosti, tržišne hartije od vrijednosti i plemenite metale), derivate (svopove, opcije), kredite, finansijske investicije, nematerijalna sredstva, nekretnine, postrojenja i opremu. Gubici mogu nastati kada se imovina proda ispod njihove knjigovodstvene vrijednosti, kada im se vrijednost smanji i kada se naprave rezerve za moguće gubitke, ili naknadno, kada je prihod po dospjeću niži od njihove knjigovodstvene vrijednosti.

po cijenama iznad tržišne, ili kada cijena garancije ne nadoknađuje državi do mogućeg maksimalnog iznosa obaveze koja proizilazi iz garancije ⁶.

16. Svaka pomoć za mjere za rasterećenje imovine treba da bude u usklađen sa opštim načelama neophodnosti, proporcionalnosti i minimalnog narušavanja konkurencije. Takva pomoć podrazumjeva ozbiljna narušavanja konkurencije između banaka primalaca i drugih banaka, kao i među samim bankama primaocima sa različitim stepenima potreba. Banke koje ne dobijaju pomoć, a koje su fundamentalno stabilne mogu osećati obavezu da traže intervenciju vlade kako bi očuvale svoju konkurentsku poziciju na tržištu. Takvo narušavanje konkurencije može se pojaviti među državama članicama zbog rizika od trke u subvencija između država članica (koje pokušavaju da spasu sopstvene banke bez obzira na posljedice po banke u drugim državama članicama) i skretanja ka finansijskom protekcionizmu i fragmentaciji unutrašnjeg tržišta. Stoga, učešće u šemama za rasterećenje imovine treba biti uslovljeno jasno definisanim i objektivnim kriterijumima, kako bi se izbjeglo da pojedinačne banke neosnovano ostvaruju prednost.
17. Načela koja uređuju primjenu pravila o državnoj pomoći a posebno člana 87(3)(b) Ugovora, na bilo koju mjeru podrške bankama u kontekstu globalne finansijske krize, utvrđeni su u Komunikaciji Komisije — Primjena pravila o državnoj pomoći na mjere preduzete u vezi sa finansijskim institucijama u kontekstu trenutne globalne finansijske krize⁷. Detaljnije smjernice o praktičnoj primjeni ovih načela na dokapitalizaciju kasnije su date u Komunikaciji Komisije — Dokapitalizacija finansijskih institucija u trenutnoj finansijskoj krizi: ograničenje pomoći na neophodni minimum i zaštitne mjere protiv neopravdanih narušavanja konkurencije ⁸. U istom duhu, smjernice utvrđene u ovoj Komunikaciji, zasnovane na istim načelama, identifikuju ključne karakteristike mjera ili šema za rasterećenje imovine, koje određuju njihovu efikasnost kao i njihov uticaj na konkurenciju. Ove smjernice se primenjuju na sve banke kojima je odobreno rasterećenje imovine, bez obzira na njihovu individualnu situaciju, ali praktične posljedice njihove primjene mogu varirati u zavisnosti od vrste rizika i održivosti primoca pomoći. Načela ovih smjernica se primenjuju “mutatis mutandis” tamo gdje dvije ili više država članica koordiniraju mjerama za rasterećenje imovine prekograničnim bankama.
18. Ova komunikacija ima za cilj uspostavljanje dogovorenih načela i uslova kako bi se osigurala najveća moguća efikasnost mjera pomoći za rasterećenje imovini na jedinstvenom tržištu, uzimajući u obzir dugoročni cilj povratka u normalne tržišne uslove, uz održavanje dovoljne fleksibilnosti za reagovanje na specifičnim potrebe ili za usvajanje dodatnih mjera ili procedura na individualnom ili nacionalnom nivou iz razloga finansijske stabilnosti. Efikasne mjere pomoći za rasterećenje imovine trebale bi imati kao posljedicu očuvanje kreditiranja realnoj ekonomiji.

5.1. Pravilno identifikovanje problema i načini za njegovo rješenje: puna prethodna transparentnost, otkrivanje umanjena imovine i preliminarna procjena banaka koje ispunjavaju uslove

19. Svaka mjera za rasterećenje imovine treba biti zasnovana na jasnom definisanom stepenu veličine problema vezanih za imovinu banke, njenoj unutrašnjoj solventnosti prije što je pomoć dodijeljena i

⁶ Garancija se smatra državnom pomoću kada banka primalac ne može da pronađe nezavisnog privatnog operatera na tržištu koji je spreman da izda sličnu garanciju. Iznos državne pomoći određuje se maksimalnim neto iznosom obaveze države.

⁷ SL. 270, 25.10.2008, str. 8.

⁸ SL. 10, 15.1.2009, str. 2.

njenim izgledima za obnavljanje u održivost, uzimajući u obzir sve moguće alternative, kako bi se olakšalo neophodno restrukturiranje, spriječilo smanjenje u podsticajima svih učesnika i izbjeglo neracionalno trošenje državnih resursa, a da to ne dovede do obnavljanja normalnih kreditnih tokova ka realnoj ekonomiji.

20. Stoga, kako bi se minimizirao rizik od kontinuiranih državnih intervencija u korist istih primalaca, slijedeći kriterijumi trebalo bi da budu ispunjeni kao preduslov za ostvarivanje olakšica za rasterećenje imovine:

- (a) prijave za pomoć trebaju biti podložne potpunoj prethodnoj transparentnosti i objelodanjivanju smanjenja od strane kvalifikovanih banaka za rasterećenu imovinu koja će biti uključena u mjerama pomoći, zasnovana po odgovarajućoj procjeni, ovjerenom od priznatih nezavisnih eksperata i koja je odobrena od nadzornog organa, u skladu sa načelama procjene utvrđenih u Odeljku 5.5 ⁹; takvo objavljivanje umanjene vrijednosti trebalo bi da se izvrši prije državne intervencije; ovo bi trebalo da dovede do utvrđivanja iznosa pomoći i gubitaka kojih je banka pretrpjela prilikom prenosa imovine¹⁰.
- (b) prijava za pomoć od strane pojedinačne banke treba da bude praćena potpunom revizijom aktivnosti te banke i njenog bilansa stanja, sa ciljem procjene adekvatnosti kapitala banke i njenih izgleda za buduću održivost (revizija održivosti); ta revizija mora da se sprovede paralelno sa sertifikacijom umanjenih aktiva obuhvaćenih programom za rasterećenje imovine, ali, s obzirom na njen obim, može biti završena nakon što banka uđe u program rasterećenja imovine; Komisija mora biti obaviještena sa rezultatima sprovedene revizije održivosti i biće razmotreni prilikom procjene potrebe za daljim mjerama (vidi Odeljak 6).

5.2. Podjela tereta troškova koji proizilaze iz umanjene imovine između države, akcionara i povjerilaca

21. Kao opšte pravilo, banke su dužne da snose gubitke povezane sa umanjenom imovinom u najvećoj mogućoj mjeri. To zahtjeva, prije svega, potpunu prethodnu transparentnost i objavljivanje informacija, zatim ispravnu procjenu vrijednosti imovine prije intervencije države i srazmjernu naknadu države za mjeru za rasterećenje imovine, bez obzira na njen oblik, kako bi se obezbijedila pravedna podjela odgovornosti akcionara i djeljenje tereta bez obzira na odabrani model. Kombinacija ovih elemenata trebalo bi da dovede do ukupne koherentnosti podjele tereta kroz različite oblike državne podrške, uzimajući u obzir specifične karakteristike različitih tipova pomoći ¹¹.

⁹ Bez obzira na potrebu da se otkrije uticaj mjere za rasterećenje imovine na bilanse stanja, što podrazumeva odgovarajuću podjelu tereta, termine „transparentnost“ i „potpuno izvještavanje“ treba shvatiti u smislu transparentnosti prema nacionalnim organima, nezavisnim stručnjacima koji su uključeni i Komisiji.

¹⁰ Iznos pomoći je razlika između prenosne vrijednosti imovine (obično zasnovane na vrijednosti u realnoj ekonomiji) i tržišne cijene. U ovom dokumentu, nastali gubici predstavljaju razliku između prenosne vrijednosti i knjigovodstvene vrijednosti imovine. Stvarni gubici će biti utvrđeni tek naknadno.

¹¹ Mjere za rasterećenje imovine mogu se donekle uporediti sa kapitalnim injekcijama, jer pružaju mehanizam za apsorpciju gubitaka i utiču na regulatorni kapital. Međutim, kod prve opcije, država preuzima veći rizik povezan sa određenim portfolijom umanjene imovine, bez direktnog doprinosa od drugih aktivnosti banke koje generišu prihod i finansiranja, i izvan svojih potencijalnih akcija u banci. S obzirom na veće gubitke i ograničeniji profit, naknada za rasterećenje imovine generalno bi trebalo da bude veća od naknade za kapitalne injekcije.

22. Kada se imovina pravilno procijeni i gubici ispravno utvrde¹², i ako bez intervencije države to dovede do stanja tehničke insolventnosti, banka bi trebalo da bude stavljena pod stečaj ili zatvorena u skladu sa zakonodavstvom Zajednice i nacionalnim zakonodavstvom. U takvoj situaciji, radi očuvanja povjerenja i finansijske stabilnosti, zaštita ili garancija za vlasnike obveznica mogu biti prikladne¹³.
23. Ukoliko, iz razloga finansijske stabilnosti, nije preporučljivo staviti banku pod stečaj ili je zatvoriti na odgovarajući način¹⁴, pomoć joj se može dodijeliti u obliku garancije ili kupovine imovine, ograničena na strogi minimum neophodan da bi se omogućila izrada plana za njeno restrukturiranje ili zatvaranje. U takvim slučajevima, očekuje se da će akcionari snositi gubitke barem u okviru regulatornih ograničenja adekvatnosti kapitala. Nacionalizacija je takođe opcija koja se može razmotriti.
24. Gdje nije moguće postići potpuno djeljenje tereta unaprijed, od banke bi trebalo tražiti da pruži doprinos u pokriću gubitaka ili rizika u kasnijoj fazi, na primjer u obliku klauzula povraćaja ili, u slučaju osiguravajućeg sistema, klauzulom 'prvog gubitka', koju snosi banka (obično sa minimalno 10 %) i klauzulom 'djeljenje preostalih gubitaka', kroz koju banka učestvuje sa procentom (obično sa minimalnih 10 %) bilo kakvih dodatnih gubitaka¹⁵.
25. Kao opšte pravilo, što je manji početni doprinos, to je veća potreba za doprinosom akcionara u kasnijoj fazi, bilo u obliku konverzije državnih gubitaka u akcije banaka i/ili u obliku dodatnih kompenzacionih mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije prilikom procjene potrebe za restrukturacijom.

5.3. Usklađivanje podsticaja za banke koje učestvuju u umanjenju imovine sa ciljevima javne politike

26. Kao opšte pravilo, programi pomoći u sanaciji umanjene imovine treba da imaju period prijavljivanja ograničen do šest mjeseci od trenutka kada vlada pokrene program. Ovo će ograničiti podsticaje bankama da odlažu neophodno objavljivanje u nadi da će dobiti veći nivo pomoći u kasnijoj fazi i olakšaće brzo rješavanje problema banaka pre nego što ekonomski pad dodatno pogorša situaciju. Tokom šestomesečnog perioda, banke bi mogle da predstave pakete prihvatljivih sredstava koja će biti obuhvaćena mjerama pomoći za rasterećenje imovine, sa mogućnošću produženja¹⁶.
27. Biće potrebno osmisliti odgovarajući mehanizmi kako bi se osiguralo da banke kojima je najpotrebnije za rasterećenje imovine učestvuju u vladinim mjerama. Takvi mehanizmi mogli bi uključivati obavezno učešće u programu i trebali bi uključivati barem obavezno izvještavanje nadležnim vlastima. Obaveza svih banaka da prijave stepen svojih problema u kojem su pogođene problematične imovine doprinijela bi jasnom identifikovanju potreba i neophodnog obima šeme za rasterećenje imovine na nivou država članica.

¹²Poređenje knjigovodstvene vrijednosti imovine sa njihovom vrijednošću prenosa (tj. njihovom stvarnom ekonomskom vrijednošću).

¹³Zaštita akcionara obično ne bi trebalo da bude dozvoljena. Vidjeti odluke NN 39/08 (Danska, Pomoć za likvidaciju banke Roskilde) i NN 41/08 (Ujedinjeno Kraljevstvo, Pomoć za spasavanje kompanije Bradford & Bingley).

¹⁴Do ovoga može doći kada veličina banke ili vrsta aktivnosti ne dozvoljava administrativni ili sudski postupak ili njeno uredno zatvaranje bez opasnih sistemskih posledica po druge finansijske institucije ili za kreditiranje realnoj ekonomiji. U tom smislu, biće potrebno obrazloženje monetarne i/ili nadzorne vlasti.

¹⁵Drugi faktori, kao što je veća naknada, mogu uticati na odgovarajući nivo. Takođe treba napomenuti da dodatna nadoknada može nastati nekoliko godina nakon što je mjera uvedena i iz tog razloga doprinosi neizvejsnosti oko procjene umanjene vrijednosti imovine. Sa klauzulama o nadoknadi zasnovanim na prethodnoj procjeni, ovaj problem ne postoji.

¹⁶U slučaju imovine koja je navedena sa kasnijim rokom dospjeća.

28. Tamo gdje učešće nije obavezno, šema može da uključi odgovarajuće podsticaje (kao što su dodjela opcija ili prava postojećim akcionarima kako bi mogli učestvovati u budućem prikupljanju sopstvenog kapitala po povoljnim uslovima) kako bi se olakšalo ostvarivanje prava banaka, bez narušavanja načela transparentnosti i objavljivanja, pravedne procjene i dijeljenja tereta.
29. Učestvovanje nakon isteka šestomjesečnog roka za prijavu trebalo bi da bude moguće samo u izuzetnim i nepredvidivim okolnostima za koje banka nije odgovorna ¹⁷, i pod strožim uslovima, kao što su veće naknade državi i/ili veće naknade.
30. Pristup pomoći za rasterećenje imovine uvijek treba da bude podložan nizu ograničenja u ponašanju. Konkretno, banke primaoci treba da budu podložne zaštitnim mjerama kako bi se obezbijedilo da se efekti kapitala od pomoći koriste za pružanje kredita na adekvatan način da zadovoljava potražnju na komercijalnoj osnovi i bez diskriminacije, a ne za finansiranje strategije širenja (posebno akvizicija zdravih banaka) na štetu konkurencije.
31. Takođe treba razmotriti ograničenja u pogledu politike dividendi i plata rukovodilaca. Specifičan dizajn ograničenja ponašanja treba utvrditi na osnovu procjene srazmjernosti, uzimajući u obzir različite faktore koji mogu ukazivati na potrebu za restrukturisanjem (vidjeti Odeljak 6).

5.4. Pravo na imovinu

32. Prilikom određivanja obima imovine koja ispunjava uslove za pomoć, mora se postići ravnoteža između, postizanja neposrednog cilja finansijske stabilnosti i potrebe da se obezbijedi obnavljanje normalnog funkcionisanja tržišta na srednji rok. Imovina koja se obično nazivaju "toksičnom imovinom" (na primjer hartije od vrijednosti podržane hipotekom u SAD-u i povezani hedžing i derivati), koja su pokrenula finansijsku krizu i uglavnom postala nelikvidna ili podložna ozbiljnim ili je podložna ozbiljnom oštećenju, podstiču značajan dio neizvjesnosti i skepticizma u pogledu održivosti banaka. Ograničavanje opsega prihvatljivih sredstava na takvu imovinu bi smanjilo izloženost države mogućim gubicima i doprinijelo sprečavanju narušavanja konkurencije ¹⁸. Međutim, rizik od previše ograničene mjere je da možda neće biti dovoljna da obnovi povojeranje u bankarski sektor, s obzirom na razlike u specifičnim problemima sa kojima se suočavaju države članice i banke i stepen u kojem se problem umanjena već proširio na drugu imovinu. Ovo govori u prilog pragmatičnom pristupu, uključujući elemente fleksibilnosti, koji će obezbijediti da i druga imovina ima koristi od mjera pomoći u odgovarajućoj mjeri, gde je to propisno opravdano.
33. Da bi se spriječilo narušavanje konkurencije između država članica i unutar bankarskog sektora Zajednice i da bi se ograničili podsticaji za prekogranične banke da biraju između različitih nacionalnih mjera pomoći, neophodan je zajednički i koordinisani pristup Zajednice definiciji prihvatljivosti imovine za mjeru pomoći. Da bi se osigurala tačnost u definiciji usklađene imovine u državama članicama, trebalo bi utvrditi kategorije imovine („korpe“) koje odražavaju obim postojećih oštećenja. Detaljnije smjernice o definiciji ovih kategorija date su u Prilogu III. Ove kategorije imovine će olakšati

¹⁷ 'Nepredviđena okolnost' je okolnost koja se nikako nije mogla predvidjeti od strane uprave privrednog društva prilikom donošenja odluke da ne učestvuje u programu pomoći imovini tokom perioda prijavljivanja i koja nije rezultat nemara ili greške uprave privrednog društva ili odluka grupe kojoj pripada. 'Izuzetna okolnost' se shvata kao nešto izuzetno van aktuelne krize. Države članice koje žele da pozovu na takve okolnosti treba da obavijeste Komisiju o svim neophodnim informacijama.

¹⁸ Ovo je očigledno pristup koji su SAD zauzele prema Sitigrupi i Banki Amerike.

poređenje banaka i njihovih profila rizika širom Zajednice. Države članice će zatim morati da odluče koje kategorije imovine će uključiti i u kojoj mjeri, shodno pregledu Komisije o obimu umanjenja predmetne imovine.

34. Trebalo bi razviti uravnotežen pristup kako bi se državama članicama na čiji bankarski sektor dodatno utiču i drugi faktori takvog značaja da ugrožavaju finansijsku stabilnost (kao što je pucanje balona na sopstvenom tržištu nekretnina) i omogućilo da proširi opravdanost na strogo definisane kategorije imovine koje odgovaraju sistemskom riziku, uz odgovarajuće obrazloženje i bez kvantitativnih ograničenja.
35. S obzirom na raznolikost okolnosti i banaka u različitim državama članicama, dodatna fleksibilnost bi se mogla obezbijediti rasterećenjem banaka od umanjene imovine koja prevazilazi kriterijume i opravdanosti navedene u prethodnim stavkama 32, 33 i 34, bez potrebe za posebnim obrazloženjem, za najviše 10-20% ukupne imovine banke uključene u mehanizam za pomoć. Međutim, imovina koja se trenutno ne može smatrati umanjenom ne bi trebalo da bude uključena u program pomoći. Rasterećenje imovine ne bi trebalo da postane neograničeno osiguranje od budućih recesionih efekata.
36. Kao opšte pravilo, što je više kriterijuma opravdanosti i što je veći udio pogođene imovine u portfoliju banke, to su mjere restrukturiranja i podršku potrebne kako bi se izbjeglo prekomijerno narušavanje konkurencije. U svakom slučaju, Komisija neće smatrati opravdanim mjere pomoći za imovinu koja je proknjižena u bilans stanja banke primaoca nakon roka koji prethodi objavljivanju programa pomoći¹⁹. U suprotnom, došlo bi do selekcije imovine i neprihvatljivog moralnog rizika, podsticanjem banaka da se uzdrže od pravilne procijene rizika u budućem kreditiranju i drugim investicijama, čime bi se ponavljale iste greške koje su dovele do trenutne krize²⁰.

5.5. Procijena rasterećenje imovine i određivanje cijena

37. Ispravan i dosljedan pristup procjeni imovine, uključujući složeniju i manje likvidnu imovinu, neophodan je za sprečavanje prekomjernih poremećaja konkurencije i izbegavanje trke u subvencijama između država članica. Da bi se obezbijedila maksimalna efikasnost mjera za rasterećenje imovine i smanjio rizik od poremećaja i štetne selekcije, posebno od strane prekograničnih banaka, vrednovanje treba vršiti prema zajedničkoj metodologiji definisanoj na nivou Zajednice i koju Komisija koordinira prethodnom analizom u svim državama članicama. Pod uslovom da su podjednako transparentne, alternativne metodologije mogu se razmotriti u specifičnim okolnostima, na primjer u vezi sa blagovremenom dostupnošću relevantnih podataka. U svakom slučaju, banke koje ispunjavaju uslove trebalo bi da procjene svoje portfolije na dnevnoj bazi i redovno to otkrivaju nacionalnim i nadzornim organima.
38. Tamo gdje se procjena vrijednosti imovine čini posebno složenom, mogu se razmotriti alternativni pristupi, poput osnivanja 'dobre banke' gdje bi država kupila dobru imovinu umjesto umanjene imovine. Javno vlasništvo nad bankom (uključujući nacionalizaciju) moglo bi biti alternativna opcija, s ciljem da se procjena vrši tokom vremena u kontekstu njenog restrukturiranja ili zatvaranja u

¹⁹ Komisija generalno smatra da će zajednički i objektivni rok, kao što je kraj 2008. godine, obezbijediti jednake uslove za sve banke i države članice.

²⁰ Ako je potrebno, državna pomoć vezana za rizike buduće imovine može se utvrditi na osnovu Saopštenja o garancijama i Privremenog okvira.

prihvatljivom vremenskom roku, čime bi se eliminisala svaka nesigurnost u vezi sa stvarnom vrijednošću predmetne imovine ²¹.

39. Kao prva faza, imovina treba da se procjeni na osnovu njene trenutne tržišne vrijednosti, kad god je to moguće. Uopšteno govoreći, svaki prenos imovine obuhvaćen šemom po procjeni koja premašuje tržišnu cijenu smatraće se državnom pomoći. Međutim, trenutna tržišna vrijednost može biti prilično udaljena od knjigovodstvene vrijednosti te imovine u trenutnim okolnostima, ili nepostojeća u odsustvu tržišta (za neku imovinu vrijednost može zapravo biti čak nula).
40. Kao druga faza, vrijednost koja se pripisuje umanjenoj imovini u kontekstu programa pomoći za rasterećenje imovine ('vrijednost prenosa') neizbježno će biti iznad trenutnih tržišnih cijena kako bi se postigao efekat pomoći. Da bi se obezbijedila opravdanost u procijeni usklađenosti pomoći, Komisija bi uzela u obzir vrijednost prenosa koja odražava osnovnu ekonomsku vrijednost imovine na duži rok ('stvarna ekonomska vrednost'), na osnovu osnovnih novčanih tokova i dužih vremenskih perioda, što je prihvatljiva referentna vrijednost koja ukazuje na usklađenost iznosa pomoći kao minimum koji je neophodan. Da bi se dobila približna slika o stvarnoj ekonomskoj vrijednosti imovine koja je toliko složena da je nemoguće napraviti pouzdanu projekciju njihovog razvoja u bližoj budućnosti, na ove kategorije imovine moraće se primijenjivati jedinstvena stopa amortizacije.
41. Shodno tome, vrijednost prenosa za kupovinu imovine ili garancije imovine ²² treba da se zasniva na njihovoj stvarnoj ekonomskoj vrijednosti. Pored toga, treba obezbijediti adekvatnu naknadu za državu. Tamo gdje države članice smatraju da je potrebno koristiti transfernu vrijednost imovine koja prevazilazi njihovu realnu ekonomsku vrijednost i — posebno da bi se izbegla tehnička nesolventnost — element pomoći sadržan u mjeri je proporcionalno već. Ovo se može prihvatiti samo ako je praćeno fundamedalnim restrukturisanjem i uvođenjem uslova koji predviđaju povraćaj ove dodatne pomoći u kasnijoj fazi, na primijer putem mehanizma za povraćaj sredstava.
42. Proces procjene, kako u smislu tržišne i stvarne ekonomske vrijednosti, tako i u smislu državne naknade, treba da se pridržava vodećih načela i procesa navedenih u Prilogu IV.
43. Prilikom procijene metoda za vrijednovanje koje države članice koriste za mjere ublažavanja i njihove primijene u pojedinačnim slučajevima, Komisija će se konsultovati sa stručnim grupama za procijenu. Komisija će se takođe oslanjati na znanje i iskustvo postojećih tijela na nivou Zajednice kako bi se obezbijedila opravdanost metodologija vrijednovanja²³.

5.6. Upravljanje imovinom koja je predmet mijera pomoći

44. Od više opcija navedenih u Odjeljku 3 i Prilogu II, države članice treba da izaberu najprikladniji model za rasterećenje imovine banaka, u zavisnosti od složenosti problema umanjene imovine, situacije pojedinačnih banaka i budžetskih razmatranja. Cilj kontrole državne pomoći je da obezbijedi da

²¹ To je slučaj ako, na primjer, država mijenja državne obveznice po nominalnoj vrijednosti za imovinu, ali istovremeno dobija uslovne dugoročne opcije (varante) na kapital banke, čija će vrijednost zavisiti od konačne prodajne cijene umanjene imovine.

²² U slučaju garantne mjere, prenosna vrijednost se podrazumijeva kao osigurani iznos.

²³ Komisija će iskoristiti svoje pravo da se konsultuje sa stručnim grupama o procjeni vrijednosti, kao i u drugim postupcima državne pomoći gdje može da pribegne mišljenjima stranih stručnjaka.

karakteristike izabranog modela budu osmišljene tako da obezbijede jednak tretman i spriječe narušavanje konkurencije.

45. Iako se specifični aranžmani cijena za mjere pomoći mogu razlikovati, njihove posebne karakteristike ne bi trebalo da imaju značajan uticaj na adekvatnu podijelu troškova između države i banaka primalaca. Što se tiče tačne procijene, cjelokupni finansijski mehanizam kompanije za upravljanje imovinom, garancija privrednog društva ili hibridno rješenja trebalo bi da obezbijedi da banka snosi jednak dio gubitaka. U tom smislu, mogu se uzeti u obzir tačke o povraćaju sredstava. U suštini, sve šeme treba da obezbijede da banke primaoci snose gubitke nastale prilikom prenosa imovine (vidijeti ispod stav 50 i fusnotu 10).
46. Bez obzira na model, kako bi se olakšala kocentracija banke na obnavljanje njene održivosti i sprečili sukobi interesa, neophodno je obezbijediti jasno funkcionalno i organizaciono razdvajanje između banke primaoca i umanjene imovine, posebno u pogledu njihovog menadžmenta, zaposlenih i klijenata.

5.7. Proceduralni aspekti

47. Prilog V pruža detaljna uputstva o implikacijama ovih smjernica za postupke državne pomoći, kako u pogledu početnog obavještenja o pomoći, tako i, gdje je to potrebno, za procijenu planova restrukturiranja.

6. DODATNE MJERE — RESTRUKTURISANJE I OBNAVLIJANJE ODRŽIVOSTI

48. Načela i uslovi utvrđeni u Odeljku 5 utvrđuju okvir za dizajniranje mjera za rasterećenje imovine u skladu sa pravilima državne pomoći. U trenutnom kontekstu, pravila državne pomoći imaju za cilj da obezbijede minimalnu i uglavnom distorzionu podršku za rješavanje rizika banaka primalaca povezanog sa određenim kategorijama imovine, sa ciljem pripreme čvrste osnove za obnavljanje dugoročne održivosti bez dodjele državne pomoći. Iako je tretman umanjene imovine u skladu sa gore navedenim načelima neophodan korak ka obnavljanju održivosti banaka, jer on sam po sebi nije dovoljan da bi se postigao ovaj cilj. Da bi se izbjeglo ponavljanje takvih problema i obezbijedila održiva profitabilnost, u interesu je banaka da preduzmu neophodne mjere u zavisnosti od svoje specifične situacije i karakteristika.
49. Prema pravilima o državnoj pomoći, a posebno pomoći za spasavanje i restrukturiranje, takvo rasterećenje imovine predstavlja strukturnu operaciju i zahtijeva pažljivu procijenu tri uslova: i) adekvatno učešće primaoca u troškovima umanjene imovine; ii) odgovarajuće mjere za obnavljanje održivosti i iii) preduzimanje neophodnih kontramjera za narušavanje konkurencije.
50. Prvi uslov je obično ispunjen kada su ispunjeni zahtjevi navedeni u Odeljku 5, posebno u pogledu obeljudanjivanja, procijene, određivanja cijena i podijelu tereta. Ovo bi trebalo da obezbijedi da primalac učestvuje barem u punim gubicima nastalim u prenosu imovine na državu. Tamo gde je to fizički nemoguće, pomoć se i dalje može odobriti, po izuzeću, ali uz stroge zahtjeve koji se odnose na druga dva uslova.
51. Zahtjevi za obnavljanje održivosti i potreba za ispravljanjem poremećaja konkurencije biće određeni od slučaja do slučaja. Što se tiče drugog uslova, potrebe za obnavljanjem dugoročne održivosti, treba napomenuti da oslobađanje od štete može doprinijeti postizanju ovog cilja. Nakon potpune procijene

i uzimajući u obzir moguće faktore rizika²⁴, pregled održivosti trebalo bi da potvrdi trenutnu i buduću adekvatnost kapitala banke.

52. Nakon početnog odobrenja mjera za rasterećenje imovine, procjena Komisije o obimu neophodnog restrukturiranja zasnivaće se na slijedećim kriterijumima: kriterijumi utvrđeni u Saopštenju o dokapitalizaciji finansijskih institucija u trenutnoj finansijskoj krizi: ograničavanje pomoći na neophodni minimum i mjere zaštite od nepotrebnog narušavanja konkurencije, udio imovine banke koja je predmet olakšanja, cijena prenosa imovine u poređenju sa tržišnom cijenom, specifične karakteristike dodijeljenog olakšanja imovine, puni obim rizika kojem je država izložena u vezi sa imovinom date banke, ponderisan rizikom, priroda i porijeklo problema banke primaoca i stabilnost poslovnog modela i investicione strategije banke. Da bi se stekla jasna slika o situaciji banke primaoca, Komisija će takođe uzeti u obzir sve dodatne državne garancije ili dodijeljenu državnu dokapitalizaciju²⁵.
53. Da bi se postigla dugoročna održivost, banka mora biti u stanju da opstane bez državne pomoći, što podrazumijeva jasnu šemu za povraćaj primljenog državnog kapitala i povlačenje državnih garancija. U zavisnosti od zaključaka procijene, restrukturiranje će morati da obuhvati temeljan pregled poslovanja i strategije banke, uključujući fokusiranje na njenu osnovnu djelatnost, preorijentaciju poslovnog modela, zatvaranje ili prodaju poslovnih jedinica/filijala, promijena u upravljanju imovinom i obavezama i druge promijene.
54. Potreba za detaljnim restrukturiranjem se podrazumijeva kada je rezultat odgovarajuće procijene oštećene imovine, sprovedene u skladu sa načelama utvrđenim u Odeljku 5.5 i Prilogu IV, negativna kapitalna/tehnička nesolventnost bez intervencije države. Ponovljeni zahtjevi za pomoć i odstupanja od opštih načela utvrđenih u Odeljku 5 obično ukazuju na potrebu za takvim dubinskim restrukturiranjem.
55. Uzimajući u obzir specifičnosti situacije svakog primaoca, detaljno restrukturiranje će biti neophodno i kada je banka već primila državnu pomoć, u bilo kom obliku, koja je namenjena izbjegavanju ili pokrivanju gubitaka ili koja u cijelini prelazi 2% rizično ponderisane aktive banke²⁶.
56. Vremenski okvir obaveznih mjera za obnavljanje održivosti uzeće u obzir specifičnu situaciju pogođene predmetne banke, kao i opštu situaciju cijelog bankarskog sektora, bez nepotrebnog odlaganja neophodnih promijena.
57. Treće, obim neophodnih kompenzacionih mjera treba razmotriti na osnovu narušavanja konkurencije koji je izazvan dodijeljenoj pomoći. To može uključivati otpuštanja ili prodaju profitabilnih odijeljenja ili podružnica, ili obavezu ograničavanja komercijalne ekspanzije.

²⁴ U mjeri u kojoj je to primijenljivo, biće neophodno poštovati i kriterijume navedene u stavu 40 Saopštenja o dokapitalizaciji finansijskih institucija u trenutnoj finansijskoj krizi: ograničavanje pomoći na neophodni minimum i mjere zaštite od nepotrebnog narušavanja konkurencije.

²⁵ Za banke koje su već predmet plana restrukturiranja kao rezultat već dodijeljene državne pomoći, plan će morati blagovremeno da uzme u obzir novu mjeru i da predvidi sve opcije, od restrukturiranja do zatvaranja odgovarajućim redosledom.

²⁶ Za potrebe ovog stava, učešće u odobrenim šemama kreditnih garancija neće se uzimati u obzir kada se garancija ne koristi za pokrivanje gubitaka.

58. Potreba za kompenzacionim mjerama će se pretpostaviti ako banke primaoci ne ispune uslove navedene u Odjeljku 5, a posebno one koje se odnose na objelodanjivanje, vrijednovanje, cijene i djeljenje troškova.
59. Komisija će procijeniti obim neophodnih kompenzacionih mjera u zavisnosti od procijene narušavanja konkurencije izazvanih dodjelom pomoći, a posebno na osnovu slijedećih faktora: ukupnog iznosa pomoći, uključujući mjere garancije i dokapitalizacije; obima umanjene imovine na koju je mjera uticala; stope gubitaka povezanih sa imovinom; ukupne stabilnosti banke; profila rizika imovine za pomoć; kvaliteta upravljanja rizicima banke; nivoa koeficijenata solventnosti u odsustvu pomoći; tržišne pozicije banke primaoca i narušavanja konkurencije koje proizilaze iz kontinuiranih tržišnih aktivnosti banke; i uticaja pomoći na strukturu bankarskog sektora.

7. ZAVRŠNE ODREDBE

60. Komisija primenjuje ovo Saopštenje od 25. februara 2009. godine, na dan kada je u načelu saglasila njen sadržaj, imajući u vidu finansijski i ekonomski kontekst koji je zahtevao hitnu akciju.

PRILOG I

Uputstva Eurosistema o mjerama podrške imovini za banke

Evrosistem je postavio sedam vodećih načela za banke u vezi sa mjerama podrške imovini:

1. Prihvatljivost institucija — samo na njihov zahtjev, sa prednošću datim institucijama sa velikim obimom umanjene imovine u posebno teškim situacijama;
2. relativno široka definicija prihvatljivosti imovine;
3. transparentna procijena privatljivosti imovine, zasnovana na skupu pristupa i kriterijuma zajedničkih za sve države članice, na osnovu stručnih mišljenja trećih strana, korišćenje modela sa mikroekonomskim elementima za procijenu ekonomske vrijednosti očekivanih gubitaka i njihove vjerovatnoće, i, tamo gdje je procijena tržišne vrijednosti posebno teška ili gdje situacija zahtijeva brzu akciju, primijena specifičnih faktora za smanjenje knjigovodstvene vrijednosti imovine;
4. adekvatan stepen dijeljenja rizika kao neophodan element svake šeme kako bi se ograničili troškovi za vladu, pružili odgovarajući podsticaji učesnicima i održala ravnoteža među tim institucijama;
5. dovoljno dug period trajanja programa podrške sredstvima, koji će možda odgovarati strukturi dospelosti prihvatljivih sredstava;
6. upravljanje institucijama koje bi trebalo da se nastave voditi prema poslovnim načelama, i favorizovanje planova koji predviđaju dobro definisane strategije izlaska; i
7. uslovljenost javnih subvencija nekim mjerljivim kriterijumima, poput obaveza da se nastavi sa pružanjem kredita u skladu sa komercijalnim kriterijumima kako bi se adekvatno zadovoljila potražnja.

PRILOG II

Različiti pristupi rasterećenju imovine i pribjegavanje rješenju „loše banke“, isprobani u SAD, Švedskoj, Francuskoj, Italiji, Njemačkoj, Švajcarskoj i Republici Češkoj

I. Mogući pristupi

U načelu, mogu se razmotriti dva opšta pristupa upravljanju imovinom koja je predmet oslobođenja od poreza:

1. odvajanje umanjeme imovine od dobre imovine unutar banke ili u bankarskom sektoru u cijelini. Postoji nekoliko varijanti ovog pristupa. Za svaku banku mogla bi se osnovati kompanija za upravljanje imovinom (loša banka ili generalna garancija), preko koje bi se umanjena imovina prenijela na posebno pravno lice, pri čemu bi imovinom nastavila da upravlja pogođena banka ili posebno lice, a eventualni gubici bi se delili između „dobre banke“ i države. Drugo rješenje je da država osnuje posebnu instituciju (često nazivanu „agregatorska banka“) koja bi otkupila umanjenu imovinu banke ili bankarskog sektora u cijelini, čime bi se bankama omogućilo da nastave svoje normalne aktivnosti kreditiranja bez rizika od amortizacije imovine. Ovaj pristup takođe podrazumeva preliminarnu nacionalizaciju, putem koje država preuzima kontrolu nad nekoliko ili svim bankama u sektoru prije nego što odvoji njihovu dobru od loše imovine.
2. šema garantovanja imovine u kojoj banke drže umanjenu imovinu u svojim bilansima stanja, ali imaju koristi od državne garancije za pokrivanje gubitaka. U slučaju garantovane imovine, umanjena imovina ostaje u bilansima stanja banaka, koje dobijaju državnu garanciju za neke ili sve gubitke. Jedna od teškoća ove šeme je određivanje premije garancije za heterogenu i složenu imovinu, koja u načelu treba da odražava kombinaciju vrijednovanja i karakteristika rizika garantovane imovine. Još jedan problem sa šemama garantovanja je teškoća njihove tehničke primijene u situacijama kada je garantovana imovina raspoređena na veliki broj banaka, a ne kada bi bila koncentrisana u nekoliko većih banaka. Konačno, činjenica da garantovana imovina ostaje u bilansima stanja banaka može dovesti do sukoba interesa i ukloniti važan psihološki efekat jasnog razlikovanja dobrih banaka od loše imovine.

II. Iskustvo sa lošim bankama

U Sjedinjenim Američkim Državama 1989. godine je osnovana Korporacija za rješavanje problema (KRP), kao kompanija za upravljanje državnom imovinom. KRP je imala zadatak da likvidira imovinu (prvenstveno nekretnine, uključujući hipoteke) koja je pripadala udruženjima za štednju i kreditnim udruženjima („S&L“) koje je Kancelarija za nadzor štednje proglasila bankrotom nakon krize štednje i kredita (1989–1992). KRP je takođe preuzela garantne funkcije bivšeg Odbora za federalne stambene kredite. Između 1989.godine i sredine 1995. godine, Korporacija za rješavanje problema zatvorila je ili konvertovala 747 udruženja za štednju sa imovinom od ukupno 394 milijarde dolara. 1995. godine njene odgovornosti su prenijete na Fond za osiguranje udruženja za štednju Federalne korporacije za obezbijeđenje depozita. Ukupni troškovi za poreske obveznike procenjeni su na 124 milijarde dolara po kursu iz 1995. godine.

KRP je sprovodio svoje poslovanje kroz takozvane „programe partnerstva u kapitalu“. Svi ovi programi su podrazumijevali da privatni partner stiče dijelimični udio u grupi imovine. Zadržavanjem udjela u portfoliju imovine, KRP je mogao da iskoristi izuzetno visoke prinose koje su dobijali portfolio investitori. Pored toga,

partnerstva u kapitalu su omogućila KRP-u da iskoristi napore upravljanja i likvidacije svojih privatnih partnera, a struktura je pomogla da se podsticaji usklade na viši nivo nego što bi to obično postojalo u odnosu načelal-izvođač. Različite vrste partnerstava u kapitalu su slijedeće: Višestruki investicioni fond (komanditsko i selektovano partnerstvo, portfolio neidentifikovane imovine), hipotekarni fondovi serije N i serije S (aukcija portfolija identifikovane imovine), zemljišni fond (ostvarivanje profita od dugoročne rehabilitacije i razvoja zemljišta) i JDC partnerstvo (izbor generalnog partnera prema metodi „konkursa ljepote“ za neobezbeđenu i sumnjivu imovinu).

U Švedskoj su, kao dio politike za prevazilaženje finansijske krize od 1992 do 1993. godine, osnovane dvije kompanije za upravljanje imovinom banaka (DUBB), Sekurum i Retriva, radi upravljanja nenaplativim kreditima finansijskih institucija. Imovina pogođenih banaka podeljena je na „dobru“ i „lošu“, a ova druga je prebačena na jednu od dve kompanije za upravljanje imovinom, uglavnom Sekurum. Jedna od karakteristika švedskog programa bila je da se banke primoraju da u potpunosti otkriju očekivane gubitke i da utvrde realne vrijednosti za nekretnine i drugu imovinu. U tom cilju, organ za finansijski nadzor pooštrio je svoja pravila za određivanje mogućih gubitaka po kreditima i za procijenu vrijednosti nekretnina. Da bi se dobila jedinstvena procijena vrijednosti nekretnina banaka koje se prijavljuju za pomoć, banka je osnovala odbor za procijenu, sastavljen od stručnjaka iz oblasti nekretnine. Procjenom je identifikovano niske tržišne vrijednosti, što je pomoglo da se efikasno odrede minimalne vrijednosti imovine. Pošto učesnici na tržištu nisu očekivali da će cijene pasti ispod ovog nivoa, trgovanje se nastavilo¹. Dugoročno gledano, dva privredna ruštva za upravljanje imovinom banaka pokazale su se uspješnim u smislu da su budžetski troškovi podrške finansijskom sistemu uglavnom bili uravnoteženi prihodima koje su ove kompanije ostvarile od likvidacije svojih portfolija.

Devedesetih godina prošlog vijeka u Francuskoj je osnovano tijelo, koje je koristilo neograničenu institucionalnu državnu garanciju, kako bi preuzelo i postepeno likvidiralo lošu imovinu Kredi Lione banke. „Loša“ banka je finansirala akviziciju imovine putem kredita koji je odobrila Kredi Lione. Ovim je izbjegnuto evidentiranje gubitaka na imovini i oslobođen kapital jednak rizično ponderisanoj aktivi, jer je, s obzirom na državnu garanciju, kredit odobren „lošoj“ banci bio bez rizika. Komisija je odobrila opciju „loše“ banke kao pomoć za restrukturiranje. Glavna karakteristika ovog modela je jasna razlika između „oporavljene“ i „loše“ banke kako bi se izbjegao sukob interesa i klauzula o „čekanju boljih vremena“, koja se primijenjuje na profit oporavljene banke u korist države. Banka je uspješno privatizovana nekoliko godina kasnije. Međutim, prenos imovine na „lošu“ banku po knjigovodstvenoj vrijednosti oslobodio je akcionare odgovornosti za gubitke i vremenom se pokazao preskupim za državu.

Nekoliko godina kasnije, u Italiji, Banko di Napoli je podijeljena na „lošu“ i banku koja je dobila finansijsku pomoć, nakon što su postojeći akcionari preuzeli gubitke, a Ministarstvo finansija ju je dokapitalizovalo do nivoa neophodnog za njenu solventnost. Banko Napoli je finansirala akviziciju diskontovane, ali i dalje umanjene imovine, putem kredita koji je garantovala Centralna banka, a sekundarno garantovalo Ministarstvo finansija. Banka koja je dobila finansijsku pomoć je privatizovana godinu dana kasnije. Kao i u slučaju Kredi Lione, nije bilo direktnih budžetskih troškova osim dokapitalizacije banaka za akviziciju loše imovine.

¹ Ovo je u oštrom kontrastu s japanskom politikom koja postavlja previsoke vrijednosti za 'loše' aktive, što je dovelo do zamrzavanja tržišta nekretnina gotovo na deceniju.

Njemačka je nedavno primjenila blaži model „loše“ banke kako bi riješila problem loše imovine u Landesbankama. U slučaju SachsenLB, primlaca pomoći je prodat kao aktivna kompanija nakon što je 17,5 miliona eura loše imovine prebačeno u društvo sa posebnom namijenom (SPV) radi držanja imovine do dospijea. Bivši vlasnici, pokrajina Saksonija, izdali su garanciju koja pokriva gubitke oko 17% nominalne vrijednosti, što je stres testom smatrano kao apsolutni maksimalni mogući gubitak (najbolji scenario je 2%). Novi vlasnik je preuzeo veći dio refinansiranja i pokrio preostali dio rizika. Minimalni iznos pomoći koji se smatra kao najlošiji scenario od oko 4%. U slučaju WestLB, portfolio imovine vrijedan 23 milijarde eura prebačen je u PSC sa državnom garancijom od 5 milijardi eura za finansiranje konačnih gubitaka i zaštitu bilansa stanja od prilagođavanja vrijednosti imovine prema MSFI (Međunarodni standard finansijskog izveštavanja). Ovo je omogućilo WestLB da zaštiti svoj bilans stanja od tržišnih fluktuacija imovine. Državi je plaćena garantna naknada od 0,5%. Opšta garancija još nije istekla i smatra se državnom pomoći.

U Švajcarskoj je vlada osnovala novi fond na koji je UBS prenijela portfelj toksičnih sredstava čiju je vrijednost utvrdila treća strana. Da bi obezbijedila finansiranje ovog fonda, Švajcarska je prvo uložila kapital u UBS (u obliku hartija od vrijednosti koje se mogu pretvoriti u akcije UBS-a), koje je UBS odmah otpisao iz svog bilansa stanja i prebacio u fond. Ostatak finansiranja Fonda obezbeđen je zajmom Švajcarske narodne banke.

Krajem 1990-ih godina, uslovi pod kojima su češke banke odobravale kredite privrednim društvima bili su veoma liberalni. Češke banke su zbog toga teško patile i morala ih je spasavati vlada. Da bi se obnovio bankarski sistem, bilansi stanja banaka su nekoliko puta čistili.

U februaru 1991. godine, češka vlada je osnovala konsolidacionu banku (Konsolidační banka, KOB) kako bi preuzela od bankarskog sektora loše kredite akumulirani prije 1991. godine — poput onih nasleđenih iz centralno planirane ekonomije, naročito onih povezanih za trgovinom sa bivšim socijalističkim zemljama. U septembru 2001. godine, ova specijalna banka je preoblikovana u agenciju, koja je takođe trebalo da preuzme loše kredite povezane sa „novim inovativnim kreditima“ (posebno takozvane privatizacije, neproduktivne i prevarantske kredite).

Od 1991. godine, veće banke su oslobođene loših kredita, a od 1994. godine naporu su usmijereni na manje banke. Konkretno, bankrot Kreditne banke u avgustu 1996. godine i kasnije djelimično povlačenje depozita iz Agrobanke potresli su češki finansijski sistem. Ovi programi su doveli do privremenog povećanja državnog udjela u bankama tek 1995. godine i ponovo 1998. godine, zbog oduzimanja licence Agrobanci. Ukupno gledano, državni udio u bankama je porastao sa 29% u 1994. na 32% do kraja 1995. godine.

Pored toga, 1997. godine je odobren program stabilizacije za podršku malim bankama. U svom osnovnom obliku, sastojao se od zamjene problematične imovine za likvidnost, u iznosu do 110% kapitala svake banke učesnice, kupovinom problematične imovine od posebno stvorene kompanije pod nazivom „Česká finanční“, koja je potom preprodavala preostalu imovinu tokom perioda od 5 do 7 godina. Šest banaka se prijavilo za učešće u programu, ali je pet od njih isključeno nakon što nijesu ispunile njegove kriterijume i potom su prestale sa radom. Kao rezultat toga, program stabilizacije nije bio uspješan i obustavljen je.

Do kraja 1998. godine, izdato je 63 bankarske licence (od njih 60 izdato je do kraja 1994. godine). Zaključno sa krajem septembra 2000. godine, 41 banka i filijala stranih banaka nastavila je sa poslovanjem, 16 je bilo predmet vanrednih postupaka (8 u likvidaciji i još 8 u stečajnom postupku), 4 su se spojile sa drugim bankama, a jednoj stranoj banci je oduzeta licenca jer nije započela nikakve operacije. Od preostalih 41

institucija (uključujući i CKA), 15 su bile banke pod lokalnom kontrolom, a 27 pod stranom kontrolom, uključujući filijale i strane podružnice.

U maju 2000. godine stupili su na snagu izmijenjeni Zakon o stečaju i likvidaciji i Zakon o javnim aukcijama, što je doprinjelo ubrzanju stečajnih postupaka i usklađivanju prava povjerilaca i dužnika što je omogućilo specijalizovanim kompanijama ili pravnim licima da djeluju kao stečajni upravnici u stečajnim postupcima i omogućilo vansudsko rješavanje sporova.

PRILOG III

Definicija kategorija („grupe“) prihvatljive imovine i potpuno iznošenje informacija u vezi sa umanjenom imovinom, kao i cjelokupnim poslovanjem banke

I. Definisanje kategorija („grupe“) prihvatljive imovine

Definicija grupe umanjene finansijske imovine banaka trebalo bi da bude zajednički imenilac, zasnovan na već postojećim kategorijama koje se koriste za:

1. prudencijalno izvještavanje i procjenu vrijednosti (Bazelski stub 3 = Direktiva o kapitalnim zahtjevima (CRD) Prilog XII; FINREP i COREP)
2. finansijsko izvještavanje i procjena vrijednosti (posebno IAS 39 i IFRS 7);
3. Specijalizovano *ad hok* izvještavanje o kreditnoj krizi: razvoj transparentnosti Međunarodnog monetarnog fonda, Forum za finansijsku stabilnost, Rubinija i Komiteta evropskih bankarskih supervizora - CEBS.

Prilikom definisanja grupe imovine, korišćenje zajedničkog imenioca iz postojećih kategorija izvještavanja o imovini i procjene vrijednosti će:

1. ukloniti svako dodatno opterećenje izvještavanja za banke;
2. omogućiti procjenu grupe umanjene imovine pojedinačnih banaka na osnovu procijena Zajednice i globalno (što može biti relevantno za određivanje „ekonomske vrijednosti“ u datom trenutku); i
3. obezbijediti objektivne (testirane) referentne tačke za procjenu obezvrijeđene imovine.

Imajući u vidu prethodno, Komisija predlaže slijedeće grupe finansijske imovine kao polazne tačke za određivanje „ekonomske vrijednosti“ i olakšice za oštećenu imovinu:

Tabela 1

I.						
Strukturirano finansiranje/sekjuritizovani proizvodi						
	Vrsta proizvoda	Računovodstvena kategorija	Osnova za procjenu šeme			Komentari
			Tržišna vrijednost	Ekonomska vrijednost	Vrijednost prenosa	
1	RMBS	FVPL/AFS ¹				Dalje podijeljeno po: geografskom područja, starost
2	CMBS	FVPL/AFS				

¹ FVPL = Fer vrijednost kroz profit i gubitak = potrošački portfolio + opcija fer vrijednosti); AFS = dostupno za prodaju, HTM = Držano do dospelosti, L&R = krediti i potraživanja

3	CDO	FVPL/AFS				tranši, ocjene, sub-prim ili Alt-A imovina, ili druge osnovne imovine, dospelost/izdanje, rezervi i amortizacije.
4	ABS	FVPL/AFS				
5	Corporate debt	FVPL/AFS				
6	Other loans	FVPL/AFS				
Ukupno						
II.						
Nesekjuritozovani krediti						
	Vrsta proizvoda	Računovodstvena kategorija	Osnova za procjenu šeme			Komentari
			Troškovi ²	Ekonomska vrijednost	Vrijednost prenosa	
7	Poslovni	HTM/L&R	Trošak			Dalje podijeljeno po: geografskom područja, starost tranši, ocjene, sub-prim ili Alt-A imovina, ili druge osnovne imovine, dospelost/izdanje, rezervi i amortizacije.
8	Stambeni	HTM/L&R	Trošak			
9	Ostali lični	HTM/L&R	Trošak			
Ukupno						

² Trošak označava knjigovodstvenu vrijednost kredita umanjenu za ispravku vrijednosti imovine.

II. Potpuno izvještavanje o umanjenoj imovini i povezanih poslovnih aktivnosti

Na osnovu grupa imovine navedenih u Tabeli 1, informacije o umanjenoj imovini banke koja je predmet oslobađanja od štete trebalo bi da budu predstavljene sa dodatnim objašnjenjima kako je preporučeno u koloni „Komentari“ u Tabeli 1.

Na osnovu dobrih praksi koje su primjećene od Komiteta evropskih bankarskih supervizora³ CEBS) objavljivanje aktivnosti na koje utiče narušavanje tržišta i informacije o aktivnostima banaka u vezi sa umanjenom imovinom, koje će biti uključene u pregled održivosti, moglo bi se strukturirati na sljedeći način:

Tabela 2

Dobre prakse primjećene od CEBS-a	Grupa viših zvaničnika za nadzor (SSG): Zaključci najbolje prakse
Poslovni model	
- Opis poslovnog modela (odnosno. razlog za učešće u aktivnostima i doprinos u procesu stvaranja vrijednosti) i, ako je primijenljivo, izvršene promjene (npr. kao rezultat krize). - Opis strategija i ciljeva. - Opis važnosti aktivnosti i doprinosa u poslovanju (uključujući kvantitativnu analizu). - Opis vrste aktivnosti, uključujući opis instrumenata, kao i njihovog funkcionisanja i kvalifikacionih kriterijuma koje proizvodi/investicije moraju ispuniti. - Opis uloge i obima uključenosti institucije, uključujući njene obaveze i odgovornosti.	- Aktivnosti (SPE)⁴ - Priroda izlaganja (sponzor, likvidnost i/ili pružalac kreditnog poboljšanja) (SPE). - Kvalitet diskusije o politici (LF).
Rizici i upravljanje rizikom	
- Opis prirode i obima rizika koji se javljaju u vezi sa aktivnostima i instrumentima.	

³ Izvor: Izvještaj CEBS-a (Odbora evropskih bankarskih supervizora) o transparentnosti banaka u vezi sa aktivnostima i proizvodima pogođenim nedavnim tržišnim poremećajima, 18. jun 2008. godine

⁴ U SSG izvještaju, svaka karakteristika odnosi se na određenu vrstu SPE-a ili na sve njih u cjelini, i to: SPE (subjekti posebne namjene – uopšteno), LF (finansiranje putem zaduženja – leveraged finance), CMB (hartije od vrijednosti obezbijeđene komercijalnim hipotekama), O (ostale izloženosti u vezi sa subprime i Alt-A kreditima) i CDO (kolateralizovane dužničke obaveze).

- Opis praksi upravljanja rizikom koji su relevantni za aktivnosti, bilo kakvi identifikovani nedostaci kao i korektivne mjere koje su preduzete za njihovo rješavanje. - Posebna pažnja treba da se posveti riziku likvidnosti u trenutnoj krizi.	
Uitcaj krize na rezultate	
- Kvalitativni i kvantitativni opis rezultata, sa naglaskom na gubitke (ako je primjenljivo) i otpise koji utiču na rezultate. - Raspodjela gubitaka od umanjenja vrijednosti po vrsti proizvoda i instrumenata pogođenih krizom (CMBS, RMBS, CDO, ABS i LBO dalja raspodijela po različitim kriterijumima). - Opis razloga i faktora odgovornih za nastalu poslijedicu. - Poređenje (i) uticaja između (relevantnih) perioda; i (ii) bilansa računa dobiti i gubitka prije i posle uticaja krize. - Razlikovanje otpisa između realizovanih i nerealizovanih iznosa. - Opis uticaja krize koja je imala na cijenu akcija privrednog društva. - Objavljivanje maksimalnog gubitka i opis kako bi i institucije mogla biti pogođena daljim padom ili oporavkom tržišta. - Objavljivanje uticaja na rezultate kretanja kreditnih sredstava na vlastite obaveze i metodama koja se koristi za određivanje uticaja,	Promjena u izloženosti u odnosu na prethodni period, uključujući prodaju i otpise (CMB/LF)
Nivoi i tipovi izloženosti	
- Nominalni iznos (ili amortizovana vrijednost) i fer vrijednosti trenutne izloženosti. - Informacije o zaštiti kredita (npr. putem swopova kreditnog neizvršenja) i njenom uticaju na izloženost. - Informacije o broju proizvoda.	- Veličina vozila u odnosu na ukupnu izloženost firme (SPE/CDO). - Kolateral: vrsta, tranše, kreditni rejting, industrija, geografska

- Detaljno objavljivanje izloženosti razvrstane po; - nivou obezbijedenja tranši, - nivou kreditnog kvaliteta (npr. ocjene, investicioni kvalitet, datum emisije), - geografskom porjeklu, - da li su izloženosti nastale, zadržane, skladištene ili kupljene, - karakteristike proizvoda: npr. ocjene, udio hipotekarnih kredita sa lošom kreditnom istorijom, kamatne stope, spreadovi, razlike, finansiranje, - karakteristike osnovne imovine: npr. datum emisije, odnos kredit i vrijednosti, informacije o zalozima, ponderisano prosječno trajanje osnovne imovine, pretpostavke učestale privremene otplate, očekivani kreditni gubici. - Istorija promjena izloženosti između relevantnih izveštajnih perioda i osnovnih razloga (prodaja, cesije, kupovine itd.). - Analiza nekonsolidovanih izloženosti (ili onih koje su otkrivene tokom krize) i osnovnih razloga. - Izloženosti vezane za specijalizovane osiguravače i osiguranu imovinu: - nominalni iznosi (ili amortizovani trošak) osiguranih izloženosti i iznos kupljene kreditne zaštite, - fer vrijednosti tekućih izloženosti, kao i povezana kreditna zaštita - realizovani i nerealizovani iznosi umanjenja vrijednosti i gubitaka - podjela izloženosti prema rejtingu ili druge ugovorne strane	distribucija, prosječna dospelost, godina starenja (SPE/CDO/CMB/LF). - Hedžing, uključujući izloženost prema monolinijama, drugim kontragentima (CDO). Kreditna sposobnost hedžing kontragenta (CDO). - Krediti u cijelosti, RMBS, derivati, ostalo (O). - Detalji o kreditnom kvalitetu (kao što su kreditni rejting, odnos kredita i vrijednosti, mjere učinka) (O). - Promjena izloženosti u odnosu na prethodni period, uključujući prodaju i otpise (CMB/LF). - Razlika između konsolidovanih i nekonsolidovanih vozila. Razlog za konsolidaciju (ako je primjenljivo) (SPE). - Finansirana izloženost i nefinansirane obaveze (LF).
Računovodstvene politike i pitanja procjene vrijednosti	
- Klasifikacija transakcija i strukturiranih proizvoda u računovodstvene svrhe i povezani računovodstveni tretmani.	- Metodologije procjene i primarni pokretači (CDO). - Prilagođavanja kreditne vrijednosti za određene kontragente (CDO).

- Konsolidacija SPE i drugih vozila (kao što su VIE) i njihovo usklađivanje sa strukturiranim proizvodima pogođenim krizom hipotekarnih kredita sa visokim rizikom. - Detaljna objavljivanja o fer vrijednostima finansijskih instrumenata: - finansijski instrumenti na koje se primenjuju fer vrijednosti; - hijerarhija fer vrijednosti (podjela svih izloženosti mjerenih po fer vrijednosti po različitim nivoima njene hijerarhije i podjela između gotovinskih i derivatnih instrumenata, kao i objavljivanje o prelaska između različitih nivoa); - tretman dobiti prvog dana (sa kvantitativnim informacijama); - korišćenje opcije fer vrijednosti (uključujući njene uslove za korišćenje) i povezani iznosi (sa odgovarajućim podjelama). - Objavljivanje informacija o tehnikama modeliranja koje se koriste za procjenu finansijskih instrumenata, uključujući analizu sledećeg: - opis tehnika modeliranja i instrumenata na koje se primenjuju; - opis procesa procjene (posebno analize pretpostavki i ulaznih podataka na koje se modeli zasnivaju); - vrsta primjenjenog prilagođavanja da bi se prikazao rizik modela i druge neizvesnosti u procjeni; - osjetljivost fer vrijednosti i - stresni scenariji.	- Osjetljivost procjene na promjene ključnih pretpostavki i podataka (CDO).
Ostala pitanja objavljivanja	
- Opis politika objavljivanja i načela koji se koriste za objavljivanje i finansijsko izvještavanje.	
Pitanja u vezi sa načinom prikazivanja podataka	

- Relevantna objavljivanja treba da budu centralizovana na jednom mestu, u najvećoj mogućoj mjeri, radi razumijevanja učešća institucije u određenoj vrsti aktivnosti. - Kada su informacije raspoređene u različitim djelovima ili izvorima, treba obezbijediti jasne unakrsne reference kako bi se zainteresovanom čitaocu omogućilo lakše snalaženje i povezivanje tih djelova. - Radi što je moguće jasnijeg prikaza, opisna objavljivanja treba dopuniti ilustrativnim tabelama i grafikonima. - Institucije treba da obezbijede da terminologija koja se koristi za opisivanje složenih finansijskih instrumenata i transakcija bude praćena sa jasnim i adekvatnim objašnjenjima.	

Prilog IV

Načela i faze procjene i određivanje cijena

I. Metodologija i postupak procjene

Za potrebe rasterećenja imovine, mjere treba razlikovati prema ilustrativnim tabelama 1 i 2 u Prilogu III.

Određivanje stvarne ekonomske vrijednosti za potrebe ovog Saopštenja (vidjeti odeljak 5.5) treba da se zasniva na vidljivim tržišnim podacima i realnim i razumnim pretpostavkama o budućim novčanim tokovima.

Metoda procjene koja će se primenjivati na prihvatljivu imovinu treba da bude odobrena na nivou Zajednice i može bi da varira u zavisnosti od predmetne imovine ili grupe imovine. Ako je moguće, takva procjena treba periodično ažurirati u skladu sa kretanjima na tržištu.

U prošlosti je isprobano nekoliko pristupa u procijeni, sa različitim stepenom uspjeha. Gdje je tržišna vrijednost određenih klasa imovine relativno izvjesna, postupak obrnute aukcije se pokazao korisnim. Međutim, ovaj pristup nije bio uspješan u procjeni složenije imovine u Sjedinjenim Državama. Tamo gde postoji veća neizvjesnost oko tržišnih vrijednosti, sofisticirani postupci aukcije su prikladniji i biće potrebna preciznija metoda za određivanje vrijednosti svake imovine. Nažalost, nije ih je lako napraviti. Modelovani proračuni za složena sredstva su alternativa, ali njihov nedostatak je što su u velikoj mjeri zavisni od pretpostavki koje se nalaze u njihovoj osnovi¹.

Opcija primjene istih koeficijenata za smanjenje knjigovodstvene vrijednosti svih složenih sredstava generalno će pojednostaviti proces procijene, iako dovodi do netačnih cijena za svaku pojedinačnu imovinu. Centralne banke imaju značajno iskustvo u postavljanju kriterijuma i parametara za garantovanje sufinansiranja, i to može poslužiti kao korisna osnova za poređenje vrijednosti.

Bez obzira na izabrani model, proces procjene, a posebno procjena vjerovatnoće budućih gubitaka, trebalo bi da se zasnivaju na rigoroznom stress testu u odnosu na hipotezu o produženoj globalnoj recesiji.

Procjena treba da se zasniva na međunarodno priznatim standardima i pokazateljima. Zajednička metodologija usvojena na nivou Zajednice i striktno primenjena od strane država članica bi u velikoj mjeri doprinijela ublažavanju zabrinutosti u vezi sa jednakim uslovima koji proizilaze iz potencijalno ozbiljnih posljedica primjene neujednačenih metoda procjene. Prilikom procjene metoda procjene koje države članice koriste za mjere za rasterećenje imovine, Komisija će se, generalno, konsultovati sa stručnjacima za procjenu².

¹ U svakom slučaju, aukcija će biti moguća samo za homogene kategorije imovine i sa velikim brojem potencijalnih kupaca. Pored toga, biće potrebno uvesti minimalnu cijenu radi zaštite interesa države i mehanizam za dužnu nadoknadu u slučaju da konačni gubici premaše minimalnu cijenu, kako bi se obezbijedilo dovoljno učešće banke primaoca u gubicima. Da bi se procijenili takvi mehanizmi, biće potrebno predstaviti uporedne scenarije između garantnih šema i šema otkupa, kao i stres test, kako bi se obezbijedila njihova ekvivalencija.

² Komisija će iskoristiti svoje pravo da se konsultuje sa stručnim grupama o procjeni vrijednosti, kao i u drugim postupcima državne pomoći gdje može da pribegne mišljenjima stranih stručnjaka.

II. Određivanje cijene državne pomoći na osnovu procjene vrijednosti

Procjenu treba razlikovati od određivanja cijene mjere pomoći. Kupovina ili garancija zasnovana na utvrđenoj trenutnoj tržišnoj vrijednosti ili „realnoj ekonomskoj vrijednosti“, uzimajući u obzir projekcije budućih novčanih tokova, pod pretpostavkom da se imovina drži do dospelja, u praksi bi premašila trenutne mogućnosti banaka primalaca za raspodjelu duga³. Cilj određivanja cijene je da se vrijednost prenosa što više približi utvrđenoj realnoj ekonomskoj vrijednosti. Iako podrazumijeva određenu prednost u odnosu na trenutnu tržišnu vrijednost, a samim tim i državnu pomoć, određivanje cijene zasnovano na „realnoj ekonomskoj vrijednosti“ može se posmatrati kao protivteža trenutnim poremećajima na tržištu podstaknutim trenutnom krizom, koji su doveli do pogoršanja, pa čak i kolapsa nekih tržišta. Što je veće odstupanje vrijednosti prenosa od „realne ekonomske vrijednosti“, a samim tim i iznosa pomoći, to je hitnija potreba za korektivnim mjerama kako bi se obezbijedilo tačno određivanje cijene tokom vremena (na primjer, kroz klauzule o boljim vremenima) i potreba za detaljnijim restrukturiranjem. Prihvatljivo odstupanje od rezultata procjene trebalo bi da bude ograničeno za imovinu čija se vrijednost može utvrditi na osnovu pouzdanih tržišnih podataka nego za onu sa kojom se trguje na nelikvidnim tržištima. Nepoštovanje ovih načela je jasan znak potrebe za radikalnim restrukturiranjem i kompenzacionim mjerama, pa čak i zatvaranjem na dugoročni period.

U svakom slučaju, određivanje cijene za umanjenu imovinu mora da uključuje naknadu za državu koja adekvatno uzima u obzir rizike budućih gubitaka koji prevazilaze one predviđene rizike pri određivanju „stvarne ekonomske vrijednosti“ i sve dodatne rizike povezane sa činjenicom da je vrijednost prenosa iznad stvarne ekonomske vrednosti.

Takva naknada može se obezbijediti određivanjem cijene prenosa za imovinu ispod „stvarne ekonomske vrijednosti“ do te mjere da ona pruža adekvatnu nadoknadu za rizik u obliku srazmjernog potencijalnog povećanja ili shodnim prilagođavanjem garantne naknade.

Definicija potrebnog ciljnog prinosa mogla bi biti „inspirisana“ naknadom koja bi bila potrebna za mjere dokapitalizacije do efekta planiranog olakšanja na sopstvena sredstva banke. Ovo bi trebalo da bude u skladu sa Saopštenjem Komisije o dokapitalizaciji finansijskih institucija u kontekstu trenutne finansijske krize: ograničavanje pomoći na neophodni minimum i zaštita od nepotrebnog narušavanja konkurencije, uzimajući u obzir specifične karakteristike mjera rasterećenja imovine, a posebno činjenicu da su one izložene većem riziku od kapitalnih injekcija⁴.

Sistem cijena bi takođe mogao da uključuje dugoročne opcije (varante) za izdavanje akcija koje su jednake vrijednosti imovini (što pretpostavlja da će viša plaćena cijena dovesti do potencijalno većeg učešća u kapitalu). Takav model cijena bi mogao biti scenario u kome se opcije (varanti) vraćaju banci ako „loša“ banka proda imovinu i ako se dostigne zahtjevani ciljni prinos. Ako imovina ne obezbjeđuje ovaj prinos, banka bi trebalo da plati razliku u gotovini da bi dostigla ciljni prinos. Ako banka ne plati u gotovini, država članica će prodati dugoročne opcije da bi dostigla ciljni prinos.

³ Vidjeti odjeljak 5.2.

⁴ U slučaju pružanja garancije za imovinu, treba obratiti pažnju na činjenicu da, za razliku od mjera dokapitalizacije, ona ne obezbjeđuje likvidnost.

U slučaju garancije za imovinu, naknada za garanciju može se platiti u obliku akcija sa fiksnom složenom kamatnom stopom koja predstavlja ciljni prinos. Ako se garancija aktivira, država članica može konvertovati dugoročne opcije u akcije vrijednosti jednake iznosu koji je pokriven garancijom.

Svaki sistem cijena mora obezbijediti da ukupno učešće banaka (u gubicima) smanji neto iznos državne intervencije na neophodni minimum

Prilog V

Postupak dodjele državne pomoći

Države članice koje obavještavaju Komisiju o mjerama za pomoć imovini moraju da dostave detaljne informacije o svim elementima relevantnim za procjenu mjera državne pomoći u skladu sa pravilima o državnoj pomoći utvrđenim u ovom Saopštenju¹. Ovo će uključivati detaljan opis metodologije procijene sredstava i predviđene implementacije, kao i nezavisnu stručnu procjenu treće strane. Komisija će dati odobrenje na period od šest meseci, pod uslovom da se za svaku instituciju primaoca pomoći podnese plan restrukturiranja i pregled održivosti u roku od tri meseca od njenog uključivanja u program za pomoć imovini².

Kada se banci dodjeli pomoć, bilo kao pojedinačna mjera ili u okviru odobrene šeme za pomoć imovini, država članica mora da dostavi Komisiji, uz prijavu o planu restrukturiranja ili pregled održivosti, detaljne informacije o predmetnoj imovini i njenoj procjeni vrijednosti u vrijeme dodjele pojedinačne pomoći, kao i sertifikovane i validne rezultate objavljivanja umanjene imovine koje su uključene u mjeru pomoći³. Potpuni pregled aktivnosti banke i njenog bilansa stanja treba dostaviti što je prije moguće kako bi se započele diskusije o prihvatljivoj prirodi i obimu restrukturiranja, prije formalnog podnošenja plana restrukturiranja, sa ciljem ubrzanja ovog procesa i što bržeg obezbjeđivanja jasnoće i pravne sigurnosti.

Za banke koje su već imale koristi od drugih oblika državne pomoći, bilo u okviru odobrene garancije, zamjene imovine ili šema dokapitalizacije ili pojedinačnih mjera, svaka pomoć dodijeljena u okviru šeme za rasterećenje imovine mora se prvo prijaviti, u skladu sa postojećim obavezama izveštavanja, kako bi Komisija imala potpunu sliku o višestrukim mjerama državne pomoći koje koriste pojedinačni primaoci pomoći i mogla bolje da procjeni efikasnost prethodnih mjera kao i procjenu doprinosa koji država članica predlaže da uvede.

Uzimajući u obzir adekvatnost planiranog restrukturiranja i korektivnih mjera⁴, Komisija će ponovo procijeniti dodeljenu pomoć uz privremeno odobrenje i ispitati njenu usklađenost za period duži od 6 mjeseci novom odlukom.

Svakih šest meseci, države članice moraju poslati izveštaj Komisiji o funkcionisanju programa za pomoć imovini i sprovođenju planova restrukturiranja. Ukoliko država članica podliježe obavezi da izvještava o drugim oblicima pomoći u korist svojih banaka, izvještaj mora biti dopunjen potrebnim informacijama o mjerama pomoći imovini i planovima restrukturiranja banaka

¹ Kontakt preporučljiv prije prijavljivanja.

² Vidjeti odjeljak 5.5 i Prilog IV.

³ Mora se dostaviti pismo rukovodioca nadzornog organa kojim se potvrđuju detaljni rezultati.

⁴ Radi olakšavanja rada država članica i Komisije, Komisija je spremna da razmotri grupna saopštenja o takvim slučajevima restrukturiranja/likvidacije. Komisija može smatrati da nije potrebno podnijeti plan za klasičnu likvidaciju institucije ili kada je njena veličina neznatna.

Saopštenje Komisije o povratku održivosti i procjeni mjera restrukturiranja u finansijskom sektoru u skladu sa pravilima državne pomoći u trenutnoj krizi

(Tekst važan za EEP)

(2009/C 195/04)

1. UVOD

1. Na sastancima održanim 20. marta i 18. i 19. juna 2009. godine, Evropski savjet je ponovo potvrdio svoju posvećenost obnavljanju povjerenja i pravilnom funkcionisanju finansijskih tržišta, jer su neophodni uslovi za izlazak iz trenutne finansijske i ekonomske krize. S obzirom na sistemsku prirodu krize i međusobnu povezanost finansijskog sektora, na nivou Unijr pokrenut je niz akcija kako bi se obnovilo povjerenje u finansijski sistem, očuvalo unutrašnje tržište i obezbijedilo kreditiranje privrede¹.
2. Ove inicijative treba da budu dopunjene akcijama na nivou pojedinačnih finansijskih institucija kako bi se obezbijedilo da te institucije budu u stanju da izdrže trenutnu krizu i povrate svoju dugoročnu održivost bez oslanjanja na državnu podršku, tako da njihova uloga kao zajmodavaca može da zasniva na čvršćim osnovama. Komisija već ispituje niz slučajeva državne pomoći koji su rezultat intervencije država članica kako bi se izbjegli problemi sa likvidnošću, solventnošću ili kreditiranjem. U tri uzastopna saopštenja, Komisija je pružila smjernice o planiranju i sprovođenju državne pomoći za banke². U ovim Saopštenjima, Komisija je priznala da ozbiljnost krize opravdava dodjelu pomoći koja se može smatrati usklađenom sa članom 87(3)(b) Ugovora o osnivanju Evropske unije i uspostavila okvir u kome države članice mogu na pravedan način da obezbijede javne garancije, dokapitalizaciju i mjere za pomoć umanjenoj imovini. Glavni cilj ovih pravila je da se obezbijedi da ciljevi finansijske stabilnosti i očuvanja kreditnih tokova se mogu u potpunosti postići mjerama restrukturiranja, uz istovremeno obezbijedjivanje jednakih uslova između banaka³ koje se nalaze u različitim državama članicama i između banaka koje primaju javnu podršku i onih koji to ne rade, izbjegavajući štetnu konkurenciju za više subvencija, ograničavajući moralni hazard i obezbijedjući konkurentnost i efikasnost evropskih banaka na tržištu Unije i međunarodnom tržištu.

¹ U Saopštenju o Evropskom savjetu od 4. marta 2009. godine pod nazivom „Pokretanje oporavka Evrope “COM (2009) 114 finalno, Komisija je najavila program reformi za rješavanje opštijih nedostataka regulatornog okvira koji se primijenjuje na finansijske institucije koje posluju u Zajednici.

² Vidjeti Saopštenje Komisije o primjeni pravila državne pomoći na mjere preduzete u vezi sa finansijskim institucijama u kontekstu aktuelne globalne finansijske krize („Saopštenje o bankarstvu“) (JV C 270, 25.10.2008, str. 8), Saopštenje Komisije o dokapitalizaciji finansijskih institucija u aktuelnoj finansijskoj krizi: ograničavanje pomoći na neophodni minimum i zaštita od nepotrebnog narušavanja konkurencije („Saopštenje o dokapitalizaciji“) (JV C 10, 15.1.2009, str. 2) i Saopštenje Komisije o postupanju sa umanjenom imovinom u lokalnim bankarskim sektorima („Saopštenje o umanjenoj imovini“) (JV C 72, 26.3.2009, str. 1). Pregled prakse donošenja odluka Komisije može se naći u Ažuriranju Izveštaja o državnoj pomoći za proljeće 2009. godine, specijalno izdanje o državnoj pomoći u aktuelnoj finansijskoj i ekonomskoj krizi, COM (2009) 164 finalno od 8.4.2009.

³ Primjena ovog Saopštenja je ograničena na finansijske institucije kako je definisano u Saopštenju o bankarstvu. Radi praktičnosti, smjernice u ovom Saopštenju se odnose na banke. Međutim, ove smjernice se primenjuju mutatis mutandis na druge finansijske institucije gdje je to prikladno.

3. Pravila o državnoj pomoći pružaju alat za obezbijedivanje pravednosti mjera koje sprovode države članice koje su odlučile da djeluju. Međutim, na državama članicama je da odluče da li će koristiti javna sredstva, na primjer za zaštitu banaka od umanjene imovine. U nekim slučajevima, finansijske institucije će moći da se nose sa krizom bez značajnog prilagođavanja ili dodatne pomoći. U drugim slučajevima, državna pomoć može biti potrebna u obliku garancija, dokapitalizacije ili mjera za rasterećenje umanjene imovine.
4. Kada finansijska institucija primi državnu pomoć, države članice treba da predstave plan održivosti ili detaljniji plan restrukturiranja kako bi potvrdile ili obnovile dugoročnu održivost pojedinačnih banaka bez oslanjanja na državnu podršku. Kriterijumi su već utvrđeni za određivanje uslova pod kojima banka treba da bude ka fundamentalnijem restrukturiranju, kao i kada su potrebne mjere za rješavanje poremećaja konkurencije koji proizilaze iz pomoći⁴. Ovo Saopštenje ne mjenja ove kriterijume. Ono ih dopunjuje sa ciljem poboljšanja predvidljivosti i obezbijedivanja jasnog pristupa razjašnjavanjem procjene Komisije za usklađenost pomoći za restrukturiranje⁵ koju države članice dodjeljuju finansijskim institucijama u trenutnom kontekstu sistemske krize, u skladu sa članom 87(3)(b) Ugovora.
5. Saopštenje o bankarstvu, Saopštenje o dokapitalizaciji i Saopštenje o umanjenoj imovini podsjećaju na osnovna načela utvrđene u Smjernicama Unije o državnoj pomoći za spasavanje i restrukturiranje preduzeća u teškoćama⁶. Ova načela pogotovo zahtjevaju da pomoć za restrukturiranje dovede do obnavljanja dugoročne održivosti privrednog društva bez državne pomoći. Takođe zahtjevaju da

⁴ Kriterijumi i specifične okolnosti koje pokreću obavezu podnošenja plana restrukturiranja objašnjeni su u Saopštenju o bankarstvu, Saopštenju o dokapitalizaciji i Saopštenju o umanjenoj imovini. Ovi kriterijumi se posebno odnose (mada mogu postojati i drugi slučajevi) na situacije kada je banka u teškoćama dokapitalizovana od strane države ili kada je banka koja koristi pomoć za umanjenu imovinu već primila državnu pomoć u bilo kom obliku koji doprinosi pokrivanju ili izbjegavanju gubitaka (osim učešća u garantnoj šemi) koja ukupno prelazi 2% rizično ponderisane imovine banke. Obim restrukturiranja zavisice od ozbiljnosti problema svake banke. S druge strane, u skladu sa ovim saopštenjima (posebno tačkom 40 Saopštenja o dokapitalizaciji i Prilogom 5 Saopštenja o umanjenoj imovini), gdje su početno solventne banke dobile ograničenu pomoć, države članice su dužne da Komisiji dostave izveštaj o korišćenju državnih resursa koji sadrži sve informacije koje su potrebne za procenu održivosti banke, korišćenja primljenog kapitala i način izlaska iz situacije zavisnosti od državne pomoći. Pregled održivosti ovih banaka trebalo bi da ukaže na njihov profil rizika i buduću adekvatnost kapitala i da procjeni njihov poslovni plan.

⁵ Odnosno, pomoć koju je Komisija privremeno odobrila kao pomoć za spasavanje u skladu sa smjernicama Zajednice o državnoj pomoći za spasavanje i restrukturiranje privrednim društvima u teškoćama (JV C 244, 1.10.2004, str. 2), ili pomoć privremeno odobrena u skladu sa Ugovorom, kao i svaka nova pomoć koja može biti prijavljena kao neophodna za restrukturiranje. Ovo Saopštenje će se zbog toga primenjivati na procenu pomoći za restrukturiranje banaka u trenutnom kontekstu sistemske krize, umjesto smjernica o državnoj pomoći za spasavanje i restrukturiranje privrednim društvima u teškoćama.

⁶ U prošlosti, Komisija je usvojila niz odluka koje se odnose na pomoć za restrukturiranje (usklađenom u skladu sa članom 87(3)(c) Ugovora) za banke u teškoćama, na osnovu sveobuhvatnog procesa restrukturiranja koji je primaocima omogućio da obnove svoju dugoročnu održivost bez nepotrebnog narušavanja konkurencije od pomoći. Tipične strategije restrukturiranja su preorijentacija poslovnih modela, zatvaranje ili prodaja poslovnih jedinica, podružnica ili filijala, promjene u upravljanju imovinom i troškovima, prodaja privrednog društva kao stalnog privrednog društva ili podjela i prodaja različitih dijelova privrednog društva održivim konkurentima. Vidjeti npr. Odluka Komisije 98/490/EZ od 20. maja 1998. o pomoći koju je Francuska dodijelila grupi Crédit Lyonnais (JV L 221, 8.8.1998, str. 28), Odluka Komisije 2005/345/EZ od 18. februara 2004. o pomoći za restrukturiranje koju je Njemačka dodijelila Bankgesellschaft Berlin AG (JV L 116, 4.5.2005, str. 1), Odluka Komisije 2009/341/EZ od 4. juna 2008. o državnoj pomoći C 9/08 (ex 8/08, CP 244/07) koju je Njemačka dodijelila u korist Sachsen LB (JV L 104, 24.4.2009, str. 34) i izveštaj o državnoj pomoći za jesen 2006. godine, COM (2006) 761 finalno, str. 28 (http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/studies_reports/2006_autumn_en.pdf), koji sadrži posebnu studiju o pomoći za spasavanje i restrukturiranje.

pomoć za restrukturiranje bude praćena, koliko god je to moguće, odgovarajućom podjelom troškova i mjerama za minimiziranje narušavanja konkurencije koje bi, u dugoročnom smislu, oslabile ukupnu strukturu i funkcionisanje predmetnog tržišta.

6. Integritet unutrašnjeg tržišta i razvoj banaka širom Unije moraju biti osnovni razlozi za primjenu ovih načela, a treba izbjegavati rasprčavanje i podjelu tržišta. Kada se prevaziđe trenutna kriza, evropske banke treba da zauzmu snažne globalne pozicije na osnovu evropskog finansijskog tržišta. Komisija takođe, potvrđuje potrebu za predviđanjem i upravljanjem promjenama na društveno odgovoran način i naglašava potrebu za poštovanjem nacionalnog zakonodavstva kojim se sprovode direktive Unije o informisanju i konsultovanju radnika koje se primjenjuju u ovim okolnostima⁷.
7. Ovo saopštenje objašnjava kako će Komisija ispitati pomoć bankama za restrukturiranje u trenutnoj krizi, uzimajući u obzir potrebu za moduliranjem dosadašnje prakse u svijetlu prirode i globalnih razmjera krize, sistemske uloge bankarskog sektora za cijelu ekonomiju i sistemskih efekata koji mogu proizaći iz potrebe da se više banaka restrukturira u istom periodu.
 - Plan restrukturiranja će morati da sadrži temeljno rješenje problema banke. Da bi se osmislile održive strategije za obnavljanje održivosti, banke će zbog toga morati da izvrše stres testove svog poslovanja. Ovaj prvi korak u obnavljanju održivosti trebalo bi da se zasniva na zajedničkim parametrima koji će se, u najvećoj mogućoj mjeri, nadograđivati na odgovarajuće metodologije dogovorene na nivou Unije. Banke će takođe biti obavezne, ako je to primijenljivo, da procjene umanjenu imovinu⁸.
 - Imajući u vidu primarni cilj finansijske stabilnosti i trenutne izgleda za ekonomske teškoće širom Unije, posebna pažnja će biti posvećena pripremi plana restrukturiranja, a posebno obezbjeđivanju dovoljno fleksibilnog i realističnog vremenskog okvira za neophodne korake njegove implementacije. U slučajevima kada neposredna primjena strukturnih mjera nije moguća zbog tržišnih okolnosti, trebalo bi razmotriti uvođenje privremenih zaštitnih mjera u vezi sa ponašanjem banaka.
 - Komisija će uzeti u obzir opštu situaciju finansijskog sektora prilikom primjene osnovnog načela odgovarajuće podjele troškova između država članica i banaka primalaca. Tamo gdje, podjela troškova nije moguća odmah zbog tržišnih okolnosti, to treba učiniti u kasnijoj fazi plana rješenja.
 - Mjere za ograničenje narušavanja konkurencije od strane spašene banke u istoj državi članici ili u drugim državama članicama trebalo bi da budu osmišljene na način koji ograničava nepovoljan položaj drugih banaka, uzimajući u obzir činjenicu da sistemska priroda trenutne krize zahtijeva veoma detaljnu državnu intervenciju u sektoru.
 - Odjeljak 2 primjenjuje se na slučajeve u kojima je država članica obavezna da podnese prijavu o planu restrukturiranja⁹. Načela iz odijeljka 2 primjenjuju se po analogiji na slučajeve u kojima država članica nije formalno obavezna da obavijesti o planu restrukturiranja, ali je ipak dužna da

⁷ Takođe, vidjeti Saopštenje Komisije o restrukturiranju i zapošljavanju od 31. marta 2005. (COM (2005) 120 finalno od 31. marta 2005.) i dobru praksu o restrukturiranju koju su evropski socijalni partneri dogovorili u novembru 2003. godine.

⁸ U skladu sa Saopštenjem o umanjenoj imovini.

⁹ U skladu sa Saopštenjem o bankarstvu, Saopštenjem o dokapitalizaciji i Saopštenjem o umanjenoj imovini. Vidjeti tačku 4 ovog Saopštenja.

dokaže održivost¹⁰ banke primaoca. U ovom drugom slučaju, Komisija će generalno zahtijevati manje detaljne informacije¹¹, osim u situacijama u kojima se postoje sumnje. U slučaju sumnje, Komisija će posebno tražiti dokaze o adekvatnom stress testu u skladu sa tačkom 13, kao i dokaze o validaciji rezultata testa od strane nacionalnih nadležnih organa. Odijeljci 3, 4 i 5 primjenjuju se samo na slučajeve u kojima je država članica obavezna da podnese prijavu o planu restrukturiranja. Odjeljak 6 se odnosi na vremenski obim ovog Saopštenja i primjenjuje se i na države članice koje su obavezne da obavijeste primaoca pomoći o planu restrukturiranja i na države članice koje treba samo da dokažu održivost primaoca pomoći.

2. OBNAVLJANJE ODRŽIVOSTI NA DUGI ROK

9. Kada se od države članice zahtjeva da podnese plan restrukturiranja¹² na osnovu prethodnih smjernica ili odluka Komisije, on treba da bude sveobuhvatan, detaljan i zasnovan na ujednačenom konceptu. Plan treba da navede kako će banka što kraćem vremenskom roku obnoviti svoju dugoročnu održivost bez državne pomoći¹³. Prijava o planu restrukturiranja treba da sadrži poređenje sa alternativnim opcijama, uključujući rasparčavanje banke ili preuzimanje od strane druge banke, kako bi Komisija mogla da procjeni¹⁴ tržišnu orijentisanost, jeftinija i manje distorzivna rješenja i da li su banke usklađene sa održavanjem finansijske stabilnosti. U slučaju da banka ne može da obnovi svoju održivost, plan restrukturiranja treba da navede kako se njena likvidacija može sprovesti na propisan način.
10. Plan restrukturiranja treba da identifikuje uzroke problema banke i njene sopstvene slabosti i da navede kako predložene mjere restrukturiranja rješavaju naslijeđene probleme banke.
11. Plan restrukturiranja treba da sadrži informacije o poslovnom modelu primaoca, posebno o njegovoj organizacionoj strukturi, finansiranju (pokazatelje održivosti njegove kratkoročne i dugoročne strukture finansiranja¹⁵), korporativnom upravljanju (pokazatelje sprečavanja sukoba interesa, kao i neophodnih promjena u upravljanju¹⁶), upravljanju rizicima (uključujući Saopštenje o umanjenoj imovini i razumno rezervisanje za očekivanu umanjenu imovinu), upravljanju imovinom i obavezama, prikupljanju novčanih tokova (koji bi trebalo da dostignu zadovoljavajuće nivoe bez državne pomoći), vanbilansnim obavezama (demonstriranje njihove održivosti i konsolidacije tamo gdje je banka izložena značajnom riziku¹⁷, zaduženosti, trenutnoj i budućoj adekvatnosti kapitala u skladu sa

¹⁰ U skladu sa Saopštenjem o bankarstvu, Saopštenjem o dokapitalizaciji i Saopštenjem o umanjenoj imovini, gdje se ograničena pomoć dodjeljuje bankama koje su u početku bile solvetne, države članice su dužne da Komisiji dostave pregled održivosti.

¹¹ Posebno, u skladu sa tačkom 40 Saopštenja o dokapitalizaciji i Prilogom 5 Saopštenja o umanjenoj imovini.

¹² Kao što je objašnjeno u tački 8 ovog Saopštenja, tamo gdje se odredbe iz Odijeljka 2 primjenjuju na plan restrukturiranja, načeloa tog Odijeljka se automatski primijenjuju na preispitivanja održivosti.

¹³ Primjer obrasca plana restrukturiranja se nalazi u Prilogu.

¹⁴ Ukoliko je potrebno, Komisija će zatražiti savet stranog konsultanta da ispita najavljene planove restrukturiranja kako bi procijenila održivost, raspodjelu tereta i minimiziranje narušavanja konkurencije. Takođe može zatražiti potvrde od nadzornika za različite elemente.

¹⁵ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije od 2. aprila 2008. u predmetu NN 1/08 Northern Rock (Sl 135, 3.6.2008, str. 21) i Odluku 2009/341/EZ u predmetu C 9/08 SachsenLB.

¹⁶ Vidjeti Odluku 2009/341/EZ u predmetu C 9/08 SachsenLB.

¹⁷ Osim u opravdanim okolnostima. Vidjeti Odluku Komisije od 21. oktobra 2008. u predmetu C 10/08 IKB, koja još nije objavljena.

važecim nadzornim propisima (na osnovu razumne procjene i adekvatnog rezervisanja) i strukturi podsticaja za naknade¹⁸ (prikaz kako ova struktura promoviše dugoročnu profitabilnost primaoca).

12. Analiza održivosti treba da se sprovede za svaku poslovnu aktivnost i profitni centar, sa neophodnim obrazloženjem. Obnavljanje održivosti banke trebalo bi uglavnom da proizilazi iz internih mjera. Može se zasnivati i na spoljnim faktorima, kao što su promjene cijena i tražnje, na koje privredno društvo nema značajan uticaj, ali samo ako su tržišna očekivanja generalno prihvaćena. Restrukturiranje zahtjeva povlačenje iz aktivnosti koje strukturno donose gubitke na srednji rok.
13. Dugoročna održivost se postiže kada je banka u stanju da pokrije sve svoje troškove, uključujući amortizaciju i finansijske troškove, i da obezbijedi adekvatan povraćaj kapitala, uzimajući u obzir profil rizika banke. Restrukturirana banka treba da bude u stanju da se takmiči na tržištu kapitala na osnovu sopstvenih zasluga u skladu sa odgovarajućim regulatornim zahtjevima. Očekivani rezultati planiranog restrukturiranja treba da se prezentuju u okviru osnovnog scenarija i u okviru „stres“ scenarija (scenario u kojem se simulira kriza). U tom cilju, planovi restrukturiranja treba, između ostalog, da uzmu u obzir trenutno stanje i buduće izgleda finansijskih tržišta, održavajući osnovni scenario i najgori mogući scenario. Stres testiranje treba da razmotri niz scenarija, uključujući kombinaciju kriznih događaja i produženje globalne recesije. Pretpostavke treba uporediti sa odgovarajućim sektorskim indikatorima, kako bi se uzeli u obzir novi elementi trenutne krize na finansijskim tržištima. Plan treba da sadrži mjere za odgovor na moguće zahtjeve koji proizilaze iz stres testiranja. Testiranje stresa treba da se zasniva, u najvećoj mogućoj mjeri, na zajedničkim parametrima dogovorenim na nivou Unije (kao što je metodologija koju je razvio Komitet evropskih bankarskih supervizora) i, ako je primjenljivo, prilagođava specifičnim okolnostima svake zemlje i banke.
14. U trenutnoj krizi, vlade su dokapitalizovale banke pod uslovima koje prvenstveno razmatra finansijsku stabilnost, a ne prinosi koji bi bili prihvatljivi privatnom investitoru. Dugoročna održivost iz tog razloga zahtjeva da se svaka primljena državna pomoć vrati tokom vremena ako je to predviđeno, u vrijeme kada je pomoć dodijeljena, ili vrati u skladu sa normalnim tržišnim uslovima, čime se obezbijeduje da se svaka dodatna državna pomoć postepeno ukida. Pošto je Ugovor neutralan u pogledu vlasništva, pravila o državnoj pomoći primijenjuju se bez obzira na to da li je banka u privatnom ili javnom vlasništvu.
15. Iako period restrukturiranja treba da bude što kraći kako bi se brzo obnovila održivost, Komisija će uzeti u obzir okolnosti trenutne krize i zbog toga može dozvoliti da se određene strukturne mjere preduzmu tokom dužeg perioda nego što je to uobičajno, kako bi se izbjegla preopterećenost tržišta zbog hitne prodaje¹⁹. Međutim, restrukturiranje treba sprovedi što brže moguće i ne bi trebalo da traje duže od pet godina²⁰, kako bi obezbijedila efikasnost i omogućio vjerodostojan povratak održivosti restrukturirane banke.
16. Ako je tokom perioda restrukturiranja potrebna dodatna pomoć koja nije predviđena u prvobitnom obavještajnom planu restrukturiranja radi obnavljanja održivosti, ona će biti predmet posebnog ex-ante obavještenja i svaka takva dodatna pomoć biće uzeta u obzir u konačnoj odluci Komisije.

¹⁸ U skladu sa Preporukom Komisije 2009/384/EZ od 30. aprila 2009. godine o politikama nagrađivanja u sektoru finansijskih usluga (SL L 120, 15.5.2009, str. 22).

¹⁹ To podrazumijeva prodaju velikog broja imovine po trenutno niskim tržišnim cjenama, što bi moglo dovesti do daljeg pada cijena.

²⁰ Prakse Komisije je da usvoji period od dvije do tri godine za trajanje plana restrukturiranja.

Postizanje održivosti kroz prodaju banke

17. Prodaja nesolvetne banke drugoj finansijskoj instituciji može doprinijeti obnavljanju dugoročne održivosti i pomoći u obnavljanju povjerenja u tržište, ako je kupac održiv i sposoban da izvrši transfer sredstava nesolvetne banke. Prodaja takođe, može doprinijeti konsolidaciji finansijskog sektora. U tom cilju, kupac treba da pokaže da će integrisana struktura biti održiva. U slučaju prodaje, moraju se poštovati i zahtjevi održivosti, sopstvenog doprinosa i ograničenja narušavanja konkurencije.
18. Da bi se svim potencijalnim ponuđačima pružile jednake mogućnosti, treba obezbijediti transparentan, objektivan, bezuslovan i nediskriminatorni proces prodaje²¹.
19. Dodatno, bez obzira na sistem kontrole mergera koji može biti primjenljiv, i prepoznavajući da prodaja konkurenta banke u teškoćama kojoj je dodijeljena pomoć može pomoći u obnavljanju njene dugoročne održivosti i dovesti do povećane konsolidacije finansijskog sektora, takva prodaja ne bi trebalo da bude dozvoljena ako bi na prvi pogled dovela do značajnog narušavanja efikasne konkurencije, osim ako se poremećaji konkurencije ne riješe odgovarajućim mjerama koje prate pomoć.
20. Prodaja banke može takođe uključivati državnu pomoć za kupca i/ili za prodato poslovanje²². Ako se prodaja organizuje putem otvorenog i bezuslovnog konkurentskog tenderskog postupka i imovina se dodjeljuje najboljem ponuđaču, prodajna cijena se smatra tržišnom cjenom i prisustvo pomoći kupcu može se isključiti²³. U određenim slučajevima, negativna prodajna cijena (ili finansijska podrška za nadoknadu takve negativne cijene) može se smatrati da ne predstavlja državnu pomoć ako bi prodavac imao veće troškove u slučaju likvidacije²⁴. Komisija će u takvim okolnostima uzeti u obzir za obračun troškova likvidacije samo one obaveze koje bi preuzeo investitor u tržišnoj ekonomiji²⁵. Ovo isključuje obaveze koje proizilaze iz državne pomoći²⁶.
21. U slučajevima kada je malo vjerovatno da će banka biti u mogućnosti da obnovi svoju dugoročnu održivost, uvijek treba predvidjeti mogućnost uredne likvidacije ili aukcijske prodaje banke u problemima. Vlade bi trebalo da podstaknu izlazak neodrživih igrača sa tržišta, i istovremeno obezbijedi da se proces izlaska sprovede u odgovarajućem vremenskom okviru koji čuva finansijsku stabilnost. Saopštenje o bankarstvu predviđa postupak u okviru kojeg bi trebalo da se odvija takva uredna likvidacija²⁷. Sticanje „dobre“ imovine i obaveza banke u problemima moglo bi biti opcija za „solvetnu“ banku, jer bi to bio isplativ način za povećanje depozita i izgradnju odnosa sa pouzdanim zajmoprimcima. Štaviše, stvaranje samostalne „dobre“ banke od kombinacije „dobre“ imovine i

²¹ Vidjeti takođe tačku 20.

²² Videti na primjer Odluku 2009/341/EZ u predmetu C 9/08 SachsenLB.

²³ Odsustvo tenderske procedure samo po sebi ne znači da automatski postoji državna pomoć za kupca.

²⁴ To bi u suštini rezultiralo pomoći za prodatu ekonomsku aktivnost.

²⁵ Spojeni slučajevi C-278/92, C-279/92 i C-280/92 Hytasa [1994] ECR I-4103, stav 22.

²⁶ Vidjeti predmet C-334/99 Groditzter Stahlwerke [2003], Recueil, str. I-1139, paragraf 134 i dalje. i Odluka Komisije 2008/719/EZ od 30. aprila 2008. o državnoj pomoći C 56/06 (ek NN 77/06), Bank Burgenland (UL L 239, 6.9.2008, str. 32).

²⁷ Vidjeti tačke 43 do 50 Saopštenja o bankarstvu. Da bi se omogućio uredan izlazak, pomoć za likvidaciju može se smatrati usklađenom, kada je na primjer potrebna za privremenu dokapitalizaciju prelazne banke ili strukture ili zadovoljavanje potraživanja određenih klasa povjerilaca ako je to opravdano razlozima finansijske stabilnosti. Za primjere takve pomoći i uslove pod kojima je utvrđena usklađenom, vidjeti Odluku Komisije od 1. oktobra 2008. u slučaju NN 41/2008 UK, Pomoć za spasavanje Bradford&Bingley (OJ C 290, 13.11.2008, str. 2) i Odluku Komisije od 5. novembra 2008. u slučaju NN 39/2008 DK, Pomoć za likvidaciju Roskilde banke (OJ C 12, 17.1.2009, str. 3).

obaveza postojeće banke takođe bi moglo biti prihvatljiv put ka održivosti, pod uslovom da ova nova struktura vjerovatno neće narušiti konkurenciju na nelojalan način.

3. SOPSTVENI DOPRINOS KORISNIKA (PODJELA TROŠKOVA)

22. Da bi se ograničilo narušavanje konkurencije i ublažio moralni hazard, pomoć treba da bude ograničena na neophodni minimum, a korisnik pomoći treba da obezbijedi adekvatan sopstveni doprinos troškovima restrukturiranja. Banka i njeni vlasnici kapitala treba da doprinesu restrukturiranju koliko god je to moguće iz sopstvenih sredstava. Ovo je neophodno kako bi se obezbijedilo da sanirane banke snose odgovarajuću odgovornost za posljedice svog prošlog ponašanja i da bi se stvorili odgovarajući podsticaji za njihovo buduće ponašanje.

Ograničavanje troškova restrukturiranja

23. Pomoć za restrukturiranje treba da bude ograničena na pokrivanje troškova neophodnih za obnavljanje održivosti. To znači da privrednom društvu ne treba da se obezbijeduju javna sredstva koja bi se mogla koristiti za finansiranje aktivnosti koje narušavaju tržište, a koje nisu povezane sa procesom restrukturiranja. Na primjer, sticanje akcija u drugim privrednim društvima ili nova ulaganja ne mogu se finansirati državnom pomoću, osim ako nisu neophodna za održivost preduzeća²⁸.

Ograničenje iznosa pomoći, značajan sopstveni doprinos

24. Da bi se iznos pomoći ograničio na neophodni minimum, banke bi prvo trebalo da koriste sopstvena sredstva za finansiranje restrukturiranja. To bi, na primjer, moglo da uključi prodaju imovine. Državna podrška treba da se dodjeli pod uslovom adekvatne podjele troškova²⁹. To znači da troškove restrukturiranja snosi ne samo država, već i oni koji su investirali u banku, apsorbujući gubitke raspoloživim kapitalom i plaćajući adekvatnu naknadu za državnu intervenciju³⁰. Međutim, Komisija smatra da nije prikladno postavljati pragove za ex ante podjelu troškova u kontekstu trenutne sistemske krize, s obzirom na ciljeve olakšavanja pristupa privatnom kapitalu i vraćanja normalnih tržišnih uslova.
25. Svako odstupanje od adekvatne ex ante podjele troškova, koje se iz razloga finansijske stabilnosti može obezbijediti tokom faze restrukturiranja, mora biti nadoknađeno dodatnim doprinosima u kasnijoj fazi restrukturiranja, na primjer u obliku klauzula o povraćaju sredstava i/ili detaljnijim restrukturiranjem koje uključuje dodatne mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije³¹.
26. Banke bi trebalo da budu u mogućnosti da otkupe kapital, na primjer u obliku dividendi i kupona na preostali subordinirani dug, iz profita ostvarenih njihovim aktivnostima. Međutim, banke ne bi trebalo da koriste državnu pomoć za otkup sopstvenih sredstava (kapital i subordinirani dug) tamo gdje te aktivnosti ne generišu dovoljan profit. Zbog toga, u kontekstu restrukturiranja, odbitak gubitaka po nahođenju banaka primalaca (na primjer, oslobađanjem rezervi ili smanjenjem kapitala) kako bi se obezbijedila isplata dividendi i kupona na preostali subordinirani dug koji je u načelu neusklađen sa

²⁸ Vidjeti predmet T-17/03 Schmitz–Gotha [2006] ECR II-1139

²⁹ Kao što je već objašnjeno u prethodnim saopštenjima Komisije, a posebno u Saopštenju o umanjenoj imovini, vidjeti tačke 21 i dalje.

³⁰ Komisija je pružila detaljne smjernice o određivanju cijena državnih garancija, o dokapitalizaciji i o mjerama za pomoć umanjenoj imovini u Saopštenju o bankarstvu, Saopštenju o dokapitalizaciji i Saopštenju o umanjenoj imovini, respektivno. U mjeri u kojoj je ova cijena plaćena, akcionari banke smatraju da je njihov položaj oslabljen u finansijskom smislu.

³¹ Saopštenje o umanjenoj vrijednosti imovine, tačke 24 i 25. Vidjeti takođe odjeljak 4 ovog Saopštenja.

ciljem podjele troškova³². Ovo može biti potrebno ujednačiti na način obezbijedivanja kapaciteta banke za refinansiranje i podsticajima za izlazak³³. Da bi se podstaklo refinansiranje od strane banke primaoca, Komisija može pozitivno gledati na isplatu kupona na novoizdate hibridne instrumente kapitala koji moraju biti otplaćeni prije postojećeg subordiniranog duga. U svakom slučaju, bankama bi u načelu trebalo dozvoliti da otkupe sopstvene akcije tokom faze restrukturiranja.

27. Dodjela dodatne pomoći tokom perioda restrukturiranja trebalo bi da ostane moguća ako je opravdana sa stanovišta finansijske stabilnosti. Svaka druga pomoć trebalo bi da bude ograničena na minimum neophodan za obezbijedivanje održivosti.

4. OGRANIČAVANJE NARUŠAVANJA KONKURENCIJE I OBEZBIJEĐIVANJE KONKURENTNOSTI U BANKARSKOM SEKTORU

28. Državna pomoć može podržati finansijsku stabilnost u vremenima sistemske krize i pozitivan uticaj te vrste podrške može se produžiti, ali pomoć i dalje može izazvati narušavanje konkurencije na različite načine. Ako se banke takmiče na osnovu kvaliteta svojih proizvoda i usluga, one koje akumuliraju prekomjerni rizik i/ili se oslanjaju na neodržive poslovne modele na kraju će izgubiti tržišni udio i vjerovatno će izaći sa tržišta, dok će efikasniji konkurenti proširiti svoje poslovanje ili ući na relevantna tržišta. Državna pomoć održava prethodne poremećaje konkurencije uzrokovane prekomjernim preuzimanjem rizika i neodrživim poslovnim modelima vještačkim podržavanjem tržišne moći primaoca. Na ovaj način, ona može stvoriti moralni rizik za korisnike, ugrožavajući konkurentnost za one koji ne primaju pomoć da budu konkurentniji, investiraju i inoviraju. Konačno, državna pomoć može potkopati jedinstveno tržište nepravednim prebacivanjem djela troškova strukturnog prilagođavanja i pratećih društvenih i ekonomskih problema na druge države članice i istovremeno stvoriti prepreke za ulazak na tržište i dobijanje podsticaje za prekogranične aktivnosti.
29. Finansijska stabilnost ostaje glavni cilj podrške finansijskom sektoru u vremenima sistemske krize, ali očuvanje stabilnosti sistema u kratkom roku ne bi trebalo da šteti dugoročnim jednakim uslovima konkurencije između operatera i konkurentnosti tržišta. U tom smislu, mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije nastalih državnom pomoću igraju važnu ulogu, posebno iz slijedećih razloga. Prvo, banke u Uniji su u veoma različitom stepenu pogođene krizom, a državna pomoć za spasavanje i restrukturiranje banaka u teškoćama može uticati na situaciju banaka koje su ostale zdrave, sa potencijalom da ima negativan uticaj na finansijsku stabilnost. U situaciji finansijske, ekonomske i budžetske krize, razlike između država članica u pogledu resursa dostupnih za državnu intervenciju postaju još izraženije i narušavaju jednake uslove konkurencije na jedinstvenom tržištu. Drugo, nacionalne mjere intervencije u trenutnoj ekonomskoj krizi će, po svojoj prirodi, biti usmjerene na nacionalna tržišta, stvarajući tako ozbiljan rizik da budu prevučene preko nacionalnih granica i podijeljene na jedinstvenom tržištu. Prisustvo korisnika pomoći na tržištu treba procijeniti kako bi se obezbijedila efikasna konkurencija i sprečilo akumuliranje tržišne moći, prepreke za ulazak i sprečavanje prekograničnih aktivnosti na štetu evropskih privrednih društava i potrošača. Treće, trenutna velika javna intervencija koja je neophodna za finansijsku stabilnost i moguća ograničenja uobičajene raspodjele troškova svakako će izazvati još veći moralni hazard, koji treba riješiti na

³² Vidjeti Odluku Komisije od 18. decembra 2008. u predmetu N 615/08 Bayern LB (OJ C 80, 3.4.2009, str. 4). Međutim, to ne sprečava banku da vrši isplate kupona kada je na to zakonski obavezna.

³³ Vidjeti tačku 31 Saopštenja o umanjenoj imovini i nijansirani pristup ograničenjima dividendi u tačkama 33, 34 i 45 Saopštenja o dokapitalizaciji, koje pokazuju da, iako privremena zabrana isplate dividendi ili isplata kupona može zadržati kapital unutar banke, povećavajući kapitalni bafer i time poboljšavajući solventnost banke, takva zabrana može takođe, ometati pristup banke privatnim izvorima finansiranja ili barem povećati troškove novog budućeg finansiranja.

primjeren način kako bi se spriječila pojava štetnih podsticaja i prekomjernog rizičnog ponašanja u budućnosti i kako bi se postavili temelji za povratak normalnim tržišnim uslovima bez državne pomoći.

Sprovođenje efikasnih i srazmjernih mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije

30. Mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije trebalo bi da budu posebno osmišljene da otklone poremećaje utvrđene na tržištima na kojima banka primaoc posluje nakon oporavka od restrukturiranja, a istovremeno da budu u skladu sa opštim politikama i načelama. Prilikom procjene potrebe za takvim mjerama, Komisija će poći od veličine, obima i djelokruga aktivnosti koje bi predmetna banka imala nakon sprovođenja vjerodostojnog plana restrukturiranja, kako je navedeno u Odjeljku 2. Narušavanje konkurencije, može se otkloniti mjerama koje se odnose na obaveze i/ili imovinu, u zavisnosti od prirode poremećaja³⁴. Priroda i oblik takvih mjera zavisice od dva kriterijuma: prvo, iznosa pomoći i uslova pod kojima se ona dodjeljuje, i drugo, karakterističnost tržišta ili tržišta na kojima banka primalac posluje.
31. Što se tiče prvog kriterijuma, mjere za ograničavanje prekršaja značajno će se razlikovati u zavisnosti od iznosa pomoći, kao i od stepena podjele troškova i nivoa cijena. U ovom kontekstu, iznos državne pomoći biće procijenjen u apsolutnom iznosu (iznos primljenog kapitala, element pomoći u garancijama i u mjerama za ublažavanje umanjene imovine) i u odnosu na rizično ponderisanu aktivu banke. Komisija će ispitati ukupan iznos pomoći dodijeljene primaocu, uključujući svaku vrstu pomoći za spasavanje. U istom duhu, Komisija će uzeti u obzir obim sopstvenog doprinosa i podjele troškova primaoca tokom perioda restrukturiranja. U načelu, sa većim stepenom podjele troškova i sopstvenim doprinosom, negativni efekti moralnog hazarda su manji. Te potreba za dodatnim mjerama je iz tog razloga i smanjena³⁵.
32. Što se tiče drugog kriterijuma, Komisija će analizirati moguće efekte pomoći na tržišta na kojima banka korisnik posluje nakon restrukturiranja. Prvo razmatranje biće veličina i relativni značaj banke na njenom tržištu ili tržištima nakon što se postigne održivost. Ako restrukturirana banka ima ograničeno preostalo prisustvo na tržištu, manje je vjerovatno da će biti potrebna dodatna ograničenja u obliku obaveza reinvestiranja ili ograničenja ponašanja. Da bi se obezbijedilo održavanje efikasne konkurencije, dizajn mjera će biti prilagođen karakteristikama tržišta³⁶. U nekim oblastima, reinvestiranje može imati negativne posljedice i možda neće biti neophodno za postizanje željenih rezultata, a u takvim slučajevima, ograničavanje organskog rasta može biti poželjnije od reinvestiranja. U nekim drugim oblastima, posebno onima koje uključuju nacionalna tržišta sa visokim preprekama za ulazak, reinvestiranje može biti neophodno kako bi se omogućio konkurentima da uđu ili se prošire. Mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije ne bi trebalo da štete izgledima banke za obnavljanje održivosti.
33. Konačno, Komisija će obratiti pažnju na rizik da mjere restrukturiranja potkopaju unutrašnje tržište i podržace mjere koje doprinose održavanju otvorenih i konkurentnih nacionalnih tržišta. Tamo gde se pomoć dodeljuje radi održavanja finansijske stabilnosti i kreditiranja realne ekonomije u državi članici koja dodjeljuje pomoć, takva pomoć može se smatrati značajnim dodatnim pozitivnim efektima ako je takođe povezana sa poštovanjem poznatih ciljeva kreditiranja od strane banke korisnika u drugim državama članicama. Ovo će posebno biti slučaj kada su ciljevi kreditiranja značajni u poređenju sa

³⁴ Vidjeti tačku 21.

³⁵ Komisija je prihvatila pomoć koja proističe iz načela utvrđenih u Saopštenju o bankarstvu, Saopštenju o dokapitalizaciji i Saopštenju o umanjenoj imovini, ali dodatno narušavanje konkurencije koje proizilazi iz takve vrste pomoći zahtjevaće nove strukturne ili bihevioralne zaštitne mjere; Vidjeti tačku 58 Saopštenja o bankarstvu.

³⁶ Posebno će se uzeti u obzir nivoi koncentracije, ograničenja kapaciteta, nivo profitabilnosti, prepreke za ulazak i širenje.

vjerovatnom situacijom kada je suprotno; gdje se postizanje ciljeva adekvatno prati (npr. kroz saradnju između nadzornih organa države članice domaćina i matične države članice); gdje bankarskim sistemom države članice domaćina dominiraju banke sa sjedištem u inostranstvu, a gore pomenute obaveze kreditiranja su koordinisane na nivou Zajednice (npr. u okviru pregovora o podršci likvidnosti).

Određivanje odgovarajuće cijene državne pomoći

34. Adekvatna naknada za državnu intervenciju je generalno jedan od najprikladnijih načina za ograničavanje narušavanja konkurencije, jer ograničava iznos dodjele pomoći. Tamo gdje je, iz razloga finansijske stabilnosti, stopa učešća postavljena na nivo znatno niže od tržišne cijene, je neophodno obezbijediti da se uslovi za finansijsku podršku preispitaju u planu restrukturiranja³⁷ kako bi se smanjio deformišući efekat subvencije.

Strukturne mjere — prodaja i smanjenje poslovnih aktivnosti

35. Na osnovu procjene u skladu sa kriterijumima ovog odjeljka, banke koje koriste državnu pomoć mogu biti obavezne da prodaju podružnice ili filijale, portfolije klijenata ili poslovne jedinice, ili da preduzmu druge takve mjere³⁸, uključujući i na lokalnom maloprodajnom tržištu korisnika pomoći. Da bi se povećala konkurencija i doprinelo unutrašnjem tržištu, takve mjere treba da podstaknu ulazak konkurenata i prekogranične aktivnosti³⁹. U skladu sa zahtevima za obnavljanje održivosti, Komisija će pozdraviti takve strukturne mjere ako se preduzmu bez diskriminacije između privrednih društava u različitim državama članicama, čime će se doprinijeti očuvanju unutrašnjeg tržišta finansijskih usluga.

36. Takođe može biti potrebno ograničiti širenje poslovanja banke u određenim ekonomskim ili geografskim oblastima, na primjer putem korektivnih mjera zasnovanih na tržištu, kao što su specifični kapitalni zahtjevi, tamo gde je konkurencija na tržištu oslabljena direktnim ograničenjima širenja poslovanja ili ograničenjima usmjerenim na smanjenje moralnog hazarda. Istovremeno, Komisija će obratiti posebnu pažnju na potrebu da se izbjegne povlačenje sredstava banaka i fragmentacija jedinstvenog tržišta.

37. Ako se čini objektivno teškim pronaći kupca za podružnice ili druge aktivnosti ili imovinu, Komisija će produžiti period primjene ovih mjera ako se obezbijedi obavezujući raspored za smanjenje poslovnih aktivnosti (uključujući razdvajanje poslovnih linija). Međutim, period primjene ovih mjera ne bi trebalo da bude duži od pet godina.

38. Prilikom procjene obima strukturnih mjera za korekciju narušavanja konkurencije u predmetnim slučajevima i uzimajući u obzir načelo jednakog tretmana, Komisija će uzeti u obzir mjere preduzete istovremeno u slučajevima koji se odnose na ista tržišta ili tržišne segmente.

Izbjegavanje korišćenja državne pomoći za finansiranje antikongkurentskog ponašanja

39. Državna pomoć ne bi trebalo da se koristi na štetu konkurenata koji ne dobijaju sličnu podršku iz javnih sredstava⁴⁰.

³⁷ Na primjer, podsticanjem rane isplate državne pomoći.

³⁸ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije od 21. oktobra 2008. u predmetu C 10/08 IKB, koja još nije objavljena, i Odluku Komisije od 7. maja 2009. u predmetu br. 244/09 Uplata kapitala u Commerzbank, (OJ C 147, 27.6.2009, str. 4).

³⁹ Važno je napomenuti da smanjenja bilansa stanja uslijed otpisa imovine, koja su djelimično nadoknađena državnom pomoću, ne smanjuju stvarno tržišno prisustvo banke i zbog toga se ne mogu uzeti u obzir prilikom procjene potrebe za strukturnim mjerama.

⁴⁰ Vidjeti na primer Odluku Komisije od 19. novembra 2008. u slučajevima NN 49/08, NN 50/08 i NN 45/08 Garancije za Dexia (još nije objavljena), stav 73 Odluke Komisije od 19. novembra 2008. u slučaju N 574/08 Garancije za Fortis

40. U skladu sa uslovima iz tačke 41, banke ne bi trebalo da koriste državnu pomoć za sticanje konkurentskih kompanija⁴¹. Ovaj uslov treba da važi najmanje tri godine i može da se nastavi do kraja perioda restrukturiranja u zavisnosti od obima i iznosa trajanja pomoći.
41. U određenim okolnostima i nakon prijave, Komisija može odobriti akvizicije kada su dio procesa konsolidacije koje su neophodne za obnavljanje finansijske stabilnosti ili za obezbjeđivanje efikasne konkurencije. Proces akvizicije treba da poštuje načela jednakih mogućnosti za sva potencijalna privredna društva koja preuzimaju akviziciju, a njen ishod treba da obezbijedi uslove efikasne konkurencije na svim relevantnim tržištima.
42. U slučajevima kada nije prikladno nametnuti prodaju i/ili zabranu akvizicije, Komisija može prihvatiti da država članica uvede mehanizam za povraćaj sredstava, na primjer naplaćivanjem naknade primaocima pomoći. Ovo bi omogućilo banci da vrati dio pomoći kada se njena održivost ponovo uspostavi.
43. U slučajevima kada banke koje primaju državnu pomoć moraju da ispune određene zahtjeve u vezi sa kreditiranjem realne ekonomije, krediti koje pružaju moraju biti odobreni pod tržišnim uslovima⁴².
44. Državna pomoć ne može se koristiti za ponudu uslova (na primjer, kamatnih stopa ili garancija) koje ne bi ponudili konkurenti koji ne primaju državnu pomoć. Međutim, u slučajevima kada ne bi bilo prikladno ograničiti cijene primaoca, na primjer kada bi to dovelo do sužavanja efikasne konkurencije, države članice treba da ponude druga, prikladnija sredstva za obezbjeđivanje efikasne konkurencije, kao što su mjere za podsticanje ulaska na tržište. U istom duhu, banke ne treba da ističu državnu pomoć kao konkurentsku prednost prilikom marketinga svojih finansijskih ponuda⁴³. Ova ograničenja treba da se održavaju, u zavisnosti od obima, iznosa i trajanja pomoći, u periodu između tri godine i cijelog perioda restrukturiranja. Ona takođe treba da služi kao jasni podsticaj za bržu otplatu državnog duga.
45. Komisija će takođe ispitati stepen otvorenosti tržišta i kapacitet sektora da se nosi sa bankrotom banaka. U svojoj cjelokupnoj procjeni, Komisija može razmotriti obaveze primalaca ili države članice da usvoji mjere⁴⁴ koje bi promovisale zdravija i konkurentnija tržišta, na primjer podsticanjem ulaska i izlaska sa tržišta. U odgovarajućim okolnostima, ove inicijative bi mogle da prate druge strukturne ili bihevioralne mjere koje bi se normalno zahtjevale od primalaca. Komisija može pozitivno posmatrati kao promociju zdravijih i konkurentnijih tržišta, obaveze država članica da uspostave mehanizme za rješavanje bankarskih teškoća u početnoj fazi.

Bank (OJ C 38, 17.2.2009, str. 2), stav 58 i Odluku Komisije od 3. decembra 2008. u slučajevima NN 42/08, NN 46/08 i NN 53/A/08 Pomoć za restrukturiranje Fortis Bank i Fortis Bank Luxemburg (OJ C 80, 3.4.2009, str. 7), stav 94. Na primjer, u određenim okolnostima banci može biti zabranjeno da ponudi malim deponentima najviše kamatne stope na tržištu.

⁴¹ Podsjetnik da se troškovi restrukturiranja moraju biti ograničeni na minimum neophodan za obnavljanje održivosti. Vidjeti tačku 23.

⁴² Krediti odobreni pod uslovima koji nisu tržišni mogu predstavljati državnu pomoć i može ih odobriti Komisija, nakon prijavljivanja, ako su usklađeni sa zajedničkim tržištem, na primjer u skladu sa Saopštenjem Komisije pod nazivom „Privremeni okvir Unije za mjere državne pomoći za podršku pristupu finansiranju u trenutnoj finansijskoj i ekonomskoj krizi“, JL C 83, 7.4.2009, str. 1.

⁴³ Odluka Komisije od 12. novembra 2008. u predmetu N 528/08 ING (JV C 328, 23.12.2008, str. 10), stav 35.

⁴⁴ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije 2005/418/EZ od 7. jula 2004. o mjerama pomoći koje je Francuska sprovela za Alstom (SL L 150, 10.6.2005, str. 24), stav 204.

5. PRAĆENJE I PROCEDURALNI PROBLEMI

46. Komisija će zahtijevati redovne detaljne izvještaje kako bi provjerila ispravnu primjenu plana restrukturiranja. Prvi izveštaj će morati biti dostavljen Komisiji najkasnije šest mjeseci nakon odobravanja plana restrukturiranja.
47. Nakon što bude obaviještena o planu restrukturiranja, Komisija mora da procjeni vjerovatnoću obnove dugoročne održivosti i adekvatno ograničavanje narušavanja konkurencije. Ako postoje ozbiljne sumnje u pogledu usklađenosti plana restrukturiranja sa relevantnim zahtjevima, Komisija je dužna da pokrene formalni ispitni postupak, dajući trećim licima priliku da dostave svoje komentare o mjeri, čime se obezbijeduje transparentan i koherentan pristup, uz poštovanje pravila povjerljivosti koja se primenjuju na postupke državne pomoći⁴⁵.
48. Međutim, Komisija ne bi trebalo da pokreće formalin ispitni postupak kada je plan restrukturiranja kompletan i kada Komisija nema sumnje u pogledu usklađenosti predloženih mjera u smislu člana 4 stav 4 Regulative Savjeta (EZ) br. 659/1999 od 22. marta 1999. godine, kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ⁴⁶. To bi posebno mogao biti slučaj kada je država članica obavijestila Komisiju o pomoći uz koju je priložen plan restrukturiranja koji ispunjava sve uslove navedene u ovom Saopštenju, a cilj je da se državi članici pruži pravna sigurnost u pogledu neophodnih narednih koraka. U takvim slučajevima, Komisija može da donese konačnu odluku kojom se pomoć za spasavanje i plan restrukturiranja proglašavaju usklađenom u skladu sa članom 87(3)(b) Ugovora.

6. PRIVREMENI OKVIR KOMUNIKACIJE

49. Ovo Saopštenje je opravdano trenutnom izuzetnom krizom finansijskog sektora i zbog toga bi trebalo da se primenjuje samo u ograničenom periodu. Za procjenu pomoći za restrukturiranje koja je Komisiji prijavljena do 31. decembra 2010. godine, Komisija će primenjivati ovo Saopštenje. Što se tiče pomoći koja nije prijavljena, primenjivaće se Saopštenje Komisije o određivanju primenljivih pravila za procjenu nezakonite državne pomoći⁴⁷. Komisija će zbog toga primenjivati ovo Saopštenje prilikom procjene usklađenosti neprijavljene pomoć koje su dodijeljene do 31. decembra 2010. godine.
50. Uzimajući u obzir činjenicu da se ovo Saopštenje zasniva na članu 87(3)(b) Ugovora, Komisija može preispitati njegov sadržaj i trajanje u zavisnosti od načina razvoja tržišnih uslova, stečena iskustva u rješavanju slučajeva i istih interesa za održavanje finansijske stabilnosti.

⁴⁵ Saopštenje Komisije C (2003) 4582 od 1. decembra 2003. o profesionalnoj tajni u odlukama o državnoj pomoći (JV C 297, 9.12.2003, str. 6).

⁴⁶ SL L 83, 27.3.1999, str. 1.

⁴⁷ SL C 119, 22.5.2002, str. 22.

PRILOG

Model plana restrukturiranja Preporučeni sadržaj plana restrukturiranja

1. Informacije o finansijskoj instituciji (opis njene structure i itd.)¹

(Napomena: Prethodno dostavljeni podaci mogu se umnožiti, ali moraju biti uključeni u ovaj dokument i ažurirani gdje je to potrebno)

2. Opis tržišta i akcije na tržištu

2.1. Opis glavnih relevantnih tržišta proizvoda (napraviti razliku između: maloprodajnog tržišta, veleprodajnog tržišta, tržišta kapitala itd.)

2.2. Izračunavanje tržišnih akcija (npr. nacionalnih i evropskih, u zavisnosti od geografskog obima relevantnih tržišta)

3. Analiza razloga zašto je kompanija u teškoćama (unutrašnji faktori)

4. Opis državne intervencije i procjena državne pomoći

4.1. Informacije o tome da li su finansijska institucija ili njene podružnice prethodno primile pomoć za spasavanje ili restrukturiranje

4.2. Informacije o obliku i iznosu državne podrške ili finansijskih prednosti povezanih sa podrškom. Informacije trebaju da sadrže detalje o cjelokupnoj primljenoj državnoj pomoći tokom perioda restrukturiranja kao individualna pomoć ili u okviru šeme

(Napomena: sva pomoć mora biti opravdana u okviru plana restrukturiranja kako je navedeno u nastavku)

4.3. Procjena državne podrške prema pravilima o državnoj pomoći i kvantifikacija iznosa pomoći

5. Obnavljanje održivosti

5.1. Presentacija različitih tržišnih hipoteza

5.1.1. Početna situacija na glavnim tržištima proizvoda

5.1.2. Očekivani razvoj tržišta na glavnim tržištima proizvod

5.2. Presentacija scenarija bez mjere

5.2.1. Potrebne izmjene početnog poslovnog plana

5.2.2. Prošla, sadašnja i buduća adekvatnost kapitala (prvi nivo, drugi nivo)

5.3. Presentacija predložene buduće strategije za finansijsku instituciju i kako će to dovesti do održivosti

5.3.1. Početna pozicija i opšti okvir

5.3.2. Pojedinačni okviri po poslovnim tokovima finansijske institucije

¹ Informacije potrebne za procjenu održivosti mogu da uključuju interne podatke i izvještaje banke, kao i izvještaje koje su pripremili/za organe država članica, uključujući regulatore.

- 5.3.3. Prilagođavanja promjenama u regulatornom okruženju (poboljšano upravljanje rizicima, povećani kapitalni baferi, itd.)
- 5.3.4. Potvrda potpunog objavljivanja umanjene imovine
- 5.3.5. Ako je prikladno, promjena vlasničke structure
- 5.4. Opis i pregled različitih mjera planiranih za obnavljanje održivosti, njihovi troškovi i njihov uticaj na dobit i gubitak/bilans stanja
 - 5.4.1. Mjere na grupnom nivou
 - 5.4.2. Mjere po poslovnom toku
 - 5.4.3. Uticaj svake mjere na dobit i gubitak/bilans stanja
- 5.5. Opis efekta različitih mjera za ograničavanje narušavanja konkurencije (vidjeti tačku 7) u smislu njihovih troškova i njihovog uticaja na dobit i gubitak/bilans stanja
 - 5.5.1. Mjere na grupnom nivou
 - 5.5.2. Mjere u poslovnim oblastima
 - 5.5.3. Uticaj svake mere na dobit i gubitak/bilans stanja
- 5.6. Poređenje sa alternativnim opcijama i kratka uporedna evaluacija ekonomskih i društvenih efekata na regionalnom, nacionalnom i nivou Unije (specifikacija je potrebna uglavnom u slučajevima kada banka ne može da ispuni zahtjeve finansijskog nadzora u odsustvu pomoći)
 - 5.6.1. Alternativne opcije: uredna likvidacija, podjela ili preuzimanje od strane druge banke sa efektima rezultata
 - 5.6.2. Opšte ekonomski uticaji
- 5.7. Vremenski raspored za sprovođenje različitih mjera i rok za sprovođenje plana restrukturiranja u cjelosti (navedite probleme u povjerljivosti)
- 5.8. Opis plana za povraćaj državne pomoći
 - 5.8.1. Osnovne pretpostavke za plan izlaska
 - 5.8.2. Opis državnih podsticaja za povraćaj
 - 5.8.3. Planiranje izlaska ili povraćaja pomoći do potpunog povraćaja/izlaska
- 5.9. Bilansi stanja za poslijednje tri i narednih pet godina, uključujući ključne finansijske koeficijente i analizu osjetljivosti na osnovu najboljeg/najgoreg mogućeg scenarija
 - 5.9.1. Osnovni scenario
 - 5.9.1.1. Račun dobitka i gubitka/bilans stanja na grupnom nivou
 - 5.9.1.2. Ključni finansijski koeficijenti na grupnom nivou (RAROC (prilagođen prema riziku prinosa na kapital) kao referentna vrijednost za interne kriterijume profitabilnosti ponderisane rizikom, CIR (koeficijent troškova i prihoda), ROE (prinos na kapital), itd.)
 - 5.9.1.3. Bilans uspjeha/bilans stanja poslovne jedinice
 - 5.9.1.4. Ključni finansijski pokazatelji poslovne jedinice (RAROC (prilagođen prema riziku prinosa na kapital) kao referentna vrijednost za interne kriterijume za profitabilnost ponderisan rizikom, CIR (koeficijent troškova i prihoda), ROE (prinos na kapital), itd.)

5.9.2. Najbolji mogući scenario

5.9.2.1. Osnovne pretpostavke

5.9.2.2. Bilans uspjeha/bilans stanja na grupnom nivou

5.9.2.3. Ključni finansijski pokazatelji na grupnom nivou (RAROC (prilagođen prema riziku prinosa na kapital) kao referentna vrijednost za interne kriterijume profitabilnosti ponderisane rizikom, CIR (koeficijent troškova i prihoda), ROE (prinos na kapital) itd.

5.9.2.4. Najgori mogući scenario — ako su nacionalni nadzorni organi sproveli i/ili odobrili stres test, treba priložiti metodologije, parametre i rezultate ovog testa²

5.9.2.5. Osnovne pretpostavke

5.9.2.6. Bilans stanja/račun dobiti i gubitka na grupnom nivou

5.9.2.7. Ključni finansijski pokazatelji na nivou grupe (prilagođen prema riziku prinosa na kapital) kao referentna vrijednost za interne kriterijume profitabilnosti ponderisane rizikom, CIR (koeficijent troškova i prihoda), ROE (prinos na kapital), itd.)

6. Podjela troškova — doprinos restrukturiranju od strane same finansijske institucije i drugih akcionara (računovodstvena i ekonomska vrijednost akcija)

6.1. Ograničavanje troškova restrukturiranja na ono što je neophodno za obnavljanje održivosti

6.2. Ograničavanje iznosa pomoći (uključujući informacije o svim odredbama koje ograničavaju dividende i isplate kamata na subordinirani dug)

6.3. Obezbijeđivanje značajnog sopstvenog doprinosa (uključujući informacije o iznosu doprinosa akcionara ili subordiniranih povjerilaca)

7. Mjere za ograničavanje narušavanja konkurencije

7.1. Obrazloženje obima mjera s aspekta na veličinu i efekat državne pomoći

7.2. Strukturne mjere, uključujući predlog o vremenskom okviru i prekretnicama za prodaju imovine ili podružnica/filijala ili druge mjere

7.3. Obaveze u vezi sa ponašanjem, uključujući uzdržavanje od masovnog marketinga koji poziva na državnu pomoć kao prednost u konkurentskom smislu.

8. Praćenje (moguće imenovanje nezavisnog nadzornika)

² Stres testovi treba da se zasnivaju, u najvećoj mogućoj mjeri, na zajedničkim parametrima dogovorenim na nivou Zajednice (kao što je metodologija koju je razvio Komitet evropskih bankarskih supervizora) i, gdje je to potrebno, prilagođeni specifičnim okolnostima svake zemlje i banke. Po potrebi, mogla bi se razmotriti mogućnost obrnutog stres testa ili slično.

SAOPŠTENJE KOMISIJE

Dokapitalizacija finansijskih institucija¹ u aktualnoj finansijskoj krizi: ograničavanje pomoći na neophodni minimum i zaštitne mjere protiv nepotrebnog narušavanja konkurencije

(2009/C 10/03)

1. UVOD

- (1) Saopštenje Komisije od 13. oktobra 2008.godine o primjeni pravila državne pomoći na mjere preduzete u vezi sa finansijskim institucijama u kontekstu aktuelne globalne finansijske krize² („Bankarska komunikacija“) priznalo je da su šeme dokapitalizacije jedna od ključnih mjera koje države članice mogu preduzeti kako bi očuvale stabilnost i pravilno funkcionisanje finansijskih tržišta.
- (2) Savjet za ekonomska i finansijska pitanja (ECOFIN) na svom sastanku od 07.oktobra 2008. i Evrogrupa na sastanku od 12.oktobra 2008.godine, usvojili su sličan pristup dokapitalizaciji, zaključivši da su: *“Vlade posvećene obezbjeđivanju kapitala gdje je to potrebno i u odgovarajućem iznosu, dajući prioritet prikupljanju privatnog kapitala svim raspoloživim sredstvima. Finansijske institucije treba da budu obavezni da usvoje dodatna ograničenja, posebno kako bi se spriječila moguća zloupotreba takvih mehanizama na račun korisnika koji nemaju koristi od njih”,* i da *“legitimni interesi konkurenata treba da budu zaštićeni, posebno putem pravila o državnoj pomoći”*.
- (3) Komisija je do sada odobrila šeme dokapitalizacije u tri države članice, kao i pojedinačne mjere dokapitalizacije, u skladu sa načelama utvrđenim u Saopštenju o bankarstvu³. Dokapitalizacija, posebno u formi običnih i povlašćenih akcija, bila je odobrena uz posebno uvođenje tržišno orijentisanih stopa naknade, odgovarajućih mjera ponašanja i redovne revizije. Međutim, kako se priroda, obim i uslovi trenutno predviđenih šema dokapitalizacije značajno razlikuju, i države članice i potencijalne korisničke institucije zatražile su detaljnije smjernice o tome da li bi specifični oblici dokapitalizacije bili prihvatljivi prema pravilima o državnoj pomoći. Konkretno, neke države članice predviđaju dokapitalizaciju banaka, ne preventivno da bi ih spasile, već da bi obezbijedile kreditiranje realnoj ekonomiji. ECOFIN Savjet od 02.decembra 2008. prepoznao je potrebu za daljim smjernicama za preventivne dokapitalizacije, kako bi se održao kreditni rejting i pozvao Komisiju da

¹ Radi lakšeg razumijevanja, finansijske institucije se u ovom dokumentu nazivaju jednostavno “banke”.

² SL L br. 270, od 25.10.2008., str.8.

³ Vidjeti Odluku Komisije od 13.oktobra 2008. u predmetu N 507/08 “Mjere finansijske podrške bankarskom sektoru u Ujedinjenom Kraljevstvu” (JC C 290, 13.11.2008, str.4), Odluku Komisije od 27.oktobra 2008. u predmetu N 512/08 “Mjere podrške finansijskim institucijama u Njemačkoj” (JC C 293, 15.11.2008, str.2) i Odluku Komisije od 19.novembra 2008. u predmetu N 560/08 “Mjere podrške kreditnim institucijama u Grčkoj”, Odluku Komisije od 12.11.2008. u predmetu N 528/08 u vezi sa Holandijom, “Pomoć za ING Groep N.V.”, Odluku Komisije od 25.11.2008. u predmetu NN 68/08, “Državna pomoć Letonije za JC Parex Banka”.

hitno usvoji takve smjernice. Ovo Saopštenje pruža smjernice za nove šeme dokapitalizacije i otvara mogućnost za prilagođavanje postojećih.

Zajednički ciljevi: Obnavljanje finansijske stabilnosti, obezbjeđivanje kreditiranja realne ekonomije i suočavanje sa sistemskim rizikom od moguće insolventnosti

- (4) U kontekstu trenutne situacije na finansijskim tržištima, dokapitalizacija banaka može poslužiti brojim ciljevima. Prvo, dokapitalizacije doprinose obnavljanju finansijske stabilnosti i pomažu u obnavljanju povjerenja potrebnog za oporavak međubankarskog kreditiranja. Štaviše, u recisiji, dodatni kapital pruža zaštitnu funkciju za apsorbovanje gubitaka i ograničava i ograničava rizik da banke postanu insolventne. U trenutnim uslovima, izazvanim naročito kolapsom Lehman Brothers-a, neke banke koje su generalno stabilne banke, mogu pribjegavati državnoj dokapitalizaciji kao odgovor na široko rasprostranjeno uvjerenje da je, s obzirom na prethodno potcjenjivanje rizika i povećane troškove finansiranja, sada potreban veći odnos kapitala u odnosu na druge vrste kapitala.
- (5) Drugo, cilj dokapitalizacije može biti obezbjeđivanje kreditiranja realne ekonomije. Suštinski stabilne banke mogu da ograniče kreditiranje kako bi izbjegle rizik i zadržale više kapitalne odnose. Državna dokapitalizacija može spriječiti ograničavanje kreditne ponude i ograničiti prenošenje teškoća finansijskih tržišta na druge sektore ekonomije.
- (6) Treće, državna dokapitalizacija može biti odgovarajuća na probleme finansijskih institucija koje se suočavaju sa insolventnošću kao rezultat njihovog specifičnog poslovnog modela ili investicione strategije. Državna dokapitalizacija iz javnih izvora, kao hitne pomoći pojedinačnoj banci, takođe može pomoći u izbjegavanju kratkoročnih sistemskih efekata i njene moguće insolventnosti. Na duži rok, dokapitalizacija može podržati napore u pripremi za obnavljanje dugoročne održivosti dotične banke ili za njenu urednu likvidaciju.

Mogući problemi sa konkurencijom

- (7) Imajući u vidu ove zajedničke ciljeve, procjena bilo koje šeme ili mjere dokapitalizacije mora uzeti u obzir potencijalno narušavanje konkurencije na tri različita nivoa.
- (8) Prvo, dokapitalizacija banaka od strane jedne države članice ne bi trebalo da tim bankama daje neopravdanu konkurentsku prednost u odnosu na banke u drugim državama članicama. Pristup kapitalu po znatno nižim stopama od konkurentskih banaka iz drugih država članica, u odsustvu odgovarajućeg opravdanja zasnovanog na riziku, može značajno uticati na konkurentsku poziciju banke na širem jedinstvenom evropskom tržištu. Prekomjerna pomoć u jednoj državi članici takođe bi mogla izazvati trku subvencija među državama članicama i stvoriti poteškoće za ekonomije onih država koje nijesu uvele šeme dokapitalizacije. Dosljedan i usklađen pristup naknadi za javnu dokapitalizaciju kapitala, kao i drugim uslovima vezanim za dokapitalizaciju, neophodan je za očuvanje ravnopravnih uslova poslovanja. Jednostrano i nekoordinisano djelovanje u ovoj oblasti može takođe ugroziti napore da se obnovi finansijska stabilnost („Obezbjeđivanje fer konkurencije među državama članicama“).
- (9) Drugo, šeme dokapitalizacije koje su dostupne svim bankama u državi članici, bez odgovarajućeg stepena razlikovanja između korisničkih banaka s obzirom na njihove profile rizika, mogu dati neopravdanu prednost bankama koje su u osnovi zdrave i posluju bolje. To bi narušilo konkurenciju na tržištu, poremetilo podsticaje, povećalo moralnu opasnost i oslobodilo ukupnu konkurentnost evropskih banaka („Obezbjeđivanje fer konkurencije između banaka“).

- (10) Treće, javna dokapitalizacija javnim sredstvima, a posebno njena naknada, ne bi trebalo da dovede banke koje ne pribjegavaju javnim sredstvima već traže dodatni kapital na tržištu u značajno nepovoljan konkurentski položaj. Javna šema koja postiskuje operacije koje se obavljaju na tržišnoj osnovi, ometala bi obnavljanje normalnog funkcionisanja tržišta. ("Obezbeđivanje obnavljanja normalnog funkcionisanja tržišta").
- (11) Svaka predložena dokapitalizacija ima kumulativne efekte na konkurenciju na svakom od ova tri nivoa. Međutim, potrebno je pronaći ravnotežu između razmatranja konkurencije i ciljeva obnavljanja finansijske stabilnosti, obezbeđivanja kreditiranja realnoj ekonomiji i spriječavanja rizika od insolventnosti. S jedne strane, banke moraju imati dovoljno povoljne uslove pristupa kapitalu kako bi dokapitalizacija bila što efikasnija. S druge strane, uslovi koji prate svaku mjeru dokapitalizacije, trebalo bi da obezbijede jednake uslove za sve i, na duži rok, obnavljanje normalnih tržišnih uslova. Stoga, državna intervencija treba da bude srazmjerna i privremena, i treba da se odobrava na način koji pruža podsticaje bankama da vrate novac državi kada tržišne okolnosti to dozvole, kako bi evropski bankarski sektor izašao iz krize konkurentniji i efikasniji. Najbolja zaštita od neopravdanih neusklađenosti kapitalizacije i od zloupotreba kapitala, jeste da se cijena kapitalnih investicija izračunava na osnovu tržišnih načela. U ovim slučajevima, države članice moraju osigurati da je svaka dokapitalizacija banke zaista neophodna.
- (12) Ravnoteža koja se mora postići između finansijske stabilnosti i ciljeva konkurencije, naglašava važnost razlikovanja banaka koje su generalno zdrave i dobro posluju, s jedne strane, i banaka koje su u teškoćama i loše posluju, s druge strane.
- (13) Stoga će Komisija, prilikom procjene mjera dokapitalizacije u obliku šema ili podrške pojedinačnim bankama, obratiti posebnu pažnju na prilik rizika korisnika⁴. U načelu, banke sa većim profilom rizika, trebalo bi da plaćaju više. Prilikom osmišljavanja šema dokapitalizacije, koje su dostupne grupi različitih banaka, države članice treba pažljivo da razmotre kriterijume za ulazak i tretman banaka sa različitim profilima rizika i da ih, shodno tome, definišu (vidjeti Prilog 1). Mora se uzeti u obzir situacija banaka, koje su u teškoćama, usljed trenutnih izuzetnih okolnosti, iako bi se prije krize smatrale generalno stabilnim.
- (14) Pored indikatora kao što su usklađenost sa regulatornim zahtjevima solventnosti i perspektivna adekvatnost kapitala, koje su sertifikovali nacionalni nadzorni organi, pre-krizni CDS spread-ovi i kreditni rejting, trebalo bi, na primjer, da budu dobra osnova za diferencijaciju stopa naknade za različite banke. Trenutni spread-ovi takođe mogu odražavati inherentne rizike koji će oslabiti konkurentsku poziciju nekih banaka, kako izlaze iz opštih kriznih uslova. Spread-ovi prije krize i trenutni spread-ovi trebalo bi u svakom slučaju da odražavaju opterećenje, ako postoji, toksičnih sredstava i/ili slabost poslovnog modela banke usljed prekomjernog oslanjanja na kratkoročno finansiranje ili visok nivo finansijske poluge.
- (15) U nekim opravdanim slučajevima, može bi neophodno prihvatiti niže kratkoročne naknade od banaka u poteškoćama, pod pretpostavkom i uslovom da će se dugoročni troškovi javne intervencije, u njihovu korist odraziti na restrukturiranje neophodno za obnavljanje održivosti i kroz uzimanje u obzir konkurentski uticaja pružene podrške kroz kompenzacione mjere. Finansijski stabilne banke mogu imati pravo na relativno niske ulazne stope u bilo koju dokapitalizaciju, i shodno tome značajno smanjene uslove javne podrške na duži rok, pod uslovom da prihvate zahtjev za otkup ili konverziji instrumenata, osiguravajući da se očuva privremena priroda državne intervencije i njegov cilj obnove

⁴ Vidjeti Prilog 1, za više detalja.

finansijske stabilnosti/kreditiranja ekonomije, kao i potreba da se izbjegne zloupotreba sredstava za postizanje većih strateških ciljeva.

Preporuke Upravnog savjeta Evropske centralne banke (ECB)

- (16) U Preporukama Upravnog savjeta Evropske centralne banke (ECB) od 20. novembra 2008. godine predložena je metodologija za referentne cijene državnih mjera dokapitalizacije za suštinski stabilne institucije u eurozoni. Vodeća razmatranja koja stoje u osnovi tih Preporuka, u potpunosti odražavaju načela navedene u ovom uvodu. U skladu sa svojim posebnim zadacima i odgovornostima, ECB posebno naglašava efikasnost mjera dokapitalizacije s ciljem jačanja finansijske stabilnosti i podsticanje neometanog toka kreditiranja realnoj ekonomiji. Istovremeno, ECB naglašava potrebu tržišno orijentisanog određivanja naknade, uključujući specifični rizik pojedinačnih korisničkih banaka i potrebu očuvanja ravnopravnih uslova među konkurentskim bankama.
- (17) Komisija pozdravlja preporuke ECB-a, koje predlažu šemu za određivanje vrijednosti kapitalne dokapitalizacije na osnovu uskog raspona stopa prinosa za one banke primaoce koje su, uprkos razlikama u svojim profilima rizika, generalno zdrave finansijske institucije. Cilj ovog dokumenta je da proširi smjernice kako bi obuhvatile i druge uslove, koji nisu samo stope naknade, i na uslove pod kojima banke, koje nisu suštinski stabilne, mogu imati pristup javnom kapitalu.
- (18) Štaviše, uzimajući u obzir da trenutne izuzetne tržišne stope ne predstavljaju dobru referentnu vrijednost za određivanje pravnog nivoa naknade za kapital, Komisija smatra da mjere dokapitalizacije država članica treba da uzmu u obzir ranije potcjenjivanje rizika u periodu prije krize. Ukoliko to nije slučaj, javne stope naknade mogle bi dati neopravdanu konkurentsku prednost korisnika i na kraju dovesti do podsticanja privatnih dokapitalizacija.

2. Načela koji regulišu različite vrste dokapitalizacije

- (19) Određivanje vrijednosti cijena blizu tržišnih cijena, najbolja je garancija za ograničavanje narušavanja konkurencije⁵. Iz toga proizilazi, da mehanizam dokapitalizacije treba definisati na način koji uzima u obzir tržišnu situaciju svake institucije, uključujući njen trenutni profil rizika i nivo solventnosti, i održava ravnopravne uslove poslovanja, tako što ne obezbjeđuje prevelike subvencije u poređenju sa trenutnim tržišnim alternativama. Štaviše, uslovi vrijednovanja trebaju davati podsticaj banci da otkupi dug državi nakon što kriza prođe.
- (20) Ovi načela se ogledaju u procjeni sljedećih elemenata cjelokupnog mehanizma mjera dokapitalizacije: cilj dokapitalizacije, stabilnost banke korisnika, naknada, podsticaji za izlazak iz mjere, posebno u pogledu zamjene državnog kapitala kapitalom privatnih investitora⁶, obezbjeđivanje privremene prirode učešća države u kapitalu banaka, zaštitne mjere zloupotrebe pomoći i narušavanja konkurencije, te preispitivanje efekata šeme dokapitalizacije i situacije korisnika putem redovnih izvještaja ili planova restrukturiranja, gdje je to prikladno.

2.1. Dokapitalizacija po trenutnim tržišnim stopama

- (21) U slučaju kada se državna dokapitalizacija, od strane države vrši pod jednakim uslovima, uz značajno učešće (30% ili više) privatnih investitora, Komisija će prihvatiti naknadu dogovorenu u sporazumu⁷. S

⁵ Vidjeti tačku 39 Saopštenja o bankarstvu.

⁶ Svako pominjanje podsticaja za izlazak ili podsticaja za nadoknadu štete od strane države, u ovom dokumentu, treba shvatiti kao cilj zamjene državnog kapitala privatnim kapitalom do neophodnog i odgovarajućeg nivoa u kontekstu obnavljanja normalnih tržišnih uslova.

⁷ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije od 27. oktobra 2008. u predmetu N 512/08 "Mjere podrške finansijskim institucijama u Njemačkoj", stav 54.

obzirom na ograničena pitanja konkurencije, koja takve operacija podstiče, osim ako uslovi sporazuma bitno ne mijenjaju podsticaje privatnih investitora, u načelu ne postoji potreba za *ex ante* zaštitnim mjerama u pogledu konkurencije ili posebnim podsticajima za izlazak.

2.2.Privremena dokapitalizacija generalno stabilnih banaka radi jačanja finansijske stabilnosti i kreditiranje realne ekonomije

(22)Prilikom procjene pristupa bankama u ovoj kategoriji, Komisija će pridati veliki značaj razlici između banaka koje su generalno zdrave i ostalih banaka, kao što je navedeno u paragrafima od 12 do 15.

(23)Ukupna naknada treba da na zadovoljavajući način uzme u obzir sljedeće elemente:

(a) Trenutni profil rizika svakog korisnika;

(b) Karakteristike izabranog instrumenta, uključujući njegov nivo podređenosti;rizik i svi uslovi plaćanja⁸;

(c) Ugrađene podsticaje za izlazak (kao što su klauzule porastu stope i otkupu);

(d) Odgovarajući referentni bezrizični nivo kamatne stope.

(24)Naknada za državne dokapitalizacije ne može biti toliko visoka kao trenutni tržišni nivoi (oko 15%)⁹ budući da oni možda ne odražavaju normalne tržišne uslove¹⁰. Shodno tome, Komisija je spremna prihvatiti cijenu dokapitalizacija suštinski stabilnih banaka po stopama ispod trenutnih tržišnih nivoa, kako bi se bankama olakšalo korišćenje takvih instrumenata i time favorizovao proces obnove finansijske stabilnosti i osiguranje kreditiranja realne ekonomije.

(25)Istovremeno, ukupni očekivani povrat države od dokapitalizacije ne bi trebao previše da se razlikuje od trenutnih tržišnih cijena jer (i) treba izbjegavati prethodno potcjenjivanje rizika, (ii) treba odražavati neizvjesnost oko vremena i nivoa nove ravnoteže cijena, (iii) treba pružiti podsticaje za izlazak iz šeme i (iv) treba minimizirati rizik narušavanja konkurencije među državama članicama, kao i između onih banaka koje danas prikupljaju kapital na tržištu bez državne pomoći. Primjena stope naknade koja se ne razlikuje previše od trenutnih tržišnih cijena je ključna kako bi se izbjeglo istiskivanje privatnog sektora iz učešća u dokapitalizaciji i kako bi se olakšao povratak normalnim tržišnim uslovima.

Početna cijena dokapitalizacije

(26)Komisija smatra da adekvatan metod za utvrđivanje cijene dokapitalizacija predstavlja metodologija preporučena od strane Eurosistema 20. novembra 2008. Naknade izračunate korišćenjem ove metodologije predstavljaju, iz perspektive Eurosistema, odgovarajuću osnovu (ulazni nivo) za

⁸ Na primjer, brojne karakteristike smanjuju ili povećavaju vrijednost preferencijalnih akcija u zavisnosti od precizne definicije, kao što su: konvertabilnost u obične akcije ili druge instrumente, kumulativne ili nekumulativne dividende, fiksna ili varijabilna stopa dividende, povoljniji uslovi za preferencijalne akcionare nego za obične akcionare u slučaju likvidacije, učešće ili neučešće u dobit iznad stope dividende isplaćene na obične akcije, pravo privremene otplate, klauzule o otkupu, pravo glasa. Među razlilitim regulatornim kategorijama, Komisija će koristiti opštu klasifikaciju kapitalnih instrumenata među različitim regulatornim kategorijama kao referentnu vrijednost (na pr. glavna djelatnosti/sporedna djelatnost, da li je kapital prvog ili drugog nivoa, itd.).

⁹ Na primjer, JP Morgan, Europe Credit Research, 27.oktobar 2008; podaci Merrill Lynch-a o snior dugu u eurima koji su izdale finansijske institucije ocjenjene najmanjim investicionim rangom, a koji je javno kotiran na tržištu evroobveznica ili na domaćem tržištu država članica koje su usvojile evro. Podatke je obezbijedio ECOWIN (ml: et10yld).

¹⁰ Trenutni nivoi naknada mogu takođe odražavati relativno veću potražnju za kapitalom prvog reda, jer se banke udaljavaju od svog trenutnog poslovnog modela, koji se sada doživljava kao nedovoljno kapitalizovan sa relativno slabom ponudom i visokom tržišnom volativnošću.

zahtijevanu nominalnu stopu prinosa za dokapitalizacije suštinski stabilnih banaka. Ova cijena može se prilagoditi navise kako bi se podstaklo otkupljivanje državnog kapitala¹¹. Komisija smatra da će takva prilagođavanja takođe služiti zaštiti fer konkurencije.

- (27) Preporuke Eurosistema uzimaju u obzir činjenicu da se potrebna stopa prinosa koju država zahtijeva na instrumente dokapitalizacije za *suštinski stabilne banke* — povlašćene akcije i druge hibridne instrumente — može odrediti na osnovu „koridora cijena“ definisanog: (i) potrebnom stopom prinosa na podređeni dug kao *donjom granicom*, i (ii) potrebnom stopom prinosa na obične akcije kao *gornjom granicom*. Ova metodologija podrazumijeva računanje koridora cijena na osnovu različitih komponenti, koje takođe treba da odražavaju specifične karakteristike pojedinačnih institucija (ili skupova sličnih institucija) i država članica. Primjena metodologije koristeći prosječne (aritmetičke ili medijalne) vrijednosti relevantnih parametara (prinosi državnih obveznica, CDS spredovi, premija za rizik vlasničkog kapitala) određuje koridor sa prosječnom potrebnom stopom prinosa od 7 % na povlašćene akcije sa karakteristikama sličnim subordiniranom dugu i prosječnom potrebnom stopom prinosa od 9,3 % na obične akcije za banke u eurozoni. Kao takav, ovaj prosječni koridor predstavlja indikativni raspon.
- (28) Komisija će prihvatiti minimalnu naknadu zasnovanu na gore navedne metodologije za generalno stabilne banke¹². Ova naknada je diferencirana na nivou pojedinačne banke na osnovu različitih karakteristika:
- (a) Vrsta izabranog kapitala¹³: što je niži stepen subordinacije, to je niža potrebna naknada unutar koridora;
 - (b) Odgovarajuća bezrizična referentna kamatna stopa;
 - (c) Individualni profil rizika na nacionalnom nivou svih prihvatljivih finansijskih institucija (uključujući i finansijski stabilne i problematične banke).
- (29) Države članice mogu izabrati formulu određivanja cijene koja dodatno uključuje klauzule o porastu stope ili klauzule o otkupu. Takve karakteristike treba prikladno odabrati tako da, dok podstiču brzo povlačenje državne podrške kapitalu banaka, rani kraj državne podrške bankama, ne rezultiraju prekomjernom povećanju troškova kapitala.
- (30) Komisija će prihvatiti i alternativne metodologije određivanja cijene, pod uslovom da one obezbjeđuju veću naknadu od gore navedene metodologije.

Podsticaji za otkup državnog kapitala

- (31) Mjere dokapitalizacije trebaju sadržati odgovarajuće podsticaje za otkup državnog kapitala kada to tržište dozvoli¹⁴. Najjednostavniji način da se podstaknu banke da traže alternativni kapital je da države zahtijevaju adekvatno visoku naknadu za državne dokapitalizacije. Iz tog razloga, Komisija smatra korisnim da se generalno dodaje utvrđena početna cijena¹⁵, radi podsticaja za izlazak iz šeme. Struktura cijene koja uključuje povećanje tokom vremena i step-up klauzule dodatno će ojačati ovaj mehanizam za podsticanje izlaska iz šeme.
- (32) Ako država članica ne želi da poveća nominalnu stopu naknade, može razmotriti povećanje ukupne naknade putem klauzula o prijevremenoj otplati ili otkupu, ili putem mehanizama, koji podstiču

¹¹ Vidjeti tačke 5-7 Preporuka Upravnog savjeta ECB od 20. novembra 2008. o određivanju cijena dokapitalizacije.

¹² Možda će biti potrebno uzeti u obzir specifičnu situaciju država članica van Evrosistema.

¹³ Na primjer, obične akcije, kapital kategorije 1 ili kapital kategorije 2.

¹⁴ Uzimajući u obzir vrstu instrumenata dokapitalizacije i njegovu klasifikaciju od strane nadzornih organa.

¹⁵ Ovo je još važnije, jer na gore navedenu metodu može uticati niža vrijednost rizika prije krize.

prikupljanje privatnog kapitala, na primjer povezivanjem isplate dividendi sa obaveznom naknadom države koja se povećava tokom vremena.

- (33) Države članice takođe mogu razmotriti primjenu restriktivne politike isplate dividendi kako bi se osigurao privremenu prirodu državne intervencije. Restriktivna politika dividendi bila bi u skladu s ciljem očuvanja kreditiranja realne ekonomije i jačanja kapitalne osnove korisničkih banaka. Istovremeno, važno je dozvoliti isplatu dividendi tamo gdje to predstavlja podsticaj za dovođenje novog privatnog kapitala u generalno stabilne banke¹⁶.
- (34) Komisija će procijeniti predložene mehanizme izlaska od slučaja do slučaja. Generalno, što je veća dokapitalizacija i što je veći profil rizika korisničke banke, to je potrebno jasnije definisati mehanizam izlaska. Kombinacija nivoa i vrste naknade i, gdje je to potrebno, restriktivne politike dividendi, trebalo bi, zajedno, da predstavljaju dovoljan podsticaj za izlazak za korisničke banke. Komisija smatra, posebno, da ograničenja u isplati dividendi nisu potrebna tamo gdje nivo cijene tačno odražava profil rizika banaka, a step-up klauzule ili uporedive odredbe daju dovoljne podsticaje za izlazak i dokapitalizacija je ograničene veličine.

Prevenција neopravdanog narušavanja konkurencije

- (35) Bankarska komunikacija naglašava u tački 35 potrebu za zaštitnim mjerama od mogućih zloupotreba i narušavanja konkurencije u šemama dokapitalizacije. Tačka 38 Saopštenja o bankarstvu zahtijeva da se državne dokapitalizacije ograniče na neophodni minimum i da se korisniku ne dozvoli da se bavi agresivnim komercijalnim strategijama koje bi bile neusklađene sa glavnim ciljevima dokapitalizacije¹⁷.
- (36) Kao opšte pravilo, što je veća naknada, to je manja potreba za dodatnim zaštitnim mjerama, budući da će nivo cijene ograničiti narušavanja konkurencije. Banke koje primaju državnu dokapitalizaciju takođe treba da izbjegavaju reklamiranje te činjenice u komercijalne svrhe.
- (37) Mogu biti potrebne zaštitne mjere kako bi se spriječilo finansiranje agresivne komercijalne ekspanzije državnim sredstvima. U načelu, spajanja i preuzimanja mogu predstavljati vrijedan doprinos konsolidaciji bankarskog sektora s ciljem stabilizacije finansijskih tržišta i osiguranja stabilnog toka kredita realnoj ekonomiji. Kako se ne bi privilegovale institucije s državnom podrškom u odnosu na konkurente bez takve podrške, spajanja i preuzimanja, trebala bi se po pravilu organizovati na osnovu konkurentskog postupka tendera.
- (38) Obim upotrebe zaštitnih mjera ponašanja, zavisice od procjene proporcionalnosti, uzimajući u obzir sve relevantne faktore, posebno profil rizika korisničke banke. Dok banke s vrlo niskim profilom rizika mogu zahtijevati vrlo ograničene zaštitne mjere ponašanja, potreba za takvim zaštitnim mjerama raste s povećanjem profila rizika. Procjena proporcionalnosti dodatno je pod uticajem relativne veličine državne dokapitalizacije i ostvarenog nivoa kapitalne opremljenosti.
- (39) Kada države članice koriste dokapitalizaciju s ciljem finansiranja realne ekonomije, moraju osigurati da pomoć zaista doprinosi tom cilju. U tu svrhu, u skladu s nacionalnom regulativom, trebaju priložiti

¹⁶ Imajući u vidu ova razmatranja, ograničenje isplate dividendi moglo bi biti, na primjer, za određeni vremenski period ili za određeni dio ostvarene dobiti, ili bi moglo biti povezano sa doprinosom novog kapitala (na primjer, isplatom dividendi u obliku novih akcija). Tamo gdje je vjerovatno da će se povraćaj državnih resursa odvijati u nekoliko faza, takođe bi se moglo predvidjeti da se sva ograničenja u vezi sa dividendama postepeno ukidaju u skladu sa napretkom povraćaja državnih resursa.

¹⁷ S obzirom na ciljeve obezbjeđivanja kreditiranja realne ekonomije u okviru šema dokapitalizacije banaka, koje su generalno stabilne, nijesu potrebna ograničenja rasta bilansa stanja korisnika. Ovo bi, u načelu, trebalo da se odnosi i na šeme garantovanja, osim ako ne postoji ozbiljan rizik od pomjeranja tokova kapitala između država članica.

efikasne i izvršne nacionalne zaštitne mjere koje osiguravaju da državna dokapitalizacija bude iskorišćena za održavanje kreditiranja realne ekonomije.

Pregled

(40) Štaviše, kako je naznačeno u Bankarskoj komunikaciji, dokapitalizacije treba da budu predmet redovnog preispitivanja¹⁸. Šest mjeseci nakon njihovog uvođenja, države članice trebaju Komisiji podnijeti izvještaj o sprovođenju preduzetih mjera. Izvještaj treba da pruži potpune informacije o:

- (a) bankama koje su dokapitalizovane, uključujući u odnosu na elemente identifikovane u tačkama 12 do 15, Prilogu 1, i procjenu poslovnog modela banke, s ciljem procjene profila rizika banke i njene održivosti;
- (b) iznosima primljenih od tih banaka i uslovima pod kojima je izvršena dokapitalizacija;
- (c) načinu na koji će se primljeni kapital koristiti, uključujući i u vezi sa (i) kontinuiranim pružanjem kredita realnoj ekonomiji, (ii) eksternim rastom i (iii) politikom dividendi korisničkih banaka;
- (d) usklađenosti sa obavezama koje su države članice preuzele u vezi sa podsticajima za izlazak i drugim uslovima i zaštitnim mjerama; i
- (e) putanji ka izlasku iz oslanjanja na državni kapital¹⁹.

(41) U kontekstu revizije, Komisija će ocijeniti, između ostalog, potrebu za održavanje zaštitnih mjera ponašanja. U zavisnosti od razvoja tržišnih uslova, može takođe zatražiti reviziju zaštitnih mjera koje prate mjere kako bi osigurala da je pomoć ograničena na najmanji mogući obim i na najkraći mogući period neophodan za prevazilaženje trenutne krize.

(42) Komisija podsjeća da, gdje banka koja je inicijalno smatrana suštinski stabilnom zapadne u teškoće nakon što je dokapitalizacija izvršena, Komisiji mora biti prijavljen plan restrukturiranja za tu banku.

2.3. Dokapitalizacija spašavanja drugih banaka

(43) Dokapitalizacija banaka koje generalno nijesu stabilne, trebalo bi da budu podložni strožijim zahtjevima.

(44) Što se tiče naknade, kako je gore navedeno, u načelu treba da odražava profil rizika korisnika i bude viša nego za suštinski stabilne banke²⁰. Ovo ne utiče na mogućnost nadzornih organa da preduzmu hitne mjere gdje je neophodno u slučajevima restrukturiranja. Tamo gdje se cijena ne može utvrditi na nivoima koji odgovaraju profilu rizika banke, ona bi svejedno trebala biti bliska onoj potrebnoj za sličnu banku u normalnim tržišnim uslovima. Bez obzira na potrebu da se osigura finansijska stabilnost, upotreba državnog kapitala za ove banke može se prihvatiti samo pod uslovom likvidacije banke ili sveobuhvatnog i radikalnog restrukturiranja, uključujući promjenu upravljanja i korporativnog upravljanja gdje je prikladno. Dakle, ili će biti predstavljen sveobuhvatan plan restrukturiranja ili plan likvidacije za te banke u roku od šest mjeseci od dokapitalizacije. Kao što je naznačeno u Bankarskoj komunikaciji, takav plan biće procenjen u skladu s načelima smjernica za spašavanje i restrukturiranje preduzeća u teškoćama i moraće uključivati kompenzacione mjere.

¹⁸ Vidjeti tačke 34 do 42 Saopštenja o bankarstvu. Prema Saopštenju o bankarstvu, pojedinačne mjere dokapitalizacije, preduzete u skladu sa šemom dokapitalizacije koju je odobrila Komisija ne zahtijeva obavještenje i Komisija će ih procijeniti u kontekstu preispitivanja i podnošenja plana održivosti.

¹⁹ Uzimajući u obzir karakteristike instrumenta za dokapitalizaciju.

²⁰ Vidjeti stav 28 o širem rasponu vrijednosti dokapitalizacije, što podrazumijeva veće stope naknade za banke u teškoćama.

(45) Do otkupa državnih sredstava, zaštitne mjere ponašanja za problematične banke u fazama spašavanja i restrukturiranja trebale bi, u načelu, da uključuju: restriktivnu politiku dividendi (uključujući zabranu isplate dividendi bar tokom perioda restrukturiranja), ograničenje naknada rukovodstva ili raspodjele bonusa, obavezu obnove i održavanja povećanog nivoa koeficijenta solventnosti, usklađenog s ciljem finansijske stabilnosti, i vremenski okvir za otkup državnog učešća.

2.4. Završne napomene

(46) Konačno, Komisija uzima u obzir mogućnost da je učešće banaka u operacijama dokapitalizacije otvoreno za sve ili za veliki dio banaka u datoj državi članici, takođe na manje diferenciran način, i s ciljem postizanja odgovarajućeg ukupnog prinosa tokom vremena. Neke države članice mogu preferirati, iz razloga administrativne pogodnosti na primjer, korišćenje manje rasrađenih metoda. Bez obzira na mogućnost država članica da zasnivaju svoje cijene na gore pomenutoj metodologiji, Komisija će prihvatiti mehanizme određivanja cijene koji dovode do nivoa ukupnog očekivanog godišnjeg prinosa za sve banke koje učestvuju u šemi, dovoljno visokog da pokrije raznolikost banaka i podsticaj za izlazak. Ovaj nivo bi obično trebao biti postavljen iznad gornje granice, pomenute u stavu 27 za instrumente kapitala prvog reda²¹. Ovo može uključivati nižu početnu cijenu i odgovarajuće povećanje, kao i druge elemente diferencijacije i zaštitne mjere, kao što je gore opisano²².

²¹ Komisija je do sada usvojila mjere dokapitalizacije sa ukupnim očekivanim godišnjim prinosima od najmanje 10% na instrumente prvog reda za sve banke koje učestvuju u šemi. Za države članice sa bezrizičnim stopama prinosa, koje značajno odstupaju od prosjeka u eurozoni, takav nivo će možda morati biti, shodno tome, prilagođen. Takođe, prilagođavanja će morati biti izvršena u skladu sa kretanjem bezrizičnih kamatnih stopa.

²² Kao primjer kombinovanja niske stope učešća sa elementima diferencijacije, vidjeti Odluku Komisije od 12. novembra 2008. u predmetu N 528/08 Holandija, "Pomoć za ING Groep N.V.", prema kojoj se naknada za instrument kapitala *sui generis* koji spada u kategoriju instrumenata kapitala prvog reda, fiksni kupon (8,5%), kombinuje se prekomjernim i rastućim isplatama kupona i moguće rastućom maržom, što rezultira očekivanom stopom prinosa koja prelazi 10% na godišnjem nivou.

PRILOG

Određivanje cijene akcija

Kapital (obične akcije, redovne akcije) je najpoznatiji oblik osnovnog kapitala prvog reda. Obične akcije se plaćaju kroz neizvjesne buduće isplate dividendi i povećanje cijene akcije (kapitalna dobit/gubitak), od kojih oba u krajnjoj liniji zavise od očekivanja budućih novčanih tokova/profita. U trenutnoj situaciji predviđanje budućih novčanih tokova je još teže nego u normalnim uslovima. Stoga je najupadljiviji faktor kotirana tržišna cijena običnih akcija. Za banke koje nisu kotirane na berzi, pošto ne postoji kotirana cijena akcije, države članice bi trebale primijeniti primjerenu tržišno zasnovanu metodu, kao što je potpuna valorizacija (full valuation).

Ako se daje pomoć pri izdavanju običnih akcija (otkup akcija), bilo koje akcije koje ne budu preuzete od strane postojećih ili novih investitora, biće preuzete od strane države članice kao institucije koja emituje akcije, po što nižoj mogućoj cijeni u odnosu na cijenu akcije neposredno prije objave ponude. Institucija koja emituje akcije, takođe treba da bude plaćena od strane izdavačke institucije⁽¹⁾. Komisija će uzeti u obzir uticaj koji ranije primljena državna pomoć može imati na cijenu akcije korisnika.

Pokazatelji za procjenu profila rizika banke

U ocjeni profila rizika banke za potrebe procjene mjere dokapitalizacije prema pravilima o državnoj pomoći, Komisija će uzeti u obzir položaj banke naročito u odnosu na sljedeće pokazatelje:

- (a) adekvatnost kapitala: Komisija će pozitivno vrijednovati procjenu solventnosti banke i njene perspektivne adekvatnosti kapitala kao rezultata revizije od strane nacionalnog nadzornog organa; takva revizija će procijeniti izloženost banke raznim rizicima (kao što su kreditni rizik, rizik likvidnosti, tržišni rizik, rizik kamatne stope i devizni rizik), kvalitet portfolija imovine (u okviru nacionalnog tržišta i u poređenju s dostupnim međunarodnim standardima), održivost njenog poslovnog modela na duži rok i druge relevantne elemente;
- (b) veličina dokapitalizacije: Komisija će pozitivno vrijednovati dokapitalizaciju ograničene veličine, na primjer ne više od 2 % rizično ponderisane aktive banke;
- (c) trenutni CDS rasponi: Komisija će smatrati jednak ili niži raspon od prosjeka kao indikator nižeg profila rizika;
- (d) *trenutni rejting banke i njegoa perspektiva*: Komisija će smatrati rejting "A" ili viši i stabilnu ili pozitivnu perspektivu kao indikator nižeg profila rizika.

U ocjeni ovih pokazatelja, treba uzeti u obzir situaciju banaka koje se suočavaju s teškoćama zbog trenutnih izuzetnih okolnosti, iako su se prije krize smatrale generalno stabilnim, što se, na primjer, može vidjeti kroz ocjenu tržišnih pokazatelja kao što su CDS rasponi i cijene akcija.

¹ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije od 13.oktobra 2008.u predmetu N 507/08 "Mjere finansijske podrške za bankarski sektor u Ujedinjenom Kraljevstvu", stav 11, i Odluku Komisije od 27.oktobra 2008. u predmetu N 512/08 "Mjere podrške za finansijske institucije u NJemačkoj", stav 12.

Tabela 1
Vrste kapitala

Dug	Dodatni kapital II nivoa
Veći zahtijevani prinos	Dužnički instrumenti sa fiksnim rokom dopsijeća
	Trajni subordinisani dužnički instrumenti
Veća sposobnost pokrivanja gubitka ↓ Kapital	Kumulativne preferencijalne akcije ili slični instrumenti
	Osnovni kapital I nivoa
	Nekumulativne preferencijalne akcije ili slični instrumenti
	Ostali visokokvalitetni hibridni instrumenti
	Rezerve / Zadržana dobit
	Obične akcije

**Regulativa (EU) 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta
od 23. oktobra 2007.
o uslugama javnog željezničkog i drumskog prevoza putnika i stavljanju van snage Regulativa
Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i (EEZ) br. 1107/70**

Član 1

Svrha i područje primjene

1. Svrha ove Regulative je određivanje kako, u skladu sa pravilima zakonodavstva Zajednice, nadležni organi mogu da djeluju u području javnog prevoza putnika da bi se garantovalo pružanje usluga od opšteg interesa koje su, između ostalog, brojnije, sigurnije, kvalitetnije ili pružene uz niži trošak od onih koje bi samo tržište moglo da ponudi.

Sa tim ciljem ova Regulativa utvrđuje uslove pod kojima nadležni organi, prilikom određivanja obaveza obavljanja javnih usluga ili njihovog ugovaranja, pružaocima javnih usluga kompenzuju nastale troškove i/ili dodjeljuju ekskluzivna prava u zamjenu za ispunjavanje obaveza obavljanja javnih usluga.

2. Ova Regulativa se primjenjuje na nacionalno i prekogranično obavljanje usluga javnog željezničkog prevoza putnika, drugim vrstama prevoza šinama i drumom, osim na usluge koje se obavljaju uglavnom zbog svoje istorijske važnosti ili turističkog značaja. Države članice mogu da primjenjuju ovu Regulativu na javni prevoz putnika unutrašnjim plovim putevima i, ne dovodeći u pitanje Regulativu Savjeta (EEZ) br. 3577/92 od 7. decembra 1992. godine o primjeni načela slobode pružanja usluga u pomorskom prevozu unutar država članica (pomorska kabotaža)¹, na nacionalna mora.

Uz saglasnost nadležnih organa država članica na čijoj teritoriji se usluge pružaju, obaveze pružanja javnih usluga mogu se odnositi na usluge javnog prevoza na prekograničnom nivou, uključujući i one kojima se pokrivaju lokalne i regionalne potrebe za prevozom.

3. Ova Regulativa se ne primjenjuje na koncesije za javne radove u smislu člana 1 stav 3 tačka (a) Direktive 2004/17/EZ ili člana 1 stav 3 Direktive 2004/18/EZ.

Član 2

Definicije

Za potrebe ove Regulative:

- (a) „javni prevoz putnika” znači usluge prevoza putnika od opšteg ekonomskog interesa koje su dostupne javnosti na nediskriminatorskoj i stalnoj osnovi;
- (b) „nadležni organ” znači svako organ državne uprave ili grupa organa državne uprave države članice ili država članica sa ovlaštenjima da intervenišu u javni prevoz putnika na datom geografskom području, odnosno svaki organ kojem su data takva ovlaštenja;
- (c) „lokalni nadležni organ” znači svaki nadležni organ čije geografsko područje nadležnosti nije cijela država;
- (d) „pružalac javne usluge” je svaki javni ili privatni prevoznik ili grupa takvih prevoznika koji obavljaju usluge javnog prevoza putnika ili svaki državni organ koji pruža usluge javnog prevoza putnika;
- (e) „obaveza obavljanja javne usluge” znači zahtjev koji odredi nadležni organ da bi osigurao usluge javnog prevoza putnika od opšteg interesa koje pružalac, kad bi uzeo u obzir samo svoje

¹ SL L 364, 12.12.1992., str. 7.

komercijalne interese, ne bi preuzeo ili ih ne bi preuzeo u istom obimu ili pod istim uslovima bez naknade;

- (f) „isključivo pravo” znači pravo pružaoca javne usluge na obavljanje pojedinih usluga javnog prevoza putnika na određenoj liniji ili mreži, odnosno na određenom području, isključujući sve druge takve pružaoce;
- (g) „naknada za javnu uslugu” znači svaku korist, posebno finansijsku, koju nadležni organ dodijeli direktno ili indirektno iz javnih sredstava tokom vremenskog perioda sprovođenja obaveze obavljanja javne usluge ili u vezi sa tim vremenskim periodom;
- (h) „direktno ugovaranje” znači zaključivanje ugovora o javnim uslugama sa pružiocima javnih usluga bez prethodnog postupka konkursa;
- (i) „ugovor o pružanju javnih usluga” znači jedan ili više pravno obavezujućih akata koji potvrđuju sporazum između nadležnog organa i pružaoca javne usluge o povjeravanju upravljanja i obavljanja usluga javnog prevoza putnika tom pružaocu, obuhvaćenih obavezama obavljanja javne usluge; zavisno od prava države članice, ugovor takođe može biti i odluka koju je donijeo nadležni organ:
 - u obliku pojedinačnog zakonodavnog ili regulatornog akta, ili
 - sadržavajući uslove prema kojima sami nadležni organ pruža usluge ili povjerava pružanje takvih usluga unutrašnjem pružaocu;
- (j) „unutrašnji pružalac” znači posebno pravno lice nad kojim lokalni nadležni organ, ili u slučaju grupe organa makar jedan lokalni nadležni organ, ima nadzor sličan onome kao nad sopstvenim službama;
- (k) „vrijednost” znači vrijednost usluge, dionice, ugovora o javnim uslugama ili šeme naknade za javni prevoz putnika, koja odgovara ukupnom iznosu naknada, bez poreza, pružaocu ili pružiocima javnih usluga, uključujući naknadu svih vrsta koje plaćaju državni organi i prihode od prodaje karata koji nisu vraćeni nadležnom organu;
- (l) „opšte pravilo” znači mjera koja se bez diskriminacije primjenjuje na sve usluge javnog prevoza putnika iste vrste na datom geografskom području za koje je odgovoran nadležni organ;
- (m) „integrisane usluge javnog prevoza putnika” znači međusobno povezane usluge prevoza unutar određenog geografskog područja sa jedinstvenom informacionom službom, sistemom izdavanja karata i voznim redom;
- (aa) „usluge javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju” su javni prevoz putnika u željezničkom saobraćaju, ne uključujući prevoz putnika drugim vrstama šinskog prevoza, kao što su podzemna željeznica ili tramvaji.

Član 2a

Specifikacija obaveza pružanja javnih usluga

1. Nadležni organ utvrđuje specifikacije za obaveze pružanja javnih usluga u pružanju usluga javnog prevoza putnika i područje primjene tih obaveza pružanja javnih usluga u skladu sa članom 2 tačka (e). To uključuje mogućnost objedinjavanja usluga kod kojih se troškovi pokrivaju i usluga kod kojih se troškovi ne pokrivaju.

Prilikom utvrđivanja tih specifikacija i područja primjene tih specifikacija, nadležni organ propisno poštuje načelo proporcionalnosti, u skladu s pravom Unije.

Specifikacije su usklađene sa ciljevima politike navedenim u dokumentima o politici javnog prevoza u državama članicama.

Sadržaj i oblik dokumenata o politici javnog prevoza i postupci za konsultacije s relevantnim akterima utvrđuju se u skladu s nacionalnim pravom.

2. Specifikacijama obaveza pružanja javnih usluga i s tim povezanom naknadom neto finansijskog efekta obaveza pružanja javnih usluga:

- (a) ostvaruju se ciljevi politike javnog prevoza na ekonomičan način; i
- (b) obezbjeđuje se dugoročna finansijska podrška pružanju usluga javnog prevoza putnika u skladu sa zahtjevima utvrđenim politikom javnog prevoza.

Član 3

Ugovori o javnim uslugama i opšta pravila

1. Ako nadležni organ odluči da dodijeli isključivo pravo i/ili naknadu bilo kakve vrste pružaocu po svom izboru u zamjenu za ispunjavanje obaveza obavljanja javnih usluga, to čini u okviru ugovora o javnim uslugama.
2. Odstupajući od stava 1, obaveze obavljanja javnih usluga kojima je cilj uspostavljanje maksimalnih tarifa za sve putnike ili za određene grupe putnika, takođe mogu da podliježu opštim pravilima. U skladu sa načelama navedenim u članovima 4 i 6, kao i u Prilogu, nadležni organ kompenzuje pružaocu javne usluge neto finansijski efekat, bio on pozitivan ili negativan, troškove koje je pretrpio i prihode koje je ostvario poštovanjem tarifnih obaveza utvrđenih u opštim pravilima, i to na način koji onemogućava prekomjernu naknadu. Ovo je nezavisno od prava nadležnih organa da obaveze obavljanja javnih usluga kojima se određuju maksimalne tarife ugrade u ugovore o javnim uslugama.
3. Ne dovodeći u pitanje odredbe čl. 73, 86, 87 i 88 Ugovora, države članice iz područja primjene ove Regulative mogu da isključe opšta pravila o finansijskoj naknadi za obaveze obavljanja javnih usluga kojima se određuju maksimalne tarife za učenike, studente, pripravnike i osobe smanjene pokretljivosti. Ova opšta pravila su u skladu sa članom 88 Ugovora. Svako takvo obavještenje sadrži potpune informacije o mjeri i, posebno, pojedinostima načina izračunavanja.

Član 4

Obvezni sadržaj ugovora o javnim uslugama i opšta pravila

1. Ugovori o javnim uslugama i opšta pravila:
 - (a) jasno utvrđuju obaveze pružanja javnih usluga definisane ovom regulativom i utvrđene u skladu sa članom 2a te regulative, koje pružalac javnih usluga treba da ispuni, kao i predmetna geografska područja;
 - (b) unaprijed utvrđuju na objektivni i transparentan način:
 - i. parametre na osnovu kojih se izračunava eventualna naknada; i
 - ii. prirodu i obim svih dodijeljenih ekskluzivnih prava, na način koji onemogućava prekomjernu naknadu.

U slučaju ugovora o pružanju javnih usluga koji nisu dodijeljeni u skladu sa članom 5, st. 1, 3, ili 3b, ti parametri utvrđuju se tako da naknada ne smije da pređe iznos potreban za pokrivanje neto finansijskog efekta na troškove koji su nastali i prihode koji su ostvareni ispunjavanjem obaveza pružanja javnih usluga, pri čemu se uzima u obzir s tim povezani prihod koji je zadržao pružalac javne usluge i razumna dobit;

- (c) određuju uslovi raspodjele troškova povezanih sa pružanjem usluga. Ti troškovi mogu da uključuju posebno troškove radnika, energije, takse za korištenje infrastrukture, održavanja i popravaka vozila javnog prevoza, željezničkih vozila i postrojenja potrebnih za obavljanje usluga prevoza putnika, kao i fiksne troškove i odgovarajući povrat na kapital.
2. Ugovori o javnim uslugama i opšta pravila određuju načine raspoređivanja prihoda od prodaje karata koje pružalac javnih usluga smije da zadrži, otplati nadležnom organu ili podijeli sa njim.

3. Trajanje ugovora o pružanju javnih usluga je ograničeno i ne smije biti duže od 10 godina za usluge gradskog i međugradskog autobusnog prevoza i 15 godina za usluge željezničkog prevoza putnika ili drugim vrstama prevoza šinama. Trajanje ugovora o pružanju javnih usluga koje se odnose na nekoliko načina prevoza ograničeno je na 15 godina ako željeznički prevoz ili prevoz drugim vrstama prevoza šinama predstavlja više od 50% vrijednosti predmetne usluge.

4. Ako je potrebno, uzimajući u obzir uslove amortizacije imovine, trajanje ugovora o pružanju javnih usluga može da se produži za najviše 50% ako pružalac javne usluge obezbijedi imovinu koja je značajna kako u odnosu na ukupnu imovinu koja je potrebna za obavljanje usluga prevoza putnika obuhvaćenih ugovorom o pružanju javnih usluga, tako i povezane pretežno sa uslugama prevoza putnika obuhvaćene ugovorom.

Ako je to opravdano troškovima koji proizilaze iz posebnih geografskih okolnosti, trajanje ugovora o pružanju javnih usluga iz stava 3, u najudaljenijim regionima može se produžiti za najviše 50%.

Ako je to opravdano amortizacijom kapitala u vezi sa vanrednom infrastrukturom, željezničkim vozilima ili ulaganjem u vozila, odnosno ako je ugovor o pružanju javnih usluga dodijeljen postupkom javnog oglašavanja, ugovor o pružanju javnih usluga može da ima duže trajanje. Da bi se u tom slučaju obezbijedila transparentnost, nadležni organ će u roku od jedne godine nakon zaključenja ugovora, dostaviti Komisiji ugovor o pružanju javnih usluga i elemente koji opravdavaju njegovo duže trajanje.

- 4 a. Prilikom izvršavanja ugovora o pružanju javnih usluga pružaoci javnih usluga dužni su da ispunjavaju važeće obaveze u oblasti socijalnog i radnog prava koje su utvrđene pravom Unije, nacionalnim pravom ili kolektivnim ugovorima.

- 4 b. Direktiva 2001/23/EZ primjenjuje se u slučaju promjene pružaoca javnih usluga kada takva promjena predstavlja prenos privrednog subjekta u smislu te direktive.

5. Ne dovodeći u pitanje nacionalno pravo i pravo Zajednice, uključujući kolektivne ugovore između socijalnih partnera, nadležni organi mogu od odabranog pružaoca javne usluge da zahtijevaju da radnicima, koji su prethodno zaposleni radi pružanja usluge dodijeli prava koja bi imali da je postojao prenos u smislu Direktive 2001/23/EZ. Ako nadležni organi zahtijevaju da se pružaoci javnih usluga usklade sa određenim društvenim standardima, tenderska dokumentacija i ugovori o pružanju javnih usluga treba da navedu dotične radnike i pruže transparentne pojedinosti njihovih ugovornih prava i uslova pod kojima se zaposleni smatraju povezanim sa uslugama.

6. Ako nadležni organi, u skladu s nacionalnim pravom, zahtijevaju od pružalaca javnih usluga da ispunjavaju određene standarde kvaliteta i socijalne standarde, ili utvrđuju socijalne kriterijume i kriterijume kvaliteta, ti standardi i kriterijumi se unose u tendersku dokumentaciju i u ugovore o pružanju javnih usluga. Poštujući Direktivu 2001/23/EZ ta tenderska dokumentacija i ugovori o pružanju javnih usluga, ako je primjenjivo, sadrže i informacije o pravima i obavezama koje se odnose na preuzimanje osoblja koje je zaposlio prethodni pružalac.

7. Tenderska dokumentacija i ugovori o pružanju javnih usluga treba da, na transparentan način, iskažu može li se razmotriti podugovaranje i, ako može, u kom obimu. Ukoliko dođe do podugovaranja, od pružaoca kojem je povjereno upravljanje i obavljanje usluga javnog prevoza putnika u skladu sa ovom Regulativom, zahtijeva se da sam pruža većinu usluga javnog prevoza putnika. Ugovor o pružanju javnih usluga koji istovremeno obuhvata projektovanje, izgradnju i obavljanje usluga javnog prevoza putnika može da omogućiti potpuno podugovaranje za obavljanje tih usluga. Ugovor o pružanju javnih usluga, u skladu sa nacionalnim pravom i pravom Zajednice, određuje uslove koji se primjenjuju na podugovaranje.

8. Od pružaoca će se ugovorima o pružanju javnih usluga zahtijevati da nadležnom organu dostavlja informacije potrebne za dodjelu ugovora o pružanju javnih usluga, obezbjeđujući pritom legitimnu zaštitu povjerljivih poslovnih informacija. Nadležni organi svim zainteresovanim stranama stavljaju na raspolaganje odgovarajuće informacije za pripremu ponude u okviru konkurentnog tenderskog postupka, obezbjeđujući pritom legitimnu zaštitu povjerljivih poslovnih informacija. Te informacije obuhvataju podatke o potražnji putnika, cijenama karata, troškovima i prihodima u vezi s javnim prevozom putnika na koji se odnosi konkurentni tenderski postupak, kao i pojedinosti o specifikacijama za infrastrukturu koja je bitna za rad traženih vozila ili voznih sredstava kako bi se zainteresovanim stranama omogućilo da pripreme poslovne planove koji se zasnivaju na pouzdanim informacijama. Rukovodioci željezničke infrastrukture pružaju podršku nadležnim organima prilikom utvrđivanja svih odgovarajućih specifikacija za infrastrukturu. U slučaju nepostupanja u skladu s navedenim odredbama vrši se pravna revizija iz člana 5 stav 7.

Član 5

Zaključivanje ugovora o pružanju javnih usluga

1. Ugovori o pružanju javnih usluga zaključuju se u skladu sa pravilima utvrđenim u ovoj Regulativi. Međutim, ugovori o pružanju usluga ili ugovori o pružanju javnih usluga kako su definisani u Direktivama 2004/17/EZ ili 2004/18/EZ za usluge javnog prevoza putnika autobusom ili tramvajem, zaključuju se u skladu sa procedurama propisanim tim Direktivama ako ti ugovori nemaju oblik ugovora o koncesijama za usluge određene u tim Direktivama. Kada se ugovori zaključuju u skladu sa Direktivama 2004/17/EZ ili 2004/18/EZ, odredbe st. 2 do 6 ovog člana se ne primjenjuju.
2. Ako to nije zabranjeno nacionalnim pravom, svaki nadležni lokalni organ, bez obzira na to da li se radi o pojedinačnom organu ili grupi organa koja pruža integrisane usluge javnog prevoza putnika, može odlučiti da sam pruža usluge javnog prevoza putnika ili da direktno dodijeli ugovore o pružanju javnih usluga pravno odvojenom subjektu nad kojim nadležni lokalni organ, ili, u slučaju grupe organa, najmanje jedan nadležni lokalni organ, vrši kontrolu sličnu kontroli koju vrši nad svojim službama. U slučaju pružanja usluga javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju, grupa organa iz podstava 1 može da bude sastavljena isključivo od lokalnih nadležnih organa čije geografsko područje nadležnosti nije cijela država. Usluga javnog prevoza putnika ili ugovor o pružanju javnih usluga iz podstava 1 može da obuhvati isključivo potrebe za prevozom u urbanim aglomeracijama ili ruralnim područjima ili oboje.

Kada nadležni lokalni organ donese takvu odluku, primjenjuje se sljedeće:

- (a) za potrebe utvrđivanja da li lokalni nadležni organ vrši kontrolu, u obzir se uzimaju faktori kao što su stepen zastupljenosti u upravnim, upravljačkim ili nadzornim organima, sa tim povezane pojedinosti u osnivačkim aktima, vlasništvo, efektivni uticaj i nadzor nad strateškim odlukama i pojedinačnim upravljačkim odlukama. U skladu sa pravom Zajednice, 100% vlasništvo lokalnog nadležnog organa, posebno u slučaju javno-privatnog partnerstva, nije obavezan uslov za uspostavljanje nadzora u smislu ovog stava, pod uslovom da postoji dominantan uticaj javnosti i da se nadzor može uspostaviti na osnovu drugih kriterijuma;
- (b) uslov za primjenu ovog stava je da unutrašnji pružalac usluga i svaki subjekat nad kojim taj pružalac ima čak i najmanji uticaj, obavljaju svoje djelatnosti javnog prevoza putnika unutar područja lokalnog nadležnog organa, bez obzira na moguće pruge koje izlaze iz tog područja ili druge pojedinačne usluge tih djelatnosti koje ulaze u područje susjednih lokalnih nadležnih organa, kao i da ne učestvuju u otvorenom tenderskom postupku vezanom za pružanje usluga javnog prevoza putnika organizovanim van područja lokalnog nadležnog organa;

- (c) nezavisno od tačke (b), unutrašnji pružalac usluga može da učestvuje u otvorenim tenderskim postupcima u periodu od najviše dvije godine prije isteka njegovog direktno sklopljenog ugovora o pružanju javnih usluga, pod uslovom da je donijeta konačna odluka da se usluge javnog prevoza putnika obuhvaćene ugovorom unutrašnjeg pružaoca usluga oglase na javnom konkursu, kao i da unutrašnji pružalac usluga nije zaključio nijedan drugi direktno sklopljeni ugovor o pružanju javnih usluga;
 - (d) ukoliko ne postoji lokalni nadležni organ, tačke (a), (b) i (c) primjenjuju se na nacionalni organ u korist geografskog područja koje ne obuhvata cijelu državu, pod uslovom da unutrašnji pružalac usluga ne učestvuje u tržišnim konkursima vezanim za pružanje usluga javnog prevoza putnika organizovanim van područja za koje je dodijeljen ugovor o pružanju javnih usluga.
 - (e) ukoliko se razmatra mogućnost podugovaranja prema članu 4 stav 7, unutrašnji pružalac usluga obavezan je da sam obavi većinu usluga javnog prevoza putnika.
3. Svaki nadležni organ koji se opredijeli za treće lice koje nije njegov interni pružalac usluga dodjeljuje ugovore o pružanju javnih usluga na osnovu konkurentnog tenderskog postupka, osim u slučajevima iz st. 3a, 4, 4a, 4b, 5 i 6. Postupak usvojen za konkurentno nadmetanje treba da bude otvoren za sve pružaoce, da je pravičan i da poštuje načela transparentnosti i nediskriminacije. Nakon podnošenja ponuda i eventualnog predizbora, postupak može da uključi pregovore u skladu s ovim načelama da bi se odredilo koji je najbolji način za ispunjavanje posebnih ili složenih zahtjeva.
- 3 a. Ako to nije zabranjeno nacionalnim pravom, u pogledu ugovora o pružanju javnih usluga za usluge javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju koji su dodijeljeni na osnovu konkurentnog tenderskog postupka, nadležni organ može odlučiti da privremeno direktno dodjeljuje nove ugovore ako nadležni organ smatra da je direktno dodjeljivanje opravdano izuzetnim okolnostima. Takve izuzetne okolnosti uključuju situacije u kojima:
- postoji niz konkurentnih tenderskih postupaka koje već vodi nadležni organ ili drugi nadležni organi i koji bi mogli da utiču na broj i kvalitet ponuda koje će vjerovatno biti primljene ako se ugovor dodjeljuje na osnovu konkurentnog tenderskog postupka, ili
 - su potrebne promjene opsega jednog ili više ugovora o pružanju javnih usluga da bi se optimizovalo pružanje javnih usluga.

Nadležni organ izdaje obrazloženu odluku i o tome bez neopravdanog odlaganja obavještava Komisiju.

Period važenja ugovora dodijeljenih na osnovu ovog stava srazmjeran je datim izuzetnim okolnostima i ni u kom slučaju ne prelazi pet godina.

Nadležni organ objavljuje takve ugovore. Pritom uzima u obzir legitimnu zaštitu povjerljivih poslovnih informacija i komercijalnih interesa.

Naknadni ugovor koji se odnosi na iste obaveze pružanja javnih usluga ne dodjeljuje se na osnovu te odredbe.

3 b. U skladu sa stavom 3, nadležni organi mogu odlučiti da primjenjuju sljedeći postupak:

Nadležni organi mogu objaviti svoju namjeru da dodijele ugovor o pružanju javnih usluga za usluge javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju objavljivanjem informativnog obavještenja u „Službenom listu Evropske unije“.

To informativno obavještenje sadrži detaljan opis usluga koje su predmet ugovora koji treba dodijeliti, kao i vrstu i period važenja ugovora.

Pružaoци mogu iskazati svoj interes u periodu koji je utvrdio nadležni organ, a koji ne može biti kraći od 60 dana od objavljivanja informativnog obavještenja.

Ako nakon isteka tog perioda:

- (a) samo jedan pružalac je iskazao interes za učešće u postupku za dodjelu ugovora o pružanju javnih usluga;
- (b) taj pružalac propisno dokaže da će moći stvarno da pruža uslugu prevoza u skladu s obavezama utvrđenim u ugovoru o pružanju javnih usluga;
- (c) odsustvo konkurencije nije rezultat vještačkog ograničavanja parametara javne nabavke; i
- (d) ne postoji prihvatljiva alternativa;

nadležni organi mogu započeti pregovore s tim pružaoцем radi dodjele ugovora bez daljeg objavljivanja otvorenog tenderskog postupka.

4. Ako to nije zabranjeno nacionalnim pravom, nadležni organ može odlučiti da direktno dodijeli ugovore o pružanju javnih usluga:

- (a) ako je njihova prosječna godišnja vrijednost procijenjena na manje od 1 000 000 EUR ili, ako ugovor o pružanju javnih usluga uključuje usluge javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju, manje od 7 500 000 EUR; ili
- (b) ako se odnose na pružanje manje od 300 000 kilometara usluga javnog prevoza putnika godišnje ili, ako ugovor o pružanju javnih usluga uključuje usluge javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju, manje od 500 000 kilometara.
- (c) U slučaju ugovora o pružanju javnih usluga koji se direktno dodjeljuje malom ili srednjem privrednom društvu koje posluje s najviše 23 drumskih vozila, te granične vrijednosti mogu se povećati ili do prosječne godišnje vrijednosti procijenjene na manje od 2 000 000 EUR ili do pružanja manje od 600 000 kilometara usluga javnog prevoza putnika godišnje.

4 a. Ako to nije zabranjeno nacionalnim pravom, nadležni organ može odlučiti da direktno dodijeli ugovore o pružanju javnih uslugama za usluge javnog prevoza u željezničkom saobraćaju:

- (a) ako smatra da je direktno dodjeljivanje opravdano zbog odgovarajućih strukturnih i geografskih karakteristika predmetnog tržišta i mreže, a naročito zbog veličine, karakteristika potražnje, složenosti mreže, tehničke i geografske izolovanosti i usluga obuhvaćenih ugovorom, i
- (b) ako bi takav ugovor doveo do poboljšanja kvaliteta usluga ili ekonomičnosti, ili oboje, u poređenju s prethodno dodijeljenim ugovorom o pružanju javnih uslugama.

Na osnovu toga nadležni organ objavljuje obrazloženu odluku i o tome obavještava Komisiju u roku od jednog mjeseca od njenog objavljivanja. Nadležni organ može nastaviti s dodjelom ugovora.

Za države članice u kojima je na dan 24. decembra 2017. godine najveći godišnji obim tržišta manji od 23 miliona voznih kilometara i koje imaju samo jedan nadležni organ na nacionalnom nivou i jedan ugovor o pružanju javnih uslugama koji obuhvata cjelokupnu mrežu, smatra se da ispunjavaju uslov iz tačke (a).

Ako nadležni organ neke od tih država članica odluči da direktno dodijeli ugovor o pružanju javnih uslugama, predmetna država članica o tome obavještava Komisiju. Ujedinjeno Kraljevstvo može odlučiti da primijeni ovaj podstav na Sjevernu Irsku.

Ako nadležni organ odluči da direktno dodijeli ugovor o pružanju javnih uslugama, dužan je da utvrdi mjerljive, transparentne i provjerljive zahtjeve u pogledu performansi. Takvi zahtjevi obuhvaćeni su ugovorom.

Zahtjevi u pogledu performansi naročito obuhvataju tačnost pružanja usluga, učestalost saobraćanja vozova, kvalitet željezničkih voznih sredstava i prevoznu sposobnost za putnike.

Ugovor uključuje posebne pokazatelje uspješnosti koji nadležnom organu omogućavaju da vrši periodično ocjenjivanje. Ugovor uključuje i djelotvorne i odvrćajuće mjere koje se određuju ako željezničko privredni subjekt društvo ne ispuní zahtjeve u pogledu performansi.

Nadležni organ periodično ocjenjuje da li je željezničko privredno subjekt društvo ostvarilo svoje ciljeve u vezi s ispunjavanjem zahtjeva u pogledu performansi koji su utvrđeni ugovorom i svoje nalaze objavljuje. To periodično ocjenjivanje vrši se najmanje svakih pet godina. Nadležni organ preduzima odgovarajuće i blagovremene mjere, uključujući izricanje djelotvornih i odvrćajućih ugovornih kazni ako nisu ostvarena tražena poboljšanja kvaliteta usluga ili ekonomičnosti, ili oboje. Ako pružalac ne ispuní zahtjeve u pogledu performansi, nadležni organ može bilo kada u potpunosti ili djelimično suspendovati ili raskinuti ugovor dodijeljen na osnovu ove odredbe.

4 b. Ako to nije zabranjeno nacionalnim pravom, nadležni organ može odlučiti da direktno dodijeli ugovore o pružanju javnih usluga za usluge javnog prevoza u željezničkom saobraćaju ako se odnose na obavljanje isključivo usluga željezničkog prevoza putnika koje pruža pružalac koji istovremeno upravlja cijelom željezničkom infrastrukturu ili velikim dijelom željezničke infrastrukture na kojoj se usluge pružaju, ako je ta željeznička infrastruktura izuzeta iz primjene čl. 7, 7a, 7b, 7c, 7d, 8, 13 i Poglavlja IV Direktive 2012/34/EU Evropskog parlamenta i Savjeta² u skladu sa članom 2 stav 3 tačka (a) ili (b) te direktive.

Uz odstupanje od člana 4 stav 3, period važenja ugovora dodijeljenih direktno na osnovu ovog stava i stava 4a ovog člana ne prelazi 10 godina, osim ako se primjenjuje član 4 stav 4.

Ugovori dodijeljeni u skladu s ovim stavom i stavom 4a objavljuju se, uzimajući pritom u obzir legitimnu zaštitu povjerljivih poslovnih informacija i komercijalnih interesa.

5. U slučaju prekida usluga ili neposrednog rizika od nastanka takve situacije, nadležni organ može preduzeti vanredne mjere.

Vanredne mjere imaju oblik direktnog dodjeljivanja ili formalnog sporazuma o produženju ugovora o pružanju javnih usluga ili zahtjeva za ispunjavanjem određenih obaveza pružanja javnih usluga. Pružalac javne usluge ima pravo žalbe na odluku kojom se nalaže ispunjavanje obaveza pružanja određenih javnih usluga. Period na koji je ugovor o pružanju javnih usluga dodijeljen, produžen ili naložen vanrednim mjerama ne smije biti duži od dvije godine.

6. Osim ako to zabranjuje nacionalno pravo, nadležni organi mogu da odluče da direktno zaključuju ugovore o pružanju javnih usluga ako se oni odnose na željeznički prevoz, izuzevši druge vrste prevoza šinama kao što su podzemna željeznica ili tramvaj. Odstupajući od člana 4 stav 3, takvi ugovori ne smiju da traju duže od 10 godina, osim u slučajevima u kojima se primjenjuje član 4 stav 4.

6 a. Radi povećanja konkurencije između željezničkih privrednih subjekata, nadležni organi mogu odlučiti da ugovori o pružanju usluga javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju kojima su obuhvaćeni dijelovi iste mreže ili grupa trasa treba da budu dodijeljeni različitim željezničkim privrednim subjektima. U tu svrhu nadležni organi mogu, prije pokretanja konkurentnog tenderskog postupka, odlučiti da ograniče broj ugovora koje će dodijeliti istom željezničkom privrednom subjektu.

² Direktiva 2012/34/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 21. novembra 2012. godine o uspostavljanju jedinstvenog Evropskog željezničkog prostora (SL L 343, 14.12.2012, str. 32).

7. Države članice preduzimaju potrebne mjere da bi osigurale da se odluke donesene u skladu sa st. 2 do 6 mogu revidirati brzo i efikasno, na zahtjev svakog lica u čijem interesu je ili je bilo dobijanje posebnog ugovora, i koja je oštećena ili postoji rizik da bude oštećena navodnom povredom, zbog toga što su takve odluke dovele do povrede prava Zajednice ili nacionalnih pravila kojima se to pravo sprovodi.

Za slučajeve iz st. 4a i 4b, te mjere uključuju mogućnost da se zatraži da nezavisno tijelo koje je imenovala predmetna država članica procijeni obrazloženu odluku koju je donio nadležni organ. Rezultati takve procjene su javno dostupni u skladu s nacionalnim pravom.

Ako organi odgovorni za postupke revizije nisu sudskog karaktera, uvijek treba da daju pisana obrazloženja svojih odluka. Takođe, u takvom slučaju mora da se omogućiti da se sve navodne nezakonite mjere koje je donio organ za reviziju, odnosno svaka navodna nepravilnost u izvršenju ovlašćenja povjerenih tom organu, bude predmet sudske revizije ili revizije drugog organa koje je sud u smislu člana 234 Ugovora, nezavisno i od organa ugovarača i od organa za reviziju.

Član 5a **Željeznička vozna sredstva**

1. Da bi se pokrenuo konkurentni tenderski postupak, nadležni organi procjenjuju da li su potrebne mjere da se obezbijedi djelotvoran i nediskriminatorski pristup odgovarajućim željezničkim voznim sredstvima. Prilikom te procjene treba uzeti u obzir da li su na relevantnom tržištu prisutni subjekti za lizing željezničkih voznih sredstava ili drugi učesnici na tržištu koji pružaju usluge lizinga željezničkih voznih sredstava. Izvještaj o procjeni je javno dostupan.
2. Nadležni organi mogu odlučiti, u skladu s nacionalnim pravom i pravilima o državnoj pomoći, da preduzmu odgovarajuće mjere kako bi se obezbijedio djelotvoran i nediskriminatorski pristup odgovarajućim željezničkim voznim sredstvima. Te mjere mogu uključivati:
 - (a) nabavku željezničkih voznih sredstava, koja se koriste za izvršenje ugovora o pružanju javnih usluga, od strane nadležnog organa koji ga stavlja na raspolaganje izabranom pružaocu javnih usluga po tržišnoj cijeni ili kao dio ugovora o pružanju javnih usluga u skladu sa članom 4 stav 1 tačka (b), članom 6 i, ako je primjenjivo, Prilogom;
 - (b) pružanje od strane nadležnog organa garancije za finansiranje željezničkih voznih sredstava, koja se koriste za izvršenje ugovora o pružanju javnih usluga, po tržišnoj cijeni ili kao dio ugovora o pružanju javnih usluga u skladu sa članom 4 stav 1 tačka (b), članom 6 i, ako je primjenjivo, Prilogom, uključujući i garanciju kojom se pokriva rizik povezan s rezidualnom vrijednošću;
 - (c) obavezu nadležnog organa u okviru ugovora o pružanju javnih usluga da na kraju ugovora preuzme željeznička vozna sredstva po unaprijed definisanim finansijskim uslovima i po tržišnoj cijeni; ili
 - (d) saradnju s drugim nadležnim organima radi stvaranja većeg voznog parka željezničkih voznih sredstava.
3. Ako se željeznička vozna sredstva stave na raspolaganje novom javnom prevozniku, nadležni organ navodi u tenderskoj dokumentaciji sve dostupne informacije o troškovima održavanja željezničkih voznih sredstava i njihovom fizičkom stanju.

Član 6 **Naknada za javnu uslugu**

1. Sve naknade povezane s opštim pravilom ili s ugovorom o pružanju javnih usluga moraju da budu u skladu sa članom 4, bez obzira na način dodjeljivanja ugovora. Sve naknade, bez obzira na njihovu

prirodu, povezane s ugovorom o pružanju javnih usluga koji nije dodijeljen u skladu sa članom 5 st. 1, 3 ili 3b, odnosno povezane s opštim pravilom, moraju da budu u skladu i s odredbama iz Priloga.

2. Na pismeni zahtjev Komisije, države članice u okviru perioda od tri mjeseca, ili dužeg vremenskog perioda utvrđenog u tom zahtjevu, dostavljaju sve podatke koje Komisija smatra neophodnim za određivanje da li je dodijeljena naknada u skladu sa ovom Regulativom.

Član 7

Objavljivanje

1. Svaki nadležni organ jednom godišnje objavljuje zbirni izvještaj o obavezama pružanja javnih usluga za koje je odgovoran. Taj izvještaj obuhvata datum početka i period važenja ugovora o pružanju javnih usluga, izabrane pružaoce javnih usluga, naknade i ekskluzivna prava koja su u zamjenu dodijeljena tim pružiocima javnih usluga. Izvještaj treba da razlikuje autobuski i željeznički prevoz, omogući praćenje i ocjenjivanje uspješnosti, kvaliteta i finansiranja mreže javnog prevoza i, ako je prikladno, da pruži informacije o prirodi i obimu svih dodijeljenih ekskluzivnih prava. U izvještaju treba uzeti u obzir i ciljeve politike navedene u dokumentima o politici javnog prevoza u predmetnoj državi članici. Države članice dužne su da olakšaju centralni pristup tim izvještajima, na primjer preko zajedničkog portala na internetu.
2. Svaki nadležni organ treba da preduzme potrebne mjere da bi osigurao da makar sljedeći podaci budu objavljeni u Službenom listu Evropske unije, najmanje godinu dana prije pokretanja tenderskog postupka ili godinu dana prije direktnog zaključivanja:
 - (a) ime i adresa nadležnog tijela;
 - (b) vrsta predviđenog zaključivanja;
 - (c) usluge i područja potencijalno obuhvaćena zaključivanjem;
 - (d) predviđen datum početka i period važenja ugovora o pružanju javnih usluga.

Nadležni organi mogu da odluče da ne objavljuju ove podatke ako se ugovor o pružanju javnih usluga odnosi na manje od 50 000 godišnje prevezenih kilometara usluga javnog prevoza putnika.

Ako se ovi podaci promijene nakon njihove objave, nadležni organ na odgovarajući način objavljuje ispravku što je prije moguće. Ova ispravka ne dovodi u pitanje datum objave direktnog zaključivanja ili poziva na tender.

Ovaj stav se ne primjenjuje na član 5 stav 5.

3. U slučaju direktnog zaključivanja ugovora o pružanju javnih usluga željezničkim prevozom, kako je određeno članom 5 stav 6, nadležni organ treba da objavi sljedeće podatke u roku jedne godine od ugovaranja:
 - (a) naziv ugovorne strane, njenu vlasničku strukturu i, ako je to relevantno, naziv subjekta ili subjekata koji nad njom imaju zakonski nadzor;
 - (b) trajanje ugovora o pružanju javnih usluga;
 - (c) opis usluga prevoza putnika koje će se obavljati;
 - (d) opis parametara finansijske naknade;
 - (e) ciljeve u smislu kvaliteta, kao što su tačnost, pouzdanost i relevantne nagrade i sankcije;
 - (f) uslove vezane za nužno potrebna sredstva.
4. Ako to zainteresovana strana zatraži, nadležni organ treba da joj proslijedi razloge svoje odluke o direktnom zaključivanju ugovora o pružanju javnih usluga.

Član 8

Prelazni period

1. Ugovori o pružanju javnih usluga zaključuju se u skladu sa pravilima utvrđenim u ovoj Regulativi. Međutim, ugovori o pružanju usluga ili ugovori o pružanju javnih usluga kako su definisani u Direktivama 2004/17/EZ ili 2004/18/EZ za usluge javnog prevoza putnika autobusom ili tramvajem, zaključuju se u skladu sa procedurama propisanim tim Direktivama ako ti ugovori nemaju oblik ugovora o koncesijama za usluge određene u tim Direktivama. Kada se ugovori zaključuju u skladu s direktivama 2004/17/EZ ili 2004/18/EZ, odredbe st. 2 do 4 ovog člana se ne primjenjuju.
2. Ne dovodeći u pitanje stav 3,
 - (i) Član 5 primjenjuje se na dodjeljivanje ugovora o pružanju javnih usluga za usluge prevoza putnika u drumskom saobraćaju i drugim vrstama šinskog prevoza osim željeznicom, kao što su podzemna željeznica ili tramvaji od 3. decembra 2019. godine;
 - (ii) Član 5 primjenjuje se na usluge javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju od 3. decembra 2019. godine;
 - (iii) Član 5 stav 6 i član 7 stav 3 prestaju da se primjenjuju od 25. decembra 2023. godine.

Period važenja ugovora dodijeljenih u skladu sa članom 5 stav 6 između 3. decembra 2019. godine i 24. decembra 2023. godine ne smije prelaziti deset godina.

Do 2. decembra 2019. godine države članice treba da preduzmu mjere postepenog usklađivanja sa članom 5 da bi se izbjegli ozbiljni strukturni problemi, naročito u vezi s prevoznom sposobnošću.

U roku od šest mjeseci nakon 25. decembra 2020. godine države članice dostavljaju Komisiji izvještaj o napretku u kojem je istaknuto sprovođenje eventualnog dodjeljivanja ugovora o pružanju javnih usluga koje je u skladu sa članom 5. Na osnovu izvještaja o napretku država članica Komisija vrši pregled i, po potrebi, podnosi zakonodavne predloge.

- 2 a. Ugovori o pružanju javnih usluga za usluge javnog prevoza putnika u željezničkom saobraćaju dodijeljeni direktno na osnovu postupka koji nije pravičan konkurentni postupak u periodu od 24. decembra 2017. godine do 2. decembra 2019. godine mogu nastaviti da važe do dana isteka njihovog važenja. Uz odstupanje od člana 4 stav 3, period važenja takvih ugovora ne smije prelaziti deset godina, osim kada se primjenjuje član 4 stav 4.
3. U primjeni stava 2 ne uzimaju se u obzir ugovori o pružanju javnih usluga dodijeljeni u skladu sa pravom Zajednice i nacionalnim pravom:
 - (a) prije 26. juna 2000. godine na osnovu otvorenog tenderskog postupka;
 - (b) prije 26. juna 2000. godine na osnovu postupka drugačijeg od otvorenog tenderskog postupka;
 - (c) poslije 26. juna 2000. godine i prije 3. decembra 2009. godine na osnovu otvorenog tenderskog postupka;
 - (d) od 26. jula 2000. godine i prije 24. decembra 2017. godine na osnovu postupka koji nije pravičan konkurentni tenderski postupak.

Ugovori navedeni pod (a) mogu se nastaviti do svog isteka. Ugovori navedeni pod (b) i (c) mogu se nastaviti do svog isteka, ali ne duže od 30 godina. Ugovori navedeni pod (d) mogu se nastaviti do svoga isteka, uz uslov da su ograničenog trajanja uporedivog sa trajanjima određenim u članu 4.

Ugovori o pružanju javnih uslugama mogu se nastaviti do svog isteka ako bi njihov prekid doveo do prekomjernih pravnih ili ekonomskih posljedica, ali uz uslov da je Komisija dala svoju saglasnost.

4. Ne dovodeći u pitanje stav 3, nadležni organi mogu da, u drugom dijelu prelaznog perioda određenog u stavu 2 odluče da se izuzmu od učešća u zaključivanju ugovora pozivom na dostavu ponuda one operatore javnih usluga koji ne mogu da dostave dokaze da vrijednost usluga javnog prevoza za koje primaju naknadu ili uživaju isključivo pravo dodijeljeno u skladu sa ovom Regulativom, predstavlja barem polovinu vrijednosti svih usluga javnog prevoza za koje primaju naknadu ili imaju isključivo pravo. Takav izuzetak ne primjenjuje se na pružaoce javnih usluga koji obavljaju usluge koje su predmet tendera. Za primjenu ovog kriterijuma ne uzimaju se u obzir ugovori o pružanju javnih usluga dodijeljeni kroz vanrednu mjeru navedenu u članu 5 stav 5.

Ako nadležni organi koriste mogućnost navedenu u prvom podstavu, treba to da čine bez diskriminacije, izuzimajući sve moguće pružaoce javnih usluga koji zadovoljavaju ovaj kriterijum i obavještavajući sve moguće pružaoce o svojoj odluci na početku postupka zaključivanja ugovora o pružanju javnih usluga.

Navedeni nadležni organi obavještavaju Komisiju o svojoj namjeri primjene ove odredbe barem dva mjeseca prije objavljivanja poziva za tender.

Član 9

Usklađenost sa Ugovorom

1. Naknada za javnu uslugu obavljanja javnog prevoza putnika ili za poštovanje tarifnih obaveza utvrđenih opštim pravilima, koja je plaćen u skladu sa ovom Regulativom, usklađena je sa zajedničkim tržištem. Takva naknada je izuzeta od obaveze prethodne prijave utvrđene u članu 88 stav 3 Ugovora.
2. Ne dovodeći u pitanje čl. 73, 86, 87 i 88 Ugovora, države članice mogu da nastave da dodjeljuju pomoći za sektor saobraćaja u skladu sa članom 73 Ugovora koje zadovoljavaju potrebe koordinacije prevoza ili predstavljaju povraćaj sredstava za ispunjavanje određenih obaveza svojstvenih pojmu javne usluge, osim onih obuhvaćenih ovom Regulativom, a posebno:
 - (a) do stupanja na snagu zajedničkih pravila o raspodjeli infrastrukturnih troškova, kada se pomoći dodjeljuju prevoznicima koji moraju da snose troškove vezane za infrastrukturu koju koriste, dok drugi prevoznici ne snose sličan teret. Kod određivanja iznosa pomoći koja se tako dodjeljuje, uzimaju se u obzir troškovi infrastrukture koje konkurentne vrste prevoza ne moraju da snose;
 - (b) kada je svrha pomoći promocija ili istraživanje ili razvoj saobraćajnih sistema i tehnologija koji su ekonomičniji za Zajednicu generalno.

Takve pomoći ograničene su na fazu istraživanja i razvoja pa ne smiju da obuhvataju komercijalno iskorišćavanje saobraćajnih sistema i tehnologija.

Član 10

Stavljanje van snage

1. Regulativa (EEZ) br. 1191/69 stavlja se van snage. Međutim, njene odredbe nastavljaju da se primjenjuju na usluge prevoza tereta u periodu od tri godine nakon stupanja na snagu ove Regulative.
2. Regulativa (EEZ) br. 1107/70 stavlja se van snage.

Član 11

Izveštaji

Nakon završetka prelaznog perioda utvrđenog u članu 8 stav 2, Komisija će objaviti izvještaje o sprovođenju ove Regulative i o razvoju na području obavljanja javnog prevoza putnika u Zajednici, ocjenjujući posebno nivo kvaliteta usluga javnog prevoza putnika i efekte direktnih ugovaranja, uz prpratne odgovarajuće predloge, ako su potrebni, za izmjenu ove Regulative.

Član 12
Stupanje na snagu

Ova Regulatorica stupa na snagu 3. decembra 2009. godine.

Ova je Regulatorica u cijelosti obavezujuća i direktno se primjenjuje u svim državama članicama.

PRILOG

Pravila primjenjiva na naknade u slučajevima iz člana 6 stav 1

1. Naknade vezane za ugovore o pružanju javnih usluga sklopljene direktno u skladu sa članom 5 st. 2, 4, 5 ili 6, ili u skladu sa opštim pravilom, moraju da se izračunaju u skladu sa pravilima utvrđenim u ovom Prilogu.
2. Naknada ne smije da prelazi iznos koji odgovara neto finansijskom efektu jednakom broju efekata, pozitivnih ili negativnih, poštovanja obaveza obavljanja javnih usluga na troškove i prihode pružaoca javnih usluga. Efekti se ocjenjuju upoređivanjem situacije u kojoj se poštuje obaveza obavljanja javne usluge, sa situacijom koja bi postojala kad se obaveza ne bi poštovala. Da bi se izračunao neto finansijski efekat, nadležni organ treba da se rukovodi sljedećom šemom:

troškovi nastali u vezi sa obavezom obavljanja javne usluge ili skupom obaveza obavljanja javnih usluga koje je nametnuo nadležni organ ili organi, a sadržane su u ugovoru o javnim uslugama i/ili u opštem pravilu,

minus svi pozitivni finansijski efekti ostvareni u mreži kojom se upravlja u okviru predmetne obaveze (obaveza) obavljanja javnih usluga,

minus prihodi od tarifa, odnosno svi ostali prihodi ostvareni prilikom ispunjavanja predmetne obaveze (obaveza) obavljanja javnih usluga,

plus razumna dobit,

jednako je neto finansijski efekat.
3. Poštovanje obaveza obavljanja javnih usluga može da ima efekat na moguće prevozne djelatnosti pružaoca van relevantne obaveze (obaveza) obavljanja javnih usluga. Stoga, da bi se izbjegla prekomjerna ili nedovoljna naknada, uzimaju se u obzir finansijski efekti na mreže pružaoca koje je moguće kvantifikovati prilikom izračunavanja neto finansijskog efekta.
4. Rashodi i prihodi moraju da se računaju u skladu sa važećim računovodstvenim i poreskim pravilima.
5. Da bi se povećala transparentnost i izbjeglo prekomjerno finansiranje, ako pružalac javne usluge ne obavlja samo usluge za koje prima naknadu i koje su dio obaveze obavljanja javnih usluga, nego se bavi i drugim djelatnostima, računi tih javnih usluga moraju biti odvojeni tako da makar sljedeći uslovi budu zadovoljeni:
 - operativni računi svake od djelatnosti treba da budu odvojeni i raspodjela odgovarajuće imovine i fiksnih troškova mora da bude utvrđena u skladu sa važećim računovodstvenim i poreskim pravilima,
 - predmetna javna usluga ne smije se ni u kakvim okolnostima tereti za ikakve varijabilne troškove, odgovarajući dio fiksnih troškova i razumnu dobit vezanu za ostale djelatnosti pružaoca javne usluge,
 - troškovi javne usluge moraju da budu u ravnoteži sa prihodima od poslovanja i plaćanjima od strane državnih organa, bez mogućnosti prenosa prihoda drugom sektoru djelatnosti pružaoca javne usluge.
6. „Razumna dobit” znači stopu povraćaja na kapital koja je uobičajena u tom sektoru u datoj državi članici, a koja uzima u obzir rizik, ili nedostatak rizika, koji snosi pružalac javne usluge intervencijom državnih organa.
7. Način naknade mora da promoviše očuvanje ili razvoj:

- efikasnog upravljanja od strane pružaoca javne usluge, što može da bude predmet objektivne ocjene, i
- pružanja usluga prevoza putnika po zadovoljavajuće visokim standardima.“

**REGULATIVA SAVJETA (EU) 2022/2586 od 19. decembra 2022.godine
o primjeni članova 93, 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na određene kategorije
državne pomoći u sektorima željezničkog, unutrašnjeg plovnog saobraćaja i multimodalnog transporta
(Tekst od značaja za EEP)**

SAVJET EVROPSKE UNIJE

Imajući u vidu Ugovor o funkcionisanju Evropske unije, a posebno član 109

Imajući u vidu mišljenje Evropskog parlamenta¹.

S obzirom na sljedeće:

- (1) Regulativa Savjeta (EU) 2015/1588² ovlašćuje Komisiju da putem regulative proglasi da su određene kategorije pomoći privrednim društvima koja posluju u različitim sektorima, kao što je pomoć za zaštitu životne sredine, usklađene sa unutrašnjim tržištem i da ih izuzme od obaveze obavješćavanja iz člana 108 stav 3 Ugovora (u daljem tekstu: "zahtjev za obavješćavanje"). Međutim Regulativa (EU) 2015/1588 ne obuhvata, između ostalih kategorija, pomoć za željeznički i riječni saobraćaj ili za multimodalni transport kako je definisano u Regulativi (EU) br.1315/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta³. Pomenuti sektori su od sve većeg značaja na nivou Unije u kontekstu Evropskog zelenog plana i Strategije za održivu i pametnu mobilnost, koje je Komisija pokrenula svojim saopštenjima od 11. decembra 2019. godine i 9. decembra 2020. godine.
- (2) Prema članu 93 Ugovora, pomoć u vezi sa željezničkim, unutrašnjim vodnim putevima i multimodalnim transportom smatra se usklađenom sa Ugovorom ako zadovoljava potrebe koordinacije transporta ili ko predstavlja nadoknadu za ispunjavanje određenih obaveza koje su svojstvene konceptu javne usluge.
- (3) Komisija je primjenila član 93, član 107 stav 1 i član 108 Ugovora u brojnim odlukama koje se tiču određenih kategorija državne pomoći privrednim društvima koja djeluju u sektorima željezničkog, unutrašnjeg plovnog saobraćaja i intermodalnog transporta i razvila je smjernice za procjenu određenih kategorija državne pomoći za koje se smatra da zadovoljavaju potrebe koordinacije transporta. Prema iskustvu Komisije, takva pomoć ne dovodi do bilo kakvog značajnog narušavanja konkurencije, pod uslovom da se dodjeljuje na osnovu otvorenih, transparentnih i nediskriminatornih postupaka i da se jasni uslovi usklađenosti mogu utvrditi na osnovu stečenog iskustva.
- (4) Prema tome, radi pojednostavljenja administracije u slučajevima gdje je narušavanje konkurencije ograničeno na minimum, Komisija treba dati ovlašćenja da putem regulativa proglasi da je pomoć za koordinaciju transporta ili nadoknada za obavljanje određenih obaveza svojstvenih konceptu javne

¹ Mišljenje od 13. decembra 2022 (još nije objavljeno u Službenom listu)

² Regulativa Savjeta (EU) 2015/1588 od 13. jula 2015. godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na određene kategorije horizontalne državne pomoći (SL L 248, 24.9.2015, str.1).

³ Regulativa (EU) br.1315/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2013. godine o smjernicama Unije za razvoj transevropske transportne mreže i stavljanje van snage Odluke br.661/2010/EU (SL L 348, 20.12.2013, str.1).

usluge kako je navedeno u članu 93 Ugovora usklađena sa unutrašnjim tržištem i da se na nju ne primjenjuje zahtjev za obavještanje.

- (5) Državna pomoć koja predstavlja nadoknadu za obavljanje obaveza javnog prevoza putnika, već je obuhvaćena Regulativom (EC) br.1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴, uključujući i slučajeve kada država članica odluči da primjeni tu Regulativu na javni prevoz putnika unutrašnjim plovnim putevima i nacionalnim morskim vodama. Naknada za javnu uslugu u vezi sa javnim prevozom putnika stoga treba da bude isključena iz djelokruga primjene ove Regulative.
- (6) Prilikom donošenja regulative kojima se određene kategorije pomoći proglašavaju izuzetim od obaveze prijavljivanja u skladu sa ovom Regulativom, Komisija treba da utvrdi: cilj dodjele pomoći; kategorije korisnika; pragove kojima se ograničava dodjela pomoći; uslove koji uređuju kumulaciju pomoći; kao i uslove praćenja, te da propiše sve dodatne detaljne uslove neophodne radi obezbjeđivanja usklađenosti pomoći obuhvaćene ovom Regulativom sa unutrašnjim tržištem.
- (7) Važno je da sve strane budu u mogućnosti da provjere da li je pomoć dodjeljena u skladu sa važećim pravilima. Stoga, transparentnost državne pomoći je neophodna za ispravnu primjenu pravila Ugovora i vodi ka boljem poštovanju regulativa, većoj odgovornosti, recenziji od strane kolega i na kraju efikasnoj javnoj potrošnji. Iz tog razloga, svaka država članica treba da bude obavezna da dostavi rezimee informacija o pomoći koju sprovodi, a koja je obuhvaćena regulativom donijetom u skladu sa ovom regulativom. Da bi se osigurala transparentnost mjera koje je usvojila svaka država članica, Komisija treba da objavi te rezimee.
- (8) U skladu sa članom 108 stav 1 Ugovora, Komisija, u saradnji sa državama članicama, mora stalno da nadgleda sve postojeće sisteme za dodjelu pomoći. U tom cilju, i kako bi se obezbijedila najveća moguća transparentnost i adekvatno praćenje, svaka država članica treba da evidentira i prikuplja informacije o primjeni regulativa donijetih u skladu sa ovom regulativom. Pored toga, najmanje jednom godišnje, svaka država članica treba da podnese Komisiji izvještaj o primjeni navedenih regulativa. Komisija treba, ove izvještaje, da stavi na raspolaganje svim ostalim državama članicama.
- (9) Prije usvajanja regulativa, u skladu sa ovom regulativom, Komisija treba da omogući svim zainteresovanim licima i organizacijama da dostave svoje komentare kako bi prikupila što sveobuhvatnije i što reprezentativnije povratne informacije. U tu svrhu, trebalo bi da objavi nacrt takvih regulativa.
- (10) Savjetodavni odbor za državnu pomoć, osnovan Regulativom (EU) 2015/1588, trebalo bi konsultovati istovremeno sa objavljivanjem nacrta regulative u skladu sa ovom regulativom. Međutim, u interesu transparentnosti, taj nacrt regulative trebalo bi istovremeno objaviti na web stranici Komisije.
- (11) Kontrola dodjele pomoći obuhvata činjenična, pravna i ekonomska pitanja, veoma složene prirode i velike raznolikosti u stalno promjenljivom okruženju. Komisija bi stoga, trebala redovno da preispituje kategorije pomoći koje ne bi trebale da podliježu zahtjevima za obavještanje. U tom cilju, trebalo bi da podnese izvještaj o evaluaciji primjene ove Regulative Evropskom parlamentu i Savjetu svakih 5 godina

⁴ Regulativa (EC) br.1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23.oktobra 2007.godine o uslugama javnog prevoza putnika željezničkim i drumskim saobraćajem i stavljanju van snage Regulative Savjeta (EC) br.1191/69 i 1107/70 (SL L 315, 3.12.2007, str.1).

DONIJELO JE OVU REGULATIVU:

Član 1

Grupna izuzeća

1. Komisija može, u skladu sa članom 5 ove Regulative, usvojiti regulative, regulative kojima se utvrđuje da su sljedeće kategorije pomoći, u smislu člana 107 (1) Ugovora, usklađene sa unutrašnjim tržištem i da ne podliježu prijavljivanjima zahtjeva iz člana 108 (3) Ugovora:
 - (a) Pomoć za koordinaciju transporta;
 - (b) Pomoć za naknadu troškova za obavljanje određenih obaveza koje su svojstvene konceptu javne usluge, isključujući naknadu za jednu uslugu u vezi sa uslugama javnog prevoza putnika, što je obuhvaćeno Regulativom (EC) br.1370/2007.
2. Regulative usvojene u skladu sa stavom 1 određuju, za svaku kategoriju pomoći:
 - (a) Svrha pomoći;
 - (b) Kategorije korisnika;
 - (c) Pragovi izraženi u pogledu:
 - (i) Intenziteta pomoći u odnosu na skup prihvatljivih troškova;
 - (ii) Maksimalnog intenziteta pomoći; ili
 - (iii) Maksimalnog nivoa državne pomoći u, ili u vezi sa pomoći za određene vrste pomoći gdje može biti teško precizno utvrditi intenzitet pomoći naveden u tački (i) ili iznosi pomoći navedeni u tački (ii), posebno instrumente finansijskog inženjeringa ili investicije rizičnog kapitala ili slično, bez uticaja na kvalifikaciju predmetnih mjera uzimajući u obzir član 107 (1) Ugovora.
 - (d) Uslova koji regulišu kumulaciju pomoći; i
 - (e) Pravila transparentnosti i praćenja utvrđena u članu 2.
3. Pored toga, regulative usvojene u skladu sa stavom 1 mogu, posebno:
 - (a) Da uvrđite pragove ili druge uslove za obavješćavanje o individualnoj pomoći;
 - (b) Da isključe određene sektore iz svog djelokruga;
 - (c) Da utvrde dodatne uslove za usklađenost pomoći sa unutrašnjim tržištem.

Član 2

Transparentnost i praćenje

1. Regulative usvojene u skladu sa članom 1 stav 1 sadrže detaljna pravila kojima se obezbjeđuje transparentnost i praćenje pomoći.
2. Kada država članica sprovodi šeme pomoći ili individualnu pomoć koja ne podliježe zahtjevima za obavješćavanje u skladu sa regulativama donijetim u skladu sa članom 1 stav 1, ona će Komisiji dostaviti rezimee informacija u vezi sa takvom pomoći. Komisija će objaviti te rezimee.
3. Svaka država članica će evidentirati i sastaviti sve informacije u vezi sa primjenom regulative donijetih u skladu sa članom 1 stav 1. Ukoliko Komisija ima informacije koje pružaju razlog da se vjeruje da se regulative donijeta u skladu sa članom 1 stav 1 ne primjenjuje pravilno, dotična država članica će Komisiji dostaviti sve informacije koje Komisija smatra neophodnim za procjenu ,da li pomoć dodijeljena u skladu sa tom regulativom, ispunjava sve njegove uslove.
4. Najmanje jednom godišnje, svaka država članica će dostaviti Komisiji izvještaj o primjeni regulative donijetih u skladu sa članom 1 stav 1, u skladu sa specifičnim zahtjevima Komisije. Komisija će staviti

te izvještaje dostupnim svim ostalim državama članicama. Odbor naveden u članu 5 će ispitati i procijeniti te izvještaje jednom godišnje.

Član 3

Period važenja i izmjena regulative

1. Regulative donešene u skladu sa članom 1 stav 1 pdređuju njihov rok važenja i predviđaki prelazni period u slučaju da se njihov rok važenja ne produži kada isteknu.
2. Kada se regulative usvojena na osnovu člana 1 stav 1 ukida ili mijenja novom regulativom, nova regulative mora da predvidi prelazni period od šest mjeseci kako bi se omogućilo prilagođavanje pomoći obuhvaćene ukinutom ili izmjenjenom regulativom.

Član 4

Saslušanje zainteresovanih lica i organizacija

Prijem donošenja regulative u skladu sa članom 1 stav 1, Komisija objavljuje nacrt predmetne regulative kako bi svim zainteresovanim licima i organizacijama pružila priliku da dostave svoje komentare u roku koji odredi Komisija. Taj rok je najmanje jedan mjesec. Istovremeno, Komisija objavljuje navedeni nacrt regulative na svojoj internet stranici.

Član 5

Konsultacije sa Savjetodavnim odborom za državnu pomoć

1. Komisija će se konsultovati sa Savjetodavnim odborom za državnu pomoć osnovanim Regulativom (EU) 2015/1588 ("Odbor"):
 - (a) Istovremeno sa objavljivanjem nacrt regulative, u skladu sa članom 1 stav 1 , u skladu sa članom 4;i
 - (b) Prije donošenja bilo koje regulative na osnovu člana 1 stav 1.
2. Komisija će se konsultovati sa Odborom na sastanku koji će sazvati putem elektronske komunikacije. Nacrti i dokumenti koji će se ispitati, biće priloženi elektronskoj komunikaciji. Sastanak će se održati najranije dva mjeseca nakon elektronske komunikacije. Taj perido se može skratiti u slučaju konsultacija iz stave 1 ovog člana, kada je opravdano razlozima hitnosti ili radi produženja roka važenja regulative donijete u skladu sa članom 1 stav 1.
3. Predstavnik Komisije podnosi Odboru nacrt mjera koje treba preduzeti. Odbor daje svoje mišljenje o nacrtu, u toku koji predsjednik Odbora može odrediti, u skladu sa hitnošću pitanjam gdje je potrebno, glasanjem.
4. Mišljenje Odbora biće zabilježeno u zapisniku sa sastanka. Svaka država članica može zahtijevati da se njen stav zabilježi u zapisniku sa sastanka. Odbor može preporučiti da se mišljenje objavi u *Službenom listu Evropske unije*.
5. Komisija će uzeti u obzir mišljenje koje je dao Odbor i obavijestiće Odbor o načinu na koji je njeno mišljenje uzeto u obzir.

Član 6

Izvještaj o ocjeni

Svakih 5 godina Komisija podnosi Evropskom parlamentu i Savjetu izvještaj o ocjeni primjene ove regulative. Komisija prethodno dostavlja nacrt tog izvještaja Odboru na razmatranje.

Član 7

Stupanje na snagu

Ova Regulatorica stupa na snagu dvadesetog dana od dana objavljivanja u *Službenom listu Evropske unije*.

Ova regulative je obavezujuća u cjelini i direktno se primjenjuje u svim državama članicama.

Saopštenje Komisije

Smjernice Komisije o državnoj pomoći za privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja

(2008/C 184/07)

1. UVOD

1.1. Opšti kontekst: željeznički sektor

1. Željeznica posjeduje jedinstvene prednosti: ona je siguran i čist oblik prevoza. Željeznički saobraćaj prema tome ima veliki potencijal doprinosa razvoju održivog saobraćaja u Evropi.
2. Bijela knjiga „Evropska saobraćajna politika za 2010. godinu: vrijeme za odluku“¹ i njena srednjoročna revizija² naglašavaju u kojoj je mjeri dinamična željeznička industrija potrebna pri ostvarivanju efikasnog, čistog i sigurnog sistema prevoza putnika i tereta koji će doprinjeti stvaranju jedinstvenog i prosperitetnog evropskog tržišta. Zakrčeni putevi koji opterećuju gradove i pojedina područja Evropske zajednice, potreba suočavanja s izazovima klimatskih promjena i povećanja cijena goriva pokazuju koliko je potrebno podsticati razvoj željezničkog saobraćaja. U tom pogledu je potrebno istaći da zajednička saobraćajna politika takođe mora slijediti ciljeve zaštite životne sredine utvrđene Ugovorom³.
3. Međutim, željeznički saobraćaj u Evropi ima problem s imidžem, budući da ravnomjerno opada od 1960-tih godina do kraja 20. vijeka. Saobraćaj tereta i saobraćaj putnika opali su relativno u poređenju sa ostalim oblicima prevoza. Željeznički prevoz je čak pokazao pad u apsolutnoj vrijednosti: količina tereta prevezenog željeznicom bila je veća 1970. godine nego 2000. godine. Tradicionalna privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja nisu bili sposobna da ponude pouzdanost i tačnost koje su od njih očekivali njihovi korisnici, što je uzrokovalo prelaz saobraćaja sa željezničkog na druge oblike prevoza, posebno na drumski saobraćaj⁴. Mada je putnički željeznički saobraćaj nastavio da raste u apsolutnoj vrijednosti, taj rast je veoma ograničen u poređenju sa drumskim i vazdušnim saobraćajem⁵.

¹ COM(2001) 370 od 12. septembra 2001, strana 18.

² Saopštenje Komisije „Držite Evropu u pokretu - Održiva mobilnost za naš kontinent- Srednjeročni pregled Bijele knjige saobraćaja (COM(2006) 314, 22. jun 2006, strana 21).

³ Član 2 Ugovora propisuje da je jedan od glavnih ciljeva Komisije da promoviše „održivi i neinflatorni rast“ poštujući životnu sredinu. Ove odredbe su dopunjene specifičnim ciljevima iz člana 174, koji predviđa da će politika Zajednice po pitanju zaštite životne sredine doprinjeti očuvanju, zaštiti i poboljšanju kvaliteta životne sredine. Član 6 Ugovora predviđa da „potreba zaštite životne sredine mora biti integrisana u kreiranje i sprovođenje politika Zajednice i aktivnosti iz člana 3, posebno u cilju promovisanja održivog razvoja“

⁴ Od 1995. do 2005. godine željeznički prevoz (izraženo u tonama-km) povećan je za 0,9% godišnje u prosjeku, dok je u prosjeku + 3,3 % zabilježen porast upotrebe puteva za isti period (izvor: Eurostat).

⁵ Od 1995. do 2004. godine putnički željeznički saobraćaj (izraženo u putnik-km) povećan za 0,9% godišnje u prosjeku, dok je zabilježen prosječan godišnji rast od + 1,8 % za privatna vozila u istom periodu (izvor: Eurostat).

4. Stiče se utisak da se ovaj trend nedavno promijenio⁶, ali još uvijek predstoji dug put dok željeznički saobraćaj ne postane zdrav i konkurentan. Velike poteškoće i dalje postoje u sektoru željezničkog teretnog saobraćaja, koje zahtijevaju djelovanje javnog sektora⁷.
5. Relativan pad evropske željezničke industrije većinom je uzrokovan načinom na koji je pružanje saobraćajnih usluga historijski bilo organizovano, u osnovi prema nacionalnim i monopolističkim načelama.
6. Kao prvo, u nedostatku konkurencije u nacionalnim mrežama, privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja nisu imala podsticaje za smanjenje operativnih troškova i razvoj novih usluga. Njihove aktivnosti nisu donijele prihode dovoljne za pokrivanje svih neophodnih troškova i ulaganja. Ključna ulaganja se nisu uvijek realizovala, a ponekad su države članice prisiljavale privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja da ih realizuju iako nisu bili u mogućnosti da ih odgovarajuće finansiraju iz vlastitih resursa. Rezultat je bilo veliko zaduženje tih privrednih društava, što je takođe imalo negativan učinak na njihov razvoj.
7. Kao drugo, razvoj željezničkog saobraćaja u Evropi bio je otežan zbog nedostatka standardizacije i interoperabilnosti mreža, dok su drumski prevoznici i avio prevoznici bili u mogućnosti da razviju cijelu lepezu međunarodnih usluga. Zajednica je naslijedila mozaik nacionalnih željezničkih mreža obilježenih različitim dimenzijama pruga i neusklađenim sistemima signalizacije i bezbjednosti, koji ne dopuštaju privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja ostvarivanje koristi od ekonomija u obimu koji bi proizišao iz oblikovanja infrastrukture i voznog parka za jedno veliko tržište umjesto za 25⁸ nacionalnih tržišta.
8. Zajednica sprovodi politiku revitalizacije željezničke industrije u tri smjera:
 - (a) postupno uvodeći uslove koji podstiču tržišnu konkurenciju na tržištima usluga željezničkog saobraćaja;
 - (b) podstičući standardizaciju i tehničko usklađivanje na evropskim željezničkim mrežama, s ciljem pune interoperabilnosti na evropskom nivou;
 - (c) dajući finansijsku pomoć na nivou Zajednice (u programu TEN-T i u okviru strukturnih fondova).
9. Zajednica je tako postupno otvorila tržišta željezničkog saobraćaja tržišnoj konkurenciji. Početni liberalizacioni paket usvojen je 2001. godine, uključujući Direktivu 2001/12/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2001. kojom se mijenja Direktiva Savjeta 91/440/EEZ o razvoju željeznica u Zajednici⁹, Direktivu 2001/13/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2001. kojom se mijenja i dopunjava Direktiva 95/18/EZ o licenciranju privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja¹⁰, zatim Direktivu 2001/14/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2001. o raspodjeli kapaciteta željezničke infrastrukture i naplatu taksi za upotrebu željezničke infrastrukture i

⁶ Od 2002., posebno u onim zemljama koje su otvorile svoja tržišta za konkurenciju. U 2006. godini došlo je 3,7% godišnjeg rasta u željezničkim teretnim performansama i 3% u prevozu putnika. Ovo poboljšanje će vjerovatno nastaviti u 2007. godini.

⁷ Saopštenje Komisije „Ka željezničkoj mreži dajući prioritet teretnom saobraćaju“ SEC (2007) 1322, SEC (2007) 1324 i SEC (2007) 1325, 18. oktobar 2007).

⁸ Malta i Kipar nemaju željezničku saobraćajnu mrežu

⁹ SL L 75, 15.3.2001, strana 1.

¹⁰ SL L 75, 15.3.2001, strana 26.

bezbjednosnim potvrdama¹¹. Nakon tog paketa je uslijedio drugi paket 2004. godine, čiji su glavni instrumenti bili Regulativa (EZ-a) br. 881/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004. kojom se formira Evropska agencija za željeznice¹², Direktiva 2004/49/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004. o sigurnosti na željeznicama Zajednice i kojom se mijenja i dopunjava Direktiva Savjeta 95/18/EZ o licenciranju privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja i Direktiva 2001/14/EZ o raspodjeli kapaciteta željezničke infrastrukture i naplatu taksi za upotrebu željezničke infrastrukture i bezbjednosnim potvrdama¹³, zatim Direktiva 2004/50/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004. kojom se mijenja i dopunjava Direktiva Savjeta 96/48/EZ o interoperabilnosti transevropskog sistema visokobrzinske željeznice i Direktiva 2001/16/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o interoperabilnosti transevropskog sistema klasične željeznice¹⁴, te Direktiva 2004/51/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004. kojom se mijenja i dopunjava Direktiva Savjeta 91/440/EEZ o razvoju željeznica u Zajednici¹⁵. Treći paket usvojen je 2007. godine, a sastoji se od Regulative (EZ-a) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. o uslugama javnog prevoza putnika željeznicom i cestom i o ukidanju Regulative Savjeta br. 1191/69 i 1107/70¹⁶, zatim od Regulative (EZ-a) br. 1371/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. o pravima i obavezama putnika u željezničkom saobraćaju¹⁷, Direktive 2007/58/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. kojom se mijenja i dopunjava Direktiva Savjeta 91/440/EZ o razvoju željeznica u Zajednici i Direktiva 2001/14/EZ o raspodjeli kapaciteta željezničke infrastrukture i naplatu taksi za upotrebu željezničke infrastrukture¹⁸, te Direktive 2007/59/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. o sertifikovanju mašinovođa koji upravljaju lokomotivama i vozovima na željezničkim sistemima u Zajednici¹⁹. Kao rezultat ovog, tržište željezničkog teretnog saobraćaja otvoreno je za konkurenciju 15. marta 2003. godine na transevropskoj mreži željezničkog teretnog saobraćaja, zatim 1. januara 2006. za međunarodni prevoz tereta i na kraju od 1. januara 2007. za željezničku kabotažu. Treći paket postavio je 1. januara 2010. kao datum za otvaranje međunarodnog prevoza putnika tržišnom nadmetanju. Neke države članice, kao što su Velika Britanija, Njemačka, Holandija i Italija, već su (djelimično) otvorile svoja domaća tržišta putničkog prevoza.

10. Mjerodavne odredbe Direktive Savjeta 91/440/EEZ od 29. jula 1991. o razvoju željeznica Zajednice²⁰, postavile su novi institucionalni i organizacioni okvir za subjekte u željezničkoj industriji, uključujući:

¹¹ SL L 75, 15.3.2001, strana 29. Direktiva izmijenjena i dopunjena Direktivom 2007/58/EC (OJ L 315, 3.12.2007, strana 44).

¹² SL L 164, 30.4.2004, strana 1.

¹³ SL L 164, 30.4.2004, strana 44.

¹⁴ SL L 164, 30.4.2004, strana 114.

¹⁵ SL L 164, 30.4.2004, strana 164.

¹⁶ SL L 315, 3.12.2007, strana 1.

¹⁷ SL L 315, 3.12.2007, strana 14.

¹⁸ SL L 315, 3.12.2007, strana 44.

¹⁹ SL L 315, 3.12.2007, strana 51.

²⁰ SL L 237, 24.8.1991, str. 25. Direktiva posljednji put izmijenjena Direktivom 2007/58/EC.

- (a) odvajanje privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja²¹ od upravljanja infrastrukturom²² u pogledu računa i organizacije;
 - (b) nezavisnost privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja u upravljanju;
 - (c) upravljanje privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja po načelima koji se primjenjuju kod komercijalnih privrednih društava;
 - (d) finansijsku ravnotežu privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja prema zdravom biznis planu;
 - (e) usklađenost finansijskih mjera država članica sa pravilima o državnoj pomoći²³.
11. Uporedo s ovim procesom liberalizacije, Komisija se na drugom nivou obavezala da promoviše interoperabilnost evropskih željezničkih mreža. Ovaj je pristup praćen inicijativama Zajednice kako bi se poboljšali sigurnosni standardi željezničkog saobraćaja²⁴.
12. Treći nivo javne intervencije u korist željezničke industrije nalazi se u području finansijske pomoći. Komisija smatra da je u pojedinim okolnostima ova pomoć opravdana s obzirom na znatne troškove prilagođavanja koji su neophodni u ovoj industriji.
13. Komisija dalje napominje da je oduvijek bilo značajnih ulaganja javnih sredstava u sektor željezničkog saobraćaja. Od 2004. godine države Evropske unije, kada se sastojala od 25 država članica (EU-25), su donirale sredstva za izgradnju i održavanje željezničke infrastrukture²⁵ u ukupnom iznosu od 17 milijardi evra. Države članice privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja godišnje plaćaju 15 milijardi eura kao naknadu za pružanje nerentabilnih usluga putničkog prevoza.
14. Dodjeljivanje državne pomoći željezničkoj industriji može se odobriti samo kada ono doprinosi završetku izgradnje integrisanog evropskog tržišta, koje je otvoreno za tržišnu konkurenciju i interoperabilno, i kada doprinosi ciljevima održive mobilnosti u Zajednici. Komisija, u skladu s tim, osigurava da finansijska pomoć javnog sektora ne narušava tržišnu konkurenciju na način suprotan zajedničkom interesu. Ovdje Komisija u pojedinim slučajevima može zatražiti od država članica da se obavežu na ispunjavanje ciljeva Zajednice u zamjenu za dodjelu pomoći.

1.2. Cilj i područje primjene ovih Smjernica

15. Cilj ovih Smjernica je davanje uputstava o usklađenosti državne pomoći privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja sa Ugovorom, kako je to definisano Direktivom 91/440/EEZ i u

²¹ Član 3 Direktive 91/440/EEC definiše privredno društvo iz oblasti željezničkog saobraćaja kao „bilo koje javno ili privatno privredno društvo licencirano u skladu sa primjenjivom legislativom Zajednice, sa osnovnim zadatkom da obezbijedi usluge prevoza robe i/ili putnika željeznicom, ali da privredno društvo mora osigurati vuču; ovo obuhvata i privredna društva koja se bave samo vučom.

²² Član 3 Direktive 91/440/EEC definiše privredno društvo za upravljanje infrastrukturom kao 'bilo koje tijelo ili privredno društvo posebno odgovorno za uspostavljanje i održavanje željezničke infrastrukture. To može obuhvatiti upravljanje kontrole infrastrukture i bezbjednosne sisteme. Funkcije ovih privrednih društava za upravljanje infrastrukturom na mreži ili dijelu mreže mogu biti dodijeljene različitim tijelima ili privrednim društvima"

²³ Član 9 (3) Direktive 91/440/EEC glasi: 'pomoć dodijeljena od strane država članica da ponište sve dugove iz ovog člana odobrava se u skladu sa članovima 73., 87. i 88. Ugovora'

²⁴ Posebno, Direktiva 2004/49/EZ

²⁵ Izvor : Evropska komisija, na osnovu podataka dobijenih na godišnjem nivou od strane država članica. Brojke mogu biti još veće ukoliko cjelokupna finansijska podrška nije objavljena, posebno kroz sufinansiranje strukturnih i kohezionih sredstava.

kontekstu koji je gore opisan. Nadalje, Poglavlje 3. takođe se odnosi na privredna društva u gradskom, prigradskom i regionalnom prevozu putnika. Ove Smjernice su zasnovane posebno na načelama koje je ustanovio zakonodavac Zajednice u tri uzastopna paketa za željeznice. Njihov je cilj poboljšanje transparentnosti javnog finansiranja i pravne sigurnosti što se tiče pravila Ugovora u kontekstu otvaranja tržišta. Ove Smjernice se ne odnose na državno finansiranje namijenjeno kompanijama za upravljanje infrastrukturom.

16. Članom 87 stav 1 Ugovora, predviđa se da, u načelu, svaka pomoć koju dodjeljuje država članica, a za koju postoji opasnost da će narušiti tržišnu konkurenciju stavljajući određena privredna društva ili proizvodnju pojedinih roba u povoljniji položaj, nije usklađena sa zajedničkim tržištem u onoj mjeri u kojoj utiče na trgovinu između država članica. Međutim, takva državna pomoć može se opravdati u pojedinim slučajevima u svjetlu zajedničkog interesa Zajednice. Neke od ovih situacija opisane su u članu 87, stav 3 Ugovora i primjenjuju se na sektor saobraćaja kao što se primjenjuju i na druge sektore privrede.
17. Takođe, članom 73 Ugovora predviđa se da su pomoći usklađene sa zajedničkim tržištem „ako zadovoljavaju potrebe za koordinacijom saobraćaja ili ako predstavljaju naknadu za ispunjavanje određenih obaveza koje su svojstvene konceptu javnog servisa“. Ovaj član predstavlja *lex specialis* u opštoj šemi Ugovora. Na osnovi tog člana zakonodavac Zajednice usvojio je dva instrumenta specifična za sektor saobraćaja: Regulativu Savjeta (EEZ-a) br. 1191/69 od 26. juna 1969. o aktivnostima država članica u vezi sa obavezama koje su svojstvene konceptu javne usluge u željezničkom i drumskom saobraćaju i saobraćaju u unutrašnjim plovim putevima²⁶ i Regulativu Savjeta (EEZ-a) br. 1107/70 od 4. juna 1970. o odobravanju pomoći za željeznički i drumski saobraćaj i saobraćaj u unutrašnjim plovim putevima²⁷. Regulativa Savjeta (EEZ-a) br. 1192/69 od 26. juna 1969. o zajedničkim pravilima o normalizaciji računa privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja²⁸ takođe predviđa da države članice mogu dodjeljivati određene naknade željezničkim kompanijama.
18. Član 3 Regulativa (EEZ-a) br. 1107/70 predviđa da države članice ne smiju preduzimati mjere koordinacije niti nametati obaveze svojstvene konceptu javnih usluga, koje uključuju dodjelu pomoći prema članu 73 Ugovora, osim u slučajevima ili okolnostima koji se navode u toj Regulativi ne dovodeći u pitanje Regulative (EEZ-a) br. 1191/69 i (EEZ-a) br. 1192/69. Prema presudi Suda pravde Evropske unije u predmetu Altmark²⁹, evidentno je da se državna pomoć koja se ne može opravdati na osnovu Regulativa (EEZ-a) br. 1107/70, (EEZ-a) br. 1191/69 ili (EEZ-a) br. 1192/69 se ne može ocijeniti usklađenom na osnovu člana 73 Ugovora³⁰. Takođe, treba podsjetiti da se naknada za javnu uslugu koja ne poštuje odredbe koje proizlaze iz člana 73 Ugovora ne može ocijeniti usklađenom sa zajedničkim tržištem na osnovu člana 86, stav 2 ili bilo koje druge odredbe Ugovora³¹.

²⁶ SL L 156, 28.6.1969. godine, str. 1 Regulativa izmijenjena Regulativom (EEC) broj 1893/91 (SL I 169, 29.6.1991. godine, str. 1).

²⁷ SL L 130, 15.6.1970, strana 1.

²⁸ SL L 156, 28.6.1969, strana 8. Pravilnik izmijenjen posljednji put Pravilnikom (EC) No 1791/2006 (SL L 363, 20.12.2006, strana 1).

²⁹ Presuda Suda pravde od 24. jula 2003, Slučaj C-280/00, *Altmark Trans GmbH and Regierungspräsidium Magdeburg*

³⁰ Presuda iz Altmarka, stav 107.

³¹ Pogledati, u tom smislu, recital 17 Odluke Komisije od 28. novembra 2005. godine o primjeni člana 86(2) Ugovora o EZ za državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge za određena privredna društva koja se bave pružanjem usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 312, 29.11.2005, strana 67, tačka 17).

19. Regulativa (EZ-a) br. 1370/2007 („Regulativa PSO“) koja stupa na snagu 3. decembra 2009. i koja ukida Regulative (EEZ-a) br. 1191/69 i (EEZ-a) br. 1107/70, postavlja novi pravni okvir. Aspekti koji se odnose na naknadu za javnu uslugu, prema tome, nisu obuhvaćeni ovim Smjernicama.
20. Nakon stupanja Regulative (EZ-a) br. 1370/2007 na snagu, član 73 Ugovora direktno je primjenjiv kao pravni osnov za određivanje usklađenosti pomoći koje nisu obuhvaćene Regulativom PSO, a posebno pomoći za koordinaciju teretnog saobraćaja. Prema tome, potrebno je razviti opšte tumačenje prilikom ocjenjivanja usklađenosti pomoći za koordinaciju sa članom 73 Ugovora. Cilj ovih Smjernica je da se posebno ustanove kriterijumumi za ovo ispitivanje i pragovi intenziteta. S obzirom na formulaciju člana 73 Komisija i pored toga mora omogućiti državama članicama da, tamo gdje je to moguće, pokažu potrebu za bilo kojom mjerom, kao i proporcionalnost takvih mjera koje prevazilaze ustanovljene pragove.
21. Ove Smjernice se odnose na primjenu člana 73 i 87 Ugovora i njihovo sprovođenje s obzirom na državno finansiranje privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja u smislu Direktive 91/440/EEZ. One se bave sljedećim aspektima: državno finansiranje privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja kroz finansiranje infrastrukture (Poglavlje 2.), pomoći za kupovinu i obnovu voznog parka (Poglavlje 3.), otpisivanje dugova države s ciljem finansijskog oporavka privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja (Poglavlje 4.), pomoći za restrukturiranje privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja (Poglavlje 5.), pomoći za potrebe koordinacije saobraćaja (Poglavlje 6.), i državne garancije za privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja (Poglavlje 7.). Međutim, ove Smjernice se ne odnose na pravila za primjenu Regulative PSO, za koje Komisija još nije razvila nikakvu praksu donošenja odluka³².
- 2. DRŽAVNO FINANSIRANJE PRIVREDNIH DRUŠTAVA IZ OBLASTI ŽELJEZNIČKOG SAOBRAĆAJA KROZ FINANSIRANJE ŽELJEZNIČKE INFRASTRUKTURE**
22. Željeznička infrastruktura je od velike važnosti za razvoj željezničkog sektora u Evropi. Bilo da se radi o interoperabilnosti, sigurnosti ili razvoja brze željeznice, mora doći do značajnih ulaganja u tu infrastrukturu³³.
23. Ove Smjernice se odnose samo na privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja. Prema tome, njihov cilj nije definisanje, u svjetlu pravila o državnoj pomoći, pravni okvir koji se primjenjuje na državno finansiranje infrastrukture. Ovo poglavlje samo istražuje učinak javnog finansiranja infrastrukture na privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja.
24. Osim toga, državno finansiranje razvoja infrastrukture može indirektno donijeti prednosti privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja i time ih pomoći. U skladu sa praksom Suda pravde Evropske unije, potrebno je ocijeniti ima li infrastrukturna mjera ekonomski učinak ublažavanja opterećenja porezima koji obično opterećuju budžet privrednih društava iz oblasti željezničkog

³² Niti se odnose na primjenu Regulative (EEZ) br. 1192/69.

³³ Saopštenje Komisije "Nek Evropa kreće - Održiva mobilnost za naš kontinent - Srednjoročni pregled za Bijelu knjigu saobraćaja".

saobraćaja³⁴. Da bi se to postiglo, ova privrednih društava bi trebala da imaju selektivnu prednost koja potiče od finansiranja njihove infrastrukture³⁵.

25. Ako je infrastruktura dostupna svim korisnicima na pravedan i nediskriminirajući način, a pristup toj infrastrukturi naplaćuje se po stopi u skladu sa pravom Zajednice (Direktiva 2001/14/EZ), Komisija obično smatra da državno finansiranje infrastrukture ne predstavlja državnu pomoć privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja³⁶.
26. Komisija takođe ističe da tamo gdje državno finansiranje željezničke infrastrukture predstavlja pomoć jednom privrednom društvu iz oblasti željezničkog saobraćaja ili više njih, ono može biti odobreno, na primjer na osnovu člana 73 Ugovora, ako pomenuta infrastruktura zadovoljava potrebe koordinacije saobraćaja. U tom smislu, Poglavlje 6 ovih Smjernica je odgovarajuća referentna tačka za ocjenjivanje usklađenosti.

3. POMOĆ ZA KUPOVINU I OBNOVU VOZNOG PARKA

3.1. Cilj

27. Vozni park lokomotiva i vagona koji se koristi za prevoz putnika zastarijeva i u nekim je slučajevima istrošen, posebno u novim državama članicama. U 2005. godini 70% lokomotiva (dizelskih i električnih) i 65% vagona u EU-25 bilo je starije od 20 godina³⁷. Uzimajući u obzir samo države članice koje su se pridružile Evropskoj uniji 2004. godine, 82% lokomotiva i 62% vagona bilo je starije od 20 godina u 2005. godini³⁸. Prema informacijama koje su joj dostupne, Komisija procjenjuje da je godišnja stopa obnove voznog parka oko 1%.
28. Ovaj trend uopšteno ocrta poteškoće željezničke industrije, koje privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja smanjuju podsticaj i sposobnost za ulaganja u nastojanju da modernizuju i/ili obnove svoj vozni park. Takva su ulaganja prijeko potrebna kako bi željeznički saobraćaj ostao konkurentan drugim oblicima saobraćaja koji uzrokuju veća zagađenja ili znače veće vanjske troškove. Takođe je potrebno ograničiti učinak željezničkog saobraćaja na životnu sredinu, posebno smanjivanjem zagađenja bukom koju on proizvodi, kao i poboljšati njegovu sigurnost. Na kraju,

³⁴ Presuda Suda pravde od 13. juna 2002., C-382/99, Holandija v Komisija [2002] ECR I-5163.

³⁵ Presuda Suda pravde od 19. septembra 2000, C-156/98, Nemačka v Komisija [2000] ECR I-6857.

³⁶ Odluka od 7. juna 2006. godine Komisija, N 478/04, Irska - državna garancija za kapitalne pozajmice po Coras Iompair Eireann (CIE) za investicije u infrastrukturu (OV C 209, 31.8.2006, str 8.); Odluka od 8. marta 2006. godine, N 284/05, Irska - Regionalni program Broadband (OV C 207, 30.8.2006, str 3.), Tačka 34; i sljedeće odluke: Odluka 2003/227 / EC od 2. avgusta 2002. o raznim mjerama i državnoj pomoći datih od strane Španije 'Terra Mitica SA', tematski park blizu Benidorm (Alicante) (UL L 91, 8.4.2003, str 23.), tačka 64; Odluka od 20. aprila 2005. godine, N 355/04 PPP, Belgija - Javno-privatno partnerstvo za tunel za Krijgsbaan u Deurne; razvoj industrijskih nekretnina i operacija Antwerpen aerodroma (OJ C 176, 16.7.2005, str 11.), tačka 34; Odluka od 11. decembra 2001, N 550/01, Belgija - Javno-privatno partnerstvo za utovar i istovar (OV C 24, 26.1.2002, str 2.), Tačka 24; Odluka 20 Decembar 2001, N 649/01, Velika Britanija-Freight objekti Grant (OV C 45, 19.2.2002, str 2.), Tačka 45; odluka od 17. jula 2002. godine, N 356/02, Velika Britanija – željeznička mreža (OV C 232, 28.9.2002, str 2.), tačka 70; N 511/95, Jaguar Automobili Ltd. Pogledajte takođe o smernicama Komisije o primjeni članova 92 i 93 Ugovora o EZ i članu 61 Sporazuma EIP za državnu pomoć u sektoru avijacije (OV C 350, 10.12.1994, str 5.), tačka 12; Bijela knjiga: Fer plaćanje za korišćenje infrastrukture (COM (1998) 466 final), tačka 43; Saopštenje Komisije Evropskog parlamenta i Savjeta: "Jačanje kvaliteta usluga u morskim lukama: ključ za evropski saobraćaj" (KOM (2001) 35 11 finale, str.).

³⁷ Izvor: UIC Rolling vozni park u EU-25 + Norveška (2005).

³⁸ Izvor: CER (2005).

poboljšavanje interoperabilnosti između nacionalnih mreža znači da je potrebno prilagoditi postojeći vozni park kako bi se mogao održati jedinstveni sistem.

29. U svjetlu gore navedenog čini se da pod određenim okolnostima pomoć za kupovinu i obnovu voznog parka može doprinjeti raznim ciljevima od opšteg interesa, i to nekoliko vrsta ciljeva, pa se samim tim mogu smatrati usklađenim sa zajedničkim tržištem.
30. Ovo poglavlje treba da definiše uslove pod kojim Komisija treba da sprovede takvo ocjenjivanje usklađenosti.

3.2. Usklađenost

31. Ocjena usklađenosti treba da se izvrši u skladu sa ciljem od zajedničkog interesa kojem pomoć doprinosi.
32. Komisija smatra da se u načelu potreba za obnovom voznog parka može uzeti u obzir kao dovoljna ili u sprovođenju opštih pravila o državnoj pomoći ili kroz primjenu člana 73. Ugovora, gdje je takva pomoć namijenjena koordinaciji saobraćaja. (vidjeti Poglavlje 6).
33. Kada se procjenjuje usklađenost pomoći za vozni park Komisija uopšteno primjenjuje kriterijume koji su definisani za svaku od sljedećih kategorija pomoći u ovim Smjernicama ili u bilo kom drugom mjerodavnom dokumentu:
- (a) pomoć za koordinaciju saobraćaja³⁹;
 - (b) pomoć za restrukturiranje privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja⁴⁰;
 - (c) pomoć za mala i srednja privrednih društava ⁴¹;
 - (d) pomoć za zaštitu životnu sredine⁴²;
 - (e) pomoć za naknadu troškova vezanih za obaveze pružanja javne usluge i u okviru ugovora o pružanju javne usluge⁴³;
 - (f) regionalna pomoć⁴⁴.
34. U slučaju regionalne pomoći za početna ulaganja, Smjernice za nacionalne regionalne pomoći, „smjernice za regionalne pomoći“, predviđaju da „u sektoru saobraćaja, trošak kupovine prevoznih sredstava (pokretne imovine) nije opravdan za pomoć za početna ulaganja“ (tačka 50, fusnota 48). Komisija smatra da bi se izuzetak od ovog pravila mogao napraviti u vezi sa željezničkim prevozom putnika. Razlog su posebne karakteristike ovog oblika prevoza, a posebno činjenica da je moguće da se vozni park u ovom sektoru trajno dodijeli pojedinim linijama ili službama. Uz određene uslove, koji su definisani u nastavku, troškovi nabavke voznog parka u sektoru željezničkog prevoza putnika (ili za

³⁹ Vidjeti poglavlje 6.

⁴⁰ Smjernice Zajednice o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje privrednih društava u poteškoćama (SL C 244, 1.10.2004., str. 2) i poglavlje 5.

⁴¹ Regulativa Komisije (EZ-a) br. 70/2001 od 12. januara 2001. o primjeni članova 87. i 88. Ugovora o EZ-u na državnu pomoć malim i srednjim privrednim društvima (SL L 10, 13.1.2001., str. 33). Regulativa kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena Regulativom (EZ-a) br. 1976/2006 (SL L 368, 23.12.2006., str. 85).

⁴² Smjernice Zajednice za državnu pomoć za zaštitu životne sredine (SL C 82, 1.4.2008., str. 1).

⁴³ Regulativa (EEZ-a) br. 1191/69 koja se spominje iznad; Regulativa PSO Evropskog Parlamenta i Savjeta, spomenuta iznad, u kojoj posebnu pažnju treba obratiti na član 3. stav 1.: „Ako nadležni organ odluči da dodijeli isključivo pravo i/ili naknadu bilo koje prirode, vršitelju po sopstvenom izboru, u zamjenu za ispunjavanje obaveza javne usluge, mora to učiniti u okviru ugovora o javnoj usluzi“.

⁴⁴ Smjernice za nacionalnu regionalnu pomoć za 2007 – 2013 (SL C 54, 4.3.2006., str. 13), tačka 8.

druge oblike kao što su laka željeznica, podzemna željeznica ili tramvaji) smatraju se opravdanim troškovima u smislu ovih smjernica⁴⁵. Međutim, troškovi kupovine voznog parka za isključivu upotrebu teretnog saobraćaja nisu dopustivi.

35. U pogledu situacije opisane u tačkama 28. i 29., ovaj izuzetak odnosi se na svaku vrstu ulaganja u vozni park, bilo početno ulaganje ili ulaganje u svrhu zamjene, dokle god je taj vozni park dodijeljen linijama koje redovno opslužuju regiju koja je prihvatljiva za pomoći prema članu 87. stavu 3. Ugovora, najudaljeniju regiju ili regiju niske gustoine naseljenosti u smislu tačaka 80. i 82. smjernica za regionalne pomoći⁴⁶. U drugim regijama izuzetak se odnosi samo na pomoći za početna ulaganja. Kod pomoći za ulaganja u svrhu zamjene, izuzetak je primjenjiv samo kad je vozni park za čiju obnovu se koristi pomoć stariji od 15 godina.
36. Kako bi se izbjeglo narušavanje tržišne konkurencije koja bi bila suprotna zajedničkom interesu, Komisija smatra da takav izuzetak mora zadovoljiti četiri uslova, koji trebaju biti kumulativno ispunjeni:
- (a) predmetni vozni park mora biti isključivo dodijeljen za usluge putničkog gradskog, prigradskog ili regionalnog saobraćaja u određenoj regiji ili za određenu liniju koja opslužuje nekoliko različitih regija; za potrebe ovih smjernica „gradske i prigradske saobraćajne usluge“ treba tumačiti kao saobraćajne usluge kojima se opslužuje centar ili širi dio grada, kao i one usluge između tog centra ili šireg dijela grada i njihovih predgrađa. „Regionalne saobraćajne usluge“ trebaju se tumačiti kao saobraćajne usluge namijenjene zadovoljavanju saobraćajnih potreba jedne ili više regija. Saobraćajne usluge kojima se opslužuje nekoliko različitih regija, u jednoj ili više država članica, mogu prema tome biti obuhvaćene ovom tačkom ako se može pokazati da postoji uticaj na regionalni razvoj opsluživanih regija, posebno kroz redovnost usluge. U ovom slučaju, Komisija provjerava dovodi li pomoć u pitanje efikasno otvaranje tržišta međunarodnog prevoza putnika i kabotaže nakon stupanja na snagu trećeg paketa za željeznice;
 - (b) vozni park mora barem deset godina ostati dodijeljen isključivo određenoj regiji ili određenoj liniji koja prolazi kroz nekoliko različitih regija za koje je dodijeljena pomoć;
 - (c) novi vozni park mora zadovoljavati najnovije standarde interoperabilnosti, sigurnosti i zaštite životnu sredine⁴⁷, primjenjive na datu mrežu;
 - (d) država članica mora dokazati da projekat doprinosi koherentnoj strategiji regionalnog razvoja.

⁴⁵ Komisija je primijetila da se, zavisno od posebnih okolnosti predmetnog slučaja, ovakvo zaključivanje može primijeniti *mutatis mutandis* na vozila koja se koriste u prevozu putnika drumom, ako takva vozila zadovoljavaju najnovije standarde Zajednice koji se primjenjuju na nova vozila. Ako je to slučaj, radi jednakog tretmana Komisija u takvim situacijama primjenjuje pristup koji je ovdje opisan za vozni park željeznica. Komisija podstiče države članice da prilikom dodjele ove vrste pomoći podržavaju tehnologije najmanje štetne za životnu sredinu, kao i da prati u kojoj je mjeri svrsishodna posebna finansijska podrška koja vodi do većeg intenziteta pomoći za takve tehnologije.

⁴⁶ Najrjeđe naseljene regije predstavljaju ili pripadaju regijama na nivou NUTS-II s gustoćom naseljenosti ne većom od 8 stanovnika na km² i prostiru se na susjedna ili granična manja područja koja su ekvivalentna istim kriterijumima gustoće naseljenosti.

⁴⁷ Pomoći za nabavku novih prevoznih vozila koja su iznad standarda Zajednice ili koja povećavaju nivo zaštite životne sredine u nedostatku standarda Zajednice moguće su unutar Smjernica za državnu pomoć za zaštitu životne sredine.

37. Komisija vodi brigu o tome da se izbjegne nepotrebno narušavanje tržišne konkurencije, naročito uzimajući u obzir dodatne prihode koje zamijenjeni vozni park na predmetnoj liniji može donijeti privrednom društvu koje prima pomoć, na primjer prodajom trećoj strani ili korišćenjem na drugim tržištima. U tu se svrhu dodjela pomoći može usloviti obavezom privrednih društava primaoca da pod normalnim tržišnim uslovima proda cijeli vozni park ili njegov dio koji više ne koristi, kako bi se omogućilo njegovo dalje korišćenje kod drugih pružaoca usluga; u tom slučaju prihodi od prodaje starog voznog parka odbijaju se od opravdanih troškova.
38. Govoreći uopšteno, Komisija će osigurati da se pomoć ne koristi na neodgovarajući način. Primjenjuju se i drugi uslovi opisani u smjernicama za regionalne pomoći, naročito uslovi koji se odnose na gornje granice intenziteta, karte regionalnih pomoći i pravila za kumulaciju pomoći. Komisija napominje da pojedine linije mogu u nekim slučajevima prolaziti kroz regije u kojima se nalaze različiti nivoi intenziteta u skladu s mapama regionalnih pomoći. U tom slučaju Komisija primjenjuje najvišu stopu intenziteta regija koje linija redovno opslužuje srazmjerno s redovnošću takve usluge⁴⁸.
39. Kod investicionih projekata s opravdanim izdacima u iznosu od preko 50 miliona eura, Komisija smatra da je prikladno, zbog posebnosti sektora željezničkog prevoza putnika, odstupiti od tačaka 60. do 70. smjernica za regionalne pomoći. Međutim, tačke 64. i 67. tih smjernica ostaju primjenjive kada se investicioni projekat odnosi na vozni park dodijeljen određenoj liniji koja opslužuje nekoliko regija.
40. Ako je privrednom društvu – primaocu pomoći povjereno pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa koje zahtijevaju kupovinu i/ili obnovu voznog parka, za što već dobija naknadu, ta naknada treba da se uzme u obzir u iznosu regionalnih pomoći koje se mogu dodijeliti tom privrednom društvu, kako bi se izbjegla prekomjerna naknada.

4. OTPIS DUGA

4.1. Cilj

41. Kao što je navedeno u Odjeljku 1.1., privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja u prošlosti su bila u stanju neravnoteže između svojih prihoda i troškova, posebno troškova ulaganja. Ovo je dovelo do velike zaduženosti, čije finansiranje predstavlja vrlo težak teret privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja i ograničava njihovu sposobnost za izvršavanje nužnih ulaganja kako u infrastrukturu tako i u obnovu voznog parka.
42. Direktiva 91/440/EEZ izričito je ovu situaciju uzela u obzir. U njenoj sedmoj uvodnoj izjavi navodi se da države članice „trebaju posebno da osiguraju da postojeća privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja koja su u državnom vlasništvu ili pod javnom kontrolom dobiju zdravu finansijsku strukturu“ i predviđaju da bi u tu svrhu moglo biti potrebno „finansijsko preuređenje“. Član 9 Direktive predviđa: „Zajedno s postojećim privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja koji su u državnom vlasništvu ili pod kontrolom države, države članice uspostavljaju odgovarajuće mehanizme koji bi pomogli u smanjivanju zaduženosti tih privrednih društava na nivo koji ne ometa zdravo upravljanje finansijama, pa kao i za poboljšanje njihove finansijske situacije“. Član 9 stav 3 predviđa

⁴⁸ Gdje linija ili određena usluga sistematski (tj., na svakom putovanju) opslužuje regiju na koju se primjenjuje najviša stopa, ova stopa se primjenjuje na sve opravdane troškove. Ako se regija na koju se primjenjuje najviša stopa samo povremeno opslužuje, ova se stopa primjenjuje samo na dio opravdanih troškova određenih za opsluživanje te regije.

dodjelu državne pomoći „kako bi se otpisali dugovi spomenuti u ovom članu“ i navodi da se takve pomoći moraju dodjeljivati u skladu s članovima 73, 87 i 88 Ugovora.

43. Početkom 1990-ih, nakon stupanja na snagu Direktive 91/440/EZ, države članice znatno su smanjile dugove privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja. Restrukturiranje dugova poprimilo je različite oblike:
- (a) prenos cijelog ili dijela duga na tijelo odgovorno za upravljanje infrastrukturom, omogućavajući tako privrednom društvu iz oblasti željezničkog saobraćaja da djeluje na zdravijoj finansijskoj podlozi. Takav prenos je bilo moguće izvršiti kad su djelatnosti saobraćajnih usluga bile odvojene od upravljanja infrastrukturom;
 - (b) stvaranje posebnih subjekata za finansiranje infrastrukturnih projekata (na primjer, linije brze željeznice) omogućavajući privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja oslobođenje od budućeg finansijskog tereta koji bi nastao finansiranjem ove nove infrastrukture.
 - (c) finansijsko restrukturiranje privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja, posebno otpisivanjem svih ili dijela njihovih dugova.
44. Ove tri vrste djelovanja pomogle su u poboljšanju finansijske situacije privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja u kratkom roku. Njihova je zaduženost smanjena prema njihovim ukupnim obavezama, kao što je smanjen i udio otplate kamata u operativnim troškovima. Uopšteno, smanjenje zaduženosti omogućilo je privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja da poboljšaju svoju finansijsku situaciju sniženjem svog kapitala i otplatom kamata. Takva smanjenja su takođe pomogla u snižavanju kamatnih stopa, što ima značajan učinak na finansijsko servisiranje duga.
45. Međutim, Komisija napominje da stepen zaduženosti mnogih privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja nastavlja da bude razlog za zabrinutost. Nekoliko takvih privrednih društava ima stepen zaduženosti veći nego što je to dopustivo komercijalnom privrednom društvu, te ona nisu još uvijek sposobna za samofinansiranje i/ili ne mogu finansirati svoje potrebe za ulaganjem iz prihoda od sadašnjih i budućih prevoznih djelatnosti. Takođe, u državama članicama koje su pristupile Zajednici nakon 1. maja 2004. godine, stepen zaduženosti privrednih društava u sektoru je značajno viši nego kod ostalih država članica Zajednice.
46. Ova se činjenica odražava u izboru zakonodavca Zajednice da ne izmijeni i dopuni odredbe Direktive 91/440/EEZ prilikom donošenja Direktiva 2001/12/EZ i 2004/51/EZ. Te odredbe, prema tome, ulaze u opšti okvir stvoren uzastopnim paketima za željeznicu.
47. Ovo Poglavlje nastoji da definiše kako, u svjetlu ove potrebe za sekundarnim pravom Komisija namjerava primijeniti pravila o državnoj pomoći iz Ugovora na mehanizme za smanjivanje zaduženosti privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja.

4.2. Prisutnost državne pomoći

48. Komisija prije svega ističe da se načelo neusklađenosti izloženo u članu 87, stav 1. Ugovora primjenjuje samo na pomoći „koje narušavaju ili prijetu narušavanjem tržišne konkurencije stavljajući određena privrednih društava ili proizvodnju određenih roba u povoljniji položaj“ i to samo „ako utiče na trgovinu između država članica“. Prema uspostavljenoj sudskoj praksi, kada finansijske pomoći jačaju

položaj nekog privrednog društva u poređenju sa drugim koja se nadmeću u trgovini unutar Zajednice, mora se smatrati da pomoći utiču na ta privredna društva ⁴⁹.

49. Svaka mjera koja se može pripisati državi, a koja dovodi do potpunog ili djelimičnog otpisivanja dugova posebno u korist jednog ili više privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja i pomoću državnih izvora, prema tome, obuhvaćena je članom 87 stav 1 Ugovora, ako predmetno željezničko privredno društvo djeluje na tržištima otvorenim za tržišnu konkurenciju i ako ovo otpisivanje dugova jača njegov položaj na barem jednom od tih tržišta.
50. Komisija ističe da je Direktiva 2001/12/EZ otvorila tržište međunarodnih usluga željezničkog teretnog saobraćaja za tržišnu konkurenciju u cijeloj transevropskoj mreži željezničkog teretnog saobraćaja od 15. marta 2003. godine. Ona prema tome smatra da je, uopšteno, tržište otvoreno za tržišnu konkurenciju najkasnije od 15. marta 2003. godine.

4.3. Usklađenost

51. Kada otpis duga željezničkog privrednih društava predstavlja državnu pomoć obuhvaćenu članom 87, stavom 1 Ugovora, otpis se mora prijaviti Komisiji u skladu s članom 88 Ugovora.
52. Pomoći ove vrste uopšteno se moraju ispitati na osnovu Smjernica Zajednice o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje privrednih društava u teškoćama iz 2004. („smjernice za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine“), uzevši u obzir Poglavlje 5 ovih Smjernica.
53. U posebnim slučajevima gdje se otpisani dugovi isključivo tiču koordinacije saobraćaja, naknade za obavezu pružanja javne usluge ili postavljanja računovodstvenih standarda, usklađenost ovih pomoći ispituje se na osnovu Člana 73 Ugovora, regulativa usvojenih radi njegove primjene i pravila za normalizaciju računa⁵⁰.
54. U svjetlu člana 9 Direktive 91/440/EZ Komisija takođe smatra da bi, u određenim okolnostima, trebalo da bude moguće da se odobre ovakve pomoći bez finansijskog restrukturiranja ako se otpis odnosi na stare dugove nastale prije stupanja na snagu Direktive 2001/12/EZ, kojom se utvrđuju uslovi za otvaranje sektora za tržišnu konkurenciju.
55. Komisija je zauzela stav da ova vrsta pomoći može biti usklađena ako je namijenjena olakšavanju prelaza na otvoreno željezničko tržište, kako je predvidio član 9 Direktive 91/440/EZ⁵¹. Prema tome, smatra da se takve pomoći mogu ocijeniti usklađenim sa članom 87, stav 3, tačkom (c) Ugovora⁵², uz uslov da su zadovoljeni sljedeći uslovi.
56. Prvo, pomoć mora služiti za naknadu jasno određenih i individualizovanih troškova nastalih prije 15. marta 2001. godine, datuma na koji je stupila na snagu Direktiva 2001/12/EZ. Pomoć ne smije ni pod kojim okolnostima preći iznos ovih dugova. U slučajevima kad su države članice pristupile Zajednici nakon 15. marta 2001. godine, važeći datum je datum pristupanja Zajednici. Logika člana 9 Direktive

⁴⁹ Presuda Suda od 17. septembra 1980., Predmet 730/79, Phillip Morris Holandija protiv Komisije [1980] ECR 2671, član 11.

⁵⁰ Regulativa (EEZ-a) br. 1192/69.

⁵¹ Komisija po analogiji primjenjuje određene uslove utvrđene u saopštenju Komisije vezanom za metodologiju analize državne pomoći vezane za naslijeđene troškove od 26. jula 2001., SEC(2001) 1238.

⁵² Ne dovodeći u pitanje primjenu Regulativa (EEZ-a) br. 1191/69, (EEZ-a) br. 1192/69 i (EEZ-a) br. 1107/70.

91/440/EEZ, ponovljena u sljedećim direktivama, bila je razmatranje stepena duga nastalog u vrijeme dok odluka da se tržište otvori na nivou Zajednice još nije bila donešena.

57. Drugo, ovi dugovi moraju biti direktno vezani za aktivnosti željezničkog saobraćaja ili aktivnosti upravljanja, izgradnje ili korišćenja željezničke infrastrukture. Dugovi nastali u svrhu ulaganja koje nije direktno vezano uz saobraćaj i/ili željezničku infrastrukturu nisu opravdani.
58. Treće, otpis dugova mora biti u korist privrednih društava kojima prijeti prekomjerni stepen zaduženja koje ometa njihovo zdravo upravljanje finansijama. Pomoći moraju biti nužne u ispravljanju ove situacije u mjeri u kojoj im vjerovatni razvoj tržišne konkurencije na tržištu ne bi dopustio da isprave svoju finansijsku situaciju u doglednoj budućnosti. Ocjena ovog kriterijuma mora uzeti u obzir sva poboljšanja u produktivnosti za koje se razumno može očekivati da budu postignuta od strane privrednih društava.
59. Četvrto, pomoć ne smije prevazilaziti ono što je potrebno za tu svrhu. U tom smislu, budući razvoj konkurencije mora se takođe uzeti u obzir. U svakom slučaju pomoć ne bi smjela staviti privrednih društava u situaciju povoljniju od one u kojoj je prosječno dobro upravljano privredno društvo s istim profilom aktivnosti.
60. Peto, otpis dugova ne smije pružiti privrednom društvu konkurentsku prednost koja sprječava razvoj djelotvorne tržišne konkurencije, na primjer odvrćanjem spoljašnjih privrednih društava ili novih subjekata od ulaska na određena nacionalna ili regionalna tržišta. Naročito, pomoći namijenjene otpisivanju dugova ne smiju se finansirati dugovima nametnutim ostalim pružaocima željezničkih usluga⁵³.
61. Ako su ovi uslovi ispunjeni, mjere otpisa duga doprinose cilju koji je postavljen u članu 9 Direktive 91/440/EEZ, bez prekomjernog narušavanja tržišne konkurencije i trgovine između država članica. U tom slučaju, ovakve državne pomoći mogu se smatrati usklađenim sa zajedničkim tržištem.

5. POMOĆ ZA RESTRUKTURIRANJE PRIVREDNIH DRUŠTAVA IZ OBLASTI ŽELJEZNIČKOG SAOBRAĆAJA – RESTRUKTURIRANJE SEKTORA »TERETA«

5.1. Cilj

62. Osim ako je posebno navedeno drugačije, Komisija ocjenjuje usklađenost pomoći države za restrukturiranje privrednih društava u teškoćama u sektoru željeznica na osnovu smjernica za pomoć države iz 2004. godine.
63. Uopšteno govoreći, organizacijski dio privrednih društava, to jest privredni subjekt bez pravnog subjektiviteta, nije opravdan za pomoć za restrukturiranje. Smjernice za pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine primjenjuju se samo na „privrednih društava u teškoćama“. One takođe navode u tački 13 da se privrednom društvu „koje pripada većoj poslovnoj grupi ili je od takve preuzeto, po pravilu ne može dodijeliti pomoć za restrukturiranje, osim ako je moguće dokazati da se radi o teškoćama unutar samog privrednih društava i da one nisu rezultat proizvoljne raspodjele troškova unutar grupe, kao i da su teškoće preozbiljne da bi ih grupa sama mogla prevazići“. Trebalo bi izbjegavati, *a fortiori*,

⁵³ Ne dovodeći u pitanje primjenu Direktive 2001/14/EZ.

da vještačka podjela omogući da aktivnost koja stvara gubitke unutar datog privrednih društava prima javna sredstva.

64. Međutim, Komisija smatra da se evropski sektor željezničkog teretnog saobraćaja trenutno nalazi u vrlo specifičnoj situaciji što stvara potrebu da se, u zajedničkom interesu, predvidi da se pomoć dodijeljena privrednom društvu iz oblasti željezničkog saobraćaja koja mu dopušta da savlada teškoće u svojim djelatnostima teretnog saobraćaja može, u određenim okolnostima, smatrati usklađenom sa zajedničkim tržištem.
65. U današnjoj željezničkoj industriji stanje konkurencije u djelatnosti teretnog saobraćaja je znatno različito od onog u prevozu putnika. Nacionalna tržišta teretnog saobraćaja otvorena su za tržišnu konkurenciju dok tržišta željezničkog prevoza putnika neće biti otvorena prije 1. januara 2010. godine.
66. Ova situacija ima finansijski uticaj u mjeri u kojoj je prevoz tereta u načelu vođen samo poslovnim odnosima između subjekata za špediciju i prevoz. Finansijska ravnoteža u prevozu putnika može, s druge strane, takođe zavisiti od djelovanja organa državne uprave u obliku naknade za pružanje javnih usluga.
67. Međutim, nekoliko evropskih privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja nije pravno odvojilo svoje djelatnosti prevoza putnika i teretnog saobraćaja, ili je to tek učinilo. Štaviše, pozitivno pravo Zajednice ne sadrži obavezu da se ovo pravno odvajanje izvrši.
68. Nadalje, jedan od najbitnijih prioriteta evropske saobraćajne politike tokom mnogih godina bilo je udahnuti novi život industriji željezničkog teretnog saobraćaja. Razlozi za to izloženi su u Poglavlju 1 ovih Smjernica.
69. Ovo specifično obilježje djelatnosti željezničkog teretnog saobraćaja zahtijeva prilagođen pristup, što je prepoznato u praksi Komisije u donošenju odluka⁵⁴ na osnovu Smjernica Zajednice o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje privrednih društava u teškoćama iz 1999. godine⁵⁵.
70. Cilj ovog Poglavlja je da, u svjetlu prakse Komisije u donošenju odluka i uzimajući u obzir izmjene i dopune u smjernicama za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine u odnosu na odgovarajuće smjernice iz 1999. godine, pokaže način na koji Komisija namjerava da primijeni ovaj pristup u budućnosti.
71. U pogledu gore naglašenih rizika, ovaj pristup je opravdan i održavaće se samo za one djelove privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja koja se bave prevozom tereta, i to u prelaznom periodu, to jest za restrukturiranja prijavljena prije 1. januara 2010. godine, datuma kada će se tržište željezničkog prevoza putnika otvoriti za tržišnu konkurenciju.
72. Nadalje, Komisija želi da uzme u obzir činjenicu da su, u rastućem broju država članica, privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja prilagodila svoju organizaciju specifičnim događanjima u djelatnostima teretnog saobraćaja i putnika preduzimanjem mjera kako bi se pravno odvojile od djelatnosti teretnog saobraćaja. Komisija prema tome zahtijeva, kao dio napora u restrukturiranju i

⁵⁴ Vidjeti Odluku Komisije od 2. marta 2005., N 386/04, Pomoć za restrukturiranje SNCF Freight – Francuska (SL C 172, 12.7.2005., str. 3).

⁵⁵ SL C 288, 9.10.1999., str. 2.

prije dodjele bilo kakve pomoći, pravno razdvajanje predmetnog sektora teretnog saobraćaja njegovim transformiranjem u komercijalna privrednih društava prema opštem privrednom pravu. Komisija je mišljenja da će ovo razdvajanje, s drugim prikladnim mjerama, znatno pomoći u ispunjavanju dva cilja, to jest izbjegavanju svakog prekomjernog finansiranja između restrukturiranog dijela i ostatka privrednih društava, i osiguranju da se svi finansijski odnosi između ove dvije djelatnosti vode na održiv način i na komercijalnoj osnovi.

73. Kako bi se izbjegla svaka sumnja, smjernice za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine nastavljaju da se primjenjuju u cijelosti kad se ispituju pomoći kojima se bavi ovo Poglavlje, osim kad su u pitanju izričita odstupanja opisana u nastavku teksta.

5.2. Opravdanost

74. Kriterijumi opravdanosti moraju se prilagoditi kako bi uključili situacije u kojima dio za prevoz tereta nekog željezničkog privrednih društava predstavlja jedinstvenu i postojanu privrednu jedinicu, koja će biti pravno odvojena od ostatka privrednih društava kroz proces restrukturiranja prije dodjele pomoći, a kojoj prijete teškoće takve da bi, da je bila odvojena od željezničkog privrednih društava, bila „privredno društvo u teškoćama“ u smislu smjernica za restrukturiranje iz 2004. godine.
75. Ovo posebno znači da bi taj dio privrednih društava sam za sebe bio u ozbiljnim teškoćama koje ne bi bile rezultat proizvoljne raspodjele troškova unutar željezničkog privrednih društava.
76. Kako bi restrukturiranje usljed podjele predstavljalo koherentnu i trajnu privrednu jedinicu, on mora obuhvatati sve djelatnosti teretnog saobraćaja željezničkog privrednih društava, bilo industrijske, komercijalne, računovodstvene ili finansijske. Mora postojati mogućnost da mu se pripiše nivo gubitaka, kao i nivo vlastitih sredstava ili kapitala, koja realno prikazuje ekonomsku situaciju sa kojom se privredno društvo susrijeće usljed podjele kako bi se na dosljedan način mogli ocijeniti kriterijumi određeni u tački 10 smjernica za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine⁵⁶.
77. Prilikom ocjenjivanja da li je sektor u teškoćama kako je gore opisano, Komisija takođe uzima u obzir sposobnost ostatka željezničkog privrednih društava da osigura oporavak dijela koji se restrukturira.
78. Komisija je mišljenja da se, iako opisana situacija nije direktno obuhvaćena smjernicama za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine, čija tačka 12 isključuje novonastala privrednih društava iz područja smjernica, pomoć za restrukturiranje može dodijeliti u ovom kontekstu kako bi se omogućilo privrednom društvu nastalom ovim pravnim odvajanjem da djeluje u održivim tržišnim uslovima. Namjera je da se ovo primjenjuje samo u situacijama gdje privredno društvo koji će nastati kao rezultat pravnog odvajanja uključuje cijelu organizacionu jedinicu teretnog saobraćaja, kako je

⁵⁶ Tačka 10. smjernica za državnu pomoć za restrukturiranje navodi: „posebno, za privredno društvo se, u načelu i bez obzira na njegovu veličinu, smatra da je u teškoćama u smislu ovih smjernica u sljedećim slučajevima:

- u slučaju društva s ograničenom odgovornošću, ako je nestalo više od polovine upisanog odnosno osnovnog kapitala, a više od četvrtine tog kapitala izgubljeno u prethodnih 12 mjeseci, ili
- u slučaju privrednih društava u kojem su barem neki članovi neograničeno odgovorni za dugove privrednih društava ako je više od polovine njegovog kapitala prikazanog u finansijskim izvještajima privrednih društava nestalo, a više od četvrtine tog kapitala izgubljeno u prethodnih 12 mjeseci, ili
- u slučaju bilo kojeg oblika privrednih društava ako na osnovu nacionalnih propisa ispunjava uslove za pokretanje stečajnog postupka“.

opisano odvojenim računovodstvom ustanovljenim u skladu s članom 9 Direktive 91/440/EEZ, i uključuje svu imovinu, odgovornosti, kapital, vanbilansne obaveze i radnu snagu te jedinice.

79. Komisija smatra da, iz istih razloga, ako je željezničko privredno društvo nedavno pravno odvojilo svoj dio teretnog saobraćaja, a taj je dio zadovoljio gore opisane uslove, ovo privredno društvo se ne smije smatrati novonastalim privredno društvom u smislu tačke 12 Smjernica za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine, i prema tome nije isključen iz područja primjene ovih Smjernica.

5.3. Povratak na dugoročnu održivost

80. Komisija osigurava ne samo ispunjavanje uslova za povratak na dugoročnu održivost kako je opisano u Smjernicama za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine⁵⁷, nego i da će restrukturiranje osigurati preoblikovanje teretnog saobraćaja iz zaštićene djelatnosti koja uživa ekskluzivna prava, u djelatnost koja je konkurentna na otvorenom tržištu. Ovo restrukturiranje dakle, bi trebalo da obuhvati sve aspekte djelatnosti teretnog saobraćaja, bilo industrijske, komercijalne ili finansijske. Plan restrukturiranja koji nalažu smjernice za restrukturiranje⁵⁸ mora omogućiti osiguravanje standarda kvaliteta, pouzdanosti i usluga koji zadovoljava zahtjeve korisnika.

5.4. Sprečavanje svakog prekomjernog narušavanja tržišne konkurencije

81. Prilikom analize sprečavanja svakog prekomjernog narušavanja tržišne konkurencije, kako je opisano u Smjernicama za državnu pomoć za restrukturiranje, Komisija takođe razmatra:
- (a) razliku između ekonomskih modela za željeznicu i za druge oblike saobraćaja;
 - (b) cilj promjene ravnoteže između oblika saobraćaja u Zajednici;
 - (c) stanje tržišne konkurencije u vrijeme restrukturiranja (stepen integracije, potencijal rasta, prisutnost konkurencije, vjerovatni trendovi).

5.5. Pomoć ograničena na minimum

82. Odredbe Smjernica za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine primjenjive su prilikom provjere ovog uslova. U tu svrhu sopstveni doprinosi privrednih društava uključuje doprinos organizacione jedinice teretnog saobraćaja koja će biti pravno odvojena od željezničkog privrednih društava. Međutim, prema mišljenju Komisije, vrlo specifična situacija evropske industrije željezničkog teretnog saobraćaja, koja je opisana gore, može predstavljati vanrednu okolnost u značenju koje podrazumijeva Član 44 tih smjernica. Ona prema tome može prihvatiti niže sopstvene doprinose od onih koji su opisani u Smjernicama za državnu pomoć za restrukturiranje iz 2004. godine uz uslov da je sopstveni doprinos sektora teretnog saobraćaja visok koliko je to moguće bez ugrožavanja održivosti djelatnosti.

5.6. Načelo „prvi put, poslednji put“

83. Načelo „prvi put, poslednji put“ primjenjuje se na pravno odvojeno privredno društvo, uzimanjem u obzir pomoći za restrukturiranje prijavljene kao pomoć za početno restrukturiranje koju je primilo privredno društvo. Međutim pomoć za restrukturiranje koja je odobrena pod uslovima izloženim u

⁵⁷ Vidjeti posebno tačke 34. do 37. Smjernica za državne pomoći za restrukturiranje.

⁵⁸ Vidjeti posebno odjeljak 3.2. Smjernica za restrukturiranje.

ovom Poglavlju ne utiče na primjenu načela „prvi put, poslednji put“ na ostatak željezničkog privrednih društava.

84. Kako bi se izbjegla svaka sumnja, ako je željezničko privredno društvo u cijelosti već primilo pomoć za restrukturiranje, načelo „prvi put, poslednji put“ znači da se pomoć kako je opisana u ovom Poglavlju ne može dodijeliti radi restrukturiranja dijela privrednih društava za prevoz tereta tog privrednih društava.

6. POMOĆ ZA KOORDINACIJU SAOBRAĆAJA

6.1. Cilj

85. Kao što je već rečeno, član 73 Ugovora je implementiran Regulativama (EEZ-a) br. 1191/69 i (EEZ-a) br. 1107/70, koje će ukinuti Regulativa PSO. Regulativa PSO se međutim primjenjuje samo na prevoz putnika na kopnu. Ona ne obuhvata željeznički prevoz tereta, za koji će pomoći za koordinaciju saobraćaja i dalje biti obuhvaćene samo članom 73 Ugovora.
86. Dodatno, član 9 Regulative PSO koji se bavi pomoćima za koordinaciju saobraćaja i pomoćima za istraživanje i razvoj primjenjuje se izričito ne dovodeći u pitanje član 73 Ugovora, pa će biti moguće direktno koristiti član 73 Ugovora u opravdanju usklađenosti pomoći za koordinaciju željezničkog prevoza putnika.
87. Cilj ovog Poglavlja je, prema tome, uvođenje kriterijuma koji će Komisiji omogućiti da na osnovu člana 73 Ugovora ocijeni usklađenost pomoći za koordinaciju saobraćaja, kako uopšteno (Odjeljak 6.2.), tako i kod određenih specifičnih oblika pomoći (Odjeljak 6.3.) Komisija smatra da, iako su opšta načela implementacije člana 73 Ugovora relevantna prilikom ocjenjivanja državne pomoći prema Regulativi PSO, ove smjernice ne obuhvataju detaljna pravila za implementaciju ove Regulative.

6.2. Opšte okolnosti

88. Član 73 Ugovora dopušta usklađenost pomoći koje zadovoljavaju potrebe za koordinacijom saobraćaja. Sud je donio presudu da taj član „potvrđuje da su pomoći za saobraćaj usklađene s Ugovorom samo u dobro definisanim slučajevima koji ne ugrožavaju opšte interese Zajednice“⁵⁹.
89. Koncept „koordinacije saobraćaja“ koji se koristi u članu 73 Ugovora ima značaj koji prevazilazi jednostavnu činjenicu pomaganja razvoja privredne djelatnosti. On upućuje na intervenciju organa vlasti koja je usmjerena na vođenje razvoja sektora saobraćaja u zajedničkom interesu.
90. Napredak postignut liberalizacijom sektora kopnenog saobraćaja u nekim stvarima je znatno smanjio potrebu za koordinacijom. U efikasnom liberalizovanom sektoru, koordinacija može u načelu proizaći iz djelovanja snaga tržišta. Međutim, kako je gore naznačeno, ostaje činjenica da ulaganja u razvoj infrastrukture nastavljaju da sprovode organi državne uprave. Štaviše, čak i nakon liberalizacije sektora, i dalje mogu postojati razni tržišni neuspjesi. To su posebno nedostaci koji opravdavaju intervenciju državnih organa u ovom području.
91. Prvo, saobraćajni sektor povlači za sobom velike negativne spoljne učinke, na primjer između korisnika (zakrčeni putevi) ili prema društvu kao cjelini (zagađenje). Ovi spoljašni faktori teško se mogu uzeti u

⁵⁹ Na istom mjestu.

obzir, posebno zbog ograničenja mogućnosti uključivanja spoljašnih troškova, ili jednostavno direktnih troškova korišćenja, u sisteme određivanja cijena pristupa saobraćajnoj infrastrukturi. Kao rezultat toga može se pojaviti nepodudaranje između različitih oblika prevoza, koje bi trebalo da bude ispravljeno dodjelom pomoći organa državne uprave za one oblike prevoza koji dovode do najnižih spoljašnih troškova.

92. Drugo, u sektoru saobraćaja mogu postojati teškoće „koordinacije“ u ekonomskom smislu tog pojma, na primjer u prihvatanju zajedničkog standarda interoperabilnosti za željeznice, ili u vezama između različitih saobraćajnih mreža.
93. Treće, privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja možda neće biti sposobna da ostvare svu korist od svojih napora u istraživanju, razvoju i inovacijama (pozitivni spoljašni faktori), što takođe predstavlja tržišni neuspjeh.
94. Prisutnost posebne odredbe u Ugovoru koja omogućava odobravanje pomoći koje zadovoljavaju potrebe koordinacije saobraćaja pokazuje koliko su važni ovi rizici tržišnog neuspjeha i negativan učinak koji imaju na razvoj Zajednice.
95. U načelu, pomoći koje zadovoljavaju potrebe koordinacije saobraćaja smatraju se usklađenim sa Ugovorom.
96. Uprkos tome, kako bi se smatralo da data mjera pomoći „zadovoljava potrebe“ koordinacije saobraćaja, ona mora biti nužna i srazmjerna naznačenom cilju. Nadalje, narušavanje tržišne konkurencije koje je svojstveno pomoći, ne smije da ugrozi opšte interese Zajednice. Na primjer, pomoći koje bi vjerovatno pomjerile saobraćajne tokove s kratkih morskih linija na željeznicu ne bi zadovoljile ove uslove.
97. Na kraju, s obzirom na brz razvoj sektora saobraćaja i stoga potrebe za koordinacijom, svaka pomoć prijavljena Komisiji u svrhu donošenja odluke, na osnovu člana 73 Ugovora, pomoć usklađena s Ugovorom, mora biti ograničena⁶⁰ na najviše 5 godina, kako bi se omogućilo Komisiji da je preispita u svijetlu dobijenih rezultata i, po potrebi, da odobri njeno produženje⁶¹.
98. Što se tiče željezničke industrije detaljnije, pomoći za potrebe koordinacije saobraćaja mogu poprimiti nekoliko oblika:
 - (a) pomoći za korišćenje infrastrukture, tj. pomoći dodijeljene privrednim društvima iz oblasti željezničkog saobraćaja koja moraju plaćati naknade za infrastrukturu koju koriste, dok druga privrednih društava koja pružaju usluge prevoza bazirana na drugim oblicima prevoza ne moraju plaćati takve naknade;

⁶⁰ Na istom mjestu.

⁶¹ Ovo period produženo je na 10 godina za mjere obuhvaćene članom 15. stavom 1. tačkom (e) Direktive Savjeta 2003/96/EZ od 27. oktobra 2003. koja je restrukturisala okvir Zajednice za oporezivanje energetske proizvoda i električne struje (SL L 283, 31. 10. 2003., str. 51); Direktiva kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena Direktivom 2004/75/EZ (SL L 157, 30. 4. 2004., str. 100). Vidjeti posebno Odluku Komisije od 2. aprila 2008., NN 46/B/06, Slovačka – Izuzeća od akciza i smanjenja akciza predviđena Direktivom Savjeta 2003/96/EZ (sektor saobraćaja), još neobjavljenu.

- (b) pomoći za smanjivanje spoljašnih troškova, oblikovane da podstaknu promjenu oblika prevoza na željeznicu budući da ona stvara niže spoljne troškove nego drugi oblici, kao što je drumski prevoz;
- (c) pomoći za promovisanje interoperabilnosti i, u obimu u kojem to zadovoljava potrebe koordinacije saobraćaja, pomoći za promovisanje veće sigurnosti, uklanjanje tehničkih prepreka i smanjivanje zagađenja bukom u sektoru željezničkog saobraćaja, u daljem tekstu: „pomoći za interoperabilnost“;
- (d) pomoći za istraživanje i razvoj kao odgovor na potrebe koordinacije saobraćaja.

99. U sljedećim odjeljcima Komisija navodi uslove koji, s aspekta njene prakse donošenja odluka, omogućavaju da se osigura, za različite vrste pomoći za koordinaciju saobraćaja, da ove pomoći zadovolje uslove usklađenosti navedene u članu 73 Ugovora. S obzirom na posebnu prirodu pomoći za istraživanje i razvoj, kriterijumi koji se primjenjuju na ovu vrstu mjera obrađuju se posebno.

6.3. Kriterijumi za pomoći za korišćenje infrastrukture, smanjenje spoljašnih troškova i interoperabilnost

100. Ocjena usklađenosti pomoći za korišćenje infrastrukture, smanjenje spoljašnjih troškova i interoperabilnost s obzirom na član 73 Ugovora u skladu je s praksom donošenja odluka Komisije u skladu s članom 3, stavom 1, tačkom (b) Regulative (EEZ-a) br. 1107/70. U svjetlu ove prakse uslovi koji slijede čine se dovoljnim za procjenu usklađenosti pomoći.

6.3.1. Opravdani troškovi

101. Opravdani troškovi određuju se na osnovu sljedećeg.

102. Što se tiče **pomoći za korišćenje infrastrukture**, opravdani troškovi su dodatni troškovi za korišćenje infrastrukture koju plaća željeznički saobraćaj, ali ne i više zagađujući konkurentni oblik saobraćaja.

103. Što se tiče **pomoći za sniženje spoljašnih troškova**, opravdani troškovi su dio spoljašnjih troškova koje je moguće izbjeći zbog korišćenja željezničkog saobraćaja, u poređenju sa konkurentnijim oblicima saobraćaja.

104. U tom pogledu treba podsjetiti da član 10 Direktive 2001/14/EZ izričito dopušta državama članicama da uspostave sistem naknada za evidentno neplaćene troškove vezane za životnu sredinu i nezgode, kao i infrastrukturne troškove konkurentnih oblika saobraćaja u onoj mjeri u kojoj ovi troškovi prelaze ekvivalentne troškove željeznice. Ako još ne postoji pravo Zajednice koje usklađuje metode izračunavanja naknada za pristup infrastrukturi unutar ili između različitih oblika saobraćaja, Komisija pri primjeni ovih Smjernica uzima u obzir razvoj pravila koja uređuju raspodjelu troškova infrastrukture i spoljašnjih troškova⁶².

⁶² U vezi s tim, treći stav člana 11. Direktive 1999/62/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. juna 1999. o naknadama za teška vozila za korišćenje određenih vrsta infrastrukture (SL L 187, 20. 7. 1999. str. 42), kako je izmijenjena i dopunjena Direktivom 2006/103/EZ (SL L 363, 20.12.2006., str. 344), navodi da „ne kasnije od 10. juna 2008., Komisija će predstaviti, nakon ispitivanja svih mogućnosti koje uključuju troškove vezane uz životnu sredinu, buku, zastoje i zdravlje, uopšte primjenjiv, transparentan i sveobuhvatan model za ocjenjivanje svih spoljašnjih troškova koji bi služio kao osnova za buduće kalkulacije naknada za infrastrukturu. Ovaj model će pratiti analiza učinaka internalizacije spoljašnjih troškova za sve oblike saobraćaja i strategija za postepenu primjenu modela za sve oblike saobraćaja“. Tokom pripreme izvještaja o internalizaciji spoljašnjih troškova kako bi se zadovoljio ovaj cilj,

105. Država članica mora pružiti transparentnu, razumnu i kvantifikovanu komparativnu analizu troškova između željezničkog prevoza i alternativnih mogućnosti vezanih za druge oblike prevoza, kako za pomoći za korišćenje željezničke infrastrukture, tako i za pomoći za sniženje spoljašnjih troškova⁶³. Metodologija koja se koristi i izvršene kalkulacije moraju biti dostupni javnosti⁶⁴.
106. Što se tiče **pomoći za interoperabilnost**, opravdani troškovi obuhvataju, u mjeri u kojoj doprinose cilju koordinisanja saobraćaja, sva ulaganja vezana za ugradnju sistema sigurnosti i interoperabilnost⁶⁵, odnosno za smanjenje buke i u željezničkoj infrastrukturi i u voznom parku. Oni posebno obuhvataju ulaganja vezana za razvoj ERTMS-a (Evropskog sistema upravljanja željezničkim saobraćajem) i svaku sličnu mjeru koja može pomoći u otklanjanju tehničkih prepreka na Evropskom tržištu željezničkih usluga⁶⁶.

6.3.2. Neophodnost i proporcionalnost pomoći

107. Komisija smatra da postoji pretpostavka neophodnosti i proporcionalnosti pomoći ukoliko intenzitet pomoći ostane ispod sljedećih vrijednosti:

- (a) za pomoći za korišćenje infrastrukture, 30% ukupnog troška željezničkog saobraćaja, do 100% opravdanih troškova⁶⁷;

Komisija je 16. januara 2008. objavila priručnik o dosad izvršenim istraživanjima spoljašnjih troškova u sektoru saobraćaja (http://ec.evropa.eu/saobraćaj/costs/handbook/index_en.htm). Ovaj priručnik, koji je zajednički sastavilo nekoliko instituta za istraživanje saobraćaja, može se uz ostale činioce koristiti u određivanju opravdanih troškova. Nadalje, Komisija je objavila Bijelu knjigu COM(1998) 466, Pravične naknade za korišćenje infrastrukture – stepenovani pristup zajedničkom okviru naknada za saobraćajnu infrastrukturu u Evropskoj uniji (EU bilten – dodatak br. 3/98).

⁶³ Države članice mogu naći naznake različitih metoda za procjenu dodatnih troškova u Prilogu 2 Komisijine Zelene knjige. Prema pravičnom i efikasnom određivanju cijena u saobraćaju – Mogućnosti koje politika ima za internalizovanje vanjskih troškova saobraćaja u Evropskoj uniji (EU bilten – dodatak br. 2/96; COM(1995) 691 završno), kao i u istraživanju koje je Komisija objavila 16. januara 2008. (vidjeti član 11. Direktive 1999/62/EZ).

⁶⁴ Član 10. Direktive 2001/14/EZ.

⁶⁵ Vidjeti posebno Direktivu Savjeta 96/48/EZ od 23. jula 1996. o interoperabilnosti transevropskog sistema brze željeznice (SL L 235, 17.9.1996., str. 6). Direktiva kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena Direktivom 2007/32/EZ (SL L 141, 25.6.2007., str. 63) i Direktivom 2001/16/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 19. marta 2001. o interoperabilnosti transevropskog sistema konvencionalne željeznice (SL L 110, 20.4.2001., str. 1). Direktiva kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena Direktivom 2007/32/EZ.

⁶⁶ Obračun opravdanih troškova uzima u obzir sve promjene naknada za korišćenje infrastrukture, na osnovu radnog učinka voznog parka (posebno zdravog poslovanja).

⁶⁷ Vidjeti za ilustraciju Odluku Komisije od 22. decembra 2006., N574/05, produženje postojećeg sistema pomoći N 335/03, Italija – Friuli Venezia Giulia – Podrška za uspostavljanje usluga željezničkih autoputeva (SL C 133, 15.6.2007., str. 6); Odluku Komisije od 12. oktobra 2006., N 427/06, Ujedinjeno Kraljevstvo – Rail Environmental Benefit Procurement Scheme (REPS) (SL C 283, 21.11.2006., str. 10).

(b) za pomoći za sniženje spoljašnih troškova, 30%⁶⁸ ukupnog troška željezničkog saobraćaja, do 50% opravdanih troškova⁶⁹;

(c) za pomoći za interoperabilnost, 50% opravdanih troškova.

108. Za pomoći iznad ovih granica države članice moraju dokazati potrebu i srazmjernost predmetnih mjera⁷⁰.

109. I kod pomoći za korišćenje željezničke infrastrukture i kod pomoći za sniženje spoljašnih troškova, pomoći moraju biti strogo ograničene na naknade oportunitetnih troškova vezanih za korišćenje željezničkog prevoza umjesto korištenja oblika prevoza koji više zagađuje. Kada postoji nekoliko konkurentnih mogućnosti koje vode do većeg stepena zagađenosti nego što je slučaj kod željezničkog prevoza, izabrana granica odgovara najvećoj razlici cijena između raznih mogućnosti. Kada se poštuju gornje granice intenziteta navedene u tački 108, može se pretpostaviti da je zadovoljen uslov „bez prekomjerne naknade“.

110. U svakom slučaju, kada je primalac pomoći željezničko privredno društvo, mora se dokazati da pomoći stvarno imaju učinak podsticanja prelaska na željeznicu. U načelu to znači da se pomoć mora odraziti u cijeni koju zahtijeva putnik ili prevoznik, budući da oni čine izbor između željeznice i oblika saobraćaja koji više zagađuju, kao što je drumski saobraćaj⁷¹.

111. Na kraju, naročito što se tiče pomoći za korišćenje željezničke infrastrukture i pomoći za smanjenje spoljašnih troškova, moraju postojati realni izgledi za zadržavanje saobraćaja koji je preusmjeren na željeznicu, tako da pomoći vode do održive promjene načina prevoza.

6.3.3. Zaključak

112. Pomoći za korišćenje željezničke infrastrukture, za sniženje spoljašnih troškova i za interoperabilnost, koje su nužne i srazmjerne i tako ne narušavaju tržišnu konkurenciju suprotno javnom interesu, moraju se smatrati usklađenim prema članu 73 Ugovora.

⁶⁸ Prilog I Regulative (EZ-a) br. 1692/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. oktobra 2006., koja uspostavlja drugi program Marco Polo za dodjelu finansijske pomoći Zajednice za poboljšanje uticaja sistema prevoza tereta na životnu sredinu (Marco Polo II) i koja ukida Regulativu (EZ-a) br. 1382/2003 (SL L 328, 24.11.2006., str. 1), predviđa da je finansijska pomoć Zajednice za djelovanje na promjeni oblika prevoza ograničena na najviše 35 % ukupnog troška potrebnog da se postignu ciljevi djelovanja i nastalog kao rezultat djelovanja. U ovim smjernicama, što se tiče državne pomoći za koordinaciju saobraćaja, kriterijum je 30% ukupnog troška željezničkog saobraćaja.

⁶⁹ Vidjeti za ilustraciju Odluku Komisije od 22. decembar 2006., N552/06, Danska – produženje sistema pomoći za zaštitu životne sredine za prevoz tereta željeznicom (SL C 133, 15. 6. 2007., str. 5) i Odluku Komisije od 12. oktobra 2006., N 427/06, Ujedinjeno Kraljevstvo – Rail Environmental Benefit Procurement Scheme (REPS), op.cit.

⁷⁰ To bi mogao biti slučaj s mjerama interoperabilnosti na transevropskoj saobraćajnoj mreži, kako su posljednji put definisane u Odluci br. 884/2004/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2004., koja izmjenjuje Odluku br. 1692/96/EZ o smjernicama Zajednice za razvoj transevropske saobraćajne mreže (SL L 167, 30.4.2004., str. 1).

⁷¹ Što se tiče mjera obuhvaćenih članom 15. stavom 1. tačkom (e) Direktive 2003/96/EZ, može se pretpostaviti da postoji uticaj na cijenu prevoza, osim ako ne postoje dokazi za suprotno. Vidjeti posebno Odluku Komisije od 2. aprila 2008., NN 46/B/06, Slovačka – Izuzeća od akciza i smanjenja akciza uvedena Direktivom Savjeta 2003/96/EZ (sektor saobraćaja), još neobjavljenu.

6.4. Usklađenost pomoći za istraživanje i razvoj

113. U području kopnenog saobraćaja, član 3 stav 1 tačka (c) Regulative (EEZ-a) br. 1107/70, usvojene na osnovu člana 73 Ugovora, dopušta mogućnost dodjele pomoći za istraživanje i razvoj. Komisija je nedavno razvila praksu u primjeni ove odredbe⁷².
114. Član 9 stav 2 tačka (b) Regulative PSO preuzima tekst člana 3 stav 1 tačka (c) Regulative (EEZ-a) br. 1107/70. Prema toj odredbi, za pomoći čija je svrha promovisanje istraživanja ili razvoja sistema i tehnologija željezničkog prevoza putnika koji su štedljiviji za zajednicu uopšteno, a koje su ograničene na stepen istraživanja i razvoja i ne pokrivaju komercijalno iskorišćavanje takvih sistema i tehnologija, mora se smatrati da zadovoljavaju potrebe koordinacije saobraćaja.
115. Član 9 stav 2 tačka (b) Regulative PSO primjenjuje se ne dovodeći u pitanje član 87 Ugovora. Prema tome, pomoći za istraživanje, razvoj i inovacije u području prevoza putnika, ako nisu obuhvaćene članom 9 Regulative PSO, i pomoći koje se samo tiču teretnog saobraćaja, mogu se smatrati usklađenim na osnovu člana 87 stav 3 tačka (c) Ugovora.
116. U tu svrhu Komisija je definisala, u okviru Zajednice za državnu pomoć za istraživanje i razvoj i inovacije⁷³ (u daljem tekstu „okvir Zajednice“), uslove pod kojima će pomoći te vrste proglasiti usklađenim sa zajedničkim tržištem na osnovu člana 87 stav 3 tačka (c) Ugovora. Taj okvir se primjenjuje na „pomoći za istraživanje i razvoj i inovacije u svim sektorima kojima upravlja Ugovor. Takođe se primjenjuje na one sektore koji su obuhvaćeni zasebnim pravilima Zajednice o državnim pomoćima, osim ako ta pravila nalažu drugačije“⁷⁴. Okvir se, prema tome, primjenjuje na pomoći za istraživanje, razvoj i inovacije u sektoru željezničkog saobraćaja koje nisu obuhvaćene članom 3 stav 1 tačka (c) Regulative (EEZ-a) br. 1107/70, odnosno članom 9 Regulative PSO (nakon stupanja na snagu te Regulative).
117. Ne isključuje se da se usklađenost pomoći za istraživanje i razvoj može analizirati direktno na osnovu člana 73 Ugovora, ako su one namijenjene zadovoljenju potreba koordinacije saobraćaja. U ovom slučaju gore pomenuti uslovi trebali bi biti provjereni, a posebno činjenica da pomoć treba biti nužna i srazmjerna naznačenom cilju, i ne smije se ugrožavati opšti interes Zajednice. Komisija smatra da su opšta načela izložena u okviru Zajednice relevantna prilikom analize ovih različitih uslova.

7. DRŽAVNE GARANCIJE ZA PRIVREDNA DRUŠTVA IZ OBLASTI ŽELJEZNIČKOG SAOBRAĆAJA

118. Obaveštenje Komisije o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o EZ-u na državnu pomoć u obliku garancija⁷⁵ navodi pravne uslove koji se primjenjuju na državne garancije, uključujući i garancije u području željezničkog saobraćaja.

⁷² Odluka Komisije od 30. maja 2007., N 780/06, Holandija – Onderzoek en ontwikkeling composite scheepsconstructie en multi-purpose laadruim; het 'CompoCaNord'-project (SL C 2007, 27. 9. 2007., str. 5); Odluka Komisije od 19. jula 2006., N 556/06, Holandija – Zaštita životne sredine i inovacije u javnom saobraćaju u provinciji Gelderland (SL C 207, 30. 8. 2006.); Odluka Komisije od 20. jula 2005., N 63/05, Češka – Program za štednju energije i korišćenje alternativnih goriva u sektoru saobraćaja (SL C 83, 6. 4. 2006.).

⁷³ SL C 323, 30.12.2006., str. 1.

⁷⁴ Na istom mjestu, tačka 2.1.

⁷⁵ SL C 71, 11.3.2000., str. 14.

119. Ovo obaveštenje navodi, u tački 2.1.3., da Komisija „pomoćima u obliku garancija smatra i povoljnije uslove finansiranja koje su dobila privrednih društava čiji pravni oblik ne predviđa stečaj ili druge postupke razrješavanja insolventnosti odnosno predviđa određene državne garancije ili pokriće gubitaka od strane države“.
120. Dosljedna praksa Komisije bila je da se neograničene garancije u sektoru otvorenom za tržišnu konkurenciju smatraju neusklađenim s Ugovorom. U skladu s načelom srazmjernosti ona posebno ne mogu biti opravdana zadacima od opšteg interesa. Kod neograničenih garancija nije moguće provjeriti prelaze li iznos pomoći neto troškove pružanja javne usluge⁷⁶.
121. Kada se državne garancije dodjeljuju privrednim društvima koja su prisutna i na konkurentnim i na nekonkurentnim tržištima, praksa Komisije je da zahtijeva potpuno uklanjanje neograničene garancije koja je dodijeljena privrednom društvu u cjelini⁷⁷.
122. Nekoliko privrednih društava iz oblasti željezničkog saobraćaja uživa neograničene garancije. Takve garancije su generalno naslijeđene iz posebnih slučajeva istorijskih monopola napravljenih za privredna društva iz oblasti željezničkog saobraćaja prije nego što je Ugovor stupio na snagu ili prije nego što je tržište usluga željezničkog saobraćaja otvoreno za tržišnu konkurenciju.
123. Prema informacijama dostupnim Komisiji, ovakve garancije u velikoj mjeri predstavljaju postojeću pomoć. Države članice pozivaju se da obavijeste Komisiju o uslovima za sprovođenje programa postojeće pomoći, kao i o mjerama koje su predviđene za njihovo uklanjanje, u skladu s postupkom opisanim u Odjeljku 8.3.

8. ZAVRŠNE ODREDBE

8.1. Pravila o kumulaciji pomoći

124. Gornje granice pomoći propisane u ovim Smjernicama primjenjuju se bez obzira da li je data pomoć finansirana u cjelosti ili djelimično iz državnih ili lokalnih/opštinskih resursa. Pomoći odobrena prema ovim Smjernicama ne smije se kumulirati sa drugim oblicima državne pomoći u smislu člana 87, stav 1, Ugovora ili s drugim oblicima lokalnog finansiranja ako takva kombinacija daje veći nivo pomoći nego što je dopušteno u ovim Smjernicama.
125. U slučaju pomoći koje su namijenjene za različite svrhe, a koje uključuju iste opravdane troškove, primjenjuje se najpovoljnija gornja granica pomoći.

8.2. Datum primjene

126. Komisija primjenjuje ove Smjernice od datuma njihovog objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.

⁷⁶ Odluka Komisije 2005/145/EZ od 16. decembra 2003. o državnoj pomoći koju je Francuska dodijelila privrednom društvu EDF i industriji električne energije i plina (SL L 49, 22.2.2005., str. 9); Odluka Komisije od 24. aprila 2007., E-12/05, Poljska – Neograničena garancija za Poljsku poštu (Poczta Polska) (SL C 284, 27.11.2007., str. 2); Odluka Komisije od 27. marta 2002., E-10/00, Njemačka – državne garancije za državne kreditne institucije u Njemačkoj (SL C 150, 22.6.2002., str. 7).

⁷⁷ Na istom mjestu.

Komisija će primjenjivati ove Smjernice na sve pomoći, bile one prijavljene ili ne, za koje je nadležna da donese odluku nakon dana njihove objave.

8.3. Odgovarajuće mjere

127. U skladu s članom 88 stav 1 Ugovora, Komisija predlaže da države članice izmijene i dopune svoje sisteme pomoći vezane za državnu pomoć obuhvaćenu ovim Smjernicama, kako bi ih se pridržavale najkasnije dvije godine od njihovog objavljivanja u Službenom listu Evropske unije, uz poštovanje posebnih odredbi u Poglavlju o državnim garancijama. Države članice pozivaju se da pismeno potvrde ove predloge ogovarajućih mjera najkasnije godinu dana nakon objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.

128. Ako država članica ne potvrdi pismeno svoj pristanak do tog datuma, Komisija primjenjuje član 19 stav 2 Regulatrive Savjeta (EZ-a) br. 659/1999 od 22. marta 1999. godine koja utvrđuje detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ-u⁷⁸ i, ako je potrebno, pokreće postupak koji se spominje u toj odredbi.

8.4. Period važenja i izvještavanja

129. Komisija zadržava pravo izmjene i dopune ovih Smjernica. Ona će predstaviti izvještaj o njihovoj primjeni prije svake izmjene i dopune i najkasnije pet godina nakon datuma njihove objave.

⁷⁸ SL L 83, 27. 3. 1999., str. 1. Regulativa kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena Regulativom (EZ-a) br. 1791/2006.

SAOPŠTENJE KOMISIJE

o interpretativnim smjernicama u pogledu Regulative (EZ) br. 1370/2007 o uslugama javnog željezničkog i drumskog prevoza

(2014/C 92/01)

1. UVOD

Regulativa (EZ) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta o uslugama javnog željezničkog i drumskog prevoza putnika i stavljanju van snage regulativa Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i 1107/70¹ donesena je 23. oktobra 2007. godine. Ova Regulativa, koja je stupila na snagu 3. decembra 2009. godine ima za cilj stvaranje unutrašnjeg tržišta usluga javnog prevoza putnika. To se postiže dopunjavanjem opštih pravila o javnoj nabavci. Regulativom se utvrđuju i uslovi na osnovu kojih su isplate naknade određene u ugovorima i koncesijama za usluge javnog prevoza putnika usklađene s unutrašnjim tržištem i izuzete od obaveze prethodne prijave državne pomoći Komisiji.

Regulativa (EZ) br. 1370/2007 je od velikog značaja pri organizaciji i finansiranju usluga javnog prevoza autobusom, tramvajem, podzemnom željeznicom i željeznicom u državama članicama. Dosljedna i pravilna primjena njenih odredbi je važna u ekonomskom i političkom smislu. Razlog leži u činjenici da se i dodata vrijednost i zapošljavanje u sektoru javnog prevoza podudaraju sa oko 1% bruto društvenog proizvoda i ukupne zaposlenosti u Uniji. Kvalitetan sektor javnog prevoza je temelj djelotvorne socijalne, ekonomske i politike zaštite životne sredine.

Eksternom ex-post ocjenom sprovođenja Regulative (EZ) br. 1370/2007², koju je izvršio eksterni konsultant kao i ocjenom predstavnika evropskih udruženja država članica koje su učestvovala u evropskoj konferenciji zainteresovanih strana 14. novembra 2011.³ o sprovođenju te Regulative u organizaciji Komisije, zahtijeva se od Komisije davanje smjernica o određenim odredbama te Regulative. Suprotna tumačenja odredbi u pogledu definicija obaveza obavljanja javnih usluga, djelokruga ugovora o javnim uslugama, zaključivanja takvih ugovora i naknada za obaveze obavljanja javnih usluga mogu spriječiti stvaranje unutrašnjeg tržišta javnog prevoza i dovesti do neželjenih poremećaja na tržištu.

Prije donošenja ovog saopštenja Komisija se savetovala sa državama članicama i ključnim akterima koji predstavljaju strane zainteresovane za ovo pitanje, kao što su evropska udruženja u sektoru javnog prevoza, uključujući lica u javnom prevozu i putničke organizacije.

U ovom Saopštenju Komisija razjašnjava svoje shvatanje niza odredbi Regulative vodeći se načelom najbolje prakse, a kako bi pomogla državama članicama u ostvarivanju svih pogodnosti unutrašnjeg tržišta. U okviru saopštenja se ne govori o svim odredbama na iscrpan način niti se utvrđuju novi zakonski propisi. U svakom slučaju, potrebno je napomenuti da je za tumačenje zakonodavstva Unije u krajnjem zadužen Sud Evropske unije.

Komisija je 30. januara 2013. godine donijela predlog za izmjenu Regulative (EZ) br. 1370/2007 u očekivanju otvaranja tržišta usluga javnog željezničkog prevoza putnika u domaćem saobraćaju⁴. Neke

¹ SL L 315, 3.12.2007., str. 1.

² DLA Piper, Studija o primjeni Regulative (EZ) br. 1370/2007 o uslugama javnog željezničkog i drumskog prevoza putnika od 31. oktobra 2010. objavljena na stranici http://ec.europa.eu/transport/modes/rail/studies/rail_en.htm

³ Dokumenti o konferenciji objavljeni su na stranici http://ec.europa.eu/transport/modes/rail/events/2011-11-14-workshop_en.htm

⁴ Predlog regulative Evropskog parlamenta i Savjeta o izmjeni Regulative (EZ) br. 1370/2007 o otvaranju tržišta usluga javnog željezničkog prevoza putnika u domaćem saobraćaju, COM/2013/028 završna verzija.

odredbe Regulative za koje je Komisija predložila izmjene, kao što su odredbe o sklapanju ugovora o željezničkim javnim uslugama, tumače se u ovom saopštenju. Smjernice iz ovog dokumenta, koje se odnose na tih nekoliko tačaka, smatraju se važećima do stupanja na snagu svih izmjena Regulative (EZ) br. 1370/2007.

2. KOMISIJINO SHVATANJE REGULATIVE (EZ) br. 1370/2007

2.1. Područje primjene Regulative (EZ) br. 1370/2007

U ovom poglavlju o području primjene Regulative (EZ) br. 1370/2007 navode se interpretativne smjernice o odnosu između ove Regulative i sljedećih direktiva: Direktiva 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta o javnim nabavkama i stavljanju van snage Direktive 2004/18/EZ⁵ („Direktiva 2014/24/EU”); Direktiva 2014/25/EU o nabavkama subjekata koji posluju u sektoru voda, energetike, saobraćaja i u sektoru poštanskih usluga i o stavljanju van snage Direktive 2004/17/EZ⁶ („Direktiva 2014/25/EU”) i Direktiva 2014/23/EU o dodjeli ugovora o koncesiji⁷ („Direktiva 2014/23/EU”). U ovom poglavlju se razjašnjavaju načini primjene Regulative na unutrašnje plovne puteve i nacionalna mora i razjašnjava njena primjena na ugovore o prevozu tereta do 2. decembra 2012. godine.

2.1.1. Član 1 stav 3 i član 5 stav 1 Odnos između Regulative (EZ) br. 1370/2007 i Direktiva o javnim nabavkama i koncesijama

Regulativom (EZ) br. 1370/2007 uređuje se zaključivanje ugovora o javnim uslugama kako je određeno njenim članom 2 tačkom (i) u oblasti javnog željezničkog i drumskog prevoza putnika. Međutim, ugovori o javnim uslugama mogu biti obuhvaćeni direktivama o javnim nabavkama (Direktiva 2014/24/EU i Direktiva 2014/25/EU). Budući da su direktive navedene u Regulativi (EZ) br. 1370/2007 (Direktiva 2004/17/EZ i Direktiva 2004/18/EZ) stavljene van snage i zamijenjene prethodno navedenim direktivama, upućivanja u Regulativi (EZ) br. 1370/2007 treba razumjeti u kontekstu odnošenja na nove direktive.

Članom 1, stavom 3 predviđa se da se Regulativa (EZ) br. 1370/2007 ne primjenjuje na koncesije za javne radove u smislu člana 1 stav 3 tačka (a) Direktive 2004/17/EZ ili člana 1 stav 3 Direktive 2004/18/EZ. Nakon stupanja na snagu Direktive 2014/23/EU o dodjeli ugovora o koncesiji, izraz „Koncesija za radove” određen je u članu 5 stav 1 tačka (a) te Direktive. Stoga su koncesije za radove za usluge javnog prevoza putnika željeznicom ili drugim vrstama prevoza prugom i drumom obuhvaćene isključivo Direktivom 2014/23/EU. Radi shvatanja odnosa između Regulative (EZ) br. 1370/2007 i direktiva o javnim nabavkama kao i Direktive 2014/23/EU potrebno je razlikovati ugovore o uslugama i koncesije za usluge.

Članom 2 tačkama (1), (2) i (5) Direktive 2014/25/EU utvrđuje se da su „ugovori o uslugama” naplativi ugovori zaključeni u pisanom obliku između jednog ili više naručilaca i jednog ili više ekonomskih subjekata, a čiji je predmet pružanje usluga. Kada su ovim ugovorima obuhvaćeni naručioc i u smislu člana 2 stav 1 tačka (1) Direktive 2014/24/EU, oni se smatraju „ugovorima o javnim uslugama” u skladu sa članom 2 stavom 1 tačkama (6) i (9) Direktive 2014/24/EU.

Članom 5 stavom 1 tačkom (b) Direktive 2014/23/EU o dodjeli ugovora o koncesiji „koncesija usluga” određuje se kao „ugovor kojim se ostvaruje novčani interes, a sklapa se u pisanom obliku posredstvom kojeg jedan javni naručilac ili naručilac ili više njih povjeravaju pružanje usluga ili upravljanje uslugama koje nisu izvođenje radova iz tačke (a) jednom ekonomskom subjektu ili više njih čija se naknada sastoji isključivo od prava na iskorišćavanje usluga koje su predmet ugovora ili od tog prava i plaćanja”. U članu 5 stavu 1 navedeno je nadalje da „dodjela koncesije radova ili usluga uključuje prenos na koncesionara operativnog rizika u iskorišćavanju tih radova ili usluga koji obuhvata rizik potražnje ili rizik ponude ili oboje. Smatra se da koncesionar preuzima operativni rizik kada se, u normalnim uslovima rada, ne

⁵ SL L 94, 28.3.2014, str. 65.

⁶ SL L 94, 28.3.2014, str. 65.

⁷ SL L 94, 28.3.2014, str. 1.

garantuje nadoknada ulaganja ili troškova nastalih u izvođenju radova ili pružanju usluga koje su predmet koncesije. Dio rizika prenesen na koncesionara uključuje stvarno izlaganje nepredvidivim promjenama tržišta, tako da bilo kakav potencijalni procijenjeni gubitak koji je pretrpio koncesionar nije tek nominalan i zanemariv”.

Ova razlika između ugovora o (javnim) uslugama i koncesijama je važna zbog toga što se u skladu sa članom 10 stavom 3 Direktive 2014/23/EU ta Direktiva ne primjenjuje na koncesije za usluge javnog prevoza putnika u smislu Regulative (EZ) br. 1370/2007. Dodjela koncesija za te usluge javnog prevoza putnika obuhvaćena je isključivo Regulativom (EZ) br. 1370/2007.

U članu 5 stavu 1 Regulative (EZ) br. 1370/2007 navodi se da je zaključivanje ugovora o (javnim) uslugama prevoza autobusom ili tramvajem obuhvaćeno direktivama 2004/17/EZ⁸ i 2004/18/EZ⁹, osim u slučajevima u kojima takvi ugovori imaju oblik koncesija za usluge. Zaključivanje ugovora o (javnim) uslugama prevoza autobusom ili tramvajem stoga je isključivo obuhvaćeno direktivama 2014/24/EU i 2014/25/EU.

Zaključivanje ugovora o (javnim) uslugama prevoza željeznicom i podzemnom željeznicom obuhvaćeno je Regulativom (EZ) br. 1370/2007, a isključuje se iz područja primjene Direktive 2014/24/EU u skladu sa njenom uvodnom izjavom 27 i članom 10 tačkom (i) kao i iz područja primjene Direktive 2014/25/EU u skladu sa njenom uvodnom izjavom 35 i članom 21 tačkom (g).

Tabela

Kratak pregled zakonske osnove koja se primjenjuje na zaključivanje ugovora prema vrsti ugovornog odnosa i po vrsti prevoza

Vrsta usluga javnog prevoza putnika	Ugovori o (javnim) uslugama kako je utvrđeno u direktivama 2014/24/EU i 2014/25/EU	Koncesije usluga kako je utvrđeno u Direktivi 2014/23/EU
Autobus i tramvaj	Direktive 2014/24/EU i 2014/25/EU	Regulativa (EZ) br. 1370/2007
Željeznica i podzemna željeznica	Regulativa (EZ) br. 1370/2007	Regulativa (EZ) br. 1370/2007

2.1.2. Član 1 stav 2 Primjena Regulative (EZ) br. 1370/2007 na unutrašnje plovne puteve i nacionalna mora

U članu 1 stavu 2 navodi se da se Regulativa (EZ) br. 1370/2007 primjenjuje na nacionalno i međunarodno obavljanje usluga javnog željezničkog prevoza putnika, drugim vrstama prevoza prugom i drumom i da države članice mogu primijeniti ovu Regulativu na javni prevoz putnika plovnim putevima. Radi osiguranja pravne sigurnosti odluku države članice o primjeni Regulative (EZ) br. 1370/2007 na javni prevoz putnika unutrašnjim plovnim putevima potrebno je donijeti na transparentan način u obliku obavezujućeg pravnog akta. Posebno korisno može biti primjenjivanje Regulative (EZ) br. 1370/2007 na usluge prevoza putnika unutrašnjim plovnim putevima kada se radi o uslugama koje su integrisane u širu gradsku, prigradsku ili regionalnu mrežu putničkog javnog prevoza.

Zbog nepostojanja odluke o primjeni Regulative (EZ) br. 1370/2007 na usluge prevoza putnika unutrašnjim plovnim putevima te usluge su direktno obuhvaćene članom 93 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU). Određene aspekte prevoza putnika unutrašnjim plovnim putevima obuhvata i Regulativa Savjeta (EEZ) br. 3921/91 od 16. decembra 1991. o utvrđivanju uslova pod kojima nerezidentni prevoznici mogu

⁸ Stavljena van snage i zamijenjena Direktivom 2014/25/EU

⁹ Stavljena van snage i zamijenjena Direktivom 2014/25/EU

prevoziti robu ili putnike unutrašnjim vodnim putevima unutar države članice¹⁰ i Regulativa Savjeta (EZ) br. 1356/96 od 8. jula 1996. godine o zajedničkim pravilima koja se primjenjuju na prevoz robe ili putnika unutrašnjim plovnim putevima između država članica radi uspostavljanja slobode pružanja tih saobraćajnih usluga¹¹.

Članom 1 stavom 2 se takođe propisuje da države članice mogu primijeniti Regulativu (EZ) br. 1370/2007 na prevoznike usluge u nacionalnim morima isključivo ako se time ne dovodi u pitanje Regulativa Savjeta (EEZ) br. 3577/92 od 7. decembra 1992. godine o primjeni načela slobode pružanja usluga u pomorskom saobraćaju unutar država članica (pomorska kabotaža)¹². Određene ključne odredbe ne odgovaraju u potpunosti odredbama Regulative (EZ) br. 1370/2007 (kao što su odredbe o primjeni na prevoz tereta, trajanju ugovora, isključivim pravima i graničnim vrijednostima za direktna zaključivanja ugovora manjeg obima). Primjena Regulative (EZ) br. 1370/2007 na nacionalna mora uzrokuje nekoliko problema. U Saopštenju¹³, Komisija propisuje smjernice u vezi sa Regulativom (EEZ) br. 3577/92 kojima su obuhvaćeni ti problemi.

2.1.3. Član 10 stav 1 Primjenjivost Regulative (EEZ) br. 1191/69 na ugovore o prevozu tereta do 2. decembra 2012. godine

Moguće je da su u prošlosti neke posebne usluge željezničkog prevoza tereta podlijevale obavezama obavljanja javnih usluga obuhvaćenih Regulativom Savjeta (EEZ) br. 1191/69 od 26. juna 1969. o aktivnostima država članica koje se odnose na obaveze svojstvene konceptu javnih usluga u željezničkom, drumskom i prevozu unutrašnjim plovnim putevima¹⁴. Međutim, Regulativa (EZ) br. 1370/2007, kojom se stavlja van snage Regulativa (EEZ) br. 1191/69 ne primjenjuje se na usluge prevoza tereta. Radi postepenog ukidanja naknade koju nije odobrila Komisija u skladu sa članovima 93, 107 i 108 UFEU, u članu 10 stavu 1 Regulative (EZ) br. 1370/2007 navodi se da se Regulativa (EEZ) br. 1191/69 primjenjuje na usluge prevoza tereta u periodu od tri godine od dana stupanja na snagu Regulative (EZ) br. 1370/2007 (tj. do 2. decembra 2012. godine). Usluge prevoza tereta moguće je opisati kao usluge od opšteg ekonomskog interesa isključivo kada predmetna država članica ustanovi da imaju posebna obilježja u odnosu na komercijalne usluge prevoza tereta¹⁵. Ako država članica želi da zadrži programe državne pomoći za usluge željezničkog prevoza tereta koji ne ispunjavaju posebne uslove određene u presudi u predmetu Altmark¹⁶, mora programe prijaviti Komisiji radi njihovog prethodnog odobrenja. Ocjena programa obavlja se direktno u skladu sa članom 93 UFEU. Ako se programi prethodno ne prijave, smatraju se novom i nezakonitom pomoći budući da se više ne izuzimaju iz obaveze prijave državne pomoći.

2.2. Definicija obaveza obavljanja javnih usluga i opštih pravila/sadržaja ugovora o javnim uslugama

Ovim poglavljem se propisuju interpretativne smjernice u vezi s prirodom ugovora o javnim uslugama, ključna obilježja opštih pravila i kako nadležni organi određuju prirodu i opseg obaveza obavljanja javnih usluga i ekskluzivnih prava u kontekstu Regulative (EZ) br. 1370/2007. Nadalje, ono obuhvata uslove pod

¹⁰ SL L 373, 31.12.1991., str. 1.

¹¹ SL L 175, 13.7.1996., str.7.

¹² SL L 364, 12.12.1992., str. 7.

¹³ Saopštenje Komisije o tumačenju Regulative Savjeta (EEZ) br. 3577/92 o primjeni načela slobode pružanja usluga u pomorskom saobraćaju unutar država članica (pomorska kabotaža), (još nije objavljeno u Službenom listu).

¹⁴ SL L 156, 28.6.1969., str.1.

¹⁵ Slučaj C-179/90 *Merici Convenzionali Porto di Genova SpA v Siderurgica Gabrielli SpA*, [1991] ECR I-5889, stav 27
Slučaj C-242/95 *GT-Link A/S v De Danske Statsbaner (DSB)*, [1997] ECR I-4449, stav 53
Slučaj C-266/96 *Corsica Ferries France SA v Gruppo Antichi Ormeggiatori del Porto di Genova Coop, arl and Others* ECR 1998 I-3949, stav 45.

¹⁶ Slučaj C-280/00 – *Altmark Trans GmbH i Regierungspräsidium Magdeburg v Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH*, i *Oberbundesanwalt beim Bundesverwaltungsgericht*, ECR 2003 I-7747.

kojima je moguće odobriti produženje trajanja ugovora o javnim uslugama i uslove podugovaranja, i u slučaju unutrašnjih operatora.

2.2.1. Član 2 tačka (i). Konstitutivna obilježja ugovora o javnim uslugama

U skladu s članom 2 tačkom (i) ugovor o javnim uslugama sastoji se od „jednog ili više pravno obavezujućih akata kojima se potvrđuje sporazum između nadležnog organa i operatora javne usluge o povjeravanju upravljanja i obavljanja usluga javnog prevoza putnika tom operatoru, obuhvaćenih obavezama obavljanja javne usluge”. Ugovor se može sastojati i od odluke koju je donio nadležni organ u formi pojedinačnog zakonodavnog ili regulatornog akta, ili može sadržati uslove pod kojima nadležno tijelo pruža usluge ili povjerava pružanje usluga unutrašnjem operatoru. Pojam „ugovora o javnim uslugama” kako je određen Regulativom (EZ) br. 1370/2007 obuhvata i koncesije za javne usluge.

Kako bi se obuhvatili različiti zakonski sistemi i tradicije u državama članicama definicija ugovora o javnim uslugama koju propisuje Regulativa (EZ) br. 1370/2007 je vrlo široka i obuhvata različite vrste zakonski obavezujućih akata. Na taj način se osigurava obuhvatanje svih zakonskih situacija u području primjene te Regulative, čak i kada odnos između nadležnog organa i operatora nije formalno i izričito izražen u obliku ugovora u najstrožem značenju pojma. Iz tog razloga definicija obuhvata i ugovore o javnim uslugama koji se sastoje od odluke u obliku pojedinačnog zakonodavnog ili regulatornog akta. Kombinovanje opšteg zakonskog akta kojim se obavljanje usluge dodjeljuje operatoru i upravnog akta koji utvrđuje detaljne zahtjeve u pogledu pružanja usluga i načina obračuna naknade za primjenu takođe može sačinjavati ugovor o javnim uslugama. Definicija obuhvata i odluke koje je donio nadležni organ navodeći uslove pod kojima sami organ pruža usluge ili povjerava pružanje usluga unutrašnjem operatoru.

2.2.2. Član 2 tačka (l). Obilježja i postupak uspostavljanja opštih pravila

Opšta pravila su određena članom 2 tačkom (l) kao mjera koja se „bez diskriminacije primjenjuje na sve usluge javnog prevoza putnika iste vrste na datom geografskom području za koje je odgovoran nadležni organ”. Stoga su opšta pravila mjere koje se odnose na jednu ili više vrsta usluga javnog željezničkog ili drumskog prevoza te koje javni organi mogu jednostrano nametnuti operatorima javnih usluga na nediskriminatorski način ili mogu biti obuhvaćene ugovorima zaključenim između nadležnog organa i operatora javnih usluga. Mjera je ograničena na geografsko područje u nadležnosti nadležnog organa, ali ne mora nužno obuhvatiti cijelo geografsko područje. Opšte pravilo može biti i regionalni ili nacionalni zakon koji se primjenjuje na sve postojeće ili potencijalne prevozne operatere u regionu ili državi članici. Iz tog razloga se obično ne pregovara sa pojedinačnim operatorima javnih usluga. Čak i u slučaju kada se jednostranim aktom nametne opšte pravilo, nije isključeno da se potraži savjet od operatora javnih usluga prije uspostavljanja opštih pravila, na transparentan i nediskriminatorski način.

2.2.3. Član 3 st. 2 i 3. Uspostavljanje opštih pravila unutar i izvan ugovora o javnim uslugama. Područje primjene opštih pravila

U uvodnoj izjavi 17. Regulative (EZ) br. 1370/2007 navodi se da su „nadležni organi slobodni da utvrde socijalne i kvalitativne kriterijume radi održavanja i unapređenja standarda kvaliteta za obaveze obavljanja javnih usluga, na primjer u vezi s minimalnim radnim uslovima, pravima putnika, potrebama osoba smanjene pokretljivosti, zaštitom životne sredine, sigurnošću putnika i zaposlenih, kao i obavezama iz kolektivnih ugovora i drugim pravima i sporazumima koji se odnose na radna mjesta i socijalnu zaštitu na mjestu pružanja usluge. Da bi se osigurala transparentnost i uporedivi uslovi konkurencije između operatora, i otklonio rizik socijalnog dampinga, nadležni organi bi trebalo da imaju slobodu da nametnu određene socijalne standarde i standarde kvaliteta usluga”.

Države članice i/ili nadležni organi mogu organizovati javni prevoz uspostavljajući opšta pravila kao što su zakoni, regulative ili regulatorne mjere. Međutim, u slučaju kada opšta pravila uključuju naknadu ili isključivo pravo, postoji dodatna obaveza zaključivanja ugovora o javnim uslugama u skladu s članom 3

stavom 1 Regulative (EZ) br. 1370/2007. Ova obaveza ne postoji kada se opštim pravilima uspostave maksimalne tarife za sve putnike ili za neke kategorije putnika u skladu sa članom 3 stavom 2 ove Regulative. U tom slučaju ne postoji obaveza zaključivanja ugovora o javnim uslugama, a mehanizme naknade moguće je odrediti na nediskriminatorskoj, opšte primjenjivoj osnovi.

Nadležni organ može donijeti odluku o upotrebi opštih pravila radi uspostavljanja socijalnih standarda ili standarda kvaliteta u skladu s nacionalnim pravom. Ako je opštim pravilima propisana naknada ili ako nadležni organ smatra da će zbog sprovođenja opštih pravila biti potrebna naknada, u skladu sa članovima 4 i 6 i Prilogom Regulative (EZ) br. 1370/2007, potrebno je sklopiti ugovor ili ugovore o javnim uslugama kojima se određuju obaveze i parametri naknade njihovog neto finansijskog učinka.

2.2.4. Član 3 stav 3. Obavještenje u skladu sa pravilima Unije o državnoj pomoći o opštim pravilima u pogledu maksimalnih tarifa za prevoz učenika, studenata, pripravnika i osoba smanjene pokretljivosti izvan područja primjene Regulative (EZ) br. 1370/2007

Članom 3 stavom 3 iz područja primjene Regulative (EZ) br. 1370/2007 državama članicama dopušta se izuzeće opštih pravila o finansijskoj naknadi za obaveze obavljanja javnih usluga kojima se određuju maksimalne tarife za učenike, studente, pripravnike i osobe smanjene pokretljivosti. Ukoliko država članica donese takvu odluku, nacionalni organi moraju umjesto toga ocijeniti odredbe o naknadi u skladu sa pravilima Ugovora, a posebno one odredbe koje se odnose na državnu pomoć. Ako opšta pravila predstavljaju državnu pomoć, država članica mora obavijestiti Komisiju o tim pravilima u skladu s članom 108 UFEU.

2.2.5. Član 2 tačka (e) i član 4 stav 1. Definicija nadležnih organa prirode i stepena obaveza obavljanja javnih usluga i područja primjene ugovora o javnim uslugama

Članom 14 UFEU i Protokolom br. 26. o uslugama od opšteg interesa koji je priložen UFEU-u utvrđena su opšta načela o načinu na koji države članice određuju i pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa. U članu 14 UFEU navodi se da „Unija i države članice, svaka u okviru svojih ovlašćenja i u okviru područja primjene Ugovorâ, vode računa o tome da se takve usluge (od opšteg ekonomskog interesa (UOEI)) odvijaju na osnovu načela i uslova, posebno ekonomskih i finansijskih, koji im omogućavaju ispunjenje njihovih zadataka”. U skladu s Protokolom br. 26. nacionalne, regionalne i lokalne vlasti imaju značajnu ulogu i široku diskreciju za pružanje, ugovaranje i organizovanje usluga od opšteg ekonomskog interesa prilagođenih, što je više moguće, potrebama korisnika. Zajednička je vrijednost Unije da se uslugama od opšteg ekonomskog interesa nastoji postići visok nivo kvaliteta, sigurnost, dostupnost, jednaki tretman i unapređuje opšti pristup i prava korisnika. Regulativom (EZ) br. 1370/2007 uređene su mogućnosti država članica da pružaju, ugovaraju i organizuju usluge od opšteg ekonomskog interesa u području javnog željezničkog i drumskog prevoza putnika. U članu 1 Regulative (EZ) br. 1370/2007 navodi se da je njena svrha „određivanje kako, u skladu s pravilima zakonodavstva Unije, nadležni organi mogu djelovati u oblasti javnog prevoza putnika da bi garantovali pružanje usluga od opšteg interesa koje su, među ostalim, brojnije, sigurnije, kvalitetnije ili pružene po nižoj cijeni od onih koje bi samo tržište moglo ponuditi”. Kako je navedeno u članu 2 tački (e) Regulative (EZ) br. 1370/2007, obaveza obavljanja javne usluge je zahtjev kojim se osigurava da usluge javnog prevoza putnika od opšteg interesa koje operater, kad bi uzeo u obzir samo svoje komercijalne interese, ne bi preuzeo ili ih ne bi preuzeo u istom obimu ili pod istim uslovima bez naknade¹⁷. Stoga, u okviru utvrđenom Regulativom (EZ) br. 1370/2007, države članice imaju široko ovlašćenje za određivanje obaveza obavljanja javnih usluga u skladu s potrebama krajnjih korisnika.

¹⁷ Ovaj pristup je u skladu s opštim pristupom Komisije uslugama od opšteg ekonomskog interesa u ostalim sektorima. Vidi posebno tačku 48 Saopštenja Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći na naknadu za obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL C 8, 11.1.2012., str. 4).

Uobičajeno se, ali ne i isključivo, obaveze obavljanja javnih usluga odnose na posebne zahtjeve koji su postavljeni operaterima javnih usluga u pogledu, na primjer, učestalosti usluga, kvaliteta usluga, a posebno pružanja usluga na manjim međustanicama koje možda nisu komercijalno privlačne i na ranojutarnje i kasne večernje vozove. Kao ilustrativni primjer, Komisija smatra da usluge koje se svrstavaju u javne usluge moraju obuhvatiti građane ili moraju biti u interesu cjelokupnog društva. Nadležni organi određuju prirodu i djelokrug obaveza obavljanja javnih usluga poštujući opšta načela Ugovora. Radi postizanja ciljeva Regulative, što znači osigurati sigurne, finansijski isplative usluge putničkog prevoza visokog kvaliteta, nadležni organi moraju nastojati da ostvare ekonomski i finansijski održive usluge. U kontekstu ugovaranja kako je određen članom 3 stavom 1 Regulative (EZ) br. 1370/2007, obje ugovorne strane mogu očekivati poštovanje svojih prava i moraju ispuniti svoje ugovorne obaveze. Ova prava i obaveze obuhvataju finansijska prava i obaveze. Geografsko područje primjene ugovora o javnim uslugama trebalo bi da omogući nadležnim organima optimizaciju isplativosti usluga javnog prevoza koje se obavljaju pod njihovom odgovornošću, uključujući, gdje je primjenjivo, učinke na lokalnu, regionalnu, podnacionalnu mrežu. Postizanjem učinaka na mrežu postižu se finansijski isplative usluge javnog prevoza zbog unakrsnog finansiranja između usluga koje pokrivaju i više od troška i usluga koje ne pokrivaju trošak. Na taj bi način organi mogli ostvariti uspostavljene ciljeve politike prevoza garantujući, gdje je primjenjivo, uslove za djelotvornu i pravednu konkurenciju u mreži, na primjer, potencijalno za neke usluge brzih željeznica.

2.2.6. Član 2 tačka (f) i član 3 stav 1. Definicija prirode i djelokruga ekskluzivnih prava radi usklađenosti s pravom Unije

U skladu s članom 3 stavom 1 ugovor o javnim uslugama mora se sklopiti ako nadležni organ odluči da dodijeli operateru isključivo pravo i/ili naknadu u zamjenu za ispunjavanje obaveza obavljanja javnih usluga. Isključivo pravo je određeno članom 2 tačkom (f) kao „pravo operatera javne usluge na obavljanje pojedinih usluga javnog prevoza putnika na određenoj liniji ili mreži odnosno na određenom području, isključujući sve druge takve operatere”. Ovo pravo se može uspostaviti zakonodavnim, regulatornim ili upravnim instrumentom. Veoma često se u ugovoru o javnim uslugama detaljnije navode uslovi ostvarenja prava, a posebno geografsko područje primjene i trajanje isključivog prava. Isključivim pravom prevoznik se štiti od konkurencije ostalih operatera na određenom tržištu utoliko što niti jedan drugi prevoznik ne smije pružati istu uslugu. Međutim, države članice mogu dodijeliti određena prava koja se ne čine isključivima, ali, ustvari, kroz zakonska pravila ili upravnu praksu sprječavaju ostale prevoznike da učestvuju na tržištu. Na primjer, upravno rješenje kojim se odobrava obavljanje usluga javnog prevoza prema kriterijumima s obzirom na poželjan obim i kvalitet takvih usluga može, u praktičnom smislu, uticati na ograničavanje broja operatera na tržištu. Komisija smatra da pojam isključivog prava iz Regulative (EZ) br. 1370/2007 obuhvata i drugu situaciju.

U cilju omogućivanja nesmetanog funkcionisanja unutrašnjeg tržišta usluga javnog prevoza nadležni organi bi trebalo da precizno odrede ekskluzivna prava kao prava kojima se ne prelazi ono što je potrebno za pružanje zahtijevane ekonomske zaštite u pogledu predmetnih usluga, istovremeno ostavljajući prostor, gdje je moguće, za ostale vrste usluga. U tom kontekstu se u uvodnoj izjavi 8 Regulative (EZ) br. 1370/2007 navodi da „tržištima prevoza putnika koja su deregulisana i u kojima nema ekskluzivnih prava potrebno je dopustiti da sačuvaju svoja obilježja i način djelovanja u onoj mjeri u kojoj su u skladu sa zahtjevima Ugovora”. Međutim, Komisija želi da istakne da, čak i u deregulisanom sistemu, uvođenje ugovornih odnosa radi unapređenja dostupnosti usluga prevoza autobusom određenom dijelu stanovništva predstavlja obavezu obavljanja javnih usluga. Ova obaveza je obuhvaćena Regulativom (EZ) br. 1370/2007¹⁸.

¹⁸ Vidi odluku Komisije br. 588/2002 – Ujedinjeno Kraljevstvo, BSO – Pomoć za međugradske usluge prevoza autobusom.

Ako se primjene svi uslovi primjene Regulative (EZ) br. 1370/2007, uključujući uslov kojim operater javnog prevoza ostvaruje korist od isključivog prava, ugovor o javnim uslugama može se direktno sklopiti, na primjer, u slučaju ugovora male vrijednosti i kada se radi o malim i srednjim operaterima ako su ispunjeni uslovi iz člana 5 stava 4.

2.2.7. Član 4 stav 4. Uslovi pod kojima se može odobriti 50 % produženje trajanja ugovora o javnim uslugama

U članu 4 stavu 3 navodi se da je maksimalno trajanje ugovora o javnim uslugama „10 godina za usluge gradskog i međugradskog autobusnog prevoza, i 15 godina za usluge željezničkog prevoza putnika ili drugim vrstama prevoza tračnicama”. Članom 4 stavom 4 dopušta se produženje trajanja ugovora o javnim uslugama za 50%, ako je potrebno, uzimajući u obzir uslove amortizacije imovine. Takvo produženje se može odobriti ako operater javne usluge unosi imovinu koja je znatna u odnosu na ukupnu imovinu potrebnu za obavljanje usluga putničkog prevoza obuhvaćenih ugovorom o javnim uslugama i uglavnom se povezuje sa uslugama putničkog prevoza obuhvaćenim ugovorom.

Način tumačenja ova dva uslova zavisi od posebnih okolnosti svakog slučaja. Kako je naglašeno u uvodnoj izjavi 15 Regulative (EZ) br. 1370/2007 „dugoročni ugovori mogu dovesti do sprečavanja pristupa tržištu duže nego što je potrebno, tako umanjujući koristi od pritiska konkurencije. Da bi se smanjilo narušavanje konkurencije, ali i zaštitio kvalitet usluga, ugovori o javnim uslugama treba da budu ograničenog trajanja”. Dodatno, u slučaju ugovora s veoma dugim rokom trajanja postaje teško ispravno raspodijeliti rizike između operatera i organa zbog sve većih neizvjesnosti. S druge strane, u uvodnoj izjavi 15 objašnjava se da „ako operater javne usluge mora ulagati u imovinu s izuzetnim periodom amortizacije, kao i u slučaju najudaljenijih regija kako je propisano u članu 349 UFEU, zbog njihovih posebnih svojstava i ograničenja, nužno je predvidjeti produženje ugovora o javnim uslugama za još najviše polovinu njihovog početnog trajanja”.

Pri donošenju odluke o produženju trajanja ugovora o javnim uslugama za 50 % potrebno je uzeti u obzir sljedeće činjenice: ugovorom o javnim uslugama operater se mora obavezati na investiranje u imovinu kao što su željeznički vozni park, pogoni za održavanje ili infrastrukturu sa izuzetno dugim periodom amortizacije.

Obično nadležni organ odlučuje o produženju trajanja ugovora prije zaključivanja ugovora. Ako se donosi odluka o produženju tokom trajanja ugovora jer planirane investicije u novi željeznički vozni park nisu sprovedene na početku ugovornog perioda, nego, na primjer, zbog tehničkih razloga, u kasnijoj fazi, potrebno je jasno navesti tu mogućnost u tenderskoj dokumentaciji, a uslovi naknade treba da primjereno odražavaju ovu opciju. U svakom slučaju, ukupno produženje ugovora ne smije prelaziti 50% trajanja određenog članom 4 stavom 4.

2.2.8. Član 4 stav 5. Opcije dostupne nadležnim organima u slučaju izmjene operatera, kada se žele preduzeti mjere zaštite radnika

Članom 4 stavom 5 predviđa se da „ne dovodeći u pitanje nacionalno pravo i pravo Zajednice, uključujući kolektivne ugovore između socijalnih partnera, nadležni organi mogu od odabranog operatera javne usluge zahtijevati da radnicima koji su prethodno zaposleni radi pružanja usluge dodijeli prava koja bi imali da je postojao prenos u smislu Direktive 2001/23/EZ od 12. marta 2001. o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na zaštitu prava zaposlenih kod prenosa preduzeća, pogona ili dijelova preduzeća ili pogona¹⁹. Ako nadležni organi zahtijevaju da se operateri javnih usluga usklade s određenim društvenim standardima, u okviru tenderskih dokumenata i ugovora o javnim uslugama treba navesti dotične radnike i pružiti transparentne pojedinosti njihovih ugovornih prava i uslova pod kojima se zaposleni smatraju povezanim s uslugama”.

¹⁹ SL L 82, 22.3.2001., str.16.

U skladu s načelom supsidijarnosti i uvodnim izjavama 16 i 17, u području zaštite radnika, nadležni organi u osnovi imaju na raspolaganju sljedeće opcije:

- (i) Ne preduzimati nikakvu određenu radnju. U ovom slučaju se prava zaposlenih kao što je premještaj zaposlenog mogu dodijeliti isključivo ako su ispunjeni uslovi za primjenu Direktive 2001/23/EZ, na primjer, u slučaju prenosa značajne materijalne imovine kao što je željeznički vozni park²⁰.
- (ii) Zahtijevati premještaj radnika koji su prethodno zaposleni radi pružanja usluga s pravima koja bi imali, bez obzira da li se primjenjuje Direktiva 2001/23/EZ, ako je došlo do prenosa u smislu Direktive 2001/23/EZ. U uvodnoj izjavi 16 Regulative (EZ) br. 1370/2007 objašnjava se da „ova Direktiva ne sprečava države članice da zaštite one uslove prenosa prava zaposlenih koji nisu obuhvaćeni Direktivom 2001/23/EZ i na taj način, ako je to prikladno, uzmu u obzir socijalne standarde ustanovljene nacionalnim zakonima i drugim propisima odnosno kolektivnim ugovorima ili sporazumima između socijalnih partnera”.
- (iii) Zahtijevati od operatera javnog prevoza poštovanje određenih socijalnih standarda za sve radnike koji pružaju usluge javnog prevoza „da bi se osigurala transparentnost i uporedivi uslovi konkurencije između operatera, i otklonio rizik socijalnog dampa” kako je utvrđeno uvodnom izjavom 17 Regulative (EZ) br. 1370/2007. Na primjer, ovi standardi bi se mogli odnositi na kolektivni sporazum na nivou preduzeća ili kolektivni sporazum za relevantni segment tržišta.
- (iv) Primijeniti kombinaciju opcije (ii) i opcije (iii).

Ako traže premještaj radnika ili žele uvesti određene socijalne standarde, nadležni organi imaju obavezu radi osiguranja transparentnosti uslova zapošljavanja precizno odrediti ove obaveze u tenderskoj dokumentaciji i ugovorima o javnim uslugama.

2.2.9. Član 5 stav 2 tačka (e). Uslovi podugovaranja u slučaju ugovora o javnim uslugama koje podugovara unutrašnji operater

Ugovori o javnim uslugama koji su zaključeni direktno s unutrašnjim operaterom mogu se podugovoriti pod strogim uslovima. U tom slučaju, a u skladu s članom 5 stavom 2 tačkom (e) unutrašnji operater mora sam pružati „glavninu” usluga javnog prevoza putnika. Tom odredbom zakonodavac je namjeravao da izbjegne da pojam „unutrašnjeg operatera” koji je pod kontrolom nadležnog organa bude lišen značenja budući da bi, u protivnom slučaju, unutrašnjem operateru bilo dopušteno da ustupi ugovor za sve ili za značajni dio usluga prevoza drugom subjektu. Stoga je cilj da se članom 5 stavom 2 tačkom (e) izbjegne stvaranje lažnih unutrašnjih operatera. Pružanje usluga javnog prevoza putnika unutrašnjim operaterom je izuzetak od načela utvrđenog članom 5 stavom 3 prema kojem se ugovori o javnim uslugama sklapaju „na osnovu konkurentnog tenderskog postupka”. U skladu s uvodnom izjavom 7 Regulative (EZ) br. 1370/2007 „uvođenje uređene politike konkurencije između operatera vodi do privlačnijih i inovativnijih usluga po nižim cijenama”. Ne dovodeći u pitanje analizu slučajeva razumno je smatrati da je za podugovaranje više od trećine usluga javnog prevoza potrebno čvrsto opravdanje, a posebno imajući u vidu ciljeve člana 5 stava 2 tačke (e) kako je objašnjeno. Uobičajeno je iskazati ove prevozne usluge

²⁰ U skladu sa sudskom praksom Suda Evropske unije Direktiva 2001/23/EZ primjenjuje se na prenos preduzeća nakon tenderskog postupka u vezi sa zaključivanjem ugovora o javnim uslugama. U djelatnosti koja se zasniva na materijalnoj imovini kao što je prevoz autobusom ili željeznicom, Direktiva se primjenjuje ako je prenesena značajna materijalna imovina. Postojanje prenosa u smislu Direktive 2001/23/EZ ne isključuje činjenica da vlasništvo nad materijalnom imovinom koju je prethodno koristio prenosilac, a preuzeo preuzimalac nije prenijeto, na primjer u slučaju kada materijalna imovina koju je preuzeo novi izvođač radova nije pripadala njegovom prethodniku, već naručiocu; u vezi sa tim vidi Memorandum Komisije o pravima radnika u slučajevima prenosa preduzeća na stranici: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=707&langId=en&intPageId=208>

navodeći vrijednost. U svakom slučaju, unutrašnji operater mora sprovesti podugovaranje poštujući relevantno zakonodavstvo o javnim nabavkama.

Konačno, Regulativom (EZ) br. 1370/2007 ne sprječava se određivanje u ugovoru o javnim uslugama minimalnog postotka usluga prevoza u vrijednosti koje će operater podugovoriti na osnovu ugovora o javnim uslugama. Ovo se može odrediti u ugovoru ako se poštuju odredbe te Regulative, a posebno one o maksimalnom postotku ugovora o javnim uslugama koji se može podugovoriti.

2.3. Zaključivanje ugovora o javnim uslugama

U ovom poglavlju se navode interpretativne smjernice za niz odredbi u vezi sa zaključivanjem ugovora o javnim uslugama. Smjernice obuhvataju uslove pod kojima se ugovori o javnim uslugama mogu direktno sklopiti kao i proceduralne zahtjeve u pogledu konkurentnog postupka davanja ponuda radi zaključivanja ugovora.

2.3.1. Član 5 stav 2 tačka (b). Uslovi pod kojim se ugovor o javnim uslugama može direktno sklopiti s unutrašnjim operaterom

Regulativom (EZ) br. 1370/2007 dopušta se lokalnim nadležnim tijelima da sami pružaju usluge javnog željezničkog i drumskog prevoza putnika ili direktno sklope ugovor o javnim uslugama s unutrašnjim operaterom. Međutim, ako se odlučuje za drugu opciju, moraju poštovati niz strogih pravila i uslova određenih članom 5 stav 2 Komisija napominje sljedeće:

- (i) Članom 5 stav 2 predviđa da nadležni lokalni organ ili grupa takvih organa koji pružaju integrisane usluge javnog prevoza putnika mogu direktno sklopiti ugovor o javnim uslugama. To znači da se usluge javnog prevoza putnika na osnovu ugovora koji je grupa nadležnih lokalnih organa direktno sklopila moraju, s geografskog, prevoznog ili tarifnog gledišta, integrisati u područje za koje je ta grupa organa nadležna. Komisija takođe smatra da bi se geografsko područje tih usluga koje se pružaju u okviru odgovornosti nadležnog lokalnog organa ili grupe organa trebalo odrediti na način da, u pravilu, te lokalne usluge služe potrebama gradske aglomeracije i/ili ruralnih područja.
- (ii) U svakom slučaju, potrebno je poštovati pravila nadležnog organa određena članom 2 tačka (j) i članom 5 stav 2 o nadzoru unutrašnjeg operatera. Unutrašnji operater mora biti „zasebno pravno lice nad kojim lokalni nadležni organ [...] vrši nadzor sličan onom koji vrši nad vlastitim službama”. Članom 5 stav 2 tačka (a) utvrđuje se skup kriterijuma koje treba uzeti u obzir pri ocjenjivanju sprovodi li nadležni organ efikasnu kontrolu nad unutrašnjim operaterom. Kriterijumi su „stepen zastupljenosti u upravnim, upravljačkim ili nadzornim organima, s tim povezane pojedinosti u osnivačkim aktima, vlasništvo, stvarni uticaj i nadzor nad strateškim odlukama i pojedinačnim odlukama uprave”. Ocjena nadzora mora biti zasnovana na svim kriterijumima ako su relevantni. S obzirom na kriterijum vlasništva Regulativom (EZ) br. 1370/2007 ne zahtijeva se od nadležnih organa posjedovanje 100 % vlasništva u unutrašnjem operateru. Ovo, na primjer, može biti relevantno u slučajevima javno-privatnih partnerstava. U tom pogledu u okviru Regulative (EZ) br. 1370/2007 „unutrašnji” operater tumači se šire nego u praksi Suda Evropske unije²¹. Međutim, djelotvorni nadzor koji sprovodi nadležni organ mora se dokazati drugim kriterijumima kako je navedeno u članu 5 stav 2 tačka (a).
- (iii) Radi smanjenja narušavanja konkurencije, u članu 5 stav 2 tačka (b) zahtijeva se da prevozne djelatnosti unutrašnjih operatera i svakog organa ili organâ pod njihovim nadzorom budu ograničene na geografsko područje koje nadzire nadležni organ ili lokalni nadležni organ. Stoga, ovaj operater ili organi ne mogu učestvovati u konkurentnim tenderskim postupcima u vezi s pružanjem usluga javnog prevoza putnika koje se organizuju izvan područja nadležnog organa. Član 5 stav 2 tačka (b) namjerno je sastavljen da obuhvati široki smisao radi sprječavanja stvaranja

²¹ Slučaj C-324/07 – Coditel Brabant SA v Commune d’Uccle i Région de Bruxelles-Capitale, ECR 2008 I-8457, stav 30.

korporativnih struktura kojima je cilj zaobilazanje geografskog ograničenja. Ne dovodeći u pitanje odredbe o prugama koje izlaze iz tog područja kako je navedeno u tački v Komisija će biti vrlo stroga pri primjeni odredbe o geografskom ograničenju, a posebno u slučaju kada lokalni nadležni organ nadzire i unutrašnjeg operatera i drugi organ koji pruža usluge prevoza.

- (iv) Po analogiji sa sudskom praksom u pogledu javnih nabavki i koncesija kojom se određuje da djelatnosti unutrašnjeg operatera ne bi trebalo da budu „usmjerene na tržište”²², potrebno je tumačiti uslov člana 5 stav 2 tačka (b) da „unutrašnji operateri [...] obavljaju svoje djelatnosti javnog prevoza putnika unutar područja lokalnog nadležnog organa, [...] i da ne učestvuju u konkurentnim javnim postupcima nabavke povezanim sa pružanjem usluga javnog prevoza putnika organizovanih izvan područja lokalnog nadležnog organa” na sljedeći način: unutrašnji operater ili subjekat pod uticajem unutrašnjeg operatera ne smiju obavljati usluge javnog prevoza putnika, uključujući kao podizvođač, ili učestvovati u tenderskom postupku izvan područja nadležnog organa koje je unutar Unije, ili drugdje u svijetu usljed mogućeg indirektnog uticaja na unutrašnje tržište.
- (v) Članom 5 stav 2 tačka (b) dopušta se unutrašnjem operateru da obavlja usluge na „mogućim prugama koje izlaze iz tog područja ili druge pojedinačne usluge tih djelatnosti koje zadiru na područje susjednih lokalnih nadležnih organa”. Ovom odredbom se omogućava određena fleksibilnost olakšavajući prevoz između susjednih regija. Stoga, u određenoj mjeri, unutrašnji operateri mogu obavljati usluge izvan područja njihove lokalne nadležnosti. Radi ocjenjivanja jesu li usluge iz ugovora o javnim uslugama u skladu s ovom odredbom potrebno je primijeniti sljedeće kriterijume: spajaju li te usluge područje predmetnog nadležnog organa sa susjednim područjem i jesu li dopunska umjesto glavna djelatnost javnog prevoza iz ugovora o javnim uslugama. Komisija će ocijeniti jesu li djelatnosti javnog prevoza sekundarne prirode upoređujući njihov obim u drumskim ili željezničkim km sa ukupnim obimom djelatnosti javnog prevoza obuhvaćenih ugovorom (ugovorima) unutrašnjeg operatera.

2.3.2. Član 5 stav 3. Proceduralni zahtjevi tenderskog postupka za ugovore o javnim uslugama

Članom 5 stav 3 određuje se da, ako se nadležni organ opredijelio za treću stranu da pruža usluge javnog prevoza putnika, a koja nije njegov unutrašnji operater, ugovor o javnim uslugama sklapa se u pravednom, otvorenom, transparentnom i nediskriminativnom konkurentnom tenderskom postupku.

Članom 5 stav 3 predviđa se malo ostalih pojedinosti uslova pod kojima bi trebalo organizovati konkurentni tenderski postupak. Kako je objašnjeno u tački 2.4.1., postupak zaključivanja ugovora mora se osmisliti tako da se stvore uslovi za djelotvornu konkurenciju. Primjena opštih načela Ugovora kao što su načelo transparentnosti i nediskriminativnosti podrazumijeva, na primjer, da se kriterijumi ocjenjivanja u pogledu odabira ponuda moraju objaviti sa tenderskom dokumentacijom. Ako država članica želi, može primijeniti detaljnija proceduralna pravila zakonodavstva Unije o javnim nabavkama kao što su Direktive 2014/24/EU i 2014/25/EU ili Direktivu 2014/23/EU o koncesijama, iako se to ne zahtijeva.

Međutim, u skladu s članom 5 stav 3 Regulative (EZ) br. 1370/2007, nakon predizbora ponuda, nadležni organ može odlučiti da vodi pregovore s predizabranim stranama u slučaju posebnih ili složenih zahtjeva. To može biti, na primjer, kada operateri koji podnose ponudu moraju osmisliti tehnološki inovativna prevozna rješenja kako bi udovoljili zahtjevima tenderske dokumentacije. Čak i u slučaju predizbora i pregovaranja, postupak izbora i zaključivanja ugovora mora biti u skladu s uslovima utvrđenim članom 5 stav 3.

²² Sudska praksa u vezi sa „unutrašnjim” preduzećem ne odnosi se na uslov kojim se brani da preduzeće sudjeluje u konkurentnim tenderima izvan područja nadležnog organa. Međutim, sudska praksa je jasno pokazala da preduzeće koje postane usmjereno na tržište oslabljuje opštinski nadzor. (vidi Predmet C-458/03 Parking Brixen GmbH v Gemeinde Brixen i Stadtwerke Brixen AG [2005] ECR I-08585.)

Kako bi se potencijalnim ponuđačima omogućila pravednost i ravnopravnost, period između pokretanja konkurentnog tenderskog postupka i podnošenja ponuda kao i period između pokretanja konkurentnog tenderskog postupka i početka obavljanja usluga prevoza primjerne je i razumne dužine.

Kako bi konkurentni tenderski postupak bio što transparentniji, nadležni organi bi trebalo da dostave potencijalnim ponuđačima sve relevantne tehničke i finansijske podatke, uključujući informacije o raspodjeli prihoda i rashoda ako su dostupne, radi lakše pripreme ponuda. Međutim, ovom se informacijom datom na raspolaganje ne smije narušiti zakonita zaštita komercijalnih interesa trećih strana. Željeznička preduzeća, upravitelji željezničke infrastrukture i sve ostale relevantne strane trebalo bi da stave na raspolaganje nadležnim organima odgovarajuće tačne podatke kako bi im omogućili da ispune svoju obavezu informisanosti.

2.3.3. Član 5 stav 4. Uslovi pod kojima nadležni organ može direktno sklopiti ugovor o javnim uslugama kada se radi o manjem obimu ugovora ili malom i srednjem privrednom društvu

U slučaju direktnog zaključivanja ugovora o javnim uslugama male vrijednosti ili s malim ili srednjim privrednim društvom (član 5 stav 4), nadležni organ može direktno sklopiti ugovor bez konkurentnog tenderskog postupka. Ugovor o javnim uslugama smatra se male vrijednosti ako je njegova prosječna godišnja vrijednost manja od 1 000 000 EUR, odnosno ako se odnosi na manje od 300 000 prevezenih kilometara usluga javnog prevoza putnika godišnje. Malo ili srednje privredno društvo (MSP) je privredno društvo koje posluje s najviše 23 vozila. U tom slučaju se granične vrijednosti mogu povisiti na manje od 2 000 000 EUR procijenjene prosječne godišnje vrijednosti, ili na manje od 600 000 prevezenih kilometara usluga javnog prevoza putnika godišnje.

Granične vrijednosti za (MSP) određene pojmom „vozila” ukazuju da je ta odredba usmjerena na autobuski prevoz, a ne na prevoz tramvajem, podzemnom željeznicom ili vozom. Odredba o graničnoj vrijednosti od 23 vozila mora se tumačiti na restriktivan način radi izbjegavanja zloupotrebe izuzetnog značenja člana 5 stav 4. Stoga je pojam „vozila koja saobraćaju” potrebno tumačiti u odnosu na ukupni broj vozila kojima saobraća operater javnog prevoza, a ne broj vozila koja saobraćaju radi obavljanja usluga obuhvaćenih određenim ugovorom o javnim uslugama.

Međutim, nacionalni zakonodavac može donijeti odluku kojom obavezuje nadležni organ da primijeni na takve slučajeve pravilo kojim bi ugovore o javnim uslugama trebalo sklapati u pravednom, otvorenom, transparentnom i nediskriminativnom konkurentnom tenderskom postupku.

2.3.4. Član 5 stav 4. Mogućnost država članica da odrede niže granične vrijednosti (pragove) kojima se dopušta direktno zaključivanje ugovora kada se radi o manjoj vrijednosti ugovora ili malom i srednjem privrednom društvu

U onoj mjeri u kojoj se članom 5 stav 4 dopušta državama članicama (i) da obavežu svoje nadležne organe na primjenu pravila po kojim bi ugovore o javnim uslugama trebalo sklapati u pravednom, otvorenom, transparentnom i nediskriminativnom konkurentnom tenderskom postupku kada se radi o ugovoru manje vrijednosti ili manjim i srednjim operaterima, države članice mogu takođe odlučiti (ii) da snize granične vrijednosti utvrđene tom odredbom o direktnom sklapanju takvih ugovora ili (iii) da primijene granične vrijednosti propisane članom 5 stav 4 Regulative 1370/2007.

2.3.5. Član 5 stav 6. Željezničke prevozne usluge koje se mogu ugovoriti direktnim postupkom

Članom 5 stav 6 dopušta se nadležnim organima direktno zaključivanje ugovora o javnim uslugama željezničkog prevoza „izuzimajući druge vrste prevoza tračnicama kao što su podzemna željeznica ili tramvaji”.

Ugovorima o pružanju usluga od opšteg ekonomskog interesa koje organ javne vlasti sklopi s trećom stranom treba poštovati opšta načela Ugovora, kao što su transparentnost i jednaki tretman²³. Ugovori zaključeni direktno na osnovu člana 5 stav 6 nisu oslobođeni obaveze usklađivanja s ovim načelama Ugovora. Ovo je razlog zbog kojeg se Regulativom (EZ) br. 1370/2007 zahtijeva, posebno članom 7 st. 2 i 3 da nadležni organi objave određene informacije o direktnom sklapanju ugovora o javnim uslugama prevoza željeznicom najmanje jednu godinu prije i jednu godinu nakon zaključivanja ugovora.

Restriktivno se mora primijeniti i izuzetak od opšteg pravila za konkurentni postupak zaključivanja ugovora. Usluge koje zamjenjuju željeznicu, na primjer, gradski i međugradski autobuski prevoz, i koje se mogu ugovoriti s operaterom javnih usluga u slučajevima prekida pružanja usluga željezničke mreže ne smatraju se uslugama željezničkog prevoza te, stoga, nisu obuhvaćene članom 5 stav 6. Iz tog razloga zahtijeva se da se podugovaranje usluga koje zamjenjuju željeznicu, kao što su gradski i međugradski autobuski prevoz, sprovede u skladu s relevantnim zakonodavstvom u oblasti javnih nabavki.

Primjenjujući odgovarajuće kriterijume, od slučaja do slučaja, potrebno je ocijeniti da li se odredba o izuzimanju iz člana 5 stav 6 odnosi na određene vrste gradskog ili prigradskog željezničkog prevoznog sistema kao što je S-Bahn (u Austriji, Njemačkoj i Danskoj) i RER (u Francuskoj), ili načine prevoza slične „drugim vrstama prevoza tračnicama” (na primjer, podzemna željeznica ili usluge tramvaja) kao što su usluge tramvaj-voz i određene automatizovane željezničke usluge koje se obavljaju koristeći optički sistem navođenja. To posebno zavisi od faktora kao što su pitanje jesu li predmetni sistemi po pravilu usklađeni i/ili dijele li infrastrukturu s klasičnom željezničkom mrežom. Iako se za usluge tramvaj-voz koristi željeznička infrastruktura, zbog njihovih posebnih svojstava svejedno ih treba smatrati „drugim vrstama prevoza tračnicama”.

2.3.6. Izmjene ugovora o javnim uslugama

Ako je potrebno izmijeniti ugovor o javnim uslugama tokom njegovog trajanja, na primjer ako je potrebno prilagoditi obim usluga prevoza i odgovarajući iznos naknade zbog proširenja linije podzemne željeznice, postavlja se pitanje treba li nadležni organ da pokrene novi postupak zaključivanja ugovora ili se taj ugovor može izmijeniti bez zaključivanja novog ugovora.

Sud je smatrao da u slučaju manjih izmjena kojima se ne mijenjaju bitne odredbe nije nužno zaključivanje novog ugovora kako bi se osiguralo postupanje u skladu s opštim načelama Ugovora kao što su transparentnost i nediskriminativnost i da može biti dovoljna jednostavna izmjena ugovora²⁴. U skladu sa Sudom, za znatne izmjene bitnih odredbi ugovora o koncesiji za usluge ili ugovorima koji podliježu direktivama o javnim nabavkama u nekim slučajevima potrebno je zaključivanje novog ugovora kako bi se osigurala transparentnost postupaka i jednako postupanje prema ponuđačima. To je posebno slučaj ako se nove odredbe znatno razlikuju od izvornog ugovora i kao takve stoga dokazuju namjeru strana da ponovno dogovore osnovne uslove tog ugovora.

U skladu sa Sudom, izmjena ugovora za vrijeme njegovog trajanja može se smatrati bitnom ako se njome uvode uslovi kojima bi se, da su bili dijelom prvobitnog postupka zaključivanja ugovora, omogućilo prihvatanje i drugih ponuđača osim onih prvobitno prihvaćenih ili kojima bi se omogućilo prihvatanje ponude koja je drugačija od prvobitno prihvaćene ponude.

U nedostatku specifičnih odredbi Regulative (EZ) br. 1370/2007, načela prethodno navedene sudske prakse u potpunosti se primjenjuju na izmjene ugovora o javnim uslugama obuhvaćenih tom Regulativom.

²³ Vidi, na primjer, uvodnu izjavu 20 Regulative (EZ) br. 1370/2007: „Ako organ javne vlasti odluči da povjeri uslugu od opšteg interesa trećoj strani, on mora odabrati operatera javne usluge u skladu s pravom Zajednice o javnim ugovorima i koncesijama, kako je utvrđeno u članovima od 43 do 49 Ugovora, i načelima transparentnosti i jednakog tretmana”.

²⁴ Predmet C-337/98 Komisija protiv Francuske [2000] ECRI-I8377, stavovi 44 i 46, Predmet C-454/06 presesetext Nachrichtenagentur [2008] ECR-I4401, stav 34) i Predmet C-91/08 Wall AG [2010] ECR I-02815, stavovi 37 i 38.

Kako bi se odredilo što predstavlja manje izmjene potrebna je ocjena od slučaja do slučaja koja se zasniva na objektivnim kriterijumima²⁵.

2.4. Naknada za javnu uslugu

Pravilima o naknadi utvrđenim Regulativom (EZ) br. 1370/2007 osigurava se da ne dođe do isplate prekomjerne naknade i usklađivanje s pravilima Ugovora. Ona obuhvataju i poimanja razumne dobiti i djelotvornog podsticaja, pitanja unakrsnog finansiranja komercijalnih djelatnosti naknadom plaćenom za obaveze obavljanja javnih usluga i pitanja nedovoljne naknade i *ex ante* i *ex post* postupaka istrage koje je Komisija sproveda u vezi s naknadom za javne usluge.

2.4.1. Član 4 stav 1 i član 5 stav 3. Izbjegavanje prekomjerne naknade kada se ugovor o javnim uslugama sklapa na osnovu otvorenog i konkurentnog tenderskog postupka

Za razliku od ostalih ekonomskih sektora, član 106 stav 2 UFEU ne primjenjuje se na slučajeve u kojima se naknada plaća za obaveze obavljanja javnih usluga u kopnenom saobraćaju. Ta naknada je pak obuhvaćena članom 93 UFEU. U skladu sa tim, pravila Unije u vezi s naknadom za usluge od opšteg ekonomskog interesa²⁶ koje se zasnivaju na članu 106 stav 2 UFEU se ne primjenjuju na kopneni saobraćaj²⁷.

U slučaju usluga javnog željezničkog i drumskog prevoza, ako je naknada plaćena u skladu s Regulativom (EZ) br. 1370/2007, takva naknada je usklađena s unutrašnjim tržištem i izuzima se od obaveze prethodnog obavještanja iz člana 108 stava 3 UFEU, u skladu sa članom 9 stav 1 te Regulative.

Tom pretpostavkom o usklađenosti i izuzeću od obaveze obavještanja ne postavlja se pitanje mogućeg značaja državne pomoći za naknadu plaćenu za pružanje usluga javnog prevoza. Kako ne bi bila dio državne pomoći, takva bi naknada trebalo da poštuje četiri uslova koja je utvrdio Evropski sud u presudi u slučaju Altmark²⁸.

U smislu člana 5 stav 3 otvorenim, transparentnim i nediskriminativnim konkurentnim tenderskim postupkom smanjiće se naknada za javne usluge koju nadležni organi treba da plate pružaocu usluga radi dosezanja nivoa javne usluge koji je zadat u tenderu, na taj način sprječavajući prekomjernu naknadu. U tom slučaju ne postoji potreba za primjenom detaljnih pravila o naknadi utvrđenih u prilogu.

Kako bi bili u skladu s članom 5 stav 3, postupci javne nabavke moraju se osmisliti tako da se stvore uslovi za djelotvornu konkurenciju. Tačne karakteristike tendera se mogu razlikovati u skladu s članom 5 stavom 3, čime se dopušta, na primjer, određeni prostor za pregovaranje između nadležnog organa i preduzeća koja su predala ponudu u tenderskom postupku. Međutim, ti pregovori moraju biti pravedni i poštovati načela transparentnosti i nediskriminativnosti. Na primjer, protivno je načelama transparentnosti i nediskriminativnosti iz člana 5 stava 3 isključivo voditi pregovore bez prethodne objave obavještenja o

²⁵ U predmetu Wall AG, Sud je istakao da promjena podizvođača, čak i ako je ugovorom predviđena mogućnost promjene, u izuzetnim slučajevima može predstavljati bitnu izmjenu jedne od osnovnih odredbi ugovora o koncesiji ako je korišćenje jednog podizvođača umjesto drugoga bitno, s obzirom na posebne karakteristike predmetnih usluga, odlučujući činilac za zaključivanje ugovora, što je u svakom slučaju dužan ustanoviti sud pred kojim se vodi predmet.

²⁶ Posebno Odluka Komisije o primjeni člana 106 stava 2 UFEU na državnu pomoć u obliku naknada za pružanje javnih usluga koje se dodjeljuju određenim preduzetnicima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 7, 11.1.2012., str.3) i Okvir Unije za državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge (SL C 8, 11.1.2012., str.15).

²⁷ Međutim, Regulativa Komisije (EU) br. 360/2012 o primjeni članova 107 i 108 na pomoći male vrijednosti koje se dodjeljuju u obliku naknada određenim preduzetnicima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 114, 26.4.2012., str. 8) ne primjenjuje se na kopneni saobraćaj.

²⁸ Slučaj C-280/00 – Altmark Trans GmbH i Regierungspräsidium Magdeburg v Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH, ECR [2003] I-7747. Vidi posebno tačku 48 Saopštenja Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći na naknadu za obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL C 8, 11.1.2012., str.4).

nabavci. Stoga takav postupak nije u skladu s članom 5 stav 3. Slično tome i tenderski postupak osmišljen na takav način da se njime nepropisno ograničava broj potencijalnih ponuđača nije u skladu s članom 5 stav 3. U tom kontekstu nadležni organi bi trebalo da budu posebno na oprezu kad postoje jasni pokazatelji nedjelotvorne konkurencije, a posebno, na primjer, kada je predata samo jedna ponuda. U tim slučajevima Komisija je sklonija da se raspita o posebnim okolnostima tenderskog postupka.

Kriterijumi za izbor ponude, uključujući, na primjer, kvalitet, kriterijume u pogledu životne sredine i socijalne kriterijume, bi trebalo da budu usko povezani s predmetom usluga koje se pružaju. Naručilac može postaviti standarde u pogledu kvaliteta koje ekonomski subjekti treba da ispune, ili pri donošenju odluke o sklapanju ugovora može uzeti u obzir aspekte kvaliteta u odnosu na različite ponude.

Konačno, mogu postojati okolnosti kada se postupkom nabavke u skladu s članom 5 stav 3 ne postiže dovoljno otvorena i nenarušena konkurencija. To se može, na primjer, događati zbog složenosti ili obima usluga koje se pružaju ili potrebne infrastrukture ili imovine koju određeni pružalac usluga posjeduje ili koju mora osigurati radi izvršenja ugovora.

2.4.2. Član 6. Izbjegavanje prekomjerne naknade kada se ugovori o javnim uslugama sklapaju direktno

Direktnim zaključivanjem ugovora o javnim uslugama u skladu s članom 5 st. 2, 4, 5 ili 6, ili uvođenjem opštih pravila u smislu člana 3 stav 2 ne garantuje se da će nivo naknade biti sveden na minimum. Ovo je zato što direktno zaključivanje nije rezultat interakcije konkurentnih tržišnih sila, već direktnih pregovora između nadležnog organa i pružaoca usluga.

Članom 6 stav 1 propisuje da u slučaju direktnog zaključivanja ugovora o javnim uslugama ili opštih pravila naknada mora biti u skladu s odredbama Regulative (EZ) br. 1370/2007 kao i s njenim Prilogom kako ne bi došlo do isplate prekomjerne naknade. U Prilogu Regulativi uspostavlja se ex post provjera radi osiguranja da isplate naknada nisu veće od stvarnih neto troškova pružanja javnih usluga tokom trajanja ugovora. U tom smislu, Komisija smatra da su redovne provjere u načelu potrebne tokom trajanja ugovora kako bi se u ranoj fazi uočio i izbjegao razvoj situacija u kojima bi jasno moglo doći do isplate prekomjerne naknade. To se posebno odnosi na slučajeve dugoročnih ugovora.

Naknadu je potrebno ograničiti na neto finansijski učinak obaveze obavljanja javnih usluga. On se izračunava kao troškovi minus prihodi ostvareni obavljanjem javnih usluga minus potencijalni prihodi prouzrokovani mrežnim učincima plus razumna dobit.

Što se tiče troškova, svi troškovi direktno povezani s pružanjem javnih usluga se mogu uzeti u obzir (kao što su plate mašinođa, električna energija potrebna za vuču vozova, održavanje željezničkog voznog parka, fiksni troškovi (kao što su uprava i administracija) i troškovi povezanih preduzeća u vezi s ugovorom). Ako prevoznik obavlja i djelatnosti koje su izvan djelokruga javnih usluga, odgovarajući dio troškova u kojima učestvuju javna usluga i ostale djelatnosti (kao što su troškovi iznajmljivanja kancelarije, plate računovođa ili administrativnog osoblja) mogu se uzeti u obzir povrh direktnih troškova potrebnih za obavljanje javne usluge. Ako je prevoznik sklopio nekoliko ugovora o javnim uslugama, zajednički troškovi ne smiju se rasporediti samo između ugovora o javnim uslugama i ostalih djelatnosti, već i između različitih ugovora o javnim uslugama. Radi određivanja odgovarajućeg udjela zajedničkih troškova u troškovima javne usluge, kao standardi se uzimaju, ako su dostupne, tržišne cijene korišćenja resursa. Ako one nisu dostupne, po potrebi se mogu primijeniti druge metodologije.

Od troškova za koje se potražuje naknada moraju se oduzeti prihodi direktno ili indirektno povezani s pružanjem javne usluge kao što su prihodi ostvareni prodajom karata ili prodajom hrane i pića.

Kada prevoznik obavlja usluge javnog prevoza putnika na osnovu ugovora o javnim uslugama pored drugih komercijalnih djelatnosti, može doći do pozitivnih mrežnih učinaka. Na primjer, pružajući usluge na osnovu ugovora o javnim uslugama u određenoj mreži koja se spaja s ostalim dionicama kojima se upravlja

prema tržišnim uslovima, operater može povećati vlastiti broj putnika. Komisija pozdravlja pozitivne mrežne učinke nastale uvođenjem usluga integrisanog sistema za izdavanje karata i integrisanog voznog reda ako su osmišljene u korist putnika. Komisija je svjesna i praktičnih poteškoća pri kvantitativnom određivanju ovih mogućih mrežnih učinaka. Uprkos tome, u skladu s Prilogom Regulativi (EZ) br. 1370/2007 sve takve finansijske koristi koje se mogu kvantifikovati, odbijaju se od troškova za koje se potražuje naknada.

2.4.3. Član 4 stav 1 i Prilog. Pojam „razumne dobiti”

Članom 4 stav 1 tačka (c) predviđa se da troškovi koji će se uzeti u obzir u ugovoru o javnim uslugama mogu obuhvatati „odgovarajući povrat na kapital”. U Prilogu se bliže određuje da naknada za obavezu obavljanja javne usluge ne smije prelaziti neto finansijski učinak obaveze koji je određen kao troškovi minus prihodi ostvareni obavljanjem javnih usluga minus potencijalni prihodi prouzrokovani mrežnim učincima plus „razumna dobit”.

U Prilogu se navodi da „razumna dobit” znači stopu povrata na kapital koja je uobičajena u tom sektoru u datoj državi članici, a koja uzima u obzir rizik, ili odsutnost rizika, koji snosi operater javne usluge intervencijom organa javne vlasti”. Međutim, ne navode se dalje smjernice o ispravnom nivou „povrata na kapital” ili „razumne dobiti”.

Iako se Saopštenje Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći za naknadu za obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa²⁹ (Saopštenje UOEI) zasniva na pravnoj osnovi koja se razlikuje od osnove Regulative (EZ) br. 1370/2007, i stoga se ne primjenjuje u slučajevima plaćanja naknade za obaveze obavljanja javnih usluga u kopnenom saobraćaju, ona daje neke smjernice o određivanju nivoa razumne dobiti što može služiti kao napomena nadležnim organima pri sklapanju ugovora o javnim uslugama na osnovu Regulative (EZ) br. 1370/2007³⁰. U okviru Saopštenja UOEI objašnjava se da „ako postoji opšte prihvaćena tržišna naknada za datu uslugu, ta naknada predstavlja najbolje standarde za naknadu u odsustvu tendera”³¹. Takvi se standardi (mjerila) mogu naći u ugovorima koji se odnose na isti sektor djelatnosti, sličnih karakteristika i u istim državama članicama. Razumna dobit mora biti usklađena s normalnim tržišnim uslovima i ne bi trebalo da prelazi iznos potreban za iskazivanje nivoa rizika pružene usluge.

Međutim, takvi tržišni standardi ne postoje uvijek. U tom slučaju nivo razumne dobiti bi se mogao odrediti upoređujući maržu profita koju treba da ostvari tipično dobro vođeno preduzeće aktivno u istom sektoru pružanjem predmetne usluge³².

Prema standardnom načinu kojim se mjeri povrat na kapital ugovora o javnim uslugama u obzir se uzima unutrašnja stopa povrata (IRR) koju preduzeće ostvaruje na investirani kapital tokom trajanja projekta, tj. IRR na novčane tokove ugovora. Međutim, mogu se koristiti i računovodstvene mjere kao što je povrat od vlastitog kapitala (ROE), povrat od ukupno angažovanog kapitala (ROCE) ili ostali opšte prihvaćeni ekonomski pokazatelji povrata na kapital.

Potrebno je napomenuti da računovodstvene metode kojima se koristi preduzeće mogu uticati na pokazatelje pa se samo za datu godinu može prikazati situacija preduzeća. Ako je to slučaj, potrebno je osigurati da računovodstvena praksa preduzeća odražava dugoročnu ekonomsku stvarnost ugovora o javnim uslugama. U tom bi kontekstu, kad god je izvodljivo, trebalo ocijeniti nivo razumne dobiti tokom

²⁹ SL C 8, 11.1.2012., str. 4.

³⁰ Posebno vidi tačku 61 Saopštenja UOEI.

³¹ Tačka 69 Saopštenja UOEI.

³² Dalje smjernice su date u Saopštenju UOEI o tome što se smatra „tipičnim dobro vođenim preduzećem”. Posebno vidi tačke 70-76.

trajanja ugovora o javnim uslugama. Potrebno je takođe uzeti u obzir razlike u ekonomskim modelima željeznica, tramvaja, podzemne željeznice i autobusnog prevoza. Na primjer, željeznički prevoz je po pravilu kapitalno intenzivan, a autobuski zavisi više od troškova osoblja.

U svakom slučaju, zavisno od posebnih okolnosti svakog ugovora o javnim uslugama, nadležni organ treba da, od slučaja do slučaja, da ocjenu u cilju određivanja primjerenog nivoa razumne dobiti. Između ostalih, mora uzeti u obzir određene karakteristike predmetnog prevoznika, uobičajenu tržišnu naknadu za slične usluge i nivo rizika koju uključuje svaki ugovor o javnim uslugama. Na primjer, ugovor o javnim uslugama koji obuhvata određene odredbe kojima se štiti nivo naknade u slučaju nepredviđenih troškova manje je rizičan od ugovora o javnim uslugama koji ne sadrži takve garancije. Ako su sve ostale stvari identične, razumna dobit iz prvog ugovora bi trebalo da bude niža nego u drugom ugovoru.

Po pravilu, treba ohrabrivati upotrebu djelotvornih podsticaja u sistemu naknada³³. Potrebno je naglasiti da se programima naknada koji pokrivaju isključivo stvarni troškove kako nastaju omogućuje malo podsticaja kojima prevoznici kontrolišu troškove ili postaju vremenom efikasniji. Stoga se njihova upotreba radije ograničava na primjere kada je nesigurnost u vezi s troškovima velika i prevozniku treba veći stepen zaštite od nesigurnosti.

2.4.4. Član 4 st. 1 i 2 i Prilog. Sprečavanje da se naknada primljena za obaveze obavljanja javnih usluga koristi za unakrsno finansiranje komercijalnih djelatnosti

Kada pružalac javnih usluga obavlja i komercijalnu djelatnost, potrebno je osigurati da se naknada za javne usluge koju prima ne upotrebljava za jačanje konkurentne pozicije u njegovoj komercijalnoj djelatnosti. U tom kontekstu Prilogom se utvrđuju pravila o izbjegavanju unakrsnog finansiranja komercijalnih djelatnosti prihodima iz javnih usluga. Ova pravila se u najvećem dijelu sastoje iz računovodstvenog razdvajanja dvije vrste djelatnosti (javna i komercijalna usluga) i kvalitetne metode raspodjele troškova kojom se iskazuju stvarni troškovi pružanja javne usluge.

Članom 4 st. 1 i 2 kao i pravilima utvrđenim Prilogom zahtijeva se da troškovi i prihodi u pogledu pružanja usluga na osnovu svakog ugovora o javnim uslugama sklopljenog s prevoznikom i u pogledu komercijalnih djelatnosti budu tačno raspodijeljeni između dvije vrste djelatnosti. Na taj se način efikasno nadzire javna naknada i moguće unakrsno finansiranje dviju djelatnosti. Iz tog razloga bitno je primjereno dijeliti troškove i sprovesti mjere razdvajanja djelatnosti javnih usluga i komercijalne djelatnosti. Na primjer, kada djelatnosti javne usluge i komercijalne dijele prevozna sredstva (kao što su željeznički vozni park ili autobusi) ili drugu imovinu ili usluge potrebne za obavljanje javne usluge, troškovi svake moraju se raspodijeliti na dvije različite vrste djelatnosti u srazmjeru relativnog udjela u ukupnim prevoznim uslugama koje pruža prevoznik.

Ako bi, na primjer, djelatnosti javne usluge i komercijalne djelatnosti istog prevoznika koristile usluge na stanicama, a puni troškovi usluga se raspodijelili samo na djelatnosti javne usluge, to bi predstavljalo unakrsno finansiranje neusklađeno s Regulativom (EZ) br. 1370/2007. Direktiva 2012/34/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 21. novembra 2012. o uspostavljanju jedinstvenog željezničkog prostora³⁴ utvrđuje i određene obaveze odvajanja računa željezničkih prevoznika.

Svaki ugovor o javnim uslugama treba da sadrži određena pravila o naknadi i da dovede do tačno određenih računovodstvenih unosa. Drugim riječima, ako je isti prevoznik sklopio nekoliko ugovora o javnim uslugama, na računima prevoznika trebalo bi da se tačno odredi koja naknada za javne usluge

³³ Posebno vidi tačku 7 Priloga Regulative.

³⁴ SL L 343, 14.12.2012., str.32. Vidi član 6 o razdvajanju računa željezničkih prevoznika i upravljača željezničkom infrastrukturom.

odgovara kojem ugovoru o javnim uslugama. Na pisani zahtjev Komisije, potrebno je omogućiti uvid u ove račune u skladu s članom 6 stav 2 Regulative (EZ) br. 1370/2007.

2.4.5. Član 4 stav 1. Osmišljavanje programa naknada radi unapređenja efikasnosti

U uvodnoj izjavi 27 Regulative (EZ) br. 1370/2007 navodi se da bi u slučaju direktnog zaključivanja ugovora i opštih pravila parametre naknade trebalo odrediti na takav način da naknada bude prikladna i da odražava „nastojanja usmjerena prema efikasnosti i kvalitetu usluge”. Ovo znači da bi nadležni organ, programima naknade, trebalo da podstiče pružaoce usluga da postanu efikasniji omogućavajući traženi nivo i kvalitet usluge s najmanjim mogućim finansijskim sredstvima.

Pravilima o naknadi iz Regulative (EZ) br. 1370/2007 ostavlja se manevarski prostor nadležnim organima da osmisle programe podsticanja za pružaoce javnih usluga. U svakom slučaju, nadležni organ ima obavezu „da unapređuje očuvanje ili razvoj efikasnog upravljanja od strane operatera javne usluge, što može biti predmetom objektivne ocjene” (tačka 7 Priloga). Time se podrazumijeva da se program naknade mora osmisliti radi osiguranja barem određenog poboljšanja efikasnosti tokom vremena.

Uprkos tome, podsticaji za poboljšanje efikasnosti trebalo bi da budu srazmjerni i da ostanu unutar razumnog nivoa uzimajući u obzir poteškoće u postizanju ciljeva efikasnosti. Ovo se, na primjer, može osigurati uravnoteženim dijeljenjem svih nagrada povezanih s poboljšanjem efikasnosti između operatera, javnih organa i/ili korisnika. U svakom slučaju, mora se uvesti sistem kako bi se osiguralo da prevozniku ne bude dopušteno da zadrži neravnomjerno raspoređene benefite za efikasnost. Dodatno, potrebno je ugovorom o javnim uslugama u potpunosti i precizno odrediti parametre programa podsticanja.

Međutim, podsticajima za efikasnije pružanje javnih usluga ne bi se trebalo spriječiti pružanje visokokvalitetnih usluga. U kontekstu Regulative (EZ) br. 1370/2007 efikasnost se mora shvatiti kao odnos između kvaliteta ili nivoa javnih usluga i finansijskih sredstava koja se koriste za pružanje tih usluga. Prema tome, podsticaji za poboljšanje efikasnosti trebalo bi da budu usmjereni na smanjivanje troškova i/ili povećanje kvaliteta ili nivoa usluge.

2.4.6. Član 6 stav 1. Okolnosti u kojima će Komisija istražiti da li je program naknada u skladu s Regulativom (EZ) br. 1370/2007

Naknada za javnu uslugu isplaćena u skladu s Regulativom (EZ) br. 1370/2007 izuzima se iz obaveze prijave državne pomoći prije njenog sprovođenja kako je utvrđeno članom 108 stav 3 UFEU. Uprkos tome, od Komisije se može zatražiti ocjenjivanje programa naknada radi postizanja pravne sigurnosti ako država članica nije sigurna je li sistem u skladu s Regulativom. Komisija može program naknada ocijeniti i na osnovu prigovora ili sprovođenja istrage *ex officio* ako se uvjeri u postojanje dokaza koji ukazuju na neusklađenost tog programa s pravilima Regulative o naknadama.

2.4.7. Član 6 stav 1. Razlike između *ex ante* i *ex post* istraga Komisije u oblasti programa naknada

Osnovna razlika između *ex ante* i *ex post* istraga Komisije u oblasti naknada odnosi se na vrijeme u kojem Komisija ocjenjuje program, a ne na metodu analize prekomjerne naknade.

Pri ocjenjivanju da li sistem naknada sprječava prekomjernu naknadu *ex ante*, na primjer u kontekstu obavještenja Komisija će, pored ostalog, ocijeniti konkretne parametre naknade. Posebno će obratiti pažnju na kategorije troškova uzete u obzir pri obračunu naknade kao i predloženi nivo razumne dobiti. Nadalje, razmotriće se je li uveden odgovarajući mehanizam kojim bi se osiguralo da se operateru ne dopusti da zadrži prekomjernu naknadu povrh stvarnih neto troškova, razumne marže profita i nagrade za poboljšanje efikasnosti određene ugovorom u slučaju kada su prihodi od pružanja javnih usluga veći od očekivanih tokom trajanja ugovora o javnim uslugama.

U načelu, ugovorom o javnim uslugama moraju se predvidjeti redovne provjere tokom trajanja ugovora kako bi se u ranoj fazi uočio i izbjegao razvoj situacija u kojima bi očigledno moglo doći do isplate prekomjerne naknade, a posebno u slučaju dugoročnih ugovora. Nadležni organi imaju obavezu da provjere usklađenost sa uslovima ugovora o javnim uslugama tokom trajanja ugovora. Moguće je osmisliti kompjuterske alate kojima bi se doprinijelo sprovođenju provjera standardizovanim postupkom. Prekomjerna naknada mora se ocijeniti posebno za svaki ugovor o javnim uslugama radi izbjegavanja prekomjerne dobiti za pojedinačne javne usluge koja se raspoređuje na nekoliko ugovora.

U slučaju *ex post* istrage, budući da su programi naknade već uvedeni, na osnovu stvarnih finansijskih prihoda i podataka o troškovima moguće je ocijeniti da li primljena naknada prelazi neto finansijski učinak javne usluge kako je određeno Prilogom Regulativi (EZ) br. 1370/2007. Metoda se ne mijenja: naknada ne bi trebalo da prelazi iznos naknade na koji prevoznik ima pravo u skladu s parametrima unaprijed utvrđenim ugovorom, čak i u slučaju da iznos nije dovoljan za pokrivanje stvarnih neto troškova.

2.4.8. Član 1 stav 1 i član 6 stav 1. Osiguravanje da nadležni organi plate operateru „odgovarajuću” naknadu za ispunjavanje obaveza obavljanja javnih usluga

U skladu sa članom 1 Regulative (EZ) br. 1370/2007 „svrha ove Regulative je određivanje kako, u skladu s pravilima zakonodavstva [Unije], nadležni organi mogu djelovati u oblasti javnog prevoza putnika da bi garantovala pružanje usluga od opšteg interesa koje su, između ostalog, brojnije, sigurnije, kvalitetnije ili pružene uz niži trošak od onih koje bi samo tržište moglo ponuditi. S tim ciljem ova Regulativa utvrđuje uslove po kojima nadležni organi, prilikom određivanja obaveza obavljanja javnih usluga ili njihovog ugovaranja, operaterima javnih usluga nadoknađuju nastale troškove i/ili dodjeljuju ekskluzivna prava u zamjenu za ispunjavanje obaveza obavljanja javnih usluga”. Takođe, u skladu sa tačkom 7 Priloga Regulativi (EZ) br. 1370/2007 „načinom naknade mora se promovisati očuvanje ili razvoj [...] pružanja usluga prevoza putnika po zadovoljavajuće visokim standardima”.

To znači da ne samo da je cilj pravila Regulative (EZ) br. 1370/2007 sprečavanje moguće prekomjerne naknade za obaveze obavljanja javnih usluga, već i da osiguraju da je ponuda javnih usluga određenih ugovorom o javnim uslugama finansijski održiva radi dosezanja i očuvanja visokog nivoa kvaliteta usluga. Stoga je potrebno dati odgovarajuću naknadu za obavezu obavljanja javnih usluga kako vlastita sredstva operatera dugoročno ne bi bila ugrožena na osnovu ugovora o javnim uslugama sprječavajući efikasno ispunjavanje obaveza na osnovu ugovora i očuvanje usluga prevoza putnika visokog standarda iz tačke 7 Priloga Regulativi (EZ) br. 1370/2007.

U svakom slučaju, ako nadležni organ ne isplati odgovarajuću naknadu, rizikuje smanjenje broja ponuda kao odgovor na konkurentni tenderski postupak radi zaključivanja ugovora o javnim uslugama, stvarajući ozbiljne finansijske poteškoće operateru u slučaju direktnog zaključivanja ugovora o javnim uslugama i/ili smanjujući ukupni nivo i kvalitet javnih usluga koje se pružaju tokom trajanja ugovora.

2.5. Objavljivanje i transparentnost

Interpretativne smjernice iz ovog poglavlja obuhvataju obavezu da nadležni organi objave godišnje izvještaje o ugovorima o javnim uslugama u njihovoj odgovornosti kao i obavezu da osiguraju transparentnost u pogledu zaključivanja ugovora o javnim uslugama prije i nakon postupka zaključivanja ugovora.

2.5.1. Član 7 stav 1. Obaveze na osnovu kojih nadležni organi moraju objaviti godišnje izvještaje o ugovorima o javnim uslugama u njihovoj odgovornosti

Članom 7 stav 1 zahtijeva se od svakog nadležnog organa da jednom godišnje objavi zbirni izvještaj o obavezama obavljanja javnih usluga za koje je ono odgovorno, o odabranim operaterima javnih usluga, plaćenim naknadama i isključivim pravima koja su uz naknadu dodijeljena tim operaterima javnih usluga.

Ovaj izvještaj treba da napravi razliku između autobusnog i željezničkog prevoza, da omogući obavljanje, kvalitet i finansiranje mreže javnog prevoza koja će se nadzirati i ocjenjivati i, ako je prikladno, pruža podatke o prirodi i stepenu svih dodijeljenih ekskluzivnih prava.

Komisija pojam „zbirni izvještaj” shvata na način da bi nadležni organ trebalo da objavi sveobuhvatni izvještaj o svim zaključenim ugovorima o javnim uslugama, a istovremeno je ugovore potrebno prepoznati i u pojedinačnom smislu. Stoga, pored ukupnih vrijednosti, date informacije trebalo bi da se odnose na svaki ugovor osiguravajući zaštitu zakonitih komercijalnih interesa predmetnih operatera.

Operateri javnog prevoza moraju nadležnom organu dostaviti sve informacije i podatke radi omogućavanja nadležnom organu da poštuje svoje obaveze objavljivanja.

Radi ostvarenja cilja te odredbe, a to je omogućavanje nadzora i ocjenjivanja mreže javnog prevoza na smislen način omogućavajući upoređivanje s ostalim mrežama javnog prevoza u transparentnom, strukturiranom okviru, Komisija podstiče države članice i njihove organe da dobrovoljno osiguraju jednostavni pristup ovim informacijama i dopuste sprovođenje korisnih poređenja. To, na primjer, znači da se informacija objavi na centralnoj internetskoj stranici kao što je ona od zajednice nadležnih organa ili stranici ministarstva saobraćaja. Potrebno je pripremiti informacije i podatke na metodološki dosljedan način i prezentirati ih u standardnim mjernim jedinicama.

2.5.2. Član 7 st. 2 i 3. Mogućnosti nadležnih organa da ispunjavaju obaveze objavljivanja u pogledu ugovora o javnim uslugama u skladu s članom 7 st. 2 i 3

Nadležni organi imaju određene obaveze na osnovu člana 7 Regulative (EZ) br. 1370/2007 da objave o namjeri (i dovršetku) zaključivanja ugovora o javnim uslugama u *Službenom listu Evropske unije*.

U članu 7 stav 2 navodi se da najmanje jednu godinu prije objavljivanja poziva za dostavljanje ponuda ili jednu godinu prije direktnog zaključivanja ugovora o javnim uslugama nadležni organ objavljuje određene informacije o predviđenom ugovoru u *Službenom listu Evropske unije*.

U članu 7 stav 3 navodi se da u roku jedne godine od direktnog zaključivanja ugovora o javnim uslugama željezničkog prevoza nadležni organi objavljuju određene informacije o sklopljenom ugovoru.

Službe Komisije osmislile su obrasce i postupke kako bi nadležni organi mogli biti u skladu s ovim zahtjevima u pogledu objavljivanja. Mogućnošću ponovne upotrebe podataka, obrasci i postupci objavljivanja trebalo bi da omoguće nadležnim organima, ako oni to žele, da ostvare sinergiju objavljivanjem javnog tendera za usluge u skladu s članom 5 stav 3 Regulative (EZ) br. 1370/2007.

Obrasci su osmišljeni kako bi se ispunili sljedeći zahtjevi:

- omogućavanje organima jednostavni pristup internetskim aplikacijama, kretanje kroz internetsku aplikaciju kao i razumljivost i jasnost;
- jasno razlikovanje zahtjeva u pogledu objavljivanja na osnovu Regulative (EZ) br. 1370/2007 od zahtjeva u pogledu objavljivanja na osnovu direktiva 2014/23/EU, 2014/24/EU i 2014/25/EU;
- zahtijevanje određenog nivoa detaljnosti informacija koji se ne doživljava kao opterećujući te tako može biti prihvatljiv organima;
- prikladnost za stvaranje korisne statistike o postupku zaključivanja ugovora o javnim uslugama i, prema tome, o djelotvornom sprovođenju Regulative (EZ) br. 1370/2007.

Tokom 2013, Kancelarija za publikacije omogućila je online postupak objavljivanja na „eNotices”³⁵. Postupak se zasniva na standardnim obrascima za objavljivanje u *Službenom listu Evropske unije*, u skladu sa članom 7 st. 2 i 3 Regulative (EZ) br. 1370/2007. Objavljivanje informacija o direktno zaključenim

³⁵ <http://simap.europa.eu/enotices/choiceLanguage.do>

ugovorima o javnim uslugama za željeznički prevoz u Službenom listu Evropske unije, u skladu sa članom 7 stav 3, sprovodi se dobrovoljno.

2.5.3. Član 7 stav 4. Pravo zainteresovanih strana da zatraže informacije o ugovorima o javnim uslugama koji će se direktno sklopiti prije stvarnog datuma zaključivanja ugovora

Članom 7 stav 4 predviđa se da, ako to zainteresovana strana zatraži, nadležni organ treba da proslijedi razloge svoje odluke o direktnom sklapanju ugovora o javnim uslugama. U uvodnoj izjavi 30 navodi se da bi „direktno zaključeni ugovori o javnim uslugama trebalo da budu transparentniji”. Ovo treba tumačiti u spoju s uvodnom izjavom 29 koja navodi nužnost objavljivanja namjere zaključivanja ugovora i omogućavanja djelovanja budućim operaterima javnih usluga. Nadležni organ mora odlučiti o svojoj namjeri direktnog zaključivanja ugovora najmanje godinu dana unaprijed budući da se informacija mora objaviti u Službenom listu Evropske unije (član 7 stav 2, a posebno tačka (b)). Prema tome, zainteresovane strane imaju mogućnost da formulišu pitanja mnogo prije nego što se ugovor sklopi, a to će biti najranije godinu dana poslije. Kako bi se omogućila djelotvorna pravna zaštita potrebno je pružiti informacije tražene u skladu sa članom 7 stav 4 bez nepotrebnog odlaganja.

Učiniti ugovore transparentnijima je, po definiciji, povezano i s postupkom zaključivanja ugovora. Veća transparentnost tražena uvodnom izjavom 30 podrazumijeva, stoga, ne samo transparentnost nakon zaključivanja ugovora, već se odnosi i na postupak prije stvarnog zaključivanja ugovora s predmetnim operaterom javnog prevoza.

2.6. Prelazna uređenja

Ovim se poglavljem propisuju interpretativne smjernice za neke aspekte odredbi o prelaznim uređenjima u pogledu ugovora koji su zaključeni prije stupanja na snagu Regulative (EZ) br. 1370/2007 kao i onih koji su zaključeni tokom prelaznog perioda od 2009.godine do decembra 2019. godine.

2.6.1. Član 8 stav 2. Područje primjene prelaznog perioda od 10 godina počevši od 3. decembra 2009.godine

U članu 8 stav 2 navodi se da, ne dovodeći u pitanje stav 3, „zaključivanje ugovora o javnim uslugama željeznicom ili putem treba da bude u skladu sa članom 5, od 3. decembra 2019. godine”. Tokom ovog prelaznog perioda države članice treba da preduzmu mjere postepenog usklađivanja sa članom 5, da bi se izbjegli ozbiljni strukturni problemi, posebno oni u vezi sa pevoznim kapacitetima.

Član 8 stav 2 se u potpunosti poziva na član 5. Međutim, Komisija, u ovom kontekstu, smatra odgovarajućim isključivo član 5 stav 3, u vezi sa obavezom primjene otvorenih, transparentnih, nediskriminativnih i pravednih postupaka pri dodjeljivanju ugovora o javnim uslugama. Kako je navedeno u uvodnoj izjavi 31, cilj prelaznih odredbi je omogućavanje nadležnim organima i operaterima javnih usluga dovoljno vremena za prilagođavanje odredbama Regulative (EZ) br. 1370/2007. Obaveza postepenog usklađivanja s članom 5 koja je nametnuta državama članicama razumna je isključivo kada se odnosi na obavezu primjene otvorenih, transparentnih, nediskriminativnih i pravednih postupaka pri dodjeljivanju ugovora o javnim uslugama. Nema smisla da države članice „postepeno” primjenjuju pojam unutrašnjeg operatera ili izuzetke određene članom 5, st. 4, 5 i 6. Regulative (EZ) br. 1370/2007 jer se njima uvode blaže odredbe u poređenju sa opštim načelama Ugovora i odgovarajućom sudskom praksom. Takođe se ne čini razumnim reći da je zakonodavac htio da odloži potpunu primjenu člana 5 stav 7 u pogledu proceduralnih garancija i sudske revizije do 3. decembra 2019. godine.

2.6.2. Član 8 stav 2. Obaveze država članica tokom prelaznog perioda do 2. decembra 2019. godine

U članu 8 stav 2 navodi se da u roku od šest mjeseci nakon prve polovine prelaznog perioda (do 3. maja 2015. godine) „države članice Komisiji dostavljaju izvještaj o napretku s naglaskom na sprovođenju

postepenog zaključivanja ugovora o javnim uslugama u skladu sa članom 5". Ovime se jasno ukazuje da države članice ne mogu čekati do 2. decembra 2019. godine kako bi počele s usklađivanjem sa opštim pravilom o omogućavanju konkurentnih tenderskih postupaka za ugovore o javnim uslugama otvorenih svim operaterima na pravednoj, transparentnoj i nediskriminativnoj osnovi. Države članice bi trebalo da preduzmu odgovarajuće mjere postepenog usklađivanja sa tim zahtjevom kako bi izbjegle situaciju u kojoj dostupni prevozni kapaciteti na tržištu javnog prevoza ne dopuštaju prevoznicima da uspješno odgovore na sve konkurentne tenderske postupke koji bi se pokrenuli na kraju prelaznog perioda.

2.6.3. Član 8 stav 3. Značenje „ograničenog trajanja uporedivog s trajanjima određenim u članu 4”

U članu 8 stav 3 tačka (d) navodi se da ugovori o javnim uslugama zaključeni „poslije 26. maja 2000. godine i prije 3. decembra 2009. godine na osnovu postupka različitog od pravednog konkurentnog tenderskog postupka [...] mogu se nastaviti do svoga isteka, uz uslov da su ograničenog trajanja uporedivog s trajanjima određenim u članu 4.”

Komisija smatra da bi značenje izraza „uporedivog s trajanjima određenima u članu 4” trebalo tumačiti restriktivno kako bi se osiguralo da države članice nastoje da postignu ciljeve Regulative od njenog stupanja na snagu 3. decembra 2009. godine. Stoga, Komisija zauzima poziciju prema kojoj je razborito uzeti u obzir da bi trajanje ugovora o javnim uslugama trebalo biti slično onima navedenim u članu 4.

Saopštenje Komisije C (2004) 43 — Smjernice Evropske zajednice za državnu pomoć pomorskom transportu

(2004/C 13/03)

1. UVOD

Bijela knjiga 'Evropska transportna politika za 2010: Vrijeme za odluku' ističe vitalni značaj pomorskih transportnih usluga za privredu Zajednice. 90% od ukupne trgovine između Zajednice i ostatka svijeta se transportuje preko mora. Pomorski transport na kratke razdaljine (short sea) čini 69% od ukupnog obima roba prevezenih između država članica (a ako se uključi i unutrašnji transport, ovaj procenat je 41%). Pomorski transport Zajednice i sa njim povezane djelatnosti ostaju među najvažnijim širom svijeta.

Brodarske kompanije država članica danas još uvijek rukovode jednom trećinom svjetske flote. Pristupanje Kipra i Malte¹ 2004. godine još više će povećati učešće Unije u brodskom transportu, pošto brodski registar ove dvije zemlje trenutno iznosi oko 10 % od svjetske tonaže.

Od 1970-ih godina, evropska flota se suočila sa konkurencijom brodova registrovanih u trećim zemljama koje ne posvećuju mnogo pažnje poštovanju važećih socijalnih i sigurnosnih normi koje važe na međunarodnom nivou.

Nedovoljna konkurentnost brodova pod zastavama Zajednice prepoznata je krajem 1980-ih i, u odsustvu harmonizovanih evropskih mjera, nekoliko država članica je usvojilo različite postupke za pružanje državne pomoći pomorskom transportu. Usvojene strategije i budžeti koji su dodijeljeni za podršku mjerama, razlikovali su se od jedne do druge države članice u tome kako su te države shvatile državnu pomoć ili značaj koji su pridavale pomorskom sektoru.

Pored toga, da bi podstakle ponovno registrovanje brodova pod svoje zastave, države članice su ublažile pravila u odnosu na posade, naročito kroz stvaranje drugih registara.

Drugi registri se sastoje, u prvom redu, od "offshore registara" koji pripadaju teritorijama koje su manje ili više autonomne u odnosu prema državi članici, i kao drugo, "međunarodnih registara", povezanih sa državom koja ih je napravila.

Uprkos učinjenim naporima, veliki dio flote koja pripada Zajednici nastavlja da se registruje pod zastavama trećih zemalja. To se događa zato što registri trećih zemalja koje primjenjuju otvorene politike registrovanja — od kojih su neke nazvane "zastave pogodnosti" — uživale su ili i dalje uživaju značajnu konkurentnu prednost nad registrima država članica.

Pomoć pomorstvu nakon 1989. godine

S obzirom na razlike među sistemima pomoći koje su države članice usvojile suočene sa sve intenzivnijom konkurencijom od strane brodova koji plove pod zastavama koje ne pripadaju Zajednici, Komisija je 1989. godine definisala svoje prve Smjernice o ovom pitanju, kako bi osigurala određenu usklađenost u postupanju država članica. Ovaj metod, međutim, pokazao se nedjelotvornim i opadanje flote u Zajednici je nastavljeno. Smjernice su prema tome ponovo ispitane, što je dovelo do Saopštenja iz 1997. godine, koje je odredilo nove Smjernice za državnu pomoć pomorskom transportu².

¹ Pojedinačno predstavljaju šestinu i petinu svjetskih registrovanih brodova u smislu tonaže (brodovi sa više od 300 brt. Izvor: ISL 2001

² Smjernica Zajednice za državnu pomoć u pomorskom transportu (97/C 205/05) (SL C 205, 5.7.1997, str. 5).

Najvažnije dostignuće posljednjih godina, koje se tiče mjera podrške država članica pomorskom transportu, bila je u Evropi široka rasprostranjenost primjene sistema paušalnog oporezivanja po toni ("tonažni porez"). Tonažni porez je stupio na snagu veoma rano u Grčkoj i postepeno je njegova primjena prenesena u Holandiju (1996), Norvešku (1996), Njemačku (1999), Ujedinjeno Kraljevstvo (2000), Dansku, Španiju i Finsku (2002) i Irsku (2002). Belgija i Francuska su takođe odlučile da ga usvoje 2002. godine, dok italijanska vlada razmatra ovu mogućnost.

Rezultati mjera koje su predložile države članice i koje je odobrila Komisija, upoređene sa opštim ciljevima revidiranih Smjernica iz 1997. godine

(a) Trendovi flote pod zastavama Zajednice (konkurentnost flote)

Prema odgovorima koje su države članice sredinom 2002. godine dale na anketni upitnik Komisije i prema najnovijim statističkim podacima³, države članice koje su uvele mjere pomoći, posebno u obliku poreskih olakšica, postigle su da se, u svim registrima uzetim zajedno, pod nacionalnom zastavom ponovo registruje značajna količina tonaže. Izraženo u procentima, flota, kako je upisana u registrima država članica, povećavana je na sljedeći način: broj brodova je povećavan u prosjeku za 0,4 % godišnje, težina u tonama za 1,5 % i kontejnerski brodovi za 12,4 %. Čak i ako je, u periodu od 1989. godine do 2001. godine, kao u slučaju prvih registara, broj unesenih jedinica opao praktično svuda, ove brojke se mogu shvatiti kao preokret u trendu odbacivanja zastava Zajednice, koji je zapažan sve do 1997. godine.

Tokom istog perioda, međutim, udio registara država članica u ukupnoj svjetskoj tonaži, blago je opao. Dok je svjetsko brodarstvo raslo, rast flote kojom se upravlja iz Zajednice, a registrovane pod zastavama trećih zemalja, bio je veći nego rast flote registrovane pod zastavama država članica.

(b) Trend zapošljavanja

Prema najnovijim procjenama, broj pomoraca na brodovima pod zastavama Zajednice pao je sa 188 000 u 1996. godini, na približno 180 000 u 2001. godini.⁴ Ukupan broj državljana Zajednice zaposlen na brodovima koji plove pod zastave Zajednice trenutno je oko 120 000, što je 40 % niže nego 1985. godine, dok je broj državljanja trećih zemalja zaposlenih na brodovima Zajednice porastao sa 29 000 u 1983. godini, do približno 60 000 danas. Kada se izračunava pad u ukupnom broju pomoraca, moraju se u obzir uzeti sljedeći faktori:

- prvo, produktivnost po brodu je nastavila da raste. Prema tome, manja posada omogućava da se transportuje jednaka, ako ne i veća količina tereta od one koja se prvozila u prošlosti,
- drugo, flota pod zastavama Zajednice obnovljena je u periodu od 1997. do 2001. godine. Prosječna starost brodova opala je sa 22,9 godine na 17,2 godine. 35% od flote koja je bila u službi na dan 1. januar 2001. godine, izgrađena je u periodu od 1996. do 2000. godine. Novim brodovima, sa mnogo naprednijom tehnologijom, bile su potrebne bolje obučene, ali manje posade.

Upadljiva razlika u stopama zapošljavanja pomoraca Zajednice među državama članicama, ipak je očigledna. Međutim, ništa u ovim brojkama ne ukazuje na preokret trenda u kome flote pod zastavama Zajednice sve više zavise od pomoraca iz trećih zemalja. Na ovaj trend je 2001. godine ukazivala Komisija u svom Saopštenju o obuci i angažovanju pomoraca⁵.

(c) Doprinos ukupnoj privrednoj djelatnosti

Pomorske industrije su neodvojivo povezane sa pomorskim saobraćajem. Ova povezanost je čvrst argument u korist pozitivnih mjera čiji je cilj održavanje flote koja zavisi od brodarstva Zajednice. Pošto je

³ ISL, Statistika pomorskog saobraćaja 2001.

⁴ Ukupni zbirni broj pomoraca iz država članica Zajednice i iz trećih zemalja.

⁵ Saopštenje Komisije o obuci i angažovanju pomoraca od 6. aprila 2001. godine, COM(2001) 188 konačna.

pomorski transport jedna od karika u lancu transporta uopšte, a posebno u lancu pomorskih industrija, mjere koje teže da održe konkurentnost evropske flote takođe imaju posljedice i na kopnene investicije u industrije povezane sa pomorstvom⁶ i na doprinos pomorskog transporta privredi Zajednice u cjelini i zapošljavanje uopšte.

Značaj brodskog prevoza i cjelokupnog pomorskog sektora znatno se razlikuje u zavisnosti od zemlje koja se posmatra. Ipak, značaj evropskog pomorskog sektora i njegovog neposrednog ekonomskog uticaja mogu se jasno ilustrovati sljedećim podacima: 1,550 milona neposredno zaposlenih, promet od 160 milijardi EUR u 1997. godini (oko 2% od BDP-a u Zajednici)⁷. Podaci o Danskoj (3% od BDP generiše pomorski sektor), Grčkoj (2,3%) i Holandiji (2%) mogu se uzeti kao valjan primjer.

U ovom kontekstu, zato, nije beznačajno istaći da je flota kojom upravljaju evropski operateri sa sjedištem u Zajednici ostala na nivou od oko 34% od svjetske tonaže, dok se ova povećala za 10% tokom istog perioda. S obzirom na pokretljivost pomorske industrije i olakšice date od strane trećih zemalja, moglo bi se zaključiti da mjere podrške pomorskom transportu mogu doprinijeti da se izbjegne opšte premještanje povezanih industrija.

Jednom riječju, može se potvrditi da je, tamo gdje su usvojene mjere u skladu sa Smjernicama iz 1997. godine, zaustavljen strukturni pad registara Zajednice i njene flote i da su ciljevi koje je postavila Komisija barem djelimično postignuti.

Udio otvorenih registara u svjetskoj tonaži nastavio je, međutim, da raste tokom ovog perioda - sa 43 % u 1996. godini na 54 % u 2001. godine, i ništa ne ukazuje na bilo kakav značajan preokret tog trenda po kojem flota sve više koristi usluge pomoraca iz trećih zemalja. Kampanja preduzeta posljednjih godina mora da bude nastavljena, ali mora biti i bolje usmjerena. Naročito mjere koje stimulišu pomorce Zajednice moraju biti predmet mnogo aktivnijeg praćenja.

Rezultati mjera koje su države članice preduzele a koje je odobrila Komisija, treba da budu sistematski analizirane.

Kao posljedica toga, iako bi operativna pomoć po samom načelu treba biti izuzetna, privremena i postepeno opadajuća, Komisija smatra da je državna pomoć evropskoj brodarskoj industriji i dalje opravdana i da je pristup koji je zacrtan Smjernicama iz 1997. godine bio ispravan. Ovo Saopštenje se stoga zasniva na istom osnovnom pristupu.

2. PODRUČJE PRIMJENE I OPŠTI CILJEVI REVIDIRANIH SMJERNICA DRŽAVNE POMOĆI

Ovo Saopštenje — koje zamjenjuje Smjernice iz 1997. godine — usmjereno je na postavljanje parametara u okviru kojih će Komisija odobriti, prema članu 87 stav 3 tačka (c) odnosno članu 86 stav 2 Ugovora, državnu pomoć pomorskom transportu, u skladu sa pravilima i procedurama Zajednice o državnoj pomoći.

Šeme pomoći ne bi trebalo da se sprovode na štetu privreda drugih država članica i moraju pokazati da ne prijetu narušavanju konkurencije između država članica u mjeri suprotnoj zajedničkom interesu. Državna pomoć mora uvijek biti ograničena na ono što je neophodno da postigne svrhu i mora biti dodijeljena na transparentan način. Uvijek moraju biti uzeti u obzir kumulativni efekti ukupne pomoći koju dodjeljuju državni nadležni organi (uključujući one na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou).

⁶ Ove aktivnosti uključuju lučke usluge, logistiku, izgradnju, popravku, održavanje, inspekciju i klasifikaciju brodova, menadžment i posredovanje u pomorstvu, bankarske aktivnosti i međunarodne finansijske usluge, osiguravanje, savjetodavne i profesionalne usluge.

⁷ Istraživanje koje je izvršila Evropska Komisija, Gen. Direktorat za preduzetništvo (objavljeno na Evropskoj internet stranici).

Ove Smjernice su primjenjive na djelatnosti “pomorskog transporta” kako su definisane u Regulativi (EEC) br. 4055/86⁸ i Regulativi (EEC) br. 3577/92,⁹ to jest, na “prevoz robe i putnika morem”. One se takođe, u pojedinim djelovima, odnose i na tegljenje i na iskopavanje morskog dna.

2.1. Područje primjene revidiranih Smjernica za državnu pomoć

Ove Smjernice obuhvataju svaku pomoć koju dodjeljuju države članice ili pomoć posredstvom državnih sredstava u korist pomorskog transporta. To uključuje svaku finansijsku prednost, dodijeljenu u bilo kom obliku, koju su finansirali organi javne vlasti (na bilo kom nivou, nacionalnom, regionalnom, provincijskom, resornom ili lokalnom). Za tu namjenu, “organi javne vlasti” mogu angažovati javna preduzeća i banke pod kontrolom države. Sporazumi pomoću kojih država garantuje zajmove i druga finansiranja putem komercijalnih banaka, mogu se takođe svrstati pod definiciju pomoći. Smjernice ne prave razliku između vrsta korisnika u smislu njihove pravne strukture (bilo da su u pitanju kompanije, partnerstva ili fizička lica), niti između javnog ili privatnog vlasništva, i svako upućivanje na kompanije treba tumačiti tako da uključuje sve druge vrste pravnih lica.

Ove smjernice se ne odnose na pomoć brodogradnji (u smislu Regulative Savjeta (EC) br. 1540/98¹⁰ ili bilo kog kasnijeg instrumenta). Investicije u infrastrukturu se obično ne smatraju državnom pomoći u smislu člana 87 stav 1 Ugovora, ako država pruža slobodan i jednak pristup infrastrukturi u korist svih zainteresovanih operatera. Ipak, Komisija mora ispitati da li takve investicije mogu direktno ili indirektno koristiti određenim brodovlasnicima. Na kraju, Komisija je ustanovila načelo po kome se ne radi o državnoj pomoći onda kada organi javne vlasti doprinose kompaniji na način koji bi bio prihvatljiv za privatnog investitora koji posluje pod uobičajenim tržišnim uslovima.

2.2. Opšti ciljevi revidiranih smjernica državne pomoći

Komisija je istakla da je za državnu pomoć neophodna povećana transparentnost, kako bi ne samo državni organi u širem smislu, već i kompanije i fizička lica bili svjesni svojih prava i obaveza. Namjena ovih Smjernica je da doprinesu tome i da pojasne koje šeme državne pomoći se mogu uvesti radi podrške pomorskih interesa Zajednice, s ciljem:

- unapređenja sigurnog, efikasnog, bezbjednog i ekološki prihvatljivog pomorskog transporta,
- podsticanja upisa ili ponovnog upisa brodova u registre država članica,
- doprinosa jačanju pomorskog sektora u državama članicama uz održavanje konkurentne flote na svjetskim tržištima,
- očuvanja i unapređenja znanja i iskustva u pomorstvu i zaštite i promovisanja zapošljavanja evropskih pomorca, i
- doprinosa promociji novih usluga u oblasti kratkih pomorskih linija u skladu sa Bijelom knjigom o transportnoj politici Zajednice.

Državna pomoć se generalno može dodijeliti samo za brodove koji su upisani u registre država članica. Ipak, u odedenim izuzetnim slučajevima, pomoć se može dodijeliti i za brodove upisane u registre pod tačkom (3) Priloga, pod uslovom:

- da zadovoljavaju međunarodne standarde i zakonske propise Zajednice, uključujući i one koji se odnose na bezbjednost, sigurnost, ekološke karakteristike i radne uslove na brodu,
- da se njima upravlja iz Zajednice,

⁸ Regulativa Savjeta (EEC) br. 4055/86 od 22. decembra 1986. godine primjenjuje načelo slobode pružanja usluga pomorskom transportu između država članica i između država članica i trećih zemalja (SL L 378, 31.12.1986, str. 1).

⁹ Regulativa Savjeta (EEC) br. 3577/92 od 7. decembra 1992. godine primjenjuje načelo slobode pružanja usluga pomorskom transportu unutar država članica (pomorska kabotaža) (SL L 364, 12.12.1992, str. 7).

¹⁰ SL L 202, 18.7.1998, str. 1.

- da su njihovi brodovlasnici postavljeni u Zajednici i da država članica na koju se odnosi pruži dokaze da registar direktno doprinosi gore navedenim ciljevima.

Pored toga, mjere pomoći neutralne prema zastavi mogu se odobriti u određenim izuzetnim slučajevima, kada je jasno dokazano da imaju korist za Zajednicu.

3. FISKALNE I SOCIJALNE MJERE ZA UNAPREĐENJE KONKURENTNOSTI

3.1. Fiskalni tretman brodovlasničkih kompanija

Mnoge treće zemlje su razvile značajne registre brodova, ponekad podržane efikasnom infrastrukturom međunarodnih usluga, koja privlači brodovlasnike kroz fiskalnu ambijent koji je znatno povoljniji nego u državama članicama. Okruženje sa niskim porezima je imalo za posljedicu to što je postao podsticaj kompanijama ne samo da prebacuju svoje brodove u inostrane registre, već i da razmatraju preseljenje sjedišta kompanije. Treba naglasiti da za sada ne postoje efikasna međunarodna pravila koja bi ograničila ovakvu poresku konkurenciju, kao ni mnoge administrativne, pravne ili tehničke prepreke za premještanje registracije broda iz registra države članice. U ovom kontekstu, stvaranje uslova koji omogućuju pravedniju konkurenciju sa zastavama pogodnosti čini se kao najbolje rješenje.

Pitanje fiskalne konkurencije između država članica treba razmotriti. Trenutno ne postoje dokazi da šeme pomoći narušavaju konkurenciju u trgovini između država članica u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu. Naprotiv, izgleda da postoji sve veći stepen konvergencije u pristupima koje države članice imaju u pomoći brodarstvu. Prebacivanje brodova između država članica, rijetka je pojava. Fiskalna konkurencija je sporno pitanje uglavnom između država članica s jedne strane i trećih zemalja s druge strane, budući da su uštede na troškovima koje brodovlasnici mogu da postignu znatno veće u poređenju sa mogućnostima koje postoje unutar Zajednice.

Iz tog razloga, mnoge države članice su preduzele posebne mjere za poboljšanje fiskalnog ambijenta za brodovlasničke kompanije, uključujući, na primjer, ubranu amortizaciju investicija u brodove ili pravo da se zadrži profit ostvaren prodajom brodova tokom nekoliko godina bez oporezivanja, pod uslovom da se ovaj profit ponovo investira u brodove.

Ove mjere poreskih olakšica koje se na poseban način primjenjuju na brodarstvo, smatraju se državnim pomoću. Isto tako, državna pomoć je i sistem zamjenjivanja uobičajenog sistema oporezivanja dobiti, tonažnim porezom. "Tonažni porez" znači da brodovlasnik plaća iznos poreza povezan direktno sa tonažom kojom posluje. Tonažni porez se plaća bez obzira na stvarnu dobit ili gubitke sa kojima kompanija posluje.

Pokazalo se da takve mjere štite visokokvalitetno zapošljavanje u pomorskom sektoru na kopnu, kao što su menadžment direktno vezan za pomorstvo, ali i u povezanim djelatnostima (osiguranje, posredovanje i finansijame). S obzirom na važnost takvih djelatnosti za privredu Zajednice i u cilju podrške ranije navedenim ciljevima, ovakve vrste fiskalnih podsticaja se generalno mogu podržati. Zatim, zaštita kvalitetnog zapošljavanja i podsticanje konkurentnog broderske industrije uspostavljene u državi članici kroz fiskalne podsticaje, zajedno sa drugim inicijativama u oblasti obuke i unapređenja bezbjednosti, olakšaće razvoj pomorstva Zajednice na globalnom tržištu.

Komisija je svjesna da brodovlasnici svoj prihod često stižu iz poslovanja brodova pod različitim zastavama — na primjer, kad koriste iznajmljene brodove pod stranim zastavama ili koriste brodove svojih partnera unutar saveza. Takođe je uočeno da bi podsticaji za izmještanje menadžmenta i pratećih aktivnosti postojali i dalje ako brodovlasnik stekne značajnu finansijsku korist od održavanja različitih poslovnih jedinica i ako obračunava odvojeno prihode ostvarene pod zastavom Zajednice i druge prihode. Ovo bi bio slučaj, na primjer, ako bi prihodi ostvareni od plovidbe pod zastavama trećih zemalja bili podložni

punoj stopi poreza na dobit u državi članici ili niskoj poreskoj stopi u inostranstvu ako se može dokazati upravljanje iz inostranstva.

Cilj državne pomoći u okviru zajedničke politike pomorskog transporta je unapređenje konkurentnosti flote Zajednice na globalnom tržištu brodskog transporta. Shodno tome, šeme poreskih olakšica, po pravilu, trebalo bi da zahtijevaju vezu sa zastavom Zajednice. Međutim, one se izuzetno mogu odobriti i kada se primjenjuju na čitavu flotu kojom upravlja brodovlasnik sa sjedištem na teritoriji države članice koji je podložan porezu na dobit, pod uslovom da se dokaže da se strateško i komercijalno upravljanje svim predmetnim brodovima zaista sprovodi sa te teritorije i da ove djelatnosti značajno doprinose privrednoj djelatnosti i zapošljavanju unutar Zajednice.

Dokazi koje podnosi država članica, u vezi sa dokazivanjem ove ekonomske veze, treba da sadrže podatke o brodovima koji su u vlasništvu i kojima se posluje u okviru registara Zajednice, o državljanjima Zajednice zaposlenim na brodovima i poslovima na kopnu i kao i o investicijama u osnovna sredstva. Mora biti naglašeno da je pomoć neophodna za podsticanje povratka strateškog i komercijalnog upravljanja nad svim predmetnim brodovima u Zajednicu i, pored toga, da korisnici šema moraju biti podložni porezu na dobit u Zajednici. Pored toga, Komisija bi trebala da zahtijeva sve dostupne dokaze koji potvrđuju da svi brodovi kojima upravlja kompanije koje imaju koristi od tih mjera ispunjavaju relevantne međunarodne i pravne standarde Zajednice o bezbjednosti, uključujući i one koji se odnose na radne uslove na brodu.

Kao što je navedeno u prethodnom pasusu, ne treba zaboraviti da, u načelu, šeme poreskih olakšica zahtijeva vezu sa zastavom jedne od država članica. Prije nego što se pomoć izuzetno dodijeli (ili potvrdi) flotama koja obuhvataju i brodove koji plove pod drugim zastavama, države članice treba da osiguraju da se korisničke kompanije obavežu da će povećati ili barem održati pod zastavom jedne od država članica udio tonaže kojom posluju u trenutku kada ovo Saopštenje postane primjenljivo. Kad god neka kompanija kontroliše brodarske kompanije u smislu Sedme direktive Savjeta 83/349/EEC¹¹ (član 1), gore pomenuti uslov o udjelu tonaže moraće da se primjenjuje na matičnu kompaniju i na zavisne kompanije zajedno, na konsolidovanoj osnovi. Ukoliko kompanija (ili grupa) ne ispunji taj uslov, predmetna država članica ne bi trebala da i dalje dodjeljuje poreske olakšice za dodatne brodove pod zastavama trećih zemalja kojima posluje ta kompanija, osim ukoliko udio tonaže pod zastavom Zajednice, koji ispunjava uslove za poreske olakšice u toj državi članici, nije u prosjeku smanjen tokom perioda izvještavanja o kome se govori u sljedećem pasusu. Države članice moraju informisati Komisiju o primjeni tog izuzetka. Uslov u vezi sa udjelom tonaže Zajednice utvrđen u ovom pasusu ne primjenjuje se na privredna društva koja posluju sa najmanje 60 % od svoje tonaže pod zastavom Zajednice.

U svim slučajevima u kojima su poreske šeme odobrene na gore pomenutoj osnovi izuzetka, a da bi se predmetnoj državi članici omogućilo da svake treće godine pripremi izvještaj koji se zahtijeva u okviru Poglavlja 12 ("Završne napomene"), korisnici moraju toj državi članici dostaviti dokaz da su tokom tog perioda ispunjeni svi uslovi za izuzeće od veze sa zastavom. Pored toga, moraju se dostaviti dokazi da je, u slučaju korisničke flote, ispoštovan zahtjev u vezi sa udjelom u tonaži, naveden u prethodnom pasusu i da svaki brod te flote ispunjava relevantne međunarodne i pravne standarde Zajednice, uključujući i one koji se odnose na sigurnost, bezbjednost, zaštitu životne sredine i radne uslove na brodu. Ako korisnici ne dostave takve dokaze, neće im biti dozvoljeno da nastave da koriste šeme poreskih olakšica.

Takođe je važno naglasiti da, iako su brodarske kompanije sa sjedištem u Zajednici prirodni korisnici gore pomenutih poreskih šema, određene kompanije za upravljanje brodovima osnovane u Zajednici takođe mogu da se kvalifikuju pod istim odredbama. Kompanije za upravljanje brodovima su subjekti koji brodovlasnicima pružaju različite vrste usluga, kao što su tehnički pregled, angažovanje i obuka posade, upravljanje posadom i upravljanje brodom. U nekim slučajevima menadžerima brodova se povjerava i

¹¹ SL L 193, 18.7.1983, str. 1.

tehničko i kadrovsko upravljanje brodovima. U tim slučajevima oni djeluju kao klasični “brodovlasnici” kada je riječ o transportnim aktivnostima. Štaviše, kao i broderskoj industriji, ovaj sektor se suočava sa snažnom i sve većom konkurencijom na međunarodnom nivou. Iz tog razloga, čini se prikladnim proširiti mogućnost poreskih olakšica i na tu kategoriju upravljanja brodovima.

Kompanije za upravljanje brodova se mogu kvalifikovati za pomoć samo za brodove za koje im je povjereno potpuno kadrovsko i tehničko upravljanje. Da bi se mogli kvalifikovati, menadžeri brodova treba, prije svega, da od vlasnika preuzmu punu odgovornost za upravljanje brodom, kao i sve obaveze i odgovornosti nametnute ISM Kodeksom¹². Ako menadžeri brodova pružaju i druge specijalističke usluge, čak i one povezane sa poslovanjem broda, treba se obezbijediti odvojeno računovodstvo za takve poslove koji nisu podobni za poreske olakšice. Zahtjev u vezi gore opisanog udjela zastava država članica primjenjuje se i na kompanije za upravljanje brodovima¹³.

Ove Smjernice se primjenjuju samo na pomorski transport. Komisija može prihvatiti da se i tegljenje drugih brodova na moru, naftnih platformi i slično ubraja u tu definiciju.

Komisija je, međutim, primijetila da u pojedinim slučajevima države članice omogućavaju tegljačima koji su namijenjeni za rad na moru da uživaju pogodnost državne pomoći, iako oni nisu aktivni na moru, ili to čine veoma rijetko. Zato je korisno da se u ovim Smjernicama navede koji stav je Komisija zauzela i koji će zauzeti po ovom pitanju.

“Tegljenje” je obuhvaćeno ovim Smjernicama samo ako više od 50% tegljačke aktivnosti koje tegljač obavi tokom date godine predstavlja “pomorski transport”. Vrijeme čekanja može se proporcionalno računati u onaj dio ukupne aktivnosti tegljača koja predstavlja “pomorski transport”. Treba naglasiti da poslovi tegljenja koje se obavljaju, između ostalog, u lukama, ili koji se sastoje od asistiranja brodu na vlastiti pogon da pristane u luku, ne predstavlja “pomorski transport” u smislu ovog Saopštenja. U slučaju tegljenja izuzeće od povezanosti sa zastavom nije moguće.

Slično je i u slučaju iskopavanja morskog dna, iskustvo stečeno tokom posljednjih godina ukazuje da treba navesti nekoliko napomena.

Poslovi “iskopavanja morskog dna”, u načelu, nisu podobni za dodjelu pomoći pomorskom transportu. Međutim, poreski aranžmani za kompanije (kao što je porez po tonaži) mogu se primijeniti na one bagere čija se djelatnost sastoji u “pomorskom transportu” — tj. transportu izvađenih materijala na otvorenom moru — tokom više od 50% od njihovog godišnjeg operativnog vremena i to samo u odnosu na takve transportne aktivnosti. Bageri koja zadovoljavaju uslove su samo oni koji su registrovani u državi članici (nikakvo izuzeće od povezanosti sa zastavom nije moguće). U takvim slučajevima obavezno je odvojeno računovodstvo za poslove pomorskog transporta¹⁴.

Na kraju, metod procjenjivanja sistema poreza po tonaži, koji je do sada saopšten, činili su sljedeći koraci: virtuelni profit brodovlasnika se izračunavao primjenom nominalne stope profita na njihovu tonažu; na tako dobijeni iznos primjenjivao se nacionalni porez na dobit. Dobijeni iznos predstavlja “porez po tonaži” koji treba da bude plaćen.

¹² 'Kodeks ISM', Međunarodni kodeks upravljanja sigurnošću za siguran rad brodova i za sprječavanje zagađivanja, kojeg je usvojila Međunarodna pomorska organizacija (IMO) Rezolucijom A.741(18).

¹³ Komisija će ispitati efekte ovih odredbi na upravljanje brodovima nakon tri godine od implementacije ove Komunikacije.

¹⁴ Brodovi koje ovi operatori koriste takođe vade ili bagerom sakupljaju materijale koje nakon toga prevoze. Samo izvlačenje ili iskopavanje morskog dna, kao takvi, ne zadovoljavaju uslove za državnu pomoć u pomorskom transportu.

Nominalne stope profita koje su predviđale države članice, bile su do sada ujednačene. Međutim, budući da stope poreza na dobit unutar Zajednice mogu značajno varirati, porezi po tonaži koje treba platiti za istu tonažu mogu biti veoma različiti u različitim državama članicama. Da bi se očuvala sadašnja pravedna uravnoteženost, Komisija će odobravati samo one šeme koje uzrokuju ujednačena poreska opterećenja za istu tonažu u skladu sa šemama koje su već odobrene.

U svim slučajevima, koristi od šema moraju doprinositi razvoju brodarske industrije i zapošljavanju u interesu Zajednice. Shodno tome, gore navedene fiskalne prednosti moraju biti ograničene na brodarske aktivnosti; stoga u slučajevima kada brodovlasnička kompanija takođe učestvuje i u drugim komercijalnim djelatnostima, zahtijevaće se transparentno računovodstvo da bi se spriječilo "prelivanje" u poslove koji ne pripadaju brodskom prevozu. Ovakav pristup bi pomogao brodskom prevozu Zajednice da bude konkurentan, sa poreskim obavezama na nivou uporedivom sa onim koji se primjenjuju u drugim djelovima svijeta, ali bi istovremeno sačuvao normalne poreske stope države članice za druge djelatnosti i lične isplate akcionarima i direktorima.

3.2. Troškovi povezani sa radom

Kao što je ranije navedeno, pomorski transport je sektor koji se suočava sa jakim međunarodnom konkurencijom. Zbog toga bi mjere podrške za pomorski sektor trebale biti usmjerene prvenstveno ka smanjivanju poreskih i drugih troškova i opterećenja koja snose brodovlasnici i pomorci Zajednice, u pravcu nivoa usklađenih sa svjetskim mjerilima. One bi trebale direktno da podstiču razvoj sektora i zapošljavanje, a ne da obezbjeđuju opštu finansijsku pomoć.

U skladu sa ovim ciljevima, sljedeće mjere u pogledu troškova radne snage trebalo bi da budu dozvoljene u oblasti brodskog transporta Zajednice:

- smanjenje stope doprinosa za socijalnu zaštitu pomoraca Zajednice zaposlenih na brodovima registrovanim u državi članici,
- smanjenje stope poreza na dohodak za pomorce Zajednice na brodovima registrovanim u državi članici.

U svrhu ovog odjeljka, "pomorci Zajednice" se definišu kao:

- državljani Zajednice/EEP, u slučaju pomoraca koji rade na brodovima (uključujući i ro-ro trajekte¹⁵) i angažuju se na uslugama redovnog putničkog prevoza između luka Zajednice,
- svi pomorci koji su poreski obveznici ili obveznici doprinosa za socijalno osiguranje u državi članici, u svim drugim slučajevima.

Prethodne Smjernice iz 1997. godine, omogućavale su takva smanjenja za sve pomorce koji rade na brodovima registrovanim u državi članici i koji su obveznici za poreze i doprinose socijalnog osiguranja u državi članici. Međutim, od tada je postalo jasno da je pritisak međunarodne konkurencije na evropske brodovlasnike veoma jak u slučaju međunarodnog teretnog transporta, dok je slabiji u slučaju redovnog putničkog transporta unutar Zajednice. Zbog toga je u prethodnom slučaju jačanje konkurentnosti evropskog pomorstva primarni cilj pomoći. Sprečavanje država članica da dodijeljuju poreske olakšice svim pomorcima u ovom slučaju bi imalo veoma negativne efekte na konkurentnost evropskih brodova, koji bi mogli biti podstaknuti da brodove registruju u trećoj zemlji. U isto vrijeme, zapaža se značajno zapošljavanje evropskih državljanja u redovnom putničkom transportu unutar Zajednice, kako u procentima tako i u apsolutnim brojevima. Stoga je, u ovom slučaju, zaštita zapošljavanja u Zajednici prioritet pomoći. Iz unutrašnjih razloga fiskalnog karaktera, neke države članice radije ne koriste gore

¹⁵ Vidi član 2, stav (a), Direktive Savjeta 1999/35/EC od 29. aprila 1999. godine o sistemu obaveznih pregleda za bezbjedno funkcionisanje redovnog ro-ro trajekta i usluga veoma brzim putničkim brodovima (SL L 138, 1.6.1999., str. 1).

spomenute smanjene stope, već umjesto toga refundiraju brodovlasnicima — djelimično ili u potpunosti — troškove koji proizilaze iz ovih davanja. Takav pristup se generalno može smatrati jednakim sistemom smanjenih stopa kako je gore opisano, pod uslovom da postoji jasna veza sa ovim davanjima, da nema elemenata prekomjerne naknade, da je sistem transparentan i da nije podložan zloupotrebi.

Za pomorski dio aktivnosti tegljenja i iskopavanja morskog dna (pomorski transport iskopanog materijala), pomoć u korist zapošljavanja pomoraca Zajednice može biti dodijeljena po analogiji sa pravilima sadržanim u ovom Odjeljku, ali samo ako se pomoć odnosi na pomorce Zajednice koji rade na preookeanskim tegljačima i bagerima sa sopstvenim pogonom koji su registrovani u državi članici, a koji obavljaju pomorski transport na moru najmanje 50% svog operativnog vremena¹⁶.

Na kraju, treba se podsjetiti da je pomoć za zapošljavanje obuhvaćena grupnim izuzećem predviđenim Regulativom Komisije (EC) br. 2204/2002 od 12. decembra 2002. godine o primjeni članova 87 i 88 Ugovora EU na državnu pomoć za zapošljavanje¹⁷, koja se takođe primjenjuje i na pomorski transport.

4. ZAMJENA POSADE

Pomoć za zamjenu posade teži da smanji troškove zapošljavanja pomoraca iz Zajednice, posebno onih na brodovima koji posluju u udaljenim vodama. Takva pomoć koja podliježe ograničenju (kako je utvrđeno u Odjeljku 11), može se, dakle, dodijeliti u obliku isplate ili nadoknade troškova repatrijacije pomoraca Zajednice koji rade na brodovima upisanim u registre države članice.

5. INVESTICIONA POMOĆ

Subvencije za obnavljanje flote nisu uobičajene u drugim vrstama transporta, kao što su drumski prevoz i avijacija. Pošto one obično dovode do narušavanja konkurencije, Komisija je bila obazriva pri odobravanju takvih šema, osim u slučajevima kada one čine dio strukturne reforme koja vodi smanjenju ukupnog kapaciteta flote.

Investicije moraju biti u skladu sa Regulativom (EC) br. 1540/98 ili bilo kojim drugim zakonodavstvom Zajednice koje je može zamijeniti.

U okviru ovih Smjernica, druge vrste investicione pomoći mogu ipak biti dozvoljene u skladu sa politikom Zajednice o bezbjednosti na moru, u odedenim ograničenim okolnostima, radi unapređenja opreme na brodovima upisanim u registre države članice ili radi podsticanja upotrebe bezbjednih i ekološki čistih brodova. Prema tome, može se odobriti pomoć koja stimulise unapređenje brodova registrovanih u Zajednici, prema standardima koji prevazilaze obavezne bezbjednosne i ekološke standarde utvrđene u međunarodnim konvencijama, kao i one koje predviđaju usvajanje viših standarda, čime se unapređuje bezbjednost i ekološka kontrola. Takva pomoć mora biti u skladu sa važećim propisima Zajednice o brodogradnji.

Pošto je pomorski sektor po prirodi veoma mobilan, regionalna pomoć za pomorske kompanije u nerazvijenim regionima, koja često ima oblik investicione pomoći kompanijama koje investiraju u te regione, može se odobriti samo kada je jasno da će koristi od te pomoći ostati u regionu tokom razumnog vremenskog perioda. Ovo bi, na primjer, bio slučaj kod investiranja povezanog sa izgradnjom skladišta sa posebnom namjenom ili kupovinom fiksne opreme za pretovar. Investiciona pomoć za pomorske kompanije u nerazvijenim regionima može se, dakle, odobriti samo onda kada je u skladu sa pravilima o regionalnoj pomoći (vidi Poglavlje 6).

¹⁶ Prema tome, djelatnosti iskopavanja morskog dna koje se obavljaju, između ostalog, prvenstveno u lukama neće biti kvalifikovane za pomoć u korist zapošljavanja pomoraca Zajednice.

¹⁷ SL L 337, 13.12.2002, str. 3.

6. REGIONALNA POMOĆ NA OSNOVU ČLANA 87 STAV 3 TAČKE (a) I (c)

U okviru šema regionalne pomoći, Komisija će primijenjivati opšta pravila utvrđenja u njenim saopštenjima ili drugim odredbama o nacionalnoj regionalnoj pomoći, kao i njihovim budućim izmjenama i dopunama.

7. OBUKA

Prije svega, treba podsjetiti da je pomoć za obuku obuhvaćena grupnim izuzećem predviđenim Regulativom Komisije (EC) br. 68/2001 od 12. januara 2001. godine o primjeni članova 87 i 88 Ugovora EU na dodjelu državne pomoći za obuku¹⁸, koja se takođe odnosi i na pomorski transport.

Osim toga, mnoge šeme obuke koje prate pomorci, a koje podržava država, ne smatraju se državnom pomoći zato što su od opšteg karaktera (bilo da su stručne ili akademske). Takve šeme, dakle, ne podliježu obavezi prijavljivanja i ispitivanja od strane Komisije.

Međutim, ako se smatra da određena šema uključuje državnu pomoć, prijavljivanje je obavezno. Ovo može biti slučaj, na primjer, ako je određena šema posebno vezana za obuku na brodu, a korist od finansijske podrške države ima organizacija koja vrši obuku, kadet, pomorac ili brodovlasnik. Komisija zauzima pozitivan stav prema pomoći koja se na nediskriminatorskoj osnovi dodjeljuje za obuku koja se sprovodi na brodovima registrovanim u državi članici. Izuzetno, obuka na drugim brodovima može biti podržana kada je to opravdano objektivnim kriterijumima, kao što je nedostatak slobodnog prostora na brodovima registrovanim u državi članici.

Kada se finasijski doprinosi plaćaju za obuku na brodu, polaznik obuke, načelno, ne može biti aktivni član posade, već mora biti dodatni član posade. Ova odredba ima za cilj da se osigura da subvencije za neto plate ne mogu biti isplaćene pomorcima koji obavljaju redovne poslove posade.

Na sličan način, radi zaštite i razvoja pomorskih stručnosti u Zajednici i jačanja konkurentnosti pomorske industrije Zajednice, neophodni su dodatni detaljni napor u oblasti istraživanja i razvoju, sa fokusom na kvalitet, produktivnost, bezbjednost i zaštitu životne sredine. Za takve projekte, državna podrška može biti odobrena u granicama utvrđenim Ugovorom.

Pomoć usmjerena na unapređenje i ažuriranje vještina službenika Zajednice, može biti odobrena tokom čitave njihove karijere. Pomoć može obuhvatati doprinos troškovima obuke i/ili nadoknada za platu isplaćenu službeniku tokom trajanja obuke. Ovi šeme moraju, međutim, biti osmišljenje tako da se pomoć za obuku ne preusmjerava direktno ili indirektno u subvenciju za plate službenika.

Pomoć usmjerena na profesionalnu prekvalifikaciju ribara sa otvorenog mora, koji su spremni da rade kao pomorci, takođe može da bude odobrena.

8. POMOĆ ZA RESTRUKTURIRANJE

Iako se smjernice Zajednice o restrukturiranju i spašavanju preduzeća sa poteškoćama¹⁹ primjenjuju na sektor transporta samo u mjeri u kojoj se u obzir uzima specifična priroda sektora, Komisija će prilikom razmatranju pomoći za restrukturiranje pomorskih kompanija primijenjivati te smjernice ili bilo koji drugi instrument Zajednice koji ih zamjenjuje.

¹⁸ SL L 10, 13.1 2001, str. 20.

¹⁹ SL C 288, 9.10.1999, str. 2.

9. OBAVEZE I UGOVORI O OBAVLJANJU JAVNIH USLUGA

U oblasti pomorske kabotaže mogu biti nametnute obaveze obavljanja javnih usluga (OOJU) ili mogu biti zaključeni ugovori o obavljanju javnih usluga (UOJU) za usluge navedene u članu 4 Regulative (EEC) br. 3577/92. Za te usluge, OOJU i UOJU kao i njihova naknada, moraju ispunjavati uslove navedene u toj odredbi, kao i pravila i procedure Ugovora o EU koja uređuju državnu pomoć, u skladu sa tumačenjem Suda pravde.

Komisija prihvata da, kada je međunarodna transportna usluga neophodna da zadovolji neophodne potrebe javnog transporta, OOJU mogu biti nametnute ili UOJU mogu biti zaključeni, pod uslovom da svaka naknada bude u skladu sa gore pomenutim pravilima i procedurama iz Ugovora o EU.

Trajanje ugovora o obavljanju javnih usluga treba da bude ograničeno na razuman i ne predug period, obično period od šest godina, pošto ugovori na znatno duže periode mogu predstavljati rizik od stvaranja (privatnog) monopola.

10. POMOĆ ZA KRATKE POMORSKE LINIJE

Ne postoji pravna definicija "kratke pomorske linije". Međutim, Saopštenje Komisije o razvoju kratkih pomorskih linija u Evropi od 29. juna 1999. godine²⁰ sadrži radnu definiciju ovog pojma, koja se može razmijeti kao "prevoz tereta i putnika morem između luka koje se nalaze na geografskom prostoru Evrope ili između tih luka i luka koje se naćaze u neevropskim zemljama koje imaju obale na zatvorenom moru koje se granići sa Evropom"²¹. U ovom saopštenju Komisija je istakla znaćaj ove vrste transporta u promovisanju održive i bezbjedne mobilnosti, jaćanju kohezije unutar Zajednice i unapređenju efikasnosti transporta u okviru intermodalnog pristupa. Komisija, takoće, istiće da promovisanje kratkih pomorskih linija mora biti sprovedeno na svim nivoima, kako Zajednice, tako i na nacionalnom ili regionalnom nivou.

Pošto pomoć za kratke pomorske linije ima za cilj unaprećenje intermodalnog lanca i rasterećenje drumskih saobraćajnica u državama ćlanicama, definicija kratkih pomorskih linija kakva je data Saopštenjem iz 1999. godine, trebala bi, za potrebe ovog Saopštenja biti ogranićena na transport između luka koje se nalaze na teritoriji država ćlanica.

Komisija je uoćila da pokretanje usluga kratkih pomorskih linija moće biti praćeno znaćajnim finansijskim pooteškoćama koje države ćlanice ųele da ublaųe kako bi podstakle razvoj ovih usluga.

Kada se radi o takvim slućajevima, Komisija moće da odobri pomoć ove vrste, pod uslovom da je namijenjena brodovlasnicima u smislu ćlana 1 Regulative (EEC) br. 4055/86 u vezi sa brodovima koji plove pod zastavom jedne od država ćlanica. Pomoć ove vrste mora da bude prijavljena i da ispunjava sljedeće uslove:

- pomoć ne smije trajati duće od tri godine i njena svrha mora biti da finansira usluge broskog prevoza koji povezuje luke koje se nalaze na teritoriji država ćlanica,
- usluge moraju biti takve vrste da omogućavaju da se transport (prvenstveno tereta) koji se inaća obavlja kopnenim putem, obavlja u potpunosti ili djelimićno morem, bez preusmjeravanja pomorskog transporta na naćin koji je suprotan zajednićkom interesu,
- pomoć mora biti usmjerena na realizaciju detaljno definisanog projekta sa unaprijed utvrćenim uticajem na ųivotnu sredinu, koji se odnosi na novu liniju ili unaprećenje usluga na postojećoj liniji, uz

²⁰ Saopštenje Komisije Evropskom Parlamentu, Savjetu, Ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona, "Razvoj kratkih pomorskih linija u Evropi: dinamićna alternativa u održivom transportnom lancu — Drugi dvogodišnjí izvještaj", COM(1999) 317 final.

²¹ Saopštenje, str. 2.

moгуćnost učešća više brodovlasnika ako je to potrebno, pri čemu se po liniji može finansirati najviše jedan projekt, bez obnavljanja, produžetka ili ponavljanja istog projekta,

- svrha pomoći mora biti da pokrije, ili do 30% od operativnih troškova usluge koja je u pitanju²², ili da finansira nabavku opreme za pretovar, u cilju realizacije planirane usluge, do nivoa od 10 % vrijednosti takve investicije,
- pomoć za realizaciju projekta mora biti dodijeljena na osnovu transparentnih kriterijuma, primijenjenih na nediskriminatorski način prema brodovlasnicima u Zajednici. Pomoć se obično dodjeljuje za projekte koje su izabrali nadležni organi države članice kroz postupak raspisivanja tendera u skladu sa važećim pravilima Zajednice,
- usluga koja je predmet projekta mora biti takva da ostane komercijalno održiva nakon isteka perioda u kome je kvalifikovana za javno finansiranje,
- ovakva pomoć se ne smije kumulirati sa naknadama za obavljanje javne usluge (obaveze ili ugovori).

11. MAKSIMALNI IZNOS POMOĆI

Kao što je prethodno objašnjeno, određene države članice daju podršku svom pomorskom sektoru kroz poreske olakšice, dok druge države članice preferiraju direktna plaćanja — na primjer, kroz povraćaj poreza na dohodak pomoraca. S obzirom na trenutnu neusklađenost između poreskih sistema država članica, smatra se da oba pristupa treba da ostanu moguća. Naravno, ova dva pristupa, u nekim slučajevima, mogu biti i kombinovana. Međutim, takva kombinacija nosi rizik od kumulacije pomoći do nivoa koji bi bio neproporcionalna ciljevima od zajedničkog interesa Zajednice i može da dovede do utrke u subvencionisanju među državama članicama.

Smanjenje poreza i socijalnih doprinosa za pomorce na nulu, kao i smanjenje poreza na dobit za pomorske aktivnosti, kao što je opisano u tački 3.1 (pretposljednji odjeljak), predstavlja maksimalni nivo pomoći koji može biti dozvoljen. Da bi se izbjeglo narušavanje konkurencije, drugi sistemi pomoći ne smiju davati veće koristi od ovoga.

Štaviše, iako će svaka šema pomoći koju prijavi država članica biti pojedinačno ispitana, smatra se da ukupni iznos dodijeljene pomoći u skladu sa Poglavljima 3 do 6, ne bi trebalo da bude veći od ukupnog iznosa poreza i socijalnih doprinosa naplaćenih od pomorskih aktivnosti i pomoraca.

12. ZAVRŠNE NAPOMENE

Komisija će nastaviti da redovno i pažljivo prati tržišne uslove u sektoru pomorstva. Ukoliko se ti uslovi promijene, a time se smanji ili eliminiše potrebe za državnom pomoći, Komisija će pravovremeno preduzeti odgovarajuće mjere.

Svi novi predlozi za mjere koje se prijavljuju Komisiji moraju da sadrže kalendar koji pokazuje, za narednih šest godina, očekivane kvantitativne efekte za svaki cilj iz tačke 2.2. Takvi predlozi, posebno, treba da sadrže, očekivani makroekonomski prihod od odgovarajuće pomorske grupe, zajedno sa procjenom broja radnih mjesta koja će biti sačuvana ili otvorena.

Za sve šeme pomoći — bilo postojeće ili nove — koje spadaju u područje primjene ovog Saopštenja, države članice su obavezne da Komisiji dostave procjenu njihovih efekata tokom šeste godine njihove implementacije.

²² U slučaju finansiranja od strane Zajednice ili ispunjavanja uslova u okviru različitih šema pomoći, gornja granica od 30% primjenjuje se na ukupni iznos pomoći/finansijske podrške. Treba napomenuti da je intenzitet pomoći isti kao onaj što je predviđen za aktivnosti intermodalizma u okviru inicijative Zajednice preko šeme Marco Polo: vidi član 5 stav 2 Regulative (EC) br. 1382/2003 (SL L 196, 2.8.2003, str. 1).

Kada je pomoć odobrena i dodijeljena korisniku, u okviru izuzeća od pravila o vezi sa zastavom neke od država članica, navedenog u tački 3.1, predmetna država članica mora izvještavati Komisiju svake tri godine, počev od datuma dodjele pomoći. U svom izvještaju, države članice moraju kvantifikovati ostvarene efekte i uporediti rezultate sa očekivanim efektima. Obaveze izvještavanja utvrđene ovim Saopštenjem stupaju na snagu danom njegovog objavljivanja.

Takođe, ukoliko se pokaže kao neophodno, npr. nakon opravdane žalbe, predmetna država članica mora Komisiji dostaviti dokaze da je pomoć dodijeljena odgovarajućem korisniku u okviru odobrene šeme ograničena na strogo definisane parametre i da je proizvela očekivane efekte.

13. ODGOVARAJUĆE MJERE

Ove Smjernice će se primjenjivati od datuma njihovog objavljivanja u *Službenom listu Evropske unije*. U skladu sa članom 88 stav 1 Ugovora, Komisija predlaže da države članice izmijene svoje postojeće šeme državne pomoći koje su obuhvaćene ovim smjernicama, tako da budu usklađene sa njima najkasnije do 30. juna 2005. godine. Države članice se pozivaju da u pismenom obliku potvrde prihvatanje ovog predloga za odgovarajuće mjere najkasnije do 30. juna 2004. godine.

Ako država članica ne potvrdi svoje prihvatanje u pisanom obliku do navedenog datuma, Komisija će primijeniti član 19 stav 2 Regulative (EC) br. 659/1999 i, ako to bude nophodno, pokrenuti postupak na koji se ta odredba odnosi.

Ove Smjernice će biti revidirane u roku od sedam godina od datuma njihove primjene.

PRILOG

DEFINICIJA REGISTARA DŽAVA ČLANICA

Pojam "Registri država članica" podrazumijeva registre uređene po zakonima država članica, koje primjenjuju na svojim teritorijama koje čine dio Evropske Zajednice.

1. Svi prvi registri država članica su registri država članica.
 2. Pored toga, registri koji se nalaze u državama članicama i na koje se primjenjuje njihovo pravo su registri država članica ako se nalaze na teritorijama na kojima se primjenjuje Ugovor i ako se na njih primjenjuje pravo teritorija na kojima se primjenjuje Ugovor. U trenutku donošenja ovih Smjernica smatralo se, na primjer, da pod tu kategoriju potpadaju sljedeći registri:
 - Danski međunarodni registar brodova,
 - Njemački međunarodni registar brodova,
 - Italijanski međunarodni registar brodova,
 - Međunarodni registar brodova Madere,
 - Registar Kanarskih ostrva.
 3. Drugi registri se na smatraju registrima država članica, čak i ukoliko u praksi služe kao alternativa za brodovlasnike sa sjedištem u državama članicama. To je zato što se ti registri nalaze na teritorijama koje podliježu zakonima teritorija na kojima se Ugovor, u cjelini ili u značajnom dijelu, ne primjenjuje. Otuda, sljedeći registri ne spadaju u registre država članica:
 - Kergelenski registar (na ovoj teritorije se ne primjenjuje Ugovor),
 - Registar Holandskih Antila (ova teritorija je pridružena Zajednici; i samo se Dio IV Ugovora primjenjuje na nju; ova teritorija ima sopstveni poreski režim),
 - registri:
 - Ostrva Men (samo specifični djelovi Ugovora primjenjuju se na Ostrvo — vidi član 299 stav 6 tačka (c) Ugovora; Parlament Ostrva Men ima isključivo pravo da donosi propise o poreskim pitanjima),
 - Bermudskih i Kajmanskih ostrva (ona su dio teritorije pridružene Zajednici, i samo se Dio IV Ugovora primjenjuje na njih; ona uživaju poresku autonomiju).
 4. U slučaju Gibraltara, Ugovor se primjenjuje u potpunosti i Gibraltarski registar se u smislu ovih Smjernica smatra registrom država članica.
-

Saopštenje Komisije o pružanju smjernica za državnu pomoć u skladu sa finansiranjem Zajednice za pokretanja autoputeva mora

(Tekst od značaja za EEP)

(2008/C 317/08)

UVOD

1. Bijela knjiga „Evropska saobraćajna politika za 2010: vrijeme za odluku“ od 2001. godine¹ uvodi koncept „autoput mora“ kao visokokvalitetnu uslugu prevoza zasnovanu na pomorskom saobraćaju na kratkoj razdaljini (short sea shipping). Autoputevi mora se sastoje od infrastrukture, objekata i usluga koje se prostiru na najmanje dvije države članice. Autoputevi mora imaju za cilj da premjeste značajan udio prevoza tereta sa drumova na more. Njihovo uspješno sprovođenje će pomoći postizanju dva glavna cilja Evropske saobraćajne politike, odnosno smanjenju zagušenja na putevima i smanjenom uticaju prevoza tereta na životnu sredinu. Srednjoročni pregled Bijele knjige² ukazuje na sve veći problem zagušenja na putevima, koje košta Zajednicu 1% BDP-a, i na prijetnju emisije gasova sa efektom staklene bašte porijeklom iz saobraćaja u odnosu na Kjoto (Kyoto) ciljeve i potvrđuje važnost autoputeva mora.

DODATNA DRŽAVNA POMOĆ ZA PROJEKTE MARKO POLO II „AUTOPUTEVI MORA“

2. Poglavlje 10 Smjernica Zajednice o državnoj pomoći za pomorski saobraćaj³ dozvoljava, pod određenim uslovima, „start-up“ pomoć za nove ili unapređenje usluga pomorskog saobraćaja na kratkoj razdaljini.
3. Drugi „Marko Polo“ program (u daljem tekstu: „Marko Polo II“) uspostavljen Regulativom (EZ) br. 1692/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. oktobra 2006. o uspostavljanju drugog programa „Marko Polo“ za dodjelu finansijske pomoći Zajednice za poboljšanje ekoloških performansi sistema prevoza tereta (Marko Polo II) i stavljanje van snage Regulative (EZ) br. 1382/2003⁴ jedan je od dva finansijska instrumenta Zajednice koji direktno i eksplicitno podržavaju autoputeve mora, kao jedna od pet akcija koje se podržavaju u cilju izbjegavanja saobraćaja i preusmjeravanja saobraćaja sa puta. Marko Polo II pruža podršku uglavnom uslugama koje su dijelom autoputeva mora. Ta podrška se pripisuje putem godišnjih poziva za podnošenje predloga (ponuda) usmjerenih na industrijske aktere. Alocirana finansijska podrška je ograničena grantovima dostupnim po programu Marko Polo. Finansiranje za autoputeve mora se takođe može obezbijediti kroz Regionalnu politiku.
4. U skladu sa članom 5 stavu 1 tačka 5 Regulative (EZ) br. 1692/2006, u okviru programa Marko Polo II „Akcije autoputeva mora“ se, pod određenim uslovima, kvalifikuju za finansijsku pomoć Zajednice s

¹ COM(2001) 370.

² COM(2006) 314 konačna: Saopštenje Komisije Savjetu i Evropskom parlamentu „Neka se Evropa kreće – Održiva mobilnost za naš kontinent – Srednjoročni pregled Bijele knjige o saobraćaju 2001Evropske komisije“.

³ Saopštenje Komisije C(2004) 43 (SL C 13, 17.1. 2004. Str. 3).

⁴ SL L 328, 24.11.2006. str. 1.

maksimalnim intenzitetom od 35 % ukupne cijene za uspostavljanje i pružanje usluge prevoza i maksimalnim trajanjem od 60 mjeseci, kako je utvrđeno Dodatkom I, tačkama 1(a) i 2(a) kolone B.

5. Član 7 Regulative (EZ) br. 1692/2006 glasi: finansijska pomoć Zajednice za akcije pokrivene Programom ne sprječava da se tim akcijama dodijeli državna pomoć na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou, ukoliko je ta pomoć usklađena sa odredbama utvrđenim Ugovorom i u okviru kumulativnih granica određenim za svaku vrstu akcije navedenu u Prilogu I.
6. Prema članu 7 Regulative (EZ) br. 1692/2006, dakle, organi vlasti država članica mogu dopuniti finansiranje Zajednice alociranjem sopstvenih finansijskih sredstava projektima izabranim u skladu sa kriterijumima i procedurama propisanim tom Regulativom, u okviru gornjih granica navedenih u Regulativi. Cilj člana 7 Regulative (EZ) br. 1692/2006 je da omogući preduzećima zainteresovanim za projekat da računaju na prethodno utvrđeni iznos javnog finansiranja nezavisno od njegovog porijekla. Zapravo, može biti slučaj da finansijska sredstva Zajednice alocirana Regulativom (EZ) br. 1692/2006 nisu dovoljna da obezbijede svim izabranim projektima maksimalnu moguću podršku. U stvari, ukoliko je u datoj godini predstavljen veliki broj projekata, nekim projektima se može dodijeliti ograničeni iznosi finansiranja Zajednice. Dok bi činjenica o postojanju velikog broja izabranih projekata bila znak uspjeha Marko Polo-a II, ovaj uspjeh bi bio ugrožen ukoliko bi uključena preduzeća povukla prijavu ili bila obeshrabrena po pitanju buduće predaje zbog nedostatka javnog finansiranja neophodnog za započinjanje relevantnih usluga. Štaviše, određivanje prethodno utvrđenog iznosa javnog finansiranja na koji se može osloniti je od ključnog značaja za potencijalne ponuđače.
7. U tom kontekstu, Komisija je primijetila da među zainteresovanim stranama i organima vlasti država članica postoje sumnje po pitanju mogućnosti da ovi drugi dodijele komplementarnu državnu pomoć projektima Marko Polo II koji idu dalje (iznad) od onoga što je dozvoljeno za pomorski saobraćaj na kratkoj razdaljini Poglavljem 10 Smjernica Zajednice o državnoj pomoći pomorskom saobraćaju. Zapravo, uslovi za sticanje prava na programe u okviru Smjernica o državnoj pomoći pomorskom saobraćaju su blago drugačiji od onih iz Marko Polo-a II. Smjernice predviđaju maksimalni intenzitet od 30 % operativnih troškova (35 % ukupnih troškova u Marko Polo II) i maksimalno trajanje od tri godine (u poređenju sa pet godina u okviru Marko Polo II). Takve razlike su vjerovatno zbunjivale potencijalne ponuđače za akcije autoputeva mora.
8. Iz gore navedenih razloga, Komisija smatra da bi maksimalno trajanje i intenzitet državne pomoći i finansiranja Zajednice za projekte koji su izabrani u skladu sa Regulativom trebalo da budu isti. Stoga, na osnovu člana 87 stava 3 tačke c Ugovora, u odsustvu finansiranja Zajednice, ili u mjeri u kojoj nije pokriveno finansiranjem Zajednice, Komisija će odobriti državnu pomoć za započinjanje (strat-up) projekata Marko Polo II „Autoputevi mora“ sa maksimalnim intenzitetom od 35 % operativnih troškova i maksimalnim trajanjem od pet godina⁵. Isto će se odnositi na projekte izabrane pod Marko Polo II ali za koje je finansiranje konačno obezbijeđeno kroz Evropski regionalni razvojni fond (ERDF)⁶ ili Kohezioni fond⁷.

⁵ Treba obratiti pažnju da je odredba sadržana u Dodatku I(2)(b) Regulative Marko Polo II (o granicama finansiranja zasnovanim na teretu koji se prebacuje sa puta) odnosi na finansiranje Zajednice ali ne na komplementarnu državnu pomoć koja se tretira u ovom saopštenju.

⁶ Regulativa (EZ) br. 1080/2006 od 5. jula 2006. (SL L 210, 31.7.2006. str. 1).

⁷ Regulativa (EZ) br. 1080/2006 od 11.7.2006. str. 79).

9. Pomoć za pokretanje poslovanja kad su u pitanju operativni troškovi ne može prelaziti gore pomenuti period trajanja i intenzitet, nezavisno od izvora finansiranja. Pomoć ne može biti kumulirana sa naknadom javne usluge. Komisija takođe podsjeća da isti troškovi koji ispunjavaju kriterijume ne mogu imati koristi od dva finansijska instrumenta Zajednice.
10. Države članice će morati da obavijeste Komisiju o državnoj pomoći koju namjeravaju dodijeliti na osnovu postojećeg saopštenja projektima odabranim na osnovu Regulative (EZ) br. 1692/2006.

KOMPLEMENTARNA DRŽAVNA POMOĆ ZA TEN-T PROJEKTE „AUTOPUTEVI MORA“

11. Član 12 stav a Odluke br. 1692/96/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. jula 1996. o smjernicama Zajednice za razvoj trans-evropske saobraćajne mreže⁸ predviđa uspostavljanje „Autoputeva mora“ koncentrišući tokove tereta na morske logističke rute (puteve) na takav način da unaprijedi postojeće morske veze ili uspostavi nove održive redovne i česte morske veze za prevoz dobara između država članica kako bi se smanjila zakrčenja i/ili poboljšao pristup perifernim i ostrvskim regionima i državi. Trans-evropska mreža autoputeva mora se mora sastojati od objekata i infrastrukture koji obuhvataju barem dvije luke u dvjema različitim državama članicama.
12. Smjernice Zajednice za razvoj trans evropske saobraćajne mreže tiču se podrške Zajednice razvoju infrastrukture, uključujući i slučaj autoputeva mora. Međutim, druga alineja člana 12 stav a tačka (5) Odluke br. 1692/96/EZ, uključuje mogućnost davanja podrške od strane Zajednice za pomoć za osnivanje projekta, ne dovodeći u pitanje članove 87 i 88 Ugovora. Ova podrška može biti dodijeljena u mjeri za koju se procijeni da je neophodna za finansijsku održivost projekta. Zapravo, može se desiti slučaj da predloženi konzorcijum luka pretrpi gubitke pri uspostavljanju (start-up) u okviru perioda pokretanja usluga autoputeva mora.
13. Podrška za pokretanje poslovanja (start-up) na osnovu Smjernica Zajednice za razvoj trans-evropske saobraćajne mreže je ograničena na „propisno opravdane kapitalne troškove“, koji se shvataju kao podrška investiciji. Ovo može uključiti amortizaciju brodova dodijeljenih usluzi⁹. U skladu sa Smjernicama Zajednice za razvoj trans-evropske saobraćajne mreže, podrška za pokretanje poslovanja (start-up) je ograničena na dvije godine sa maksimalnim intenzitetom od 30 %.
14. U okviru TEN-T projekata, države članice mogu obezbijediti finansijska sredstva u mjeri u kojoj finansijska sredstva Zajednice nisu dostupna. U slučaju start-up pomoći špediterskim uslugama drugi stav člana 12a(5) Odluke br. 1692/96/EZ predstavlja osnov za pravila državne pomoći sadržana u Ugovoru. Međutim, druga alineja člana 12, stav a, tačka 5 Odluke br. 1692/96/EZ poziva se na odredbe Ugovora o državnoj pomoći. Stoga, države članice mogu obezbijediti državnu pomoć u mjeri u kojoj finansiranje Zajednice nije dostupno, ali pritom moraju poštovati pravila o državnoj pomoći. S obzirom na to da su po pitanju pomoći pomorskom saobraćaju na kratkoj razdaljini smjernice o primjeni pravila državne pomoći date u Poglavlju 10 Smjernica o državnoj pomoći pomorskom saobraćaju, posljednje pomenuto se odnosi na komplementarnu državnu pomoć. Smjernice Zajednice o državnoj pomoći pomorskom saobraćaju, međutim, dozvoljavaju pomoć investiciji sa maksimalnim intenzitetom od 10 % tokom tri godine. Kao rezultat toga, ukoliko je projekat autoputa mora izabran

⁸ SL L 228, 9.9.1996. str. 1.

⁹ Vademecum od 28. februara 2005. izdat zajedno sa pozivom za podnošenje ponuda za TEN-T 2005; stav 4.3 (Start-up pomoć koja se odnosi na kapitalne troškove)

kao TEN-T projekat, ali mu nije dodijeljena maksimalna podrška Zajednice investiciji, npr. 30 % tokom dvije godine, može se desiti da javna podrška ne dostigne maksimalni mogući iznos, ako nacionalna državna pomoć ne može ići preko 10% u tri godine odobrenih Smjernicama Zajednice o državnoj pomoći pomorskom saobraćaju. Nadalje, razlika u maksimalnom trajanju ove dvije šeme (dvije godine po Odluci br. 1692/96/EZ i tri godine po Smjernicama Zajednice o državnoj pomoći pomorskom saobraćaju) može izazivati nesigurnosti i zabunu. Zarad jasnoće i u cilju omogućavanja prethodno utvrđene javne podrške preduzećima koja učestvuju u projektu autoputevi mora TEN-T, maksimalni intenzitet i trajanje komplementarne državne pomoći koju dodjeljuju države članice treba da budu isti kao maksimalni intenzitet i trajanje finansiranja Zajednice.

15. Iz gore navedenih razloga, na osnovu člana 87 stav 3 tačka (c) Ugovora, u odsustvu finansiranja Zajednice start-up pomoći za dio koji nije pokriven finansiranjem Zajednice, Komisija će odobriti državnu pomoć investiciji sa maksimalnim intenzitetom od 30% i maksimalnim trajanjem od dvije godine projektima koji odgovaraju članu 12a Odluke 1692/96/EZ i koji su izabrani u skladu sa procedurom propisanom Regulativom (EZ) br. 680/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. juna 2007. godine koja propisuje opšta pravila za dodjeljivanje finansijske pomoći Zajednice u oblasti trans-evropskih saobraćajnih i energetske mreže¹⁰. Isto će se primjenjivati gdje države članice odluče da finansiraju projekat kroz Evropski fond za regionalni razvoj ili Kohezioni fond.
16. Start-up pomoć investicijama ne može prelaziti trajanje i intenzitet iz ove tačke, nezavisno od izvora finansiranja. Ne može se kumulirati uz naknadu javne usluge. Takođe za ovaj slučaj, Komisija podsjeća da isti troškovi koji ispunjavaju kriterijume ne mogu koristiti dva finansijska instrumenta Zajednice.
17. Države članice će morati da obavijeste Komisiju o državnoj pomoći koju namjeravaju da dodijele na osnovu ovog saopštenja projektima odabranim po Regulativi (EZ) br. 680/2007.

PRIMJENA

18. Komisija će primjenjivati smjernice date u ovom saopštenju od prvog dana nakon njenog objavljivanja u Službenom listu.

¹⁰ SL L 162, 22.6.2007., str. 1

**Saopštenje Komisije kojim se daje uputstvo u vezi sa primjenom pravila državne pomoći kompanijama
za upravljanje brodovima**

(Tekst od značaja za EEP)

(2009/C 132/06)

1. PODRUČJE PRIMJENE

Ovo Saopštenje se odnosi na prihvatljivost posade i tehničkih rukovodilaca brodova za smanjenje poreza na dobit ili primjene tonažnog poreza po članu 3.1 Saopštenja Komisije C (2004) 43 - Smjernice Komisije o državnoj pomoći pomorskom saobraćaju¹ ("Smjernice"). Ono se ne bavi državnom pomoći komercijalnim menadžerima brodova. Ovo Saopštenje se odnosi na posadu i tehničko upravljanje, bez obzira na to da li se pojedinačno ili zajedno obezbjeđuju istom brodu.

2. UVOD

2.1. Širi kontekst

Smjernice predviđaju mogućnost da se kompanije za upravljanje brodovima kvalifikuju za tonažni porez ili druge poreske aranžmane za brodske kompanije (poglavlje 3.1). Međutim, prihvatljivost se ograničava na zajedničko pružanje tehničkog upravljanja i upravljanja posadom na jednom te istom brodu ("puno upravljanje"), dok te aktivnosti ne ispunjavaju uslove za olakšice tonažnog poreza ili druge poreske aranžmane kada se pružaju pojedinačno.

Smjernice propisuju da će Komisija ispitati efekte Smjernica o upravljanju brodovima nakon tri godine². Ovo Saopštenje izlaže rezultate te skorije procjene i izvlači zaključke o prihvatljivosti kompanije za upravljanje brodovima za državnu pomoć.

2.2. Upravljanje brodovima

Kompanije za upravljanje brodovima su subjekti koji pružaju različite usluge brodovlasnicima, kao što su tehnički pregledi, regrutovanje i obuka posade, upravljanje posadom, i rukovođenje plovilom. Postoje tri glavne kategorije usluga upravljanja brodovima: upravljanje posadom, tehničko upravljanje i komercijalno upravljanje.

Upravljanje posadom, posebno, podrazumijeva bavljenje svim pitanjima koja se odnose na posadu, kao što su izbor i angažovanje odgovarajuće kvalifikovanih moreplovaca, izrada platnih spiskova, obezbjeđivanje primjerenog stepena popunjenosti posadom brodova, provjera kvalifikacija pomoraca, obezbjeđivanje osiguranja od nesreća i invaliditeta za pomorce, obezbjeđivanje putnih aranžmana i viza, obrada zahtjeva za nadoknadu troškova zdravstvene zaštite, ocjenu radnih rezultata pomoraca i, u nekim

¹ Sl. L. C 13, od 17.1.2004, str. 3

² Vidjeti fusnotu 3 na str. 7 Sl. L. C 13, od 17.1.2004.

slučajevima, obučavanje istih. Upravljanje posadom predstavlja daleko najveći dio u industriji menadžmenta brodova širom svijeta

Tehničko upravljanje podrazumijeva obezbjeđivanje sposobnosti plovila za plovidbu i da u potpunosti odgovara tehničkim, sigurnosnim i bezbjednosnim zahtjevima. Tehnički direktor je posebno odgovoran za donošenje odluka o popravci i održavanju broda. Tehnički menadžment predstavlja značajan dio industrije upravljanja brodovima, mada mnogo manji od ekipaže.

Komercijalni menadžment sastoji se u promovisanju i obezbjeđivanju prodaje kapaciteta broda putem čartera brodova, bukiranje rezervacija za teret ili putnike, obezbjeđivanje marketinga i imenovanje agenata. Poslovno upravljanje predstavlja veoma mali dio upravljanja u industriji upravljanja brodovima. Do danas Komisija nema na raspolaganju potpunih informacija o komercijalnom upravljanju. Poslovno upravljanje stoga nije obuhvaćeno u ovom Saopštenju.

Kao i svaka aktivnost u pomorskom saobraćaju, upravljanje brodom po svojoj prirodi ima globalni karakter. U nedostatku međunarodnih propisa koji regulišu upravljanje brodom od strane trećih lica, standardi u ovoj oblasti uređuju se u okviru privatno-pravnih ugovora³.

U Zajednici, upravljanje brodovima uglavnom se odvija na Kipru. Postoje, međutim, kompanije za upravljanje brodovima i u Velikoj Britaniji, Njemačkoj, Danskoj, Belgiji i Holandiji. Izvan Zajednice, kompanije za upravljanje brodovima su uglavnom osnovane u Hong Kongu, Singapuru, Indiji, Ujedinjenim Arapskim Emiratima i SAD.

2.3. Pregled uslova prihvatljivosti za poreske olakšice za kompanije za upravljanje brodovima

Od objavljivanja Smjernica u januaru 2004. godine, nekoliko zemalja sa pomorskom tradicijom su pristupile Zajednici, među njima je i Kipar, na kojem je najveća koncentracija kompanija za upravljanje brodovima u svijetu.

Nakon pristupanja Kipra, koji je uložio napor da ispoštuje Smjernice, i podnošenja studije koju je, na zahtjev ove države članice, izradio jedan konzorcijum⁴, sada postoji potpunija slika ove djelatnosti i njene evolucije. Naročito je postalo jasnije na koji način je povezano tehničko upravljanje i upravljanje posadom s jedne strane, i brodarstvo s druge strane, kao i da upravljanje posadom, odnosno tehnički menadžment, može da doprinese ostvarivanju ciljeva datih u Smjernicama.

3. PROCJENA PRIHVATLJIVOSTI KOMPANIJA ZA UPRAVLJANJE BRODOVIMA

Za razliku od drugih usluga u pomorskom saobraćaju, upravljanje brodom je standardna osnovna djelatnost pomorskih prevoznika, koja se obično obezbjeđuje u samom preduzeću. Upravljanje brodom je jedna od uobičajenih aktivnosti jednog brodarka. Danas se, međutim, ova aktivnost u nekim slučajevima izmješta i prepušta kompanijama za upravljanje brodovima. Zbog ove povezanosti upravljanja brodom i brodarstva, treća lica – kompanije za upravljanje brodom su profesionalni operateri koji imaju isti

³ Kao primjer navedenog je standardni 'BIMCO's ugovor u upravljanju brodom SHIPMAN 98', kojim se često reguliše odnos između kompanije za upravljanje brodom i vlasnika broda

⁴ Studija o upravljanju brodovima na Kipru i u Evropskoj uniji (Study on Ship Management in Cyprus and in the European Union) od 31. maja 2008. god., izrađena za vladu Kipra od strane konzorcijuma pod vođstvom Bečkog fakulteta za ekonomiju i poslovnu administraciju.

profesionalni background– mada sa različitim specijalizacijama - kao i brodovlasnici, i djeluju u istom poslovnom okruženju. Brodovlasnici su jedini klijenti kompanija za upravljanje brodovima.

U ovom kontekstu Komisija smatra da izmještanje (outsourcing) upravljanja brodom ne treba finansijski kažnjavati u odnosu na upravljanje brodom u okviru preduzeća, pod uslovom da kompanije za rukovođenje brodom ispunjavaju iste uslove koji važe i za brodovlasnike, kao i da će pružanje pomoći navedenim kompanijama doprinijeti postizanju ciljeva datih u Smjernicama na isti način kao i pružanje pomoći brodovlasnicima.

Komisija posebno smatra da kompanije za upravljanje brodovima, upravo zbog njihove specijalizacije i prirode njihove osnovne delatnosti, mogu značajno doprinijeti postizanju ciljeva Smjernica, a posebno postizanju “efikasnog, bezbjednog i ekološkog pomorskog prevoza” i postizanju “konsolidacije pomorskog klastera osnovanog u državama članicama”⁵.

4. PROŠIRENJE MOGUĆNOSTI DOBIJANJA DRŽAVNE POMOĆI NA KOMPANIJE ZA UPRAVLJANJE BRODOVIMA

Na osnovu onoga što je izloženo u Odeljku 3 gore, Komisija će odobriti, na osnovu člana 87(3)(c) Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, poreske olakšice kompanijama za upravljanje brodovima, navedenim u članu 3.1 Smjernica, u odnosu na – zajedničke ili zasebne - usluge upravljanja posadom i tehničko upravljanje brodova, pod uslovom da su ispunjeni uslovi navedeni u članu 5 i 6 ovog Saopštenja.

5. USLOVI PRIHVATLJIVOSTI ZA OLAKŠICE ZA TEHNIČKO UPRAVLJANJE I UPRAVLJANJE POSADOM

Da bi se kvalifikovale za državnu pomoć, u skladu sa Odjeljkom 3.1. Smjernica, kompanije za upravljanje brodom treba da dokažu jasnu povezanost sa Zajednicom i njenom privredom. Pored toga, one treba da doprinese ostvarenju ciljeva izloženih u Smjernicama, kao što su utvrđeni u Odjeljku 2.2 Smjernica. Kompanije koje se bave tehničkim upravljanjem i upravljanjem posadama prihvatljive su za dodjelu državne pomoći, pod uslovom da brodovi kojima one upravljaju ispunjavaju sve uslove navedene u Odjeljcima 5.1 do 5.4 ovih Smjernica. Djelatnost koja se smatra prihvatljivom mora biti vršena u potpunosti sa teritorije Zajednice.

5.1. Doprinos privredi i zapošljavanju unutar Zajednice

Ekonomska veza sa Zajednicom se dokazuje i činjenicom da se rukovođenje brodom vrši sa teritorije jedne ili više država članica i da su na poslovima koji se vrše na kopnu ili na brodu zaposleni uglavnom državljani Zajednice.

5.2. Ekonomska veza između upravljanih brodova i Zajednice

Kompanijama za upravljanje brodovima može biti odobrena državna pomoć za brodove kojima se upravlja u potpunosti sa teritorije Zajednice, bez obzira da li se upravljanje obezbjeđuje u okviru sopstvenog preduzeća ili je djelimično ili u potpunosti povjereno jednoj ili više kompanija za upravljanje brodovima.

Međutim, pošto kompanije za upravljanje brodovima nemaju punu kontrolu nad svojim klijentima, gore pomenuti uslov smatra se ispunjenim ako se sa najmanje dvije trećine tonaže upravljanih brodova upravlja

⁵ Odjeljak 2.2.

sa teritorije Zajednice. Količina tonaže preko navedenog procenta, kojom se ne upravlja u potpunosti sa teritorije Zajednice, nije prihvatljiva za odobravanje državne pomoći⁶

5.3. Saglasnost sa međunarodnim i evropskim standardima

Kompanije za upravljanje brodovima imaju pravo na dodjelu pomoći, ako svi brodovi i posade kojima upravljaju ispunjavaju međunarodne standarde i u skladu su sa pravnim propisima Zajednice, posebno u pogledu bezbjednosti, sigurnosti, obuke i sertifikacije pomoraca, zaštite životne sredine i uslovima rada na brodu.

5.4. Propisano učešće zastava (povezanost sa zastavom)

Uslov učešća zastava, propisan u osmom stavu Odjeljka 3.1 ovih Smjernica, važi i za kompanije za upravljanje brodovima. Učešće zastava Zajednice, koje treba smatrati kao referentnu vrijednost, je učešće istih na dan objavljivanja ovog saopštenja u *Službenom listu Evropske unije*. Za nove kompanije referentna vrijednost se ima obračunavati godinu dana od datuma kada su započele djelatnost.

6. DODATNI ZAHTJEVI ZA RUKOVODIOCE POSADE

6.1. Obuka pomoraca

Kompanije koje se bave upravljanjem posadom imaju pravo na državnu pomoć, ukoliko su svi pomorci koji rade na brodu kojim upravljaju obrazovani, obučeni i imaju sertifikat o osposobljenosti u skladu sa odredbama Konvencije svjetske pomorske organizacije o standardima za obuku, sertifikaciju i dežurstvo za pomorce, 1978, sa izmjenama i dopunama (STCW), i ukoliko su uspješno završili obuku za ličnu bezbjednost na brodu. Pored toga, rukovodioci posade su prihvatljive ukoliko ispunjavaju uslove STCW i zakonske uslove Zajednice u pogledu odgovornosti kompanija.

6.2. Socijalni uslovi

Da bi se kvalifikovali za dodjelu državne pomoći, kompanije zadužene za upravljanje posadom moraju osigurati da na svim brodovima kojima one upravljaju poslodavac se u potpunosti pridržava odredbi Konvencije Međunarodne organizacije rada o radu pomoraca iz 2006. godine, ("MLC")⁷, bilo da je to brodovlasnik ili kompanija za upravljanje brodom. Kompanije za upravljanje brodom moraju posebno osigurati da se odredbe Konvencije o radu pomoraca koje se odnose na ugovor o zaposlenju moreplovca⁸, odštetu u slučaju gubitka ili potonuća broda⁹, zdravstvenu zaštitu¹⁰ odgovornosti brodovlasnika uključujući isplatu plata u slučaju nesreće ili bolesti¹¹, i repatrijaciju¹² pravilno primjenjuju.

⁶ Iako činjenica nepoštovanja pravila 2/3 ne utiče na prihvatljivost kompanije za upravljanje brodovima kao takve.

⁷ Treba napomenuti da su Evropski socijalni partneri usvojili sporazum sa bitnim odredbama Konvencije o radu pomoraca iz 2006. koji je integrisan u pravo Zajednice Direktivom Savjeta 2009/13/EC od 16. februara 2009, kojom se implementira Sporazum zaključen od strane Asocijacija brodovlasnika Evropske zajednice (ECSA) i Evropske federacije transportnih radnika (ETF) o Konvenciji o radu moreplovaca iz 2006. god. i kojom se mijenja Direktiva 1999/63/EC (Sl. L. 124, od 20.5.2009, str. 30).

⁸ Pravilo 2.1 i Standard A2.1 (Ugovori o zaposlenju moreplovaca) Naslov 2 MLC.

⁹ Ibid. Pravilo 2.6 i Standard A2.6 (Odšteta moreplovcima za gubitak ili potonuća broda) Naslov 2.

¹⁰ Ibid. Pravilo 4.1 i Standard A4.1 (Zdravstvena zaštita na brodu i na kopnu, odgovornost brodovlasnika); Pravilo 4.3 i Standard A4.3 (Zaštita zdravlja i sigurnosti i sprečavanje nesreća na random mjestu); Pravilo 4.4 (Pristup socijalnoj zaštiti na kopnu) Naslov 4.

¹¹ Ibid. Pravilo 4.2 i Standard A4.2 (Odgovornost brodovlasnika) Naslov 4.

¹² Ibid. Pravilo 2.5 i Standard A2.5 (Repatrijacija) Naslov 2.

Kompanije zadužene za upravljanje posadom takođe moraju da obezbijede potpuno poštovanje međunarodnih standarda u vezi sa radnim vremenom i vremenom odmora predviđenim Konvencijom o radu pomoraca.

Konačno, da bi se kvalifikovale za pomoć, kompanije za upravljanje brodovima takođe moraju da obezbijede finansijsku sigurnost, kako bi osigurale naknadu u slučaju smrti ili dugoročnog invaliditeta pomoraca usljed povrede na radu, bolesti ili hazarda.

7. OBRAČUN POREZA

I u slučaju kompanija za upravljanje brodovima, Komisija će primjenjivati načelo sadržan u Smjernicama, prema kojem, kako bi se izbegli poremećaji na tržištu, odobravati samo šeme koje će, za istu djelatnost ili istu tonažu u svim državama članicama, voditi jednakom poreskom opterećenju. To znači da se neće odobravati potpuno oslobađanje od poreza ili ekvivalentne šeme¹³.

Naravno, poreska osnovica za kompanije za upravljanje brodovima i za brodovlasnike ne može biti ista, jer promet kompanije za upravljanje brodovima u odnosu na određeni brod je mnogo niži nego promet brodovlasnika. U skladu sa studijom navedenom u Odjeljku 2.3, kao i ranije primljenim obavještenjima, poreska osnovica primjenjiva na kompanije za upravljanje brodovima treba da bude oko 25% (u smislu tonaže ili nominalne dobiti) poreske osnovice koja bi važila za brodovlasnika za isti brod ili tonažu. Komisija, stoga, zahtijeva da se primjenjuje procenat ne manji od 25% prilikom određivanja poreskih olakšica za tonažu u korist kompanija za upravljanje brodovima¹⁴.

Ukoliko kompanija za upravljanje brodovima vrši i druge djelatnosti, koje nijesu prihvatljive za dodjelu državne pomoći u skladu sa ovim saopštenjem, neophodno je vođenje posebnih knjiga za te djelatnosti.

Ukoliko kompanije za upravljanje brodovima dio svojih djelatnosti podugovaraju prema trećim licima, poslednje nemaju pravo na dodjelu državne pomoći.

8. PRIMJENA I REVIZIJA

Komisija će primjenjivati smjernice sadržane u ovom Saopštenju od dana nakon njenog objavljivanja u *Službenom listu Evropske unije*.

Državna pomoć kompanijama za upravljanje brodovima će biti obuhvaćena opštom revizijom Smjernica, kao što je predviđeno u Odjeljku 13 istih.

¹³ Komisija koristi ovu priliku da u okviru ovog saopštenja naglasi da mehanizam korišćen za obračun poreza koji treba da plate i kompanije za upravljanje brodovima i brodovlasnici je irelevantan kao takav; posebno je nebitno da li se primjenjuje sistem zasnovan na potencijalnoj profitnoj stopi ili ne.

¹⁴ Brodovlasnik, ukoliko je prihvatljiv, ostaje odgovoran za sav tonažni porez.

SAOPŠTENJE KOMISIJE

Smjernice za državnu pomoć aerodromima i avio prevoznicima

(2014/C 99/03)

1. UVOD: POLITIKA DRŽAVNE POMOĆI U SEKTORU VAZDUHOPLOVSTVA

1. Povezivanjem ljudi i regiona, vazdušni saobraćaj igra ključnu ulogu u integraciji i konkurentnosti Evropske unije, kao i njenoj interakciji sa svijetom. Vazdušni saobraćaj značajno doprinosi privredi Unije sa više od 15 miliona godišnjih komercijalnih kretanja, 822 miliona prevezlih putnika u okviru Unije u 2011. godini, 150 čarter letova, mrežom od preko 460 aerodroma i 60 pružaoca usluga vazdušne plovidbe¹. Prednost Unije je u njenom položaju kao globalno vazduhoplovno čvorište, sa avio-prevoznicima i aerodromima koji sami svake godine doprinose sa 140 hiljada miliona eura više nego bruto domaći proizvod Unije. Sektor vazduhoplovstva zapošljava oko 2,3 miliona ljudi u Uniji².
2. Strategija Evrope za 2020. godinu³ ('EU 2020') naglašava značaj saobraćajne infrastrukture kao dijela održive strategije razvoja Unije za narednu deceniju. Posebno, Komisija je naglasila u svojoj Bijeloj knjizi „Vodič za jedinstveno saobraćajno područje“⁴ da su internalizacija spoljašnjih, eliminacija neopravdanih subvencija i slobodna i nenarušena konkurencija suštinski dio napora za usklađivanje tržišnih izbora sa potrebama održivosti. „Vodič za jedinstveno saobraćajno područje“ takođe naglašava važnost efikasnog korišćenja resursa. U praksi, prevoz mora da koristi manje energije kao i čistiju energiju, bolje iskoristi modernu infrastrukturu i smanji negativan uticaj na klimu i životnu sredinu i, naročito, na ključna prirodna dobra kao što su voda, zemljište i ekosistemi.
3. Postepeno ostvarenje unutrašnjeg tržišta dovelo je do uklanjanja svih komercijalnih ograničenja za prevoznike koji lete unutar prostora Unije, kao što su ograničenja na linijama ili broj letova i postavljanje cijene. Od liberalizacije vazdušnog saobraćaja 1997. godine⁵, industrija se razvila kao nikada ranije, što je doprinijelo ekonomskom rastu i otvaranju novih radnih mjesta. Ovo je takođe dovelo do pojave niskotarifnih avio-prevoznika, koji djeluju uz novi poslovni model zasnovan na brzim povratnim vremenima i vrlo efikasnim korišćenjem flote. Ovaj razvoj je izazvao ogromno povećanje saobraćaja, sa ubrzanim porastom saobraćaja niskotarifnih prevoznika od 2005. godine. U 2012. godini, po prvi put, niskotarifni avio prevoznici (44,8 %) premašili su tržišni udio u odnosu na klasične

¹ Izvori: Eurostat, Udruženje evropskih avio-prevoznika, Međunarodno udruženje za vazdušni saobraćaj

² Studija o efektima implementacije zajedničkog tržišta EU vazduhoplovstva na zapošljavanje i uslove rada u sektoru vazdušnog saobraćaja u periodu 1997-2010. Steer Davies GLEAVE za Evropsku komisiju, DG MOVE. Završni izvještaj avgust 2012. godine

³ Saopštenje Komisije - Evropa 2020. - Strategija za pametan, održiv i sveobuhvatan rast, COM (2010) 2020. final 3. marta 2010. godine.

⁴ Vodič za jedinstveno saobraćajno područje - Ka konkurentnom i štedljivom saobraćajnom sistemu, COM (2011.) 144.

⁵ Regulativa Savjeta (EEC) 2407/92 od 23. jula 1992. godine o licenciranju avio-prevoznika (SL L 240, 24.8.1992, str. 1), Regulativa Savjeta (EEC) br. 2408/92 od 23. jula 1992. godine o pristupu avio-prevoznika Zajednice vazdušnim linijama unutar Zajednice (SL L 240, 24.8.1992., str. 8), i Regulativa Savjeta (EEC) br. 2409/92 od 23. jula 1992. godine o tarifama i stopama za avio usluge (SL L 240, 24.8.1992., str. 15).

avio prevoznike (42,4 %), trend koji se nastavio u 2013. godini (45,94 % za niskotarifne i 40,42 % za klasične).

4. Dok su još uvijek pretežno u državnom vlasništvu⁶, aerodromi širom Unije svjedoci su porasta angažovanja privatnih privrednih društava. Nova tržišta su u poslednjoj deceniji stvorena kroz djelimičnu privatizaciju pojedinih aerodroma, kao i kroz konkurenciju za upravljanje aerodromima koji su u državnom vlasništvu, uključujući i regionalne aerodrome.
5. Manji aerodromi predstavljaju najveći udio državnog vlasništva⁷ i najčešće se oslanjaju na državnu podršku za finansiranje svog poslovanja. Cijene ovih aerodroma teže da ne budu određene s obzirom na tržišne razloge a naročito s obzirom na čvrste *ex ante* izgleda profitabilnosti, već uzimanjem u obzir lokalnih ili regionalnih razmatranja. Prema trenutnim tržišnim uslovima izgledi profitabilnosti za komercijalno upravljanje aerodromima takođe ostaju veoma zavisni⁸ na nivou protoka, za aerodrome koji imaju manje od 1 miliona putnika godišnje koji se obično bore da pokriju svoje operativne troškove. Shodno tome, državne vlasti redovno subvencionišu veliku većinu regionalnih aerodroma.
6. Određene oblasti su i dalje ograničene slabom dostupnošću od ostatka Unije, a glavna čvorišta se suočavaju sa povećanim nivoom zagušenja⁹. Istovremeno, gustina regionalnih aerodroma u pojedinim regionima Unije dovela je do značajne predimenzionisanosti aerodromske infrastrukture u odnosu na putničku potražnju i potrebe avio-prevoznika.
7. Cjenovni sistem na većini aerodroma Unije je tradicionalno osmišljen kao objavljena šema aerodromskih taksi na osnovu broja putnika i težine aviona¹⁰. Međutim, evolucija tržišta i bliska saradnja između aerodroma i avio-prevoznika su postepeno utrle put širokom spektru poslovnih praksi, uključujući dugoročne ugovore sa promjenljivim tarifama i ponekad značajne količine podsticaja i marketinške podrške koje plaćaju aerodromi i/ili lokalne vlasti avio-prevoznicima. Konkretno, javna sredstva namijenjena za podršku aerodromskih operacija mogu se kanalisati avio-prevoznicima u cilju privlačenja više komercijalnog saobraćaja, na taj način narušavajući tržišta vazdušnog saobraćaja¹¹.

⁶Shodno Savjetu aerodroma internacionalne Evrope, 77% aerodroma su u potpunosti u državnom vlasništvu u 2010. godini, dok je 9% bilo u potpunosti u privatnom vlasništvu; vidi Savjet aerodroma internacionalne Evrope: Vlasništvo nad evropskim aerodromima 2010. godine

⁷ Ovo je ilustrovano činjenicom da, iako je u 2010. godini njihov udio u ukupnom broju aerodroma iznosio 77%, aerodromi u državnom vlasništvu čine samo 52% od ukupnog putničkog saobraćaja.

⁸ Kao što je prikazano u 2002. godini „Studijom o konkurenciji između aerodroma i primjena pravila državne pomoći“ - Cranfield University, Jun 2002., što je kasnije potvrđeno izvještajima industrije.

⁹ Predviđa se da će 13 aerodroma u Uniji raditi punim kapacitetom od osam sati dnevno, svakog dana u godini u 2030., u odnosu na 2007. godinu kada je samo 5 aerodroma radilo kapacitetom od ili blizu 100% vremena (vidi Saopštenje evropske Komisije evropskom Parlamentu, Savjetu, , Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona na politike aerodroma u Evropskoj uniji - rješavanje kapaciteta i kvaliteta za podsticanje rasta, povezivanje i održiva mobilnost od 1. decembra 2011., COM (2011) 823) („Saopštenje o politici aerodroma u Evropskoj uniji“).

¹⁰ Kako je pokazala politika Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva u pogledu optužbi za aerodromske i navigacione usluge (Dokument 9082), poslednji put izmijenjena u aprilu 2012. godine.

¹¹ Naročito kada se pomoć određuje na osnovu *ex post* proračuna (što je dobro za bilo koji deficit kada do njega dođe) aerodromi možda nemaju mnogo podsticaja da uključe troškove i naplate aerodromske takse koje su dovoljne da pokriju troškove.

8. U svom saopštenju o modernizaciji državne pomoći (SAM)¹² Komisija ističe da politika državne pomoći treba da se fokusira na olakšavanje dobro osmišljene pomoći usmjerene na tržišne neuspjehe i ciljeve od zajedničkog interesa Unije, i izbjegavanje rasipanja javnih resursa. Mjere državne pomoći zaista mogu, pod određenim uslovima, korigovati neuspjehe na tržištu, što doprinosi efikasnijem funkcionisanju tržišta i povećanju konkurentnosti. Osim toga, gdje tržišta omogućavaju efikasne ishode ali se oni smatraju nezadovoljavajućim sa tačke gledišta kohezije politike, državna pomoć može da se koristi za dobijanje poželjnijeg, ravnopravnog tržišnog ishoda. Međutim, državna pomoć može imati negativne efekte, kao u slučaju kada narušava konkurenciju između privrednih društava i utiče na trgovinu između država članica u mjeri suprotnoj zajedničkim interesima Unije. Kontrola državne pomoći u sektorima aerodroma i vazdušnog saobraćaja stoga treba da promoviše valjano korišćenje javnih resursa za politike orijentisane na razvoj, pritom ograničavajući konkurentne nepravilnosti koje bi ugrozile jednake uslove u unutrašnjem tržištu, posebno izbjegavanjem umnožavanja neprofitabilnih aerodroma u istom području i stvaranja viškova kapaciteta.
9. Primjena pravila državne pomoći na sektore aerodroma i vazdušnog saobraćaja predstavlja dio napora Komisije čiji je cilj poboljšanje konkurentnosti i potencijala rasta aerodroma i avio industrije Unije¹³. Jednake mogućnosti među prevoznicima i aerodromima u Uniji su od najvećeg značaja za te ciljeve, kao i za cijelo unutrašnje tržište. Istovremeno, regionalni aerodromi mogu biti od značaja i za lokalni razvoj i za dostupnost pojedinih regiona, naročito u okolnostima pozitivne saobraćajne prognoze za vazdušni saobraćaj u Uniji.
10. Kao dio opšteg plana za stvaranje jedinstvenog vazdušnog prostora Unije i uzimajući u obzir razvoj tržišta, Komisija je 2005. godine usvojila smjernice o finansiranju aerodroma i početnoj pomoći avio-prevoznicima koji polijeću sa regionalnih aerodroma¹⁴ („Smjernice o finansiranju aerodroma i dodjeli pomoći avio-prevoznicima iz 2005.“). Te smjernice preciziraju uslove pod kojima bi se određene kategorije državne pomoći aerodromima i avio-prevoznicima mogle proglasili usklađenim sa unutrašnjim tržištem. One su dopunile već postojeće smjernice iz 1994.¹⁵, koje su uglavnom sadržale odredbe u vezi sa restrukturiranjem nacionalnih avio-prevoznika i socijalnom pomoći za dobrobit građana Unije.
11. Ove smjernice razmatraju novo pravno i ekonomsko stanje u vezi sa javnim finansiranjem aerodroma i avio-prevoznika i određuju uslove pod kojima takvo javno finansiranje može predstavljati državnu pomoć u smislu člana 107(1) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije i, kada to ipak predstavlja državnu pomoć, uslove pod kojima se ono može proglasiti usklađenim sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora. Procjena Komisije je zasnovana na sopstvenim iskustvima i praksi donošenja odluka, kao i na sopstvenoj analizi aktuelnih tržišnih uslova u sektorima aerodroma i vazdušnog saobraćaja. Ona je, dakle, zasnovana ne dovodeći u pitanje pristup Komisije u odnosu na druge infrastrukture ili sektore. Konkretno, Komisija smatra da sama činjenica da

¹² Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona u pogledu modernizacije državne pomoći EU (SAM), COM (2012) 209 završno.

¹³ Vidi Saopštenje o politici aerodroma u Evropskoj uniji.

¹⁴ Saopštenje Komisije smjernice o finansiranju aerodroma i početnoj pomoći avio prevoznicima sa polaskom sa regionalnih aerodroma (SL C 312, 9.12.2005, str. 1).

¹⁵ Primjena članova 92 i 93 Ugovora o EU i člana 61 Sporazuma EEA o državnoj pomoći u sektoru avijacije (SL C 350, 10.12.1994, str. 5).

aerodromski operator prima ili je primio državnu pomoć ne znači nužno da je njegov klijent avio-prevoznik takođe korisnik pomoći. Ako bi se uslovi koji se nude avio-prevoznicima na datom aerodromu nudili aerodromskom operatoru koji se vodi profitom, ne može se smatrati da avio-prevoznik dobija prednost u smislu propisa o državnoj pomoći.

12. Kada državna podrška predstavlja državnu pomoć, Komisija smatra da se, pod određenim uslovima, određene kategorije pomoći za regionalne aerodrome i avio-prevoznike koji koriste te aerodrome mogu opravdati, posebno u pogledu razvoja novih usluga i doprinošenja lokalnoj pristupačnosti i ekonomskom razvoju. Ipak, narušavanja konkurencije na svim tržištima o kojima je riječ trebaju se uzeti u razmatranje, a samo državna pomoć koja je proporcionalna i neophodna da doprinese cilju od zajedničkog interesa može biti prihvatljiva.
13. U tom kontekstu, valja istaći da operativna pomoć predstavlja, u načelu, veoma narušavajući oblik pomoći i da se može odobriti samo u izuzetnim okolnostima. Komisija smatra da bi aerodromi i avio-prevoznici trebali da sami snose svoje operativne troškove. Ipak, postupna promjena ka novoj tržišnoj stvarnosti, kao što je opisano u tačkama 3 do 7, objašnjava činjenicu da su regionalni aerodromi dobili široku operativnu podršku državnih vlasti prije donošenja ovih smjernica. U takvim okolnostima, u prelaznom periodu, radi omogućavanja avio industriji da se prilagodi novim uslovima na tržištu, određene kategorije operativne pomoći aerodromima još uvijek mogu biti opravdane u određenim uslovima. Kao što je objašnjeno u tački 5, prema trenutnim tržišnim uslovima, dostupni podaci i konsenzus industrije ukazuju na vezu između finansijske situacije nekog aerodroma i njegovog obima saobraćaja, sa finansijskim potrebama obično proporcionalno većim za manje aerodrome. U smislu njihovog doprinosa ekonomskom razvoju i teritorijalnoj koheziji u Uniji, menadžmentu manjih regionalnih aerodroma stoga treba dati vremena da se prilagodi novim tržišnim uslovima, na primjer postupnim povećanjem aerodromskih taksi za avio-prevoznike, uvođenjem mjera racionalizacije, pravljenjem razlike između njihovih poslovnih modela i privlačenjem novih avio-prevoznika i klijenata kako bi popunili svoje pasivne kapacitete.
14. Na kraju prelaznog perioda, operativna pomoć aerodromima ne treba više da se odobrava, i oni bi trebali da finansiraju svoje poslovanje iz sopstvenih sredstava. Dok bi davanje naknada za nepokrivene operativne troškove usluga od opšteg ekonomskog interesa trebalo da i dalje bude moguće za male aerodrome ili da se omogući povezivanje svih regiona s posebnim potrebama, tržišne promjene stimulisane ovim smjernicama bi trebale da omoguće aerodromima da pokriju svoje troškove kao u bilo kojoj drugoj industriji.
15. Razvoj novog vazdušnog saobraćaja trebao bi, u načelu, da bude zasnovan na zdravim poslovnim osnovama. Ipak, bez odgovarajućih podsticaja, avio-prevoznici nisu uvijek spremni rizikovati otvaranje novih linija sa polaskom sa nepoznatih i neprovjerenih malih aerodroma. Dakle, pod određenim uslovima, avio-prevoznicima može biti odobrena početna pomoć tokom i nakon prelaznog perioda, ako im to pruža potreban podsticaj za otvaranje novih linija sa regionalnih aerodroma, ukoliko povećava mobilnost građana Unije uspostavljanjem tačaka pristupa za letove unutar Unije i stimuliše regionalni razvoj. Budući da su udaljeni regioni sankcionisani svojom lošom pristupačnošću, početna pomoć za linije od tih područja je podložna fleksibilnijim kriterijumima usklađenosti.
16. Raspodjela kapaciteta aerodroma prema avio-prevoznicima bi stoga trebalo da postepeno postane efikasnija (to jest orijentisana prema potražnji), a trebalo bi da postoji manja potreba za javnim

finansiranjem aerodroma budući da privatne investicije postaju široko rasprostranjene. Ako mogu da se uspostave istinske potrebe za prevozom i pozitivni efekti za region, investicione pomoći aerodromima se trebaju i dalje prihvatati i nakon prelaznog perioda, sa maksimalnim intenzitetom pomoći obezbjeđujući jednake uslove širom Unije.

17. U pozadini ove smjernice uvodi se novi pristup ocjenjivanju usklađenosti pomoći aerodromima:
 - (a) budući da su smjernice iz 2005. godine ostavile otvoreno pitanje investicione pomoći, ove revidirane smjernice definišu maksimalne dozvoljene intenzitete pomoći u zavisnosti od veličine aerodroma;
 - (b) međutim, za velike aerodrome sa prometom putnika od preko 5 miliona godišnje, investiciona pomoć u načelu ne bi trebala da bude proglašena usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, osim u izuzetnim okolnostima, kao što su izmještanje postojećeg aerodroma, gdje potreba za državnom intervencijom karakteriše jasan neuspjeh tržišta, uzimajući u obzir vanredne okolnosti, veličinu investicija i ograničena narušavanja konkurencije;
 - (c) maksimalni dozvoljeni intenzitet za investicione pomoći se povećava i do 20% za aerodrome u udaljenim regionima;
 - (d) u prelaznom periodu od 10 godina operativna pomoć regionalnim aerodromima može da se proglasi usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora; međutim, u pogledu aerodroma sa prometom putnika koji je manji od 700 000 godišnje Komisija će, nakon perioda od četiri godine, ponovo procijeniti izgled profitabilnosti ove kategorije aerodroma u cilju procjene da li su potrebna posebna pravila kako bi se procijenila usklađenost sa unutrašnjim tržištem operativne pomoći u korist tih aerodroma.
18. Osim toga, uslovi usklađenosti za početnu pomoć avio-prevoznicima su usaglašeni i prilagođeni najnovijim kretanjima na tržištu.
19. Komisija će primijeniti uravnotežen pristup koji je neutralan *vis-à-vis* različitih poslovnih modela aerodroma i avio-prevoznika, i uzimati u obzir izgled za porast vazdušnog saobraćaja, potrebu za regionalnim razvojem i dostupnošću i pozitivni doprinos poslovnog modela niskotarifnih prevoznika za razvoj nekih regionalnih aerodroma. Ali u isto vrijeme, postepen pomak ka tržišno orijentisanom pristupu je nesumnjivo garantovan; osim u opravdanim i ograničenim slučajevima, aerodromi bi trebali da budu u stanju da pokriju svoje operativne troškove a svaka javna investicija bi se trebala koristiti za finansiranje izgradnje održivih aerodroma koji ispunjavaju potrebe avio-prevoznika i putnika; treba izbjegavati narušavanje konkurencije između aerodroma i avio-prevoznika, kao i umnožavanje neprofitabilnih aerodroma. Ovaj uravnotežen pristup treba da bude transparentan, lako razumljiv i jednostavan za primjenu.
20. Ove smjernice ne dovode u pitanje dužnosti država članica da postupaju u skladu sa zakonom Unije. Konkretno, kako bi se izbjeglo da investicija napravi štetu životnoj sredini, države članice moraju da osiguraju usklađenost sa zakonodavstvom Unije za zaštitu životne sredine, uključujući i potrebu za sprovođenjem procjene uticaja na životnu sredinu gdje je to moguće i obezbjeđivanje svih relevantnih dozvola.

2. PODRUČJE PRIMJENE I DEFINICIJE

2.1. Obim

21. Načela navedeni u ovim smjernicama primjenjuju se na državnu pomoć za aerodrome i avio-prevoznike¹⁶. Oni se primjenjuju u skladu sa Ugovorom i podzakonskim aktima donijetim na osnovu Ugovora, kao i drugim smjernicama Unije o državnoj pomoći¹⁷.
22. Neki aerodromi i avio-prevoznici su specijalizovani za prevoz tereta. Komisija još uvijek nema dovoljno iskustva u procjeni usklađenosti pomoći aerodromima i avio-prevoznicima specijalizovanim za teretni transport kako bi sumirala svoju praksu u vidu posebnih kriterijuma usklađenosti. Za takve kategorije privrednih društava, Komisija primjenjuje zajedničke načela usklađenosti navedene u odjeljku 5 kroz analizu od slučaja do slučaja.
23. Komisija neće primjenjivati načela utvrđene u Smjernicama o nacionalnoj regionalnoj pomoći za period 2007-2013¹⁸ i Smjernicama o regionalnoj državnoj pomoći za period 2014-2020¹⁹ ili bilo kakvim budućim smjernicama o regionalnoj pomoći na državnu pomoć za aerodromsku infrastrukturu.
24. Ove smjernice zamjenjuju Smjernice iz 1994. i 2005. godine.

2.2. Definicije

25. Za potrebe ovih smjernica:

- (1) 'pomoć' je svaka mjera koja ispunjava sve kriterijume iz člana 107 stav 1 Ugovora;
- (2) 'intenzitet pomoći' je bruto iznos pomoći izražen kao procenat opravdanih troškova, obje cifre su izražene u neto sadašnjoj vrijednosti u trenutku odobravanja pomoći i prije odbitka poreza ili drugih dažbina;
- (3) 'avio-prevoznik' je svaki avio-prevoznik sa važećom dozvolom koju izdaje država članica ili član Zajedničkog evropskog vazdušnog prostora u skladu sa Regulativom (EC) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁰;

¹⁶ Načeloi navedeni u ovim smjernicama se ne odnose na pomoć za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja bez obzira na to da li njih pruža sam aerodrom, avio-prevoznik ili dobavljač usluga zemaljskog opsluživanja trećim licima; takva pomoć će se procijeniti na osnovu relevantnih opštih pravila. Na osnovu Direktive 96/67/EC od 15. oktobra 1996. o pristupu tržištu zemaljskog opsluživanja na aerodromima Zajednice (OJ L 272, 25.10.1996, str. 36), ili bilo koje naredne zakone o pristupu tržištu zemaljskog opsluživanja na aerodromima Unije, aerodromi koji obavljaju usluge opsluživanja su dužni da vode odvojene račune svojih aktivnosti opsluživanja i drugih aktivnosti. Štaviše, aerodrom ne može subvencionisati svoje aktivnosti opsluživanja iz prihoda koji potiču od aktivnosti samih aerodroma. Ove smjernice se takođe se odnose na privredna društva koja se, iako aktivna na aerodromu, bave ne-vazduhoplovnim aktivnostima.

¹⁷ Naročito, ali ne isključivo, Regulativa (EZ) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. septembra 2008. godine o opštim pravilima za obavljanje avio usluga u zajednici (SL L 293, 31.10.2008, str. 3) Direktiva 96/67/EZ, Direktiva 2009/12 / EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. marta 2009. godine za aerodromske takse (SL L 70, 14.3.2009, str. 11), i svako naredno zakonodavstvo u pogledu aerodromskih taksi.

¹⁸ Smjernice o nacionalnoj regionalnoj pomoći za 2007-2013 (SL C 54 , 4.3.2006 , str . 13).

¹⁹ Smjernice o regionalnoj državnoj pomoći za 2014-2020 (SL C 209 , 23.7.2013 , str . 1).

²⁰ Regulativa (EZ) br. 1008/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. septembra 2008. godine o zajedničkim pravilima za funkcionisanje vazdušnih usluga u zajednici (SL L 293 , 31.10. , str . 3).

- (4) 'aerodromska taksa' je cijena ili taksa naplaćena u korist aerodroma koju plaćaju korisnici aerodroma za korišćenje objekata i usluga koje obezbjeđuje isključivo aerodrom, a koji su povezani sa slijetanjem, polijetanjem, osvjetljenjem i parkiranjem vazduhoplova, i staranjem za putnike i teret, uključujući troškove ili naknade za usluge zemaljskog opsluživanja i naknade za centralizovanu infrastrukturu zemaljskog opsluživanja;
- (5) 'aerodromska infrastruktura' je infrastruktura i oprema za pružanje aerodromskih usluga zemaljskog opsluživanja centralizovane infrastrukture i svih drugih objekata koji direktno podržavaju aerodromske usluge, izuzev infrastrukture i opreme koja je neophodna prije svega za obavljanje ne-vazduhoplovnih aktivnosti, kao što su parkinzi za automobile, prodavnice i restorani;
- (6) 'aerodrom' je subjekat ili grupa subjekata koji obavljaju privrednu djelatnost pružanja aerodromskih usluga avio-prevoznicima;
- (7) 'prihodi aerodroma' su prihodi od aerodromskih taksi umanjeni za marketinšku podršku ili bilo koje podsticaje koje aerodromi pružaju avio-prevoznicima, uzimajući u obzir prihod koji potiče od nevazduhoplovnih aktivnosti (bez ikakve javne podrške), isključujući bilo kakvu javnu podršku i naknadu za poslove koji spadaju u nadležnosti državne politike, ili usluga od opšteg ekonomskog interesa;
- (8) 'aerodromske usluge' su usluge koje aerodrom ili neke od pomoćnih službi pružaju avio-prevoznicima u smislu obezbjeđivanja opsluživanja vazduhoplova, od slijetanja do polijetanja, i putnika i tereta, kako bi se omogućilo avio-prevoznicima da pružaju usluge vazdušnog saobraćaja, uključujući pružanje usluga zemaljskog opsluživanja i pružanja zemaljskog opsluživanja centralizovane infrastrukture;
- (9) 'prosječni godišnji promet putnika' je brojka utvrđena na osnovu ulaznog i izlaznog putničkog saobraćaja tokom dvije finansijske godine koje prethode godini u kojoj se pomoć prijavljuje ili odobrava u slučaju neprijavljene pomoći;
- (10) 'kapitalni troškovi' su amortizacije opravdanih troškova ulaganja u aerodromsku infrastrukturu i opremu, uključujući osnovne troškove finansiranja;
- (11) 'jaz u finansiranju kapitalnih troškova' je neto sadašnja vrijednost razlike između pozitivnih i negativnih novčanih tokova, uključujući i investicione troškove, tokom trajanja ulaganja u osnovna sredstva;
- (12) 'prihvatno područje aerodroma' je geografska granica tržišta koja se obično postavlja na oko 100 kilometara ili oko 60 minuta vremena putovanja automobilom, autobusom, vozom ili brzim vozom; međutim, područje datog aerodroma može biti različito i treba da se uzme u obzir specifičnost svakog aerodroma ponaosob. Veličina i oblik područja varira od aerodroma do aerodroma, i zavisi od različitih karakteristika aerodroma, uključujući i poslovni model aerodroma, lokaciju i destinacije koje opslužuje;
- (13) 'troškovi finansiranja' su troškovi koji se odnose na dug i finansiranje kapitala opravdanih troškova investicije; drugim rječima, troškovi finansiranja uzimaju u obzir odnos ukupog interesa i naknade sopstvenog kapitala koji odgovara finansiranju opravdanih troškova investicije, isključujući

finansiranje obrtnih sredstava, ulaganja u nevazduhoplovne aktivnosti ili druge investicione projekte;

- (14)'datum dodjele pomoći' je datum kada je država članica donijela pravno obavezujuću odluku da dodijeli pomoć na koju se može pozvati pred nacionalnim sudom;
- (15)'opravdani investicioni troškovi' su troškovi koji se odnose na ulaganja u aerodromsku infrastrukturu, uključujući planske troškove, ali isključujući troškove investiranja u nevazduhoplovne aktivnosti, investicione troškove u vezi sa opremom za usluge zemaljskog opsluživanja, obične troškove održavanja i troškove za zadatke koji spadaju pod zadatak javne politike;
- (16)'usluge zemaljskog opsluživanja' su usluge pružene korisnicima aerodroma na aerodromima kao što je opisano u Prilogu Direktive 96/67/EC, kao i svakom sledećem zakonu o pristupu tržištu zemaljskog opsluživanja na aerodromima;
- (17)'brzi voz' je voz koji može da dostigne brzinu od preko 200 km/h;
- (18)'investiciona pomoć' je pomoć za finansiranje osnovnih sredstava, naročito kako bi se pokrio jaz finansiranja kapitalnih troškova;
- (19)'neto sadašnja vrijednost' je razlika između pozitivnih i negativnih novčanih tokova tokom trajanja ulaganja, svedena na trenutnu vrijednost koristeći troškove kapitala, odnosno, normalnu potrebnu stopu povrata koju primjenjuje privredno društvo u drugim investicionim projektima slične vrste ili, gdje nije dostupno, trošak kapitala privrednog društva kao cjeline, ili očekivanih povrata koji su najčešće uočeni u sektoru aerodroma;
- (20)'nevazduhoplovne aktivnosti' su komercijalne usluge avio-prevozniciima i ostalim korisnicima na aerodromu, kao što su pomoćne usluge putnicima, špediteri ili drugi pružaoci usluga, iznajmljivanje kancelarija i prodavnica, parkirališta i hoteli;
- (21)'operativna pomoć' je pomoć za pokrivanje 'razlike operativnog finansiranja', bilo u vidu plaćanja unaprijed ili u obliku periodičnih rata za pokrivanje očekivanih operativnih troškova (periodične paušalne isplate);
- (22)'operativni troškovi' su osnovni troškovi aerodroma u pogledu pružanja aerodromskih usluga, uključujući kategoriju troškova kao što su troškovi osoblja, ugovorene usluge, komunikacija, otpad, energija, održavanje, iznajmljivanje i administracija, ali isključujući kapitalne troškove, marketinšku podršku ili bilo koje druge podsticaje koje aerodrom odobrava avio-prevozniciima, kao i troškove koji spadaju pod nadležnost državne politike;
- (23)'operativni finansijski jaz' je operativni gubitak na aerodromu u određenom periodu, diskontovan na trenutnu vrijednosti koristeći troškove kapitala, odnosno manjak (u smislu neto sadašnje vrednosti) između prihoda i operativnih troškova aerodroma;
- (24)'najudaljeniji regioni' su regioni iz člana 349 Ugovora²¹;

²¹ Trenutno: Gvadalupe, Francuska Gvajana, Martinik, Reunion, Sen-Marten, Majot, Azori, Madeira i Kanarska ostrva. U skladu sa Odlukom Evropskog savjeta (2010/718 / EU) od 29. oktobra 2010. godine o izmjenama statusa u odnosu na Evropsku uniju ostrva Saint-Bartelemy (UL L 325 , 9.12.2010 , str . 4), od 1. januara 2012. godine, Sen - Bartolomej

- (25)'razumna profitna marža' je stopa povrata kapitala, na primjer, mjereno kao interna stopa povrata (IRR) za koju se očekuje da preduzeće napravi za investicije sa sličnim stepenom rizika;
- (26)'regionalni aerodrom' je aerodrom sa godišnjim prometom putničkog saobraćaja do 3 miliona;
- (27)'udaljeni regioni' su najudaljeniji regioni, Malta, Kipar, Seuta i Melilja, ostrva koja su dio teritorije države članice, i rijetko naseljena područja;
- (28)'rijetko naseljena područja' su NUTS 2 regioni sa manje od 8 stanovnika po km² ili NUTS 3 regioni sa manje od 12,5 stanovnika po km² (na osnovu podataka Eurostata o gustini naseljenosti);
- (29)'početak radova' je početak građevinskih radova na investicijama, odnosno prva obaveza firme da naruči opremu ili druge obaveze koje čine ulaganje neopozivim, a ne obuhvata pripremne radove, kao što su dobijanje dozvola i vođenje preliminarne studije izvodljivosti.

3. PRISUSTVO DRŽAVNE POMOĆI U SMISLU ČLANA 107 STAV 1 UGOVORA

3.1. Pojam privrednog društva i ekonomske aktivnosti

26. U skladu sa članom 107 stav 1 Ugovora, pravila državne pomoći se primjenjuju samo kada je primalac "privredno društvo". Sud pravde Evropske unije je dosljedno definisao privredna društva kao subjekte angažovane za ekonomske djelatnosti, bez obzira na njihov pravni status ili vlasništvo i način na koji se finansiraju²². Svaka aktivnost koja se sastoji u pružanju robe i usluga na tržištu je ekonomska djelatnost²³. Ekonomska priroda djelatnosti kao takva ne zavisi od toga da li djelatnost generiše profit²⁴.
27. Sada je jasno da djelatnost avio-prevoznika koja se sastoji u pružanju usluga prevoza putnika ili privrednim društvima predstavlja ekonomsku djelatnost. Smjernice iz 1994. godine, međutim, i dalje odražavaju stav da *'izgradnja [ili] proširenje projekata infrastrukture (kao što su aerodromi, putevi, mostovi, itd.) predstavlja opštu mjeru ekonomske politike koju Komisija ne može kontrolisati u okviru pravila o državnoj pomoći iz Ugovora'*. U *'Aéroports de Paris'*⁽²⁵⁾, sudovi Unije su presudili protiv ovog gledišta i smatrali da rad aerodroma koji se sastoji u pružanju aerodromskih usluga avio-prevoznicima i raznim pružaocima usluga takodje predstavlja ekonomsku djelatnost. U svojoj presudi u predmetu

nije više najudaljeniji region i postao je zemlja u inostranstvu ili teritorija iz četvrtog dijela Ugovora. U skladu sa Odlukom Evropskog Savjeta (2012/419 / EU) od 11. jula 2012. godine o izmjenama statusa Majote u vezi sa Evropskom unijom (SL L 204 , 31.7.2012 , str . 131) od 1. januara 2014., Majot je prestala biti inostrana zemlja ili teritorija u inostranstvu i postala najudaljeniji region.

²² Vidi Saopštenje Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći u obliku naknade za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL C 8, 11.1.2012, str. 4) dio 2.1 i pridruženu sudsku praksu, posebno pridruženi slučajevi C-180/98 do C-184/98 Pavlov i dr, [2000] ECR I-6451.

²³ Slučaj 118/85 Komisija protiv Italije, [1987] ECR 2599, stav 7; C-35/96, Komisija protiv Italije, [1998] ECR I-3851, tačka 36; Pavlov i dr, stav 75.

²⁴ Pridruženi slučajevi 209/78 do 215/78 i 218/78 Van Landevick, [1980] ECR 3125, stav 88; C-244/94, FFSA i dr, [1995] ECR I-4013, tačka 21; i C-49/07 MOTOE, [2008] ECR I-4863, stav 27 i 28.

²⁵ Slučaj T-128/98 Aéroports de Paris protiv Komisije, [2000] ECR II-3929, potvrđen slučajem C-82/01, [2002] ECR I-9297, stavovi 75-79.

'Leipzig- Halle Airport'(²⁶), Opšti sud je pojasnio da je poslovanje aerodroma ekonomska djelatnost čiji je neodvojivi dio izgradnja aerodromske infrastrukture.

28. Što se tiče proteklih mjera finansiranja, postepeni razvoj tržišnih snaga u sektoru aerodroma²⁷ ne dozvoljava da se definiše precizni datum, od kojeg se rad aerodroma bez sumnje smatra ekonomskom djelatnošću. Međutim, sudovi Unije su prepoznali razvoj u prirodi aerodromskih djelatnosti. U 'Leipzig/Halle airport', opšti Sud je smatrao da od 2000. godine primjena pravila državne pomoći u finansiranju aerodromske infrastrukture više ne može biti isključena²⁸. Shodno tome, od dana donošenja presude u 'Aéroports de Paris' (12.decembar 2000. godine), rad i izgradnja aerodromske infrastrukture mora se smatrati da spada u granicama kontrole državne pomoći.
29. S druge strane, zbog neizvjesnosti koja je postojala prije presude u 'Aéroports de Paris', državni organi mogu legitimno uzeti u obzir da finansiranje infrastrukture aerodroma ne predstavlja državnu pomoć i, shodno tome, da takve mjere ne moraju biti prijavljene Komisiji. Iz toga slijedi da Komisija ne može sada dovesti u pitanje, na osnovu pravila državne pomoći, finansijske mjere odobrene²⁹ prije presude 'Aéroports de Paris'³⁰.
30. U svakom slučaju, mjere koje su odobrene prije svake konkurencije razvijene u sektoru aerodroma nisu predstavljale državnu pomoć u trenutku kada su odobrene, ali se mogu smatrati postojećom pomoći na osnovu člana 1 st. (b) (v) Regulative Savjeta (EC) 659/1999⁽³¹⁾ ako su ispunjeni uslovi iz člana 107 stav 1 Ugovora.
31. Subjekat ili grupa subjekata koja obavlja privrednu djelatnost pružanja aerodromskih usluga avio-prevoznicima, to jest, opsluživanje vazduhoplova, od slijetanja do polijetanja, i putnika i tereta, kako bi se omogućilo avio-prevoznicima da obezbijede usluge vazdušnog saobraćaja³², označen je kao 'aerodrom'³³. Aerodrom pruža niz usluga ('aerodromske usluge') avio-prevoznicima u zamjenu za plaćanje ('aerodromskih taksi'). Iako precizan obim usluga koje aerodromi pružaju varira širom Unije, kao i označavanje naplata kao 'taksi' ili 'naknada', pružanje aerodromskih usluga avio-prevoznicima u zamjenu za aerodromske takse predstavlja ekonomsku aktivnost u svim državama članicama.

²⁶ Pridruženi slučajevi T-443/08 i T-455/08 Mitteldeutsche aeroport AG i Aerodrom Leipzig Halle GmbH protiv Komisije ('Lajpcig-Hale airport'judgment), [2011] ECR II-1311, posebno stavovi 93 i 94; potvrđen slučajem C-288/11 P Mitteldeutsche Flughafen i Flugh AFEN Leipzig-Hale v Komisije, [2012] još nije izviješten.

²⁷ Vidi tačku 3, i Lajpcig-Halle Airport presudu, stav 105.

²⁸ Vidi Leipzig -Halle Airport presudu, stav 106.

²⁹ Relevantan kriterijum za datum na koji se moguća mjera pomoći smatra da je dodijeljena je datum zakonski obavezujućeg akta kojim se državni organi obavezuju da dodijele mjeru njenom korisniku. Vidi slučaj T-358/94 Compagnie Nationale Air France protiv komisije, [1996] ECR II-2109, tačka 79, slučaj T-109/01, Fleuren Compost BV protiv komisije, [2004] ECR II-127, stav 74 i pridruženi slučaj, T-362/05 i T-363/05 Nuova Agricast protiv Komisije, [2008] ECR II-297, tačka 80, i spojeni predmeti, T-427/04 i T-17/05, Francuska i France telecom protiv Komisije , [2009] ECR II-4315, tačka 321.

³⁰ Odluka C 38/2008 od 3. oktobra 2012. na aerodromu u Minhenu Terminal 2, (OV L 319, 29.11.2013, str. 8), stavovi 74 do 81.

³¹ Regulativa Savjeta (EC) br 659/1999 od 22. marta 1999. godine kojom se postavljaju detaljna pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 83, 27.3.1999, str. 1).

³² Vidi Direktivu 2009/12 / EC, recital 1.

³³ Aerodrom može i ne mora biti isti subjekat koji posjeduje aerodrom.

32. Pravni i regulatorni okvir unutar kojeg su pojedinačni aerodromi u vlasništvu varira od aerodroma do aerodroma širom Unije. Posebno, regionalni aerodromi su često organizovani u bliskoj saradnji sa državnim organima. U tom smislu, sud je presudio da se nekoliko subjekata mogu smatrati da zajedno obavljaju privrednu djelatnost na taj način predstavljajući ekonomsku jedinicu, pod određenim uslovima³⁴. U oblasti vazduhoplovstva, Komisija smatra da bi značajno učešće u komercijalnoj strategiji nekog aerodroma, kao na primjer kroz direktno zaključivanje sporazuma sa avio-prevoznicima ili postavljanje aerodromskih taksi, predstavljalo snažnu indikaciju da, sam ili zajedno, relevantni subjekat obavlja ekonomsku aktivnost upravljanjem aerodroma³⁵.
33. Pored aerodromskih usluga, aerodrom takođe može pružati druge komercijalne usluge avio-prevoznicima i ostalim korisnicima na aerodromu, kao što su pomoćne usluge putnicima, špediterima ili drugim pružaocima usluga (na primjer, kroz zakup prostorija menadžerima radnji i restorana, parking operatorima, itd). Ove ekonomske aktivnosti se kolektivno nazivaju 'ne-vazduhoplovnim aktivnostima'.
34. Međutim, nisu sve aktivnosti na aerodromu nužno ekonomske prirode³⁶. Budući da je klasifikacija subjekata kao jednog preduzeća uvijek u odnosu na specifičnu aktivnost, potrebno je napraviti razliku između aktivnosti datog aerodroma i utvrditi u kojoj mjeri su te aktivnosti ekonomske prirode. Ako aerodrom obavlja i ekonomske i neekonomske djelatnosti smatraće se privrednim društvom samo u odnosu na ekonomske aktivnosti.
35. Sud smatra da aktivnosti koje inače spadaju u nadležnost države u vršenju svojih službenih ovlaštenja kao javne vlasti nisu ekonomske prirode i uopšte ne spadaju u okvir pravila o državnoj pomoći³⁷. Na aerodromu, aktivnosti poput kontrole vazdušnog saobraćaja, policije, carine, vatrogasaca, aktivnosti neophodne za očuvanje civilnog vazduhoplovstva protiv akata nezakonitog ometanja i investiranja koja se odnose na infrastrukturu i opremu potrebnu za obavljanje tih poslova, smatraju se generalno da su neekonomske prirode³⁸.
36. Javno finansiranje takvih neekonomskih aktivnosti ne predstavlja državnu pomoć, ali treba da se ograniči na naknade troškova i ne može se koristiti za finansiranje drugih aktivnosti³⁹. Bilo kakva moguća prekomjerena naknada troškova državnih organa nastalih u vezi sa neekonomskim aktivnostima može predstavljati državnu pomoć. Štaviše, ako se aerodrom bavi neekonomskim

³⁴ Zajednička vježba ekonomske aktivnosti se obično procenjuje analizom postojanja funkcionalnih, ekonomskih i organskih veza između entiteta. Vidi, na primjer, C-480/09 P, AceaElectrabel PRODUZIONE SpA protiv Komisije, [2010] ECR I-13355, stavovi 47 do 55; C-222/04 Ministero dell'Economia E delle Finanze protiv Cassa di Risparmio di Firenze SpA i dr, [2006] ECR I-289, stav 112.

³⁵ Slučaj T-196/04 Ryanair Ltd protiv Komisije, [2008] ECR II-3643 (presuda "Charleroi"), stav 88.

³⁶ Leipzig-Halle aerodrom presuda, stav 98

³⁷ Slučaj C-118/85 Komisija protiv Italije, [1987] ECR 2599, st 7 i 8, i C-30/87 Bodson / POMPES FUNEBRES des regions liberees, [1988] ECR 2479, stav 18.

³⁸ Vidi, posebno, C-364/92 SAT / Eurocontrol, [1994] ECR I-43, tačka 30 i C-113/07 P, Selex Sistemi Integrati protiv Komisije, [2009] ECR I-2207, tačka 71.

³⁹ Slučaj C-343/95 Kali & Figli protiv Servizi ecologici Porto di Genova, [1997] ECR I-1547. Odluka Komisije N 309/2002 od 19. marta 2003. godine, avijacijska sigurnost - naknada za troškove koji su nastali nakon napada 11. septembra 2001., (OV C 148, 25.6.2003, str 7.). Odluka Komisije N 438/2002 od 16. oktobra 2002. godine, o pomoći u podršci funkcijama državne vlasti u sektoru luka, (OV C 284, 21.11.2002, str. 2).

aktivnostima, uz svoje ekonomske aktivnosti, neophodno je postojanje odvojenog obračuna troškova kako bi se izbjeglo prenošenje javnih sredstava između neekonomskih i ekonomskih aktivnosti.

37. Javno finansiranje neekonomskih aktivnosti ne smije da dovede do nepotrebne diskriminacije među aerodromima. Zaista, utvrđena je sudska praksa da postoji prednost kada državni organi oslobode privredna društva od troškova koji su svojstveni njihovim privrednim aktivnostima⁴⁰. Stoga, kada je normalno pod datim pravnim poretkom da civilni aerodromi moraju da snose određene troškove svojstvene njihovom radu, dok drugi civilni aerodromi ne moraju, ovim posljednjim se može dati prednost, bez obzira na to da li se ti troškovi odnose na aktivnosti za koje se generalno smatra da su neekonomske prirode.

3.2. Korišćenje državnih resursa i pripisivost državi

38. Prenos državnih resursa može imati različite oblike kao što su neposredne bespovratne pomoći, poreske olakšice⁴¹, povoljni krediti ili druge vrste povlašćenih uslova finansiranja. Državni resursi će takođe biti uključeni ako država daje naknadu u naturi ili u vidu subvencionisanih usluga⁴², kao što su aerodromske usluge. Državni resursi se mogu koristiti⁴³ na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou. Finansiranje iz fondova Unije će takođe predstavljati državne resurse, kada su ta sredstva dodijeljena u skladu sa diskrecionim ovlašćenjima države članice⁴⁴.
39. Sud je takođe odlučio da čak i ako je država u poziciji da kontroliše javno preduzeće i da vrši dominantan uticaj nad njegovim poslovima, stvarno vršenje kontrole u određenom slučaju se ne može automatski pretpostaviti⁴⁵. Stoga, potrebno je ocijeniti da li se mjere koje odobravaju javna preduzeća mogu pripisati državi. Sud je naveo da se pripisivost državi mjere koju odobrava javno preduzeće može izvesti iz skupa indikatora koji proizilaze iz okolnosti slučaja i konteksta u kojima je ta mjera uzeta⁴⁶.
40. U tom kontekstu, resursi javnog aerodroma čine javne resurse. Shodno tome, javni aerodrom može odobriti pomoć avio-prevozniku koji koristi aerodrom ukoliko je odluka o dodjeli mjere pripisiva državi i ukoliko su ispunjeni drugi uslovi iz člana 107 stav 1 Ugovora. Sud je takođe presudio da, bilo da država direktno odobrava mjeru ili javno ili privatno tijelo koje ona uspostavlja ili imenuje da upravlja mjerom, je nevažno u odnosu da li se ta mjera smatra državnom pomoći⁴⁷.

⁴⁰Vidi između ostalog slučaj C-172/03 Wolfgang Heiser protiv Finanzamt Innsbruck, [2005] ECR I-01627, tačka 36, i sudska praksa citirana u toj presudi.

⁴¹Vidi Odluku br 324/2006 od 24. oktobra 2006. godine - Francuska, pomoć u prilog povelji na ATR 72-500 od Air Caraibes, (SL C 300, 9.12.2006, str 10.).

⁴²Vidi slučaj C-126/01 *Ministere de l'economie, des Finances et de l'Industrie* protiv GEMO SA [2003] ECR I-13769, tačka 29.

⁴³Sredstva javnog preduzeća predstavljaju državne resurse u smislu člana 107 (1) Ugovora jer državni organi kontrolišu ove resurse. Vidi slučaj C-482/99 Francuska protiv Komisije, [2002] ECR I-4397 (presuda 'Stardust Marine').

⁴⁴Sud je potvrdio da onda kada finansijska sredstva ostaju stalno pod kontrolom države i zato su dostupna kompetentnoj nacionalnoj vlasti, to je dovoljno da se kategorišu kao državne pomoći, vidi predmet C-83/98 P, Francuska protiv Ladbroke Racing Ltd i COMMIS Sion, [2000] ECR I-3271, tačka 50.

⁴⁵Vidi presudu Stardust Marine, stav 52.

⁴⁶Vidi presuda Stardust Marine, stav 55 i 56

⁴⁷Slučaj 78/76, Steinike & Veinlig protiv Njemačke, [1977] ECR 595, stav 21.

3.3. Narušavanje konkurencije i uticaj na trgovinu

41. Prema sudskoj praksi Suda, finansijska podrška narušava konkurenciju u mjeri u kojoj jača poziciju jednog privrednog društva u poređenju sa drugim privrednim društvima⁴⁸.
42. Generalno, kada prednost koju dodeljuje država članica jača poziciju jednog privrednog društva u odnosu na drugo privredno društvo koje se nadmeće na datom tržištu Unije, mora se smatrati da je trgovina između država članica pogođena tom prednošću⁴⁹.
43. Konkurencija između aerodroma može se ocijeniti u smislu izabranog kriterijuma avio-prevoznika, a naročito poređenjem faktora kao što su vrsta predmetnih aerodromskih usluga i klijenata, stanovništva ili ekonomske aktivnosti, zakrčenosti, da li postoji pristup kopnom, kao i visin troškova i ukupnih privrednih uslova za korišćenje aerodromske infrastrukture i usluga. Nivo naplate je ključni faktor, budući da se javna sredstva odobrena aerodromu mogu koristiti za održavanje aerodromske takse na vještački niskom nivou u cilju privlačenja avio-prevoznika i tako mogu značajno narušavati konkurenciju.
44. Komisija dalje napominje da su aerodromi u konkurenciji za upravljanje aerodromskom infrastrukturom, uključujući i lokalne i regionalne aerodrome. Javno finansiranje aerodroma može stoga da naruši konkurenciju na tržištima za rad aerodromske infrastrukture. Štaviše, javno finansiranje i aerodroma i avio-prevoznika može da naruši konkurenciju i ima uticaj na tržište vazdušnog saobraćaja širom Unije. Konačno, javno finansiranje aerodroma ili avio-prevoznika može uticati i na intermodalnu konkurenciju.
45. Sud je zaključio u presudi *Altmark*⁵⁰ da čak i javno finansiranje dodijeljeno privrednom društvu koje pruža samo lokalne ili regionalne usluge saobraćaja može imati uticaj na trgovinu između država članica, budući da se pružanje usluga saobraćaja od strane tog privrednog društva može na taj način održavati ili povećati što rezultira time da privredna društva osnovana u drugim državama članicama imaju manje šanse za pružanje svojih usluga prevoza. Čak i činjenica da je količina pomoći mala ili je relativno mala veličina privrednog društva koje dobija javna sredstva, ne isključuje mogućnost da trgovina između država članica može biti narušena. Prema tome, javno finansiranje aerodroma ili avio-prevoznika koji obavljaju usluge sa tih aerodroma može uticati na trgovinu između država članica.

3.4. Javno finansiranje aerodroma i primjena načela operatora tržišne ekonomije

46. Član 345 Ugovora navodi da Ugovor ni na koji način ne dovodi u pitanje pravila država članica u pogledu regulisanja sistema vlasništva nad imovinom. Države članice mogu u skladu sa tim da posjeduju i upravljaju privrednim društvima, i mogu da kupe akcije ili druge interese u javnim ili privatnim privrednim društvima.
47. Shodno tome, ove smjernice ne prave razliku između različitih tipova korisnika u smislu njihove pravne strukture ili da li pripadaju javnom ili privatnom sektoru, a sve reference prema avio-prevoznicima i aerodromima ili kompanijama koje njima upravljaju obuhvataju sve vrste pravnih lica.

⁴⁸ C - 310 / 99 , Italija protiv Komisije, [2002] ECR-I - 2289, tačka 65.

⁴⁹ Slučaj C - 280 / 00 *Altmark Trans GmbH i Regierungspräsidium Magdeburg protiv Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH* (presuda ' ' Altmark), [2003] ECR I - 7747.

⁵⁰Vidi presudu *Altmark*, paragrafi 77 do 82 .

48. Da bi se procjenilo da li privredno društvo ima koristi od ekonomske prednosti, primjenjuje se tzv. test operatora tržišne ekonomije ('MEO'). Ovaj test treba da bude zasnovan na dostupnim informacijama i predvidivim odvijanjima u vrijeme kada je odobreno javno finansiranje i ne bi trebalo da se oslanja na bilo kakve analize zasnovane na kasnijim situacijama⁵¹.
49. Prema tome, kada aerodrom ima koristi od javnog finansiranja, Komisija će procijeniti da li takvo finansiranje predstavlja pomoć razmatranjem da li biu sličnim okolnostima, uzimajući u obzir predvidivost ostvarivanja povraćaja i izuzimajući sva socijalna, regionalno-politička i sektorska pitanja, operator⁵², privatni operator odobrio ista sredstva. Javno finansiranje odobreno u okolnostima koje odgovaraju normalnim tržišnim uslovima ne smatra se državnom pomoći⁵³.
50. Sud je takođe presudio da se ponašanje javnog investitora može uporediti sa onim od strane privatnog investitora rukovođenog perspektivom profitabilnosti na duži rok⁵⁴, tokom trajanja investicije. Ova razmatranja se posebno tiču ulaganja u infrastrukturu, što često uključuje velike količine finansijskih sredstava i može da proizvede pozitivan povraćaj tek nakon mnogo godina. Bilo kakva procjena isplativosti aerodroma mora uzeti u obzir aerodromske prihode.
51. Shodno tome, što se tiče javnog finansiranja aerodroma, analiza usklađenosti sa MEO testom treba da se zasniva na čvrstim *ex ante* izgledima profitabilnosti za subjekat koji odobrava finansiranje⁵⁵. Bilo kakve prognoze saobraćaja koje se koriste u tu svrhu moraju biti realne i moraju biti predmet razumne analize osetljivosti. Odsustvo biznis plana predstavlja naznaku da MEO test ne može biti zadovoljen⁵⁶. U odsustvu biznis plana, države članice mogu da obezbijede analizu ili interne dokumente od državnih organa ili od aerodroma u pitanju, a koji jasno pokazuju da analiza sprovedena prije dobijanja javnog finansiranja pokazuje da je MEO test zadovoljen.
52. Aerodromi mogu igrati važnu ulogu u podsticanju lokalnog razvoja ili dostupnosti. Ipak regionalne ili političke okolnosti se ne mogu uzeti u obzir za potrebe MEO testa⁵⁷. Takva razmatranja mogu, međutim, pod određenim uslovima, biti uzeta u obzir prilikom procjene usklađenosti pomoći.

3.5. Finansijski odnosi između aerodroma i avio prevoznika

53. Kada aerodrom ima javne resurse na raspolaganju, pomoć avio-prevozniku koji koristi aerodrom može, u načelu, biti isključena kada odnos između aerodroma i tog avio-prevoznika zadovoljava MEO test. Ovo je obično slučaj ako:

(a) cijena koja se naplaćuje za aerodromske usluge odgovara tržišnoj cijeni (vidi odjeljak 3.5.1); ili

⁵¹Presuda Stardust Marine, stav 71. C - 124 / 10P Evropska komisija protiv EDF, [2012] , još nije izviješteno , paragrafi 84, 85 i 105.

⁵²Slučajevi T - 129 / 95 , T - 2 / 96 i T - 97 / 96 Neue Makhutte Stahlwerke i Leh Stahlwerke protiv komisije, [1999] ECR II - 17 , tačka 120. Vidi i predmet C - 40 / 85 , Belgija protiv Komisije, [1986] ECR 02321, stav 13 .

⁵³Presuda Stardust Marine, stav 69. Vidi i C- 303 / 88 Italija protiv Komisije, [1991] ECR I - 1433, tačka 20.

⁵⁴ Slučaj C - 305 / 89 Italija protiv Komisije (presuda Alfa Romea) , [1991] ECR I - 1603 , tačka 20. Slučaj T - 228 / 99, Vestdeutsche Landesbank Girozentrale protiv Komisije, [2003] ECR II - 435 , tačka 250 -270 .

⁵⁵ Vidi Odluku Komisije u slučaju C 25/2007 - Finska - Tampere Pirkkala aerodroma i Ryanair , (SL L 309 , 19.11.2013 , str 27 .).

⁵⁶ C - 124 / 10 P, Komisija protiv EDF [2012] , još nije izviješteno , stavovi 84 , 85 i 105 .

⁵⁷ Slučajevi T - 129 / 95 , T - 2 / 96 i T - 97 / 96 Neue Makhutte Stahlwerke i Leh Stahlwerke protiv Komisije, [1999] ECR II - 17 , tačka 120. Vidi i predmet C - 40 / 85 Belgija protiv Komisije, [1986] ECR 02321 , stav 13.

- (b) se može dokazati kroz *ex ante* analizu da će aerodrom/avio-prevoznik dovesti do pozitivnog postepenog profita za aerodrom (vidi odeljak 3.5.2).

3.5.1. Poređenje sa tržišnom cijenom

54. Jedan pristup za procjenu prisustva pomoći avio-prevoznicima podrazumijeva utvrđivanje da li cijena koju naplaćuje aerodrom određenom avio-prevozniku odgovara tržišnoj cijeni. Na osnovu raspoloživih i relevantnih tržišnih cijena, odgovarajuća referentna vrijednost može da se identifikuje uzimajući u obzir elemente navedene u tački 60.
55. Identifikacija referentne vrijednosti zahtijeva najprije da se može izabrati dovoljan broj sličnih aerodroma koji pružaju slične usluge pod normalnim tržišnim uslovima.
56. U tom smislu Komisija konstatuje da u ovom trenutku velika većina aerodroma Unije ima koristi od javnog finansiranja za pokrivanje investicionih i operativnih troškova. Većina tih aerodroma može ostati na tržištu samo uz državnu pomoć.
57. Državni organi tradicionalno smatraju aerodrome u državnom vlasništvu infrastrukturom koja olakšava lokalni razvoj, a ne privrednim društvima koja djeluju u skladu sa tržišnim pravilima. S tim u vezi, postoji tendencija da se cijena tih aerodroma ne određuje shodno tržišnim uslovima, i, posebno, čvrstim *ex ante* izgledima profitabilnosti, već uzimajući u obzir društvene ili regionalne prilike.
58. Čak i ako su neki aerodromi u privatnom vlasništvu ili pod privatnom upravom, organizovani bez socijalnih ili regionalnih uslova, cijene koje ti aerodromi naplaćuju mogu biti pod snažnim uticajem cijena koje naplaćuju većinom državno subvencionisani aerodromi, budući da cijene posljednjih avio-prevoznici uzimaju u obzir tokom pregovora sa aerodromima u privatnom vlasništvu ili upravljanju.
59. U tim okolnostima, Komisija izražava ozbiljne sumnje da se u ovom trenutku odgovarajuće referentne vrijednosti mogu prepoznati kako bi se uspostavila prava tržišna cijena za usluge koje pružaju aerodromi. Ova situacija može da se promjeni ili razvije u budućnosti, naročito kada se pravila državne pomoći u potpunosti primjenjuju na javno finansiranje aerodroma.
60. U svakom slučaju, Komisija smatra da referentne vrijednosti treba da se zasnivaju na poređenju aerodromskih taksi, umanjene za pogodnosti koje se pružaju avio-prevoznicima (kao što su marketinška podrška, popusti ili ostali podsticaji), preko dovoljnog broja pogodnih 'aerodroma u odnosu na koje se vrši upoređivanje', čiji se menadžeri ponašaju kao operatori tržišne ekonomije.. Konkretno, sledeće pokazatelje treba koristiti:
- (a) obim saobraćaja;
 - (b) vrstu saobraćaja (poslovna, ili odlazna destinacija, ili destinacija za odmor), relativni značaj tereta i relativni značaj prihoda koji potiče iz nevazduhoplovnih aktivnosti aerodroma;
 - (c) vrsta i nivo aerodromskih usluga;
 - (d) blizina aerodroma do velikog grada;
 - (e) broj stanovnika u području aerodroma;
 - (f) prosperitet okoline (BDP po glavi stanovnika);
 - (g) različita geografska područja iz kojih se mogu privući putnici.

3.5.2. *Ex ante analiza profitabilnosti*

61. Izglede *ex ante* analize dodatne profitabilnosti Komisija trenutno smatra najrelevantnijim kriterijumom za procjenu dogovora koje aerodromi zaključuju sa pojedinim avio-prevoznicima.
62. U tom smislu, Komisija smatra da je razlika u cijenama standardna poslovna praksa, dok god je u skladu sa svim relevantnim konkurencijskim i sektorskim zakonodavstvom⁵⁸. Ipak, takva diferencirana politika određivanja cijena treba da bude komercijalno opravdana da zadovolji MEO test⁵⁹.
63. Komisija smatra da se dogovori zaključeni između avio-prevoznika i aerodroma mogu smatrati da zadovoljavaju MEO test kada postepeno doprinose rentabilnosti aerodroma sa *ex ante* stanovišta. Aerodrom bi trebalo da pokaže da je, kada uspostavlja dogovor sa avio-prevoznikom (na primjer, pojedinačni ugovor ili sveobuhvatna šema aerodromskih taksi), u stanju da pokrije sve troškove proizašle iz dogovora u toku njegovog trajanja, sa razumnom profitnom maržom⁶⁰ na osnovu čvrstih srednjoročnih izgleda⁶¹.
64. Da bi se procijenilo da li ugovor zaključen između aerodroma i avio-prevoznika zadovoljava MEO test, očekivani nevazduhoplovni prihodi koji proističu iz djelatnosti avio-prevoznika trebaju se uzeti u razmatranje zajedno sa aerodromskim taksama, umanjenim za sve rabate, marketinšku podršku ili šeme podsticaja⁶². Isto tako, trebaju se uzeti u obzir i svi očekivani troškovi postepeno nastali od strane aerodroma u pogledu djelatnosti avio-prevoznika na aerodromu⁶³. Takvi dodatni troškovi mogu da obuhvataju sve kategorije troškova ili investicija, kao što su dodatni troškovi za osoblje, oprema i investicioni troškovi izazvani prisustvom avio-prevoznika na aerodromu. Na primjer, ako aerodrom treba da se proširi ili izgradi novi terminal ili drugi objekti, uglavnom za potrebe smještaja specifičnog avio-prevoznika, ove troškove treba uzeti u obzir pri računanju dodatnih troškova. Nasuprot tome, troškovi koje bi aerodrom morao da snosi nezavisno od dogovora sa avio-prevoznikom ne bi se trebali uzeti u obzir u MEO testu.
65. Kada operator aerodroma ima koristi od usklađene pomoći, prednost koja proizilazi iz takve pomoći se ne prebacuje određenom avio-prevozniku⁶⁴ ako su ispunjeni sledeći uslovi: infrastruktura je otvorena za sve avio-prevoznike⁶⁵ (ovo uključuje infrastrukturu koju će određene kategorije vjerovatnije koristiti, kao što su niskotarifni operatori ili čarteri) i nije namijenjena određenom avio-

⁵⁸ Relevantne odredbe uključuju članove 101 i 102 Ugovora, i Direktivu 2009 /12 / EC.

⁵⁹ Vidi Odluku Komisije u slučaju C 12/2008 - Slovačka - Sporazum između aerodroma Bratislava i Ryanair-a (UL L 27, 1.2.2011 , str 24.), i Odluku Komisije u predmetu C 25/2007 - Finska - Tampere Pirkkala aerodroma i Ryanair, (SL L 309 , 19.11.2013 , str . 27).

⁶⁰ Razumna marža je "normalna" stopa prihoda na kapital, to jest, stopa prinosa koji bi bili potrebni za tipičnu kompaniju za ulaganja sličnog rizika. Povrat se mjeri kao interna stopa povrata ('IRR') predviđenih novčanih tokova izazvanih aranžmanima sa avio-prevoznikom.

⁶¹ Ovo ne isključuje predviđanje da buduće beneficije u toku trajanja dogovora mogu nadoknaditi početne gubitke.

⁶² Svaka javna podrška, kao što su na primjer marketinški sporazumi direktno zaključeni između državnih organa i avio-prevoznika, osmišljeni da nadoknade dio normalnih troškova koje napravi aerodrom u odnosu na dogovor aerodroma/avio prevoznika će isto tako biti uzeta u obzir. Ovo je bez obzira da li je takva podrška direktno odobrena za određenog avio prevoznika, ili se usmjerava kroz aerodrom ili drugi entitet.

⁶³ Presuda Charleroi, stav 59.

⁶⁴ Ono što je rečeno u ovom stavu o avio-prevoznicima primenjuje se na isti način na druge korisnike aerodroma.

⁶⁵ Vidi posebno pridružene slučajeve T-443/08 i T-455/08 Mitteldeutsche aeroport AG i Aerodrom Leipzig-Halle GmbH protiv Komisije, [2011] ECR II-1311, tačka 109.

prevozniku; avio-prevoznici plaćaju tarife koje pokrivaju najmanje dodatne troškove kao što je definisano u tački 64. Dalje, Komisija smatra da pod takvim uslovima, čak i ako bi se državna pomoć dodijelila avio-prevoznicima, ta pomoć bi u svakom slučaju bila usklađena sa unutrašnjim tržištem iz istih razloga koji opravdavaju usklađenost pomoći na nivou aerodroma. Kada operator aerodroma ima koristi od neusklađene investicione pomoći, prednost koja proizilazi iz takve pomoći se ne prebacuje određenom avio-prevozniku ako su ispunjeni sledeći uslovi: infrastruktura je otvorena za sve avio-prevoznike i nije namijenjena određenom avio prevozniku; i avio-prevoznici plaćaju tarife koje pokrivaju makar porast troškova kao što je definisano u tački 64. Komisija smatra da se pod takvim uslovima sektorska prednost prema avio industriji ili drugim korisnicima ne može isključiti, ali i da ne bi trebalo da dovede do povraćaja od određenih avio-prevoznika ili drugih korisnika.

66. Prilikom procjene dogovora između aerodroma i avio-prevoznika, Komisija takođe uzima u obzir i obim u kom se procenjivani dogovori mogu smatrati dijelom implementacije sveobuhvatne strategije aerodroma za koju se očekuje da dovede do profitabilnosti barem na duži rok.

4. JAVNO FINANSIRANJE USLUGA OD OPŠTEG EKONOMSKOG INTERESA

67. U nekim slučajevima, državni organi mogu definisati određene ekonomske aktivnosti koje sprovodi aerodrom ili avio-prevoznik kao usluge od opšteg ekonomskog interesa ('UOEI') u smislu člana 106 stav 2 Ugovora i *Altmark* sudske prakse⁶⁶, i dati naknadu za isplatu takvih usluga.
68. U takvim slučajevima, Saopštenje UOEI⁽⁶⁷⁾ i Regulativa Komisije (EU) 360/2012⁽⁶⁸⁾ daju smjernice o uslovima pod kojima javno finansiranje jedne usluge od opšteg ekonomskog interesa predstavlja državnu pomoć u smislu člana 107 (1) Ugovora. Pomoć u obliku naknade za javne usluge će biti ocijenjena prema Odluci Komisije 2012/21/ES⁽⁶⁹⁾ i UOEI okvira⁽⁷⁰⁾. Zajedno ta četiri dokumenta formiraju 'UOEI paket' koji se odnosi i na naknadu koja se dodjeljuje aerodromima i avio-prevoznicima. Ono što slijedi ilustruje primjenu nekih načela utvrđenih u UOEI paketu u smislu određenih sektorskih specifičnosti.

⁶⁶ Vidi presudu *Altmark*, stav 86 do 93. Javni sredstva za pružanje UOEI ne podrazumijevaju selektivnu prednost u smislu člana 107(1) Ugovora, ako su ispunjena sledeća četiri uslova: (a) korisniku mehanizma državnog finansiranja za UOEI mora biti formalno povjereno pružanje i isplata neke UOEI, pri čemu obaveze moraju biti jasno definisane (b) parametri za izračunavanje naknade moraju biti unaprijed utvrđeni na objektivan i transparentan način; (c) naknada ne može prelaziti ono što je nužno potrebno za pokrivanje svih ili dijela troškova nastalih u obavljanju UOEI, uzimajući u obzir relevantna primanja i opravdanu dobit za isplatu tih obaveza i (d), gdje korisnik nije izabran na osnovu postupka javne nabavke, koji omogućuje pružanje usluge pri najmanjem trošku za zajednicu; nivo dodijeljene naknade mora se odrediti na osnovu analize troškova koje tipično privredno društvo, sa dobrim poslovanjem, mora napraviti u obavljanju tih obaveza, uzimajući u obzir relevantne prihode i opravdanu dobit.

⁶⁷ Vidi fusnotu 22

⁶⁸ Regulativa Komisije (EU) 360/2012 od 25. aprila 2012. godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije za de minimis pomoć odobrenu privrednim društvima koja pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa (SL L 114, 26.4.2012, p. 8).

⁶⁹ Odluka Komisije 2012/21/ES od 20. decembra 2011.godine o primjeni člana 106 stav) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije za državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge dodijeljenu pojedinim privrednim društvima kojima je povjereno izvršenje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 7, 11.1.2012, str. 3).

⁷⁰ Saopštenje o okviru Evropske unije za državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge (2011) (SL C 8, 11.1.2012, str. 15)

4.1. Definicija usluga od opšteg ekonomskog interesa u sektoru aerodroma i avio saobraćaja

69. Prvi *Altmark* kriterijum zahtijeva jasnu definiciju zadataka koji čine uslugu od opšteg ekonomskog interesa. Ovaj zahtjev se poklapa sa onim iz člana 106 stav 2 Ugovora⁷¹. Prema sudskoj praksi⁷², preduzeća kojima je povjereno obavljanje neke UOEI morala su dobiti taj zadatak aktom državnog organa. Komisija je takođe razjasnila⁷³ da, za aktivnost koju treba smatrati kao UOEI, treba ispoljavati posebne karakteristike u poređenju sa običnim ekonomskim aktivnostima, i da cilj od opšteg interesa koji državni organi slijede ne može jednostavno biti onaj cilj razvoja određenih ekonomskih djelatnosti ili određenih ekonomskih oblasti koji su predviđeni članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora⁷⁴.
70. Što se tiče usluga vazdušnog saobraćaja, obaveze javnih usluga se mogu nametnuti samo u skladu sa Regulativom (EC) br. 1008/2008⁷⁵. Konkretno, takve obaveze se mogu nametnuti samo u odnosu na određenu liniju ili grupu linija⁷⁶, a ne u odnosu na bilo koju generičku avio liniju sa polazištem sa datog aerodroma, grada ili regije. Štaviše, obaveze pružanja javne usluge mogu se nametnuti samo u pogledu linije kojom se ispunjavaju potrebe saobraćaja, a koja se ne može adekvatno ispuniti postojećom vazdušnom linijom ili drugim prevoznim sredstvima⁷⁷.
71. U tom smislu, treba naglasiti da usklađenost sa materijalnim i proceduralnim zahtjevima Regulative (EC) 1008/2008 ne otklanja potrebu države članice (ili više njih) da procijene usklađenost sa članom 107 stav 1 Ugovora.
72. Što se tiče aerodroma, Komisija smatra da je moguće da se cijelo upravljanje aerodromom, u dobro opravdanim slučajevima, smatra kao UOEI. U svjetlu načela navedenih u tački 69, Komisija smatra da to može biti samo slučaj ukoliko bi dio područja koji potencijalno opslužuje aerodrom, bez aerodroma, bio izolovan od ostatka Unije u mjeri koja bi dovela u pitanje njegov socijalni i ekonomski razvoj. Takva procjena treba da uzme u obzir druge vidove saobraćaja, a posebno usluge brze željeznice ili pomorske veze koje opslužuju trajekti. U takvim slučajevima, državni organi mogu nametnuti obavezu javne usluge na aerodromu kako bi se osiguralo da aerodrom ostane otvoren za komercijalni saobraćaj. Komisija konstatuje da neki aerodromi imaju važnu ulogu u smislu regionalne povezanosti izolovanih, udaljenih i perifernih regija Unije. Takva situacija može, konkretno, da se javi u odnosu na najudaljenije regione, kao i ostrva ili druge oblasti Unije. Uz procjenu od slučaja do slučaja i u zavisnosti od posebnih karakteristika svakog aerodroma i regiona koji se njime služi, definisanje obaveza od opšteg ekonomskog interesa na tim aerodromima može biti opravdano.

⁷¹ Slučaj T-289/03 British United Provident Association doo (BUPA) protiv Komisije [2008], str II-81, stavovi 171 i 224.

⁷² Vidi spojene predmete T-204/97 i T-270/97 EPAC - Empresa para Agroalimentacao E Cereais, SA protiv Komisije [2000] ECR II-2267, tačka 126 i Delo T-17/02 Fred Olsen, SA protiv Komisije [2005] ECR II-2031, stavovi 186, 188-189.

⁷³ Vidi UOEI Saopštenje, stav 45.

⁷⁴ Vidi Odluku br 381/04 - Francuska, projekat za telekomunikacione mreže visokog kapaciteta u Atlantskim Pirinejima (DORSAL), (SL C 162, 2.7.2005, str. 5).

⁷⁵ Članovi 16, 17 i 18.

⁷⁶ Porijekla i odredišta aerodroma moraju biti jasno identifikovana, vidi član 16 stav 1 Regulative (EC) br. 1008/2008.

⁷⁷ Konkretno, Komisija smatra da bi bilo teško opravdati obavezu javne usluge na putu do željenog aerodroma ako postoje već slične usluge, posebno u pogledu vremena prevoza, frekvencije, nivoa i kvaliteta usluga, drugom aerodromu koji opslužuje isto područje.

73. U svjetlu konkretnih zahtjeva vezanih za obaveze javnih usluga za vazdušni saobraćaj⁷⁸, a imajući u vidu potpunu liberalizaciju tržišta avio saobraćaja, Komisija smatra da obim obaveza javnih usluga nametnut aerodromima ne treba da obuhvata razvoj usluga komercijalnog vazdušnog saobraćaja.

4.2. Usklađenost pomoći u obliku naknade za javne usluge

74. Ako jedan od kumulativnih kriterijuma presude *Altmark* nije ispunjen, naknada za javne usluge daje ekonomsku prednost svom korisniku, i može predstavljati državnu pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora. Takva državna pomoć se može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 106 stav 2 Ugovora, ukoliko su ispunjeni svi kriterijumi usklađenosti izraženi za primjenu tog stava.

75. Državna pomoć u obliku naknade za javne usluge je oslobođena od obaveze prijavljivanja iz člana 108 stav 3 Ugovora ukoliko su ispunjeni uslovi iz Odluke 2012/21/EU. Obim Odluke 2012/21/EU pokriva naknade za javne usluge dodijeljene:

- (a) aerodromima gdje prosječan godišnji promet ne prelazi 200 000 putnika⁷⁹ tokom trajanja povjeravanja UOEI; i
- (b) avio-prevozniciima u pogledu vazdušne povezanosti sa ostrvima gdje prosječan godišnji saobraćajni promet ne prelazi 300 000 putnika⁸⁰.

76. Državna pomoć koja nije obuhvaćena Odlukom 2012/21/EU može biti proglašen usklađenom na osnovu člana 106 stav 2 Ugovora, ako su ispunjeni uslovi UOEI okvira. Međutim, treba imati u vidu da se za procjenu iz Odluke 2012/21/EU i UOEI okvira, primjenjuju razmatranja o definisanju obaveza pružanja javnih usluga nametnutih aerodromima ili avio-prevozniciima u tačkama 69 do 73 ovih smjernica.

5. USKLAĐENOST POMOĆI IZ ČLANA 107 STAV 3 TAČKA (C) UGOVORA

77. Ako javno finansiranje odobreno aerodromima i/ili avio prevozniciima predstavlja pomoć, ta pomoć se može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, pod uslovom da je u skladu sa kriterijumima usklađenosti za aerodrome iz odjeljka 5.1 ovih smjernica i za avio-prevoznike iz odjeljka 5.2. Državna pomoć dodijeljena avio-prevozniku koji postepeno smanjuje profitabilnost aerodroma (vidi tačke 63. i 64. ovih smjernica) smatraće se neusklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 1 Ugovora, osim ako su ispunjeni uslovi usklađenosti za početnu pomoć iz člana 5.2 ovih smjernica.

78. Da bi se procijenilo da li se mjere državne pomoći mogu smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107(3)(c) Ugovora, Komisija generalno analizira da li nacrt mjera pomoći osigurava da pozitivan njen uticaj na cilj od zajedničkog interesa prevazilazi njene potencijalne negativne efekte na trgovinu i konkurenciju.

⁷⁸ Vidi tačku 70 i Regulativu (EZ) br. 1008/2008, opis 12 i članove 16 do 18.

⁷⁹ Ovaj prag se odnosi na tačku u jednom pravcu, to jest, putnik koji leti sa aerodroma i nazad na aerodrom bi se dva puta brojao. Ako je aerodrom dio grupe aerodroma, promet putnika se utvrđuje na osnovu svakog pojedinačnog aerodroma.

⁸⁰ Ovaj prag se odnosi na tačku u jednom pravcu, to jest, putnik koji leti na ostrvo i nazad na aerodrom bi se dva puta brojao. Primjenjuje se na pojedinačne linije između aerodroma na ostrvu i aerodroma na kopnu.

79. Saopštenje o modernizaciji državne pomoći (SAM) poziva na identifikaciju i definisanje zajedničkih načela koji se primjenjuju pri procjeni usklađenosti svih mjera pomoći koje sprovodi Komisija. Mjere pomoći se smatraju usklađenim sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107(3) Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni sledeći kumulativni uslovi:
- (a) doprinos dobro definisanom cilju od zajedničkog interesa: mjera državne pomoći mora imati cilj od zajedničkog interesa u skladu sa članom 107 stav 3 Ugovora;
 - (b) potreba za državnom intervencijom: mjera državne pomoći mora biti usmjerena ka situaciji u kojoj pomoć može da dovede do materijalnog poboljšanja koje tržište samo ne može postići, na primjer otklanjanje tržišnog neuspjeha ili rješavanje kapitalnih ili kohezionih briga;
 - (c) primjerenost mjere pomoći: ta mjera pomoći mora biti odgovarajući instrument politike za rješavanje cilja od zajedničkog interesa;
 - (d) podsticajni efekat: pomoć mora promijeniti ponašanje privrednog društva na takav način da se oni uključe u dodatnu aktivnost koju ne bi izvršili bez pomoći ili bi je izvršili na ograničen ili drugi način ili na drugom mjestu;
 - (e) proporcionalnost pomoći (pomoć svedena na minimum): iznos pomoći mora biti ograničen na minimum potreban da podstakne dodatno ulaganje ili aktivnost u datoj oblasti;
 - (f) izbjegavanje prekomjernih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu između država članica: negativni efekti pomoći moraju biti dovoljno ograničeni, tako da je ukupan bilans ove mjere pozitivan;
 - (g) transparentnost pomoći: države članice, Komisija, privredni subjekti i zainteresovana javnost moraju imati lak pristup svim relevantnim aktima i relevantnim informacijama o dodijeljenoj pomoći kako je navedeno u članu 8.2.
80. Što se tiče državne pomoći u sektoru vazduhoplovstva, Komisija smatra da se ovi zajednička načela poštuju kada državna pomoć dodijeljena aerodromu ili avio-prevozniku ispunjava sve uslove navedene u odjeljcima 5.1 i 5.2. Stoga, usklađenost sa tim uslovima podrazumijeva usklađenost pomoći sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
81. Međutim, ako nerazdvojni aspekt mjere državne pomoći i uslovi vezani za nju (uključujući sopstveni način finansiranja kada metoda finansiranja predstavlja sastavni dio mjera državne pomoći) znači kršenje zakona Unije, pomoć ne može biti proglašena usklađenom sa unutrašnjim tržištem⁸¹.
82. Osim toga, u procjeni usklađenosti bilo koje državne pomoći sa unutrašnjim tržištem, Komisija uzima u obzir sve postupke u vezi povrede člana 101 ili 102 Ugovora koji se odnose na korisnika pomoći i koji mogu biti od značaja za njenu procjenu na osnovu člana 107(3) Ugovora⁸².

⁸¹ Vidi na primjer predmet C-156/98 Germany protiv Komisije [2000] ECR I-6857, tačka 78 i C-333/07 Regie Networks protiv Rhone Alpes Bourgogne [2008] ECR I-10807, st. 94-116.

⁸² Vidi predmet C-225/91 Matra protiv Komisije, [1993] ECR I-3203, tačka 42.

5.1. Pomoć aerodromima

5.1.1. Investiciona pomoć aerodromima

83. Investiciona pomoć dodijeljena aerodromima, bilo kao individualna pomoć ili kao šema pomoći, smatra se usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 (3)(c) Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni kumulativni uslovi iz tačke 79 kako je navedeno u tački 84 do 108.

(a) Doprinos dobro definisanom cilju od zajedničkog interesa

84. Investiciona pomoć aerodromima smatra se da doprinosi postizanju cilja od zajedničkog interesa ukoliko se:

- (a) povećava mobilnost građana Unije i povezanost regiona uspostavljanjem pristupne tačke za letove unutar Unije; ili
- (b) bori protiv zagušenja vazdušnog saobraćaja na glavnim aerodromima Unije; ili
- (c) olakšava regionalni razvoj.

85. Ipak, umnožavanje nerentabilnih aerodroma ili stvaranje dodatnih neiskorišćenih kapaciteta ne doprinosi cilju koji je od zajedničkog interesa. Ako je investicioni projekat prvenstveno usmjeren na stvaranje novih kapaciteta aerodroma, nova infrastruktura mora, u srednjoročnom periodu, ispuniti predviđene zahtjeve avio-prevoznika, putnika i špeditera u prihvatnom području aerodroma. Svaka investicija koja nema zadovoljavajuće srednjoročne izgleda za upotrebu, ili umanjuje srednjoročne izgleda za korišćenje postojeće infrastrukture u prihvatnom području, ne može se smatrati da služi cilju od zajedničkog interesa.

86. U skladu s tim, Komisija će imati sumnje u pogledu srednjoročnih izgleda za korišćenje aerodromske infrastrukture na aerodromima lociranim u području postojećeg aerodroma gdje postojeći aerodrom ne posluje punim ili skoro punim kapacitetom. Srednjoročni izgledi za upotrebu moraju se iskazati na osnovu čvrstih putničkih i teretnih saobraćajnih predviđanja uključenih u *ex ante* biznis planu, i moraju identifikovati mogući efekat investicije na korišćenje postojeće infrastrukture, kao što je drugi aerodrom ili drugi vid saobraćaja, naročito konekcije brzih vozova.

(b) Potreba za državnom intervencijom

87. Da bi se procjenilo da li je državna pomoć efikasna u postizanju cilja koji je od zajedničkog interesa, potrebno je da se identifikuju problemi koje treba riješiti. Državna pomoć treba da bude usmjerena ka situacijama u kojima ta pomoć može donijeti materijalno poboljšanje koje samo tržište ne može postići.

88. Uslovi sa kojim se manji aerodromi srijeću pri razvoju svojih usluga i u privlačenju privatnog finansiranja svojih infrastrukturnih investicija često su nepovoljniji od onih sa kojima se suočavaju veliki aerodromi u Uniji. Iz tih razloga, pod sadašnjim tržišnim uslovima manji aerodromi mogu imati poteškoća u obezbjeđivanju finansiranja svojih investicija bez javnog finansiranja.

89. Potreba za javnim sredstvima za finansiranje infrastrukturnih ulaganja će, zbog visokih fiksnih troškova⁸³, varirati u zavisnosti od veličine aerodroma i obično biti veća za manje aerodrome. Komisija

⁸³ Između 70% i 90% troškova aerodroma je fiksno.

smatra da se, pod sadašnjim tržišnim uslovima, mogu identifikovati sledeće kategorije aerodroma⁽⁸⁴⁾ i njihova relativna finansijska održivost:

- (a) aerodromi sa do 200 000 putnika godišnje možda neće biti u stanju da pokriju svoje kapitalne troškove u velikoj mjeri;
- (b) aerodromi sa godišnjim prometom putnika između 200 000 i 1 milion obično nisu u stanju da pokriju svoje kapitalne troškove u velikoj mjeri;
- (c) aerodromi sa godišnjim prometom putnika između 1 i 3 miliona trebaju, u načelu, biti u stanju da pokriju svoje kapitalne troškove u većoj mjeri;
- (d) aerodromi sa prometom putnika od preko 3 i do 5 miliona trebalo bi, u načelu, da su u stanju da pokriju, u velikoj mjeri, sve svoje troškove (uključujući operativne troškove i kapitalne troškove) ali, pod određenim okolnostima od slučaja do slučaja, državna podrška može biti neophodna za finansiranje nekih od njihovih kapitalnih troškova;
- (e) aerodromi sa godišnjim prometom putnika iznad 5 miliona su obično profitabilni i u stanju da zadovolje sve svoje troškove, osim u izuzetnim okolnostima.

(c) Primjerenost državne pomoći kao instrumenta politike

90. Države članice moraju pokazati da je mjera pomoći odgovarajući instrument politike za postizanje namijenjenog cilja ili rješavanje problema koje će državna pomoć tretirati. Mjera pomoći se neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, ako drugi manje narušavajući instrumenti politike ili instrumenti pomoći omogućavaju da se postigne isti cilj.
91. Države članice mogu donijeti drugačije odluke u vezi sa upotrebom različitih instrumenata politike i oblika pomoći. Generalno, kada država članica razmatra druge mogućnosti politika i upotrebe selektivnog instrumenta, kao što je državna pomoć u vidu direktnog davanja, u poređenju sa manje narušavajućim oblikom pomoći (kao što su krediti, garancije ili povratni avansi), smatra se da dotične mjere predstavljaju odgovarajući instrument.
92. Kad god je moguće, države članice se ohrabruju da osmisle nacionalne šeme koje odražavaju osnovna načela na kojima se zasniva javno finansiranje i ukažu na najrelevantnije karakteristike planiranog javnog finansiranja aerodroma. Okvirne šeme obezbjeđuju koherentnost u korišćenju javnih sredstava, smanjuju administrativno opterećenje na manje organe odobravanja i ubrzavaju sprovođenje mjera pojedinih pomoći. Dalje, države članice se ohrabruju da daju jasne smjernice za sprovođenje finansiranja državne pomoći za regionalne aerodrome.

(d) Postojanje podsticajnog efekta

93. Radovi na pojedinačnoj investiciji mogu početi tek nakon podnošenja zahtjeva organu za dodeljivanje pomoći. Ukoliko radovi počnu prije podnošenja zahtjeva organu za dodjeljivanje pomoći, bilo kakva pomoć dodijeljena u odnosu na tu pojedinačnu investiciju neće se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem. ,
94. Investicioni projekat na aerodromu može biti ekonomski atraktivan sam po sebi. Stoga, se mora provjeriti da li bi se investicija preduzela ili ne bi bila preduzeta u istoj mjeri bez državne pomoći. Ukoliko je ovo potvrđeno, Komisija će razmotriti da mjera pomoći ima podsticajni efekat.

⁸⁴ Kategorije aerodroma za potrebe ovih smjernica su zasnovane na osnovu raspoloživih podataka industrije.

95. Podsticajni efekat se identifikuje kroz hipotetičku analizu, upoređujući nivo namjeravane djelatnosti sa i bez pomoći.
96. Kada posebna protivčinjenica ne postoji, podsticajni efekat se može pretpostaviti kada postoji jaz finansiranja kapitalnih troškova, odnosno, kada se na osnovu *ex ante* biznis plana može pokazati da postoji razlika između pozitivnih i negativnih novčanih tokova (uključujući troškove ulaganja u osnovna kapitalna sredstva) tokom trajanja investicije u neto sadašnjoj vrijednosti⁸⁵.

(e) Proporcionalnost iznosa pomoći (pomoć svedena na minimum)

97. Najveći dozvoljeni iznos državne pomoći je izražen kao procenat opravdanih troškova (maksimum intenziteta pomoći). Opravdani troškovi su troškovi koji se odnose na ulaganja u aerodromsku infrastrukturu, uključujući troškove planiranja, infrastrukture opsluživanja (kao što su pojasevi za prtljag, itd.) i aerodromske opreme. Investicioni troškovi koji se odnose na ne-vazduhoplovne aktivnosti (naročito parking, hoteli, restorani i kancelarije) nisu opravdani troškovi⁸⁶.
98. Investicioni troškovi koji se odnose na pružanje usluga opsluživanja (kao što su autobusi, vozila, itd.) nisu opravdani troškovi, budući da ne predstavljaju dio infrastrukture zemaljskog opsluživanja⁸⁷.
99. Da bi bila proporcionalna, investiciona pomoć aerodromima mora biti ograničena na dodatne troškove (neto dodatnih prihoda) koji proizilaze iz preduzimanja potpomognutog projekta/aktivnosti, a ne alternativnog projekta/aktivnosti koju bi korisnik preduzeo u fiktivnom scenariju, to jest, ukoliko nije primio pomoć. Gdje protivčinjenica nije poznata, da bi bio proporcionalan, iznos pomoći ne bi trebalo da prevazilazi finansijski jaz investicionog projekta (tzv. 'jaz finansiranja kapitalnih troškova'), koji se određuje na osnovu *ex ante* biznis plana kao neto sadašnja vrijednost razlike između pozitivnih i negativnih novčanih tokova (uključujući investicione troškove) tokom trajanja investicije. Za investicione pomoći biznis plan treba da pokrije period ekonomskog korišćenja sredstava.
100. Budući da će finansijski jaz varirati u zavisnosti od veličine aerodroma i normalno je veći za manje aerodrome, Komisija će koristiti niz dozvoljenih maksimalnih intenziteta pomoći da osigura sveobuhvatnu proporcionalnost. Intenzitet pomoć ne smije da pređe maksimalni dozvoljeni intenzitet investicione pomoći i ne treba, u svakom slučaju, da ide dalje od stvarnog finansijskog jaza investicionog projekta.
101. Naredna tabela prikazuje intenzitet maksimalne dozvoljene pomoći u zavisnosti od veličine aerodroma mjereno brojem godišnjeg prometa putnika⁸⁸.

⁸⁵ Ovo ne isključuje predviđanja da buduće dobiti mogu nadoknaditi početne gubitke.

⁸⁶ Finansiranje takvih aktivnosti nije pokriveno ovim smjernicama, jer su netransportnog karaktera, i na taj način će biti procjenjene na osnovu relevantnih sektorskih i opštih pravila.

⁸⁷ Načelom navedeni u ovim smjernicama se ne odnose na pomoć za pružanje usluga zemaljskog opsluživanja bez obzira da li ih obezbjeđuje sam aerodrom, avio-prevoznik ili dobavljač usluga zemaljskog opsluživanja trećim licima; takva pomoć će se procijeniti na osnovu relevantnih opštih pravila.

⁸⁸ Stvarni prosječni godišnji putnički promet tokom dvije finansijske godine koje prethode onoj u kojoj se pomoć prijavljuje ili dodjeljuje ili je plaćena u slučaju neprijavljivanja pomoći. U slučaju stvaranja novog putničkog aerodroma, treba razmotriti predviđeni prosječni godišnji putnički saobraćaj tokom dvije finansijske godine nakon početka rada komercijalnog putničkog vazdušnog saobraćaja. Ovi pragovi se odnose na jednosmerno brojanje. To znači da ako putnik leti, na primjer, sa aerodroma i natrag broji se dva puta; ovo se primjenjuje za pojedinačne linije. Ako je aerodrom dio grupe aerodroma, promet putnika se utvrđuje na osnovu svakog pojedinačnog aerodroma.

Veličina aerodroma na osnovu prosječnog prometa putnika (godišnje)	Intenzitet maksimalne investicione pomoći
> 3-5 miliona	do 25%
1-3 miliona	do 50%
< 1 milion	do 75%

102. Maksimalni intenziteti pomoći za investicionu pomoć za finansiranje infrastrukture aerodroma mogu se povećati do 20% za aerodrome u udaljenim regionima bez obzira na njihovu veličinu.

103. Aerodromi sa prosječnim prometom ispod 1 miliona putnika godišnje bi trebalo da doprinesu makar 25% finansiranju ukupnih opravdanih troškova ulaganja. Međutim, investicioni projekti na određenim aerodromima sa prosječnim prometom ispod 1 miliona putnika godišnje lociranim u perifernim regionima Unije mogu da dovedu do finansijskog jaza koji je veći od maksimalnih intenziteta dozvoljenih pomoći. Podložno procjeni od slučaja do slučaja, i u zavisnosti od posebnih karakteristika svakog aerodroma, investicionog projekta i opslužene regije, intenzitet od preko 75% može biti opravdan u izuzetnim okolnostima za aerodrome sa obimom prometa ispod 1 miliona putnika godišnje.

104. Da bi se uzele u obzir specifične okolnosti u vezi sa premiještanjem postojećeg aerodroma i prestanka aerodromskih aktivnosti na postojećem mjestu, Komisija procjenjuje, konkretno, proporcionalnost, neophodnost i maksimalni intenzitet državne pomoći odobrene na osnovu analize finansijskog jaza ili fiktivnog scenarija za svaki konkretni slučaj, bez obzira na prosječni promet putnika na tom aerodromu.

105. Osim toga, u izuzetnim okolnostima, karakterisanim jasnim neuspjehom tržišta i uzimajući u obzir veličinu investicije, nemogućnost da se finansira investicija na tržištu kapitala, veoma visok nivo pozitivnih spoljašnjih uticaja i narušavanja konkurencije, aerodromi sa prosječnim prometom od preko 5 miliona putnika godišnje mogu da prime pomoć za finansiranje infrastrukture aerodroma. Međutim, u takvim slučajevima, Komisija će uvijek sprovesti detaljnu procjenu državne pomoći, posebno u pogledu proporcionalnosti, neophodnosti i maksimalnog intenziteta pomoći, dodijeljene na osnovu analize finansijskog jaza i fiktivnog scenarija za svaki konkretni slučaj, bez obzira na prosječni promet putnika na tom aerodromu.

(f) Izbjegavanje neopravdanih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

106. Posebno, umnožavanje nerentabilnih aerodroma ili stvaranje dodatnog neiskorišćenog kapaciteta u području postojeće infrastrukture može imati negativne efekte. U skladu s tim, Komisija će, u načelu, imati sumnje u usklađenost ulaganja u aerodromsku infrastrukturu na aerodromu koji se nalazi u području postojećeg aerodroma⁽⁸⁹⁾ gdje postojeći aerodrom ne posluje punim ili skoro punim kapacitetom.

⁸⁹ Vidjeti Odjeljak 5.1.1. (a).

107. Dalje, kako bi se izbjegli negativni efekti pomoći koji mogu nastati kada se aerodromi suočavaju sa manjim budžetskim ograničenjima⁹⁰), investiciona pomoć aerodromima sa prometom do 5 miliona putnika može se odobriti bilo u unaprijed određenom iznosu za pokrivanje opravdanih investicionih troškova, ili u godišnjim ratama da nadoknadi finansijski jaz kapitalnih troškova koji nastaju kao posljedica poslovnog plana aerodroma.

108. Kako bi se dodatno ograničilo svako narušavanje, aerodromi, uključujući i sve investicije za koje je pomoć data, moraju biti otvoreni za sve potencijalne korisnike i ne smiju biti usmjerene na jednog posebnog korisnika. U slučaju fizičkog ograničenja kapaciteta, raspodjela se mora zasnovati na relevantnim, objektivnim, transparentnim i nediskriminirajućim kriterijumima.

Obaveza prijavljivanja za šeme individualne mjere pomoći

109. Države članice se podstiču da prijave šeme za investicione državne pomoći za aerodrome sa prosječnim godišnjim prometom ispod 3 miliona putnika.

110. Pri ocjeni šema pomoći, uslovi koji se odnose na neophodnost pomoći, podsticajni efekti i proporcionalnost pomoći, smatraće se ispunjenim ukoliko se država članica obavezala na davanje individualnih pomoći u okviru odobrene šeme pomoći samo nakon što je potvrđeno da su ispunjeni kumulativni uslovi u ovom odeljku.

111. Zbog većeg rizika od narušavanja konkurencije, sljedeće mjere pomoći moraju uvijek biti prijavljene posebno:

- (a) investiciona pomoć aerodromima sa prosječnim godišnjim prometom iznad 3 miliona putnika;
- (b) investiciona pomoć sa intenzitetom pomoći iznad 75%, za aerodrome sa prosječnim godišnjim prometom ispod 1 milion putnika, sa izuzetkom aerodroma u udaljenim regionima;
- (c) investiciona pomoć dodijeljena za premještanje aerodroma;
- (d) investiciona pomoć finansiranja mješovitog putničko-teretnog aerodroma sa više od 200 000 tona tereta tokom dvije finansijske godine prije one u kojoj se pomoć prijavljuje;
- (e) investiciona pomoć usmjerena na stvaranje novog putničkog aerodroma (uključujući pretvaranje postojećih uzletišta u putnički aerodrom);
- (f) investiciona pomoć usmjerena na stvaranje ili razvoj aerodroma koji se nalazi unutar 100 kilometara udaljenosti ili 60 minuta putovanja automobilom, autobusom, vozom ili brzim vozom sa postojećeg aerodroma.

5.1.2. Operativna pomoć aerodromima

112. Operativna pomoć dodijeljena aerodromima bilo kao individualna pomoć ili kao šema državne pomoći smatraće se usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 (3)(c) Ugovora za prelazni period od 10 godina počev od 4. aprila 2014. godine, pod uslovom da su zadovoljeni kumulativni uslovi iz tačke 79 kako je navedeno u tački 113 do 134.

(a) Doprinis dobro definisanom cilju od zajedničkog interesa

⁹⁰ Ako pomoć treba da se odredi na osnovu *ex post* proračuna (što je dobro za bilo kakav deficit kada se pojavi), aerodromi možda imaju veći podsticaj da obuhvataju troškove i naplate aerodromske takse koje su dovoljne da pokriju troškove.

113. Kao što je navedeno u tački 13, kako bi se aerodromima dalo vremena da se prilagode novim tržišnim uslovima i kako bi se izbjegle bilo kakve smetnje u vazdušnom saobraćaju i povezanosti regiona, operativna pomoć aerodromima će se smatrati da doprinosi ostvarenju cilja koji je od zajedničkog interesa za prelazni period od 10 godina, ukoliko:

- (a) povećava mobilnost građana Unije i povezanost regiona uspostavljanjem pristupne tačke za letove unutar Unije; ili
- (b) se bori protiv zagušenja vazdušnog saobraćaja na glavnim aerodromima Unije ; ili
- (c) olakšava regionalni razvoj.

114. Ipak, umnožavanje nerentabilnih aerodroma ne doprinosi cilju od zajedničkog interesa. Kada se aerodrom nalazi u istom području gdje je i drugi aerodrom sa rezervnim kapacitetom, biznis plan, baziran na ispravnim putničkim i teretnim saobraćajnim prognozama, mora utvrditi mogući uticaj na saobraćaj drugog aerodroma koji se nalazi u tom prihvatnom području.

115. Prema tome, Komisija će imati sumnje u izgleda neprofitabilnog aerodroma u postizanju pune pokrivenosti troškova na kraju prelaznog perioda, ako se drugi aerodrom nalazi u istom području.

(b) Potreba za državnom intervencijom

116. Da bi se procijenilo da li je državna pomoć efikasna u postizanju cilja od zajedničkog interesa, potrebno je utvrditi problem koji treba riješiti. Državna pomoć treba da se usmjeri ka situacijama u kojima ta pomoć može donijeti materijalno poboljšanje koje samo tržište ne može da ostvari.

117. Uslovi sa kojima se manji aerodromi suočavaju pri razvoju svojih usluga i privlačenju privatnih finansiranja često su nepovoljniji od onih sa kojima se suočavaju veliki aerodromi u Uniji. Stoga, pod sadašnjim tržišnim uslovima, manji aerodromi mogu imati poteškoća u obezbjeđivanju finansiranja svog rada bez javnog finansiranja.

118. Prema trenutnim tržišnim uslovima, potreba za javnim sredstvima radi finansiranja operativnih troškova će, zbog visokih fiksnih troškova, varirati u zavisnosti od veličine aerodroma i obično biti proporcionalno veća za manje aerodrome. Komisija smatra da se, pod trenutnim tržišnim uslovima, mogu identifikovati sljedeće kategorije aerodroma i njihova relativna finansijska održivost:

- (a) aerodromi sa godišnjim prometom do 200 000 putnika možda neće biti u mogućnosti da pokriju svoje operativne troškove u velikoj mjeri;
- (b) aerodromi sa godišnjim prometom putnika između 200 000 i 700 000 možda neće biti u mogućnosti da pokriju svoje operativne troškove u značajnoj mjeri;
- (c) aerodromi sa godišnjim prometom putnika između 700 000 i 1 miliona trebalo bi generalno da pokriju svoje operativne troškove u većoj mjeri;
- (d) aerodromi sa godišnjim prometom putnika između 1 i 3 miliona bi trebalo, u prosjeku, da su u stanju da pokriju većinu svojih operativnih troškova;
- (e) aerodromi sa godišnjim prometom putnika iznad 3 miliona su obično profitabilni na operativnom nivou i trebalo bi da su u stanju da pokriju svoje operativne troškove.

119. Prema tome, Komisija smatra da, da bi bio opravdan za operativnu pomoć, godišnji promet na aerodromu ne smije preći 3 miliona putnika.⁹¹

(c) Primjerenost državne pomoći kao instrumenta politike

120. Države članice moraju da pokažu da je pomoć odgovarajuća za postizanje namijenjenog cilja ili rješavanja problema koje će pomoć tretirati. Mjera pomoći se neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem ako drugi manje narušavajući instrumenti politike ili instrumenti pomoći omoguću da se isti cilj postigne⁹².

121. U cilju pružanja adekvatnih podsticaja za efikasno upravljanje aerodroma, iznos pomoći treba da se uspostavi *ex ante* kao fiksna suma koja pokriva očekivani jaz operativnog finansiranja (utvrđen na osnovu *ex ante* biznis plana) u toku prelaznog perioda od 10 godina. Iz tih razloga nikakav *ex post* porast iznosa pomoći se ne može, u načelu, smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem. Država članica može platiti *ex ante* fiksni iznos unaprijed paušalno ili na rate, na primjer na godišnjem nivou.

122. U izuzetnim okolnostima, kada su budući troškovi i razvoj prihoda praćeni izrazito visokim stepenom neizvjesnosti i državni organi se suočavaju sa bitnim nepravilnostima u informisanju, državni organ može izračunati najveći iznos usklađene operativne pomoći prema modelu koji se zasniva na inicijalnom jazu operativnog finansiranja na početku prelaznog perioda. Inicijalni jaz operativnog finansiranja je prosjek razlika operativnog finansiranja (što će reći iznos operativnih troškova koji nisu pokriveni prihodima) tokom pet godina prije početka prelaznog perioda (2009. do 2013.).

123. Kad god je moguće, države članice se podstiču da izrade nacionalne šeme koje odražavaju osnovna načela na kojima se zasniva javno finansiranje i ukazuju na najvažnije karakteristike planiranog javnog finansiranja aerodroma. Okvirne šeme obezbjeđuju koherentnost u korišćenju javnih sredstava, smanjuju administrativno opterećenje na manje organe odobravanja i ubrzavaju sprovođenje mjera pojedinih pomoći. Osim toga, države članice se podstiču da daju jasne smjernice za sprovođenje finansiranja državne pomoći za regionalne aerodrome i avio-prevoznike koji koriste te aerodrome.

(d) Postojanje podsticajnog efekta

124. Operativna pomoć ima podsticajni efekat ako je vjerovatno da bi, u odsustvu operativne pomoći, i uzimajući u obzir moguće prisustvo investicione pomoći i nivo saobraćaja, nivo ekonomske aktivnosti predmetnog aerodroma bio značajno smanjen.

(e) Proporcionalnost iznosa pomoći (pomoć ograničena na neophodni minimum):

125. Da bi bila proporcionalna, operativna pomoć aerodromima mora biti ograničena na neophodni minimum za odvijanje aktivnosti pomaganja.

⁹¹ Stvarni prosječni godišnji putnički promet tokom dvije finansijske godine koje prethode onoj u kojoj se prijavljuje pomoć ili se pomoć dodjeljuje ili plaća u slučaju neprijavlivanja pomoći. U slučaju osnivanja novog putničkog aerodroma trebalo bi razmotriti prognoziran prosječan godišnji putnički saobraćaj tokom dvije finansijske godine nakon početka rada komercijalnog putničkog vazdušnog saobraćaja. Ovi pragovi se odnose na jednosmjerno brojanje. To znači da ako putnik leti na primjer sa aerodroma i nazad brojaće se kao dva puta; ovo se odnosi na pojedinačne vazdušne linije. Ako je aerodrom dio grupe aerodroma, promet putnika se utvrđuje na osnovu svakog pojedinačnog aerodroma.

⁹² Vidi tačku 91.

126. Biznis plan aerodroma mora otvoriti put potpunom pokrivanju operativnih troškova na kraju prelaznog perioda. Ključni parametri ovog poslovnog plana čine sastavni dio procjene usaglašenosti Komisije.
127. Put ka potpunom pokrivanju operativnih troškova će biti drugačiji za svaki aerodrom a zavisice od početnog jaza operativnog finansiranja aerodroma na početku prelaznog perioda. Prelazni period počinje od 4. aprila 2014. godine.
128. U svakom slučaju, maksimalni iznos dozvoljene pomoći tokom cijelog prelaznog perioda će biti ograničen na 50% od početnog finansijskog jaza za period od 10 godina⁽⁹³⁾. Na primjer, ako je godišnji prosjek finansijskog jaza datog aerodroma u periodu 2009. do 2013. godine 1 milion eura, maksimalan iznos operativne pomoći koju aerodrom može dobiti kao *ex ante* uspostavljenu fiksnu sumu bi bio 5 miliona eura tokom deset godina (50% x 1 milion x 10). Nikakva dalja operativna pomoć se neće smatrati usklađenom za taj aerodrom.
129. Najkasnije 10 godina nakon početka prelaznog perioda, svi aerodromi moraju dostići punu pokrivenost svojih operativnih troškova i nikakva operativna pomoć aerodromima se neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem poslije tog datuma, sa izuzetkom operativne pomoći koja se dodjeljuje u skladu sa horizontalnim pravilima državne pomoći, kao što su pravila koja se primjenjuju za finansiranje UOEl.
130. Prema trenutnim tržišnim uslovima, aerodromi sa godišnjim putničkim prometom do 700 000, mogu se suočiti sa teškoćama u postizanju pune pokrivenosti troškova tokom prelaznog perioda od 10 godina. Iz tog razloga, maksimalna dozvoljeni iznos pomoći za aerodrome sa godišnjim prometom putnika do 700 000 će iznositi 80% od početnog jaza operativnog finansiranja za period od pet godina nakon početka prelaznog perioda. Na primjer, ako je godišnji prosjek finansijskog jaza malog aerodroma u periodu od 2009. do 2013. godine 1 milion eura, maksimalan iznos operativne pomoći koju bi aerodrom mogao da dobije kao *ex ante* ustanovljenu fiksnu sumu bi bio 4 miliona eura tokom pet godina (80% x 1 milion x 5). Komisija će preispitati potrebu za daljim posebnim tretmanom i budućim izgledima za potpuno pokrivanje operativnih troškova za ovu kategoriju aerodroma, posebno u vezi sa promjenom tržišnih uslova i izgledima profitabilnosti.

(f) Izbjegavanje nepotrebnih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

131. Prilikom procjene usklađenosti operativne pomoći Komisija će uzeti u obzir narušavanje konkurencije i efekte na trgovinu. Kada se aerodrom nalazi u istom prihvatnom području kao i drugi aerodrom sa rezervnim kapacitetima, biznis plan, zasnovan na čvrstim putničkim i teretnim saobraćajnim prognozama, mora utvrditi mogući uticaj na saobraćaj drugog aerodroma koji se nalazi u tom području.
132. Operativna pomoć za aerodrom koji se nalazi u istom području će se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem samo kada država članica pokaže da svi aerodromi u istom prihvatnom području mogu da postignu punu pokrivenost operativnih troškova na kraju prelaznog perioda.

⁹³ Intenzitet od 50% odgovara jazu od preko 10 godina za aerodrom koji, polazeći od pokrivenosti početnih operativnih troškova na početku prelaznog perioda, ostvaruje punu pokrivenost operativnih troškova nakon 10 godina.

133. Kako bi ograničio dalja narušavanje konkurencije, aerodrom mora biti otvoren za sve potencijalne korisnike i ne smije biti namijenjen jednom određenom korisniku. U slučaju fizičkog ograničenja kapaciteta, raspodjelu treba uraditi na osnovu značajnih, objektivnih, transparentnih i nediskriminirajućih kriterijuma.

134. Dalje, kako bi se ograničili negativni efekti na konkurenciju i trgovinu, Komisija će odobriti operativnu pomoć aerodromima u prelaznom periodu od 10 godina, počev od 4. aprila 2014. godine. Komisija će preispitati situaciju aerodroma sa godišnjim prometom putnika do 700 000 četiri godine nakon početka prelaznog perioda.

Obaveza prijavljivanja šema i individualnih mjera pomoći

135. Države članice se snažno pozivaju da prije prijave nacionalne šeme operativne pomoći za finansiranje aerodroma, nego individualne mjere pomoći za svaki aerodrom ponaosob. Namjera je da se smanji administrativni teret i za organe država članica i za Komisiju.

136. Zbog većeg rizika od narušavanja konkurencije, sljedeće mjere se moraju uvijek pojedinačno prijaviti:

- (a) operativna pomoć finansiranja mješovitog putničko-teretnog aerodroma sa više od 200 000 tona tereta tokom dvije finansijske godine prije one u kojoj pomoć prijavljuje;
- (b) operativna pomoć aerodromu ukoliko se drugi aerodromi nalaze se unutar 100 kilometara ili 60 minuta putovanja automobilom, autobusom, vozom ili brzim vozom.

Pomoć dodijeljena prije početka prelaznog perioda

137. Operativna pomoć dodijeljena prije početka prelaznog perioda (uključujući pomoć plaćenu prije 4. aprila 2014. godine) može da se proglasi usklađenom sa cjelokupnim nepokrivenim operativnim troškovima pod uslovom da su ispunjeni uslovi iz odeljka 5.1.2, sa izuzetkom tačaka 115, 119, 121, 122, 123, 126 do 130, 132, 133 i 134. Konkretno, kada procjenjuje usklađenost operativne pomoći dodijeljene prije 4. aprila 2014. godine, Komisija će uzeti u obzir narušavanje konkurencije.

5.2. Početna pomoć avio-prevoznicima

138. Kako je navedeno u tački 15, državna pomoć dodijeljena avio-prevoznicima za uvođenje nove linije sa ciljem povećanja povezanosti regiona će se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 (3)(c) Ugovora, ako su ispunjeni kumulativni uslovi iz tačke 79 kako je navedeno u tačkama 139 do 153.

(a) Doprinos dobro definisanom cilju od zajedničkog interesa

139. Početna pomoć avio-prevoznicima smatra se da doprinosi postizanju cilja od zajedničkog interesa ako:

- (a) povećava mobilnost građana Unije i povezanost regiona otvaranjem novih linija; ili
- (b) olakšava regionalni razvoj udaljenih regiona.

140. Kada je konekcija koja će se koristiti novom vazdušnom linijom već uspostavljena brzim vozom ili sa nekog drugog aerodroma u istom području prema sličnim uslovima, posebno u pogledu dužine putovanja, ne može se smatrati da uspostavljanje nove vazdušne linije doprinosi dobro definisanom cilju koji je od zajedničkog interesa.

(b) Potreba za državnom intervencijom

141. Uslovi sa kojima se srijeću manji aerodromi kada razvijaju svoje usluge su često nepovoljniji od onih sa kojima se suočavaju veliki aerodromi u Uniji. Takođe, avio prevoznici nijesu uvijek spremni da rizikuju otvaranje novih linija iz nepoznatih i neprovjerenih aerodroma, a i nemaju odgovarajuće podsticaje za to.
142. Na osnovu toga, početna pomoć se smatra usklađenom za linije koje povezuju aerodrom sa manje od 3 miliona putnika godišnje⁹⁴ sa drugim aerodromom u okviru Zajedničkog evropskog vazdušnog prostora⁹⁵.
143. Početna pomoć za linije koje povezuju aerodrom koji se nalazi u udaljenom regionu sa drugim aerodromom (unutar ili van zajedničkog evropskog vazdušnog prostora) smatraće se usklađenom bez obzira na veličinu aerodroma u pitanju.
144. Početna pomoć za linije koje povezuju aerodrom sa više od 3 miliona putnika godišnje⁽⁹⁶⁾ i manje od 5 miliona putnika godišnje koji se ne nalazi u udaljenim područjima, može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem samo u izuzetno opravdanim i dobro obrazloženim slučajevima.
145. Početna pomoć za linije koje povezuju aerodrom sa više od 5 miliona putnika godišnje koji se ne nalazi u udaljenim područjima, ne može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.

(c) Primjerenost državne pomoći kao instrumenta politike

146. Države članice moraju pokazati da je pomoć odgovarajuća za postizanje namijenjenog cilja ili rješavanja problema koje će pomoć tretirati. Mjera pomoći se neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem ako drugi manje narušivi instrumenti politike ili instrumenti pomoći omogućavaju da se postigne isti cilj⁹⁷.
147. *Ex ante* biznis plan pripremljen od strane avio-prevoznika treba da utvrdi da linija koja dobija pomoć ima perspektivu da postane profitabilna za avio-prevoznike bez javnog finansiranja nakon 3 godine. U nedostatku biznis plana za liniju, avio-prevoznici se moraju neopozivo obavezati aerodromu da će poslovati na toj liniji za period koji je makar jednak periodu u kome je primila početnu pomoć.

⁹⁴ Stvarni prosječni godišnji putnički promet tokom dvije finansijske godine koje prethode onoj u kojoj se prijavljuje pomoć ili dodjeljuje ili plaća u slučaju neprijavlivanja pomoći. U slučaju uspostavljanja novog putničkog aerodroma trebalo bi razmotriti prognoziran prosječan godišnji putnički saobraćaj tokom dvije finansijske godine nakon početka rada komercijalnog putničkog vazdušnog saobraćaja. Ovi pragovi se odnose na jednosmjerno brojanje. To znači da ako putnik leti na primjer sa aerodroma i nazad brojaće se kao dva puta; ovo se odnosi na pojedinačne vazdušne linije.

⁹⁵ Odluka 2006/682/EC Savjeta i predstavnika država članica u okviru Savjeta za potpis i privremenu primjenu Multilateralnog sporazuma između Evropske zajednice i njenih država članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i UNMIK Kosovo na uspostavljanje Zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (ECAA) (SL L 285, 16.10.2006, str. 1).

⁹⁶Vidi fusnotu 94.

⁹⁷Vidi tačku 91.

(d) Postojanje podsticajnog efekta

148. Početna pomoć avio-prevoznicima ima efekat podsticaja ako je vjerovatno da se, u odsustvu pomoći, nivo ekonomske aktivnosti avio-prevoznika na predmetnom aerodromu ne bi proširio. Na primjer, ne bi bila uspostavljena nova linija.
149. Nova linija se mora uspostaviti tek nakon dostavljanja zahtjeva za pomoć davaocu pomoći. Ako se nova linija uvede prije podnošenja zahtjeva za pomoć organu za dodjelu, svaka pomoć dodijeljena u odnosu na tu individualnu liniju se neće smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.

(e) Proporcionalnost iznosa pomoći (pomoć ograničena na neophodni minimum)

150. Početna pomoć može pokriti do 50% od aerodromskih taksi u pogledu na vazdušnu liniju za period od maksimalno tri godine. Opravdani troškovi su aerodromske takse u odnosu na vazdušnu liniju.

(f) Izbjegavanje negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu

151. Kako bi se izbjegli negativni efekti na konkurenciju i trgovinu, gde je konekcija (na primjer između gradova u paru) koja se uvodi novom vazdušnom linijom već uspostavljena servisom brzih vozova ili sa drugog aerodroma u istom području pod sličnim uslovima posebno u pogledu dužine putovanja, takva vazdušna linija neće biti opravdana za početnu pomoć.
152. Svaki državni organ koji planira da odobri početnu pomoć avio-prevozniku za novu vazdušnu liniju, preko aerodroma ili ne, mora svoje planove iznijeti u javnost na vrijeme i uz adekvatan publicitet kako bi se omogućilo svim zainteresovanim avio prevoznicima da ponude svoje usluge.
153. Početna pomoć ne može da se kombinuje sa bilo kojom drugom vrstom državne pomoći koja je dodijeljena za funkcionisanje vazdušne linije.

Obaveza prijavljivanja šema i individualnih mjera pomoći

154. Države članice se podstiču da prije prijave nacionalne šeme za početnu pomoć avio-prevoznicima, nego individualne mjere pomoći za svaki aerodrom. Namjera je da se smanji administrativni teret i za organe država članica i za Komisiju.
155. Zbog većeg rizika od narušavanja konkurencije, početna pomoć aerodromima koji se ne nalaze u udaljenim područjima sa prosječnim godišnjim prometom iznad 3 miliona putnika treba uvijek biti pojedinačno prijavljena.

6. POMOĆ SOCIJALNOG KARAKTERA IZ ČLANA 107 STAV 2 TAČKA (A) UGOVORA

156. Pomoć socijalnog karaktera za usluge vazdušnog saobraćaja će se smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107(2)(a) Ugovora, pod uslovom da su ispunjeni sledeći kumulativni uslovi⁹⁸:

⁹⁸ Pogledati, na primjer, ocjenu pomoći socijalnog karaktera odobrenu individualnim potrošačima, odluka Komisije od 16. maja 2006., N 169/2006 - Velika Britanija - pomoć vazduhoplovnih usluga socijalnog karaktera u Highlands i ostrvima Škotske (SL C 272 , 9.11.2006 , str 10).; Odluka Komisije od 11. decembra 2007. godine , N 471/2007 - Portugalija - Socijalna davanja za putnike koji žive u Autonomnoj regiji Madeire i učenicima, pri uslugama vazdušnog saobraćaja između kopna Portugala i autonomne oblasti (SL C 46 , 19.2.2008 , str . 2); i odluka Komisije od 5. januara 2011.godine, N 426/2010 - Francuska - pomoć od socijalnog karaktera za pojedine kategorije putnika na avio usluge između Reunion-a i metropole Francuske (SL C 71 , 5.3.2011 , str 5.)

- (a) pomoć mora efektivno biti za dobrobit krajnjih potrošača;
- (b) pomoć mora imati socijalni karakter, odnosno mora, u načelu, pokrivati samo određene kategorije putnika koji putuju na liniji (na primjer putnike sa posebnim potrebama kao što su djeca, osobe sa invaliditetom, osobe sa niskim primanjima, studente, starije osobe, itd.); međutim, kada ova linija povezuje udaljene regione, kao što su najudaljeniji regioni, ostrva, i slabo naseljena područja, pomoć može pokriti cjelokupnu populaciju tog regiona;
- (c) pomoć mora biti dodijeljena bez diskriminacije u pogledu porijekla usluga, što znači bez obzira na avio-prevoznika koji pruža usluge.

157. Države članice se podstiču da prije prijave nacionaln šeme pomoći socijalnog karaktera, nego individualne mjere pomoći.

7. KUMULACIJA

158. Maksimalni intenzitet pomoći primjenljiv prema ovim smjernicama važi bez obzira na to da li se pomoć u potpunosti finansira iz državnih sredstava ili je delimično finansira Unija.

159. Pomoć odobrena prema ovim smjernicama ne može se kumulirati sa drugom državnom pomoći, *de minimis* pomoći ili drugim oblikom finansiranja Unije, ako takva kombinacija dovodi do većeg intenziteta pomoći od one koja je propisana u ovim smjernicama.

8. ZAVRŠNE ODREDBE

8.1. Godišnje izvještavanje

160. U skladu sa Regulativom (EC) br. 659/1999 i Regulativom Komisije (EZ) br. 794/2004⁹⁹, države članice moraju da podnesu godišnje izvještaje Komisiji. Godišnji izvještaji se objavljuju na internet stranici Komisije.

8.2. Transparentnost

161. Komisija smatra da su neophodne dalje mjere za poboljšanje transparentnosti državne pomoći u Uniji. Konkretno, moraju se preduzeti koraci kako bi se osiguralo da države članice, privredni subjekti, zainteresovana javnost i Komisija imaju lak pristup potpunim informacijama o svim važećim šemama pomoći u sektoru vazduhoplovstva kao i bitnim informacijama o individualnim mjerama pomoći.

162. Države članice treba da objave sledeće informacije na sveobuhvatnoj internet stranici državne pomoći, na nacionalnom ili regionalnom nivou:

- (a) puni tekst svake odobrene šeme pomoći ili individualne pomoći, i njihove odredbe za sprovođenje;
- (b) naziv organa koji dodjeljuje pomoć (davaoca državne pomoći);
- (c) naziv pojedinačnih korisnika, oblik i iznos pomoći dodijeljen svakom korisniku, datum odobravanja, vrsta privrednog društva (MSP/veliko privredno društvo), oblast u kojoj se nalazi korisnik (na NUTS II nivou) i glavni ekonomski sektor u kojem korisnik ima svoje aktivnosti (na

⁹⁹Regulativa Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine o sprovođenju Regulative Savjeta (EC) br. 659/1999 koja propisuje detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora EC (SL L 140 , 30.4.2004 , str . 1).

nivou NACE klasifikacije); moguće je odstupiti od takvog zahtjeva u odnosu na individualne pomoći ispod 200 000 EUR.

163. Informacije moraju biti objavljene nakon donošenja odluke da se pomoć odobri, moraju se čuvati najmanje 10 godina i moraju biti dostupne zainteresovanoj javnosti bez ograničenja¹⁰⁰.

8.3. Praćenje

164. Države članice moraju osigurati da se čuvaju detaljni podaci u pogledu svih mjera koje uključuju dodjelu državne pomoći, u skladu sa ovim smjernicama. Takvi podaci moraju da sadrže sve informacije potrebne da se utvrdi da su utvrđeni uslovi usklađenosti, posebno oni koje se tiču opravdanih troškova i maksimalnog dozvoljenog intenziteta pomoći. Ta evidencija mora da se čuva 10 godina od datuma kada je odobrena pomoć i mora se obezbijediti Komisiji na njen zahtjev.

165. Da bi se omogućilo da Komisija prati napredak postepenog ukidanja operativne pomoći aerodromima i njegov uticaju na konkurenciju, države članice moraju podnijeti redovni izveštaj (na godišnjem nivou) o napretku u smislu smanjenja operativne pomoći za svaki aerodrom koji koristi od takvu pomoć. U određenim slučajevima, može se imenovati povjerenik za praćenje da bi se obezbijedilo poštovanje svih uslova i obaveza na kojima se bazira pomoći.

8.4. Evaluacija

166. Kako bi se dalje osiguralo da je narušavanje konkurencije i trgovine ograničeno, Komisija može zahtijevati da određene šeme budu predmet ograničenog trajanja i evaluacije. Evaluacije treba naročito sprovoditi za šeme gdje su potencijalna narušavanja posebno visoka, to jest šeme koje mogu značajno dovesti u rizik ograničavanje konkurencije ako njihova implementacija nije blagovremeno revidirana.

167. S obzirom na ciljeve i kako se ne bi stavio nesrazmjeran teret na države članice i na manje mjere pomoći, ovaj uslov se odnosi samo na šeme pomoći sa velikim budžetima pomoći koji sadrže nove karakteristike ili gdje su predviđene značajne tržišne, tehnološke ili regulatorne izmjene. Evaluaciju mora izvesti stručno lice nezavisno od davaoca pomoći na osnovu zajedničke metodologije¹⁰¹ i kao takva mora biti dostupna javnosti.

168. Evaluacija mora da se dostavi Komisiji u dogledno vrijeme kako bi se omogućila procjena mogućeg produženja šeme pomoći a u svakom slučaju nakon njenog isteka. Precizan obim i metodologija evaluacije koja treba da se sprovodi biće definisani u odluci kojom se odobrava šema pomoći. Svaka naknadna mjera pomoći sa sličnim ciljem mora uzeti u obzir rezultate te procjene.

8.5. Odgovarajuće mjere

169. Države članice treba da izmijene i dopune, tamo gdje je potrebno, postojeće šeme kako bi se uskladili sa ovim smjernicama najkasnije 12 mjeseci od 4. aprila 2014. godine.

¹⁰⁰ Ovu informaciju treba redovno ažurirati (npr. svakih 6 mjeseci) i treba da bude dostupna u nevlasničkim formatima.

¹⁰¹ Takvu zajedničku metodologiju može obezbijediti Komisija.

170. Države članice se pozivaju da daju svoju izričitu безусловnu saglasnost sa ovim smjernicama u roku od dva mjeseca od 4. aprila 2014. godine. U odsustvu bilo kakvog odgovora, Komisija će smatrati da se država članica ne slaže sa predloženim mjerama.

8.6. Primjena

171. Načela u ovim smjernicama će se primjenjivati od 4. aprila 2014. godine. Od tog datuma ove smjernice zamjenjuju Smjernice iz 1994. godine i Smjernice iz 2005. godine.
172. U smislu razvoja vazduhoplovnog sektora, a naročito njegove liberalizacije, Komisija smatra da se odredbe njenog obavještanja o utvrđivanju važećih pravila za procjenu nezakonite državne pomoći¹⁰² ne bi trebale primjenjivati na slučajeve nezakonite operativne pomoći za koje odluka još nije donijeta, dodijeljene aerodromima prije 4. aprila 2014. godine. Umjesto toga, Komisija će primjeniti načela utvrđene u ovim smjernicama za sve predmete koji se tiču operativne pomoći aerodromima (prijavljene pomoći za koje odluka još nije donijeta i nezakonitene neprijavljene pomoći) čak i ako je pomoć odobrena prije 4. aprila 2014. godine i početkaprelaznog perioda.
173. Što se tiče investicione pomoći aerodromima, Komisija će primjenjivati načela utvrđena u ovim smjernicama za sve prijavljene mjere investicione pomoći u vezi kojih treba donijeti odluku od 4. aprila 2014. godine, čak i ako su projekti prijavljeni prije tog datuma. U skladu sa Obavještenjem Komisije o određivanju važećih pravila za ocjenu nezakonite državne pomoći, Komisija će primjeniti pravila na snazi za nezakonite investicione pomoći aerodromima kada je pomoć odobrena. Prema tome, neće primjenjivati načela utvrđene u ovim smjernicama u slučaju nezakonite investicione pomoći aerodromima odobrenim prije 4. aprila 2014. godine.
174. Što se tiče početne pomoći avio-prevoznicima, Komisija će primjenjivati načela utvrđena u ovim smjernicama za sve prijavljene mjere početne pomoći u odnosu na koje je pozvana da donese odluku od 4. aprila 2014. godine, čak i kada su mjere prijavljene prije tog datuma. U skladu sa Obavještenjem Komisije o određivanju važećih pravila za ocjenu nezakonite državne pomoći, Komisija će primjeniti pravila na snazi za nezakonitu početnu pomoć avio-prevoznicima u vrijeme kada je odobrena pomoć. Prema tome, neće primjenjivati načela utvrđene u ovim smjernicama u slučaju nezakonite početne pomoći avio-prevoznicima odobrenim prije 4. aprila 2014. godine.

8.7. Pregled

175. Komisija može organizovati evaluaciju ovih smjernica u bilo kom trenutku a to je dužna učiniti najkasnije šest godina počev od 4. aprila 2014. godine. Ta evaluacija će biti zasnovana na činjenicama i rezultatima konsultacija koje je Komisija sprovedla a na osnovu podataka koje su pružile države članice i zainteresovane strane. Komisija će preispitati situaciju aerodroma sa godišnjim prometom putnika do 700 000 kako bi se utvrdilo postojanje potrebe za daljim posebnim pravilima o usklađenosti operativne pomoći u korist ove kategorije aerodroma u smislu budućih izgleda za punu pokrivenost operativnih troškova, posebno u vezi sa promjenom tržišnih uslova i izgledima profitabilnosti.

¹⁰² Obavještenje Komisije o utvrđivanju važećih pravila koja se primjenjuju za ocjenu nezakonite državne pomoći (SL C 119 , 22.5.2002 , str 22).

176. Nakon konsultacija sa državama članicama, Komisija može zamjeniti ili dopuniti ove smjernice na osnovu politike konkurencije ili razmatranja politike saobraćaja

PRILOG

Pregled uslova usklađenosti

Tabela 1

Pregled uslova usklađenosti za pomoć aerodromima

Uslovi usklađenosti	Investiciona pomoć aerodromima	Operativna pomoć
a) Doprinos dobro definisanom cilju od zajedničkog interesa	Povećanje mobilnosti uspostavljanjem pristupnih tački za letove unutar EU Borba protiv zagušenja na glavnim čvorištima (habovima) Olakšavanje regionalnog razvoja Umnožavanje aerodroma i neiskorišćenih kapaciteta u nedostatku zadovoljavajućih srednjoročnih izgleda za upotrebu, ne doprinosi dobro definisanom cilju od zajedničkog interesa.	
b) Potreba za državnom intervencijom	< 3 miliona putnika > 3–5 miliona putnika pod određenim, od slučajaj do slučajaj, izuzetnim okolnostima >5 miliona putnika u veoma izuzetnim okolnostima	< 3 miliona putnika
c) Primjerenost mjere pomoći	Mjera pomoći mora biti odgovarajući instrument politike za rješavanje cilja od zajedničkog interesa	
	Razmatranje instrumenata koji manje narušavaju konkurenciju pomoći (garancija, povoljniji krediti, itd.)	<i>Ex ante</i> kao fiksni iznos koji pokriva očekivan jaz finansiranja operativnih troškova (utvrđen na osnovu <i>ex ante</i> biznis plana) tokom prelaznog perioda od 10
d) Podsticajni efekat	Prisutan, ako se ulaganje ne bi sprovelo, ili u bi se sprovelo u drugačijem obimu (fiktivna ili analiza finansijskog jaza zasnovana na <i>ex ante</i> biznis planu)	Prisutan ako bi nivo ekonomske aktivnosti aerodroma bio značajno smanjen u njegovoj odsutnosti
e) Proporcionalnost pomoći (pomoć ograničena na minimum)		

<i>Opravdani troškovi:</i>	Troškovi koji se odnose na ulaganja u infrastrukturu i opremu aerodroma, osim investicionih troškova za nevazduhoplovne aktivnosti	Operativni finansijski jaz na aerodroma
<i>Maksimalno dozvoljeni intenzitet pomoći:</i>	>3–5 miliona do 25% 1–3 miliona do 50% <1 miliona do 75%	Tokom prelaznog perioda: 50% od početnog prosječnog operativnog jaza finansiranja obračunatog kao prosjek za 5 godina prije prelaznog perioda (2009- 2013) Nakon prelaznog perioda od 10 godina: nije dozvoljena operativna pomoć (osim ako je dodijeljena u skladu sa horizontalnim pravilima).
<i>Izuzeci:</i>	Za aerodrome u udaljenim regionima (bez obzira na njihovu veličinu) maksimalni intenzitet pomoći za investicionu pomoć za finansiranje aerodromske infrastruktura može biti povećan i do 20% Za aerodrome <1 miliona putnika godišnje koji se nalaze u perifernim regijama: intenzitet može biti veći od 75% u izuzetnim okolnostima podložno procjeni od slučaja do slučaja U slučaju preseljenja: proporcionalnost, neophodnost i maksimaln intenzitet pomoći će se procjeniti nezavisno od prosečnog saobraćaja Za aerodrome preko 5 miliona putnika godišnje: samo pod izuzetnim okolnostima koje karakteriše jasan neuspjeh tržišta i uzimajući u obzir veličinu investicija	Za aerodrome <700 000 putnika godišnje: 80% od početnog prosječnog jaza operativnog finansiranja za period od 5 godina nakon početka prelaznog perioda

Izbegavanje negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu između država članica	Otvoren za sve potencijalne korisnike, i nije namijenjen nijednom posebnom korisniku Aerodromi <5 miliona putnika godišnje: fiksni iznos unaprijed ili putem godišnje rata da nadoknadi jaz troškova kapitala koji rezultira iz biznis plana aerodroma	Procjena narušavanja konkurencije i efekta na trgovinu Otvoren za sve potencijalne korisnike, i nije namijenjen nijednom posebnom korisniku Aerodromi < 700 000 putnika godišnje: ponovna procjena četiri godine nakon početka prelaznog perioda
Obaveza prijavljivanja za šeme i individualne mjere pomoći	Šeme pomoći: aerodrome <3 miliona putnika godišnje Individualna prijava: aerodrome > 3 miliona putnika godišnje investiciona pomoć aerodromu <1 miliona putnika godišnje koja prelazi 75% intenziteta pomoći investiciona pomoć dodijeljena za preseljenje aerodroma mješoviti putnički/teretni aerodromi > 200 000 tona tereta tokom dvije finansijske godine koje prethode godini prijavljivanja Uspostavljanje novog putničkog aerodroma (uključujući konverziju postojećih uzletišta) Uspostavljanje ili razvoj aerodroma koji se nalazi u krugu od 100 kilometara ili 60 minuta putovanja od postojećeg aerodroma	Šeme pomoći: aerodromi <3 miliona putnika godišnje Individualna prijava: mješoviti putnički/teretni aerodromi > 200 000 tona tereta tokom dvije finansijske godine koje prethode godini prijavljivanja operativna pomoć aerodromu koji se nalazi u krugu od 100 kilometara ili 60 minuta putovanja od postojećeg aerodroma

Tabela 2

Pregled uslova usklađenosti za početnu pomoć avio-prevoznicima

Uslovi usklađenosti	Početna pomoć avio prevoznicima
a) Doprinos dobro definisanom cilju od zajedničkog interesa	– Povećanje mobilnosti uspostavljanjem pristupnih tački za letove unutar EU – Olakšavanje regionalnog razvoja Bez umnožavanja postojećih uporedivih linija brzih vozova ili drugih aerodroma u istom prihvatnom području pod uporedivim uslovima
b) Potreba za državnom intervencijom	– Aerodromi < 3 miliona putnika godišnje – Aerodromi koji se nalaze u udaljenim regionima bez obzira na njihovu veličinu – Aerodromi između > 3-5 miliona putnika godišnje samo u izuzetnim okolnostima – Bez početne pomoći za vazdušne linije sa aerodroma iznad 5 miliona putnika godišnje
c) Primjerenost mjere pomoći	– Ne ispunjava uslove ako je vazdušna linija već djelovala linijom putem brzih vozova ili sa drugog aerodroma u istom prihvatnom području pod istim uslovima – <i>Ex ante</i> biznis plan pokazuje profitabilnost vazdušne linije najmanje poslije 3 godine ili posvećenost avio-prevoznika da održava vazdušnu liniju barem za period dok traje period tokom kojeg je početna pomoć dodijeljena
d) Podsticajni efekat	Prisutan, ako je u odsustvu pomoći, nivo ekonomske aktivnosti avio-prevoznika na aerodromu značajno smanjen (na primjer, ne bi bila uspostavljena nova vazdušna linija). Nova vazdušna linija ili novi raspored može se uspostaviti tek nakon podnošenja zahtjeva za pomoć organu za dodjelu pomoći.
e) Proporcionalnost pomoći (pomoć ograničena na minimum)	
<i>Opravdani troškovi:</i>	Aerodromske takse u odnosu na vazdušnu liniju
<i>Maksimalno dozvoljeni intenzitet pomoći:</i>	50% za maksimalni period od 3 godine

f) Izbjegavanje negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu između država članica	– Državni organi moraju planove učiniti javno dostupnim na vrijeme kako bi omogućili svim zainteresovanim avioprevoznicima da ponude usluge – Bez kumulacije sa drugim vrstama državne pomoći za održavanje vazdušne linije
Obaveza prijavljivanja za šeme i individualne mjere pomoći	Šeme pomoći: – Aerodromi <3 miliona putnika godišnje i aerodromi koji se nalaze u udaljenim područjima Individualna prijava: – Aerodromi > 3 miliona putnika godišnje, osim aerodromi u ruralnim regionima

Tabela 3

Socijalna pomoć

Uslovi usklađenosti

a) Stvarna korist pomoći za krajnjeg korisnika

b) Socijalnog karaktera:

Odnosi se samo na određene kategorije putnika (npr. sa posebnim potrebama kao što su djeca, osobe sa invaliditetom, osobe sa niskim primanjima, studenti, starije osobe i sl.)

Osim: gdje vazdušna linija povezuje udaljene regione (npr. najudaljenije regione, ostrva, slabo naseljene oblasti), pomoć može da obuhvati cijelu populaciju tog regiona.

c) Bez diskriminacije u pogledu porijekla avioprevoznika koji pruža usluge

Tabela 4

Usklađenost pomoći u obliku naknade za javne usluge

Veličina aerodroma na osnovu prosječnog saobraćaja (putnika)	Važeći pravni okvir	Obaveza prijavljivanja
Menadžeri na aerodromima od < 200 000 putnika godišnje tokom trajanja povjeravanja UOEI Avioprevoznici šte se tiče vazdušne linije sa ostrvima sa saobraćajem < 300 000	Član 106 stav 2 Ugovora Odluka 2012/21/ES	Izuzeti od obaveze obavještenja
Aerodromi iznad 200 000 putnika godišnje tokom cjelokupnog povjeravanja UOEI	Član 106 stav 2 Ugovora UOEI okvir	Obavezno prijavljivanje

Saopštenje Komisije o državnoj pomoći i drugim audiovizuelnim djelima

(Tekst značajan za EGP)

2013/C 332/01

1. UVOD

1. Audiovizuelna djela, naročito filmovi, imaju značajnu ulogu u oblikovanju evropskih identiteta. Oni odražavaju kulturnu različitost drugačijih tradicija i istorija država članica Evropske unije i regiona. Audiovizuelna djela su istovremeno ekonomska dobra, koja nude značajne mogućnosti za stvaranje dobrobiti i za zapošljavanje, ali i kulturna dobra koja odražavaju i oblikuju naša društva.
2. Među audiovizuelnim djelima posebno se ističu filmovi zbog troškova njihove produkcije i kulturnog značaja. Budžet namijenjen filmskoj produkciji je znatno veći od budžeta namijenjenog ostalim audiovizuelnim sadržajima. Filmovi su češće predmet međunarodne ko-produkcije i njihov vijek korišćenja je duži. Filmovi se posebno susrijeću sa jakom konkurencijom izvan Evrope. S druge strane, slab je protok evropskih audiovizuelnih djela izvan država u kojim su nastala.
3. Ograničeni protok je posljedica rascjepkanosti evropskog audiovizuelnog sektora na nacionalna ili čak regionalna tržišta. Premda je povezana s evropskom jezičkom i kulturnom različitosti, bliskost je i sastavni dio javne pomoći evropskim audiovizuelnim djelima u okviru koje se nacionalnim, regionalnim i lokalnim programima finansiranja subvencioniraju mnogobrojne male producerske kuće.
4. Generalno je prihvaćeno da je pomoć značajna kako bi se održala evropska audiovizuelna produkcija. Filmski producenti teško dobijaju dovoljnu komercijalnu podršku kojom bi se zatvorila finansijska konstrukcija za realizaciju producerskih projekata. Zbog visoke rizičnosti njihovog poslovanja i projekata, zajedno sa percepcijom slabe profitabilnosti sektora, oni zavise od državne pomoći. Kada bi bili prepušteni samom tržištu, mnogi od tih filmova, zbog kombinacije visokih troškova i malobrojne publike evropskih audiovizuelnih djela, ne bi bili proizvedeni. Pod ovakvim okolnostima, svrha podrške evropskim audiovizuelnim djelima od strane Komisije i država članica je da se osigura da njihove kulture i kreativni kapacitet budu izraženi, uz oslikavanje raznovrsnosti i bogatstva evropske kulture.
5. MEDIA je program podrške Evropske unije namijenjen filmu, televiziji i novim medijskim industrijama, a koji pruža različite programe finansiranja, od kojih je svaki namijenjen različitim područjima audiovizuelnog sektora. To su programi za producente, distributere, agente prodaje, organizatore kurseva osposobljavanja, operatere u području novih digitalnih tehnologija, operatere platformi za isporuku videa na zahtjev (VoD), izlagače i organizatore festivala, sajмова i promotivnih događaja. MEDIA podstiče protok i promociju evropskih filmova sa naglaskom na nenacionalne evropske filmove, a sa tim aktivnostima će se nastaviti u MEDIA pod-programu Kreativne Evrope, novog evropskog programa koji pruža podršku kulturnom i kreativnom sektoru.

2. ZAŠTO JE POTREBNO KONTROLISATI DRŽAVNU POMOĆ ZA FILMOVE I DRUGA AUDIOVIZUELNA DJELA?

6. Zemlje članice su implementirale veliki broj mjera podrške produkciji filmova, televizijskih programa i drugih audiovizuelnih djela. Na godišnjem nivou države članice izdvajaju ukupno oko 3 milijarde eura

za podršku filmskoj industriji.¹ Finansiranje se realizuje kroz više od 600 nacionalnih, regionalnih i lokalnih programa pomoći. Te mjere se zasnivaju na kulturnim i industrijskim ciljevima. Njihov primarni kulturni cilj je da se osigura da se nacionalne i regionalne kulture i kreativni potencijal izraze u audiovizuelnim medijima kao što su film i televizija. S druge strane, njihov cilj je da se stvori kritična masa aktivnosti potrebnih za stvaranje dinamike razvoja i jačanja industrije stvaranjem istaknutih producenstskih kuća na solidnim temeljima i razvojem premanentnog fonda ljudskih vještina i iskustva.

7. Zahvaljujući ovoj podršci, Evropska unija je postala jedan od najvećih filmskih proizvođača u svijetu. Filmska industrija Evropske unije je proizvela 1299 igranih filmova 2012. godine, u poređenju sa 817 u Americi (2011. godine, ili 1255 u Indiji (2011. godine). Tokom 2012. godine u Evropi je kupljeno 933,3 miliona bioskopskih karata². Godine 2008. Evropsko audiovizuelno tržište filmske i televizijske industrije je iznosilo 17 milijardi eura³. U audiovizuelnom sektoru Evropske unije je zaposleno više od million ljudi⁴.
8. Ovo čini proizvodnju i distribuciju filmova ne samo kulturnom, već i značajnom ekonomskom aktivnošću. Osim toga, filmski producenti su aktivni na međunarodnoj sceni, a audiovizuelnim djelima se trguje na međunarodnom tržištu. To znači da bi takva pomoć u formi novčanih odobrenja, poreskih olakšica ili drugih vrsta finansijske podrške mogla da utiče na trgovinu između država članica. Producenti i audiovizuelna djela koja dobijaju takvu pomoć će vjerovatno steći finansijsku, a time i konkurentsku prednost u odnosu na one koji je ne dobijaju. Zbog toga bi takva pomoć mogla da naruši tržišnu konkurenciju i da se smatra državnom pomoći u skladu sa članom 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU). U skladu s članom 108. UFEU-a, Komisija je u obavezi da procijeni usklađenost pomoći audiovizuelnom sektoru sa unutrašnjim tržištem, kao što to čini sa mjerama državne pomoći u ostalim sektorima.
9. U tom kontekstu je važno da se utvrdi da se u Ugovoru o funkcionisanju Evropske unije (UFEU) prepoznaje velika važnost promovisanja kulture za Evropsku uniju i njenih država članica svrstavanjem kulture u politiku Unije koja se izričito navodi u Ugovoru. Članom 167 stav 2 UFEU-a predviđa se sljedeće:

„Djelovanje Zajednice usmjereno je prema podsticanju saradnje između država članica i, prema potrebi, podršci i dopunjavanju njihovog djelovanja u sljedećim područjima:

[...]

- umjetničkom i književnom stvaralaštvu, uključujući i stvaralaštvo u audio-vizuelnom sektoru.”

10. Članom 167 (4) UFEU-a se predviđa sljedeće:

“U svom djelovanju na temelju drugih odredbi ovog Ugovora, Zajednica vodi računa o kulturnim aspektima, posebno u cilju poštovanja i promovisanja različitosti svojih kultura.”

¹ Evropski fondovi za filmove godišnje osiguravaju 2,1 milijardu EUR podrške (<http://www.obs.coe.int/about/oea/pr/fundingreport2011.html>). Prema studiji o ekonomskom i kulturnom uticaju uslova teritorijalnosti u programima pomoći filmovima, procjenjuje se da države članice putem poreskih olakšica godišnje osiguravaju dodatnu milijardu EUR, http://ec.europa.eu/avpolicy/info_centre/library/studies/index_en.htm#territorialisation

² Izvor: Focus 2012. – Trendovi na svjetskom tržištu filmova, Evropski audiovizuelni opservatorij, maj 2012.

³ PWC Global Entertainment and Media Outlook 2009–2013, jun 2009., str. 193

⁴ Studija konsultantske kuće KEA European Affairs, Multiteritorijalno licenciranje audiovizuelnih djela u Evropskoj uniji, Konačni izvještaj izrađen za Evropsku komisiju, GU za informacijsko društvo i medije, oktobar 2010., str. 21. <http://www.keanet.eu/docs/mtl%20-%20full%20report%20en.pdf>

11. Članom 107 stav 1 UFEU-a se zabranjuje pomoć koju je odobrila država ili koja je odobrena iz državnih sredstava, a koja narušava ili prijeti narušavanjem tržišne konkurencije i trgovine između država članica. Međutim, Komisija može da izuzme neke oblike državne pomoći od navedene zabrane. Jedno od tih izuzeća predviđeno je članom 107 stav 3 tačka (d) UFEU-a u vezi sa pomoći za promovisanje kulture ako takva pomoć ne utiče na tržišnu konkurenciju i trgovinske uslove u mjeri u kojoj to postaje protivno zajedničkom interesu.
12. Pravilima Ugovora o nadzoru državne pomoći se potvrđuje posebnost kulture i njoj relevantnih ekonomskih aktivnosti. Pomoć u audiovizuelnom sektoru doprinosi srednjoročnoj i dugoročnoj održivosti evropskog filmskog i audiovizuelnog sektora u svim državama članicama i povećava kulturne različitosti u ponudi djela dostupnih evropskoj publici.
13. Kao potpisnica UNESCO-ove Konvencije o zaštiti i promovisanju različitosti kulturnih izražavanja, Evropska unija, zajedno sa državama članicama Unije, se obavezala na uključivanje kulturne dimenzije kao ključnog elementa u svojim politikama.

3. RAZVOJ OD 2001. GODINE

14. Kriterijumi za ocjenjivanje državne pomoći namijenjene produkciji filmova i ostalih audiovizuelnih djela izvorno su utvrđeni u Saopštenju o kinematografiji iz 2001. godine.⁵ Primjena tih kriterijuma je produžena 2004.⁶, 2007.⁷ i 2009.⁸ godine, a istekla je 31. decembra 2012. godine. U ovom Saopštenju se nalaze glavni pravci Saopštenja iz 2001. godine, a istovremeno odgovaraju na brojne trendove koji su se pojavili od 2001. godine.
15. Programi pomoći, koje je Komisija odobrila od kada su pravila stupila na snagu 2001., pokazuju da države članice upotrebljavaju veliki broj mehanizama i uslova za dodjelu pomoći. Najveći dio programa temelji se na modelu za koji su osmišljeni kriterijumi za ocjenjivanje utvrđeni Saopštenjem iz 2001., tj. na dodjeli bespovratnih sredstava odabranim filmskim produkcijama, pri čemu se najviši iznos pomoći određuje kao procenat budžeta za filmsku produkciju korisnika pomoći. Međutim, sve veći broj država članica je uveo programe u kojima se iznos pomoći određuje kao procenat troškova produkcije ostvaren samo u državi članici koja dodjeljuje pomoć. Ti programi su često osmišljeni kao poreske olakšice ili slično, a primjenjuju se automatski na film koji ispunjava određene kriterijume prihvatljivosti za pomoć. Za razliku od fondova za finansiranje filmova u kojima se dodjeljuje pomoć pojedinačnom filmu nakon podnošenja prijave, ti programi zbog automatske primjene omogućavaju filmskim producentima da već u fazi planiranja i razvoja filma unaprijed uračunaju predvidljivi iznos finansiranja.
16. S obzirom na predmet aktivnosti za koje se dodjeljuje pomoć, neke države članice dodjeljuju pomoć i za aktivnosti koje ne pripadaju filmskoj produkciji. To je pomoć za distribuciju filmova ili kinematografe, na primjer, pomoć bioskopima u ruralnim područjima, art-bioskopima uopšte-uopšteno ili za pokrivanje troškova njihovog renoviranja i modernizacije i prelaz na digitalnu projekciju. Neke države članice podržavaju audiovizuelne projekte koji nadilaze tradicionalnu filmsku i televizijsku produkciju, naročito interaktivne proizvode poput transmedija ili video-igara. U tim slučajevima kada bi primila obavještenje o dodjeli pomoći, Komisija bi kao preporuku primijenila kriterijume iz Saopštenja o kinematografiji radi procjene potrebe, srazmjernosti i prikladnosti pomoći.

⁵ Saopštenje Komisije Savjetu, Evropskom parlamentu, Ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija o određenim pravnim aspektima u vezi sa kinematografskim i ostalim audiovizuelnim djelima, (SL C 43, 16.2.2002., str. 6.).

⁶ SL C 123, 30.4.2004., str. 1.

⁷ SL C 134, 16.6.2007., str. 5.

⁸ SL C 31, 7.2.2009., str. 1.

Komisija je uočila i konkurenciju među državama članicama koje državnu pomoć koriste kako bi privukle strana ulaganja velikih filmskih producerskih kompanija iz trećih zemalja. Saopštenje iz 2001. se nije bavilo tim pitanjima.

17. Komisija je već u Saopštenju iz 2001. najavila da će revidirati najveće vrijednosti obaveza potrošnje po teritorijama u ovom sektoru, a koje su dozvoljene po pravilima o državnoj pomoći. U skladu sa obavezama potrošnje po teritorijalnom načelu u programima za finansiranje filmske produkcije, dio budžeta za koji se dodjeljuje pomoć mora da se potroši u državi članici koja dodjeljuje pomoć. U okviru produženja primjene iz 2004. utvrđeno je da su obaveze potrošnje po teritorijalnom načelu u programima finansiranja filmske produkcije pitanja koja je potrebno dodatno ocijeniti s obzirom na njihovu usklađenost sa načelama unutarnjeg tržišta Ugovora. U obzir treba uzeti i sudsku praksu Evropskog Suda pravde o važnosti unutrašnjeg tržišta s obzirom na pravila o porijeklu roba i usluga, donešenu 2001⁹.
18. Primjena načela „kulturnog testa” je dovela do problema u praksi. Usklađenost pomoći sa filmskom produkcijom ocjenjuje se na temelju člana 107. stava 3. tačke (d) UFEU-a kojim se predviđa mogućnost dodjele pomoći „radi promovisanja kulture”. U Saopštenju iz 2001. utvrđeno je da pomoć treba da bude namijenjena kulturnom proizvodu. Međutim, detaljna provjera kriterijuma kulture u programima pomoći filmskoj industriji koju sprovodi Komisija naišla je na osporavanje u državama članicama, posebno u pogledu načela supsidijarnosti.
19. U skladu s tim, kada je 2009. proširivala kriterijume za procjenjivanje državne pomoći iz Saopštenja o kinematografiji iz 2001., Komisija je upozorila da je potrebno da se dodatno razmotre posljedice takvog razvoja stvari i da se revidiraju kriterijumi za ocjenjivanje.

4. KONKRETNE PROMJENE

20. U ovom Saopštenju se rješavaju navedena pitanja i uvode izmjene kriterijuma utvrđenih Saopštenjem iz 2001. Naročito su obuhvaćena pitanja državne pomoći za šire polje aktivnosti, ističe se načelo supsidijarnosti u području kulturne politike i poštovanje načela unutrašnjeg tržišta, uvodi se najviša vrijednost intenziteta pomoći za prekogranične produkcije i osigurava pristup filmskoj baštini i njena zaštita. Komisija smatra da su te promjene nužne u kontekstu promjena nastalih u periodu od 2001., i da će podstaknuti veću konkurentnost evropskih djela i ojačati njihov panevropski značaj.

4.1. Obim djelatnosti

21. Kada je u pitanju obim djelatnosti na koje se primjenjuje ovo Saopštenje, kriterijumi za državnu pomoć iz Saopštenja o kinematografiji iz 2001. su bili fokusirani na filmsku produkciju. Kao što je spomenuto, neke države članice nude i pomoć za ostale relevantne djelatnosti, kao što su pisanje scenarija, razvoj, distribucija ili promovisanje filmova (uključujući filmske festivale). Cilj zaštite i promovisanja evropske kulturne različitosti audiovizuelnim djelima će se ostvariti samo ukoliko publika vidi ta djela. Isključivom podrškom produkciji se stvara rizik pretjerane ponude audiovizuelnog sadržaja, a da nije osigurana pravilna distribucija i promovisanje proizvedenih audiovizuelnih djela. Stoga bi bilo prikladnije omogućiti da pomoć obuhvata sve vidove proizvodnje filma, od sižea do prikazivanja pred publikom.
22. Kada je u pitanju pomoć bioskopima, obično je riječ o manjim iznosima tako da bi na primjer iznosi pomoći obuhvaćeni Regulativom o pomoći male vrijednosti¹⁰ bili dovoljni za bisokope u ruralnim

⁹ Posebna presuda Suda od 10. marta 2005. u predmetu *Laboratoires Fournier* (C-39/04), ECR 2005 I-2057

¹⁰ Regulativa Komisije (EZ) br. 1998/2006 od 15. decembra 2006. o primjeni članova Ugovora na de minimis pomoći, SL L 379, 28.12.2006., str. 5

područjima i art-bioskope. Međutim, ako država članica može da opravda tvrdnju da je potrebna obimnija pomoć bisokopima, ta se pomoć prema ovom saopštenju ocjenjuje kao pomoć za promovisanje kulture u smislu člana 107. stav 3. tačke (d) UFEU-a. Pomoć za kinematografiju promovise kulturu zato što je temeljna svrha bioskopa prikazivanje filma kao kulturnog proizvoda.

23. Neke države članice su razmatrale pomoć audiovizuelnim projektima koji nadilaze tradicionalne filmske i televizijske produkcije. Transmedijsko pripovijedanje (poznato i pod nazivom pripovijedanje na više platformi ili pripovijedanje putem kombinovanih medija) je tehnika pripovijedanja koja se koristi većim brojem platformi i oblika i digitalnim tehnologijama poput filma i igara. Važno je da su ti različiti sadržaji povezani¹¹. Budući da su transmedijski projekti neizbježno povezani sa filmskom produkcijom, dio projekta koji se odnosi na filmsku produkciju smatra se audiovizuelnim djelom iz područja primjene ovog Saopštenja.
24. Bez obzira na to, nisu sve igre audiovizuelna djela ili kulturni proizvodi iako bi one mogle biti jedan od masovnih medija s najbržim rastom u sljedećih nekoliko godina. One se razlikuju od filmova u pogledu proizvodnje, distribucije, marketinga i potrošnje. Stoga se pravila namijenjena filmskoj produkciji ne mogu automatski primjenjivati na igre. Osim toga, za razliku od sektora filma i televizije, Komisija nema kritičnu masu odluka u vezi sa državnom pomoći igrama. Zbog toga ovim Saopštenjem nisu obuhvaćene pomoći koje se dodjeljuju igrama. Sve mjere pomoći igrama koje ne ispunjavaju uslove Regulative o opštem grupnom izuzeću¹² ili Regulative o pomoći male vrijednosti će se i dalje rješavati pojedinačno. Ako se može dokazati potreba za programom pomoći namijenjenom igrama koje imaju kulturnu ili obrazovnu svrhu, Komisija će na sličan način primijeniti kriterijume za intenzitet pomoći iz ovog Sadržaja.

4.2. Kulturni kriterijum

25. Kako bi pomoć audiovizuelnom sektoru bila usklađena sa članom 107. stavom 3. tačkom (d) UFEU-a, neophodno je promovisati kulturu. U skladu sa načelom supsidijarnosti sadržanim u članu 5 UEU-a, definicija kulturnih djelatnosti je prvenstveno u nadležnosti država članica. Komisija potvrđuje da je njen zadatak pri ocjenjivanju programa pomoći audiovizuelnom sektoru ograničen na utvrđivanje da li država članica ima odgovarajući i efikasan mehanizam provjere kako bi se izbjegle greške, koji se ostvaruje se postupkom odabira na osnovu kulturnih kriterijuma kako bi se odredilo koja audiovizuelna djela treba da dobiju pomoć ili utvrđivanjem kulturnog profila koji treba da ispune sva audiovizuelna djela kao preduslov za dobijanje pomoći. U skladu sa UNESCO-ovom Konvencijom o zaštiti i promovisanju različitosti kulturnih izražavanja iz 2005.¹³, Komisija smatra da komercijalni filmovi mogu biti takođe i kulturni proizvodi.
26. Jezička različitost je važan elemenat kulturne različitosti; prema tome, zaštita i promovisanje upotrebe jednog ili više jezika države članice služi i promovisanju kulture¹⁴. U skladu sa dobro utvrđenom sudskom praksom, promovisanje jezika države članice¹⁵ i kulturna politika¹⁶ mogu da budu opravdani

¹¹ Ne treba miješati sa tradicionalnim višemedijskim franšizama, nastavcima ili adaptacijama

¹² Regulativa Komisije (EZ) br. 800/2008 od 6. avgusta 2008. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći usklađenim sa zajedničkim tržištem u primjeni čl. 87 i 88 Ugovora (Regulativa o opštem grupnom izuzeću) (SL L 214, 9.8.2008., str. 3.).

¹³ U članu 4 stav 4 Konvencije navodi se: „Kulturne djelatnosti, dobra i usluge su one djelatnosti, dobra i usluge koje ... utjelovljuju ili prenose kulturni izražaj bez obzira na eventualnu komercijalnu vrijednost. Kulturne djelatnosti mogu da budu svrha same sebi ili mogu pridonijeti proizvodnji kulturnih dobara i usluga.”

¹⁴ Presuda Suda od 5. marta 2009., UTECA, Predmet C-222/07, stavci 27.–33.

¹⁵ Presuda Suda od 13. decembra 2007., United Pan-Europe Communications Belgium, predmet C-250/06, stav 43.

¹⁶ Presuda Suda od 28. oktobra 1999., ARD, predmet C-6/98, stav 50.

razlog u opštem interesu kojim se opravdava ograničenje slobode pružanja usluga. Stoga države članice kao preduslov za dobijanje pomoći mogu, između ostalog, da zahtijevaju da se film proizvede na određenom jeziku ukoliko se utvrdi da je taj zahtjev neophodan i primjeren za ostvarivanje kulturnog cilja u audiovizuelnom sektoru, kojim se doprinosi i slobodi izražavanja različitih društvenih, religijskih, filozofskih ili jezičkih elemenata određene regije. Činjenica da takav kriterijum u praksi može da predstavlja pogodnost predzećima za filmsku produkciju, koja rade na jeziku obuhvaćenom tim kriterijumom, svojstvena je cilju koji se nastoji postići¹⁷.

4.3. Obaveze potrošnje po teritorijalnom načelu

27. Obaveze potrošnje određenog dijela budžeta za filmsku produkciju na određenom području (tzv. „obaveze potrošnje po teritorijalnom načelu”), koje tijela nadležna za dodjelu pomoći nameću filmskim producentima, su predmet posebne pažnje otkad je Komisija počela da razmatra programe pomoći filmskoj industriji. Saopštenjem o kinematografiji iz 2001. omogućeno je državama članicama da zahtijevaju da se do 80 % cjelokupnog budžeta za produkciju filma mora potrošiti na njihovom području. Programi koji određuju iznos pomoći kao procenat rashoda za produkcijske djelatnosti ostvarene u državi članici koja dodjeljuje pomoć su zamišljeni tako da privuku što je moguće veći dio produkcijske djelatnosti u državu članicu koja dodjeljuje pomoć i svojstveno im je načelo teritorijalizacije potrošnje. Komunikacija o kinematografiji treba da uzme u obzir različite vrste pomoći koje postoje u praksi.
28. Obaveze potrošnje po teritorijalnom načelu ograničavaju unutrašnje tržište audiovizuelne produkcije. Stoga je Komisija naručila eksternu studiju (završenu 2008.) o uslovima teritorijalnosti nametnutim audiovizuelnoj produkciji¹⁸. Kako se navodi u produženju primjene Saopštenja o kinematografiji iz 2009., studija nije omogućila donošenje konačnih zaključaka: u njoj nije utvrđeno da li su pozitivni efekti u primjene načela teritorijalnosti veći od njihovih negativnih efekata.
29. Studijom je utvrđeno da su troškovi filmske produkcije veći u onim državama koje primjenjuju uslove teritorijalnosti od onih u kojima se ti uslovi ne primjenjuju. Takođe je utvrđeno da uslovi teritorijalnosti mogu da stvore prepreke koprodukcijama i da im smanje produktivnost. Studija je utvrdila da restriktivnije obaveze potrošnje po teritorijalnom načelu ne daju pozitivan efekat, koji bi opravdao zadržavanje sadašnjeg nivoa ograničenja. Studija nije dokazala neophodnost postojanja teritorijalnih uslova.
30. Nacionalna mjera kojom se sprečava ostvarenje osnovnih sloboda koje se garantuju Ugovorom može da bude prihvatljiva samo ukoliko ispunjava nekoliko uslova: njenom primjenom se ostvaruje opravdani razlog, koji je u opštem interesu, prikladna je za ostvarivanje određenog cilja i ne prelazi okvire onoga što je potrebno za postizanje tog cilja. ¹⁹Specifične karakteristike filmske industrije, posebno velika mobilnost produkcija i promovisanje kulturne različitosti, i nacionalne kulture i jezika, mogu da predstavljaju opravdani razlog kojim se mogu opravdati ograničenja u ostvarivanju osnovnih sloboda. Prema tome, Komisija i dalje potvrđuje da takvi uslovi mogu u određenoj mjeri biti potrebni kako bi se održala kritična masa infrastrukture potrebne za filmsku produkciju u državi članici ili regiji koja dodjeljuje pomoć.

¹⁷ Presuda Suda od 5. marta 2009., UTECA, Predmet C-222/07, stavci 34., 36.

¹⁸ Studija iz 2008. o ekonomskom i kulturnom uticaju odredbi o teritorijalizaciji, naročito na koprodukcije, u programima za dodjelu državnih pomoći za filmske i audiovizuelne produkcije, http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/library/studies/territ/final_rep.pdf

¹⁹ Presuda UTECA, Predmet C-222/07, §25.

31. Gotovo nijedna država članica ne nameće obavezu potrošnje po teritorijalnom načelu do najviše granice (od 80 %) budžeta produkcije dopuštene Saopštenjem iz 2001. Nekoliko država članica u svojim programima uopšte ne predviđaju obavezu potrošnje po teritorijalnom načelu. Mnogi regionalni programi vezani su za iznos pomoći i zahtijevaju da se 100 % ili 150 % tog iznosa potroši u državi članici koja je odobrila pomoć, ali pritom nisu određeni u vezi sa porijeklom podugovorenih usluga ili porijeklom robe upotrijebljene u produkciji. U okviru nekih programa producent koji dobije pomoć može da potroši najmanje 20 % budžeta produkcije van te države članice. Određene države članice određuju pomoć za filmsku produkciju isključivo kao procenat lokalne potrošnje.
32. Iznos troškova koji podliježe obavezama potrošnje po teritorijalnom načelu bi trebao da bude srazmjeran stvarnim finansijskim obavezama države članice, a ne cjelokupnom budžetu za produkciju. To nije neophodno bio slučaj s kriterijumom teritorijalnosti u Saopštenju iz 2001²⁰.
33. Pri dodjeli pomoći za filmsku produkciju države članice koriste dva različita mehanizma:
- pomoć koja se dodjeljuje u obliku bespovratnih sredstava (npr. putem žirija za odabir filmova) kao direktna bespovratna sredstva, na primjer definisana kao procenat budžeta produkcije; i
 - pomoć koja se dodjeljuje i definiše kao dio troškova produkcije u državi članici koja dodjeljuje pomoć (npr. kao poreska olakšica).
34. Stavom 50. utvrđuju se ograničenja za sve mehanizme unutar kojih Komisija može da prihvati da države članice primjenjuju obavezu potrošnje po teritorijalnom načelu koji bi se s obzirom na kulturni cilj i dalje mogao smatrati potrebnim i proporcionalnim.
35. Kada se dodjeljuje pomoć u obliku bespovratnih sredstava, najvišu obavezu potrošnje po teritorijalnom načelu treba ograničiti na 160 % pomoći. To odgovara prethodnom pravilu „80 % budžeta za produkciju” kada intenzitet pomoći dostigne najviši iznos iz stava 52. tačke (2), koji iznosi 50 % budžeta za produkciju²¹.
36. Kada se dodjeljuje pomoć kao procenat troškova produkcije u državi članici koja dodjeljuje pomoć, u toj državi se podstiče veća potrošnja kako bi se dobila veća pomoć. Ograničavanje prihvatljive produkcijske djelatnosti na one djelatnosti koje se obavljaju u državi članici koja dodjeljuje pomoć je teritorijalno ograničenje. Prema tome, kako bi se odredilo ograničenje koje se može uporediti sa ograničenjima za bespovratna sredstva, troškovi koji podliježu obavezi potrošnje po teritorijalnom načelu su ograničeni na 80 % budžeta za produkciju.
37. Osim toga, bilo koji program u okviru oba mehanizma može da sadrži kriterijum prihvatljivosti za pomoć kojim se određuje najniži nivo produkcijske djelatnosti na području države članice koja dodjeljuje pomoć. Taj nivo ne smije da bude veći od 50 % budžeta za produkciju.
38. U svakom slučaju, prema zakonodavstvu EU-a države članice nisu obavezne da uvedu obavezu potrošnje po teritorijalnom načelu.

²⁰Na primjer: producent proizvodi film kojem je budžet 10 miliona EUR i podnosi zahtjev za pomoć u okviru programa koji nudi najviše 1 milion EUR po filmu. Nesrazmjerno bi bilo da se taj film isključi iz programa uz obrazloženje da producent ne namjerava da potroši najmanje 8 miliona EUR iz proračuna za produkciju na području za koje se dodjeljuje pomoć.

²¹Na primjer: producent proizvodi film kojem je budžet 10 miliona EUR i podnosi zahtjev za pomoć u okviru programa koji nudi najviše 1 milion EUR po filmu. Od producenta se može očekivati da u području za koje se dodjeljuje pomoć potroši samo 1,6 miliona EUR budžeta za produkciju. Međutim, ako budžet za produkciju filma iznosi 2 miliona EUR i film dobije najviši iznos pomoći, producent bi bio suočen sa obavezom potrošnje po teritorijalnom načelu koja odgovara iznosu 80 % budžeta za produkciju.

4.4. Takmičenje za privlačenje velikih međunarodnih produkcija

39. Kada je 2001. doneseno Saopštenje o kinematografiji, mali broj država članica je pokušao da iskoristi filmsku pomoć kako bi na svoje područje privukle produkciju velikih stranih filmskih projekata. Od tada je više država članica uvelo programe pomoći namijenjene privlačenju visokobudžetskih produkcija u Evropu koja parira lokacijama i objektima po cijelom svijetu, kao što su u Sjedinjenim Državama, Kanadi, Novom Zelandu ili Australiji. Saučesnici u javnim konsultacijama koja su prethodila ovom Saopštenju su saglasni da su te produkcije potrebne kako bi se održala visokokvalitetna audiovizuelna infrastruktura, pridonijelo korišćenju vrhunskih studijskih kapaciteta, opreme i ljudi i doprinijelo transferu tehnologije, stručnog znanja i iskustva. Djelimičnim korišćenjem infrastrukture za potrebe stranih produkcija doprinosi se i izgradnji kapaciteta za realizaciju vrhunskih visokobudžetskih evropskih produkcija.
40. Strane produkcije bi mogle da imaju trajni uticaj na evropski audiovizuelni sektor iz razloga što u velikoj mjeri upotrebljavaju lokalnu infrastrukturu i angažuju lokalne glumce. To uopšteno može da ima pozitivan uticaj na nacionalni audiovizuelni sektor. Potrebno je naglasiti i da su mnogi filmovi za koje se vjeruje da su veliki projekti iz trećih zemalja zapravo koprodukcije u kojima su angažovani i evropski producenti. Te subvencije stoga doprinose i promovisanju evropskih audiovizuelnih djela i održavanju kapaciteta za nacionalne produkcije.
41. Stoga Komisija smatra da takva pomoć može u načelu biti u skladu sa članom 107. stav 3. tačka (d) UFEU-a kao pomoć za promovisanje kulture pod istim uslovima kao i pomoć evropskoj produkciji. Obzirom da iznosi pomoći velikim međunarodnim produkcijama mogu da budu vrlo visoki, Komisija će pratiti dalji razvoj te vrste pomoći kako bi osigurala da se tržišna konkurencija odvija prvenstveno na osnovu kvaliteta i cijene, a ne na osnovu državne pomoći.

4.5. Prekogranične produkcije

42. Malo se evropskih filmova distribuira van područja na kojima su proizvedeni. Veća je vjerovatnoća da će se evropski film distribuirati u više država članica ako je riječ o koprodukcijama u kojima učestvuju producenti iz više država. S obzirom na važnost saradnje producenata iz različitih država članica u produkciji evropskih djela koja se prikazuju u više država članica, Komisija smatra da je viši intenzitet pomoći opravdan za koprodukcije koje finansiraju najmanje dvije države članice, a u njima učestvuju producenti iz najmanje dvije države članice.

4.6. Filmska baština

43. Filmove treba sakupljati, čuvati i učiniti ih dostupnim budućim naraštajima zakulturne i obrazovne svrhe²². Savjet za obrazovanje, mlade, kulturu i sport zaključcima o evropskoj filmskoj baštini od 18. novembra 2010.²³ poziva države članice da se pobrinu da se filmovi koji su dobili državnu pomoć sačuvaju u ustanovi zaduženoj za filmsku baštinu, po mogućnosti sa relevantnim materijalom i odgovarajućim pravima o zaštiti i kulturnoj i nekomercijalnoj upotrebi filmova i filmskog materijala.
44. Neke države članice su uvele praksu isplate posljednje rate pomoći tek nakon što ustanova za filmsku baštinu potvrdi prijem filma za koji je dobijena pomoć. Ta se praksa pokazala efikasnim instrumentom za sprovođenje ugovorne obaveze o čuvanju.

²² Preporuka Evropskog parlamenta i Savjeta o filmskoj baštini, SL L 323, 9.12.2005., str. 57.

²³ SL C 324, 1.12.2010., str. 1.

45. Neke države članice su u ugovore o dodjeli pomoći uvele i odredbe pomoću kojih se, nakon utvrđenog roka i pod uslovom da se time ne ometa uobičajena upotreba filma, ustanovama za filmsku baštinu omogućava upotreba filmova financiranih javnim sredstvima za određene namjene u okviru zadataka od javnog interesa.
46. Prema tome, države članice treba da podstiču producente i da im pomognu da sačuvaju kopiju filma za koji je dodijeljena pomoć u ustanovu za filmsku baštinu koju je imenovalo tijelo za dodjelu pomoći radi zaštite djela²⁴ te utvrđene nekomercijalne upotrebe dogovorene sa nosiocima prava u skladu sa pravima intelektualne svojine, ne dovodeći u pitanje adekvatnu naknadu nosiocima prava nakon roka utvrđenog u ugovoru o dodjeli pomoći i pod uslovom da se time ne ometa standardna upotreba filma.

5. OCJENJIVANJE USKLAĐENOSTI POMOĆI

47. Pri ocjenjivanju pomoći za filmove i ostala audiovizuelna djela Komisija obavlja provjeru u skladu s navedenim razlozima:
- prvo, da li program pomoći poštuje načelo „opšte zakonitosti”, tj. Komisija mora da verifikuje da program ne sadrži klauzule koje bi bile suprotne odredbama UFEU-a u područjima koja se ne odnose na državnu pomoć,
 - drugo, da li program ispunjava posebne kriterijume prihvatljivosti za pomoć koji se navode u nastavku.

5.1. Opšta zakonitost

48. Komisija prvo mora da provjeri da pomoć poštuje načelo „opšte zakonitosti” i da uslovi za prihvatljivost i kriterijumi dodjele ne sadrže klauzule koji bi bile suprotne odredbama UFEU-a u oblastima koja se ne odnose na državnu pomoć. To uključuje provjeru poštovanja načela UFEU-a o zabrani diskriminacije na osnovu državljanstva, slobodnog kretanja robe, slobodnog kretanju radnika, slobodi formiranja firmi, slobodi pružanja usluga i slobodnom kretanju kapitala (čl. 18, 34, 36, 45, 49, 54, 56 i 63 UFEU-a). Komisija primjenjuje ove načela zajedno sa primjenom pravila o tržišnoj konkurenciji kada su odredbe kojima se ti načela povrjeđuju neodvojivi od djelovanja programa.
49. U skladu s tim načelama, programi pomoći ne smiju da ograničavaju pomoć samo na državljane; da zahtijevaju da korisnici imaju status nacionalnog preduzeća osnovanog na osnovu nacionalnog zakonodavstva (preduzeća osnovana u jednoj državi članici koja djeluju u drugoj državi članici putem ogranka ili predstavništva moraju da imaju mogućnost dobijanja pomoći; osim toga, zahtjev za osnivanje predstavništva treba da se primjenjuje samo u slučaju isplate pomoći); ili zahtijevati od stranih preduzeća koja pružaju filmske usluge da izbjegavaju odredbe i uslove Direktive 96/71/EZ koja se primjenjuje na njihove radnike zaposlene van zemlje²⁵.
50. S obzirom na specifičnu situaciju evropskog filmskog sektora, programi pomoći filmskoj industriji mogu:
- da zahtijevaju da se do 160% iznosa pomoći dodijeljene za produkciju audiovizuelnog djela potroši na području koje dodjeljuje pomoć ili

²⁴Ustanove za filmsku baštinu imenuju države članice, a svrha im je prikupljati i čuvati filmove te ih učiniti dostupnim za kulturne i obrazovne svrhe. Primjenjujući Preporuku Evropskog parlamenta i Savjeta o filmskoj baštini, države članice su odredile svoje ustanove za filmsku baštinu. Trenutni popis ustanova nalazi se na: <http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/cinema/institutions.pdf>

²⁵Direktiva 96/71/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. decembra 1996. o upućivanju radnika u okviru pružanja usluga, SL L 18, 21.1.1997., str. 1.

- da izračunaju iznos pomoći dodijeljene produkciji određenog audiovizuelnog djela kao procenat troškova djelatnosti filmske produkcije u državi članici koja dodjeljuje pomoć, obično u vezi sa programima pomoći u obliku poreskih olakšica.

U oba slučaja države članice mogu da zahtijevaju da se na njihovom području obavlja najmanji obim produkcijske djelatnosti kako bi projekat postao prihvatljiv za pomoć. Međutim, taj obim ne smije da bude veći od 50 % ukupnog budžeta za produkciju. Osim toga, uslov povezanosti s područjem ni u kom slučaju ne smije da bude veći od 80 % ukupnog budžeta za produkciju.

5.2. Posebni kriterijumi za ocjenjivanje na osnovu člana 107 stav 3 tačka (d) UFEU-a

51. Svrha pomoći za produkciju evropskih audiovizuelnih djela i očuvanja infrastrukture potrebne za njihovu produkciju i izlaganje je oblikovanje evropskih kulturnih identiteta i podsticanje kulturne različitosti. Prema tome, svrha je da se pomogne promovisanje kulture. Ta pomoć mora biti spojiva s Ugovorom u skladu s članom 107 stav 3 tačka (d) UFEU-a. Preduzeća u sektoru produkcije filmskog i televizijskog programa mogu koristiti i druge vrste pomoći koje se dodjeljuju na osnovu člana 107 stav 3 tačka (a) i (c) UFEU-a (npr. regionalna pomoć, pomoć za MSP, istraživanje i razvoj, osposobljavanje ili zapošljavanje), pri čemu se u slučaju kumulacije pomoći mora uzeti u obzir najviša vrijednost intenziteta pomoći.
52. Kada su u pitanju programi pomoći za pisanje scenarija, razvoj, produkciju, distribuciju i promovisanje audiovizuelnih djela obuhvaćenih ovim Saopštenjem, Komisija će ispitati sljedeće kriterijume vezane za audiovizuelna djela koja će dobiti pomoć kako bi ocijenila usklađenost programa sa Ugovorom u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (d) UFEU-a:
 1. Pomoć je namijenjena kulturnom proizvodu. Kako bi se izbjegle očigledne greške, svaka država članica efikasnim postupkom provjere nastoji da sadržaj produkcije koja dobija pomoć prema njenim nacionalnim kriterijumima bude kulturne prirode: odabirom prijedloga za film, koji obavlja npr. žiri ili osoba kojoj je povjeren postupak odabira ili, ako takav postupak odabira ne postoji, utvrđivanjem popisa kulturnih kriterijuma prema kojima će se provjeriti svako audiovizuelno djelo za koje se traži pomoć.
 2. Intenzitet pomoći se u načelu mora ograničiti na 50 % budžeta za filmsku produkciju kako bi se podsticale uobičajene komercijalne inicijative. Intenzitet pomoći za prekogranične produkcije koje finansiraju najmanje dvije države članice, a u kojima učestvuju producenti iz najmanje dvije države članice može iznositi do 60 % budžeta za filmsku produkciju. Ta ograničenja se ne primjenjuju na zahtjevna audiovizuelna djela²⁶ i koprodukcije u kojima učestvuju zemlje sa popisa Odbora za razvojnu pomoć OECD-a²⁷. Filmovi kojima je jedina izvorna verzija na službenom jeziku jedne od država članica s malom državnom teritorijom, brojem stanovnika ili jezičkim područjem se u tom kontekstu mogu smatrati zahtjevnim audiovizuelnim djelima.
 3. U načelu ne postoje ograničenja pomoći za pisanje scenarija ili razvoj. Međutim, ako se na osnovu nastalog scenarija ili projekta snimi film, troškovi pisanja scenarija i razvoja se naknadno uključuju

²⁶ Kao što su kratkometražni filmovi, filmovi prvog i drugog dugometražnog ostvarenja reditelja, dokumentarni filmovi ili niskobudžetna djela, odnosno djela koja su na drugi način komercijalno zahtjevnost. U skladu sa principom supsidijarnosti, na svakoj državi članici je da, prema nacionalnim kriterijumima, utvrdi definiciju teškog filma.

²⁷ DAC lista obuhvata sve zemlje i teritorije koje ispunjavaju uslove za primanje zvanične razvojne pomoći. One uključuju sve zemlje sa niskim i srednjim dohotkom, na osnovu bruto nacionalnog dohotka (BND) po glavi stanovnika, kako ga objavljuje Svjetska banka, izuzev članica G8, država članica EU i zemalja sa utvrđenim datumom pristupanja Evropskoj uniji. Lista takođe uključuje sve najmanje razvijene zemlje (LDC), kako ih definišu Ujedinjene nacije (http://www.oecd.org/document/45/0,3746,en_2649_34447_2093101_1_1_1_1,00.html)

- u budžet za filmsku produkciju i uzimaju u obzir pri izračunavanju najviše vrijednosti intenziteta pomoći za audiovizuelna djela navedena u prethodnom pod-stavu 2.
4. Za troškove distribucije i promovisanja audiovizuelnih djela prihvatljivih za pomoć produkcije može se odobriti pomoć u istom iznosu kao i pomoć koja je dodijeljena ili bi se mogla dodijeliti za njihovu produkciju.
 5. Osim za pisanje scenarija, razvoj, distribuciju ili promovisanje, pomoć za posebne produkcijske djelatnosti nije dopuštena. U skladu sa tim, pomoć se ne smije ograničiti na pojedinačne djelove produkcijskog lanca. Svaka pomoć koja se dodijeli za produkciju posebnog audiovizuelnog djela treba da doprinese ukupnom budžetu tog djela. Producent treba da ima slobodu pri odabiru stavki budžeta koje će biti utrošene u ostalim državama članicama. Na taj način se osigurava da se neutrališe učinak pomoći. Namjenskim raspoređivanjem sredstava pomoći određenim pojedinačnim stavkama u budžetu za produkciju filma bi moglo pretvoriti pomoć u instrument nacionalne preferencije za sektore koji nude dotične usluge, što je neusklađeno s Ugovorom.
 6. Prema tome, države članice trebaju da podstiču producente i pomoći im da sačuvaju kopiju filma za koji je dodijeljena pomoć u ustanovu za filmsku baštinu koju je imenovalo tijelo za dodjelu pomoći radi zaštite djela te utvrđene nekomercijalne upotrebe dogovorene sa nosiocima prava u skladu s pravima intelektualne svojine, ne dovodeći u pitanje adekvatnu naknadu nosiocima prava nakon roka utvrđenog u ugovoru o dodjeli pomoći i pod uslovom da se time ne ometa uobičajena upotreba filma.
 7. Pomoć se dodjeljuje transparentnim postupkom. Države članice su dužne da objave najmanje sljedeće informacije na jednoj web-stranici ili na web-stranici koja prikuplja informacije sa drugih web-stranica: potpuni tekst odobrenog programa pomoći i njegove smjernice za implementaciju, ime korisnika pomoći, naziv i prirodu djelatnosti ili projekta za koji je dodijeljena pomoć, iznos pomoći i intenzitet pomoći izražen kao udio u ukupnom budžetu djelatnosti ili projekta za koji je dodijeljena pomoć. Nakon donošenja odluke o dodjeli pomoći, te informacije se moraju objaviti na internetu, čuvati najmanje deset godina i biti dostupne javnosti bez ograničenja²⁸.
53. Pomoć se može odobriti i za modernizaciju bioskopa, uključujući njihov prelaz na digitalno prikazivanje, ako države članice mogu opravdati potrebu, srazmjernost i primjerenost takve pomoći. Komisija će na osnovu toga ocijeniti da li program u skladu sa Ugovorom UFEU, član 107 stav 3 tačka (d).
54. Pri utvrđivanju poštovanja najviše vrijednosti intenziteta pomoći, uzima se u obzir ukupan iznos mjera javne pomoći država članica djelatnostima ili projektima za koje je pomoć dodijeljena nezavisno od toga da li su sredstva za tu pomoć opredijeljena iz lokalnih, regionalnih, nacionalnih ili EU fondova. Međutim, sredstva koja se dodjeljuju direktno putem programa EU-a (npr. MEDIA) bez učešća država članica u odlučivanju o dodjeli nisu državna sredstva. Prema tome, pomoć iz programa Unije se ne računa pri utvrđivanju poštovanja najviše granice pomoći.

6. ODGOVARAJUĆE MJERE

55. Komisija kao odgovarajuće mjere za potrebe člana 108. stav 1. UFEU-a predlaže da države članice svoje postojeće programe za finansiranje filmova usklade sa ovom Komunikacijom u roku od dvije godine od dana njenog objavljivanja u Službenom listu Evropske unije. Države članice su u obavezi da u roku od mjesec dana od objavljivanja ove Komunikacije u Službenom listu Evropske unije Komisiji potvrde da su saglasne sa predloženim odgovarajućim mjerama. U nedostatku ikakvog odgovora Komisija će pretpostaviti da se predmetna država članica ne slaže sa predloženim mjerama.

²⁸ Ove informacije treba redovno ažurirati (npr. svakih šest mjeseci) i učiniti ih dostupnim u neovlasničkom formatu.

7. PRIMJENA

56. Ovo Saopštenje se primjenjuje prvog dana nakon dana njegovog objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.
57. Evropska komisija će primjenjivati ovo Saopštenje na sve postojeće mjere pomoći o čijem usvajanju mora da donese odluku nakon što Saopštenje bude objavljeno u Službenom listu, čak i ako su mjere pomoći bile prijavljene prije njegovog objavljivanja.
58. U skladu sa Saopštenjem Komisije o određivanju primjenljivih pravila za ocjenu nezakonitih državnih pomoći²⁹, Komisija u slučaju neprijavljenih pomoći primjenjuje:
 - (a) ovo Saopštenje ako je pomoć odobrena nakon njene objave u Službenom listu Evropske unije;
 - (b) Saopštenje o kinematografiji iz 2001. u svim ostalim slučajevima.

²⁹ SL C 119, 22.5.2002., str. 22.

ODLUKA SAVJETA
od 10. decembra 2010.godine
o državnoj pomoći za olakšavanje zatvaranja nekonkurentnih rudnika uglja
(2010/787/EU)

ODLUKA SAVJETA EVROPSKE UNIJE

Uzimajući u obzir Ugovor o funkcionisanju Europske unije, a posebno njegov član 107 stav 3 tačke (e),

Uzimajući u obzir predlog Evropske komisije

Uzimajući u obzir mišljenje Evropskog parlamenta¹

Budući da:

- 1) Regulativa Savjeta (EC) Broj: 1407/2002 od 23 jula 2002. godine o državnoj pomoći industrijе uglja² prestaje da važi 31. decembra 2010. godine;
- 2) Mali doprinosi subvencionisanog uglja ukupnoj energiji više ne opravdava održavanje takvih subvencija za osiguranje snadbijevanja energijom u Uniji.
- 3) Politika Unije kojim se podstiču obnovljivi izvori energije, održiva i sigurna nisko niskougljenična ekonomija ne opravdava neograničenu podršku nekonkurentnim rudnicima uglja. Kategorije pomoći dozvoljene Regulativom (EZ) br. 1407/2002, iz tog razloga, ne bi trebalo da nastave da se dodjeljuju na neodređeno vrijeme.
- 4) Međutim, u nedostatku sektorskih pravila u oblasti državne pomoći, samo opšta pravila državne pomoći primjenjuju se za ugalj. U tom kontekstu, nekonkurentni rudnici uglja, koji trenutno imaju koristi od pomoći u skladu sa Regulativom (EZ) br. 1407/2002, možda više neće ispunjavati uslove za pomoć i mogu biti primorani da se zatvore.
- 5) Ne dovodeći u pitanje opšta pravila o državnoj pomoći, države članice bi trebalo da budu u stanju da preduzmu mjere za ublažavanje socijalnih i regionalnih posljedica zatvaranja predmetnih rudnika, odnosno postepeni prestanak aktivnosti u okviru neopozivog plana zatvaranja i/ili finansiranja vanrednih troškova, posebno nasljeđenih obaveza.
- 6) Ova Odluka označava tranziciju za sektor uglja, sa primjene pravila specifičnih za sektor na primjenu opštih pravila državne pomoći koja važe za sve sektore.
- 7) Kako bi se smanjilo narušavanje konkurencije na unutrašnjem tržištu koje proizilazi iz državne pomoći za olakšavanje zatvaranja nekonkurentnih rudnika uglja, takva pomoć treba da bude regresivna i strogo ograničena na jedinice za proizvodnju uglja koje su neopozivo planirane za zatvaranje.
- 8) Kako bi se ublažio ekološki uticaj proizvodnje uglja od strane jedinica za proizvodnju uglja kojima je dodijeljena pomoć za zatvaranje, države članice bi trebalo da uspostave plan odgovarajućih mjera, na primjer u oblasti energetske efikasnosti, obnovljive energije ili hvatanja i skladištenja ugljen-dioksida.

¹ Mišljenje od 23. novembra 2010. godine (još nije objavljeno u Službenom listu).

² SL L 205, 2.8.2002, str. 1.

- 9) Privredna društva treba da imaju pravo na pomoć za pokrivanje troškova koji, u skladu sa uobičajenom računovodstvenom praksom, ne utiču direktno na troškove proizvodnje. Cilj takve pomoći je da se pokriju vanredni troškovi koji nastaju zbog zatvaranja njihovih jedinica za proizvodnju uglja. Da bi se izbjegla zloupotreba takve pomoći od strane privrednih društava koja zatvaraju samo neke od njihovih proizvodnih pogona, predmetna privredna društva bi trebalo da vode odvojene račune za svaku od svojih jedinica za proizvodnju uglja.
- 10) U ostvarivanju svog zadatka u skladu sa ovom Odlukom, Komisija treba da osigura da se uspostave, održavaju i poštuju normalni uslovi konkurencije. Što se, konkretno, tiče tržišta električne energije, pomoć industriji uglja ne bi trebalo da bude takva da utiče na izbor izvora primarne energije kod proizvođača električne energije. Shodno tome, cijene i količine uglja treba slobodno dogovarati između ugovornih strana shodno trenutnim uslovima na svjetskom tržištu.
- 11) Primjena ove Odluke ne bi trebalo da isključi da se pomoć industriji uglja može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem po drugim osnovama. U tom kontekstu, druga specifična pravila, posebno ona koja se odnose na pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije, pomoć za zaštitu životne sredine i pomoć za aktivnosti obuke, nastavljaju da se primjenjuju u granicama maksimalnih intenziteta pomoći, osim ako nije drugačije predviđeno tim pravilima.
- 12) Komisija treba da ocijeni mjere prijavljene na osnovu ove Odluke i donese odluke u skladu sa Regulativom Savjeta (EZ) br. 659/1999 od 22. marta 1999. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ.³
- 13) Kako bi se izbjegao bilo kakav prekid između mjera predviđenih Regulativom (EZ) br. 1407/2002 i mjera predviđenih ovom Odlukom, ova Odluka treba da se primjenjuje od 1. januara 2011. godine.

DONIJELO JE OVU ODLUKU:

POGLAVLJE 1 UVODNE ODREDBE

Član 1 **Definicije**

Za potrebe ove Odluke, primjenjuju se sljedeće definicije:

- (a) "ugalj" znači ugalj visokog, srednjeg i niskog kvaliteta kategorije A i B u smislu međunarodnog sistema kodifikacije za ugalj koji je utvrdila Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu⁴;
- (b) "zatvaranje" znači trajni prestanak proizvodnje i prodaje uglja;
- (c) "plan zatvaranja" znači plan koji je izradila država članica i koji predviđa mjere koje dovode do trajnog zatvaranja jedinica za proizvodnju uglja;
- (d) "jedinica za proizvodnju uglja" znači podzemne i nadzemne lokacije za eksploataciju uglja i povezana infrastruktura koja može da proizvodi sirovi ugalj nezavisno od drugih djelova privrednog društva;
- (e) "godina proizvodnje uglja" podrazumijeva kalendarsku godinu ili neki drugi dvanaestomjesečni period koji se koristi kao referenca za ugovore u industriji uglja;

³ SL L 83, 27.3.1999, str. 1.

⁴ Međunarodni sistem za kodifikaciju srednjeg i visokog kvaliteta uglja (1998), Međunarodna klasifikacija uglja u sloju (1998) i Međunarodni sistem kodifikacije za niskokvalitetni ugalj (1999).

- (f) "troškovi proizvodnje" znači ukupni troškovi vezani za tekuću proizvodnju, uključujući aktivnosti eksploatacije, obrade uglja, posebno pranje, mjerenje i sortiranje, njegov transport do mjesta upotrebe kao i uobičajenu amortizaciju i tržišnu kamatu na pozajmljeni kapital.
- (g) "tekući proizvodni gubici" znače pozitivnu razliku između troškova proizvodnje uglja i prodajne cijene na mjestu upotrebe koja je slobodno dogovorena između ugovornih strana s obzirom na uslove koji prevladavaju na svjetskom tržištu.

POGLAVLJE 2

USKLAĐENOST POMOĆI

Član 2

Načelo

1. U kontekstu zatvaranja nekonkurentnih rudnika, pomoć industriji uglja može se smatrati usklađenom sa pravilnim funkcionisanjem unutrašnjeg tržišta ako je u skladu sa odredbama ove Odluke.
2. Pomoć pokriva samo troškove u vezi sa ugljem koji se koristi za proizvodnju električne energije, kombinovanu proizvodnju toplote i električne energije, proizvodnju koksa i snabdijevanje visokih peći u čeličnoj industriji, pod uslovom da se takva upotreba odvija u Uniji.

Član 3

Pomoć za zatvaranje

1. Pomoć privrednom društvu koja je namenjena posebno za pokriće tekućih proizvodnih gubitaka jedinica za proizvodnju uglja može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem samo ako ispunjava sljedeće uslove:
 - (a) rad predmetnih jedinica za proizvodnju uglja mora biti dio plana zatvaranja čiji rok ne prelazi 31. decembar 2018. godine;
 - (b) predmetne jedinice za proizvodnju uglja moraju biti trajno zatvorene u skladu sa planom zatvaranja;
 - (c) prijavljena pomoć ne smije biti veća od razlike između predviđenih troškova proizvodnje i predviđenog prihoda za godinu proizvodnje uglja. Stvarno isplaćena pomoć mora biti predmet godišnjih usklađivanja na osnovu stvarnih rashoda i prihoda, koje se obavljaju najkasnije do kraja godine proizvodnje uglja koja slijedi nakon godine za koju je pomoć odobrena;
 - (d) iznos pomoći po toni ekvivalenta uglja ne smije da izazove da cijene uglja iz Unije na mjestu upotrebe budu niže od cijene uglja sličnog kvaliteta iz trećih zemalja;
 - (e) predmetne jedinice za proizvodnju uglja moraju biti u funkciji na dan 31. decembra 2009. godine;
 - (f) ukupan iznos pomoći za zatvaranje koju dodeljuje država članica mora da prati trend pada: do kraja 2013. smanjenje ne smije biti manje od 25%, do kraja 2015. ne manje od 40%, do kraja 2016. ne manje od 60% i do kraja 2017. ne manje od 75% pomoći dodijeljene 2011. godine;
 - (g) ukupan iznos pomoći za zatvaranje industrije uglja države članice, za svaku godinu nakon 2010. godine, ne smije biti veći od iznosa pomoći koji je dodijelila ta država članica i koji je odobrila Komisija u skladu sa čl. 4 i 5 Regulative (EZ) br. 1407/2002 za 2010. godinu;
 - (h) Države članice moraju uspostaviti plan za preduzimanje mjera u cilju ublažavanja negativnog uticaja proizvodnje uglja na životnu sredinu od strane proizvodnih jedinica kojima se dodjeljuje pomoć u skladu sa ovim članom, na primjer u oblasti energetske efikasnosti, obnovljivih izvora energije ili hvatanja i skladištenja ugljendioskida.

2. Uključivanje mjera koje predstavljaju državnu pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora u planu iz stava 1 tačka (h) ne dovodi u pitanje obaveze prijavljivanja i zabrane primjene koje su nametnute državama članicama u vezi sa takvim mjerama u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, kao i usklađenost takvih mjera sa unutrašnjim tržištem.
3. Ako jedinice za proizvodnju uglja kojima se dodjeljuje pomoć u skladu sa stavom 1 ne budu zatvorene do datuma utvrđenog u planu zatvaranja koji je odobrila Komisija, predmetna država članica vraća svu dodijeljenu pomoć za čitav period obuhvaćen planom zatvaranja.

Član 4

Pomoć za pokriće vanrednih troškova

1. Državna pomoć koja se dodjeljuje privrednim društvima koja obavljaju ili su obavljala djelatnost u vezi sa proizvodnjom uglja kako bi im se omogućilo da pokriju troškove koji nastaju ili su nastali kao rezultat zatvaranja jedinica za proizvodnju uglja a koji nisu povezani sa tekućom proizvodnjom, može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, pod uslovom da iznos isplaćene pomoći ne prelazi te troškove. Takva pomoć se može koristiti za pokriće:
 - (a) troškova koji su nastali ili su rezervisani samo u privrednim društvima koja zatvaraju ili su zatvorila jedinice za proizvodnju uglja, uključujući privredna društva koja imaju koristi od pomoći zatvaranja;
 - (b) troškova koji su nastali od strane nekoliko privrednih društava.
2. Kategorije troškova obuhvaćene stavom 1 definisane su u Prilogu. Stav 1 se ne primjenjuje na troškove nastali zbog nepoštovanja propisa o zaštiti životne sredine.

Član 5

Kumulacija

1. Maksimalni iznos pomoći odobren u skladu sa ovom Odlukom primjenjuje se bez obzira na to da li je pomoć u potpunosti finansirana od strane države članice ili je djelimično finansirana od strane Unije.
2. Pomoć odobrena na osnovu ove Odluke ne može se komulirati sa drugom državnom pomoći u smislu člana 107 stav 1 Ugovora ili sa drugim oblicima finansiranja iz sredstava Unije za iste prihvatljive troškove ako bi takvo preklapanje rezultiralo iznosom pomoći koji je veći od iznosa koji je odobren ovom Odlukom.

Član 6

Razdvajanje računa

Sva pomoć koju privredna društva dobiju mora biti prikazana u bilansu uspjeha kao posebna stavka prihoda, odvojena od prometa. Kada privredna društva koja primaju pomoć u skladu sa ovom Odlukom nastave da obavljaju komercijalne ili operativne aktivnosti nakon zatvaranja nekih ili svih svojih jedinica za proizvodnju uglja, moraju da vode precizne i odvojene račune za svaku od svojih jedinica za proizvodnju uglja i za druge ekonomske aktivnosti koje nisu povezane sa eksploatacijom uglja. Pomoćima koje se dodjeljuje u skladu sa ovom Odlukom upravlja se na takav način da ne postoji mogućnost prenosa na druge jedinice za proizvodnju uglja koje nisu dio plana zatvaranja ili na druge ekonomske aktivnosti istog privrednog društva.

POGLAVLJE 3 PROCEDURE

Član 7

Informacije koje treba da obezbijede države članice

1. Pored Regulative (EZ) br. 659/1999, pomoć iz ove Odluke podliježe posebnim pravilima utvrđenim u st. 2 do 6.
2. Države članice koje nameravaju da dodjele pomoć za zatvaranje kao što je navedeno u članu 3 obavezne su da Komisiji dostave plan zatvaranja predmetnih jedinica za proizvodnju uglja. Plan treba da sadrži najmanje sljedeće:
 - (a) identifikaciju jedinica za proizvodnju uglja;
 - (b) stvarne ili procijenjene troškove proizvodnje za svaku jedinicu za proizvodnju uglja po godini proizvodnje uglja;
 - (c) procijenjenu proizvodnju uglja po godini proizvodnje uglja za jedinice za proizvodnju uglja koje su predmet plana zatvaranja;
 - (d) procijenjeni iznos pomoći za zatvaranje po godini proizvodnje uglja.
3. Države članice obavezne su da prijave Komisiji sve izmjene i dopune plana zatvaranja.
4. Države članice obavezne su da prijave sve vrste pomoći koje nameravaju da dodjele industriji uglja u skladu sa ovom Odlukom tokom godine proizvodnje uglja. One moraju da dostave Komisiji sve relevantne detalje za izračunavanje predviđenih troškova proizvodnje i njihov odnos prema planovima zatvaranja koji su prijavljeni Komisiji u skladu sa stavom 2.
5. Države članice su obavezne da obavijeste Komisiju o iznosu i načinu obračunu pomoći koja je stvarno isplaćena tokom godine proizvodnje uglja, najkasnije šest mjeseci nakon završetka predmetne godine. Ako dođe do bilo kakvih korekcija iznosa koji su prvobitno plaćenih tokom predmetne godine proizvodnje uglja, države članice su obavezne da obavijeste Komisiju do kraja naredne godine proizvodnje uglja.
6. Prilikom prijavljivanja pomoći iz čl. 3 i 4 i prilikom obavješćavanja Komisije o stvarno isplaćenoj pomoći, države članice su obavezne da dostave sve informacije koje su Komisiji neophodne kako bi utvrdila da su ispoštovane odredbe ove Odluke.

POGLAVLJE 4 ZAVRŠNE ODREDBE

Član 8

Mjere sprovođenja

Komisija će preduzeti sve neophodne mjere za sprovođenje ove Odluke. Pod uslovima utvrđenim ovom Odlukom, može uspostaviti zajednički okvir za saopštavanje informacija iz člana 7.

Član 9

Stupanje na snagu

Ova Odluka stupa na snagu sljedećeg dana od dana objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.

Primjenjivaće se od 1. januara 2011. godine.

Ističe 31. decembra 2027. godine.

PRILOG

DEFINICIJA TROŠKOVA IZ ČLANA 4

1. troškova koji su nastali ili su rezervisani samo u privrednim društvima koja zatvaraju ili su zatvorila jedinice za proizvodnju uglja

Isključivo sljedeće kategorije troškova i samo ako su rezultat zatvaranja jedinica za proizvodnju uglja:

- (a) troškovi isplate socijalnih davanja koji proizilaze iz odlaska radnika u penziju prije nego što dostignu zakonsku starosnu granicu za penzionisanje;
- (b) drugi vanredni troškovi za radnike koji su ostali bez posla;
- (c) isplata penzija i naknada van zakonskog sistema radnicima koji su ostali bez posla i radnicima koji imaju pravo na takve isplate prije zatvaranja;
- (d) troškove koje pokrivaju privredna društva za prekvalifikaciju radnika kako bi im se pomoglo da pronađu nove poslove van industrije uglja, posebno troškove obuke;
- (e) obezbjeđivanje besplatnog uglja radnicima koji su ostali bez posla i radnicima koji imaju pravo na takvo snabdijevanje prije zatvaranja, ili njegov novčani ekvivalent;
- (f) preostali troškovi koji proizilaze iz administrativnih, zakonskih ili poreskih odredbi koje su specifične za industriju uglja;
- (g) dodatni radovi na obezbjeđivanju podzemne sigurnosti koji su rezultat zatvaranja jedinica za proizvodnju uglja;
- (h) šteta od eksploataisanja, pod uslovom da su je prouzrokovale jedinice za proizvodnju uglja koje su zatvorene ili koje se zatvaraju;
- (i) Svi propisno opravdani troškovi vezani za sanaciju bivših rudnika uglja, uključujući:
 - preostali troškovi koji proizilaze iz doprinosa organima nadležnim za vodosnabdijevanje i uklanjanje otpadnih voda,
 - ostali preostali troškovi koji proizilaze iz vodosnabdijevanja i uklanjanja otpadnih voda;
- (j) preostali troškovi potrebni za pokriće zdravstvenog osiguranja bivših rudara;
- (k) troškovi u vezi sa raskidom ili izmjenom postojećih ugovora (najviše u vrijednosti šestomjesečne proizvodnje);
- (l) izuzetna inherentna amortizacija pod uslovom da je rezultat zatvaranja jedinica za proizvodnju uglja;
- (m) troškovi rekultivacije površine.

Povećanje vrijednosti zemljišta oduzima se od prihvatljivih troškova za kategorije troškova navedenih u tačkama (g), (h), (i) i (m).

2. Nastali troškovi i rezervisanja za troškove od strane nekoliko privrednih društava

Isključivo sljedeće kategorije troškova:

- a) povećanje doprinosa, van zakonskog sistema, za pokriće troškova socijalnog osiguranja kao rezultat smanjenja broja obveznika doprinosa, nakon zatvaranja jedinica za proizvodnju uglja;
- b) troškovi za vodosnabdijevanje i uklanjanje otpadnih voda proizišli iz zatvaranja jedinica za proizvodnju uglja;
- c) povećanje doprinosa za nadležne organe za vodosnabdijevanje i uklanjanje otpadnih voda, pod uslovom da je ovo povećanje posljedica smanjenja oporezive proizvodnje uglja nakon zatvaranja jedinica za proizvodnju uglja.

**Saopštenje Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za javne
radiodifuzne usluge**

(Tekst značajan za EEP)

(2009/C 257/01)

1. UVOD I PODRUČJE PRIMJENE SAOPŠTENJA

1. U protekle tri decenije došlo je do značajnih promjena u radiodifuziji. Ukidanje monopola, pojava novih učesnika na tržištu i brz tehnološki razvoj su iz temelja promijenili konkurentno okruženje. Emitovanje televizijskog programa je tradicionalno bilo rezervisana djelatnost. Tu djelatnost su od njenog nastanka većinom obavljala javna preduzeća kao monopolisti, uglavnom zbog ograničene raspoloživosti frekvencija emitovanja i velikih prepreka za ulazak na tržište.
2. Međutim, 1970-ih godina, ekonomski i tehnološki razvoj su državama članicama sve više omogućavali da i drugim operaterima dopuste obavljanje djelatnosti radiodifuzije. Stoga su države članice odlučile da uvedu konkurenciju na tržištu. To je potrošačima dalo više mogućnosti izbora, jer su im mnogi dodatni kanali i nove usluge bili na raspolaganju; to je takođe pogodovalo nastanku i rastu snažnih evropskih operatera, razvoju novih tehnologija i većem stepenu pluralizma u sektoru, što je značajnije od same raspoloživosti dodatnih kanala i usluga. Iako su otvorile tržište konkurenciji, države članice su ipak smatrale da je potrebno zadržati javne radiodifuzne usluge, kako bi se osiguralo izvještavanje o brojnim oblastima i kako bi se zadovoljile potrebe i ciljevi javne politike na koje privatni operateri ne bi nužno odgovorili u optimalnoj mjeri. Ovo je potvrđeno u interpretativnom protokolu o sistemu javne radiodifuzije u državama članicama, kao prilogu Ugovora o EZ (u daljem tekstu: „Amsterdamski protokol“).
3. U isto vrijeme, povećana konkurentnost, zajedno sa prisustvom operatera koje finansiraju države, takođe je dovela do sve veće zabrinutosti zbog mogućeg narušavanja jednakih uslova za sve, na šta su privatni operateri skrenuli pažnju Komisiji. U pritužbama se navode povrede čl. 86. i 87. Ugovora o EZ u vezi sa javnim finansiranjem javnih emitera.
4. U Saopštenju Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za javne radiodifuzne usluge¹ iz 2001. godine prvo je uspostavljen okvir koji uređuje državno finansiranje javnih radiodifuznih usluga. Saopštenje iz 2001. godine poslužilo je Komisiji kao dobra osnova za razvijanje značajne prakse donošenja odluka u ovoj oblasti. Od 2001. godine doneseno je više od 20 odluka u vezi sa finansiranjem javnih emitera.
5. U međuvremenu su tehnološke promjene iz temelja promijenile tržište radiodifuzije i tržište audiovizuelnih medija. Umnožio se broj platformi za distribuciju audiovizuelnih sadržaja i broj tehnologija, kao što su digitalna televizija, IPTV, mobilna televizija i video na zahtjev. To je dovelo do povećanja konkurentnosti, jer su novi učesnici, kao na primjer mrežni operateri i internet kompanije, ušli na tržište. Razvoj tehnologije je takođe omogućio pojavu novih medijskih usluga kao što su usluge internet informacija i nelinearne usluge ili usluge na zahtjev. Pružanje audiovizuelnih usluga stapa se u jednu cjelinu pa potrošači sve više mogu da koriste nekoliko usluga na jedinstvenoj platformi ili uređaju, odnosno da koriste istu uslugu na više platformi ili uređaja. Povećani broj mogućnosti koje potrošači imaju prilikom pristupanja medijskim sadržajima doveo je do umnožavanja audiovizuelnih

¹ SL C 320, 15. 11. 2001. godine, str. 5

usluga koje se nude na tržištu i do fragmentacije publike. Nove tehnologije su omogućile poboljšano učešće potrošača. Tradicionalni model pasivnog konzumiranja sadržaja postupno se pretvorio u aktivno učestvovanje potrošača i njihovu kontrolu nad sadržajem. Kako bi ostali u toku sa novim izazovima, i javni i privatni emiteri su širili svoje djelatnosti uvodeći nove platforme za distribuciju sadržaja i šireći obim svojih usluga. Ovo proširenje javno finansiranih djelatnosti javnih emitera (kao što su internet sadržaji, specijalizovani kanali) izazvalo je u posljednje vrijeme niz pritužbi od strane drugih učesnika na tržištu, takođe uključujući i izdavače.

6. Od 2001. godine takođe su se dogodile važne pravne promjene koje imaju uticaj na oblast radiodifuzije. U presudi u slučaju Altmark iz 2003. godine², Evropski sud pravde definisao je uslove pod kojima naknada za javne usluge ne predstavlja državnu pomoć. U 2005. godini Komisija je usvojila novu odluku³ i okvir⁴ o državnoj pomoći u vidu naknade za javne usluge. U 2007. godini Komisija je usvojila propratno Saopštenje uz Saopštenje „Jedinstveno tržište za Evropu 21. vijeka“ – Usluge od opšteg interesa, uključujući i socijalne usluge od opšteg interesa: nova evropska obaveza⁵. Osim toga, u decembru 2007. godine, na snagu je stupila Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama⁶, šireći područje primjene audiovizuelnih propisa EU na usluge medija u nastajanju.
7. Ove promjene na tržištu i u pravnom okruženju zahtijevale su ažuriranje Saopštenja o državnoj pomoći za javne radiodifuzne usluge iz 2001. godine. Komisija je u svom Akcionom planu za državnu pomoć iz 2005. godine⁷ najavila da će „preispitati svoje Saopštenje o primjeni pravila o državnoj pomoći za javne radiodifuzne usluge. Posebno sa razvojem novih digitalnih tehnologija i internet usluga, pojavila su se nova pitanja u vezi obima djelatnosti javnih usluga“.
8. Tokom 2008. i 2009. godine Komisija je održala nekoliko javnih konsultacija o reviziji Saopštenja o radiodifuziji iz 2001. godine. Ovo Saopštenje konsoliduje praksu Komisije u predmetima državne pomoći kroz pristup usmjeren budućnosti i zasnovan na komentarima dobijenim tokom javnih konsultacija. U njemu se objašnjavaju načela koje je Komisija slijedila u primjeni člana 87. i člana 86. stav 2. Ugovora o EZ na javno finansiranje audiovizuelnih usluga u sektoru radiodifuzije⁸, uzimajući u obzir nedavne tržišne i pravne promjene. Ovo Saopštenje ne dovodi u pitanje primjenu pravila unutrašnjeg tržišta i osnovnih sloboda u oblasti radiodifuzije.

2. ULOGA JAVNIH RADIODIFUZIONIH USLUGA

9. Iako imaju jasnu ekonomsku važnost, javne radiodifuzne usluge se ne mogu uporediti sa javnim uslugama u nekom drugom ekonomskom sektoru. Ne postoji neka druga usluga koja u isto vrijeme

²Presuda u slučaju C-280/2000 Altmark Trans GmbH i Reierungspräsidium Magdeburg protiv Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH (Altmark) (2003) ECR I-7747

³Odluka Komisije od 28. novembra 2005. godine o primjeni člana 86. stav 2. Ugovora o EZ na državnu pomoć u vidu naknada za javne usluge dodijeljene pojedinim preduzećima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 312, 29. 11. 2005. godine, str. 67).

⁴ Okvir Zajednice za državnu pomoć u vidu naknade za javne usluge (SL L 297, 29.11.2005. godine, str. 4).

⁵ COM(2007) 725 završno.

⁶ Direktiva 2007/65/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2007. godine o izmjenama i dopunama Direktive Savjeta 89/552/EEZ o usklađivanju određenih odredbi propisanih zakonom ili drugim propisima država članica u vezi sa obavljanjem djelatnosti emitovanja televizijskog programa (SL L 332, 18. 12. 2007. godine, str. 27).

⁷ COM(2005) 107 završno.

⁸ U smislu ovog Saopštenja, pojam „audiovizuelnih usluga“ odnosi se na linearnu i/ili nelinearnu distribuciju zvučnog i/ili audiovizuelnog sadržaja i drugih susjednih usluga kao što su usluge internet tekstualnih informacija. Ovaj pojam „audiovizuelnih usluga“ mora se razlikovati od užeg pojma „audiovizuelnih medijskih usluga“, koji je definisan u članu 1. tačka (a) Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama.

dopire do tako širokog dijela stanovništva, pruža mu toliko informacija i sadržaja i kroz tu djelatnost prenosi i utiče kako na pojedinačno, tako i na javno mnjenje.

10. Osim toga, radiodifuzija se uglavnom smatra vrlo pouzdanim izvorom informacija i ona za značajan dio stanovništva predstavlja glavni izvor informacija. Ona tako obogaćuje javnu raspravu i na kraju može da osigura da svi stanovnici u dobroj mjeri učestvuju u javnom životu. S tim u vezi, mehanizmi zaštite nezavisnosti radiodifuzije su od ključne važnosti, u skladu sa opštim načelom slobode izražavanja uspostavljenim u članu 11. Povelje o osnovnim pravima Evropske unije⁹ i članu 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima, opšteg načela pravičnosti čije poštovanje osiguravaju Evropski sudovi¹⁰.
11. Uloga javnih usluga¹¹ je uopšteno priznata Ugovorom, posebno u članu 16. i članu 86. stav 2. Tumačenje ovih odredbi, u svjetlu specifične prirode sektora radiodifuzije, navedeno je u Amsterdamskom protokolu u kojem se, slijedeći mišljenje „da je sistem javne radiodifuzije u državama članicama u direktnoj vezi sa demokratskim, socijalnim i kulturnim potrebama svakog društva i potrebom očuvanja medijskog pluralizma“, navodi da „odredbe Ugovora o osnivanju Evropske zajednice ne dovode u pitanje nadležnost država članica da omoguće finansiranje javnih radiodifuznih usluga pod uslovom da se to finansiranje odobrava organizacijama za radiodifuziju za ispunjenje funkcije javnih usluga koju povjerava, definiše i organizuje svaka država članica, a pod uslovom da to finansiranje ne utiče na trgovinske uslove i konkurentnost u Zajednici u mjeri u kojoj bi to bilo protivno zajedničkom interesu, a vodeći računa o ostvarenju funkcije tih javnih usluga“.
12. Značaj javnih radiodifuznih usluga za socijalni, demokratski i kulturni život u Uniji ponovo je potvrđen i Rezolucijom Savjeta o javnim radiodifuznim uslugama. U Rezoluciji se naglašava da je „široki javni pristup, bez diskriminacije i na osnovu jednakih mogućnosti, raznim kanalima i uslugama neophodan preduslov za ispunjenje posebne obaveze javne radiodifuzije“. Štaviše, javne radiodifuzne usluge treba da „ostvare pogodnosti tehnološkog napretka“, donesu „javnosti prednosti novih audiovizuelnih i informacionih usluga i novih tehnologija“ i pokrenu „razvoj i proširenje djelatnosti u digitalnom dobu“. I na kraju, „javne radiodifuzne usluge moraju da budu u stanju da i dalje obezbijede široki opseg programa u skladu sa svojim zadatkom koji definišu države članice kako bi se obratile društvu kao cjelini; u tom kontekstu je opravdano da javne radiodifuzne usluge nastoje da dopru do široke publike“¹².
13. Uloga javnih radiodifuznih usluga u promovisanju kulturne raznolikosti takođe je prepoznata i Konvencijom UNESCO-a o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza iz 2005. godine, koju je Savjet odobrio u ime Zajednice i koja time čini dio zakonodavstva EU¹³. U Konvenciji se navodi da svaka strana može da usvoji „mjere usmjerene na zaštitu i promociju raznolikosti kulturnih izraza na svojoj

⁹ SL C 364, 18. 12. 2000. godine, str. 1.

¹⁰ Presuda u predmetu C-260/89 ERT, (1991) ECR I-2925.

¹¹ U smislu ovog Saopštenja i u skladu sa članom 16. Ugovora o EZ i sa deklaracijom (br. 13) priloženom uz završni akt Amsterdamskog protokola, pojam „javne usluge“ iz Protokola o sistemu javne radiodifuzije u državama članicama odnosi se na pojam „usluga od opšteg ekonomskog interesa“ koji se koristi u članu 86. stav 2.

¹² Rezolucija Savjeta i predstavnika vlada država članica, koji su se okupili pod okriljem Savjeta, 25. januara 1999. godine (SL C 30, 5. 2. 1999. godine, str. 1).

¹³ Konvencija UNESCO-a o zaštiti i promovisanju raznolikosti kulturnih izraza, odobrena Odlukom Savjeta 2006/515/EZ od 18. maja 2006. godine. U skladu sa Prilogom 2 Odluke Savjeta, „Zajednica je obavezana Konvencijom i osiguraće njeno sprovođenje“.

teritoriji“. Takve mjere između ostalog mogu uključivati „mjere usmjerene na podsticanje raznolikosti medija, uključujući kroz javne radiodifuzne usluge“¹⁴.

14. Ove vrijednosti javne radiodifuzije jednako su važne u novom medijskom okruženju koje se ubrzano razvija. To je takođe naglašeno u preporukama Savjeta Evrope o pluralizmu medija i raznolikosti medijskog sadržaja¹⁵ i funkciji usluga javnih medija u informacionom društvu¹⁶. Posljednja preporuka poziva članove Savjeta Evrope da „garantuju za javne medije (...) na transparentan i odgovoran način“ i da „omoguće javnim medijima da u potpunosti i efikasno odgovore na izazove informacionog društva, poštujući dvostruku javno/privatnu strukturu sektora evropskih elektronskih medija i uzimajući u obzir pitanja tržišta i konkurencije“.
15. U svojoj Rezoluciji o koncentraciji i pluralizmu medija u Evropskoj uniji, Evropski parlament je preporučio da se „propisi kojima se reguliše državna pomoć osmisle i sprovede na način koji će omogućiti javnim medijima i medijima zajednice da ispune svoju funkciju u dinamičnom okruženju, pritom osiguravajući da javni mediji na transparentan i odgovoran način obavljaju funkciju koju su im povjerile države članice, izbjegavajući zloupotrebe javnih sredstava u političke ili ekonomske namjene“¹⁷.
16. U isto vrijeme i bez obzira na gore navedeno, potrebno je napomenuti da komercijalni emiteri, od kojih mnogi imaju obavezu javnih usluga, takođe imaju značajnu ulogu u postizanju ciljeva Amsterdamskog protokola, u onoj mjeri u kojoj oni doprinose pluralizmu, obogaćuju kulturni i politički dijalog i proširuju izbor programa. Štaviše, izdavači novina i drugi štampani mediji su takođe važni garanti objektivno informisane javnosti i demokratije. Imajući u vidu da se ti operateri sada nadmeću sa emiterima na internetu, sve te komercijalne medijske operatere zabrinjavaju mogući negativni efekti koje bi državna pomoć javnim emiterima mogla da ima na razvoj novih poslovnih modela. Kako je spomenuto u Direktivi o audiovizuelnim medijskim uslugama¹⁸, „koegzistencija privatnih i javnih pružalaca audiovizuelnih medijskih usluga je karakteristika koja odlikuje evropsko audiovizuelno medijsko tržište“. Naravno, u zajedničkom interesu je takođe da se očuva pluralizam uravnotežene ponude javnih i privatnih medija i u trenutnom dinamičnom medijskom okruženju.

3. PRAVNI KONTEKST

17. Prilikom primjene pravila o državnoj pomoći za javne radiodifuzne usluge potrebno je uzeti u obzir veliki broj različitih elemenata. Ocjena državne pomoći zasniva se na čl. 87. i 88. o državnoj pomoći i članu 86. stav 2. o primjeni pravila Ugovora, a naročito pravila o konkurenciji za usluge od opšteg ekonomskog interesa. Ugovor iz Mastrihta sadrži član 151. o kulturi i član 87. stav 3. tačka (d) o pomoći za promovisanje kulture. Ugovor iz Amsterdama sadrži posebnu odredbu (član 16.) o uslugama od opšteg ekonomskog interesa i Amsterdamski protokol o sistemu javne radiodifuzije u državama članicama.

¹⁴ Konvencija UNESCO-a o zaštiti i promovisanju raznolikosti kulturnih izraza, član 6. stav 1. i član 6. stav 2. tačka (h).

¹⁵ Preporuka CM/Rec(2007)2 Savjeta ministara državama članicama o pluralizmu medija i raznolikosti medijskog sadržaja, donesena 31. januara 2007. godine na 985. sastanku zamjenika ministara.

¹⁶ Preporuka CM/Rec(2007)3 Savjeta ministara državama članicama o funkciji usluga javnih medija u informacionom društvu, donesena 31. januara 2007. godine na 985. sastanku zamjenika ministara.

¹⁷ Rezolucija Evropskog parlamenta od 25. septembra 2008. godine o koncentraciji i pluralizmu medija u Evropskoj uniji, 2007/2253(INI).

¹⁸ Vidite fusnotu 6. iznad.

18. Pravni okvir u vezi sa „audiovizuelnim medijskim uslugama“ na evropskom nivou koordinira se Direktivom o audiovizuelnim medijskim uslugama. Zahtjeve finansijske transparentnosti javnih preduzeća reguliše Direktiva o transparentnosti¹⁹.
19. Ova pravila tumače Sud pravde i Prvostepeni sud. Komisija je takođe donijela nekoliko saopštenja o primjeni pravila o državnoj pomoći. Posebno, u 2005. godini Komisija je usvojila Okvir za usluge od opšteg ekonomskog interesa²⁰ i Odluku²¹ kojom se razjašnjavaju zahtjevi iz člana 86. stav 2. Ugovora o EZ. Posljednja je takođe primjenjiva u oblasti radiodifuzije, u onoj mjeri u kojoj su ispunjeni uslovi predviđeni u članu 21. stav 1. tačka (a) Odluke²².

4. PRIMJENJIVOST ČLANA 87 STAV 1

4.1. Obilježja državne pomoći u državnom finansiranju javnih emitera

20. U skladu sa članom 87 stav 1, pojam državne pomoći uključuje sljedeće uslove: (a) mora da postoji uključenost države ili državnih sredstava; (b) takva uključenost države mora da utiče na trgovinu između država članica; (c) ona mora da daje prednost korisniku; (d) ona mora da narušava ili prijeti narušavanjem konkurencije²³. Postojanje državne pomoći mora se ocjenjivati na objektivnoj osnovi, uzimajući u obzir praksu sudova Zajednice.
21. U svakoj ocjeni sadržaja državne pomoći u smislu člana 87 stav 1, ono što je odlučujući element jeste uticaj državne intervencije, a ne njena svrha. Javni emiteri se obično finansiraju iz državnog budžeta ili kroz dažbine koje plaćaju vlasnici prijemnika. U određenim posebnim okolnostima, država javnim emiterima daje kapital ili im otpisuje dugove. Te finansijske mjere se obično mogu pripisati javnim tijelima i uključuju prenos državnih sredstava²⁴.
22. Uopšteno se takođe može smatrati da finansiranje javnih emitera od strane države utiče na trgovinu između država članica. Kako je primijetio Sud pravde, „kada pomoć koju je odobrila država ili koja je odobrena iz državnih sredstava ojača položaj određenog preduzeća u odnosu na druga preduzeća koja se nadmeću pri trgovini unutar Zajednice, mora se smatrati da ta pomoć utiče na takvu trgovinu²⁵. To je naročito jasno kada je riječ o kupovini i prodaji programskih prava koje se često odvijaju na međunarodnom nivou. Oglašavanje, u slučaju javnih emitera kojima je dopušteno da prodaju prostor za oglašavanje, takođe ima prekogranični uticaj, naročito na homogena jezička područja koja prelaze državne granice. Štaviše, vlasnička struktura komercijalnih emitera može da se prostire u više država članica. Osim toga, usluge koje se pružaju putem interneta obično imaju globalni domet.
23. U vezi sa postojanjem prednosti, Sud pravde je u predmetu Altmark²⁶ pojasnio da naknada za pružanje javne usluge ne predstavlja državnu pomoć ako su zadovoljena četiri kumulativna uslova. Prvo, preduzeće koje prima naknadu mora u stvarnosti da ima obaveze pružanja javne usluge koje ispunjava

¹⁹ Direktiva Komisije 2006/111/EZ od 16. novembra 2006. godine.

²⁰ Vidite fusnotu 4. iznad.

²¹ Vidite fusnotu 3. iznad.

²² Prema članu 2. stav 1. tačka (a) Odluke, ona se primjenjuje na državnu pomoć u vidu „naknade za javne usluge koja se dodjeljuje preduzećima koja imaju prosječni godišnji promet prije poreza, uključujući sve djelatnosti, niži od 100 miliona eura tokom dvije finansijske godine prije one u kojoj je dodijeljena usluga od opšteg ekonomskog interesa, a koja primaju godišnju naknadu za predmetnu uslugu nižu od 30 miliona eura“.

²³ Presuda u združenim predmetima T-309/04, T-317/04, T-329/04 i T-336/04 „TV2“, stav 156.

²⁴ U vezi sa kvalifikacijom finansiranja pretplate kao državnih sredstava, vidite presudu u združenim predmetima T-309/05, T-317/04, T-329/04 i T-336/04 „TV2“, stav 158-159.

²⁵ Predmeti 730/79, Philip Morris Holandija protiv Komisije (1980) ECR 2671, stav 11.; C-303/88, Italija protiv Komisije (1991) ECR I-1433, stav 27.; C-156/98, Njemačka protiv Komisije (2000) ECR I-6857, stav 33.

²⁶ Predmet C-280/2000, vidite fusnotu 2. iznad.

i te obaveze moraju da budu jasno određene. Drugo, parametri na osnovu kojih se obračunava naknada moraju da budu unaprijed određeni i na objektivan i transparentan način. Treće, naknada ne smije da prelazi iznos neophodan za pokrivanje svih troškova ili dijela troškova nastalih u ispunjavanju obaveza pružanja javnih usluga, uzimajući u obzir relevantne primitke i razumnu dobit. Na kraju, kada preduzeće koje ispunjava obavezu pružanja javnih usluga u pojedinačnom slučaju nije izabrano prema postupku javne nabavke koji bi omogućio izbor ponuđača sposobnog za pružanje tih usluga po najnižoj cijeni za zajednicu, nivo naknade mora da se odredi na osnovu analize troškova koje bi pri ispunjavanju takvih obaveza imalo tipično preduzeće kojim se dobro upravlja i koje je adekvatno opremljeno kako bi moglo da ispuni potrebne zahtjeve za pružanje javne usluge.

24. Ako finansiranje ne zadovoljava gore navedene uslove, smatra se da je selektivno jer pogoduje samo pojedinim emiterima i time narušava ili prijeti narušavanjem konkurencije.

4.2. Priroda pomoći: postojeća pomoć nasuprot novoj pomoći

25. Sistemi finansiranja koji trenutno postoje u većini država članica uvedeni su prije dosta vremena. Komisija stoga mora, kao prvi korak, da odredi da li se ti sistemi mogu smatrati „postojećom pomoći“ u smislu člana 88 stav 1. Komisija u skladu sa ovom odredbom i „u saradnji sa državama članicama neprestano prati sve sisteme pomoći koji postoje u tim državama. Komisija im predlaže sve odgovarajuće mjere potrebne za progresivni razvoj ili funkcionisanje zajedničkog tržišta“.
26. Na osnovu člana 1 tačka (b) alineja (i) Proceduralne regulative²⁷, postojeća pomoć uključuje: „... svaku pomoć koja je postojala prije stupanja Ugovora na snagu u odgovarajućoj državi članici, odnosno programe pomoći i pojedinačne pomoći koje su se počele primjenjivati prije stupanja Ugovora na snagu i koje se nastavljaju primjenjivati nakon njegovog stupanja na snagu“.
27. U slučaju Austrije, Finske i Švedske, mjere državne pomoći uvedene prije stupanja na snagu Sporazuma o Evropskom ekonomskom prostoru 1. januara 1994. godine u tim zemljama smatraju se postojećim pomoćima. Kod 10 država članica koje su pristupile 2004. godine (Češka Republika, Estonija, Kipar, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovenija i Slovačka) i Bugarske i Rumunije koje su pristupile 2007. godine, postojećim pomoćima smatraju se mjere koje su stupile na snagu prije 10. decembra 1994. godine, one mjere koje su uključene na spisak priložen Ugovoru o pristupanju i one koje su odobrene prema takozvanom „privremenom postupku“.
28. Na osnovu člana 1 tačka (b) alineja (v) Proceduralne regulative, postojeća pomoć uključuje i „pomoć koja se smatra postojećom pomoći jer se može utvrditi da u vrijeme kada je počela da se primjenjuje nije predstavljala pomoć, ali je to postala naknadno zbog razvoja zajedničkog tržišta, a država članica je nije mijenjala“.
29. U skladu sa praksom Suda²⁸, Komisija mora da provjeri da li se od uvođenja neke pomoći pravni okvir u kojem se ona odobrava u međuvremenu promijenio ili nije. Komisija vjeruje da je najprikladnije primijeniti pojedinačni pristup slučajevima²⁹, uzimajući u obzir sve elemente koji se odnose na radiodifuzni sistem dotične države članice.

²⁷ Regulativa Savjeta (EZ) br. 659/1999 od 22. marta 1999. godine kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 93. Ugovora o EZ (SL L 83, 27. 3. 1999. godine, str. 1.).

²⁸ Predmet C-44/93, Namur-Les Assurances du Crédit SA protiv Office National du Ducroire i Države Belgije (1994) ECR I-3829.

²⁹ Vidite na primjer odluke Komisije u sljedećim predmetima: E 8/06, Državno finansiranje za flamanskog javnog emitera VRT, (SL C 143, 10. 6. 2008. godine, str. 7), E 4/05, Državne pomoći za finansiranje RTE i TNAG (TG4), (SL C 121, 17. 5. 2008. godine, str. 5), E 9/05, Plaćanje pretplata za RAI, (SL C 235, 23. 9. 2005. godine, str. 3), E 10/2005, Plaćanje pretplata za France 2 i 3, (SL C 240, 30. 9. 2005. godine, str. 20), E 8/05, Španski nacionalni javni emiter

30. Prema sudskoj praksi u Gibraltaru³⁰, svaka izmjena postojeće pomoći ne treba se smatrati promjenom iz postojeće pomoći u novu pomoć. Prema Prvostepenom sudu „prvobitni program pomoći mijenja se u novi program pomoći samo kada promjena utiče na stvarnu suštinu prvobitnog programa pomoći. Ako se novi element jasno može odvojiti od prvobitnog programa, nesumnjivo je da to nije suštinska izmjena“.

31. U svjetlu gore navedenih razmatranja, Komisija je u svojoj praksi donošenja odluka uopšteno razmatrala: (a) da li je prvobitni sistem finansiranja za javne emitere postojeća pomoć u skladu sa pravilima naznačenim u gore navedenim čl. 26 i 27; (b) da li su naknadne izmjene uticale na stvarnu suštinu prvobitne mjere (to jest prirodu prednosti ili izvor finansiranja, svrhu pomoći, korisnike ili obim djelatnosti korisnika) odnosno da li su te izmjene čisto formalne ili administrativne prirode; i (c) u slučaju kada su naknadne izmjene značajne, da li se mogu odvojiti od prvobitne mjere, u kojem slučaju se mogu ocjenjivati odvojeno, odnosno, ako se ne mogu odvojiti od prvobitne mjere, tada se prvobitna mjera u cjelini pretvara u novu pomoć.

5. OCJENA USKLAĐENOSTI DRŽAVNE POMOĆI PREMA ČLANU 87. STAV 3.

32. Iako se naknade za javnu radiodifuziju obično ocjenjuju prema članu 86. stav 2. Ugovora, izuzeci navedeni u članu 87 stav 3 u načelu mogu takođe da se primjenjuju u oblasti radiodifuzije, ako su ispunjeni relevantni uslovi.

33. U skladu sa članom 151 stav 4 Ugovora, u svom djelovanju prema drugim odredbama Ugovora, Zajednica treba da uzme u obzir kulturne aspekte, naročito radi poštovanja i promovisanja raznolikosti svojih kultura. Tako član 87 stav 3 tačka (d) Ugovora omogućava Komisiji da pomoć za promovisanje kulture smatra usklađenom sa zajedničkim tržištem ako takva pomoć ne utiče na trgovinske uslove trgovanja i konkurenciju u Zajednici u mjeri u kojoj bi to bilo protivno zajedničkom interesu.

34. Zadatak Komisije je da odluči o stvarnoj primjeni te odredbe na isti način kao i u slučaju drugih odredaba o izuzeću iz člana 87 stav 3. Treba se podsjetiti da se odredbe na osnovu kojih se odobrava izuzeće od zabrane državne pomoći moraju strogo primjenjivati. Prema tome, Komisija smatra da se izuzeci za kulturu mogu primjenjivati u onim slučajevima kada je kulturni proizvod jasno utvrđen ili se može jasno utvrditi³¹. Štaviše, stav Komisije je da se pojam kulture mora primijeniti na sadržaj i prirodu predmetnog proizvoda, a ne na sredstvo njegove distribucije kao takvo³². Pored toga, obrazovne i demokratske potrebe države članice moraju se smatrati odvojenim od promovisanja kulture prema članu 87 stav 3 tačka (d)³³.

RTVE, (SL C 239, 4. 10. 2006. godine, str. 17), C 2/04, Jednokratno finansiranje holandskih javnih emitera, (SL L 49, 22. 2. 2008. godine, str. 1), C 60/99, Odluka Komisije od 10. decembra 2003. godine o državnoj pomoći Francuske za France 2 i France 3, (SL L 361, 8. 12. 2004. godine, str. 21), C 62/99, Odluka Komisije od 15. oktobra 2003. godine o mjerama sprovedenim od strane Italije u korist RAI SpA, (SL L 119, 23. 4. 2004. godine, str. 1), NN 88/98, Finansiranje 24-satnog programa vijesti bez oglašavanja sa pretplatom od strane BBC-a, (SL C 78, 18. 3. 2000. godine, str. 6), i NN 70/98, Državna pomoć javnim radiodifuznim programima Kinderkanal i Phoenix, (SL C 238, 21. 8. 1999. godine, str. 3).

³⁰ Združeni predmeti T-195/01 i T-207/01, (2002) ECR II-2309.

³¹ Na primjer, Odluke Komisije NN 88/98 BBC 24-sata (SL C 78, 18. 3. 2000. godine), NN 70/98 „Kinderkanal i Phoenix“ (SL C 238, 21. 8. 1999. godine).

³² Na primjer, Odluka Komisije N 458/2004, Državna pomoć za Espacio Editorial Andaluza Holding sl., SL C 131, 29. 5. 2005. godine.

³³ NN 70/98, Državna pomoć javnim radiodifuznim programima Kinderkanal i Phoenix (SL C 238, 21. 8. 1999. godine, str. 3).

35. Kada je riječ o državnoj pomoći javnim emiterima, obično se ne pravi razlika između kulturnih, demokratskih i obrazovnih potreba društva. Član 87. stav 3. tačka (d) uopšteno nije relevantan, osim ako mjera finansiranja nije posebno usmjerena na promovisanje kulturnih ciljeva. Državna pomoć za javne emitere obično se dodjeljuje u vidu naknade za ispunjavanje obaveze pružanja javnih usluga i ocjenjuje se na osnovu člana 86. stav 2., na osnovu kriterijuma navedenih u ovom Saopštenju.

6. OCJENA USKLAĐENOSTI DRŽAVNE POMOĆI PREMA ČLANU 86 STAV 2

36. U skladu sa članom 86 stav 2, „preduzeća kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa ili koja su po svojoj prirodi monopolisti koji ostvaruju prihod, podliježu pravilima sadržanim u ovom Ugovoru, a naročito pravilima o konkurenciji, i to u mjeri u kojoj primjena tih pravila ne sprječava obavljanje, de jure ili de facto, posebnih zadataka koji su im dodijeljeni. Razvoj trgovine ne smije da bude pogođen u mjeri u kojoj bi to bilo protivno interesima Zajednice“.

37. Sud je bio dosljedan u mišljenju da član 86. predviđa izuzetak i da se stoga mora tumačiti restriktivno. Pojasnio je da je, za korišćenje takvog izuzetka za određenu mjeru, potrebno ispuniti svaki od sljedećih uslova:

- (i) predmetna usluga mora da bude usluga od opšteg ekonomskog interesa, a država članica je kao takvu mora jasno definisati (definicija)³⁴;
- (ii) država članica mora predmetno preduzeće izričito zadužiti za pružanje te usluge (zaduženje)³⁵;
- (iii) primjena pravila o konkurenciji iz Ugovora (u ovom slučaju zabrana državne pomoći) mora da ometa obavljanje konkretnih zadataka povjerenih preduzeću, a izuzeće od tih pravila ne smije uticati na razvoj trgovine u mjeri u kojoj bi to bilo protivno interesima Zajednice (test proporcionalnosti)³⁶.

38. U konkretnom slučaju javne radiodifuzije potrebno je prilagoditi gore navedeni pristup u svjetlu interpretativnih odredaba Amsterdamskog protokola, koji se poziva na „funkciju javnih usluga koju povjerava, definiše i organizuje svaka država članica“ (definicija i zaduženje) i predviđa izuzetak od pravila Ugovora u slučaju finansiranja javnih radiodifuznih usluga „pod uslovom da je to finansiranje odobreno organizacijama za radiodifuziju za ispunjenje funkcije javnih usluga (...) i (...) ne utiče na trgovinske uslove i konkurenciju u Zajednici u mjeri u kojoj bi to bilo protivno zajedničkom interesu, a vodeći računa o ostvarenju funkcije tih javnih usluga“ (proporcionalnost).

39. Komisija, kao zaštitnica Ugovora, ima zadatak da ocijeni da li su ti kriterijumi zadovoljeni na osnovu dokaza koje su dostavile države članice. Kada je riječ o definiciji funkcije javnih usluga, uloga Komisije je da vrši provjere sa ciljem otkrivanja očiglednih grešaka (vidite Odjeljak 6.1). Komisija dalje provjerava da li postoji izričito zaduženje i efikasni nadzor nad ispunjavanjem obaveza pružanja javne usluge (vidite Odjeljak 6.2).

40. U sprovođenju testa proporcionalnosti, Komisija razmatra da li se neko narušavanje konkurencije koje nastaje zbog naknade za obavljanje javnih usluga može opravdati postojanjem potrebe za obavljanjem javne usluge i njenim finansiranjem. Komisija, posebno na osnovu dokaza koje su države članice obavezne da dostave, ocjenjuje da li postoje dovoljne garancije za izbjegavanje neproporcionalnih posljedica javnog finansiranja, prekomjernih naknada i unakrsnog subvencionisanja i za osiguranje poštovanja tržišnih uslova od strane javnih emitera u njihovim komercijalnim djelatnostima (vidite Odjeljak 6.3 i dalje).

³⁴ Presuda u predmetu 172/80 Zuechner; (1981) 2021.

³⁵ Presuda u predmetu C-242/95 GT-Link; (1997) 4449.

³⁶ Presuda u predmetu C-159/94 EDF i GDF; (1997) I-5815.

41. Analiza pridržavanja uslova državne pomoći mora da se zasniva na posebnim obilježjima svakog nacionalnog sistema. Komisija je svjesna razlika u nacionalnim radiodifuznim sistemima i drugim obilježjima medijskih tržišta država članica. Prema tome, ocjena usklađenosti državne pomoći javnim emiterima prema članu 86 stav 2 sprovodi se za svaki slučaj posebno, u skladu sa praksom Komisije³⁷, u skladu sa osnovnim načelima opisanima u sljedećim odlukama.
42. Komisija takođe uzima u obzir poteškoće koje bi neke manje države članice mogle da imaju u prikupljanju potrebnih sredstava, ako su troškovi javne usluge po stanovniku, *ceteris paribus*, viši³⁸, uzimajući jednako u obzir moguće zamjerke drugih medija u tim državama članicama.

6.1. Definicija funkcije javnih usluga

43. Kako bi se ispunili uslovi za primjenu člana 86 stav 2 navedeni u tački 37. alineja (i), potrebno je utvrditi službenu definiciju funkcije javnih usluga. Tek tada Komisija može sa dovoljnom pravnom sigurnošću da ocijeni da li je izuzetak prema članu 86 stav 2 primjenjiv.
44. Definisanje funkcije javnih usluga spada u nadležnost država članica, koje odluku mogu da donesu na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou, u skladu sa svojim pravnim poretkom. Uopšteno govoreći, u izvršenju te nadležnosti mora se voditi računa o pojmu „usluge od opšteg ekonomskog interesa“ koji se koristi u Zajednici.
45. Definicija funkcije javnih usluga koju daju države članice treba da bude što je moguće preciznija. Ona ne smije da ostavi mjesta sumnji o tome da li je država članica imala namjeru da određenu djelatnost koju obavlja zaduženi operater uključi u funkciju javnih usluga. Bez jasne i precizne definicije obaveza nametnutih javnom emiteru, Komisija ne bi mogla da izvrši zadatke koji su joj povjereni prema članu 86 stav 2, pa tako ne bi mogla ni da odobri izuzeće prema toj odredbi.
46. Jasno utvrđivanje djelatnosti obuhvaćenih funkcijom javnih usluga važno je i za operatere koji ne pružaju javne usluge, jer im omogućuje planiranje njihovih aktivnosti. Štaviše, izrazi kojima se definiše funkcija javnih usluga moraju da budu dovoljno precizni, kako bi tijela država članica mogla efikasno pratiti poštovanje obaveza na način opisan u sljedećem poglavlju.
47. U isto vrijeme, s obzirom na specifičnu prirodu sektora radiodifuzije i potrebu za garancijom uredničke nezavisnosti javnih emitera, u smislu interpretativnih odredaba Amsterdamskog protokola, opravdanom se prema članu 86. stav 2. može uopšteno smatrati kvalitativna definicija koja određenog emitera zadužuje da ponudi široki spektar programa, kao i uravnoteženi i raznovrsni program³⁹. Takva definicija bi uopšteno bila u skladu sa ciljem ispunjenja demokratskih, socijalnih i kulturnih potreba određenog društva i garantovanja pluralizma, uključujući kulturnu i jezičku raznolikost. Kako je poručio Prvostepeni sud, legitimitet tako široko definisane funkcije javnih usluga počiva na

³⁷ Vidite na primjer nedavne odluke Komisije u sljedećim predmetima: E 8/06, Državno finansiranje za flamanskog javnog emitera VRT, (SL C 143, 10. 6. 2008. godine, str. 7), E 4/05, Državna pomoć za finansiranje RTE i TNAG (TG4), (SL C 121, 17. 5. 2008. godine, str. 5), E 3/05, Pomoć njemačkim javnim emiterima (SL C 185, 8. 8. 2007. godine, str. 1); E 9/05, Plaćanje pretplate za RAI, (SL C 235, 23. 9. 2005. godine, str. 3), E 10/2005, Plaćanje pretplate za France 2 i 3, (SL C 240, 30. 9. 2005. godine, str. 20), Državna pomoć E8/05, Španski nacionalni javni emiter RTVE, (SL C 239, 4. 10. 2006. godine, str. 17), C 2/04, Jednokratno finansiranje holandskih javnih emitera, (SL L 49, 22. 2. 2008. godine, str. 1).

³⁸ Slične poteškoće mogu se pojaviti kada su javne radiodifuzne usluge usmjerene na jezičke manjine ili na lokalne potrebe.

³⁹ Presuda u predmetu T-442/03, SIC protiv Komisije, (2008), stav 201., presuda u združenim predmetima T-309/04, T-317/04, T-329/04 i T-336/04 TV2/Danska protiv Komisije (2008), stav 122. do 124.

kvalitativnim uslovima za usluge koje nudi javni emiter⁴⁰. Definicija funkcije javnih usluga takođe može da odražava razvoj i proširivanje djelatnosti u digitalnom dobu i uključi audiovizuelne usluge na svim distributivnim platformama.

48. Kada je riječ o definiciji javne usluge u sektoru radiodifuzije, uloga Komisije ograničena je na provjeru sa ciljem otkrivanja očiglednih grešaka. Komisija nema zadatak da odluči koji programi treba da se nude i finansiraju kao usluga od opšteg ekonomskog interesa, niti da ispituje prirodu ili kvalitet određenog proizvoda. Definicija funkcije javnih usluga bi, međutim, bila očigledno pogrešna kada bi uključivala aktivnosti za koje se razumno ne bi moglo smatrati da, prema tekstu Amsterdamskog protokola, ispunjavaju „demokratske, socijalne i kulturne potrebe svakog društva“. To bi po pravilu bio, na primjer, slučaj sa oglašavanjem, elektronskom trgovinom, teleprodajom, korišćenjem telefonskih brojeva sa dodatnom vrijednošću u nagradnim igrama⁴¹, sponzorstvima ili maloprodajom. Štaviše, očigledna greška bi se javila kada bi se državna pomoć koristila za finansiranje djelatnosti koje ne donose dodatnu vrijednost u smislu služenja socijalnim, demokratskim i kulturnim potrebama društva.
49. U tom kontekstu je potrebno podsjetiti na činjenicu da funkcija javnih usluga podrazumijeva usluge koje se nude javnosti u opštem interesu. Pitanje definisanja funkcije javnih usluga ne smije se miješati sa pitanjem finansijskog mehanizma odabranog za pružanje tih usluga. Dakle, iako javni emiteri mogu da obavljaju komercijalne djelatnosti kao što je na primjer prodaja oglasnog prostora radi ostvarivanja prihoda, takve djelatnosti se ne mogu smatrati dijelom funkcije javnih usluga⁴².

6.2. Zaduženje i nadzor

50. Da bi se moglo ostvariti izuzeće iz člana 86 stav 2, funkcija javnih usluga treba da bude povjerena jednom preduzeću ili većem broju preduzeća putem službenog akta (na primjer, kroz zakonodavstvo, ugovor ili obavezujući projektni zadatak).
51. U aktu(ima) zaduženja treba precizno da se navede priroda obaveza pružanja javne usluge u skladu sa gore navedenim Odjeljkom 6.1. i treba da se utvrde uslovi za davanje naknade, kao i postupci za izbjegavanje prekomjernih naknada i povraćaj prekomjernog iznosa.
52. Kada god se obim funkcije javnih usluga proširi na način da uključi nove usluge, u skladu sa tim bi trebalo izmijeniti i akte kojima se definiše i povjerava funkcija javne usluge, u granicama člana 86. stav 2. Kako bi se javnim emiterima omogućilo da brzo reaguju na razvoj novih tehnologija, države članice takođe mogu predvidjeti da se zaduženje za novu uslugu daje nakon ocjene opisane u dolje navedenom Odjeljku 6.7., prije nego što se prvobitni akt zaduženja formalno konsoliduje.
53. Međutim, nije dovoljno da se javni emiter samo službeno zaduži za pružanje dobro definisane javne usluge. Potrebno je i da se javna usluga zapravo pruža na način predviđen službenim sporazumom između države i zaduženog preduzeća. Stoga je poželjno da odgovarajući organ ili imenovano tijelo prati njegovu primjenu na transparentan i efikasan način. Potreba za takvim odgovarajućim organom

⁴⁰ Prema Prvostepenom sudu ovi kvalitativni kriterijumi su „opravdanje za postojanje radiodifuznih usluga od opšteg ekonomskog interesa u nacionalnom audiovizuelnom sektoru“. Ne postoji „razlog za široku definiciju radiodifuznih usluga od opšteg ekonomskog interesa kojom bi se izgubilo na usklađenosti sa tim kvalitativnim uslovima u korist komercijalnog djelovanja tog operatera“, T-442/03, SIC protiv Komisije, stav 211.

⁴¹ U vezi sa svrstavanjem nagradnih igara koje uključuju biranje broja sa dodatnom vrijednošću u teleprodaji odnosno oglašavanje prema Direktivi o audiovizuelnim medijskim uslugama, vidite presudu Suda u predmetu C-195/06 KommAustria protiv ORF od 18. oktobra 2007. godine.

⁴² Vidite presudu u združenim predmetima T-309/04, T-317/04, T-329/04 i T-336/04 TV2 (2008) u stavovima 107. i 108.

ili tijekom zaduženim za nadzor očigledna je u slučaju kada su zaduženom operateru nametnuti određeni standardi kvaliteta. U skladu sa saopštenjem Komisije o načelama i smjernicama za audiovizuelnu politiku Zajednice u digitalnom dobu⁴³, ocjena ispunjenja standarda kvaliteta nije posao Komisije: ona mora da bude u mogućnosti da se osloni na odgovarajući nadzor država članica nad poštovanjem funkcije javne usluge od strane emitera, uključujući standarde kvaliteta date u toj funkciji⁴⁴.

54. U skladu sa Amsterdamskim protokolom, u nadležnosti država članica je da odaberu mehanizam za osiguranje efikasnog nadzora nad ispunjenjem obaveza pružanja javnih usluga, omogućujući tako Komisiji da ispunjava svoje zadatke prema članu 86. stav 2. Izgledno je da bi takav nadzor bio efikasan samo kada bi ga obavljalo tijelo koje je stvarno nezavisno od uprave javnog emitera, koje ima ovlaštenja, potreban kapacitet i sredstva za obavljanje redovnog nadzora, a što dovodi do određivanja odgovarajuće mjere koliko je to potrebno radi osiguranja poštovanja obaveza pružanja javne usluge.
55. U nedostatku dovoljnih i pouzdanih pokazatelja da se javna usluga zapravo pruža u skladu sa povjerenom funkcijom, Komisija ne bi mogla da izvrši svoje zadatke prema članu 86. stav 2., pa tako ne bi mogla ni da odobri izuzeće prema toj odredbi.

6.3. Izbor finansiranja javne radiodifuzije

56. Dužnosti u okviru funkcije javnih usluga mogu da budu kvantitativne ili kvalitativne ili i jedno i drugo. Bez obzira na oblik, one mogu da opravdaju naknadu ako emiter zbog njih pretrpi dodatne troškove koje inače ne bi imao.
57. Sistemi finansiranja se mogu podijeliti u dvije široke kategorije, a to su „jednostruko finansiranje“ i „dvostruko finansiranje“. Kategoriji „jednostrukog finansiranja“ pripadaju oni sistemi u kojima se javne radiodifuzne usluge finansiraju samo iz javnih sredstava, u bilo kojem obliku. Sistemi „dvostrukog finansiranja“ uključuju čitav niz sistema u kojima se javne radiodifuzne usluge finansiraju kroz razne kombinacije državnih sredstava i prihoda od komercijalnih djelatnosti ili javnih djelatnosti, kao što je prodaja oglasnog prostora ili programa i ponuda usluga uz plaćanje.
58. Amsterdamski protokol predviđa sljedeće: „Odredbe Ugovora o osnivanju Evropske zajednice ne dovode u pitanje nadležnost država članica za finansiranje javnih radiodifuznih usluga (...)“. Komisija, prema tome, u načelu nema primjedbi na izbor sistema dvostrukog finansiranja naspram sistema jednostrukog finansiranja.
59. Iako države članice mogu slobodno da odaberu način finansiranja javnih radiodifuznih usluga, Komisija je dužna, prema članu 86 stav 2, da provjeri da li državno finansiranje ima neproporcionalan uticaj na konkurenciju na zajedničkom tržištu, kao što je gore navedeno u stavu 38.

6.4. Zahtjevi transparentnosti za ocjenu državne pomoći

60. Komisiji je za ocjenu državne pomoći potrebna jasna i precizna definicija funkcije javnih usluga i postavljanje jasne i adekvatne granice između djelatnosti javnih usluga i djelatnosti nejavnih usluga, uključujući jasno računovodstveno razdvajanje.
61. Računovodstveno razdvajanje djelatnosti javnih usluga i djelatnosti nejavnih usluga je obično već obavezno na nacionalnom nivou budući da je izuzetno važno osigurati transparentnost i odgovornost pri upotrebi javnih sredstava. Računovodstveno razdvajanje obezbijeduje alat za ocjenu navodnog unakrsnog subvencionisanja i za odbranu opravdanih plaćanja naknade za poslove od opšteg

⁴³ COM(1999) 657 završno, Odjeljak 3. (6).

⁴⁴ Vidite presudu u predmetu T-442/03 SIC/Komisija (2008) u stavu 212.

ekonomskog interesa. Samo se na osnovu tačne podjele troškova i prihoda može odrediti da li je javno finansiranje zapravo ograničeno na neto troškove funkcije javnih usluga, pa time i prihvatljivo na osnovu člana 86 stav 2 i Amsterdamskog protokola.

62. Direktivom 2006/111/EZ se od država članica zahtijeva da sprovedu mjere transparentnosti u slučaju svakog preduzeća kojem su dodijeljena posebna ili ekskluzivna prava, ili mu je povjereno obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa i prima naknadu za obavljanje javne usluge u bilo kojem obliku u vezi sa takvom uslugom, a koje obavlja druge djelatnosti, odnosno djelatnosti nejavnih usluga. Ovi zahtjevi transparentnosti su: (a) unutrašnje računovodstvo koje odgovara različitim djelatnostima, odnosno javne i nejavne djelatnosti moraju da budu odvojene; (b) svi troškovi i prihodi moraju da budu pravilno dodijeljeni ili razdijeljeni na osnovu dosljedno primijenjenih i objektivno opravdanih načela troškovnog računovodstva; i (c) potrebno je jasno ustanoviti načela troškovnog računovodstva prema kojima se vode odvojeni računi⁴⁵.
63. Ovi opšti zahtjevi transparentnosti primjenjuju se i na emitere, ako su oni zaduženi za obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa, ako primaju javne naknade u vezi sa takvom uslugom i takođe obavljaju druge djelatnosti nejavnih usluga.
64. U sektoru radiodifuzije, razdvajanje računa ne predstavlja nikakav poseban problem na strani prihoda. Iz tog razloga Komisija smatra da bi, kada je riječ o strani prihoda, operateri koji obavljaju djelatnost radiodifuzije trebalo da detaljno izvijeste o izvorima i iznosima svih prihoda ostvarenih obavljanjem djelatnosti javnih i nejavnih usluga.
65. Na strani troškova u razmatranje se mogu uzeti svi troškovi nastali pri obavljanju javne usluge. Kada preduzeće obavlja djelatnosti van opsega javne usluge, u razmatranje se mogu uzeti samo troškovi vezani za javnu uslugu. Komisija prepoznaje da u sektoru javne radiodifuzije razdvajanje računa može da bude teže na strani troškova. Razlog za to je što, posebno u oblasti tradicionalne radiodifuzije, države članice mogu smatrati da je cijeli program emitera obuhvaćen funkcijom javne usluge, a u isto vrijeme dozvoliti njeno iskorišćavanje u komercijalne svrhe. Drugim riječima, djelatnosti javnih i nejavnih usluga mogu u velikoj mjeri da dijele iste ulaze, a troškovi ne moraju uvijek da budu proporcionalno razdvojeni.
66. Troškove specifične za djelatnosti nejavnih usluga (na primjer trošak oglašavanja) potrebno je uvijek jasno definisati i voditi na razdvojenim računima. Pored toga, ulazne troškove koji služe istovremenom razvoju djelatnosti javnih i nejavnih usluga potrebno je proporcionalno raspodijeliti na djelatnosti javnih usluga i djelatnosti nejavnih usluga, kada god je to moguće, na razuman način.
67. U drugim slučajevima, kada god se za obavljanje djelatnosti javnih i nejavnih usluga koriste isti resursi, zajednički ulazni troškovi treba da se raspodijele na osnovu razlike u ukupnim troškovima preduzeća sa i bez djelatnosti nejavnih usluga⁴⁶. U tim slučajevima, troškovi koji se u cijelosti mogu pripisati djelatnostima javnih usluga, bez obzira što će od njih imati korist i djelatnosti nejavnih usluga, ne treba da se podijele između te dvije stavke, već se mogu u cijelosti rasporediti za djelatnosti javnih usluga. Ova razlika u odnosu na pristup koji se uglavnom koristi u drugim sektorima javnih usluga objašnjava se specifičnostima sektora javne radiodifuzije. U oblasti javne radiodifuzije pri izračunavanju neto troškova javne usluge moraju se uzeti u obzir neto koristi od komercijalnih djelatnosti, smanjujući tako

⁴⁵ Član 4. Direktive 2006/111/EZ.

⁴⁶ U tu je svrhu potrebno osvrnuti se na hipotetičku situaciju u kojoj bi se djelatnosti nejavnih usluga prekinule: troškovi koji bi se na taj način izbjegli predstavljaju iznos zajedničkih troškova koje treba rasporediti za djelatnosti nejavnih usluga.

nivo naknade za obavljanje javne usluge. Ovo smanjuje rizik od unakrsnog subvencionisanja kroz prikazivanje zajedničkih troškova na računu djelatnosti javnih usluga.

68. Glavni primjer situacije opisane u prethodnom stavu bio bi trošak proizvodnje programa u okviru obavljanja javne usluge emitera. Ti programi služe za ispunjavanje funkcije javne usluge, ali i kako bi privukli publiku sa ciljem prodaje oglasnog prostora. Međutim, gotovo je nemoguće sa zadovoljavajućom preciznošću odrediti kolika programska gledanost zadovoljava funkciju javne usluge, a koliko ostvaruje prihode od oglašavanja. Iz tog razloga postoji rizik da će raspodjela programskih troškova između te dvije djelatnosti biti proizvoljna i bez značaja.
69. Komisija smatra da se finansijska transparentnost može dodatno poboljšati adekvatnim razdvajanjem djelatnosti javnih i nejavnih usluga na nivou organizacije javnog emitera. Funkcionalno ili strukturalno razdvajanje obično od početka olakšava izbjegavanje unakrsnog subvencionisanja komercijalnih djelatnosti i osigurava transferne cijene i poštovanje načela nepristrasne transakcije. Prema tome, Komisija poziva države članice da razmotre funkcionalno ili strukturalno razdvajanje značajnih i razdvojenih komercijalnih djelatnosti, kao oblik dobre prakse.

6.5. Načelo neto troškova i prekomjerna naknada

70. U načelu, budući da prekomjerne naknade nijesu nužne za obavljanje usluge od opšteg ekonomskog interesa, one predstavljaju neusklađenu državnu pomoć koja se mora vratiti državi u skladu sa pojašnjenjima kojima se data u ovom poglavlju u vezi sa javnom radiodifuzijom.
71. Komisija polazi od stanovišta da je državno finansiranje obično potrebno preduzeću kako bi obavljalo zadatke javne usluge. Međutim, da bi se zadovoljio test proporcionalnosti, opšte pravilo je da je potrebno da iznos javne naknade ne prelazi neto troškove obavljanja javne usluge, takođe uzimajući u obzir druge direktne ili indirektno prihode koji proizilaze iz obavljanja javne usluge. Iz tog razloga se neto korist svih komercijalnih djelatnosti koje se odnose na djelatnost javne usluge uzimaju u obzir pri određivanju neto troškova javne usluge.
72. Preduzeća koja primaju naknadu za obavljanje javne usluge⁴⁷ uopšteno mogu imati razumnu dobit. Ta dobit se sastoji od stope povraćaja na sopstveni kapital koja uzima u obzir rizik ili nedostatak rizika koji preduzeće preuzima. U sektoru radiodifuzije javnu uslugu često pružaju preduzeća koja nijesu usmjerena na sticanje dobiti i koja ne obavljaju ni jednu drugu aktivnost osim pružanja javne usluge. Komisija smatra da u tim situacijama nije smisleno uključivati element dobiti u iznos naknade za ispunjavanje obaveze obavljanja javne usluge. Međutim, u drugim slučajevima, na primjer kada su određene obaveze obavljanja javne usluge povjerene komercijalnim preduzećima koja treba da ostvare povraćaj kapitala koji je u njih uložen, može se smatrati da je razumno uključivanje elementa dobiti koji predstavlja pravičnu naknadu za kapital uzimajući u obzir rizik, ako je takvo uključivanje uredno opravdano i pod uslovom da je ono nužno za ispunjavanje obaveza pružanja javne usluge.
73. Javni emiteri mogu da zadrže godišnju prekomjernu naknadu iznad neto troškova javne usluge (kao rezerve javne usluge) u mjeri u kojoj je to potrebno za osiguravanje finansiranja njihovih obaveza pružanja javne usluge. Uopšteno, Komisija smatra da se iznos do 10% godišnjih budžetskih troškova pružanja javne usluge može smatrati potrebnim kako bi se izdržale fluktuacije troškova i prihoda. Pravilo je da se prekomjerne naknade iznad te granice moraju vratiti bez nepotrebnog odlaganja.
74. Izuzetno se javnim emiterima može dopustiti da zadrže iznos preko 10% godišnjih budžetskih troškova pružanja javne usluge u uredno opravdanim slučajevima. Ovo je prihvatljivo samo pod uslovom da je

⁴⁷ Naravno, ova odredba ne brani javnim emiterima ostvarivanje dobiti kroz njihove komercijalne djelatnosti izvan funkcije javne usluge

ta prekomjerna naknada posebno unaprijed i obavezujuće određena u svrhu jednokratnog velikog troška potrebnog za ispunjavanje obaveze pružanja javne usluge⁴⁸. Korišćenje takve jasno namijenjene prekomjerne naknade takođe treba da bude vremenski ograničeno, u zavisnosti od njene namjene.

75. Kako bi Komisija bila u mogućnosti da ispunjava svoje dužnosti, države članice utvrđuju uslove pod kojima javni emiteri smiju da koriste gore navedenu prekomjernu naknadu.
76. Gore navedena prekomjerna naknada koristi se samo u svrhu finansiranja djelatnosti javnih usluga. Unakrsno subvencionisanje komercijalnih djelatnosti nije opravdano i predstavlja neusklađenu državnu pomoć.

6.6. Mehanizmi finansijske kontrole

77. Države članice obezbijavaju odgovarajuće mehanizme kako bi osigurale da ne postoji prekomjerna naknada u skladu sa odredbama stavova 72. do 76. One osiguravaju redovnu i efikasnu kontrolu korišćenja javnih sredstava, kako bi se spriječile prekomjerne naknade i unakrsno subvencionisanje i kako bi se ocijenili nivo i korišćenje „rezervi javne usluge“. Države članice su nadležne za izbor najprikladnijeg i najefikasnijeg kontrolnog mehanizma u svojim nacionalnim radiodifuznim sistemima, takođe uzimajući u obzir potrebu za osiguravanjem usklađenosti sa postojećim mehanizmima za nadzor ispunjavanja obaveze pružanja javne usluge.
78. Takvi kontrolni mehanizmi čine se efikasnim samo ako ih sprovodi neki spoljni organ nezavisan od javnog emitera, u redovnim vremenskim intervalima, po mogućnosti jednom godišnje. Države članice moraju da osiguraju donošenje efikasnih mjera za povraćaj prekomjerne naknade koja prelazi iznos utvrđen u odredbama prethodnog poglavlja 6.5., kao i za povraćaj unakrsnog subvencionisanja.
79. Na kraju svakog finansijskog perioda potrebno je sprovesti dubinsku reviziju finansijske situacije javnih emitera, kao što je propisano u nacionalnim sistemima radiodifuzije država članica, ili ako takvih propisa nema, u vremenskom periodu obično ne dužem od četiri godine. Sve „rezerve javne usluge“ koje postoje na kraju finansijskog perioda, ili gore navedenog ekvivalentnog perioda, uzimaju se u obzir prilikom izračunavanja finansijskih potreba javnog emitera u sljedećem periodu. U slučaju kada „rezerve javne usluge“ redovno prelaze 10% godišnjih troškova javne usluge, države članice treba da provjere da li je nivo finansiranja prilagođen stvarnim finansijskim potrebama javnog emitera.

6.7. Proširivanje javnih radiodifuznih usluga

80. Proteklih godina audiovizuelna tržišta doživjela su važne promjene koje su dovele do stalnog razvoja i proširivanja ponude emitera. Time su se pojavila nova pitanja u vezi sa pravilima o državnoj pomoći za audiovizuelne usluge koje prelaze obim radiodifuznih djelatnosti u tradicionalnom smislu.
81. U tom smislu, Komisija smatra da bi javni emiteri trebalo da budu u mogućnosti da, za dobrobit društvene zajednice, iskoriste prilike koje su se pojavile digitalizacijom i proširenjem platformi za distribuciju sadržaja na tehnološki neutralnoj osnovi. Kako bi se garantovala osnovna uloga javnih emitera u novom digitalnom okruženju, javni emiteri mogu da koriste državnu pomoć kako bi pružili audiovizuelne usluge na novim platformama za distribuciju, koje su namijenjene široj javnosti kao i grupama sa posebnim interesima, pod uslovom da zadovoljavaju iste demokratske, socijalne i

⁴⁸ Takve posebne rezerve mogu da budu opravdane u slučaju velikih ulaganja u tehnologiju (kao što je digitalizacija) koja se predviđaju za određeni vremenski trenutak, a nužna su za ispunjenje funkcije javne usluge; ili za značajne mjere restrukturiranja potrebne za održavanje kontinuiteta poslovanja javnog emitera unutar odgovarajućeg utvrđenog vremenskog perioda.

kulturne potrebe tog društva i ne dovode do neproporcionalnih posljedica na tržištu koje nijesu nužne za ispunjavanje funkcije javne usluge.

82. Uporedo sa brзом evolucijom tržišta radiodifuzije, poslovni modeli emitera takođe doživljavaju promjene. U ispunjavanju svoje funkcije javne usluge emiteri se sve češće okreću novim izvorima finansiranja, kao što su internet oglašavanje ili pružanje usluga uz plaćanje (takozvane plaćene usluge, kao što su plaćanje pristupa arhivi, specijalizovani TV programi uz plaćanje, pristup mobilnim uslugama uz plaćanje paušala, odloženi pristup TV programima uz naknadu, plaćeno učitavanje sadržaja sa interneta, itd.). Element naknade kod plaćenih usluga može na primjer da bude vezan za plaćanje naknada za mrežnu distribuciju ili plaćanje autorskih prava (na primjer, ako se usluge na mobilnim platformama pružaju uz plaćanje naknade za mobilnu distribuciju).
83. Iako su javne radiodifuzne usluge tradicionalno bile besplatne, Komisija smatra da element direktne naknade za te usluge, iako bi imao uticaj na dostupnost gledaocima⁴⁹ ne znači nužno da te usluge ne pripadaju funkciji javne usluge, pod uslovom da element plaćanja ne dovodi u pitanje prepoznatljivo obilježje javne usluge u smislu ispunjavanja socijalnih, demokratskih i kulturnih potreba građana, koje javne usluge razlikuje od samih komercijalnih djelatnosti⁵⁰. Element naknade je jedan od aspekata koje je potrebno uzeti u obzir prilikom odluke o uključivanju takvih usluga u funkciju javne usluge, budući da to može narušiti univerzalnost i cjelokupno oblikovanje pružene usluge, kao i uticaj na tržište. Pod uslovom da predmetna usluga sa elementom plaćanja ispunjava određene socijalne, demokratske i kulturne potrebe društva bez pojave neproporcionalnih uticaja na konkurenciju i prekograničnu trgovinu, države članice mogu javnim emiterima povjere takvu uslugu kao dio njihove funkcije javne usluge.
84. Kao što je gore navedeno, državna pomoć javnim emiterima može da se koristi za distribuciju audiovizuelnih usluga na svim platformama, pod uslovom da su zadovoljeni bitni zahtjevi Amsterdamskog protokola. Države članice će u tu svrhu, kroz prethodni postupak ocjenjivanja zasnovan na otvorenim javnim konsultacijama, razmotriti da li nove audiovizuelne usluge, koje predviđaju javni emiteri, zadovoljavaju zahtjeve Amsterdamskog protokola, odnosno da li služe demokratskim, socijalnim i kulturnim potrebama društva, uzimajući pravilno u obzir njihove moguće uticaje na tržišne uslove i konkurenciju.
85. Države članice treba da odluče, uzevši u obzir obilježja i evoluciju tržišta radiodifuzije, kao i niz usluga koje javni emiter već nudi, šta će proglasiti „značajnom novom uslugom“. Označavanje djelatnosti „novom“ može između ostalog da zavisi od njenog sadržaja, kao i od načina njene upotrebe⁵¹. „Značaj“ usluge može na primjer uzeti u obzir finansijska sredstva potrebna za njen razvoj i očekivani uticaj na

⁴⁹ Kako je Savjet Evrope predvidio u svojoj Preporuci o funkciji javnih medija u informacionom društvu, „(...) države članice mogu da razmotre komplementarna rješenja za finansiranje, uzimajući pravilno u obzir pitanja tržišta i konkurentnosti. Naročito u slučaju novih personalizovanih usluga, države članice mogu da dopuste javnim medijima prikupljanje naknada (...). Međutim, ni jedno od tih rješenja ne bi trebalo da naruši načelo univerzalnosti javnih medija ili dovede do diskriminacije različitih grupa društva (...) Prilikom razvijanja novih sistema finansiranja, države članice treba da obrate pažnju na prirodu emitovanog sadržaja u interesu javnosti i u opštem interesu“.

⁵⁰ Na primjer, Komisija smatra da bi se zahtijevanje direktnog plaćanja od korisnika za pružanje specijalizovanog sadržaja uobičajeno svrstavalo u komercijalne djelatnosti. Sa druge strane, Komisija na primjer smatra da naplaćivanje samih naknada za prenos sadržaja u emitovanju uravnoteženog i raznovrsnog programa na novim platformama, kao što su mobilni uređaji, ne bi pretvorilo ponudu u komercijalnu djelatnost.

⁵¹ Na primjer, Komisija smatra da se za neke oblike linearnog prenosa, kao što je simultani prenos večernjih TV vijesti na drugim platformama (kao što su internet, mobilni uređaji) može reći da nijesu „novi“ u smislu ovog Saopštenja. Države članice trebalo bi da odrede da li su drugi oblici prenošenja programa javnih emitera na drugim platformama obuhvaćeni pojmom značajnih novih usluga, uzimajući u obzir specifičnosti i karakteristike usluga o kojima je riječ.

potražnju. Značajne izmjene postojećih usluga potrebno je ocjenjivati na isti način kao i značajne nove usluge.

86. Države članice su nadležne za izbor najprikladnijeg mehanizma kako bi se osigurala skladnost audiovizuelnih usluga sa bitnim uslovima Amsterdamskog protokola, uzimajući u obzir specifičnosti svojih nacionalnih radiodifuznih sistema i potrebu očuvanja uredničke nezavisnosti javnih emitera.
87. Sa ciljem transparentnosti i prikupljanja svih relevantnih podataka potrebnih za donošenje uravnotežene odluke, zainteresovane strane treba da imaju priliku da izlože svoje stavove o predviđenoj značajnoj novoj usluzi u kontekstu otvorenih konsultacija. Ishod konsultacija će se javno objaviti, kao i njegova ocjena i osnove za donošenje odluke.
88. Kako bi osigurale da javno finansiranje značajnih novih audiovizuelnih usluga ne narušava trgovinu i konkurenciju u mjeri suprotnoj zajedničkom interesu, države članice na osnovu ishoda otvorenih konsultacija ocjenjuju sveukupni uticaj nove usluge na tržište upoređivanjem situacije sa planiranom novom uslugom i situacije bez planirane nove usluge. U ocjenjivanju uticaja na tržište, relevantni aspekti uključuju, na primjer, postojanje sličnih ili zamjenjivih ponuda, uredničku konkurenciju, tržišnu strukturu, tržišni položaj javnog emitera, nivo konkurencije i mogući uticaj na privatne inicijative. Taj uticaj treba da bude uravnotežen sa vrijednošću predmetnih usluga za društvo. U slučaju pretežno negativnih uticaja na tržište, državno finansiranje audiovizuelnih usluga bilo bi proporcionalno jedino ako se može opravdati dodatnom vrijednošću kod ispunjavanja socijalnih, demokratskih i kulturnih potreba društva⁵², takođe uzimajući u obzir cjelokupnu postojeću ponudu javnih usluga.
89. Takva ocjena može da bude objektivna jedino ako je sprovede tijelo koje je u stvarnosti nezavisno od uprave javnog emitera, uključujući i nezavisnost pri imenovanjima i smjenama njenih članova, a koje ima dovoljne kapacitete i sredstva da izvršava svoje dužnosti. Države članice imaju mogućnost da donesu postupak koji je proporcionalan veličini tržišta i tržišnom položaju javnog emitera.
90. Gore navedena razmatranja ne spriječavaju javne emitere da testiraju inovativne nove usluge (na primjer u obliku pilot projekata) u ograničenom obimu (na primjer što se tiče trajanja projekta ili obuhvaćene publike) i u svrhu prikupljanja podataka o održivosti i dodatnoj vrijednosti predviđene usluge, sve dok takva test faza projekta nije u stvari uvod u potpuno spremnu značajnu novu audiovizuelnu uslugu.
91. Komisija smatra da gore navedena ocjena na nacionalnom nivou doprinosi osiguravanju usklađenosti sa pravilima EZ o državnoj pomoći. Ovo ne dovodi u pitanje nadležnost Komisije za provjeravanje poštovanja odredbi Ugovora od strane država članica, niti njeno pravo da djeluje kad god je to potrebno, na osnovu pritužbi ili po sopstvenom nahođenju.

6.8. Proporcionalnost i ponašanje na tržištu

92. U skladu sa Amsterdamskim protokolom, javni emiteri ne smiju da obavljaju djelatnosti koje bi dovele do neproporcionalnih narušavanja konkurencije koja nijesu potrebna za ispunjavanje obaveze pružanja javnih usluga. Na primjer, nabavka sadržaja više vrijednosti kao dio sveukupne funkcije javnih usluga javnih emitera uopšteno se smatra legitimnom. Međutim, neproporcionalna narušavanja tržišta pojavila bi se u slučaju da javni emiteri ne iskoriste ekskluzivna prava na sadržaj više vrijednosti a da pri tom ne izdaju podlicence drugim preduzećima na transparentan i pravovremen način. Stoga, Komisija poziva države članice da osiguraju da javni emiteri poštuju načelo proporcionalnosti i u vezi

⁵² Vidite takođe fusnotu 40 o opravdanosti usluga od opšteg ekonomskog interesa.

sa nabavkom prava na sadržaj više vrijednosti, kao i da donesu pravila za izdavanje podlicenci za neiskorišćena ekskluzivna prava na sadržaj više vrijednosti od strane javnih emitera.

93. Prilikom obavljanja komercijalnih aktivnosti, javni emiteri obavezni su da poštuju tržišne načela i, kada djeluju kroz zavisna društva, odnosi sa tim društvima treba da budu u skladu sa načelom nepristrasne transakcije. Države članice osiguravaju da javni emiteri poštuju načelo nepristrasne transakcije, obavljaju svoje komercijalne djelatnosti u skladu sa načelom investitora u tržišnoj ekonomiji, kao i da na osnovu svog javnog finansiranja ne djeluju netržišno protiv svojih konkurenata.
94. Primjer protivtržišnog djelovanja može da bude i nelojalno snižavanje cijena. Javni emiter mogao bi da dođe u iskušenje da snizi cijene oglašavanja ili drugih djelatnosti nejavnih usluga (kao što su komercijalne usluge uz plaćanje) ispod nivoa koji bi se razumno mogao smatrati tržišnim, kako bi se smanjili prihodi konkurenata, u onoj mjeri u kojoj su proizašli niži prihodi pokriveni javnom naknadom. Takvo ponašanje se ne može smatrati svojstvenim funkciji javne usluge emitera, a u svakom slučaju ono bi „uticalo na trgovinske uslove i konkurenciju u Zajednici u mjeri koja bi bila suprotna javnom interesu“ i tako narušilo Amsterdamski protokol.
95. U svjetlu razlika između situacija na tržištu, poštovanje tržišnih načela od strane javnih emitera, a posebno pitanja da li javni emiteri nepošteno snižavaju cijene u svojim komercijalnim ponudama ili poštuju načelo proporcionalnosti u vezi sa nabavkom prava za sadržaje više vrijednosti⁵³, ocjenjuju se od slučaja do slučaja uzimajući u obzir specifičnosti predmetnog tržišta i usluge.
96. Komisija smatra da je na prvom mjestu zadatak nacionalnih organa da osiguraju da javni emiteri poštuju tržišne načela. U tu svrhu države članice moraju da imaju uspostavljane adekvatne mehanizme koji omogućavaju efikasnu ocjenu svih mogućih pritužbi na nacionalnom nivou.
97. Izuzetno od prethodnog stava, kad god je to potrebno, Komisija može postupati na osnovu čl. 81, 82, 86 i 87. Ugovora o EZ.

7. VREMENSKA PRIMJENA

98. Ovo Saopštenje se primjenjuje od prvog dana nakon njegovog objavljivanja u Službenom listu Evropske unije. Ono zamjenjuje Saopštenje Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za javne radiodifuzne usluge iz 2001. godine.
99. Komisija primjenjuje ovo Saopštenje na sve prijavljene mjere pomoći za koje je mjerodavna da donese oduku nakon objavljivanja Saopštenja u Službenom listu, pa čak i ako su projekti prijavljeni prije tog datuma.
100. U skladu sa obavještenjem Komisije o određivanju pravila primjenjivih na nezakonitu državnu pomoć⁵⁴, Komisija u slučaju neprijavljene pomoći primjenjuje:
- (a) ovo Saopštenje, ako je pomoć dodijeljena nakon njegove objave;
 - (b) Saopštenje iz 2001. godine u svim ostalim slučajevima

⁵³ Na primjer, jedno od mjerodavnih pitanja moglo bi da bude razmatranje da li javni emiteri konstantno preplaćuju prava na programe više vrijednosti na način koji prevazilazi potrebe obaveze javne usluge što uzrokuje neproporcionalna narušavanja konkurencije.

⁵⁴ SL C 119, 22.5.2002., str. 22.

SAOPŠTENJE KOMISIJE**o primjeni pravila konkurencije u poštanskom sektoru i procjeni određenih državnih mjera koje se odnose na poštanske usluge**

(98/C 39/02)

(Tekst relevantan za EEA)**UVOD**

Nakon što je Komisija podnijela Zelenu knjigu o razvoju jedinstvenog tržišta poštanskih usluga¹ i saopštenja Evropskog parlamenta i Savjeta, u kojoj su iznijeti rezultati konsultacija u Zelenoj knjizi i mjere koje je podržala Komisija², održana je značajna diskusija o budućem regulatornom okruženju za poštanski sektor Zajednice. Rezolucijom od 07. februara 1994. o razvoju poštanskih usluga Zajednice³, Savjet je pozvao Komisiju da predloži mjere kojima se definiše usklađena univezalna usluga i poštanske usluge, koje bi mogle biti sadržane. U julu 1995. godine, Komisija je predložila paket mjera o poštanskim uslugama, koji se sastoji od predloga Direktive Evropskog parlamenta i Savjeta o zajedničkim pravilima za razvoj poštanskih usluga Zajednice i poboljšanje kvaliteta usluga Zajednice⁴ i nacrtu ovog saopštenja o primjeni pravila konkurencije⁵.

Ovo saopštenje, koje dopunjuje mjere harmonizacije koje je predložila Komisija, zasniva se na rezultatima ovih diskusija, u skladu sa načelama utvrđenim u rezoluciji od 07. februara 1994. godine. Uvaženi su i komentari dobijeni tokom javnih konsultacija o nacrtu ovog saopštenja objavljenog u decembru 1995. godine, rezoluciju Evropskog parlamenta⁶ o ovom nacrtu usvojenu 12. decembra 1996. godine i diskusije o predloženoj direktivi u Evropskom parlamentu i Savjetu.

Komisija smatra da su poštanske usluge, kao osnovno sredstvo komunikacije i trgovine, od vitalnog značaja za sve ekonomske i društvene aktivnosti. Razvijaju se nove poštanske usluge i, kako bi se podstakle investicije i otvaranje novih radnih mjesta u sektoru, neophodna je tržišna sigurnost. Kao što je priznao Sud pravde Evropskih zajednica, pravo Zajednice, a posebno pravila konkurencije iz Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, primjenjuje se i na poštanski sektor⁷. Sud je istakao da „u slučaju javnih privrednih društava, kojima države članice dodjeljuju posebna ili ekskluzivna prava, države članice ne smiju donositi niti održavati na snazi mjere koje su suprotne pravilima Ugovora o konkurenciji“ i da se ta pravila „moraju tumačiti u skladu sa članom 90 stav 2, koji predviđa da privredna društva kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, primjenjuju pravilima konkurencije u onoj mjeri u kojoj njihova primjena ne ometa izvršavanje posebnih zadataka koji su im dodjeljeni“. Stoga, Komisiji se često

¹ COM (91) 476 završni tekst.

² "Smjernice za razvoj poštanskih usluga Zajednice" (COM (93) 247 od 02.juna 1993.).

³ SL L 48, od 16.02.1994., str.3.

⁴ SL L 322, od 02.12.1995., str.22.

⁵ SL L 322, od 02.12.1995., str.3.

⁶ SL L 20, od 20.01.1997., str.159.

⁷ Posebno u spojenim slučajevima C-48/90 i C-66/90, Holandija i Koninklijke PTT Holandija i PTT Post BV protiv Komisije (1992) ECR I-565 i predmetu C-320/91:

postavljaju pitanja o stavu koji namjerava da zauzme, u svrhu primjene pravila konkurencije sadržanih u Ugovoru, u vezi sa ponašanjem poštanskih korisnika i u vezi sa državnim mjerama koje se odnose na javna privredna društva i privredna društva kojima države članice dodjeljuju posebna ili ekskluzivna prava u poštanskom sektoru.

Ovo saopštenje utvrđuje tumačenje Komisije relevantnih odredbi Ugovora i vodeće načela prema kojima Komisija namjerava da primjeni pravila konkurencije iz Ugovora na poštanski sektor u pojedinačnim slučajevima, uz zadržavanje neophodnih mjera zaštite za pružanje univerzalne usluge i davanje preduzećima i državama članicama jasnih smjernica o tome kako da izbjegnu kršenje Ugovora. Ovo saopštenje ne utiče na tumačenje koje će dati Sud pravde Evropskih zajednica.

Osim toga, ovo saopštenje utvrđuje pristup koji Komisija namjerava da usvoji u primjeni pravila konkurencije na rad poštanskih korisnika i u procjeni usklađenosti državnih mjera koje ograničavaju slobodu pružanja usluga i/ili održavanje konkurencije na poštanskim tržištima sa pravilima konkurencije i drugim pravilima Ugovora. Pored toga, saopštenje se bavi pitanjem nediskriminatornog pristupa poštanskoj mreži i garancijama neophodnim za obezbeđivanje fer konkurencije u ovom sektoru.

Posebno zbog razvoja novih poštanskih usluga od strane privatnih i javnih korisnika, određene države članice su već revidirale, ili trenutno revidiraju, svoje poštanske propise kako bi ograničile monopol svojih poštanskih organizacija na ono što se smatra neophodnim za ostvarivanje ciljeva od javnog interesa. Istovremeno, Komisija se suočava sa sve većim brojem žalbi i slučajeva kršenja pravila konkurencije o kojima mora da zauzme stav. U ovoj fazi, saopštenje je odgovarajući instrument za vođenje država članica i poštanskih korisnika, uključujući i one koji uživaju posebna ili ekskluzivna prava, kako bi se osigurala pravilna primjena pravila konkurencije. Ovo saopštenje, iako nije sveobuhvatno, ima za cilj da pruži neophodne smjernice za pravilno tumačenje, posebno članova 59, 85, 86, 90 i 92 Ugovora, prilikom ispitivanja pojedinačnih slučajeva. Izdavanjem ovog saopštenja, Komisija preduzima korake za povećanje transparentnosti i olakšavanje investicionih odluka za sve poštanske korisnike, u interesu korisnika pošte u Evropskoj uniji.

Kako je Komisija objasnila u svom saopštenju od 11. septembra 1996. godine o „Uslugama od opšteg interesa u Evropi“⁸, solidarnost i jednakost u sistemu tržišne ekonomije su osnovni ciljevi Zajednice. Ove ciljeve dodatno promovišu usluge od opšteg interesa. Evropljani su počeli da očekuju visokokvalitetne usluge po pristupačnim cijenama, a mnogi od njih čak smatraju usluge od opšteg interesa socijalnim pravima.

Što se tiče, posebno poštanskog sektora, potrošači postaju sve odlučniji u ostvarivanju svojih prava i želja. Svetska konkurencija primorava kompanije koje koriste takve usluge da traže bolje cijene uporedive sa onima koje uživaju njihovi konkurenti. Nove tehnologije, kao što su faks ili elektronska pošta, vrše ogroman pritisak na tradicionalne poštanske usluge. Taj razvoj događaja izazvao je zabrinutost za budućnost ovih usluga, praćenu zabrinutošću zbog zaposlenosti i ekonomske i socijalne kohezije. Ekonomska važnost tih usluga je značajan. Stoga je značaj modernizacije i razvoja usluga od opšteg interesa važan, jer doprinose evropskoj konkurentnosti, društvenoj solidarnosti i kvalitetu života.

Cilj zajednice je da podrži konkurentnost Evropske ekonomije u sve konkurentnijem svijetu i da potrošačima pruži veći izbor, bolji kvalitet i niže cijene, a istovremeno pomaže, kroz svoje politike, u

⁸ COM (96) 443 završni tekst.

jačanju ekonomske i socijalne kohezije između države članice i smanjenju određenih nejednakosti. S tim u vezi, poštanske usluge imaju ključnu ulogu ovdje. Zajednica je posvijećena unapređenju njihovih funkcija od opšteg ekonomskog interesa, što je svečano potvrđeno u novom članu 7d, uvedenom Amsterdamskim ugovorom, uz istovremeno poboljšanje njihove efikasnosti. Tržišne snage omogućavaju bolju efikasnu raspodjelu resursa i veće efikasnosti u pružanju usluga, pri čemu je glavni korisnik potrošač, koji dobija bolji kvalitet po nižoj cijeni. Međutim, ti mehanizmi ponekad imaju svoja ograničenja; kao rezultat toga, potencijalne koristi možda neće obuhvatiti cjelokupno stanovništvo i cilj unapređenja socijalne i teritorijalne kohezije u Uniji možda neće biti postignut. U tom slučaju, državni organ mora obezbijediti poštovanje opštih interesa.

Tradicionalne strukture nekih usluga, od opšteg ekonomskog interesa, koje su organizovane na osnovu nacionalnih monopola, predstavljaju prijetnju evropskoj ekonomskoj integraciji. To uključuje i poštanske monopole, čak i tamo gdje je njihovo postojanje opravdano, koji mogu poremetiti nesmetano funkcionisanje tržišta, posebno „zatvaranjem“ određenog tržišnog sektora.

Pravi izazov je obezbijediti nesmetanu interakciju između zahtjeva jedinstvenog tržišta u smislu slobodnog kretanja, ekonomske održivosti i dinamike, slobodne konkurencije i ciljeva od zajedničkog interesa. Ova interakcija bi trebalo da koristi pojedinačnim građanima i društvu u cjelini. Takvu ravnotežu je teško postići, jer se ciljevi stalno mijenjaju: jedinstveno tržište nastavlja da se širi, a javne usluge, daleko od toga da su fiksne, moraju se stalno prilagođavati novim zahtjevima.

Osnovni koncept univerzalne usluge, kako je utvrdila Komisija⁹, jeste da se obezbijedi pružanje visokokvalitetnih usluga, po cijenama koje su svima dostupne. Univerzalna usluga je definisana u skladu sa načelama: jednakosti, univerzalnosti, kontinuiteta i prilagodljivosti; kao i načelama dobre prakse: transparentnost u metodama upravljanja, u određivanju cijena i finansiranju, i kontrola od strane tijela nezavisnih od onih koja posluju u oblasti usluga. Ovi kriterijumi nisu uvijek primijenjeni na nacionalnom nivou, ali tamo gdje su uvedeni kroz primjenu koncepta univerzalne evropske usluge, rezultati za razvoj usluga od opšteg interesa, bili su pozitivni. Univerzalna usluga odražava zahtjeve i posebne karakteristike evropskog socijalnog modela društva u okviru politike koja objedinjuje dinamično tržište, koheziju i solidarnost.

Univerzalne poštanske usluge visokog kvaliteta od velikog su značaja i za privatne i za poslovne korisnike. Imajući u vidu razvoj elektronske trgovine, njihov značaj će u bliskoj budućnosti dodatno rasti. U tom smislu, poštanske usluge imaju značajnu ulogu u tom procesu.

Što se tiče poštanskog sektora, Evropski parlament i Savjet usvojili su Direktivu 97/67/E3 (u daljem tekstu „Poštanska direktiva“). Cilj Direktive je uvođenje zajedničkih pravila za razvoj poštanskog sektora i unapređenje kvaliteta usluge, kao i postepeno i kontrolisano proširenje tržišta.

Cilj Poštanske direktive je da se poštanske usluge dugoročno zaštite kao univerzalna usluga. Ona nameće državama članicama obavezu primjene minimalnog usklađenog standarda univerzalnih usluga, koji podrazumijeva poštanske usluge visokog kvaliteta dostupne na čitavoj teritoriji, sa redovnim i zagarantovanim dostavama po cijenama koje su pristupačne svim korisnicima. To uključuje prijem, transport, sortiranje i dostavu pisama, kataloga i paketa u okviru određenih ograničenja cijena i težine. Ovo takođe uključuje preporučene i označene pošiljke i primjenjuje se i na nacionalne i na međunarodne

⁹ Vidjeti fusnotu 8.

poštanske usluge. Strogo se poštuju načela kontinuiteta, povjerljivosti, nepristrasnosti i jednakosti, kao i prilagodljivosti.

Da bi se osiguralo finansiranje univerzalnih usluga, preporučljivo je rezervisati sektor za korisnike univerzalnih usluga. Obim rezervisanog sektora je usklađen Poštanskom direktivom. Prema Poštanskoj direktivi, države članice mogu dodijeliti ekskluzivna prava za pružanje poštanskih usluga samo u mjeri u kojoj je to neophodno za obazbjedjivanje održavanja univerzalne usluge. Štaviše, Poštanska direktiva utvrđuje maksimalni obim koji države članice mogu rezervisati da bi postigle ovaj cilj. Svako dodatno finansiranje koje može biti potrebno za univerzalnu uslugu može se obezbijediti propisivanjem određenih obaveza u franšize komercijalnih korisnika; na primjer, od njih se može zahtijevati da daju finansijske doprinose naknadom fondu, kojom u tu svrhu upravlja tijelo nezavisno od korisnika ili korisnika fonda, kako je predviđeno članom 9 Poštanske direktive.

Poštanska direktiva utvrđuje minimalni zajednički standard univerzalnih usluga i utvrđuje zajednička pravila koja se odnose na rezervisane usluge. Stoga nudi veću pravnu sigurnost u pogledu zakonitosti određenih ekskluzivnih i posebnih pravila u poštanskom sektoru. Međutim, postoje državne mjere koje nisu u skladu sa Direktivom i koje mogu biti u suprotnosti sa odredbama Ugovora koje se odnose na države članice. Nezavisnost postupanje poštanskih korisnika takođe podliježe pravilima konkurencije utvrđenim Ugovorom.

Član 90 stav 2 Ugovora predviđa da snabijevači usluga od opšteg interesa mogu biti isključeni od primjene pravila iz Ugovora, ako bi primjena tih pravila ometala obavljanje zadataka od opšteg interesa za koje su odgovorni. Međutim, ovo izuzeće od pravila Ugovora podliježe načelu proporcionalnosti. Ovaj načelo ima za cilj da obezbjedi najbolju moguću ravnotežu između obaveze pružanja usluga od opšteg interesa i načina na koji se usluge pružaju u praksi, tako da korišćena sredstva budu srazmjerna ciljevima koji se žele postići. Načelo je osmišljen da omogući fleksibilnu i odgovarajuću ravnotežu, uzimajući u obzir tehnička i budžetska ograničenja koja se mogu razlikovati od sektora do sektora. Takođe, omogućava najbolju moguću ravnotežu između efikasnosti tržišta i zahtjeva opšteg interesa, osiguravajući da sredstva koja se koriste za ispunjavanje zahtjeva ne ometaju nesmetano funkcionisanje jedinstvenog evropskog tržišta i ne utiču na trgovinu na štetu interesa Zajednice ¹⁰.

Primjena pravila Ugovora, uključujući mogući izuzetak u članu 90 stav 2, mogu se primjenjivati na ponašanje privrednih društava i državne mjere samo na individualnoj osnovi. Uglavnom, radi poboljšanja pravne sigurnosti u pogledu mjera koje nisu obuhvaćene Poštanskom direktivom, čini se poželjnim objasniti način na koji Komisija tumači Ugovora i pristup koji namjerava da usvoji u budućnosti pri primjeni tih odredbi. Posebno Komisija smatra da će, uz poštovanje odredbi člana 90 stav 2 u vezi sa pružanjem univerzalne usluge, primjena pravila Ugovora promovisati konkurentnost privrednog društva u poštanskom sektoru, koristiti potrošačima i pozitivno doprinijeti ostvarivanju ciljeva od opšteg interesa.

Karakteristično je za poštanski sektor u EU da države članice imaju rezervisane oblasti koje im garantuju univerzalnu uslugu, a koje se trenutno harmonizuju kroz Poštansku direktivu kako bi se ograničili efekti razlika između država članica. Komisija, u skladu sa Ugovorom, je dužna da obezbjedi da poštanski monopoli poštuju pravila Ugovora, a posebno pravila konkurencije, kako bi se osigurala maksimalna korist i ograničili negativni efekti na potošače. U ostvarivanju ovog cilja, primjenom pravila konkurencije na

¹⁰ Vidjeti presudu od 23. oktobra 1997. u slučajevima C-157/94 od C-160/94 „Obaveza država članica – Električna energija“ Komisija protiv Holandije (157/94), Italije (158/94), Francuske (154/94), Španije (160/94).

sektor po sektor, Komisija će osigurati da se monopol ne koristi za proširenje zaštićenog dominantnog položaja u oblasti liberalizovanih aktivnosti ili za neopravdanu diskriminaciju u korist velikih korisnika na račun malih korisnika. Komisija će takođe osigurati da se poštanski monopoli, dodjeljeni u oblasti prekograničnih usluga ne koriste za stvaranje ili održavanje nezakonitih kartela cijena na štetu kompanija i potrošača u EU.

Ovo saopštenje objašnjava učesnicima na tržištu praktične posljedice primjenljivosti pravila konkurencije u poštanskom sektoru i moguće odstupanje od načela. U njemu se navodi stav koji bi Komisija zauzela, u kontekstu održavanja posebnih i ekskluzivnih prava usklađenih Poštanskom direktivom, prilikom procjene pojedinačnih slučajeva ili stav koji bi Komisija zauzela pred Sudom pravde Evropskih zajednica u slučajevima u koje su nacionalni sudovi uputili Sudu u skladu sa članom 177 Ugovora.

1. DEFINICIJE

U kontekstu ovog saopštenja, primjenjuju se sljedeće definicije¹¹:

„*poštanske usluge*“: usluge koje uključuju prikupljanje, sortiranje, transport i dostavu poštanskih pošiljki;

„*javna poštanska mreža*“: sistem organizacije i resursa svih vrsta koje koristi/koriste pružaoci univerzalnih usluga, naročito za:

- prikupljanje poštanskih pošiljki obuhvaćenih obavezom univerzalne usluge na pristupnim mjestima širom teritorije;
- usmjeravanje i obrada poštanskih pošiljki od pristupnih tačaka poštanske mreže do distributivnog centra;
- distribucija na adrese naznačene na poštanskoj pošiljci;

„*pristupne tačke*“: fizički objekti, uključujući poštanske sandučice, dostupni javnosti na mreži javnih puteva ili u prostorijama pružaoca univerzalne usluge, gdje korisnici mogu da ostavljaju poštanske pošiljke na čuvanje u javnoj poštanskoj mreži;

„*prikupljanje*“: operacija sakupljanja poštanskih predmeta ostavljenih na pristupnim tačkama;

„*distribucija*“: proces od sortiranja u distributivnim centrima do isporuke poštanskih pošiljki na odgovarajuće adrese;

„*poštanska pošiljka*“: svaka pošiljka za koju je jasno naznačeno da je nosi pružalac usluge. Pored pošiljki prepiske, takve pošiljke takođe uključuju na primjer knjige, kataloge, novine, periodične publikacije i poštanske pakete koji sadrže robu sa ili bez komercijalne vrijednosti;

„*prepiska*“: pisana poruka na bilo kojoj vrsti fizičkog nosača, koja mora biti prenijeta i dostavljena na adresu koju je pošiljalac naznačio na samoj pošiljci ili na njenom pakovanju. Knjige, katalogi, novine i periodične publikacije se ne smatraju prepiskom;

„*direktna pošta*“: komunikacija koja se sastoji isključivo od reklamnog, markentiškog ili promotivnog materijala i koja sadrži identičnu poruku, osim imena, adrese i identifikacionog broja primaoca, i drugih izmjena koje ne mijenjaju prirodu poruke, koja se šalje značajnom broju lica, radi prenošenja i dostave na adresu koju je pošiljalac naveo na samoj pošiljci ili na njenom omotu. Nacionalno regulatorno tijelo će

¹¹ Definicije se tumače u svjetlu Poštanske direktive i svih promjena koje poizilaze iz previzije te direktive.

tumačiti termin „značajan broj primalaca“ u svakoj državi članici i objaviti odgovarajuću definiciju. Računi, fakture, finansijski izvještaji i druge neidentične poruke ne treba smatrati direktnom poštom. Komunikacija koja kombinuje direktnu poštu sa drugim pošiljkama u istom omotu ne treba smatrati direktnom poštom. Direktna pošta obuhvata prekograničnu, kao i domaću direktnu poštu;

„*razmjena dokumenata*“: obezbjeđivanje sredstava, uključujući obezbjeđivanje ad hoc prostorija i prevoznih sredstava od strane treće strane, što omogućava distribuciju od strane samih zainteresovanih strana putem međusobne razmjene poštanskih pošiljki između korisnika pretplaćenih na ovu uslugu;

„*ekspresna poštanska usluga*“: usluga koja, pored veće brzine i pouzdanosti u preuzimanju, distribuciji i isporuci, nudi i neke od sljedećih dodatnih pogodnosti: garancija isporuke na određeni datum; preuzimanje sa adrese pošiljaoca; logična dostava primaocu; mogućnost promjene odredišta i primaoca o prijemu pošiljke; praćenje i kontrola pošiljaka; personalizovana usluga za korisnike i pružanje usluga po narudžbini (opciono), kao i kada se to zahtijeva. U načelu, korisnici su spremni da plate višu cijenu za ovu uslugu;

„*pružalac univerzalne usluge*“: javni ili privatni subjekt koji pruža univerzalnu poštansku uslugu ili njene djelove na teritoriji države članice, čiji je identitet prijavljen Komisiji;

„*ekskluzivna prava*“: prava koja dodjeljuje država članica, koja zadržavaju obavljanje poštanskih usluga privrednom društvu na osnovu zakonskog, regulatornog ili administrativnog instrumenta i koja mu zadržavaju pravo da pruža poštansku uslugu ili da obavlja određenu vrstu aktivnosti u određenom geografskom području;

„*posebna prava*“: prava koja država članica dodjeljuje ograničenom broju privrednih društava na osnovu zakonskog, regulatornog ili administrativnog instrumenta koji, u datom geografskom području:

- ograničavaju, na diskrecionoj osnovi, na dva ili više privrednih društava ovlašćenih za pružanje usluga ili obavljanje aktivnosti, osim na osnovu objektivnih, srazmjernih i nediskriminatornih kriterijuma, ili
- definišu, na način koji se razlikuje od onog zasnovanog na ovim kriterijumima, nekoliko konkurentskih privrednih društava kao privredna društva ovlašćena za pružanje date usluge ili za obavljanje date djelatnosti, ili
- dodjeljuju jednom ili više privrednom društvu, na način koji se razlikuje od onog zasnovanog na gore navedenim kriterijumima, zakonske ili regulatorne prednosti, koje značajno utiču na sposobnost bilo kog drugog privrednog društva, da pruži istu uslugu ili da obavlja istu djelatnost u istom geografskom području pod značajno uporedivim uslovima;

„*terminalni troškovi*“: naknade pružaocima univerzalne usluge za distribuciju dolazne prekogranične pošte koja sadrži poštanske pošiljke iz druge države članice ili iz treće zemlje;

„*posrednik*“: svaki privredni subjekt koji posreduje između pošiljaoca i pružaoca univerzalne usluge sortiranjem, usmjeravanjem i/ili presortiranjem poštanskih pošiljki prije usmjeravanja ka javnoj poštanskoj mreži iste ili druge zemlje;

„*nacionalno regulatorno tijelo*“: tijelo ili tijela u svakoj državi članici kojima država članica povjerava, između ostalog, regulatorne funkcije koje spadaju u djelokrug Poštanske direktive;

„bitni zahtjevi“: opšti neekonomski razlozi koji mogu navesti državu članicu da nametne uslove za pružanje poštanskih usluga¹². Takvi razlozi su: integritet prepiske, bezbjednost mreže u pogledu prevoza opasnih tereta i, gdje je to opravdano, zaštita podataka, zaštita životne sredine i regionalno planiranje.

Zaštita podataka može da obuhvata zaštitu ličnih podataka, povjerljivost informacija koje se prenose ili skladište, kao i zaštitu privatnosti.

2. DEFINICIJA TRŽIŠTA I POLOŽAJ NA POŠTANSKOM TRŽIŠTU

(a) Definicija geografskog i tržišta proizvoda

2.1. Članovi 85 i 86 Ugovora zabranjuju, kao neusklađeno sa zajedničkim tržištem, svako ponašanje jednog ili više privrednog društva koje može uticati na trgovinu između država članica i koje sprječava, ograničava ili narušava konkurenciju i/ili zloupotrebljava dominantan položaj unutar zajedničkog tržišta ili u njegovom značajnom dijelu. Države članice čine odvojena geografska tržišta za dostavu nacionalne pošte i za dostavu nacionalne prekogranične pošte, što je uglavnom zbog ekskluzivnih prava korisnika navedenih u tački 4.2. i ograničenja nametnutih u pružanju poštanskih usluga. Svako od geografskih tržišta predstavlja značajan dio zajedničkog tržišta. Za određivanje „relevantnog tržišta“, zemlja porijekla prekogranične pošte nije bitna.

2.2. Kada je riječ o tržištu proizvoda, razlike u praksi između država članica pokazuje da je u nekim slučajevima potrebno priznati postojanje više odvojenih tržišta. Odvajanje različitih tržišta proizvoda je takođe važno kada se radi o dodjeli posebnih ili ekskluzivnih prava. Procjenjujući pojedinačne slučajeve, na osnovu različitih tržišnih i regulatornih situacija u državama članicama, a u okviru harmonizovanog okvira Poštanske direktive, Komisija će u načelu uzeti u obzir da postoji niz različitih tržišta proizvoda, kao što su: prijem, sortiranje, transport i dostava pošte, kao i tržište direktne pošte i prekogranične pošte. Komisija uzima u obzir činjenicu da su ova tržišta, u više država članica, potpuno ili djelimično liberalizovana.

2.3. Opšta usluga slanja pisama odnosi se na dostavu pošiljki prepiske na adrese naznačene na pošiljkama.

Ne uključuje slučajeve samostalne dostave tj pružanje poštanskih usluga od strane fizičkog ili pravnog lica (uključujući sestrinsku ili zavisnu organizaciju) koje je pošiljalac pošte.

Takođe, u skladu sa praksom u mnogim zemljama, isključene su poštanske pošiljke koje se ne smatraju prepiskom, jer se sastoje od identičnih kopija iste pisane komunikacije i nijesu izmjenjene dodavanjem, brisanjem ili drugim podacima osim imena primaoca i njegove adrese. Takve pošiljke su časopisi, novine, štampani katalozi periodičnih publikacija, kao i roba ili dokumenti koji prate i odnose se na takve pošiljke.

Direktna pošta je obuhvaćena definicijom predmeta prepiske. Međutim, predmeti direktne pošte ne sadrže personalizovane poruke. Direktna pošta zadovoljava specifične potrebe određenih korisnika za komercijalnim komunikacionim uslugama, kao dopuna oglašavanju u medijima. Štaviše, pošiljaoci direktne pošte ne zahtjevaju kratke rokove dostave, i cijene po prvoj tarifi pisama, koji traže kupci koji traže usluge na tržištu, kao što je gore pomenuto. Činjenica da ove dve vrste usluga nijesu uvijek direktno zamjenjive, ukazuje na mogućnost različitih tržišnih uslova.

2.4. Druga posebna tržišta uključuju, na primjer, tržište ekspresne pošte, tržište razmjene dokumenata, kao i tržište novih usluga (koje se jasno razlikuju od tradicionalnih). Aktivnosti koje kombinuju nove

¹² Značenje ove važne fraze u kontekstu zakona o konkurenciji Zajednice objašnjeno je u paragrafu 5.3.

telekomunikacione tehnologije i određene elemente poštanskih usluga mogu biti, ali ne moraju, predstavljati nove usluge u smislu Poštanske direktive. Zapravo, one mogu samo odražavati prilagodljivost tradicionalnih usluga.

Razmjena dokumenata razlikuje se od tržišta navedenog u tački 2.3. jer ne uključuje prikupljanje i dostavu poštanskih pošiljki primaocu. Ona podrazumijeva samo obezbjeđivanje objekata, uključujući obezbjeđivanje ad hok prostorija i transport treće strane, koja omogućavaju korisnicima međusobnu razmjenu poštanskih pošiljki između korisnika pretplaćenih na ovu uslugu. Korisnici razmjene dokumenata su članovi zatvorene korisničke grupe.

Ekspresne poštanske usluge se takođe razlikuju od tržišta navedenog u tački 2.3, jer dodaje posebnu vrijednost u odnosu na osnovnu poštansku uslugu⁽¹³⁾. Pored bržeg i pouzdanijeg prikupljanja, transporta i isporuke poštanskih pošiljki, ekspresne poštanske usluge karakterišu dodatne pogodnosti, poput: garancije isporuke do određenog datuma, preuzimanje sa adrese pošiljaoca; lična dostava primaocu; mogućnost promjene destinacije i primaoca tokom prenosa; obavješćavanje pošiljaoca; lična isporuka primaocu; mogućnost promjene odredišta i primaoca tokom tranzita; obavješćavanje pošiljaoca o prijemu pošiljke; praćenje i nadgledanje pošiljki; personalizovani pristup potrošačima i pružanje niza usluga prilagođenih potrebama potrošača. Generalno, potrošači su spremni da plate višu cijenu za ovu uslugu. Rezervisane usluge, kako je definisano u Poštanskoj direktivi, mogu uključivati ubrzanu isporuku nacionalnih korenspondencijskih pošiljki, uz propisana ograničenja cijene i težine.

- 2.5. Bez obzira na definiciju rezervisanih usluga prema Poštanskoj direktivi, u okviru opšte usluge koja se odnosi na dostavu pisama, mogu se identifikovati različite aktivnosti koje zadovoljavaju određene potrebe, a koje bi u načelu trebalo smatrati različitim tržištima; tržišta za prikupljanje i sortiranje pošte, tržišta za prevoz pošte i, na kraju, dostava pošte (nacionalna ili prekogranična). U tom pogledu, mora se napraviti razlika i između kategorija korisnika. Privatni korisnici zahtijevaju sve ove usluge objedinjene u jednoj integrisanoj usluzi. Međutim, poslovni korisnici, koji čine većinu prihoda privrednih subjekata iz tačke 4.2. aktivno traže mogućnosti zamjene pojedinih komponenti konačne usluge alternativnim rješenjima (u pogledu nivoa kvaliteta usluge i/ili rezultirajućih troškova), koje se, u određenim slučajevima obezbjeđuju ili povjeravaju podizvođačima, odnosno različitim operaterima. Poslovni korisnici žele da uravnoteže prednosti i mane samostalne dostave u poređenju sa dostavom od strane poštanskog korisnika. Postojeći monopoli ograničavaju spoljno pružanje ovih pojedinačnih usluga, ali s druge strane, ograničenja mogu nametnuti i tržišni uslovi. Tržišna realnost potvrđuje stav da prikupljanje, sortiranje, transport i dostava poštanskih pošiljki čine različita tržišta⁽¹⁴⁾. Sa stanovišta prava konkurencije, razlike između četiri tržišta može se smatrati značajnom. Sa stanovišta prava konkurencije, razlika između četiri tržišta može biti relevantna.

To je slučaj sa prekograničnom poštom gdje će prijem i transport obavljati poštanski korisnik koji nije onaj koji vrši distribuciju. To je slučaj i sa domaćom poštom, jer većina poštanskih korisnika dozvoljava velikim korisnicima da preuzmu sortiranje velikog saobraćaja u zamjenu za popuste, na osnovu

¹³ Odluke Komisije 90/16/EEZ (Sl.list broj:10, od 12.01.1990., str.47) i 90/456/EEZ (Sl.list broj: 233, od 28.08.1990., str.19).

¹⁴ Vidjeti Saopštenje Zajednice o definiciji relevantnog tržišta u svrhu primjene prava konkurencije Zajednice (OJ C 372, 09.12.1997., str.5).

njihovih javnih tarifa. Deponovanje i preuzimanje pošte i način plaćanja takođe se razlikuje u ovim okolnostima. Poštanske prostorije većih kompanija sada često vode posrednici, koji pripremaju i prethodno sortiraju poštu, prije nego što je predaju poštanskom korisniku na konačnu distribuciju. Štaviše, svi poštanski korisnici obezbjeđuju određeni oblik “nizvodnog pristupa” fazi distribucije, odnosno pristupa svojoj poštanskoj mreži, na primjer tako što dozvoljavaju ili čak zahtijevaju da se (razvrstana) pošiljka preda u otpremnom ili sortirnom centru. Time se u mnogim slučajevima omogućava veća pouzdanost (kvalitet usluge), budući da se zaobilaze potencijalni izvori grešaka u uzvodnom dijelu poštanske mreže.

(b) Dominantni položaj

2.6. Budući da je u većini država članica korisnik iz tačke 4.2., na osnovu ekskluzivnih prava koja su mu dodijeljena, jedini korisnik koji kontroliše javnu poštansku mrežu koja pokriva cijelu teritoriju države članice, takav korisnik ima dominantni položaj u smislu člana 86 Ugovora na nacionalnom tržištu distribucije pošiljki prepiske. Distribucija predstavlja uslugu krajnjem korisniku koja omogućava značajne ekonomije obima, a korisnik koji pruža ovu vrstu usluge je u većini slučajeva takođe dominantan na tržištima razduživanja, razvrstavanja i transporta pošiljki. Pored toga, preduzeće koje pruža usluge distribucije, naročito ako upravlja i poštanskim objektima, ima značajnu prednost jer ga korisnici percipiraju kao glavnog poštanskog korisnika, s obzirom na njegovu vidljivost i prisutnost, te ga zbog toga najčešće biraju kao prvobitnu opciju. Ovaj dominantni položaj takođe obuhvata, u većini država članica, i usluge preporučene pošiljke, usluge sa posebnom isporukom, i/ili određene segmente tržišta paketa.

(c) Obaveze dominantnih poštanskih korisnika

2.7. U skladu sa tačkom (b) iz člana 86 stav 2 Ugovora, zloupotreba može postojati u vidu ograničavanja pružanja relevantne usluge na štetu potrošača. Kada država članica dodijeli ekskluzivna prava korisniku iz tačke 4.2. za usluge koje on ne pruža, ili ih pruža pod uslovima koji ne zadovoljavaju potrebe korisnika na isti način kao što bi to činili konkurentski ekonomski subjekti, tada država članica, samim dodjeljivanjem tog isključivog prava, navodi tog korisnika da ograniči pružanje relevantne usluge, jer je efektivno obavljanje tih aktivnosti od strane privatnih kompanija u tom slučaju onemogućeno. Ova situacija je posebno izražena kada mjere koje su usvojene radi zaštite poštanske usluge ograničavaju pružanje drugih, različitih usluga na odvojenim ili susjednim tržištima, kao što je tržište ekspresne dostave pošiljki. Evropska komisija je zatražila od više država članica da ukinu ograničenja koja proističu iz ekskluzivnih prava u vezi sa pružanjem usluga ekspresne dostave od strane međunarodnih kurirskih službi¹⁵.

Drugi uslov moguće zloupotrebe jeste pružanje ozbiljno neefikasne usluge i neiskorištavanje tehničkog napretka. To šteti korisnicima jer im onemogućava da biraju između alternativnih dobavljača. Na primjer, izvještaj pripremljen za Komisiju¹⁶ 1994. godine pokazalo je, gdje nije bilo konkurencije, javni poštanski korisnici u državama članicama, nijesu ostvarili značajan napredak u standardizaciji dimenzija i težine pošiljki od 1990. godine.

Takođe, utvrđeno je da neki poštanski korisnici primjenjuju skrivene međusobne subvencije između rezerviranih i nerezerviranih usluga (vidjeti tačke 3.1 i 3.4), što je, prema tom istraživanju, objasnilo

¹⁵ Vidi fusnotu 13.

¹⁶ ÛUFC - *Que Chisir*, Poštanske usluge u Evropskoj Uniji, april 1994.

većinu razlika u cijenama između država članica 1994. godine, naročito na štetu domaćinstava koja nijesu imala pravo na popuste i koristila su rezervisane usluge po višim cijenama od neophodnih.

Navedeni primjeri ilustruju mogućnost da, poštanski korisnici, kada im se dodijele posebna ili ekskluzivna prava, mogu dopustiti opadanje kvaliteta usluge¹⁷ i propustiti preduzimanje neophodnih mjera za unaprjeđenje kvaliteta usluge. U takvim slučajevima, Komisija može biti podstaknuta da reaguje, uzimajući u obzir uslove objašnjene u tački 8.3.

Što se tiče prekograničnih poštanskih usluga, gore pomenuta studija je pokazala da kvalitet tih usluga treba značajno poboljšati kako bi se zadovoljile potrebe korisnika, a posebno stambenih korisnika koji ne mogu sebi da priušte korišćenje usluga kurirskih kompanija ili usluga faksom. Nezavisna mjerenja sprovedena 1995. i 1996. godine pokazuju poboljšanje kvaliteta usluge od 1994. godine. Međutim, ova mjerenja su se odnosila samo na poštu prve klase, a najnovija mjerenja pokazuju blago pogoršanje kvaliteta.

Većina javnih poštanskih privrednih subjekata Zajednice, obavijestila je Komisiju o postojanju sporazuma o terminalskim porezima, radi procijene prema pravila konkurencije Ugovora. Zainteresovanim stranama sporazuma je cilj da im se uspostave odgovarajuće nadoknade za dostavu prekogranične pošte, koja bolje odražava stvarne nastale troškove i poboljšanje kvaliteta prekograničnih poštanskih usluga.

2.8. Neopravdano odbijanje pružanja usluga je takođe zloupotreba zabranjena članom 86 Ugovora. Takvo ponašanje bi dovelo do ograničavanja usluga u smislu člana 86 stav 2 podčlan (b) i, ako se primjenjuje samo na neke korisnike, rezultiralo bi diskriminacijom suprotno članu 86 stav 2 podčlan (c), koji zahtijeva da se primjenjuju različiti uslovi na jednake poslove. U većini država članica, privredni subjekti navedeni u tački 4.2. pružaju pristup na različitim pristupnim tačkama svojih poštanskih mreža finansijskim posrednicima. Međutim, uslovi pristupa i, posebno, primjenjene tarife, često su povjerljivi i mogu olakšati primjenu diskriminatornih uslova i države članice treba da obezbijede da njihovo poštansko zakonodavstvo ne podstiče poštanske privredne subjekte da neopravdano prave razliku u pogledu primijenjenih uslova ili da isključuju određene kompanije.

2.9. Iako dominantna firma ima pravo da brani svoj položaj borbom protiv konkurenata, ona ima posebnu odgovornost da dodatno ne oslabi stepen konkurencije na tržištu. Isključujuće prakse mogu biti usmjerene protiv postojećih konkurenata na tržištu ili imaju za cilj da ometaju pristup tržištu novih. Primjer takvog nezakonitog ponašanja uključuju: odbijanje poslovanja kao načina eliminisanja konkurenata od strane firme koja je jedini ili dominantni izvor snabdijevanja proizvodom ili kontroliše pristup ključnoj tehnologiji ili infrastrukturi; predatorsko određivanje cijena (namjerno postavljanje cijena ispod troškova) i selektivno smanjenje cijena (vidjeti odjeljak 3); isključivi sporazumi o poslovanju; diskriminacija kao dio šireg obrasca monopolskog ponašanja osmišljenog da isključivanja konkurenata; i isključive rabatne šeme.

¹⁷U mnogim državama članicama korisnici su, prije nekoliko decenija, još uvijek mogli računati na ovu uslugu, da prime standardna pisma poslana ujutro, u popodnevni satima. Od tada je uočeno kontinuirano smanjenje kvaliteta usluga, naročito u pogledu broja dnevnih tura poštara, koje su smanjene sa pet na jednu (ili dvije u nekim gradovima Evropske unije). Ekskluzivna prava poštanskih organizacija doprinijela su padu kvaliteta, jer su priječila druga preduzeća da uđu na tržište. Kao posljedica, poštanske organizacije nisu uspjele da nadoknade povećanje plata i smanjenje radnog vremena uvođenjem savremenih tehnologija, kako su to učinila preduzeća u industrijama otvorenim za konkurenciju.

3. UNAKRSNE SUBVENCije

(a) Osnovni načela

- 3.1. Unakrsno subvencionisanje znači da privredno društvo snosi ili raspoređuje sve ili dio troškova svojih aktivnosti na jednom geografskom ili proizvodnom tržištu na račun djelatnosti na drugom geografskom ili proizvodnom tržištu. Pod određenim okolnostima, unakrsno subvencionisanje u poštanskom sektoru, gdje skoro svi privredni subjekti pružaju i rezervisane i nerezervisane usluge – može narušiti konkurenciju i dovesti do toga da konkurenti budu istisnuti ponudama koje nijesu rezultat efikasnosti (uključujući ekonomiju obima) i učinka, već unakrsnim subvencionisanjem. Izbjegavanje unakrsnog subvencionisanja, koje dovodi do nelojalne konkurencije, ključno je za razvoj poštanskog sektora.
- 3.2. Unakrsno subvencionisanje ne narušava konkurenciju kada se troškovi rezervisanih aktivnosti subvencionišu prihodima iz drugih rezervnih usluga, budući da te usluge nisu ugrožene konkurencijom. Ovaj oblik subvencije je ponekad neophodan, kako bi privredni subjekti iz tačke 4.2 mogli da ispune svoju obavezu univerzalne usluge pod jednakim uslovima za sve¹⁸. Na primjer, neprofitabilna dostava pošte u ruralnim područjima subvencionise se od profitabilne dostave u urbanim područjima. Isto se može reći i za subvencionisanje rezervisanih usluga kroz prihode ostvarene iz djelatnosti otvorenih za konkurenciju. Štaviše, unakrsno subvencionisanje između nerezervisanih aktivnosti, nije samo po sebi zloupotreba.
- 3.3. Nasuprot tome, kada se aktivnosti koje su otvorene konkurenciji raspodjelom njihovih troškova na rezervisane usluge, vjerovatno narušava konkurenciju i krši član 86. To može predstavljati zloupotrebu od strane privrednog društva u dominantnom položaju unutar Zajednice. Štaviše, korisnici aktivnosti, obuhvaćenih monopolom, morali bi da snose troškove koji nijesu povezani s pružanjem tih aktivnosti. Ipak, kompanije u dominantnijem položaju, mogu se takođe takmičiti drugim cijenama ili poboljšanjem svojih novčanih tokova i tako pokriju samo dio svojih fiksnih (opštih) troškova, osim ako cijene nisu predatorske ili u suprotnosti s relevantnim nacionalnim ili propisima Zajednice.

(b) Posljedice

- 3.4. U tački 2.7. "obaveze dominantnih poštanskih privrednih subjekata", pomenuto je unakrsno subvencionisanje. Privredni subjekti navedeni u tački 4.2., ne smiju koristiti prihode iz rezervisanih oblasti za unakrsno subvencionisanje aktivnosti, u oblastima otvorenim za konkurenciju. Takva praksa može spriječiti, ograničiti ili iskriviti konkurenciju u nerezervisanoj oblasti. Međutim, u nekim opravdanim slučajevima, u skladu sa odredbama člana 90 stav 2, unakrsno subvencionisanje se može smatrati zakonitim, na primjer u slučaju kulturne pošte¹⁹, ako se primjenjuje na nediskriminatorni način, ili za određene usluge za socijalno, medicinski i ekonomski ugrožene. Kada je potrebno, Komisija će naznačiti koja bi druga izuzeća Ugovor dozvolio. U svim ostalim slučajevima, imajući u obzir naznake date u tački 3.3., cijena konkurentskih usluga koje nude privredni subjekti, navedena u tački 4.2., trebalo bi, zbog teškoća raspodjele zajedničkih troškova, u načelu da bude najmanje jednaka prosječnim ukupnim troškovima pružanja usluga. To znači pokrivanje direktnih troškova, plus

¹⁸ Vidjeti Poštansku direktivu, članovi 16 i 18, i Poglavlje 5.

¹⁹ Prema odredbama Svjetske poštanske unije (UPU), izraz "intelektualna djela" obuhvataju knjige, novine, periodične publikacije i časopise.

odgovarajući udio opštih i indirektnih troškova privrednih subjekata. Za određivanje tog odgovarajućeg dijela, treba koristiti objektivne kriterijume kao što su obim, vrijeme (radni sati) ili intenzitet korišćenja. Kada se promet od relevantnih usluga koristi kao kriterijum za procjenu unakrsne subvencije, mora se voditi računa da se u takvim scenarijima promet relevantnih aktivnosti održava na vještački niskom nivou. Faktori, na koje utiče potražnja, poput prihoda ili profita, sami su pod uticajem predatorskog ponašanja (tehnika za eliminisanje konkurencije). Ako bi se usluge sistematski i selektivno nudile po cijeni nižoj od prosječnog ukupnog troška, Komisija bi, od slučaja do slučaja, ispitivala predmet na osnovu člana 86, ili na osnovu članova 86 i 90 stav 1, ili na osnovu člana 92.

4. JAVNA PRIVREDNA DRUŠTVA I POSEBNA ILI EKSKLUZIVNA PRAVA

- 4.1. Ugovor obavezuje države članice da, kada je riječ o javnim privrednim društvima ili privrednim društvima kojima dodjeljuju posebna ili ekskluzivna prava, ne donose niti održavaju na snazi mjere koje su suprotne pravilima Ugovora člana 90 stav 1. Izraz “privredna društva” obuhvata svako fizičko ili pravno lice koje obavlja privrednu djelatnost, bez obzira na pravni status tog lica i način na koji se finansira. Usaglašavanje, sortiranje, prevoz i distribucija poštanskih pošiljki predstavljaju privredne djelatnosti, a ove usluge se obično pružaju uz naknadu.

Izraz “javno privredno društvo” obuhvata svako privredno društvo nad kojim organi vlasti mogu neposredno ili posredno da vrše dominantan uticaj na osnovu vlasništva, finansijskog učešća ili pravila koja ga uređuju²⁰. Dominantan uticaj organa vlasti može se, naročito pretpostaviti kada organi vlasti drže, neposredno ili posredno, većinu upisanog kapitala privrednog društva, kontrolišu većinu glasačkih prava vezanih za akcije koje je privredno društvo emitovalo ili mogu emitovati više od polovine članova upravnog, izvršnog ili nadzornog organa. Tijela koja su dio administracije države članice i koji na organizacioni način pružaju poštanske usluge trećim licima uz naknadu smatraju se takvim privrednim društvima. Privredna društva kojima su dodijeljena posebna ili ekskluzivna prava, mogu, u skladu sa članom 90 stav 1 biti i javna i privatna.

- 4.2. Nacionalni propisi koji se tiču poštanskih privrednih subjekata, kojima su države članice dodijelile posebna ili ekskluzivna prava za pružanje određenih poštanskih usluga, predstavljaju “mjere” u skladu sa članom 90 stav 1 Ugovora i moraju se procijeniti prema odredbama Ugovora na koje se taj član odnosi.

Pored obaveza država članica iz člana 90 stav 1, javna privredna društva i privredna društva kojima su dodijeljena posebna ili ekskluzivna prava, podliježu odredbama članova.

- 4.3. U većini država članica, posebna ili ekskluzivna prava odnose se na usluge kao što su prijem, prevoz i distribucija određenih poštanskih pošiljki, kao i na način na koji se te usluge pružaju, poput isključivog prava na postavljanje poštanskih sandučića duž javnih puteva ili na izdavanje poštanskih marki sa nazivom dotične države.

²⁰ Direktiva Komisije 80/723/EEZ o transparentnosti finansijskih odnosa između država članica i javnih privrednih društava, SL L 195, 29.07.1980., str.35.

5. SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

(a) Osnovna načela

- 5.1. Dodjela posebnih ili ekskluzivnih prava jednom ili više privrednih subjekata, na koje se odnose tačka 4.2., za obavljanje prijema poštanskih pošiljki, uključujući javno preuzimanje, transport i distribuciju određenih kategorija poštanskih pošiljki neizbežno ograničava pružanje takvih usluga, kako od strane kompanija sa sjedištem u drugim državama članicama, tako i od strane privrednih društava sa sjedištem u dotičnoj državi članici. Ovo ograničenje ima prekogranični karakter kada su adrese ili pošiljaoci poštanskih pošiljki, koje određuje to privredno društvo smješteno u drugim državama članicama. U praksi, ograničenje u pružanju poštanskih usluga, u smislu člana 59 Ugovora²¹, obuhvataju zabranu prenosa određenih kategorija poštanskih pošiljki u druge države članice, uključujući preko posrednika, kao i zabranu distribucije prekogranične pošte. Poštanska direktiva utvrđuje opravdana ograničenja u pružanju poštanskih usluga.
- 5.2. Član 66, zajedno sa članovima 55 i 56 Ugovora, utvrđuje izuzetke od člana 59. Pošto se radi o izuzecima od osnovnog načela, oni se moraju tumačiti restriktivno. Kada je riječ o poštanskim uslugama, izuzetak iz člana 55 odnosi se samo na prenos i distribuciju posebne vrste pošte, odnosno od pošte nastale u okviru sudskih ili upravnih postupaka, a koja je, makar povremeno, povezana s vršenjem službenih ovlaštenja, naročito dostava akata u skladu sa sudskim ili administrativnim postupcima. Prenos i distribucija takvih pošiljki na teritoriji države članice može se stoga usloviti licenciranjem, kako bi se zaštitio javni interes. Uslovi za druge izuzetke iz Ugovora obično nijesu ispunjeni kada se radi o poštanskim uslugama. Te usluge same po sebi ne mogu ugroziti javni politike niti javno zdravlje.
- 5.3. Sudska praksa Suda pravde dozvoljava, u načelu, i dodatna odstupanja na osnovu obaveznih zahtjeva, pod uslovom da se njima ostvaruju neekonomski zahtjevi od opšteg interesa, da se primjenjuju bez diskriminacije i da su primjerena i proporcionalna cilju koji se želi postići. Kada je riječ o poštanskim uslugama, glavni zahtjevi koje Komisija smatra opravdanim za ograničavanje slobode pružanja poštanskih usluga su: zaštita podataka podložna mjerama aproksimacije preduzetim u ovoj oblasti, povjerljivost prepiske, bezbjednost mreže u pogledu prevoza opasne robe gdje je to opravdano odredbama Ugovora, zaštita životne sredine i regionalno planiranje. S druge strane, Komisija ne smatra opravdanim ograničavati slobodu pružanja poštanskih usluga iz razloga zaštite potrošača, budući da se ovaj zahtjev od opšteg interesa ispunjava opštim zakonodavstvom o fer trgovini i zaštiti potrošača. Sloboda pružanja poštanskih usluga koristi potrošaču, pod uslovom da su obaveze univerzalne usluge jasno definisane na osnovu Poštanske direktive i da se mogu ispuniti.
- 5.4. Komisija stoga smatra da održavanje bilo kakvih posebnih ili ekskluzivnih prava, koja ograničavaju prekogranično pružanje poštanskih usluga, mora biti opravdano u skladu sa čl. 90 i 59 Ugovora. Trenutno, posebno ili isključivo pravo čiji obim ne prevazilazi rezervisane usluge definisane Poštanskom direktivom smatraju se *prima facie* opravdanim prema članu 90 stav 2. U nekim državama članicama, poput Danske, Holandije, Finske, Švedske i Ujedinjenog Kraljevstva, odlazna prekogranična pošta je *de juri* ili *de facto* liberalizovana.

²¹ Za opšte objašnjenje načela koji proizilaze iz člana 59, vidjeti tumačenje Komisije o slobodnom kretanju usluga preko granica (SL L 334, od 09.12.1993., str.3).

(b) Posljedice

5.5. Usvajanje mjera sadržanih u Poštanskoj direktivi zahtjev od država članica da regulišu poštanske usluge. Kada države članice ograniče pružanje poštanskih usluga radi obezbjeđenja univerzalne usluge i ispunjavanja osnovnih zahtjeva, sadržaj takvih regulacija mora biti u skladu sa ciljem koji se želi postići. Kao opšte pravilo, obaveze bi trebalo primjenjivati u okviru sistema opštih licenci i postupaka prijave, gdje operatori poštanskih usluga dostavljaju svoje ime, pravni oblik, naziv i adresu, kao i kratak opis usluga koje nude javnosti. Individualne licence treba primjenjivati samo za specifične poštanske usluge, gdje se dokaže da manje restriktivne procedure ne mogu osigurati ostvarenje ciljeva. Države članice se, od slučaja do slučaja, mogu pozvati da obavijeste Komisiju o mjerama koje usvajaju, kako bi Komisija mogla da procijeni njihovu proporcionalnost.

6. MJERE KOJE USVAJAJU DRŽAVE ČLANICE

(a) Osnovni načela

6.1. Države članice imaju slobodu da definišu šta su usluge od opšteg interesa, da dodijele posebna posebna ili ekskluzivna prava koja su neophodna za njihovo pružanje, da regulišu njihovo upravljanje i, gdje je to prikladno, da ih finansiraju. Međutim, prema članu 90 stav 1 Ugovora, države članice moraju, u slučaju javnih privrednih društava i privrednim društvima kojima su dodijelili posebna ili ekskluzivna prava, niti da donesu niti da održavaju na snazi bilo kakvu mjeru koja je suprotna pravilima Ugovora, a posebno njegovim pravilima o konkurenciji.

(b) Posljedice

6.2. Funkcionisanje univerzalne mreže za prijem i distribuciju pošiljki pruža značajne prednosti privrednim subjektima navedenim u tački 4.2. nuđenjem, ne samo rezervisanih ili liberalizovanih usluga koje spadaju u definiciju univerzalne usluge, već i drugih (neuniverzalnih poštanskih) usluga. Zabrana u članu 90 stav 1 Ugovora, tumači se zajedno sa članom 86 stav (b), primjenjuje se na korišćenje, bez objektivnog opravdanja, dominantnog položaja na jednom tržištu radi sticanja tržišne moći na povezanim ili susjednim tržištima osim prvog tržišta, radi sticanja tržišne moći na povezanim ili susjednim tržištima, koja se razlikuju od prvog, uz rizik eliminisanja konkurencije na tim tržištima. U zemljama gdje je lokalna dostava pošiljki liberalizovana, kao što je to slučaj u Španiji, i gdje je monopol ograničen na prevoz i distribuciju između gradova, korišćenje dominantnog položaja za proširenje monopola sa drugog na prvo tržište, bilo bi neusklađeno sa odredbama Ugovora, u odsustvu posebnog obrazloženja, ako prethodno nije bilo ugroženo obavljanja usluga od opšteg ekonomskog interesa. Komisija smatra da bi bilo prikladno da države članice obavijeste Komisiju o svakom proširenju posebnih ili ekskluzivnih prava i o obrazloženju za to.

6.3. Postoje potencijalni uticaj na trgovinu između država članica zbog ograničenja u pružanju poštanskih usluga, jer poštanske usluge koje nude privredni subjekti, koji nisu privredni subjekti navedeni u tački 4.2. mogu obrađivati pošiljke u ili iz država članica, a ograničenja mogu ometati prekogranične aktivnosti privrednih subjekata u drugim državama članicama.

6.4. Kao što je objašnjeno u tački 8 stav (b) podstav (vii), države članice moraju pratiti uslove pristupa i ostvarivanje posebnih i ekskluzivnih prava. Nije nužno da osnivaju nova tijela da bi to radile, ali ne bi

trebalo da daju svom privrednom subjektu²², kako je navedeno u tački 4.2. ili tijelo koje je (pravno, administrativno i strukturno) povezano sa tim privrednim subjektom, ovlašćenje nadzora nad dodjeljenim isključivim pravima i nad aktivnostima poštanskih privrednih subjekata uopšte. Preduzeću u dominantnom položaju se smije se dozvoliti da ima takvu prednost u odnosu na svoje konkurente. Od suštinskog značaja, kako u teoriji tako i u praksi, da nadzorni organ za sva praćena preduzeća bude nezavistan. Sistem funkcionisanja konkurencije koji zahtijeva Ugovor može se garantovati samo ako se obezbijede jednaki uslovi za različite privredne subjekte, uključujući zaštitu osjetljivih poslovnih informacija. Dozvoljavanje privrednom subjektu da provjerava izjave svojih konkurenata ili dozvoljavanje preduzeću da dobije pravo da nadgleda aktivnosti svojih konkurenata ili da bude uključeno u dodjelu licenci znači davanje komercijalnih informacija o konkurentima i mogućnost uticaja na aktivnosti tih konkurenata.

7. POŠTANSKI PRIVREDNI SUBJEKTI I DRŽAVNA POMOĆ

(a) Načela

Iako je veliki broj privrednih subjekata pomenutih u tački 4.2. veoma profitabilan, većina ipak posluje sa finansijskim deficitom ili na granici profitabilnosti, iako su informacije o njihovoj stvarnoj finansijskoj situaciji ograničene, jer vrlo malo privrednih subjekata redovno objavljuje informacije prema kriterijumima koji omogućavaju reviziju. Međutim, neke poštanske usluge se finansiraju direktno putem subvencija ili indirektno putem poreskih oslobođenja, čak i ako ne postoji transparentnost u pogledu njihovog stvarnog prometa.

Ugovor povjerava Komisiji primjenu člana 92, kojim se proglašava da je svaka državna pomoć, koja utiče na trgovinu između država članica Zajednice neusklađena sa pravilima zajedničkog tržišta, osim u okolnostima kada je izuzeće odobreno ili može biti odobreno. Bez uticaja na član 90 stav 2, čl. 92 i 93 primjenjivaće se na poštanske usluge²³.

U skladu sa članom 93 stav 3, države članice su dužne da obavijeste Komisiju na odobrenje o svim planovima za dodjelu pomoći ili izmjenu postojećih pravila o pomoći. Štaviše, Komisija je dužna da prati pomoć koju je prethodno odobrila ili koja je sprovedena prije stupanja na snagu Ugovora ili prije pristupanja dotične države članice.

Svi pružaoci univerzalnih usluga trenutno spadaju u okviru Direktive Komisije 80/723/EEC od 25. juna 1980. godine o transparentnosti finansijskih odnosa između država članica i javnih privrednih društava²⁴, kako je posljednji put izmijenjena Direktivom 93/84/EEC²⁵. Pored opšteg zahtjeva za transparentnost računa privrednih subjekata navedenih u tački 4.2, kao što je razmotreno u tački 8 stav (b) podstav (vi), države članice moraju da obezbijede da finansijski odnos između njih i onih privrednih subjekata ispunjavaju zahtjeve Direktive o transparentnosti, tako da sljedeće bude jasno prikazano:

- (a) Javna sredstva koja su direktno dostupna, uključujući povraćaje poreza ili smanjenja;
- (b) Javna sredstva dostupna preko drugih javnih privrednih društava ili finansijskih institucija;

²² Vidi posebno slučaj C-18/88 RTT protiv GB-Inno-BM [1991] ECR I-5981, stavovo 25 do 28.

²³ Slučaj C-387/92 Banco de Credito Industrial protiv Ayuntamiento Valencia [1994] ECR I-877.

²⁴ SL L 195, od 29.07.1980., str.35.

²⁵ SL L 254, od 12.10.1993., str.16.

(c) Stvarna upotreba ovih javnih sredstava.

Komisija posebno smatra da se javna sredstva sastoje od:

(a) Nadoknada za nastale poslovne gubitke;

(b) Kapitalni doprinosi;

(c) Bespovratne subvencije ili krediti pod povlašćenim uslovima;

(d) Davanje finansijskih pogodnosti kroz neoporezivanje dobiti ili nenaplatu potraživanja;

(e) Odbijanje od normalnog prihoda korišćenih javnih sredstava;

(f) Naknade za finansijska opterećenja koja nameću javne vlasti.

(b) Primjena članova 90 i 92

Komisija je pozvana da ispita brojne poreske olakšice dodjeljene poštanskim privrednim subjektima na osnovu člana 92 u vezi sa članom 90 Ugovora. Komisija je pokušala da provjeri da li se taj povlašćeni poreski tretman može koristiti za unakrsno subvencionisanje poslovanja tog privrednog subjekta u sektorima otvorenim za konkurenciju. Za to vrijeme, poštanski privredni subjekt nije imao uspostavljen sistem analitičkog obračuna troškova koji bi pomogao Komisiji da identifikuje razlike između rezervisanih i konkurentskih aktivnosti. Komisija je stoga, na osnovu rezultata studija sprovedenih u tom pogledu, izračunala dodatne troškove koji proizilaze iz obaveze univerzalne usluge koju snosi taj privredni subjekt i uporedila te troškove sa poreskim olakšicama. Komisija je zaključila da troškovi prevazilaze te olakšice i stoga, odlučila da poreski sistem koji se ispituje ne može dovesti do unakrsnog subvencionisanja poslovanja tog privrednog subjekta u konkurentnim oblastima²⁶.

Treba napomenuti da je u svojoj odluci Komisija pozvala dotičnu državu članicu da osigura, da poštanski privredni subjekt usvoji analitički sistem obračuna troškova i zatražila godišnji izvještaj koji bi omogućio praćenje usklađenosti sa pravom Zajednice.

Prvostepeni sud je potvrdio odluku Komisije i navodi da poreske olakšice za tog poštanskog privrednog subjekta predstavljaju državnu pomoć, koja je imala koristi od izuzeća od zabrane utvrđene članom 92 stav 1 na osnovu člana 90 stav 2²⁷.

8. SLUŽBA OD OPŠTEG EKONOMSKOG INTERESA

(a) Osnovna načela

8.1. Član 90 stav 2 Ugovora dozvoljava izuzetak od primjene pravila Ugovora kada primjena tih pravila pravno ili fizički ometa obavljanje određenog zadatka dodijeljenog privrednim društvima navedenim u tački 4.2, u pružanju usluga od opšteg ekonomskog interesa. Bez uticaja na pravo država članica, da definišu svoje posebne zahtjeve za usluge od opšteg interesa, ovaj zadatak se u suštini sastoji od pružanja i održavanja univerzalne javne poštanske usluge, garantujući pristupačne, isplative i transparentne tarife, nacionalni pristup javnoj poštanskoj mreži na razumnim udaljenostima i tokom odgovarajućeg radnog vremena, uključujući preuzimanje poštanskih pošiljki iz pristupačnih poštanskih sandučića ili drugih mjesta za preuzimanje širom teritorije i blagovremenu dostavu takvih pošiljki na naznačene adrese, kao i povezane usluge koje regulatorne mjere nameću tim privrednim subjektima za univerzalnu dostavu određenog kvaliteta. Univerzalna usluga se mora razvijati kao odgovor na društvo, ekonomsko i tehničko okruženje i na zahtjeve korisnika.

²⁶ Slučaj NN 135/92, OJ C 262, od 07.10.1995., str.11.

²⁷ Predmet T-106/95 FFSA protiv Komisije [1997] ECR II-229.

Opšti interes zahtjeva da Zajednica ima instinski integrisanu javnu poštansku mrežu, koja omogućava efikasan protok informacija i time promoviše, s jedne strane, konkurentnost evropske industrije i razvoj trgovine, kao i veću koheziju između regiona i država članica i, s druge strane, poboljšanje društvenih kontakata između građana Unije. Definicija rezervisanih područja mora uzeti u obzir finansijska sredstva potrebna za stvaranje usluge od opšteg ekonomskog interesa.

- 8.2. Finansijska sredstva za održavanje i unapređenje javne mreže i dalje proističu uglavnom od aktivnosti navedenih u tački 2.3. Trenutno, većina država članica postavlja ograničenja monopola u odnosu na težinu poštanske pošiljke. Neke države članice primjenjuju kombinovano ograničenje težine i cijene, dok jedna država članica primjenjuje samo cijenu kao ograničenje. Informacije koje je Komisija prikupila o prihodima od poštanskih tokova u državama članicama, dovode do zaključka da bi održavanje posebnih ili ekskluzivnih prava na ovom tržištu, u odsustvu izuzetnih okolnosti, moglo zadovoljavajuće garantovati unapređenje i održavanje javne poštanske mreže.

Usluga za koju države članice mogu zadržati posebna ili ekskluzivna prava, u mjeri u kojoj je to neophodno za održavanje univerzalne usluge, usklađena je Poštanskom direktivom. U mjeri u kojoj države članice dodjeljuju posebna ili ekskluzivna prava za ovu uslugu, usluga se mora smatrati zasebnim tržištem proizvoda prilikom procjene pojedinačnih slučajeva, posebno u pogledu direktne pošte, distribucije dolazne prekogranične pošte, odlazne prekogranične pošte i prijema, sortiranje i transport pošte. Komisija će uzeti u obzir činjenicu da su ova tržišta u potpunosti ili djelimično liberalizovana u većem broju država članica.

- 8.3. Prilikom primjene pravila konkurencije i drugih relevantnih pravila Ugovora na poštanski sektor, Komisija će, na osnovu žalbe ili na sopstvenu inicijativu, uzeti u obzir usklađenu definiciju utvrđenu u Poštanskoj direktivi prilikom procjene da li je obim rezervisane oblasti opravdan prema članu 90 stav 2. Polazna tačka biće pretpostavka da će, ukoliko spadaju u rezervisanu oblast, kako je definisana u Poštanskoj direktivi, posebna ili ekskluzivna prava biti *prima facie* opravdana prema članu 90 stav 2. Međutim, ova pretpostavka se može osporiti ako činjenice konkretnog slučaja pokažu da ograničenje ne ispunjava uslove iz člana 90 stav 1²⁸.

- 8.4. Tržište direktne pošte se i dalje razvija tempom koji varira od države članice do države, što Komisiji u ovoj fazi otežava definisanje opštih obaveza država članica u vezi sa ovom uslugom. Dva glavna problema u vezi sa tržištem direktne pošte su potencijalne zloupotrebe tarifiranja od strane privrednih subjekata i njegove liberalizacije (rezervisane pošiljke dostavljaju alternativni privredni subjekti kao da nisu rezervisane pošiljke direktne pošte) kako bi se zaobišle rezervisane usluge navedene u tački 8.2. Podaci iz država članica koje ne ograničavaju uslugu direktne pošte, kao što su Španija, Italija, Holandija, Austrija, Švedska i Finska, još uvijek su nepotpuni i ne dozvoljavaju izvođenje čvrstih opštih zaključaka. S obzirom na ovu nesigurnost, smatra se prikladnim da se za sada nastavi sa ispitivanjem svakog slučaja pojedinačno. Ako specifične okolnosti to zahtjevaju i bez uticaja na tačku 8.3, države članice mogu zadržati neka od postojećih ograničenja oglašavanja direktne pošte ili uvesti licence kako bi izbjegle vještačko ometanje saobraćaja i značajnu destabilizaciju prihoda.

- 8.5. Što se tiče distribucije dolazne prekogranične pošte, sistem terminalnih troškova koje prima poštanski privredni subjekt države članice, isporuke prekogranične pošte od privrednog subjekta države članice porijekla, trenutno je u fazi revizije kako bi se terminalni troškovi, koji su u mnogim slučajevima preniski, prilagodili stvarnim troškovima isporuke.

²⁸ Kada su u pitanju granice primjene izuzetaka navedenog u članu 90 stav 2, vidjeti stav koji je zauzeo Sud pravde Evropskih zajednica u sljedećim slučajevima: Slučaj C-179/90 *Merci convenzionali porto di Genova* protiv *Siderurgica Gabriell* [1991] ECD I-1979, Slučaj C-41/90 *Klaus Höfner i Fritz Elser* protiv *Macroton* [1991] ECR I-5889.

Bez uticaja na tačku 8.3, države članice mogu zadržati određena postojeća ograničenja u vezi sa distribucijom dolazne prekogranične pošte²⁹ kako bi se izbjeglo vještačko preusmjeravanje saobraćaja, koje bi povećalo udio prekogranične pošte u saobraćaju Zajednice. Takva ograničenja mogu obuhvatiti samo poštanske pošiljke koje spadaju u rezervisano područje usluga. Prilikom procjene situacije u pojedinačnim slučajevima, Komisija će uzeti u obzir relevantne specifične okolnosti u državama članicama.

8.6. Prijem, sortiranje i prenos poštanskih pošiljki je već otvoren ili se sve više otvara trećim licima od strane poštanskih privrednih subjekata u brojnim državama članicama. S obzirom na to da uticaj takvog otvaranja može da varira u zavisnosti od situacije u pojedinačnim državama članicama, neke države članice mogu, ako specifične okolnosti to zahtijevaju i bez uticaja na tačku 8.3, zadržati neka od postojećih ograničenja u vezi sa prijemom, sortiranjem i prenosom poštanskih pošiljki od strane posrednika⁽³⁰⁾ kako bi se omogućilo neophodno restrukturiranje privrednih subjekata navedenog u tački 8.6. Međutim, takva ograničenja se moraju u načelu primjenjivati samo na poštanske pošiljke obuhvaćene postojećim monopolom, ne smiju ograničavati ono što su već prihvatile dotične države članice i moraju biti usklađena sa načelom nediskriminatornog pristupa poštanskoj mreži kako je navedeno u tački 8 stav (b) podstav (vii).

(b) Uslovi za primjenu člana 90 stav 2 na poštanski sektor

Sljedeći uslovi primjenjuju se na izuzetke navedene u članu 90 stav 2:

(i) Liberalizacija ostalih poštanskih usluga

Osim onih usluga koje moraju biti rezervisane i koje su Poštanskom direktivom ovlašćene kao rezervisane, države članice moraju povući sva posebna ili ekskluzivna prava za pružanje poštanskih usluga ukoliko obavljanje specifičnih zadataka dodjeljenog privrednom subjektu navedenom u tački 4.2 pružanja usluge od opšteg ekonomskog interesa nije otežano ni zakonski ni činjenično, sa izuzetkom pošte povezane sa vršenjem službene vlasti; države članice moraju preduzeti sve neophodne mjere kako bi garantovale pravo svih ekonomskih privrednih subjekata da pružaju poštanske usluge.

Ovo ne spriječava države članice da, kada je to potrebno, usloviti pružanje takvih usluga postupcima prijave ili licencama za kategorije i, kada je to neophodno, pojedinačnim postupcima izdavanja licenci s ciljem sprovođenja osnovnih zahtjeva i očuvanja univerzalne usluge. U takvim slučajevima, države članice moraju da obezbijede da uslovi takvih postupaka budu transparentni, objektivni i nediskriminatorni i da, u slučaju odbijanja, postoji efikasan postupak žalbe pred sudom.

(ii) Nedostatak manje restriktivnih sredstava za obezbjeđivanje usluga od opšteg ekonomskog interesa

Ekskluzivna prava se mogu dodijeliti ili zadržati samo tamo gdje su neophodna za obezbjeđivanje obavljanja zadataka od opšteg ekonomskog interesa. U mnogim oblastima, ulazak novih kompanija na tržište može, na osnovu njihovih specifičnih vještina i iskustava, doprinijeti obavljanju usluga od opšteg ekonomskog interesa.

Ako privredni subjekt, u tački 4.2. ne pruža u zadovoljavajućem stepenu sve elemente univerzalne usluge koje zahtjeva Poštanska direktiva (kao što je mogućnost da svaki građanin u dotičnoj državi članici, a posebno oni koji žive u udaljenim područjima, ima pristup novinama, časopisima i knjigama), čak i kada koristi univerzalnu poštansku mrežu i posebna ili ekskluzivna prava, dotična država članica mora preduzeti

²⁹ Ovo se posebno može odnositi na poštu iz jedne zemlje koju su komercijalne kompanije prenijele u drugu državu, radi uvođenja u javnu poštansku mrežu preko poštanskog privrednog subjekta te druge države.

³⁰ Čak u monopolskoj situaciji, pošiljaoci mogu slobodno da koriste posebne usluge koje pruža posrednik, kao što je (prethodno) sortiranje prije prodaje poštanskoj kompaniji.

mjere³¹. Umjesto proširivanja već dodijeljenih prava, država članica mora stvoriti mogućnost da usluge pružaju konkurenti i može, u tom cilju, nametnuti obaveze tim konkurentima pored osnovnih zahtjeva. Sve takve obaveze moraju biti objektivne, nediskriminatorne i transparentne.

(iii) Proporcionalnost

Države članice treba da obezbijede da je obim bilo kojih posebnih ili ekskluzivnih prava koje su dodijeljene srazmjerno opštem ekonomskom interesu koji se ostvaruje putem tih prava. Zabrana samostalne dostave, odnosno pružanja poštanskih usluga od strane fizičkog ili pravnog lica (uključujući sestrinsku ili zavisnu organizaciju) koji je inicijator pošte, ili preuzimanja i transporta takvih pošiljki od strane treće strane, koja djeluje isključivo u njeno ime, na primjer, ne bi bila srazmjerna cilju garantovanja adekvatnih resursa za javnu poštansku mrežu. Države članice takođe moraju da prilagode obim tih posebnih ili ekskluzivnih prava, u skladu sa promjenama potreba i uslovima pod kojima se pružaju poštanske usluge i uzimajući u obzir svaku državnu pomoć dodjeljenu privrednom subjektu navedenom u tački 4.2.

(iv) Praćenje od strane nezavisnog regulatornog tijela

Praćenje obavljanja zadataka javne službe od strane privrednih subjekata u tački 4.2, kao i otvorenog pristupa javnoj poštanskoj mreži i, gdje je potrebno, izdavanje licenci ili kontrolu deklaracija, kao i praćenje posebnih ili ekskluzivnih prava privrednih subjekata navedenih u tački 4.2 od strane ekonomskih privrednih subjekata treba da bude obezbijeđeno od strane tijela ili organa koji su nezavisni od prethodno pomenutog³².

Ovo tijelo treba posebno da obezbijedi da: ugovori o pružanju rezervisanih usluga budu potpuno transparentni, posebno fakturisani i razlikovani od nerezervisanih usluga, kao što su štampanje, etiketiranje i pakovanje; da su uslovi za usluge koje su djelimično rezervisane, a djelimično liberalizovane, odvojene; da je rezervisani element dostupan svim korisnicima pošte, bez obzira na to da li je nerezervisani element kupljen ili ne.

(v) Efikasno praćenje rezervisanih usluga

Zadaci isključeni iz konkurencije trebalo bi da budu predmet efikasnog plaćanja od strane države članice na osnovu deklariranih ciljeva službe i nivoa učinka, i trebalo bi da budu predmet redovnog izvještavanja javnosti i njihovom učinku.

(vi) Transparentnost računovodstva

Svaki privredni subjekt naveden u tački 4.2 koristi jedinstvenu poštansku mrežu da bi se takmičilo na različitim tržištima. Diskriminacija u pogledu cijena i usluga između ili unutar kategorija korisnika može se lako praktikovati od strane privrednih subjekata koji upravljaju univerzalnom poštanskom mrežom, s obzirom na indirektno troškove koji se ne mogu u potpunosti i precizno pripisati određenoj usluzi. Stoga je izuzetno teško utvrditi unakrsno subvencionisanje koje sprovode, kako između različitih faza obrade poštanskih pošiljki u javnoj poštanskoj mreži, tako i između rezervisanih usluga i usluga koje se pružaju u konkurentnim uslovima. Štaviše, određeni broj privrednih subjekata nudi povlašćene cijene za kulturne predmete koje očigledno ne pokrivaju prosječne ukupne troškove. Članovi 5 i 90 zahtijevaju od država članica da obezbijede da se pridržavaju prava Zajednice. Komisija smatra da bi najprikladniji način ispunjavanja ove obaveze za države članice bio da zahtijevaju od privrednih subjekata navedenih u tački 4.2 da vode odvojene finansijske račune koje posebno identifikuju, između ostalog, troškove i prihode koji se odnose na usluge koje se pružaju u skladu sa njihovim isključivim pravima i one koje se pružaju u

³¹ Prema članu 3 Poštanske direktive, države članice su dužne da obezbijede da korisnici uživaju pravo na univerzalnu uslugu.

³² Vidjeti posebno članove 9 i 22 Poštanske direktive.

konkurentnim uslovima, omogućavajući potpunu procjenu uslova koji se primjenjuju na različitim pristupnim tačkama javne poštanske mreže. Usluge sastavljene od elemenata koji spadaju u obim rezervisanih ili konkurentnskih usluga takođe treba razlikovati po troškovima nastalim za svaki pojedinačni element. Interni računovodstveni sistemi treba da funkcionišu na osnovu dosljedno primjenjenih i objektivno opravdanih načela analitičkog računovodstva troškova. Finansijske račune treba da priprema i revidira nezavisni revizor, koga može imenovati nacionalni regulatorni organ, i da ih objavi u skladu sa relevantnim zakonodavstvom koje se primjenjuje na komercijalne organizacije.

(vii) Nediskriminatoran pristup poštanskoj mreži

Privredni subjekti treba da pružaju univerzalnu poštansku uslugu tako što će osigurati nediskriminatorni pristup potrošačima ili posrednicima na odgovarajućim javnim pristupnim tačkama, u skladu sa potrebama tih potrošača. Uslovi pristupa, uključujući ugovore (kada se nude), treba da budu transparentni, adekvatno objavljeni i ponuđeni na nediskriminatornoj osnovi.

Čini se da neki privredni subjekti nude preferencijalne tarife određenim grupama korisnika na netransparentan način. Države članice treba da prate uslove za pristup mreži kako bi se osiguralo da nema diskriminacije ni u uslovima korišćenja ni u naknadama koje se plaćaju. Posebno treba osigurati da posrednici, uključujući privredne subjekte iz drugih država članica, mogu da biraju između dostupnih pristupnih tačaka javnoj poštanskoj mreži i da dobiju pristup u razumnom roku po cijenama zasnovanim na troškovima koje uzimaju u obzir stvarno potrebne usluge.

Obaveza obezbjeđivanja nediskriminatornog pristupa javnoj poštanskoj mreži ne znači da su države članice dužne da garantuju pristup pošiljkama prepiske sa svoje teritorije koje su komercijalne kompanije uputile u drugu državu kršeći poštanski monopol i koje se unose u javnu poštansku mrežu preko poštanskog privrednog subjekta te druge države, isključivo u svrhu korišćenja nižih poštanskih tarifa. Drugi ekonomski razlozi, kao što su troškovi proizvodnje, dodata vrijednost ili nivo usluge koji se nudi u drugim državama članicama, ne smatraju se zloupotrebom. Prevara može biti predmet sankcija od strane nezavisnog regulatornog tijela.

Trenutno je prekogranični pristup poštanskim mrežama privremeno zabranjen ili dozvoljen samo, pod određenim uslovima, za poštanske pošiljke čiji proizvodni proces uključuje prekogranični prenos podataka prije nego što poštanske pošiljke dobiju fizički oblik. Ovi slučajevi se obično nazivaju nefizičkom povratnom poštom. U trenutnim okolnostima, može postojati ekonomski problem za poštanskog privrednog subjekta koji dostavlja poštu kao rezultat nivoa terminalnih troškova koji se primjenjuju između poštanskih privrednih subjekata. Privredni subjekti nastoje da riješe problem uvođenjem odgovarajućeg sistema terminalnih troškova.

Država može zahtijevati od država članica, u skladu sa prvim stavom člana 5 Ugovora, da obavijesti Komisiju o uslovima pristupa koji se primjenjuju i razlozima za njih. Komisija neće otkriti informacije dobijene kao rezultat takvih zahtjeva ukoliko su obuhvaćene obavezom profesionalne tajne.

9. PREGLED

Ovo saopštenje je usvojeno na nivou Zajednice kako bi se olakšala procjena određenih ponašanja privrednih društava i određenih državnih mjera koje se odnose na poštanske usluge. Prikladno je da Komisija, nakon određenog perioda razvoja, vjerovatno do kraja 2000.godine, procijeni poštanski sektor u svjetlu pravila Ugovora, kako bi se utvrdila da li je potrebno revidirati stavove iznijete u ovom saopštenju na osnovu društvenih, ekonomskih i tehnoloških razmatranja i na osnovu praktičnog iskustva u poštanskom sektoru. Komisija će, u dogledno vrijeme, izvršiti globalnu procjenu situacije u poštanskom sektoru u svjetlu ciljeva ovog saopštenja.

Saopštenje Komisije o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o Evropskoj zajednici na području državnih pomoći u obliku garancija

(2008/C 155/02)

Ovo Saopštenje zamjenjuje Saopštenje Komisije o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o EZ-u na državne pomoći u obliku garancija (SL C 71, 11.3.2000., str.14)

1. UVOD

1.1. Kontekst

Ovim Saopštenjem se ažurira pristup Komisije državnim pomoćima dodijeljenim u obliku garancija, a cilj joj je da pruži državama članicama detaljnije smjernice o načelama na kojima Komisija namjerava da temelji svoje tumačenje čl. 87 i 88 i njihovu primjenu na državne garancije. Ova načela trenutno su prikazana u Saopštenju Komisije o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o EZ-u na državne pomoći u obliku garancija¹. Iskustva stečena u primjeni ovog Saopštenja od 2000. godine ukazuju da bi Komisija trebalo da preispita svoju politiku u ovom području. U vezi sa tim, Komisija podsjeća, na primjer, na svoju nedavnu praksu kod raznih posebnih odluka² u vezi sa potrebom pojedinačnog ocjenjivanja rizika gubitaka vezanih za svaku garanciju u slučaju šeme pomoći. Komisija namjerava da svoju politiku u tom području učini što transparentnijom kako bi njene odluke bile predvidive i kako bi se osigurao jednak tretman. Komisija naročito želi da pruži »sigurnu luku« malim i srednjim preduzetnicima i državama članicama za datog privrednih društava na osnovu njegovog finansijskog rangiranja, određivanjem minimalne marže koja bi trebalo da se naplati privrednom društvu za državne garancije, a da se te garancije ne smatraju kao pomoć u smislu člana 87 stav 1 Ugovora. Takođe, svaka razlika između zaračunate premije i minimalne premije mogla bi da se smatra elementom pomoći.

1.2. Vrste garancija

U svom najuobičajenijem obliku, garancije su povezane sa zajmom ili drugom finansijskom obavezom koju dužnik ugovara sa povjeriocem; one mogu biti dodijeljene kao pojedinačne garancije ili kroz šemu garancija.

Međutim, postoje različiti oblici garancija, u zavisnosti od njihove pravne osnove, vrste transakcije koja se pokriva, njihovom trajanju, itd. Popis nije konačan, a moguće je prepoznati sljedeće oblike garancija:

- opšte garancije, tj. garancije pružene preduzetnicima kao takvim, za razliku od garancija vezanih za određenu transakciju, kao na primjer zajam, kapitalno ulaganje, itd.,
- garancija vezana za određeni instrument za razliku od garancija vezanih za status samih privrednih društava,
- garancija izdata direktno ili kontragarancije izdate kao garant prvog nivoa,
- neograničena garancija za razliku od garancija ograničenih u iznosu i/ili vremenu. Komisija takođe pomoćima u obliku garancija smatra i povoljnije uslove finansiranja koje su dobili preduzetnici čiji

¹ SL C 71, 11.3.2000., str. 14.

² Na primjer: Odluka Komisije 2003/706/EZ od 23. aprila 2003. o šemi pomoći sprovedenoj u Njemačkoj, pod nazivom »Šeme garancija u saveznoj državi Brandenburg za 1991. i 1994. godinu« – državna pomoć C 45/98 (prije NN 45/97) (SL L 263, 14.10.2003, str. 1); Odluka Komisije od 16. decembra 2003. godine o šemama garancija kod finansiranja brodova – Njemačka (NN 512/03) (SL C 62, 11.3.2004, str. 3); Odluka Komisije 2006/599/EZ od 6. aprila 2005. o šemi pomoći koji Italija namjerava da sprovede za finansiranje brodova (SL L 244., 7.9.2006, str. 17).

pravni oblik ne predviđa stečaj ili druge postupke razrješavanja insolventnosti, odnosno predviđa izričito državnu garanciju ili pokriće gubitaka od strane države. Isto se primjenjuje na sticanje udjela u preduzetništvu od strane države, ako se prihvata neograničena odgovornost umjesto uobičajene ograničene odgovornosti.

- garancije koje jasno potiču iz ugovornog izvora (kao što su službeni ugovori, pisma podrške) ili drugog pravnog izvora za razliku od garancija čiji je oblik manje jasan (kao što su propratna pisma, usmene obaveze), moguće uz različite nivoe podrške koje takvu garanciju mogu pružiti.

Posebno u drugom slučaju, nedostatak odgovarajućih pravnih ili računovodstvenih zapisa često može dovesti do vrlo lošeg sljeda. Ovo važi i za korisnika i za državu, odnosno državni organ koji daje garanciju, i kao rezultat, za informacije dostupne trećoj strani.

1.3. Struktura i područje primjene Saopštenja

U smislu ovog Saopštenja:

- (a) »šema garancija« označava svaki instrument na osnovu kojeg se, bez potrebe daljnjeg sprovođenja mjera, mogu dati garancije preduzetnicima koji zadovoljavaju određene uslove o trajanju, iznosu, transakciji, obliku ili veličini privrednih društava (kao što su mali i srednji preduzetnici);
- (b) »pojedinačne garancije« označavaju svaku garanciju dodijeljenu privrednom društvu, a da nije data na osnovu šeme garancija.

Poglavlja 3. i 4. ovog Saopštenja oblikovana su kako bi bili direktno primjenjivi na garancije vezana za određenu finansijsku transakciju kao što je zajam. Komisija smatra da su, zbog svoje učestalosti i zbog činjenice da se oni obično mogu kvantifikovati, to slučajevi gdje postoji najveća potreba za razvrstavanjem garancija na one koje predstavljaju državnu pomoć ili ne.

Budući da je u većini slučajeva transakcija koja je pokrivena garacijom zapravo zajam, ovo Saopštenje u daljem tekstu glavnog korisnika garancije naziva »dužnik«, a osobu čiji je rizik umanjen izdavanjem državne garancije naziva »povjerilac«. Korišćenje ova dva određena pojma takođe ima za cilj olakšavanje razumijevanja logike ovog teksta, budući da je osnovno načelo zajma široko poznato. Međutim, iz ovoga ne slijedi da se Poglavlja 3. i 4. odnose samo na garancije za zajmove. Oni su primjenjivi na sve garancije gdje se pojavljuje sličan prenos rizika kao što je ulaganje u obliku kapitala, uz uslov da se uzme u obzir primjenjivi profil rizika (uključujući i moguće nedostajanje kolaterala).

Saopštenje se primjenjuje na sve ekonomske sektore, uključujući sektor poljoprivrede, ribarstva i saobraćaja, ne dovodeći u pitanje posebna pravila vezana za garancije u predmetnom sektoru.

Ovo Saopštenje se ne odnosi na kreditne garancije za izvoz.

1.4. Ostale vrste garancija

Kada neki oblici garancija (vidjeti tačku 1.2.) uključuju prenos rizika na garanta, ali ne pokazuju jednu ili više posebnih karakteristika koje se spominju u tački 1.3, na primjer kod garancija osiguranja, potrebno je da se sprovede analiza od slučaja do slučaja, u kojoj se, ako je potrebno, primjenjuju odgovarajuća Poglavlja ili metodologije opisane u ovom Saopštenju.

1.5. Neutralnost

Ovo saopštenje se primjenjuje nezavisno od člana 295 Ugovora, pa se samim tim ne dovode u pitanje pravila kojima se uređuje sistem vlasništva u državama članicama. Po pitanju javnog ili privatnog vlasništva stav Komisije je neutralan.

Posebno, činjenica da je vlasništvo privrednih društava većinom u javnim rukama nije sama po sebi dovoljna da se proglasi državnom garancijom, uz uslov da nema izričitih ili neizričitih elemenata garancije.

2. PRIMJENJIVOST ČLANA 87 STAV 1

2.1. Opšte napomene

Članom 87 stav 1 Ugovora navodi se da svaka pomoć koju dodjeljuje država članica ili koja se dodjeljuje kroz izvore države u bilo kom obliku, a koja narušava ili prijeti da naruši tržišnu konkurenciju stavljajući određena privredna društva ili proizvodnju određenih roba u povoljniji položaj, nije u skladu sa slobodnim tržištem u onoj mjeri u kojoj utiče na trgovinu između država članica.

Ovi opšti uslovi jednako se primjenjuju na garancije. Za druge oblike mogućih pomoći, garancije koje je direktno dala država, tj. centralne, regionalne ili lokalne vlasti, kao i garancije koje su kroz izvore države dali drugi organi pod kontrolom države, kao na primjer preduzetnici, a koja se mogu pripisati državnim organima³, mogu se smatrati državnom pomoći.

Kako bi se izbjegla svaka sumnja, pojam državnih izvora trebalo bi pojasniti u vezi sa državnim garancijama. Pogodnost državne garancije je ta da rizik povezan sa garancijom snosi država. Za to prihvatanje rizika od strane države, u normalnim okolnostima, trebalo bi da se plati odgovarajuća naknada. Ako se država odrekne te naknade, to istovremeno predstavlja korist za privrednih društava i iscrpljivanje državnih sredstava. U skladu s tim, čak i ako se nikad ne izvrši plaćanje prema uslovima iz garancija, svejedno se radi o državnoj pomoći u smislu člana 87 stav 1. Pomoć je dodijeljena u trenutku kada se garancija izdaje, a ne u trenutku kada se ona poziva na naplatu ili u trenutku kada se izvršava plaćanje prema uslovima iz garancije. Da li garancija predstavlja državnu pomoć ili ne, i ako je predstavlja, koliki je mogući iznos te državne pomoći, procjenjuje se u trenutku kada se garancija izdaje.

U tom kontekstu, Komisija želi da istakne da analiza prema pravilima o državnoj pomoći ne pretpostavlja usklađenost date mjere sa drugim odredbama Ugovora.

2.2. Pomoć zajmoprimcu

Obično je korisnik pomoći zajmoprimac. Kao što je naznačeno u tački 2.1, preuzimanje rizika obično bi trebalo da se nadoknadi odgovarajućom premijom. Kada zajmoprimac ne mora da plati premiju ili plaća nisku premiju, on stiče prednost. U poređenju sa situacijom u kojoj nema garancija, državna garancija omogućava zajmoprimcu postizanje boljih finansijskih uslova za kredit od onih koji su inače dostupni na finansijskim tržištima. Uz pomoć državne garancije zajmoprimac obično može da ostvari niže kamatne stope i/ili ponudi slabije instrumente obezbjeđenja. U nekim slučajevima, zajmoprimac bez državne garancije ne bi pronašao finansijsku instituciju spremnu da mu odobri zajam pod bilo kakvim uslovima. Državne garancije mogu na taj način da olakšaju osnivanje novih preduzeća i omoguće određenim privrednim subjektima da pribave sredstva kako bi započeli nove poslove ili jednostavno nastavili poslovanje. Na isti način, državna garancija može da pomogne preivrednom društvu u teškoćama da ostane aktivan umjesto da nestane ili bude restrukturiran, čime se potencijalno mogu narušiti uslovi konkurencije.

2.3. Pomoć zajmodavcu

2.3.1. Bez obzira na to što je korisnik pomoći obično zajmoprimac, ne može se isključiti da će u određenim okolnostima zajmodavac takođe direktno imati koristi od pomoći. Na primjer, naročito ako je državna garancija data naknadno (*ex post*) u vezi sa zajmom ili drugom finansijskom obavezom koja je već izdata, a bez izmjene uslova tog zajma ili finansijske obaveze, odnosno ako

³ Vidjeti Predmet C-482/99, Francuska protiv Komisije (Stardust) [2002] ECR I-4397.

je jedan zajam sa garancijom iskorišćen kako bi se otplatio drugi zajam bez garancija istoj kreditnoj instituciji, tada se takođe može reći da postoji pomoć zajmodavcu budući da je sigurnost zajma povećana. Kada garancija sadrži pomoći u korist zajmodavca, treba imati u vidu da takva pomoć, u načelu, može predstavljati operativnu pomoć.

- 2.3.2.** Garancija se razlikuje od ostalih mjera državnih pomoći, kao što su bespovratna sredstva ili poreske olakšice, zbog toga što u slučaju garancija država takođe stupa u pravni odnos sa zajmodavcem. Stoga je potrebno da razmotriti moguće posljedice nezakonito dodijeljene državne pomoći po treća lica. U slučaju državnih garancija za kredite to se uglavnom odnosi na finansijske kreditne institucije. U slučaju garancija za obveznice koje su izdate kako bi se privredno društvo finansiralo, to se odnosi na finansijske institucije uključene u izdavanje obveznica. Pitanje utiče li nezakonitost pomoći na pravne odnose između države i trećih lica potrebno je utvrditi prema nacionalnom zakonodavstvu. Nacionalni sudovi mogu biti dužni da ispituju sprečava li nacionalno pravo izvršenje ugovora o garancijama, pa bi u tom slučaju, prema stavu Komisije, trebalo voditi računa i o tome krši li se pravo Zajednice. U skladu sa tim, zajmodavci bi, kao uobičajenu mjeru opreza, mogli biti zainteresovani da provjere da li su prilikom dodjele garancija poštovana pravila Zajednice o državnoj pomoći. Države članice bi trebale da budu u mogućnosti da osiguraju poslovni broj pod kojim se pojedini predmet individualne pomoći ili šeme vodio pred Komisijom, kao i eventualno kopiju odluke Komisije koja nije klasifikovana kao povjerljiva, zajedno sa odgovarajućom referencom na Službeni list Evropske unije u kojem je odluka objavljena. Komisija će da učini najviše što može kako bi, na transparentan način, učinila dostupnim informacije o predmetima i šemama koje je odobrila.

3. USLOVI KOJI ISKLJUČUJU POSTOJANJE POMOĆI

3.1. Opšta razmatranja

Ako pojedinačna garancija ili šema garancija koje je izdala država ne donosi nikakvu prednost privrednom društvu, ono ne predstavlja državnu pomoć.

U tom kontekstu, kako bi se odredilo dodjeljuje li se pomoć kroz garanciju ili šemu garancija, Sud je u svojim nedavnim presudama⁴ potvrdio da bi Komisija trebalo da temelji svoju ocjenu na načelu ulagača koji djeluje u tržišnoj ekonomiji (u daljem tekstu: »načelo tržišnog ulagača«). Dakle, trebalo bi uzeti u obzir efektivne mogućnosti privrednog društva – korisnika za dobijanje identičnih finansijskih sredstava kroz pristup tržištu kapitala. Kada novi izvor finansiranja postane dostupan pod uslovima koji bi bili prihvatljivi privatnom subjektu pod uobičajenim uslovima tržišne ekonomije⁵, ne radi se o državnoj pomoći.

Kako bi se olakšala ocjena o tome je li ispunjeno načelo tržišnog ulagača za datu mjeru garancija, Komisija u ovom poglavlju navodi niz uslova dovoljnih za nepostojanje pomoći. Pojedinačne garancije obuhvaćene su tačkom 3.2., sa jednostavnom opcijom za mala i srednja preduzeća u tački 3.3. Šeme garancija obuhvaćene su tačkom 3.4., sa jednostavnom opcijom za mala i srednja preduzeća u tački 3.5.

3.2. Pojedinačne garancije

Što se tiče pojedinačnih državnih garancija, Komisija smatra da je ispunjavanje svih sljedećih uslova dovoljno kako bi se isključila prisutnost državne pomoći.

⁴ Vidjeti Predmet C-482/99 koji se spominje u fusnoti 3.

⁵ Vidjeti Saopštenje Komisije o primjeni člana 92 i 93 Ugovora o EZ-u na državne akcije (Bilten Evropskih zajednica br. 9-1984); Grupni predmeti 296/82 i 318/82, Netherlands and Leeuwarder Papierwarenfabriek BV protiv Komisije [1985] ECR 809, stav 17. Saopštenje Komisije o primjeni člana 92 i 93 Ugovora o EZ-u i člana 61 Sporazuma o Evropskom ekonomskom prostoru u sektoru vazduhoplovstva (SL C 350, 10.12.1994, str. 5), tačke 25. i 26.

(a) Zajmoprimac se ne nalazi u finansijskim teškoćama.

Kako bi se donijela odluka da li se zajmoprimac smatra privrednim društvom u finansijskim teškoćama, potrebno se pozvati na definiciju sadržanu u Smjernicama Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje privrednih društava u teškoćama⁶. Mala i srednja preduzeća (MSP) koja postoje kraće od tri godine ne smatraju se privrednim društvima u teškoćama u tom periodu za potrebe ovog Saopštenja.

(b) Obim garancija može se pravilno izmjeriti u trenutku njene dodjele. Ovo znači da garancija mora biti vezana za određenu finansijsku transakciju, za unaprijed utvrđeni maksimalni iznos i mora biti vremenski ograničena.

(c) Garancija ne pokriva više od 80% neotplaćenog dijela zajma ili druge finansijske obaveze; ovo ograničenje ne primjenjuje se za garancije koje pokrivaju dužničke hartije od vrijednosti⁷.

Ako je finansijska obaveza u potpunosti pokrivena državnom garancijom, Komisija smatra da je zajmodavac manje motivisana da pravilno procijeni, osigura i minimizira rizik koji proizlazi iz kreditiranja, te je od velikog značaja da ispravno procijeni kreditnu sposobnost dužnika. Takvu procjenu rizika isto tako ne mora uvijek da izvrši državni garant, usljed nedostatka načina da to učini. Nedostatak motivacije za minimiziranje rizika nevraćanja zajma može da podstakne zajmodavca da ugovori zajmove sa većim komercijalnim rizikom od uobičajenog, te se na taj način može povećati iznos visokorizičnih garancija u državnom portfoliju.

Ograničenje od 80% ne odnosi se na javne garancije dodijeljene za finansiranje kompanija čija je jedina djelatnost pravilno dodijeljena usluga od opšteg ekonomskog interesa⁸ i kada je tu garanciju dao državni organ koji je i dodijelio tu uslugu. Ograničenje od 80% važi ako predmetna kompanija pruža druge usluge od opšteg ekonomskog interesa ili obavlja druge ekonomske djelatnosti.

Kako bi se osiguralo da zajmodavac u stvarnosti snosi dio rizika, posebna pažnja mora se obratiti na sljedeća dva aspekta:

- kada se iznos zajma ili finansijske obaveze smanjuje tokom vremena, na primjer zato što je počelo otplaćivanje zajma, garantovani iznos mora srazmjerno da se smanjuje, na takav način da u svakom trenutku garancija ne pokriva više od 80% neotplaćenog dijela zajma ili finansijske obaveze,
- zajmodavac i garant moraju gubitke da snose proporcionalno i na jednak način. Isto tako, neto iznos naplate (tj. prihodi umanjeni za troškove naplate potraživanja) ostvaren naplatom duga iz sredstava obezbjeđenja koje je dao zajmoprimac moraju proporcionalno umanjiti gubitke koje snose zajmodavac i garant. Za garancije prvog gubitka, gdje se gubici prvo pripisuju garantu, a tek onda zajmodavcu, smatraće se kao mjere koje mogu da sadrže elemente pomoći.

Ako država članica želi da odobri garanciju preko granice od 80% i tvrdi da ona ne predstavlja pomoć, tu tvrdnju mora uredno da obrazloži, na primjer na osnovu strukture cjelokupne transakcije, i da je prijavi

⁶ SL C 244, 1.10.2004, str. 2.

⁷ Za definiciju »dužničkih hartija od vrijednosti« vidjeti član 2 stav 1 tačku (b) Direktive 2004/109/EZ Evropskoga parlamenta i Savjeta od 15. decembra 2004. godine o usklađivanju zahtjeva za transparentnost u vezi sa informacijama o izdavaocima čijim hartijama od vrijednosti se trguje na uređenom tržištu, a kojom se izmjenjuje i dopunjuje Direktiva 2001/34/EZ (SL L 390, 31.12.2004, str. 38). Direktiva kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena Direktivom 2008/22/EZ (SL L 76, 19.3.2008, str. 50).

⁸ Takva usluga od opšteg ekonomskog interesa mora da bude usklađena sa pravilima Zajednice, kao što je Odluka Komisije 2005/842/EZ od 28. novembra 2005. godine o primjeni člana 86 stav 2 Ugovora o EZ-u na državne pomoći u obliku naknade za javnu uslugu dodijeljene određenim preduzetnicima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 312, 29.11.2005, str. 67) i okvir zajednice za državne pomoći u obliku naknade za javne usluge (SL C 297, 29.11.2005, str. 4).

Komisiji kako bi garancija mogla da se pravilno ocijeni u pogledu njenog mogućeg karaktera državne pomoći.

(d) Za garanciju je plaćena tržišno ojentisana cijena.

Kao što je nevedeno u tački 2.1, preuzimanje rizika se, po pravilu, mora naknaditi odgovarajućom premijom na garantovani ili kontragarantovani iznos. Kada je cijena plaćena za garanciju najmanje jednaka odgovarajućoj referentnoj tržišnoj premiji za garancije koja se može pronaći na finansijskim tržištima, garancija ne sadrži elemente pomoći.

Ako se odgovarajuća referentna vrijednost za premije garancija ne može naći na finansijskim tržištima, ukupni finansijski trošak garantovanog zajma, uključujući kamatnu stopu na zajam i premiju za garancije, mora da se uporedi sa tržišnom cijenom sličnog zajma bez garancije.

U oba slučaja, kako bi se odredila odgovarajuća tržišna cijena, moraju se uzeti u obzir karakteristike garancija i osnovnog zajma. Ovo uključuje: iznos i trajanje transakcije; sredstva obezbjeđenja koja je dao zajmoprimac i druga iskustva relevantna za procjenu stope naplate; vjerovatnoću neizvršenja obaveza od strane zajmoprimca, s obzirom na njegovu finansijsku situaciju, sektor djelatnosti i očekivanja, kao i druge ekonomske uslove. Ova analiza bi prvenstveno trebala da omogući klasifikaciju zajmoprimca prema stepenu rizika. Ovu klasifikaciju može da pruži međunarodno priznata agencija za rangiranje, ili, ako je dostupan, interni rejtinga koji koristi banka koja odobrava predmetni zajam. Komisija želi da ukaže na vezu između rejtinga i stope neizvršavanja obaveza koju su utvrdile međunarodne finansijske institucije, čiji su podaci javno dostupni⁹. Kako bi ocijenila da li je premija u skladu sa tržišnim cijenama, država članica može da sprovede poređenje cijena koje na tržištu plaćaju slično rangirana privredna društva.

Prema tome, Komisija ne prihvata da premija za garanciju bude određena po jedinstvenoj stopi koja se smatra odgovarajućom za čitav sektor.

3.3. Vrednovanje pojedinačnih garancija za MSP-a

Izuzetno, ako je zajmoprimac malo ili srednje preduzeće¹⁰, Komisija može odstupajući od tačke 3.2. alineja (d) da prihvati jednostavniju ocjenu uključuje li garancija zajma pomoć ili ne. U tom slučaju, ako su zadovoljeni drugi uslovi opisani u tački 3.2. alinejama (a), (b) i (c), smatralo bi se da državna garancija ne predstavlja pomoć ako se na iznos za koji efektivno garantuje država plaća minimalna godišnja premija (»premija sigurne luke«¹¹) predstavljena u sljedećoj tabeli, a koja se zasniva na ocjeni koju je dobio zajmoprimac¹²:

⁹ Kao što je tabela 1 o kreditnim ocjenama agencija koja se može naći u Radnom dokumentu Banke za međunarodna poravnanja br. 207, dostupnom na: <http://www.bis.org/publ/work207.pdf>

¹⁰ »mala i srednja preduzeća« odnosi se na mala i srednja preduzeća kao što su definisani u Prilogu 1 Regulative (EZ-a) br. 70/2001 o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o EZ-u na državnu pomoć malim i srednjim preduzećima (SL L 10, 13.1.2001, str. 33). Regulativa kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena Regulativom (EZ-a) br. 1976/2006 (SL L 368, 23.12.2006., str. 85).

¹¹ Ove premije sigurne luke određene su prema maržama utvrđenima za zajmove slično ocjenjenim preduzetnicima u Saopštenju Komisije o preoblikovanju metode za određivanje referentnih i diskontnih stopa (SL C 14, 19.1.2008, str. 6). Slijedeći istraživanje koje je Komisija naručila na tu temu: (http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/studies_reports/full_report.pdf, vidjeti stranice 23. i 156-159. istraživanja), uzeto je u obzir opšte sniženje od 20 baznih bodova. Ovo sniženje podudara se sa razlikom u maržama za sličan rizik između zajma i garancije kako bi se uzeli u obzir dodatni troškovi izričito vezani za zajmove.

¹² Tabela se odnosi na klase ocjena Standard&Poor'sa, Fitcha i Moody'sa, agencija za rangiranje koje bankovni sektor najčešće koristi kako bi se povezao sa sopstvenim sistemom rangiranja, kao što je opisano u tački 3.2. alineji (d). Međutim, ocjene ne moraju da se pribave baš od ovih agencija. Nacionalni sistemi rangiranja i sistemi rangiranja koje koriste banke kako bi ocijenile vjerovatnoću neizvršavanja obaveza jednako su prihvatljivi, uz uslov da pružaju

Kreditni kvalitet	Standard & Poor's	Fitch	Moody's	Godišnja minimalna sigurna premija („premija sigurne luke“)
Najviši kvalitet	AAA	AAA	Aaa	0,4 %
Vrlo visoka sposobnost plaćanja	AA +	AA +	Aa 1	0,4 %
	AA	AA	Aa 2	
	AA –	AA –	Aa 3	
Visoka sposobnost plaćanja	A +	A +	A 1	0,55 %
	A	A	A 2	
	A –	A –	A 3	
Dovoljna sposobnost plaćanja	BBB +	BBB +	Baa 1	0,8 %
	BBB	BBB	Baa 2	
	BBB –	BBB –	Baa 3	
Sposobnost plaćanja osjetljiva na nepovoljne okolnosti	BB +	BB +	Ba 1	
	BB	BB	Ba 2	2%
	BB –	BB –	Ba 3	
Sposobnost plaćanja vjerovatno će biti umanjena u nepovoljnim okolnostima	B +	B +	B 1	3,8 %
	B	B	B 2	
	B –	B –	B 3	6,3 %
Sposobnost plaćanja zavisna od kontinuiranih povoljnih okolnosti	CCC +	CCC +	Caa 1	Nije moguće odrediti godišnju minimalnu sigurnu premiju (safe-harbour)
	CCC	CCC	Caa 2	
	CCC –	CCC –	Caa 3	
	CC	CC		
		C		
U stečaju ili blizu stečaja	SD	DDD	Ca	Nije moguće odrediti godišnju minimalnu sigurnu premiju (safe-harbour)
	D	DD	C	
		D		

jednogodišnju vjerovatnoću neizvršavanja obaveza budući da agencije za rangiranje koriste tu brojku u ocjenjivanju privrednih društava. Drugi sistemi trebalo bi da omoguće sličnu klasifikaciju prema ovom ključu rangiranja.

Napomena: Ovo je tabela iz Ispravke Saopštenja Komisije o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o EZ na državnu pomoć u obliku garancija (SL C 244, 25.9.2008., str. 11)

»Premije sigurne luke« primjenjuju se na stvarni iznos garancija ili iznos kontragarancije koje daje država na početku svake predmetne godine. One moraju da se shvate kao najniži iznos koji mora da se primijeni u slučaju kompanije čija je kreditna ocjena makar jednaka onoj iz tabele¹³.

U slučaju jedne premije za garanciju plaćene unaprijed, za garanciju zajma, smatra se da nije pomoć ako je premija makar jednaka sadašnjoj vrijednosti gore prikazanih budućih premija za garancije, pri čemu se kao diskontna stopa koristi odgovarajuća referentna stopa¹⁴.

Kao što je opisano u gornjoj tabeli, kompanije sa ocjenom koja odgovara CCC/Caa ili s lošijom ocjenom, ne mogu da koriste ovu pojednostavljenu metodologiju.

Za MSP koja nemaju kreditnu istoriju ili ocjenu zasnovanu na bilansnom pristupu, kao što su određene kompanije posebne namjene ili novoosnovane (start-up) kompanije, »premija sigurne luke« postavljena je na 3,8%, ali nikad ne može biti niža od premije koja bi se primijenila na društvo ili društva majke-kompanije.

Ove marže mogu da se mijenjaju s vremena na vrijeme, kako bi se uzela u obzir situacija na tržištu.

3.4. Šeme garancija

Za šemu državnih garancija Komisija smatra da ispunjavanje svih sljedećih uslova isključuje prisutnost državne pomoći:

- (a) šema je zatvorena za zajmoprimce u finansijskim teškoćama (vidjeti detalje u tački 3.2. alineji(a));
- (b) obim garancija može se pravilno odrediti u trenutku dodjele. Ovo znači da garancije moraju biti vezane za određene finansijske transakcije, za unaprijed utvrđeni maksimalni iznos i da moraju da budu vremenski ograničene;
- (c) garancije ne pokrivaju više od 80% svakog neotplaćenog zajma ili druge finansijske obaveze (vidjeti detalje i izuzetke u tački 3.2. alineji (c));
- (d) uslovi šeme bazirani su na realnoj procjeni rizika tako da ga premije koje plaćaju korisnici čine, u svakom slučaju, samofinansirajućim. Samofinansirajuću prirodu šeme i pravilnu orijentaciju rizika Komisija vidi kao pokazatelje da su premije garancija koje se u šemi naplaćuju u skladu sa tržišnim cijenama.

To znači da je potrebno ocijeniti rizik svake nove garancije, na osnovu svih relevantnih činilaca (kvalitet zajmoprimca, osiguranja, trajanje garancije, itd.). Na osnovu analize rizika potrebno je da se odrede klase rizika¹⁵, garanciju je potrebno klasifikovati u jednu od tih klasa rizika i naplatiti odgovarajuću premiju garancija na iznos garancije ili iznos kontragarancije;

- (e) kako bi se dobila pravilna i postupna ocjena može li se šema sama finansirati, adekvatnost nivoa premija mora da se preispita makar jednom godišnje, na osnovu stvarne stope gubitaka šeme u

¹³ Na primjer, privredno društvo kojem banka dodijeli kreditnu ocjenu koja odgovara ocjeni BBB-/Baa3 trebalo bi da naplati godišnju premiju na garancije od barem 0,8% na iznos za koji efektivno garantuje država na početku svake godine.

¹⁴ Vidjeti Obavještenje pomenuto u fusnoti 11 gdje se navodi: »Referentna stopa takođe se koristi kao diskontna stopa u izračunavanju sadašnjih vrijednosti. U tu se svrhu, u načelu koristi osnovna stopa uvećana za fiksni iznos od 100 baznih bodova« (str. 4).

¹⁵ Vidjeti detaljnije u fusnoti 12.

ekonomski opravdanom vremenskom periodu, a premije treba, u skladu sa tim, da se prilagode ako postoji rizik da šema više neće moći da se samofinansira. To prilagođavanje se može primijeniti na sve izdate i buduće garancije ili samo na buduće;

- (f) kako bi bile u skladu sa tržišnim cijenama, uračunate premije moraju da pokrivaju uobičajene rizike vezane za izdavanje garancija, administrativne troškove šeme, kao i godišnju nadoknadu za adekvatni kapital, čak i ako on uopšte nije prikupljen ili je prikupljen samo dijelom.

Što se tiče administrativnih troškova, oni bi trebalo da uključuju makar troškove posebne i početne ocjene rizika, kao i troškove nadzora rizika i upravljanja rizikom vezane za dodjelu i upravljanje garancijom.

Što se tiče naknade za kapital, Komisija primjećuje da za uobičajene garante važe pravila vezana za obavezni kapital, pa su u skladu sa tim pravilima prisiljeni da formiraju osnovni kapital kako ne bi otišli u stečaj kada dođe do varijacija u godišnjim gubicima proizašlim iz garancija. Šeme državnih garancija obično nisu obuhvaćene takvim pravilima, pa i nije potrebno da se stvaraju takve rezerve. Drugim riječima, svaki put kad gubici koji proizlaze iz garancija pređu prihode od premija za garancije, manjak se jednostavno pokrije iz državnog budžeta. Kako bi se izbjegla ova nepodudarnost i kako bi se državi nadoknadio rizik koji preuzima, Komisija smatra da premije za garancije treba da pokrivaju naknadu za adekvatni kapital.

Komisija smatra da ovaj kapital treba da iznosi 8%¹⁶ nedospjelih garancija. Za garancije dodijeljene privrednim društvima čija ocjena odgovara ocjeni AAA/AA- (Aaa/Aa3), iznos kapitala koji treba da se nadoknadi može se smanjiti na 2% neotplaćenih garancija. Takođe, što se tiče garancija koje su dodijeljene priverednim društvima čija ocjena odgovara ocjeni A+/A- (A1/A3), iznos kapitala koji je potrebno da se nadoknadi može se smanjiti na 4% neotplaćenih garancija.

Uobičajena naknada za ovaj kapital sastoji se od premije rizika koju je moguće uvećati za nerizičnu kamatnu stopu.

Premija rizika mora da se plati državi za odgovarajući iznos kapitala u svim slučajevima. Prema svojoj praksi, Komisija smatra da uobičajena premija rizika za osnovni kapital iznosi makar 400 baznih bodova i da takva premija treba da bude uključena u premiju za garancije koje se računaju korisnicima¹⁷.

Ako šema, kao što je slučaj u većini šema državnih garancija, ne primi nikakav kapital i prema tome država ne daje novčani doprinos, ne mora da se uzima u obzir nerizična kamatna stopa. Sa druge strane, ako država efektivno osigura osnovni kapital, država snosi troškove zajma tog kapitala i šema ima koristi od tog novca tokom mogućih daljih ulaganja. Prema tome, državi mora da se plati nerizična kamatna stopa na obezbijeđeni iznos. Dalje, taj trošak bi trebalo da se naplati iz finansijskih prihoda šeme, pa ne mora nužno da ima uticaj na visinu premije za garancije¹⁸. Komisija smatra da se prinos

¹⁶ Odgovara obaveznom kapitalu utvrđenom u članu 75 Direktive 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. juna 2006. godine koja se odnosi na osnivanje i poslovanje kreditnih institucija (SL L 177, 30.6.2006, str. 1) uz uzimanje u obzir njenog Priloga VI. (stav 41. i dalje).

¹⁷ Za garanciju privrednom društvu sa ocjenom BBB, koji iznosi 100, izdvojene rezerve, prema tome, iznose 8. Primjenom 400 baznih bodova (ili 4%) na taj iznos dobiju se godišnji troškovi kapitala od $8\% \times 4\% = 0,32\%$ iznosa garancije, što će u skladu sa tim imati uticaja na cijenu garancija. Ako je jednogodišnja stopa neizvršavanja obaveza koju šema predviđa za ovog privrednih društava jednaka na primjer 0,35% i ako se godišnji administrativni troškovi procjenjuju na 0,2%, cijena garancije koja se ne smatra kao pomoć biće 0,77% godišnje.

¹⁸ U tom slučaju, uzевši da je nerizična stopa 5%, godišnji trošak rezervi koje treba da se izdvoje biće, za istu garanciju u iznosu 100 i rezerve u iznosu $8,8\% \times (4\% + 5\%) = 0,72\%$ iznosa garancije. Uz iste pretpostavke (stopa neizvršavanja obaveza 0,35% i administrativni troškovi od 0,1%) cijena garancija bila bi 0,77% godišnje uz dodatni trošak od 0,4% koji bi šema trebala da plaća državi.

na desetogodišnje državne obveznice može koristiti kao adekvatna zamjena za nerizičnu stopu, koja je uzeta kao uobičajeni prinos na kapital;

- (g) Kako bi se osigurala transparentnost, šema mora sadržati uslove po kojima će se ubuduće odobravati garancije, kao što su dovoljno visoke ocjene privrednih društava, i ako je primjenjivo, prema sektoru i veličinu, maksimalni iznos i trajanje garancija.

3.5. Vrednovanje šema garancija za MSP

Imajući u vidu posebnu situaciju MSP, kao i to kako bi se olakšao njihov pristup finansiranju, posebno kroz upotrebu šema garancija, za takva preduzeća postoje dvije posebne mogućnosti:

- korišćenje »premija sigurne luke« kako su definisane za pojedinačne garancije za mala i srednja preduzeća,
- vrednovanje šema garancija kao takvih, dopuštajući primjenu jedinstvene premije i izbjegavajući potrebu za pojedinačnim rangiranjem korisnika – malih i srednjih preduzeća.

Uslovi za korišćenje oba pravila su sljedeći:

Korišćenje premija sigurne luke u šemama garancija za mala i srednja preduzeća

U skladu sa predlogom za pojednostavljenje kod pojedinačnih garancija, šeme garancija u korist MSP-a mogu se u načelu takođe smatrati samofinansirajućim i ne predstavljaju državnu pomoć ako se primjenjuju minimalne »premije sigurne luke« navedene u tački 3.3., a zasnovane na ocjenama preduzeća¹⁹. Drugi uslovi izloženi u tački 3.4. alinejama (a), (b) i (c), kao i u tački 3.4. alineja (g) još uvijek moraju biti ispunjeni, a za uslove izložene u tački 3.4. alinejama (d), (e) i (f) smatra se da su ispunjeni korišćenjem minimalnih godišnjih premija izloženih u tački 3.3.

Korišćenje pojedinačnih premija u šemama garancija za mala i srednja preduzeća

Komisija je svjesna da je sprovođenje pojedinačnog ocjenjivanja rizika za svakogzajmoprimca skup proces, koji možda i nije opravdan, u slučaju kada šema obuhvata veliki broj malih zajmova kod kojih on predstavlja instrument za objedinjavanje rizika.

Prema tome, kada se šema tiče samo garancija za MSP-a i kada iznos garancija ne prelazi prag od 2,5 miliona EUR po kompaniji u toj šemi, Komisija može da prihvati, nezavisno od tačke 3.4. alineje (d), jedinstvenu godišnju premiju za garancije za sve zajmoprimce. Međutim, kako se garancije dodijeljene kroz takvu šemu ne bi smatrale državnom pomoći, šema mora da nastavi da se finansira sama i svi drugi uslovi u tački 3.4. alinejama (a), (b) i (c), kao i u tački 3.4. alineji (e), (f) i (g) još uvijek moraju biti ispunjeni.

3.6. Nepostojanje automatske klasifikacije u državnu pomoć

Neispunjavanje nekog od uslova navedenih u tačkama 3.2. do 3.5. ne znači da se takva garancija ili šema garancija automatski smatra državnom pomoći. Ako postoji sumnja predstavlja li garancija ili šema garancija državnu pomoć, to je potrebno prijaviti Komisiji.

4. GARANCIJA SA ELEMENTOM POMOĆI

4.1. Uopšteno

Kada pojedinačna garancija ili šema garancija nije u skladu sa načelom tržišnog ulagača, smatra se da ona predstavlja državnu pomoć. Prema tome, element državne pomoći treba da se kvantifikuje kako bi se

¹⁹ Ovo uključuje odredbu prema kojoj je za male i srednje preduzeća koji nemaju kreditnu prošlost ili ocjenu zasnovanu na bilansnom pristupu, premija sigurne luke postavljena na 3,8%, ali nikad ne može biti niža od premije koja bi se primijenila na društva majke-kompanije.

provjerilo može li pomoć biti u skladu sa određenim izuzecima za državne pomoći. Načelno, elementom državne pomoći smatra se razlika između odgovarajuće tržišne cijene garancije date pojedinačno ili kroz šemu, i stvarne cijene plaćene za tu mjeru.

Dobijeni godišnji ekvivalenti bespovratne novčane pomoći treba diskontovati na njihovu sadašnju vrijednost primjenom referentne stope, zatim ih treba sabrati da bi se dobio ukupan ekvivalent bespovratne pomoći.

U izračunavanju elementa pomoći u garanciji, Komisija posvećuje posebnu pažnju sljedećim elementima:

- (a) da li je u slučaju pojedinačnih garancija zajmoprimac u finansijskim teškoćama. Odnosno, da li u slučaju šema garancija, kriterijumi opravdanosti šeme pružaju mogućnost za isključenje takvih privrednih društava (vidjeti detalje u tački 3.2. alineja (a)).

Komisija primjećuje da bi za kompanije u teškoćama, tržišni garant, ako postoji, u trenutku davanja garancija naplatio visoku premiju zbog očekivane stope neizvršenja ugovornih obaveza. Ako vjerovatnoća da zajmoprimac neće biti sposoban da otplati kredit postane naročito visoka, takva tržišna stopa možda neće postojati, i, u izuzetnim okolnostima, element pomoći kod garancije može da poprimi visinu iznosa koji ta garancija zaista pokriva;

- (b) li se obim svake garancije može pravilno odrediti u trenutku njene dodjele.

Ovo znači da garancije moraju da budu vezane za određenu finansijsku transakciju, za unaprijed utvrđen maksimalni iznos i vremenski ograničene. U vezi sa tim, Komisija u načelu smatra da neograničene garancije nisu u skladu sa članom 87 Ugovora;

- (c) da li garancije više od 80% svakog neotplaćenog kredita ili druge finansijske obaveze (vidjeti detalje i izuzetke u tački 3.2. alineja (c)).

Kako bi se osiguralo da zajmodavac ima stvarnu motivaciju da pravilno procijeni, osigura i minimizira rizik koji proizlazi iz kreditne transakcije, a posebno da pravilno procijeni kreditnu sposobnost zajmoprimca, Komisija smatra da bi procenat od najmanje 20% rizika koji nije pokriven državnom garancijom trebalo da snosi zajmodavac²⁰ kako bi pravilno osigurao svoje kredite i minimizirao rizik vezan za transakciju. Prema tome, Komisija u načelu detaljnije ispituje svaku garanciju ili šemu garancija koja pokriva finansijsku transakciju u potpunosti (ili skoro u potpunosti) osim ako ga država članica uredno opravda, na primjer, specifičnom prirodom same transakcije;

- (d) da li su posebne karakteristike garancije i zajma (ili druge finansijske obaveze) uzete u obzir kada se određivala tržišna premija za garanciju, na osnovu čega je u poređenju sa premijom koja je stvarno i plaćena izračunat element pomoći (vidjeti detalje u tački 3.2. alineja (d)).

4.2. Element pomoći u pojedinačnim garancijama

Kod pojedinačnih garancija, ekvivalent bespovratne novčane pomoći, treba da se računa kao razliku između tržišne cijene garancije i cijene koja je stvarno plaćena.

Kada tržište ne pruža garancije za predmetnu vrstu transakcije, ne postoji tržišna cijena za garanciju. U tom slučaju, element pomoći treba da se računa na isti način kao i ekvivalent bespovratne pomoći kod subvencionisanog (povoljnog) kredita, odnosno kao razliku između specifične tržišne kamatne stope koju bi to preduzeće snosilo bez garancije i kamatne stope, nakon što se odbiju sve plaćene premije. Ako ne postoji tržišna kamatna stopa i ako država članica želi da koristi referentnu kamatnu stopu kao zamjenu,

²⁰ Ovo se bazira na pretpostavci da kompanija pruža odgovarajuće instrumente osiguranja državi i kreditnoj instituciji.

Komisija naglašava da uslovi propisani u saopštenju o referentnim stopama²¹ važe i za izračunavanje intenziteta pomoći kod pojedinačne garancije. Ovo znači da se posebna pažnja mora posvetiti dodatku (marži), koju je potrebno dodati na osnovnu stopu kako bi se uzeo u obzir relevantni profil rizika vezan za transakcijom koja se pokriva, privrednim društvom kojima je garancija data i kolateralima koje je pružio.

4.3. Element pomoći u pojedinačnim garancijama za MSP-a

Za MSP-a moguće je primijeniti pojednostavljeni sistem procjene, predviđen u tački 3.3. U tom slučaju, ako premija za datu garanciju ne odgovara vrijednosti koja je postavljena kao minimum za tu rejting klasu, razlika između ovog minimalnog nivoa i naplaćene premije smatra se državnom pomoći. Ako garancija traje duže od godine dana, godišnji manjak diskontuje se koristeći važeću referentnu kamatnu stopu²².

Komisija može da prihvati odstupanje od ovih pravila samo u slučajevima za koje je predmetna država članica pružila jasne dokaze i uredno ih opravdala. U tim slučajevima ipak se mora poštovati pristup zasnovan na procjeni rizika.

4.4. Element pomoći u šemama garancija

Za šeme garancija, ekvivalent bespovratne novčane pomoći za svaku pojedinačnu garanciju unutar šeme predstavlja razlika između stvarno naplaćene premije (ukoliko postoji) i premije koja bi trebalo da bude naplaćena u ekvivalentnoj šemi bez pomoći, ustanovljenoj u skladu sa uslovima propisanim u tački 3.4. Navedene teorijske premije iz kojih se izračunava element pomoći, prema tome, moraju da pokriju uobičajene rizike vezane za garanciju, kao i administrativne i kapitalne troškove²³. Ovaj način računanja ekvivalenta bespovratne pomoći ima za cilj da obezbijedi da je i u srednjem i dugom roku, ukupan iznos pomoći dodijeljen unutar šeme jednak novčanim sredstvima koja državni organi uplate kako bi pokrili deficit šeme.

Budući da se, u slučaju šema državnih pomoći, možda ne znaju specifične karakteristike pojedinačnih slučajeva u trenutku kada se šema ocjenjuje, element pomoći mora da se procjeni upućivanjem na odredbe same šeme.

Elementi pomoći u šemama garancija mogu takođe da se izračunaju i pomoću metodologija koje je Komisija već odobrila nakon njihove prijave u skladu sa Regulativom koju je Komisija usvojila u oblasti državne pomoći, kao što je Regulativa Komisije (EZ-a) br. 1628/2006. od 24. oktobra 2006. godine o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora o nacionalnim regionalnim pomoćima za ulaganja²⁴, ili Regulativa Komisije (EZ-a) br. 1857/2006 od 15. decembra 2006. godine o primjeni čl. 87 i 88 Ugovora na državnu pomoć MSP-a koji djeluju u proizvodnji poljoprivrednih proizvoda i o izmjeni Regulative (EZ-a) br. 70/2001²⁵, uz uslov da odobrena metodologija izričito navodi vrste garancija i vrste osnovnih transakcija o kojima je riječ.

Komisija može da prihvati odstupanje od ovih pravila samo u slučajevima za koje je predmetna država članica pružila jasne dokaze i uredno ih opravdala. U tim slučajevima ipak se mora poštovati pristup zasnovan na procjeni rizika.

²¹ Vidjeti Obavještenje koja se pominje u fusnoti 11.

²² Vidjeti detaljnije u fusnoti 14.

²³ Ovo izračunavanje može da se sažme, za svaku klasu rizika, kao razlika između (a) neotplaćenog iznosa pokrivenog garancijom, pomnoženog faktorom rizika za klasu rizika (gdje je »rizik« vjerovatnoća neizvršavanja ugovornih obaveza nakon uključivanja administrativnih i kapitalnih troškova), što predstavlja tržišnu premiju, i (b) plaćene premije, to jest (iznos garancije x rizik) – plaćena premija.

²⁴ SL L 302, 1.11.2006., str. 29.

²⁵ SL L 358, 16.12.2006., str. 3.

4.5. Element pomoći u šemama garancija za MSP

Dva elementa za pojednostavljivanje opisana u tački 3.5., koji se odnose na šeme garancija za MSP, mogu se koristiti i u svrhu izračunavanja pomoći. Uslovi za korišćenje oba pravila definišu se na sljedeći način:

Korišćenje »premija sigurne luke« u šemama garancija za MSP

Za MSP može se takođe koristiti pojednostavljeni sistem procjene naveden u tački 3.5. U tom slučaju, ako premija za datu kategoriju u okviru šeme garancija ne odgovara vrijednosti postavljenoj za minimum za njenu rejting klasu²⁶, razlika između ovog minimalnog nivoa i naplaćene premije, smatraće se da je pomoć²⁷. Ako garancija traje duže od godinu dana, godišnji manjak diskontuje se koristeći važeću referentnu kamatnu stopu²⁸.

Korišćenje pojedinačnih premija u šemama garancija za MSP

U pogledu ograničenijeg narušavanja tržišne konkurencije koja može nastati usljed državne pomoći dodijeljene u okviru šema garancija za MSP, Komisija smatra da, ako se šema pomoći odnosi isključivo na garancije za MSP, pri čemu iznos garancija ne prelazi prag od 2,5 miliona EUR po preivrednom društvu u okviru te šeme, Komisija može prihvatiti, odstupajući od tačke 4.4, procjenu intenziteta pomoći na nivou same šeme, bez potrebe da se vrši procjena za svaku pojedinačnu garanciju ili svaku klasu rizika unutar šeme²⁹.

5. USKLAĐENOST DRŽAVNIH POMOĆI U OBLIKU GARANCIJA SA ZAJEDNIČKIM TRŽIŠTEM

5.1. Uopšteno

Državne garancije, u okviru područja primjene člana 87 stav 1 Komisija mora da preispita sa ciljem utvrđivanja njihove usklađenosti sa zajedničkim tržištem. Prije nego što je moguće izvršiti takvu ocjenu usklađenosti, mora da se identifikuje korisnik pomoći.

5.2. Procjena

Komisija ispituje da li je takva pomoć usklađena sa zajedničkim tržištem ili ne, primjenjujući ista pravila koja se primjenjuju na mjere pomoći u drugim oblicima. Konkretno kriterijume za ocjenu usklađenosti Komisija je pojasnila i detaljno opisala u okvirima i smjernicama koje se odnose na horizontalne, regionalne i sektorske pomoći³⁰. U postupku ocjene posebno se uzimaju u obzir intenzitet pomoći, karakteristike korisnika i ciljevi koji se kroz pomoć žele ostvariti.

²⁶ Ovo uključuje mogućnost da se za mala i srednja preduzeća koji nemaju kreditnu prošlost ili ocjenu zasnovanu na bilansnom pristupu, premija sigurne luke postavi na 3,8 %, ali ona nikad ne može biti niža od premije koja bi se primijenila na društvo ili društva majke-kompanije.

²⁷ Ovo izračunavanje može se sažeti, za svaku klasu rizika, kao nedospjeli iznos garancija pomnožen sa razlikom između (a) procenta premije sigurne luke za tu klasu rizika i (b) procenta plaćene premije, to jest iznos garancije x (premija sigurne luke – plaćena premija).

²⁸ Vidjeti detaljnije u fusnoti 11.

²⁹ Ovo izračunavanje može se sažeti, bez obzira na klasu rizika, kao razlika između (a) neotplaćenog iznosa pokrivenog garancijom, pomnoženog faktorom rizika šeme (gdje je »rizik« vjerovatnoća neizvršavanja ugovornih obaveza nakon uključivanja administrativnih i kapitalnih troškova) i (b) plaćene premije, to jest (iznos garancije x rizik) – plaćena premija.

³⁰ Vidjeti pravo tržišne konkurencije primjenjivo na državne pomoći u Evropskoj zajednici:

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/legislation.html

Za posebno zakonodavstvo državnih pomoći po sektorima, vidjeti za poljoprivredu:

http://ec.europa.eu/agriculture/stateaid/leg/index_en.htm

i za saobraćaj:

5.3. Uslovi

Komisija će prihvatiti garancije samo ako je njihovo aktiviranje ugovorno povezano sa specifičnim uslovima koji mogu uključivati i obavezno pokretanje stečajnog postupka nad korisnikom ili neki sličan postupak. Te uslove ugovorne strane moraju dogovoriti u trenutku prvobitnog odobravanja garancije. U slučaju da država članica želi da aktivira garanciju prema uslovima drugačijim od onih koji su ugovoreni na početku u trenutku dodjele, Komisija će aktiviranje garancija smatrati dodjelom nove pomoći koju je potrebno prijaviti u skladu sa članom 88 stav 3 Ugovora.

6. IZVJEŠTAJI KOJE DRŽAVE ČLANICE MORAJU DOSTAVITI KOMISIJI

U skladu s opštim obavezama monitoringa³¹, kako bi se nadalje pratila nova kretanja na finansijskim tržištima, i budući da je teško procijeniti vrijednost državnih garancija koja se mijenja tokom vremena, od posebnog je značaja kontinuirano preispitivanje u skladu sa članom 88 stav 1 Ugovora, šema državnih garancija koje je Komisija odobrila. Države članice su stoga dužne da podnose izvještaje Komisiji.

Kod šema pomoći u obliku garancija, ovi izvještaji se moraju dostaviti najmanje na kraju perioda važenja šeme garancija, kao i u trenutku prijave izmijenjene šeme. Komisija, međutim, može da zahtijeva i češće dostavljanje izvještaja, u zavisnosti od konkretnog slučaja.

Za šeme garancija za koje je Komisija donijela odluku da ne predstavljaju pomoć, a posebno za šeme za koje ne postoje pouzdani istorijski podaci, Komisija može da, prilikom donošenja odluke o nepostojanju pomoći, zahtijevati dostavljanje izvještaja, pri čemu će u svakom pojedinačnom slučaju precizirati učestalost i sadržaj obaveze izvještavanja.

Izvještaji bi trebalo da sadrže najmanje sljedeće informacije:

- (a) broj i iznos izdatih garancija;
- (b) broj i iznos neotplaćenih garancija na kraju perioda;
- (c) broj i vrijednost aktiviranih garancija (prikazanih pojedinačno) na godišnjem nivou;
- (d) godišnji prihod:
 - 1. prihod od naplaćenih premija;
 - 2. prihod od naplate;
 - 3. drugi prihodi (na primjer kamate na depozite ili ulaganja);
- (e) godišnji troškovi;
 - 1. administrativni troškovi;
 - 2. odštete plaćene za aktivirane garancije;
- (f) godišnji suficit ili deficit (razliku između prihoda i troškova); i
- (g) akumulirani suficit ili deficit od početka trajanja šeme³².

Za pojedinačne garancije potrebno je da se na sličan način izvještava o odgovarajućim informacijama, naročito onima koje se pominju u tačkama (d) do (g).

http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/state_aid/transport_en.htm

³¹ Kao što su oni navedeni posebno u Regulativi Komisije (EZ-a) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine kojom se sprovodi Regulativa Savjeta (EZ-a) br. 659/1999 koja propisuje detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ-u (SL L 140, 30.4.2004, str. 1). Regulativa kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena Regulativom (EZ-a) br. 271/2008 (SL L 82, 25.3.2008, str. 1).

³² Ako šema traje duže od 10 godina, treba da se priloži samo posljednjih 10 godišnjih iznosa viška ili manjka.

U svim slučajevima, Komisija želi da skrene pažnju državama članicama na činjenicu da pravilno izvještavanje u kasnijem periodu podrazumijeva pravilno prikupljanje potrebnih podataka od samog početka primjene šeme, kao i njihovo akumuliranje na godišnjem nivou..

Države članice se takođe podsjećaju da, iako za pojedinačne garancije ili garancije dodijeljene u okviru šeme koje ne predstavljaju pomoć ne postoji obaveza prijavljivanja, Komisija može biti u obavezi da provjeri da li takva garancija ili šema sadrži elemente pomoći, na primjer po osnovu podnesene pritužbe. U tom slučaju, Komisija će od predmetne države članice zatražiti podatke slične onima koji su navedeni iznad za potrebe izvještavanja.

Ako izvještaj već treba da bude dostavljen u skladu sa posebnim obavezama izvještavanja ustanovljenih Regulativom o grupnom izuzeću, smjernicama ili okvirima koji se primjenjuju u oblasti državne pomoći, takvi posebni izvještaji zamjenjuju izvještaje koji treba da se dostave prema navedenoj obavezi izvještavanja o garancijama, pod uslovom da sadrže gore navedene podatke.

7. MJERE SPROVOĐENJA

Komisija poziva države članice da u pogledu novih garancija usklade svoje postojeće mjere garancija odredbama ovog Saopštenja najkasnijedo 1. januara 2010. godine.«

Saopštenje Komisije o elementima državne pomoći kod prodaje zemljišta i zgrada od strane organa državne uprave

(97/C 209/03)

I. UVOD

Posljednjih godina Komisija je u više navrata istraživala prodaju zemljišta i zgrada u državnom vlasništvu kako bi utvrdila postoji li element državne pomoći u korist kupaca. Komisija je izradila opšta uputstva državama članicama kako bi opšti pristup problemu državne pomoći kroz prodaju zemljišta i zgrada od strane organa državne uprave postao transparentan i kako bi se smanjio broj slučajeva koje je potrebno istražiti.

Sljedeće uputstvo državama članicama:

- opisuje jednostavni postupak kojim se državama članicama omogućava da se prodaja zemljišta i zgrada odvija na način koji automatski isključuje državnu pomoć,
- jasno navodi slučajeve prodaje zemljišta i zgrada koji moraju da se prijave Komisiji kako bi se omogućila ocjena o tome uključuje li određena transakcija pomoć i, ako je odgovor potvrđan, da li je ta pomoć usklađena sa zajedničkim tržištem ili ne,
- omogućava Komisiji da brzo odgovori na sve žalbe ili podneske trećih strana koje je upozoravaju na slučajeve navodne pomoći vezane za prodaju zemljišta i zgrada.

Ovo uputstvo uzima u obzir činjenicu da u većini država članica postoje budžetske odredbe koje osiguravaju da se državna imovina, u načelu, ne može prodavati ispod svoje vrijednosti. Stoga, su proceduralne mjere predostrožnosti koje se preporučuju kako bi se izbjegla primjena propisa o državnim pomoćima, oblikovane na način koji bi državama članicama trebao da omogući da se usklade s uputstvom, bez izmjena svojih nacionalnih postupaka.

Ovo uputstvo se odnosi samo na prodaju zemljišta i zgrada u državnom vlasništvu. Ono se ne odnosi se na javnu kupovinu zemljišta i zgrada ili na davanje u zakup ili najam zemljišta i zgrada od strane organa državne uprave. Spomenute transakcije mogu takođe da uključe elemente državne pomoći.

Ovo uputstvo ne utiče na posebne odredbe ili praksu država članica kojima se promoviše kvalitet i pristup privatnom stanovanju.

II. NAČELA

1. Prodaja kroz otvoreni tenderski postupak

Prodaja zemljišta i zgrada kroz dovoljno objavljivan, otvoreni postupak sa bezuslovnom ponudom, koji može da se uporedi s aukcijom i koji prihvata najbolju ili jedinu ponudu, prema definiciji, odvija se po tržišnoj vrijednosti, i samim tim ne sadrži državnu pomoć. Činjenica da je prije otvorenog tenderskog postupka postojala drugačija procjena zemljišta i zgrada, npr. u računovodstvene svrhe ili kako bi se predložila početna najniža ponuda, nije relevantna.

- (a) Ponuda je „dovoljno objavljivana” ako je u razumno dugom vremenskom periodu (dva mjeseca ili više) u više navrata objavljivana u nacionalnoj štampi, specijalizovanim časopisima za nekretnine ili drugim odgovarajućim publikacijama; objavljivana preko agencija za nekretnine koje se obraćaju velikom broju potencijalnih kupaca, kako bi se o njoj obavijestili svi potencijalni kupci.

Namjera prodaje zemljišta i zgrada koje bi zbog svoje visoke vrijednosti ili drugih karakteristika mogle da privuku ulagače koji posluju na evropskom ili međunarodnom nivou, trebalo bi da se najavi u publikacijama koje se redovno objavljuju u međunarodnim tiražima. O ovakvim ponudama takođe se obavještavaju agencije koje se obraćaju klijentima na evropskom ili međunarodnom nivou.

- (b) Ponuda je „bezuslovna” kada svaki kupac, bez obzira na to bavi li se nekom djelatnošću ili bez obzira na vrstu djelatnosti koju obavlja, u načelu ima pravo na kupovinu zemljišta i zgrada i na njihovu upotrebu u sopstvene svrhe. Mogu da se uvedu ograničenja radi sprečavanja zagađenja zbog zaštite životne sredine ili izbjegavanja isključivo spekulativnih ponuda. Ograničenja koja se odnose na upotrebu zemljišta i zgrada, koja se zbog urbanističkog i regionalnog planiranja nameću vlasnicima u skladu s domaćim zakonodavstvom, ne utiču na bezuslovnost ponude.
- (c) Ako se prodaja budućem vlasniku uslovljava preuzimanjem posebnih obaveza – osim onih koje proizlaze iz opšteg domaćeg zakonodavstva ili odluke urbanističkih organa ili onih koja se bave opštom zaštitom i očuvanjem životne sredine ili javnog zdravlja – u korist organa državne uprave ili u opštem interesu javnosti, ponuda se smatra „bezuslovnom” u smislu gore navedene definicije, samo ako bi svi potencijalni kupci morali i mogli da ispune tu obvezu bez obzira na to bave li se nekom djelatnošću ili ne ili bez obzira na vrstu djelatnosti.

2. Prodaja bez otvorenog bezuslovnog tenderskog postupka

(a) *Nezavisna stručna procjena*

Ako državni organi ne namjeravaju da slijede postupak opisan u tački 1, prije početka pregovora o prodaji, jedan ili više nezavisnih stručnjaka za nekretnine trebali bi da izrade nezavisnu procjenu, kako bi se na osnovu opšte prihvaćenih tržišnih pokazatelja i standarda procjene utvrdila tržišna vrijednost. Tako utvrđena tržišna cijena je minimalna kupovna cijena koja može da se ugovori bez dodjele državne pomoći.

„Procjenitelj” je osoba dobrog ugleda koja:

- posjeduje odgovarajuću diplomu priznatog univerziteta ili ekvivalentnu akademsku kvalifikaciju,
- ima odgovarajuće iskustvo i kompetencije za izradu procjene zemljišta i zgrada s obzirom na njihovu lokaciju i vrstu nekretnine.

Ako u nekoj državi članici nisu utvrđene odgovarajuće akademske kvalifikacije, stručnjak za nekretnine treba da bude član priznatog stručnog organa nadležnog za procjenu zemljišta i zgrada, i:

- imenovan od strane suda ili organa jednako vrijednog statusa, ili
- posjeduje, barem, priznato uvjerenje o srednjoškolskom obrazovanju, zadovoljavajući stepen obuke, kao i najmanje trogodišnje praktično iskustvo nakon postizanja kvalifikacije, i znanje na području postupka procjene zemljišta i zgrada na toj određenoj lokaciji.

Procjenitelj treba da bude nezavisan u izvođenju svojih zadataka, tj. državni organi ne bi trebalo da budu ovlašćeni za izdavanje naloga u odnosu na rezultate procjene. Državni organi za procjenu vrijednosti, državni službenici ili zaposleni smatraju se nezavisnim, pod uslovom da je stvarno isključen svaki neosnovan uticaj na njihove zaključke.

„Tržišna vrijednost” označava cijenu po kojoj bi se zemljište i zgrade mogli prodati na osnovu privatnog ugovora između dobrovoljnog prodavca i nezavisnog kupca na dan procjene; podrazumijeva se da je

imovina javno ponuđena na tržištu, da tržišni uslovi dozvoljavaju redovnu prodaju i da se, uzimajući u obzir vrstu imovine, raspolaže uobičajenim vremenskim periodom za pregovore o prodaji¹.

(b) Odstupanja

Ako je nakon razumnog napora da se zemljište i zgrade prodaju po tržišnoj cijeni jasno da se ne može postignuti vrijednost koju je odredio procjenitelj, odstupanje do 5% od te vrijednosti može se smatrati da je po tržišnim uslovima. Ako je nakon daljeg razumnog perioda jasno da se zemljište i zgrade ne mogu prodati po cijeni umanjenoj za 5% od one koju je utvrdio procjenitelj, može da se sprovede nova procjena koja treba da uzme u obzir stečeno iskustvo i primljene ponude.

(c) Posebne obaveze

Posebne obaveze koje se odnose na zemljište i zgrade, a ne na kupca ili njegovu privrednu djelatnost, u javnom interesu mogu se vezati uz prodaju, pod uslovom da svi potencijalni kupci moraju i u načelu mogu da ispunje pomenute obaveze, bez obzira na to bave li se nekom djelatnošću ili ne i bez obzira na vrstu djelatnosti. Nezavisni procjenitelji treba posebno da procijene ekonomske gubitke zbog ovakvih obaveza, koje se mogu koristiti za snižavanje kupovne cijene. Obaveze čije je ispunjenje barem djelimično u interesu kupca trebalo bi da se procijene uzevši u obzir tu činjenicu: prednost za kupca može da bude, na primjer, u obliku oglašavanja, sponzorstva u sportu ili umjetnosti, imidža, unaprjeđenja njegovog sopstvenog okruženja ili rekreativnih sadržaja za njegove zaposlene.

Ekonomsko opterećenje vezano uz obaveze koje su na teret svih vlasnika u skladu s opštim zakonodavstvom, ne oduzimaju se od kupovne cijene (ove obaveze uključuju, na primjer, brigu za zemljišta i zgrade a isto tako i njihovo održavanje kao dio uobičajenih društvenih obveza vezanih za vlasništvo imovine ili plaćanje poreza ili sličnih naknada).

(d) Troškovi državnih organa

Primarni troškovi državnih organa za kupovinu zemljišta i zgrada su pokazatelji tržišne vrijednosti, osim u slučaju ako je između kupovine i prodaje zemljišta i zgrada protekao značajan vremenski period. Iz tog razloga utvrđena tržišna vrijednost ne bi trebalo da, u načelu, bude manja od primarnih troškova u periodu od najmanje tri godine nakon kupovine, osim ako je nezavisni procjenitelj posebno utvrdio opšti pad tržišnih cijena zemljišta i zgrada na odgovarajućem tržištu.

3. Prijava

Ne dovodeći u pitanje pravilo o pomoćima male vrijednosti (*de minimis*)², države članice prijavljuju Komisiji sljedeće transakcije kako bi joj omogućile da utvrdi postojanje državne pomoći i, ako je to slučaj, da ocijeni njenu usklađenost sa zajedničkim tržištem.

- (a) svaku prodaju koja nije zaključena na osnovu otvorenog bezuslovnog postupka kojim se prihvata najbolja ili jedina ponuda; i
- (b) svaku prodaju koja je, u nedostatku takvog postupka, zaključena po cijeni manjoj od tržišne vrijednosti koju su odredili nezavisni procjenitelji.

¹ Član 49 stav 2 Direktive Savjeta 91/674/EEZ (SL L 374, 31.12.1991, str. 7)

² SL C 68, 6.3.1996., str. 9.

4. Žalbe

Kada Komisija od trećih strana primi žalbu ili drugi podnesak treće strane o navodnom elementu državne pomoći koji je sadržan u ugovoru o prodaji zemljišta i zgrada od strane državnih organa, Komisija će pretpostaviti da državna pomoć nije uključena, ukoliko podaci dostavljeni od strane predmetne države članice pokazuju da su gore pomenuta načela ispoštovana.

Saopštenje Komisije državama članicama o primjeni čl. 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na kratkoročno osiguranje izvoznih kredita

(2012/C 392/01)

1. UVOD

1. Izvozne subvencije mogu da imaju negativne efekte na tržišnu konkurenciju između konkurentnih dobavljača roba i usluga. Iz tog razloga je Komisija, kao čuvar konkurencije u skladu sa Ugovorom, uvijek strogo osuđivala kako pomoć za izvoz, namijenjenu trgovini unutar Unije, tako i pomoć za izvoz van Unije. U cilju sprječavanja država članica da pružaju podršku izvozno kreditnom osiguranju i time naruše konkurenciju, potrebno je napraviti jasnu procjenu na osnovu pravila Evropske unije kojim se uređuje državna pomoć.
2. Komisija je iskoristila svoj uticaj kako bi uredila državnu pomoć u oblasti kratkoročnog izvozno-kreditnog osiguranja, a u cilju rješavanja aktuelnih ili potencijalnih narušavanja konkurencije na unutrašnjem tržištu, ne samo među izvozniciima u različitim državama članicama (trgovina unutar i van Evrope), već i između izvozno kreditnih osiguravajućih društava koja posluju u Uniji. Komisija je 1997. godine utvrdila načela državne intervencije, koje je dala u svom Saopštenju državama članicama, u skladu sa članom 93 stav 1 Ugovora Evropske zajednice, primjenjujući čl. 92 i 93 Ugovora na kratkoročna izvozno kreditna osiguranja¹ (Saopštenje iz 1997. godine). Saopštenje iz 1997. godine je bilo na snazi za period od pet godina od 1. januara 1998. godine. Kasnije je izmijenjeno, i njegov period primjene je produžen 2001. godine², 2004. godine³, 2005. godine⁴ i 2010. godine⁵. Važilo je do 31. decembra 2012. godine.
3. Iskustvo stečeno u primjeni Saopštenja iz 1997. godine, posebno tokom finansijske krize u periodu od 2009. do 2011. godine, sugerije da bi politika Komisije vezana za ovu oblast trebala da bude ponovo razmotrena.
4. Pravila propisana ovim Saopštenjem će pomoći da se osigura da državna pomoć ne narušava konkurenciju među privatnim i javnim ili javno podržanim izvozno kreditnim osiguravajućim društvima i da se stvori klima koja će obezbijediti izvozniciima iste šanse.
5. Saopštenje ima za cilj da pruži državama članicama detaljnija uputstva o primjeni načela na kojima Komisija zasniva svoje tumačenje čl. 107 i 108 Ugovora i njegove primjene na kratkoročno izvozno kreditno osiguranje. Ono bi trebalo da učini politiku Komisije u ovoj oblasti što je moguće transparentnijom i da osigura predvidljivost i jednak tretman. U tom smislu, ono predviđa niz uslova koji moraju da budu ispunjeni kada osiguravajuća društva namjeravaju da uđu u tržište kratkoročnog izvozno kreditnog osiguranja za tržišne rizike.
6. Rizici koji su u načelu netržišni su van okvira ovog Saopštenja.
7. Poglavlje 2 opisuje predmet ovog Saopštenja i definicije koje se koriste u njemu. Treće Poglavlje se bavi primjenom člana 107 stav 1 Ugovora i opštom zabranom državne pomoći za izvozno kreditno

¹SL C 281, 17.9.1997., str. 4.

²SL C 217, 2.8.2001, str. 2.

³SL C 307, 11.12.2004, str. 12.

⁴SL C 325, 22.12.2005, str.22.

⁵SL C 329, 7.12.2010, str.6.

osiguranje od tržišnog rizika. Na kraju, Poglavlje 4 propisuje izuzetke od definisanih tržišnih rizika i određuje uslove za državnu intervenciju zaosiguranje privremeno netržišnih rizika.

2. PREDMET SAOPŠTENJA I DEFINICIJE

2.1. Predmet

8. Komisija će primijeniti načela utvrđene u ovom Saopštenju samo na izvozno kreditno osiguranje sa rokom rizika manjim od dvije godine. Ostali finansijski instrumenti za izvoz nisu predmet ovog Saopštenja.

2.2. Definicije

9. Za potrebe ovog Saopštenja će se primjenjivati sljedeće definicije:

„Saosiguranje“ znači procenat svakog osiguranog gubitka koji nije pokriven od strane osiguravača, već ga snosi drugi osiguravač;

„Kreditni period“ označava vremenski period dat kupcu da plati za isporučene robe i usluge u okviru izvozno-kreditne transakcije;

„Komerzijalni rizici“ su rizici koji uključuju sljedeće:

- Samovoljna povreda ugovora od strane kupca, odnosno bilo koja samovoljna odluka nejavnog kupca u svrhu otkazivanja ili poništavanja ugovora bez opravdanog razloga,
- Samovoljno odbijanje nejavnog kupca da prihvati robu predviđenu ugovorom bez opravdanog razloga,
- Insolventnost nejavnog kupca i njegovog jemca,
- Neispunjavanje ugovornih obaveza u dužem vremenskom periodu, odnosno nevršenje plaćanja duga u skladu sa ugovorom od strane nejavnog kupca i njegovog jemca;

„Izvozno kreditno osiguranje“ je osiguranje proizvoda kojim osiguravač pruža uslugu osiguranja proizvoda od komercijalnog i političkog rizika u vezi sa obavezama plaćanja izvozne transakcije;

„Period proizvodnje“ je period između datuma poručivanja i isporuke robe ili usluga;

„Tržišni rizici“ su komercijalni i politički rizici sa maksimalnim periodom rizika manjim od dvije godine, za javne i nejavne kupce u zemljama navedenim u Prilogu; svi ostali rizici se smatraju netržišnim u smislu ovog Saopštenja;

„Politički rizici“ su rizici koji uključuju sljedeće:

- rizik koji sprječava javnog kupca ili zemlju da izvrši plaćanje ili da ne izvrši plaćanje u predviđenom roku,
- rizik koji prevazilazi mogućnosti samog kupca ili koji spada van odgovornosti samog kupca,
- rizik za slučaj da država ne uspije da prenese u zemlju osiguranika novac plaćen od strane kupca sa prebivalištem u toj zemlji;

„Privatni osiguravač kredita“ je kompanija ili organizacija koja pruža izvozno kreditno osiguranje, izuzev državnog osiguravača;

„Kvota-udio“ je reosiguranje koje zahtijeva od osiguravača da prenese, a od reosiguravača da prihvati dati procenat svakog rizika u okviru definisane kategorije poslovanja sačinjene od strane osiguravača;

„Reosiguranje“ je osiguranje koje je jedan osiguravač prodao drugom osiguravaču kako bi upravljao rizikom i time umanjio sopstveni rizik;

„Period rizika“ je period proizvodnje plus kreditni period;

„Jedinstveno pokriće rizika“ je pokriće za sve prodaje jednom kupcu ili za pojedini ugovor sa jednim kupcem;

„Država osiguravač“ je kompanija ili druga organizacija koja obezbjeđuje izvozno kreditno osiguranje uz podršku, ili u ime, zemlje članice, ili zemlja članica koja obezbjeđuje izvozno kreditno osiguranje;

„Dodatno pokriće“ je dodatno pokriće kreditnog limita utvrđenog od strane drugog osiguravača;

„Politika cjelokupnog prometa” je politika kreditnog osiguranja izuzev jedinstvenog pokrića rizika; to jest, politika kreditnog osiguranja koja pokriva svu ili većinu prodaja kredita osiguranika kao i potraživanje plaćanja od prodaje različitim kupcima.

3. PRIMJENLJIVOST ČLANA 107 STAV 1 UGOVORA

3.1. Opšta načela

10. Član 107 stav 1 Ugovora navodi da “svaka pomoć dobijena od strane država članica ili kroz državne resurse u bilo kojoj formi, a koji narušava ili prijeti da naruši konkurenciju na način što favorizuje određena preduzeća ili proizvodnju određenih dobara će, u mjeri u kojoj utiče na trgovinu između zemalja članica, biti u suprotnosti sa unutrašnjim tržištem”.
11. Ukoliko je izvozno kreditno osiguranje obezbjeđeno od strane državnih osiguravača, ono utiče na državne resurse. Učešće države može da pruži osiguravačima i/ili izvoznicima selektivnu prednost i da na taj način naruši ili prijeti da naruši konkurenciju kao i da utiče na trgovinu između zemalja članica. Sljedeći načela su osmišljeni s ciljem da pruže smjernice o tome kako će takve mjere biti ocijenjene prema pravilima državne pomoći.

3.2. Pomoć za osiguravače

12. Ukoliko državni osiguravači imaju određene prednosti u odnosu na privatne kreditne osiguravače, državna pomoć bi mogla da bude uključena. Prednosti mogu da imaju različitu formu i mogu da uključuju, npr.:
 - (a) državne garancije za zajmove ili gubitke;
 - (b) izuzeci od obaveze za uspostavljanje adekvatnih rezervi i drugih obaveza koje proizilaze iz isključivanja operacija izvozno kreditnog osiguranja za račun države ili garantovano od strane države iz Prve Direktive Savjeta 73/239/EEC od 24. jula 1973. godine o usklađivanju zakona i regulativa i svih administrativnih odredbi u odnosu na osnivanje i obavljanje poslova direktnog osiguranja osim životnog osiguranja;⁶
 - (c) olakšice ili oslobođenje od poreza koji se obično plaćaju (npr. porezi firme i porezi na polise osiguranja)
 - (d) dodjela pomoći ili obezbjeđivanje kapitala od strane države ili ostali oblici finansiranja koji nisu u skladu sa načelom investitora u tržišnoj ekonomiji;
 - (e) pružanje usluga od strane države, kao što su pristup i korištenje državne infrastrukture, opreme ili privilegovanih podataka pod uslovima koji ne odražavaju njihovu tržišnu vrijednost;
 - (f) direktno reosiguranje od strane države ili od direktnog državnog reosiguravača pod uslovima povoljnijim od onih dostupnih na tržištu privatnih reosiguravača, koje dovodi do spuštanja cijene reosiguranja ili do vještačkog stvaranja kapaciteta koji ne bi bio prisutan na privatnom tržištu.

3.3. Zabrana državne pomoći za izvozne kredite

13. Prednosti za državne osiguravače navedene u tački 12. u pogledu tržišnih rizika utiču na trgovinu uslugama kreditnog osiguranja unutar Unije. Oni dovode do variranja po pitanju pokrića dostupnog osiguranja za tržišne rizike u različitim zemljama članicama. To narušava tržišnu konkurenciju među osiguravačima u različitim državama članicama i ima sekundarne učinke na trgovinu unutar Unije bez obzira da li su u pitanju izvoz unutar Unije ili izvoz izvan Unije⁷. Potrebno je da se definišu uslovi pod

⁶ SL L 228, 16.8.1973, p. 3.

⁷ U svojoj presudi C - 142 / 87 Kraljevina Belgija v Komisije Evropske zajednice, Sud je smatrao da ne samo pružanje pomoći za među unijski izvoz, već i pomoć za izvoz iz Unije, mogu uticati na među-unijsku konkurenciju i trgovinu.

kojima državni osiguravači mogu da posluju ukoliko imaju takve prednosti u poređenju sa privatnim kreditnim osiguravačima, kako bi se osigurali da ne primaju korist od državne pomoći. Ovo zahtijeva da oni ne bi trebali da budu u mogućnosti da osiguraju tržišne rizike.

14. Prednosti za državne osiguravače se katkad takođe prenose na izvoznike, makar djelimično. Ovakve prednosti mogu da naruše tržišnu konkurenciju i trgovinu i predstavljaju državnu pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora. Međutim, ukoliko su ispunjeni uslovi za pružanje izvozno kreditnog osiguranja za tržišne rizike, kao što je navedeno u Poglavlju 4.3 ovog Saopštenja, Komisija će smatrati da neopravdana prednost nije data izvoznicima.

4. USLOVI ZA DAVANJE IZVOZNO KREDITNIH OSIGURANJA ZA TRENUTNO NETRŽIŠNE RIZIKE

4.1. Osnovna načela

15. Kao što je navedeno u tački 13, ukoliko državni osiguravači kredita imaju neke prednosti u odnosu na privatne osiguravače kredita, kao što je opisano u članu 12, oni ne smiju da osiguravaju tržišne rizike. Ukoliko se nastoji da se uz pomoć državnih osiguravača ili subvencija osiguraju tržišni rizici, potrebno je da se utvrdi da na taj način oni neće direktno ili indirektno imati koristi od državne pomoći. Zbog navedenog državne osiguravači moraju imati određeni iznos sopstvenih sredstava (granica solventnosti, uključujući garantni fond) i tehničke propise (rezerva za izjednačavanje) i mora da dobije potrebne dozvole u skladu sa Direktivom 73/239/EEC. Oni su u najmanju ruku dužni da imaju odvojeno upravljanje računima i odvojeno računovodstvo za njihovo osiguranje tržišnih rizika i netržišnih rizika za račun ili uz jemstvo države, time dokazujući da ne koriste državnu pomoć u njihovom osiguranju tržišnih rizika. Finansijski izvještaji o poslovanju osiguranom za račun samog osiguravača moraju da budu usklađeni sa Direktivom Komisije 91/674/EEC od 19. decembra 1991. godine o godišnjim finansijskim izvještajima i konsolidovanim finansijskim izvještajima osiguravajućih društava⁸.
16. Svaka država članica koja izvozno-kreditnom osiguravaču pruža pokriće reosiguranjem putem učešća ili uključivanjem u privatne sektorske ugovore reosiguranja koji pokrivaju i tržišne i netržišne rizike mora da dokaže da ovi sporazumi ne uključuju državnu pomoć kao što je navedeno u tački 12(f).
17. Državni osiguravači mogu da obezbijede izvozno kreditna osiguranja za privremeno netržišne rizike, pod uslovima propisanim u ovom Saopštenju.

4.2. Izuzeci od definicije tržišnih rizika: privremeni netržišni rizici

18. Bez obzira na definiciju tržišnih rizika, pojedini komercijalni i politički rizici po kupce, utvrđeni u državama navedenim u Prilogu, u sljedećim slučajevima se smatraju privremeno netržišnim:
 - (a) Ukoliko Komisija odluči da privremeno izuzme jednu ili više država sa liste država tržišnog rizika koja se nalazi u Prilogu, i to uz pomoć mehanizama navedenim u Poglavlju 5.2., iz razloga što je kapacitet tržišta privatnog osiguranja nedovoljan da pokrije sve ekonomski opravdane rizike u dotičnoj zemlji ili zemljama;
 - (b) Ukoliko Komisija, nakon dobijene prijave od strane države članice, utvrdi da su nastali rizici koji se odnose na mala i srednja preduzeća, kao što je definisano Preporukom Komisije od 6. maja 2003. godine o mikro, malim i srednjim preduzećima⁹, sa ukupnim godišnjim izvoznim prometom koji ne prelazi 2 milion eura, onda se oni smatraju privremeno netržišnim za izvoznike u državi članici koja je podnijela zahtjev;

Obije vrste operacija su osigurane od strane izvozno kreditnih osiguravača i pomoć za oboje stoga može uticati na među unijsku konkurenciju i trgovinu.

⁸ SL L 374, 31.12.1991, str. 7.

⁹ SL L 124, 20.5.2003, str. 36.

- (c) Ukoliko Komisija, nakon dobijene prijave od strane države članice, odluči da kasko osiguranje u trajanju od 181 dan i manje od godinu dana je trenutno netržišno za izvoznike u državi članici koja je prijavila;
- (d) Ukoliko Komisija, nakon prijema obavještenja od države članice, odluči da su zbog nedostatka osiguranja izvoznog kredita određeni rizici privremeno netržišni za izvoznike u državi članici koja je podijela zahtjev.

19. Kako bi se umanjilo narušavanje konkurencije na unutrašnjem tržištu, rizici koji se smatraju privremenim netržišnim u skladu sa tačkom 18 mogu da budu pokriveni od strane državnih osiguravača, pod uslovom da ispunjavaju uslove propisane u Poglavlju 4.3.

4.3. Uslovi za pružanje pokrića za privremeno netržišne rizike

4.3.1. Kvalitet pokrića

20. Kvalitet pokrića koje nude državni osiguravači mora biti u skladu sa tržišnim standardima. Konkretno, samo ekonomski opravdani rizici, to jest, rizici koji su prihvatljivii na osnovu zvučnih načela jemstva, mogu biti pokriveni. Maksimalni procenat pokrića mora biti 95% za komercijalne rizike i političke rizike i period potraživanja mora biti najmanje 90 dana.

4.3.2. Ugovorne obaveze osiguravača

21. Čvrste ugovorne obaveze moraju uvijek biti primijenjeni kod procjene rizika. Shodno tome, rizik finansijskih slabih transakcija ne smije da ima pravo na pokriće od strane javno podržanih programa. S obzirom na te načela, kriterijumi za prihvatanje rizika moraju da budu izričiti. Ukoliko već postoji poslovni odnos, izvoznici moraju da imaju pozitivno iskustvo u trgovini i/ili plaćanju. Kupci moraju posjedovati uredan registar zahtjeva, vjerovatnoća da će mogućnost izvršenja plaćanja novčanih obaveza biti prihvatljiva, i njihov interni i/ili eksterni finansijski rejting takođe mora da bude prihvatljiv.

4.3.3. Adekvatno određivanje cijena

22. Snošenje rizika u ugovoru za izvozno kreditno osiguranje mora da bude nagrađeno adekvatnom premijom. Kako bi se umanjio učinak istiskivanja privatnih kreditnih osiguravača, prosječne premije podržane od strane javno podržanih programa, moraju da budu veće od premija koje naplaćuju privatni osiguravači kredita za slične rizike. Ovaj zahtjev osigurava postepeno ukidanje državne intervencije jer će veća premija omogućiti da se izvoznici vrate privatnim kreditnim osiguravačima čim im uslovi na tržištu to omoguće i čim rizik ponovo postane tržišan.

23. Određivanje cijena se smatra adekvatnim ukoliko se naplaćuje minimalna premija¹⁰ (premiya sigurne luke¹¹) za kategoriju rizika relevantnih kupaca¹¹ kao što je navedeno u sljedećoj tabeli. Premija sigurne luke se primjenjuje, osim u slučaju da države članice pruže dokaz da su te cijene nedovoljne za predmetni rizik. Za cijelu politiku prometa, kategorija rizika mora da bude u skladu sa prosječnim rizikom kupca obuhvaćenim polisom.

¹⁰Za svaku relevantnu kategoriju rizika, raspon premije sigurne luke je uspostavljen na osnovu jednogodišnjeg dodijeljenog kreditnog svopa (Credit Default Swap), baziranog na složenom rejtingu uključujući rejtinge sve tri glavne agencije za kreditni rejting (Standard & Poor, Moody's and Fitch) u posljednji pet godina (2007-2011), pod pretpostavkom da prosječni koeficijenti oporavka za kratkoročno izvozno kreditno osiguranje iznose 40%. Rasponi su naknadno kontinuirano bili zaslužni ta to da premijumi rizika ne ostanu konstanti tokom vremena.

¹¹ Kategorije rizika kupaca se baziraju na kreditnim rejtingzima. Rejtinzi ne moraju da budu dobijeni od posebnih rejting agencija. Nacionalni rejting sistemi, ili rejting sistemi koje koriste banke su podjednako prihvatljivi. Za preduzeća koja nemaju javni rejting može se primijeniti rejting na temelju provjerljivih informacija.

Kategorija rizika	Godišnja premija rizika ¹² (% osiguranog iznosa)
Odličan ¹³	0,2-0,4
Dobar ¹⁴	0,41-0,9
Zadovoljavajući ¹⁵	0,91-2,3
Slab ¹⁶	2,31-4,5

24. Za koosiguranje, kvotu udjela i dodatno pokriće, određivanje cijene se smatra adekvatnim samo ukoliko premija koja se naplaćuje je najmanje 30% veća od premije za (originalno) pokriće koje pruža privatni kreditni osiguravač.

25. Administrativni troškovi moraju biti dodati na premiju rizika, bez obzira na odredbe ugovora, kako bi se određivanje cijene smatralo adekvatnim.

4.3.4. Transparentnost i izvještavanje

26. Države članice moraju da objave programe za rizike koji se smatraju privremeno netržišnim u skladu sa tačkom 18 na internet sajtovima državnih osiguravača, navodeći sve primjenljive uslove.

27. Države članice moraju da podnesu godišnje izvještaje Komisiji o rizicima koji se smatraju privremeno netržišnim u skladu sa tačkom 18 i koje pokrivaju državni osiguravači. One su u obavezi da isto učine najkasnije do 31. jula godine nakon intervencije.

28. Izvještaj mora da sadrži informacije o upotrebi svakog programa, posebno uključujući ukupan obim odobrenih kreditnih ograničenja, osigurani promet, premije na teret, uplaćena i upisana potraživanja, i administrativne troškove programa. Komisija će objaviti izvještaje na svom internet sajtu.

5. PROCEDURALNA PITANJA

5.1. Opšti načela

29. Rizici navedeni u tački 18(a) mogu biti pokriveni od strane državnih osiguravača, u zavisnosti od uslova navedenih u Poglavlju 4.3. Komisija ne mora da bude obaviještena o takvim slučajevima.

¹² Minimalna sigurna premija („safe harbour“) za ugovor o osiguranju od 30 dana utvrđuje se tako što se godišnja premija rizika podijeli sa 12.

¹³ Kategorija odličnog rizika obuhvata rizike koji odgovaraju kreditnim rejting ocjenama AAA, AA+, AA, AA–, A+, A i A– prema Standard & Poor’s skali.

¹⁴ Dobra kategorija rizika obuhvata rizike koji odgovaraju kreditnim rejting ocjenama BBB+, BBB ili BBB– u prema Standard & Poor’s skali

¹⁵ Zadovoljavajuća kategorija rizika obuhvata rizike koji odgovaraju kreditnim rejting ocjenama BB+, BB ili BB– u prema Standard & Poor’s skali.

¹⁶ Slaba kategorija rizika obuhvata rizike koji odgovaraju kreditnim rejting ocjenama B+, B ili B– u prema Standard & Poor’s skali.

30. Rizici navedeni u tački 18(b), (c) i (d) mogu biti pokriveni od strane državnih osiguravača, u zavisnosti od uslova navedenih u Poglavlju 4.3, za što je potrebno podnošenje obavještenja Komisiji i odobrenje od strane Komisije.
31. Neispunjavanje bilo kojeg od uslova navedenih u Poglavlju 4.3 , ne znači da su izvozno kreditno osiguranje, ili program osiguranja automatski zabranjeni. Ukoliko države članice žele da odstupe od bilo kog uslova ili ukoliko postoji sumnja o tome da planirani program izvoznog kreditnog osiguranja ispunjava uslove propisane ovim Saopštenjem, država članica mora da predoči program Komisiji.
32. Analiza donijeta u skladu sa pravilima o državnoj pomoći ne predviđa usklađenost određene mjere sa drugim odredbama Ugovora.

5.2. Izmjena spiska zemalja tržišnog rizika

33. Pri utvrđivanju da li nedostatak dovoljnog privatnog kapaciteta opravdava privremeno uklanjanje države sa spiska država tržišnog rizika, kako je navedeno u tački 18(a), Komisija će uzeti u obzir sljedeće faktore, po redoslijedu prioriteta:
 - (a) smanjenje kapaciteta privatnog kreditnog osiguranja: naročito, odluka glavnog kreditnog osiguravača da ne pokriva rizike kupaca u toj zemlji, značajano smanjenje ukupne osigurane sume ili značajno smanjenje stope prolaznosti za dotičnu državu u okviru perioda od šest mjeseci;
 - (b) pogoršanje rejtinga suverenih sektora: naročito, nagle promjene kreditnog rejtinga u periodu od šest mjeseci, kao što su višestruko smanjenje rejtinga od strane nezavisnih rejting agencija, ili veliki porast dodijeljenog kreditnog svopa;
 - (c) pogoršanje poslovanja korporativnog sektora: naročito, iznenađan porast insolventnosti u toj zemlji u periodu od šest mjeseci.
34. Kada kapacitet na tržištu postane nedovoljan za pokrivanje svih ekonomski opravdanih rizika, Komisija može da revidira spisak tržišnih rizika država na pisani zahtjev najmanje tri države članice ili na sopstvenu inicijativu.
35. Ukoliko Komisija namjerava da izmijeni spisak zemalja tržišnih rizika koji se nalazi u Prilogu, konsultovaće i tražiti podatke od država članica, privatnih kreditnih osiguravača, i zainteresovanih strana. Konsultacije i tražene informacije će biti objavljene na sajtu Komisije. Period konsultacija obično neće biti duži od 20 radnih dana. Kada, na temelju prikupljenih informacija, Komisija odluči da izmijeni spisak zemalja tržišnih rizika, obavijestit će o tome zemlje članice u pisanoj formi i objavit će odluku na svom internet sajtu.
36. Privremeno uklanjanje države sa spiska država tržišnog rizika će važiti za period ne kraći od 12 mjeseci. Polise osiguranja koje se odnose na privremeno uklonjene države koje su potpisane u tom periodu mogu biti validne za period od najviše 180 dana nakon dana kada je prestalo privremeno uklanjanje. Nove polise osiguranja ne mogu da budu potpisane nakon tog datuma. Tri mjeseca prije nego što privremeno uklanjanje prestane, Komisija će razmatrati da li da produži uklanjanje te države sa spiska. Ukoliko Komisija utvrdi da je tržišni kapacitet i dalje nedovoljan da pokrije sve ekonomski opravdane rizike, uzimajući u obzir faktore navedene u tački 33, može prolongirati privremeno uklanjanje države sa spiska, u skladu sa tačkom 35.

5.3. Obavještenje o obavezama u slučaju izuzetaka iz tačke 18 (b) i (c)

37. Dokaz koji je trenutno dostupan Komisiji ukazuje na to da postoji jaz na tržištu u pogledu rizika navedenih u tački 18 (b) i (c) i da su stoga ti rizici netržišni. Međutim, mora se imati u vidu da nedostatak pokrića ne postoji u svakoj državi članici i da bi se situacija vremenom mogla promijeniti

obzirom na to da privatni sektor može postati zainteresovan za ovaj segment tržišta. Državna intervencija bi trebala biti dozvoljena samo za rizike koje tržište drugačije ne može da pokrije.

38. Iz tih razloga, ukoliko država članica želi da pokrije rizike navedene u tački 18 (b) ili (c), ona mora obavijestiti Komisiju u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora i da dokaže u svom obavještenju da je kontaktirala glavne kreditne osiguravače i posrednike u toj državi članici¹⁷ i da im je pružila priliku da dostave dokaz da pokriće za ove rizike postoji na raspolaganju tamo. Ukoliko ovi kreditni osiguravači ne dostave državi članici ili Komisiji informacije o uslovima pokrića i osiguranim količinama za vrstu rizika koju država članica nastoji da pokrije u roku od 30 dana od dana prijema zahtjeva od države članice, ili ukoliko dostavljene informacije ne pokazuju da je pokriće za ove rizike dostupno u toj državi članici, Komisija će privremeno smatrati ove rizike netržišnim.

5.4. Obavještenje o obavezama u drugim slučajevima

39. Što se tiče rizika navedenih u tački 18 (d), ta država članica mora, u svom saopštenju Komisiji u skladu sa članom 106 stav 3 Ugovora, pokazati da pokriće nije dostupno za izvoznike u toj državi članici zbog šoka ponude na privatnom tržištu osiguranja, a posebno povlačenje velikog kreditnog osiguravača iz države članice, smanjen kapacitet ili ograničen asortiman proizvoda u odnosu na druge države članice.

6. DATUM PRIMJENE I TRAJANJE

40. Komisija će otpočeti sa primjenom načela ovog Saopštenja od 1. januara 2013. godine do 31. decembra 2018. godine, osim za tačku 18(a) i poglavlje 5.2, koje će se primjenjivati od dana donošenja ovog Saopštenja.

¹⁷Kontaktirani kreditni osiguravači i brokери treba da budu reprezentativni u smislu proizvoda koje nude (na primjer, specijalizovani provajderi za pojedinačne rizike), kao i veličina tržišta koje pokrivaju (na primjer, zajedničko predstavljanje minimum 50% tržišta).

PRILOG

Spisak zemalja tržišnog rizika:

Sve države članice

Australija

Kanada

Island

Japan

Novi Zeland

Norveška

Švajcarska

Sjedinjene Američke Države

PREVOD

Smjernice o državnoj pomoći za podsticanje ulaganja za rizično finansiranje

(2021/C 508/01)

1. UVOD

1. Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, državna pomoć namijenjena pospješivanju razvoja određenih privrednih djelatnosti može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, ako ta pomoć ne utiče negativno na uslove trgovanja u obimu koji bi bio suprotan zajedničkom interesu. Komisija je istorijski prepoznala značaj tržište rizičnog finansiranja za ekonomije država članica i potrebu za razvojem tržišta rizičnog finansiranja i olakšavanje pristupa rizičnom finansiranju za mala i srednja privredna društva (MSP), malim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije i inovativnim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije¹ i potreba koja je proizašla za uspostavljanjem skupa smjernica kako bi se obezbijedio dosljedan pristup u ocjenjivanju mjera pomoći za rizično finansiranje. U tom smislu, Komisija je usvojila Smjernice o rizičnom kapitalu iz 2006. godine² koje su kasnije zamenjene Smjernicama o rizičnom finansiranju iz 2014. godine³ kao dio paketa za modernizacije državne pomoći⁴. Smjernice o rizičnom finansiranju iz 2014. godine ističu krajem 2021. godine. Međutim, države članice mogu nastaviti da prepoznaju potrebu za obezbijedivanjem pomoći za rizično finansiranje, i smjernica o tome kako podržati rizično finansiranje u potpunosti u skladu sa pravilima o državnoj pomoći su i dalje neophodne.
2. S tim u vezi, MSP čine oslonac ekonomije država članica i u smislu zapošljavanja, kao i u smislu ekonomske dinamike i rasta, te su stoga ključni za ekonomski razvoj i otpornost Unije u cjelini. Kao što je navedeno u Strategiji za MSP za održivu i digitalnu Evropu⁵, 25 miliona malih i srednjih privrednih društava u Uniji zapošljava oko 100 miliona ljudi, što čini više od polovine bruto domaćeg proizvoda (BDP) Unije i igra ključnu ulogu u dodavanju vrijednosti u svakom sektoru ekonomije. Ona donose inovativna rješenja za rješavanje izazova kao što su klimatske promjene, neefikasno korišćenje resursa i gubitak socijalne kohezije, i pomažu u širenju ovih inovacije podržavajući ekološku i digitalnu tranziciju i jačajući otpornost ili tehnološkog suvereniteta Unije. Međutim, kako bi mogle da se

¹ Tačne definicije (MSP), malih privrednih društava srednje tržišne kapitalizacije i inovativnih privrednih društava srednje tržišne kapitalizacije u svrhu ovih smjernica navedene su u odjeljku 2.3 stav 35.

² Smjernice Komisije o državnoj pomoći za promovisanje ulaganja rizičnog kapitala u MSP (SL L 194, 18.8.2006, str. 2).

³ Saopštenje Komisije - Smjernice o državnoj pomoći za podsticanje ulaganja za rizično finansiranje (SL L 19, 22.1.2014, str. 4).

⁴ Između 2012. i 2014. godine, Komisija je sprovedla ambiciozan program modernizacije državne pomoći zasnovan na tri glavna cilja, za više detalja pogledati Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Odboru regiona o modernizaciji državne pomoći EU (SAM), COM (2012) 209 konačna verzija, 8.5.2012

⁵ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Odboru regiona "MSP za održivu i digitalnu Evropu" (COM (2020) 103 konačna verzija 10.3.2020).

razvijaju i pokažu svoj puni potencijal, malim i srednjim privrednim društvima potrebna su finansijska sredstva. To se naročito odnosi na sektore koji su orijentisani na inovacije, visokotehnološke i visoko rizične sektore. Stoga je efikasno tržište za rizično finansiranje za MSP ključno za pristup dinamičnih privrednih društava potrebnom finansiranju u svakoj fazi njihovog razvoja.

3. Iako imaju mogućnosti rasta, novoosnovana privredna društva (start-up) i MSP često se suočavaju sa poteškoćama prilikom pristupa finansiranju, naročito u ranim fazama njihovog razvoja⁶, i kada im je potrebno dodatno finansiranje za širenje. Glavni uzrok tih poteškoća je problem asimetričnih informacija: novoosnovana privredna društva i MSP, naročito dok su još u početnoj fazi ili u novim ili visokotehnološkim sektorima, često nijesu u mogućnosti da investitorima dokažu svoju kreditnu sposobnost ili izvodljivost poslovnih planova. U takvim okolnostima, vrsta aktivnog dubinske analize koju investitori sprovode prilikom finansiranja većih društava ne bi bila vrijedna ulaganja u slučaju transakcija u koje su uključena navedena MSP jer su troškovi dubinske analize previsoki u odnosu na vrijednost ulaganja. Stoga, bez obzira na kvalitet njihovog projekta i potencijal rasta, navedena MSP najvjerovatnije neće imati pristup potrebnim finansijskim sredstvima sve dok nemaju dokazane dobre poslovne rezultate i dovoljna jamstva. Ovaj problem može biti naročito izražen kada su u pitanju investicije u inovativne zelene, visoke tehnologije, digitalne ili tehnologije zasnovane na vazduhoplovstvu, ili u socijalne inovacije koje pokreću društveni preduzetnici⁷. Zbog takvih asimetričnih informacija moguće je da tržišta finansiranja privrednih društava ne mogu da obezbijede potrebno finansiranje vlasničkog kapitala ili duga novoosnovanim (start-up) i potencijalno brzorastućim malim i srednjim privrednim društvima što dovodi do trajnog nedostatka tržišta kapitala koji onemogućava da ponuda zadovolji tražnju po cijeni prihvatljivoj objema stranama, što negativno utiče na mogućnosti rasta malih i srednjih privrednih društava. Mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije i inovativna privredna društva srednje tržišne kapitalizacije mogu se, u određenim okolnostima, suočiti sa istim tržišnim neuspjehom.
4. Posljedice izostanka finansiranja privrednog društva ne utiču nužno samo na taj pojedinačni subjekt, već su često puno šire, naročito zbog spoljnih efekata na rast. U mnogim uspješnim sektorima uočljiv je rast produktivnosti ne zbog povećanja produktivnosti društava prisutnih na tržištu, nego zbog toga što efikasnija i tehnološki naprednija društva rastu na račun manje efikasnih društava (ili onih sa zastarjelim proizvodima). Pored toga, uključeni privredni sektori i cjelokupna ekonomija imaju koristi od pozitivnih eksternih efekata rasta koji se odnose na akumulaciju znanja od strane firmi (organizacijski kapital) ili od radnika (ljudski kapital), kao i od uvođenja nove robe, u obliku viška za potrošače i/ili privrednih društava. Šire posljedice na rast produktivnosti najvjerovatnije će biti negativne ukoliko taj proces narušava činjenica da potencijalno uspješna privredna društva ne mogu da pribave finansijska sredstva.
5. Stoga bi postojeći jaz u finansiranju koji utiče na novoosnovana privredna društva (start-up), MSP, mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije i inovativna privredna društva srednje tržišne kapitalizacije mogao da opravda mjere javne podrške od strane država članica kako bi se olakšao razvoj rizičnog finansiranja na njihovim domaćim tržištima. Pravilno usmjerena državna pomoć za

⁶ Pogledati 'Studiju o procjeni podrške evaluaciji pravila EU o državnoj pomoći za pristup finansijama za MSP', Evropska unija (2020), koja je dostupna on-line:

https://ec.europa.eu/competition/state_aid/modernisation/risk_finance_study.zip

⁷ Takve inovacije uključuju, na primjer, promjenu društvene prakse u cilju podrške zelene ili digitalne tranzicije ili povećanju pristupačnosti karijera u području IKT-a za žene.

podršku obezbjeđivanju rizičnog finansiranja je efikasan način ublažavanja utvrđenih tržišnih neuspjeha ili relevantnih prepreka u pristupu finansiranja i pribavljanja privatnog kapitala. U trenutnom kontekstu, države članice to mogu iskoristiti, takođe i za podsticanje oporavka od ekonomske krize izazvane pandemijom COVID-19. U trenutnom kontekstu, države članice mogu takođe iskoristiti to za podsticanje oporavka od ekonomske krize uzrokovane pandemijom COVID-19.

6. Pored toga što je neophodan za domaće ekonomije država članica, poboljšani pristup finansijama može pozitivno doprinijeti u ostvarivanju nekih od glavnih političkih ciljeva Unije. Pristup finansiranju predstavlja snažno sredstvo za podršku Zelenoj Agendi⁸, i učini Evropu prikladnijom za digitalno doba⁹, kao i da obezbijedi oporavak od ekonomske krize izazvane pandemijom COVID-19 i izgradi Uniju koja je otpornija i na buduće krize.
7. Zelena tranzicija je osnovni cilj Unije. Prema najnovijim projekcijama¹⁰, postizanje aktuelnih klimatskih i energetske ciljeve do 2030. godine, moglo bi zahtijevati do 417 milijardi EUR dodatnih godišnjih ulaganja, što je izazov, za koji će ključno biti privlačenje značajnih privatnih investicija. Promovisanje održivog finansiranja zahtijeva prave signale za usmjeravanje finansijskih i kapitalnih tokova na zelena ulaganja. U tom cilju, 2018. godine, Komisija je pokrenula Plan održivog finansiranja¹¹, nakon koga je nedavno uslijedio novi paket mjera održivog finansiranja¹². Jedan od elementa za promovisanje zelenog finansiranja je poboljšano objavljivanje podataka o klimi i životnoj sredini, kako bi investitori u potpunosti informisani o održivosti svojih investicija. U tom kontekstu, ključni korak je bilo usvajanje Regulative (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta¹³, koji klasifikuje ekološki održive aktivnosti (često se nazvane „Taksonomija EU“).
8. Što se tiče digitalne tranzicije, u Saopštenju Digitalni kompasi do 2030. godine¹⁴, ističe se potreba da se podrži razvoj kritičnih digitalnih tehnologija Unije na način koji podstiče njen rast produktivnosti i ekonomski razvoj u potpunoj usklađenosti sa svojim društvenim vrijednostima i ciljevima. Nacionalna ulaganja država članica, zajedno sa relevantnim fondovima Unije i privatnim investicijama, ključni su za postizanje pomenutog cilja, kao i prilika da se omogući masovno povećanje investicija.

⁸ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regija „Evropski zeleni dogovor“, COM(2019) 640 finalno od 11.12.2019.

⁹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regija „Izgradnja digitalne budućnosti Evrope“, COM (2020) 67 finalno od 19.02.2020.

¹⁰ Predlog direktive Evropskog parlamenta i Savjeta o izmjenama i dopunama direktive (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta, Regulativa (EU) 2018/1999 od Evropskog parlamenta i Savjeta i Direktive 98/70/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu promovisanja energije iz obnovljivih izvora, te o stavljanju izvan snage Direktive Savjeta (EU) 2015/652, COM (2021) 557 finalna od 14.07.2021.

¹¹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskoj centralnoj banci, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Akcioni plan o finansiranju održivog razvoja“, COM (2018) 97 finalno od 08.03.2018.

¹² Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Taksonomija EU, korporativno izvještavanje o održivosti, preferencije održivosti i povjeravanje dužnosti: usmjeravanje finansiranja radi ostvarivanja Evropskog ekološkog dogovora“, COM (2021) 118 finalno od 21.04.2021.

¹³ Regulativa (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. juna 2020. o uspostavljanju okvira za olakšavanje održivih investicija i za izmjenu Regulative (EU) 2019/2088 (Sl.list br.198, od 22.06.2020., str.13).

¹⁴ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Digitalni kompasi do 2030.: evropski put ka digitalnoj deceniji“, COM (2021) 118 finalno, 09.03.2021.

9. Što se tiče krize izazvane pandemijom COVID-19, oporavak predstavlja hitan prioritet, koristeći trenutni zamah za napredak u digitalnoj i zelenoj tranziciji, što će učiniti ekonomiju otpornijom i konkurentnijom. Fond za oporavak i otpornost (IOO)¹⁵, je prvi i najvažniji dio paketa EU-a za oporavak, usvojen kao odgovor na krizu, a u okviru njega omogućena je finansijska pomoć namjenjena državama članicama u ključnim prvim godinama oporavka u iznosu od 672,5 milijardi EUR u obliku kredita i bezpovratnih sredstava kao finansijske podrške. U tom smislu, sa obzirom na njihovu važnost u svim državama članicama, Komisija je identifikovala ključne oblasti¹⁶ koje podstiču članice da uključe u svoje planove za oporavak i otpornost veoma velike investicije koje su potrebne, kao i njihov potencijal da otvore radna mjesta, rast i da uoče koristi od zelenih i digitalnih tranzicija.
10. Nadalje, kao što je naglašeno u ažuriranoj industrijskoj strategiji¹⁷, Unija treba izvući pouke iz pandemije COVID-19 i njenog uticaja na globalne lance vrijednosti; tako što će povećati otpornost jedinstvenog tržišta i riješiti problematiku strateških zavisnosti uz očuvanje otvorene i konkurentne ekonomije EU, utemeljene na trgovini.
11. S obzirom na značaj efikasnog pristupa finansijama za ključne ciljeve Unije, pokazala je se potreba za daljim jačanjem napora koje se oslanjaju na politike Unije usmerene na poboljšanje tog pristupa, kao što su Unija tržišta kapitala ('UTK') i korišćenje budžeta Unije.
12. S tim u vezi, Komisija je 2015. godine usvojila prvi akcioni plan UTK¹⁸, a kako bi se mobilisao kapital u Uniji i usmjerila ga prema svim privrednim društvima. Jedan od njenih glavnih ciljeva bio je poboljšanje pristupa malim i srednjim privrednim društvima finansiranju, naročito u nebankarskom finansiranju. Od tada, Unija je postigla značajan napredak, ostvarivši u velikoj mjeri rezultate na pojedinačnim aktivnostima iz akcionog planu UTK-a za 2015. godinu, i u njenom srednjoročnom pregledu za 2017.godinu. Mnoge od tih akcija bile su usmjerene ka poboljšanju pristupa finansiranju za sva Privredna društva, bez obzira na veličinu ili starost, ali su neke od njih bile u velikoj mjeri usmjerene na olakšavanje pristupa tržištima kapitala, naročito za MSP i mala privredna društva srednje tržišne

¹⁵ Regulativa (EU) 2021/241 Evropskog parlamenta i Savjeta od 12. februara 2021. godine, uspostavljanje Fonda za oporavak i otpornost (Sl.list br.57, od 18.02.2021., str.17

¹⁶ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Ekonomskom savjetu, Savjetu, Evropskoj centralnoj banci, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu, Komitetu regiona „Godišnja strategija održivog rasta 2021“ Evropske investicione banke, COM (2020) 575 finalno od 17.09.2020 identifikuje sedam vodećih oblasti

¹⁷ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Ažuriranje nove industrijske strategije za 2020: izgradnja jačeg signala tržišta za oporavak Evrope“ (COM(2021) 350, 05.05.2021).

¹⁸ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Akcijski plan o izgradnji unije tržišta kapitala“, COM (2015) 0468 finalno od 30.09.2015.

kapitalizacije¹⁹. Novi Akcioni plan UTK²⁰ pokrenut je 2020. godine kako bi se u narednim godinama produbio UTK Unije, a sve u cilju nastavka razvoja tržišta kapitala i osiguranja pristupa tržišnom finansiranju, pogotovo za MSP. S tim u vezi, Komisija je u skladu sa članom 33 stav 9 Direktive 2014/65/EU Evropskog parlamenta i Savjeta²¹, osnovala tehničku ekspertsku grupu zainteresovanih strana za MSP koja imaju ovlaštenje u toku kojeg su bila zadužena da procjene prepreke sa kojima se suočavaju MSP u korišćenju javnih tržišta.

13. S obzirom na važnost poboljšanja pristupa finansiranju za MSP, Komisija vrši dopune zakonodavstva i aktivnosti politike sa budžetom Unije, radi ublažavanja strukturnih tržišnih neuspjeha koji ograničavaju rast novoosnovanih privrednih društva (start-up) i malih i srednjih privrednih društava. U tom cilju, povećana upotreba finansijskih instrumenata²² na osnovu Višegodišnjeg finansijskog okvira 2014-2020 („VFO“). Tačnije, programi finansiranja Unije, uspostavljeni Regulativom (EU) br.1287/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta (Program za konkurentnost MSP-a²³ (‘Konkurentnost privrednih društava i malih i srednjih privrednih društava’ (‘COSME’)) i Regulativa (EU) br. 1291/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta²⁴ („Horizont 2020“) doprinijela je poboljšanju korišćenja javnih resursa kroz mehanizme podjele rizičnog finansiranja u korist malih i srednjih privrednih društava u njihovim fazama pokretanja, rasta i transfera, kao i mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije i inovativna privredna društva srednje tržišne kapitalizacije, sa posebnim naglaskom na akcije osmišljene da obezbijede neprekidnu podršku od inovacija do tržišta, uključujući komercijalne implementaciju rezultata istraživanja i razvoja („R&D“)²⁵. Osim toga, Evropski savjet za inovacije

¹⁹ Na primjer, Regulativa (EU) br.345/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. aprila 2013. o evropskim fondovima rizičnog kapitala (Sl.list br.115, od 25.04.2013., str.1); Regulativa (EU) 207/1129 od Evropskog parlamenta i Savjeta od 14.juna 2017. o prospektu koji je potrebno objaviti prilikom javne ponude hratića od vrijednosti ili prilikom usavršavanja za trgovanje na uređenom tržištu, te stavljanju van snage Direktive 2003/71/EZ (Sl.list br.168, od 30.06.2017., str.12); Direktiva 2014/65/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 15.maja 2017. o tržištima finansijskih instrumenata i izmjenama i dopunama Direktive 2002/92/EC i Direktive 2011/61/EU, (Sl.list br. 173, od 12.06.2014., str.349) u vezi sa razvojem rasta tržišta MSP-a; Direktiva 2011/61/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 08.juna 2011. o rukovodiocima alternativnih investicionih fondova i izmjene Direktive 2003/41/EC i 2009/65/EC i Regulative (EZ) br.1060/2009 i (EU) br.1095/2010 (Sl.list br.174, od 01.07.2011., str.1).

²⁰ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu za region „Unija tržišta kapitala za građane i privredna društva – novi akcioni plan“, COM(2020) 590 finalno od 24.09.2020.

²¹ Direktiva 2014/65/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 15.maja 2014. o tržištu finansijskih instrumenata i izmjeni Direktive 2002/92/EZ i Direktive 2011/61/EU (Sl.list br.173, od 12.06.2014., str.349).

²² Finansijski instrumenti obuhvataju finansijske instrumente koji nisu odobreni, a koji mogu imati oblik dužničkih instrumenata (kredit, garancije) ili instrumenti kapitala (čist kapital, kvazi-vlasničke investicije ili druge instrumente za podjelu rizika).

²³ Regulativa (EU) br.1287/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11 decembra 2013. utvrđivanje Programa za konkurentnost privrednih društava i malih i srednjih privrednih društava (COSME 2014-2020) i stavlja van snage Odluku br.1639/2006/EZ, (Sl.list br.347, od 20.12.2013., str.33).

²⁴ Regulativa (EU) br.1291/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11.decembra 2013. uspostavljanje “Horizonta” 2020 – okvirnog programa za istraživanje i inovacije (2014-2020) i stavljanje van snage Odluku br.1982/2006/EZ (Sl.list br.347, od 20.11.2013., str.104).

²⁵ Nadalje, kako bi se obezbijedio bolji pristup zajmovima, poseban instrument za podjelu rizika (RSI) uspostavljen je zajednički od strane Komisija, Evropski investicioni fond i Evropska investiciona banka, na osnovu Sedmog okvirnog programa za istraživanje (FP7), vidi http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/RSI/index.htm. RSI je dao djelimične garancije finansijskim posrednicima kroz mehanizam podjele rizika čime se smanjuju njihovu finansijski rizici i ohrabrujući ih da daju kredite MSP-a koja se bave istraživanjem i razvojem ili inovacijskim aktivnostima.

(„EIC“) podržava novoosnovana privredna društva (start-up) i MSP od 2018. u okviru programa Horizont 2020 i nastaviće da to čini, kao i da podržava mala privredna društva srednje kapitalizacije, u okviru programa Unije za finansiranje istraživanja i inovacija Horizonta Evrope²⁶, s ciljem poboljšanja rezultata na tržištu rizičnog kapitala Unije. Pokretanjem Evropske akcije za proširenje kapaciteta u oblasti rizika kapitala („ESCALAR“)²⁷, kao pilot program Komisije i Evropskog investicionog fonda („EIF“), kao i rad na stvaranju privatno-javnog fonda²⁸ za pomoć u finansiranju inicijalne javne ponude malih i srednjih privrednih društava, otkriva značaj koji se pridaje olakšavanju pokretanja i rasta malih i srednjih privrednih društava, kao i potrebu da se i dalje kompletira niz postojećih mjera javne podrške u svim fazama finansiranja. EIF je takođe aktivirao „fond fondova“ 2020, sa inicijativom ISEP (Pilot-inicijativa fonda vlasničkog kapitala za svemir), angažujući četiri privatna investitora rizičnog kapitala, za povećanje ulaganja u kapital evropskih kompanija za vazduhoplovstvo i odbranu. Ovaj model se dalje sprovodi inicijativom CASSINI, a naročito njenim planiranim Fondom za rast²⁹. Pored toga, koheziona politika Unije, od početka 2020. sve više doprinosi finansiranju malih i srednjih privrednih društava, uključujući obezbjeđivanje rizičnog kapitala. Ta pomoć je krajem 2013. dostigla iznos od 10 milijardi EUR, a krajem 2020. 23 države članice su se obavezale da će izdvojiti 15 milijardi EUR. Samo 2020. pomoć iz finansijskih instrumenata, u okviru kohezije politike, primilo je približno 365 000 malih i srednjih privrednih društava širom Evrope. Konačno, novi program Invest EU³⁰, koji će objединiti 14 različitih finansijskih instrumenata za podršku ulaganja u Uniju, kao i sredstva koja se iz zajedničkog upravljanja uplaćuju u odjeljak „države članice“, sadrži posebnu komponentu, namjenjenu za finansiranje malih i srednjih privrednih društava, dok druge tri komponente mogu finansirati MSP u okviru svog djelokruga.

²⁶ Regulativa (EU) br.2021/695 Evropskog parlamenta i Savjeta od 28.aprila 2021. o uspostavljanju Horizont Evropa – Okvirni program za istraživanje i inovacije, koji utvrđuje svoja pravila za učešće i širenje, i ukidanje Regulative (EU) br.1290/2013 i (EU) br.1291/2013 (Sl.list br.170, od 12.05.2021., str.1).

²⁷Evropska mjera za proširenje kapaciteta u oblasti rizika kapitala (ESCALAR) je pilot program koji je pokrenula Evropska komisija i kojim upravlja EIF, koristeći sredstva iz Plana ulaganja za Evropu kako bi se riješio problem nedostataka sredstava sa kojima su suočena evropska privredna društva sa velikim rastom (rastuća privredna društva). ESCALAR je pokrenut 04.april 2020. i ima za cilj da značajno poveća sredstva fondova, čime se omogućavaju veći iznosi ulaganja i stvara veći kapacitet za ulaganja u rastuća privredna društva.

²⁸ U svojim političkim smjernicama za sljedeću Evropsku komisiju 2019-2024, tadašnja kandidatkinja za predsjednicu Von der Leyen je najavila osnivanje privatno-javnog fonda specijalizovanog za inicijalne javne ponude MSP-ova sa ciljem pružanja javne pomoći u obliku finansiranja kako bi se MSP-ovima sa velikim potencijalom, olakšao pristup javnim tržištima.

²⁹ CASSINI inicijativa, najavljena je prvi put u “Strategiji za MSP-a za održivu i digitalnu Evropu” COM (2020) 103 final od 10.03.2020., je zbirka konkretnih akcija čiji ciljevi uključuju olakšavanje pristupa da rizični kapital za MSP-a koji posluje u području svemirskih tehnologija radi finansiranja njihove ekspanzije. Fond za rast u okviru inicijative CASSINI će funkcionisati slično kao fond sredstava iz inicijative ISEP, ulaganjem u fondove rizičnog kapitala koji se obavezuju da će djelovati kao „tematski fondovi“, odnosno da ulažu u svemirski sektor dok se autonomno odlučuje u koja konkretna privredna društva žele da investiraju. Fond rasta CASSINI ublažice nedostatak kapitala u fazi širenja, što nepovoljno utiče na nova MSP-a u svemirskom sektoru u Uniji.

³⁰ Regulativa (EU) 2021/523 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24.marta 2021. uspostavljanje Programa InvestEU i izmjenu Regulative (EU) 2015/1017 (Sl.list br.107, od 26.03.2021., str.30). Svrha programa InvestEU je podsticanje javnog i privatnog učešća investitora u finansiranje i investiciono poslovanje, davanje garancija iz budžeta Unije za rješenje neefikasnosti i neoptimalnih slučajeva investicionih situacija. Regulativa se nadovezuje na uspjeh Evropskog fonda za strateške investicije (EFSI), koji je pokrenut 2015. kako bi se zatvorio investicioni jaz u Uniji nakon finansijske i ekonomske krize.

14. Iskustvo Komisije u oblasti pomoći za rizično finansiranje (u skladu sa Smjernicama za rizično finansiranje iz 2014. i Regulativom o opštem grupnom izuzeću³¹) i gore navedenih inicijativa (vidjeti tačke 12 i 13) na nivou Unije usmjerene na poboljšanje pristupa finansiranju, pokazuju da je pristup finansiranju i dalje prioritet za Uniju i za njene države članice. U tom smislu, ključno je da Komisija nastavi da pruža smjernice državama članicama o tome kako će procjenjivati usklađenost mjera za rizično finansiranje sa unutrašnjim tržištem. Ovo je takođe pokazano kroz evaluaciju da su Smjernice za rizično finansiranje iz 2014. sprovedene 2019 i 2020. godine, kroz tzv „provjeru sposobnosti”³². Rezultati provjere sposobnosti pokazuju da su Smjernice za rizično finansiranje i dalje relevantne i odgovarajuće. Međutim, potrebna su dodatna pojašnjenja i pojednostavljenja pravila. Revidirane Smjernice za rizično finansiranje će olakšati raspoređivanje odgovarajuće ciljane državne pomoći za rizično finansiranje od strane država članica, uzimajući u obzir pozitivan doprinos takve pomoći prethodno navedenim prioritetima Komisije (vidjeti tačke od 6 do 9), uz pozitivne učinke pomoći u obezbjeđivanju pristupa finansijama.
15. Nakon usvajanja Obavještenja o pojmu pomoći 2016. godine³³, i uzimajući u obzir, naročito odjeljak 4.2³⁴, ove Smjernice se više ne razmatraju da li mjera javne podrške predstavlja državnu pomoć ili ne, već su usmjerene na uslove pod kojima se mjera državne pomoći može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
16. Iz ovih razloga, Komisija je odlučila da izvrši određene izmjene u Smjernicama za rizično finansiranje iz 2014.godine, kako bi razjasnila pravila i donijela administrativno pojednostavljenja, kako bi se olakšalo raspoređivanje državne pomoći za podršku rizičnom finansiranju.

2. PODRUČJE PRIMJENE SMJERNICA I DEFINICIJE

2.1. Područje primjene ovih Smjernica

17. Komisija će načela utvrđena u ovim smjernicama primjenjivati na mjere rizičnog finansiranja koje ne ispunjavaju sve uslove propisane odjeljkom 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću. Predmetne države članice moraju prijaviti te mjere (vidjeti odjeljak 2.2.) u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, a Komisija će izvršiti detaljnu ocjenu usklađenosti, kako je utvrđeno u odjeljku 3 ovih smjernica.
18. Međutim, države članice mogu odlučiti da mjere rizičnog finansiranja izrade na način da te mjere ne uključuju državnu pomoć na osnovu člana 107 stav 1 Ugovora, na primjer, jer ispunjavaju test subjekta

³¹ Regulativa Komisije (EU) br.651/2014 od 17.juna 2014. o proglašenju određenih kategorija pomoći usklađenih sa unutrašnjim tržištem u primjeni članova 107. i 108. Ugovora (Sl.list br.187, od 26.06.2014., str.1).

³² Dostupno na internetu:

https://ec.europa.eu/competition/state_aid/modernisation/fitness_check_en.html.

³³ Obavještenje Komisije o pojmu državne pomoći iz člana 107 stav 1. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (Sl.list br.262, od 19.07.2016., str.1).

³⁴ U ovom obavještenju Komisija pojašnjava svoje razumijevanje kako bi trebalo da se tumači pojam državne pomoći predviđen članom 107 stav 1. Ugovora. U odjeljku 4.2. („Test subjekata tržišne ekonomije SPE test”) uputstva su data u ovom obavještenju u odnosu na slučajeve u kojima mjere javne pomoći ne predstavlja državnu pomoć zbog činjenice da se odvija u normalnim tržišnim uslovima.

u tržišnoj ekonomiji³⁵ ili ispunjavaju uslove iz važeće regulative o pomoći de minimis³⁶. U takvim slučajevima, nije ih potrebno prijavljivati Komisiji.

19. Ove smjernice se ne bave pitanjem usklađenost mjera državne pomoći koje ispunjavaju kriterijume utvrđene u bilo kojim drugim smjernicama, okvirima ili regulativama. Komisija će posebnu pažnju obratiti na potrebu da se spriječi upotreba ovih smjernica za ostvarivanje ciljeva politike koji su prvenstveno uređeni drugim okvirima, smjernicama i regulativama.
20. Ove smjernice ne dovode u pitanje procjenu prema pravilima o državnoj pomoći vrste finansijskih instrumenata koje nijesu obuhvaćene ovim smjernicama, kao što su instrumenti koji predviđaju sekuritizaciju postojećih zajmova, koji će se ocjenjivati na osnovu odgovarajućeg pravnog osnova za državnu pomoć.
21. Komisija će primjenjivati načela iz ovih smjernica samo na šeme rizičnog finansiranja. Neće se primjenjivati u pogledu ad hoc mjera kojima se pomoć za rizično finansiranje pruža pojedinačnim privrednim društvima, osim na mjere čiji je cilj pružanje podrške određenoj alternativnoj platformi za trgovanje.
22. Važno je podsjetiti da mjere pomoći za rizično finansiranje moraju uvijek uključivati finansijske posrednike ili alternativne platforme za trgovanje, osim kod poreskih podsticaja za direktna ulaganja u prihvatljiva privredna društva. Prema tome, mjera kojom država članica ili javni subjekt direktno ulaže u društva bez uključivanja navedenih posrednika nije obuhvaćena područjem primjene pravila o državnoj pomoći za rizično finansiranje Regulative o opštem grupnom izuzeću i ovih smjernica.
23. Imajući u vidu njihove bolje ostvarene rezultate i viši nivo jamstava, Komisija smatra da se po pravilu, velika privrednih društava ne suočavaju sa istim poteškoćama u pristupu finansijama, kao što to čine novoosnovana privredna društva (start-up) i MSP, i stoga, pomoć takvim privrednim društvima ne bi trebalo da potpada pod obim ovih Smjernica. Izuzetno, cilj mjere rizičnog finansiranja u korist velikih privrednih društava, može se smatrati usklađenom na osnovu ovih Smjernica gdje je usmjeren malim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije, u skladu sa odjeljkom 3.2.2.1, tačka (a), inovativna privredna društva srednje tržišne kapitalizacije koja izvide projekte u oblasti istraživanja i razvoja, kao i i inovacija, u skladu sa odjeljkom 3.3.1 tačka (b).
24. Komisija neće primjenjivati načela iz ovih Smjernica na pomoć za rizično finansiranje namjenjenu privrednim društvima koje su zvanično uvrštene na zvaničnoj listi regulisanog tržišta, s obzirom na to da se njihovim uvrštavanjem na listu dokazuje da su sposobna da privuku privatno finansiranje.
25. Mjere pomoći za rizično finansiranje bez učešća nezavisnih privatnih investitora neće se smatrati usklađenom sa ovim Smjernicama. U takvim slučajevima države članice bi trebale da razmotre alternativne opcije politike koje bi bile primjerenije za ostvarivanje istih ciljeva i rezultata, kao što je

³⁵ Vidjeti footnote 34.

³⁶ Regulativa Komisije (EU) br.1407/2013 od 18.12.2013. o primjeni članova 107 i 108. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije za de minimis pomoć (Sl.list br.352, od 24.12.2013., str.1); Regulativa Komisije (EU) br.1408/2013 od 18.12.2013. o prijavi članova 107 i 108. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije za de minimis pomoć u poljoprivrednom sektoru (Sl.list br.352, od 24.12.2013., str.9); Regulativa Komisije (EU) br.717/2014 od 27.06.2014. o primjeni članova 107 i 108. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na de minimis pomoć u sektoru ribarstva i akvakulture (Sl.list br.190, od 28.06.2014., str.45).

regionalna pomoć za ulaganja ili pomoć za novoosnovana privredna društva (start-up) predviđena Regulativom o opštem grupnom izuzeću.

26. Mjere pomoći za rizično finansiranje u okviru kojih privatni investitori ne preuzimaju značajniji rizik i/ili ako koristi u cjelini imaju privatni investitori, neće se smatrati usklađenom sa ovim Smjernicama. Podjela rizika i koristi je neophodan uslov za ograničavanje finansijske izloženosti države, ali i obezbjeđivanje fer prinosa državi.
27. Sa izuzetkom pomoći za rizično finansiranje u obliku zamjenskog kapitala koji podliježe uslovima navedenim u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, pomoć za rizično finansiranje obuhvaćena ovim Smjernicama, ne smije se upotrijebiti kao podrška otkupu.
28. Pomoć za rizično finansiranje neće se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem prema ovim Smjernicama ako je dodijeljena:
 - (a) privrednim društvima u teškoćama, kako je definisano u Smjernicama za državnu pomoć za spašavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u teškoćama³⁷. Međutim, za potrebe ovih Smjernica, MSP koja posluje na bilo kom tržištu, ne duže od perioda prihvatljivosti utvrđenog u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, koja se kvalifikuju za ulaganja u rizično finansiranje nakon dužne pažnje odobrenog finansijskog posrednika, neće se smatrati privrednim društvom u teškoćama, osim ako su podvrgnuti stečajnom postupku ili ispunjavaju kriterijume prema svom domaćem zakonu za stavljanje u postupak kolektivne nesolventnosti u zahtjev njihovih povjerilaca;
 - (b) privredna društva a koja podliježu neispunjenom nalogu za povrat nakon prethodne odluke Komisije, kojom se pomoć, koju je dodijelila ista država članica, proglašava nezakonitom i neusklađenom sa unutrašnjim tržištem.
29. Komisija neće primjenjivati načela iz ovih Smjernica na pomoć za djelatnosti povezane sa izvozom u treće zemlje ili države članice, odnosno pomoć neposredno povezanu sa izvezenim količinama, uspostavljanjem i radom distributivne mreže ili drugim tekućim troškovima povezanim sa izvoznom djelatnošću, kao ni na pomoć uslovljenu time da se prednost daje upotrebi domaće robe u odnosu na uvezenu robu.
30. Mjere rizičnog finansiranja često uključuju složene konstrukcije koje stvaraju podsticaje za jednu grupu ekonomskih operatera (investitora) da obezbjede rizično finansiranje drugom skupu operatera (prihvatljiva privredna društva). U zavisnosti od dizajna mjere, pa čak i ako namjera javnih vlasti može biti samo da obezbjede koristi ovoj drugoj grupi, privredna društva na jednom ili oba nivoa mogu imati koristi od državne pomoći. Osim toga, mjere rizičnog finansiranja obično uključuju jednog ili više finansijskih posrednika koji mogu imati status odvojen od statusa investitora i krajnjih korisnika u koje se ulaže. U takvim slučajevima, takođe je neophodno procijeniti da li se finansijski posrednik može smatrati korisnikom državne pomoći. Svaka pomoć za finansijskog posrednika treba da bude ograničena tako što se korist prenosi na krajnje korisnike kao što je i navedeno u ovim Smjernicama. Činjenica da finansijski posrednici mogu povećati svoju imovinu, a njihovi menadžeri da ostvare veći promet, preko svojih komisija, smatra se samo sekundarnim ekonomskim efektom za mjere pomoći, a ne prednost koju pruža pomoć finansijskim posrednicima ili menadžerima. Međutim, ako je mjera

³⁷ Saopštenje Komisije – Smjernice o državnoj pomoći za oporavak i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u teškoćama (Sl.list br. 249, od 31.07.2014, str.1).

za rizično finansiranje dizajniran na način da usmjeri svoje sekundarne efekte kanališe prema identifikovanim finansijskim posrednicima ili prema grupi finansijskih posrednika koje se mogu identifikovati, smatraće se da ti finansijski posrednici imaju koristi od indirektne prednosti.

2.2. Pomoć za rizično finansiranje koju treba prijaviti

31. Države članice moraju, u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, da prijave mjere rizičnog finansiranja koje (i) čine državnu pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora (naročito mjere koje nijesu usklađene sa testom subjekta u tržišnoj ekonomiji³⁸, nijesu obuhvaćene područjem primjene regulative o pomoći de minimis³⁹) i ne ispunjavaju sve uslove za pomoć za rizično finansiranje utvrđene Odjeljkom 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću ("Pomoć za pristup MSP-a finansiranju"). Komisija će ocijeniti usklađenost tih mjera sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora. Ove smjernice usmjerene su na one mjere za rizično finansiranje za koje će se najvjerovatnije utvrditi da su u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, ukoliko bude ispunjeno više uslova koji će biti bliže opisani u odjeljku 3 ovih smjernica. Navedene mjere svrstavaju se u jednu od dvije kategorije.
32. Prvom kategorijom obuhvaćene su mjere rizičnog finansiranja namijenjene privrednim društvima koja ne ispunjavaju sve zahtjeve u pogledu prihvatljivosti predviđene za pomoć za rizično finansiranje Odjeljkom 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću. Ovom kategorijom naročito su obuhvaćene mjere koje su namijenjene sljedećim privrednim društvima:
 - (a) mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije;
 - (b) inovativna privredna društva srednje tržišne kapitalizacije;
 - (c) MSP-a koja primaju početnu investiciju za rizično finansiranje dok posluju na bilo kom tržištu duže od prihvatljivog perioda utvrđenog u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću;
 - (d) novosnovana privredna društva i MSP koja zahtijevaju ukupno rizično finansiranje ulaganja u iznosu prekoračenja limita utvrđenog u Regulativi o opštem grupnom izuzeću;
 - (e) alternativne platforme za trgovanje koje ne ispunjavaju uslove iz Regulative o opštem grupnom izuzeću.
33. Drugom kategorijom obuhvaćene su one mjere koje imaju drugačije parametre izrade od onih utvrđenih Odjeljkom 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću. Ovom kategorijom naročito su obuhvaćeni sljedeći slučajevi:
 - (a) finansijski instrumenti kod kojih je učešće nezavisnog privatnog investitora niže od udjela predviđenih Regulativom o opštem grupnom izuzeću;
 - (b) finansijski instrumenti čiji parametri izrade prelaze gornje granice predviđene Regulativom o opštem grupnom izuzeću;
 - (c) finansijski instrumenti, osim garancija, kod kojih se finansijski posrednici, investitori ili menadžeri fondova biraju na način da se prednost daje zaštiti od mogućih gubitaka (zaštita od gubitaka), a ne prinosima s pravom prvenstva iz dobiti (podsticaji na ostvarenje dobiti);
 - (d) poreski podsticaji korporativnim investitorima, uključujući finansijske posrednike ili njihove menadžere koji djeluju kao suinvestitori.

³⁸ Vidjeti fusnote 34.

³⁹ Vidjeti fusnote 36.

34. Ako nije drugačije navedeno u ovim Smjernicama, u Komisijinoj procjeni kategorija mjera koje je potrebno prijaviti, primjenjuju se svi uslovi usklađenosti koji se odnose na pomoći za rizično finansiranje iz odjeljka 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću.

2.3. Definicije

35. Za potrebe ovih Smjernicama:

- (1) „alternativna platforma za trgovanje” je multilateralni sistem trgovanja definisan članom 4 stav 1 tačka 22 Direktive 2014/65/EZ, gdje najmanje 50% finansijskih instrumenata prihvaćenih za trgovanje izdaju MSP.
- (2) „otkup” je kupovina najmanje kontrolnog udjela vlasničkog kapitala društva od postojećih vlasnika udjela radi preuzimanja njegove imovine i poslovanja;
- (3) „zaštita od gubitaka” označava smanjenu izloženost gubicima u slučaju nedovoljnog učinka osnovne transakcije u poređenju sa javnim investitorima.
- (4) „prihvatljiva privredna društva” su novoosnovana privredna društva (start-up), MSP, mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije i inovativna privredna društva srednje tržišne kapitalizacije;
- (5) „ovlašćeni subjekt” je Evropska investiciona banka, Evropski investicioni fond, međunarodna finansijska institucija u kojoj je država članica vlasnik udjela, ili finansijska institucija osnovana u državi članici za ostvarivanje javnog interesa pod nadzorom javnog organa, tijela javnog prava ili tijela privatnog prava koje obavlja javnu službu; ovlašćeni subjekt može se izabrati ili neposredno imenovati u skladu sa odredbama Direktive 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta⁴⁰ ili u skladu sa članom 38 stav 4 tačka (b) podtačka (iii) Regulative (EU) br.1303/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴¹ ili u skladu sa članom 59 stav 3 tačka (c) Regulative (EU) br.2021/1060 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴².
- (6) „ulaganje u vlasnički kapital” je obezbjeđivanje kapitala privrednom društvu, neposrednim ili posrednim ulaganjem, u zamjenu za vlasništvo nad odgovarajućim udjelom tog privrednog društva.
- (7) „plan evaluacije” označava dokument koji pokriva jednu ili više programa pomoći i koji sadrži najmanje sljedeće najmanje elemente:
 - (a) ciljeve koje treba procijeniti;
 - (b) pitanja za evaluaciju;
 - (c) indikatore učinka;
 - (d) predviđenu metodologiju za sprovođenje evaluacije;
 - (e) zahtjeve za prikupljanje podataka;
 - (f) predloženo vrijeme evaluacije, uključujući datum podnošenja privremenog i završnog izvještaja o evaluaciji;

⁴⁰ Direktiva 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014. O javnoj nabavci i stavljanju izvan snage Direktivu 2004/18/EZ (Sl.list br.94, od 28.03.2014., str.65).

⁴¹Regulativa (EU) br. 1303/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Evropskom fondu za regionalni razvoja, Evropskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu, Evropskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoja i Evropskom fondu za pomorstva i ribarstvo i o utvrđivanju opštih odredbi o Evropskom fondu za regionalni razvoja, Evropskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu i Evropskom fondu za pomorstva i ribarstvo te o stavljanju van snage Regulative Savjeta (EZ) br. 1083/2006 (Sl.list br.347, od 20.12.2013., str.320).

⁴² Regulativa (EU) 2021/1060 Evropskog parlamenta i Savjeta od 24.juna 2021. o postavljanju zajedničke odredbe o Evropskom fondu za regionalni razvoj, Evropskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Evropsko pomorstvo, ribarstvo i Fonda za akvakulturu i finansijska pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutrašnju bezbjednost i Instrument za finansijsku podršku u području za upravljanje granicama i vizne politike (Sl.list br.231, od 30.06.2021., str.159).

- (g) opis nezavisnog tijela koje će izvršiti evaluaciju ili kriterijume koji će se koristiti za njen izbor;
- (h) načine na koje će se evaluacija staviti na raspolaganje javnosti;
- (8) „izlazak” je likvidacija udjela koju sprovodi finansijski posrednik ili investitor, uključujući trgovačku prodaju, otpise, otplatu udjela/zajmova, prodaju drugom finansijskom posredniku ili drugom investitoru, prodaju finansijskoj instituciji i prodaju javnom ponudom, uključujući inicijalnu javnu ponudu (IPO);
- (9) „fer stopa prinosa” je očekivana interna stopa prinosa jednaka diskontnoj stopi usklađenoj za rizik koja odražava nivo rizika ulaganja i prirodu i obim kapitala koji privatni investitori namjeravaju da ulože;
- (10) „krajnji korisnik” je prihvatljivo privredno društvo koje je dobilo ulaganje na osnovu mjere državne pomoći za rizično finansiranje;
- (11) „finansijski posrednik” je svaka finansijska institucija, bez obzira na njen oblik i vlasničku strukturu, uključujući fond fondova, privatne investicione fondove, javne investicione fondove, banke, mikro-finansijske institucije i društva za garancije;
- (12) „prva komercijalna prodaja” je prva prodaja koju privredno društvo izvrši na tržištu proizvoda ili usluga, osim ograničenih prodaja radi testiranja tržišta;
- (13) „tranša prvog gubitka” je najpodređenija tranša u strukturi rizika koja snosi najveći rizik od gubitaka, i obuhvata očekivane gubitke ciljnog portfelja;
- (14) „naknadno ulaganje” je dodatno ulaganje koje se vrši u privredno društvo nakon jednog ili više prethodnih krugova ulaganja za rizično finansiranje;
- (15) „fond sredstava” označava fond koji ulaže ili doprinosi resursima u drugim fondovima umjesto direktno u privredna društva ili finansijska sredstva kao što su akcije ili obveznice;
- (16) „garancija” je pisana obaveza preuzimanja odgovornosti od trećeg lica za sve ili dio novonastalih zajmovnih transakcija za rizično finansiranje kao što su dužnički instrumenti ili instrumenti zakupa, kao i instrumenti kvazi-vlasničkog kapitala;
- (17) „gornja granica garancije” je najveća izloženost javnog investitora iskazana u procentu ukupnih ulaganja u portfelj obuhvaćen garancijom;
- (18) „stopa garancije” je procenat gubitka koji javni investitor pokriva za svaku pojedinu transakciju prihvatljivu na osnovu određene mjere državne pomoći za rizično finansiranje;
- (19) „nezavisni privatni investitor” je privatni investitor u smislu člana 2 Regulative o opštem grupnom izuzeću;
- (20) „inovativno privredno društvo srednje tržišne kapitalizacije” je privredno društvo srednje tržišne kapitalizacije koje ispunjava sljedeće uslove: ispunjava kriterijume na osnovu kojih se posmatra kao „inovativno privredno društvo” kao u članu 2 Regulative o opštem grupnom izuzeću; nedavno je dobilo oznaku kvaliteta koji dodjeljuje Evropski savjet za inovacije u skladu sa programom rada Horizonta 2020 za period 2018-2020⁴³ ili sa članom 2 stav 23 i članom 15 stav 2 Regulative (EU) 2021/265; ili je nedavno dobilo investiciju od Fonda za Evropski savjet za inovacije, kao što je investicija u kontekstu „Akceleratorski program” iz člana 48 Regulative (EU) 2021/695; i/ili je učestvovalo u akciji u okviru inicijative CASSINI⁴⁴ („Business Accelerator” ili „Matchmaking”) ili je

⁴³ Odluka Komisije za sprovođenje C (2017) 7124 od 27.10.2017. o usvajanju rada programa za 2018-2020 u okviru Posebnog programa za implementaciju Horizont 2020 – Okvirni program za istraživanje i inovacije (2014-2020) i o finansiranju programa rada za 2018.

⁴⁴ CASSINI inicijativa ima za cilj, između ostalog da: 1) poveća broj novoosnovanih privrednih društava (start-up) u svemirskom sektoru koji razvija inovativna rješenja korišćenjem svemirskih tehnologija Unije, 2) povećati stopu

dobilo investiciju iz mehanizma finansiranja iz početne faze i razvoja CASSINI ili mu je dodijeljena CASSINI nagrada, koja ispunjava pragove evaluacije postavljene u njoj, ili je podržana od strane projekata vezanih za svemir finansiranih od strane Horizont Evrope, što je rezultirao stvaranjem novoosnovanih privrednih društava (start-up);

- (21) „finansijska poluga“ označava stepen u kome javna ulaganja privlače dodatna investiranja iz privatnih izvora;
- (22) „kreditni instrument“ je sporazum kojim se zajmodavac obavezuje da zajmoprimcu stavi na raspolaganje dogovoreni iznos novca na dogovoreni period i na osnovu kojeg je zajmoprimac dužan da otplati taj iznos u dogovorenom roku; može biti u obliku zajma ili drugog instrumenata finansiranja, uključujući zakup, čija je dominantna komponenta da zajmodavcu obezbijedi najnižii doprinos;
- (23) „privredno društvo srednje tržišne kapitalizacije“ predstavljaju Privredna društva, osim malih i srednjih privrednih društava i čiji broj zaposlenih ne prelazi 1.500, izračunato u skladu sa članovima od 3 do 6 Prilog 1 Regulative o opštem grupnom izuzeću. U svrhu primjene ove definicije, nekoliko subjekata će se smatrati jednim privrednim društvom ako je ispunjen bilo koji uslov naveden u članu 3 stav 3 Priloga 1 Regulative o opštem grupnom izuzeću.
- (24) „fizičko lice“ je lice koje nije pravno lice i nije privredno društvo u smislu člana 107 stav 1 Ugovora;
- (25) „novi zajam“ je novopokrenuti kreditni instrument za finansiranje novih ulaganja ili obrtnog kapitala, sa izuzetkom refinansiranja (i) postojećih kredita ili (ii) drugih oblika finansiranja;
- (26) „ulaganje u kvazi-vlasnički kapital“ je vrsta finansiranja koja se svrstava između vlasničkog kapitala i zaduživanja, rizičnija od nadređenog duga i manje rizična od običnog vlasničkog kapitala, čiji se prinos za imaoca pretežno zasniva na dobiti ili gubicima predmetnog ciljnog privrednog društva i koja nije obezbijeđena u slučaju neispunjavanja obaveza: ulaganja u kvazivlasnički kapital mogu se strukturirati kao dug, neobezbijeđen i podređen, uključujući mezaninski dug, koji se u nekim slučajevima može se konvertovati u vlasnički kapital, ili kao povlašćeni vlasnički kapital;
- (27) „zamjenski kapital“ je kupovina postojećih udjela u privrednom društvu od prethodnog investitora ili vlasnika udjela;
- (28) „ulaganje za rizično finansiranje“ su ulaganja u vlasnički i kvazi-vlasnički kapital, zajmove (uključujući lizing) i garancije, ili kombinacija ovih različitih instrumenata, datih u korist prihvatljivog posla za potrebe obavljanja novih investicija, isključujući potpuno privatne investicije pod tržišnim uslovima i nije obuhvaćeno relevantnom mjerom državne pomoći;
- (29) „malo privredno društvo srednje tržišne kapitalizacije“ je privredno društvo koje ispunjava kriterijume navedene u Prilogu I Regulative o opštem grupnom izuzeću;
- (30) „malo privredno društvo srednje tržišne kapitalizacije“ je privredno društvo čiji broj zaposlenih ne prelazi 499, izračunato u skladu s čl. 3 do 6 Priloga I Regulative o opštem grupnom izuzeću, i čiji godišnji promet ne prelazi 100 miliona EUR ili čiji godišnji bilans stanja ne prelazi 86 miliona EUR. Za potrebe primjene ovih definicija, više subjekata smatra se jednim privrednim društvom ako je ispunjen bilo koji od uslova navedenih u članu 3 stav 3 Priloga I Regulative o opštem grupnom izuzeću;
- (31) novosnovana privredna društva označava svako malo privredno društvo, registrovano najmanje pet godina i koje ispunjava sljedeće uslove: a) da nije preuzelo djelatnost drugog privrednog društva; b)

uspješnosti u stvaranju biznisa i, 3) olakšati pristup MSP u svemirskom sektoru za privatni kapital. CASSINI akcije pokrivaju cio preduzetnički ciklus i imaju za cilj odabir najinovativnije i najkonkretnije poslovne ideje (tj spoljni izvođači primjenjuju tržišno orijentisane kriterijume za pružanje usluga mentorstva i ubrzanja, a rizični kapitalisti koji upravljaju svemirskim tematskim fondovima samostalno će odlučivati birajući privredna društva u koja žele da ulažu). Vidi takođe footnote 29.

još uvijek nije raspodjeljena dobit; c) nije nastalo spajanjem⁴⁵. Za privredna društva koja ispunjavaju uslove i koja je ne podliježu registraciji, smatra se da petogodišnji period adaptacije počinje od momenta kada privredna društva započnu svoju privrednu aktivnost ili od momenta kada postane dužno platiti poreza na svoju privrednu aktivnost, što je prije moguće;

- (32) „ukupno finansiranje” je maksimalan ukupni iznos ulaganja u prihvatljivo privredno društvo kroz jedno ili više ulaganja za rizično finansiranje, uključujući naknadna ulaganja, na osnovu bilo koje mjere državne pomoći za rizično finansiranje, sa izuzetkom potpuno privatnih ulaganja koja se vrše po tržišnim uslovima i ne spadaju u područje primjene mjere državne pomoći za rizično finansiranje;
- (33) „obrnuti podsticaj” predstavlja povlašćeni ili prioritetni povraćaj sredstava iz ostvarene dobiti u odnosu na javne investitore.

3. PROCJENA USKLAĐENOSTI POMOĆI ZA RIZIČNO FINANSIRANJE

36. Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, državna pomoć namijenjena olakšavanju razvoja pojedinih privrednih djelatnosti u okviru Unije može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, kada se ne mjenjaju uslovi razmjene u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu.
37. U ovom poglavlju, Komisija detaljnije objašnjava način procjene usklađenosti mjera pomoći za rizično finansiranje koje podliježu obavezi obavještanja u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora. Tačnije, da procjeni da li se može razmotriti mjera pomoći za rizično finansiranje koja je usklađena sa unutrašnjim tržištem, Komisija će utvrditi da li navedena mjera za pomoć:
- (a) olakšava razvoj određene privredne djelatnosti (prvi uslov);
 - (b) ne utiče negativno na uslove trgovanja u mjeri koja je suprotna opštem interesu (drugi uslov).
38. Da bi se utvrdilo da li je ispunjen prvi uslov, odnosno da li pomoć olakšava razvoj privredne djelatnosti, Komisija će uzeti u obzir sledeće stavke:
- (a) identifikaciju održive ekonomske aktivnosti (vidjeti odjeljak 3.1.1.);
 - (b) podsticajni efekat: mjera državne pomoći mora promijeniti ponašanje predmetnog privrednog društva, odnosno privrednih društava, na način da se bavi dodatnom djelatnošću kojom se ne bi bavilo bez pomoći ili bi se njome bavilo na ograničen ili drugačiji način ili lokaciji (odjeljak 3.1.2).
39. prilikom procjene ispunjenosti drugog uslova, odnosno da li pomoć negativno utiče na uslove trgovine u mjeri u kojoj je suprotna opštem interesu, Komisija će uzeti u obzir sledeće aspekte:
- (a) *potreba za državnom intervencijom*: mjera pomoći mora da obezbjedi značajno poboljšanje koje tržište nije u stanju da obezbjedi, kao na primjer otklanjanjem tržišnog neuspjeha ili druge relevantne prepreke za obezbjeđivanje rizičnog finansiranja, uključujući na primjer regionalne nejednakosti u pristupu finansiranju (vidjeti odjeljak 3.2.2.);
 - (b) *prikladnost mjera pomoći*: predložena mjera pomoći mora biti odgovarajući instrument politike za postizanje postavljenog cilja (vidjeti odjeljak 3.2.3.);
 - (c) *proporcionalnost pomoći (pomoć svedena na minimum)*: mjera državne pomoći mora biti ograničena na najmanji iznos potreban da se podstaknu dodatna ulaganja ili djelatnosti predmetnog privrednog društva, odnosno privrednih društava (odjeljak 3.2.4);

⁴⁵ Izuzetno od tačke (c), privredna društva nastala spajanjem privrednih društava koja ispunjavaju uslove za pomoć prema ovim Smjernicama takođe će se smatrati pogodnim privrednim društvom do pet godina od dana registracije najstarijeg privrednog društva koje učestvuje u pripajanju.

- (d) *izbjegavanje neopravdanih negativnih efekata na konkurenciju i trgovinu*: negativni efekti mjere državne pomoći moraju biti ograničeni, tako da opšti pozitivni efekti budu veći od negativnih (vidjeti odjeljak 3.2.5.);
 - (e) *transparentnost pomoći*: države članice, Komisija, privredni subjekti i javnost moraju imati jednostavan pristup svim relevantnim aktima i bitnim informacijama o dodijeljenoj pomoći (vidjeti odjeljak 3.2.6.).
40. Opšti rezultat (vidjeti odjeljak 3.2.5.3.) određenih kategorija šema dodjele pomoći može nadalje biti predmet zahtjeva naknadne (ex post) evaluacije kako je opisano u odjeljku 4 ovih smjernica. U takvim slučajevima, Komisija može da ograniči trajanje tih šema, uz mogućnost prijavljivanja njihovog produženja.
41. Ako je mjera državne pomoći, uslovi koji su joj relevantni (uključujući način njenog finansiranja čini sastavni dio mjera državne pomoći) ili aktivnost koju finansira uključuje kršenje relevantne odredbe prava Unije, pomoć se ne može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem⁴⁶. Takva kršenja uključuju, između ostalog, sledeće aspekte:
- (a) uslovljavanje dodjele pomoći sa obavezom korišćenja nacionalno proizvedenih dobara ili nacionalnih usluga;
 - (b) uslovljavanje dodjele pomoći sa obavezom da finansijski posrednik, njihovi rukovodioci ili krajnji korisnici imaju registrovano sjedište na teritoriji predmetne države članice ili da premjeste sjedište na teritoriju te države članice, kršeći član 49 Ugovora koji se odnosi na slobodu osnivanja⁴⁷;
 - (c) nametanje uslova kojima se krši član 63 Ugovora koji se odnosi na slobodno kretanje kapitala.

3.1. Prvi uslov: pomoć omogućava razvoj privredne djelatnosti

3.1.1. Identifikacija podržane ekonomske aktivnosti

42. U većini slučajeva, mjere pomoći za rizično finansiranje pokrivaju privredna društva iz širokog spektra privrednih sektora. Ove mjere pomažu da se osigura da određena MSP i privredna društva sa srednjom tržišnom kapitalizacijom imaju pristup potrebnom iznosu i obliku finansiranja za sprovođenje ili dalje razvijaju svoje ekonomske aktivnosti. Komisija će stoga, odrediti vrstu privredna društva (MSP, mala privredna društva sa srednjom kapitalizacijom ili inovativna privredna društva sa srednjom kapitalizacijom) i sektore obuhvaćene mjerom pomoći za rizično finansiranje.

3.1.2. Podsticajni efekat

43. Pomoć za rizično finansiranje ne može se smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem samo ako ima podsticajni efekat. Komisija smatra da pomoć bez podsticajnog efekta ne olakšava razvoj predmetne ekonomske aktivnosti.
44. Podsticajni efekat je prisutan kada pomoć podstiče korisnika pomoći da promjeni svoje ponašanje preduzimanjem aktivnosti koje ne bi sproveo bez pomoći ili bi sproveo na ograničen način zbog

⁴⁶ Pogledati presude Suda od 19.septembra 2000, u predmetu Njemačka protiv Komisije, C-156/98, EU:C:2000:467, tačka 78; od 22.decembra 2008, u predmetu Regie Networks/Rhone Alpes Bourgogne, C-333/07, EU:C:2008:764, stavovi 94 od 116; od 15.aprila 2008, Nuova Agricast, predmet C-390/06, EU:C:2008:224, stavovi 50 i 51; i od 22.septembra 2020, Australija protiv Komisije, predmet C-594/18 P, EU:C:2020:742, stav 44.

⁴⁷ Ovo ne dovodi u pitanje uslove koje imaju finansijski posrednici ili njihovi rukovodioci, neophodnu dozvolu za obavljanje investicionih i upravljačkih djelatnosti u relevantnim državama članicama ili krajni korisnici se osnivaju i obavljaju posao aktivnosti na svojoj teritoriji.

prisustva neefikasnog tržišta. Na nivou prihvatljivih privrednih društava, podsticajni efekat je prisutan kada pomoć omogućava krajnjem korisniku da prikupi sredstva koja mu inače ne bi bila dostupna u pogledu oblika, veličine ili vremena prijema.

45. Mjere rizičnog finansiranja treba da stimulišu investitore na tržištu da obezbijede finansiranje potencijalno održivim prihvatljivim privrednim društvima iznad nivoa finansiranja koje je obezbijeđeno u nedostatku ovih podsticaja, da preuzme dodatni rizik, ili oboje. Pretpostavlja se da mjera rizičnog finansiranja ima potencijalni efekat ako se mobiliše ulaganje iz tržišnih izvora tako da ukupno finansiranje koje je obezbijeđeno prihvatljivim privrednim društvima premašuje budžet mjera. S obzirom na to, sposobnost finansijskih posrednika i menadžera sredstava, za mobilizaciju dodatnih privatnih investicija, treba da bude ključni element njihovog izbora.
46. Ako se finansirani dužnički instrumenti koriste za refinansiranje postojećih zajmova, smatra se da nemaju podsticajni efekat i nijedan element pomoći u takvim instrumentima ne može se smatrati usklađenim s unutrašnjim tržištem.
47. Ocjena podsticajnog efekta usko je povezana sa ocjenom neophodnosti državne intervencije iz odjeljka 3.2.2. Nadalje, primjerenost mjere da privuče privatne resurse zavisi od načina na koji je dizajnirana ta mjera, sa stanovišta podjele rizika i naknada između javnih i privatnih izvora finansiranja, što je usko povezano i sa pitanjem da li je mjera državne pomoći za rizično finansiranje odgovarajuća (vidjeti odjeljak 3.2.3.). Dakle, kada je potreba za državnom intervencijom pravilno identifikovana i mjera ima odgovarajući oblik, može se pretpostaviti da postoji podsticajni efekat.

3.2. Drugi uslov: Izbjegavanje negativnih efekata na trgovinske uslove u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno opštem interesu

48. Član 107 stav 3 podtačka (c) Ugovora dozvoljava Komisiji da razmotri pomoć unutrašnjeg tržišta koja ima za cilj da olakša razvoj nekih privrednih djelatnosti ili određenih privrednih regiona, ali samo *„ukoliko takva pomoć ne utiče negativno na uslove razmjene u obimu suprotnom opštem interesu”*.
49. Procjena negativnih efekata na unutrašnjem tržištu su neophodne složene ekonomske i društvene procjene. U ovom odjeljku Komisija će objasniti kako namjerava da iskoristi svoje diskreciono pravo u tom pogledu.
50. Po svojoj prirodi, svaka mjera pomoći dovodi do narušavanja konkurencije i utiče na trgovinu između država članica. Međutim, da bi se utvrdilo da li su antikonkurentni efekti od de minimis pomoći ograničeni, Komisija će provjeriti da li je pomoć neophodna (vidjeti odjeljak 3.2.2), odgovarajuća (vidjeti odjeljak 3.2.3) i proporcionalna (vidjeti odjeljak 3.2.4). Da bi se omogućila ova verifikacija, Komisija poziva države članice da podnesu dokaze u formi prethodne procjene kako je opisano u odjeljku 3.2.1.
51. Komisija će zatim procijeniti negativne efekte pomoći za rizično finansiranje pod uslovima konkurencije i trgovine. Preciznije, pomoć u oblasti rizičnog finansiranja može dovesti do eliminisanja privatnih investitora, negativnih efekata na nivou finansijskih posrednika, izazivajući određena narušavanja tržišta proizvoda i djelovati na premještanje aktivnosti na druge regione. Komisija će ispitati takve negativne posljedice pomoći konkurenciji i trgovini i uskladiće ih sa pozitivnim efektima pomoći (vidjeti odjeljak 3.2.5). Ako je pozitivan efekat veći od negativnog, Komisija će smatrati da je pomoć usklađena.

52. Na kraju, Komisija će provjeriti da li je pomoć u skladu sa Komisijin zahtjevima transparentnosti (vidjeti odjeljak 3.2.6).

3.2.1. Osnovni elementi prethodne procjene koje će predmetna država članica dostaviti Komisiji

53. Državna pomoć može biti opravdana samo ako može dovesti do značajnog razvoja koje tržište nije u stanju da obezbijedi, kao na primjer otklanjanje tržišnog neuspjeha ili druge značajne prepreke za rizično finansiranje ili ulaganje.

54. Državna pomoć može biti neophodna da bi se povećalo obezbjeđenje rizičnog finansiranja u situaciji gdje tržište, samo po sebi, ne uspijeva da ostvari efikasan rezultat ili ne isporučuje blagovremeno. Komisija smatra da ne postoji opšti tržišni neuspjeh u smislu pristupa finansiranju za novoosnovana privredna društva (start-up), malih i srednjih privrednih društava ili privredna društva srednje tržišne kapitalizacije, nego sam nedostatak povezan sa određenim grupama novoosnovanih privrednih društava (start-up) i malih i srednjih privrednih društava, te s nekim vrstama privrednih društava srednje tržišne kapitalizacije, što naročito zavisi od specifičnog ekonomskog konteksta države članice koja je u pitanju, kao i od njihove oblasti delovanja (npr. u nekim sektorima rizici mogu biti procenjeni).

55. Odjeljak 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću utvrđuje uslove za koje se pretpostavlja da mjere za rizično finansiranje rješavaju tržišni neuspjeh na primjeren i proporcionalan način, uz podsticajno dejstvo i minimiziranje bilo kakvog narušavanja konkurencije. Mjere koje su u skladu sa ovim uslovima, ne moraju se prijavljivati i smatraju se usklađenim sa domaćim tržištem.

56. Komisija mora biti obaviještena o mjerama koje ne ispunjavaju uslove navedene u odjeljku 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću, kako bi Komisija, između ostalog, mogla da procjeni da li postoji tržišni neuspjeh ili druga relevantna prepreka, do obezbijedenja rizičnog finansiranja. Samim tim, se od država članica zahtjeva da dokažu da određeni tržišni neuspjesi ili druga relevantna prepreka postoji izvan zakonske pretpostavke na kojoj se zasniva Regulativa o opštem grupnom izuzeću. Pored toga, predložena mjera rizičnog finansiranja mora ispunjavati kriterijume usklađenosti navedene u ovim Smjernicama. U tu svrhu, država članica trebala bi da podnese Komisiji detaljnu prethodnu procjenu, ili po potrebi niz procjena.

57. Detaljna *prethodna procjena* mora biti zasnovana na objektivnim i ažuriranim dokazima, dostupnim najboljim praksama i metodologijama (na pr analiza dokumenata, intervjui, on line ankete, odgovarajuće kvantitativne metode). Ako je moguće, dokaze je potrebno upoređivati i koristiti na način da se međusobno pojačavaju kako bi se unaprijedili zaključci prethodne procjene. Prethodna procjena ne smije biti starija od tri godine od dana prijave mjere za rizično finansiranje i poželjno je da ih izvrši nezavisni stručnjak. U prethodnoj procjeni trebalo bi uzeti u obzir i iskustvo stečeno na osnovu sličnih instrumenata i prethodnih prethodnih procjena koje je sprovela država članica. U izradi prethodne procjene, države članice mogu se osloniti na dostupne dokaze, u mjeri u kojoj su relevantni, da pokažu tržišni neuspjeh tokom prethodne procjene. Prethodna procjena treba se fokusirati na određenu vrstu rizičnog finansiranja (na primjer vlasnički kapital ili podređeni dug) za koje se predlaže mjera pomoći.

58. Predložena mjera pomoći za rizično finansiranje treba da bude **primjerenija** za postizanje željenog cilja pomoći. Stoga, prethodna procjena mora analizirati postojeće, i ako je moguće, planirane aktivnosti koje su usmjerene ka istom identifikovanom tržišnom neuspjehu ili drugu relevantnu prepreku za obezbijedjivanje rizičnog finansiranja, uzimajući u obzir efektivnost i efikasnost drugih

instrumenata politike. Država članica mora dokazati da identifikovani tržišni neuspjesi ili druga relevantna prepreka ne mogu biti adekvatno tretirana sa drugim instrumentima politike koji ne podrazumijevaju državnu pomoć, ili mjerama koje spadaju u djelokrug Regulative o opštem grupnom izuzeću.

59. Da bi ostvarila relevantne ciljeve politike, državna pomoć mora biti **proporcionalna** tržišnom neuspjehu ili ostalim relevantnim preprekama koji se njome nastoji riješiti. Samim tim, pomoć usmjerena na povećanje rizično finansiranje, treba ograničiti na strogi minimum neophodan za uklanjanje tržišnog neuspjeha ili druge relevantne prepreke identifikovane prethodnom procjenom, bez stvaranja neopravdanih prednosti za njene korisnike. U slučaju ulaganja iznosa u korist rizičnog finansiranja većeg od gornje granice po prihvatljivom privrednom društvu utvrđenom članom 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, prethodna procjena mora pokazati proporcionalnost mjera pomoći što detaljnije na način kako je opisano u tačkama 64 i 65 ovih Smjernica.
60. Kada se mjera za rizično finansiranje djelimično finansira iz Evropskog regionalnog Fonda za razvoj, Evropskog socijalnog fonda ili Kohezionig fonda, država članica može ponovo koristiti (djelove) prethodne procjene pripremljene u skladu sa članom 37 stav 2 Regulative (EU) br.1303/2013 ili članom 58 stav 3 Regulative (EU) br.2021/1060. Nakon toga, Komisija će procijeniti da li su pruženi dokazi u skladu sa zahtjevima ovih Smjernicama. Kada se mjera za rizično finansiranje, koristi djelimično ili u potpunosti, za podršku privrednim društvima koja su nedavno dobila oznaku kvaliteta „Štampa za visoko dostignuće“⁴⁸ iz ECI , za zajednička ulaganja sa ECI fondom ili za obezbjeđivanje naknadnih investicija u vezi sa programom „Akcelerator“⁴⁹ ili za Privredna društva koja su učestvovala u projektu CASSINI (poslovni akcelerator ili mjera za uspostavljanje kontakata) koji ispunjavaju pragove procjenjivanja ili su dobili ulaganja iz instrumenata za finansiranje početne faze i razvoja inicijative CASSINI ili su dobili nagradu inicijative CASSINI ili pomoć za projekte povezane sa svemirom koji se finansiraju iz programa Obzor Europa, što je rezultiralo osnivanjem novoosnovanih privrednih društava, Komisija će dopustiti da se ta oznaka kvaliteta i drugi dokazi iz postupka dubinske analize koju je sproveo Evropsko vijeće za inovacije ili iz postupka, bira u okviru inicijative CASSINI iskoriste kao dio prethodne procjene.
61. Mjere za rizično finansiranje koje nisu obuhvaćene Regulativom o opštem grupnom izuzeću, prethodna procjena mora opisati prirodu tržišnog neuspjeha ili druge relevantne prepreke i pokažu svoje prisustvo u onoj mjeri u kojoj utiče na jedno ili više od sledećih tačaka:
- (a) specifične kategorije ciljnih privrednih društava koja ne ispunjavaju sve zahtjeve u pogledu prihvatljivosti predviđene Regulativom o opštem grupnom izuzeću (vidjeti član 32 tačke od (a) do (d));
 - (b) alternativne platforme za trgovanje koje ne ispunjavaju kriterijume predviđene Regulativom o opštem grupnom izuzeću (vidjeti član 32 tačka (e));
 - (c) finansijski instrumenti čiji se dizajnerski parametri razlikuju od onih opisanih u Regulativi o opštem grupnom izuzeću (vidjeti član 33, tačke (a), (b) i (c));
 - (d) poreske olakšice za korporativne investitore, uključujući finansijske posrednike ili njihove menadžere koji djeluju kao suinvestitori (vidjeti član 33, tačka (d)).

⁴⁸ U skladu sa programom rada Horizont 2020 za period 2018-2020 (vidjeti fusnotu 24) ili sa članovima 2 stav 23 i 15 stav 2 Regulative (EU) 2021/695 (vidjeti fusnotu 26).

⁴⁹ U skladu sa članom 48 Regulative (EU) 2021/695 (vidjeti fusnotu 26).

62. Prethodna procjena treba da identifikuje vrstu privrednog društva, po pitanju starosti ili stepena razvoja, ekonomskog sektora i geografskog područja aktivnosti i pokazati da na takva privredna društva utiče prisutnost određenog tržišnog neuspjeha ili druge relevantne prepreke.
63. Kada je riječ o mjerama za rizično finansiranje koje se odnose na finansijske instrumente koji obezbijavaju niže učešće nezavisnih privatnih investitora na procjene predviđene članom 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću (vidjeti član 33 stav (a) ovih Smjernica), slijedi i preliminarna procjena, koja sadrži dovoljno detaljnu procjenu nivoa i strukture od obezbijedivanja privatnog finansiranja za vrstu prihvatljivog privrednog društva na relevantnom geografskom području i pokažu da su identifikovani tržišni neuspjesi ili druge relevantne prepreke, se ne mogu riješiti mjerama koje ispunjavaju sve zahtjeve navedene u Regulativi o opštem grupnom izuzeću u smislu privatnih investitora.
64. Pored toga, kada je riječ o rizičnim finansijskim ulaganjima u iznosu većem od gornje granice utvrđene za prihvatljivo privredno društvo u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću (vidjeti tačku 32 slovo (e)) ovih Smjernica, prethodna evaluacija takođe treba da kvantifikuje deficit od finansiranja (nivo trenutni potražnje nezadovoljava finansiranje od strane podobnih privrednih društava) usljed utvrđenih tržišnih neuspjeha ili drugih značajnih prepreka. Procjena treba da pokaže da je deficit od finansiranja na nivou prihvatljivih privrednih društava veći od gornje granice utvrđene Regulativom o opštem grupnom izuzeću. Ova kvantifikacija treba da se zasniva na dostupnoj dobroj praksi i metodologiji, koje omogućavaju procjenu, u kojoj mjeri postoji neispunjenje zahtjeva za finansiranje, od ciljanih privrednih društava.
65. Za kvantifikaciju finansijskog jaza, potrebno je analizirati strukturne i ciklične (koji se mogu odnositi na krizne) probleme koji uzrokuju nivoe privatnog finansiranja koje su ispod optimalnih. Tačnije, prethodna procjena mora da pruži sveobuhvatnu analizu ponude procjenom izvora finansiranja dostupnih prihvatljivim privrednim društvima koja ispunjavaju uslove, uzimajući u obzir broj postojećih finansijskih posrednika koji posluju u ciljnom geografskom području bez obzira na državu članicu u kojoj je posrednik osnovan, njihovu javnu ili privatnu ponudu i iznosi ulaganja usmjerenih u relevantni segment tržišta. Prilikom procjene potražnje treba uzeti u obzir s obzirom na broj potencijalno prihvatljivih privrednih društava i prosječne vrijednosti neophodnog finansiranja. Navedena analiza treba da se zasniva na podacima koji pokrivaju period od pet godina, prije prijavljivanja mjere za rizično finansiranje, i gdje je moguće, potvrditi nalaze poređenjem alternativnih izvora podataka.
66. Kada je riječ o programima koji su usmjereni isključivo na novosnovana privredna društva i MSP prije njihove prve komercijalne prodaje, Komisija će zahtjeve povezane sa prethodnom procjenom primjenjivati srazmjerno, naročito u pogledu traženih dokaza.

3.2.2. Potreba za državnom intervencijom

67. Državna pomoć treba da bude usmjerena na situacije u kojima pomoć može dovesti do značajnog razvoja događaja koje tržište nije u mogućnosti obezbijediti samo. Da bi se procijenilo da li je državna pomoć efikasna u postizanju planiranog ishoda, prvo je potrebno identifikovati probleme koji treba riješiti. Države članice treba da objasne kako mjera pomoći može efektivno da ublaži identifikovanu prepreku, a naročito svaki tržišni neuspjeh koji spriječava tržište da samostalno obezbijedi dovoljno rizično finansiranje.

68. Mjera za rizično finansiranje može biti opravdana samo ako je usmjerena na određeni tržišni neuspjeh ili drugu relevantnu prepreku koja je dokazana prethodnom procjenom. Komisija smatra da takvi tržišni neuspjesi ili prepreke mogu postojati, ali ne isključivo za MSP u svojim ranim fazama koja uprkos svom rastu, potencijalni klijenti, nisu u stanju da pokažu svoju kreditnu sposobnost ili održivost njihovih poslovnih planova za investitore. Obimi takvih tržišnih neuspjeha ili prepreka, u pogledu pogođenosti privrednih društava i njihove potrebe za kapitalom, mogu varirati u zavisnosti od oblasti aktivnosti. Sektori koji mogu biti naročito pogođeni takvim tržišnim neuspjehom ili preprekama, su visokotehnološke, inovativne zelene ili digitalne tehnologije. Zbog asimetrije informacija, tržišta mogu teško procijeniti profil rizika i prinos na novoosnovana privredna društva (start-up) i MSP, kao i njihova sposobnost da generišu prilagođene prinose u zavisnosti od rizika. Poteškoće sa kojima se susreću MSP u dijelu razmjene kvalitetnih informacija njihovih projekata, njihovoj uočenoj rizičnosti i slabosti kreditne sposobnosti, dovodi do visokih transakcijskih i brokerskih troškova, i može pogoršati spremnost investitora da preuzmu rizik. Sa sličnim poteškoćama se mogu suočiti mala privredna društva sa srednjom tržišnom kapitalizacijom i inovativne kompanije sa srednjom tržišnom kapitalizacijom, i stoga na njih utiče isto tržište neefikasnosti ili se suočavaju sa istim preprekama.
69. Shodno tome, mjera za rizično finansiranje se mora oblikovati na način da se otklone specifične tržišne neefikasnosti ili druge značajne prepreke identifikovane u prethodnoj procjeni, naročito u pogledu prihvatljivih privrednih društava u fazi razvoja, u zoni geografskog područja, i ako je primjenljivo, u ciljanom privrednom sektoru.
70. Kako bi se osiguralo da su finansijski posrednici uključeni u mjeru, usmjereni na identifikovane tržišne neuspjehe, mora se sprovesti proces dužne profesionalne pažnje kako bi se obezbjedila komercijalna zdrava investiciona strategija sa naglaskom na identifikovane ciljeve politike i u skladu sa definisanim uslovima prihvatljivosti i ograničenja finansiranja. Posebno, države članice moraju izabrati finansijske posrednike koji mogu da dokažu da je njihova predložena investiciona strategija stabilna sa komercijalne tačke gledišta i uključuje odgovarajuću politiku za diverzifikaciju rizika usmjeren na postizanje ekonomske održivosti i efektivna skala u smislu veličine i teritorijalnog obima investicije.

3.2.2.1. Mjere usmjerene na kategorije privrednih društava koje ne spadaju u djelokrug primjene Regulative o opštem grupnom izuzeću

71. Što se tiče pomoći u pristupu finansijama, Regulative o opštem grupnom izuzeću je ograničena na MSP. Međutim, privredna društva koja nijesu obuhvaćena definicijom malih i srednjih privrednih društava, u smislu broja zaposlenih ili finansijskih pragova, ili oboje, mogu se suočiti sa sličnim finansijskim ograničenjima.

(a) Mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije

72. Proširenje područja primjene mjere za rizično finansiranje u pogledu prihvatljivih privrednih društava kako bi se obuhvatila mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije moglo bi biti opravdano ako bi se njime podstakli privatni investitori na ulaganja u raznovrsniji portfelj, uz bolje mogućnosti ulaska na tržište i izlaska sa tržišta. Vjerovatno bi se uključivanjem malih privrednih društava srednje tržišne kapitalizacije u portfelj smanjila rizičnost na nivou portfelja i time povećao prinos na ulaganja. Stoga bi to mogao da bude naročito efikasan način privlačenja institucionalnih investitora da ulažu u rizičnija društva u ranoj fazi razvoja.

73. Iz tih prethodno navedenih razloga, i ukoliko prethodna ocjena sadrži odgovarajuće ekonomske dokaze u tom smislu, pružanje podrške malim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije moglo bi biti opravdano. U svojoj ocjeni, Komisija će uzeti u obzir intenzitet rada i kapitala ciljnih privrednih društava, kao i druge kriterijume koji odražavaju specifična finansijska ograničenja koja utiču na mala privredna društva srednje tržišne kapitalizacije (na primjer, dovoljno jemstvo za veliki zajam ili potreba za generisanjem značajnog spoljnog kapitala za razvoj i primjenu).

(b) Inovativna privredna društva srednje tržišne kapitalizacije

74. U određenim okolnostima, privredna društva srednje tržišne kapitalizacije mogu se suočiti sa preprekama u finansiranju koje se mogu uporediti sa onima koje utiču na MSP. To bi se moglo dogoditi, na primjer, privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije koja se bave aktivnostima istraživanja i razvoja, kao i inovacija, uz početno ulaganje u proizvodna postrojenja, uključujući tržišnu replikaciju, i čiji do sada ostvareni rezultati ne omogućavaju investitorima relevantne pretpostavke u pogledu budućih tržišnih izgleda rezultata takvih aktivnosti. U tom bi slučaju inovativnim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije mogla biti potrebna državna pomoć za rizično finansiranje da bi povećala svoje proizvodne kapacitete do održivog nivoa na kojem bi i sami mogli da privuku privatno finansiranje. Kako je navedeno u tački 3.2.2.1 (a), uključivanje takvih inovativnih privrednih društava srednje tržišne kapitalizacije u njegov investicioni portfelj mogao bi biti efikasan način da finansijski posrednik ponudi raznovrsnije mogućnosti ulaganja koje bi mogle privući širi krug potencijalnih investitora.

(c) MSP koja primaju početna ulaganja za rizično finansiranje dok su na tržištu poslovali duže od perioda koji je utvrđen u Regulativi o opštem grupnom izuzeću

75. To može biti slučaj u visokorizičnim sektorima, kao što je biotehnologija, vazduhoplovstvo, odbrana, kultura i stvaralačke djelatnosti, i što uopšteno važi za inovativna MSP uključujući i ona koja se koncentrišu na životnu sredinu ili digitalnu tehnologiju, ili MSP koja teže ka društvenim inovacijama⁵⁰. Štaviše, privrednim društvima koja imaju dovoljan unutrašnji vlasnički kapital za finansiranje početnih aktivnost, i spoljno finansiranje može biti potrebno tek u kasnijoj fazi, na primjer da bi povećala svoje kapacitete, i da bi se iz manjih privrednih društava razvila u veća. To bi moglo iziskivati veći iznos ulaganja koji prevazilazi njihova sopstvena sredstva.

76. Iz tog razloga, moguće je da se dozvole mjere kojima se početno ulaganje nakon perioda prihvatljivosti utvrđenog u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću. U tim okolnostima Komisija može zahtijevati da se mjerom jasno definišu prihvatljive kategorije privrednih društava, u smislu dokaza pruženih u prethodnoj ocjeni u pogledu postojanja specifičnog tržišnog neuspjeha koji utiče na takva privredna društva.

(d) Novoosnovana privredna društva (start-up) i MSP kojima je potreban iznos ulaganja u korist rizičnog finansiranja iznad gornje granice utvrđene u Regulativi o opštem grupnom izuzeću

77. U članu 22 Regulative o opštem grupnom izuzeću utvrđen je najveći ukupni iznos za rizično finansiranje po prihvatljivom privrednom društvu, uključujući naknadna ulaganja. Međutim, u nekim sektorima u kojima su prethodni troškovi istraživanja ili ulaganja srazmjerno visoki, na primjer u vazduhoplovstvu, odbrani, nauci o životu ili ekološkoj tehnologiji ili energetici, taj iznos može da bude

⁵⁰ Vidjeti footnote 7 za primjenu društvenih inovacija. Inovativnost MSP treba da se procijeni na osnovu definicije iz člana 2 Regulative o opštem grupnom izuzeću.

nedovoljan da za sve potrebne krugove ulaganja novoosnovanih privrednih društava (start-up) ili malih i srednjih privrednih društava. Stoga, pod određenim uslovima, može biti opravdano dozvoliti prihvatljivim privrednim društvima veći iznos ukupnog ulaganja.

78. Tačnije, mjere za rizično finansiranje mogu pružiti podršku iznad maksimalnog ukupnog iznosa koji je naveden u Regulativi o opštem grupnom izuzeću, po kategorijama, s tim da se u obzir uzme predviđeni iznos finansiranja, obim i priroda finansijskih sredstava utvrđenog i prihvatljivog u prethodnoj procjeni u odnosu na ciljeve sektora ili oblasti. U takvim će slučajevima Komisija uzeti u obzir kapitalno-intenzivnu prirodu ciljanih sektora i/ili veće troškove ulaganja u određena geografska područja.

(e) *Alternativne platforme za trgovanje koje ne ispunjavaju uslove iz Regulative o opštem grupnom izuzeću*

79. Komisija priznaje da su alternativne platforme za trgovanje važan dio tržišta finansiranja malih i srednjih privrednih društava jer, s jedne strane, privlače svježi kapital u MSP, a s druge strane olakšavaju izlazak ranijim investitorima⁵¹. U Regulativi o opštem grupnom izuzeću priznaje se njihov značaj olakšavanjem njihovog rada ili putem poreskih podsticaja namijenjenih fizičkim licima koja ulažu u privredna društva koja su uvrštena u kotaciju tih platformi ili tako što se subjektu koji upravlja platformom omogućava pomoć za novoosnovana privredna društva (start-up), pod uslovom da je subjekt koji upravlja platformom malo privredno društvo i do utvrđenih pragova.
80. Međutim, subjekti koji upravljaju alternativnim platformama za trgovanje ne moraju nužno biti mala privredna društva u trenutku osnivanja. Isto tako, najveći iznos dozvoljene pomoći u obliku pomoći za novoosnovana privredna društva (start-up) na osnovu Regulative o opštem grupnom izuzeću može biti nedovoljan za osnivanje platforme. Pored toga, da bi se privukli dovoljna sredstva za uspostavljanje i razvoj novih platformi, možda će biti potrebno omogućiti poreske podsticaje korporativnim investitorima. Konačno, u kotaciji platforme ne moraju biti uvrštena samo MSP već i privredna društva koja prelaze pragove iz definicije malih i srednjih privrednih društava.
81. Dakle, pod određenim uslovima, može biti opravdano da se dozvole poreski podsticaji korporativnim investitorima, da bi se podržali subjekti koji upravljaju platformama koji nijesu mala privredna društva, ili da se dozvole ulaganja za osnivanje alternativnih platformi za trgovanje čiji iznos prelazi gornje granice pomoći za novoosnovana privredna društva (start-up) iz Regulative o opštem grupnom izuzeću, ili da se dozvoli pomoć alternativnim platformama za trgovanje kada većinu finansijskih instrumenata prihvaćenih za trgovanje izdaju MSP. Iz tog razloga, u prethodnoj ocjeni mora se dokazati da postoji specifičan tržišni neuspjeh koji utiče na takve platforme na relevantnom geografskom tržištu.

⁵¹ Komisija priznaje sve veći značaj platformi za grupno finansiranje za privlačenje finansiranja za novoosnovana društva(start-up). Stoga, ako postoji utvrđeni tržišni neuspjeh i u slučajevima kada platformom za grupno finansiranje upravlja subjekt koji je posebno pravno lice, Komisija može shodno primijeniti pravila koja važe za alternativne platforme za trgovanje. To se odnosi i na poreske podsticaje za ulaganje preko takvih platformi za grupno finansiranje. U smislu nedavnog pojavljivanja grupnog finansiranja u Uniji, mjere za rizično finansiranje kojima se obuhvata grupno finansiranje vjerovatno će biti predmet ocjenjivanja kako je navedeno u odjeljku 4 ovih smjernica.

3.2.2.2. Mjere sa parametrima izrade koji nijesu u skladu sa Regulativom o opštem grupnom izuzeću

(a) Finansijski instrumenti kod kojih je učešće nezavisnih privatnih investitora niže od udjela predviđenih Regulativom o opštem grupnom izuzeću

82. Tržišni neuspjesi ili druge relevantne prepreke koje utiču na privredna društva u određenim regionima ili državama članicama mogu biti izraženiji zbog srazmjerno slabe razvijenosti tržišta finansiranja malih i srednjih privrednih društava na tim područjima u poređenju sa drugim regijama u istoj državi članici, drugim državama članicama ili na globalnom nivou. To može naročito biti slučaj u državama članicama bez dobro utvrđenog prisustva formalnih investitora rizičnog kapitala, fondova sopstvenog kapitala ili „poslovnih anđela“. U slučaju mjera koje imaju za cilj prevazilaženje takvih strukturnih prepreka, Komisija može prihvatiti učešće nezavisnih privatnih investitora, pod uslovima predviđenim članom 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, ukoliko je ispunjen uslov iz tačke 25 ovih smjernica.
83. Pored toga, Komisija može prihvatiti i mjere za rizično finansiranje predviđajući učešće nezavisnih privatnih investitora niže od udjela predviđenih navedenih u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, u slučaju izraženijeg tržišnog neuspjeha ili drugu relevantnu prepreku koju je pokazala država članica, naročito ako su one usmjerene izričito na MSP prije njihove prve komercijalne prodaje ili u fazi dokazivanja koncepta, pod uslovom da dio rizika ulaganja zaista snose privatni investitori koji učestvuju u tom ulaganju.

(b) Finansijski instrumenti kod kojih parametri izrade prelaze gornje granice predviđene Regulativom o opštem grupnom izuzeću

84. Povoljnost iz Regulative o opštem grupnom izuzeću rezervisana je za mjere kod kojih je raspodjela gubitaka koja nije jednaka između javnih i privatnih investitora oblikovana tako da se ograniči prvi gubitak koji preuzima javni investitor. Slično tome, u slučaju garancija, grupno izuzeće utvrđuje gornje granice stope garancije i ukupnih gubitaka koje preuzima javni investitor.
85. Međutim, u određenim okolnostima, preuzimanjem većeg rizika pri finansiranju, javno finansiranje može privatnim investitorima ili zajmodavcima omogućiti da obezbijede dodatno finansiranje. Prilikom ocjenjivanja mjera kod kojih finansijski parametri izrade prelaze gornje granice iz Regulative o opštem grupnom izuzeću, Komisija će uzeti u obzir više činilaca, kako je navedeno u odjeljku 3.2.3.2. ovih smjernica.

(c) Finansijski instrumenti, osim garancija, kod kojih se investitori, finansijski posrednici i njihovi menadžeri biraju na način da zaštita od gubitaka ima prednost u odnosu na asimetričnu podjelu dobiti

86. U skladu sa članom 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, izbor finansijskih posrednika, kao i investitora ili menadžera fondova, mora se zasnivati na otvorenom, transparentnom i nediskriminatornoj proceduri, kojim se jasno utvrđuju ciljevi politike koji se nastoje ostvariti mjerom i vrsta finansijskih parametara koji su sastavljeni radi ostvarenja tih ciljeva. To znači da finansijski posrednici ili njihovi menadžeri moraju biti izabrani u postupku, koji je u skladu sa odredbama Direktive 2014/24/EU. Ako ova Direktiva nije primjenjiva, postupak izbora mora biti takav da obezbijedi najpogodniji izbor između prihvatljivim finansijskim posrednicima ili menadžerima fondova. Tačnije, takav postupak mora omogućiti predmetnoj državi članici da uporedi uslove koje su dogovorene između finansijskih posrednika i menadžera fondova i potencijalnih privatnih investitora kako bi se obezbijedilo da mjere za rizično finansiranje privuku privatne investitore uz najmanju

moguću državnu pomoć, ili najmanje moguće odstupanje od jednakih uslova u smislu realne strategije ulaganja.

87. Prema Regulativi o opštem grupnom izuzeću važeći kriterijumi za izbor menadžera moraju uključivati zahtjev prema kojem se za instrumente koji nijesu garancije „prednost daje podjeli dobiti u odnosu na zaštitu od gubitaka” kako bi se ograničila sklonost menadžera pretjeranom preuzimanju rizika prilikom izbora privrednih društava u koja se ulaže. Time se nastoji obezbijediti da se, bez obzira na oblik finansijskog instrumenta koji je predviđen mjerom, kod svakog povlašćenog tretmana privatnih investitora ili zajmodavaca mora poštovati javni interes koji se sastoji od obezbjeđivanja obrta uloženog javnog kapitala i od dugoročne finansijske održivosti mjere.
88. U određenim slučajevima treba dati prednost zaštiti od gubitaka, odnosno kada je mjera usmjerena na novoosnovana privredna društva (start-up) ili određene sektore u kojima je stopa neplaćanja malih i srednjih privrednih društava visoka. To može biti slučaj u sektorima koji se suočavaju s važnim tehnološkim barijerama ili sektorima u kojima društva u velikoj mjeri zavise od pojedinačnih projekata koji iziskuju veliko ulaganje u ranoj fazi i za posljedicu imaju veliku izloženost rizicima, kao što su vazduhoplovstvo ili zaštita životne sredine i kultura i stvaralački sektor. Davanje prednosti mehanizmima zaštite od gubitaka može biti opravdano i za mjere koje se sprovode preko fonda fondova i kojima je cilj da privuku privatne investitore na tom nivou ili kod mjera namijenjenih malim i srednjim privrednim društvima prije njihove prve komercijalne prodaje ili u fazi dokazivanja koncepta.

(d) *Poreski podsticaji korporativnim investitorima, uključujući finansijske posrednike ili njihove menadžere koji djeluju kao suinvestitori*

89. Iako su Regulativom o opštem grupnom izuzeću obuhvaćeni poreski podsticaji koji se dodjeljuju nezavisnim privatnim investitorima koji su fizička lica, u skladu sa članom 2 ove Regulative, obezbjeđuju rizično finansiranje posredno ili neposredno prihvatljivim novoosnovanim privrednim društvima (start-up) i malim i srednjim privrednim društvima, države članice mogu smatrati primjerenim donošenje mjera kojima se slični podsticaji daju i korporativnim investitorima. Razlika je u činjenici da su korporativni investitori privredna društva u smislu člana 107 Ugovora. Stoga, za tu mjeru se moraju primjenjivati posebna ograničenja (navedena u odjeljcima 3.2.3.3 i 3.2.4.2) kako bi se obezbijedilo da je pomoć na novou korporativnih investitora proporcionalna kao i da ima stvarni podsticajni efekat.
90. Finansijski posrednici i njihovi menadžeri mogu koristiti poreske podsticaje samo u obimu u kojem djeluju kao suinvestitori ili suzajmodavci. Za usluge koje obavljaju finansijski posrednici ili njihovih menadžeri ne može se odobriti poreski podsticaj za sprovođenje mjere.

3.2.3. Primjerenost mjere pomoći

91. Predložena mjera pomoći mora biti primjereni instrument politike za postizanje predviđenog cilja pomoći, odnosno ne bi trebalo da bude instrument politike ili instrument pomoći koji dovodi nekoga u bolju poziciju i narušava konkurenciju u manjoj mjeri, i ko god je u stanju da postigne iste rezultate.

3.2.3.1. Primjerenost u odnosu na druge instrumente politike i druge instrumente pomoći

92. Da bi se riješili utvrđeni tržišni neuspjesi ili druge relevantne prepreke i doprinijelo ostvarenju ciljeva politike koji se nastoje ostvariti mjerom, predložena mjera rizičnog finansiranja mora biti primjereni instrument. Izbor određene vrste mjere za rizično finansiranje mora se propisno obrazložiti u prethodnoj ocjeni.

93. Komisija će, prvenstveno, razmotriti da li se i u kojoj mjeri se mjera rizičnog finansiranja može smatrati primjerenim instrumentom u poređenju s drugim instrumentima politike namijenjenim podsticanju pružanja rizičnog finansiranja prihvatljivim privrednim društvima. Državna pomoć nije jedini instrument politike koji je dostupan državama članicama za lakše obezbjeđivanje rizičnog finansiranja prihvatljivim privrednim društvima. One mogu koristiti druge komplementarne alate politike u oblasti ponude i tražnje, kao što su regulatorne mjere za lakše funkcionisanje finansijskih tržišta, mjere za unapređenje poslovnog ambijenta, savjetodavne usluge zapripremljenost za ulaganja ili javna ulaganja koja su u skladu sa testom subjekta u tržišnoj ekonomiji.
94. Nakon toga, Komisija će razmotriti da li je predložena mjera primjerenija od alternativnih instrumenata državne pomoći koji su namijenjeni za isti tržišni neuspjeh ili drugu relevantnu prepreku. U tom pogledu generalno se smatra da se finansijskim instrumentima u manjoj mjeri narušava konkurencija od direktnih bespovratnih sredstava i da stoga predstavljaju primjereniji instrument. Međutim, državna pomoć za lakše obezbjeđivanje rizičnog finansiranja može se dodijeliti u raznim oblicima, kao što su selektivni poreski instrumenti ili podređeni komercijalni finansijski instrumenti, uključujući niz vlasničkih, dužničkih ili garantnih instrumenata različitih karakteristika u pogledu rizika i prinosa, a postoje i različiti načini plasiranja i strukture finansiranja, čija primjerenost zavisi od prirode ciljnih privrednih društava i manjka finansijskih sredstava. Komisija će, stoga, ocijeniti da li se oblikom mjerom obezbjeđuje efikasna struktura finansiranja, imajući u vidu strategiju ulaganja fonda, da bi se obezbijedilo održivo izvođenje operacija.
95. U vezi sa tim, Komisija će pozitivno gledati na mjere koje uključuju dovoljno velike fondove u smislu veličine portfelja i geografske pokrivenosti, naročito ako djeluju u više država članica, kao i diverzifikacije portfelja jer takvi fondovi mogu biti efikasniji i stoga privlačniji privatnim investitorima u poređenju s manjim fondovima. Određene strukture fonda fondova mogu ispunjavati te zahtjeve pod uslovom da se ukupni troškovi upravljanja koji proizilaze iz različitih nivoa posredovanja poravnaju sa znatno većom efikasnošću.

3.2.3.2. Uslovi za utvrđivanje primjerenosti finansijskih instrumenata

96. Kako bi se utvrdila usklađenost finansijskih instrumenata čiji parametri oblikovanja nijesu obuhvaćeni Regulativom o opštem grupnom izuzeću, Komisija će razmotriti uslove navedene u tačkama od 97 do 121 ove Regulative.
97. Prvo, mjerom se mora mobilisati dodatno finansiranje od učesnika na tržištu. Minimalni udjeli privatnog ulaganja koji su niži od onih utvrđenih u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću mogu se opravdati samo u smislu izraženijih tržišnih neuspjeha ili drugih relevantnih prepreka utvrđenih u prethodnoj ocjeni (vidjeti odjeljak 3.2.1.). U vezi sa tim, prethodna ocjena bi trebalo da obezbijedi dovoljno detaljnu procjenu nivoa i strukture obezbjeđivanja privatnog ulaganja za vrstu prihvatljivog privrednog društva u relevantnom geografskom području (vidjeti stav 63). Nadalje, mora se dokazati da mjera podstiče dodatno privatno finansiranje koje u protivnom ne bi bilo obezbijeđeno ili bi bilo obezbijeđeno u drugim oblicima ili iznosima ili pod drugačijim uslovima.
98. U slučaju mjera za rizično finansiranje usmjerenih posebno na novoosnovana privredna društva (start-up) i MSP koja ne posluju ni na jednom tržištu ⁵², Komisija može prihvatiti da je nivo nezavisnog

⁵² Ovo uključuje sva novoosnovana privredna društva (start-up) i MSP koja još nisu izvršila svoju prvu komercijalnu prodaju (kao što je definisano u paragrafu 35 tačka 12 ove Regulative).

privatnog učešća niži od potrebnih mjera. Druga mogućnost kod tako usmjerenih ulaganja je da Komisija može prihvatiti i nivo privatnog učešća niže od onih utvrđenih u Regulativi o opštem grupnom izuzeću u odnosu na prihvatljiva Privredna društva koja posluju na tržištu duže od perioda opravdanosti navedenog u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, na osnovu ekonomskih dokaza pruženih u prethodnoj procjeni u predmetnog tržišnog neuspjeha ili drugom predmetnom preprekom.

99. Mjera rizičnog finansiranja čiji su cilj prihvatljiva privredna društva, koja u vrijeme prvog ulaganja za rizično finansiranje posluju na tržištu duže od prihvatljivog perioda utvrđenog u članu 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću u vrijeme prvog ulaganja u rizično finansiranje mora sadržati adekvatna ograničenja, bilo u smislu vremenskih rokova ili drugih objektivnih kriterijuma kvalitativne prirode u pogledu faze razvoja ciljnih privrednih društava. Kod takvih ciljeva ulaganja Komisija bi obično zahtijevala minimalni udio privatnog učešća od 60 %.
100. Drugo, uz predloženi nivo privatnog učešća, Komisija će uzeti u obzir i odnos rizika i koristi između javnih i privatnih investitora. U tom smislu Komisija će pozitivno posmatrati mjere kod kojih se gubici raspodjeljuju jednako između investitora, a privatni investitori dobijaju samo podsticaje za ostvarenje dobiti. Po pravilu, što je raspodjela rizika i koristi približnija stvarnoj komercijalnoj praksi, to je vjerovatnije da će Komisija prihvatiti niži nivo privatnog učešća. U suštini, što je raspodjela rizika i koristi približnija stvarnoj komercijalnoj praksi, to je vjerovatnije da Komisija prihvatiti niži nivo privatnog učešća.
101. Treće, Komisija će razmotriti nivo strukture finansiranja na kojem mjera ima za cilj da podstakne privatno ulaganje. Na nivou fonda fondova, sposobnost privlačenja privatnog finansiranja može zavisiti od šire primjene mehanizama zaštite od gubitaka. Suprotno tome, pretjerano oslanjanje na takve mehanizme može narušiti izbor prihvatljivih privrednih društava i uzrokovati neefikasne ishode, kada privatni investitori intervenišu na nivou ulaganja u privredna društva i na nivou pojedinačnih transakcija.
102. Prilikom ocjenjivanja usklađenosti za specifičnim oblikom mjere, Komisija može uzeti u obzir značaj rezidualnog rizika za izabrane privatne investitore u vezi sa očekivanim i neočekivanim gubicima koje preuzima javni investitor, kao i odnos očekivanih prinosa između javnog investitora i privatnih investitora. Dakle, mogao bi se prihvatiti drugačiji profil rizika i koristi ako tako što više povećava iznos privatnog ulaganja a da to ne utiče na odluke o ulaganju koje su zaista usmjerene na sticanje dobiti.
103. Četvrto, prava priroda podsticaja mora biti utvrđena u otvorenom, transparentnom i nediskriminatornom postupku izbora finansijskih posrednika, kao i menadžera fondova ili investitora. Isto tako, od menadžera fonda fondova trebalo bi zahtijevati da se kao dio svog mandata ulaganja pravno obavežu da, u konkurentnom postupku izbora prihvatljivih finansijskih posrednika, menadžera fondova ili investitora, utvrde povlašćeni uslovi koji bi se mogli primijeniti na nivou pod-fondova.
104. Da bi se dokazala potreba za posebnim finansijskim uslovima na kojima se zasniva oblik mjere, od država članica može se zahtijevati da pruže dokaze da su, u postupku izbora privatnih investitora, svi učesnici u postupku tražili uslove koji ne bi bili obuhvaćeni Regulativom o opštem grupnom izuzeću, ili da tenderski postupak nije dao konačan rezultat.

105. Peto, finansijski posrednik ili menadžer fonda može biti suinvestitor zajedno s državom članicom, ukoliko to ne dovodi do mogućeg sukoba interesa. Finansijski posrednik mora preuzeti najmanje 10% tranše prvog gubitka. Takvo suinvestiranje moglo bi da doprinese tome da se obezbijedi da su odluke o ulaganju u skladu s odgovarajućim ciljevima politike. Sposobnost menadžera da obezbijedi ulaganje iz sopstvenih izvora može biti jedan od kriterijuma za izbor.
106. Šesto, u mjerama rizičnog finansiranja koje koriste dužničke instrumente mora se predvidjeti mehanizam kojim će se obezbijediti da finansijski posrednik prednost koju primi od države prenosi na privredna društva koja su krajnji korisnici, na primjer u obliku nižih kamatnih stopa, blažih zahtjeva u pogledu jemstava ili kombinacije navedenog. Finansijski posrednik prednost može prenijeti i ulaganjem u privredno društvo koje bi, iako je potencijalno održivo, na osnovu njegovih internih kriterijuma za određivanje rejtinga bilo u kategoriji rizika u koju finansijski posrednik ne bi ulagao da nema mjere rizičnog finansiranja. Mehanizam prenosa mora da sadrži odgovarajuće praćenje, kao i mehanizam za povraćaj sredstava⁵³ ili ekvivalentan ugovorni mehanizam.
107. Konačno, da bi se obezbijedilo da finansijski posrednici koji su uključeni u mjerama za rizično finansiranje i ispunili relevantne ciljeve, strategija ulaganja finansijskog posrednika mora biti usklađena sa ciljevima mjera. Kao dio procedure izbora, finansijski posrednici moraju pokazati koliko njihova predložena strategija ulaganja može doprinijeti postizanju ciljeva i zadataka. Osim toga, država članica mora obezbijediti da strategija ulaganja posrednika je uvijek u skladu sa dogovorenim ciljevima, na primjer sa odgovarajućim mehanizmima praćenja, zvještavanja i učestvovanja predstavnika javnih investitora u predstavničkim tijelima finansijskog posrednika, o obliku nadzornih odbora ili savjetodavnih odbora. Odgovarajućom upravljačkom strukturom mora se obezbijediti da za bitne promjene strategije ulaganja je neophodna prethodna saglasnost države članice. Kako bi se otklonile sumnje, država članica ne može učestvovati direktno u pojedinačnim odlukama o ulaganju i prodaji.
108. Države članice mogu u okviru mjere rizičnog finansiranja koristiti niz finansijskih instrumenata, kao što su vlasnički instrumenti ili instrumenti kvazivlasničkog kapitala, kreditni instrumenti ili garancije na nejednakoj osnovi. U st. 109 do 121 ovih smjernica utvrđeni su elementi koje će Komisija uzeti u obzir prilikom ocjenjivanja takvih posebnih finansijskih instrumenata.

(a) Ulaganja u kapital

109. Instrumenti ulaganja u kapital mogu biti u obliku ulaganja u vlasnički ili kvazivlasnički kapital nekog privrednog društva, kojim investitor kupuje (udio u vlasništvu) vlasništvo nad tim privrednim društvom⁵⁴.
110. Vlasnički instrumenti mogu imati različite asimetrične odlike, zbog kojih investitori imaju različit tretman, jer neki u odnosu na druge mogu preuzeti veći dio rizika ili koristi. Da bi se umanjili rizici privatnih investitora, mjerom se može ponuditi povoljna zaštita (javni investitor odriče se dijela

⁵³ Mehanizam prenosa ili ekvivalentan ugovorni mehanizam znači aranžman prema kojem posrednik mora vratiti prednost stečenu od države koju nije uspio prenijeti krajnjem korisniku, kao što je od njega zahtijevano.

⁵⁴ Kako bi se izbjegle bilo kakve nejasnoće, u skladu sa članom 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, za ulaganje u vlasnički i kvazivlasnički kapital, najviše 30 % ukupnih kapitalnih doprinosa i nepozvanog kapitala finansijskog posrednika može se koristiti u svrhe upravljanja likvidnošću.

prinosa) ili zaštita od dijela gubitaka (ograničavanje gubitaka za privatnog investitora), ili kombinacija navedenog.

111. Komisija smatra da se podsticajima za ostvarivanje dobiti bolje usklađuju interesi javnih i privatnih investitora. Nasuprot tome, zaštita od gubitaka, kod koje javni investitor može biti izložen riziku slabe uspješnosti može dovesti do neusklađenosti interesa i nepovoljnog izbora od strane finansijskih posrednika ili investitora.
112. Komisija smatra da vlasnički instrumenti s ograničenim prinosom⁵⁵, kupovnom opcijom⁵⁶ i asimetričnom raspodjelom prihoda⁵⁷ nude dobre podsticaje, naročito u situacijama s manje ozbiljnim tržišnim neuspjehom.
113. Vlasnički instrumenti koji imaju odlike nejednake raspodjele gubitaka, koji prelaze ograničenja utvrđena u Regulativi o opštem grupnom izuzeću mogu se opravdati samo za mjere kojima se rješavaju ozbiljni tržišni neuspjesi, kao na primjer u visoko tehnološkim sektorima ili drugim povezanim preprekama koje su utvrđeni u prethodnoj ocjeni, kao što su mjere koje su prvenstveno namijenjene malim i srednjim privrednim društvima prije njihove prve komercijalne prodaje ili u fazi dokazivanja koncepta. Da bi se spriječila prekomjerna zaštita od gubitaka, mora se odrediti gornja granica tranše prvog gubitka koju snosi javni investitor.

(b) *Finansirani dužnički instrumenti: zajmovi*

114. Mjerom rizičnog finansiranja može se obuhvatiti davanje zajmova na nivou finansijskih posrednika ili krajnjih korisnika.
115. Finansirani dužnički instrumenti mogu biti u raznim oblicima, uključujući podređene zajmove i zajmove s raspodjelom rizika za portfelj. Podređeni zajmovi mogu se davati finansijskim posrednicima za jačanje njihove strukture kapitala, radi pružanja dodatnog finansiranja prihvatljivim privrednim društvima. Zajmovi s raspodjelom rizika za portfelj namijenjeni su obezbjeđivanju zajmova finansijskim posrednicima koji se obavezuju da će sufinansirati portfelj novih zajmova ili zakupa prihvatljivim privrednim društvima do određene stope sufinansiranja u kombinaciji s raspodjelom kreditnog rizika za portfelj po načelu pojedinačnog zajma (ili pojedinačnog zakupa). U oba slučaja finansijski posrednik djeluje kao suinvestitor u prihvatljiva privredna društva, ali ima povlašćeni tretman u odnosu na javnog investitora ili zajmodavca jer se instrumentom umanjuje njegova sopstvena izloženost kreditnim rizicima koji proizilaze iz predmetnog portfelja zajmova.
116. Po pravilu, ako svojstva instrumenta koja se odnose na ublažavanje rizika navode javnog investitora ili zajmodavca da preuzme, u pogledu predmetnog portfelja zajma, poziciju prvog gubitka koji prelazi gornju granicu utvrđenu Regulativom o opštem grupnom izuzeću, mjera se može opravdati samo u slučaju novoosnovanih privrednih društava (start-up) i malih i srednjih privrednih društava, prije njihove prve komercijalne prodaje ili u fazi provjere koncepta ili u slučajevima ozbiljnog tržišnog

⁵⁵ Ograničeni prinos za javnog investitora po određenoj unaprijed utvrđenoj minimalnoj stopi prinosa: ako je unaprijed utvrđena stopa prinosa premašena, svi prinosi preko toga raspodjeljuju se samo privatnim investitorima.

⁵⁶ Kupovne opcije za javne udjele: privatni investitori imaju pravo da iskoriste kupovnu opciju za otkup udjela javnog ulaganja po unaprijed dogovorenoj izvršnoj cijeni.

⁵⁷ Asimetrična raspodjela prihoda: novčana sredstva povlače se od javnih i privatnih investitora na jednakoj osnovi, ali prinosi se raspodjeljuju kada nastanu na asimetričan način. Privatni investitori dobijaju veći dio prihoda od raspodjele nego što bi dobili srazmjerno svojim udjelima, do unaprijed utvrđene minimalne stope prinosa.

neuspjeha ili druge relevantne prepreke koja mora biti jasno navedena u prethodnoj procjeni. Komisija će pozitivno posmatrati mjere kojima su izričito ograničeni prvih gubici koje preuzima javni investitor, a naročito kada takva gornja granica ne prelazi 35%.

117. Instrumenti zajmova s raspodjelom rizika za portfelj trebalo bi da obezbijede značajnu stopu sufinansiranja ulaganja od strane izabranog finansijskog posrednika. Pretpostavlja se da je to slučaj ako ta stopa nije niža od 30% vrijednosti predmetnog portfelja zajmova.

(c) Nefinansirani dužnički instrumenti: garancije

118. Mjera rizičnog finansiranja može obuhvatiti davanje garancija ili kontragarancija finansijskim posrednicima, ili garancija krajnjim korisnicima ili kombinacijom oba. Prihvatljive transakcije obuhvaćene garancijom moraju biti novonastale prihvatljive transakcije zajma za rizično finansiranje, uključujući instrumente zakupa, kao i instrumente ulaganja u kvazivlasnički kapital, sa izuzetkom vlasničkih instrumenata.
119. Garancije bi trebalo davati na osnovu portfelja. Finansijski posrednici mogu odabrati transakcije koje žele da uvrste u portfelj pokriven garancijom, ukoliko uvrštene transakcije ispunjavaju kriterijume prihvatljivosti, kako su definisani mjerom rizičnog finansiranja. Garancije treba ponuditi po stopi kojom se obezbjeđuje odgovarajući nivo podjele rizika i koristi sa finansijskim posrednicima. Naročito, u propisno opravdanim slučajevima i zavisno od rezultata prethodne ocjene, stopa garancije može biti viša od maksimalne stope predviđene članom 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, ali ne smije prelaziti 90%. To bi trebalo da bude slučaj garancija za zajmove ili ulaganja u kvazivlasnički kapital novoosnovanih privrednih društava (start-up) i malih i srednjih privrednih društava prije njihove prve komercijalne prodaje ili u fazi dokazivanja koncepta.
120. U slučaju ograničenih garancija, limitirana stopa trebalo bi, u načelu, da pokriva samo očekivane gubitke. Ukoliko bi pokrivala i neočekivane gubitke, njenu bi cijenu trebalo utvrditi u visini koja odražava i dodatno pokriće rizika. Po pravilu, limitirana stopa ne bi trebalo da prelazi 35%. Neograničene garancije (garancije sa stopom garancije, ali bez limitirane stope) mogu se davati samo u propisno opravdanim slučajevima i njihova se cijena utvrđuje tako da odražava dodatno pokriće rizika koje pruža garancija.
121. Trajanje garancije treba vremenski ograničiti, obično na najviše 10 godina, ne dovodeći u pitanje dospijeće pojedinačnih dužničkih instrumenata pokrivenih garancijom koje može biti i duže. Garancija se mora umanjiti ako finansijski posrednik u određenom periodu ne uključi minimalni iznos ulaganja u portfelj. Za neiskorišćene iznose obavezno se obračunava provizija. Da bi se posrednici podstakli da ostvare dogovoreni obim moraju koristiti metode kao što su provizije za neiskorišćene iznose, pokretački događaji ili ključne tačke.

3.2.3.3. Uslovi za određivanje prikladnosti fiskalnih podsticaja

122. Kako je naglašeno u odjeljku 3.2.2.2, tačka (d) odjeljak 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću ograničeno je na fisklane podsticaje namijenjene investitorima koji su fizička lica. Stoga Komisiji treba prijaviti mjere u kojima se poreski podsticaji koriste da se korporativni investitori podstaknu na obezbjeđivanje finansiranja prihvatljivim privrednim društvima, neposredno ili posredno, kroz sticanje udjela u namjenskom fondu ili drugim vrstama investicionih subjekata koji ulažu u takva privredna društva.

123. Opšte je pravilo da države članice treba da zasnivaju svoje fiskalne mjere na zaključcima prethodne ocjene o tržišnom neuspjehu ili druge relevantne prepreke i da svoj instrument usmjere na precizno definisanu kategoriju prihvatljivih privrednih društava.
124. Fiskalni podsticaji korporativnim investitorima mogu biti u obliku olakšica za porez na prihod i/ili poreskih olakšica za kapitalne dobitke i dividende, uključujući odbitak poreza i odlaganje poreske obaveze. U okviru svoje prakse sprovođenja, Komisija je obično smatrala usklađenim olakšice za porez na prihod koje su definisane tako da sadrže specifična ograničenja maksimalnog procenta uloženog iznosa čiji povraćaj investitor može da traži u svrhu poreske olakšice i maksimalan iznos poreza koji se može odbiti od poreske obaveze investitora. Nadalje, poreska obaveza za kapitalne dobitke ostvarene prodajom udjela ili akcija može se odložiti ako su u određenom periodu ponovo uloženi u prihvatljivo ulaganje, dok se gubici ostvareni prodajom takvih udjela ili akcija mogu odbiti od dobiti ostvarene od drugih udjela ili akcija za koje se plaća isti porez.
125. Komisija uopšteno smatra da su takve vrste fiskalnih mjera namjenjene korporativnim investitorima su primjerene i da stoga imaju podsticajni efekat ako država članica može da dostavi dokaz da se izbor prihvatljivih privrednih društava zasniva na dobro strukturisanom nizu zahtjeva koji se odnose na ulaganje, o kojima je javnost na odgovarajući način obaviještena, kao i uz utvrđivanje karakteristika prihvatljivih privrednih društava na koje se dokazani tržišni neuspjeh odnosi.
126. Ne dovodeći u pitanje mogućnost produženja mjere, poreske šeme moraju se ograničiti na najviše deset godina. Ako država članica predloži da se šema produži u cjelokupni rok od deset godina i više (uključujući šeme prethodnika) mora sprovesti novu prethodnu ocjenu, zajedno sa evaluacijom uspjeha šeme u period njenog sprovođenja.
127. U svojoj analizi Komisija će uzeti u obzir posebne karakteristike relevantnih nacionalnih poreskih sistema i poreske podsticaje koji već postoje u državi članici, kao i međudjelovanje tih podsticaja.
128. Poreska olakšica mora biti dostupna svim investitorima koji ispunjavaju važeće kriterijume, bez diskriminacije u pogledu njihovog mjesta osnivanja. Države članice stoga bi trebalo da na odgovarajući način obavijeste javnost o području primjene i tehničkim parametrima mjere. Navedeno bi trebalo da uključuje potrebne gornje granice i ograničenja koja definišu maksimalnu olakšicu koju bi svaki pojedinačni investitor mogao da ostvari na osnovu mjere, kao i maksimalan iznos ulaganja koje se može izvršiti u pojedinačna prihvatljiva privredna društva.

3.2.3.4. Uslovi za mjere podrške alternativnim platformama za trgovanje

129. Što se tiče mjera pomoći kojima se pruža podrška alternativnim platformama za trgovanje i koje prelaze ograničenja utvrđena Regulativom o opštem grupnom izuzeću, subjekt koji upravlja platformom mora dostaviti poslovni plan kojim dokazuje da platforma kojoj je dodijeljena pomoć može postati samoodrživa za manje od 10 godina. Nadalje, u prijavi se moraju dostaviti i vjerovatni hipotetički scenariji koji sadrže poređenje situacija sa kojima bi se privredna društva čijim se vrijednostima trguje suočila da platforma ne postoji, u smislu pristupa potrebnom finansiranju.
130. Komisija će biti naklonjena alternativnim platformama za trgovanje koje osnuje nekoliko država članica i koje posluju u nekoliko država članica jer bi one mogle biti naročito efikasne i privlačne privatnim investitorima, naročito institucionalnim investitorima.
131. Za postojeće platforme, predloženom poslovnom strategijom platforme mora se pokazati da je zbog stalnog manjka kotacija, a stoga i zbog nedovoljne likvidnosti, predmetnoj platformi potrebna

kratkoročna podrška, i pored njene dugoročne održivosti. Komisija će pozitivno posmatrati pomoć za uspostavljanje alternativne platforme za trgovanje u državama članicama u kojima takva platforma ne postoji. Ako je alternativna platforma za trgovanje kojoj će biti pružena podrška podređena platforma ili društvo kćerka postojeće berze, Komisija će posebnu pažnju posvetiti ocjeni nedostatka finansiranja sa kojim bi se takva podređena platforma suočila.

3.2.4. Proporcionalnost pomoći

132. Da bi ostvarila relevantne ciljeve politike, državna pomoć mora biti proporcionalna tržišnom neuspjehu ili drugom relevantnom preprekom. Mora biti ekonomično oblikovana, u skladu s načelima dobrog finansijskog upravljanja. Stoga, da bi se bilo koja mjera pomoći smatrala proporcionalnom, pomoć mora biti ograničena na najmanji mogući iznos potreban da se privuče finansiranje sa tržišta da bi se prevazišao tržišni neuspjeh ili druga relevantna prepreka, bez stvaranja neopravdanih prednosti.

133. Po pravilu se na nivou krajnjih korisnika, pomoć u okviru rizičnog finansiranja se smatra proporcionalnom ako ulaganje u rizično finansiranje po prihvatljivom korisniku ne prelazi gornju granicu utvrđenu članom 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću i ako ispunjava uslove navedene u ovom Poglavlju. Mjere za rizično finansiranje u kojima je ulaganje u rizično finansiranje po prihvatljivom korisniku iznad gornje granice utvrđene Regulativom o opštem grupnom izuzeću, dodatno, veće ulaganje u rizično finansiranje po korisniku mora biti u skladu sa veličinom finansijske razlike kvantifikovanom u prethodnoj procjeni (vidjeti stav 64).

134. Na nivou investitora, pomoć mora biti ograničena na najmanjem iznosu koji je neophodan za privlačenje privatnog kapitala, kako bi se postiglo minimalno privlačenje privatnih resursa i rješavanje tržišnog neuspjeha ili drugih relevantnih prepreka.

3.2.4.1. Uslovi za finansijske instrumente

135. Finansijski posrednici moraju odabrati prihvatljive korisnike na osnovu komercijalne strategije ulaganja (vidjeti tačku 70) i održiv poslovni plan koji odobrava iznos za rizično finansiranje koji će se obezbijediti. Ovi elementi su dodatna garancija da je pomoć neophodna i proporcionalna.

136. Mjerom se mora obezbijediti ravnoteža između preferencijalnih uslova koji nudi finansijski instrument kako bi se postigao što veći efekat korišćenja privatnih sredstava a da se istovremeno ukloni utvrđeni tržišni neuspjeh ili druga relevantna prepreka i zadovoljila potreba da se instrumentom ostvari doslijeđan finansijski povraćaj kako bi ostao operativno održiv.

137. Tačna priroda i vrijednost podsticaja moraju biti utvrđene u otvorenom i nediskriminatornom postupku izbora u okviru kojeg se finansijski posrednici, kao i menadžeri fondova ili investitori pozivaju da dostave konkurentne ponude.

Fer stopa prinosa

138. Ako su asimetrični prinosi usklađeni za rizik ili raspodjela gubitaka utvrđeni u takvom postupku, Komisija smatra da finansijski instrument treba smatrati proporcionalnim i da odražava fer stopu prinosa. Ako se menadžeri fondova biraju na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog postupku u kojem se u okviru postupka izbora od njih zahtijeva da predstave svoju bazu investitora, smatra se da su privatni investitori izabrani na odgovarajući način.

139. U slučaju suinvestiranja javnog fonda sa privatnim investitorima koji učestvuju na nivou pojedinačnog posla, privatne investitore bi za svaku transakciju trebalo birati u odvojenom konkurentnom postupku, što je poželjan način utvrđivanja fer stope prinosa.
140. Ako se privatni investitori ne biraju u prihvatljivom postupku (na primjer zato što se pokazalo da je postupak izbora neefikasan ili nije dao konačan rezultat), fer stopu prinosa mora utvrditi nezavisni stručnjak na osnovu analize tržišnih referentnih vrijednosti i tržišnog rizika, zasnovano na uopšte prihvatljivom metodologijom vrednovanja diskontovanog novčanog toka, kako bi se izbjegle prekomjerne naknade investitorima. Na osnovu toga, nezavisni stručnjak mora da izračuna najmanji mogući nivo fer stope prinosa i tome da doda odgovarajuću maržu koja odražava rizike.
141. U slučaju opisanom u tački 40, moraju postojati odgovarajuća pravila za imenovanje nezavisnog stručnjaka. Stručnjak mora barem imati licencu za pružanje takvih savjeta, registrovan pri relevantnim stručnim udruženjima, poštovati deontološka i profesionalna pravila tih udruženja, mora biti nezavisan i snositi odgovornost za tačnost svog stručnog mišljenja. U načelu, nezavisni stručnjaci biraju se u otvorenom, transparentnom i nediskriminatornom postupku izbora. Usluge istog nezavisnog stručnjaka ne mogu se koristiti dva puta od strane istog davaoca državne pomoći u periodu od tri godine za određivanje fer stope prinosa u smislu mjera pomoći za rizično finansiranje.
142. U smislu navedenog, oblik mjere može sadržati različita ulaganja s asimetričnom podjelom dobiti ili vremenski asimetrično raspoređena javna i privatna ulaganja, ukoliko je očekivani prinos, usklađen za rizike, za privatne investitore ograničen na fer stopu prinosa.

Izbor i naknada finansijskih posrednika ili njihovih rukovodilaca

143. Po pravilu, Komisija smatra da ekonomska usklađenost interesa država članica i finansijskih posrednika ili njihovih menadžera, po potrebi, može svesti pomoć na minimum. Ti interesi moraju biti usklađeni i u pogledu ostvarivanja pojedinih ciljeva politike i u pogledu finansijskih uspješnosti javnog ulaganja u instrument.
144. Finansijski posrednik ili menadžer fonda može suinvestirati sa državom članicom, ukoliko su uslovi takvog suinvestiranja takvi da onemogućavaju svaki eventualni sukob interesa. Takvo suinvestiranje moglo bi biti podsticaj menadžeru fonda da uskladi svoje odluke o ulaganju s utvrđenim ciljevima politike. Sposobnost menadžera da obezbijedi ulaganje iz sopstvenih izvora može biti jedan od kriterijuma za izbor.
145. Naknada finansijskim posrednicima ili menadžerima fondova mora, zavisno od vrste mjere rizičnog finansiranja, uključivati godišnju naknadu za upravljanje, kao i podsticaje koji se zasnivaju na ostvarenim rezultatima, kao što je odloženi udio u dobiti.
146. Komponenta naknade koja se zasniva na ostvarenim rezultatima mora biti znatna i osmišljena tako da se nagradi finansijska uspješnost, kao i ostvarenje unaprijed utvrđenih posebnih ciljeva politike. Podsticaji povezani s politikom moraju biti usklađeni s podsticajima za finansijsku uspješnost koji su potrebni da bi se obezbijedio efikasan izbor prihvatljivih privrednih društava u koja će se ulagati. Pored toga, Komisija će uzeti u obzir i moguće kazne predviđene sporazumom o finansiranju između države članice i finansijskog posrednika koje se primjenjuju ako definisani ciljevi politike ne budu ostvareni.
147. Visinu naknade koja se zasniva na ostvarenim rezultatima treba obrazložiti na osnovu odgovarajuće tržišne prakse. Menadžeri se moraju nagraditi ne samo za uspješnu isplatu i iznos prikupljenog

privatnog kapitala, već i za uspješan prinos od ulaganja, kao što su prihodi i kapitalni primici iznad utvrđene minimalne stope prinosa.

148. Ukupne naknade za upravljanje ne smiju prelaziti operativne troškove i troškove upravljanja potrebne za izvršenje predmetnog finansijskog instrumenta, uvećane za opravdanu dobit, u skladu s tržišnom praksom. Naknade ne smiju uključivati troškove ulaganja.
149. Budući da se finansijski posrednici ili njihovi menadžeri, po potrebi, moraju birati na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog postupka, ukupna struktura naknade može se ocijeniti kao dio bodovanja u okviru tog postupka izbora, a maksimalna naknada može se utvrditi na osnovu takvog izbora.
150. U slučaju neposrednog imenovanja ovlašćenog subjekta, Komisija smatra da godišnja naknada za upravljanje treba da odražava uporednu praksu u načelu ne bi trebalo da prelazi 3% kapitala koji se unosi u subjekt, što ne uključuje podsticaje koji se zasnivaju na ostvarenim rezultatima.

3.2.4.2. Uslovi za poreske instrumente

151. Ukupno ulaganje za svako privredno društvo koje je korisnik ne smije preći maksimalni iznos utvrđen članom 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, osim ako se veći iznos može opravdati na osnovu tržišnog neuspjeha utvrđenog u prethodnoj procjeni i ako je fiskalni instrument najprikladniji alat (vidjeti odjeljak 3.2.3.3.).
152. Nezavisno od vrste poreske olakšice, prihvatljivi udjeli ili akcije moraju biti novoizdate obične akcije punog rizika koje je izdalo prihvatljivo privredno društvo kako je utvrđeno u prethodnoj ocjeni i moraju se imati u vlasništvu najmanje tri godine. Olakšice mogu biti dostupne investitorima koji nisu nezavisni od društva u koje se ulaže.
153. U slučaju poreskih olakšica za porez na prihod, investitori koji obezbjeđuju finansiranje prihvatljivim privrednim društvima mogu dobiti olakšicu do visine razumnog procenta iznosa uloženog u prihvatljiva privredna društva, pod uslovom da nije premašena najviša obaveza poreza na prihod investitora kako je utvrđena prije fiskalne mjere. Po iskustvu Komisije, ograničenje poreske olakšice na 30% uloženog iznosa smatraju se prihvatljivim. Gubici ostvareni prodajom udjela ili akcija mogu se prebiti s porezom na prihod.
154. U slučaju poreskih olakšica na dividende, svaka dividenda primljena u pogledu prihvatljivih akcija može u cjelosti biti oslobođena poreza na prihod.
155. Slično tome, u slučaju poreske olakšice za kapitalne dobitke, svaka dobit ostvarena prodajom prihvatljivih akcija mogu biti u cjelosti oslobođene od poreza na kapitalnu dobit. Nadalje, poreska obaveza za kapitalne dobitke od prodaje prihvatljivih akcija može biti odložena ukoliko ako se ponovo ulože u nove prihvatljive akcije u roku od jedne godine.

3.2.4.3. Uslovi za alternativne platforme za trgovanje

156. Da bi se omogućila odgovarajuća analiza proporcionalnosti pomoći subjektu koji upravlja alternativnom platformom za trgovanje, državna pomoć može se dodijeliti da se pokrije 50% troškova ulaganja koji su nastali za uspostavljanje takve platforme.
157. U slučaju poreskih podsticaja korporativnim investitorima, Komisija će mjeru proporcionalno ocijeniti u odnosu na uslove koji su ovim smjernicama utvrđene u odjeljku 3.2.4.2.

3.2.4.4. Kumulacija

158. Pomoć za rizično finansiranje može se skupljati sa bilo kojim drugim mjerama državne pomoći koje imaju identifikovane prihvatljive troškove.
159. Pomoć za rizično finansiranje može se sakupljati sa drugim mjerama državne pomoći bez opravdanih troškova koje je moguće utvrditi, ili pomoći de minimis, do najviše relevantne gornje granice ukupnog finansiranja koja se u posebnim okolnostima svakog pojedinačnog slučaja utvrđuje regulativom o grupnom izuzeću ili odlukom koju donosi Komisija.
160. Finansiranje sindikata kojim centralno upravljaju institucije, agencije, zajednička privredna društva a ili drugi organi Unije, koji nijesu direktno ili indirektno pod kontrolom država članica, ne predstavljaju državnu pomoć. Kada se takvo finansiranje Unije kombinuje uz državnu pomoć, ukupan iznos javnih sredstava dodjeljenih u vezi sa istim investicijama, ne smije da pređe najpovoljniju stopu finansiranja utvrđenu odredbama važećeg prava Unije.

3.2.5. Izbjegavanje neopravdanih negativnih efekata pomoći za rizično finansiranje na konkurenciju i trgovinu

161. Mjera državne pomoći mora biti oblikovana tako da ograničava narušavanje konkurencije na unutrašnjem tržištu. Negativni efekti moraju biti uravnoteženi s opštim pozitivnim efektom mjere i ne bi trebalo da prevazilaze pozitivne efekte mjere, u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno opštem interesu.

3.2.5.1. Pozitivni uticaji koje treba uzeti u obzir

162. Kao što je objašnjeno u odijeljku 1, nova novo osnovana privredna društva i MSP nastavljaju da igraju važnu ulogu u ekonomijama država članica, kako u smislu otvaranja novih radnih mjesta, tako i stimulisanje ekonomske dinamike i rasta. MSP zapošljavaju oko 100 miliona ljudi u Uniji i doprinose više od polovine BDP-a Unije. Oni su neophodni za konkurentnost i prosperitet Unije, njen ekonomski i tehnološki suverenitet, kao i otpornost na spoljašnje udare. Međutim, da bi mogli da ispune svoju ulogu i ostvare pozitivne efekte, malim i srednjim privrednim društvima je neophodno finansiranje. Stoga je ključno da za MSP, postoji efikasno tržište za rizično finansiranje, tako da privredna društva mogu da pristupe neophodnom finansiranju za svaku fazu razvoja. U slučaju tržišnog neuspjeha ili drugih relevantnih prepreka za učinkovito funkcionisanje takvog finansiranja, pomoć za rizično finansiranje može biti neophodna za poboljšanje pružanja rizičnog finansiranja održivim malim i srednjim privrednim društvima od rane faze njihovog razvoja do faze njihova rasta (i, u određenim okolnostima, malim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije i inovativnim privrednim društvima srednje tržišne kapitalizacije) kako bi se dugoročno razvilo konkurentno tržište za rizično finansiranje. U tom je kontekstu, glavni pozitivni učinak koji se nastoji postići za pomoć za rizično finansiranje, je poboljšanje pristupa finansiranju predmetnih privrednih društava.
163. Dodatno, prilikom procjene pozitivnih efekata pomoći za rizično finansiranje, koji se trebaju uporediti sa negativnim efektima uticaja na konkurenciju i trgovinu, Komisija može uzeti u obzir činjenicu da pomoć ima i druge pozitivne strane, osim svog doprinosa u obezbjeđivanju rizičnog finansiranja. To može biti slučaj ako se utvrdi da ulaganje u rizično finansiranje, pored toga što omogućava rast ili razvoj novih aktivnosti, kao i povećanja ekonomskog rasta, značajno doprinosi digitalnoj tranziciji ili tranziciji ekološko održivim aktivnostima, uključujući niskobudžetne aktivnosti, klimatsko neutralne aktivnosti ili aktivnosti otporne na klimatske promjene, kao i otporne lance vrijednosti ili na razvoj

već pomognutih područja. U procjeni pozitivnih efekata koje treba uzeti u obzir, Komisija će po potrebi obratiti posebnu pažnju na kriterijume za ekološki održive ekonomske aktivnosti iz člana 3 Regulative o opštem grupnom izuzeću (EU) 2020/852, uključujući načelo “ne nanosi značajnu štetu”, ili druge uporedive metodologije⁵⁸.

164. Da bi Komisija mogla pravilno procijeniti očekivane pozitivne efekte pomoći za uslove razvoja predmetnih aktivnosti, država članica treba da odredi jasan i konkretan cilj (ili niz ciljeva) kojim se želi ukloniti tržišni neuspjeh ili druga relevantna prepreka utvrđena prethodnom procjenom (ex ante procjena). Obim i trajanje mjere treba da budu adekvatni za date ciljeve. Nadalje, država članica treba da definiše relevantne pokazatelje učinka, na osnovu rezultata prethodne procjene, koji bi omogućili Komisiji da izmjeri očekivane efekte pomoći uzimajući u obzir ciljeve koji se žele postići. Pokazatelji učinka mogu uključivati:

- (a) potrebno ili predviđeno ulaganje privatnog sektora;
- (b) očekivani broj krajnjih korisnika u koje će se ulagati, uključujući broj novoosnovanih privrednih društava (start-up) i MSP u početnoj fazi;
- (c) procijenjeni broj novih privrednih društava koja će nastati tokom sprovođenja mjere za rizično finansiranje i kao rezultat ulaganje u rizično finansiranje;
- (d) broj radnih mjesta koja će se otvoriti u privrednim društvima krajnjih korisnika između datuma prvog ulaganja u rizično finansiranje u okviru mjere rizičnog finansiranja i prestanak ulaganja;
- (e) po potrebi, dio ulaganja treba izvršiti u skladu sa kriterijumom operatera tržišne ekonomije;
- (f) prekretnice i rokove u okviru kojih su unaprijed utvrđeni određeni iznosi ili procenti budžeta koji se ulaže;
- (g) povraćaj ili jemstvo koje se očekuje da će bit prikupljen od ulaganja;
- (h) gdje je primjenjivo prijave za patente koje trebaju da podnesu krajnji korisnici, tokom sprovođenja mjere za rizično finansiranje;
- (i) gdje je primjenjivo, jačanje otpornosti najvažnijih lanaca snabdijevanja (na pr. zdravstvo, elektronika, vazduhoplovstvo, dvostruka upotreba i sektor odbrane) i podršku za tehnološki razvoj.

165. Pokazatelji navedeni u stavu 164 važni su da pokažu da pomoć za rizično finansiranje treba da omogući ostvarenje pozitivnih učinaka u skladu sa utvrđenim ciljevima. Konkretno, pokazatelji omogućavaju procjenu efikasnosti mjere i valjanosti strategije ulaganja finansijskih posrednika koji su izrađenu u okviru postupka izbora.

166. Kad se mjera za rizično finansiranje koristi djelimično ili u potpunosti, za podršku privrednim društvima koja su nedavno bila prepoznata za svoj inovativni pristup koji je u skladu sa kriterijumima postavljenim u aktivnostima CASSINI-a, ili su im EIC dodijelili oznaku za kvaliteta, ili su investirali sa ECI fondom, ili da obezbijedi naknadno ulaganje u vezi sa Akcelerator programom⁵⁹, Komisija može prihvatiti da država članica koristi ključne pokazatelje uspješnosti kao CASSINI ili EIC.

3.2.5.2. Negativni uticaji koje treba uzeti u obzir

167. Mjera državne pomoći mora biti osmišljena na način da ograniči narušavanje konkurencije i trgovanje u unutrašnjem tržištu. U slučaju mjera za rizično finansiranje, potencijalni negativni efekti se moraju

⁵⁸ Za mjere koje su identične mjerama u okviru planova oporavka i jačanja koje je odobrio Savjet, ovaj uslov se smatra ispunjenim, budući da je njihova usklađenost sa načelom „ne nanosi značajnu štetu“ je provjeren.

⁵⁹ U skladu sa članom 48 Regulative (EU) 2021/695 (vidjeti tačku 26.).

procijeniti na svakom nivou gdje pomoć može biti prisutna na nivou investitora, finansijskih posrednika, njihovih menadžera i krajnjih korisnika.

168. Da bi se omogućilo Komisiji da procijeni moguće negativne uticaje mjere na tržišnu konkurenciju i trgovanje na unutrašnjem tržištu, država članica može da dostavi bilo koju studiju ili druge relevantne dokaze koji su joj na raspolaganju, kao što su prethodna evaluacija sprovedena za slične programe, a koja se odnose na prihvatljivost privrednog društva, strukture finansiranja, projektne parametre i geografsko područje.
169. Na nivou tržišta za obezbjeđivanje rizičnog finansiranja, državna pomoć može dovesti do povlačenja privatnih investitora. Ovo bi moglo umanjiti podsticaje privatnih investitora da obezbijede finansijska sredstva prihvatljivim privrednim društvima i podstaći ih na čekanje, dok država ne obezbijedi pomoć za takva ulaganja. Taj rizik postaje realniji, što je veći iznos ukupnog finansiranja koji se pruža krajnjim korisnicima, veća je veličina tih privrednih društava korisnika i što je njihova razvojna faza naprednija, jer privatno finansiranje postaje pregresivno dostupno tim okolnostima. Štaviše, državna pomoć ne bi trebala zamijeniti uobičajni poslovni rizik investicija koje bi investitori preduzeli čak i da nije bilo državne pomoći. Međutim, u onoj mjeri u kojoj je tržišni neuspjeh ili druga relevantna prepreka pravilno definisana, manje je vjerovatno da će mjera rizičnog finansiranja dovesti do takvog istiskivanja.
170. Na nivou finansijskih posrednika, pomoć može imati narušavajuće uticaje u smislu povećanja ili održavanja tržišne moći posrednika, kao na primjer na tržištu određenog regiona. Čak i kada pomoć na direktni način ne jača tržišnu moć finansijskog posrednika, ona to može učiniti indirektno, obeshrabljivanjem ekspanzije postojećih konkurenata čime se podstiče izlazak ili obeshrabljuje ulazak novih konkurenata.
171. Mjere za rizično finansiranje moraju biti usmjerene na privredna društva koja su orijentisana na razvoj, ona koja nisu u poziciji da privuku dovoljan nivo finansiranja iz sopstvenih izvora, ali koji bi mogli postati održivi, zahvaljujući državnoj pomoći za rizično finansiranje. Međutim, kada mjera predviđa stvaranje javnog fonda, ali investiciona strategija ovog fonda ne pokazuje u dovoljnoj mjeri potencijalnu održivost prihvatljivih privrednih društava, ta mjera ima male šanse da zadovolji kriterijum ravnoteže (vidjeti odjeljak 3.2.5.3.), jer bi u tom slučaju ulaganje u rizično finansiranje moglo predstavljati bezpovratna sredstva.
172. Uslovi koji se odnose na komercijalno upravljanje i donošenje odluka, usmjernih na profit iz člana 21 Regulative o opštem grupnom izuzeću, od suštinskog su značaja kako bi se obezbijedilo da se izbor privrednih društava krajnjih korisnika zasniva na komercijalnoj logici. Stoga, Komisija će ove uslove uzeti u obzir prilikom procjene mjera za rizično finansiranje prema ovim smjernicama, uključujući i slučajeve kada mjera uključuje javne finansijske posrednike.
173. Mali investicioni fondovi sa kocentracijom na ograničeni region i bez adekvatnih aranžmana upravljanja, biće analizirani u cilju izbjegavanja rizika od održavanja neefikasnih tržišnih struktura. Zbog nedostatka diverzifikacije, zbog potencijalno malog broja ciljeva ulaganja privrednih društava i regionalne šeme rizičnog finansiranja, možda nemaju uvijek dovoljan obim i područje primjene, što bi moglo umanjiti efikasnost sredstva dodjeljenje pomoći manje održivim privrednim društvima. U takvim slučajevima, ulaganja bi možda mogla narušiti tržišnu konkurenciju i izazvati neopravdane prednosti određenim privrednim društvima.

174. Na nivou krajnjih korisnika, mjera bi mogla da narušava tržište proizvoda na kojima se ta privredna društva nadmeću. Na primjer, mjerom se može narušiti konkurencija ako su joj cilj privredna društva u sektorima koji ostvaruju slabe rezultate. Znatno povećanje kapaciteta podstaknuto državnom pomoći na tržištu koje ostvaruje slabe rezultate može, naročito, nepropisno narušiti konkurenciju jer bi stvaranje ili održavanje prekomjernog kapaciteta moglo dovesti do smanjenja profitnih marži, smanjenja ulaganja konkurenata ili čak i do njihovog izlaska s tržišta. Ono bi takođe moglo da spriječi ulazak društava na tržište. Ovim se stvaraju neefikasne tržišne strukture koje su, dugoročno gledano, štetne i za potrošače. Kada tržište u ciljnim sektorima raste, tada je obično manje razloga za brigu da će pomoć negativno uticati na dinamične podsticaje ili da će nepropisno otežati izlazak s tržišta ili ulazak na tržište. Komisija smatra da je rizik od takvih poremećaja značajan, kada je mjera za rizično finansiranje specifična za sektor ili daje prednost određenim sektorima u odnosu na druge, i u takvim slučajevima Komisija će analizirati nivo proizvodnih kapaciteta u datom sektoru u svjetlu potencijalne tražnje. Da bi se omogućilo Komisiji da sprovede takvu ocjenu, država članica mora naznačiti da li je mjera rizičnog finansiranja specifična za određeni sektor ili se njome prednost daje određenim sektorima u odnosu na ostale.
175. Komisija će ocijeniti i sve moguće negativne efekte preseljenja jer bi mogli uticati na konkurentnost i trgovinu između država članica. U tom pogledu Komisija će analizirati da li bi regionalni fondovi mogli da podstiču preseljenje privrednih društava unutar unutrašnjeg tržišta. Ako su aktivnosti finansijskog posrednika usredsređene na region koji ne prima pomoć a graniči se s regionima koji primaju pomoć ili regionom s većim intenzitetom regionalne pomoći od ciljnog regiona, rizik od takvog narušavanja je izraženiji. Regionalna mjera za rizično finansiranje usredsređena samo na određene sektore mogla bi takođe negativno uticati na preseljenje privrednih društava.
176. Konačno, u sklopu procjene negativnih uticaja na konkurenciju i trgovinu, Komisija može uzeti u obzir, gdje je to relevantno, negativne spoljašnje uticaje za aktivnosti kojima je data pomoć, u slučajevima takvi spoljašnji uticaji negativno utiču na konkurenciju i trgovinu između država članica u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu stvarajući ili pogoršavajući tržišnu neefikasnost⁶⁰.

3.2.5.3. Balansiranje pozitivnih uticaja sa negativnim uticajima pomoći

177. Kao posljednji korak analize, Komisija će uravnotežiti identifikovane negativne uticaje mjere pomoći u smislu narušavanja konkurencije i uticaje na trgovinu između država članica s pozitivnim uticajima pomoći, te će zaključiti da je mjera za pomoć usklađena sa unutrašnjim tržištem samo ako pozitivni uticaji nadmašuju negativne.
178. Ukupna ravnoteža određenih kategorija programa pomoći može se dalje podvrgnuti zahtjevu naknadne evaluacije kako je opisano u Odjeljku 4. U takvim slučajevima, Komisija može ograničiti trajanje šema, uz mogućnost da nakon toga ponovno obavjeste o njihovom produženju.

⁶⁰ To bi takođe mogao biti slučaj kada pomoć narušava funkciju ekonomskih instrumenata koji su uspostavljeni za internalizaciju takvih negativnih spoljnjih uticaja (npr. utiče na signale o cijenama koje daje Sistem za trgovinu emisijama Unije ili tom sličan instrument)

3.2.6. Transparentnost

179. Kao dodatna zaštita od neopravdanog narušavanja konkurencije, države članice, Komisija, privredni subjekti i javnost moraju imati jednostavan pristup svim relevantnim aktima i relevantnim informacijama, o dodijeljenoj pomoći.

180. Države članice moraju objaviti sljedeće informacije u modulu Komisije za dodjelu transparentnosti⁶¹ ili na sveobuhvatnoj web stranici državne pomoći, na državnom ili regionalnom nivou:

- (a) puni tekst odluke o dodjeli pojedinačne pomoći ili odobrene šeme pomoći i njene implementacije, ili link;
- (b) informacije o svakoj pojedinačnoj dodjeli pomoći koja prelazi 100.000 EUR, kako je propisano u Prilogu ovih smjernica.

181. Države članice moraju napraviti svoje sveobuhvatne web stranice o državnoj pomoći, kako je navedeno u paragrafu 180, na takav način da omogućavaju jednostavan pristup informacijama. Informacije moraju biti objavljene u ne vlasničkom formatu sa podacima za tabelarne proračune, koje omogućavaju da se podaci efikasno pretražuju, izdvajaju, preuzimaju i jednostavno objavljuju na internetu, na primjer u CSV ili XML formatu. Široj javnosti mora biti dopušten pristup web stranici bez ikakvih ograničenja, bez registracije korisnika.

182. Za šeme u obliku fiskalnih podsticaja, uslovi navedeni u tački 180 (b), smatraće se ispunjenim ako države članice objave potrebne informacije o pojedinačnim iznosima pomoći u sljedećim rasponima (u milionima EUR):

0,1 – 0,5;

0,5 – 1;

1 – 2;

2 – 5;

5 – 10;

10 – 30;

30 – 60;

60 – 100;

100 – 250;

250 više.

183. Podaci iz stava 180 tačka (b) moraju se objaviti u roku od šest mjeseci od dana dodjele pomoći ili, za pomoć u obliku fiskalnih podsticaja, u roku od godinu dana od dana podnošenja poreske prijave⁶². Za pomoć koja je nezakonita, ali se naknadno utvrdi da je usklađena, države članice moraju objaviti informacije u roku od šest mjeseci od datuma odluke Komisije kojom se pomoć proglašava

⁶¹ "Transparentna pretraga baze podataka o transparentnosti državne pomoći ", dostupna je na sljedećoj web stranici: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=bg>

⁶² Ukoliko ne postoji formalin zahtjev za godišnju reklamaciju, 31. decembar godine za koju je pomoć dodijeljena, smatraće se datumom dodjele za potrebe šifrovanja.

usklađenom. Kako bi se omogućilo sprovođenje pravila o državnoj pomoći u načelu sa Ugovorom, informacije moraju biti dostupne najmanje deset godina od datuma kada je pomoć dodijeljena.

184. Komisija će na svojoj web stranici objaviti link sa web stranicama državne pomoći iz stava 180.

4. EVALUACIJA

185. Kako bi dodatno obrzbijedilo ograničeno narušavanje konkurencije i trgovine, Komisija može zatražiti da određene šeme pomoći budu predmet prethodne procjene. Evaluacije će biti potrebne za šeme u kojima je potencijalno narušavanje konkurencije i trgovine posebno visoko, odnosno, kod kojih postoji rizik od značajnog ograničavanja ili narušavanja konkurencije ako se implementacija ne izmjeni na vrijeme.

186. Prethodna evaluacija može biti potrebna za sljedeće šeme pomoći:

- (a) šeme sa velikim budžetima pomoći;
- (b) šeme sa regionalnim fokusom;
- (c) šeme sa uskim sektorskim fokusom;
- (d) šeme koje su izmjenjene, gdje izmjena utiče na kriterijume prihvatljivosti, iznos investicije ili parameter finansijskog dizajna;
- (e) šeme koje sadrže nove karakteristike;
- (f) šeme u pogledu kojih Komisija to zahtijeva, s obzirom na potencijalni negativan utjecaj šeme na konkurenciju i trgovinu.

187. U svakom slučaju, naknadna evaluacija će biti potrebna za šeme s budžetom državne pomoći ili obračunatim rashodima preko 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom njihovog ukupnog trajanja, to jest, kombinovano trajanje šeme i bilo koje šeme prije nje koji pokriva sličan cilj i geografsko područje, počevši od 1. januara 2022. S obzirom na ciljeve evaluacije i kako bi se izbjeglo nesrazmjerno opterećenje država članica, naknadna evaluacije će biti samo potrebna za šeme pomoći čije ukupno trajanje prelazi tri godine, počevši od 1. januara 2022.god.

188. Zahtjev za naknadnu evaluaciju može biti odbačen za šeme pomoći koji su direktni nasljednici šeme koja ima sličan cilj i geografsko područje koje je predmet evaluacije i za koji je podnesen konačni izvještaj o evaluaciji u skladu sa planom evaluacije koji je odobren od strane Komisije i za koji nisu doneseni negativni zaključci. Ako konačni izvještaj o evaluaciji šeme nije u skladu sa odobrenim planom evaluacije, ta šema se mora odmah prekinuti.

189. Evaluacija ima za cilj da utvrdi da li su postignute pretpostavke i uslovi na kojima se zasniva usklađenosti šeme, posebno, neophodnosti i djelotvornost mjere pomoći u skladu sa ciljevima. Takođe bi trebalo da procjeni uticaj šeme za rizično finansiranje konkurencije i za trgovinu.

190. Za šeme pomoći u pogledu kojih se mora sprovesti evaluacija (vidijeti tačke 186 i 187., koje traju duže od tri godine, počevši od 1. januara 2022.godine, države članice moraju dostaviti nacrt plana evaluacije, koji će činiti sastavni dio procjene Komisije o šemi, kako slijedi:

- (a) ako budžet za državnu pomoć zajedno sa šemom pomoći premašuje 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom njegovog ukupnog trajanja;
- (b) u roku od 30 radnih dana nakon značajne promjene izmjene budžet, dodijeljena šema pomoći u iznosu većem od 150 miliona EUR, za predmetnu godinu ili više od 750 miliona EUR tokom ukupnog trajanja šeme;

- (c) u roku od 30 radnih dana nakon evidentiranja u službenim računima troškovi koji prelaze 150 miliona EUR u predmetnoj godini;
- (d) i u svakom slučaju prije odobrenja šeme, ako šema spada u jednu od kategorija navedenih u tački 186, bez obzira na udio budžeta šeme koji se izdvaja za državnu pomoć, na zahtjev Komisije.

191. Nacrt plana evaluacije mora biti u skladu sa zajedničkim metodološkim načelama zajedničkih standarda koje propisuje Komisija⁶³. Države članice moraju objaviti plan procjene koju je odobrila Komisija.
192. Prethodnu evaluaciju mora izvršiti stručnjak koji je nezavisan od tijela koje dodjeljuje pomoć na osnovu te evaluacije. Svaka evaluacija mora uključivati najmanje jedan privremeni i jedan završni izvještaj o evaluaciji. Države članice moraju objaviti oba izvještaja.
193. Konačni izvještaj o evaluaciji mora biti dostavljen Komisiji na vrijeme kako bi ocijenila produženje šeme pomoći, a najkasnije devet mjeseci prije njegovog isteka. Taj period se može smanjiti za šeme koje aktiviraju zahtjev za evaluaciju u posljednje dvije godine implementacije. Precizan obim i aranžmani za svaku evaluaciju biće navedeni u odluci kojom se odobrava šema pomoći. U obavještenju se mora navesti o svakoj naknadnoj mjeri pomoći sa sličnim ciljem, kako bi rezultati procjene bili uzeti u obzir.

5. ZAVRŠNE ODREDBE

5.1. Primjena

194. Komisija će načela utvrđena u ovim Smjernicama primjenjivati prilikom ocjene usklađenosti svih pomoći za rizično finansiranje koje će se dodijeliti ili se planiraju dodijeliti od 1. januara 2022. godine.
195. Pomoć za rizično finansiranje koja je nezakonito dodijeljena prije 1. jula 2022. godine, ocjenjivaće se u skladu sa pravilima važećim na dan dodjele pomoći.
196. Da bi se zaštitila legitimna očekivanja privatnih investitora, kod šema za rizično finansiranje kojima je predviđeno javno finansiranje fondova privatnog kapitala za podršku rizičnom finansiranju, datum dodjele javnog finansiranja fondovima finansijskim posrednicima, tj. dan potpisivanja sporazuma o finansiranju određuje primjenu pravila na mjeru rizičnog finansiranja.

5.2. Odgovarajuće mjere

197. Komisija smatra da će sprovođenje ovih Smjernica dovesti do sigurnih promjena načela ocjenjivanja koja se primjenjuju na pomoć za rizično finansiranje u Uniji. Iz tih razloga Komisija državama članicama predlaže sljedeće odgovarajuće mjere u skladu sa članom 108 stav 1 Ugovora:
- (a) države članice treba da izmijene, prema potrebi, svoje postojeće šeme pomoći za rizično finansiranje, kako bi ih uskladile sa ovim smjernicama u roku od šest mjeseci nakon njihovog objavljivanja;
 - (b) države članice se pozivaju da daju svoju izričitu bezuslovnu saglasnost na te predložene mjere u roku od dva mjeseca od dana objavljivanja ovih smjernica; ukoliko Komisija ne primi odgovor pretpostaviće da se predmetna država članica ne slaže sa predloženim mjerama.

⁶³ Radni dokument osoblja Komisije "Zajednička metodologija za evaluaciju državne pomoći", [SWD (2014) 179 final od 28.5.2014.]

198. Da bi se zaštitila legitimna očekivanja privatnih investitora, države članice ne treba da preduzimaju odgovarajuće mjere u pogledu šema pomoći za rizično finansiranje u korist malih i srednjih privrednih društava ukoliko je javno finansiranje dodijeljeno finansijskim posrednicima, što je na dan potpisivanja sporazuma o finansiranju, prije dana objavljivanja ovih smjernica i ako su svi uslovi predviđeni sporazumom o finansiranju ostali nepromijenjeni. Ti finansijski posrednici mogu i nakon toga nastaviti da posluju i ulažu u skladu sa svojom prvobitnom strategijom ulaganja, sve do prestanka trajanja predviđenog sporazumom o finansiranju.

5.3. Izvještavanje i praćenje

199. U skladu sa Regulativom Savjeta (EU) 2015/1589⁶⁴ i Regulativom Komisije (EZ) br.794/2004⁶⁵ države članice moraju Komisiji podnositi godišnje izvještaje.

200. Države članice moraju voditi detaljnu evidenciju o svim mjerama pomoći. Takva evidencija mora da sadrži sve informacije potrebne da se utvrdi da su uslovi u pogledu prihvatljivosti i maksimalnih iznosa pomoći ispunjeni. Ta evidencija mora se čuvati deset godina od dana dodjele pomoći i mora se na zahtjev dostaviti Komisiji. U slučaju mjera pomoći kojima se obezbjeđuju poreski podsticaji u okviru kojih se pomoć automatski dodjeljuje na osnovu poreskih prijava korisnika i ako se ne sprovodi prethodna kontrola ispunjenosti svih uslova usklađenosti za svakog korisnika, države članice moraju redovno provjeravati, barem prethodnu i na osnovu uzorka, jesu li ispunjeni svi uslovi usklađenosti po kome se donose potrebni zaključci. Države članice moraju voditi detaljnu evidenciju kontrola najmanje 10 godina od datuma sporvođenja kontrola.

5.4. Revizija

201. Komisija može odlučiti da revidira ili izmijeni ove smjernice u bilo koje vrijeme ako to bude potrebno iz razloga povezanih sa politikom konkurencije Unije ili da bi se uzele u obzir druge politike Unije i međunarodne obaveze, razvoj tržišta ili iz bilo kog drugog opravdanog razloga.

⁶⁴ Regulativa Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene člana 108. Ugovora o funkcioniranju Evropske unije (Sl.list br.248, 24.9.2015., str. 9.).

⁶⁵ Regulativa Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. o implementaciji Regulative Savjeta (EU) 2015/1589 o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu člana 108. Ugovora o funkcioniranju Evropske unije (Sl.list br. 140, 30.4.2004., str. 1.).

PRILOG

Informacije o transparentnosti

Informacije o pojedinačnim dodjelama iz tačke 180 podtačka (b) su:

- Ime ili naziv pojedinačnog korisnika pomoći¹:
 - Naziv
 - Identifikaciona oznaka korisnika pomoći
- Vrsta privrednog društva koji je korisnik pomoći u trenutku podnošenja zahtjeva:
 - MSP
 - Veliko privredno društvo
- Regija u kojoj se korisnik pomoći nalazi, na nivou NUTS 2 ili nižem
- Glavni sektor aktivnosti ili glavna djelatnost korisnika pomoći za datu pomoć, određena prema grupi NACE (trocifreni numerički kod)²
- Element pomoći izražen u cijelosti u nacionalnoj valuti
- Ako se razlikuje od elementa pomoći — nominalni iznos pomoći izražen u cijelosti u nacionalnoj valuti³
- Instrument pomoći⁴:
 - Bespovratna sredstva/subvencija za kamatne stope/otpis duga
 - Zajam/povratni avansi/nadoknativa bespovratna sredstva
 - Garancija
 - Poreska olakšica ili oslobođenje od oporezivanja
 - Rizično finansiranje
 - Drugo (navesti)
- Datum dodjele i datum objave
- Cilj pomoći
- Podaci o davaocu pomoći
- Gdje je primjenjivo, ime ovlašćenog subjekta i imena odabranih finansijskih posrednika
- Referentna oznaka mjere pomoći ⁵

¹ Osim poslovnih tajni i drugih povjerljivih informacija u propisno opravdanim slučajevima i uz odobrenje Komisije (Komunikacija Komisije C (2003) 4582 od 1. decembra 2003. o profesionalnim tajnama u odlukama o državnoj pomoći (Sl.list br.297, 9.12.2003., str. 6.)).

² Regulativa (EZ) br. 1893/2006 Europskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006. o utvrđivanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Revizija 2 i izmjeni I dopune Regulative Savjeta (EEZ) br. 3037/90 kao i određenih regulativa (EZ) o posebnim statističkim područjima (Sl.list br.393, 30.12.2006., str. 1.).

³ Bruto ekvivalent bespovratnih sredstava ili, prema potrebi, iznos ulaganja. Za operativne pomoći može se navesti godišnji iznos pomoći po korisniku. Za poreske programe taj se iznos može navesti u dijelovima utvrđenima u tački 182. Iznos koji se objavljuje najveći je dopušteni iznos poreske olakšice, a ne iznos koji se odbija svake godine (npr. u kontekstu poreskog kredita objavljuje se maksimalni dopušteni iznos poreskog kredita, a ne stvarni iznos, koji može zavisiti od oporezivog prihoda i svake godine varira).

⁴ Ako se pomoć dodjeljuje pomoću više instrumenata pomoći, iznos pomoći navodi se zasebno po instrumentu.

⁵ Koju je utvrdila Komisija u postupku prijave iz odjeljka 2.2.

SAOPŠTENJE KOMISIJE o reviziji metode za određivanje referentnih i diskontnih stopa

(2008/C 14/02)

(Ovo Saopštenje zamjenjuje prethodna obavještenja o metodi postavljanje referentnih i diskontnih stopa)

REFERENTNA I DISKONTNA KAMATNA STOPA

U okviru kontrole državne pomoći od strane Zajednice, Komisija koristi referentne i diskontne stope. Referentne i diskontne stope primjenjuju se kao zamjena za tržišnu stopu i za mjerenje ekvivalenta bespovratne pomoći, posebno kada se isplaćuje u nekoliko rata i za izračunavanje elementa pomoći u šemama subvencionisanja kamatnih stopa. Takođe se koriste za provjeru usklađenosti s pravilom de minimis i propisima o grupnom izuzeću.

POZADINA REFORME

Glavni razlog za reviziju metodologije za određivanje referentnih i diskontnih stopa je taj što potrebni finansijski parametri nijesu uvijek dostupni u svim državama članicama, posebno u novim¹. Pored toga, trenutna metoda mogla bi se poboljšati kako bi se uzela u obzir kreditna sposobnost dužnika i sredstva obezbjeđenja.

Stoga ovo Saopštenje predstavlja revidiranu metodu za određivanje referentnih i diskontnih stopa. Predloženi pristup koji su prihvatile sve države članice i koji je praktičan za primjenu, zasniva se na posvećenosti razvoju nove metode koja ublažava neke od trenutnih nedostataka, kako bi bila usklađena sa različitim finansijskim sistemima u EU (posebno u novim državama članicama) i ostala jednostavna za primjenu.

STUDIJA

Studija kompanije Deloitte & Touche², koju je naručio Generalni direktorat za konkurenciju, predlaže sistem zasnovan na dva pristupa: „standardni“ pristup i „napredni“ pristup.

Standardni pristup

Prema ovom pristupu, Komisija svakog kvartala objavljuje osnovnu stopu izračunatu na nekoliko rokova dospjeća - 3 mjeseca, 1 godinu, 5 godina i 10 godina - i za različite valute. Vrijednosti koje se koriste za ovaj obračun su IBOR³ kamatne stope i svop kamatne stope, a u nedostatku ovih parametara, kamatne stope na državne obveznice. Marža koja se primjenjuje za dobijanje referentne kamatne stope za zajam izračunava se prema kreditnoj sposobnosti i kolateralu zajmoprimca. Prema rejting kategoriji kompanije („rejting“ velikih kompanija određuju agencije za rejting u slučaju ili banke u slučaju MSP), marža koja se primjenjuje u slučaju neizvršenja obaveza (normalan rejting i normalno obezbjeđenje⁴) iznosi 220 baznih

¹ Trenutne referentne kamatne stope za ove države članice su one koje su države članice saopštile kao odraz odgovarajuće tržišne stope. Metodologija koja se koristi za određivanje ovih stopa razlikuje se od jedne države članice do druge.

² Dostupno na web stranici Generalnog direktorata za konkurenciju:
http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/others/

³ Međubankarske stope na tržištu novca.

⁴ Slučajevi u kojima primalac pokazuje zadovoljavajuću ocjenu (BB) i stopu gubitka s obzirom na zadate vrijednosti između 31% i 59%.

poena. Povećanje bi moglo da bude i do 1 650 u slučaju „niske“ kreditne sposobnosti i niske kolateralizacije.

Napredni pristup

Ovaj pristup bi omogućio državama članicama da imenuju nezavisnog agenta za obračun, kao što je centralna banka da redovno objavljuje prosječnu referentnu kamatnu stopu za veći broj rokova dospjeća i češće od standardnog pristupa. Ovaj pristup bi bio opravdan poznavanjem i dostupnošću finansijskih i bankarskih podataka kojima raspolaže ova institucija, za razliku od Komisije. U tom slučaju, Komisija i eksterni revizor bi potvrdili metode izračunavanja. Prema ovom pristupu, u određenim slučajevima bi se moglo razmotriti odustajanje.

Nedostaci

Bez obzira na ekonomski značaj obje metode, mogu se istaći i određeni nedostaci.

Standardni pristup:

- ne rješava problem nedostatka finansijskih podataka u novim državama članicama i dodaje nove parametre koji nisu automatski dostupni;
- standardni metod mogao bi favorizovati velike kompanije na račun malih i srednjih preduzeća za koja ili nije dostupan rejting ili koja su nepovoljnija (naročito zbog neravnoteže informacija u odnosu na zajmodavca). To bi moglo dovesti do višestrukih sporova u vezi sa primjenom metode za obračun nakande koja se primenjuje prema kreditnoj sposobnosti i nivou kolaterala;
- ovo ne pojednostavljuje zadatak država članica, posebno u pogledu proračuna za provjeru usklađenosti sa pravilom de minimis i propisima o grupnim izuzećima.

Napredni metod:

- primjena naprednog metoda može biti problematična kada se primjeni na šeme pomoći: kao rezultat tržišne dinamike, razlika između osnovne stope šeme zajma i referentne kamatne stope u trenutku odobravanja može biti toliko povoljna za zajmoprimca da neke mjere mogu da postanu neusklađene sa pravilima o državnoj pomoći;
- kvartalno prilagođavanje stopa komplikovalo bi postupanje u slučajevima, jer se izračunati iznosi pomoći mogu značajno razlikovati od početka faze procjene do datuma konačne odluke koju je donijela Komisija;
- ove mjere izgledaju previše složene i možda neće uspijeti da obezbijede tačnu i istovjetnu primjenu u svim državama članicama.

NOVA METODOLOGIJA

Da bi se izbjegle ove poteškoće, Komisija predlaže metodu koja:

- se lako primjenjuje (posebno za države članice kada razmatraju mjere koje spadaju u djelokrug pravila de minimis ili propisa o grupnom izuzeću);
- osigurava jednak tretman u državama članicama uz minimalna odstupanja od trenutne prakse i olakšava primjenu referentnih stopa za nove države članice;
- koristi pojednostavljene kriterijume koji uzimaju u obzir kreditnu sposobnost preduzeća, a ne samo veličine preduzeća, što se smatra previše pojednostavljenim kriterijumom.

Pored toga, ovaj metod omogućava da se izbjegne dodatna neizvjesnost i složenost metoda vrednovanja u bankarskom i finansijskom sektoru, koji je zbog primjene okvira Bazel II u stalnoj dinamici, što može imati značajan uticaj na alokaciju kapitala kao i na ponašanje banaka. Komisija će nastaviti da prati ovo dinamično okruženje i, ukoliko bude potrebno, pružati dalje smjernice.

OBAVJEŠTENJE KOMISIJE

Glavni razlog za preispitivanje metodologije za određivanje referentnih i diskontnih stopa je taj što potrebni finansijski parametri nisu uvijek dostupni u svim državama članicama. Pored toga, trenutni metod se može poboljšati kako bi se uzela u obzir kreditna sposobnost dužnika i sredstva obezbjeđenja dužnika.

Komisija stoga usvaja sljedeću metodologiju za određivanje referentnih stopa:

- Osnova za obračun: jednogodišnji IBOR

Osnovna kamatna stopa se zasniva na jednogodišnjim kamtnim stopama na tržištu novca, koje su dostupne u gotovo svim državama članicama, a Komisija zadržava pravo da koristi kraće ili duže rokove dospjeća prilagođene određenim slučajevima.

Tamo gdje te stope nijesu dostupne, koristi se tromesječna stopa na tržištu novca.

U nedostatku pouzdanih ili ekvivalentnih podataka ili u izuzetnim okolnostima, Komisija može, u bliskoj saradnji sa dotičnom (-ima) državom (-ama) članicama i u načelu na osnovu podataka Centralne banke te države članice, odrediti drugu osnovu za izračunavanje.

- Marže⁵

U zavisnosti od rejtinga predmetnog preduzeća i ponuđenog kolaterala⁶ u načelu se primjenjuju sljedeće marže:

MARŽE KOD KREDITA U BAZNIM POENIMA			
Kreditni rejting	Obezbjedenje		
	Visoko	Normalno	Nisko
Jak (AAA-A)	60	75	100
Dobar (BBB)	75	100	220
Zadovoljavajući (BB)	100	220	400
Slab (B)	220	400	650
Loš/Finansijske teškoće (CCC i manje)	400	650	1000 ⁷

⁵ Prema studiji, marža je uglavnom nezavisna od roka dospjeća zajma.

⁶ Normalni kolateral treba shvatiti kao nivo kolaterala koji finansijske institucije inače zahtijevaju kao garanciju za zajam. Nivo kolaterala može se mjeriti kao gubitak zbog neizvršavanja obaveza (LGD), koji predstavlja očekivani gubitak mjereno kao procenat rizika dužnika, uzimajući u obzir nadoknadive iznose kolaterala i stečajne imovine; kao posljedica toga, LGD je obrnuto proporcionalan vrijednosti kolaterala. Za potrebe ovog Saopštenja pretpostavlja se da „visoki“ kolateral podrazumijeva LGD manji ili jednak 30%, „normalni“ kolateral LGD između 31% i 59%, a „niski“ kolateral LGD veći ili jednak 60%. Za više detalja, o pojmu LGD, vidjeti Bazel II: Međunarodna konvergencija mjerenja kapitala i standarda kapitala: Revidirani okvir - sveobuhvatna verzija, dostupno na: <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>.

⁷ Podložno primjeni posebnih odredbi za pomoć za spašavanje i restrukturiranje, kako je trenutno propisano u Smjernicama Zajednice o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje preduzeća u poteškoćama (SL C 244, 1.10.2004., str. 2), a posebno u stavu 25 tačka (a), koja se odnosi na „stopu koja je u najmanju uporediva sa stopama

Obično se osnovnoj kamtnoj stopi dodaje 100 baznih poena. Ovo se odnosi na (I) zajmove privrednim društvima sa zadovoljavajućim rejtingom i visokim kolateralom; ili (II) zajmove privrednim društvima sa dobrim rejtingom i normalnim kolateralom.

Za zajmoprimce koji nemaju kreditnu istoriju ili rejting zasnovan na osnovu bilnsa stanja, kao što su određena namjenska preduzeća ili novoosnovana preduzeća, osnovnu kamatnu stopu treba povećati za najmanje 400 baznih poena (u zavisnosti od raspoloživih kolaterala) i marža nikada ne može biti niža od one koja bi bila važila za matično preduzeće.

Ocjene nije potrebno dobijati od određenih rejting agencija - nacionalni rejting sistemi ili sistemi rejtinga koje koriste banke prilikom utvrđivanja zateznih kamatnih stopa su podjednako prihvatljivi⁸.

Gore navedene marže mogu se povremeno revidirati kako bi se uzela u obzir situacija na tržištu.

- *Ažuriranje*

Ažuriranje referentne kamatne stope vršiće se svake godine. Osnovna stopa će se tako obračunati na osnovu jednogodišnjeg IBOR-a zabilježenog u septembru, oktobru i novembru prethodne godine. Tako utvrđena osnovna kamatna stopa primjenjivaće se od prvog januara. Za period od 1. jula 2008. godine do 31. decembra 2008. godine, referentna kamatna stopa će se izuzetno obračunavati na osnovu jednogodišnjeg IBOR-a zabilježenog u februaru, martu i aprilu 2008. godine, uz primjenu sljedećeg stava.

Pored toga, kako bi se uzele u obzir značajne i iznenadne varijacije, ažuriranje će se vršiti svaki put kada prosječna stopa, izračunata tokom prethodna tri mjeseca, odstupa za više od 15% od važeće stope. Ova nova kamatna stopa će stupiti na snagu prvog dana drugog mjeseca koji slijedi nakon mjeseci koji se koriste za obračun.

- *Diskontna stopa: Obračun neto sadašnje vrednosti*

Referentna stopa se takođe može koristiti kao diskontna stopa za izračunavanje sadašnjih vrijednosti. U tu svrhu će se u načelu koristiti osnovna kamatna stopa uvećana za fiksnu maržu od 100 baznih poena.

- Ova metodologija stupa na snagu 1. jula 2008. godine.

zabilježenim za zajmove zdravim preduzećima, a posebno sa referentnim stopama koje je usvojila Komisija". Dakle, za slučajeve pomoći za spašavanje primenjuje se jednogodišnji IBOR uvećan za najmanje 100 baznih poena.

⁸ Za poređenje između najčešće korišćenih mehanizama kreditnog rejtinga, vidjeti npr. Tabelu 1 u radnom dokumentu br. 207 Banke za međunarodna poravnanja: <http://vww.bis.org/publ/vork207.pdf>.

**Saopštenje Komisije (EU) o pojmu državne pomoći iz člana 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju
Evropske unije**

(2016/C 262/01)

1. UVOD

1. U kontekstu modernizacije državne pomoći Komisija želi dodatno da obrazloži ključne koncepte povezane s pojmom državne pomoći iz člana 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, kako bi doprinijela jednostavnijoj, transparentnijoj i dosljednijoj primjeni ovog pojma širom Evrope.
2. Ovo saopštenje odnosi samo na pojam državne pomoći u skladu s članom 107 stav 1 Ugovora, koji i Komisija i nacionalni organi (uključujući nacionalne sudove) moraju primjenjivati u vezi s obavezom obavještanja i mirovanja iz člana 108 stav 3 Ugovora. Ne odnosi se na usklađenost državne pomoći s unutrašnjim tržištem u skladu s članom 107 st. 2 i 3 i članom 106 stav 2 Ugovora koju procjenjuje Komisija.
3. S obzirom na to da je pojam državne pomoći objektivan pravni koncept direktno definisan Ugovorom¹, ovo Obavještenje razjašnjava shvatanje člana 107 stav 1 Ugovora, kako ga tumači Sud pravde i Opšti sud (Sudovi Unije). Za pitanja koja još nisu razmotrena od strane sudova Unije, Komisija će utvrditi kako smatra da se pojam državne pomoći treba tumačiti. Stavovi koji su navedeni u ovom obavještenju ne dovode u pitanje tumačenje pojma državne pomoći od strane sudova Unije²; Treba naglasiti da je primarna referenca za tumačenje Ugovora uvijek sudska praksa sudova Unije.
4. Treba naglasiti da je Komisija obavezana ovim objektivnim pojmom, i uživa samo ograničenu diskreciju u primjeni, odnosno kada su procjene od strane Komisije tehničke ili kompleksne prirode, naročito u situacijama koje uključuju složene ekonomske procjene³.
5. Članom 107 stav 1 Ugovora državna pomoć definisana je kao svaka pomoć koju dodijeli država članica ili koja se dodjeljuje putem državnih sredstava u bilo kojem obliku kojim se narušava ili prijeti da će se narušiti tržišna konkurencija stavljanjem određenih privrednih društava ili proizvodnje određene robe u povoljniji položaj u mjeri u kojoj to utiče na trgovinu među državama članicama⁴. Ovim Saopštenjem razjasniće se različiti elementi pojma koji predstavljaju državnu pomoć: postojanje privrednih društava, pripisivost mjere državi, njeno finansiranje državnim sredstvima, dodjela prednosti, selektivnost mjere i njen mogući uticaj na tržišnu konkurenciju i trgovinu između država članica. Pored toga, s obzirom na potrebu za određenim smjernicama izraženim od strane država članica, ovo saopštenje daje specifična objašnjenja u vezi sa javnim finansiranjem infrastrukture.

¹ Vidjeti Presudu Suda pravde od 22. decembra 2008, British Aggregates protiv Komisije, C487/06 P, ECLI:EU:C:2008:757, stav 111

² Vidjeti Presudu Suda pravde od 21. jula 2011, Alcoa Trasformazioni protiv Komisije, C-194/09 P, ECLI:EU:C:2011:497, stav 125

³ Vidjeti Presudu Suda pravde od 22. decembra 2008, British Aggregates protiv Komisije, C487/06 P, ECLI:EU:C:2008:757, stav 114, i Presudu Suda pravde od 2. septembra 2010, Komisija protiv Skota, C-290/07 P, ECLI:EU:C:2010:480, stav 66

⁴ Pravila o državnoj pomoći primjenjuju se na proizvodnju i trgovinu poljoprivrednim proizvodima, koji na osnovu člana 38 stav 1 Ugovora uključuju riblje proizvode, samo u opsegu koji odrede Evropski parlament i Savjet (član 42 Ugovora).

2. POJAM PRIVREDNIH DRUŠTAVA I PRIVREDNE DJELATNOSTI

6. Pravila o državnoj pomoći primjenjuju se samo ako je korisnik pomoći „privredno društvo”.

2.1. Opšta načela

7. Sud pravde je dosljedno definisao privredna društva kao subjekte koji obavljaju privrednu djelatnost, bez obzira na njihov pravni status i način na koji se finansiraju⁵. Klasifikacija pojedinog subjekta kao privrednih društava stoga u potpunosti zavisi od prirode njegovih djelatnosti. Ovo opšte načelo ima tri važne posljedice:
8. Prvo, status subjekta na osnovu nacionalnog prava nije odlučujući. Na primjer, subjekat koji je klasifikovan kao udruženje ili sportski klub na osnovu nacionalnog prava može se, bez obzira na to, smatrati privrednim društvom u smislu člana 107 stav 1 Ugovora. Isto to važi i za subjekat koji je formalno dio javne uprave. Jedini relevantan kriterijum je da li obavlja privrednu djelatnost.
9. Zatim, primjena pravila o državnoj pomoći kao takvoj ne zavisi od toga da li je subjekat osnovan u cilju ostvarivanja dobiti. Neprofitni subjekti isto tako mogu nuditi robu i usluge na tržištu⁶. Ako to nije slučaj, neprofitni subjekti ostaju van kontrole državne pomoći.
10. Treće, klasifikacija subjekta kao privrednih društava uvijek zavisi od posebne djelatnosti. Subjekt koji obavlja privrednu i neprivrednu djelatnost smatra se privrednim društvom samo kad obavlja privrednu djelatnost⁷.
11. Za potrebe primjene pravila o državnoj pomoći može se smatrati da nekoliko odvojenih pravnih subjekata čine jednu ekonomsku jedinicu. Ta ekonomska jedinica se tada smatra relevantnim privrednim društvom. U tom smislu Sud pravde smatra relevantnim postojanje kontrolnog udjela i ostalih funkcionalnih, ekonomskih i organskih veza⁸.
12. Da bi se razjasnila razlika između privrednih i neprivrednih djelatnosti, Sud dosljedno tvrdi da je svaka djelatnost koja se sastoji od pružanja robe i usluga na tržištu privredna djelatnost⁹.
13. Pitanje postoji li tržište za određene usluge može zavisiti od načina na koji su te usluge organizovane u predmetnoj državi članici¹⁰ i stoga se može razlikovati među državama članicama. Čak, zbog

⁵ Presuda Suda pravde od 12. septembra 2000, Pavlov i ostali, Spojeni predmeti C-180/98 do C-184/98, ECLI:EU:C:2000:428, stav 74; Presuda Suda pravde od 10. januara 2006, Cassa di Risparmio di Firenze SpA i ostali, C-222/04, ECLI:EU:C:2006:8, stav 107

⁶ Presuda Suda pravde od 29. oktobra 1980, Van Landewyck, Spojeni predmeti 209/78 to 215/78 i 218/78, ECLI:EU:C:1980:248, stav 88; Presuda Suda pravde od 16. novembra 1995, FFSA i ostali, C-244/94, ECLI:EU:C:1995:392, stav 21; Presuda Suda pravde od 1. jula 2008, MOTOE, C-49/07, ECLI:EU:C:2008:376, stavovi 27 i 28

⁷ Presuda Opšteg suda od 12. decembra 2000, Aerodromi Pariza protiv Komisije, T-128/98, ECLI:EU:T:2000:290, stav 108

⁸ Presuda Suda pravde od 16. decembra 2010, AceaElectrabel Produzione SpA protiv Komisije, C-480/09 P, ECLI:EU:C:2010:787, stavovi 47 do 55; Presuda Suda pravde od 10. januara 2006, Cassa di Risparmio di Firenze SpA i ostali, C-222/04, ECLI:EU:C:2006:8, stav 112

⁹ Vidjeti Presudu Suda pravde od 16. juna 1987, Komisija protiv Italije, 118/85, ECLI:EU:C:1987:283, stav 7; Presuda Suda pravde od 18. juna 1998, Komisija protiv Italije, C-35/96, ECLI:EU:C:1998:303, stav 36; Presuda Suda pravde od 12. septembra 2000, Pavlov i ostali, Spojeni predmeti C-180/98 do C-184/98, ECLI:EU:C:2000:428, stav 75

¹⁰ Presuda Suda pravde od 17. februara 1993, Poucet i Pistre, Spojeni predmeti C-159/91 i C-160/91, ECLI:EU:C:1993:63, stavovi 16 do 20

političkog odabira ili ekonomskih razvoja, klasifikacija određene djelatnosti može se s vremenom promijeniti. Ono što danas nije privredna djelatnost može u budućnosti postati privredna djelatnost i obratno.

14. Odluka državnih organa da se trećim stranama ne dozvoli pružanje određene usluge (na primjer, zbog toga što ono želi pružati uslugu) ne isključuje postojanje privredne djelatnosti. Uprkos takvom zatvaranju tržišta, privredna djelatnost može postojati ako su ostali ekonomski subjekti spremni i sposobni pružati uslugu na predmetnom tržištu. Uopštenije, činjenica da se određena usluga pruža interno nije bitna za privrednu prirodu djelatnosti¹¹.
15. S obzirom na to da razlika između privrednih i neprivrednih djelatnosti zavisi od političkih odabira i ekonomskog razvoja u određenoj državi članici, nije moguće sastaviti opširnu listu djelatnosti koje *a priori* nikada ne bi bile privredne. Takva lista ne bi pružila stvarnu pravnu sigurnost i stoga ne bi bila korisna. Umjesto toga, stavovima 17 do 37 pokušava se razjasniti razlika u odnosu na niz važnih područja.
16. Jednostavna činjenica da subjekat ima udjele, čak i većinske udjele, u privrednom društvu koji pruža robu ili usluge na tržištu ne znači da taj subjekat automatski treba smatrati privrednim društvom za potrebe člana 107 stav 1 Ugovora. Ako takvi udjeli samo uzrokuju ostvarivanje prava koja ima akcionar kao i, ako je primjereno, primanje dividendi, koje su samo rezultat vlasništva nad imovinom, taj se subjekat neće smatrati privrednim društvom ako sam ne pruža robu ili usluge na tržištu¹².

2.2. Izvršavanje javnih ovlašćenja

17. Član 107 stav 1 Ugovora ne primjenjuje se ako država djeluje „izvršavanjem javnog ovlašćenja”¹³ ili ako javni subjekti djeluju „u svojem svojstvu kao državni organi”¹⁴. Može se smatrati da subjekat djeluje izvršavanjem javnih ovlašćenja ako predmetna djelatnost čini dio osnovnih funkcija države ili je povezana s tim funkcijama na osnovu svoje prirode, cilja i pravila kojima podliježe¹⁵. Generalno govoreći, osim ako predmetna država članica nije odlučila da uvede tržišne mehanizme, djelatnosti koje u osnovi čine dio ekskluzivnih prava službenog organa, a koje obavlja država, ne predstavljaju privredne djelatnosti. Primjer su djelatnosti povezane sa:

(a) vojskom ili policijom¹⁶;

¹¹ Vidjeti mišljenje nezavisnog advokata Geelhoeda od 28. septembra 2006, Asociación Nacional de Empresas Forestales (Asemfo), C-295/05, ECLI:EU:C:2006:619, stavovi 110 do 116; Regulativa (EZ) br. 1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. o uslugama javnog željezničkog i putnog prevoza putnika i stavljanju van snage regulative Savjeta (EEZ) br. 1191/69 i (EEZ) br. 1107/70, Sl. list L 315, 3.12.2007., str. 1, član 5 stav 2 i član 6 stav 1; Odluka Komisije 2011/501/EU od 23. februara 2011. o državnoj pomoći C 58/06 (ex NN 98/05) koju je Njemačka odobrila društvima Bahnen der Stadt Monheim (BSM) i Rheinische Bahngesellschaft (RBG) u udruženju Verkehrsverbund Rhein-Ruhr, Sl. list L 210, 17.8.2011., str. 1., uvodne izjave 208 i 209

¹² Presuda Suda pravde od 10. januara 2006, Cassa di Risparmio di Firenze SpA i ostali, C-222/04, ECLI:EU:C:2006:8, stavovi 107 do 118 i 125

¹³ Presuda Suda pravde od 16. juna 1987, Komisija protiv Italije, 118/85, ECLI:EU:C:1987:283, stavovi 7 i 8

¹⁴ Presuda Suda pravde od 4. maja 1988, Bodson, 30/87, ECLI:EU:C:1988:225, stav 18

¹⁵ Vidjeti posebno presudu Suda pravde od 19. januara 1994, SAT/Eurocontrol, C-364/92, ECLI:EU:C:1994:7, stav 30 i Presuda Suda pravde od 18. marta 1997, Calì & Figli, C343/95, ECLI:EU:C:1997:160, stavovi 22 do 23

¹⁶ Odluka Komisije od 7. decembra 2011. o državnoj pomoći SA.32820 (2011/NN) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Pomoć uslugama forenzičkih nauka, Sl. list C 29, 2.2.2012., str. 4, stav 8

- (b) sigurnosti i kontrolom avio saobraćaja¹⁷;
- (c) kontrolom i sigurnosti pomorskog saobraćaja¹⁸;
- (d) nadzorom radi sprečavanja zagađenja¹⁹;
- (e) organizacijom, finansiranjem i izvršavanjem zatvorskih kazni²⁰;
- (f) razvojem i obnovom javnog zemljišta od strane državnih organa;²¹ i
- (g) prikupljanjem podataka za korištenje za javne potrebe na osnovu zakonske obaveze kojoj predmetna privredna društva podliježu u vezi s otkrivanjem takvih podataka²².

18. Dok god javni subjekat obavlja privrednu djelatnost koja se može odvojiti od izvršavanja javnih ovlaštenja, taj subjekat u odnosu na tu djelatnost djeluje kao privredno društvo. Suprotno tome, ako tu privrednu djelatnost nije moguće odvojiti od izvršavanja javnih ovlaštenja, djelatnosti koje obavlja taj subjekat kao cjelina ostaju povezane s izvršavanjem tih javnih ovlaštenja i stoga se nalaze van pojma privrednih društava²³.

2.3. Socijalno osiguranje

19. Klasifikacija šema u području socijalnog osiguranja kao da uključuju privrednu djelatnost zavisi od načina na koji su uspostavljeni i strukturisani. U suštini, pomoću sudske prakse razlikuju se šeme zasnovane na načelu solidarnosti i ekonomske šeme.
20. Šema socijalnog osiguranja na solidarnosti koja ne uključuje privrednu djelatnost tipično ima sljedeće karakteristike:
- (a) povezivanje sa šemom je obavezno²⁴;
 - (b) svrha šeme je isključivo socijalna²⁵;
 - (c) šema je neprofitna²⁶;
 - (d) koristi su nezavisne od izvršenih doprinosa²⁷;

¹⁷ Presuda Suda pravde od 19. januara 1994, SAT/Eurocontrol, C-364/92, ECLI:EU:C:1994:7, stav 27; Presuda Suda pravde od 26. marta 2009, Selex Sistemi Integrati protiv Komisije, C-113/07 P, ECLI:EU:C:2009:191, stav 71

¹⁸ Odluka Komisije od 16. oktobra 2002. o državnoj pomoći N 438/02 – Belgija – Pomoć lučkim upravama, Sl.list C 284, 21.11.2002., str. 2

¹⁹ Presuda Suda pravde od 18. marta 1997, Calì & Figli, C-343/95, ECLI:EU:C:1997:160, stav 22

²⁰ Odluka Komisije od 19. jula 2006 o državnoj pomoći N 140/06 — Litvanija — Dodjela subvencija državnim preduzećima u zatvorima, Sl. list C 244, 11.10.2006, str. 12

²¹ Odluka Komisije od 27. marta 2014 o državnoj pomoći SA.36346 – Njemačka – GRW program razvoja građevinskog zemljišta za industrijsku i komercijalnu upotrebu. U kontekstu mjere koja je pomogla obnovu (uključujući i dekontaminaciju) javnog zemljišta od strane lokalnih vlasti, Komisija je utvrdila da priprema terena za gradnju i obezbjeđivanje komunalnih priključaka (voda, plin, kanalizacija i struja) i transportne mreže (željeznica i putevi) nije predstavljala privrednu djelatnost, već je bila dio javnih zadataka države, odnosno obezbjeđivanje i nadzor zemljišta u skladu s lokalnim urbanističkim i prostornim planovima razvoja.

²² Presuda Suda pravde od 12. jula 2012, Compass-Datenbank GmbH, C-138/11, ECLI:EU:C:2012:449, stav 40

²³ Presuda Suda pravde od 12. jula 2012, Compass-Datenbank GmbH, C-138/11, ECLI:EU:C:2012:449, stav 38, i Presuda Suda pravde od 26. marta 2009, Selex Sistemi Integrati protiv Komisije, C-113/07 P, ECLI:EU:C:2009:191, stavovi 72 et seq.

²⁴ Presuda Suda pravde od 17. februara 1993, Poucet i Pistre, Spojeni predmeti C-159/91 i C-160/91, ECLI:EU:C:1993:63, stav 13

²⁵ Presuda Suda pravde od 22. januara 2002, Cisal i INAIL, C-218/00, ECLI:EU:C:2002:36, stav 45

²⁶ Presuda Suda pravde od 16. marta 2004, AOK Bundesverband, Spojeni predmeti C-264/01, C- 306/01, C-354/01 i C-355/01, ECLI:EU:C:2004:150, stavovi 47 do 55

²⁷ Presuda Suda pravde od 17. februara 1993, Poucet i Pistre, Spojeni predmeti C-159/91 i C-160/91, ECLI:EU:C:1993:63, stavovi 15 do 18

- (e) plaćene naknade nisu nužno srazmjerne zaradi osiguranog lica²⁸; i
- (f) šemu nadzire država²⁹.

21. Takve šeme koje se zasnivaju na solidarnosti moraju se razlikovati od ekonomskih šema³⁰. Njih redovno karakteriše sljedeće:

- (a) neobavezno članstvo³¹;
- (b) načelo kapitalizacije (zavisnost od materijalnih prava na plaćene doprinose i finansijskih rezultata šeme)³²;
- (c) njihova priroda ostvarivanja dobiti³³; i
- (d) pružanje materijalnih prava koja čine dodatak onima u okviru osnovne šeme³⁴.

22. Neke šeme sadrže karakteristike obje kategorije. U takvim slučajevima klasifikacija šema zavisi od analize različitih elemenata i njihove važnosti³⁵.

2.4. Zdravstvena zaštita

23. U Uniji se sistemi zdravstvene zaštite znatno razlikuju među državama članicama. Da li su različiti pružaoci zdravstvene zaštite međusobno u konkurenciji i u kojoj mjeri zavisi od nacionalnih specifičnosti.

24. U pojedinim državama članicama javne bolnice čine sastavni dio nacionalnog zdravstva i gotovo se u potpunosti zasnivaju na načelu solidarnosti³⁶. Takve bolnice finansiraju se direktno iz doprinosa socijalnog osiguranja i ostalih državnih sredstava i iste besplatno pružaju svoje usluge na osnovu univerzalnog pokrivanja³⁷. Sudovi Unije potvrdili su da, u slučaju postojanja takve strukture, relevantne organizacije ne djeluju kao privredna društva³⁸.

²⁸ Presuda Suda pravde od 22. januara 2002, *Cisal i INAIL*, C-218/00, ECLI:EU:C:2002:36, stav 40

²⁹ Presuda Suda pravde od 17. februara 1993, *Poucet i Pistre*, Spojeni predmeti C-159/91 i C-160/91, ECLI:EU:C:1993:63, stav 14; Presuda Suda pravde od 22. januara 2002, *Cisal i INAIL*, C-218/00, ECLI:EU:C:2002:36, stavovi 43 do 48; Presuda Suda pravde od 16. marta 2004, *AOK Bundesverband*, Spojeni predmeti C-264/01, C-306/01, C-354/01 i C-355/01, ECLI:EU:C:2004:150, stavovi 51 do 55

³⁰ Vidjeti posebno presudu Suda pravde od 16. novembra 1995, *FFSA i ostali*, C-244/94, ECLI:EU:C:1995:392, stav 19

³¹ Presuda Suda pravde od 21. septembra 1999, *Albany*, C-67/96, ECLI:EU:C:1999:430, stavovi 80-87

³² Presuda Suda pravde od 16. novembra 1995, *FFSA i ostali*, C-244/94, ECLI:EU:C:1995:392, stavovi 9 i 17 do 20; Presuda Suda pravde od 21. septembra 1999, *Albany*, C-67/96, ECLI:EU:C:1999:430, stavovi 81 do 85; vidjeti takođe Presudu Suda pravde od 21. septembra 1999, *Brentjens*, Spojeni predmeti C-115/97 to C-117/97, ECLI:EU:C:1999:434 stavovi 81 do 85; Presuda Suda pravde od 21. septembra 1999, *Drijvende Bokken*, C-219/97, ECLI:EU:C:1999:437, stavovi 71 do 75, i Presudu Suda pravde od 12. septembra 2000, *Pavlov i ostali*, Spojeni predmeti C-180/98 do C-184/98, ECLI:EU:C:2000:428, stavovi 114 i 115

³³ Presuda Suda pravde od 21. septembra 1999, *Brentjens*, Spojeni predmeti C-115/97 do C-117/97, ECLI:EU:C:1999:434, stavovi 74 do 85

³⁴ Presuda Suda pravde od 12. septembra 2000, *Pavlov i ostali*, Spojeni predmeti C-180/98 do C-184/98, ECLI:EU:C:2000:428, stavovi 67 do 70

³⁵ Presuda Suda pravde od 5. marta 2009, *Kattner Stahlbau*, C-350/07, ECLI:EU:C:2009:127, stavovi 33 et seq

³⁶ Jasan primjer je španski nacionalni zdravstveni sistem (vidjeti Presudu Suda pravde od 4. marta 2003, *FENIN*, T-319/99, ECLI:EU:T:2003:50 i Presudu Suda pravde od 11. jul 2006, *FENIN*, C-205/03 P, ECLI:EU:C:2006:453, stavovi 25 do 28)

³⁷ Zavisno od ukupnih karakteristika sistema, naknade koje pokrivaju samo mali dio stvarnog troška usluge ne utiču na njegovu klasifikaciju kao neprivrednog sistema.

³⁸ Presuda Opšteg suda od 4. marta 2003, *FENIN*, T-319/99, ECLI:EU:T:2003:50, stav 39; i Presuda Suda pravde od 11. jula 2006, *FENIN*, C-205/03 P, ECLI:EU:C:2006:453, stavovi 25 do 28

25. Ako ta struktura postoji, čak i djelatnosti koje bi same po sebi mogle biti privredne, ali se obavljaju samo za potrebe pružanja druge neprivredne djelatnosti, nisu privredne. Organizacija koje kupuje robu – čak i u velikim količinama – za potrebe pružanja neprivredne usluge ne djeluje kao privredno društvo jednostavno zato što je kupac na određenom tržištu³⁹.
26. U brojnim ostalim državama članicama, bolnice i ostali pružaoci usluga zdravstvene zaštite nude svoje usluge za naknadu, bilo direktno od pacijenata ili njihovog osiguranja⁴⁰. U takvim sistemima postoji određeni stepen tržišne konkurencije između bolnica u vezi s pružanjem usluga zdravstvene zaštite. Ako je to slučaj, činjenica da zdravstvenu uslugu pruža javna bolnica nije dovoljna da bi se djelatnost klasifikovala kao neprivredna.
27. Sudovi Unije isto su tako razjasnili da usluge zdravstvene zaštite koje nezavisni doktori medicine i ostali privatni ljekari pružaju za naknadu na sopstveni rizik treba smatrati privrednom djelatnošću⁴¹. Jednaka načela primjenjuju se i kada je riječ o apotekama.

2.5. Obrazovanje i istraživačke djelatnosti

28. Javno obrazovanje organizovano unutar nacionalnog obrazovnog sistema, a koje nadzire država, može se smatrati neprivrednom djelatnošću. Prema mišljenju Suda pravde država: „uspostavljanjem i održavanjem takvog sistema javnog obrazovanja koji je u cjelosti ili djelimično finansiran javnim fondovima, a ne od učenika ili njihovih roditelja... ne namjerava postati uključen u djelatnosti za naknadu, već izvršava svoje zadatke u odnosu na svoje stanovništvo u društvenim, kulturnim i obrazovnim područjima”⁴².
29. Na neprivrednu prirodu javnog obrazovanja u načelu ne utiče činjenica da učenici ili njihovi roditelji ponekad moraju platiti školarinu ili upisnine koje doprinose operativnim troškovima sistema. Takvi finansijski doprinosi često pokrivaju samo dio stvarnih troškova usluge i stoga se ne mogu smatrati naknadom za pruženu uslugu. Stoga oni ne mijenjaju neprivrednu prirodu usluge opšteg obrazovanja koje se uglavnom finansira iz državne blagajne⁴³. Ova načela mogu obuhvatiti javne obrazovne usluge poput strukovnog obrazovanja⁴⁴, privatnih i državnih osnovnih škola⁴⁵ i vrtića⁴⁶, sekundarnih djelatnosti podučavanja na univerzitetima⁴⁷ i pružanje usluga obrazovanja na univerzitetu⁴⁸.
30. Takve javne obrazovne usluge potrebno je razlikovati od usluga koje uglavnom finansiraju roditelji ili učenici ili se finansiraju prihodima od komercijalnih djelatnosti. Na primjer, više obrazovanje koje u cjelosti finansiraju studenti jasno pripada toj kategoriji. U određenim državama članicama javni

³⁹ Presuda Opšteg suda od 4. marta 2003, FENIN, T-319/99, ECLI:EU:T:2003:50, stav 40

⁴⁰ Vidjeti, na primjer presudu Suda pravde od 12. jula 2001, Geraets-Smits i ostali, C- 157/99, ECLI:EU:C:2001:404, stavovi 53 do 58

⁴¹ Vidjeti Presudu Suda pravde od 12. septembra 2000, Pavlov i ostali, Spojeni predmeti C-180/98 do C-184/98, ECLI:EU:C:2000:428, stavovi 75 i 77

⁴² Presuda Suda pravde od 11. septembra 2007, Komisija protiv Njemačke, C-318/05, ECLI:EU:C:2007:495, stav 68. Vidjeti takođe Odluku Komisije od 25. aprila 2001 o državnoj pomoći N 118/00 Subvention publiques aux clubs sportifs professionnels, Sl.list C 333 28.11.2001, str.6

⁴³ Presuda Suda EFTA od 21. februara 2008. u Predmetu E-5/07 Private Barnehagers Landsforbund protiv Nadzornog organa EFTA Ct. Rep [2008] str. 62, stav 83

⁴⁴ Presuda Suda pravde od 27. septembra 1988, Humbel, 263/86, ECLI:EU:C:1988:451, stav 18

⁴⁵ Presuda Suda pravde od 11. septembra 2007, Komisija protiv njemačke, C-318/05, ECLI:EU:C:2007:495, stavovi 65 do 71; Presuda Suda pravde od 11. septembra 2007, Schwarz, C- 76/05, ECLI:EU:C:2007:492, stavovi 37 do 47

⁴⁶ Presuda Suda EFTA od 21. februara 2008. u Predmetu E-5/07 Private Barnehagers Landsforbund protiv Nadzornog organa EFTA Ct. Rep [2008] str. 62.

⁴⁷ Presuda Suda pravde od 18. decembra 2007, Jundt, C-281/06, ECLI:EU:C:2007:816, stavovi 28 do 39

⁴⁸ Presuda Suda pravde od 7. decembra 1993, Wirth, C-109/92, ECLI:EU:C:1993:916, stavovi 14 do 22

subjekti mogu ponuditi i obrazovne usluge koje, zbog njihove prirode, strukture finansiranja i postojanja konkurentnih privatnih organizacija, treba smatrati privrednim uslugama.

31. U pogledu načela navedenih u st. 28 do 30, Komisija smatra da određene djelatnosti univerziteta i istraživačkih organizacija nisu obuhvaćene pravilima o državnoj pomoći. To se odnosi na njihove primarne djelatnosti, odnosno:
- (a) obrazovanje u svrhu većeg broja kvalifikovanih ljudskih resursa,
 - (b) sprovođenje nezavisnog istraživanja i razvoja u cilju širenja znanja i boljeg razumijevanja, uključujući i saradnju u istraživanju i razvoju; i
 - (c) širenje rezultata istraživanja.
32. Komisija smatra da su djelatnosti prenosa tehnologija (licenciranje, stvaranje popratnih, novih djelatnosti ili drugih oblika upravljanja znanjem koje je stvorila istraživačka organizacija ili infrastruktura) neprivredne kada ih sprovode istraživačke organizacije ili istraživačke infrastrukture (uključujući njihova odjeljenja i subsidijarna lica) ili zajedno sa, ili u ime drugih takvih subjekata, i ako se sav prihod od tih djelatnosti ponovo ulaže u primarne djelatnosti predmetnih istraživačkih organizacija ili infrastruktura⁴⁹.

2.6. Očuvanje kulture i baštine, uključujući očuvanje prirode

33. Kultura je pokretač identiteta, vrijednosti i značenja koji odražavaju i oblikuju društva Unije. Područje očuvanja kulture i baštine pokriva širok spektar namjena i aktivnosti, između ostalog, muzeja, arhiva, biblioteka, umjetničkih i kulturnih centara ili prostora, pozorišta, opera, koncertnih dvorana, arheoloških nalazišta, spomenika, historijskih mjesta i građevina, tradicionalnih običaja i zanata, festivala i izložbi, kao i kulturnih i umjetničkih djelatnosti obrazovanja. Bogata evropska prirodna baština, uključujući i očuvanje biodiverziteta, staništa i vrsta dalje pruža vrijedne koristi za društva u EU.
34. Uzimajući u obzir njihovu posebnu prirodu, određene aktivnosti vezane za kulturu, baštinu i očuvanje prirode mogu biti organizovane na nekomercijalan način i tako mogu biti neprivredne prirode. Javno finansiranje istih, dakle, ne predstavlja državnu pomoć. Komisija smatra da javno finansiranje djelatnosti očuvanja kulture ili baštine besplatno dostupnih široj javnosti ispunjava čisto socijalnu i kulturnu svrhu koja je neprivredne prirode. U istom smislu, činjenica da su posjetioци kulturne ustanove ili učesnici u djelatnostima očuvanja kulture i baštine, uključujući zaštitu prirode, otvorene za javnost dužni da plate novčani doprinos koji pokriva samo dio stvarnih troškova to ne mijenja neprivrednu prirodu te djelatnosti, jer se ona ne može smatrati pravom naknadom za pruženu uslugu.
35. Nasuprot tome, djelatnosti na očuvanju kulture ili baštine (uključujući i očuvanje prirode) uglavnom se finansiraju od strane posjetilaca ili korisničkih naknada ili drugim komercijalnim sredstvima (na primjer, komercijalne izložbe, bioskopi, komercijalni muzički nastupi i festivali i umjetničke škole koje se pretežno finansiraju iz školarina) treba kvalifikovati kao privredne. Isto tako, djelatnosti na očuvanju kulture ili baštine od koje imaju korist isključivo određena privredna društva, a ne šira javnost (na primjer, obnova historijske zgrade koju koristi privatna kompanija) obično se kvalifikuju kao ekonomske prirode.
36. Osim toga, djelatnosti na očuvanju kulture ili baštine objektivno nisu zamjenjive (npr. čuvanje javnih arhiva koji čuvaju jedinstvene dokumente) i na taj način isključuju postojanje istinskog tržišta. Prema mišljenju Komisije, takve aktivnosti takođe treba kvalifikovati kao neprivredne prirode.
37. U slučajevima kada subjekt djelatnosti na očuvanju kulture ili baštine, od kojih su neke neprivredne

⁴⁹ Vidjeti stav 19 Okvira za državnu pomoć za istraživanje i razvoj i inovacije, Sl.list C 198, 27.6.2014, str. 1

djelatnosti kao što je navedeno u stavovima 34 i 36, a neke privredne djelatnosti, javno finansiranje koje se dobije biće obuhvaćeno pravilima o državnoj pomoći samo ukoliko pokriva troškove povezane s privrednom djelatnošću.⁵⁰

3. Državno porijeklo

38. Dodjela prednosti direktno ili indirektno državnim sredstvima i pripisivost takve mjere državi dva su odvojena i kumulativna uslova za postojanje državne pomoći⁵¹. Međutim, često se zajedno razmatraju pri procjeni mjere u okviru člana 107 stav 1 Ugovora, jer se oba uslova odnose na javno porijeklo predmetne mjere.

3.1. Pripisivost državi

39. U slučajevima u kojima državni organ dodijeli pomoć korisniku, taj prenos je pripisiv državi, čak i ako je državni organ autonoman od drugih državnih organa. To isto važi i ako državni organ imenuje privatni ili javni organ da sprovodi mjeru kojom se dodjeljuje prednost. Zaista, pravo Unije ne može dozvoliti da se pravila o državnoj pomoći zaobilaze stvaranjem autonomnih institucija zaduženih za dodjeljivanje pomoći⁵².

40. Međutim, pripisivost je manje očigledna ako se prednost dodjeljuje preko javnih privrednih društava⁵³. U takvim slučajevima potrebno je utvrditi mogu li se državni organi smatrati uključenima, na bilo koji način, u donošenje mjere⁵⁴.

41. Sama činjenica da mjeru preduzima javno privredno društvo nije sama po sebi dovoljna da bi se smatrala pripisivom državi⁵⁵. Međutim, ne treba pokazivati da su, u posebnom slučaju, državni organi posebno podsticali javno privredno društvo u odnosu na predmetnu mjeru pomoći⁵⁶. Čak, s obzirom na to da su država i javna privredna društva blisko povezani, postoji stvaran rizik dodjele državne pomoći posredstvom takvih privrednih društava na netransparentan način i uz kršenje pravila o

⁵⁰ Kao što je objašnjeno u stavu 207, Komisija smatra da javno finansiranje obezbijedeno uobičajenim sadržajima (kao što su restorani, trgovine ili plaćeni parking) infrastruktura koje se gotovo isključivo koriste za neprivredne djelatnosti po pravilu ne utiče na trgovinu između država članica. Isto tako, Komisija smatra da javno finansiranje uobičajenih sadržaja obezbijedeno u kontekstu neprivrednih djelatnosti očuvanja kulture i baštine (na primjer, trgovina, bar, ili plaćena garderoba u muzeju) po pravilu ne utiče na trgovinu između država članica.

⁵¹ Vidjeti, na primjer, presudu Suda pravde od 16. maja 2002. godine, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stav 24; presudu Opšteg suda od 5. aprila 2006. godine, Deutsche Bahn AG protiv Komisije, T-351/02, ECLI:EU:T:2006:104, stav 103.

⁵² Presuda Opšteg suda od 12. decembra 1996, Air France protiv Komisije, T-358/94, ECLI:EU:T:1996:194, stav 62

⁵³ Koncept javnih privrednih društava može se definisati pozivanjem na Direktivu Komisije 2006/111/EZ od 16. novembra 2006. o transparentnosti finansijskih odnosa između država članica i javnih privrednih društava, kao i o finansijskoj transparentnosti unutar određenih privrednih društava (Sl.list L 318, 17.11.2006., str. 17). U članu 2 tačka b te Direktive navedeno je da su „javna privredna društva sva privredna društva nad kojima javni organi mogu izvršavati, direktno ili indirektno, dominantni uticaj na osnovu vlasništva nad njima, finansijskog učešća u njima ili na osnovu propisa kojima su ta privredna društva uređena.”

⁵⁴ Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stav 52

⁵⁵ Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294. Vidjeti takođe Presudu Opšteg suda od 26. juna 2008, SIC protiv Komisije, T-442/03, ECLI:EU:T:2008:228, stavovi 93 do 100

⁵⁶ Dalje, nije potrebno dokazati da bi, u određenom slučaju, ponašanje javnog privrednog društva bilo drugačije da je djelovao autonomno, Vidjeti Presudu Opšteg suda od 25 June 2015, SACE i Sace BT protiv Komisije, T-305/13, ECLI:EU:T:2015:435, stav 48

državnoj pomoći utvrđenih Ugovorom⁵⁷. Osim toga, upravo zbog toga što između države i javnih privrednih društava postoji povlašćeni odnos, kao opšte pravilo, trećoj strani biće teško dokazati da su mjere pomoći koje je preduzelo takvo privredno društvo zapravo donesene na osnovu uputstava državnih organa u određenom predmetu⁵⁸.

42. Zbog toga pripisivost mjere pomoći državi koju je preduzelo javno privredno društvo može se zaključiti iz skupa indikatora koji proizilaze iz okolnosti predmeta i konteksta u kojem je mjera preduzeta⁵⁹.

3.1.1. Indikatori pripisivosti

43. Mogući indikatori za utvrđivanje pripisivosti mjere uključuju sljedeće⁶⁰:

- (a) predmetni organ nije mogao donijeti spornu odluku bez razmatranja zahtjeva državnih organa;
- (b) postojanje faktora organske prirode koji povezuju javno privredno društvo sa državom;
- (c) činjenica da je privredno društvo kojem je dodijeljena pomoć morao uzeti u obzir direktive koje su izdali vladini organi⁶¹;
- (d) integraciju javnog privrednog društava u strukture javne uprave;
- (e) prirodu djelatnosti javnih privrednih društava⁶² i njihovo obavljanje na tržištu u uobičajenim uslovima tržišne konkurencije s privatnim subjektima.;
- (f) pravni status privrednih društava (podliježe li javnom pravu ili redovnom pravu trgovačkih društava); međutim, sama činjenica da je javno privredno društvo osnovano kao društvo kapitala u okviru redovnog prava ne može se smatrati dovoljnom za isključivanje pripisivosti⁶³, uzimajući u obzir autonomiju koja se dodjeljuje u skladu s tim pravnim oblikom;
- (g) stepen nadzora koji državni organi izvršavaju u odnosu na upravljanje privrednim društvom;
- (h) svaki drugi indikator koji ukazuje na uključenost državnih organa u donošenje predmetne mjere ili malu vjerovatnoću da isti nisu uključeni, uzimajući u obzir područje primjene mjere, njen sadržaj ili uslove koje sadrži.

3.1.2. Pripisivost i obaveze u okviru prava Unije

44. Mjera nije pripisiva ako država članica ima obavezu da je sprovodi u okviru prava Unije bez ikakve diskrecije. U tom slučaju mjera proizilazi iz akta zakonodavstva Unije i nije pripisiva državi⁶⁴.

⁵⁷ Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stav 53

⁵⁸ Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stav 54

⁵⁹ Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stav 55

⁶⁰ Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stavovi 55 i 56. Vidjeti takođe Mišljenje nezavisnog advokata Jacobs-a od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stavovi 65 do 68.

⁶¹ Presuda Suda pravde od 23. oktobra 2014, Commerz Nederland, C-242/13, ECLI:EU:C:2014:2224, stav 35

⁶² Na primjer, kada mjere preduzima javna razvojna banka koja slijedi ciljeve javne politike (Presuda Opšteg suda od 27. februara 2013, Nitrogenmuvek Vegyipari, Zrt. protiv Komisije, T-387/11, ECLI:EU:T:2013:98, stav 63) ili kada mjere preduzimaju privatizacije agencije ili javni penzijski fondovi (Presuda Opšteg suda od 28. januara 2016, Slovenija protiv Komisije ("ELAN"), T-507/12, ECLI:EU:T:2016:35, stav 86)

⁶³ Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stav 57

⁶⁴ Vidjeti Presudu Suda pravde od 23. aprila 2009, Puffer, C-460/07, ECLI:EU:C:2009:254, stav 70, o pravu na poreske olakšice na osnovu PDV sistema koji je uspostavila Unija, i Presudu Opšteg suda od 5. aprila 2006, Deutsche Bahn AG protiv Komisije, T-351/02, ECLI:EU:T:2006:104, stav 102, o poreskim oslobođenjima koje zahtijeva pravo Unije.

45. Međutim, ovo pravilo ne primjenjuje se u situacijama u kojima su pravom Unije jednostavno dopuštene određene nacionalne mjere i država članica ima diskreciono pravo (i) u odnosu na to treba li donijeti predmetne mjere ili (ii) u odnosu na uspostavljanje karakteristika stvarne mjere koje su relevantne sa stanovišta državne pomoći⁶⁵.
46. Mjere koje je zajednički donijelo nekoliko država članica pripisive su svim predmetnim državama članicama u skladu s članom 107 stav 1 Ugovora⁶⁶.

3.2. Državna sredstva

3.2.1. Opšta načela

47. Samo prednosti koje su direktno ili indirektno dodijeljene državnim sredstvima mogu predstavljati državnu pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora⁶⁷.
48. Državna sredstva uključuju sva sredstva javnog sektora⁶⁸, uključujući sredstva subjekata unutar države (decentralizovanih, udruženih u savez, regionalnih ili ostalih)⁶⁹ i, u određenim okolnostima, sredstva privatnih organa (vidi stavove 56 i 57). Nije važno da li je institucija unutar javnog sektora autonomna⁷⁰. Finansijska sredstva koja pruža centralna banka države članice određenim kreditnim institucijama generalno podrazumijevaju prenos državnih sredstava⁷¹.
49. Resursi javnih privrednih društava isto tako čine državne resurse u smislu člana 107 stav 1 Ugovora jer država ima mogućnost da usmjeri korišćenje tih resursa⁷². Za potrebe Zakona o državnoj pomoći, i prenosi unutar javne grupe mogu takođe predstavljati državnu pomoć, na primjer, ako se sredstva prenose iz matičnog trgovačkog društva njegovom supsidijarnom licu (čak i ako ono predstavlja jedno privredno društvo s ekonomskog stanovišta)⁷³. Pitanje da li je prenos takvih sredstava pripisiv državi

⁶⁵ Vidjeti Presudu Suda pravde od 10. decembra 2013, Komisija protiv Irske i ostalih, C- 272/12 P, ECLI:EU:C:2013:812, stavovi 45 do 53, o odobrenju dodijeljenom državi članici odlukom Savjeta da uvede određena poreska oslobođenja. Presuda takođe pojašnjava da je činjenica da je odluka Savjeta u području usklađivanja zakonodavstva usvojena na prijedlog Komisije irelevantna, jer je pojam državne pomoći objektivni pojam.

⁶⁶ Odluka Komisije 2010/606/EU od 26. februara 2010. o državnoj pomoći C 9/2009 (ex NN 45/08, NN 49/08 i NN50/08) koju sprovode Kraljevstvo Belgije, Republika Francuska i Veliko Vojvodstvo Luksemburg za Dexia SA, Sl.list L 274, 19.10.2010, str. 54

⁶⁷ Presuda Suda pravde od 24. januara 1978, Van Tiggele, 82/77, ECLI:EU:C:1978:10, stavovi 25 i 26; Presuda Opšteg suda od 12. decembra 1996, Air France protiv Komisije, T- 358/94, ECLI:EU:T:1996:194, stav 63

⁶⁸ Presuda Opšteg suda od 12. decembra 1996, Air France protiv Komisije, T-358/94, ECLI:EU:T:1996:194, stav 56

⁶⁹ Presuda Suda pravde od 14. oktobra 1987, Njemačka protiv Komisije, 248/84, ECLI:EU:C:1987:437, stav 17; Presuda Opšteg suda od 6. marta 2002, Territorio Histórico de Álava i ostali protiv Komisije, Spojeni predmeti T-92/00 i 103/00, ECLI:EU:T:2002:61, stav 57

⁷⁰ Presuda Opšteg suda od 12. decembra 1996, Air France protiv Komisije, T-358/94, ECLI:EU:T:1996:194, stavovi 58 do 62

⁷¹ Vidjeti Komunikaciju Komisije, od 1. avgusta 2013, o primjeni pravila o državnoj pomoći za podsticajne mjere u korist banaka u kontekstu finansijske krize („Komunikacija o bankarstvu”) Sl.list C 216, 30.7.2013., str. 1, naročito tačka 62. Međutim, Komisija je razjasnila da, ako centralna banka na bankarsku krizu ne reaguje selektivnim mjerama u korist pojedinačnih banaka, nego opštim mjerama otvorenim svim uporedivim tržišnim učesnicima na tržištu (npr. davanje zajmova cijelom tržištu pod jednakim uslovima), takve opšte mjere često ne pripadaju području primjene kontrole državne pomoći

⁷² Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stav 38 Vidjeti takođe Presudu Suda pravde od 29. aprila 2004, Grčka protiv Komisije, C-278/00, ECLI:EU:C:2004:239, stavovi 53 i 54, i Presudu Suda pravde od 8. maja 2003, Italija i SIM 2 Multimedia SpA protiv Komisije, Spojeni predmeti C-328/99 i C-399/00, ECLI:EU:C:2003:252, stavovi 33 i 34

⁷³ Presuda Suda pravde od 11. jula 1996, *SFEI i ostali*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 62

razrađeno je u prethodnom odsjeku 3.1. Činjenica da je javno privredno društvo korisnik mjere pomoći ne isključuje ga iz dodjele pomoći drugom korisniku drugačijom mjerom pomoći⁷⁴.

50. Činjenica da mjeru kojom se dodjeljuje prednost ne finansira direktno država nego javni ili privatni organ koji je uspostavila ili imenovala država da bi se dala pomoć ne isključuje finansiranje iste mjere državnim sredstvima⁷⁵. Mjera koju je donio državni organ i koja ide u korist određenih privrednih društava ili proizvoda ne gubi karakteristiku besplatne prednosti s obzirom na činjenicu da je u cjelosti ili djelimično finansirana iz doprinosa koje je uveo državni organ i ubire se od predmetnih privrednih društava⁷⁶.
51. Prenos državnih sredstava može poprimiti razne oblike, poput direktnih bespovratnih sredstava, zajmova, garancija, direktnog ulaganja u kapital privrednih društava i koristi u naturi. Čvrsta i stvarna obaveza osiguranja kasnije dostupnosti državnih sredstava isto se tako smatra prenosom državnih sredstava. Pozitivan prenos fondova nije potreban jer je prethodno navedeni državni prihod dovoljan. Odricanje od prihoda koji bi u suprotnome bio plaćen državi predstavlja prenos državnih sredstava.⁷⁷ Na primjer, „nedostatak” poreza i prihoda od socijalnog osiguranja zbog oslobođenja ili smanjenja poreza ili doprinosa socijalnog osiguranja koje je odobrila država članica, ili oslobođenja od obaveze plaćanja kazni ili ostalih novčanih kazni, ispunjava zahtjev državnih sredstava iz člana 107 stav 1 Ugovora.⁷⁸ Stvaranje dovoljno stvarnog rizika uvođenja dodatnog opterećenja na državu u budućnosti, garancijom ili ugovornom ponudom, dovoljno je za potrebe člana 107 stav 1⁷⁹.
52. Ako državni organi ili javna privredna društva pružaju robu ili usluge po cijeni ispod tržišnih stopa, ili ulažu u privredna društava na način koji nije dosljedan sa testom subjekta u tržišnoj ekonomiji, kao što je opisano u stavu 73 u nastavku to podrazumijeva odricanje od državnih sredstava (kao i dodjelu prednosti).
53. Dodjela pristupa javnom domenu ili prirodnim resursima ili dodjela posebnih ili ekskluzivnih prava⁸⁰ bez adekvatne naknade u skladu s tržišnim stopama može predstavljati očekivane državne prihode (isto tako, kao i dodjelu prednosti)⁸¹.

⁷⁴ Presuda Opšteg suda od 24. marta 2011, *Freistaat Sachsen i Land Sachsen-Anhalt i ostali protiv Komisije*, Spojeni predmeti T-443/08 i T-455/08, ECLI:EU:T:2011:117, stav 143

⁷⁵ Presuda Suda pravde od 22. marta 1977, *Steinike & Weinlig*, 78/76, ECLI:EU:C:1977:52, stav 21

⁷⁶ Presuda Suda pravde od 22. marta 1977, *Steinike & Weinlig*, 78/76, ECLI:EU:C:1977:52, stav 22

⁷⁷ Presuda Suda pravde od 16. maja 2000, *Francuska protiv Ladbroke Racing Ltd i Komisije*, C-83/98 P, ECLI:EU:C:2000:248, stavovi 48 do 51

⁷⁸ Presuda Suda pravde od 15. marta 1994, *Banco Exterior de España*, C-387/92, ECLI:EU:C:1994:100, stav 14 o oslobođenjima od poreza. Osim toga, odstupanja od uobičajenih pravila o insolventnosti, kojima se privrednim društvima dopušta nastavak trgovanja u okolnostima u kojima im se isto ne bi dopustilo da se primjenjuju redovna pravila o insolventnosti, mogu uključivati dodatno opterećenje za državu ako su javni organi među glavnim povjeriocima tih privrednih društava ili ako takvo djelovanje dovodi do de facto odricanja od javnih dugova. Vidjeti Presudu Suda pravde od 17. juna 1999, *Piaggio*, C-295/97, ECLI:EU:C:1999:313, stavovi 40 do 43 i Presudu Suda pravde od 1. decembra 1998, *Ecotrade*, C-200/97, ECLI:EU:C:1998:579, stav 45

⁷⁹ Presuda Suda pravde od 1. decembra 1998, *Ecotrade*, C-200/97, ECLI:EU:C:1998:579, stav 41 i Presuda Suda pravde od 19. marta 2013, *Bouygues i Bouygues Télécom protiv Komisije i ostalih*, Spojeni predmeti C-399/10 P i C-401/10 P, ECLI:EU:C:2013:175, stavovi 137-139

⁸⁰ Kako je utvrđeno članom 2 tačkama f i g Direktive Komisije 2006/111/EZ od 16. novembra 2006. o transparentnosti finansijskih odnosa između država članica i javnih privrednih društava, kao i o finansijskoj transparentnosti unutar određenih privrednih društava, Sl. list L 318, 17.11.2006., str. 17

⁸¹ Vidjeti i Obavještenje Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći Evropske unije na naknadu dodijeljenu za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, Sl. list C 8, 11.1.2012., str. 4, stav 33

54. U tim slučajevima potrebno je utvrditi da li država, uz izvršavanje svoje uloge upravnika nad javnom imovinom, djeluje kao regulator koje slijedi ciljeve politike procesom odabira predmetnih privrednih društava koji podliježu kriterijima kvalitativnog odabira (uspostavljenih *ex ante* na transparentan i nediskriminirajući način).⁸² Kada država djeluje kao regulator, može zakonski odlučiti da neće doći do maksimizovanja prihoda koji bi u suprotnom bili ostvareni, bez pripadnosti području primjene pravila o državnoj pomoći, pod uslovom da se prema svima predmetnim subjektima postupa jednako i da postoji sastavna veza između postizanja regulatorne svrhe i očekivanog prihoda.⁸³
55. U svakom slučaju, prenos državnih sredstava prisutan je ako, u određenom slučaju, državni organi ne naplaćuju uobičajeni iznos u okviru opšteg sistema za pristup javnom domenu ili prirodnim resursima ili za dodjelu određenih posebnih ili ekskluzivnih prava.
56. Negativni indirektni uticaj na državne prihode koji proizilaze iz regulatornih mjera ne predstavlja prenos državnih sredstava, ako se radi o sastavnoj karakteristici mjere.⁸⁴ Na primjer, odstupanje od odredaba zakona o zapošljavanju kojima se mijenja okvir za ugovorne odnose između privrednih društava i zaposlenog ne predstavlja prenos državnih sredstava, uprkos činjenici da bi mogao smanjiti doprinose socijalnog osiguranja ili poreze koji se plaćaju državi.⁸⁵ Slično tome, nacionalni propis koji određuje minimalnu cijenu za određenu robu ne podrazumijeva prenos državnih sredstava.⁸⁶

3.2.2. Kontrolni uticaj nad sredstvima

57. Porijeklo sredstava nije važno pod uslovom da, prije direktnog ili indirektnog prenosa korisnicima, ista

⁸² Vidjeti Presudu Opšteg suda od 4. jula 2007, *Bouygues SA* protiv Komisije, T-475/04, ECLI:EU:T:2007:196, u kojem je Opšti sud istakao da, pri dodjeli pristupa oskudnom javnom resursu poput spectra radio-frekvencija, nacionalni organi istovremeno su imale uloge nadzornih organa u odnosu na pitanja telekomunikacije i upravnika nad takvim javnim sredstvima (stav 104).

⁸³ Vidjeti u tom smislu Odluku Komisije od 20. jula 2004. o državnoj pomoći NN 42/2004 – Francuska – Izmjena plaćanja dospjelih od društava Orange i SFR za UMTS dozvole, Sl.list C/275, 8.11.2005., str. 3, uvodne izjave 28 – 30, koju zagovaraju Sudovi Unije (Presuda Opšteg suda od 4. jula 2007, *Bouygues SA* protiv Komisije T-475/04, ECLI:EU:T:2007:196, stavovi 108 – 111 i 123, i Presuda Suda pravde od 2. aprila 2009, *Bouygues i Bouygues Télécom* protiv Komisije, C-431/07 P, ECLI:EU:C:2009:223, stavovi 94-98 i 125). U tom slučaju, što se tiče dodjele dozvola radiofrekvencijskog spektra za UMTS, država je istovremeno imala ulogu nadzornog organa u odnosu na pitanja telekomunikacija i upravnika nad takvim javnim sredstvima i slijedila regulatorne ciljeve utvrđene Direktivom 97/13/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 10. aprila 1997. o zajedničkom okviru za opšta ovlašćenja i pojedinačne dozvole u području telekomunikacionih usluga (Sl.list L 117, 7.5.1997., str. 15). Sudovi Evropske unije u takvoj su situaciji potvrdili da dodjela dozvola bez maksimizovanja prihoda koji su mogli biti ostvareni nije uključivala dodjelu državne pomoći, s obzirom na to da su predmetne mjere bile opravdane regulatornim ciljevima iznesenim u Direktivi 97/13/EZ te da su bili usklađeni s načelom nediskriminacije. Suprotno tome, Presuda Suda pravde od 8.septembra 2011, Komisija protiv Holandije, C-279/08 P, ECLI:EU:C:2011:551, stavovi 88 et seq. Sud nije utvrdio regulatorne razloge koji bi opravdali dodjelu bez razmatranja prava za emisije kojima se slobodno može trgovati. Vidjeti i Presudu Suda pravde od 14.januara 2015, *Eventech* protiv *The Parking Adjudicator*, C-518/13, ECLI:EU:C:2015:9, stavovi 46 et seq.

⁸⁴ Presuda Suda pravde od 13. marta 2001, *PreussenElektra*, C-379/98, ECLI:EU:C:2001:160, stav 62.

⁸⁵ Presuda Suda pravde od 17. marta 1993, *Sloman Neptun Schiffahrts*, Spojeni predmeti C-72/91iC-73/91, ECLI:EU:C:1993:97, stav 20i21. Vidjeti i Presudu Suda pravde od 7. maja 1998, *Viscido et al.*, Spojeni predmeti C-52/97, C-53/97 i C-54/97, ECLI:EU:C:1998:209, stavovi 13 i 14 i Presudu Suda pravde od 30. novembra 1993, *Kirsammer-Hack*, C-189/91, ECLI:EU:C:1993:907, stavovi 17 i 18, o činjenici da neprimjenjivanje određenih odredaba Zakona o zapošljavanju ne predstavlja prenos državnih sredstava

⁸⁶ Presuda Suda pravde od 24. januara 1978, *Van Tiggele*, 82/77, ECLI:EU:C:1978:10, stavovi 25 i26.

postaju dio javne kontrole i time dostupna nacionalnim organima,⁸⁷ čak i ako sredstva ne postanu vlasništvo državnog organa⁸⁸.

58. Stoga, subvencije finansirane parafiskalnim naknadama ili obaveznim doprinosima koje je uvela država i kojima se upravlja i koje se raspoređuju u skladu s odredbama javnih pravila podrazumijevaju prenos državnih sredstava, čak i ako ih ne sprovode državni organi.⁸⁹ Osim toga, sama činjenica da su subvencije finansirane djelimično dobrovoljnim privatnim doprinosima nije dovoljna da bi se isključila prisutnost državnih sredstava, s obzirom na to da relevantan faktor nije porijeklo sredstava nego stepen intervencije državnog organa u okviru definicije mjere i njene metode finansiranja.⁹⁰ Prenos državnih sredstava može se isključiti samo u posebnim okolnostima, posebno ako su sredstva članova trgovinskog udruženja namijenjena za posebne potrebe u interesu članova, o čemu je odlučila privatna organizacija i za isključivo komercijalne potrebe, dok god država članica djeluje samo kao posrednik kako bi doprinos koji su uvele međutrgovinske organizacije postao obavezan.⁹¹
59. Prenos državnih sredstava prisutan je i ako su sredstva na zajedničkom raspolaganju nekoliko država članica koje zajednički odlučuju o korišćenju tih sredstava.⁹² To bi, na primjer, bio slučaj fondova iz Evropskog stabilizacionog mehanizma (ESM).
60. Sredstva koja dolaze iz Unije (npr. iz strukturnih fondova), Evropske investicione banke ili Evropskog investicionog fonda, ili međunarodnih finansijskih institucija, poput Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) ili Evropske banke za rekonstrukciju i razvoj (EBRD), treba smatrati državnim sredstvima ako nacionalni organi imaju diskreciono pravo u smislu korišćenja tih sredstava (posebno odabir korisnika).⁹³ Suprotno tome, ako takva sredstva direktno dodjeljuju Unija, Evropska investiciona banka ili Evropski investicioni fond, bez ikakvog diskrecionog prava nacionalnih organa, ona ne predstavljaju državna sredstva (npr. finansiranje dodijeljeno direktnim upravljanjem u smislu fondova okvirnog

⁸⁷ Vidjeti na primjer Presuda Suda pravde od 17. jula 2008, *Essent Netwerk Noord*, C-206/06, ECLI:EU:C:2008:413, stav 70; Presuda Suda pravde od 16. maja 2000, *Francuska protiv Ladbroke Racing Ltd i Komisije*, C-83/98 P, ECLI:EU:C:2000:248, stav 50

⁸⁸ Vidjeti Presudu Opšteg suda od 12. decembra 1996, *Air France* protiv Komisije, T-358/94, ECLI:EU:T:1996:194, stavovi 65 do 67, vezano za pomoć dodijeljenu od strane Caisse des Dépôts et Consignations koja je bila finansirana iz dobrovoljnih depozita privatnih građana koji su mogli biti povučeni u bilo kojem trenutku. To nije uticalo na zaključak da su ti fondovi bili državna sredstva jer je grupa Caisse imala mogućnost da se njima koristi iz salda nastalog na osnovu depozita i povlačenja kao da su bili trajno na njenom raspolaganju. Vidjeti i Presudu Suda pravde od 16. maja 2000, *Francuska protiv Ladbroke Racing Ltd i Komisije*, C-83/98 P, ECLI:EU:C:2000:248, stav 50.

⁸⁹ Presuda Suda pravde od 2. jula 1974, *Italija* protiv Komisije, 173/73, ECLI:EU:C:1974:71, stav 16; Presuda Suda pravde od 11. marta 1992, *Compagnie Commerciale de l'Ouest*, Spojeni predmeti C-78/90 do C-83/90, ECLI:EU:C:1992:118, stav 35; Presuda Suda pravde od 17. jula 2008, *Essent Netwerk Noord*, C-206/06, ECLI:EU:C:2008:413, stavovi 58-74

⁹⁰ Presuda Opšteg suda od 27. septembra 2012, *France et al.* protiv Komisije, Spojeni predmeti T-139/09, T-243/09 i T-328/09, ECLI:EU:T:2012:496, stavovi 63 i 64

⁹¹ Vidjeti Presudu Suda pravde od 15. jula 2004, *Pearle*, C-345/02, ECLI:EU:C:2004:448, stav 41 i Presudu Suda pravde od 30. maja 2013, *Doux élevages SNC et al.*, C-677/11, ECLI:EU:C:2013:348.

⁹² Odluka Komisije 2010/606/EU od 26. februara 2010. o državnoj pomoći C 9/2009 (ex NN 45/08, NN 49/08 i NN50/08) koju je sproveo kraljevstvo Belgije, Republika Francuska i Veliko Vojvodstvo Luksemburg za Dexia SA, Sl.lits L 274, 19.10.2010, str. 54

⁹³ Vidjeti na primjer, vezano za strukturne fondove, Odluku Komisije od 22. novembra 2006 o državnoj pomoći N 157/06, Projekat uspostavljanja širokopolasne mreže Digital Region u Južnom Yorkshireu, Ujedinjeno Kraljevstvo (United Kingdom South Yorkshire Digital Region Broadband Project, uvodne izjave 21 i 29 o mjeri koju djelimično finansira Evropski fond za regionalni razvoj (ERDF), Sl. list C 80, 13.4.2007., str. 2. Što se tiče finansiranja za proizvodnju i trgovinu poljoprivrednih proizvoda, područje primjene pravila o državnoj pomoći ograničeno je članom 42 Ugovora

programa Horizont 2020 ili programa EU za konkurentnost preduzeća i malih i srednjih preduzeća COSME) ili Transevropske transportne mreže (TEN-T).

3.2.3. Uključenost države u preraspodjelu između privatnih subjekata

61. Regulativa kojom se vrši finansijska preraspodjela od jednog privatnog subjekta do drugog bez ikakve dodatne uključenosti države ne obuhvata prenos državnih sredstava, ako novac teče direktno od jednog privatnog subjekta do drugog, a da ne prolazi kroz javni ili privatni organ koji je država odredila za sprovođenje prenosa.⁹⁴
62. Na primjer, obaveza koju je u odnosu na privatne dobavljače električne energije uvela država članica u vezi s kupovinom električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije po fiksnim najmanjim cijenama ne obuhvata direktan ili indirektan prenos državnih sredstava privrednim društvima koja proizvode takvu vrstu električne energije.⁹⁵ U tom slučaju država ne imenuje predmetna privredna društva (odnosno, privatne dobavljače električne energije) za upravljanje šemom pomoći nego ih samo obavezuje obavezom da kupuju određenu vrstu električne energije sopstvenim finansijskim sredstvima.
63. Međutim, državna sredstva prisutna su kad naknade koje plaćaju privatna lica prelaze javnim ili privatnim organom namijenjenom za njihovo prenošenje korisnicima.
64. To je slučaj čak kad je privatno lice zakonom imenovano da prikuplja takve naknade u ime države i prenosi ih korisnicima, a tom licu koje vrši prikupljanje nije dozvoljeno da se koristi dohotkom koji proizilazi iz naknada za potrebe osim onih predviđenih zakonom. U tom slučaju, predmetni iznosi ostaju u okviru javne kontrole i stoga su dostupni nacionalnim organima, što je dovoljan razlog da bi se smatrali državnim sredstvima.⁹⁶ S obzirom na to da se ovo načelo primjenjuje na javne organe i privatne subjekte imenovane za prikupljanje naknada i obradu uplata, promjena statusa posrednika s privatnog na javni subjekt nije relevantna za kriterijum državnih sredstava ako država nastavi striktno da prati taj subjekat.⁹⁷
65. Osim toga, mehanizam za pokrivanje u cjelosti dodatnih troškova nametnutih privrednim društvima zbog obaveze kupovine proizvoda od određenih pružalaca usluga po cijeni višoj od tržišne cijene koja se finansira od strane svih krajnjih potrošača navedenog proizvoda takođe predstavlja intervenciju putem državnih sredstava, čak i kad se taj mehanizam djelimično zasniva na direktnom prenosu sredstava između privatnih subjekata.⁹⁸

⁹⁴ Presuda Suda pravde od 24. januara 1978, *Van Tiggele*, 82/77, ECLI:EU:C:1978:10, stavovi 25 i 26

⁹⁵ Presuda Suda pravde od 13. marta 2001, *PreussenElektra*, C-379/98, ECLI:EU:C:2001:160, stavovi 59 do 62. Sud smatra da uvođenje obaveze kupovine za privatna privredna društva ne predstavlja direktan ili indirektan prenos državnih sredstava i da se ova kvalifikacija ne mijenja zbog nižih prihoda privrednih društava koja podliježu toj obavezi koja će vjerovatno uzrokovati smanjenje poreskih prihoda jer isto predstavlja sastavnu karakteristiku mjere. U tom slučaju privatnom privrednom društvu nije bilo dopušteno da prenese svoje dodatne troškove na svoje kupce. Vidjeti i Presudu Suda pravde od 5. marta 2009, *UTECA*, C-222/07, ECLI:EU:C:2009:124, stavovi 43 do 47, o obaveznim doprinosima nametnutim emiterima u korist filmske produkcije koji ne uključuju prenos državnih sredstava

⁹⁶ Presuda Suda pravde od 17. jula 2008, *Essent Netwerk Noord*, C-206/06, ECLI:EU:C:2008:413, stavovi 69 do 75

⁹⁷ Odluka Komisije 2011/528/EU o državnoj pomoći C 24/09 (ex NN 446/08) — Austrija — ZAKon o zelenoj energiji, Sl.list L 235, 10.9.2011, str. 42, uvodna izjava 76

⁹⁸ Presuda Suda pravde od 19. decembra 2013, *Vent de Colère i ostali*, C-262/12, ECLI:EU:C:2013:851, stavovi 25 do 26

4. Prednost

4.1. Opšti pojam prednosti

66. Prednost, u smislu člana 107 stav 1 Ugovora, je svaka ekonomska korist koju privredno društvo ne bi ostvarilo u uobičajenima tržišnim uslovima, odnosno u nedostatku intervencije države.⁹⁹ U odjeljku 4.2. ovog Obavještenja navedene su detaljne smjernice o tome može li se smatrati da je korist ostvarena u uobičajenim tržišnim uslovima.
67. Važan je jedino uticaj mjere na privrednih društava, a ne uzrok i cilj intervencije države¹⁰⁰. Prednost je prisutna kad god se finansijska situacija privrednih društava poboljša kao rezultat intervencije države¹⁰¹ pod uslovima koji se razlikuju od uobičajenih tržišnih uslova. Da bi se to procijenilo, finansijsku situaciju privrednih društava nakon uvođenja mjere treba uporediti s njegovom finansijskom situacijom u slučaju da mjera nije uvedena¹⁰². S obzirom na to da je važan jedino uticaj mjere na privrednih društava, nije važno je li prednost obavezna za privrednih društava u smislu da je on ne može izbjeći ili odbiti¹⁰³.
68. Tačan oblik mjere isto tako nije važan da bi se utvrdilo dodjeljuje li se njome ekonomska prednost privrednom društvu¹⁰⁴. Ne samo da je dodjela pozitivne ekonomske prednosti važna za pojam državne pomoći, nego i oslobođenje u odnosu na ekonomsko opterećenje¹⁰⁵ isto tako može predstavljati prednost. Ovo drugo je široka kategorija koja sadrži svako smanjenje naknada koje su obično uključene u budžet privrednih društava.¹⁰⁶ To obuhvata sve situacije u kojima su ekonomski subjekti oslobođeni od sastavnih troškova njihovih privrednih djelatnosti.¹⁰⁷ Na primjer, ako država članica plaća dio troškova zaposlenih u određenom privrednom društvu, oslobađa tog privrednih društava od troškova koji su svojstveni njegovim privrednim djelatnostima. Prednost postoji i kada državni organi plaćaju dodatak na platu radnicima određenog privrednih društava, čak i ako subjekat nije bio pod pravnom obavezom da plaća takav dodatak¹⁰⁸. Ona takođe obuhvata situacije u kojima neki operateri ne moraju snositi troškove koje drugi uporedivi operateri uobičajeno snose na osnovu određenog

⁹⁹ Presuda Suda pravde od 11. jula 1996, *SFEI i ostali*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 60; Presuda Suda pravde od 29. aprila 1999, *Španija protiv Komisije*, C-342/96, ECLI:EU:C:1999:210, stav 41

¹⁰⁰ Presuda Suda pravde od 2. jula 1974, *Italija protiv Komisije*, 173/73, ECLI:EU:C:1974:71, stav 13

¹⁰¹ Pojam „državne intervencije“ ne odnosi se samo na pozitivne radnje države već obuhvata i činjenicu da vlasti ne preduzimaju mjere u određenim okolnostima, na primjer da naplati dug. Vidjeti na primjer i Presudu Suda pravde od 12. oktobra 2000, *Magefesa*, C-480/98, ECLI:EU:C:2000:559, stavovi 19-20.

¹⁰² Presuda Suda pravde od 2. jula 1974, *Italija protiv Komisije*, 173/73, ECLI:EU:C:1974:71 stav 13

¹⁰³ Odluka Komisije 2004/339/EC od 15.10.2003 o mjerama koje je sprovela Italija za RAI SpA, Sl.list L 119, 23.4.2004, str. 1, uvodna izjava 69; Mišljenje nezavisnog advokata Fennelly-a od 26. novembra 1998, *Francuska protiv Komisije*, C-251/97, ECLI:EU:C:1998:572, stav 26

¹⁰⁴ Presuda Suda pravde od 24. jula 2003, *Altmark Trans*, C-280/00, ECLI:EU:C:2003:415, stav 84

¹⁰⁵ Kao što su na primjer, poreske olakšice ili odbijanje doprinosa za socijalno osiguranje.

¹⁰⁶ Presuda Suda pravde od 15. marta 1994, *Banco Exterior de España*, C-387/92, ECLI:EU:C:1994:100, stav 13; Presuda Suda pravde od 19. septembra 2000, *Njemačka protiv Komisije*, C-156/98, ECLI:EU:C:2000:467, stav 25; Presuda Suda pravde od 19. maja 1999, *Italija protiv Komisije*, C-6/97, ECLI:EU:C:1999:251, stav 15; Presuda Suda pravde od 3. marta 2005, *Heiser*, C-172/03, ECLI:EU:C:2005:130, stav 36

¹⁰⁷ Presuda Suda pravde od 20. novembra 2003, *GEMO SA*, C-126/01, ECLI:EU:C:2003:622, stavovi 28 do 31 o besplatnom sakupljanju i odlaganju otpada.

¹⁰⁸ Presuda Suda pravde od 26. septembra 1996, *Francuska protiv Komisije*, C-241/94, ECLI:EU:C:1996:353, stav 40; Presuda Suda pravde od 12. decembra 2002, *Belgija protiv Komisije*, C-5/01, ECLI:EU:C:2002:754, stavovi 38 i 39; Presuda Opšteg suda od 11. septembra 2012, *Corsica Ferries France SAS protiv Komisije*, T-565/08, ECLI:EU:T:2012:415, stavovi 137 i 138, potvrđena po žalbi, vidjeti Presudu Suda pravde od 4. septembra 2014, *SNCM i Francuska protiv Komisije*, Spojeni predmeti C-533/12 P i C-536/12 P, ECLI:EU:C:2014:2142

pravnog naloga, bez obzira na neprivredne prirode djelatnosti na koju se troškovi odnose.¹⁰⁹

69. Troškovi koji proizlaze iz regulatornih obaveza koje uvodi država¹¹⁰ mogu se u načelu ticati sastavnih troškova privredne djelatnosti, tako da svaka naknada tih troškova predstavlja dodjelu prednosti privrednom društvu.¹¹¹ To znači da postojanje prednosti u načelu nije isključeno činjenicom da korist ne prevazilazi naknadu za trošak koji proizilazi iz uvođenja regulatorne obaveze. Isto važi i za oslobođenje u odnosu na troškove koje privredno društvo ne bi imalo da nije postojao podsticaj koji proizilazi iz državne mjere jer bi bez tog podsticaja na drugačiji način strukturisao svoje djelatnosti.¹¹² Postojanje prednosti isto tako nije isključeno ako se mjerom nadoknađuju naknade drugačije prirode koje nisu povezane s tom mjerom.¹¹³
70. Što se tiče naknade troškova nastalih radi pružanja usluge od opšteg ekonomskog interesa, Sud je jasno naveo u presudi *Altmark* da se dodjela prednosti može isključiti u slučaju ispunjenja četiri kumulativna uslova¹¹⁴. Prvo, privrednom društvu primaocu moraju zaista biti povjerene obaveze pružanja javnih usluga i te obaveze moraju biti jasno određene. Drugo, parametri na osnovu kojih se izračunava naknada moraju biti utvrđeni unaprijed, na objektivan i transparentan način. Treće, naknada ne smije premašiti iznos neophodan za pokrivanje svih ili dijela troškova koji su nastali pri izvršenju obaveze javne usluge, uzimajući u obzir relevantne prihode i razumnu dobit. Četvrto, ako privredno društvo kojem su povjerene obaveze pružanja javnih usluga nije odabran nakon postupka javne nabavke u cilju odabira ponuđača koji ima mogućnost pružanja tih usluga po najmanjem trošku za zajednicu, nivo potrebne naknade mora biti utvrđen na osnovu analize troškova koje bi tipično privredno društvo, kojim se primjereno upravlja i koji je prikladno opremljen sredstvima za ispunjenje zahtjeva javnih usluga, snosio pri ispunjenju tih obaveza, uzimajući u obzir relevantna primanja i razumnu dobit za ispunjenje tih obaveza. Komisija je dodatno razradila ove uslove u svojem Saopštenju o primjeni pravila o državnoj pomoći EU na naknadu koja se dodjeljuje za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa.¹¹⁵
71. Postojanje prednosti treba isključiti u slučaju povrata nezakonito procijenjenih poreza¹¹⁶, obaveze

¹⁰⁹ Vidjeti Smjernice o državnoj pomoći za aerodrome i aviokompanije, Sl.list C 99, 4.4.2014, p.3, uvodna izjava 37

¹¹⁰ Što se tiče poljoprivrednog sektora, primjeri za nametanje regulatorne obaveze bi bili veterinarske provjere ili provjere bezbjednosti hrane i ispitivanja koja su nametnuta poljoprivrednim proizvođačima. Za razliku od toga, provjere i ispitivanja koja sprovode i finansiraju državni organi, a koji nisu propisani zakonom, koji se sprovode ili finansiraju od strane poljoprivrednih proizvođača ne smatraju se regulatornom obavezom nametnutom preduzetnicima. Vidjetie Odluku Komisije od 18. septembra 2015. o državnoj pomoći SA.35484, ispitivanja kvaliteta mlijeka u skladu sa Zakonom o mlijeku i masnoći.

¹¹¹ Presuda Opšteg suda od 25. marta 2015, *Belgija* protiv Komisije, T-538/11, ECLI:EU:T:2015:188, stavovi 74 do 78

¹¹² Na primjer, ako privredno društvo primi subvenciju radi ulaganja u region koji prima pomoć, ne može se tvrditi da to ne smanjuje troškove koji su obično uključeni u budžet privrednih društava s obzirom na to da, u nedostatku subvencije, privredno društvo ne bi izvršilo investiciju.

¹¹³ Presuda Suda pravde od 8. decembra 2011, *France Télécom SA* protiv Komisije, C-81/10 P, ECLI:EU:C:2011:811, stavovi 43 do 50. To se logično primjenjuje na oslobođenje troškova koje privredno društvo snosi da bi zamijenio status službenika statusom zaposlenog uporedivim sa statusom svojih konkurenata, čime se dodjeljuje prednost predmetnom privrednom društvu (o čemu je prethodno bilo određenih neizvjesnosti nakon presude Opšteg suda u predmetu od 16. marta 2004, *Danske Busvognmoend* protiv Komisije, T-157/01, ECLI:EU:T:2004:76, stav 57). U vezi s naknadom izgubljenih troškova vidjeti i Presuda Opšteg suda od 11. februara 2009, *Iride SpA* i *Iride Energia SpA* protiv Komisije, T-25/07, ECLI:EU:T:2009:33, stavovi 46 do 56

¹¹⁴ Presuda Suda pravde od 24. jula 2003, *Altmark Trans*, C-280/00, ECLI:EU:C:2003:415, stavovi 87 do 95

¹¹⁵ Sl.list C 8, 11.01.2012, str. 4.

¹¹⁶ Presuda Suda pravde od 27. marta 1980, *Amministrazione delle finanze dello Stato*, 61/79, ECLI:EU:C:1980:100, stavovi 29 do 32

nacionalnih organa u odnosu na naknadu štete koju su prouzrokovali određenim privrednim društvima¹¹⁷ ili plaćanja naknade za eksproprijaciju¹¹⁸.

72. Postojanje prednosti nije isključeno samom činjenicom da su konkurentna privredna društva u drugim državama članicama u povoljnijem položaju,¹¹⁹ jer je pojam prednosti zasnovan na analizi finansijske situacije privrednih društava u njegovom pravnom i činjeničnom kontekstu sa ili bez određenje mjere.

4.2. Test operatora u tržišnoj ekonomiji (MEO test)

4.2.1. Uvod

73. Pravni poredak Unije neutralan je u odnosu na sistem vlasništva¹²⁰ i ni na jedan način ne dovodi u pitanje pravo država članica da djeluju kao ekonomski subjekti. Međutim, kad državni organi direktno ili indirektno izvršavaju ekonomske transakcije u bilo kojem obliku¹²¹, podliježu pravilima o državnoj pomoći Unije.
74. Ekonomske transakcije koje izvršava javni organ (uključujući javna privredna društva) ne dodjeljuju prednost drugoj strani u transakcijama i stoga ne predstavljaju pomoć, ako se izvršavaju u skladu s uobičajenima tržišnim uslovima.¹²² Ovo načelo razvijeno je u skladu s raznim ekonomskim transakcijama. Sudovi Unije razvili su „*načelo investitora u tržišnoj ekonomiji*” da bi utvrdili prisutnost državne pomoći u slučajevima javnih investicija (posebno dokapitalizacija): da bi se utvrdilo predstavlja li investicija javnog organa državnu pomoć potrebno je ocijeniti bi li, u sličnim okolnostima, privatni investitor uporedive veličine koji djeluje u uobičajenim uslovima tržišne ekonomije bio podstaknut da izvrši predmetnu investiciju¹²³. Sudovi Unije razvili su, slično tome, „*test privatnog povjerioca*” da bi preispitali uključuju li ponovni pregovori o dugu javnih povjerilaca državnu pomoć, upoređujući ponašanje javnog povjerioca s ponašanjem hipotetičnih privatnih povjerilaca koji se nalaze u sličnoj situaciji¹²⁴. Sudovi Unije na kraju su razvili i „*test privatnog prodavca*” u cilju ocjene da li prodaja koju izvršava javni organ uključuj državnu pomoć, razmatrajući da li bi privatni prodavac, u

¹¹⁷ Presuda Suda pravde od 27. septembra 1988, Asteris AE i ostali protiv Grčke, Spojeni predmeti 106 do 120/87, ECLI:EU:C:1988:457, stavovi 23 i 24

¹¹⁸ Presuda Opšteg suda od 1. jula 2010, Nuova Terni Industrie Chimiche SpA protiv Komisije, T-64/08, ECLI:EU:T:2010:270, stavovi 59 do 63 i 140 do 141, u kojem je razjašnjeno da, iako se plaćanjem naknade za eksproprijaciju ne dodjeljuje prednost, *ex post* produženje takve naknade može predstavljati državnu pomoć.

¹¹⁹ Presuda Suda pravde od 2. jula 1974, Italija protiv Komisije, 173/73, ECLI:EU:C:1974:71, stav 17. Vidjeti i Presudu Opšteg suda od 29. septembra 2000, Confederación Espanola de Transporte de Mercancías protiv Komisije, T-55/99, ECLI:EU:T:2000:223, stav 85

¹²⁰ Članom 345 Ugovora određeno je da „Ugovori ni na koji način ne dovode u pitanje pravila kojima se u državama članicama uređuje sistem vlasništva”.

¹²¹ Vidjeti na primjer, Presudu Suda pravde od 10. jula 1986, Belgija protiv Komisije, 40/85, ECLI:EU:C:1986:305, stav 12

¹²² Presuda Suda pravde od 11. jula 1996, SFEI i ostali, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stavovi 60-61

¹²³ Vidjeti na primjer, Presuda Suda pravde od 21. marta 1990, Belgija protiv Komisije (‘Tubemeuse’), C-142/87, ECLI:EU:C:1990:125, stav 29; Presuda Suda pravde od 21. marta 1991, Italija protiv Komisije (‘Alfa Romeo’), C-305/89, ECLI:EU:C:1991:142, stavovi 18 i 19; Presuda Opšteg suda od 30. aprila 1998, Cityflyer Express protiv Komisije, T-16/96, ECLI:EU:T:1998:78, stav 51; Presuda Opšteg suda od 21. januara 1999, Neue Maxhütte Stahlwerke i Lech-Stahlwerke protiv Komisije, Spojeni predmeti T-129/95, T-2/96 i T-97/96, ECLI:EU:T:1999:7, stav 104; Presuda Opšteg suda od 6. marta 2003, Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen protiv Komisije, Spojeni predmeti T-228/99 i T-233/99, ECLI:EU:T:2003:57

¹²⁴ Presuda Suda pravde od 22. novembra 2007, Španija protiv Komisije, C-525/04 P, ECLI:EU:C:2007:698; Presuda Suda pravde od 24. januara 2013, Frucona protiv Komisije, C-73/11 P, ECLI:EU:C:2013:32; Presuda Suda pravde od 29. juna 1999, DMTransport, C-256/97, ECLI:EU:C:1999:332

uobičajenim tržišnim uslovima, mogao ostvariti istu ili bolju cijenu.¹²⁵

75. Ovi testovi su varijacije istog osnovnog koncepta da ponašanje javnih organa treba uporediti sa ponašanjem sličnih privatnih ekonomskih subjekata u uobičajenima tržišnim uslovima da bi se utvrdilo dodjeljuje li se ekonomskim transakcijama koje izvršavaju ti organi prednost njihovim partnerima u tim transakcijama. Komisija će se, stoga, u ovom Obavještenju, generalno pozivati na test „*operatora u tržišnoj ekonomiji*” (MEO) kao relevantne metode procjene da li se čitav niz ekonomskih transakcija koje izvršavaju javni organi odvija u skladu sa uobičajenim tržišnim uslovima i uključuju li time dodjelu prednosti (do koje ne bi došlo u uobičajenim tržišnim uslovima) njihovim partnerima. Opšta načela i relevantni kriterijumi za primjenu testa operatora u tržišnoj ekonomiji navedeni su u odjeljcima 4.2.2. i 4.2.3 u nastavku.

4.2.2. Opšta načela

76. Svrha testa operatora u tržišnoj ekonomiji jeste da se procijeni da li je država dodijelila prednost privrednom društvu ne djelujući poput subjekta u tržišnoj ekonomiji u odnosu na određenu transakciju. U tom smislu nije važno predstavlja li intervencija opravdano sredstvo državnog organa radi sprovođenja pitanja javne politike (npr. zapošljavanje). Slično tome, profitabilnost ili neprofitabilnost korisnika sama po sebi nije odlučujući indikator za utvrđivanje da li je predmetna ekonomska transakcija u skladu s tržišnim uslovima ili nije. Odlučujući element je pitanje da li su državni organi djelovali kao što bi to učinio subjekat u tržišnoj ekonomiji u sličnoj situaciji. Ako to nije slučaj, privredno društvo korisnik primio je ekonomsku prednost koju ne bi ostvario u uobičajenim tržišnim uslovima¹²⁶, koja mu je omogućila povoljniji položaj u odnosu na njegove konkurente.¹²⁷
77. Za potrebe testa operatora u tržišnoj ekonomiji, u obzir se uzimaju samo koristi i obaveze povezane sa situacijom države kao ekonomskog subjekta, uz isključenje onih povezanih s njom kao državnim organom.¹²⁸ Zaista, test operatora u tržišnoj ekonomiji nije primjenjiv ako država djeluje kao državni organ, a ne kao ekonomski subjekt. Ako se intervencija države pokreće zbog razloga javne politike (na primjer, zbog razloga socijalnog ili regionalnog razvoja), ponašanje države moglo bi biti opravdano sa stanovišta javne politike, ali u isto vrijeme ne bi bilo u skladu s tržišnim uslovima, jer se subjekti u tržišnoj ekonomiji obično ne vode takvim razmatranjima. Prema tome, test operatora u tržišnoj ekonomiji treba primijeniti ne uzimajući u obzir sva razmatranja koja se isključivo odnose na ulogu države članice kao državnog organa (socijalnu, regionalnu politiku i sektorska razmatranja).¹²⁹

¹²⁵ Presuda Opšteg suda od 28. februara 2012, Land Burgenland i Austrija protiv Komisije, Spojeni predmeti T-268/08 i T-281/08, ECLI:EU:T:2012:90.

¹²⁶ Presuda Opšteg suda od 6. marta 2003, Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen protiv Komisije, Spojeni predmeti T-228/99 i T-233/99, ECLI:EU:T:2003:57, stav 208

¹²⁷ Vidjeti u tom smislu, Presudu Suda pravde od 5. juna 2012, Komisija protiv EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, stav 90; Presuda Suda pravde od 15. marta 1994, Banco Exterior de España, C-387/92, ECLI:EU:C:1994:100, stav 14; Presuda Suda pravde od 19. maja 1999, Italija protiv Komisije, C-6/97, ECLI:EU:C:1999:251, stav 16

¹²⁸ Presuda Suda pravde od 5. juna 2012, Komisija protiv EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, stavovi 79 do 81; Presuda Suda pravde od 10. jula 1986, Belgija protiv Komisije, 234/84, ECLI:EU:C:1986:302, stav 14; Presuda Suda pravde od 10. jula 1986, Belgija protiv Komisije, 40/85, ECLI:EU:C:1986:305, stav 13; Presuda Suda pravde od 14. septembra 1994, Španija protiv Komisije, Spojeni predmeti C-278/92 do C-280/92, ECLI:EU:C:1994:325, stav 22; Presuda Suda pravde od 28. januara 2003, Njemačka protiv Komisije, C-334/99, ECLI:EU:C:2003:55, stav 134

¹²⁹ Presuda Suda pravde od 5. juna 2012, Komisija protiv EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, stavovi 79 do 81; Presuda Suda pravde od 10. jula 1986, Belgija protiv Komisije, 234/84, ECLI:EU:C:1986:302, stav 14; Presuda Suda pravde od 10. jula 1986, Belgija protiv Komisije, 40/85, ECLI:EU:C:1986:305, stav 13; Presuda Suda pravde od 14. septembra 1994, Španija protiv Komisije, Spojeni predmeti C-278/92 do C-280/92, ECLI:EU:C:1994:325, stav 22; Presuda Suda pravde od 28. januara 2003, Njemačka protiv Komisije, C-334/99, ECLI:EU:C:2003:55, stav 134; Presuda

78. Procjena pitanja da li je intervencija države u skladu s tržišnim uslovima mora se sprovesti na *ex ante* osnovi, uzimajući u obzir podatke dostupne u vrijeme donošenja odluke o intervenciji¹³⁰. Svaki razumni subjekat u tržišnoj ekonomiji bi obično izvršio sopstvenu *ex ante* procjenu strategije i finansijskih očekivanja projekta¹³¹, na primjer, poslovnim planom. Nije dovoljno oslanjati se na *ex-post* ekonomske procjene sa retrospektivnim nalazom da je investicija od strane države članice u pitanju zapravo isplativa.¹³²
79. Stoga, ako država članica tvrdi da je ekonomska transakcija u skladu s testom operatora u tržišnoj ekonomiji, a u vezi s tim postoji sumnja, ista mora osigurati dokaze koji ukazuju na to da je odluka za izvršavanje transakcije, u tom trenutku, donesena na osnovu ekonomskih procjena uporedivih s onima koje bi, u sličnim okolnostima, razuman privatni subjekat (sa karakteristikama sličnim onima predmetnog državnog organa) izvršio radi utvrđivanja profitabilnosti transakcije ili ekonomskih prednosti.¹³³
80. Da li je transakcija usklađena s tržišnim uslovima mora biti utvrđeno putem globalne procjene uticaja transakcije na predmetno privredno društvo bez razmatranja toga da li bi posebna sredstva korištena za izvršavanje te transakcije bila dostupna tržišnim subjektima. Na primjer, primjenjivost testa operatora u tržišnoj ekonomiji ne može se isključiti samo zato što su sredstva kojima se koristi država fiskalna.¹³⁴
81. U određenim slučajevima, nekoliko uzastopnih mjera intervencije države, za potrebe člana 107 stav 1 Ugovora, mora se smatrati jednom intervencijom. To bi, posebno, mogao biti slučaj u kojem su uzastopne intervencije toliko blisko povezane, posebno u odnosu na njihovu hronologiju, svrhu i okolnosti privrednih društava u vrijeme tih intervencija, da su međusobno neodvojive.¹³⁵ Na primjer, niz intervencija države koje se odvijaju u odnosu na isto privredno društvo u relativno kratkom vremenskom periodu, koje su međusobno povezane ili su bile planirane ili predvidljive u vrijeme prve intervencije, mogu biti ocijenjene kao jedna intervencija. S druge strane, ako je kasnija intervencija

Opšteg suda od 6. marta 2003, Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen protiv Komisije, Spojeni predmeti T-228/99 i T-233/99, ECLI:EU:T:2003:57; Presuda Opšteg suda od 24. septembra 2008, Kahla Thüringen Porzellan protiv Komisije, T-20/03, ECLI:EU:T:2008:395; Presuda Opšteg suda od 17. oktobra 2002, Linde protiv Komisije, T-98/00, ECLI:EU:T:2002:248

¹³⁰ Presuda Suda pravde od 5. juna 2012, Komisija protiv EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, stavovi 83-85 i 105; Presuda Suda pravde od 16. maja 2002, Francuska protiv Komisije (Stardust), C-482/99, ECLI:EU:C:2002:294, stavovi 71 i 72; Presuda Opšteg suda od 30. aprila 1998, Cityflyer Express protiv Komisije, T-16/96, ECLI:EU:T:1998:78, stav 76

¹³¹ Presuda Suda pravde od 5. juna 2012, Komisija protiv EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, stavovi 82-85 i 105

¹³² Presuda Suda pravde od 5. juna 2012, Komisija protiv EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, stav 85

¹³³ Presuda Suda pravde od 5. juna 2012, Komisija protiv EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, stavovi 82-85. Vidjeti i Presudu Suda pravde od 24. oktobra 2013, Land Burgenland protiv Komisije, Spojeni predmeti C-214/12 P, C-215/12 P i C-223/12 P, ECLI:EU:C:2013:682, stav 61. Tehnički nivo takve procjene *ex ante* može varirati zavisno od složenosti predmetne transakcije i vrijednosti uključene imovine, robe ili usluga. Obično takve procjene *ex ante* treba obavljati uz podršku stručnjaka s odgovarajućim vještinama i iskustvom. Takve procjene uvijek treba zasnivati na objektivnim kriterijumima i na njih ne treba da utiču razmatranja politika. Procjene nezavisnih stručnjaka mogu osigurati dodatnu potvrdu vjerodostojnosti procjene.

¹³⁴ Presuda Suda pravde od 5. juna 2012, Komisija protiv EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, stav 88

¹³⁵ Presuda Suda pravde od 19. marta 2013, Bouygues i Bouygues Télécom protiv Komisije i ostali, Spojeni predmeti C-399/10 P i C-401/10 P, ECLI:EU:C:2013:175, stav 104; Presuda Opšteg suda od 13. septembra 2010, Grčka i ostali protiv Komisije, Spojeni predmeti T-415/05, T-416/05 i T-423/05, ECLI:EU:T:2010:386, stav 177; Presuda Opšteg suda od 15. septembra 1998, BP Chemicals protiv Komisije, T-11/95, ECLI:EU:T:1998:199, stavovi 170 i 171

bila rezultat nepredviđenih događaja u vrijeme ranije intervencije¹³⁶ dvije mjere treba procijeniti odvojeno.

82. Da bi se procijenilo da li su određene transakcije u skladu s tržišnim uslovima, treba razmotriti sve relevantne okolnosti. Na primjer, moguće su izuzetne okolnosti u kojima se kupovina robe ili usluga koju izvršava državni organ, čak i po tržišnim cijenama, neće smatrati usklađenom s tržišnim uslovima.¹³⁷

4.2.3. Utvrđivanje usklađenosti s tržišnim uslovima

83. Pri primjeni testa operatora u tržišnoj ekonomiji korisno je razlikovati između situacija u kojima usklađenost transakcije s tržišnim uslovima može biti utvrđena empirijski pomoću posebnih podataka o tržištu i situacija u kojima, zbog nedostatka takvih podataka, usklađenost transakcije s tržišnim uslovima mora biti procijenjena na osnovu ostalih dostupnih metoda.

4.2.3.1. Slučajevi u kojima je moguće empirijski utvrditi usklađenost s tržišnim uslovima

84. Usklađenost transakcije s tržišnim uslovima može biti empirijski utvrđena pomoću posebnih podataka o tržištu

- (i) ako transakciju pod jednakim uslovima (*pari passu*) izvršavaju javni subjekti i privatni operatori ili
- (ii) ako se ista odnosi na prodaju i kupovinu imovine, robe ili usluga (ili ostale uporedive transakcije) koja se izvršava putem konkurentnog, transparentnog, nediskriminatornog i bezuslovnog tenderskog postupka.

85. U takvim slučajevima, ako posebni podaci o tržištu u vezi s transakcijom pokazuju da ista nije u skladu s tržišnim uslovima, obično ne bi bilo prikladno koristiti se ostalim metodologijama procjene da bi se došlo do drugačijeg zaključka.¹³⁸

(i) Transakcije *pari passu*

86. Ako su javni organi i privatni operatori koji su u uporedivoj situaciji (transakcija „*pari passu*”)¹³⁹ izvršili transakciju pod jednakim uslovima (i stoga uz jednak nivo rizika i nagrada), obično se može zaključiti da je takva transakcija u skladu s tržišnim uslovima¹⁴⁰. Suprotno tome, ako javni organi i privatni operatori koji su u uporedivoj situaciji učestvuju u istoj transakciji u isto vrijeme, ali pod drugačijim

¹³⁶ Odluka Komisije od 19. decembra 2012 u predmetu SA.35378 finansiranja aerodroma Berlin Brandenburg, Njemačka, Sl.list C 36, 8.2.2013, str. 10, uvodne izjave 14 do 33.

¹³⁷ U Presudi Opšteg suda od 28. januara 1999, BAI protiv Komisije, T-14/96, ECLI:EU:T:1999:12, stavovi 74-79, Opšti sud iznio je mišljenje da se, u pogledu posebnih okolnosti predmeta, može zaključiti da kupovina putničkih vaučera koju su nacionalni organi izvršili od društva P&O Ferries nije ispunila stvarnu potrebu, stoga nacionalni organi nisu djelovali na način sličan privatnom subjektu koji djeluje u uobičajenim uslovima tržišne ekonomije. Prema tome, tom kupovinom je društvu P&O Ferries dodijeljena prednost koju isto ne bi ostvarilo u uobičajenima tržišnim uslovima i svi plaćeni iznosi u vezi s izvršavanjem ugovora o kupoprodaji predstavljali su državnu pomoć.

¹³⁸ Vidjeti u tom smislu, Presudu Suda pravde od 24. oktobra 2013, Land Burgenland protiv Komisije, Spojeni predmeti C-214/12 P, C-215/12 P i C-223/12 P, ECLI:EU:C:2013:682, stavovi 94-95. U tom predmetu, Sud je smatrao posebno da se, kada državni organ nastavlja prodaju privrednih društava kroz odgovarajući tender, može se pretpostaviti da tržišna cijena odgovara najvišoj (obavezujućoj i vjerodostojnoj) ponudi, bez potrebe da pribjegava drugim metodama procjene, kao što su nezavisne studije

¹³⁹ Uslovi se ne mogu smatrati jednakima ako javni organi i privatni subjekti intervenišu u jednakim uslovima, ali u različito vrijeme, nakon promjene ekonomske situacije koja je relevantna za transakciju.

¹⁴⁰ Vidjeti u tom smislu, Presudu Opšteg suda od 12 December 2000, Alitalia protiv Komisije, T-296/97, ECLI:EU:T:2000:289, stav 81

uslovima, to obično ukazuje na to da intervencija javnog organa nije u skladu s tržišnim uslovima.¹⁴¹

87. Za razmatranje transakcije „*pari passu*” posebno treba procijeniti sljedeće kriterijume:

- (a) da li je o intervenciji javnih organa i privatnih operatora odlučeno i da li je ista izvršena u isto vrijeme ili da li je između tih intervencija proteklo vrijeme i došlo do promjene ekonomskih okolnosti;
- (b) da li su uslovi transakcije jednaki za javne subjekte i sve uključene privatne operatore, uzimajući u obzir i mogućnost povećanja ili smanjenja nivoa rizika s vremenom;
- (c) ima li intervencija privatnih operatora stvarni ekonomski značaj ili je samo simbolična ili marginalna¹⁴², i
- (d) da li je početni položaj javnih subjekata i uključenih privatnih operatora uporediv u odnosu na transakciju, uzimajući u obzir, na primjer, njihovu prethodnu izloženost u odnosu na predmetna privredna društava (vidi odjeljak 4.2.3.3.), moguće sinergije koje je moguće postići¹⁴³, raspon unutar kojeg različiti investitori snose slične troškove povezane s transakcijom¹⁴⁴, ili sve ostale okolnosti specifične za javnog subjekta ili privatnog operatora koje bi mogle narušiti poređenje.

88. Uslov „*pari passu*” možda neće biti primjenjiv u slučajevima kada je javna uključenost (s obzirom na njenu jedinstvenu prirodu ili veličinu) takva da je u praksi ni jedan tržišni subjekat ne bi mogao ponoviti.

- (ii) Prodaju i kupovina imovine, robe ili usluga (ili ostale uporedive transakcije) putem konkurentnog, transparentnog, nediskriminatornog i bezuslovnog tenderskog postupka.

89. Ako se prodaja i kupovina imovine, robe i usluga (ili ostale uporedive transakcije¹⁴⁵) izvršavaju nakon konkurentskog¹⁴⁶, transparentnog, dovoljno dobro oglašenog, nediskriminatornog i bezuslovnog

¹⁴¹ Međutim, ako su transakcije različite i ako se ne izvršavaju u isto vrijeme, činjenica da su uslovi drugačiji nije nikakav odlučujući indikator (pozitivan ili negativan) u vezi s time da li je transakcija koju je izvršio javni organ u skladu s tržišnim uslovima.

¹⁴² Na primjer, u predmetu Citynet Amsterdam, Komisija je smatrala da se bi dva privatna subjekta koji pokrivaju jednu trećinu ukupnih vlasničkih investicija u društvu (uzimajući u obzir i ukupnu dioničarsku strukturu i da su njihovi udjeli dovoljni za stvaranje blokirajuće manjine u odnosu na bilo kakvu stratešku odluku društva) mogli smatrati ekonomski dovoljnim (vidjeti Odluku Komisije 2008/729/EZ od 11. decembra 2007. o državnoj pomoći C53/2006 Citynet Amsterdam, Holandija, Sl.list L 247, 16.9.2008., str. 27, uvodne izjave 96 – 100). Suprotno tome, u predmetu N429/2010 Poljoprivredna banka Grčke (ATE), Sl.list C 317, 29.10.2011., str. 5, privatno učešće dostuglo je samo 10 % investicije, u odnosu na 90 % udjela države, pa je Komisija zaključila da uslovi „*pari passu*” nisu ispunjeni, s obzirom na to da kapital koji je uložila država nije popraćen uporedivim učešćem privatnog akcionara niti je bio srazmjeran udjelu države. Vidjeti i predmet T-296/97 Alitalia protiv Komisije [2000.] ECR II-3871, stav 81

¹⁴³ Moraju imati i jednak industrijski razlog; vidjeti Odluku Komisije 2005/137/EC o državnoj pomoći C25/2002 Participation financière de la Région wallonne dans l'entreprise CARSID — Acier CECA, Sl.list L 47, 18.2.2005, str. 28, uvodne izjave 67 do 70

¹⁴⁴ Troškovi transakcije mogu se odnositi na troškove koje investitori snose za potrebe analitičkog pregleda (screening) i odabira projekta za investiciju, dogovora uslova ugovora ili nadziranja rezultata za vrijeme trajanja ugovora. Na primjer, ako banke u javnom vlasništvu stalno snose troškove analitičkog pregleda projekata za investiciju za finansiranje zajma, činjenica da privatni investitori zajednički ulažu po istoj kamatnoj stopi nije dovoljna da bi se isključila pomoć.

¹⁴⁵ Na primjer, davanje u zakup određene robe ili dodjela koncesija za komercijalno iskorišćavanje prirodnih resursa

¹⁴⁶ Sudovi Unije se obično pozivaju, u kontekstu državne pomoći, na "otvoreni" tenderski postupak (vidjeti na primjer Presudu Opšteg suda od 5. avgusta 2013, P & O European Ferries (Vizcaya) protiv Komisije, Spojeni predmeti T-116/01 i T-118/01, ECLI:EU:T:2003:217, stavovi 117-118; Presuda Suda pravde od 24. oktobra 2013, Land Burgenland protiv Komisije, Spojeni predmeti C-214/12 P, C-215/12 P i C-223/12 P, ECLI:EU:C:2013:682, stav 94). Upotreba riječi "otvoren", međutim, ne odnosi se na određeni postupak u skladu s Direktivom 2014/24/EU Evropskog parlamenta i

tendreskog postupka, u skladu s načelama UFEU o javnoj nabavci¹⁴⁷ (vidi stavove 90 do 94), moguće je pretpostaviti da su te transakcije u skladu s tržišnim uslovima, pod uslovom da su korišćeni odgovarajući kriterijumi za odabir kupca ili prodavca kao što je navedeno u stavovima 95 i 96. Nasuprot tome, ako država članica odluči da pruži podršku, iz razloga javne politike, određenoj aktivnosti i ponudi na tenderu, na primjer, iznos obezbijeđenog finansiranja, kao što je u slučaju pomoći proizvodnji obnovljive energije ili samoj dostupnosti kapaciteta električne energije, to neće spadati u okvir ovog pododsjeka ii. U takvoj situaciji ponuda može samo smanjiti iznos koji se dodjeljuje, ali ne može isključiti prednost.

90. Tenderski postupak mora biti konkurentski da bi se omogućilo svim zainteresovanim i kvalifikovanim ponuđačima da učestvuju u procesu.
91. Postupak treba da bude transparentan da bi se svim zainteresovanim ponuđačima omogućilo da budu na jednak način i razumno obavještavani u svakoj fazi tenderskog postupka. Dostupnost podataka, dovoljno vremena za zainteresovane ponuđače i jasnoća kriterijuma odabira i dodjele predstavljaju ključne elemente transparentnog postupka odabira. Tender mora biti dobro oglašen, u dovoljnoj mjeri, da bi ga mogli primijetiti svi mogući kupci. Stepjen javnosti postupka potreban da bi se osigurala dovoljna oglašenost u određenom slučaju zavisi od karakteristika imovine, robe i usluga na prodaju. Imovina, roba i usluge koje, u pogledu svoje veće vrijednosti ili drugih karakteristika mogu privući ulagače koji djeluju širom Evrope ili na međunarodnom nivou, treba da budu oglašeni na način koji će privući moguće kupce koji djeluju širom Evrope ili na međunarodnom nivou.
92. Nediskriminatorski tretman svih ponuđača, objektivni kriterijumi odabira i dodjele dogovoreni prije procesa neophodni uslovi da bi se osiguralo da je transakcija koja proizilazi iz toga u skladu s tržišnim uslovima. Kako bi se garantovao jednak tretman, kriterijumi za odabir ugovora trebalo bi da omogućе objektivno upoređivanje i procjenjivanje ponuda.
93. Primjena i poštovanje postupaka propisanih u direktivama o javnim nabavkama¹⁴⁸ može se smatrati dovoljnim za ispunjavanje navedenih uslova, pod uslovom da su ispunjeni svi uslovi za korišćenje odnosnog postupka. To se ne primjenjuje u posebnim okolnostima zbog kojih se ne može utvrditi tržišna cijenu, kao što je korišćenje pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavještenja o ugovoru. Ako je podnijeta samo jedna ponuda, postupak ne bi normalno bio dovoljan da se obezbijedi tržišna cijenu, osim ako (i) postoje naročito jake sigurnosne mjere u projektovanju postupka koje obezbjeđuju istinsku i efikasnu konkurenciju i nije očigledno da je samo jedan operator realno u stanju da dostavi

Savjeta od 26. februara 2014. o javnim nabavkama i kojom se ukida Direktiva 2004/18/EZ i Direktiva 2014/25/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014. o nabavkama od strane subjekata koji djeluju u sektorima vodosnabdijevanja, energetike, saobraćaja i poštanskih usluga, a kojom se ukida Direktiva 2004/17/EZ. Dakle, riječ "konkurentski" čini se prikladnijom. Nije namjera da se odstupi od bitnih uslova navedenih u sudskoj praksi.

¹⁴⁷ Presuda Suda pravde od 7. decembra 2000, Telaustria, C-324/98, ECLI:EU:C:2000:669, stav 62; Presuda Suda pravde od 3. decembra 2001, Bent Moustén Vestergaard, C-59/00, ECLI:EU:C:2001:654, stav 20. Vidjeti takođe Interpretativnu komunikaciju Komisije o pravu Zajednice koje se primjenjuje na dodjelu ugovora koji nisu ili nisu u cjelosti podložni odredbama Direktiva o javnim nabavkama, Sl.list C 179, 1.8.2006, str. 2

¹⁴⁸ Direktiva 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014 o javnim nabavkama i kojom se ukida Direktiva 2004/18/EZ; Direktiva 2014/25/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014 o nabavkama subjekata koji djeluju u sektorima vodosnabdijevanja, energije, saobraćaja i poštanskih usluga i kojom se ukida Direktiva 2004/17/EZ.

vjerodostojnu ponudu ili (ii) su državni organi potvrdili dodatnim sredstvima da ishod odgovara tržišnoj cijeni.

94. Tender za prodaju imovine, robe ili usluga bezuslovan je ako je bilo koji mogući kupac, bez obzira na to vodi li određene poslove ili ne, generalno slobodan da nabavi imovinu, robu i usluge za prodaju i koristi se njima za sopstvene potrebe. Ako postoji uslov da kupac mora preuzeti posebne obaveze, koje privatni prodavac ne bi zahtijevao, osim onih koje proizilaze iz opšteg nacionalnog zakonodavstva ili odluke organa za planiranje, za korist državnog organa ili u interesu opšte javnosti, tender se ne može smatrati bezuslovnim.
95. Kad javni organi prodaju imovinu, robu i usluge, jedini relevantan kriterijum za odabir kupca trebalo bi da bude najviša cijena¹⁴⁹, uzimajući u obzir i zahtijevane ugovorne dogovore (npr. garancija prodavca u odnosu na prodaju ili ostale obaveze koje slijede nakon prodaje). Treba razmotriti samo vjerodostojne¹⁵⁰ i obavezujuće ponude¹⁵¹.
96. Kad javni organi kupuju imovinu, robu i usluge, svi posebni uslovi tendera trebalo bi da budu nediskriminatorni i usko i na objektivan način povezani s predmetom ugovora i specifičnim ekonomskim ciljem ugovora. Treba uzeti u obzir ekonomski najpovoljniju ponudu koja bi odgovarala vrijednosti tržišta. Kriterijum treba da bude definisan tako da dozvoljava efikasan konkurentski tenderski postupak koji uspješnom ponuđaču ostavlja uobičajeni povraćaj, ali ne i veći od toga. U praksi to podrazumijeva korišćenje ponuda koje stavljaju značajnu težinu na „cjenovnu“ komponentu ponude ili koji će na neki drugi način vjerovatno postići konkurentan ishod (npr. određene obrnute ponude s dovoljno jasnim kriterijumima dodjele).

4.2.3.2. Utvrđivanje da li je transakcija u skladu s tržišnim uslovima na osnovu upoređivanja ili ostalih metoda procjene

97. Ako je transakcija ostvarena putem tendera ili „*pari passu*“, to omogućava direktan i specifičan dokaz o usklađenosti s tržišnim uslovima. Međutim, ako transakcija nije realizovana putem tendera, ili ako intervencija javnih organa nije „*pari passu*“ sa onom privatnih operatora, to ne znači automatski da transakcija nije u skladu s tržišnim uslovima.¹⁵² U takvim slučajevima usklađenost s uslovima na tržištu i dalje se može ocijeniti putem (i) uporedne analize (benchmarking) ili (ii) drugih metoda procjene.¹⁵³

¹⁴⁹ Presuda Opšteg suda od 28. februara 2012, Land Burgenland i Austrija protiv Komisije, Spojeni predmeti T-268/08 i T-281/08, ECLI:EU:T:2012:90, stav 87

¹⁵⁰ Dobrovoljna ponuda može biti i vjerodostojna, zavisno od okolnosti slučaja, a posebno ako je ponuda obavezujuća (Vidjeti Presudu Opšteg suda od 13. decembra 2011, Konsum Nord protiv Komisije, T-244/08, ECLI:EU:T:2011:732, stavovi 73 do 75).

¹⁵¹ Na primjer, samo najave bez obavezujućih zahtjeva ne bi bile razmotrene u tenderskom postupku; Vidjeti Presudu Opšteg suda od 28. februara 2012, Land Burgenland i Austrija protiv Komisije, Spojeni predmeti T-268/08 i T-281/08, ECLI:EU:T:2012:90, stav 87 i Presuda Opšteg suda od 13. decembra 2011, Konsum Nord protiv Komisije, T-244/08, ECLI:EU:T:2011:732, stavovi 67 i 75

¹⁵² Vidjeti Presudu Opšteg suda od 12. juna 2014, Sarc protiv Komisije, T-488/11, ECLI:EU:T:2014:497, stav 98

¹⁵³ Ako je tržišna cijena postavljena „*pari passu*“ ili tenderskim transakcijama, te rezultate nije moguće osporiti pomoću ostalih metodologija procjene, poput nezavisnih studija (vidjeti Presudu Suda pravde od 24. oktobra 2013, Land Burgenland protiv Komisije, Spojeni predmeti C-214/12 P, C-215/12 P i C-223/12 P, ECLI:EU:C:2013:682, stavovi 94-95).

(i) Uporedna analiza (Benchmarking)

98. Da bi se utvrdilo da li je transakcija u skladu s tržišnim uslovima, moguće je napraviti procjenu u smislu uslova pod kojima su uporedivi privatni operatori, u uporedivim situacijama (uporedna analiza – Benchmarking), izvršili transakcije.
99. Za identifikovanje odgovarajućeg mjerila, potrebno je posebno obratiti pažnju na vrstu predmetnog subjekta (npr. holding grupa, operativno društvo, špekulativni fond ili dugoročni investitor koji traži osiguranje dobiti kroz duži period), vrstu predmetne transakcije (npr. učešće u kapitalu ili transakcija duga) i predmetno tržište (tržišta) (npr. finansijska tržišta, brzorazvijajuća tržišta za tehnologije, tržišta javnih usluga ili tržišta infrastrukture). Odabir trenutka sprovođenja transakcija isto je tako posebno važan u slučaju značajnog razvoja događaja u ekonomiji. Ako je prikladno, dostupna tržišna mjerila potrebno je prilagoditi u skladu s posebnim karakteristikama državne transakcije (na primjer, situacija privrednih društava korisnika i relevantnog tržišta)¹⁵⁴. Uporedna analiza možda nije prikladna metoda za utvrđivanje tržišnih cijena ako dostupna mjerila nisu definisana u odnosu na razmatranja tržišta ili su postojeće cijene znatno narušile javne intervencije.
100. Uporednom analizom se često ne utvrđuje jedna precizna referentna vrijednost nego se njime utvrđuje niz mogućih vrijednosti procjenjujući skup uporedivih transakcija. Ako je cilj procjene razmotriti da li je intervencija države u skladu s tržišnim uslovima ili nije, obično je prikladno razmotriti mjere centralne tendencije poput prosjeka ili srednje vrijednosti skupa uporedivih transakcija.

(ii) Ostale metode procjene

101. Činjenica da je transakcija u skladu s tržišnim uslovima može biti utvrđena na osnovu opšteprihvaćene, uobičajene metodologije procjene¹⁵⁵. Takva metodologija mora se zasnivati na dostupnim objektivnim, dokazivim i pouzdanim podacima¹⁵⁶, koji bi trebalo da budu detaljno izneseni i da odražavaju ekonomsku situaciju u vrijeme donošenja odluke o transakciji, uzimajući u obzir nivo rizika i buduća očekivanja¹⁵⁷. Zavisno od vrijednosti transakcije, nepreciznost procjene obično treba potvrditi sprovođenjem analize osjetljivosti, procjenjivanjem drugačijih poslovnih scenarija, pripremanjem plana za nepredviđene slučajeve i upoređivanjem rezultata s alternativnim metodologijama procjene. Možda će biti potrebno izvršiti novo (*ex ante*) vrednovanje bude li transakcija odložena i bude li potrebno uzeti u obzir najnovije promjene tržišnih uslova.
102. Široko prihvaćena uobičajena metodologija za utvrđivanje (godišnjeg) prinosa na investicije je izračunavanje interne stope prinosa (IRR)¹⁵⁸. Moguće je procijeniti i odluku o investiciji u smislu neto

¹⁵⁴ Vidjeti Presudu Opšteg suda od 6. marta 2003, Westdeutsche Landesbank Girozentrale u Land Nordrhein-Westfalen protiv Komisije, Spojeni predmeti T-228/99 i T-233/99, ECLI:EU:T:2003:57, stav 251

¹⁵⁵ Vidjeti Presudu Opšteg suda od 29. marta 2007, Scott protiv Komisije, T-366/00, ECLI:EU:T:2007:99, stav 134, i Presuda Suda pravde od 16. decembra 2010, Seydaland Vereinigte Agrarbetriebe, C-239/09, ECLI:EU:C:2010:778, stav 39

¹⁵⁶ Vidjeti Presudu Opšteg suda od 16. septembra 2004, Valmont Nederland BV protiv Komisije, T-274/01, ECLI:EU:T:2004:266, stav 71

¹⁵⁷ Vidjeti Presudu Opšteg suda od 29. marta 2007, Scott protiv Komisije, T-366/00, ECLI:EU:T:2007:99, stav 158

¹⁵⁸ Interna stopa prinosa ne zasniva se na računovodstvenoj zaradi u određenoj godini, nego se njom u obzir uzima tok budućih novčanih tokova koji investitor očekuje da primi tokom cijelog trajanja investicije. Definisana je kao diskontna stopa za koju je neto sadašnja vrijednost toka novčanih tokova jednaka nuli

sadašnje vrijednosti (NPV)¹⁵⁹, koja proizvodi rezultate jednake internoj stopi prinosa u većini slučajeva¹⁶⁰. Da bi se procijenilo je li investicija izvršena u skladu s tržišnim uslovima, povrat investicije mora se uporediti s uobičajenima očekivanim tržišnim stopama povrata. Uobičajen očekivan prinos (ili trošak kapitala investicije) može se definisati kao prosječan očekivani prinos koji tržište zahtijeva od određene investicije na osnovu opšteprihvaćenih kriterijuma, posebno rizika od investicije, uzimajući u obzir finansijski položaj privrednog društva i posebne karakteristike sektora, regiona ili države. Ako nije opravdano očekivati ovaj uobičajeni prinos, investicija se vjerovatno neće nastaviti u skladu s tržišnim uslovima. Generalno, što je projekat rizičniji, stranke koje osiguravaju sredstva zahtijevaće višu stopu prinosa, odnosno veći trošak kapitala.

103. Primjerena metodologija procjene mogla bi da zavisi od situacije na tržištu¹⁶¹, dostupnosti podataka ili vrsti transakcije. Na primjer, ako investitor želi ostvariti dobit ulaganjem u privredna društva (u tom su slučaju interna stopa rentabilnosti ili neto sadašnja vrijednost najvjerovatnije najprimjerenija metoda), povjerilac želi primiti uplatu iznosa (glavnica i sve kamate) koje mu duguje dužnik u okviru zakonski i ugovorom utvrđenog perioda¹⁶² (u kojem bi slučaju procjena zaloga, odnosno vrijednosti imovine, bila relevantnija). U slučaju prodaje zemljišta, nezavisna stručna procjena prije pregovora o prodaji kako bi se utvrdila tržišnu vrijednost na osnovu opšteprihvaćenih tržišnih indikatora i standarda vrednovanja je u načelu zadovoljavajuća.¹⁶³
104. Metode utvrđivanja interne stope prinosa ili neto sadašnje vrijednosti investicije obično ne rezultiraju jednom tačnom vrijednošću koja bi se mogla prihvatiti, nego nizom mogućih tržišnih cijena (zavisno od ekonomskih, pravnih i ostalih posebnih okolnosti transakcije koja je sastavni dio metode procjene). Ako

¹⁵⁹ Neto sadašnja vrijednost razlika je između pozitivnih i negativnih novčanih tokova za vrijeme trajanja investicije, diskontovana za odgovarajući povrat (trošak kapitala)

¹⁶⁰ Postoji savršena povezanost između neto sadašnje vrijednosti i interne stope prinosa u slučajevima u kojima je interna stopa prinosa jednaka oportunitetnom trošku investitora. Ako je neto sadašnja vrijednost investicije pozitivna, to znači da projekat ima internu stopu prinosa koja premašuje nužnu stopu prinosa (oportunitetni trošak investitora). U tom se slučaju isplati izvršiti investiciju. Ako projekat ima neto sadašnju vrijednost jednaku nuli, interna stopa prinosa projekta jednaka je nužnoj stopi prinosa. U tom slučaju, investitor je ravnodušan u smislu sprovođenja investicije i ulaganja u nešto drugo. Ako je neto sadašnja vrijednost negativna, interna stopa prinosa je ispod troška kapitala i investicija nije dovoljno profitabilna jer postoje druge, bolje mogućnosti. Ako interna stopa prinosa i neto sadašnja vrijednost dovedu do različitih odluka o investiciji (moglo bi doći do razlike u rezultatu, posebno u međusobno isključivim projektima), metoda neto sadašnje vrijednosti u načelu bi trebalo da ima prednost u skladu s tržišnom praksom, osim ako ne postoji značajna neizvjesnost u pogledu odgovarajuće diskontne stope.

¹⁶¹ Na primjer, u slučaju likvidacije društva, vrednovanje zasnovano na vrijednosti likvidacije ili zasnovano na vrijednosti imovine moglo bi biti najprimjerenija metoda procjene

¹⁶² Vidjeti na primjer, Presudu Suda pravde od 29. aprila 1999, Španija protiv Komisije, C-342/96, ECLI:EU:C:1999:210, stav 46, i Presuda Suda pravde od 29. juna 1999, DMTransport, C-256/97, ECLI:EU:C:1999:332, stav 24

¹⁶³ Ako metoda uporedne analize (benchmarking) nije prikladna i ostalim opšteprihvaćenim metodama ne bude utvrđena vrijednost zemljišta, može se primijeniti alternativna metoda, poput metode vrednovanja Vergleichspreissystem koju je predložila Njemačka (prihvaćene za poljoprivredno i šumsko zemljište u Odluci Komisije o državnoj pomoći SA.33167 Predložena alternativna metoda za procjenu poljoprivrednog i šumskog zemljišta u Njemačkoj tokom prodaje od strane državnih organa, Sl.list C 43, 15.2.2013., str. 7). O ograničenjima drugih metoda Vidjeti Presudu Suda pravde od 16. decembra 2010, Seydaland Vereinigte Agrarbetriebe, C-239/09, ECLI:EU:C:2010:778, stav 52

je cilj procjene razmotriti da li je intervencija države u skladu s tržišnim uslovima, obično je prikladno razmotriti mjere centralne tendencije poput prosjeka ili srednje vrijednost skupa uporedivih transakcija.

105. Razumni operatori u tržišnoj ekonomiji obično procjenjuju svoje intervencije pomoću nekoliko različitih metodologija (na primjer, izračunavanje neto sadašnje vrijednosti potvrđuje se metodama uporedne analize) da bi se potvrdile procjene. Različite metodologije koje se poklapaju u istoj vrijednosti obezbijediće dodatni indikator za utvrđivanje jedinstvene tržišne cijene. Stoga prisutnost komplementarnih metodologija vrednovanja koje međusobno potvrđuju nalaze smatraće se pozitivnim indikatorom prilikom procjene da li je transakcija u skladu s tržišnim uslovima.

4.2.3.3. Protivčinjenična (kontrafaktualna) analiza u slučaju prethodne ekonomske izloženosti u odnosu na predmetno privredno društvo

106. Činjenicu da je predmetni javni subjekt prethodno bio ekonomski izložen u odnosu na privredno društvo treba uzeti u obzir prilikom ispitivanja da li je transakcija u skladu s tržišnim uslovima, pod uslovom da privatni operator može imati takvu prethodnu izloženost (na primjer u svojstvu akcionara u privrednom društvu)¹⁶⁴.
107. Prethodnu izloženost zbog intervencija izvršenih u skladu s tržišnim uslovima potrebno je razmotriti u okviru protivčinjeničnih scenarija za potrebe testa operatora u tržišnoj ekonomiji. Na primjer, u slučaju intervencije povezane s kapitalom ili dugom u javnom privrednom društvu koje je suočeno s poteškoćama, očekivani povrat takve investicije treba uporediti s očekivanim povratom u protivčinjeničnom scenariju likvidacije privrednog društva. U slučaju da se likvidacijom ostvaruju veći dobiti ili manji gubici, razumni operator na tržištu odabrao bi tu opciju¹⁶⁵. U tu svrhu, troškovi likvidacije koje je potrebno razmotriti ne bi trebalo da uključuju troškove povezane s odgovornostima državnih organa nego samo troškove koje bi snosio racionalan operator u tržišnoj ekonomiji¹⁶⁶, uzimajući u obzir i razvoj društvenog, ekonomskog i ekološkog konteksta u kojem djeluje¹⁶⁷.

¹⁶⁴ Vidjeti Presudu Suda pravde od 3. aprila 2014, ING Groep NV, C-224/12 P, ECLI:EU:C:2014:213, stavovi 29-37. Međutim, prethodnu izloženost ne treba uzeti u obzir ako to proizilazi iz mjera koje, po globalnoj ocjeni svih aspekata toj mjeri, nisu mogle biti preduzete od strane privatnih investitora koji traže profit (Presuda Suda pravde od 24. oktobra 2013, Land Burgenland protiv Komisije, Spojeni predmeti C-214/12 P, C-215/12 P i C-223/12 P, ECLI:EU:C:2013:682, stavovi 52-61).

¹⁶⁵ Vidjeti u tom smislu Presudu Opšteg suda od 12. decembra 2000, Alitalia protiv Komisije, T-296/97, ECLI:EU:T:2000:289, ili Presudu Suda pravde od 24. januara 2013, Frucona protiv Komisije, C-73/11 P, ECLI:EU:C:2013:32, stavovi 79 i 80.

¹⁶⁶ Presuda Suda pravde od 28. januara 2003, Njemačka protiv Komisije, C-334/99, ECLI:EU:C:2003:55, stav 140.

¹⁶⁷ Presuda Opšteg suda od 11. septembra 2012, Corsica Ferries France SAS protiv Komisije, T-565/08, ECLI:EU:T:2012:415, stavovi 79 do 84, potvrđena po žalbi, vidjeti Presudu Suda pravde od 4. septembra 2014, SNCM i Francuska protiv Komisije, Spojeni predmeti C-533/12 P i C-536/12 P, ECLI:EU:C:2014:2142, stavovi 40 i 41. Sudovi su potvrdili u tom predmetu da bi, u načelu, za privatne investitore moglo biti ekonomski racionalno u dugoročnom smislu, posebno za veće grupe društava, da plaćaju komplementarne naknade (na primjer, za zaštitu ugleda robne marke grupe). Međutim, potreba plaćanja takvih komplementarnih naknada trebalo bi da bude detaljno pokazana u stvarnom slučaju u odnosu na koji su potrebne aktivnosti zaštite imidža kao i da su takva plaćanja utvrđena praksa među privatnim privrednim društvima u sličnim okolnostima (sami primjeri nisu dovoljni).

4.2.3.4. Posebna razmatranja za utvrđivanje da li su uslovi za zajmove i garancije u skladu s tržišnim cijenama

108. Na isti način kao i za sve druge transakcije, zajmovi i garancije koje dodjeljuju javni subjekti (uključujući javna privredna društva) mogu obuhvatati državnu pomoć ako nisu u skladu s tržišnim uslovima.
109. Što se tiče garancija, obično je potrebno analizirati situaciju u kojoj se nalaze tri strane, situaciju koja uključuje javnog subjekta kao garanta, zajmoprimca i zajmodavca¹⁶⁸. U većini slučajeva pomoć može biti prisutna jedino na nivou zajmoprimca, s obzirom na to da mu se javnom garancijom može dodijeliti prednost, time mu omogućujući da posuđuje po stopi koju ne bi mogao ostvariti na tržištu bez garancije¹⁶⁹ (ili da posuđuje u situaciji u kojoj, izuzetno, na tržištu ne bi bilo moguće dobiti nikakav zajam po ni jednoj stopi). Međutim, u određenim posebnim okolnostima, dodjela javne garancije mogla bi isto tako obuhvatati pomoć zajmodavcu, posebno ako se garancija daje *ex post* u odnosu na postojeću obavezu između zajmodavca i zajmoprimca, ako cjelokupno prenošenje prednosti na zajmoprimca nije obezbijeđeno¹⁷⁰ ili ako se zagarantovani zajam koristi za povraćaj nezagarantovanog zajma.¹⁷¹
110. Svaka garancija dodijeljena u skladu sa uslovima povoljnijima u odnosu na tržišne uslove, uzimajući u obzir ekonomsku situaciju zajmoprimca, daje prednost ovom drugom (koji plaća naknadu koja ne odražava na prikladan način rizik koji preuzima garant)¹⁷². Generalno, neograničene garancije nisu u skladu sa uobičajenima tržišnim uslovima. To se primjenjuje i na implicitne garancije koje proizilaze iz odgovornosti države za dugove nesolventnih javnih privrednih društava zaštićenih od pravila o redovnom stečaju¹⁷³.
111. U nedostatku empirijskih podataka o tržištu o određenoj dužničkoj transakciji usklađenost dužničkog instrumenta sa tržišnim uslovima može biti utvrđena na osnovu poređenja s uporedivim tržišnim transakcijama (odnosno pomoću uporedne analize). U slučaju zajmova i garancija podaci o troškovima finansiranja društva mogu, na primjer, biti dobijeni iz ostalih (nedavnih) zajmova koje je uzelo predmetno privredno društvo, iz prinosa na obveznice koje je emitovalo to privredno društvo ili iz raspona kreditnih zamjena za neizvršenje obaveza (credit default swap – CDS) tog privrednog društva. Uporedive tržišne transakcije mogu biti i slične transakcije povezane sa zajmom/garancijom koje su realizovale uporedive kompanije (uzorak kompanija komparatora), obveznice koje su emitovale takve kompanije ili raspon CDS-ova za takve kompanije. U slučaju garancija, ako na

¹⁶⁸ Za informacije o procjeni koju treba sprovesti u pogledu moguće dodjele državne pomoći u obliku garancije, vidjeti takođe Saopštenje Komisije o primjeni članova 87 i 88 Ugovora Evropske zajednice u području državne pomoći u obliku garancija, Sl.list C 155, 20.6.2008, str. 10. To Saopštenje nije zamjena za ovo Saopštenje.

¹⁶⁹ Vidjeti Presudu Suda pravde od 8. decembra 2011, Residex Capital v Gemeente Rotterdam, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, stav 39

¹⁷⁰ Vidjeti Presudu Suda pravde od 19. marta 2015, OTP Bank Nyrt v Magyar Állam i ostali, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185.

¹⁷¹ Vidjeti Presudu Suda pravde od 8. decembra 2011, Residex Capital protiv Gemeente Rotterdam, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, stav 42

¹⁷² Vidjeti Presudu Suda pravde od 3. aprila 2014, Francuska protiv Komisije, C-559/12 P, ECLI:EU:C:2014:217, stav 96

¹⁷³ Vidjeti Presudu Suda pravde od 3. aprila 2014, Francuska protiv Komisije, C-559/12 P, ECLI:EU:C:2014:217, stav 98

finansijskim tržištima nije moguće pronaći odgovarajuće mjerilo cjenovni referentni pokazatelj, ukupni trošak finansiranja garantovanog zajma, uključujući kamatnu stopu na zajam i premiju za garanciju, treba uporediti sa tržišnom cijenom sličnog zajma bez garancije. Metode uporedne analize moguće je dopuniti metodama procjene zasnovanim na prinosu od kapitala.¹⁷⁴

112. Za dodatno olakšanje procjene da li je mjera u skladu s testom subjekta u tržišnoj ekonomiji za državne rogame, Komisija je razvila zamjenske vrijednosti za utvrđivanje prirode pomoći zajmova i garancija.
113. Za zajmove, metodologija izračunavanja referentne stope, koja bi trebalo da djeluje kao zamjenska vrijednost za tržišnu cijenu u situacijama u kojima uporedive tržišne transakcije nisu jednostavne za utvrđivanje (što je vjerovatnije za transakcije koje uključuju ograničene iznose i/ili transakcije koje uključuju mala i srednja preduzeća), obuhvaćena je Saopštenjem o referentnoj stopi¹⁷⁵. Treba podsjetiti da je ova referentna stopa samo zamjenska vrijednost¹⁷⁶. Ako se uporedive transakcije odvijaju po cijeni nižoj od cijene koja je putem referentne stope označena kao zamjenska vrijednost, država članica može ovu nižu cijenu smatrati tržišnom cijenom. S druge strane, ako je isto društvo nedavno izvršilo slične transakcije po višoj cijeni od referentne stope i ako su njegova finansijska situacija i tržišno okruženje uglavnom ostali nepromijenjeni, referentna stopa možda neće predstavljati važeću zamjensku vrijednost tržišnih stopa za taj poseban slučaj.
114. Komisija je u vezi s garancijama razvila detaljne smjernice o zamjenskim vrijednostima (kao i o neosporivim pretpostavkama („sigurnim lukama” – safe harbours) za MSP) u Saopštenju o garancijama¹⁷⁷. Prema navedenom Saopštenju, da bi se isključila prisutnost pomoći, obično je dovoljno da zajmoprimac nema finansijskih poteškoća, da je garancija povezana s posebnom transakcijom, da zajmodavac snosi dio rizika i da zajmoprimac za garanciju plaća cijenu usmjerenu prema tržištu.

4.3. Indirektna prednost

115. Prednost može biti dodijeljena privrednim društvima osim onima kojima se direktno prenose državna sredstva (indirektna prednost)¹⁷⁸. Mjera može predstavljati i direktnu prednost dodijeljenu privrednom društvu primaocu i indirektnu prednost dodijeljenu ostalim privrednim društvima, na

¹⁷⁴ Na primjer, RAROC-om (prinos od kapitala prilagođen riziku), koji zajmodavci i investitori zahtijevaju za finansiranje sličnog rizika mjerila i dopićeća privrednom društvu aktivnom u istom sektoru.

¹⁷⁵ Vidjeti Saopštenje Komisije o reviziji metode za utvrđivanje referentnih i diskontnih stopa, Sl.list C 14, 19.1.2008., str. 6. Za podređene zajmove, koji nisu obuhvaćeni Saopštenjem o referentnoj stopi, može se koristiti metodologija iznesena u Odluci Komisije od 11. decembra 2008. o državnoj pomoći N55/2008, GA/EFRE Nachrangdarlehen, Sl.list C 9/2009, 14.1.2009.

¹⁷⁶ Međutim, kad se regulative ili odluke Komisije povezane sa šemama pomoći odnose na referentnu stopu za utvrđivanje iznosa pomoći, Komisija će je smatrati fiksnim mjerilom nepostojanja pomoći („sigurna luka”).

¹⁷⁷ Saopštenje Komisije o primjeni članova 87 i 88 Ugovora o Evropskoj zajednici na području državne pomoći u obliku garancija, Sl.list C 155, 20.6.2008, str.10

¹⁷⁸ Presuda Suda pravde od 19. septembra 2000, Njemačka protiv Komisije, C-156/98, ECLI:EU:C:2000:467, stavovi 26 i 27; Presuda Suda pravde od 28. jula 2011, Mediaset SpA protiv Komisije, C-403/10 P, ECLI:EU:C:2011:533, stavovi 73 do 77; Presuda Suda pravde od 13. juna 2002, Holandija protiv Komisije, C-382/99, ECLI:EU:C:2002:363, stavovi 60 do 66; Presuda Opšteg suda od 4. marta 2009, Italija protiv Komisije, T-424/05, ECLI:EU:T:2009:49, stavovi 136 do 147. Vidjeti takođe Član 107 stav 2 Ugovora.

primjer, privrednim društvima koja djeluju na sljedećim nivoima djelatnosti¹⁷⁹. Direktni primalac mjere može biti privredno društvo ili subjekat (fizičko ili pravno lice) koje ne obavlja nikakvu privrednu djelatnost¹⁸⁰.

116. Takvu indirektnu prednost treba razlikovati od samih sekundarnih ekonomskih dejstava koja su sastavna obilježja gotovo svih mjera državne pomoći (npr. povećanjem proizvodnje). Za te potrebe, predvidljivi uticaj mjere treba preispitati sa stanovišta *ex ante*. Indirektna prednost je prisutna ako je mjera oblikovana na način da prenosi svoje sekundarne uticaje na privredna društva ili grupe privrednih društava čiji je identitet moguće utvrditi. To je, na primjer, slučaj ako je direktna pomoć, *de facto* ili *de jure*, uslovljena kupovinom robe ili usluga koje proizvode samo određena privredna društva (npr. samo privredna društva osnovana u određenim područjima)¹⁸¹.

5. Selektivnost

5.1. Opšta načela

117. Da bi bila u okviru područja primjene člana 107 stav 1 Ugovora, državna mjera mora stavljati „određena privredna društva ili proizvodnju određene robe” u povoljniji položaj. Stoga nisu sve mjere kojima se ekonomski subjekti stavljaju u povoljniji položaj uključene u pojam pomoći nego samo one kojima se prednost određenim privrednim društvima ili kategorijama privrednih društava ili određenima ekonomskim sektorima dodjeljuje na selektivan način.

118. Mjere čisto opšte primjene koje ne pogoduju samo određenim privrednim društvima ili proizvodnji određene robe ne spadaju u područje primjene člana 107 stav 1 Ugovora. Međutim, sudska praksa je jasno pokazala da čak i intervencije koje se, na prvi izgled, primjenjuju na privredna društva u cjelini mogu biti selektivne u određenoj mjeri i, prema tome, mogu biti smatrane mjerama koje favorizuju određena privredna društva ili proizvodnju određene robe.¹⁸² Ni velik broj prikladnih privrednih društava (koji čak mogu obuhvatati sva privredna društva određenog sektora) ni raznolikost i veličina sektora kojima pripadaju ne pružaju razloge za zaključak da inicijativa države predstavlja opštu mjeru ekonomike politike, ako svi ekonomski sektori ne mogu imati koristi od iste¹⁸³. Činjenica da pomoć nije usmjerena na jednog ili više posebnih primalaca koji su unaprijed definisani, već je predmet niza objektivnih kriterijuma na osnovu kojih se može dodijeliti, u okviru unaprijed utvrđenog budžeta ukupne raspodjele, neodređenom broju korisnika koji u početku nisu pojedinačno identifikovani, nije dovoljna da se dovodi u pitanje selektivna priroda same mjere. Činjenica da je područje primjene

¹⁷⁹ U slučaju da je privredno društvo posrednik samo sredstvo za prenošenje prednosti na korisnika i ne zadržava bilo kakvu prednost, ne bi ga trebalo normalno smatrati kao primaoca državne pomoći

¹⁸⁰ Presuda Suda pravde od 19. septembra 2000, Njemačka protiv Komisije, C-156/98, ECLI:EU:C:2000:467, stavovi 26 i 27; Presuda Suda pravde od 28. jula 2011, Mediaset SpA protiv Komisije, C-403/10 P, ECLI:EU:C:2011:533, stav 81

¹⁸¹ Za razliku od toga, samo sekundarni ekonomski uticaj u obliku povećane proizvodnje (koja ne dostiže indirektnu pomoći) može se naći kada pomoć jednostavno kanališe kroz privredna društva (na primjer finansijski posrednik), koji ga prenosi u cjelosti na korisnika pomoći.

¹⁸² Presuda Suda pravde od 29. juna 1999, DMTransport, C-256/97, ECLI:EU:C:1999:332, stav 27 ; Presuda Opšteg suda od 6. marta 2002, Territorio Histórico de Álava — Diputación Foral de Álava et al. protiv Komisije, Spojeni predmeti T-127/99, T-129/99 i T-148/99, ECLI:EU:T:2002:59, stav 149

¹⁸³ Vidjeti na primjer, Presuda Suda pravde od 17. juna 1999, Belgija protiv Komisije, C-75/97, ECLI:EU:C:1999:311, stav 32; Presuda Suda pravde od 8. novembra 2001, Adria-Wien Pipeline, C-143/99, ECLI:EU:C:2001:598, stav 48

mjere utvrđeno na objektivan način nije sama po sebi dovoljna za utvrđivanje opšteg karaktera mjere i ne isključuje selektivnost.¹⁸⁴

119. Da bi se razjasnio pojam selektivnosti u okviru prava o državnoj pomoći, korisno je razlikovati materijalnu i geografsku selektivnost. Osim toga, korisno je iznijeti dodatne smjernice o određenim pitanjima povezanim s poreskim (ili sličnim) mjerama.

5.2. Materijalna selektivnost

120. Materijalna selektivnost mjere podrazumijeva da se mjera primjenjuje samo na određena privredna društva (njihove grupe) ili određene sektore ekonomije u određenoj državi članici. Materijalnu selektivnost može se uspostaviti *de jure* ili *de facto*.

5.2.1. Selektivnost *de jure* i *de facto*

121. Selektivnost *de jure* proizlazi direktno iz pravnih kriterija za dodjelu mjere koja je službeno rezervirana samo za određena privredna društva (na primjer: privredna društva određene veličine, aktivna u određenim sektorima ili određenog pravnog oblika¹⁸⁵, društva osnovana ili nova na listi regulisanog tržišta tokom određenog perioda¹⁸⁶; društva koja pripadaju grupi koja ima određene karakteristike ili kojoj su povjerene određene funkcije unutar grupe¹⁸⁷, problematična društva¹⁸⁸ ili privredna društva za izvoz ili privredna društva koja obavljaju djelatnosti vezane za izvoz¹⁸⁹). Selektivnost *de facto* može se uspostaviti u slučajevima u kojima, iako su službeni kriterijumi za primjenu mjere sastavljeni na generalan i objektivan način, struktura mjere je takva da se njenim uticajima u znatnoj mjeri stavlja u povoljniji položaj određena grupa privrednih društava (kao u prethodno navedenim primjerima).¹⁹⁰

¹⁸⁴ Presuda Opšteg suda od 29. septembra 2000, Confederación Espanola de Transporte de Mercancías protiv Komisije, T-55/99, ECLI:EU:T:2000:223, stav 40. Vidjeti i Presudu Opšteg suda od 13. septembra 2012, Italija protiv Komisije, T-379/09, ECLI:EU:T:2012:422, stav 47. Predmetna mjera u ovom slučaju bila je djelimično oslobođenje od trošarine na dizel korišćen za grijanje staklenika. Opšti sud naveo je da činjenica da bi sva privredna društva koji odaberu proizvodnju u staklenicima mogli imati koristi od oslobođenja nije bila dovoljna za utvrđivanje opšteg karaktera mjere.

¹⁸⁵ Presuda Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 to C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stav 52

¹⁸⁶ Presuda Opšteg suda od 4. septembra 2009, Italija protiv Komisije, T-211/05, ECLI:EU:T:2009:304, stav 120, i Presuda Suda pravde od 24. novembra 2011, Italija protiv Komisije, C-458/09 P, ECLI:EU:C:2011:769, stavovi 59 i 60

¹⁸⁷ Presuda Suda pravde od 22. juna 2006, Belgija i Forum 187 protiv Komisije, Spojeni predmeti C-182/03 i C-217/03, ECLI:EU:C:2006:416, stav 122

¹⁸⁸ Presuda Opšteg suda od 4. februara 2016, Heitkamp Bauholding protiv Komisije, T-287/11, ECLI:EU:T:2016:60, stav 129 et seq.

¹⁸⁹ Presuda Suda pravde od 10. decembra 1969, Komisija protiv France, Spojeni predmeti 6 i 11/69, ECLI:EU:C:1969:68, stav 3; Presuda Suda pravde od 7. juna 1988, Grčka protiv Komisije, 57/86, ECLI:EU:C:1988:284, stav 8; Presuda Suda pravde od 15. jula 2004, Španija protiv Komisije, C-501/00, ECLI:EU:C:2004:438, stav 92

¹⁹⁰ To je bio slučaj u Presudi Suda pravde od 15. novembra 2011, Komisija i Španija protiv Vlade Gibraltara i Ujedinjenog Kraljevstva, Spojeni predmeti C-106/09 P i C-107/09 P, ECLI:EU:C:2011:732, vezano za gibraltarsku poresku reformu, koja je *de facto* favorizovala offshore privredna društva. Vidjeti stavove 101 et seq. te presude. Reformom je uveden sistem koji se sastoji od tri poreza primjenjiva na sva gibraltarska privredna društva, odnosno porez na zarade, porez na korišćenje poslovne nekretnine (business property occupation tax – BPOT) i naknada za registraciju. Obaveza za porez na zarade i porez na korišćenje poslovne nekretnine bila bi pokrivena s 15 % dobiti. Sud je zaključio da je takva kombinacija poreza od samog početka isključila svako oporezivanje off-shore privrednih društava jer ista nisu imala oporezivu osnovicu zbog manjka zaposlenih i manjka poslovne nekretnine u Gibraltaru.

122. Selektivnost *de facto* mogla bi biti rezultat uslova ili prepreka koje su uvele države članice koje određena privredna društva sprječavaju da ostvare korist od mjere. Na primjer, primjena poreske mjere (npr. poreski kredit) samo na investicije koje premašuju određeni prag mogla bi značiti da je mjera *de facto* rezervisana za privredna društva sa znatnim finansijskim sredstvima.¹⁹¹ Mjera kojom se dodjeljuju određene prednosti za kratak vremenski period mogu takođe biti *de facto* selektivne.¹⁹²

5.2.2. Selektivnost koja proizilazi iz diskrecionih upravnih praksi

123. Mjere koje se, na prvi pogled (*prima facie*), primjenjuju na sva privredna društva, ali su (ili mogu biti) ograničene diskrecionim ovlašćenjima, selektivne su¹⁹³. To je slučaj kad ispunjavanje određenih kriterijuma automatski ne rezultira pravom na mjeru.

124. Organi imaju diskreciona ovlašćenja primjene mjere, posebno kad su kriterijumi dodjele pomoći sastavljeni na veoma uopšten ili neodređen način koji nužno uključuje prostor za primjenu diskrecionog prava u procjeni. Na primjer, poreska uprava može izmjenjivati uslove za dodjelu poreskih olakšica u skladu sa karakteristikama investicionog projekta koji joj je podnesen na procjenu. Slično tome, ako nadležni organi imaju široko diskreciono pravo za utvrđivanje korisnika ili uslova pod kojima se poreska pogodnost dodjeljuje na osnovu kriterijuma nepovezanih s poreskim sistemom, poput održavanja zaposlenosti, korišćenje tog diskrecionog prava mora se smatrati kao naklonjenost „određenim privrednim društvima ili proizvodnji određene robe”.¹⁹⁴

125. Činjenica da poreska olakšica zahtijeva prethodno upravno odobrenje automatski ne znači da ona predstavlja selektivnu mjeru. To nije slučaj kada se prethodno upravno odobrenje zasniva na objektivnim, nediskriminatornim kriterijumima koji su poznati unaprijed, čime se ograničava ostvarivanje diskrecije javne uprave. Takva šema prethodnog upravnog odobrenja mora se zasnivati na proceduralnom sistemu koji je lako dostupan i sposoban da obezbijedi da se zahtjev za izdavanje odobrenja rješava objektivno i nepristrano u razumnom roku i odbijanje izdavanja odobrenja moraju, takođe, biti podložna preispitivanju u sudskom ili kvazisudskom postupku¹⁹⁵.

5.2.3. Procjena materijalne selektivnosti za mjere kojima se smanjuju uobičajene naknade privrednih društava

126. Kada države članice donesu pozitivne *ad hoc* mjere koje donose korist jednom ili više dobro identifikovanih privrednih društava (na primjer, dodjela novca ili imovine određenim privrednim

¹⁹¹ Vidjeti na primjer, Presudu Opšteg suda od 6. marta 2002, Ramondin SA i Ramondín Cápsulas SA protiv Komisije, Spojeni predmeti T-92/00 i T-103/00, ECLI:EU:T:2002:61, stav 39

¹⁹² Presuda Opšteg suda od 12. septembra 2007, Italija i Brandt Italia protiv Komisije, Spojeni predmeti T-239/04 i T-323/04, ECLI:EU:T:2007:260, stav 66; Presuda Opšteg suda od 4. septembra 2009, Italija protiv Komisije, T-211/05, ECLI:EU:T:2009:304, stav 120; Presuda Suda pravde od 24. novembra 2011, Italija protiv Komisije, C-458/09 P, ECLI:EU:C:2011:769, stavovi 59 i 60

¹⁹³ Vidjeti Presudu Suda pravde od 29. juna 1999, DMTransport, C-256/97, ECLI:EU:C:1999:332, stav 27

¹⁹⁴ Vidjeti Presudu Suda pravde od 18. jula 2013, Oy, C-6/12 P, ECLI:EU:C:2013:525, stav 27

¹⁹⁵ Vidjeti Presudu Suda pravde od 12. jula 2001, Smits i Peerbooms, C-157/99, ECLI:EU:C:2001:404, stav 90; Presuda Suda pravde od 3. juna 2010, Sporting Exchange Ltd, trading 'Betfair' protiv Ministra pravde, C-203/08, ECLI:EU:C:2010:307, stav 50

društvima), obično je jednostavno zaključiti da su te mjere selektivne prirode, jer podrazumijevaju naklonjenost jednom ili više privrednih društava¹⁹⁶.

127. Situacija je obično manje jasna kada države članice donesu više uopštene mjere, primjenjive na sva privredna društva koja ispunjavaju određene kriterijume, kojima se smanjuju naknade koje bi ta privredna društva inače morala snositi (na primjer, oslobođenja od poreza ili socijalnog osiguranja za privredna društva koja ispunjavaju određene kriterijume).
128. U takvim slučajevima selektivnost mjere treba procijeniti pomoću analize koja se sastoji od tri koraka. Najprije je potrebno utvrditi referentni sistem. Drugo, treba utvrditi odstupa li određena mjera od tog sistema u mjeri u kojoj pravi razliku između ekonomskih subjekata koji su, u pogledu ciljeva svojstvenih sistemu, u uporedivoj činjeničnoj i pravnoj situaciji. Procjena prisutnosti odstupanja ključan je element ovog dijela testiranja i omogućava donošenje zaključka u vezi s time da li je mjera selektivna *prima facie*. Ako predmetna mjera ne odstupa od referentnog sistema, nije selektivna. Međutim, ako odstupa (i time je selektivna *prima facie*), potrebno je utvrditi, u trećem koraku testiranja, da li je odstupajuća mjera opravdana prirodom ili opštom šemom (referentnog) sistema¹⁹⁷. Ako je *prima facie* selektivna mjera opravdana prirodom ili opštom šemom sistema, neće se smatrati selektivnom i stoga neće biti obuhvaćena područjem primjene člana 107 stav 1 Ugovora.¹⁹⁸
129. Međutim, analiza koja se sastoji od tri koraka ne može se primijeniti u određenim posebnim slučajevima, uzimajući u obzir praktični uticaj predmetnih mjera. Zapravo, mora se naglasiti da član 107 stav 1 Ugovora ne razlikuje mjere intervencije države u smislu njihovih uzroka ili ciljeva, već ih definiše u odnosu na njihov uticaj, nezavisno od korišćenih tehnika.¹⁹⁹ To znači da u određenim izuzetnim slučajevima nije dovoljno ispitati odstupa li određena mjera od pravila o referentnom sistemu kako je definisala predmetna država članica, nego je potrebno procijeniti i da li su granice referentnog sistema sastavljene na dosljedan način ili, suprotno tome, na očigledno proizvoljan ili pristrasan način, čime se izražava naklonjenost određenim privrednim društvima koji su u uporedivoj situaciji u odnosu na inherentnu logiku predmetnog sistema.
130. Stoga je Sud, u spojenim predmetima C-106/09 P i C-107/09 P²⁰⁰ o gibraltarskoj poreskoj reformi, zaključio da je referentni sistem prema definiciji predmetne države članice, iako zasnovan na kriterijumima opšte prirode, u praksi pravio razliku između društava koja su bila u uporedivoj situaciji

¹⁹⁶ Vidjeti Presudu Suda pravde od 4. juna 2015, Komisija protiv MOL, C-15/14 P, ECLI:EU:C:2015:362, stavovi 60 et seq.; Mišljenje nezavisnog advokata Mengozzi-a od 27. juna 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:442, stav 52

¹⁹⁷ Vidjeti na primjer, Presudu Suda pravde od 8. septembra 2011, Komisija protiv Holandije, C-279/08 P, ECLI:EU:C:2011:551, stav 62; Presuda Suda pravde od 8. novembra 2001, Adria-Wien Pipeline, C-143/99, ECLI:EU:C:2001:59

¹⁹⁸ Vidjeti na primjer, Presudu Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stav 49 et seq.; Presuda Suda pravde od 29. aprila 2004, GIL Insurance, C-308/01, ECLI:EU:C:2004:252.

¹⁹⁹ Vidjeti Presudu Suda pravde od 22. decembra 2008, British Aggregates protiv Komisije, C-487/06 P, ECLI:EU:C:2008:757, stavovi 85 i 89 i citirana sudska praksa; Presuda Suda pravde od 8. septembra 2011, Komisija protiv Holandije, C-279/08 P, ECLI:EU:C:2011:551, stav 51; Presuda Suda pravde od 15. novembra 2011, Komisija i Španija protiv Vlade Gibraltara i Ujedinjenog Kraljevstva, Spojeni predmeti C-106/09 P i C-107/09 P, ECLI:EU:C:2011:732, stav 87

²⁰⁰ Presuda Suda pravde od 15. novembra 2011, Komisija i Španija protiv Vlade Gibraltara i Ujedinjenog Kraljevstva, Spojeni predmeti C-106/09 P i C-107/09 P, ECLI:EU:C:2011:732.

u odnosu na cilj poreske reforme, rezultirajući selektivnom prednosti koja je dodijeljena *off-shore* privrednim društvima²⁰¹. U tom smislu, Sud je zaključio da činjenica da *off-shore* privredna društva nisu bila oporezovana nije bila nasumična posljedica sistema, nego neizbježna posljedica činjenice da su osnovice procjene bile posebno oblikovane tako da *off-shore* privredna društva nisu imala nikakvu poresku osnovicu.²⁰²

131. Slična provjera mogla bi biti potrebna i u određenim slučajevima u vezi s naknadama za posebne svrhe, kod kojih postoje elementi koji pokazuju da su granice naknade oblikovane na očigledno proizvoljan ili pristrasan način, kako bi se izrazila naklonjenost određenim proizvodima ili određenim djelatnostima koji su u uporedivoj situaciji u odnosu na inherentnu logiku predmetnih naknada. Na primjer, u predmetu *Ferring*²⁰³, Sud je iznio mišljenje da je naknada uvedena na direktnu prodaju lijekova koju su sprovodile farmaceutske laboratorije, ali ne i na prodaju trgovaca na veliko, selektivna. U pogledu posebnih činjeničnih okolnosti na koje je upozoren Sud, poput jasnog cilja mjere i njenih dejstava, nije se radilo samo o ispitivanju toga da li bi predmetna mjera dovela do odstupanja od referentnog sistema koji predstavlja naknada. Uporedila je i situacije farmaceutskih laboratorija (koje podliježu naknadi) i trgovaca na veliko (isključenim), donijevši zaključak da je neuvođenje poreza na direktnu prodaju trgovaca na veliko bilo jednako tome da im se dodijeli *prima facie* selektivno oslobođenje od poreza.²⁰⁴

5.2.3.1. Utvrđivanje referentnog sistema

132. Referentni sistem predstavlja okvir u odnosu na koji se vrši procjena selektivnosti mjere.
133. Referentni sistem sastoji se od dosljednog skupa pravila koja se, na osnovu objektivnih kriterijuma, generalno primjenjuju na sva privredna društva koja su obuhvaćena njegovim područjem primjene kako je utvrđeno njegovim ciljem. Obično tim pravilima nije utvrđeno samo područje primjene tog sistema, nego i uslovi pod kojima se sistem primjenjuje, prava i obaveze privrednih društava koji mu podliježu i tehničke strane povezane s funkcionisanjem sistema.
134. U slučaju poreza oblikovanje referentnog sistema zasniva se na elementima poput poreske osnovice, poreskih obveznika, oporezive transakcije i poreskih stopa. Na primjer, referentni sistem mogao bi biti utvrđen u odnosu na sistem poreza na dohodak privrednih društava²⁰⁵, sistem PDV-a²⁰⁶, ili opšti sistem oporezivanja osiguranja²⁰⁷. Isto se primjenjuje na (samostalne) naknade za posebne svrhe, poput naknada na određene proizvode ili djelatnosti s negativnim uticajem na životnu sredinu ili

²⁰¹ Presuda Suda pravde od 15. novembra 2011, Komisija i Španija protiv Vlade Gibraltara i Ujedinjenog Kraljevstva, Spojeni predmeti C-106/09 P i C-107/09 P, ECLI:EU:C:2011:732, stavovi 101 et seq.

²⁰² Presuda Suda pravde od 15. novembra 2011, Komisija i Španija protiv Vlade Gibraltara i Ujedinjenog Kraljevstva, Spojeni predmeti C-106/09 P i C-107/09 P, ECLI:EU:C:2011:732, stav 106

²⁰³ Presuda Suda pravde od 22. novembra 2001, *Ferring*, C-53/00, ECLI:EU:C:2001:627, stav 20

²⁰⁴ Presuda Suda pravde od 22. novembra 2001, *Ferring*, C-53/00, ECLI:EU:C:2001:627, stavovi 19 i 20

²⁰⁵ Vidjeti Presudu Suda pravde od 8. septembra 2011, *Paint Graphos* i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stav 50. Sud ponekad primjenjuje u ovom kontekstu pojam "uobičajeni poreski sistem" (vidjeti Presudu Suda pravde od 22. juna 2006, Belgija i Forum 187 protiv Komisije, Spojeni predmeti C-182/03 i C-217/03, ECLI:EU:C:2006:416, stav 95) ili "opšta poreska šema" (vidjeti Presudu Suda pravde od 15. decembra 2005, Italija protiv Komisije, C-66/02, ECLI:EU:C:2005:768, stav 100)

²⁰⁶ Vidjeti obrazloženje Suda vezano za selektivnost u Presudi Suda pravde od 3. marta 2005, *Heiser*, C-172/03, ECLI:EU:C:2005:130, stavovi 40 et seq

²⁰⁷ Vidjeti Presudu Suda pravde od 29. aprila 2004, *GIL Insurance*, C-308/01, ECLI:EU:C:2004:252, stavovi 75 i 78

zdravlje koje zapravo ne čine dio šireg poreskog sistema. Kao posljedica toga, i podložno posebnim predmetima iz prethodnih stavova 124 do 126, referentni sistem je u načelu sama naknada.²⁰⁸

5.2.3.2. Odstupanje od referentnog sistema

135. Nakon utvrđivanja referentnog sistema sljedeći korak analize sastoji se od ispitivanja da li se određenom mjerom pravi razlika između privrednih društava koji odstupaju od tog sistema. Da bi se to učinilo, potrebno je utvrditi da li se mjerom određena privredna društva ili proizvodnja određene robe stavlja u povoljniji položaj u poređenju s ostalim privrednim društvima koji su u sličnoj činjeničnoj i pravnoj situaciji, u pogledu svojstvenog cilja referentnog sistema.²⁰⁹ Međutim, u tu svrhu države članice se ne mogu osloniti na ciljeve vanjske politike, poput ciljeva regionalne, ekološke ili industrijske politike, da bi opravdale različiti tretman privrednih društava u okviru određenog sistema.²¹⁰

136. U tom smislu, struktura naknada za posebne svrhe (i posebno njihova poreska osnovica), poput poreza povezanih sa životnom sredinom i zdravljem uvedenih da bi se onemogućile određene djelatnosti ili proizvodi koji imaju nepovoljan efekat na životnu sredinu ili zdravlje ljudi, obično će sadržati ciljeve politike koji se sprovode. U takvim slučajevima, diferencirani tretman za djelatnosti/proizvode čija se situacija razlikuje od suštinskog cilja koji se sprovodi, kako je odraženo u strukturi poreza, nije popraćen odstupajućim tretmanom.²¹¹

137. Ako se mjerom određena privredna društva ili proizvodnja određene robe stavljaju u povoljniji položaj u uporedivoj pravnoj i činjeničnoj situaciji, mjera se smatra selektivnom *prima facie*.

5.2.3.3. Opravdanje u odnosu na prirodu ili opšta šema referentnog sistema

138. Mjera koja odstupa od referentnog sistema (selektivnost *prima facie*) mogla bi se smatrati neselektivnom ako je opravdana u odnosu na prirodu ili opštu šemu tog sistema. Do toga dolazi kad mjera proizilazi direktno iz suštinskih osnovnih ili vodećih načela referentnog sistema ili ako je ista rezultat sastavnih mehanizama potrebnih za funkcionisanje i efikasnost sistema²¹². Suprotno tome, u tu svrhu nije se moguće osloniti na ciljeve vanjske politike koji nisu sastavni ciljevi sistema²¹³.

²⁰⁸ Vidjeti Presudu Opšteg suda od 7. marta 2012, British Aggregates Association protiv Komisije, T-210/02 RENV, ECLI:EU:T:2012:110, stavovi 49 i 50. Čak i ako je naknada uvedena u nacionalni pravni sistem radi prenošenja direktive EU, ta naknada ostaje referentni sistem

²⁰⁹ U presudi u predmetu Paint Graphos, Sud je međutim naveo da u pogledu specifičnosti zadruga koje moraju biti usklađene s određenim operativnim načelima, ta privredna društva ne mogu se smatrati privrednim društvima u uporedivoj činjeničnoj i pravnoj situaciji u odnosu na situaciju komercijalnih privrednih društava, pod uslovom da djeluju u ekonomskom interesu svojih članova i da odnosi s njihovim članovima nisu isključio komercijalni nego lični i pojedinačni, uz aktivnu uključenost članova u vođenje poslovanja i pravo na pravičnu raspodjelu ekonomskih rezultata (vidjeti Presudu Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stav 61)

²¹⁰ Presuda Suda pravde od 18. july 2013, Oy, C-6/12 P, ECLI:EU:C:2013:525, stav 27 et seq.

²¹¹ Naknada uvedena u nacionalni pravni sistem kojim se prenosi direktiva EU koja u okviru svojeg područja primjene omogućuje diferencirani tretman za određene djelatnosti/proizvode, može značiti da su takve djelatnosti/proizvodi u različitoj situaciji u odnosu na suštinski cilj koji se sprovodi.

²¹² Vidjeti a primjer Presudu Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 to C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stav 69

²¹³ Vidjeti Presudu Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stavovi 69 i 70; Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03,

139. Osnova za moguće opravdanje bi, na primjer, mogla biti potreba za borbu protiv prevara ili izbjegavanja plaćanja poreza, potreba uzimanja u obzir posebnih računovodstvenih zahtjeva, upravna savladivost, načelo poreske neutralnosti²¹⁴, progresivna priroda poreza na dohodak i njegova svrha preraspodjele, potreba za izbjegavanjem dvostrukog oporezivanja²¹⁵ i cilj optimizacije povrata fiskalnih dugova.
140. Međutim, države članice trebale bi uvesti i primjenjivati prikladne postupke kontrole i praćenja da bi osigurale da su odstupajuće mjere dosljedne u odnosu na logiku i opštu šemu poreskog sistema²¹⁶. Da bi odstupajuće mjere bile opravdane u odnosu na prirodu ili opštu šemu sistema, potrebno je osigurati i da su te mjere dosljedne načelu proporcionalnosti i da ne nadilaze ono što je potrebno za postizanje zakonitog cilja koji se sprovodi, s time da se cilj ne bi mogao ostvariti s pomoću manje-opsežnih mjera²¹⁷.
141. Država članica koja je uvela razliku između privrednih društava mora biti sposobna pokazati da je navedena razlika stvarno opravdana u odnosu na prirodu i opštu šemu predmetnog sistema²¹⁸.

5.3. Regionalna selektivnost

142. U načelu, samo se na one mjere čije područje primjene obuhvata čitavo državno područje ne primjenjuje kriterij selektivnost iz člana 107 stav 1 UFEU-a. Međutim, kako je navedeno u nastavku, referentni sistem nije nužno potrebno definisati u okviru granica predmetne države članice²¹⁹. Mjeru naklonjenu privrednom društvu koji aktivno djeluje u dijelu nacionalnog državnog područja stoga ne treba automatski smatrati selektivnom.
143. Kako je utvrđeno sudskom praksom²²⁰, mjere regionalnog ili lokalnog područja primjene nisu nužno selektivne ako su ispunjeni određeni zahtjevi. Ova sudska praksa se dosad bavila samo poreskim

ECLI:EU:C:2006:511, stav 81; Presuda Suda pravde od 8. septembra 2011, Komisija protiv Holandije, C-279/08 P, ECLI:EU:C:2011:551; Presuda Suda pravde od 22. decembra 2008, British Aggregates protiv Komisije, C-487/06 P, ECLI:EU:C:2008:757; Presuda Suda pravde od 18. jula 2013, Oy, C-6/12 P, ECLI:EU:C:2013:525, stavovi 27 et seq.

²¹⁴ Za privredna društva za zajedničku investiciju; vidjeti odsjek 5.4.2.

²¹⁵ U Presudi Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, Sud je uputio na mogućnost oslanjanja na prirodu ili opšta šema nacionalnog poreskog sistema kao opravdanje za činjenicu da se zadruge koje dijele svu svoju dobit svojim članovima ne oporezuju kao zadruge, pod uslovom da se porez ubira od pojedinačnih članova (stav 71)

²¹⁶ Presuda Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stav 74

²¹⁷ Presuda Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stav 75

²¹⁸ Vidjeti Presudu Suda pravde od 15. novembra 2011, Komisija i Španija protiv Vlade Gibraltara i Ujedinjenog Kraljevstva, Spojeni predmeti C-106/09 P i C-107/09 P, ECLI:EU:C:2011:732, stav 146; Presuda Suda pravde od 29. aprila 2004, Holandija protiv Komisije, C-159/01, ECLI:EU:C:2004:246, stav 43; Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2006:511

²¹⁹ Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2006:511, stav 57; Presuda Suda pravde od 11. septembra 2008, Unión General de Trabajadores de La Rioja, Spojeni predmeti C-428/06 do C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, stav 47

²²⁰ Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2006:511, stavovi 57 et seq.; Presuda Suda pravde od 11. septembra 2008, Unión General de Trabajadores de La Rioja, Spojeni predmeti C-428/06 do C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, stavovi 47 et seq.

mjerama. Međutim, kako je regionalna selektivnost opšti koncept, načela koja su utvrdili Sudovi unije po pitanju poreskih mjera primjenjuju se i na druge vrste mjera.

144. Da bi se procijenila regionalna selektivnost, potrebno je razlikovati tri scenarija²²¹:

- (1) U prvom scenariju, čiji je rezultat regionalna selektivnost mjere, centralna vlada države članice jednostrano odlučuje o primjeni nižeg nivoa oporezivanja unutar definisanoga geografskog područja.
- (2) Drugi scenario odgovara simetričnoj podjeli poreskih ovlaštenja²²² – model raspodjele poreskih nadležnosti u kojima svi pod-državni organi na određenom nivou (regioni, okruzi ili ostalo) države članice imaju jednako autonomno ovlaštenje po zakonu ili *de facto* u vezi s odlučivanjem o primjenjivoj poreskoj stopi unutar njihovog područja nadležnosti, nezavisno od centralne vlade. U tom slučaju mjere o kojima su odlučili regionalni ili lokalni državni organi nisu selektivne jer je nemoguće utvrditi uobičajenu poresku stopu koja bi mogla predstavljati referentni okvir.
- (3) U trećem scenariju koji se odnosi na asimetričnu podjelu poreskih ovlaštenja²²³ – samo određeni regionalni ili lokalni organi mogu donijeti poreske mjere primjenjive unutar njihove državne teritorije. U tom slučaju procjena selektivne prirode predmetne mjere zavisi od toga da li je predmetni organ dovoljno autonoman u odnosu na centralnu vladu države članice²²⁴. Regionalni ili lokalni organ smatra se dovoljno autonomnim u odnosu na centralnu vladu države članice ako ima temeljnu ulogu u definiciji političkog i ekonomskog okruženja u kojem privredna društva djeluju. To je slučaj kad su ispunjena tri kumulativna kriterijuma autonomnosti: institucionalna, proceduralna i ekonomska autonomija²²⁵. Ako su svi ti kriterijumi prisutni kad regionalni ili lokalni organ odluči da donesu poreske mjere primjenjive samo unutar svog područja, tada predmetni region, a ne država članica, predstavlja geografski referentni okvir.

5.3.1. Institucionalna autonomija

145. Postojanje institucionalne autonomije može biti utvrđeno ako odluku o poreskim mjerama donosi regionalni ili lokalni organ unutar sopstvenog ustavnog, političkog i administrativnog statusa koji je odvojen od statusa centralne vlade. U predmetu *Azores* Sud je iznio opažanje da je u portugalskom ustavu Azores prepoznat kao autonomni region sa sopstvenim političkim i administrativnim statusom i institucijama samouprave koje imaju i sopstvenu fiskalnu nadležnost i ovlaštenje prilagođavanja nacionalnih fiskalnih odredaba regionalnim specifičnostima.²²⁶

146. Procjena da li je ovaj kriterijum ispunjen u svakom pojedinačnom slučaju trebalo bi posebno da uključuje ispitivanje ustava i ostalih relevantnih zakona određene države članice da bi se provjerilo ima li zaista predmetni region sopstveni politički i administrativni status i ima li sopstvene institucije

²²¹ Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2006:511, stavovi 63 do 66

²²² Vidjeti Mišljenje nezavisnog advokata Geelhoed-a od 20. oktobra 2005, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2005:618, stav 60

²²³ Mišljenje nezavisnog advokata Geelhoed-a od 20. oktobra 2005, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2005:618, stav 60

²²⁴ Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2006:511, stav 58: „*moguće je da regionalni ili lokalni državni organ ima pravni i činjenični status na osnovu kojeg je dovoljno autonomno u odnosu na centralnu vladu države članice, i time da je, u odnosu na mjere koje donosi, ono organ, a ne centralna vlada, koji ima osnovnu ulogu u definiciji političkog i ekonomskog okruženja u kojem privredna društva djeluju.*”

²²⁵ Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2006:511, stav 67

²²⁶ Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2006:511, stav 70

samouprave koje imaju ovlaštenje sprovođenja sopstvene fiskalne nadležnosti.

5.3.2. Proceduralna autonomija

147. Postojanje proceduralne autonomije može biti utvrđeno ako je odluka o poreskim mjerama donesena bez mogućnosti direktne intervencije centralne vlade u smislu utvrđivanja njenog sadržaja.
148. Osnovni kriterijum za utvrđivanje da li postoji proceduralna autonomija nije raspon nadležnosti regionalnog ili lokalnoga državnog organa nego sposobnost tog organa, u pogledu njegove nadležnosti, da samostalno donese odluku o poreskoj mjeri, odnosno bez mogućnosti direktne intervencije centralne vlade u smislu utvrđivanja njenog sadržaja.
149. Činjenica da između centralnih i regionalnih organa postoji postupak savjetovanja ili usaglašavanja da bi se izbjegli sukobi ne isključuje utvrđivanje proceduralne autonomije regionalnog ili lokalnoga državnog organa, pod uslovom da taj organ, a ne centralna vlada, ima završnu riječ u odnosu na donošenje predmetne mjere²²⁷.
150. Sama činjenica da akti koje regionalni ili lokalni državni organ donosi podliježu sudskoj provjeri sama po sebi ne znači da ovom organu nedostaje proceduralna autonomija, s obzirom na to da je njeno postojanje sastavna karakteristika vladavine prava²²⁸.
151. Regionalna poreska mjera ne mora biti u cjelosti odvojena od opšteg poreskog sistema da ne bi predstavljala državnu pomoć. Posebno nije potrebno taj poreski sistem (osnove procjene, poreske stope, pravila naplate poreza i oslobođenja od poreza) u cjelosti prenijeti na regionalni ili lokalni državni organ.²²⁹ Na primjer, prenošenje nadležnosti u oblasti poreza na dobit koji je ograničen na ovlaštenje izmjene stopa unutar određenog raspona, bez prenošenja ovlaštenja za promjenu poreske osnovice (poreske olakšice i oslobođenja itd.), treba smatrati ispunjenjem uslova proceduralne autonomije ako prethodno definisani raspon stopa omogućava tom regionu sprovođenje stvarnih autonomnih ovlaštenja oporezivanja, bez mogućnosti direktne intervencije centralne vlade u smislu utvrđivanja njenog sadržaja.

5.3.3. Ekonomska i finansijska autonomija

152. Postojanje političke i finansijske autonomije može biti utvrđeno ako državni organ preuzme odgovornost za političke i finansijske posljedice mjere smanjenja poreza. Do istog ne može doći ako državni organ nije odgovoran za upravljanje budžetom, odnosno ako nema kontrolu nad prihodom i izdacima.
153. Stoga, pri utvrđivanju postojanja ekonomske i finansijske autonomije, finansijske posljedice poreske mjere u regionu ne smiju biti kompenzovane pomoći ili subvencijom od ostalih regiona ili centralne vlade. Stoga postojanje direktne uzročno-posljedične veze između poreske mjere koju je donio državni organ i finansijske podrške iz ostalih regiona ili centralne vlade predmetne države članice isključuje postojanje takve autonomije.²³⁰
154. Postojanje ekonomske i finansijske autonomije nije narušeno činjenicom da se nedostatak prihoda od poreza kao rezultat sprovođenja prenesenih poreskih ovlaštenja (odnosno niže poreske stope)

²²⁷ Presuda Suda pravde od 11. septembra 2008, Unión General de Trabajadores de La Rioja, Spojeni predmeti C-428/06 do C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, stavovi 96 do 100

²²⁸ Presuda Suda pravde od 11. septembra 2008, Unión General de Trabajadores de La Rioja, Spojeni predmeti C-428/06 do C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, stavovi 80 do 83

²²⁹ Presuda Suda pravde od 6. septembra 2006, Portugal protiv Komisije, C-88/03, ECLI:EU:C:2006:511.

²³⁰ Presuda Suda pravde od 11. septembra 2008, Unión General de Trabajadores de La Rioja, Spojeni predmeti C-428/06 do C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, stavovi 129 et seq.

nadoknađuje istovremenim povećanjem istih prihoda zbog pojave novih privrednih društava koje su privukle niže stope.

155. Kriterijumi autonomnosti ne zahtijevaju ni da se pravila o naplati poreza prenose na regionalne/lokalne organe niti zahtijevaju da ti organi stvarno naplaćuju prihode od poreza. Centralna vlada može nastaviti da bude odgovorna za naplatu prenesenih poreza ako državni organ snosi troškove naplate.

5.4. Posebna pitanja u vezi s fiskalnom pomoći

156. Države članice imaju slobodu odlučivanja o ekonomskoj politici koju smatraju najprikladnijom te, posebno, da rasporede poresko opterećenje kako smatraju odgovarajućim u odnosu na različite proizvodne faktore. Međutim, države članice moraju sprovesti ovu nadležnost dosljedno s pravom Unije²³¹.

5.4.1. Zadruga

157. U načelu, zadruga posluje u skladu s operativnim načelama na osnovu kojih se razlikuju od ostalih ekonomskih subjekata²³². Posebno podliježu posebnim zahtjevima u vezi sa članstvom i njihove djelatnosti sprovode se u cilju zajedničke koristi njihovih članova²³³, a ne u interesu spoljnih investitora. Osim toga, rezerve i imovina nisu predmet raspodjele i moraju biti namijenjene zajedničkom interesu članova. Konačno, zadruga generalno imaju ograničeni pristup tržištima kapitala i ostvaruju niske profitne marže.

158. U pogledu tih specifičnosti, može se smatrati da zadruga nisu u uporedivoj činjeničnoj i pravnoj situaciji poput onih komercijalnih privrednih društava pa bi povlašćeni poreski tretman zadruga mogao biti izvan područja primjene pravila o državnoj pomoći pod uslovom da²³⁴:

- djeluju u ekonomskom interesu svojih članova;
- njihovi odnosi s članovima nisu isključivo komercijalni već i lični i pojedinačni;
- članovi su aktivno uključeni u vođenje poslovanja i
- imaju pravo na pravičnu raspodjelu ekonomskih rezultata.

159. Međutim, ako se pokaže da je zadruga koja se ispituje uporediva s komercijalnim privrednim društvima, potrebno je uključiti u isti referentni okvir kao i privredna društva i proći kroz analizu u tri koraka kao što je navedeno u stavovima 128 do 141. Treći korak analize zahtijeva utvrđivanje da li je predmetni poreski sistem opravdan logikom poreskog sistema²³⁵.

160. U tu svrhu treba napomenuti da mjera mora biti u skladu s osnovnim ili vodećim načelama poreskog sistema države članice (pozivanjem na sastavne mehanizme tog sistema). Odstupanje u korist zadruga, u smislu da se same zadruga ne oporezuju kao takve, može se, na primjer, opravdati činjenicom da one raspodjeljuju cjelokupnu dobit svojim članovima, nakon čega se porez naplaćuje

²³¹ Države članice posebno ne smiju uvesti ili podržavati zakonodavstvo koje obuhvata državnu pomoć ili diskriminaciju koja je suprotna temeljnim slobodama. Vidjeti na primjer, Presudu Suda pravde od 17. septembra 2009, Glaxo Wellcome, C-182/08, ECLI:EU:C:2009:559, stav 34 i citiranu sudsku praksu

²³² Vidjeti preambulu Regulative Savjeta (EC) br. 1435/2003 od 22. jula 2003. o Statutu za Evropsko udruženje zadruga

²³³ Kontrola zadruga ulaže se jednako u njene članove, što se odražava u pravilu “jedno lice, jedan glas”.

²³⁴ Vidjeti Presudu Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stavovi 55 i 61

²³⁵ Vidjeti Presudu Suda pravde od 8. septembra 2011, Paint Graphos i ostali, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stavovi 69 do 75

od tih pojedinačnih članova. U svakom slučaju, smanjeno oporezivanje mora biti dosljedno načelu proporcionalnosti i ne smije prelaziti ono što je potrebno. Osim toga, predmetna država članica mora primjenjivati odgovarajuće postupke kontrole i praćenja.²³⁶

5.4.2. Subjekti za zajedničke investicije²³⁷

161. Generalno je prihvaćeno da bi investicioni instrumenti, poput subjekta za zajedničke investicije²³⁸, trebalo da podliježu odgovarajućem nivou oporezivanja s obzirom na to da u osnovi djeluju kao posrednici između investitora (treće strane) i ciljanih društava u koje se vrši investicija. Rezultat nedostatka posebnih poreskih propisa kojima se uređuju fondovi/društva moglo bi biti tretiranje investicionog fonda kao odvojenog poreskog obveznika, uz dodatni nivo oporezivanja uveden na svaki dohodak ili dobit ostvarenu preko instrumenta posrednika²²¹. U tom kontekstu države članice generalno teže smanjenju nepovoljnih dejstava oporezivanja na investicije investicionim fondovima/društvima u poređenju s direktnim investicijama od strane pojedinačnih investitora i, koliko je moguće, osiguranju da je ukupno konačno poresko opterećenje na paket različitih vrsta investicija približno jednako, nezavisno od instrumenta investicije.
162. Poreske mjere usmjerene prema obezbjeđenju poreske neutralnosti u smislu investicija u fondove/društva za zajedničke investicije ne bi trebalo smatrati selektivnim ako se tim mjerama ne izražava naklonjenost određenim subjektima za zajedničke investicije ili određenim vrstama investicija²³⁹ nego se smanjuje ili uklanja dvostruko ekonomsko oporezivanje u skladu sa opštim načelima tog poreskog sistema. Za potrebe ovog odjeljka, poreska neutralnost znači da poreski obveznici imaju jednak tretman bilo da ulažu direktno u imovinu, poput vladinih obveznica i udjela u akcionarskim društvima, ili indirektno u imovinu investicionim fondovima. Prema tome, poreski sistem za subjekte za zajedničke investicije koji prati svrhu fiskalne transparentnosti na nivou instrumenta posrednika može predstavljati moguće opravdanje u okviru logike tog poreskog sistema, pod uslovom da sprečavanje dvostrukog ekonomskog oporezivanja predstavlja sastavno načelo tog poreskog sistema. Suprotno tome, povlašćeni poreski tretman ograničen na jasno definisane investicione instrumente koji ispunjavaju određene uslove²⁴⁰ na štetu ostalih investicionih instrumenata koji su u uporedivoj pravnoj i činjeničnoj situaciji treba smatrati selektivnim²⁴¹, na

²³⁶ See Presuda Suda pravde od 8. septembra 2011, *Paint Graphos i ostali*, Spojeni predmeti C-78/08 do C-80/08, ECLI:EU:C:2011:550, stavovi 74 i 75

²³⁷ Ovaj odsjek nije ograničen na privredna društva za zajedničke investicije koji podliježu Direktivi Savjeta 65/611/EEZ o usklađivanju zakona i drugih propisa u odnosu na subjekte za zajedničke investicije u prenosive hartije od vrijednosti (UCITS). Obuhvata i ostale vrste subjekata za zajedničke investicije koji nisu obuhvaćeni tom Direktivom, kao što su – između ostalih – Fondovi za alternativne investicije definisani Direktivom 2011/61/EU Evropskog Parlamenta i Savjeta (Sl.list L 174, 1.7.2001, str. 1).

²³⁸ Takva privredna društva se mogu osnivati bilo na osnovu ugovornog prava (kao zajednički fondovi kojima upravljaju društva za upravljanje) ili zakonodavstva koje reguliše fondove (kao uzajamni fondovi) ili prema statutu (kao ulagačka društva). Vidjeti član 1 stav 3 Direktive o UCTIS.

²³⁹ Vidjeti Presudu Opšteg suda od 4. marta 2009, *Associazione italiana del risparmio gestito i Fineco Asset Management protiv Komisije*, T-445/05, ECLI:EU:T:2009:50, stav 78 et seq. gdje je Opšti sud potvrdio Odluku Komisije 2006/638/EC od 6. septembra 2005, Sl.list L 268, 27.9.2006, str. 1, kojom šema pomoći kojim se određenim privrednim društvima pružaju poreski podsticaji za zajedničke investicije u prenosive hartije od vrijednosti specijalizovane za udjele malih ili srednjih kapitalnih društava kojima bi se moglo trgovati na regulisanom evropskom tržištu proglašava neusklađenim sa zajedničkim tržištem.

²⁴⁰ Na primjer, povlašćeni poreski tretman na nivou investicionog instrumenta, zavisno od ulaganja tromjesečne imovine fonda u mala i srednja preduzeća.

²⁴¹ Vidjeti Presudu Opšteg suda od 4. marta 2009, *Associazione italiana del risparmio gestito i Fineco Asset Management protiv Komisije*, T-445/05, ECLI:EU:T:2009:50, stav 150

primjer, kada bi poreska pravila predviđala povoljniji tretman nacionalnih fondova za finansiranje rizičnog kapitala, socijalno preduzetništvo i dugoročne investicije, a izostavila usklađene fondove EU kao što su EuVECA,²⁴² EuSEF²⁴³ ili ELTIF²⁴⁴.

163. Međutim, poreska neutralnost ne znači da takve investicione instrumente treba u cjelosti osloboditi od svih poreza ili da upravnike fondova treba osloboditi od poreza na naknade koje naplaćuju za upravljanje osnovnom imovinom u koju ulažu fondovi²⁴⁵. Ista ne opravdava i povoljniji poreski tretman zajedničke investicije u odnosu na pojedinačnu investiciju za predmetne poreske sisteme²⁴⁶. U takvim bi slučajevima poreski sistem bio nesrazmjern i prevazilazio bi ono što je potrebno da bi se postigao cilj sprečavanja dvostrukog oporezivanja i stoga bi predstavljao selektivnu mjeru.

5.4.3. Poreska amnestija

164. Poreske amnestije obično uključuju oslobođenje od plaćanja krivičnih sankcija, novčanih kazni i (određenih ili ukupnih) kamata. Dok određene amnestije zahtijevaju plaćanje svih dospjelih iznosa poreza²⁴⁷, druge obuhvataju djelimično odricanje od dospjelog iznosa poreza²⁴⁸.
165. Generalno, mjera poreske amnestije koja se primjenjuje na privredna društva može se smatrati opštom mjerom ako su ispunjeni uslovi u nastavku²⁴⁹.
166. Mjera bi prvo trebalo da bude uspješno otvorena svakom privrednom društvu bilo kojeg sektora ili veličine koji ima nepodmirene poreske obaveze dospjele na datum utvrđen mjerom, bez naklonjenosti bilo kojoj prethodno definisanoj grupi privrednih društava. Drugo, ne bi trebalo da obuhvata nikakvu *de facto* selektivnost u korist određenih privrednih društava ili sektora. Treće, djelovanje poreske uprave trebalo bi da bude ograničeno na rukovođenje sprovođenjem poreske amnestije bez diskrecionih ovlašćenja u smislu intervencije u odnosu na dodjelu ili intenzitet mjere. Konačno, mjera ne bi trebalo da obuhvata odricanje od provjere.
167. Ograničena vremenska primjena poreskih amnestija, koje se primjenjuju samo u kratkom vremenskom periodu²⁵⁰ na poreske obaveze koje su dospjele prije prethodno definisanog datuma i koje su još uvijek dospjele u vrijeme uvođenja poreske amnestije, sastavno je obilježje koncepta poreske amnestije čiji je cilj da poboljša naplatu poreza i usklađenost poreskih obveznika s poreskim propisima.
168. Mjere poreske amnestije mogu se smatrati i opštim mjerama ako prate cilj nacionalnog

²⁴² Regulativa (EU) br. 345/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. aprila 2013. o evropskim fondovima za finansiranje rizičnog kapitala (Sl.list L 115, 25.4.2013, str. 1)

²⁴³ Regulativa (EU) br. 346/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. aprila 2013. o evropskim fondovima za socijalno preduzetništvo (Sl.list L 115, 25.4.2013, str. 18)

²⁴⁴ Regulativa (EU) 2015/760 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2015. o evropskim fondovima za dugoročne investicije (Sl.list L 123, 19.5.2015, str. 98)

²⁴⁵ Logika neutralnosti na kojoj se zasniva posebno oporezivanje subjekata za investicije primjenjuje se na kapital fondova, a ne na sopstvene prihode i kapital upravljačkih društava. Vidjeti Odluku Nadzornog organa EFTA-e o državnoj pomoći od 18. marta 2009. u vezi s oporezivanjem subjekata za ulaganja u Lihtenštajnu.

²⁴⁶ Vidjeti Odluku Komisije od 12. maja 2010, N131/2009, Finska, Šema fonda za investicije u stambene nekretnine (Residential Real Estate Investment Trust (REIT) scheme), Sl.list C 178, 3.7.2010, p. 1, uvodna izjava 33

²⁴⁷ Poreska amnestija može pružati i mogućnost prijavljivanja neprijavljene imovine ili dohodaka

²⁴⁸ Vidjeti Presudu Suda pravde od 29. marta 2012, Ministero dell'Economia e delle Finanze, C-417/10, ECLI:EU:C:2012:184, stav 12

²⁴⁹ Vidjeti Odluku Komisije od 11. jula 2012. o mjeri poreske amnestije koju je prijavila Letonija, SA.33183, Sl.list C 1, 4.1.2013, str. 6

²⁵⁰ Period primjene trebalo bi da bude dovoljan da se svim poreskim obveznicima na koje se mjera primjenjuje omogućí da traže ostvarivanje koristi od iste

zakonodavstva u vezi s osiguranjem usklađenosti s opštim pravnim načelom, poput načela da presuda mora biti donesena u okviru razumnog vremenskog perioda²⁵¹.

5.4.4. Poreske nagodbe i rješenja

5.4.4.1. Upravna poreska rješenja

169. Funkcija poreskog rješenja je da utvrdi unaprijed primjenu uobičajenog poreskog sistema u konkretnom slučaju s obzirom na njegove specifične činjenice i okolnosti. Iz razloga pravne sigurnosti, mnoge nacionalne poreske vlasti donose prethodne administrativne odluke o tome kako će se određenje transakcije poreski tretirati²⁵². To se može učiniti da bi se unaprijed utvrdilo kako će se odredbe bilateralnog ugovora o oporezivanju ili nacionalnih poreskih propisa primjenjivati na određenom predmetu ili radi određivanja dobiti utvrđene po tržišnim uslovima između nezavisnih lica kod transakcija između povezanih društava („arm's-length profits”), kada neizvjesnost opravdava donošenje prethodne odluke kako bi se utvrdilo jesu li određene transakcije unutar grupe formirane po tržišnim uslovima.²⁵³ Države članice mogu obezbijediti za svoje poreske obveznike pravnu sigurnost i predvidivost u primjeni opštih poreskih propisa, što se najbolje obezbjeđuje ako je praksa izdavanja administrativnih rješenja transparentna i kada se ta rješenja objavljuju.
170. Dodjela poreskog rješenja mora, međutim, biti u skladu sa pravilima o državnoj pomoći. Ako poresko rješenje podržava rezultat koji na pouzdan način ne odražava ono što će rezultirati iz uobičajene primjene opšteg poreskog sistema, to rješenje može dati selektivnu prednost za primaoca, u mjeri u kojoj takav selektivni tretman rezultira smanjenjem poreske obaveze tog primaoca u predmetnoj državi članici u poređenju sa kompanijom u sličnoj činjeničnoj i pravnoj situaciji.
171. Sud pravde je presudio da je smanjenje poreske osnovice privrednom društvu koje proizilazi iz poreske mjere koja omogućuje poreskom obvezniku da koristi transferne cijene u transakcijama unutar grupe koje ne odgovaraju cijenama koje će se naplaćivati u uslovima slobodne konkurencije među nezavisnim privrednim društvima koji pregovora u uporedivim okolnostima po tržišnim uslovima, prenosi selektivnu prednost tom obvezniku, na osnovu činjenice da je njegova poreska obaveza u okviru opšteg poreskog sistema smanjena u poređenju sa nezavisnim privrednim društvima koji se oslanjaju na njihovu zaista ostvarenu dobit kako bi se utvrdila njihova poreska osnovica.²⁵⁴ Prema tome, poresko rješenje koje podržava metodologiju transfernih cijena za

²⁵¹ Vidjeti Presudu Suda pravde od 29. marta 2012, Ministero dell'Economia e delle Finanze, C-417/10, ECLI:EU:C:2012:184, stavovi 40 do 42

²⁵² Neke države članice su usvojile cirkulare koji uređuju obim i opseg njihovih praksi rješenja. Neke od njih takođe objavljuju svoja rješenja

²⁵³ Vidjeti Odluku Komisije od 21. oktobra 2015. u predmetu SA.38374, Starbucks, nije još objavljena, Odluka Komisije od 21. oktobra 2015. u predmetu SA.38375, Fiat, još nije objavljena, Odluka Komisije od 11. januara 2016. u predmetu SA.37667, izuzeće viška dobiti šema državne pomoći, još nije objavljena, svi predmeti su u žalbenom postupku.

²⁵⁴ Vidjeti Presudu Suda pravde od 22. juna 2006, Belgija i Forum 187 protiv Komisije, Spojeni predmeti C-182/03 i C-217/03, ECLI:EU:C:2006:416. U ovoj presudi o belgijskom poreskom režimu za koordinacione centre, Sud pravde je procijenio izazov Odluke Komisije (Odluka Komisije 2003/757/EZ od 17. februara 2003. o šemi pomoći koju sprovodi Belgija za koordinacione centre osnovane u Belgiji, Sl.list 2003 L 282, 2003/10/30, str. 25), koji je zaključio, između ostalog, da je metoda za određivanje oporezivog dohotka prema tom režimu dodijelila selektivnu prednost tim centrima. Pod tim režimom, oporeziva dobit utvrđena je paušalnim iznosom što predstavlja procenat punog iznosa operativnih troškova i izdataka, od kojih su isključeni troškovi zaposlenih i finansijske naknade. Prema Sudu „da bi odlučili da li metoda procjene oporezivog dohotka poput one propisane režimom za koordinacione centre prenosi prednost na njih, neophodno je, [...], uporediti taj režim sa redovnim poreskim sistemom koji se zasniva na razlici između dobiti i rashoda privrednih društava koji obavljaju svoje djelatnosti u uslovima slobodne konkurencije.

utvrđivanje oporezive dobiti grupe privrednih subjekata, a koja ne vodi pouzdanom usklađivanju tržišno zasnovanog ishoda, u skladu s načelom tržišne nezavisnosti prenosi selektivnu prednost primaocu. Težnja ka „pouzdanom procjeni tržišno zasnovanog ishoda“ znači da svaka devijacija od najbolje procjene tržišnog rezultata mora biti ograničena i srazmjerna nesigurnosti svojstvenoj odabranoj metodi transfernih cijena ili korišćenim statističkih alata za to usklađivanje.

172. Načelo „tržišne nezavisnosti“ je nužno sastavni dio procjene Komisije u vezi sa poreskim mjerama koje su odobrene privrednim društvima unutar grupe na osnovu člana 107 stav 1 Ugovora, nezavisno od toga da li je neka država članica ugradila ovo načelo u svoj nacionalni pravni sistem i u kojem obliku. Koristi se za utvrđivanje da li je oporeziva dobit privrednih društava unutar grupe za svrhu poreza na dobit utvrđena na osnovu metodologije koja proizvodi pouzdano usklađivanje tržišnog ishoda. Poresko rješenje koje odobrava takvu metodologiju osigurava da se to privredno društvo ne tretira povoljnije na osnovu opštih pravila oporezivanja dobiti u predmetnoj državi članici u poređenju sa samostalnim privrednim društvima kojima se oporezuje računovodstvena dobit, što odražava cijene određene na tržištu dogovorene po načelu tržišne nezavisnosti. Načelo van dohvata ruke koji Komisija primjenjuje u procjeni poreskih rješenja u oblasti transfernih cijena u skladu s pravilima o državnoj pomoći je stoga primjena člana 107 stav 1 Ugovora, koji zabranjuje nejednaki tretman u oporezivanju privrednih društava koji se nalaze u sličnoj činjeničnoj i pravnoj situaciji. Ovo načelo obavezuje države članice, a nacionalna poreska pravila nisu isključena iz područja primjene²⁵⁵.
173. Prilikom ispitivanja da li je poresko rješenje u oblasti transferne cijene u skladu s načelom tržišne nezavisnosti svojstveno članu 107 stav 1 Ugovora, Komisija može uzeti u obzir smjernice Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), a naročito „Smjernice OECD-a o transfernim cijenama za multinacionalna preduzeća i poreske uprave“. Te smjernice ne bave se pitanjima same državne pomoći, ali obuhvataju međunarodni konsenzus o transfernim cijenama i daju korisne smjernice poreskim upravama i multinacionalnim preduzećima o tome kako obezbijediti da metodologija za transferne cijene proizvodi ishod u skladu s tržišnim uslovima. Dakle, ako je dogovor o transfernoj cijeni u skladu sa uputstvima datim u Smjernicama OECD o transfernim cijenama, uključujući i smjernice o izboru najprikladnije metode i vodi do pouzdanog usklađivanja tržišno zasnovanog ishoda, malo je vjerovatno da će poresko rješenje koje odobrava taj dogovor predstavljati državnu pomoć.
174. Ukratko, poreska rješenja daju selektivnu prednost svojim primaocima naročito u sljedećim slučajevima:
- (a) rješenje je suprotno nacionalnom poreskom zakoni i to je dovelo do nižeg iznosa poreza;²⁵⁶
 - (b) rješenje nije dostupno privrednim društvima koja se nalaze u sličnoj pravnoj i činjeničnoj situaciji;²⁵⁷ ili

Sud je tada smatrao da je „uticaj isključenja [troškova zaposlenih i finansijskih naknada] od rashoda koji služi utvrđivanju oporezivog dohotka centara je taj da transferne cijene ne nalikuju onima koje će se naplaćivati u uslovima slobodne konkurencije“, za koje je Sud utvrdio da „[daju] prednost koordinacionim centrima“ (stavovi 96 i 97)

²⁵⁵ Vidjeti Presudu Suda pravde od 22. juna 2006, Belgija i Forum 187 protiv Komisije, Spojeni predmeti C-182/03 i C-217/03, ECLI:EU:C:2006:416, stav 81. Vidjeti i Presudu Opšteg suda od 25. marta 2015, Belgija protiv Komisije, T-538/11, ECLI:EU:T:2015:188, stavovi 65 i 66 i citirana sudska praksa.

²⁵⁶ Vidjeti Odluku Komisije od 17.02.2003. o šemi pomoći inostranog prihoda koju je sprovela Irska, Sl.list L 204, 13.8.2003, str. 51, uvodne izjave 33 do 35

²⁵⁷ Na primjer, to bi bio slučaj da određenim preduzetnicima uključenima u transakcije s nadziranim subjektima nije omogućeno da zatraže takva rješenja, suprotno prethodno definiranoj kategoriji privrednih društava. Na primjer, to bi bio slučaj ako nekim preduzetnicima uključenim u transakcije sa kontrolisanim subjektima nije dozvoljeno da

- (c) uprava primjenjuje „povoljniji“ poreski tretman u poređenju sa ostalim poreskim obveznicima u sličnoj pravnoj i činjeničnoj situaciji. To bi, na primjer, bio slučaj u kojem poreski organ prihvata dogovor o transfernim cijenama koji nije u skladu sa načelom tržišne nezavisnosti, jer metodologija koju je potvrdilo to rješenje proizvodi ishod koji odstupa od pouzdane procjene tržišnog ishoda.²⁵⁸ Isto važi i ako poresko rješenje omogućava poreskim obveznicima da koriste alternativne, indirektnije metode za izračunavanje oporezive dobiti, odnosno korišćenje fiksnih marži za metodu dodatka na troškove (*cost-plus method*) ili metodu preprodajne cijene (*resale-minus method*) za utvrđivanje odgovarajućih transfernih cijena, iako su direktnije metode dostupne.²⁵⁹

5.4.4.2. Poreske nagodbe

175. Poreske nagodbe obično se pojavljuju u kontekstu spora između poreskog obveznika i poreskih organa u vezi s iznosom poreskog duga. Predstavljaju uobičajenu praksu u brojnim državama članicama. Zaključak takvih nagodbi omogućava poreskim organima da izbjegnu dugoročne pravne sporove pred nacionalnim nadležnim organima i osiguraju brz povrat dospjelog poreza. Iako nadležnost država članica u ovom području nije sporna, državna pomoć mogla bi biti uključena, posebno ako se čini da je iznos dospjelih poreza znatno smanjen bez jasnog opravdanja (poput optimizacije povrata duga) ili na nesrazmjeran način u korist poreskog obveznika.²⁶⁰
176. U tom kontekstu, transakcija između poreske uprave i poreskog obveznika mogla bi posebno obuhvatati selektivnu prednost²⁶¹:
- (a) ako se, pri davanju nesrazmjernih povlastica poreskom obvezniku, čini da uprava primjenjuje „povoljniji“ diskrecioni poreski tretman u poređenju s ostalima poreskim obveznicima u sličnoj činjeničnoj i pravnoj situaciji;
 - (b) ako se čini da je nagodba suprotna primjenjivim poreskim odredbama i da je rezultirala nižim iznosom poreza, van razumnog opsega. To bi, na primjer, mogao biti slučaj, kad su utvrđene činjenice trebalo da rezultiraju drugačijom procjenom poreza na osnovu primjenjivih odredbi (ali iznos dospjelog poreza je nezakonito smanjen).

zahtijevju takva rješenja, suprotno prethodno definisanoj kategoriji privrednih društava. Vidjeti u tom smislu Odluku Komisije od 24. juna 2003 o sistemu poreskih rješenja za američke korporacije za inostranu prodaju, Sl.list L 23, 28.01.2004, str. 14, uvodne izjave 56 do 62

²⁵⁸ Vidjeti Odluku Komisije od 21. oktobra 2015. u predmetu SA.38374, Starbucks, još nije objavljena, Odluka Komisije od 21. oktobra 2015. u predmetu SA.38375, Fiat, još nije objavljena, Odluka Komisije od 11. januara 2016. u predmetu SA.37667, izuzeće viška dobiti šema državne pomoći, još nije objavljena, svi predmeti su u žalbenom postupku.

²⁵⁹ Vidjeti Odluku Komisije 2003/438/EC od 16. oktobra 2002 o državnoj pomoći C 50/2001, Luksemburška finansijska društva, Sl.list L 153, 20.6.2003, str. 40, uvodne izjave 43 i 44; Odluka Komisije 2003/501/EC od 16. oktobra 2002. o državnoj pomoći C 49/2001, Luksemburški koordinacioni centri, Sl.list L 170, 9.7.2003, str. 20, uvodne izjave 46-47 i 50; Odluka Komisije 2003/757/EC od 17. februara 2003, Belgijski koordinacioni centri, Sl.list L 282, 30.10.2003, str. 25, uvodne izjave 89 do 95 i vezana Presuda Suda pravde od 22. juna 2006, Belgija i Forum 187 protiv Komisije, Spojeni predmeti C-182/03 i C-217/03, ECLI:EU:C:2006:416, stavovi 96 i 97; Odluka Komisije 2004/76/EC od 13. maja 2003, Francuska sjedišta i logistički centri, Sl.list L 23, 28.1.2004, str. 1, uvodne izjave 50 i 53; Odluka Komisije od 21. oktobra 2015. u predmetu SA.38374, Starbucks, još nije objavljena, u žalbenom postupku, uvodna izjava 282 do 285; Odluka Komisije od 21. oktobra 2015. u predmetu SA.38375, Fiat, još nije objavljena, u žalbenom postupku, uvodna izjava 245

²⁶⁰ Vidjeti Odluku Komisije 2011/276/EU od 26. maja 2010. o državnoj pomoći C 76/03, Umicore SA, Sl.list L 122, 11.5.2011, str. 76.

²⁶¹ Vidjeti Odluku Komisije 2011/276/EU od 26. maja 2010. o državnoj pomoći C 76/03, Umicore SA, Sl.list L 122, 11.5.2011, str. 76, uvodna izjava 155

5.4.5. Pravila o amortizaciji/amortizaciji nematerijalne imovine

177. Generalno, poreske mjere isključivo tehničke prirode poput pravila o amortizaciji/amortizaciji nematerijalne imovine ne predstavljaju državnu pomoć. Metoda izračunavanja amortizacije imovine razlikuje se od države članice do države članice, ali takve metode mogu biti sastavna obilježja poreskih sistema kojima pripadaju.
178. Poteškoća procjenjivanja moguće selektivnosti u odnosu na stopu amortizacije određene imovine nalazi se u zahtjevu za utvrđivanje mjerila (od kojeg bi posebna stopa ili metoda amortizacije vjerovatno odstupale). Dok je u računovodstvenom smislu svrha ovog izvršavanja da se prikaže ekonomsko umanjene vrijednosti imovine u cilju predstavljanja istinitog i objektivnog prikaza finansijskog položaja društva, poreski postupak ima drugačije ciljeve, kao što je omogućavanje privrednim društvima da tokom vremena rasporede poreski priznate rashode.
179. Podsticaji povezani s amortizacijom (poput kraćeg perioda amortizacije, povoljnije metode amortizacije²⁶², rane amortizacije itd.). za određene vrste imovine ili privrednih društava, koji se ne zasnivaju na vodećim načelima predmetnih pravila o amortizaciji, mogli bi rezultirati postojanjem državne pomoći. Suprotno tome, pravila o ubrzanoj i ranoj amortizaciji za iznajmljenu imovinu mogla bi se smatrati opštim propisima ako su predmetni ugovori o najmu stvarno dostupni društvima svih sektora i veličina²⁶³.
180. Očigledno, ako poreski organ ima diskrecionu slobodu da odredi različite periode amortizacije ili različite načine vrednovanja, od privrednih društava do privrednih društava ili od sektora do sektora, postoji pretpostavka selektivnosti. Isto tako, prethodno odobrenje poreske uprave kao uslov za primjenu šeme amortizacije uključuje selektivnost ako odobrenje nije ograničeno na prethodnu provjeru pravnih zahtjeva²⁶⁴.

5.4.6. Paušalni poreski sistem za posebne djelatnosti

181. Određeni propisi koji nemaju diskreciona obilježja i, na primjer, dozvoljavaju utvrđivanje poreza na dohodak na paušalnoj osnovi mogu se opravdati prirodom i opštom strukturom sistema ako, na primjer, uzimaju u obzir posebne računovodstvene kriterijume ili značaj vlasništva nad zemljištem kao karakteristične vrijednosti imovine u određenim sektorima.
182. Takvi propisi, stoga, nisu selektivni, ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
- (a) paušalni poreski sistem opravdan je potrebom da se izbjegne nesrazmjerno administrativno opterećenje za određene vrste privrednih društava zbog njihove male veličine i/ili sektora djelatnosti (npr. u poljoprivredi ili ribarstvu) i
 - (b) u prosjeku, paušalni poreski sistem ne podrazumijeva manje poresko opterećenje za njih u poređenju s ostalim privrednim društvima koja su isključena iz njegovog područja primjene i ne obuhvata prednosti za određenu podkategoriju korisnika ovog sistema.

5.4.7. Pravila protiv zloupotrebe

183. Odredba pravila protiv zloupotrebe može se opravdati na osnovu logike sprečavanja izbjegavanja

²⁶² Metoda ubrzane amortizacije s padajućim saldonom (declining-balance method), metoda ubrzane amortizacije zbira godina (sum-of-the-years'-digits method) za razliku od uobičajene linearne metode.

²⁶³ Vidjeti Odluku Komisije od 20. novembra 2012. o SA.34736 o ranoj amortizaciji određene imovine stečene finansijskim *leasingom*, Sl.list C 384, 13.12.2012, str. 1

²⁶⁴ Vidjeti Odluku Komisije od 20. decembra 2006. o amortizaciji imovine koju su iznajmlila ekonomska interesna udruženja (EIU), Sl.list L 112, 30.4.2007, str. 41, uvodna izjava 122

poreza od strane poreskih obveznika²⁶⁵. Međutim, takva pravila mogu biti selektivna ako obezbjeđuju odstupanje (neprimjenu pravila protiv zloupotrebe) u korist određenih privrednih društava ili transakcija, što ne bi bilo dosljedno logici na kojoj se zasnivaju ta pravila protiv zloupotrebe²⁶⁶.

5.4.8. Akcize

184. Iako su akcize uglavnom usklađene na nivou Unije (što može uticati na kriterijum pripisivosti²⁶⁷), to automatski ne znači da bi svako oslobađanje ili umanjeње akcize u tim područjima bilo van područja primjene pravila o državnoj pomoći. Naime, smanjenom akcizom može se dodijeliti selektivna prednost za privredna društva koja koriste predmetni proizvod kao *input* ili ga prodaju na tržištu²⁶⁸.

6. Uticaj na trgovinu i tržišnu konkurenciju

6.1. Opšta načela

185. Javna pomoć privrednim društvima zabranjena je samo u okviru člana 107 stav 1 Ugovora ako ista „narušava ili prijeti da će narušiti tržišnu konkurenciju stavljanjem određenih privrednih društava ili proizvodnje određene robe u povoljniji položaj” i samo u mjeri u kojoj „utiče na trgovinu između država članica”.

186. Pojam pomoći sadrži dva različita i potrebna elementa. Međutim, u praksi, ti kriterijumi se često zajednički koriste u slučaju procjene državne pomoći jer se, po pravilu, smatraju neizostavno povezanim²⁶⁹.

6.2. Narušavanje tržišne konkurencije

187. Smatra se da mjera koju je dodijelila država narušava ili prijeti da će narušiti tržišnu konkurenciju ako bi mogla poboljšati konkurentan položaj primaoca u odnosu na ostala privredna društva sa kojima je u konkurenciji²⁷⁰. U praktičnu svrhu, narušavanje tržišne konkurencije u smislu člana 107 Ugovora, po pravilu se smatra postojećim, čim država dodijeli finansijsku prednost privrednom društvu u liberalizovanom sektoru u kojem postoji, ili bi mogla postojati, tržišna konkurencija²⁷¹.

188. Činjenica da organi vlasti dodjeljuju javnu uslugu internom pružaocu usluga (čak i ako imaju slobodu da povjere takvu uslugu trećim stranama) kao takva ne isključuje moguće narušavanje tržišne konkurencije. Međutim, moguće narušavanje tržišne konkurencije isključeno je ako su ispunjeni sljedeći kumulativni uslovi:

(a) usluga podliježe pravnom monopolu (utvrđeno u skladu s pravom Evropske unije);²⁷²

²⁶⁵ Presuda Suda pravde od 29. aprila 2004, GIL Insurance, C-308/01, ECLI:EU:C:2004:252, stavovi 65 et seq.

²⁶⁶ Vidjeti Odluku Komisije 2007/256/EC od 20. decembra 2006 o šemi pomoći koju je sprovela Francuska na osnovu člana 39CA Zakona o opštem porezu, Sl.list L112, 30.04.2007, str. 41, uvodna izjava 81 et seq.

²⁶⁷ Vidjeti odsjek 3.1.

²⁶⁸ Vidjeti na primjer, Odluku Komisije 1999/779/EC od 3. februara 1999. o austrijskoj pomoći dodijeljenoj u obliku oslobođenja od poreza na pića za vina i ostala fermentirana pića koja se kupcu prodaju direktno na mjestu proizvodnje, Sl.list L 305, 30. 11. 1999, str. 27

²⁶⁹ Presuda Opšteg suda od 15. juna 2000, Alzetta, Spojeni predmeti T-298/97, T-312/97 etc., ECLI:EU:T:2000:151, stav 81.

²⁷⁰ Presuda Suda pravde od 17. septembra 1980, Philip Morris, 730/79, ECLI:EU:C:1980:209, stav 11. Presuda Opšteg suda od 15. juna 2000, Alzetta, Spojeni predmeti T-298/97, T-312/97 etc., ECLI:EU:T:2000:151, stav 80

²⁷¹ Presuda Opšteg suda od 15. juna 2000, Alzetta, Spojeni predmeti T-298/97, T-312/97 etc., ECLI:EU:T:2000:151, stavovi 141 do 147; Presuda Suda pravde od 24. jula 2003, Altmark Trans, C-280/00, ECLI:EU:C:2003:415

²⁷² Pravni monopol moguće je utvrditi ako je određena usluga zakonom ili regulatornim mjerama rezervisana za ekskluzivnog pružaoca usluga, s jasnom zabranom svakom drugom subjektu da pruža takvu uslugu (čak ni da zadovolji zahtjeve moguće preostale potražnje određenih grupa klijenata). Suprotno tome, sama činjenica da je

- (b) pravni monopol ne samo da isključuje konkurenciju na tržištu već i za tržište, u smislu da isključuje svaku moguću konkurenciju da se postane ekskluzivni pružalac usluga;²⁷³
- (c) usluga nije u konkurenciji sa drugim uslugama; i
- (d) ako je pružalac usluge aktivan na drugom (geografskom ili u smislu proizvoda) tržištu koje je otvoreno za konkurenciju, unakrsno subvencionisanje se mora isključiti. To zahtijeva da se koriste odvojeni računi, troškovi i prihodi se dodjeljuju na odgovarajući način i javna sredstva predviđena za uslugu koja podliježe pravnom monopol ne mogu imati koristi i od drugih aktivnosti.

189. Javna pomoć mogla bi narušiti tržišnu konkurenciju čak i ako ne pomaže privrednom društvu primaocu da se proširi i stekne tržišne udjele. Dovoljno je da pomoć omogućava zadržavanje snažnijeg konkurentnog položaja od onoga koji bi imao da pomoć nije pružena. U tom kontekstu, da bi se pretpostavilo da pomoć narušava tržišnu konkurenciju, obično se smatra dovoljnim da pomoć korisniku daje prednost oslobađajući ga troškova koje bi u suprotnom morao snositi tokom svog svakodnevnog poslovanja²⁷⁴. Definicijom državne pomoći ne zahtijeva se da narušavanje tržišne konkurencije ili uticaj na trgovinu budu značajni ili materijalni. Činjenica da je iznos pomoći nizak ili da je privredno društvo primalac malo, neće sama po sebi isključiti narušavanje tržišne konkurencije ili prijetnju iste²⁷⁵, pod uslovom da vjerovatnoća takvog narušavanja nije samo hipotetička²⁷⁶.

6.3. Uticaj na trgovinu

190. Prednost dodijeljena privrednom društvu koje djeluje na tržištu koje je otvoreno za tržišnu konkurenciju obično će se smatrati narušavanjem tržišne konkurencije i mogla bi uticati na trgovinu među državama članicama. Zaista, „kada finansijska pomoć koju je odobrila država ojača položaj privrednih društava u odnosu na ostala privredna društva koja su u konkurenciji u trgovini unutar Zajednice, treba smatrati da ta pomoć utiče na takvu trgovinu”²⁷⁷. Konkretno, sudovi Unije su zaključili da „kada državna finansijska pomoć jača položaj privrednih društava u odnosu na druga privredna društva koja su u konkurenciji u okviru trgovine Unije, ovaj drugi se treba smatrati pod uticajem pomoći.”²⁷⁸

191. Javna pomoć mogla bi uticati na trgovinu unutar Evropske unije čak i ako primalac nije direktno uključen u prekograničnu trgovinu. Na primjer, zbog subvencije bi subjektima u ostalim državama

pružanje javne usluge povjereno posebnom privrednom društvu ne znači da to privredno društvo ima pravni monopol.

²⁷³ Presuda Opšteg suda od 16. jula 2014, Njemačka protiv Komisije, T-295/12, ECLI:EU:T:2014:675, stav 158; Odluka Komisije od 7. jula 2002 o državnoj pomoći br. N 356/2002 — Ujedinjeno Kraljevstvo — Željeznička mreža, Sl.list C 232, 28.9.2002, str. 2, uvodne izjave 75-77. Na primjer, ako je koncesija dodijeljena putem tenderske procedure postoji konkurencija za tržište

²⁷⁴ Presuda Suda pravde od 3. marta 2005, Heiser, C-172/03, ECLI:EU:C:2005:130, stav 55

²⁷⁵ Presuda Opšteg suda od 29. septembra 2000, Confederación Espanola de Transporte de Mercancías protiv Komisije, T-55/99, ECLI:EU:T:2000:223, stav 89; Presuda Suda pravde od 24. jula 2003, Altmark Trans, C-280/00, ECLI:EU:C:2003:415, stav 81

²⁷⁶ Presuda Suda pravde od 24. jula 2003, Altmark Trans, C-280/00, ECLI:EU:C:2003:415, stav 79

²⁷⁷ Presuda Suda pravde od 14. januara 2015, Eventech protiv the Parking Adjudicator, C-518/13, ECLI:EU:C:2015:9, stav 65; Presuda Suda pravde od 8. maja 2013, Libert i ostali, Spojeni predmeti C-197/11 i C-203/11, ECLI:EU:C:2013:288, stav 76

²⁷⁸ Presuda Suda pravde od 14. januara 2015, Eventech protiv the Parking Adjudicator, C-518/13, ECLI:EU:C:2015:9, stav 66; Presuda Suda pravde od 8. maja 2013, Libert i ostali, Spojeni predmeti C-197/11 i C-203/11, ECLI:EU:C:2013:288, stav 77; Presuda Opšteg suda od 4. aprila 2001, Friulia Venezia Giulia, T-288/97, ECLI:EU:T:2001:115, stav 41

članicama moglo biti teže ući na tržište održavajući ili povećavajući lokalno snabdijevanje.²⁷⁹

192. Relativno mali iznos pomoći ili relativno malo privredno društvo koje prima pomoć kao takvo ne isključuju mogućnost uticaja na trgovinu među državama članicama.²⁸⁰ Čak bi i javna subvencija dodijeljena privrednom društvu koji pruža samo lokalne ili regionalne usluge i ne pruža nikakve usluge van svoje države porijekla mogla uticati na trgovinu među državama članicama ako privredna društva iz ostalih država članica mogu pružati takve usluge (i pravom osnivanja preduzeća), a ova mogućnost nije samo hipotetička. Na primjer, ako država članica dodijeli privrednom društvu javnu subvenciju za pružanje usluga prevoza, pružanje tih usluga može se, na osnovu subvencije, održavati ili povećavati tako da privredna društva osnovana u ostalim državama članicama imaju manju mogućnost pružanja svojih usluga prevoza na tržištu u toj državi članici²⁸¹. Takav efekat bi, međutim, mogao biti manje vjerovatan ako je područje primjene privredne djelatnosti vrlo malo, što bi se moglo dokazati vrlo malim prometom.
193. U načelu, uticaj na trgovinu moguć je čak i ako primalac izvozi svoju ukupnu proizvodnju ili njen veći dio izvan Unije, ali u takvim situacijama uticaj je manje neposredan i ne može se pretpostaviti na osnovu same činjenice da je tržište otvoreno za tržišnu konkurenciju²⁸².
194. Pri utvrđivanju narušavanja tržišne konkurencije ili uticaja na trgovinu, nije potrebno definisati tržište ili detaljno istražiti uticaj mjere na konkurentski položaj korisnika i njegovih tržišnih konkurenata.²⁸³
195. Međutim, uticaj na trgovinu između država članica ne može biti samo hipotetički ili pretpostavljen. Treba utvrditi zašto mjera narušava ili prijeti narušavanjem tržišne konkurencije i zašto je odgovorna za uticaj na trgovinu između država članica, na osnovu predvidivih posljedica mjere.²⁸⁴
196. Komisija je u brojnim odlukama smatrala, s obzirom na posebne okolnosti slučaja, da je mjera imala samo lokalni uticaj, a time nije imala uticaj na trgovinu između država članica. U tim slučajevima Komisija je utvrdila naročito da korisnik isporučuje robu ili usluge u ograničenom prostoru unutar države članice i da je malo vjerovatno da će privući kupce iz drugih država članica, i da se ne može predvidjeti kako će ta mjera imati više od marginalnog uticaja na uslove prekograničnih investicija ili osnivanja.
197. Iako nije moguće definisati opšte kategorije mjera koje obično ispunjavaju ove kriterijume, posljednje odluke pružaju primjere situacija u kojima je Komisija smatrala, u svjetlu posebnih okolnosti slučaja, da javna pomoć nije bila odgovorna za uticaj na trgovinu između država članica. Neki primjeri takvih slučajeva su:

²⁷⁹ Presuda Suda pravde od 14. januara 2015, Eventech protiv the Parking Adjudicator, C-518/13, ECLI:EU:C:2015:9, stav 67; Presuda Suda pravde od 8. maja 2013, Libert i ostali, Spojeni predmeti C-197/11 i C-203/11, ECLI:EU:C:2013:288, stav 78; Presuda Suda pravde od 24. jula 2003, Altmark Trans, C-280/00, ECLI:EU:C:2003:415, stav 78

²⁸⁰ Presuda Suda pravde od 14. januara 2015, Eventech protiv the Parking Adjudicator, C-518/13, ECLI:EU:C:2015:9, stav 68

²⁸¹ Presuda Suda pravde od 24. jula 2003, Altmark Trans, C-280/00, ECLI:EU:C:2003:415, stavovi 77 i 78

²⁸² Presuda Suda pravde od 21. marta 1990, Belgija protiv Komisije ('Tubemeuse'), C-142/87, ECLI:EU:C:1990:125, stav 35; Presuda Suda pravde od 30. aprila 2009, Komisija protiv Republike Italije i Wam SpA, C-494/06 P, ECLI:EU:C:2009:272, stav 62

²⁸³ Presuda Suda pravde od 17. septembra 1980, Philip Morris, 730/79, ECLI:EU:C:1980:209; Presuda Opšteg suda od 4. septembra 2009, Italija protiv Komisije, T-211/05, ECLI:EU:T:2009:304, stavovi 157 do 160; Presuda Opšteg suda od 15. juna 2000, Alzetta, Spojeni predmeti T-298/97, T-312/97 etc., ECLI:EU:T:2000:151, stav 95

²⁸⁴ Presuda Opšteg suda od 6. jula 1995, AITEC i ostali protiv Komisije, Spojeni predmeti T-447/93, T-448/93 i T-449/93, ECLI:EU:T:1995:130, stav 141

- (a) bazeni i ostali, uglavnom namijenjeni za lokalno područje primjene, sportski i objekti za slobodne aktivnosti, uglavnom namijenjeni za lokalno područje i za koje je malo vjerovatno da će privući klijente ili investicije iz drugih država članica²⁸⁵.
- (b) kulturni događaji i subjekti koji obavljaju privrednu djelatnost²⁸⁶ za koju je malo vjerovatno da će privući korisnike ili posjetioce od sličnih ponuda u drugim državama članicama;²⁸⁷ Komisija smatra da samo finansiranje dodijeljeno velikim i poznatim kulturnim institucijama i manifestacijama u državi članici koji su naširoko promovisani van njihovog regiona ima potencijal da utiče na trgovinu između država članica;
- (c) bolnice i druge zdravstvene ustanove koje pružaju uobičajeni spektar medicinskih usluga usmjerenih na lokalno stanovništvo i za koje je malo vjerovatno da će privući kupce ili investicije iz drugih država članica²⁸⁸
- (d) mediji i/ili proizvodi kulture koji, zbog jezičkih i geografskih razloga, imaju lokalno ograničenu publiku;²⁸⁹
- (e) konferencijski centar, za koji je malo vjerovatno da će preusmjeriti korisnike iz drugih centara u drugim državama članicama zbog njegovog položaja i potencijalnog uticaja na cijene;²⁹⁰
- (f) informacione i mrežne platforme za direktno rješavanje problema nezaposlenosti i socijalnih sukoba u prethodno definisanom i vrlo malom lokalnom području²⁹¹
- (g) mali aerodromi²⁹² ili luke²⁹³ koji pretežno služe lokalnim korisnicima, čime se ograničava

²⁸⁵ Vidjeti na primjer, Odluku Komisije o državnoj pomoći u predmetima N 258/2000 bazen za slobodne aktivnosti Dorsten, Sl.list C 172, 16.6.2001, str. 16; C 10/2003 – Holandija – Nefitne luke za rekreativne zanate, Sl.list L 34, 06.02.2004, str. 63; SA.37963 – Ujedinjeno Kraljevstvo – Navodna državna pomoć za Glenmore Lodge, Sl.list C 277, 21.8.2015, str. 3; SA.38208 – Ujedinjeno Kraljevstvo – Navodna državna pomoć za golf klubove u vlasništvu UK, Sl.list C 277, 21.8.2015, str. 4

²⁸⁶ Vidjeti odsjek 2.6 za uslove na osnovu kojih su djelatnosti očuvanja kulture i baštine privredne u značenju člana 107 stav 1 Ugovora. Za djelatnosti očuvanja kulture i baštine koje nisu privredne procjena da li moguće javno finansiranje može imati uticaj na trgovinu nije neophodna.

²⁸⁷ Vidjeti na primjer, Odluku Komisije u predmetima državne pomoći N 630/2003 Lokalni muzeji na Sardiniji, Sl.list C 275, 8.11.2005, str. 3; SA.34466 Kipar – Centar za vizuelne umjetnosti i istraživanje, Sl.list C 1, 4.1.2013, str. 10; SA.36581 Grčka – Izgradnja arheološkog muzeja, Messara, Krit; Sl.list C 353, 3.12.2013, str. 4; SA.35909 (2012/N) – Republika Češka – Infrastruktura za turizma (NUTS II region jugoistok), Sl.list C 306, 22.10.2013, str. 4; SA.34891 (2012/N) - Poljska – Državna pomoć za Związek Gmin Fortecznych Twierdzy Przemyśl Sl.list C 293, 9.10.2013, str. 1

²⁸⁸ Vidjeti na primjer, Odluku Komisije u predmetima državne pomoći N 543/2001 Ireland – Kapitalni odbici za bolnice, Sl.list C 154, 28.6.2002, str. 4; SA.34576 Portugal – Jean Piaget North-east Jedinica za njegu, Sl.list C 73, 13.03.2013, str. 1; SA.37432 – Republika Češka – Finansiranje javnih bolnica u regionu Hradec Králové, Sl.list C 203, 19.6.2015, str. 2; SA.37904 – Njemačka – Navodna državna pomoć medicinskom centru u Durmersheim, Sl.list C188, 5.6.2015, str. 2; SA.38035 – Njemačka – Navodna državna pomoć specijalizovanoj rehabilitacionoj klinici za ortopedsku medicinu i operaciju povreda, Sl.list C 188, 5.6.2015, str. 3.

²⁸⁹ Vidjeti na primjer, Odluka Komisije u predmetima državne pomoći N 257/2007 Subvencije za pozorišne produkcije u Baskiji, Sl.list C 173, 26.07.2007, str. 1; N 458/2004 Editorial Andaluza Holding; SA.33243 Jornal da Madeira, Sl.list C 16, 19.01.2013, str. 1

²⁹⁰ Vidjeti na primjer, Odluku Komisije u predmetu državne pomoći N 486/2002 Švedska— Kongresna sala Visby, Sl.list J C 75, 27.03.2003, str. 2

²⁹¹ Vidjeti Odluku Komisije o državnoj pomoći u predmetu SA.33149 – Njemačka – Navodno nezakonita državna pomoć za Städtische Projekt "Wirtschaftsbür Gaarden" – Kiel, Sl.list C 188, 5.6.2015, str. 1

²⁹² Vidjeti na primjer, Odluku Komisije u predmetu državne pomoći SA.38441 – Ujedinjeno Kraljevstvo – Avio linije Isles of Scilly, Sl.list C 5, 9.1.2015, str. 4

²⁹³ Vidjeti na primjer, Odluka Komisije u predmetu državne pomoći SA.39403 – Holandija – Ulaganje u luku Lauwersoog, Sl.list C 259, 7.8.2015, str. 4; SA.42219 – Njemačka – Obnova keja Schuhmacher u luci Maasholm, Sl.list C 426, 18.12.2015, str. 5

konkurencija za usluge koje se nude na lokalnom nivou, a za koje je uticaj na prekogranične investicije zaista više nego marginalan;

- (h) finansiranje pojedinih žičara (a posebno ski liftova) u područjima s vrlo malo objekata i ograničenim turističkim mogućnostima. Komisija je pojasnila da se sljedeći faktori obično uzimaju u obzir kako bi se napravila razlika između postrojenja koji prate djelatnosti sposobne da privuku nelokalne korisnike, za koje se generalno smatra da imaju uticaj na trgovinu, kao i postrojenja za sport u područjima s malo objekata i ograničenim turističkim mogućnostima, gdje javna pomoć ne mora imati uticaja na trgovinu između država članica:²⁹⁴ a) lokacija postrojenja (na primjer u gradovima ili koja povezuje sela); b) radno vrijeme; c) uglavnom lokalni korisnici (udio dnevno u odnosu na sedmične prolaze); d) ukupan broj i kapacitet postrojenja u odnosu na broj rezidentnih korisnika; e) drugi turistički objekti u tom području. Slični faktori mogu, uz potrebna prilagođavanja, biti relevantni za druge vrste objekata.

198. Čak i ako su okolnosti u kojima se pomoć dodjeljuje u većini slučajeva dovoljne da pokažu da pomoć može uticati na trgovinu između država članica i narušiti ili prijetiti narušavanjem tržišne konkurencije, te okolnosti treba na odgovarajući način utvrditi. U slučaju šema pomoći, obično je dovoljno ispitati karakteristike pojedine šeme.²⁹⁵

7. INFRASTRUKTURA: POSEBNA POJAŠNENJA

7.1. Uvod

199. Uputstvo u vezi sa pojmom državne pomoći kao što je navedeno u ovom saopštenju odnosi se na javno finansiranje infrastrukture koja se koristi u ekonomske svrhe, kao i bilo koje drugo javno finansiranje koje favorizuje privrednu djelatnost.²⁹⁶ Međutim, imajući u vidu strateški značaj javnog finansiranja infrastrukture, ne samo za promociju rasta, kao i pitanja koja se često javljaju, potrebna su posebna uputstva o tome kada javno finansiranje infrastrukture favorizuje privredno društvo, daje prednost i ima uticaj na konkurenciju i na trgovinu između država članica.

200. Infrastrukturni projekti često uključuju nekoliko kategorija aktera i angažovana državna pomoć može se potencijalno koristiti za izgradnju (uključujući i proširenja ili unapređenja), rad ili upotrebu infrastrukture.²⁹⁷ Za potrebe ovog člana, dakle, korisno je praviti razliku između investitora i/ili prvog vlasnika („investitor/vlasnik”²⁹⁸) infrastrukture, operatora (tj. privredna društva koja direktno koriste infrastrukturu za pružanje usluga krajnjim korisnicima, uključujući privredna društva koja dobiju infrastrukturu od investitor/vlasnika da je komercijalno koriste ili koja dobiju koncesiju ili zakup za korišćenje i upravljanje infrastrukturom), i krajnjih korisnika infrastrukture, iako ove funkcije u nekim slučajevima mogu da se preklapaju.

²⁹⁴ Komunikacija Komisije državama članicama i drugim zainteresovanim stranama vezano za državnu pomoć N 376/01 –Šema pomoći za žičare, Sl.list C 172, 18.7.2002, str. 2

²⁹⁵ Vidjeti na primjer, Presudu Suda pravde od 14. oktobra 1987, Njemačka protiv Komisije, 248/84, ECLI:EU:C:1987:437, stav 18

²⁹⁶ „Javno finansiranje infrastrukture” ima za cilj da obuhvati sve oblike opredjeljivanja državnih sredstava za izgradnju, sticanje ili rad infrastrukture.

²⁹⁷ Ovaj odsjek se ne odnosi na potencijalnu pomoć izvođačima koji su uključeni u izgradnju infrastrukture.

²⁹⁸ „Vlasnik” podrazumijeva bilo koje lice koje ostvaruje efektivna prava vlasništva nad infrastrukturom i od nje uživa ekonomske koristi. Na primjer, u slučaju da vlasnik delegira svoja vlasnička prava posebnom subjektu (na primjer lučkoj upravi) koji upravlja infrastrukturom u ime vlasnika, to se može posmatrati kao zamjena vlasnika u svrhu kontrole državne pomoći.

7.2. Pomoć investitoru/vlasniku

7.2.1. Privredna djelatnost u odnosu na neprivredne djelatnosti

201. Tradicionalno se smatralo da javno finansiranje velikog dijela infrastrukture ne potpada pod pravila državne pomoći jer se smatralo da njena izgradnja i rad predstavljaju opšte mjere javne politike, a ne privrednu djelatnost.²⁹⁹ U skorije vrijeme, više faktora, kao što su liberalizacija, privatizacija, integracija tržišta i tehnološki napredak su, međutim, povećali prostor za komercijalnu eksploataciju infrastrukture.
202. U presudi *Aerodromi Pariza (Aéroports de Paris)*³⁰⁰ Opšti sud potvrdio je ovu evoluciju, objašnjavajući da se rad aerodroma mora posmatrati kao privredna djelatnost. U skorije vrijeme, presudom *Leipzig / Halle*³⁰¹ potvrđeno je da je izgradnja komercijalne aerodromske piste sama po sebi privredna djelatnost. Iako se ovi slučajevi odnose posebno na aerodrome, izgleda da se načela koje su utvrdili sudovi Unije šire tumače i na taj način se primjenjuju na izgradnju druge infrastrukture koja je neodvojivo povezana sa privrednom djelatnošću.³⁰²
203. Sa druge strane, finansiranje infrastrukture koja nije namijenjena za komercijalnu eksploataciju u načelu je isključeno iz primjene pravila državne pomoći. Ovo se odnosi, na primjer, na infrastrukturu koja se koristi za djelatnosti koje država obično obavlja u vršenju svojih javnih ovlašćenja (na primjer, vojni objekti, kontrola vazdušnog saobraćaja na aerodromima, svetionici i druga oprema za potrebe opšte navigacije, uključujući unutrašnje plovne puteve, zaštitu od poplava i upravljanje niskim vodostajem u javnom interesu, policija i carina) ili koja se ne koristi za plasiranje robe ili usluga na tržištu (na primjer putevi dostupni za besplatno javno korišćenje). Takve djelatnosti nisu komercijalne prirode i samim tim su van okvira pravila o državnoj pomoći, kao i, shodno tome, javno finansiranje prateće infrastrukture.³⁰³
204. Ako se infrastruktura koja se prvobitno koristila za nekomercijalne djelatnosti kasnije prenamijeni za komercijalnu upotrebu (na primjer, ako se vojni aerodrom prenamijeni za civilnu upotrebu), samo troškovi koji su nastali u vezi sa prenamjenom infrastrukture za komercijalno korišćenje uzeće se u obzir za procjenu u skladu sa pravilima o državnoj pomoći.³⁰⁴
205. Ako se infrastruktura koristi za komercijalne i nekomercijalne djelatnosti, javno finansiranje za njenu izgradnju potpada pod pravila o državnoj pomoći samo u dijelu koji se odnosi na pokrivanje troškova

²⁹⁹ Dvadeset peti izvještaj o politici konkurencije, 1995, str. 175.

³⁰⁰ Presuda Opšteg suda od 12. decembra 2000. godine, *Aerodromi Pariza protiv Komisije*, T-128/98, ECLI:EU:T:2000:290, stav 125, potvrđena u žalbenom postupku u presudi Suda pravde od 24. oktobra 2002. godine, *Aerodromi Pariza protiv Komisije* C - 82/01 P, ECLI:EU:C:2002:617. Vidjeti takođe presudu opšteg suda od 17. decembra 2008. godine *Ryanair protiv Komisije* T-196/04, ECLI:EU:T:2008:585, stav 88.

³⁰¹ Presuda Opšteg suda od 24. marta 2011. godine, *Freistaat Sachsen i Land Sachsen-Anhalt i drugi protiv komisije*, združeni predmeti T-443/08 i T-455/08, ECLI:EU:T:2011:117, posebno st. 93 i 94, potvrđena u žalbenom postupku u presudi Suda pravde od 19. decembra 2012, aerodrom *Mitteldeutsche Flughafen AG i aerodrom Flughafen Leipzig-Halle GmbH protiv Komisije* C-288/11 P ECLI:EU:C:2012:821, posebno st. 40-43, 47.

³⁰² Presuda Suda pravde od 19. decembra 2012, aerodrom *Mitteldeutsche Flughafen AG i aerodrom Flughafen Leipzig-Halle GmbH protiv Komisije* C-288/11 P ECLI:EU:C:2012:821, posebno st. 43 i 44. Presuda Suda pravde od 14. januara 2015. godine, *Eventech protiv The Parking Adjudicator*, C-518/13, ECLI:EU:C:2015:9, stav 40.

³⁰³ Presuda Suda pravde od 16. juna 1987. godine, *Komisija protiv Italije*, C-118/85, ECLI:EU:C:1987:283, st. 7 i 8. Presuda Suda pravde od 4. maja 1988. godine, *Bodson / Pompes funebres de region liberees*, C-30/87, ECLI:EU:C:1988:225, stav 18; Presuda Opšteg suda od 24. marta 2011. godine, *Freistaat Sachsen i Land Sachsen-Anhalt i drugi protiv Komisije*, združeni predmeti, T-443/08 i T-455/08, ECLI:EU:T:2011:117, stav 98.

³⁰⁴ Vidjeti Odluku Komisije o državnoj pomoći 23324 – aerodrom Tampere-Pirkkala, Sl.list L 309, 13.11.2013, str. 27, i o državnoj pomoći 35388 - Poljska – za uspostavljanje aerodroma Gdynia-Kosakowo.

povezanih sa privrednim djelatnostima.

206. Ako se subjekat bavi privrednim i neprivrednim djelatnostima, države članice moraju da obezbijede da se javno finansiranje predviđeno za nekomercijalne djelatnosti ne može koristiti za unakrsno subvencionisanje privrednih djelatnosti. Ovo može naročito da se obezbijedi ograničavanjem javnog finansiranja na neto troškove (uključujući i troškove kapitala) nekomercijalne djelatnosti, koji se identifikuju na osnovu jasnog razdvajanja računa.
207. Ako se, u slučajevima mješovitog korišćenja, infrastruktura koristi gotovo isključivo za nekomercijalne djelatnosti, Komisija smatra da njeno finansiranje može biti izvan pravila o državnoj pomoći u cjelini, pod uslovom da komercijalno korišćenje ostaje čisto pomoćna, odnosno djelatnost koja je direktno u vezi sa i potrebna za rad infrastrukture, ili suštinski vezana za svoju glavnu nekomercijalnu upotrebu. Treba smatrati da je ovo slučaj kada se za privredne djelatnosti koriste ista proizvodna sredstva kao za primarne nekomercijalne djelatnosti, na primjer materijal, oprema, rad ili osnovni kapital. Pomoćne privredne djelatnosti moraju ostati ograničenog obima, što se tiče kapaciteta infrastrukture.³⁰⁵ Primjeri takvih pomoćnih privrednih djelatnosti mogu obuhvatiti istraživačku organizaciju koja povremeno iznajmljuje svoju opremu i laboratorije industrijskim partnerima.³⁰⁶ Komisija takođe smatra da je javno finansiranje predviđeno za uobičajene objekte (kao što su restorani, prodavnice ili plaćeni parking) infrastrukture koji se skoro isključivo koriste za neprivredne djelatnosti obično nema nikakvog uticaja na trgovinu između država članica, jer je malo vjerovatno da će privući kupce iz drugih država članica i malo je vjerovatno da će njihovo finansiranje imati više od marginalnog uticaja na prekogranične investicije ili osnivanje.
208. Kao što je Sud pravde potvrdio u svojoj presudi *Leipzig / Halle*, izgradnja infrastrukture, odnosno njenog dijela, može da spada u vršenje javnih ovlašćenja države.³⁰⁷ U tom slučaju javno finansiranje infrastrukture (ili odgovarajućeg dijela infrastrukture) ne podliježe pravilima o državnoj pomoći.
209. Zbog neizvjesnosti koja je postojala prije presude *Aerodromi Pariza*, nadležni državni organi mogu legitimno da smatraju da javno finansiranje infrastrukture odobreno prije presude ne predstavlja državnu pomoć i da, shodno tome, Komisija ne treba da bude obaviještena o takvim mjerama. Iz toga slijedi da Komisija ne može da dovede u pitanje, na osnovu pravila o državnoj pomoći, mjere finansiranja koje su definitivno usvojene prije donošenja presude *Aerodromi Pariza*.³⁰⁸ To ne podrazumijeva nikakvu pretpostavku u pogledu prisustva ili odsustva državne pomoći ili legitimnih očekivanja što se tiče mjera finansiranja koje nisu definitivno usvojene prije donošenja presude *Aerodromi Pariza*, koja će morati da se potvrdi od slučaja do slučaja.³⁰⁹

³⁰⁵ U tom smislu, komercijalna upotreba infrastrukture može se smatrati pomoćnom kada kapacitet opredijeljen za takvu djelatnost svake godine ne prelazi 20 procenata ukupnog godišnjeg kapaciteta infrastrukture.

³⁰⁶ Ako djelatnosti ne ostanu pomoćni, takođe sekundarne privredne djelatnosti mogu biti predmet pravila o državnoj pomoći (vidjeti presudu Opšteg suda od 12. septembra 2013. godine, *Njemačka protiv Komisije* T-347/09, ECLI:EU:T:2013:418 o prodaji drveta i turističkim djelatnostima organizacija za očuvanje prirode).

³⁰⁷ Presuda Suda pravde od 19. decembra 2012. godine, aerodrom *Mitteldeutsche Flughafen AG i aerodrom Leipzig-Halle GmbH protiv Komisije* C-288/11 P ECLI:EU:C:2012:821, stav 47.

³⁰⁸ Odluka Komisije od 3. oktobra 2012. godine o slučaju državne pomoći 23600, finansijski aranžmani za Terminal aerodroma Minhen 2, Sl.list L 319, 29.11.2013., str. 8, uvodna izjavai od 74 do 81. 1994 U uputstvu za avijaciju Komisije navodi se da „[izgradnja [ili] proširenje infrastrukturnih projekata (kao što su aerodromi, putevi, mostovi, itd) predstavlja opštu mjeru ekonomske politike koju ne može kontrolisati Komisija prema pravilima Ugovora o državnoj pomoći“; Sl.list C 350, 10.12.1994, str. 5, stav 12.

³⁰⁹ Ova pojašnjenja ne utiču na primjenu pravila kohezije politike u ovim okolnostima, za koja se izdaju uputstva u drugim slučajevima. Pogledajte, na primjer uputstvo Komisije francuske zajednice: verifikacija usklađenosti sa državnom pomoći u infrastrukturnim predmetima, dostupno na:

7.2.2. *Narušavanje konkurencije i uticaj na trgovinu*

210. Obrazloženje za predmete u kojim je Komisija smatrala da određene mjere nisu mogle da utiču na trgovinu između država članica kao što je navedeno u st. 196 do 197 takođe može biti relevantno za određeno javno finansiranje infrastrukture, naročito lokalne ili opštinske infrastrukture, čak i ako se komercijalno eksploatiše. Jedna značajna karakteristika takvih slučajeva je da su uglavnom lokalnog karaktera, kao i da je očigledno malo vjerovatno da će uticati na prekograničnu investiciju više nego marginalno. Na primjer, malo je vjerovatno da će na trgovinu uticati izgradnja lokalnih objekata za odmor, zdravstvenih ustanova, malih aerodroma i luka koje uglavnom koriste lokalni korisnici i čiji je uticaj na prekograničnu investiciju marginalan. Dokaz da pokaže da ne postoji uticaj na trgovinu može da obuhvati podatke koji pokazuju da postoji samo ograničeno korišćenje infrastrukture izvan države članice i da su prekogranične investicije na tržištu koje se razmatra minimalne ili da je malo vjerovatno da će biti ugrožene.
211. Postoje okolnosti u kojim se određena infrastruktura ne suočava sa direktnom konkurencijom od strane drugih infrastruktura iste vrste ili druge infrastrukture koja pruža druge vrste usluga sa značajnim stepenom supstitucije, ili direktno sa takvim uslugama³¹⁰. Odsustvo direktne konkurencije između infrastruktura vjerovatno postoji u slučaju sveobuhvatne mreže infrastruktura³¹¹ koje su prirodni monopoli, to jest za koje bi ponavljanje bilo neracionalno. Slično tome, mogu postojati sektori u kojim je privatno finansiranje za izgradnju infrastrukture neznatno.³¹² Komisija smatra da su uticaj na trgovinu između država članica ili narušavanje konkurencije obično isključeni što se tiče izgradnje infrastrukture u slučajevima kada u isto vrijeme (i) infrastruktura se obično ne suočava sa direktnom konkurencijom, (ii) privatno finansiranje je neznatno u sektoru i predmetnoj državi članici i (iii) infrastruktura nije projektovana da selektivno favorizuje specifično privredno društvo ili sektor, ali može biti od koristi za društvo u cjelini.
212. Da bi ukupan iznos javnog finansiranja datog projekta bio izvan pravila o državnoj pomoći, države članice moraju osigurati da se sredstva predviđena za izgradnju infrastrukture u situacijama navedenim u stavu 211 ne mogu koristiti za unakrsno subvencionisanje ili indirektno subvencionisanje drugih privrednih djelatnosti, uključujući upravljanje infrastrukturom. Unakrsno subvencionisanje može se isključiti tako što će se osigurati da se vlasnik infrastrukture ne angažuje u bilo kojoj drugoj privrednoj djelatnosti ili - ako je vlasnik infrastrukture angažovan u drugoj privrednoj djelatnosti – vođenjem odvojenih računa, dodjeljivanjem troškova i prihoda na odgovarajući način i obezbjeđivanjem da javno finansiranje ne koriste druge djelatnosti. Odsustvo indirektno pomoći, naročito operatoru infrastrukture, može da se obezbijedi, na primjer, putem podnošenja ponuda za upravljanje infrastrukturom.

7.2.3. *Pomoć investitoru / vlasniku infrastrukture - pregled po sektorima*

213. Ovo poglavlje daje pregled kako Komisija namjerava da preispita prirodu državne pomoći za finansiranje infrastrukture u različitim sektorima, imajući u vidu glavne karakteristike koje finansiranje javne infrastrukture obično i trenutno pokazuje u različitim sektorima u vezi sa gore

http://ec.europa.eu/regional_policy/information/search/detail.cfm?LAN=EN&lang=en&id=359

³¹⁰ Na primjer usluge koje nude komercijalni trajektni operatori mogu predstavljati konkurenciju za naplatu mostarine ili prolaza kroz tunel.

³¹¹ U mrežnoj infrastrukturi različiti elementi mreže se međusobno dopunjuju, a ne takmiče se jedni sa drugima.

³¹² Pitanje da li postoji samo neznatno tržišno finansiranje u datom sektoru mora da se procijeni na nivou države članice prije nego na regionalnom ili lokalnom nivou, slično kao i procjena postojanja tržišta u državi članici (vidjeti, na primjer, presudu Opšteg suda od 26. novembra 2015. godine, *Španija protiv Komisije* T-461/13, ECLI:EU:T:2015:891, stav 44).

identifikovanim uslovima. Na ishod konkretne procjene projekata od slučaja do slučaja u svjetlu njihovih posebnih karakteristika ne utiče način na koji je predmetna država članica organizovala pružanje usluga vezanih za korišćenje infrastrukture i razvoj komercijalnih usluga i unutrašnjeg tržišta. To nije namijenjeno da zamijeni individualnu procjenu da li su ispunjeni svi elementi pojma državne pomoći u odnosu na konkretne mjere finansiranja određene infrastrukture. Komisija je takođe dala detaljnija uputstva o određenim sektorima u svojim smjernicama i okvirima.

214. **Aerodromska infrastruktura** sastoji se od različitih tipova infrastrukture. Na osnovu sudske prakse sudova Unije, utvrđeno je da je većina aerodromske infrastrukture³¹³ namijenjena za pružanje aerodromskih usluga avio-kompanijama u zamjenu za plaćanje naknade,³¹⁴ što se kvalifikuje kao privredna djelatnost, i da stoga njihovo finansiranje podliježe pravilima o državnoj pomoći. Slično tome, ako je infrastruktura namijenjena za ne-vazduhoplovne komercijalne usluge drugim korisnicima, njeno javno finansiranje podliježe pravilima o državnoj pomoći.³¹⁵ S obzirom da se aerodromi često takmiče jedni sa drugima, finansiranje aerodromske infrastrukture vjerovatno će takođe uticati na trgovinu između država članica. Nasuprot tome, javno finansiranje infrastrukture namenjene za djelatnosti koje spadaju u nadležnost države u vršenju njenih javnih ovlašćenja ne potpadaju pod pravila o državnoj pomoći. Generalno se smatra da su kontrola vazdušnog saobraćaja, spasavanje aviona i gašenje požara, policija, carina i djelatnosti neophodne za zaštitu civilnog vazduhoplovstva na aerodromu od akata nezakonitog ometanja nekomercijalne prirode.
215. Slično tome, kako slijedi iz prakse Komisije u donošenju odluka,³¹⁶ javno finansiranje **lučke infrastrukture** favorizuje privrednu djelatnost i stoga u načelu podliježe pravilima o državnoj pomoći. Kao što je slučaj sa aerodromima, luke mogu da konkurišu jedna drugoj i finansiranje lučke infrastrukture stoga će vjerovatno uticati na trgovinu između država članica. Međutim, investicija za infrastrukturu koja je neophodna za djelatnosti koje spadaju u nadležnosti države u vršenju njenih javnih ovlašćenja ne podliježu kontroli državne pomoći. Kontrola pomorskog saobraćaja, vatrogasna služba, policija i carina generalno nisu komercijalne prirode.
216. **Širokopojasna infrastruktura** koristi se da omogući pružanje usluga telekomunikacionog povezivanja krajnjim korisnicima. Pružanje usluga povezivanja krajnjim korisnicima u zamjenu za plaćanje naknade je komercijalna djelatnost. Širokopojasnu infrastrukturu su u mnogim slučajevima izgradili operateri bez finansiranja od strane države, što je dokaz značajnog tržišnog finansiranja, i u mnogim geografskim zonama takmiče se nekoliko mreža različitih operatora.³¹⁷ Širokopojasne infrastrukture su dio velikih, međusobno povezanih i komercijalno eksploatisanih mreža. Iz tih razloga, javno finansiranje širokopojasne infrastrukture za pružanje usluga povezivanja krajnjim korisnicima podliježe pravilima o državnoj pomoći, kao što je navedeno u Uputstvu za primjenu pravila o državnoj pomoći u odnosu na

³¹³ Kao što su piste i njihova rasvjeta, terminali, aerodromske platforme, rulne staze i centralizovana infrastruktura za zemaljske operacije, kao što su pojasevi za prtljag.

³¹⁴ Uputstvo o državnoj pomoći za aerodrome i avio kompanije, Sl.list C 99, 4.4.2014, str. 3, Uvodna izjava 31.

³¹⁵ Uputstvo o državnoj pomoći za aerodrome i avio kompanije, Sl.list C 99, 4.4.2014, str. 3, Uvodna izjava 33.316 Odluka Komisije od 27. marta 2014. godine o državnoj pomoći 38302 - Italija - Luka Salerno; Odluka Komisije od 22. februara 2012. godine o državnoj pomoći 30742 (N/2010) - Litvanija - Izgradnja infrastrukture za putnički i teretni trajektni terminal u Klaipeda, Sl.list C 121 od 26.4.2012, str. 1; Odluka Komisije od 2. jula 2013. godine o državnoj pomoći 35418 (2012 / N) - Grčka – proširenje Luke Pirej, Sl.list C 256 od 5.9.2013, str. 2.

³¹⁶ Odluka Komisije od 27. marta 2014. godine o državnoj pomoći 38302 - Italija - Luka Salerno; Odluka Komisije od 22. februara 2012. godine o državnoj pomoći 30742 (N/2010) - Litvanija - Izgradnja infrastrukture za putnički i teretni trajektni terminal u Klaipeda, Sl.list C 121 od 26.4.2012, str. 1; Odluka Komisije od 2. jula 2013. godine o državnoj pomoći 35418 (2012 / N) - Grčka – proširenje Luke Pirej, Sl.list C 256 od 5.9.2013, str. 2.

³¹⁷ Kao što je navedeno u stavu 211 i fusnoti 312, pitanje da li postoji samo neznatno finansiranje tržišta u datom sektoru mora da se ocijeni na nivou države članice, a ne na regionalnom ili lokalnom nivou.

brzu realizaciju širokopojsnih mreža.³¹⁸ Nasuprot tome, povezivanje samo nadležnih državnih organa nije privredna djelatnost i javno finansiranje takozvanih „zatvorenih mreža“ stoga ne predstavlja državnu pomoć.³¹⁹

217. **Energetska infrastruktura**³²⁰ koristi se za pružanje energetske usluga u zamjenu za plaćanje naknade, što je komercijalna djelatnost. Energetsku infrastrukturu, u velikoj mjeri, izgradili su tržišni akteri, što je dokaz značajnog tržišnog finansiranja, a finansira se kroz korisničke tarife. Javno finansiranje energetske infrastrukture stoga favorizuje privrednu djelatnost i vjerovatno će uticati na trgovinu između država članica, pa stoga u načelu podliježe pravilima o državnoj pomoći.³²¹
218. Javno finansiranje **istraživačkih infrastruktura** može da favorizuje privrednu djelatnost i stoga podliježe pravilima o državnoj pomoći onoliko koliko je infrastruktura u stvari namijenjena za obavljanje privrednih delatnosti (kao što je iznajmljivanje opreme ili laboratorije preduzećima, pružanje usluga preduzećima ili vršenje istraživanja ugovora). Javno finansiranje istraživačkih infrastruktura koje se koriste za nekomercijalne djelatnosti, kao što je nezavisno istraživanje za povećanje znanja i bolje razumijevanje, za razliku od toga, ne potpada pod pravila o državnoj pomoći. Za detaljnija uputstva o razlici između privrednih i neprivrednih djelatnosti u oblasti istraživanja, pogledajte objašnjenja koja su data u okviru za državnu pomoć za istraživanje i razvoj i inovacije.³²²
219. Iako upravljanje **željezničkom infrastrukturom**³²³ može da predstavlja privrednu djelatnost³²⁴, izgradnja željezničke infrastrukture koja je stavljena na raspolaganje potencijalnim korisnicima po jednakim i nediskriminatornim uslovima - za razliku od upravljanja infrastrukturom - obično ispunjava uslove iz stava 211 i njeno finansiranje zbog toga obično ne utiče na trgovinu između država članica i ne narušava konkurenciju. Kako bi se osiguralo da ukupno finansiranje datog projekta ne podliježe pravilima o državnoj pomoći, države članice takođe moraju da obezbijede da su ispunjeni uslovi navedeni u stavu 212. Isto obrazloženje važi i za ulaganja u **željezničke mostove, željezničke tunele i urbanu saobraćajnu infrastrukturu**.³²⁵

³¹⁸ Sl.list C 25, 26.1.2013. godine, str. 1. Smernice objašnjavaju da širokopojsni sektor karakterišu specifične osobine, posebno zbog činjenice da širokopojsna mreža može da primi više operatora telekomunikacionih usluga i samim tim može da pruži priliku za prisustvo konkurentskih operatera.

³¹⁹ EU Smjernice za primjenu pravila državne pomoći u odnosu na brzu realizaciju širokopojsnih mreža, Sl.list C 25, 26.1.2013, str. 1, Uvodna izjava 11 i fusnota 14

³²⁰ Energetska infrastruktura obuhvata, posebno, infrastrukturu za prenos, distribuciju i skladištenje električne energije, gasa i nafte. Za više detalja, pogledajte definiciju u smjernicama o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energetiku 2014-2020, Sl.list C 200, 28.6.2014, str. 1, Uvodna izjava 31.

³²¹ Smjernice o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine i energetiku 2014-2020, Sl.list C 200, 28.6.2014, str. 1, odeljak 3.8; Odluka Komisije od 10.7.2014 o državnoj pomoći 36290 - Velika Britanija - Sjeverna Irska gasovod; proširenje na zapadu i sjeverozapadu.

³²² Sl.list C 198, 27.6.2014, str. 1, uvodna izjava 17 i dalje.

³²³ Kao što su pruge i željezničke stanice.

³²⁴ Ovo zapažanje ne dovodi u pitanje da li sve prednosti odobrene operatoru infrastrukture od strane države čine državnu pomoć. Na primjer, ako je rad infrastrukture predmet pravnog monopola i ako je isključena konkurencija na tržištu za upravljanje infrastrukturom, prednost dodijeljena operatoru infrastrukture od strane države ne može da naruši konkurenciju i prema tome ne predstavlja državnu pomoć. Vidjeti stav 188 ovog saopštenja i odluku Komisije od 17.7.2002. godine o državnoj pomoći N 356/2002 – Željeznička mreža Velike Britanije i Odluku Komisije od 2.5.2013. godine o državnoj pomoći 35948 - Češka Republika - Produženje šeme interoperabilnosti u željezničkom saobraćaju. Kao što je objašnjeno u stavu 188, ako je vlasnik ili operater aktivan na drugom liberalizovanom tržištu, treba, kako bi se spriječilo unakrsno subvencionisanje, da vodi odvojene račune, dodijeli troškove i prihode na odgovarajući način i osigura da se javno finansiranje ne koristi za ostale djelatnosti.

³²⁵ Kao što je pruga za tramvaje ili podzemni javni prevoz.

220. Dok su **putevi** koji se koriste za besplatnu javnu upotrebu opšta infrastruktura i njihovo javno finansiranje ne potpada pod pravila o državnoj pomoći, naplata putarine predstavlja u mnogim slučajevima privrednu djelatnost. Međutim, izgradnja putne infrastrukture kao takve³²⁶, uključujući puteve sa naplatom putarine - za razliku upravljanja putem sa naplatom putarine i pod uslovom da ne predstavlja namjensku infrastrukturu - obično ispunjava uslove iz stava 211 i njegovo finansiranje stoga obično ne utiče na trgovinu između država članica i ne narušava konkurenciju.³²⁷ Da bi se osiguralo da cjelokupno javno finansiranje datog projekta nije predmet pravila o državnoj pomoći države članice takođe moraju da obezbijede da su ispunjeni uslovi navedeni u stavu 212. Isto obrazloženje važi i za investicije u **mostove, tunele i unutrašnje plovne puteve (na primjer rijeke i kanali)**.

221. Dok upravljanje **vodovodnim i kanizacionom mrežama**³²⁸ predstavlja privrednu djelatnost, izgradnja sveobuhvatne vodovodne i kanizacione mreže kao takva obično ispunjava uslove iz stava 211 i njeno finansiranje zbog toga obično ne narušava konkurenciju i ne utiče na trgovinu između zemalja članica. Kako bi se osiguralo da cjelokupno finansiranje datog projekta nije predmet pravila državne pomoći, države članice takođe moraju da obezbijede da su ispunjeni uslovi navedeni u stavu 212.

7.3. Pomoć operatorima

222. Ako su svi elementi iz člana 107 stav 1 Ugovora ispunjeni u pogledu investitora/vlasnika infrastrukture, prisutna je državna pomoć investitoru/vlasniku, bez obzira na to da li direktno koriste infrastrukturu da samo isporučuju robe ili usluge ili stavljaju infrastrukturu na raspolaganju trećoj strani, operateru koji zauzvrat pruža usluge krajnjim korisnicima infrastrukture (na primjer, ako vlasnik aerodroma ustupi koncesiju za pružanje usluga na aerodromu).

223. Operatori koji za pružanje usluga krajnjim korisnicima koriste infrastrukturu finansiranu iz državne pomoći imaju prednost ako korišćenjem infrastrukture ostvaruju ekonomske koristi koje ne bi ostvarili u uobičajenim tržišnim uslovima. Ovo obično važi ako je naknada koju plaćaju za pravo na eksploataciju infrastrukture manja od iznosa koji bi platili za uporedivu infrastrukturu u uobičajenim tržišnim uslovima. Smjernice o tome kako da se utvrdi da li su uslovi rada u skladu sa tržišnim uslovima date su u članu 4.2. U skladu sa tim članom, Komisija smatra da ekonomska prednost za operatora može posebno biti isključena ako se koncesija za upravljanje infrastrukturuom (ili njenim djelovima) dodjeljuje za pozitivnu cijenu kroz tender koji zadovoljava sve relevantne uslove u st. 90 do 96.³²⁹

224. Međutim, Komisija podsjeća da ukoliko država članica ne ispunjava svoje obaveze obaveštavanja i postoje sumnje u pogledu usklađenosti državne pomoći investitoru/vlasniku sa unutrašnjim tržištem, Komisija može da izda zabranu i da zahtijeva od države članice da suspenduje sprovođenje mjere i da privremeno povрати isplaćeni novac dok ne donese odluku o usklađenosti. Osim toga, domaće sudije

³²⁶ Uključujući puteve za povezivanje zemljišta koje se koristi u komercijalne svrhe, vidjeti Odluku Komisije od 1.10.2014 o državnoj pomoći 36147 - Navodna pomoć za infrastrukturu za Propapier i Odluka Komisije od 8.01.2016. godine o državnoj pomoći 36019 - Mjera za putnu infrastrukturu u blizini nekretnina.

³²⁷ Atipična situacija u kojoj se državna pomoć ne može isključiti bi, na primjer, bio most ili tunel između dvije države članice, koji nudi uglavnom uslugu koju može zamijeniti usluga komercijalnih trajektnih operatera ili izgradnja puta sa naplatom putarine kojem je direktna konkurencija drugi put sa naplatom putarine (na primjer dve puta sa naplatom putarine koji su međusobno paralelni, i time nude uglavnom zamjenljive usluge).

³²⁸ Vodovodne i kanizacione mreže obuhvataju infrastrukturu za distribuciju vode i transport otpadnih voda, kao što su odgovarajuće cijevi

³²⁹ Vidjeti Odluku Komisije od 1.10.2014. godine o državnoj pomoći 38478 - Mađarska - izgradnja domaće javne luke Győr - Gonyu. Nasuprot tome, prednost za investitora/vlasnika infrastrukture ne može biti isključena tenderom i tender samo smanjuje dodijeljenu pomoć na najmanju mjeru.

imaju obavezu da tako postupe takođe, na zahtjev konkurenata. Osim toga, ako, nakon procjene mjere, Komisija donese odluku i proglasi da pomoć nije u skladu sa unutrašnjim tržištem i naredi njen povrat, uticaj na operatora infrastrukture se ne može isključiti.

7.4. Pomoć krajnjim korisnicima

225. Ako je operator infrastrukture dobio državnu pomoć ili ako njegova sredstva čine državna sredstva, on je u poziciji da odobri prednost korisnicima infrastrukture (ako su privredna društva) ukoliko su uslovi korišćenja u skladu sa testom za operatore tržišne ekonomije, odnosno ako je infrastruktura dostupna korisnicima po tržišnim uslovima.
226. U skladu sa opštim načelama objašnjenim u članu 4.2, prednost korisnicima u takvim slučajevima može se isključiti ako su naknade za korišćenje infrastrukture utvrđene kroz tender koji zadovoljava sve relevantne uslove utvrđene u st. 90 do 96.
227. Kao što je objašnjeno u članu 4.2, ako konkretni dokazi nisu dostupni, pitanje da li je transakcija u skladu sa tržišnim uslovima može se procijeniti u svjetlu uslova pod kojim se upotreba uporedive infrastrukture dodeljuje sličnim privatnim operatorima u sličnim situacijama (mjerila), ako je takvo poređenje moguće.
228. Ako se ni jedan od navedenih kriterijuma za ocjenjivanje ne može primijeniti, činjenica da je transakcija u skladu sa tržišnim uslovima može se utvrditi na osnovu opšte prihvaćene, standardne metodologije procjene. Komisija smatra da test za operatora tržišne ekonomije može biti zadovoljen za javno finansiranje otvorenih infrastruktura koje nisu namijenjene konkretnim korisnicima, gdje njihovi korisnici postepeno doprinose, sa *ex ante* tačke gledišta, profitabilnosti projekta/operatora. Ovo je slučaj kada operator infrastrukture uspostavlja komercijalne aranžmane sa pojedinačnim korisnicima koji omogućavaju pokrivanje svih troškova koji proizilaze iz takvih aranžmana, uključujući prihvatljivu profitnu maržu na osnovu dobrih srednjoročnih izgleda. Ova procjena treba da uzme u obzir sve postepene prihode i očekivane dodatne (inkrementalne) troškove koje je imao operator u odnosu na djelatnost određenog korisnika.³³⁰

8. ZAVRŠNE ODREDBE

229. Ovo Obavještenje zamenjuje sljedeća Obavještenja i Saopštenja Komisije:

- Obavještenje Komisije državama članicama 93/C 307/03 o primjeni čl. 92 i 93 Ugovora o EEZ i člana 5 Direktive 80/723/EEZ na javna preduzeća u sektoru proizvodnje³³¹;
- Obavještenje Komisije o elemenatima državne pomoći u prodaji zemljišta i zgrada od strane nadležnih državnih organa³³²;
- Saopštenje Komisije o primjeni pravila državne pomoći za mjere koje se odnose na direktno oporezivanje poslovanja³³³.

230. Ovo Obavještenje zamjenjuje sve suprotstavljene izjave u vezi sa pojmom državne pomoći sadržane u postojećim obavještenjima i okvirima Komisije, osim izjava koje se odnose na određene sektore i koje su opravdane njihovim posebnim karakteristikama.“

³³⁰ Vidjeti Odluku Komisije od 1.10.2014. godine o državnoj pomoći 36147, navodna pomoć za infrastrukturu Propapiera. Vidjeti takođe Smjernice o državnoj pomoći aerodromima i avio-kompanijama, Sl.list C 99, 4.4.2014, str. 3, uvodna izjava 61 do 64

³³¹ Sl.list C 307, 13.11.1993, str. 3

³³² Sl.list C 209, 10.07.1997, str. 3

³³³ Sl.list C 384, 10.12.1998, str. 3

Saopštenje Komisije C(2003) 4582 od 01.decembra 2003.godine o profesionalnoj tajni u odlukama o državnoj pomoći

(2003/C 297/03)

1. UVOD

- (1) Ovim Saopštenjem utvrđuje se kako Komisija namjerava da postupi po zahtjevima država članica, kao primalaca odluka o državnoj pomoći, da se određeni dijelovi tih odluka smatraju obuhvaćenim obavezom čuvanja profesionalne tajne i stoga ne objavljuju prilikom objavljivanja odluke.
- (2) Ovo podrazumijeva dva aspekta, naime:
 - (a) identifikacija informacija koje bi mogle biti obuhvaćene obavezom čuvanja profesionalne tajne; i
 - (b) postupak koji treba primjenjivati za rješavanje takvih zahtjeva.

2. Pravni okvir

- (3) Član 287 Ugovora propisuje da: „Članovi institucije Zajednice, članovi odbora i službenici i drugi zaposleni Zajednice su dužni, čak i nakon prestanka njihovih dužnosti, da ne otkrivaju informacije koje su obuhvaćene obavezom čuvanja profesionalne tajne, posebno informacije koje se tiču privrednog društva, njihovih poslovnih odnosa ili njihovih troškovnih elemenata“.
- (4) Ovo se takođe odražava u čl. 24 i 25 Regulative Savjeta (EZ) br. 659/1999 od 22.marta 1999.godine kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ¹.
- (5) Članom 253 Ugovora propisano je: „Regulative, direktive i odluke koje zajednički donose Evropski parlament i Savjet, kao i slični akti koje donosi Savjet ili Komisija, moraju navesti razloge na kojima se zasnivaju i pozivati se na sve predloge ili mišljenja koja su morala biti pribavljena u skladu sa ovim Ugovorom“.
- (6) Član 6 stav 1, prva rečenica Regulative (EZ) br. 659/1999 dalje propisuje, u pogledu odluka o pokretanju formalnog istražnog postupka: „Odluka o pokretanju formalnog istražnog postupka sumira relevantne činjenične i pravne aspekte, uključuje preliminarnu ocjenu Komisije o tome da li predložena mjera predstavlja pomoć i da izloži iznosi sumnje u pogledu njene usklađenosti sa zajedničkim tržištem [...]“.

3. IDENTIFIKACIJA INFORMACIJA KOJE MOGU BITI OBUHVAĆENE PROFESIONALNOM TAJNOM

- (7) Sud je utvrdio da, iako se član 287 Ugovora prevenstveno odnosi na informacije koje prikupljaju privredna društva, izraz „naročito“ ukazuje da je predmetno načelo opšte i da se primjenjuje i na druge povjerljive informacije².
- (8) Iz toga slijedi, da profesionalna tajna obuhvata i poslovne tajne i druge povjerljive informacije.

¹ SL. br:83, od 27.marta 1999.god. str.1.

² Slučaj 145/83 Adams protiv Komisije [1985] 3539 ECR, stav 34, i slučaj T-353/94 Postbank protiv Komisije [1996] ECR II-92 stav 86.

- (9) Nema razlog da se pojmovi poslovna tajna i druge povjerljive informacije tumače drugačije nego u kontekstu antimonopolskih postupaka i postupaka kontrole koncentracija. Činjenica da su u antimonopolskim postupcima i postupcima kontrole koncentracija primaoci odluka Komisije privredna društva, dok su u postupcima državne pomoći primaoci države članice, ne predstavlja prepreku za jedinstven pristup u pogledu identifikacije onoga šta može predstavljati poslovnu tajnu ili druge povjerljive informacije.

3.1. Poslovne tajne

- (10) Poslovne tajne mogu se odnositi isključivo na informacije povezane sa poslovanjem koje imaju stvarnu ili potencijalnu ekonomsku vrijednost, a čije bi otkrivanje ili korišćenje moglo donijeti ekonomsku korist drugim kompanijama. Tipični primjeri uključuju metode procjene troškova proizvodnje i distribucije, poslovne tajne (odnosno, tajna, komercijalno vrijedan plan, formula, proces ili uređaj koji ima komercijalnu vrijednost i koristi se u proizvodnji, pripremi, sklapanju ili obradi trgovačke robe koja se može smatrati krajnjim proizvodom inovacije ili značajnog napora) i procesi, izvori snabdijevanja, proizvedene i prodane količine, tržišni udijeli, liste kupaca i distributera, marketinški planovi, strukture troškova i cijena, prodajne politike i informacije o unutrašnjoj organizaciji privrednog društva.
- (11) Izgleda da se poslovne tajne, u načelu mogu odnositi samo na korisnika pomoći (ili treća lica) i na informacije koje su dostavile države članice (ili treća lica). Stoga, izjave Komisije (na primjer, izražavanje sumnje u izvodljivost plana restrukturiranja) ne mogu biti obuhvaćene obavezom profesionalne tajne.
- (12) Sama činjenica da bi objedinjavanje informacija moglo nanijeti štetu kompaniji, sama po sebi nije dovoljan osnov da bi se smatralo da te informacije predstavljau poslovnu tajnu. Na primjer, odluka Komisije o pokretanju formalnog istražnog postupka postupka u slučaju pomoći za restrukturiranje, može dovesti u pitanje određene aspekte plana restrukturiranja na osnovu informacija koje je Komisija primila. Takva odluka bi mogla (dodatno) uticati na kreditni položaj predmetne kompanije. Međutim, to ne mora nužno dovesti do zaključka da informacije na kojima je odluka zasnovana treba tretirati kao poslovnu tajnu.
- (13) U načelu, Komisija će primijeniti sljedeći okvirni spisak kriterijuma kako bi utvrdila da li se određene informacije mogu smatrati poslovnom tajnom:
- (a) u kojoj mjeri su informacije poznate izvan kompanije;
 - (b) u kojoj mjeri su preduzete mjere za zaštitu informacija unutar kompanije, na primjer putem klauzula o zabrani konkurencije ili sporazuma o povjerljivosti informacija nametnutih zaposlenima ili zastupnicima itd;
 - (c) vrijednost informacija za kompaniju i njegove konkurent;
 - (d) napori ili investicije koje privredno društvo mora preduzeti da bi pribavilo te informacije;
 - (e) napori koji drugi moraju da ulože da bi pribavili ili kopirali informacije;
 - (f) stepen zaštite koji je takvim informacijama obezbijeđen zakonodavstvom predmetne države članice.
- (14) U načelu, Komisija smatra da sljedeće informacije po pravilu nisu obuhvaćene obavezom čuvanja profesionalne tajne:

- (a) informacije koje su javno dostupne, uključujući informacije koje su dostupne uz naknadu preko specijalizovanih informativnih servisa ili informacije koje su opštepoznate među stručnjacima u datoj oblasti (na primjer, opštepoznate među inženjerima ili ljekarima), ne smatraju se poslovnim tajnama. Slično tome, promet se po pravilu ne smatra poslovnom tajnom jer se objavljuje u godišnjim finansijskim izvještajima ili je na drugi način poznat tržištu. Zahtjevi za povjerljivim postupanjem, u vezi sa podacima o prometu koji nisu javno dostupni, moraju biti obrazloženi, a takvi zahtjevi ocjenjuju se od slučaja do slučaja. Činjenica da određena informacija nije javno dostupna ne znači nužno da se ona može smatrati poslovnom tajnom;
- (b) istorijske informacije, naročito informacije stare najmanje pet godina;
- (c) statističke ili objedinjene informacije;
- (d) nazivi korisnika pomoći, sektor djelatnosti, svrha i iznos pomoći itd.

(15) U izuzetnim slučajevima, za odstupanja od ovih načela, moraju se navesti detaljni razlozi.

3.2. Druge povjerljive informacije

- (16) U antimonopolskim postupcima i postupcima kontrole koncentracija, povjerljive informacije obuhvataju određene vrste informacija dostavljenih Komisiji, pod uslovom poštovanja njihove povjerljivosti (na primjer, istraživanje tržišta koje sprovodi privredno društvo koje je stranka u postupku i koja predstavlja dio njegove imovine). Čini se da bi se sličan pristup mogao primjenjivati i za odluke o državnoj pomoći.
- (17) Međutim, u oblasti državne pomoći mogu postojati neki oblici povjerljivih informacija koje ne moraju nužno biti prisutne u antimonopolskim i koncentracionim postupcima, a koje se posebno odnose na državne tajne ili druge povjerljive informacije u vezi sa organizacionim djelovanjem države. Ipak, s obzirom na obavezu Komisije da obrazloži svoje odluke, kao i zahtjev za transparentnost, takve informacije mogu biti obuhvaćene obavezom profesionalne tajne samo u veoma izuzetnim okolnostima. Na primjer, informacije koje se odnose na organizaciju i troškove javnih usluga se obično neće smatrati „drugim povjerljivim informacijama“ (iako isti mogu predstavljati poslovnu tajnu, ukoliko su ispunjeni kriterijumi iz odjeljka 3.1.).

4. VAŽEĆI POSTUPCI

4.1. Opšta načela

- (18) Glavni zadatak Komisije je da uskladi dvije suprotstavljene obaveze, odnosno zahtjev da u skladu sa članom 253 Ugovora obrazloži svoje odluke, te da stoga osigura da njene odluke sadrže sve bitne elemente na kojima se zasnivaju, kao i obavezu čuvanja profesionalne tajne.
- (19) Pored osnovne obaveze da obrazloži svoje odluke, Komisija mora uzeti u obzir potrebu za djelotvornom primjenom pravila o državnoj pomoći (između ostalog, tako što će državama članicama, korisnicima i zainteresovanim stranama omogućiti da iznesu primjedbe ili ospore njene odluke), kao i za transparentnošću svoje politike. Stoga, postoji primarni interes da se suština njenih odluka učini dostupnom javnosti. Kao opšte načelo, zahtjevi za povjerljivim postupanjem mogu se odobriti samo kada je to strogo neophodno radi zaštite poslovnih tajni ili drugih povjerljivih informacija kojima pripada sličan nivo zaštite.
- (20) Poslovne tajne i druge povjerljive informacije nisu apsolutno zaštićene: to znači, na primjer da se mogu objelodaniti kada su od suštinskog značaja za obrazloženje odluka Komisije. To znači da informacije

neophodne za identifikaciju mjere pomoći i njenog korisnika po pravilu ne mogu biti obuhvaćene obavezom čuvanja profesionalne tajne. Slično tome, informacije potrebne da se dokaže da su ispunjeni uslovi iz člana 87 stav 1 Ugovora po pravilu, ne mogu biti obuhvaćene obavezom čuvanja profesionalne tajne. Međutim, imajući u vidu okolnosti slučaja, Komisija će morati pažljivo da procijeni da li je potreba za objavljivanjem važnija od štete, koja bi mogla nastati za predmetnu državu članicu ili uključeno privredno društvo.

- (21) Javna verzija odluke Komisije može sadržati brisanje iz usvojene verzije samo iz razloga profesionalne tajne. Pasusi se ne mogu premještati, niti se rečenice mogu dodati ili izmijeniti bilo koja rečenica. Kada Komisija smatra da određene informacije ne mogu biti objavljene, može se dodati fusnota koja parafrazira neotkrivene informacije ili navodi na njihov značaj ili obim, ako je to korisno za obezbjeđivanje razumljivosti i koherentnosti odluke.
- (22) Zahtjevi da se ne objavi cjelokupan tekst odluke ili njeni suštinski dijelovi, čime bi se narušilo razumijevanje obrazloženja Komisije, ne mogu se prihvatiti.
- (23) Ukoliko postoji podnosilac žalbe, Komisija će uzeti u obzir njegove interese da sazna razloge zbog kojih je Komisija donijela određenu odluku, bez potrebe za pokretanjem sudskog postupka³. Stoga, zahtjevi država članica da se djelovi odluke koji se odnose na navode podnosilaca žalbi obuhvaćeni obavezom profesionalne tajne moraće biti posebno dobro obrazloženi i uvjerljivi. S druge strane, Komisija po pravilu neće biti sklona objelodanjivanju informacija za koje se tvrdi da su obuhvaćene obavezom profesionalne tajne kada postoji sumnja da je žalba podnijeta prvenstveno radi dobijanja pristupa tim informacijama.
- (24) Države članice se ne mogu pozivati na profesionalnu tajnu kako bi odbile da dostave Komisiji informacije koje ona smatra neophodnim za ispitivanje mjera pomoći. U tom smislu, upućuje se na postupak utvrđen Regulativom (EZ) br.659/1999 (naročito član 2 stav 2, i čl. 5,10 i 16).

4.2. Postupak

- (25) Komisija trenutno bez odlaganja dostavlja svoje odluke predmetnoj državi članici i daje joj mogućnost da, obično u roku od 15 radnih dana, naznači koje informacije smatra obuhvaćenim obavezom profesionalne tajne. Ovaj rok se može produžiti sporazumom između Komisije i predmetne države članice.
- (26) Ako predmetna država članica u roku koji je odredila Komisija ne naznači koje informacije smatra obuhvaćenim obavezom profesionalne tajne, odluka će se po pravilu objaviti u cjelosti.
- (27) Ako predmetna država članica želi da određene informacije budu obuhvaćene obavezom čuvanja profesionalne tajne, mora naznačiti koje djelove za koje smatra da su povjerljivi i za svaki od njih dati obrazloženje zbog kojeg se traži neobjavljivanje.
- (28) Komisija će zatim, bez odlaganja razmotriti zahtjev države članice. Ako Komisija ne prihvati da su određeni djelovi odluke obuhvaćeni obavezom profesionalne tajne, navešće razloge zašto, po njenom mišljenju, ti djelovi ne mogu biti izostavljeni iz javne verzije odluke. U odsustvu prihvatljivog obrazloženja države članice za svoj zahtjev (tj. obrazloženja koja su nejasna, irelevantna ili očigledno pogrešna), Komisija neće morati dalje da navodi razloge zašto ti djelovi ne mogu biti izostavljeni iz javne verzije odluke, već će biti dovoljno da se pozove na nedostatak obrazloženja.

³ Predmet C-367/95 P, Komisija protiv Sytravel (SL I 198, str. I-1719), stavka 64.

- (29) Ako Komisija odluči da prihvati da su određeni djelovi obuhvaćeni obavezom profesionalne tajne, ali se saglasi u potpunosti sa zahtjevom države članice, obavijestit će je o svojoj odluci i dostaviti novi nacrt u kojem će naznačiti djelove koji su izostavljeni. Ako Komisija prihvati da su djelovi koje je naznačila država članica obuhvaćeni obavezom profesionalne tajne, tekst odluke biće objavljen u skladu s članom 26 Regulative (EZ) br. 659/1999, uz izostavljanje dijelova obuhvaćenih obavezom profesionalne tajne. Takva izostavljanja biće naznačena u tekstu⁴.
- (30) Država članica će u roku od 15 radnih dana od prijema odluke Komisije, kojom se navode razlozi za odbijanje zahtjeva da se ne objave pojedini dijelovi, moći da reaguje i dostavi dodatne elemente kojima opravdava svoj zahtjev.
- (31) Ako predmetna država članica ne reaguje dalje u roku koji je propisala Komisija, Komisija će po pravilu objaviti odluku na način naveden u odgovoru na prvobitni zahtjev države članice.
- (32) Ako predmetna država članica dostavi bilo kakve dodatne elemente u propisanom roku, Komisija će te elemente bez odlaganja razmotriti. Ako Komisija prihvati da su dijelovi koje je država članica naznačila obuhvaćeni obavezom profesionalne tajne, tekst odluke biće objavljen kako je navedeno u stavu 29.
- (33) U slučaju da nije moguće postići saglasnost, Komisija će bez odlaganja pristupiti objavljivanju svoje odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka. Takve odluke moraju sumirati relevantne činjenične i pravne aspekte, uključiti preliminarnu procjenu Komisije o obilježjima pomoći predložene mjere i iznijeti sumnje u pogledu njene usklađenosti sa zajedničkim tržištem. Jasno je da određene suštinske informacije moraju biti uključene kako bi se trećim stranama i drugim državama članicama omogućilo da na svrsishodan način dostave svoje primjedbe. Obaveza Komisije da obezbijedi takve suštinske informacije u pravilu ima prednost nad svakim zahtjevom za zaštitu poslovnih tajni ili drugih povjerljivih informacija. Pored toga, u interesu je i korisnika i zainteresovanih strana da što prije dobiju pristup takvoj odluci. Savko odlaganje u tom pogledu ugrozilo bi proces kontrole državne pomoći.
- (34) U slučaju da nije moguće postići dogovor u vezi sa zahtjevima da se određene informacije u odlukama o nepostojanju primjedbi ili u odlukama o okončanju formalnog istražnog postupka obuhvate obavezom čuvanja profesionalne tajne, Komisija će obavijestiti državu članicu o svojoj konačnoj odluci, zajedno sa tekstom koji namjerava da objavi, dajući državi članici dodatnih 15 radnih dana da reaguje. U odsustvu odgovora koji Komisija smatra relevantnim, Komisija će po pravilu pristupiti objavljivanju teksta.
- (35) Komisija trenutno preispituje svoje obrasce za prijavu državne pomoći. Radi izbjegavanja nepotrebne korespondencije s državama članicama i kašnjenja u objavljivanju odluka, namjerava da ubuduće u obrazac uključi pitanje da li prijava sadrži informacije koje ne bi trebalo objavljivati, kao i razloge za neobjavljivanje. Samo ako je na to pitanje odgovoreno potvrdno, Komisija će ući u korespondenciju s državom članicom u pogledu konkretnih predmeta. Slično, ako Komisija zatraži dodatne informacije, država članica će prilikom dostavljanja traženih informacija morati da naznači da li takve informacije ne treba da budu objavljenje i navesti razloge za neobjavljivanje. Ako Komisija iskoristi informacije koje je država članica tako označila u svojoj odluci, saopštiti će usvojenu odluku državi članici navodeći

⁴ Korišćenjem uglatih zagrada [. . .] i navođenjem u fusnoti "obuhvaćeno obavezom profesionalne tajne".

razloge zbog kojih, po njenom mišljenju, ti dijelovi ne mogu biti izostavljeni iz javne verzije odluke, kako je propisano u stavu 28.

- (36) Nakon što Komisija odluči koji će tekst objaviti i obavijesti predmetnu državu članicu o svojoj konačnoj odluci, na toj državi članici je da odluči da li će iskoristiti bilo koji od pravnih sredstava koji su joj na raspolaganju, uključujući i privremene mjere, u rokovima utvrđenim članom 230 Ugovora EZ.

4.3. Treća lica

- (37) Ove smjernice će primjenjivati *mutatis mutandis*, kada treća lica, osim predmetne države članice (na primjer, podnosioci žalbi, druge države članice ili korisnici pomoći), dostave informacije u okviru postupaka državnih pomoći.

4.4. Pravovremena prijava

- (38) Ove smjernice ne mogu utvrditi obavezujuća pravna pravila, niti imaju takvu namjenu. U interesu dobrog upravljanja, one samo utvrđuju način na koji Komisija namjerava da postupi u vezi sa pitanjem o povjerljivosti u postupcima državne pomoći. Po pravilu, ako se ne postigne saglasnost, odluka Komisije o objavljivanju biće predmet posebnog sudskog postupaka revizije. Kako se ove smjernice odnose isključivo na procesna pitanja (i u velikoj mjeri odražavaju postojeću praksu), one će se odmah primjenjivati, uključujući i na odluke o neulaganju prigovora⁵ donijete prije stupanja na snagu Regulative (EZ) br.659/1999, kojima treća lica žele da imaju pristup.

⁵ Odluke o pokretanju formalnih istražnih postupaka i konačne odluke donijete prije tog datuma već su objavljene u Službenom listu Evropske zajednice. Prije objavljivanja, države članice mogu naznačiti da li su informacije pokrivene obavezom profesionalne tajne.

Saopštenje Komisije kojim se utvrđuju primjenjiva pravila za procjenu nezakonite državne pomoći

(objavljeno pod brojem dokumenta C (2002) 458)

(Tekst važan za EEP)

(2002/C 119/12)

Značajan broj instrumenata koje je Komisija usvojila tokom godina sadrži odredbu prema kojoj se nezakonita državna pomoć, tj. pomoć dodijeljena kršenjem člana 88 stav 3 Ugovora o EK, procjenjuje u skladu sa tekstovima koji su na snazi u vrijeme dodjele pomoći. To je slučaj, na primjer, sa Opštim smjernicama o državnoj pomoći za zaštitu životne sredine¹ i multisektorskim okvirom o regionalnoj pomoći za velike investicione projekte².

Radi transparentnosti i pravne sigurnosti, Komisija obavještava države članice i treće zemlje da je odlučila da primijeni isto pravilo na sve instrumente koji ukazuju na to kako će Komisija koristiti svoja diskreciona prava za procjenu usklađenosti državne pomoći sa zajedničkim tržištem (okviri, smjernice, saopštenja, obavještenja). Zbog toga, Komisija uvijek procijenjuje usklađenost nezakonite državne pomoći sa zajedničkim tržištem u skladu sa osnovnim kriterijumima utvrđenim u svakom instrumentu koji je na snazi u vrijeme dodjele pomoći.

Ovo saopštenje ne utiče na specifična pravila koja su definisana u Opštim smjernicama o državnoj pomoći za spasavanje i restrukturiranje privrednih društava u teškoćama³.

Ovo saopštenje ne utiče na tumačenje propisa Saveta i Komisije u oblasti državne pomoći.

¹ SI L 37, 3.2.2001, godine str. 3.

² SI L 70, 19.3.2002, godine str. 8.

³ SI L 288, 9.10.1999, godine, str. 2.

Saopštenje Komisije o sprovođenju pravila o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova

(2021/C 305/01)

1. UVOD

1. Od 2012. godine, Komisija sprovodi agendu za modernizaciju državne pomoći¹. U okviru ovog programa, Komisija je usvojila paket zakonodavnih akata, smjernica i obavještenja za procjenu mjera državne pomoći. Paket omogućava Komisiji da usmjeri svoju *ex ante* kontrolu na slučajeve sa najvećim uticajem na unutrašnje tržište, uz razvijanje bliže saradnje sa državama članicama u sprovođenju pravila o državnoj pomoći, dok istovremeno razvija bližu saradnju sa državama članicama o sprovođenju državne pomoći. U tom cilju, Komisija je stvorila više mogućnosti za države članice da dodijele državnu pomoć bez prethodne kontrole Komisije uvođenjem dodatnih izuzeća od obaveze obavještenja Komisije o planiranoj mjeri državne pomoći. Kao rezultat toga, obim pomoći dodijeljene na osnovu grupnih izuzeća se povećao². U tom kontekstu, uloga nacionalnih sudova u obezbjeđivanju poštovanja pravila o državnoj pomoći postala je još važnija.
2. Komisija je 2019. godine objavila studiju o sprovođenju pravila o državnoj pomoći i odluka nacionalnih sudova u 28 država članica³ ("studije primjene")⁴. Studija o sprovođenju analizirala je više od 750 nacionalnih presuda koje spadaju u dvije kategorije: 1) slučajeve u kojima nacionalni sudovi utvrđuju posljedice nezakonite primjene pomoći ("primjena od strane privatnih aktera"); i 2) slučajeve u kojima su nacionalni sudovi uključeni u sprovođenje odluka Komisije o povraćaju ("javno sprovođenje").
3. Studija o sprovođenju zakona pokazala je da se broj slučajeva državne pomoći koji su pokrenuti pred nacionalnim sudovima povećao između 2007. i 2017. godine. Uprkos povećanom broju slučajeva, nacionalni sudovi su rijetko nalagali mjere za ispravljanje, a zahtjevi za naknadu štete predstavljali su mali dio slučajeva. Štaviše, načini saradnje između Komisije i nacionalnih sudova, uvedeni 2009. godine Obavještenjem Komisije o sprovođenju zakona o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (Obavještenje o sprovođenju zakona iz 2009. godine)⁵ i 2015. godine Regulativom Savjeta (EU) 2015/1589 (Proceduralna regulativa)⁶.

¹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – Modernizacija državne pomoći EU (SAM), COM/2012/0209 final.

² Od 2015. godine, više od 96% novih mjera pomoći za koje su rashodi prvi put prijavljeni, bili su obuhvaćeni Regulativom o grupnom izuzeću. Vidjeti http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html.

³ Studija o sprovođenju prije zaključivanja implementacije je sprovedena prije potpisivanja Sporazuma o povlačenju Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske iz Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju (24. januara 2020. godine) i prije njegovog stupanja na snagu (01. februara 2020. godine). Sva pominjanja država članica u studiji sprovođenja treba da se odnosi i na Ujedinjeno Kraljevstvo.

⁴ Vidjeti "Završna studija o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)", Kancelarija za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2019.

⁵ Saopštenje Komisije o sprovođenju zakona o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (SL L 85, 09.04.2009, str.1).

⁶ Regulativa Savjeta (EU) 2015/1589 od 13.jula 2015. godine kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu članova 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (šifrovanje) (SL L 248, 24.09.2015, str.9).

4. Ovo Saopštenje pruža nacionalnim sudovima i drugim zainteresovanim stranama praktične informacije o sprovođenju pravila državne pomoći na nacionalnom nivou. Ono uzima u obzir pitanja koja su ti sudovi pokrenuli u kontekstu istrage o sprovođenju ili u slučajevima upućenim na preliminarno odlučivanje Sudu pravde Evropske unije ("Sud pravde"). Takvi primjeri uključuju dosljednost između postupaka pred Komisijom i pred nacionalnim sudovima ili pitanja koja se javljaju zbog nepravilne primjene propisa o grupnom izuzeću.
5. Ovo Saopštenje ima za cilj da pruži smjernice sudovima i tribunalima država članica u smislu člana 267 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije ("TFEU")⁷ i da podstakne bližu saradnju između Komisije i nacionalnih sudova utvrđivanjem svih raspoloživih alata za saradnju. Ono ne obavezuje nacionalne sudove niti utiče na njihovu nezavisnost⁸. Glavni fokus ovog saopštenja je na sprovođenju zakona od strane pojedinca. Saopštenje Komisije o povraćaju nezakonite i nespojive državne pomoći⁹ ("Obavještenje o povraćaju državne pomoći") bavi se aspektima koji se odnose na sprovođenje zakona od strane javnih organa.
6. Od Saopštenja o sprovođenju iz 2009. godine, sudska praksa Opšteg suda i Suda pravde (zajedno, "Sudovi Unije") se razvila. Ovo saopštenje uključuje taj razvoj i zamjenjuje Saopštenje od sprovođenju iz 2009. godine.

1.1. Sistem kontrole državne pomoći

7. Državna pomoć je pravni koncept direktno definisan Ugovorom o funkcionisanju TFEU, koji se mora tumačiti na osnovu objektivnih faktora¹⁰. Prema članu 107 stav 1 TFEU, "svaka pomoć koju dodjeljuje država članica ili putem državnih resursa u bilo kom obliku, koja narušava ili prijeti da narušava konkurenciju favorizovanjem određenih privrednih društava ili proizvodnje određene robe, u mjeri u kojoj utiče na trgovinu između država članica, je nespojiva sa unutrašnjim tržištem". Komisija je pružila smjernice o tome kako tumačiti pojam državne pomoći¹¹.

⁷ Da bi utvrdio da li dotično tijelo ima status „suda“, u smislu člana 267 Ugovora o EU, Sud pravde uzima u obzir niz faktora, naime, da li je tijelo osnovano zakonski, da li je stalno, da li je njegova nadležnost obavezna, da je njegov postupak *kontradiktoran*, da li primjenjuje pravna pravila i da li je nezavisno. U tom smislu, vidjeti presudu Suda pravde od 21. januara 2020. godine, *banka Santander*, C-274/14, ECLI:EU:C:2020:17, stav 51. Arbitražni sudovi se ne mogu smatrati „sudovima“ u smislu člana 267 TFEU, kada stranke nemaju pravnu ili činjeničnu obavezu da svoj spor podnesu arbitraži i kada javni organi dotične države članice nisu uključeni u izbor arbitraže i nisu obavezni da intervenišu po sopstvenoj inicijativi u vođenju arbitražnog postupka. Međutim, Sud je smatrao prihvatljivim preliminarna pitanja koja mu je uputio arbitražni sud, čije su odluke obavezujuće za strane i čija nadležnost ne zavisi od njihovih sporazuma. Vidjeti nalog Suda od 13. februara 2014, *Merck Canada*, C-555/13, stavovi 17 i 18 i sudske praksu navedenu u njoj.

⁸ Međutim, čak i ako te smjernice nisu namijenjene da proizvode obavezujuće dejstvo, nacionalni sudovi su dužni da ih uzmu u obzir kako bi odlučivali o sporovima koji su im podnijeti. Vidjeti presudu Suda pravde od 03. septembra 2014, *Baltlanta*, C-410/13, EU:C:2014:2134, stav 64 i presudu Suda pravde od 13. decembra 1989, *Grimaldi*, C-322/88, ECLI:EU:C:1989:646, stav 18; Odluku Suda pravde od 13. februara 2014, *Mediaset*, C-69/13, ECLI:EU:C:2014:71, stav 31.

⁹ SL L 247, 23.07.2019., str.1.

¹⁰ Presuda Suda pravde od 22. decembra 2008, *British Aggregates protiv Komisije*, C-487/06 P, ECLI:EU:C:757, stav 111; Presuda Suda pravde od 16. maja 2000, *Francuska protiv Ladbroke Racing i Komisije*, C-83/98 P, ECLI:EU:C:2000:248, stav 25.

¹¹ Vidjeti, na primjer, Saopštenje Komisije o pojmu državne pomoći kako je navedeno u članu 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 262, 19.07.20016, str.1); Saopštenje Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći na naknadu dodjeljenu za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 8, 11.01.20212,

8. Opšta zabrana državne pomoći oslanja se na dvostruki sistem *ex ante* i *ex post* kontrole intervencija koje uključuju državnu pomoć. U skladu sa članom 108 TFEU, Komisija mora stalno da preispituje sisteme postojeće pomoći i da procijeni sve planove države članice, da dodjeli novu pomoć ili izmijeni postojeću pomoć. Da bi Komisija efikasno izvršila ovakvo preispitivanje, države članice moraju sarađivati pružanjem svih relevantnih informacija i obavještanjem o mjerama državne pomoći.
9. Države članice su u obavezi, prvo, da obavijeste Komisiju o svakoj mjeri kojom se namjerava dodijeliti nova pomoć ili izmijeniti postojeća pomoć i, drugo, da ne stupaju na snagu takve mjere dok Komisija ne procijeni njenu usklađenost sa unutrašnjim tržištem ("obaveza mirovanja")¹². Obaveza mirovanja koja proizilazi iz člana 108 stav 3 TFEU ima direktno dejstvo¹³: ona daje prava pojedincima, na koje se mogu pozivati pred nacionalnim sudovima.
10. Iz toga proizilazi da je sprovođenje sistema kontrole državne pomoći, čiju osnovnu karakteristiku predstavlja odredba člana 108 stav 3 TFEU, u nadležnosti i Evropske komisije i nacionalnih sudova, pri čemu su njihove uloge komplementarne, ali odvojene. Iako Komisija ima isključivu nadležnost za procjenu usklađenosti mjera pomoći sa unutrašnjim tržištem, na nacionalnim sudovima je da štite prava pojedinaca koji se suočavaju sa mogućim kršenjem člana 108 stav 3 TFEU¹⁴.

1.2. Obaveza mirovanja

11. Neposredna primjena člana 108 stav 3 TFEU podrazumijeva da nacionalni sudovi moraju preduzeti odgovarajuće, u skladu sa svojim nacionalnim pravom, radi rješavanja posljedica kršenja te odredbe¹⁵.
12. Da bi mjera bila predmet zahtjeva za mirovanje iz člana 108 stav 3 TFEU, moraju biti ispunjena dva uslova: prvo, mjera se kvalifikuje kao nova pomoć, uključujući izmjene postojeće pomoći¹⁶; i drugo, mjera mora biti predmet obaveze prethodnog obavještenja iz člana 108 stav 3 TFEU.

str.4); Saopštenje Komisije o primjeni članova 87 i 88 Ugovora o EZ na državnu pomoć u obliku garancija (SL L 155, 20.06.2008, str.10); saopštenje Komisije – Okvir za državnu pomoć za istraživanje i razvoj i inovacije (SL L 198, 27.06.2014, str.1).

¹² Presuda Suda pravde od 14. novembra 2019. godine, *Dilly's Wellnesshotel*, C-585/17, ECLI:C:2019:969, stav 54.

¹³ Presuda Suda pravde od 05. marta 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 88; Presuda Suda pravde od 03. marta 2020, *Vodafone Magyarorszag*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, stav 22; Presuda Suda pravde od 21. novembra 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:C:2013:755, stav 29.

¹⁴ Presuda Suda pravde od 05. oktobra 2006, *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, stav 38; Presuda Suda pravde od 11. marta 2010, *CELF i ministri kulture i komunikacija*, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, stav 26; Presuda Suda pravde od 11. novembra 2015, *Klausner Holc Donja Saksonija*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, stav 21; Presuda Suda pravde od 03. marta 2020, *Vodafone Magyarorszag*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, stav 21.

¹⁵ Presuda Suda pravde od 05. marta 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stavovi 88-89; Presuda Suda pravde od 03. marta 2020, *Vodafone Magyarorszag*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, stavovi 22-23.

¹⁶ Na osnovu člana 1 tačka (c) Proceduralne regulative „nova pomoć“ je definisana kao „sva pomoć, odnosno šeme pomoći i individualna pomoć, koja nije postojeća pomoć, uključujući izmjene postojeće pomoći“. Pošto je ta odredba uspostavljena u širokom smislu, ona može pokriti ne samo samu izmjenu, već i pomoć na koju se ta izmjena odnosi. Pored toga, prema članu 1 tačka (b) podtačka (ii) Proceduralne regulative „postojeća pomoć“, između ostalog znači „odobrenu pomoć“, odnosno šeme pomoći i individualna pomoć koju je odobrila Komisija ili Savjet“. Dakle, pomoć koja je bila predmet odluke o odobrenju i koja, nakon izmjene, krši uslov utvrđen u toj odluci, kako bi se osigurala usklađenost te pomoći sa unutrašnjim tržištem, više ne može imati koristi od odluke kojom je odobrena. Vidjeti Presudu Suda pravde od 25. oktobra 2017, *Komisija protiv Italije*, C-467/15P, ECLI:EU:C:2017:799, stavovi 46 i 47. Vidjeti takođe odjeljak 4.2.2.2. ovog Saopštenja.

13. Stoga, tamo gdje mjera ne predstavlja novu pomoć, države članice je mogu sprovesti bez prethodnog obavještenja Komisije. Štaviše, države članice mogu sprovesti mjere pomoći koje ispunjavaju sve uslove da bi imale koristi od izuzeća od obaveze obavješćavanja.
14. Komisija je Regulativom o *de minimis* pomoći¹⁷ definisala uslove pod kojima se smatra da pomoć ne utiče na trgovinu između država članica i da ne narušava ili prijeti da naruši konkurenciju¹⁸.
15. Komisija je takođe usvojila propise o grupnom izuzeću – kao što je Regulativa o opštem grupnom izuzeću¹⁹ – kojom se utvrđuju uslovi prema kojima mjere pomoći moraju ili mogu biti smatrane komptibilnim sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 107 stavovi 2 ili 3²⁰. Ako mjera pomoći ispunjava sve relevantne uslove predviđene ovim propisima, dotična država članica je oslobođena obaveze da obavijesti Komisiju o pomoći.
16. Štaviše, Odluka Komisije 2012/21/EU²¹ o državnoj pomoći za usluge od opšteg ekonomskog interesa uopšte, i Regulativa (EZ) br.1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta²², posebno u vezi sa uslugama javnog prevoza putnika željeznicom i drumom, utvrđuju uslove prema kojima se kompenzacije za obaveze javnih usluga smatraju usklađenim sa unutrašnjim tržištem u skladu sa članom 106 stav 2 i članom 93 TFEU. Takođe, u ovim slučajevima, dotične mjere ne podliježu obavezi mirovanja.

2. OPŠTA NAČELA SPROVOĐENJA PRAVILA O DRŽAVNOJ POMOĆI

2.1. Načela lojalne saradnje

17. Član 4 stav 3 Ugovora o Evropskoj Uniji²³(UEU) zahtijeva od država članica da sarađuju u ostvarivanju zadataka Unije. Na osnovu načela lojalne saradnje utvrđenog u tom članu, Unija i države članice, svaka u okviru svojih nadležnosti, moraju sarađivati u ostvarivanju tih zadataka.

¹⁷ Regulativa Komisije (EU) br.1407/2013 od 18.decembra 2013. o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na *de minimis* pomoć (SL L 352, 24.12.2013, str.1); Regulativa Komisije (EU) br.360/20125 od 25.aprila 2012. o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na *de minimis* pomoć privrednim društvima koja pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa (SL L 114, 26.04.2012, str.8); Regulativa Komisije (EU) be.1408/2013 od 18.decembra 2013. o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na *de minimis* pomoć u sektoru poljoprivrede (SL L 352, 24.12.2013, str.9); Regulativa Komisije (EU) br.717/2014 od 27.juna 2014. o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na *de minimis* pomoć u sektoru ribarstava i akvakulture (SL L 190, 28.06.2014, str.45).

¹⁸ Takvi propisi se usvajaju na osnovu Regulative Savjeta (EU) 2015/1588 od 13.jula 2015.godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na određene kategorije horizontalne državne pomoći (SL L 248, 24.09.2015, str.1).

¹⁹ Regulativa Komisije (EU) br.651/2014 od 17. juna 2014.godine kojom se određene kategorije pomoći proglašavaju usklađenom sa zajedničkim tržištem primjenom članova 107 i 108 Ugovora (SL L 187, 26.06.2014, str.1).

²⁰ U skladu sa članom 109 TFEU, Savjet Evropske unije može da donese propise za primjenu članova 107 i 108 TFEU i da odredi kategorije pomoći koje su izuzete od obaveze obavješćavanja.

²¹ Odluka Komisije 2012/21/EU od 20.decembra 2012.godine o primjeni članova 106 stav 2 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge dodijeljene određenim privrednim društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (prijavljeno pod dokumentom C(2011) 9380) (SL L 7, 11.01.2012, str.3).

²² Regulativa (EZ) br.1370/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2007. godine o uslugama javnog prevoza putnika željezničkim i druskim saobraćajem (SL L 315, 03.12.2007, str.1).

²³ SL C 202, 07.06.2016, str.13.

18. Obaveza uzajamne pomoći koja proizilazi iz člana 4 stav 3 UEU primjenjuje se i na nacionalne sudove²⁴. To znači da Komisija pomaže nacionalnim sudovima kada primjenjuju pravo Unije²⁵, i da, obrnuto, nacionalni sudovi pomažu Komisiji u ispunjavanju njenih zadataka. Stoga, nacionalni sudovi moraju preduzeti sve neophodne mjere kako bi osigurali ispunjavanje svojih obaveza prema pravu Unije i uzdržati se od donošenja odluka koje mogu ugroziti ostvarivanje ciljeva UEU i TFEU (zajedno, „Ugovori“)²⁶.

2.2. Principi ekvivalencije i efikasnosti primijenjeni na nacionalne postupke

19. Sud pravde je više puta priznao princip autonomije postupka u sprovođenju pravila o državnoj pomoći²⁷. Prema ovom principu, u odsustvu zakonodavstva Unije o ovoj temi, države članice su slobodne da biraju kako će ispuniti svoje obaveze koje proizilaze iz Ugovora, pod uslovom da sredstva koja koriste ne utiču negativno na obim i djelotvornost prava Unije.

20. U skladu sa sudskom praksom sudova Unije, kada se primjenjuje član 108 stav 3 TFEU, primjenjivo nacionalno zakonodavstvo ne smije biti manje povoljno od onog koje reguliše slične domaće situacije („princip ekvivalencije“) i ne smije biti formulisano na način koji u praksi onemogućava ili preterano otežava ostvarivanje prava koja su data pravom Unije („princip efikasnosti“)²⁸. Odeljci 2.2.1. ,2.2.2. i 2.2.3. objašnjavaju interakciju između načela procjene autonomije postupka, s jedne strane, i načela ekvivalencije i efikasnosti, s druge strane, u pogledu prava na podnošenje zahtjeva, nadležnosti nacionalnih sudova i načelo pravosnažnosti²⁹.

2.2.1. Procesna legitimacija

21. Primjenjujući načelo autonomije postupka, države članice primjenjuju svoja nacionalna prava o pravnom statusu na nacionalne parnice koje se tiču državne pomoći, pod uslovom da poštuju principe ekvivalencije i efikasnosti.

²⁴ Presuda Suda pravde od 22. oktobra 2002. godine, *Roquette Frères*, C-94/00, ECLI:EU:C:2002:603, stav 31.

²⁵ Presuda Suda pravde od 11.07.1996, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 50; Odluka Suda pravde od 28. februara 1991, *Delimitis protiv Henninder Bräu*, C-234/89, ECLI:EU:C:1991:91, stav 53.

²⁶ Presuda Suda pravde od 11. septembra 2014, *Komisija protiv Njemačke*, C-527/12, EU:C:2014:2193, stav 56; Odluka Suda pravde od 21. novembra 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stav 41.

²⁷ Presuda Suda pravde od 21. septembra 1983, *Deutsche Milchkontor GmbH*, C-205/82, ECLI:EU:C:1983:233, stavovi 22-23; Presuda suda pravde od 13. juna 2002, *Holandija protiv Komisije*, C-382/99, ECLI:EU:C:2002:363, stav 90; Presuda Suda pravde od 11. septembra 2014, *Komisija protiv Njemačke*, C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, stavovi 39-42; Presuda Suda pravde od 23. januara 2019, *bankrot kompanije Mediterraneo Ferries*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 72; Presuda Suda pravde od 11. nove, bra 2015. godine, *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, stavovi 40-41; Presuda Suda pravde od 05. marta 2019. godine, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 135.

²⁸ Usklađenost sa principom efikasnosti mora se ispitati analizom specifičnih elemenata te odredbe i njene uloge u relevantnim postupcima. Vidjeti, u tom smislu, Presudu Suda pravde od 11. Novembra 2015. godine, *Klausner Sveta Donja Saksonija*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, stav 40; Presudu Suda pravde od 05. marta 2019. godine, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stavovi 138-140.

²⁹ Usklađenost važećih domaćih procesnih pravila sa principima ekvivalencije i efikasnosti može se, međutim, odnositi na bilo koje druge aspekte nacionalnog zakonodavstva, uključujući, na primjer, nivo troškova povezanih sa privatnim sprovođenjem državne pomoći pred nacionalnim sudovima.

22. U skladu sa načelom efikasnosti, nacionalna pravila o pravnom statusu i interesu pojedinaca za pokretanje postupka ne bi trebalo da ugrožavaju njihovo pravo na efikasnu sudsku zaštitu prava koja su im data pravom Unije³⁰.
23. Studija o sprovođenju zakona pokazala je da nacionalni sudovi uglavnom odlučuju o slučajevima koje pokreću konkurenti korisnika pomoći koji su direktno pogođeni narušavanjem konkurencije koje je rezultat primjene nezakonite pomoći³¹.
24. Međutim, prilikom primjene nacionalnih pravila o pravnom interesu, nacionalni sudovi moraju uzeti u obzir svoju dužnost da zaštite interes bio koje strane koja ima dovoljan pravni interes za pokretanje postupka („treća lica“), bez obzira na to da li su direktno pogođene narušavanjem konkurencije koje proizilazi iz nezakonite primjene mjere pomoći.
25. Nacionalni sudovi moraju razmotriti dodatne elemente prilikom procjene pravnog statusa trećih lica u slučajevima koji se tiču državne pomoći dodjeljene putem fiskalnih mjera. Može se smatrati da treća lica koja su poreski obveznici imaju interes da pokrenu postupak za povraćaj iznosa naplaćenog kršenjem obaveze mirovanja samo kada je porez ili taksa koju su platili dio finansiranja nezakonite državne pomoći³². Njihov pravni status se ne zasniva na postojanju konkurentskog odnosa sa korisnikom pomoći³³.
26. Nasuprot tome, treća lica kao poreski obveznici, ne mogu se oporezivati na nezakonitost mjere pomoći kojom se od oporezivanja oslobađaju određena privredna društva ili sektori, kako bi se izbjegla plaćanja tog poreza ili nameta ili da bi dobili njegov povraćaj, osim ako poreski prihod nije rezervisan, isključivo za finansiranje nezakonite državne pomoći, kako je navedeno u tački 25. To je, takođe slučaj kada posluju u konkurenciji sa korisnicima³⁴. Takvo rješenje bi dovelo do povećanja antikonkurentskih efekata državne pomoći, jer bi povećala broj privrednih društava koja imaju korist od poreskog oslobođenja koje predstavlja nezakonitu državnu pomoć³⁵.

³⁰ Presuda Suda pravde od 13. januara 2005. godine, *Streekgewest*, C-174/02, ECLI:EU:C:2005:10, stav 18.

³¹ Na primjer, u Rumuniji, svako lice na koje utiče nezakonita mjera državne pomoći ima pravno lice na sudu. Vidjeti Prilog 3: Izvještaj o zemljama “Završna studija o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)”, Kancelarija za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2019, str.404. Takođe, u Letoniji, pravno lice se direktno zasniva na članu 108 stav 3 TFEU i stoga se nacionalni sudovi mogu osloniti na definiciju “zainteresovane strane” iz Proceduralne regulative da bi utvrdili da li lice ima pravno lice u predmetu. Vidjeti Prilog 3: Izvještaji o zemljama “Završna studija o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)”, Kancelarija za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2019, str.300.

³² Na primjer, pominje se u slučajevima u kojima se nezakonita pomoć finansira porezom kojem podliježe tužilac. Međutim, situacija je drugačija kada se spor ne odnosi na zahtjev za oslobađanje od spornog poreza, već na zakonitost pravila koja se odnose na taj porez. Vidjeti u tom smislu presudu Suda pravde od 03. Marta 2020, *Vodafone Magyarország*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, stav 25 i Presudu Suda pravde od 26. aprila 2018, *ANGED*, C-233/16, ECLI:EU:C:2018:280, stav 26.

³³ Presuda Suda pravde od 13. januara 2005, *Streekgewest*, C-174/02, ECLI:EU:C:2005:10, stav 19.

³⁴ Presuda Suda pravde od 10. novembra 2016, *DTS Distributer digitalne televizije protiv Komisije*, C-449/14 P, ECLI:EU:C:2016:848, paragrafi 81-82; Presuda Suda pravde od 21. decembra 2016, *Komisija protiv Aer Lingus*, C-164/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, paragraph 121; Presuda Suda pravde od 3. marta 2020, *Vodafone Magyarország*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, stavovi 24-28.

³⁵ Presuda Suda pravde od 15. juna 2006. godine, *Air Liquide Industries Belgium*, C-393/04, ECLI:EU:C:2006:403, stav 45.

27. Konačno, zahtjev da nacionalni sud obezbijedi efikasnu sudsku zaštitu može ići dalje od stroge primjene člana 108 stav 3 TFEU. U članu 47 Povelje o osnovnim pravima Evropske unije, pojedincima i organizacijama koje nemaju pravo da zahtijevaju poništenje odluke o državnoj pomoći na osnovu člana 263 TFEU, trebalo bi dati mogućnost da ospore pomoć ili mjere kojima se sprovodi pomoć pred nacionalnim sudovima i da pokrenu postupak u skladu sa članom 267 TFEU Sudu pravde radi preliminarne odluke o tumačenju ili validnosti odluke Komisije kojom se odobrava ta pomoć³⁶. U toj situaciji, ne samo ekonomski interesi, već i drugi interesi pojedinaca i organizacija, mogu biti relevantni za utvrđivanje njihovog prava u postupcima koji se odnose na nacionalne mjere kojima se sprovodi pomoć, u zavisnosti od mjera i dotičnih nacionalnih postupaka³⁷.

2.2.2. Nadležnost

28. Načelo autonomije postupka znači da, u kontekstu svog nacionalnog pravnog sistema, svaka država članica mora da odredi sudove nadležne za postupke koji se tiču dodjele nezakonite pomoći. To takođe znači, da države članice određuju detaljna proceduralna pravila koja regulišu takve sporove, pod uslovom da se poštuju principi ekvivalencije i efikasnosti³⁸.

29. Ukoliko nema specifičnih pravila u pravu Unije, struktura pravosudnih sistema značajno varira od jedne države članice do druge. Dok je nekoliko država članica osnovalo specijalizovane sudove za pitanja državne pomoći, druge su dodjelile isključivu nadležnost vijećima postojećih sudova ili su usvojile proceduralna pravila koja razrješavaju nadležnost sudova u slučajevima koji se tiču primjene zakonodavstva od strane pojedinaca i javnih organa³⁹. U većini država članica, građanski i upravni sudovi imaju nadležnost nad primjenom pravila o državnoj pomoći⁴⁰.

³⁶ U tom smislu, vidjeti odluku Suda pravde od 10. oktobra 2017, *Greenpeace energy protiv Komisije*, C-640/16 P, ECLI:EU:C:2017:752, stavovi 61-63.

³⁷ To može biti slučaj, na primjer, u pogledu zaštite životne sredine. Vidjeti, u tom smislu, Presudu Suda pravde od 22. septembra 2020.godine, *Austrija protiv Komisije*, C-594/18, ECLI:EU:C:2020:742, stav 100, u vezi sa pomoći u nuklearnom sektoru odobreno u skladu sa članom 107 stav 3 podstav (c) TFEU. Vidjeti takođe stave 38 do 42 Saopštenja Komisije o pristupu pravosuđu u pitanjima životne sredine (SL L 275, 18.08.2017, str.1) u vezi sa priznavanjem prava na pokretanje postupka organizacijama za zaštitu životne sredine koje promovišu zaštitu životne sredine u kontekstu Arhuske konvencije o pristupu javnosti u donošenju odluka i pristupu pravosuđu u pitanjima životne sredine.

³⁸ Presuda Suda pravde od 23. januara 2019.godine, *bankrot kompanije Mediterranean Ferries*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 72.

³⁹ Na primjer, Irska je dodijelila isključivu nadležnost Odjeljenju za konkurenciju Visokog suda za rješavanje sporova o pravu konkurencije, uključujući slučajeve koji se odnose na državnu pomoć. Takođe, u Italiji, od 19. Januara 2013.godine, upravnim sudovima države je dodijeljena isključiva nadležnost za rješavanje slučajeva koji se tiču primjene pravila državne pomoći od strane privatnih lica i javnih organa. Građanski sudovi su zadržali nadležnost nad određenim vrstama postupaka i tužbi. Vidjeti Prilog 3: Izvještaji zemalja o "Završnoj studiji o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)", Kancelarija za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2019, str.253 i 263-264. Vidjeti takođe "Završna studija o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)", str.103-104.

⁴⁰ Konkretno, u većini država članica, upravni sudovi imaju nadležnost kada podnosilac zahtjeva osporava akt javne vlasti, kao što je nalog za sprovođenje povrata ili dodjelu odštete. Vidjeti "Završna studija o sprovođenju pravila o državnoj pomoći i odluke nacionalnih sudova (COMP/2018/001)", Kancelarija za publikacije, Luksemburg, 2019.godina, str.64.

2.2.3. Načelo pravosnažnosti

30. Prema načelu *res judicate*, sudske odluke koje su postale pravosnažne više se ne mogu osporiti. To je slučaj kada su sva prava na žalbu iscrpljena ili kada su istekli rokovi za ostvarivanje tih prava. Cilj načela *res judicate* je da se obezbijedi stabilnost zakona i pravnih odnosa i pravilno sprovođenje pravosuđa, a on je utvrđen i u pravnom poretku Unije i u nacionalnim pravnim sistemima⁴¹. Prema sudskoj praksi, u odsustvu zakonodavstva Unije u ovoj oblasti, detaljna pravila i uslovi za sprovođenje načela *res judicate* određuju se unutrašnjim pravnim poretkom država članica, u skladu sa načelom autonomije postupka država članica. Međutim, takva proceduralna pravila moraju se pridržavati načela ekvivalencije i efikasnosti⁴².
31. Prema načelu suprematije prava Unije⁴³, nacionalni sudovi su dužni da obezbijede punu efikasnost odredbi prava Unije, što uključuje, gdje je potrebno, poništavanje po sopstvenom nahođenju bilo koje odredbe nacionalnog prava koja je u suprotnosti sa predmetnim odredbama. Ovo se takođe odnosi na nacionalna pravila koja utvrđuje načelo *res judicata*⁴⁴.
32. Sudska praksa sudova Unije ograničila je dejstvo načela *res judicata* u oblasti državne pomoći. Načelo suprematije prava Unije sprečava da primjenu načela *res judicata* kako bi se ograničila isključiva nadležnost koju je Komisiji dao Ugovor o funkcionisanju sistema za procjenu usklađenosti državne pomoći⁴⁵. Štaviše, činjenica da je nacionalni sud isključio postojanje državne pomoći u vezi sa mjerom, ne može spriječiti Komisiju da u kasnijoj fazi utvrdi da predmetna mjera predstavlja nezakonitu i nespojivu državnu pomoć⁴⁶. Ovo važi čak i u slučaju odluke koju je donio nacionalni sud koji je odlučivao u posljednjoj instanci⁴⁷. Takođe, važi i kada nacionalna pravila o *res judicata* pokrivaju pravne osnove koji su mogli biti iznijeti, ali nisu iznijeti u sudskom postupku⁴⁸.

⁴¹ Presuda Suda pravde od 11. novembra 2015, *Klausner Donja Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, stav 38.

⁴² Presuda Suda pravde od 3. septembra 2009, *bankrot Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, stav 24. Presuda Suda pravde od 10. jula 2014, *kompanija Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, stav 54; Presuda Suda pravde od 4. maja 2020, *Telecom Italia*, C-34/19, ECLI:EU:C:2020:148, stav 58.

⁴³ Presuda Suda pravde od 5. februara 1963, *Van Gen den Loos protiv Administratie der Belastingen*, C-26/62, ECLI:EU:C:1963:1; Presuda Suda pravde od 15. jula 1964, *Costa protiv E.N.E.L.*, C-6/64, ECLI:EU:C:1964:66; Presuda Suda pravde od 9. marta 1978, *Državna finansijska uprava protiv Simmenthal*, C-106/77, ECLI:EU:C:1978:49.

⁴⁴ Presuda Suda pravde od 18. jula 2007, *Lukini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, stavovi 60-61.

⁴⁵ Presuda Suda pravde od 18. jula 2007, *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, stavovi 61-63; Presuda Suda pravde od 11. novembra 2015, *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, stav 44; Presuda Suda pravde od 4. marta 2020, *Buonotourist protiv Komisije*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, stavovi 92-96; Presuda Suda pravde od 4. marta 2020, *CSTP kompanija Mobilità protiv Komisije*, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, stavovi 92-96; Presuda Suda pravde od 3. septembra 2009, *bankrot Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, stavovi 22-25.

⁴⁶ Nacionalno pravilo koje spriječava nacionalni sud da izvuče sve posljedice kršenja treće rečenice člana 108 stav 3 TFEU, zbog odluke nacionalnog suda, koja je *res judicata*, donijete u sporu koji nema isti predmet i koja se odnosi na karakteristike državne pomoći spornih ugovora, mora se smatrati nespojivim sa principom efikasnosti", presuda Suda pravde od 11. novembra 2015, *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, stav 45.

⁴⁷ Presuda Suda pravde od 4. marta 2020. godine, *Buonotourist protiv Komisije*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, stavovi 92 do 96.

⁴⁸ Presuda Suda pravde od 11. novembra 2015. godine, *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, stavovi 30 i 42 do 43.

3. ULOGA KOMISIJE

33. Cilj sistema prethodne kontrole uspostavljenog članom 108 stav 3 TFEU jeste da se osigura da se može sprovesti samo usklađena pomoć⁴⁹. Da bi se postigao taj cilj, sprovođenje planirane pomoći koja nije predmet grupnog izuzeća treba odložiti dok Komisija ne donese odluku o njoj usklađenosti sa unutrašnjim tržištem⁵⁰.

3.1. Isključiva nadležnost Komisije

34. Komisija uglavnom koristi svoju nadležnost za procjenu usklađenosti mjere pomoći u dva koraka. Prvo, Komisija procjenjuje da li se mjera kvalifikuje kao državna pomoć prema članu 107 stav 1 TFEU⁵¹; drugo, ispituje da li je mjera usklađena sa unutrašnjim tržištem. Prvi korak, koji podrazumijeva procjenu postojanja pomoći, je nadležnost koju vrše i Komisija i nacionalni sudovi, jer ovi posljednji mogu morati da utvrde da li mjera podliježe obavezi mirovanja⁵² (vidjeti odjeljke 4.2.1 i 4.2.2.). Drugi korak, koji podrazumijeva procjenu usklađenosti, spada u isključivu odgovornost Komisije. Procjena usklađenosti mora biti uključena u odluku⁵³, koja podliježe preispitivanju od strane sudova Unije⁵⁴.

35. Komisija može donijeti zaključak o usklađenosti mjere sa unutrašnjim tržištem nakon preliminarne provjere (kada nema sumnji u pogledu usklađenosti mjere sa unutrašnjim tržištem)⁵⁵ ili nakon postupka formalnog istraživanja (kada je, u kontekstu preliminarne ispitivanja, imala sumnje u pogledu usklađenosti mjere sa unutrašnjim tržištem)⁵⁶. Kada pokrene formalni istražni postupak, Komisija usvaja odluku u kojoj iznosi svoju preliminaru procjenu o karakteru pomoći mjere i svoje sumnje u vezi sa usklađenošću mjere sa unutrašnjim tržištem („odluka o otvaranju postupka“)⁵⁷.

36. Isključivo ovlaštenje Komisije da procjenjuje usklađenost državne pomoći može ograničiti nacionalne sudove u vršenju njihove nadležnosti u primjeni člana 107 stav 1 i član 108 stav 3 TFEU (vidjeti odjeljak 4.1)⁵⁸. To važi i za pokretanje odluka, koje, do procjene usklađenosti mjere, imaju određene pravne posljedice po postupke pred nacionalnim sudovima (vidjeti odjeljak 4.1.3).

⁴⁹ Presuda Suda pravde od 3. marta 2020.godine, *Vodafone Magyarorszá*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, stav 19.

⁵⁰ Presuda Suda pravde od 21. novembra 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stavovi 25 do 26; Presuda Suda pravde od 18. maja 2018, *Fond vlasništva*, C-150/16, ECLI:EU:C:2017:388, stav 40; Presuda Suda pravde od 5.marta 2019, *Eesti plaćanja*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 84.

⁵¹ Saopštenje Komisije o pojmu državne pomoći kako je navedeno u članu 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL C 262, 19.07.2016, str.1).

⁵² Presuda Suda pravde od 4. marta 2020.godine, *Buonotourist protiv Komisije*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, stav 90.

⁵³ Vidjeti članove 4 i 9 Proceduralne reghulative.

⁵⁴ Presuda Suda pravde od 19. jula 2016.godine, *Kotnik i drugi*, C-526/14, ECLI:EU:C:2016:570, stav 37.

⁵⁵ Odluka o neulaganju prigovora, Proceduralni pravilnik, član 4 stav 3.

⁵⁶ Vidjeti pojmove “pozitivna odluka” i “negativna odluka”

⁵⁷ Vidjeti član 4 stavove 3 i 4 Proceduralne regulative.

⁵⁸ Vidjeti Presudu Suda pravde od 4.marta 2020.godine, *Buonotourist protiv Komisije*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, stavovi 93 do 94 “vršenje takvog ovlaštenja podrazumijeva da Komisija može ispitati, u skladu sa članom 108 TFEU, da li mjera predstavlja državnu pomoć koja je trebala da bude dostavljena, u skladu sa stavom 3 tog člana, u situaciji kada su organi države članice zauzeli stav da ta mjera ne ispunjava uslove utvrđene u članu 107 stav 1 TFEU, uključujući i kada su se ti organi, u tom pogledu, pridržavali procjene nacionalnog suda. Taj zaključak ne može biti poništen činjenicom da je taj sud donio odluku koja ima snagu *res judicata*. Treba naglasiti da je pravilo isključive nadležnosti Komisije neophodno u unutrašnjem pravnom poretku kao posljedica principa primata prava Unije”.

37. Prethodne konačne odluke Komisije su obavezujuće za nacionalne sudove, a nacionalni sudovi moraju da slijede procjenu Komisije o postojanju pomoći⁵⁹. Nasuprot tome, ako nacionalni sud presudi prije bilo koje odluke Komisije, ta presuda, čak i ako ima snagu presuđene stvari (*res judicata*), ne može spriječiti Komisiju da u nekom trenutku izvrši isključivu nadležnost koja joj je data od strane TFEU (vidjeti odjeljak 2.2.3)⁶⁰.

3.2. Ovlašćenja Komisije za sprovođenje pravila o državnoj pomoći

38. Kao opšte pravilo, da bi se izrekle mjere za kršenje pravila o državnoj pomoći, kada zaključi da ispitana mjera predstavlja nezakonitu i nespojivu državnu pomoć, Komisija mora da donese konačnu odluku kojom se zaključuje formalna istraga i nalaže povraćaj ove pomoći ("odluka o povraćaju")⁶¹.

39. Usvajanjem poslovnika u oblasti državne pomoći, Komisija je kodifikovala svoja ovlašćenja za sprovođenje zakona⁶². U skladu sa članom 16 Proceduralne regulative, Komisija mora da naloži povraćaj nezakonite i nespojive pomoći donošenjem odluke. Kada u odluci utvrdi da je mjera pomoći nezakonita i nespojiva sa unutrašnjim tržištem, Komisija nema diskreciono parvo i mora da naloži njen povraćaj⁶³, osim ako to ne bi bilo suprotno opštem principu prava Unije⁶⁴. Pored toga, ovlašćenja Komisije da naloži povraćaj, podliježu roku zastarijevanja od 10 godina od dana kada je nezakonita pomoć dodijeljena korisniku⁶⁵.

40. U nekim slučajevima, u skladu sa članom 13 Proceduralne regulative, Komisija može, po sopstvenom nahođenju, usvojiti privremene mjere, dok ne okonča ocjenu usklađenosti. Konkretno, Komisija može da izda sudske zabrane za mirovanje ili povraćaj sredstava, pod uslovom da je ispunjen određeni broj uslova⁶⁶. Ove mjere nastoje da ograniče štetu povezanu sa sprovođenjem pomoći, kršeći obaveze obavješćavanja i zastoja⁶⁷.

⁵⁹ Presuda Suda pravde od 15. novembra 2016.godine, *PGE*, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, stavovi 33 i 36-37.

⁶⁰ Presuda Suda pravde od 4. marta 2020, *Buonotourist protiv Komisije*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, stavovi 92-96; Presuda Suda pravde od 4.marta 2020, *CSTP Kompanija za mobilnost protiv Komisije*, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, stavovi 92-96.

⁶¹ Presuda Suda pravde od 14. februara 1990.godine, *Francuska protiv Komisije ("Boussac")*, C-301/87, ECLI:EU:C:1990:67, stavovi 9 do 22. Ovo ne isključuje mogućnost, u specifičnim slučajevima predviđenim članom 13 stav 2 Proceduralne regulative, da Komisija izda nalog za povraćaj prije nego što je završena procjena usklađenosti.

⁶² Presuda Suda pravde od 23. januara 2019, *bankrot kompanije Mediterranean Ferries*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 66; Presuda Suda pravde od 5.marta 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 110. U oba slučaja, Sud se pozvao na Proceduralnu regulativu, koja, u mjeri u kojoj sadrži pravila proceduralne prirode, koja se primjenjuju na sve upravne postupke koji se vode pred Komisijom u oblasti državne pomoći, kodifikuje i jača praksu Komisije u preispitivanju državne pomoći.

⁶³ Presuda Suda pravde od 7. marta 2002.godine, *Italija protiv Komisije*, C-310/99, ECLI:EU:C:2002:143, stav 99.

⁶⁴ Vidjeti član 16 stav 1 Proceduralne regulative.

⁶⁵ Vidjeti član 17 stav 1 Proceduralne regulative.

⁶⁶ Presuda Suda pravde od 14. februara 1990, *Francuska protiv Komisije*, C-301/87, ECLI:EU:C:1990:67, stavovi 19 do 29; Presuda Suda pravde od 21.marta 199, *Italija protiv Komisije*, C-303/88, ECLI:EU:C:1991:136, stav 46. Aka država članica ne postupi po nalogu za mirovanje ili povraćaj sredstava, Komisija ima parvo, dok sprovodi ispitivanje suštine stvari, da stvar direktno pokrene pred Sudom pravde, podnošenjem zahtjeva za proglašenje, da takvo ponašanje predstavlja povredu TFEU, u skladu sa članom 14 Proceduralne regulative.

⁶⁷ Vidjeti član 13 stavovi 1 i 2 Proceduralne regulative.

4. ULOGA NACIONALNIH SUDOVA

41. Iako Komisija mora da ispita usklađenost mjere pomoći sa unutrašnjim tržištem, čak i kada je utvrdila da je njeno sprovođenje kršenje člana 108 stav 3 TFEU, primarna uloga nacionalnih sudova je da ojačaju prava pojedinaca koji se suočavaju sa tim kršenjem⁶⁸.
42. Nacionalni sudovi imaju odgovornost da ponude efikasnu pravnu zaštitu trećim licima⁶⁹. Njihov doprinos sistemu kontrole državne pomoći je posebno neophodan u slučajevima kada je dodijeljena nezakonita pomoć, u odsustvu konačne odluke Komisije o istoj mjeri ili do usvajanja takve odluke, kao i u slučajevima kada je potencijalna usklađena pomoć dodijeljena kršeći obavezu mirovanja⁷⁰.

4.1. Razgraničenja nadležnosti nacionalnih sudova u primjeni pravila o državnoj pomoći

43. Nacionalni sudovi imaju ovlašćenje da tumače i primjenjuju članove 107 stav 1 i član 108 stav 3 TFEU. Konkretno, u odsustvu odluke Komisije o istoj mjeri⁷¹, nacionalni sudovi su vezani samo objektivnim konceptom državne pomoći kada vrše svoju nadležnost za procjenu postojanja državne pomoći⁷².
44. Komisija takođe, procijenjuje postojanje državne pomoći, što je obično prvi korak prije ocjene njene usklađenosti. Stoga, svaki postupak pred Komisijom, prije ili nakon onih pred nacionalnim sudovima, mogao bi uticati na ove druge⁷³, kao što je objašnjeno u odjeljcima 4.1.1 do 4.1.3.

4.1.1. Nakon odluke Komisije

45. Nacionalni sudovi moraju se uzdržavati od donošenja odluka koje su u suprotnosti sa odlukom Komisije⁷⁴ i stoga moraju poštovati procjenu Komisije o postojanju državne pomoći. Nacionalni sudovi

⁶⁸ Presuda Suda pravde od 12. februara 2008., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, stav 38; Presuda Suda pravde od 21. novembra 1991, *Nacionalna federacija za spoljnu trgovinu prehrambenim proizvodima i drugih protiv Francuske*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, stavovi 11 do 12.

⁶⁹ Presuda Suda pravde od 11. decembra 1973, *Lorenz GmbH protiv Savezne Republike Njemačke i drugih*, C-120/73, ECLI:EU:C:1973:152, stav 8; Presuda Suda pravde od 21. novembra 1991, *Nacionalna federacija za spoljnu trgovinu prehrambenim proizvodima i drugi protiv Francuske*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440 stav 11; Presuda Suda pravde od 11.jula 1996, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 39.

⁷⁰ Za ulogu nacionalnih sudova u javnom sprovođenju državne pomoći., vidjeti Saopštenje o povraćaju pomoći (SL L 247, 23.07.2019, str 1).

⁷¹ Vidjeti takođe, presudu Opšted suda od 20. juna 2019, *A&O hostel Berlin protiv Komisije*, T-578/17, ECLI:EU:T:2019:437, stav 72.

⁷² U tom smislu, vidjeti presudu Suda pravde od 22. marta 1977, *Steineke i Weinlig*, 78/76, ECLI:EU:C:1977:52, stav 14.

⁷³ Presuda Suda pravde od 4. marta 2020, *CSTP Kompanija za mobilnost protiv Komisije*, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, stavovi 92 do 93; Presude Suda pravde od 4.marta 2020, *Buonotourist protiv Komisije*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, stav 96.

⁷⁴ Presuda Suda pravde od 21. novembra 2013.godine, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stav 41.

takođe nemaju nadležnost da proglase odluke Komisije nevažećim⁷⁵. Samo sudovi Unije imaju tu nadležnost u skladu sa članom 263 TFEU⁷⁶.

46. Ako nacionalni sud ima sumnje u vezi sa tumačenjem ili valjanošću odluke Komisije, taj sud može zatražiti pojašnjenje od Komisije (vidjeti odjeljak 5.1) ili, u zavisnosti od okolnosti, može ili mora⁷⁷ uputiti pitanje Sudu pravde rade preliminarne odluke, u skladu sa članom 267 TFEU⁷⁸.

4.1.1.1. Nakon odluke Komisije kojom se pomoć proglašava neusklađenom

47. Konačna odluka Komisije, kojom se priznaje usklađenost nezakonite pomoći nakon što je ona dodijeljena, nema efekat da naknadno (ex post) reguliše mjere sprovedene suprotno obavezi mirovanja (standstill obavezi) propisanoj TFEU⁷⁹.
48. U ovom kontekstu, nacionalni sudovi moraju osigurati da pojedinci podliježu svim posljedicama⁸⁰ kršenja obaveze mirovanja, uključujući i nalažanje naplate kamate za period nezakonitosti, u skladu sa njihovim nacionalnim pravom⁸¹.
49. Iz toga slijedi da, kada treća strana zahtijeva od nacionalnog suda da ukloni prednosti povezane sa prijevremenom primjenom pomoći, sud mora da potvrdi njenu tužbu čak i ako je Komisije već

⁷⁵ Presuda Suda pravde od 22. oktobra 1987.godine, *Foto-Frost protiv Glavne carinske uprave Lübeck-istok*, C-314/85, ECLI:EU:C:1987:452, stav 20.

⁷⁶ Presuda Suda pravde od 21.februara 1991, *Fabrika šećera Süderdithmarschen i Fabrika šećera Soest protiv Glavne carinske kancelarije Itzehoe i Glavne carinske uprave Paderborn*, C-143/88 i C-92/89, ECLI:EU:C:1991:65, stav 23; Presudom Suda pravde od 9.novembra 1995.godine, *Atlanta Trgovina voćem i drugi(I) protiv Saveznog zavoda za hranu i šumarstvo*, C-465/93, ECLI:EU:C:1995:369, stav 51; Presuda Suda pravde od 18.jula 2007, *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, stav 53.

⁷⁷ Prema članu 267 TFEU, nacionalni sud čija odluka ne podliježe daljem sudskom preispitivanju, dužan je da pokrene preliminarne postupak Sudu pravde u određenim okolnostima. Kada se tumačenje prava Unije može jasno izvesti iz postojeće sudske prakse ili kada ne ostavlja prostora za razumnu sumnju, sud protiv čijih odluka ne postoji pravni lijek prema nacionalnom pravu, nije dužan da uputi predmet na preliminarnu odluku Sudu pravde, iako je slobodan da to učini. Vidjeti presudu Suda pravde od 6.oktobra 1982.godine, *CILFIT protiv Ministarstva zdravlja*, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335, stavovi 14 do 20; Presude Suda pravde od 11.septembra 2008, *Unión General de Trabajadores de la Rioja*, C-428/06 do C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, stavovi 42 i 43; Presuda Suda pravde od 28.jula 2016, *Udruženje France Nature Environnement*, C-379/15, ECLI:EU:C:2016:603, stavovi 47 do 50; Presuda Suda pravde od 15.septembra 2016, *PGE*, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:656, stav 40; Presuda Suda pravde od 4.oktobra 2018, *Komisija protiv Francuske (Avansna uplata)*, C-416/17, ECLI:EU:C:2018:811, stav 108 i dalje.

⁷⁸ Presuda Suda pravde od 11. jula 1996.godine, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stavovi 50 do 51; Presuda Suda pravde od 21.novembra 2013.godine, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stav 44.

⁷⁹ Presuda Suda pravde od 12. februara 2008. CELF i Ministarstvo kulture i komunikacije, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, stav 40; Presuda Suda pravde od 19. marta 2015, *OTP banka*, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, stav 76; Presuda Suda pravde od 23.januara 2019, *bankrot kompanije Mediterranean Ferries*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 59.

⁸⁰ Presuda Suda pravde od 21.novembra 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stav 30; Presuda Suda pravde od 5.marta 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2017:172, stav 89; Presuda Suda pravde od 3.marta 2020, *Vodafone Magyarország*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, stav 23; Presuda Suda pravde od 13.decembra 2018, *Ritinger i drugi*, C-492, ECLI:EU:C:2018:1019, stav 42.

⁸¹ Presuda Suda pravde od 12. februara 2008, *CELF I Ministarstvo kulture i komunikacija*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, stavovi 52 do 55. U okviru svog nacionalnog prava, nacionalni sud može, gdje je to potrebno, takođe, naložiti povraćaj nezakonite pomoći, bez uticaja na parvo države članice da je ponovo sprovede u kasnijoj fazi. Takođe, može biti obavezan da odobri zahtjeve za naknadu štete prouzrokovane nezakonitom prirodom pomoći (isto, stav 53).

prograsila predmetnu pomoć usklađenom. Bilo koje drugo tumačenje bi značilo da se državama članicama dozvoli da zanemare odredbe TFEU, što bi ih lišilo njihove djelotvornosti⁸².

4.1.1.2. Nakon odluke Komisije o pokretanju postupka

50. Situacija je drugačija kada je Komisija samo pokrenula postupak, u skladu sa članom 108 stav 2 TFEU, postupak istrage u vezi sa mjerom pomoći koja je podnijeta pred nacionalnim sudom. U odluci o pokretanju postupka, Komisija, u principu, izražava sumnje u to da li je mjera pomoći usklađena sa unutrašnjim tržištem. Iako se ove sumnje generalno odnose na usklađenost pomoći, procjena postojanja pomoći je preliminarne prirode i izvode se iz početnog ispitivanja predmetne mjere⁸³.
51. U skladu sa članom 4 stav 3 TEU, nacionalni sudovi moraju uzeti u obzir pravnu situaciju koja proizilazi iz tekućih postupaka pred Komisijom, čak i ako je ona privremena.
52. To znači da, dok je postupak istrage u toku, nacionalni sudovi moraju da utvrde pravne posljedice same odluke o pokretanju postupka. Nakon odluke o pokretanju postupka, nacionalni sud ne može da utvrdi da mjera ne predstavlja pomoć u smislu člana 107 stav 1 TFEU, jer bi u suprotnom, djelotvornost člana 108 stav 3 TFEU bila narušena⁸⁴.
53. U tom cilju, odgovornost je nacionalnih sudova da preduzmu sve odgovarajuće mjere kako bi se riješilo potencijalno kršenje obaveze mirovanja. Nacionalni sudovi mogu odlučiti da obustave sprovođenje predmetne mjere i naloži povraćaj već izvršenih plaćanja. Takođe, mogu odlučiti da nalože i druge prijevremene mjere kako bi zaštitili i interese zainteresovanih strana i efikasnost odluke Komisije o pokretanju postupka⁸⁵.
54. Štaviše, nacionalni sudovi ne mogu jednostavno obustaviti svoje postupke dok Komisija ne donese konačnu odluku⁸⁶, jer bi to značilo zadržavanje prednosti na tržištu, uprkos potencijalnom kršenju obaveze mirovanja.
55. Ista ograničenja mogu se primijeniti na nacionalne sudove kada je konačna odluka Komisija⁸⁷ poništena od strane Suda Unije, bilo presudom na koju se može uložiti žalba ili konačnom presudom, jer Komisija nije obavezna da ponovo pokrene postupak od početka, već može da nastavi od tačke u kojoj je došlo do nezakonitosti⁸⁸. Odluka o pokretanju postupka stoga može ostati na snazi dok Komisija ne donese novu konačnu odluku. U tim okolnostima, nacionalni sudovi su stoga dužni da

⁸² Vidjeti, u tom smislu, presudu Suda pravde od 19. decembra 2019.godine, *Arrival Italia i drugi*, C-385/18, ECLI:EU:C:2019:1121, stav 85.

⁸³ Presuda Suda pravde od 21. novembra 2013.godine, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stavovi 37-40.

⁸⁴ Presuda Suda pravde od 21. novembra 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stav 38.

⁸⁵ Presuda Suda pravde od 21. novembra 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stavovi 41 do 43.

⁸⁶ Presuda Suda pravde od 11. marta 2010, *CELF i ministarstvo kulture i komunikacija*, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, stav 31 i dalje; Rješenje Suda pravde od 4. aprila 2014, *Flughafen Lübeck*, C-27/13, ECLI:EU:C:2014:240, stav 30.

⁸⁷ Tj odluka o zatvaranju formalne istrage na osnovu člana 9 Proceduralne regulative.

⁸⁸ Vidjeti, u tom smislu, presudu Suda pravde od 12. novembra 1998, *Španija protiv Komisije*, C-415/96, EU:C:1998:533, stav 31; Presuda Suda pravde od 3. oktobra 2000, *Industrija sfernog praha protiv Savjeta*, C-458/96 P, EU:C:2000:531, stav 82; Presuda Suda pravde od 9.jula 2008, *Alitalia protiv Komisije*, T-301/01, EU:T:2008:262, stavovi 99 i 142.

obezijede poštovanje obaveze mirovanja koja proizilazi iz pokretanja formalnog postupka, na primjer spriječavanjem povrata vraćene pomoći.

4.2. Nadležnosti nacionalnih sudova

56. Kao što je navedeno u stavovima 11 do 13, nacionalni sudovi moraju utvrditi da li je državna pomoć dodijeljena u skladu sa članom 108 stav 3 TFEU u okviru ograničenja utvrđenih isključivom nadležnošću Komisije za procjenu usklađenosti pomoći u skladu sa prethodnom odlukom Komisije o istoj mjeri.
57. Nacionalni sudovi sprovode svoju procjenu u dvije faze: prvo, procjenjuju prirodu mjere kako bi utvrdili da li ona ispunjava kriterijume za državnu pomoć prema članu 107 stav 1 TFEU; drugo, ako nacionalni sudovi utvrde da mjera predstavlja državnu pomoć, moraju zaključiti da li je mjera predmet obaveze mirovanja. Kada nacionalni sudovi utvrde kršenje obaveze mirovanja, moraju usvojiti odgovarajuća pravna sredstva kako bi zaštitili prava pravnih lica pogođenih tim kršenjem.

4.2.1. Procjena postojanja pomoći

58. Sudovi Unije su potvrdili da, kao što je slučaj sa Komisijom, nacionalni sudovi imaju nadležnost da tumače pojam državne pomoći⁸⁹.
59. Da bi se utvrdilo postojanje državne pomoći, često je potrebno procijeniti niz složenih pitanja (vidjeti stav 14). U svom Obavještenju o pojmu državne pomoći iz člana 107 stav 1 TFEU⁹⁰, Komisija je izdala detaljne smjernice koje mogu pružiti pomoć nacionalnim sudovima.
60. Ukoliko se jave sumnje u vezi sa postojanjem elemenata državne pomoći, nacionalni sudovi mogu zatražiti od Komisije da dostave svoje mišljenje (vidjeti odjeljak 5.1.1.2). Nacionalni sudovi takođe imaju mogućnost ili obavezu da upute stvar Sudu pravde radi preliminarne odluke u skladu sa članom 267 TFEU.

4.2.2. Procjena da li postoji kršenje obaveze mirovanja

61. U kontekstu procjene da li mjera pomoći podliježe obavezi mirovanja, nacionalni sudovi moraju da razmotre da li mjera potpada pod jedan od izuzetaka od obaveze obavješćavanja (vidjeti odjeljak 1.2). Konkretno, nacionalni sudovi procjenjuju da li predmetna mjera ispunjava kriterijume predviđene Regulativom o opštem grupnog izuzeću ili predstavlja postojeću pomoć.
62. Ako mjera pomoći ispunjava sve zahtjeve propisane Regulativom o opštem grupnom izuzeću, ona je izuzeta od obaveze prethodne prijave Komisije i smatra se usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
63. Postojeća pomoć ne podliježe obavezi obavješćavanja država članica prema članu 108 stav 3 TFEU ali podliježe drugačijem sistemu preispitivanja od strane Komisije prema članu 108 stav 1 TFEU. Međutim, izmjene postojeće pomoći u smislu člana 1 pod stav (c) Proceduralne regulative ne spadaju u pojam postojeće pomoći.

⁸⁹ Presuda Suda pravde od 22. marta 1977, *Steinike & Weinlig*, C-78/76, ECLI:EU:C:1977:52, stav 14; Presuda Suda pravde od 11. jula 1996, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 49; Presuda Suda pravde od 21. novembra 1991, *Nacionalna federacija za spoljnu trgovinu prehrambenim proizvodima protiv Francuske*, C-354/90, ECLI:EU:C:2007:434, stav 50;

⁹⁰ SL L 262, 19.07.1996, str.1.

4.2.2.1. Primjena uslova regulativa o grupnom izuzeću

64. Države članice se mogu osloniti na to da je mjera izuzeta od obaveze obavještanja ako ispunjava opšte i posebne uslove predviđene propisima o grupnom izuzeću. Međutim, ako država članica sprovede mjere pomoći koja ne ispunjava sve uslove važećeg grupnog izuzeća bez prethodnog obavještenja Komisije, sprovođenje te pomoći je nezakonito.
65. Obaveze obavještenja i mirovanja koje proizilaze iz TFEU obavezu, ne samo nacionalne sudove, već i sva upravna tijela države članice⁹¹.
66. Kada nacionalni sudovi procjenjuju da li je mjera državne pomoći zakonito sprovedena, moraju provjeriti da li su ispunjeni uslovi Regulative o opštem grupnom izuzeću, kako bi se utvrdilo da je mjera izuzeta od obaveze obavještanja. Sud pravde je definisao obim nadležnosti nacionalnih sudova kada utvrđuju da li su uslovi Regulative o opštem grupnom izuzeću pravilo primijenjeni⁹², odnosno, u kojoj mjeri nacionalni sudovi mogu tumačiti njene odredbe.
67. Usvajanje propisa o grupnom izuzeću nema za cilj da se na države članice prenese procjena usklađenosti državne pomoći sa unutrašnjim tržištem, što ostaje isključiva nadležnost Komisije⁹³. Međutim, na nacionalnim je sudovima da utvrde da li su nacionalne vlasti dodijelile pomoć koja je u potpunosti u skladu sa opštim i posebnim uslovima važećeg propisa o grupnom izuzeću, u užem tumačenju⁹⁴.
68. Kada je pomoć sprovedena u skladu sa Regulativom o opštem grupnom izuzeću bez ispunjavanja svih važećih uslova, korisnik ove pomoći ne može u tom trenutku imati legitimno očekivanje da je dodjela pomoći bila zakonita⁹⁵. To je zao što nacionalni organi nemaju ovlaštenje da donose konačne odluke kojima se utvrđuje da ne postoji obaveza prijavljivanja pomoći⁹⁶.

4.2.2.2. Postojeća pomoć

69. Kao što je navedeno u tački (63), za razliku od nove pomoći, postojeća pomoć ne podliježe obavezi obavještanja. Samo je Komisija nadležna da procijeni da li postojeća pomoć i dalje ostaje usklađena sa unutrašnjim tržištem i da predloži odgovarajuće mjere kada smatra da šema više nije usklađena. Prilikom primjene pravila o državnoj pomoći, uloga nacionalnih sudova je ograničena na procjenu da li mjera pomoći predstavlja postojeću pomoć u smislu člana 108 stav 1 TFEU. Ako mjera predstavlja postojeću pomoć, ne postoji povreda člana 108 stav 3 TFEU koju nacionalni sud mora da otkloni.

⁹¹ Presuda Suda pravde od 5. marta 2019. godine, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stavovi 90 do 92.

⁹² Presuda Suda pravde od 5. marta 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 101; Presuda Suda pravde od 29. jula 2019, BMW protiv Komisije, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, stav 151.

⁹³ Presuda Suda pravde od 29. jula 2019, BM protiv Komisije, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, stavovi 132 i 133; Presuda Suda pravde od 5. marta 2019, EEsti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 67.

⁹⁴ Presuda Suda pravde od 5. marta 2019.godine, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 60. U tom smislu, Sud je pojasnio da kriterijumi za primjenu izuzeća moraju biti jasni i lako primjenljivi i da njihova provjera, od strane nacionalnih sudova, ne bi trebalo da zahtijeva složene ekonomske procjene od slučaja do slučaja (isto, stavovi 61 i 68).

⁹⁵ Presuda Suda pravde od 15. decembra 2005, Unicredito Italiano, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, stav 104; Presuda Suda pravde od 19. marta 2015, OTP Bank, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, stav 77; Presuda Suda pravde od 5.marta 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 104.

⁹⁶ Presuda Suda pravde od 5. marta 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 101; Presuda Suda pravde od 29.jula 2019, BMW protiv Komisije, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, stav 151.

70. Ugovori ne pružaju smjernice o utvrđivanju mjere pomoći kao postojeće pomoći. Odredbe Proceduralne regulative utvrđuju okolnosti u kojima se pomoć smatra postojećom pomoći⁹⁷. Međutim, Proceduralna regulativa ne sadrži nikakvu odredbu koja se odnosi na ovlašćenja i obaveze nacionalnih sudova, koji ostaju podložni odredbama TFEU, kako ih tumači Sud pravde⁹⁸.

4.2.3. *Zaštita prava pojedinaca suočenih sa kršenjem obaveze mirovanja*

71. Kako bi se zaštitila prava pojedinaca od nezakonitog sprovođenja državne pomoći, nacionalni sudovi mogu usvojiti različite vrste pravnih lijekova, u zavisnosti od situacije. Na primjer, mogu odlučiti da obustave ili prekinu sprovođenje mjere (odjeljak 4.2.3.1), nalože povraćaj već isplaćenih iznosa (odjeljak 4.2.3.2) ili usvoje različite privremene mjere kako bi na drugi način zaštitili interese zainteresovanih strana (odjeljak 4.2.3.3)⁹⁹. Konačno, od njih se može tražiti da odluče o naknadi štete koju su pretrpela treća lica kao posljedicu nezakonitog sprovođenja državne pomoći (odjeljak 4.2.3.4). U svakom slučaju, nacionalni sudovi moraju pojedincima ponuditi sigurnost da će biti preduzete sve odgovarajuće mjere, u skladu sa njihovim nacionalnim zakonodavstvom, kako bi se otklonile posljedice kršenja člana 108 podstav 3 TFEU¹⁰⁰.

4.2.3.1. *Suspenzija i prekid sprovođenja mjera*

72. Ukoliko državni organ još nije sproveo mjeru državne pomoći, dodijeljenu kršeći član 108 stav 3 TFEU, nacionalni sudovi moraju spriječiti tu primjenu, tako što će je obustaviti ili prekinuti. Takav pravni lijek može biti prikladan i u slučajevima kada je mjera državne pomoći stupila na snagu, ali pomoć još nije isplaćena (u potpunosti ili djelimično), bez obzira na potrebu za dodatnim pravnim lijekom za dio pomoći koji je već isplaćen.

73. Pravo Unije ne nameće nikakav konkretan zaključak o validnosti akta kojim se dodjeljuje nezakonita državna pomoć. Ono samo zahtijeva od njih da preduzmu efikasne mjere kako bi spriječili da se nezakonita pomoć dodijeli korisniku. Međutim, u nacionalnom pravu mogu postojati situacije u kojima se nezakonito sprovođenje mjere može okončati poništavanjem akta kojim se dodjeljuje pomoć¹⁰¹.

74. Shodno tome, nacionalni sudovi mogu proglasiti ugovor kojim je pomoć dodijeljena ništavim, poništiti odluku organa države članice kojom se dodjeljuje pomoć ili obistaviti njeno sprovođenje (na primjer, u slučajevima kada je pomoć dodijeljena u obliku pristupa objektu ili usluzi).

75. Kada se pomoć dodjeljuje u ratama, nacionalni sudovi treba da nalože obustavu budućih isplata.

⁹⁷ Proceduralna regulativa, čl. 1 podstav (b) i 17 podstav (3).

⁹⁸ Presuda Suda pravde od 23. januara 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 66; Presuda Suda pravde od 5. marta 2019, EEsti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 110. Na primjer, član 17 podstav (1) Proceduralne regulative, koji predviđa rok zastarjelosti od 10 godina za ovlašćenje Komisije da naloži povraćaj pomoći, i stav 3 istog člana, koji predviđa da se "svaka pomoć u vezi sa kojom je istekao rok zastarjelosti smatra postojećom pomoći", ne utvrđuju opšti princip koji se primjenjuje na nacionalne sudove (vidjeti tačku 82 ispod).

⁹⁹ Presuda Suda pravde od 21. novembra 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stav 43; Presuda Suda pravde od 21. decembra 2016, Komisija protiv Hansestadt Lübeck, C-524/14 P, ECLI:EU:C:2016:971, stav 29.

¹⁰⁰ Presuda Suda pravde od 3. marta 2020, Dodafone MagyarorszáG, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, stav 23; Presuda Suda pravde od 19. decembra 2019, Arriva Italia I drugi, C-385/18, ECLI:EU:C:2019:1121, stav 84.

¹⁰¹ Presuda Suda pravde od 8. decembra 2011, Residex Capital IV, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, stavovi 44-47.

4.2.3.2. Povraćaj

76. Kada je nezakonita pomoć već isplaćena korisniku, nacionalni sudovi moraju, u principu, i u odsustvu odluke Komisije kojom se pomoć proglašava usklađenom, naložiti potpuni povraćaj nezakonito isplaćenog iznosa¹⁰². Uklanjanje pomoći putem povraćaja je logična posljedica njene nezakonitosti¹⁰³.
77. Da bi se ponovilo stanje koje je postojalo prije nego što je pomoć dodjeljena, nacionalni sudovi moraju potpuno ukinuti prednost koja je nezakonito data korisniku. Takva prednost obuhvata pomoć ("glavna pomoć"), kao i neisplaćivanje kamate koju bi privredno društvo platilo da je moralo da pozajmi iznos pomoći n atržištu tokom perioda nezakonitosti, što rezultira poboljšanjem njegovog konkurentskog položaja tokom tog perioda ("kamata na nezakonitu pomoć")¹⁰⁴. Stoga, nacionalni sudovi moraju naložiti povraćaj i glavne pomoći i nezakonite kamate.
78. Ako se paralelni postupci vode pred nacionalnim sudom i pred Komisijom, i ako Komisija proglasi pomoć nespojivom, nacionalni sud treba da utvrdi primjenljive posljedice te odluke u skladu sa nacionalnim pravilima koja regulišu izvršenje odluke o povraćaju¹⁰⁵.
79. Kao što je navedeno u tački (48), ako Komisija proglasi pomoć usklađenom, parvo Unije zahtijeva od država članica samo da naplate kamatu za nezakonitost u odnosu na period nezakonitosti¹⁰⁶, koji teče od isplate pomoći do proglašenja njene usklađenosti.
80. Ako se poništi odluka Komisije kojom se mjera proglašava usklađenom, ne može se smatrati da je ta mjera odobrena od strane Komisije i njeno sprovođenje se smatra nezakonitom¹⁰⁷. U takvom slučaju, korisnik se ne može oslanjati na legitimna očekivanja u pogledu zakonitosti pomoći, s obzirom na činjenicu da je podnijeta tužba za poništenje pozitivne odluke¹⁰⁸.
81. Za izračunavanje kamate za nezakonitost, ni član 16 stav (2) Proceduralne regulative, niti članovi 9 i 11 Regulative Komisije (EC) br.794/2004¹⁰⁹ se ne primjenjuju na povraćaj nezakonite pomoći od strane države članice u odsustvu odluke Komisije o povraćaju. Stoga, u takvim slučajevima, vlasti dotične države članice moraju izračunati kamatu za nezakonitost u skladu sa važećim pravilima nacionalnog prava, pod uslovom da su ispunjena dva uslova. Prvo, ova pravila moraju poštovati principe ekvivalencije i efikasnosti (vidjeti odjeljak 2.2); i, drugo, kamata za nezakonitost mora se izračunati,

¹⁰² Presuda Suda pravde od 21.jula 2005, *Xunta de Galicia*, C-71/04, ECLI:EU:C:2005:493, stav 49; Presuda Suda pravde od 11.jula 1996, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stavovi 40 i 68; Presuda Suda pravde od 21.novembra 1991, *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires i drugi protiv Francuske*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, stav 12; Presuda Suda pravde od 8.decembra 2011, *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, stav 43.

¹⁰³ Presuda Suda pravde od 21. decembra 2016, *Komisija protiv Aer Lingus*, C-164/15 P i C-165/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, stav 116; Presuda Suda pravde od 19. marta 2015, *OTP Bank*, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, stav 70; Presuda Suda pravde od 8.decembra 2011, *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, stav 33.

¹⁰⁴ Presuda Suda pravde od 5. marta 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 132; Presuda Suda pravde od 8. decembra 2011, *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, stav 39.

¹⁰⁵ U tom smislu, vidjeti Saopštenje o povraćaju potraživanja (SL L 247, 23.07.2019, str.1).

¹⁰⁶ Presuda Suda pravde od 5. marta 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 134.

¹⁰⁷ Presuda Suda pravde od 12. februara 2008, *CELF Ministarstvo kulture i komunikacija*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008/79, stav 63.

¹⁰⁸ Presuda Suda pravde od 12. februara 2008, *CELF Ministarstvo kulture i komunikacija*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008/79, stav 68.

¹⁰⁹ Regulativa Komisije (EZ) br.794/2004 od 21. aprila 2004.godine kojom se sprovodi Regulativa Savjeta (EZ) br.659/1999 kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 93 Ugovora o EZ (SL L 140, 30.04.2004, str.1).

najmanje, po stopi ekvivalentnoj onoj koja bi se promijenila da je korisnik morao da pozajmi iznos sporne pomoći na tržištu i tom roku¹¹⁰.

82. Što se tiče roka zastarjelosti koji se primjenjuje na ovlašćenja nacionalnih sudova, da nalože povraćaj, sudovi Unije su presudili da se desetogodišnji rok zastarjelosti predviđen Proceduralnom regulativom primjenjuje isključivo na Komisiju¹¹¹. Sve dok nacionalni postupci predviđaju duži rok zastarjelosti, nacionalni sudija mora naložiti povraćaj pomoći dodjeljene kršenjem obaveze mirovanja čak i kada je utvrđeni rok zastarjelosti za Komisiju istekao. Nacionalni rokovi zastarjelosti kraći od 10 godina takođe su ibavezujući za nacionalne sudove, osim ako ne postoji odluka Komisije o povraćaju¹¹². Kada je Komisija usvojila odluku o povraćaju, države članice ne mogu opravdati svoje nepoštovanje odluke oslanjajući se na nacionalne pravne zahtjeve kao što su nacionalni rokovi zastarjelosti¹¹³.

4.2.3.3. Privremene mjere

83. Kao dio svojih obaveza prema članu 108 stav 3 TFEU, nacionalni sudovi su dužni da usvoje privremene mjere, gdje je to potrebno, kako bi zaštitili prava pojedinaca i dali direktno dejstvo članu 108 stav 3 TFEU¹¹⁴. Nacionalni sudovi usvajaju takve mjere koje su namijenjene privremenom otklanjanju antikonkurentskih efekata pomoći¹¹⁵, u skladu sa svojim nacionalnim pravom, uz ispunjavanje uslova ekvivalencije i efikasnosti (odjeljak 2.2).
84. Nacionalni sudovi moraju da odluče da usvoje privremene mjere kada je pomoć, za koju se navodi da je zakonita, već isplaćena¹¹⁶ ili će uskoro biti isplaćena. U prvom slučaju, nacionalni sudovi mogu da nalože ili da se pomoć vrati sa kamatom na nezakonitost ili da se privremeno prebaci na blokirani račun, sa kamatom koja se obračunava za period između sprovođenja pomoći i njenog prenosa. Ove opcije osiguravaju da prednost povezana sa pretpostavljeno nezakonitom pomoći, više ne ostane na raspolaganju korisniku. Ukoliko postoji rizik od neposredne isplate pomoći, sud može donijeti

¹¹⁰ Presuda Suda pravde od 5. marta 2019.godine, *EEsti pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 141.

¹¹¹ Presuda Suda pravde od 23. januara 2019.godine, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 61.

¹¹² Presuda Suda pravde od 23. januara 2019.godine, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stavovi 71-75.

¹¹³ Presuda Suda pravde od 20. marta 1997, *zemlja Rheinland-Pfalz protiv Alcan Deutschland*, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, stavovi 34-37; Presuda Suda pravde od 29. marta 2012, *Komisija protiv Italije*, C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182, stav 35,; Presuda Suda pravde od 30.aprila 2020, *Nelson Antunes da Cunha*, C-627/18, ECLI:EU:C:2020:321, stav 60.

¹¹⁴ Presuda Suda pravde od 21.novembra 1991.godine, *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires i drugi protiv Francuske*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, stav 12; Presuda Suda pravde od 21.decembra 2016.godine, *Commission protiv Hansestadt Lübeck*, C-524/14 P, ECLI:EU:C:2016:971, stav 29; Presuda Suda pravde od 11.jula 1996.godine, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 52; Presuda Suda pravde od 5.oktobra 2006, *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, stav 46.

¹¹⁵ Presuda Suda pravde od 11. jula 1996, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 52; Presuda Suda pravde od 5. novembra 2006, *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, stav 46.

¹¹⁶ U okviru studije sprovođenja, objavljena je zanimljiva naredba francuskog suda nakon negativne odluke Komisije: kako bi se nadoknadio automatski suspenzivni efekat žalbe na nalog za povraćaj sredstava, nacionalni sud je naložio korisniku da naplati dugovane iznose na blokirani račun. Pritom je sud koristio odredbu francuskog zakona kojom je privremena isplata moguća u slučajevima kada se obaveza plaćanja ne može ozbiljno dovesti u pitanje. Vidjeti Prilog 3: Izvještaji po zemljama "Završne studije o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)", Kancelarija za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2019, str.156, Rezime slučaja FR8: Upravni apelacioni sud Bordoia, 10. decembar 2015.

privremenu mjeru kojom se zabranjuje isplata navodne nezakonite državne pomoći, do okončanja glavnog predmeta spora¹¹⁷.

85. Istraga Komisije koja je u toku, ne oslobađa nacionalni sud obaveze da zaštiti prava pojedinaca prema članu 108 stav 3¹¹⁸. Stoga, Nacionalni sud može usvojiti odgovarajuće privremene mjere kao način rješavanja posljedica potencijalnog kršenja obaveze mirovanja.
86. Nacionalni sudovi imaju obavezu da usvoje privremene mjere ako su ispunjeni sljedeći uslovi: (a) nema sumnje u postojanje državne pomoći; (b) pomoć će uskoro biti sprovedena ili je sprovedena; i (c) nisu pronađene izuzetne okolnosti koje bi učinile povraćajn neodgovarajućim¹¹⁹.

4.2.3.4. Tužba za naknadu štete

87. Kao dio svoje uloge prema članu 108 stav 3 TFEU, nacionalni sudovi mogu biti obavezni da odlučuju i o zahtjevima za naknadu štete prouzrokovane trećim licima nezakonitom državnom pomoći. Ukoliko budu uspješni, takvi zahtjevi pružaju podnosiocima zahtjeva direktnu finansijsku nadoknadu za pretrpljeni gubitak.
88. Sud pravde je više puta utvrdio da pogođena treća lica mogu pokrenuti takve tužbe za naknadu štete pred nacionalnim sudovima, u skladu sa nacionalnim pravom¹²⁰, koje treba da budu u skladu sa principima ekvivalencije i efikasnosti (vidjeti odjeljak 2.2).
89. Na osnovu sudske prakse u predmetima "*Francovich*"¹²¹ i "*Brasserie du Pecheur*"¹²², koju je utvrdio Sud Evropske unije¹²³, države članice su obavezne da nadoknade gubitak i štetu nastalu kao rezultat kršenja prava Unije, od strane pojedinaca, za koje je država odgovorna¹²⁴. Takva odgovornost postoji kada su ispunjeni sljedeći uslovi: (a) prekršeno pravilo prava ima za cilj davanje prava pojedincima; (b)

¹¹⁷ Presuda Suda pravde od 26. oktobra 2016.godine, *DEI i Komisija protiv Alouminion tis Ellados*, C-590/14, ECLI:EU:C:2016:797, stav 101.

¹¹⁸ Nacionalni sudovi takođe mogu da preduzmu privreme mjere dok čekaju mišljenje ili informacije od Komisije, ili presudu višeg nacionalnog suda ili od sudova Unije.

¹¹⁹ Presuda Suda pravde od 11. marta 2020, *CELF i Ministarstvo kulture i komunikacije*, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, stav 36; Rješenje Opšteg suda od 3. marta 2015, *Gemeente Nijmegen protiv Komisije*, T-251/12, ECLI:EU:C:2015:142, stav 45.

¹²⁰ Presuda Suda pravde od 12.februara 2008, *CELF i Ministarstvo kulture i komunikacija*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, stav 55; Presuda Suda pravde od 5.oktobra 2006, *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, stav 56; Presuda Suda pravde od 11.jula 1996, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 75; Presuda Suda pravde od 23.januara 2019, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 56.

¹²¹ Presuda Suda pravde od 19. novembra 1991.godine, *Francovich and Bonifaci protiv Italije*, C-6/90 I C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428, stavovi 30 do 46.

¹²² Presuda Suda pravde od 5. marta 1996.godine, *Brasserie du pêcheur protiv Bundesrepublik Deutschland and The Queen/ državnog sekretara za transport, ex-parte Factortame i drugi*, C-46/93 i C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, stav 51.

¹²³ Presuda Suda pravde od 13. juna 2006.godine, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, ECLI:EU:C:2006:391, stav 41.

¹²⁴ Presuda Suda pravde od 19. novembra 1991, *Francovich and Bonifaci protiv Italije*, C-6/90 I C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428, stavovi 31 do 37; Presuda Suda pravde od 5. marta 1996, *Brasserie du pêcheur protiv Bundesrepublik Deutschland i kraljica/državnog sekretara za saobraćaja, ex parte Factortame i drugi*, C-46/93 i C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, stav 31.

kršenje je dovoljno ozbiljno; i (c) postoji direktna uzročna veza između kršenja obaveze države članice i štete koju su pretrpjele oštećene strane¹²⁵.

90. Prva dva zahtjeva navedena u tački (89) će obično biti ispunjena u vezi sa povredama člana 108 stav 3 TFEU. Sud je potvrdio postojanje prava pojedinaca prema toj odredbi i pojasnio je da je zaštita tih prava nadležna funkcija nacionalnih sudova¹²⁶.
91. Slično tome, pošto su organi država članica, u principu, obavezni da obavijeste o mjerama državne pomoći prije njihovog sprovođenja, kršenje člana 108 stav 3 TFEU će u većini slučajeva biti dovoljno da se utvrdi postojanje ozbiljnog kršenja prema sudskoj praksi sudova Unije. U prisustvu državne pomoći, organi država članica ne mogu obično tvrditi da nisu bili svjesni obaveze mirovanja, jer postoji dovoljno sudske prakse i smjernica Komisije o primjeni članova 107 stav 1 i 108 stav 3 TFEU. U slučaju sumnje i iz razloga pravne sigurnosti, države članice uvijek mogu da obavijeste Komisiju o mjer prije nego što ona stupi na snagu¹²⁷.
92. Treći zahtjev, naveden u tački (89), da je kršenje prava Unije moralo prouzrokovati stvarnu i izvjesnu finansijsku štetu podnosiocu zahtjeva, može se ispuniti na različite načine. Studija sprovođenja zakona pokazala je da nacionalni sudovi rijetko dosuđuju odštetu, ističući procjenu pretrpljene štete i utvrđivanje uzročne veze između štete i nezakonite pomoći kao glavne prepreke za podnosioca zahtjeva¹²⁸.
93. Podnosioci zahtjeva će često tvrditi da je pomoć direktno prouzrokovala gubitak profita. Kada se suoče sa takvim tvrdnjama, nacionalni sudovi treba da uzmu u obzir sljedeća razmatranja:
- (a) na osnovu zahtjeva ekvivalentnosti i efektivnosti sadržanih u upravi Unije, nacionalne odredbe ne mogu isključiti odgovornost države članice za izgublenu dobit¹²⁹. Ako nacionalno zakonodavstvo sadrži takvo isključenje odgovornosti, nacionalni sud mora da ne primijeni tu odredbu na tužbe za naknadu štete zbog kršenja člana 108 stav 3 TFEU;

¹²⁵ Presuda Suda pravde od 13. juna 2006.godine, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, ECLI:EU:C:2006:391, stav 45.

¹²⁶ Presuda Suda pravde od 21.novembra 1991.godine, *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires* i drugi protiv Francuske, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, stavovi 12 do 14; Presuda Suda pravde od 21.oktobra 2003.godine, *van Calster and Cleeren*, C-261/01 and C-262/01, ECLI:EU:C:2003:571, stav 53; Presuda Suda pravde od 12.februara 2008.godine, *CELF* i ministar kulture i komunikacija, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, stav 38.

¹²⁷ Međutim, u nekim slučajevima sudovi Unije su utvrdili da, kako bi utvrdili da li kršenje prava Unije od strane države članice predstavlja dovoljno ozbiljno kršenje, nacionalni sudovi moraju uzeti u obzir nekoliko faktora, kao što su okolnosti koje opravdavaju predmetno kršenje ili činjenica da je stav koji je zauzela institucija Unije mogao doprinijeti tom kršenju. Vidjeti, u tom smislu, presudu Suda pravde od 25. januara 2007, *Robins I drugi*, C-278/08, ECLI:EU:C:2007:56, stav 38; Presuda Suda pravde od 23. maja 1996.godine, *kraljica protiv Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i hrane, ex parte Hedley Lomas (Irska)*, C-5/94, ECLI:EU:C:1996:205, stav 28.

¹²⁸ Međutim, u nekim slučajevim, nacionalni sudovi su prihvatili princip odgovornosti države. U tom smislu, vidjeti Upravni apelacioni sud u Marseju, *CTC protiv Corsica Ferrier France*, 12. februar 2018; Ekspertska izvještaj, **CTC protiv Corsica Ferries France**, 28. februar 2019, N/REF:500060, Anex 3: Izvještaji o zemljama "Završna studija o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)", Kancelarija za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2019, str.152.

¹²⁹ Presuda Suda pravde od 5. marta 1996.godine, *Brasserie du pêcheur protiv Bundesrepublik Deutschland i kraljice/državnog sekretara za transport, ex parte Factortame and Others*, C-46/93 and C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, stavovi 87 i 90.

- (b) utvrđivanje stvarnog iznosa izgubljene dobiti biće lakše kada je nezakonita pomoć omogućila korisniku da dobije ugovor ili određenu poslovnu priliku od podnosioca zahtjeva, koju je korisnik već realizovao;
 - (c) složenija procjena pretrpljene štete je neophodna u slučajevima kada je pomoć rezultirala samo gubitkom tržišnog udjela. Jedan mogući način za rješavanje takvih slučajeva bio bi poređenje stvarne prihodne situacije podnosioca zahtjeva (na osnovu bilansa uspjeha) sa hipotetičkom prihodnom situacijom da nezakonita pomoć nije bila dodjeljena¹³⁰;
 - (d) mogu postojati okolnosti u kojima šteta koju je podnosilac zahtjeva pretrpeo premašuje izgubljenu dobit. To je slučaj, na primjer, kada je podnosilac zahtjeva primoran da prekine svoje aktivnosti kao rezultat nezakonite pomoći.
94. Nacionalna proceduralna pravila će u nekim slučajevima dozvoliti nacionalnim sudovima da zatraže savjet stručnjaka kako bi utvrdili stvarni iznos štete. U tom slučaju i pod uslovom da se poštuje princip efektivnosti¹³¹, upotreba takve procjene je moguća i u vezi sa tužbama za naknadu štete podnijetim na osnovu člana 108 stav 3 TFEU.
95. U principu, mogućnost podnošenja zahtjeva za naknadu štete je nezavisna od bilo koje paralelne istrage Komisije, o istoj mjeri pomoći. Bilo kakva tekuća istraga koju sprovodi Komisija, ne oslobađa nacionalne sudove obaveze da štite prava pojedinaca prema članu 108 stav 3 TFEU¹³². Pošto podnosioci zahtjeva mogu biti u mogućnosti da dokažu da su pretrpeli gubitak zbog prijevremene primjene pomoći i, preciznije, kao rezultat nezakonite vremenske prednosti korisnika, uspješni zahtjevi za naknadu štete takođe nisu usključeni kada je Komisija već proglasila pomoć usklađenom do trenutka kada nacionalni sud donese odluku¹³³.
96. Sud pravde je podsjetio da se državna pomoć fundamentalno razlikuje po svojoj pravnoj prirodi od odštete koju nacionalni organi mogu biti obaveznici isplate pojedincima kao naknadu štete koju su prouzrokovali (sudska praksa u slučaju *Asteris*)¹³⁴. Međutim, kada odlučuju o naknadi troškova trećim

¹³⁰ Zanimljiv slučaj je prijavljen u Studiji o sprovođenju propisa gdje je francuski upravni sud, nakon odluke Komisije kojom se nalaže povraćaj neusklađene pomoći, odlučio da dosudi odštetu za gubitak tržišnog udjela glavnom konkurentu korisnika. Apelacioni sud je djelimično poništio prethodnu sudsku odluku o procjeni štete i potom imenovao nezavisnog stručnjaka da izračuna tačan iznos nadoknade. Vještak je procijenio broj kupaca koji su prešli sa podnosioca žalbeni korisnika zbog neusklađene pomoći i utvrdio tačan iznos izgubljenog prihoda. Takva stručna procjena je često složena i zavisiće od karakteristika tržišta i broja konkurenata. Vidjeti Prilog 3: Izvještaji po zemljama "Završne studije o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)", Kancelarija za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2019, str.152, Rezime predmeta FR6: Upravni sud u Bastiji, 23. februar 2017. Vidjeti takođe, Apelacioni sud u Mareju, CTC protiv Corsica Ferries France, 12. februar 2019, N/REF:500060.

¹³¹ Vidjeti odjeljak 2.2.

¹³² Presuda Suda pravde od 11. jula 1996, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 44; Presuda Suda pravde od 23. januara 2019, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stavovi 57-58.

¹³³ Presuda Suda pravde od 12. februara 2008, *CELF i ministar kulture i komunikacija*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, tačke 53 i 55; Objavljeno 23. januara 2019, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 60.

¹³⁴ Presuda Suda pravde od 27. septembra 1988, *Asteris i drugi protiv Grčke i EEC*, C-106 do 120/87, ECLI:EU:C:1988:457, stav 23; Presuda Suda pravde od 21. decembra 2016, *Komisija protiv Aer Lingus*, C-164/15 P I C-165/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, stav 72.

licima nastalih kao direktna posljedica nezakonite pomoći, nacionalni sudovi moraju biti oprezni da ne donose odluke koje imaju za posljedicu dodjelu pomoći¹³⁵ ili proširenje kruga korisnika¹³⁶.

97. Iako pojedinci mogu zahtijevati od nacionalnih sudova da nalože isplatu naknade na koju smatraju da imaju pravo, takve radnje ne mogu imati efekat zaobilaženja efikasne primjene pravila EU o državnoj pomoći¹³⁷. Konkretno, pojedinci koji bi mogli imati pravo na osnovu nacionalnog prava da prime pomoć koja nije obavještena i koju nije odobrila Komisija, ali koji nisu primili takvu pomoć, ne mogu zahtijevati kao naknadu štete ekvivalent iznosa neprimljene pomoći, jer bi to predstavljalo indirektnu dodjelu nezakonite pomoći¹³⁸. Iz toga slijedi, da se sudska praksa u slučaju Asteris ne odnosi na slučajeve u kojima podnosilac zahtijeva od nacionalnog suda da mu dodijeli prethodnu državnu pomoć, koju podnosilac zahtije nije primio iz bilo kog razloga¹³⁹.
98. Ponekad, korisnici nezakonite pomoći pokušavaju da podnesu zahtjeve za naknadu štete protiv države nakon što im je naređeno da vrate iznos. Ovi korisnici obično iznose argumente koji se tiču mogućeg kršenja njihovih legitimnih očekivanja. Ipak, Sud je zauzeo stav da nezakonito dodijeljena mjera pomoći ne može stvoriti legitimno očekivanje kod korisnika, koji bi trebalo da bude u mogućnosti da utvrdi da li je poštovan ispravan postupak za dodjelu pomoći¹⁴⁰. Njihove tužbe stoga treba odbaciti.
99. Iako sudska praksa priznaje pravo EU da pokrene tužbe za naknadu štete protiv dotične države članice od strane trećih lica, ukoliko su pretrpela gubitke zbog nezakonite primjene pomoći, tužbe za naknadu štete protiv korisnika pomoći su dozvoljene, ali nisu obavezne prema pravu unije o državnoj pomoći, jer članovi 107 i 108 TFEU ne nameću direktne obaveze korisnicima. U svojoj presudi u slučaju SFEI, Sud je zaključio da pošto član 108 stav 3 TFEU ne nameće direktne obaveze korisniku, kršenje tog člana nije dovoljno da korisnik bude odgovoran¹⁴¹. Međutim, to ni na koji način ne utiče na

¹³⁵ Vidjeti Odluku Komisije 2014/201/EU od 2. oktobra 2013 o nadoknadi koja treba da se isplati kompaniji SIMET SpA za usluge javnog prevoza pružene između 1987. i 2003.godine (mjera državne pomoći SA.33037 (2012/C) Italija) (JB 2014 L 114, str.67), potvrđenu po ovoj tački presudom Opšteg suda od 3. marta 2016.godine, Simet protiv Komisije, predmet T-15/14, ECLI:EU:T2016:124, stavovi 102 do 104. Vidjeti takođe Odluku Komisije (EU) 2015/1470 od 30. marta 2015.godine o državnoj pomoći SA.38517 (2014/C) (ex 2014/NN) koju je sprovela Rumunija – Arbitražna odluka Mikula protiv Rumunije od 11. decembra 2013. (SL L 232, 4.9.2015, str.43), poništena presudom Opšteg suda od 18. juna 2019, European Food i drugi protiv Komisije, T-624/15 ECLI:EU:T:2019:423, trenutno pod ispitivanjem od strane Suda pravde u predmetu C-638/19 P, Komisija protiv European Food i drugi.

¹³⁶ Presuda Suda pravde od 5. oktobra 2006, *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, stav 57.

¹³⁷ Presuda Suda pravde od 29. juna 2004, Komisija protiv Savjeta, C-110/2, ECLI:EU:C:2004:395, stav 43; Presuda Suda pravde od 18. jula 2007, *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, stavovi 59 do 63; Presuda Suda pravde od 11.novembra 2015, *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, stavovi 42 do 44.

¹³⁸ Vidjeti takođe, u smislu, mišljenje generalnog advokata Ruiz-Jarabo Colomer od 28. aprila 2005. u usvojenim slučajevima C-346/03 i C-529/03 Atzeni i drugi, EU:C:2005:256, stav 198.

¹³⁹ Umesto toga, sudska praksa u slučaju Asteris obuhvata slučajeve u kojima podnosilac zahtijeva jednostavno zahijeva nadoknadu (na pr. ispravku štete koju su nezanito prouzrokovala javne vlasti) na koju bi bilo koja druga osoba u sličnoj situaciji imala pravo u toj državi članici. U ovom drugom slučaju, sama činjenica da je tuženi javni subjekt, ne pretvara u državnu pomoć nadoknadu koju bi bilo koja strana u postupku dobila u sličnoj situaciji, kao što je sličan spor između dva privatna subjekta.

¹⁴⁰ Presuda Suda pravde od 5. marta 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stavovi 98 do 104; Presuda Suda pravde od 15. decembra 2005, *Unicredito Italiano*, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, stav 104; Presuda Suda pravde od 19.marta 2015, *OTP Bank*, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, stav 77.

¹⁴¹ Presuda Suda pravde od 11. jula 1996.godine, SFEI i drugi, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stavovi 72-74.

mogućnost podnošenja tužbi za naknadu štete protiv korisnika na osnovu važećeg nacionalnog prava, na primjer na osnovu nacionalnih odredbi koje regulišu vanugovorne obaveze¹⁴².

5. SARADNJA IZMEĐU KOMISIJE I NACIONALNIH SUDOVI

100. Komisija mora da podrži nacionalne sudove u ispunjavanju njihove suštinske uloge u primjeni pravila o državnoj pomoći u skladu sa članom 4 stav 3 TEU. S druge strane, nacionalni sudovi mogu da zatraže pomoć Komisije prilikom primjene ovih pravila u kontekstu tekućeg slučaja. Bliska saradnja između nacionalnih sudova i Komisije doprinosi povećanom nivou dosljednosti¹⁴³ i efektivnosti u primjeni pravila o državnoj pomoći širom Unije.

5.1. Pomoć Komisije nacionalnim sudovima

101. Prilikom pružanja pomoći nacionalnim sudovima, Komisija mora poštovati svoju obavezu profesionalne tajne i štiti sopstveno funkcionisanje i nezavisnost¹⁴⁴. Prilikom ispunjavanja svojih obaveza prema članu 4 stav 3 Ugovora o EU prema nacionalnim sudovima, Komisija se obavezuje da ostane neutralna i objektivna. Komisija može zahtijevati od nacionalnih sudova da dostave informacije i dokumente neophodne za pružanje tražene pomoći. Kada Komisija pruža pomoć nacionalnim sudovima, ona neće služiti privatnim interesima stanaka. Doprinos Komisije je zapravo dio njene obaveze da obezbijedi da se pravila o državnoj pomoći pravilno primjenjuju i da zaštiti javni interes¹⁴⁵. Iz tog razloga, Komisija neće saslušavati stranke u postupcima pred nacionalnim sudovima.

102. Podrška koja se pruža nacionalnim sudovima prema članu 29 Proceduralne regulative ne utiče na mogućnost ili obavezu¹⁴⁶ nacionalnih sudova da od Suda pravde zatraže preliminarnu odluku¹⁴⁷ o tumačenju ili validnosti prava Unije u skladu sa članom 267 TFEU¹⁴⁸. Međutim, više nije moguće dovoditi u pitanje validnost odluke Komisije putem prethodne odluke kada bi podnosilac zahtjeva nesumnjivo mogao osporiti odluku Komisije pred sudovima Unije na osnovu člana 263 TFEU, ali to nije učinio¹⁴⁹.

¹⁴² Presuda Suda pravde od 11. jula 1996.godine, SFEI i drugi, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 75. U situacijama koje uključuju sukob zakona, mjerodavno pravo se određuje Regulativom (EC) br.864/2007 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. jula 2007.godine o mjerodavnom pravu za vanugovorne obaveze (Rim II) (SL L 199, 31.7.2007, str.40).

¹⁴³ Uvodna izjava 37 Proceduralne regulative.

¹⁴⁴ Rješenje Suda pravde od 6. decembra 1990, Zwartveld i drugi, C-2/88 Imm, ECLI:EU:C:1990:440, stavovi 10-11; Presuda Opšteg suda od 18. decembra 1996, Postbank protiv Komisije, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, stav 93.

¹⁴⁵ Uvodna izjava 37, Proceduralne regulative.

¹⁴⁶ Vidjeti presudu Suda pravde od 6.oktobra 1982, CILFIT protiv Ministero della Sanità, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335, tačke 14-20; Presuda Suda pravde od 11.decembra 2008, Unión General de Trabajadores de la Rioja, C-428/06—C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, tačke 42-43; Presuda Suda pravde od 28.jula 2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, ECLI:EU:C:2016:603, tačke 47-50; Presuda Suda pravde od 15.septembra 2016, GE, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, tačka 40; Presuda Suda pravde od 4.oktobra 2018, Komisija protiv Francuske (Avansna uplata), C-416/17, ECLI:EU:C:2018:811, stav 108 i dalje.

¹⁴⁷ Zahtjevi za informacije ili mišljenje imaju prednost što nisu toliko formalni i uvijek se mogu dopuniti preliminarnom odlukom – vidjeti u tom smislu presudu Suda pravde od 28. oktobra 2020, INAIL, C-608/19, ECLI:EU:C:2020:865, gdje su korišćene obe mogućnosti.

¹⁴⁸ Presuda Suda pravde od 21. novembra 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, tačka 44; Presuda Suda pravde od 15. septembra 2016, GE, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, stav 40.

¹⁴⁹ Presuda Suda pravde od 9. marta 1994, TWD Textilwerke Deggendorf protiv Njemačke, C-188/92, ECLI:EU:C:1994:90, stavovi 17,25 i 26; vidjeti takođe presuda Suda pravde od 23. februara 2006, Atzeni i drugi, C-

5.1.1. Načini saradnje

103. Član 59 Proceduralne regulative predviđa tri načina saradnje između Komisije i nacionalnih sudova. Ovi načini saradnje su detaljnije objašnjeni u odjeljcima 5.1.1.1, 5.1.1.2 i 5.1.1.3 ovog Saopštenja.

5.1.1.1. Prosljeđivanje informacija nacionalnim sudovima

104. U skladu sa članom 29 Postupne regulative, nacionalni sudovi mogu zatražiti od Komisije da im dostavi informacije koje posjeduje¹⁵⁰.

105. Nacionalni sudovi mogu zatražiti od Komisije da pruži informacije o postupcima državne pomoći koji sup red njom. To uključuje, na primjer, informacije o: (a) da li je postupak u vezi sa mjerom državne pomoći u toku pred Komisijom; (b) da li je država članica uredno prijavila određenu mjeru pomoći u skladu sa članom 108 stav 3 TFEU; (c) da li je Komisije pokrenula formalnu istragu; i (d) da li je Komisija već usvojila odluku¹⁵¹.

106. Pored toga, nacionalni sudovi mogu zahtijevati da Komisija dostavi dokumenta koja posjeduje. To može da uključuje kopije postojećih odluka Komisije ako te odluke već nisu objavljene na web stranici Komisije, činjenične podatke, statistiku, studije tržiša i ekonomske analize.

107. Obaveze lojalne saradnje utvrđena članom 43 stav 3 TEU zahjeva od Komisije da nacionalnim sudovima pruži sve informacije koje traže¹⁵². To takođe uključuje informacije obuhvaćene obavezom profesionalne tajne.

108. Prilikom dostavljanja informacija nacionalnim sudovima, Komisija mora poštovati garancije date fizičkim i pravnim licima, prema članu 339 TFEU¹⁵³. Član 339 TFEU zabranjuje članovima, službenicima i drugim službenicima Komisije da otkrivaju informacije obuhvaćene obavezom profesionalne tajne. To može uključivati povjerljive informacije i poslovne tajne.

109. Ukoliko Komisija namjerava da proslijedi informacije koje su zaštićene profesionalom tajnom nacionalnom sudu, ona će zatražiti od nacionalnog suda da potvrdi da će garantovati zaštitu takvih povjerljivih informacija i poslovnih tajni. Ukoliko nacionalni sud ponudi takvu garanciju (na pr. pozivanjem na nacionalni pravni osnov u tom pogledu), Komisija će proslijediti tražene informacije, navodeći djelove obuhvaćene obavezom profesionalne tajne i koji stoga ne smiju biti otkriveni. S druge strane, ukoliko nacionalni sud ne može ponuditi takvu garanciju, Komisija će se uzdržati od prosljeđivanja takvih informacija¹⁵⁴.

346/03 i C-529/03, ECLI:EU:C:2006:130, stav 31; i presuda Suda pravde od 25.jula 2018, Georgsmarienhütte i drugi, ECLI:EU: C:2018:582, stav 17.

¹⁵⁰ Proceduralni pravilnik, član 29 stav 1, prvi dio.

¹⁵¹ Po prijemu ovih informacija, nacionalni sud koji podnosi zahtjev može tražiti redovna ažuriranja o stanju stvari.

¹⁵² Presuda Suda pravde od 18. septembra 1996, Postbank protiv Komisije, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, stav 64; Rješenje Suda pravde od 13.jula 1990, Zwartveld i drugi, C-2/88 Imm, ECLI:EU:C:1990:315, stavovi 16 do 22.

¹⁵³ Presuda Suda pravde od 28. februara 1991.godine, Delimitis protiv Henninger Bräu, C-234/89, ECLI:EU:C:1991:91, stav 53; Presuda Suda pravde od 18. septembra 1996.godine, Postbank protiv Commission, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, stav 90.

¹⁵⁴ Presuda Opšteg suda od 18. septembra 1996, Postbank protiv Komisije, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, stav 93; Rješenje Suda pravde od 6.decembra 1990, Zwartveld i drugi, C-2/88 Imm, ECLI:EU:C:1990:440, stavovi 10 i 11.

110. Postoje situacije, gdje Komisija moža neće moći da otkrije informacije nacionalnim sudovima. Konkretno, Komisija može odbiti da prenese informacije sudu države članice kada bi takvo prenošenje ometalo funkcionisanje i nezavisnost Unije. To je slučaj kada bi pružanje informacija ugrozilo obavljanje zadataka bi bio slučaj kada bi otkrivanje ugrozilo obavljanje zadataka povjerenih Komisiji¹⁵⁵ (na pr, informacije koje se tiču internog procesa donošenja odluka Komisije).

111. Da bi se osigurala efikasna saradnja sa nacionalnim sudovima, Komisija nastoji da nacionalnim sudovima pruži tražene informacije u roku od mjesec dana od datuma zahtjeva. Ukoliko Komisija treba da zatraži od nacionalnih sudova dodatna pojašnjenja o svojim početnim zahtjevima ili da se konsultuje sa trećim licima na koje se direktno odnosi dostavljanje informacija, jednomjesečni rok se obnavlja od trenutka prijema pojašnjenja ili završetka takvih konsultacija¹⁵⁶.

5.1.1.2. Prosljeđivanje mišljenja o primjeni pravila državne pomoći

112. Član 29 Proceduralne regulative takođe predviđa mogućnost nacionalnim sudovima da zatraže od Komisije da da svoje mišljenje o pitanjima koja se tiču primjene pravila o državnoj pomoći¹⁵⁷.

113. Prilikom primjene pravila o državnoj pomoći na predmet koji je u toku pred njima, nacionalni sudovi moraju poštovati relevantna pravila Unije i sudsku praksu sudova Evropske unije. Bez uticaja na konačno tumačenje Ugovora od strane sudova Unije, nacionalni sudovi mogu pronaći smjernice o primjeni pravila o državnoj pomoći u praksi donošenja odluka Komisije, kao i u relevantnim obavještenjima i smjernicama Komisije. Nacionalni sudovi takođe mogu pronaći smjernice o prethodnim mišljenjima ili zapažanjima Komisije objavljenim na web stranici Komisije, kada pitanja o kojima je riječ predstavljaju elemente analogije sa onima sa kojima se suočavaju drugi nacionalni sudovi¹⁵⁸.

114. Međutim, mogu postojati okolnosti u kojima prethodne odluke ili mišljenja Komisije i saopštenja i smjernica Komisije ne pružaju dovoljne smjernice nacionalnim sudovima. U skladu sa principom lojalne saradnje utvrđenim u članu 4 stav 3 TEU, i s obzirom na suštinsku ulogu koju nacionalni sudovi igraju u sprovođenju državne pomoći, Komisija nudi nacionalnim sudovima mogućnost da zatraže mišljenje Komisije o relevantnim pitanjima koja se tiču primjene pravila o državnoj pomoći¹⁵⁹.

115. Zahtjevi za mišljenja od Komisije mogu u principu obuhvatiti sva ekonomska, činjenična ili pravna pitanja u vezi sa državnom pomoći koja se javljaju u kontekstu nacionalnih postupaka. Nacionalni sudovi mogu zatražiti od Komisije da, između ostalog, dostavi sljedeće:

- (a) da li određena mjera ima elemente pomoći u smislu člana 107 stav 1 TFEU, i, ako jeste, zahtijevati smjernice o tome kako kvantifikovati iznos pomoći. Takvi zahtjevi mogu se odnositi na određeni element državne pomoći u skladu sa članom 107 TFEU (naime, pojam privrednog društva, postojanje selektivne prednosti, pripisivanje mjere državi članici i uključivanje državnih resursa, moguće narušavanje konkurencije i uticaj na trgovinu između država članica);

¹⁵⁵ Rješenje Suda pravde od 6. decembra 1990, *Zwartveld i drugi*, C-2/88 Imm, ECLI:EU:C:1990:440, stav 11; Presuda Suda pravde od 26. novembra 2002, *First and Franex*, C-275/00, ECLI:EU:C:2002:711, stav 49; Presuda Opšteg suda od 18. septembra 1996.godine, *Postbank protiv Komisije*, T-353/91, ECLI:EU:T:1996:119, stav 93.

¹⁵⁶ To bi mogao biti slučaj, na primjer, za određene vrste informacija koje je pruža privatno lice ili kada informacije koje je pružala jedna država članica zahtijeva sud u drugoj državi članici.

¹⁵⁷ Proceduralni pravilnik, član 29 stav 1, drugi dio.

¹⁵⁸ Vidjeti odjeljak 5.1.2.

¹⁵⁹ Presuda Suda pravde od 11. jula 1996.godine, *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 50.

- (b) da li određena mjera pomoći ispunjava zahtjev Regulative o opštem grupnom izuzeću ili zahtjev *de minimis* regulative, što bi značilo da prethodno saopštenje Komisije nije potrebno i da se obaveza mirovanja predviđena članom 108 stav 3 TFEU ne primjenjuje;
- (c) da li pojedinačna pomoć spada u šemu pomoći koja je prijavljena Komisiji i proglašena usklađenom sa unutrašnjim tržištem odlukom Komisije, ili se na drugi način kvalifikuje kao postojeća pomoć, i stoga se obaveza mirovanja, prema članu 108 stav 3 ne primjenjuje;
- (d) da li postoje izuzetne okolnosti¹⁶⁰ koje spriječavaju nacionalni sud da naloži potpuni povraćaj u skladu sa pravom Unije;
- (e) koji su zakonski preduslovi za priznavanje zahtjeva za naknadu štete prema pravu Unije i smjernice o tome kako kvantifikovati nastalu štetu;
- (f) kako izračunati iznos pomoći koja treba da se vrati i kako izračunati kamatu na povraćaj.

116. Nacionalni sudovi nemaju nadležnost da procjenjuju usklađenost mjere pomoći na osnovu članova 107 stav 2, 107 stav 3, 106 stav 2 i član 93¹⁶¹. Stoga, ne mogu zahtijevati od Komisije da dostavi svoje mišljenje o usklađenosti mjere pomoći sa unutrašnjim tržištem. Međutim, nacionalni sudovi mogu pitati Komisiju da li već procjenjuje usklađenost mjere pomoći, kako je navedeno u odjeljku 5.1.1.1.

117. Prilikom davanja mišljenja, Komisija će, u skladu sa principom lojalne saradnje iz člana 4 stav 3 TEU, pružati nacionalnom sudu činjenične informacije ili tražena ekonomska ili pravna pojašnjenja. Za razliku od formalnog tumačenja prava Unije od strane sudova Unije, mišljenje Komisije nije pravno obavezujuće za nacionalni sud.

118. Komisija će dostaviti svoje mišljenje nacionalnim sudovima u skladu sa njihovim proceduralnim pravilima i praksama. Radi obezbjeđivanja efikasne saradnje sa nacionalnim sudovima, Komisija će nastojati da nacionalnom sudu dostavi traženo mišljenje u roku od 4 mjeseca od datuma zahtjeva. Ukoliko Komisija treba da zatraži od nacionalnog suda dodatna pojašnjenja u vezi sa svojim zahtjevom, ovaj četvoromjesečni rok može biti produžen.

119. Nacionalni sudovi moraju štititi prava pojedinaca prema članu 108 stav 3 TFEU i tokom perioda u kojem Komisija priprema tržišno mišljenje. Kao što je gore navedeno¹⁶², obaveza nacionalnog suda da zaštiti prava pojedinaca prema članu 108 stav 3 TFEU, uključujući i putem privremenih mjera, primjenjuje se bez obzira na nerješeno mišljenje Komisije.

5.1.1.3. Dostavljanje podnesaka (*amicus curiae*) sudu

120. U skladu sa članom 29 stav 2 Proceduralne regulative, Komisija može da podnese pisana zapažanja nacionalnim sudovima u vezi sa primjenom pravila o državnoj pomoći. Takođe, može dati usmjena zapažanja uz dozvolu nadležnog nacionalnog suda. Ova zapažanja su takođe poznata kao “zapažanja *amicus curiae*”. Komisija podnosi zapažanja *amicus curiae* na sopstvenu inicijativu.

121. Nacionalni sudovi ili stranke u postupku, koji se vodi pred nacionalnim sudom, mogu, međutim, zatražiti od Komisije da dostavi zapažanja *amicus curiae* u slučaju koji se tiče pitanja državne pomoći. Odluka o intervenciji kao *amicus curiae* u slučaju pred nacionalnim sudom je isključivo ovlaštenje

¹⁶⁰ U tom smislu, vidjeti presudu Suda pravde od 11. jula 1996.godine, *SFEI i drugi*, C-39/94, EU:C:1996:285, stavovi 68 do 71.

¹⁶¹ Presuda Suda Pravde od 4. Marta 2020, *CSTP Azienda della Mobilità protiv Komisije*, C-587/18 P, EU:C:2020:150, stav 90; Presuda Suda pravde od 19. Jula 2007, *Lucchini*, C-119/05, EU:C:2007:434, stavovi 50 do 52.

¹⁶² Vidjeti gore, odjeljak 4.2.3.3.

Komisije i u potpunosti spada u njeno diskreciono pravo. Međutim, kako bi se nacionalnim sudovima omogućilo da planiraju svoje postupke, Komisija će ih bez odlaganja obavijestiti o svojoj namjeri da interveniše kao *amicus curiae*.

122. Komisija podnosi zapažanja *amicus curiae* u kontekstu nacionalnih sudskih postupaka kako bi se osigurala dosljedna primjena članova 107 stav 1 i 108 stav 2 TFEU¹⁶³. Da bi procijenila neophodnost i prikladnost svog doprinosa, Komisija može razmotriti, između ostalog:

- (a) da li se očekuje da će slučaj imati značaj koji prevazilazi konkretan slučaj o kome je riječ (na primjer, kada se slučaj odnosi na opšte pitanje državne pomoći);
- (b) da li zapažanje Komisije mogu doprinijeti efikasnosti sprovođenja pravila o državnoj pomoći od strane nadležnih nacionalnih sudova;
- (c) ako se slučaj odnosi na novo suštinsko pitanje koje nije obuhvaćeno praksom donošenja odluka Komisije ili obavještenjima ili smjernicama; ili
- (d) da li je slučaj u toku pred sudom čija presuda ne može biti predmet daljih žalbi.

123. Komisija u potpunosti poštuje nezavisnost i funkcionisanje nacionalnih sudova. Što se tiče mišljenja Komisije navedenih u odjeljku 5.1.1.2. iznad, zapažanja *amicus curiae* nisu obavezujuća za nacionalni sud koji presuđuje u slučaju u kojem je Komisija intervenisala. Prije nego što na sopstvenu inicijativu podnese zapažanja *amicus curiae*, Komisija obavještava dotičnu državu članicu slanjem pisma njenom stalnom predstavništvu pri Uniji.

124. Da bi mogla da podnese korsna zapažanja, Komisija može zatražiti od nadležnog nacionalnog suda da dostavi dokumenta koja su joj na raspolaganju, a koja su neophodna za procjenu predmeta od strane Komisije. Komisija će koristiti ta dokumenta samo u svrhu pripreme svojih zapažanja.

125. Proceduralni pravilnik ne predviđa proceduralni okvir za podnošenje podnesaka *amicus curiae*. Komisija stoga, podnosi svoja zapažanja u skladu sa proceduralnim pravilima i praksama država članica, uključujući i ona koja se odnose na zaštitu prava stranaka. Ukoliko država članica još uvijek nije uspostavila relevantni proceduralni okvir, na nacionalnom sudu je da utvrdi koja proceduralna pravila treba poštovati za podnošenje zapažanja *amicus curiae* u predmetu koji je pred njim, imajući u vidu da se ova zapažanja zasnivaju na članu 29 Proceduralne regulative.

126. Nacionalni proceduralni okvir treba da bude u skladu sa principima utvrđenim u odjeljku 2.2. ovog Saopštenja. To znači da nacionalni proceduralni okvir za podnošenje zapažanja o pitanjima koja se tiču primjene članova 107 stav 1 i 108 stav 3 TFEU ne može izvršiti dostavljanje takvih zapažanja (a) preterano teškim ili praktično nemogućim (u skladu sa principom efikasnosti); i (b) težim od podnošenja zapažanja u sudskim postupcima gdje se primjenjuje ekvivalentno nacionalno pravo (u skladu sa principom ekvivalencije).

5.1.2. Jedinstvena kontaktna tačka i objavljivanje mišljenja i zapažanja (*amicus curiae*)

127. Radi efikasnije saradnje i komunikacije sa nacionalnim sudovima, Komisija je uspostavila jedinstvenu kontakt tačku u kojoj nacionalni sudovi ili stranke mogu da podnesu svoje zahtjeve:

¹⁶³ Od 2014. godine, Komisija je podnosila zapažanja *amicus curiae* o postojanju pomoći, definiciji usluge od opšteg ekonomskog interesa, izvršenju odluka Komisije o povraćaju i smjernice o tome da li koristi nacionalno pravo ili pravo Unije. U tom smislu, vidjeti "Završnu studiju o sprovođenju pravila i odluka o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (COMP/2018/001)", Publikacije Kancelarije Evropske unije, Luksemburg, 2019, str.111.

Evropska komisija
Generalna direkcija za konkurenciju
COMP Amicus State Aid
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Tel. +32 22976271
Fax: +32 22953584
Email: COMP-AMICUS-STATE-AID@e.europa.eu

128. Komisija poziva nacionalne sudove da nastave da koriste ovu jedinstvenu kontakt tačku za dostavljanje informacija ili zahtjeva Komisiji u skladu sa odjeljkom 5.1.1 ovog Saopštenja. Nacionalni sudovi mogu slati svoja mišljenja na bilo kom od 24 službena jezika Unije¹⁶⁴.
129. Komisija će izvještavati o svojoj saradnji sa nacionalnim sudovima u svom godišnjem izvještaju o politici konkurencije. Takođe će na svojoj web stranici objaviti svoja mišljenja i zapažanja u slučajevima intervencije *amicus curiae*.
130. Prilikom podnošenja mišljenja ili zapažanja *amicus curiae*, Komisija traži od nacionalnih sudova da odobre njihovo objavljivanje. Ovo omogućava Komisiji da na svojoj web stranici objavi mišljenja i zapažanja *amicus curiae* koje je podnijela Komisiji i, gdje su dostupne, presude dotičnog nacionalnog suda.

5.2. Pomoć nacionalnih sudova Komisiji

131. Obaveza lojalne saradnje utvrđena članom 4 stav 3 TEU takođe podrazumijeva da države članice, uključujući i njihove pravosudne organe, moraju da pomažu institucijama Unije u ostvarivanju ciljeva Unije.
132. Da bi se osiguralo efikasno sprovođenje pravila o državnoj pomoći, nacionalni sudovi se pozivaju da Komisiji bez odlaganja dostave kopiju svake pisane presude koju su donijeli nakon što je Komisija pružila informacije ili mišljenje, ili nakon što je podnijela njegova *amicus curiae* zapažanja. Ovo omogućava Komisiji da blagovremeno sazna za slučajeve za koje bi moglo biti prikladno podnijeti zapažanja, ukoliko jedna od strana podnese žalbu na presudu. Prilikom slanja presude, nacionalni sudovi obavještavaju Komisiju da li daju ovlašćenja da se ta presuda objavi na web stranici.
133. Kako bi se obezbijedila efikasnija i koherentnija primjena pravila o državnoj pomoći, Komisija podstiče države članice da uspostave koordinacione tačke za nacionalne sudije koje se bave pitanjima državne pomoći. Ove koordinacione tačke treba da budu u skladu sa administrativnom strukturom država članica i da poštuju nezavisnost pravosuđa. Komisija takođe smatra da uspostavljanje formalnih ili neformalnih mreža sudija koje se bave slučajevima državne pomoći na nacionalnom ili evropskom nivou može biti od posebnog značaja za razmjenu znanja. Centralne koordinacione tačke i mreže sudija mogu omogućiti nacionalnim sudijama da dijele najbolje prakse u oblasti državne pomoći i olakšaju komuniciranje informacija od strane Komisije o najnovijim dešavanjima u politici državne, na primjer putem kurseva obuke i biltena.

¹⁶⁴ Kompletan spisak službenih jezika Unije dat je u članu 55 stav 1 Ugovora o EU.

6. POSLJEDICE NESPROVOĐENJA PRAVILA I ODLUKA DRŽAVNE POMOĆI

134. Kao što je navedeno u odjeljcima 4.2.1 i 4.2.2 ovog saopštenja, nacionalni sudovi mogu biti pozvani da direktno primjene u svojim nacionalnim pravnim sistemima odredbe članova 107 stav 1 i 108 stav 3 TFEU. Kada nacionalni sudovi, svojim presudama, dodjele novu pomoć kršeći obavezu mirovanja, Komisija može pokrenuti istražni postupak u skladu sa članom 12 Proceduralne regulative kako bi procijenila usklađenost nezakonite državne pomoći sa unutrašnjim tržištem. Pored toga, kada nacionalni sudovi ne obezbijede poštovanje obaveza koje proizilaze iz odluke Komisije o povraćaju ili Ugovora¹⁶⁵, Komisija može pokrenuti postupak zbog povrede ugovora protiv dotičnih država članica.
135. Kao organi država članica, nacionalni sudovi su pozvani da preduzmu odgovarajuće mjere kako bi osigurale da se odluke o povraćaju efikasno sprovede. Posljedice nesprovođenja odluka Komisije o povraćaju od strane država članica su navedene u Saopštenju o povraćaju¹⁶⁶.
136. Nacionalni sudovi takođe moraju da štite prava pojedinaca koji se suočavaju sa mogućim kršenjem obaveza mirovanja¹⁶⁷. Kao što je naznačeno u odjeljku 6.2 ovog Saopštenja, države članice, uključujući njihove nacionalne sudove, koje ne štite ova prava, ne ispunjavaju svoje obaveze prema pravu Unije¹⁶⁸.

6.1. Postupci pred Komisijom u vezi sa nezakonitom državnom pomoći

137. Nacionalni sudovi mogu direktno prekršiti član 108 stav 3 TFEU dodjelom nove pomoći u kontekstu postupka koji se vodi pred njima. To se može dogoditi kada nacionalni sud donese odluku koja utiče na sprovođenje mjere državne pomoći. To je slučaj, na primjer, kada tumačenje ugovora ili odluke o pomoći rezultira produženjem početnog trajanja mjere pomoći¹⁶⁹.
138. Kao rezultat toga, nacionalni sudovi moraju da se pridržavaju člana 108 stav 3 TFEU i shodno tome da osiguraju da se svaka njihova odluka koja rezultira izmjenom ili produžetkom akta o dodjeli državne pomoći, na primjer putem tumačenja¹⁷⁰, dostavlja prije njene primjene, u skladu sa važećim administrativnim pravilima koja su na snazi u državi članici.
139. Ako nacionalni sud ne obezbijedi poštovanje obaveza mirovanja i Komisija ne bude obaviještena o novoj pomoći, Komisija može, u skladu sa pregledom, pokrenuti postupak istrage o nezakonitoj državnoj pomoći na sopstvenu inicijativu ili nakon što primi žalbu zainteresovane strane u skladu sa članom 12 Proceduralne regulative.

¹⁶⁵ Presuda Suda pravde od 11. novembra 2014, *Komisija protiv Njemačke*, C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2196, stav 56.

¹⁶⁶ Vidjeti Saopštenje o povraćaju državne pomoći (SL L 247, 23.07.2019, str.1) odjeljak 6.

¹⁶⁷ Presuda Suda pravde od 5. oktobra 2006.godine, *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, stav 38; presuda suda pravde od 21. novembra 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, stav 28.

¹⁶⁸ Presuda Suda pravde od 23. januara 2019, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, stav 66; presuda Suda pravde od 5. marta 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, stav 110.

¹⁶⁹ Da li nacionalni sud donosi presudu u kontekstu međupostupka ili suštinskog postupka je irelevantno, jer u oba slučaja presuda može uticati na mjeru pomoći, čak i ako je to samo privremeno.

¹⁷⁰ Presuda Suda pravde od 26. oktobra 2016.godine, *DEI i Komisija protiv Alouminion tis Ellados*, C-590/14 P, ECLI:EU:C:2016:797, stavovi 107 i 108.

6.2. Postupci za povredu autorskih prava

140. U skladu sa članom 285 TFEU, ako Komisija smatra da država članica nije ispunila obavezu prema Ugovorima, može pokrenuti postupak za povredu. Svrha postupka je okončanje povrede. Komisija može da uputi stvar Sudu pravde nakon pretparnične faze u kojoj dostavlja obrazloženo mišljenje nakon formalne razmjene mišljenja sa dotičnom državom članicom¹⁷¹.
141. Kada nacionalni sudovi ne utvrde odgovarajuće posljedice kršenja člana 108 stav 3 TFEU, oni krše svoje obaveze prema Ugovorima. To može biti slučaj kada nacionalni sudovi ne spriječe primjenu nezakonite mjere ili ne nalože njen povraćaj¹⁷².
142. Neuspjeh nacionalnih sudova da zaštite prava pojedinaca, što je u suprotnosti sa njihovim obavezama koje proizilaze iz člana 108 stav 3 TFEU, takođe može dovesti do odgovornosti države članice- Sud pravde je presudio da su države članice odgovorne za štetu nastalu usled kršenja prava Unije, uključujući kršenja koja proizilaze iz odluke nacionalnog suda koji je sudio u posljednjoj instance¹⁷³.

7. ZAVRŠNE ODREDBE

143. Ovo Saopštenje zamjenjuje Saopštenje o sprovođenju iz 2009. godine.
144. Ovo Saopštenje ima za cilj da pruži smjernice nacionalnim sudovima u primjeni pravila o državnoj pomoći. Ono ne obavezuje nacionalne sudove niti utiče na njihovu nezavisnost.
145. Komisija može preispitati ovo saopštenje, kada to smatra prikladnim, između ostalog, na osnovu izmjena važećih pravila Unije ili budućih razvoja sudske prakse.

¹⁷¹ Ako Komisija smatra da država članica nije ispunila obaveze utvrđene presudom donijetom u skladu sa članom 258 stav 2 TFEU, Komisija može pokrenuti postupak pred Sudom pravde u skladu sa članom 260 stav 2 TFEU, nakon što je dotičnoj državi članici pružila priliku da podnese svoje zapažanje.

¹⁷² Presuda Suda pravde od 21. Novembra 1991, *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires i drugi protiv Francuske*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, stav 12; presuda Suda pravde od 11. Jula 1996.godine *SFEI i drugi*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, stav 70.

¹⁷³ Presuda Suda pravde od 30. Septembra 2003, *Köbler*, C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, stav 50.

SAOPŠTENJE KOMISIJE

Kriterijumi za analizu usklađenosti državne pomoći za podsticanje realizacije važnih projekata od zajedničkog evropskog interesa sa unutrašnjim tržištem

(2021/C 528/02)

1. UVOD

- (1) Ovo Saopštenje pruža smjernice o procjeni javnog finansiranja važnih projekata od zajedničkog evropskog interesa (IPCEI) u skladu sa pravilima Unije o državnoj pomoći.
- (2) IPCEI-jevi mogu dati veoma važan doprinos održivog ekonomskom rastu, zapošljavanju, konkurentnosti i otpornosti industrije i ekonomije Unije i ojačati njenu otvorenu stratešku autonomiju, stvaranjem uslova za najsavremenije inovacije i infrastrukturne projekte kroz prekograničnu saradnju i sa pozitivnim efektima prelivanja na unutrašnje tržište i društvo u cjelini.
- (3) IPCEI-jevi omogućavaju objedinjavanje znanja, stručnosti, finansijskih resursa i ekonomskih aktera iz Unije, u pokušaju da se riješe značajni tržišni ili sistemski nedostaci ili društveni izazovi koji se inače ne bi mogli riješiti na drugi način. Osmišljeni su u cilju udruživanja javnog i privatnog sektora radi preduzimanja velikih projekata od značajne koristi za Uniju i njene građane.
- (4) IPCEI-jevi mogu podržati sve politike i akcije koje teže postizanju zajedničkih evropskih ciljeva, posebno Evropskog zelenog plana¹, digitalne strategije² i digitalne decenije³, Nova industrijska strategija za Evropu⁴ i njegovo ažuriranje⁵, Evropska strategija za podatake⁶ i sljedeća generacija EU⁷. Prava intelektualne svojine takođe mogu doprinijeti održivom oporavku nakon ozbiljnih ekonomskih potresa, poput onih izazvanih pandemijom COVID-19, i podržati napore za jačanje socijalne i ekonomske otpornosti Unije.

¹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – “Evropski zeleni plan”, COM (2019) 640 final, od 11. decembra 2019.

² Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – “Oblikovanje digitalne budućnosti Evrope”, COM (2020) 67 final, od 19. februara 2020.

³ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Digitalni kompas 2030: Evropski put ka digitalnoj deceniji“, COM (2021), 118 final, od 9. marta 2021.

⁴ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – Nova industrijska strategija za Evropu COM (2020) 102 final, od 10. marta 2020.

⁵ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona „Ažuriranje nove industrijske strategije 2020: Izgradnja jačeg jedinstvaenog tržišta za oporavak Evrope“, COM (2021), 350 final, od 5. maja 2021.

⁶ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona “Evropska strategija za podatke“, COM (2020), 66 final, od 19. februara 2020.

⁷ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Evropski momenat: Oporavak i priprema za sljedeću generaciju“, COM (2020), 456 final, od 27. maja 2020.

- (5) Uzimajući u obzir ažuriranu Novu industrijsku strategiju i Startegiju za mala i srednja preduzeća (MSP)⁸ važno je da MSP i start-up mogu da učestvuju u važnim projektima od zajedničkog evropskog interesa i da imaju koristi od njih. Komisije će u svojoj procjeni uzeti u obzir sve okolnosti koje ukazuju na to da je manje vjerovatno da će prijavljena pomoć neopravdano narušiti konkurenciju, na primjer zbog svog iznosa.
- (6) Često je potrebno da se u upotrebljavanju VPZEI, u velikoj mjeri učestvuju tijela javne uprave tamo gdje tržište inače ne bi financiralo takve projekte. Ovo Saopštenje utvrđuje pravila koja se primjenjuju kada javno finansiranje takvih projekata predstavlja državnu pomoć, kako bi se državna pomoć za prava intelektualne svojine smatrala usklađenom sa unutrašnjim tržištem. Konkretno, pravila imaju za cilja da osiguraju takva pomoć ne utiče na uslove trgovine između država članica i da ograniče uticaje takve pomoći na trgovinu i konkurenciju na neophodni minimum.
- (7) Član 107 stav 3 tačka (b) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, predviđa da se pomoć za promociju realizacije važnog projekta od zajedničkog evropskog interesa, može smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem. Shodno tome, ovo Saopštenje utvrđuje smjernice o kriterijumima koje će Komisija primjenjivati za procjenu državne pomoći dodjeljene za podsticanje sprovođenja važnih projekata od zajedničkog evropskog interesa. Prvo se utvrđuje njen obim, a zatim se daje lista kriterijuma koje će Komisija koristiti za procjenu prirode i značaja institucionalnog plana u svrhu primjene člana 107 stav 3 tačka (b) Ugovora. Zatim, objašnjava se kako će Komisija procijeniti usklađenost javnog finansiranja institucionalnog plana sa pravilima o državnoj pomoći.
- (8) Ovo Saopštenje ne isključuje mogućnost da pomoć za promociju sprovođenja prava intelektualne svojine može biti proglašena usklađenom sa unutrašnjim tržištem i na osnovu drugih odredbi Ugovora, posebno člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora. Međutim, ove odredbe Ugovora možda nijesu u potpunosti prilagođene značaju, specifičnostima i obilježjima intelektualne svojine. Ovo može zahtijevati posebna pravila o prihvatljivosti, usklađenosti i proceduralna pravila, kako je navedeno u ovom Saopštenju.

2. PODRUČJE PRIMJENE

- (9) Komisija će primjenjivati principe utvrđene u ovom Saopštenju na praca intelektualne svojine u svim sektorima ekonomske aktivnosti.
- (10) Ovi principi se ne primjenjuju na:
- (a) mjere koje se sastoje od pomoći preduzećima u teškoćama kako je definisano u smjernicama za spasavanje i restrukturiranje⁹ ili u bilo kojim naknadnim smjernicama, sa izuzetkom preduzeća koja nisu bila u teškoćama 31.12.2019. godine, ali su postala preduzeća u teškoćama 01. januara 2020. godine ili kasnije, sve dok se primjenjuje Privremeni okvir¹⁰;

⁸ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu Regiona – „Strategija MSP za održivu i digitalnu Evropu“, COM (2020), 103 final, od 10. marta 2020.

⁹ Smjernice o državnoj pomoći za spasavanje i restrukturiranje nefinansijskih preduzeća u teškoćama (Sl.list br.249, od 31.07.2014., str.1). Kao što je objašnjeno u tački 23 tih Smjernica, s obzirom na to da je samo njegovo postojanje u pitanju, privredno društvo u teškoćama ne može se smatrati odgovarajućim sredstvom za postizanje drugih ciljeva javne politike dok se ne obezbjedi njegova održivost.

¹⁰ Saopštenje Komisije „Privremeni okvir za mjere državne pomoći za podršku privredi u trenutnoj epidemiji COVID-19“ (Sl.list br.911, od 20.03.2020., str.1) i njegove izmjene.

- (b) mjere koje se sastoje od pomoći preduzećima koja podliježu neizvršenom nalogu za povraćaj sredstava u skladu sa prethodnom odlukom Komisije kojom je pomoć proglašava nezakonitom i nespojivom sa unutrašnjim tržištem;
- (c) mjere pomoći koje same po sebi, zbog uslova koji su im povezani ili zbog načina njihovog finansiranja, predstavljaju suštinsko kršenje prava Unije ⁽¹¹⁾, naročito:
 - (i) mjere pomoći gdje je dodjela pomoći uslovljena time da korisnik ima registrovano sjedište u dotičnoj državi članici ili da je većina njenih poslovnih jedinica nastanjeno u toj državi članici;
 - (ii) mjere pomoći gdje je dodjela pomoći uslovljena time da korisnik koristi domaću robu i usluge;
 - (iii) mjere pomoći koje ograničavaju mogućnost korisnika da iskoristi rezultate istraživanja, razvoja i inovacija u drugim državama članicama.

3. KRITERIJUMI PRIHVATLIVOSTI

- (11) Prilikom utvrđivanja da li projekat spada u djelokrug člana 107 stav 3 tačka (b) Ugovora, Komisija će primjeniti kriterijume navedene u odjeljcima 3.1., 3.2. i 3.3. ovog Saopštenja.

3.1. Definicija projekta

- (12) Predlog pomoći mora se odnositi na jedan projekat koji je jasno definisan u pogledu svojih ciljeva, kao i uslova njegove implementacije, uključujući učesnike i finansiranje¹².
- (13) Komisija takođe može da prihvati kao poseban „integrirani projekat“, tj. Grupu pojedinačnih projekata uključenih u zajedničku strukturu „mapu puta“ ili program, usmjerene ka istom cilju i zasnovane na koherentnom sistemskom pristupu. Pojedinačne komponente integriranog projekta mogu se odnositi na različite nivoe lanca snabdijevanja, ali moraju biti komplementarne i dodavati značajnu vrijednost u svom doprinosu ostvarivanju evropskog cilja¹³.

3.2. Zajednički evropski interesi

3.2.1. Opšti kumulativni kriterijumi

- (14) Projekat mora predstavljati konkretan, jasan i dokaziv doprinos ciljevima ili strategijama Unije i mora imati značajan uticaj na održivi rast, na primjer, tako što će biti od ključnog značaja za Evropski zeleni plan, Digitalnu strategiju, Digitalnu deceniju i Evropsku strategiju za podatke, Novu industrijsku strategiju za Evropu i njeno ažuriranje, Program „Sljedeće generacije EU“, Evropsku zdravstvenu

¹¹ Vidjeti, na primjer, presudu Suda pravde u predmetu C-156/98, Njemačka protiv Komisije [2000] ECLI:C:2000:467, stav 78 i presudu Suda pravde u predmetu C-333/07 *Régie Networks v Rhone Alpes Bourgogne* [2008] ECLI:EU:C:2008:764, tačke od 94 do 116.

¹² Kada dva ili više istraživačko-razvojnih projekata nisu jasno razlikovana jedan od drugog, a posebno kada nemaju neuvjesnu vjerovatnoću tehnoloških uspjeha, trebalo bi ih smatrati jednim projektom.

¹³ U daljem tekstu, pojedinačni projekat i integrirani projekat nazivaju se „projekat“,

uniju¹⁴, novi evropski istraživački prostor za istraživanje i inovacije¹⁵. novi Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju¹⁶, ili cilj Unije da postane klimatski neutralna do 2050. godine.

- (15) Projekat mora pokazati da je osmišljen da prevaziđe značajne tržišne ili sistemske slabosti koje bi spriječile sprovođenje projekta u istoj mjeri ili na isti način u odsustvu pomoći, ili društvenim izazovima koji se inače ne bi mogli adekvatno riješiti ili otkloniti.
- (16) Osim ako priroda projekta ne opravdava manji broj¹⁷, projekat obično mora da uključuje najmanje četiri države članice i njegove koristi ne smiju biti ograničene na države članice koje ga finansiraju, već pokrivati veći dio Unije. Koristi od projekta moraju biti jasno definisane na konkretan i prepoznatljiv način¹⁸.
- (17) Svim državama članicama mora se pružiti realna prilika da učestvuju u novom projektu. Države članice koje obavještavaju moraju pokazati da su sve države članice obavještene o mogućem nastanku projekta, na primjer putem kontakata, saradnje, sastanaka ili događaja za pronalaženje partnera koji uključuju i mala i srednja preduzeća i *start-up-ove*, i da im je data prilika da učestvuju.
- (18) Koristi od projekata ne smiju biti ograničene na dotična preduzeća ili sektor, već moraju imati širi značaj i primjenu za ekonomiju ili društvo u Uniji kroz pozitivne efekte preliivanja (kao što je sistemski efekat na više nivoa lanca vrijednosti ili za tržišta koja se nalaze uzvodno ili nizvodno, ili alternativna upotreba u drugim sektorima ili prelazak na drugi vid transporta), koji su jasno definisani na specifičan i prepoznatljiv način.
- (19) Projekat mora da uključuje značajno sufinansiranje od strane korisnika¹⁹.

¹⁴ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Izgradnja Evropske zdravstvene unije – spremnost i otpornost“, COM/2020/724 final, od 11.11.2020.

¹⁵ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Novi evropski istraživački prostor za istraživanje i inovacije“ (COM(2020) 628 final, od 30.09.2020.).

¹⁶ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona – „Novi Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju – Za čistiju i konkurentniju Evropu“ (COM/2020/98 FINAL, od 11.03.2020).

¹⁷ Izuzetno i u propisano obrazloženim okolnostima, manji broj država članica, ali ne manje od dve, može biti opravdan, na primjer ako se projekat odnosi na međusobno povezane istraživačke infrastrukture, projekte TEN-E i TEN-T koji su od velikog transnacionalnog značaja jer su dio fizički povezane prekogranične mreže ili su neophodni za poboljšanje upravljanja prekograničnim saobraćajem ili interoperabilnosti; ili je projekat finansiran iz sredstava EU za koja zakonske odredbe o saradnji između država članica zahtjevaju manji broj država članica učesnica. U svim slučajevima, projekti moraju biti osmišljeni na transparentan način, u skladu sa tačkom 17.

¹⁸ Sama činjenica da projekat sprovode preduzeća u različitim zemljama ili da istraživačku infrastrukturu naknadno koriste preduzeća osnovana u različitim državama, članicama nije dovoljno da se projekat kvalifikuje kao *značajan evropski projekat*. Sud je potvrdio politiku Komisije da prihvati da se projekat može opisati kao projekat od zajedničkog evropskog interesa u smilu člana 107 stav 3 tačka (b) kada je dio transnacionalnog evropskog programa koji zajednički podržava nekoliko vlada država članica ili je rezultat usklađene akcije nekoliko država članica u borbi protiv zajedničke pretnje. Spojeni slučajevi C-62/87 i 72/87 *Exécutif régional wallon i SA Glaverbel v Komisije* [1988] ECLI:EU:C:1988:132, stav 22.

¹⁹ Prilikom procjene nivoa sufinansiranja, Komisija će uzeti u obzir specifičnosti određenih sektora i malih i srednjih preduzeća. U izuzetnim i propisno obrazloženim okolnostima, Komisija može smatrati da je pomoć opravdana čak i u odsustvu značajnog sufinansiranja od strane korisnika.

(20) Države članice moraju da dostave dokaze da je projekat u skladu sa principom da nema značajne zaštite u smislu člana 17 Regulative (EU) 2020/852 ili drugih uporedivih metodologija²⁰.

3.2.2. Opšti pozitivni pokazatelji

(21) Pored kumulativnih kriterijuma u odeljku 3.2.1., Komisija će pozitivno ocijeniti sljedeće elemente koje su predložile države članice:

- (a) projektovanje uključuje Komisiju ili bilo koje drugo pravno lice na koje je Komisija delegirala svoja ovlašćenja, kao što su Evropska investiciona banka i Evropska investiciona banka i Evropski investicioni fond;
- (b) izbor projekta uključuje Komisiju ili bilo koje pravno tijelo kojem je Komisija delegirala svoja ovlašćenja, pod uslovom da to tijelo djeluje u tu svrhu kao implementaciona struktura;
- (c) struktura upravljanja projektom uključuje Komisiju, ili pravni subjekt kojem je Komisija delegirala svoja ovlašćenja, i države članice učesnice;
- (d) projekat uključuje važne saradnje u smislu broja partnera, učešća organizacija iz različitih sektora ili učešća preduzeća različitih veličina, a posebno saradnja između velikih preduzeća i malih i srednjih preduzeća, uključujući start-up-ove, u različitim državama članicama i podržava razvoj manje povlašćenih regiona;
- (e) projekat uključuje sufinansiranje ili sufinansiranje iz fonda Unije²¹ u direktnom, indirektnom ili zajedničkom upravljanju;
- (f) projekat uključuje značajan doprinos nezavisnih privatnih investitora²²;
- (g) projekat se bavi jasno identifikovanom i značajnom zavisnošću.

3.2.3. Posebni kriterijumi

(22) Inovativni projekti istraživanja („R&D&I“), razvoja i inovacija moraju biti značajne inovativne prirode ili predstavljati važnu dodatnu vrijednost u smislu istraživanja, razvoja i inovacija u svjetlu najsavremenijeg razvoja u dotičnom sektoru²³.

(23) Projekti koji uključuju početno industrijsko primjenjivanje moraju omogućavati razvoj novog proizvoda ili usluge sa značajnim istraživačkim ili inovativnim sadržajem ili implementaciju fundamentalno inovativnog proizvodnog procesa. Redovne nadogradnje bez inovativne dimenzije postojećih postrojenja i razvoj novih verzija postojećih proizvoda nisu definisani kao početna industrijska implementacija.

²⁰ Regulativa (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18.06.2020.god. o uspostavljanju okvira za olakšavanje održivih investicija (Sl.list br.198, od 22.06.2020., str.13). Za mjere koje su identične ovima u okviru planova oporavka i otpornosti koje je odobrio Savjet, smatra se da je njihova usklađenost sa principom „nenanošenja značajne“ ispunjena, jer je to već provjereno.

²¹ Finansiranje Unije kojim centralno upravljanje institucije, agencije, zajednička preduzeća ili druga tijela EU, a koje nije direktno ili indirektno pod kontrolom države članice, ne predstavlja državnu pomoć. Državna pomoć se može kumulirati sa finansiranjem iz fonda Unije, pod uslovom da je ispunjen uslov iz tačke 35.

²² Ulozi u materijalnoj i nematerijalnoj imovini, kao i uloji u zemljištu, moraju se prijaviti po tržišnoj cijeni.

²³ Ovo može da uključuje, gdje je to prikladno, postepeni napredak ka najsavremenijim tehnologijama, sve dok projekat koji učestvuje jasno i vjerodostojno ima za cilj da ide dalje od najsavremenijih tehnologija i opisuje kako će to postići.

- (24) Za potrebe ovog Saopštenja, "početna industrijska primjena" znači povećanje obima pilot postrojenja, demonstracionih proizvoda ili prve opreme i proizvodi koji pokrivaju korake nakon pilot linije, uključujući fazu testiranja i postizanje serijske proizvodnje velikog obima, ali ne i masovnu proizvodnju i komercijalne djelatnosti²⁴. Kraj prve industrijske primjene se određuje uzimajući u obzir, između ostalog, relevantne indikatore učinka istraživanja i razvoj koji ukazuju na sposobnost pokretanja masovne proizvodnje. Aktivnosti prve industrijske primjene mogu se financirati sa državnom pomoći, pod uslovom da je početna industrijska primjena posljedica aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija i da sama sadrži značajnu komponentu istraživanja, razvoja i inovacija, koja predstavlja sastavni i neophodni element uspješne implementacije projekta. Početnu industrijsku primjenu ne mora da sprovede organizaciona jedinica koja je sprovela aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija, pod uslovom da ta jedinica stekne pravo da koristi rezultate prethodne aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija i da su aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija i početna industrijska primjena opisane u projektu.
- (25) Infrastrukturni projekti u sektorima zaštite životne sredine, energetike, transporta, zdravstva ili digitalnog sektora, u mjeri u kojoj nisu obuhvaćeni tačkama 22 i 23, moraju biti od velikog značaja za ekološke, klimatske, energetske (uključujući bezbjednost snabdijevanja energijom), transportne, zdravstvene, industrijske ili digitalne strategije Unije ili značajno doprinosti unutrašnjem tržištu, uključujući, ali ne ograničavajući se na te specifične sektore, i mogu biti podržani u periodu dok ne postanu potpuno operativni nakon izgradnje.

3.3. Značaj projekta

- (26) Da bi se klasifikovao kao pravo intelektualne svojine, projekat mora biti značajan u kvantitativnom ili kvalitativnom smislu. Mora biti posebno važan po veličini ili obimu u tehnološkom ili finansijskom smislu ili oboje. Da bi utvrdila značaj projekta, Komisija će uzeti u obzir kriterijume navedene u tački 3.

4. KRITERIJUMI USKLAĐENOSTI

- (27) Prilikom procjene usklađenosti sa unutrašnjim tržištem, pomoći za promociju sprovođenja prava intelektualne svojine na osnovu člana 107 tačka 3 stav (b) Ugovora, Komisija će uzeti u obzir kriterijume²⁵ navedene u tačkama 4.1, 4.2 i 4.3 ovom Saopštenja.
- (28) Komisija će, u smislu tačke 4.2., sprovesti test ravnoteže kako bi procijenila da li očekivani pozitivni efekti pomoći nadmašuju moguće negativne efekte.
- (29) S obzirom na prirodu projekta, Komisija može prihvatiti da se postojanje značajnog tržišnog neuspjeha ili značajnih sistemskih slabosti i društvenih izazova, kao i doprinos zajedničkom evropskom interesu, može pretpostaviti za pojedinačne komponente interesnog projekta, gdje projekat ispunjava kriterijume prihvatljivosti navedene u odjeljku 3.

²⁴ Termin "komercijalna djelatnost", isključuje ograničenu prodaju, gdje je to potrebno u određenom sektoru, vezanu za fazna ispitivanja, uključujući prodaju uzoraka, povratne informacije ili prodaju sertifikacije.

²⁵ Prema Sudu pravde, Komisija ima diskreciono pravo u pogledu procjene usklađenosti značajnijih projekata od značaja za evropski interes. Spojeni predmeti C-62/87 i 72/82 *Exécutif régional wallon* i *SA Glaverbel* protiv Komisije [1988.] ECLI:EU:C:1988:132, stav 21.

4.1. Neophodnost i proporcionalnost državne pomoći

- (30) Pomoć ne smije subvencionisati troškove projekta koje bi privredno društvo imalo u svakom slučaju i ne smije nadoknađivati uobičajene poslovne rizike poslovanja. Bez pomoći, projekat ne bi bio moguć ili bi bio moguć samo u manjem obimu, u ograničenijem obimu, nedovoljnom brzinom ili na bilo koji drugi način bi smanjivao njegove očekivane koristi²⁶. Pomoć će se smatrati srazmjernom samo ako se isti rezultat ne bi mogao postići sa manjom pomoći.
- (31) Države članice moraju da dostave Komisiji relevantne informacije o projektu koji dobija pomoć, kao i detaljan opis kontrafaktualnog scenarija koji odgovara situaciji u kojoj nijedna država članica ne dodjeljuje pomoć²⁷. Kontrafaktualni scenario može da se sastojati od odsustva alternativnog projekta, gdje dokazi potvrđuju da je to najvjerovatniji kontrafaktualni scenario, ili alternativnog projekta koji razmatraju korisnici u svojim internim procesima odlučivanja i može se odnositi na alternativni pojekat koji se u potpunosti ili djelimično sprovodi van Unije. Da bi se pokazala vjerodostojnost kontrafaktualnog scenarija koji su predstavili korisnici, države članice koje podnose obavještenje pozivaju se da dostave relevantne interne dokumente korisnika, kao što su prezentacije odbora, analize, izvještaji i studije²⁸.
- (32) U odsustvu alternativnog projekta, Komisija će provjeriti da li iznos pomoći ne prelazi minimum neophodan za obezbjeđivanje dovoljne profitabilnosti projekta koji dobija pomoć, na primjer omogućavanjem postizanja interne stope prinosa koja odgovara standardnoj ili minimalnoj stopi za sektor ili preduzeće. U tu svrhu, može se koristiti i standardna stopa prinosa koju zahtijevaju korisnici u drugim investicionim projektima slične prirode, troškovi njihovog ukupnog kapitala ili uobičajena stopa prinosa u dotičnom sektoru. Moraju se uzeti u obzir svi relevantni očekivani troškovi i koristi tokom cijelog ciklusa trajanja projekta.
- (33) Maksimalni dozvoljeni iznos pomoći biće određen u odnosu na identifikovani jaz likvidnosti u odnosu na prihvatljive troškove. Ako je to opravdano analizom jaza likvidnosti, intenzitet pomoći može pokriti sve prihvatljive troškove. Jaz likvidnosti se odnosi na razliku između pozitivnih i negativnih novčanih tokova tokom trajanja investicije, diskontovanih na njihovu sadašnju vrijednost na osnovu odgovarajuće diskontne stope, uzimajući u obzir stopu povrata koju korisnik zahtijeva za realizaciju projekta, posebno imajući u vidu relevantne razlike. Prihvatljivi troškovi su definisani u Prilogu²⁹.
- (34) Kada se pokaže, na primjer kroz interne dokumente kompanije, da se korisnik pomoći suočava sa jasnim izborom između realizacije projekta bez pomoći, Komisija će uporediti očekivanu neto sadašnju

²⁶ Zahtjev za pomoć mora prethoditi početku radova, što je ili početak građevinskih radova na investiciji ili prva čvrsta obaveza naručivanja opreme ili druga obaveza koja čini investiciju neopravdanom, bez obzira na njihov hronološki redosled. Kupovina zemljišta i pripremni radovi, kao što su dobijanje dozvola i sprovođenje preliminarne studija izvodljivosti, ne smatraju se početkom radova.

²⁷ Za pomoći malih i srednjih preduzeća, kontrafaktualni scenario može se sastojati u odsustvu alternativnog projekta kako je navedeno u tački 32.

²⁸ Kada su dostavljene informacije obuhvaćene obavezom čuvanja profesionalne tajne, sa njima se postupa u skladu sa članom 30 Regulative Savjeta (EU) 2015/1589 od 13.jula 2015.godine kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (Sl.list br.248, od 24.09.2015., str.9).

²⁹ U slučaju integrisanog projekta, prihvatljivi troškovi moraju biti detaljno opisani na nivou svakog pojedinačnog projekta.

vrijednost investicije u projekat koji dobija pomoć i u uporedni projekat, uzimajući u obzir vjerovatnoće nastanka različitih poslovnih scenarija.

(35) Državna pomoć za podsticanje sprovođenja prava intelektualne svojine može se kumulirati sa finansiranjem Unije ili drugom državnom pomoći, pod uslovom da ukupan iznos javnog finansiranja dodjeljenog u vezi sa istim prihvatljivim troškovima ne prelazi najpovoljniju stopu finansiranja utvrđenu u važećim pravilima prava Unije.

(36) Kao dodatna zaštitna mjera kako bi se osiguralo da državna pomoć ostane srazmjerna i ograničena na ono što je neophodno, Komisija može zahtijevati od države članice koja dostavlja obavještenje da primijeni mehanizam povrata sredstava³⁰. Mehanizam povrata sredstava trebalo bi da obezbijedi uravnoteženu raspodjelu dodatnih dobitaka kada je projekat profitabilniji od predviđenog u analizi finansijskog jaza i trebalo bi da se primjenjuje samo na one investicije koje, na osnovu *ex-post* rezultata novčanog toka i isplata državne pomoći, dostižu stopu povrata koja prevazilazi troškove kapitala korisnika. Svaki takav mehanizam povrata sredstava trebalo bi da bude jasno definisan unaprijed kako bi se obezbijedila finansijska predvidljivost za korisnike u trenutku donošenja odluke o učešću u projektu. Takav mehanizam trebalo bi da bude osmišljen na način da održi snažne podsticaje za korisnike da maksimiziraju svoja ulaganja i učinak projekta.

(37) U svojoj analizi, Komisija će uzeti u obzir sledeće elemente:

- (a) specifikacija planirane promjene: država članica mora jasno navesti promjenu ponašanja koja se očekuje kao rezultat državne pomoći, odnosno da li će biti pokrenut novi projekat ili će se povećati veličina, obim, brzina ili prekogranična dimenzija projekta. Promenu ponašanja treba utvrditi poređenjem očekivanog rezultata i nivoa planirane aktivnosti predviđene sa i bez pomoći. Razlika između dva scenarija ukazuje na uticaj mjere pomoći i njen podsticajni efekat;
- (b) nivo profitabilnosti: tamo gdje projekat sam po sebi ne bi bio dovoljno profitabilan za privatno privredno društvo, ali bi generisao značajne koristi za društvo, veća je vjerovatnoća da pomoć ima podsticajni efekat.

(38) Da bi se riješili stvarni ili potencijalni direktni ili indirektni poremećaji međunarodne trgovine, Komisija možeti uzeti u obzir činjenicu da su, direktno ili indirektno, konkurenti van Unije primili ili će primiti pomoć ekvivalentnog intenziteta za slične projekte u protekle tri godine. Međutim, tamo gdje je vjerovatno da će do poremećaja međunarodne trgovine doći nakon više od tri godine, s obzirom na specifičnu prirodu dotičnog sektora, referentni period se može shodno tome, produžiti. Gdje je to moguće, dotična država članica treba da pruži Komisiji dovoljno informacija kako bi joj omogućila da procjeni situaciju, posebno u pogledu potrebe da se uzme u obzir konkurentska prednost konkurenta iz treće zemlje. Ako Komisija ima dokaze o dodjeljenoj ili predloženoj pomoći, svoju odluku može zasnovati i na posrednim dokazima. Komisija takođe može preduzeti odgovarajuće mjere za rješavanje poremećaja konkurencije koji proizilaze iz subvencija primljenih van Unije.

(39) Prilikom prikupljanja dokaza, Komisija može koristiti svoja istražna ovlašćenja³¹.

³⁰ Za projekte malih i srednjih preduzeća, nije potrebno primjenjivati mehanizam povrata sredstava osim u izuzetnim okolnostima, posebno uzimajući u obzir iznose pomoći prijavljivane za takve projekte.

³¹ Vidjeti član 25 Regulative Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. godine kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske Unije (Sl. list br. 248, od 24.09.2015., str. 9).

(40) Izbor instrumenta pomoći mora se izvršiti imajući u vidu tržišni neuspjeh ili druge važne sistemske nedostatke koje pokušava da riješi. Na primjer, tako gdje je osnovni problem nedostatak pristupa finansiranju, države članice obično bi trebalo da pribjegnu pomoći u obliku podrške likvidnosti, kao što je zajam ili garancija³². Tamo gdje je takođe neophodno obezbijediti privrednom društvu određeni stepen podjele rizika, povratni avans bi obično trebalo da bude instrument pomoći po izboru. Povratni instrumenti pomoći će se generalno smatrati pozitivnim pokazateljem.

(41) Izbor korisnika putem konkurentnog, transparentnog i nediskriminatornog postupka, smatraće se pozitivnim pokazateljem.

4.2. Sprječavanje nepotrebnog narušavanja konkurencije i test balansiranja (uporedni test)

(42) Države članice moraju da dostave dokaze da predložena mjera pomoći predstavlja odgovarajući instrument politike za ostvarivanje cilja projekta. Mjera pomoći se neće smatrati odgovarajućom ako se isti rezultat može postići drugim instrumentima politike ili drugim vrstama instrumenata pomoći koji u manjoj mjeri narušavaju konkurenciju.

(43) Da bi mjera pomoći bila usklađena, njeni negativni efekti, u smislu narušavanja konkurencije i uticaja na trgovinu između država članica, moraju biti ograničeni i nadjačani njenim pozitivnim efektima, u smislu doprinosa cilju zajedničkog evropskog interesa.

(44) Prilikom procjene negativnih efekata mjere pomoći, Komisija će usmjeriti svoju analizu na predvidljivi uticaj koji pomoć može imati na konkurenciju između privrednih društava na pogođenim tržišnim proizvodima, uključujući uzvodna ili nizvodna tržišta, kao i na rizik od prekomernog kapaciteta.

(45) Komisija će procijeniti rizik od zatvaranja tržišta i dominantnog položaja. Projekti koji uključuju izgradnju infrastrukture³³ moraju biti u skladu sa principima otvorenog i nediskriminatornog određivanja cijena i rada mreže, uključujući i one utvrđene pravom Unije³⁴.

(46) Komisija će procijeniti potencijalne negativne efekte na trgovinu, uključujući rizik od konkurencije u subvencijama između država članica koji može nastati, posebno u pogledu izbora lokacije.

(47) U svojoj procjeni potencijalnih negativnih efekata na trgovinu, Komisija će razmotriti da li je pomoć uslovljena preseljenjem proizvodnje ili bilo koje druge aktivnosti korisnika iz druge ugovorne strane Sporazuma o EEA na teritoriju države članice koja dodjeljuje pomoć. Takav uslov bi mogao biti štetan za unutrašnje tržište, bez obzira na broj gubitaka radnih mjesta koji su stvarno nastali u početnom osnivanju korisnika u EEA, i malo je vjerovatno da će biti nadoknađen bilo kakvim pozitivnim efektima.

4.3. Transparentnost

(48) Države članice moraju da obezbijede objavljivanje sljedećih informacija u modulu transparentnosti Komisije ili na sveobuhvatnoj web stranici o državnoj pomoći, na nacionalnom ili regionalnom novou:

- (a) pun tekst odluke o dodjeli individualne pomoći i njenih sprovođenja, ili link do nje;
- (b) naziv tijela ili tijela koja pružaju pomoć;

³² Pomoć u obliku garancija mora biti vremenski ograničena, a pomoć u obliku zajmova mora biti podložna rokovima otplate.

³³ Radi izbjegavanja sumnje, pilot linije se ne smatraju infrastrukturom.

³⁴ Tamo gdje projekat uključuje energetska infrastrukturu, on podliježe regulaciji tarifa i pristupa, kao i zahtjevima za razdvajanje gdje je to potrebno zakonodavstvom o unutrašnjem tržištu.

- (c) ime i identifikacijska oznaka svakog korisnika, isključujući poslovne tajne i druge povjerljive informacije u propisno obrazloženim slučajevima i uz saglasnost Komisije u skladu sa Saopštenjem Komisije o profesionalnoj tajni u odlukama o državnoj pomoći³⁵;
- (d) instrument pomoći³⁶, element pomoći i, gdje se drugačiji, nominalni iznos pomoći, izražen kao puni iznos u nacionalnoj valuti dodjeljuje svakom korisniku;
- (e) datum dodjele i datum objavljivanja;
- (f) vrsta korisnika (MSP/ velika preduzeća/start-up);
- (g) region u kome se korisnik nalazi (na nivou NUTS II ili nižem);
- (h) glavni ekonomski sektor u kojem korisnik obavlja svoje aktivnosti (na nivou NACE grupe);
- (i) cilj pomoći.

(49) Obaveza objavljivanja informacija odnosi se na individualnu pomoć koja prelazi 100.000 eura. Ovakve informacije moraju biti objavljene nakon što je donijeta odluka o dodjeli pomoći, čuvane najmanje 10 godina i dostupne široj javnosti bez ograničenja³⁷.

5. OBAVJEŠTAVANJE, IZVJEŠTAVANJE I PRIMJENA

5.1. Obaveza obavještanja

- (50) Prema članu 108 stav 3 Ugovora, države članice moraju unaprijed obavijestiti Komisiju o svim planovima za dodjelu ili izmjenu državne pomoći, uključujući pomoć za istraživanje, razvoj i inovacije.
- (51) Države članice koje učestvuju u istom pravu intelektualne svojine pozivaju se, gdje je to moguće, da dostave Komisiji zajedničko obavještenje koje uključuje zajednički test koji opisuje pravo intelektualne svojine i dokazuje njegovu prihvatljivost.

5.2. Ex post evaluacija i izvještavanje

- (52) Izvršenje projekta mora biti predmet redovnog izvještavanja. Gdje je to potrebno, Komisija može zatražiti sprovođenje naknadne evaluacije.

5.3. Primjena

- (53) Komisija će primjenjivati principe utvrđene u ovom Saopštenju od 01. januara 2022. godine.
- (54) Komisija će primjenjivati ove principe na sve prijavljene projekte pomoći, u vezi kojih donesi odluku 01. januara 2022. godine ili kasnije, čak i kada su projekti prijavljeni prije tog datuma.

³⁵ C(2003) 4582 (Sl.list br. 297, od 09.12.2003.god, str.6).

³⁶ Grant/subvencija kamatne stope; Zajam/avansi koji se vraćaju/Grant koji se vraća; Garancija; Poreska olakšica ili oslobođenje od poreza; Rizično finansiranje; Ostalo. Ako se pomoć dodjeljuje putem nekoliko instrumenata pomoći, iznos pomoći mora biti naznačen po instrumentu.

³⁷ Ove informacije moraju biti objavljene u roku od 6 mjeseci od datuma dodjele. U slučaju nezakonite pomoći, države članice će biti obavezne da obezbijede objavljivanje ovih informacija ex-post u roku od 6 mjeseci od datuma odluke Komisije. Informacije moraju biti dostupne u formatu koji omogućavaju pretragu, izdvajanje i lako objavljivanje podataka na internetu, na primjer u CSV ili XML format.

(55) U skladu sa Obavještenjem o određivanju važećih pravila za procjenu nezakonite državne pomoći³⁸, u slučaju neprijavljene pomoći, Komisija će primijeniti principe utvrđene u ovom Saopštenju ako je pomoć dodijeljena 01. januara 2022. godine ili kasnije, a u svim ostalim slučajevima, važe pravila koja su bila na snazi u vrijeme kada je pomoć dodijeljena.

³⁸ Obavještenje Komisije o određivanju važećih pravila za procjenu nezakonite državne pomoći (Sl.list br.119, od 22.05.2002, str.22).

PRILOG

Opravedani troškovi

- a) Studije izvodljivosti, uključujući pripremne tehničke studije, i troškove dobijanja dozvola neophodnih za realizaciju projekta.
- b) Troškovi instrumenata i opreme (uključujući instalacije i transportna vozila) u mjeri i za period korišćenja za projekat. Ako se predmetni instrumenti i oprema ne koriste za projekat tokom cijelog svog korisnog vijeka trajanja, samo troškovi amortizacije za vrijeme trajanja projekta, izračunati na osnovu dobre računovodstvene prakse, smatraće se prihvatljivim.
- c) Troškovi sticanja (ili izgradnje) zgrada, infrastrukture i zemljišta, u mjeri i za period tokom kojeg se upotrebljavaju za projekat. Tamo gdje se ovi troškovi utvrđuju u odnosu na komercijalnu prenosnu vrijednost ili stvarno nastale kapitalne troškove, a ne prema troškovima amortizacije, preostala vrijednost zemljišta, zgrada ili infrastrukture treba da se oduzme od neravnoteže likvidnosti, bilo ex-ante ili ex-post.
- d) Troškovi ostalog materijala, zaliha i sličnih proizvoda neophodnih za projekat.
- e) Troškovi za dobijanje, validaciju i odbranu patenta i druge nematerijalne imovine. Troškovi ugovornog istraživanja, znanja i patenta kupljenih ili licenciranih od spoljnih izvora po trgovinskim uslovima, kao i troškovi konsultantskih i ekvivalentnih usluga korišćenih isključivo za projekat.
- f) Troškovi osoblja i administrativni troškovi (uključujući režijske troškove) nastali direktno za aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija (IRI), uključujući aktivnosti istraživanja, razvoja i inovacija povezane sa početnom industrijskom primjenom, ili koji su, u slučaju infrastrukturnog projekta, nastali tokom izgradnje infrastrukture.
- g) U slučaju pomoći za projekat prve industrijske primjene, kapitalni i operativni troškovi u obimu i za period koji se koristi za projekat, sve dok industrijsko primjenjivanje slijedi aktivnost istraživanja, razvoja i inovacija i samo po sebi sadrži važnu komponentu istraživanja, razvoja i inovacija koja predstavlja sastvni i neophodan element za uspješno sprovođenje projekta. Operativni troškovi moraju biti povezani sa takvom komponentom projekta.
- h) Ostali troškovi mogu biti prihvaćeni ako su opravdani i neraskidivo povezani sa sprovođenjem projekta, sa izuzetkom operativnih troškova koji nisu obuhvaćeni tačkom (g).

SAOPŠTENJE KOMISIJE
Kodeks najboljih praksi za sprovođenje postupaka kontrole državne pomoći
 (C/2025/2810)

1. PODRUČJE PRIMJENE I SVRHA KODEKSA NAJBOLJIH PRAKSI

1. Tokom protekle decenije, Komisija je svela program modernizacije državne pomoći („SAM“) sa ciljem da usmjeri sopstvenu kontrolu državne pomoći na mjere koje zaista utiču na konkurenciju na unutrašnjem tržištu, uz istovremeno pojednostavljivanje i racionalizaciju pravila i postupaka. Ovo je olakšalo javne investicije, omogućivši državama članicama da pružaju javnu podršku bez prethodne kontrole Komisije i ubrzalo donošenje odluka u postupcima državne pomoći.
2. Da bi se maksimalno iskoristila korist od modernizovanih pravila o državnoj pomoći, ovo Saopštenje („Kodeks najboljih praksi“) pruža smjernice državama članicama, korisnicima pomoći i drugim zainteresovanim stranama o tome kako postupci državne pomoći funkcionišu u praksi. Cilj Saopštenja je da postupci državne pomoći budu što transparentniji, jednostavniji, jasniji, predvidljiviji i blagovremeniji.
3. Da bi se postigli ciljevi ovog Saopštenja i kako bi se obezbijedila pravilna i efikasna primjena pravila o državnoj pomoći, države članice i Komisija treba da blisko sarađuju kao partneri. U tom kontekstu, Komisija će nastaviti da nudi kontakte u fazi prethodne prijave za potencijalne mjere državne pomoći koje države članice namjeravaju da sprovedu. Ona će sarađivati sa državama članicama na definisanju prioriteta u pogledu postupanja u predmetima. Takođe, uspostaviće mrežu nacionalnih koordinatora i pružati podršku državama članicama u vidu smjernica i obuka o primjeni pravila o državnoj pomoći. Kao dio pojačanih napora da ojača saradnju i partnerstvo sa državama članicama, Komisija će ih podsticati da međusobno i sa njom razmjenjuju iskustva o najboljim praksama i izazovima sa kojima se suočavaju u primjeni pravila o državnoj pomoći.
4. Ovaj Kodeks najboljih praksi takođe ima za cilj unapređenje postupka za rješavanje žalbi u vezi sa državnim pomoći. Pojašnjava uslove pod kojima će Komisija smatrati da je slučaj zvanične žalbe i predviđa okvirne rokove za postupanje po zvaničnim žalbama.
5. Radi sprovođenja nalaza Odbora za usklađenost sa Arhuskom konvencijom u predmetu ACCC/C/2015/128¹, Unija treba da uspostavi mehanizam interne revizije. Kako je utvrđeno u Regulativi Komisije [OP molimo unesite sledeći broj]², ukoliko je mjera državne pomoći suprotna pravu

¹ Odbor za preispitivanje usklađenosti sa Arhuskom konvencijom utvrdio je da je Unija prekršila Konvenciju time što nije omogućila javnosti pristup upravnim ili sudskim postupcima za osporavanje odluka o mjerama državne pomoći koje je Komisija usvojila u skladu sa članom 108(2) Ugovora, a koje krše pravo Unije o zaštiti životne sredine. Vidjeti: https://unece.org/env/pp/cc/accc.c.2015.128_european-union.

² Regulativa Komisije o sprovođenju (EU) [JV: molimo unesite sledeći broj] kojom se menja Regulativa (EZ) br. 794/2004 u pogledu mehanizma interne revizije radi praćenja nalaza Komiteta za pregled usaglašenosti sa Arhuskom konvencijom u slučaju ACCC/C/2015/128 i druga proceduralna ažuriranja (JV L [JV: molimo unesite referentni broj], ELI: [JV: molimo unesite vezu]).

Unije, i podliježe uslovom da su ispunjeni relevantni zahtjevi utvrđeni sudskom praksom³, Komisija ne može odobriti pomoć. Država članica koja prijavljuje mjeru dužna je da dostavi potvrdu da nijedna aktivnost koja je predmet državne pomoći, niti bilo koji aspekt prijavljene mjere državne pomoći koji je neraskidivo povezan sa predmetom pomoći, ne krši pravo Unije u oblasti životne sredine⁴. Ovaj Kodeks najboljih praksi utvrđuje postupak interne revizije i definiše koja su lica ovlašćena da podnesu zahtjev za internu reviziju („zahtjev“) Komisiji, uslove za takav zahtjev, njegovu oblast i primjenjive rokove.

6. Posebne karakteristike pojedinačnog slučaja mogu zahtijevati prilagođavanje ili odstupanje od ovog kodeksa. Specifične karakteristike sektora ribarstva i akvakulture, kao i aktivnosti u oblasti primarne proizvodnje, marketinga ili prerade poljoprivrednih proizvoda, takođe mogu opravdati odstupanje od ovog Kodeksa najboljih praksi.

2. ODNOS SA PRAVOM UNIJE

7. Ovaj Kodeks najboljih praksi opisuje i pojašnjava postupke koje Komisija primenjuje prilikom ocenjivanja predmeta državne pomoći. On ne pruža iscrpan pregled pravila Unije o državnoj pomoći, već se treba čitati zajedno sa svim drugim dokumentima koji sadrže ta pravila. Kodeks najboljih praksi ne stvara nikakva nova prava pored onih utvrđenih Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije („Ugovor“), Regulativom Savjeta (EU) 2015/1589⁵ („Proceduralna regulativa“) i Regulativom Komisije (EZ) br. 794/2004⁶ („Regulativa o sprovođenju“), kao i njihovim tumačenjem od strane Suda pravde Evropske unije. Takođe, on ni na koji način ne mijenja ta prava.

3. PRETHODNA PRIJAVA

3.1. Ciljevi

8. Komisija poziva države članice da je kontaktiraju prije nego što formalno obavijeste o potencijalnim mjerama državne pomoći („kontakti prethodnih prijava“). Ovi ‘kontakti prethodnih prijava’ imaju nekoliko ciljeva.
9. Prvo, tokom ovih kontakata prethodnih prijava Komisija i država članica mogu da razmotre koje su informacije neophodne da bi se obavještenje o mjeri državne pomoći smatralo potpunim. Na taj način, kontakti prethodnih prijava dovode do boljih i potpunijih obavještenja. To, zauzvrat, ubrzava

³ Presuda od 15. juna 1993., Matra protiv Komisije, C-225/91, EU:C:1993:239, stav 41; presuda od 22. marta 1977, Iannelli & Volpi SpA protiv Ditta Paolo Meroni, predmet 74/76, EU:C:1977:51, stav 14; presuda od 31. januara 2023., Komisija protiv Braeša i drugih, C-284/21 P, EU:C:2023:58, stavovi 96-99.

⁴ Ex multis, presuda od 22. marta 1977, Iannelli & Volpi SpA protiv Ditta Paolo Meroni, slučaj 74/76, EU:C:1977:51, stav 14: „Oni aspekti pomoći koji su suprotni određenim odredbama Ugovora (...) mogu biti toliko neraskidivo povezani sa predmetom pomoći da ih ne bi bilo moguće odvojeno proceniti, što rezultira time da njihov uticaj na usklađenost ili neusklađenost pomoći u cjelini nužno mora biti procijenjen u skladu sa postupkom utvrđenim u članu 93“.

⁵ Regulativa Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. godine kojom se utvrđuju detaljna pravila za primenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 248, 24.9.2015, str. 9, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2015/1589/oj>).

⁶ Regulativa Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine kojom se sprovodi Regulativa Savjeta (EU) 2015/1589 kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 140, 30. aprila 2004, str. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2004/794/oj>).

postupanje po takvim obavještenjima, što obično omogućava Komisiji da donese odluke u roku od dva mjeseca od datuma dobijanja obavještenja⁷.

10. Drugo, tokom kontakata prethodnih prijava, Komisija i država članica mogu da razmotre pravne i ekonomske aspekte predložene mjere na neformalni i povjerljiv način⁸, prije nego što ona bude formalno dostavljena. Posebno, faza prethodnih prijava može pružiti priliku da se razmotre oni aspekti predložene mjere koji možda nijesu u potpunosti usklađeni sa pravilima o državnoj pomoći, uključujući i predmete kada su potrebne značajne izmjene mjere.

3.2. Mjere

11. Komisija će se uključiti u kontakte prethodnih prijava kad god država članica to zatraži. Komisija snažno preporučuje državama članicama da uspostave takve kontakte u slučajevima koji imaju nove aspekte ili karakteristike, ili složenost koje opravdavaju prethodne neformalne razgovore sa Komisijom. Kontakti prethodnih prijava mogu takođe biti korisni za projekte od zajedničkog interesa sa velikim značajem za Uniju, kao što su projekti osnovne mreže Transevropske transportne mreže (TEN-T), u mjeri u kojoj će se njihovo finansiranje vjerovatno smatrati državnom pomoći.

3.3. Rokovi

12. Kako bi se obezbijedila efikasnost kontakata prethodnih prijava, države članice treba da dostave Komisiji sve informacije neophodne za procjenu predložene mjere državne pomoći, u obliku nacrtu obavještenja. Neformalni kontakti prethodnih prijava će se zatim obično odvijati putem elektronske pošte, telefona ili konferencijskog poziva radi ubrzanja postupka. Kada je potrebno, ili na zahtjev države članice, mogu se održati i sastanci između Komisije i države članice.
13. Za posebno složene slučajeve (kao što su oni koji se odnose na pomoć za restrukturiranje ili velike ili složene pojedinačne mjere pomoći), Komisija preporučuje da države članice započnu kontakte prethodnih prijava, što je ranije moguće, kako bi se omogućila plodotvorna rasprava. Takvi kontakti mogu biti korisni, i u nekim naizgled manje problematičnim slučajevima, kako bi se potvrdila početna procjena država članica i utvrdile informacije koje su službama Komisije potrebne za procjenu predmeta.
14. Vrijeme i format kontakata prethodnih prijava u velikoj mjeri zavise od složenosti slučaja. Iako takvi kontakti mogu trajati nekoliko mjeseci, oni, kao opšte pravilo, ne bi trebalo da traju duže od šest mjeseci.
15. Nakon zaključenja kontakata prethodnih prijava država članica bi trebalo da bude u mogućnosti da podnese potpuno obavještenje. U slučajevima kada Komisija smatra da kontakti prethodnih prijava ne donose zadovoljavajuće rezultate, ona može zatvoriti fazu prethodnih prijava. Ovo, međutim, ne sprječava državu članicu da prethodno obavijesti ili ponovo obavijesti o sličnoj mjeri.

⁷ Vidjeti član 4 stav 5, koji se odnosi na odluke donjete u skladu sa članom 4 st. 2, 3 i 4 Proceduralne regulative. Ovaj rok se ne može ispuniti kada Komisija mora da pošalje više zahtjeva za informacijama zbog nepotpunih obavještenja.

⁸ Prema članu 30 Proceduralne regulative, Komisija je obavezana profesionalnom tajnom u svim postupcima državne pomoći. Pored toga, postoji opšta obaveza profesionalne tajne koja je utvrđena članom 339. Ugovora.

3.4. Sadržaj

16. Na osnovu sopstvenog iskustva, naročito u predmetima sa značajnim tehničkim, finansijskim i projektnim implikacijama, Komisija preporučuje da se korisnici pojedinačnih mera uključe u kontakte prethodnih prijava. Međutim, odluka o tome da li će korisnik biti uključen ili ne donosi država članica.
17. Za mjere koje uključuju više država članica (na primjer, važne projekte od zajedničkog evropskog interesa), učesnice države članice se generalno podstiču da međusobno raspravljaju prije pokretanja kontakata prethodnih prijava, kako bi se obezbijedio dosljedan pristup mjeri i uspostavio realan vremenski okvir.
18. Komisija će pokušati da državi članici pruži neformalnu preliminarnu procjenu mjere na kraju faze prethodnih prijava. Ta preliminarna ocjena obuhvata neobavezujuće smjernice Komisije o potpunosti nacrtu prijava, kao i neformalnu i neobavezujuću procjenu⁹ mjere u smisli da li mjera predstavlja državnu pomoć i da li je ona usklađena sa unutrašnjim tržištem.
19. U posebno novim ili složenim slučajevima, Komisija možda neće pružiti neformalnu preliminarnu procjenu na kraju faze prethodnih prijava. U takvim slučajevima, na zahtjev države članice, Komisija može u pisanom obliku naznačiti koje informacije još treba dostaviti kako bi se omogućila procjena mjere.
20. Kontakti prethodnih prijava su dobrovoljni i povjerljivi. Oni ne utiču na procjenu predmeta nakon njegove zvanične prijave. Posebno, činjenica da su se kontakti prethodnih prijava odvijali, ne znači da Komisija ne može zatražiti od države članice da dostavi dodatne informacije nakon zvanične prijave.

4. PRISTUP PORTFOLIJU SLUČAJEVA I MEĐUSOBNO USAGLAŠENO PLANIRANJE

4.1. Pristup portfoliju slučajeva

21. Države članice mogu zatražiti od Komisije da slučajeve koje smatraju prioritetnim tretira sa predvidljivijim vremenskim okvirima. U tom cilju, one mogu učestvovati u 'portfeljskom postupku' koji nudi Komisija. Dva puta godišnje¹⁰, Komisija će tražiti od država članica da je obavijeste o tome koje prijavljene slučajeve iz svog portfolia smatraju visoko ili nisko prioritetnim. Ako žele da učestvuju u postupku, države članice treba da odgovore na zahtjev u datom roku. Kada primi te informacije, i uz dužno poštovanje raspoloživih resursa i drugih slučajeva koji su u toku i uključuju državu članicu koja je podnijela zahtjev, Komisija može predložiti Zajednički dogovoreni plan za te slučajeve kako bi se obezbijedilo da se rješavaju na blagovremeni i predvidljiv način.

4.2. Međusobno usaglašeno planiranje

4.2.1. Svrha i sadržaj

22. Međusobno dogovoreni plan je instrument koji se može koristiti za povećanje transparentnosti i predvidljivosti vjerovatnog trajanja istrage dodjeljenje državne pomoći. Ovaj instrument omogućava Komisiji i državi članici da se usaglase o očekivanom roku istrage u konkretnom predmetu, a u nekim predmetima i o vjerovatnom toku istrage. Ovo može biti naročito korisno u predmetima koji imaju nove aspekte, koji su povezani sa projektima osnovne mreže TEN-T ili koji su tehnički složeni, hitni ili osjetljivi.

⁹ Zbog toga ne predstavlja niti unaprijed određuje zvanični stav Komisije.

¹⁰ Trenutno krajem januara i krajem septembra svake godine.

23. Komisija i država članica mogu se posebno usaglasiti o slijedećim aspektima:

- Prioritetnom tretmanu slučaja kao dio portfolijskog postupka. Kada je to potrebno zbog planiranja ili raspodjele resursa¹¹, prioritetni tretman se može odobriti u zamjenu da država članica formalno prihvati obustavu ili produži rok za razmatranje drugih predmeta¹² iz njenog portofila.
- Informacijama¹³ koje država članica ili planirani korisnik pomoći treba da dostave Komisiji, kao i o vrsti jednostranog prikupljanja informacija koje Komisija namjerava da koristi u predmetu.
- Vjerovatnom obliku i trajanju procjene slučaja od strane Komisije nakon njegove prijave.

24. Ukoliko država članica blagovremeno dostavi sve informacije koje su dogovorene, Komisija će nastojati da se pridržava međusobno dogovorenog vremenskog okvira za istragu predmeta. Ipak, može se desiti da nije moguće sprovesti istragu u okviru tog vremenskog okvira u predmetu kada informacije koje dostavi država članica ili treća lica otvore dodatna pitanja.

4.2.2. Oblast primjene i vremenski okvir

25. Međusobno dogovoreno planiranje će se, naročito, koristiti u slučajevima koji uključuju veoma nove aspekte, ili su tehnički složeni ili osjetljivi. U tim slučajevima, međusobno usaglašeno planiranje će se odvijati na kraju faze prethodne prijave, a zatim će uslijediti zvanična prijava.

26. Međusobno dogovoreno planiranje može se takođe sprovesti na početku postupka zvanične istrage. U takvim slučajevima, država članica treba da zahtijeva međusobno dogovoreno planiranje radi daljeg postupanja u predmetu.

5. PRELIMINARNO ISPITIVANJE PRIJAVLJENIH MJERA

5.1. Zahtjev za dobijanje informacija

27. Komisija započinje svoju preliminarno ispitivanje svake prijavljene mjere kada primi prijavu o takvoj mjeri. Ukoliko Komisiji budu potrebne dodatne informacije nakon što je mjera pomoći prijavljena, ona će poslati zahtjev za dobijanje informacija državi članici. Pošto Komisija nastoji da objedini zahtjeve za dobijanje informacija i pošto kontakti u fazi prethodne obavijesti treba da obezbijede da države članice podnose potpune prijave¹⁴, obično je dovoljan jedan sveobuhvatan zahtjev za dobijanje informacije. U zahtjevu se objašnjava koje su informacije potrebne i on će se, uobičajeno, poslati u roku od 4 nedelje nakon zvanične prijave.

28. Nakon što primi odgovor države članice, Komisija može postaviti dodatna pitanja u zavisnosti od sadržaja odgovora i prirode predmeta. Ovo ne znači nužno da Komisija ima ozbiljne poteškoće u procjeni predmeta.

29. Ukoliko država članica ne dostavi tražene informacije u predviđenom roku, Komisija će poslati podsjetnik. Ako, nakon jednog podsjetnika, država članica ne dostavi informacije, Komisija će obavjestiti državu članicu da se prijava smatra povučenom¹⁵, osim u izuzetnim okolnostima. Ako se

¹¹ Na primjer, u slučajevima kada finansijske institucije Unije djeluju kao holding fond.

¹² Vidjeti član 4 stav 5 Proceduralne regulative.

¹³ Na primjer, studije ili eksterna stručnost

¹⁴ Osim ako nije drugačije dogovoreno u međusobno dogovorenim planu.

¹⁵ Na osnovu člana 5 stav 3 Proceduralne regulative.

prijava smatra povučenim, država članica može naknadno ponovo prijaviti mjeru sa dodanim informacijama koje su nedostajale.

30. Kada su ispunjeni uslovi za otvaranje zvaničnog istražnog postupka, Komisija će načelno otvoriti tu proceduru nakon najviše dva kruga pitanja. Međutim, u nekim slučajevima može biti upućeno više zahtjeva za dobijanje informacija prije otvaranja zvaničnog istražnog postupka, u zavisnosti od prirode predmeta, kao i od potpunosti i složenosti informacija koje je dostavila država članica.

5.2. Sporazumna obustava preliminarnog ispitivanja

31. Komisija može obustaviti preliminarno ispitivanje, na primjer kada država članica zahtijeva obustavu kako bi izmijenila mjeru pomoći i uskladila je sa pravilima o državnoj pomoći, ili na osnovu zajedničkog dogovora.
32. Period obustave biće unaprijed dogovoren. Ako država članica na kraju ovog perioda nije podnijela potpunu prijavu koja je u skladu sa pravilima o državnoj pomoći, Komisija će nastaviti postupak od faze na kojoj je bio obustavljen. Komisija će tada obavijestiti državu članicu da se prijava smatra povučenim, ili će odmah otvoriti zvanični istražni postupak zbog ozbiljnih sumnji u to da li je mjera pomoći u skladu sa pravilima o državnoj pomoći, a samim tim i u vezi sa njenom usklađenošću sa unutrašnjim tržištem.

5.3. Kontakti za utvrđivanje „trenutnog stanja/statusa” i kontakti sa korisnikom pomoći

33. Na zahtjev, Komisija će obavijestiti državu članicu o trenutnom statusu preliminarne analize prijave.
34. Država članica može odlučiti da uključi korisnika potencijalne (individualne) mjere državne pomoći u kontakte sa Komisijom o „trenutnom statusu”, naročito u slučajevima sa značajnim tehničkim, finansijskim i projektnim implikacijama. Preporučuje se da korisnik bude uključen u ovim kontaktima. Ipak, odluku o tome da li će korisnik biti uključen ili ne donosi država članica.

6. ZVANIČAN POSTUPAK ISTRAGE

35. Komisija ima za cilj da unaprijedi transparentnost, predvidljivost i efikasnost postupanja u složenim predmetima koji se razmatraju u okviru zvaničnog postupka istrage. U tu svrhu, ona će efikasno koristiti sva proceduralna sredstva koja su joj na raspolaganju u skladu sa Proceduralnom regulativom.

6.1. Objavljivanje odluka i suštinskih rezimea

36. Komisija nastoji da objavi svoju odluku o pokretanju zvaničnog postupka istrage („odluka o otvaranju”), zajedno sa suštinskim rezimeom¹⁶, u roku od 2 mjeseca od njenog donošenja, osim u slučajevima kada država članica ne zahtijeva uklanjanje povjerljivih informacija iz odluke.
37. U slučaju neslaganja između Komisije i države članice u vezi sa uklanjanjem povjerljivih informacija iz odluke o pokretanju postupka, Komisija će primijeniti načela iz Saopštenja C (2003) 4582¹⁷ o

¹⁶ Svrha rezimea je da pruži sažet prikaz razloga na osnovu kojih je Komisija odlučila da pokrene postupak. Rezime će biti preveden na sve zvanične jezike Unije i objavljen zajedno sa punim tekstom odluke o pokretanju postupka u Službenom listu.

¹⁷ Saopštenje Komisije C (2003) 4582 od 1. decembra 2003. o profesionalnoj tajni u odlukama o državnoj pomoći (SL C 297, 9.12.2003, str. 6).

profesionalnoj tajni i objaviće odluku što je prije moguće nakon njenog donošenja¹⁸. Ista praksa primenjuje se i na objavljivanje svih konačnih odluka¹⁹.

6.2. Komentari zainteresovanih strana

38. Zainteresovane strane, uključujući korisnika pomoći, mogu podnijeti komentare na odluku o postupku u roku od 1 mjeseca od njenog objavljivanja²⁰. Komisija, u načelu, neće produžavati ovaj rok niti prihvatati podneske nakon njegovog isteka²¹. Komisija može odobriti produženje samo u izuzetnim i opravdanim predmetima, na primjer ako zainteresovana strana namjerava da podnese naročito obimne činjenične informacije ili ako je došlo do kontakta sa zainteresovanom stranom prije isteka roka.
39. U veoma složenim slučajevima, Komisija može poslati kopiju odluke o pokretanju postupka zainteresovanim stranama, uključujući trgovinske ili poslovna udruženja, i zatražiti od njih da dostave komentare na određene aspekte predmeta²². Saradnja zainteresovanih strana je dobrovoljna. U svom dopisu, Komisija će pozvati zainteresovane strane da odgovore u roku od 1 mjeseca kako bi se obezbijedila efikasnost postupka. Komisija će isti poziv za komentarisanje uputiti i korisniku pomoći.
40. Kako bi se poštovala prava odbrane²³, Komisija će prosljediti državi članici nepovjerljivu verziju svih komentara koje primi od zainteresovanih strana i pozvati državu članicu da odgovori u roku od 1 mjeseca. Ako nema komentara od zainteresovanih strana, Komisija će o tome obavijestiti državu članicu.
41. Komisija poziva države članice da prihvate komentare zainteresovanih strana na njihovom izvornom jeziku, kako bi mogli biti prosljeđeni što je prije moguće. Međutim, Komisija će obezbijediti prevod ako država članica to zahtjeva. Ovo može dovesti do produženja trajanja postupka.

6.3. Komentari država članica

42. Komisija ima za cilj da što prije okonča zvanični postupak istrage. Zbog toga Komisija strogo primenjuje rokove utvrđene u Proceduralnoj regulativi. Ako država članica ne dostavi komentare na odluku o pokretanju postupka ili na komentare treće strane u roku od 1 mjeseca²⁴, Komisija može produžiti ovaj rok za još jedan mjesec ukoliko je zahtjev države članice opravdan, uz napomenu da, osim u izuzetnim okolnostima, dalja produženja neće biti odobrena. Ako država članica ne dostavi dovoljan i sadržajan odgovor, Komisija može donjeti odluku na osnovu informacija kojima raspolaže²⁵.
43. Ako ne postoje informacije koje su neophodne da bi Komisija donjela konačnu odluku u slučaju nezakonite pomoći (tj. ako se radi o novoj pomoći koja je stupila na snagu suprotno članu 108(3)

¹⁸ U skladu sa tačkom 33 Saopštenja o profesionalnoj tajni.

¹⁹ U skladu sa tačkom 34 Saopštenja o profesionalnoj tajni.

²⁰ Član 6 Regulative o postupcima.

²¹ Bez uticaja na odredbe člana 12 stav 1 Proceduralne regulative.

²² Prema ustaljenoj sudskoj praksi, Komisija ima pravo da pošalje odluku o pokretanju zvaničnog istražnog postupka određenim zainteresovanim stranama; vidjeti, na primjer, presudu od 8. jula 2004, Technische Glaswerke Ilmenau protiv Komisije, T-198/01, ECLI:EU:T:2004:222, stav 196; presudu od 24. septembra 2002, Falck Spa i drugi protiv Komisije, C-74/00 P i C-75/00 P ECLI:EU:C:2002:524, stavovi 83 i 84.

²³ I u skladu sa članom 6 stav 2 Regulative o postupcima.

²⁴ Član 6 stav 1 Proceduralne regulative.

²⁵ U skladu sa članom 9 stav 7 i članom 15 stav 1 Proceduralne regulative.

Ugovora), Komisija može izdati zahtjev za dostavljanje informacija²⁶ kojim se od države članice zahtjeva da dostavi takve informacije. Ako država članica ne odgovori na zahtjev u propisanom roku, Komisija može donijeti odluku na osnovu informacija koje su joj dostupne.

6.4. Zahtjevi za dodatne informacije od relevantne države članice

44. U veoma složenim predmetima, Komisija može imati potrebu da uputi dodatni zahtjev za dostavljanje informacija nakon što primi komentare države članice na odluku o pokretanju postupka. Rok za odgovor države članice je obično 1 mjesec.
45. Ako država članica ne odgovori u predviđenom roku, Komisija će poslati podsjetnik kojim se utvrđuje konačan rok, koji je obično 20 radnih dana. Komisija će takođe obavijestiti državu članicu da, ukoliko ne dostavi odgovarajući odgovor u datom roku, Komisija ima nekoliko mogućnosti postupanja u zavisnosti od karakteristika slučaja: može utvrditi da je prijava povučena²⁷ može uputiti zahtjev za informacije drugim izvorima²⁸ u slučajevima nezakonite pomoći može izdati zahtjev za dostavljanje informacija; takođe može donijeti odluku na osnovu informacija kojima raspolaže²⁹.

6.5. Zahtjevi za dobijanje informacija upućenim drugim izvorima

46. Po pokretanju zvaničnog istražnog postupka u slučajevima kada je zvanično utvrđeno da država članica nije dostavila dovoljne informacije tokom preliminarne ispitivanja, Komisija može uputiti zahtjev za dostavljanje informacija iz drugih izvora, osim od same države članice³⁰.
47. Ako Komisija želi da zatraži informacije od korisnika pomoći, potrebno je da pribavi izričitu saglasnost države članice. Država članica će obično imati kratak rok da odgovori na takav zahtjev za davanje saglasnosti.
48. Komisija će poštovati načelo proporcionalnosti³¹ i zahtijevati informacije od drugih izvora ukoliko su te informacije na raspolaganju. Zainteresovane strane imaju razuman rok da dostave tražene informacije koji obično nije duži od 1 mjeseca.
49. Pored zahtjeva za dostavljanje informacija od drugih izvora, Komisija takođe ima ovlašćenje da istražuje i prikuplja informacije na osnovu sudske prakse Suda pravde Evropske unije³². Ovo ovlašćenje nije ograničeno posebnim pravilima koja uređuju zahtjeve za dostavljanje informacija od drugih izvora.

6.6. Obrazloženo/opravdano obustavljanje zvanične istrage

²⁶ Član 12 Postupne regulative.

²⁷ Član 5 stav 3 Proceduralne regulative.

²⁸ Član 7 Postupne regulative.

²⁹ Član 9 stav 7 i član 15 stav 1 Proceduralne regulative.

³⁰ Član 7 Postupne regulative.

³¹ Član 7 Postupne regulativ.

³² Na primjer, u predmetu T-198/01, Technische Glaswerke Ilmenau protiv Komisije, ECLI:EU:T:2004:222, Prvostepeni sud je implicitno prihvatio da je Komisija imala pravo da postavlja pitanja jednoj od kompanija koje su podnijele komentare nakon odluke o pokretanju zvaničnog istražnog postupka. Slično tome, u predmetu T-296/97, Alitalia protiv Komisije, ECLI:EU:T:2000:289, Prvostepeni sud je takođe implicitno prihvatio da je Komisija mogla da uspostavi kontakte sa institucionalnim investitorima preko svojih specijalizovanih konsultanata kako bi procijenila uslove za ulaganje italijanske države u Alitaliju.

50. Komisija će obustaviti zvanični istražni postupak samo u izuzetnim okolnostima i uz saglasnost države članice. To može biti slučaj kada država članica zatraži obustavu kako bi svoj projekat uskladila sa pravilima o državnoj pomoći, ili kada je presuda u predmetu koji je u toku pred Sudom pravde Evropske unije vjerovatno od značaja za procjenu predmeta.

51. Formalna obustava se obično odobrava samo jednom i za period koji je unapijred dogovoren između Komisije i države članice.

6.7. Usvajanje/donošenje konačne odluke i opravdano produženje zvanične istrage

52. Komisija uvijek nastoji da donese konačnu odluku bez odlaganja i, ukoliko je to moguće, u roku od 18 mjeseci od pokretanja postupka³³. Taj rok se može produžiti sporazumom između Komisije i države članice. Produženje može biti opravdano ukoliko se slučaj odnosi na novu mjeru pomoći ili pokreće nova pravna pitanja.

53. Kako bi se obezbijedilo poštovanje ovog dodatnog roka od 18 mjeseci, Komisija će nastojati da donese konačnu odluku najkasnije 6 mjeseci nakon što država članica dostavi posljednje informacije, ili nakon isteka posljednjeg roka.

7. ISTRAGA SEKTORA PRIVREDE I INSTRUMENTA DRŽAVNE POMOĆI

54. Komisija ima ovlaštenja da sprovodi sektorske istrage, pri čemu će poštovati načela proporcionalnosti (³⁴). Na kraju takve istrage, Komisija će objaviti izvještaj o rezultatima svoje istrage na internet stranici Generalnog direktorata za konkurenciju (DG Competition). Komisija će obavijestiti države članice i pozvati ih, kao i druge zainteresovane strane, da dostave svoje komentare na izvještaj u roku, koji ne može biti duži od jednog mjeseca.

55. Informacije dobijene sektorskom istragom mogu se koristiti u postupcima državne pomoći i mogle bi dovesti do toga da Komisija pokrene istrage o mjerama državne pomoći na sopstvenu inicijativu.

8. ZVANIČNE ŽALBE

56. Komisija nastoji da što efikasnije i transparentnije rješava žalbe zainteresovanih strana, koristeći najbolje prakse opisane u nastavku.

8.1. Obrazac za žalbe i obaveza dokazivanja pogođenog interesa

57. Član 1 tačka (h), Proceduralne regulative definiše zainteresovane strane kao bilo koju državu članicu i svako lice, privredno društvo ili udruženje privrednih društava, čiji interesi mogu biti pogođeni dodjelom pomoći, posebno korisnika pomoći, konkurentska privredna društva i trgovinska udruženja. Zainteresovane strane koje žele da podnesu zvaničnu žalbu Komisiji, treba da popune obrazac za žalbe³⁵ i dostave sve tražene informacije, zajedno sa nepovjerljivom verzijom žalbe³⁶. Ako je obrazac za žalbu popunjen i podnosilac dokaže da njeni interesi mogu biti pogođeni dodjelom pomoći, kako je

³³ Član 9 stav 6 Proceduralne regulative. Prema članu 15 stav 2 te Regulative, Komisija nije vezana rokom u slučaju nezakonite pomoći.

³⁴ Član 25 Proceduralne regulative.

³⁵ Prilog IV Izvršne regulative.

³⁶ Vidjeti član 24 stav 2 Proceduralne regulative.

definirano u članu 1 tačka (h) Proceduralne regulative³⁷, Komisija će registrovati slučaj kao zvaničnu žalbu.

58. Ako podnositelj ne dostavi sve tražene informacije u obrascu žalbe ili ne dokaže legitiman interes, Komisija će tretirati dostavljene informacije kao informacije o tržištu³⁸. Komisija će o tome obavijestiti podnosioca. Informacije o tržištu mogu dovesti do dalje istrage od strane Komisije.

8.2. Indikativni vremenski rok i rezultat istrage zvanične žalbe

59. Komisija nastoji da istraži zvaničnu žalbu u neobavezujućem roku od 12 mjeseci od dana njene registracije. Istraga može biti duža u zavisnosti od okolnosti slučaja, na primjer ako Komisija treba da zatraži dodatne informacije od podnosioca žalbe, države članice ili trećih lica.

60. Ako je žalba neosnovana, Komisija će pokušati da obavijesti podnosioca žalbe u roku od 2 mjeseca od njene registracije da nema dovoljno osnova za zauzimanje stave o slučaju. Komisija će pozvati podnosioca žalbe da dostavi dodatne suštinske komentare u roku od jednog mjeseca. Ako podnositelj žalbe ne dostavi dodatne komentare u roku, smatraće se da je žalba povučena.

61. Kada su u pitanju žalbe na odobrenu pomoć ili mjere pomoći koje ne moraju biti obaviještene, Komisija će takođe pokušati da odgovori podnosiocu žalbe u roku od 2 mjeseca od prijema žalbe.

62. U zavisnosti od obima posla i u primjeni ovog pravila da određuje prioritete za istrage³⁹, Komisija će pokušati da sprovede jednu od sljedećih radnji u roku od 12 mjeseci nakon registracije žalbe:

- donijeti odluku⁴⁰ i poslati kopiju podnosiocu žalbe;
- poslati pismo podnosiocu žalbe u kojem iznose svoje preliminarne mišljenje o mjeri na osnovu raspoloživih informacija ("pismo o preliminarnoj procjeni"); ovo pismo ne predstavlja zvanični stav Komisije.

63. Ako se u preliminarne pismu o procjeni privremeno zaključuje da nema neusklađene pomoći, podnositelj žalbe može podnijeti komentare u roku od 1 mjeseca. Ako podnositelj žalbe ne podnese komentare u tom roku, smatraće se da je žalba povučena.

64. Ako se žalba odnosi na nezakonitu pomoć, Komisija će podsjetiti podnosioca žalbe da je moguće pokrenuti postupak pred nacionalnim sudovima koji mogu naložiti da se takva pomoć obustavi ili vrati⁴¹. Komisija može tretirati zvanične žalbe na mjere pomoći koje se osporavaju pred nacionalnim sudovima kao niskoprioritetne tokom trajanja tog postupka.

³⁷ "Zainteresovana strana" označava svaku državu članicu i svaku osobu, privredno društvo ili udruženje privrednih društava, čiji bi interesi mogli biti pogođeni dodjelom državne pomoći, posebno korisnik pomoći, konkurentsko privredno društvo i trgovinska udruženja.

³⁸ Kao što je objašnjeno u uvodnoj izjavi 32 preambule Proceduralne regulative: "Kako bi se osigurao kvalitet žalbi podnijetih Komisiji, a istovremeno i transparentnost i pravna sigurnost, prikladno je utvrditi uslove koje žalba treba da ispuni kako bi Komisija dobila informacije o navodnoj nezakonitoj pomoći i pokrenula preliminarno ispitivanje. Neispunjavanje tih uslova trebalo bi tretirati kao opšte informacije o tržištu i ne bi trebalo nužno da dovede do istrage po službenoj dužnosti.

³⁹ Presuda od 4. jula 2007. u predmetu T-475/04 Bouygues SA/Komisija, T-475/04, ECLI:EU:T:2007:196, tačke 158 i 159.

⁴⁰ Član 4 Proceduralne regulative.

⁴¹ Saopštenje Komisije 2021/C 305/01 – Obavještenje Komisije o sprovođenju pravila o državnoj pomoći od strane nacionalnih sudova (JB C 305, 30.07.2021, str 1).

65. Komisija će obično, ne nužno, poslati nepovjerljivu verziju obrazložene žalbe državi članici na komentare. Komisija će pozvati državu članicu da se pridržava rokova za podnošenje komentara i pružanje informacija o žalbi. Žalbe se obično šalju državni članici na njihovom izvornom jeziku. Ipak, Komisija će dostaviti prevod ako država članica to zatraži. To može dovesti do toga da postupak traje duže.
66. Komisija će sistematski obavještavati države članice i podnositelje žalbi o obradi ili zaključenju žalbi.

9. PLANOWI EVALUACIJE

67. Pozitivni efekti državne pomoći trebalo bi da nadmaše potencijalne negativne efekte na konkurenciju i trgovinu. Da bi se to osiguralo, Komisija podstiče efikasnu *ex post* evaluaciju šema pomoći koje mogu dovesti do značajnog narušavanja konkurencije. Ovo uključuje šeme pomoći sa velikim budžetima ili novim karakteristikama, kao i šeme na tržištima gdje se očekuju značajne tržišne, tehnološke ili regulatorne promjene. Komisija će tokom faze obavještanja, odlučiti da li je evaluacija neophodna. Komisija će obavijestiti državu članicu što je prije moguće kako bi imala dovoljno vremena da pripremi plan evaluacije.
68. Za šeme koje su ocijenjene na osnovu Regulative Komisije (EU) br.651/2014 od 17. juna 2014.godine, Regulative Komisije (EU) 2022/2472 od 14.decembra 2022.godine ili Regulative Komisije (EU) 2022/2473 od 14.decembra 2022.godine ("Regulative o grupnim izuzećima"⁴²), država članica mora da obavijesti Komisiju o svom planu evaluacije i, ako ispunjava uslove, odobriti ga što je prije moguće. Komisija će zatim, takođe, produžiti period u kojem se šema može sprovoditi u skladu sa Regulativama o grupnim izuzećima.
69. Za obaviještene šeme koje moraju biti ocijenjene, država članica mora da podnese svoj plan evaluacije Komisiji istovremeno sa obavještenjem. Komisija će ocijeniti plan evaluacije zajedno sa samom šemom, a njena odluka će obuhvatati i plan i šemu. Svi proceduralni zahtjevi iz Proceduralne regulative primjenjuje se u potpunosti.

10. NADZOR

70. Komisija će sprovoditi kontinuirani nadzor svih sistema za pružanje pomoći koji su na snazi u državama članicama⁴³. Nadzor će se sprovoditi u saradnji sa državama članicama, koje će Komisiji dostaviti sve potrebne informacije⁴⁴.

⁴² Vidjeti član 1 stav 2 tačka (a) Regulative Komisije (EU) br.651/2014 od 17.juna 2014.godine kojom se određene kategorije pomoći proglašavaju usklađenim sa unutrašnjim tržištem pri primjeni članova 107 i 108 Ugovora, OJ L 187, 26.6.2014, str.1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2014/651/oj> (Regulativa o opštem grupnom izuzeću ili "GBER"), član 1 stav 3 tačka (a) Regulative Komisije (EU) 2022/2472 od 14.decembra 2022.godine kojom se određene kategorije pomoći u poljoprivrednom i šumarskom sektoru i ruralnim područjima proglašavaju usklađenim sa unutrašnjim tržištem primjenom članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (Regulativa o izuzeću u poljoprivredi ili "ABER"), SL L 327, 21.12.2022, str.1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2472/oj> i član 1 stav 7 tačka (a) Regulative komisije (EU) 2022/2473 od 14.decembra 2022.godine kojom se određene kategorije pomoći privrednim društvima koja se bave proizvodnjom, preradom i marketingom proizvoda ribarstva i akvakulture proglašavaju usklađenim sa unutrašnjim tržištem pri primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (Regulative o grupnm izuzeću u ribarstvu ili FIBER), OJ L 327, 21.12.2022, str.2, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2473/oj>.

⁴³ Na osnovu člana 108 stav 1 Ugovora.

⁴⁴ U skladu sa članom 21 stav 1 Proceduralne regulative.

71. Od donošenja Zakona o državnoj pomoći (SAM), države članice imaju veće mogućnosti da dodijele pomoć bez obavješćavanja Komisije o njoj, uglavnom zato što se Regulative o grupnim izuzećima sada primjenjuju na više mjera. Da bi se osiguralo da se te mjere dosljedno primjenjuju u skladu sa pravilima širom Unije, sve je važnije da Komisija prati kako države članice primjenjuju postojeće ili izuzete šeme pomoći. Stoga je Komisija uspostavila godišnji proces nadzora tokom kojeg bira uzorak slučajeva državne pomoći za dalju kontrolu.
72. Komisija provjerava i usklađenost odabranih šema sa njihovim pravnim osnovom i njihovu primjenu⁴⁵.
73. Komisija dobija potrebne informacije za proces nadzora putem zahtjeva za dostavljanje informacija upućenih državama članicama. Države članice obično imaju 20 radnih dana da odgovore na ove zahtjeve. U opravdanim slučajevima, na primjer kada je potrebno da se dostavi izuzetno velika količina informacija, taj period može biti duži.
74. Ako dostavljene informacije nisu dovoljne da se zaključi da li je mjera pravilno osmišljena i sprovedena Komisija će poslati dodatne zahtjeve za informacijama državi članici.
75. Komisija će pokušati da završi plaćanje mjere državne pomoći u roku od 12 mjeseci od pravog zahtjeva za informacijama i obavijestiti dotičnu državu članicu o ishodu.

11. MEHANIZAM INTERNE REVIZIJE NA TEMELJU NALAZA ODBORA ZA PRAĆENJE USKLAĐENOSTI SA ARHUŠKOM KONVENCIJOM U PREDMETU ACCC/C/2015/128

76. Nakon nalaza Komiteta za usaglašenost sa Arhuškom konvencijom u slučaju ACCC/C/2015/128, Komisija će obraditi zahtjeve za internu reviziju koje podnose prihvatljivi subjekti navedeni u stavu 77 koristeći mehanizam opisan u nastavku.

11.1. Subjekti koji imaju pravo da zahtijevaju internu reviziju

77. Svaka nevladina organizacija koja ispunjava kriterijume navedene u stavu 78 imaće pravo da zahtijeva internu reviziju odluke o državnoj pomoći navedenih u tački 82, od strane Komisije, na osnovu toga što aktivnost koja je predmet državne pomoći, ili bilo koji od aspekata mjere državne pomoći odobrenih tom odlukom koji su neraskidivo povezani sa predmetom pomoći⁴⁶, može biti u suprotnosti sa pravom Unije o zaštiti životne sredine, kao što je definisano u članu 2 stav 1 Regulative (EZ) br.1367/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta⁴⁷.
78. Nvladina organizacija ima pravo podnijeti zahtjev za internu reviziju iz stava 77:
- (a) ako je to nezavisno, neprofitno pravno lice u skladu sa nacionalnim zakonom ili praksom države članice;
 - (b) ako je njegov primarni navedeni cilj promocija zaštite životne sredine u kontekstu prava životne sredine;
 - (c) ako postoji duže od dvije godine i aktivno teži ostvarivanju ciljeva navedenih pod (b);

⁴⁵ Ako je šema zaista sprovedena.

⁴⁶ Vidi gore, između ostalog, predusod od 22.marta 1977.godine, **Iannelli&Volpi SpA protiv Ditta Paolo Meroni**, predmet 74/76, EU:C:1977:51, stav 14.

⁴⁷ Regulativa (EZ) br.1367/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 6.septembra 2006.godine o primjeni odredbi Arhuske konvencije o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristupu pravosuđu u pitanjima životne sredine na institucije i tijela Zajednice) SL L 264, 25.9.2006, str.13, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1367/oj>).

- (d) ako je predmet, u vezi sa kojim se podnosi zahtjev za internu reviziju, obuhvaćen njegovim ciljem i aktivnostima.

11.2. Dokazi koje treba da se dostave da bi se utvrdilo da li nevladine organizacije ispunjavaju uslove da zahtjevaju internu reviziju

79. Svaka nevladina organizacija koja podnese zahtjev za internu reviziju odluke o državnoj pomoći kako je navedeno u stavu 77, mora da dostavi dokaze da ispunjava prihvatljive uslove utvrđene u stavu 78, u obliku dokumenata navedenih u nastavku:

- (a) statute ili podzakonski akti nevladine organizacije ili, u slučaju država članica gdje nacionalni zakon ne zahtijeva ili ne predviđa da nevladina organizacija usvoji statute ili podzakonske akte, bilo koji drugi dokument koji ispunjava istu ulogu prema nacionalnoj praksi;
- (b) godišnji izvještaji o aktivnostima nevladine organizacije za posljednje dvije godine;
- (c) kopija akta o registraciji kod nacionalnih organa u slučaju nevladinih organizacija osnovanih u zemljama u kojima je akt registracije kod nacionalnih organa preduslov da bi data nevladina organizacija stekla pravni subjektivitet;
- (d) gdje je to relevantno, i bez obzira na zahtjev za dostavljanje dokumenata pomenutih u tačkama (a) do (c) ovog stava, informacije i dokumentacija koja pokazuje da je nevladina organizacija, prethodno od strane Komisije priznata kao prihvatljiva da podnese zahtjev za internu reviziju, kako je navedeno u stavu 77, zajedno sa izjavom nevladine organizacije da su uslovi za prihvatljivost i dalje ispunjeni;
- (e) kada se bilo koji od tih dokumenata ne može dostaviti iz razloga koji se ne mogu pripisati nevladinoj organizaciji, ta organizacija može dostaviti dokaz u obliku bilo kojeg drugog ekvivalentnog dokumenta;
- (f) kada iz dokumenata nije jasno da nevladina organizacija ima primarni navedeni cilj promocije zaštite životne sredine u kontekstu prava životne sredine, da postoji duže od dvije godine i da aktivno teži ostvarivanju ovog cilja, ili da je predmet u vezi sa kojim se podnosi zahtjev za internu reviziju, pokriven ciljevima i aktivnostima nevladine organizacije, ta organizacija mora da dostavi bilo koji drugi dokument kojim se pruža dokaz da ispunjava ovaj kriterijum.

11.3. Zastupanje od strane nevladine organizacije ili advokata

80. Kada nevladine organizacija zastupa nevladina organizacija, uslovi iz stave 79 primjenjuju se i na nevladinu organizaciju koja ih zastupa.

81. Ukolike nevladine organizacije zastupa advokat, zahtjev mora da sadrži dokumenta i podatke koji dokazuju da je advokat ovlašćen da obavlja advokatsku praksu pred sudom države članice. Ta dokumenta mogu da uključuju potvrdu izdatu od strane advokatske komore u državi članici ili bilo koji drugi dokument koji ispunjava istu svrhu u skladu sa nacionalnim pravilima. Advokat takođe mora kao dokaz da dostavi punomoćje, da može da zastupa svog klijenta.

11.4. Odluke o državnoj pomoći u vezi sa kojima se može podnijeti zahtjev za internu reviziju

82. Prihvatljive nevladine organizacije koje ispunjavaju uslove, mogu podnijeti zahtjev za internu reviziju konačnih odluka Komisije o državnoj pomoći kojima se završava formalni postupak istrage pokrenut u skladu sa članom 108 stav 2 Ugovora, u skladu sa članom 9 stav 3 i stav 4 Regulative (EU) 2015/1589, kada je pravni osnov za takvu odluku:

- (i) Član 107 stav 3 tačka (a) Ugovora;
- (ii) Član 107 stav 3 tačka (b), prvi dio Ugovora;
- (iii) Član 108 stav 3 tačka (c) Ugovora;
- (iv) Član 107 stav 3 tačka (d) Ugovora;
- (v) Član 107 stav 3 tačka (e) Ugovora;
- (vi) Član 106 stav 2 Ugovora;
- (vii) Član 93 Ugovora.

11.5. Sadržaj zahtjeva za internu reviziju

83. Zahtjev interne revizije odluke Komisije, kako je navedeno u stavu 77, mora se podnijeti u pisanoj formi, koristeći obrazac iz Priloga V Regulative o sprovođenju i mora:

- (a) navesti konačnu odluku Komisije o državnoj pomoći za koju se traži revizija;
- (b) navesti konkretne odredbe prava Unije o zaštiti životne sredine za koje se tvrdi da su prekršene aktivnošću koja dobija pomoć ili bilo kojim aspektom mjere državne pomoći koji je neraskidivo povezan sa ciljem pomoći;
- (c) navesti razloge na osnovu kojih se podnosi zahtjev;
- (d) pružiti relevantne i strukturirane informacije i dokumentaciju, kao i činjenice ili pravne argumente kojima se obrazlaže svaki od tih razloga;
- (e) navesti ime i kontakt podatke osobe ovlašćene da zastupa podnosioca zahtjeva prema trećim stranama u postupku interne revizije;
- (f) pružiti dokaze da podnosilac zahtjeva ima pravo na podnošenje zahtjeva u skladu sa kriterijumima i uslovima utvrđenim u stavovima 77, 78, i 79.

84. Zahtjev za internu reviziju ne smije biti duži od 30 stranica (ne računajući dokumenta koja dokazuju da su ispunjeni kriterijumi prihvatljivosti navedeni u stavu 78 i druge priloge koji podržavaju ovaj zahtjev).

85. Prilozi moraju biti numerisani, moraju imati jasno označene naslove i treba da budu pomenuti u zahtjevu za internu reviziju, kako bi pružili dokaze o konkretnim činjeničnim ili pravnim argumentima koje je iznijela nevladina organizacija.

86. Za potrebe stava 83 tačka (e), kada zajednički zahtjev podnosi nekoliko nevladinih organizacija, mora se odrediti jedna konkretna tačka.

87. Da bi se ubrzao postupak interne revizije, Komisija snažno preporučuje korišćenje sljedećih izuzeća od odgovornosti na zahtjev, koje mora biti datirano i potpisano od strane nevladine organizacije i podnijeto uz zahtjev:

“Dolje potpisani, koji predstavlja nevladinu organizaciju, koja podnosi zahtjev u vezi sa [navesti broj i naziv odluke o državnoj pomoći], izuzetno se slaže da se odrekne svojih prava prema članu 342 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije u vezi sa članom 3 Regulative Savjeta EEZ br.1/1958 i da odgovor Komisije, usvojen i dostavljen u skladu sa članom 297 Ugovora, bude sastavljan na engleskom jeziku.”

11.6. Procjena Komisije

88. Komisija će razmotriti zahtjev ako ga podnesu prihvatljivom subjektu kako je navedeno u stavu 77, ako je podnjet koristeći obrazac pomenut u stavu 83 i u rokovima navedenim u stavu 94, osim ako je

očigledno neprihvatljiv ili očigledno neosnovan, Odluka Komisije o državnoj pomoći ostaje na snazi tokom procjene.

89. Kada se podnese više zahtjeva za internu reviziju u vezi sa jednom odlukom o državnoj pomoći, Komisija može odlučiti da zahtjeve za reviziju spoji i tretira ih kao jedan zahtjev.
90. Komisija će provjeriti da li dokazi koje je iznijela nevladina organizacija pokazuju da je jedna ili više specifičnih odredbi prava Unije o zaštiti životne sredine prekršena aktivnošću koja dobija pomoć ili bilo kojim aspektom mjere državne pomoći koji je neraskidivo povezan sa ciljem pomoći.
91. Ako, na osnovu informacija dostavljenih u skladu sa stavovima 77,78 i 79, Komisija nije u mogućnosti da u potpunosti procijeni da li su kriterijumi ili uslovi ispunjeni, pozvaće stranu koja podnosi zahtjev da dostavi dodatnu dokumentaciju ili informacije, kao i nepovjerljivu verziju takve dokumentacije ili informacija, ako je to slučaj. Strana koja podnosi zahtjev mora odgovoriti u razumnom roku koji će odrediti Komisija, a koji ne prelazi 30 dana. Tokom tog perioda, rokovi navedeni u stavovima 95 i 96 biće obustavljeni.
92. Komisija će poslati zahtjev za internu reviziju državi članici čija je mjera odobrena revidiranom odlukom o državnoj pomoći, kako bi mogla da odgovori komentarima, uključujući, gdje je to potrebno, nepovjerljivu verziju tih komentara. Tokom ovog perioda konsultacija, koji ne smije biti duži od 30 dana, rokovi navedeni u stavovima 95 i 96 prestaju da teku.
93. Kada je relevantno, Komisija može da se konsultuje sa drugim relevantnim nacionalnim organima u bilo kojoj državi članici, kako bi provjerila i procijenila informacije koje je pružila nevladina organizacija ili advokat u vezi sa kriterijumima prihvatljivosti navedenim u stavu 78 ili razlozima zahtjeva. Konsultovani nacionalni organi treba da dostave nepovjerljivu verziju svojih komentara, gdje je to relevantno. Tokom ovog perioda konsultacija, koji ne smije biti duži od 30 dana, rokovi navedeni u stavovima 95 i 96 prestat će da teku.

11.7. Rokovi

94. Zahtjev za internu reviziju mora podnijeti nevladina organizacija u roku koji ne prelazi osam nedjelja nakon što je odluka Komisije o državnoj pomoći objavljena u *Službenom listu Evropske unije*.
95. Komisija mora da navede svoje razloge u odgovoru što je prije moguće, ali ne kasnije od 16 nedjelja nakon isteka roka od osam nedjelja navedenog u stavu 94.
96. Ukoliko, uprkos postupanju sa dužnom pažnjom, Komisija nije u mogućnosti da ispunji rok naveden u stavu 95, ona mora što je prije moguće, a najkasnije u roku navedenom u prethodnom stavu, obavijesti nevladinu organizaciju koja je podnijela zahtjev o tome kada namjerava da to učini. U svako slučaju, Komisija mora dati odgovor u roku od 22 nedjelje od isteka roka od osam nedjelja navedenog u stavu 94.

11.8. Postupak pred Sudom pravde Evropske unije

97. Nvladina organizacija koja je podnijela zahtjev za internu reviziju u skladu sa stavom 77 i u skladu sa gore navedenim uslovima, može pokrenuti postupak pred Sudom pravde Evropske unije u skladu sa Ugovorom. Takav postupak nema suspenzivno dejstvo na odluku Komisije o državnoj pomoći.

11.9. Elektronsko podnošenje zahtjeva za internu reviziju

98. Zahtjevi za interne revizije odluke o državnoj pomoći u skladu sa stavom 77 moraju se podnijeti putem određenog online Sistema koji je javno dostupan na web-sajtu Komisije.

11.10. Objavljivanje i online sistemi za prijem zahtjeva

99. Komisija će objaviti sve zahtjeve za internu reviziju na određenoj web-stranici što je prije moguće, nakon njihovog prijema, kao i odgovore Komisije, što je prije moguće nakon njihovog usvajanja.

12. Bolja koordinacija i partnerstvo sa državama članicama

100. Od donošenja Zakona o državnoj pomoći (SAM), države članice imaju veću odgovornost u kontroli državne pomoći i više mogućnosti da dodjele pomoć bez obavještenja Komisije. Stoga je saradnja između Komisije i država članica u vezi sa primjenom novih pravila o državnoj pomoći postala važnija.

101. Da bi se podstakli bliži radni odnosi sa državama članicama, Komisija je osnovala nekoliko radnih grupa koje okupljaju predstavnike država članica i Komisije. Ove radne grupe se redovno sastaju i namijenjene su razmjeni informacija o praktičnim aspektima i iskustvima stečenim u primjeni pravila o državnoj pomoći. Komisija obezbjeđuje sekretarijat za rad ovih radnih grupa.

102. Pored toga, Komisija je spremna da podrži države članice, na primjer pružanjem neformalnih smjernica o tumačenju novih pravila. Komisija takođe nastoji da, na zahtjev država članica, organizuje obuke za države članice o temama državne pomoći kada to države članice zatraže.

103. Komisija je takođe, uspostavila mrežu koordinatora zemalja, kako bi olakšala svakodnevne kontakte sa državama članicama. Koordinator zemalja je kontakt osoba za države članice koje žele da se obrate Komisiji u vezi sa rješavanjem slučajeva i drugim aspektima primjene pravila o državnoj pomoći. Koordinatori zemalja treba da imaju kopiju elektronske komunikacije o međuresorskim pitanjima, posebno o pristupu portfolija slučajeva.

13. Primjenjivost i buduće revizije

104. Komisija će primjenjivati ovaj Kodeks najboljih praksi na prijavljene mjere, kao i na mjere koje su joj na drugi način prijavljene ili dostavljene nakon njegovog objavljivanja u *Službenom listu Evropske unije*.

105. Komisija će primjeniti Poglavlje 11 ("Mehanizam interne revizije nakon nalaza Komiteta za usklađenost sa Arhuskom konvencijom u slučaju ACCC/C/2015/128") na konačne odluke Komisije pomenute u stavu 82. Te odluke se zasnivaju na obavještenjima u kojima su države članice potvrdile da ni pomoćne aktivnosti niti bilo koji aspekt obavještajne mjere državne pomoći, koji su neraskidivo povezani sa predmetom pomoći, nisu u suprotnosti sa pravom Unije o zaštiti životne sredine, u skladu sa Impelentacionom regulativom.

106. Za neprijavljenu pomoć, Komisija će primjeniti Poglavlje 11 na konačne odluke Komisije kojima se završava zvanični istražni postupak pomenut u stavu 82 u slučajevima kada je odluka o pokretanju postupka u skladu sa članom 108 stav 2 Ugovora, usvojena nakon objavljivanja Regulative Komisije o sprovođenju (EU) [Odjeljenje za publikacije: unijeti referentni broj] kojom se mijenja Regulativa (EZ) br.794/004 u *Službenom listu Evropske unije*.

107. Ovaj Kodeks najboljih praksi može biti revidiran kako bi održavao:

- izmjene zakonodavnih, interpretativnih i administrativnih mjera;
- relevantna sudska praksa Suda pravde Evropske unije;
- iskustvo stečeno u njegovoj primjeni.

108. Komisija će redovno voditi dijalog sa državama članicama i drugim zainteresovanim stranama o primjeni Proceduralne regulative uopšte, a posebno ovog Kodeksa najboljih praksi.

SAOPŠTENJE KOMISIJE
Smjernice za državnu pomoć za širokopojasne mreže
 (2023/C 36/01)

1. UVOD

1. Povezanost je ključni gradivni element digitalne transformacije. Ona je od strateškog značaja za rast i inovacije u svim ekonomskim sektorima Unije, kao i za socijalnu i teritorijalnu koheziju.
2. Unija je postavila ambiciozne ciljeve povezivanja u Saopštenju o gigabitnoj povezanosti¹, Saopštenju o izgradnji digitalne budućnosti Evrope², Saopštenju o digitalnom kompasu³ i u svom predlogu odluke Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju Programa politike do 2030. godine pod nazivom „Put ka digitalnoj deceniji“⁴ (predlog DDPP-a).
3. U Saopštenju o gigabitnoj povezanosti, Komisija je postavila sljedeće ciljeve povezivanja za 2025. godinu: (a) sva domaćinstva u Uniji, bilo urbana ili ruralna, treba da imaju internet konekciju sa brzinom preuzimanja od najmanje 100 Mbps, koja se može nadograditi na 1 Gbps; (b) socio-ekonomski pokretači, kao što su digitalno intenzivna preduzeća, škole, bolnice i javna uprava, treba da imaju brzinu preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzine slanja od najmanje 1 Gbps; i (c) sva urbana područja i glavni prometni pravci trebaju imati kontinuirano 5G pokrivanje.⁵
4. U Saopštenju „Izgradnja digitalne budućnosti Evrope“ objašnjava se da izraz „100 Mbps sa mogućnošću nadogradnje na gigabitnu brzinu“ odražava očekivanje Komisije da će tokom decenije domaćinstvima sve više trebati brzine od 1 Gbps.⁶
5. U Saopštenju o digitalnom kompasu navodi se, kao cilj povezivanja do 2030. godinu, da sva domaćinstva u Uniji trebaju biti pokrivena gigabitnom mrežom⁷, a sva naseljena područja 5G mrežom⁸. Predlog DDPP-a naglašava da „društvene potrebe za brzinom slanja i preuzimanja podataka stalno rastu. Do 2030. godine mreže sa gigabitnim brzinama treba da postanu dostupne pod pristupačnim uslovima za sve one kojima je takav kapacitet potreban ili koji ga žele“.⁹
6. Da bi se ostvarili ciljevi Unije za 2025. i 2030. godinu potrebna su odgovarajuća ulaganja. Takva ulaganja prvenstveno dolaze od privatnih investitora i mogu se, gdje je to potrebno, dopuniti javnim sredstvima, u skladu s pravilima o državnoj pomoći.

¹ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 14. septembra 2016. „Povezivanje za konkurentno jedinstveno digitalno tržište – prema evropskom gigabitnom društvu“ (COM/2016/587 final).

² Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 19. februara 2020. „Izgradnja digitalne budućnosti Evrope“ (COM/2020/67 final).

³ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 9. marta 2021. godine, Digitalni kompas 2030: evropski put za digitalnu deceniju, COM(2021) 118 final.

⁴ Predlog odluke Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju Programa politike za 2030. godinu „Put ka digitalnoj deceniji“, COM(2021) 574 final, 2021/0293 (COD).

⁵ Odjeljak 3 Saopštenja o gigabitnoj povezanosti.

⁶ Napomena 3 Saopštenja „Izgradnja digitalne budućnosti Evrope“.

⁷ U trenutnoj fazi razvoja, optičke mreže do domaćinstva, optičke mreže do zgrade i visoko efikasne kablovske mreže (najmanje DOCSIS 3.1) mogu da obezbijede brzine preuzimanja od 1 Gbps.

⁸ Odjeljak 3.2 Saopštenja o digitalnom kompasu.

⁹ Obrazloženje (7) predloga DDPP-a.

7. Pandemija COVID-19 istakla je značaj visoko efikasnih elektronskih komunikacionih mreža za ljude, privredu i javne institucije. Dana 27. maja 2020. godine, Komisija je predstavila svoj predlog velikog plana oporavka kako bi se ublažili ekonomski i socijalni efekti pandemije, pod nazivom NextGenerationEU¹⁰. Mehanizam za oporavak i otpornost (RRF), uspostavljen Regulativom (EU) 2021/241 Evropskog parlamenta i Savjeta¹¹, predstavlja dio tog plana. Jedan od ključnih prioriteta RRF-a jeste podrška digitalnoj tranziciji kroz mjere povezivanja koje su posebno usmjerene na premošćavanje „digitalnog jaza“ između urbanih i ruralnih područja i rješavanje tržišnih neuspjeha u pogledu razvoja visoko efikasnih mreža. Regulativa (EU) 2021/241 zahtijeva od svake države članice da izdvoji najmanje 20% dodijeljenih sredstava za mjere koje podstiču digitalnu tranziciju.
8. Pored toga, elektronske komunikacione mreže mogu doprinijeti postizanju ciljeva održivosti. Cilj Unije do 2050. godine o klimatskoj neutralnosti, utvrđen u Saopštenju o Evropskom zelenom planu¹² i u Regulativi (EU) 2021/1119 Evropskog parlamenta i Savjeta¹³, ne može se postići bez fundamentalne digitalne transformacije društva. Jedna od ključnih komponenti digitalne transformacije Unije je razvoj bezbjednih i visoko efikasnih elektronskih komunikacijskih mreža koje daju značajan doprinosu ključnim ekološkim ciljevima Unije. Istovremeno, i same elektronske komunikacione mreže moraće postati održivije i energetske i resursno efikasnije.
9. Sektor elektronskih komunikacija prošao je kroz sveobuhvatan proces liberalizacije i sada je predmet sektorske regulative. Direktiva (EU) 2018/1972 Evropskog parlamenta i Savjeta¹⁴ pruža regulatorni okvir za elektronske komunikacije.
10. Politika konkurencije, a posebno pravila o državnoj pomoći, igraju važnu ulogu u ostvarivanju ciljeva digitalne strategije i razvoju koordinisane investicione strategije za povezivanje. Cilj kontrole državne pomoći u sektoru širokopojasnih mreža jeste da se obezbijedi da državna pomoć dovede do većeg nivoa pokrivenosti i korišćenja širokopojasnih mreža nego što bi to bio slučaj bez državne intervencije, a istovremeno podržava kvalitetnije i pristupačnije usluge i investicije koje podstiču konkurenciju. Svaka državna intervencija treba da što je više moguće ograniči rizik od istiskivanja privatnih investicija, promjene komercijalnih podsticaja za ulaganje i, u krajnjem slučaju, narušavanja konkurencije suprotno zajedničkom interesu.

¹⁰ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 27. maja 2020. godine „Evropa na djelu: oporavak i priprema za narednu generaciju“, COM(2020) 456 final.

¹¹ Regulativa (EU) 2021/241 Evropskog parlamenta i Savjeta od 12. februara 2021. godine o uspostavljanju Mehanizma za oporavak i otpornost (SL L 57, 18.2.2021., str. 17). Vidijeti i Regulativu Savjeta (EU) 2020/2094 od 14. decembra 2020. godine o uspostavljanju Instrumenta Evropske unije za oporavak radi podrške oporavku nakon krize izazvane COVID-19 (SL L 433 I, 22.12.2020., str. 23).

¹² Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savjetu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 11. decembra 2019. godine, Evropski zeleni plan, COM(2019) 640 final.

¹³ Regulativa (EU) 2021/1119 Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. juna 2021. godine o uspostavljanju okvira za postizanje klimatske neutralnosti i izmjeni Regulativa (EZ) br. 401/2009 i (EU) 2018/1999 (Evropski klimatski zakon) (SL L 243, 9.7.2021., str. 1)

¹⁴ Direktiva (EU) 2018/1972 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o uspostavljanju Evropskog zakonika o elektronskim komunikacijama (SL L 321, 17.12.2018., str. 36).

11. Komisija je 2020. godine pokrenula evaluaciju Smjernica za širokopojasne mreže iz 2013. godine¹⁵ kako bi procijenila da li one i dalje odgovaraju svojoj svrsi. Rezultati¹⁶ su pokazali da, iako su pravila uglavnom efikasno funkcionisala, potrebna su ciljana prilagođavanja kako bi se odrazili najnoviji tržišni i tehnološki trendovi, kao i uzele u obzir zakonodavne promjene i trenutni prioriteti.¹⁷

2. PODRUČJE PRIMJENE, DEFINICIJE, VRSTE ŠIROKOPOJASNIH MREŽA

2.1. Područje primjene

12. Kako bi se spriječile situacije u kojima državna pomoć neopravdano narušava ili prijeti narušavanjem konkurencije na unutrašnjem tržištu i značajno utiče na trgovinu između država članica, član 107 stav 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije („Ugovor“) propisuje načelo da je državna pomoć zabranjena. Međutim, u određenim slučajevima takva pomoć može biti usklađena sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 st. 2 i 3 Ugovora.
13. Države članice su obavezne da prijave Komisiji sve planove za dodjelu državne pomoći u skladu sa članom 108 stav 3 Ugovora, osim kada se pomoć odnosi na jednu od kategorija koje su izuzete od obaveze prijavljivanja na osnovu člana 109 Ugovora.¹⁸
14. Ove Smjernice pružaju smjernice o tome kako Komisija, na osnovu člana 106 stav 2, člana 107 stav 2 tačka (a) i člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, procjenjuje usklađenost državne pomoći za postavljanje i korišćenje fiksnih i mobilnih širokopojasnih mreža i usluga.
15. Državna intervencija koja ne ispunjava jedan od uslova utvrđenih u članu 107 stav 1 Ugovora ne predstavlja državnu pomoć. Shodno tome, ne podliježe procjeni usklađenosti utvrđenoj u ovim Smjernicama.
16. Konkretno, sredstva Unije kojima centralno upravljaju institucije, agencije, zajednička privredna društva ili druga tijela Unije i koja nisu direktno ni indirektno pod kontrolom država članica¹⁹ ne predstavljaju državnu pomoć.
17. Pomoć za izgradnju i korišćenje širokopojasnih mreža i usluga ne može se dodijeliti privrednim društvima u teškoćama, kako je navedeno u Smjernicama Komisije o državnoj pomoći za spašavanje i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u teškoćama.²⁰

¹⁵ Saopštenje Komisije od 26. januara 2013. godine, „Smjernice EU za primjenu pravila o državnoj pomoći u odnosu na brzi razvoj širokopojasnih mreža“ (SL C 25, 26.1.2013., str. 1) („Smjernice o širokopojasim mrežama iz 2013. godine“).

¹⁶ Vidjeti radni dokument osoblja Komisije o rezultatima evaluacije od 7. jula 2021. godine, SWD(2021) 195 final.

¹⁷ Vidjeti radni dokument osoblja Komisije, sažetak evaluacije pravila o državnoj pomoći za postavljanje širokopojasne infrastrukture od 7. jula 2021. godine, SWD(2021) 194 final.

¹⁸ Na primjer, Regulativa komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. godine o proglašavanju određenih kategorija pomoći usklađenih sa unutrašnjim tržištem u primjeni čl. 107 i 108 Ugovora (SL L 187, 26.6.2014, str. 1).

¹⁹ Kao što su sredstva dodijeljena prema Regulativi (EU) 2021/1153 Evropskog parlamenta i Savjeta od 7. jula 2021. godine o uspostavljanju Instrumenta za povezivanje Evrope i stavljanju van snage Regulativei (EU) br. 1316/2013 i (EU) br. 283/2014 (SL L 249, 14.7.2021., str. 38).

²⁰ Saopštenje Komisije „Smjernice o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje nefinansijskih privrednih društava u teškoćama“, odjeljak 2.2. (SL C 249, 31.7.2014., str. 1.).

18. Prilikom procjene pomoći u korist privrednog društva koje je predmet neizmirenog naloga za povraćaj na osnovu prethodne odluke Komisije kojom je pomoć proglašena nezakonitom i neusklađenom sa unutrašnjim tržištem, Komisija će uzeti u obzir iznos pomoći koji još treba vratiti.²¹

2.2. Definicije

19. Za potrebe ovih Smjernica primjenjuju se sljedeće definicije:

- (a) „širokopojasna mreža“ znači elektronska komunikaciona mreža kako je definirano u članu 2 tačka 1 Direktive (EU) 2018/1972, koja pruža širokopojasne elektronske komunikacione usluge („širokopojasne usluge“);
- (b) „pristupna mreža“ znači segment širokopojasne mreže koji povezuje mrežu za prenos podataka sa prostorijama ili uređajima krajnjih korisnika;
- (c) „fiksna pristupna mreža“ znači širokopojasna mreža koja pruža usluge prenosa podataka krajnjim korisnicima na fiksnoj lokaciji, koristeći različite tehnologije, uključujući kablovsku, digitalnu pretplatničku liniju („DSL“), optička vlakna i bežične tehnologije;
- (d) „fiksna ultra-brza pristupna mreža“ znači fiksna pristupna mreža koja pruža širokopojasne usluge sa minimalnom brzinom preuzimanja od najmanje 100 Mbps („fiksne ultra-brze širokopojasne usluge“);
- (e) „mobilna pristupna mreža“ znači bežična komunikaciona mreža koja omogućava povezivanje krajnjih korisnika na bilo kojoj lokaciji unutar područja pokrivenog mrežom koristeći jedan ili više standarda Međunarodnih mobilnih telekomunikacija („IMT“);
- (f) „mreža za prenos podataka (backhaul)“ znači dio mreže koji povezuje pristupnu mrežu sa osnovnom mrežom (backbone). To je dio mreže u kojem se prikuplja promet od krajnjih korisnika;
- (g) „osnovna mreža (backbone)“ znači centralna mreža koja povezuje mreže za prenos podataka (backhaul) iz različitih geografskih područja ili regija;
- (h) „aktivna mreža“ znači širokopojasna mreža sa aktivnim komponentama (npr. transponderi, ruteri i switch-evi, aktivne antene) i pasivnim komponentama (npr. kanali, stubovi, jarboli, tamna vlakna, razvodne kutije i šahtovi);
- (i) „infrastruktura“ znači širokopojasna mreža bez aktivnih komponenti, koja obično uključuje fizičku infrastrukturu kako je definisano u članu 2 stav 2 tačka (2) Direktive 2014/61/EU Evropskog parlamenta i Savjeta²² i kablove (uključujući tamna vlakna i bakarne kablove);
- (j) „vrijeme najvećeg opterećenja (peak time)“ znači doba dana, obično u trajanju od jednog sata, kada je opterećenje mreže obično maksimalno;
- (k) „uslovi u periodu najvećeg opterećenja (peak-time conditions)“ znači uslovi pod kojima se očekuje da mreža radi tokom „vremena najvećeg opterećenja“;
- (l) „prostorije pokrivene mrežom (premises passed)“ znači prostorije krajnjih korisnika kojima, na zahtjev krajnjih korisnika i u roku od 4 sedmice od datuma zahtjeva, operator može pružiti širokopojasne usluge (bez obzira na to da li su te prostorije već povezane na mrežu ili ne). Cijena koju operator naplaćuje za pružanje takvih širokopojasnih usluga u prostorijama krajnjih korisnika u ovom slučaju ne smije prelaziti uobičajene naknade za priključenje. To znači da ne smije

²¹ Vidijeti presudu od 13. septembra 1995. godine, TWD protiv Komisije, spojeni predmeti T-244/93 i T-486/93, EU:T:1995:160, stav 56. Vidijeti takođe Saopštenje Komisije, Saopštenje Komisije o povraćaju nezakonite i neusklađene državne pomoći (OJ C 247, 23.7.2019., str. 1).

²² Direktiva 2014/61/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. maja 2014. godine o mjerama za smanjenje troškova izgradnje brzih elektronskih komunikacionih mreža (SL L 155, 23.5.2014., str. 1).

uključivati nikakve dodatne ili izuzetne troškove u odnosu na standardnu komercijalnu praksu, i ni u kom slučaju ne smije prelaziti uobičajenu cijenu u predmetnoj državi članici. Ovu cijenu određuje nadležni nacionalni organ;

- (m) „relevantni vremenski horizont“ znači vremenski horizont koji se koristi za provjeru planiranih privatnih investicija i odgovara vremenskom okviru koji je država članica predvidjela za izgradnju planirane mreže financirane iz državnih sredstava, a koji traje od objavljivanja javnih konsultacija o planiranoj državnoj intervenciji do puštanja mreže u rad, tj. do početka pružanja veleprodajnih ili maloprodajnih usluga na mreži financiranoj iz državnih sredstava. Relevantni vremenski horizont koji se uzima u obzir ne smije biti kraći od 2 godine;
- (n) „modernizacija postojeće infrastrukture (overbuilding)“ znači izgradnju mreže koju finansira država pored jedne ili više postojećih mreža u određenom području;
- (o) „istiskivanje privatnih ulaganja (crowding out)“ znači ekonomski efekat državne intervencije koji dovodi do demotivisanja, sprečavanja, smanjenja ili čak eliminisanja privatnih investicija. To može biti slučaj, na primjer, ako privatni investitori vide smanjenje profitabilnosti svojih prethodnih ili planiranih investicije zbog državne pomoći za alternativnu investiciju, što može dovesti do odluke da smanje, obustave, izmijene investiciju, potpuno se povuku sa tržišta ili odluče da ne ulaze na novo tržište ili geografsko područje;
- (p) „radikalna promjena“ znači značajno poboljšanje postignuto mrežama koje finansira država, što dovodi do značajnih novih investicija u širokopojasne mreže, kao i do značajno novih tržišnih prilika u smislu dostupnosti širokopojasnih usluga, kapaciteta, brzine ili drugih relevantnih karakteristika mreže i konkurencije;
- (q) „digitalni jaz“ znači razliku između onih područja ili regija koje imaju pristup adekvatnim širokopojasnim uslugama i onih koje ga nemaju.

2.3. Vrste širokopojasnih mreža

20. Za potrebe procjene državne pomoći, ove Smjernice prave razliku između fiksne ultra-brze pristupne mreže, mobilne pristupne mreže i mreže za prenos podataka (backhaul), kako je detaljnije opisano u odjeljcima 2.3.1, 2.3.2 i 2.3.3. „Fiksne ultra-brze pristupne mreže“ i „mobilne pristupne mreže“ koriste se naizmjenično sa „fiksni mrežama“ i „mobilni mrežama“. Sve brzine navedene u ovim Smjernicama odnose se na uslove u periodu najvećeg opterećenja.

2.3.1. Fiksne ultra-brze pristupne mreže

21. U trenutnoj fazi tehnološkog razvoja, postoje različite vrste fiksnih ultra-brzih pristupnih mreža, uključujući: a) optičke kablovske mreže (FTTx)²³; i b) napredne unaprijeđene kablovske mreže koje

²³ FTTx se odnosi na različite tipove mreža, uključujući optička vlakna do zgrade (FTTB), do doma (FTTH), do prostorija (FTTP) i do razvodne kutije (FTTC). Međutim, FTTC mreže mogu pružiti fiksne ultra-brze usluge samo kada koriste vektoriranje određene dužine preko pretplatničke linije (tehnologija koja povećava efikasnost digitalnih pretplatničkih linija vrlo velikih brzina (VDSL)).

koriste najmanje standard DOCSIS 3.0²⁴. Bežične mreže, kao što su određene fiksne bežične pristupne mreže²⁵ i satelitske mreže²⁶, takođe mogu pružiti fiksne ultra-brze širokopojasne usluge.

2.3.2. Mobilne pristupne mreže

22. U trenutnoj fazi tržišnog i tehnološkog razvoja, nekoliko generacija mobilnih tehnologija koegzistira²⁷.
23. Prelazak na svaku novu mobilnu generaciju je uglavnom postepen²⁸. U trenutnoj fazi, 4G mreže se i dalje razvijaju u nekim dijelovima Unije, dok se postavljanje nesamostalnih 5G mreža oslanja na postojeće 4G Long Term Evolution (LTE) i LTE-Advanced mreže²⁹. Očekuje se da će 5G mreže u budućnosti postati postepeno samostalne i da se neće oslanjati na postojeću 4G infrastrukturu. Očekuje se da će samostalne 5G mreže omogućiti pružanje efikasnijih mobilnih usluga, uključujući nižu latenciju i bolje mogućnosti prenosa, kao i da će omogućiti napredne scenarije korištenja i aplikacije.
24. Kako bi se obezbijedila efektivna i efikasna upotreba radio spektra, države članice mogu postaviti uslove za pojedinačna prava korištenja radio spektra, kao što su obaveze pokrivenosti i kvaliteta

²⁴ DOCSIS je skraćenica za „specifikacije interfejsa za usluge prenosa podataka preko kablovske mreže“. To je globalno priznati telekomunikacioni standard koji razvija i pruža generacije specifikacija (DOCSIS 1.0, DOCSIS 1.1, DOCSIS 2.0, DOCSIS 3.0, DOCSIS 3.1, itd.). U trenutnom stanju tržišta, razvijene su specifikacije za DOCSIS 4.0.

²⁵ Na primjer, fiksne bežične pristupne mreže zasnovane na 5G tehnologiji, kao i potencijalno druge bežične tehnologije koje uključuju fiksna radio rješenja, posebno sljedeću generaciju Wi-Fi-ja (Wi-Fi6).

²⁶ Satelitske tehnološka rješenja trenutno se koriste u nekim slučajevima u udaljenim ili izolovanim područjima u situacijama gdje mogu pružiti odgovarajući nivo fiksnih širokopojasnih usluga. Očekuje se da će u budućnosti postati dostupni napredniji sateliti koji su u stanju značajno poboljšati kvalitet širokopojasnih usluga i pružiti ultrabrze brzine (uključujući satelite sa vrlo velikim protokom podataka). Sateliti također igraju ulogu u pružanju usluga javnim vlastima. U pripremi je nekoliko konstelacija satelita u niskoj Zemljinoj orbiti (LEO) za koje se očekuje da će moći smanjiti latenciju.

²⁷ Svi mobilni širokopojasni sistemi (2G, 3G, 4G i 5G) zasnovani su na standardima Međunarodne telekomunikacione unije za međunarodne mobilne komunikacije (IMT). IMT standardi su specifikacije i zahtjevi za brzu mobilnu širokopojasnu uslugu zasnovani na tehnološkom napretku u relevantnom vremenskom okviru. Mobilne mreže postepeno uključuju karakteristike i mogućnosti novih standarda. Osim toga, količina i vrsta korištenog spektra, sa različitim karakteristikama propagacije, imaju značajan uticaj na kvalitet pružene usluge. Na primjer, među tri početna opsega identifikovana za 5G usluge, trenutno se procjenjuje da je frekvencijski opseg od 700 MHz pogodniji za pokrivenost širokog područja i zatvorenog prostora; opseg od 3,6 GHz (3,4-3,8 GHz) karakteriše visoki kapacitet, ali niža pokrivenost u odnosu na 700 MHz; opseg od 26 GHz (24,25-27,5 GHz) vjerovatno će se koristiti za postavljanje žarišnih tačaka u malim područjima sa vrlo velikom potražnjom (na primjer, transportna čvorišta, mjesta za zabavu, industrijska ili maloprodajna mjesta ili duž glavnih puteva i željezničkih pruga u ruralnim područjima) i neće se koristiti za stvaranje pokrivenosti širokog područja. Nove generacije mobilnih uređaja takođe mogu koristiti frekvencijske opsege koje su prvobitno koristile prethodne generacije.

²⁸ Naknadne verzije 2G mreže (tzv. 2G enhanced ili 2.xG) bile su superiornije u odnosu na samu 2G mrežu. Postepena unapređenja 3G mreže (3.xG verzije) imala su bolje performanse u poređenju sa osnovnom 3G mrežom. Takođe, za 4G mrežu, sistem mobilnih komunikacija 4.5G bolji je od 4G u nekoliko aspekata. 4.5G je rezultat evolucije LTE mreže čije je naslijeđe LTE-Advanced. Početno uvođenje 5G mreže vjerovatno će se fokusirati na unapređenje mobilne širokopojasne usluge (jedan od skupova slučajeva upotrebe definisanih za 5G). Očekuje se da će 5G samostalne mreže omogućiti značajna poboljšanja u brzini i latenciji, uz podršku veće gustine povezanih uređaja u poređenju sa prethodnim generacijama i omogućiti nove funkcije kao što je dijeljenje mreže, što će zauzvrat omogućiti nove skupove slučajeva upotrebe za 5G.

²⁹ 5G nesamostalne mreže mogu koristiti novu opremu i 5G frekvencije kako bi pružile bolji kvalitet usluge, ali i dalje mogu koristiti elemente 4G mreže.

usluge. Takve obaveze mogu uključivati geografsku, populacijsku i pokrivenost transportnih puteva uz određene minimalne zahtjeve za kvalitet usluge.³⁰

2.3.3. Mreže za prenos podataka

25. Mreže za prenos podataka su neophodne za podršku i fiksnim i mobilnim pristupnim mrežama. Mreže za prenos podataka mogu biti zasnovane na bakrenim, optičkim, mikrotalasnim i satelitskim rješenjima.³¹

3. PROCJENA USKLAĐENOSTI U SKLADU SA ČLANOM 106 STAV 2 UGOVORA

26. U određenim slučajevima, države članice mogu klasifikovati pružanje širokopojasnih usluga kao usluge od opšteg ekonomskog interesa (SGEI) u skladu sa članom 106 stav 2 Ugovora³² i podržati izgradnju mreže za pružanje takvih usluga. Naknada za troškove nastale pružanjem takve usluge od opšteg ekonomskog interesa ne predstavlja državnu pomoć ako su ispunjena četiri kumulativna uslova iz presude Altmark³³. Naknada za pružanje usluge od opšteg ekonomskog interesa koja predstavlja državnu pomoć biće procenjena u skladu sa važećim pravilima o državnoj pomoći u obliku naknade za javne usluge („SGEI paket“)³⁴.
27. Ove Smjernice samo ilustruju definiciju SGEI-a primjenom pravila utvrđenih u SGEI paketu na širokopojasne mreže, uzimajući u obzir sektorske karakteristike.
28. Što se tiče definicije pravih SGEI, Komisija je već pojasnila da države članice ne mogu vezivati posebne obaveze javnih usluga koje su već pružene ili mogu biti pružene na zadovoljavajući način i pod uslovima, kao što su cijena, objektivne karakteristike kvaliteta, kontinuitet i dostupnost usluge, u

³⁰ Na primjer, do danas, obaveze pokrivenosti vezane za određene radiofrekventne opsege zahtijevaju, u zavisnosti od vrste spektra, pokrivenost određenog procenta stanovništva ili teritorije kao i minimalne zahtjeve kvalitete u smislu brzine i latencije. Često se takve obaveze pokrivenosti moraju ispuniti u roku od 5 godina od dodjele relevantnog spektra, a ponekad i u roku od 7 godina.

³¹ U ranim generacijama mobilnih mreža, prenos podataka od radio bazne stanice do mobilnog komutacionog odnosno switching centra uglavnom se obezbjeđivao mikrotalasnim vezama od tačke do tačke. Razvoj LTE-Advanced mreže i uvođenje 5G tehnologije doveli su do većih zahtjeva za prenosom podataka i sve veće upotrebe optičkih mreža za povezivanje baznih stanica.

³² Prema sudskoj praksi, privrednim društvima kojima je povjereno obavljanje usluga od opštege ekonomskog interesa taj zadatak mora biti dodijeljen aktom javne vlasti. Na primjer, SGEI može biti povjeren privrednom društvu dodjelom koncesije za javnu uslugu; vidjeti presudu od 13. juna 2000. godine, EPAC protiv Komisije, spojeni predmeti T-204/97 i T-270/97, EU:T:2000:148, stav 126 i presudu od 15. juna 2005. godine, *Fred Olsen protiv Komisije*, T-17/02, EU:T:2005:218, stavovi 186, 188-189.

³³ Presuda od 24. jula 2003. godine, *Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*, C-280/00, EU:C:2003:415, stavovi 87 do 95.

³⁴ SGEI paket uključuje Saopštenje Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći na naknadu dodijeljenu za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL C 8, 11.1.2012., str. 4), Odluku Komisije od 20. decembra 2011. godine o primjeni člana 106 stav 2 Ugovora o funkcioniranju Evropske unije na državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge dodijeljene određenim privrednim društvima kojima je povjereno pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa (SL L 7, 11.1.2012., str. 3), Saopštenje Komisije o okviru Evropske unije za državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge (SL C 8, 11.1.2012., str. 15) i Regulativu Komisije (EU) br. 360/2012 od 25. aprila 2012. godine o primjeni članova 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na de minimis pomoć dodijeljenu privrednim društvima koja pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa (SL L 114, 26.4.2012., str. 8). Komisija je u junu 2019. godine započela evaluaciju pravila o državnoj pomoći za zdravstvene i socijalne usluge od opšteg ekonomskog interesa (SGEI) i Regulativu (EU) br.360/2012.

skladu sa javnim interesom, kako ga je definisala država članica, od strane privrednih društava koja posluju pod normalnim tržišnim uslovima.³⁵

29. Primjenjujući ovo načelo na sektor širokopojasnih mreža, prilikom procjene odsustva očigledne greške u klasifikaciji SGEI-a, Komisija uzima u obzir sljedeće elemente:

- (a) intervencija državne pomoći mora obuhvatati samo ona područja gdje se može dokazati da privatni investitori nisu u mogućnosti da obezbijede pristup adekvatnim širokopojasnim uslugama. U skladu sa Direktivom (EU) 2018/1972, nivo adekvatnih širokopojasnih usluga određuje svaka država članica, u svjetlu nacionalnih uslova i minimalne propusnosti kojom raspolaže većina potrošača unutar države članice, kako bi se obezbijedila propusnost neophodna za adekvatan nivo socijalne uključenosti i učešća u digitalnoj ekonomiji i društvu na njihovoj teritoriji. Adekvatne širokopojasne usluge treba da budu u stanju da obezbijede propusnost potrebnu za podršku barem minimalnom skupu usluga navedenih u Prilogu V Direktive (EU) 2018/1972. Država članica treba da utvrdi odsustvo adekvatnih širokopojasnih usluga na osnovu mapiranja i javnog konsultovanja sprovedenog u skladu sa odjeljcima 5.2.2.4.1 i 5.2.2.4.2³⁶. Komisija smatra da u područjima gdje su privatni investitori već investirali ili planiraju da investiraju u širokopojasnu mrežu koja pruža pristup adekvatnim širokopojasnim uslugama, uspostavljanje paralelne širokopojasne mreže koju finansira država ne može biti klasifikovano kao SGEI u smislu člana 106 stav 2 Ugovora³⁷;
- (b) mreža mora nuditi univerzalne i pristupačne širokopojasne usluge³⁸ za sve objekte u ciljnom području, uzimajući u obzir specifične nacionalne uslove. Podrška isključivo za povezivanje preduzeća ne bi bila dovoljna³⁹;
- (c) mreža mora biti tehnološki neutralna;
- (d) pružalac SGEI treba da ponudi otvoreni veleprodajni pristup u skladu sa odjeljkom 5.2.4.4, na nediskriminatorskoj osnovi⁴⁰;

³⁵ Stav 13 Saopštenja Komisije o okviru Evropske unije za državnu pomoć u obliku naknade za javne usluge (SL C 8, 11.1.2012, str. 15).

³⁶ Za sprovođenje obaveza univerzalne usluge, primjenjuju se odredbe Direktive (EU) 2018/1972.

³⁷ Vidjeti stav 49 Saopštenja Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći na naknade dodijeljene za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa. Vidjeti takođe i stav 154 presude od 16. septembra 2013, *Colt Télécommunications France protiv Komisije*, T-79/10, EU:T:2013:463, i Odluku Komisije C(2016) 7005 final od 7. novembra 2016, predmet SA.37183 (2015/NN) – Francuska – Plan France Très Haut Débit, uvodna izjava 263 (SL C 68, 3.3.2017, str. 1).

³⁸ Vidjeti čl. 84, 85 i 86 Direktive (EU) 2018/1972.

³⁹ Vidjeti stav 50 Saopštenja Komisije o primjeni pravila Evropske unije o državnoj pomoći na naknade dodijeljene za pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa. Vidjeti takođe Odluku Komisije C(2006) 436 final od 8. marta 2006, predmet N284/05 – Irska – Regionalni širokopojasni program: *Metropolitan Area Networks* („MANs“), faze II i III (SL C 207, 30.8.2006, str. 3), i Odluku Komisije C(2007) 3235 final od 10. jula 2007, predmet N890/06 – Francuska – Pomoć Sicoval-a za mrežu veoma velikog protoka (SL C 218, 18.9.2007, str. 1).

⁴⁰ Za sprovođenje obaveza univerzalne usluge, primjenjuju se odredbe Direktive (EU) 2018/1972.

- (e) kada je pružalac SGEl-a ujedno i vertikalno integrisano privredno društvo, države članice treba da primijene adekvatne zaštitne mjere⁴¹ kako bi se izbjegao bilo kakav sukob interesa, neprimjerena diskriminacija i druge skrivene indirektne prednosti⁴².

4. PROCJENA USKLAĐENOSTI U SKLADU SA ČLANOM 107 STAV 3 TAČKA (C) UGOVORA

30. Komisija će državnu pomoć za izgradnju ili korišćenje širokopojasnih mreža i usluga smatrati usklađenom sa unutrašnjim tržištem, u skladu sa članom 107 stav 3 tačka (c) Ugovora, samo ako pomoć doprinosi razvoju određenih privrednih aktivnosti ili određenih privrednih područja (prvi uslov), i ako takva pomoć ne utiče negativno na uslove trgovine u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu (drugi uslov).
31. U svojoj procjeni usklađenosti, Komisija će razmotriti sljedeća dva aspekta:
- (a) u okviru prvog uslova, Komisija će ispitati da li je pomoć namijenjena olakšavanju razvoja određenih privrednih aktivnosti, a posebno:
 - (i) privrednu aktivnost koju pomoć olakšava;
 - (ii) podsticajni efekat pomoći, odnosno potencijal pomoći da promijeni ponašanje privrednih društava na način da se upuste u dodatnu aktivnost koju bez pomoći ne bi sprovela, ili bi sprovela na ograničen ili drugačiji način ili na drugoj lokaciji;
 - (iii) postojanje povrede bilo koje odredbe prava Unije u vezi sa mjerom o kojoj je riječ;
 - (b) u okviru drugog uslova, Komisija će odmjeriti pozitivne efekte planirane pomoći i negativne efekte koje pomoć može imati na unutrašnje tržište, u smislu narušavanja konkurencije i negativnih efekata na trgovinu koje pomoć uzrokuje, i zato će ispitati:
 - (i) pozitivne efekte pomoći;
 - (ii) da li je pomoć potrebna i usmjerena na rješavanje situacije u kojoj može donijeti suštinsko poboljšanje koje tržište samo ne može da obezbijedi, na primjer, otklanjanjem tržišnog neuspjeha ili rješavanjem pitanja jednakosti ili kohezije;
 - (iii) da li je pomoć odgovarajući instrument politike za ostvarenje cilja;
 - (iv) da li je pomoć proporcionalna i ograničena na minimum koji je potreban da bi se podstakla dodatna investicija ili aktivnost u predmetnom području;
 - (v) da li je pomoć transparentna, odnosno da li države članice, zainteresovane strane, javnost i Komisija imaju lak pristup informacijama o dodijeljenoj pomoći;
 - (vi) negativne efekte pomoći na konkurenciju i trgovinu između država članica.
32. Kao završni korak, Komisija će uravnotežiti utvrđene negativne efekte pomoći na unutrašnje tržište sa njenim pozitivnim efektima na podržane privredne aktivnosti.
33. Koraci u procjeni pomoći od strane Komisije za izgradnju i korišćenje širokopojasnih mreža i usluga detaljnije su predstavljeni u odjeljcima 5 do 8.

⁴¹ Takve zaštitne mjere mogu uključivati, u zavisnosti od karakteristika svakog slučaja, ograničavanje pružanja isključivo veleprodajnih usluga, obavezu odvojenog računovodstva, i mogu uključivati osnivanje strukturno i pravno odvojenog subjekta od vertikalno integrisanog privrednog društva. Takav subjekt bi trebalo da ima isključivu odgovornost za poštovanje i izvršavanje SGEl usluge koja mu je povjerena. Naime, kada je širokopojasna mreža koja pruža univerzalne širokopojasne usluge izgrađena, privredna društva koja pružaju maloprodajne širokopojasne usluge i posluju u tržišnim uslovima obično su u mogućnosti da krajnjim korisnicima ponude te usluge po konkurentnoj cijeni. Vidjeti Odluku Komisije C(2016) 7005 final od 7. novembra 2016, predmet SA.37183 (2015/NN) – Francuska – Plan France Très Haut Débit (SL C 68, 3.3.2017, str. 1).

⁴² Za sprovođenje obaveza univerzalne usluge, primjenjuju se odredbe Direktive (EU) 2018/1972.

5. POMOĆ ZA IZGRADNJU ŠIROKOPOJASNIH MREŽA

34. Komisija smatra tržište fiksnih širokopojasnih usluga odvojenim od tržišta mobilnih širokopojasnih usluga⁴³. Pravila za procjenu pomoći stoga se mogu razlikovati, u zavisnosti od relevantnog tržišta.⁴⁴

5.1. Prvi uslov: olakšavanje razvoja privredne aktivnosti

5.1.1. Mreže kao faktori koji olakšavaju razvoj privrednih aktivnosti

35. Države članice moraju identifikovati privredne aktivnosti koje će biti olakšane kao rezultat pomoći, kao što su izgradnja fiksnih mreža koje obezbjeđuju efikasne fiksne širokopojasne usluge ili izgradnja mobilnih mreža koje obezbjeđuju visoko efikasne glasovne i širokopojasne usluge. Takođe moraju objasniti na koji način je razvoj tih aktivnosti podržan.

36. Pomoć za izgradnju fiksnih mreža i pomoć za izgradnju mobilnih mreža može olakšati razvoj brojnih privrednih aktivnosti povećanjem povezanosti i pristupa širokopojasnim mrežama i uslugama za građane, privredna društva i javne administracije. Takva pomoć može olakšati razvoj privrednih aktivnosti u područjima gdje takve aktivnosti nisu prisutne ili se pružaju samo na nivou koji adekvatno ne zadovoljava potrebe krajnjih korisnika.

5.1.2. Podsticajni efekat

37. Pomoć se može smatrati doprinosom razvoju privredne aktivnosti samo ako ima podsticajni efekat.

38. Pomoć ima podsticajni efekat ako podstiče korisnika pomoći da promijeni svoje ponašanje u pravcu razvoja određene privredne aktivnosti koju podržava pomoć, a koju bez pomoći ne bi realizovao u istom vremenskom okviru ili bi je realizovao samo u ograničenom obimu, na drugačiji način ili na drugoj lokaciji.

39. Pomoć ne smije finansirati troškove aktivnosti koju bi privredno društvo u svakom slučaju sprovelo. Ne smije kompenzovati uobičajeni poslovni rizik privredne aktivnosti.⁴⁵

40. Dokazivanje podsticajnog efekta pomoći za izgradnju fiksnih ili mobilnih mreža znači provjeru, putem mapiranja i javnog konsultovanja u skladu sa odjeljcima 5.2.2.4.1 i 5.2.2.4.2, da li su zainteresovane strane investirale ili namjeravaju investirati u fiksne ili mobilne mreže u ciljanim područjima u relevantnom vremenskom okviru. Ako bi ekvivalentna investicija mogla biti realizovana u istom vremenskom okviru na tom području i bez pomoći, može se smatrati da pomoć nema podsticajni efekat. Na primjer, kada je privredno društvo podložno zakonskim obavezama, kao što su obaveze pokrivanja i kvaliteta usluge koje su vezane za prava korišćenja određenog radio spektra za izgradnju mobilnih mreža, državna pomoć se ne može koristiti za ispunjavanje tih obaveza jer je malo vjerovatno da će imati podsticajni efekat, i stoga je malo vjerovatno da će biti usklađena sa unutrašnjim tržištem.

⁴³ Kada su troškovi izgradnje fiksne mreže veoma visoki, mobilna mreža visoke efikasnosti može u određenoj mjeri predstavljati alternativu fiksnoj mreži, u zavisnosti od specifičnih okolnosti. Ipak, i dalje postoje značajne kvalitativne razlike između te dvije tehnologije. Za razliku od fiksnih mreža, mobilne mreže omogućavaju krajnjim korisnicima da se kreću dok komuniciraju (na primjer u automobilu). Međutim, fiksne mreže nude veći stepen stabilnosti, naročito kada je riječ o prenosu podataka. Za sada krajnji korisnici obično koriste obje tehnologije kao komplementarne, a ne kao alternativu jedna drugoj.

⁴⁴ Države članice imaju mogućnost da uspostave jedinstvenu mjeru državne pomoći koja podržava izgradnju kombinacije različitih vrsta mreža (fiksne pristupne mreže, mobilne pristupne mreže i prenosne mreže), pod uslovom usklađenosti sa pravilima koja se primjenjuju na svaku vrstu mreže.

⁴⁵ Vidjeti presudu od 13. juna 2013, HGA i drugi protiv Komisije, C-630/11 P do C-633/11 P, EU:C:2013:387, stav 104.

Međutim, državna pomoć se može smatrati usklađenom tamo gdje i u onoj mjeri u kojoj je neophodno da se obezbijedi kvalitet usluge koji prevazilazi zahtjeve koji proizilaze iz takvih obaveza.

5.1.3. Usklađenost sa drugim odredbama prava Unije

41. Ako državna pomoć, uslovi koji su sa njom povezani (uključujući i način njenog finansiranja kada taj način predstavlja sastavni dio pomoći) ili aktivnost koju ona finansira rezultiraju povredu neke odredbe ili opšteg načela prava Unije, pomoć se ne može proglasiti usklađenom sa unutrašnjim tržištem⁴⁶. To može biti slučaj kada dodjela pomoći direktno ili indirektno zavisi od porijekla određenih proizvoda ili opreme, kao što je zahtjev da korisnik pomoći kupuje domaće proizvode.

5.2. Drugi uslov: pomoć ne smije neopravdano uticati na uslove trgovine u mjeri koja je suprotna zajedničkom interesu

5.2.1. Pozitivni efekti pomoći

42. Države članice moraju opisati da li će pomoć donijeti pozitivne efekte i, ako hoće, na koji način.

43. Države članice mogu odlučiti da osmisle državnu intervenciju koja doprinosi smanjenju digitalnog jaza. Mogu se odlučiti da intervenišu kako bi ispravile socijalne ili regionalne nejednakosti ili postigle ciljeve jednakosti, tj. kao način unapređenja pristupa osnovnim sredstvima komunikacije i učešća u društvu, čime se unapređuje socijalna i teritorijalna kohezija. Pored toga, države članice mogu odlučiti da osmisle državnu intervenciju koja takođe doprinosi ostvarivanju ciljeva digitalne politike Unije, podstiče ostvarivanje ciljeva Zelenog plana i promoviše održiva zelena ulaganja u svim sektorima.

5.2.2. Potreba za državnom intervencijom

44. Državna pomoć mora biti usmjerena na situacije u kojima pomoć može donijeti suštinsko poboljšanje koje tržište samo ne može da postigne.

45. Državna intervencija može biti potrebna ako tržišta, bez javne intervencije, ne uspijevaju da obezbijede efikasan rezultat za društvo. To se može desiti, na primjer, kada se određene investicije ne realizuju iako je korist za društvo veća od njihovog troška⁴⁷. U takvim slučajevima, dodjela državne pomoći može imati pozitivne efekte, a ukupna efikasnost se može unaprijediti prilagođavanjem ekonomskih podsticaja za zainteresovane strane.

46. U sektoru širokopojasnih mreža, jedan oblik tržišnog neuspjeha može se odnositi na pozitivne eksternalije od kojih učesnici na tržištu nisu imali koristi. Na primjer, iako su fiksne i mobilne mreže ključni faktori za pružanja dodatnih usluga i inovacija, ukupne koristi su vjerovatno veće od ekonomskih koristi koje generišu za investitore u mreže, naročito u udaljenim regionima ili područjima sa niskom gustinom naseljenosti ili nenaseljenim područjima. Tržište stoga može generisati nedovoljne privatne investicije u fiksne i mobilne mreže, posebno u određenim područjima.

47. Zbog ekonomije gustine, izgradnja širokopojasnih mreža je generalno profitabilnija tamo gdje je potencijalna tražnja veća i koncentrisanija, tj. u gusto naseljenim područjima. Zbog visokih fiksnih troškova ulaganja, jedinični troškovi značajno rastu kako se smanjuje gustina naseljenosti. Dakle, kada se grade po tržišnim uslovima, širokopojasne mreže imaju tendenciju da profitabilno pokrivaju samo

⁴⁶ Presuda od 22. septembra 2020. godine, *Austrija protiv Komisije*, C-594/18 P, EU:C:2020:742, stav 44.

⁴⁷ Međutim, činjenica da određeno preduzeće možda nije u mogućnosti da realizuje projekat bez pomoći ne znači da postoji tržišni neuspjeh. Na primjer, odluka preduzeća da ne investira u projekat sa niskom profitabilnošću ne mora biti pokazatelj tržišnog neuspjeha, već naprotiv, tržišta koje funkcioniše ispravno.

dio populacije. Državna pomoć može, pod određenim uslovima, ispraviti tržišne neuspjehe, čime se unapređuje efikasnost tržišta.

48. Tržišni neuspjeh može postojati i ako postojeća ili planirana mreža(e) krajnjim korisnicima ne obezbjeđuje optimalnu kombinaciju kvaliteta usluge i cijene⁴⁸. To može biti slučaj kada: (a) se određenim kategorijama korisnika ne može pružiti zadovoljavajuća usluga; ili (b) posebno u nedostatku regulisanih cijena za veleprodajni pristup, ako su maloprodajne cijene više od onih koje se naplaćuju za iste usluge na područjima ili u regijama države članice koje su inače uporedive, ali imaju konkurentnije tržište.
49. Međutim, ako bi se državna pomoć za izgradnju fiksnih i mobilnih mreža koristila u područjima u kojima bi tržišni operateri inače odlučili da investiraju ili su već investirali, to bi moglo značajno narušiti podsticaje privatnih investitora da uopšte investiraju.
50. Pored toga, kada tržišta obezbjeđuju efikasne rezultate, ali se oni smatraju nezadovoljavajućim sa stanovišta kohezijske politike, državna pomoć može biti potrebna za ispravljanje socijalnih ili regionalnih nejednakosti kako bi se postigao poželjniji i pravedniji tržišni ishod. U takvim okolnostima, dobro usmjerena državna intervencija u širokopojasne mreže može doprinijeti smanjenju digitalnog jaza⁴⁹.
51. Samo postojanje tržišnih neuspjeha u određenom kontekstu nije dovoljno da opravda državnu intervenciju. Državna pomoć treba biti usmjerena samo na tržišni neuspjeh koji se ne rješava drugim, manje narušavajućim politikama i mjerama, kao što su administrativne mjere ili regulatorne obaveze za efektivno i efikasno korišćenje radio spektra, uključujući obaveze pokrivanja i kvaliteta usluge vezane za prava korišćenja radio spektra.
52. Da bi se dodatno minimizirali mogući negativni efekti pomoći na konkurenciju, državne intervencije mogu biti podložne periodu zaštite privatnih investicija do 7 godina⁵⁰.

5.2.2.1. Postojanje tržišnog neuspjeha u vezi sa fiksnim pristupnim mrežama

53. Pomoć treba usmjeriti na područja u kojima ne postoji fiksna mreža ili gdje ne postoji vjerodostojan plan za njenu izgradnju u relevantnom vremenskom okviru koji bi mogao zadovoljiti potrebe krajnjih korisnika.
54. U trenutnoj fazi razvoja tržišta i uzimajući u obzir potrebe krajnjih korisnika, tržišni neuspjeh može postojati kada tržište ne obezbjeđuje niti se može očekivati da će obezbijediti brzinu preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzinu slanja od najmanje 150 Mbps.⁵¹
55. Prilikom procjene da li tržište može obezbijediti brzinu preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzinu slanja od najmanje 150 Mbps, treba uzeti u obzir vjerodostojne planove za izgradnju takvih mreža u relevantnom vremenskom okviru (u skladu sa odjeljkom 5.2.2.4.3).

⁴⁸ U takvim slučajevima, Komisija će pažljivo ispitati da li država članica može jasno i sa provjerljivim dokazima pokazati da potrebe krajnjih korisnika nisu zadovoljene. Ovo se može dokazati kroz istraživanja među potrošačima, nezavisne studije itd.

⁴⁹ Iako može postojati više razloga za digitalni jaz, postojanje adekvatnih širokopojasnih mreža je preduslov za omogućavanje povezanosti i smanjenje jaza. Step en urbanizacije je važan faktor za pristup i korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija. Penetracija interneta može ostati niža u slabo naseljenim područjima širom Unije.

⁵⁰ Trajanje svakog perioda zaštite privatnih investicija zavisilo bi od specifičnosti zaštićenih mreža, kao što su osnovne mrežne tehnologije, datum završetka izgradnje mreže itd.

⁵¹ Iako su brzine trenutno najrelevantniji parametri kvaliteta usluge, drugi parametri (kao što je latencija) mogu postati važni za određene krajnje korisnike. Takvi parametri se mogu uzeti u obzir prilikom utvrđivanja postojanja tržišnog neuspjeha.

56. Shodno tome, Komisija smatra da tržišni neuspjeh ne postoji u područjima u kojima je već prisutna ili vjerodostojno planirana najmanje jedna fiksna mreža koja obezbjeđuje brzinu preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzinu slanja od najmanje 150 Mbps, ili u kojima se postojeće mreže mogu nadograditi kako bi se obezbijedile brzine preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzine slanja od najmanje 150 Mbps. Smatra se da se mreža može nadograditi na takve brzine ako ih može postići uz manju investiciju, kao što je nadogradnja aktivnih komponenti.
57. Državna intervencija radi izgradnje alternativne mreže u područjima opisanima u stavu 56 mogla bi narušiti tržišnu dinamiku. Zato će Komisija vjerovatno zauzeti negativan stav prema državnoj pomoći za izgradnju dodatne mreže u takvim područjima.
58. U područjima u kojima postoje ili su vjerodostojno planirane najmanje dvije nezavisne fiksne ultrabrze mreže, širokopojasne usluge se obično pružaju pod konkurentskim uslovima (konkurencija zasnovana na infrastrukturi). Stoga je vjerovatno da će se razviti jedna ili više takvih mreža kako bi se obezbijedile brzine preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzine slanja od najmanje 150 Mbps, bez potrebe za državnom intervencijom.
59. Međutim, vjerovatnoća da će se mreže u područjima iz stava 58 razviti tako da obezbijede brzine preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzine slanja od najmanje 150 Mbps može zavisiti i od obima ulaganja potrebnog za izgradnju mreža koje postižu te brzine, uzimajući u obzir trenutni stepen tehnološkog razvoja. Kao posljedica, u tim područjima:
- (a) ako nijedna od postojećih ili vjerodostojno planiranih mreža ne obezbjeđuje brzinu preuzimanja od najmanje 300 Mbps⁵², malo je vjerovatno da će se razviti do nivoa koji bi obezbijedio brzine preuzimanja od 1 Gbps i brzine slanja od 150 Mbps. Stoga, državna intervencija može biti dozvoljena, pod uslovom da su ispunjeni svi kriterijumi usklađenosti iz ovih Smjernica;
 - (b) ako barem jedna od postojećih ili vjerodostojno planiranih mreža obezbjeđuje brzinu preuzimanja od najmanje 300 Mbps, ali ne i od 500 Mbps⁵³, Komisija će sprovesti detaljniju analizu kako bi procijenila da li će se barem jedna od postojećih ili vjerodostojno planiranih mreža razviti do nivoa koji bi obezbjeđivo brzine preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzine slanja da najmanje 150 Mbps i da li je državna intervencija neophodna. Osim ako država članica ne dokaže da (i) na osnovu mapiranja i javnog konsultovanja tržišni neuspjeh i dalje postoji u ciljnim područjima jer se nijedna mreža neće razviti do nivoa koji bi obezbjedio brzine preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzine slanja od najmanje 150 Mbps i (ii) planirana državna intervencija ispunjava sve kriterijume usklađenosti iz ovih Smjernica, Komisija će vjerovatno zauzeti negativan stav prema takvoj intervenciji;
 - (c) ako barem jedna od postojećih ili vjerodostojno planiranih mreža obezbjeđuje brzinu preuzimanja od najmanje 500 Mbps, vjerovatno je da će se barem jedna od tih mreža razviti do nivoa koji bi obezbjeđivao brzine preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzine slanja da najmanje 150 Mbps. Stoga je državna pomoć generalno nepotrebna i Komisija će vjerovatno zauzeti negativan stav prema takvoj intervenciji;

⁵² Kao dodatnu zaštitnu mjeru države članice mogu takođe provjeriti da li je takva brzina zaista navedena ili će biti navedena kao minimalna brzina preuzimanja, u smislu člana 4 stav 1 tačka (d), Regulativa (EU) 2015/2120 Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. novembra 2015. o mjerama koje se odnose na otvoreni pristup internetu i izmjeni Direktive 2002/22/EC i Regulativa (EU) br. 531/2012 (SL L 310, 26.11.2015, str. 1), u najmanje jednom ugovoru dostupnom potrošačima.

⁵³ Vidjeti fusnotu 48.

- (d) država članica može ponovo procijeniti situaciju i prijaviti državnu intervenciju na odobrenje nakon 5 godina od datuma objave⁵⁴ intervencija iz tačaka (b) i (c). Period od 5 godina ima za cilj da investitorima obezbijedi priliku da započnu izgradnju privatno finansiranih mreža koje obezbjeđuju brzine preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzine slanja da najmanje 150 Mbps. Takva prijava treba biti zasnovana na novom mapiranju i javnom konsultovanju koje pokazuje da tržišni neuspjeh i dalje postoji i mora dokazati da planirana državna intervencija ispunjava sve kriterijume usklađenosti iz ovih Smjernica.

5.2.2.2. Postojanje tržišnog neuspjeha u vezi sa mobilnim pristupnim mrežama

60. Komisija smatra da tržišni neuspjeh postoji u područjima u kojima ne postoji mobilna mreža niti je vjerodostojno planirana njena izgradnja u relevantnom vremenskom okviru, a koja bi mogla zadovoljiti potrebe krajnjih korisnika.⁵⁵
61. Sadašnje i buduće komunikacione aplikacije sve se više oslanjaju na mobilne mreže visokih performansi koje su dostupne na širokoj geografskoj osnovi⁵⁶. Krajnji korisnici imaju potrebu da komuniciraju i pristupaju informacijama dok su u pokretu. Tokom vremena očekuje se razvoj novih privrednih aktivnosti koje zahtijevaju neprekidan onlajn pristup mobilnim uslugama visokih performansi. Kako bi se taj razvoj pratio, očekuje se da će se mobilne mreže razvijati kako bi obezbijedile sve bolju povezanost. U određenim okolnostima, neuspjeh ili nedovoljna mobilna povezanost mogu biti štetni za pojedine privredne aktivnosti, poput industrije, poljoprivrede, turizma ili povezane mobilnosti. Takođe, mogu predstavljati rizik za javnu bezbjednost⁵⁷. Ovo naročito pogađa udaljene regione ili područja sa malom gustom naseljenosti ili nenaseljena područja.
62. U području gdje već postoji barem jedna mobilna mreža ili se pouzdano planira njena implementacija u relevantnom vremenskom horizontu, sposobna da zadovolji potrebe krajnjih korisnika, državna pomoć za izgradnju dodatne mobilne mreže mogla bi nepotrebno narušiti dinamiku tržišta
63. Državna pomoć za postavljanje mobilne mreže u takvom području može se smatrati neophodnom kada se dokaže da su ispunjena sljedeća dva uslova: (a) postojeća ili pouzdano planirana mobilna mreža ne pruža dovoljan kvalitet usluge da zadovolji rastuće potrebe krajnjih korisnika; i (b) državna intervencija će osigurati takav kvalitet usluge, čime će doprinijeti značajnom poboljšanju koje tržište ne može postići.⁵⁸

⁵⁴ Države članice moraju objaviti namjeru da intervenišu objavljivanjem liste ciljnih područja, kvalitet usluga koje će biti obezbijeđene najmanje u pogledu brzina preuzimanja i slanja, kao i pragove za intervenciju najmanje u pogledu brzina preuzimanja i slanja usluga koje mogu biti obuhvaćene mjerom. Te informacije moraju biti dostupne na javno dostupnoj internet stranici, i na nivou ciljnog područja i na nacionalnom nivou.

⁵⁵ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije C(2021) 3492 final od 21. maja 2021, predmet SA.58099 (2021/N) – *Njemačka – Mobilne komunikacije Mecklenburg-Zapadna Pomeranija* (SL C 260, 2.7.2021, str. 1).

⁵⁶ Na primjer, Saopštenje o Gigabit mrežama se odnosi na određene aplikacije u sektoru automobilske industrije, transporta, proizvodnje i zdravstva, kao i na usluge bezbjednosti i hitnih intervencija nove generacije (na primjer povezanu i automatizovanu vožnju, operacije na daljinu, preciznu poljoprivredu).

⁵⁷ Na primjer, član 109 Direktive (EU) 2018/1972 propisuje obavezu operatora elektronskih komunikacija da obezbijede informacije o lokaciji pozivaoca čim poziv stigne do organa koji obrađuje hitan poziv. Takođe propisuje da je obavezno da se informacija o lokaciji zasnovana na mreži i preciznija informacija o lokaciji dobijena sa uređaja, stavi na raspolaganje najprikladnijem centru za hitne pozive.

⁵⁸ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije C (2020) 8939 final od 16. decembra 2020., predmet SA.54684 – *Njemačka – Uvođenje mobilne infrastrukture velikog kapaciteta u Brandenburg* (SL C 60, 19.2.2021., str. 2.) i Odluku Komisije C (2021) 1532 final od 10. marta 2021., predmet SA.56426 – *Njemačka – Uvođenje mobilne infrastrukture visoke efikasnosti u Donjoj Saksoniji* (SL C 144, 23.4.2021., str. 2.); Odluku Komisije C (2021) 3565 final od 25. maja 2021.,

64. Državna intervencija može biti potrebna u određenim okolnostima radi otklanjanja specifičnih tržišnih neuspjeh povezanih sa identifikovanim slučajevima upotrebe, čak i u prisustvu 4G ili 5G mobilne mreže, ukoliko ta mreža ne pruža i neće vjerovatno pružiti krajnjim korisnicima dovoljan kvalitet usluga za zadovoljenje njihovih rastućih potreba. Takvi slučajevi upotrebe, koji se odnose na nove ekonomske aktivnosti i usluge, mogu zahtijevati: (a) neprekidan (besprekidan) onlajn pristup (na primjer za povezanu i automatizovanu mobilnost duž saobraćajnih koridora); (b) određene minimalne brzine i kapacitete; (c) druge specifične karakteristike, kao što su niža latencija signala, virtualizacija mreže ili mogućnost povezivanja većeg broja terminala za potrebe industrije ili poljoprivrede.
65. U načelu, čak i u slučaju postojanja tržišnog neuspjeha, državna pomoć se ne može dodijeliti niti koristiti za ispunjavanje zakonskih obaveza, kao što su obaveze povezane sa pravima korišćenja radio-frekvencijskog spektra. Međutim, državna pomoć može biti dodijeljena gdje je to potrebno i u mjeri u kojoj je to neophodno radi obezbjeđivanja dodatnog kvaliteta usluge koji je potreban da bi se zadovoljile dokazive potrebe krajnjih korisnika, a koji prevazilazi ono što je već propisano radi usklađenosti sa tim zakonskim obavezama. Takva pomoć može biti odobrena samo u mjeri potrebnoj za pokrivanje isključivo dodatnih troškova potrebnih za obezbjeđivanje povećanog kvaliteta usluge.
66. Ukoliko u određenom području postoji ili će, u relevantnom vremenskom horizontu, postojati najmanje jedna mobilna mreža koja može zadovoljiti rastuće potrebe krajnjih korisnika (vidjeti stavove 61, 63 i 64), dodjeljivanje državne pomoći za dodatnu mobilnu mrežu sa istim kapacitetima bi, u načelu, dovelo do neprihvatljivog narušavanja konkurencije i potiskivanja privatnih investicija. Komisija će vjerovatno zauzeti negativan stav prema takvim državnim intervencijama.

5.2.2.3. Postojanje tržišnog neuspjeha u vezi sa mrežama za prenos podataka (Backhaul mreža)

67. Backhaul mreže predstavljaju preduslov za uspostavljanje pristupnih mreža. One imaju potencijal da podstaknu konkurenciju u pristupnim područjima u korist svih pristupnih mreža i tehnologija. Visoko efikasna backhaul mreža može podstaći privatne investicije za povezivanje krajnjih korisnika, pod uslovom da obezbjeđuje veleprodajni pristup pod otvorenim, transparentnim i nediskriminatornim uslovima za sve tražioce pristupa i sve tehnologije. U odsustvu privatnih investicija, državna pomoć za uspostavljanje backhaul mreža može biti neophodna radi podsticanja konkurencije i ulaganja na pristupnom nivou, jer omogućava tražiocima pristupa da razvijaju pristupne mreže i nude usluge povezivanja krajnjim korisnicima.
68. S obzirom na to da backhaul mreže prenose saobraćaj različitih fiksnih ili mobilnih pristupnih mreža, one zahtijevaju znatno veći prenosni kapacitet od pojedinačnih pristupnih mreža. Tokom svog životnog vijeka, backhaul mreže moraju omogućiti značajno povećanje potrebnog kapaciteta. To proizlazi iz potreba krajnjih korisnika i stalne, brze modernizacije fiksnih ili mobilnih pristupnih mreža, uz rastuće zahtjeve za poboljšanim prenosom podataka i većom efikasnošću (uključujući nove generacije mobilnih mreža). Kako bi se izbjeglo da backhaul mreža postane usko grlo, može biti neophodno povećati njen kapacitet paralelno sa razvojem efikasnih fiksnih ili mobilnih pristupnih mreža. Tržišni neuspjeh može postojati kada postojeći ili planirani backhaul kapacitet ne može odgovoriti očekivanom razvoju odgovarajućih fiksnih ili mobilnih pristupnih mreža, na osnovu sadašnjih i budućih potreba krajnjih korisnika. U sadašnjoj fazi tehnološkog razvoja, rast potražnje za kapacitetom obično se može zadovoljiti backhaul mrežama zasnovanim na optičkim vlaknima ili na drugim tehnologijama koje mogu pružiti isti nivo efikasnosti i pouzdanosti kao mreže zasnovane na

optici. Tržišni neuspjeh stoga može postojati kada ne postoji backhaul mreža ili kada postojeća ili vjerodostojno planirana mreža nije zasnovana na optičkim vlaknima ili drugim tehnologijama koje pružaju isti nivo efikasnosti i pouzdanosti kao i optička vlakna.

69. Bez obzira na osnovnu tehnologiju postojeće backhaul mreže, tržišni neuspjeh može postojati ako ta mreža ne pruža dovoljno dobru kombinaciju kvalitete usluge i cijene. Na primjer, država članica može dokazati da bi uslovi za pristup preko postojeće backhaul mreže mogli ometati implementaciju novih ili efikasnijih fiksnih ili mobilnih pristupnih mreža jer određene kategorije tražilaca pristupa nisu adekvatno uslužene⁵⁹ ili zato što veleprodajne cijene pristupa mogu biti više od cijena koje se naplaćuju za iste usluge u konkurentnijim, ali inače uporedivim područjima države članice, pri čemu se taj problem ne bi mogao riješiti sektorskim propisima⁶⁰.

5.2.2.4. Instrumenti za utvrđivanje potrebe za državnom intervencijom

70. Kako bi se utvrdila potreba za državnom intervencijom u određenom području, države članice bi trebale, na osnovu detaljnog mapiranja i javnih konsultacija u skladu sa odjeljcima 5.2.2.4.1 i 5.2.2.4.2, provjeriti efikasnost fiksnih pristupnih mreža, mobilnih pristupnih mreža ili backhaul mreža koje postoje ili se pouzdano planiraju implementirati u ciljanom području u relevantnom vremenskom horizontu.
71. Države članice imaju značajnu slobodu u određivanju ciljanih područja. Međutim, preporučljivo je uzeti u obzir ekonomske, geografske i društvene uslove prilikom određivanja odgovarajućih područja

5.2.2.4.1. Detaljno mapiranje i analiza pokrivenosti

72. Kroz detaljno mapiranje, države članice moraju identifikovati geografska područja (ciljna područja) koja će biti prihvatljiva za intervenciju državne pomoći, na osnovu objektivnog prikaza performansi mreža koje postoje ili se pouzdano planiraju u predmetnom području.
73. U pogledu državne pomoći koja podržava implementaciju fiksnih pristupnih mreža ili mobilnih pristupnih mreža, mapiranje mora ispunjavati sljedeća dva kriterija:
- (a) performanse moraju biti izražene barem u smislu brzina preuzimanja podataka i, gdje je primjenjivo, brzina slanja podataka⁶¹ koje su dostupne ili će biti dostupne krajnjim korisnicima u

⁵⁹ To može biti slučaj kada arhitektura postojeće backhaul mreže ne odgovara potrebama korisnika podataka u smislu kapaciteta ili veličine.

⁶⁰ Na primjer, Hrvatska je predložila državnu intervenciju na svom nacionalnom tržištu podataka, koje je karakterisalo ograničenje kapaciteta, što je dovelo do visokih cijena na nizvodnom tržištu. Postojeći operater backhaul mreže nije bio spreman da ulaže u povećanje kapaciteta. Budući da nacionalni regulator nije mogao riješiti problem, Komisija je odobrila šemu državne pomoći za ulaganje u optičku backhaul infrastrukturu. Komisija je utvrdila da je dominantni položaj postao usko grlo, što predstavlja tržišni neuspjeh. Odluka Komisije C (2017) 3657 final od 6. juna 2017. godine, predmet SA.41065 - Nacionalni program agregirane širokopjasne infrastrukture - Hrvatska (SL C 237, 21.7.2017., str. 1). Vidjeti takođe Odluku Komisije C (2016) 7005 final od 7. novembra 2016. godine, predmet SA.37183 (2015/NN) — Francuska — Plan France très haut débit (SL C 68, 3.3.2017., str. 1), kojom je Komisija odobrila državnu pomoć za uspostavljanje optičke backhaul mreže u područjima gdje nije postojala takve mreže, kao i u područjima gdje postojeća backhaul mreža nema dovoljan kapacitet da zadovolji očekivane potrebe po razumnim cijenama i uslovima pristupa.

⁶¹ Tamo gdje se prisustvo tržišnog neuspjeha ne može već zaključiti iz podataka o brzini preuzimanja.

uslovima najvećeg opterećenja⁶²; sva uska grla koja bi ometala postizanje ovih performansi moraju se dužno uzeti u obzir (npr. u vezi sa backhaul mrežom);

- (b) Mapiranje se provodi: (i) za fiksne kablovske mreže, na nivou adrese na osnovu objekata povezanih na mrežu; i (ii) za fiksne bežične pristupne mreže i mobilne mreže, na nivou adrese na osnovu objekata povezanih na mrežu ili na osnovu mreže kvadrata maksimalne veličine 100x100 m⁶³.

74. Države članice mogu uzeti u obzir najbolje prakse za implementaciju metodologija mapiranja opisanih u Prilogu I.
75. Što se tiče državne pomoći koja podržava implementaciju backhaul mreža, države članice će mapirati performanse backhaul mreža koje su na snazi ili se pouzdano planiraju u relevantnom vremenskom horizontu. U slučajevima kada implementacija mreže uključuje istovremeno implementaciju pristupne mreže i potrebne backhaul mreže kako bi se omogućio rad pristupne mreže, neće biti potrebno odvojeno mapiranje backhaul mreža.
76. Države članice će javno objaviti metodologiju i osnovne tehničke kriterije (npr. iskorištenost ćelija i faktor opterećenja) koji se koriste za mapiranje ciljanog područja.
77. Preporučuje se konsultacija s nacionalnim regulatornim tijelom (NRA), kako je navedeno u Odjeljku 5.2.4.6.

5.2.2.4.2. Javne konsultacije

78. Države članice moraju objaviti radi konsultacija glavne karakteristike planirane javne intervencije i spisak ciljnih područja identifikovanih u procesu mapiranja⁶⁴. Ove informacije moraju biti dostupne na javno dostupnoj veb stranici⁶⁵ na regionalnom i nacionalnom nivou.
79. Javne konsultacije moraju pozvati zainteresovane strane da (a) daju komentare o planiranoj javnoj intervenciji, njenom dizajnu i glavnim karakteristikama; i (b) da dostave obrazložene informacije o postojećim mrežama koje postoje ili koje se pouzdano planiraju za izgradnju u cilnom području u relevantnom vremenskom horizontu⁶⁶.
80. Prilikom razmatranja mogućeg vremenskog okvira, države članice treba da uzmu u obzir sve aspekte za koje se razumno može očekivati da će uticati na trajanje izgradnje nove mreže (tj. vreme potrebno za postupak selekcije, moguće pravne postupke i žalbe, vrijeme potrebno za dobijanje prava prolaza i

⁶² Javni organi nadležni za državnu intervenciju mogu takođe mapirati i druge kriterije performansi kako bi okarakterisali performanse mreža u uslovima najvećeg opterećenja (kao što su latencija, gubitak paketa, greška paketa, jitter, dostupnost usluge). Države članice mogu odlučiti da to učine kako bi bolje usmjerile državnu intervenciju na otklanjanje tržišnih neuspjeha i osigurale adekvatnu promjenu.

⁶³ Manje mrežne jedinice (kao što su kvadarati 20 × 20 metara) smatraju se dobrom praksom kako bi se osiguralo jasno definisanje ciljanih područja..

⁶⁴ Ovo mora uključivati: listu ciljnih područja na osnovu mapiranja, trajanje mjere, budžet, izvore javnog finansiranja, identifikaciju relevantnog vremenskog horizonta, kriterijume prihvatljivosti uključujući kvalitet usluga koje treba pružiti (brzine preuzimanja i slanja podataka), pragove za intervenciju, planirane obaveze veleprodajnog pristupa i cijene ili metodologiju određivanja cijena. Javna konsultacija može takođe sadržati pitanja za zainteresovane strane o veleprodajnim pristupnim proizvodima koje bi željeli da budu ponuđeni na novoj mreži finansiranoj državnim sredstvima.

⁶⁵ Direktna konsultacija dobavljača ili drugih zainteresovanih strana ne ispunjava zahtjeve javne konsultacije, koja mora osigurati otvorenost i transparentnost prema svim zainteresovanim stranama, u interesu pravne sigurnosti.

⁶⁶ Rezultati javne konsultacije važe samo za relevantni vremenski horizont naveden u javnoj konsultaciji. Sprovođenje mjere nakon isteka tog perioda zahtijeva najmanje novo mapiranje i novu javnu konsultaciju.

dozvola, druge obaveze koje proizilaze iz nacionalnog zakona, raspoloživost kapaciteta za građevinske radove itd.). Ako izgradnja planirane mreže koju finansira država (do njenog puštanja u rad) traje duže nego što se očekivalo, neophodno je sprovesti novi proces mapiranja i nove javne konsultacije.

81. Bez obzira na to da li je država članica možda već prikupila informacije o budućim investicionim planovima kao rezultat procesa mapiranja, javne konsultacije treba uvek da uključuju rezultate najnovijeg procesa mapiranja. Ovo je neophodno kako bi se minimiziralo moguće nepotrebno narušavanje konkurencije u odnosu na privredna društva koja već pružaju mreže ili usluge u ciljanim područjima, kao i ona koja već imaju verodostojne investicione planove za relevantni vremenski horizont.
82. Javne konsultacije moraju trajati najmanje 30 dana. Nakon završetka javnih konsultacija, država članica mora da započne konkurentski postupak selekcije ili da započne realizaciju predmetnog projekta⁶⁷ za modele direktnih investicija u roku od jedne godine. Ako država članica ne započne konkurentski postupak selekcije ili sprovođenje projekta koji finansira država u ovom roku, mora da sprovede nove javne konsultacije pre nego što može da započne postupak konkurentске selekcije ili sprovede projekat koji finansira država.
83. Preporučuje se konsultacija sa nacionalnim regulatornim organom (NRA) o rezultatima javnih konsultacija⁶⁸.

5.2.2.4.3. Najbolje prakse: procjena privatnih investicionih planova u javnim konsultacijama

84. Postoji rizik da čak i samo „izražavanje interesa“ za buduće privatne investicione planove u ciljanom području od strane zainteresirane strane u javnim konsultacijama može odložiti izgradnju širokopojasnih mreža ako se takve privatne investicije naknadno ne realizuju, dok je državna intervencija u međuvremenu bila obustavljena.
85. Kako bi se smanjio rizik od sprječavanja državne intervencije na osnovu budućih investicionih planova koji se neće realizovati, države članice mogu odlučiti da od relevantnih zainteresiranih strana zatraže dokaze o vjerodostojnosti njihovih investicionih planova, u roku koji je primjeren i proporcionalan nivou traženih informacija⁶⁹. Dokazi mogu uključivati, na primjer, detaljan plan izgradnje sa jasno definisanim fazama (npr. za svaki šestomjesečni period) koji pokazuje da će investicija biti završena u relevantnom vremenskom horizontu i da će pružiti slične performanse kao i planirana mreža koju finansira država.
86. Za procjenu vjerodostojnosti prijavljenih karakteristika i pokrivenosti, države članice mogu koristiti iste kriterije kao i oni koji se koriste za procjenu performansi postojećih mreža, gdje je to razumno i primjereno.
87. Prilikom procjene vjerodostojnosti budućih investicionih planova, države članice mogu uzeti u obzir sljedeće kriterije:
 - (a) da li je zainteresovana strana podnijela poslovni plan vezan za projekt, uzimajući u obzir odgovarajuće kriterije kao što su vremenski okvir, budžet, lokacija ciljanih objekata, kvalitet usluge koja će se pružati, vrsta mreže i tehnologije koja će se implementirati, kao i očekivana stopa korišćenja;

⁶⁷ Ovo uključuje pojedinačne dodjele pomoći u okviru šeme državne pomoći.

⁶⁸ Sličan mehanizam predviđen je članom 22 Direktive (EU) 2018/1972.

⁶⁹ Države članice mogu, radi efikasnosti, uključiti ovaj zahtjev neposredno u javnu konsultaciju. Alternativno, u okviru procjene rezultata javne konsultacije, države članice mogu zatražiti dodatne informacije kada određeni planovi koje su dostavile zainteresovane strane mogu predstavljati samo „iskazivanje interesa“.

- (b) da li je relevantna zainteresovana strana podnijela vjerodostojan plan projekta na visokom nivou koji na odgovarajući način uzima u obzir ključne faze projekta, kao što su administrativne procedure i dozvole (uključujući prava prolaza, ekološke dozvole, odredbe o sigurnosti i zaštiti), građevinski radovi, implementacija mreže, početak rada i pružanje usluga krajnjim korisnicima;
- (c) primjerenost veličine kompanije u odnosu na obim investicije;
- (d) dosadašnje iskustvo zainteresovane strane u realizaciji uporedivih projekata;
- (e) gdje je to potrebno i primjereno, geografske koordinate ključnih elemenata planirane mreže (bazne stanice, tačke prisutnosti itd.).

88. Ako država članica smatra da su privatni investicioni planovi vjerodostojni, može odlučiti da pozove relevantne zainteresovane strane da potpišu sporazume o obavezama koji uključuju obaveze izvještavanja o napretku u u odnosu na prijavljene faze realizacije.
89. Odgovornost je relevantnih zainteresovanih strana da dostave suštinske i relevantne informacije u skladu s važećim pravilima Unije⁷⁰ ili nacionalnim propisima.
90. Država članica treba da se konsultuje sa NRA u vezi sa svojom procjenom o vjerodostojnosti budućih investicionih planova⁷¹.
91. Država članica treba da saopšti rezultate svoje procjene i razloge na kojima zasniva svoje zaključke, svim zainteresovanim stranama koje su dostavile informacije o svojim privatnim investicionim planovima.

5.2.2.4.4. Najbolje prakse: ex-post praćenje provedbe privatnih investicionih planova

92. Ako država članica smatra da su podneseni privatni investicioni planovi pouzdani i da se, kao rezultat toga, predmetno područje izuzme iz područja primjene državne intervencije, država članica može odlučiti da od zainteresiranih strana koje su podnijele takve planove zahtijeva redovno izvještavanje o poštovanju planiranih faza izgradnje mreže i pružanja usluga.
93. Ako država članica utvrdi odstupanja od podnesenog plana koja ukazuju da se projekt neće realizovati ili postoje opravdani razlozi za sumnju da investicija neće biti završena kako je prijavljeno, država članica može odlučiti da od relevantnih zainteresovanih strana zahtijeva da dostavi dodatne informacije koje dokazuju kontinuiranu pouzdanost prijavljene investicije.
94. Ako država članica ima ozbiljne sumnje da investicija neće biti završena kako je prijavljeno, može u bilo kojem trenutku tokom relevantnog vremenskog horizonta odlučiti da uključi predmetna područja u nove javne konsultacije s ciljem provjere njihove potencijalne podobnosti za državnu intervenciju.

5.2.3. Primjerenost pomoći kao instrumenta politike

95. Država članica mora dokazati da je pomoć primjerena za rješavanje utvrđenog tržišnog neuspjeha i za postizanje ciljeva koji se žele postići tom pomoći. Državna pomoć nije primjerena ako se isti rezultat može postići drugim mjerama koje manje narušavaju konkurenciju.
96. Državna pomoć nije jedini instrument politike koji je dostupan državama članicama za podsticanje investicija u izgradnju širokopojasnih mreža. Države članice mogu koristiti druga sredstva koja manje narušavaju konkurenciju, kao što su administrativne i regulatorne mjere ili tržišno zasnovani instrumenti.

⁷⁰ Na primjer, u skladu sa članom 29 Direktive (EU) 2018/1972.

⁷¹ Sličan mehanizam predviđen je članom 22 Direktive (EU) 2018/1972.

97. Da bi pomoć bila primjerena, fiksne i mobilne mreže koje finansira država moraju pružati znatno bolje performanse u poređenju sa postojećim mrežama. Stoga bi fiksne i mobilne mreže koje finansira država trebale obezbijediti radikalnu promjenu. Radikalna promjena je osigurana ako su ispunjeni sljedeći uslovi kao rezultat državne intervencije: (a) izgradnja fiksne ili mobilne mreže koju finansira država predstavlja značajnu novu investiciju⁷²; i (b) mreža koju finansira država vodi do značajnih novih tržišnih prilika u smislu dostupnosti, kapaciteta, brzina⁷³ i konkurencije u pružanju širokopojskih usluga.
98. Efikasnost mreže koju finansira država mora se uporediti s najvećom efikasnošću postojeće mreže ili mreža. Vjerodostojni investicioni planovi trebaju se uzeti u obzir pri procjeni radikalnih promjena samo ako bi sami po sebi osigurali efikasnost sličnu onoj planirane mreže koju finansira država u ciljanim područjima tokom relevantnog vremenskog horizonta.

5.2.3.1. Radikalna promjena (*step change*) – Fiksne pristupne mreže

99. Kada je riječ o državnoj pomoći za fiksne pristupne mreže, postojanje radikalne promjene procjenjuje se na osnovu razlikovanja tipova ciljnih područja, u zavisnosti od prisustva fiksnih ultrabrzih mreža.

5.2.3.1.1. Bijela i siva područja

100. Bijela područja su područja u kojima ne postoji fiksna ultrabrza mreža niti je takva mreža pouzdano planirana u relevantnom vremenskom horizontu.
101. Siva područja su područja u kojima postoji samo jedna fiksna ultrabrza mreža ili je takva mreža pouzdano planirana u relevantnom vremenskom horizontu.
102. U bijelim i sivim područjima, da bi se ostvarila radikalna promjena, državna intervencija mora istovremeno:
- (a) najmanje utrostručiti brzinu preuzimanja podataka u odnosu na postojeću mrežu;
 - (b) predstavljati značajnu novu infrastrukturnu investiciju koja donosi tržištu značajne nove tržišne prilike⁷⁴.

5.2.3.1.2. Mješovita područja (bijela i siva)

103. U načelu, planirana intervencija treba da bude osmišljena tako da cijelo ciljno područje bude ili bijelo ili sivo.

⁷² Na primjer, u slučaju fiksnih mreža, marginalne investicije koje se odnose isključivo na unapređenje aktivnih komponenti mreže ne treba smatrati prihvatljivim za državnu pomoć. Slično tome, iako određene tehnologije za unapređenje bakarne mreže (kao što je vektoring) mogu povećati kapacitete postojećih mreža, one možda ne zahtijevaju značajne investicije u nove mreže, te stoga ne bi trebalo da budu prihvatljive za državnu pomoć. Kada je riječ o mobilnim mrežama, u određenim okolnostima države članice mogu dokazati da investicije u aktivnu opremu mogu imati važnu ulogu i da javna podrška može biti opravdana ako se investicija ne sastoji samo od postepenih (inkrementalnih) unapređenja, već predstavlja sastavni dio značajne nove investicije u mrežu, pod uslovom da su ispunjeni svi uslovi usklađenosti. Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije C(2021) 9538 od 10. januara 2022. godine, predmet SA.57216 – Mobilna pokrivenost u ruralnim područjima Galicije (SL C 46, 28.1.2022, str. 1).

⁷³ Subvencionisana mreža mora pružati usluge brzinom potrebnom da bi se ispunio uslov radikalne promjene (*step change*). Međutim, pored brzine potrebne za ispunjavanje tog uslova, operatori subvencionisane mreže mogu nuditi i usluge nižeg kvaliteta.

⁷⁴ To je, na primjer, slučaj kada nova mreža u značajnoj mjeri produžava optičku infrastrukturu od jezgra mreže ka njenoj periferiji, kao što su: (i) postavljanje optičkih vlakana do baznih stanica radi podrške razvoju mreža fiksnog bežičnog pristupa; (ii) postavljanje optičkih vlakana do uličnih ormarića (razvodnih kutija) koji prethodno nijesu bili povezani na optičku mrežu; (iii) povećanje (produbljivanje) optičke infrastrukture u kablovskim mrežama.

104. Međutim, iz razloga efikasnosti, kada nije opravdano razdvajati bijela i siva područja, države članice mogu odabrati ciljna područja koja su djelimično bijela, a djelimično siva. U takvim područjima, gdje su neki krajnji korisnici već pokriveni jednom fiksnom ultrabrzom mrežom (ili će biti pokriveni u relevantnom vremenskom horizontu), država članica mora osigurati da državna intervencija ne dovede do neopravdanog narušavanja konkurencije u odnosu na postojeću mrežu.
105. Odgovarajuće rješenje može biti dozvoljavanje ograničene nadogradnje (overbuildinga) postojeće fiksne ultrabrze mreže koja povezuje krajnje korisnike u sivom dijelu mješovitog područja. U takvim situacijama, cijelo ciljno područje može se tretirati kao bijelo u svrhu procjene državne intervencije, pod uslovom da država članica dokaže da su ispunjeni sljedeći uslovi:
- (a) nadogradnja ne stvara neopravdane poremećaje konkurencije, na osnovu rezultata javne konsultacije;
 - (b) nadogradnja je ograničena na najviše 10 % svih objekata (priključnih mjesta) u ciljnom području;
 - (c) ispunjeni su zahtjevi za radikalnu promjenu utvrđeni u Odjeljku 5.2.3.1.1 za bijela područja i mreža finansirana državnim sredstvima pruža znatno bolje usluge od onih dostupnih u sivom dijelu mješovitog područja. Zahtjevi za radikalnu promjenu utvrđeni u Odjeljku 5.2.3.1.1 predviđeni za siva područja ne moraju biti ispunjeni.
106. Komisija će procjenjivati prikladnost intervencija u mješovitim područjima od slučaja do slučaja.

5.2.3.1.3. Crna područja

107. Crna područja su područja u kojima postoje najmanje dvije fiksne ultrabrze mreže ili su takve mreže pouzdano planirane u relevantnom vremenskom horizontu.
108. Pod uslovom da državna intervencija ispunjava uslove utvrđene u Odjeljku 5.2.2.1, mreža finansirana državnim sredstvima mora ispuniti sve sljedeće uslove:
- (a) najmanje utrostručiti brzinu preuzimanja podataka u odnosu na postojeću mrežu;
 - (b) obezbijediti brzinu preuzimanja od najmanje 1 Gbps i brzinu slanja podataka od najmanje 150 Mbps;
 - (c) predstavljati značajnu novu infrastrukturnu investiciju koja donosi značajne nove mogućnosti na tržište⁷⁵.

5.2.3.2. Radikalna promjena (*step change*) – Mobilne pristupne mreže

109. Mobilna mreža finansirana državnim sredstvima mora obezbijediti radikalnu promjenu u pogledu dostupnosti mobilnih usluga, kapaciteta, brzina i konkurencije, što može podstaći uvođenje novih inovativnih usluga⁷⁶.
110. Kako je navedeno u Odjeljku 2.3.2, prelazak na svaki novi IMT standard je, po pravilu, postepen (inkrementalan). Između dva uzastopna puna IMT standarda postoje inkrementalni hibridni sistemi, koji su obično napredniji od svojih prethodnika. Na primjer, 4G LTE sistem mobilne komunikacije nadmašio je 4G u više aspekata, a 5G standalone (5G SA) je napredniji od 5G non-standalone (5G NSA). Takođe, svaki novi IMT standard donio je nove mogućnosti⁷⁷. Iako svi IMT standardi omogućavaju mobilne glasovne usluge, samo najnoviji IMT standardi omogućavaju visokokvalitetne mobilne širokopojasne usluge, uključujući manju latenciju i veće kapacitete prenosa podataka.

⁷⁵ Vidjeti fusnotu 68.

⁷⁶ To može uključivati pružanje novih usluga koje ne bi bile moguće bez državne intervencije, kao što je povezana i automatizovana mobilnost.

⁷⁷ Vidjeti takođe fusnotu 27.

111. Kako pružanje novih mogućnosti zahtijeva veći kapacitet, novi IMT standardi zahtijevaju nove frekvencije. S obzirom na to da su frekvencije ograničen resurs, njihova dodjela u Uniji za pružanje mobilnih usluga vrši se putem tendera ili drugih konkurentskih postupaka izbora i podliježe plaćanju naknada. Kada se novi IMT standard implementira kao rezultat postupka dodjele spektra, može se očekivati da će mobilne mreže koje koriste tu tehnologiju pružati značajne nove mogućnosti u poređenju sa postojećim mobilnim mrežama. Pružaoci mobilnih usluga spremni su da prihvate značajne početne troškove za sticanje novih prava korišćenja spektra koji podržava novi IMT standard samo ako očekuju da će taj standard pružiti naprednije mogućnosti koje će im omogućiti povrat investicije tokom vremena. Na toj osnovi, Komisija je prihvatila da dodatne karakteristike 4G mreža u odnosu na prethodne generacije predstavljaju radikalnu promjenu⁷⁸. Slično tome, 5G mreže, a posebno 5G standalone mreže, generalno imaju dodatne funkcionalne mogućnosti kao što su ultra-niska latencija, visoka pouzdanost i mogućnost rezervisanja dijela mreže za posebne namjene uz garantovanje određenog kvaliteta usluge. Ove karakteristike omogućavaju 5G mrežama, naročito 5G standalone mrežama, da podrže nove usluge (na primjer: zdravstveni monitoring i hitne službe, upravljanje fabričkim mašinama u realnom vremenu, pametne mreže za upravljanje obnovljivim izvorima energije, povezanu i automatizovanu mobilnost, precizno otkrivanje kvarova i brzu intervenciju), čime se obezbjeđuje radikalna promjena u odnosu na prethodne mobilne generacije. Očekuje se da će mobilne tehnologije naredne generacije (kao što je 6G) u budućnosti pružiti još naprednije mogućnosti.

5.2.3.3. Radikalna promjena (*step change*) – Mreže za prenos (backhaul)

112. Mreža za prenos (backhaul) finansirana državnim sredstvima mora obezbijediti radikalnu promjenu u poređenju sa postojećom mrežom (ili mrežama). Radikalna promjena je ostvarena ako, kao rezultat državne intervencije, finansirana backhaul mreža predstavlja značajnu investiciju u infrastrukturu za prenos i na adekvatan način podržava rastuće potrebe fiksnih ili mobilnih pristupnih mreža. To može biti slučaj kada je backhaul mreža finansirana državnim sredstvima, za razliku od postojeće (postojećih) mreža, zasnovana na optičkim vlaknima ili na drugim tehnologijama koje mogu pružiti isti nivo performansi kao optika. Kada su postojeće mreže već zasnovane na optici ili tehnologijama sličnih performansi, radikalna promjena može se postići, na primjer, odgovarajućim dimenzionisanjem kapaciteta backhaul mreže, što zavisi od specifične situacije i razvoja potreba u ciljnim područjima.

113. Ako državna intervencija obuhvata i backhaul i pristupne (fiksne ili mobilne) mreže, backhaul mreža mora biti dimenzionisana tako da može podržati potrebe pristupnih mreža.

114. Država članica treba da izabere najprikladnije tehnologije, u skladu sa principom tehnološke neutralnosti, uzimajući u obzir karakteristike i potrebe ciljnih područja, naročito kada mreže zasnovane na optici ili tehnologijama sličnih performansi nisu tehnički ili ekonomski održive.

5.2.4. Proporcionalnost pomoći

115. Države članice moraju dokazati da je pomoć proporcionalna problemu koji se rješava. One u suštini moraju pokazati da se ista promjena ponašanja ne bi postigla uz manji iznos pomoći i uz manje narušavanje konkurencije. Pomoć se smatra proporcionalnom ako je njen iznos ograničen na

⁷⁸ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije C(2020) 8939 final od 16. decembra 2020. godine, predmet SA.54684 – Njemačka – Uvođenje mobilne infrastrukture velikog kapaciteta u Brandenburg (SL C 60, 19.2.2021, str. 2

neophodan minimum i ako su potencijalna narušavanja konkurencije svedene na najmanju moguću mjeru, u skladu sa principima utvrđenim u ovom odjeljku.

5.2.4.1. Konkurentski postupak izbora

116. Državna pomoć se smatra proporcionalnom ako je njen iznos ograničen na minimum potreban da bi se podržana ekonomska djelatnost realizovala.
117. Ne dovodeći u pitanje primjenjiva pravila o javnim nabavkama, pomoć se mora dodijeliti na osnovu otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentskog postupka izbora, u skladu sa principima javnih nabavki⁷⁹. Pomoć takođe mora poštovati princip tehnološke neutralnosti, kako je utvrđeno u Odjeljku 5.2.4.2.
118. Državna pomoć se smatra proporcionalnom i ograničenom na minimalno neophodan iznos ako je dodijeljena putem konkurentskog postupka izbora koji privlači dovoljan broj učesnika. Ako broj učesnika ili broj prihvatljivih ponuda nije dovoljan, država članica mora povjeriti nezavisnom revizoru procjenu ponude koju je podnio uspješni ponuđač (uključujući obračun troškova).
119. Različiti postupci mogu biti primjereni u zavisnosti od okolnosti. Na primjer, u slučaju intervencija sa visokom tehničkom složenošću, države članice mogu izabrati sprovođenje postupka konkurentskog dijaloga sa potencijalnim ponuđačima, s ciljem obezbjeđivanja najprikladnijeg dizajna intervencije.
120. Država članica mora osigurati da bude izabrana ekonomski najpovoljnija ponuda⁸⁰. U tu svrhu, država članica mora unaprijed utvrditi objektivne, transparentne i nediskriminatorne kvalitativne kriterijume za dodjelu, kao i relativni ponder svakog kriterijuma.
121. Kvalitativni kriterijumi za dodjelu mogu, između ostalog, uključivati performanse mreže (uključujući njenu bezbjednost), geografski obuhvat, otpornost tehnološkog rješenja na buduće zahtjeve (*future-proof*), uticaj predloženog rješenja na konkurenciju (uključujući uslove, odredbe i cijene veleprodajnog pristupa)⁸¹, kao i ukupne troškove vlasništva⁸².
122. Države članice mogu razmotriti dodjelu dodatnih bodova za kriterijume koji se odnose na klimatske i ekološke performanse mreže⁸³, posebno u pogledu njenih karakteristika klimatske neutralnosti, uključujući ugljenični otisak, kao i uticaj mreže na osnovne komponente prirodnog kapitala, odnosno vazduh, vodu, zemljište i biodiverzitet. Države članice takođe mogu uključiti obaveze za izabranog ponuđača da sprovede proporcionalne mjere ublažavanja negativnih uticaja u slučaju da mreža može imati negativan uticaj na životnu sredinu.
123. Kada se pomoć dodjeljuje bez konkurentskog postupka izbora, javnom organu koji direktno, ili putem internog (in-house) subjekta, uspostavlja i upravlja širokopojasnom mrežom na veleprodajnom

⁷⁹ Direktiva 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014. o javnim nabavkama i stavljanju van snage Direktive 2004/18/EZ (SL L 94, 28.3.2014, str. 65), kao i Direktiva 2014/23/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. februara 2014. o dodjeli ugovora o koncesijama (SL L 94, 28.3.2014, str. 1).

⁸⁰ U skladu sa principima javnih nabavki.

⁸¹ Na primjer, topologije mreže koje omogućavaju potpuno i efikasno razdvajanje (unbundling) trebalo bi, u načelu, da dobiju veći broj prioriteta bodova.

⁸² Ukupni trošak vlasništva (TCO) razmatraju, na primjer, kompanije kada planiraju ulaganje u imovinu. TCO obuhvata početnu investiciju, kao i sve direktne i indirektno troškove tokom dugog vremenskog perioda. Dok se iznos početne investicije može lako utvrditi, kompanije najčešće nastoje da analiziraju sve potencijalne troškove koje će imati u upravljanju i održavanju imovine tokom njenog životnog vijeka, što može značajno uticati na odluku o investiranju.

⁸³ Na primjer, u pogledu potrošnje energije ili životnog ciklusa investicije, te primjene kriterijuma „Ne nanosi značajnu štetu“ (Do No Significant Harm), kako su uvedeni Regulativom (EU) 2020/852 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. juna 2020. o uspostavljanju okvira za olakšavanje održivih investicija i izmjeni Regulative (EU) 2019/2088 (SL L 198, 22.6.2020, str. 13).

nivou⁸⁴ (model direktne investicije), država članica mora na sličan način opravdati izbor mreže i tehnološkog rješenja⁸⁵.

124. Svaka koncesija ili drugo povjeravanje poslova od strane takvog javnog organa ili internog subjekta trećem licu radi projektovanja, izgradnje ili upravljanja mrežom mora biti dodijeljena putem otvorenog, transparentnog i nediskriminatornog konkurentskog postupka izbora. Postupak mora biti u skladu sa principima javnih nabavki, zasnovan na ekonomski najpovoljnijoj ponudi i poštovati princip tehnološke neutralnosti, ne dovodeći u pitanje primjenjiva pravila o javnim nabavkama.

5.2.4.2. Tehnološka neutralnost

125. Princip tehnološke neutralnosti zahtijeva da državna intervencija ne favorizuje niti isključuje bilo koju određenu tehnologiju, kako u izboru korisnika pomoći tako i u obezbjeđivanju veleprodajnog pristupa. Budući da postoje različita tehnološka rješenja, tenderski postupak ne smije favorizovati niti isključivati određenu tehnologiju ili mrežnu platformu. Ponuđači treba da imaju pravo da predlože pružanje traženih usluga korišćenjem ili kombinovanjem tehnologija koje smatraju najprikladnijim. Ovo ne dovodi u pitanje mogućnost država članica da unaprijed odrede željenu efikasnost, uključujući energetska efikasnost mreža, te da dodijele prioritete bodove najprikladnijem tehnološkom rješenju ili kombinaciji tehnoloških rješenja, na osnovu objektivnih, transparentnih i nediskriminatornih kriterijuma, u skladu sa Odjeljkom 5.2.4.1. Mreža finansirana državnim sredstvima mora omogućiti pristup svim tražiocima pristupa pod pravičnim i nediskriminatornim uslovima, bez obzira na korišćenu tehnologiju.

5.2.4.3. Korišćenje postojeće infrastrukture

126. Korišćenje postojeće infrastrukture jedan je od glavnih faktora koji mogu doprinijeti smanjenju troškova izgradnje nove širokopojasne mreže i ograničavanju negativnog uticaja na životnu sredinu.
127. Države članice treba da podstiču privredna društva koja žele da učestvuju u konkurentskom postupku izbora da koriste svu dostupnu postojeću infrastrukturu. Takođe treba da podstiču ta privredna društva da dostave detaljne informacije o postojećoj infrastrukturi koju posjeduju ili kontrolišu⁸⁶ u planiranom području intervencije. Te informacije treba dostaviti blagovremeno kako bi mogle biti uzete u obzir prilikom pripreme ponuda. Kada je to proporcionalno, uzimajući u obzir, između ostalog, veličinu područja intervencije, dostupnost informacija i raspoloživo vrijeme, države članice treba da učine dostavljanje tih informacija uslovom za učešće u postupku izbora⁸⁷. Informacije mogu naročito

⁸⁴ Korisniku pomoći može se dozvoliti da pruža maloprodajne usluge kao „posljednji pružalac usluge” (retailer of last resort), u slučajevima kada tržište ne obezbjeđuje pružanje takvih usluga. Vidjeti Odluku Komisije C(2019) 8069 final od 15. novembra 2019. godine, predmet SA.54472 (2019/N) – Irska – Nacionalni plan za širokopojasni pristup (SL C 7, 10.1.2020, str. 1).

⁸⁵ Vidjeti Odluku Komisije C(2018) 6613 final od 12. oktobra 2018. godine, predmet SA.49614 (2018/N) – Litvanija – Razvoj infrastrukture pristupa sljedeće generacije – RAIN 3 (SL C 424, 23.11.2018, str. 8); Odluku Komisije C(2016) 3931 final od 30. juna 2016. godine, predmet SA.41647 – Italija – Strategija ultrabrzog širokopojasnog pristupa (SL C 258, 15.7.2016, str. 4); Odluku Komisije C(2019) 6098 final od 20. avgusta 2019. godine, predmet SA.52224 – Austrija – Širokopojasni projekat u Koruškoj (SL C 381, 8.11.2019, str. 7).

⁸⁶ Infrastruktura za koju imaju pravo da odobre pristup trećim stranama.

⁸⁷ Vidjeti Odluku Komisije u predmetu SA.40720 (2016/N) – Nacionalna šema širokopojasnog pristupa za Ujedinjeno Kraljevstvo za period 2016–2020 (SL C 323, 2.9.2016, str. 2), uvodne izjave 115 i 116, gdje su vlasti Ujedinjenog Kraljevstva zahtijevale da svi ponuđači potpišu Kodeks ponašanja. Kodeks ponašanja je obuhvatao standarde u pogledu: (i) nivoa detalja informacija koje treba dostaviti; (ii) rokova u kojima se informacije moraju dostaviti; (iii) prihvatljivih uslova sporazuma o povjerljivosti; i (iv) obaveze da se infrastruktura učini dostupnom za korišćenje u

uključivati: (a) lokaciju i trasu infrastrukture; (b) vrstu i trenutnu namjenu infrastrukture; (c) kontakt tačku; (d) kada je dostupno⁸⁸, uslove i odredbe za njeno korišćenje.

128. Države članice moraju učiniti dostupnim sve informacije koje imaju na raspolaganju⁸⁹ o postojećoj infrastrukturi koja bi se mogla koristiti za izgradnju širokopojsnih mreža u području intervencije. Države članice se podstiču da koriste Jedinственu informacionu tačku uspostavljenu u skladu sa članom 4 stav 2 Direktive 2014/61/EU.

5.2.4.4. Veleprodajni pristup

129. Efikasan veleprodajni pristup trećih strana finansiranim mrežama predstavlja obavezan uslov svake mjere državne pomoći. Posebno, veleprodajni pristup omogućava privrednim društvima trećih strana da konkurišu izabranom ponuđaču, čime se jača izbor i konkurencija u područjima obuhvaćenim mjerom. Veleprodajni pristup takođe sprečava stvaranje regionalnih monopola u pružanju usluga. Omogućavanjem razvoja konkurencije u cilnom području, veleprodajni pristup takođe obezbjeđuje i dugoročni razvoj tržišta u tom području. Taj pristup ne zavisi od prethodne analize tržišta u smislu Poglavlja III Direktive (EU) 2018/1972. Ipak, vrsta obaveza veleprodajnog pristupa koje se nameću mreži finansiranoj državnim sredstvima treba da uzme u obzir skup obaveza pristupa utvrđenih sektorskim pravilima. Međutim, s obzirom na to da korisnici pomoći ne koriste samo sopstvena sredstva već i javna sredstva za izgradnju mreže, oni treba da obezbijede širi spektar veleprodajnog pristupa nego što nacionalni regulatorni organi nameću operatorima sa značajnom tržišnom snagom. Takav veleprodajni pristup treba odobriti što je ranije moguće prije početka pružanja relevantnih usluga, a ako operator mreže namjerava da pruža i maloprodajne usluge, najmanje šest mjeseci prije njihovog pokretanja.
130. Mreža finansirana državnim sredstvima mora ponuditi efikasan pristup pod pravičnim i nediskriminatornim uslovima svim privrednim društvima. To može podrazumijevati unapređenje i povećanje kapaciteta postojeće infrastrukture, kada je to potrebno, kao i izgradnju dovoljne nove infrastrukture (na primjer, kanale dovoljno velikog kapaciteta za smještaj dovoljnog broja mreža i različite mrežne topologije)⁹⁰.
131. Države članice moraju navesti uslove, odredbe i cijene veleprodajnih proizvoda u dokumentaciji konkurentskog postupka izbora i objaviti te informacije na sveobuhvatnoj internet stranici na nacionalnom ili regionalnom nivou. Široj javnosti mora biti omogućen pristup toj internet stranici bez ikakvih ograničenja, uključujući prethodnu registraciju korisnika.

drugim ponudama. Ponuđači koji nijesu ispunjavali uslove Kodeksa ponašanja bili bi isključeni iz postupka javne nabavke.

⁸⁸ To naročito može biti slučaj kada takvi uslovi već postoje kao rezultat regulatornih obaveza koje su nametnuli nacionalni regulatorni organi ili drugi nadležni organi u skladu sa Direktivom (EU) 2018/1972, kada je pristup predviđen prethodnom odlukom o državnoj pomoći ili kada postoji komercijalna veleprodajna ponuda.

⁸⁹ Pristup tim informacijama može biti ograničen u skladu sa primjenjivim pravilima. Na primjer, pristup informacijama o fizičkoj infrastrukturi prema Direktivi 2014/61/EU može biti ograničen iz razloga bezbjednosti i integriteta mreža, nacionalne bezbjednosti, javnog zdravlja ili bezbjednosti, povjerljivosti ili poslovnih tajni.

⁹⁰ To može uključivati, u zavisnosti od vrste intervencije: kanale odgovarajućeg kapaciteta, dovoljan broj neosvijetljenih optičkih vlakana (dark fibre), vrstu i unapređenje stubova, jarbola i tornjeva, vrstu i veličinu uličnih ormarića radi omogućavanja efikasnog razdvajanja (unbundling) itd. Vidjeti Odluku Komisije C(2016) 3208 final od 26. maja 2016. godine, predmet SA.40720 (2016/N) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Broadband Delivery UK (SL C 323, 2.9.2016, str. 2) i Odluku Komisije C(2019) 8069 final od 15. novembra 2019. godine, predmet SA.54472 (2019/N) – Irska – Nacionalni plan za širokopojsni pristup (SL C 7, 10.1.2020, str. 1).

132. Kako bi veleprodajni pristup bio efikasna i kako bi tražilac pristupa mogao da pruža svoje usluge, veleprodajni pristup mora biti omogućen i djelovima mreže koji nijesu finansirani državnim sredstvima ili koje korisnik pomoći možda nije izgradio⁹¹.

5.2.4.4.1. Uslovi i odredbe veleprodajnog pristupa

133. Efikasan veleprodajni pristup mora se obezbijediti na period od najmanje 10 godina za sve aktivne proizvode, osim za virtualno razdvajanje lokalne pristupne mreže (VULA).

134. Pristup zasnovan na VULA mora se obezbijediti za period jednak životnom vijeku infrastrukture za koju VULA predstavlja zamjenu⁹².

135. Pristup novoj infrastrukturi (kao što su kanali, stubovi, ormarići ili neosvijetljena optička vlakna – *dark fibre*) mora se obezbijediti tokom životnog vijeka predmetnog mrežnog elementa⁹³. Ako se državna pomoć dodjeljuje za novu infrastrukturu, ta infrastruktura mora biti dovoljno velika da zadovolji sadašnje i buduće potrebe tražilaca pristupa⁹⁴. Ovo je komplementarno i ne dovodi u pitanje regulatorne obaveze koje može nametnuti nacionalni regulatorni organ (NRA).

136. Države članice moraju konsultovati NRA o veleprodajnim proizvodima, uslovima i cijenama pristupa. Preporučuje se da NRA pruže smjernice, kako je navedeno u Odjeljku 5.2.4.6.

137. Isti uslovi pristupa moraju se primjenjivati na cijelu mrežu finansiranu državnim sredstvima, uključujući djelove mreže u kojima je korišćena postojeća infrastruktura. Obaveze pristupa moraju se primjenjivati bez obzira na promjenu vlasništva, upravljanja ili operatera mreže finansirane državnim sredstvima.

138. Ako koriste sopstvena sredstva, korisnik pomoći ili tražioci pristupa koji se povezuju na mrežu finansiranu državnim sredstvima mogu odlučiti da prošire svoje mreže na susjedna područja izvan ciljnog područja. Tražioci pristupa mogu realizovati takva proširenja na osnovu obaveza veleprodajnog pristupa. Ako nisu povezani sa korisnikom pomoći, ne postoje ograničenja za takva proširenja na susjedna područja. Smatra se da tražilac pristupa nije povezan sa korisnikom pomoći ako nisu dio iste grupe i nijedan od njih nema udio u privrednom društvu drugog. Proširenja od strane korisnika pomoći mogu biti dozvoljena uz sljedeće kumulativne zaštitne mjere:

- (a) prilikom sprovođenja javne konsultacije (vidjeti odjeljak 5.2.2.4.2), država članica mora navesti da su privatna proširenja dozvoljena u kasnijoj fazi i pružiti relevantne informacije o potencijalnom obuhvatu takvih proširenja;
- (b) proširenja na susjedna područja mogu se realizovati tek dvije godine nakon početka rada mreže finansirane državnim sredstvima, ukoliko nastupi jedna od sljedećih situacija:

⁹¹ Na primjer, djelotvoran pristup podrazumijeva da se omogući adekvatan veleprodajni pristup aktivnoj opremi čak i ako je finansirana samo infrastruktura.

⁹² Kao u ovom konkretnom slučaju, budući da VULA predstavlja zamjenu za fizičko razdvajanje nove infrastrukture, primjenjuju se ista pravila kao i za novu infrastrukturu.

⁹³ Vidjeti Odluku Komisije C(2019) 8069 final od 15. novembra 2019. godine, predmet SA.54472 (2019/N) – Irska – Nacionalni plan za širokopojasni pristup (SL C 7, 10.1.2020, str. 1). Ako korisnik pomoći odluči da unaprijedi ili zamijeni infrastrukturu prije isteka njenog životnog vijeka, dužan je da nastavi da omogućava pristup novoj infrastrukturi tokom cijelog perioda predviđenog za prvobitnu infrastrukturu.

⁹⁴ Na primjer, i u zavisnosti od specifičnosti mreže, kada se grade novi kanali za postavljanje optike, oni treba da omoguće smještaj najmanje tri nezavisna optička kabla, od kojih svaki sadrži više vlakana i može služiti više preduzeća. Kada postojeća infrastruktura ima ograničen kapacitet i ne može obezbijediti pristup za najmanje tri nezavisna optička kabla, po principu „prvi dođe – prvi se usluži“, operator mreže finansirane državnim sredstvima treba da stavi na raspolaganje najmanje 50 % kapaciteta (naročito neosvijetljenih optičkih vlakana) tražiocima pristupa.

- (i) u javnoj konsultaciji zainteresovane strane pokažu da bi planirano proširenje predstavljalo rizik od ulaska u susjedno područje koje je već pokriveno sa najmanje dvije nezavisne mreže koje pružaju brzine uporedive sa onima mreže finansirane državnim sredstvima;
- (ii) u susjednom području postoji najmanje jedna mreža koja pruža brzine uporedive sa onima mreže finansirane državnim sredstvima i koja je počela sa radom manje od pet godina prije početka rada mreže finansirane državnim sredstvima⁹⁵.

139. Ako rezultati javne konsultacije ukažu na rizik od drugih značajnih narušavanja konkurencije, proširenja od strane korisnika pomoći moraju biti zabranjena.

5.2.4.4.2. Veleprodajni proizvodi

5.2.4.4.2.1. Fiksne pristupne mreže izgrađene u bijelim područjima

140. Mreža finansirana državnim sredstvima mora obezbijediti najmanje bitstream pristup, pristup neosvijetljenim optičkim vlaknima (*dark fibre*) i pristup infrastrukturi, uključujući ulične ormariće, stubove, jarbole, tornjeve i kanale.

141. Pored toga, države članice moraju osigurati da mreža finansirana državnim sredstvima obezbijedi najmanje fizičko razdvajanje (*physical unbundling*) ili VULA. Da bi se VULA smatrao odgovarajućim veleprodajnim proizvodom, mora ga unaprijed odobriti NRA ili drugi nadležni organ.

5.2.4.4.2.2. Fiksne pristupne mreže izgrađene u sivim i crnim područjima

142. Mreža finansirana državnim sredstvima mora obezbijediti najmanje (a) veleprodajne pristupne proizvode iz tačke 140; i (b) fizičko razdvajanje.

143. Države članice mogu smatrati opravdanim da ne nameću obavezu fizičkog razdvajanja, već da zahtijevaju obezbjeđivanje VULA. U tom slučaju, države članice moraju u javnoj konsultaciji navesti namjeru da odobre odstupanje od obaveze fizičkog razdvajanja i obrazložiti razloge za takav izbor. Države članice moraju dokazati da zamjena fizičkog razdvajanja VULA proizvodom ne dovodi do neopravdanog narušavanja konkurencije, uzimajući u obzir rezultate javne konsultacije, kao i karakteristike tržišta i predmetnog područja⁹⁶. Na osnovu toga, Komisija će procijeniti da li obezbjeđivanje VULA, umjesto fizičkog razdvajanja, osigurava proporcionalnost pomoći.

5.2.4.4.2.3. Mobilne pristupne mreže

144. Mreža finansirana državnim sredstvima mora obezbijediti razuman skup veleprodajnih proizvoda, uzimajući u obzir karakteristike tržišta, kako bi se obezbijedio efikasan pristup subvencionisanoj mreži. To uključuje najmanje roaming, kao i pristup stubovima, jarbolima, tornjevima i kanalima. Čim postanu dostupni, mreža finansirana državnim sredstvima mora obezbijediti pristupne proizvode

⁹⁵ Ova pravila se primjenjuju i u slučaju povezivanja na backhaul mreže finansirane državnim sredstvima ili u slučaju mobilne mreže finansirane državnim sredstvima koja se naknadno koristi za pružanje usluga fiksnog bežičnog pristupa u područjima koja su već pokrivena fiksnom mrežom.

⁹⁶ Takve karakteristike mogu se odnositi na primjenjivu ex ante regulaciju na tržištima elektronskih komunikacija, poslovni model operatora prisutnih na tržištu (operatori koji pružaju samo veleprodajne usluge ili vertikalno integrisani pružaoci širokopojasnih usluga), veličinu projekta državne pomoći, korišćenje fizičkog razdvajanja u predmetnoj državi članici i slično.

potrebne za korišćenje naprednijih funkcija⁹⁷ mobilnih mreža, kao što su 5G i buduće generacije mobilnih mreža⁹⁸.

5.2.4.4.2.4. Backhaul mreže

145. Mreža finansirana državnim sredstvima mora obezbijediti najmanje jednu aktivnu uslugu, kao i pristup stubovima, jarbolima, tornjevima, kanalima i neosvijetljenim optičkim vlaknima (*dark fibre*).
146. Države članice moraju predvidjeti izgradnju dovoljnog kapaciteta nove infrastrukture (na primjer, kanale dovoljno velikog kapaciteta za postavljanje optike koja može zadovoljiti očekivane potrebe svih tražilaca pristupa), ukoliko je to potrebno radi obezbjeđivanja efikasnog pristupa pod pravičnim i nediskriminatorskim uslovima.

5.2.4.4.3. Veleprodajni pristup na osnovu razumnog zahtjeva

147. Izuzetno od uslova utvrđenih u odjeljku 5.2.4.4.2, države članice mogu ograničiti pružanje određenih veleprodajnih proizvoda na slučajeve kada postoji razuman zahtjev tražioca pristupa, ako bi pružanje takvih proizvoda nesrazmjerno povećalo troškove investicije bez značajnih koristi u pogledu povećanja konkurencije.
148. Da bi Komisija odobrila takvo izuzeće, država članica mora dostaviti obrazloženje zasnovano na karakteristikama konkretne intervencije. Obrazloženje treba da se zasniva na dobro utemeljenim i objektivnim kriterijumima, kao što su niska gustina naseljenosti predmetnih područja, veličina ciljnog područja ili veličina korisnika pomoći⁹⁹. Država članica mora dokazati, za svaki pristupni proizvod koji neće biti obezbijeđen, da bi njegovo obezbjeđivanje dovelo do nesrazmjernog povećanja troškova intervencije, na osnovu detaljnih i objektivnih obračuna troškova.
149. Zahtjev tražioca pristupa smatra se razumnim ako (a) tražilac pristupa dostavi poslovni plan koji opravdava razvoj proizvoda na mreži finansiranoj državnim sredstvima; i (b) u istoj geografskoj oblasti drugo privredno društvo ne nudi uporediv pristupni proizvod po cijenama ekvivalentnim onima u gušće naseljenim područjima¹⁰⁰.
150. Ako je zahtjev za pristup razuman, dodatne troškove ispunjavanja tog zahtjeva snosi korisnik pomoći.

5.2.4.4.4. Cijene veleprodajnog pristupa

151. Prilikom utvrđivanja cijena veleprodajnih pristupnih proizvoda, države članice moraju osigurati da cijena za svaki proizvod bude zasnovana na jednom od sljedećih mjerila i načela određivanja cijena:

⁹⁷ Kao što su Multi-Operator-Access-Network (MORAN), Multi-Operator Core Network (MOCN), network slicing.

⁹⁸ Prilikom dodjele pomoći, države članice moraju osigurati da jarboli i tornjevi budu projektovani tako da mogu omogućiti takav pristup, uzimajući u obzir trenutnu i buduću strukturu tržišta.

⁹⁹ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije C(2011) 7285 final od 19. oktobra 2011. godine, predmet N 330/2010 – Francuska – Nacionalni program „Très Haut Débit” – Dio B (SL C 364, 14.12.2011, str. 2) i Odluku Komisije C(2012) 8223 final od 20. novembra 2012. godine, predmet SA.33671 (2012/N) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Nacionalna širokopojasna šema za UK – Broadband Delivery UK (SL C 16, 19.1.2013, str. 2).

¹⁰⁰ Komisija može prihvatiti i druge uslove u okviru analize proporcionalnosti, uzimajući u obzir karakteristike konkretnog slučaja i ukupno odmjerenje interesa. Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije C(2011) 7285 final od 19. oktobra 2011. godine, predmet N 330/2010 – Francuska – Nacionalni program „Très Haut Débit” – Dio B (SL C 364, 14.12.2011, str. 2) i Odluku Komisije C(2012) 8223 final od 20. novembra 2012. godine, predmet SA.33671 (2012/N) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Nacionalna širokopojasna šema za UK – Broadband Delivery UK (SL C 16, 19.1.2013, str. 2). Ako su uslovi ispunjeni, pristup treba odobriti u roku koji je uobičajen za predmetno tržište. U slučaju spora, organ koji dodjeljuje pomoć treba da zatraži mišljenje NRA ili drugog nadležnog nacionalnog organa.

- (a) prosječnim objavljenim veleprodajnim cijenama koje važe u drugim uporedivim i konkurentnijim područjima iste države članice;
- (b) regulisanim cijenama koje je već utvrdio ili odobrio nacionalni regulatorni organ (NRA) za predmetna tržišta i usluge;
- (c) troškovnoj orijentaciji ili metodologiji propisanoj u skladu sa sektorskim regulatornim okvirom.

152. NRA mora biti konsultovano u vezi sa veleprodajnim pristupnim proizvodima i uslovima pristupa, uključujući cijene i povezane sporove, kako je navedeno u odjeljku 5.2.4.6.

5.2.4.4.5. Mehanizam povraćaja sredstava (clawback)

153. Iznos pomoći za državne intervencije koje podržavaju izgradnju fiksnih i mobilnih mreža često se određuje unaprijed (ex ante) kako bi pokrio očekivani finansijski jaz tokom životnog vijeka finansirane infrastrukture.

154. U tom slučaju, s obzirom na to da su budući troškovi i prihodi uglavnom neizvjesni, države članice treba pažljivo da prate sprovođenje svakog projekta finansiranog državnim sredstvima¹⁰¹ tokom cijelog životnog vijeka infrastrukture i da predvide mehanizam povraćaja sredstava. Ovaj mehanizam omogućava da se uzmu u obzir informacije koje korisnik pomoći nije mogao uključiti u prvobitni poslovni plan prilikom podnošenja zahtjeva za državnu pomoć. Faktori koji mogu uticati na profitabilnost projekta, a koje je teško ili nemoguće precizno utvrditi unaprijed, uključuju, na primjer: (a) stvarne troškove izgradnje mreže; (b) stvarne prihode od osnovnih usluga; (c) stvarnu stopu korišćenja; (d) stvarne prihode od „neosnovnih“ usluga¹⁰².

155. Države članice moraju uspostaviti mehanizam povraćaja sredstava za čitav životni vijek finansirane infrastrukture ako je iznos pomoći za projekat veći od 10 miliona EUR. Pravila tog mehanizma moraju biti transparentno i jasno utvrđena u dokumentaciji konkurentskog postupka izbora.

156. Mehanizam povraćaja sredstava nije potreban kada se projekat realizuje putem modela direktne investicije u kojem mrežu, u javnom vlasništvu i namijenjenu samo za veleprodajnu upotrebu, gradi i njome upravlja javni organ, sa jednim ciljem omogućavanja pravičnog i nediskriminatornog pristupa svim privrednim društvima¹⁰³.

157. S obzirom na to da različiti faktori mogu imati pozitivan ili negativan uticaj na poslovni plan korisnika pomoći, mehanizam povraćaja sredstava treba da bude osmišljen tako da uskladi dva cilja: (a) da omogući državi članici da povрати iznose koji prelaze razumnu dobit¹⁰⁴; (b) da ne ugrozi podsticaje privrednih društava da učestvuju u konkurentskom postupku izbora¹⁰⁵ i da teže efikasnosti

¹⁰¹ Ovo uključuje pojedinačne dodjele pomoći u okviru šeme državne pomoći.

¹⁰² Na primjer, mehanizam povraćaja sredstava može omogućiti povrat dobiti koja je veća od razumno očekivane, na primjer zbog: (i) veće od predviđene stope korišćenja širokopojasnih proizvoda, što rezultira dodatnom dobiti i manjim investicionim jazom; i (ii) većih od predviđenih prihoda od proizvoda koji nijesu širokopojasni, što rezultira dodatnom dobiti i manjim investicionim jazom (na primjer, prihodi od novih veleprodajnih pristupnih proizvoda). Vidjeti Odluku Komisije C(2016) 3208 final od 26. maja 2016. godine, predmet SA 40720 (2016/N) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Broadband Delivery UK (SL C 323, 2.9.2016, str. 2).

¹⁰³ Mehanizam povraćaja sredstava može biti potreban i u drugim slučajevima, kao što su određeni modeli javnog vlasništva. Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije C(2016) 3208 final od 26. maja 2016. godine, predmet SA 40720 (2016/N) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Broadband Delivery UK (SL C 323, 2.9.2016, str. 2).

¹⁰⁴ Razumna dobit podrazumijeva stopu prinosa na kapital koju bi zahtijevalo tipično preduzeće, uzimajući u obzir nivo rizika specifičan za sektor širokopojasnih mreža i vrstu pruženih usluga. Potrebna stopa prinosa na kapital obično se određuje na osnovu ponderisanog prosječnog troška kapitala („WACC“).

¹⁰⁵ Učešće u konkurentskom postupku izbora zavisi od očekivane dobiti i gubitaka. Gubici mogu nastati, na primjer, ako je ponuđač bio previše optimističan u pogledu očekivanih budućih prihoda od pružanja širokopojasnih usluga ili

(efikasnijoj izgradnji mreže). Radi postizanja ravnoteže između ova dva cilja, države članice treba da uvedu kriterijume koji podstiču ostvarivanje efikasnosti¹⁰⁶.

158. Iznos podsticaja mora biti ograničen na najviše 30 % razumne dobiti. Države članice ne treba da vrše povraćaj dodatne dobiti koja je jednaka ili manja od tog praga (odnosno razumne dobiti uvećane za iznos podsticaja¹⁰⁷). Svaka dobit iznad tog praga mora se podijeliti između korisnika pomoći i države članice, na osnovu intenziteta pomoći utvrđenog kao rezultat konkurentskog postupka izbora¹⁰⁸.
159. Mehanizmi povraćaja sredstava moraju takođe uzeti u obzir dobit ostvarenu iz drugih transakcija u vezi sa mrežom finansiranom državnim sredstvima. Na primjer, ako je društvo osnovano posebno radi izgradnje ili upravljanja takvom mrežom, i ako postojeći akcionar tog društva proda sve ili dio svojih akcija u roku od 7 godina od završetka mreže ili u roku od 10 godina od dodjele pomoći, država članica mora povratiti iznos za koji prihod od prodaje prelazi cijenu po kojoj bi akcionar ostvario razumnu dobit¹⁰⁹.

5.2.4.5. Računovodstveno razdvajanje

160. Kako bi se osiguralo da pomoć ostane proporcionalna i da ne dovede do prekomjerne nadoknade ili unakrsnog subvencionisanja aktivnosti koje nijesu finansirane, korisnik pomoći mora obezbijediti računovodstveno razdvajanje, tako da troškovi izgradnje i upravljanja, kao i prihodi od korišćenja mreže finansirane državnim sredstvima, budu jasno identifikovani.

5.2.4.6. Uloga NRA, nacionalnih organa za zaštitu konkurencije, nacionalnih centara kompetencija i Kancelarija za širokopojasni internet

161. Uloga nacionalnih regulatornih organa (NRA) posebno je važna u planiranju najprikladnijih državnih intervencija za podršku širokopojasnim mrežama. NRA su stekla tehničko znanje i stručnost zahvaljujući ključnoj ulozi koja im je dodijeljena sektorskom regulativom i u najboljoj su poziciji da podrže javne vlasti u vezi sa planiranjem državnih intervencija.
162. Države članice se podstiču da sistematski uključe NRA u dizajniranje, sprovođenje i praćenje državnih intervencija, a naročito, ali ne isključivo, u: (a) identifikaciju ciljnih područja (mapiranje i javne konsultacije), (b) procjenu ispunjenosti uslova za radikalne promjene i (c) mehanizme rješavanja sporova, uključujući sporove u vezi sa bilo kojim od tih aspekata.
163. Imajući u vidu posebnu stručnost NRA u pogledu nacionalnih tržišta, države članice moraju konsultovati NRA, koje su u najboljoj poziciji za to, u vezi sa: (a) veleprodajnim pristupnim proizvodima, uslovima i cijenama (Odjeljak 5.2.4.4); i (b) postojećom infrastrukturom koja podliježe ex ante regulaciji (Odjeljak 5.2.4.3). Kada je NRA povjerena neophodna nadležnost za učešće u državnim intervencijama za izgradnju širokopojasnih mreža, država članica treba da dostavi NRA

ako se pojave neočekivani troškovi. Budući da organ koji dodjeljuje pomoć ne nadoknađuje neočekivane gubitke, previše restriktivan mehanizam povraćaja buduće dobiti može povećati ukupni rizik za investitora i obeshrabriti učešće u konkurentskom postupku izbora.

¹⁰⁶ Povećanje efikasnosti ne smije dovesti do smanjenja kvaliteta pružene usluge.

¹⁰⁷ Ako je razumna dobit 10 %, maksimalni iznos podsticaja iznosio bi 3 %.

¹⁰⁸ Na primjer, ako je razumna dobit 10 %, a primijenjen maksimalni podsticaj od 3 %, države članice ne bi trebalo da povraćaju dobit koja ne prelazi 13 %. Ako je stvarna dobit 20 %, a intenzitet pomoći 70 %, razlika u dobiti od 13 % do 20 % dijeli se na sljedeći način: 70 % pripada državi članici, a 30 % investitoru u širokopojasnu mrežu.

¹⁰⁹ Na primjer, ako akcionar posjeduje 40 % akcija društva korisnika pomoći i neto sadašnja vrijednost (NPV) društva, diskontovana po stopi razumne dobiti, iznosi X, a akcionar proda svoje akcije za ukupni iznos Y, država članica mora od tog akcionara povratiti iznos $Y - 40 \% \times X$.

detaljan opis mjera pomoći, najmanje dva mjeseca prije podnošenja prijave državne pomoći, kako bi NRA imao razuman rok da dostavi svoje mišljenje.

164. U skladu sa najboljom praksom, bez dovodenja u pitanje nadležnosti NRA prema regulatornom okviru, NRA mogu izdavati smjernice za lokalne vlasti, između ostalog, u vezi sa sprovođenjem analize tržišta i definisanjem veleprodajnih pristupnih proizvoda i cijena. Prilikom izdavanja takvih smjernica treba uzeti u obzir regulatorni okvir i preporuke koje je izdala Komisija ¹¹⁰.
165. Pored uključivanja NRA, države članice mogu se takođe konsultovati i sa nacionalnim organima za zaštitu konkurencije, na primjer radi dobijanja savjeta o tome kako uspostaviti ravnopravne uslove za privredna društva i izbjeći da se nesrazmjerno visok udio državnih sredstava dodijeli jednom privrednom društvu, čime bi se ojačala (moguće već dominantna) tržišna pozicija¹¹¹.
166. Države članice mogu uspostaviti nacionalne centre kompetencija, kao što su Kancelarije za širokopojasni internet (Broadband Competence Offices), koji mogu pomoći javnim vlastima u dizajniranju državnih intervencija za podršku razvoju širokopojasnih mreža¹¹².

5.2.5. Transparentnost, izvještavanje i praćenje pomoći

167. Države članice moraju poštovati zahtjeve utvrđene u Odjeljku 7 koji se odnose na transparentnost, izvještavanje i praćenje.

5.3. Negativni efekti na konkurenciju i trgovinu

168. Pomoć za razvoj fiksnih i mobilnih mreža može imati negativne efekte u smislu narušavanja tržišne konkurencije i uticaja na trgovinu između država članica.
169. Komisija procjenjuje značaj narušavanja konkurencije i uticaj na trgovinu u smislu efekta na konkurente i mogućeg istiskivanja privatnih investicija. Javna podrška takođe može podstaći lokalne pružaoce usluga da koriste usluge koje nudi mreža finansirana državnim sredstvima, umjesto onih koje se nude pod tržišnim uslovima. Dodatno, ukoliko je korisnik pomoći privredno društvo koje je već dominantno na tržištu ili može postati dominantno usljed javne investicije, pomoć može oslabiti konkurentski pritisak koji drugi učesnici na tržištu mogu vršiti. Čak i tamo gdje se tržišni poremećaji mogu smatrati ograničenima na pojedinačnom nivou, na kumulativnoj osnovi, šeme pomoći mogu dovesti do visokog nivoa narušavanja tržišta.

¹¹⁰ To bi povećalo transparentnost, smanjilo administrativno opterećenje lokalnih vlasti i moglo značiti da NRA ne bi morao pojedinačno analizirati svaki slučaj državne pomoći.

¹¹¹ Vidjeti, na primjer, Mišljenje br. 12-A-02 od 17. januara 2012. godine francuskog organa za zaštitu konkurencije, koje se odnosi na zahtjev za mišljenje Odbora Senata za ekonomiju, održivi razvoj i prostorno planiranje u vezi sa okvirom za učešće lokalnih vlasti u razvoju mreža veoma velikih brzina [Avis No 12-A-02 du 17 janvier 2012 de l'Autorité de la concurrence relatif à une demande d'avis de la commission de l'économie, du développement durable et de l'aménagement du territoire du Sénat concernant le cadre d'intervention des collectivités territoriales en matière de déploiement des réseaux à très haut débit].

¹¹² Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije C(2008) 6705 od 5. novembra 2008, predmet N 237/08 – Njemačka – Podrška širokopojasnim mrežama u Donjoj Saksoniji (SL C 18, 24.1.2009, str. 1); Odluku Komisije C(2012) 8223 final od 20. novembra 2012, predmet SA.33671 (2012/N) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Nacionalna šema širokopojasnog interneta za UK – Broadband Delivery UK (SL C 16, 19.1.2013, str. 2) i Odluku Komisije C(2016) 3208 final od 26. maja 2016, predmet SA.40720 (2016/N) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Broadband Delivery UK (SL C 323, 2.9.2016, str. 2).

5.4. Balansiranje pozitivnih efekata pomoći u odnosu na negativne efekte na konkurenciju i trgovinu

170. Komisija će izbalansirati pozitivne efekte planirane pomoći na podržane ekonomske aktivnosti sa stvarnim i potencijalnim negativnim efektima na konkurenciju i uslove trgovine. Da bi državna pomoć bila usklađena sa unutrašnjim tržištem, pozitivni efekti moraju nadmašiti negativne.
171. Prvo, Komisija će procijeniti pozitivne efekte pomoći na podržane ekonomske aktivnosti, uključujući njen doprinos ciljevima digitalne politike. Država članica mora, na osnovu uporedne (kontrafaktualne) analize, pokazati da mjera ima pozitivne efekte u poređenju sa situacijom koja bi nastupila bez pomoći. Kao što je navedeno u Odjeljku 5.2.1, pozitivni efekti mogu uključivati ostvarivanje ciljeva državne intervencije, kao što su uvođenje nove mreže na tržište koja obezbjeđuje dodatni kapacitet i veće brzine, kao i niže cijene i bolji izbor za krajnje korisnike, uz veći kvalitet i inovacije. To bi takođe rezultiralo većim pristupom krajnjih korisnika onlajn resursima i vjerovatno bi podstaklo rast potražnje. Kao rezultat, to može doprinijeti završetku Jedinstvenog digitalnog tržišta i donijeti koristi privredi Unije u cjelini.
172. Pored toga, Komisija može uzeti u obzir, gdje je to primjereno, da li pomoć donosi i druge pozitivne efekte, kao što je unapređenje energetske efikasnosti u radu mreža ili doprinos politikama Unije, kao što je Evropski zeleni plan.
173. Drugo, države članice moraju pokazati da su negativni efekti ograničeni na minimum koji je neophodan. Prilikom dizajniranja mjere, uzimajući u obzir neophodnost, prikladnost i proporcionalnost pomoći (Odjeljci 5.2.2, 5.2.3 i 5.2.4), države članice treba da razmotre, na primjer, veličinu projekata, pojedinačne i kumulativne iznose pomoći, karakteristike korisnika (na primjer da li imaju značajnu tržišnu moć) i karakteristike ciljanih područja (na primjer broj postojećih ili pouzdano planiranih naprednih mreža u određenom području). Kako bi omogućile Komisiji da procijeni moguće negativne efekte, države članice se podstiču da dostave sve procjene uticaja koje su im na raspolaganju, kao i ex post evaluacije sprovedene za slične prethodne šeme.

6. OCJENA USKLAĐENOSTI MJERA ZA PODSTICANJE KORIŠĆENJA (TAKE-UP MEASURES)

174. Dostupnost širokopojasne mreže predstavlja preduslov za mogućnost pretplate na širokopojasne usluge. Međutim, to u nekim slučajevima može biti nedovoljno da se osigura zadovoljenje potreba krajnjih korisnika (na koje se naročito upućuje u st. 53 i 61) i da se ostvare koristi za društvo u cjelini.
175. Razlog za to može biti relativno niska spremnost krajnjih korisnika da se pretplate na širokopojasne usluge. Takva niska stopa pretplate može biti posljedica različitih razloga, uključujući: (a) ekonomski uticaj troškova pretplate na širokopojasne usluge za krajnje korisnike uopšte ili za određene kategorije korisnika u nepovoljnom položaju; i (b) nedostatak svijesti o prednostima koje pretplata na širokopojasne usluge donosi.
176. Mjere na strani potražnje, kao što su vaučeri, osmišljene su da smanje troškove za krajnje korisnike i mogu biti korisne za otklanjanje specifičnog tržišnog neuspjeha u pogledu korišćenja dostupnih širokopojasnih usluga. Široko rasprostranjen pristup pristupačnoj povezivosti stvara pozitivne eksternalije zbog svoje sposobnosti da ubrza rast i inovacije u svim sektorima privrede. Kada nije moguće obezbijediti pristupačan pristup zadovoljavajućim širokopojasnim uslugama, na primjer zbog visokih maloprodajnih cijena, državna pomoć može otkloniti takav tržišni neuspjeh. U takvim slučajevima, dodjela državne pomoći može proizvesti pozitivne efekte.
177. Vaučeri ne predstavljaju pomoć krajnjim korisnicima, uključujući pojedinačne potrošače, ukoliko ti korisnici ne obavljaju ekonomsku djelatnost koja spada u područje primjene člana 107 stav 1 Ugovora. Međutim, vaučeri mogu predstavljati pomoć krajnjim korisnicima ukoliko oni obavljaju

ekonomsku djelatnost u smislu člana 107 stav 1 Ugovora. Ipak, u većini slučajeva takva pomoć može spadati pod primjenu Regulative o de minimis pomoći¹¹³, imajući u vidu ograničenu vrijednost vaučera.

178. Sudska praksa Suda pravde Evropske unije potvrđuje da, kada se prednost dodijeli krajnjim korisnicima kao što su pojedinačni potrošači koji ne obavljaju ekonomsku djelatnost, to ipak može predstavljati prednost određenim privrednim društvima i može predstavljati državnu pomoć u smislu člana 107 stav 1 Ugovora¹¹⁴.
179. Vaučeri stoga mogu predstavljati pomoć privrednim društvima u sektoru elektronskih komunikacija koja će moći da unaprijede ili prošire svoju ponudu usluga koristeći postojeće širokopojasne mreže i time ojačaju svoj tržišni položaj na štetu drugih privrednih društava u sektoru širokopojasnih usluga. Ta privredna društva podliježu kontroli državne pomoći ukoliko prednost koju ostvaruju prelazi de minimis prag.
180. Mjere vaučera ne mogu se primjenjivati u područjima u kojima ne postoji mreža koja pruža prihvatljive usluge.

6.1. Socijalni vaučeri

181. Socijalni vaučeri imaju za cilj da podrže određene pojedinačne potrošače u dobijanju ili održavanju širokopojasnih usluga. Oni se mogu smatrati usklađenim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 2 tačka (a) Ugovora, kao „pomoć socijalnog karaktera, dodijeljena pojedinačnim potrošačima, pod uslovom da se dodjeljuje bez diskriminacije po osnovu porijekla predmetnih proizvoda“.
182. Da bi bili usklađeni prema članu 107 stav 2 tačka (a) Ugovora, socijalni vaučeri moraju biti namijenjeni određenim kategorijama pojedinačnih potrošača čije finansijske okolnosti opravdavaju dodjelu pomoći iz socijalnih razloga (na primjer, porodice sa niskim prihodima, studenti, učenici i sl.)¹¹⁵. U tu svrhu, države članice moraju, na osnovu objektivnih kriterijuma, identifikovati kategorije potrošača kojima su namijenjene šeme socijalnih vaučera¹¹⁶.
183. Opravdani troškovi mogu uključivati mjesečnu pretplatu, standardne¹¹⁷ troškove instalacije i neophodnu terminalnu opremu za pristup širokopojasnim uslugama. Troškovi unutrašnjih instalacija i ograničenog postavljanja infrastrukture na privatnom posjedu potrošača ili na javnom posjedu u neposrednoj blizini privatnog posjeda potrošača takođe mogu biti prihvatljivi, u mjeri u kojoj su neophodni i podržavaju pružanje usluge.
184. Socijalni vaučeri mogu se koristiti za pretplatu na nove širokopojasne usluge ili za održavanje postojećih pretplata („prihvatljive usluge“).
185. Zahtjev da se izbjegne svaka diskriminacija po osnovu porijekla proizvoda (vidjeti tačku 181) ispunjava se poštovanjem principa tehnološke neutralnosti. Potrošači moraju imati mogućnost da koriste

¹¹³ Regulativa Komisije (EU) br. 1407/2013 od 18. decembra 2013. o primjeni čl. 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na de minimis pomoć (SL L 352, 24.12.2013, str. 1).

¹¹⁴ Presuda od 4. marta 2009, Italija protiv Komisije, T-424/05, EU:C:2009:49, stav 108; presuda od 28. jula 2011, Mediaset protiv Komisije, C-403/10 P, EU:C:2011:533, stav 81.

¹¹⁵ Vidjeti odluke Komisije: C(2020) 8441 final od 4. decembra 2020, predmet SA.57357 (2020/N) – Grčka – Šema vaučera za širokopojasni internet za studente (SL C 41, 5.2.2021, str. 4); C(2020) 5269 final od 4. avgusta 2020, predmet SA.57495 (2020/N) – Italija – Vaučeri za širokopojasni internet za određene kategorije porodica (SL C 326, 2.10.2020, str. 9).

¹¹⁶ Nacionalna pravila mogu predvidjeti različite načine sprovođenja. Na primjer, šeme socijalnih vaučera mogu predviđati planirana plaćanja direktno potrošačima ili direktno pružaocu usluga kojeg su potrošači izabrali.

¹¹⁷ Standardni troškovi su oni koji se primjenjuju na sve potrošače, bez obzira na njihovu specifičnu situaciju.

socijalne vaučere za pribavljanje prihvatljivih širokopojasnih usluga od bilo kog pružaoca koji je sposoban da ih pruži, bez obzira na tehnologiju koja se koristi za pružanje usluge. Šeme socijalnih vaučera moraju obezbijediti jednak tretman svih mogućih pružalaca usluga i potrošačima ponuditi najširi mogući izbor dobavljača. U tu svrhu, država članica mora uspostaviti onlajn registar svih prihvatljivih pružalaca usluga ili primijeniti odgovarajuću alternativnu metodu kako bi se osigurala otvorenost, transparentnost i nediskriminatorni karakter državne intervencije. Potrošači moraju imati mogućnost da konsultuju informacije o svim privrednim društvima koja su u mogućnosti da pruže prihvatljive usluge. Sva privredna društva koja su sposobna da pruže prihvatljive širokopojasne usluge na osnovu objektivnih i transparentnih kriterijuma (na primjer, sposobnost ispunjavanja minimalnih zahtjeva za pružanje takvih usluga) moraju imati mogućnost, da na zahtjev, budu uključena u onlajn registar ili drugu alternativnu lokaciju koju odredi država članica. Registar (ili odabrana alternativna lokacija) može pružati i dodatne informacije radi pomoći potrošačima, kao što su vrste usluga koje različita privredna društva pružaju.

186. Države članice moraju sprovesti javnu konsultaciju o glavnim karakteristikama šeme. Javna konsultacija mora trajati najmanje 30 dana.
187. Države članice mogu uvesti dodatne zaštitne mjere radi sprječavanja moguće zloupotrebe socijalnih vaučera od strane potrošača, pružalaca usluga ili drugih zainteresovanih korisnika. Na primjer, u određenim okolnostima, kada se subvencionise samo pretplata na nove prihvatljive usluge, mogu biti potrebne dodatne zaštitne mjere kako bi se osiguralo da se socijalni vaučeri ne koriste za pribavljanje širokopojasnih usluga u domaćinstvu u kojem drugi član već ima pretplatu na prihvatljivu uslugu.
188. Pored toga, države članice moraju poštovati zahtjeve utvrđene u Odjeljku 7 koji se odnose na transparentnost, izvještavanje i praćenje.

6.2. Vaučeri za povezivanje

189. Vaučeri za povezivanje mogu biti namijenjeni širim kategorijama krajnjih korisnika (na primjer, potrošačima ili određenim privrednim društvima, kao što su mala i srednja preduzeća) radi podsticanja korišćenja širokopojasnih usluga koje doprinose razvoju ekonomske djelatnosti. Takve mjere mogu biti proglašene usklađenim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) Ugovora.
190. Komisija će smatrati takve mjere usklađenim ukoliko doprinose razvoju ekonomske djelatnosti (prvi uslov) bez neopravdanog narušavanja uslova trgovine u mjeri koja bi bila suprotna zajedničkom interesu (drugi uslov).

6.2.1. Prvi uslov: podsticanje razvoja ekonomske djelatnosti

191. Komisija smatra da šeme vaučera za povezivanje koje efektivno doprinose povećanju korišćenja određenih širokopojasnih usluga mogu podstaći razvoj različitih ekonomskih djelatnosti kroz unapređenje povezivanja i pristupa širokopojasnim uslugama u situacijama kada postoji tržišni neuspjeh u pogledu korišćenja predmetnih usluga¹¹⁸.
192. Države članice moraju dokazati da šeme vaučera za povezivanje imaju podsticajni efekat.
193. Vaučeri za povezivanje treba da pokrivaju najviše do 50 % opravdanih troškova¹¹⁹. Opravdani troškovi mogu uključivati mjesečnu pretplatu, standardne troškove instalacije i neophodnu terminalnu

¹¹⁸ Različiti načini sprovođenja mogu biti predviđeni nacionalnim pravilima. Na primjer, šema vaučera za povezivanje može predviđati isplate direktno krajnjim korisnicima ili direktno pružaocu usluga kojeg su krajnji korisnici izabrali.

¹¹⁹ Vidjeti Odluku Komisije C(2021) 9549 final od 15. decembra 2021, predmet SA.57496 (2021/N) – Italija – Vaučeri za širokopojasni internet za MSP (SL C 33, 21.1.2022, str. 1).

opremu za krajnje korisnike radi pristupa širokopojasnim uslugama. Troškovi unutrašnjih instalacija i ograničenog postavljanja infrastrukture na privatnom posjedu krajnjih korisnika ili na javnom posjedu u neposrednoj blizini njihovog privatnog posjeda takođe mogu biti prihvatljivi, u mjeri u kojoj su neophodni i podržavaju pružanje usluge.

6.2.2. Drugi uslov: pomoć ne smije neopravdano narušavati uslove trgovine suprotno zajedničkom interesu

194. Državna pomoć treba da bude usmjerena na situacije u kojima može dovesti do značajnog unapređenja koje tržište samo po sebi ne može obezbijediti, odnosno u slučajevima kada je pomoć neophodna za otklanjanje tržišnog neuspjeha u pogledu korišćenja relevantnih širokopojasnih usluga. Na primjer, ako šeme vaučera za povezivanje nijesu usmjerene na zadovoljavanje potreba krajnjih korisnika u pogledu korišćenja usluga (na primjer, ako se vaučeri zloupotrebljavaju i koriste za podršku izgradnji mreže umjesto za podsticanje potražnje) ili ako se ne poštuju princip tehnološke neutralnosti, takve šeme ne bi predstavljale odgovarajući instrument politike. U takvim slučajevima, pomoć u obliku vaučera neopravdano bi narušavala uslove trgovine u mjeri suprotnoj zajedničkom interesu i stoga je malo vjerovatno da bi bila proglašena usklađenom sa unutrašnjim tržištem.
195. Vaučeri za povezivanje ne mogu se koristiti za održavanje postojećih usluga. Oni se mogu koristiti za kupovinu nove usluge ili unapređenje postojeće. Kada se vaučeri za povezivanje mogu koristiti za unapređenje postojeće pretplate, države članice moraju dokazati da šema vaučera neopravdano ne narušava konkurenciju na maloprodajnom i veleprodajnom nivou, na primjer tako da ne stvara nesrazmjernu dobit (windfall profit) za pojedine operatore, što istovremeno neopravdano nanosi štetu drugim operatorima.
196. Vaučeri za povezivanje moraju biti tehnološki neutralni. Krajnji korisnici moraju imati mogućnost da koriste vaučere za pribavljanje prihvatljivih širokopojasnih usluga od bilo kog pružaoca koji je sposoban da ih pruži, bez obzira na tehnologiju koja se koristi za pružanje usluga. Šeme vaučera za povezivanje moraju obezbijediti jednak tretman svih potencijalnih pružalaca usluga i krajnjim korisnicima ponuditi najširi mogući izbor dobavljača. U tu svrhu, država članica mora uspostaviti onlajn registar svih prihvatljivih pružalaca usluga ili primijeniti odgovarajuću alternativnu metodu kako bi se obezbijedila otvorenost, transparentnost i nediskriminatorni karakter državne intervencije. Krajnji korisnici moraju imati mogućnost da konsultuju informacije o svim privrednim društvima koja su sposobna da pruže prihvatljive usluge. Sva privredna društva koja su sposobna da pruže prihvatljive usluge na osnovu objektivnih i transparentnih kriterijuma (na primjer, sposobnost ispunjavanja minimalnih zahtjeva za pružanje takvih usluga) moraju imati mogućnost, da na zahtjev, budu uključena u onlajn registar ili drugu alternativnu lokaciju koju odredi država članica. Registar (ili alternativna lokacija) može sadržati i dodatne informacije radi pomoći krajnjim korisnicima, kao što su vrste usluga koje pružaju različita privredna društva.
197. Kako bi se smanjili poremećaji na tržištu, države članice moraju sprovesti procjenu tržišta kako bi identifikovale prihvatljive pružaoce prisutne na predmetnom području i prikupile informacije radi izračunavanja njihovog tržišnog udjela. Procjena tržišta mora utvrditi da li bi šema vaučera za povezivanje mogla dati nesrazmjernu prednost pojedinim pružaocima na štetu drugih, čime bi se eventualno ojačala (lokalna) tržišna dominacija. Procjena tržišta takođe mora utvrditi stvarnu potrebu za sprovođenjem šeme vaučera za povezivanje upoređivanjem situacije u području intervencije sa situacijom u drugim područjima države članice ili Unije. Trendovi u pogledu korišćenja

usluga od strane krajnjih korisnika takođe se mogu uzeti u obzir prilikom procjene i odlučivanja o šemi vaučera.

198. Države članice moraju sprovesti javnu konsultaciju o glavnim karakteristikama šeme. Javna konsultacija mora trajati najmanje 30 dana.
199. Da bi bio prihvatljiv, pružalac širokopojasnih usluga koji je vertikalno integrisan i ima maloprodajni tržišni udio veći od 25 % mora, na odgovarajućem tržištu veleprodajnog pristupa, nuditi veleprodajne pristupne proizvode na osnovu kojih svaki tražilac pristupa može pružati prihvatljive usluge pod otvorenim, transparentnim i nediskriminatornim uslovima. Cijena veleprodajnog pristupa mora biti određena u skladu sa načelima utvrđenim u Odjeljku 5.2.4.4.4.
200. Kako bi se ograničili negativni efekti na konkurenciju, trajanje šeme vaučera za povezivanje u načelu ne bi trebalo biti duže od tri (3) godine¹²⁰. Važenje vaučera za pojedinačne krajnje korisnike ne bi trebalo biti duže od dvije (2) godine.
201. Pored toga, države članice moraju poštovati zahtjeve utvrđene u Odjeljku 7 koji se odnose na transparentnost, izvještavanje i praćenje.

7. TRANSPARENTNOST, IZVJEŠTAVANJE, MONITORING

7.1 Transparentnost

202. Države članice moraju objaviti sljedeće informacije u modulu Komisije za dodjelu nagrada u oblasti transparentnosti¹²¹ ili na sveobuhvatnom veb-sajtu o državnoj pomoći na nacionalnom ili regionalnom nivou:
 - (a) pun tekst odluke kojom se odobrava šema pomoći ili individualna pomoć, zajedno sa odredbama za njeno sprovođenje, ili link Odluke;
 - (b) informacije o svakoj dodjeljnoj individualnoj pomoći koja prelazi 100 000 EUR, u skladu sa Prilogom II.
203. Informacije iz tačke 202 podtačka (b) moraju biti objavljene u roku od 6 mjeseci od dana dodjele pomoći, ili, u slučaju pomoći u obliku poreskih olakšica, u roku od 1 godine od dana kada je poreska prijava dospjela¹²².
204. Države članice moraju organizovati svoje sveobuhvatne veb-sajtove o državnoj pomoći, kako je navedeno u tački 202, na način koji omogućava lak pristup informacijama. Za pomoć koja je nezakonita, ali naknadno proglašena usklađenom, države članice moraju objaviti ove informacije u roku od 6 mjeseci od dana odluke Komisije kojom se pomoć proglašava usklađenom.
205. Da bi se omogućila primjena pravila o državnoj pomoći iz Ugovora, informacije moraju biti dostupne najmanje 10 godina od dana kada je pomoć dodjeljena. Informacije se objavljuju u nezaštićenom formatu u obliku tabele, a koji omogućava da se podaci efikasno pretražuju, izdvajaju, preuzimaju i lako objavljuju na internetu, na primjer u CSV ili XML formatu. Opštoj javnosti mora biti omogućen pristup veb-sajtu bez ikakvih ograničenja, uključujući i prethodnu registraciju korisnika.

¹²⁰ U izuzetnim okolnostima, uz prethodnu ocjenu Komisije, mjera vaučera za povezivanje može biti produžena ukoliko je to propisno opravdano, pod uslovom da neopravdano ne narušava uslove trgovine u mjeri suprotnoj zajedničkom interesu.

¹²¹ „Pretraga javne transparentnosti državne pomoći“, dostupna je na:

<https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=en>

¹²² Ako ne postoji formalni zahtjev za godišnju prijavu, datum dodjele pomoći u svrhu monitoringa smatraće se 31. decembar godine za koju je pomoć dodjeljena.

206. Komisija će na svom veb-sajtu objaviti link ka nacionalnom ili regionalnom veb-sajtu o državnoj pomoći, kako je navedeno u tački 202.

7.2. Izvještavanje

207. U skladu sa Regulativom Savjeta (EU) 2015/1589¹²³ i Regulativom Komisije (EZ) br. 794/2004¹²⁴, države članice su obavezne da Komisiji dostavljaju godišnje izveštaje u vezi sa svakom mjerom pomoći odobrenom na osnovu ovih Smjernica.

208. Pored godišnjih izveštaja iz tačke 207, države članice moraju Komisiji dostavljati izvještaj svake 2 godine, koji sadrži ključne informacije o mjerama pomoći odobrenim na osnovu ovih Smjernica, u skladu sa Prilogom III.

7.3. Monitoring

209. Države članice moraju voditi detaljnu evidenciju o svim mjerama pomoći. Evidencija mora da sadrži sve neophodne informacije da bi se utvrdilo da li su ispunjeni svi uslovi usklađenosti utvrđeni u ovim Smjernicama. Države članice moraju čuvati tu evidenciju 10 godina od dana dodjele pomoći i moraju je dostaviti na zahtev Komisije.

8. PLAN NAKNADNE (EX-POST) EVALUACIJE

210. Radi daljeg obezbeđivanja da se narušavanja konkurencije i trgovine svedu na najmanju moguću mjeru, Komisija može zahtjevati da određene šeme budu predmet naknadne ocjene kako bi se provjerilo: (a) da li su pretpostavke i uslovi koji su doveli do odluke o usklađenosti ostvareni; (b) efikasnost mjere državne pomoći u pogledu njenih unaprijed definisanih ciljeva; (c) uticaj mjere državne pomoći na tržišta i konkurenciju, kao i da tokom trajanja šeme državne pomoći ne nastanu neopravdani narušavajući efekti koji su suprotni interesima Unije¹²⁵.

211. Naknadna (ex post) evaluacija biće obavezna za šeme sa velikim budžetima državne pomoći, šeme koje sadrže nove karakteristike ili u slučajevima kada se predviđaju značajne tržišne promjene, u tehnologiji ili regulatornom okviru. U svakom slučaju, ex post evaluacija biće obavezna za šeme čiji budžet državne pomoći ili obračunati rashodi prelaze 150 miliona EUR u bilo kojoj godini ili 750 miliona EUR tokom cjelokupnog trajanja šeme. Ukupno trajanje predmetne šeme obuhvata zbirno trajanje same šeme i svake prethodne šeme koja ima sličan cilj i geografsko područje, počev od objavljivanja ovih Smjernica. Imajući u vidu ciljeve evaluacije, i kako se državama članicama i manjim projektima državne pomoći ne bi nametalo nesrazmjerano opterećenje, ex post evaluacije su obavezne samo za šeme državne pomoći čije ukupno trajanje prelazi 3 godine, od objavljivanja ovih Smjernica.

212. Obaveza sprovođenja naknadne (ex post) evaluacije može se izuzeti za šeme državne pomoći koje su direktni nasljednici šeme sa sličnim ciljem i geografskim područjem, pod uslovom da su te prethodne šeme bile predmet evaluacije, da je dostavljen konačni izvještaj o evaluaciji u skladu sa planom

¹²³ Regulativa Savjeta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. godine kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 248, 24.9.2015, str. 9).

¹²⁴ Regulativa Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. godine o implementaciji Regulative Savjeta (EU) 2015/1589 kojom se utvrđuju detaljna pravila za primjenu člana 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (SL L 140, 30.4.2004, str. 1).

¹²⁵ Vidjeti na primjer Odluku Komisije C(2012) 8223 konačni tekst od 20. novembra 2012. godine, predmet SA.33671 (2012/N) – Ujedinjeno Kraljevstvo – Nacionalna šema širokopojasnog interneta za Ujedinjeno Kraljevstvo – Broadband Delivery UK (OJ C 16, 19.1.2013, str. 2).

- evaluacije koji je odobrila Komisija i da nijesu utvrđeni negativni nalazi. Svaka šema za koju završni izveštaj o evaluaciji nije u skladu sa odobrenim planom mora biti odmah obustavljena.
213. Cilj evaluacije je da se provjeri da li su osnovne pretpostavke i uslovi za usklađenost šeme ispunjeni, posebno neophodnost i efikasnost mjere državne pomoći u pogledu njenih opštih i specifičnih ciljeva. Ocjena treba takođe da procjeni uticaj šeme na konkurenciju i trgovinu.
214. Za šeme državne pomoći koji podliježu obavezi evaluacije iz tačke 211, države članice moraju dostaviti Komisiju nacrt plana evaluacije, koji će činiti sastavni deo ocjene šeme od strane Komisije. Plan mora biti dostavljen:
- (a) zajedno sa šemom državne pomoći, ukoliko budžet šeme prelazi 150 miliona EUR u bilo kojoj pojedinačnoj godini ili 750 miliona EUR tokom cjelokupnog trajanja šeme;
 - (b) u roku od 30 radnih dana od svake značajne izmjene kojom se budžet šeme povećava na više od 150 miliona EUR u bilo kojoj pojedinačnoj godini ili 750 miliona EUR tokom cjelokupnog trajanja šeme;
 - (c) za šeme koji ne spadaju pod tačkama (a) ili (b), u roku od 30 radnih dana od knjiženja u zvaničnim računima rashoda u okviru šeme koji prelaze 150 miliona EUR u bilo kojoj godini.
215. Nacrt plana evaluacije mora biti u skladu sa opštim metodološkim načelima koje je utvrdila Komisija¹²⁶. Države članice moraju objaviti plan evaluacije koji je odobrila Komisija.
216. Naknadna (ex post) evaluacija mora biti sprovedena na osnovu plana evaluacije od strane stručnjaka koji je nezavisan od organa koji dodjeljuje državnu pomoć. Svaka evaluacija mora da sadrži najmanje jedan privremeni i jedan završni izveštaj o ocjeni. Države članice moraju objaviti oba izveštaja.
217. Završni izveštaj o evaluaciji mora biti dostavljen Komisiji blagovremeno, kako bi joj se omogućio da ocjeni svako produženje šeme državne pomoći, ali najkasnije devet (9) mjeseci prije isteka šeme. Taj rok može biti skraćen za kod kojih je obaveza evaluacije nastupila u posljednje dvije godine sprovođenja. Precizan obim i uslovi za svaku evaluaciju biće utvrđeni u odluci kojom se odobrava šema državne pomoći. Prijava o svakoj naknadnoj mjeri državne pomoći sa sličnim ciljem mora da sadrži opis načina na koji su rezultati evaluacije uzeti u obzir.

9. ZAVRŠNE ODREDBE

218. Komisija će primjenjivati načela utvrđena u ovim Smjernicama od dana koji slijedi nakon njihovog objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.
219. Komisija će primjenjivati načela utvrđene u ovim Smjernicama na prijavljenu pomoć o kojoj je pozvana da donese odluku nakon datuma objavljivanja ovih Smjernica u Službenom listu Evropske unije, čak i kada je pomoć prijavljena prije tog datuma.
220. U skladu sa Saopštenjem Komisije o utvrđivanju pravila koja se primjenjuju na ocjenu nezakonite državne pomoći¹²⁷, Komisija će na nezakonitu pomoć primjenjivati pravila koja su bila na snazi u trenutku kada je pomoć dodijeljena. Komisija će, shodno tome, primjenjivati načela utvrđena u ovim Smjernicama ukoliko je se nezakonita pomoć dodijeljena nakon datuma njihovog objavljivanja.
221. Komisija predlaže državama članicama, na osnovu člana 108 stav 1 Ugovora, slijedeće odgovarajuće mjere:

¹²⁶ Radni dokument zaposlenih Komisije, Zajednička metodologija za procjenu državne pomoći od 28. maa 2014, SWD (2014) 179 konačni tekst, ili bilo koji od njegovih nasljednika.

¹²⁷ SL C 119, 22.5.2002, str. 22.

- (a) Države članice moraju, kada je to potrebno, izmjeniti svoje postojeće šeme državne pomoći kako bi ih uskladile sa odjeljkom 7.1 ovih Smjernica u roku od 12 mjeseci od njihovog objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.
- (b) Države članice moraju da daju svoje eksplicitnu i bezuslovnu saglasnost na odgovarajuće mjere (uključujući izmjene) predložene u tački (a) u roku od dva (2) mjeseca od datuma objavljivanja ovih Smjernica u Službenom listu Evropske unije. Ukoliko u tom roku od dva (2) mjeseca ne dostave odgovor, Komisija će smatrati da predmetna država članica nije saglasna sa predloženim mjerama.

PRILOG I

Mapiranje fiksnih i mobilnih pristupnih mreža - najbolje prakse navedene u odjeljku 5.2.2.4.1 ovih Smjernica

1. Područje primjene

Ovaj Prilog opisuje najbolje prakse o načinu sprovođenja procesa mapiranja u svrhu podrške intervencijama državne pomoći za uvođenje fiksnih pristupnih i mobilnih pristupnih mreža.

Cilj ovog Priloga jeste da pomogne državama članicama u razvoju transparentne metodologije za prikupljanje i ocjenu informacija o indikatorima za dostupnosti i učinak mreža.

Ovaj Prilog se zasniva na metodologiji razvijenoj u skladu sa članom 22 Direktive (EU) 2018/1972 Evropskog parlamenta i Savjeta¹ i dopunjuje je, za potrebe državne pomoći, smjernicama Organa evropskih regulatora za elektronske komunikacije (BEREC) o geografskim istraživanjima uvođenja mreža².

Za fiksne pristupne mreže, kao i za mobilne i fiksne bežične pristupne mreže, ovaj Prilog utvrđuje najbolje prakse za:

- (a) kriterijume za mapiranje učinka mreža;
- (b) informacije koje nadležni javni organi mogu prikupljati radi provjere tačnosti dostavljenih podataka;
- (c) dodatne informacije o infrastrukturi koje nadležni javni organi mogu zahtijevati od operatora u specifičnim situacijama, kada je to propisno opravdano u svrhu sprovođenja detaljne ocjene³.

2. Mapiranje fiksnih pristupnih mreža

2.1 Kriterijumi za mapiranje učinka fiksnih pristupnih mreža

U skladu sa stavom 73 tačka (a) ovih Smjernica, države članice moraju procijeniti efekte mreža izražene najmanje u vidu brzina preuzimanja (download) i otpremanja (upload) koje su ili će biti dostupne krajnjim korisnicima pod uslovima najvećeg opterećenja.

Uslovi najvećeg opterećenja, kako su definisani u tački 19 podtačka (k) ovih Smjernica, treba da se tumače kao uslovi u kojima postoje najmanje 10 % zainteresovanih strana⁴ koji istovremeno prenosi podatke nominalnom maksimalnom brzinom⁵ koju operator obezbeđuje svakom od njih, kako u smjeru preuzimanja, tako i u smjeru otpremanja, što odgovara uobičajenoj definiciji odnosa pretplate⁶ (oversubscription ratio).

¹ Direktiva (EU) 2018/1972 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o uspostavljanju Evropskog zakonika o elektronskim komunikacijama (SL L 321, 17.12.2018, str. 36).

² BoR (20) 42 i povezani BoR (21) 82.

³ Ovo može biti predmet povjerljivog tretmana u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, prema potrebi.

⁴ Ovo uključuje i povezane i potencijalne korisnike.

⁵ Ovo je intenzitet uključen u ugovorima sa krajnjim korisnicima.

⁶ Ista infrastruktura može da pruži različite nivoe učinaka krajnjim korisnicima u zavisnosti od toga koliko je korisnika multipleksirano u uskopojasnim dionicama i koje su njihove nominalne brzine. Metrike performansi zavise od broja korisnika koji su istovremeno aktivni (koji je broj veći u uslovima vršnog opterećenja). Takvo „pozitivno statističko multipleksiranje“ (gdje najmanje 10% znači nivo aktivnosti 1:10) takođe zahtjeva od operatora da koriste dovoljno tačne modele za raspodjelu korisničkog prometa.

2.2 Informacije za potrebe provjere

Kako bi se ograničili rizici oportunističkog ponašanja zainteresovanih strana i obezbjedilo da dostavljene informacije budu dovoljne, tačne i pouzdane, u cilju izbjegavanja kašnjenja u pružanju usluga na ciljnom području, nadležni javni organi koji sprovode proces mapiranja mogu odlučiti da zahtevaju od učesnika da dostave dodatne informacije o njihovim mrežama radi provjere.

Nadležni javni organi mogu tražiti od zainteresovanih strana da dostave potpun opis metodologije koja je korišćena za izračunavanje ostvarivih indikatora učinka, uključujući, ali ne ograničavajući se na:

- (a) tehnologiju pristupne mreže koja se koristi (FTTH, FTTB, ADSL, VDSL, VDSL + vektorisanje, DOCSIS.x itd.), uz potpunu specifikaciju odgovarajućeg standarda;
- (b) topologiju mreže (na primjer P2P ili P2MP), uključujući pojednostavljeni dijagram koji odražava fizički raspored kablova/vlakana (na primjer, topologija stabla u GPON mreži);
- (c) uska grla u topologiji mreže, definisana kao segmenti mreže sa većim statističkim dobitkom od multipleksiranja, uključujući jasne informacije koje se odnose na (i) odnos pretplate korišćen za određivanje dimenzija takve veze (na primjer u mreži za povezivanje – backhaul) ili (ii) planiranje kapaciteta za takva uska grla. U svakom slučaju, javni organ može zahtevati statističku karakterizaciju ostvarive brzine za krajnjeg korisnika (na primjer prosječna ili tipična brzina ili vjerovatnoća postizanja nominalne brzine koja će biti obezbjeđena krajnjem korisniku u bilo kom trenutku, sa određenim pretpostavkama za oblikovanje modela krajnjeg korisnika).

2.3 Informacije za potrebe detaljne provjere

Nadležni javni organi mogu odlučiti da zahtjevaju od zainteresovanih strana da dostave dodatne informacije o komponentama mreže i njihovim lokacijama radi detaljne provjere, na primjer radi pregleda metodologije korišćene za izračunavanje dostavljenih indikatora učinka.

Nadležni javni organi mogu tražiti od zainteresovanih strana da dostave dodatne informacije o pristupnom dijelu fiksne mreže, uključujući, ali ne ograničavajući se na:

- (a) lokaciju razvodnih kutija i udaljenost kablovske instalacije od razvodne kutije do domaćinstva;
- (b) jasne informacije o proračunima budžeta za povezivanje, na primjer o načinu na koji se nivo snage primljenog signala mapira na protok podataka, korišćene margine budžeta za povezivanje itd. Nadležni javni organi mogu zahtjevati od operatora da dostave sve primjenljive budžete za povezivanje koji su korišćeni za projektovanje i dimenzioniranje mrežnih usluga, sa njihovim ključnim parametrima, uključujući opis metodologije koju je operator primenio za izradu budžeta za povezivanje i obrazloženje.

3. Mapiranje mobilnih i fiksnih bežičnih pristupnih mreža

3.1 Kriterijumi za mapiranje performansi mobilnih i fiksnih bežičnih pristupnih mreža

Za potrebe ove metode mapiranja, država članica treba da zahtjeva od zainteresovane strane da izračunaju performanse svojih mreža uzimajući u obzir slijedeća načela:

- (a) korišćenje najboljih industrijskih praksi⁷, uzimajući u obzir sve glavne faktore koji utiču na prostiranje bežičnog signala⁸;
- (b) zasnivanje proračuna na 95 % vjerovatnoće niskog kvaliteta signala⁹ da se postigne navedeni indikator učinka, i u svakom slučaju ne manjoj od 95 % vjerovatnoće postizanja navedenog indikatora učinka u svakoj tački mreže, uzimajući u obzir moguće varijacije u uslovima prostiranja zbog slučajnih uticaja i moguće varijacije među tačkama unutar posmatranog područja (na nivou adrese ili na osnovu mreža maksimalne veličine 100 metara × 100 metara);
- (c) pretpostavljanje uslova u periodu najvećeg opterećenja mreže kako slijedi:
 - (i) za mobilne mreže, nominalno opterećenje ćelije¹⁰ ne manje od 50 %, ili više u slučaju kada je saobraćaja u periodima najvećeg opterećenja mreže značajno veći;
 - (ii) za fiksne bežične pristupne mreže, treba koristiti očekivane realne uslove saobraćaja u periodima najvećeg opterećenja mreže kako bi se odredilo odgovarajuće opterećenje ćelije¹¹;
- (d) prikazati performanse po krajnjem korisniku i na osnovu spoljašnjih antena. Ako prijemna antena dijeli signal među više krajnjih korisnika, ukupne učinke treba smatrati ravnomjerno raspodjeljenim među zainteresovanim stranama¹²;
- (e) prikazati performanse po tehnologiji i po radnoj frekvenciji u slučaju višetehnološke¹³ i višefrekventne pokrivenosti¹⁴, uzimajući u obzir stvarno raspoloživu širinu pojasa po frekvenciji. U slučaju korišćenja nelicenciranih frekvencija, to mora biti jasno naznačeno.

Prilikom dostavljanja informacija nadležnom organu koji ih zahtjeva, operatori treba posebno da uzmu u obzir:

- (a) vrstu¹⁵ mreže za povezivanje (backhaul) i njen kapacitet za svaku baznu stanicu¹⁶;
- (b) za fiksne bežične pristupne mreže, broj opsluženih i obuhvaćenih objekata u svakoj izračunatoj mreži.

⁷ Najbolje industrijske prakse podrazumjevaju parametre modeliranja, alate, planiranje i margine grešaka koje su uobičajene u planiranju bežičnih komunikacionih sistema i poslovanja, a koje bi stručnjaci u toj oblasti prihvatili kao istinite i dovoljno tačne ako bi proverili tehnologiju.

⁸ Kao što su teren, zgrade i smetnje prilikom predviđanja jačine primljenog signala.

⁹ „Vjerovatnoća lošeg kvaliteta signala“ je vjerovatnoća da će se minimalni indikatori učinka postići na najudaljenijoj ivici područja pokrivenosti (maksimalna zahtjevana udaljenost pokrivenosti u razmatranom području). Proračuni treba da se zasnivaju na realnim simulacijama propagacije, proračunima budžeta veze i dovoljnim marginama.

¹⁰ „Opterećenje ćelije“ je prosječan procenat resursa bazne stanice koje koriste krajnji korisnici u vezi sa određenom uslugom.

¹¹ Ako se ne koriste prognoze protoka, treba koristiti nominalno opterećenje ćelija od 90% za fiksni bežični pristup. Veće opterećenje ćelija za fiksni bežični pristup (u poređenju sa mobilnim mrežama) odražava očekivano drugačiji obrazac korišćenja, što rezultira većom konkurencijom za korišćenje djeljenih resursa na opslužujućoj baznoj stanici.

¹² U fiksnim bežičnim pristupnim mrežama, ovo može biti slučaj sa zajedničkim krovnim antenama za zgrade sa više stambenih jedinica.

¹³ Tehnologije uključuju: 3G UMTS i HSPA tehnologije; 4G LTE ili LTE–Advanced tehnologije; Nesamostalni 5G za 3GPP Release 15 New Radio (NR) (sa 4G okosnom mrežom) ili samostalni NR (sa lokalnom 5G okosnom mrežom) i dalji razvoj (kao što je 3GPP Release 16). Preporučuje se da javni organ prikuplja informacije o korišćenim tehnologijama zasnovanim na 3GPP (barem o izdanjima 3GPP).

¹⁴ Cilj je razdvojiti dvije vrste širokopojasnih područja, ispod 6 GHz i mm-talase, jer se često koriste za različite kategorije usluga.

¹⁵ Optički kabl, Carrier Ethernet sa bakarnom žicom, bežični kabl itd.

¹⁶ Sa optičkom vezom, ovo se obično može smatrati dovoljnim.

PRILOG II

Informacije koje države članice moraju objaviti u skladu sa tačkom 202 podtačka (b) ovih Smjernica

Informacije o pojedinačnim dodjelama pomoći iz tačke 202 podtačka (b) ovih Smjernica moraju obuhvatiti slijedeće¹:

- (a) identitet pojedinačnog korisnika državne pomoći:
 - (i) ime;
 - (ii) identifikator korisnika državne pomoći;
- (b) tip korisnika državne pomoći u trenutku podnošenja prijave:
 - (i) MSP (malo ili srednje preduzeće);
 - (ii) veliko preduzeće;
- (c) region u kojem se korisnik državne pomoći nalazi, na nivou NUTS II ili niže;
- (d) glavni sektor ili djelatnost korisnika državne pomoći za datu pomoć, identifikovan NACE grupom (numerički kod od tri cifre)²;
- (e) element državne pomoći izražen u cjelosti u nacionalnoj valuti. Za šeme u obliku poreske olakšice, informacije o pojedinačnim iznosima pomoć³ i mogu se dostaviti u sljedećim rasponima (u milionima EUR):
 - [0,1–0,5],
 - [0,5-1];
 - [1-2];
 - [2-5];
 - [5-10];
 - [10-30];
 - [30-60];
 - [60-100];
 - [100-250]
 - [250 i više];
- (f) kada se razlikuje od elementa državne pomoći, nominalni iznos pomoći, izražen u cjelosti u nacionalnoj valuti⁴;

¹ Osim poslovnih tajni i drugih povjerljivih informacija u propisno obrazloženim slučajevima i pod uslovom da se Komisija složi [Saopštenje Komisije o profesionalnoj tajni u odlukama o državnoj pomoći, C(2003) 4582 (OJ C 297, od 9.12.2003, str. 6)].

² Regulativa (EZ) br. 1893/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006. godine o uspostavljanju statističke klasifikacije ekonomskih aktivnosti NACE Rev. 2 i o izmjeni Regulative Savjeta (EEZ) br. 3037/90 i određenih regulativa EZ o specifičnim statističkim oblastima (SL L 393, 30.12.2006, str. 1).

³ Iznos koji treba objaviti je maksimalno dozvoljena poreska olakšica, a ne iznos koji se odbija svake godine (na primjer, u slučaju poreskog kredita, objavljuje se maksimalno dozvoljeni poreski kredit, a ne stvarni iznos, koji može zavisiti od oporezivog prihoda i mijenjati se svake godine).

⁴ Bruto ekvivalent bespovratne pomoći ili, gdje je primjenljivo, iznos investicije. Za operativnu pomoć, pomoć se može dodijeliti do godišnjeg iznosa pomoći po korisniku. Za fiskalne šeme, ovaj iznos se može dodijeliti u okviru ograničenja utvrđenih u podtački (e) ovog Priloga. Iznos koji se objavljuje je maksimalna dozvoljena poreska olakšica, a ne iznos koji se odbija svake godine (na primjer, u slučaju poreskog kredita, objavljuje se maksimalni dozvoljeni poreski kredit, a ne stvarni iznos, koji može zavisiti od oporezivog prihoda i mjenjati se svake godine).

- (g) instrument državne pomoći⁵:
 - (i) bespovratna sredstva/subvencija kamatne stope/otpis duga;
 - (ii) zajam/povratni avans/povratna bespovratna sredstva;
 - (iii) garancija;
 - (iv) poreska olakšica ili poresko oslobađanje;
 - (v) finansiranje rizičnog kapitala;
 - (vi) drugo (molimo precizirati);
 - (vii) datum dodjele i datum objavljivanja;
 - (viii) cilj državne pomoći;
- (h) identitet nadležnog organa ili organa koji dodjeljuju pomoć;
- (i) gdje je primjenljivo, naziv povjerenog subjekta i nazivi odabranih finansijskih posrednika;
- (j) referenca mjere državne pomoći, kako je navedeno u odluci odobrenoj u skladu sa ovim Smjernicama.

⁵ Ako se pomoć dodjeljuje kroz više instrumenata pomoći, iznos pomoći mora biti naveden po pojedinačnom instrumentu.

PRILOG III

Informacije koje države članice moraju dostaviti u skladu sa tačkom 208 ovih Smjernica

Izveštaj iz tačke 208 ovih Smjernica mora da sadrži za relevantni izveštajni period i za svaki pojedinačni projekat sproveden u okviru mjere državne pomoći odobrene u skladu sa ovim Smjericama, slijedeće informacije:

- (a) ime korisnika ili korisnika državne pomoći;
- (b) ukupni trošak (ili procenjeni ukupni trošak) projekta i prosječni trošak po obuhvaćenom objektu;
- (c) dodijeljeni iznos pomoći i rashodi po osnovu pomoći;
- (d) intenzitet pomoći;
- (e) izvore javnog finansiranja;
- (f) stope pokrivenosti i brojke pre i nakon državne intervencije;
- (g) za projekte koji podržavaju uvođenje širokopojasnih mreža:
 - (i) datum kada je mreža puštena u upotrebu;
 - (ii) tehnologija primijenjenu na mreži finansiranoj iz javnih sredstava;
 - (iii) brzine otpremanja i preuzimanja pruženih usluga;
 - (iv) proizvode veleprodajnog pristupa koji se nude, uključujući uslove za pristup i cijene/metodologiju određivanja cijena;
 - (v) proizvode veleprodajnog pristupa koji se stavljaju na raspolaganje na osnovu opravdanih zahtjeva, gdje je primjenljivo, i način postupanja sa takvim zahtjevima;
 - (vi) broj korisnika pristupa i pružalaca usluga koji koriste proizvode veleprodajnog pristupa;
 - (vii) maloprodajne cijene prije i nakon sprovođenja mjere;
 - (viii) broj obuhvaćenih objekata finansiranih iz javnih sredstava;
 - (ix) stope korišćenja.
- (h) za projekte koji podržavaju korišćenje širokopojasnih usluga, kao što su šeme vaučera:
 - (i) trajanje mjere državne pomoći;
 - (ii) vrijednost vaučera;
 - (iii) vrsta prihvatljivih pretplata/usluga, uključujući i opremu za krajnje korisnike, kao i unutrašnje instalacije i/ili kablove za priključenje unutar privatnog posjeda;
 - (iv) stope korišćenja prije i nakon sprovođenja mjere i broj krajnjih korisnika koji su imali koristi od mjere državne pomoći (po kategorijama, na primjer pojedinačni krajnji korisnici ili MSP, i po vrsti podržanih pretplata/usluga);
 - (v) broj prihvatljivih pružalaca širokopojasnih usluga;
 - (vi) broj pružalaca širokopojasnih usluga koji su zaista imali koristi od mjere državne pomoći;
 - (vii) promjene u tržišnom položaju operatora prema vrsti podržanih pretplata/usluga, uzimajući u obzir relevantnu infrastrukturu i tehnologije (FTTH, FTTC, DOCSIS, FWA itd.);
 - (viii) veleprodajne i maloprodajne cijene prije i nakon sprovođenja mjere.

PRILOG IV

Tipični slučajevi intervencije za podršku širokopojasnim mrežama

U svojoj praksi donošenja odluka, Komisija je uočila određene mehanizme finansiranja koje su koristile pojedine države članice radi podsticanja razvoja širokopojasnih mreža, a koji se po pravilu smatraju državnom pomoći u smislu člana 107 tačka 1 Ugovora. Slijedeći opis tipičnih modela intervencija je ilustrativan i nije iscrpan, budući da javni organi mogu razviti različite načine podrške razvoju širokopojasnih mreža ili odstupiti od modela opisanih u nastavku.

1. Model finansiranja jaza: U modelu¹ finansiranja jaza, države članice² podržavaju razvoj fiksnih ili mobilnih mreža dodjelom direktnih novčanih grantova ili subvencija investitorima u širokopojasne mreže³ radi projektovanja, izgradnje, upravljanja i komercijalnog korišćenja mreže, uzimajući u obzir relevantne prihode i razumnu dobit. U okviru ovog modela, razumna dobit se određuje kao stopa prinosa na kapital koju bi investitor zahtjevao, uzimajući u obzir nivo rizika specifičan za sektor širokopojasnih mreža i vrstu pruženih usluga. Potrebna stopa prinosa na kapital obično se određuje na osnovu ponderisanog prosječnog troška kapitala (WACC). Pri utvrđivanju šta u stvari predstavlja razumna dobit, države članice obično uvode podsticajne kriterijume koji se odnose, na kvalitet pružene usluge i povećanje proizvodne efikasnosti. Svaka nagrada vezana za povećanje proizvodne efikasnosti postavlja se na način koji omogućava uravnoteženu raspodjelu tih dobitaka između investitora u širokopojasne mreže i države članice ili krajnjih korisnika. U okviru modela finansiranja jaza, izgrađena infrastruktura je obično u potpunom vlasništvu korisnika pomoći, koji snosi rizike povezane sa izgradnjom nove infrastrukture i privlačenjem dovoljnog broja korisnika.
2. Model podrške u naturi: Države članice podržavaju razvoj fiksnih ili mobilnih širokopojasnih mreža stavljanjem na raspolaganje operatorima širokopojasnih mreža postojeće ili novoizgrađene infrastrukture. Ova podrška ima različite oblike, pri čemu je najčešći slučaj da države članice obezbjeđuju pasivnu širokopojasnu infrastrukturu izvođenjem građevinskih radova (na primjer raskopavanjem puta), postavljanjem kanalisa ili neosvetljenih optičkih vlakana, ili omogućavanjem pristupa postojećoj infrastrukturi (na primjer kanalima, stubovima ili tornjevima).
3. Model direktnih investicija: Države članice izgrađuju fiksnu ili mobilnu mrežu i njome direktno upravljaju putem organa javne uprave ili preko internog operatora⁴. Mreža finansirana iz javnih sredstava često se koristi isključivo kao veleprodajna mreža i dostupna je pružaocima maloprodajnih širokopojasnih usluga na nediskriminatornoj osnovi.
4. Model koncesionara: Države članice finansiraju izgradnju fiksne ili mobilne širokopojasne mreže, koja ostaje u javnom vlasništvu, dok se njeno upravljanje putem konkurentnog postupka dodjeljuje pružaocu elektronskih komunikacionih usluga radi upravljanja i komercijalnog korišćenja. Mrežom može upravljati operator širokopojasne mreže koji pruža samo veleprodajne usluge, ili alternativno operator koji pruža i veleprodajne i maloprodajne usluge.

¹ „Finansiranje jaza“ se odnosi na razliku između investicionih troškova i očekivanog profita.

² Ovo uključuje bilo koji javni organ.

³ Termin „investitori“ označava preduzeća ili operatere širokopojasnih mreža koji ulažu u izgradnju i širenje širokopojasnih infrastrukture.

⁴ Odluka Komisije C(2011) 7285 konačni tekst od 19. oktobra 2011. godine, predmet N 330/2010 – Francuska – Nacionalni program „Très Haut Débit“ – Volet B (OJ C 364, 14.12.2011, str. 2), koja je obuhvatala različite modalitete intervencije, između ostalog i jedan u kome teritorijalne zajednice mogu da upravljaju sopstvenim širokopojasnim mrežama kao „regionalnom“ operacijom.

656.

Uprava za zaštitu kulturnih dobara, na osnovu članova 18 i 26 Zakona o zaštiti kulturnih dobara („Sl. list Crne Gore”, br. 49/10, 40/11, 44/17, 18/19, 84/24) i u vezi sa Pravilnikom o bližim kriterijumima i postupku za utvrđivanje kulturne vrijednosti dobra („Sl. list Crne Gore”, br. 41/11), te čl. 18 i čl. 46 stav 2 Zakona o upravnom postupku („Sl. list Crne Gore”, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17), donosi

R J E Š E N J E

I

Utvrđuje se status nepokretno kulturno dobro od lokalnog značaja, nepokretnom dobru Gradina iznad Ganića krša.

II

Vrsta nepokretnog kulturnog dobra:

Fortifikacioni objekat;

Kulturno - istorijski objekat;

Arhitektonsko djelo, njegovi ostaci ili prepoznatljivi djelovi;

Arheološki elementi ili strukture arheološkog karaktera

III

Opis granica:

Granica kulturnog dobra obuhvata djelove sljedećih katastarskih parcela: dio KP 2674, dio KP 2673/11 i dio KP 2673/1, KO Rožaje, opština Rožaje. Površina koju obuhvata granica kulturnog dobra je cca 3860 m². Unutar granice kulturnog dobra su konzervirani ostaci i njegovo neposredno okruženje.

Državne koordinate tačke 1.:

1 7433154.84 4745315.11

GPS koordinate: 42.848720° 20.176772°

IV

Opis granica zaštićene okoline nepokretnog kulturnog dobra:

Granica zaštićene okoline obuhvata sljedeće katastarske parcele: dio KP 2674, dio KP 2675/1, cijela KP 2649, dio KP 2673/1, dio KP 2673/11, cijela KP 2672/1, cijela KP 2672/2, cijela KP 2673/10, cijela KP 2673/3 i cijela KP 2673/12, KO Rožaje, opština Rožaje. Površina koju obuhvata granica zaštićene okoline kulturnog dobra je cca 66501 m².

V

Podaci o vlasniku i držaocu kulturnog dobra:

Na osnovu podataka iz listova nepokretnosti kulturno dobro je u vlasništvu više lica.

KP 2674 – Crna Gora – svojina, Opština Rožaje – raspolaganje;

KP 2673/11 - Murić Rustem Nezir – svojina;

KP 2673/1 - Radenović Miodrag Predrag – svojina.

Na osnovu podataka iz listova nepokretnosti zaštićena okolina kulturnog dobra je u vlasništvu više lica.

KP 2674 – Crna Gora – svojina, Opština Rožaje – raspolaganje;

KP 2673/11 - Murić Rustem Nezir – svojina;

KP 2673/1 - Radenović Miodrag Predrag – svojina;

KP 2675/1 - Crna Gora – svojina, Opština Rožaje – raspolaganje;

KP 2649 - Fetahović Hasan Faruk – susvojina u obimu 1/6, Fetahović Hasan Jusuf– susvojina u obimu 1/6, Fetahović Ešref Mirza - susvojina u obimu 1/6, Fetanović Hasan Ramiz - susvojina u obimu 1/6, Fetahović Delija Ifeta rođ.Redžović - susvojina u obimu 1/6, Čorović H.Mumirka rođ.Fetahović - susvojina u obimu 1/6;

KP 2672/1 - Opština Rožaje – svojina, Fetahović Hasan Jusuf – raspolaganje;

KP 2672/2 - Murić Rustem Nezir – svojina;

KP 2673/10 - Kuć Redžep Mersudin – svojina;

KP 2673/13 - Murić Rustem Redžep – svojina;

KP 2673/12 - Murić Rustem Redžep – svojina.

VI

Opis kulturnog dobra:

Za podizanje utvrđenja iskorišćen je prirodni refugijum koji daje sama Gradina. Naime, njena zapadna, južna i djelimično istočna strana se izuzetno strmo spušta ka koritu rijeke Ibar, pa utvrdu sa tih strana čini nedostupnom. Lakše je dostupna samo sjeverna strana, pa je tu podignut moćan odbrambeni bedem, širok 1,60 metara. Na zapadnoj strani, duž okomite litice, podignut je mali odbrambeni bedem dug oko 2,80 metara. Na ovaj način spriječen je ulaz u utvrđenje na zapadnoj strani. Počev od zapadnog kraka bedem se, pod pravim uglom pruža ka istoku prateći konfiguraciju terena i krajnji sjeverni rub platoa Gradine. Na središnjem dijelu bedema bila je podignuta isturena polukružna kula. Na tom dijelu je svojevremeno probijen makadamski put te je ona većim dijelom oštećena. Nedostaju osnovni podaci o njoj. Moguće da je flankirala nekadašnji ulaz ili je isti išao kroz kulu.

Tokom istraživačkih radova otkriven je bedemski zid, od zapadnog ugla do polukružne kule, u dužini od skoro 50. metara. Zid je rađen od neobrađenog kamena, sa jednim licem, koji je slagan u pravilne horizontalne redove, spojene krečnim malterom sa rječnim agregatom, različite granulacije. Imajući u vidu da je bedem podignut na rubu zaravnjenog platova Gradine, on je i nejednako sačuvan. Sa unutrašnje strane sačuvan je u visunu od tri do četiri reda kamena (0,70 m) dok je, sa spoljašnje strane sačuvan u visinu od šest do sedam redova kamena (1.10 m).

Temeljna zona odbrambenog bedema dosta je plitka jer su temelji podignuti na stjenovitoj podlozi Gradine. Polukružna odbrambena kula je podignuta na stijeni koja se nalazi neposredno ispod površine. Tragovi bedema na istočnoj strani polukružne kule nijesu sačuvani.

VII

Stanje kulturnog dobra:

Dobro Gradina iznad Ganića krša je u relativno dobrom fizičkom stanju. Nedostaje projekat prezentacije i namjene. Takođe po većoj, spoljnoj površini ispisani su grafiti koji značajno devalviraju izgled bedema.

VIII

Mjere i režim zaštite kulturnog dobra:

Konzervatorske mjere

U cilju unaprjeđenja stanja ovog kulturnog dobra potrebno je sprovesti sljedeće mjere:

- Izrada projekta prezentacije lokaliteta Gradina;
- U granicama kulturnog dobra isključiti mogućnost gradnje novih objekata;
- U granicama zaštićene okoline moguća je gradnja isključivo montažno demontažnih objekata privremenog karaktera sa funkcijom promocije lokaliteta;
- Dozvoljava se eventualna izgradnja infrastrukturnih objekata, u granicama zaštićene okoline na kat. parceli 2675/1 KO Rožaje, uz poštovanje odgovarajuće zakonske procedure, predviđene za takvu vrstu objekata, osobito uz uslove i saglasnosti koje predviđa Zakon o zaštiti kulturnih dobara;

- Sprovoditi redovno održavanje lokaliteta u smislu čišćenja od rastinja, održavanja arhitektonskih struktura i sl.;
- Arheološki materijal pronađen tokom arheoloških istraživanja, na adekvatan način sistematizovati, obraditi, konzervirati i prezentovati.

Režim zaštite:

Sve aktivnosti kojima se zadire u integritet kulturnog dobra potrebno je sprovesti u skladu sa Konzervatorskim uslovima izdatim od strane Uprave za zaštitu kulturnih dobara.

Namjena: arheološki lokalitet.

Potrebne konzervatorske mjere i način održavanja: redovno održavanje i prezentacija.

IX

Kriterijumi na osnovu kojih su utvrđene kulturne vrijednosti:

Dobro Gradina iznad Ganića krša ima autentičnost i integritet shodno dosadašnjim rezultatima arheološkog istraživanja. Sadrži dijelom očuvanu osnovnu strukturu i značajnu starost. Jedinstveno je i rijetko dobro na prostoru opštine Rožaje, a ima istorijski, arheološki, arhitektonski, tehnički, ambijentalni, pejzažni i drugi društveni značaj i brojne osobenosti.

X

Organ uprave nadležan za poslove katastra dužan je da, na osnovu ovog rješenja, izvrši upis zabilježbe statusa nepokretno kulturno dobro u katastar nepokretnosti, u skladu sa zakonom.

XI

Izvod iz ovog rješenja objaviće se u Službenom listu Crne Gore.

Br. UP/I-02-041/25-70/1

Cetinje, 7. 2. 2025. godine

Direktorica,
dr **Petra Zdravković**, s.r.

657.

Na osnovu člana 174, a u vezi sa članom 59a stav 3 i članom 70 stav 1 Zakona o osiguranju („Sl. list RCG”, br. 78/06, 19/07, „Sl. list CG“, br. 53/09, 73/10, 40/11, 45/12, 06/13, 55/16, 146/21, 34/24) i člana 15 stav 1 tačka 21 Statuta Agencije za nadzor osiguranja („Sl. list CG”, br. 35/23), Savjet Agencije za nadzor osiguranja na 448. sjednici od 27. 2. 2026. godine, donosi

R J E Š E N J E

O UKIDANJU DOZVOLE ZA OBAVLJANJE POSLOVA ZASTUPANJA U OSIGURANJU

1. Ukida se dozvola za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju društvu za zastupanje u osiguranju „Experience” DOO Tivat, sa sjedištem na adresi ul. 21. novembra br. 5, Tivat, izdata Rješenjem o izdavanju dozvole za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju br. 03-93/2-15 od 9.2.2015. godine.

2. Ovo rješenje objaviće se u „Službenom listu Crne Gore”.

3. Protiv ovog rješenja žalba nije dozvoljena.

O b r a z l o ž e n j e

Društvo za zastupanje osiguranju „Experience” DOO Tivat (u daljem tekstu: Društvo), podnijelo je Agenciji za nadzor osiguranja (u daljem tekstu: Agencija), dana 19.2.2026. godine, dopis br. 3/2026 (evidentiran kod Agencije pod br. 03-122/1-26), uz koji je dostavilo Odluku o dobrovoljnoj likvidaciji Društva, shodno članu 59a stav 3 Zakona o osiguranju („Sl. list RCG“, br. 78/06, 19/07, „Sl. CG“, br. 53/09, 73/10, 40/11, 45/12, 06/13, 55/16, 146/21, 34/24, u daljem tekstu: Zakon).

Uvidom u dopis i prateću odluku Društva, konstatovano je da su se stekli uslovi za ukidanje dozvole za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju, shodno članu 59a stav 3 i članu 70 stav 1 Zakona, te je odlučeno kao dispozitivu rješenja.

Uputstvo o pravnom sredstvu:

Protiv ovog rješenja se može pokrenuti upravni spor podnošenjem tužbe Upravnom sudu Crne Gore u roku od 20 dana od dana njegovog prijema.

Broj: 03-122/2-26

Podgorica, 27. 2. 2026. godine

Predsjednik Savjeta,
Marko Ivanović, s.r.

658.

Na osnovu člana 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list CG“, br. 40/10, 6/13, 70/17 i 125/23) i člana 29 stav 9 i člana 33a stav 2 Zakona o sanaciji kreditnih institucija („Službeni list CG“, br. 72/19, 8/21, 113/24 i 14/26), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 27. februara 2026. godine, donio je

ODLUKU

O IZMJENAMA I DOPUNAMA ODLUKE O BLIŽEM NAČINU UTVRĐIVANJA MINIMALNOG ZAHTJEVA ZA REGULATORNIM KAPITALOM I KVALIFIKOVANIM OBAVEZAMA KREDITNIH INSTITUCIJA I NAČINU IZVJEŠTAVANJA

Član 1

U Odluci o bližem načinu utvrđivanja minimalnog zahtjeva za regulatornim kapitalom i kvalifikovanim obavezama kreditnih institucija i načinu izvještavanja („Službeni list CG“, br. 29/25 i 10/26) u članu 3 st. 1, 3, 10 i 11 riječi: „članom 29 stav 4“ zamjenjuju se riječima: „članom 29 stav 6“.

Član 2

Poslije člana 3 dodaje se novi član koji glasi:

„Utvrdjivanje MREL-a za kreditnu instituciju za koju je planom sanacije predviđeno sprovođenje stečajnog postupka

Član 3a

(1) Ako Centralna banka odredi MREL u skladu sa članom 29 stav 1 Zakona kreditna institucija, odnosno subjekat planiran za stečaj ispunjava taj zahtjev koristeći barem jedan od sljedećih elemenata:

- 1) regulatorni kapital;
- 2) obaveze koje ispunjavaju kriterijume prihvatljivosti, odnosno stavke kvalifikovanih obaveza iz člana 71 Odluke o adekvatnosti kapitala, pri čemu se za ispunjenost tih stavki izuzimaju uslovi iz člana 72 stav 2 tač. 2 i 4 te odluke;
- 3) obaveze iz člana 6 stav 3 ove odluke.

(2) Odredbe člana 87 stav 2 i člana 95 Odluke o adekvatnosti kapitala ne primjenjuju se na kreditne institucije, odnosno subjekte planirane za stečaj za koje Centralna banka nije odredila MREL iz člana 29 stav 1 Zakona.

(3) Ulaganja u instrumente regulatornog kapitala i instrumente kvalifikovanih obaveza koje su izdale kreditne institucije koje su zavisna društva, a koje su subjekti planirani za stečaj za koje Centralna banka nije odredila MREL u skladu sa članom 29 stava 1 Zakona, ne odbijaju se u skladu sa članom 75 st. 7 do 10 Odluke o adekvatnosti kapitala.

(4) Izuzetno od stava 3 ovog člana, kreditna institucija ili pravno lice iz člana 3 tač. 2, 3 i 4 Zakona koje nije subjekat sanacije, ali je zavisno društvo subjekta sanacije ili subjekta iz treće zemlje koji bi bio subjekat sanacije da ima sjedište u Crnoj Gori, odbija ulaganja u instrumente regulatornog kapitala u kreditnim institucijama koje su zavisna društva koja pripadaju istoj sanacionoj grupi i koje su subjekti planirani za stečaj za koje Centralna banka nije odredila MREL u skladu sa članom 29 stav 1 Zakona, ako je ukupni iznos tih ulaganja jednak ili veći od 7 % ukupnog iznosa njegovog regulatornog kapitala i njegovih obaveza koje ispunjavaju uslove iz člana 7 st. 2 i 3 ove odluke, obračunavajući ih 31. decembra svake godine kao prosjek prethodnih 12 mjeseci.“

Član 3

U članu 4 st. 1 i 3 riječi: „članom 29 stav 4“ zamjenjuju se riječima: „članom 29 stav 6“.

Član 4

U članu 7 poslije stava 3 dodaju se dva nova stava koja glase:

- „(4) Ako subjekat iz stava 1 ovog člana zahtjev iz člana 29 Zakona ispunjava na konsolidovanoj osnovi, iznos regulatornog kapitala i kvalifikovanih obaveza tog subjekta uključuje obaveze koje je u skladu sa stavom 2 ovog člana izdalo zavisno društvo sa sjedištem u Crnoj Gori, koje je uključeno u konsolidaciju tog subjekta, i to:
- 1) obaveze koje su izdate subjektu sanacije i koje je taj subjekat kupio direktno ili indirektno preko drugih subjekata u istoj sanacionoj grupi, koji nisu uključeni u konsolidaciju subjekta koji MREL zahtjev ispunjava na konsolidovanoj osnovi;
 - 2) obaveze izdate postojećem akcionaru koji nije dio iste sanacione grupe.
- (5) Obaveze iz stava 4 ovog člana ne mogu iznositi više od iznosa MREL iz člana 29 Zakona koji se primjenjuje na zavisno društvo uključeno u konsolidaciju oduzme zbir svih sljedećih elemenata:
- 1) obaveza koje su izdate subjektu koji MREL zahtjev ispunjava na konsolidovanoj osnovi i koje je taj subjekat kupio direktno ili indirektno preko drugih subjekata u istoj sanacionoj grupi koji su uključeni u konsolidaciju tog subjekta;
 - 2) iznosa regulatornog kapitala izdatog u skladu sa stavom 3 ovog člana.“

Član 5

U članu 8 stav 1 tačka 1 i stavu 7 tačka 3 riječi: „članom 29 stav 4“ zamjenjuju se riječima: „članom 29 stav 6“.

U stavu 9 tačka na kraju teksta zamjenjuje se zarezmom i dodaju riječi: „osim u slučaju iz člana 3a stav 1 ove odluke.“

Član 6

U članu 9 riječi: „člana 66“ zamjenjuju se riječima: „člana 72“.

Član 7

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

O.br. 0101-1771-7/2026

Podgorica, 27. februar 2026. godine

Savjet Centralne banke Crne Gore
Predsjedavajuća guvernerka,
dr **Irena Radović**, s.r.

659.

Na osnovu člana 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list CG“, br. 40/10, 6/13, 70/17 i 125/23) i člana 39 stav 1 Zakona o finansijskim konglomeratima („Službeni list CG“, br. 24/25 i 14/26), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 27. februara 2026. godine, donio je

O D L U K U

O DODATNOJ SUPERVIZIJI, ODNOSNO NADZORU TRANSAKCIJA U OKVIRU GRUPE I KONCENTRACIJE RIZIKA U OKVIRU FINANSIJSKOG KONGLOMERATA

Predmet

Član 1

Ovom odlukom uređuje se način vršenja dodatne supervizije, odnosno nadzora transakcija u okviru grupe i koncentracije rizika u okviru finansijskog konglomerata, koju vrši Centralna banka Crne Gore (u daljem tekstu: Centralna banka) u svojstvu koordinatora u saradnji sa drugim nadležnim organima, u skladu sa zakonom.

Utvrđivanje obima dodatne supervizije, odnosno nadzora transakcija u okviru grupe i koncentracije rizika

Član 2

Centralna banka, na način iz čl. 3 i 4 ove odluke, utvrđuje koje transakcije u okviru grupe i koje koncentracije rizika se, u okviru finansijskog konglomerata, smatraju značajnim za potrebe dodatne supervizije, odnosno nadzora.

Značajne transakcije u okviru grupe

Član 3

(1) Značajne transakcije u okviru grupe odnose se naročito na:

- 1) ulaganja i međusobna potraživanja i obaveze između povezanih lica, uključujući nepokretnosti, obveznice, akcije, zajmove, hibridne i subordinisane instrumente, obavezujuće dužničke instrumente, ugovore za centralizovano upravljanje imovinom ili novčanim sredstvima ili za raspodjelu troškova, programe penzijskog osiguranja, pružanje usluga upravljanja, podrške poslovanju (back office) ili drugih usluga, isplatu dividendi, kamata i drugih potraživanja;
- 2) garancije, obaveze, akreditive i druge vanbilansne transakcije;
- 3) transakcije sa derivatima;
- 4) kupovina, prodaja ili zakup imovine i obaveza;
- 5) naknade povezane sa ugovorima o distribuciji u okviru grupe;
- 6) transakcije za prenos izloženosti riziku između subjekata u okviru finansijskog konglomerata, uključujući transakcije sa društvima posebne namjene ili pomoćnim subjektima;
- 7) poslovi osiguranja, reosiguranja i retrocesije;
- 8) transakcije koje se sastoje od više međusobno povezanih radnji kojima se imovina ili obaveze prenose na subjekte koji nisu dio finansijskog konglomerata, pri čemu se izloženost riziku u krajnjem prenosi na finansijski konglomerat.

(2) Prilikom utvrđivanja vrsta značajnih transakcija u okviru grupe, određivanja odgovarajućih pragova značajnosti, rokova za izvještavanje i vršenja nadzora nad značajnim transakcijama regulisanih subjekata i mješovitih finansijskih holdinga, Centralna banka uzima u obzir:

- 1) specifičnu strukturu finansijskog konglomerata, složenost transakcija u okviru grupe, geografsku lokaciju druge ugovorne strane i činjenicu da li je druga ugovorna strana regulisani subjekat;
 - 2) moguće efekte preliivanja rizika u okviru finansijskog konglomerata;
 - 3) moguće zaobilaženje sektorskih propisa;
 - 4) moguće sukobe interesa;
 - 5) solventnost i likvidnost druge ugovorne strane;
 - 6) transakcije između subjekata koji pripadaju različitim sektorima finansijskog konglomerata, ako već nijesu prijavljene na nivou tog sektora;
 - 7) transakcije u okviru istog finansijskog sektora koje nijesu već prijavljene u skladu sa sektorskim propisima.
- (3) Centralna banka može od regulisanih subjekata ili mješovitih finansijskih holdinga da zahtijeva dostavljanje sljedećih informacija o značajnim transakcijama u okviru grupe:
- 1) datume i iznose značajnih transakcija, nazive i matične brojeve ili druge identifikacione oznake relevantnih subjekata u grupi i drugih ugovornih strana, uključujući jedinstveni identifikator pravnog lica (LEI), kada je primjenljivo;
 - 2) kratak opis značajnih transakcija u okviru grupe prema vrstama transakcija iz stava 1 ovog člana;
 - 3) ukupan obim svih značajnih transakcija u okviru grupe određenog finansijskog konglomerata u toku izvještajnog perioda;
 - 4) informacije o načinu upravljanja sukobom interesa i rizicima preliivanja na nivou finansijskog konglomerata u vezi sa značajnim transakcijama u okviru grupe, uzimajući u obzir strategiju finansijskog konglomerata za objedinjavanje aktivnosti u finansijskom sektoru, odnosno sektorima bankarstva, osiguranja i investicionih usluga, ili sektorsku sopstvenu procjenu rizika, uključujući upravljanje sukobima interesa i rizicima preliivanja u vezi sa tim transakcijama.
- (4) Transakcije koje su izvršene kao dio jedinstvene ekonomske operacije sabiraju se u cilju obračunavanja pragova za utvrđivanje značajnih transakcija u okviru grupe propisanih zakonom.

Značajna koncentracija rizika

Član 4

- (1) Značajna koncentracija rizika kod regulisanih subjekata i mješovitih finansijskih holdinga u okviru finansijskog konglomerata postoji kada proizilazi iz izloženosti riziku prema drugim ugovornim stranama koje nijesu dio finansijskog konglomerata, ako su te izloženosti:
- 1) direktne ili indirektne;
 - 2) evidentirane u bilansu ili vanbilansu;
 - 3) povezane sa regulisanim ili neregulisanim subjektima, u istom ili različitim finansijskim sektorima finansijskog konglomerata; ili
 - 4) rezultat kombinacije ili međusobnog djelovanja izloženosti iz tač. 1, 2 i 3 ovog stava.
- (2) Rizik druge ugovorne strane, odnosno kreditni rizik, obuhvata naročito rizike povezane sa međusobno povezanim ugovornim stranama u okviru grupa koje nijesu dio finansijskog konglomerata, uključujući kumuliranje izloženosti prema tim ugovornim stranama.
- (3) Prilikom utvrđivanja vrsta značajne koncentracije rizika, određivanja odgovarajućih pragova značajnosti, rokova za izvještavanje i vršenja nadzora nad značajnom koncentracijom rizika kod regulisanih subjekata i mješovitih finansijskih holding društava, Centralna banka uzima u obzir:
- 1) solventnost i likvidnost na nivou finansijskog konglomerata i pojedinačnih subjekata u njegovom sastavu;

- 2) veličinu, složenost i specifičnu strukturu finansijskog konglomerata, uključujući postojanje društava posebne namjene, pomoćnih subjekata i subjekata u trećim državama;
 - 3) strukturu upravljanja rizicima i karakteristike sistema upravljanja finansijskim konglomeratom;
 - 4) diverzifikaciju izloženosti i investicionog portfolija finansijskog konglomerata;
 - 5) diverzifikaciju finansijskih aktivnosti u pogledu geografskih područja i linija poslovanja;
 - 6) odnos, korelaciju i međudjelovanje faktora rizika između subjekata u finansijskom konglomeratu;
 - 7) moguće efekte preliivanja rizika u okviru finansijskog konglomerata;
 - 8) moguće zaobilaženje sektorskih propisa;
 - 9) moguće sukobe interesa;
 - 10) nivo, odnosno obim rizika;
 - 11) moguće kumuliranje i međudjelovanje izloženosti subjekata koji pripadaju različitim finansijskim sektorima finansijskog konglomerata, ukoliko nijesu već prijavljene na nivou tog sektora;
 - 12) izloženosti unutar pojedinog finansijskog sektora finansijskog konglomerata koje nijesu prijavljene u skladu sa sektorskim propisima.
- (4) Centralna banka može od regulisanih subjekata ili mješovitih finansijskih holdinga zahtijevati dostavljanje sljedećih informacija o značajnoj koncentraciji rizika:
- 1) opis značajne koncentracije rizika prema vrstama rizika iz stava 1 ovog člana;
 - 2) strukturu značajne koncentracije rizika prema ugovornim stranama i grupama međusobno povezanih ugovornih strana, geografskim područjima, privrednim sektorima i valutama, uz navođenje naziva i matičnih ili drugih identifikacionih brojeva relevantnih subjekata finansijskog konglomerata i njihovih ugovornih strana, uključujući jedinstveni identifikator pravnog lica (LEI), kada je primjenljivo;
 - 3) ukupni iznos svake značajne koncentracije rizika na kraju izvještajnog perioda, vrednovan u skladu sa sektorskim propisima;
 - 4) iznos značajne koncentracije rizika, kada je primjenljivo, uzimajući u obzir tehnike ublažavanja rizika i faktore ponderisanja rizika;
 - 5) način upravljanja sukobom interesa i rizicima preliivanja na nivou finansijskog konglomerata u vezi sa značajnom koncentracijom rizika, uzimajući u obzir strategiju objedinjavanja aktivnosti u finansijskom sektoru, odnosno sektorima bankarstva, osiguranja i investicionih usluga, ili sektorsku sopstvenu procjenu rizika.

Ovlašćenja i zahtjevi Centralne banke u vršenju dodatne supervizije, odnosno nadzora transakcija u okviru grupe i koncentracije rizika u okviru finansijskog konglomerata

Član 5

- (1) U vršenju dodatne supervizije, odnosno nadzora nad finansijskim konglomeratom u skladu sa ovom odlukom, Centralna banka može da zahtijeva od regulisanih subjekata i mješovitih finansijskih holdinga da:
- 1) sprovedu transakcije u okviru grupe finansijskog konglomerata po tržišnim uslovima (arm's length) ili da prijave transakcije koje nijesu sprovedene po tržišnim uslovima;
 - 2) odobravaju transakcije u okviru grupe na osnovu unaprijed utvrđenih internih procedura, uz učešće organa upravljanja ili administrativnog organa društva, u skladu sa sektorskim propisima;
 - 3) izvještavaju o značajnoj koncentraciji rizika i značajnim transakcijama u okviru grupe češće nego što je propisano sektorskim propisima;

- 4) uspostave dodatne obaveze izvještavanja o značajnoj koncentraciji rizika i značajnim transakcijama u okviru grupe finansijskog konglomerata;
 - 5) poboljšaju procese upravljanja rizicima i mehanizme interne kontrole finansijskog konglomerata;
 - 6) dostave ili unaprijede planove za ponovno usklađivanje sa zahtjevima sprovedene supervizije, odnosno nadzora, uz utvrđivanje rokova za njihovo sprovođenje.
- (2) Centralna banka utvrđuje odgovarajuće pragove radi identifikovanja i praćenja značajne koncentracije rizika i značajnih transakcija u okviru grupe.

Stupanje na snagu

Član 6

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

O.br. 0101-1771-8/2026

Podgorica, 27. februar 2026. godine

Savjet Centralne banke Crne Gore

Predsjedavajuća guvernerka,
dr Irena Radović, s.r.

660.

Na osnovu člana 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list CG“, br. 40/10, 6/13, 70/17 i 125/23) i člana 39 stav 1 Zakona o finansijskim konglomeratima („Službeni list CG“, br. 24/25 i 14/26), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 27. februara 2026. godine, donio je

ODLUKU O NAČINU OBRAČUNAVANJA ADEKVATNOSTI KAPITALA NA NIVOU FINANSIJSKOG KONGLOMERATA

I. OSNOVNA ODREDBA

Predmet

Član 1

Ovom odlukom propisuje se način obračunavanja adekvatnosti kapitala na nivou finansijskog konglomerata u kojem najznačajniji dio čine kreditne institucije, finansijske institucije, društva za pomoćne usluge i lizing društva (u daljem tekstu: bankarski sektor).

II. OBRAČUN REGULATORNOG KAPITALA

Otklanjanje višestrukog priznavanja i stvaranje regulatornog kapitala u okviru grupe

Član 2

Regulatorni kapital koji neposredno ili posredno proizilazi iz transakcija između subjekata u okviru istog finansijskog konglomerata ne uključuje se u obračunavanje dodatnih kapitalnih zahtjeva na nivou finansijskog konglomerata.

Prenosivost i raspoloživost regulatornog kapitala

Član 3

(1) Regulatorni kapital priznat za kreditnu instituciju, a koji prelazi iznos potreban za ispunjavanje zahtjeva solventnosti iz člana 7 ove odluke, ne uključuju se u obračun regulatornog kapitala finansijskog konglomerata, ni u zbir regulatornog kapitala pojedinačnih subjekata u okviru tog finansijskog konglomerata, osim ako ne postoje pravne, regulatorne ili praktične prepreke za njegov prenos između subjekata u finansijskom konglomeratu.

(2) Kreditna institucija odgovorna za obračunavanje dodatnih kapitalnih zahtjeva dužna je da, prilikom dostavljanja rezultata obračuna i pratećih podataka Centralnoj banci Crne Gore (u daljem tekstu: Centralna banka) kao nadležnom koordinatorskom tijelu, potvrdi i dokumentuje usklađenost sa stavom 1 ovog člana.

Regulatorni kapital na nivou bankarskog sektora

Član 4

(1) Regulatorni kapital koji je priznat u bankarskom sektoru ne uključuje:

- 1) stavke redovnog osnovnog kapitala, dodatnog osnovnog kapitala ili dopunskog kapitala, u smislu propisa kojim se uređuje adekvatnost kapitala kreditnih institucija;
- 2) stavke osnovnog regulatornog kapitala subjekata koji podliježu zahtjevima zakona kojim se reguliše tržište kapitala, ako su te stavke klasifikovane u osnovni kapital ili dopunski kapital u skladu sa tim zakonom.

(2) Regulatorni kapital iz stava 1 ovog člana može se koristiti isključivo za pokriće rizika bankarskog sektora, i ne može se smatrati prihvatljivim za pokriće rizika drugog finansijskog sektora u okviru tog finansijskog konglomerata.

Nedostatak regulatornog kapitala na nivou finansijskog konglomerata

Član 5

(1) Ako se na nivou finansijskog konglomerata utvrdi nedostatak regulatornog kapitala, za njegovo pokriće mogu se koristiti samo stavke kapitala koje su prihvatljive prema sektorskim propisima bankarskog sektora i sektora osiguranja, i to naročito:

- 1) stavke redovnog osnovnog kapitala, dodatnog osnovnog kapitala i dopunskog kapitala, utvrđene u skladu sa propisom kojim se uređuje adekvatnost kapitala kreditnih institucija;
- 2) stavke osnovnog regulatornog kapitala društava za osiguranje klasifikovana u odgovarajuće kategorije kapitala (osnovni kapital, dodatni kapital i dopunski kapital) u skladu sa propisima o osiguranju, ako uključivanje tih stavki nije ograničeno posebnim propisom iz oblasti osiguranja.

(2) Stavke kapitala iz stava 1 ovog člana koje se koriste za pokrivanje nedostataka regulatornog kapitala na nivou finansijskog konglomerata moraju biti stvarno raspoložive i prenosive u skladu sa članom 3 stav 2 ove odluke.

Dosljednost primjene

Član 6

Kreditna institucija i mješoviti finansijski holding u okviru finansijskog konglomerata iz člana 1 ove odluke, dužni su da izabranu metodu obračunavanja dodatnih kapitalnih zahtjeva primjenjuju dosljedno, osim ako Centralna banka, kao nadležni koordinator, ne odobri drugačije.

Zahtjev solventnosti

Član 7

(1) Zahtjev solventnosti, u smislu ove odluke, čine kapitalni zahtjevi i kapitalni zahtjevi iznad minimalno propisanog, utvrđeni zakonom kojim se uređuje poslovanje kreditnih institucija, uključujući i zahtjev koji proizilazi iz procesa procjene adekvatnosti internog kapitala, zahtjev za kombinovani bafer i druge mjere koje izriče Centralna banka, a koje rezultiraju povećanjem kapitalnih zahtjeva.

(2) Kapitalni zahtjevi i zahtjevi koji se odnose na solventnost na nivou finansijskog konglomerata iz člana 1 ove odluke, obračunavaju se na način propisan zakonom kojim se uređuje poslovanje kreditnih institucija.

Tretman međusektorskih ulaganja

Član 8

(1) Ulaganja subjekata finansijskog konglomerata iz člana 1 ove odluke u subjekte iz sektora osiguranja, koja se u skladu sa sektorskim propisima odbijaju od kapitala, ne stvaraju dodatne kapitalne zahtjeve na nivou finansijskog konglomerata.

(2) Ako tretman iz stava 1 ovog člana utiče na promjenu iznosa očekivanih gubitaka po osnovu pristupa zasnovanog na internim rejting sistemima u skladu sa propisom kojim se uređuje adekvatnost kapitala kreditnih institucija, iznos koji odgovara toj promjeni dodaje se regulatornom kapitalu tog finansijskog konglomerata.

Fiktivni regulatorni kapital i fiktivni zahtjevi solventnosti za neregulisane subjekte finansijskog sektora

Član 9

(1) Ako mješoviti finansijski holding ima ulaganje u neregulisani subjekat finansijskog sektora, fiktivni regulatorni kapital i fiktivni zahtjevi solventnosti za taj subjekat obračunavaju se u skladu sa propisima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija, ako je bankarski sektor najznačajniji sektor u finansijskom konglomeratu.

(2) Za neregulisani subjekat finansijskog sektora koji nije subjekat iz stava 1 ovog člana, odnosno nije subjekat u kojem mješoviti finansijski holding ima ulaganja, fiktivni regulatorni kapital i fiktivni zahtjevi solventnosti obračunavaju se u skladu sa propisima bankarskog sektora ako je to najbliži finansijski sektor neregulisanog subjekta finansijskog sektora.

(3) Određivanje najbližeg finansijskog sektora iz stava 2 ovog člana zasniva se na opsegu finansijskih djelatnosti konkretnog subjekta i mjeri u kojoj se te djelatnosti sprovode (npr. sektor u kojem subjekat pretežno obavlja djelatnost, kojem je ekonomski najviše izložen, ili u koji bi bio klasifikovan da je regulisan i sl.), a u slučaju da nije moguće jasno utvrditi najbliži finansijski sektor, primjenjuju se sektorski propisi najznačajnijeg sektora u finansijskom konglomeratu.

III. METODE OBRAČUNAVANJA ADEKVATNOSTI KAPITALA

Metoda računovodstvene konsolidacije

Član 10

(1) Regulatorni kapital finansijskog konglomerata obračunava se na osnovu konsolidovanih finansijskih izvještaja.

(2) Dodatni kapitalni zahtjev za regulatorni kapital iz stava 1 ovog člana čini pozitivna razlika između:

- 1) regulatornog kapitala finansijskog konglomerata obračunatog na osnovu konsolidovane pozicije grupe, utvrđene u skladu sa sektorskim propisima, i
- 2) zbira zahtjeva solventnosti za svaki posebni finansijski sektor u grupi.

(3) Za izračunavanje regulatornog kapitala finansijskog konglomerata kod kojeg je najznačajniji bankarski sektor, na nekonsolidovana ulaganja primjenjuje se sljedeće:

- 1) značajna nekonsolidovana ulaganja u subjekte finansijskog sektora koji pripadaju sektoru osiguranja u cjelosti se odbijaju od regulatornog kapitala finansijskog konglomerata;
- 2) ostala nekonsolidovana ulaganja u subjekte sektora osiguranja u cjelosti se odbijaju od regulatornog kapitala finansijskog konglomerata u skladu sa relevantnim sektorskim propisima kojima se uređuje obavljanje djelatnosti osiguranja.

(4) Svaka stavka regulatornog kapitala koju je izdao jedan subjekat finansijskog konglomerata, a koju drži drugi subjekat u okviru istog finansijskog konglomerata, odbija se od regulatornog kapitala finansijskog konglomerata, ako prethodno nije isključena u postupku računovodstvene konsolidacije.

(5) Subjekt koji je pod zajedničkom kontrolom za potrebe odgovarajućeg računovodstvenog režima uključuje se u obračun u skladu sa sektorskim propisima o proporcionalnoj konsolidaciji ili uključivanju proporcionalnog udjela.

(6) Ako se na vrijednosti imovine ili obaveza primjenjuju regulatorna prilagođavanja vrijednosti i odbici u skladu sa propisom kojim se reguliše adekvatnost kapitala kreditnih institucija, za potrebe obračuna koriste se vrijednosti koje su priznate tim propisom, isključujući imovinu i obaveze drugih subjekata u tom finansijskom konglomeratu.

(7) Kada sektorski propisi zahtijevaju obračun pragova ili ograničenja, pragovi ili ograničenja na nivou finansijskog konglomerata obračunavaju se na osnovu konsolidovanih podataka finansijskog konglomerata i nakon odbitaka iz st. 3 i 4 ovog člana.

(8) Regulisani subjekti koji podliježu superviziji na konsolidovanoj osnovi na nivou bankarske grupe posmatraju se zajednički pri obračunu pragova i ograničenja.

(9) Regulisani subjekti koji ne podliježu superviziji na konsolidovanoj osnovi obračunavaju pragove i ograničenja pojedinačno, u skladu sa sektorskim propisima.

(10) Prilikom sabiranja sektorskih zahtjeva solventnosti ne vrše se dodatna prilagođavanja, osim onih propisanih članom 8 ove odluke ili sektorskim propisima.

(11) Centralna banka, kao koordinator, vrši provjeru primjene metode računovodstvene konsolidacije i može zahtijevati korekcije obračuna u slučaju nepravilnosti ili nedosljednosti.

Metoda dedukcije i agregacije

Član 11

(1) Ako se koristi metoda dedukcije i agregacije, regulatorni kapital regulisanih subjekata u finansijskom konglomeratu obračunava se na osnovu finansijskog izvještaja svakog pojedinog subjekta u grupi.

(2) Ako je regulatorni kapital regulisanog subjekta predmet regulatornih prilagođavanja vrijednosti u skladu sa sektorskim propisima, primjenjuje se jedan od sljedećih tretmana:

- 1) filtrirani neto iznos dodaje se knjigovodstvenoj vrijednosti ulaganja ako povećava regulatorni kapital;
- 2) filtrirani neto iznos odbija se od knjigovodstvene vrijednosti ulaganja ako smanjuje regulatorni kapital.

(3) Kod finansijskih konglomerata kod kojih je najznačajniji bankarski ili investicioni sektor, značajna ulaganja u subjekte sektora osiguranja, koja nijesu u obliku učešća, odbijaju se u potpunosti od regulatornog kapitala subjekta koji drži taj instrument, u skladu sa sektorskim propisima.

(4) Ulaganja između subjekata u okviru istog finansijskog konglomerata u instrumente kapitala koji se priznaju kao regulatorni kapital odbijaju se ili isključuju iz obračuna, uzimajući u obzir sektorska ograničenja.

(5) Dodatni kapitalni zahtjev obračunava se kao pozitivna razlika između:

- 1) zbira regulatornog kapitala svakog pojedinačnog regulisanog i neregulisanog subjekta iz finansijskog sektora u finansijskom konglomeratu; i

2) zbira:

- propisanih zahtjeva solventnosti za svaki regulisani i neregulisani subjekat finansijskog sektora u grupi, obračunatih u skladu sa sektorskim propisima, i
- knjigovodstvene vrijednosti udjela u drugim subjektima u okviru grupe.

(6) Obračunavanje dodatnih kapitalnih zahtjeva iz stava 5 ovoga člana primjenom metode dedukcije i agregacije vrši se primjenom sljedeće formule:

$$scar = \sum_{i=1}^{G_{fin}} x_i (OF_i) - \left(\sum_{i=1}^{G_{fin}} (REQ_i) + \sum_{j=1}^G (BV_j) \right)$$

$scar \geq 0$

pri čemu je:

$scar$ - zahtjevi adekvatnosti kapitala;

OF_i - regulatorni kapital;

i - regulisani i neregulisani subjekat finansijskog sektora u finansijskom konglomeratu;

REQ_i - zbir zahtjeva solventnosti;

G - grupa;

BV_j - knjigovodstvena vrijednost;

j - udjeli u drugim subjektima grupe.

(7) Centralna banka, kao koordinator, vrši provjeru primjene metode dedukcije i agregacije, i može zahtijevati korekcije obračuna u slučaju nepravilnosti ili nedosljednosti, kao i dodatne podatke ili ponavljanje obračuna.

Kombinovana metoda

Član 12

(1) Centralna banka može da odobri primjenu kombinovane metode za obračun adekvatnosti kapitala, samo ako:

- 1) nije razumno moguće primijeniti metodu računovodstvene konsolidacije iz člana 10 ove odluke ili metodu dedukcije i agregacije iz člana 11 ove odluke na sve subjekte u finansijskom konglomeratu, naročito zbog toga što je jedan ili više subjekata izvan obuhvata konsolidacije ili se nalaze u trećoj zemlji i nije moguće pribaviti pouzdane podatke za primjenu tih metoda; ili
- 2) subjekti, na koje bi se metoda računovodstvene konsolidacije, odnosno metoda dedukcije i agregacije primjenjivala pojedinačno, su zbirno od zanemarljivog značaja za ciljeve dodatne supervizije, odnosno nadzora regulisanih subjekata u finansijskom konglomeratu.

(2) Svi regulisani subjekti koji nijesu subjekti iz stava 1 ovog člana dužni su da primjenjuju metodu računovodstvene konsolidacije ili metodu dedukcije i agregacije.

(3) Kada Centralna banka jednom da odobrenje za primjenu metode iz stava 1 ovog člana, ta metoda primjenjuje se dosljedno.

(4) Centralna banka može oduzeti odobrenje za primjenu kombinovane metode ako prestanu razlozi iz stava 1 ovog člana.

IV. ZAVRŠNA ODREDBA

Stupanje na snagu

Član 13

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

O.br. 0101-1771-9/2026

Podgorica, 27. februara 2026. godine

Savjet Centralne banke Crne Gore

Predsjedavajuća guvernerka,

dr **Irena Radović**, s.r.

661.

Na osnovu člana 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list CG”, br. 40/10, 6/13, 70/17 i 125/23) i člana 39 stav 1 Zakona o finansijskim konglomeratima („Službeni list CG”, br. 24/25 i 14/26), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 27. februara 2026. godine, donio je

ODLUKU

O SMJERNICAMA O NAČINU POSTUPANJA CENTRALNE BANKE CRNE GORE U SPROVOĐENJU DODATNE SUPERVIZIJE FINANSIJSKIH KONGLOMERATA

Član 1

Ovom odlukom propisuju se smjernice o načinu postupanja Centralne banke Crne Gore u sprovođenju dodatne supervizije finansijskih konglomerata u skladu sa članom 18 stav 1 Zakona o finansijskim konglomeratima (u daljem tekstu: Zakon), radi obezbjeđivanja efikasne međusektorske saradnje, razmjene informacija, koordinacije nadzornih aktivnosti i jedinstvene primjene zahtjeva u pogledu adekvatnosti kapitala, koncentracije rizika i transakcija u okviru grupe.

Član 2

Smjernice iz člana 1 ove odluke date su u prilogu ove odluke i čine njen sastavni dio.

Član 3

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

O br. 0101-1771-10/2026

Podgorica, 27. februara 2026. godine

Savjet Centralne banke Crne Gore

Predsjedavajuća guvernerka,

dr Irena Radović, s.r.

**SMJERNICE
O NAČINU POSTUPANJA CENTRALNE BANKE CRNE GORE U SPROVOĐENJU
DODATNE SUPERVIZIJE FINANSIJSKIH KONGLOMERATA**

I. Predmet i područje primjene

1. Ovim smjernicama bliže se uređuje postupanje Centralne banke Crne Gore (u daljem tekstu: Centralna banka) u sprovođenju dodatne supervizije, odnosno nadzora finansijskih konglomerata u skladu sa članom 18 stav 1 Zakona, za kreditnu instituciju koja je vodeći član grupe, radi obezbjeđivanja efikasne međusektorske saradnje sa Agencijom za nadzor osiguranja i Komisijom za tržište kapitala (u daljem tekstu: drugi nadležni organi), razmjene i prikupljanja informacija, koordinacije nadzornih aktivnosti i jedinstvene primjene zahtjeva u pogledu adekvatnosti kapitala, koncentracije rizika i transakcija u okviru grupe.
2. Cilj ovih smjernica je da se jasno razgraniči uloga Centralne banke kao koordinatora i kao drugog nadležnog organa, unaprijede pravna sigurnost i operativne prakse, i izbjegne preklapanje nadležnosti i dvostruko izvještavanje nadležnih organa.

II. POSTUPAK RASPOREĐIVANJA, STRUKTURA SARADNJE I SPORAZUMI O SARADNJI

3. U smislu ovih smjernica, raspoređivanje je postupak prikupljanja i analiziranja informacija potrebnih za identifikovanje subjekata koji čine finansijski konglomerat iz člana 4 Zakona, a na osnovu kog Centralna banka sa drugim nadležnim organima sprovodi dodatnu superviziju, odnosno nadzor putem zaključenog sporazuma o saradnji u skladu sa članom 36 Zakona.
4. Kada je koordinator, u skladu sa članom 27 stav 1 Zakona, Centralna banka sprovodi postupak raspoređivanja subjekata koji čine finansijski konglomerat iz tačke 3 ovih smjernica u saradnji sa drugim nadležnim organima koji su izdali dozvole za rad regulisanim subjektima koji su dio finansijskog konglomerata. Na osnovu rezultata postupka raspoređivanja Centralna banka određuje odgovarajući obim dodatne supervizije, odnosno nadzora na osnovu organizacije, veličine i složenosti finansijskog konglomerata.
5. Postupak raspoređivanja iz tačke 4 ovih smjernica podrazumijeva naročito:
 - prikupljanje podataka o vlasničkoj i organizacionoj strukturi grupe;
 - identifikovanje regulisanih i neregulisanih subjekata relevantnih za dodatnu superviziju, odnosno nadzor;
 - razvrstavanje subjekata po finansijskim sektorima;
 - utvrđivanje drugih nadležnih organa uključenih u dodatnu superviziju, odnosno nadzor;
 - dokumentovanje rezultata raspoređivanja.
6. Centralna banka kao koordinator sprovodi postupak raspoređivanja najmanje jednom godišnje i pri svakoj značajnoj promjeni strukture grupe, i bez odlaganja dostavlja rezultate tih postupaka drugim nadležnim organima.

2.1. Struktura saradnje

7. Centralna banka kao koordinator organizuje i predsjedava sastancima kolegijuma nadležnih organa, u skladu sa članom 28 stav 5 Zakona, i u tom cilju:
 - saziva redovne i vanredne sastanke;
 - utvrđuje dnevni red sastanaka;
 - definiše odgovarajući broj učesnika na sastancima;
 - obezbjeđuje zapisnike i zaključke;
 - informiše druge nadležne organe o rezultatima sastanaka.
8. Po potrebi, Centralna banka može organizovati tematske ili operativne sastanke posvećene pojedinim rizicima ili subjektima dodatne supervizije, odnosno nadzora.

2.2. Sporazumi o saradnji sa drugim nadležnim organima

9. Centralna banka kao koordinator inicira i koordinira zaključivanje sporazuma o saradnji sa drugim nadležnim organima u skladu sa članom 36 Zakona.
10. Sporazumi iz tačke 9 ovih smjernica sadrže najmanje sljedeće informacije:
 - obim i učestalost razmjene informacija;
 - podjelu zadataka;
 - rokove i kanale komunikacije;
 - postupanje u vanrednim situacijama;
 - odredbe o povjerljivosti.
11. Centralna banka redovno preispituje i inicira ažuriranje sporazuma o saradnji iz tačke 9 ovih smjernica.

2.3. Sporazumi o saradnji sa nadležnim organima trećih zemalja

12. Ako finansijski konglomerat ima značajne subjekte u trećim zemljama, Centralna banka kao koordinator uključuje nadležne organe tih trećih zemalja u sporazume o saradnji za finansijski konglomerat, na osnovu člana 38 Zakona i sektorskih propisa koji se odnose na procjenu ekvivalentnosti supervizorskog okvira i zaštitu povjerljivih podataka.

III. KOORDINACIJA RAZMJENE INFORMACIJA U REDOVNIM I VANREDNIM SITUACIJAMA

3.1. Obuhvat i učestalost

13. Centralna banka kao koordinator koordinira razmjenu relevantnih informacija između nadležnih organa potrebnih za izvršavanje zadataka propisanih članom 27 Zakona, i u tom cilju naročito:
 - utvrđuje zahtjeve za dostavljanje informacija na nivou konglomerata;
 - objedinjuje primljene podatke;
 - distribuira relevantne informacije drugim nadležnim organima;
 - obezbjeđuje da se, u najvećoj mogućoj mjeri, koriste postojeći izvještajni sistemi;
 - preduzima potrebne radnje u cilju sprečavanja dupliranja izvještavanja;
 - utvrđuje rokove, formu i sadržaj obrazaca za dostavljanje informacija, naročito za potrebe prikupljanja informacija o koncentraciji rizika i transakcijama u okviru grupe.

14. Centralna banka, kada je primjenjivo, u zahtjev za dostavljanje informacija može da uključi i sve informacije koje su relevantne za testiranje otpornosti na stres finansijskih konglomerata, u skladu sa članom 25 Zakona.

3.2. Kanali za komunikaciju

15. Centralna banka kao koordinator utvrđuje kanale za komunikaciju, za prikupljanje i distribuciju informacija u vezi finansijskog konglomerata, a koji mogu uključivati sastanke kolegijuma, službene dopise, elektronsku poštu, telefonske/video pozive/konferencije i internet platforme.
16. Centralna banka vodi računa da se sve povjerljive i osjetljive informacije dostavljaju i dijele putem zaštićenih kanala za komunikaciju.

3.3. Komunikacija sa finansijskim konglomeratom

17. Centralna banka kao koordinator, odgovorna je za komuniciranje sa kreditnom institucijom ili drugim subjektom koji je matično društvo koje predvodi grupu ili, u nedostatku matičnog društva, sa regulisanim subjektom sa najvećom ukupnom bilansnom sumom u najvećem finansijskom sektoru u grupi.

3.4. Komunikacija u vanrednoj situaciji

18. Centralna banka kao koordinator, nakon što je identifikovana vanredna situacija koja pogađa regulisane subjekte u finansijskom konglomeratu, upozorava druge nadležne organe čiji nadzirani subjekti mogu biti pogođeni tom situacijom i koordinira razmjenu relevantnih informacija.

IV. NADZORNA PROCJENA FINANSIJSKIH KONGLOMERATA

4.1. Procjena finansijskog stanja finansijskog konglomerata

19. Centralna banka kao koordinator sprovodi objedinjenu procjenu rizičnog profila konglomerata i inicira dijalog sa drugim mjerodavnim nadležnim organima u cilju sprovođenja nadzora i procjene finansijskog stanja finansijskog konglomerata.
20. Centralna banka identifikuje:
- 1) glavne ranjivosti i nedostatke subjekata finansijskog konglomerata, uzimajući u obzir i njihove međusektorske veze; i
 - 2) pitanja kontrole i upravljanja rizicima u odnosu na usklađenost sa kapitalnim zahtjevima, i zahtjevima u vezi sa koncentracijom rizika i transakcijama u okviru grupe.

4.2. Procjena adekvatnosti kapitala

21. Centralna banka kao koordinator vrši procjenu politike planiranja kapitala regulisanih subjekata u finansijskom konglomeratu. Procjena se vrši na nivou cijele grupe, i nadograđuje se i na slične analize sprovedene na sektorskom nivou i na osnovu pojedinačnih subjekata.
22. Procjene Centralne banke iz tačke 21 ovih smjernica ne utiču na ispunjavanje zahtjeva adekvatnosti kapitala koji su utvrđeni sektorskim propisima.

- 23.** Centralna banka u cilju pripreme za procjenu, uzima u obzir procjene koje su dali drugi nadležni organi i savjetuje se sa mjerodavnim nadležnim organima u pogledu izuzeća subjekta iz tog obračuna.

4.3. Procjena koncentracije rizika

- 24.** Za potrebe sprovođenja dodatne supervizije, odnosno nadzora koncentracije rizika regulisanih subjekata u finansijskom konglomeratu, Centralna banka kao koordinator sprovodi procjenu načina na koji koncentracija rizika može da stvori potencijalne negativne efekte u finansijskom konglomeratu, sukob interesa i izbjegavanje poštovanja sektorskih propisa. U tom cilju, Centralna banka, uzimajući u obzir strukturu finansijskog konglomerata, zahtijeva dostavljanje informacija od regulisanih subjekata u okviru finansijskog konglomerata kako bi se dopunile informacije pribavljene kroz uspostavljene sisteme izvještavanja.
- 25.** Centralna banka kao koordinator od drugih nadležnih organa može da zahtijeva sljedeće informacije, ako su dostupne:
- na koji način regulisani subjekti u okviru finansijskog konglomerata upravljaju izloženosti rizicima koje su u interakciji u različitim kategorijama rizika;
 - analizu i procjenu internog izvještavanja i sistema ograničenja podgrupa ili pojedinačnih subjekata u finansijskom konglomeratu;
 - koncentraciju rizika na sektorskom nivou, osim koncentracije rizika koju su već procijenili na prekograničnom nivou u okviru svakog sektora.
- 26.** Centralna banka obavještava druge nadležne organe o svakoj nadzornoj aktivnosti ili mjerama koje su preduzete u odnosu na subjekte u okviru finansijskog konglomerata u vezi sa koncentracijom rizika.

4.4. Procjena transakcija u okviru grupe

- 27.** U cilju sprovođenja dodatne supervizije, odnosno nadzora transakcija u okviru grupe regulisanih subjekata u finansijskom konglomeratu, Centralna banka kao koordinator, nadzire kako transakcije u okviru grupe mogu stvoriti potencijalne negativne efekte u finansijskom konglomeratu, sukobe interesa i izbjegavanje sektorskih propisa.
- 28.** Za potrebe sprovođenja procjene iz tačke 27 ovih smjernica, Centralna banka može tražiti dodatne informacije od regulisanih subjekata u okviru finansijskog konglomerata, kao dodatak informacijama koje su već prikupljene putem postojećeg sistema izvještavanja u različitim jurisdikcijama i sektorima, uzimajući u obzir strukturu finansijskog konglomerata.
- 29.** Centralna banka kao koordinator konsultuje se sa drugim nadležnim organima u cilju utvrđivanja:
- vrsta transakcija u okviru grupe koje se nadziru, uzimajući u obzir strukturu finansijskog konglomerata, kao i značenje transakcije u okviru grupe iz člana 3 tačka 25 Zakona; i
 - praga izvještavanja za transakcije u okviru grupe, koji se zasniva na regulatornom kapitalu i/ili tehničkim rezervama.
- 30.** Centralna banka obavještava druge nadležne organe o svakoj supervizorskoj, odnosno nadzornoj aktivnosti ili mjerama preduzetim prema subjektima u okviru finansijskog konglomerata u vezi sa transakcijama u okviru grupe.

4.5. Procjena mehanizama interne kontrole i postupka upravljanja rizicima

- 31.** Centralna banka kao koordinator sarađuje sa mjerodavnim nadležnim organima u cilju sprovođenja procjene postupaka upravljanja rizicima i mehanizama interne kontrole. U tom cilju, Centralna banka prikuplja relevantne informacije od drugih nadležnih organa u pogledu procjene postupaka upravljanja rizicima i mehanizama interne kontrole regulisanih subjekata (bilo na pojedinačnoj ili potkonsolidovanoj osnovi), identifikovanih značajnih nedostataka, i metodologija koje se koriste u sprovođenju njihovih procjena.
- 32.** Centralna banka kao koordinator obavještava druge nadležne organe o pojedinačnim procjenama, kao i o ukupnoj procjeni, kako bi ti nadležni organi procijenili adekvatnost sektorskog upravljanja rizicima i mehanizme kontrole za smanjivanje uticaja značajnih rizika finansijskog konglomerata i identifikovali potencijalne kanale koji mogu imati negativne efekte, i kako bi se postigao zajednički stav.

V. SUPERVIZORSKO PLANIRANJE I KOORDINACIJA AKTIVNOSTI NADZORA U REDOVNIM I VANREDNIM SITUACIJAMA

5.1. Planiranje nadzora i koordinacija aktivnosti

- 33.** Nakon sprovedene analize u skladu sa poglavljem IV ovih smjernica, Centralna banka kao koordinator planira i koordinira supervizorske aktivnosti za sprovođenje dodatne supervizije, odnosno nadzora finansijskog konglomerata, i uključuje ih u već uspostavljeni postupak rada kolegijuma. U tom cilju izrađuje godišnji plan dodatne supervizije, koji naročito sadrži:
- planirane supervizorske/nadzorne aktivnosti;
 - rokove;
 - raspodjelu zadataka;
 - procjenu potrebnih resursa.
- 34.** Kada je osnovala samo jedan sektorski kolegijum, Centralna banka uključuje supervizorske/nadzorne aktivnosti povezane sa nadzorom finansijskog konglomerata u koordinisani akcioni plan tog kolegijuma.

5.2. Planiranje za vanredne situacije

- 35.** Centralna banka kao koordinator dužna je da utvrđuje i sprovodi plan za vanredne situacije, zasnovan na planovima koji su razvijeni na sektorskom nivou, za saradnju organa u vanrednim situacijama na nivou finansijskog konglomerata.
- 36.** U slučaju nastupanja vanredne situacije, Centralna banka:
- o tome, bez odlaganja, obavještava druge nadležne organe;
 - organizuje hitne sastanke;
 - pojačava frekvenciju razmjenjivanja informacija;
 - koordinira supervizorske/nadzorne mjere.
- 37.** Ako plan za vanredne situacije postoji samo u odnosu na jedan sektor, Centralna banka taj plan dostavlja i drugim nadzornim organima odgovornim za druge sektore, i uključuje kontakt podatke tih nadzornih organa u plan za vanredne situacije.

VI. POSTUPANJE CENTRALNE BANKE KADA NIJE KOORDINATOR

38. Kada nije koordinator, Centralna banka sarađuje sa koordinatorom određenim za određeni finansijski konglomerat i drugim nadležnim organima radi sprovođenja dodatne supervizije, odnosno nadzora finansijskih konglomerata.

39. U vezi sa saradnjom iz tačke 38 ovih smjernica, Centralna banka:

- bez odlaganja dostavlja informacije na zahtjev koordinatora;
- obavještava koordinatora o svim značajnim događajima koji mogu uticati na finansijsko stanje konglomerata;
- učestvuje u zajedničkim procesima izvještavanja;
- učestvuje u zajedničkim procjenama rizika;
- daje mišljenja i predloge supervizirskih/nadzornih mjera;
- sprovodi dogovorene nadzorne aktivnosti prema subjektima iz svoje nadležnosti;
- postupa u skladu sa sporazumima o saradnji zaključenim sa koordinatorom i drugim nadležnim organima.